FONDO PIZZOFALCONE

NAZIONALE
B. Prov.
BIBLIOTECA VITT. EM. III
515
NAPOLI

10-H. 13

BIBLIOTECA PROVINCIALE
Armadio XXIII
Palchetto 9
Num.° d' ordine 31 - 13

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

13965
SBN

NOTITIA
ORBIS ANTIQVI,
SIVE
GEOGRAPHIA PLENIOR,

Ab Ortu Rerumpublicarum ad Conſtantinorum tempora
Orbis terrarum faciem declarans.

CHRISTOPHORVS CELLARIVS

Ex vetuſtis probatisque monimentis collegit,
&

NOVIS TABVLIS GEOGRAPHICIS,

ſingulari cura & ſtudio delineatis, illuſtrauit.
Alteram hanc editionem annotationibus varii generis partim e ſcriptis veterum,
partim e recentiorum obſeruationibus illuſtrauit & auxit

L. IO. CONRADVS SCHWARTZ,

Eloq. & Græc. Ling. P.P.O. in Caſimiriano.

Adiectus eſt Index copioſiſſimus locorum & aliarum rerum Geographicarum.

R. ISTITUTO ORIENTALE NAPOLI BIBLIOTECA M. RIC
Nazionale V. E. III NAPOLI

LIPSIAE,
Apud IOH. FRIDERICI GLEDITSCHII, B. FIL.
M. DCC. XXXI.

SERENISSIMO POTENTISSI-
MOQVE PRINCIPI AC DOMINO,

DOMINO

FRIDERICO,

REGI BORVSSORVM,
MARCHIONI BRANDENBVRGICO,
ET S. ROM. IMP. ARCHICAMERARIO AC
ELECTORI, DVCI MAGDEBVRGI, CLI-
VIAE, IVLIACI, MONTIVM, STETINI,
POMERANIAE, CASSVBIORVM ET VINI-
DORVM, ET IN SILESIA CROSNAE, BVRG-
GRAVIO NORIMBERGENSI, PRINCIPI
HALBERSTADII, MINDAE ET CAMINI,
COMITI HOHENZOLLERAE, MARCAE ET
RAVENSBERGAE, DYNASTAE IN RA-
VENSTEIN, LAVENBVRG ET BV-
TAV, ET CETERA,

REGI ET DOMINO MEO
LONGE CLEMENTISSIMO.

Digitized by Google

REX SERENISSIME AC POTENTISSIME,
DOMINE MVLTO CLEMENTISSIME,

QVæ in Regno TVO gratulationes, fauſtique ſonitus felicitati TVAE plaudentium cœpere, ac inde per cunctas prouincias longe lateque celerrimo curſu proferebantur; nondum reſonare in iis deſierunt, ſed eo altius extolluntur, crebriusque repetuntur, quo propius iam, redux ad interiora illarum, & ipſam Vrbem Regiam accedis. Quisque enim primus reuertenti MAIESTATI TVAE adeſſe, & lætus gratulari, & officium votorum pro ſalute TVA, pro Regni incolumitate parat facere, & demiſſa reuerentia ſuum præſtare obſequium. Meretur id virtus TVA, REX POTENTISSIME, merentur ingentia merita, quibus non TVOS modo, ſed exteros quoque & omnes TIBI deuinctos tenes, vt hi faueant

fortunæ

Digitized by Google

fortunæ TVAE; illi promte pareant & obſequantur MAIESTATI. Vident omnes diuina bona propitio cælo in TE collata, cumulata: vident, mirantur ſapientiam, qua omnibus antecedis: obſtupeſcunt incredibilem & pace & bello TVAM felicitatem: vnde laudum,gratulationum concentus infinitus eſt. Ignoſce, REX INDVLGENTISSIME, quod ceteras virtutes TVAS non tam prætereo,quam aliis prædicandas temporibus reſeruo. Sunt enim in TE æque ſumma atque maxima, quorum me gloria defixum & mirabundum tenet: & muneris etiam ratio, quod mihi demandaſti clementisſime, hæc potius, quam cetera, in præſenti iubet perſequi. Non vnum argumentum TVAE gloriæ eſt, qui omnibus abundas: id mihi deuote iam liceat attingere, quod rei litterariæ eſt proprium. Magnorum Principum hæc indoles eſt, etiam illorum, qui litteris non multam operam dederunt, vt illarum lumine res ſuas, quas gerunt, illuſtrari cupiant, & ad ſeram proferri poſteritatem. Quanto maius eſt quod TIBI & gloriæ TVAE, REX SAPIENTISSIME, a bonis litteris exſpectes, qui non ſolum ipſe illas a prima ætate coluiſti, & ſupra tot Muſarum templa, a MAIORIBVS exſtructa, quæ benignisſime conſeruas, etiam nouum TVIS auſpiciis TVoque ſumtu maximo condidiſti ACADEMIAM FRIDERICIANAM, ab AVGVSTO NOMINE TVO adpellatam. In hac ornanda, & mirifice conſeruanda, fixa ſtat cura TVA, quia flore illius & incremento, quod TV cælo imputas, nos etiam TIBI, magnopere lætaris. Qua enim ſapientia ſingulari es, præſagis inde fore, vt æternum TVVM nomen ſit, & gloria TVA immortalis. Hæc enim Academia de TVIS in ſe incomparabilibus & in totam patriam meritis numquam conticeſcet, ſed voce, ſcriptis, quantum in ſe eſt, contendit, vt poſteri quoque idem, quod nos omnes, de magnitudine virtutum TVARVM ſentiant, & loquantur, & admirentur. Facit illa hoc aſſidue, quia ſemper eſt deuota MAIE-

STATI TVAE: & quoties ſolemnes dies exigunt, clariore voce perſonat, in laudes TVAS vnice, vt mereris, REX, intenta. Fecit eadem proximis diebus, & adhuc facit, FASTIGIO TVO & REGALI DIADEMATI demiſſiſſime gratulabunda. Ad quas publicas voces priuatæ deuotionis officium addo, Geographicum opus in FRIDERICIANA TVA natum elaboratumque, AVGVSTO NOMINI TVO ET MAIESTATI, POTENTISSIME REX, demiſſiſſimo cultu conſecrans. Aequum enim eſt, cuius Conditor & Seruator Academiæ es, vt ex ea quoque fructus ad MAIESTATEM TVAM perferantur, cuius illi nutu & clementia ad eam maturitatem peruenerunt. Accipe ergo, INDVLGENTSSIME REX, quem offero librum TVAE gloriæ dedicatum, cuius prædicandæ ſtudium mihi primum facio, faciamque dum viuam

MAIESTATI TVAE

deuotiſſimus ſubiectiſſimusque

CHRISTOPHORVS CELLARIVS.

BENE-

BENEVOLO LECTORI
CHRISTOPHORVS CELLARIVS.

GEographia hiſtoriarum atque omnis elegantioris doctrinæ lumen eſt. Vt vero rerum mutationes ſunt, ita nec eadem eſt facies terrarum orbis, quæ alia antiquis fuit temporibus, alia noſtra eſt ætate, & rurſus medio, quod vocant, æuo erat alia. Ex quo conſequitur, vt illa Geographia, quæ Orbem noſtri temporis illuſtrat, non æque antiquioribus illuminandis ſufficiat. Omnia mutantur decurſione temporum, & vrbium plurimarum, quæ quondam florentiſſimæ fuerunt, nullum veſtigium ſupereſt: ruinis aliæ de magnitudine veteri teſtantur: nouæ heic aliæ & illic ſurrexerunt, aut creuerunt ex ruderibus priorum. Regnorum quoque & prouinciarum mutati fines ſunt, neque nomina nec diſtributiones conſeruatæ. Alia ergo notitia rerum & locorum opus eſt, quæ priſcis temporibus æquata, eo res ordine, quo fuerunt, & rerum nomina diuiſionesque exhibeat, & tabularum imagine, tamquam lumine clariſſimo, quæ obſcura ſunt, illuſtret, quæ deleta aut immutata, priſtino habitu atque forma repræſentet. In quo ſtadio & olim ingenia, nec minus memoria noſtra atque patrum, certauerunt. In illis STRABO antiſtat, tamquam princeps ceterorum, qui plura, quæ ſcripſit, peregrinabundus oculis ſubiecerat; parcus & modeſtus in ceteris. Quo inſtituto factum eſt, vt multa quoque prætereat: quædam leuiter tantummodo attingat. Succinctior eſt POMPONIVS MELA; laxior C. PLINIVS SECVNDVS: ſed diffuſus CLAVDIVS PTOLEMAEVS, ideoque ſuſpectus ſæpe. Mirari enim ſubit, vnde Aegyptius homo disiunctiſſimarum rerum tam certam, vt prodit, notitiam acceperit. Aeque enim in remotiſſimis, quo vixdum homines adierant, copioſus eſt, nec dubius; vt in propinquis & notiſſimis. Plurimi faciendum ITINERARIVM eſſet, quod ANTONINI præ ſe nomen fert, a quibusdam AETHICO tributum; ſi emendatius ad noſtra tempora perueniſſet: Sed multa locorum nomina incerta & prauata ſunt, & numeri, diſtantiarum indices, corrupti adeo, vt earundem quoque vrbium interualla, diuerſis itineribus repetita, ſæpe aliter atque aliter referantur. De Characeno Dionyſio, & Periplorum auctoribus, aliisque eadem breuitate geographis, iam nihil attinet commemorare: nec de Auguſtana Tabula, de qua infra plura dicemus. His ſi PAVSANIAE Periegeſin Græciæ, & Bizantium STEPHANVM, ſcriptorem populorum & vrbium adnumeramus, eosque cum hiſtoricis

atque poetis aliiſque vetuſtis componimus; habemus fere omnia, vnde notitia antiqui Orbis eſt colligenda. Hos enim duces clariſſimi viri ſequuti, Orbis veteris partes illuſtrauerunt, PHILIPPVS CLVVERIVS Germaniam, Italiam, Siciliam; in Italia poſtmodum ab LVCA HOLSTENIO adiutus & emendatus: HADRIANVS VALESIVS Galliam: IACOBVS PALMERIVS Græciæ magnam partem, & alii partes alias. Qui vniverſum Orbem induſtria pari expoſuerit, haud facile quemquam inuenimus. Ortelii enim conatus magis, quam ſucceſſus ἀκριβέστερος laudandus eſt. Ego vero, quamquam impar ſuperioribus ingenio, amore tamen litterarum impulſus tentaui, ſuſtinui, perfeci quantum vides opus, quam feliciter, penes te, LECTOR, æquum ſit iudicium. Non id quidem eſt æquale ſibi, ſi ex partibus metiaris; nec vero aliter poteſt fieri, quia totum nititur antiquitatis teſtimoniis, quæ de Italia Græciaque diligentius ſunt edita, quam de vlla vel prouincia, vel regione barbarorum. Quo factum eſt, vt vtriusque deſcriptio, ſi cum reliquis conferatur, pæne nimis quantum excreverit; in ceteris autem regionibus, de quibus pauciora ſunt prodita, parcior etiam locorum & rerum ſit noſtra enarratio. Quid quæris? Antiqua Geographia res priſcæ auctoritatis eſt, non præſentis cognitionis. Tantum autem de auctoritate habemus, quantum a Græcis Latinisque accepimus, qui res ſuas copioſius tradiderunt, modice aliorum, ad quos armis non penetrauerant.

Primus liber PRAECOGNOSCENDA huius diſciplinæ habet, nec vero illa vltra limitem antiquitatis. Summa capita illorum ſunt: Priſcorum apparatus geographicus: Notitia rotunditatis terræ: Orbis habitabilis, ſeu οἰκουμένη, quantus antiquis fuerit, & quod illius medium ſiue vmbilicus: Terricolarum habitus cum inter ſeſe mutuus, tum ab vmbræ diuerſitate denominatus: Zonarum item vſus atque climatum: Ventorum vetus diſpenſatio, etiam Plagarum & Mundi laterum. Omnia hæc Antiquæ Geographiæ ſunt ita accommodata, vt fines eius non excedant, neque aliis teſtimoniis, niſi antiquis, confirmentur.

Secundo libro EVROPA ita explicatur, vt veteres geographos cum hiſtoricis conferamus, & hos mutuo ex illis, illos ex hiſce interpretemur & illuſtremus: quibus & alii ſcriptores varii, antiqui tamen & pari auctoritate, poetæ in primis, Græci & Latini, accedunt. Is enim vſus eſt Antiquæ Geographiæ, vt in priſcis litterarum monimentis expedite, ſine offenſione, quam locorum ignoratio facit, quisquis legen-

Digitized by Google

legendo, interpretando poſſit progredi. Id enim munus eſt antiquarii geographi, ſcire quæ facies Orbis quondam fuerit, in quæ regna & imperia, in quas prouincias, reſpublicas, & regiones diuiſus, quibus ornatus oppidis & caſtellis, quæ montium, quæ camporum, quæ ſiluarum atque fluminum; ac marium quoque & inſularum nomina fuerint; qui fontes, qui lacus & paludes, & quæ alia ad geographorum diſciplinam pertinent. Hæc in tantum perſequuti ſumus, quantum vetuſtis litteris eſt proditum: vt tamen etiam poſteriorum, & recentium auctorum, iudicio & doctrinæ fama illuſtrium, cuiusque in terra qua verſatus eſt maxime, rationem idemtidem habeamus. Cuius ordinis nobis in Hiſpania ſunt Reſendius, Vaſæus, Mariana; & in citeriore, ſub Pyrenæo, vir ſummus Petrus de Marca: in Gallia ſupra laudatus Valeſius: In Britannia Camdenus & Buchananus: In Germania Cluuerius, cuius ingenium etiam per Italiam profectum eſt, Holſtenio comitante, ſicut antea comites & ſocii hi duo itinere fuerant Italico. Græcia quoque ſuos illuſtratores habet, quorum principes ſunt Ioannes Meurſius & Iacobus Palmerius: quamquam ille in ritibus maior, quam in geographia eſt; hic non omnem Græciam perluſtrauit. Hos duces, quoties ſequendi ſunt, honoris cauſſa adpellamus; nec illos colere obliti, qui minores partes attigerunt, aut de vno alteroque loco commentati ſunt.

Supereſt, vt de TABVLIS noſtris GEOGRAPHICIS, ære expreſſis, adiiciamus. Paucæ ſunt ſuperſtites tabellæ illuſtrando veteri Orbi antiquis temporibus adparatæ; nec tamen antiquiſſimis. AGATHODAEMON Alexandrinus geophraphicas Ptolemæi rationes in tabulas digeſſit, ſed, preſſe ſequutus auctorem ſuum, tantum habet fidei, quantum ipſe, de quo ſupra dixi, Ptolemæus. Exſtat & vetus Tabula, quam ex Conradi Peutingeri bibliotheca, in Auguſta Vindelicorum, Marcus Velſerus produxit, & æri incidi ac exprimi curauit, in octo ſegmenta oblonga diſtributam. Vnde PEVTINGERIANA vulgo adpellatur; item AVGVSTANA, & a quibusdam THEODOSIANA, quaſi ex æuo Theodoſii, vt eruditis videtur, reliqua. Sed multis hæc næuis quoque vel deſcribentis vitio, vel auctoris ipſius, eſt referta; certior autem diſtantiarum numeris, quam Aethici ſeu Antonini Itinerarium. Quod vero per lineas in ortum procurrentes cuncta tradit, & adhuc maria compreſſa habet, flumina diſtorta; dubios ſæpe & incertos relinquit, qui verum locorum ſitum atque naturæ faciem inquirunt. Patrum memoria geographus clarus, ABRAHAM ORTELIVS, antiqui Orbis tabulas

Digitized by Google

delineauit, quem plerique ſequuti ſunt, quibus curæ adhuc vetus fuit geographia, vt in iis adquieſcerent quæ ipſe poſuiſſet. Sed quidquid eſt huius operis, non abſolutum id habendum eſt, ſed quod ipſe Ortelius CONATVS tantum GEOGRAPHICOS vocavit: cui ſi quis curam intenderit maiorem, illico perſpiciet, quæ addi ſane, vel immutari, vel abiici etiam poſtulent. Eadem ratio eſt PHILIPPI BRIETII minorum per Europam tabularum, quas Geographiæ Parallelæ ſuæ non minus pro veteri, quam noſtræ ætatis Orbe inſertas eſſe voluit. Nitide quidem expreſſæ ſunt; etiam cum cura quadam videntur delineatæ: Quod vero tota Parallela illa Geographia per ſe conciſa, abſtinet teſtimoniis & rationibus; fit vt poſitio locorum, in tabulis ſignata, ægre ab aliorum diſſenſione vindicetur. Anguſtiores etiam ſunt illæ tabulæ, quam vt omnia, quæ neceſſaria ſunt, capiant, aut illa etiam, quæ tenent, clare ac diſtincte oculis obiiciant: vt ita, qui veteres ſcriptores vult plenius interpretari, ſibi non poſſit ex illis proſpicere, quoniam innumera in iis fruſtra quæret, & quæ inuenit, multa dubio ſunt ita loco conſtituta, vt, quod probationes nullas in commentariis adpoſitas habent, tam incertus aliquis recedat inde, quam dubius tabellas conſuluerat. Alii ſingulares partes in tabulis demonſtrandas ſuſceperunt, vt Græciam Laurembergius, Palæſtinam Adrichomius: Sed vix quiſquam felicius & cura etiam maiori, quam Cluuerius in Germania, & Italia, & inſula Siculorum: Quem in his plerumque imitati ſumus; in nonnullis tamen, vbi meliora iam inuenta habemus, ab illo ſeceſſionem fecimus. In ceteris prouinciis plura emendanda, plura adiicienda erant, vt cum geographis antiquis tabulæ, maxime cum hiſtoricis & horum æqualibus conuenirent. Quo factum fuit, vt plane nunc nouas tabulas edamus, cum nullis ſuperiorum vbique congruentes; plures pleriſque locis ab illis diſcrepantes. Diuerſitatis rationem commentariis, qui cum tabulis vna prodeunt, explicamus. Nec vero ad ſingula commentariorum capita ſingulas etiam tabulas adiungimus, ſed in quibusdam plures, re ita exigente, vt in Italia & Græcia neceſſe erat fieri: Interdum vna tabula diuerſis capitibus ſatis eſt, quemadmodum iis, quæ de inſulis Græcorum & circa Italiam ſunt, ex vniuerſalibus Græciæ vel Italiæ tabellis proſpiciendum eſt, quarum altera totum Aegæum mare cum inſulis exhibetur; altera inſulæ Sardinia & Corſica, interiectis multis tabulis, ita ſpatio primæ in Tyrrheno mari poſtulante, illuſtrantur. Viginti & vnam nunc TABVLAS habes, LECTOR, cum primo Tomo,

quo,

Digitized by Google

quo, præter generalem partem, Europa omnis continetur: Propediem reliquas cum Tomo altero, complectente Aſiam & Africam, videbis. INDICEM quoque adiecimus ſolito copioſiorem: Etiam magis perſpicuum, quam vllum facile in geographia reperias. Quærenti per indices permoleſtum plerumque eſt, quod vnius πολυσήμου vocabuli cauſſa, hoc eſt plura ſignificantis, multæ paginæ reuoluendæ, perlegendæ ſunt: Quo labore hic Index liberabit, plerisque nominibus (notiſſimis tantum prætermiſſis) adſcriptum habens diſtincto charactere, cuius regionis illud, aut prouinciæ, aut gentis ſit, ne quid fruſtra & alienis locis quæras, ſed quod tuis curis, tuo inſtituto idoneum, primo intuitu deprehendas: idque non tantum iis, quæ vno vocabulo diuerſa aut plura ſignificant, ſed aliis etiam, quæ rariora ſunt & minus nota, ita adpoſuimus, vt non tantum indicem rerum & verborum habeas, ſed breuem etiam dubiorum inter quærendum explicationem.

Vale & boni conſule.

Digitized by Google

BENEVOLO LECTORI
L. IO. CONRADVS SCHWARTZ
Eloq. & Græcæ Ling. Prof. P. S. P. D.

IN lucem jam redit B. Cellarii liber Geographicus, qui ſimul ac primum editus erat, tanta literatorum gratia excipiebatur, ut apud exteros etiam recuderetur. Redit autem, vt vides, paulo alia indutus forma, quam cur præoptauerimus, rationes breuiter exponemus. Quum enim ego per officii rationem in perluſtrandis veterum græcorum & latinorum ſcriptis aſſidue verſer; neceſſe eſt, aliqua mihi occurſare identidem, quæ vel ad hiſtoriam perſpiciendam, vel ad geographiam perueſtigandam, vel ad linrum naturam meditandam, vel ad morum & conſuetudinum varietatem gua noſcitandam pertineant. Inde igitur obſeruationes aliæ poſt alias adhuc extiterunt, quas etſi primo ad meum vſum conſignaram, per occaſionem tamen cum eruditis communicare non dubitaui, ſi quid forte illorum deſideriis commodare poſſent. In iis igitur, quæ ad hunc Cellarii librum aſcripſeram, interdum ſpectaui originem vrbium. Quum enim ciuitates de antiquitate ſua fere glorientur atque etiam diſceptent: Operæ pretium viſum eſt originem vrbis cuiusque annotaſſe, prout cuiusque conditor ex veteribus libris forte mihi oblatus erat. Magnus ſaltem conatus eſt & magni animi, condere nouum opidum, conquirere ciues, providere his præſidia vitæ, mederi communibus neceſſitatibus, munire poſteris perfugium & caram ſedem. Sed quando conſiliis & optationibus non ſemper euentus reſpondet, fortuna hic quoque dominante: Fata vrbium cum primis etiam intuenda ſunt viſa. Hæc enim ex Geographorum libris maxime requiri videntur, ſi præſertim ex hiſtoria illuſtrati eſſe dicantur. Omnino vrbium vel magnitudo, vel exiguitas, vel cetera aut ornamenta, aut ignominiæ, aut amplificationes aut excidia aut renouationes vt temporibus gubernantur, ita propter varietatem alias admirationem habent, alias voluptatem, alias moleſtiam & miſerationem. Hæc talia igitur pro re nata ad libri mei marginem itidem adieceram. Sæpe tamen etiam modo ad nomina opidorum, ſi quid haberent addubitationis, aliquid admonendum putaui. Eandem conſuetudinem in fluminibus tenui. Ex iis enim multa etiam detrimenta, non modo vtilitates ad finitimos agros & opida redundant. Quare ſi quid eorum vel nomine, vel natura, vel fata commemorabile haberent, id mihi prætereundum non putaram. Neque regionum vel vbertas vel ſterilitas vel peſtilentia aliunde fere exquiritur, quam ex Geographiis. Ex illis quidem rebus vrbium aut ſplendor ac felicitas, aut calamitates & miſeriæ cooriri videmus. Quamobrem harum quoque rerum ſæpe habui rationem, ut de ſeſſorum ingeniis, moribus ac fatis facilius exiſtimari liceret. Multa in antiquitatibus hiſce reperiuntur dubia & incerta, multa ſatis clara & magno omnium con-

conſenſu probata. Ergo vt quisque veterum ſcriptorum ſuo rem quamque teſtimonio firmat, ita ſententiam eius retinui, data lectoribus iudicii ſuffragiique licentia. Quare autoritatibus, quas Cellarius noſter ad ſententiam ſuam firmandam attulerat, nouas interdum addo. Nonnunquam tamen de opinionibus eorum, qui ad veritatem propius ſibi acceſſiſſe videbantur, nec tamen eo peruenerant, ſententiam dico. Quum autem vetuſtiſſima quæque fere ſint obſcuriſſima, neque certa nitantur fide: Prudenter hæc talia Cellarius præterire conſueuit, quanquam in Geographia antiqua verſari ſe meminerat. Ego vero quum non meam, ſed antiquorum fidem hic agi viderem: Veterum de vetuſtiſſimis rebus autoritates ſimpliciter poſui. Ipſi ergo fidem eorum quæ aſſeuerant, aut faciant aut præſtent. Hac mente igitur & Auſonum & illorum Græcorum, quibus hoc nomen proprie quondam hæſerat, deſignaui ſedem. Ambronibus autem, Ambarris & parti cuidam Heluetiorum, aliisque populis per rationes patriam ſuam vindicaui. In hiſce autem rebus vniuerſis breuitati tantopere ſeruiendum putaui, vt nonnunquam loca modo, vnde quæque petenda eſſent, indicarem, nonnunquam ipſa ſcriptorum verba fideliter adderem. Cauendum enim exiſtimaui, ne de vtiliſſimi libri gratia moles detraheret: quum præſertim libri, ex quibus autorum teſtimonia collecta ſunt, in omnium verſentur manibus, vnde ſuis quisque deſideriis ſatisfacere poſſit. Ac non libros modo, ſed capita quoque & verſus librorum plerumque citavi, vnde res quæque repetitæ fuerunt. Easdem ſectiones aut etiam paginas in margine ſæpe ad illorum autorum nomina adieci, quos Cellarius ſine loci deſignatione commemorarat, vt lectorum adiuuaretur euoluendi conatus. Nomina item gentilia quæ vocant, aſperſi nonnunquam, quum aliquo ſe vtilitatis nomine commendare videbantur. Ne diſſidere quidem ab autore noſtro honeſtum mihi putaui, niſi vbi veritas ipſa locos quosdam obtuliſſet, per quos a communi errantium multitudine ſegregaſſent ſeſe ſcriptores graues, circumſpecti & falſitatis inimici. Ratio quidem & humanitas poſtulabat, ne vniverſis tribueretur id, quod vel ſingulis vel maiori tantummodo ſcriptorum parti tribui iuberet veritas. Ignotiorum opidorum, fluminum, fontium, populorum nomina multis locis interſpergi potuiſſent, ſed ei rei vel in altero tomo huius geographiæ proprium locum aſſignabimus, vel alibi etiam lumen aliquod afferre conabimur. Hic Autoris noſtri veſtigia ſequi maluimus. Ceteris quoque in rebus Autori fidem ac religionem illam, quo homines boni alienos libros tractandos cenſent, diligenter ſeruauimus. Neque enim vlli culpæ affinem me iudicabit quisquam, quod libri huius capita in minores partes numeris inſignitas deſcripſerim. Studui enim ea re commoditati lectorum conſulere. Solent enim certius & facilius percurri oculis, quæ exiguis ſunt quaſi terminis circumſcripta. Sed de inſigni annotationum paucitate ſilere ſatius fuerit, quam plura dicere. Ergo vale.

Ordo

Digitized by Google

ORDO TABVLARVM
HVIVS VOLVMINIS.

LIB. I.

I. Tabula Climatum, ex Strabone potiſſimum excerpta, cap. VI — pag. 17
II. Tabula Ventorum & plagarum ſecundum Veteres, cap. VIII — pag. 27

LIB. II.

III. Hiſpania Antiqua, cap. I — pag. 51
IV. Gallia Narbonenſis, Lugdunenſis, & Aquitania, cap. II — pag. 129
V. Gallia Belgica, cap. III — pag. 205
VI. Britannicæ Inſulæ, cap. IV — pag. 311
VII. Germania Antiqua, Romanorum Transrhenana, cap. V — pag. 358

* Germaniam Romanorum Cisrhenanam, id eſt, Superiorem & Inferiorem, quære in Tabula V Galliæ Belgicæ.

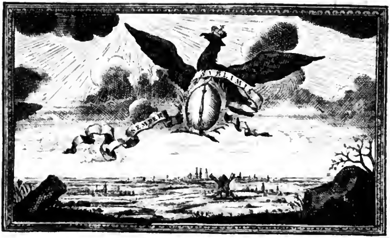
VIII. Sarmatia Europæa, cap. VI — pag. 395
IX. Vindelicia, Rhætia, Noricum, cap. VII — pag. 412
X. Pannonia, Mœſia, Dacia, Illyricum, cap. VIII — pag. 437
XI. Italia Antiqua, cap. IX — pag. 501
XII. Gallia Cisalpina, eodem cap. — pag. 513
XIII. Italia Propria ſiue Media, eodem cap. — pag. 568
XIV. Latium Vtrumque, Vetus & Adiectum, cap. eodem, — pag. 630
XV. Italia Vltima, ſeu Infima, quæ & Magna Græcia, cap. eodem, — pag. 665
XVI. Regiones Italiæ, ab Auguſto diſtributæ, eodem cap. — pag. 745
XVII. Sicilia Antiqua cum minoribus circumiectis inſulis, cap. XII — pag. 756

* Corſicam, Sardiniam, & minores Italiæ inſulas, cap. X. & XI explicatas, quære in Tabula XI Italiæ Antiquæ pag. 501.

XVIII. Græcia Antiqua vniuerſa, cap. XIII — pag. 810

* Hæc tabula inſeruit etiam capiti XIV de inſulis Græciæ, in quibus & Creta, & Cyclades cum parte Sporadum ſunt, pag 1003 ſeqq.

XIX. Macedonia, Theſſalia, Epirus, cap. XIII — pag. 828
XX. Hellas ſiue Græcia Propria & Peloponneſus, eodem cap. XIII — pag. 887
XXI. Thracia Antiqua, cap. XV — pag. 1055

GEOGRAPHIA ANTIQVA.

ORbis terrarum antiquam faciem, in quantum cognita illis gentibus fuit, quæ monimentis litterarum & res ſuas & aliorum prodiderunt, deſcripturus ſum. Arduum opus, & magnitudine ſua ita vaſtum, vt vix animus complectatur, quia non Italia modo antiqua, aut ſola Græcia, ab aliis explanatæ regiones, quamuis in iis quoque multa confragoſa reſtant & aſpera; ſed, quantus orbis antiquis patuit, peragrandus nobis eſt, nec regionatim modo, ſed oppidatim etiam inſpiciendus. At quam multa illorum vetuſtas occultauit, obliuio ſuppreſſit, incuria hominum prætermiſit? præſertim in barbaris regionibus, quo duces, quos ſequimur, Græci Romanique, non penetrarunt; ſed, ſi quid produnt, incertæ famæ potius, quam curæ ac ſtudio ſuo debuerunt? Eruemus tamen, quoad poſſumus, vbique certiora, & documentis quæque ſuis, quantacumque reperire fas erit, illuſtrabimus, geographiam ex hiſtoriis, hiſtorias ex geographiæ monimentis interpretaturi.

II.

Modum operis definimus nobis, quem non facile egrediemur, vt perſpicua breuitas nobis lex prima ſit, qua nihil inexpoſitum relinquamus; nec vero ſuperfluis aut inutilibus abundemus.

 III.

Digitized by Google

SINVS

LIBER I
SIVE
NOTITIA ORBIS ANTIQVI IN VNIVERSVM COMPREHENSI.

CAPVT I
DE
VETERVM APPARATV GEOGRAPHICO.

QVantum veteribus cognitum de orbe terrarum in vniuerſum ſiue generatim fuerit, prius eſt diſpiciendum, quam ad partium cognitionem nos comparandam conferamus. Non enim rudis in geographia fuit antiquitas, ſed quum primum ſtudia litterarum coli & exerceri inter homines cœperunt, locum in iis & GEOGRAPHIA habuit. Homerus vt primus eorum fuit, qui Græcis litteris inclaruerunt; ita etiam, vt Strabo lib. 1 pag. 5 cenſet, *τῆς γεωγραφίας ἦρξε, primus in geographiæ ſtudio verſatus eſt.* Quanta enim cura in catalogo vrbium & nauium, quæ pars ſecundi libri eſt Iliadis, omnem Græciam delineauit? quanto ſtudio Aſiæ partem iuxta Helleſpontum, ſiue Troadis oram? Sequuti ſunt præſtantiſſimi quique ingenio, nec tantum Græciam ſuam, aut adiacentes regiones, ſed orbem terrarum complexi animo, eruditas deſcriptiones, prout cuique noſcendi facultas fuit, poſteritati reliquerunt, laudatas a Strabone, Plinio, Byzantio illo Stephano, & aliis: pleraſque vero, quæ temporum eſt iniuria, deperditas ita, vt vix nomina auctorum, aut operum, ad noſtram memoriam perlata fuerint, quæ omnia referre, diffuſi laboris foret, & pro noſtro inſtituto pæne nimii. Priſcorum induſtria ſatis ex tabulis, aut geographicis ſphæris, quas confecerunt, elucet, in quibus colligendis operæ pretium & maius nobis & iucundius erit, quam ſi omnium, qui quocumque modo in terra deſcribenda occupati fuerunt, non ſine tædio ignota nomina adferamus.

II.

Anaximander Mileſius, Thaletis, qui ex VII ſapientibus fuit, auditor, *πρῶτος ἐτόλμησε τὴν οἰκουμένην ἐν πίνακι γράψαι, primus orbem terrarum in tabula conatus eſt deſcribere,* quod Agathemerus Hypotypoſ. Geograph. lib. 1 cap. 1 refert: ſiue vt Laertius in Vita tradit, *γῆς καὶ θαλάσσης περίμετρον πρῶτος ἔγραψε*, hoc eſt, *primus terrarum orbem, terram & mare, in tabula depinxit.* Addit idem, *καὶ σφαῖραν κατεσκεύασε, etiam globum* (terreſtrem) *apparauit:*

Digitized by Google

rauit: quem, vt Strabo lib. II pag. 62 refert, Eratoſthenes correxit, correctorem autem improbauit Hipparchus. Aegyptii vt inuentores fuiſſe geometriæ dicuntur; ita huius etiam diſciplinæ, quam GEOGRAPHIAM appellamus, aut primi cultores, aut primis proximi feruntur exſtitiſſe, quippe antiquis illis temporibus in terrarum orbe deſignando non tantum litteris, ſed etiam figuris & tabulis poſterorum memoriæ conſuluerunt. Apollonius Argonaut. lib. IV. verſ. 279

> Οἱ δή τοι γράπτυς πατέρων ἕθεν εἰρύονται
> Κύρβιας, οἷς ἔνι πᾶσαι ὁδοὶ καὶ πείρατ' ἔασιν
> Ὑγρῆς τε τραφερῆς τε.

Quæ Ioannes Hartungus vertit: *Illi quidem inſcriptas patrum ſupra ſeruant tabulas, in quibus omnes viæ & termini ſunt maris & terræ.* Quas autem hic *tabulas* vertit, ſcholiaſtæ veteri ſunt ϛῆλαι, *columnæ*, qui vero & ipſe interpretatur ἄξονας *tabulas*, puta columnis adfixas. Ariſtagoras, Mileſiorum tyrannus, quum Spartam veniſſet concitandi belli cauſſa, dicitur ibidem oſtendiſſe χάλκεον πίνακα. ἐν τῷ γῆς ἁπάσης περίοδος ἐνετέτμητο, *aeneam tabulam, in qua totius terræ ambitus inciſus erat*, Herodoto auctore lib. V cap. XLIX. Et Athenis Socrates Alcibiadi, quod Aelianus narrat Var. Hiſt. lib. III cap. XXVIII, πινάκιον ἔχον γῆς περίοδον, *tabellam* monſtrauit, *quæ terræ deſcriptionem* continebat, cuius generis plures Theophraſtus habuit, quas in porticu appendi teſtamento iuſſit. Has enim Diogenes in Vita eius, πίνακας, ἐν οἷς τῆς γῆς περίοδοι εἰσι, *tabulas, in quibus orbis ſitus deſcripti ſunt*, appellat.

III.

Nec Romanis huius generis apparatus & inſtrumenta defuerunt. Italiam in æde Telluris pictam fuiſſe, de Re ruſtica Varro lib. I cap. II; & *capita fluminum, orbe terrarum chorographiis picta*, Vitruuius lib. VIII cap. II; & Metii Pompoſiani *depictum orbem terræ in membranas*, Suetonius Domit. cap. X memorauit. Sub quod tempus quoque Marinus Tyrius γεωγραφικὸν πίνακα, *tabellam geographicam* confecit, vti eſt apud Ptolemæum lib. I cap. VI. Nec tantum tabulas regionum aut orbis illa tempora habuerunt, quarum modum conſignandarum Ptolemæus eiusdem libri cap. XXIV tradit: verum etiam *globos* ſiue *ſphæras*, terrarum orbem minuta forma adſimulantes, de quibus idem cap. XXII agit, cui præſcriptus titulus eſt, τὴν οἰκουμένην ἐν σφαίρᾳ καταγράφειν, *terrarum orbem in globo deſcribere*.

IV.

Ab Roma illud ſtudium in prouincias fuit prolatum, quemadmodum Auguſtodunenſis ſcholæ porticus, in Gallis Aeduis, eiusmodi tabulis ornatis fuiſſe, Eumenius rhetor oratione pro reſtaurandis ſcholis ad præſidem Galliæ, Conſtantii & Diocletiani ſuo habita, cap. XX declarat. *Videat*, inquit, *in illis porticibus iuuentus, & quotidie ſpectet omnes terras, & cuncta maria, & quicquid inuictiſſimi principes vrbium, gentium, nationum aut pietate reſtituunt, aut virtute deuincunt, aut terrore. Siquidem illic, vt ipſe vidiſti, credo,*

credo, inſtruendæ pueritiæ cauſſa, quo manifeſtius oculis diſcerentur, quæ difficilius percipiuntur auditu, omnium cum nominibus ſuis locorum ſitus, ſpatia, interualla deſcripta ſunt, quidquid vbique fluminum oritur & conditur, quacunque ſe littorum ſinus flectunt, quo vel ambitu cingit orbem, vel impetu irrumpit Oceanus. Huius generis ſunt illa ſegmenta Theodoſianæ Tabulæ, quæ ex Peutingerorum bibliotheca Marcus Velſerus edidit: aut quæ ſecundum Ptolemæum ab Agathodæmone grammatico, ad quem Iſidori Peluſiotæ aliquot epiſtolæ exſtant, ſunt exaratæ.

V.

Satis itaque de priſcorum in geographiæ rebus induſtria conſtat, etſi de commentariis geographicis illorum, videlicet Anaximandri & Hecatæi Mileſiorum, Hellanici Lesbii, Democriti, Eudoxi, Ephori, Dicæarchi, Oneſicriti, Theophraſti, Eratoſthenis, Timoſthenis, Poſidonii, Hipparchi, & plurium aliorum, quorum monimenta vetuſtas aboleuit, nihil adferamus. Quorum autem vel opera integra, vel fragmenta etiam ſuperſunt, hos nominatim laudare vna ſerie recenſitos, eſt ſuperuacaneum, quia in omnium notitia ſunt, quæ augendæ & conſeruandæ poſteritatis doctrinæ reliquerunt: & a nobis quoque non ſparſim, ſed frequentisſime auctoritatis cauſſa laudabuntur.

CAPVT II

DE

ROTVNDITATE TERRAE.

NOn omnium eadem fuit de figura terræ ſententia. Cleomedes κυκλικῆς θεωρίας lib. 1 tradit, παρὰ τοῖς παλαιοτέροις τῶν φυσικῶν, *in vetuſtis phyſicis fuiſſe*, qui terram πλατεῖ καὶ ἐπιπέδῳ τῷ σχήματι κεχρῆσθαι. *planam figuram habere* pronuntiauerint, quæ nimis plebeia eſt opinio, ab vniuerſis eruditis, vt digna eſt, confutata. Alios, addit, crediciſſe, βαθεῖαν καὶ κοίλην τὸ σχῆμα εἶναι. *profundæ & cauæ figuræ* terram *eſſe*, hac inductos ratione, ὅτι διέμενε τὸ ὕδωρ ἐπ' αὐτῆς, *quod aqua ſuper ipſa maneat.* Sed hanc non minus, quam ſuperiorem figuram poſteriores reprobauerunt, qui, quo pacto aqua conſiſtat, ne dilabatur aut effluat, liquidis argumentis & rationibus demonſtrant. Abſurdior illorum fuit opinio, qui κυβοειδῆ, *cubicam* quadrangulamque terram eſſe finxerunt, ipſo ſenſu & communi ratione repugnante. Eruditorum autem in figura terræ conſenſionem ſic idem Cleomedes dicto loco enuntiauit: οἱ δὲ ἡμέτεροι καὶ ἀπὸ τῶν μαθημάτων πάντες, καὶ οἱ πλείους τῶν ἀπὸ τοῦ Σωκρατικοῦ διδασκαλείου, σφαιρικὸν εἶναι τὸ σχῆμα τῆς γῆς διεβεβαιώσαντο, *noſtrates vero, & omnes mathematici, & Socratici complures, globoſam terræ figuram eſſe confirmauerunt.* Agathemerus quoque lib. 1 cap. 1 collegit, qui rotunditatem terræ negatum irent. Democritum ait cenſuiſſe, ὅτι προμήκης ἐστὶν ἡ γῆ, *terram oblongam eſſe* ita, vt longitudo ad latitu-

 dinem

dinem habeat rationem ſeſquialteram: cui ſententiæ etiam Dicæarchus peripateticus acceſſerit. Eudoxum autem dixiſſe, longitudinem ad latitudinem eſſe in ratione dupla: ſed Eratoſthenem in maiore quam dupla. Cratem ſemicirculo adſimilaſſe, Hipparchum menſæ, Poſidonium ſtoicum fundæ, cuius media latitudo ab auſtro in ſeptemtrionem pateat, anguſtior pars circa orientem & occidentem procedat. Cum Poſidonio facit Dionyſius periegeta principio carminis de terra ſcribens:

Οὐ μὴν πᾶσα διαπρὸ περίδρομος, ἀλλὰ διαμφὶς
Εὐρυτέρη βεβαυῖα πρὸς ἠελίοιο κελεύθους
Σφενδόνῃ εἰοικυῖα,

Hoc eſt: *Non tamen tota prorſus rotundum circuitum habens, ſed vtrimque latior vergens ad ſolis vias, fundæ ſimilis.* Diſſentiunt grauiter docti homines in explicatione. Plerique, etiam Agathemerus, & in Dionyſium Euſtathius, tractum a ſeptemtrione in auſtrum latiorem conſtituunt: at qui ab ortu in occaſum eſt, anguſtiorem. Sed alia mens periegetæ fuit, & forſan etiam Poſidonii, quos conſentire ipſe iudicavit Euſtathius. Nam κέλευθοι ἠελίοιο, *ſolis viæ*, ab ortu in occaſum feruntur, quo tractu εὐρυτέρα, *latior*, terra, hoc eſt, capacior ampliorque, ſaltim ex notitia veterum; quam a ſeptemtrione in auſtrum. Nec εὐρύτερος heic ita ſtrictim intelligatur neceſſe eſt, vti artifices ſolent, qui latitudinem orbis ab auſtro in ſeptemtrionem referunt: ſed amplitudinem ſignificat, quæ etiam ab ortu poteſt in occaſum eſſe, & antiquis vere fuit, quem vulgo tractum longitudinis appellamus. Ita ſane Cicero, ſub perſona Africani, eandem rem interpretatus eſt de Somnio Scip. cap. VI. *Omnis*, inquit, *terra, quæ colitur a vobis, anguſta verticibus, lateribus latior eſt.* Vertices enim polos vocat, vt paullo ante dixerat, *cæli verticibus ſubnixos* [circulos] *obriguiſſe pruina:* & Arateo verſu, quem ipſe Latine reddidit lib. II de Natura deorum cap. XLI

duplici de cardine vertex
Dicitur eſſe polus.

Latera vero ab ortu & occaſu ſunt, ſicut plures gentes ſeptemtrioni obuerſæ, vt omnes ſunt Europææ, in plagis mundi a dextris ortum ſolis conſtituunt. Figuræ vero in eo ſita erat ratio, quia id ſolum pro terra habuerunt, quod habitatum hominibus videbant eſſe, οἰκουμένην videlicet γῆν, quæ ab occaſu in ortum antiquis vtique notior erat, quam ab auſtro in ſeptemtrionem. Inde oblonga figura, quam fingebant, exorta fuit, quæ nec alia facile, pro illorum notitia temporum, quam de habitabili terra habebant, ſi recte inquirimus, potuit eſſe. Ipſe Strabo lib. II p. 79 de cognito illo tractu cenſet, πλέον ἢ διπλάσιόν ἐστι τοῦ πλάτους τὸ μῆκος, *duplo maiorem longitudinem eſſe* ab ortu in occaſum, *quam latitudinem* ab auſtro in ſeptemtrionem. Quod etiam Geminus ſenſit, Straboni vel æqualis auctor, vel paullo maior, Iſagog. Aſtronom. cap. XIII.

II.

Non addam de vulgi opinione, a Cleomede ſupra etiam relata, qua terræ orbis planus, vt diſcus, cogitatus fuit, qui vndique in oris ſuis inclinatum

magis-

magiſque propinquum cælum, deflexa concauitate eius, haberet. Non equidem exiſtimo, eruditorum quemquam ita ex animo credidiſſe. Vt vero ſæpe cum vulgo loquuntur, poetæ præſertim, & ſolem ex mari emergere, dum oritur, finxerunt; in idemque, dum occidit, ſubire: ita perinde plebeium ſenſum de figura terræ nonnunquam imitatos eſſe, ipſa verba illorum, ſi penitus inſpiciamus, perſuadebunt. Horatius lib. I Carm. od. XXII

Pone ſub curru nimium propinqui
Solis, in terra domibus negata.

Et Lucanus lib. IX Pharſal. v. 351

Terrarum primam Libyen. nam proxima cælo eſt,
Vt probat ipſe calor.

Et Silius Italicus lib. III verſu 654

Ad finem cæli medio tenduntur ab orbe
Squalentes campi,

Africæ videlicet. Nec poetis tantum ita vulgum imitari licuit, ſed neque hiſtorici & alii ſcriptores a tali loquendi ratione ſe omni abſtinuerunt. Plinius lib. II cap. LXXVIII *Aethiopes* ait *vicini ſideris vapore torreri.* Sextus Rufus cap. X ad orientem quoque accommodat, *poſitas ſub vicino ſole prouincias* dicens, quas orientales intelligit, ſicut poetico more Annæus Florus lib. II cap. XVII ſect. 12 idem vel ſimile aliquid de occidentali plaga, non ſine horrore occiduum ſolem in mare recipiente, confinxit. Quæ plagæ, ortus & occaſus, ſententiam noſtram de ſcriptorum quorundam more, vulgi opinionem imitante, confirmant, ne quis verba poetarum, quod plures faciunt, de ſolis vnice via, quæ inter tropicos circulos eſt, interpretetur, quaſi calidiores regiones vocentur, quæ propius ad torridam zonam accedunt. Nam ad longitudinis tractum etiam tales locutiones adhibentur, non ad illum ſolum, qui in auſtrum vergit. Nec in ipſa auſtri plaga bene ſibi conueniunt, quæ pro alia, quam plebeia opinione adferuntur. Nam non *ſoli* tantum, aut eius *viæ*, ſiue tractui, qui zodiaco ſubiectus eſt, *vicinas* illas terras dicunt, ſed *cælo* etiam *proximas*, vti ab Lucano ſcriptum habemus: neque incognitæ antiquis illæ partes erant, aut viſæ inhabitabiles, quæ circa cancri tropicum in terra ſunt. Sed quoniam de his dictum eſt alibi, nolo iam iis immorari, quum non opiniones vulgi de orbe terrarum, ſed doctorum ſapientiumque hominum ſententias excutiamus.

III.

Horum qui præſtantiſſimi fuerunt, non dubitauere de terræ rotunditate, inducti certis et immotis rationibus, * quas, pro diuerſis locis, ab ſideribus eiſdem heic magis eleuatis, illic plus depreſſis; ibi conſpicuis ſemper, alibi perpetuo occultatis; & a varia eclipſium apparentia, dierum inæ-

* Non tamen definitis & aſtrictis ſatis. nam eaſdem has rationes quum perſpectas habeant eruditi noſtræ memoriæ: tamen terram non ſphæricam, ſed σφαιροειδῆ eſſe putant. Vide Derhamum in libro Phyſico-Theology dicto II c. 1 pag. 39. Iurinum ad Varenii Geographiam, c. 3. Iſaac. Newton libr. III prop. XIX. Chriſt. Huygenium diſſert. de cauſis grauitatis.

inæqualitate & noctium, & ab aliis phænomenis, * quæ idem probant, petierunt. Plato Phædone p. 43 de terra dixit, *ἐν μέσῳ ὀυρανῷ περιφερὴς ὀυσα*, *rotundam eſſe & cælo vndique concluſam.* Ariſtoteles lib. II de Cælo cap. vlt. rationibus propoſitis decernit: *σχῆμα δὲ ἔχειν σφαιροειδὲς, ἀναγκαῖον*, *neceſſe eſt*, terram *habere globoſam figuram.* Et Strabo lib. I pag. 33 *σφαιροειδὴς γῆ ἡ ἅπασα*, *tota terra rotunda eſt.* Eadem Latinorum fuit ſententia. De Cicerone poſtea dicemus, quum de mari agemus ſupra terram ſe vndique continente; & de antipodibus. Seneca Quæſt. natural. lib. III cap. XXVIII, *In rotundum orbis* [terræ] *æquatus eſt. In parte autem eius & maria ſunt, quæ in vnius æqualitatem pilæ coeunt.* Et Plinius lib. II cap. LXX, *Reliquorum, quæ miramur, cauſſa in ipſius terræ figura eſt, quam globo ſimilem, & cum ea aquas, iisdem intelligitur argumentis.* Sunt autem eadem argumenta, quæ ſupra dedimus, a ſiderum diuerſis apparentiis, & eclipſibus non vbique viſis, & ſimilia; quibus euictis, ita tandem concludit: *Quod ſi plana eſſet terra, ſimul omnia apparerent cunctis, noctesque non fierent inæquales. Ideo nec nox diesque quævis eadem toto orbe ſimul eſt, oppoſitu globi noctem, aut ambitu diem adferente.*

IV.

Duo ſunt, quæ vulgo rotunditati obiiciuntur, continentia maris, ne effundatur: & montium altitudo, depreſſis vallibus interdiſtincta. Ad id, quod de mari eſt, Cicero reſpondeat, quæ veterum ſapientum & ſua de eo ſententia fuerit. *Si mundus*, inquit lib. II de Nat. deor. cap. XLV, *globoſus eſt*, (eſſe autem probauit antea) *contingere idem terræ neceſſe eſt, vt, omnibus eius partibus in medium vergentibus, nihil interrumpat, quo labefactari poſſit tanta contentio grauitatis & ponderum. Eademque ratione mare, quum ſupra terram ſit, medium tamen terræ locum expetens, conglobatur vndique æquabiliter, neque redundat vnquam, neque effunditur.* Alteri, quod de montium valliumque inæqualitate obiicitur vulgo, pereruditè occurrit Seneca lib. IV Quæſt. natural. cap. XI. *Excelſa*, inquit, *ſunt iſta* [cacumina montium] *quamdiu nobis comparantur: at vero vbi vniuerſum reſpexeris, manifeſta eſt omnium humilitas. Inter ſe vincuntur & vincunt. Ceterum in tantum nihil attollitur, vt collatione totius nulla ſit vel maximis portio. quod niſi eſſet, non diceremus totum orbem terrarum pilam eſſe. Pilæ proprietas eſt, cum æqualitate quadam rotunditas: æqualitatem autem hanc accipe, quam vides in luſoria pila. Non multum illi commiſſuræ & rimæ earum nocent, quo minus par ſibi ab omni parte dicatur. quomodo in hac pila nihil illa interualla officiunt ad ſpeciem rotundi: ſic nec in vniuerſo quidem orbe terrarum editi montes, quorum altitudo totius mundi collatione conſumitur.* Id quod etiam Græci multo ante intellexerunt. Eratoſthenes apud Strabonem lib. I pag. 33 dixit terram rotundam eſſe, *ὀυχ ὡς ἐκ τόρνου δὲ, ἀλλ᾽ ἔχειν τινὰς ἀνωμαλίας*, *non ex torno quidem, ſed habere quasdam inæqualitates.*

V. Sic

* Ex illis excluſam velim *umbram terræ in luna.* nam ex umbris, quæ a lumine finitimo facile abſorbentur & immutantur, & corporum, in quæ incidunt, naturam imitantur, & alibi aliter variantur, nihil certi colligi poſſe putem.

V.

Sic recte ſenſerunt antiqui de terræ rotunda figura, nec vero errarunt illi, qui habitatam terram oblongam eſſe tradiderunt, ſi illam habitabilem dixerunt ſeu οἰκουμένην, quæ non habitata modo illis temporibus, ſed cognita etiam & perluſtrata priſcis illis hominibus fuit, qui de ea re memoriæ prodiderunt. Quid multa? dum *orbem* dixerunt & *orbem terrarum*, rotunditatem totius terræ confeſſi ſunt, quam etiam globi figura in nummis ſignificauerunt, cuius generis ille eſt, qui ſphæram tenet, obuerſis cingulis circumligatam, cum gemino oliuæ ramo; & inſcriptus eſt: PAX ORBIS TERRARVM S.P Q.R. Minus autem excuſari poſſunt, qui quæ illi de οἰκουμένῃ ſeu habitata terra dixerunt, de vniuerſa terra errore grandi intellexere, quo fieri non potuit, quin aliter, quam res erat, de terræ figura cum ipſi ſentirent, tum alios etiam turbata ſenſa ſua & confuſas opiniones edocerent.

CAPVT III

DE

ORBE HABITABILI.

VEteres quum orbem eſſe Terram, & globoſam eius figuram, tradiderunt, omnem terrarum mariumque molem intelligebant, cuius vero vix quartam partem crediderunt habitari, quam οἰκȣμένην dicebant, id eſt partem orbis habitabilem. Agathemerus lib. I Geograph. cap. VI clare diſtincteque, Δέον εἰδέναι σε, ὡς ἡ οἰκȣμένη πᾶσα πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ὅλης γῆς ἀναλογιζομένη, τὸ τέταρτον ταύτης εὑρίσκεται, *Scire debes, omnem habitabilem terram ad magnitudinem totius orbis comparatam, reperiri quadrantem illius.* Quod ſi curatius examines, quanta illa habitata pars exſtiterit, diſſenſiones veterum auctorum non leues inuenientur. Plerique in eo conſentiunt, vt οἰκȣμένην, ſeu habitabilem terræ partem temperatæ zonæ, ſeptemtriones ſpectanti, includant: torridam & frigidas inhabitabiles eſſe iudicent. Strabo lib. I p. 44 τῆς εὐκράτȣ καὶ καθ' ἡμᾶς ζώνης μέρος ἡ οἰκȣμένη ἐςί, *Temperatæ zonæ, in qua nos ſumus, pars eſt ἡ οἰκȣμένη ſiue habitata terra.* In auſtrum quidem vſque ad tropicum citeriorem non ignorabant habitari: in ſeptemtrione autem quouſque habitatio pateret, incerti omnes erant, quod nec Romani neque Græci in illam plagam longius penetrauerunt, id quod poſtea, de climatibus acturi, oſtendemus. Vnde eſt, quod μέρος, *partem* tantum temperatioris zonæ habitatam eſſe geographus ſcribebat: torridam autem atque frigidas ab vſu hominum pecudumque reduxit. Conſentit Pomponius Mela cap. I. *Zonis*, inquit, *quinque* [terra] *diſtinguitur: mediam æſtus infeſtat; frigus vltimas: reliquæ habitabiles paria agunt anni tempora, verum non pariter.* Nec in diuerſum Salluſtius iuit, Iugurthino B. cap. XIX ſcribens: *Super Numidiam Gætulos accepimus partim in tuguriis, alios incultius vagos agitare: poſt eos Aethiopas eſſe; dein loca exuſta ſolis ardoribus.* qui ſic Aethiopas citra zonam torridam credidit eſſe. At Ptolemæus lib. IV cap. VI & IX Aethiopes per torridas maxime plagas diſtribuit, nec tantum ad æquino-

ctialem vſque perduxit, ſed nonnullos etiam vltra poſuit, quamquam, cuius fide & auctoritate, aut quam certa fama, ignoramus. Hannonis certe periplus montem altiſſimum, θεῶν ὄχημα, *Deorum currum* appellatum, prætervectus triduo, in Noti cornu, ſinu auſtrali, ad Guineam, quam nunc dicunt, Africæ, cis æquatorem conſtitit. nam ipſe Ptolemæus illum montem, & adiacentem ſinum, aliquot gradibus citra æquinoctialem collocauit. Hæc de notitia veterum in tractu meridiali. De fabuloſis enim Nili fontibus, infra in Africa dicturi ſumus.

II.

Obſcurior, quam auſter, fuit *ſeptemtrio* antiquioribus, qui quam incerti de iis fuerint, quæ ſupra Caſpium mare ſunt, exinde manifeſtum eſt, quod plures geographorum, ipſe Strabo, periegeta Dionyſius, Pomponius Mela, & Plinius, ac Solinus, a Patrocle forſan in errorem inducti, Macedonicæ claſsis præfecto, (de quo Plinius lib. VI cap. XVII conſulatur) mare Caſpium ex Scythico Oceano prorumpere, & ſinum illius facere crediderunt, quum veriora vtique diſcere ex Herodoto potuiſſent, qui lib. I cap. CCIII tradidit: ἡ κασπίη θάλασσά ἐςι ἐπ' ἑωϋτῆς, οὐ συμμίσγουσα τῇ ἑτέρῃ θαλάσσῃ, hoc eſt, *Caſpium mare eſt per ſe, non admiſtum alii mari.* Neque certiores rationes erant ſupra Euxinum Pontum, aut ſupra Germaniam in Scandinauia peninſula, & dubia pleraque ac fabuloſa, quæ de Scythis interioribus a multis tradita fuerunt, niſi poſteriores, Agathemerum & Ptolemæum, certiora forſan ab accolis accepiſſe credamus, quod in vna alteraque parte contigiſſe non eſt incredibile: ſed vniuerſam Scythiam innotuiſſe nondum perſuademur, quia nec hodie omnis, orientalis maxime, ſiue Tartaria Magna, in Europa degentibus ſatis explorata eſt & cognita. Quousque Alexander in orientem penetrauit, notior facta pars Indicarum regionum: vltra terminos expeditionis eius, quæ ſcripta ſunt a variis, vulgi rumore, lubrica fama, aut fictione potius nituntur pleraque. Vnde eſt, quod, qui tradiderunt illa, Megaſthenes, Ariſtobulus, Eratoſthenes, Hipparchus, Oneſicritus, Nearchus aliique, raro conſentiant, ſeque mutuo impugnent, quod ex Strabonis lib. II & XV obſeruamus. Limes occidentalis in Mauretania, Hiſpania, Gallia, Britannicis inſulis ſatis certus perſpectusque fuit, Oceanus Atlanticus, Aquitanicus, & Britannicus: quæ vltra has regiones in ſeptemtrionem vel meridiem excurrunt, æque incerta & incognita antiquis fuere, vt illa, de quibus prædiximus.

III.

Qualiscumque autem huius cognitæ οἰκουμένης figura fuit, vtique longior quam lata; *orbem* tamen *terrarum* non deſinunt Latini appellare, quod minime miramur, quia iidem etiam *orbem* magnas partes habitabilis terræ per ſynecdoches tralationem ſæpe numero appellant. Nec Romani tantum imperium ſuum *orbem terrarum* ſæpe dixerunt, ſed ipſe quoque diuinus ſcriptor Lucas cap. II πᾶσαν οἰκουμένην, omnem habitabilem mundum, Auguſti Cæſaris potentiæ ſubiectum tradit eſſe, quum ἀπογραφὴν, ſeu *cenſum* eius, in prouinciis actum, deſcripſit: quod eadem dicendi conuerſione,

ſiue

ſiue κατὰ συνεκδοχὴν interpretandum eſt. Illud vero Romanum imperium dixerunt *orbem Romanum* Eutropius lib. VIII cap. III & X, Trebellius in Gallienis cap. V, Ammianus lib. XXVI cap. XVI. (Valeſ. c. II) Imperatores lege vlt. Cod. Theod. de Fide Catholica, & Auguſtinus Civ. Dei lib. V cap. XXV, ac lib. XXII cap. VIII. Non deerat ratio tam glorioſe de Romanorum imperio loquentibus, quia maiorem illud & nobiliorem partem habitabilis mundi, quantus tum cognitus erat, complectebatur. Sed alias quoque terræ habitabilis ſiue totius partes, & quasdam quidem non maximas, Latini ſæpe *Orbes* appellauerunt. Sic non tantum eſt *Europæus orbis*, Ammiano lib. XVII cap. XVI; & *Africanus orbis* Saluiano lib. VII pag. 275; & Hyperboreus orbis Martiali lib. IX epigr. C. II; & *orbis geminus*, Europa & Africa, apud Claudianum Belli Gild. principio: & *orbis Perſicus*, in Prudentii Epiphaniæ hymno; verum etiam minores portiones *orbis* nominantur, vt *orbis Iberus*, Lucano lib. V verſ. 343, id eſt Hiſpania, quæ & *extremus orbis* eſt Silio lib. XVI verſ. 289, ac *Heſperius orbis*, ibidem v. 659: quo dignum eſt referri, quum Prudentii hymno IV Periſteph. ſiue de XVIII Cæſarauguſtanis martyribus v. 61 Carthago, metropolis Africæ propriæ ſiue proconſularis prouinciæ,

parens orbis populoſa Pœni

dicitur. Ad hunc modum ſcite Auguſtinus Chriſti eccleſiam, toto mundo diſperſam, *orbem Chriſtianum* dixit epiſt. XLVIII ad Vincentium. Hæc de orbe habitabili, & vocis *orbis* ſignificatu geographico.

CAPVT IV

DE

MEDIO SIVE VMBILICO
TERRAE HABITABILIS.

SI rotunda Terra & globoſa eſt, ſicuti omnino eſt; nec principium illa, neque extremum, atque ita nec medium habebit, ſed omni ex parte, quæ eius ſunt, in ſe redeant neceſſe eſt, ſi lineas & tractus inter ſe comparaueris. Nihilominus frequens vox antiquis de *vmbilico* terræ eſt, ſiue medio loco, quem vero non omnes eumdem deſignant aut intelligunt. Græci de Delphis ſuis in Phocide ſitis iactauerunt, quod eſſet vmbilicus terræ non Helladicæ modo, ſed etiam vniuerſæ, tamquam medium punctum in orbe terrarum. Pindarus Pythiorum VI carmine ineunte

ὀμφαλὸν ἐριβρόμου χθονὸς
ἐς ναὸν προσοιχόμενοι,

hoc eſt: *vmbilicum horriſonæ terræ ad templum accedentes*, videlicet τὸν πύθιον ναὸν, *Pythium* ſiue Delphicum *templum*, vbi horrorem oraculi voces cum terræ tremore incutiebant. Euripides clarius Ione v. 223

ὄντως μέσον ὀμφαλὸν γᾶς
Φοίβου κατέχει δόμος,

id eſt, *vere medium vmbilicum terræ Phœbi continet domus.* Et eiusdem tragœdiæ v. 461

 Φοιβήιος

φοιβήϊος ἔνθα γᾶ
μεσόμφαλος ἑςία,

Phœbeia vbi terra, medio vmbilico ædes. Et Sophocles Oedipo Tyranno verſ. 488 τὰ μεσόμφαλα γᾶς μαντεῖα, *medium terræ tenentia oracula* dixit. Omnium autem clariſſime id Strabo illuſtrauit lib. IX, addito etiam ex fabulis, quod argumenti ſpeciem imperitioribus præbuerit. De Delphico templo ait p. 289, τῆς Ἑλλάδος ἐν μέσῳ πώς ἐςι τῆς συμπάσης, τῆς δὲ ἐντὸς ἰσθμοῦ, καὶ τῆς ἐκτός· ἐνομίσθη δὲ καὶ τῆς οἰκουμένης, καὶ ἐκάλεσαν τῆς γῆς ὀμφαλόν. *Eſt fere in medio totius Græciæ ſitum, quæ & extra Iſthmum & intra eſt: quin etiam in medio totius habitabilis orbis putarunt eſſe poſitum, ideoque vmbilicum terræ appellauerunt.* Agathemerus non minus perſpicue lib. I cap. I Οἱ μὲν παλαιοὶ τὴν οἰκουμένην ἔγραφον στρογγύλην, μέσην δὴ ἡγεῖσθαι τὴν Ἑλλάδα, καὶ ταύτης Δελφούς· τὸν ὄμφαλον γὰρ ἔχειν τῆς γῆς. *Veteres orbem habitabilem effigiarunt rotundum, mediam vero ſitam eſſe Græciam, & eius Delphos; obtinere enim vmbilicum terrarum.* Delphi quoque candidum lapidem oſtenderunt, quem dicebant ὀμφαλὸν, *vmbilicum* eſſe, quod Pauſanias notauit Phoc. pag. 331.

II.

Græcos, vt in ceteris ſtudiis, Romani quoque opinione hac imitati ſunt. * Liuius lib. XXXVIII cap. XLVIII oratione Manlii: *Delphos quondam commune humani generis oraculum, vmbilicum orbis terrarum, Galli ſpoliauerunt.* Ouidius Metamorph. lib. XV v. 630

Auxilium cæleſte petunt, mediamque tenentes
Orbis humum Delphos adeunt, oracula Phœbi.

Opinionis ſuæ rationem non tam ex geometria, quam ex fabulis arceſſunt. Nec etiam certum aliquid geometrarum diſciplina in hoc genere adferre poteſt. Si enim *terrarum orbem*, vt Liuius appellauit, proprie interpreteris, globoſamque illam molem terrarum mariumque intelligas; ineptias aget, quisquis medium punctum velit aut vmbilicum in ſuperficie terræ inveſtigare. Quod enim rotundum eſt, æqualem vbique ſuperficiem habet, in qua nihil primum, nihil extremum, nihilque ſupernum infernumue appellari poteſt. Ex quo conſequitur, vt neque medium in orbe ſit, aut aliquid ſimile vmbilico. Sin partem totius globi, habitabilem terram, quam haud dubie veteres in animo habuerunt, intelligimus; neque ſic res expedita, aut facilis diiudicatu eſt. Nam etſi ab occaſu ſolis certum terminum habemus; vbi finietur in oriente, vbi in auſtro & ſeptemtrione ita, vt per gradus, millenosque paſſus, aut per ſtadia Græcorum more deſignemus, in quo puncto vndique deductæ pares lineæ concurrant? Fabulis ergo, vt ſolebant in incertis, quidquid huius traditionis eſt, tuebantur magis, quam geome-

* **Non omnes tamen.** Nam Varro L. L. VI c. 6 ad Poetæ verba *o ſancte Apollo, qui vmbilicum certum terrarum obtines*, addit continuo: VMBILICVM *dictum aiunt ab vmbilico noſtro: quod is medius locus ſit terrarum, vt vmbilicus in nobis. Quod vtrumque eſt falſum. neque hic locus eſt terrarum medius, neque noſter vmbilicus eſt hominis medius. Præterea ſi quod medium, id eſt vmbilicus vt pila terræ: non Delphis medium eſt, terræ & medium non hoc. Sed quod vocant Delphis in æde foramen, adlatum eſt quiddam in theſauri ſpeciem, quod Græci* ὀμφαλὸν VMBILICVM *dixerunt.*

geometrica ratione. Fictum antiquitus erat, Iouem, vt medietatem terræ experiretur, duas aquilas, alteram ab ortu, ab occaſu alteram vno tempore emiſiſſe, quæ, continuo volatu agitatæ, Delphis, ut medio loco, conueniſſent. Ita Strabo d. l. qui in Apollinis templo vmbilicum faſciis velatum, & *δύο εἰκόνας τῦ μύθου*, *duas imagines huius fabulæ* oſtendi tradit: & Pindari ſcholiaſtes ad verba Pyth. od. IV ſtroph. I *χρυσέων Διὸς αἰετῶν πάρεδρος ἱέρεια*, *quæ aureis Iouis aquilis adſidet ſacerdos*, eandem fabulam de contrario aquilarum volatu repetiuit. Ex Pindari verbis autem habemus, quæ Strabonis *εἰκόνες*, *imagines*, fuerint, aquilæ videlicet aureæ, in eius rei memoriam in templo Delphico adſeruatæ. Fabulam quoque Plutarchus attigit principio libri, Cur oracula edi deſierint. E Latinis Claudianus, prologo Panegyrici de conſulatu Mallii Theodori, luculenta imitatione:

Iuppiter, vt perhibent, ſpatium quum diſcere vellet
Naturæ, regni neſcius ipſe ſui;
Armigeros vtrimque duos æqualibus alis
Miſit ab eois occiduisque plagis.
Parnaſſus geminos fertur iunxiſſe volatus,
Contulit alternas Pythius axis aues.

III.

Hæc de vmbilico terræ apud Delphos: cui Græcorum opinioni conſimilis eſt illa Chriſtianorum veterum, qui de Hieroſolymis, vel loco circa illam vrbem, crediderunt idem. Horum perſonam patriarcha Hieroſolymitanus tueatur, qui apud Eutychium Tom. II Annal. Alexandrinorum, pag. 286, de loco quo Iacobus ſcalam cæli per quietem vidit (quem intra Aeliæ pomœria ponit) Omari, Saracenorum Caliphæ dixit وهي في وسط الارض *&* *hic* locus *in medio terræ*. Succinit Victorinus Pictauienſis principio carminis de Cruce, quod quidam Cypriano tribuunt,

Eſt locus, ex omni medium quem credimus orbe,
Golgatha Iudæi patrio cognomine dicunt.

Et alius Chriſtianus poeta qui Tertullianus putatur eſſe, lib. II aduerſus Marcionem v. 196

Golgatha locus eſt, capitis caluaria quondam
Lingua paterna prior ſic illum nomine dixit.
Hic medium terræ eſt: hic eſt victoria Signum.

Accedit auctoritas Iudæorum, qui idem ſentiunt de Hieroſolymis. Dauid Kimchi in Pſalmum LXXXVII comm. 3 כי הישוב נחלק לשבעה חלקים׃ ונחלק האמצעי היא ירושלים׃ והיא באמצע הישוב׃ *Terra habitabilis diuiditur in ſeptem partes* (climata) *& in parte media eſt Ieruſalem: & hæc eſt medio terræ habitatæ.* Non eſt pœnitenda hæc ſententia, ſi cum geographorum rationibus, quæ per gradus fiunt, componatur, quorum ſexaginta circiter ad occidentis limitem, Hiſpaniam vlteriorem, ab Hieroſolymis numerantur, & totidem fere ad Gangem fluuium, Indiæ citerioris, & olim ab Alexandri expeditione notæ, terminationem: Phocis autem, in qua Del-

phi ſunt, viginti gradibus a Palæſtina, in occaſum verſus, eſt remota, vt vel hac de cauſſa Græcorum opinioni Chriſtiana & Iudaica ſit præferenda. Pondus adiiciunt oraculi ſortes, ad quas non Chriſtiani modo, ſed Iudæi etiam olim prouocauerunt, verum non pariter. Iudæus Kimchi Ezechielem & teſtem & interpretem aduocat, qui cap. XXXVIII. 12 dixerit, יושבי על טבור הארץ *habitantes in vmbilico terræ:* ex Chriſtianis Hieronymus in Ezechiel. cap. V comm. 5 commentatus eſt: *Pſalmiſta* (Pſalm. LXXIV. 12) *paſſionem* (Dominicam) *exprimens, Operatus eſt, inquit, ſalutem in medio terræ.* Bene res habet, ſi certa ſatis interpretatio ſit vtriusque. At nondum euictum, de Iudæa Ezechielem vaticinari: aut pſalmo illo de Chriſti ſupplicio Dauidem. Aliud præſidium ſententiæ confirmandæ quærendum eſt: id quod putamus Ezechielis cap. V commate 5 inueniri, vbi Dei verbis vir diuinus ait: *Iſta eſt Ieruſalem: in medio gentium poſui eam, & in circuitu eius terras.* Quid eſt IN MEDIO GENTIVM? R. Salomo Iſacides exponit, באמצע העולם *in medio mundo:* R. Dauid Kimchi באמצע היישוב *in medio habitabilis terræ.* Cur ita? non tam idcirco, quod אויר טוב וממוזג *aer bonus ibi & temperatus eſt*, quod nemo negat: quam propter aliam eamque myſticam rationem, quam ita in commentariis in h. l. beatus Hieronymus interpretatus eſt: *Hieruſalem in medio mundi ſitam hic idem propheta teſtatur, vmbilicum terræ eam eſſe demonſtrans. A partibus enim orientis cingitur plaga, quæ appellatur Aſia: a partibus occidentis, eius quæ vocatur Europa: a meridie & auſtro, Libya & Africa: a ſeptemtrione, Scythia, Armenia atque Perſide, atque cunctis Ponti nationibus. In medio igitur gentium poſita eſt, vt quia erat notus in Iudæa Deus, & in Iſrael magnum nomen eius; omnes in circuitu nationes illius ſequerentur exempla: quæ gentium circa ſe poſitarum impietatem ſequuta, vicit etiam ipſas in ſcelere ſuo.* Præclare etiam in hanc rem Marcus Antonius Sabellicus Ennead. VII lib. 1 de Chriſto in Iudæa nato ſcripſit. *Natalis*, inquit, *terra multo aptior fuit ad myſterium in omnes gentes propagandum, quam ſi remotiore aliqua mundi plaga lux illa eſſet orta. Eſt Iudæa terrarum fere media.* Quæ ſi pie apud animum æſtimantur, non, vt anilis fabula, ridenda eſt illa antiquæ eccleſiæ opinio in medio mundo vrbem Hieroſolymitanam ſitam fuiſſe, & in eadem medietate natum, ſupplicio adfectum, a morte excitatum humani generis REPARATOREM: ſcilicet vt omnibus pateret tanta ſalus, & ex æquo adnuntiari omnibus applicarique diuina beneficia poſſent. Sed hæc laxe velimus intelligenda: faceſſat procul ſuperſtitio, quæ, vt punctum in circulo, ſic centrum οἰκουμένης quaſi digito demonſtret, quia nec extremitates eius ad geometricam rotunditatem exigi & adprobari accuratius a quoquam poſſunt.

CAPVT

CAPVT V
DE
ZONIS IN TERRARVM ORBE.

CONuicti ratione cum Græci tum Latini ſapientes, vt rotundam Terram & globoſam eſſe iudicarent; eosdem circulos in ea, qui in cælo ſunt, easdemque partium diuiſiones, cæleſtibus ſubjectarum, inſtituerunt. Sphæram primum in hemiſphæria, quæ æquator circulus vel horizon etiam faceret, diuiſerunt, quorum multa apud Strabonem lib. II, & Agathemerum lib. I cap. VI, & Melam cap. I explicatior eſt mentio facta. Polos & circulos æque, vt nobis hodie ſolemne eſt, nominant, quibus ſegmenta definiunt, quas *Zonas* appellamus, nec aliter veteres ipſi nominauerunt. videlicet duas frigidas circa polos ſiue vertices: indeque ad tropicos duas temperatas, *εὐκράτυς* Græce: & inter has vnam torridam, *διακεκαυμένην*, *exuſtam*, quam plerique perinde ac frigidas, *ἀοίκητον*, *inhabitabilem* crediderunt. Pomponii verba cap. III attulimus: iam ſatis ſit Plinium adiungere, lib. II cap. LXVIII perſpicue de argumento hoc differentem. *Quum ſint*, inquit, *cæli quinque partes, quas vocant zonas; infeſto rigore & æterno gelu premitur omne, quidquid eſt ſubiectum duabus extremis vtrimque circa vertices, hunc qui ſeptemtrio vocatur, eumque qui aduerſus illi, auſtrinus appellatur. Perpetua caligo vtrobique, & alieno molliorum ſiderum adſpectu maligna, ac pruina tantum albicans lux. Media vero terrarum, qua ſolis orbita eſt, exuſta flammis & cremata, cominus vapore torretur. Circa duæ tantum, inter exuſtam & rigentes, temperantur: eæque ipſæ inter ſe non peruiæ, propter incendium ſiderum. Ita terræ tres partes abſtulit cælum: Oceani rapina in incerto eſt.* Conſentiunt cum Plinio & Mela in numero Zonarum & in earumdem explicatione Virgilius lib. I Georg. v. 233. Ouidius Metamorph. lib. I verſ. 45. Tibullus lib. IV panegyr. Meſſalæ a verſu 152. Macrobius lib. II Somn. Scip. cap. V. & in Græcis Strabo lib. II, Cleomedes lib. I, Proclus in Sphæra, & Stoici apud Laertium in Vita Zenonis Cittiei. Quamuis autem quæ natura exuſtæ, quæ rigentium zonarum eſſet, quod remotiſſimæ erant, peruestigare & certo cognoſcere non potuerint: quidam tamen vel ratione vel coniecturis adſequuti ſunt quod res eſt. De rigentibus Varro lib. I R. R. cap. II, *Sunt regiones inter circulum ſeptemtrionalem, & inter cardinem cæli, vbi ſol etiam ſex menſibus continuis non videtur.* Et interiectis paucis: *illic in ſemeſtri die, aut nocte*, & reliqua: quæ vtique ſe recte habent, & experientiæ noſtrorum temporum concordant. Torridam *inhabitabilem* plerique dixerunt, quod ſecus eſſe, compertum nauigationibus multarum gentium habemus. Sed tamen Eratoſthenes, cui Polybius *ὁμοδοξεῖ*, *conſentiebat*, apud Strabonem lib. II pag. 66: dixit, *ὑποπίπτυσαν τῷ ἰσημερινῷ εἶναι εὔκρατον*. *plagam, æquinoctiali circulo ſubiectam, bene temperatam eſſe.* Cuius alter rationem dat, *διότι ὑψηλοτάτη ἐςί. διόπερ καὶ κατεμβρεῖται*, *quum ſit altiſſima, ideo etiam pluuiis irrigatur.* Quod ita eſſe nemo iam dubitat, ſi altitudinem monta-

montanam, quæ ſumma ibi & frequens eſt, intelligamus. vnde pluuiæ ſunt, & in vallibus ſubiectis temperies hominibus æque ac animantibus accommodata. Sed pauci fuerunt qui ita iudicarent: pluribus inhabitabilis eſt zona illa viſa, & Poſidonius quoque altitudinem illam, quam Polybius adſeruerat, multis verbis reprehendit.

II.

Hic Poſidonius eſt, qui, eodem Strabone auctore, ambuſtæ zonæ, quamuis inhabitabilis videatur, tamen πλέον ἢ τὸ ἥμισυ τοῦ πλάτους οἰκήσιμον εἶναι, *amplius quam dimidium ſpatium habitabile eſſe* prodidit, quod Aethiopum habitatione, qui ſupra Aegyptum ſunt, probatum iuit. Ideoque ſeptem ipſe zonas diſtinxit, ſicuti ſex Polybius. Ille enim δύο ἄλλας στενὰς τὰς ὑπὸ τοῖς τροπικοῖς, *duas alias anguſtas zonas ſub tropicis* conſtituit, habitabiles quidem, ſed difficulter, & parum fructuoſas; inter quas demum ſit inhabitabilis torrida ſiue exuſta. Atque ita ſunt ſeptem illæ zonæ, quas diximus Poſidonium conſtituiſſe, cui male Achilles Tatius cap. XXXI extremo ſex tantummodo attribuit. Sed maior fides Strabonis de Poſidonio, quam ſummus vir Iſaacus Caſaubonus illuſtrauit. Polybius autem, qui ſex zonas poſuiſſe fertur, nihil noui attulit, quod a ſententia recepta magnopere diſcreparet. Mediam enim ſiue torridam, ſicut vere ſecta per æquatorem eſt, in duas ipſe diſſecuit, ſeptemtrionalem, quæ inter æſtiuum tropicum ſit & æquinoctialem: & alteram meridialem, quæ ab æquatore ad hibernum tropicum pertineat, vt alterutrum hemiſphærium, æquatoris circulo terminatum, tres integras zonas accipiat, frigidam, temperatam, & æſtu nimio aduſtam. De cuius ſententia ita Strabo iudicauit, τὴν διακαυμένην δίχα διαιροῦντα πρὸς οὐ φαύλην ἐπίνοιαν φαίνεσθαι κεκινημένον, *quod exuſtam zonam diuiſerit bifariam, ad id argumento non inepto adductum eſſe videri.* Nihilominus Eratoſthenes, Strabo, aliique, vulgarem ſententiam de quinque zonis, cuius primum auctorem Poſidonius Parmenidem dixit, non cenſent deferendam eſſe, quod & naturæ rerum & geographiæ ſufficiat. Adi Strabonem lib. II pag. 65. 66, Achillem Tatium cap. XXXI.

CAPVT VI

DE

CLIMATVM DISTRIBVTIONE.

CLima, κλίμα, inclinatio eſt, vel id quod inclinatur: quemadmodum Philo lib. I de Vita Moſis τῶν ὀρῶν τὰ κλίματα, *accliuia montium* dixit, quum terræ Canaan fertilitatem, ab exploratoribus inuentam deſcribit. Ad cæli partes transfertur, eisque ſubiectas regiones terræ, quia in rotundo corpore, vt non ſolum cælum concauum eſt, ſed ipſa quoque terra, ad polos pedetentim partes inclinantur. Herodianus lib. II cap. XI ſic vſus vocabulo, dixit, οὐδέ τι ἦν γῆς μέρος, ἢ κλίμα οὐρανοῦ, ὅπου μὴ Ρωμαῖοι τὴν ἀρχὴν ἐξέτειναν, *neque vlla orbis terrarum pars, aut cæli tractus fuit, quo Romani imperium*

imperium non protulerunt. Latini ſcriptores *inclinationem, declinationem,* & *deuergentiam* vertunt. Vitruuius lib. I cap. I, *Architectum diſciplinam medicorum nouiſſe oportet propter inclinationes cæli, quæ Græci* κλίματα *dicunt; & aeres locorum, qui ſunt ſalubres aut peſtilentes.* Et Gellius, ex Fauorini perſona, aduerſus philoſophos ita diſputat lib. XIV cap. I, *Si principes Chaldæi, qui in patentibus campis colebant, ſtellarum motus, & vias, & diſceſſiones, & cœtus intuentes, quid ex iis efficeretur, obſeruauerunt; procedat hæc ſane diſciplina, ſed ſub ea modo inclinatione cæli, ſub qua tunc Chaldæi fuerunt. non enim poteſt ratio Chaldæorum obſeruationis manere, ſi quis ea vti velit ſub diuerſis cæli regionibus. Nam quanta partium circulorumque cæli ex deuergentia & conuerſionibus mundi varietas ſit, quis non videt?* Columella quoque lib. III cap. I de Vite ait: *Omni pæne regione, & omni declinatione mundi (niſi tamen glaciali vel præferuida) curæ mortalium reſpondet.* Et ipſum quoque Græcum nomen Latinitate donatum eſt. Apuleius Triſmeg. ad Aſclep. *Impoſſibile, vnamquamque formam alteri ſimillimam naſci horarum & climatum diſtantibus punctis.* Vt rei agrariæ notionem, qua *clima quoquo verſus pedum eſt* LX, Columella auctore lib V cap I, taceamus. Ad Græcos reuertimur, quibus κλίμα laxe eſt quilibet tractus in terra. Zoſimus lib. II cap. XIV τοῖς Ἰλλυριῶν κλίμασι, *Illyricis regionibus:* quod repetitur lib. IV cap. XXXIV ineunte. In quem modum diuinus apoſtolus Corinthiis epiſt. II cap. XI comm. 10 ſcripſit, ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας & ad Galatas cap. I comm. 21 εἰς τὰ κλίματα τῆς Συρίας. Etiam *cardo* κλίμα ſeu *plaga cardinalis* eſt. Dionyſius Halicarnaſſeus lib. I pag. 8, ἀπὸ μεσημβρινοῦ κλίματος, *a meridiali plaga,* oſtiis fluminis Liris prope Minturnas, reſpectu oſtiorum Tiberis: id quod Dionyſii Vticenſis verbis confirmat Salmaſius Exercitat. Plin. pag. 882, ἀπὸ τῶν τεσσάρων κλιμάτων τέσσαρες αὐθεντικοὶ πνέουσιν ἄνεμοι.

II.

Hæ vulgares notiones ſunt vocabuli *climatis:* geographorum cura id ſtrictius comprehendit, vt duobus parallelis includat a celebri loco denominatis, quorum ſuperior notabili differentia cum aliarum rerum, tum longiſſimi diei vel noctis inferiorem ſuperet: ſeu ſpatium, his interceptum, ab aliis climatibus notabiliter eisdem rebus differat, maxime dierum noctiumve incremento. nam huius plerumque in diſcrimine notando mentionem fieri videmus. Geminus Rhodius Iſagoges in Phænom. cap. IV p. 20 ὥστε τὰ μεγέθη ἡμερῶν, καὶ τὸ κλίμα, καὶ τὰ πάντα φαινόμενα τὰ αὐτὰ διαμένειν, *vt magnitudines dierum, & clima, & omnes apparentiæ eædem permaneant.* Strabo lib. II pag. 60 de diſcrimine climatum, vt vir acutiſſimus Cl. Salmaſius emendauit (nam prauatus deſperatusque locus erat) ita tradit: Ἔστι τὸ πρὸς αἴσθησιν οὐχ ἁπλοῦν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν πλάτει μείζονι, τὸ δ᾽ ἐλάττονι. Μείζονι μὲν, εἰ αὐτῷ τῷ ὀφθαλμῷ πιστεύομεν ἢ καρποῖς ἢ κράσεσιν ἀέρων πρὸς τὴν τῶν κλιμάτων κρίσιν. *Eſt autem, quod ad ſenſum attinet, non ſimplex diſcrimen, ſed aliud maius, aliud minus: illud, quum ipſi oculo credimus de fructibus aut temperamentis aeris pro climatum diſcretione: hoc, quum gnomonica aut dioptrica adhibentur inſtrumenta.* Non ergo paria vbique climata, nec eisdem parallelis

de ſententia omnium determinabantur. Vulgo VII feruntur climata geographiæ veteris fuiſſe, quem numerum etiam Iudæus nobis commendauit, vt ſupra cap. IV ex ipſius verbis cognouimus: & hoc ordine conſtituta ſunt, vt primi circulus limitaneus tranſierit per Meroen Aethiopum: ſecundi per Syenem ſub Cancri tropico: tertii per Alexandream Aegypti: quarti per Rhodum: quinti per Romam: ſexti per Boryſthenem oſtiis propinquum: & quod ſeptimum eſt, per Riphæos montes. Vide ſis Paulli Merulæ Cosmograph. part. I lib. III cap. XXIII. A quo modo non nihil diſceſſit Iulius Firmicus Aſtrolog. lib. II cap. XIII, vt primum clima conſtituerit Aethiopiæ: ſecundum Babylonis, puta Aegyptiæ: tertium Alexandreæ: quartum Athenarum: quintum vrbis, id eſt Romæ: ſextum Helleſponti: ſeptimum ſeptemtrionis. Singulare illud eſt, quod Babylonem illam Aegyptiam ſecundo climati terminum appoſuit, ex quo enormis inæqualitas oritur, quum ab Aethiopia ad illam ſpatium intercedat ampliſſimum: exiguum aut mediocre inter illam & Aegypti Alexandream: nec quiſquam facile reperitur, qui in climatum dimenſione per Babylonem Aegyptiam parallelum terminatorem circumduxerit, ſed plerique per Syenen quæ ſub tropico eſt, vt Alexandrino parallelo in auſtrum ſuccedat proxime, illum circumferri voluerunt. In ceteris vbique conſentientes habet alios: quamuis, vt Strabo lib. II obſeruat, Athenæ & Roma horariis terminis non exactiſſime reſpondeant, qui propterea alios, vti ex ſchematis tabella clarum eſt, præfixit. Per Helleſpontum etiam Ptolemæus parallelum duxit lib. I cap. XXIII, qui fere cum illo Strabonis per Troadem Alexandream, concurrere videtur. Quam vero Strabo, ex incrementis dierum, diſtributionem parallelorum faciat ſiue climatum; ſchema, quod apponimus, perſpicue manifeſtabit. Diuiſit ille vergente II libro in ſemihoras: ſupra Helleſpontum etiam in quadrantes horæ, vt tamen & ſemihoræ differentiam, per Pontum ductam, non prætermiſerit. Ptolemæus autem dicto loco, & cum ſequutus Agathemerus lib. I cap. VIII, inter æquatorem & polarem circulum ſiue Thulen, XXI parallelos ita diſpoſuerunt, vt inter ſingulos differentia ſit quadrantis horæ: ſed paucos ducunt per loca nominatim expreſſa, vt Ptolemæus per Meroen, Syenen, Alexandream, Rhodum, Helleſpontum, Byzantium, per medium Pontum & Boryſthenem: Agathemerus climata ſimul adnumerat, exempli gratia, ad quartum parallelum notauit, *τῦτό ἐςι τὸ διὰ Μερόης πρῶτον κλίμα*, *hoc illud eſt per Meroen primum clima:* & ſic in ſexto parallelo, *δεύτερον κλίμα*, *ſecundum clima:* in octauo, *tertium* Alexandreæ: in decimo parallelo *quartum clima* per Rhodum: in duodecimo, *quintum* per Helleſpontum: in decimoquarto, qui *διὰ μέσου πόντου*, *per medium Pontum* eſt, clima *ſextum:* in decimoquinto *ſeptimum*, per Boryſthenem, qui gradibus XLVIII, minutis XXX ab æquatore diſtet, differentiam longiſſimi diei habens ad horas quatuor. Vlteriores parallelos ſine mentione climatum per gradus & horas diſtinguit hoc modo:

Digitized by Google

XVI	parallelum	gr. 51	hor. 4,	minut. 30
XVII	parallelum	gr. 54	hor. 5	
XVIII	parallelum	gr. 56	hor. 5,	minut. 30
XIX	parallelum	gr. 58	hor. 6	
XX	parallelum	gr. 61	hor. 7	
XXI	parallelum	gr. 63	hor. 8	

De hoc vltimo parallelo ait: ὁ διὰ Θούλης γραφόμενος, ὧ βορειότερον ἐδὲν ἐγνωρίσθη παρ᾽ ἀνθρώπων, *Hic eſt per Thulen ſcriptus: vltra quem nihil magis ſeptemtrionale hominibus compertum eſt.*

III.

Hæc de Climatibus & Parallelis veterum. Recentiorum climata vtrimque ab æquatore ad alterutrum polarem per interuallum ſemihoræ diei ſolſtitialis diſponuntur: & quia differentia dierum ad XII vſque horas adſurgit; in alterutro hemiſphærio XXIV fiunt climata ſemihoraria ſcilicet viginti quatuor ab æquatore ad polarem arcticum: & totidem ab eodem æquatore aduerſus antarcticum circulum polarem. Sed æque horum & veterum, niſi in incremento dierum, rarus noſtris temporibus vſus eſt; maior, & fere vnicus in hoc genere, latitudinis loci, ſiue, quæ gradibus eidem reſpondet, licet diuerſa per ſe ſit, eleuationis poli, per quam omnia metimur hodie & diffinimus, etiam ipſam dierum longitudinem ex illa intelligimus facillime. Hæc hodierno vſu pro climate diuiſio valet, cuius fundamentum, diſpenſatio circuli in CCCLX gradus, nec ipſis veteribus ignotum fuit, vtpote Ptolemæo & Agathemero vſurpata, & ab ipſo quoque Strabone ſub finem lib. 11 memorata. Laxe autem latitudinem loci per clima celebris & notæ vrbis, vel regionis, nonnunquam, poſt ſubtilioris etiam diſtinctionis inuentionem, deſcribi ſolet, vt eſt illud Achillis Tatii Iſagog. p. 148, ἄυτη θέσις τῆς σφαίρας κατὰ τὸ κλίμα τῦ Ἑλλησπόντου, καὶ τῆς Μακεδονίας ἐςὶ, καὶ τῆς Ἑλλάδος, hoc eſt, *Is ſphæræ ſitus eſt, qui Helleſponti, Macedoniæ, & Græciæ climati reſpondet.*

CAPVT VII

DE

TERRICOLARVM HABITV TVM INTER SE, TVM RESPECTV SOLIS ET VMBRARVM.

Quamuis habitatio mundi omnis olim cognoſci non potuerit, & cognitus orbis ab vniuerſo terræ globo diſtingueretur: ſapientiores tamen qui fuerunt, ex figura orbis & totius mundi intellexerunt, ſi orbis terrarum rotundus eſſet ſeu globoſus, de quo iidem nihil dubitabant; & vbique habitaretur, quod quidem incertum erat; qualis tum ſi ita

C 2 eſſet,

Digitized by Google

eſſet, poſitio hominum aduerſus ſolem foret, & in quam plagam vmbra caſura eſſet: & quem habitum ac ſitum, qui ita diuerſas partes terrarum orbis colerent, inter ſe ipſi habituri eſſent. Vmbræ autem ratione, quam poſitio ad ſolem pro diuerſo ſitu & variatis modis facit, homines quidem *amphiſcii*, alii *heteroſcii*, rurſus alii *aſcii*, & quidam tandem *periſcii* appellantur: reſpectu autem incolarum orbis & inclinationis eius, ipſi inter ſe *ſynœci*, *antœci*, *periœci*, *antichthones* & *antipodes* varie diſtinguuntur. Antiquorum deſcriptiones videamus, vt appareat quid de quouis genere habitationis iudicauerint. Οἰκήσεις enim, id eſt *habitationes* vocitarunt, quia τῶν οἰκούντων, ſiue *habitatorum*, mutuam ad ſe relationem atque habitum ſignificant.

II.

Primum autem de *Vmbrarum* differentia, & inde varie denominatis terricolis agemus. Sunt eius intuitu vel *amphiſcii*, vel *heteroſcii*, vel *periſcii*. Antiqua hæc diuiſio, quam Strabo lib. 11 pag. 65 ex Poſidonio aliisque ita proponit, vt integris zonis diſcernat qui vmbram ab aliis diuerſam habeant. Duas zonas ait περισκίους, *periſcias* eſſe, quæ nempe a polo alterutro ad proximum vtrimque polarem circulum pertingunt: duas ἑτεροσκίους, *heteroſcias*, ab arctico circulo ad tropicum ſolſtitialem alteram; alteramque ab antarctico circulo ad brumalem vsque conuerſionem, extenſas: & vnam ἀμφίσκιον, *amphiſciam*, τὴν μεταξὺ τῶν τροπικῶν, *inter tropicos exiſtentem*, ſiue torridam. Quo in ſolo tractu etiam ἄσκιοι, *aſcii*, vmbra aliquando meridiana carentes, inueniuntur: de quibus mox plura dicemus ex Tatio. Extremo illo 11 libro periſcios Poſidonii putat Strabo οὐδὲν ὄντας πρὸς τὴν γεωγραφίαν, *ad geographiam minus pertinere*, quod illæ partes propter frigoris acerbitatem ſint inhabitabiles. Id vero recte iudicauit Strabo, ibidem locorum gnomonis vmbram in orbem ambire, tametſi neſciat, aut neget etiam, regionem illam ab hominibus habitari. *Amphiſcios* Strabo illos interpretatur, quorum gnomoni ſub meridiem erecto ſol adfulgens vmbram nunc in hanc, alio tempore in diuerſam partem proiiciat, videlicet ſole in oppoſitam priori regionem delato: quod iis tantummodo contingat, qui inter tropicos habitant. *Heteroſcios* autem eſſe, quorum vmbra in alterutram partem ſemper feratur, vt ſeptemtrionem verſus in noſtra zona: aut in meridiem ſemper, vt iis accidit, qui in altera temperata zona degunt.

III.

Achilles Tatius, Alexandrinus mathematicus, in Iſagoge ad Arati Phænomena cap. XXXI, his a Strabone explicatis generibus addit *aſcios*, *antiſcios*, *brachyſcios*, *macroſcios*. Ἄσκιοι, vmbræ expertes, in torrida zona eo tempore ſunt, quo in vertice illorum ſol meridianus eſt: declinante ſole a vertice, fiunt amphiſcii. Rem exemplo illuſtrat. Qui ſub æquatore colunt, quum ſol in Arietis vel Libræ exiſtit principio, eſſe ait vere aſcios, radio omne ſpatium, quod circa corpus eſt vel gnomonem, adimplente: vbi vero in alia ſigna ſol proceſſerit, puta in Cancrum, vmbram eorum, qui æquatorem circumcolunt, ſiniſtrorſum cadere ſiue in auſtrum: ſi Capricornum verſus progrediatur, eorumdem vmbram dextrorſum proiici ſiue in ſeptem-

Digitized by Google

ſeptemtrionem. Tamen & in aliis partibus, nec vero extra tropicos, certo tempore ſunt aſcii, vt in Syene, quæ ſub tropico ſita eſt, quando ſol in Cancri principio verſatur. Eadem ratione *βραχυσκίους* & *μακροσκίους*, eos qui breuem aut longam vmbram habent, intelligimus. *Brachyſcii* enim, ſiue breuis vmbræ ſunt, a quorum vertice ſol propius diſtat: *macroſcii*, ſeu longioris vmbræ, a quibus ſol receſſit longius. Sic ſub idem tempus, & in eadem temperata zona, breuior vmbra exiſtit in Africa proconſulari, aut Numidia, quam in Italia; & heic quoque breuior, quam in Dacia vel Scythia ſolet eſſe: & qui æquinoctiali ſubiacent, quum ſol in Cancro exiſtit; longiorem vmbram habent, quam quum eſt in Tauri ſigno. Atque ita de aliis quoque locis ac partibus iudicium eſto. *Antiſcii* autem, *ἀντίσκιοι*, borealibus ſunt auſtrales, quia contrarias vmbras habent, illi dextrum ad latus, hi ad ſiniſtrum, quoniam medius ſol ambobus interiectus eſt: & auſtralibus antiſcii ſunt ſeptemtrionales ob eaſdem, quas diximus, ex ſolis poſitu ſeu interuentu rationes Boreos autem & auſtrales eos hoc loco notamus, qui hemiſphæriis diſtincti ſunt, æquinoctiali circulo intercurrente: non illos, qui in eodem hemiſphærio vel propiores æquatori, vel longius ab illo reducti ſunt.

III.

Hæc de diſtinctione terrarum atque hominum, quam ex vmbræ diuerſa ratione antiqui deduxerunt, vel ideo non inutilia ad explicandum nobis viſa, vt non inuentum nouum eſſe, ita orbem per vmbras diſtribui, intelligatur: ſed quidquid geographi ætatis noſtræ de hoc diſcrimine per vmbram facto adferant, ex antiqua geographia repetitum eſſe cognoſcamus. Nunc de *habitationibus* dicemus, ſeu vario ſitu atque habitu, quem inter ſe terricolæ, aut vna gens ad aliam relata, obtinet.

IV.

Geminus, Rhodius mathematicus, cap. XIII Iſagoges, diuiſionem orbis aliam reſpectu habitationis proponit, qua incolæ, ad alios ratione habita, dicantur *σύνοικοι, περίοικοι, ἄντοικοι, ἀντίποδες*, *ſynæci*, vel *periœci*, vel *antœci*, vel *antipodes*. nam vſus vocabula Græca etiam in Latinum ſermonem adſumſit. *Synæcos* deſcribit *τοὺς περὶ τὸν αὐτὸν τόπον τῆς αὐτῆς ζώνης κατοικοῦντας*, *qui circa eundem locum eiuſdem zonæ habitant*, proximi ſcilicet & vicini: *Periœcos* autem, *τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ ζώνῃ κύκλῳ περιοικοῦντας*, *qui in eadem zona in circuitu circumhabitant*. Nihil mentionis facit de oppoſitione per diametrum, ſeu diremtione per ſemicirculum, quam recentiores addunt: nec plus Achilles Tatius cap. XXX pro periœcis requirit. *Περίοικοι*, inquit, *ὅσοι τὴν αὐτὴν οἴκησιν οἰκοῦσιν*, *Periœci ſunt quotquot eandem habitationem incolunt*: quos ipſe interpretatur, qui in eadem zona ſint, ſeu inter communes parallelos in circuitu, ideoque noctes & dies, & annuas tempeſtates eaſdem habeant. Ne quis vero exiſtimet, nouum plane eſſe de ſemicirculari oppoſitione additamentum; Cleomedis auctoritate oſtendam, illud nec antiquis ignotum penitus fuiſſe. Quum enim lib. I oſtendit quæ nobis cum periœcis ſint communia, videlicet eamdem zonam habitare, eamdemque habere hiemem ac

 æſta-

Digitized by Google

æſtatem, & incrementa & diminutiones dierum atque noctium; addit pag. 326, Διαφέρονται κατὰ τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νυκτάς. παρ' ἡμῖν γὰρ ἡμέρας ὄντης, παρ' ἐκείνοις νύκτα εἶναι δεῖ. καὶ ἔμπαλιν ὁπόταν καταδύεται παρ' ἡμῖν ὁ ἥλιος, ἀρχὴν λαμβάνει τοῦ παρ' ἐκείνοις ἀνίσχειν. *Differunt diebus & noctibus. Nobis enim quum dies erit, illis noctem eſſe oportet: & viciſſim quum nobis ſol occiderit, ſumit initium apud illos ortus.* Quod ſi ita eſt, longius interuallum inter mutuos periœcos oportet eſſe. quod ſi non ipſum ſemicirculi ſit, ſiue per CLXXX gradus in eodem parallelo nobis oppoſitum, propius abſit ab illo, neceſſe eſt. nam quæ de noctis & diei, de ortus & occaſus oppoſitione in Periœcis dixit, ipſe Cleomedes πλατύτερον, *laxe* intelligendum eſſe cenſuit.

V.

Antœci, ex Tatii deſcriptione, ſunt zonæ auſtralis incolæ borealibus, & ſeptemtrionales auſtralibus, quia auſtrali oppoſita ſit borealis οἴκησις ſeu habitatio; & boreali auſtralis. Itaque antœci eandem inuicem noctem habent & diem, ſed diuerſa ſolſtitia. Nam ſol in Cancro poſitus vt æſtatem nobis, qui ad ſeptemtrionem accedimus; ſic illis, qui ad auſtrum vergunt, adfert hiemem. Viciſſim ad Capricornum delatus, hiemem nobis; antœcis æſtatem facit. Rurſus Arietem ſol attingens nobis vernum dat æquinoctium; antœcis noſtris autumnale: & verſa vice in Libra nobis autumnum inchoat; non item antœcis, quibus initium veris tum exſurgit. Et poſt æquinoctia quum ſol per ſigna videtur nobis adſcendere; apparet deſcendens antœcis, quibus tum demum adſcendendo fit altior, quum ſignis a Cancro ad Capricornum procedit, quæ nobis in noſtra ſphæra eſt deſcenſio; augetque dies illorum in tantum, quantum noſtris diebus detrahitur. Hæc plenius ex Tatio exſcribere viſum fuit, quia Geminus in hac parte cum conciſior per ſe eſt, tum etiam, ſecus ac alibi, non nihil obſcurus. Ex his autem perſpicue elucet, quos antiqui *antœcos* appellauerint.

VI.

Antichthones ſuperſunt & *antipodes*, quos multi pro iiſdem habent: quidam etiam antichthonas & antœcos ita deſcribunt, vt nihil omnino differre videantur. Sed alia de iis antiquorum fuit ſententia. Tatius dicto loco tres hos ordines diſtinctos tradit, in ἀντίχθοσι explicandis non ita perſpicuus, vt ceteros, antœcos & antipodas, illuſtrauit. Caput XXIX. extremum latet in mendo: capite XXX ait antichthonas eſſe τοὺς κατὰ διάμετρον ἐν ταῖς ὁμοίαις ζώναις οἰκοῦντας, *e regione in ſimilibus zonis habitantes.* Pomponius Mela cap. 1 ſit interpretis loco. *Reliquæ*, inquit, *zonæ* (de temperatis loquitur) *paria agunt anni tempora, verum non pariter. Antichthones alteram: nos alteram incolimus.* Quæ qui antœcis forte commiſcent, negat Iſaacus Voſſius in hunc locum, cum Pomponio ſentire. Cui clariſſimo viro antichthones veterum omnes illi cenſentur, qui oppoſitam terram auſtralem inhabitare credebantur, etiamſi in ſuperiore noſtro degerent hemiſphærio, illo ſcilicet quod non per horizontem, ſed per æquatorem ſeu ardentis zonæ interuentu diremtum a noſtro eſt. Ita putat ſemper ab antœcis &

Digitized by Google

cis & antipodibus diſtingui. Nec *διάμετρον* Achillis ad eam vim & rigorem exigas velim, vt ſolet in antipodum deſcriptione, quos ipſe ſegregatos vult ab antœcis.

VII.

Grauior de *Antipodibus* controuerſia vetuſtis fuit temporibus, quos quidam plane negarunt, ineptæ hos abſurditatis accuſantes, qui illos velint defendere; alii ita de iis ſentiebant, vt eſſe poſſe, geometricis rationibus perſuaderent, quamlibet nunquam vel fando experti fuiſſent. Primum obſtacula, quæ quidam veterum in argumento hoc poſuerunt, remouebimus: deinde cordatiorum de eodem ſententiam adiiciemus.

VIII.

Plutarchus de Facie in orbe Lunæ p. 780 illos acriter exagitat, qui Terram centrum mundi, & rotundam, & in ea antipodas credant, *ὥσπερ θρίπας ἢ γαλεώτας τραπέντας ἄνω τὰ κάτω τῇ γῇ προϊσχομένους, inſtar teredinum, aut ſtellionum, imis corporum partibus ſurſum obuerſis, terræ adhæreſcant.* Sed quid agit? negat ibidem *τὴν ἐπὶ τὸ μέσον φορὰν, lationem grauium ad commune centrum,* innumeris experimentis adhuc comprobatam, & olim a philoſophis & geographis validiſſime defenſam. Strabo lib. 11 pag. 75 ait: *τὰ μὲν παρὰ τῶν φυσικῶν δεικνύμενα τοιαῦτά ἐστι. σφαιροειδὴς μὲν ὁ κόσμος καὶ ὁ οὐρανός, ἡ ῥοπὴ δ' ἐπὶ μέσον τῶν βαρέων. περὶ τοῦτο τε συνεστῶσα ἡ γῆ σφαιροειδῶς ὁμόκεντρος μὲν τῷ οὐρανῷ μένει, Quæ a phyſicis demonſtrata in geographiam tranſumuntur, hæc ſunt: mundum eſſe globi forma, itidemque cælum: grauia ad medium ferri: circa hoc terram conſtitutam eſſe globi in morem, idemque, quod cælum, habere centrum.* E priſcis Chriſtianis in antipodas inuecti ſunt Lactantius & Auguſtinus, vterque ſine ratione. nam quæ adfert Lactantius argumenta, *ἀφιλοσόφως* dicuntur omnia, nec poſſunt aliter, quia cæli æque ac terræ rotunditatem, tot experimentis comprobatam, omni modo negatum it. *Quid illi,* inquit lib. III cap. XXIV, *qui eſſe contrarios veſtigiis noſtris antipodas putant? num aliquid loquuntur? aut eſt quiſquam tam ineptus, qui credat eſſe homines, quorum veſtigia ſint ſuperiora, quam capita? aut ibi, quæ apud nos iacent, inuerſa pendere? fruges & arbores deorſum verſus creſcere? pluuias, & niues, & grandines ſurſum verſus cadere in terram? Et miratur aliquis hortos penſiles inter ſeptem mira narrari; quum philoſophi & agros, & maria, & vrbes, & montes penſiles faciant?* Quæ ſequuntur, contra terræ cælique rotundam figuram ſtruuntur, quam firmiter, experientia tot obſeruationibus ſtabilita, documento eſt. Concludit enim: *Sic pendulos iſtos antipodas cæli rotunditas adinuenit.* Et quum ſibi ipſe obiecerat, *pondera in medium ferri, ad quod omnia ſint connexa;* nihil habet quod reſpondeat, quàm *fieri nullo modo poſſe, vt cælum terra ſit inferius,* quaſi fixæ ſint illæ in rotundo relationes, quas *ſupra, infra* dicimus, nec potius variæ inter ſe hominum reſpectu commutentur. Quin potius, vt bene Cleomedes iudicauit lib. 1 cap. de Orbibus, *τῆς γῆς σφαιρικῷ τῷ σχήματι κεχρημένης, κάτω τὸ μεσαίτατόν ἐστι, quia terræ figura rotunda eſt, medium eius eſt infimum,* & quæ ad medium feruntur, deorſum tendunt, vndecumque etiam ex globi circumferentia deducuntur. Modeſtio-

deſtiora paullo ſunt quæ Auguſtinus Civ. Dei lib. XVI cap. IX aduerſus antipodas, noſtro hemiſphærio ſeu regioni obuerſos, ſcripſit. *Quod antipodas*, inquit, *eſſe fabulantur, id eſt homines a contraria parte terræ, vbi ſol oritur quando occidit nobis, aduerſa pedibus noſtris calcare veſtigia, nulla ratione credendum eſt. Neque hoc vlla hiſtorica cognitione didiciſſe ſe adfirmant, ſed quaſi ratiocinando coniectant, eo, quod intra conuexa cœli terra ſuſpenſa ſit, eundemque locum mundus habeat, & infimum & medium: & ex hoc opinantur alteram terræ partem, quæ infra eſt, habitatione hominum carere non poſſe. Nec attendunt, etiamſi figura conglobata & rotunda mundus eſſe credatur, ſiue aliqua ratione monſtretur; non tamen eſſe conſequens, vt etiam ex illa parte ab aquarum congerie nuda ſit terra. Deinde, etiamſi nuda ſit, neque hoc ſtatim neceſſe eſt vt homines habeat; quando nullo modo ſcriptura iſta mentitur, quæ narratis præteritis facit fidem, eo quod eius prædicta complentur. Nimiſque abſurdum eſt, vt dicatur aliquos homines ex hac in illam partem, Oceani immenſitate traiecta, nauigare ac peruenire potuiſſe: vt etiam illic ex vno illo primo homine genus inſtitueretur humanum.* Hic vero terræ rotundam figuram non penitus negat, ſed ſi ita ſit, tantummodo non ſequi putat, vt, in oppoſita parte, liberata terra ab aquis ſit: & ſi ea ſit libera, etiam ab hominibus incolatur: quod vtique pro temporum notitia, experimentis deſtituta, tolerari poteſt vt credibile, quum priſci ſapientes demonſtrare antipodas non potuerint, bene autem ratiocinando adſequi, vt poſſe eſſe, nihilque abſurdi inferre & crederent ipſi, & aliis perſuaderent. Id autem tamquam inſolens, aut nimium quodammodo, in ſancto viro notandum eſſe cenſemus, quod vehementiſſime negat, impugnat, abſurdum appellat, nullaque ratione credendum, quod ipſe tamen, conceſſa terræ rotunditate, vlla ratione incongruens eſſe nequaquam probauit, nec auſus fuit probare.

IX.

Quos vero ſcimus ab opinione, *eſſe forſan antipodas*, nec olim abhorruiſſe, quantumuis demonſtrare non potuerint; nunc perinde ſunt nobis commemorandi. Cicero, Scipionis ſomnio cap. VI, Africani maioris perſonam indutus, *Vides*, inquit, *habitari in terra raris & anguſtis in locis, & in ipſis quaſi maculis, vbi habitatur, vaſtas ſolitudines interiectas: hosque qui incolunt terram, non modo interruptos ita eſſe, vt nihil inter ipſos ab aliis ad alios manare poſſit: ſed partim obliquos, partim auerſos, partim etiam aduerſos ſtare vobis.* Qui vero hi ſunt *auerſi, aduerſi*, niſi ibi antœci, heic antipodes? Aequalis Ciceroni Geminus cap. XIII non ſolum ἀντίποδας nominatim recenſet, ſed ratione etiam tuetur, διὰ τὸ ἐπὶ μέσον ἔιναι τὴν φορὰν τῶν σωμάτων, *quod corpora ad centrum tendant*, ideoque nullum eſſe periculum, nec metuendum, ne ruant illi, aut decidant. Plinius quoque minus de iis dubitauit, quum lib. IV cap. XII Hyperboreos ab aliis medios locari dicit *inter vtrumque ſolem, antipodum occaſum, exorientemque noſtrum.* At vero Macrobius lib. II Somn. Scip. cap. V fortiſſime antipodas defendit. *Cur*, inquit, *non & illic aliquos viuere credamus, vbi eadem ſemper in promtu ſunt? nam qui ibi dicuntur morari, eandem credendi ſunt ſpirare auram, quia eadem eſt in eiusdem zona-*

zonalis ambitus continuatione temperies: idem ſol illis & obire dicetur noſtro ortu, & orietur quum nobis occidet: calcabunt æque, vt nos, humum, & ſupra verticem ſemper cælum videbunt. Idem etiam plebeiæ opinioni & vano metui reſpondet: *Nec metus erit, ne de terra in cælum decidant, quum nihil vnquam poſſit ruere ſurſum - - - Adfirmauerim quoque, & apud illos minus rerum peritos hæc æſtimare de nobis, nec credere poſſe, nos, in quo ſumus, loco degere: ſed opinari, ſi quis ſub pedibus eorum tentaret ſtare, caſurum.* Satis ex hoc conſtare poteſt, quæ Romanorum Græcorumque de antipodibus fuerit opinio, vt nihil attineat, Achillis Tatii, aut Marciani Capellæ teſtimonia, quæ iam datis conſonant, adferre. Hæc autem & ſuperiora Geographiæ antiquorum prænotanda erant, vt, quanta illorum *περὶ οἰκήσεων, de habitationibus terræ* cognitio exſtiterit, perſpicue intelligatur, eoque antiqua notitia orbis a ſcientia recentiorum accuratius diſcriminetur.

X.

Ad ſitum terricolarum etiam pertinet, quam quæque gens aut prima, aut poſtrema, aut media lucem accipiat, aut opprimatur nocte. Nam qui ad orientem nobis habitant, eis prior, quam nobis, ſol oritur: & nobis itidem prior, quam illis, qui longius remoti a nobis in plagam occidentalem ſunt. Quod quia ex terræ rotunditate pendet, vt per quindecim quosque gradus longitudinis, in æquatore numeratos, horæ ſpatio acceſſus vel deceſſio ſolis & diei mutetur; priſci ſapientes, qui terræ rotunditatem defenderunt, hoc quoque non potuerunt ignorare. Manilius id egregie de ſole meridiano per orbem variante lib. 1 verſ. 639 ſeqq. ita demonſtrauit:

Quando aliis aliud medium eſt, volat hora per orbem,
Cumque loco terræ cælumque ac tempora mutat.
Atque vbi ſe primis attollit Phœbus ab vndis,
Illis ſexta manet, quos tunc premit aureus orbis.
Rurſus ad Heſperios ſexta eſt, vbi cedit in vmbras.
Nos primam ac ſummam ſextam numeramus vtramque.

Sic enim variat diei hora, vt noſtra ſexta, ſiue meridiana, ſit ſumma ſeu vltima in orientem remotis: eadem prima habitantibus in occidentali terra. Atque ſic per horas & gentes varie oſtendi & declarari poteſt mutatio.

CAPVT VIII.

DE

PLAGIS ET VENTIS.

TAndem etiam in veteris geographiæ theoria, quousque de plagis mundi, & de ventorum diſcrimine, priorum notitia progreſſa ſit, oſtendendum eſt. Non autem multis verbis referemus, quod Strabo lib. 1 pag. 19.

Digitized by Google

memorauit, fuiſſe quondam qui δύο τοὺς κυριωτάτους εἶναι ἀνέμους, *duos tantum principales ventos eſſe* crediderint, Boream & Notum, a quibus reliqui parua inclinatione diſſideant. Nam & paucos fuiſſe, & eos non clariſſimos, qui ita tradiderunt, ex eo ſatis manifeſtum eſt, quod plerique philoſophorum, & doctiſſimus quisque in geographis, ab illorum opinione diſſentiant. Quin potius antiquiſſimi ſcriptores ventos quatuor præcipuos, ſecundum quatuor mundi regiones, poſuerunt. Et ipſa natura tot plagas conſtituit, vt duas æquator faciat, orientem & occaſum, ad ductum æquatoris: & totidem axis mundi, nempe ſeptemtrionem & meridiem. Quæ cauſſa eſt, vt communi plerorumque conſenſu quatuor venti principales, ſinguli in ſingulis cardinibus mundi (inde etiam *cardinales* dicti) collocentur, licet de nominibus illorum non omnes idem ſentiant, de cuius diuerſitatis cauſſa poſtmodo diſſerturi ſumus. Plinius id nobis confirmat lib. II cap. XLVII. *Veteres*, inquit, *quatuor omnino* [ventos] *ſeruauere per totidem mundi partes, ideo nec Homerus plures nominat, hebeti, vt mox iudicatum eſt ratione*, hoc eſt, rudi Minerua & parum ingenioſe. plures enim interponendos eſſe, a poſteris iudicatum fuit. Quo numero poetæ ſæpe adquieuerunt. Homerus, ad quem Plinius prouocabat, Odyſſ. E. v. 295

> Σὺν δ' εὖρός τε, νότος τ' ἔπεσε, ζέφυρός τε δυσαὴς,
> Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης.

hoc eſt: *Simul Eurusque Notusque incidit, Zephyrusque vehemens, & Boreas ſerenus.* Hunc ducem Latini, vt ſolent, & numero & nuncupatione ſequuntur. Ouidius Metamorphoſ. lib. I a verſ. 61

> *Eurus ad auroram Nabathæaque regna receſſit,*
> *Perſidaque, & radiis iuga ſubdita matutinis;*
> *Veſper, & occiduo quæ littora ſole tepeſcunt,*
> *Proxima ſunt Zephyro: Scythiam ſeptemque trionem*
> *Horrifer inuaſit Boreas: contraria tellus*
> *Nubibus aſſiduis pluuioque madeſcit ab Auſtro.*

Quod idem lib. I Triſt. eleg. II verſ. 27 ſeqq. fecit, vt *Eurus ab ortu* ponatur: *Zephyrus veſpere: Boreas bacchetur ab Arcto: & Notus aduerſus hunc gerat prælia.* Breuius eandem rem, nec minus ornate Manilius enuntiauit lib. IV verſ. 589

> *Aſper ab axe ruit Boreas: fugit Eurus ab ortu:*
> *Auſter amat medium ſolem; Zephyrusque profectum:*

Recte ſe hæc habent, ſi principes ventos intelligamus, quos *cardinales* Seruius dixit in Aen. I verſ. 131; γενικωτάτους Achilles Tatius cap. XXXII, id eſt *generales*: non autem iis ſufficiunt, qui in mundi flatus curatius, & in illorum ortus ac regiones inquiſiuerunt. Horum enim plerique octo ventos diſtinguunt, medio vno inter binos cardinales interiecto. Sic Ariſtoteles, Poſidonius, Timoſthenes apud Strabonem, cum quibus & ipſe facit: ſic Athenienſes turri octogona ventorum ſitum atque numerum commendauerunt, vt refert & approbat Vitruuius: & Plinius deſertis ceterorum ſen-

ſententiis, qui vel plures vel pauciores poſuerunt, ad hanc octoni numeri tamquam commodiſſimam, accedit. Sic etiam ex Fauorini ore Gellius lib. II cap. XXII, & Apuleius de Mundo. Digniſſima ſunt Plinii verba, quæ præcipue ab omnibus recognoſcantur. Poſtquam dixerat lib. II cap. XLVII, vt ſupra recenſebamus, veteres quatuor omnino ventos per totidem mundi partes digeſſiſſe pergit, *Sequuta ætas octo addidit nimis ſubtili & conciſa ratione. Proximis inter vtramque media placuit, ad breuem ex numeroſis additis quatuor. Sunt ergo bini in quatuor cæli partibus: ab oriente æquinoctiali Subſolanus; ab oriente brumali Vulturnus: illum Apelioten; hunc Eurum Græci appellant. A meridie Auſter, & ab occaſu brumali Africus: Noton, & Liba nominant. Ab occaſu æquinoctiali Fauonius; ab occaſu ſolſtitiali Corus: Zephyrum & Argeſten vocant. A ſeptemtrionibus, Septemtrio; interque eum & exortum ſolſtitialem Aquilo: Aparctias, & Boreas, dicti.* Schema ventorum & clarius & diſtinctius docebit omnia.

II.

De nominibus dubitatio eſt, quæ heic aliter diſponuntur, quam in conciſa quatuor cardinalium ratione. Ibi enim, ex Homeri, Ouidii, Manilii appellatione, qui eoi eſt cardinis, Eurus; & qui a ſeptemtrione, Boreas nominabatur: hi vero in altera diſpenſatione a cardinibus vterque declinant. Sed ita ſe res habet, vt poetæ aliique plures loquantur vulgari modo, quem Scaliger ad Manilium, eiuſque verſus antea recitatos, vocat ἰδιωτισμόν, quo Aquilo & Boreas ventum ſeptemtrionalem ſonant; Eurus orientalem, ab æquinoctiali ortu prouenientem: ceteri autem, qui octo numerant, nouis vocabulis, & a vulgi vſu alienis, ventum, ex oriente æquinoctiali venientem, Solanum dicunt, vt Vitruuius: vel Subſolanum, vt Plinius, Gellius, Apuleius; vel Græco more Apelioten, vt iterum Plinius: Eurum vero medium inter ortum & meridiem ponunt, quem Romani Vulturnum appellauerunt. Nec minus citra vſum eſt, quum ventum, ab axe mundi ruentem, vocant Septemtrionem, aut Græce Aparctiam, quum Græcis Latiniſque vſitatiſſimum ſit illum Boream & Aquilonem nominare. quam vulgi conſuetudinem in Schemate Climatum ex Strabone propoſito, ſequuti ſumus. Sententiæ vero de octo ventis conformandæ Athenienſis turris deſcriptionem, ad illam accommodatæ, ex Vitruuii lib. I cap. VI adiungendam ducimus. *Qui*, inquit, *diligentius perquiſiuerunt, tradiderunt eſſe octo* [ventos] *maxime quidem Andronicus Cyrrhoſtes* (Cypreſtes, Varr. R. R. I cap. V) *qui etiam exemplum collocauit Athenis turrim marmoream octogonon, & in ſingulis lateribus octogoni ſingulorum ventorum imagines exſculptas contra ſuos cuiusque flatus deſignauit, ſupraque eam turrim metam marmoream perfecit, & inſuper Tritonem æreum collocauit dextra manu virgam porrigentem: & ita eſt machinatus, vti vento circumageretur, & ſemper contra flatum conſiſteret, ſupraque imaginem flantis venti, indicem virgam teneret.* Atque ita collocati ſunt, inter Solanum & Auſtrum ab oriente hiberno Eurus; inter Auſtrum & Fauonium ab occidente hiberno, Africus: inter Fauonium & Septemtrionem Caurus, quem plures Corum vocant: inter Septemtrionem

& Subſolanum Aquilo, Græcis Boreas. Cetera nomina tam Græca quam Latina, & ipſam poſitionem cognoſces ex figura, ventorum ordinem referente.

III.

Sed inter hos auctores noua diſſenſio apparet. Gellius enim dicto loco ventum, qui ab oriente verno ſiue æquinoctiali venit, Eurum vocat, quaſi ἀπὸ τῆς ἕω ῥέοντα, qui & ἀπηλιώτης ſiue ἀφηλιώτης Græcorum idem plane ſit inter ventos. At ceteris Eurus, Græce dictus, eſt Vulturnus Romanorum. Sed vel ipſe, vel Fauorinus, cuius verba refert, abreptus vulgari loquendi conſuetudine eo ſenſu fuiſſe videtur, quaſi Eurus ſit cardinalis, quia notius eius nomen eſt quam Apeliotæ, aut Latinum Subſolani: quod ipſe teſtatur *a Romanis nauticis* tantummodo nominari. Nec ſibi in ceteris conſtat Gellius, dum modo de Cauro dixit, aduerſus Aquilonem flare: poſt paullo eundem obarmat Euro. Scilicet generalem & qualemcumque oppoſitionem confundit cum ea, quæ κατὰ διάμετρον ſit atque per centrum: qua ratione Caurus non ad Aquilonem, ſed ad Eurum proprii nominis, ſeu Vulturnum, dirigatur neceſſe eſt. Iſidorus quoque Hiſpalenſis lib. XIII Orig. cap. XI in Vulturno errat, quem non ſolum ab Euro diſtinguit, verum etiam a dextra Subſolani ponit. Plinius autem, & Seneca, & Gellius, ac Vegetius, Vulturnum ab oriente hiberno locant, quod ipſa origo nominis, hoc eſt ſitus oppidi Vulturni, ad Romam aut alias partes ſi referatur, poſtulat. Id quod Columella confirmauit, accuratus ſcriptor, lib. V de Re ruſt. cap. V. *Quædam*, inquit, *partes eius regionis infeſtantur Euro, quem incolæ Vulturnum appellant.* Quod vero cum Fauorino Gellius Apuleiusque tres ab ortu, totidemque ab occidente; at ſingulares ab ſeptemtrione & meridie conſtituunt, id ex opinione & arbitrio hominum accipiendum eſt, ſine qua ſi eſſet, æque poſſent tres ſeptemtrionales, Aparctias, Caurus, & Aquilo; aut tres meridiales, Notus, Africus, Eurus conſtitui, quia intermedii tam prope abſunt a cardine ſeptemtrionis aut meridiei, quam ab ortu vel occaſu æquinoctiali.

IV.

Sequitur ſententia tertia, duodecim ventos conſtituens, oppido quidem antiqua, vtpote a Plinio, nec vt noua, ſed tamquam priorum memorata; vt ſubtilior autem, reiecta: a Seneca vero, & poſterioribus, Agathemero, Vegetio, Iſidoro, approbata. Plinius poſtquam mediam ſententiam de ventis octo laudauerat, de tertia addit: *Numeroſior ratio quatuor his interiecerat, Thraſcian, media regione inter ſeptemtrionem & occaſum ſolſtitialem: itemque Cæciam, media inter Aquilonem & exortum æquinoctialem, ab ortu ſolſtitiali: Phœnicem media regione inter ortum brumalem & meridiem: item inter Liba & Noton compoſitum ex vtroque medium inter meridiem & hibernum occidentem, Libonoton.* Nec vero finis eſt. Alii *Meſen* nomine addidere inter Boream & Cæciam: & inter Eurum & Notum, *Euronoton.* Ita Plinius dicto loco refert. ſed fallitur, ſi Ariſtotelem audimus, cui lib. II Meteor. cap. VI Μέσης eſt *μέσος Καικίȣ καὶ Ἀπαρκτίȣ, medius inter Cæciam &*

Apar-

Digitized by Google

Aparctiam ſiue *Septemtrionem.* Eſſe autem ſingularem ventum Meſen, & Cæciæ propinquum, etiam Tzetzes Chiliad. VIII verſu 786 ſeq. de Scythis oſtendit:

Οἱ πέραν δὲ νεμόμενοι θαλάσσης Ὑρκανίας,
Μετὰ τὸν Μέσην ἄνεμον, πρὸς τὸ Καικίυ μέρος.
Qui autem habitant trans mare Hyrcanum,
Poſt Meſen ventum, ad Cæciæ partem.

Clarior, quam Plinius in diſtributione eſt Seneca lib. V Quæſt. natur. cap. XVI. *Quidam*, inquit, *illos* [ventos] *duodecim faciunt. Quatuor enim cæli partes in ternas diuidunt, & ſingulis ventis binos ſubſectos dant. Hac arte Varro, vir diligens, illos ordinat.* Hoc autem ordine enarrauit: *Qui ſurgit ab oriente æquinoctiali, Subſolanus apud nos dicitur: Græci illum ἀφηλιώτην vocant. Ab oriente hiberno Eurus exit, quem noſtri vocauere Vulturnum. Sed & Eurus iam ciuitate donatus eſt, & noſtro ſermoni non, tamquam alienus, interuenit. Ab oriente ſolſtitiali excitatum Græci καικίαν appellant; apud nos ſine nomine eſt. Aequinoctialis occidens Fauonium mittit, quem Zephyrum eſſe dicent tibi, etiam qui Græce neſciunt loqui. A ſolſtitiali occidente Corus venit, qui apud quoſdam Argeſtes dicitur. Mihi non videtur, quia Cori violenta vis eſt, & in vnam partem rapax: Argeſtes vero mollis eſt, & tam euntibus communis, quam redeuntibus. Ab occidente hiberno Africus furibundus & ruens, apud Græcos λίψ dicitur. A ſeptemtrionali latere ſummus eſt Aquilo; medius Septemtrio; imus Thraſcias. Huic deeſt apud nos vocabulum. A meridiano axe Euronotus eſt; deinde Notus, Latine Auſter; deinde Libonotus, qui apud nos ſine nomine eſt.* Hæc Seneca de ventis duodecim: nec plures, in horizonte diſtributos, antiqui agnouerunt. Eundem numerum Agathemerus, Vegetius, & Iſidorus, vt dictum eſt, tuentur. Et ſicut turri Attica octonos ventos comprobamus; ita duodenos columnæ *δωδεκαγώνε* fragmentum, quod Caietæ viſitur, cum ventorum nominibus, ſingulo latere ſuum ventum referente, confirmat. cuius rei Gruterus teſtis eſt Inſcription. pag. 137.

V.

Sunt etiam venti quidam certarum regionum aut gentium, de quibus idem Seneca cap. XVII ita ſcripſit: *Quidam ſunt quorumdam locorum proprii, qui non tranſmittunt, ſed in proximum ferunt. Non eſt illis a latere vniuerſi mundi impetus. Atabulus Apuliam infeſtat, Calabriam Iapyx, Athenas Sciron, Pamphyliam Catægis, Galliam Circius, cui, ædificia quaſſanti, tamen incolæ gratias agunt, tamquam ſalubritatem cæli ſui debeant ei. Diuus certe Auguſtus templum illi, quum in Gallia moraretur, & vouit & fecit. Infinitum eſt ſi ſingulos velim perſequi. Nulla enim propemodum regio eſt, quæ non habeat aliquem flatum ex ſe naſcentem, & circa ſe cadentem.* Primus, quem in his Seneca nominat, ATABVLVS eſt, quem Gellius dicto loco *Horatianum Atabulum* dixit, quia Horatius lib. I Serm. Satyr. V verſ. 77 memorauit,

Incipit ex illo montes Apulia notos
Oſtentare mihi, quos torret Atabulus - -

Vetus interpres ibi : ATABVLVS *ventus infeſtus Apuliæ,* ἀπὸ τοῦ τὴν ἄτην βάλλειν, *hoc eſt ab eo, quod peſtem immittat.* Alter Senecæ nominatus eſt IAPYX, quem Calabriam dixit infeſtare, inde etiam *Iapygiam* vel totam vel ex parte appellatam. Gellius, *ex ipſius Apuliæ ora proficiſcentem* dixit; Apuleius autem de Mundo: *Apuli Iapygeum* [nomen] *ex Iapyge ſinu, id eſt ex ipſo Gargano venientem, de loco commutant. Hunc Caurum eſſe manifeſtum eſt.* Ex Apulia ergo in Calabriam fertur. Vnde eſt, quod Apulia quoque non numquam *Iapygia* vocetur, præſertim poëtis & illorum interpretibus; quod ad Silii etiam Italici lib. I verſ. 51 meminimus nos adnotare. Geographis vero diſtincta Iapygia ab Apulia eſt. Strabo quippe lib. VI pag. 191 Iapygiam dicit eandem, quam Græci Meſſapiam dixerunt, eique fines dat peninſulæ æquatos a Tarento ad Brundiſium: incolas autem Salentinos & Calabros: μετὰ τοὺς Καλαβροὺς, *poſt Calabros,* ſiue ὑπὲρ τούτους, *ſupra hos* eſſe, quam *Apuliam* indigenæ vocent, in Peucetios Dauniosque diuiſam. Sed de hoc infra in Italiæ deſcriptione.

VI.

SCIRON ſuccedit, Athenienſibus moleſtus ventus. Et hic occidentalis eſt, ex tractu Megarenſi in Atticam profectus. nomen enim *Scironides* petræ, vnde oritur, dederunt. Strabo vbi eas deſcripſit ſub initium libri IX, quod ſuper illas via ex Iſthmo Megaram & in Atticam ferat; ſubiungit: ἀπὸ τῶν ἄκρων τούτων καταιγίζοντα σκαιὸν τὸν Ἀργέστην, Σκείρωνα προσηγορεύκασιν Ἀθηναῖοι, *Ab his petris oblique flantem procellasque cientem Caurum Athenienſes Scironem appellauerunt.* Plinius haud longe a Strabone diſcedens, addit aliud nomen huiusdem vel propinquioris venti, *Olympiæ* videlicet. *Sunt,* inquit dicto cap. XLVII, *quidam peculiares quibusque gentibus venti, non vltra certum procedentes tractum, vt Athenienſibus Sciron, paullum ab Argeſte deflexus, reliquæ Græciæ ignotus. Alibi elatior Olympias vocatur. Conſuetudo omnibus his nominibus Argeſten intelligit.* Videtur Ariſtotelem ſequutus, qui lib. II Meteor. cap. VI tradit, ὃν καλοῦσιν οἱ μὲν Ἀργέστην, οἱ δὲ Ὀλυμπίαν, οἱ δὲ Σκείρωνα, ἀπὸ δυσμῆς θερινῆς πνεῖ, *quem alii Argeſten, alii Olympiam, alii Scironem vocant, ab occaſu ſolſtitiali flat.*

VII.

Annæi ordine Pamphylia ſuccedit, quam CATAEGIS (καταιγὶς Græce eſt) conturbet. Procellam id nomen Græcis ſonat, aut ventorum concuſſionem, ſicut Zoſimus lib. V cap. XXIV τὴν τοῦ γενομένου πνεύματος καταιγίδα dixit. Ab ἀίσσω enim, ſeu καταίσσω eſt, quæ *ruere, cum impetu ferri* ſignificant. Heſychius: Καταιγὶς, ἐπιφορὰ ἀνέμου σφοδροῦ. Apuleius de Mundo: *procelloſus flatus Catægis dicitur.* Quæ ſatis clara notio ex verbo καταιγίζειν eſt, quod ex Strabone modo, quum Scironem ventum interpretabamur, cognouimus. Synecdoche ergo eſt, quum ſingulari vento Pamphyliæ vox generalior, procellam per ſe ſignificans, accommodatur.

VIII.

Supereſt Gallorum CIRCIVS, Narbonenſi prouinciæ ita damnoſus, vt tamen beneficium quoque adferre viſus fuerit. Senecæ verbis id antea expli-

Digitized by Google

plicatum ſatis fuit. Plinius de eo: *In Narbonenſi prouincia clariſſimus ventorum eſt Circius, nec vllo violentia inferior, Oſtiam plerumque recta Liguſtico mari perferens. Idem non modo in reliquis partibus cæli ignotus eſt, ſed ne Viennam quidem, eiusdem prouinciæ vrbem, attingens, paucis ante limitibus, iugi modici occurſu, tantus ille ventorum coercetur.* Apuleius originem denominationis oſtendit. *Galli,* inquit, *Circium appellant a turba eius & vertice.* nempe a κιρκος appellatur, quod gyret & circumagat quaſi quidquid corripuerit. Nec aliter Gellius, vel Fauorinus, quam *a turbine eius ac vertigine* nomen duxit.

IX.

Hi a Seneca enumerati ſingulares venti; fatente tamen, infinitum quaſi fore, ſi quis omnes vellet nominatim recenſere. Addi enim poteſt HELLESPONTIAS, quem Cæcian ita vocari Plinius dicto loco tradidit, qui ſi Achillem Tatium audiamus, propria ratione certo loco contentus eſt, quippe Cæcian a Caïco, Aſiæ amne, appellatum exiſtimat. Sed plerique Cæcian pro vento habent generaliore, qui longius per orbem, quam in anguſto Aeoliæ circa Caïcum campo ſpiret. Plura ventorum nomina, certis regionibus aut oppidis attributa, per omnes plagas reliquo apoſpaſmatico ex libro Ariſtotelis περὶ σημείων, ſunt enarrata, quæ quod ignota ſunt hiſtoriæ & geographiæ, cenſemus prætereunda: ſicut phyſicæ etiam ſua ventorum genera *præſteres, typhones, ecnephias,* & quos alios habent, ex origine & cauſſis naturalibus interpretandos, nullam plagam geographiæ deſignantes, relinquimus.

X.

Denique ſunt anniuerſarii venti, & certis temporibus circumſcripti, qui itidem per ſe ad geographiam non pertinent. Tales ſunt *Ornithiæ, Prodromi, Eteſiæ.* ORNITHIAS, etiam *Chelidonias* ab hirundinis apparitione dictus, ipſe Fauonius eſt, certo adſcriptus tempori, quod Plinius definit VIII calendas Martii, ſcilicet Neronis æuo, & in Italia. etenim hirundo,

- - - εἰαρινὴ Ζεφύρυ πρωτάγγελος ὄρνις,

verna avis & Zephyri prima nuntia, vt Oppianus lib. III verſ. 246 vocauit. Ptolemæus quoque, de Apparentiis menſe Februario ſub finem, ex Hipparcho & Euctemone: Ὀρνίθιαι ἄρχονται πνεῖν ψυχροί. χελιδόνι ὥρα φαίνεσθαι, *Ornithiæ incipiunt frigiduſculi flare. Hirundini aduenire tempus eſt.*

XI.

Maior de Prodromis & Eteſiis contentio eruditis antiquioribus eſt. PRODROMI venti ſunt aquilones, octo diebus exortum Caniculæ antecedentes, vt Plinius interpretatus eſt: immo ipſos ETESIAS anteueniunt, quorum *prodromi,* hoc eſt præcurſores, appellantur. Geminus cap. XVI ſuæ Iſagoges: *Die* XXVII (ab æſtiua conuerſione ſiue ſolſtitio) *Eudoxo canis mane oritur,* καὶ τὰς ἑπομένας ἡμέρας νέ ἐτησίαι πνέυσιν, αἱ δὲ πέντε αἱ πρῶται πρόδρομοι καλῦνται, *& per dies ſequentes* LV *Eteſiæ ſpirant; dies autem quinque primæ vocantur præcurſores.* Dies quinque, id eſt venti illorum dierum, qui præcurſores Eteſiarum ſunt. Sic Edo Hildericus edidit: at Petauius, ἑπομένας ἡμέρας ε῎, & vertit, *per dies ſequentes quinque,* quod prauatum ſit,

ſit, neceſſe omnino eſt. Si enim Prodromi Eteſiarum quinque diebus ſpirant, ipſos Eteſias diutius oportet flare. Et ne nimius ille Gemini vel Eudoxi numerus videatur, Ammianus Marcellinus hæſitantem poteſt dubitatione liberare, quam proxime ad illum numerum accedens. Libro enim XXII cap. XXXV [Valeſ. XV] *Opinio eſt*, inquit, *celebrior illa, quod ſpirantibus prodromis, perque dies quadraginta & quinque Eteſiarum continuis flatibus repellentibus eius* [Nili] *meatum, velocitate cohibita, ſuperfuſis fluctibus intumeſcit.* Sed quod de Nilo ille ait, id noſtrum non faciemus; temporis tantum & regionis ex illo rationem habentes. Seneca lib. V. Quæſt. natur. cap. X de Eteſiis conſonat. *A ſolſtitio*, inquit, *illis initium eſt, vltraque ortum Caniculæ non valent.* Sic de tempore auctores fere conſentiunt: de loco & regione ſunt impeditiores rationes.

XII.

Quod leniter refrigerant *Eteſiæ*, a ſeptemtrionibus venire vulgo creduntur: id quod non tantum opinio de Nilo, ante paullo ex Ammiano memorata, videtur confirmare; verum ipſe etiam Strabo lib. XVII pag. 545, Alexandream Aegypti dixit optime æſtatem tolerare, quia οἱ ἐτησίαι πνέουσιν ἐκ τῶν βορείων, καὶ τοῦ τοσούτου πελάγους, *Eteſiæ a borealibus partibus & tanto pelago adſpirent.* Et Lucretius aliquoties

- - - - *eteſia flabra Aquilonum*,

lib. V verſ. 741, & lib. VI verſ. 730, dixit.

XIII.

Apuleius autem de Mundo, in excurſu a verſione Græci libri περὶ κόσμου, dicit: *Sunt Eteſiæ & Prodromi ſpirantes ex omni parte, eo tempore æſtatis, quo Canis oritur.* Si ex omni parte, etiam ab oriente, a meridie, ab occaſu proueniunt. De occidentis plaga nequaquam res incerta videtur, vtpote multorum comprobata auctoritate. Cicero ad Atticum lib. VI epiſt. VII de reditu ſuo ex prouincia: *Rhodum volo puerorum cauſſa: inde quam primum Athenas, etſi Eteſiæ valde reflant.* REFLANT, id eſt aduerſi ſunt in occaſum verſus nauiganti. Addit Manutius, Paulli filius, Quæſitis per epiſtol. lib. II cap. VI, eiusdem tentatum iter in Græciam ex Italia, lib. XII epiſt. XXV ad Cornificium. *Ego*, inquit, *iratus temporibus, in Græciam, deſperata libertate, rapiebar: quum me Eteſiæ, quaſi boni ciues, relinquentem rempublicam proſequi noluerunt, Auſterque aduerſus maximo flatu me ad tribules tuos Rhegium retulit.* Scilicet Syracuſas venerat, vt inde traiiceret in Græciam transmiſſione faciliore, vt putabatur, quam Brundiſinas, quod ipſe dicit Philipp. I cap. III. At Auſter vehementior, quam venti occidentales, quibus vtendum erat, in Rheginum agrum ad Leucopetram promontorium reiecit. Cornelius Tacitus lib. II Hiſtor. cap. XCVIII, *Mare Eteſiæ flabant. Harum flatu in orientem nauigantibus ſecundum; inde, adverſum erat.* Quod etiam Liuius confirmat lib. XXXVII cap. XXIII. *Tardius*, inquit, *nauigauerunt regii, aduerſo tempore Eteſiarum, quod velut ſtatum Fauoniis ventis erat.*

XIV.

An vero etiam ab ortu, a meridie, ſi ex omni parte? Ita Plinius lib. II

cap.

cap. XLVII, *Eteſiæ noctu deſinunt fere, & a tertia diei hora oriuntur. In Hiſpania & Aſia ab oriente flatus eſt eorum: in Ponto ab aquilone: reliquis in partibus a meridie.* Et Poſidonius apud Strabonem lib. III pag. 99 ſingulare hoc ſibi, ab Hiſpania nauiganti, obtigiſſe ait, ὅτι οἱ εὖροι κατ' ἐκεῖνο τὸ πέλαγος, ἕως τοῦ Σαρδώου κόλπου, πνέοιεν ἐτησίαι, *in illo mari vſque ad ſinum Sardoum Euros eteſias ſpirare*, ideoque ſe tribus menſibus in Italiam ægre Gymneſias, & Sardiniam, & alia, e regione harum loca Africæ præteruectum. Aldus Manutius antea laudato loco, Plinium aberaſſe cenſet, quia Eteſiæ a meridie numquam ſpirent, neque ab ſole oriente, quod ſibi e Ciceronis locis, antea explicatis, videtur ſatis approbaſſe: contra Caſaubonus ad Strabonem Notis, narrationem Poſidonii tueri Plinii ſententiam poſſe exiſtimat. Sed in vocabulo videtur luſus eſſe. Si laxe ſumis, vt ἐτήσιος *anniuerſarius* eſt, plures venti, certo anni tempore ſpirantes, poſſunt ἐτησίαι, *eteſiæ* appellari, ex quacunque plaga vel cæli parte proficiſcuntur. Quum vero ſingulares ſint, & propter conſtantiam, quam anniuerſarii ſeruant, notabiliores illi, qui ex cæli parte, quæ inter occaſum & ſeptemtrionem eſt, a ſolſtitii tempore ad ortum canis ſpirant; hos proprie præcipueque Eteſias appellari, non ſolum conſuetudo iuſſit, verum etiam auctoritas confirmauit. Quos quum plures ex ſeptemtrione adducant, Cicero ab occidente, quæ duæ nobiliores de hac re ſententiæ ſunt; ſcite Ariſtoteles loco ſæpe indicato, lib. II Meteor. cap. VI extremo, ambas ita inter ſe conciliauit, vt vtrique ratio ſua & veritas conſtaret. Sic autem infit: Οἱ ἐτησίαι περιΐσανται τοῖς μὲν περὶ δυσμὰς οἰκοῦσιν, ἐκ τῶν ἀπαρκτίων εἰς θρασκίας, ἀργέστας καὶ ζεφύρους ἀρχόμενοι μὲν ἀπὸ τῆς ἄρκτου, τελευτῶντες δὲ εἰς τοὺς πόῤῥω. Hoc eſt: *Eteſiæ iis, qui ad occidentem habitant, e ſeptemtrionibus in Thraſcias, Argeſtas & Zephyros commutantur, initio facto ab Arcto, fine in iis, qui longinqua loca incolunt.* Et breuius idem vel quisquis auctor libri de Mundo eſt, cap. IV, οἱ ἐτησίαι λεγόμενοι, μίξιν ἔχοντες τῶν τε ἀπὸ τῆς ἄρκτου φερομένων, καὶ ζεφύρων, *Qui Eteſiæ dicuntur, mixturam habent eorum qui ab Arcto feruntur, & Zephyrorum.* Eadem claritate & ratione Diodorus Siculus lib. I cap. XXXIX, τοὺς ἐτησίας ἰδεῖν ἐστὶν οὐδέν τι μᾶλλον ἀπὸ τῆς ἄρκτου πνέοντας, ἤπερ τῆς ἑσπέρας. Οὐ βορέαι γὰρ, οὐδ' ἀπαρκτίαι μόνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πνέοντες ἀπὸ θερινῆς δύσεως ἀργέσται κοινωνοῦσι τῆς τῶν ἐτησίων προσηγορίας, *Euidens eſt non magis a ſeptemtrione, quam ab occaſu Eteſias ſpirare. nec enim ſoli Boreæ aut Aparctiæ, ſed etiam Argeſtæ, ab occaſu æſtiuo flantes, nominis Eteſiarum ſunt participes.*

XV.

Hæc de veris certiſque Eteſiis intelligantur, eorumque ſitu & φορᾷ: qui ab ortu aut auſtro dicuntur accedere, per abuſionem & improprie Eteſiæ appellantur, qua Poſidonium Pliniumque ratione interpretandum eſſe exiſtimamus. Gellius incertior in ſententia ſua ita clauſit hanc diſputationem: *Quod ſupra dixi, Eteſias ex alia atque alia cæli parte flare; haud ſcio an, ſequutus opinionem multorum, temere dixerim.* ἐτήσιος, vt diximus, *anniuerſarius* eſt, non quod vno alteroque aut tertio etiam anno ad eumdem modum contigit. Plurium annorum experimento confirmatum ſit opor-

Digitized by Google

tet, quod vere *anniuerſarium* appellari debet, cuius an crebro repetitam experientiam vel Poſidonius habuerit, vel etiam Plinius, in ortiuis Eteſiis deſignandis; quis ſpondere auſit, aut rationibus indubitatis demonſtrare? Quod autem ſupra dictum eſt ex Plinio, noctu fere deſinere Eteſias, & a tertia diei hora oriri; eius cauſſam conatur Seneca inueſtigare dicto lib. v Quæſt. natur. cap. xi, additque ideo *ſomniculoſos a nautis & delicatos vocari*, quod, vt Gallio frater eius dixerit, *mane neſciant ſurgere.* Sed rem narrare, geographi eſt, philoſophi, indagare cauſſam, quam an inuenerit Seneca, alii iudicent & excutiant.

XVI.

Antequam de Ventis diſſertationem finiamus, Vitruuii de iis opinionem, & varias ac nouas appellationes non inconueniens erit addidiſſe. Is lib. i cap. vi de vniuerſis ita ſentit: *Dextra & ſiniſtra circa Auſtrum Euronotus & Altanus flare ſolet: circa Africum, Libonotus & Subueſperus: circa Fauonium Argeſtes, & certis temporibus Eteſiæ: ad latera Cauri, Circius & Corus: circa Septemtrionem, Thraſcias & Gallicus: dextra ac ſiniſtra circa Aquilonem, Supernas & Boreas: circa Solanum, Carbas, & certo tempore Ornithiæ. Euri vero medias partes tenent: in extremis, Cæcias & Vulturnus. Sunt autem & alia plura nomina, flatusque ventorum, a locis, aut fluminibus, aut montium procellis tracta. Præterea auræ matutinæ, quas ſol quum emergit de ſubterranea parte, verſando, pulſat aeris humorem, & impetu ſcandendo trudens exprimat aurarum antelucano ſpiritu flatus, qui quum exorto ſole permanſerint, Euri venti tenent partes.* Sed ex antea dictis de his iudicare cuique eſt facillimum.

CAPVT IX.

DE

LATERIBVS MVNDI.

RELiquum eſt, vt etiam de lateribus mundi agamus, quo, quod dextrum in eo, quod ſiniſtrum dicatur, quod ſummum item imumve ſit, quod antrorſum tendat, aut lateat ab tergo, ex antiquorum opinione ſententiaque appareat. Has σχέσεις & reſpectus mundi non vno modo ſapientes ordinauerunt. Empedocles, vt apud Plutarchum eſt de Placitis philoſophorum lib. ii cap. x, cenſuit, δεξιὰ μὲν τὰ κατὰ τὸν θερινὸν τροπικὸν, ἀριστερὰ κατὰ τὸν χειμερινὸν, *dextera* [mundi] *ad circulum æſtiuæ conuerſionis: ſiniſtra ad hibernum* ordinauit. Quem Achilles Tatius Iſagog. in Phænom. cap. xxix ſequutus videtur. Quod enim vmbræ noſtræ ad dextram cadant, conſequi dicit, vt ſol nobis ſiniſter ſit: habitantibus in auſtrali zona, dexter. Et cap. xxxi, λέγω δὲ ἐν δεξιᾷ τὸ βόρειον, *dextrum dico quod eſt ſeptemtrionale.* Nec ſine ratione videntur iudicaſſe. Vt enim in fluminibus ſolemne eſt, dextrum ſiniſtrumque dici, quod curſus ſecundi reſpectu, ſeu currentis aquæ, tale exiſtit, vt infra probaturi ſumus; ſic ad motum ſtellarum diurnum, qui

ab

ab ortu in occaſum fertur, ſi corpus noſtrum componamus, dextrum ad ſeptemtriones ſit neceſſe eſt: ſiniſtrum ad auſtrinas partes. Quod contra in ortum ſolis contuenti ad læuam eſt ſeptemtrio, ad dextram meridiana plaga; in cauſſa fuiſſe videtur, vt Romanis borealia, eaque ſiniſtra, feliciora putarentur; auſtrina vero dextera, ſed in auguriis minus auſpicata: de quo Plutarchus Quæſt. Rom. LXXVIII conſulatur. Nihilominus & plures & nobiliores philoſophi non ad latitudinem ab auſtro in aquilonem; ſed ab ortu in occaſum, per longitudinem orbis, hanc laterum relationem poſuerunt. Vt rem compendii faciamus, ex Plutarcho referemus, quæ principum philoſophorum de hoc argumento fuerit ſententia. Libro antea dicto, eodemque capite *Pythagoras*, ait, *& Plato, & Ariſtoteles* δεξιὰ τοῦ κόσμου τὰ ἀνατολικὰ μέρη, ἀφ᾽ ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως· ἀριστερὰ δὲ τὰ δυτικά, *dextras mundi partes, quæ ad ortum ſunt, vnde motus eſt initium; ſiniſtras ad occaſum* ſtatuerunt. * Pulchra ratio & numeris ſuis perfecta: cui addimus non minus illuſtrem aliam, & ſua vtilitate comprobatam. Sedes ingeniorum in orbe habitabili cis æquatorem adhuc in temperata zona, ſeptemtriones ſpectante, fuit. Qui vero ibi degunt, polum arcticum, vt cardinem mundi, & Cynoſuram, principium cæleſtis contemplationis, ſuſpiciunt. quod quum ſit, oriens ipſis a dextris eſt: ad ſiniſtram, ſolis occaſus. Quam rationem etiam geographi veteres ſequuti omnes ſunt, qui orbem terrarum vel vniuerſum vel ex parte delineauerunt, vt, ſicut polus ſeptemtrionalis nobis ſemper eleuatus eſt, in ſuperiore etiam tabularum parte ſeptemtrionem collocarent: in ima auſtrum: ad dextram ortum ſolis: a ſiniſtra occaſum. Sic Ptolemæus fecit lib. I cap. XXII & XXIV: ſic ſegmenta Tabulæ Theodoſianæ, vt putatur, quam & Peutingerianam appellamus, a Marco Velſero edita, videmus conſtituta: quem morem, aut ſitum potius, præſtantiſſimus quisque geographorum adhuc ſeruauit, & hodieque doctiſſimi viri obſeruant, quia nihil verius, nihilque vtilius excogitari poteſt, quam machinas & inſtrumenta, quæ orbem terrarum referant, vel quamcumque eius partem, ad eum ſitum ac poſitionem ordinare, quem ipſa nobis natura in cælo terraque præſcripſit. Reprehendendi ergo ſunt artifices, qui a veteri conſuetudine deſciſcentes pro ſua lubidine, aut chartæ vel laminæ, quam putant, commoditate, plagas mundi peruertunt, & diſcentes confundunt ac impediunt, quum omnis charta geographica ex rei natura, & veteri diſciplina, conſtitui & collocari ita debeat, vt a dextra ortus ſit, a ſiniſtra occaſus; quia ſecus ſi habet, confuſionem locorum parit omnium, & ingeniorum ac profectuum vix ſuperabile impedimentum. Ita vero qui faciunt, digni ſunt vtique, ad antipodes vt transmittantur, vbi quam peruerſitatem amauerunt, & contrarias noſtris rationes, ſine vllius damno poſſint perſequi, aut non diſſimiles in orbis illius natura conſectari. Vt autem magis horum ineptiæ pateſiant, exemplo l oſtendamus, quam repugnans rebus & diuinæ poſitioni ſit,

 Pa-

* Varro, qui ex populari ratione loqui videtur, contra ſentit de L. L. VI. c. 2. *Eius templi* (id eſt cæli) *partes quatuor: Siniſtra ab oriente, dextra ab occaſu: antica ad meridiem, poſtica ad ſeptemtrionem.*

Palæſtinæ ſeu Terræ ſanctæ tabulam ſtatuere ita, vt mare Palæſtinum, extrema pars mediterranei, in ſummitate a ſeptemtrione ſuſpendatur: ſeptemtrionalis autem pars cedat ad dextram; quum tamen ipſe Deus diuinis litteris terminos Terræ ſanctæ ita fixos conſtituerit, vt limes occidentalis ſit הים הגדול *mare magnum*, hoc eſt mediterraneum, Numer. xxxiv, 6, Ioſuæ 1, 4, xv, 12, xxiii, 4. quo poſito, non poteſt oriens non a dextra eſſe; in ſumma & eleuata parte ſeptemtrio; auſter contra in infima & cadente. Hinc non difficile ad iudicandum eſt, quam peruerſæ ſint tabulæ cum Adrichomii deſcriptione coniunctæ, aut pleræque ſanctis Bibliis hodie adnexæ; etiam aliæ multæ multarum regionum, quæ niſi ad mundi plagas reſtituantur, nequaquam id commodi adiumentique, quod ſperatur, perluſtrantibus poſſunt præſtare. Quod etiam de pluribus vulgatis aliarum regionum tabulis, nitide quamuis & eo loco impreſſis, vbi ſedes ingeniorum & artificum putatur eſſe, quod mireris, eſt adnotandum.

II.

De fluminibus etiam & eorum ripis eſt, quod in laterum diſcrimine obſeruetur. Diximus ſupra paucis verbis, ex ſecunda fluxione aquarum diſcrimen illud eſſe vnice repetendum: nunc pluribus paullo & verbis & exemplis illuſtrare non nullum fortaſſis eſt pretium. Etenim ita res eſt natura duce, vt ex ſecundo curſu ſeu fluxione diſcrimen laterum in ripis, & amnibus, & fretis etiam, capiamus, vt ſi prono flumine deueharis, quæ tibi dextrorſum occurrit, ſit etiam dextera ipſius amnis ripa: quæ ad ſiniſtram tibi erit, ſit etiam ejusdem ripa ſiniſtra. Planum & explicatum exemplum Eutropius præbet lib. ix cap. ix, ſiue in Aureliano principe. *Prouinciam*, inquit, *Daciam, quam Traianus vltra Danubium fecerat, intermiſit, vaſtato omni Illyrico & Mæſia, deſperans eam poſſe retineri: abductosque Romanos ex vrbibus & agris Daciæ, in media Mæſia collocauit: & eſt in dextera Danubio in mare fluenti, quum antea fuerit in læua.* Strabo quoque lib. 11 pag. 88 de Danubio ſiue Iſtro ſcripſit, ab occaſu in ortum ita deferri, vt a ſiniſtra Germaniam Geticamque relinquat: a dextra Thraciam Illyricumque prætereat. Quod etiam de interni maris oſtio, ſiue Herculeo freto, idem Strabo dicto libro p. 87, & Plinius lib. iii cap. i conſtituerunt, quorum verba inferius capite xi de Magnis Terræ Continentibus adferemus.

CAPVT X

DE INGENIORVM CORPORVMQVE PRO SITV LOCI DIVERSITATE.

NOn recens obſeruatio eſt, ſub alio cælo & orbis inclinatione, vt ceterarum rerum naturam, ita hominum quoque ingenia & corporis habitum non leuiter immutari: ſed nec priſcis illud ſapientibus ignotum fu-

Digitized by Google

fuit. * In eo declarando Vitruuius in primis ſollers fuit lib. VI cap. I *Sol*, inquit, *quibus locis mediocriter profundit vapores, in his conſeruat corpora temperata : quæque proxime currendo deſlagrat, eripit exſugendo temperaturam humoris. Contra vero refrigeratis regionibus, quod abſunt a meridie longe, non exhauritur a caloribus humor, ſed ex cælo roſcidus aer, in corpora fundens humorem, efficit ampliores corporaturas, vocisque ſonitus grauiores. Ex eo quoque ſub ſeptemtrionibus nutriuntur gentes immanibus corporibus, candidis coloribus, directo capillo & ruſo, oculis cæſiis, ſanguine multo, quoniam ab humoris plenitate, cælique refrigerationibus ſunt conformati. Qui autem ſunt proximi ad axem meridianam* (hyperbolice zonam torridam notat) *ſubiectique ſolis curſui, breuioribus corporibus, colore fuſco, criſpo capillo, oculis nigris, cruribus inualidis, ſanguine exiguo, ſolis impetu perficiuntur.* Hæc de corporis habitu & diſpoſitione. De animo idem addit, in meridianis regionibus *propter ſanguinis exiguitatem timidiores naſci*; tolerantiores vero ardoris febrium, quod *membra illorum cum feruore ſint nutrita.* Et interiectis nonnullis: *Propter tenuitatem cæli, meridianæ nationes, ex acuto feruore, mente expeditius celeriusque mouentur ad conſiliorum cogitationes : ſeptemtrionales autem gentes, infuſæ craſſitudine cæli, propter obſtantiam aeris, humore refrigeratæ, ſtupentes habent mentes.* Et exemplo propoſito ſerpentis, per brumale tempus immotæ ſtupore; mobilis autem maxime per calorem, ſubdit: *ita non eſt mirandum, ſi acutiores efficit calidus aer hominum mentes : refrigeratus contra, tardiores. Quum ſint autem meridianæ nationes animis acutiſſimis, infinitaque ſollertia conſiliorum, ſimul ad fortitudinem ingrediuntur, ibi ſuccumbunt, quod habent exſuctas ab ſole animorum virtutes. Qui vero refrigeratis naſcuntur regionibus, ad armorum vehementiam paratiores ſunt, magnisque viribus ruunt ſine timore, ſed tarditate animi ſine conſiderantia irruentes, ſine ſollertia, ſuis conſiliis refringuntur.*

II.

Ita eſt videlicet, vt calidiores regiones breuitatem corporis, animique agilitatem proferant : tardiores mentes ſeptemtrio gignat, ſed maius robur & tolerantiam addat corporibus. Id quod autem in pluribus ita ineſſe videmus, non æque in omnibus aut ſingulis nationis alicuius eſſe credendum eſt. Vnde ad vitia virtutemve proniores quædam gentes ſunt, vt tamen plus ſæpe conſuetudini aut imitamento, aut inſtitutioni debeatur, quam cælo, aut loci, vbi ſunt, ingenio. Quo fit, in vno climate vt diuerſi mores reperiantur, nec aeris qualitates ſub eodem cælo vbiqve ſint perſimiles : ſed a montium iugis, paludoſis locis, vicinitate marium, aliisque internis & propriis cauſſis ſæpe miram varietatem accipiant. Quæ ergo ex ſitu & inclinatione loci pro moribus & ingenio argumenta petuntur, generalia cuncta ſunt, quæ vel naturæ ipſius, vel artis aut educationis ope non raro infringuntur, vt tamen, quod plerumque in illis locis eſt, recte probent atque obtineant. Sic Pœnorum ex cælo agilitas propter calorem,

* Adde huc egregiam diſputationem Hippocratis in libro de aeribus, aquis, locis c. 31. ſeqq. p. 345. ſeqq Cicer. Natur. Deor. II. c. 6 & 16. & de leg. Agrar. Orat. II. c. 35.

quum ad virtutem adhiberi debuiſſet, plerisque in calliditatem vertit, in aſtutiam & fraudes, quod prouerbium, *Punica fides*, confirmauit. Thracum famoſa feritas, quid non Hæmi & Rhodopes aſperitati imputauit? quæ certe nec poſtea ita mitigata fuit, vt barbaries omnis pelleretur, quæ vel hodie ſupereſſe cernitur. Syros ſalubritas cæli, & ſoli adfluentia in voluptates & animi leuitatem pellexit, quod Græcis etiam poſterioribus euenit, quos non gradu, ſed præcipiti curſu a virtute ad vitia deſciuiſſe notum eſt. * Et ſic nulla natio exiſtit, cui non ex cælo ſuo character aliquis hæreat, qui, quamuis non omnium, multorum tamen animum, indolem, mores effingat atque formet; ſaltem propenſionem & procliuitatem indicet. Quæ per gentes ſingulas excutere non noſtrarum partium, ſed munus eſt hiſtoricorum.

III.

Supereſt quod Vitruuius Italiæ ſuæ & Romanæ vrbis encomium adiunxit, quam diuina mens, vt ait, egregia & temperata regione ita collocauit, vt orbis terrarum imperio potiretur. *Quum,* inquit, *omnes nationes immoderatis mixtionibus ſint diſparatæ; placuit, vt inter ſpatia totius orbis terrarum regionumque medio mundi populus Romanus poſſideret fines. namque temperatiſſimæ ad vtramque partem & corporum membris, animorumque vigoribus pro fortitudine ſunt in Italia gentes.* Non inuidenda eſt laus Italiæ, quam ex egregio aeris temperamento habet: nec vero eſt ei ſoli ſic pertribuenda, vt adiacentes regiones a ſocietate excludantur penitus. Græcia & Italia, cæli ſui genio adiutæ, ad ſummam gloriam virtutis, doctrinæ, humanitatis perductæ, aliis gentibus viam ad laudis theatrum perueniendi oſtentauerunt, quæ, quod natura non habuerunt, arte & induſtria conſequutæ ſunt, vt plures nunc Europæ nationes cum Italia, illa virtutis & litterarum cultrice, certent, Græciam fere omnes hodie ſuperent. Nulla itaque terra tam infructuoſa eſt, vt, ſi ſtudio impenſo percolatur, nullas artes & virtutes ferat, quas in iis regionibus miramur & laudamus, quæ naturæ benignitate ſub temperatiſſimo cælo & molliſſima inclinatione collocatæ ſunt. Quod enim cultiores gentes habent, non id omne natura habent, ſed ſi non primas partes, tamen proximas ars ſibi & exercitatio vindicant. Quod Strabonis ſententia quum illuſtrauero, finem huic argumento faciam. Is lib. II pag. 70 ait ſcite & vere; Οὐ φύσει Ἀθηναῖοι μὲν φιλολόγοι ; Λακεδαιμόνιοι δ᾽ οὔ, καὶ οἱ ἔτι ἐγγυτέρω, Θηβαῖοι· ἀλλὰ μᾶλλον ἔθει. οὕτως οὐδὲ Βαβυλώνιοι φύσει φιλόσοφοι καὶ Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ καὶ ἀσκήσει καὶ ἔθει. *Quod Athenienſes ſtudioſi ſunt litterarum, Lacedæmonii non item, ac ne Thebani quidem iis viciniores; non natura fit, ſed magis more. Sic neque Babylonios natura philoſophos fecit, aut Aegyptios; ſed exercitatio & conſuetudo.*

* Sic Aſiæ delicias Romanis noxias Romani deteſtati ſunt. Cic. Muren. c. 5. & 9. & multi alii. Sic Capua ſuperbiæ & crudelitatis parens. Cic. Agrar. I. c. 6. & alii.

CAPVT XI

DE
MAGNIS CONTINENTIBVS TERRARVM ORBIS.

PArtes maiores illas, in quas orbem terræ diuidimus, Græci ἠπείρυς, *continentes* appellant, & tres plerique conſtituunt, Europam, Africam, Aſiam. Fuerunt tamen ex antiquis (οἱ παλαιοὶ) qui duas partes numerarent, Aſiam & Europam, τήν τε Λιβύην καὶ τὴν Εὐρώπην, ὥσπερ μίαν ἔσαν, συναμφοτέρας ἐκάλουν ἑνὶ καὶ μόνῳ τῷ τῆς Εὐρώπης ὀνόματι, *& Africam & Europam, velut quæ vna eſſet, vtramque ſimul vno & ſolo Europæ vocabulo appellabant,* vti de illis Agathemerus refert lib. II cap. II. Hoc qui ſentirent, ſeu duas tantum partes orbis, Europam & Aſiam, dicerent, *pauci fuere,* * Salluſtio iudice Iugurth. B. cap. XVII. plerique enim partem tertiam, quæ Africa eſt, diſtincta ab Europa, appoſuerunt. Ex vtraque gente teſtes non nullos aduocare liceat. Dionyſius periegeta verſ. 7

- - - - - μίαν δὲ ἑ καίπερ ἔυσαν
Ἄνθρωποι τρισσῇσι ἐπ' ἠπείροισι δάσαντο,

Vna autem quamuis ſit terra, homines tres in continentes partiti ſunt. Et Agathemerus dicto loco: Διαιρεῖται ἡ ὅλη οἰκυμένη εἰς ἠπείρυς τρεῖς, *Diuiditur vniuerſus orbis in tres continentes,* quas etiam nominat, *Aſiam, Africam & Europam.* Atque ita etiam Strabo, lib. I extremo, illas partes non ſemel ἠπείρυς, *continentes* cum Eratoſthene appellauit. CONTINENTES, quia non ſunt inſulæ, & quamquam maribus maiorem partem cinctæ ſunt ſingulæ, tamen continuo aliquo tractu, ſaltem iſthmo, inter ſe cohærent. Omnes tamen hæ tres continentes partes ſimul ab Oceano ambiuntur, ad quem collatæ, ſpeciem magnæ præbent inſulæ. Iterum Dionyſius principio περιηγήσεως,

Μνήσομαι Ὠκεανοῖο βαθυῤῥόυ· ἐν γὰρ ἐκείνῳ
Πᾶσα χθὼν, ἅτε νῆσος ἀπείριτος, ἐςεφάνωται.

Memorabo Oceanum profunde fluentem: illo enim tota tellus, tamquam inſula immenſa, eſt cincta. Geminus autem cap. XIII non *continentes*, ſed μέρη τρία vocat, id eſt *tres partes.* Atque ita etiam Latini. Pomponius Mela lib. I cap. I *Hoc mari* [interno] *& duobus inclutis amnibus, Tanai & Nilo, in tres partes vniuerſum diuiditur.* Nec non Plinius proœmio lib. III, *Terrarum orbis vniuerſus in tres diuiditur partes, Europam, Aſiam, Africam.* In quo numero conſiſtunt omnes, nec plures Ptolemæus, Solinus, Capella, & quot-

* Neque illi quidem ſatis inter ſe congruere. Nam Varro L. Lat. IV. c. 6. *Vt omnis natura in cælum & terram diuiſa eſt, ſic cælum in regiones, terra in Aſiam & Europam. Aſia enim iacet ad meridiem & auſtrum: Europa ad ſeptemtrionem & aquilonem. Aſia dicta ab Nympha, ex qua & Iapeto trahitur Prometheus. Europa ab Europa Agenoris filia, quam ex Phœnicia Maulius ſcribit taurum exportaſſe.* Africam igitur Varro ſub Aſiæ nomine intellexiſſe videtur.

Digitized by Google

quotquot hoc argumentum tractarunt, agnoſcunt: vt quæ de quarta parte, quam recentes Americam dicunt, non nulli coniiciunt, quaſi non penitus ignota antiquis fuerit, meræ conjecturæ ſint, aut ſomnia vigilantium. Neque enim vel Atlantica id inſula Platonis, quæ ſimilior fabulæ eſt, quam chorographiæ; vel Pomponii Melæ *antichthones* euincunt, quos eo Turnebus lib. xx Aduerſar. cap. xi trahit: neque Carthaginienſium nauigationes in eam pertigerunt, quum ex Hannonis Periplo conſtet, quam non longe à litoribus, in Oceano præſertim, mortales veteres abſcedere auſi, fere ſemper oram legerint.

II.

Quum itaque certum exploratumque ſit, & tot luculentis teſtimoniis comprobatum, non plures, quam tres, orbis partes antiquis innotuiſſe: de limitibus, quibus iidem ſingulas crediderint diſcretas eſſe, nunc breuiter adiiciendum eſt. Certus limes occiduus tam Africæ quam Europæ eſt Oceanus Atlanticus & Gaditanus, & qui ſupra illas partes Aquitanicus ac Hibernicus appellatur: nec dubitatum de termino Aſiæ orientali, quamuis vix plene cognitum ab vllo fuerit, quouſque Aſia ad orientem ſolem recedat. In hoc autem conſenſus fuit omnium, quidquid terrarum ad ortum ſolis eſt, quod cum cognitis partibus cohæreat, id proprium eſſe Aſiæ, non alterius cuiusdam partis. In medio autem limite partium, id eſt Aſiæ & Europæ; itidemque Aſiæ atque Africæ communi termino magna vtique eſt veterum diſſonantia. Alii enim has partes fluminibus & fretis ſeiungunt, vt Europam & Aſiam Tanai ac Helleſponto; Aſiam ab Africa Nilo flumine: alii iſthmis & continentibus terris, vt iſthmo Aegyptiaco Africam & Aſiam: Europam vero ab Aſia alio iſthmo maiore, qui inter Caſpium mare & Pontum Euxinum intercedat. Vtramque ſententiam excutere non alienum erit ab inſtituto operis.

III.

Sit igitur prima diſcretio Europæ ab Aſia, quæ pluribus ſatis firma eſt per Tanaim & Helleſpontum, & quæ in illa linea continuantur, vt hodieque illas partes diſtinguere ſolemus. Dionyſius periegeta v. 14

Εὐρώπην δ᾽ Ἀσίης Τάναϊς διὰ μέσσον ὁρίζει
Πρὸς βορέην· νότιον δὲ μεσήριον Ἑλλήσποντος.

Hoc eſt: *Europam ab Aſia diſterminat amnis Tanais ſeptemtrionem verſus: auſtrali autem parte Helleſpontus limes eſt.* Straboni etiam lib. 11 pag. 87 Europa ab columnis Herculis patet μέχρι τοῦ Ταναΐδος, *vsque ad Tanaim fluuium.* Et Mela lib. 1 cap. 1 *Quod terrarum iacet a freto ad ea flumina, ab altero latere Africam vocamus, ab altero Europen: ad Nilum Africam: ad Tanain Europen. Vltra quidquid eſt, Aſia eſt.* Et Arrianus Periplo pag. 11, *A Panticapæo ad Tanaim fluuium,* ὃς λέγεται ὁρίζειν ἀπὸ τῆς Ἀσίας τὴν Εὐρώπην, *qui ab Aſia Europam diſtinguere fertur.* *

Hunc

* Adde Paulum Oroſium lib. I. hiſt. c. 2. Ovid. de Pont. IV. ep. 10. v. 55. Paulo pinguiore Minerua Hippocrates de aeribus c. 34. p. 347. Περὶ δὲ τῶν ἐν δεξιῇ τοῦ ἡλίου τῶν ἀνατολῶν τῶν θερινῶν μέχρι Μαιώτιδος λίμνης (οὗτος γὰρ ὅρος τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίης) ὧδε ἔχει περὶ αὐτέων.

IV.

Hunc Europæ terminum diſturbant, qui Phaſidem pro Tanai malunt, aut de iſthmo inter Caſpium mare & Pontum neſcio quid iactitant. Herodotus lib. IV cap. XLV de mediis terminis terrarum orbis : οὐρίσματα αὐτῇ Νεῖλός τε ὁ Αἰγύπτιος ποταμὸς ἐτέθη, καὶ Φᾶσις ὁ Κόλχος, *Eius fines ponuntur Nilus, fluuius Aegyptiacus; & Phaſis in Colchide.* Quod Plato etiam in Phædone p. 43 ſignificaſſe videtur, ἡμᾶς οἰκεῖν μέχρις ἡρακλείων στηλῶν ἀπὸ Φάσιδος ἐν σμικρῷ τινι μορίῳ, *nos habitare*, dicens, *a Phaſide vsque ad Herculis columnas in exigua parte.* Phaſis cum Tanai nequaquam comparandus eſt, & hic vtique, quam ille, eſt aptior ad terminandas maiores illas terrarum orbis partes continentes. Et videntur quidam Phaſin illum pro termino appoſuiſſe, quod is notior ex Argonautarum decantata fabula vel hiſtoria erat, quam Tanais Scytharum, cuius curſum nec ipſe Strabo ſatis exploratum habuit, credens, a ſeptemtrione recta via in Mæotim paludem deferri: quæ etiam Pomponii Melæ cap. I fuit opinio, quum decurſio eius longe alia poſtmodum a peregrinantibus reperta fuerit. Forſitan hæc de Phaſi ſententia alteri, quæ de iſthmo eſt inter Caſpium & Ponticum mare, originem aut occaſionem dedit: quam ita Dionyſius a verſu 19 delineauit:

Ἄλλοι δ' ἠπείροισι διὰ χθόνα νοσφίζουσιν.
Ἰσθμὸς ἄνω τέταταί τις ὑπέρτατος Ἀσίδος αἴης,
Κασπίης τε μεσηγὺ καὶ Εὐξείνοιο θαλάσσης·
Κεῖνον δ' Εὐρώπης Ἀσίης θ' ὅρον ηὐδάξαντο.

Hoc eſt : *Alii autem continentibus terram ſeparant. Iſthmus ſurſum porrectus eſt quidam ſupremus Aſiæ, Caſpium inter & Euxinum mare. Illum autem Europæ & Aſiæ terminum dixerunt.* Meminit huius ſententiæ etiam Eratoſthenes apud Strabonem ſub finem libri I. Ait varias de continentium diſtinctione opiniones eſſe, καὶ τοὺς μὲν ποταμοῖς διαιρεῖν, τῷ δὲ Νείλῳ καὶ τῷ Ταναΐδι· τοὺς δὲ τοῖς ἰσθμοῖς, τῷ τε μεταξὺ τῆς Κασπίας καὶ τῆς Ποντικῆς θαλάσσης, καὶ τῷ μεταξὺ τῆς Ἐρυθρᾶς καὶ τοῦ ἐκρήγματος, *alios eas* [continentes partes] *fluuiis diuiſiſſe, Nilo ac Tanai: alios iſthmis, qui ſunt inter Caſpium & Ponticum mare, & inter Erythræum & ecregma* Verum hæc rudi Minerua & multa vocis abuſione ita tradi, etiam Euſtathius, interpres Periegetæ, obſeruauit, quia iſthmus μεταξὺ δύο θαλασσῶν στενὸς τόπος, *anguſtus locus inter duo maria* ſit : at quod Caſpio & Euxino mari interiectum eſt ſpatium, tantæ eſt amplitudinis, vt tria regna aut tres integras nationes complectatur, ab ortu Albanos & ex parte Medos : ab occidente Colchos atque Lazos: medio ſitu Iberos cum Caucaſiis portis. Plinius lib. II cap. LXVIII Caſpium mare a Pontico CCCLXXV millibus diſtare tradit, qui modus ſane maior, quam pro anguſtia iſthmi eſt, quam hic natura ſua, quæ anguſta ſit, referre debet. Non eſt ergo quod miremur, cur plures geographorum veterum, aut quorum nobis reliqua ſunt monimenta, forte omnes hanc de Europæ Aſiæque limite opinionem deſeruerint, & in Tanai amne perinde, vt noſtræ ætatis homines, tamquam in termino vtriusque continentis conſentiant. Quod enim limitem ſuſtineat partium, in anguſto neceſſe

ceſſe eſt conſtituatur, vt, quaſi linea ducta, monſtretur vbi exiſtat terminatio, quæ in tanta vaſtitate, quæ inter duo illa maria eſt, numquam prodita aut declarata ab vllo fuit. Vt autem veterum multi errores circa Pontum & Caſpium mare fuerunt; ita quoque huius ſententiæ auctores primi videntur ignoraſſe, quanta inter vtrumque mare, Ponticum Caſpiumque, ſit capacitas: credidiſſeque, exiguum illud & anguſtum eſſe ſpatium: quod vero ſecus per omnia, vt notum eſt, ſe ſe habet. Et tantum de Europæ & Aſiæ diſcrimine, quod a Tanai per Boſporum vtrumque, Helleſpontum, & quæ connexa his ſunt maria, in mediterraneum mare vſque, propter Cnidiæ peninſulæ extremitatem, deducitur.

V.

Non minor eſt de Aſiæ & Africæ termino conſtituendo controuerſia, quem quidam in Catabathmo ponunt; alii in Nilo flumine: rurſus alii in iſthmo, qui inter Arabicum ſinum & mare eſt mediterraneum. Salluſtius Iugurthino Bello cap. XVII hos limites poſuit: *Africa fines habet ab occidente fretum noſtri maris & Oceani: ab ortu ſolis, decliuem latitudinem.* Pomponius Mela lib. I cap. VIII, qui idem ſenſiſſe videtur, interpres eſt Salluſtii, vt liquido appareat, quæ ſit latitudo illa decliuis, pro qua alii malunt, vna tranſpoſita littera *altitudo* legi. Is vero, *Catabathmus*, inquit, *vallis deuexa in Aegyptum, finit Africam.* Catabathmum ergo, locum Straboni, Plinio, Ptolemæo laudatum, interiectum Parætonio & Cyrenaicæ, terminum vtriusque continentis facit. Vnde eſt quod Plinius lib. V cap. V. *finem Cyrenaicum* Catabathmum appellet. At ſi hic eſt terminus inter vtramque orbis partem, tota Aegyptus, & Marmarica etiam, ad Aſiam referendæ eſſent, quod contra naturam rerum eſt, quæ limitem notabiliorem, quam illa non longiſſima, contra in latitudinem protenſa eſt decliuitas, maiorum orbis partium diſcrimini videtur vtique poſtulare. Quod quia ita ſe ſe habet, pauci admodum fuerunt, qui hanc ſententiam ſequerentur; & vix alii præter illos, quos modo nominauimus: nec Mela in eo conſtans eſt, ſed alio loco, oſtenſo antea & paullo poſt repetendo, a Nilo diſterminari tradit, in quo plures conſentientes ex ſua & priori ætate habuit. Dionyſius Periegeſi verſ. 18

Σῆμα δ' ὑπερτέταται νοτιώτατον ἐς στόμα Νείλου,

quod Priſciano interprete eſt,

Sed magis auſtralis ſunt terminus oſtia Nili,

ſcilicet, magis auſtralis, quam ſuperius nominati Tanais & Helleſpontus. Strabo ſuffragatur lib. II pag. 87 Ἐκπλέουσι τὸν κατὰ στήλας πορθμὸν ἐν δεξιᾷ μέν ἐστι ἡ Λιβύη μέχρι τοῦ Νείλου ῥύσεως, *Enauigantibus freto iuxta columnas* [Herculis] *a dextra eſt Africa vſque ad Nili fluentum.* Sic vocem ῥύσιν, ab Aldo, Xylandro, Caſaubono ita expreſſam, heic loci vulgo vertunt, quaſi liberationem fluminis, vt de ἐκβολαῖς ſeu oſtiis interpretari poſſis. Sed non tam ſuam, quam vulgi rationem ſequutus, diſterminatorem Nilum heic appellauit, quod ex lib. I eſt manifeſtius, vt poſtea oſtendemus. Plinius autem lib. III cap. I INTRANTI [per fretum Herculeum in internum mare] *dextra Afri-*

Digitized by Google

Africa eſt, leua Europa: inter has Aſia. Termini amnes, Tanais & Nilus. Et ipſe Pomponius lib. I cap. I *Hoc mari* [mediterraneo] *& duobus inclutis amnibus, Tanai & Nilo in tres partes vniuerſum diuiditur.* Huic ſententiæ apud Strabonem lib. I pag. 22 obiicitur, incongruentem limitem in Nilo poni, quia ſic Aegyptus & Aethiopia diſtraherentur, & vtriusque pars altera in Aſiam incideret, altera ad Africam referretur; quod vtique inconueniens eſt, & dignum vt reprehendatur.

VI.

Quam præſtantius vero & ipſi aptius naturæ rerum eſt, vt terminus in iſthmo Aegyptiaco & Erythræi maris oblongo ſinu, quem Arabicum dicunt, id eſt, inter Arabiam & Aegyptum infuſum, collocetur? Hunc hodie præſtantiſſimus quisque geographorum ponit: hunc neque veteres geographi ignorauerunt, quamlibet de Nilo multi, quidam etiam de Catabathmo cogitavere. Strabo egregie lib. I pag. 24 *οἱ χαριέστεροι τῶν διαιρούντων τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Λιβύης, ὅρον εὐφυέστερον ἡγοῦνται τοῦτον τῶν ἠπείρων ἀμφοῖν τὸν κόλπον, ἢ τὸν Νεῖλον· τὸν μὲν γὰρ διήκειν παρ᾽ ὀλίγον παντελῶς ἀπὸ θαλάττης ἐπὶ θάλατταν. τὸν δὲ Νεῖλον πολλαπλάσιον ἀπὸ τοῦ ὠκεανοῦ διέχειν, ὥστε μὴ διαιρεῖν πᾶσαν τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Λιβύης.* Id eſt: *Probatiores illorum, qui Aſiam ab Africa diſterminant, limitem naturæ ipſi conuenientiorem ponunt vtriusque huius continentis ſinum potius, quam Nilum: quippe quod ille* [ſinus] *propemodum ab vno mari ad alterum omnino penetrat, quum Nilus ab Oceano multis partibus longius abſit, ideoque Aſiam vniverſam ab Africa non dirimat.* Hoc idem eſt quod ſupra, ex eiusdem libri extremo propemodum, diximus, cum ſinu Arabico *iſthmum* terminum conſtitui, *τὸν μεταξὺ τῆς Ἐρυθρᾶς καὶ τοῦ ἐκρήγματος, qui eſt inter Erythræum mare & rupturam ſiue ecregma.* Ille enim locus, ab eruptione maris dictus, poſtea obturatus, prope lacum Sirbonidem in confinio Aegypti & Palæſtinæ eſt, vt idem Strabo lib. XVI pag. 523 tradidit. Huic ſententiæ cum alii olim, quorum nomina expreſſa non ſunt, vti ex Dionyſio, & Eratoſthene apud Strabonem lib. I extremo apparet; tum ex iis qui ſuperſunt, Agathemerus acceſſit. Clare enim lib. II cap. II ſcripſit: *χωρίζεται ἡ Ἀσία τῆς Λιβύης ἰσθμῷ στενῷ. τοῦτον δὲ ἡ ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ Πηλούσιον θαλάσσης ἐπὶ τὸν μυχὸν ἀνοῦσα τοῦ Ἀραβίου κόλπου. γραμμή* *Aſia ab Africa diuiditur anguſto iſthmo, quem ducta a mari prope Peluſium ad intimam ſinus Arabici partem deſignat linea.* Non ſecus etiam Ptolemæus lib. IV cap. V iudicauit, quam vt Aegyptum vsque ad Arabicum ſinum extendat, eamque totam det continenti Africæ, nihil eius ad Aſiam reiiciat.

CAPVT XII

DE

MENSVRIS GEOGRAPHICIS.

EST etiam, quod pro veteri geographia illuſtranda explicatius tradatur de priſcis menſuris geographicis, vt diſtantiæ locorum, a veteribus no-

Digitized by Google

tatæ ac definitæ, ſine errore intelligantur. Viarum enim interualla pro ſitu gentium nominibus aliis atque aliis nominantur, in quibus Perſæ, Aegyptii, Græci, Romani, Galli, quod ad antiquam geographiam attinet, ſuas quæque gens menſuras, modos, & appellationes habuerunt. Hieronymus commentario in Ioelis cap. III, *Nec mirum*, ait, *ſi vnaquæque gens certa viarum ſpatia ſuis appellet nominibus: quum & Latini mille paſſus vocent, & Galli leucas, & Perſæ paraſangas, & raſtas vniverſa Germania.* De Perſarum paraſangis incipiendum eſt.

II.

Athenæus lib. III cap. XXXIV Περσικὰ ὀνόματα, *Perſica nomina* vocat τὰς παρασάγγας, καὶ τὰς ἀστάρας, καὶ τὴν Χοῖνον, ἢ τὸν Χοῖνον, *paraſangas, & aſtaros, & ſchœnon.* Primum nomen indubitato eſt Perſicum: medium ſcriptura ſuſpectum, cuius loco aliis ἀγγάρας aut ἀστάνδας placet: vltimum, quod Χοῖνος eſt, Herodotus lib. II cap. VI μέτρον Αἰγύπτιον, dicit *Aegyptiam menſuram*, & forſan etiam Aegyptiæ originis, quia is ante vſum Græcæ in Aegypto linguæ ſcripſit: niſi forſan æque Perſicum eſt vt paraſanga, quod voluit Athenæus, & firmare videtur Callimachi fragmentum, quod Plutarchus de Exſilio pag. 534 ſeruauit,

Μὴ μετρεῖν Χοίνῳ Περσίδι τὴν σοφίην,

Non debere nos ſapientiam ſchœno Perſica metiri.

III.

Paraſangæ menſuram nobis Strabo lib. XI p. 357 valde dubiam reddit. Ait enim, οἱ μὲν ἑξήκοντα σταδίων φασὶν, οἱ δὲ τριάκοντα, ἢ τετταράκοντα, *alii ſexaginta ſtadiorum eſſe dicunt, alii triginta aut quadraginta.* Eſto, variare paraſangas pro diuerſis locis, quod Plinius quoque lib. VI cap. XXVI ſignificat: id tamen pro metro videtur habendum eſſe, quod pleriſque locis valet, & in quo plures ſcriptores conſentiunt. Quum ergo Herodotus dicto loco, & Heſychius, ac Suidas, & Hero in Iſagoge, in τριάκοντα, *tricenis* ſtadiis conſentiant, hunc numerum pro veriore, ſaltem communiore putamus poſſe accipi. Rarus tamen in litterarum ſtudiis vſus paraſangarum eſt, * nec forſan niſi in hiſtoriis Perſarum, vt Xenophontis, & ſi qui alii eius generis ſuperſunt. Adi Suidam.

IV.

Aegyptiorum *Schœnus* Herodoto auctore, loco antea indicato, ἑξήκοντα στάδια, *ſexaginta ſtadia*, atque ſic duas eiusdem paraſangas, continet. Sed heic etiam quædam inæqualitas inuenitur, quippe Strabo dicto loco, quum in Nilo nauigationes per ſchœnos numerari dixerat, addit, ἀλλαχοῦ μὲν μείζω παρέχειν πλοῦν, ἀλλαχοῦ δὲ βραχύτερον, *alibi longioris, alibi breuioris nauigationis ſpatio* conuenire. Plinius lib. XII cap. XIV *Schœnus patet, Eratoſthenis ratione, ſtadia* XL, *hoc eſt paſſuum quinque millibus: alibi* XXXII *ſtadia ſingulis ſchœnis dedere.* Longe hæc diſtant a modo Herodoti. Sed Strabo ratio-

* Ratio ex ipſa nominis natura liquet. Eſt enim compoſitum ex פרס quod *Perſam* ſignat, & *anga*, unde ἀγγαρεύειν. Ergo Perſicis viarum dimenſionibus relinquebatur recte a veteribus. Nicetas autem de Manuel. Commen. libr. I. c. 5. in deſcribendo Conradi itinere orientali ûtitur vocabulo illo.

tionem etiam tantæ diſcrepantiæ loco alio, lib. XVII pag. 553, declarat. Aliam enim & aliam diuerſis locis ſchœnorum in ipſa Aegypto magnitudinem eſſe, atque ita *παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἄστατον τὸ τῆς σχοίνου μέτρον, apud ipſos Aegyptios inconſtantem ſchœnorum menſuram.* nam præterquam quod ſibi, in Nilo nauiganti, quadraginta ſtadiorum ſchœnos, aut plurium, *κατὰ τόπους, quibusdam in locis,* indicauerint; Artemidori fide refert, ab Alexandrea ad verticem τοῦ Delta, ſchœnum eſſe triginta ſtadiorum: a Peluſio ad eundem verticem, ſtadiorum viginti quinque: a Memphi a Thebaidem ſingulas ſchœnos habere ſtadia centum & viginti: a Thebaide vsque Syenem, ſexaginta ſtadiis ſchœnum vnamquamlibet definiri. At alibi locorum etiam quadraginta ſtadiorum ſchœnos eſſe, idem Strabo dicto loco lib. XVII dixit: & lib. XI fere extremo Armeniam a Theophane ita deſcriptam refert, vt longitudo ſit ſchœnorum centum; latitudo dupla: in quo ſpatio ne erretur, dicit, *τιθέναι τὴν σχοῖνον τετταράκοντα σταδίων, poſuiſſe ſchœnos* Theophanem *quadraginta ſtadiorum.*

V.

Diximus ſupra aliis Perſicum, & aliis Aegyptium nomen *ſchœnum* videri, aut Aegypto proprium: quod vero *σχοῖνος iuncum*, vnde funes fiunt, & *σχοινίον* funem ſiue funiculum ſonat; in Græcia vocabulum videri natum poterat, niſi Herodoti ætas obſtaret. Vertunt nihilominus, tamquam Græcum eſſet, *funiculum.* Hieronymus dicto loco in Ioelem: *In Nilo flumine, ſiue in riuis eius, ſolent naues funibus trahere, certa habentes ſpatia, quæ appellant funiculos, vt labori deſeſſorum recentia trahentium colla ſuccedant.* Sed quantacumque ſchœnus menſura fuit, aut quoquo orta genere ſiue gente; vſus eius perrarus eſt, & vel rarior quam paraſangarum.

VI.

Græci vtebantur STADIIS, etiam quotquot vel a Græcis erant, vel ſocietate aut commercio coniuncti cum illis. Conſentiunt in eo plerique auctores, centum viginti quinque paſſibus ſtadium expleri: pedibus autem non plane conueniunt, dum alii ſexcentos ponunt, alii viginti quinque ſuperaddunt. Plinius lib. II cap. XXIII *Stadium centum viginti quinque noſtros efficit paſſus, hoc eſt pedes ſexcentos viginti quinque.* Cenſorinus de Die Nat. cap. XIII ſtadia non vnius generis memorauit. *Stadium,* inquit, *in hac mundi menſura id potiſſimum intelligendum eſt, quod Italicum vocant, pedum* IↃCXXV. *nam ſunt præterea & alia, longitudine diſcrepantia, vt Olympicum, quod eſt pedum* IↃC; *item Pythicum, pedum* CIↃ. Italicum vocat, quod eo Pythagoras vſus fuerit in corporum mundanorum diſtantiis emetiendis, quod Cenſorinus putat maius eſſe quam Græcorum Olympicum, quod Gellius etiam lib. I cap. I pedum ſexcentorum fuiſſe tradit: ſed obſeruatum vna ab eodem eſt, pedem Olympicum ſuperaſſe vulgarem, vtpote æqualem plantæ Herculis. Quo factum eſſe ſunt qui credant, vt ſexcenti pedes Olympici exæquarint viginti quinque ſupra ſexcentos, quod ſtadium fuit Italicum, a Plinio ſupra definitum.

Digitized by Google

VII.

Vſus ſtadiorum eſt omnino ampliſſimus, non Græcis modo, ſed ipſis etiam Romanis; nec tantum his, quando de Græcorum rebus agunt, ſed interdum etiam quum de ſuis. Cicero Quæſt. Acad. lib. IV cap. XXXI *Si iam ex hoc loco proficiſcatur Puteolos ſtadia triginta probo nauigio, bono gubernatore, hac tranquillitate.* Quid? cum Græcis etiam in Orientem translatum vocabulum fuit, nec aliis tantum nationibus, ſed ipſis etiam ſanctis Dei viris, diuino ſpiritu actis, non alienum ab vſu fuit, id quod omnibus eſt notiſſimum.

VIII.

Nunc Stadia Græcorum cum Romanorum menſuris ſunt comparanda, in quo auctores, quamuis parum diſſideant, non tamen omnino conueniunt. Dictum, Romanos *millenis paſſibus* metiri locorum diſtantias ſolitos, quod ſpatium raro veteres, vt Cicero ad Attic. lib. VIII epiſt. IX, & Velleius lib. II cap. XXVII, Valer. Maximus lib I cap. VIII ſect. 4 vno verbo *milliarium* dixerunt; ſed *mille paſſus*, aut ſi plura, tot *millia paſſuum:* cuius rei ſunt obuia exempla. Quot autem ſtadia hoc ſpatium continuerit, quia non eadem omnium ſententia, pretium erit, excuſſis ſingulis, examinare. Heſychius in μίλιον (ſic exprimunt Græci Latinum *milliarium*) id eſſe ait μέτρον ὁδοῦ σταδίων ἑπτὰ, *menſuram viæ ſeptem ſtadiorum.* Plutarchus paullo largior, in Gracchis p. 838, τὸ μίλιον, inquit, ὀκτὼ σταδίων ὀλίγον ἀποδεῖ. *Milliarium abeſt paullulum ab octo ſtadiis.* At plures alii, plene *octo* ſtadia milliario teneri dicunt. Polybius lib. III cap. XXXIX βεβηματίσθαι καὶ σεσημειῶσθαι κατὰ σταδίους ὀκτὼ διὰ Ῥωμαίων ἐπιμελῶς, *interualla Romani per octona ſtadia diligenter dimenſi ſunt, & ſignis diſtinxerunt.* Et Strabo lib. VII p. 223 ὡς οἱ πολλοὶ, τὸ μίλιον ὀκτωστάδιον, *vt plurimi cenſent, milliarium octo eſt ſtadiorum.* Iſidorus Hiſpalenſis lib. XV Originum cap. XVI *Stadium octaua pars milliarii eſt, conſtans paſſibus* CXXV. Quod vero priores diſſentiebant, minorem ſtadiorum numerum ponentes, exinde videtur factum eſſe, quod Græci homines ad Græcorum pedem reſpexerunt, qui maior paullo erat, quam Romanus aut Italicus.

IX.

Idem ſpatium ſæpe LAPIDEM ſcriptores Romani appellauerunt, vt idem apud ipſos & *lapis* ſit & *milliarium*, ſiue *mille paſſus.* Florus lib. II cap. VI de Scipione: *iam non a tertio lapide* [vt Hannibal ad Romam] *ſed ipſas Carthaginis portas obſidione quatiebat.* Id quod Liuius lib. XXVI cap. X *tria millia paſſuum ab vrbe* dixit: & Velleius Paterculus lib. II cap. XXVII [Hannibalis] *intra tertium milliarium caſtra conſpicata.* Quod etiam leges Romanæ confirmant, ſcilicet idem voces, *lapis* & *milliarium*, valuiſſe. Vlpianus lege II § *Initio* Dig. de Offic. præf. vrb. *Si quid intra centeſimum milliarium admiſſum ſit, ad præfectum vrbi pertinet: ſi vltra ipſum lapidem, egreſſum eſt præfecti vrbi notionem.* Id inde manauit, quia per ſingulos mille paſſus Romani vias ſtratas erecto lapide diſtinguebant, ex cuius numero conſtaret iter facientibus, quot quisque millibus paſſuum, quoquouerſus iret, ab vrbe Roma-

Digitized by Google

Romana abeſſet. Auctorem rei vtiliſſimæ Plutarchus in Gracchis indicauit, vbi quum de fratre Caio dixerat, *ἐσπούδασε περὶ τὴν ὁδοποιίαν*, *muniendis viis ſtuduiſſe*, paucis interiectis, quæ eiusdem argumenti ſunt, adiecit p. 838, *πρὸς δὲ τούτοις διαμετρήσας κατὰ μίλιον ὁδὸν πᾶσαν (τὸ δὲ μίλιον ὀκτὼ σαδίων ὀλίγον ἀποδεῖ) κίονας λιθίνους, σημεῖα τοῦ μέτρου, κατέστησεν.* *Adhæc viam omnem per milliaria dimenſus (capit autem paullo minus octo ſtadia milliarium) columnas lapideas ſpatii ſignandi gratia locauit.* Idem curatius, vt omnia ſolebat, Auguſtus Cæſar perfecit, columnam auratam in foro conſtituens, in quam omnes viæ Italiæ, per lapides diſtinctæ, deſinebant. Plutarchus in Galba ſub finem, de Othone: *ἐβάδιζεν εἰς ἀγορὰν, οὗ χρυσοῦς εἱστήκει κίων, εἰς ὃν αἱ τετμημέναι τῆς Ἰταλίας ὁδοὶ πᾶσαι τελευτῶσιν*, *progreſſus in forum, vbi aurea columna eſt poſita, in quam viæ militares Italiæ omnes deſinunt.* Dio Caſſius lib. LIV pag. 526 *χρυσοῦν μίλιον*, & Tacitus lib. I Hiſt. cap. XXVII *milliarium aureum* appellat, ſingulari notione, qua non interuallum, ſed columnam ſignificat. Eius mentionem etiam Plinius fecit lib. III cap. V. ſect. 9. *Eiusdem*, inquit, [vrbis] *ſpatium menſura currente a milliario, in capite Romani fori ſtatuto, ad ſingulas portas, quæ ſunt hodie numero triginta ſeptem, efficit paſſuum per directum* XXX M. CIƆCCLXV.

X.

Non poſſum quin adiungam, in prouinciis idem factitatum fuiſſe, vt non tantum vias munirent præcipuas, ſed lapidibus etiam, ſiue milliariis, eo modo, quo in Italia fiebat, interualla diſcriminarent. Sic in Sicilia fuit *Via Valeria*, a Meſſana Lilybæum ferens, Straboni memorata lib. VI; in Thracia *vetus ſtrata*, ab Eutropio deſcripta lib. IX cap. IX, in vita Aureliani imperatoris: maxime vero *Egnatia* ſiue *Ignatia*, Macedoniæ via, notabilis fuit, quia viarum per lapides diſcretionem clariſſime illuſtrat. Strabo de ea lib. VII p. 223 *Ἐκ τῆς Ἀπολλωνίας εἰς Μακεδονίαν ἡ Ἐγνατία ἐστιν ὁδὸς πρὸς ἕω βεβηματισμένη κατὰ μίλιον, καὶ κατεστηλωμένη μέχρι Κυψέλων, καὶ Ἕβρου ποταμοῦ.* *Ab Apollonia* (ad Hadriaticum mare) *in Macedoniam Egnatia via eſt orientem verſus, per paſſus diſtincta ſecundum milliaria, ad ſingula erecto lapide ſiue lapidea columna, vſque ad* (Thraciæ vrbem) *Cypſelum, & Hebrum fluuium.* Nec minus illuſtris locus Polybii, antea quoque commendatus, pro Hiſpania Galliaque prouinciis eſt, ex lib. III cap. XXXIX, qui poſtquam vias a Columnis & Carthagine Noua vsque ad Rhodanum per ſtadia Græcorum more enumerarat, hæc digna notatu verba adiunxit: *ταῦτα νῦν βεβημάτισται καὶ σεσημείωται κατὰ σαδίους ὀκτὼ διὰ Ῥωμαίων ἐπιμελῶς*, *Hæc nunc omnia ab Romanis per octona ſtadia ſunt deſcripta, & lapidibus milliaria diſtincta.* Vterque, Polybius & Strabo, vtuntur verbo *βηματίζειν*, quod eſt per paſſus emetiri & definire; *βῆμα* enim gradus ſiue paſſus eſt: quod autem hic *καταστηλοῦν* dixit, *columnis diſtinguere* ſiue lapidibus; ille *σημειοῦν* vocauit, *deſignare*, ſeu poſitis ſignis, qui lapides erant, diſcernere. Græci enim rerum Romanarum ſcriptores *milliaria* ſæpe *σημεῖα* vertunt, de quo egregie Pæanius, Græcus Eutropii metaphraſtes, lib. I cap. III in Tullo Hoſtilio ita commentatus eſt: *Ἀλβανοὶ τῆς Ῥώμης δυοκαίδεκα διεστῶτες σημείοις μίλια καλοῦσιν αὐτὰ*

Ῥω-

Ῥωμαῖοι· τὰ χίλια γὰρ βήματα οὕτως ὀνομάζουσι, τοσούτοις βήμασι συμμετρούμενοι. *Albani ab Roma abſunt duodecim ſignis ſiue lapidibus. Milliaria hæc Romani vocant: mille enim paſſus ſic nominant, totidem paſſibus* [milliarium] *metientes.* vbi omnem huius argumenti rationem habes, & quid βῆμα, quid μίλιον, quid σημεῖον ſit, intelligis, nec minus verbum σημειοῦν, quod modo vidimus in Polybio atque Strabone, inde deriuatum. Et Herodianus perinde vſus eſt nomine σημείῳ lib. II cap. XIII, εἴ τις ἐντὸς ἑκατοστοῦ σημείου ἀπὸ τῆς Ῥώμης φανείη, *ſi quis intra centeſimum ab vrbe lapidem conſpiceretur.* Adde lib. VIII cap. IV principio.

XI.

Crebræ hinc Romanorum loquutiones illuſtrantur, quibus per lapides milliaria, ſeu millenos paſſus, ſignificant; quarum paucæ ad exemplum nobis ſatis ſint. Liuius lib. V cap. XXXVII de Allienſi prœlio: *ægre ad vndecimum lapidem* [Gallis] *occurſum eſt.* Et Suetonius Tiberio cap. LXXII *Bis omnino toto ſeceſſus tempore Romam redire conatus, ſemel triremi vsque ad proximos Naumachiæ hortos ſubuectus eſt: iterum Appia vsque ad ſeptimum lapidem.* Idem Claudio cap. XXIII, *vt vltra lapidem tertium vetaret egredi ab vrbe.* Et Marcianus iuris conſultus lege XXI Dig. de Excuſation. *ne vltra centeſimum lapidem tutelam gerat.* Id Tacito cum primis frequens eſt adeo, vt nonnumquam, *lapidis* ſuppreſſo nomine, ſolum numerale ponat, nimirum lib. II Hiſt. cap. XXIV *ad duodecimum a Cremona:* & lib. III cap. XV *ad octauum a Bedriaco progreſſus:* quod etiam aliquando fit in *paſſus* vocabulo, vt ſubticeatur in ſpatio viæ deſignando, cujus exemplum mox ex Lactantii de Mort. Perſ. cap. XLV producturi ſumus.

XII.

Galli LEVCAS vel LEVGAS, (barbaris ſæculis *leuvas*) in viarum menſuris proprias habebant, præſertim poſteriores. nam antiqui ſcriptores non memorant. Hieronymi teſtimonium initio huius capitis de Menſuris Geographicis, adlatum fuit. Ammianus Marcellinus lib. XV cap. XXVIII de Araris & Rhodani confluente, vbi Lugdunum eſt: *Exinde non millenis paſſibus, ſed leucis itinera metiuntur.* Paullus Warnefredus, vulgo Diaconus cognominatus, ad Eutropium adiecto libro XV. *Conuenitur ex vtraque parte in Campos Catalaunios, qui centum in longitudine leucis, & ex latitudine ſeptuaginta, vt Gallis mos eſt, metiri feruntur.* Quanta fuerit vulgaris Leuca, Iornandes de Rebus Geticis cap. XXXVI exponit. *Leuga,* inquit, *Gallica mille & quingentorum paſſuum quantitate metitur.* Excidiſſe ergo millenarium numerum ex Iſidori Originibus, ſub finem libri XV ſcribentis, *Leuca finitur paſſibus quingentis;* non eſt quod dubitemus.

XIII.

In Itinerariis etiam crebra eſt MANSIONVM mentio, quæ diuerſoria ſunt cum aliorum, tum ipſius principis, ad pernoctandum idonea, viis appoſita publicis ſiue regiis. Inde ad menſuras adhibebantur, vt interualla manſionum, certis ſpatiis diſtinctarum, ſignificarent. Lactantius de Mortib. Perſequutorum cap. XLV, *Iam Licinius feſtinato itinere cum paucis Hadri-*

ano-

anopolim venerat, quum ille accepta in deditione Perintho, aliquanto moratus, proceſſit ad manſionem millia decem & octo. nec enim poterat vlterius Licinio iam ſecundam manſionem tenente, diſtantem millibus totidem. Habes ſic diſtantias manſionum in publica aut militari via determinatas, decem octo videlicet millibus paſſuum. Nec noua hæc manſionis notio, ſed Plinio etiam probata & Suetonio. Ille lib. XII cap. XIV *Caput regni Sabota in monte excelſo, a quo octo manſionibus diſtat regio eorum thurifera, Saba appellata.* Et poſt paullo, eodem cap. XIV *manſiones camelorum* memorat, quarum LXV inter Gazam & Thomnam ponit, idque ſpatium $\overline{\mathrm{XLIV}}$. XXXVI millia paſſuum complere adnotat. quod ſi eſt, & numerus incorruptus, quem Io. Harduinus ex MSS. edidit & explicauit; XVII milliaria Teutonica vnam camelorum manſionem efficient.

XIV.

Similis formula eſt, quum militum iter per *caſtra*, tamquam militares manſiones, diſtinguitur. Liuius lib. XLIV extremo: *profectus a Pella conſul, quartis caſtris Amphipolim peruenit,* id eſt quarto die. Et Curtius lib. IV cap. IX *Alexander vndecimis caſtris peruenit ad Euphratem.* & alibi ſæpe. Græci σταθμοὺς vocant, & Herodianus lib. II extremo τῆς ὁδοιπορίας σταθμοὺς, *itineris ſtatiua* ſeu nocturnas manſiones.

XV.

Generalior modus, aut formula prope vulgaris eſt, quæ per *itinera diurna* ſeu ὁδοὺς ἡμέρας, diſtantias locorum deſcribit. Sæpe ita Procopius metitur, & lib. I Goth. bell. cap. XIV in Appia, menſuræ normam exemplo definit: ἔστι, inquit, ἡ Ἀππία ὁδὸς ἡμερῶν πέντε ἀνδρὶ εὐζώνῳ· ἐκ Ῥώμης γὰρ αὕτη ἐς Καπύην διήκει· *Viæ Appiæ longitudo eſt quinque dierum expedito homini. Roma enim pertingit Capuam.* Idem lib. II Goth. cap. X dicit, Ariminum Rauenna abeſſe μιᾶς ἡμέρας ὁδῷ, *vnius diei itinere,* quas vrbes Itinerarium Antonini XXXIII millibus paſſuum, ſi recte ſe numeri habent, diiungit: Romam autem a Capua M. P. CXLII.

XVI.

Sed ad Manſiones regrediamur, cum quibus ſæpe in Legibus & Itinerariis *Mutationes* coniunguntur, ſed diuerſæ ab illis ſunt, quia manſiones pernoctationi hominum iter facientium, & ſi in Romano imperio erant, ipſius quoque principis auguſti, per ſe dicatæ deſtinatæque erant: mutationes autem vehiculorum erant & iumentorum: ſiue loca in viis regiis, vbi curſus publici animalia mutabantur. Nam illius curſus publici cauſſa certis interuallis iumenta & vehicula diſpoſita ita erant, vt integra cum defeſsis ad feſtinandum iter permutarentur. Lege IX Cod. Theod. de Annona & trib. *Pabula ad mutationes manſionesque ſingulas animalibus, curſui publico deputatis, ſolebant conuehi.* Et altero Codice lege XVII de Curſu publico: *Nemo mulionem, mutationibus deputatum, vel per ſollicitationem, vel per receptionem ſubtrahere audeat.* Et lege XVIII inſequente: *vt nec pabula mutationibus deſint.* Vetus Itinerarium ex æuo Conſtantinorum, quod iter Hieroſolymitanum, a Burdegala de ſcribit, loca omnia diſtinguit in *ciuita-*

G *tes,*

tes, *manſiones*, & *mutationes* Exempli gratia in Pannonia hoc ordine procedit a Cibali ad Sirmium:

Ciuitas	Cibalis	—	—
Mutatio	Celena	M.	XI
Manſio	Vlmo	M.	XI
Mutatio	Spaneta	M.	X
Mutatio	Vedulia	M.	VIII
Ciuitas	Sirmium	M.	VIII

Ex quibus & hoc apparet, inæqualiter mutationes diſtributas fuiſſe, vt nec per illas viarum interualla, ſicut per manſiones, numerari facile potuerint. Quapropter eas prætermittendas ducimus, tamquam ad inſtitutum noſtrum, quod viarum menſuras inquirit, aut nihil forte aut parum adferentes.

XVII.

Tandem etiam de Germanorum veterum menſura viarum, quam *raſtam* dixere, videtur aliquid dicendum eſſe. Principio huius de Menſura capitis, ſanctus Hieronymus mentionem illius iniecerat, tamquam a cuncta vſurpatæ Germania. Quantum ſpatium comprehenderit, vetus Agrimenſor, & venerabilis Beda nobis exponunt. Illius verba ſunt: *Milliarius & dimidius apud Gallos leuvam facit, habentem paſſus mille quingentos: duæ leuvæ ſiue milliarii tres apud Germanos vnam raſtam efficiunt.* Confirmat Beda de Numer. diuiſione. *Duæ*, inquit, *leuvæ*, *ſeu milliaria tria raſtam faciunt.* Plura de ea, & exempla ſcriptorum æui barbari, tradit Carolus Cangius Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis.

XVIII.

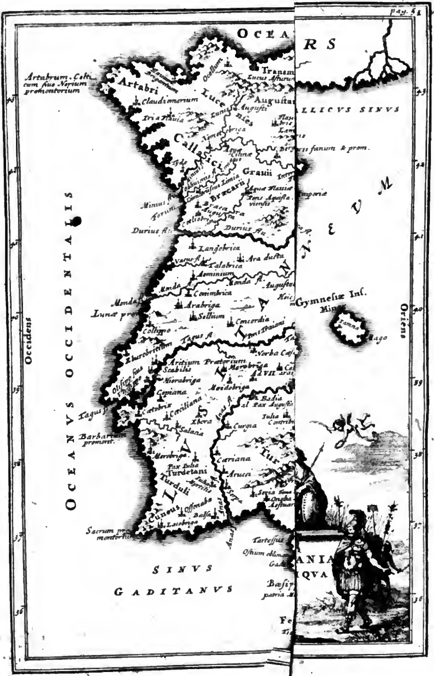
Et hæc de Menſuris geographicis, & cunctis, quæ prænotionis partes in Geographia antiqua, partim etiam in illa, quæ Medii æui eſt, exigere videbantur: nunc ſingulas partes Orbis antiqui perluſtratum imus, veteri more initium ab Europa facturi, vt ab occaſu, vt omnes priſci geographi, progrediamur in ortum, cuius rei cauſſa fuit, quod occidentales prouinciæ notiores, quam extremus oriens, antiquis Græcis Romaniſque exſtiterunt.

LIBER II

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

LIBER II
DE
EVROPA.

PRima regio ex magnis orbis terrarum continentibus EVROPA eſt, quia maxime ad occidentem ſolem recedit, vnde principium geographiæ ſumendum eſſe, tam ratione, quam conſuetudine antiquitatis lib. I cap. XI probauimus: cui dignitas & præſtantia ingeniorum, imperii & rerumpublicarum, quibus Europa ante alias ſe partes effert, non paruum momentum accedit. Ibidem etiam terminos Europæ præſtituimus, fixos ab occidente ac meridie: quodammodo dubios ex parte orientis, quos vero ad certiores rationes reduximus: a ſeptemtrione incertos antiquis ſæculis, quod vel nemo, vel pauci admodum ex illis gentibus, a quibus litterarum monimenta habemus, eo vſque in vlteriorem ſeptemtrionem penetrauerunt. Et quum partium maiorum initium ab ſolis occaſu faciamus, eandem viam in ipſis partibus ſequendam conſtituimus, vt in Europa etiam ab occaſu in ortum enarrando prouincias & vrbes, ceteraſque res notabiles progrediamur. Sit igitur

CAPVT I
DE
HISPANIA.

HIſpania Græcis ſcriptoribus eſt Ἰϐηρία, *Iberia*, ab Ibero fluuio denominata, & Hiſpani Ἴϐηρες, quaſi *Ibêres*, quod in compoſito nomine *Celtiberorum*, qui nobiliſſimus populus fuit Hiſpaniæ, ſuperfuiſſe obſeruamus. Poeticas appellationes præterimus, tamquam luſus ingeniorum, præter *Heſperiæ vltimæ*, quæ geographicæ veritati reſpondet, quia vltimam noti orbis ad occaſum ſolis regionem ſignificat. Horatius lib. I Oda XXXVI

Qui nunc Heſperia ſoſpes ab vltima
Caris multa ſodalibus
diuidit oſcula.

Terminos habet ſatis certos & vndique mare, Oceanum, fretum, & quod vocamus Mediterraneum ſiue Internum, præter partem, qua Galliæ adhæret, ſed illam quoque perquam notabili limite, Pyrenæis montibus, ab ea, cum qua cohæret, ſeparatam. Antequam Romani in ea bellum geſſerunt, quorum prima cum Punicis coniuncta, aut iisdem implicata fuerunt; exigua

Digitized by Google

illarum regionum notitia antiquis Græcis Romaniſque fuit, niſi quod Gades, Tarteſſus; & his propinqua loca mercandi forſan cauſſa cognouerant, de Vliſipone finxerant audacter: inferiorem partem, quæ in auſtrum vergit, & mare mediterraneum ſpectat, a Pœnis poſſideri, quod etiam nomina oppidorum probarunt, non quidem ignotum, nec vero penitus perſpectum explicatumque habuerunt. Romani autem rerum in hoc tractu potiti, quidquid occupauerant, vel Carthaginienſibus ademtum, vel victis Hiſpanis in ditionem redactum, in duas prouincias diuiſerunt, vlteriorem citerioremque, a duobus regendas prætoribus. Liuius lib. XXXII cap. XXVIII id prodidit verbis quam clariſſimis. *Sex*, inquit, *prætores illo anno primum creati* (erat autem quintus a fine ſecundi belli Punici) *creſcentibus iam prouinciis & latius pateſcente imperio.* & paucis interiectis: *De prouinciis conſulum prætorumque actum. prius de prætoribus transacta res, quæ tranſigi ſorte poterat. vrbana Sergio, peregrina iuriſdictio Minucio obtigit. Sardiniam Atilius, Siciliam Manlius, Hiſpaniam Sempronius citeriorem, Heluius vlteriorem eſt ſortitus.* Quæ exſcribere ſic viſum fuit plenius, quia ſtatum reipublicæ, qui illo tempore fuit, & fines imperii, quod victo Hannibale Romanorum erat, deſcribunt. Per Macedonicum autem bellum mutata res fuit, & duæ prouinciæ in vnam contractæ: finito bello rurſus diuiſæ. Idem Liuius lib. XLV cap. XVI *Q. Aelio, M. Iulio coſs. de prouinciis referentibus, cenſuere patres, duas prouincias Hiſpaniam rurſus fieri, quæ vna per bellum Macedonicum fuerat.* In quo ſtatu ad Auguſtum Cæſarem vſque Hiſpania permanſit, in duas diuiſa prouincias, quarum quæ propior Romanis erat, *citerior*, altera *vlterior* vocitata. Cicero pro Fonteio cap. III id facit teſtatius. *Quum Galliæ*, inquit, *Fonteius præeſſet, ſcitis iudices, maximos populi Romani exercitus in* DVABVS *Hiſpaniis clariſſimosque imperatores fuiſſe.* Et pro Lege Manilia cap. XII *Duabus Hiſpaniis & Gallia Ciſalpina præſidiis ac nauibus confirmata.*

II.

Auguſtus Cæſar tandem, vt nouam diſpoſitionem omnium prouinciarum induxit, vlteriorem Hiſpaniam in duas ſeparauit, Bæticam, quam populo reliquit, a proconſule adminiſtrandam; & Luſitaniam, quam ad ſuas ſeu Cæſaris prouincias adſumſit: citeriori etiam *Tarraconenſis* nomen impoſuit. Tradit id Strabo geographus extremo opere, ſed in Hiſpaniæ parte mutilus atque corruptus: plene autem Dio Caſſius lib. LIII pag. 503, qui, quum prouincias populi enarraſſet, & in iis Bæticam; addidit, τοῦ δὲ Καίσαρος ἥτε λοιπὴ Ἰβηρία, ἥτε περὶ Ταῤῥάκωνα, καὶ ἡ Λυσιτανία, *Cæſaris autem prouinciæ ſunt, reliquum Hiſpaniæ, tam Tarraçonenſis, quam Luſitania,* & reliqua. Sic tripartita Hiſpania, ſeu tres in ea prouinciæ conſtitutæ. Pomponius Mela lib. II cap. VI de Hiſpania: *Tribus eſt diſtincta nominibus, parsque eius Tarraconenſis, pars Bætica, pars Luſitania vocatur* Et Solinus cap. XXIII de eadem: *diuidua eſt prouinciis tribus.*

III.

Nec vero vetera nomina plane abolita fuerunt, ſed poſt Auguſtum etiam tam *citerioris*, quam *vlterioris* Hiſpaniæ non infrequens facta mentio.

Taci-

Tacitus ſub Tiberio lib. I V annal. cap. X I I I *Vibius Serenus proconſul vlterioris Hiſpaniæ de vi publica damnatus.* Non totius vlterioris proconſul, ſed tantummodo nobilioris partis, id eſt Bæticæ, quæ populi erat, & proconſulem habebat, Luſitania in Cæſaris prouinciis relicta. Et Plinius aliquando Bæticam *vlteriorem Hiſpaniam* dicit & quaſi cum illa exæquat. Libro enim I I I cap. I ait: *In eo prima Hiſpania terrarum eſt, vlterior appellata, eadem Bætica*: mox autem ſeparauit Paucis enim interiectis ait: *Vlterior in duas per longitudinem prouincias diſtinguitur.* Et poſt paullo: *Tarraconenſis a Bætica & Luſitania diſtinguitur.* Stephanus, vrbium deſcriptor Byzantius, Luſitaniam μέρος τῆς Βαιτικῆς, *partem Bæticæ* appellat, quæ ſi ſalua ſcriptura eſt, quod dubitat Holſtenius, τῆς Ἰβηρίας legendum eſſe perſuaſue; tantum ab eo, quod res eſt, errauit; quam falſo teſtem Heracleotam Marcianum aduocauit, qui plus nihil dixit, quam Λυσιτανίαν περιορίζεσθαι ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῇ Βαιτικῇ, *Luſitaniam a meridie terminari Bætica,* non autem Luſitaniam eſſe partem Bæticæ. Diſtinctam enim & ſingularem prouinciam fuiſſe cum hiſtoriæ teſtantur, tum veteres inſcriptiones. Tacitus annali X I I I cap. X L V I *Otho poſtremo, ne in vrbe æmulatus ageret, prouinciæ Luſitaniæ præficitur.* Gruterus inſcr. X I I I pag. 31

CEST. ACIDIVS
PERENNIS
LEG. AVG
PROPR. PROV
LVSITANIAE.

Tantum ergo abeſt, vt pars prouinciæ ſit Bæticæ, aut ſub illa comprehendatur. *Citerioris* nomen poſt Auguſtum Plinio non ſemel reſtat, vt lib. I I I. cap. I I I ineunte, ac alibi, & multis inſcriptionibus. Vide Reineſium Claſſ. II Inſcr. X X V I, Gruter. pag. 177 & ſeq. etiam 1091 num. 5. Hac poſita ſub Auguſto diuiſione, ſingulas prouincias noſtrum eſt perluſtrare, & ab vltima, vt legem nobis diximus, initium enarrationis facere. Sit itaque

SECTIO I
PROVINCIA LVSITANIA.
IV.

Non fixi ſemper & immutabiles fines Luſitaniæ fuerunt, ſed vt vetuſtum limitem Strabo lib. I I I pag. 105 definit, τῦ Τάγυ τὰ πρὸς ἄρκτον ἡ Λυσιτανία, *a Tago in ſeptemtrionem Luſitania patebat.* Scilicet veteres auſtralem terminum in ripa Tagi fluminis ponebant, in ſeptemtrione ad Oceanum Cantabricum protendentes, ſaltem ad promontorium quod Celticum, vel Nerium vel Artabrum appellarunt. Illa vero regio, quæ inter Anam & Tagum eſt media, *Celticorum* nomine noſcebatur, quod etiam clariſſimus vir, Iſaacus Voſſius, in Melam obſeruationibus adnotauit. Poſtquam vero Romani tota Hiſpania potiti ſunt, Auguſto nouam prouinciarum formam inducente, ſic conſtituta fuit Luſitania, vt Anas amnis eam in meridie, Durius in

Digitized by Google

ſeptemtrione terminaret, & omnis tractus, qui a Durio ad Oceanum Cantabricum procurrit, Tarraconenſi adiiceretur. Plinius lib. IV cap. XXI *A Durio Luſitania incipit*, quem limitem etiam Ptolemæus ſibi conſtituit. Nec interiores termini circa Vettones & Carpetanos populos ſunt omnibus iidem, quod inde crediderim emanare, quia prouinciam Luſitaniam, quæ amplius patet, multi cum propriis Luſitanis, vno populo, confuderunt. Præter hos enim prouincia alios populos complectebatur. Plinius ibidem: *Gentes, Celtici, Turduli, & circa Tagum Vettones.* Sub Turdulis *Turdetanos* Ptolemæi comprehendit, quia vna an diuerſæ gentes ſint, dubitatur. Polybius diſtinxit apud Strabonem: huius autem ætate ȣ̓δὲν φαίνεται διορισμὸς, *nullum diſcrimen apparuit*, lib. III pag. 96. Sed Turdetani etiam in Bætica Straboni. nam late gens vna diffundebatur. Maior contentio de *Vettonibus* eſt. Plinius dicto loco, circa Tagum Vettones Luſitaniæ ponit: at cap. XX Durio fluuio ab Aſturia diſterminari tradit. Vir illuſtriſſimus Petrus de Marca, Marcæ Hiſpanicæ lib. II cap. II ita conciliat, vt Vettones partim Luſitaniæ adſcribat, qui circa Tagum erant, partim Tarraconenſi Hiſpaniæ, qui Durium accolebant. Non dubitamus, quin ex Plinii mente vir ſummus diſtinctionem poſuerit; ſaltem ex parte illorum Vettonum, qui circa amnem Durium erant. quas enim vrbes Ptolemæus Vettonibus Luſitaniæ dat, propiores ripæ Durii quam Tagi ſunt, Salamantica, Auguſtobrica, Ocellum, Lancea Oppidana. Sed mutarunt principes in prouinciarum finibus, demendo, addendo, vt lubuit vel commodum viſum fuit temporibus. Sic fieri potuit, vt alii fines Luſitaniæ Plinii æuo eſſent, alii ætate Ptolemæi. Quid vero de tertia ripa, quam prætermiſit Plinius, Anæ fluminis dicemus? & hic invenimus Vettones. Prudentius Paſſione Eulaliæ v. 186

> *Nunc locus Emerita eſt tumulo,*
> *Clara colonia Vettoniæ:*
> *Quam memorabilis amnis Ana*
> *Præterit.*

Ita eſt vero: magna natio fuit Vettoniæ, vt a Durio ad Anam extenderetur, præſertim æuo poſteriore; neque credibile Prudentium, Hiſpanum genere, in locis patriæ terræ a vero aberraſſe. Certe tanta fuit Vettonia, vt prouinciam per ſe ipſa faceret, quemadmodum aliquando vt ſingularem prouinciam, cum Luſitania tamen coniunctam, videmus. Vetus inſcriptio apud Gruter. pag. 383 n. 7

PROC. PROVINCIAE LVSITAN
ET VETTONIAE.

Hinc *Vettones* per TT cum antiquis ſcribimus, non *Vectones*, nec Reſendius, ipſe dubius, diuerſos fuiſſe *Vectones & Vettones*, perſuaſerit.

V.

Fluuii maiores Luſitaniæ prouinciæ ſunt Durius & Anas, terminatores, ille a ſeptemtrione, hic ab auſtro: mediam ſecat Tagus, aurifer creditus, quod etiam de Durio celebratur. Vterque enim arenulas aureas volvere

Digitized by Google

uere, vt Pactolus Lydiæ, exiſtimabatur. De Tago conſentiunt plures. Pomponius Mela lib. III cap. I *Oſtium Tagi amnis, aurum gemmaſque gignentis.* Plinius lib. IV. cap. XXII *Tagus auriferis arenis celebratur.* Idem lib. XXXIII cap. IV *Aurum inuenitur apud nos tribus modis: fluminum ramentis, vt in Tago Hiſpaniæ, Pado Italiæ, Hebro Thraciæ, Pactolo Aſiæ, Gange Indiæ.* Reliquos modos ibidem videas. Ouidius Metamorph. lib. II. verſ. 251 de æſtu ex Phaethontis incendio:

Quodque ſuo Tagus amne vehit, fluit ignibus aurum.

Durium in ſocietatem adlegit Silius Italicus lib. I. v. 234

Heic certant, Pactole, tibi Duriuſque Taguſque.

Non poſſumus, quin egreſſi propoſitum noſtrum, quid de tanta fama credendum ſit hodieque, ex doctiſſimi Luſitanorum, Laurentii Andreæ Reſendii, Antiquitatum lib. II, quo de fluminibus Luſitaniæ agit, repetamus. *At celebris*, inquit, *illa auri fama, per omnes poetas vulgatiſſima, obſcurior modo ac prope exſtincta eſt, cautione legum, ne commotæ arenæ depreſſiores frumentarios agros nocumento adficiant. In teſtimonium tamen cantatæ gloriæ, regum Luſitanorum ſceptrum ex Tagano auro, quo purius reperiri nullum poteſt, factum & ſcimus & non ſemel vidimus.*

VI.

De Ana Plinius lib. III cap. I *Ortus hic Laminitano agro citerioris Hiſpaniæ, & modo ſe in ſtagna fundens, modo in anguſtias reſorbens, aut in totum cuniculis condens, & ſæpius naſci gaudens, in Atlanticum Oceanum effunditur.* Quæ iuſto largius dicta originem opinioni de iis, quæ circa Metellinum euenire traduntur vulgo, videri poſſunt dediſſe. Minores amnes ſunt inter Tagum & Durium tractu medio *Monda*, Conimbricam adluens. Scribitur *Munda* a Plinio: *Monda* Pomponii Melæ eſt & Ptolemæi. Inter hunc & Durium *Vacus*, vt Ptolemæus ſcribit; *Vacua*, vt Strabo: Plinio *Vacca*, incertis tamen manuſcriptis codicibus. Caue vero hinc *Vacæos* deriues, populum ab amne intra Luſitaniam nato, longe remoto in citeriore prouincia. Inter Tagum & Anam *Callipodis* fluenta Ptolemæi ſolius ſunt.

VII.

Promontoria tria ſunt Luſitaniæ, quæ fama præ ceteris celebrantur. Sacrum in auſtrino angulo Gaditani ſinus & Oceani occidentalis, hodie S. Vincentii: quod Straboni ſub initium lib. III eſt δυτικώτατον ου τῆς Εὐρώπης μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης σημεῖον, *non Europæ modo, ſed totius orbis habitabilis extremum ad occaſum ſolis monimentum.* Alterum *Barbarium*, vt Strabo pag. 104. & Ptolemæus vocant, ſeptemtrionem verſus ſitum, intra Tagum tamen, & prope illius oſtium: hodie Cabo de Eſpichel. Medium quoddam Plinius ponit lib. IV cap. XXII, quod *Cuneum* vocat, quo nomine Mela agrum, qui inter Anam & Sacrum promontorium eſt, appellat, a quo forſan nomen promontorio inhæſit. Hodie S. Mariæ nomen dicitur præferre. Tertium eſt Magnum & Oliſiponenſe (hodie Capo di Rocca Sintra) vt Plinius lib. IV cap. XXII ait, *terras, maria, cælum diſterminans*: vbi Harduinum interpretem velim adeas.

VIII. Nunc

Digitized by Google

VIII.

Nunc vrbes Luſitaniæ & oppida perluſtrabimus. A Durio (quem Dorium Ptolemæus vocat) in littore meridiem verſus deſcendenti nihil memorabile occurrit, niſi oſtia fluuiorum *Vaci* primum, dein *Mondæ:* vltra quem, Tagum verſus in ora Oceani, *Lunæ* montis *promontorium*, Σελήνης ὄρος ἄκρον, a Ptolemæo memoratum. Inter Mondam & Tagum Plinio ſunt *Collippo* & *Eburobritium*, quam longe a mari, dubitatum. Prioris plerique rudera in Leirienſi agro quærunt, cuius inſcriptione quadam COLLIPPONENSIVM, eſt apud Gruter. p. 323. Municipium fuiſſe, ex cippo Romano liquet,

EX LVSITANIA MVNICIP
COLLIPRONENSI

Sic Gruterus pag. 1155 edidit, forſan etiam inciſum fuit, ſed *Collipponenſi* legendum eſſe, prior lapis & Plinius non ſinunt dubitare. Ad æſtuarium Tagi *Oliſipo* eſt, vetus oppidum adeo, vt *Vlyſſi conditum* Solinus cap. XXIII crediderit, qui quos auctores habuit, parili ſono vocis fortean inducti ſunt. Straboni non incredibile videtur Vlyſſem in Hiſpania fuiſſe, quod ex oppido, neſcio quo, Ὀδυσσείας nomen præferente, p. 108 cum Poſidonio & Aſclepiade Myrleano, qui grammaticam in Turdetanis profeſſus fuerat, putat confirmari. Sed nugæ ſunt, quæ de Vlyſſe conditore adferuntur: & qui doctiores erant, inutilem quæſtionem iudicarunt, quam ita Seneca epiſt. LXXXVIII proponit, *vtrum Vlyſſes intra Italiam & Siciliam iactatus ſit, an extra notum nobis orbem;* ſiue, vt Gellius eam Græcis verbis lib. XIV cap. VII informauit, *vtrum* ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ *errauerit ſecundum Ariſtarchum, an* ἐν τῇ ἔξω ſecundum *Cratetem.* Mela, vt errori forſan faueat, non minus quam errans Solinus in vulgatis libris, *Vlyſſippo* ſcribit. Praue. nam *Oliſipo* verum nomen eſt, quod Plinius habet & Antonini Itinerarium, quod etiam, quæ prauari neſciunt, antiquæ inſcriptiones apud Gruterum, in ipſa vrbe Oliſiponenſi repertæ, confirmant. nam pag. 252 num. 5 eſt plenis litteris expreſſum

FELICITAS IVLIA OLISIPO,

& pag. 261 num. 6 præciſius FEL. IVL. OLIS.
ac pag. 273 num. 2 FEL. IVL. OLIS. IPO.

Id enim cognomen vrbis fuiſſe, a Cæſare Auguſto liberaliter conceſſum, Plinius etiam lib. IV. cap. cap. XXII adſeuerat. *Municipium*, inquit, *ciuium Rom. Oliſipo, Felicitas Iulia cognominatum.* Ptolemæus corrupte Ὀλιοσιππών, ſeu, vt cod. Palat. habet, Ὀλισσείπων, quod Claudius Salmaſius, vir eminentis iudicii, in Ὀλισίππων reſtituendum eſſe, Exercit. Plin. pag. 196 non dubitat. Hæc in maritima ora inter Durium & Tagum amnes.

IX.

Reductiora a mari ſunt Antonini *Langobriga*, & eiusdem ac Plinii *Talabrica*, non incelebris ciuitas. Appianus Alexandrinus Bell. Hiſp. de Bruti Gallæci expeditione p. 501 ἐπὶ δὲ Ταλάβριγα πόλιν ἐλθών, ἣ πολλάκις μὲν αὐτῷ συνετέθειτο, πολλάκις δὲ ἀποστᾶσα ἠνώχλει, *ad Talabrigam venit, quæ, ſæpe*

pe iuncto fœdere, ſæpius rebellauerat. Vox BRIGA autem, vel BRICA, veteri Hiſpanorum lingua *vrbem* ſignificat, vt Reſendius Antiquit. Luſit. lib. IV in *Cetobriga* demonſtrauit. Fuit etiam eodem tractu *Ara ducta* Ptolemæi, quæ, vt acuto viro Thomæ Reineſio placebat, id quod in ſchedis eius inueni, *Ara Traducta* reſcribenda videtur: *Aeminium* Plinii & Ptolemæi adiacet ſupra Mondam, & ad eundem fluuium *Conimbrica* Plinii, e cuius ruderibus Coimbra, quæ nunc eſt, in propinquo loco nata. Inde Tagum verſus *Arabriga* Ptolemæi: *Sellium* Antonini: *Concordia* itidem Ptolemæi: vnde ad Oliſiponem non expeditæ rationes ſunt, vt explicemus qua ſede, quo ordine tres ciuitates, *Scalabis, Aritium Prætorium,* & *Hierabriga,* ſint imponendæ. Vicina oppida fuiſſe, antiquum Itinerarium, quod Antonini vulgo vocatur, gemino itinere, quod Oliſipone Emeritam ferebat, oſtendit, quæ ambo ita fuerunt diſpoſita:

Iter ab Oliſipone Emeritam.

Aritium Prætorium	M. P.	XXXVIII
Abelterim	M. P.	XXVIII
Matuſaronem	M. P.	XXIIII
Ad ſeptem Aras	M. P.	VIII
Buduam	M. P.	XII
Plagiariam	M. P.	XII
Emeritam	M. P.	XXX

Item alio itinere ab Oliſipone Emeritam.

Hierabrigam	M. P.	XXX
Scalabin	M. P.	XXXII
Tubucci	M. P.	XXXII
Fraxinum	M. P.	XXXII
Mundobrigam (Meidobrigam)	M. P.	XXX
Ad ſeptem Aras	M. P.	XIIII
Plagiariam	M. P.	XX
Emeritam	M. P.	XXX.

Inſignis autem vrbs *Scalabis* Plinio, & quinta Luſitaniæ colonia eſt, *Præſidium Iulium* cognominata, quæ vnum ex tribus prouinciæ conventum habebat. Hæc ſi *Scalabiſcus* Ptolemæi eſt, nimis in ſeptemtrionem vltra Mondam fluuium reduci debet: quod ſi fides Hiſpanis ſcriptoribus eſt habenda, ipſa magno illorum conſenſu Sancta Irene eſt, vulgo Santarem in Tabulis dicta, in ripa dextra Tagi fluminis, quinque leucis ab Oliſipone poſita. Quæ fluctuatio nos primum retinuit, ne temere adſcriberemus: in qua nunc omnino Hiſpanorum conſenſioni cedimus: etiam *Hierabrigam* cis flumen propius Oliſiponenſem vrbem, collocamus.

X.

Aduerſo flumine ſi proficiſceris, opus admirandum, Traiano principi dedicatum, occurrit, *Pons* lapideus *in Tago* flumine, qui ſolus ne ſine vr-

H be

Digitized by Google

be fuerit, militari viæ adſtructus; an vrbem, Norbenſem coloniam, quam Plinius laudat, coniunctam habuerit, diſſentiunt peritiſſimi etiam auctores. Ptolemæus *Norbam Cæſaream*, quæ ipſa Plinii *colonia Norbenſis* eſt, a fluuio in auſtrum reduxit. Ipſi Hiſpani, qui negant pontem vrbis fuiſſe, nouitatem Alcantaræ, quæ in loco illo eſt, vrbis a Saracenis conditæ, obiiciunt, nec non neglectum inſcriptione nomen Norbæ, quod ponti cum aliis multis nominibus ciuitatum, non adſcriptum viſitur, quum primo loco fuiſſet adſcribendum. Contra ſunt æque docti homines, itidemque Hiſpani genere nec patriæ antiquitatum imperiti, qui in dubium vocant, ſitne Alcantara plane nouum opus, an ex euerſæ vrbis ruderibus inſtauratum: quibus Norbanum in ponte nomen non omiſſum, ſed, quæ temporum iniuria eſt, deperditum videtur, quia tres tabulæ marmoreæ ereptæ ſunt, relictis ſolis illarum veſtigiis: quarta vnice ſuperſtes, ad quam diſſentientes prouocant, inſcriptionem habet reliquam. Exſtat illa a multis delineata, Nonio, Vaſæo, aliisque Hiſpanis; etiam Grutero pag. 162. Ciuitates, quæ pontem conlata ſtipe perfecerunt, in illa tabula nominantur, *Icæditani, Lancienſes Oppidani, Talori, Interamnienſes, Colarni, Lancienſes Tranſcudani, Araui, Meidubrigenſes, Arabrigenſes, Banienſes, Pæſures.* Perdifficile eſt his ſingulis locum certum debitumque ordinare, nec ex iis Ptolemæus ſignauit præter Arabrigam, Lanciam Oppidanam, & Colarnum. Plinius quoque Colarnos habet, & Medubricenſes, & geminos Lancienſes, quorum alteros & *Ocelenſes* appellari tradidit. Quod ſi eſt, vtramque Lanciam in Ptolemæo habemus, quia Oppidanam nominatim poſuit, alteram per aliud nomen *Ocellum* definiuit. *Meidubrigæ* locum Reſendius oſtendit, in Antonini Itinerario, eiusque tertio itinere ab Oliſipone Emeritam, *Meidubrigam* legens, non Mundobrigam, quæ quum trans flumen ſit, vbi ventum eo fuerit, luculentius de illa diſſeremus. Id vero ex ponte hoc cognoſcimus, Luſitaniam longe inter amnes illos, Durium Tagumque, in orientem patuiſſe, quia adſcriptum marmori eſt MVNICIPIA PROVINCIAE LVSITANIAE STIPE CONLATA OPVS PONTIS PERFECISSE. Omnes ergo antea dictæ ciuitates Luſitaniæ fuerunt, in iisque *Lancia Oppidana, Ocellum, Icædita*, quæ partim æquali ſitu ſunt cum Salmantica, partim vlteriori.

XI.

Digna Lancia, digna Icædita & forſan aliæ, vt aliquid de iis adiiciamus, antequam flumen Tagum in auſtrum verſus transgrediamur. Lancia *validiſſima ciuitas* laudata Floro eſt lib. IV cap. XII ſect. 56, ſed illa videtur in Aſturia fuiſſe, non in Vettonibus Luſitaniæ, quia bellum cum Aſturibus, reliquias Cantabrici, deſcribit. Dio Caſſius eodem bello lib. LIII pag. 514 de Cariſio, Auguſti legato, τήν τε Λαγκίαν τὸ μέγιϛον τῶν Αϛύρων πόλισμα ἐκλειφθὲν εἷλε, *Lanciam, quæ eſt vrbs maxima Aſturiæ, deſertam occupauit.* Ptolemæus quoque lib. II cap. VI in Aſturia ponit Λαγκίατον, *Lanciatum*, quæ alia eſſe non poteſt a Dionis & Flori *Lancia.* Quæ quod in Tarraconenſi Hiſpania ſita fuit, ad Luſitaniam, quam perluſtramus, nihil vtique poteſt adferre. Diuerſæ ab hac ſunt *Lanciæ*, quæ in pontis inſcriptione notantur,

nec

nec minus celebres forte, quam illa Aſturum iam commendata. *Traſcudanæ* quidem Lanciæ, vt Gruterus ſcribit; vel *Transcudanæ* vt Vaſæus, præter pontis ſignificationem, non facile monimentum inuenimus. *Oppidanæ* vero, quæ Ptolemæo Λαγκία Ὀππιδανα eſt, illuſtre ex Auguſti ſæculo exſtat apud eundem Gruterum pag. 199 n. 3

TERM. AVG. INTER
LANC. OPP. ET IGAEDIT.

XII.

Igædita illa eſt, quæ in ponte *Icædita* ſcribitur, etiam alio apud Gruterum marmore *Icedita* pag. 31 n. 8.

P. POPILIVS AVITVS P. F. INDVL
GENTIA PONTIFI. ICEDITA
NOR. LOCVM SEPVL.
ACCEPI ANTE AED. DEAE
MAGNAE CYBELES.

XIII.

Nunc reliquas Luſitaniæ vrbes, quæ ab ortu ſolis Durio & Tago fluviis continentur, proſequemur. *Bletiſa* ſub Durio eſt, confinis Salmanticæ per ſe notæ, & eiusdem tractus *Mirobrigæ*. Gruterus pag. 199 n. 2 ex antiquo lapide æui Auguſtei:

TERMINVS AVGVSTAL. INTER
BLETISAM ET MIROBR. ET SALM.

Bletiſa autem hodie eſt Ledeſma, Mariana iudice lib. VII cap. IV: *Salmantica*, Salamanca nunc vocatur, litterarum ſtudiis, quæ ſinu fouet, celebrata: nec audiendi ſunt, qui *Hermanticam* Liuii lib. XXI cap. V, aut potius *Helmanticam*, vt Polybius, quem Liuius exſcripſit, lib. III. cap. XIV legit, huc pertrahunt, in quibus & Ludouicus Nonius cap. XXXVIII Deſcript. Hiſp. eſt, & Latinus interpres Polybii poſterior (nam Nicol. Perottus *Ermandicam* ſcripſit) *Salmanticam* clare vertens. Polybii enim oppidum, vt ipſe teſtatur, in Vaccæis eſt, quod nomen etiam corrupit Liuius; vbi & Arbucala Ptolemæo ſupereſt, quam Polybius coniunxit: Salmantica autem eſt in Vettonibus, vbi etiam Ptolemæus collocauit. *Mirobriga* non eſt illa, quam Ptolemæus e regione promontorii Barbarii, in Celticis ſuis, ponit, ſed alia in confinio Bletiſæ & Salmanticæ, quam ipſi Hiſpani vel Rodericopolim putant eſſe, aut, ſi hæc nimis declinat, locum inter eam & Salmanticam. Alia Bæticæ eſt in Cordubenſi conuentu, Plinio *non ignobile oppidum* lib. III cap. I dicta. Eſt etiam MIROBRICENSIVM MVNIC. apud Gruterum pag. 257, id eſt municipium Mirobrica, quo iure prædicta Ptolemæi non videtur digna: ſed vtra dignior ambarum, quæ in Bætica & Luſitania orientali ſunt, in tanta ambiguitate quis diſcernet? Regreſſis ab hac tripoli media inter Durium & Tagum eſt Ptolemæi *Capara*, Antonino *Cappara*, ſed etiam in lapide apud Gruterum pag. 154 CAPARA, P ſimplici, vnde Plinii *Caperenſes:* & *Auguſtobriga* Ptolemæi circa Mondæ amnis fontes. Eſt & alia Antonino *Auguſtobrica*, medio inter Emeritam & Toletum itinere, cis Tagum

 vero,

vero, an trans illum, eſt incertum, ipſis Hiſpanis diſſentientibus. Trans flumen crediderim, propter pontis commoditatem in loco, qui Puente de Arcopiſco vocatur. Hæc Auguſtobrica, quam itineris rationes tuentur, Ptolemæi alteram propinquitate ſuſpectam facit, cui etiam numerus obeſt. nam & tertiam idem Ptolemæus in Pelendonibus locauit. Plinii *Auguſtobrigenſes* lib. IV cap. XXII ad Antoninianam Harduinus reducit; nos eodem inſcriptionem antiquam AB AVGVSTOBRIGA M. P. X, apud Gruter. pag. 155 num. 9. Ad Tagum *Ruſticiana* Antonini erat, XXII M. P. a Capara ſeiuncta: Ptolemæo eadem quatuor ſyllabis eſt Ρυςικάνα.

XIV.

Tagum inter & Anam ab ortu ſolis ſunt pauca huius prouinciæ memorabilia, vsque ad pontem Traiani, vbi clariora incipiunt, *Norba Cæſarea*, ſeu *Norbenſis colonia*, ſiue Alcantara eſt, ſiue, vt Ptolemæus ſtatuit, remotior ab amne, de qua ſupra in Ponte diximus: & ad Anam *Auguſta Emerita*, caput prouinciæ, emeritis militibus ab Octauiano Auguſto in eam deductis. Dio Caſſius lib. LIII pag. 514 Παυσαμένυ δε τῦ πολέμυ τύτυ, ὁ Αὔγουςος τὺς μὲν ἀφηλικεςέρυς τῶν ςρατιωτῶν ἀφῆκε, καὶ πόλιν αὐτοῖς ἐν Λυσιτανίᾳ τὴν Αὐγοῦςαν Ημερίταν καλυμένην κτίσαι ἔδωκε· *Finito hoc bello, Auguſtus emeritos milites dimiſit, vrbemque eos in Luſitania, Auguſtam Emeritam, condere iuſſit.* Hæc nobiliſſima colonia, quam nummi & lapides collaudant. Auguſti nummus, IMP. CAESAR AVGVSTVS. ex parte altera, P. CARISIVS LEG. PRO PR. EMERITA. Cariſius, legatus Auguſti pro prætore in Luſitania, cuius prænomen *Publius* eſt, vti ex hoc & alio nummo videmus; non Τίτος, vt Dio Caſſius verbis modo in *Lancia* productis appellabat: niſi cum Fulv. Vrſino de Famil. Rom. pag. 64. fratres Cariſios ſub Auguſto res in Luſitania geſſiſſe credas. Alius nummus Tiberii, DIVVS AVGVSTVS PATER, capite Auguſti radiato: & in poſtica, COL. AVGVSTA EMERITA. Et lapis apud Gruter. pag. 13 num. 16 COL. EMERITENSIS. Emerita autem olim Turdulorum erat, quibus Strabo adſcribit: poſt Vettonum facta, vt ſupra a Prudentio accepimus. Ludouicus Nonius cap. XXXI cauſſam fert, quia Vettones Turdulis potentiores facti, illos tandem oppreſſerint.

XV.

Recedunt a colonia in occaſum quæ in Oliſiponenſi itinere, Emeritam directo, memorantur, *Plagiaria, Budua, Ad ſeptem Aras:* & tandem oppida in Ponte Tagi adſcripta, *Meidubriga* & *Colarnum*, hoc ex Ptolemæi poſitione; illud Laurentii Andreæ Reſendii, doctiſſimi viri, cum ratione, tum auctoritate, qui in Antonini tertio itinere ab Oliſipone Emeritam, vbi Aldus, And. Schottus, P. Bertius *Mundobrigam* legunt; ipſe Antiquit. Luſitan. lib. I p. 914, antiquo forſan codice adiutus, legit *Meidobrigam:* nec ſine ratione. Hirtius enim, vel Oppius, Alexandrino bello aliquid rerum Hiſpanicarum interponens, de Caſſio Longino cap. XLVIII ait: *Nec multo poſt, quum in Luſitania Medobregam oppidum, montemque Herminium expugnaſſet, quo Medobregenſes confugerant*, & cetera. Iam vero montis nomen ſupereſt *Arminno*, eo fere loco, vbi *Mundobrigam* Antoninus colloca-

locauit, ad eiusque radices ruinæ vrbis conſpicuæ, etiam plumbi fodinæ, vnde Plinio Medobrigenſes *Plumbarii* cognominati; quis ergo dubitabit, hoc tractu Medobrigam vel Meidobrigam fuiſſe, & in Itinerario legendam eſſe?

XVI.

Supra Colarnum, de quo diximus, *Caurium* eſt Ptolemæi, qui Plinii *Caurenſes* ſunt lib. IV cap. XXII de Luſitania, quos cum *Colarnis*, tanquam finitimis, componit. A Colarno in occaſum hibernum breui interuallo abeſt *Meribriga* Ptolemæi, Μερίβριγα, ſiue *Merobrica* Plinii, diſcreta ab eorundem Mirobriga, in occaſum hinc remota: vtraque in Celticorum populo ex Ptolemæi deſcriptione. Lapides etiam *Merobrigenſes* a Mirobricenſibus diſtinguunt. Gruterus pag. 442 num. 9 ORD. MEROBRIG. Et Plinius dicto cap. XXII *Oppida memorabilia a Tago in ora, Oliſipo, Salacia, Merobrica.* Sed hæc Ptolemæo non in ora maritima eſt; bene autem ibi eiusdem Mirobriga eſt, vt rurſus dubitare de diſtinctione poſſis. Non inſolitum quidem Plinio turbare interdum & confundere ſimilia: ſed forte aliam Merobrigam, quam infra Barbarium promontorium poſuimus, vbi etiam Celticorum limes erat, reſpexit, vt ita ſuſpicio erroris in Ptolemæum potius, quam in hunc recidat. *Mirobriga* autem Celticorum, vt dixi, a Ptolemæo poſita modico a mari interuallo, e regione promontorii Barbarii: ſupra eam *Cepiana* Ptolemæi; in Palatino Cod. Καιπιανα: infra ad oſtium, *Cetobrix* eiusdem, Καιτόβριξ, in Itinerario corrupte Catobriga; Reſendius lib. IV ſcribit *Cetobriga*, quaſi a cetis & captura piſcium dicta. Euerſum oppidum eſſe ait, reſtare fanum peruetus, Mariæ ſemper virgini nunc dicatum. Durare etiam in illo litore cetaria, ſignino opere antiquitus fabricata, quæ nomen vrbis dirutæ illuſtrent. Non procul hinc nouum oppidum *Setubal*, quod vulgo, etiam Nonius cap. XXXVIII, Cetobrigam eſſe exiſtimant. Intus *Arcobriga* Ptolemæi, cuius nominis nobilior Celtiberorum in Tarraconenſi eſt.

XVII.

Inter Cetobrigam & Salaciam *Cæciliana* ſunt Antonini. Plinio *Caſtra Cæcilia*, forte Cæcilii Metelli, quæ & originem & nomen oppido dederunt. Nobilior *Salacia*, hodie Alcacer do Sal, vt plures cenſent. Plinius ſæpe dicto loco: *Salacia, cognominata vrbs imperatoria.* Municipium fuiſſe prodit inſcriptio vetus apud Gruter. p. 13 num. 16 FLAMINICA COL. EMERITENSIS ET MVNICIPI SALACIEN. Poſt flexum Anæ *Ebora* eſt, inter Salaciam & amnem, non quidem colonia, magnis autem dignitatibus aucta. Plinius ſæpe dicto loco: *Oppida Iuris Latii: Ebora, quod item Liberalitas Iulia.* Confirmat lapidis inſcriptio apud Gruter. pag. 489 num. 9 LIB. IVL. EBORA, quod quomodo legendum ſit, iam Plinius indicauit, & luculentius demonſtrant nummi Auguſti æuo cuſi, cum his litteris: LIBERALITATIS IVLIAE EBORAE: & alius, LIBERALITATIS IVL. EBORAE PERM. CAES. AVG. P. M. id eſt, *permiſſu Cæſaris Auguſti Pontificis maximi.* Et itidem

alius,

alius, MVN. LIBER. IVLIA, hoc eſt, *Municipium Liberalitas Iulia.* Vide clariſſimi viri Ioannis Harduini de Numm. populor. & vrbium.

XVIII.

In auſtrum inde *Pax Iulia* recedit, Plinio dicta *Pacenſis colonia;* Straboni lib. III pag. 104 Πεζαυγοῦστα praue, quod vero non dubitatur quin legendum ſit *Pax Auguſta,* forte quia Iulii coloniam Auguſtus nouis ornamentis auxit, quod nomen vero non diu hæſit, ſed vetus conditoris reuocatum, & *Pax Iulia,* etiam poſt Auguſtum a Ptolemæo lib. II cap. V, & Antonino in Itinerario appellata. Contra ſunt, qui ſeparent Pacem Auguſtam a Pace Iulia, eamque in Bætica ad Anam ponunt, credentes Maurorum vitio linguæ illius nomen in *Badaiox* degeneraſſe vel *Badaxos;* cuius ſententiæ præcipuus patronus Geneſius Sepulueda fuit, qui id Ioannem Vaſæum admonuit, vt hic in Catalogo Epiſcopatuum Hiſpaniæ refert. Nam argumentum eius principale fuit, quod *Pacenſis* Epiſcopus hodieque vocetur, qui Badaioſi eſt, non Beiæ in Luſitania, quæ Pax Iulia quondam dicta eſt, vt cum aliunde, tum ex multis inſcriptionibus ibidem repertis manifeſtatur. Hanc vero ſententiam doctiſſima ad Vaſæum epiſtola Reſendius confixit, his fere vſus telis, quibus noſtra & aliorum coniungimus: quod primum Pacenſis colonia in Luſitania fuerit, auctoribus Plinio lib. IV cap. XXII, & Paullo Lege VIII Dig. de Cenſibus, & inſcriptione vetere apud Gruterum pag. 199 num. 4 prope Eboram Oreolæ inuenta: TERMINVS INTER PACENS. ET EBORENS. Quod ſi confines fuerunt reſpublicæ Eborenſis & Pacenſis, & Eborenſis in Luſitania fuit, quod nemo negat; neceſſe eſt Pacenſem quoque in eadem fuiſſe prouincia. *Pacenſe* autem nomen ciuitatis a *Pax* deductum eſſe quis ignorat? quam heic vel Iuliam oportet eſſe, vel Auguſtam, vel vtriusque denominationis. Iam vero Pax Iulia eſt in Luſitania, vt teſtes ſunt Ptolemæus & Antoninus & multæ apud Reſendium inſcriptiones in Beia Portugalliæ, v. gr. COL. PAX IVLIA: item CVRIAE PONT. FLAM. PACIS IVLIAE, quæ apud Reſendium & Gruterum leguntur. Badaiox autem, quæ Pax Auguſta fingitur, in Bætica extra limitem Luſitaniæ. Agnoſcit Sepulueda, & contributam vult Auguſtam ſuam Luſitaniæ, quamlibet extra illius limitem poſita ſit, vt Metallinenſis apud Plinium colonia. Sed nec ita ſe facile extricat, quum incertiſſima contributio ſit, neque ſi ſit certior, in hac vrbe vllum eius eſt veſtigium. Deinde cognomina *Iulia, Auguſta* inſignem coloniam arguunt, quæ ſi diuerſarum ciuitatium ſunt, & Pax Auguſta Luſitaniæ fuit contributa, ſequitur vt ſex Romanæ coloniæ in Luſitania exſtiterint. At vero Plinii rationibus tantum *coloniæ ſunt quinque:* & ſi ſexta, tam illuſtre Auguſti nomen præ ſe ferens, adiecta fuerit, qui fieri poteſt, vt nemo poſt Strabonem eam memorauerit, quum Plinius, Ptolemæus, Antoninus in longe minoribus enarrandis fere nimis diligentes ſint, & moleſte ſæpe ſeduli? Pax ergo Auguſta Strabonis non alia eſt, quam Pax Iulia Ptolemæi & Antonini, aut Plinii colonia Pacenſis: quod Strabone auctore, Pax Auguſta in Celticis fuit, qui populus Luſitaniæ inter Tagum & Anam eſt, & ad Turdetanos vergit: Ptolemæi Pax Iulia in Turdetanis qui-

dem

dem memoratur, ſed extrema, ſeu in confinio Turdetanorum Celticorumque. Nec nomen Pacenſis Epiſcopatus, qui nunc eſt Badaioſi, officit, quia fata ſunt ciuitatium nota, & Pace Iulia vel euerſa, vel imminuta, epiſcope in vicinam vrbem tum florentiorem collata fuit, vt multis aliis euenit, ſeruato nomine quod olim habuerat in Luſitania. In ora maris vel aliam vel veram *Merobrigam* ponimus, ſi forte ſuperior locus ex Ptolemæo ſignatus illi minus conueniat, quia Plinius *in ora* dixit poſitam.

XIX.

Quod reliquum eſt ſpatii inter Oceanum & Anam, *Cuneus* a figura dicebatur. Strabo lib. III ineunte, vbi de termino & promontorio ſacro dixerat, addit *καὶ δὴ καὶ προσεχῆ τῦτο χώραν τῆ Λατίνη φωνῆ καλῦσι κύνεον, σφῆνα σημαίνειν βυλόμενοι·* *Et quidem adiacentem ei regionem Cuneum Latina voce appellant.* Pomponius Mela lib. III cap. I *Luſitania, qua prominet, bis in ſemet recepto mari in tria promontoria diſpergitur. Anæ proximum, quia lata ſede procurrens paullatim ſe ac ſua latera faſtigat, Cuneus ager dicitur: ſequens Sacrum vocant: Magnum quod vlterius eſt. In Cuneo ſunt Mirtylis, Balſa, Oſſonoba; in Sacro, Lacobriga, & Portus Hannibalis.* Ex quibus intelligimus, quæ oppida in Cuneo fuerint, de quibus ſingulis poſtea. Iſaacus Voſſius ad Melam huc Liuium quoque trahit, quaſi locum poſt Gades vocarit *Cuneos*, numero multitudinis, id quod ex Puteano ſe codice accepiſſe refert, vbi vulgati *Cimbim* legunt lib. XXVIII cap. XXXVII. Sed valde dubitandum eſt, quia is Liuii locus, *haud procul a Gadibus abeſt*, Melæ autem & Strabonis Cuneus longe hinc vltra Anam eſt remotus. Idem Voſſius improbauit, a Mela & Strabone ad figuram id nominis referri, quod corruptum putat ex *Κύνης* eſſe, vnde *Κύνητες*, *Cynetæ* populi fuerint. Herodotus lib. IV cap. XLIX *Ἴςρος ἀρξάμενος ἐκ Κελτῶν, οἳ ἔχατοι πρὸς ἡλίυ δυσμέων μετὰ Κύνητας οἰκέυσι*, *Danubius oritur ex Celtis, qui vltimi ad ſolis occaſum poſt Cynetas habitant.* Sed quam late hi Celtæ patent, & tamen poſt Cynetas ad occaſum dicuntur eſſe? nihil inde ad Cuneum. Propius videri *Κυνητικὸν* Byzantii ſcriptoris populorum vrbiumque, qui *Ἰβηρίας τόπον πλησίον Ὠκεανῦ*, *Hiſpaniæ locum, prope Oceanum* interpretatur, vſus Herodori de rebus Herculis auctoritate.

XX.

Oppida Cunei ſecundum Melam hæc ſunt: A ſeptemtrione prima eſt *Mirtylis*, vt ipſum ſcripſiſſe meliorum editionum conſtantia probat, Andr. Schotti, Iſ. Voſſii, & Iac. Gronouii: ſiue vt Plinius & Antoninus, *Myrtilis*. Hodie Mertola ad Anam: Vulgo *Iulia Myrtilis*, incertum quo auctore. nec Reſendius de cognomine habet, qui plura lib. IV Antiquit. de Myrtili. Credo ex Ptolemæi Latina verſione eſſe, vbi poſt Pacem Iuliam in Græco iterum *Ἰυλία* eſt, ſine Myrtilis tamen nomine, quod interpres adiecit. Sic ſane in Petri Bertii præclaro opere Græcus & Latinus diſcrepant. *Balſa* vrbs Cunei ſecunda eſt, hodie, Reſendii iudicio, Tauilla, maxima Algarbiæ ciuitatum. Tertia *Oſſonoba* Plinii, vel Oſſonaba Ptolemæi, iacet diruta, cuius priſcæ nobilitatis exſtant veſtigia, præcipue in muris Phari, propinquæ ciuita-

uitatis, magiſque litoralis. Ita Reſendius, quem ducem ſequimur: alii paullo longius reducunt, fere in locum Silues. Strabo corrupte Σένεβα pag. 99, niſi de alio ibidem loco agit. Noſtra ſcriptura certa eſt, quam inſcriptio antiqua apud Gruterum p. 274 confirmat, RESP. OSSON. id eſt *Reſpublica Oſſonobenſis*. Sub promontorio Sacro eſt *Lacobriga*, Mela ſolo inter antiquos auctore, cuius nominis alia in Tarraconenſi prouincia in Vaccæis eſt. De hac autem Vaſæus in Epiſcopatuum Catalogo: *Duas inuenio Lacobrigas, alteram in promontorio Sacro, quod vulgo promontorium D. Vincentii appellatur, cuius nunc ruinæ & antiquorum ædificiorum veſtigia exſtant prope Lagos, Algarbiorum urbem, in vico qui Luſitanica lingua dicitur a Lagoa.* Nec *Hannibalis Portum* forte alius, præter Melam, memorauit, qui iuxta promontorium fuit.

XXI.

Hæc de Luſitania, extrema Romanorum prouincis, cuius formam reipublicæ Plinius dicto cap. XXII lib. IV cum cura delineauit. *Vniuerſa*, inquit, *prouincia diuiditur in conuentus tres, Emeritenſem, Pacenſem, Scalabitanum. Tota populorum XLVI. in quibus coloniæ ſunt quinque: municipium ciuium Romanorum vnum: Latii antiqui tria: ſtipendiaria XXXVI. Coloniæ, Auguſta Emerita, Anæ fluuio appoſita; Metallinenſis, Pacenſis, Norbenſis, Cæſariana cognomine. Contributa ſunt in eam Caſtra Iulia, Caſtra Cæcilia. Quinta eſt Scalabis, quæ Præſidium Iulium vocatur. Municipium ciuium Romanorum Oliſipo, Felicitas Iulia cognominatum. Oppida veteris Latii, Ebora, quod item Liberalitas Iulia; & Myrtilis ac Salacia, quæ diximus.* Poſtea ipſum non piget etiam ſtipendiaria oppida enumerare, quorum repetitio nunc nimia foret, quia numero plura ſunt, aut prouinciæ omnia, præter iam laudata ob dignitates. De ſingulis actum, de ſola *Metallina colonia* dicendum reſtat, quæ quod cum hodierna *Medelin* & nomine ſituque conueniat, quia noua vrbs Medelin, vt in tabulis exhibetur, in dextra Anæ ripa poſita, ſiue in Luſitania fuit, cuius etiam Metallinenſis colonia erat; videtur res in vado eſſe, nec quidquam reſtare difficultatis. At non adeo facilem aut expeditam hanc cauſſam eſſe, doctiſſimi Hiſpanorum confitentur, qui rudera coloniæ contemplati ſunt oculis. Vnde eſt quod Sepulueda hanc coloniam *contributam* Luſitaniæ dixit, non in ipſa vere ſitam: & Reſendius, inſpectis ruderibus, alium & veterem alueum Anæ inueſtigauit, quo, tamquam termino, Metallinenſis in Luſitania conſtituatur. Non poſſum mihi temperare, quin quæ ille doctiſſimus vir L. A. Reſendius ad Vaſæum ſcripſit, illuſtrandæ cauſſæ gratia, integre huc transſcribam. Dixerat miratusque erat, Metallinenſem coloniam *in eadem Anæ ripa ſitam eſſe, quæ ad Bæticam ſpectat*, & tamen inter quinque Luſitaniæ colonias numerari. Ipſe ergo veſtigandæ antiquitatis cauſſa Metallinenſe oppidum deuenit, quod quum cerneret ſitum eſſe ex parte Bæticæ; *magnopere*, inquit, *admirabar, hæſitabamque, eſſetne ea Metallinenſis olim colonia. Inde conſcenſa arce ſubiectum agrum circumſpiciens, aduerti longo limite depreſſum locum, in ſpeciem ſicci aluei, ad auſtrale ipſius oppidi latus. Supra qua re rogati commonſtratores reſponderunt, vbi paullum*

lum excreuiſſet amnis, redundantia illac etiam meare. Eveſtigio ſubiit animum illud Horatii noſtri,

- - curſum mutauit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius.

Idque quum apud me pro non ambiguo iam eſſet, non audebam tamen adſeuerare, donec e re natam ſententiam eam corroboraui. Ex eodem enim latere a medio arcis colle ad imam planiciem, brachium duplici muro ac opere fornicato ductum olim, nunc ruderibus pæne obrutum, inueni, per quod ii, qui in arce eſſent, tecti & inuiſi aquarentur. Manifeſtum indicium, illa parte fluxione perenni antiquitus iuiſſe fluuium, oppidumque ipſum reuera in prouincia fuiſſe Luſitania, quod nunc, mutatione fluenti, Bæticæ parua quædam eſt acceſſio. Hæc Reſendius ad amicum Vaſæum.

XXII.

Quid vero de *Metellino* Antonini iudicandum, itinere a Corduba Emeritam? quod Metallinenſis æque appoſita Anæ fuit, vt eſt Emerita, qui poteſt Metellinum XXIIII M. P. ab Emerita, atque ita ab Ana abeſſe? Sed bene ſe res habet, & ex Antonini Itinerario illas Hiſpaniæ tabellas geographicas, quæ recto curſu amnem a Metallinenſi colonia ad Emeritam deducunt, corrigendas eſſe videmus, & inter vtramque vrbem Anæ fluuium in auſtrum deflectendum, quod etiam in recentioribus quibuſdam tabulis factum eſſe intelligimus. Sic bene rationes paſſuum millenorum Antonini conſtabunt, & idem oppidum ſunt Metallenſis colonia Plinii, Metellinum Antonini, & quod hodie viſitur, Medelin vel Medelino. Vtrum vero rectius *Metallinum* Plinius prima vocali, an *Metellinum* ſecunda Antoninus ſcripſerit, antequam nummus inueniatur aut lapidis antiqui inſcriptio, difficile eſt iudicare. Metallifera enim Hiſpania eſt, & Cæcilius Metellus res præclare in illa prouincia geſſit, vt ex Appiani Hiſpanienſi extremo conſtat, & *Cæcilia Caſtra* Plinii, ſiue *Cæciliana* Antonini, deſcripta ſupra, probant. Eſt quidem apud Reineſium Claſſ. II num. 31 POPVLVS METELLINORVM, ſed loco alieno, & inſcriptione ſuſpecta.

SECTIO II.

PROVINCIA BAETICA.

XXIII.

Bætica, altera pars Vlterioris Hiſpaniæ, ſic a flumine dicta, ab incolis antiquis vel tota vel magnam partem *Turdetania*, Strabone auctore lib. III pag. 90, inter Anam & mare auſtrale comprehenſa eſt. Mediam diuidit Bætis fluuius, a quo ad Anam regio, præcipue ad orientem & Oretanos vergens BAETVRIA ſeparatim appellatur; inferior, quæ fretum ſpectat, a Baſtetanis, Baſtulis, & Turdetanis culta, nomen traxit TVRDETANIAE. Sed minus hoc tritum, quam Bæturiæ; & vel ſolius Strabonis ſi omnem vel plurimam ſonet Bæticam regionem. Limes orientalis non omnibus æque certus, quod principes ſæpe in prouinciis addendo, demendo aliquid immu-

tauerunt. In maritimis Ptolemæo lib. II cap. IV Βαρεία, *Barea* vel *Baria*, poſt Portum Magnum & Charidemi promontorium ſita, vltima eſt prouinciæ: Plinio Murgis eſt terminus Bæticæ, ſed litoralis Murgis, non altera mediterranea Ptolemæi: ſita in ſinu Virgitano, inter Vrgi vel Vrce, & Baream. Ad ſeptemtriones inter Oſtigi & Caſtulonem, & vlterius circa Siſaponem terminus conſtituitur ita, vt Siſapon, vel Siſapona, & Ptolemæo Tarraconenſi adſcribatur, ab aliis relinquatur in Bætica.

XXIV.

Hæc *cunctas prouinciarum*, vt Plinius laudat lib. III cap. I, *diuite cultu & quodam fertili ac peculiari nitore præcedit.* Iuridicos conuentus habuit quatuor, Gaditanum, Cordubenſem, Aſtigitanum, Hiſpalenſem: colonias VIIII; municipia VIII; Latio antiquitus donata XXIX; libertate VI; fœdere III; ſtipendiaria CXX. Ex quibus & amplitudo prouinciæ, & nobilitas ciuitatium cognoſcitur. Ex ſuperiori parte, quæ longius obtenditur Luſitaniæ, initium enarrandi facturi ſumus. Pars, Bæti amne ab altera ſeparata, *Bæturia* vocatur, inter Anam & Bætim comprehenſa, & *in duas*, vt Plinius refert, *partes diuiſa, totidemque gentes. Celticos, qui Luſitaniam attingunt, Hiſpalenſis conuentus: Turdulos, qui Luſitaniam & Tarraconenſem accolunt, iura Cordubam petunt.* Inter Anam & Bætim pars litoralis minus frequentata, nec inter vtriusque oſtia Ptolemæus habet quidquam, præter obſcurum nomen *Onobaliſturiam*, quod corruptum eſt ex Plinii *Onoba Aeſtuaria.* Hanc enim ibidem ponit eodem cap. I lib. III *A flumine Ana*, inquit, *litore Oceani, oppidum Onoba, Aeſtuaria cognominatum.* Hanc ſupra, intus quodammodo *Seria*, poſt cognomento *Famæ Iuliæ* ab Romanis ornata. Ibidem Plinius: *Seriæ adiicitur Fama Iulia*, puta cognomen. Memorat & Ptolemæus, cui ſitum & poſitionem debemus. Paullo longius a mari aberat *Ilipa* Liuii (lib. XXXV cap. I) ad quam P. Scipio, Cn. F. pro prætore Luſitanos vicit; quæ eadem & Ptolemæi *Illipula* eſt. *Tucci* Antonini ſuccedit, medium inter Ilipam & Italicam: ſed tam clarum non eſt quam alterum inter Cordubam & Caſtulonem, de quo poſtea dicemus. Illuſtrior fama *Italicæ*, in qua P. Scipio, Punico bello, debilitatos milites depoſuit, qui quod ſociûm & Italici nominis erant, oppido nomen Italicæ dederunt. Appianus Alexandrinus Bell. Hiſp. pag. 463 συνῴκισε τοὺς τραυματίας ἐς πόλιν, ἣν ἀπὸ τῆς Ιταλίας Ιταλικὴν ἐκάλεσε, *milites* [Scipio] *vulneribus debiles in vnam vrbem compulit, quam ab Italia Italicam nominauit.* Principio municipium erat, quod conſtat ex nummo Auguſti: MVN. ITAL. PERM. AVG. & nummo Liuiæ Auguſtæ MVNICIP. ITALIC. PERM. AVGVSTI, quod itidem in nummis Tiberii, Druſi, Germanici legitur. Adi Vaillantium de Nummis Coloniarum. Poſt colonia facta: quod miratur imperator Hadrianus, quum meliori iure, quam coloniæ municipia fruantur. Gellius lib. XVI cap. XIII. *Sic adeo & municipia quid, & quo iure ſint, quantumque a colonia differant, ignoramus: exiſtimamusque meliore conditione eſſe colonias, quam municipia. De cuius opinionis tam promiſcæ erroribus D. Hadrianus, in oratione, quam de Italicenſibus, vnde ipſe ortus*

ortus fuit, in Senatu habuit, peritiſſime diſſeruit, mirarique ſe oſtendit, quod & ipſi Italicenſes, & quædam item alia municipia antiqua, in quibus Vticenſes nominat, quum ſuis moribus legibusque vti poſſent, in ius coloniarum mutare geſtiuerint. Nec geſtiuerunt modo, ſed impetrarunt quoque quod concupiuerant. Vetus inſcriptio apud Gruter. pag. 385. COLON. ITALICENSIS IN PROV. BAETICA PRAET. Clara Auguſtis alumnis fuit, Traiano & Hadriano. De illo Eutropius lib. VIII cap. II. *Natus Italicæ in Hiſpania:* de hoc præter Gellium, quem modo cognouimus, Spartianus in Vita, itemque Eutropius cap. III *natus & ipſe Italicæ in Hiſpania.*

XXV.

Ripa Bætica Anæ habet *Serpam* & *Arucci*, vtrumque Itinerario notam, Serpam etiam inſcriptione. Gruterus pag. 682. num. 7 ex lapide ibi reperto, FABIA PRISCA SERPENSIS. Nomen hodieque ſeruat. Supra hæc, eadem ripa, ſunt Ptolemæi *Cæriana* & *Curgia*, & *Arunda* eiusdem ac Plinii: & tandem ad flexum fluminis *Badia*, nec vero hæc Ptolemæi, ſed a Valerio Maximo lib. III cap. VII n. I nominata, vbi de Scipione dixit, *quum oppidum Badiam circumſederet*, quo etiam die poſtero potitus eſt. Nomen ſeruauit etiam Plutarchus Apophtheg. Rom. p. 144 πολιορκῶν δὲ πόλιν Βαθεῖαν, *Quum vrbem Batheam obſideret.* Dubius hoc pono, *Badiam* vel *Bathiam* eſſe, vbi nunc eſt vrbs Badaios ſiue Badaxos; nec vero ſine duce Hiſpano in opinionem hanc ingreſſus ſum. Is Iacobus Degaldus eſt Epiſtola de hac re ad Benedictum Ariam Montanum, a quo, amicitiæ officio, accepit Abraham Ortelius. Siue ergo aliis rationibus inductus Degaldus eſt, vt ita ſentiret; ſiue tantummodo conuenientia nominis; idem tamen iuris habet, idemque præſidii, aut maius etiam, quam Geneſius Sepulueda, qui Pacis Auguſtæ illuſtre nomen Badaiaſo vindicare conatus eſt. Nititur enim Maurorum deprauatione nominis, qua ex *Pax Auguſta*, ſit primum *Paxangus*, deinde, tranſpoſita littera, *Badaxos* factum; heic vero ſine tranſpoſitione prior pars antiqui nominis integra conſeruatur. Deinde fuiſſe in illis partibus vrbem Badiam, gemino teſtimonio adſirmatum fuit: Pacem Auguſtam autem ſeparatam ab Iulia colonia vnquam exſtitiſſe, nullo ſigno aut veſtigio probari adhuc potuit. Si ergo Badaios eſt vetus aliqua ciuitas, nec a Gothis vel Mauris primum condita, malim ad Romani belli Badiam, quæ certa eſt, referre, quam ad dubiam aut confictam illam in Bætica Pacem Auguſtam. Quod nomen, quum a ſolo Strabone ſignificatum ſit, vbi ſita illa fuerit, & quibus aliis vſa nominibus, in Luſitania abunde eſt expoſitum.

XXVI.

Medio ſitu inter Emeritam & Aſtigi colonias ſunt multa minora, quæ ordine & loco ſuo dare non eſt facillimum. Sunt autem *Iulia Contributa* Plinii, ſiue *Contributa* Ptolemæi, poſthabito illuſtri cognomine, qui ſedem vtcumque & dubie oſtendit. Inſcriptiones tamen plures effoſſæ IVLIAE CONTRIB. ſplendidum cognomen repetentes. Vide Harduinum ad Plinium. *Corticata* eiusdem Ptolemæi, quam inter Curgiam & Italicam me-

dia via locauit: inter Corticatam & Italicam ab occaſu *Lælia* eiusdem, a C. Lælio, comite Scipionis, vicinæ Italicæ auctoris, nomen & originem trahens, etiam in nummo Lucii Cæſaris laudata hac epigraphe L. CAES. cum capite ſine laurea: in altera parte LAELIA cum ſpica, quæ agri circumiacentis fertilitatem & frumenti copiam ſignificat. *Regina* Plinii & Ptolemæi, &, quæ eadem ex ſitu eſt, *Regiana* Antonini, huc quoque in itinere ab Hiſpali Emeritam, eſt reponenda. Fuit ciuium Romanorum oppidum. Et *Nertobriga* cum cognomine *Concordiæ Iuliæ*, itidem Plinii ac Ptolemæi, qui inter Arundam & Reginam locat: & *Segida* Plinii, quæ eadem *Reſtituta Iulia* eſt; poſt quam orientem verſus ſub eodem flumine *Arſa* Plinii & Appiani, quam Cæpio Viriati bello, Romanis legibus ſubiecit; & *Siſapo*, ad quem minii præſtantis fodinæ erant, Plin. lib. XXXIII cap. VII, quo & Ciceronis *Siſaponem* Philipp. II cap. XIX per adluſionem Turnebus refert in Aduerſariis lib. X cap. XII. Ptolemæus autem Σισαπώνην, *Siſaponam* in prouincia Tarraconenſi ſcribit, in cuius limite in Oretanis ſita fuit. His in auſtrum obuertitur *Setia* Ptolemæi: *Ilurgis* eiusdem: *Vergentum* Plinii, quod *Iulii Genius: Artigi* Antonini in itinere a Corduba Emeritam: & in eodem inter Artigi & Cordubam, *Mellaria* Turdulorum, Cordubenſis Conuentus non ignobile oppidum, vt Plinius cenſet, qui ei *Mirobrigam* quandam adiungit, quam Ptolemæus inter Nertobrigam & Italicam locauit, inter quam & Læpam Magnam eiusdem Ptolemæi *Spoletinum* eſt.

XXVII.

Nunc quæ in dextra Anæ ripa ſunt, perluſtrabimus. Inter Italicam & Cordubam eſt ad Bætim *Ilipa* Strabonis, quæ *Ilia* cognominatur ſecundum Plinium, non Italica, vt Frobenius eiecta vocula, doctis etiam hominibus perſuaſit, & in his quoque doctiſſimo viro Samueli Bocharto, qui Plinium erroris accuſat, quod Ilipam & Italicam vnam vrbem faciat, quas Strabo & Ptolemæus diſtinguant. Huius enim Læpa Magna Bocharto eſt eadem, quæ Ilipa Straboni, in quo certe ſentit, quod res eſt, & æquo cælo iudicat. Error autem Plinio adfictus, qui adhuc multos tenuit, ex eo eſt, quod in MSS. legitur *Ilipa cognomine illa Italica*, quod pronomen, vt apparebat, tamquam ſuperfluum eiecit Frobenius, quem plures poſtea ſequuti ſunt. Harduinus vna litterula mutata reſtituit *Ilipa cognomine Ilia Italica;* monitus veteri inſcriptione apud Gruter. pag. 351 n. 5. IMMVNES ILIENSES ILIPONENSES, qui ſine cognomine pag. 246. num. 7 ſunt MVNICIPIVM INLIPENSE. Cognomen autem hæc Ilipa accepiſſe videtur, vt ab aliis ciuitatibus diſtinguatur, quia plures in Bætica & Hiſpania Carthaginienſi vrbes ſunt eiusdem nominis, quod acute Bochartus ex Punica lingua, quaſi עליות פאה *celſa plaga* deducit, Geogr. S. Part. II lib. I cap. XX; V.

XXVIII.

Poſt Ilipam Iliam eſt vrbs clariſſima *Corduba*, in eadem ripa, Marcelli opus, vt Strabo prodit, ſed cuius? incertum. Vaſæo videtur Marcelli illius, qui ciuili Cæſaris & Pompeii bello interfuit, quod Cordubæ ante illud tempus nulla fiat mentio. Mauult Nonius cap. XIX priorem, quod

Strabo

Strabo eam *πρώτην ἀποικίαν, primam coloniam* vocat, quam Romani ἔστειλαν, *miſerint* in loca illa. Etiam Silius lib. III v. 401 Cordubæ in ſecundo Punico bello meminit,

Nec decus auriferæ ceſſauit Corduba terræ.

Colonia Corduba, *Patricia* cognominata, quod Plinius tradit, & confirmant inſcriptiones. Gruterus pag. 323 num. 12

VALERIAE C. F. ATINAE
TVCCITANAE SACERDOTI
COLONIAE PATRICIAE
CORDVBENSIS.

Nummus Auguſti æuo in corona querna: COLONIA PATRICIA. Eius coloni abſolute *Patricienſes* dicti. Gruterus pag. 460 num. 10. PYRAMVS II VIR PATRICIENSIS. Cognominis cauſſam revelauit Strabo lib. III pag. 97 ᾤκησάν ἐξ ἀρχῆς Ῥωμαίων τε καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἐπίλεκτοι ἄνδρες, *inhabitarunt* [Cordubam] *initio delecti Romanorum & indigenarum viri*, atque ita a conditu coloniæ nobilium fuit & patriciorum. Ciceronis ætate iamdum ſtudiis litterarum fuit dedita, quamvis vt ſolent initia, non admodum feliciter, vt Cordubæ nati poetæ probant, quos pro Archia poeta cap. X dicit *pingue quiddam atque peregrinum ſonare:* breui poſt feraciſſima ingeniorum facta, vt ambo Senecæ & Lucanus exemplo ſunt illuſtriſsimo. Martialis lib. I epigram. LXII

Duosque Senecas, vnicumque Lucanum
Facunda loquitur Corduba.

In proxima aduerſi fluminis ripa fuit *Calpurniana* Ptolemæi & Antonini, diſtans a Corduba M. P. XXV. Inde Illiturgi, fere in loco Anduxar, Plinio & Liuio commemoratum: tum *Oſſigi*, vt Plinius ait, circa flumen ipſum, cognominatum *Laconicum*, ſiue vt in MSS. eſt *Latonium:* civitas *Oſſigitania* dicta apud eundem. Finis heic Bæticæ fuit, quod Plinii verba ſignificant dicto lib. III cap. I de Bæti fluuio dicentis: *Bæticæ primum ab Oſſigitania infuſus, amœno blandus alueo, crebris dextra læuaque accolitur oppidis.* Ergo vltra Oſſigitaniam amnis ille extra Bæticam fluit, id eſt in Tarraconenſi.

XXIX.

Altera pars prouinciæ, quæ inter mare & Bætim eſt, ab ſolis occaſu habet fluminis Bætis oſtia. nam duobus olim effundebatur, ſed alterum poſtea oblimatum fuit. Inter oſtia tamquam in inſula fertur celebris vrbs *Tarteſſus* fuiſſe. Strabo lib. III pag. 102, Δυοῖν δὲ οὐσῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ, πόλιν ἐν τῷ μεταξὺ χώρῳ κατοικεῖσθαι πρότερόν φασιν, ἣν καλεῖσθαι Ταρτησσόν, *Quum Bætis duobus oſtiis in mare exeat, aiunt olim in medio horum vrbem fuiſſe, appellatum Tarteſſum.* Addit regionem Ταρτεσσίδα, *Tarteſſidem* vocatam fuiſſe. Pomponius Mela lib. II cap. VI: *Sinus ultra eſt, in eoque Carteia, vt quidam putant, aliquando Tarteſſus.* Sed hic de alio ſitu loquitur, quo Carteia eſt proxima monti Calpæ ad fretum: atque ſic etiam multis eadem Carteia & Tarteſſus, quod aliis pleriſque ſecus videtur. Sed non infre-

Digitized by Google

frequens antiquis Carteiæ, Tartesſi, Gadium nomina permiſcere, * quod doctiſſimi etiam viri Salmaſius atque Bochartus queruntur, quia non parum obſcuritatis peperit. Quoquo modo autem ſe vrbs Tarteſſus habuit, illius nomen poetis extremi occidentis plagam ſignificat. Silius III verſ. 399

Tarteſſos ſtabulanti conſcia Phœbo:

& lib. VI principio idem:

Iam Tarteſſiaco quos ſoluerat æquore Titan
In noctem diffuſus equos, iungebat Eois
Litoribus.

Et Ouidius Metamorphoſ. lib. XI v. verſ. 416

Preſſerat occiduus Tarteſſia litora Phœbus.

XXX.

Ab oſtiis proxima ſunt *Gades*, inſula Græcis *Γάδειρα*, vt Punice eſt, appellata, cum frequenti oppido eiusdem nominis. Solinus cap. XXIII de Hiſpania: *In capite Bæticæ, vbi extremus eſt noti orbis terminus inſula a continenti ſeptingentis paſſibus ſeparatur, quam Tyrii, a Rubro profecti mari, Erythræam, Pœni lingua ſua Gadir, id eſt ſepem nominarunt.* גדר enim ſepimentum eſt. Ex Plinii lib. IV extremo hauſit, qui eadem de nomine, de conditoribus, de freti anguſto ſpatio narrauit. Veteres crediderunt, vt Scylacis Periplo eſt, *δύο νήσους Γάδειρα, binas inſulas Gades*, ſed vnam oppidum habere. Altera eſt quam Erythiam Strabo vocat, exiguam & proximam Gadibus, quæ vero difficulter hodie oſtenditur. Tam propinqua ergo continenti, & tanto cum Hiſpanis commercio quum ſit; non cum inſulis narramus, ſed quaſi continenti cohæreat, cum ceteris partibus, quæ in continente ſunt, exponimus. Pergit Plinius: *Habet oppidum ciuium Romanorum, quod appellatur Auguſta vrbs Iulia Gaditana.* Vetus inſcriptio, Gadibus reperta apud Gruter. pag. 358 num. 4 MVN. AVG. GAD. Etiam conuentum Iuridicum habuit, vt adiacentes populi ibidem ius peterent, ut ſupra ex Plinio cognouimus. Creuit ſub Romanis, nouam vrbem Balbo Gaditano, conſulari viro, adſtruente. Hanc *νέαν*, *Nouam* appellauerunt; vtramque *διδύμην*, *Geminam*, vt apud Strabonem eſt lib. III pag. 116.

XXXI.

Proxima eſt Peræa Gaditanorum, parua regio, quam Gaditani in continente poſſederunt. Heic *Meneſthei portus* erat *ὁ Μενεσθέως καλούμενος λιμὴν* Straboni pag. 96, qui ibi & *μαντεῖον τοῦ Μενεσθέως, oraculum Meneſthei* ponit. Ptolemæus quoque portum laudauit. Plinio non plane eodem, at propinquo loco *Portus Bæſippo* eſt, & oppidum *Bæſippo* Gaditani conuentus, quæ videtur *Carteia* Liuii eſſe extra fretum & columnas poſita. ** Libro enim XXVIII cap. XXX, *Lælius*, inquit, *freto in Oceanum euectus ad Carteiam claſſe acceſſit. Vrbs ea in ore Oceani ſita eſt, vbi primum e faucibus anguſtis*

* Pciſcian. V. ex Salluſt. II hiſtor. *Tarteſſum Hiſpaniæ ciuitatem, quam nunc Tyrii mutato nomine Gaddir habent.*

* Refutare ſtuduit hoc John Conduitt in libro qui dicitur *a diſcourſe tending to ſhero the ſituation of the ancient Carteia,* ubi *Carteiam* eſſe hodie *Rocadillo*, locum IV. milliaribus a Gibraltaria remotum, ex Liuii XXVIII. c. 30 & XLIII. c. 3. probare contendit.

ſtis panditur mare. Diligens deſcriptio, nec vero ab aliis vrbs eo loco obſeruata quam Gades, Liuio alibi ſuo nomine appellatæ; aut inter Gades & fretum, quam *Bæſippo* ſeu *Beſippo,* quod præter Plinium dicto loco etiam Pomponius Mela lib. II cap. VI extremo memorauit: & vltra illam *Iunonis promontorium* & templum eiusdem Melæ & Ptolemæi. Rauennas anonymus lib. IX poſtquam cap. XLIII extremo oppida freto appoſita recenſuerat vsque Mellariam & Bælonem, pergit cap. XLIII, *Item ſuper fretum Septem ſunt ciuitates, id eſt Bepſipon.* Nemo non videt, *Bæſipponem* Melæ, Plinii, Ptolemæi, Antonini, voluiſſe dicere. Hanc autem poſt Bælonem & Mellariam, quas in extrema freti ora ponit, *ſuper fretum,* id eſt extra fretum in Oceani ora primam collocauit, cuius nomen ridicule ἑπτάπολιν, *ſeptem ciuitates* interpretatur. Aliam heic pro Liuio Carteiam non inuenio, isque ſequutus veterum morem, quo Carteia, Tarteſſus & Gades, in extrema occidentis vrbe notanda ab imperitis confundebantur. Alii omnes Carteiam cum Calpe coniungunt, Mela, Plinius, Ptolemæus, Antoninus, Rauennas.

XXXII.

Patria Melæ in his oris fuit, vnde confidas eum minus in ora freti errare, quam ita progreſſus ab ortu in occaſum delineauit. Dixerat de Calpe: pergit, *Sinus vltra eſt, in eoque Carteia, vt quidam putant, & quam transuecti ex Africa Phœnices habitant, aliquando Tarteſſos: atque vnde nos ſumus Tingitera. Tam Mellaria, & Belo & Beſippo, vsque ad Iunonis promontorium oram freti occupat.* In plerisque Ptolemæus conſentit. it contra ab occaſu in ortum, & a Meneſthei portu Iunonis promontorium ponit, ἀφ' ὃ πορθμὸς, *vnde initium freti ſit:* tum eſt Bælon fluuius & oppidum, Menralia, (ſcribe *Mellaria,*) Transducta, Barbeſola, Carteia, Calpe mons. Iſaacus Voſſius *Barbeſolam* abundare putat, & ad flumen cognomine extra fretum, in oram maris Iberici, reducendam. Non recens vero irrepſit, quia Marcianus Heracleota, qui Ptolemæum preſſe Periplo ſequutus eſt, illam Barbeſolam etiam legit. Antonini Itinerarium poſt Calpen Carteiam, Portum Album habet, deinde Mellariam, * tum Bælonem Claudiam, & tandem Bæſipponem. Rauennas geographus hoc ordine: Cartegia, (*Carteia*) Transducta, Cetraria, Mellaria, Bælone, ** Bepſipon ſiue Bæſippon. *** E quibus apparet pleniſſime Pomponium, vt in his oris natum, ſcripſiſſe, cuius ductum in ordinanda ora freti vt ſequamur, omnino æquum eſſe putamus, quod peritiorem eius regionis vix inueniemus.

XXXIII.

Itaque poſt Bæſipponem ad initium freti ex Oceano excurrentis *Bælo, Bælon,* vel *Belo* fuit, ad flumen eiusdem nominis, *Claudia* apud Antoninum cognominata, vnde breuiſſimus traiectus in Tingin Africæ, Strabone obſeruante pag. 96. Tum *Mellaria,* alia ab illa, quæ in Bæturia fuit, Pro-

* Hæc hodie eſſe videtur *Val de Vaca,* ſi aſſentiaris Jo. Conduitt in libro modo citato.

** Eſt hodie *Belonia,* de ſententia auctoris modo laudati.

*** Eidem videtur hodie *Aguas de Mecca.*

Ptolemæo Μεγαλία corrupte in noſtris libris: quod haud dubie Μελλαρία fuit, vt Heracleota pag. 70 excerpſit, vnde ceteri omnes, euphoniæ rationem habentes, *Mellaria*. Hanc proxime conſequitur Melæ patria, ſiue *Tingentera*, ſiue *Tingi Cetraria* appellanda, de quo poſtea diſſeremus. Inde, ſi non eadem, *Transducta* fuit, in quam Phœnices ex Africa transuecti: de cuius nomine & auctore poſt paullo pluribus dicemus. Denique Carteia cum Calpe eſt, indeque initium Interni maris. Marcianus Heracleota dicto loco pag. 70 Ἀπὸ Κάλπης τοῦ ὄρους καὶ στήλης, ἥτις ἐστιν ἐν ἀρχῇ τῆς ἐντὸς θαλάσσης, *a Calpe monte & columna, qui eſt in initio maris interni.* Vnde ſuppleri forſan Ptolemæus poteſt, qui mutile, vt videtur, Κάλπη ὄρος καὶ στήλη τῆς ἐντὸς θαλάσσης. Et Plinius Calpen extremum freti facit iuxta mare mediterraneum, hoc ordine, quæ diximus, lib. III cap. I enarrans: *Promontorium Iunonis, Portus Bæſippo. Oppida: Bælon, Mellaria: fretum ex Atlantico mari. Carteia, Tarteſſos a Græcis dicta. Mons Calpe. Dein litore interno oppidum Barbeſula cum fluuio.*

XXXIV.

De *Calpe* eſt quod dubitant eruditi. Plinius enim, Ptolemæus, Marcianus Heracleota *montem*, ὄρος nude appellant, & Mela tantum vt montem, & pæne totum prominentem in mare, deſcribit: nec aliud oppidum iuxta eum, quam Carteiam agnoſcunt. Quæ cauſſa fuit, vt Caſaubonus & Bochartus, principes ingenii atque doctrinæ, in Strabone pro vrbe Κάλπη legendum Καρτηΐα cenſuerint. Sub initium enim libri III Strabo, poſtquam Calpen montem & columnam deſcripſerat, addidit, πρὸς αὐτῷ Κάλπη πόλις ἐν τετταράκοντα σταδίοις ἀξιόλογος καὶ παλαιά, ναύσταθμόν ποτε γενομένη τῶν Ἰβήρων, *Iuxta eum* [montem] *vrbs Calpe a quadraginta ſtadiis eſt memorabilis & vetuſta, nauale quondam Hiſpanorum.* Heic cenſent duumuiri illi, Καρτηΐα πόλις ſcribendum eſſe. At nulla correctione Strabonem indigere, alii ſummi & illuſtres viri obſeruarunt, Ezechiel Spanhemius de Præſtant. & Vſu Numiſm. pag. 766, & Henricus Noris Cenotaph. Piſan. pag. 207. Ex nummo enim auguſtæ Chriſtinæ Suecicæ inſcriptionem non dubitandam proferunt C. I. CALPE, id eſt, *colonia Iulia Calpe.* Accedit non parui momenti argumentum ex Nicolai Damaſceni libello de Inſtitutione Auguſti, quem cum excerptis aliis Henricus Valeſius vulgauit, pag. 482, Ἀφίκετο δὲ εἰς Ἰβηρίαν πρὸς Καίσαρα περὶ πόλιν Καλπίαν, *Adſequutus tandem eſt* [Octauius] *Cæſarem circa vrbem Calpiam.* Plures ergo ad fretum vrbes exſtiterunt opportunitate loci ad habitandum inuitante. Aut ita ſentiendum eſt fortaſſe, ipſam vrbem Carteiam, quod iuxta promontorium Calpen fuit, fuiſſe etiam *Calpen* & *Calpiam* appellatam, quemadmodum idcirco Antonini Itinerario, a Malaca Gades itinere coniunguntur, vt vna vrbs *Calpecarteia*. Sic nihil mutandum in Strabone, qui & alibi eodem libro pag 124 Carteiæ nomen vſurpauit: & vna nummo laudato & Nicolao Damaſceno ſua auctoritas ſtabit, nec coloniæ & ciuitates in anguſto loco coaceruantur. Sed nihil adſirmamus, cuique integrum, vtram ſententiam ſequatur, relinquentes.

XXXV.

XXXV.

A Calpe ad patriam Pomponii Melæ reuertendum eſt, & de nomine eius deſpiciendum. Mela vbi dixit, *atque vnde nos ſumus;* ſequitur in manu exaratis libris, *Cingenteratum*, vel *Tingenteratum*, vel *Tingenteria tum;* vel *ingente ratum.* Liberior Iſaacus Voſſius, veſtigia Rauennatis ſequutus, legit: *atque vnde nos ſumus, Tingi Cetrariam.* quia anonymus ille ſemibarbarus ſcripſit, vt ſupra vidimus, hoc ordine: *Cartegia, Transducta, Cecraria, Melaria, Belone;* ex quibus leue eſt Carteiam, Cetrariam, Mellariam, Bælonem, antiqua nomina reſtituere. Sed quod Cetrariæ nomen a manuſcriptis recedit, vir clariſſimus Iacobus Gronouius, vnice membranarum ductum ſequutus, expreſſit, *atque vnde nos ſumus, Tingentera. Tum Mellaria*, & reliqua. Quicumque locus Tingentera fuit, obſcuriorem fuiſſe & forte vicum neceſſe eſt, latitaturum obliuione, niſi, quem genuerat, Pomponius leviter indicaſſet. Iſaaco Voſſio, Henrico Norilio, Io. Vaillantio, quos honoris cauſſa nominamus, hæc Tingi Cetraria ſiue Tingentera eſt ipſa Iulia Traducta: diuerſæ & diſtinguendæ ſunt Iacobo Gronouio. Lis e grammatica diſtinctione pendet, prout grauius, leuiusue poſt Melæ verba, *Phœnices habitant*, velis incidere.

XXXVI.

Maior concertatio de ipſa *Iulia Traducta* * eſt. Sunt Auguſti nummi & Caii Luciique Cæſarum, quibus expreſſum ſingulis eſt IVL. TRAD. hoc eſt, *Iulia Traducta*, quæ eadem eſt & *Transducta* Ptolemæi & Rauennatis, & Strabonis *Iulia Ioza* libro III poſt principium. Nam יזא participium *egreſſa* ſonat, idem videlicet quod *traducta.* Originem his verbis idem Strabo reuelauit: Ἦν δὲ καὶ Ζέλης τῆς Τίγγιος ἀσυγείτων, ἀλλὰ μετῴκισαν ταύτην εἰς τὴν περάιαν Ῥωμαῖοι, καὶ ἐκ τῆς Τίγγιος προσλαβόντες τινάς, ἔπεμψαν δὲ καὶ παρ᾽ ἑαυτῶν ἐποίκους, καὶ ὠνόμασαν Ἰουλίαν Ἴοζαν τὴν πόλιν. Hoc eſt: *Fuit & Zeles vicina Tingi vrbs* [in Mauritania:] *ſed eam Romani in oppoſitam* [transfretanam] *transtulerunt, additisque a Tingi nonnullis, colonos alios ipſi ex Italia miſerunt, vrbique nomen Iuliæ Iozæ indiderunt.* Non ipſi hoc nomen Romani dederunt, ſed Tingitani & Zelitani ſuæ linguæ nomine Romanum *Traducta*, quod in nummis eſt, reddidere. De cetrariis cohortibus, ab Iulio Cæſare Tingin traductis, indeque reductis in Bæticam, res dubia & incerta eſt, quia Pompeium illæ ſequutæ fuerant, *Cæſar* I. *Civ. B. cap.* XXXIX; nec ornari a Cæſare potuerunt, præſertim eo tempore, quo de præmio ſuis militibus tribuendo nondum cogitauerat. Plinius etiam in Africa *Traductam Iuliam Tingin* habet, ſed a Claudio traductam, in quo a multis notatur, quaſi Mauretaniæ attribuat, quod debetur Bæticæ: etiam Claudio, quod C. Iulio Cæſari. nam & Auguſti & Cæſarum fratrum Caii atque Lucii nummos iam tum nomen Iuliæ Traductæ, longe ante Claudii tempora præferre. Plinium Ioannes Harduinus, vt in ceteris mirifice ornauit, ita quoque hanc cauſſam eius ſuſcepit defendendam, Emend. I libri V. Iulium Tingitanos in Bæticam traduxiſſe cenſet, & id

K num-

* *Tu riſſa* videtur eſſe Io. Conduitt.

nummos laudatos loqui: poſtea Claudium, quum prouincias in Mauretania conſtitueret, colonos illos reduxiſſe Tingin, priſtinæ iis Iuliæ Traductæ nomine ſeruato, nouo non impoſito. Hinc eſſe quod Plinius, quum Bæticæ oram, quam pro prætore rexerat & exploratam habebat, in geographica ſua hiſtoria enarraret, *Traductæ* nullam rationem habuerit, quæ tum nulla eſſet, aut exigua admodum: in Africa vero, quo tranſierat, eam omnino commemorauit. Specioſa ratio, ſed cui id ſolum obeſt, quod Ptolemæus, Heracleota Marcianus, & Rauennas anonymus *Transductæ* mentionem poſt Plinium etiam non prætermittendam putauerunt. Atque hæc Baſtetanorum, a Gadibus ad Calpen ex Strabonis diſpoſitione habitantium, ora maritima: inde quæ reliqua eſt, usque ad Tarraconenſis terminum proſequemur.

XXXVII.

Poſt Calpen promontorium Ptolemæo prima ſunt oſtia amnis *Barbeſolæ:* Plinio oppidum *Barbeſula* cum fluuio huius nominis: Melæ *Barbeſul*, itidem oppidum. Colonia fuit. Nummus Galbæ e Golzii theſauro, etiam ab Harduino commendatus, COL. BARBESVLA LEG. XVIII. Eodem tractu Antonino ſunt *Barbariana* & *Cilniana*. Deinde *Salduba*. Melæ & Plinii; poſt eam *Suel* eorumdem & Antonini. Inſcriptione veteri, Fuengirolæ, quæ in loco Suelis eſt, reperta, quam clariſſimi viri, Thomas Reineſius claſſe I num. 99. & Iacobus Sponius Miſcell. erud. Antiq. p. 189 exhibuerunt, legitur IN MVNICIPIO SVELITANO. Tum ſequitur *Malaca* cum fluuio, *fœderatorum*, vt Plinius lib. III cap. I cognominat. quam etiam hoc ſitu Mela, Ptolemæus, Antoninus poſuerunt. Punica Straboni colonia atque emporium: dicta a מלח *ſal*, quia ταριχείας ἔχει μεγάλας, *multa ſalſamenta habet*, quod idem adnotauit, qui etiam tantum a Calpe abeſſe tradit, quantum hæc abeſt a Gadibus. *Mænoba* ſequitur, ſiue *Menoba*, (praue Ptolemæus *Manoba*) quod Mela, Plinius, Antoninus ponunt: inde *Ex*, *Sex*, *Sexi* vel *Sexti* [varie enim ſcribitur] cum cognomento *Firmi Iulii* apud Plinium. Sine ſibilo Mela & Strabo ſcripſerunt, ille *Ex*, hic pag. 108. Ἐξιτανῶν πόλις, ἐξ ἧς καὶ ταρίχη ἐπωνύμως λέγεται, hoc eſt, vt Latinus interpres ſcripſit, *Exitanorum vrbs, vnde ſalſamentis Exitanis nomen.* Quod ἕξ cum adſpiratione *ſex* Latinis eſt, hi *Sex*, *Sexi* aut ſimili modo expreſſerunt: Antoninus *Sexitanum:* Plinius, vt dictum, *Sexti Firmum, cognomine Iulium.* Hinc poſt *Selambinam* Plinii ac Ptolemæi in hoc litore eſt *Abdera*, Stephano Ἄβδηρα, Straboni Ἄυδηρα, Ptolemæo Ἄβδαρα; ſed in nummo Tiberii ABDERA Latinis litteris, quæ arguunt Hiſpanicæ Abderæ nummum eſſe, non illius, quæ fuit in Thracia, cuius nomiſmata inſcripta Græce ſunt. Fuit ipſa quoque Φοινίκων κτίσμα *Cathaginienſium opus*, vt Strabo iudicauit. Alia aliis hodie ciuitas videtur; illuſtriſſimo viro Petro de Marca, Almeria. Ex modico interuallo abeſt Portus Magnus Ptolemæi: vnde in receſſu maris Charidemi promontorium diſtat, & tandem in Virgitano ſinu *Baria* ſiue *Barea*, Βαρεία πόλις, quæ vltima Bæticæ Ptolemæo eſt, ſicut Plinio *Murgis Bæticæ finis*, & initium Tarraconenſis. Eſt

enim

enim proxima poſt Baream, vt limes per alterutram ductus Bæticam prouinciam a Tarraconenſi exigua diſcrepantia diſtinguat.

XXXVIII.

Ex ora maritima introrſum progredimur, & quod mediterraneum a mari ad Bætim fuit, perluſtramus. Ad oſtium oblimatum Bætis ſupra Gades inſulam *Aſta* eſt, quæ *regia* dicitur auctore Plinio, a *Gaditano portu* ſedecim M. P. remota, vt Antoninus tradit; etiam colonia, vt Pomponius lib. III cap. I: ad æſtuarium ſita, quod Ptolemæo eſt ἡ κατὰ Ἄςαν ἀνάχυσις lib. II cap. IV. Inter oſtia Bætis (nunc VIII M. P. ab amne, poſtquam alterum oſtium oblimatum eſt) *Nebriſſa* erat, cognomine *Veneria*, Plinio laudante, nunc Lebrixa. Nummus Claudii Imperatoris teſte P. Ligorio COLONIA VENEREA NABRISSA AVGVSTA. Inde *Vgia* Antonini, & *Orippo* in itinere ad Hiſpalim iuxta flumen Bætim: & ipſa tandem *Hiſpalis*, vetus emporium, nauigabili amne adhuc ex mari onerarias naues ferente, & inde ad Cordubam lembos fluuiales, quod diligentiſſime Strabo adnotavit. *Colonia Romulenſis* dicta apud Plinium, quod nummi Iuliæ Auguſtæ & Germanici confirmant, ſignati COL. ROM. PERM. DIVI AVG. *Colonia Romulea permiſſu diui Auguſti.* Vetus inſcriptio in foro Hiſpalenſi apud Gruterum pag. 257 num. 12 ſub Aurelio Vero: QVI IVLIAE RVMVLEAE NEGOCIANTES, quod ſcriptum pro *Romulea* vt in nummis eſt. Et tribus ſyllabis *Romula*, inſcriptione alia Hiſpalenſi eiuſdem ætatis apud Reineſ. claſſ. III, 26 SCAPHARII QVI ROMVLAE NEGOTIANTVR. Habuit etiam Iuridicum conuentum, vt ſupra ex Plinio adnotauimus. Hodie dicitur Seuille. Vlterior, prope *Singulis* confluentem, *Obucula* Ptolemæi & Antonini, in itinere ab Hiſpali Cordubam, eadem *Obulcula* Plinii: cum qua is *Oningin* coniungit, quæ Ambroſio Morali *Oringis* Liuii eſt lib. XXVIII cap. III. *Scipio*, inquit, *L. Scipionem fratrem ad oppugnandam opulentiſſimam in iis locis vrbem (Oringin barbari appellabant) mittit.*

XXXIX.

Supra fretum *Munda* eſt, ad quam Cæſar Pompeii filios vicit, in belli illius hiſtoria ſæpe numero memorata. Lucanus lib. I verſ. 40

Vltima funeſta concurrant prœlia Munda.

Inde, in occaſum paullo, *Saguntia* Plinii & Ptolemæi, ſiue *Segontia*: in ortum *Salduba* oppidum, & fluuius: & Bætim verſus *Vrſo*, *Orſo*, ſiue *Vrſaon*, vt Hirtius ſcripſit. Gruterus pag. 259 num. 2 RESP. VRSONENSIVM. Plinius cognomen addit: *Vrſo, quæ Genua Vrbanorum.* Nec procul *Attubi* diſtabat, *Claritas Iulia* cognominata, quod etiam Plinius narrauit: inter quæ, vt idem notat, *Munda* fuit, quod laxo ſitu capiendum. Ad dextrum latus *Oſtippo* Plinii & Antonini, itinere a Gadibus Cordubam: & *Singili*, Plinii, quæ Antonini videtur *Antiquaria* eſſe, nunc Antequera. Inſcriptio ibi reperta apud Gruterum pag. 437 num. 4.

GALLO MAXVMIANO
PROC. AVGG.
ORDO SINGILIENSVM OB

MVNICIPIVM DIVTINA
BARBARORVM OBSIDIONE
LIBERATVM.

Et alia itidem Antiquariæ reperta, pag. 395 num. 7.

ORDO M. LIB. SING.

XL.

Sequitur ad Singulim fluuium, Bætim verſus ruentem, *Aſtigi*, colonia & conuentus iuridicus. Plinius ſæpe dicto lib. III cap. I *Singulis fluuius in Bætin, quo dictum eſt ordine irrumpens, Aſtigitanam coloniam alluit, cognomine Auguſtam Firmam, ab ea nauigabilis.* Hodie Ecya, inter Hiſpalim & Cordubam, quo itinere fere medio etiam Antoninus Aſtigi poſuit. Inſcriptio apud Gruterum pag. 101 num. 8 COL. AVG. FIRM. Et alia apud Mart. de Roa in Hiſt. Aſtig. COL. IVL. AVG. FIR. Nummus Auguſti huc referendus videtur COL. AST. AVGVSTA inſcriptus, quem vir clariſſimus Io. Vaillantius de Nummis Coloniarum libro pag. 14 mauult ad Aſturicam coloniam reductum. Hinc *Vlia* non procul abeſt, ab Hirtio, Dione & Mela *Vlla* dicta, niſi ſcribarum is lapſus eſt. Veram ſcripturam nummus prodit a Spanhemio, illuſtri viro, pag. 901 productus, in quo eſt VLIA: & inſcriptio vetus apud Gruterum pag. 271 num. I ORDO REIP. VLIENSIVM. Sed *Attegua* Dionis lib. XLIII, ſiue *Ategua*, vt ab Hirtio Hiſpanienſi bello ſcribitur, ambigui ſitus apud ipſos Hiſpanos eſt. Quidam in via ponunt ab Antiquaria, Hiſpalim: alii prope Alcala Real, quod veri ſimilius videtur, quia *flumen Salſum* in propinquo fuit, notante Hirtio cap. VII, quod & Salado eſt, aut proximum aliquod, in Singulim a dextra ſe infundens. Eodem ſitu vrbs *Ventis* fuit, inter quam & Ateguam Pompeius caſtra conſtituit trans flumen Salſum, liberaturus Ateguam obſidione Cæſaris. Prope Cordubam ad Bætin erat *Ianus Auguſtus*, tribus inſcriptionibus, quæ Cordubæ exſtant, & a Grutero p. 153 exhibentur, memoratus, A BAETE ET IANO AVGVSTO AD OCEANVM: & altera, AB IANO AVGVSTO QVI EST AD BAETEM, VSQVE AD OCEANVM; & ſic etiam tertia.

XLI.

Poſt Cordubam in altera ripa *Axati* fuit, ortum hibernum verſus, municipium Romanum, cuius vetus inſcriptio mentionem facit apud Gruterum pag. 432 num. 7 IN MVNICIPIO FLAVIO AXATITANO. Inde *Epora* ſuccedit, elemento P ab Ebora Luſitaniæ diſtincta. Eodem loco inſcriptio reperta, quam Gruterus pag. 499 præbet, RES PVBL. EPORENSIS. Et alia pag. 162 num. 5 EPORENSI MVNICIPIO. Plura pag. 105. leguntur. Nunc Montori dicta, XXVIII M. P. a Corduba diſtat, vt itinere Antonini eſt a Corduba Caſtulonem. Aut eadem fuit, aut vicina *Ripepora* Plinii, quaſi *in ripa Epora.* Et *Illurco* illa regione fuit, diſtincta ab Ilurgi & Illiturgi; etiam ab Ilorci, nunc Lorca in Murciæ regno; quemadmodum & Plinius diſtinxit. Inſcriptio antiqua apud Gruterum pag. 406 ad Pontem Pinorum, DECRETO ORDINIS ILLVRCONENSIS. Non minus *Obulco* Plinii, ſiue *Obulcum* Ptolemæi, cum *Pontificenſis* cognomine huc pertinet

tinet. Plinius III cap. 1, poſtquam de *Sitia* huius regionis dixerat, quæ Ptolemæi Σετία eſt, ait: *&* XIV M. *paſſuum remotum in mediterraneo Obulco, quod Pontificenſe appellatur.* Apud Gruterum pag. 105 num. 12 FLAMEN II VIR MVNICIPI PONTIFICIS. Et pag. 458 n. 5 ORDO PONTIFICIENSIS OBVLCONENSIS. Clariſſimus vir Andreas Morellius ex Schwartzburgico theſauro nummum Tabula XXVI oſtendit, vna parte barbaris Hiſpanorum litteris cum ſpica vbertatis ſigno; altera Latinis OBVLCO ſignatum. Porcuna eſſe inter Cordubam & Iaenam videtur, propter plures huius nominis inſcriptiones ibidem inuentas. Adiacet *Vrgao*, Plinii & Antonini, quæ & *Alba* eodem Secundo auctore: plene *Alba Vrgaon.* Gruterus pag. 234 num. 6 inſcriptione Lucio Cæſari, Auguſti filio, dicata: MVNICIPIVM ALBENSE VRGAONENSE. Et pag. 249. n. 3 MVNIC. ALBENGENSE VRGAVONEN. ex æuo Hadriani. Eodem tractu *Ilipula Magna* Ptolemæi, ſiue *Ilipula* Plinii, *Laus* cognominata, in loco fere vrbis regiæ, vt multi putant, Granadæ fuit. *Tucci* quoque Plinii, quæ *Auguſta Gemella* cognominatur, huius regionis. Ptolemæo lib. II cap. IV Τȣ̃κι, Appiano iam tum Viriati bello Γέμελλα ſimpliciter, pag. 496, ſed anticipando dicta eſt, quia Gemellæ aut Geminæ legionis nomen ex Cæſarum fuit temporibus, ideoque noſtra alibi non ſimpliciter *Gemella*, ſed *Gemella Auguſta* vocitata. Plinii teſtimonium inſcriptio antiqua iuuat apud Gruterum pag. 323 num. 12 FLAMINICA COLONIAE AVG. GEMELLAE TVCCITANAE. Hiſpanorum opinione hodie Martos inter Cordubam & Giennum ſiue Iaenam eſt.

XLII.

Ad *Iliberi* reflectamus, de quo Plinius, *Iliberi, quod Liberini*, quaſi vtroque nomine appellatum. Dicitur & *Eliberi:* Ptolemæo Ἰλλιβερὶς, eique vltima Turdulorum. Huius concilium Eliberinum ſiue Eliberitanum fuit: non alterius in Ruſcinonenſi agro, quod Mariana lib. IV cap. XVI Hiſt. Hiſpan. & Petrus de Marca Hiſpan. lib. I cap. VI probauerunt. Duabus leucis a Granada afuit, vt Vaſæus tradit: olim diruta, nominis tamen nobilitatem ſeruans. Ad *Sacilim* reuocor, Plinio *Sacili*, tamquam ἄκλιτον: Ptolemæo Σακιλὶς, *Sacilis*, quam formam nummus a Golzio deſcriptus probat, MVN. SACILIS. Inter Sacilim & Iliberim Ptolemæus *Lacippo* ponit, cuius nominis Plinius inter Barbeſulam & Bæſipponem habet. Adeo incerta & turbata multa ſunt, ideoque cetera vel obſcura, vel ignoti ſitus, prætermittimus. Si ſcire cupis, lege Plinium & Ptolemæum. Sunt enim eius generis pleraque, vt certo loco vix adſcribi poſſint, quo etiam Strabonis γνωριμωτάτη Κονίστωρσις, *notiſſima vrbs Coniſtorſis* pertinet, quam ait in Celticis ſitam pag. 97: Appianus autem pag. 484 in Cuneis Κονίστοργιν πόλιν μεγάλην, *Cuniſtorgin vrbem magnam* laudat, quam Luſitaniæ fuiſſe non dubitamus, quia in illius angulo auſtrali & promontorium Cuneum, & ager Cuneus ſitus fuit. Hanc & Strabonis Coniſtorſin eandem eſſe videtur: an vero eadem etiam ſit Liuii *Anitorgis* lib. XXV cap. XXXII, non deſit forſan cur dubitemus.

XLIII.

Supereſt antequam in prouinciam Tarraconenſem procedamus, vt de *Bætis* amnis nomine, quod varie inclinatur, & de montibus illius prouinciæ nobilioribus pauca adiiciantur. Amnis in Tarraconenſis prouinciæ Tugienſi ſaltu, vt Plinius refert, exoritur, valde pronum ad fidem qui *Bætis* & *Bætes* dicitur: illa vulgaris eſt, hæc forma inſolens & rara. Silius lib. III verſ. 405

Palladio Bætes vmbratus cornua ramo.

Rariſſime ſine diphthongo *Betis:* atque ſic BETICA ſemel forſan in inſcriptione Gruter. pag. 168 num. 4, VICE SACRA BETICAM GVBERN. ex Antoninorum ſæculo. Vnde corripiendi licentiam poetæ quidam ſumſerunt, quaſi fracta diphthongo & diminuta. Paullinus Nolanus Carm. x ad Auſonium verſ. 236

Qua Betis Oceanum, Tyrrhenumque auget Hiberus.

Græci Βαῖτις, quos quarto caſu plerique imitantur *Bætin* flectentes, non tantum poetæ, vt Martialis lib. IX epigram. LXII

Qua diues placidum Corduba Bætin amet:

& Statius Genethliaco Lucani lib. II Silv. VII verſ. 34

Graio nobilior Melete Bætis.

Bætin Mantua prouocare noli;

verum etiam Plinius lib. III cap. I *Singulis fluuiis in Bætin irrumpens.* Hirtius tamen Latino ore *Bætim* dixit, non tantum Hiſpanienſi bello, ſed Alexandrino etiam, vbi de rebus vna agit Hiſpanicis: & Liuius lib. XXVIII cap. XXX bis, *ad Bætim fluuium.* Ex altera forma *Bætes*, quarto caſu *Bætem* ſupra inſcriptione de Iano Auguſto vidimus, vnde ſextus etiam ibidem caſus *Bæte* legitur, qui aliis *Bæti* eſt, ex quarto IM vel IN Grammaticorum lege factus.

XLIV.

Alterum, quod reſtat, de montibus eſt Bæticæ, quos duo Ptolemæus poſuit lib. II cap. IV extremo, τό τε ὄρος Μαριανὸν, καὶ τὸ καλούμενον Ἰλίπυλα, *Marianum, & qui Ilipula vocatur.* Mariani parallelus ſecundum Ptolemæum inter Hiſpalim fere & Italicam tranſit: Ilipulæ, cum Cordubenſi prope conuenit: aut intra Cordubenſem cadit: eiusque meridianus idem quæ Calpes eſt, ſiue Herculis columnæ, a quo Mariani meridianus per gradum & ſextantem ad occaſum verſus recedit. De Ilipula vix alius præter Ptolemæum: de Mariano pauci, nec hi omnes intemerato nomine. Plinii enim *montes Arianos* ex lib. III cap. I huc multi trahunt, a Marianis vna littera differentes, qua vel ille addita, vel hic detracta commiſerit, quod leuem errorem arguat, a quo Ptolemæum inſcriptio Hiſpali adſeruata, & ab induſtrio viro Iacobo Sponio Miſcell. erud. Antiq. pag. 191 producta, liberare poteſt, in qua eſt PROC. MONTIS MARIANI, id eſt, procurator rei metallicæ in illo monte. Plinio Antoninus aduocare poteſt, qui itinere ab Anæ oſtio Emeritam, poſt Italicam proxime *Montem Ariorum* ponit, in illo fere parallelo, quem modo ex Ptolemæo deſignauimus, vt ſi qua ſupereſt erro-

ris

ris forte ſuſpicio, vel deprauationis, in hos potius, quam in Ptolemæum, recidat. Sic Antonino cum Ptolemæo convenit, non autem cum Plinio, qui montes ſuos prope Onobam Aeſtuariam & Bætis oſtia collocauit. Hiſpani quoque diſſentiunt. Reſendius de Pacenſi colonia commentario, *Eſurim* Antonini, quam circa Anæ oſtia fuiſſe ex itineribus non obſcurum eſt, ad Marianos montes pertinuiſſe adfirmat. Quo genere Pliniana ſententia non mediocriter adiuuatur. Ambroſius autem Moralis, Deſcriptionis Cordubæ principio, ita diſſerit: *Qua parte ſeptemtrionem Corduba ſpectat, poſita eſt ad ipſas Marianorum montium radices, quos nunc Hiſpani priſco nomine Sierra Morena, hoc eſt Morenos montes dicimus. Ea vero horum montium pars, quæ Cordubæ imminet, aut ſaltus Caſtulonenſis eſt portio, aut cum eo ad ortum coniungitur.* Quid in tanta diſſenſione conſtituendum? niſi dicamus, Bæturiæ longa iuga ab oſtio vsque ad fontes pæne fluminis porrecta, *Marianos* forſan, ſiue *Arianos* montes fuiſſe, qui Bæticam ſecundum Bæturiæ limitem & Bætis fluminis curſum prope omnem, (quamuis non tam notabiliter, vt Apenninus Italiam) diuiſerint, certis vero locis, ad oſtium Anæ & Bætis ſecundum Plinium; aut circa Italicam ſecundum Ptolemæum & Itinerarii auctorem, præcipue id nominis habuiſſe: in ceteris partibus aliter atque aliter, & forſan etiam alicubi *Ilipulæ* appellatione nominatos eſſe, atque ita inter ſeſe aut in partibus ſuis diſtinctos. Addo, vbi vbi fuerunt Mariani montes, metalli fodinis diuites fuerunt, quod ante laudata inſcriptio probat, quam confectores æris procuratori montis & fodinarum honoris cauſſa poſuerunt, quæ quod breuis eſt, integram huc referre non alienum a loco & inſtituto noſtro eſt.

T. FLAVIO AVG
LIB. POLYCHRTSO
PROC. MONTIS
MARIANI PRAES
TANTISSIMO
CONFECTORES AERIS.

XLV.

De monte *Calpe*, quem columnarum fabula nobilitauit, ſupra ſatis actum fuit, neque is inter iuga a geographis notanda, quæ protractiora ſunt pleraque, referri poſcit. nam τῇ περιοχῇ ὀ μέγα, τῷ δ᾽ ὕψει μέγα καὶ ὄρθιον, *ambitu quidem non magnus, in altitudinem vero magnam erectus* eſt, vt Strabo lib. III pag. 96. delineauit. Quæ forma montis, & oppoſiti alterius in Africa, inter quos ſe fretum infert, origo fabulæ de Herculis columnis vbique decantatis eſt.

SECTIO III
PROVINCIA CITERIOR
SIVE
TARRACONENSIS.

XLVI

XLVI.

Citerior Hiſpania ab Auguſti temporibus etiam *Tarraconenſis* dicta fuit, quia Tarracone, tamquam præcipua vrbe, Romanis certe percommode ſita, præſes prouinciæ ſedem habebat. Termini ex ceterarum explicatione noti ſunt, quia vbi Bætica & Luſitania deſierunt, Tarraconenſis incipit, & quidquid reliquum Hiſpaniæ eſt ad Pyrenæos vsque montes ſibi vindicat; ceteris terminis ſatis certa, quia illic Oceano, hic mediterraneo mari eſt concluſa. Supra dictis vnum addo de Bæticæ & Tarraconenſis ad mare limite, qui non ſatis explicatus eſt omnibus, vt ipſe Plinius in eo ſtatuendo repugnare ſibi videatur. Libro enim III cap. I, *a fine Vrgitano citerior:* mox ait eodem capite, *Murgis Bæticæ finis.* Non autem erat, quod quidam verbum ſollicitarent, in locum eius *a ſinu* ſupponentes. Sinus enim propter latitudinem non poteſt terminare, neque Plinius ſecum ipſe in his partibus pugnat. Nam *Murgi* vel *Murgis* vere finis erat Bæticæ, & in Bætica ex Plinii ſententia oppidum extremum: *Vrgi* autem vel *Vrci* principium Tarraconenſis & prima in ea vrbs, hodie Muxara, vt accuratiores cenſent, appellata.

XLVII.

Vt vero maior hæc Tarraconenſis, quam vel Bætica, vel Luſitania, erat; ita plures etiam in ea gentes nominantur, quæ ſingulæ ſuas vrbes & ciuitates habuerunt, pleræque ſecretæ diſtinctius, quam Baſtuli, Baſtetani, Turduli, & Turdetani, ac Celtici in Luſitania ac Bætica fuerunt, in quorum diſcriminatione Ptolemæus, Strabo atque Plinius non vbique, ſi comparantur, conueniunt, quarum gentium etiam aliquæ in Tarraconenſem ſeſe extendunt: ceteræ vero, eæque plurimæ, ſunt propriæ huius prouinciæ, & a nobis ſingulæ ſuis locis enarrabuntur, & quas vrbes ac oppida poſſederint, ex librorum & inſcriptionum monimentis explicabitur.

XLVIII.

Nobiliores fluuios plures cum Bætica & Luſitania communes habet Tarraconenſis prouincia, *Bætin*, *Anam*, *Tagum*, *Durium*, ortos omnes in Hiſpania citeriori: proprios *Iberum*, *Minium*, *Rubricatum*, aliosque multos minores. Iberum etiam *Hiberum* veteres ſcripſerunt. Romæ in marmorea vrna maiore apud Gruterum pag. 690 num. 5

ILLIC VNDE TAGVS ET NOBILE FLVMEN HIBERVS

Plurimi tamen *Iberus* ſine adſpiratione. Montes præter *Pyrenæos*, qui a Gallia ſeparant, ſunt *Oreſpeda*, *Idubeda*, & qui connexi his, a ſaltibus nominantur, *Saltus Tugienſis*, *Caſtulonenſis*, & alii. Non poſſum mihi temperare, quin ex Marianæ lib. I cap. III huc de montibus Hiſpaniæ transſcribam breuiter excerpta. *Montes*, inquit, *ex Pyrenæi iugis præciſi, rectaque in occaſum delati, Cantabris Aſturibusque ad dexteram ſeptemtrionem verſus relictis, Calæcosque medios ſecantes, Nerium promontorium, quod longiſſime procurrit in mare, in extrema Hiſpania conſtituunt, Citramontanorumque appellationem ab Vltramontanis vulgo in Hiſpania ſecernunt. Ex his montibus Idubeda mons auſtrum verſus ad Iberi fontes in Pelendonibus deriuatur, & per Viruesſcam Areuaces-*

vaceſque, vbi Orbionis cacumina ſurgunt, neque procul Cauno, qui hodie Moncaius eſt, Bilbilim Darocamque prætervectus, mare mediterraneum attingit, non procul Dertuſa vrbe, vnde extremæ eius montis partes hodie etiam nomen habent. Iberum amnem, contra quam alii inſigniores Hiſpaniæ faciunt, ad occaſum ire Idubeda mons prohibet, duobus oſtiis ſeſe confundentem mari mediterraneo. Paullo infra Caunum ex Idubeda emiſſus Orospeda mollioribus iugis vix adſurgere videatur: ſenſim tamen ſeſe efferens, vlteriusque progreſſus, Molinæ primum montes erigit, Conchæ deinde, vbi Sucronem ad læuam: ad dextram Tagum emittit. Inde Conſaburonis ſeu Conſuegræ montibus conſtitutis, & in campis Laminitanis Anæ fontes enixus, ad Alcaraſſum Seguramque procedens in diuerſas partes, mariaque diuerſa, Taderem [*hic hodie Segura flunius eſt*] *Bætimque in ſaltu Tigenſi non longe a Caſorla oppido fundit, ab Anæ fontibus amplius centum millibus paſſuum. vnde in duo brachia ſciſſus parte vna e regione Murciæ factus ad Murgim, hoc eſt Muxacram, mareque terminatur, relictis ad occaſum Baſtetanis, a Baſta vrbe, quæ hodie Baza eſt; at ortum vero Conteſtanis, veteris Hiſpaniæ populis: parte altera porrectus Malacam verſus, & Eliberitanis iugis ſeſe adnectens, vltra Calpem, vltraque Tarteſſum tanta procurrit auiditate, vt, penetrato mari fretique anguſtiis Africæ complexum non ſemel appetere videatur. Ex Orospeda prope Alcaraſſum Mariani montes* (*noſtris Serramorena*) *ſurgunt. quorum radices perpetuo ferme vsque ad Oceanum Bætis ad læuam adluit, ab Iliturgi Bæticam mediam ſecans, Cordubam, Italicam atque Hiſpalim prætertabens, demum in Oceanum euoluitur, ad oppidum quod antiquis Luciferi templum erat.* Hactenus accuratiſſime Mariana Magnitudinem prouinciæ & illuſtrem claritatem Plinius lib. III cap. III ita diſtincte propoſuit: *Vniuerſa prouincia diuiditur in conuentus ſeptem: Carthaginienſem, Tarraconenſem, Cæſarauguſtanum, Clunienſem, Aſturum, Lucenſem, Bracarum. Prouincia ipſa continet oppida* CLXXIX; *in his colonias* XII: *oppida ciuium Romanorum* XIII: *Latinorum veterum* XVIII: *fœderatorum vnum: ſtipendiaria* CXXXV. Ab occaſu ſolis extremo, vt inſtitutum eſt geographiæ, etiam in Tarraconenſi prouincia incipiemus.

XLIX.

Supra Durium amnem, quidquid eſt in ſeptemtrionem verſus, ab Auguſti temporibus Tarraconenſi prouinciæ adſcriptum fuit. Proxime flumen *Callæci* habitarunt, qui etiam *Callaici*, praue *Gallæci* vel *Gallæci* ſcribuntur. Nec enim a *Gallis* nomen habent, ſed a *Calle*, oppido antiquo, ad Durii amnis oſtium in colle ſito, qui flumini imminebat, cuius portus erat in oſtio, qui in dies magis ædificatus in vrbem excreuit, quæ hodieque *Porto*, *Puerto*, vel Belgis *Port a Port* appellatur: vnde etiam nomen *Portugalliæ* eſt, tamquam a portu Calle. Vide Duardi Nonii Cenſuram I in Ioſephi Teixeræ de Originibus Regum Portugalliæ libellum. Mirum vero, Callen illam a vetuſtis geographis, Strabone, Plinio, Ptolemæo præteriri: a ſolo fere Antonino memorari, itinere a Liſipone Bracaram Auguſtam, XXXV M. P. ab illa remotam, quum tamen populi Callæci nomen ſit antiquiſſimum: niſi credas intercidiſſe illam, aut exiguam fuiſſe geographorum tempori-

bus, poſtea inſtauratam amplificatamque, vt Itinerarium probat: tandem Portus nouum nomen, abrogato priſco, induiſſe. Græci populi Καλλαικȣς appellant, & in Strabonis libris diuulſa diphthongo Καλλαϊκȣς, quem modum e Latinis Silius imitatus eſt lib. III verſ. 352

quidquid duro ſine Marte gerendum eſt,
Callaici coniux obit irrequieta mariti.

Alias Latini *Callæci* dicunt, & regionis nomen *Callæcia* cum diphthongo. Gruterus pag. 402 num. 5 ASTVR. ET CALLAEC. Vulgo G adſumunt, vt *Brutus Gallæcus*, Vellei. Paterc. lib. II cap. v, qui Straboni pag. 105 eſt ὁ Καλλαικός. Atque ita etiam vetus inſcriptio in Gruteri Opere pag. 193 ASTVRIAE ET GALLAECIARVM.

L.

Sub his Callæcis ſiue Callaicis plures populi continebantur, *Bracari, Cælerini, Grouii, Limici, Querquerni, Artabri*, & alii obſcuriores, quibus ſingulis ſuos fines dare, quia difficillimum eſt; contenti ſumus in vniuerſum cum Ptolemæo in duo genera diſtribuiſſe, *Callaicos Bracarios*, a Durio ad Minium pertinentes; & *Callaicos Lucenſes*, qui a Minio ſunt ad Aſtures: vt tamen, quantum compertum eſt, & vbi dederit occaſio, minorum quoque gentium rationem habeamus. Propinqui Durio ſunt *Bracari*, vel *Bracares* Plinii, (ſiue *Bræcarii*, diphthongo, Βραικάριοι Ptolemæi, quam vero falſam ſcripturam eſſe, inſcriptiones, quæ ſequuntur, comprobabunt. nam gentis & vrbis adfine nomen eſt) Horum enim erat *Bracara*, ſemel inſcriptio Gruteri pag. 158 c gemino BRACCARA: ſæpius cum cognomine *Bracara Auguſta*, aut vna voce *Bracaraugusta*. Eodem Gruteri Opere pag. 156 num. 3. BRACARA AVG. & pag. 324 num. II BRAC. AVG. ac pag. 465 & 562 BRACARAVG. Ptolemæus etiam haud dubie coniunxit, quod ſeparatim editum eſt Βράκαρ Αὐγȣ̃ςα. Plinius lib. IV cap. XX *Bracarum oppidum Auguſta, quos ſuper Gallæcia.* Io. Harduinus huc nummum Caii & Lucii Cæſarum refert, quo cuſum eſt COL. B. A. quod interpretatur *Colonia Bracara Auguſta.* Conuentum iuridicum habuit, vt ſupra ex Plinio cognouimus. Confines ſunt Bracaris *Cælerini* Ptolemæi & Plinii. Hic lib. III cap. III *Bracarum* XXIV *ciuitates*, CLXXV M. *capitum, ex quibus præter ipſos Bracoros Bibali, Cælerini, Gallæci, Hequæſi, Limici, Querquerni, citra faſtidium nominentur.* Cœlerinis Ptolemæus oppidum dat Κοιλιόϐριγαν, *Cæliobrigam*, quod putant hodie oppidum Barcelos eſſe. Illuſtris vir E. Spanhemius de vrbe hac nummi epigraphen AEL. MVN: CIP. COEL. de Præſt. & Vſu Num. pag. 772 interpretatur, quaſi ab Hadriano ornata, id auguſtum nomen acceperit. Bibalorum fuit *Forum Bibalorum* Φόρος Βιϐαλῶν Ptolemæo: & Querquernorum Antonini *Aquæ Querquernæ*: ac Limicorum, *Forum Limicorum*, Ptolemæi Φόρος Λιμικῶν, ſiue *Limia* Antonini, quarto itinere a Bracara Aſturicam; ad amnem *Limeam* Melæ, ſeu *Limium* Ptolemæi, ſiue *Limæam* Strabonis, qui & *Lethes* ſeu *Obliuionis* eſt. Strabo pag. 105 Δȣ́ριος, - - - - εἶτ' ἄλλοι ποταμοὶ, καὶ μετὰ τȣ́τȣς ὁ τῆς Λήθης, ὅν τινὲς Λιμαίαν, οἱ δὲ Βελιῶνα καλȣ̃σι. *Durius, - - - - deinde alii fluuii: & poſt hos, Obliuionis, quem nonnulli Limæam, alii Belionem vocant.* Pomponi-

nius Mela dicto loco: *Fluunt per eos* [Grouios] *Auo, Celadus, Nebis, Minius, & cui Obliuionis cognomen eſt, Limias.* Hic eſt famoſus ille Obliuionis fluuius, τῆς Βρούτου στρατείας ὅρος, *terminus expeditionis D. Bruti,* vt Strabo dicit pag. 106, cuius cauſſam Epitoma Liuii LV ita narrat, vt tamen transgreſſum, ſed forſan non longe vltra progreſſum referat. *D. Iunius,* inquit, *Luſitaniam triginta vrbium expugnationibus vsque ad occaſum & Oceanum perdomuit: & quum fluuium Obliuionis tranſire nollent milites, ereptum ſignifero ſignum ipſe transtulit, & ſic, vt transgrederentur, perſuaſit.* Idem fere Appianus tradit pag. 500, nec vero id plane adfirmat. De Decimo Bruto enim, quem perperam Σέξτον, *Sextum* contra omnium conſenſionem nominauit, refert, ἐπὶ Λήθης μετῄει. πρῶτος ὅδε Ῥωμαίων ἐπινοῶν τὸν ποταμὸν τόνδε διαβῆναι, *ad Obliuionis* [flumen] *progreſſus eſt, eumque Romanorum primus tranſire cogitauit.* Florus lib. II cap. XVII ſect. 12 vocat, *formidatum militibus flumen Obliuionis.* Cauſſam appellationis Strabo dicto loco manifeſtat. *Ferunt,* inquit, *inter Celticos & Turdulos, quum feciſſent expeditionem eo, Limæo flumine tranſito ortam ſeditionem, ad quam quum obitus ducis acceſſiſſet,* καταμεῖναι σκεδασθέντας αὐτόθι· ἐκ τούτου δὲ καὶ τὸν ποταμὸν Λήθης ἀγορευθῆναι, *manſiſſe ibidem diſperſos, & hinc flumen* OBLIVIONIS *appellatum.* Et tantum de maritimis Bracararum Callaicorum.

LI.

Intus in hoc tractu nobiles erant *Aquæ Flauiæ,* ignobilis hodie vicus Chiaues, pontis tamen ruderibus priſtinam magnificentiam conteſtans. Extant de iis & ponte earum inſcriptiones multæ. Ipſa veteri ſede in columna, apud Reſendium Antiq. Luſit. lib. I cap. XXI & Vaſæum pag. 254, legitur

CIVITATES X
AQVIFLAVIENSES, AOBRIGENS
BIBALI, COELERINI, EQVAESI
INTERAMICI, LIMICI, AEBISOC
QVARQVERNI, TAMAGANI

Et indidem Gruterus pag. 162 num. 4 adfert:

IMP. CAES. NERVAE
TRAIANO AVG. GER
DACICO PONT. MAX
TRIB. POT. COS. V. P. P.
AQVIFLAVIENSES
PONTEM LAPIDEVM
DE SVO F. C.

Et pag. 156 num. 4 in via ab Aquis Flauiis Bracaram:

IMP. CAES. TRAIANVS
HADRIANVS AVG.
P. M. TR. POT. XX REFECIT
AQVIS FLAVIS
M. P. II

quod iisdem verbis alio loco propinquo repetitum inuenitur, prætérquam quod ſubſcriptum M. P. V.

LII.

Callaici Lucenſes a Minio fluuio incipiunt ſecundum Ptolemæum, quibuscum *Grouii*, tum *Artabri* continentur. De Grouiis res difficilior. Vulgo in Melæ lib. III cap. I lectum fuit: *a Durio ad flexum Gronii.* Vnde opinio manauit, *Gronios* alios eſſe a *Grauiis*, quos Plinius per A ſcripſit, & Silius pro *Graiis* origine ſiue Græcis habet lib. III verſ. 366

Et quos nunc Grauios violato nomine Graiûm
Oeneæ miſere domus, Aetolaque Tyde.

Ptolemæus Γρόυïοι, vnde Iſaacus Voſſius in Mela *Grouii* ſcripſit, per O, quem Iac. Gronouius, recentiſſimus editor, ſequutus eſt. Nec Voſſius tolerare *Grauios* poteſt, quos Plinius nominauit, quia iidem ſint, qui *Grouii*, atque ita etiam ſcribendi. Quod confirmat oppidi Tydes ſitus ſupra Minium amnem, quod Silius Grauiis, Ptolemæus Grouiis ſuis adſignat. *Tyde* Ptolemæo Τοῦδαι, Plinio *caſtellum Tyde*, Antonino *Tude*, hodie Tuy in Gallicia.

LIII.

Strabo dicto lib. III pag. 106 ἔσχατοι οἰκοῦσιν Ἄρταβροι περὶ τὴν ἄκραν, ἣ καλεῖται Νέριον, *Vltimi habitant Artabri, ad promontorium, quod vocatur Nerium.* Vocant idem *Celticum* promontorium, vti ex Plinio lib. IV cap. XXII obſeruatur, quia, vt Strabo dicto loco notauit, περιοικοῦσι Κελτικοὶ, *Celtici iuxta illud habitant*, cognati eorum, qui ad Anam fluuium colebant. *Artabrum* etiam a gente dicitur, quamuis id nomen cum appellatione Oliſiponenſis promontorii, Plinius confundit, qui etiam Artabros neſcio quo reiicere videtur, propterea merito notatus a Reſendio lib. I cap. XX Antiq. Luſitanicarum. Artabros ſua ætate Strabo Ἀρετρέβας, *Aretrebas* dictos refert. At Mela quoque *Artabros* appellat, in iisque *Abobricam vrbem* ponit, quæ Plinio *inſigne oppidum Abobrica* eſt, in inſcriptione ſupra data *Aobriga:* hodie Bayona ad Oceanum, vt Harduino in Plinium & aliis videtur. Infra Nerium promontorium, quod nunc Caput Finis Terræ eſt, Ptolemæus *Artabrorum Portum* locat: ſupra illud, paullo intus, *Claudomerium;* etiam *Nouium* aliud oppidum: & ad latus Cantabricum *Flauium Brigantium* eſt eiusdem Ptolemæi, in loco quo hodie eſt celebris portus Corugna ſiue Corunna: quod Dio Caſſius etiam *Brigantium* lib. XXXVII pag. 54 dixit, de Cæſare narrans Βριγάντιον πόλιν Καλλαικίας παραπλεύσας, *Brigantium vrbem Callæciæ præteruectus*, id quod maritimum ſitum arguit, qualis non eſt Compoſtellæ, quam vulgo, vt Tarapha refert, interpretantur. Interiora ad Minium *Nemetobriga*, & *Aquæ Celeniæ* vel *Cilinæ*, vtræque Antonini, prior etiam Ptolemæi, quæ in poſteriorum fere loco habet *Aquas Quintianas.* Supra flumen *Iria Flavia*, *Flauia Lambris*, *Lucus Auguſtus*, vnde pars Bracarorum Lucenſes nominati. De Flauiis plura ſunt digna, quæ excutiantur. Inſcriptio Aſtigitana apud Gruterum pag. 305 n. 8 CONCILII IRIENSIS meminit, quod non dubito Iriæ Flauiæ Ptolemæi eſſe, quam Mariana lib. IV cap. II Padrono interpretatur; Iſaacus Voſſius ad Melam pag. 131 in Compoſtellæ, S. Iacobi exuuiis, vt creditur, celebratæ locum refert: aliis eſt S. Maria

Maria Finis terræ. Hinc in ortum recedit *Flauia Lambris* Ptolemæi in Aſturum finibus: medio inter has Flauias loco *Lucus Auguſti*, de quo diximus. Addo conuentum iuridicum habuiſſe, vt ſupra ex Plinio eſt demonſtratum, qui *Lucenſem conuentum* appellabat. Ptolemæus & Antoninus ſedem deſignant, vt minus dubitetur Lugo vrbem, quæ hodie eſt, in eius loco exiſtere.

LIV.

Hinc in fines Aſturum, qui Callæcis proximi ſunt progredimur. Populus *Aſtures*, regio *Aſturia*. Gruterus pag. 193 num. 3 PROVIN. HISPANIAE CITER. ASTVRIAE ET CALLAECIARVM: & pag. 426 num. 5 PER ASTVRICAM ET GALLAECIAM. Caput gentis *Aſturica Auguſta*, Ptolemæo Ἀςϐρικα Ἀὐγϐςα. Approbat nummus ſub Auguſto cuſus cum epigraphe COL. ASTVRICA AVGVSTA. Ita Harduinus ex Golzio profert: Holſtenius ad Ortelium, vel huic vel ſimili nummo interponit verbum, COL. ASTVRICA AMAKVR AVGVSTA, quod vel nomen priſtinum vrbis eſt, vel gentium minorum alicuius, in quas Aſtures diuiſi erant. Ptolemæus certe Aſturicam Auguſtam in gente Ἀμακῶν, *Amacorum* ſcripſit, quod proxime accedit ad nomen in nummo Holſtenii ſignificatum. Conuentum iuridicum etiam in hac vrbe fuiſſe, ſupra auctore Plinio probatum eſt, quo antiqua inſcriptio referenda GENIO CONVENT. ASTVRICENSIS, Gruter. pag. 110. Sita in extrema fere Aſturiæ parte, in ortum hibernum verſus, nec hodie ignobilis vrbs Aſtorga. Ex nomine vrbis huius Auguſtæ diuiduntur Aſtures in *Auguſtanos*, & *Transmontanos*, quorum illi auſtrales ſunt, hi ſeptemtrionales. In Transmontanis *Lucus Aſturum* Ptolemæi, nunc Ouiedo; & *Libunca* eiuſdem, etiam Pomponii Melæ, ſi ſalua lectio, quam Voſſius proſcripſit, nec reuocauit Gronouius, vtroque *Iuia* ſubſtituente, quod fluuii nomen eſt, hodie Iuuia apud Ferrolium portum in mare ſe effundentis Mela *Nægam* addit, *in Aſturum litore*; & *Tres Aras*, quas *Seſtianas* dicant, in peninſula Auguſti nomine ſacratas. Et Plinius ibi *Nægam* habet, quam Nouiam interpretantur: Ptolemæo Νοίγα Οὐκεσία, *Næga Vceſia* in Cantabris eſt maritimis: ſed maior auctoritas Melæ.

LV.

Clariora ſunt cis montes in Auguſtanis. Poſt Auguſtam coloniam quæ Aſturica eſt, fuit *Legio* VII, ſed quo cum cognomine? Ptolemæus Λεγιὼν ζ' Γερμανικὴ Βριγαικινῶν, *Legio* VII *Germanica Brigæciorum.* Verum, quod etiam Vaſæus a Didaco Neila monitus obſeruauit Chron. Hiſp. ad ann. Chr. CVI, nusquam *Legionis* VII *Germanicæ* in titulis & inſcriptionibus facta mentio: ſæpe autem *Legionis* VII *Geminæ*. In iis ipſis oris, duabus leucis a Legione, in lapide inciſum eſt LEG. VII GEM. & Aquis Flauiis LEG. VII GEM. FEL. Vix ergo dubitare licet, quin corrigendus Ptolemæus ſit, & *Gemina* pro *Germanica* legendum. Eſt illa vrbs regia Leon vel Legio, nominis priſci adhuc cuſtos & conſeruatrix. Ab hac in auſtrum *Lancia* ſiue *Lanciatum* fuit, ſupra in Luſitania, quum de Oppidana Lancia & alia ageremus, ſatis declarata: Adiacent *Vallata* & *Interamnium Flauium*, & *Brigæcum*, ſeu *Brige-*

cum, vnde modo regioni nomen Ptolemæus tribuebat; & ab occaſu *Bergidum*, ſingula ex Antonini noſcenda itineribus, a Bracara Aſturicam, & ab hac Tarraconem vel Cæſarauguſtam inſtitutis.

LVI.

Ab Aſturibus ſub mari *Cantabria* procurrit, quæ nomen cum *Cantabrico Oceano* communicat. Ptolemæus ante Cantabros poſuit *Pæſicos*, quos Plinius lib. IV cap. XX *in peninſula* ſedere dicit. Pæſicorum oppidum *Flavionauia*, quod S. Andreæ fanum & portum Hiſpani interpretantur. Poſt hos Cantabris *Nægam Veeſiam*, vt diximus, adiudicat: *Autrigonibus* autem inde ſequentibus *Flauiobrigam*, quæ Marianæ lib. IV cap. IV vel Vermeo (Bermeus) eſt, vel prope ſita Bilbao: ſed Arnaldo Oihenarto Notit. Vaſcon. lib. II cap. VIII, cui Bilbao recentius opus eſt, citra dubitationem Vermeo in Ipuſcoa: tum *Vardulorum* populi *Menoſca*, poſt quos ſunt *Vaſcones*, quorum eſt *Olarſo* Plinii, eademque Ptolemæi *Oeaſo*, oppidum & promontorium, ad radices Pyrenæi, nunc pagus Oiarſo, duabus leucis a Fontarabia.

LVII.

In mediterraneis Cantabriæ *Concana* Ptolemæi, perperam Κόυκανα in editis ſcripta, recte in Palatino codice Κόνκανα. nam *Concani*, populus ſunt Scythica feritate in Hiſpania. Horatius lib. III oda IV verſ. 34

Et lætum equino ſanguine Concanum,

quem fruſtra Torrentius vult ex Hiſpaniis exterminatum, defendente Silio Italico, lib. III verſ. 361 in recenſione Hiſpaniæ populorum etiam Concanorum rationem ita habens,

Cornipedis fuſa ſatiaris, Concane, vena.

Præterea fuit *Vellica* Ptolemæi, quæ etiam Io. Georgio Græuio, viro accuratisſimo, monente, in Flori lib. IV cap. XII legenda eſt, ab Auguſto capta, vbi male editores *Belgicam* intrudunt, quæ nulla fuit in Hiſpania. Infra eam *Iuliobrica*, ſiue *Iuliobriga*, Plinii & Ptolemæi, prope fontes Iberi. Plinius enim lib. III cap. III *Iberus amnis ortus in Cantabris, haud procul oppido Iuliobrica.* vnde quibusdam oppido Fuente d'Iuero videtur reſpondere. Inſcriptio vetus apud Gruterum pag. 354

C. ANNIO L. F.
QVIR. FLAVO
IVLIOBRIGENS
EX GENTE CANTA
BRORVM PROVINCIA HISPA
NIA CITERIOR.

Hanc ſolam Plinius in Cantabricis ſeptem populis memorabilem dixit. Cetera Ptolemæi, *Octauiolca*, *Camarica*, minus nota ſunt: *Aracillum* Flori & Oroſii in bello Cantabrico, incertæ poſitionis eſt, niſi *Aracœlis* Antonini Itinere ab Aſturica Burdigalam, XXIIII M. P. ante Pompelonem ſita, eſt eadem. *Murbogii*, Ptolemæi populus, *Deobrigulam* habebant, etiam ab Antonino, dicto Itinere, memoratam XV M. P. poſt Segiſamonem. *Autrigones* Ptolemæi ſequuntur, male *Aurigones* a Floro ſcripti, aut ab alio deſcriptore prauati,

qui-

Digitized by Google

quibus is *Gurgonios* coniungit, non minus nominis corruptione ſuſpecti, ſaltem in hiſtoriis & geographia incogniti. In mediterraneis Autrigonum, prætermiſſis obſcuris, Ptolemæus ponit *Virueſcam*, *Deobrigam*, *Vendeliam*, quæ Antonini eodem Itinere ſunt, *Viroueſca*, *Vindeleia*, *Deobriga*, cohærentes hoc ordine & pæne æquali diſtantes interuallo. Sub Autrigonibus *Berones*, Βήρωνες erant, quorum *Tritium Metallum*, Ptolemæo teſte, fuit, quod Antoninus dicto loco ſimpliciter *Tritium* nominauit, poſitum inter Deobriculam & Viroueſcam, ab illo XXI M. P. in occaſum: ab hoc in ortum M. P. XV.

LVIII.

Ad Pyrenæum pertingunt *Vaſcones* Hiſpani (nam etiam in Galliam trans montes procurrunt) quorum ex Ptolemæi relatione extra maritimam oram, quam ſupra attigimus, fuit *Iturisa*, ſeu, vt Pomponius ſcripſit lib. III cap. I extremo, *Iturissa*, quæ Antonini *Turiſſa* eſt, poſita inter Pompelonem & Summum Pyrenæum. *Pompelon*, vt nobiliſſimum haud dubie oppidum, ita, quod ad nomen originemque attinet, non mediocriter eſt controuerſium. Hiſpani plerique Pompeio vindicant, vt belli Sertoriani monimentum. Ioannes Mariana lib. III cap. XVI de Pompeii rebus in Hiſpania: *In Vaſconibus condendæ vrbis nouæ & cognomento ſuo appellandæ gloriam aucupatus, Pompelonem fundauit. (ex eo quidam Pompeiopolim vocant. Strabo Pompelonem, quaſi Pompeiopolim dictam ait) Nauarræ hodie metropolim.* Io. Vaſæus Chron. Hiſp. ad A. C. IↃC LXXXIV *Cn. Pompeius, edomita Hiſpania, & ad triumphum redire feſtinans Pompelonem ſiue Pompeiopolin de nomine ſuo condidit, vt ex D. Hieronymo patet.* Franciſcus Tarapha de Reg. Hiſp. pag. 607 *Pompilos, ciuitas regni Nauarræ primaria, per hoc tempus a Pompeio Magno condita eſt, Strabone teſte.* Arnaldus Oihenartus Notit. Vaſcon. lib. II cap. II inſcriptionem æneæ tabulis adfert, in eius gentis vico Arre non ita pridem repertæ,

NERONE CLAVDIO CAESARE
AVG. GER. II
CAESIO MARTIALE COS. VIII
IDVS DECEMBRIS CIVITAS POM
PEIONENSIS HOSPITIVM RENOVA
VIT CVM L. POMPEIO L. F. & reliqua.

Heic L in I mutato, non Pompelon, ſed *Pompeion*, ſcriptum videmus, quæ vox, Oihenarti opinione, a nomine Pompeii & a Vaſconica dictione *One* vel *Vne*, id eſt, locus, compoſita eſt.

LIX.

Operæ pretium erit ſingula in hanc ſententiam conlata examinare. Primum auctoritate Strabonis nituntur. Sed ait ipſe Oihenartus: *Apud Strabonem haud quaquam conditoris nomen legitur, ſed id tantum, dictam Pompelonem* TANQVAM POMPEII VRBEM. Strabonis verba ſunt lib. III pag. III ὑπέρκειται δὲ τῆς Ιακκητανίας πρὸς ἄρκτον τὸ τῶν Οὐασκώνων ἔθνος, ἐν ᾧ πόλις Πομπέλων, ὡς ἂν Πομπηϊόπολις, *Supra Iaccetaniam, ſeptemtrionem verſus, habitat gens Vaſconum, in qua vrbs eſt Pompelon, quaſi vrbs Pompeii.* Fateor dubie

dixiſſe

dixiſſe Strabonem, quidquid in hac cauſſa dixit; incertumque eſſe, vtrum adluſerit ad nomen Pompeii, an ipſum pro conditore oppidi habuerit. Si habuit, cur non clarius expoſuit, vti in aliis vrbium conditoribus fecit? cur non ſolum nomen Pompeiopolis ponit, vt in Cilice & Ponticis Pompeii momimentis geographi faciunt? cur nemo poſteriorum repetiit, ſed Plinius, Ptolemæus, Antoninus conſtanter *Pompelonem* nominarunt? An vero de Strabone, diligentisſimo ſcriptore peritisſimoque, credi poteſt, ignoraſſe quas vrbes Pompeius condiderit, aut de fama dubitaſſe, quæ non antiqua erat, ſed intra ſæculum concluſa, aut breuiori contenta ſpatio? Sed quoquo modo res Pompelonis habet, Strabonis verba nolim ſollicitare, aut gloſſæ mouere ſuſpicionem: quin credam potius, ὡς voculam, non ſimilitudinis aut adluſionis, ſed veritatis, vt ſæpe ſolet, notam eſſe.

LX.

Deinde quod Vaſæus ad Hieronymum prouocauit, velim locum certum eius auctoris, aut verba ipſa indicaſſet. Vix autem dubium cuipiam poteſt eſſe, Hieronymi libellum aduerſus Vigilantium, ſubiunctum epiſtolæ LIII ad Riparium, quam quidam lib. I aduerſus eundem vocant, reſpexiſſe, quia creditum nonnullis fuit, de Pompeiopoli Vaſconum in eo aliquid dictum eſſe, quod etiam in Indicem Operum Hieronymi ita inſertum eſt. Verba autem ſancti viri ita habent: *Nimirum reſpondet generi ſuo, vt qui de latronum & conuenarum natus eſt ſemine, quos Cn. Pompeius, edomita Hiſpania, & ad triumphum redire feſtinans, in Pyrenæi iugis depoſuit, & in vnum oppidum congregauit: vnde & Convenarum vrbs nomen accepit. Hucvſque latrocinetur contra eccleſiam Dei, & de Vettonibus, Arebacis, Celtiberisque deſcendens, incurſet Galliarum eccleſias, portetque nequaquam vexillum Chriſti, ſed inſigne diaboli.* Quis non videt de Gallorum Conuenis, ſeu Lugduno Conuenarum dici, non de Pompelone Hiſpaniæ? Ait enim Pyrenæi latrones incurſaſſe Galliam, & in Conuenarum vrbem, quæ in auſtrali Aquitania eſt, compulſos eſſe a Pompeio. Nec illud officit ſententiæ noſtræ, quod de Vettonibus, Arebacis, Celtiberisque dicit deſcendere. Oratorio enim more transgreſſus fines, augendæ rei cauſſa iuſto longius arceſſit, quaſi & illi ſub Pyrenæis prædones habitaſſent. Hadrianum Valeſium, virum doctiſſimum, conſentientem habemus, eodem quo nos modo Hieronymi verba Notit. Gall. in *Conuenæ*, interpretatum. Quod ſi ergo Vaſæus non aliud Hieronymi, quod proprium ſit, protulerit, in his nihil præſidii inueniet, quo Hiſpanorum Pompeiopolim, vt credebat, tueatur.

LXI.

Oihenarti inſcriptioni, ſi ſana eſt, quod dubitari ex ſignis forſan quibusdam poſſit, inſcriptio alia in Gruteri Opere, eaque gemina pag. 325 num. 1, & 455 num 11: illa Tarracone, hæc Barcinone viſenda opponatur, qua ſi non profligari, tamen ſuſtineri poſſit vis & impetus illius. In vtraque enim eſt POMPAELONENSI, & per diphthongum quidem, ſcriptum eſt, ſicut in priore Strabonis loco, vbi Caſaubonus κατὰ Πομπελῶνα habet, Aldus Manutius Venetiis ediderat κατὰ Πομπιαίλωνα· Quæ in vtramque partem plene

plene integreque adferre placuit, vt eligat quisque, vtri ſententiæ de origine & nomine Pompelonis vel Pompeiopolis accedere velit, quia vtraque habet, quod probabile videtur; neutra autem ita certa eſt & confirmata, vt nihil, quod dubitares, relinquatur.

LXII.

Præter Iturifſam & Pompelonem Ptolemæus in mediterraneis Vaſconum ſcribit *Iaccam*, *Graccurim*, *Calagorinam*, *Caſcantum*, *Ergauiam*, *Alanonam* & alia obſcuriora, quibus *Aracœlis* Antonini addenda, a qua, quod proxima Cantabris & Autrigonibus fuit, initium enarrationis faciemus. *Aracœlis* Antonini a Pompelone quinque vel ſex leucis in ſolis occaſum recedit, nunc Huarte Araquil: quos *Arocelitanos* Plinii eſſe lib. III cap. III non eſt quod dubitemus, & conſentit nobiſcum Oihenartus lib. II cap. II extremo. *Iacca* nomen hodieque retinet, Iaca, inter Oſcam & Pyrenæum poſita. Circumiacens ager *Iaccetania* Strabonis eſt, antea in Pompelonis deſcriptione memorata, de qua tantum illud adnotamus, Strabonem ampliores iuſto Iaccetanorum fines facere vsque ad Ilerdam, quod etiam vir maximus Petrus de Marca lib. II cap. XXVII principio obſeruauit. *Ergauia* ſuper Iberum etiam Vaſconum fuit, & hæc nempe, quam Ptolemæus nominavit, diſtinguenda ab Ergauica Celtiberorum, cuius nomen elemento C vel K eſt auctius, de qua infra dicturi ſumus. Trans Iberum eſt *Calaguris*, cognomine, quo Plinius diſtinguit, *Naſcica*, in dextra ripa Ptolemæi *Calagorina*, hodie Calahorra. Huius exſecranda fames Sertoriano bello a Valerio Maximo lib. VII cap. VI extremo deſcripta eſt, cuius verba referre abominor. Attigit Florus lib. III cap. XXII, & Iuuenalis Satyr. XV verſ. 93. Vrbs eximia & illuſtris, quod etiam nummi teſtantur, quibus cognomento *Iuliæ* ornatur, & municipii honore, & tandem coloniæ. Auguſti nummus MVN. CALAG. IVL. & alius eiusdem, MVN. CAL. IVLIA. & conciſius in nummo Tiberii: M. C. I. C. CELERE C. RECTO II VIR. id eſt, *Municipium Calaguris Iulia, Caio Celere, Caio Recto duumuiris.* Ambroſius Morales ex veteri inſcriptione MVN. CALAGVRIS IVL. NASCICA. Hactenus municipium Calaguris: deinceps coloniam factam Plinius auctor eſt, ſæpe dicto lib. III cap. III. Quum enim dixiſſet, Cæſarauguſtanum conuentum CLII populos recipere, addit: *Ex his ciuium Romanorum Belitanos, Celſenſes: ex colonia, Calaguritanos, qui Naſcici cognominantur: Ilerdenſes, Oſcenſes, Turaſonenſes.* Non equidem ignoro, doctiſſimos viros eſſe, qui Calagurim Naſcicam cis Iberum ponant, quatuor leucis ab Oſca in ſeptemtrionem: alteram vero, quæ Fibularenſis cognominatur apud Plinium, trans flumen in ripa dextra: ego vero, ſummo duce fretus, Petro de Marca, hæc prorſus inuertenda eſſe ſtatuo. Naſcica enim, vt ex inſcriptione Morales docuit municipium primo, dein colonia, æque vt Oſca, Ilerda, Turiaſo, quod Plinius adnotauit. Fibularenſis autem a fibularum, vt videtur, opificio dicta, multo deterior erat, contributa cum Oſcenſibus, & ab iis pendens, vt ex Cæſaris lib. I B. Civ. cap. LX conſtat, ideoque Oſcæ vicina, &, quod Plinius addit, ſtipendiaria. Ipſius loci etiam veſtigia & ambitus oſtendunt, vrbem in ripa maiorem,

 quam

quam mediterraneam cis Iberum fuiſſe, quantum nempe inter Calahorram intereſt & montanum oppidulum Loharram. Non pœnitebit laudati Archiepiſcopi verba ex lib. II cap. XXVIII de Marca Hiſpanica relegiſſe: *Non puto*, inquit, *dubitari poſſe, quin eorum urbs* [Caliguritanorum Cæſaris lib. I Civ. cap. LX] *referenda ſit ad eam, quæ hodie* XII M. P. *intervallo ab Oſca viſitur, vulgo Loharre dictam, vbi Romanorum ædificiorum veſtigia ſuperfuiſſe adhuc ætate ſua, teſtatur Hieronymus Blanca in initio commentariorum ſuorum de Rebus Aragonenſibus, vbi iſtius quoque opinionis, quam nos præferimus, ſe præſtat auctorem. Sed qui ſententiam illius ſequimur in hoc loco, ab illius & ab Antonii quoque Auguſtini & Hieronymi Suritæ opinione diſcedere cogimur, exiſtimantium, hanc Calagurim Oſcæ vicinam, illique contributam, atque adeo Ilergetibus adſcriptam, eam eſſe, quæ a Plinio vocatur cognomine Naſcica, non autem Fibularenſem. Duplex enim Calaguris a vetuſto hoc ſcriptore commemoratur, Fibularenſis nempe & Naſcica. Calaguritanos qui Fibularenſes, vt ille ait, cognominantur, fortaſſis a fibularum opificio, omnino arbitramur eſſe eos, qui contributi erant Oſcenſibus. Calagurim vero Naſcicam inter colonias vna cum Ilerda & Oſca diſerte recenſet idem Plinius, æquior haud dubie erga tres illas ciuitates, quam fuerunt recentiores quidam, qui videntur illis inuidiſſe coloniæ dignitatem. Adeo altum eſt de illis ſilentium in eorum ſcriptis.* Nec alia quam Naſcica Calaguris & flumine Iberi adfuſa Sertoriano bello, quid vltimum in fame eſſet, experta fuit. nam Strabo lib. III pag. III diſtincte prodit, poſtremum belli Sertoriani geſtum eſſe præter alia loca καὶ ἐν Καλαγύρι τῶν Οὐασκώνων πόλει, *etiam in Calaguri, Vaſconum vrbe*, non illa quæ fuit Ilergetum. Sic Græci ſcribunt ρ ſimplici: & vno R in veteri inſcriptione, quam Morales, vt dictum, edidit: quam ſcripturam ita præferendam ducimus, vt ſyllaba, quaſi geminatum R fuiſſet, perinde producatur. Quod ex poetis manifeſtum eſt. Prudentius Paſſione Cæſarauguſtanorum XVIII Martyrum verſu 31 Sapphico

Noſtra geſtabit Calaguris ambos.

Et Paullinus Nolanus Carm. X ad Auſonium verſ. 231

Bilbilis huic tantum, Calaguris, Ilerda notatur.

LXIII.

Supereſt *Graccuris* ex Ptolemæi vrbibus Vaſconiæ. Origo ſatis clara: non æque ſitus & poſitio. Epitome Liuii XLI *Ti. Sempronius Gracchus proconſul Celtiberos victos in deditionem accepit, monimentumque operum ſuorum Gracchurim oppidum in Hiſpania conſtituit.* Idem adfirmat Feſtus Pompeius, & vna vetus oppidi nomen oſtendit. *Gracchuris*, inquit, *vrbs Iberæ regionis dicta a Graccho Sempronio, quæ antea Illurcis nominabatur.* Scribitur Gracchuris & Graccuris. Nummus Tiberii MVNICIP. GRACCVRIS; & alio cum boue vittato MVNICIP. GRACCVR. Ptolemæus Γρακχουρὶς, qui cis Iberum ſitum dat, procul amotum a flumine, a quo in occaſum ſolis tantumdem ſpatii aut amplius Antoninus vel quisquis auctor eſt, reducit. Itinere enim ab Aſturica Tarraconem, hoc ordine collocatur:

Grac-

Graccurim — —
Balſionem M. P. XXVIII
Cæſarauguſtam M. P. XXXVI

Ergo LXIIII M. P. ab Ibero & Cæſarauguſta afuit Aſturicam verſus & Palantiam. Hodie Agreda eſt prope Tariaſonem: vnde martyres Graecuritanos in Martyrologio *Martyres de Agreda* appellari vir doctiſſimus Io. Harduinus obſeruauit. Etiam *Caſcantum* oppidum ex numero illorum eſt, quæ Vaſconibus a Ptolemæo adſcribuntur. Sic autem in Palatino codice legitur Κάσκαντον, quod male editum Βάσκοντον fuerat. Plinius lib. III cap. III: *Latinorum veterum, Caſcantenſes, Ergauicenſes, Graccuritanos, Leonicenſes, Oſſigerdenſes.* Nummus Tiberii MVNICIP. CASCANTVM. Non difficilis inuentu eius poſitio eſt, quia nomen in oppido Caſcante, inter Tutelam & Turiaſonem ſito, ſeruatur. *Tutelæ* autem incerta antiquitas, nec quidquam de ea in vetuſtis libris aut monimentis. Hoc ſolum conſtat, quando Mauris erepta ſit, nec priorem eius mentionem ſupereſſe in Notitia Vaſconiæ vir induſtrius & ſæpe a nobis laudatus Arnaldus Oihenartus pag. 84 adnotauit. Huic *Tarraga* Ptolemæi, vnde Plinii *Tarragenſes*, eſt ipſa Larraga, inter Pompelonem & Iberum fere media ad Argam fluuium: quæ veriſimilior eſt opinio, quam illa Harduini, qui Tarregam, leucis quinque ab Ilerda Barcinonem verſus, interpretatur, vbi nihil Vaſconiæ poſſeſſionis erat. Cetera, vt ignobiliora, prætermittamus, de nomine tantum *Vaſconum* hoc notaſſe non alienum ſit, Strabonem & Ptolemæum per ω ſcribere, media ſyllaba porrecta: quam contra Latini poetæ corripiunt. Iuuenalis Satyra XV verſ. 93 de fame Caluguritana:

Vaſcones, hæc fama eſt, alimentis talibus olim
Produxere animas,

id eſt, carne humana. Prudentius Periſtephan. I, ſeu Calaguritanorum Paſſione verſ. 93

Iamne credis bruta quondam Vaſconum gentilitas.

Et Paullinus Nolanus Carm. X ad Auſonium verſ. 212

Sic Vaſcone ſaltu
Quiſquis agit purus ſceleris vitam inter iniquos.

LXIV.

Antequam per Pyrenæos montes ad alterum litus ſeu mediterraneum mare progrediamur, neceſſe eſt, etiam illas gentes Tarraconenſis prouinciæ expediamus, quæ Callæciæ & Luſitaniæ a tergo in mediterraneis ad Iberum vſque fluuium obiiciuntur. Magna nomina in Romanis hiſtoriis ſunt *Vaccæi, Pelendones, Areuacæ, Carpetani, Luſones, Oretani, Lobetani, Conteſtani, Edetani, Illercaones,* & imprimis *Celtiberi,* quibus nunc amplos, nunc anguſtiores terminos conſtituunt. Bellicoſiſſimi enim fuerunt, atque multis ſæpe populis imperauerunt, vt Celtiberia interdum maiorem Hiſpaniæ partem, a principe populo denominatam, comprehendat. Strabo lib. III pag. 88 αὐξηθέντες οἱ Κελτίβηρες ἐποίησαν καὶ τὴν πλησιόχωρον πᾶσαν ὁμώνυμον ἑαυτοῖς, *Celtiberi, aucti potentia, a ſe etiam regionibus circumiacen-*

tibus nomen fecerunt. Cladibus vero Romani belli factum, vt ad eos fines, aut iis ſimiles, redigerentur, quos Ptolemæus deſcribit; & ceteris populis ſui limites redirent. Strabo & Plinius in quatuor gentes diuiſos fuiſſe tradiderunt: neuter plures quam vnam illarum nominauit, & Strabo quidem *Arevacas*, Plinius *Pelendones:* Vtroſque vero Ptolemæus a Celtiberis ſeparauit. Ceteros duos Appianus nobis detexit, *Bellos* nempe & *Tittkos*, parum clara nomina. Nos Ptolemæi veſtigia ita legemus, vt in oppidorum enumeratione conſenſum hiſtoricorum, vbicumque haberi poteſt, coniungamus, & eum in dubiis rebus malimus ſequi, quam vnius peregrini geographi, qui Ptolemæus eſt, auctoritatem.

LXV.

Callæcis ſiue Gallæcis ad ortum ſolis adiacebant *Vaccæi*, ab Liuio ſæpe commemorati, quorum ex Ptolemæi diſpoſitione fuit primum *Intercatia*, a pluribus memorata. Epitoma Liuii XLVIII *L. Lucullus cum Claudio Marcello, cui ſucceſſerat, quum laceſſere omnes Celtiberiæ populi viderentur, Vaccæos & Cantabros & alias incognitas adhuc nationes in Hiſpania ſubegit. Ibi P. Cornelius Africanus, Scipio Aemilianus, L. Paulli filius, Africani nepos, ſed adoptiuus, prouocatorem barbarum tribunus militum occidit: & in oppugnatione Intercatiæ vrbis maius multo periculum adiit. nam murum primus omnium tranſcendit.* Singularis illa cum barbaro pugna apud eandem vrbem commiſſa fuit. Aurelius Victor de Viris illuſtribus in Scipione Aemiliano: *apud Intercatiam oppidum prouocatorem ſingulari prælio vicit.* Adde Appianum in Ibericis. Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 324 num. 10 MODESTVS INTERCAT. EX GENTE VACCAEORVM VXORI PIENTISSIMAE. Situm Antonini Itinerarium deſcribit, itinere ab Aſturica per Pintiam & Cluniam ad Turiaſonem & Cæſarauguſtam, ita vt LX M. P. afuerit ab Aſtorga, vno interiecto oppido Brigeco. *Portam Auguſtam* nemo præter Ptolemæum memorauit. neque eſt vt credamus Plinii Nouam Auguſtam eſſe. hæc enim in Areuacis fuit, & in iis ab ipſo Ptolemæo nominatim recenſetur Νοδαυγέςα appellata. Circumiacentia proxima tria oppida eiusdem Ptolemæi *Viminacium, Lacobriga, Segiſama*, continenti ſic ſerie etiam Itinerario traduntur, ab Aſturica Burdigalam verſus itinere. *Viminacium* XXXI M. P. a Pallantia: XV a *Lacobriga*, inter quæ medium eſt. Ptolemæi quidem Græcus codex corruptus in hoc nomine: Latina autem verſio *Lacobriga*, qui ſunt *Lacobricenſes* a Plinio lib. III cap. III memorati: iidem forte Plutarchi Λαγγοβρῖται in Sertorio pag. 574. nam etiam geminata littera in nummo Galbæ ſcribitur LACCOBRIGA MVN. id eſt *Laccobriga municipium.* Alia vero Lacobriga in Luſitanis eſt, de qua ſupra diximus. A Lacobriga itidem M. P. XV abeſt *Segiſamo*, quæ vrbs poterat Ptolemæi *Segiſama Iulia* videri, niſi Plinius dicto loco diſtinguat *Segiſamonenſes* & *Segiſameiulienſes.* Segiſamonis ſitum habemus ex Itinerario: Segiſama ſi diuerſa fuit, nobilioris vtique famæ fuit, quam ſitus nunc certus & definitus eſt: niſi in Ptolemæi numeris adquieſcemus, qui eam Palantiæ a ſeptemtrione opponit. Nobilitat autem ciuitatem & coloniæ dignitas,

& *Ia-*

& *Iuliæ* agnominatio. Nummus Tiberii, COL. IVL. SEGISAMA. Accedit in hiſtoriis eiuſdem clara mentio, Flori lib. IV cap. XII, Auguſtum Cantabrico bello in eam deueniſſe: & Polybii apud Strabonem.

LXVI.

Reliqua Vaccæorum oppida ſecundum Ptolemæum, eaque memorabilia, ſunt *Palantia, Cauca, Pintia.* Prima *Palantia,* Appiano & Ptolemæo Παλαντία, cuius ciues Plinio *Pallantini*; (nam Pallantia & Palantia ſcribitur) cum per ſe nota eſt, quia nomen hodieque ſeruat in Legionis regno Palencia; tum ex Itinerario Antonini de ſitu eius conſtat. Claram antiquitus fuiſſe Pomponius Mela lib. II cap. VI teſtis eſt. *Vrbium,* inquit, *de mediterraneis in Tarraconenſi clarisſimæ fuerunt, Pallantia & Numantia: nunc eſt Cæſarauguſta.* Appianus in Iber. pag. 482 Ἐπὶ δὲ Παλαντίαν ᾔει πόλιν, ἣ δόξαν τε ἀρετῆς εἶχε μείζω, *Inde Pallantiam itum eſt, vrbem virtutis fama clariorem,* quam Intercatia, vnde egresſi fuerant. *Cauca* etiam nobilior vrbs, ſed poſitionis dubiæ. Plures putant Cocam eſſe nominis inducti conſonantia: quod vero hæc trans Durium, ceteræ omnes Vaccæorum vrbes quas enumerauimus, cis illud flumen ſunt; ſuſpecta interpretatio videri poteſt. Sed iuuat Appianus ſententiam receptam, quia Lucullum Celtiberico bello ex inferiori Hiſpania aduerſus Caucæos profectum, flumen Tagum dicit, pag. 478, non Durium traieciſſe. Nempe περάσας τὸν ποταμὸν, τὸν καλούμενον Τάγον, ἀφίκετο πρὸς Καύκαν πόλιν, καὶ παρεστρατοπέδευσεν, *traiecto amni, quem Tagum appellant, ad Caucam vrbem peruenit, & eam circumſedit.* Ex quo non dubie probatur, quod tantummodo Tagi traiectus memoratus eſt, antequam ad Caucam perueniret; adeunti Lucullo non trans Durium vrbem, ſed citra illum, hoc eſt, inter Durium, & Tagum ſitam fuiſſe, Durio tamen propiorem quam Tago, vt ſitus Cocæ, quæ hodie eſt, oſtendit. Calamitatem vrbis a Lucullo contra fœdus illatam, & inde ortam Romanis infamiam, ſiue, vt Appianus appellat, δόξαν κακὴν; ex eiuſdem deſcriptione intelligimus. Hanc de Cauca opinionem plus Zoſimus perturbat, quum de Theodoſio, qui inde ortus fuit, lib. IV cap. XXIV ſcripſit: αἱρεῖται τῆς βασιλείας κοινωνὸν Θεοδόσιον, ἐκ μὲν τῆς ἐν Ἰβηρίᾳ Καλλεγίας, πόλεως δὲ Καύκας ὁρμώμενον. hoc eſt [Gratianus] *imperii ſocium Theodoſium legit, ex Hiſpanicæ Callegiæ vrbe Cauca ortum.* Nemo non videt, Callæciam corrupto illo vocabulo notari, in qua ſi Cauca ſita fuit, fruſtra ad Vaccæos illa, qui multo citeriores ſunt, refertur. Sed tanti non eſt in hac cauſſa Zoſimus, vt de Plinii nos ſententia & Ptolemæi, qui in Vaccæis ponunt, depellat: quin potius Zoſimum, ſi non erraſſe, tamen ſingulari opinione fuiſſe iudicamus, dum ampliores Gallæciæ fines, quam ceteri ſolent, adſignauit, vt Vaccæorum quoque contineat regionem. Facilis etiam error in vicinis, quia Vaccæi & Gallæci ſunt ὁμόρioι. Præterea *Pintia* Ptolemæi eſt, quam plures ponunt in loco eximiæ nunc vrbis Vallisſoleti ſiue Valladolid. Mariana lib. X cap. VII *Pincia, quæ noſtris Valliſoletum eſſe creditur in Vaccæis:* alii ad latus paullo ab illa vrbe deducunt. Antonini Itinerarium inter Cluniam & Intercatiam ponit mediam, itinere ab Aſturica Cæſarauguſtam per Cantabri-

am: eſtque ab Aſturica CVI M. P. Tandem *Rauda* quoque Vaccæorum fuit, quam idem Itinerarium inter Pintiam & Cluniam conſtituit, vtrique proximam, nulla vrbe interiecta. Et hactenus de Vaccæis.

L.XII.

Sequuntur *Areuacæ* Strabonis & Ptolemæi, de quibus ita Plinius lib. III cap. III, *Areuacis nomen dedit fluuius Areua. Horum ſex oppida: Saguntia & Vxama; præterea Segouia, & Noua Auguſta; Termes, ipſaque Clunia, Celtiberiæ finis.* Ptolemæus prætermiſſa Saguntia addit *Numantiam* & *Velucam*, & alia quædam obſcuriora. De ſingulis breuiter, quæ inueniri poſſunt, adferemus. *Saguntia*, quæ & *Seguntia* ac *Segontia* dicitur, illa vrbs eſt, de qua Liuius lib. XXXIV cap. XIX, *Conſul audito Seguntiæ Celtiberum omnes ſarcinas impedimentaque relicta, eo pergit ducere ad oppugnandum.* Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 324 num. 2

C. ATILIO C. F. QVIR. CRASSO SEGONTINO.

Itinerarii auctor duas Segontias vno itinere ab Emerita Cæſarauguſtam tradit, vnam inter Complutum & Bilbilim; alteram inter Bilbilim & Cæſarauguſtam. Prior illarum eſt, quæ Areuacis vindicatur. Qui locorum periti ſunt iudicant eſſe vrbem Siguenzam, ad fontes amnis, Complutum adluentis, qui hodie vocatur Henarez. Aliam Segontiam in Bætica ſupra expoſuimus; & iterum aliam *Segontiam Paramicam* Ptolemæus ponit in Vardulis. Hoc de prima Plinii vrbe. Secunda eſt *Vxama*, Ptolemæo ὄυξαμα Ἀργέλλαι, vel vt Palatinus codex habet, Ἀργαῦλαι: in Itinerario inter Cluniam & Numantiam poſita, itinere ab Aſturica Cæſarauguſtam. Floro eſt *Auxima* lib. III cap. XXII extremo corrupte. nam veram ſcriptionem vetus lapis Compluti conſpectus, oſtendit apud Gruterum pag. 693 num. 8

LICINIVS IVLIANVS

VXAMENSIS

ANN. XX. H. S. EST

IVLIA MATER F. C.

Hodie el Borgo d' Osma dicitur, nomine veteri non penitus exſtincto, & adiacet amni Durio.

XVLIII.

Illuſtre nunc nomen *Segouiæ* ſiue *Segobiæ*, quæ Γεγȣϐία Ptolemæi eſt, ad ſe nos aduocat, niſi retrahet Harduinus, qui Areuacarum Segouiam, Plinio & Ptolomæo memoratam, dicit non illam eſſe mediam inter Madridum & Vallifoletum, quæ mirabiles aquæductus cum Segouiæ nomine conſeruat: ſed vrbeculam, quæ ſub eadem cæli parte atque Numantia, eodemque ſitu a Ptolemæo collocetur. Hæc numeris confiſus Ptolemæi ſcripſit, qui ſi recti ſunt, eadem longitudo Segubiæ eſt & Numantiæ; latitudo in ſeptemtrionem, quam Numantiæ, eleuatior. Quum vero numeri illi ſæpe fefellerint, & plura in Hiſpania conturbet alibi Ptolemæus, nolim ſola illius iuſſione a celebriori Segouia ad ignobilem obſcuramque diuerti. Fateor, celebrem illam vrbem pæne extra fines Areuacarum eſſe: ſed eſto, quod ſatis ſit, in limine fuiſſe, id quod vt credam, facilius adducor, quia & Plinius & Ptolemæus & Itinerarii auctor tantum vnam Segouiam habent, nec ipſi Hiſpa-

Digitized by Google

Hiſpani aliam in his circa Durium oris oſtendunt, aliam demum prope Cordubam ad Bætin, de qua Vaſæus pag. 91 conſulatur; quæ nihil cum noſtra, vt alieno ſitu, commune habet. Quod ſi omnino etiam poſitio repugnaret, quæ vero non plane aliena eſt: tamen vel nominis & famæ cauſſa illuſtre opus explicaremus, quod nihil certi conſtat, cui alii hoc genti ſit adſcribendum, nec alia forſan ſe offert ad prædicandum illud occaſio. Eſt enim hæc Segobia vel Segouia hodieque conſpicua, cum ob alias rationes, tum maxime propter mirandum aquæductum, ex Traiani æuo, vt putatur reliquum, de quo Marineus Siculus lib. 1 Rer. Hiſp. tradit, ſe vltra ſeptingentos in Hiſpania pontes numeraſſe, ſed nihil vidiſſe, quod cum hoc arcu ſeu aquæductu & ponte Alcantarenſi conferri poſſit.

LXIX.

In Plinianis Areuacarum oppidis *Noua Auguſta* ſuccedit, nec alii memorata, niſi Ptolemæo, quamuis ille in nomine aliquid corrupit, Νουδαυγόυϛαν ſcribens, pro Νεοαυγύϛα, vel Νέα ἀυγύϛα. Ad *Termeſtinam* ergo vrbem progredimur, cuius *Termes* nomen eſt apud Plinium & Florum; & Τέρμες quoque apud Ptolemæum: Τερμισὸς, μεγάλη πόλις, *Termiſus, magna vrbs*, Appiano pag. 535. Hodie multis Lerma eſt, ſita ad fluuium Areuam, qui nunc Arlanza: aliis ad Durium, Nueſtra Sennora de Tiermes. Ciues *Termeſtini* vocantur, ſocii Numantinorum. Liuii epitoma LIV *Q. Pompeius conſul in Hiſpania Termeſtinos ſubegit: cum eisdem & Numantinis pacem ab infirmitate fecit.* Et Tacitus annali IV cap. XLV *nationis Termeſtinæ* dicit fuiſſe, qui prætorem Hiſpaniæ citerioris L. Piſonem ex improuiſo in itinere adortus, vno vulnere in mortem adfecerit. An eadem ſit *Termantia* Appiani, quæ Plinii Termes: & *Termantini* apud eundem, qui Liuii Termeſtini, non liquido conſtat. Termantini prope Numantiam fuerunt. De eodem Q. Pompeio, quum nihil ad Numantiam perficeret Appianus dicit pag. 506, μετέβαινεν ἐπὶ Τερμαντίαν ὡς ἐυχερέϛερον ἔργον, *Termantiam caſtra promouit, tamquam ibi minus negotii habiturus:* & pauciſſimis interiectis; τὴν ἀγορὰν ἀυτῷ Φέροντα χιλίαρχον οἱ Τερμαντεῖς ἐτρέψαντο, *tribunum militum, qui commeatum aduehebat, Termantini in fugam verterunt.* Multis ergo iidem ſunt, qui Termeſtini; & eadem Termes, quæ Termantia. Hoc autem me dubium reddit, quod non credibile, vnum auctorem eodem libro, & eiusdem belli deſcriptione, vnam vrbem nunc Τερμαντίαν, nunc Τερμισὸν appellare.

LXX.

Vltima vrbium in Areuacis in Celtiberiæ conlimitio poſita, fuit *Clunia*, omnium poſt Numantiam deletam clariſſima, Romana colonia, & iuridici conuentus ampliſſimi ſedes. Hæc de ea ex Plinio. Situm Antonini Itinerarium monſtrat, inter Raudam & Vxamam fere medium, ab illa XXVI M. P. ab hac XXIV, quo loco nunc pagus ſupereſt ad Durium amnem. In hiſtoriis rarum nomen, nec fere niſi Dionis Caſſii lib. XXXIX pag. 115 referentis de rebellibus Hiſpanis, quod Metello Nepoti, πολιορκοῦντι Κλουνίαν, ἐπελθόντες ἀμείνους ἐγένοντο καὶ ἐκείνην μὲν περιεποιήσαντο, *obſidenti Cluniam ſuper-*

ve-

venientes, vicerint ipſum, ac vrbem in ſuam redegerint poteſtatem. Crebrior mentio in numinis. Vaillantius tres promit cum nominibus quartumuirorum CLVNIA inſcripti: Golzius autem habet ſignatum COL. CLVNIA: & alium MVN. CLVN. id eſt, *municipium Clunienſe.* Hæc de ſex vrbibus Plinii in Areuacis.

LXXI.

Ptolemæus addit *Numantiam* & *Velucam.* Nobiliſſima Numantia, *Hiſpaniæ decus*, vt Florus vocat, quod ex bello Numantino conſtat: quam licet deleuerint Romani Scipione Aemiliano duce; non tamen dubitandum eſt, quin poſt ea inſtaurata fuerit, quia non tantum Ptolemæus eam memorauit, ſed Antoninus quoque, itinere ab Aſturica Cæſarauguſtam; qui etiam ſitum determinat, inter Vxamam & Turiaſonem, interiectis tamen aliis. Durius præterfluit, vt Strabo dicit lib. III pag. 112, ſed recens ille & fontibus ſuis propinquus. Florus Bello Numantino & ſitum & virtutem ita deſcribit: *Sine muro, ſine turribus modice edito in tumulo apud flumen Durium ſita, quatuor millibus Celtiberorum, quadraginta millium exercitum per annos quatuordecim ſola ſuſtinuit: nec ſuſtinuit modo, ſed ſæpius aliquando perculit, pudendisque ſœderibus adfecit.* Quod inſtar Spartæ *ſine muro* fuiſſe dicit, forte ſolus dicit, & Strabo dicto loco videtur τὸ τεῖχος, *murum* meminiſſe, ſed obſcuris ceteris: & Appianus ἐπιτείχισμα, ſed ita dubie, vt, vrbisne fuerit an caſtrorum Scipionis, non facile diiudicetur. Paullus Oroſius lib. V cap. VII explicatius proponit, quæ breuius ſuperiores. *Numantia*, inquit, *haud procul a flumine Durio tria millia paſſuum in ambitu muri amplexabatur: quamuis aliqui adſerant, eam & paruo ſitu, & ſine muro fuiſſe. Vnde credibile eſt, quia hoc ſpatii cura alendorum cuſtodiendorumque pecorum, vel etiam exercendi ruris commodo, quum bello premerentur, incluſerint: ipſi arcem paruam, natura munitam obtinentes. Alioqui tantam paucitatem hominum tam amplum vrbis ſpatium non munire magis, quam prodere videbatur.* Commentarii loco poſſunt eſſe, quæ Ioannes Mariana lib. III ineunte tam de muro, quam de ſitu vrbis & veſtigiis a ſe inſpectis prodidit. *In extremo*, inquit, *Celtiberiæ ad ſeptemtrionem angulo ſita fuit, atque in Areuacis, quatuor amplius millibus ſupra Soriam ad Garai pontem, non procul ab ortu Durii fluminis eius vrbis veſtigia monſtrantur. Natura loci, quam arte munitior fuit, in cliuo poſita molli quidem adſcenſu, aditu tamen difficili, quod, tribus ex partibus, montibus ambiatur, vno tantum latere in planiciem deſinente, prouentu fertilem, & ſecundum Teram amnem duodecim millia, quousque in Durium profluit, protenſa. Lacedæmoniorum inſtituto nec mœnibus munita erat, nec turribus circumvallata, & ad gregum paſcendorum commoditatem regionibus aliquanto latior, quam vt perpetuo muro includi poſſet. Arce tantum munita erat, vnde laceſſenti hoſti repugnare ſoliti erant, in eamque fortunas omnes in belli diſcrimine conferre.* Præterea Ptolemæus etiam *Velucam* adiecit, quam Antoninus *Volucem* dixit, XXV M. P. a Numantia in occaſum remota, eodem itinere, quod ab Aſturica Cæſarauguſtam per Cantabriam ferebat.

bat. Hæc de Areuacis, qui primo caſu *Areuaci* & *Areuacæ* appellantur, illo modo a Strabone & Plinio; hoc, a Ptolemæo.

LXXII.

Proximi Areuacis ſupra Numantiam erant *Pelendones*, quem populum vetus inſcriptio apud Gruterum pag. III num. 5 littera duplici notat:

GENIO LOCI
PELLENDONES
AREACON.

Plinius & Ptolemæus ſcribunt L ſimplici. Ille [Plinius] lib. III cap. III vocat *Pelendones Celtiberorum:* & lib. IV cap. XX *Durius amnis ex maximis Hiſpaniæ, ortus in Pelendonibus, & iuxta Numantiam lapſus: dein per Areuacos Vacc æosque, diſterminatis ab Aſturia Vettonibus, a Luſitania Gallæcis, ibi quoque Turdulos a Bracaris arcens.* Ptolemæus tres vrbes illis tribuit, *Viſontium, Auguſtobrigam*, & *Sauiam*. Idem *Viſontium* paullisper deducit ab Auguſtobriga & Sauia in auſtrum, *Sauiam* ab vtraque nonnihil in ortum: *Auguſtobriga* itinere Antonini ab Aſturica Cæſarauguſtam inter Numantiam & Turiaſonem media locatur, ab illa XXIII; ab hac XV M. P. reducta. Plinius Numantiam in Pelendonibus ſcribit, quæ ceteris eſt in Areuacis.

LXXIII.

Areuacorum ab auſtro vicini *Carpetani*, Plinio *Carpetani ad Tagum* lib. III cap. III: Polybio lib. III cap. XIV Καρπήσιοι, qui an iidem ſint, qui Liuii *Carpeſii* lib. XXIII cap. XXVI, dubitat Ludouicus Nonius in ſua Hiſp. cap. XLV. Regio *Carpetania:* maior gens, quam Pelendones, & pluribus oppidis exculta. Caput ſecundum Plinium *Toletum* eſt lib. III cap. III. Seruat nomen vrbs incluta ad Tagum, ideoque certæ ſedis, etiam ex Antonino nota & Ptolemæo. Incolæ Plinio *Toletani*, & inſcriptionibus. Adiacet *Complutum* Ptolemæi ac Antonini, quod nemo dubitat Alcalam de Henarez eſſe. ciues *Complutenſes* Plinio dicto loco. Martyres eius Iuſtum & Paſtorem laudat Prudentius hymno IV Periſteph. verſ. 41

Sanguinem Iuſti, cui Paſtor hæret,
Ferculum duplex, geminumque donum,
Ferre Complutum gremio iuuabit
Membra duorum.

LXXIV.

Inter Complutum & Toletum *Titulcia* Antonini, itinere ab Emerita Cæſarauguſtam. Ad latus occiduum Compluti *Mantua* Ptolemæi, in loco fere vbi hodie regia Hiſpanorum Madrid: aut proxime eam in pago exiguo Villamanta, teſte eodem Ludouico Nonio cap. LXXI. Durium verſus *Ilurbida* & *Etelεſta* fuerunt eiusdem Ptolemæi; qui Plinii *Egeleſtani* lib. III cap. III: Prope Tagum *Aebura* Liuii lib. XL cap. XXX & XXXIII, & Stephani Αἴβουρα ex Strabone: forſan eadem, quæ *Libora* Ptolemæi. Et *Hippo* Liuii in his oris fuit. Libro XXXIX enim, cap. XXX dicit, *Haud procul Hippone & Toleto vrbibus inter pabulatores pugna orta eſt.* Ergo hæ finitimæ vrbes fuerunt Hippo & Toletum.

Digitized by Google

LXXV.

Celebratior *Contrebia* eiuſdem Liuii lib. XL cap. XXXIII, quam & Velleius lib. II cap. V, Valerius Maximus lib. II cap. VII exempl. 10, & Florus lib. II cap. XVII memorauerunt. In limite Celtiberorum fuit, vti ex Liuio coniicitur. *Sauciis,* inquit, *in oppidum Aeburam deuectis, per Carpetaniam & Contrebiam ducta legiones. Ea vrbs obſeſſa, quum a Celtiberis auxilia arceſſiſſet,* & reliqua. Videtur etiam in Valer. Maximi lib. V cap. I exemplo 5 pro Centobrica *Contrebia* legendum, quia eandem hiſtoriam Velleius & Florus dictis locis Contrebiæ tribuunt.

LXXVI.

Nec *Laminium* ignobile fuit, quod vltimum Ptolemæus in Carpetanis ponit. Situm dat Antonini Itinerarium VII M. P. a capite Anæ, vnde per duas manſiones Toletum iter eſt. Idcirco Plinius lib. III cap. I dixit: *Ortus Anas Laminitano agro citerioris Hiſpaniæ.* Idem cap. III *Laminitanos* ad Carthaginienſem conventum tranſcribit, quamlibet longius inde remotos; nec tamen hi vltimi, qui ius inde petebant. Inter Laminium & Toletum eſt *Conſabrum* Antonini, qui Plinii ſunt *Conſaburenſes* lib. III cap. III in conuentu, quem modo dixi, Carthaginienſi. Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 402 num. 5: IIVIR MVNIC. CONSABVRON. & alia pag. 909 num. 14

Q. DOMITIVS Q. F. MACER
CONSABVRENSIS
L. P. IN FRONT. XV IN
AGR. P. XX

Addit Ptolemæus *Ilarcurin,* obſcurum oppidum, quod vero etiam Antonini itinere ab Emerita Cæſaraugustam, inter Siſaponem & Laminium inuenitur, vna littera truncatum *Larcuris.* Hæc quoque de Carpetanis, quos Polybius lib. III cap. XIV σχεδὸν ἰσχυρότατον ἔθνος τῶν κατ᾽ ἐκείνους τοὺς τόπους, *totius illius tractus fere validisſimam gentem* laudauit.

LXXVII.

Carpetanos attingunt *Oretani* inter Anam & Bætin fere extenſi, ſed vtrumque fontibus propinquiorem. Nomen dat *Oretum,* Ὤρητον Γερμανῶν, *Oretum Germanorum* Ptolemæo: quæ & Ὠρία *Oria* eſt, & regio *Oretania.* Strabo lib. III pag. 105, τῆς Ὠρητανίας κρατιστεύουσα ἐστὶ πόλις Κάστλων, καὶ Ὠρία, *Oretaniæ princeps vrbs eſt Caſtulo, & Oria.* Dicitur etiam *Oriſia.* Stephanus Byzantinus Ὠρισία πόλις Ἰβηρίας. τὸ ἐθνικὸν, Ὠριτανὸς, *Oriſia vrbs Hiſpaniæ: gentile, Oritanus.* Addit ex Artemidoro easdem vrbes, quas Strabo, *Oriſiam* & *Caſtulonem,* nominibus leuiter prauatis, quæ reſtituimus. Tarapha *Oretum* Calatrauam interpretatur, de quo dubitat Ludouicus Nonius in Hiſpania cap. LXII.

LXXIIX.

Celebrior *Caſtulo* ad Bætim amnem, bello Punico clariſſima, patria Imilces, quæ vxor fuit Hannibalis, quod ex Liuii lib. XXIV cap. XLI clarum eſt. Silius Italicus lib. III verſ. 391

Fulget

Digitized by Google

Fulget præcipuis Parnaſia Caſtulo ſignis:

Idem ante paullo verſ. 97

Cirrhæi ſanguis Imilce
Caſtalii, cui materno de nomine dicta
Caſtulo, Phœbei ſeruat cognomina vatis.

Parnaſſia ideo & Caſtalia origo nominis, quia fingunt, Phocenſium coloniam eſſe, de quo plura ad Silii locum notauimus. Siue vere ita fuit, ſiue fictum eſt a poetis; non tamen ratione caruit illa fictio, ſiue fama fuit & opinio. Nam, vt Ludouicus Nonius cap. LXIV tradit, mons vrbis biuertex eſt, vt Parnaſſus: ab vno latere tenuis ſcaturigo, non impar Caſtalio fonti: etiam numiſmata ibi reperta, quæ alatum Pegaſum referebant. Sed luſum ita eſſe, vera nominis origo, a Bocharto tradita, oſtendit, quippe a crepidine fluvii (Arab. [illegible]) deriuat, & ex Strabone confirmat, qui Bætim ad hanc vrbem propter *ῥάχεις ὀρῶν rupes amni imminentes*, negat eſſe nauigabilem. Vrbs valida fuit & municipium. Vetus inſcriptio apud eundem Nonium: SACERDOTI MVNICIPII CHASTVLONENSIS. Plinius lib. III cap. III de conuentu Carthaginienſi: *ex colonia Salarienſi oppidani Latii veteris Caſtulonenſes, qui Cæſari Venales appellantur.* Ex hoc Harduinus reprehendit Ptolemæum, qui duo diuerſa Oretanorum oppida Salariam & Caſtulonem fecerit. Mox enim in Baſtulis ſequetur *Salaria*, ex qua colonia videntur quidam Caſtulonenſes deducti. Ad ſitus *Caſtulonenſis ſaltus* a Liuio non ſemel memoratus. Lib. XXVI cap. XX *ſupra Caſtulonenſem ſaltum:* & lib. XXVII cap. XX, *quum Scipio ſaltu Caſtulonenſi exceſſiſſet.* Mariano monti cohærere inde a Corduba huc procurrenti, ſupra dictum eſt.

LXXIX.

In ortum paullo a Caſtulone recedit *Mentiſſa* Liuii. Lib. XXVI cap. XVII *Is locus inter oppida Illiturgim & Mentiſſam*, locus ſcilicet caſtrorum Aſdrubalis. Ptolemæi eſt *Μέντισα*. Plinio *Menteſani qui & Oritani*, diſtincti a *Menteſanis* Baſtulis. Ergo & *Menteſa* ſcribitur. Recte. nam ſic etiam veteri inſcriptione apud Gruterum pag. 384 num. 2

D. M. S
CALPHVRNIAE L. F. SCVNDVRAE
HVIC ORDO MENTESAN. FVN
DVM PATRIAE PVB. OB MER.
DEDER.

LXXX.

A Menteſa non longe *Tugienſis ſaltus* diſtat, ab oppido *Tugia* dictus, in quo fontes ſunt Bætis fluuii. Plinius lib. III cap. I *Bætis in Tarraconenſis prouinciæ, non vt aliqui dixere, Menteſa oppido, ſed Tugienſi exoriens ſaltu.* Oppidi *Tugiæ* meminit Antoninus itinere a Caſtulone Malacam, XXXV M. P. a Caſtulone diſtantis. Vltra erat *Ilorci*, hodie Llorca vel Lorqui, ad *Taderem* fluuium. Plinius dicto loco: *Iuxta quem* (Tugienſem ſaltum) *Tader fluuius, qui Carthaginienſem agrum rigat, Ilorci refugit Scipionis*

N 2 *rogum,*

rogum, verſusque in occaſum Oceanum Atlanticum, prouinciam adoptans, petit. Ob flexum illum, quidam in Bæticam transſumunt.

LXXXI.

Eodem tractu quamquam incerto loco, in Oretanis fuit *Biatia* Ptolemæi, qui ſunt *Viatienſes* Plinii. In Theſauro Brandenburgico nummus eſt, inſcriptus BIATE, quem huc refert nobiliſſimus vir Laurentius Beger p. 522, ſecus ac clari viri Io. Harduinus & Iacobus Wildius ad Meſſeniam, in qua fluuius eius nominis eſt, reducunt. Ignota ſunt Ptolemæi *Ceruaria*, *Bergula*, *Lacuris*, *Luſparia*, quæ idcirco prætermittenda cenſemus. In ſeptemtrionem & ad Anæ fontes reuertimur, vbi oppida Ptolemæi ſunt *Libiſoca, Aemiliana, Salica*, & *Merobriga*, omnia in Oretanis recenſita. Λιϐισώκα, *Libiſoca* Ptolemæi, eſt *Libiſoſa* Antonini, itinere a Laminio Cæſarauguſtam, diſtans ab Anæ capite VII M.P Eadem Plinii eſt *Libiſoſona*, quod vt plenius eſt vocabulum, ita quod genuinum oppidi nomen ſit, non difficulter inuenitur. Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 260 num. 3 imperatori Marco Antonino ſacra, COLONIA LIBISOSANORVM plenis litteris exſcriptum habet. *Libiſoſanus* autem ex media forma, quæ Antonini Itinerarii erat, eſt deductum, ideoque illa præferenda: Ptolemaica autem emendanda, quia κ in locum σ manifeſto errore irrepſit. Situs iam ante ex Itinerario remonſtratus eſt. *Aemiliana* (puto *Caſtra* ſubaudiri) a Ptolemæo in occaſum verſus ponuntur a Libiſoſa, quæ prope fontes Anæ erat; *Salica* inter vtrumque oppidum in auſtrum declinat. De *Merobriga* autem, ſiue *Mirobriga*, vt Palatinus præfert, vereor, ne illarum vna ſit, in Luſitania quæ deſcribuntur: aut ſi diverſa eſt, nominum æqualitate dubitatur, vbi quæque ſita fuerit, & quæ ex multis ſit illuſtrior, cui antiquæ inſcriptiones & aliæ laudes poſſint accommodari. Tales ſunt quæ partim ſupra ſunt productæ pag. 76: ORD. MEROBRIG. & quam Gruterus pag. 257 num. 2 commendat MIROBRICENSIVM MVNIC. dicato Aelio Adriano Antonino. Et de Oretanis hactenus.

LXXXII.

Nunc *Olcades*, alium populum, accedimus, a Polybio, Liuio, Stephanoque Byzantio commendatos. Sed de his quoque quod dubitemus non deeſt, quum ne id quidem certo ſciamus, ex quo latere Oretanis aut Carpetanis appoſiti fuerint. Liuius lib. XXI cap. V de Hannibale: *In Olcadum fines prius (vltra Iberum ea gens, in parte magis quam in ditione Carthaginienſium erat) induxit exercitum, vt non petiſſe Saguntinos, ſed rerum ſerie finitimis domitis iungendoque tractus ad id bellum videri poſſet.* Victi ab Hannibale, Carpetanes concitant, eisque contra communes hoſtes ſe coniungunt. Polybius eandem hiſtoriam texens lib. III cap. XIII ſeq. primum Ὀλκάδων ἔθνος *Olcadum gentem*, dein Vaccæos, & poſtea omnes vltra Iberum populos adgreſſum Hannibalem, Carthaginienſium poteſtati ſubiecisſe tradit, vt omnibus in ditionem redactis, ſoli Saguntini reſtarent, bellorum nexu ex finitimis ſubiugandi. Nihil ex his de ſede certa cognoſci poteſt. Nec plus addit Stephanus ille vrbium & populorum deſcriptor, quam ex Polybio, ad

quem

Digitized by Google

quem prouocat, *ἔθνος Ἰβήρων, τῶν ἐντὸς Ἴβηρος τοῦ ποταμοῦ, gentem eſſe Hiſpanorum; qui intra Iberum habitent.* Quum vero primariam eorum vrbem exponit, quam *Althæam* Polybius vocat, ex quo Liuius dicto loco corrigendus eſt, * in quo *Carteia* legitur; Olcades *πλησιοχώρους Καρχηδονίοις, finitimos Carthagini Nouæ* eſſe pronuntiat. Sic ab auſtro eſſent Oretanis adiiciendi. At peritiſſimi rerum Hiſpanicarum Aelius Antoninus Nebriſſenſis, & Io. Mariana, quem Ludouicus Nonius in ſua Hiſpania cap. XLVII ſequitur, *Althæam* in regno Toletano ponit prope vrbem *Ocanna* hodie dictam, decem circiter leucis a Toleto in ortum remotam. Nec id alienum a Liuii deſcriptione eſt, quæ magis in media Hiſpania, quam in ora eius videtur Olcades locare. Præter Althæam autem de Olcadibus nihil memoriæ eſt proditum.

LXXXIII.

Expoſitis his nationibus quæ principi genti *Celtiberis* a tergo ſunt, id eſt ab occaſu ſolis; ad ipſam *Celtiberiam* explicandam adgredimur. Supra autem diximus, non ab omnibus eoſdem limites Celtiberiæ conſtitui, ſed pro potentia gentis & felicitate nunc amplioribus extendi, nunc includi poſt Romanum bellum anguſtioribus, quos in præſenti etiam, vti a Ptolemæo definiti ſunt, perſequemur. Caput Celtiberiæ, vt Plinius dixit lib. III cap. III, eſt *Segobriga*, quæ vt ex Strabone pag. 112 & Ptolemæo apparet, haud longe illinc a Numantia fuit, hinc a Bilbilitano oppido. Nec vero Hiſpani in ſitu conſentiunt, aliis aliam reſpicientibus. Nummi & inſcriptiones an huc pertineant, incertum æque eſt, Vaillantio falſum; quia hæc vrbs, quamlibet clara gentis ſuæ & magna, tamen ab Romanis, haud dubie gentis odio propter diuturnum bellum in ſtipendiariis relicta ſit, quibus ius monetæ cudendæ permiſſum nunquam fuerit. Plinius enim lib. III cap. III in Carthaginienſi conuentu: *Stipendiariorum autem celeberrimi, Alabanenſes, Baſtitani, Conſaburenſes, Dianenſes, Egeleſtani, Ilorcitani, Laminitani, Menteſani, qui & Oritani, Menteſani qui & Baſtuli, Oretani qui & Germani cognominantur; caputque Celtiberiæ Segobrigenſes.* Ex diſſenſione autem de loco Segobricæ duas Segobricas Io. Vaillantius ad nummum Tiberii, quo SEGOBRICA in querna ſcriptum eſt, diſtinguit, alteram Plinii ſtipendiariam, de qua diximus: alteram incerto loco, veteris Latii iure donatam. *Segobriga*, inquit, *vrbs gemina Hiſpaniæ Tarraconenſis, altera in Valentino regno ad Turulim fluuium; altera in regno Caſtellæ ad montis Oroſpedæ radices & Duratonam fluuium: hæc Sepulueda quibuſdam: illa Cabbezza del Griego, aliis Segorve. Sed quæ Celtiberorum vrbs, immo ipſorum caput a Plinio lib. III cap. III dicitur; & a Strabone lib. III, & a Ptolemæo lib. II cap. VI Numantiæ proxima ponitur. - - - De vtriſque Segobrigæ ſitu ambigitur, & non parua inter recentiores de ipſa contentio.* In dubiis itaque res, dum certiora inuenientur, relinquenda eſt, tantum hoc addito, vrbem Segorue in Valentino eſſe ad flumen Mouedre; Cabezza del Griego vicum in Caſtella Noua.

 LXXXIV.

* Fortaſſe correctione ſuperſedere poſſumus. nam nomen *Carteia* potuit natum eſſe e Phœnicio vocabulo, vrbem ſignante, propter Althææ excellentiam. Sic ἄστυ pro *Athenis*, *vrbs* pro *Roma* vulgo ponebatur.

LXXXIV.

In Celtiberiæ oppidis, quæ certiora ſunt, eſt *Turiaſo* vel *Turiaſſo*, Ptolemæo Τυριασώ: Plinio *Turiaſonenſes* in Cæſarauguſtano conuentu. Auguſti nummus, MVN. in querna, ſupra quam TVRIASO: & Tiberii, MVN. TVR. DIVVS AVGVSTVS, hoc eſt, *municipium Turiaſo.* Situs certus, quia hodieque ſupereſt, nomine non penitus abdicato, *Tarazona,* vt conſtanter Hiſpani tradunt, & Antonini Itinerarium confirmat, itinere ab Aſturica Cæſarauguſtam. Nobilis, ferri gloria, quam aquæ ſuæ debet, perinde ac Bilbilis, quas idcirco Plinius lib. XXXIV cap. XIV æquauit.

LXXXV.

Celebratior tamen *Bilbilis,* alumni ingenio, Martialis poetæ, illuſtrata. Hic lib. X epigrammate CIII

Municipes, Auguſta mihi quos Bilbilis acri
Monte creat, rapidus quem Salo cingit aquis.

Cognomen *Auguſtæ* etiam in nummis eſt Tiberii: M. AVGVSTA BILBILIS TI. CAESARE III, id eſt, *municipium Bilbilis Tiberio Cæſare tertium conſule.* Et alio eiusdem: M. AVGVSTA BILBILIS TI. CAESARE V. L. AELIO SEIANO. Iterum Martialis eiusdem libri epigrammate vltimo ad librum ſuum:

Et curſu facili, tuisque ventis
Hiſpanæ pete Tarraconis arces.
Illinc te rota tollet, & citatus
Albam Bilbilin, & tuum Salonem
Quinto forſitan eſſedo videbis.

Flumen igitur, quo ferrum temperatur, ille *Salo,* qui præterfluit; inde etiam *Bilbilis* dictus ab Iuſtino lib. XLIV cap. III. *Nec vllum,* inquit, *apud eos telum probatur, quod non aut Bilbili fluuio, aut Chalybe tinguatur.* Eundem enim Salonem & Bilbilim eſſe cenſet etiam Hieronymus Paullus, Barcinonenſis de Flum. Hiſp. Nec gloriam illam ex fodinis habet. Plinius dicto lib. XXXIV cap. XIV de ferri differentia: *Summa differentia in aqua* eſt, *cui ſubinde candens immergitur. Hæc alibi atque alibi vtilior nobilitauit loca gloria ferri, ſicut Bilbilin in Hiſpania & Turiaſonem, Comum in Italia, quum ferraria metalla in his locis non ſint.* Quanta autem ferri Bilbilitani ſiue chalybis præſtantia fuerit, idem lib. IV epigram. LV prædicauit:

Noſtræ nomina duriora terræ
Grato non pudeat referre verſu:
Sæuo Bilbilin optimam metallo,
Quæ vincit Chalybasque Noricosque.

LXXXVI.

Inde abſunt XXIV M.P. in occaſum ſolis *Aquæ Bilbilitanæ,* Antonini itinere ab Emerita Cæſarauguſtam, quæ, vt ſolent huius nominis, ægrotantibus ſalutares ſunt: quum ipſa *Bilbilis* a Cæſarauguſta diſtet M.P.LI. Circa Bilbilim ſunt itidem ex Itinerario nota oppida *Balſio,* XX M.P. a Turiaſone,

quod

Digitized by Google

quod videtur *Belſinum* Ptolemæi eſſe, ſi per numeros eius licet: *Nertobriga* Ptolemæi eiusdem & Antonini, niſi forſan *Nergobriga* legendum eſt. nam Appianus in Ibericis ſæpe habet Νεργόβριγες, quam vetuſtam lectionem eſſe, ex Suida conſtat, qui, in μετριοπαθεῖν eodem modo Appiani verba pag. 475 ed. Toll. refert: Νεργόβριγες δ᾽ αὐτοῦ περὶ τῆς μετριοπαθείας πυθόμενοι. *Nergobriges, cognita Marcelli moderatione*, ac reliqua. Quod vero Itinerarium Ptolemæo conſentit, nihil mutandum in nomine cenſemus. Vrbem non mediocrem fuiſſe, ex Appiani hiſtoria apparet. A Bilbili aberat XXI M. P. Cæſarauguſtam verſus, quod ex Antonini itineribus ab Emerita Cæſarauguſtam eſt perſpicuum. Hodie *Ricla* cenſetur eſſe, media inter Bilbilim & Calonis oſtium, quod etiam Io. Franciſcus Andreas de Patria S. Laurentii approbauit. *Arcobriga* autem, itidem Ptolemæi, recedit a Bilbili Complutum verſus, quod ex Itinerario liquet, quo hoc ordine poſita oppida ſunt, itineribus ab Emerita Cæſarauguſtam:

Complutum	—	—
Arriacam	M. P.	XXII
Ceſatam	M. P.	XXIIII
Segontiam	M. P.	XXVI
Arcobrigam	M. P.	XXIII
Aquas Bilbilitanorum	M. P.	XVI
Bilbilim	M. P.	XXIIII.

Ex quibus etiam *Ceſatam* intelligimus quo loco ſita fuerit, quam Ptolemæus Κέσαδαν, ſiue vt Palatino eſt, Καίσαδαν, *Ceſadam* vel *Cæſadam* appellat.

LXXXVII.

Nobilior *Valeria* Celtiberorum, Ptolemæi; Plinii *Valerienſes*, lib. III cap. III, qui in coloniis recenſet: Ortelius cognomen *Iuliæ* addit, neſcio ex quo nummo. Quem quod diligentiſſimi viri Harduinus & Vaillantius ignorant, error haud dubie eſt, & ex notiore nummo legendum COL. IVLIA VALENTIA, itidem in citeriori Hiſpania, quam poſtea perluſtrabimus. Sita erat Valeria, Vaſæi opinione, ad fontes *Sucronis*, vt ipſa vrbs Cuença ſit: vel quod Morales mauult, ſeptem inde leucis reducta ad eundem amnem. Supra hanc *Parietinæ* Antonini, itinere a Laminio Cæſarauguſtam, XXII M. P. a Libiſoſa.

LXXXVIII.

Nobilis præ ceteris *Ergauica* Celtiberum, diuerſa ab Ergauica Vaſconum, de qua ſupra dictum eſt. Vtramque Ptolemæus diſtincte poſuit, vt gente, ita & ſitu diuerſam. Auguſti nummus MVN. ERGAVICA. Et alius Tiberii, ERGAVICA. Inſcriptio vetus apud Gruterum pag. 382 num. 9

M. CALP. M. F
LVPO FLAM. P. H. C
EX CONVEN
CAESAR. ERCAVIC.

hoc eſt, *Marco Calpurnio, Marci filio, Lupo flamini prouinciæ Hiſpaniæ citerioris: ex conuentu Cæſarauguſtano, Ercauicenſi*, per C loco G. Et Plinius in

Cæ-

Digitized by Google

Cæſarauguſtano conuentu *Ergauicenſes* lib. III cap. III ſcripſit. Quibus inducti, minus dubitamus, quin apud Liuium quoque lib. XL cap. L *Ergauica* ſcribendum ſit, non *Ergauia*, quia *nobilem & potentem ciuitatem* vocat, quod Ergauicæ potius, quam obſcuræ Vaſconum *Ergauiæ*, tribuendum videtur, quod etiam Carolo Sigonio, viro doctiſſimo, viſum fuit. Situm Hiſpani in loco *Alcannis*, ſeptem leucis a Dertoſa in occaſum æſtiuum, adnotant. Vide Ortelium & Holſtenium in *Ergauica*. Cetera Ptolemæi in Celtiberia, *Candabora*, *Burſada*, *Laxta*, *Alaba*, *Libona*, *Vrceſa*, *Mediolum*, *Attacum*, cum per ſe obſcura, tum ignotæ etiam poſitionis omnia, prætermittuntur, quibus addimus *Segedam* Appiani in Bellorum confinio, quæ Morali *Segeſtica* Liuii eſt lib. XXXIV cap. XVII: & eiusdem *Certimam* lib. XL cap. XLVII; *Tutiam* Flori & Plutarchi in Sertorio.

LXXXIX.

Celtiberorum finitimi erant ad Iberum *Edetani* ſiue *Hedetani*, qui Strabonis Σιδητανοὶ, *Sidetani* ſunt lib. III pag. 112, & Liuii *Sedetani* lib. XXVIII cap. XXIV; item lib. XXIX cap. II, & lib. XXXIV cap. XX, niſi obſtabit forte, quod vbique Liuius cum populis cis Iberum ſitis coniungit. Sed tamen etiam ſummus vir Petrus de Marca lib. II cap. VII ſect. 3 ita cenſet, *Edetanos a Strabone & Liuio Sedetanos dici, perſpicuum manifeſtumque eſſe.* Regio *Edetania* Plinio lib. III cap. III dicta. *Sucro fluuius*, inquit, *& quondam oppidum, Conteſtaniæ finis. Regio Edetani, amœno prætendente ſe ſtagno ad Celtiberos recedens.* Eadem Appiani Σηδητανία, *Sedetania* pag. 507. Fines ergo ex maritima parte ponit Plinius a Sucrone ad Iberum fere; in aliis ad ipſum flumen. A Sucrone etiam Silius eos deducit lib. III verſ. 371:

Hos inter clara thoracis luce nitebat
Sedetana cohors, quam Sucro rigentibus vndis,
Atque altrix celſa mittebat Setabis arce.

Strabo dicto libro pag. 108 *Aeletanos* omnes vocat, qui a Carthagine vſque Iberum habitabant, ſub quibus tam Edetanos, quam Conteſtanos & Ilercaones comprehendit. Sidetanos autem ſuos, ſiue Sedetanos Strabo a Carthagine ad Sucronem ducit, nulla Conteſtanorum habita mentione, quos numquam memorauit. Hæc longitudo Editaniæ: latitudo ſecundum Ptolemæum eſt a Cæſarauguſta vſque Saguntum. Nunc vrbes & oppida ſingula perluſtramus.

LXXXX.

Caput Edetanorum *Cæſarauguſta* eſt, Ibero adiacens colonia, antea dicta *Salduba*. Sic enim Plinius dicto loco: *Cæſarauguſta colonia immunis, amne Ibero adfuſa, vbi oppidum antea vocabatur Salduba, regionis Edetaniæ; recipit populos* CLII, id eſt, tot populi ius ab ea petunt, quia conuentum habuit iuridicum. Ptolemæus diuiſe Καισάρεια Αὐγοῦστα *Cæſarea Auguſta:* Strabo pag. 104 coniuncte ἡ περὶ τοὺς Κελτίβηρας Καισαραυγοῦστα, *Cæſarauguſta apud Celtiberos,* quorum fines attingebat. Atque ſic vulgo Latini, vt Plinius, quem modo cognouimus, & Mela lib. II cap. VI, *Vrbium de mediterraneis in Tarraconenſi clariſſimæ fuerunt Pallantia & Numantia: nunc eſt*

Cæſar-

Cæſaraugusta. Sic etiam multis locis Antonini Itinerarium. Poſſis dubitare, an primis coloniæ temporibus compoſito vocabulo nominata fuerit. In nummis enim huius vrbis, quotquot deſcriptos vidimus, diremtio eſt conſpicua. Plurimi notis tantum ſignant C. C. A. hoc eſt, *colonia Cæſarea Augusta:* multi, CAESAR. AVGVSTA inciſionis puncto interiecto: quidam CAES. AVGVSTA, quod vtrumque legendum eſt *Cæſarea Augusta.* Vide Vaillantii Nummos Auguſtorum in Coloniis & Municipiis. Vnde ſuſpicari poſſis, mediam formam CAESAR. AVGVSTAM, eiecto puncto, ita coaluiſſe. Tamen poetæ compoſitionem iuuant, qui neglectæ aut expulſæ interpunctionis non poſſunt accuſari. Prudentius hymno IV Periſteph. de Cæſarauguſtanis Martyribus:

Tu decem ſanctos reuehes & octo,
Cæſaraugusta ſtudioſa Christi,
Verticem flauis oleis reuincta
Pacis honore.

Etiam inſcriptio Gruteri pag. 324 num. 12, ſi recte deſcripta eſt, aliquid adferre poteſt:

POSTVMIAE MARCELLINAE
EX CAESARAVG. KARENSI

hoc eſt, illuſtri interprete Petro de Marca lib. II cap. X num. 5 *Poſtumiæ origine Carenſi ex conuentu Cæſarauguſtano.* Plinii *Carenſes* ſunt lib. III cap. III. in eodem conuentu. *Cares* oppidum quatuor leucis a Pompelone in meridiem, nunc Puente de la Reyna. Hæc de nomine, quod vna auctorem vrbis ſeu amplificatorem commendat: nobilitatem ſupra Pomponius commendauit: de ſitu eius, quia ſuperſtes eſt, nemo dubitat.

XCI.

Circumiacent coloniam, *Segontia* Antonini a XVI M. P. Bilbilim verſus: *Belia,* Βέλεια, Ptolemæi, vnde Plinii *Belitani* videntur dicti lib. III cap. III, niſi cum Thoma Reineſio, magni iudicii viro, lib. I var. Lect. cap. XXV *Bilbilitanos* velis legere. quod non improbabile videtur, quia de Plinio non credi poteſt, in recenſione Hiſpaniæ, & conuentus Cæſarauguſtani, Bilbilim, tam clarum municipium, prætermiſiſſe, qui minora etiam perſequutus eſt. Adiacebat etiam *Leonica* eiuſdem Ptolemæi, in occaſum paullo recedens. Plinio Latinorum veterum *Leonicenſes* In Golzii nummo MVN. LEONICA. A Leonica auſtrum verſus retracta *Etouiſſa,* quam quidam ex male diſpuncto Liuii loco lib. XXI cap. XXII flumini Ibero apponunt, quum longius inde in occaſum, Ptolemæo auctore, quorum conſonat hiſtoricus recte diſpenſatus, reducenda ſit. Liuii verba ſunt: *Ab Gadibus Carthaginem ad hiberna exercitus rediit. atque inde profectus præter Etouiſſam vrbem, ad Iberum maritimamque oram ducit.* Ptolemæus in Edetanis ſcribit Ητέωημα, *Etobema,* ſed dudum a ſummis ingeniis obſeruatum eſt, Ητοβησα legendum, idemque oppidum eſſe *Etobeſam* & *Etouiſſam.* Vide Sigonium ad Liuium, & P. de Marca lib. II cap. VII extr.

XCII.

Mare verſus Ptolemæus ponit *Edéta*, quæ & *Leria* dicta fuerit; Ἠδῆτα ἡ καὶ Λήρια; vnde nomen Edetanorum eſt ſiue Hedetanorum: & ſub ea, ſive propius mare *Saguntum*, fida Romanis ciuitas, ſita paſſus mille ferme a mari, vt Liuius notauit lib. XXI cap. VII; aut tribus millibus, vt Plinius; cuius iniuſta oppugnatione ſecundum Punicum bellum Hannibal accendit, poſt octo annos Pœnis erepta (Liv. lib. XXIV cap. XLII) & ciuium Romanorum facta oppidum. Plinius ſæpe dicto lib. III cap. III, *Valentia colonia* III M. *paſſuum a mari remota: flumen Turium: & tantundem a mari Saguntum, ciuium Romanorum oppidum, fide nobile.* Maritimum ſitum etiam nummus Tiberii expreſſa trireme teſtatur, cui SAG. adſcriptum cum duumuirorum nominibus: & alius cimelii regii SAGVNT. itidem cum trireme, apud Harduinum. Scribitur *Saguntum* & *Saguntus*; illud Liuii, Strabonis, Plinii & Ptolemæi: hoc Melæ, Flori & inſcriptionis antiquæ apud Gruterum pag. 499 num. 2 SAGVNTVS PATRONISVI. Silius quoque lib. I verſ. 502

Conclamant vtrimque acies, ceu tota Saguntos
Igne micet.

Vrbs antiquiſſima, vt etiam Hercules crederetur fundamenta ieciſſe. Ibidem verſ. 505 Murrus Saguntinus precatur:

Conditor Alcide, cuius veſtigia ſacra
Incolimus, terræ minitantem auerte procellam.

Quod vero hoc nimis fabuloſum, ad Zacynthios originem plerique referebant. Strabo lib. III pag. 110 Σάγουντον κτίσμα Ζακυνθίων, *Saguntum a Zacynthiis conditum.* Aucta ab Ardeatibus colonis Rutulorum. Idem Silius lib. II verſ. 603

Armaque Dulichia proauis portata Zacyntho,
Et priſca aduectos Rutulorum ex vrbe penates.

Adde Liuium lib. XXI cap. VII. Gleba & argilla præſtabat, vnde pocula laudatiora. Martialis lib. VII epigram. VI

Ficta Saguntino pocula malo luto.

Et lib. XIV epigram. CXIV

Sume Saguntino pocula ficta luto.

XCIII.

Supereſt ex Ptolemæi numero in Edetanis *Valentia*, III millibus paſſibus a mari ſecedens ad flumen *Turiam*, quæ hodieque nomen cum regio ſplendore ſeruat. Originem deſcribit Liuii epitoma LV, *Iunius Brutus conſul in Hiſpania iis, qui ſub Viriato militauerant, agros oppidumque dedit, quod Valentia vocatum eſt.* Deleuit Sertoriano bello Pompeius, vt ipſe ad ſenatum ſcribit in fragmentis Salluſtianis, *Dux hoſtium C. Herennius cum vrbe Valentia & exercitu deleti.* Inſtaurata ab Iulio Cæſare. Nummus Auguſti, quem Harduinus vidit: COL. IVL. VALENTIA. In ceteris, quos & Vaillantius exhibet, per notas & ſigna tantum eſt C. L. V. id eſt, *Colonia Iulia Valentia*, cum prætoria naue. Coloniam fuiſſe etiam Plinius teſtis eſt verbis

ſupra

ſupra in Sagunto productis. Non ergo Hieronymus Surita in Antonini Itinerar pag. 549 audiendus eſt, qui Liuii locum de Valentia quadam Luſitaniæ, quæ nusquam fuit, interpretatur, quod hæc Edetanorum nimis longe a Viriato Luſitano afuerit, quaſi is arma non per omnem Hiſpaniam circumtulerit. Adi Ludouicum Nonium in Hiſpan. cap. LXIX.

XCIV.

Poſt *Sucro* eſt flumen, Edetanorum finis, quem laxius, vt ſolent poetæ, Silius Italicus ponit, vt *Sætabin*, Xatiua, Sedetana cohorte ſua comprehendat, de qua ſupra dictum abunde eſt. Si ad Sucronem *Sætabis*, quod cenſet Nonius, excuſatior eſt poeta Silius, dum in Edetanis eos ſcribit, qui adiacent illorum termino. *Sucro* autem, oppidum ad oſtium amnis, quod prætermiſit Ptolemæus, ex Strabone addendum eſt. Is enim lib. III pag. 109 Sucroni fluuio πόλιν ὁμώνυμον, *vrbem cognominem* iuxta oſtium ſtatuit, cuius etiam Liuius meminit lib. XXVIII cap. XXVI & cap. XXIX extremo, quia ſeditio militum, quam Scipio ſedauit, cœpta apud Sucronem vrbem erat. Plinius verbis ſupra editis, *Sucro fluuius & quondam oppidum.* Ergo exciſum fuit ipſius & Ptolemæi temporibus. Reliqua Edetanorum, quæ Ptolemæus dat, *Ebora, Damiana, Lariſſa,* obſcuriora ſunt: *Oſcerdam* in Ilercaonibus referemus: *Dianium* in Conteſtanis.

XCV.

Ab occaſu Edetanos attingebant *Lobetani,* quorum *Lobetum* Λώβητον fuit, Ptolemæi: & ſupra hos *Luſones*, Λούσωνες Strabonis lib. III pag. 112, συνάπτοντες ταῖς τοῦ Τάγου πηγαῖς, qui ad Tagi fontes pertingunt: de quorum oppidis nihil certi notum eſt: & pars *Turdetanorum,* finitimi Saguntinorum, qui contraxerant eis cum Carthaginienſibus bellum, controuerſiam fingentes, Hannibale inſtigante, ferenteque auxilium. Quam ob cauſſam poſtmodo Romani *Turdetanorum vrbem*, cuius nomen non memoratur, deleuerunt. Hæc Liuius lib. XXI cap. VI, & lib. XXIV cap. XLII. Hanc Turdetanorum vrbem Hiſpani cenſent *Teruel* ſupra fontes Turiæ eſſe. Nunc quæ in maritima ora ſunt a Bæticæ limite ad amnem Iberum, perſequemur.

XCVI.

Primi, ex Bætica reliqui, ſunt *Baſtitani*, quibus ad mare Ptolemæus ſolum Οὔρκη, *Vrce* dat; longum vero in mediterranea excurſum, in quo ſunt *Acci*, Ἄκκι, in Bæticæ confinio colonia, ex plurium Hiſpanorum conſenſu nunc Guadix in regno Granatenſi. Plinius lib. III cap. III in Carthaginienſi conuentu: *Ex colonia Accitana Gemellenſes.* Scilicet ciues coloniæ *Gemellenſes* vocantur. Inſcriptio vetus apud Marianam & Gruterum pag. 271 num. 6 COL. IVL. GEM. ACCITANA, id eſt, *Colonia Iulia Gemella Accitana.* Id nummi confirmant, Auguſti COL. ACCI. LEG. VI id eſt, *Colonia Accitana legionis ſextæ:* & Tiberii, C. I. G. ACCI. L. III, ſiue *Colonia Iulia Gemella Accitana legionis tertiæ:* qui conlati inter ſe, oſtendunt rationem, cur *Gemella* illa colonia appelletur, videlicet, quod ex duabus legionibus, VI & III, colonos accepit. Poſt hunc *Vergilia*, Ptolemæi Οὐεργιλία,

Plinii *Virgilienſes*. Sed etiam inſcriptio in Gruteri opere pag. 324 num. 5 VERGILIENSes, per E. Quidam Hiſpani, etiam Harduinus, in loco Murciæ, regiæ vrbis, ponunt: Ludouicus Nonius autem cum aliis Murciam *Menlariam* Ptolemæi in Conteſtanis ſitam interpretatur. *Orcelis* proxima eſt Ptolemæi, Hiſpanorum nunc iudicio Origuella ſupra Murciam, ad *Seguram* fluuium: an eadem *Ocilis* Appiani, non liquet. *Bigerram* autem Ptolemæi etiam Liuius laudauit lib. XXIV cap. XLI, ſociam Romanorum ciuitatem, ideo oppugnatam a Carthaginienſibus, liberatam a Scipione. Situs eius parum certus. Cluſio videtur Villena eſſe inter Murciam & Valentiam fere media. *Turbula* Ptolemæi, forſan *Turba* Liuii eſt lib. XXXIII cap. XLIV, ad quam Q. Minucius aduerſus duos imperatores Hiſpanos proſpere pugnauit, alterum etiam viuum cepit. *Abula* quoque in Baſtitanis his a Ptolemæo numeratur, quam perperam quidam Auilam putant eſſe, non ignobilem vrbem medio itinere inter Salmanticam & Madritum. Longius enim abeſt illa, quam vt huc reduci ad Baſtitanos noſtros poſſit. Forſan & ibidem eius nominis oppidum fuit, ex quo illa Auila fuit enata. Miſſis obſcurioribus *Segiſa, Arcilaci, Illuno, Bergula, Saltiga*, & aliis, de *Salaria* aliquid addimus, quam fere extremam Baſtitanorum Ptolemæus collocauit. Poſuit idem *Salariam* in Oretanis inter Tagum & Anam ſupra Caſtulonem, vt vereri ſubeat, ne eadem vrbs, quod non inſolens Ptolemæo, bis poſita ab illo fuerit. quamuis nec ignotum ſit, ſalinis Hiſpaniam abundare. Hiſpani Cazorlam ſuam in loco illo tradunt eſſe; alii inde in occaſum reductam, tribus leucis ſupra Vbedam a ſeptemtrione ponunt, & de illa inſcriptionem interpretantur COL. IVL. AVG. SALARIENSIS, quæ tamen ad Oretanos referri poſcit, quia Plinius cum Caſtulone, vt eandem fere, coniunxit lib. III cap. III, in Carthaginienſi conuentu Salarienſem coloniam ita recenſens: *ex colonia Salarienſe oppidani veteris Latii Caſtulonenſes*. Sic Frobenius, Harduinus, alii ediderunt. Sed ſatis de Baſtitanis prouinciæ Tarraconenſis, qui nomen a *Baſti* oppido habent, prætermiſſo a Ptolemæo: Plinius autem ciues *Baſtitanos* habet, & Antonini Itinerarium *Baſti*, inter Carthaginem & Acci, itinere a Tarracone Caſtulonem.

XCVII.

Baſtitanos excipiunt *Conteſtani*. In ora, cui Strabonis *Spartarius campus* prætenditur, eſt *Carthago Noua* in ſinu Virgitano, hodie Golfo de Cartagena, excurrenti paruo ſinui appoſita, vrbs noua & primaria Carthaginienſium in Hiſpania, ab Asdrubale condita, eo qui Barcæ, Hannibalis patri, ſucceſſit; vt Strabo notauit p. 109; a Scipione expugnata, cuius ſitus & dignitas accurate a Liuio lib. XXVI cap. XLII deſcribuntur. Antonini Itinerario differentiæ cauſſa *Carthago Spartaria* cognominatur, a campis, quos modo Strabo a ſparti prouentu ita vocari tradit. Conſeruarunt Romani dignitatem eius colonia in eam deducta, & conuentu iurisdictionis, ubi LXV populi diſceptabant, quod Plinius dicto loco narrauit; & iure conceſſo cudendi monetam. Nummus Auguſti C. I. N. C. EX. D. D. & alius C. I. N. C. hoc eſt, *Colonia Iulia Noua Carthago, ex decreto decurionum*. Proxima in li-

tore

tore *Alone* Pomponii Melæ, Ἀλωναὶ Ptolemæi, quam vulgo Alicantam credunt eſſe, ſed falſo, quia Alone a ſalinis nomen habet, quales nullæ ad Alicantam ſunt, de quo Iſaacus Voſſius ad Melam pag. 192 conſulatur.

XCVIII.

Hanc ſequitur *Lucentum* Plinii, *Lucenti* Λουκεντοὶ Ptolemæi, *Lucentia* Melæ, quæ verius *Alicante* emporium eſt, conſonante ipſo nomine, articulum more Arabum præferente. Latinorum ciuitas fuit, ſiue iure Latii donata, vt Plinius memorauit. His *Portus Illicitanus* Ptolemæi (*Illicitatus* corrupte ſcribitur) interponendus eſt. Ipſe geographus in hac ora turbat omnia, ob id merito a doctis viris caſtigatus; vt ex illo locum & ordinem non liceat deſignare. Voſſius dicto loco inter Carthaginem & Alonem locat. Quod vero Elche, quam plurimi dicunt *Illicem* eſſe, vnde ſinui nomen & portui; haud procul emporio Alicante eſt, ſaltem ex regione illius; Illicitanorum portum inter Lucentum & Alonem fuiſſe lubentius crediderim, ſi per Antoninum liceret, quia ipſe Voſſius Alonam dicit in loco Guardamar eſſe ad oſtium *Taderis* fluuii, nunc Segura dicti. Antoninus quidem itinere a Tarracone Caſtulonem vnam manſionem ponit inter Ilicim & Carthaginem Spartariam, ſed ſpatio ſatis longo LII M.P. vt ab eo in tantis anfractibus maris nihil noſtræ ſententiæ metuendum ſit. Accedit quod Guardamar, *Alone*, cis Seguram ſiue Taderem eſt, in dextera ripa oſtii: Elche, id eſt *Ilice*, longe trans fluuium. Mediterraneis Conteſtanorum Ptolemæus dat *Illiciadem*, quæ Plinio *Illici*, Melæ *Illice* eſt, hodie Elche, vt iam diximus. Hinc & a portu illorum Sinui Illicitano apud Plinium & Melam nomen eſt, qui hodie Golfo d' Alicante vocatur. Plinius ſæpe dicto lib. III cap. III *colonia immunis Illici*, quod confirmant nummi Auguſti & Tiberii C. I. IL L. A. id eſt, *colonia immunis Illice Auguſta*. Paullus autem Lege VIII de Cenſibus: *Emeritenſes iuris Italici ſunt. Idem ius Valentini & Licitani habent*. Licitani errore ſcribarum manifeſto pro Ilicitani ſiue *Illicitani*.

XCIX

Succedit in Ptolemæi Conteſtanis *Sætabis* oppidum prope Sucronem amnem in edito loco, quod Silius lib. III verſ. 373 probat:

- - - - *celſa mittebat Sætabis arce,*
Sætabis & telas Arabum ſpreuiſſe ſuperba,
Et Peluſiaco filum componere lino.

Linificio & ſubtilibus textis operam hæc ciuitas dabat, vnde *ſudaria Sætaba* Catullo epigrammate XXV dicta, cuius rei cauſſa fuit in lini præſtantia ibi nati. Plinius lib. XIX cap. I *a Sætabi tertia in Europa lino palma*. Idem lib. III cap. III honorifico cognomine, Sætabitani, qui Auguſtani. Strabo E ſimplici Σέταβις ſcripſit. Sed præſtat diphthongus, quia in nummis SAETABIS teſte Antonio Auguſtino. Multi Xatiua interpretantur, quod oppidum paullo reductum a Sucrone eſt: Ludouicus Nonius autem cap. LXVIII dicit collem eius adlui a Sucrone. niſi fortasſis ille latior, aut ex ruinis illius Xatiua in loco paulliſper remoto ab amne reſurrexit. *Dianium* Ptolemæus in Edetanis falſo ſcripſit, quia trans Sucronem eſt, illorum ter-

minatorem amnem. Conteſtanis ergo reſtituimus, quorum reuera fuit. Hiſpanorum conſenſione eſt *Denia* in ora maris. Dicitur etiam *Hemeroſcopium*, a ſpecula in promontorio. Strabo pag. 109 γνωριμώτατον τὸ Ἡμεροσκοπεῖον, ἔχον ἐπὶ τῇ ἄκρᾳ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος ἱερὸν σφόδρα τιμώμενον, *Celeberrimum eſt Hemeroſcopium, habens in promontorio Epheſiæ Dianæ templum valde religioſum*, a quo *Dianium*, vt idem Strabo obſeruat, appellatur, Sertorii ὁρμητήριον κατὰ θάλασσαν, *arx belli ad res mari gerendas.* Cicero in Verrem * VII cap. LIX *Oſtendito illos cum Sertorio fuiſſe: a Dianio fugientes ad Siciliam eſſe delatos.* Plinius loco ſæpiſſime indicato: *Dianium ſtipendiarium.* Alterum nomen, quod Strabonis erat, Feſtus Auienus Latine expreſſit

- - - - Hemeroſcopium quoque
Habita pridem heic ciuitas, nunc iam ſolum
Vacuum incolarum languido ſtagno madet.

C.

Inter Edetanos & Iberum in ora ſunt *Ilercaones*, qui etiam aliquantum vltra amnem extenduntur. Liuius lib. XXII cap. XXI *agrum Ilercaonenſium* illum tractum dixit, quæ Plinio lib. III cap. III eſt *Ilergaonum regio*. Cæſari lib. I Civ. B. cap. LX *Illurgauonenſes*. In ora cis flumen Edetaniam verſus Ptolemæus *Tenebrium promontorium* & *portum* habet: intus obſcuriora *Adebam* & *Theanam*, nobiliorem *Biſcargim*, cuius ſunt Plinii *Bisgargitani* lib. III cap. III, & nummus Golzii MVN. BISCARGIS. Ptolemæus in dextra ripa aliquanto longius a mari reduxit, cui doctiſſimi viri adſentiuntur, ad radices Idubedæ montis Morellam, quæ nunc eſt, in eius locum ſubſtituentes, a qua non procul *Sigarra* fuit, vt ex nomine, quod ibidem ſupereſſe fertur, Hiſpani quidam coniiciunt. His addimus *Ildum* & *Intibili* ex Itinerario Antonini, quæ quamuis longius ab Illiturgi abſint, non dubitamus tamen, quin alterum ſit Liuii *Incibili* lib. XXIII extremo. *Illiturgi*, inquit, *obſidione liberato ad Incibili oppugnandum Punici exercitus traducti.* Frontinus autem lib. II cap. III ineunte *Indibile* ſcripſit *oppidum*, ad quod Hannonem Scipio obliqua acie in fugam compulit, Hiſpanos in deditionem accepit. Diſtantia a Dertoſa XXVII M. P. apud Antoninum, oſtendit hodie eſſe oppidum San Mattheo in publica illa via ſitum. Vide ſæpe laudati Petri de Marca lib. II cap. VIII num. 7.

CI.

Clarior his *Oſigerda*, quam fruſtra Ptolemæus in Edetanis poſuit, quum propior oſtiis ſit Iberi, vt non poſſit in Ilercaonenſem agrum non incidere. Plinio in tractu illo ſunt *Oſſigerdenſes*, conuentus Cæſarauguſtani. Tiberii nummus: MVN. OSICERDA. Et Barcinonenſem inſcriptionem apud Gruterum pag. 321

PORCIAE M. F.
MATERNAE
O. SACER. DESI. P. H. C.

Vir ſummus quem modo laudauimus P. de Marca legit *Porciæ Maternæ Oſicer-*

* Adde Aſconium Pedian. pag. 93.

cerdenſi. Huius, & doctisſimi cuiusque Hiſpani ſententia, eſt hodie Xerta dicta prope Dertoſam interfluente Ibero. De Liuii opulentisſima vrbe *Ibera*, lib. XXIII cap. XXVIII, a propinquo flumine appellata, quam tranſito amne Romani oppugnatum ibant, nihil compertum habemus: neque de ea ὁ πάνυ de Marca adfert, quam vt probet, non eſſe Dertoſam, vt falſo quidam ſuſpicati fuerant.

CII.

Trans flumen Ptolemæus duas inſignes vrbes Ilercaonibus adſcribit Dertoſam & Carthaginem Veterem. *Dertoſa* vt nobilisſima, ita haud dubie caput Ilercaoniæ fuit, quæ nomen ſeruat, vt de ſitu non liceat dubitare. Nummus Tiberii M. H. I. ILLERGAVONIA DERT. qui iudicio peritisſimi antiquitatum viri Ezechielis Spanhemii pag. 766 legatur *Municipium Hibera Iulia Illergauonia Dertoſa*, quod cognomen ideo inditum P. de Marca cenſet, quia caput fuerit gentis Ilercaonum. Non ergo virum clarisſimum Io. Vaillant ſectari in hac cauſſa poſſumus, qui ex eodem nummo nouam vrbem *Illergauoniam*, ad vtramque ripam Iberi poſitam, diuerſamque ab Dertoſa, vult ædificare, neque DERT. inſcriptionis *Dertoſa* legit, ſed Dertoſanorum. cuius opinionis nullum præſidium in antiquitate eſt, atque inualidum quo confidit, quod hæc municipium appelletur: Dertoſa alibi colonia. nam ſæpe eadem vrbs municipium & colonia dicta, vt ſupra exemplis cognouimus, & in Golzii alio Tiberiano nummo MVN. DERTOSA expreſſum eſt, vt dubitare posſis de Auguſti nummo C. I. A. D inſcripto, quem Vaillantius *colonia Iulia Auguſta Dertoſa* legit; Harduinus autem ad Dertonam refert Liguriæ. Tranſitus heic Iberi erat, quod a Strabone proditum: & maris commercium, quod nauis in priore nummo, *Illergauonia Dertoſa* præſcripto, ſignificat.

CIII.

Altera vrbs nomine, quam hiſtoria & monimentis nobilior *Carthago Vetus* eſt Καρχηδὼν παλαιὰ, a nemine præter Ptolemæum, memorata, cuius numeri haud longe a ripa ſiniſtra Iberi, cis Sicoris tamen confluentem cadunt: alii longius producunt ad Villam Francam, quæ prope Barcinonem eſt. Ortelius *Pœnorum* cognomen addit, ex Plinii verbis lib. III cap. III *Colonia Tarraco Scipionum opus, ſicut Carthago Pœnorum;* quæ etiam Harduini eſt ſententia. At malim credere principes vrbes a Plinio comparari, ab Romanis ita Tarraconem conditam, vt caput rerum gerendarum in Hiſpania eſſet; quemadmodum Carthaginem Nouam in illum vſum condiderint Pœni ad ſinum Virgitanum. Atque ita Plinii verba Solinus quoque interpretatus eſt cap. XXIII de Hiſpania ita ſublegens: *Carthaginem apud Iberos, quæ mox colonia facta eſt, Pœni condiderunt; Tarraconem Scipiones: ideo eſt caput prouinciæ Tarraconenſis.* Aeque deceptus eſt Ortelius, vir cetera diligentiſſimus, quum Ciceronem Agrar. I cap. II eius Carthaginis Veteris meminiſſe prodit. Verba oratoris ſunt: *Agros in Hiſpania apud Carthaginem Nouam duorum Scipionum eximia virtute poſſeſſos; tum vero ipſam veterem Carthaginem vendunt.* Verum ipſe in Agrar. II cap. XIX ſui interpres, quam vete-

veterem Carthaginem intellexerit, Africanam ſcilicet, non Hiſpanienſem, exponit. *Agros*, inquit, *in Hiſpania propter Carthaginem nouam, & in Africa ipſam veterem Carthaginem vendit.* Plura non habemus, quæ de hac Ptolemæi Carthagine adferamus. Supereſt eiusdem *Tiariulia*, a qua Plinio ſunt *Teari, qui Iulienſes*, quæ niſi *Traia Capita* Antonini ſunt, inter Tarraconem & Dertoſam ſita, vt Hieronymus Surita ad illum auctorem ſuſpicatus eſt, vix erit, vt in certo loco poſſimus conſtituere.

CIV.

Tranſito ſic amne Ibero, quæ inter illum & Pyrenæum reſtant, explicamus. Ab illo maiore fluuio Pyrenæum verſus, vsque ad *Rubicatum* amnem, nunc dictum Lobregat, ſunt *Coſitani*, Ptolemæo Κοσητανοὶ, *Coſetani*; Plinii *regio Coſſetania.* Inſcriptio vetus apud Gruterum pag. 499 num 10. TARRAC. VRBS COSITANORVM. Scribitur enim per I & E, *Coſitani* & *Coſetani*, & ſecundum Plinium *Coſſetani*, ſibilo geminato. In his *Tarraco* a Ptolemæo locatur, & in prædicta inſcriptione. Tarraco nempe opus Scipionum fratrum, Cnei & Publii, colonia, etiam iuridico conuentu XLIII populorum ornata, ſecundum Plinium, & caput Hiſpaniæ Romanæ, non quidem inſigni portu prædita, quod Strabo obſeruauit, percommoda tamen Romanis, ſiue terra ſiue mari in Hiſpaniam euntibus. Paullinus Nolanus carm. x verſ. 232 & ſitum & dignitatem deſcribit breuiſſime,

Et capite inſigni deſpectans Tarraco pontum.

Multi nummi eius gloriam commendant. Caii & Lucii Cæſarum, C. V. T. C. L. CAES. AVG. F. hoc eſt: *Colonia victrix Tarraco, Caius & Lucius Cæſares, Augusti filii.* Et alius Tiberii, C. V. TI. CAES. Et iterum alius cum Auguſti conſecratione AVGVSTO DEO; in poſtica C. V. T. T. AETERNITATIS AVGVSTAE, id eſt, *Colonia victrix togata Tarraco.* Victricis cognomen ſolemne vrbibus de Iulio Cæſare bene meritis, a quo colonia videtur deducta. Scipiones enim tantum ædificiis ornarunt, quorum temporibus nullæ coloniæ extra Italiam erant, vti ex Velleii Paterculi lib. I cap. XV liquet. Hinc *Iuliæ* auguſtum cognomen inuenitur additum inſcriptione Tarraconenſi apud Gruterum pag. 111 num. 3

GENIO COL. I. V. T. TARRAC.

id eſt, *Iuliæ victricis togatæ Tarraconenſis.* Heic deſinunt Coſetani Harduino: Petro de Marca lib. II cap. XI ſect. 2 ad Rubricatum vsque pertingunt, ad cuius ripam oſtio coniunctam *Subur* fuit, a Mela in paruis oppidis, quæ iuxta Tarraconem erant lib. II cap. VI numeratum. Plinius reducere a mari videtur ſæpiſſime dicto loco: *Regio Ilergetum, oppidum Subur, flumen Rubricatum.* Ptolemæus autem Σύβουρ in Læetanorum maritimis ponit. Cives *Suburitani* dicti. Inſcriptio ad Tarraconem eruta apud Gruter. p. 414

L. FVRIO L. F.
FAVENTINO
SVBVRITANI
PVBLICE.

Quo

Digitized by Google

Quo Thomas Reineſius Claſſ. vi inſcr. 84 refert ex Hiſpanico lapide PLEBS C. I. P. S. quod interpretatur, *Plebs coloniæ Iuliæ Paternæ Suburitanæ.*

CV.

Coſetanorum pars *Sueſſitani* erant, ab Liuio ſæpe commemorati, a mari ad interiora recedentes. Virum ingenio non minus quam dignitate illuſtrem P. de Marca, vt ſæpe a nobis laudatum, ita numquam laudandum ſatis, de Sueſſitanis audiamus lib. II de Marca Hiſp. cap. IX erudite differentem: *Non dubito,* inquit, *quin populos Coſetanos, vel potius aliquam eorum partem, exiſtimare debeamus eosdem eſſe, qui apud Liuium Sueſſetani. Hi ſocii populi Romani quum eſſent, cohortes ſuas exercitu Romano adiunxerunt ad expugnandum Vergium caſtellum Lacetanorum, qui e vicino Sueſſetanorum agros depopulati fuerant. Nulli alteri genti, præter Coſetanam & Ilergetum competit hæc agrorum vicinia cum Lacetanis. Quare omiſſis Ilergetibus, quæ ibidem* [lib. XXXIV cap. XX] *a Liuio commemorantur; reliqui ſunt Coſetani, quorum pars aliqua Sueſſetania olim dicta fuit.* Nec *Vergium* tantum caſtellum iis erat, cap. XXI ineunte; ſed *oppidum* etiam *longum, in latitudinem haudquaquam tantumdem patens* cap. XX, quod an idem & *Corbio* fuerit, certe non habemus dicere. Lib. XXXIX cap. XLII de Corbione: *A. Terentius in Sueſſetanis oppidum Corbionem vineis & operibus expugnauit, captiuos vendidit.* Alii oppidum illud longum Solſonam ex ſitu interpretantur.

CVI.

A Rubricato fluuio Pyrenæum verſus incipiunt *Laletani,* vt Plinius vocat, Ptolemæo corrupte *Læetani.* Fines ſunt vsque ad *Blandam* oppidum. Ceterum *Laletanos* recte hanc gentem dici, probat Martialis verſus lib. I epigrammate L

Aprica repetes Tarraconis litora,
Tuamque Laletaniam.

Caput gentis *Barcino,* correpta media. Auſonius epiſt. XXIV ad Paullinum verſ. 89

Tarraco, & oſtrifero ſuperaddita Barcino ponto.

Mela in minoribus ſcribit. At iam olim inſignis colonia fuit, licet minor quam Tarraco. Plinius lib. III cap. III *In ora colonia Barcino, cognomine Faventia.* Idem confirmat Galbæ nummus apud Golzium COL. BARCINO FAVENTIA. Ornamenta etiam a Flauiis accepiſſe videtur, inſcriptione teſte, ſi diis placet, in Gruteri Opere pag. 429 num. 5.

COL. I. V. T. TARRACON.
ET COL. FLAV. P. BARC

quod vero eadem pagina iterum iterumque, hoc eſt ſexies ſignificatur COL. F. I. A. P. BARC. id eſt, *colonia Fauentia, Iulia, Auguſta, Pia Barcino,* litteras FLAV. ita emendat & in ordinem reſtituit felix ille antiquitatis indagator Petrus de Marca, vt F. I. A. P. ex aliis inſcriptionibus & ibidem legat, perperam ab imperito deſcriptore, qui pro vna voce habebat, quum nihil ſonaret, mutata in FLAV. quæ vox notior ipſi & conſuetior videbatur. Harduinus

P autem

Digitized by Google

autem vulgari opinioni inſiſtit, & vtrobique legit *Flauia*, quaſi ad Flauiæ gentis imperatores pertineat.

CVII.

Barcinoni proxima in maris ora eſt Plinii *Bætulo*, ſiue *Betulo*; Melæ *Bætullo*, nunc Badalona. Scribitur dubie per AE & E in lapidibus, quos Petrus de Marca exſcriptos ſic exhibet:

DEIS MANIBVS
C. PICARII C. F. PVB. NOVATI
HVIC ORDO BETVLON. LOCVM
SEPVLTVRAE EIVS IMPENSA
FVNERIS PVBLICA ET OMNES
HONORIS DEDIT.

Et alius lapis apud eundem Tranquillinæ Gordiani ſacer:

SABINIAE TRANQVILLINAE
SANCTISSIMAE AVG. CON
IVGI D. N. M. ANTONINI
GORDIANI PII FELICIS AVG.
ORDO BAETVLONENS. DE
VOTISSIMVS NVMINI MA
IESTATIQVE EORVM.

Ptolemæus nullum heic oppidum habet, populum autem Βαιτȣλῶν, *Bætulorum* memorat, vt oppidum excidiſſe videatur. Caue vero hanc *Bætulonem* confundas cum *Bæcula* Ptolemæi, quæ mox ſequetur; aut *Betula* Liuii lib. XXVII cap. XVIII, quæ in ora Bæticæ eſt, & nonnullis eadem videtur, quæ Βαίκυλα Stephani, & *Obucula* Hirtii ac Ptolemæi. Tandem *Blandæ* Plinii in hac gente erant, ſiue *Blanda*, ſingulariter, Ptolemæi, hodie Blanes. Ciuium Romanorum fuit æque vt *Bætulo* & *Iluro*, Plinio auctore, quod poſtremum oppidum varie ſcribitur, *Eluro* Melæ, *Iluro* Plinio, & praue Διλȣρῶν, *Diluro*, Ptolemæo. Inter Blandam & Bætulonem eſt prope Ptolemæi *Lunarium* promontorium. Hactenus ora Laletaniæ. Intus *Rubricatum* oppidum ſolius Ptolemæi, fluuio, a quo nomen eſt, adfuſum. Doctiſſimis viris videtur *Auleſa*, quæ nunc eſt, in eius loco eſſe. In quo tractu & *Egara* municipium fuit, cuius nemo geographorum mentionem fecit: inſcriptiones autem duæ, ibidem loci repertæ, non ſinunt ignorari: quas Puiadeſius deſcripſit, & ex illo Petri Marcani diligentia repetiit. Altera Antonino Pio dicata habet MVNICI ... F. EGARA: alteram vxor marito poſuit

Q. GRANIO Q. FIL. GAL
OPTATO IIVIR
EGARA. TRIBVNO
MILITVM.

Locorum periti cenſent ibi fuiſſe, vbi nunc Terracia ſiue Terraſſa eſt, in ortum paullo recedens ab Auleſa. In valle illa Tarracienſi ſunt aquæ calidæ, qui *Aquicaldenſes* Plinii, olim magni pretii, & publicum balneum, cuius ruinæ de nobili & Romanis digna ſtructura teſtantur.

CVIII.

CVIII.

Indigetes ſequuntur poſt Laletanos, quorum fines a Blanda vsque Ceruariam in Gallico limite. Plinius dicto loco: *Rubricatum: a quo Laletani & Indigetes.* Straboni Ἰνδικῆται: Ptolemæo Ενδιγέται. *Bætullo* fluvius Melæ, eſt *Sambroca* Ptolemæi; *Alba* Plinii, poſtea Tezerus dictus, nunc vulgo *Ter*, inter Blandam & Emporias decurrens. *Scalæ Hannibalis*, quas Mela ponit, non in maritimis, ſed in iugis ſunt quærendæ. *Emporiæ*, Straboni δίπολις, *gemina vrbs*, muro diuiſa, quo modo etiam Liuius deſcripſit lib. XXXIV cap. IX de Catonis maioris ſiue cenſorii expeditione. *Iam tunc Emporiæ*, inquit, *duo oppida erant, muro diuiſa, vnum Græci habebant a Phocæa; vnde & Maſſilienſes oriundi: alterum Hiſpani. ſed Græcum oppidum, in mare expoſitum, totum orbem muri minus quadringentis paſſus patentem habebat: Hiſpanis retractior a mari trium millium paſſuum in circuitu murus erat. Tertium genus Romani coloni a diuo Cæſare poſt deuictos Pompeii liberos adiecti.* Et Plinius veteres & Græcos incolas Phocæenſium ſobolem appellat. Silius quoque Italicus lib. III verſ. 369

Phocaicæ dant Emporiæ, dat Tarraco pubem.

At Strabo lib. III pag. 110 vocat Μασσαλιωτῶν κτίσμα, *opus Maſſilienſium*, quod repetitum a Stephano, qui cum Scylace vrbem non pluraliter, ſed Εμπόριον; & Strabo ac Polybius lib. III Εμπορεῖον vocarunt: Ptolemæus autem, vt Latini Εμπορίαι. Sed facilis in origine conſenſus, quia Maſſilienſes quoque Phocæa oriundi: aut Maſſilienſium ſtudio noua iuuentus fuit ex Phocæa Ioniæ aduecta. Etiam ante aduentum Græcorum videtur oppidum cum *Indicæ* nomine ibidem fuiſſe. Stephanus Byzantinus vrbium enarrator: Ἰνδικὴ πόλις Ἰβηρίας πλησίον Πυρήνης. τὸ ἐθνικὸν Ἰνδικῖται, *Indica vrbs Hiſpaniæ prope Pyrenæum. Gentile Indicitæ.* quod conuenit cum Strabonis Ἰνδικῆται, vt ſuſpicari poſſis *Indigetum* gentem, quam illo nomine ſignificauit Strabo, ab Indica oppido nomen habuiſſe.

CIX.

Rhoda hinc propior Pyrenæis, forte in Rhodi memoriam a Græcis Emporienſibus condita, quam *Ticer* Melæ, *Tichis* Plinii, ex Pyrenæis amnis adluit. Heic Cato cum in prouinciam iret, expoſuit exercitum, vt Liuius lib. XXXIV cap. VIII iter eius deſcripſit. Nunc Roſes nominatur. Incolæ non *Rhodii*, qui inſulares ſunt, ſed *Rhodenſes* dicti. Gruterus Inſcript. pag. 404 num. 4 ex lapide ad Rhodam Hiſpaniæ exſtante:

Q. EGNATVLO Q. F. EQVO PVB. DON. AB
AELIO HADRIANO CAES. NERVAE TRAIA
NI F. RHODENSES OB PLVRIM. LIBERAL.
ET MVLTA IN REMP. S. BENEFAC.
EQVESTR. E MARMORE STATVAM
PRO AEDE MINERVAE
CONSTITVER.

CX.

Tandem *Iuncaria* eſt proxime Pyrenæum, nec Antoninus inter eam ac *Summum Pyrenæum* aliquid interpoſuit. Ibidem *Campus Iuncarius*, qui oppido nomen dedit. Strabo lib. III pag. 110 Ἐμποϱῖται χώϱαν τὴν μεσόγαιαν ἔχουσι τὴν μὲν ἀγαθὴν, τὴν δὲ σπαρταφόρον - - - - καλοῦσι δὲ Ἰουγγάριον πεδίον, *Emporienſes mediterranea habent partim bona, partim iunci feracia. Vocant autem Iuncarium Campum.* Hodie vicus ibi eſt nomen retinens V M. P. a Summo Pyrenæo: ſed alium oportet eſſe a veteri Iuncaria, quia ſecundum Antonini Itinerarium & Tabulam Peutingerianam XVI M. P. ab illo vertice montis aberat, quæ diſtantia cadit potius in oppidum *Figueras* ſiue Ficaria, ſita in extremo Iuncarii campi meridiano, ſicut vicus eius nominis in campi borea extremitate, eo loco fere, quo eſt *Deciana* Ptolemæi & Peutingerianæ. Antoninus ab Iuncaria Barcinonem verſus ponit *Cinnianam* ignotam, deinde *Aquas Voconias*, hodie Caldes de Malauella.

CXI.

Hæc de maritima ora, e qua in mediterraneam ingrediemur, ſi prius de *Pompeii Tropæis* aliquid adiecerimus. Lapidea monimenta erant victoriæ e bello Sertoriano, vere limes Hiſpaniæ atque Galliæ. Strabo lib. IV ſub initium de Narbonenſi: Ἐντεῦθεν ἡ παραλία παρατείνει μέχρι τοῦ ἱεροῦ τῆς Πυρηναίας Ἀφροδίτης. καὶ τοῦτο δ' ἐστὶν ὅριον ταύτης τε τῆς ὑπαρχίας καὶ τῆς Ἰβηρικῆς. ἔνιοι δὲ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐστὶ τὰ Πομπηΐου τρόπαια, ὅριον Ἰβηρίας ἀποφαίνουσι καὶ τῆς Κελτικῆς. *Hinc ora maritima protenditur vsque ad templum Veneris Pyrenææ, limitem huius prouinciæ atque Hiſpaniæ. Quidam vero eum locum, in quo Pompeii Tropæa ſunt, Hiſpaniæ atque Galliæ terminum dicunt.* Idem lib. III non τρόπαια, vt hoc loco, ſed bis terue ἀναθήματα τοῦ Πομπηΐου, a fixis ibi ſpoliis & honorariis appellat. In via publica fuerunt, vt ab omnibus conſpicerentur, qui iter per Pyrenen facerent. Strabo lib. III pag. 110, quum de Iuncario campo dixiſſet: *Quidam*, inquit, *extrema Pyrenes accolunt* μέχρι τῶν ἀναθημάτων τοῦ Πομπηΐου, δι' ὧν βαδίζουσιν εἰς τὴν ἔξω καλουμένην Ἰβηρίαν ἐκ τῆς Ἰταλίας, καὶ μάλιστα τὴν Βαιτικήν. αὕτη δ' ἡ ὁδὸς ποτὲ μὲν πλησιάζει τῇ θαλάττῃ, ποτὲ δ' ἀφέστηκε, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς πρὸς ἑσπέραν μέρεσι, *vsque ad Tropæa Pompeii: per quæ iter eſt ex Italia in vlteriorem Hiſpaniam, maxime Bæticam. Hoc iter aliquando appropinquat mari, aliquando recedit, maxime in occiduis partibus.* Ex quibus intelligitur ad vtrumque viæ latus tropæa fuiſſe erecta, vt per media tranſiretur. Eorum etiam meminit Salluſtius apud Seruium in Aeneid. XI verſ. 6 de Pompeio dicens: *Deuictis Hiſpanis tropæa in Pyrenæis iugis conſtituit.* Plinius lib. III cap. III *Pompeius Magnus tropæis ſuis, quæ ſtatuebat in Pyrenæo,* DCCCLXXVI *oppida ab Alpibus ad fines Hiſpaniæ vlterioris in ditionem a ſe redacta teſtatus eſt.* Quod repetitum eſt lib. VII cap. XXVI.

CXII.

Poſt Indigetes in mediterraneis ſunt *Auſetani* Plinii. Pars illorum *Caſtellani*. Duæ hæ gentes cingunt Cerretanos ex parte occidentali. Diverſi hi ab *Auſetanis* Liuii, qui ad Iberum erant. Caſtellanorum a Ptole-

mæo

mæo quatuor oppida recenſentur, in quibus *Baſi* deletum eſt; *Engoſa* ſiue *Egoſa* videtur eſſe Camprodon, id eſt Campus rotundus : *Bedeſa* corruptum in Badeſa, hodie S. Ioannes de las Badeſas. *Beſendunum* vero, ſiue *Beſeldunum* eſt Beſalu ad flumen *Clodianum*. Plinii autem *Auſetani* ſunt *Authetani* Ptolemæi, quorum oppida fuerunt *Auſa*, vnde nomen *Auſetanorum*; medio æuo *Auſona* epiſcopalis, nunc Vicus Auſonenſis (Vic de Oſona, vulgo *Vich*, inter Gerundam & Manreſam) a Ludouico Pio poſt euerſionem Saracenicam mediocriter reſtitutus. Altera vrbs Ptolemæi eſt *Gerunda* ad *Sambrocam* fluuium, hodie Girona: vnde Plinii *Gerundenſes*, veterum Latinorum in conuentu Tarraconenſi : & C. MARIO - - - GERVNDENSI in Tarraconenſi lapide. Non amplam fuiſſe Prudentii verſus oſtendit Periſteph. hymno IV num. 29

Parua Felicis decus exhibet
Artubus ſanctis locuples Gerunda.

CXIII.

Tertia vrbs Auſetanorum apud Ptolemæum *Bæcula* Βαικύλα, vnde *Bæculonenſes* Plinii, in ſtipendiariis ſcripti, ideoque diſtinguendi a Bætulonenſibus, qui ciuium erant Romanorum in eadem prouincia, in maritima ora Laletaniæ, de quibus paullo ante diximus. *Aquæ* quoque *Calidæ*, ὕδατα θερμὰ Ptolemæi in his mediterraneis, ſunt ipſæ *Aquæ Voconiæ* Antonini : hodie Bagnolas, inter Gerundam ab auſtro & Clodianum flumen a ſeptemtrione. *Geſſorienſes* Plinii etiam ad Auſetanos pertinuiſſe vero non abſimile eſt.

CXIV.

Cum Auſetanis apud Plinium lib. III cap. III coniunguntur *Itani* & *Lacetani* : illi obſcuri, & ab Harduino expuncti, tamquam vane repetiti ex ſuperiore vocabulo; cuius conſilii ſui rationem reddit Emendatione XX; hi nobiliores, & ab Liuio etiam memorati lib. XXI cap. LX, qui ſitum non obſcure ſignificauit. *Quum*, inquit, *ab oſtio Rhodani profectus, Pyrenæosque montes circumuectus* [Scipio] *Emporiis appuliſſet claſſem, expoſito ibi exercitu orſus a Lacetanis omnem oram vsque ad Iberum flumen partim renouandis ſocietatibus, partim nouis inſtituendis Romanæ ditionis fecit.* Hi ſunt Ptolemæi *Iaccetani*, a cognominibus Strabonis, de quibus ſupra in Vaſconia actum eſt, diſtincti. Oppida Ptolemæi in Lacetania, ſiue illius Iaccetania, de quibus coniici poteſt, ſunt *Liſſa*, exciſa prope Manreſam : *Vdura*, quæ videtur Cordona eſſe : *Setelſis*, forte Solſona : *Telobis* in ripa Rubricati vlteriore, nunc Martorellum : *Bacaſis*, hodie Manreſa. *Sciſſum* autem Liuii lib. XXI cap. XX, ſiue *Ciſſum* potius, quia Polybii Κίσσα eſt lib. III cap. LXXVI, vbi primum Carthaginienſes a Scipione ſuperati ſunt; putatur eſſe Guiſſona. Quæ omnia laudatiſſimus Petrus de Marca lib. II cap. XXIII latius perſequutus eſt.

CXV.

Amnis *Sicoris*, nunc Segre diuidit *Ilergetes*, celebrem populum, a Lacetanis. Thucydides, quum ineunte lib. VI Sicanos Siciliæ ἀπὸ τȣ̃ Σικανȣ̃

 ποτα-

ποταμοῦ τοῦ ἐν Ἰβηρίᾳ, a *Sicano fluuio Hiſpaniæ* deducit, haud dubie hunc *Sicorim* in animo habuit. Is nobilior ciuili bello factus per caſtra Cæſaris & legatorum Pompeii, quæ circa illum erant. Lucanus principio libri IV

Colle tumet modico, lenique excreuit in altum
Pingue ſolum tumulo: ſuper hunc fundata vetuſta
Surgit Ilerda manu: placidis prælabitur vndis
Heſperios inter Sicoris non vltimus amnes,
Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu,
Hibernas paſſurus aquas.

CXVI.

E quibus ſimul *Ilerdæ* ſitum, principis vrbis Ilergetum, cognoſcimus. Municipium fuit, quod nummus Auguſti probat, MVN. ILERDA inſcriptus. Plinius vero inter populos ciuium Romanorum recenſet. In lapide apud Gruterum pag. 407 num. 6. ILERDENSES. Infelix ciuitas pleriſque bellis vtpote in aditu hoſtium ex Galliis irrumpentium opportuno loco poſita: ſæpe oppugnata, capta: aliquando etiam a Germanis ſub Gallieno euerſa, quod de illa Paullinus refert Carm. X ad Auſonium verſ. 222

- - - - *Et deſerta tuo legis oppida verſu,*
- - - - - - *collemque iacentis Ilerdæ.*

quale fatum Tarraconis etiam eodem tempore fuiſſe Eutropius lib. IX cap. VI, & ſignificantius metaphraſtes eius Pæanius verbo κατασκάψαι adnotauit. Inſtaurata, nunc Lerida vocatur. Ad populum inde redimus, qui *Ilergetes* & *Ilergetæ*, Ptolemæo Ἰλέργητες vocantur. Inſcriptio antiqua apud Gruterum pag. 519 num. 9. VICTORIS CONTRA ILERGITAS. Aliud eorum oppidum *Octogeſa* fuit, quod ita Cæſar Civ. B. lib. I cap. LXI deſcribit: *Toto flumine Ibero naues conquirere, & Octogeſam adduci iubet. Id erat oppidum poſitum ad Iberum, milliaque paſſuum a caſtris* [ad Ilerdam] *aberat* XX. Eo loco hodie Mequinenſa eſt, ad confluentem Sicoris & Iberi. Medio æuo Octogeſa corrupte *Ictoſa* dicta, vt in Notitia Epiſcopatuum ſub Gothis eſt. *Gallica Flauia*, Ptolemæi, videtur plurimis eſſe Fragua, ad *Cingam* fluuium, (qui Sicori prope confluentem miſcetur) ex eodem ciuili bello notum. Cæſar dicto lib. I cap. XLVIII *Caſtra quum eſſent inter flumina duo, Sicorim & Cingam, ſpatio millium* XXX, *neutrum horum tranſiri poterat, neceſſarioque omnes his anguſtiis continebantur.* Lucanus lib. IV verſ. 20

- - - - - - *camposque coercet*
Cinga rapax.

Præterea in Sicorim, ante Cingam, duo flumina infunduntur, ambo *Nucariæ* nomine, cognominibus diſtincta. Orientalior *Nucaria Palliarenſis*, vulgo Noguera Pallereſa: occidentalior *Nucaria Ripacurtia*, vulgo Noguerra Ribagorçana. Curſus vtriusque a ſeptemtrione in auſtrum, æquali inter ſe diſtantia.

CXVII.

Inter Sicorim & Nucariam *Ieſona* ſiue Ieſſona, vel *Aeſona* fuit, quo loco multi Romanis litteris inſcripti lapides inueniuntur; in quorum vno eſt

FVL-

FVLVIO FILIO F. RESTITVTI
FILIO CATVLAE P. AESONENSI,

quod illuſtris vir P. de Marca interpretatur, *patria Aeſonenſi.* Nec minus antiquitatis ſtudio clarus Iacobus Sponius Miſcell. Erud. Antiq. pag. 188 hanc inſcriptionem Romæ repertam adiecit

IESSONIA CN. F
PROCVLA
EX HISPANIA CITERIORE
IESSONENSIS ANN
XXIII H. S. E.
IVLIVS NATALIS VXORI
OPTIMAE DE SE MERITAE.

CXVIII.

Ilergetes latius ſe diffuderunt, & in ipſam *Veſcitaniam*, vbi originis eorum erat *Oſca*, antiqua vrbs & diues. Quo Liuii *Oſcenſe argentum* lib. XXXIV cap. XI, in triumpho M. Heluii prælatum, referunt. In nummis Tiberii & Germanici v. v. OSCA, quod in aliis Auguſti & eiusdem Tiberii ſic plenius expreſſum eſt, VRBS VIC. OSCA D D, *Vrbs Victrix Oſca, decreto decurionum.* Plinius in Cæſarauguſtano conuentu: *Oſcenſes regionis Veſcitaniæ.* Etenim Ilergetum diuerſæ regiones erant, & vt *Ilerdenſes, Surdaonum* ibidem dicuntur, ita *Oſcenſes Veſcitaniæ.* Plutarchus in Sertorio pag. 575 πόλιν μεγάλην vocat, *vrbem magnam*, in qua Sertorius ludum Ἑλληνικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν μαθημάτων, *Græcarum Romanarumque litterarum* inſtituit, quibus nobilium pueri imbuerentur, quod præſtat ad hanc vrbem Ilergetum referre, quam cum Mariana ad obſcuriſſimam quamdam Bæticæ. Hodie *Hueſca* eſt, non minus clara ciuitas. Hanc doctiſſimi viri in Velleii lib. II cap. XXX pro *Etoſca* legunt, & Oſcæ oppreſſum Sertorium volunt, inuito, quem adhuc ducem ſequuti ſumus, Petro de Marca, cui Velleii Etoſca, locus cædis Sertorianæ, eſt Strabonis *Ileoſca*, Ilerdæ vicina, quam ipſe eadem pag. 111 ab *Oſca* diſtinguit: & ſicut acute Puteanus prauatum ἐτελεύτα νόσῳ, emendat ἐν Ὄσκῃ, ita hic ἐν Ἰλεόσκῃ mauult ſubrogari. Nihil definimus in tanta diſſenſione, quum vtrimque rationes ſint minime pœnitendæ.

CXIX.

De *Celſa* non minor lis eſt, quam Strabo ad Iberum locat, lapideo ibi ponte coniunctum: Ptolemæus ad radices Pyrenæi, procul ab Ibero remouet. Vnde quidam duas *Celſas* citra Iberum fuiſſe exiſtimant; alii deferentes Ptolemæum, vt ſæpe falſum in Hiſpania, vnam & Ibero appoſitam Strabonis *Celſam* agnoſcunt, quorum certior vtique ſententia eſt, quia alterius nulla veſtigia ſuperſunt, neque ex hiſtoricis monimentis vlla vetera oſtendi poſſunt; hæc, iuxta Iberum ſita, in Xelſa nomen priſcum nemine contradicente tuetur. Hinc ergo nummos vindicari videmus Auguſti & Tiberii C. V. I. CELSA ſignatos, id eſt, *Colonia Victrix Iulia Celſa:* & alium Hadriani, COL. V. IVL. C. quem Triſtanus Calaguri dat; Harduinus itidem

dem Celſæ, quod de Calaguritana colonia nihil apud antiquos ſcriptores inueniatur, Pliniusque, qui pro illo ſtare videbatur, leui interpunctione ſit caſtigandus; *Cæſaraugusta - - - - recipit populos* c l i i. *Ex his ciuium Romanorum Belitanos,* [Bilbilitanos;] *Celſenſes ex colonia: Calaguritanos, qui Naſcici cognominantur: Ilerdenſes, Surdaonum gentis, iuxta quos Sicoris fluuius: Oſcenſis regionis Veſcitaniæ.*

CXX

Præterea Ptolemæus in Ilergetibus ſcribit *Bergidum* & *Berguſiam.* Hoc, *Bergium*, inter Oſcam ponit & Naſcicam Calagurim: quod quibusdam videtur *Vergium* eſſe, ſupra in Lacetanis ex Liuii lib. x x x i v cap. x x i expoſitum, nomine ſane non abludente, forſan autem minus ferente ſitu. In Ripa Curtia videtur fuiſſe, aliis quidem Benauarri, aliis Rota, aut aliud inter Balbaſtro & Vrgelam ſitum oppidum. Mentio eſt etiam in antiqua inſcriptione apud Gruterum pag. 478

C. VALESIO ALBINO
FLAMINI E BERGIDO.

Berguſia denominat *Berguſios*, gentem Polybio, Liuio, & Stephano commemoratam. Situm Stephanus oſtendit: Βαργούσιοι ἔθνος δυτικὸν πρὸς τῷ Ἴβηρι ποταμῷ: *Barguſii gens occidentalis ad Iberum fluuium.* nempe cis fluuium, aut ad ſiniſtram eius ripam, quia Polybius de Hannibalis profectione in Italiam lib. i i i cap. x x x i v dicit, traiecto amne Ibero Ilergetes & Barguſios ſubegiſſe. Eadem Liuius lib. x x i cap. x x i i i, *Iberum copias traiecit, - - - - Ilergetes inde, Barguſiosque, & Auſetanos ſubegit.* Horum ergo finitimos veriſimile eſt fuiſſe. Quorum quod nulla poſthæc eſt mentio facta, caputque Berguſiam in Ilergetibus ſcripſit Ptolemæus; videntur cum Ilergetibus vicinis ſuis coaluiſſe. Berguſiæ, dicit P. de Marca, nullum oppidorum, quæ ſuperſunt, reſpondere quam Balbaſtro: & *Burtinæ* eiusdem Ptolemæi ac Antonini, quam, Suritæ iudicio, Almuderar. etenim x i i m. p. *Bortina* ab Oſca eſt, itinere a Cæſarauguſta Tarraconem. Vt vero diuerſis locis Turdetani, & Celtici & Baſtitani habitarunt: ita etiam *Barguſii* quidam trans Iberum ad mare videntur coluiſſe, quos Romani legati, Carthagine regreſſi, primum adierunt. Liuius lib. x x i cap. x i x *Legati Romani ab Carthagine, ſicut his Romæ imperatum erat, in Hiſpaniam, vt adirent ciuitates, & in ſocietatem pellicerent, aut auerterent a Pœnis, traiecerunt. Ad Barguſios primum venerunt, a quibus benigne excepti, quia tædebat imperii Punici, multos trans Iberum populos ob cupidinem nouæ fortunæ erexerunt.* Quo autem loco, aut cui populo intermixti fuerint, noſtrum non eſt definire.

CXXI.

Alii a Barguſiis *Bergiſtani*, ſiue *Bergitani*, itidem cis Iberum populus, fuerunt, ab tergo videlicet Lacetanorum, ſiue in ortum ſolis ab illis habitantes. Liuius lib. x x x i v cap. x v i *Bergiſtanorum ciuitatis ſeptem caſtella defecerunt.* Ciuitatis, id eſt ſocietatis, reipublicæ. Vir eminens, quem toties laudauimus lib. i i de Marca Hiſp. cap. x x i i i ſect. 8 ita ſedem illorum deſcribit: *Lacetanos Bergitanis ad orientem: Auſetanis & Sueſſetanis ad meridi-*

ridiem & occidentem; Ilergetibus ad occidentem & ſeptemtrionem concludemus. Et ſectione 7, *Ad montes Bergitanos eſt Vergium.* Vergium, inquam, de quo ſupra actum ex Liuio eſt.

CXXII.

Sic omnibus perluſtratis, quæ Ilergetum fuerunt; tandem ad id, quod præcipuum in iis, inueſtigandum accedimus. Oppidum illud *Athanagia* eſt, caput gentis, Liuio auctore lib. XXI cap. LXI. *Excito*, inquit, *Scipione hibernis*, [Asdrubal] *toto ois Iberum rurſus cedit agro. Scipio relictam ab auctore defectionis* [Asdrubale] *Ilergetum gentem, quum infeſto exercitu inuaſiſſet, compulſis omnibus Athanagiam, vrbem, quæ caput eius populi erat, circumſedit.* Vbi vero locorum fuit, in tam late patente populo? ſuperatne an euerſa eſt? Scipio ſane non deleuit, ſed in fidem recepit deditione. Taraphæ Tarraga videtur eſſe: pluribus Manreſa. Sed hæc in Lacetanis ſita, non in Ilergetibus. Aliorum miſſis opinionibus, Petro de Marca, ſummi iudicii viro, accedimus, qui lib. II de Marca Hiſp. cap. XXVI rationibus omnibus circumſpectis, quod nulla alia vrbs occurrit, quæ ob ſitus firmitatem, & ſui amplitudinem, ſolique præſtantiam caput Ilergetum dici potuerit, præter Ilerdam; ipſam hanc putat aliquando *Athanagiam* vocatam fuiſſe. Nomen Græcæ originis eſt, & quaſi *Athanaſiam*, id eſt, æternam vrbem ſignificat. A Græcis ergo oportet impoſitum, aut priſco *Ilerdæ* nomini eſſe ſuperadditum.

CXXIII.

Supra de *Sicano* fluuio, qui Sicoris ſit, & de Sicanis ex Hiſpania in Siciliam delatis ex Thucydidis lib. VI ineunte prædiximus. Cauſſam migrationis Dionyſius Halicarnaſſeus aperit lib. I pag. 17 de Sicilia: Κατεῖχον αὐτὴν Σικανοὶ, γένος Ἰβηρικὸν, ὀ πολὺ πρότερον συνοικισάμενοι, Λίγυας φεύγοντες, *Sicani eam* [inſulam] *tenebant, gens Hiſpanica, quæ pulſa ab Liguribus, paullo ante ibi habitare cœperat.* Hi vero Ligures non tam in Italia erant, quam trans Alpes in Gallia, *Salyes* dicti, & Maſſilienſibus Græcis permixti. Strabo lib. IV pag. 140 Καλοῦσι τοὺς Σάλυας οἱ μὲν παλαιοὶ τῶν Ἑλλήνων Λίγυας, καὶ τὴν χώραν, ἣν ἔχουσι, οἱ Μασσαλιῶται, Λιγυστικὴν, *Salyas veteres Græci appellant Ligures, & regionem, quam Maſſilienſes tenent, Liguſticam.* Et gens illa Ligurum οἰκεῖ ἀναμὶξ τοῖς Ἕλλησι, *habitat permiſta Græcis.* Hinc Græcum nomen *Athanagiæ* a Liguribus in Hiſpania: quo poſtea depoſito, vetus *Ilerdæ* rurſus receptum fuit.

CXXIV.

Ad Pyrenæum rurſus & limitem Gallicanum procedimus. De Bergiſtanis hactenus, qui a tergo erant Lacetanorum. *Lacetania* autem (ſic bene Sigonius emendat) *ſubiecta Pyreneis montibus eſt*, cenſente Liuio lib. XXI cap. XXIII. Et apud Salluſtium epiſtola Pompeii, loco quem ſupra attigimus, vbi vulgo *Laletaniam* legunt, Sigonius & alii Lacetaniam hoc modo ſubſtituunt: *Recepi Galliam, Pyrenæum, Lacetaniam*, videlicet regiones ſe proxime contingentes. Ab horum tergo *Bergiſtani* erant, ad quorum fines amnis *Clodianus* oritur, qui inter Emporias & Rhodam in mare decur-

rit, nunc Fluuià Hiſpanis dictus. Mela lib. II cap. VI *Deinde Ticer flumen ad Rhodam: Clodianum ad Emporias.* Quod probat & clarius proponit Ptolemæus in Indigetum deſcriptione hoc ordine ſeruato:

Εμπορίαι	*Emporiæ.*
Κλωδιανȣ̃ ποτ. ἐκϐολαὶ	*Clodiani fl. oſtia.*
Ρωδὴ πόλις (ed. Ρωδιπολις)	*Rhoda ciuitas.*
Μεθ' ἣν τὸ εἰρημένον Αφροδισιον ἱερόν.	*Poſt quam Veneris templum.*

Hoc eſt *Veneris templum* in promontorio, quod Galliam ab Hiſpania diiungit, aliquando ſimpliciter *Venus Pyrenæa* appellatum. Plinius lib. III cap. III *Flumen Tichis: ab eo Pyrenæa Venus in latere promontorii altero,* XI M. Sic P. de Marca emendat: vulgo lectum XL M paſſuum, quod nimis longum interuallum eſt. In ſiniſtro promontorii latere in Galliam vergente fuiſſe illud templum, ex Plinii verbis non obſcure coniicitur. *Tichis* amnis autem eidem eſt, qui Rhodam veterem præterfluebat. Strabo itidem hunc Galliæ terminum ponit poſt principium libri quarti: Εντεῦθεν ἡ παραλία παρατείνει μέχρι τȣ̃ ἱερȣ̃ τῆς Πυρηναίας Αφροδίτης. καὶ τȣ̃το δ' ἐςὶν ὅριον ταύτης τε ὑπαρχίας καὶ τῆς Ιϐηρικῆς. *Hinc* [a Varo flumine] *ora maritima* [Galliæ Narbonenſis] *protenditur vſque ad templum Veneris Pyrenææ, quod limes eſt huius prouinciæ atque Hiſpaniæ.* Mons etiam poſt paullo pag. 125 vocatur τὸ Αφροδίσιον, τὸ τῆς Πυρήνης ἄκρον, *Aphrodiſium, quod eſt Pyrenæ promontorium.* Male hoc quidem cum *Portu Veneris*, qui inde retractior in ſeptemtrionem eſt, confundunt. Pomponius Mela lib. II cap. V. extremo: *Colonia Ruſcino, vicus Eliberri magnæ quondam vrbis, & magnarum opum tenue veſtigium. Tum inter Pyrenæi promontoria Portus Veneris inſignis fano, & Ceruaria locus finis Galliæ.* Portus Veneris eſt poſt Caucoliberum, auſtrum verſus, in Gallia incluſus duobus paruis promontoriis: vltra Ceruariam vero ex Gallia proficiſcenti promontorium maius eſt, ex Pyrenæis procurrens, veteribus *Aphrodiſium* a Veneris templo, quod habebat, dictum, nunc *Crucianum*, ſiue Capo de Creus. Huius promontorii vertex, non ille portus, limitem Hiſpaniæ conſtituit, vt Ceruaria vltima Galliarum ſit: ſicut ex altera Pyrenæi parte ad Oceanum nunc fluuius Vidaſſo eſt, non memoratus ab antiquis, quibus finis Hiſpaniæ, vt apud Ptolemæum eſt, in Vaſconum promontorio *Oeaſo* ſiue *Oiarſo*, iuxta oppidum eiusdem nominis: initium Galliæ Aturii fluuii oſtia fuerunt, quo tempore Vidaſſo, vtpote ex boreali latere ſummi Pyrenæi ortus, ſecundum Petrum Marcanum in veteri Aquitania extra antiquæ Hiſpaniæ limitem in mare ſe exonerauit. Vide illius Marcam Hiſpan. lib. I cap. XIV.

CXXV.

Inter hos terminos & promontoria ſub Pyrenæis hinc Vaſcones coluerunt: illinc Indigetes & Lacetani, quibus propius ad montes accedunt, aut intrant verius, & ex parte tranſeunt limitem *Cerretani* ſiue *Ceretani*. Plinius ſæpe dicto cap. III lib. III *Poſt eos* [Laletanos & Indigetes] *quo dicetur ordine, intus recedentes radice Pyrenæi, Auſetani, Lacetani, perque Pyrenæ-*

renæum Cerretani: dein Vaſcones. Ibidem in Tarraconenſi conuentu, illorum duo genera facit. *Cerretani*, inquit, *qui Iuliani cognominantur, & qui Auguſtani.* Iuliani ab ortu *Iulia Libyca*, quam ſolam Ptolemæus in ſuis Cerrœtanis (ſic ſcripſit cum diphthongo) memorauit. An vero Auguſtani pariter ab vrbe *Auguſta* nominantur? Ita cenſet Harduinus, ſed quænam illa fuerit, non exponit. Nihil de ea geographi, &, vt diximus, Ptolemæo ſola Iulia in Cerretanis eſt: Strabo Iulianos non attingit, ſolis Auguſtanis contentus, ſine tamen nomine. Dicit enim τὰ μέσα περιέχει καλῶς οἰκεῖσθαι δυναμένους αὐλῶνας. ἔχουσι δ' αὐτοὺς Κερρητανοί, τὸ πλέον τοῦ Ἰβηρικοῦ φύλου. *Media* [Pyrenæi] *conualles continent habitationibus opportunas. Tenent illas Cerretani maiori ex parte, Hiſpanicæ gentis.* Nullius oppidi mentionem facit: vnius *Iuliæ Liuiæ* Ptolemæus, quæ nunc exiguus locus ad Sicorim fontibus propinquum: at in vicino trans flumen vrbs recens enata *Podium Ceretanum* dictum, vulgo *Puigcerda.* Vt ergo vtrumque cognomen eluceat manifeſtius, ex Marca Hiſpanica laudatiſſimi Archiepiſcopi pauca excerpemus. *Ceretani*, inquit lib. I cap. XII *comprehendebant frequentiſſimas valles tum comitatus hodierni Ceritaniæ, tum etiam Vrgellenſis, Palliarenſis, & Ripacurcienſis, vsque ad Sobrarbium & Aynſam oppida, Iaccæ contermina. Veteres Ceretani, qui Iuliani dicti, non adeo late patebant; Auguſtanorum adiectio prouinciam fecit ampliorem. - - - Iuliani ſunt veteres Ceretani, qui Latii iure potiebantur. Iſtud vero videntur adſequuti beneficio Iulii Cæſaris. vnde eorum oppidum Iulia Liuia dictum. Illis aliquot populos vicinos adiunxit Auguſtus vsque ad limites Vaſconum, quo Ceretaniam faceret ampliorem. Solemne enim erat huic principi, vt obſeruat Dio Caſſius, eas prouincias ſua auctoritate augere & amplificare, quæ contractiores illi videbantur, eisque vicinos populos adiiciebat, qui in vnum corpus coaleſcerent.* Et poſt paullo ſectione III, *Iuxta genuinum Strabonis ſenſum Ceretani, qui ex inſtituto Auguſti valles omnes complectebantur, expanſas vsque ad Vaſconum limites, maiore ſui parte inter Hiſpanas gentes accenſebantur. Quod manifeſte ſignificat, partem ſuperiorem Ceretanorum, vbi eſt Liuia & Podium Ceretanum cum vicinis pagis, id eſt integrum fere comitatum Cerdaniæ ad Gallos pertinere.* Et ſectione IV, *Ptolemæus, omiſſo inſtituto Auguſti, ſolos Cerêtanos Iulianos deſcripſit, recenſens Auguſtanos inter Ilergetes; docetque Ceretanorum caput eſſe Iuliam Libycam. Rectius ſcribitur* LIBIA *ſiue* LIVIA, *de qua ita Iulianus Toletanus in expeditione Wambæ regis:* CASTRVM LYBIAE, QVOD EST CIRRITANIAE CAPVT. Silius etiam Italicus huius gentis meminit lib. III verſ. 357

Nec Cerretani, quondam Tirynthia caſtra.

Scilicet Herculem hac tranſiiſſe, & montibus nomen a Pyrene, regis Bebrycum filia, quam amauerat, dediſſe, fabulatur: alias de termino, quem montes faciant, recte iudicauit verſ. 417

Pyrene celſa nimboſi verticis arce
Diuiſos Celtis late proſpectat Iberos:

qui montes quod ab Oceano ad mediterraneum mare pertingunt; idcirco Auſonius epiſt. XXIV ad Paullinum verſ. 69 dixit

- - - bimaris iuga ninguida Pyrenæi,

quæ iuxta vtrumque mare anguſtam viam tranſeuntibus præbent, ideoque *clauſtra* ab Oroſio lib. VII cap. XL, & *clauſuræ* Lege IV Cod. de Offic. mag. officior. & Lege II de Offic. præf. præt. per Afric. ſect. 4 vocantur, quæ nomina ad medii æui geographiam potius, quam ad hanc noſtram pertinent. Altera via iuxta internum mare, vtebantur Romani, & ante hos Hannibal vſus fuerat: altera, Aquitanica, poſteriores barbaros & Francos ex Aquitania in Hiſpaniæ ſuperiores partes irrupiſſe, alibi ſubnotabimus.

SECTIO IV

INSVLAE HISPANICAE.

CXXVI.

In Oceano extra columnas eſt parua, ſed celebratisſimæ famæ inſula *Gades*, pluratiuo numero, etiam ſingulariter *Gadis* apud Liuium lib. IV extremo, appellata, de cuius nomine, & origine, & incrementis aliquid ſupra diximus pag. 70, quia ita propinqua continenti eſt, vt cum ea cohærere videatur. Quæ reſtant dicenda de illa, breuisſime adiiciemus. Nominibus inſulæ addimus antiquum, quod ante deductam Tyriorum coloniam fuit, a Feſto Auieno Deſcript. Orb. verſ. 610 ſeqq. memoratum:

Gadir prima fretum ſolida ſupereminet arce
Attollitque caput geminis inſerta columnis.
Hæc Cotinuſſa prius fuerat ſub nomine priſco,
Tarteſſumque dehinc Tyrii dixere coloni.
Barbara quin etiam Gades hanc lingua frequentat,
Pœnus quippe locum Gadir vocat vndique ſeptum
Aggere præducto.

Eadem fere Plinius tradit lib. IV extremo: *Maiorem* [inſulam Gades reſpectu Erythiæ] *Timæus Continuſſam apud eos vocatam ait: noſtri Tarteſſon appellant: Pœni Gadir, ita Punica lingua ſepem ſignificante.* Inſula non multo longior eſt centum ſtadiis ſecundum Strabonem: latitudine autem admodum anguſta, III fortaſſe M. P. vt ex Polybio Plinius refert, in cuius occidua parte *Gades* ſitæ, vrbs frequentisſima, nec vero multi eam habitare videbantur, *διὰ τὸ πάντας θαλαττεύειν τὸ πλέον, quia omnes plerumque in mari mercaturam exercebant.* Equites ſua ætate quingentos habuiſſe Strabo, cuius & ſuperiora ſunt, lib. III p. 116 notauit, quot nullius, vel Italicæ vrbis cenſi ſunt, præter Patauinam. In ortum ab vrbe XII M. P. templum Herculis aberat, tanto ſcilicet interuallo, vt milliariorum numero labores Herculis ſignificati fuerint, itidem Strabone obſeruante pag. 117, quamuis is paullo longius illud ſpatium eſſe iudicet. Templum Herculis, quo Tyrios conditores ſuos Gaditani ſunt imitati, ſummæ ſemper religionis fuit, vt Romani etiam voti cauſſa adirent, tradente Diodoro Siculo lib. V cap. XX, quod de Hannibale etiam memorauit Liuius lib. XXI cap. XXI. Plura de templo illo Silius lib. III ſub initium.

CVII.

Digitized by Google

CXXVII.

Inſula *Erythia*, Ἐρύθεια, quam proximam veteres adiungunt Gadibus,* vel demerſa eſt, vel in ſcopulis quærenda, vel pars eſt ipſarum Gadium, ** neque hodie eius formæ aliqua, vti deſcripta eſt, fertur ſupereſſe. Hanc fabuloſum Geryonem inhabitaſſe poetæ fingunt. Heſiodus Theogon. v. 289,

Γηρυονῆα
Τὸν μὲν ἄρ' ἐξενάριξε βίη Ἡρακληείη
Βουσὶ παρ' εἰλιπόδεσσι, περιῤῥύτῳ εἰν Ἐρυθείῃ,

Geryonem quem armis exuit vis Herculana boues apud flexipedes in inſula Erythea. Euſtathius vero ad Dionyſii verſ. 558 Geryonis Erythiam vbi in Atlantico mari reponat, plane dubius & incertus eſt.

CXXVIII.

Nec minus obſcura res eſt *Caſſiteridum* inſularum, quas decem numero Strabo & Ptolemæus in occidentali Oceano poſt Nerium ſiue Artabrum promontorium Hiſpaniæ opponunt. Quod plumbo & ſtanno abundare ſcribuntur, in ſuſpicionem venerunt, qui Britannicas inſulas minores (Sörlinges vocant) per errorem huc forſan retractas eſſe opinentur. Alii mitius de tantis geographis cenſent, freti conſenſu plurium, Melæ lib. III cap. VI, Plinii lib. IV cap. XXII & lib. VII cap. LVI, & in primis Diodori Siculi, qui lib. V cap. XXXVIII clariſſime ait: ὑπεράνω τῆς τῶν Λυσιτανῶν χώρας ἐςὶ μέταλλα πολλὰ τοῦ Κασσιτέρου, κατὰ τὰς προκειμένας τῆς Ἰβηρίας ἐν τῷ Ὠκεανῷ νήσους τὰς ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος Κασσιτερίδας ὠνομασμένας, *Supra Luſitanorum provinciam multum ſtannei eſt metalli, in inſulis videlicet Oceano obiacentibus, quas idcirco Caſſiterides nuncupant.* Malunt ergo incultas inſulas cum ſcopulis quidam conquirere, vt numerum ſuppleant. non tamen ſtanni tantam copiam inueniunt, quantam inde exportatam fuiſſe veteres prodiderunt. Dionyſius periegeta verſ. 62 locat

ὑπ' ἄκρην
Ἱερήν, ἣν ἐνέπουσι κάρην ἔμεν Εὐρωπείης
Νήσους. θ' ἑσπερίδας, τόθι κασσιτέροιο γενέθλη

ſub promontorio ſacro, quod dicunt caput Europæ eſſe, inſulas occidentales, vbi ſtannum gignitur. Adeo incerti veteres ſunt, ex qua plaga Hiſpaniæ ſuas Caſſiterides apponant. Ingenue ergo & caute Herodotus lib. III cap. CXV, οὔτε νήσους οἶδα Κασσιτερίδας ἐούσας, ἐκ τῶν ὁ κασσίτερος ἡμῖν φοιτᾷ, *Neque ego inſulas noui Caſſiterides, vnde ſtagnum nobis venit:* quæ circa Hiſpaniam nullæ ſunt.

Q 3 CXXIX.

* Variant veteres, Apollodorus Bibl. I. c. 6. §. 1. Οὗτος δὲ καὶ τὰς Ἡλίου βόας ἐξ Ἐρυθίας ἤλασε, *Halcyoneus etiam ſolis boues ex Erythia abegit.* Id. libr. II. c. 5. ſ. 10. p. 114. Δέκατον δὲ ἐτάγη ἆθλον τὰς Γηρυόνου βοῦς ἐξ Ἐρυθείας κομίζειν. Ἐρύθεια δὲ ἦν Ὠκεανοῦ πλησίον κειμένη νῆσος, ἣ νῦν Γάδειρα καλεῖται. *Decimum ei certamen ſtatutum eſt, ut Geryonis boues ex Erythia adduceret. Erythia autem eſt inſula Oceano propinqua, quæ nunc Gades appellatur.* Herodotus IV. c. 8. τὴν Ἕλληνες λέγουσι Ἐρύθειαν νῆσον, τὴν πρὸς Γηδείροισι τοῖσι ἔξω Ἡρακλήιων στηλέων ἐπὶ τῷ Ὠκεανῷ *Quam Græci dicunt inſulam Erythiam, quæ iacet ad Gades vltra columnas Herculis ad Oceanum.*

** Inclinat huc pene narratio Strabonis pag. 221 & 257.

CXXIX.

Ptolemæus addit *θεῶν νήσους δύο*, *duas Deorum inſulas*, quarum numerum, ſi eædem ſunt, auxit Plinius lib. IV cap. XXII extremo. *Ex aduerſo*, inquit, *Celtiberiæ complures ſunt inſulæ, Caſſiterides dictæ Græcis a fertilitate plumbi: & e regione Arrotrebarum* (quod Celticum ſiue Nerium eſt) *promontorii, Deorum ſex, quas aliqui Fortunatas appellauere.* Quod ſi *Fortunatas* intelligit, in Africa lib. IV, quo referre illas ſatius eſt, exponemus.

CXXX.

In mediterraneo mari, e regione Dianii, Strabo pag. 109 *νησίδια* paruas inſulas, *Planeſiam* & *Plumbariam* ponit. Tres vtique Strabo Planaſias ſiue Planeſias tradit, hanc Hiſpanicam, quam præter illum, nemo veterum quantum conſtat, agnoſcit: & Gallicam ante Maſſilienſe litus: & denique Italicam, notiſſimam Romanis, Etruriæ obiacentem. Noſtri chorographi nullas hoc loco inſulas oſtendunt, paullo inferius autem ſiue in auſtrum reductas habent, de S. Pola, infra Lucentum ſiue Alicantam e regione Orcelis: & alias paruas Carthagini Hiſpanicæ obuerſas. Sed ipſe Strabo proxime Carthaginem, id eſt XXIV ſtadiis ab illa, ponit *Inſulam Herculis*, quæ & *Scombraria*, a captis ibi ſcombris, appelletur. Memorabiliores habet *Balearicum mare*, & maiores etiam, *Pityuſas* duas, & totidem *Gymneſias*, quarum illæ his ad occaſum ſunt obiectæ. De vtriſque, quod crebra illarum mentio occurrit, operæ pretium erit diligentius enarrare.

CXXXI.

Pityuſæ duæ ſunt, a pini prouentu Græcis dictæ, quarum maior *Ebuſus*; minor *Ophiuſa* appellatur. Sic Strabo & Ptolemæus. Latini copioſius de illis tradunt. Pomponius Mela lib. II extremo: *Ebuſus e regione promontorii, quod in Sucronenſi ſinu Ferrariam vocant, eodem nomine vrbem habet, frumentis tantum non fecunda, ad alia largior, & omnium animalium, quæ nocent, adeo expers, vt nec ea quidem, quæ de agreſtibus mitia fiunt, aut generet, aut ſi inuecta ſunt ſuſtineat.* Plinius lib. III cap. V extremo: *Inſulæ per hæc maria primæ omnium Pityuſæ a Græcis dictæ, a frutice pineo: nunc Ebuſus vocatur, vtraque ciuitate fœderata, anguſto freto interfluente: patent* XLVI M. *paſſuum: abſunt a Dianio ſeptingentis ſtadiis. Tantumdem a Pityuſis in altum Baleares duæ, & Sucronem verſus Colubraria.* Ex his intelligimus, quæ olim Pityuſæ diuerſis nominibus appellatæ *Ebuſus* & *Ophiuſa* ſunt, poſt vno nomine *Ebuſi* comprehenſas eſſe, vel quod freto diremtæ ſunt exiguo, vel quod minoris, tamquam deſertæ, nulla habita fuit ratio. Strabo enim dicto loco pag. 115, *ἡ δ' Ὀφιοῦσσα ἔρημος, καὶ πολλὴ ἐλάττων· ταύτης πλησίον κειμένη*, *Ophiuſa autem deſerta, & multo minor* [quam Ebuſus] *& huic proxime adiacet.* Et Liuius lib. XXVIII cap. XXXVII *nauibus ad Pityuſam inſulam traiecit*, tamquam vna eſſet, maiorem ſeu præcipuam intelligens. Nos de vtraque diſtincte.

CXXXII.

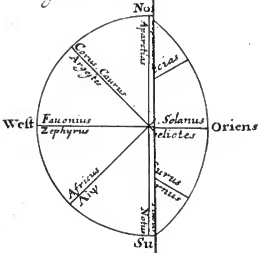
Ebuſus maior Pityuſarum, habuit *πόλιν ὁμώνυμον*, *cognomine oppidum*, vt Strabo & Ptolemæus referunt. Si antiqua monimenta inſpicimus, *Ebuſus*

nomen

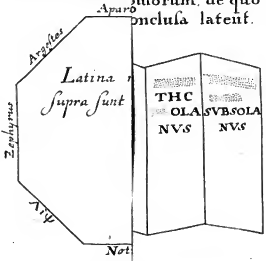
NAZIONALE

Digitized by Google

SCHEMA OCT TORVM
ſecundum Gra

Ichnographia Turris
ventorum nu ulorum, de quo
nclusa latent.

nomen inſulæ, *Ebuſium*, leuiter mutata terminatione, oppidi in ea nomen fuit. Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 277 num. 5 imperatori Caro dicata, ORDO EBVSII: & alia pag. 868 num. II R. P. EBVSII, id eſt, *reſpublica Ebuſii*. Inſula fertilis paſcendo pecori. Feſtus Auienus Deſcript. Orb. verſ. 621

Ac dilecta vago pecori conſurgit Ebuſus.

Fici quoque, & ſi Ludouico Nonio credimus, etiam ſacchari prouentu diues fuit, qui cap. XCIV huc Statii verſum 15 lib. I Silv. VI trahit hendecaſyllabum:

Et quas percoquit Ebuſia cannas.

Ebuſia autem vel vt alii legunt *Eboſia* interpretum conſenſu eſt eadem, quæ Ebuſus. Barthius cum Geuartio legi vult *Ebuſita*, incola Ebuſi inſulæ, metri facilioris cauſſa: multi etiam *præcoquit:* Claudius Beraldus *Caunas* non Cannas, quas ἰσχάδας, ficus ſiccatas interpretatur, quæ ita dicantur, quia ex Cauno vrbe aduectæ ſint, ſicut *caricæ*, quia ex Caria. Plinius lib. XV cap. XIX *Ficis mollis omnibus tactus: maturis frumenta intus: ſuccus matureſcentibus lactis: percoctis mellis: - - - Siccas honos laudatas ſeruat in capſis Ebuſo inſula præſtantiſſimas ampliſſimasque; mox in Marrucinis.* Ciuitas *Ebuſus*, ſiue *Ebuſium*, colonia Pœnorum fuit, Silio idcirco *Phœniſſa* cognominata. Libro III enim verſ. 362

Iamque Ebuſus Phœniſſa mouet, mouet Artabrus arma.

Corripuit mediam, ſecus ac ſupra Dionyſius. Eſt enim etiam Ἔβυσος, ſicut Ptolemæus Ἔβυσσος littera ſcripſit geminata.

CXXXIII.

Altera & minor Pityuſarum dicitur *Ophiuſa*, Græco vocabulo, quam multi putant eandem eſſe, quæ Latine *Colubraria* appellatur. At ſi Melæ & Plinio attendimus, diuerſæ ſunt inſulæ, quamlibet vi vocis idem plane referant. Plinius enim verbis modo prolatis *tantumdem*, id eſt ſeptingentis ſtadiis, a Pityuſis Colubrariam diſtare dixit Sucronem verſus, quod ſpatium inſulæ paruæ inter ſcopulos, ſeptemtrionem verſus ab Ebuſo ſitæ, conuenit, quæ nunc *Mont colobre* appellatur. nec enim Ophiuſam nominauit diſtincte, ſed ſub *Ebuſi* communi nomine comprehendit. Colubraria ergo ipſi alia ab Ophiuſa eſt, nec interuallum, quod definiit, Ophiuſæ competit. Eodem modo ſunt Melæ verba interpretanda, *Contra eſt Colubraria*, id eſt, non adiacens, ſed ex longinquo oppoſita: quod pluribus declarat, quem toties honoris cauſſa nominauimus, Petrus de Marca lib. II cap. XII.

CXXXIV.

A Pityuſis in ortum tanto ſpatio, quanto ab illis Colubraria abeſt, *Baleares* inſulæ, Maior præcipue (nam minor longius recedit) diſtant, ampliores quam Pityuſæ, & pluribus oppidis habitatæ. Dicuntur Baleares Latine Liuio, Plinio, Melæ: Græce autem Βαλεαρίδες plerumque, vt a Strabone & Ptolemæo: raro Βαλεάριαι νῆσοι, ab Agathemero: a Diodoro Βαλιαρίδες. Id nominis vulgo a βάλλειν, *iaculando* deducunt, quia præſtantiſſimi funditores Balearici erant. Quibus præiuit Diodorus Siculus lib. V cap. XVII de his inſu-

inſulis tradens: ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καὶ Ῥωμαίων προσαγορεύονται Βαλιαρεῖς ἀπὸ τοῦ βάλλειν ταῖς σφενδόναις λίθους μεγάλους κάλλιστα ἁπάντων ἀνθρώπων, *ab indigenis & Romanis Baleares vocantur a* βάλλειν *iaciendo funda magnos lapides peritiſſime omnium.* In eo omnes conueniunt, iaculatores funditoresque hoc nomine ſignificari: an vero ita a βάλλειν, vt Diodorus dixit, nominentur, aliorum non minori auctoritate dubitatur. Strabo lib. XIV pag. 450 φασὶ τοὺς Γυμνητὰς ὑπὸ Φοινίκων Βαλεαρίδας λέγεσθαι, διότι τὰς γυμνασίας βαλεαρίδας λεχθῆναι, *Gymnetas aiunt a Phœnicibus Balearides vocatos, idcirco exercitationes Balearidas appellari.* Euſtathius ad Dionyſii verſ. 457 διὸ καὶ Βαλιαρεῖς λέγονται, ὅ ἐστι σφενδονῆται, κατὰ τὴν ἐγχώριον γλῶσσαν, *ideo Baleares dicuntur, hoc eſt funditores, ſecundum ipſorum vernaculam linguam.* Quod ſi eſt Punicæ originis hoc vocabulum, vt tres hi auctores confirmant; non a βάλλειν, Græco verbo, poteſt eſſe, ſed in Punica lingua aut Phœnicia natales eius quærendi: quos vir doctiſſimus Samuel Bochartus non inepta coniectura inveniſſe videtur, dum a בעל, quod & *dominus* & *peritus* eſt, ac ירה *iecit*, quaſi peritus iaculandi ſignificetur, deriuat. Alterum nomen, ex Græcia petitum, eſt *Gymneſiarum*, * ſiue *Gymnaſiarum.* Strabo pag. 115, τὰς Γυμνασίας δύο καλοῦσι Βαλεαρίδας, quod Plinii verbis ex lib. III cap. V interpretamur: *Baleares, funda bellicoſas, Græci Gymnaſias dixere.* Diodorus Siculus dicto loco idem tradit, & ſimul rationem appellationis manifeſtat: ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὀνομαζόμεναι Γυμνήσιαι, διὰ τὸ τοὺς ἐνοικοῦντας γυμνοὺς τῆς ἐσθῆτος βιοῦν κατὰ τὴν τοῦ θέρους ὥραν, *a Græcis* [Baleares inſulæ] *vocantur Gymneſiæ, quia incolæ æſtiuo tempore nudi degunt.* Conſentit Liuius, ex cuius LX libro hæc epitoma ſupereſt: *Præterea res a Q. Metello conſule aduerſus Baleares geſtas continet, quas Græci Gymneſias appellant, quia æſtatem nudi exigant.* Hæc de nominibus.

CXXXV.

Diuiduntur *Baleares* in *Maiorem* & *Minorem*, vnde nomina hodieque ſeruantur. Mela pluraliter, *Maiores, Minores* dixit: verba mox exhibebuntur. In Maiore duo oppida Strabo & Ptolemæus nominant, *Palmam* & *Pollentiam*, hanc in orientis litore; illam ad occaſum: Plinius plura addit, ſed minus cognita: *Maior*, inquit, *oppida habet ciuium Romanorum Palmam & Pollentiam: Latina, Cinium & Cunici: & fœderatorum Borchorum fuit.* Palmæ & Pollentiæ ſitum a Strabone & Ptolemæo deſignatum habemus: Plinius aliſſe ſuperadditis certum locum non addixit. Mela *colonias* dixit a Strabone laudatas Palmam & Pollentiam. *In Maioribus*, inquit, *Palma & Pollentia coloniæ.* Palma in loco cenſetur eſſe, vbi nunc vrbs Mallorca eſt. In Minore inſula Baleari Mela duo *caſtella* ponit; quas Plinius *ciuitates* vocat, Ptolemæus etiam πόλεις, quæ ſunt *Iamno* & *Mago*; alterum nomen in celeberrimo portu Maon ſupereſt. Et Strabo portus vtriusque inſulæ laudauit: ἄμφω εὐδαίμονες καὶ εὐλίμενοι, *ambæ*, inquit, *inſulæ ſunt fortunatæ & bonis portubus præditæ.* Plinius & huic adiecit oppidum, ſed æque ignotum, vt erant Maiori addita: Ceterum totam inſulam ita plenius deſcribit: *A Maiore* XXX M. P. *diſtat Minor, longitudine* XL M. *circuitu* CL M. P. *Ciuitates habet Iamnonem,*

* Videatur Tzetzes ad Lycophronem v. 633.

BIBLIOTECA NAZ.
NAPOLI

Digitized by Google

pag. 109
Vangiones
Borbetomagus Vangionum
Mediomatrices
Divodurum
Noviomagus Nemetum
Nemetes
Catalauni
Leuci
Tullum
Triboci
Argentoratum
Tricaßes
Lingones
Argentuaria
Mandubii
Alesia
Divionum
Sequani
Dola
Vesontio
Rauraci
Augusta Rauracorum
Vindonissa
Aedui
Augustodunum
Boii
Matiscon
Geneva
Seduni
Octodurum
Veragri
Alpes
Penninae
Lugdunum
Vienna
Allobroges
Forum Claudii
Eporedia
Vercellae
Mediolanum
Segalauni
Valentia
Dea
Augusta Taurinorum
Heluii
Arecomici
Nemausus
Arelate
Cavares
Maritimae
Alpes
Liguria
Salyi
Massilia
Olbia
Stoechades Inf.
MARE
LIGVSTICVM
ARE MEDITERRANEVM
Occidens
Oriens

nem, Saniſeram, & Magonem. Fuerunt autem Gymneſiæ in Carthaginienſium poteſtate, antequam Romani ſuæ illas ditionis fecerunt. Strabo pag. 116 *φοίνικες κατέχον τὰς νήσους, has inſulas Phœnices* (ſiue Pœni) *poſſederunt.* Romanis ſubiecit Q. Metellus, inde *Balearicus* cognominatus. Lege Strabonem dicto loco, & Florum lib. III cap. VIII.

CXXXVI.

Tandem quæ circa Baleares ſunt, paruas has inſulas Plinius addit: *A Maiore* XII M. P. *in altum abeſt Capraria, inſidioſa naufragiis; & e regione Palmæ vrbis, Mænariæ, ac Tiquadra, & parua Hannibalis.* Capraria nunc *Cabrera,* Maiori Gymneſiæ in auſtrum ſubiecta; ceteræ ita ſunt incognitæ, vt Harduinus mari demerſas exiſtimet. Hæ inſulæ, tam Baleares, quam Pityuſæ, & vtriſque adiacentes, prouinciæ citerioris ſiue Tarraconenſis pars fuerunt, quod Plinius lib. III cap. III ineunte indicauit: *Nunc vniuerſa prouincia* [citerior] diuiditur *in conuentus ſeptem: - - - Accedunt inſulæ.* Etiam poſt paullo Conuentum, cui adſcriptæ fuerant, deſignat. *Carthaginem,* inquit, *conueniunt populi* LXV, *exceptis inſularum incolis.* Ergo & hi Carthagine Noua ius ſuum petierunt.

CAPVT II

DE

GALLIA TRANSALPINA.

I.

GAllia vniuerſa Romanis erat vel *Citerior* & *Ciſalpina;* vel *Vlterior* ſiue *Tranſalpina.* Citerior proprie pars erat Italiæ, & in Italia quoque a nobis explicanda; quippe *Gallia,* tantum a Gallis colonis, qui occupaverant, appellata. Vlterior autem ſiue Tranſalpina eſt propria huius loci, quam in præſenti illuſtrabimus, quum de ipſa diuiſione in *Citeriorem* & *Vlteriorem* aliquid præfati fuerimus. Cicero de Prouinciis conſular. cap. XV *Illæ ſententiæ virorum clariſſimorum minime probandæ ſunt, quorum alter vlteriorem Galliam decernit cum Syria: alter citeriorem.* Idem Philippica VII cap. I de Antonio: *remittere eum nobis Galliam citeriorem: illam vltimam poſtulare.* Et lib. VIII ad Attic. epiſt. III *Ille Galliæ vlterioris adiunctor,* Pompeius ſcilicet, qui effecerat vt Cæſari decerneretur. Eadem diuiſio eſt in *Ciſalpinam* & *Tranſalpinam.* Pro Lege Manilia cap. XII *Gallia Ciſalpina præſidiis ac nauibus confirmata.* Et pro Murena cap. vlt. *An ſe in contrariam partem terrarum abdet, vt Gallia Tranſalpina, quem nuper ſummo cum imperio libentiſſime viderit, eundem nunc lugentem, mœrentem, exſulem videat?*

II.

His tertia denominatio a veſtibus & habitus diuerſitate hæſit. Quod enim poſt Sociale bellum omnis citerior Gallia ius ciuitatis fuit adepta, ideoque qui incolebant, vt ceteri Romani ciues, toga vtebantur; ipſa inde prouincia *Togata Gallia* appellata eſt. Vlterioris autem incolæ quod cri-

Digitized by Google

nes alebant, quos tum tondere ſoliti erant Romani; factum inde eſt, vt Tranſalpina *Comata* diceretur: pars etiam auſtralis, quæ poſtea Narbonenſis dicebatur a braccarum vſu, Romanis inſolito, *Braccata.* Cicero Philipp. VIII cap. IX de Antonio: *Galliam, inquit, Togatam remitto: Comatam poſtulo,* quas oratione VII, cuius verba modo proferebamus, dixerat *citeriorem & vltimam.* Dio Caſſius lib. XLVI extremo, quum de Triumuiris prouincias inter ſe primo conſilio diuidentibus dixiſſet, Cæſarem Africam vtramque, Sardiniam & Siciliam ſortitum eſſe: Lepidum omnem Hiſpaniam & Galliam Narbonenſem; ait Antonio obtigiſſe τὴν λοιπὴν Γαλατίαν, τήν τε ἐντὸς τῶν Ἄλπεων, καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτὰς οὖσαν. Ἐκαλεῖτο δὲ ἐκείνη μὲν Τογάτα, ὅτι εἰρηνικωτέρα παρὰ τὰς ἄλλας ἐδόκει εἶναι, καὶ ὅτι καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ Ῥωμαϊκῇ τῇ ἀστικῇ ἐχρῶντο ἤδη· αὕτη δὲ δὴ Κομάτα, ὅτι οἱ Γαλάται οἱ ταύτῃ, ἐς κόμην τὸ πλεῖστον τὰς τρίχας ἀνιέντες, ἐπίσημοι κατὰ τοῦτο παρὰ τοὺς ἄλλους ἦσαν, *obtigiſſe*, inquam, *Antonio reliquam Galliam, tam Ciſalpinam quam Tranſalpinam. Vocabatur autem illa Togata, quod reliquis videretur eſſe pacatior, quodque iam tum vrbanum Romanorum veſtitum vſurparet: altera Comata, quod Galli iſti Coma, quam prolixam gerebant, a ceteris dignoſcebantur.* Conſentiunt Latini ſcriptores alii. Pomponius Mela lib. II cap. IV *ſiniſtra parte Carni & Veneti colunt Togatam Galliam.* Plinius lib. III cap. XIV *Ab Ancona Gallica ora incipit, Togatæ Galliæ cognomine.* Ergo hæc cis Alpes in Italia. Tacitus lib. XI cap. XXIII *A. Vitellio, L. Vipſanio conſulibus, quum de ſupplendo ſenatu agitaretur, primoresque Galliæ, quæ Comata appellatur, fœdera & ciuitatem Romanam pridem adſequuti, ius adipiſcendorum in vrbe honorum expeterent, multus ea ſuper re variusque rumor & ſtudiis diuerſis apud principem certabatur.*

III.

Hæc Comata Gallia tres prouincias, vt poſtea diuidebantur, complexa fuit, *Aquitaniam, Lugdunenſem, & Belgicam.* Narbonenſis autem *Braccata* olim dicta fuit. Diodorus quidem Siculus lib. II cap. XXX videtur omnibus Gallis tranſalpinis ἀναξυρίδας, ἃς ἐκεῖνοι βράκας προσαγορεύουσι, *femoralia, quas illi* BRACCAS *appellent,* tribuere: ſed in *Braccatæ* nomine Romanis potius, quam Siculo homini credendum eſt. Pomponius Mela lib. II cap. IV *Pars noſtro mari appoſita, fuit aliquando Braccata, nunc Narbonenſis.* Et Plinius lib. III cap. IV ineunte: *Narbonenſis prouincia appellatur pars Galliarum, quæ interno mari alluitur, Braccata antea dicta, amne Varo ab Italia diſcreta.* Quæ ipſa, hunc imitatus, Martianus Capella lib. VI iiſdem pæne verbis repetiit, & pariter hoc nomen Narbonenſi prouinciæ vindicauit. Dicta autem a *braccis* fuit, id eſt a femoralibus, quod veſtimenti genus Romanis inuſitatum, ab iis primum in Gallia Narbonenſi viſum fuerat, quam inde Braccatam cognominauerunt.

IV.

Græci Galliam Γαλατίαν, & Gallos Γαλάτας vt plurimum appellant, atque ſic Polybius, Siceliota Diodorus, Dio Caſſius, Ioſephus, Pauſanias, alii; poſteriores autem cum Latinis Γάλλους, & regionem Γαλλίαν dixerunt, qua vocabuli Latina forma paſſim Pæanius, Græcus Eutropii metaphraſtes; etiam

etiam eccleſiaſtici ſcriptores Euſebius lib. v cap. v i, & Socrates i cap. x x x v, ac Theodoritus lib. i cap. x x x i vſi ſunt. Agathemerus vero lib. i i cap. i v diuerſorum caſuum nomina videtur hiſce conciliare; τῶν Γαλλιῶν ἃς πρότερον Γαλατίας ἔλεγον, ἑξῆς κειμένων, *deinceps ſitæ ſunt Galliæ, quas antea Galatias dixerunt.* Scilicet Γάλλους & Γαλλίας non niſi poſteriores dixiſſe iam accepimus. Plutarchus in Cæſare Κελτῶν & Γαλατῶν vocabula promiſcue vſurpat, licet *Celtæ* ſecundum Cæſarem principio Operis partem tertiam, diſtinctam a Belgis & Aquitanis, conſtituant, quam poſteri Lugdunenſem appellauerunt. Sed laxior alibi vſus vocabuli *Celtarum* eſt; quemadmodum Ptolemæus lib. i i cap. v i i, eumque ſequutus Heracleota Marcianus, Κελτογαλατίαν; etiam Strabo lib. i v. τὴν ὑπὲρ τῶν Ἄλπεων Κελτικήν, non partem, ſed vniuerſam trans Alpes Galliam, in quatuor partes diuidendam, nominarunt. Et quos Cæſar indigenarum lingua *Celtas*, tertiam partem Gallorum, appellari dixit, id nominis Herodianus vniuerſis tribuit, πᾶσαν τῶν Κελτῶν καὶ Ἰβήρων χώραν, *omnem*, dicens, *Celtarum & Hiſpanorum regionem.* Trans Rhenum quoque in Germaniam Celtarum nomen prolatum fuit. Suidas, Κελτοὶ, ὄνομα ἔθνους, οἱ λεγόμενοι Γερμανοὶ, οἱ ἀμφὶ τὸν Ῥῆνον ποταμὸν οἰκοῦντες, *Celtæ gentis nomen: qui Germani dicuntur, utrimque Rhenum accolentes.* Nec tantum Rhenani Germanorum Celtæ, verum etiam interiores. quid? quod Philippus Cluuerius lib. i Germaniæ Antiquæ operoſus in eo eſt, vt Illyricos quoque, & Britannos & Hiſpanos Celtarum nomine comprehenſos, & communi Celtica lingua vſos eſſe, dialectis tantummodo diſtincta, approbet. Maxime tamen ſic Gallos appellauere veteres, idque ex propria indigenarum lingua. Pauſanias Attic. cap. i i i ὀψὲ δ' αὐτοὺς καλεῖσθαι Γαλάτας ἐξενίκησε. Κελτοὶ γὰρ κατά τε σφᾶς τὸ ἀρχαῖον καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ὠνομάζοντο, *Sero vſus obtinuit, vt Galatæ* [ſiue Galli] *appellarentur. Celtas enim cum ipſi ſe, tum alii eos nominarunt.* Fabuloſum autem eſt, quod Diodorus Siculus lib. v cap. x x i v tradit, Herculis filium Γαλάτην, *Galatam*, ex Celtici principis filia ſuſceptum, omnes ſibi ſubiectos Γαλάτας ex ſuo nomine appellaſſe, & regnum ſuum Γαλατίαν *Galatiam*, id eſt Galliam.

V.

Hactenus de nomine & nominis diuiſione, aut ſi plus aliquid dictum fuit, de generali & interiectu Alpium facta diuiſione in Citeriorem Vlterioremque, ſeu Ciſalpinam & Tranſalpinam Galliam. Nunc de diuiſione huius Tranſalpinæ. Diuidi autem nequaquam poteſt, niſi de finibus Galliæ vniuerſæ, & partium limitibus, quæ flumina plerumque ſunt, aut montes etiam, recte prius nobis, quod opus eſt, conſtiterit. Quare quæ de iis prius dicenda ſunt, iam adgrediemur. Gallia vniuerſa quæ trans Alpes Romanis erat, a Pyrenæis montibus intra Oceanum, internum mare, & Alpes, vſque ad Rheni ripas expandebatur. De ceteris terminis inter omnes conuenit: de Rheno Plinius nos quodammodo dubios poſſit facere, qui lib. i v cap. x v i i principio: *A Scalde ad Sequanam Gallia Belgica.* & mox: *a Scalde incolunt extera Toxandri*, quaſi extra limitem Galliarum poſiti. At Cæſar, Strabo, Mela, Ptolemæus ad Rhenum Belgarum fines, tamquam vltimos Gallo-

rum terminos, proferebant. Cæſar lib. I cap. I *Belgæ ab extremis Galliæ finibus oriuntur: pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni.* PERTINENT, id eſt pertingunt. Metaphraſtes διήκει μέχρις ἐπὶ τὰ κάτω τοῦ Ῥήνου. Strabo lib. IV initio; τὴν Κελτικὴν ὁρίζει ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν ὁ Ῥῆνος, *Galliam terminat ab ortu Rhenus.* Pomponius Mela lib. III cap. II *A Pyrenæo ad Garumnam Aquitania: ab eo ad Sequanam Celtæ: inde ad Rhenum pertinent Belgæ.* Plinius autem ſibi non conſtat, quia eodem capite in Belgicæ populis numerauit etiam *Rhenum accolentes, Germaniæ gentium in eadem prouincia, Nemetes, Triboccos, Vangiones; hinc Vbios, Batauos, & quos in inſulis Rheni* dixerat. De partium limite antequam agamus, de fluminibus ſingulis aliquid prædicendum eſt, quia ſine illis partes nec internoſci neque diſtingui accurate poſſunt.

VI.

Præter Rhenum ergo *Garumna* nobilis fluuius eſt & nauium patiens, qui ex Pyrenæo demiſſus Aquitaniam olim terminabat a ſeptemtrione: poſt id tempus, ex Auguſti diſpenſatione, mediam illam diſcreuit, ſupra Burdegalam, quam adluit, in Aquitanicum Oceanum ſe exonerans. Auſonius Moſella extrema *æquoream* dixit,

æquoreæ te commendabo Garumnæ,

ſcilicet propter marinos æſtus, quos refert: quia vt Claudianus lib. II in Rufinum verſ. 113 ſcripſit,

retro pernicior vnda Garumnæ
Oceani pleno quoties impellitur æſtu.

VII.

Recipit Garumna & in mare defert duos celebres fluuios, *Tarnem* & *Duranium:* illum Albam Heluorum adluentem; hunc inde in boream nonnihil remotiorem. Tarnem olim arena aurifera commendauit. Auſonius iterum in Moſella verſ. 465

auriferum poſtponet Gallia Tarnem.

De Duranio idem verſ. 464

Concedes gelido, Durani, de monte volutus Amnis.

nunc la Dordogne corrupto nomine dictus. Miſcetur Garumnæ iam πελαγίζοντι, commune cum illo faciens æſtuarium. Sidonius Apollinaris Carm. XXII verſ. 101

Eſt locus, irrigua qua rupe Garumna rotate,
Et tu qui ſimili feſtinus in æquora lapſu
Exis curuata, Durani muſcoſe, ſaburra,
Iam pigreſcentes ſenſim confunditis amnes.
Currit in aduerſum heic pontus, multoque recurſu
Flumina quas voluunt & ſpernit & expedit vndas.

Ceteri amnes in Garumnam infuſi, *Veronius* & *Oldus:* aut in Duranium, vt *Illa*, quaſi obſcuriora nomina, prætermittuntur.

VIII.

Inter Garumnam autem & Pyrenæos, aut proxime hos montes, *Aturus*

exit

exit ſiue *Aturrus*, Ptolemæi Ατούριος, de quo Auſonius dicto Carmine verſ. 468

Tarbellicus ibit Aturus,

quia Tarbellos populos percurrit, & Aquas Tarbellas, non ignobile oppidum, præterfluit.

IX.

Supra Garumnam, ſeptemtrionem verſus, per Santones labitur *Carantonus* fluuius, hodie Charente, Ptolemæi Κανέντελος, *Canentelus.* Auſonius itidem Moſella verſ. 463

Santonico refluus non ipſe Carantonus æſtu.

nam & ipſe Oceani æſtu repellitur.

X.

Tandem *Liger* longiſſimo curſu & quaſi rex fluuiorum Galliæ, vt Valeſius appellat, ex Auguſti deſcriptione determinator Aquitaniæ, qui antea Garumna fuerat, mediam ſecat Galliam. Iterum verſ. 461 de Moſella Auſonius:

Non tibi ſe Liger anteferet.

Sic omnes veteres nominandi caſu *Liger* ſcribunt, non *Ligeris*, vt recentiores. Cæſar lib. VII cap. LV *Liger ex niuibus creuerat.* Fortunatus lib. VI carm. VII

vitrea Liger algidus vnda.

Ibidem Cæſar, *ad ripas Ligeris*, eodemque caſu Lucanus lib. I verſ. 439

Andus iam placida Ligeris recreatur ab vnda.

Quarto caſu Cæſar ſemper *Ligerim*: & Sidonius Maioriani panegyrico verſ. 209

Ligerimque bipenni
Exciſum per fruſtra bibit.

Sexto Cæſar ambigue, lib. III Gall. cap. IX *in flumine Ligeri*: & lib. VII cap. LIX *interclusum itinere & Ligere Cæſarem.*

XI.

Tam longo curſu, quem diximus, multos amnes recipit, etiam in his nauigabiles. Ab auſtro confluit *Elauer*, non minus nauium patiens flumen, quam ipſe Liger. Cæſar dicto lib. VII cap. LIII *ad flumen Elauer pontem refecit.* Patrius caſus *Elaueris*, Cæſar lib. VII cap. XXXIV *interruptis pontibus ab altera Elaueris parte iter facere cœpit.* Poſterioribus *Elaris* vel *Elauris.* Sidonius dicto Panegyrico verſ. 209

Clitis, Elaris, Atax, Vabalis, - - -

Et Theodulfus Aurelianenſis Parænesi ad Iudices verſ. 111

Rhodanus quas adluit acer,
Elauris, ſiue bis connumerandus Atax.

XII.

Infra flumen Elauer, in Ligerim *Caris* Bitugerum, & *Vigenna* Pictonum effunduntur, vterque ex medii æui ſcriptoribus, quam antiquis, nobilior. Gregorius Turonenſis lib. V cap. XLII *Liger fluuius maior ab anno*

ſuperiore fuit, poſtquam ei Carus torrens ſe adiunxit. Legitur idem *Chares*, vt Browerus edit, apud Fortunatum Venantium lib. VII carm. IV, quod cum *le Cher*, huius temporis nomine apprime congruit. Guilielmo Britoni *Carus* alia forma dictus eſt lib. III Philippid. verſ. 708

Planities, caſtris ſedes aptisſima, cuius
Lambit vtrumque latus Ligeris Carique fluentum.

Idem lib. V eiusdem Philippidos verſ. 101

latus inde ſiniſtrum
Lene fluens per prata virentia Carus amœnat.

Vigenna vlterior eſt, in Pictonibus ad Ligerim, cui inſinuat ſe decurrens. Iterum Fortunatus lib. VI carm. VII

Vigennæ volucer transmittitur alueus alno.

Gregorius Turonenſis *Vingenna* ſcribit Hiſt. Franc. lib. I extremo *Turonici per Vingennam fluuium deſcendunt.* His nos vti teſtimoniis oportet, vbi deficiuntur vetuſtiora.

XIII.

Dextrum latus Ligeris poſt Andium vrbem ſiue Andegauum inuadunt *Lidericus* ſiue *Lædus* & *Sarta* & *Meduana*, omnes prius coniuncti in vnum. *Lidericus*, nunc le Loir, a Guilielmo Britone Armorico vocatur lib. III verſ. 73, quum de caſtro Vindocino, nunc Vendosme, ſcribit:

Quod Lidericus aqua ſubterfluit amnis amœna.

Hunc Caſpar Barthius, Michael Baudrandus & Papirius Maſſonus putant Sidonii & Theodulfi *Ledum* eſſe ſiue *Lædum*, quod negat Hadrianus Valeſius, quia exſerte Mela Ledum in Narbonenſis fluminibus numeret, vt neceſſe non ſit, alium huius nominis Sidonio & Theodulfo vindicare, præſertim, quum laxe illi loquantur, nec certæ prouinciæ id nomen fluenti adſignent. Vterque enim plures diuerſarum nationum fluuios ſine ordine prouinciarum componit. Sidonius dicto loco verſ. 208

Rhenus, Arar, Rhodanus, Moſa, Matrona, Sequana, Ledus,
Clitis, Elaris, Atax, Vahalis.

Theodulfus, itidem prædicto ſuo carmine verſ. 105, vagatur latius:

Rura, Moſella, Liger, Vulturnus, Matrona, Ledus,
Iſter, Atax, & reliqui:

quippe non tam prouinciarum, ſed metri rationem vnice habuerunt. Sit ergo le Loir *Lidericus* Armorici, quia neque certius nomen, neque antiquius, quantum nobis licet cognoſcere, reperimus. Is in *Sartam* influit prope Meduanæ confluentem, & vrbem Andium Iuliomagum ſeu Andegauum: Sarta autem nomen ſeruat, hodieque *la Sarte* appellatur, decurrens per Cenomanos, a Meduana hauſtus proxime Ligeri infertur. Antiquum nomen Sarta eſt & prioribus Gallis vſurpatum: vix tamen apud antiquiorem Aurelianenſi Theodulfo reliquum, qui vocis originem & fluminis curſum ita deſcripſit lib. IV carmine VI

Eſt fluuius, Sartam Galli dixere priores,
Perticus hunc gignit, & Meduana bibit.

Flu-

Fluctibus ille ſuis penetrans Cenomanica rura,
Mœnia qui propter illius vrbis abit.

Idem lib. II carm. III de vrbe Andegauenſi:

Quam Meduana morans fouet & Liger aureus ornat
Qua rate cum læui Sarta decora iuuat.

XIV.

His relictis ad *Sequanam*, & quos accipit ille amnes, progreſſum facimus. A ſiniſtra confluunt in Sequanam *Autura*, ſiue *Audura*, tantum ex Vitis Sanctorum notus, illaudatus apud antiquos, vulgo Eure, & longe ſupra hanc inter Pariſios & Senones *Icauna*, ſed neque hic vetuſtioris famæ, quam quæ ex Vitis Sanctorum & eiusdem ætatis monimentis eſt: Guilielmo Aremorico *Itunna* dictus, ſiue *Yiumna*, niſi *Icumna* forſan, quod Valeſio probatur, legendum eſt. lib. x Philippid. verſ. 646

At Senones & terra ferax a flumine Yiumna
Vſque locum quo Sequanio Lupa confluit amni.

XV.

In dextram ripam nobiliores amnes cum Sequana conueniunt, *Axona* & *Matrona*; vtroque vocabulo corripiente mediam, perinde, vt *Sequana* in carminibus. Auſonius Moſella verſ. 461

Non tibi ſe Liger anteferet, non Axona præceps,
Matrona non Gallos Belgasque interſita fines.

Recte. nam Matronæ Sequanæque fluentis Belgica a reliquis Gallis diſcernitur, quod etiam Cæſar teſtatus eſt lib. I cap. I. *Gallos*, inquit, (id eſt Celtas) *ab Aquitania Garumna fluuius: a Belgis Matrona & Sequana diuidit.* De Sequana Sidonius ſupra memorato verſu 208 panegyrici Maioriani dixit

Rhenus. Arar, Rhodanus, Moſa, Matrona, Sequana, Ledus.

Vterque fluuius, Matrona & Axona, multos minores accipiunt, deferuntque in Sequanam, ſed minus nobiles in hiſtoriis, præter *Iſaram* amnem Belgicum, ab Antonino ſiue Aethico non obſcure ſignificatum itinere ab Cæſaromago Lutetiam, quibus oppidis *Briuam Iſaræ*, aut ſicut ſcriptum eſt, *Briuaniſaram* interiecit. Reliquos Belgarum fluuios in prouincia Belgica exponemus.

XVI.

Ad illos nunc fluuios venimus, qui ex Gallicis in mediterraneum ſe mare effundunt, in quibus præcipuæ famæ eſt *Rhodanus*, Alpinus fluuius, qui plures alios, eosque maiores accipit, *Ararim* videlicet, & *Iſaram* Allobrogicam & *Druentiam*, vt minores prætereamus. De Arari, qui nunc Saone eſt, * ex Vogeſo ortus, lib. I cap. XII Cæſar: *Flumen Arar per fines Aeduorum & Sequanorum in Rhodanum influit incredibili lenitate, ita vt oculis, in vtram partem fluat, iudicari non poſſit.* Ideoque *ſegnis* Plinio dictus eſt lib. III cap. IV *Rhodanus*, inquit, *ſegnem deferens Ararim.* Et Eumenio in Conſtantini Panegyrico cap. XVIII itidem *ſegnis* eſt & *cunctabundus*. Etiam Silius lib. III verſ. 451 de Rhodano, in quem influit Arar:

* Ammian. Marcellin. XV c. *Ararim quem Saucomnam appellant.*

Au-

Auget opes ſtanti ſimilis tacitoque liquore
Mixtus Arar. quem gurgitibus complexus anhelis
Cunctantem immergit pelago, raptumque per arua
Ferre vetat patrium vicina ad litora nomen.

Genuinum nomen *Arar*, quod Cæſar, Silius, Sidonius, ſinguli verbis modo adlegatis; etiam Strabo lib. IV pag. 129 & Ptolemæus lib. II cap. V, quibus ὁ Ἄραρ eſt, confirmant. Primus Dio Caſſius lib. XLIV pag. 262 Ἄραρις, recto caſu, formauit; quem dubie Claudianus ſequutus eſt, qui quamuis antiquo more de Conſ. Mall. Theod. verſ. 53 dixerat

Lentus Arar Rhodanusque ferox:

& lib. II in Eutropium verſ. 169

Quam Rhodano ſtimulatus Arar,

tamen etiam mutata forma lib. II in Rufinum verſ. III dixit

Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit:

Et lib. I in Eutropium verſ. 405

Cinyphiisque ferax Araris ſucceſſit ariſtis.

Quarto caſu *Ararim* formant. Plinio auctore iam ſupra vſi ſumus: Lucanum addo lib. I verſ. 433

Rhodanus raptum velocibus vndis
In mare fert Ararim.

Nauigabilis æque eſt Arar ac Rhodanus; & Dio Caſſius dicto loco πλεῖται Ἄραρις, *nauigatur Araris*, ideoque Cabillonenſem portum (quod oppidum adfunditur hoc amne) Eumenius dicto loco memorauit: & inſcriptio vetus apud Gruterum pag. 375

PATRONO NAVTARVM
ARARICORVM ET RHO
DANICORVM.

Augetur Arar flumine *Dubi*, qui ex Iura monte demiſſus, Veſontionem atque Dolam prærerlabitur, corrupte in Cæſaris libris Alduabis, vel Aldua-dubis ſcriptus, quum genuinum nomen a Strabone, Ptolemæo aliisque Δοῦβις, *Dubis*, duabus ſyllabis ſcribatur: hodie le Doux.

XVII.

IpſeRhodanus, in Alpibus natus, per Valeſiam decurrens, tranſito Lemano lacu, nobiles vrbes adluit, Geneuam ad lacum, Lugdunum ad Araris confluentem; Viennam, Auguſtam Tricaſtinorum, Auenionem, Arelate: notus ex Punico Hannibalis bello, & quam multis aliis ſcriptoribus, etiam ex poetis, quos ſupra nominauimus, Silio maxime, qui de Hannibalis itinere lib. III verſ. 446 tradit:

Accedit Rhodani feſtino milite ripas.
Aggeribus caput Alpinis & rupe niuali
Proſilit in Celtas, ingentemque extrahit amnem
Spumanti Rhodanus proſcindens gurgite campos.

Infra Araris confluentem, & poſt Viennam vrbem, *Iſara*, itidem Alpinus amnis, infunditur, in epiſtolis Planci ad Ciceronem laudatus, quippe XV epiſto-

piſtola lib. x ſcripſit: *In Iſara, flumine maximo, quod in finibus eſt Allobrogum, ponte vno die facto, exercitum a. d.* IIII *Idus Maii traduxi.* Sic & Plinius vocat lib. III cap. IV. Et Lucanus lib. I verſ. 399

Et vada liquerunt Iſaræ, qui gurgite ductus
Per tam multa ſuo famæ maioris in amnem
Lapſus ad æquoreas nomen non pertulit vndas.

Græci autem, Strabo & Ptolemæus, ὁ Ἴσαρ, *Iſar* in recto formant; & Dio Caſſius lib. XXXVII pag. 51 παρὰ τὸν Ἴσαρα οἰκοῦντες, *Iſaram accolentes*, quod ab eadem forma eſt.

XVIII.

Rhodanus propior oſtiis, hoc eſt inter Auenionem & Arelate *Druentiam* flumen accipit, quod Liuii verbis lib. XXI cap. XXXII notabiliter ita in Hannibalis tranſitu deſcriptum eſt. *Ad Druentiam flumen peruenit. Is & ipſe Alpinus amnis, longe omnium Galliæ fluminum difficillimus tranſitu eſt. nam quum aquæ vim vehat ingentem; non tamen nauium patiens eſt, quia nullis coercitus ripis, pluribus ſimul, neque iisdem alueis fluens, noua ſemper vada, nouosque gurgites faciens, & ob ea pediti quoque incerta via eſt; adhæc ſaxa glareoſa voluens, nihil ſtabile, nec tutum ingredienti præbet, & tum forte imbribus auctus, ingentem ingredientibus tumultum fecit.* Eadem Silius Italicus de ipſo narrat lib. III verſ. 468

Turbidus hic truncis ſaxisque Druentia lætum
Ductoris vaſtauit iter. namque Alpibus ortus
Auulſas ornos, & adeſi fragmina montis
Cum ſonitu voluens fertur latrantibus vndis,
Ac vada tranſlato mutat fallacia curſu.
Non pediti fidus, patulis non puppibus æquus.
Et tunc, imbre recens fuſo, correpta ſub armis
Corpora multa virûm ſpumanti vertice torquens
Immerſit fundo laceris deformia membris.

Vterque vt nauium impatientem deſcribit. Videtur tamen poſtea ab Romanis nauigabilis hic amnis factus eſſe. In Notitia enim Imperii, Præpoſitura militum præſentalium, in prouincia Gallia Ripenſi, mentio fit *Præfecti claſſis Bracariorum Ebruduni Sapaudiæ*, quam ad hunc amnem pertinuiſſe neceſſe eſt, ad quem ſitum eſt oppidum *Ebrodunum*, hodie Embrun. Eſt & antiqua inſcriptio apud Gruterum pag. 413 num. 4

PATRONO NAVTAR. DRVENTI
CORVM ET VTRICLARIORVM.

XIX.

Minora flumina cis Rhodanum multa ſunt, plura autem illorum ab hiſtoricis geographisque ſine nomine prætermiſſa. De quorum nominibus aliquid conſtare poteſt, ſunt *Dracus*, qui Iſaræ miſcetur ad Cularonem, quæ poſtea Gratianopolis dicta fuit: *Druna*, quæ infra Valentiam in Rhodanum illabitur. Auſonius eius mentionem fecit in Moſella verſ. 479

Digitized by Google

Te Druna, te ſparſis incerta Druentia ripis
Alpinique colent fluuii.

Et Strabonis *Sulgas* lib. IV pag. 128, nunc la Sorgue, itidem in Rhodanum ſupra Auenionem immiſſus. Videtur *Vindalicus* Flori eſſe lib. III cap. II a Vindalio oppido in Epit. Liuii LXI, Strabonis οὐινδάλῳ ad confluentem Sulgæ poſito, fortaſsis nominatus. Inter Druentiam & mare ſunt cis Rhodanum *Varus*, a curſu obliquo dictus, qui quod Italiam finit, vt Mela ait lib. II cap. IV, idcirco notior exiſtit. Plinius quoque lib. III cap. IV *amne Varo*, inquit, *ab Italia diſcreta Narbonenſis prouincia.* Lucanus lib. I verſ. 404

Finis & Heſperiæ promoto limite Varus:

quod cur dicat, *promoto limite* demum finem Varum eſſe conſtitutum, ignorare ſe fatetur Hadrianus Valeſius. Certe non tantum quos laudauimus, ſed Strabo etiam & Ptolemæus, & quos alibi nominamus, Varo diſtinguunt a Narbonenſi prouincia Italiam.

XX.

Ad Forum Iulium in mare exit *flumen Argenteum*, nunc Argens, iuxta quod caſtra Marcus Lepidus poſuerat, vt ipſe Ciceroni lib. X epiſt. XXXIV perſcripſit. *Ad Forum*, inquit, *Voconium veni, & vltra caſtra ad flumen Argenteum contra Antonianos feci.* Data eſt illa epiſtola ex caſtris ex *Ponte Argenteo*, qui locus vel vicus fuit cum ponte in illo fluuio. *Foſſa Mariana* etiam huc referenda eſt ex Rhodano, cuius oſtium difficulter adibatur, ideo per Campum Lapideum in lacum Maſtramelam, qui prope Maſſiliam eſt, Cimbrico bello deducta, & Maſſilienſibus, quod Strabo addit, ob fidem Romanis præſtitam donata. Pomponius Mela lib II cap. V *Foſſa Mariana partem eius amnis nauigabili alueo effundit, alioquin litus ignobile, & Lapideus, vt vocant Campus.* Strabo lib. IV pag. 127 de Rhodano : Μάριος ὁρῶν τυφλόςομον γινόμενον ἐκ τῆς προχώσεως καὶ δυσείσβολον, καινὴν ἔτεμε διώρυχα, καὶ ταύτῃ δεξάμενος τὸ πλέον τῦ ποταμῦ, Μεσσαλιώταις ἔδωκεν ἀριςεῖον κατὰ τὸν πρὸς Ἀμβρωνας καὶ Τωϋγενὲς πόλεμον ἐξ ῦ πλῦτον ἠνέγκαντο πολυτελῆ. *Marius videns adgeſtione limi oſtium obturari, intratuque reddi difficile, nouam duxit foſſam, qua maiorem amnis partem exciperet, eamque Maſſilienſibus ob nauatam contra Ambrones & Tugenos operam, præmii loco donauit, vnde multum lucri acceperunt.* Hi duo foſſam vnam memorant. Plinius *foſſas* nominat pluratiuo. *Vltra foſſæ*, inquit, *Rhodano C. Marii opere & nomine inſignes : ſtagnum Maſtramela, oppidum Maritima Auaticorum: ſuperque Campi Lapidei, Herculis præliorum memoria.* Hinc ipſa Rhodani oſtia aliis plura numerata, aliis pauciora. Scilicet quia in ipſo æſtuario oſtia diuidebantur, & paruas inſulas faciebant, numerus non idem illorum fuit omnibus. Plinius tria nominat lib. III cap. IV *Libyca*, inquit, *appellantur duo eius* [Rhodani] *ora modica: ex his alterum Hiſpanienſe, alterum Metapinum: tertium idemque ampliſſimum Maſſalioticum.* Vox *Libyca* non omnibus videtur ſincera, & ſunt qui *Ligyca* vel *Ligya*, id eſt Liguſtica, malunt, quia Ligures in illis oris coluerunt.

XXI·

Digitized by Google

XXI.

Inter Rhodanum & Pyrenæos hæc flumina Pomponius lib. II cap. V enarrat: *Vltra ſunt ſtagna Volcarum, Ledus flumen, - - - - tum ex Gebennis demiſſus Arauris iuxta Agathan: ſecundum Beterras Orbis fluit. Atax ex Pyrenæo monte digreſſus, qua ſui fontis aquis venit, exiguus vadusque eſt, & ingentis alioquin aluei tenens, niſi vbi Narbonem attingit, nuſquam nauigabilis: ſed quum hibernis intumuit imbribus vsque eo ſolitus inſurgere, vt ſe ipſe non capiat. Lacus accipit eum Rubreſus nomine, ſpatioſus admodum, ſed qua mare admittit, tenuis aditu. Vltra eſt Leucata litoris nomen, & Salſulæ fons, non dulcibus, ſed ſalſioribus etiam, quam marinæ ſunt, aquis defluens. - - - - Inde eſt ora Sardonum, & parua flumina, Tetis & Tichis: vbi accreuere, perſæua. Colonia Ruſcino vicus Eliberri*, & cetera, vſque Ceruariam, finem Galliæ. De ſingulis breuiter. *Ledus* hoc loco ſuam patriam habet, non trans Ligerim, vbi cum Liderico a nonnullis confundebatur. Reſpondet nomini haud procul a Montepeſſulano decurrens *le Lés* ſiue *le Lez*. Et de hoc cum Sidonii, tum Theodulfi carmina, ſupra recitata, vt intelligantur, conueniens eſt. Accedit Auienus, quem mox producturi ſumus. *Arauris* Ptolemæi Ἀραύριος, Plinio etiam *Arauris*, vt bene Harduinus emendauit, quod perperam editum erat *Araris*. nunc Airau vel Erhau. Locum, quo defluat, Mela deſignauit, iuxta Agathan videlicet. *Orbis* vel *Obris* ſequitur in Beterrenſi agro, qui & *Orobis* dicitur, vt Feſtus Auienus in Ora Maritima legit:

At nuncce Ledus, nunc & Orobis flumina
Vacuos per agros & ruinarum aggeres
Amœnitatis indices priſcæ meant.

Atque ita Ptolemæus etiam ὄροβις. Plinii *Liria* in mendo latet: contra ille nec Ledum nec Orobim habet. Nobilior ceteris *Atax*, nunc l' Aude eſt. Plinius lib. III cap. IV *Atax e Pyrenæo Rubrenſem permeat lacum*. Lucano *mitis Atax*. Libro enim I verſ. 403

Mitis Atax Latias gaudet non ferre carinas.

Ptolemæus Ἄταγος ποταμοῦ ἐκβολαὶ, obliquo caſu, *Atagis fluuii oſtia*, quem imitatus eſt Auienus, nomen per G formando,

Heic ſalſum in æquor amnis Attagus ruit:

At Strabo pag. 125 τοῦ Ἄτακος declinauit, id eſt *Atacis* Latine. Minora flumina quæ ſequuntur, Melæ ſunt *Tetis* & *Tichis*, Plinio inuerſo ordine, quia ex Hiſpania progreditur, *Tecum* & *Vernodubrum*. Melæ *Tetis*, (ſic ſcribo cum Petro de Marca, non Telis, vt editum) eſt hodie la Tet, apud Perpinianum delabens in ſinum Gallicum: & ſi Harduinum ſequemur, idem & Plinii Vernodubrum eſt. *Tecum* autem Plinii, eſt *Tichis* Melæ, hodie Tec, iuxta Eliberim ſiue Helenam decurrens in mare: Atque hæc de Galliæ fluminibus ſatis dicta ſunt: * ad *montes* quoque illuſtrandos properamus.

* Illud fortaſſis hic addendum fuit vnum, olim ex multitudine amnium Galliæ amœnitatem partim æſtimatam fuiſſe. Mela III c. 2. *Terra eſt frumenti præcipue & pabuli ferax & amæna lucis & amnibus.* Sic enim legendum eſſe docui in Monumentis ingeniorum tom. III. monum. 16. §. 14, 15, 16. pag. 173, 174.

XXII.

Præter Pyrenæum & Alpes, aliunde notos montes, tria ſunt præcipua iuga montium, quibus Gallia exſurgit, & ſe cum ab aliis regionibus, tum inter ſe diſcernit, *Cebenna* ſiue *Gebenna*, *Iura*, & *Vogeſus*, ſiue *Voſagus*. Primus *Cebenna* verius ſcribitur, quam per G, vt vulgo fit, *Gebenna*, quia & Græci, præſertim Strabo, Κέμμενες appellant, K in fronte poſita, non Gamma littera, quamuis Metaphraſtes Cæſaris Γεβέννα vulgare retineat. Cæſar lib. VII cap. VII *Mons Cebenna, qui Aruernos ab Heluiis diſcludit, duriſſimo tempore anni, altiſſima niue iter impediebat*. Et cap. LVI eiusdem libri: *oppoſitus mons Cebenna, viarumque difficultas impediebat*. Melæ lib. II cap. V ineunte ſunt *Gebennici montes*. Longo tractu a Garumna fere ad Rhodanum per Vellauos & Aruernos protenduntur. Hodie les Ceuennes. Galliam quaſi in duo latera, ſeptemtrionale & auſtrinum ſeparant, id quod Pomponius Mela dicto loco obſeruat: *Gallia*, inquit, *Lemano lacu & Gebennicis montibus in duo latera diuiſa, atque altero Tuſcum pelagus attingens, altero Oceanum, hinc a Varo, illinc a Rheno ad Pyrenæum vsque promittitur*. Narbonenſi prouinciæ etiam limitem hi montes ponunt. Plinius lib. III cap. IV *Narbonenſis a reliqua Gallia latere ſeptemtrionali montibus Gebenna & Iura diſcreta*. Lucanus lib. I verſ. 434

qua montibus ardua ſummis
Gens habitat cana pendentes rupe Gebennas.

Sed quod longiora iuga vix dici poſſunt *a cana rupe pendere*; ſæpe laudatus Valeſius non de toto illo montano tractu, ſed de parte eius præcipiti ac ſumma, in qua Velauniæ caput Anicium ſiue Podium ſedet, nunc le Puy, interpretatur.

XXIII.

Mons *Iura* quoque in altiſſimis Gallicorum numeratur, Ptolemæi Ιυρασσὸς, *Iuraſſus* lib. II cap. IX. Cæſar lib. I B. Gall. cap. II *Vndique loci natura Heluetii continentur; vna ex parte flumine Rheno latiſſimo atque altiſſimo, qui agrum Heluetium a Germanis diuidit: altera ex parte monte Iura altiſſimo, qui eſt inter Sequanos & Heluetios*. Et paullo poſt cap. VI, *Iter per Sequanos anguſtum & difficile inter montem Iuram & flumen Rhodanum, quo vix ſinguli carri ducerentur*. Et cap. VIII libri eiusdem: *A lacu Lemano, quem flumen Rhodanum influit, ad montem Iuram, qui fines Sequanorum ab Heluetiis diuidit, millia paſſuum decem nouem murum in altitudinem pedum ſexdecim, foſſamque perducit*. E quibus facile de ſitu Iuræ montis cognoſcitur. Sunt ergo montes qui Heluetiæ ab occaſu obiacent, eamque a Burgundiæ finibus diſcludunt, in variis partibus, aliis atque aliis nominibus inſigniti.

XXIV.

Tandem *Vogeſus* mons in Belgicam magis procurrit, ſiue in Superiorem Germaniam. Inter Lotharingiam & Alſatiam protenſus Auſtriam a Burgundia diuidebat. Expandit enim iuga ſua, ita vt quorundam ſententia ad Rhenum vſque, in Rauracos, Triboccos, ac in Nemetes, Vangionesque certis locis proferantur, a Treuiris in Lingonas Sequanosque dorſo lon-

longiſſime exporrecto. Nam & Cæſar a Lingonibus eos montes ducit lib. IV cap. X, *Moſa*, inquit, *profluit ex monte Vogeſo, qui eſt in finibus Lingonum.* Lucanus lib. I verſ 397 veram nos pronuntiationem docet, ſi, vt editum eſt, antiqua lectione firmatur, cui ſane non deſunt manu exarati libri. Ait vero

Deſeruere cauo tentoria fixa Lemano,
Caſtraque, quæ Vogeſi curuam ſuper ardua rupem
Pugnaces pictis cohibebant Lingonas armis.

Medio æuo tranſpoſitis litteris non *Vogeſus*, ſed *Voſagus* dixerunt. Venantius Fortunatus lib. VII carm. IV

Ardenna an Voſagus cerui, capræ, ilicis, vrſi
Cæde ſagittifera ſilua fragore tonat.

quæ metri ratio, quamlibet traiectis vocabuli elementis, receptam Lucani lectionem non mediocriter confirmat. *Voſacum ſiluam* etiam appellauerunt. Turonenſis Gregorius lib. X cap. X *dum ipſe Guntheramnus rex per Voſacum ſiluam venationem exerceret.* Quam vocabuli formam metaphraſtes Cæſaris haud dubie reſpexit, Βοσήκου vertendo, vt ſuæ ætatis genio ſeruiret, & quod omnes nominabant, exprimeret. Supra enim adlata de Moſa verba ita reddidit: ὁ δὲ Μόσης ποταμὸς ἀπὸ μὲν τοῦ Βοσήκου, ὄρους τῆς Λιγγονικῆς, καταῤῥεῖ.

XXV.

Expoſitis ſic & fluminibus Gallorum, & qui præcipui illorum ſunt, montibus, ad ipſam diuiſionem, partiumque limites explicandos accedimus. C. Iulio Cæſare Galliæ præfecto ex conſulatu, primum Romanis, quam longe pateat, & quibus terminis contineatur, innotuit. Armis tum & victoriis compertum fuit, in quam ſinuoſos tractus Armorici recedant, & quinam fretum Britannicum accolant, & quot gentes Rheni ripæ a fontibus ad oſtia vsque prætendantur. Primus itaque Iulius Cæſar eſt, qui populos tam diverſos, tam late habitantes in certas nationes deſcriptos, vti antea fuerant, Romanis patefecit. Quorum prouincia excepta, quæ ab Italia Narbonem & ad Pyrenæos patebat, reliquam omnem Galliam in tres partes deſcripſit, Aquitaniam, & Galliam propriam ſiue Celtarum regionem, & tandem Galliam Belgicam. Singulis partibus quos terminos conſtituerit, ipſius verbis ita breuiter declaramus. *Gallia omnis*, inquit, *diuiſa eſt in tres partes: quarum vnam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam, qui ipſorum lingua Celtæ, noſtra Galli appellantur.* Exemtam igitur voluit prouinciam Romanam, vtpote qui de illa Gallia, quam ipſe armis ſubegerat, non quam deuiciſſent maiores, ſcribere quod res erat, apud animum conſtituerat: prouinciæ autem rationes, præſertim tam propinquæ, ſatis exploratæ perſpectæque erant. De terminis partium ſingularum ita tradit: *Gallos ab Aquitania Garumna flumen; a Belgis Matrona & Sequana diuidit.* GALLOS, inquam, quos proprie tales appellauerat, ipſorum lingua Celtas, diuiſos a Belgis & Aquitanis, qui etiam Galli erant, ſed laxiore vocis ſignificatione. Addit interiectis paucis pro Celtica parte illuſtranda: *Vna pars, quam Gallos obti-*

Digitized by Google

nere dictum eſt, initium capit a flumine Rhodano: continetur Garumna flumine, Oceano, finibus Belgarum: attingit etiam a Sequanis & Heluetiis flumen Rhenum. Hæc præcipua & propria pars Galliæ: etiam ex hac limitum deſcriptione, omnium partium ampliſſima. At Belgæ *ab extremis Galliæ* [propriæ ſeu Celticæ] *finibus oriuntur:* (id eſt, a Sequanæ Matronæque ripis) *pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni.* nam ſuperiorem partem Celticæ adiudicauerat, quum Sequanos Heluetioſque, quos Celticarum parti tranſcribit, Rhenum flumen dixit attingere. Arctiores limites *Aquitanis* ponit. *Aquitania,* inquit, *a Garumna flumine ad Pyrenæos montes, & eam partem Oceani, quæ ad Hiſpaniam pertinet, ſpectat, inter occaſum ſolis & ſeptemtriones.* Quod reliquum vſque ad Alpes erat, cedebat prouinciæ Romanæ, quam ita ſimpliciter appellabant, quia & prima illa & ſola eis trans Alpes erat. Hæc diuiſio Galliæ temporibus Iulii Cæſaris, qui primus eam in poteſtatem Romanorum, ſaltem maximam eius partem redegerat.

XXVI.

Auguſtus autem Cæſar ſicut vbique prouincias Orbis Romani ordinauit: ita etiam in Gallia inæqualitatem correxit, demtis maximæ, hoc eſt Celticæ, quibuſdam regionibus, quas Aquitaniæ partim, partim Belgicæ adiecit. Aquitaniæ enim limitem ad flumen Ligerim perduxit: Heluetios atque Sequanos, qui in eadem Celticâ cenſi erant, in Belgicam prouinciam tranſcriptis: Narbonem & Lugdunum capita prouinciarum conſtituit, vt inde prima & antiqua prouincia *Narbonenſis Gallia,* media vero ſiue Celtica, *Lugdunenſis* appellarentur: & niſi ſub idem tempus, tamen non longe poſt, pars Belgicæ Rhenana ab incolis Germanis nouarum quaſi prouinciarum Germaniæ Superioris & Inferioris nomina accepit. Strabo primus hanc Auguſti reformationem prodidit lib. IV ſub initium: cuius interpretes per exempla ſunt Plinius & Ptolemæus, qui nouam Auguſti diuiſionem populorum & prouinciarum preſſe perſequuntur. Mirum vero, Pomponium Melam, ſine dubio poſteriorem Auguſto, quaſi neſcium illius renouationis, veterem Iulii Cæſaris diuiſionem ſequutum eſſe. Comatam enim Galliam non aliter quam Cæſar per Garumnam & Sequanam hoc modo diſtribuit: *A Pyrenæo ad Garumnam Aquitani: ab eo ad Sequanam Celtæ: inde ad Rhenum pertinent Belgæ.* Nos auctorem Auguſtum, ſcriptores Plinium & Ptolemæum per ſingulas partes ſequemur, vt initium ab Aquitania faciamus, tamquam maxime occidentali & Hiſpaniæ limiti, quem continuamus, proxima: inde ad Lugdunenſem progreſſuri ſiue Celticam: tandem ad Narbonenſem, in vſque Italiæ fines ſe proferentem: Belgicam autem inſequenti capiti & nouæ tractationi relinquemus, in quo itidem non diſcedemus a more veteri, quo & alibi a tribus reliquis Romani Belgicam prouinciam diiunctam ſeparatamque voluerunt. Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 440 num. 3

TRIVM PROV. GALL. LVGDVNENS
NARBONENS. ET AQVITANENS

& ſæpius ſine expreſſis nominibus ita, TRES PROVINC. GALL. Vid. pag. 476

476 num. 4 & aliis multis locis. Pari modo & nobis liceat expoſitionem ſpecialem Galliæ in duo capita diſtribuere, & tres prouincias ſeorſum enarrare, antequam nouo capite nouoque tractatu adgrediamur quartam, quæ, vt remotiſſima erat ab Italia, & plures populos inſignes atque nobiles & in hiſtoriis memoratos continet, ita digna vtique videtur, quæ ſingulari enumeratione gentium vrbiumque proponatur.

XXVII.

Sit ergo nunc primo ordine expedienda

SECTIO I

AQVITANIA

SIVE

GALLIA AQVITANICA.

Aquitania, quæ & Plinio lib. VI extremo dicta eſt *Gallia Aquitanica*, & in Notitiis veteribus *prouincia Aquitanica* hodie ex parte Guienne, quod ex *Aquitaine* corruptum videtur: Hæc, inquam Aquitania latitudinem, Auguſto Cæſare dante, habet a Pyrenæis ad flumen Ligerim, ſed propinquum Rhodano, *μέχρι τοῦ κεφαλῆς αὐτοῦ*, *vsque ad caput eius*, ſiue fontes, vt Ptolemæus definiuit lib. II cap. VII. Sæpe Aquitania ita diſtincta a ceteris Galliarum partibus fuit, vt tamquam ſeparata prouincia poneretur, quod credo inde ortum eſſe, quia non vna cum cæteris prouinciis deuicta fuit, ſed ab Auguſto tandem in poteſtatem Romanorum redacta, quo tempore Vitruvius lib. II cap. I ſcripſit: *Ad hunc diem nationibus exteris ex his rebus* [fronde, arundine, luto inductis] *ædificia conſtituuntur, vt in Gallia, Hiſpania, Aquitania ſcandulis robuſteis aut ſtramentis.* Inde eſt, quod Sextus Rufus cap. VI totam Galliam deſcripturus, vt integram præfecturam prætorii per Gallias, diſtinctam mentionem Aquitaniæ, ſeparatæ aliquando partis, faciat. *Sunt*, inquit, *in Gallia cum Aquitania & Britanniis decem & octo prouinciæ.* Ad quem locum vide ſis, quæ editione ſecunda commentati ſumus. Prius Aquitaniam veterem, Garumna definitam, exponemus, poſtea demum adiectam ab Auguſto addituri.

XXVIII.

Limes, quo cum Hiſpania cohæſit ad Oceanum, ponitur a Ptolemæo flumen *Aturis.* Sic ille recto caſu appellat, Ἄτουρις, τοῦ Ἀτούριος. Sed *Aturus* alii, in quo vocabulo Lucanus ſecundam corripuit lib. I verſ. 420

Qui tenet & ripas Aturi, quo littore curuo
Molliter admiſſum claudit Tarbellius æquor:

adrexit Auſonius Moſellæ verſu 468

In mare purpureum domini tamen ante Moſellæ
Numine adorato Tarbellicus ibit Aturus.

niſi ideo duplicatur littera, quippe in libris *Aturrus* eſt. Hodie prope oſtia nobilis vrbs Baiona: medio æuo *Lapurdum* dicta, ſed ignorata cunctis antiquio-

quioribus, neque prior Lapurdi mentio occurrit, quam in Notitia imperii, & apud Sidonium Apollinarem lib. VIII epiſt. XII, ideoque ad illorum temporum geographiam a nobis reſeruatur. Plures populi ſunt Aquitaniæ, ſed de quibus vere Strabo dixit lib. IV pag. 131 ἔθνη μικρὰ καὶ ἄδοξα. *& exiguas & ignobiles gentes* eſſe, vt obſcura & pæne monſtroſa nomina, quæ a Plinio referuntur, oſtendunt, quorum qui inter Garumnam, qui extra fuerint, quod diſcerni facile non poſſunt; vel ſolius Cæſaris, qui intra Garumnam Aquitanos concludit, ignoti populi, *Preciani, Vocates, Taruſates, Sibuzates, Garites,* argumento nobis ſunt, multa noſtris temporibus in Aquitaniæ cognitione nobis deeſſe.

XXIX.

Ergo nobiliores ſectabimur & notiores in hiſtoriis, e quibus præcipui *Tarbelli* ſunt, quos Cæſar lib. III B. Gall. cap. XXVII primo loco numerat in gentibus Aquitanis. A Pyrenæo ad Aturum & circa eum ſub Oceano habitabant. Pyrenæum attigiſſe, Tibullus docet, quum lib. I elegia VIII verſ. 9 dixit,

Tarbella Pyrene
Teſtis, & Oceani littora Santonici.

Eſſe autem παρωκεανιτικὰς præcipue, quod de plurimis Aquitanorum Strabo lib. IV pag. 131 dixit, hoc eſt Oceano proximos, antea prolatus Lucani verſus 421 libri I demonſtrat,

Molliter admiſſum claudit Tarbellius æquor,

Tarbellius, id eſt, *Tarbellus*, poetice, non *Tarbellicus* vt vulgo eſt editum. Cognominantur apud Plinium lib. IV cap. XIX *Tarbelli Quatuorſignani*, forte quod quatuor ſigna militum præſidio tenuerunt, vt Cocoſſates *ſexſignani* ibidem, quibus ſex vexilla præſidiariorum fuerunt. Oppidum Tarbellorum ad idem flumen *Aquæ Auguſtæ*, ὕδατα Αὐγοῦστα. vt Ptolemæus appellat; *Aquæ Tarbellicæ* Antonini; *Tarbella ciuitas* Vibii Sequeſtri in *Atur*: & *Aquenſis ciuitas* in Notitia ciuitatum Galliæ. Hodie Acqs ſiue Dax.

XXX.

Extra limitem forte Tarbellorum, ad idem vero flumen Aturum, oppidum aliud fuit, vt apparet, ſatis antiquum, intactum autem vetuſtioribus geographis. Notitia ciuitatum Galliæ *Aturenſium ciuitatem* nominat in Nouempopulana ſitam: & ſi Hadrianum Valeſium ſequimur, hic *Vicus Iulii* eſt antiquo nomine, a Gregorio Turonenſi lib. VII cap. XXXI tamquam epiſcopalis ciuitas nominatus; eædem *Aturæ* vel *Aturres* Sidonii lib. II epiſt. I, vbi Iacobo Sirmondo notata legas velim, qui conſentit Valeſio Hadriano: prauius poſtea *Aduris* ſcriptum & tandem *Aire*, vt nunc nomen ſonat non ignotæ ad id flumen ciuitatis. *Atures* autem & *Aturenſes* dictos fuiſſe, qui iuxta flumen Aturum colebant, Tibullus quoque dicto carmine de Meſſalæ victoria approbare poteſt. Canit enim principio

Hunc [diem] *fore Aquitanas poſſet qui fundere gentes,*
Quem tremeret forti milite victus Atur.

Cæſaris *Sottiates* lib. III cap. XX ſeq. ſunt ille ad Aturum populus, quibus illu-

Digitized by Google

luſtris vir P. de Marca pag. 191 Marcæ Hiſpan. tribuit conciliorum & Turonenſis hiſtorici *Vicum Iulium.*

XXXI.

Idem Cæſar lib. III cap. XXVII Tarbellis apponit *Bigerrones,* ſiue *Bigerros,* (Plinii *Begerros*) itidem ad Pyrenæum vergentes. ideo *pelliti* ob cæli aſperitatem, quæ ſub Pyrena eſt, ab habitu ſeu veſtitu dicuntur. Paullinus Nolanus Carm. x ad Auſonium verſ. 246

Dignaque pellitis habitas deſerta Bigerris.

Horum *Turba* fuit oppidum ad Aturum, nunc Tarbe, cum caſtro *Bigorra.* Vetus Notitia Ciuitatum Galliæ in Nouempopulana: *Ciuitas Turba cum caſtro Bigorra.* In eo tractu *Benebarnum* fuit, ſed dubium an ad veterem geographiam, in qua verſamur, vere pertineat, quia nullum eius vel leue monimentum, ante auctorem Itinerarii, quod Antonini vel Aethici vocatur, ſupereſt. Sunt etiam ſub Pyrenæi montibus, quas Strabo laudat, *Oneſiæ Thermæ,* τὰ τῶν Ὀνησιῶν θερμὰ κάλλιστα πολυτιμωτάτου ὕδατος, *præſtantiſſimæ thermæ ſaluberrimis aquis,* lib. IV pag. 132. Coniungit cum Conuenarum Lugduno, quod aliquam fidem facit aut in Conuenis, qui Bigerrones ab ortu attingunt; aut in ipſis Bigerronibus exitiſſe. Eſt ibi iuxta Aturum amnem, oppidum Bagneres, aquis ſalubribus nobilitatum, quæ videntur ipſæ fuiſſe, quas Strabo vocat, ignotum vnde, *Oneſias.* Quos autem iam *Conuenas* dixi, is populus erat ad Pyrenæi radices, ab Aturo ad Garumnam & vltra, quorum caput *Lugdunum Conuenarum* fuit, quod Strabo, Ptolemæus, & Itinerarii auctor commendant, hic etiam ita ſitum deſignauit, vt cum oppido S. Bertrandi plurimorum opinione conueniat. Origo huius Luguduni (ſic Itinerario ſcriptum eſt: Græci autem auctores, quos nominauimus, Λούγδουνον) origo, inquam, illius ex Pompeii bello Sertoriano eſt, qui Pyrenæi prædones ac fugitiuos in hanc vrbem fertur compuliſſe, de quo pretium erit relegere, quæ ſupra pag. 88 ex S. Hieronymi aduerſus Vigilantium libello attulimus. Idcirco Plinius lib. IV cap. XIX *in oppidum contributi Conuenæ,* nempe a Pompeio. Ad eamdem rem geſtam P. Vatinius iuſſu Cæſaris lib III B. Civ. cap. XIX prouocauit, quum ex Pompeianis trans Apſum caſtra habentibus, quæſiuit, *liceretne ciuibus ad ciues de pace legatos mittere, quod etiam fugitiuis ab ſaltu Pyrenæo prædonibusque licuiſſet?* Eodem itinere Antonini ab Aquis Tarbellicis Toloſam, inter Beneharnum & Lugdunum ponuntur *Aquæ Conuenarum,* quæ niſi ſunt ipſæ Oneſiæ Strabonis, quas in S. Bertrandi fano hodie plurimi inquirunt; difficulter ſane inueniuntur. Sunt tamen clari viri, qui in vico Bagneres in valle Arbuſia, duabus leucis a fano S. Beati, ſe illas inueniſſe opinantur, eoque applicant inſcriptionem apud Gruterum pag. 112 num. 7 NOMINE VICANORVM AQVENSIVM, quam vero, quod lapis ille Tarbellicis Aquis repertus fuit, vt Gruterus adnotauit, dubito huc referri poſſe.

XXXII.

Supra Conuenas ſeptemtrionem verſus, itidem inter Aturum & Garumnam ſunt *Auſci,* Ptolemæo *Auſcii,* Mela cenſente lib. III cap. II *clariſſi-*

Digitized by Google

ni Aquitanorum, quorum nobiliſſimum oppidum vocat *Climberrum*, quo nomine etiam ab Antonino itinere ab Aginno Lugdunum Conuenarum, commemoratur, quæ haud dubie Ptolemæi *Auguſta* eſt, mutata appellatione, vt in pluribus aliis, Auguſti Cæſaris benignitate; pro quo tandem, vt in Itinerario eſt, exoleta beneficiorum memoria, priſcum nomen reſumtum eſt. Sed auſpicatius vocabulum non minus celebri gentis nomine, vt ſolemne medio æuo erat, penſatum, & *Auſci* ciuitas appellata fuit, vt apud Ammianum eſt lib. XV cap. XXVIII, vnde *Auſcenſes* Sidonii ſunt lib. VII epiſt. VI, id quod nomen corrupte in *Aux* vel *Auſch* hodieque conſeruatur.

XXXIII.

Finitimi horum erant *Eluſates* Cæſaris & Plinii, locis ſæpe dictis; ſiue *Eluſani* Apollinaris Sidonii lib. VII epiſt. VI ab *Eluſa* oppido dicti, patria Rufini illius, in quem duos inuectiuos libros Claudianus ſcripſit. Libro I enim verſ. 137 de Megara furia, Rufinum inſtigante, vt orbem perdat terrarum, dicitur:

Inuadit muros Eluſæ, notiſſima dudum
Tecta petens.

XXXIV.

Eluſatibus proximi iuxta Garumnam *Lactorates* fuerunt, vel ipſi pars Eluſatium: quorum oppidum in Itinerario Antonini *Lactura*; in Theodoſiana Tabula, quam Peutingerianam vocamus, *Lactora*: in Notitia Galliæ, in Nouem populis *Ciuitas Lactoratium*: nunc Lectoure. Oppidum præclarum, nec non antiquum fuiſſe, multorum lapidum inſcriptionibus, ex Antoninorum ſæculo ibidem repertorum probatur, quarum aliquas a Grutero pag. 29, 39, 31 ita excerptas huc attuliſſe non pœnitebit.

PRO SALVTE IMP. M.
ANTON. GORDIANI PII FEL.
AVG. ET SABINAE TRANQVILLINAE
AVG. TOTIVSQVE DOMVS DI
VINAE PROQVE STATV CIVI
TATIS LACTORATEN
TAVROPOLIVM FECIT ORDO
LACT.

Et alio lapide idem breuius notatum

PRO SALVTE ET INCO
LVMITATE DOMVS DI
VINAE R. P. LACTORAT
TAVROP. FECIT

Eſt etiam in quodam (pag. 29 num. II) LECTOR. ſecunda vocali, ſed in aliis cunctis lapidibus & Itinerario vtroque, etiam in Notitia antiqua, vocali prima.

XXXV.

Sequuntur in eodem tractu ſub Garumnæ ripa Burdegalam verſus, *Vaſates*, non ignobilis populus, Cæſaris forte *Vocates*, quod deſcribentium lapſu

lapſu prauatum putarem, niſi & Plinius Baſabocates haberet, quæ vox ex gemina lectione videtur eſſe commixta. Ptolemæus emendandus eſt, & ex Ουατάριοι ſcribendi Ουατάτιοι, Valeſio etiam admonente. Verum autem nomen *Vaſates* ab Auſonio & Sidonio habemus. Illius verba poſtmodo adferemus: hic lib. VII epiſt. VI *Eluſani, Vaſates, Conuenæ, Auſcenſes.* Alia forma *Vaſatæ* dicti, quod nomen poſtea eorum oppido, perinde vt *Vaſates*, hæſit. Proprium & antiquum nomen oppidi fuit *Coſſio* primo caſu, non Κόσσιον *Coſſium*, vt in Ptolemæo ſcriptum eſt, quod Κοσσιών per Ω legendum eſt. Auſonius Parental. XXIV de ſororis genero Paullino:

Stirpis Aquitanæ mater tibi. nam genitori
Coſſio Vaſatum, municipale genus.

Vt vero ſolemne illis temporibus fuit, vrbs populi nomine vtriusque formæ appellabatur. Idem Auſonius Epicedio patris, quod II idyllium eſt

Vicinas vrbes colui patriaque domoque,
Vaſates patria, ſed lare Burdigalam.

Et Ammianus Marcellinus lib. XV cap. XXVIII *Nouem populos Auſci commendant & Vaſatæ*, quæ oppidorum ibi, non gentium ſunt nomina. Dicitur etiam *Ciuitas Vaſatium.* Sidonius lib. VIII epiſt. XII ineunte ad Trigetium: *Tantumne te Vaſatium ciuitas, non ceſpiti impoſita, ſed pulueri?* In Notitia Ciuitatum Galliæ eſt *Ciuitas Vaſatica:* hodie Bazas.

XXXVI.

Tandem in angulo, quem Garumna cum Oceano facit, *Bituriges* fuerunt *Viuiſci*, vel *Vibiſci* cognomine, peregrina gens inter Aquitanos, Biturigibus Celticis orta, quos Cubos denominarunt; quod a Strabone obſeruatum eſt. Ipſe vero cognomen corrupte Ἰόσκους, *Ioſcos* tradit: nec id ſaluum apud Plinium, qui *Vbiſcos* vocat: ſincerius apud Ptolemæum, cuius ſunt Οὐιβίσκοι, *Vibiſci*, quia B & V litteræ ſæpius permutantur. Vera autem & antiqua ſcriptura *Viuiſcorum* eſt, videlicet per V, quod auctore Auſonio probatur, qui de ſe in Moſella verſ. 438 dicit,

Hec ego, Viuiſca ducens ab origine gentem.

Burdigalenſis enim fuit, vt poſtea cognoſcetur, atque ita in illis Biturigibus natus. Confirmat inſcriptio aræ Burdigalenſis apud Gruterum pag. 227 n. 4

AVGVSTO SACRVM
ET GENIO CIVITATIS
BIT. VIV.

Nec vero deeſt, quod pro Plinii ſcriptura *Vbiſci* adferatur. Nam lapide alio, Burdigalæ & ipſo eruto, apud eundem Gruterum pag. 731 num. 3 legitur

IVLIVS LVPVS C.
BITVRIX VB
DE ANN. XXXV
FIL. EIVS. F. C.

Sed malo priorem ſcripturam ſequi, quod de lapide non ſatis certi ſumus, verene ſic ibi, an lapſu opificis inciſum; etiam an inde curatius ſit exſcriptum. His Biturigibus Ptolemæus duo oppida dat, *Nouiomagum*, proximum

 Ocea-

Oceano, quod intercidit: & Βυρδίγαλα, *Burdigalam*, quod ita etiam Strabo ſcripſit, qui emporium vocat, & ſitum ita accurate deſignat lib. IV pag. 131, Μόνον τὸ τῶν Βιτυρίγων τούτων ἔθνος ἐν τοῖς Ἀκυϊτανοῖς ἀλλόφυλον ἵδρυται, καὶ οὐ συντελεῖ αὐτοῖς· ἔχει δὲ ἐμπορεῖον Βυρδίγαλα ἐπικείμενον λιμνοθαλάττῃ τινὶ, ἣν ποιοῦσιν αἱ ἐκβολαὶ τοῦ ποταμοῦ, *Sola hæc Biturigum gens in Aquitanis peregrina degit, nec illis contribuit. Habet autem emporium Burdigala, appoſitum paludi marinæ, quam fluminis oſtium efficit.* Latini ſæpe ſcribunt *Burdegala*, ſecunda vocali; neque vero minus etiam tertia. Dubitationis cauſſa eſt, quod adhuc neque marmora, neque alia monimenta, quæ id nomen ferant, facile ſunt reperta, ut antiquitatis teſtimonio leuis diſcrepantia componatur. Patria Auſonii poetæ fuit, qui ſingulari eam carmine claris vrbibus, a ſe laudatis, adſociauit. Ex quo hæc protuliſſe breuitati noſtræ ſufficiat:

Burdigala eſt natale ſolum: clementia cæli
Mitis vbi & riguæ larga indulgentia terræ;
Ver longum brumæque breues iuga frondea ſubſunt.

Et Sidonius Apollinaris Carmine, lib. IX epiſtolæ XIII inſerto,

Declamans gemini pondere ſub ſtili
Coram diſcipulis Burdegalenſibus.

Fuit enim illa vrbe ſedes incluta litterarum, quod Auſonii liber PROFESSORES inſcriptus, exemplis eruditiſſimis demonſtrat in omnibus diſciplinis. Atque hæc de veteri Aquitania inter Garumnam & Pyrenæos contentam nota ſunt. Sequitur

XXXVII.

Aquitania ab Auguſto adiecta, id eſt omnis Aquitania Prima & Secunda, vt medio æuo diuidebatur: ſiue quidquid ſpatii inter Ligerim & Garumnam comprehenditur, ſedes quatuordecim populorum, qui auulſi a Celtica ſeu Lugdunenſi prouincia, Aquitaniæ ab Auguſto ad æquandas prouincias adſcripti ſunt. Strabo lib. IV pag. 131, Ἑξῆς περὶ τῶν Ἀκυϊτανῶν λεκτέον, καὶ τῶν προσωρισμένων αὐτοῖς ἐθνῶν τεσσερακαίδεκα Γαλατικῶν τῶν μεταξὺ τοῦ Γαρούνα κατοικούντων καὶ τοῦ Λείγηρος, *Deinde dicendum eſt de Aquitanis & eorum conterminis Celticis quatuordecim gentibus, habitantibus inter Garumnam & Ligerim.* Ad quem numerum XIV gentium etiam reducenda ſunt, quæ ſub initium huius libri praue ſcribuntur ἑπτάρας καὶ δέκα ἔθνη, & vtique etiam ibi cum Caſaubono legendum τέσσαρας καὶ δέκα, *quatuordecim* gentes, non *decem*.

XXXVIII.

Ex illis autem Oceanum attingunt *Santones* atque *Pictones*; illi a Garumna extenſi in medium ſpatium, quod inter duo illos amnes comprehenſum eſt: hi exinde ad ripam vsque Ligeris. *Santones*, ſiue *Santoni*, vtroque modo dicuntur, vt Andes & Andi, Turones & Turoni. Plinius & Ptolemæus *Santones*. ille dicto capite de Aquitania, *Santones liberi*: hic Σάντωνες, perperam cum O magno, quod poetæ Latini eleuant, etiam Strabo Græce. *Santonus* autem, *Santoni*, forma altera, Pomponii Melæ eſt & Lucani, plurimque

umque poſteriorum. Mela lib. III cap. II *ab Santonis ad Oſiſmios :* Lucanus lib. I verſ. 422

gaudetque amoto Santonus hoſte

Tacitus lib. VI cap. VII *Iulius Africanus e Santonis Gallica ciuitate :* quod de gente malim, quam de vrbe cum aliis & ipſo Valeſio, interpretari. Taciti enim ætate mos nondum inualuerat, vt principes vrbes ſuarum gentium nominibus appellarentur. Auſonius epiſt. XXIV verſ. 79

Santonus vt ſibi Burdigalam mox iungit Aginnum
Illa ſibi.

Santonus, non ipſa vrbs (quæ *Santoni* vel *Santones* illo æuo, multitudinis numero, appellanda fuiſſet) ſed incola vrbis Santonicæ, qui vtramque vicinam habebat Burdigalam & Aginnum, ſed ita vt media eſſet Burdigala inter Santonicam & Aginnum.

XXXIX.

Santonibus Strabo & Ptolemæus Μεδιολάνιον, *Mediolanum*, ſex ſyllabis, tribuunt, quod *Mediolanum* Latino ore cum Antonino ac Tabulæ Peutingerianæ auctore, etiam Græco Stephano, demta ſyllaba, dicimus, ſita ad Carantonum flumen. Eadem *vrbs Santonica* nominata. Auſonius epiſt. VIII principio :

Tandem reluctati retinacula blanda morarum
Burdigalæ molles linquimus illecebras :
Santonicamque vrbem vicino acceſſimus agro.

Ipſa etiam temporum illorum conſuetudine nomen gentis induit, *Santoni* & *Santones* pluraliter dicta. Auſonius Epiſt. XI

Vinum quod biiugo parabo plauſtro
Primo tempore Santonos vehendum.

Et Epiſtola XV ad Tetradium verſ. II

Cur me propinquum Santonorum mœnibus
Declinas?

vbi tam vrbis nomen poteſt, quam etiam gentis ad περίφρασιν vrbis, intelligi. Altera forma vſus eſt Ammianus Marcellinus lib. XV cap. XXVIII. *Prima*, inquit, *prouincia eſt Aquitanica, amplitudine ciuitatum admodum culta : omiſſis aliis multis, Burdegala & Aluerni excellunt, & Santones & Pictaui.* Ptolemæus etiam *Portum Santonum*, & *Promontorium* eorumdem memorauit. *Portus* ille hodie qui ſit, non eſt apertiſſimum. Valeſius exiſtimat oppidum Brouage nunc appellari : at Ptolemaici numeri longius inde boream verſus remouent ſupra oſtium Canenteli fluminis.

XL.

Tandem etiam *Blauiæ*, ad dextram æſtuarii Garumnæ ſitæ infra Duranii confluentem, aliqua mentio facienda eſt. *Militarem* cognominat Auſonius Epiſt. X ad Paullum, quia præſidium militare habuit : qui & ſitum cum cura delineauit his verſibus :

Te quoque ne pigeat conſponſi fœderis : & iam
Citus veni remo, aut rota.

Aequoris vndoſi qua multiplicata recurſu
Garumna pontum prouocat.
Aut iteratarum qua glarea trita viarum
Fert militarem ad Blauiam.

Videlicet a Burdigala, vbi Auſonius erat. Antonini Itinerario, a Burdigala Auguſtodunum itinere, *Blauutum* appellatur, corrupte puto, quia æqualis auctor Tabulæ Peutingerianæ *Blauiæ* nomen conſeruat: &, Simlero teſte, in antiquo Antonini libro *Blauium* eſt. Bene. Hodie Blaye.

XLI.

Pictonum fines deſcripti ſunt antea. Latius patebant, quam Santonum, ſed in littore arenoſo, ideoque ſterili & inculto. Strabo pag. 131, ἐςι ἡ παρωκεανῖτις τῶν Ακυϊτανῶν ἀμμώδης ἡ πλείςη καὶ λεπτὴ κέγχρῳ τρέφυσα, τοῖς τε ἄλλοις καρποῖς ἀφορωτέρα, *Aquitaniæ litus arenoſum eſt & tenue, milio alens, reliquarum frugum minus ferax.* Quod cumprimis de Pictonum terra dictum crediderim, quæ tam inculta ad mare fuit, vt in longo litore Ptolemæus nihil habuerit, quod memoraret, præter obſcurum portum *Secor*, & vnicum *promontorium Pictonicum.* Intus duas in hac gente vrbes ponit, Αυγυςόριτον, *Auguſtoritum*; & Λίμωνον, *Limonum.* Quod primo loco *Auguſtoritum* nominatur, clariſſimi viri perſuaſum habent, eſſe eam primariam Pictonicæ gentis ciuitatem, quæ *Pictauorum* nomen poſtea ſibi vindicauit, nunc Poictiers. Sed Antonini itinere a Burdigala Argantomagum, id eſt Argenton, vt plurimi interpretantur, non alia poteſt Auguſtoritum eſſe, quam vrbs Lemouicum præcipua, Limoges vulgo, ſita inter Veſunam Petrocoriorum, & Argantomagum. Ordo itineris hic eſt, omiſſis ignotis manſionibus ad Aginnum vsque:

Burdigala	—	—	—
Aginnum	M.	P.	LXXI
Traiectum	M.	P.	XXXIIII
Veſunnam	M.	P.	XVIII
Fines	M.	P.	XXI
Auguſtoritum	M.	P.	XXVIII
Argantomagum	M.	P.	XXI

Iter Aginnum primum ferebat, vt quilibet videt, fluminis cauſſa. Quis vero ex hoc loco Argantomagum profecturus deflectet prius in ſeptemtrionem pæne ad Ligerim vsque, atque inde in ortum hibernum, quum poſſet recta ire per Petrocorios atque Lemouices. Vulgaris interpretatio vrbium Ptolemæi in hoc tractu talis eſt, vt *Auguſtoritum* ſit Pictauium: *Limonum*, propter nominis conuenientiam, Lemouices; quamuis alii *Ratiaſtum* Ptolemæi pro oppido habeant Lemouicum. At Magno, qui Notas Iuris Romani regi Karolo dedicauit, ante nongentos circiter annos ita has vrbes interpretatus eſt, vt ei propius cum Antonino quam ceteris conueniret. Dicit enim: *Lemoſex, Auguſtoretum*: & *Pictauus, Lemonum*: quem etiam in tabula noſtra ſequuti ſumus, nec adhuc induci poſſumus, vt deſeramus: præſertim quum Limonum, quod concedit Valeſius, non ſit in Lemouicibus,

bus, ſed, cum Antonino etiam, in Pictonum gente quærendum. Itinere enim a Burdigala Auguſtodunum hunc ordinem nobiliorum ciuitatum, omiſſis minoribus, inuenimus:

Burdigala	—	—	
Blauutum ſiue *Blauium*	M.	P.	XVIIII
Mediolanum Santonum	M.	P.	XLIII
Limonum	M.	P.	LVII
Argantomagum	M.	P.	XLII
Auaricum	M.	P.	XL
Auguſtodunum	M.	P.	LXXVIII

Heic ab Mediolano Argantomagum iter per Limonum, a curſu longius abſunt Lemouices, Santonibus ab ortu æquinoctiali oppoſiti: a quibus recta in ſeptemtrionem remotum eſt Argantomagum. Quo vero *Ratiaſtum* Ptolemæi referemus, vrbem & caput Λαμουίκων, quos omnes putant Lemovicum gentem eſſe? Quod ſi Auguſtoritum vrbs eſt Lemouicum, vti cum Antonino & Magnone poſuimus; non poteſt Ratiaſtum in illum locum reduci, ſed a latere inueſtigandum eſt, nec vero facile, quia ſolius Ptolemæi eſt, quoquo reſpicis, inuenitur. Recentiores Galli *Enguliſma*, ad Carantonum vrbem, quod alia memorabilis non ſupereſt, Ptolemæi Ratiaſtum eſſe exiſtimant, quos, quia meliores non videmus, omnino ſequendos duces eſſe exiſtimamus. Nec vero diuturnum illud nomen fuit, ſed ætate Romanorum nondum ſuprema aut decrepita, in *Iculiſma* immutatum. Auſonius Epiſt. XV ad Tetradium verſ. 21

Quondam docendi munere adſtrictum graui
Iculiſma quum te abſconderet.

Siue *Iculiſina*, ſiue, vt in libris vetuſtis eſt, *Iculiſna* ſcripſeris, nemo dubitat Enguliſinam illam ſiue Angouleſmes eſſe, vrbem inſignem, Canentelo flumine adfuſam. Hæc ſi Ptolemæi *Ratiaſtum* eſt, non tamen antiquiſſimum id nomen fuit, ſed fortaſſe, ſi coniecturis locus eſt, *Ageſina* Plinii ibidem conſtituenda. *Camboleſtri*, inquit, *Ageſinates, Pictonibus iuncti*, lib. IV cap. XIX. Ageſinates Iculisnenſes clari viri interpretantur, quaſi in nomine aliquid inſit conuenientiæ. Id vero vrbisne nomen, an gentis cognomen ſit, incertum, quia eo ab aliis Camboleſtris, Atlanticis ſcilicet, prouinciæ Narbonenſis, lib. III cap. IV diſcriminatur.

XLII.

Sequuntur *Petrocorii* Cæſaris, Strabonis, & aliorum, quorum *Veſunna* fuit, Ptolemæi Οὐέσουννα, clara ciuitas, & Auguſto cognomine digna. Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 105 num. 1

TVTELAE AVG
VESVNNAE
SECVNDVS
SOTER D. S. D

Sic

Sic Valeſius verſum vltimum emendat, praue deſcriptum a Grutero. Locum vrbis auctor Itinerarii, vt ſupra vidimus, ſignat M. P. L I I ab Aginno Nitiobrigum. Et hic etiam *Veſunnam* vocat; auctor Peutingerianæ tabulæ *Veſonnam:* ciues Sidonius lib. V I I I epiſt. X I ineunte *Veſunnicos,* vt ſero gentis nomen vrbi impoſitum eſſe oporteat. Caroli M. ætate Magno, qui cuique ciuitati antiquum nomen adiungit, *Petragorius, Veſonna.* Aimoinus lib. I I I cap. X X X I X *Chilpericus Deſiderium ducem ad perdendas Petrogoricum & Agennum, Aquitaniæ vrbes, cum inſtructis dirigit copiis.* Valeſius quidem Sidonium etiam auctorem laudat, qui lib. V I I epiſt. V I dixerit, *Burdigala, Petrocorii:* quod vero ſubnectit idem, poſt alios, etiam *Auſcenſes;* ciuium potius, quam vrbis nomen videtur ſignificari. A gente in Notitia Ciuitatum περιφραστικῶς nominatur *Ciuitas Petrocoriorum.* Hodie Periguex.

XLIII:

Proximi his in auſtrum ſunt *Nitiobriges* Cæſaris lib. V I I cap. L X X V, quibus Ptolemæus oppidum *Aginnum* dat, cuius ſitus tam ex reliquo nomine *Agen*, in dextra ripa Garumnæ vrbis, quam ex Itinerario & Peutingeriana Tabula notus eſt. Supra quoque Auſonii verſum ex Epiſtola X X I V produximus:

Santonus vt ſibi Burdigalam: mox iungit Aginnum
Illa ſibi,

quo par diſtantia trium harum vrbium ſignificatur. Scribitur etiam *Agennum,* non tantum a poſterioribus, vt de Aimoino Rer. Franc. ſcriptore, modo vidimus; verum etiam Hieronymus de Scriptor. Eccleſiaſt. in Sœbadio (al. Phœbadio) *Agenni Galliarum Epiſcopus.*

XLIV.

Hos Nitiobriges attingunt *Cadurci* Cæſaris & Strabonis, circa Oldum fluuium, qui Garumnæ miſcetur. Ptolemæus illis vrbem tribuit Δουήωνα, *Duionam,* quod peruerſe ſcriptum pro Διούωνα, vt *Diuona* vel *Deuona* legatur. Tabula Peutingeriana corrupte *Bibona,* lege *Dibona:* & Magno, *Cadurcus, Divonna.* Ergo caput gentis fuit, quod moris eſt Ptolemæo hoc capite, atque Magnoni, primas vrbes nominare. Hæc tandem gentis nomen illorum tempore conſuetudine adſumſit, & *Cadurci, Cadurcum,* nec non *Cadurx,* & denique *Caors* ſiue *Cahors,* quod hodieque obtinet, appellata eſt.

XLV.

Alterum oppidum Cadurcorum *Vxellodunum* fuit, natura loci egregie munitum, cuius ſitum & expugnationem Hirtius lib. V I I I B. Gall. cap. XXXIII ſeqq. deſcribit. Sunt qui hanc primariam vrbem Cadurcorum dicant, ſiue Cahors, vt hodie vocatur: ſed Diuonam illam eſſe, iam ſatis probatum fuit. Accedit quod Hirtius dicto loco dixit, *Vxellodunum in clientela Luterii,* principis Cadurcorum, *fuiſſe,* quod infra dignitatem vrbis primæ eſſet, quæ caput totius gentis ſit. Quod ſi ergo diuerſum eſt oppidum vel nominis indicio, in Peuch d' Vſſelou, vel le Peuch d' Vſſeldun, tribus leucis a Cadenaco, ad eumdem amnem Oldum, cui Diuona adpoſita eſt, inueniri non dubitamus.

XLVI

XLVI.

Pars Cadurcorum cognominantur *Eleutheri*, id eſt liberi, apud Cæſarem lib. VII cap. LXXV. Horum quibuſdam videtur *Albiga* fuiſſe, ad flumen *Tarnem:* hodie *Alby*, quæ *ciuitas Albigenſium* in Notitia vrbium Galliæ; *vrbs Albigenſis* apud Gregorium Turonenſem lib. VII cap I. Eſt etiam in litteris pactionis apud Gregorium Turonenſem lib. IX cap. XX *Albige* ſexto caſu, quaſi *Albix* in primo. Hinc *Albigenſes* & *Albienſes* in Notitia Imperii ſub diſpoſitione Magiſtri mil. per Thracias, *Equites cataphractarii Albigenſes*, quos Pancirolus ex Albinga Liguriæ duxit: malumus cum Valeſio ex Aquitania.

XLVII.

Succedunt Cæſaris *Ruteni* lib. I & VII ſæpe. Ptolemæus *Rutanos* vocat, eisque vrbem adſcribit *Segedunum*. Sed Strabo etiam Ῥετηνὰς appellat, ac Plinius *Rutenos:* & Lucanus lib. I verſ. 401

Soluuntur flaui longa ſtatione Ruteni.

Nomen vrbis *Segedunum* apud Ptolemæum, vt diximus, etiam in Tabula Peutingeriana: poſtea *Ruteni*, gentis nomine, & ipſa nominata, & *vrbs Rutena:* hodie Rodes. Pars Rutenorum ad prouinciam vergebat, eratque ditionis Romanæ iam Cæſaris temporibus, ideoque ab ipſo lib. VII cap. VI *Ruteni prouinciales* dicti.

XLVIII.

Contermini his & Narbonenſi prouinciæ *Gabali*, itidem Cæſaris lib. VII cap. LXXV; & Ptolemæi, & vrbs illorum Ἀνδέριδον, *Anderidum*, apud eumdem Ptolemæum, vbi Scaliger *Anderedon*, Ἀνδερηδὼν legit: in eadem Tabula Peutingeriana *Anderitum:* in Conciliis *Gabalitana Eccleſia* & *ciuitas.* Sidonius Carm. XXIV, Propemptico ad libellum, verſ. 23

Tum terram Gabalum ſatis niuoſam,
Et quantum indigenæ volunt putari,
Sublimem in puteo videbis vrbem.

id eſt, ex profunda valle celſam vrbem adſpicies. Iacobus Sirmondus ad illum locum inſcriptionem adfert, in finibus Aruernorum Gabalorumque effoſſam:

I M P. C A E S
M. C A S. L A T
P O S T V M O
P. F. A V G. C O S
M. P. G A B A L L. V

Populum Strabo lib. IV pag. 132 Γαβάλεις, *Gabales:* regionem Gabalitanam Plinius lib. XI cap. XLII *pagum Gabalicum* vocat; poſteriores *Gaualdanum* pagum, vnde *Geuaudan* hodie; & ex Gabalis, vrbis nomine, *Javols*, ſiue *Javouls*, & *Javoux*, quatuor leucis a Mende. Huc Valeſius refert quoque *milites Anderetianos* ſub diſpoſitione Ducis Mogontiacenſis, Notit Gall. pag. 213.

XLIX.

Omnium maxime in ortu ex Aquitanis *Aruerni* recedunt, nobiliſſimæ famæ populus, a Cæſare, Strabone, Plinio, Ptolemæo, & inter recentiores a Sidonio, qui epiſcopus eorum fuit, multum commemoratus. Potentia illorum ex bellis contra Romanos geſtis elucet. Plinius lib. IV cap. XIX *Aruerni liberi*, quibus auitam libertatem Romani etiam victis ſeruauerunt, propter præſtantiam virtutis. Tanta enim antiquitate erant, vt genus æque a Troianis per Antenorem, quam Romani per Aeneam deriuarent. Lucanus lib. I verſ. 427

Aruernique auſi Latio ſe fingere fratres,
Sanguine ab Iliaco populi.

Quæ repetit & ſua facit Sidonius lib. VII epiſt. VII. Primariam vrbem Strabo Νεμωσσὸν, *Nemoſſum* vocat; Ptolemæus, & per notas auctor Tabulæ Peutingerianæ *Auguſtonemetum*, quod Caſaubonum induxit, vt de emendando Strabone cogitaret, quaſi ille non Νεμωσσὸς, ſed Νεμετὸς vel Νεμετὸς ſcripſiſſet, cui vocabulo ex Auguſti nomine, vt multis aliis acceſſio facta fuerit. Cito fuit, quum vrbs, depoſito priſco nomine, gentis ſibi nomen aptauit. Sidonius lib. VII epiſt. II *Aruerni huic patria: parentes natalibus non ſuperbis, ſed abſolutis:* qui etiam lib. III epiſt. XII *vrbem Aruernam* vocat. Notitia Ciuitatum Galliæ eſt *Ciuitas Aruernorum.* Magno, ille Notarum collector & explicator: *Aruernus, Auguſtanemetum*, id eſt, Auguſtonemetum. Atque eadem vrbs a mille prope annis, vt probat Valeſius, ex ſitu cœpit *Clarus Mons* vocari, quam hodieque nominationem tenet.

L.

Diuerſa ab hac, attamen vicina, *Gergouia* Aruernorum erat, in editiore monte, iuxta Elauer flumen ſita, & validiſſime munita; diſtincta etiam a Gergobia Boiorum. Strabo clare diſtinxit inter *Nemoſſum* ſiue *Nemetum*, & inter Γεργουίαν πόλιν Ἀρουέρνων, *Gergouiam oppidum Aruernorum.* Hæc omnes aditus tam difficiles habebat, vt Cæſar de expugnatione deſperaret. Cladem, inter oppugnandum acceptam, ipſe deſcripſit lib. VII cap. L, LI. Vnde Sidonius de virtute Aruernorum gloriabundus iudicat Panegyrico Auiti ſoceri, verſ. 150

teſtis mihi Cæſaris eſto
Heic nimium fortuna pauens, quum colle repulſus
Gergouiæ caſtris miles vix reſtitit ipſis.

Exciſa iacet Gergouia, ſed rudera in monte Gorgoie nomine, quod ſeruant, vna leuca ab Elaueri flumine, nec multo longius a Claro Monte, teſtantur de ſede genuina. Vt autem de Aruernorum vocabulo eiusque ſcriptura antiqua certiores ſimus, ex Appendice Reineſii inſcriptionem v referemus:

GENIO ARVERNORVM
SEX. ORCIVS SVAVIS
AEDVVS.

LI.

Subeſſe Aruernis *Vellaui*, ſiue *Velauni* conſueuerant. nam vtroque modo ſcribuntur. Strabo Οὐελλάϊοι, qui *Vellaui* ſunt Latine; Ptolemæus Οὐέλαυνοι, *Velauni*. Cæſaris codices variant lib. VII cap. LXXV. Vulgo ita editum: *Parem numerum* (imperat Vercingetorix) *Aruernis, adiunctis Eleutheris Cadurcis, Gabalis, Velaunis, qui ſub imperio Aruernorum eſſe conſueuerunt.* Oppidum Velaunis Ptolemæus tribuit *Rueſium:* mauult Valeſius *Rueſionem*, quia *Reueſſione* in Tabula Peutingeriana eſt. Sunt qui in Anicio ſiue Podio (le Puy) illud quærant, ſed propius afuiſſe ab illo *Vellauam vrbem*, vt Turonenſis vocat, ſiue *Vellauorum ciuitatem*, vt vocatur Notit. Ciuit. Galliæ, ex eiusdem Gregorii Turonici verbis lib. X cap. XXV intelligimus: *Ingreſſus Vellauæ vrbis terminum, ad locum, quem Anicium vocitant, accedit.*

LII.

Supra Aruernos ad Ligerim in angulo flectentis fluminis ſunt *Bituriges, Cubi* a Strabone, Plinio, Ptolemæo cognominati. Plinius lib. IV cap. XIX *Hinc Bituriges liberi, qui Cubi appellantur.* Ptolemæus: Βιτούριγες οἱ Κοῦβοι, atque ita etiam Strabo. Cæſar *Bituriges* ſimpliciter ſiue cognomine appellat: cognomine autem a Viuiſcis Biturigibus diſcernuntur, qui ad Garumnæ oſtium erant. Inſcriptio LXXXIV Reineſii Claſſ. I, in Biturigibus reperta, ſubiecta ſtatuæ Martis:

FLAVIA CVBA FIRMANI FILIA
COSOSO DEO MARTI SVO HOC
SIGNVM DICAVIT AVGVSTO

Oppidum illorum *Auaricum* nominat Ptolemæus, * notum ſatis ex Cæſaris bello, qui ita de eo lib. VII cap. XIII ſcripſit: *Cæſar ad oppidum Auaricum, quod erat maximum munitiſſimumque in finibus Biturigum, atque agri fertiliſſima regione, profectus eſt, quod, eo oppido recepto, ciuitatem Biturigum ſe in poteſtatem redacturum confidebat.* Quod etiam expugnauit, vt cap. XXVII ſeq. ab ipſo eſt perſcriptum. Dictum *Auaricum*, a flumine *Auara*, quem poſtea *Aueram* vocauerunt, præterfluente: nunc ille Evre ſiue Yevre appellatur. Vrbis nomen cum gentis vocabulo poſtmodum, vt ſolemne erat, commutatum fuit. In Tabula tamen Peutingeriana & Antonini Itinerario vetus nomen retinetur: Sidonio autem *Bituricæ* ſunt vrbis nomen lib. VII epiſt. V ineunte. *Bituricas*, inquit, *decreto ciuium petitus, adueni.* Adde epiſt. IX eiusdem libri. Apud Magnonem: *Biturex*, *Auaricum.* Ex illo gentis nomine *Bituriges*, ſiue *Bituricæ*, & in dies prauato magis, tandem *Bourges* natum eſt, nunc vrbis nomen iſtius celeberrimæ. Non enim aliud Auaricum fuiſſe iter Antonini a Burdigala Auguſtodunum, quod ſupra excerpſimus, euidenter demonſtrat, idque magna conſenſione recentiores Galli approbant.

LIII.

Atque hæc etiam de Aquitania noua, ſiue XIV gentium, Iulianæ ab Auguſto Cæſare adiecta, quæ inter Garumnam, Ligerim & Cebennam

* De *Nouioduno* vide infra §. 84.

montem ſita omnis eſt. Plurimas etiam illarum XIV gentium expoſuimus, quas quidem Strabo non plene omnes enumerauit, ſed tantum pag. 132 *Aruernos, Vellauos, Lemouices, Petrocorios, Nitiobriges, Cadurcos, Bituriges Cubos, Santones, Pictones, Rutenos, Gabalos.* Addit primo loco Ελουοὺς ἀπὸ τοῦ Ροδανοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχοντας, *Eluos*, ſiue *Heluios*, Rhodanum accolentes: ſed illos Cæſar prouinciæ Romanæ contribuit: Plinius & Ptolemæus in Narbonenſi cenſent, quæ Prouinciæ reſpondet. Ergo vndecim tantummodo enumeratos populos habemus: duodecimum *Eluos* condonamus Strabonis errori: reliquos duos ignoramus, forſan in obſcuris Plinii quærendos.

LIV.

Sed vbi Gallica *Vaſconia* cenſenda eſt, vnde Gaſcogne hodie pars magna Aquitaniæ nominatur? Eſt in Gallis quædam Vaſconia, ſed illa non eſt eius ætatis, cuius nos geographiam paramus, verum æui multo recentioris. Vaſcones veteres omnes in Hiſpania fuerunt, quamdiu Romanum in ea imperium ſtetit. Exſtincta autem Romanorum dominatione turbatisque rebus prouinciarum, in Tranſalpina citeriore Francis iam regnantibus, & Alanis, Vandalis, Sueuis in Hiſpaniam effuſis; coacti Vaſcones, ſeu pars illorum, nouas ſedes circumſpicere, & tranſcenſis Pyrenæis in Aquitaniam, a Romanis deſertam, a Francis adhuc intactam, demigrarunt. Auſonii autem ætate, quod ex eius epiſtola XXIII & XXV, & Paullini ad Sidonium carmine X conſtat, ſuis in Hiſpania terminis immoti Vaſcones continebantur. Poſt illa tempora eruptiones fiebant, in illam partem Galliæ, quam tandem occupatam poſſederunt. Venantius Fortunatus lib. X carm. vltimo ad Galactorium, Comitem vlterioris Galliæ:

Vt patriæ fines ſapiens tuearis, & vrbes
Adquiras vt ei, qui dat opima tibi.
Cantaber vt timeat, Vaſco vagus arma paueſcat,
Atque Pyrenææ deſerat Alpis opem.

Et Gregorius Turonenſis lib. IX cap. VII *Vaſcones de montibus prorumpentes in plana deſcendunt, vineas agrosque depopulantes, domos tradentes incendio, non nullos abducentes captiuos cum pecoribus.* Tum temporis Gothi adhuc agebant in Septimania. Poſt demum Vaſcones ex prædatoribus facti ſunt poſſeſſores. Sic expedita Aquitania ad Celticam Galliam ſeu Lugdunenſem vt progrediamur, inſtituti ratio poſtulat.

SECTIO II.

GALLIA CELTICA
SIVE
LVGDVNENSIS.

LV.

Pars altera Galliæ, a Gallis proprie dictis ſiue Celtis habitata, antea *Celtica* dicta, poſt *Lugdunenſis* a metropoli Lugduno, præfecti ſede, eſt appellata

lata. Plinius lib. I V cap. X V I I *A Sequana ad Garumnam Celtica eademque Lugdunenſis.* Facilioris expeditionis cauſſa diuidimus hanc rurſus in tres partes, primum expoſituri Armoricum tractum, qui peninſulam Britannicam cum reliquo litore vsque ad oſtium Sequanæ tenet: deinde tractum qui inter Armoricum, Ligerim & Sequanam eſt comprehenſus: & tandem illum, qui eſt inde a Sequana, & circa Ararim, vsque ad huius & Ligeris confluentem.

LVI.

Primum igitur de *Armoricis* ſiue *Aremoricis*, (nam vtroque modo ſcribitur) id eſt de populis maritimis inter Ligerim & Sequanam, dicendum eſt. Vt Cæſar definit, ad Oceanum habitarunt, Celtica lingua quaſi *maritimi* dicti, quia *ar mor* eſt *ad mare*, Celtis æque ac Teutonibus *mor* mare appellantibus. Cæſaris verba ſunt lib. V I I cap. L X X V, *Vniuerſis ciuitatibus, quæ Oceanum attingunt, quæque eorum conſuetudine* ARMORICAE *appellantur, quo ſunt in numero Curioſolites, Rhedones, Ambibari, Cadetes, Oſiſmii, Veneti, Vnelli.* Nec minus Hirtius continuator librorum Cæſaris cap. X X X I eos ad eundem modum deſcribit. *Ceteræ*, inquit, *ciuitates poſitæ in vltimis Galliæ finibus Oceano coniunctæ, quæ Armoricæ appellantur, imperata faciunt.* Plinius quidem lib. I V cap. X V I I *Aquitanica*, ait, *Aremorica antea dicta:* ſed nemo, præter eum, hoc vnquam dixit. Quin potius Santones Pictonesque, nobiliſſimos populos Aquitaniæ, ab Armoricis diſtinxit Auſonius epiſt. I X verſ. 35

Sunt & Armorici qui laudent oſtrea ponti,
Et quæ Pictonici legit accola litoris:

quibus paullo ante præceſſerant,

Santonico quæ tecta ſalo.

Neque quas antea Cæſar nominauit Armoricas ciuitates, in Aquitania, aut in Belgica ſitæ ſunt, ſed omnes inter has prouincias interceptæ. Non ergo proprie dictum in Notitia Imperii eſt, quum capite *de Duce tractus Armoricani*, eius limes extendi dicitur *per quinque prouincias, Aquitaniam vtramque, Senoniam, Secundam & Tertiam Lugdunenſem.* Non, inquam, niſi improprie & vocabulorum abuſione hæc dicta ſunt, quod tractus illius Dux plures prouincias, quam Armoricas, vna rexit. nam multæ illarum in mediterranea incurrunt, a quibus Armoricæ ſeiunctæ fuerunt, vt non modo Celtici vis vocabuli oſtendit, quod maritimum ſonat; verum etiam Rutilius Numatianus, quum lib. I verſ. 213 notanter ſcripſit,

Cuius Aremoricas pater Exſuperantius oras
Nunc poſtliminium pacis amore docet.

ORAS dum dicit, extremitates ſiue litoralem tractum, non mediterraneum, ſignificat. Aliæ autem oræ non ſunt Oceani in Gallia, niſi inter Ligerim Aquitaniæ terminum; & Sequanam finitorem prouinciæ Belgarum. Hinc eſt, quod Ericus, Altiſiodorenſis monachus, lib. v. de Vita S. Germani dixit:

Digitized by Google

Gens inter geminos notiſſima clauditur amnes,
Armoricana prius veteri cognomine dicta.

INTER GEMINOS AMNES, hoc eſt inter Ligerim Sequanamque, amnes Galliarum nobiliſſimos. Ora illa, ſiue maritima regio, ſæpe *Tractus Armoricus* ſiue *Armoricanus* appellatur, vt iam vidimus in Notitia Imperii Occidentalis: quod etiam abſolute dicunt, virili genere ſuppreſſo *tractus* vocabulo. Venantius Fortunatus lib. III Opuſculorum, carmine VI ſub initium,

Vltima ſit quamuis regio Armoricus in orbe,

accentu contra morem traiecto, quod non inſolens huic auctori eſt: & Græcus etiam Zoſimus lib. VI cap. V eodem ὁ Ἀρμόριχος ἅπας καὶ ἕτεραι Γαλατῶν ἐπαρχίαι. quod Leunclauius vertit: *totus ille tractus Armoricus, ceteræque Gallorum prouinciæ.* Nec vero minus femineo ſexu *Armorica* ſimpliciter dicebatur, vt ora, prouincia, regio, aut ſimile ſubaudiretur. Eutropius lib. IX cap. XIV *Carauſius quum apud Bononiam per tractum Belgicæ & Armoricæ pacandum mare accepiſſet, quod Franci & Saxones infeſtabant; - - - purpuram ſumſit.* Cæſar non ſemel vocat *Armoricas ciuitates* loco ſupra dicto; & lib. V cap. LI *Certior factus, magnas Gallorum copias earum ciuitatum, quæ Armoricæ appellantur, oppugnandi ſui cauſſa conueniſſe.* De ſingulis ergo earum ciuitatum, a Ligeris oſtio progrediendo, qui Aquitaniæ explicatæ limes eſt, ad Sequanam ſeu initium Belgicæ maritimæ, nunc diſtincte & perſpicue dicturi ſumus.

LVII.

Primi Armoricorum in Aquitanico limite *Namnetes* ſunt, ſiue *Nannetes*, inter quos & Pictones Liger amnis, vt Strabo lib. IV pag. 131 obſeruat, effluit. Cæſar Gall. B. lib. III cap. IX *Socios ſibi ad id bellum Oſiſmios, Lexobios, Nannetes, Ambialites, Marinos, Diablintes, Menapios adſciſcunt.* Plinius lib. IV cap. XVIII *Vltra peninſulam* (hodie Britanniam minorem) *Nannetes.* Ptolemæo Ναμνῆται, *Namnetæ ſunt*, ὧν ἡ πόλις Κονδιούικνον, *quorum oppidum Condiuicnum* eſt. Vrbs ergo *Condiuicnum* eſt illa primaria gentis ad Ligerim ſita, quæ hodie Nantes appellatur. Vt enim ſolemne fuit medio æuo, abolito veteri nomine, gentis vocabulum principi illius vrbi impoſitum eſt, nec tantum, vt in Notitia prouinciæ Lugdunenſis III habetur, *ciuitas Namnetum*, vt apud Gregorium Turonenſem lib. VI cap. XV ineunte eſt, *Ciuitas Namnetica* vocatur; verum etiam *Namnetes* ſimpliciter, ſiue Ptolemæi forma *Namnetæ*. Idem Turonenſis lib. VIII cap. XLIII *Anteſtius Namnetas acceſſit.* Et Venantius Fortunatus lib. III epiſtola ſolutæ orationis ad epiſcopum Namneticum Felicem: *Si Ligerim vobiſcum adſcendiſſem, ſecundis flatibus Namnetas occurriſſem.* Inde vulgari ore *Nantes* factum, vt hodie appellatur.

LVIII.

Proximi Namnetibus, in peninſula autem primi erant *Veneti*, antiquus populus & nautica exercitatione clarus. Cæſar lib. III Gall. cap. VIII *Q. Velanius miſſus in Venetos. Huius ciuitatis eſt longe ampliſſima auctoritas omnis*

oræ

oræ maritimæ regionum earum, quod & naues habent Veneti plurimas, quibus in Britanniam nauigare conſueuerunt: & ſcientia atque vſu nauticarum rerum ceteros antecedunt: & in magno impetu maris, atque aperto paucis portubus interiectis, quos tenent ipſi, omnes fere, qui eodem mari vti conſueuerunt, habent vectigales. Capite x inſequenti: regionem illorum vocat *Venetiam.* Regionem, inquam, non vrbem quam nusquam Cæſar nominauit: nec *ciuitas* ſuperioribus verbis vrbem, ſed, vt vbique apud Cæſarem, populum & ſocietatem ſignificat. Ptolemæus autem vrbem illorum nominat *Δαριόριγον, Dariorigum,* quam non dubitamus primam fuiſſe & præcipuam, vt ſolitus eſt Ptolemæus, vbi vnam tantummodo in gente nominat. Hæc in Notitia Lugdunenſis tertiæ, *ciuitas Venetûm:* & apud Gregorium Turonenſem *ciuitas Venetica,* eo modo vt *Veneticum bellum* dixit Cæſar lib. I V cap. X X I. Medio æuo gentis nomen vrbi pro more datum. Notitia Imperii ſub diſpoſitione Ducis Tractus Armoricani: *Præfectus militum Maurorum Venetorum Venetis.* VENETIS, ſexto caſu, vt ſolent pluralia vrbium. Additur autem hoſpitii locus eo caſu apud ſingulos præfectos militiæ, vti ſtatim ibidem ſequuntur, qui Conſtantia, Aleto, Rothomago ſtationes habebant: interdum caſu quarto, vt *apud* ſubaudiatur. Sed de his proprie in medii æui geographia: nunc prælibare tantum lubuit, vt etiam ex nomine *Vennes,* quamlibet prauato, quod hodie obtinet, demonſtretur, veterem Venetorum vrbem primariam in eo loco exſtitiſſe. Portus in illo tractu eſt *Vindana,* quem Ptolemæi numeros ſequuti Venetiæ tribuimus, quamuis Valeſius ad Gobæum promontorium, & vltimum angulum peninſulæ, quod nihil interpoſuit Ptolemæus, reductum velit, quem videas in *Briuates.*

LIX.

Extremi, in latere auſtrali peninſulæ illius, *Curioſolites* Cæſaris, *Curioſuelites* Plinii, erant. Gemina forma Cæſar *Curioſolitæ* & *Curioſolites:* illa, lib. I I I cap. V I I *miſſus Trebius Gallus in Curioſolitas: Q. Velanius in Venetos:* hac, lib. V I I cap. L X X V *Curioſolites, Rhedones, Oſiſmii, Veneti, Vnelli.* Plinii vox mendoſa Hadriano Valeſio videtur, legendumque putat *Curioſulites.* Poſteriori æuo liquida mutata *Corioſopites* dixerunt. Sic vrbs eorum, cuius vetus nomen nemo ſuperſtitum ſcriptorum tradidit, in Notitia Ciuitatum Galliæ Lugdunenſis I I I dicitur *Ciuitas Curioſopitum,* quam indidem ortus Io. Harduinus in Plinium Notis, eam eſſe, quæ nunc Quimper * vocatur, adſeuerat.

L.X.

Vltimi in ſeptemtrionali latere *Oſiſmii,* prope *Gobæum* promontorium. Ptolemæus *τελευταῖοι, οἱ μέχρι τῦ Γοβαίυ ἀκρωτηρίυ Οσίσμιοι, extremi vsque ad Gobæum promontorium Oſiſmii.* Cæſar lib. I I cap. X X X I V *Miſerat ad Venetos, Vnellos, Oſiſmios, Curioſolitas.* quos ſocios etiam lib. V I I cap. L X X V coniungit. Strabo Venetis proximos facit *Oſiſmios. ἐνθένδε, hinc,* id eſt poſt Venetos, *Oſiſmii,* quos *ἐπί τινος προπεπτωκυίας ἱκανῶς ἄκρας εἰς τὸν ὠκεανὸν, ſuper*

* Aliis potius videtur vicus *Corſeult* propinqua Dinantio orientem verſus. Ibi enim indicia ſunt magnæ & veteris vrbis, & hæ nominis reliquiæ veſtigia, ipſa ſunt clariſſima veteris nominis *Curioſolitæ.* Videatur hiſtoire de l'academie Royale des Inſcriptions pag. 401-407 tomi I.

per quodam ſatis longe in Oceanum procurrente promontorio locauit, quod Gobæo Ptolemæi a pluribus tribuitur. Eſt ibi etiam portus *Briuates* eiusdem Ptolemæi collocandus, quamuis idem illum multo citeriorem poſuerit. Gallorum enim conſenſu nomen ſuum, ſed vulgi ore contractius, in *Breſt*, nobili oppido & capaciſſimo portu, conſeruat. Sed tantum λιμένα, *portum* ille vocat; oppidum Oſiſmiorum nominat *Vorganium*, quod breuiata ſcriptura *Vorgium* in Tabula Peutingeriana eſt. Gentis quoque nomen pro temporum illorum conſuetudine adſumtum, & Notitia Imperii etiam vrbem *Oſiſmios appellat*. Sub Ducis enim Armoricani diſpoſitione habet *Præfectum militum Oſiſmiacorum Oſiſmiis*, id eſt, illi oppido præſidii cauſſa impoſitorum: Cui illa noſtrorum temporum ciuitati, vtrum Lantriguet, an S. Pol de Leon, aut alii reſpondeat, incertum eſt Hadriano Valeſio.

LXI.

Inde plus in ortum eodem litore ſitum fuit *Aletum*, non obſcura quondam vrbs & præſidio munita, etiam Chriſtianis temporibus ornata epiſcopatu. Notitia Imperii Occidentalis ſub diſpoſitione Ducis tractus Armoricani: *Præfectus militum Martenſium Aleto*. Vetuſtiorem, qui memorauerit, non cognouimus, neque eius nominis hodie oppidum, vel in tractu iſto caſtrum ſupereſt. Fuiſſe autem ferme in loco, vbi nunc fanum S. Maclouii eſt, vulgo S. Malo; non ſinit nos dubitare Robertus de Monte ad annum CIƆCLXXXII. *Obiit*, inquit, *venerabilis vir Albertus*, *Aletenſis epiſcopus*, *quem moderni de ſancto Madomo vocant*, *cuius epiſcopatus antiquitus ciuitas Alita vocabatur*. Eodem manente litterarum ductu, ſeparatis tantum quæ coniuncta ſunt perperam, pro *Madomo* legas velim *Maclouio*; vt etiam legit Hadrianus Valeſius in Notitia Galliarum, qui S. Maclouii fanum circiter mille paſſus in mare ſeu paruam peninſulam magis reductam eſſe tradit, quam Aleti vetuſti oppidi ſint veſtigia. Cui vero populo adſcriptum quondam Aletum fuerit, Rhedonibusne, an Abrincatuis, an ab vtriſque diuerſo alicui, in tanta veterum monimentorum paucitate non facile forſan ab vllo demonſtrari poterit.

LXII.

Intus, ab ortiua plaga peninſulæ, *Rhedones*, ſiue *Redones* coluerunt. Cæſar lib. VII cap. LXXV *Curioſolites*, *Rhedones*, *Ambibari*, *Cadetes*, *Oſiſmii*, *Veneti*, *Vnelli*: ex quo numero Ambibari & Cadetes ignorantur. Ptolemæus etiam Ῥήδονες, *Rhedones* habet, ſed loco alieno, παρὰ τὸν Λίγειρα ποταμὸν, *ad Ligerim fluuium*, ὧν πόλις Κονδάτε, *quorum vrbs Condate ſit*. Vrbis nomen etiam in Itinerario Antonini eſt, itinere ab Alaunio ad Condate, hoc ordine poſitum

Alaunium	—	—	—
Coſedias	M.	P.	XX
Fanum Martis	M.	P.	XXXII
Ad Fines	M.	P.	XXVII
Condate	M.	P.	XXIX.

Eſt & *Condate* in alio itinere a Iuliobona Durocaſſes, & in Theodoſiana Tabula,

Digitized by Google

bula, ſed diuerſum a noſtro eſſe oportet, forſan ſitum in Carnutibus, non apud Rhedones, vt noſtrum. nam nomen illud, ſi Valeſio credimus, commune eſt, & *confluentem* Celtica lingua ſignificat. Ex itinere autem iam explicato conſtat, oppido *Condate* Antonini cum Rennes, præcipua vrbe Britanniæ, vt nunc peninſula Armorica vocatur, bene conuenire, quod quidem non ad Ligeris, ſed ad cuiusdam fluuioli & Vicinoniæ confluentes eſt poſitum. In Notitia Ciuitatum Galliæ Lugdunenſis III dicitur *Ciuitas Redonum*. Inde poſtea gentis nomen ipſi vrbi hæſit, dictaque *Redonæ*. Notitia Imperii Occidentalis pag. 147 ed. Panciroli: *Præfectus Lætorum Francorum Redonas Lugdunenſi tertiæ*. Inde contractum magis illud Rennes, quod nunc vulgare nomen eſt. Ager circumiectus *regio Redonica* apud Turonenſem Gregorium lib. V cap. XXX dicitur. Et hæc de peninſula illa Armorica, quam ita Plinius lib. IV cap. XVIII laudauit: *Lugdunenſis Gallia habet peninſulam ſpectatiorem, excurrentem in Oceanum a fine Oſiſmiorum, circuitu* IↃCXXV M. *paſſuum: ceruice in latitudinem* CXXV M. *Vltra eam Nannetes.*

LXIII.

Extra peninſulam in ſeptemtrionem *Abrincatui* vergebant, quos Plinius cum Venetis & Oſiſmiis loco dicto coniungit: Ptolemæo Αβριγκάτυοι, quos producit *μέχρι τȣ̃ Σηκοάνα ποταμȣ̃, vsque ad Sequanam amnem*, quod autem iuſto longius eſt, interiectis Biducaſſibus, Aulercis & Lexouiis. Nomen in oppido Avranches nondum abolitum, indicium eſt genuinæ ſedis, atque ibidem Ptolemæi oppidum Ἴγγενα, *Ingenam* collocamus, cui medio æuo nomen *Abrincatarum* acceſſit, (primo caſu *Abrincatæ*) deſumtum pro temporum conſuetudine ex gentis nomenclatura. Notitia Imperii in eodem tractu Armoricano, de cuius Duce ſæpe diximus: *Præfectus militum Dalmatarum Abrincatis*. Inde tandem Avranches natum, quod his temporibus vrbis nomen eſt.

LXIV.

Ab his in angulum ſupremum ſeptemtrionem verſus *Vnelli* ſe proferebant, ex Cæſare ſupra memorati ſæpius, qui cum Oſiſmiis & Venetis ac Rhedonibus componit. Vide vel ſolum caput LXXV libri VII. Addi poteſt lib. II cap. XXXIV, & lib. III cap. XI & XVII. Ptolemæus *Venelos*, Οὐενέλȣς vocat, iisque portum tribuit *Crociatonum*, Κροκιατονὸν in Palatino codice, qui in Peutingeri Theodoſiana ſcribitur *Croucia connum*, ſupra quem in eadem ſeptem millibus diſtat *Alauna*, in Itinerario *Alaunium*, vt ante oſtendimus: infra, *Coſedia*, in eadem Tabula; in Itinerario *Coſediæ* pluraliter: quas Brietius *Coutance* interpretatur.

LXV.

Excipiunt *Biducaſſes*, Plinii *Viducaſſes*, Ptolemæi Βιδȣκέσιοι, quorum oppidum an nominatim ſignificauerit, non manifeſtum eſt. Vbi oram & flumina delineauit, in Biduceſiis vox vna addita Αργένȣς, quam Latinus interpres vertit *Argenis fluuii oſtia:* Valeſius, neſcio ex quo codice, ſupplet pag. 74 *ὧν πόλις Αργένȣς, quorum vrbs Argenûs eſt.* Non vana eſt hæc vel re-

X pertio

pertio vel coniectura, quia in Peutingeriana conſpicitur oppidum *Arægenue*, quod laudatus Valeſius *Aregenus* legit. Notitiæ Ciuitatum Gallicarum hoc oppidum eſt *Ciuitas Baiocasſium* in Lugdunenſi II, quippe & *Baiocaſſes* dicebantur, qui prius erant Biducaſſes, ſeu Biduceſii. Idem etiam vrbis nomen factum ex more illorum temporum. Auſonius Profeſſoribus num. IV in Auito Patera:

Doctor potentum Rhetorum,
Tu Baiocasſis ſtirpe Druidarum ſatus:

Baiocaſſis, ſexto caſu, primo Baiocaſſi & Baiocaſſes, tum vrbis & populi commune nomen: quod truncatum in Notitia Imperii Occidentalis pag. 147 ita legitur: *Præfectus Letorum Batauorum & Gentilium Sueuorum Baiocas, & Conſtantiæ Lugdunenſis ſecundæ.* Inde eſt, quod vulgo nunc dicitur nomen vrbis *Bayeux*.

LXVI.

Tandem ad oſtium Sequanæ *Lexouii* erant ſiue *Lexobii*, quos vtroque modo Cæſar ſcripſit lib. III cap. IX: *Socios ſibi ad id bellum Oſiſmios, Lexobios, Nannetes adſciſcunt.* Idem lib. VII cap. LXXV *Bellocasſis, Lexouiis, Aulercis.* Plinius itidem *Lexouii:* Strabo pag. 134 Ληξοβίοι, παρωκεανῖται ἔτοι, *Lexouii in Oceani ora:* Ptolemæus Λεξούβιοι, *Lexubii*, quorum eſt Νοιόμαγος, *Nœomagus:* in Palatino additur *λιμὴν portus.* Verum etiam oppidum fuit *Nouiomagus* itinere Antonini ab Iuliobona Duriocaſſes: Valeſius autem ſubdubitat de illo itinere, an forſan propter ambages *Nouigentum*, hoc eſt Nogent ſur Andelle legendum ſit. Notitiæ Ciuitatum Galliæ in Lugdunenſi II eſt *Ciuitas Lexouiorum.* Inde *Lexouii* gentile, nomen vrbis factum, cuius veſtigia in hodierno *Liſieux* non obſcura relinquuntur.

LXVII.

De Armorico hactenus, ſiue maritima ora Lugdunenſis Galliæ. Ad interiora progredimur, quæ Ligeri in occaſum verſo, ac Sequana & Oceano concluduntur. Namnetes ſupra perluſtrauimus, quum de exitu Ligeris ageremus, quia ex parte ſunt maritimi: quamuis maiore mediterranei. Hos attingunt *Andes, Audi, Andegaui*, ſiue *Andicaui.* tot modis enim idem ſcribitur gentis nomen. Cæſar lib. II extremo: *in Carnutes, Andes, Turones.* Et lib. III cap. VII *proximus mare Oceanum in Andibus hiemabat.* Altera forma Lucanus lib. I verſ. 438

In nebulis Meduana tuis marcere peroſus
Andus, iam placida Ligeris recreatur ab vnda.

Plinius lib. IV cap. XVIII *Andegauos* nominat. Tacitus Annal. III cap. XLI *Andecauos:* Ptolemæus Ουδικάυαι, corrupte, quod in Ανδικάυοι reſtituendum. Idem vrbem eorum vocat *Iuliomagum*, quod nomen etiam in Theodoſiana Tabula repetitum eſt. Notitia Lugdunenſis tertiæ, *Ciuitas Andicavorum.* Poſt gentis ſuæ vocata nomine. Gregorius Turonenſis lib. VIII cap. XLII *Andegauos veniens, multa mala ibidem geſſit.* Et ſingulariter Magno: *Andicauus, Iuliomagum.* Et rurſus Turonenſis lib. II cap. XVIII *Odovacrius de Andegauo & aliis locis obſides accepit.* Hodie Angers, cuius ſitus

cum

cum per ſe notus, tum ſupra in fluminibus Meduana & Sarta demonſtratus eſt.

LXVIII.

In ripa Ligeriana progreſſis, ortum verſus, *Turones* vel *Turoni* occurrunt. *Turones* Cæſar lib. II extremo dixit: at lib. VII cap. LXXV *Pictonibus & Turonis:* vt Teutones & Teutonos Germaniæ populum promiſcue Romani appellabant. Lucanus lib. I verſ. 437

Inſtabiles Turonos circumſita caſtra coercent.

Et Sidonius in panegyrico Maioriani verſ. 210.

quum bella timentes

Defendit Turonos, aberas.

Vrbem habuere Ptolemæo indicante *Cæſarodunum*, in Aquitanica ripa Ligeris, Celticæ tamen contributam. In Notitia Lugdunenſis III, *Metropolis ciuitas Turonorum.* Et Gregorius Turonenſis lib. X cap. XXXI *intra vrbem Turonicam.* Etiam gentis vocabulo vrbs inſignita. Sulpicius Seuerus Dialogo III cap. VIII *qui quum in cunctis vrbibus ederet crudelitatis ſuæ infanda monimenta, Turonis tantum innocens erat.* Idem Gregorius lib. X cap. XXIX *Aduenit Turonos poſt feſtiuitatem S. Martini.* Ex qua forma contractum eſt nomen, quod hodie illa metropolis tenet, *Tours* videlicet, quaſi Turones, quod gentis quondam proprium erat.

LXIX.

Superiori ripa *Carnutes* Ligerim attingunt in ſeptemtrionem inde iuxta Sequanam protenſi latius. Cæſar lib. II extremo: *Carnutes, Andes, Turones, quæ ciuitates propinquæ his locis erant vbi bellum geſſerat.* Idem lib. V cap. XXV *Erat in Carnutibus ſummo loco natus Tasgetius.* Et mox: *in Carnutes proficiſci iubet, ibique hiemare.* Liuius lib. V cap. XXXIV in Gallis, qui Italiam inuaſerunt, numerat etiam *Carnutes.* Plinio *Carnuti*, ſiue, vt in MSS. eſt, *Carnuteni:* Plutarcho in Cæſ. pag. 720 Καρνουτῖνοι: Ptolemæo Καρνοῦται, *Carnutæ*, quibus duas vrbes attribuit, Αὔτρικον, *Autricum*, quæ prima gentis erat; & Κήναβον, *Cenabum*, Cæſari *Genabum* lib. VII cap. III, & *Genabum Carnutum* ibidem cap. XI. De prima pauciora reperiuntur, quam de altera, quæ emporium habebat. Præter nomen enim *Autrici* apud Ptolemæum vix antiquum ſcriptorem teſtem nominis habemus. Magno tandem: *Carnotenus, Autricum.* Scilicet poſteriores, dimiſſo proprio nomine, periphraſi delectabantur. In Notitia Lugdunenſis Senoniæ, *Ciuitas Carnotum:* Et Sulpicius Seuerus Dialogo III cap. II *Carnotena ciuitas:* & Paullinus Aquitanus de Vita Martini lib. IV verſ. 255

Carnotena iacent patulis qua mœnia campis.

Hinc Magnonis *Carnotenus* eſt, quod *Autricum* veteri vocabulo explicabat. Ex gentis nomine ſimpliciter etiam *Carnotum* vel *Carnutum* dictum fuit. Notitia Imperii Occidentalis pag. 147: *Præfectus Lætorum Teutonicianorum Carnuto Senoniæ Lugdunenſis.* Conſpirant Galli non aliam vrbem eſſe, quam quæ *Chartres* hodie appellatur. Alterum oppidum licet dignitate inferius, fama tamen, vt emporium, vtique nobilius fuit. Strabo lib. IV pag. 132 de

Digitized by Google

Ligeri: *ῥυεὶς δ' οὗτος παρὰ Γήναβον, τὸ τῶν Καρνούτων ἐμπορεῖον, κατὰ μέσον πȣ τὸν πλȣ̃ν συνῳκισμένον, hic præterfluit Genabum Carnutum emporium fere ad medium fluminis conditum.* Cæſarem ſupra de eo cognouimus. Hirtius lib. VIII cap. V *in oppido Carnutum Genabo:* & cap. VI *in hibernis Genabi collocauit.* Antonini itinere ab Auguſtoduno Luteciam, & Theodoſiana Tabula *Cenabum.* Sed ab reſtitutore Aureliano etiam aliud nomen *Aurelianorum* acceperat. Notitia Lugdunenſis Senoniæ: *Ciuitas Aurelianorum.* Et Sidonius Apollinaris lib. VIII epiſt. XV *Aurelianenſis vrbis obſidio.* Mirum de inſtauratione noui nominis cauſſa, nihil in hiſtoriis ſupereſſe. Nunc *Orleans* dici nemo eſt qui ignoret.

LXX.

Supra Carnutes *Aulerci* habitabant, a Sequana in Armoricam vſque peninſulam extenſi. In tria genera diuiſi erant, Eburouices, Diablintes, Cenomanos. Antiquum nomen *Aulercorum* etiam a Liuio lib. V cap. XXXIV in Gallis inuaſoribus Italiæ numeratum. Diuiſio eſt ex Cæſare, Plinio, & Ptolemæo. *Aulerci Eburouices* plene & clare nominantur a Cæſare lib. III cap. XVII, vbi cum Lexouiis coniungit. *Aulerci*, inquit, *Eburouices Lexouiique.* Et hi Sequanæ propiores, quibus Ptolemæus oppidum *Mediolanum* dat, ideo in Peutingeriana Theodoſii Tabula & Antonini itinere a Rotomago Luteciam *Mediolanum Aulercorum* dictum. Situm eius illud iter declarat, XXIII M. P. a Rotomago: XVII a Durocaſſibus: a Lutecia XXXVII. Nobilitatem Ammianus oſtendit, quum lib. XV cap. XXVII inter vrbes ponit, quæ ſecundam Lugdunenſem (duæ tantum illius æuo erant) nitore ſuo illuſtrent. Gentis nomen poſtea, vt ſolent, vrbi acceſſit, & in Notitia Galliæ *Ciuitas Ebroicorum,* quod ex *Eburouicum* prauatum eſt. Inde Ebroicæ, & tandem, vt nunc eſt, Evreux. *Durocaſſes* vel *Durocaſſæ* in finibus Carnutum & huc referendæ ſunt, in Itinerario *Durocaſes*, & in Peutingeriana Tabula *Durocaſſium,* quod nunc eſt Dreux, ſupra quod oppidum X M. P. aliud *Condate* Antonini, itinere ab Iuliobona Durocaſes, quod eodem ſitu etiam in Peutingeriana locatur. Hæc de Aulercis Eburouicibus, qui praue *Eburones* apud Cæſarem lib. VII cap. LXXV cognominantur, gentis nomine longius hinc remotæ, quum potius ex lib. III cap. XVII *Eburouices* reſtituendi ſint. At *Aulerci Cenomani,* non ſecus ac Senones & Boii, ex coloniis, in Italiam antiquitus deductis, noti ſunt, vbi multa cum Romanis bella geſſerunt, poſtquam Inſubriæ partem occupauerant. Vide Liuium lib. XXXIII cap. XXIII & alibi. Antiqua ſedes in Lugdunenſi Gallia circa flumen Sartam & vltra fuit. Cæſar lib. VII cap. LXXV: *Aulercis Cenomanis totidem imperant,* puta milites in bellum aduerſus Romanos. Plinius ſæpe dicto loco: *Aulerci, qui cognominantur Eburouices, & qui Cenomani.* Ptolemæus Αὐλίρκιοι οἱ Κενόμανοι. Et quia Eburouices in extrema Lugdunenſi ad Sequanam flumen inuenimus; altera Aulercorum pars non poteſt alibi ſedem habuiſſe, niſi proxime hos, ab occaſu ſolis; & *πρὸς ἀνατολὰς, ab ortu* Andegauorum, vt Ptolemæus adnotauit. Idem vrbem illis adſignat Οὐίνδινον, *Vindinum,* quod Valeſius putat *Suindinum* legendum eſſe, quia in Peutingeriana ſit huius

ius tractus oppidum *Subdinnum.* Sed nolumus in veteri nomine, quod abolitum eſt, difficiliores eſſe, quum alterum, quod commune cum gente fuit *Cenomani*, ad locum inueſtigandum ſufficiat. In Notitia Galliæ Lugdunenſis III eſt *Ciuitas Cenomannorum*, & Gregorius Turonenſis lib. II cap. XLII *apud Cenomaniam ciuitatem.* Sed hæc κατὰ περίφρασιν. Pure gentile nomen vrbi impoſitum eſt in Notitia Imperii pag. 147 *Præfectus Lætorum Gentilium Sueuorum Cenomanos Lugdunenſis tertiæ.* Id quod argumento eſt, in truncato *Mans*, quod clarum nunc oppidum ad Sartam eſt, Cenomanos, vrbem veterem, latere, nec alibi locorum inquirendam eſſe.

LXXI.

Tertium Aulercorum genus, ſi quod fuit, ſupereſt inueſtigandum, illud nempe, quod *Diablintes* cognominetur. Nuſquam hoc clare indicatum eſt, & Cæſar ac Plinius duo tantum genera agnoſcunt, Eburouices & Cenomanos. Sunt quidem *Diablintes* lib. III cap. IX & apud Plinium lib. IV cap. XVIII *Diablindi*, ſed neuter cum nomine *Aulercorum*, quod vero vterque Eburouicibus & Cenomanis addiderunt. A Ptolemæo demum coniunctura *Aulercorum Diablintum* videtur eſſe, qui in Lugdunenſi præter Aulercos geminos, Cenomanos & Ἐϐυραϊκὰς *Eburaicos*, qui ipſi ſunt Eburouices; de tertio genere ita ſcripſit: ἐν τῇ μὲν μεσογείᾳ τῶν Οὐενετῶν εἰσὶν δυσμικώτεροι (Palat. ἀνατολικώτεροι) Ἀυλίρκιοι Διαυλῖται, ὧν πόλις Νοιόδουνον, *In mediterraneo Venetorum ſunt* (magis orientales, an occidentales, incertum ambigua lectione) *Aulerci Diaulitæ, quorum vrbs Nœodunum.* Hic putant *Diaulitæ* corruptum eſſe ex *Diablintæ*, quod pronum quidem eſt ad fidem faciendam, non autem omnino certiſſimum. Quid enim, ſi error ſedeat in altera voce Ἀυλίρκιοι? ſane ſi recepta lectio eſt tuenda, qua *occidentaliores* ſunt Venetis; quam diſtracta erit, & quot populorum intercurſu diremta gens vna Aulercorum? Andes, Rhedones, alii & ipſi Veneti diſcludent illos a cognatis Cenomanis, ne cum iis cohæreant, ſicut hi cum Eburouicibus. Quæ cauſſa fuit, vt multi recentium *Nouiodunum*, vrbem horum a Ptolemæo proditam, malint in Nouigento Rotrudo, *Nogent le rotru*, quam in vllo oppido Britanniæ minoris quærere. Vide Philippum Brietium in Geograph. parallela pag. 357, & Mich. Antonium Baudrandum in *Diablintes* & *Nouioduno.* Et illos quoque duces in Tabula noſtra ſequuti ſumus.

LXXII.

Quæ reliquæ ſunt partes ex Lugdunenſi, vſque ad ipſam metropolim Lugdunum, nunc pari modo perſequendæ ſunt. A Sequana autem incipiendum: nec vero iam multis attingemus, quæ in dextera ripa, infra Matronæ confluentes, ex Velocaſſibus & Caletibus principum arbitrio contributa Lugdunenſi prouinciæ fuerant, præter vrbem *Rotomagum*, in ripa ſedentem, a Ptolemæo in Veliocaſſibus ſcriptam, in Notitia Imperii Armoricis adnumeratam. Sub Duce enim tractus Armoricani dicitur fuiſſe *Præfectus militum Vrſarienſium Rotomago.* Itinere Antonini a Carocotino Auguſtobonam, ponitur inter Iuliobonam & Luteciam, ab illa M. P. XIX, ab hac XXXIV, vt dubitare non liceat, quin celebre emporium ad Sequanam ſit,

Digitized by Google

quod Rouen appellitamus. Iam tum Theodoſii & Gratiani ætate illuſtris vrbs & decus ſuæ prouinciæ fuit. Ammianus Marcellinus lib. XV cap. XXVIII *Secundam Lugdunenſem Rotomagi, Turoni, Mediolanum oſtendunt.* Rotomagi, male plurali numero poſuit, quaſi perinde genti & vrbi commune nomen ſit vt Turoni. Gentiles enim non *Rotomagi*, ſed *Rotomagenſes* dicuntur. Notitia Galliæ Lugdunenſis ſecundæ: *Metropolis ciuitas Rotomagenſium.* Quamquam autem in ripa Belgica Rotomagus fuit, tamen in Lugdunenſi prouincia principum voluntate & iuſſione cenſebatur.

LXXIII.

Ad Sequanam, circa Matronæ confluentem, ſunt *Pariſii*, etiam Iulii Cæſaris temporibus cum Lutecia oppido non ignoti, qui lib. VI cap. III concilium Galliæ quod indixerat, *Luteciam Pariſiorum transfert. Confines hi erant Senonibus, ciuitatemque patrum memoria coniunxerant.* De oppidi ſitu plenius lib. VII cap. LVII *Labienus cum IIII legionibus Luteciam proficiſcitur. Id eſt oppidum Pariſiorum poſitum in inſula fluminis Sequanæ.* Strabo lib. IV pag. 134 περὶ τὴν Σηκυάναν ποταμὸν εἰσὶ καὶ οἱ Παρίσιοι, νῆσον ἔχοντες ἐν τῷ ποταμῷ. καὶ πόλιν Λυκοτοκίαν, *Circa Sequanam fluuium ſunt etiam Pariſii, inſulam habentes in flumine, & vrbem Lucotociam,* id eſt Luteciam. Nondum illa ad vrbis magnitudinem excreuerat: intra oppidi mediocritatem continebatur, munita tamen, vt videtur; ideo *caſtellum* potius, quam oppidum ab Ammiano lib XV cap. XXVII appellata. *A Belgis,* inquit, *eandem gentem* [Celtarum] *Matrona diſcindit & Sequana, amnes magnitudinis geminæ, cui fluentes per Lugdunenſem poſt circumcluſum ambitu inſulari Pariſiorum caſtellum, Luteciam nomine, conſociatim meant.* quamuis tribus millibus ſupra Luteciam hi omnes confluant. Itinerarii Antoniniani auctor adhuc veteri nomine Luteciam, vel *Luticiam* quoque, appellat. Notitia Senoniæ: *Ciuitas Pariſiorum,* quæ inter Senonias eſt penultima. Iulianus imperator Miſopogone pag. 340 τὴν Παρισίων πολίχνην, *Pariſiorum mediocre oppidum* inter laudes vocat. Sub idem tempus nomen gentis inhæſit, quod hodieque obtinet. Zoſimus lib. III cap. IX ineunte: Ἰουλιανοῦ ἐν τῷ Παρισίῳ διατρίβοντος, *Iuliano Pariſii commorante:* quod ne tractum ſiue agrum interpreteris, ipſe addit, eſſe id πολίχνην, *paruum oppidum* Lugdunenſis Galliæ, non vt ſcriptum eſt, Germaniæ, quod etiam Iacobus Godofredus notauit: vt prouinciæ nomen in Zoſimo emendandum ſit.

LXXIV.

Fuit & aliud oppidum Pariſiorum quatuor millibus paſſuum infra Luteciam, ad idem flumen poſitum, *Metioſedum*, a ſolo Cæſare lib. VII cap. LXI memoratum. Labienus enim in Pariſios, oppugnaturus Luteciam, profectus, quum nihil propter paludem proficeret, eodem quo venerat itinere, (venerat autem Agendico) ad Melodunum rediit. Inde rurſus ſecundo flumine ad Luteciam iter facere inſtituit, cap. LVIII. Quo cum peruenit, vt hoſtem deciperet, *naues quas a Meloduno deduxerat, ſingulas equitibus Romanis attribuit, & prima confecta vigilia, IIII millia paſſuum ſecundo flumine progredi ſilentio, ibique ſe exſpectari iubet. Ipſe poſt paullo ſilentio*

lentio egreſſus cum III *legionibus eum locum petit, quo naues appelli iuſſerat.* Iuſſi interea alii cum ſonitu aduerſo flumine Melodunum verſus referri, quibus hoſtes auditis præſidio e regione caſtrorum, quæ ad Luteciam erant, relicto, *parua manu* METIOSEDVM *verſus miſſa, quæ tantum progrederetur, quantum naues proceſſiſſent, reliquas copias contra Labienum duxerunt.* Quo ergo naues a Labieno IIII M. P. a Lutecia præmiſſæ ſecundo flumine fuerant, eum locum appellat *Metioſedum.* Magnas heic turbas editores Cæſaris, ſed recentes tantum, concitarunt, dum ex tribus locis cap. LVIII & LX eiecere vrbis nomen Melodunum, & contra veterum librorum fidem *Metioſedum* ſubſtituerunt, inducti plerique auctoritate Scaligeri, cui vrbs eadem Metioſedum & Melodunum eſt, quas vero ita Cæſar diſparatas eſſe ſcripſit, vt Melodunum ſit ſupra Luteciam in Senonibus ſitum; Metioſedum IV M.P. infra Luteciam eandem in Pariſiis. Raimundus Marlianus diſtinxit quidem oppida, Metioſedum autem in loco Corbelli, quod inter Luteciam & Melodunum eſt, ponit, quem aliquando, etiam in Tabula cum multis aliis ſequuti ſumus: poſt vero Cæſaris verba curatius expendentes vtrumque oppidum, eo loco, quo narratum iam fuit, conſtituimus, in quo præiuit nobis, quem honoris cauſſa nominamus, vir exactiſſimus Hadrianus Valeſius.

LXXV.

Ad latus Pariſiorum ſub Matrona Meldi ſunt, Strabonis Μέλδοι, Plinii *Meldi liberi;* Ptolemæi Μέλδαι, *Meldæ;* nec Cæſari ignoti. Lib. v. enim cap. v. dicit: *naues quæ in Meldis factæ erant, curſum tenere non potuiſſe.* Ptolemæus attribuit oppidum Ιάτινον *Latinum*, quod in Notitia Lugdunenſis Senoniæ *Ciuitas Meldorum* eſt, ſita ad Matronam, nunc *Meaux* dicta, ex gentis nomine *Meldi*, poſt vrbi tributo, pro linguæ Gallicanæ indole vocabulo deducto.

LXXVI.

*Supra Pariſios ad Sequanam circa Icaunæ confluentes ſunt *Senones,* omnium notiſſimi propter Italiæ inuaſionem & Romam in ea captam exuſtamque. Sed id damni colonia Senonum, dudum transducta Alpes & ad ſuperum mare collocata, reipublicæ Romanæ intulit; non qui domicilium in Tranſalpina habebant. Strabo Σένωνες porrecta media: melius Σένονες Ptolemæus O breui ſcripſit, quia Latini poetæ corripiunt. Silius Italicus lib. VIII verſ. 454

Et Clanis, & Rubico, & Senonum de nomine Senæ.

Et Sidonius Apollinaris Panegyrico Maioriani verſ. 82

ſed reppulit vnus
Tum quoque totam aciem, Senones dum garrulus anſer
Nuntiat, & vigilat veſtrum ſine milite fatum.

Ptolemæus illorum trans Alpes Senonum vrbem principem Αγηδικὸν, *Agedicum* nominat, Cæſar ſemper *Agendicum*, vt lib. VII in Labieni expeditione: idque in Senonibus cenſet lib. VI extremo. *Legiones*, inquit, IIII *reliquas in Senonum finibus Agendici in hibernis collocauit.* Alii malunt *Agedin-*

dincum dicere, & in Antonini itinere a Carocotino Auguſtobonam, veteres libri, etiam Aldi, *Agredicum*, habent, ex quo *Agedincum* Surita fecit. In Notitia Senoniæ ſiue Lugdunenſis quartæ: *Metropolis ciuitas Senonum.* Per idem tempus gentis nomen etiam vrbi conceſſum. Ammianus lib. XV cap. XXVII *Lugdunenſem primam* (tum duæ ſolum erant) *Lugdunus ornat, & Cabillones, & Senones, & Biturigæ.* Omnia enim hæc vrbium nomina. Et Eutropius lib. X cap. VII *Magnentius vim vitæ ſuæ apud Lugdunum attulit: frater quoque eius Senonis.* de qua voce aliquando dubitauimus: ſed bene ſe habet. Sicut enim dicimus Santoni & Santones, Turoni & Turones; ita quoque *Senoni* & *Senones*, a qua altera forma ſextus caſus, quo opus eſt in pluralibus vrbium, *Senonis* factus, id eſt in vrbe Senonum. Hodie contractius *Sens* appellatur, vrbs non ignobilis, adpoſita flumini Icaunæ, nunc Yonne, quod aliquot millibus infra eam vrbem flumini Sequanæ miſcetur.

LXXVII.

Erant & alia oppida ditionis Senonum: *Vellaunodunum*, de quo Cæſar lib. VII cap. XI & ſequentibus. *Altero, inquit, die, quum ad oppidum Senonum Vellaunodunum veniſſet, oppugnare inſtituit.* Multorum iudicio eſt Chaſteau Landon, in occaſum a Senonibus reductum: & *Melodunum* reſtituendum Cæſari lib. VII cap. LVIII & LX, quod multi nuper abſtulerant, *Metioſedum*, quaſi idem eſſet, ſubſtituentes. Id enim & ſcripti & olim impreſſi codices Cæſaris cum metaphraſta conſeruant. Situm ipſe dicto lib. VII cap. LVIII deſcribit in Labieni obſidione Pariſiorum. *Silentio, inquit, e caſtris* III *vigilia egreſſus, eodem quo venerat itinere* (Agendico autem venerat) *Melodunum peruenit. Id eſt oppidum Senonum in inſula Sequanæ poſitum, vt paullo ante Luteciam diximus.* Decem leucis abeſt auerſo flumine, a Lutecia. Cuius quamuis nemo veterum, præter Cæſarem, quod mireris, mentionem fecit; non obſcure tamen nomen antiquum, ſed conſtrictius, ſeruatur in *Melun*, quod eodem ſitum loco eſt, quem ſupra Cæſar deſignauerat. Etiam *Antiſiodorum*, vt vulgo dicitur, etiam *Altiſiodorum*, ſed vtroque rectius Auteſiodorum, vt in Antonini itinere a Mediolano per Alpes in Galliam; & in Tabula Theodoſiana eſt; hoc, inquam, Autiſiodorum etiam in Senonum oppidis fuiſſe videtur, quamuis alii Aeduis attribuant: neſcimus autem quam antiquum ſit, quia priores iis, quos diximus, non habemus qui memorauerint: Ammianus autem Marcellinus eiuſdem ferme ætatis, qui lib. XVI cap. II de Iuliano Cæſare dixit, *percurſo eodem itinere, Autoſidorum peruenit;* & Antonini *Auteſiodorum*, idem eſt oppidum Henrico Valeſio, quia quæ itinerario coniunguntur Sidolaucum & Aballo, ipſe quoque ex Regio & Colbertino codicibus Ammiano ſuo reſtituit. Abeſt ab Auguſtoduno M. P. LXXXIIII, ab Tricaſſibus LI, quæ diſtantia in oppidum Auxerre, vt nunc vocatur, incidit, Icaunæ flumini adpoſitum.

LXXIIX.

Senonibus ab ortu proximi erant Tricaſſes Plinii, Τρικάσιοι Ptolemæi, inter Sequanam ferme Matronamque poſiti. Scribuntur etiam *Trecaſſes*; item

item *Tricaſes*, & *Trecaſes*, nec non *Tricaſſini*. Ammianus iam dicto lib. xvi cap. ii *Cæſar, percurſo eodem itinere, Autoſidorum peruenit. vbi breui, ſicut ſolebat, otio cum milite recreatus, ad Tricaſſinos tendebat. - - - - Proinde certiore iam ſpe ad reſiſtendum ingruentibus confirmatus, per multa diſcrimina venerat Tricaſſas adeo inſperatus*, & reliqua, quæ poſt paullo recenſebimus. Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 371 num. 8

AETE. MEMORIAE. AVRELI
DEMETRI ADIVTORI
PROCC. CIVITATIS SENONVM
TRICASSINORVM MELDO
RVM. PARISIORVM. ET. CI
VITATIS AEDVORVM.

Ex quibus vna videmus, ratione procurationis Senonum & Aeduorum ciuitates fuiſſe præcipuas & ſingulares: Tricaſſinorum, Meldorum, Pariſiorum aliquando cum Senonibus coniunctas. Sed hæc ἐν παρόδῳ. Tricaſſium vrbem Ptolemæus vocat Αὐγουςόμανα, *Auguſtomanam*, quæ eadem eſt *Auguſtobona* Antonini ſiue Aethici, itinere a Carocotino portu Auguſtobonam. Vtriusque enim vocabuli idem ſenſus, idem omen eſt, quia quod Varro prodit lib. v de Latina Lingua cap. ii *Bonum antiqui dicebant Manum*. Notitiæ Galliarum in Senonia eſt *Ciuitas Tricaſſium*, quæ deinde gentis nomen, vt ſolemne erat, accepit. Sidonius Apollinaris lib. vi epiſt. iv de Prudente quodam: *hoc viro nomen, quem nunc Tricaſſibus degere fama diuulgat*. Auctor Itinerarii dicto itinere a Mediolano per Alpes, *Tricaſes* ſcripſit, & hoc ordine poſuit:

Auteſiodorum	— —	
Eburobricam	M. P.	XVIII
Tricaſes	M. P.	XXXIII
Artiacam	M. P.	XVIII
Durocatelaunos	M. P.	XXXIII
Durocortorum	M. P.	XXVII

Ammianus alia forma *Tricaſſas* dixit lib. xvi cap. iii. *Per multa*, inquit, *diſcrimina venerat adeo inſperatus, vt eo portas pene pulſante, diffuſæ multitudinis barbaræ metu aditus vrbis non ſine anxia panderetur ambage*. Poſteriores, truncata voce, *Trecæ* vel *Treci* dixerunt; ex eoque tandem, vt nunc eſt nomen, *Troyes* ortum. Iam enim ex Itinerario clarum fuit, hanc ipſam eſſe, quam veteres primum Auguſtomanam ſiue Auguſtobonam dixerant: deinde Tricaſſes, Tricaſes, & ciuitatem Tricaſſium.

LXXIX.

Supra Senones in auſtrum vergunt *Mandubii*, ex altera parte finitimi Aeduorum, a Cæſare atque Strabone memorati, quorum munitiſſimum oppidum *Aleſia* fuit, quod Cæſar expugnauit & forſan etiam deleuit. De gente & oppido ſic ſcripſit lib. vii Belli Gall. cap. lxviii *Vercingetorix protinus Aleſiam, quod eſt oppidum Mandubiorum, iter facere cœpit. - - - - Cæſar altero die ad Aleſiam caſtra fecit. Proſpecto vrbis ſitu adhortatus ad laborem*

 milites

milites, Aleſiam circumuallare inſtituit. Ipſum erat oppidum in colle ſummo, admodum edito loco, vt, niſi obſidione, expugnari non poſſe videretur. cuius collis radices duo duabus ex partibus flumina ſubluebant. Strabo lib. IV pag. 132 tradit eadem, Gallos contra Cæſarem pugnaſſe περὶ Ἀλεσίαν, πόλιν Μανδουβίων, ἔθνους ὁμόρου τοῖς Ἀρουέρνοις, καὶ ταύτην ἐφ᾽ ὑψηλοῦ λόφου κειμένην, περιεχομένην δ᾽ ὄρεσιν καὶ ποταμοῖς δυσίν, *circa Aleſiam oppidum Mandubiorum, gentis finitimæ Aruernis* (Aeduis mauult Valeſius) *quod in excelſo colle ſitum, montibus & duobus fluminibus cingitur.* Ardua & operoſa eius obſidio, ſi qua fuit alia. Velleius Paterculus de Cæſare lib. II cap. XLVII *Circa Aleſiam tantæ res geſtæ, quantas audere vix hominis, perficere, pæne nullius, niſi DEi fuerit.* Tantæ quoque antiquitatis fuit Aleſia, vt ab Hercule, quum in Hiſpaniam iret aduerſus Geryonem, crederetur condita, quod Diodorus Siculus refert lib. V cap. XXIV. * Florus dicit lib. III cap. X Cæſarem *flammis adæquaſſe*, ſed ipſe Cæſar ſilet de euerſione, nec alius quiſquam hiſtoricorum de illa memoriæ prodidit. Scribunt veteres *Aleſia* per S, ſimplicem ſibilum, Cæſar videlicet, Diodorus Siculus, & Strabo, ac Velleius, etiam Liuius Epit. CVIII ed. Gronouii (nam Vinetus & Gruterus *Alexia*) Dio Caſſius, Polyænus, & Oroſius; non *Alexia*, vt Metaphraſtes Cæſaris & Florus, quamuis etiam hic vetuſtis editionibus, vt Io. Petiti Pariſienſis eſt, *Aleſiam* præ ſe ferat. Poſſit aliquid inſcriptio in Delphinatus triuiali columna proſtans, apud Reineſium Claſſ. II num. XV adferre, ſi certior illa & diligentius ſit deſcripta, aut magno iudicio viri Th. Reineſii interpretatio ſatis tuta, cuius verſus vltimus eſt

C. M. NOBILISSIMVS SALEX. M. P. M.

Putat enim vir ſummus, Alexiam notari, prioris vocis littera extrema deſcribentis oſcitatione perperam repetita. Brietio & Marliano teſtibus nunc vicus eſt *Aliſe* in Burgundiæ Ducatu. Haud longe abeſt *Dinio*, ſiue *Diuionum*, nunc Dijon: olim caſtrum, ab Aureliano imperatore, vt fama eſt, vel conditum, vel emunitum ac ornatum, quod, quia Lingonicæ diœceſi Aimoinus lib. II cap. XXIV ſubiecit, cum Lingonibus in Belgica prouincia conſiderabimus.

LXXX.

His ſubiungit Ortelius aliique, aut Aeduis coniungunt *Vadicaſſios* Ptolemæi; *Vadicaſſes* Plinii, de quibus, quid dicam, vix habeo. Philippus Brietius pag. 355 dicit partem Aeduorum fuiſſe, ipſisque attribuit Nouiodunum Aeduorum, ſeu Niuernium, nunc Neuers. Sed vnde firmari poſſint, quæ dixit, ne verbum quidem profert. Frobenius, & alii inde ab Hermolao editore, in Plinio legunt coniunctos, diuerſos tamen populos, *Viducaſſes*, ** *Vadicaſſes* cap. XVIII lib. IV; ſed poſteriores ex MSS Harduinus nominat *Bodiocaſſes*, ſedem eorum non deſignat. Ptolemæus *Vadicaſſios*

* Adde libr. IV. p. 227.

** *Viducaſſium ciuitas* hodie reliquias habet vicum *Vieux*, duobus milliaribus diſſitum a Cadomo oppido Normandiæ inferioris. Vide hiſtoire de l' Academie Royale des inſcriptions pag. 396.-401 tom. I.

Digitized by Google

caſſios ſuos poſt Meldos ponit πρὸς τῇ Βελγικῇ, *ad Belgicam*, vt ita Matronam accoluiſſe oporteat. Sed nemo ibi Viducaſſes vidit, nemo ibi eorum oppidum *Næomagum* ſiue *Nouiomagum*, quod Ptolemæus dat, cognouit.

LXXXI.

Clariores ſunt certioresque *Aedui* ſiue *Hedui*, populus antiquo fœdere Romanis coniunctiſſimus, cuius vbique multa & frequens occurrit mentio. Plinius ſcribit *Hedui*, Strabo & Plutarchus Ἐδοῦοι, ſemel Strabo Αἰδουοὶ pag. 129 Caſaub. edit. atque ſic etiam in Aldina: Ptolemæus & Dio Caſſius Αἴδουοι, & ſic etiam Cæſar ac Mela *Aedui*, quæ vtique genuina & antiqua ſcriptura eſt, antiquis monimentis comprobata, cuius generis modo lapidem in *Tricaſſinis* produximus; addimus nunc alium ab Reineſio deſcriptum Claſſ. I num. 146

TI. CL. PROFESSVS NIGER OMNIBVS
HONORIBVS APVD AEDVOS ET
LINGONAS FVNCTVS.

Situm gentis ita Strabo deſignauit: Μεταξὺ τοῦ Δούβιος καὶ τοῦ Ἄραρος οἰκεῖ τὸ τῶν Ἐδούων ἔθνος. *Inter Dubim & Ararim amnes habitant Aedui*: fœdus Romanum memorat Plutarchus in Cæſare pag. 120, &, vbi eos rebellantibus Gallis ſociatos dixerat, addit οἱ τὸν ἄλλον χρόνον ἀδελφοὺς ἀναγορεύσαντες αὐτοὺς Ῥωμαίων, *qui alio tempore ſe fratres Romanorum appellauerant.* Et Tacitus lib. XI cap. XXV *Primi Aedui ſenatorum in vrbe eius adepti ſunt. Datum id fœderi antiquo, & qui ſoli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano vſurpant.* Potentiam Aeduorum Cæſar lib. VI cap. XII notauit. *Summa*, inquit, *auctoritas antiquitus erat in Aeduis, magnæque eorum erant clientelæ.* Vrbes Ptolemæus illis attribuit *Auguſtodunum*, *Caballinum* & *Lugdunum*, ſed proſtremam cum Strabone & Plinio in Seguſianis ſcribemus. Addi vero Aeduis debent *Bibracte*, *Nouiodunum* & *Matiſco*. Præcipua autem gentis *Auguſtodunum* fuit. Tacitus lib. III annal. cap. XLIII de Aeduis: *Auguſtodunum caput gentis.* Primus eorum, qui ſuperſunt, eo nomine Pomponius Mela vſus eſt lib. III cap. II vna vrbis & gentis dignitatem ita collaudans, vt cum nobiliſſimis ea conferatur. *Aquitanorum*, inquit, *clariſſimi ſunt Auſci: Celtarum Aedui: Belgarum Treuiri: vrbesque opulentiſſimæ in Treuiris Auguſta; in Aeduis Auguſtodunum; in Auſcis Climberrum.* Tacitus dicto loco addit, quod in præcipuis ornamentis numeramus, *nobiliſſimam Galliarum ſobolem liberalibus ſtudiis ibi operatam.* Id quod ſub ſequentis æui principibus non mutatum, ſed auctum adeo mirifice fuit, vt Mœniana ædificia in ipſo ore ciuitatis ac tranſitu aduenientium inter auguſtiſſima deorum templa ſacræ Muſæ poſſiderent. Quod Conſtantius Cæſar, Conſtantini pater, epiſtola ad Eumenium, rhetoricæ ibidem profeſſorem, liberaliter confirmauit. *Merentur*, inquit, *Galli noſtri, vt eorum liberis, quorum vita in Auguſtodunenſium oppido ingenuis artibus eruditur, & ipſi adoleſcentes, qui hilari conſenſu meum ſuſcepere comitatum, vt eorum indoli conſulere cupiamus.* Plura in hanc rem in Eumenii oratione pro reſtaurandis ſcho-

lis: & in eiusdem gratiarum actione ad Conſtantinum auguſtum. Ab vtroque principe, qui ex Flauia gente ſuum genus deducebant, ornamentis nouis poſt Bagaudicam calamitatem aucta Auguſtunenſis vrbs *Flauiæ* nomen, & ciues *Flauienſium* acceperunt, quod ex eisdem Eumenii orationibus manifeſtum eſt. Nunc contracte *Auſtun* vel *Autun* appellatur.

LXXXII.

Vetus vrbis nomen, antequam Auguſtus ſuum dedit, ignoratur: Sunt quidem clariſſimi viri, in quibus & Lucam Holſtenium numeramus, in Ortelium obſeruationibus, &, quem is ſequitur, Thomam Auguſtodunenſem, qui eamdem vrbem *Bibracte* & Auguſtunum putant, quaſi illud vetus nomen ſit apud Cæſarem, hoc nouum ab Auguſto amplificatore inditum, quod inde videtur probari poſſe, quia vtraque in Aeduis poſita, & poſt Auguſtum nemo geographorum *Bibracte* memorauit, vltimusque Strabo eius mentionem fecit, qui vero Auguſtoduni nomen nouum prætermiſit. Digna verba eius lib. IV pag. 133, quæ memoriæ ſubiiciamus. Μεταξὺ, inquit, τοῦ Δούβιος καὶ τοῦ Ἄραρος οἰκεῖ τὸ τῶν Εδύων ἔθνος, πόλιν ἔχον Καβυλλῖνον ἐπὶ τῷ Ἄραρι, καὶ φρούριον Βίβρακτα, *Inter Dubim & Ararim colit gens Aeduorum, vrbem habens Cabillonum & munimentum Bibracta.* Nec caſtellum hoc φρουρίῳ notatur, ſed oppidum bene munitum, quippe *Bibracte oppidum Aeduorum longe maximum & copioſiſſimum* fuit, auctore Cæſare lib. I de B. Gall. cap. XXIII; & *maximæ apud eos auctoritatis* lib. VII cap. LV, vbi in Vercingetorigis tumultu *totius Galliæ concilium indicitur*, ibidem cap. LXIII, & *ipſe Cæſar Bibracte hiemare conſtituit.*

LXXXIII.

Quamuis autem nihil ſit, quod de dignitate vrbis *Bibracte*, aut de amplitudine dubitemus; eo tamen nondum adprobatum eſt, primariam gentis vrbem, & eandem, quæ Auguſtodunum poſtea dicta eſt, fuiſſe. Eumenius enim rhetor non obſcure eas extrema gratiarum actione ad Conſtantinum diſtinxit. *Omnium*, inquit Flauienſium nomine, *ſis licet dominus vrbium, omnium nationum: nos tamen etiam nomen accepimus tuum iam, non antiquum. Bibracte quidem hucusque dicta eſt Iulia; Pola, Florentia; ſed Flauia eſt ciuitas Aeduorum.* Hoc eſt: Bibracte quidem in Aeduis, & Pola Iſtriæ, & Florentia Tuſcorum ab Iulio Cæſare cognomen accepere, & *Iuliæ* ſunt cognominatæ: At ciuitas Aeduorum primaria, Auguſtodunum, a Flauio Conſtantio & Flauio Conſtantino Maximo auguſtis, reſtitutoribus ſuis, *Flauia*, nunc non minus illuſtri nomine appellatur, & eius incolæ *Flauienſes.* Nobiſcum ſentiunt & diuerſa oppida ſtatuunt *Bibracte* & *Auguſtodunum*, doctiſſimi viri Raimundus Marlianus & Hadrianus Valeſius: & nomen corruptum *Beureſt*, quatuor M. P. in ſeptemtrionem ab Auguſtoduno, in loco iam deſolato conſeruari, Ortelius ab Ioanne Macario accepit.

LXXXIV.

Cetera oppida Aeduorum ſunt Nouiodunum, Cabilonum, Matiſco. *Nouiodunum* iis clare attribuit Cæſar, ſimul ſitu eius adnotato, lib. VII cap. LV *Nouiodunum*, inquit, *erat oppidum Aeduorum, ad ripas Ligeris opportuno loco*

Digitized by Google

loco poſitum. Plura ibidem, quæ ad laudem oppidi pertinent. Non dubitatur *Niuernum* vel *Neuirnum* Antonini eſſe, itinere ab Auguſtoduno Luteciam: & quod truncatum in Peutingeriana eſt Tabula, *Ebirnum*, id eſt Nebirnum. Poſteriores enim idem confirmarunt. Hugo Floriacenſis monachus lib. III Hiſt. Eccleſ. *Niuodunus, quæ & Niuernis:* & Robertus Autiſiodorenſis in Chronico: *Ciuitas Niuodunum quæ & Niuernis.* Vterque corrupte *Niuodunum*, vbi *Nouiodunum* dicendum erat: forſan ad flumen *Niveris* reſpicientes, quod ibi in Ligerim effluit, &, quod huius temporis eſt, nomen *Nevers* ex ſeſe progenerauit. Quod dum ita cenſemus, non poſſumus, quin aliud *Nouiodunum*, in Biturigibus ſitum, & quia tam clarum non eſt, ſupra in loco ſuo prætermiſſum, nunc apponamus. De eo Cæſar itidem lib. VII cap. XII: *Vercingetorix obuiam Cæſari proficiſcitur. Ille oppidum Biturigum, poſitum in via, Nouiodunum oppugnare inſtituerat.* IN VIA, quæ Genabo Carnutum ſiue Aurelianis Auaricum Biturigum ferebat. eo enim tendebat Cæſar. Qui periti locorum ſunt, aiunt *Neuve ſur Baranion* nunc dici. Baranio autem amnis in Auaram *(Eure)* influit: Auara in Carim ſiue Carum; hic in Ligerim. Et hæc de vtroque *Nouioduno* Cæſaris, altero nobiliore Aeduorum: altero minus nobili Biturigum.

LXXXV.

Superſunt ad Ararim ſita oppida Aeduorum *Cabilonum* & *Matiſco*. Cæſar de ſe lib. VII extremo: *Q. Tullium Ciceronem, & P. Sulpicium Cabiloni & Matiſcone in Aeduis ad Ararim rei frumentariæ cauſſa collocat.* Non aliud nomen vrbis, quam huius, quod etiam Valeſius conqueritur, peius fuit acceptum. Strabonis eſt καβυλλῖνον, *Cabyllinum:* Ptolemæi καβάλλινον, *Caballinum;* Tabulæ Theodoſianæ, quam ſæpe ab editore Peutingerianam cum vulgo diximus, *Cabillio:* in Itinerario Aethici, vulgo Antonini, itinere a Mediolano per Alpes *Cabellio*, praue, quia hoc oppidi in prouincia nomen eſt, nec vero illud ibidem accipiendum, quia in Lugdunenſi verſatur auctor, inter Matiſconem & Auguſtodunum: in Notitia Imperii pag. 147 *Caballodunum.* Ibi enim memoratur *Præfectus claſſis Araricæ Caballoduno:* apud Ammianum lib. XIV cap. XXXI *Cabillo:* & lib. XV cap. XXVI *Cabillones* numero pluratiuo. Sed verum nomen eſt, quod ex Cæſaris commentariis habemus, idque comprobatur nummis veterum Francorum regum, qui a Meroueo genus duxerunt, quibus *Cabillonnum*, Valeſio teſte, expreſſum eſt. Hodie, quod nemo dubitat, *Challon* appellatur.

LXXXVI.

Matiſconem ſupra in Cæſaris verbis cognouimus. Poſt Cæſarem longo tempore neminem illius oppidi meminiſſe, vtique, quod miremur, eſt. Proximi enim ſunt auctores Itinerarii, dicto itinere per Alpes a Mediolano: & modo laudatæ Tabulæ Theodoſianæ. Notitia Imperii, ſub diſpoſitione Magiſtri officiorum, habet in Galliæ fabricis *Matiſconenſem Sagittariam.* Hodie *Maſcon* vocatur.

Digitized by Google

LXXXVII.

Boii ab occaſu habitabant, populus vnde Boii Galliæ Ciſalpinæ ſiue Italicæ originem habuerunt, de quorum migratione Liuium videas lib. v cap. xxxv. In limite fuerunt Aquitaniæ circa Elaueris æque & Ligeris ripas: Plinius tamen in Lugdunenſi inter Carnutos & Senones numerat. Multa illorum mentio apud Cæſarem, qui *Gergouiam* ſiue *Gergobiam* oppidum illis tribuit lib. vii cap. ix. *Vercingetorix*, inquit, *rurſus Bituriges exercitum reducit, atque inde profectus Gergobiam, Boiorum oppidum, quos ibi Heluetico prælio victos Cæſar collocauerat, Aeduisque attribuerat.* Quod vt obſidione liberaret, Cæſar ex Senonibus in Carnutes profectus, Genabi exercitum Ligerim transduxit, vt per Biturigas in Boios deueniret. Vide cap. xi. Quæ narratio habitationem gentis non obſcure oſtendit, Burbonenſem ſcilicet regionem eſſe, qui olim ager Boiorum, Aeduis attributorum, fuerat. Eſſe Boiorum *Gergobiam*, a Gergouia Aruernorum diuerſam, facile eſt, Cæſare auctore, adprobare. Aruerna enim vrbs in monte ſita hoſtiiis fuit erga Romanos: Boia autem amica, quia Boios, poſt Heluetium prœlium in fidem receptos, ipſe Cæſar ibi collocauerat, vt attributi Aeduis, fœderatis Romanorum, eſſent. Ex quibus intelligitur, vt diuerſæ gentes Boii & Aruerni erant, ſic etiam oppida illorum atque horum duas diſtinctas Gergouias fuiſſe, nihil commune habentes præter nomen. *

LXXXVIII.

Tandem ad *Seguſianos* venimus, populum, in quo caput prouinciæ *Lugdunum* fuit. Plinius lib. iv cap. xviii extremo: *Secuſiani* (ſic ſcribit) *liberi, in quorum agro colonia Lugdunum.* Et Strabo pag. 129 de Rhodano: *συμβάλλει τῷ Ἄραρι κατὰ Λούγδουνον πόλιν τῶν Σεγοσιάνων, cum Arari concurrit apud Lugdunum, vrbem Seguſianorum.* Cæſar lib. i B. Gall. cap. x *ab Allobrogibus in Seguſianos exercitum ducit.* Et lib. vii cap. lxiv *His conſtitutis rebus, Aeduis Seguſianisque, qui ſunt finitimi prouinciæ, x millia peditum imperat.* Situm vrbis iam oſtendit Strabo dicto loco, & pag. 132 ac ſequenti repetit, adiectis laudibus vrbis illius præſtantisſimæ. Ait *ἐπὶ τῇ συμβολῇ τῶν ποταμῶν ad confluentes fluuiorum*, Rhodani & Araris, *ἐπὶ λόφῳ in colle*, quod & Celtica vox *dunum* ſignificat, conditam eſſe, poſt Narbonem omnium Gallicarum vrbium *εὐανδρῇ μάλιστα. frequentisſimam*, qua præſides Romani vtantur, ibique monetam habeant, qua aurei argenteique nummi percutiantur: præterea

* Hic interponendi ſunt & quidem cis Ararim *Ambarri*, quos Cellarius ad Cæſaris B. Gall. I. c. II. ſ. 4. *ignotos* appellat, *Aeduis tamen qui inter Ararim & Ligerim coluerint, vicinos.* Sed ignoti vix dici poſſunt. Ipſum nomen die *am Aar* ſatis eos inſignit. Vt enim *Sequani* ad *Sequanam* accolæ dicebantur: ita *Ambarri* qui ad *Ararim* conſederunt. Sic *ab hoc qui circa Aternum habitant amnem*, Arniternini *appellati* apud Varron. L. L. IV. c. 5. Inter Sequanos quidem & Seguſianos ad Ararim interponendi videntur. Nam quum Aedui trans Ararim quererentur de iniuriis Heluetiorum in Santones proficiſcentium: eodem tempore Ambarri *Cæſarem certiorem faciunt, ſeſe, depopulatis agris, non facile ab oppidis vim hoſtium prohibere, item Allobroges, qui trans Rhodanum vicos poſſesſionesque habebant, fuga ſe ad Cæſarem recipiunt, & demonſtrant, ſibi præter agri ſolum nihil eſſe reliqui.* Atqui, vt ex Cæſaris ſermone inſequente liquet, Heluetii tum & cis & trans Ararim vagabantur. *Ambarri* autem etiam a Liuio V. c. 34. memorantur, & Biturigibus, Aruernis, Senonibus, Heduis item vt Carnutibus & Aulercis interſeruntur.

terea admirandum templum extra portam ad confluentes habere, ab omnibus Gallis communi ſententia Auguſto Cæſari dedicatum, cum ara LX gentium nominibus inſcripta. Aræ huius plures meminere, Suetonius Claud. cap. II, Dio Caſſius lib. LIV ſub finem, & Iuuenalis Satyr. I verſ. 44

Aut Lugdunenſem rhetor dicturus ad aram:

& vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 13 num. 15

SACERDOS ROMAE ET AVG
AD ARAM AD CONFLVENTES
ARARIS ET RHODANI
FLAMEN.

LXXXIX.

Originem Lugdunenſis vrbis & coloniæ habemus ex ciuili bello, tempore inter Cæſaris necem & Octauiani triumuiratum medio, quum L. Munatius Plancus illi parti Galliæ præeſſet, quem, veritus ſenatus, ne cum Antonio ſe coniungeret, apud Dionem lib. XLVI pag. 323 iuſſit Viennenſes, ab Allobrogibus expulſos, qui ad confluentes Rhodani & Araris conſederant, συνοικίσαι, hoc eſt in coloniæ formam ordinare, quod ille etiam fecit, & coloniam eo deduxit. Inſcriptio enim in Gruterianis pag. 439 num. 8 proſtat

L. MVNATIVS L. F. L. N. L. PRON
PLANCVS COS. IMP. ITER.
IN GALLIA COLONIAS DEDVXIT
LVGDVNVM ET RAVRICAM.

Miraris autem Auſonium inter claras Galliæ vrbes Lugduni rationem non habuiſſe? quod ibi Gratianus imperator, diſcipulus eius, interfectus fuerat, ſilentio vt infauſtum locum inuolutum voluit: Aquileiam contra laudauit, ad quam Maximus Gratiani interfector perierat, quam ita vltione refectus adloquitur:

Felix quæ tanti ſpectatrix læta triumphi
Puniſti Auſonio Rutupinum Marte latronem.

Rutupinum latronem, Magnum Maximum, Britanniæ, vbi Rutupiæ ſunt, tyrannum. Recens colonia adeo celeriter creuit, vt etiam Auguſti ætate ampliſſima eſſet, & metropolis fieret, ac ſedes præfectorum. Claudius Cæſar ibi natus eſt Suetonio teſte, a quo alumno plura ornamenta accepit, & propter illa nouum nomen *Coloniæ Claudiæ Copiæ Auguſtæ.* Id quod lapidis fragmentum, in Rhodani ripa repertum, probat apud Gruterum pag. 30

\- - - - - - - - DOMVSQ. DIVI
COLON. COPIAE CLAVD. AVG. LVGD
TAVROBOLIVM FECIT Q. AQVIVS
ANTONIANVS PONTIF. PERPETVVS

Ex quo eruditi viri etiam alios lapides, compendio ſcripturæ inciſos, interpretantur, cuius generis ſunt, quem Sponius exhibet Miſcell. erud. Antiq. pag. 170

D. M.

D. M. MEMORIAE AETERNAE
C. VLATTI MELEAGRI IIIIII VIR AVG
C. C. C. AVG. LVG. PATRONO EIVSDEM
CORPORIS ITEM PATRONO OMNIVM
CORPOR. LVG. LICITE COEVNTIVM

id eſt, *Sextumuiri coloniæ Claudiæ Copiæ Auguſtæ Lugduni*, ſiue *Luguduni:* vbi *Claudiæ* nomen beneficiorum auctorem; *Copiæ* abundantiam omnium rerum, & frugum maxime, ſignificat. Sunt id generis exempla plura apud Gruterum, vt pag. 388 num. 6 C. C. C. LVGVD. & pag. 488 num. 8 IIIIII VIRI AVG. C. C. C. AVG. LVGVDVNI. Ammiano non Lugdunum, ſed *Lugdunus* dicitur lib. XV cap. XXVII. *Lugdunenſem*, inquit, *primam Lugdunus ornat, & Cabillones, & Senones.* Veteres etiam *Lugudunum* quatuor ſyllabis dixerunt. Dio Caſſius lib. XLVI pag. 323 τὸ Λουγούδουνον μὲν ὀνομασθὲν, νῦν δὲ Λούγδουνον καλούμενον, *quod olim Lugudunum vocatum fuit, nunc autem Lugdunum.* Soloturenſis lapis apud Sponium pag. 171

MERCVR. AVG. VALER. HISPA
NVS IIIIII VIR AVG. LVGVD.
EX S. VOTO

plura apud Gruterum ſunt, vt pag. 390 IIIIII VIRI AVG. LVGVD. & pag. 388, quæ verba paullo ante, quum de notis C. C. C. ageremus, produximus.

XC.

Seguſianis Ptolemæus duo oppida extra Lugdunum metropolim, quam in Aeduis ſcripſerat, attribuit, *Rodumnam* & *Forum Seguſianorum*, , vtrumque Ligeri adpoſitum, quæ etiam in Theodoſiana Tabula inueniuntur, ſed corrupte ſcripta, *Roidomna* & *Furoſeguſtanarum*, quæ vero facile, Ptolemæo doctore, emendari poſſunt. Adhuc ſeruantur nomina, ſed magis prauata. Illa enim *Roane* ſiue *Rohane*; hoc *Feurs*, abiecta altera voce præter primam litteram, appellatur. Et tantum de Lugdunenſi Gallia, eiusque populis nobilioribus. Ignobiles & ignotos, quibus ſedem certam definire non poſſumus, valere iubemus, in quibus ſunt *Ambibari*, * *Ateſui*, *Bodiocaſſes*, & alii eiusdem ordinis ac notionis.

SECTIO III

GALLIA NARBONENSIS

SIVE

PROVINCIA ROMANA.

XCI.

Narbonenſis Galliæ prouincia a Pyrenæo, Hiſpaniæ termino, ad Alpes & Italiam, inter mare mediterraneum, Cebennas montes & Rhodanum Arari nondum permixtum, ac lacum Lemanum extenſa fuit. Dicta ante Augusti tem-

* Mi videntur *Ambarri* eſſe, de quibus ſuo loco.

Digitized by Google

tempora *Prouincia Romana* & a Cæſare ſæpe *prouincia*, item *prouincia noſtra*, quia ad id temporis illa prima & ſola Romanorum trans Alpes in Gallia fuerat prouincia. Cæſar lib. I cap. I *Belgæ a cultu atque humanitate prouinciæ longiſſime abſunt*. Et cap. VII, *quum nuntiatum eſſet Heluetios per prouinciam noſtram iter facere conari*. Et cap. X *Toloſatium ciuitas eſt in prouincia*. Plinius lib. III cap. IV ſic terminos prouinciæ conſtituit: *Narbonenſis prouincia pars Galliarum, quæ interno mari adluitur. Braccata antea dicta, amne Varo ab Italia diſcreta, Alpiumque vel ſaluberrimis Romano imperio iugis: a reliqua vero Gallia latere ſeptemtrionali montibus Gebenna & Iura.* Tam culta coloniis Romanis & oppidis Latini iuris fuit, vt idem Plinius dicto loco cenſeat, Italiam verius quam prouinciam eſſe, ideoque nulli prouinciarum poſtferendam. Tacitus oratione Claudii lib. XI cap. XXIV *Num pœnitet Balbos ex Hiſpania, nec minus inſignes viros e Gallia Narbonenſi tranſiuiſſe?* nam Plinius etiam dicto loco ait, *virorum morumque dignatione & amplitudine opum* illam prouinciam abundaſſe.

XCII.

Varias gentes continebat *Bebryces, Volcas Tectoſages, Toloſates, Volcas Arecomicos, Heluios, Salyes, Cauares, Deciates, Tricaſtinos, Vocontios, Tricorios, Centrones, Veragros, Sedunos, Segalaunos* ſiue *Segouellaunos, Allobroges*, & plures alios incerti ſitus ac obſcuriores, quorum nomina Plinius lib. III cap. IV notauit. Initium ducimus a fabula *Bebryciæ aulæ* & *Bebrycum* populi, quia Pyrenæo monti ab regis filia Pyrene, quam ab Hercule vitiatam feræ in illo ſaltu dilaceraſſent, nomen hæſiſſe fingitur. Silius Italicus lib. III verſ. 420

Nomen Bebrycia duxere a virgine colles
Hoſpitis Alcidæ crimen,

Patrem enim ſæuum hominem, partum enixa fugiens

plangebat in antris
Et promiſſa viri ſiluis narrabat opacis
Donec mærentem ingratos raptoris amores
Tendentemque manus atque hoſpitis arma vocantem
Diripuere feræ.

Reuerſus ex Hiſpania Hercules, membris Pyrenæ inuentis, magno clamore & cum lacrymis Pyrenen vocauit,

Defletumque tenent montes per ſæcula nomen.

Quæris forſan, qua in parte montium illa *ſæua Bebrycis aula* fuerit? Non certe in Hiſpaniæ ora, ſed vltra illius limitem, in finibus Volcarum, Gallicani populi. Idem Silius dicto libro verſ. 442

Bebryciæ Pœnus fines tranſcenderat aulæ
Inde ferox quæſitum armis per inhoſpita rura
Volcarum populatur iter.

Stephano quidem vrbium & populorum ſcriptori *Bebryces* ſunt populus παρὰ τοῖς Ἴβηρσιν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, *iuxta Iberos Europæos*, id eſt Hiſpanos. Sed παρὰ ſi *prope, iuxta* & vicinitatem ſonat, dixit chorographus quod verum

 eſt:

eſt: ſin Bebryces Hiſpaniæ includit, alios, itidem Græcos auctores, quam Byzantium illum, eſt tutius ſequi. Tzetzes Lycophronis Scholiaſtes ad verſ. 1305 ἕτεροι Βέβρυκες ἔθνος Γαλατῶν, οἱ καλῦνται Ναρβωνήσιοι, * *Alii Bebryces* [diuerſi ab Aſiaticis in Myſia] *populus Gallorum ſunt, qui Narbonenſes vocantur.* Et Zonaras Tom. II de initio Belli Hannibalici pag. 70 ἡ θάλασσα, ἡ πάλαι μὲν Βεβρύκων, ὕστερον δὲ Ναρβωνησίων, *mare quod olim Bebrycium, poſt Narbonenſe dictum fuit.* Et Feſtus Auienus in Ora Maritima

Gensque Bebrycum prius
Loca hæc tenebat: atque Narbo ciuitas
Erat ferocis maximum regni caput.

Ex quibus clarum eſt Bebryciam regionem a Gallico latere Pyrenæorum Narbonem verſus, vbi *Sardones* in ora locauit Plinius, aut paullo vltra fuiſſe, qui tractus poſtea Volcis Tectoſagibus, finitimis illorum, attributus fuit. Intus Plinius ponit *Conſuaranos*, qui vt nomen etiam oſtendit, nunc habitant *les païs de Foix & de Conſerans.* Ceteri omnem illum tractum adſignant Volcis, qui diſcriminis cauſſa *Tectoſages* appellantur, atque ita Strabo & Ptolemæus. Ille lib. IV pag. 129 Οὐολκῶν οἱ Τεκτοσάγες καλέμενοι τῇ Πυρήνῃ πλησιάζουσι, *Volcæ, qui Tectoſages vocantur, proximi ſunt Pyrenæo:* hic lib. II cap. V ab *Iliberi* & *Ruſcinone* incipit eosdem Tectoſages Volcas enumerare. Ergo ad ipſum Hiſpaniæ terminum in ora maris Narbonenſis pertinuerunt, & Tectoſagarum primus ab Hiſpania locus *Ceruaria* Pomponii Melæ fuit, quod promontorium tum ſine oppido videtur fuiſſe: ideoque *locus* tantummodo vocatur. Ait enim Mela lib. II cap. V extremo: *Tum inter Pyrenæi promontoria Portus Veneris inſignis fano, & Ceruaria locus, finis Galliæ.* Hodie *Ceruera,* priſco nomine leuiter mutato, appellatur.

XCIII.

Propinquus in ſeptemtrionem eſt *Portus Veneris*, iam a Mela cum fano laudatus, duobus paruis promontoriis incluſus, diuerſis a promontorio Veneris, ſeu fano eiusdem in Hiſpania. Nunc Porto Vendres. Hunc emenſis locum occurrit, qui *Caucoliberum* medio æuo, nunc Colibre ſiue Colliovre vocatur, quem perperam multi, etiam Hadr. Valeſius, cum Illiberi, ſiue Eliberri confundunt, quæ reductior a mari: illud vero in extrema eius ora eſt, nec idoneum caſtris Hannibalis, vt campus iuxta Tecum & Elnam: etiam dubiæ antiquitatis, quia in monimentis, quibus vtimur, nulla eiusdem proſtat mentio: Martyrologium Romanum XIII kalend. Maii, *Caucoliberi in Hiſpania Tarraconenſi paſſio ſancti Vincentii martyris.* Vide Petrum de Marca, virum accuratiſſimum in Marca Hiſp. pag. 23, 24. Poſt illud deinde *Eliberri* Melæ, *Illiberi* Liuii neutro genere: *Illiberis* Plinii: Ἰλίβερις Iliberis Ptolemæi: Strabonis *Ilybiris* (Ἰλυβιῤῥις) olim inſignis vrbs, etiam Hannibalis tempore, qui ibi caſtra habuit. Liuius lib. XXI cap. XXIV *Cum reliquis copiis Pyrenæum transgreditur, & ad oppidum Illiberi caſtra locat.* Poſtea temporis iniuria imminutum. Plinius dicto cap. IV *Illiberis magnæ quondam vrbis tenue veſtigium.* Hauſit ex Mela, qui dicto loco: *Vicus Eliberri, ma-*

gnæ

* Addatur idem Tzetzes ad v. 516.

Digitized by Google

gnæ quondam vrbis & magnarum opum tenue veſtigium. Non memoratur ante reſtitutum oppidum, quam Conſtantinus Magnus cum oppido etiam caſtrum in illo loco poſuit, & vtrique *Helenæ*, matris nomen indidit, cuius multa mentio apud hiſtoricos eſt, qui Conſtantis auguſti, a Magnentio oppreſſi, necem deſcribunt. Eutropius lib. x cap. v de Conſtante: *factione Magnentii occiſus eſt. Obiit haud longe ab Hiſpaniis in caſtro, cui Helenæ nomen eſt.* Huius verba Hieronymus in Chronico, vt ſolet, repetiit. Zoſimus lib. II cap. XLII *πρός τινα πολίχνην ὡρμήθη τῶ Πυρηναίω πλησίον ᾠκισμένην, Ἑλένη δὲ τοὔνομα τῷ πολιχνίῳ, fugit* [Conſtans] *ad oppidum, cui Helenæ nomen eſt.* Oroſius quoque & Epitoma Victoris *oppidum* vocant, cui haud dubie caſtrum munitius adpoſitum fuit, in quod Conſtans, percuſſorem fugiens, ſe recepit. Tabula tamen Theodoſiana, vt ſæpe ſolet, etiam hoc loco antiquum nomen præfert, cuius hic ordo eſt: *In ſummo Pyrenæo* V. *Ad Centenarium* XII *Iliberre* VII. *Ruſcinone* VI. Concordant numeri cum Antonini Itinerario, in quo etiam ſunt XXV M. P. inter Summum Pyrenæum & Ruſcinonem, itinere ab Arelate Tarraconem ſic:

Combuſtam	— —
Ruſcinonem	M. P. VI
Ad Centuriones	M. P. XX
Summum Pyrenæum	M. P. V

Ergo *Ad Centuriones* locus idem, quem Tabula dixit *Ad Centenarium.*

XCIV.

Ex quibus ſitus *Ruſcinonis*, veteris oppidi, apparet. Liuius lib. XXI cap. XXIV *Galli quamquam Italiæ bellum inferri audiebant; tamen Ruſcinonem aliquot populi conueniunt.* Et mox: *capti donis cum bona pace exercitum per fines ſuos præter Ruſcinonem oppidum transmiſerunt.* Mela lib. II cap. V *colonia Ruſcino: vicus Eliberri.* Plinius lib. III cap. IV, *Ruſcino, Latinorum.* Ergo ius Latii poſtea conſequuta eſt. Strabo etiam & Ptolemæus meminere eius, qui id peculiare habent, quod huius & Illiberis cognomines tradunt amnes præterfluentes, quos Latini ſingulos ſuis nominibus appellant. Strabo lib. IV pag. 126 vbi de Pyrenæi & Gebennæ fluminibus agit: *ἐκ μὲν τῆς Πυρήνης, ὅ τε Ῥουσκίνων, καὶ ὁ Ἰλλίβιρρις, πόλιν ἔχων ὁμώνυμον ἑκάτερος αὐτῶν. E Pyrena fluunt Ruſcino & Illiberis, vterque vrbem habens cognominem.* Auienus in Oræ Maritimæ lib. I dixit alia terminatione *Roſchinum* flumen cognomine oppidi,

Poſt Pyrenæum iugum
Iacent arenæ litoris Cynetici,
Easque late ſulcat amnis Roſchinus.

Ex quo, quamuis prauato nomine, de accentu *Ruſcinonis* iudicare procliue eſt. Nihil ex eo ſupereſt præter turrim: cetera in ruinis iacent, dimidio leugæ a Perpiniano, quod indidem reſurrexit.

XCV.

Vltra eſt *Leucata* litus, & fons *Salſulæ*. Pomponius Mela lib. II cap. V a Narbone progrediens & lacu Rubreſo: *Vltra eſt Leucata, litoris nomen, &*

Salſulæ fons, non dulcibus, ſed ſalſioribus etiam quam marinæ ſint, aquis defluens. Itinere Antonini a Mediolano in Hiſpaniam:

Narbonem	—	—	
Salſulas	M.	P.	XXX
Ad Stabulum	M.	P	XLVIII
Ad Pyrenæum	M.	P.	XVI

XCVI.

In eisdem Tectoſagibus Volcis ad Atacem fluuium eſt *Carcaſo* ſiue *Carcaſum*, quod & *Carcaſſo*, & *Carcaſſio* a poſterioribus ſcribitur. Cæſar lib. III Gall. cap. XX *viris fortibus Toloſa, Carcaſone & Narbone euocatis.* Ptolemæus in Tectoſagum mediterraneis Καρκασὼ, *Carcaſo.* Plinius lib. III cap. IV *Carcaſum Volcarum Tectoſagum.* Itinere Hieroſolymitano ſexto caſu *Carcaſſone*; & in Peutingeriana, *Carcaſſione.* Hodie *Carcaſſonne*, nomine priſco retento. Inter Carcaſſonem & Narbonem *Redæ* fuere, quarum nihil reliquum eſt. Inde *Pagus Redenſis*, & *Comitatus Redenſis* nominantur. Theodulfus Paræneſi ad Iudices verſ. 141

Inde reuiſentes te Carcaſſona Redaſque
Mœnibus inferimus nos cito Narbo tuis.

XCVII.

Vlteriores in Aquitanico limite *Toloſates* ſunt; pars Tectoſagum Volcarum, quibus etiam Toloſam Ptolemæus adſcripſit. Cæſar lib. I B. Gall. cap. X *nuntiatur iter in Santonum fines facere, qui non longe a Toloſatium finibus abſunt, quæ ciuitas eſt in prouincia.* Et Plinius ſub finem capitis dicti: *Toloſani Tectoſagum, Aquitaniæ contermini.* Eorum vrbem Cæſar dicto loco nominauit, quum *Toloſa, Carcaſone & Narbone* viros fortes a P. Craſſo, quem in Aquitanos miſerat, euocatos ſcripſit. Ptolemæus, Τολῶσα κολωνία, *Toloſa colonia.* Sidonius lib. IV epiſt. XXII incunte, *vrbs Toloſatium*, ſicut in Notitia Galliæ eſt *ciuitas Toloſatium.* Ampla & olim fuit, ideoque Auſonius epiſt. XXI v verſ. 83

Quincuplicem ſocias tibi Martie Narbo Toloſam,

id eſt, in quinque partes diuiſam, quo modo verſ. 81

Vtque duplex Arelas,

propter nouam vrbem in altera ripa adpoſitam. Proprium cognomen habet *Palladiæ*, nec vero certum ſatis, vtrum a Palladis cultu, an a prouentu oliuæ, quæ *Palladia arbor* apud Silium Italicum eſt lib. I verſ. 238: an potius a ſtudiis litterarum, quod pluribus interpretibus placet. Martialis lib. IX epigram. CI

Marcus Palladiæ non inficianda Toloſæ
Gloria, quem genuit pacis alumna quies.

De ſtudiis litterariis agit, vt primus verſus oſtendit,

Marcus amat noſtras Antonius, Attice, Muſas.

Martialem poſteriores imitati ſunt. Auſonius Parental. carm. III

Te ſibi Palladiæ antetulit toga docta Toloſæ:

&

& in Profeſſoribus idem carm. XVII

Palladiæ primum toga te venerata Toloſæ.

Et Sidonius Apollinaris Panegyrico, quem Auito ſocero dixit verſ. 436

Palladiam implicitis manibus ſubiere Toloſam.

Interpretantur Ioannes Sauaro ad hunc locum, & ad Martialem Vincentius Coleſſo de ſtudiis litterarum, ibidem ad magnum prouentum excultis, in quo plurimi adquieſcunt. Sed nec prima ratio de Palladis ſeu Mineruæ in ea vrbe ſingulari cultu videtur contemnenda. Ipſe Sidonius Sapphico in vltima epiſtolarum de Saturnino martyre Toloſæ crudeliter necato:

Quem negatorem Iouis ac Mineruæ
Et crucis Chriſti bona confitentem
Vinxit ad tauri latus iniugati
plebs furibunda.

Magnificam vrbem fuiſſe ex eo liquet, quod Capitolium habuit. Idem cultus Mineruæ argumentum, vtpote ſociæ Ioui Capitolino. Sidonius eodem carmine

E quibus primum mihi pſallat hymnus
Qui Toloſatem tenuit cathedram,
De gradu ſummo Capitoliorum
Præcipitatum.

Templum ibi antiquum fuit ſummæ religionis, de quo Strabo lib. IV pag. 130 Εν τῇ Τολώσσῃ τὸ ἱερὸν ἦν ἅγιον τιμώμενον σφόδρα ὑπὸ τῶν περιοίκων, καὶ τὰ χρήματα ἐπλεόνασε διὰ τῦτο, πολλῶν ἀνατιθέντων, καὶ μηδενὸς προσάπτεσθαι θαῤῥῦντες, *Toloſæ templum fuit ſacroſanctum, quod valde venerabantur vicini, ideoque abundabat theſaurus, multis donaria dedicantibus, & nemine attingere auſo.* Auſus vero id eſt ſacrilega manu Seruilius Cæpio, qui poſtea calamitatibus ſuis prouerbio *Aurum Toloſanum* locum dediſſe fertur. Vide Gellium lib. III cap. IX, & Iuſtinum lib. XXXII cap. III, qui paullo aliter recenſet.

XCVIII.

Supereſt *Narbo*, caput prouinciæ in maritimo tractu Volcarum, ſed dubium videri poſſit, Tectoſagum, an Arecomicorum. Strabo enim pag. 129 videtur Arecomicis tribuere, *quorum* ἐπίνειον ἡ Ναρβὼν λέγεται, *nauale dicatur Narbo eſſe.* Sed dum ibidem dicit μητρόπολις τῶν Αρικομικῶν ἐςὶ Νέμαυσος, *caput Arecomicorum Nemauſum eſſe*, quæ vero vt ipſe cenſet, cum Narbone non conferenda erat; iſtum extra Arecomicos poſitum eſſe, non obſcure ſubindicauit, quod Ptolemæus clarius adfirmat in Volcarum Tectoſagum vrbibus *Narbonem* numerans *coloniam.* Antiquum emporium ad Atacem fluuium, ibi per *Rubreſum* lacum vt Mela, ſiue *Rubrenſem*, vt Plinius vocat, in mare ſe effundentem: & poſtquam Romanis ceſſit (ceſſit autem diu ante Cæſarum tempora) eo colonia deducta fuit. Velleius lib. I cap. XV *Narbo Martius in Gallia M. Porcio & Q. Marcio* COSS. *abhinc annos circiter* CLIII deducta colonia eſt. hoc eſt anno V. C. IƆCXXXV qui eſt annus ante conſulatum Cæſaris LIX; Ciceronis LV. Cognomine

Digitized by Google

ornatur, & *Narbo Martius* dicitur apud Melam atque Plinium, a Marte potius aut legione Martia, quam a Marcio conſule, qui coloniam deduxit. Quod Valeſius ex Auſonio: Sirmondus ex Apollinari Sidonio confirmari oſtendunt. Ille enim in Claris Vrbibus dixit

Nec tu Martie Narbo ſilebere,

qua lege a *Marcius* non poſſit deduci: hic epiſtola carmini XXII præfixa: *Dum apud Narbonem quondam Martium dictum, ſed nuper factum, moras necto.* NVPER FACTVM, obſidione Gothica. Plinius ſæpedicto loco: *Narbo Martius, Decumanorum colonia* XII M. P. *a mari diſtans.* Idem in Tiberii nummo apud Golzium dicitur COL. NARBO MART. DECVMANOR. Et Pomponius Mela: *Anteſtat omnes Atacinorum Decumanorumque colonia, vnde olim terris auxilium, nunc & nomen & decus eſt, Martius Narbo.* Aucta colonia e Decumanis, id eſt decima legione, cuius veterani cum Atacis accolis huc ab Iulio Cæſare deducti fuerunt, ad quod negotium Nero Claudius, Tiberii auguſti pater, miſſus eſt, quod Suetonius Vita Tiberii cap. IV obſeruauit. *Martii* autem cognomen antiquius fuit, quam illud Cæſaris ſupplementum, & haud dubie ex prima deductione. Cicero pro Fonteio cap. I *Eſt in eadem prouincia Narbo Martius, colonia noſtrorum ciuium, ſpecula populi Romani ac propugnaculum.* Sidonius carm. XXIII in laudes eius latius excurrit:

Salue Narbo potens ſaluberrime,
Vrbe & rure ſimul bonus videri,
Muris, ciuibus, ambitu, tabernis,
Portis, porticibus, foro, theatro,
Delubris, capitoliis, monetis,
Thermis, arcubus, horreis, macellis,
Pratis, fontibus, inſulis, ſalinis,
Stagnis, flumine, merce, ponte, ponto.

Nihil ergo defuit, quod vrbem eximiam & opulentam poſſit condecorare. Ad ornamenta etiam pertinent noua ab Iulio Cæſare conlata cognomina, quæ in marmorea tabula dedicatæ Auguſto aræ apud Gruterum ſunt, pag. 229

COL. IVL. PATERN. NARB. MART.

quod in aliis lapidibus, Narbone effoſſis, per notas ita ſignatum eſt C. I. P. N. M. quæ æque ſic legi poſtulant *Colonia Iulia Paterna Narbo Martius.* Sirmondus talem inſcriptionem profert ad Sidonii carmen XXII. Ab Auguſti ætate maior dignitas acceſſit, vt prouinciam quoque, cuius metropolis erat, denominaret.

XCIX.

Tectoſagum oppidis a Ptolemæo adnumerantur quoque Βαιτίραι, *Bætiræ*, quæ *Beterræ* ſunt Plinii: *Bæterra* Melæ, vtrobique cum *Septimanorum* cognomine, quod coloniam ſeptimam eo deductam arguit. Itinere Antonini ex Italia Hiſpaniam etiam *Beterræ*: apud Stephanum, Vrbium periegetam Βαιτάῤῥα. Lucas Holſtenius, ad Ortelium obſeruationibus, num-

Digitized by Google

nummum deſcribit a Peireiſcio acceptum, cuius ſimilem illuſtris Spanhemius apud Harlæum æque illuſtrem virum vidit, in quibus legitur ΒΗΤΗΡΡΑΤΩΝ, ex quo vera ſcriptura, quæ Plinii fuit & Antonini, *Beterra* vel *Beterræ*, luculenter adprobatur: contra vulgaris, *Bliterra*, reiicitur, quam vir ſummus ille, Lucas Holſtenius, ex errore ortam putat, quo, in diphthongo, Λ pro Α acceptum fuerit. Nam cum diphthongo etiam ſcriptum id nomen inuenitur, vti ex Ptolemæo & Stephano oſtenſum fuit, quod etiam lapide Narbonenſi probatur, quo incifum eſt apud Gruterum pag. 270 num. 10

M. IVLIO PHILIPPO
NOBILISSIMO CAESA. PRINCIPI
IVVENTVTIS SEP. BAETERR. &reliqua.

In Notitia Galliæ eſt *Ciuitas Beterrenſium*, nunc *Beziers*, in ſiniſtra ripa *Obris*, nunc Orbis, fluminis ſita.

C.

Erat etiam Volcarum Tectoſagum vrbs *Agatha*, ſiue *Agathe*, Græce Ἀγάθη, quamquam Ioſephus Scaliger Arecomicis hanc & Beterram tribuat, quod improbat Valeſius: κτίσμα Μασσαλιωτῶν, *a Maſſilienſibus condita*, vt Strabo refert pag. 126. Inde eſt quod Marcianus Heracleota Perieg. pag. 9. dicit

οἱ Μασσαλίαν κτίσαντες ἔχον Φωκιεῖν
Ἀγάθην.

id eſt, *Maſſiliæ conditores Phocenſes* (qui Masſilienſis ſunt) *Agatham tenuere.* Et Plinius lib. III cap. IV *Agatha quondam Maſſilienſium.* Dum *quondam* dixit, ad ſua tempora reſpexit, poſtquam ciuili bello Iulius Cæſar, vt Dio Casſius tradit lib. XLI pag. 165, λοιπὰ πάντα πλὴν τοῦ τῆς ἐλευθερίας ὀνόματος, *omnia præter libertatis nomen, ademerat.* Pomponius Mela lib. II cap. V *Tum ex Gebennis demiſſus Arauris iuxta Agatham.* Vibius autem Sequeſter de Fluminibus libello: *Cyrta Maſſilienſium ſecundum Agatham vrbem.* Quos ita conciliat Valeſius, vt *Cyrta* nomen Græcum ſit, a Maſſilienſibus, conditoribus Agathæ ad illud flumen, impoſitum: *Arauris* nomen antiquum Celtarum. Agatha hodie *Agde*, præiacentibus ſtagnis ſupra inſulam, quam Ptolemæus etiam Ἀγάθην nominat, κατὰ τὴν ὁμώνυμον πόλιν.

CI.

Supra Agatham ad idem flumen *Araurim* cognominis vrbs *Araura* eſt, antiquiore nomine *Ceſſero* appellata. Plinius dicto loco: *Carcaſum Volcarum Tectoſagum, Ceſſero.* Ptolemæus in eiſdem Tectoſagibus, Κεσσερώ, *Ceſſero.* Antoninus, vel Aethicus, itinere a Mediolano Italiæ in Hiſpaniam, *Ceſſeronem* & *Arauram* eamdem eſſe docet, & locum ſimul ac diſtantiam ita demonſtrat:

Ne-

Digitized by Google

Nemauſum	—	—	—
Ambruſſum	M.	P.	XV
Sextationem	M.	P.	XV
Forum Domitî	M.	P.	XV
Arauram ſiue Ceſeronem	M.	P.	XVIII
Beterras	M.	P.	XII
Narbonem	M.	P.	XVI.

CII.

Hæc de Volcis Tectoſagibus, quorum colonia *Tectoſages* in Gallogræcia fuerunt, quod Strabonis teſtimonio clarum eſt. Alterum genus Volcarum eſt Arecomicorum, Strabonis Οὐωλκαὶ, ὓς Ἀρικομικὺς προσαγορεύυσι, *Volcæ, quos Aricomicos nominant :* Ptolemæi Οὐόλκαι Ἀρικόμιοι : Melæ & Plinii *Volcæ Arecomici.* Ad Rhodanum vſque pertinuerunt : non autem vltra illum, Strabone clare dicente pag. 129. ἐπὶ θάτερα μέρη τῦ ποταμῦ, *ad alteram ripam fluminis* habitare, non *ad vtramque,* vt Liuius dixit lib. XXI cap. XXVI. Ptolemæus duas illis in mediterraneis vrbes dat, *Nemauſum* coloniam & *Vindomagum.* Vrbs inſignis *Nemauſus,* & caput Arecomicorum. Strabo ibidem : Μητρόπολις τῶν Ἀρικομικῶν ἐςὶ Νέμαυσος, *metropolis Aricomicorum Nemauſus eſt.* Et Mela *Arecomicorum Nemauſus:* ac Plinius dicto cap. IV *Nemauſum Arecomicorum.* nam vtroque genere nominatur. Nummus cum capitibus Augusti & Agrippæ, inſcriptus COL. NEM. apud Vaillantium pag. 81, id eſt *colonia Nemauſus* ſiue *Nemauſenſis.* Meruit etiam *Auguſtæ* nomen, quod non datum eſt niſi ampliſſimis ciuitatibus. Inſcriptio cippi Nemauſenſis apud Gruterum pag. 323 num. 5

D. M.
T. INDESII TERTII
AED. COL. AVG. NEM
DOMITIA EORTE SIBI
ET VIRO DE SE BENE
MERITO V. F.

Amphitheatrum, antiquitatis Romanæ teſtimonium, pæne integrum Nemauſus ſeruat, ex quo forma & ſtructura Romanorum operum cognoſcitur. In Notitiis Galliæ *Ciuitas Nemauſenſis* eſt: hodie *Niſmes.*

CIII.

Altera vrbs Ptolemæi, Arecomicis Volcis tributa, eſt *Vindomagus,* cuius nominis nulla mentio apud alios eſt: ideo difficile de eius loco & ſitu iudicium. Hadr. Valeſio, viro doctiſſimo, videtur eſſe, quæ poſtea *Vcecia,* ſiue *Vcetia* dicta fuit; in Notitia ciuitatum Narbonenſis primæ *Caſtrum Vcecenſe :* hodie *Vzes,* tribus leucis a Nemauſo in ſeptemtrionem. Addo Ptolemæi vrbibus *Luteuam,* quæ in occaſum & ſeptemtrionem recedit; in Notitia prouinciarum *Ciuitas Luteuenſium, id eſt Luteua caſtrum.* Non poſterioris æui eſſe oſtendit Plinius in Narbonenſi. *Luteuani,* inquit, *qui & Foroneronienſes.* Cognomen autem *Forum Neronis,* caue cum alio huius nominis,

nominis, quod cis Rhodanum prope Druentiam eſt, confundas. Hodie notum oppidum *Lodeve.*

CIV.

Rurſus in maritima diuertamur, vbi *Forum Domitii* eſt ex itinere Antonini paullo ante enumerato, & alio eiusdem ab Arelate Narbonem: & ex Tabula Theodoſiana. Antiquum fuiſſe ab Ahenobarbo Domitio, qui res in his oris geſſit, conditum, non eſt facile quod deuocet in dubitationem, licet antiqui ſcriptores illud non prodiderint. Sæpe laudati Valeſii iudicio, & ratione itinerum poſtulante, fuit in Frontignani loco, quod ſupra Volcarum longiſſimum lacum inter Montem Peſſulanum & Beterras eſt, vini generoſi prouentu nobilitatum oppidum, nec dubitat multum Valeſius, quin *Frontignan* corruptum malo fato linguarum ſit ex *Forum Domitianum.* Quæ in inſula ſita eſt *ciuitas Magalonenſium*, vt in Notitia vocatur; ſiue *Magalona*, vt ſeparatim appellatur a Theodulfo Paræneſi ad Iudices verſ. 133, magis ad medii æui geographiam pertinet, quam temporum antiquorum, in quibus nulla eius mentio reperitur. Moniti Theodulfi nomine, Aurelianenſis epiſcopi, non poſſumus nobis temperare, quin omnem pæne Volcarum tractum, eiusdem verſibus pro temporum illorum doctrina eleganter in dicta paræneſi deſcriptum, quia itineris rationem habet, a verſu 131 repetamus:

Inde Nemauſiacas ſenſim properamus ad arces,
Quo ſpatioſa vrbs eſt, resque operoſa ſatis.
Hinc Magalona habuit læuam, Sextantio dextram
Hic ſcabris podiis cingitur, illa mari.
Queis bene tranſitis, Agathem mox parte ſiniſtra
Linquimus & nosmet tecta Beterris habent.
Mox ſedes, Narbona, tuas vrbemque decoram
Tangimus.

De *Sextantione*, quem ſupra etiam in Itinerario *Sextationem* dictum vidimus, & *Ambruſſo*, ibidem coniuncta, quæ plura iam dicamus non habemus, niſi quod vtrumque etiam in Theodoſiana Peutingeri Tabula notatur. Situs ex Itinerario accurate cognoſci poteſt.

CV.

Vgernum vero in eadem Peutingeriana inter Nemauſum & Arelate poſitum, certioris antiquitatis eſt, vt iam tum a Strabone memoratum. Poſt initium enim lib. IV pag. 123 ait, *ἐκ Νεμαύσου διὰ Οὐγέρνου καὶ Ταράσκωνος εἰς τὰ θερμὰ ὕδατα τὰ Σέξτια καλούμενα, a Nemauſo per Vgernum & Taraſconem ad Aquas Sextias.* Heic Auitus, Sidonii ſocer, Auguſtus ab exercitu proclamatus, vt eſt in Panegyrico eiusdem verſ. 571

\- - - - - - - - *fragor atria complet*
Vgerni.

CVI.

Tandem & oppidum veteres adpoſitum Rhodano tradiderunt, Rhodiorum opus, vnde nomen fluuius acceperit. Plinius lib. III cap. IV *vbi Rhoda Rhodiorum fuit, vnde dictus multo Galliarum fertiliſſimus amnis, ex Alpibus*

Digitized by Google

pibus ſe rapiens per Lemannum lacum, ſegnemque deferens Ararim, nec minus ſe ipſo torrentes Iſaram & Druentiam. Hæc diuerſa *Rhoda* ab Hiſpanica, eoſdem autem, quos illa, conditores nacta. Marcianus Heracleota Periegeſi pag. 9 vocat *Rhodanuſiam.*

Οἱ Μασσαλίαν κτίσαντες ἔσχον Φωκιεῖς
Ἀγάθην, Ῥοδανουσίαν τε, Ῥοδανὸς ἣν μέγας
Ποταμὸς παραῤῥεῖ.

id eſt, *Phocæenſes Maſſiliæ conditores, tenuerunt etiam Agatham, & Rhodanuſiam, quam magnus fluuius Rhodanus præterfluit.* Dum vero Plinius dicit FVIT, oſtendit nihil eius oppidi ſuperfuiſſe ſuis temporibus. Si fuit quondam tale oppidum, ad oſtium Rhodani occidentale fuiſſe veri non eſt abſimile.

CVII.

Vna gens ſupereſt in Prouinciæ parte, quæ Romanis trans Rhodanum erat, *Heluiorum* ſcilicet, ſiue *Heluorum,* qui & *Elui, Ilui* in quibuſdam Cæſaris libris, Valeſio teſte, appellantur. Hi *contingebant Aruernos*, vt Cæſar eos locat lib. VII cap. VII, (id eſt pagos Aruernis ſubiectos, Vellauos, Gabalos) *Cebenna monte eos ab Aruernis diſcludente*, quod additur ibidem cap. VIII. Male ergo Strabo Ἐλουΐους, *Heluios*, in quatuordecim gentibus, ab Auguſto Aquitaniæ adiectis, numerat, a quibus Gebennæ iugis ſeparantur, vt ſupra probauimus. Cæſar autem, & Plinius, & Ptolemæus, ille in Prouincia; hi in Narbonenſi, quæ eadem eſt, ſcripſerunt. Coluerunt ad Rhodanum ſupra Arecomicos. Plinius in mediterraneis prouinciæ Narbonenſis vrbem illorum *Albam* nominat, *Albam* nempe *Heluorum.* nam *Heluos* ille vocat, non *Heluios*, vt alii. Ptolemæus corrupit Heluiorum nomen in *Elicocos*, quos perperam in altera ripa ponit, eorumque vrbem laudat *Albauguſtam*, id eſt, *Albam Auguſtam*, quod argumento eſt, non ignobilem vrbem *Albam* Heluiorum fuiſſe, ſed quæ Auguſti cognomen dignitate ſua ſuſtinere potuerit. Ab *Alba* capite poſteriori æui *Albenſes* dicti Helvii, & vrbs eorum in Notitiis Galliæ *Ciuitas Albenſium;* in quibuſdam additur *Viuarium*, aut *nunc Viuarium:* & in veteri Chronico apud Valeſium, *Ciuitas Albenſium, quæ & Viuarium.* Hæc ſatis oſtendunt *Albam* Heluiorum eſſe, quæ nunc *Viuiers* vocatur in tractu Viuarienſi, vulgo *le Viuarois.* Supra Heluios in limite Aruernorum prope Rhodanum Ortelius in Tabula Galliæ Antiquæ poſuit *Maximi Aemiliani Tropæum*, quod ſolus Strabo lib. IV pag. 128 ita delineauit: Καθ᾽ ὃ συμπίπτουσιν ὅ τε Ἴσαρ ποταμὸς καὶ ὁ Ῥοδανὸς καὶ τὸ Κέμμενον ὄρος, Κόϊντος Φάβιος Μάξιμος Αἰμιλιανὸς, οὐχ ὅλαις τρισὶ μυριάσιν, εἴκοσι μυριάδας Κελτῶν κατέκοψεν. καὶ ἔστησε τρόπαιον αὐτόθι λευκοῦ λίθου. *Quo loco Iſara & Rhodanus confluunt, prope Cemmenum* (Gebennam) *montem Q. Fabius Maximus Aemilianus* XXX *millium non integrorum exercitu* CC *millia Gallorum cecidit, ibique tropæum ſtatuit ex albo lapide.* Deſcribit ibi ſiniſtram ripam Rhodani, vt & prœlii locum & erectum tropæum credas cis flumen exſtitiſſe. At pag. 132 in Aruernis idem prœlium commemorat κατὰ τὴν συμβολὴν, *ad confluentes Iſaræ & Rhodani,* καθ᾽ ἣν καὶ τὴν Κέμμενον ὄρος πλησιάζει τῷ Ῥοδανῷ.

Ῥοδανῷ, *vbi Gebenna mons appropinquat Rhodano:* quibus dextrum Rhodani latus videtur indicari. Id quod Ortelium in Tabula puto reſpexiſſe. Conſentit Philippus Brietius, qui quamuis in Segalaunis Aemilii tropæum referat, tamen *vltra Rhodanum ad radices Cemeni montis* fuiſſe ſcripſit. Nec vero repugnabimus, ſi quis tropæum cis flumen requiſierit.

CVIII.

Hactenus de prouincia Narbonenſi vltra Rhodanum: nunc citeriora, id eſt inter Rhodanum & Alpes comprehenſa enarramus. Ab orientali oſtio Rhodani vrbs prima eſt *Maritima Auaticorum.* Pomponius Mela lib. II cap. V *Inter eam* [Maſſiliam] *& Rhodanum Maritima Auaticorum ſtagnum obſidet. Foſſa Mariana partem eius amnis nauigabili oſtio effundit.* Ergo intra foſſam eſt *Maritima* oppidum. Plinius lib. III cap. IV, *Vltra, foſſæ ex Rhodano C. Marii opere & nomine inſignes: ſtagnum Maſtramela: oppidum Maritima Auaticorum, ſuperque Campi Lapidei, Herculis præliorum memoria: regio Anatiliorum.* Ptolemæus *Anatilios* finitimos cum *Auaticis* confundit: Ait enim Μετὰ τὸν Ῥοδανὸν ἐπὶ θαλάσσῃ κεῖται Ἀνατίλων πόλις Μαρίτιμα Κολώνια. *Poſt Rhodanum ſuper mare ſita eſt vrbs Anatilorum, Maritima colonia.* Oppidum etiam lacus nomine, cui adiacebat, fuit appellatum. Stephanus de Vrbibus: Μαςραμέλλη πόλις καὶ λίμνη, *Maſtramela oppidum & lacus.* Et Feſtus Auienus in Ora Maritima:

- - - - - *oppidum Maſtramelæ*
Priſcum paludis.

Nec vero diuerſa *Maſtramela* oppidum & *Maritima*, etiam iudicio Iſaaci Voſſii ad Melam. Ex ſitu colligitur *Maritimam* coloniam eſſe quod hodie eſt oppidum *Martegue:* & *Maſtramelum* lacum *Merde Martegues.* Nec eſt quod Ptolemæum corruptum putes, quum utique etiam populus, *Anatilii*, in hac ora fuerit, vt Plinio auctore conſtat, & inſcriptione San-Remigiana, in qua ANATILII ſunt, Harduino ad Plinium teſtante.

CIX.

* Hinc proxima eſt *Maſſilia*, Phocæenſium, * Ioniæ ciuitatis, colonia, ab omnibus laudata, quia non tantum portu & commerciis aut munimentis ſuis, verum maxime etiam morum humanitate & litterarum ſtudiis fuit nobiliſſima. Conditores ſupra Heracleota nominauit. Conſentiunt Mela ac Plinius, & cetera etiam quæ diximus, confirmant. Mela ſæpe dicto lib. II cap. V *Maſſilia, a Phocæis oriunda, & olim inter aſperas poſita, nunc vt pacatis, ita diſſimillimis tamen vicina gentibus, mirum quam facile & tunc ſedem alienam ceperit, & adhuc morem ſuum teneat.* Plinius lib. III cap. IV *In ora Maſſilia Græcorum Phocæenſium fœderata.* Et Tacitus Agricolæ vita cap. IV. *Sedem & magiſtram ſtudiorum Maſſiliam habuit, locum Græca comitate & prouinciali parſimonia miſtum ac bene compoſitum.* Plenius hæc Strabo exſequitur lib. IV pag. 125, dicitque barbaris παιδευτήριον fuiſſe, *ludum* quaſi *litterarium:* item, Φιλέλληνας κατεσκεύασε τὺς Γαλάτας, *ſtudium Græcarum litterarum in Gallis excitaſſe* adeo, vt etiam τὰ συμβόλαια *contractuum formulas* Græ-

* Liuius V. c. 34. *Maſſilienſes erant hi nauibus a Phocide profecti.* Lege *Phocæa.*

cæ conſcriberent. Addit ἐν δὲ τῷ παρόντι καὶ τοὺς γνωριμωτάτους Ῥωμαίων πέπεικεν ἀντὶ τῆς εἰς Ἀθήνας ἀποδημίας, ἐκεῖσε φοιτᾶν φιλομαθεῖς ὄντας. *Et hodie nobiliſſimis etiam Romanis perſuaſit, vt diſcendi ſtudio pro Athenienſi peregrinatione Maſſilienſem amplecterentur.* Portus vrbi proximus *Lacydon* dictus, ὁ Λακύδων, vt Euſtathius ad Dionyſii verſum 75 obſeruat. Adde Melam infra. Ciuili bello ſua in rempublicam fide, damnum paſſa, & a Cæſare armis, oppidis, agro, & ceteris, præter nomen libertatis, exuta, vt ſupra in *Agatha* prædiximus.

CX.

In Antonini Itinerario maritimo per portus, itinere ab Vrbe ad Arelate, poſt Maſſiliam occurrit *Citharista* portus, quod ἄκρον *promontorium* vocat Ptolemæus: dein *Taurentus* portus, pro *Tauroëntus*; Melæ *Taurois*, vt Voſſius emendauit, Straboni & Ptolemæo oppidum, illi Ταυρέντιον *Taurentium*, huic Ταυροέντιον *Tauroëntium*: Cæſari lib. 11 Civ. cap. IV *Tauroenta*, pluraliter, caſtellum. *Naſti*, inquit, *idoneum ventum ex portu exeunt, & Tauroënta, quod eſt caſtellum Maſſilienſium, ad Naſidium perueniunt.* Tum demum *Telo Martius* ſequitur XII M. P. a Tauroënto remotus: cuius antiquior, quam ex hoc per portus itinerario, non habetur memoria. In Conciliis epiſcopus *Telonenſis* ſubſcripſit, aliquando corrupte *Tolonenſis* ſubſcripſit, aliquando corrupte *Tolonenſis*, vnde *Toulon* hodiernum nomen portus celeberrimi. Plinius dicto loco memorat *Athenopolin Maſſilienſium*, quam Harduinus ſuſpicatur Telonem Martium eſſe. Mela etiam *Athenopolis* illius meminit. Ab Alpibus progreſſus, *Deinde*, inquit, *Forum Iulii, Octauanorum colonia. Tunc poſt Athenopolin & Olbiam, & Tauroin, & Citharisten, eſt Lacydon, Maſſilienſium portus, & in eo ipſa Maſſilia.* Non abludit a loco & ordine Melæ, coniectura Harduini. Aliorum opiniones varias vide apud Baudrandum. Sed ſic *Olbia* oppidum, quod Ptolemæus prope oſtium amnis *Argentei* locat, reducendum eſt vltra Telonem. Nec vero Ptolemæus in hac ora ſatis certus; propter id etiam ab Iſaaco Voſſio notatus. *Argenteum flumen*, quod Ἀργέντιον, *Argentium* Ptolemæus vocat, expoſuimus ſupra in fluminibus Galliæ, Planci epiſtola XXXIV ad Ciceronem vſi, qui ſecundum optimos libros per E vocalem ſcripſit, non per I, vt Ptolemæus. Adde Plinii verba mox proferenda.

CXI.

Poſt oſtium eius amnis *Forum Iulium* eſt, nobilis colonia: Tacito in Agricola cap. IV *illuſtris Foroiulienſium colonia*: Plinio in Narbonenſis deſcriptione, *Forum Iulii, Octauanorum colonia, quæ Pacenſis appellatur, & Claſſica: amnis in ea Argenteus.* Cur *Claſſica* dicatur, Strabo oſtendit pag. 127, τὸ ναύσταθμον τοῦ Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ, ὃ καλοῦσι φόρον Ἰούλιον. *nauale Cæſaris Auguſti, quod Forum Iulium vocatur.* Nec vero ab Auguſto demum in Iulii honorem ita appellatum eſt, ſed ab ipſo Iulio deducta colonia fuit. Plancus enim iam tum Mutinenſi bello *Forum Iulii* appellauit ad Ciceronem epiſtolis XV & XVII. Rari numini vrbium Gallicarum: huius tamen aliquot ſuperſunt apud Golzium: Auguſti, COL. IVLIA OCTAVIANORVM & Neronis,

ronis, COL. PACENS. CLASS. vtriusque explicator Plinius eſt, qui vero cum Mela *Octauanorum* refert, tamquam legionis Octauæ, ſicut ſupra Beterræ Septimanorum: Narbo Decumanorum erant. Si nummus recte deſcriptus eſt, ad Octauii Cæſaris nomen vel honoris cauſſa vel errore credamus adluſum eſſe.

CXII.

Ad Italiæ limitem in ora pertingebant *Oxubii* & *Deciates*, vtrique a Plinio dicto loco, & Polybio Excerpt. Legat. CXXXIV; & Floro lib. II cap. III; hi etiam a Mela memorati. Ptolemæus Deciatibus, quos Δεκιατίοις vocat, *Antipolin* vrbem, Maſſilienſium coloniam, nunc *Antibe*, prope flumen *Varum*, attribuit. Mela Antipolin a *Deciatum oppido* diſtinguit. Ait enim, *Nicæa tangit Alpes, tangit oppidum Deciatum, tangit Antipolis.* Quod ſi eſt, inter Antipolin & Nicæam *Deceatum* oppidum fuit. Stephanus tamen Δεκίητον, *Decietum*, (nam etiam Polybii Δεκιῆται per η, qui aliis *Deciatæ*) πόλιν Ἰταλίας, *vrbem Italiæ* dixit, quaſi in Ciſalpinis Liguribus ſitum, quum ad Tranſalpinos ſeu Gallicos vtique pertinuerit. *Varus* amnis terminus Galliæ ſupra expoſitus, vltra quem *Nicæa* eſt, itidem Maſſilienſium opus, ſed in Italiæ ora; nihilominus a Mela & Stephano in Narbonenſi Gallia numeratur. Plinius autem lib. III cap. V & Ptolemæus lib. III cap. I Italiæ vindicarunt, etiam Strabo pag. 127 ἡ Νίκαια τῆς Ἰταλίας γίνεται κατὰ τὸν νῦν δεδειγμένον ὅρον, καίπερ ὄντα Μασσαλιωτῶν, *Nicæa ſecundum iam demonſtratum limitem* (qui Varus eſt) *Italiæ adſcribitur, quamquam eſt Maſſilienſium.*

CXIII.

Maritima ora explicata in mediterranea progreſſum facimus, iterum ab Rhodano incipientes, vt ab occaſu in ortum, geographorum more, ſuccedamus. Rhodanum accolebant *Salyes* Strabonis, * ſiue *Salyi*, vt Florus vocat, qui etiam *Saluii* in Epitoma Liuii, & *Salluuii* apud Plinium appellantur, quod poſtremum nomen videtur antiquiſſimum. Ex vetuſto lapide Gruterus pag. 298 num. 3

C. SEXTIVS C. F. CALVIN. PRO CO

DE LIGVRIB. VOCONTIEIS SALLVVIEISQ.

& reliqua. Hi *Salyes*, potentiores ceteris, fere omnem regionem ab Rhodano, vnde Ptolemæus initium ſumit illorum, vſque ad Italiæ fines tenuerunt. Strabo lib. IV poſt principium: παραλίαν ἔχουσιν οἵ τε Μασσαλιῶται καὶ οἱ Σάλυες μέχρι Λιγύων. ἐπὶ τὰ πρὸς Ἰταλίαν μέρη, καὶ τὸν Οὐάρον ποταμόν. *Maritima tenent Maſſilienſes & Salyes, vſque ad Liguriam & Italiæ fines ac Varum fluuium.* Nec tantum in maritimis erant, verum etiam ἡ τῶν Σαλύων ὀρεινὴ πρὸς ἄρκτον ἀπὸ τῆς ἑσπέρας κλίνει μᾶλλον, καὶ τῆς θαλάττης ἀφίσταται κατὰ μικρὸν, *montana regio Salyum in ſeptemtrionem ab occaſu inclinat, & paullatim a mari recedit*, quod Strabo poſt paullo pag. 125 adiecit. Liuius lib. XXI cap. XXVI *P. Cornelius profectus ab vrbe ſexaginta longis nauibus præter oram Etruriæ Ligurumque & inde Salyum montes peruenit Maſſiliam.* Sæpe tamen fines eis arctiores ponuntur, vt ad Rhodanum ab Auaticis & Anatiliis; ad Va-

Aa 3 rum

* Sic Liuius V. c. 34. *Allatum eſt, aduenas quærentes agrum ab Salyum gente oppugnari.*

rum a Deciatibus & Oxubiis, alibi ab aliis diſtinguantur, quibus etiam non omnem tractum Ptolemæus dat, ſed ab Arelate non vltra Aquas Sextias. Florus lib. III cap. II *Prima trans Alpes arma noſtra ſenſere Salyi, quum de incurſionibus eorum fidiſſima atque amiciſſima ciuitas Maſſilia quereretur.*

CXIV.

Prima vrbs Rhodano impoſita eſt *Arelate* ſiue *Arelatum*, quæ quod coloniam ſextæ legionis acceperat, *Arelate Sextanorum* a Plinio & Mela appellatur. Nummus Caii Cæſaris apud Golzium: COL. ARELAT. SEXTAN. Et inſcriptio vetus apud Gruterum pag. 257

DIVAE
FAVSTINAE
AVG.
SEXTANI
ARELATENSES.

Ptolemæus Ἀρελᾶτον κολώνιαν, *Arelatum coloniam* vocat, plures vero *Arelate* dicunt, quaſi ἄκλιτον. Cæſar Ciuil. I cap. XXXVI *naues longas Arelate facere inſtituit.* Suetonius Tiberio cap. IV *Pater ad deducendas in Galliam colonias, in queis Narbo & Arelate erant, miſſus eſt.* Eumenius Panegyr. Conſtantini cap. XVIII *Rhodanus parum illis videbatur ruere, minus ſolito Arelate properare.* Et paucis interiectis: *quum illum, Arelate deſerto, comperiſſent abiiſſe Maſſiliam.* Ita de ſingulis fere caſibus huius nominis ex productis iam exemplis iudicare licet. Dicunt etiam primo caſu *Arelas* præſertim poetæ. Prudentius hymno Periſteph. IV de XVIII Cæſaraug. martyr. verſ. 35

Teque præpollens Arelas habebit
Sancte Geneſi.

Et ſingulari carmine Auſonius de laudibus huius vrbis:

Gallula Roma Arelas:

qui vero proximo verſu etiam *Arelate* dixerat vocandi caſu,

Pande, duplex Arelate, tuos, blanda hoſpita, portus.

Eidem etiam epiſt. XXIII verſ. 81 *duplex Arelas* eſt, quia primum in ſiniſtra ripa fuit condita: poſt Conſtantinus, vt putatur, in ripa altera vrbem nouam quaſi adpoſuit, ponte nauali coniunctam. Auſonius ibidem in Clar. Vrbibus de hac ipſa:

Præcipitis Rhodani hic interciſa fluentis
Vt mediam facias nauali ponte plateam.

Sed hoc medii æui eſt, quo reſeruamus; noſtro vocatur *Arles*, quod eſt in veteri ſiniſtræ ripæ loco. Quod vero Iulius Cæſar, vt modo ex Suetonio diximus, coloniam huc per Tiberii patrem deduxit, nomen inde coloniæ inditum *Iuliæ Paternæ.* Iac. Sponius vir ſolertiſſimus in Erud. Antiq. Miſcell. pag. 165 lapidem ex ſæculo Antonini Pii, quatuor leucis ab Aquis Sextiis repertum, exſcripſit, in quo eſt

COL. IVL. PATERNA ARELATE.

Nam eo vsque potentis vrbis Arelatenſis fines patuiſſe non mirum eſt, quia etiam tribus millibus paſſuum ab Aquis lapis inuentus fuit, ex vna parte inſcri-

ſcriptus FIN. AQ. ex altera FIN. AREL. Sed plura de hac vrbe in Geographia medii æui forſan dicturi ſumus.

CXV.

Supra Arelate in ripa *Taraſco* fuit Strabonis, quem in via a Nemauſo ad Aquas Sextias ponebat. Ptolemæus praue Ταρύσκων, *Taruſco* ſcripſit, quia hodieque *Taraſcon* vocatur, nomen oppidi e regione Belloquadri. Inter Arelate & Cabellionem, qui ad Druentiam eſt, interiacent *Ernaginum* Ptolemæi, & *Glanum* eiusdem, vtraque oppida Salyorum, illud in itinere Antonini a Mediolano Arelate, VIII M. P. ab Arelate; hoc XVI a Cabellione; XII ab Ernagino. Ex quo apparet in loco *Glani*, quod Plinius *Glanum Liuii* cognominat, eſſe S. Remigii fanum, vulgo Saint Remy. Vtrumque etiam habetur in Tabula Theodoſiana: alterum etiam in antiqua inſcriptione apud Gruterum pag. 413 num. 4

CORP. ERNAGINENSIVM.

CXVI.

Sed omnium illuſtriſſima in hoc tractu, & Salyum gente antiquis temporibus colonia erat, quæ *Aquæ Sextiæ* a conditore Sextio Caluino, victore illius gentis nominantur. Epitoma Liuii LXI, *C. Sextius proconſul, victa Salviorum gente coloniam Aquas Sextias condidit, ab aquarum copia & calidis & frigidis fontibus, atque a nomine ſuo ita appellatas.* Et Velleius Paterculus lib. I cap. XV *Caſſio Longino & Sextio Caluino, qui Sallues apud Aquas, quæ ab eo Sextiæ appellantur, deuicit, conſulibus*, & cetera. Strabonis appellationem ſupra in Vgerno cognouimus: Ptolemæo ſunt ὕδατα Σέξτια κολώνια, *Aquæ Sextiæ colonia.* Eleganter Sidonius in Narbone ſuo verſ. 13 Baiarum Campaniæ nomine decorauit, ad v. c. Conſentium Narbonenſem:

Nuper quadrupedante quum citato
Ires Phocida, Sextiasque Baias,
Illuſtres titulisque prœliisque
Vrbes per duo conſulum tropæa.

Phocida, id eſt Maſſiliam, a Phocæis conditam. Eſt in lapide, quem Scaliger vidit, & ab eo deſcripſit Gruterus pag. 413 num. 4, COL. IVL. AVG. AQVIS SEXTIS, ex quo manifeſtum eſt, veterem coloniam C. Sextii ab Auguſto Cæſare auctam aut renouatam fuiſſe. Nummus Veſpaſiani apud Golzium COL. AQVAE SEXTIAE LEG. XXV. In Notitia ciuitatum & prouinciarum Galliæ *Metropolis ciuitas Aquenſis*. Hodie contracto nomine *Aix*, vrbs ſplendida & archiepiſcopalis. Atque hæ ſunt quinque illæ vrbes, quas Salyum genti attribuit Ptolemæus.

CXVII.

Vlterius inter Maſſiliam & Antipolim medio loco a mari longius recedit *Forum Voconii*, prope flumen *Argenteum* ſitum; de quo Plancus Ciceroni epiſtola XVII *Lepidus ad Forum Voconii caſtra habet, qui locus a Foro Iulii quatuor & viginti millia paſſuum abeſt.* Et ipſe Lepidus epiſt. XXXIV eiusdem libri X ad Plancum, ſic Ciceroni ſcripſit: *Continuis itineribus ad Forum Voconium veni, & vltra caſtra ad flumen Argenteum contra Antonianos feci.*

Pli-

Plinius quoque meminit in Narbonenſis deſcriptione; & Tabula Peutingeriana XVII M. P. a Foro Iulii remouet, quod forte XXII legendum eſt, vt cum Plancianis numeris, quos modo propoſuimus, magis conueniat. Ipſi vero Galli magnopere diſſentiunt in huius oppidi loco deſignando; ſed paullo ſupra flumen fuiſſe Argenteum, ex epiſtola, quam diximus, non obſcurum eſſe poteſt.

CXVIII.

Inde in ſeptemtrionem diſtant *Rei Apollinares*, colonia, veteri nomine *Alebece*, aut, vt Harduinus ſuſpicatur, *Albiæce* dicta. Plinius de hac lib. III cap. IV, vt Harduinus ex Reg. & Colbert. codicibus expreſſit, *Alebece Reiorum Apollinarium*, quod ante illum etiam Sirmondo ad Sidonii lib. VI epiſt. XII ſuboluerat. Nec nulla aut inepta eſt illa de Albiœce coniectura. Nam Strabo lib. IV pag. 140 Ἀλβιοίκους, *Albiœcos* cum Salyibus & Vocontiis coniungit, quos & Alebeceros Philippus Brietius eosdem putat Geogr. Parall. pag. 346, quorum oppidum potuit Albiœce eſſe. Rara in hiſtoriis eſt oppidi huius, in vetuſtis chorographiis, præter Plinii, vix vlla mentio. Poſteriores autem non ſiluerunt, neque inſcriptiones lapidum. Tabula Peutingeriana *Reiis Apollinaris*, id eſt Apollinaribus, ſexto caſu. Notitia Galliæ, *Ciuitas Reienſium*. Sidonius Apollinaris lib. VI epiſt. XII *Arelatenſes, Reienſes*. Coloniam Romanam fuiſſe, quamquam Plinius in oppidis Latinis cenſet, teſtatur inſcriptio apud Sirmondum dicto loco, & Gruterum pag 428 num. 9

COL. REIOR. APOLLINAR.

Et alia apud Sponium Miſcell. Erud. Antiq. pag. 178 ex lapide Maſſilienſi:

FLAM. IN
COL. REIOR. APOLL.

Cognomen vrbs ab Apollinis cultu, religioſius in ea celebrato, haud dubie accepit. Scribitur aliquando etiam *Regium* id vrbis nomen, ex ſoni puto ſimilitudine. Gennadius de Scriptor. Eccleſ. cap. LXXXV *Fauſtus ex Abbate Lerinenſis monaſterii epiſcopus apud Regium Galliæ factus:* qui vulgo, etiam recte, *Fauſtus Reienſis* appellatur, quia illud *Regium* eſt Reienſis ciuitas, nunc *Riez*.

CXIX.

Hinc magis in ſeptemtrionem vergit *Dinia* Plinio in *Bodionticis* ſita, quos Narbonenſis formulæ ex inalpinis Galba adiecit: Ptolemæo eſt in *Sentiis*. Sunt enim hi obſcuri populi confines & male diſtincti. Notitia Galliæ in prouincia Alpium Maritimarum: *Ciuitas Dinienſium*. Hodie *Digne*.

CXX.

Hinc Varum verſus *Suetri*, populus Plinii, etiam ex inalpinis Ptolemæi lib. III cap. I Σουήτριοι, *Suetrii*, ἐν παραλίοις Ἄλπεσι, *in maritimis Alpibus*, quorum oppidum Σαλῖναι, *Salinæ*, quod doctiſſimi viri Lucas Holſtenius ad Ortelium, & Hadrianus Valeſius in Notitia Galliæ, putant eſſe *Sollinienſium ciuitatem*, quæ in Notitia prouinciarum ſub Maritimis Alpibus reperitur. Situm dant inter Vintium & Sanitium, fere in loco vbi nunc Prouinciæ oppidum

dum Chaſtelane, in quo v.c. Iacobus Sponius pag. 198 inſcriptionem inuenit

DECC. CIVITATIS SALIN.

id eſt, *Decurionum ciuitatis Salinarum* ſiue *Salinenſis*: nec longe abhinc ad Varum fluuium vidit aliam

Q. VIBIVS Q. F. SALIN.

qua patria Vibii ſignificatur.

CXXI.

Suetriis Ptolemæus ſubiungit *Veſdiantios*, quibus duo oppida attribuit *Sanitium* & *Cemeneleum*. Illud non incertum eſt, quia nomen quodammodo conſeruat, *Senez*, quod etiam *Sanecium* poſteriores ſcribebant. Notitiæ prouinciarum in Alpibus maritimis eſt *Ciuitas Sanicienſium, id eſt Sanicio.* Situm eſt oppidum in auſtrum a Dinia. Alterum vero *Cemeneleum*, quia nihil eius ſuperat, incertioris poſitionis eſt. Apud Nicæam Prouinciæ ex lapide reperto laudatus Sponius pag. 104 exſcripſit

CL. PATERNVS CEMENELENSIS

& ex duobus aliis pag. 163 ORDO CEMENEL. Plinius lib. III cap. V *Cemelion*, elapſa ſyllaba habet, & *Vediantiorum* pro *Veſdiantiorum* Ptolemæi, quos Italiæ quidem adſcribit, tamquam cis Varum poſitos: quod vero Ptolemæus oppidum *Sanitium* adiungit, idque vltra Varum ſitum eſt, non poterat vel illius cauſſa non in Gallia etiam attingi, præſertim quum incertus locus Cemenelei ſit, cuius rudera volunt in loco quodam Cimies dicto oſtendere. Ptolemæus quoque, turbatis terminis non tantum Sanitium & Cemeneleum, verum etiam Eborodunum & Vintium, quæ omnia, excepto Cemeneleo, cuius ſedes ignoratur, manifeſto trans Alpes & vltra Varum in Gallia ſunt, lib. III cap. I ad Italiam pertraxit.

CXXII.

De *Glanateua* in dextra Vari ripa, nunc Glandeue, non certum habeo, ſitne antiquum oppidum, an medio æuo excitatum, quia, qui ante Notitiarum auctorem nominauerit, non occurrit. In iis autem varie ſcribitur, *Ciuitas Glannateua*, & *Glannateua*, item *Glannatiua*, *Glannatera* & *Glannatina*: etiam in recentioribus *Glandetum* & *Glandatum*. In auſtrum certioris antiquitatis oppidum *Vintium* ſubiunctum eſt, quod *Neruſiorum* genti Ptolemæus lib. III cap. I adſignat, qui Plinio lib. III cap. XX *Neruſi*, Alpinus populus, ſunt. Nemine autem dubitante *Vintium* Ptolemæi eſt id oppidum, quod hodie *Vence* in Prouincia dicitur cis Varum Gallis, trans eumdem Italis. Inſcriptio in oppidi Vence ſuburbio exſtat, Gordiano dicata,

CIVITAS VINT. DEVO
TA NVMINI MAIES
TATIQVE EIVS

Et alia ibidem Traiano Decio imperatori, claudit ita:

P. P.
CIVIT. VINT.

In Notitia Prouinciarum *Ciuitas Vintienſium*. In alia *Ciuitas Vencienſium, id eſt Ventio.* Vnde propius deductum nomen eſt *Vence*, quod hodieque ob-

Digitized by Google

obtinet. Gregorius Turonenſis lib. IX cap. XXIV *Obiit Deutherius, Vincienſis epiſcopus.*

CXXIII.

Hactenus de Narbonenſis prouinciæ parte, quæ inter mare & Druentiam eſt: nunc etiam expediemus, quæ Druentia & Iſara fluminibus continetur. Ad Rhodanum in ea ſunt *Cauares* ſiue *Cauari*. Illa forma Mela & Plinius: hac Ptolemæus vtitur, qui quatuor vrbes huic populo adſcribit, duas in ripa, *Auenionem* & *Aranſionem*: vnam inde in ortum paullo reductam, *Cabellionem*: quartam dubitati iuris & ſitus *Acuſionem* coloniam. *Auenio* in Cauaribus a Mela, Plinio & Ptolemæo ſcribitur. Mela in opulentiſſimis vrbibus Narbonenſis prouinciæ poſuit. Memoratur etiam Straboni Αὐενιὼν, *Auenio* lib. IV pag. 128, & Stephano Ἀυενίων πόλις Μασσαλίας πρὸς τῷ Ῥοδανῷ, *Auenio vrbs Maſſiliæ eſt ad Rhodanum.* Quod ſi verum, ad Rhodanum vſque illum tractum Maſſilienſibus paruiſſe probatur, quod etiam de Cabellione dixit, πόλις Μασσαλίας, *Maſſiliæ*, ſeu Maſſilienſis regionis, *vrbem* eſſe. Sita eſt ad Rhodanum inter Druentiam & Sulgam, colonia Ptolemæo, Latinum oppidum Plinio, quæ iura ſæpe coniuncta in vna ciuitate fuerunt. Poſteriores *Auennio* ſcripſerunt N geminato, & inde gentile formarunt *Auennicos*. Tabula Peutingeriana *Auennione*, vt ſolet ſexto caſu refert vocabulum. Sidonius lib. VI epiſt. vlt. *Auennicus & Aranſionenſis poſſeſſor.* Gregorius Turonicus lib. VI ineunte: *Mummolus ſe intra murorum Auennicorum munitionem concludit.* In Notitia Viennenſis prouinciæ *Ciuitas Auennicorum.* Hodie, quod omnes ſciunt, *Auignon*.

CXXIV.

Secunda ex ſitu, at prima dignitate vrbs Cauarum ad idem flumen eſt *Aranſio*, colonia *Secundanorum*, vt Mela & Plinius tradunt, quod ſecundæ legionis veterani in eam deducti fuere. Nummus Neronis apud Golzium COL. ARAVSIO SECVNDANOR. COH. XXXIII VOLVNT. id eſt *colonia Arauſio Secundanorum cohortis* XXXIII *voluntariorum*, puta legionis ſextæ cohortem XXXIII, quæ voluntariorum erat, in eam fuiſſe immiſſam. Cenſetur caput Cauarum, quia in omnibus Notitiis præfertur Auenioni, etiam Cabellioni. In iiſdem vocatur *Ciuitas Aranſicorum:* * nunc *Orange*, quod omnibus notum eſt. Ab Rhodano recedit vrbs *Cabellio*, Durantiæ fluuio adpoſita. *Cabellio* dicitur Plinio, Ptolemæo, Stephano, & Itinerarii auctori: at Straboni *Caballio*, etiam in Peutingeriana. Ptolemæo colonia eſt: Plinio numerata in Latinis. In Notitiis *Ciuitas Cabellicorum*, nunc Cavaillon.

CXXV.

Quarta vrbs Cauarum ex Ptolemæi diſtributione eſt *Acuſio*, itidem colonia, quæ an in Cauaris ponenda ſit, quum præter Ptolemæum nemo illius meminerit, difficile ad iudicandum eſt. Latinus interpres male *Acuſiorum colonia*, quum Ἀκυσίων rectus caſus ſit ſingularis numeri; non pluratiui patrius. Sanſoni eſt Vaſio: Ortelio Gratianopolis. At Vaſio Vocontio-

rum

* Gentile aliud eſt apud Sponium in Miſcellan. erudit. antiq. Sect. 5 pag. 156. *Aranſienſis* ciuis.

Digitized by Google

rum eſt ſecundum Melam, eorumque caput ſecundum Plinium: Cularo, quæ poſt Gratianopolis dicta, Allobrogum fuit, docente Planco epiſt. XXIII ad Ciceronem. Non dubitanter Lucas Holſtenius, vir magno iudicio & doctrina, in Ortelium adnotationibus, definit locum huius coloniæ. *Nunc*, inquit, *Ancone eſt, medio loco inter Arauſionem & Valentiam, prope Montelimart ad ripam Rhodani.* Tantum ducem in noſtra Tabula non dubitauimus ſequendum eſſe.

CXXVI.

Quamuis vero excidat *Acuſio* ex vrbibus, quas Cauares poſſederunt; tamen alias illis ad numerum ſupplendum, immo ad augendum, vindicamus, quæ ſunt *Vindalum* & *Aëria*, vtraque a Strabone commendata. *Vindalum* vel *oppidum Vindalium*, Straboni lib. IV pag. 128 ὄυνδαλον, *Vndalum*, elapſa littera, eodem monſtrante ad *Sulgæ* oſtium, hoc eſt μεταξὺ, *inter* Auenionem Arauſionemque ſitum fuit, vt ipſe clariſſimis verbis adiecit. Iuxta id oppidum ab Domitio Aenobarbo ingentem vim Gallorum dicit proſtratam eſſe. De quo bello ita Liuius epitoma LXI *Cn. Domitius proconſul contra Allobroges ad oppidum Vindalium feliciter pugnauit.* * Idem ergo oppidum *Vindalum* ſiue *Vindalium* Liuii, & *Vndalum* Strabonis, vt alter ex altero corrigendus ſit. Sed Liuium tuetur Florus lib. III cap. II, qui eiusdem belli Allobrogici teſtes adlegat, poetarum more, *Varum, Iſaram, Vindalicum* & *Rhodanum* fluuios. Sic enim legendum ibi, non *Vindelicus*, vt adhuc perperam vulgatum eſt, quia longius Vindelici remoti ſunt, quam vt flumen inter Iſaram, Rhodanum & Varum denominare poſſint. Quem ergo *Sulgam* Strabo amnem dixit, hunc Florus ab oppido, quod adluit, & iuxta id Rhodano miſcetur, *Vindalicum* appellat, qui hodie *Sorgue* eſt, vt ſupra etiam de fluminibus prædictum fuit.

CXXVII.

Altera, quam addemus Cauaribus vrbem, eſt Aëria, Αερία Strabonis dicto loco, ita dicta, διὰ τὸ ἐφ᾽ ὕψους ἱδρύσθαι μεγάλου, *quod in celſiſſimo loco ſit poſita.* Philippus Brietius Part. II lib. VI *Vaſio ſita in edito loco, vnde & Aëria dicta.* Sunt apud Ortelium, qui & hanc Gratianopolim interpretentur. At vero Plinius *Aëriam* lib. III cap. IV a *Vaſione* diſtinxit. Præterea Vaſio Vocontiorum fuit, Gratianopolis autem in Allobrogum finibus eſt, & ſic neutra in Cauaribus, in quorum regione *Aëriam* Strabo collocauit. Vt vero Vindalum, vicinum Aëriæ oppidum, exciſum eſt, ita nihil impedit, quo minus idem fatum Aëriæ contigiſſe credamus, ſi forte in tractu illo, ertra Vaſionem, nullus locus excultus eſt, cui illam poſſimus vindicare.

CXXVIII.

Supra Cauaros *Tricaſtini* ad Rhodanum fuerunt, quorum vrbs *Auguſta Tricaſtinorum* a Plinio laudatur. Ptolemæus illis tribuit Νοιόμαγον, *Nouiomagum* vel *Næomagum*, quam Philippus Brietius & Hadrianus Valeſius pag. 60, putant eamdem eſſe, quæ Plinii Auguſta ſit, illudque vetus vrbis nomen;

* Oroſius V. c. 13. *Cn. Domitius Procoſ. Allobroges Gallos iuxta oppidum Vindalium grauiſſimo bello vicit.*

hoc ab Auguſto ſuperadditum. At magni viri Lucas Holſtenius & Ioſ. Scaliger, quos Io. Harduinus in Plinium ſequutus eſt, ſeparauerunt, illamque hodie S. Pauli Tricaſtini fanum, vulgo S. Pol de trois Chaſteau: hanc Nions vel Nyo in Delphinatu vrbem eſſe, ſex leucis a fano Pauli in ortum diſtantem, adſeuerant, quod vtique non improbabile videtur, quia neutrius vel locus repugnat, vel nomen abhorret. Princeps vrbs in itinerariis Antonini & Burdigalenſi, etiam in Tabula Peutingeriana, tantummodo *Auguſta* vocatur, ſine gentis cognomine: contra in Notitia prouinciarum, Auguſtæ neglecto nomine, *Ciuitas Tricaſtinorum* appellatur. Huius populi etiam Silius in Hannibalis itinere lib. III verſ. 466 rationem habet, poſt traiectus Rhodanici deſcriptionem canens:

Iamque Tricaſtinis incedit finibus agmen,

vnde etiam verus accentus diſcitur: & Liuius lib. XXI cap. XXXI *quum iam Alpes peteret, non recta regione iter inſtituit, ſed ad læuam in Tricaſtinos flexit.* *

CXXIX.

Inferius, & iuxta Cauares, *Memini* populus, vt Plinius vocat, ſeu Μίμηνοι *Mimeni*, vt a Ptolemæo dicti, habitauerunt. Plinius dat ſuis oppidum *Carpentoracte:* Ptolemæus *Forum Neronis*. Vnde colligit Hadrianus Valeſius, quod oppidum Celtarum lingua *Carpentoracte* dictum fuerit, ab Romanis *Forum Neronis* appellari, nec id diuerſum a Carpentoracte eſſe. Contra Brietius & Baudrandus *Forum Neronis* in loco ponunt, qui nunc *Forcalquier* vocatur, ſitus inter Seguſteronem & Aptam Iuliam, in ortum nonnihil a Carpentoracte remotus. Nec incredibile videtur Neronem, ambitioſum hominem, plura oppida de ſuo nomine appellari voluiſſe, ſicut ſupra alios *Foroneronienſes* in Luteua vidimus. Carpentoracte autem noti ſitus eſt, quia nomen ſuum in *Carpentras* notabiliter conſeruat. Brietius quoque *Seguſteronem*, nunc Siſteron, ad Druentiam ſitum oppidum, adſcribit Meminis, idque illorum caput fuiſſe Baudrandus cenſet, quod vero minus eſt credibile, quia *Seguſteronis* non priorem mentionem inuenimus, quam in Antonini itinere a Mediolano Arelate, vbi inter Vapincum & Aptam Iuliam collocatur. Fieri autem vix potuit, vt caput gentis a prioribus numquam, quum minora nominarent, commemoratum fuerit. Ceterum, Meminorum fuiſſe, facile vt credam adduci poſſum, quia qui alii genti attribuerit, memoriæ meæ non ſuccurrit. In Notitia prouinciarum in Narbonenſi ſecunda vocatur *Ciuitas Segeſterorum.*

CXXX.

Infra Meminos ad latus Cauarum oportet *Vulgientes* coluiſſe, quibus Plinius *Aptam Iuliam* adſignat, cuius ſitus ex ſeruato nomine *Apt* non ignotus eſt, eſſeque illud noſtrorum temporum oppidum ipſam veterem *Aptam Iuliam,* etiam Auctor Itinerarii iam dicto itinere demonſtrat, quum inter Segu-

* Add Liuius V c. 34. *Is* Bellouefus *Bituriges, Aruernos, Senones, Heduos, Ambarros, Carnutes, Aulercos exciuit. profectus ingentibus peditum equitumque copiis in Tricaſtinos venit. Alpes inde oppoſitæ erant.*

Seguſteronem & Cabellionem ponit *Aptaiuliam*, huic tamen quam illi nonnihil propiorem. In prouinciarum Notitiis *Ciuitas Aptenſium* nominatur. In Latinis oppidis Plinius numerauit: coloniam fuiſſe, Arelatenſis lapis probat, quem Sirmondus ad illa Sidonii verba lib. IX epiſt. IX ineuntis, *qui tunc Aptæ fuiſtis, aptiſſime defuiſtis;* exſcriptum protulit:

IVL. C. F. TERTVLIN
FLAM. COL. APTA
L. VALLIVS ATILAN
NEPOS.

CXXXI.

Tricaſtinis ad latus ab ortu ſunt *Vocontii*, populus clariſſimus & plurium oppidorum poſſeſſor. Sedem oſtendit Hannibalis iter, quod ita Liuius lib. XXI cap. XXXI dixerit: *quum iam Alpes peteret, non recta regione iter inſtituit, ſed ad læuam in Tricaſtinos flexit: inde per extremam oram Vocontiorum agri tetendit in Tricorios.* Quæ Silius Italicus lib. III verſ. 466 ita expreſſit:

Iamque Tricaſtinis incedit finibus agmen
Iam faciles campos, iam rura Vocontia carpit.
Turbidus heic truncis ſaxisque Druentia lætum
Ductoris vaſtauit iter.

Straboni ſunt & ὀυοκόντιοι, *Vocontii* pag. 128, & ὀυοκόντιοι, *Vocuntii* pag. 140, vbi ait νέμονται μέχρι Ἀλλοβρόγων, *habitare vsque ad Allobroges*, & τάττονται καθ' αὑτοὺς, *ſui iuris eſſe*, exemtos, Romanorum liberalitate, ab iuriſdictione præſidis prouinciæ. Vnde eſt, quod Plinius lib. III cap. IV extremo, eorum gentem *ciuitatem fœderatam* dixit. *Vocontiorum*, inquit, *ciuitatis fœderatæ duo capita, Vaſio & Lucus Auguſti: oppida vero ignobilia* XIX. Etiam Melæ lib. II cap. V *Vaſio Vocontiorum* vrbs clariſſima eſt, in opulentiſſimis Galliæ Narbonenſis numerata. Hoc ergo antiquum gentis caput fuit, cui Auguſtus *Lucum* ornamentis & dignitatibus æquauit, vt duo fierent, quæ Plinius laudauit, Vocontiorum capita. Sidonii lib. VII epiſt. II extrema eſt *Vaſionenſe oppidum*. quod poſtea ita defecit, vt in vicum pæne ex ingenti vrbe redigeretur. Hodie *Vaiſon*, vrbs ſemiruta. *Lucus* autem *Auguſti*, nunc *le Luc* in Delphinatu auctorem ſuum, vel eum, cui dedicatus fuit, cognominis ſplendore prodidit. Tacitus lib. I Hiſt. cap. LXVI *Lucum* appellat, ſuppreſſo *Auguſti* nomine. Sic enim de Fabio Valente, Vitellii legato: *Lento agmine per fines Allobrogum & Vocontiorum ductus exercitus - - - - - adeo minaciter, vt Luco (municipium id Vocontio eſt) faces admouerit, donec pecunia mitigaretur.* Miratur inde Valeſius, cur *Lucum* Plinius caput alterum dixerit, quum id honoris potius *Deæ*, tertiæ vrbi, prope illum Lucum, debeatur.

CXXXII.

Accedit enim memoratis oppidis vrbs clara & inſignis *Dea Vocontiorum*, priſcis geographis quidem ignorata, quod miratur Valeſius; nec vero recens aut noua, ſed vt *Lucus* Auguſto a Vocontiis ſacratus fuerat; ita *Dea*

Vocontiorum, oppidum, eiuſdem Valeſii iudicio, Liuiæ Auguſtæ, quæ in nummis quoque *Dea* appellatur. quo priſci marmoris inſcriptionem refert LIVIAE AVG. DEAE MVNICIPIVM. Id enim videtur certum, *Deam* in oppidi nomine diuam ſeu numen ſignificare, ac vere Latinum vocabulum eſſe: ideoque in Peutingeriana Tabula legitur: *Ad deam Bocontiorum*, id eſt ad templum deæ Vocontiorum. Memoratur priſco lapide Arelatenſi, quo *colonia* & *Auguſta* vocatur, apud Gruterum pag. 323 num. 2

CAECILIAE D. F. APRVLLAE FLAM
DESIGNATAE COL. DEA AVG. VOC.

quam inſcriptionem etiam Sirmondus ad Sidonii lib. v epiſt. vi de *Dea*, Vocontiorum vrbe, interpretatur. Præterea nemo veterum illius mentionem fecit, in Itinerariis autem & Notitiis prouinciarum crebro memoratur. Antonini itinere Mediolano per Alpes Cottias Viennam, ita rationes ſunt poſitæ:

Eburodunum	—	—	—
Caturigas	M.	P.	XVI
Vapincum	M.	P.	XII
Montem Seleucum	M.	P.	XXIIII
Lucum	M.	P.	XXVI
Deam Vocontiorum	M.	P.	XII
Auguſtam	M.	P.	XXIII
Valentiam	M.	P.	XXII

Atque hic ordo, ſed inuerſa via etiam in Itinerario Burdigalenſi habetur, poniturque *Dea Vocontiorum* inter *Auguſtam*, quæ Tricaſtinorum eſt, & *Lucum*, & ab hoc quidem perinde XII M. P. interuallo. In Notitiis prouinciarum eſt *Ciuitas Deenſium*, hodie *Die*.

CXXXIII.

Vocontiis Sirmondus dicto loco pag. 55 *Montem Seleucum* addit, in modo productis itineribus Antonini & Burdigalenſi laudatum, inter Vapincum & Lucum ſitum, qui clade Magnentii memorabilis eſt. Tripartita Hiſtoria lib. v cap. x de Magnentio tyranno: *Sequentibus Conſtantii militibus, circa Montem Seleucum facta congreſſione, ſolus fugiens venit in Lugdunenſem vrbem - - - - interfecit ſemetipſum.* Ex Socratis Hiſt. Eccleſ. lib II cap. XXXII compilator decerpſit, vbi editum quidem Μιλτοσέλευκος corrupte; in Allatii autem codice Μοντοσέλευκος, perinde vt in Itinerariis, quorum hæc ſola differentia eſt, quod Antoninianum habet *Montem Seleucum*: Burdigalenſe caſu patrio *Monte Seleuci*. Et tantum de Vocontiis.

CXXXIV.

Ex Vocontiorum oris Hannibal in *Tricorios* veniebat, vt ex Liuio ſupra cognouimus: quos & Strabo lib. IV pag. 140 μετὰ Οὐοκοντίους, *poſt Vocuntios* locauit. *Tricoriis* Valeſius oppidum *Vapincum* tribuit, id perſuaſus ex itinerariis ſæpe laudatis, & itinere Hannibalis. Hoc enim ex Vocontiorum ora per Tricorios ad Druentiam tendebat, quo ſpatio Itinerarium vtrumque *Vapincum* ponit, vt dubitare non liceat, id oppidum fuiſſe Tricorio-

riorum. Priſcis geographis ignotum aut prætermiſſum eſt, vt de ætate eius nihil certi conſtet. In prouinciarum Notitia eſt *Ciuitas Vappincenſium.* Situs ex Itinerario vtroque, Antonini, quod vocatur, & Burdigalenſi; etiam ex Theodoſiana Tabula perſpicuus eſt, & conuenit cum oppido, quod nunc vocatur *Gap.*

CXXXV.

Inter hæc & Eburodunum Itineraria eadem *Caturigas* ponunt ab illo XVI, a Vapinco XII M. P. reductos, quæ haud dubie gentis *Caturigum*, qui Κατόριγες Straboni ſunt pag. 141, cum Veragris & Centronibus coniuncti, & *Caturiges* Cæſaris lib. I Gall. cap. X, ac Plinii lib. III cap. XX: Ptolemæi lib. III cap. I corrupto nomine Κατυρίγιδες *Caturigides*, in Graiis Alpibus, qui ipſis aliud oppidum Ἐϐορόδουνον. *Eborodunum* adſignat, quæ in Notitiis prouinciarum *Metropolis Eborodunum* eſt. Itinere Antonini a Mediolano Arelate, *Eburodunum* : in Peutingeriana *Eburunum*, forte compendio ſcripturæ pro *Eburodunum*, ſicut in eiusdem temporis eſt Itinerario : in Notitia prouinciæ Maximæ Sequanorum *Caſtrum Ebredunenſe.* Nunc *Embrun*, ſitum in monte, cuius radices ab auſtro Druentia præterlabitur.

CXXXVI.

Caturigibus adiungunt a latere ex Alpinis cum Cæſar, tum Plinius dictis locis *Centrones*, qui Strabonis & Ptolemæi Κέντρωνες ſunt, quibus hic duo oppida attribuit *Forum Claudii*, & *Aximam.* Hæc in Theodoſiana Tabula vitioſe *Axuna* ſcribitur, & exiguus vicus ſupereſt, corruptum nomen conſeruans Eſma ſiue Aime : *Forum* autem *Claudii*, caput Centronum ab Romanis teſte Ptolemæo vocatum, poſtea, ignotum quam ob cauſſam, in Itinerariis dicitur *Darantaſia* : in dicta Tabula X millibus ab Axima in occaſum: in Antonini itinere ab Mediolano per Alpes Graias Viennam, ſita eſt inter *Lemincum* & *Auguſtam Prætoriam*, ſed propior Leminco. In Notitia prouinciæ Alpium Graiarum & Peninarum, *Ciuitas Centronum Darantaſia.* Nunc Mouſtier ſeu Môtier en Tarantaiſe, vocatur.

CXXXVII.

His finitimi ſunt *Veragri*, itidem Alpinus populus, quorum magnus vicus erat *Octodurus* ſiue *Octodorus*, vt Cæſar refert lib. III Gall. cap. I, a quo gens illa, vel pars eius, *Octodurenſes* apud Plinium lib. III cap. XX nominantur. Vicus ille ex plurium ſententia eſt Martiniacum, id eſt *Martigni*, ſiue vt noſtri enuntiant, *Martinach*, in valle Pennina, quæ *Veragris* Cæſaris atque Plinii, poſtea aliud nomen dedit, vt *Vallenſes* appellarentur. Notitia modo laudata *Ciuitas Vallenſium Octodoro.* Vallis autem Pennina a fontibus Rhodani vsque ad eiusdem & Dranſæ confluentes, ſiue ad Octodurum pertinuit. Aethici vel Antonini itinere a Mediolano per Penninas Alpes Maguntiacum:

Auguſtam Prætoriam	—	—	—
Summum Penninum	M.	P.	XXV
Octodurum	M.	P.	XXV

inde

inde per ignobiles manſiones fertur *Auenticum Heluetiorum.* Ex vico ergo ciuitas facta, cuius epiſcopatus poſtea *Sedunos* translatus eſt, ſed poſt veteres conſcriptas Notitias. *Seduni* autem populus ad Rhodanum in iisdem vallibus ponuntur.

CXXXVIII.

Cæſar ineunte lib. III de B. Gallico: *Galbam in Nantuates, Veragros, Sedunosque miſit, qui a finibus Allobrogum & lacu Lemano, & flumine Rhodano ad ſummas Alpes pertinent.* Plinius quoque in tropæo Alpinarum gentium, a Cæſare victarum, tamquam finitimos numerat *Nantuates, Sedunos, Veragros, Salaſſos.* Oppidum eorum a priſcis, quod ſciam, nuſquam memoratum eſt. Priſca quidem inſcriptione, quam Caſaubonus ad Suetonii Aug. cap. LVIII correxit & ſuppleuit, CIVITAS SEDVNORVM eſt, verum Auguſti æuo non ita oppidum, ſed populus & ſocietas ſignificabatur. Medio æuo nomen gentis *Seduni* oppido adſumtum; poſt ſingulariter *Sedunum*; in Martyrologio Romano V kalend. Octobris, *Seduni in Gallia* [natalis] *S. Florentini martyris:* in aliis libris Valeſio teſtante eſt: *in caſtro Seduno.* Nunc Gallis *Sion*, noſtris *Sitten.* Ceterum *Nantuates* Cæſaris & Plinii, Ναντυᾶται Strabonis, *Nantuani* Tabulæ Peutingerianæ, vbi inquiramus, incertum plane eſt, niſi exinde aliquid iudicauerimus, quod Cæſar lib. III cap. I cum Veragris & Sedunis coniungit: cap. VI inde in Allobroges proxime iuit: lib. IV cap. X cum Heluetiis componit. *Salaſſi* ad Italiam referendi. Ptolemæus quidem omnes Alpinas gentes ad Italiam trahit, etiam quasdam trans Varum ſitas: ſed de his omnes repugnant, a limite Vari non recedentes: de Veragris, Sedunis, Centronibus reclamat Cæſar lib. III ineunte dicens, eos a finibus Allobrogum & Lemano lacu & flumine Rhodano ad ſummas Alpes [qui verus terminus eſt] *pertinere*, id eſt pertingere. Ergo in Galliæ finibus fuerunt.

CXXXIX.

Ad Iſaræ & Rhodani confluentes *Segalauni*, vt Ptolemæus vocat lib. II cap. V, ſiue *Segouellauni*, inter Vocontios & Allobroges habitauerunt. Plinius lib. III cap. IV *Intus regio Vocontiorum & Segouellaunorum, mox Allobrogum.* Horum, Ptolemæo cenſente, fuit *Valentia*, * eaque *colonia*, quam multi in Cauaribus ſcripſerunt, mala inciſione verborum Plinii inducti. Sed Cauares longe remoti ab Iſara Tricaſtinis & Vocontiis interiectis. Plinii lib. III cap. IV ita vulgo, etiam ab Harduino, editum: *In mediterraneo coloniæ: Arelatæ Sextanorum, Beterræ Septimanorum, Arauſio Secundanorum. In agro Cauarum Valentia, Vienna Allobrogum.* Quin potius cum Valeſio pag. 581 ita legamus: *Arauſio Secundanorum in agro Cauarum, Valentia, Vienna Allobrogum.* Non eſt ergo quod Cauaribus tam longum aut multiplex territorium tribuamus, quum *Valentia*, non inuito Plinio, ſit & maneat penes Segalaunos. Ex itinerario *Valentiam* ſupra vidimus, itinere Viennam a Mediolano, & quia nomen ſeruat, per ſe nota eſt, ſita paullo infra confluentes Iſaræ Rhodanique. In Notitia prouinciarum *Ciuitas Valentinorum* appellatur.

CXL.

* Adde Sponii Voyage pag. 4. vbi *Valentiam* coloniam fuiſſe dicit.

CXL.

Atque ita quæ inter Druentiam ſunt & Iſaram, atque huic tractui in Alpinis adiacent, omnia expoſuimus: ſuperſunt ex Narbonenſi prouincia, quæ Iſara, Rhodano & lacu Lemano continentur. quem tractum *Allobroges*, gens nobiliſſima, poſſidebant. Nota ſunt bella cum Allobrogibus ex iiſque victoriæ & cognomina, apud Liuium epitoma LXI, Velleium lib. II cap. X, Florum lib. III cap. X. Laudat fidem eorum Cicero Catilinaria III: quam Horatius Epod. XVI incuſat aliam ob rationem:

Nouisque rebus infidelis Allobrox.

Ptolemæus vocat Ἀλλοβρύγες per υ, ſed praue, quia poſt tantum conſenſum Latinorum genuinæ ſcripturæ teſtes etiam marmora habemus. Gruter. pag. 225 DE GALLEIS ET ALLOBROGIB. & pag. 298 aliud, ob victoriam Ahenobarbi poſitum, DE ALLOBRO - - - - Horum caput fuit *Vienna*, adfuſa Rhodano. Cæſar lib. VII cap. IX *qua maximis poteſt itineribus Viennam peruenit*. Strabo lib. IV pag. 128 Οὐϊέννα ἡ τῶν Ἀλλοβρόγων μητρόπολις, *Vienna Allobrogum metropolis*. Laudant etiam Mela & Plinius, ille in *opulentiſſimis* vrbibus ponit, hic in coloniis *Viennam Allobrogum:* & Ptolemævs ſolam adſcripſit Allobrogibus, ſaltem vt præcipuam & caput. Auſonivs de Clar. Vrb. in Arelate,

Accolit Alpinis opulenta Vienna colonis.

Studia litterarum coluit, vt etiam Romanorum poemata in pretio & deliciis haberet. Martialis lib. VII epigr. LXXXIII de ſuis:

Fertur habere meos, ſi vera eſt fama, libellos
Inter delicias, pulchra Vienna ſuas.

Nec minor laus eius æuo medio, quo ei, tamquam metropoli, integra prouincia contributa fuit, vt paſſim in Notitiis antiquis & apud Sextum Rufum eſt.

CXLI.

Alia vrbs Allobrogum fuit *Cularo* ad Iſaram flumen. Plancus ad Ciceronem epiſt. XXIII extrema libri X, *Cularone ex finibus Allobrogum.* EX FINIBVS ait, quia ad dextram ripam Iſaræ vrbs poſita, quod flumen claudit Allobroges & a Vocontiis ſeparat. Nominatur item in Tabula itineraria Peutingeri, & in Notitia Imperii (in prouincia Gallia Ripenſi pag. 147) quæ *tribunum cohortis primæ Flauiæ Sapaudicæ, Cularonæ* ſtationem habuiſſe indicat. *Cularona* poſteriori æuo, ſicut ex Narbo, Narbona. Situm oſtendunt duæ inſcriptiones Diocletiano auguſto & Cæſari Maximiano Galerio dicatæ, quæ Gratianopoli in porta & ad epiſcopium viſuntur. Poſt principum enim titulos in vtraque legitur apud Gruterum pag. 167

MVRIS CVLARONENSIBVS CVM IN
TERIORIBVS AEDIFICIIS PROVIDENTIA
SVA INSTITVTIS ATQVE PERFECTIS

quæ dubitare non ſinunt, *Cularonem* olim fuiſſe, quam Gratianus auguſtus ſuo de nomine *Gratianopolim* iuſſit nominari. In quo doctiſſimi viri Sirmondus, Valeſius & Scaliger conſentiunt.

Digitized by Google

CXLII.

Quemadmodum vero Cularo in auſtrinis partibus extremus fuit Allobrogum, ita vltima illorum in parte borea vrbs *Geneua* erat, ad lacum Lemanum, vbi Rhodanum emittit, condita. Cæſar lib. I B. Gall. cap. VI *Extremum oppidum Allobrogum eſt, proximumque Heluetiorum finibus, Geneva: ex quo oppido pons ad Heluetios pertinet.* Mirum, vsque ad Itineraria & Theodoſianam Tabulam, neminem fuiſſe geographorum, qui poſt Cæſarem oppidi huius habuerit rationem. Poſteriores autem illi *Genaua, Gennaua,* aut alia leui mutatione ſcripſerunt, de qua in medii æui geographia forte plura proferentur. Sunt quoque in Antonini itinere, quod per Alpes Graias Viennam fert ex Italia, plura oppida inter Darantaſiam & Viennam, ſed ignobiliora omnia, quibus vix aliquis certum locum adiudicaverit. Medium ferme in iis eſt *Lemincum,* quod quidem Chambery Sabaudiæ eſſe ſuſpicantur, ſed certo adfirmare non poſſunt.

SECTIO IV

INSVLAE CIRCA GALLIAM.

CXLIII.

Inſulæ circa Galliam in Oceano partim, partim in Mediterraneo mari ſunt. In Aquitanico mari ſeu Oceano, ante oſtium Garumnæ, aut in ipſo oſtio ſiue æſtuario, eſt *Antros,* parua inſula, a Mela deſcripta lib. III cap. II, *In eo,* inquit, [Garumna cum mari iam commiſto] *eſt inſula Antros nomine, quam pendere & attolli aquis increſcentibus ideo incolæ exiſtimant, quia quum videantur editiora queis obiacet; vbi ſe fluctus impleuit, illa operit, hæc, vt prius tantum ambitur.*

CXLIV.

Supra hanc Santonibus obiecta inſula *Vliarus,* vt Plinius vocat lib. IV cap. XIX extremo, quæ poſtea *Olarion* videtur dicta. Sidonius enim Apollinaris lib. VIII epiſt. VI de Nammatii, cui ſcribit, venationibus dicit, *inſidiari lepuſculis Olarionenſibus,* vbi Ioannes Sauaro commentatur: *Olarion inſula, conferta leporibus: vulgo Oleron.*

CXLV.

Quæ vlteriores hinc ſeptemtrionem verſus ſunt, & circa Ligeris oſtia a potentiore populo, qui haud dubie poſſedit, *Veneticæ* appellatæ ſunt. Plinius dicto loco: *Inſulæ complures Venetorum, quæ & Veneticæ appellantur: & in Aquitanico ſinu Vliarus.* An eædem, aut pars illarum, etiam dictæ fuerint *Namneticæ,* non equidem certum habeo dicere. Sunt qui ex Dionyſii Periegeſi verſ. 570 probant, vbi mulieres *Amnitarum,* quos Namnetas putant præciſa littera, in paruis inſulis, quæ ἄγχι, *iuxta* Britannicas ſint, Bacchi ſacra celebraſſe feruntur. Propinquitatem ἄγχι arguit, quam dubito Britanniæ reſpectu, in Aquitanico ſinu reperiri.

CXLVI.

CXLVI.

Inter Galliam Britanniamque plures ſunt, nec vero nominatæ a veteribus, quæ Lugdunenſi parti obiacent, niſi quod auctor Itinerarii maritimi, quod cum Antoniniano coniunctum eſt, plures Oceani, Britanniam & Galliam interfluentis, vna ſerie, ſed indiſtincte, nominat, vt nemo facile ex illius narratione diſcreuerit, quod huic nomen, quod illi nunc conueniat. Has autem poſt *Vectam*, quæ Britanniæ proxima eſt, enumerat: *Riduna, Sarmia, Cæſarea, Barſa, Liſia, Andium, Sicdelis, Vxantiſina, Vindilis, Siata, Arica.* E quibus plerique putant, nominis inducti ſimilitudine, quæ nunc Garſey ſiue Iarſey eſt, veterem *Cæſaream* eſſe: quæ vero Granſey, maior altera, eſſe *Sarniam* ſiue *Sarmiam*, quæ Aldina editione eſt *Armia.* Ceteras inueſtigare, & priſca nomina componere recentioribus, ſupra notitiam noſtram eſt, & ab illis exſpectandum, qui mare illud nauigauerunt, & obſcuriorum inſularum nomina & ſitum ſingulari cura & induſtria examinarunt.

CXLVII.

In mari mediterraneo Ptolemæus lib. II cap. X exponit inſulas Agatham, Blaſconem, Stœchades, Leronam. *Agatha*, inquit, κατὰ τὴν ὁμώνυμον πόλιν, *iuxta cognominem vrbem.* At vero iam nulla inſula vrbi Agathæ (nunc Agde) adiacet præter Blaſconem, quæ vulgo dicitur Briſcou. Valeſius ergo ſuſpicatur, Ptolemæum duas de vna inſula feciſſe, nominibus duobus deceptum, Celtico altero, quod Blaſco ſit; & altero Agatha, impoſito a Maſſilienſibus. *Blaſconis* ſitum male Plinius inter oſtia Rhodani & Stœchadas, Maſſiliæ obuerſas, adſignat. Verba Plinii ſunt lib. III cap. V extremo: *In Rhodani oſtio Metina: mox quæ Blaſcon vocatur: tres Stœchades a vicinis Maſſilienſibus dictæ propter ordinem.* At Blaſco inter Pyrenæum & Rhodanum iacet ſub vrbe Agatha, non inter Stœchades & illum amnem. Nunc *Blaſco*, vt Valeſius tradit, continenti adiuncta eſt, iniecta mari mole, & Agathenſibus eſt pro portu.

CXLVIII.

De *Magalona*, quæ medio æuo cognominem vrbem habuit, ſupra diximus. *Metina* in MSS. Plinii eſt *Metania*, vnde ſuſpicatur Harduinus, nomen ex *Metapina* eſſe, oſtio Rhodanico, in quo olim fuit. In Rhodani oſtio fuit, vt Plinius modo dixit. Ergo alii amnicam *Camargue*, id eſt, Camarariam; alii maritimam *l' Anguillade*, vt Valeſius obſeruat, intelligunt.

CXLIX.

Stœchades πέντε τὸν ἀριθμὸν, *quinque numero* cenſet Ptolemæus, nec vero nominat: Strabo etiam quinque habet, tres autem memorabiles. Ait enim pag. 128 αἱ Στοιχάδες νῆσοι, τρεῖς μὲν ἀξιόλογοι, δυο δὲ μικραὶ, *Stœchades inſulæ, tres quidem memorabiles: duæ autem paruæ.* Plinius illas memorabiles nominat, *Proten*, id eſt Primam ab Rhodano, nunc Porqueyroles: *Meſen*, ſiue Mediam hodie Porteeroz; quæ & *Pomponiana* vocata fuerit: tertiam *Hypæam*, nunc l' isle du Levant, ſiue, du Titan, quæ maxima omnivm in ortum vergit. Plinius addit: ab his *Sturium, Phœnice, Phila: Lero*

& Lerina aduerſum Antipolim. priores parum nobiles ſunt, in iisque Strabonis duæ paruæ latent: *Lero* & *Lerina* nobiliores. Idem Strabo: μετὰ τὰς Στοιχάδας ἡ Πλανασία καὶ Λήρων, ἔχουσαι κατοικίας, *Poſt Stœchades Planaſia eſt & Lero, in quibus pagi ſunt.* Eadem ergo *Planaſia*, quæ Plinii *Lerina.* Mela lib. II cap. VII & has ſub Stœchadibus comprehendit. *In Gallia*, inquit, *quas referre conueniat, ſolæ ſunt Stœchades, ab ora Ligurum ad Maſſiliam vsque diſperſæ.* Sed præſtat cum Strabone, Plinio & Ptolemæo diſtinguere. Hic vero, Ptolemæus puto, vnam tantum ponit, cui *Leronæ* nomen ſit. Ait ſcilicet ὑπὸ τὸ Οὔαρον ποταμὸν Ληρώνη, *ſub Varo flumine Lerona.* Sed reuera duæ ſunt, longitudinem communem habentes, non autem latitudinem, quia altera in ſeptemtrionem, altera in auſtrum tendit. Cum Plinio facit auctor maritimi Itinerarii, quod ita habet:

A Nicia Antipolim	M. P. XVI
Ab Antipoli Lero & *Larina inſulæ*	M. P. XI
A Lerone & Lerina Forum Iuli	M. P. XXIV.

Coniungit Leronem & Lerinam, diuerſas inſulas, ſub vno numero milliariorum, quia, vt dixi, eamdem habent longitudinem. Bene etiam Plinius, *aduerſum Antipolim*, cui oppido vicinæ ſunt. *Lero* eſt ſuperior, aquilonem ſpectans, propiorque Antipoli, quæ nunc vocatur de S. Margarita: *Lerina*, inde freto IↃC paſſuum diremta, in auſtrum vergit, Straboni *Planaſia* a planitie ita dicta, quo Sidonius reſpexit Euchariſtico ad Fauſtum Reienſem verſ. 109

- - - - - - quantos illa inſula plana
Miſerit in cælum montes.

Loquitur autem de Lerina, quam verſ. 105 *Lirinum* vocauit,

Seu te Lirinus priſcum complexa parentem eſt.

Eadem quæ Sidonius, quaſi verba ipſius ſublegiſſet, Ennodius tradit Ticinenſis epiſcopus Vita S. Epiphanii pag. 385 ed. Sirmondi: *Medianas inſulas Stœchadas, Lerum, ipſamque nutricem ſummorum montium, planam Lerinum adiit.* Atque ita Lerum & Lerinam cum inter ſe, tum a Stœchadibus diſtinguit, & *Lerus* quidem eadem quæ Strabonis Λήρων, & Plinii *Lero*, nunc Sanctæ Margaritæ: *Lerina* autem ſiue *Lerinus* hodie nomen S. Honorati habet, qui celeberrimi quondam totius Galliæ monaſterii in illa inſula auctor fuit & conditor.

CAPVT III

DE

GALLIA BELGICA.

I.

QVarta pars Galliarum eſt BELGICA, quæ inter Oceanum a ſeptemtrione, & fluuios Sequanam Matronamque ab occaſu; ab ortu Rheno continetur. Ab auſtro non iidem ſemper limites fuerunt. Cæſar

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III
NAPOLI
Digitized by Google

Digitized by Google

ſar Heluetios & Sequanos Celticæ parti, quæ poſtea Lugdunenſis dicta fuit, attribuit. Ait enim lib. I de Bello Gall. cap. 1, *Gallos* (ſic Celtas vocat) *ab Aquitania Garumna flumen; a Belgis Matrona & Sequana diuidit. Horum omnium fortiſſimi ſunt Belgæ, propterea quod a cultu atque humanitate Prouinciæ longiſſime abſunt, minimeque ad eos mercatores ſæpe commeant, atque ea quæ ad effeminandos animos pertinent, important. Proximi ſunt Germani, qui trans Rhenum incolunt, quibus cum continenter bellum gerunt. qua de cauſſa Heluetii quoque reliquos Gallos virtute præcedunt, quod fere quotidianis prœliis cum Germanis contendunt, quum aut ſuis finibus eos prohibent, aut ipſi in eorum finibus bellum gerunt. Eorum vna pars, quam Gallos obtinere dictum eſt, initium capit a flumine Rhodano: continetur Garumna flumine, Oceano, finibus Belgarum; attingit etiam a Sequanis & Heluetiis flumen Rhenum: vergit ad ſeptemtriones. Belgæ ab extremis Galliæ finibus oriuntur: pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni: ſpectant in ſeptemtriones & orientem ſolem.* Ex quibus manifeſtum eſt, Sequanos Cæſari Heluetiosque a Belgis ſeparari, tamquam adſcriptos parti Celtarum, quæ media eſt inter Belgicam & Aquitaniam.

II.

Vt Auguſtus Cæſar autem nouam partitionem prouinciarum vbique fere inſtituit, qua etiam Aquitaniam ampliauit quatuordecim populis, Celticæ parti, cuius fuerant, detractis; ita etiam, vt æqualitas prouinciarum eſſet, Sequanos Heluetiosque, qui Celticæ adhuc contributi fuerant, ad Belgicam transſcripſit, cuius mutationis ſatis fidos teſtes Plinium & Ptolemæum habemus, qui vtrumque populum, Sequanos & Heluetios, in Belgis enumerarunt, quod vtique ex Auguſti diuiſione neceſſe eſt habuiſſe. Vide Plinium lib. IV cap. XVII, vbi in Belgarum recenſione vltimos ponit *Mediomatricos, Sequanos, Rauricos, Heluetios.* Ptolemæo quoque lib. II cap. IX poſtremi in Belgica ſunt *Heluetii* atque *Sequani:* poſtremi, inquam, quia ab altero limite Scaldi & Toxandris Plinius; Morinis Batauisque Ptolemæus initium enarrationis populorum inſtituerunt.

III.

Maior controuerſia de Rheno inferiore eſt poſt diuortium eius fluminis. Quia enim in plures alueos diuiſus in Oceanum exoneratur, quæſtio eruditorum, aut dubitatio potius enata eſt, quisnam ex illis alueis ſit limes inter Belgicam Germaniamque. Quod vt plenius intelligatur, de fluminibus Belgicæ aliquid præfari nos oportet, præſertim quum inſtituti ratio, in ſuperioribus ſeruata, ita exigat, vt de fluminibus agamus ante, quam prouincias exponamus, quia hæ per illa tam inter ſe & partes ſuas, quam ab aliis prouinciis plerumque diſtinguuntur. Explicationi autem alueorum perquam commode de limite diſceptatio adiungi poteſt, & facilius etiam intelligi.

IV.

Rhenus notiſſimus fluuiorum, ortus in Alpibus Lepontiorum, primum Rhætos Vindelicosque ab Heluetiis, deinde Germanos a ceteris

Gallis ſiue Belgis diſcludit. Primum ſingulorum verba, quorum aliqua auctoritas eſt, de Rheno proferemus. Cæſar lib. IV cap. X *Rhenus oritur ex Lepontiis, qui Alpes incolunt, & longo ſpatio per fines Nantuatium, Helvetiorum, Sequanorum, Mediomatricorum, Triboccorum, Treuirorum citatus fertur: & vbi Oceano adpropinquauit, in plures diffluit partes, multis ingentibusque inſulis effectis, quarum pars magna a feris barbariſque nationibus incolitur: ex quibus ſunt qui piſcibus & ouis auium viuere exiſtimantur; multisque capitibus in Oceanum influit.* Pomponius autem Mela lib. III cap. II ita de Rheno diſſerit: *Rhenus ab Alpibus decidens, prope a capite duos lacus efficit, Venetum & Acronium. Mox diu ſolidus, & certo alueo lapſus, haud procul a mari huc & illuc diſpergitur, ſed ad ſiniſtrum amnis, etiam tum & donec effluat, Rhenus; ad dextram primo anguſtus & ſui ſimilis; poſt, ripis longe & late recedentibus, iam non amnis, ſed ingens lacus, vbi campos impleuit, Fleuo dicitur, eiusdemque nominis inſulam amplexus, fit iterum arctior, iterumque fluuius emittitur.* Plinius extrema tantum huius fluminis perſequutus, lib. IV cap. XV ita diuortia Rheni & comprehenſas inſulas deſcribit: *In Rheno ipſo prope centum M. paſſuum in longitudinem, nobiliſſima Batauorum inſula & Cannenufatum: & aliæ Friſiorum, Chaucorum, Friſiabonum, Sturiorum, Marſaciorum, quæ ſternuntur inter Helium ac Fleuum. Ita adpellantur oſtia, in quæ effuſus Rhenus ab ſeptemtrione in lacus, ab occidente in amnem Moſam ſe ſpargit: medio inter hæc ore modicum nomini ſuo cuſtodiens alueum.* Tandem Cornelius Tacitus lib. II Annal. cap. VI de alueis Rheni & oſtiis hæc refert: *Rhenus vno alueo continuus, aut modicas inſulas circumueniens, apud principium agri Bataui velut in duos amnes diuiditur, ſeruatque nomen, & violentiam curſus, qua Germaniam præuehitur, donec Oceano miſceatur: ad Gallicam ripam latior & placidior adfluens. verſo cognomento Vahalem accolæ dicunt: mox id quoque vocabulum mutat Moſa flumine, eiusque immenſo ore eumdem in Oceanum effunditur.*

V.

Ex quibus luculenter clarum eſt, tria Rheno oſtia vindicare Plinium, occidentale ſiue *Helium*: ſeptemtrionale ſiue *Fleuum*; & inter hæc medium quod nomen *Rheni* cuſtodiat. Conſentit Ptolemæus itidem tria conſtituens, τὸ δυσμικὸν ςόμα, *occidentale oſtium*: τὸ μέσον ςόμα τȣ̃ ποταμȣ̃, *medium amnis oſtium*: & τὸ ἀνατολικὸν ςόμα, *orientale oſtium.* Mela & Tacitus duos alueos memorant & totidem ora: ille ſiniſtrum atque dextrum, hic latum ad Gallicam ripam, & alterum qua Germaniam præuehitur. Atque ita etiam Aſinius Pollio apud Strabonem lib. IV, cuius verba poſt paullo producemus: & Virgilius Aeneid. VIII verſ. 727

Extremique hominum Morini, Rhenusque bicornis.

quem Claudianus imitatur de bello Getico verſ. 336

te Cimbrica Thetys
Diuiſum biſido conſumit, Rhene, meatu.

De Virgilio res certa eſt, quia loquitur vt ſuo tempore Rhenus erat, antequam Druſus, foſſa in Salam ducta, adiecerit alueum nouum, qui per lacus

cus ad ſeptemtrionem verſus in Oceanum ad Fleuum inſulam deferret. Virgilium, vt principem poetarum, Claudianus imitatus eſt, aut cum Mela & Tacito medium flumen poſthabuit. Hi enim perinde duos tantum, quos memorent, alueos dignos habent, quod tertius, qui medius eſt Plinii ac Ptolemæi, permodicus erat, aliorſum Rheno foſſa Druſiana deriuato. Veterem enim Plinius *modicum alueum* adpellauit. Vnde vero Iulio Cæſari, longe ante Druſiana tempora, ſunt *plures partes*, in quas Rhenus, Oceano adpropinquans diffluat? vnde *multa* illa *capita*, quibus influat in Oceanum? Plures, quam duos, maiores alueos Rheni, & nauigabiles, Iulii Cæſaris temporibus fuiſſe, credibile non eſt: ex illis autem riuos deductos natura ſua, & elices, adeo non negandum eſſe putamus, vt aliter *multitudinem* Cæſaris non cenſeamus explicari poſſe, qui quidem nonnullis incertus de his oris videtur, quaſi non vbique ad oſtia ipſe adſuiſſet: ſecundum alios autem vere ſcripſit, vtpote verſatus in locis illis, & qui Rheni fluenta perſpecta oculis, & explorata, ſi quis alius, habuerit. Io. Iſacius Pontanus de Rheni divortiis Diſceptat. III pag. 14 nobiſcum ſentit. *Sane*, inquit, *perquam ſimile vero videtur, Cæſarem, in oſtiorum Rheni deſcriptione, & elices & lacus aliaque eiusmodi ſpectaſſe.* Confirmatur, quia Cæſaris æuo Aſinius apud Strabonem lib. IV pag. 133 ſcripſit, Rhenum δίστομον εἶναι, μεμψάμενος τὺς πλείω λέγοντας, *duobus oſtiis effluere, reprehendens eos, qui pluribus, dicant:* in cuius ſententia & Strabo adquieſcit. Vtrumque maiora oſtia intellexiſſe, quæ maiores alueos emittant; non eſt quod dubitemus. De ſingulis oſtiis aluciſque vt agamus, & dignitas rei, & varietas opinionum monet.

VI.

Rhenus, vbi agrum Batauorum attingit, in duos quaſi amnes diuiſus, alueum ſiniſtrum in Galliam demiſit; dextrum, vt limitem inter Batauos Germanoſque ad Oceanum vsque continuaret. Siniſter ille alueus nomen *Vahalis* antiquitus adſumſit. Cæſar dicto lib. IV cap. X *Moſa profluit ex monte Vogeſo, qui eſt in finibus Lingonum, & parte quadam Rheni recepta, quæ appellatur Valis, inſulam efficit Batauorum.* Sic Glareanus teſtatur in libris vetuſtis eſſe, in aliis *Vacalos:* Gryphius *Vualis* edidit, vnde recentiores *Walis* in Cæſaris libro ſcripſerunt, quaſi W littera Latinis antiquis cognita fuiſſet. Tolerabilior hæc ſcriptura in Aurelianenſi Theodulſo eſt, quam in Iulio Cæſare. Ille vero Parænesi ad Iudices verſ. 103 ſcripſit:

Cui parent Walis, Rhodanus, Moſa, Rhenus, & Oenus.

Quod plures *Vacalos* habent, etiam metaphraſtes Βάκαλες; Ioachimus Camerarius exiſtimat, veram ſcripturam Cæſaris *Vaalos* fuiſſe, cui vocabulo errore poſtmodum c vel κ inſertum fuerit: niſi ſorte, quod credibilius videtur, ille æque, vt Tacitus, *Vabalis* vel *Vabalos* ſcripſit (terminatio enim Romanorum additamentum eſt) ex quo ſequiori tempore *Vachalos* factum, vt corrupte *micbi* pro *mihi;* & tandem adſpiratio eiecta, quum extrudi acceſſio aliena c debuerit. Confirmant libri omnes Sidonii Apollinaris a Savarone, Sirmondo, Wowerio vulgati, quia conſtanter præſerunt non *Vabalis*, vt Tacitus, ſed *Vachalis*. Carm. XIII verſ. 31

Deton-

Digitized by Google

Detonſus Vachalim bibat Sicamber.

Et Narbone, ſiue Carm. XXIII, verſ. 244

Tu Tuncrum, & Vachalim, Viſurgin, Albin,
Francorum & penitiſſimas paludes Intrares.

Sed præferenda Taciti ſcriptura *Vahalis*, quam & Paca-Panegyr. Theodoſ. cap. V ſeruauit. *Quæ Rhenus*, inquit, *aut Vahalis vidit.*

VII.

Quum vero Cæſar *Moſam* dicit, *recepta quadam Rheni parte, quæ Vahalis adpellatur, efficere inſulam Batauorum;* id arguit & illis temporibus confluentem Moſæ & Rheni exſtitiſſe, eumque longius paullo ab oſtio communi in citeriora reductum, id quod eſt, quod contra Cluuerum Pontanus Diſceptatione IX propugnat. Nec vero ita ille alueus, ex Rheno emiſſus, ſibi proprium nomen *Vahalis* fecit, vt priſtinum, quod ante diuortium habuit, numquam ſibi reuocatum vindicauerit. Pomponius enim Mela Vahalim amnem ſiue alueum aperte *Rhenum* appellat. *Ad ſiniſtram*, inquit, *amnis* (qui Vahalis eſt Cæſaris atque Taciti) *etiam tum, & donec effluat, Rhenus; ad dextram* (dexter alueus, qui lacum facit) *Fleuo dicitur.* Qui ſecus ſentiunt, eos oportet negare, Melam vſquam rationem Vahalis habuiſſe.

VIII.

Alter alueus, isque dexter, Pomponio ille eſt, qui poſt Cæſaris Iulii tempora, Druſo Nerone auctore, ex dextro diuortii alveo, foſſa ab Rheno ad Salam ducta, effectus eſt, atque per lacus in Oceanum egeſtus. Clare Pomponius Mela: *ad dextram primo anguſtus, & ſui ſimilis; poſt, ripis longe & late recedentibus, iam non amnis, ſed ingens lacus, vbi campos impleuit, Fleuo dicitur: eiusdemque nominis inſulam amplexus, fit iterum arctior, iterumque fluuius emittitur.* Medium igitur alueum, quem hic nouus exhauſit, tamquam indigniorem videtur præteriiſſe, duos maiores celebrioresque commemoraſſe contentus. Vt vero Vahalim Pomponius non proprio, ſed veteri & natiuo nomine *Rhenum* adpellauit: ita viciſſim alteram partem, quæ Pomponio *Fleuo* eſt, itidem *Rhenum* Cornelius Tacitus dixit, quum *ſeruare nomen, & violentiam curſus, qua Germaniam præuehitur, donec Oceano miſceatur*, loco ſupra dicto adnotauit. De extimo enim alueo, qui ex foſſa Druſiana in ſeptemtrionem fertur, ibidem Tacito ſermonem eſſe, non de *modico* Plinii interiacente, vel ſola *curſus violentia* euincere videtur, quæ nulla illius medii eſt, extremorum autem notiſſima. Quæ ſi ita ſunt, & medius quoque alueus nomen *Rheni*, vt Plinius dixit, cuſtodiuit olim, & hodieque conſeruat; manifeſto argumento eſt, Romanis ſingulos alueos, præter cognomenta propria, ab accolis impoſita, *Rheni* etiam nomine adpellauiſſe, licet aliquando etiam illis propriis denominationibus vſi, ſiniſtrum Vahalem; dextrum latiorem vel Fleuum vel Salam, ſicut hodie Iſalam, cum quo coniunctus eſt, adpellauerint.

IX.

De medio ſupereſt vt pauca adiiciamus. Is alueus, ante Druſi effoſſionem, olim genuinus, & dexter ſolus, ac par Vahali ſiue ſiniſtro erat, nauigabilem

Digitized by Google

bilem aquam præter Traiectum & Lugdunum in Oceanum emittens. Rheno autem per Druſi foſſam & Fleuum, ſiue Salam, in ſeptemtrionem effuſo; fieri non potuit, quin vetus alueus, poſtea dictus medius, exhauriretur, adeo, vt oſtio tandem & exitu priuaretur. Plinii autem ætate, etiam Ptolemæi, quamuis exiguus, tamen in mare effluebat. Ille enim ſupra de Rheno dixit: *medio inter hæc ore modicum nomini ſuo cuſtodiens alueum.* Vnde credibile eſt, huic alueo nullum proprium aut ſingulare nomen, ſicut ceteris erant, præter commune Rheni, fuiſſe. Dum *μέσον ςόμα, medium oſtium* fluuii Rheni Ptolemæus dixit, ſuo æuo illum alueum nondum exitu deſtitutum fuiſſe probauit. Præter hos duos, Ptolemæum atque Plinium, qui huius aluei, vt tertii, meminerit, non ſuccurrit: vtique vero qui in bifida diuiſione, vt Aſinius & Virgilius, eius rationem habuerint, quum illorum ætate tertius alueus, a Druſo factus, nondum exſtiterit. Virgilius enim ante defunctus vita fuit, quam Druſus in Germaniam & Rheni ripam ab Auguſto mitteretur: Aſinius autem æqualis prope C. Cæſari fuit, & Tullio Ciceroni.

X.

Sic de medio Rheni alueo Io. Iſacius Pontanus cenſet, ſic etiam Hadrianus Iunius, qui Hiſt. Batav. cap. VIII ait, Taciti æuo *habitum fuiſſe loco riui ex illo flumine deducti.* Secus iudicat inſignis geographus Philippus Clueverius, & qui hunc hodie non pauci inſequuntur, in quibus etiam vir ampliſſimus eſt Menſo Alting, Notitia Batauiæ, ſiue Deſcriptione Agri Batauini, opere vt recentiſſimo, ita perquam etiam erudito. Hi & Melæ & Tacito deſcriptionem medii aluei vindicatum eunt, de eo tam illius verba, *ad ſiniſtrum amnis donec effluat;* quam, quæ huius ſunt, *ſeruat nomen & violentiam curſus, qua Germaniam præuehitur,* interpretantes. Nec hi de ſententia ſua verbo Plinii dimouentur, qui *modicum* illum medium Rheni alueum dixit, quia *modicus* non ſit omnino exiguus, ſed minus latus, quam qui ad Gallicam ripam adfluit, vt tamen curſus violentia conſeruetur. Quod ſi eſt, Pomponium Melam neglexiſſe Vahalem oportet, quod de illo, qui Cæſarem ſublegit, a quo nominatim is alueus deſcriptus eſt, non vtique pronum ad fidem videtur. Idem de Tacito iudicium eſto, qui tot nauigationes per lacus & Druſi foſſam, quæ Rheni pars nulli ſecunda eſt, deſcripſit, vt mirari ſubeat, ſi nullam illius aluei rationem in partitione Rheni fluminis habuerit. Qui ſecus de vtroque ſentiunt, & illum Vahalem, hunc Iſalam poſthabuiſſe in Rheni diſpenſatione credunt, ex nomine ratione petita in eam ſententiam inducti videntur, quum id hodieque medii aluei ſit, & de ambiguis Melæ ac Taciti referatur, quod ille *Rhenus* ſit *donec effluat;* & hic *nomen ſeruet donec Oceano miſceatur.* Quod ſi vero admiſeris, vtrumque alueum, Vahalem & Iſalam, præter proprium nomen, ab accolis forſan impoſitum, ab Romanis etiam natiuo nomine illius fluminis ſignificari, cuius aquam deuehebant; aliter forte rationes, quam diſpoſitæ erant, in hoc argumento poſſunt inſtitui. Sane Tacitus Hiſtor. lib. V cap. XXIII Vahalem alueum aperte *Rhenum* vocauit. *Spatium,* inquit, *velut æquoris electum, quo Moſæ fluminis amnem Rhenus Oceano adfundit.* Nec aliter de dextro alueo, qui per

lacus fertur, videtur ſenſiſſe annal. IV cap. LXXIII. *Exercitum*, inquit, *Rheno deuectum, Friſiis intulit.* Non enim tam ſuperiori prouincia accitum exercitum intelligit, quam *vtrumque exercitum*, vt diſerte ait. Inferior autem ad Vetera, prope diuortium iam tum ſtationem habuerat. Clarior res eſt ex Melæ verbis, quæ ſupra propoſuimus. Sed noſtrum non eſt ipſorum Belgarum, & tanto ingenio virorum, Cluueri, Pontani & Iunii diſſenſiones ac controuerſias diiudicare, quum vtraque pars rationibus haud pœnitendis innitatur. Ex quibus, quam quisque velit, ſequatur licet opinionem, dum nobis etiam in hanc vel illam propendere conceſſum ſit. Ad foſſam nunc, Druſi opus, explanandam progrediendum eſt.

XI.

De *Druſiana foſſa* agunt Tacitus, Suetonius, & dubie Dio Casſius. Tacitus lib. II Annal. cap. VIII de Germanico, Druſi filio: *Iamque claſſis aduenerat, quum præmiſſo commeatu* [ex Gallia, per Moſæ os & Vahalem, vt Cluuerus p. 564, haud dubie ex Taciti lib. V Hiſt. cap. XXIII ſect. 3 ſuppleuit] *& diſtributis in legiones ac ſocios nauibus, foſſam, cui* DRVSIANAE *nomen, ingreſſus, precatusque Druſum patrem, vt ſe eadem auſum, libens placatusque exemplo ac memoria conſiliorum atque operum iuuaret; lacus inde & Oceanum vsque ad Amiſiam flumen, ſecunda nauigatione peruehitur.* Dum per *lacus* duxit in Oceanum; ſimul etiam foſſam ex Rheno indicauit, non aliam illam eſſe, quam quæ inter Rhenum & veterem Iſalam eſt, foſſa VIII M. paſſuum: a qua tota illa nauigatio *per Rhenum* fieri dicebatur, vti vere etiam Rheni pars nauigabilis per eam & lacus in Oceanum effuſa eſt. Idem annali IV cap. LXXIII *vtrumque exercitum*, [non ſolum ſuperioris prouinciæ; verum etiam inferioris, qui prope diuortium ſtatiua habuit] *Rheno deuectum, Friſiis intulit.* Et vt opus neceſſarium, ſaltem percommodum Germanicis bellis, eſſet firmum perpetuumque, ſicuti eſt; illud aggere muniuit, qui an idem ſit, quem, inchoatum a Druſo, Paullinus Pompeius abſoluit, apud Tacitum lib. XIII cap. LII; incertum eſt. Aiunt Iunius, Tillemonius, Freinshemius: negat, ſaltem dubitat, ad eum locum Lipſius, qui Paullini laborem mauult in ripam Gallicam referre ad diuortium Rheni, ſeu Vahalis initium, vt *moles* ſit, quam Ciuilis deiecit, lib. V Hiſtor. cap. XIX apud eumdem.

XII.

Alter, qui auctoris nomen memorauit, eſt Suetonius principio Vitæ Claudii, cuius pater hic Druſus fuerat. *Is Druſus*, inquit, *in quæſturæ præturæque honore dux Rhætici, deinde Germanici belli, Oceanum ſeptemtrionalem primus Romanorum ducum nauigauit, transque Rhenum foſſas noui & immenſi operis effecit, quæ nunc adhuc* DRVSINAE *vocantur.* Foſſas, tamquam plures, vocat, multitudinis numero, non eam tantum reſpiciens, quam Tacitus vt vnam nominauit, breuiorem illam, ſed latam, quæ inter Rhenum eſt & Iſalam, a Doesburgo ad Iſſeloort, vt hodie loca adpellantur; neque enim hæc *immenſi operis* fuit; verum etiam alias vltra illam, aut illius longiorem prorogationem, quia etiam antiquum Salæ alueum, qui modicus erat, vt caperet partem Rheni, in lacum & Oceanum vsque ampliauit, quæ Cluueri eſt

ſen-

ſententia: aut nouas iuxta eum foſſas duxit, quod non deſunt, qui veteris Salæ aluei veſtigia ſeorſum inueniſſe, ſeparatumque ab Iſala, qui hodie eſt, videntur. Quem iterum honoris cauſſa nominamus, Menſo Altingius pag. 115 *Tanto ſtudio Druſus Rheni aquas per Salam effuſas, ex lacu in Fleui alueum coegiſſe & collegiſſe videtur; vt vix amplius quidquam veteri Salæ reliquum remanſerit. Hodie tamen, ingentem licet in maris ſinum conuerſus, non modo vetus ductus, ſed ipſum quoque oſtium, ni fallor, veteri iterum nomine cognoſcitur,* Teſſelſtroom & Teſſelgat, *id eſt, alueus & oſtium amnis Salæ.*

XIII.

Dixi ſupra, dubie Dionem pro Druſiana foſſa adlegari. Id fit a Grutero pag. 564. Sed non tam foſſa dubitatur, quam cuius Dio lacus faciat mentionem. Verba ſunt ex lib. LIV pag. 544 de Druſo: ἐς δὲ τὸν Ὠκεανὸν διὰ τοῦ Ῥήνου καταπλεύσας, τούς τε Φρισίους ᾠκειώσατο, καὶ ἐς τὴν Χαυκίδα διὰ τῆς λίμνης ἐμβαλὼν ἐκινδύνευσεν, *Inde ſecundo Rheno in Oceanum deuectus, Friſios ſubegit, ac per paludem in Chaucorum fines profectus, in periculo fuit.* Dubium, inquam, quæ hæc λίμνη ſit, Fleuo, an ſinus ad Amiſiam Stationem. Illud Grutero videtur; hoc non minus laudato viro, Menſoni Altingio p. 86. Interea id certum eſt, ex Rheno in Oceanum per foſſam ſuam & Fleuonem deuectum Druſum eſſe, licet non omnino certum, per quem lacum ex Friſiis in Chaucos promouerit.

XIV.

Quod vero in huius curſus deſcriptione Tacitus plurali numero *lacus* nominat, vt lib. I annal. cap. LX *per lacus vexit;* & lib. II cap. VIII *lacus & Oceanum peruehitur:* quos & *æſtuaria* dixit lib. XI cap. XVIII; id pluralitatem arguit, ſed quam numero non poſſimus definire. Vis enim & inundatio Oceani regionis faciem mutauit, & in vnum lacum ingentem ſiue Auſtrinum mare, vt vocatur, lacus & paludes plures coegit & coniunxit. Mela tantum vnius meminit, ſed *ingentis*, qui maximus illorum fuit, & ad quem foſſa propius pertinuit.

XV.

Quid vero de *Lecca* alueo dicemus? vel par vel maior de illo, quam de ipſis oſtiis Rheni, eſt diſſenſio. Cornelius Aurelii lib. I Bataniæ pag. 94, & Hadrianus Iunius Hiſtor. Batav. cap. VIII ex annalibus Traiectinis referunt, circa Chriſtianorum annum IↃCCCLX Batauos ſuperiores, inundationibus vexatos, vt futuris periculis præcauerent, ſtillantem riuum tamquam ducem ſequutos, obliquam illam foſſam & aggeres, quibus Lecca nunc continetur, manu adparaſſe. Quantum fidei habendum ſit huic hiſtoriæ, illi videant, quibus copia eſt illos chronicos libros inſpiciendi, quos laudati viri adlegant, & qui eosdem cum aliis componunt monimentis. Alii certe clariſſimi viri, non contenti narratione illa, manu quidem & induſtria factum Leccam eſſe non dubitant, ſed antiquiorem ei originem arceſſunt, quam ex Romanorum ſæculo repetunt.

XVI.

Sed & hi in diuerſas ſententias abeunt. Abraham Ortelius, cui Io. Iſa-

cius Pontanus Diſceptat. XIII conſentit, de *Corbulonis foſſa*, a Tacito & Dione memorata, interpretatur: Philippus Cluuerus, quem ſequitur laudatus Menſo Altingius p. 110, de *Ciuilis abactione* fluminis Rheni, itidem a Tacito deſcripta. Operæ pretium eſt, vtriusque verba, Taciti & Dionis, & de vtroque opere referre, vt quisque libere, quam ſequi velit ſententiam, ex diuerſis eligat atque diiudicet. Tacitus lib. XI cap. XX de Cn. Domitio Corbulone, Claudii Cæſaris in Inferiori Germania legato: *Vt miles otium exueret, inter Moſam Rhenumque trium & viginti millium ſpatio foſſam produxit, qua incerta Oceani vetarentur.* Dio Caſſius lib. LX pag. 685 de eodem: Πιςευθὴς δὲ πάλιν τὸ ςράτευμα, καὶ ὐδὲν ἧτἶον ἤσκει αὐτὸ, καὶ ἐπειδή γε εἰρήνουν, διετάφρευσε δι' αὐτῶν πᾶν τὸ μεταξὺ τῦ τε Ρήνυ καὶ τῦ Μόσυ, ςαδίυς ἑϐδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μάλιςα, ἵνα μὴ οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ τῦ Ὠκεανῦ πλημμυρίδι ἀναῤῥέοντες πελαγίζωσιν, hoc eſt: *Iterum præpoſitus exercitui, nihil minus illum in exercitio habuit: quumque pax eſſet, eorum opera foſſam a Rheno ad Moſam perduxit, longam ad millia paſſuum* XXI (*ſiue ſtadia* CLXX) *ne ii fluvii, æſtuante Oceano, refluentes ſtagnarent.* Ex quibus hæc certa ſunt, primum pacis id opus fuiſſe, quo otium militi excuteretur: deinde Oceano æſtuanti oppoſitum fuiſſe, vtique maiori cum commodo, ſi & propinquum Oceano, & in transuerſum obductum fuit, quam ſi abeſſet longius, aut oblique fuiſſet actum. Quæ quum ita ſint, vti eſſe nemo forſan dubitabit; probabilior ſane illorum eſt opinio, qui Corbulonis foſſam a Lugduno ad oſtivm Moſæ ducunt, quam qui in Leccæ alueo, non antiquiſſimo forſan, inquirunt. Quod ſi minus ſpatii inter ambo fluuios videtur eſſe, quam pro numero millenorum paſſuum, quos Tacitus deſignauit; ſciendum eſt, numquam locorum naturam ita ferre, vt foſſa recto tramite vbique deprimatur, nec vsquam declinet ad latera. Si vero leniter illam foſſam inflectamus, ad eum modum, quem Altingianæ nuper Tabulæ expreſſerunt; & ſpatio ſui numeri paſſuum vel ſtadiorum, & ceteris rationibus, quas produxi, ſua veritas conſtabit. In eius ergo doctiſſimi viri, auctoris tabularum, ſententia & ductu foſſæ perſtamus & adquieſcimus.

XVII.

Supereſt Rheni *abactio*, illa, quæ *Claudium Ciuilem*, principem Batavorum, aduerſus Romanos res nouas molientem, auctorem habebat, an fortaſſis immiſſione illa fluminis, vt Cluuero videtur, Lecca, nouus alueus, natus fuerit. Taciti de molimento Ciuilis hæc verba lib. V Hiſtor. cap. XIX ſunt: *Non auſus oppidum Batauorum armis tueri raptis quæ ferri poterant, ceteris iniecto igne in inſulam conceſſit, gnarus deeſſe naues efficiendo ponti, neque exercitum Romanum aliter transmiſſurum. quin & diruit molem a Druſo Germanico factam, Rhenumque prono alueo in Galliam ruentem, disiectis quæ morabantur, effudit. Sic, velut abacto amne, tenuis alueus inſulam inter Germanosque continentium terrarum ſpeciem fecerat.* Id ergo abigendo amnem Ciuilis intendebat, vt Romanis hoſtibus difficiliorem acceſſum auctu aquarum faceret, quibus naues ponti efficiendo deeſſe intelligebat: Germanorum contra auxiliis perfacilem aditum pararet; ſuisque ad illos tran-

Google

tranſitum, ſi quid aduerſi accidiſſet. Quod ſi vero Leccam ex medio Rheno emiſiſſet, ſuis in inſula damnum inundatione, non Romanis in Gallia, intuliſſet. Ait Tacitus, *prono alueo in Galliam effudiſſe Rhenum*, quod per Vahalem alueum efficiendum erat, qui Galliam ab inſula terminabat. Qui vero alueus extenuatus eſt abacto amne? Cluuero eſt medius Rhenus: Pontano ſeptemtrionalis, ex dextro ad Fleuum oſtium deductus. Tacitus dicit, *inſulam inter Germanosque* illum fuiſſe. Cauſſa ergo ex limite inter Gallos Germanosque diiudicanda. In Cæſaris æuo erat medius Rhenus Traiectum & Lugdunum præterlabens: Rheno autem per foſſam effuſo, quod Druſi opus fuit, limes ad Fleuum, amnem & oſtium, eſt prorogatus, quod etiam auctores qui poſt Druſi ætatem ſcripſerunt, Plinium, Tacitum, Melam ita obſeruaſſe, ſupra notatum fuit. Sed de hoc pluribus infra in Batauia.

XVIII.

Moles etiam inſpicienda eſt, tam illa Druſi, quam diruit Ciuilis, quam altera, ab eodem Ciuili oblique ducta in Rheno, *cuius obiectu reuolutus amnis adiacentibus ſuperfunderetur*, Tacito explicatore lib. v Hiſt. cap. xiv. Si Ciuilis Vahalem auxit, & per illum in Gallicam ripam effudit Rhenum; non alibi moles illa, quam ad diuortium, videtur quærenda, a Druſo adſtructa propterea, ne plurimum Rheni per Vahalem delaberetur, ſed, quantum opus erat, de illo per foſſam emitteretur, vt claſſis per eam exire in Oceanum, & inde redire in prouinciam poſſet. Quem commeatum vt Ciuilis impediret, abegit flumen, deiecta mole, quæ aquam diſpenſabat; exſtructa noua, & oblique in Rhenum producta, qua illum omnem aut plurimum, tamquam obex, cogeret in Gallicam ripam ſiniſtro alueo, qui Vahalis eſt, deferri. Hoc viſum nobis de vtraque mole narrare. Quibus vero Lecca alueus ex Ciuilis abactione eſt, aliter neceſſe eſt de vtraque mole, vel alterutra ſaltem, cenſeant, & inferius eam ad Leccæ emiſſionem ponant. Quibus Pontanus obuertit, nouos alueos facere, non tam abactionis rem, ſed foſſionis eſſe præcipue: idque Romanorum opera, Druſi & Corbulonis foſſas perdocere. Quum vero diuerſis locis de illis molibus agat, cap. xiv de Ciuilis noua obliqua: cap. xix de diruta Druſiana; non ineptum erit eas & loco diſtinguere, vt ad Druſi foſſam altera fuerit, altera ad diuortium Rheni & initium Vahalis. Adi Lipſium ad Taciti lib. xiii cap. liii. Victo Ciuile, & Batauia recepta; Rheni curſus ad illum modum reuocatus eſt, quem Druſus mole, foſſis, aggere inſtituerat: nec dubitatur, quæ diruerat Ciuilis, illico reparata; & quæ poſuerat ipſe, deſtructa euerſaque fuiſſe omnia.

XIX.

Tandem etiam de *Nabalia* Taciti, extremo libro v Hiſtoriarum, heic loci vel hac de cauſſa agendum eſt, quia multi ad vnum ex Rheni alueis id ignotum ceteris flumen referri volunt. Lipſius, & alii, ex *Vahalis* corruptum autumant. Sed præterquam quod expunctio violenta, pugnat id cum hiſtoria, quia Ciuilis trans Rhenum ex prœlio conceſſerat: Romani age-

bant in inſula Batauorum. Redeundum ergo ipſi ad Vahalem per medias legiones Romanas fuiſſet, quibus adeo non fidebat, vt, niſi in ſciſſo ponte, interiecto flumine, cum Romano colloqui non auderet. Tacitus dicto loco: *Petito colloquio, ſcinditur Nabaliæ fluminis pons. In cuius abrupta progreſſi duces*, ac cetera. Pontano *Naua* Superioris prouinciæ videtur intelligendus: ſed hic nimis remotus a caſtris Romanorum in inſula dicta. Iunius Hadrianus ad *Naualia*, Ptolemæi oppidum, ſuſpicatur fuiſſe, atque ita ad Iſalam. Sed quanta fides Ptolemæi in his oris ſit, quem fugit? Nihilominus & Cluuerius, & Altingius, clari nominis viri, ad foſſam Druſianam referunt, putantque hiſtoriæ hoc ordinem ſuadere. Iuuant ſententiam etymologia, quaſi *Nabalia* Celtica lingua ſit *Nach-Wale*, id eſt poſterior Vahalis. Quæ opinio adhuc, vt probabilior, a pleriſque recepta. Refellere facilius aliena poſſum: firmare adhuc ipſe nihil.

XX.

Hæc de Rheno ſatis ſint: de ceteris fluminibus breuiter, & primum de *Moſa*, æmulo Rheni, & partis interceptore. Cæſar de eo lib. IV cap. X *Moſa profluit ex monte Vogeſo, qui eſt in finibus Lingonum, & parte quadam Rheni recepta, quæ adpellatur Valis* (ſiue Vaalis) *inſulam efficit Batauorum, neque longius ab eo millibus paſſuum* LXXX *in Oceanum tranſit*. Et Tacitus Annali II cap. VI *Ad Gallicam ripam Rhenus latior & placidior adfluens, verſo cognomento Vahalem accolæ dicunt: mox id quoque vocabulum mutat Moſa flumine, eiusque immenſo ore eumdem in Oceanum effunditur*. Vterque ita ſentire videtur, quaſi Moſa excipiat Rhenum vel Vahalim, eiusque abolito nomine ſuum impertiat, & ſuo immenſo ore in Oceanum effundat. Sed idem Tacitus de Rheno aliter loco alio, eumque, vt nobiliorem amnem, etiam poſt confluentem, & in oſtio illo immenſo præfert. Libro V enim Hiſtoriarum cap. XXIII de Ciuilis nauali pugna: *Spatium velut æquoris electum, quo Moſæ fluminis amnem Rhenus Oceano adfundit*. Ex quo colligitur, ambigue Romanos de Moſa loquutos eſſe, nunc ferri ab Rheno, nunc Rhenum ab ipſo deferri. De oſtio Moſæ magno & patente diximus ſupra in Rheno, cuius partem Vahalem ſimul effundit: & id eſt, quod *Helium* Plinius nominauit, quam vocem *inferius* ſonare, opinio quorumdam eſt Batauorum. De confluente itidem in *Rheno* ſupra diximus, quem qui negant olim fuiſſe citra oſtium, neſcio quo pacto verba Cæſaris lib. IV cap. X interpretari velint. Ait enim clare, *Moſa, parte quadam Rheni recepta, quæ adpellatur Vaalis, inſulam efficit Batauorum*; quod ſine confluente non poteſt fieri. Nec demum in oſtio efficitur inſula, ſed citra illud longiore tractu, vt cum Vahali auſtrale inſulæ latus claudat. Neque ſcriptura Cæſaris ſollicitanda eſt, quam non tantum conſenſus librorum, verum etiam metaphraſis Græca confirmat. Quo poſito, nequaquam ad Vahalem referri poteſt, quod Cæſar Moſæ adſignauit, *efficere inſulam Batauorum*, licet Moſa per receptam Rheni partem, quæ Vahalis eſt, non per ſe, illud efficiat.

XXI.

XXI.

Tertius in Belgicæ maioribus fluminibus *Moſella* eſt, qui ortus in Vogeſo monte, per Leucos, Mediomatricos, Treuerosque decurrens, inter Vangiones Vbiosque ſe Rheno commiſcet. Nomen a *Moſa* trahit ὑποκοριστικῶς, quaſi paruus Moſa, cui poſt ortum propinquus, & velut æmulus illius decurrit. Guilielmus Brito lib. x Philippid. verſ. 385

Millibus a Moſa diſtans, vbi Moſula paucis
Leucos & Metes ſpecioſis irrigat vndis.

Nam etiam *Moſula* adpellatur, non modo a poſterioris æui ſcriptoribus; verum etiam a Floro lib. III cap. x. *Cæſar*, inquit, *infra Moſulam nauali ponte transgreditur ipſum Rhenum.* Sic Vinetus vocem emendauit. nec eſt quod *Moſellam* ex vno Palatino ſubſtituas, quum æque Latine & *Moſula* & *Moſella* per modum deminutæ rei, vt in aliis exemplis, dicamus. Eius laudes ſingulari carmine Auſonius ſcripſit, quod in Idylliis eius eſt decimum. quo poſt principium ita Moſellam adloquitur:

Salue amnis laudate agris, laudate colonis,
Dignata imperio debent cui mœnia Belgæ:
Amnis odorifero iuga vitea conſite Baccho,
Conſite gramineas amnis viridiſſime ripas.
Nauiger, vt pelagus; deuexas pronus in vndas,
Vt fluuius; vitreoque lacus imitate profundo.

Venantius Fortunatus *Muſella* dixit lib. VII carm. IV ad Gogonem verſ. 7,

Inſuper vuiferæ Muſellæ obambulat amnem,

vt puto, porrigendæ ſyllabæ cauſſa, quamuis ſæpe negligentior idem eius legis ſit. Auſonius corripuit primam dicti carminis verſ. 108

ne lata Moſellæ
Flumina tam celebri defraudarentur alumno.

Addo ex eodem idyllio, quæ laudes augent, a verſu 374

Quod ſi tibi, dia Moſella,
Smyrna ſuum vatem, vel Mantua clara dediſſet;
Cederet Iliacis Simois memoratus in oris,
Nec præferre ſuos auderet Tibris honores.

XXII.

Quid Ptolemæus animo volutauerit, quum celebri nomine fluuium, vt plerique interpretantur, *Obringam*, ὁ Ὀβρίγγα, lib. II cap. IX adpellauerit, diuinare non poſſum, præſertim quum ante ipſum Tacitus *Moſellam* nominaſſet. Sed ſolemne ipſi eſt in Belgica, inuſitatis fluuiorum nominibus vti, vbi Scaldim *Tabudam*; Samaram *Phrudin* vocauiſſe, ex ſitu & loco manifeſtum videtur. Quamuis vero etiam doctiſſimus vir Hadrianus Valeſius p. 363 in ea ſententia eſt, vt Ptolemæo Moſellam *Obringam* dictum eſſe ſibi perſuadeat: tamen, quia Ptolemæus Obringam ſuum conſtituit limitem vtriusque prouinciæ, Germaniæ Superioris & Inferioris, nec vero Moſella is limes eſt; non deſino cum Cluuero dubitare, aut minorem fluuium, ignobilioremque circumſpicere, quo vtraque prouincia, tamquam com-

Digitized by Google

communi termino, diuiſionis cauſſa vtatur. Sed de hoc infra, quum Germaniam Ciſrhenanam explicabimus. Haud quoque tacendus eſt præclarus L. Veteris conatus, vt Moſellam foſſa cum Arari coniungeret, de quo ſic Tacitus lib. XIII cap. LIII *Vetus Moſellam atque Ararim, facta inter vtrumque foſſa, connectere parabat, vt copiæ per mare, dein Rhodano & Arare ſubuectæ, per eam foſſam, mox fluuio Moſella in Rhenum; exin Oceanum decurrerent, ſublatiſque itinerum difficultatibus nauigabilia inter ſe occidentis ſeptemtrionisque litora fierent.* Egregium opus, & Romanis dignum, ſi perfectum fuiſſet! quod quo minus fieret, inuidia Aelii Gracilis, Belgicæ legati, impediuit, quod idem Tacitus ſubnotauit. An etiam Cæſar *Moſellam* memorauerit, dubium primus Cluuerus fecit lib. II Germ. Antiq. cap. XIV, Cæſaris verba ex lib. IV cap. XV, *quum ad confluentem Moſæ & Rheni perueniſſent*, legens ita, vt in *Moſæ* locum *Moſellam* inducendum eſſe contendat, ſed inuitis libris omnibus. Cæſaris locum, a violenta correctione ſeruatum, interpretatur Pontanus Diſceptatione IX, qui conſuli poteſt. Confluentes Moſellæ & Rheni tam nobiles ſunt, vt etiam vrbi adpoſitæ nomen impertiuerint.

XXIII.

Pergimus ad *Scaldim*, vt Cæſar, Plinius, Antoninus, Fortunatus vocant: ſolius Ptolemæi, vt diximus, eſt ille amnis *Tabuda*. Oritur in Veromanduis, & per Neruios aliosque populos delapſus, quum Oceano adpropinquauit, in plures diffluit partes. Eius riuus, qui Bergam attingit, olim Moſæ adiungebatur. Hinc eſt, quod apud Cæſarem lib. VI cap. XXXIII legitur: *ipſe cum reliquis tribus* [legionibus] *ad flumen Scaldim, quod influit in Moſam, ire conſtituit.* Cetera oſtia in Oceanum ferebantur, ſed incertum quo modo & ordine, quum vis Oceani, & caſus, & ipſa natura in huius fluuii, etiam in Moſæ & Rheni exitu, multum immutauerint. Plinius lib. IV cap. XVII *A Scalde ad Sequanam Belgica.* & mox: *A Scaldi incolunt extera Toxandri.* Et cap. XIII, *Toto hoc mari ad Scaldim vsque fluuium Germanicæ accolunt gentes.* Ex quo intelligitur, quare Scaldim finem Belgicæ loco antea dicto conſtituerit, qui aliis, & ipſi non nunquam Plinio, ſed alio reſpectu, Rhenus eſt. Venantius Fortunatus paullo ante nominato carmine IV libri VII ad Gogonem

Iſara, Sara, Chares, Schaldis, Saba, Somena, Sura.

XXIV.

Vltra Morinos, in Ambianis eſt *Samara*, cuius nomen ſeparatim in antiquis monimentis, quæ reliqua ſunt, non exſtat: vtique vero in adpoſito oppidi nomine *Samarobriuæ*, quod Cæſaris & Ciceronis eſt. Ille lib. V de B. Gall. cap. XXIV *concilio Gallorum Samarobriuæ peracto.* & cap. XLV *Craſſum Samarobriuæ præficit:* hic lib. VII epiſt. XI ad Trebatium: *Vna mehercule collocutio noſtra pluris erit, quam omnes Samarobriuæ.* Quod nomen *Pontem Samaræ*, vt Valeſius interpretatur, ſignificat. Oppidum poſtea *Ambiani* dictum, gentis nomine, nunc *Amiens:* fluuius autem medio æuo *Somena* vel *Sommena*, vt modo ex Fortunati verſu vidimus: vel *Sumina*, vt ſcripſit

ſcripſit Gregorius Turonenſis lib. II cap. IX extremo, *vſque Suminam fluvium occupauit.* Ptolemæo *Phrudis* eſt: hodie *la Somme*, qui ex Ambianis in Oceanum defertur.

XXV.

Ex ora Oceani ad Moſam redimus, qui *Sabin* flumen recipit: is nunc *Sambre* eſt, ſatis notus: Fortunato *Saba*, vti ex prædicto verſu lib. VII carm. IV modo viſum fuit. Antiquum autem nomen *Sabis* erat. Cæſar lib. II de Bello Gall. cap. XVI *inueniebat ex captiuis, Sabin flumen ab caſtris ſuis non amplius millia paſſuum* X *abeſſe.* & cap. XVIII *collis de ſummo æqualiter decliuis ad flumen Sabin.* In altera ripa, ſed inferius, Moſa *Ruram* accipit, a Tolpiaco, Marcoduro, Iuliaco delatum amnem, ſed in vetuſtis hiſtoriis minus memoratum, nec prior, qui meminerit, ad manum eſt, quam Theodulfus Aurelianenſis, cuius, Parænesi ad Iudices, hic verſus eſt num. 105

Rura, Moſella, Liger, Vulturnus, Matrona, Ledus.

Eſſe vero ipſum amnem, quem deſcripſimus, etiam Valeſius conſentit.

XXVI.

In Moſellam vero memorabilior *Sarauus* influit, vt Auſonius in Moſella verſ. 367 id nomen ſcripſit,

Nauiger vndiſona dudum me mole Sarauus
Tota veſte vocat: longum qui diſtulit amnem,
Feſſa ſub Auguſtis vt volueret oſtia muris.

nam paullo ſupra Auguſtam Treuerorum in Moſellam ſe infundit. Hi ſunt illi *Auguſti Muri*, quos poeta dixit. Tabulæ Theodoſianæ eſt *Ponte Saraui*, quod nomen praue in Itinere Antonini a Lugduno capite Germaniarum Argentoratum, ſcribitur *Saruix*, errore ex compendio ſcripturæ orto, quum vtique *Sarauí*, ſicut in Tabula, hoc ordine legendum ſit:

Nouiomagum	— — —
Treueros	M. P. XIII
Diuodurum	M. P. XXXIIII
Pontem Sarauí	M. P. XXIIII
Argentoratum	M. P. XXII.

Vnde apparet, oppidum illud eſſe, quod nomen pontis in Sara hodieque ſeruat, vt eo minus dubitemus, *Sarauum* fluuium eſſe qui hodie *Sara* ſiue *Saara* eſt. An vero *Sarauí* nomen antiquiſſimum huius amnis fuerit, antiqua inſcriptio apud Gruterum pag. 225 facit vt dubitemus, quæ ita habet:

CAES PRO EXER. IMP. P. P.
S. C. AV. TREVE. INGR
ESSVM H. CASTRA SARRAE
FLV. PRO MIL. CVSTODIA
BIENN. POTITVS EST.

Hic ſ[illegible] Auguſta Treuerorum in hoc lapide coniunctus [illegible] ali[illegible]teris dictus eſt *Sarauus*, quod eo certius vider[illegible] is [illegible]atur, & a Venantio Fortunato *Sara*, in ſupra[illegible]

verſu ex lib. v II carm. I v ad Gigonem, quem propter amnem, qui inſequitur, & heic loci repetendum eſſe duximus,

Iſara, Sara, Chares, Schaldis, Saba, Somena, Sura·

XXVII.

Qui ergo in verſu vltimus eſt fluuius *Sura*, nunc proximus erit vt explicetur. Is vero perinde vt Sara, ſed in oppoſita ripa, ad vicum Aquæbellicum (*Waſſerbillich*) octo millibus paſſuum ſupra Treuerorum Auguſtam, Moſellæ fluentis miſcetur. Conuenit nomen, quod hodieque eſt *Saur*, Gallis le Sour. Laudatur etiam ab Auſonio in Moſella verſ. 354

Pronææ Nemeſæque adiuta meatu
Sura tuas properat non degener ire ſub vndas,
Sura interceptis tibi gratificata fluentis.

Minora ergo flumina, quæ in Suram exeunt, ſunt *Pronæa* & *Nemeſa*, quorum nomina parum mutata conſeruantur, illius *Prum* vel *Pruym*; huius *Nyms*, quod flumen præter Schönekium, & Bidburgum, ac Villarium (*Villers*) delapſum, ad Suram, cui ingerit ſe, deuoluitur ab ſeptemtrione.

XXVIII.

Et *Aliſontiam* flumen Moſella excipit, eodem Auſonio auctore verſ. 370. Poſt Saraui enim deſcriptionem ait:

Nec minor hoc, tacitum qui per ſola pinguia labens
Stringit frugiferas felix Aliſontia ripas.

Diſſentiunt interpretes. Frehero eſt *Eltz*, apud vicum cognominem Moſella exceptum flumen. Sed paruitas fluuioli obſtat, quum maiorem deſcribat Auſonius. Valeſio videtur *Alſitz* eſſe, amnis qui Luzzelburgum præterlabitur; ſed hic in Suram, non in Moſellam proxime, infertur. At Sura exceptos fluuios iam ante poeta narrauerat: iam coſtangens, qui in Moſellam infunduntur. Scaliger refert ad *Alf* vel *Alb*. Id autem nominis Latine *Alba* potius, quam *Aliſontia* eſſet. Adeo nihil definiri poteſt in re dubia.

XXIX.

In ſuperiora Moſellæ recedamus ad Diuodurum & vltra, vbi cum luſu aduenientem *Salliam* vel *Saliam* exceptat. Oritur is amnis ex lacu Lindrenſi, Decem Pagis vicino, quod oppidum recens natus adluit: indeque per viginti millia prolapſus, Diuoduri, quæ Mettis eſt, poſt gyros & circumductiones ſe condit in Moſellam. Venantius Fortunatus lib. III carm. XII ad Villicum, Metenſem epiſcopum:

Hinc dextra de parte fluit, qua Salia fertur,
Flumine ſed fluctus pauperiore trahit.
Hinc vbi perſpicuis Muſellam curſibus intrat,
Alterius vires implet, & ipſe perit.
Hoc Mettis fundata loco, ſpecioſa, coruſcans,
Piſcibus obſeſſum gaudet vtrumque latus.

A ſale

Digitized by Google

A *ſale* putatur nomen habere, quod ipſe Fortunatus lib. VII carm. IV docet, poſt fluuios ante enumeratos repetito verſu, ſubiungens,

Seu qui Mettin adit de ſale nomen habens.

Hodie *la Seille* nuncupatur. Hæc fere paullo maiora & nobiliora flumina, quæ in Moſellam inlabuntur: minora & obſcura verbo attingemus. Cuius generis ſunt quæ eodem idyllio Auſonius addit verſ. 359 & ſequentibus:

Te rapidus Gelbis, te marmore clarus Erubrus
Feſtinant famulis quam primum adlambere lymphis.

Et paucis interiectis verſibus:

Prætereo exilem Leſuram, tenuemque Drahonum,
Nec faſtiditos Salmonæ vſurpo fluores.

Sunt plures, qui a ſiniſtra Moſellæ, & ſiniſtram eius ripam petunt, paullo infra auguſtam, *Gelbis* ſcilicet, *Salmona*, & *Leſura*, nunc Kyle, Salm & Leſera: pars citra flumen ſunt & dextram ripam accedunt, *Erubrus* ſiue *Erubris*, & *Drahon* ſiue *Drahonus:* qui nunc Rouver & Dron nuncupantur. Sunt omnes inter ſe vicini, nec longius abſunt a metropoli.

XXX.

Tandem *Naua*, amnis nobilis, in Gallica ripa Rheno adfunditur, ad oppidum *Bingium*, quod nomen ſeruat, IX millibus paſſuum infra Magontiacum. Nec fluuii nomen deletum, ſed vnius litteræ conuerſione leuiter immutatum. *Nabe* enim & *Naba* nunc adpellatur. Primus qui mentionem eius cum ponte impoſito & adiacente oppido fecit, eſt Tacitus Hiſt. lib. IV cap. LXX. *Tutor*, inquit, *Treueris comitantibus, vitato Magontiaco, Bingium conceſſit; fidens loco, quia pontem Nauæ fluminis abruperat.* Auſonius etiam hinc idyllium Moſellam ita orditur:

Transieram celerem nebuloſo lumine Nauam,
Addita miratus veteri noua mœnia vico.

Vicus ille, nouis mœnibus ornatus, interpretum conſenſu oppidum *Bingium* eſt. Oppidi nomen etiam Itinerarium Antonini habet & Tabula Theodoſiana.

XXXI.

Quæ heic plures fluuii minores memorandi eſſent, in Rhenum, in Moſam, in Scaldim inruentes, quod nominati non ſunt in antiquis monimentis, ſilentio prætermittuntur. In limite auſtrali Belgicæ, qui Matrona eſt, addendus amnis *Axona*, nunc Aiſne vel Eſne, in extremis Rhemorum, vnde ad Auguſtam Sueſſionum delatus, coniunctusque cum alio, cui Eſiæ nomen dicunt eſſe, in Sequanam ſe infundit. Cæſar Belli Civ. lib. II cap. V *Flumen Axona, quod eſt in extremis Rhemorum finibus.* Et Auſonius Moſella verſ. 461

Non tibi ſe Liger anteferet, non Axona præceps.

Hinc ortum verſus in Heluetiis præcipuus amnis *Arola*, qui nomen, contractius tamen, retinet: quod vero non ſuccurrit qui ex antiquis memorauerit, nihil de eo, quod antiquæ geographiæ ſit, referre ad explicandum

poſſumus, atque ita de fluminibus Belgicæ, quam inſtituimus tractationem, pro lege breuitatis noſtræ ad alia adgreſſuri, finimus.

XXXII.

De *montibus* etiam & *ſaltibus* dicemus pauca. De Vogeſo enim ſiue *Voſago*, qui in Belgicam excurrit, ſuperiori capite actum fuit, quia initium ſumit in prouincia alia. Eadem de Iura velimus obſeruari. Sola ergo *Arduenna* eſt reliqua, noſtræ propria prouinciæ tantæ longitudinis, vt nullus maior ſaltus in cunctis Galliis inueniatur. Cæſar lib. v cap. III *Indutiomarus iis, qui per ætatem in armis eſſe non poterant, in ſiluam Arduennam abditis, quæ ingenti magnitudine per medios fines Treuerorum a flumine Rheno ad initium Rhemorum pertinet, bellum parare inſtituit.* Et lib. VI cap. XXIX idem Cæſar: *ipſe quum matureſcere frumenta inciperent, ad bellum Ambiorigis, per Arduennam ſiluam, quæ eſt totius Galliæ maxima, atque ab ripis Rheni finibusque Treuerorum ad Neruios pertinet, millibusque amplius* Iↄ *in longitudinem patet, L. Minucium Baſilum cum omni equitatu præmittit.* Nimia longitudo Iↄ M. paſſuum, ideoque doctiſſimis viris videtur L ſiue *quinquaginta*, quod in Oroſii vetuſtis libris (nam recentiores ad Cæſaris lectionem vulgarem demutati ſunt) & in Miſcella Hiſtoria legitur, reſtituendum. Vide Hadrianum Valeſium in *Arduenna*, & Dionyſium Voſſium in Cæſarem. At nec *quinquaginta* M. P. longitudo maxima ſiluarum videtur eſſe, quum non deſint longiores, vt adeo vix certi aliquid definiri poſſit, in ſiluis maxime, quæ cæduntur, interlucantur. Græcus metaphraſtes hæc omnia ignorat, vt ex Oroſio inſerta ſuſpicari poſſis, præſertim quod eamdem rem Cæſar iam ſupra lib. v tradiderat, quamquam neque hæc verba, de quibus dubitatur, a genio & ſtilo Cæſaris abhorreant. Miſſa de numero paſſuum diſceptatione, id certum nobis relinquitur, *Arduennam* ab Rheno Treuerorum ad Scaldim & Neruios; etiam inferius, ad Rhemos vſque pertinuiſſe, &, præter hos, alias multas gentes complexam eſſe, ſaltem attigiſſe, in quibus Condruſi ſunt & Leodici & Namurci, cum Atrebatibus & Veromanduis: cohæſiſſeque cum Vogaſo ſaltu. Vnde eſt quod Fortunatus quoque Venantius tamquam vicinos & coniunctos in ſæpe dicto ad Gogonem IV carmine libri VII coniungat,

> *Ardennæ, an Voſagi, cerui, capræ, helicis, vrſi*
> *Cæde ſagittifera ſilua ſi agore tonat?*

Tacitus quoque pluratiue, vt multos & continuos ſaltus, nuncupat lib. III Annalium cap. XLII *Aliud,* inquit, *vulgus obæratorum aut clientium arma cepit: petebantque ſaltus, quibus nomen Arduenna.* Atque hæc etiam de Arduenna præſignificaſſe ſatis ſit: nunc ad populos Galliæ Belgicæ enumerandos accedimus, initium ab illa ora facientes, qua Belgica Lugdunenſem Narbonenſemque contingit.

SECTIO I.

SECTIO I

HELVETII.

XXXIII.

Primi nobis in Belgicæ populis ſint *Heluetii*, finitimi Allobrogum & prouinciæ Romanæ, clari virtute & ſtudio bellorum. Cæſar lib. I Gall. B. cap. II vocat *homines bellandi cupidos*, ſed qui *pro gloria belli & fortitudinis anguſtos ſe fines habere arbitrati* ſint. Fines autem illorum ita ibidem deſcribit: *Vndique loci natura Heluetii continentur: vna ex parte flumine Rheno latiſſimo atque altiſſimo, qui agrum Heluetium a Germanis diuidit: altera ex parte monte Iura altiſſimo, qui eſt inter Sequanos & Heluetios: tertia, lacu Lemano, & flumine Rhodano, qui prouinciam noſtram ab Heluetiis diuidit.* Rheni igitur contenti flumine, ad Gallos pertinebant, diuiſi a Germanis eodem amne: ideo *gens Gallica* a Tacito dicti lib. I Hiſt. cap. LXVII, & de Morib. Germ. cap. XXVIII: etiam a Cæſare, Strabone, Plinio, Ptolemæo pro Gallis habiti, olim pars Celticæ, poſt ab Auguſto Cæſare in Belgicam transſcripti, vt ſupra ſub initium huius capitis tradidimus. Habuerunt quondam, vt idem Cæſar cap. V notauit, *oppida numero ad duodecim; vicos, ad quadringentos*, quibus omnibus incenſis, quum nouas ſedes quærerent, a Cæſare repulſi, & oppida reædificare coacti ſunt.

XXXIV.

Illa, vt Cæſar eodem libro, cap. XII vocat, *Heluetia ciuitas*, id eſt ſocietas atque natio, in quatuor *pagos*, hoc eſt populos ſingulares minoresque diuiſa fuit. Itidem Cæſar dicto loco: *Omnis ciuitas Heluetia in quatuor pagos diuiſa eſt.* Ex quibus ipſe tantum duos nominauit, *Tigurinum* & *Vrbigenum;* ceterorum nomen & notitiam aliunde ſupplere ſatagemus. Dicto cap. XII Cæſar de Tigurinis: *Vbi per exploratores Cæſar certior factus eſt, tres iam copiarum partes Heluetios id flumen traduxiſſe, quartam vero partem circa flumen Ararim reliquam eſſe; de tertia vigilia cum legionibus tribus e caſtris profectus ad eam partem peruenit, quæ nondum flumen tranſierat: eos impeditos & inopinantes adgreſſus, magnam partem eorum concidit; reliqui ſe fugæ mandarunt, atque in proximas ſiluas abdiderunt. Is pagus adpellabatur* TIGVRINVS. De altero, quem nominatim memorat, eodem libro, cap. XXVII ita refert: *Dum ea conquiruntur & conquiruntur* [obſides nempe & arma tradenda] *nocte intermiſſa, circiter hominum millia* VI *eius pagi, qui* VRBIGENVS *adpellatur, ſiue timore perterriti, ne, armis traditis, ſupplicio adficerentur: ſiue ſpe ſalutis inducti, quod in tanta multitudine dediticiorum ſuam fugam aut occultari, aut omnino ignorari poſſe exiſtimarent; prima noctis vigilia ex caſtris Heluetiorum egreſſi, ad Rhenum finesque Germanorum contenderunt.* Ita legimus cum Philippo Cluuerio, quamquam non ignoramus, libros omnes Cæſaris *Verbigenus* exhibere, errore ſane, vt videtur perantiquo, quia metaphraſtes etiam Βερβιγίνη φυλὴ expreſſit. Quum vero in Antonini Itinerario oppidum *Vrba* eius regionis reperiatur, quod hodieque, & fluuius etiam præterlabens *Orbe* appelletur; non eſt quod dubite-

Digitized by Google

bitemus, *Vrbigenus* antiquum & genuinum nomen eſſe, quod, qui Cæſarem exſcripſerunt, in *Verbigenus*, Chriſtianis non ignotum vocabulum, transformauerunt. Itinerarii Antoniniani rationes hæ ſunt, itinere a Mediolano Argentoratum:

Equeſtrim	—	—	—
Lacum Lauſonium	M.	P.	XX
Vrbam	M.	P.	XVIII

vnde ſitus *Vrbæ* non obſcurus eſt; quem certiorem facit ſuperſtes, vt diximus, oppidum *Orbe* in eo tractu, ad fluuiolum cognominem, id eſt *Orbe* poſitum. Quis ergo nunc *Verbigenus* Cæſari in animo fuiſſe credet, quum medio æuo & noſtro oppidum cum fluuio, *Vrba* vel *Orba*, tam manifeſtum ſit?

XXXV.

Sic ergo duos pagos Heluetiorum nominatos habemus a Cæſare: reliquos duos Strabo nobis & ſcriptores belli Cimbrici manifeſtent. Strabo lib. IV pag. 127 de C. Mario, victore Cimbrorum ſociorumque, qui Heluetii erant: Μασσαλιώταις ἔδωκεν ἀριστεῖον κατὰ τὸν πρὸς Ἄμβρωνας καὶ Τωϋγενεῖς πόλεμον, *Maſſilienſibus præmium dedit pro nauata in bello contra Ambrones & Tugenos opera.* Eutropius lib. V ineunte: *M. Manilius & Q. Cæpio a Cimbris & Teutonibus, & Tigurinis, & Ambronibus, quæ erant Germanorum & Gallorum gentes, victi ſunt iuxta flumen Rhodanum.* Cimbri ſcilicet & Teutones Germanorum: Ambrones vero & Tigurini Gallorum. Plutarchus in Mario ex Cimbrorum & Teutonum ſociis tantummodo *Ambrones* nominat, & ſæpius nominat, vt pag. 414, 416, quod argumento eſt, illum pagum præ cæteris inſignem, validum, & bellicoſum in Heluetiis exſtitiſſe. Epitome Liuii LXV ſub initium Cimbrorum belli: *L. Caſſius conſul a Tigurinis Gallis, pago Heluetiorum, qui a ciuitate ſeceſſerant, in finibus Allobrogum, cum exercitu cæſus eſt.* Et Epitome LXVIII eiusdem: *C. Marius conſul ſumma vi oppugnata a Teutonis & Ambronibus caſtra defendit: duobus deinde prœliis circa Aquas Sextias eos hoſtes deleuit.* Hæc de Ambronibus Heluetiis ſententia vtique nobis firmior probabiliorque ob connexionem in laudatis hiſtoriis videtur, quam altera Reineri Reineccii, cui etiam illuſtriſsimus auctor Paderbornenſium Monimentorum ſubſcripſit; qui *Ambrones*, Cimbrorum in Romano bello ſocios, a Weſtphaliæ fluuio *Emmer* deducunt, quam *Ambram* putant Latinis fuiſſe, qua opinione auctoribus ſuis relicta, in veteri & pluribus recepta ſententia manemus. *Ambronicus* ergo pagus a Strabone, Liuio, Plutarcho & Eutropio in illo bello laudatus, ad quatuor illos Heluetiorum pagos vtique, vt validus & bellicoſus, referri debet, quibus ſi *Tougenos* ſiue *Tugenos* Strabonis adnumeramus, * quos ille cum Ambronibus in eadem cauſſa coniunxit; habemus quatuor a Cæſare diſtributos Heluetiorum pagos ſiue populos, *Tigurinum, Vrbigenum, Ambronicum, & Tugenum.* Horum inter ſe fines atque terminos quod nemo deſignauit, Cluuerii coniecturam ** in enarratione vtplurimum inſequemur. Id vero prænotandum eſt, Helvetio-

* Sed quo iure & quatenus id fieri debeat, infra ad Tugenorum pagi explanationem docebimus.
** Sed ego eadem in re malim Guillimanni auctoritatem fere ſequi, ſcriptoris probatiſſimi.

vetiorum quondam agrum non iisdem vbique limitibus contentum, * quibus hodie Suizerorum regiones terminantur: quum *Rauraci*, ad Rhenum populus, ſeiuncti olim eſſent ab Heluetiis; contra acceſſerint Vrbigenis fortaſſe ad Iuram montem, quæ extra fœderatam ſunt horum temporum Rempublicam.

PAGVS VRBIGENVS. XXXVI.

Proximi prouinciæ Romanæ VRBIGENI erant, ab *Vrba* oppido, quod ex Itinerario oſtendimus, nominati, haud dubie antiquiore ceteris, aut maiori etiam potentia, quam vero poſtmodum amiſit, quum ſplendidius valentiusque factum eſſet *Auenticum,* vsque adeo, vt non pagi tantum Vrbigeni, verum etiam totius ciuitatis Heluetiæ caput cenſeretur. Tacitus lib. I Hiſtor. cap. LXVIII de Cæcina, Vitellii duce: *Quum direptis omnibus Auenticum, gentis caput, iuſto agmine peteretur, miſſi qui dederent ciuitatem; & deditio accepta.* Nec eſt quod caput vnius pagi intelligas. nam citra diuiſionem Tacitus ibidem vniuerſos Heluetios commemorat. *Plus prædæ*, inquit, cap. LXVII, *ac ſanguinis Cæcina hauſit. Irritauerant turbidum ingenium Helvetii, Gallica gens, olim armis viriſque, mox memoria nominis clara, de cæde Galbæ ignari, & Vitellii imperium abnuentes.* Hos ergo Heluetios intelligit, & horum caput Auenticum eſſe dicit, qui Marii & Cæſaris temporibus tam clade quam pugnis memoriam nominis conſequuti erant, qui non tam Vrbigeni, quam Ambrones, quam Tugeni, quam Tigurini etiam fuerunt. Dignitatem illam Auenticum ab Romanis accepit, qui cum aliis ornamentis, tum colonia auxerunt. Flauiorum ſæculo id Fredegarius imputauit, quaſi Veſpaſianus, Germanis rebellibus ſuperatis, reparari iuſſerit, & inchoatum ſplendorem reliquerit filiis perficiendum. Quo auctore id tradiderit, non liquidum eſt: nec vero de tempore dubitamus, quia Traiani æuo coloniam fuiſſe inſcriptione probatur, apud Gruterum pag. 427, quam Caio Lælio imperatorum Neruæ & Traiani legato poſuit,

COLONIA PIA FLAVIA CONSTANS EMERITA
AVENTICVM HELVETIORVM FOEDERATA.

Cognomen *Flauiæ* non ſinit nos de tempore dubitare. Nec nummus Domitiani aduerſatur, inſcriptus, vt Valeſius refert, COLONIA IVLIA AVANTICORVM, quum poſſit etiam in gratiam *Iuliæ*, fratris Titi filiæ, quam amavit

* Legendus ad hanc rem etiam Cluuerius in German. Antiq. II. cap. 4, qui tamen Cæſaris verba lib. I. Bell. Gall. c. 2. ſ. 5. & ſ. 3. minus recte interpretatur. Nam quum Cæſar ait: *Heluetii vna ex parte flumine Rheno latiſſimo atque altiſſimo, qui agrum Heluetium a Germanis diuidit, - - - continentur:* Cluuerius Rheni etiam eam partem, qua Vindelici & Ræti ab Heluetiis diſtinguuntur, intelligit. Id quod Cæſaris menti prorſus repugnat. nam Vindelici & Ræti non pertinebant ad Germaniam iſtis temporibus, vt Cluuerius ipſe nouit. Verum Heluetii tum ad Aenum vsque pertingebant vltra Rhenum. Id quod ex Taciti German. c. 28. ſ. 1. clarum eſt. *Igitur*, inquit, *inter Hercyniam ſiluam Rhenumque & Aenum amnes Heluetii, vlteriora Boii, Gallica vtraque gens, tenuere.* Boiorum vero pars quædam intra Iſarum & Aenum & Danubium incolebat, quæ Cæſaris ætate in Noricum tranſierat, ſed ab Heluetiis nouas ſedes quæſituris in ſocietatem migrationis adſciſcebatur. Vid. Strabo Geogr. V. pag. 325, 326. Cæſar B.G. I. c. 5. ſ. 4. Hæc quæ dixi, copioſius probaui & luculentius demonſtraui in libello, cui nomen eſt *noua deſignatio veteris Heluetiæ finium longius, quam vulgo fieri ſolent, protrahendorum.*

Digitized by Google

vit Domitianus, id cognomen eſſe additum. Vide Suetonium cap. XVII & XXII. *Auanticorum* autem, vocali prima ſcriptum nomen, minus habet quod deuocare nos ab hac opinione poſſit, quum & Ptolemæus Ἀυάντικον ſcripſerit; & forſan vtrumque receptum fuit, vſitatius tamen per E vocalem ſecundam, qua etiam in alia inſcriptione pag. 110 num. 3 expreſſum eſt INCOLAE AVENTICENS. qui curatori coloniæ TABVLAM ARG. POSVER. quod opes & ſplendorem illorum poteſt comprobare. Male vero in Sequanis Ptolemæus hanc vrbem poſuit, & vtique maior nobis eſt Tacitus, qui Heluetiis adſcripſit ita, vt caput etiam gentis eſſet. Quod vetera Itineraria confirmant, Antonini, itinere a Mediolano Magontiacum; & Tabulæ Peutingerianæ. vtrobique enim *Auenticum Heluetiorum* * adpellatur; & quidem eo ſitu ac ordine, vt non poſſit extra Heluetiorum fines eſſe. ** Teſtatur & ipſum nomen, quod Galli noſtri ei loco conſeruarunt, *Avenches*, in quo priſci nominis non obſcura inſunt veſtigia. Amiſit ſplendorem Germanorum irruptione, Gallieno imperium deſerente. Vnde eſt, quod Ammianus lib. XV cap. XXVII *Auenticum, deſertam ciuitatem*, dixit, *ſed non ignobilem quondam, vt ædificia ſemiruta nunc quoque demonſtrant.* Illud QVONDAM longius tempus reſpicit, quam vaſtationes erant, quas Iulianus cæſar ſub auguſto Conſtantio; aut Conſtantius, pater Conſtantini, necdum auguſtus, ſub Diocletiano & Herculio, vltus fuit. Hodie a noſtratibus vocatur *Wiſlisburg*, quaſi Wiuilonis burgus, quia is comes fertur poſt diuturnas ruinas reſtauraſſe.

XXXVII.

Alia vrbs huius pagi ad lacum Lemanum antiqua & nobilis fuit *Colonia Equeſtris*. Plinius lib. IV cap. XVII de Belgica poſt alios populos: *Mediomatrici, Sequani, Raurici, Heluetii. Coloniæ, Equeſtris, & Rauriaca.* Tabula Theodoſiana, Peutingeri vulgo dicta,

Condate, *Gennaua* XII. *Colonia Equeſtris* XII.

Antonini Itinerarium, itinere a Mediolano Argentoratum:

Darantaſia			
Caſuariam	M.	P.	XXIIII
Bautas	M.	P.	XVIII
Genauam	M.	P.	XXV
Equeſtrim	M.	P.	XVII
Lacum Lauſonium	M.	P.	XX
Vrbam	M.	P.	XVIII.

Inſcriptio vetus, in Geneuatis agri pago Verſoy reperta, apud Gruterum p. 478 num. 3

D. VALERIO ASIATICI LIBERT
SISSI IIIIII VIRO COL. EQ.

Hæc

* *Auenticum Heluetiorum* olim *Forum Tiberii* vocatum fuiſſe contendit Autor libelli Amſtelodami 1709. editi, qui dicitur *la decouuerte entiere de la ville d' Antre en Franche Comté*, vbi ſimul *Auenticum Sequanorum* ad Antrenſem lacum ſitum fuiſſe demonſtrat. Vid. Acta Erud. Lipſ. Ann. 1710. pag. 268

** Adde heic Marq. Wildium libro Apologie pour la vieille cité d' Avenche, quo per inſcriptiones quoque circa Auenticum repertas res eadem confirmatur.

Hæc ſunt antiqua monimenta quæ Coloniam Equeſtrem Heluetiorum nominatim ſignificant. Opus videtur Iulii Cæſaris eſſe qui equites ibi depoſuerat limitaneos. Et ad hanc coloniam referuntur a doctiſſimis viris poetæ Lucani verba lib. 1 Pharſal. verſ. 394 de Cæſare:

Sparſas per Gallica rura cohortes
Euocat, & Romam motis petit vndique ſignis.
Deſeruere cauo tentoria fixa Lemano.

Quod ſi enim ductum Itinerarii ſequimur, inter Geneuam & Lauſonam *Equeſtris colonia* ſita fuit, XII millibus paſſuum a Geneua ſecundum Theodoſianam Tabulam, ex qua Itinerarii numerus XVII corrigendus eſt, inducto V, quinarii ſigno. Iam vero quatuor leucis ſiue XII millibus paſſuum a Geneua abeſt oppidum *Nyon*, poſitum *in cauo Lemano*, vt Lucanus dixit, hoc eſt in ſinu & angulo lacus. Confirmat Notitia prouinciarum & ciuitatum Galliæ, cuius in Maxima Sequanorum eſt *Ciuitas Equeſtrium Noiodunum*. Antiquum ergo nomen fuit *Noiodunum*, quod poſtea, coloniæ nomine ac memoria ſenſim obſoleſcente, reductum, & linguæ fato in breuiorem formam deprauatum fuit, vt fieret *Nion* ſiue *Nyon*. * Ptolemæo Εκυεςρὶς in Sequanis eſt, quod non miramur, quum eodem errore Auenticum etiam Sequanis, a quibus longius abeſt, adſcripſiſſet.

XXXVIII.

Qui vero in Antonini itinerario eſt *Lacus Lauſonius*; & in Tabula Peutingeri Lacus Loſanne; ipſa vrbs *Lauſanna* eſt, a lacu, cui adiacet, nominata, XIII millibus ſecundum Tabulam ab Equeſtri diſtans colonia; ſecundum Antoninum, XX, quarum alter numerus ex altero corrigendus eſt. Reliqua oppida pagi Vrbigeni ex Tabula & Itinerario conſpiciuntur. Huius auctori proxime ad Auenticum ab auſtro *Minnidunum* eſt, in Tabula compendio ſcripturæ *Minodum*; quod videtur eſſe *Milden*, Gallis *Mouldon*, medio loco inter lacum & Auenticum ſitum oppidum: inter idem Auenticum & Salodurum ponit *Peneſticam*, quæ *Peteniſca* in Tabula eſt, cui ex Cluuerii opinione reſpondet oppidum *Biel*: eiusdem Tabulæ *Eburodunum* & ſitu & nomine cum *Yuerdon*, quod in ora auſtrali lacus Neocomenſis eſt, conuenire non dubitamus. In Notitia ciuitatum prouinciæ Maximæ Sequanorum eſt *Caſtrum Ebredunenſe*, quod idem eſt.

PAGVS AMBRONICVS.

XXXIX.

Supra Vrbigenum pagus eſt *Ambronicus*, cui Cluuerius duo oppida adſignat, *Salodurum* & *Vindoniſſam*, quorum prius quam antiquum ſit, incertum eſt, quia antiquiorem eius memoriam, quam in Theodoſiana Tabula, & Itinerario eiusdem forte ætatis, quod Antonini vulgo adpellatur. In eo enim hoc ordine collocatum eſt, vt iter ab *Auentico Peteniſcam*, quam diximus Biel videri, ferat; inde *Salodurum*; ab hoc *Auguſtam Rauracorum* ſpatio XXII M. P. deducat. Quum ergo nomen vrbis non ignobilis ad Arolam,

Ff

* Autor libri Gallici *La decouverte de la ville Antre* ſedem *ciuitatis Equeſtrium* haud procul Polinio quærit, nequaquam ad lacum Lemanum. Vid. etiam Acta Erud. Lipſ. A. 1710. pag. 270.

lam, *Solothurn* nempe, ſiue vt Galli vocant, *Soleurre*, ſuperſit, non eſt quod plura verba de *Saloduro* veterum faciamus, quia ſic deprehenſum in Soleurre eſt, vt dubitare de ſitu non liceat.

XL.

Oppidum alterum, *Vindoniſſa*, certioris eſt antiquitatis, vtpote etiam a Tacito memoratum lib. IV Hiſt. cap. LXI. *Hiberna*, inquit, *ſubuerſa cremataque, iis tantum relictis, quæ Magontiaci ac Vindoniſſæ ſita ſunt.* Et cap. LXX, *Tutor maturauit ſuperiorem Germaniæ ripam & ardua Alpium præſidiis claudere. Atque interim vna & viceſima legio Vindoniſſa; Sextilius Felix cum auxiliariis cohortibus per Rhætiam irrupere.* Situm oſtendit Itinerarium Antonini & Tabula Theodoſiana. Illud itinere de Pannoniis in Gallias per mediterranea:

Brigantiam	—	—	—
Arborem Felicem	M.	P.	XX
Ad Fines	M.	P.	XX
*		*	
Vindoniſſam Leg.	M.	P.	XXX

Quod deeſt ſuppletur ex ſequenti itinere a Tauruno per ripam, ita

Fines	—	—	—
Vitudorum	M.	P.	XXII *Leg.*
Vindoniſſam	M.	P.	XXIIII *Leg.*

Ex quo adparet, etiam nomine conſonante, nunc vicum Bernatium *Windiſch* eſſe, quæ olim fuit Vindoniſſa. In Notitia Galliæ ciuitatum *Caſtrum Vindoniſſenſe* eſt in Maxima Sequanorum: & *Campi Vindoni*, in Eumenii Panegyrico, Conſtantino dicto, cap. IV & VI, in quibus pater Conſtantius *bella plurima* aduerſus Germanos geſſerat. Quod autem in Tabula interponebatur *Vitudorum*, de eo in Tigurino pago videbimus. Inter Salodurum & Vindoniſſam trans Arolam fluuium *Iura* mons procurrit, cuius pars aſperrima nunc *Bözen* vel *Bözberg*, quod nomen ſonat, videtur *mons Vocetius* eſſe, in quem victi & diſperſi a Cæcina Heluetii refugerunt. Tacitus lib. I Hiſt. cap. LXVIII *Ipſi in medio vagi, abiectis armis, magna pars ſaucii aut palantes, in montem Vocetium perfugere.*

PAGVS TIGVRINVS.

XLI.

Tigurinus pagus a *Tiguro* nominatur, quod oppidum nemo veterum ſcriptorum memorauit: haud vero dubie e duodecim fuit, quæ migraturi in interiorem Galliam, vt apud Cæſarem lib. I cap. V eſt, ipſi Heluetii exuſſerunt. Quod pronius ad fidem fit, quia vrbs nobilis eius nominis *Zürch* hodieque ſupereſt, quod ipſum *Tigurum* cum Germanorum præpoſitione *zu* eſt, * ſicut cum eadem vocula ex Taberna fit *Zabern*; ex Tolbiaco, *Zülpich.* Ptolemæi in hoc tractu eſt *Φόρος Τιβερίυ*, *Forum Tiberii*, quod vi nominis ſuadente

* Equidem non putem præpoſitionem *zu* appoſitam eſſe, ſed permutationem litterarum præoptem. Nam *s* & *z* Germanorum Romani verterunt in *t*. Sic Germanorum *Heſſen* in *Cattos*, *Meſſer* in *Matara* commutare ſolebant.

dente eſt oppidum Rheno adpoſitum *Keyſerſtul*, quaſi tribunal Tiberii, quod, quum imperator in Rhætorum bello eſſet, ibidem videtur habuiſſe.

XLII.

Huius pagi etiam ſunt, quæ Antonini Itinerario ſupra dictis itineribus inter Brigantiam & Vindoniſſam ponuntur, *Arbor Felix*, & *Ad Fines*. Vtriusque non obſcura veſtigia in oppidis, quæ nomen corrupte conſeruant, videlicet illius in *Arbon*, quod lacui Brigantino eſt adpoſitum: huius in *Pfin*, quod ſupra flumen eſt Durum. *Vitudorum* autem eiusdem itineris, inter Fines & Vindoniſſam, in illum locum incidit, quo hodie eſt oppidum *Winterthür*, quaſi Vintodurum aut Vinterdurum Romani olim pronuntiauerint. Etiam in hunc tractum cadit Γανόδυρον, *Ganodurum* Ptolemæi, de quo nihil certi conſtat. Plures autumant in loco Conſtantiæ fuiſſe ad lacum: Cluuerio videtur nomen ex Σαλόδυρον, *Salodurum*, corruptum: ſed numeri Ptolemaici ab illo longius in ortum ſolis nos reducunt. *Conſtantia* vero, quia in altera ripa effluentis lacus eſt, ad Germaniam potius, quam Galliam aut Heluetiorum ciuitatem pertinuit, idcirco in ſubſcriptionibus epiſcoporum quondam dicta *Conſtantia Alemanica*. Vide Valeſii Notitiam.

PAGVS TVGENVS.

XLIII.

Tugenorum nomen a Strabone eſt, qui Τωΰγενὰς vocauit, vt ſupra commemorauimus. Nomen ab oppido habuiſſe non dubitamus, quod *Tugum* fuiſſe vel *Tugium*, probabile ex analogia eſt: etiam celebri oppido noſtra ætate *Zug* reſpondere, quia quæ vrbium nomina Romanis ex T incipiebant, Germani adpoſito *zu*, pronuntiauere, vt ſupra in Tiguro oſtenſum fuit. Nusquam ſic oppidi nomen in antiquis monimentis occurrit: nec vero nouum cenſemus eſſe, quum *Tugenorum* * nomen ſit ſatis antiquum, quamuis nec alium auctorem illius, quam Strabonem, poſſimus nominare.

XLIV.

Præterea huc Cluuerius locum Taciti refert, in modum municipii exornatum, & ſalubrium aquarum vſu frequentatum, lib. I Hiſt. cap. LXVII, *Cæcina*, inquit, *belli auidus, proximam quamque culpam, antequam pœniteret, vltum ibat. mota propere caſtra: vaſtati agri: direptus, longa pace in modum municipii exſtructus locus, amœno ſalubrium aquarum vſu frequens.* Sic locum plane Tacitus deſcribit, etiamſi nomine abſtinet. Quod vero is intra

Ff 2 fines

* Hi *Tugeni* illi ipſi eſſe videntur, qui *Ambrones* vocantur. Nam Liuius Epitom. LXVIII modo *Teutonos* & *Ambrones* nominat eos, qui Marii caſtra oppugnarant. Oroſius libro V. c 16. *Teutones, Cimbros & Tigurinos & Ambrones* appellat, qui hoc idem facerent. Idem paullo poſt ita ait: *Hæc de Tigurinis & Ambronibus geſta ſunt. Teutones autem & Cimbri integris copiis alpium niues emenſi Italiæ plana peruaſerunt.* Ergo Cimbri & Teutoni eiusdem, hoc eſt, Germanicæ, Tigurini & Ambrones itidem eiusdem, hoc eſt, Gallicæ gentis fuerunt. Marius igitur, quum Maſſilienſibus præmium fortitudinis tribuiſſe dicitur a Strabone lib. IV. pag. 279. ob præclaram operam aduerſus *Ambrones* & *Tugenos* nauatam, *Tigurinos* intellexit, non *Tugenos*. Ergo Strabonis ille locus corruptus eſt. Contra quia idem Strabo libr. VII. pag. 451. Teutonis & Cimbris Tigurinos & Tugenos adiunctos eſſe dicit: apertum eſt, *Ambrones* & *Tugenos* eosdem eſſe. *Tugeni* a loco, Ambrones itidem a loco *brunnen*, qui in pago Suitiæ iacet, nomen habuiſſe videntur.

fines Heluetiorum ſit, non difficiliter in perculto oppido *Baden*, conſenſu omnium, inuenitur: neque nomen eius poteſt dubium, minus ignotum eſſe, quia Romani ſalubrium aquarum loca plerumque *Ad aquas*, adpellauere, adiecto regionis cognomine, vt ab aliis locis, ſalubritate ſimili celebratis, diſcerni facilius poſſint. Qua ratione Taciti in Heluetiis locum, ſalubritate aquarum præditum, *Ad aquas Heluetias* dictum fuiſſe, nihil quidquam eſt, quod credere nos prohibeat. Hæc ſunt quæ de Heluetiis & chorographia illorum in antiquis monimentis inuenimus.

XLV.

Heluetios ab auſtro multæ gentes vel attingebant, vel ſubiacebant, *Veragri, Seduni, Nantuates;* quibus *Latobrigos* & *Tulingos* adiungerem, ſi certius aliquid de illorum ſede conſtaret. Cæſar ſane cum Heluetiis coniungit lib. I Belli Gall. cap. V, ſed a quo latere aut plaga cum illis cohæreant, non exponit. Priores itaque, *Veragros, Sedunos, Nantuates* Prouinciæ Romanæ ſiue Narbonenſi vindicamus, duplici ratione inducti, primum quia Cæſar ineunte lib. III de Bello Gallico, eosdem cum Allobrogibus coniungit, a quorum finibus ad ſummas Alpes pertinebant. Deinde quia Ptolemæus omnes illos populos adſcribit Italiæ, quamlibet trans ſummas Alpes ſitos. Si ergo inter Allobrogum fines & ſummas Alpes fuerunt, adeo, vt reuocari quodammodo ad Italiam potuerint; non poſſunt ad Heluetios, & cum ipſis ad Belgas transferri, ſed Narbonenſi relinquendi ſunt, quæ inter Italiam Belgicamque ex Heluetiorum parte interiacet: quamuis nec Nantuatibus certiorem ſedem adiudicare potuerimus. *Latobrigos* Cluuerius in Valleſiæ pago *Brige* quærit, certo autem & ſine dubitatione non inuenit. Leuior eſt Nic. Sanſonis coniectura, qui ex *Bri*, ſyllaba, ad Briſiacos refert. Nec ipſa etiam ſyllaba ſatis certa eſt, quia Oroſius lib. VI cap. VII *Latobrogios* ex Cæſare ſublegit. Modeſtior Hadrianus Valeſius eſt, qui imbecillitatem coniecturæ vtriusque oſtendit: ipſe a loco definiendo abſtinet, quem potius nobis, quam illos, imitandum ducimus. *Tulingos* multi trans Rhenum & ſupra Brigantinum lacum quærunt in Germania. De ceteris in Prouincia ſeu Narbonenſi Gallia actum eſt.

XLVI.

Tandem de hoc lacu, qui Heluetios a Vindelicis & Germanis ſeparat, aliquid addere pretium eſt. Plinius lib. IX cap. XVII vocat *lacum Rhætiæ Brigantinum*, quia & Rhætos attingit, ſaltem Vindelicos, a Tacito quoque ſub Rhætorum nomine comprehenſos. nam ſecundum Strabonem lib. IV pag. 142 καὶ Βριγάντιοι τῶν Οὐινδελικῶν εἰσι, *Brigantii quoque Vindelicorum ſunt*, illorumque oppidum Βριγάντιον, *Brigantium*, in ora lacus poſitum, ſupereſt. Ammianus Marcellinus lib. XV cap. VI ipſum lacum *Brigantiam* vocat, communi cum oppido nomine. . *relegens*, inquit, *margines lacus Brigantiæ*. & paucis interiectis: *Rhenus lacum inuadit, quem Brigantiam accola Rhætus adpellat*. In eo vero errat Ammianus, quod lacum hunc *rotundum* dicit, & *pari pæne ſpatio late diffuſum*, vti longus eſt; quod ſecus ſeſe habet. Pomponins Mela lib. III cap. II duos lacus memorat, per quos Rhenus

trans-

Digitized by Google

transmittatur, *Venetum* & *Acronium*, quamquam nominum originem non exponat. *Rhenus*, inquit, *ab Alpibus decidens, prope a capite duos lacus efficit, Venetum & Acronium.* Ex quo ordine apparet, *Venetum* eſſe longiorem illum, qui a Brigantia incipit & longe procurrit ad Conſtantiam, & vlterius ad oppidum, quod hodie eſt, Bodmen vocatur. Vnde idem lacus eſt Venetus, Brigantinus, Conſtantienſis & Bodamicus: *Acronius* autem eſt minor & inferior, quem Rhenus inuadit, quum præter Conſtantiam, elapſus iam e maiore, in occidentem ſupra Heluetios defertur ad Rauracos, qui nunc proximi ſuccedunt Heluetiis.

SECTIO II.

RAVRACI ſiue RAVRICI.

XLVII.

Hunc populum Cæſar & Itineraria *Rauracos*, prima vocali, vocant: Plinius, Ptolemæus, & inſcriptio vetus, tertia, *Rauricos*. Vt finitimi ſunt Heluetiorum, ita etiam ſocii fuerunt Romano bello. Cæſar lib. I cap. v *Perſuadent Rauracis, & Tulingis, & Latrbrigis finitimis, vti eodem vſi conſilio, vna cum iis proficiſcantur.* Et cap. XXIX in tabulis repertis quibus ratio confecta erat qui numerus domo exiſſet: *ſumma erat capitum Rauracorum millia* XXII. Vnum his præ ceteris eximium oppidum fuit, quod Plinius lib. IV cap. XII *Rauricum Galliæ oppidum* adpellat. De Danubii ſiue Iſtri fonte agens, *Ortus hic*, inquit, *in Germaniæ iugis montis Abnobæ, ex aduerſo Raurici Galliæ oppidi.* In hoc L. Munatius Plancus, olim Ciceronis diſcipulus & amicus, vti ex lib. x epiſtolarum notum eſt, poſt Antonium ſectatus, & inter adparatum Actiaci belli regreſſus ad Octauianum Cæſarem, a quo ad cenſuram & præfecturam Rhætiæ euectus fuit; hic, inquam, Munatius Plancus Auguſti auſpiciis coloniam deduxit, cuius rei ſupereſt inſcriptio honorifica apud Gruterum pag. 439 num. 8

L. MVNATIVS L. F. L. N. L. PRON.
PLANCVS COS. CENS. IMP. ITER. VII VIR
EPVL. TRIVMPH. EX RAETEIS AEDEM SATVRNI
FECIT DE MANVBIIS AGROS DIVISIT IN ITALIA
BENEVENTI IN GALLIA COLONIAS DEDVXIT
LVGDVNVM ET RAVRICAM.

Supra in Lugduno pag. 218 partem quoque huius inſcriptionis protulimus, Dione duce ac auctore in eam opinionem ingreſſi, vt *Lugdunum* ante triumuiratum deductam cenſeremus, quam nec nunc ſententiam mutamus; de *Raurica* autem vt aliter iudicemus, ſub Auguſto ab eodem eſſe deductam; cum alia argumenta, tum ipſum Auguſtæ nomen, quod vel eodem tempore vel poſtea acceſſit, non vanis ſignificationibus perſuadent. Plinius alio loco, eodem lib. IV cap. XVII, vocat *coloniam Rauriacam:* Ptolemæus Ραυρικῶν Αὐγοῦστα, *Auguſtam Rauricorum:* Theodoſiana Tabula *Auguſta Rauracum*, quod vel ſyncope eſt *Rauracûm*, vel, vt ſæpe in illa Tabula, compen-

 dium

dium ſcripturæ pro *Rauracorum:* eodem modo auctor Itinerarii, itinere a Mediolano per Penninas Magontiacum:

Aventicum Heluetiorum	—	—	—
Peneſticam	M.	P.	XIII
Salodurum	M.	P.	X
Auguſtam Rauracum	M.	P.	XXII

Quod itidem *Rauracorum* lego. Vt vero mos illorum temporum fuit, etiam gentile nomen vrbi eſt impoſitum. Itinere alio, a Tauruno in Gallias per ripam Pannoniæ,

Vitodurum	— · — —
Vindoniſſam	XXIIII
* *	*
Rauracos	XXVII.

Et Ammianus Marcellinus lib. XV cap. XXVII *Apud Sequanos Biſontios vidimus, & Rauracos, aliis potiores oppidis.* Biſontii vel Viſontio quidem in Sequanis, non autem Sequani ſunt ipſi Raurici, ſed in prouincia Maxima Sequanorum, quæ & Rauracos, & Heluetios vna cum Sequanis complectebatur. Sic Eutropius lib. VI cap. XIV *Cæſar vicit Heluetios, qui nunc Sequani adpellantur,* id eſt, in Maxima Sequanorum prouincia continentur, Sequanis contributi, & nominis illorum, ſi laxe id de toto ambitu intelligatur, interdum participes. In Notitia prouinciarum vocatur *Caſtrum Rauracenſe.* Hodie nomen priſcum Auguſtæ, vulgo *Augſt,* * conſeruat exiguus vicus ad curuaturam Rheni, vbi ab occaſu in ſeptemtrionem inflectitur, ſed ruinis & ruderibus, quæ ibi viſuntur, clariſſimæ quondam coloniæ magnitudinem prodit, ſitus VI millibus paſſuum a Baſilea, quæ ex fato illius incrementa maiora cepit.

XLVIII.

Præterea in Rauracis Ptolemæus ſcribit *Argentuariam* (Græce Ἀργεντουαρία eſt) quæ ſi recte eſt poſita, & Rauracis vere attributa, oportet horum fines in ſeptemtrionem longius procucurriſſe, & in ipſam Superiorem, quæ ab Romanis dicta fuit, Germaniam. Tabula Theodoſiana *Argentuariam* ponit inter Helellum & Cambete: aut ſi longius fines ex Antonini Itinerario (itinere a Mediolano Magontiacum) repetere volumus, ſita fuit inter Auguſtam Rauracorum & Argentoratum. Ordo ibi talis eſt

Auguſtam Rauracum	—	—	—
Cambetem	M.	P.	XII
Stabula	M.	P.	VI
Argentuariam	M.	P.	XVIII
Elcebum	M.	P.	VI
Argentoratum	M.	P.	XII.

Ex quo ſitu alii Colmar, alii Horburg vel Arburg interpretantur. Hæc etiam *Argentaria,* ejecta littera, ab Ammiano & Aurelio Victore ſcribitur, no-

* Autor libri *de la decouverte entiere de la ville d'Antre* putat eſſe *Mandeurre.* Vid. Acta Erud. Lipſ. m. Jun. 1710. p. 270.

Digitized by Google

nobilis ille locus, apud quem Gratianus Alemannos vicit. Ille lib. XXXI cap. XXVII *Primum apud Argentariam, ſigno per cornicines dato, concurri eſt cæptum: - - - barbari ita ſunt cæſi, vt ex prædicto numero* [XL M.] *non plus quam quinque millia, vt æſtimabatur, euaderent:* hic [Aurel. Victor in Epitoma] de Gratiano: *apud Argentarium oppidum Galliæ triginta Alemannorum millia in bello exſtinxit.* Nec audiendus Andreas Schottus, qui ad Argantomagum [*Argenton*] in agro Lemouicum vult relatum.

XLIX.

Quod ſi Argentuaria fuit Rauracorum, vti videtur antiquitus fuiſſe; eorumdem fuerunt etiam, quæ inter illam & Auguſtam interiecta fuerunt, *Cambes* ſiue *Cambete* Itinerarii & Tabulæ, nunc vicus Kems; & *Arialbinum* eiusdem Tabulæ Theodoſianæ, quod in Antonini itinere a Tauruno per Pannoniæ ripam, *Artalbinum* ſcribitur, poſitum inter Rauracos ſiue Auguſtam, & Vruncim. Id quibusdam videtur Mulhuſa Sequanorum eſſe: verum non conuenit cum itinere quod tanto ſpatio non poteſt ab Rheno recedere, ſed ab Auguſta per Vruncim ad Montem Briſiacum, qui ad Rhenum eſt, fertur, & inde Argentoratum. Cluuerius pag. 350, neſcio qua coniectura, *Baſel* interpretatur, quod itidem dubitandum aut negandum eſt, quia Theodoſii ætate, qua Tabula Peutingeri conſcripta putatur, etiam Baſilea iam tum fuit, Ammiano teſtante lib. XXX cap. VIII. *Valentiniano*, inquit, *poſt vaſtatos aliquos Alemanniæ pagos, munimentum ædificanti prope Baſileam, offertur præfecti relatio, docentis Illyrici clades.* Sed de hac plura in medii æui Geographia. Nihil ergo certi habemus quod de *Arialbino* dicamus: ſicut neque Hadrianus habuit Valeſius. Ad *Sequanos*, nobiliſſimam gentem properamus.

SECTIO III.

SEQVANI.

L.

Sequani, olim pars Celticæ, vti ex Cæſaris lib. I cap. I ſupra demonſtrauimus; poſtea Belgicæ ab Auguſto contributi ſunt, quod ex Plinio & Ptolemæo notum, & ſub initium huius capitis probatum eſt. Iura mons Sequanos ab Heluetiis diuiſit, Cæſare definiente, eodem lib. I Belli Gall. cap. VIII. *A lacu Lemano*, inquit, *ad montem Iuram, qui fines Sequanorum ab Heluetiis diuidit, millia paſſuum decem nouem murum foſſamque perducit.* Altera parte ad Rhenum vsque fines protuliſſe Strabo auctor eſt lib. IV pag. 133, ἔθνος Σηκοανῶν συνάπτον Ρήνῳ πρὸς ἕω, *Gens*, inquit, *Sequanorum attingit ab oriente Rhenum;* quod pro more forſan ex Cæſare hauſit, qui dubie lib. I cap. I *Galli* [Celtæ] *attingunt a Sequanis & Heluetiis flumen Rhenum.*

LI.

Quid vero eſt A SEQVANIS? an *poſt?* an *per?* metaphraſtes vertit κατὰ τοὺς Σεκανοὺς, quod itidem dubiæ interpretationis eſt. Apertius idem lib. IV cap. X *Rhenum per fines Sequanorum, Mediomatricorum* dixit *citatum*

tatum ferri; de quo plus infra in *Mediomatricis* dicemus. Ex altera parte Tacitus annali III cap. XLV *pagos Sequanorum conterminos Aeduis* dixit. nam late habitarunt non tantum ad horum vſque fines, verum etiam ad Lingonum, Seguſianorumque. An vero etiam ad Rhenum vſque; res eſt dubitatior, quia Rauraci & Tribocci, Rheni accolæ, ex illa parte obſtabant, qua Sequani poſſent ad Rhenum forte pertinere. niſi pulſi inde a Germanis gentibus fuere, ſicut de Ariouiſto conſtat, tertiam partem eorum agri eamque optimam occupauiſſe, quæ haud dubie propior Rheno atque Germaniæ fuit. Cæſar lib. I cap. XXXI Diuitiaci Aedui oratione: *Peius victoribus Sequanis, quam Aeduis victis accidiſſe, propterea quod Ariouiſtus rex Germanorum in eorum finibus conſediſſet, tertiamque partem agri Sequani, qui eſſet optimus totius Galliæ, occupauiſſet.* Ammianus quidem Sequanos ad Rhenum vſque perducit lib. XV cap. XXVII. *apud Sequanos*, inquit, *Biſontios vidimus, & Rauracos, aliis potiores oppidis multis.* Rauraci vero, ſiue Auguſta Rauracorum, ad Rhenum ſunt. Sed Ammianus ex more ſuorum temporum dixit, quibus prouincia Maxima Sequanorum conſtituta erat, qua non Sequani modo, verum etiam Heluetii & Rauraci continebantur.

LI.

Nullum autem certum oppidum Sequanorum nominatur, niſi *Veſontio*, quod illis nominatim Cæſar tribuit lib. I cap. XXXVIII. *Nuntiatum eſt ei, Ariouiſtum cum ſuis omnibus copiis ad occupandum Veſontionem, quod eſt oppidum maximum Sequanorum, contendere.* Et Dio Caſſius lib. XXXVIII pag. 8 τὸν Οὐεσοντίωνα, τὴν τῶν Σηκανῶν πόλιν, *Veſontionem, Sequanorum vrbem* vocat. Et Magno: *Sequanus, Veſontio.* Poſteriori enim æuo etiam gentis nomine dicta fuit. Antonini itinere a Mediolano per Graias Argentoratum, *Viſontio* ſcribitur, & ſic recto tractu ab Lemano in ſeptemtrionem locatur:

Lacum Lauſonium	— — —	
Vrbam	M. P.	XVIII
Ariolicam	M. P.	XXIIII
Viſontionem	M. P.	XVI

Nummos etiam adferunt Auguſti & Galbæ, impreſſos MVN. VISONTIVM; verum quod hic caſus magis conuenit Hiſpaniæ oppido in Pelendonibus, ſupra pag. 121 deſcripto; eo cum Harduino referri volumus. Ptolemæus quidem etiam *Viſontium*, Græce Οὐισόντιον, dixit, quo duce Hadrianus Valeſius Galbæ nummum, VISONTIVM MVN. id eſt *Viſontium municipium*, ad Sequanos adplicuit; ſed ipſe ſimul de fide ſui ducis dubitat, annon forte Οὐισοντίων. *Viſontio*, virili genere, in eo, vt in Cæſare & Dione, legendum ſit: qua admiſſa dubitatione, incerta & huius nummi ratio erit. Notitia prouinciarum in Maxima Sequanorum: *Metropolis ciuitas Veſontienſium.* Nunc, quod nemo dubitat, *Beſanco* eſt, noſtris *Biſanz*, vrbs incluta ad Dubim fluuium. Id quoque non prætereundum eſt, quum cultior ab Romanis Gallia fuit facta, Veſontionem habuiſſe municipalem ſcholam & oratoriæ artis profeſſores. Auſonius Gratiar. act. ad Gratianum cap. XIII *Quomodo Titianus magi-*

magiſter? ſedglorioſus ille municipalem ſcholam apud Viſontionem Lugdunumq; variando, non ætate quidem, ſed vtilitate conſeruit. Titianus autem ille magiſter eſt ille, quo Maximinus Iunior, Maximini Thracis filius, *Oratore* vſus eſt, id eſt oratoriæ præceptore: de quo Capitolinus.

LIII.

Alterum oppidum, quod multi credunt a Cæſare tributum Sequanis, & nomine & ſitu ſuſpectum eſt doctisſimis viris. Lib. I cap. XXXI Cæſar Divitiaci oratione: *Arioniſtum, vt ſemel Gallorum copias prælio vicerit, quod prælium factum ſit Amagetobriæ, ſuperbe & crudeliter imperare.* Sed inde colligi haudquaquam poteſt, vbi locorum prælium commiſſum fuerit, in Sequanis, an Aeduis, an in aliarum gentium finibus: nec, genuinum ſit, an mendoſum vocabulum, quia nemo alius id nomen memorauit, & Cæſaris codices variant vel *Amagetobrium*, vel *Amagetobrigam*, alii *Magetobrigam*, vel aliter referentes. Quod vero Ioannes Goduinus ad Bingium ſuperioris Germaniæ refert, eodemque adplicat Auſonianos verſus principio Moſellæ,

Tranſieram celerem nebuloſo flumine Nauam,
Addita miratus veteri noua mœnia vico
Aequauit Latias vbi quondam Gallia Cannas;

id longe nimis petitum eſt, vti, quum ad Bingium deuentum fuerit, plurium iudicio doctorum hominum demonſtraturi ſumus.

LIV.

Ptolemæus præter Viſontium vel Viſontionem, & Heluetias vrbes, quas perperam huc reduxit, Equeſtrem & Auenticum; etiam in Sequanis *Didattium*, * Διδάττιον, locat, quod vero æque obſcurum & ignotum eſt, vt Cæſaris Amagetobria. Eſto, vtrumque in Sequanis fuiſſe, quis vero locum in tam amplis finibus vel huius vel illius oppidi demonſtrabit, vbi neque nomen aliquod veſtigia nobis prodit, neque itineraria vetera nos ductu ſuo confirmant? Vere ergo de Amagetobrigæ loco Cluuerius dixit: *Fruſtra ſunt, ſemperque erunt, qui eum perueſtigare laborant:* quod idem etiam de Didattio Ptolemæi iudicamus.

SECTIO IV.

LINGONES.

LV.

Lingones quoque in Belgica ponit Plinius lib. IV cap. XVII, eosdemque *fœderatos* Romanorum fuiſſe dicit. Ptolemæus corrupto nomine Λόγγωνες *Longones*; ſed etiam Belgicæ adſcribit. In collimitio autem Belgicæ Celticæque fuerunt, quia ad caput Matronæ fluuii habitarunt, qui terminus gentis vtriusque fuit. Straboni ſunt iidem & Λίγγονες, *Lingones*, & Λιγκάσιοι, *Lincaſii*, altero nomine corrupto. Exempla mox proferemus. Moſa amnis in finibus Lingonum, vt Cæſar ait lib. IV cap. X, naſcitur, ex Vo-

* Eſt vrbs *Dola*. Vid. Autor libri la decouverte entiere de la ville d' Antre, in actis Erudit. m Jun. 710 p. 270.

geſo monte erumpens: de quo ſupra in fluminibus dictum. Arar flumen Lingones & Aeduos a Sequanis diſtinguit. Strabo lib. IV pag. 129 ὁ Ἄραρ ὁρίζων Σηκουανές τε καὶ Αἰδούες, καὶ Λιγκασίους, *Arar terminus Sequanorum, Aeduorum, & Lincaſiorum* ſiue Lingonum. Et pag. 134 ὑπὲρ τῶν Ἑλουηττίων καὶ Σηκουανῶν Ἔδουοι καὶ Λίγγονες οἰκοῦσι πρὸς δύσιν, *Super Heluetios & Sequanos occaſum verſus habitant Aedui & Lingones.* Quamuis autem ad Vogeſum montem ex parte pertinebant; tamen vber illorum ſolum & eximiæ fertilitatis fuit. Claudianus Conſulatu II Stilich. verſ. 94

Vexit Lingonico ſudatas vomere meſſes.

LVI.

Vrbem Longonibus ſuis, id eſt Lingonibus, Ptolemæus attribuit *Andomatunum*, Ἀνδομάτουνον, τ forte pro δ errore ſcribarum poſito, quia videtur ex *dunum* eſſe, plurium oppidorum terminatione, qua montanus ſitus ſignificatur. Sed nihil definio, quia etiam Antoninus iter ab *Antematunno* Tullum ducit, vtrimque τ recepto in vocabulum. Et quia ſolam hanc ponit Ptolemæus, ſine dubitatione gentis illius vrbs primaria fuit, quæ poſteriori æuo, vt moris erat, ipſius gentis vocabulum adſumſit, & *Lingones* ipſa vrbs adpellata. Eutropius lib. IX cap. XV *Per idem tempus a Conſtantio ceſare in Gallia pugnatum eſt circa Lingones: die vna aduerſam & ſecundam fortunam expertus eſt. Nam quum repente barbaris ingruentibus intra ciuitatem eſſet coactus tam præcipiti neceſſitate, vt clauſis portis in murum funibus tolleretur; vix quinque horis mediis, aduentante exercitu, LX fere millia Alamannorum cecidit.* Quæ integra verba recitaui, vt conſtet non de gente, ſed oppido ſermonem eſſe. In Notitia prouinciarum *Ciuitas Lingonum* pro vrbe eſt. Taciti quidem etiam eſt *ciuitas Lingonum*, lib. I Hiſt. cap. LIX & LXIV: ſed ibi *ciuitas* populus, non id oppidum eſt, quod hodie *Langres* nuncupatur. Eius gentis vnus & ſingularis homo *Lingon* a Tacito dicitur lib. IV Hiſt. cap. LV.

LVII.

In Lingonico agro etiam *Diuio* fuit, quod *Diuionenſe caſtrum* Gregorius Turonenſis lib. III cap. XIX, & ex illo Aimoinus lib. II cap. XXIV accurate deſcribunt. Agunt de Gregorio Lingonenſi epiſcopo, quem ibi *maxime moratum eſſe* Aimoinus, ſiue *maxime aſſiduum in eo fuiſſe*, Gregorius hiſtoricus teſtantur. Cuius ſedis & commorationis cauſſa deſcriptionem caſtri inſtituerunt. *Eſt caſtrum*, inquit Gregorius, *firmiſſimis muris, in media planitie & ſatis iucunda compoſitum. Terra valde fertilis atque fecunda. - - - - - - A meridie habet Oſcarum fluuium, piſcibus valde prædiuitem: ab aquilone vero alius fluuiolus venit, qui per portam ſubueniens ac ſub pontem decurrens, per aliam rurſus portam egreditur, totum munitionis locum placida vnda circumfluens; ante portam autem molinas mira velocitate diuertit. Quatuor portæ a IV plagis mundi ſunt poſitæ, totumque ædificium XXXIII turres exornant. Murus vero illius de quadris lapidibus vsque in XX pedes, deſuper a minuto lapide ædificatus habetur; habens in altum pedes XXX; in latum pedes XV. Quæ cur non ciuitas dicta ſit ignoro. - - - Veteres ferunt ab Aureliano hoc impera-*

ratore fuiſſe ædificatum. Valeſio videtur antiquius fuiſſe vel oppidum vel vicum, Aurelianum demum munimenta noua addidiſſe. Repetere autem hæc integra ex Gregorio viſum fuit, quia *Caſtrorum* formam nobis deſcribunt, quæ non arces ſolæ aut nuda munimenta fuerunt, ſed oppida etiam ampla munimentis circumdata, quæ notio frequens in Notitia prouinciarum & ciuitatum eſt. Scribitur etiam alia forma *Dibio.* Marmor Romanum noſtra memoria effoſſum, DIBIONE CONSISTENTES. & inſcriptio apud Reineſium claſſ. I num. CCLXIII

ARAM POSVERVNT FABRI
FERRARI DIBIONENSES.

Hodie *Dijon* vocatur, vrbs bene culta & caput Ducatus Burgundici.

SECTIO V.

L E V C I.

LVIII.

Lingonibus proximi in ſeptemtrionem *Leuci* erant, circa Moſellam colentes, aut inter Moſellam & Moſam. Cæſar lib. I cap. XL *Hæc ſibi curæ eſſe: frumentum Sequanos, Leucos, Lingones ſubminiſtrare.* Strabo lib. IV pag. 134 ὑπὲρ τῶν Μεδιοματρικῶν Λεῦκοι καὶ τῶν Λιγγόνων τι μέρος, *ſupra Mediomatricos ſunt Leuci & pars Lingonum.* Plinius lib. IV cap. XVII *Leuci liberi.* Laudantur a iaculandi peritia. Lucanus lib. I verſ. 424

Optimus excuſſo Leucus Rhemusque lacerto.

Tacitus lib. I Hiſt. cap. LXIV *Nuntium de cæde Galbæ, & imperio Othonis, Fabius Valens in ciuitate Leucorum accepit.* Vbi non vrbs intelligenda, Leucorum caput, ſed ager cum inhabitante populo.

LIX.

Oppida autem Ptolemæus Leucis duo tribuit. Τοῦλλον, *Tullum* & Νάσιον, *Naſium.* Prioris nomen quia ſeruatur epiſcopali ad Moſellam ciuitati, vulgo *Toul* dictæ, quæ in Notitia prouinciarum, in Belgica prima eſt *Ciuitas Leucorum Tullo;* de ſitu nulla eſt dubitatio. Confirmat Itinerarium Antonini, quod habet *Iter ab Antematunno Tullum Leucorum vsque.* In ipſis autem vrbium vocabulis, tam hoc itinere, quam alio, a Durocortoro Diuodurum, ſimpliciter *Tullum* vocatur, vt tamen milliariorum numerus, in Leucos id oppidum incidere probet, vt rationes oſtendent, in altero Ptolemæi oppido vel caſtro proferendæ.

LX.

Illud eſt *Naſium,* quod ob nominis ſimilitudinem multi adhuc crediderunt Nanceium ſiue Nancy eſſe, ſplendidam vrbem Lotharingiæ. Quod ſecus eſſe, iter a Durocortoro Diuodurum, id eſt a Rhemis Mettim, oſtendit, cuius hæ rationes ſunt:

Durocortorum	— — —
Fanum Mineruæ	M. P. XIIII
Ariolam	M. P. XVI
Caturigas	M. P. IX

Digitized by Google

Naſium	M. P. IX
Tullum	M. P. XVI
Scarponam	M. P. X
Diuodurum	M. P. XII.

Heic proficiſcentibus a Rhemis citerius eſt *Naſium*, quam Tullum, XVI millibus paſſibus: at Nanceium Lotharingiæ eſt vltra Tullum fere totidem millibus: vt alius omnino locus Naſio quærendus ſit, qui Valeſio videtur Grand Nanci, quaſi Nancium maius, vicus, qui non longe a fluuiolo Orna, & a Commerciaco & flumine Moſa quatuor circiter leucis abeſt. Fredegarius quoque eodem loco & ordine ponit, & *Caſtrum Naſium* adpellat: cuius verba etiam Valeſius in *Tullo* recitauit.

SECTIO VI

MEDIOMATRICI.

LXI.

Cæſar & Strabo *Mediomatricos* ad Rhenum vſque perducunt, de quo ſitu recte dubitat Hadrianus Valeſius in *Rhenus*, quum ad Moſellam potius reducendi videantur. Cæſaris verba ſunt lib. IV cap. X de Rheno: *longo ſpatio per fines Nantuatium, Heluetiorum, Sequanorum, Mediomatricorum, Triboccorum, Treuerorum citatus fertur.* Strabo Cæſarem ſequutus, vt ſolet, lib. IV pag. 133 μετὰ τὰς Ἐλουηττίους Σηκουανοὶ, καὶ Μεδιοματρικοὶ κατοικοῦσι τὸν Ῥῆνον, *poſt Heluetios Sequani & Mediomatrici habitant ad Rhenum.* Sicut autem ſupra de Sequanis non ſine cauſſa dubitauimus, ita nunc magis de Mediomatricis, quum nimis diſtet a Rheno Moſella eo tractu, vbi Diuodurum eſt, caput Mediomatricorum: niſi velis dicere, quod Straboni videtur in animo fuiſſe, Triboccos, Germanicam gentem, occupaſſe partem Mediomatricorum: Cæſarem autem & Strabonem reſpexiſſe tempora ante horum inuaſionem. Addit enim modo dictis Strabo: ἐν οἷς ἵδρυται Γερμανικὸν ἔθνος περαιωθὲν ἐκ τῆς οἰκείας, Τριβόκχοι, *in quibus* [Mediomatricis] *locata eſt Germanica gens, ex ſua ſede huc translata, Tribocci.* Sed hi ad ſuperiorem Rhenum fuere: Nemetes & Vangiones magis oppoſiti Mediomatricis, qui Rhenanum illum in Belgica tractum ætate Plinii tenuerunt: incertum, an etiam temporibus Cæſaris, quos ille cum Transrhenanis lib. I cap. LI videtur numerare. Quod ſi poſt Cæſaris tempora in Ciſrhenana ſedem occupauerunt, conſtant & Cæſari & Straboni de Mediomatricis ſuæ rationes: etiam ſupra de Sequanis.

LXII.

Quod ad nomen attinet fere omnes ſecunda forma inflectunt, *Mediomatrici, Mediomatricorum*, Cæſar videlicet, Strabo, Plinius, Ammianus, auctor Tabulæ Peutingerianæ: ſolius Ptolemæi eſt alius caſus Μεδιομάτρικες, *Mediomatrices.* Plinius neque liberos neque fœderatos dixit: at fuiſſe illo tempore fœderatos atque ſocios Romanorum, ex Taciti lib. IV Hiſtoria-

riarum cap. LXX liquet. *Legiones*, inquit, *in Mediomatricos, ſociam ciuitatem, abſceſſere.*

LXIII.

Ptolemæus vnum his oppidum Διουόδουρον, *Diuodurum* tribuit. Hoc autem fuiſſe Mediomatricorum, conſentit Tacitus lib. I Hiſt. cap. LXIII. *Diuoduri*, inquit, (*Mediomatricorum id oppidum eſt*) *quamquam omni comitate exceptos, ſubitus pauor exterruit.* Et Peutingeriana Tabula, *Diuoduri Mediomatricorum.* Eadem Tabula & Itinerarium Antonini docent, Diuodurum ad Moſellam eſſe, in loco vbi Metti, vel Metis eſt, vulgo Metz. Dubitat de eo Chriſtophorus Brovverus ad Venantii Fortunati lib. III carm. XII pag. 90: confirmat autem Notitia prouinciarum & ciuitatum Galliæ, cuius in prima Belgica eſt, *Ciuitas Mediomatricorum Mettis*: in alia, *Ciuitas Mediomatricorum, id eſt Mettis.* Medio æuo, vt ſolemne pluribus ciuitatibus fuit, nomen gentis huic vrbi tributum eſt, id eſt, dicta *Mediomatrici.* Ammianus lib. XV cap. XXVII *Belgica prima Mediomatricos prætendit & Treuiros.* Et lib. XVII ineunte: *cum captiuis omnibus prædam Mediomatricos, ſeruandam ad reditum vſque ſuum, duci præcepit.* Poſtea *Meti*, *Metorum*, pluraliter, vel *Metti*, dici cœpit. In Notitia Imperii ſub diſpoſitione Magiſtri peditum Præſentalis, in Legionibus pſeudocomitenſibus: *Prima Flauia Metis*, id eſt quæ Metis præſidet. Et ſingulari forma *Mettis.* Fortunatus Venantius lib. III carm. XII ad Villicum, epiſcopum Mettenſem, de ſitu huius vrbis:

Hinc dextra de parte fluit qui Salia fertur,
Flumine ſed fluctus pauperiore trahit.
Hinc vbi perſpicuis Muſellam curſibus intrat,
Alterius vires implet & ipſe perit.
Hoc Mettis fundata loco, ſpecioſa, coruſcans
Piſcibus obſeſſum gaudet vtrumque latus.

Satis hoc amœnitatis, quam etiam ſupra in flumine Salia vel Sallia oſtendimus, eodem Fortunato præeunte. Nunc ex eodem carmine de vberiore loci voluptate, cum munitionibus, excerpendum ducimus. Pergit poeta,

Delicioſus ager ridet vernantibus aruis:
Hinc ſata culta vides, cernis & inde roſas.
Proſpicis vmbroſo veſtitos palmite colles,
Certatur varia fertilitate locus.
Vrbs munita nimis, quam cingit murus & amnis,
Pontificis merito ſtas valitura magis.

Valide munitam vrbem fuiſſe, ex eo etiam cognoſcimus, quod Iulianus, vt modo ex lib. XVII enotauimus, aduerſus Germanos trans Rhenum iturus, in eam cum captiuis prædam omnem ex prœlio ſeruandam abduci iuſſit.

LXIV.

Hæc princeps vrbs Mediomatricorum, quæ ſola digna viſa Ptolemæo eſt, quam in populo hoc & agro memoraret. Alia oppida minora huius gentis, quantum ex ſitu iudicare poſſumus, fuerunt, *Virodunum*, *Ibliodurum*,

Digitized by Google

Scarpona, Decem Pagi, Totonis villa. A Moſa incipimus, cui *Virodunum* impoſitum eſt, quod Antonini primo itinere a Durocortoro Diuodurum hac ſerie, pro ſitu notando, collocatur:

a Durocortoro	
Virodunum	M. P. XXXIX
Fines	M. P. VIIII
Ibliodurum	M. P. VI
Diuodurum	M. P. VIII

Ex quibus colligitur, non aliud eſſe, quam *Verdun*, ad Moſam ſitum oppidum epiſcopale. Gregorius Turonenſis lib. III cap. XXXIV vocat *vrbem Viridunenſem:* alii *Veredunum* ſcribunt. Fortunatus lib. III carm. XXVII ad Agericum, epiſcopum huius ciuitatis:

Vrbs Vereduna breui quamuis claudaris in orbe,
Pontificis meritis amplificata places.

LXV.

De oppido *Ibliodurum* non habemus quod dicamus, præter diſtantiam ex prædicto itinere. Nobilius caſtrum *Scarpona*, vel *Scarponna*, ex itinere ſupra in *Naſium* enumerato, inter Tullum & Diuodurum loco fere medio ſitum. Ammianus lib. XXVII cap. II *venit prope locum Scarponna.* Tabula Peutingeriana: *Tullio,* [lege *Tullo*] *Scarponna.* Videtur pluraliter Ammiano dici: in Itinerario autem eſt quartus caſus *Scarponam.* Caſtrum Paullus Diaconus de Mettenſibus epiſcopis libello dixit. Hodie vicus eſt *Charpeigne* ad Moſellam.

LXVI.

Duodecim circiter millia paſſuum a Mediomatricorum vrbe abeſt oppidum, quod *Decem Pagos* dixere, vulgo nunc *Dieuze* in Lotharingia. Antonini itinere de Pannoniis in Gallias per mediterranea, inter *Tabernas* & *Diuodurum* ponitur, vtrimque diſtans XX M. P. Eſt etiam in Peutingeriana Tabula hoc ordine:

ad Decem Pagos, Ponte Saraui, Tabernis, Argentorato.

Tandem etiam huc referunt *Theodonis Villam*, neſcio quam antiquam, quæ verius forſan ad medii æui Geographiam referretur. *Palatium Theodonis* annales vocant: contracto vocabulo *Totonis Villam* Paullus Diaconus de Geſtis Langobard. lib. I cap. V. *Ego,* inquit, *in Gallia Belgica, in loco, qui Totonis villa dicitur, conſtitutus.* Gallis eſt *Thionville:* noſtratibus, *Diedenhofen*, ſitum ad Moſellam, infra Mettim, oppidum.

SECTIO VII.

TRIBOCCI, NEMETES, ET VANGIONES.

LXVII.

Iam Rheni ripa decurremus, eas gentes perluſtraturi, quæ nomen vtrique prouinciæ, Germaniæ Superiori & Inferiori, dederunt. Ab Rauracis & Sequanis incipientes, primum *Tribocos, Nemetes, Vangiones* obuios habe-

habemus, quos ex Germania magna in citeriorem ripam Rheni tranſiiſſe, eamque ad poſſidendum occupauiſſe, omnino certum ex Plinio atque Strabone eſt: quo tempore acceſſerint, & quibus finibus poſſeſſiones nouas diſtribuerint, incertum. Plinius lib. I V cap. X V I I ait: *Rhenum accolentes, Germaniæ gentium in eadem prouincia* [Gallia Belgica] *Nemetes, Tribochi, Vangiones: hinc Vbii, Colonia Agrippinenſis, Guberni, Batani.* Strabo ex tribus tantum vnam gentem nominat lib. I V pag. 134, Tribocos, qui in Mediomatricis ſedem occupauerint. Quum enim dixiſſet Σηκυανοὶ καὶ Μεδιοματρικοὶ κατοικοῦσι τὸν Ῥῆνον, *Sequani & Mediomatrici habitant iuxta Rhenum;* continuo ſubdit, ἐν οἷς ἵδρυται Γερμανικὸν ἔθνος, περαιωθὲν ἐκ τῆς οἰκείας, Τριβόκχοι, *in quibus Germanica gens habitat, translata ex ſede ſua, Tribocci.* Vangiones, Nemetes nusquam memorat, vt dubitare poſſis, vtrum ſub Triboccis comprehendat, an forte illius ætate non traiecerint amnem, occupaturi partem Mediomatricorum.

LXVIII.

Hæc ergo grauior eſt illa de tranſitionis tempore inter eruditos diſceptatio, de qua ſupra in Sequanis & Mediomatricis dubitanter loquuti ſumus, in hunc locum, quo de ipſis populis acturi ſumus, quidquid controuerſiæ eſt, reſeruantes. Philippus Cluuerius lib. II Germ. Antiq. cap. X breui ante Cæſaris bellum, & Arioulti in Galliam aduentum, eas gentes in alteram ripam migraſſe iudicat. Hinc ob recentem memoriam priſtinorum finium Cæſarem & Strabonem Mediomatricos Sequanosque vsque ad Rhenum extendiſſe, quamquam illo tempore partem illorum agri peregrinæ gentes occupaſſent. Cui ſententiæ etiam Hadrianus Valeſius in *Nouiomago Nemetum* accedere videtur. *Ea triga,* inquit, *populorum* [Tribocorum, Vangionum, Nemetum] *paullo ante Cæſaris in Gallias aduentum in parte Belgicæ Rheno flumini proxima conſederat, ex Germania in Galliam vel translata, vt de Tribocis ait Strabo, vel ſponte profecta.* Contra idem Valeſius in *Mediomatricis* magno iudicio cenſet, ſi vere dixerint vterque, Cæſar & Strabo, Mediomatricos ad Rhenum vsque habitaſſe; conuenire vt credamus, Nemetes Vangionesque, Germaniæ gentes, Mediomatricorum fines paullo poſt occupauiſſe, atque in illorum locum ad Rhenum ſucceſſiſſe, priusquam C. Plinius Secundus Hiſtoriæ naturalis libros componeret, in quibus Mediomatricos inter populos Rhenum accolentes non recenſuit, vtique vero Nemetes, Tribocos & Vangiones. Vide lib. I V cap. X V I I de Belgica. Ergo cauſſam omnem eo deferri videmus, vt excutiatur, quis ſtatus ripæ Rheni, & qui habitatores tempore Cæſaris, in Gallia res gerentis, fuerint. Is vero perſpicue lib. I V cap. X ait, *Rhenum longo ſpatio per fines Nantuatium, Heluetiorum, Sequanorum, Mediomatricorum, Tribocorum, Treuirorum, citatum ferri.* Et lib. I cap. I dixit, *Celticam Galliam a Sequanis* [qui ante Auguſtum in illa parte cenſebantur,] *flumen Rhenum attingere,* quod verum poteſt eſſe, ſi vel anguſto ſpatio inter Rauracos Tribocosque Sequanorum fines ad Rhenum vsque protenſi fuerint. De Mediomatricis vero & Treueris idem adſeuerare difficilius eſt, quia Triboci, Nemetes, Vangiones continuas ſedes habuerunt,

runt, nullo interiecto ſpatio, quo Gallicæ gentes ad Rhenum pertinerent. Quæ ſi inter ſe concilianda ſunt, vtique cenſendum videtur media inter Cæſarem & Plinium tempeſtate Vangiones Nemeteſque in Ripenſem Galliam traieciſſe, expulſis qui oram illam tenebant Mediomatricis atque Treueris; Tribocos autem, quos non Strabo ſolus, verum etiam Plinius Germaniæ gentem vocat, paullo ante Cæſarem in ripam illam, quam poſtea tenuerunt, euaſiſſe.

LXIX.

At Lucanus lib. I inter Belgicas gentes, quæ ciuili bello caſtra Cæſaris ſequutæ fuerint, verſ. 431 etiam *Vangiones* cenſet. Quod ſi hiſtoricam fidem poeta, vt plerumque facit, ſequutus eſt, accedit aliquid Cluuerii ſententiæ, quod non contemnendum robur habet, qui etiam hoc vrget, poſt Cæſaris tempora, ante inclinationem imperii, non credibile eſſe, nouas gentes ex Germania in Galliam transmigraſſe, quas terror legionum Romanarum intra Rhenum continebat, bene ſecum agi credentes, ſi Romani nulla arma in finibus ſuis haberent. Auget dubitationem non mediocriter Ariouiſti acies, de qua Cæſar narrat lib. I cap. LI, *Germani ſuas copias caſtris eduxerunt, generatimque conſtituerunt paribuſque interuallis Harudes, Marcomanos, Tribocos, Vangiones, Nemetes, Seduſios, Sueuos.* Transrhenanis ſic immixti ſunt, de quibus diſputamus, vt nondum ſedem in Cisrhenana habuiſſe crediderim, ſi *Triboci* lib. IV cap. X (verba ſupra protulimus) non inter Cisrhenanos legerentur. Quod enim de Tribocis in acie Transrhenanorum ſtatuemus, idem verendum eſt, ne de Nemetibus etiam & Vangionibus nobis obiiciatur.

LXX.

Quæ quum ita ſint, tandem aliquando, in quam ſententiam propendeamus, aperiendum eſt. Qua vero modeſtia vſus eſt ſupra Valeſius, eadem & nobis vti liceat, vt nihil ſimpliciter, cum conditione omnia dicamus. Si ergo vera ſunt quæ Cæſar ſcripſit, Sequanos Mediomatricoſque & Treveros Rhenum accoluiſſe: ſi etiam Tribocorum mentio cum Cisrhenanis populis, quorum Rhenus fines pertranſeat, lib. IV cap. X recte facta fuit; ante Cæſaris & Ariouiſti bellum Germanos in his oris conſediſſe credibile eſt, ſed laxe primum habitaſſe, intermixtos Gallis, aut his non penitus expulſis, vt ius & nomen priſcarum gentium in ipſa ripa quodammodo conſeruaretur: quod euanuiſſe videtur, quum Germani aduenæ in dies inualeſcerent, opprimerentque inter quos habitabant Gallos, aut hi pertæſi inter truces colere, ad interiora refugiſſent.

LXXI.

Nunc de ordine aduenarum & finibus diſpiciendum eſt. Cæſar dicto lib. IV cap. X in accolentibus Rhenum videtur ordinem non negligere, dum Nantuates primum, deinde Heluetios, & poſt illos, Sequanos enumerat. Quum vero ad vlteriora pergit, Tribocos medios facit inter Mediomatricos & Treueros: quem imitatus Strabo libro IV pag. 134 Μετὰ τοὺς Μεδιοματρικοὺς καὶ Τριβόκχους παροικοῦσι τὸν Ῥῆνον Τρηούιροι, *Poſt Mediomatricos & Triboccos iuxta*

iuxta Rhenum colunt Treuiri. Plinius in Belgica Germanicas gentes, quæ Rhenum accolunt, ita locauit: *Nemetes, Tribochos, Vangiones: hinc Vbios;* vt videantur Tribochi ſiue Tribocci infra Nemetes; at ſupra Vangiones coluiſſe. Tacitus Germ. cap. XXVIII *Ipſam Rheni ripam haud dubie Germanorum populi colunt, Vangiones, Triboci, Nemetes*, eodem quo Plinius ordine, niſi quod ille ſecundo flumine, hic aduerſo, dum enarrat, progreditur. Verum omnes hi auctores magis numeri populorum, quam ſitus rationem habuerunt. Nam vt de Cæſare & Strabone prius dicamus, breue interuallum inter Mediomatricos eſt & Treueros, vt ſe non poſſint non contingere. Vbi ergo medios interſeremus gentem haud exiguam Trebocorum? Eadem ratio eſt Nemetum & Vangionum, quos Plinius & Tacitus Tribocis vtrimque adpoſuerunt, vt ne locus quidem inter eos ſit, qui tam numeroſam gentem capiat. Quare partim Ptolemæum, quamquam & heic turbatum, ſed vbi ſanus eſt, ſequuti; partim Notitiis prouinciarum non nihil inluminati; harum gentium poſitionem atque ordinem ita indagamus, vt, quia Notitiarum plures Nouiomago Nemetum ſiue Nemetibus, vt medio æuo vrbs gentis nomine vocata fuit, adſcribunt vocabulum *Spira;* & Vangionum ciuitati nomen *Warmatiæ* vel *Guarmatiæ*, vt infra videbimus, illæque vrbes atque gentes ſatis inter ſe propinquæ ſunt, vt interponi gens alia non poſſit; præterea Ptolemæi vrbs altera, quam Tribocis dat, *Breucomagus*, ſiue vt in Tabula Peutingeriana eſt, *Brocomacus*, ad ſuperiorem Rhenum prope Argentoratum ſita eſt; & altera, *Elcebus*, ſecundum Antonini iter a Mediolano Magontiacum, ſit ſupra Argentoratum; vtique ſupra Nemetes & Vangiones ad ſuperiorem Rhenum, infra Rauracos, habitaſſe Tribocos iudicemus. Nunc de ſingulis diſtinctius agemus..

TRIBOCCI ſiue TRIBOCI.

LXXII.

Iulius Cæſar primus eſt qui huius gentis nomen prodidit lib. I cap. LI, & lib. IV cap. X, in cuius libris *Triboci*, & *Triboces*, c ſimplici ſcribuntur. Strabo poſt illum Τριβόκχοι, corroborata ſyllaba, litteræ adiectione: Plinius Frobenii & Harduini, *Tribochi:* Tacitus Hiſt. IV cap. LXX, & Germ. cap. XXVIII *Triboci;* etiam marmor antiquum apud Sponium, poſt paullo proferendum: Ptolemæus littera duplicata Τριβόκκοι, *Tribocci:* quam ſcripturam vulgo imitantur, & id rationis habet, quod etiam Strabo litteram, & Plinius adſpirationem addiderunt, quæ argumento ſunt, c durius olim in hoc vocabulo pronunciatum fuiſſe. Quod Germanicæ originis eſſe in Gente Germanica, non dubitamus. An vero a *tribus fagis*, quæ veteri dialecto fuerint *try boken*, vt Cluuerius ſuſpicatur, monitus vico Alſatatici nomine *zu dreien buchen;* in medio relinquimus, quum nec adfirmare certo, neque fortiter refutare poſſimus.

LXXIII.

Oppida Ptolemæus, vt diximus, duo Triboccis ſuis tribuit, Βρευκόμαγον, & Ἕλκηβον, *Breucomagum*, & *Helcebum.* In Tabula Theodoſiana prius *Brocomacum*, quod *Brocomagus* eſt, adpellatur, & VII millibus paſſuum infra

Argentoratum ponitur. Ex qua diſtantia cognoſcitur eſſe, quod hodie *Brumt* & *Brumat* contracte, forte ex Brückmag, ita dicitur. Apud Ammianum Marcellinum lib. XVI cap. III perperam ſcriptum bis erat *Brotomagus* Lindenbrogii editione & ſuperioribus aliquot, quum Ptolemæi ac Tabulæ auctoritate c pro T conſtituendum ſit. Ipſe vero etiam Argentorato proximum locat. *Audiens*, inquit, [cæſar Iulianus] *Argentoratum, Brocomagum, Tabernas, Saliſonem, Nematas & Vangionas, & Magontiacum ciuitates barbaros poſſidentes, territoria eorum habitare, primam omnium Brocomagum occupauit.* Sic etiam verum oppidi nomen Henricus Valeſius reſtituit.

LXXIV.

Alterum Ptolemæi oppidum Ἔλκηβος, *Helcebus*, ſupra Argentoratum in prædicto Antonini itinere eſt, ſiue inter Argentouariam & Argentoratum, ab illa VI millibus paſſuum diſtans; ab hoc XII millibus. In Tabula Theodoſiana (vt Peutingeriana ab eruditis vocatur) pari interuallo ab Argentorato, Argentouariam verſus, diſtat *Helellum*, quod Cluuerius contendit eſſe vicum *Ell*, ad amnem *Illum* ſitum, in via ab Argentorato Argentuariam. Aliis Helellum Tabulæ idem & Ptolemæi *Helcebus* eſt, corrupta ſyllaba media ſeu λ in κ prauato & tranſpoſito, quod ſitus vtriusque, & diſtantia XII M. paſſuum vtrobique æqualis, videtur confirmare. Sed ſuperiore eiusdem itinere, quod a Mediolano per Alpes Graias inſtitutum eſt, ab Elcebo Argentoratum XXX millia paſſuum numerantur, vt alterius numerum corruptum eſſe oporteat. Sed nec certum, an hic numerus ſatis ſaluus ſit, qui iuſto maior apparet. Beato Rhenano enim & Ioſiæ Simlero *Helellum* Tabulæ & Itinerarii *Heluetum* (ſic enim ex MSS. quibusdam legunt) vnus locus eſt, & quidem, vt ipſi interpretantur, oppidum Alſatiæ quod *Sletſtadium* nunc vocatur, ſuperius ad Illum flumen ſitum. *Heluetum* autem in *Heluelum*, T in L facilius reſtituitur. Quod ſi ita eſt, *Elcebi* in aliis codicibus nomen videtur ex Ptolemæo, interpolatoris manu, intruſum eſſe.

LXXV.

Sed ſiue *Helcebus* vel *Elcebus*, ſiue *Heluetus* vel *Heluelus*, ſiue etiam *Helellum* legatur, certum tamen ex Tabula eſt & Itinerario, ſupra Argentoratum fuiſſe, ſicut Brocomagus infra illam vrbem fuit: certum etiam ex Ptolemæo, vtrumque oppidum *Helcebum* & *Brocomagum* in Tribocorum agro poſitum fuiſſe, vt adeo mirari ſatis non poſſimus, quid Ptolemæo in mentem venerit, vt *Argentoratum*, quod inter vtrumque Tribocorum oppidum loco medio ſitum eſt, non Triboccis, ſed Vangionibus adſcripſerit, qui a Tribocis longius, Nemetibus interiectis, dirimuntur. Nec eſt quod in Vangionum gente Argentoratenſem vrbem quæras, quum ſatis fidi duces, auctores Tabulæ Peutingerianæ & Itinerarii Antoniniani, inter Tribocorum Ptolemæi ciuitates conſtituant. Ammianus quoque, cui *Argentoratus* eſt, feminea forma, eaque *barbaricis cladibus nota*, lib. XV cap. XXVII, luculente illum locum ſignificat, vbi Germani ab Iuliano fuſi erant, quod in Tribocis potius, quam Vangionibus, factum fuit. Idem lib. XVI cap. III Rhenanas vrbes Germaniæ Primæ enumerans, ab *Argentorato* incipit, in *Magontiaco* definit,

finit, interponens *Brocomagum, Tabernas, Saliſonem, Nemetas,* & *Vangionas;* cuius verba paullo ante recitauimus. Primus quidem, qui *Argentorati* mentionem fecerit, Ptolemæus eſt, ſed non illius demum ætate natum credamus, verum quia ille nobiliores tantum vrbes ſolitus eſt nominare, haud dubie antiquius munimentum Romanorum fuit, & forte ex quinquaginta illis, quæ Druſus per Rheni ripam ædificauerat. Florus lib. IV cap. XII *Victor Druſus in tutelam prouinciarum præſidia atque cuſtodias vbique diſpoſuit per Moſam flumen, per Albim, per Viſurgim. Nam per Rheni quidem ripam quinquaginta amplius caſtella direxit.*

LXXVI.

Nomen *Argentoratum* haud dubie ex Germania eſt, ab Romanis, Germanicæ linguæ ignaris, in Latinam formam detortum, cuius vim in altero, quod ſucceſſit, ex parte reliquam, intelligimus. In Notitiis enim prouinciarum & ciuitatum Galliæ nunc *Ciuitas Argentoratenſium Strateburgo;* nunc *Ciuitas Argentoratenſium, id eſt Strazeburg;* modo *Argentora, id eſt Strateburgo;* modo *Ciuitas Argentina, id eſt Strazburgis,* nuncupatur, quo oppidum in via regia & militari, quæ Germanis *ſtraſſe,* & veteri dialecto *ſtrate* eſt, (quod Latinis etiam *ſtrata* apud Eutropium in Aureliano lib. IX cap. IX ſonat) nemo non videt ſignificari. An ergo, quod multi coniiciunt, *Argentoratum* eſt maligna & intuta ſtrata ob præſidiariorum excurſiones? an aliunde pars prior vocabuli repetenda? cuilibet integrum, quod de his iudicet, relinquimus.

LXXVII.

Græce Ptolemæus Αργεντόρατον ſcripſit: Zoſimus autem lib. III cap. III Αργέντορα, breuiori forma. Αγγειλάντων, inquit, *τῶν κατασκόπων, ὡς περὶ πόλιν Αργέντορα, τὴν πρὸς τῇ τοῦ Ρήνου κειμένην ὄχθῃ, πλῆθος ἄπειρον ἐπεραιώθη βαρβάρων, Quum nuntiaſſent exploratores, circa vrbem Argentora, in ripa Rheni ſitam, infinitam barbarorum multitudinem traieciſſe:* quæ haud dubie Ammiani illa *Argentoratus* eſt, *barbarorum*, qui iam traiecerant, *nota cladibus*, vt paullo ante referebamus: quia vterque de Iuliano agit, qui ibidem barbaros ad internecionem ingenti victoria deleuit. An vero illa Zoſimi truncato nomine Αργέντορα, *Argentora*, ſint eadem quæ Αγέντορα Iuliani, Epiſtola ad Athenienſes p. 279, vt putat Petauius, quaſi ρ littera excidiſſet; non ſine cauſſa addubitamus. Non enim πόλιν, *vrbem*, vt Zoſimus, vocat, ſed tantummodo τεῖχος, *murum, caſtellum;* nec ſitum in Rheni ripa dicit, ſed πρὸς τοῖς ὑπωρείοις αὐτοῦ τοῦ Βαργέγου, *ad Voſegi* (ſic interpres corruptam vocem emendat) *radices.* Nec vero admodum longe ab Argentorato afuiſſe, hiſtoria illius pugnæ oſtendit, quæ *Argentoratenſis* a nobiliore loco nominatur, licet non proxime illum facta eſſet, ſicut Alexandri Gaugameleuſis ab Arbelis. ſi vera ſunt, quæ tradit Cluuerius lib. II Germ. Antiq. cap. XII p. 373, ob id tamen notatus ab Henr. Valeſio ad Ammiani lib. XVI p. 150 [ed. Pariſ. in fol.]

LXXVIII.

Eximiam & olim vrbem *Argentoratum* fuiſſe, ex Peutingeriana conſtat

Tabula, quæ inſignibus vrbis principis notauit: & ex Antonini Itinerario, in quo itinera ex variis locis, a Mediolano, a Lugduno Batauorum, a Treuiris, a Taurino ad Argentoratum directa (quod tantum vrbibus fama nobilitatis contigit) deſcribuntur. Ammianus quoque, vt ſupra vidimus, in præcipuis Germaniæ Primæ ciuitatibus numerauit, dicto lib. XV cap. XXVII.

LXXIX.

In Tribocis etiam erat *Lucus Auguſti*, non ignobilis locus, ex nullo quidem geographico libro, at vero ex vetuſta inſcriptione, quam Gruterus pag. 850 num. 10 exhibet; correctiorem Iacobus Sponius Miſcell. Erud. Antiquit. pag. 188

D. M
T. NIGRIO
SIMILI TRIBOCO
EX GERMANIA SVPERIORE
LVCO AVGVSTI NIGRIVS
MODESTVS FRATRI OPTIMO
ET PIISSIMO CINERARIVM
FECIT.

Duos geographi *Lucos Auguſti* memorant, vnum in Hiſpania, alterum in Gallia Narbonenſi: tertium in Germania Superiore, in Tribocis, addendum eſſe, hoc marmor docet, quod exſcriptum eſt. Tandem de *Tabernis* aliquid memorandum, quæ plures in hoc tractu fuerunt, vnæ vero Tribocorum, ad montana verſus, de quibus plura, quum reliquas recenſebimus, vt ex diſcrimine magis intelligantur.

LXXXX.

Quouſque in auſtrum Triboci habitarint, an ad Rauracorum fines; non plane, aut ſine temporum diſcretione, putamus iudicandum eſſe. Initio quum ex Germania Triboci in Galliam veniſſent, videntur Sequani inter hos & Rauracos antiquo iure aliquid poſſediſſe, quos ideo Cæſar atque Strabo ad Rhenum vsque extenderunt. An ſemper vero poſſederint, id eſt quod dubitemus, quia Germanicæ gentes in Rheni ripa ſuas ſedes ita dilatauerunt, vt nulla poſtea priorum gentium in tractu illo mentio fiat, & omnis ripa Germanis, tamquam propria concedat. Dubium ergo, quæ media erant, Tribocis an Sequanis adiudicemus, *Argentuariam* ſcilicet, ſiue *Argentouariam*, vt in Itinerariis eſt, quæ Ammiani *Argentaria*: & *Ruſianam* Ptolemæi. In dubia ergo cauſſa ſententiam diuidemus, & ſicut ſupra, quum de Sequanis ageremus, Argentuariam illis relictam voluimus; * ita *Ruſianam* Tribocis nunc vindicabimus. Ptolemæus quidem *Ruſianam* (Ῥουφιάνα Græce eſt) Nemetibus adſignat, ſed non maiori iure, quam Argentoratum Vangionibus. Nullum enim huius veſtigium in Nemetibus eſt: non obſcurum autem in Alſatia ſuperiore, in oppido *Rufach*, quod putares Ῥουφίακον,

* Ab hoc oppido diuerſum eſt *Caſtrum Argentarienſe*, quod *Montem Peſſulanum* putat Autor libri *de la decouverte entiere de la ville d'Antre.* Vid. Acta Erud. Lipſ. pag. 270. Ann. 1710.

κον. *Ruſiacum* & *Rufacum* olim ſcriptum fuiſſe, vnde noſtrorum temporum *Rufach*, oppidi non ignoti nomen factum.

LXXXI.

Antequam a Tribocis ad Nemetes progrediamur, de Taciti CARACATIBVS aliquid dicendum eſt, quos Cluuerius pro Nemetibus habet: Valeſius Tribocis admiſcet. Taciti de illis verba ex lib. IV Hiſt. cap. LXX ſunt: *Tutor Treuerorum copias, recenti Vangionum, Caracatium, Tribocorum delectu auctas, veterano pedite atque equite firmauit, corruptis ſpe, aut metu ſubactis legionariis. qui primo cohortem præmiſſam a Sextilio Felice interficiunt: mox vbi duces exercitusque Romani propinquabant, honeſto transfugio rediere; ſequutis Tribocis, Vangionibusque & Caracatibus.* Ita Tribocis & Vangionibus tamquam vicini & propinqui, adiunguntur. MSS *Cæracatium* & *Ceracatium* habent, quod Theodorus Ryckius, vir clariſſimus, probat, vero propius exiſtimans, *Cæræſos* Cæſaris intelligi, qui cum Eburonibus, Condruſis, & Pæmanis vno nomine Germani appellati, lib. II de Bello Gall. cap. IV memorantur. At quod ex ſociis cognoſcitur, iam nominatis, *Cæræſi* in inferiore prouincia fuerunt: Cæracates autem in ſuperiore cum Tribocis, qui ſummi in ea & ab auſtro vltimi, multis numeroſisque gentibus interiectis, coniunguntur. Cluuerius lib. II cap. XII ipſum vocabulum vt inauditum alias, atque ideo ſuſpectum ſollicitat. *Haud dubito,* inquit, *quin mendum ſit in duabus vocibus* CARACATIVM & CARACATIBVS: *pro quibus repono* NEMETVM & NEMETIBVS. Acre & violentum remedium, vocem tollere, aliam in locum ſufficere. Nec multo mollior medicina eſt, quam ὁ πάνυ Gronouius ex coniectura adferebat, ſuſpicatus *Tabernatium* & *Tabernatibus* legendum. At cetera *gentium* nomina ſunt: Triboci, Vangiones; cum quibus minus conuenit nomen vnius *oppidi* ſeu ciuitatis, Tabernatium. Hadrianus autem Valeſius in Notit. Gall. in *Argentoratum* ſub finem: *Quare quidam forte non credent Ptolemæo, Argentoratum vna cum Borbetomago Vangionibus adſcribi oportere: quum inter Borbetomagum Vangionum & Argentoratum Nemetes medii intercedant, nec veroſimile ſit, agrum Vangionum agro Nemetum ſic interruptum eſſe. Argentoratum itaque potius Caracatibus, quos Tacitus in lib.* IV *Hiſtoriarum Tribocis Vangionibusque vltimos adiungit, adſignandum videri.* Siue ex animi ſententia, ſiue aliorum mente ſic vir doctiſſimus ſcripſit; ſupra abunde oſtendimus, Argentoratum vrbem, quæ media ſitu inter duo oppida Tribocorum, Brocomagum & Helcebum, ſiue Heluelum eſt, non longiſſime diſiuncta, non poſſe alii populo, quam Triboco vindicari: quum inconueniens ſit, in tam anguſto ſpatio quod ſuperius & inferius, ſecundum ipſum Ptolemæum Tribocorum eſſe: quod interiacet medium, alius gentis, Vangionum, interpoſitu Nemetum a Tribocis diremtæ ac ſeiunctæ. Nihil ergo *Caracatibus* in illo tractu relinquitur, nec deſinit illorum nomen, nuſquam alibi memoratum, ſuſpectum nobis eſſe, ſaltem ita obſcurum, vt nihil quidquam de eo certi a quoquam putemus proferri poſſe.

NEMETES.

LXXXII.

Nemetum nomen primus Cæſar in Ariouiſti acie lib. I cap. LI oſtendit. Sedem *Nemetibus* in ripa Gallica, tamquam aduenis ex Germania, Plinius adſignat lib. IV cap. XVII, quod Tacitus Germ. cap. XXVIII confirmat. *Ipſam,* inquit, *Rheni ripam haud dubie Germanorum populi colunt, Vangiones, Triboci, Nemetes.* Idem Annali XII cap. XXVII caſu quarto *Nemetas* dixit, quaſi in primo *Nemetæ* ſint: (neque enim Græcus caſus in peregrino vocabulo locum habet) quam formam etiam Ammianus Marcellinus lib. XV cap. XXVII imitatus eſt, *Vangiones & Nemetæ*, Valeſii editione, (aliter enim heic Lindenbrogius) quamuis oppidorum ibidem vocabula ſunt, communia tamen, pro temporum illorum conſuetudine, cum ipſis gentibus: & lib. XVI cap. III vterque, Lindenbrogius & Valeſius, *Nemetas* caſu quarto. Ptolemæus Νέμητες, Nemêtes, porrecta media: & Zonaras in Nicephoro Botaniate p. 233 Νέμετζοι, *Nemetzi.* ait enim, ἔθνος οἱ Νέμετζοι Κελτικόν, *Gallica gens Nemetzi:* idcirco Valeſius exiſtimat, etiam Latine mediam ſyllabam in *Nemetes* attollendam eſſe. Sed primum dubitamus, an *Nemetzi* Zonaræ ſint ipſi veterum Nemetes, quum vetuſta nomina gentium eo vſque vix conſeruari potuerint. Deinde ſi producta media ſyllaba fuit, cur non vel ſemel aliquis veterum T duplicauit, vt ſolemne Romanis fuit. Nec Ptolemæi tanta fides eſt, vt tute in illo inniti poſſimus. Quod ergo poetæ in hoc vocabulo nos deſtituunt, nihil certi de quantitate mediæ ſyllabæ pronunciari poſſe cenſemus.

LXXXIII.

Ptolemæus Nemetibus primariam vrbem tribuit Νοιόμαγος, id eſt *Nouiomagum*, vt Latini adpellant. In Tabula Theodoſiana *Nouiomagus* eſt inter Tabernas & Borgetomagum, vel potius Borbetomagum, fere medio loco, ab illis XI, ab hac XII millibus paſſuum diſtans: quem poſteriorem numerum auxit auctor Itinerarii, quod Antonino tribuitur, & recte auxit, itineribus a Mediolano Magontiacum, & a Treueris Argentoratum. Ex quo ſitu non difficile intellectu eſt, eſſe illam vrbem, quæ *Spira* poſtmodum dicta eſt. In Notitia Imperii ſub Duce Mogontiacenſi *Præfectus militum Vindicum Nemetes,* vbi gentis nomen ipſi vrbi impoſitum eſt pro illius æui conſuetudine: quod etiam in Ammiani verbis videmus lib. XV cap. XXVII *Prima Germania, vbi præter alia municipia Magontiacus eſt, & Vangiones, & Nemetæ, & Argentoratus barbaricis cladibus nota.* Lindenbrogius ibi *Nemetes.* In Notitiis prouinciarum & ciuitatum Galliæ *Ciuitas Nemetum.* In quibusdam Notitiis recentius nomen, explicationis cauſſa, adiicitur, *Ciuitas Nemetum Spira.* aut ſic: *Ciuitas Nemetum, id eſt Spira.* Nam neque hoc nomen recentiſſimum eſt, ſed medio æuo vſurpatum. Anonymus Rauennas, geographus ſemibarbarus, lib. IV cap. XXVI, *Iuxta ſupraſcriptum Rhenum ſunt ciuitates, id eſt Gormetia, quæ confinalis eſt cum prænominata Maguntia, ciuitate Francorum, item ciuitate Altripe, Sphira, Porca, Argentaria, quæ modo Stratisburgo dicitur.* Non ergo dubitandum eſt, *Nouiomagum* in Nemetibus

Digitized by Google

Ptolemæi, & in Itinerariis eſſe *Spiram*, nobilem ad Rhenum vrbem, quum ipſa veterum Notitiarum interpretatio edoceat, & rationes itinerum etiam perſuadeant.

LXXXIV.

Cetera, quæ Nemetibus oppida debebantur, difficile eſt determinare, id eſt inter ipſos & Tribocos ab auſtro; & inter eosdem & Vangionas a ſeptemtrione limitem ponere. Diximus ſupra, in tam incerta re Cluuerii nos coniecturam ſequuturos eſſe, quem etiam iam ſequemur ita, vt ſi quos aliter ſentire videamus, illud quoque commemoremus. Ex illius autem diſtributione primum Nemetum oppidum poſt Tribocorum fines, *Concordia* eſt, quod Henricus Valeſius in Tribocis ſitum fuiſſe, ad Ammianum Notis cenſuit. In limite ergo vtriusque gentis fuit, vt incertum ſit, cui adſcribi verius conueniat, quod etiam noſtræ expoſitioni nihil derogat. *Concordia* autem illa munimentum Romanorum fuit. Ammianus lib. XVI cap. XXXIII, *Rex Chnodomarius reperta copia diſcedendi, lapſus per funerum ſtrues, cum ſatellitibus paucis celeritate rapida properabat ad caſtra, quæ prope Tribuncos & Concordiam, munimenta Romana, fixit intrepidus, vt adſcenſis nauigiis, dudum paratis ad caſus ancipites, in ſecretis ſeceſſibus euaderet.* Egit de Argentoratenſi prœlio & fuga ex illo Chnodomarii, quod ſitum, haud longe ab Argentorato, nobis indicat: qui diſtinctius in Antonini itinere a Tauruno per ripam, ita deſignatur:

Argentoratum	— — —
Brocomagum	M. P. XX
Concordiam	M. P. XVIII
Nouiomagum	M. P. XX.

Sita ergo *Concordia* fuit inter Brocomagum Tribocorum, & Nemetum caput *Nouiomagum*, quæ *Spira* poſtea dicta eſt; & quia cetera, quæ nominantur oppida, in ripa Rheni ſunt, hanc quoque in eadem fuiſſe neceſſe eſt. Quod ad nomen attinet, ob caſum nobis ignotum & incompertum ab Romanis rerum dominis fauſto hoc nomine donata fuit. Ioſias Simlerus interpretatur *Köchersberg*, quod impugnat Cluuerius lib. II cap. XII, quod id longius a Rheno reductum ſit, & ad quod tendenti a Brocomago Nouiomagum, recedendum potius ſit, quam promouendum in via. Nam vt ſupra diximus, Brocomagus Cluuerio eſt oppidum Brumt, ſitum ad Sorram fluuium qui apud *Druſenhemium* (de quo nullum monimentum, præter nomen in hoc vico ſupereſt, a Druſi ſtatiuis, vt videtur, nuncupato) in Rhenum effluit. Sed, ſi ex nomine minus claro, verum praue corrupto, coniecturas, quæ imbecillæ ſunt, deſerimus; & Brocomagum & Concordiam magis ad ripam Rheni referre forſan æquius erit, in qua Romani ſueuerant ſua munimenta collocare.

LXXXV.

Magis vexatum eſt, quod Ammianus prædicto loco cum Concordia coniungit Romanum munimentum *Tribuncos*, quod nomen gentis eſt Cluverio, *Triboccos* legenti: id quod vero nec cum Ammiano, neque cum ipſa lo-

loquendi ratione congruit. *Munimenta* enim, vt plura, dixit, non *munimentum* vnum: vt neceſſe ſit, non Concordiam ſolam, ſed alterum etiam, quod nominat, Romanum munimentum exſtitiſſe. Neque conueniens eſt caſtra deſignari per gentis nomen & oppidi pari ſeu eodem caſu, ſed ſi id animo Ammianus cogitaſſet, ſcribendum ipſi fortaſſis fuiſſet, *ad caſtra, quæ in Tribocis prope Concordiam fixit*, aut ſimili aliquo modo. Non dubitamus igitur oppidum vel caſtellum Romanum fuiſſe, cuius nomen ab Ammiano *Tribunci* vel *Triburci* ſcribitur: codices vero, Regius & Colbertinus, legunt *Tribunos*, quod nolim ſperni, quia etiam in prouinciæ Narbonenſis finibus inter Ruſcinonem & ſummum Pyrenæum eſt Antonini Itinerario locus *Ad Centuriones*, ſimili denominatione, de quo etiam Ioſias Simlerus *Tribonos* legit, ſimplici N, ſine conſonante alia, in medio retenta. Vbi vero ſitum illud munimentum fuerit, ſupra Concordiam, an infra illam, non habemus quod definiamus. Id vero certum ex Ammiano eſt, prope Concordiam fuiſſe, vt caſtra regis, quæ in ripa erant inter vtrumque locum media, ab vtroque denominari potuerint. Hæc de limite Nemetum & Tribocorum, vt alterutri genti, prout viſum cuilibet erit, adiudicari ſine errore poſſint, quia terminus ille ex coniectura ponendus eſt, deficiente antiquorum auctoritate.

LXXXVI.

Inde in ripa deſcendenti proximus locus eſt *Saletio*, memoratus in Antonini Itinerario & in Tabula Theodoſiana. Hæc tali ordine deſcendit in ripa:

Argentorate	
Brocomagus	VII
Saletione	XVIII
Tabernis	XI
Nouiomagi	XII;

illud, in itinere a Mediolano Mogontiacum per Penninas, mutilatum eſt, quia Argentoratum & Saletio proxime, VII millium interuallo, coniunguntur, quod falſum eſt, & ſine dubio exciderunt quædam loca, *Brocomagus* & *Concordia*. Exſtat etiam in Imperii Notitia, vbi ſub diſpoſitione Ducis Mogontiacenſis eſt *Præfectus militum Pacenſium Saletione:* cui proximus in eadem Notitia eſt *Præfectus militum Menapiorum Tabernis*, tamquam in vicinia poſitus. Ex quo præſidio apparet, non exiguum aut ignobilem fuiſſe locum. Id oppidum Saletio videtur ab Ammiano lib. XVI cap. III *Saliſo* nuncupari, de quo infra plura dicemus. Ductu nominis & Tabulæ itinerariæ inuenimus in oppido *Selz* ad exitum cognominis fluenti. Caue vero cum Antonini *Saliſſone*, oppido infra Bingium, quod Cluuerius facit, confundas, quia longe a Saletione remotum eſt.

LXXXVII.

Tabernæ, quæ in Tabula Peutingeriana & Notitia Imperii cum Saletione coniunguntur proxime, ſunt Tabernæ Rhenanæ, *Rhein-Zabern*, diſtinguendæ a *Tabernis Tribocorum*, vulgo nunc *Elſas-Zabern*, longius a Rheno

Digitized by Google

noLotharingiam verſus remotis. Sunt & tertiæ in hocRhenano tractu *Tabernæ*, Montanæ vulgo cognominatæ, *Berg-Zabern*, quas vero neſcio, an in quodam veteri litterarum monimento reperiantur. Reliquæ autem duæ ſunt illuſtres, alteræ Tribocorum, in itinere Antonini de Pannoniis in Galliam per mediterranea, hoc ordine:

Argentoratum	— — —
Tabernas	M. P. XIIII
Decem Pagos	M. P. XX
Diuodorum	M. P. XX:

Hæ ſunt etiam, quas Ammianus lib. XVI cap. XXI *Tres Tabernas* vocat, quas maleCluuerius ad Rhenum trahit: verius de Tribocis ſeu Alſaticis interpretatur Lindenbrogius & Henricus Valeſius: & ipſe Ammianus ita deſcribit, vt ad Ripenſes referri nequeant. *Conuerſus*, inquit, *hinc Iulianus ad reparandas Tres Tabernas, munimentum ita cognominatum, haud ita dudum obſtinatione ſubuerſum hoſtili, quo ædificato conſtabat, ad intima Galliarum vt conſueuerant adire, Germanos arceri.* Dum dicit oppoſitum munimentum fuiſſe, quo barbarorum excurſiones IN INTIMA prohiberentur, aperte ſignificat, non in ripa, ſed interiora verſus conditum fuiſſe, vt ab *intimis* inuadentes hoſtes arceret. Quod pluribus contra Cluuerium Dionyſius Petavius in Iuliani Epiſtolam ad S. P. Q. Athenienſem pag. 100 perſequutus eſt. Cur vero hæ Tabernæ *Tres* vocentur, fatetur Lindenbrogius non liquere: quod forſan ad imitationem *Trium Tabernarum*, loci in Italia ad Viam Appiam haud procul Roma ſiti, ita factum fuit.

LXXXVIII.

Alteræ Nemetum, ſiue Rhenenſes Tabernæ, in eiuſdem itinere a Mediolano per Penninas Mogontiacum ſic poſitæ:

Argentoratum	— — —
* *	*
Saletionem	M. P. VII
Tabernas	M. P. XIII
Nouiomagum	M. P. XI.

Et hæ ſunt, quas paullo ante, quum de Saletione ageremus, ex Tabula Theodoſiana, & Notitia Imperii memorauimus. Harum quoque mentionem fecit Ammianus lib. XVI cap. III, Rhenanas ciuitates hoc ordine enumerans: *Audiens, Argentoratum, Brocomagum, Tabernas, Saliſonem, Nemetas, & Vangionas, & Mogontiacum ciuitates barbaros habitare.* Rectius vero *Saliſonem*, ſeu *Saletionem* potius, ante Tabernas poſuiſſet. Nunc, vt diximus, hæ Tabernæ vocantur ab amnis propinquitate *Rhein-Zabern*, id eſt Rhenanæ ſiue Rhenenſes.

LXXXVIIII.

Poſt Tabernas, vt in Tabula & Itinerario vidimus, eſt ipſa *Nouiomagus*, caput Nemetum, quam ſupra expoſuimus. Interponendus videtur *Vicus Iulius*, cuius in Notitia Imperii fit mentio ſub Duce Mogontiacenſi, & inter

Tabernas ac Nemetes, hoc eſt Nouiomagum ponitur, tota diſpoſitione præſidiorum in Nemetum agro vſque ad Vangiones hoc ordine facta:

Præfectus militum	*Pacenſium*	*Saletione.*
Præfectus militum	*Menapiorum*	*Tabernis.*
Præfectus militum	*Anderecianorum*	*Vico Iulio.*
Præfectus militum	*Vindicum*	*Nemetes.*
Præfectus militum	*Martenſium*	*Alta Ripa.*
Præfectus militum	*ſecundæ Flauiæ*	*Vangiones.*

Quum ergo in ceteris ordo ſit recte obſeruatus; non dubitemus, quin etiam *Vicus Iulius* recte inter Tabernas & Nemetes ſiue Spiram collocatus ſit. In quo tractu medio loco eſt *Germersheim*, quod oppidum *Vicum Iulium* eſſe Cluuerius perſuadet, nec difficulter adducimur, vt in cauſſa probabili adſentiamur.

XC.

Vltimum oppidorum ditionis Nemetum eſt *Alta Ripa*, inter Nouiomagum ſiue Spiram & Vangionum Borbetomagum, paullo infra confluentem Nicri, poſita. Quod illa nomen ſuum ſeruat, *Altrip*, locus & ſitus facillime inuenitur. Præfectum militum & præſidium habuit, vt modo ex Notitia Imperii cognouimus. Ibidem data eſt lex I V Cod. Theodoſ. de Reparationibus adpellationum, quæ ita ſubnotata eſt: *Dat.* X I I I *kal. Iul. Altaripa, Valentiniano* N. P. *& Victore* COSS.

VANGIONES.

XCI.

Infra Nemetes in Rheni ripa *Vangiones* habitarunt, memorati lib. I. B. Gall. cap. L I, vbi in exercitu Arioviſti numerat *Tribocos, Vangiones, Nemetes, Seduſios*, quorum illi, ſi iam tum Rhenum transiecerant & ripam Galliæ colebant, regem Germanorum ſocietate & amicitia ſequuti videntur. Lucanus lib I verſ. 430

Et qui te laxis imitantur, Sarmata, braccis,
Vangiones:

Tacitus German. cap. X X V I I I *Rheni ripam haud dubie Germanorum populi colunt Vangiones, Triboci, Nemetes:* quibus clare origo illorum ſignificatur. De tranſitionis tempore ſupra diſputauimus. Ptolemæo ſunt Οὐαγγίονες, correpta penultima, vti Lucanus modo corripuerat. Habitarunt, Cluuerio cenſente, a Nemetibus vſque ad amnem Nauam. Poſt Nemetum caput Nouiomagum in Tabula Peutingeriana ſequitur in ripa amnis ſecundi *Borgetomagus*, Ptolemæi Βοϱϐητόμαγος, ad quam ſcripturam in Antonini optimis membranis, itinere a Mediolano Magontiacum, proxime accedit *Borbitomagus*, quæ corrupta in aliis in *Bormitomagus* eſt. Maior deprauatio videtur itinere a Treueris Argentoratum, vbi *Brotomagus* inter Magontiacum & Nouiomagum diſtantia media in editis conſpicitur. Poſteriori æuo, vt ſolemne erat, ipſa vrbs gentis nomine donata & *Vangiones* dicta eſt. Ammianus Marcellinus lib. X V cap. X X V I I *Dein Prima Germania, vbi præter alia municipia, Mogontiacus eſt, & Vangiones, & Nemetæ.* Lege I I I Cod. Theodoſ.

Digitized by Google

doſ. de Prædiis nauiculariorum a Valentiniano & Valente auguſtis data eſt *Vangionibus*. Notitia Imperii ſub Duce Mogontiacenſi, *Præfectus militum ſecundæ Flauiæ Vangiones*, id eſt apud Vangiones, ſiue Vangionibus. Et Hieronymus Epiſt. XI ad Ageruchiam viduam, ſub finem: Vangiones longa obſidione deleti. Eſſe autem noſtram *Wormatiam* ſiue *Worms*, cum ſitus oſtendit & itinerariorum rationes, tum prouinciarum & ciuitatum Notitiæ, quarum quibusdam ſimpliciter eſt *Ciuitas Vangionum:* in aliis autem *Ciuitas Vangionum Warmatia;* in aliis *Ciuitas Vangionum, id eſt Warmatia*, vel *Garmatia*, aut *Guarmatia:* & *Ciuitas Vangionum, id eſt Warmacia*, per c litteram pro T. Circa Caroli Magni ætatem annales *Wormacia* vel Wormatia referunt. Ad Teutonicum W exprimendum veteres Latini V adhibuerunt, quod elementum quia ſæpe cum B permutatur, inde factum vt plures *Borbetomagus, Borbitomagus*, quaſi *Vorbetomagus* ſcriberetur.

XCII.

Hanc inter Vangionum vrbem & Magontiacum in Tabula Theodoſiana eſt *Bonconica*, quæ in dicto Antonini itinere a Mediolano Magontiacum, dicitur *Bauconica*, vt videtur corrupte; medio prope interuallo ſita inter vtramque, quam diximus, vrbem. Rationes Itinerarii ſic habent:

Nouiomagum	—	—	—
Borbitomagum	M.	P.	XIIII
Bauconicam	M.	P,	XIII
Maguntiacum	M.	P.	XI.

Tabula habet VIIII millia ad *Mogontiacum:* XI ad *Borgetomagum*, vti per G pro aliorum B ſcriptum habet. Si bene perſpexeris, nihil in illo tractu eſt & in tali diſtantia, quam oppidum *Oppenheim*, quod non dubitat Cluuerius, eſſe ipſam veterum *Bonconicam*.

XCIII.

Principem vrbem Germaniæ Primæ, Mogontiacum, Cluuerius etiam ſub Vangionibus cenſet, quorum fines ad *Nauam* amnem deducit. Dubitare poſſis, quia non huic vrbi, ſed Borbetomago ſiue Wormatiæ, nomen gentis, quod primariæ tantum vrbi contingebat, media ætate fuit impoſitum, *Vangiones* ſcilicet, quod potius nobiliori Mogontiaco, ſi Vangionum gentis fuiſſet, reddi debuiſſet. Sed forte Cluuerium induxit, quod alia gens poſt Vangionas & Treueros in illo tractu ab antiquis non memoretur, ob quam cauſſam nos etiam, quum aliam gentem nominare non poſſimus, Cluuerii ordinem non ſuſtinemus immutare. Scribitur varie hoc nomen: apud Tacitum, qui forte antiquiſſimus eſt, qui ex reliquis ſcriptoribus nominauit, *Magontiacum*, Lib. IV Hiſtor. cap. XV *Batauorum cohortes, miſſæ in Germaniam, ac tum Magontiaci agentes:* & cap. XXXIII *aliis a Magontiaco vniuerſas copias aduenifſe credentibus:* & alibi ſæpe. In Antonini Itinerario *Maguntiacum* & *Magontiacum*, illud itinere a Mediolano ad hanc vrbem; hoc, a Treueris Argentoratum. Ceteri fere *Mogontiacum* ſcripſere, auctor Tabulæ Peutingerianæ ex Theodoſii æuo: Eutropius lib. VII cap. VIII; Notitia Imperii ſub Duce Mogontiacenſi: etiam interdum *Moguntia-*

Digitized by Google

cum, vt in Notitia prouinciarum & ciuitatum eſt. Ptolemæus Μοκοντίακον, κ in locum γ admiſſo, quod leue eſt: id vero caſtigatione dignum, quod in Germania Inferiore ſcripſit, quum caput Superioris fuerit. Ammianus caſu femineo format *Mogontiacus* lib. XV cap. XXVII, vt ſupra ſæpe vidimus. Poſtea truncatum fuit vocabulum, poetis præſertim, quorum metro *Mogontia* vel *Moguntia* viſa aptior. Fortunatus lib. IX carm. IX ad Sidonium epiſcopum Mogontiacenſem:

Reddita ne doleas felix Maguncia caſus,
Antiſtes rediit qui tibi ferret opem.

Güntherus Ligurino lib. I verſ. 384 a *Mogo*, id eſt Mœno flumine, haud procul vrbe in Rhenum effluente, nomen deducit,

Nomen ab infuſo recipit Moguntia Mogo.

Sed vocis hanc originem auctori ſuo relinquimus, quia flumen illud *Mogum* nuncupatum fuiſſe, inauditum eſt, cui *Mœnus* vel *Mœno* ab antiquis Romanorum temporibus ad noſtram memoriam nomen fuit, vt in Germania trademus. Quod ergo princeps vrbs Romanorum fuit in Germania Superiore; ibi plerumque ſedes præſidis; ibi vir ſpectabilis Dux militiæ per prouinciam; ibi præfectus militum & ſtatiua. Tacitus Hiſt. lib. IV cap. XXXIII *a Magontiaco vniuerſas copias aduenisse:* & cap. LXI de Ciuilis tumultu: *Cohortium, alarum, legionum hiberna ſubuerſa cremataque: iis tantum relictis, quæ Magontiaci ac Vindoniſſæ ſita ſunt.* Et Notitia Imperii ſub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Mogontiacenſis: *Præfectus militum Armigerorum Mogontiaco.*

XCIV.

Sub oſtium *Nauæ* amnis, qui nunc Naha vocatur, in citeriore ripa, ſiue Mogontiacum verſus, ſitum eſt antiquus vicus vel oppidum *Bingium.* Tacitus lib. IV Hiſtor. cap. LXX *Tutor, Treueris comitantibus, vitato Magontiaco Bingium conceſſit, fidens loco, quia pontem Nauæ fluminis abruperat.* Notitia Imperii ſub diſpoſitione v. SP. ducis Mogontiacenſis: *Præfectus militum Bingenſium Bingio.* Tabula Theodoſiana hoc ordine:

Voſauia VIIII. *Bingium* XII. *Mogontiaco* — —

Antonini itinere a Tauruno Pannoniæ per ripam in Gallias:

Nouiomagum	—	—	—
Bingium	M.	P.	XXV
Antunnacum	M.	P.	XXXII

Et alio itinere a Treueris Argentoratum:

Bandobricam	—	—	—
Saliſſonem	M.	P.	XXII
Bingium	M.	P.	XXIII
Magontiacum	M.	P.	XII

Itinere a Lugduno capite Germaniarum; corrupte *Vincum* ſcribitur, non tam propter *V*, quod cum *B* ſæpenumero commutatur, quam propter eliſum *I*, & *C* cum *G* confuſum. Eſſe autem ipſum Bingium, ex rationibus milliariorum apparet, quæ ſunt

Con-

Digitized by Google

Confluentes	—	—	—
Vincum	M.	P.	XXVI
Nouiomagum	M.	P.	XXXVII [Treueror.]
Treueros	M.	P.	XIII.

Ammianus nouo caſu *Bingio* ſiue *Vingio*, vt in quibusdam codicibus eſt, formauit lib. XVIII cap. II. *Ciuitates,* inquit, *occupatæ ſunt ſeptem: Caſtra Herculis, Quadriburgium, Triceſimæ, Noueſium, Bonna, Antunnacum, & Bingio.* Auſonius principio Moſellæ ſitum & munitiones ita deſcribit, vt ſæpe memorauimus:

Tranſieram celerem nebuloſo lumine Nauam,
Addita miratus veteri noua mœnia vico.

Tranſierat ponte, quem ſupra ex Tacito cognouimus: & dum tranſit, veteris vici vel oppidi noua mœnia miratur, quæ magna doctorum conſenſione munimenta Bingii erant, non quod vicus immunitus fuerit, ſed quia bellorum impetu euerſum oppidum, in vicum redactum fuerat: tum autem principum liberalitate inſtauratum.

XCV.

Cui genti *Bingium* adſcriptum fuerit, non vsque quaque eſt liquidum. Cluuerius, quamuis Mogontiacum Vangionibus adſignet, quorum limitem in Naua flumine ponit: tamen *Bingium,* cis Nauam ſitum, attribuere Treueris, quam Vangionibus, mauult, quia Tutor, qui Treuir fuit, quum ab Romanis defeciſſet, ſe Bingium, præterito Mogontiaco, recepit, abrupto ponte ſe tutum fore confiſus, in quo autem falſus fuit, vt ex Taciti IV Hiſt. cap. LXX notum eſt. Mihi vero id inde, quod Cluuerius putat, nondum videtur conſequi, quia in tumultu & bello quisque occupat, quod ſibi præſidio exiſtimat fore; legum atque limitum nullam rationem habet. Cuiuscumque ergo populi Magontiacum fuit, probabile maxime eſt, in Naua fluuio territorium eius finitum fuiſſe, citra quem quum Bingium fuerit, eiusdem ditionis fuiſſe, cuius erat Mogontiacum, plane eſt credibile.

SECTIO VIII.

TREVIRI ſeu TREVERI.

XCVI.

TREVIRI ſiue TREVERI, antiquus & potens populus, longe, late inter Moſam & Rhenum habitauerunt, a quibus Moſa Remos ſeparauit ex occaſu ſolis: a meridie communes cum Mediomatricis fines habuere. Cæſaris æuo orientalis limes Rhenus erat: poſt, traductis Vbiis in citeriorem ripam, in tantum anguſtior, quantum illi Auguſti liberalitate ex Gallico ſolo acceperunt. Scribunt *Treuiri,* vocali tertia, Cæſar variis locis ac pæne innumeris: & Cicero lib. VII epiſt. XIII ad Trebatium, *Sed vt ego quoque te aliquid admoneam de noſtris cautionibus; Treuiros vites cenſeo: audio capitales eſſe.* Peribit iocus Ciceronis, ſi *Treueros* ſubſtituas, quia ad III viros Romanorum

norum capitales adludit. Hos Ptolemæus imitatur, Τρήβιροι ſcribens: quæ ratio etiam in nummo Veſpaſiani, ſi recte transſcriptus a Golzio eſt, obſervata fuit, COL. AVG. PAT. TREVIROR. id eſt, *Colonia Auguſta Paterna Trevirorum.* Ceteri plerique vocali ſecunda *Treueri* ſcribunt, atque ita in multis marmoribus legitur, quaſi conſuetudine Romani & commerciis experti eſſent poſtea, non a *vir*, ſed ex Germanica origine id vocabuli eſſe; ciusque ideo mutaſſent pronuntiationem. Pomponius Mela lib. III cap. II *Belgarum clariſſimi ſunt Treueri.* * Plinius lib. IV cap. XVII *Treueri, liberi antea,* id eſt ante Ciuilis tumultum, ob quem libertatem ademit Veſpaſianus, ſub quo Plinius ſcripſit. Tacitus innumeris locis, præſertim lib. IV Hiſtoriarum eorum mentionem fecit, & ſemper *Treueros* ſcripſit, verbi gratia, lib. IV cap. LXX ſæpe, *Tutor, Treueris comitantibus, Bingium conceſſit:* & iterum, *Ea clade perculſi Treueri:* item, *Legiones a Nouęſio Bonnaque in Treueros traductæ.* Semel, at ſingulariter ac ſine numero, *Treuir* dixit. Lib. III Hiſtor. cap. XXXV *In Galliam Iulium Calenum tribunum; in Germaniam Alpinum Montanum præfectum cohortis, quod hic Treuir, Calenus Aeduus, vterque Vitelliani fuerant, oſtentui miſere.* Qua forma etiam Lucanus vſus eſt lib. I v. 441

Tu quoque lætatus conuerti prœlia Treuir.

Maxime vero notabiles ſunt lapidum inſcriptiones. Gruterus pag. III num. 9 COL. AVG. TREVER. Et pag. 225 num. 4 S. C. AV. TREVE. Et pag. 482 num. 5 CIVITAS TREVERORVM OPTIMO PRAESIDI. Germanicam originem præ ſe Treueri ferebant. Tacitus de German. cap. XXVIII *Treueri & Neruii circa adfectationem Germanicæ originis vltro ambitioſi ſunt, tamquam per hanc gloriam a ſimilitudine & inertia Gallorum ſeparentur.* Vnde minus eſt, quod de Germanico illorum nomine dubitemus.

XCVII.

De finibus ſupra dictum: de Rhenano latere, quod primum imminutum fuit, adiicere non nulla, pretium erit. Iulii Cæſaris temporibus ad Rhenum habitaſſe, ex illius commentariis manifeſtum eſt. Lib. IV cap. X de Rheno dixit, *per fines Heluetiorum, Sequanorum, Mediomatricorum, Tribocorum, Treuirorum citatus fertur.* Et commentario V cap. III *Hæc ciuitas* [Treuirorum] *longe plurimum totius Galliæ equitatu valet, magnasque habet copias peditum, Rhenumque, vt ſupra demonſtrauimus, tangit.* Et lib. VI cap. XXVIII *per Arduennam ſiluam, quæ eſt totius Galliæ maxima, atque ab ripis Rheni, finibusque Treuirorum, ad Neruios pertinet.* Eiusdem commentarii VI cap. VIII *Firmo in Treuiris præſidio ad pontem relicto, ne quis ab iis ſubito motus oriretur; reliquas copias equitatumque transducit.* Quum vero Vbiorum genti, qui Cæſaris tempore Transrhenani erant, Auguſtus Cæſar conceſſerit, vt Rhenum transgrederentur, ripamque Gallicam cuſtodirent, & veteres hoſtes ſuos Cattos, a quibus pulſi fuerant, a tranſitu arcerent; in controuerſiam venit, vtrum Treueris aliquid ad Rhenum, & quantum relictum fuerit. Plinius quidem, quum lib. IV cap. XVII gentes Rhenum accolentes deſcribit,

poſt

* Vt accentus appareat, annotandi ſunt loci Dionis Caſſii lib. XL. pag. 140. Τρηουήροις. Sed pag. 150. edit. Plantin. Τρηουήρων χώρα, & pag. 151. Τρηουήροις βοηθῆσαι. Strabo autem pag. 296. edit. Almelou. Τῶν δὲ Τρηουήρων καὶ Νερβίων &c.

Digitized by Google

poſt *Vangiones*, ſtatim *Vbios* nominat: hinc *Gubernos*, *Batauos*, vt ſupra productis verbis demonſtrauimus. Nihilominus eiusdem Plinii auctoritate ſuperiorem partem ripæ, quam poſſederant, relictam eſſe Treueris cenſemus; inferiorem ceſſiſſe Vbiis. Suetonius Caligulæ Vita cap. VIII ita de natali eius ſolo refert: *Vbi natus ſit, incertum diuerſitas tradentium facit. Cn. Lentulus Getulicus Tiburi genitum ſcribit: Plinius Secundus, in Treueris, vico Ambitarino, ſupra Confluentes: addit etiam pro argumento, aras ibi oſtendi inſcriptas* OB AGRIPPINAE PVERPERIVM. Ex quibus intelligimus, quia vicus ille *ſupra confluentes* celebres Rheni & Moſellæ fuit, ad Rhenum exſtitiſſe: & quod idem *in Treueris* fuit, Treueros extremis Auguſti temporibus in Rheni ripa adhuc partem poſſediſſe, quum multis ante annis traductio Vbiorum, & vel in ipſo triumuiratu, vt Cluuerius ex Dionis lib. XLVIII putat colligi poſſe, præceſſiſſet. Quanta vero fuerit illa portio Treuericæ in ripa poſſeſſionis, non puto demonſtrari certo poſſe: nec vero improbabile videtur, quod ſentit Cluuerius, duobus confluentibus cum Rheno, Naua & Abrinca, definitam fuiſſe. Certe aliam ignoramus gentem, cui, quæ vtrumque amnem interiacent, attribuamus: nec intereſt geographiæ, cuius gentis ille tractus fuerit, noſſe curatius determinatum; quum ſufficiat non neſcire, cuius Romanæ prouinciæ fuerit, & quam diſtantiam inter ſe loca habuerint.

XCVIII.

Inter Rhenum ergo & Moſam, circa Moſellam maxime, gens Treuerica habitauit. Oppidum gentis primarium ad Moſellam illud, quod hodieque clarum eſt, etiam antiquitus fuit, & ante Cæſarem ac Auguſtum, id quod principatus dignitas oſtendit, quia ſtatim, vbi primum memoratur, fuit amplum & potens. Quod nomen eius fuerit, antequam coloniam acciperet, nusquam eſt proditum: neque quo anno deducta colonia fuerit; niſi quod Auguſti auſpiciis deductam, nomen oſtendit. Tacitus ſimpliciter *coloniam Treuerorum* vocat lib. IV Hiſt. cap. LXII & LXXII. Primus, qui nouo *Auguſtæ* nomine adpellauerit ex ſcriptoribus, quos habemus, Pomponius Mela eſt lib. III cap. II de Gallia. *Vrbes*, inquit, *opulentiſſimæ, in Treueris Auguſta; in Aeduis Auguſtodunum; in Auſcis Climberrum.* Alter eſt Ptolemæus, a quo Ἀυγȣ́ςα Τρηβιρῶν, *Auguſta Treuirorum* vocatur. Addo lapidum inſcriptiones ſupra memoratas, quibus eſt COL. AVG. TREVER. item C. AV. TREVE ex Gruteri theſauro p. III & 225. Conſonat nummus Veſpaſianus, itidem *Auguſtæ* nomen præferens, quem ſupra quoque oſtendimus inſcriptum COL. AVG. PAT. TREVIROR. Poſtea, recepto vbique more, gentis ſuæ vocabulo vrbs *Treueri* vel *Treuiri* nominata. Ammianus Marcellinus lib. XV cap. XXVII *Belgica prima Mediomatricos prætendit, & Treuiros, domicilium principum clarum.* Diuiſo enim Romano imperio, qui Transalpinas partes tenebant Treueris plerumque ſedem fixerunt, Conſtantius, Conſtantinus, Conſtantinus filius, & Conſtans, & huius percuſſor Magnentius, & ſæpe Gratianus, & qui eum interfecit, Magnus Maximus. Ambroſius epiſtola LVI ad Valentinianum II auguſtum, de ſui ad Maximum legatione:

tione: *Quum perueniſſem Treuiros, poſtridie proceſſi ad palatium.* Poetæ circumſcribunt nomen, nunc *Treuericam vrbem*, nunc *vrbem Treuerûm* nuncupantes. Auſonius de Claris Vrbibus cap. IV

Treuericæque vrbis ſolium, quæ proxima Rheno,

qui vna ſitum & commoda vrbis his verbis deſcribit:

Lata per extentum procurrunt mœnia collem,
Largus tranquillo prælabitur amne Moſella,
Longinqua omnigenæ vectans commercia terræ.

Venantius Fortunatus de nauigatione ſua lib. X carm. XII

Perducor Treuerûm qua mœnia celſa pateſcunt,
Vrbs quoque nobilium nobilis, atque caput.

Tanta vero felicitas mox quadruplici clade proſtrata eſt. Saluianus Maſſilienſis lib. VI de Gubernat. Dei pag. 211 *Treuerorum vrbs excellentiſſima, quadruplici eſt euerſione proſtrata.* Et eodem libro pag. 227 *Expugnata eſt quater vrbs Gallorum Treuer opulentiſſima.*

XCIX.

Hæc de capite, vrbe Treuerorum Auguſta. Circumiecta oppida partim in ripa vtriuſque amnis, partim in mediterraneis fuerunt. Amne ſecundo XIII millibus, in dextra Moſellæ ripa, fuit oppidum *Nouiomagus*, ſiue *Nouiomagus* ſiue *Nouomagus* vel *Niuomagus*; tot modis enim ſcribitur. Itinere Antonini a Lugduno capite Germaniarum hæc ſeries propoſita eſt:

Antunnacum	—	—	—
Confluentes	M.	P.	IX
Vincum [Bingium]	M.	P.	XXVI
Nouiomagum	M.	P.	XXXVII [Valeſ. XXXIIII]
Treueros	M.	P.	XIII.

Eſſe autem hanc non Nouiomagum Nemetum, tam ex itineris directione, quam diſtantiis locorum liquet, quam a Bingio in Nemetum vrbem ſint ad XLVIII millia. In Tabula Theodoſiana, itinere ab Auguſta Treuerorum ad Bingium, etiam *Nouiomago* legitur, X millibus paſſuum ab Auguſta. Et eodem tractu poſita *Niuomagus* vel *Nouomagus* contracte, ab Auſonio, Moſellæ verſu 10

Et tandem primis Belgarum conſpicor oris
Niuomagum, diui caſtra incluta Conſtantini.

Conſtantinus enim Maximus heic bello, aduerſus Francos geſto, videtur caſtra habuiſſe. Quidam in mediterranea trahunt, quod Antonini itineri non repugnat; verum quia ad Moſellam eius loci vicus ſuperſtat, *Nümagen* dictus, & in Tabula Theodoſii *Nouiomagus* prope Moſellam locata conſpicitur; non dubitamus, eum vicum *Treuerorum Nouiomagum* eſſe, cui neque diſtantia Itinerarii Antoniniani aduerſatur.

C.

Eadem Tabulæ Theodoſianæ via duo oppida inter Nouiomagum Treuerorum, & Bingium ponuntur, *Belginum* & *Dumnus* hac ſerie atque diſtantia:

Aug.

Aug. Treuir or.	VIII [Cluv. XIII]
Nouiomago	X
Belginum	VIII
Dumno	XVII
Bingium	— — —

Prius oppidum incidit fere in locum, qui non diſſimili prorſus nomine nunc *Baldenau* vocatur, quaſi Beldinum forſan antiquum nomen fuerit: alterum, *Dumnus*, videtur Cluuerio vicus eſſe infra oppidum Kirchberg, qui *Denſen* vocatur. Dumno etiam nomen *Dumniſſo* fuit, apud Auſonium, eodem itinere a Bingio Nouiomagum, in Moſellæ deſcriptione, poſt initium:

Vnde iter ingrediens nemeroſa per auia ſolum,
Et nulla humani ſpectans veſtigia cultus,
Prætereo arentem ſitientibus vndique terris
Dumniſſum, riguaſque perenni fonte Tabernas.
Aruaque Sauromatum nuper metata colonis:
Et tandem primis Belgarum conſpicor oris
Niuomagum, diui caſtra incluta Conſtantini.

Dumniſſus ergo Auſonii eſt *Dumnus* Tabulæ. *Tabernas* autem *fonte perenni riguas* ſuſpicatur Cluuerius diuerſoria fuiſſe iuxta egregium fontem in illa via, mille quingentis circiter paſſibus ſupra arcem Baldenau, Dumniſſum verſus: ex quo riuulus limpidiſſima aqua profluens Moſellæ redditur paullo infra Nouiomagum.

CI.

Ab hac via declinauit alia Antonini, quæ itidem Treueris Bingium ferebat, indeque Argentoratum. Rationes eius ita habent:

Treueri	—	—	—
Baudobricam	M.	P.	XVIII
Saliſſonem	M.	P.	XXII
Bingium	M.	P.	XXIII
Magontiacum	M.	P.	XII.

Clariſſimo viro Hadriano Valeſio Notit. Gall. in *Saletione*, videtur *Baudobrica* Itinerarii eſſe eadem, quæ Peutingerianæ Tabulæ eſt *Bontobrice*, quod, ſi nomina intuemur perſimilia, valde probabile adparet: ſi numeros & rationes itinerum, nimis quantum diſſonat. *Bontobrice* enim VIII millibus paſſuum a Confluentibus abeſt: *Baudobriga* vero XVIII a Treueris, a quibus ad Bontobricam Tabulæ ſunt circiter XL millia paſſuum. nec adparet ratio, quare, qui Treueris proficiſcatur Bingium, tam longa ambage prope ad Confluentes accedat, vt VIII millibus tantum ab illis abſit. Quum vero *Baudobricæ* nomen etiam alio itinere, a Tauruno Pannoniæ per ripam occurrat, poſitum inter Bonnam & Antunnacum; non ſine cauſſa aliquis de Baudobrica altera, quæ inter Treueros & Bingium ſita ſit, dubitare cœperit, quia non credibile eſt, in illo tractu non ampliſſimo, qui inter Bonnam, Bingium & Treueros exiſtit, duas Baudobricas, oppida eiuſdem nominis fuiſſe.

Digitized by Google

iſſe. Aliud ergo quoduis nomen, quam *Baudobricam* inter Treueros & Saliſſonem malim legi, vt & Tabulæ Theodoſii ſuæ rationes, & Antonini Itinerario etiam ſuæ conſtent. Quare & *Saliſſonem* Itinerarii, & quodcumque ſub *Baudobricæ* nomine anteceſſit, in mediterraneis fuiſſe autumo: & quia Tabulæ ac Auſonii via in ſeptemtrionem declinabat; hanc Itinerarii viam in auſtrum plus receſsiſſe puto, quod neutram in alteram videmus incidiſſe. Caue vero, quod ſupra etiam monuimus, ne hunc Itinerarii *Saliſſonem*, cum Ammiani Marcellini *Saliſone*, qui *Saletio* eſt, confundas.

CII.

Reliquum eſt, vt ad Rhenum quæ ditionis Treuericæ, ſaltem inter Vbios & Vangiones fuerunt, conſideremus. A Bingio & Nauæ confluente ſecundum Peutingerianam Tabulam proxima per XII millia paſſuum eſt *Voſauia*, quæ omnium conſenſu eſt *Ober-Weſel*, iam tum Hrabani ætate *Waſalia* (in eius Martyrologio prid. kalend. Iulii) dicta, vt facilis coniectura ſit, in Tabula forte etiam *Voſalia* vel *Voſallia* legendum eſſe. Inde poſt XI millia eſt Tabulæ *Bontobrice*, quæ, & Notitiæ Imperii *Bodobriga*, eſt eadem, vt poſtea probabimus: cui quod nomine conſonat, ſed ex alieno loco reducenda, Antonini *Baudobrica;* non inepta Cluuerii coniectura eſt, in Tabula quoque *Bautobrice* legendum eſſe: vt cum *Bodobriga*, quæ in eodem loco eſt, vt mox probabimus, propius pleniuſque conueniat. Notitia Imperii ſub diſpoſitione Mogontiacenſis Ducis, præſidia Romanæ militiæ Rhenanis oppidis impoſita accurato ordine, & habita geographiæ ratione, ſic enarrat, vt poſt præfectos militum, Saletione, Tabernis, Vico Iulio, Nemetibus, Alta Ripa, Vangionibus, Mogontiaco, Bingio; *Præfectus* ſequitur *militum Balliſtariorum Bodobriga:* tum demum *Præfectus militum Defenſorum Confluentibus:* & tandem *Præfectus militum Acitenſium Antonaco.* Ex quo accuratiſsimo ordine intelligimus, *Bodobrigam* inter Bingium & Confluentes ſitam fuiſſe, quo tractu etiam *Bontobrice* in Tabula Peutingeriana eſt, cuius numeri nos in locum ducunt, qui nunc oppidum *Boppartum* habet, quod nomen a vocabulo *Bodobrigæ* non plane eſt alienum.

CIII.

Antequam ad Confluentes abeamus, diſpiciemus de *Ambitarino vico*, quem Plinius apud Suetonium Caligula cap. VIII, vt ſupra demonſtrauimus, *in Treueris ſupra Confluentes* poſuit. Quæ formula oſtendit, haud longe illum a Confluentibus abfuiſſe, & quidem ad Rheni ripam ſitum, vbi caſtra Romanorum haberi ſolita. Quum vero Caius, Germanici Cæſaris filius, auctore Plinio in hoc vico natus, feratur *in caſtris* natus eſſe, quod etiam verſus diuulgatus apud Suetonium confirmat,

In caſtris natus, patriis nutritus in armis;

vtique veroſimile eſt, vicum iuxta Rhenum fuiſſe, quod ipſa etiam verba *ſupra Confluentes*, non obſcure arguunt, & quia nihil additum, quod ad aliam reſtringat, de nobiliore Rheni ripa explicari poſtulant: vt adeo in Cluuerii ſententiam ire minus dubitemus, qui inter Bontobricam Tabulæ & Confluentes *Vicum Ambitarinum* medium, in loco fere, vbi nunc caſtrum *Capel-*

la

Digitized by Google

la eſt, perſuaſum ſibi habet. In MSS. *Ambitarinus* vicus vocatur: in vulgatis *Ambiatinus*; etiam in non nullis *Ambiatiuus*, quod Cluuerio placet propter Pipini diploma, de quo infra dicturi ſumus. De ſitu hoc dubitationem Chriſtophorus Browerus mouet, Annal. Treuerenſ. lib. 1 pag. 136, vicum noſtrum ab Rheno vltra Moſellam in pagum ſiue campum Meginenſem, qui nunc Meyenfeld dicatur, traducens, cuius indicium non ſpernendum, vt ait, in Pipini & Caroli M. donationum tabulis ſe inueniſſe arbitratur. Libro VII pag. 378 ex Pipini donatione refert S. Martini eccleſiam *in Ambitivo pago* Treuerenſibus contributam; & pag. 380 ex Caroli diplomate, S. Martini eccleſiam, Treuerenſi eccleſiæ donatam eſſe, in *pago Meginenſi*. Vnde pronum videtur colligere, Ambitiuum pagum ipſum Meginenſem eſſe; hunc autem ob ſoni nonnullam conuenientiam eum, qui nunc Meinfeld vel Meyenfeld adpelletur; vt S. Martini eccleſia ſit Monaſterium Meinfeldenſe, ſiue *Münſter in Meyenfeld*. Quod ſi eſt, ampliores fines illi pago oportet conſtituantur. Regino enim, Chronicorum auctor, ad annum IↃCCC LXXVI dicit, *Meginenſem campum non longe ab Andernaco caſtello* abeſſe. Andernacum autem infra Confluentes VIIII millibus paſſuum ſitum eſt; & vicus natalis C. Cæſaris *ſupra* eosdem, Plinio auctore: quæ, niſi multum ampliatis finibus, non facile inter ſe conciliantur. Cardo ergo totius cauſſæ in eo verti videtur, vt pagus Meginenſis per fines ſuos deſcribatur, & Pipini diploma bene inſpiciatur ad interpretandum: quod iis vtrumque relinquemus, quibus vtriusque perficiendi copia non negata, vt nobis, eſt. Interea Cluuerium in Tabula noſtra & expoſitione ſequuti ſumus.

CIV.

Iam ad *Confluentes* accedamus, qui a fluuiis aquam confundentibus nominantur: heic autem videtur vna oppidum ſignificari. Plinius apud Suetonium dicto loco: *Vico Ambiatino, ſupra Confluentes.* Quum enim Druſus quinquaginta amplius caſtella in Rheni ripa condidiſſe feratur; quis eum credet hunc omnium opportuniſſimum locum inter duos maximos amnes ſine caſtro, ſine munimentis exſtructis præteriiſſe? Ait Ammianus lib. XVI cap. III ibi *oppidum eſſe, vbi amnis Moſella confunditur Rheno:* quamquam aberrare in illius nomine videatur, vt poſtea demonſtraturi ſumus. Notitia Imperii ſub Duce Mogontiacenſi *Confluentes* quoque, vt oppidum præſidio munitum, deſcribit. *Præfectus*, dicitur ibi, *militum Defenſorum Confluentibus.* Tabula Theodoſii Peutingeriana, & Antonini Itinerarium itinere a Lugduno capite Germaniæ inter oppida *Confluentes* recenſent. Illa hoc modo:

Antunnacum	VIIII
Confluentes	VIII
Bontobrice	VIIII
Voſauia	IX
Bingium	XII
Mogontiacum	—

Itinerario autem Antonini hæc ſeries eſt:

Bonna	—	—	—
Antunnacum	M.	P.	XVII
Confluentes	M.	P.	IX
Bingium	M.	P.	XXVI

Hodie vrbs clariſſima, nomen priſcum corrupte ſeruans: *Coblens.* Ipſam amnium commixtionem Venantius Fortunatus lib. x carm. XII de Nauigio ſuo ſeu Muſellana nauigatione, ita deſcripſit:

Tum venio, qua ſe duo flumina conflua iungunt,
Hinc Rhenus ſpumans, inde Muſella ferax.

CV.

Infra Confluentes, Treuerorum vltimum vel oppidum vel caſtellum ad Rhenum fuit *Antunnacum,* cuius nomen iam & ſitum in Tabula & Itinerario vidimus, vt aliud non poſſit eſſe, quam quod poſtea *Andernacum* nuncupatum fuit. In Notitia Imperii vocatur *Antonacum,* eique militum Aciceníium præfectus impoſitus erat. Nec recens eſt nomen alterum, ſed ab Reginone etiam, vt paullo ante vidimus, vſurpatum; qui *caſtellum* perinde, ac ſub veteri nomine Fortunatus Venantius ante dicto de Nauigio ſuo, carmine dixit:

Antonnacenſis caſtelli promtus ad arces
Inde prope accedens ſarcina pergo ratis.

Arces laudat, quia aliquando Auſtraſiæ regibus ſedem præbuit. Pergit ibidem Venantius:

- - - - *Præſunt reges in ſedibus aulæ,*
Ac menſæ officio prandia feſta colunt.

Hodie oppidum non incelebre eſt, *Andernach;* nec dubitamus oppidum & ciuitatem olim fuiſſe. Ammianus enim Marcellinus lib. XVIII cap. II in civitatibus, id eſt claris vrbibus numerat. *Ciuitates*, inquit, *occupatæ ſunt ſeptem; Caſtra Herculis, Quadriburgim, Triceſimæ, Noueſium, Bonna, Antunnacum, & Bingio.*

CVI.

Vltra fluuiús *Abrinca* eſt ſiue *Obringa,* qui vt terminus & limes vtriusque Germaniæ eſt; ſic etiam ex Cluuerii opinione finis Treuerenſis ad Rhenum territorii fuit. Quæ ſi ita ſe ſe habent, oportet Treuerenſem agrum in diuerſis prouinciis fuiſſe. Ipſa enim colonia ſiue metropolis fuit in Belgica Prima: tractus illius Rhenanus in Germania Prima ſiue Superiore. Sed recentior eſt illa multiplicatio prouinciarum, nec forſan ante Diocletianum audita: nec vero ab eodem tempore ſciri diſtincte poteſt, cui populo aut prouinciæ adſcribi ille tractus debuerit, quia Notitia prouinciarum & ciuitatum Galliæ nullam illius rationem habet, quia tantum ciuitates epiſcopales enumerat, cuius dignitatis equidem nullæ in illo tractu fuerunt.

CVII.

Ad Moſellam reuertamur eiusque confluentem: indeque ad ipſius coloniæ

loniæ confinia. Ad vtrumque locum nos oppidum *Rigodulum* deducit, quod ſupra prætermiſimus, quia, quæ de ſitu eius controuerſia eſt, non poteſt explanari commode, niſi cetera illius Moſellani tractus, & partim etiam Rhenani, explicata fuerint. Alia poſitio eius oppidi apud Ammianum credita fuit: alia eſt apud Cornelium Tacitum. Ammianus lib. XVI cap. IV de vaſtatione Germaniæ, in Gallico ſolo prouinciæ, loquutus, *per quos tractus,* inquit, *nec ciuitas vlla viſitur, nec caſtellum: niſi quod apud confluentes, locum ita cognominatum, vbi amnis Moſella confunditur Rheno, Rigodulum oppidum eſt, & vna prope ipſam coloniam* [Aggrippinam] *turris.* Ita vulgo legebatur. Obſeruauit autem Fridericus Lindenbrogius, in MS. *Rigomagum* eſſe, quod etiam Valeſius editione ſua expreſſit. Quum vero Theodoſiana Tabula *Rigomagum* inter Antunnacum & Bonnam fere medio loco conſtituat, & recte ita conſtituat, quia nomen in *Rimagen* ibidem conſeruatur; ad confluentes non potuit ſitum eſſe, ſed vltra Obringam fluuium, in principio Germaniæ Inferioris. An ergo quod vulgo legitur, *Rigodulum,* ad confluentes hos amnes fuiſſe cenſeamus? ſuadere videtur Ammianus, nec Tacitus repugnare, qui lib. IV Hiſtor. cap. LXXI hæc de Rigodulo tradidit: *Cerialis, contracto quod erat militum Magontiaci, quantumuque ſecum transuexerat, tertiis caſtris Rigodulum venit. quem locum magna Treuerorum manu Valentinus inſederat, montibus & Moſella amne ſeptum.* Nihil videtur impedire, quo minus ad confluentes Rigodulum ſtatuamus, quia & ſic tertiis caſtris a Magontiaco abeſſet; verum, ſi, quæ ſequuntur eiuſdem libri cap. LXXII, conſideramus, fieri nequaquam poteſt, vt Taciti *Rigodulum* ad confluentes fuiſſe credamus, quia Cerialis, capto Rigodulo, dicitur *poſtero die coloniam Treuerorum ingreſſus,* a quo longius confluentes remoti ſunt per XIII milliaria Germanica, quam vt altero inde die coloniam ingredi potuiſſet. Quum ergo intra milliarii Teutonici ſpatium ab Agrippina ſit vicus *Rigol,* non dubitare licet, eſſe illum, quod Tacitus memorauit, Treuerorum *Rigodulum.* Quæ quum ita ſint, & neque Rigodulum illi Ammiani loco, neque Rigomagum etiam conueniat; Cluuerius vtroque reiecto, *exiguum* cenſet legendum eſſe, quaſi Marcellinus ſignificari velit, oppidum Confluentes clade illorum temporum tenue ac exiguum oppidum factum eſſe. Miror doctiſſimos fratres, Henricum & Hadrianum Valeſios, heic nihil adnotaſſe, quum eos nequaquam fugerit, quam acrem medicinam Cluuerius adhiberet: vt conſilium medendi defuiſſe illis pæne crediderim. Violenta, fateor, medela eſt Cluuerii, qua mitiorem vtique optamus, quam neſcio, an traiectione verbi EST, & adpoſitu copulæ ET, obtinere hoc modo poſſimus: *per quos tractus nec ciuitas vlla viſitur, nec caſtellum, niſi quod eſt apud Confluentes, locum ita cognominatum, vbi amnis Moſella confunditur Rheno: & Rigomagum oppidum, & vna prope ipſam coloniam turris.* Sic nihil violentum eſt, ſola vocula ET adiecta, quæ facile potuit excidere; & τῶ EST in citeriorem locum tranſpoſito. Caſtellum autem Confluentes potius eo tempore, quam oppidum fuiſſe, veriſimile videtur, & loci ſuadet opportunitas. Quibus admiſſis, & Marcellino ſua veritas conſtabit, & librorum MSS. conſeruabitur auctoritas.

Digitized by Google

CVIII.

Quæ alia minora circa metropolim Treuerorum reſtant, paucis verbis attingemus. Antoninus itinere a Durocortoro, quod in Remis eſt Campaniæ, in Treueros vſque, ponit *Vungum* vicum, qui Ligny eſt Cluuerio: deinde *Epoiſſum*, nunc Yvoix, noſtris Ipſchs in finibus Lützelburgicis: quæ videtur Notitiæ Imperii *Epuſus* eſſe pag. 147, vbi *Præfectus* commendatur *Lætorum Actorum Epuſo Belgicæ Primæ:* at vicus *Andethannalis* Cluuerio eſt Echternach: & a Treueris Agrippinam verſus *Beda vicus*, nunc Bidburg, vel Bietburg, x II millibus paſſuum in ſeptemtrionem diſtans, & totidem fere a Rheno, Moſam amnem verſus. Addit Peutingeriana Tabula inter Mediomatricos & Treueros *Caranuſcam*, pro qua Cluuerius *Saranuſcam* legit, & Saarburg interpretatur: & *Ricciacum*, quod ſecus ac in Tabula eſt, infra Saranuſcam transponit, vt loco *Riezingen* reſpondeat, qui inter Saarburg & Mettim ſitus eſt.

SECTIO IX.

VBII TRANSDVCTI.

CIX.

Transductos hos cognominamus Vbios, quod non tam in veteri ſede conſtitutos conſiderabimus, quam vt transducti ab Octauiano Cæſare ex dextra Rheni ripa in ſiniſtram fuerunt. Quum Iulius Cæſar in Galliis pro conſule eſſet, Transrhenani omnes *Vbii* fuerunt, ab Sueuis ſiue Cattis graviter adflicti, a quorum vt ſe iniuriis tuerentur, Cæſaris auxilium & amicitiam rogabundi impetrauerunt. Id quod ex Cæſaris commentariis nunc demonſtrandum eſt Lib. I V cap. III *Ad alteram partem ſuccedunt Vbii, quorum fuit ciuitas ampla atque florens, vt eſt captus Germanorum, & paullo, qui ſunt eiusdem generis, etiam ceteris humaniores, propterea quod Rhenum attingunt, multique ad eos mercatores ventitant, & ipſi propter propinquitatem Gallicis ſunt moribus adſuefacti.* Et cap. X V I eiusdem commentarii: *Vbii, qui vni ex Transrhenanis ad Cæſarem legatos miſerant, amicitiam fecerant, obſides dederant; magnopere orabant, vt ſibi auxilium ferret, quod grauiter ab Sueuis premerentur: vel ſi id facere occupationibus reipublicæ prohiberetur, exercitum modo Rhenum transportaret. id ſibi ad auxilium, ſpemque reliqui temporis, ſatis futurum.* Quorum precibus etiam hoc Cæſar dedit, vt ponte facto arma Romana Germanis in ipſorum ſolo oſtentaret.

CX.

Quum in fide erga Romanos Vbii manſiſſent, grauiusque a Germanis premerentur, etiam propter Romanum fœdus & amicitiam; vel ſponte transgreſſi ſunt Romanis permittentibus; vel non inuiti a duce Romanorum in alteram ripam, vt tutiorem ſedem, transducti fuerunt, quo anno, non ſatis clarum eſt hiſtoria tacente: nec vero dubitatur, recenti Auguſti imperio, aut ipſo triumuiratu migrationem illam factam fuiſſe. Tacitus de Mori-

Digitized by Google

Moribus German. cap. XXVIII *Vbii transgreſſi olim, & experimento fidei ſuper ipſam Rheni ripam collocati, vt arcerent, non vt cuſtodirentur.* Quum OLIM dicit, ad longinqua tempora reſpicit: quum TRANSGRESSOS, coactam traductionem excludit. Solus Strabo rem obſcuram poteſt illuſtrare, qui lib. IV pag. 134, quum de Treueris, Rhenum accolentibus egiſſet, addit, πέραν δὲ ᾤκουν Οὔβιοι κατὰ τοῦτον τὸν τόπον οὓς μετήγαγεν Ἀγρίππας ἑκόντας εἰς τὴν ἐντὸς τοῦ Ῥήνου, *Trans fluuium ad iſta loca habitabant Vbii, quos non inuitos Agrippa intra Rhenum transduxit.* Iam vero duas expeditiones Gallicas Agrippæ ſcimus, vtramque a Dione Caſſio deſcriptam, primam primo eius conſulatu factam, lib. XLVIII; alteram octauo decimo poſt priorem anno, C. Sentio & Q. Lucretio COSS. lib. LIV. Quarum quod prior illuſtrior fuit, & operoſior etiam, & diuturnior, vt videtur; vtique illam Vbiorum transductioni damus, quia Rhenum in ea ponte Agrippa iunxit, per quem tunc Vbii haud dubie a dextra in ſiniſtram Rheni ripam tranſierunt. Dio Caſſius lib. XLVIII pag. 387 de his ita refert: τοὺς Γαλάτας αὐτὸν τοὺς νεωτερίσαντας προσπολεμούμενον, ὅτε περ καὶ τὸν Ῥῆνον δεύτερος δὴ τῶν Ῥωμαίων ἐπὶ πολέμῳ διέβη, μετεπέμψατο. - - - ὑπάτευε δὲ μετὰ Λουκίου Γάλλου. Id eſt, *Contra Gallos quoque rebellantes* [Agrippam] *bellum gerentem, cuius cauſſa ſecundus Romanorum Rhenum tranſiuit, quum is conſul eſſet cum L. Gallo, euocauit* Octauianus, ſcilicet ad claſſem fabricandam, & militem naualem exercendum, aduerſus Sextum Pompeium, Pompeii Magni filium. Conſulatus is M. Vipſanii Agrippæ & L. Caninii Galli incidit in octauum annum a nece Iulii Cæſaris. Altera expeditio deſcripta a Dione eſt lib. LIV, nec, quia breuior fuit, illuſtre aliquod monimentum habet.

CXI.

Transducti *oppidum* in ripa condiderunt: etiam *Aram*, haud dubie in honorem Cæſaris Auguſti, vt plures prouinciales fecerunt. Illius quale nomen prius fuerit, ante acceptam coloniam, non puto vſquam reperiri. Tacitus annali I cap. XXXVI ſimpliciter *oppidum Vbiorum* vocat, præcipuum videlicet, & maius ceteris, ſi plura condiderunt. In id coloniam Agrippina, Germanici filia, Claudii auguſti coniux, tamquam in patriam ſuam deduci curauit. Tacitus lib. XII cap. XXVII *Agrippina, quo vim ſuam ſociis quoque nationibus oſtentaret, in oppidum Vbiorum, in quo genita erat, veteranos coloniamque deduci impetrat, cui nomen inditum eſt ex vocabulo ipſius.* Dicta quippe fuit *Agrippinenſis colonia.* Plinius lib. IV cap. XVII extremo: *Hinc Vbii, Colonia Agrippinenſis, Guberni, Bataui.* Tacitus Hiſt. lib I. cap. LVII *Fabius Valens die poſtero coloniam Agrippinenſem cum equitibus legionis auxiliariorumque ingreſſus.* Ptolemæus quoque in Germania Inferiore, Belgicæ Galliæ parte, poſt Batauodurum & Vetera, εἶτα Ἀγριππινηνσὶς, *poſtea Agrippinenſis*, ſuppreſſo *coloniæ* vocabulo. Atque ita fere veteres: recentiores etiam *Agrippinam* dixerunt. Auctor Itinerarii ſub Antonini nomine, tribus itineribus, a Tauruno Pannoniæ per ripam; a Lugduno capite Germaniarum; & a Colonia Traiana, *Coloniam Agrippinam* vocat: alio a Treueris itinere, *Agrippinam ciuitatem:* Tabulæ Theodoſianæ auctor

ctor, ſimpliciter *Agrippinam:* Fortunatus autem Venantius plene, niſi quod litteram eiecit metri cauſſa, lib. III carm. XVII ad Charentinum, epiſcopum Colonienſem,

Pontificem pollens Agripina Colonia præfert.

Nummus Neronis e theſauro Golzii, AGRIPPINA COL. Et alius Claudii apud Harduinnm, COL. AGRIPPINA VBIOR. Si genuini hi nummi ſunt, de altera forma nominis, *Agrippinæ,* de cuius vetuſtate non nulli dubitauerunt, *Agrippinenſis* præferentes; etiam certi eſſe poſſumus.

CXII.

Nec prætereundum hoc loco eſt, fuiſſe qui de auctore coloniæ dubitarent, vtrum Agrippina, Germanici filia, fuerit, an M. Vipſanius Agrippa, qui in Galliam Vbios transduxit: id quod etiam dubium doctiſſimum virum Chriſtophorum Browerum habuit, dum Iuſtus Lipſius per litteras illi dubitationem eriperet. Cauſſa dubitandi erat, quod Cornelius Tacitus, qui id de Agrippina narrauit, ſibi ipſe non conſtare videbatur. Libro enim de Moribus Germanor. cap. XXVIII *Vbii,* inquit, *quamquam Romana colonia eſſe meruerint, ac libentius Agrippinenſes, conditoris ſui nomine vocentur, origine erubeſcunt, transgreſſi olim, & experimento fidei ſuper ipſam Rheni ripam collocati, vt arcerent, non vt cuſtodirentur.* Reſpondit Lipſius, vim Taciti verbis inferens, legendo *conditoris ſuæ,* cum femineo pronomine, ſicut Virgilius dixerit *auctor ego* Iuno; & Ouidius *ſponſor dea.* Sed dubito, his duritiem emolliri: malim cenſere, generatim Tacitum loquutum eſſe, vt nec Claudium maritum, cuius auſpiciis colonia vxoris nomine deducta fuit, excluderet. Inde eſt, quod ſupra idem Tacitus de Agrippina dixit (lib. XII cap. XXVII) *coloniam deduci impetrat.* Ergo non ſuis auſpiciis deduxit, quia precibus *impetrauit* a marito. Non autem Agrippam auum conditorem coloniæ fuiſſe, ex eo etiam probari poteſt, quia ab Agrippa *Agrippenſis,* non *Agrippinenſis,* dicenda fuiſſet, quod recte etiam Lipſius obſeruauit.

CXIII.

Ad *Aram Vbiorum* pergimus, quam cum caſtro vel oppido coniunctam fuiſſe, non obſcure deſcriptione Taciti videtur indicari. Annali I cap. XXXIX *Interea legati ab ſenatu, regreſſum iam, apud Aram Vbiorum Germanicum adeunt. Duæ ibi legiones, prima atque viceſima, veteranique nuper miſſi, ſub vexillo hiemabant.* Et cap. LVII eiusdem libri, *quo anno Germaniæ deſciuere, ſacerdos apud Aram Vbiorum creatus, ruperat vittas, profugus ad rebelles.* Iacobus Campius in Franciſci Modii Nouantiq. epiſt. III, & Philippus Cluuerius exiſtimant, Aræ locum poſtmodum *Bonnæ* nomen induiſſe. Vterque hoc probari aiunt ex Taciti annali I cap. XXXIX. ſi componatur cum lib. IV Hiſtor. cap. XIX, quia, quæ ibi legio prima ad Aram Vbiorum caſtra habere dicatur; eadem hibernarit Bonnæ, teſte Tacito in altero loco. Vrget quoque Campius diſtantiam a Veteribus ad *ſexageſimum lapidem* a legionis primæ ſede, auctore itidem Tacito annali I cap. XLV. Tantum autem interualli inter Bonnam eſſe & Vetera, vbi altera caſtra. Cluuerius Florum addit, qui lib. IV cap. vlt. *Bonnam* ſub Auguſto memoret; Tacitum vero

ro

ro *Bonnæ* nomen ſub prioribus Cæſaribus ne ſemel quidem memoraſſe; vtique vero *Aræ Vbiorum:* hinc putat conſequens eſſe, vt Ara Vbiorum ſit ipſa Bonna: quod vero quam fortiter ita colligatur, fatemur nos nondum penetrare. De Floro infra dicturi ſumus, quum ad Bonnam acceſſerimus. Fortiora Campii argumenta ſunt, nec vero ita valida atque inuicta, vt nihil relinquant dubitationis. Inter Taciti enim duo teſtimonia multum temporis interceſſit, quantum videlicet inter Tiberium, recentem principem, & Veſpaſianum fuit: nec forma caſtrorum eadem. In millenis etiam paſſibus quantum differentiæ ſit, non poteſt ignotum ei eſſe, qui rationes ex illis confecit. Quapropter non ſpernendum Iuſti Lipſii iudicium putamus, non videri aram illam longius ab oppido Vbiorum præcipuo, poſt colonia, abfuiſſe, quam opinionem etiam in Tabula noſtra ſequuti ſumus. Iulianus Pichon ad Taciti annal. I cap. LVII rem expeditam putat, ſi caput XXXVII annalis primi cum capite XXXIX comparetur. Ibi enim primam & viceſimam legiones in oppidum Vbiorum reductas, dici, quæ altero loco ad Aram Vbiorum fuiſſe perhibeantur: unde colligi putat, Aram ipſum oppidum Vbiorum fuiſſe. Colligerem etiam ita, ſi Tacitus *in oppidum* reductas dixiſſet: atquum dixerit *in ciuitatem,* (quod Pichonis metaphraſis *in oppidum* vertit) ager potius Vbiorum, ſeu populus & ſocietas, pro more Latine loquentium, ſignificatur, quam certa vrbs & oppidum. Reductæ enim legiones ſunt ex Veteribus, quæ extra agrum Vbiorum erant; vbi quintani & vnetuiceſimani ſua caſtra habebant. Adde cap. XLV. Quidquid ergo huius cauſſæ eſt, in medio relinquo, vt ex ingenio ſuo quisque demat vel addat quantum velit fidei: credibilius tamen exiſtimo, non longe a principe oppido Vbiorum aram illam reductam fuiſſe.

CXIV.

Ipſam nunc *Bonnam*, ſiue Ara fuerit Vbiorum olim, ſiue ſecus ſe res habeat; accedimus perluſtrandam. Primus, de quo certi ſumus, eius mentionem Tacitus fecit, nec vero illam ſub primis Cæſaribus memorauit, ſed poſt mortem Neronis, & libris Hiſtoriarum, non Annalium. Lib. IV cap. XIX, *ſcripſit Herennio Gallo, legionis primæ legato, qui Bonnam obtinebat, vt arceret tranſitu Batauos.* Et proximo cap. XX *Bataui quum caſtris Bonnenſibus propinquarent.* Et cap. XXV *Sic mitigatis animis, Bonnam, hiberna primæ legionis, ventum:* ac cap. LXXVII *palantes captarum apud Noueſium Bonnamque legionum.* Idem lib. V Hiſtor. cap. XXII *Cerialis profectus Noueſium Bonnamque ad viſenda caſtra, quæ hiematuris legionibus erigebantur.* Ptolemæus poſt Vetera & coloniam Agrippinenſem, εἶτα Βόννα, *deinde Bonna.* Situs vrbis inclutæ per ſe notus eſt, nomine adhuc durante. An vel nomen vel oppidum etiam antiquius ſit, non poſſumus pro certo dicere. Florus quidem lib. IV cap. XII Druſi hiſtoriam ſub Auguſto perſequens, poſtquam dixerat, per Rheni ripam quinquaginta amplius caſtella direxiſſe, addit: *Bonnam & Geſoniam cum pontibus iunxit.* Sic in MSS codicibus: ſic ex illis Freinſhemius & Græuius ediderunt. Quum ignota *Geſonia* ſit, & æque *Genoſia,* vt in aliis libris ſcribitur; Cluuerius *Magontiacum* ſubſtituit lib. II

Digitized by Google

Germ. Antiq. cap. XIII; quod, quamlibet claris viris adprobatum cerno, tamen durum nimis, & alienum a veſtigiis membranarum eſt. Hadrianus ergo Valeſius Notit. Gall. in *Bonna*, mauult *Noueſiam* inde conficere, quod propius quidem ad *Geſoniam* accedit, nec vero omnem dubitationem tollit. Quid enim eſt *vrbes* CVM *pontibus iungere?* Dicimus *flumen ponte iungere*, *partem ponte vrbi coniungere*, vt Ianiculum Romæ, apud Liuium lib. I cap. XXXIII. *vrbes* autem CVM *pontibus iungere*, eo nempe ſenſu, quem heic Freinshemius exponit, *ædificare pontem apud vrbem*; ne Latinum quidem ſatis videtur. Quum ergo illud CVM otioſum plane in illa formula ſit, quid obſtat, quo minus ex *Geſoniam cum*, Elia Vineto præeunte, faciamus *Geſoriacum?* expeditæ ſic rationes vnius vocis, non autem alterius? quid enim ex *Bonna* faciemus? an Bononiam? & ex pontibus eos, qui paludes inter vtramque ſternant, quæ mens erat Vineti? at recentius *Bononiæ* vocabulum eſt, & ipſum Geſoriacum *Bononia* poſteriori æuo dictum, vt ex Vita Conſtantini, ab Henrico Valeſio euulgata, clarum eſt. Nihil ergo reliquum habemus, quo Florum probabilius expediamus, quam vt, quod Hadrianus Valeſius fecit, deleamus CVM, & *Noueſiam* vel *Noueſium* pro Geſonia vel Genoſia ſubſtituamus, præſertim quod Tacitus, vt modo vidimus ex Hiſt. lib. IV cap. LXX & LXXVII, & lib. V cap. XXII, *Noueſium Bonnamque*, vt caſtrorum loca coniungat: vt & Bonnam Druſus Transrhenanæ terræ ponte, & alio Noueſium, ad terrendos Germanos iunxiſſe ſentiamus. Id ſi Florus a veteri ſcriptore accepit, nec rem antiquam ſui temporis vocabulo expresſit, vtique *Bonnæ* nomen tam antiquum erit, quam Ara Vbiorum fuit; & ſpecioſius argumentum redderet, quo Lipſius, ac alii, ab Ara Bonnam ſeiunctam voluerunt. Eſt & *Bonnæ* mentio facta in Antonini Itinerario, & in Tabula Theodoſiana: nec non ab Ammiano Marcellino, qui lib. XVIII cap. II cum aliis ad Rhenum *ciuitatibus*, vt vocat, numerauit.

CXV.

Supra Bonnam *Rigomagus* fuit eiusdem Tabulæ, ad Rhenum oppidum, de quo ſupra diximus: deinde fluuius *Obringa*, terminus, vt Cluuerius cenſet, inter Vbiorum agrum & inter tractum Rhenanum Treuerorum. Infra Bonnam nobilius nihil quam *Noueſium* eſt, quod iam oſtendimus quoties cum Bonna ab Tacito coniungatur. Alia addimus eiusdem Taciti teſtimonia. Lib. IV Hiſt. cap. XXXIII *aliis a Noueſio, aliis a Magontiaco vniuerſas copias aduenisse credentibus*. Et cap. XXXV *impedimenta legionum cum imbelli turba Noueſium miſſa, vt inde terreſtri itinere frumentum adueherent*. Ergo caſtra legionum habuit, & munitus locus fuit, isque adpoſitus ad Rhenum. Eodem libro cap. XXVI *Ingreſſis Noueſium, tertia decima legio coniungitur:* & cap. LXII *Legio* XIII *cum auxiliis ſimul deditis a Noueſio in coloniam Treuerorum transgredi iubetur*. MS. Itinerario eſt *Nouenſio*, itinere a Tauruno per ripam: at itinere alio, a Lugduno Germaniarum capite eſt *Noueſium* in omnibus libris; vt ſuperiorem corruptum eſſe oporteat. Ex his itineribus & Tabula Theodoſii, & ipſo vocabulo, non incertum eſt, eſſe oppidum, quod hodie *Nüs* vel *Nuys* adpellatur.

CXVI.

CXVI.

Inter Noueſium & Coloniam Agrippinenſem dicto itinere a Tauruno per ripam, duo oppida ponuntur, *Durnomagum* & *Buruncum* hoc ordine,

Coloniam Agrippinam	—	—	—
Durnomagum	LEG.	VII	ALA
Buruncum	LEG.	V	ALA
Noueſium	LEG.	V	ALA.

Ex quo ſitu & ipſis nominibus apparet, illud eſſe vicum *Dürſmagen ;* hoc oppidum quod dicitur *Wuringen.* Sed male in Itinerario *Durnomagus* præponitur *Burungo* vtpote quod Coloniæ propius eſt.

CXVII.

Vltimus in Vbiorum ripa locus fuit *Gelduba.* Tacitus lib. IV Hiſt. cap. XXVI *Ingreſſis Noueſium, tertiadecima legio coniungitur. Additus Voculæ in partem curarum Herennius Gallus, legatus : nec auſi ad hoſtem pergere, loco, Gelduba nomen eſt, caſtra fecere.* Et cap. XXXII *Mox adlatis Geldubam in caſtra nuntiis :* & cap. XXXV *Cohortes Geldubam perrexere, manentibus, vt fuerant, caſtris.* Caſtellum fuiſſe ex Plinii verbis probatum eſt lib. XIX cap. V. *Siſer,* inquit, *ipſum Tiberius princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis e Germania. Gelduba adpellatur caſtellum Rheno impoſitum, vbi generoſitas præcipua.* Ex quibus elucet, *Geldubam* ad Rhenum fuiſſe caſtellum, prope Noveſium, quod etiam ex dicto itinere a Pannonia in Galliam, manifeſtum eſt, quo is ordo redditur:

Noueſium	LEG.	V	ALA
Geldubam	LEG.	IX	ALA
Calonem	LEG.	IX	ALA.
Vetera caſtra	—	—	

Qui ordo nec obſcure ex Taciti cap. XXXVI apparet. Quod in vico *Gelb* ad Rhenum, IX millibus paſſuum a Noueſio, priſci veſtigia nominis adparent, cum eoque deſcripta poſitio conuenit; non dubitamus illum veterem *Geldubam,* vel caſtellum vel oppidum etiam fuiſſe, idque in Druſi ad Rhenum poſitis caſtellis adnumeramus.

CXVIII.

Hactenus de ripa Vbiorum : obiacent in mediterraneis *Tolbiacum, Marcodurum, Iuliacum,* & hæc fere iuxta *Roram* fluuium : medio loco *Tiberiacum* & *Belgica.* Primus locus, vt ab auſtro in ſeptemtrionem progrediamur, eſt *Tolbiacum* vel *Tolpiacum*, quod etiam *Tulpiacum* aliquando ſcribitur. Tacitus lib. IV cap. LXXIX *flagrantiſſima cohortium* [Ciuilis] *Tolbiaci in finibus Agrippinenſium agebat,* id eſt Vbiorum. Etenim transducti illi *Agrippinenſes,* quam *Vbii,* malebant adpellari, quod ex libri huius cap. XXVIII conſtat, & de Morib. German. itidem cap. XXVIII. Itinere Antonini a Treveris Agrippinam ita collocatur:

Marcomagum	LEG. VIII
Belgicam	LEG. VIII
Tolpiacum vicum Supenorum	LEG. X
Agrippinam ciuitatem	LEG. XVI.

Ex quo ordine adparet, ſucclamante vocabulo, eſſe illud oppidum, quod hodie *Zülpich* nuncupatur eo modo, quem in *Tabernis* diximus & in *Tiguro*, vt Germanica præpoſitio cum oppidi nomine, a *T* incipiente, cohæreat. Gregorius Turonenſis lib. III cap. VIII *ciuitatem Tulbiacenſem* dixit.

CXIX.

Proximum ad Roram amnem eſt *Marcodurum* ſiue *Marcomagum*. nam idem oppidum eſſe, etiam exinde conſtat, quia *düren* & *magen* lingua Celtica idem ſonabant, tranſitum nempe fluminis. Tacitus ſæpe dicto lib. IV Hiſt. cap. XXVIII *Cæſæ cohortes Agrippinenſium in vico Marcoduro, incurioſius agentes, quia procul ripa aberant.* Ripam Rheni intellige, vbi reliquæ, & maiores ipſorum copiæ. Vel ſolum hoc nomen nobis ſitum prodit ac poſitionem; quia eo tractu ad Roram flumen ſupereſt oppidum *Dür en*, quod haud dubie eſt Taciti *Marcodurum*. Poſteriores *Marcomagum* dixere, quod idem ſignificat; auctor Itinerarii, vt iam oſtendimus; & auctor Tabulæ Theodoſianæ, in via ab Agrippina Treueros.

CXX.

Infra Marcodurum, ad idem flumen Roram eſt *Iuliacum*, aliquoties in Itinerario Antonini memoratum. Itinere a Caſtello Coloniam:

Aduacam Tungrorum	— — —
Coriouallum	M. P. XVI
Iuliacum	M. P. XVIII
Coloniam	M. P. XVIII

Alio ibidem itinere, a Colonia Traiana Coloniam Agrippinam, ita diſponuntur oppida, vt Tiberiacum interiiciatur:

Theudurum	— — —
Coriouallum	M. P. VII
Iuliacum	M. P. XII
Tiberiacum	M. P. VIII
Coloniam Agrippinam	M. P. X.

Et Ammianus Marcellinus Remenſi itinere ab Rheno, Iuliaci quoque rationem habet lib. XVII cap. IV. *Remos*, inquit, *Seuerus, magiſter equitum, per Agrippinam petens & Iuliacum, Francorum validiſſimos cuneos offendit.* Etiam in Peutingeriana Tabula commemoratur, via ferente ab Atuaca ſiue Aduaca, quæ Tungrorum eſt, Agrippinam, hac ſerie:

Atuaca	XVI
Coriouallio	XII
Iuliaco	XVIII
Agrippina.	

Ex hoc poſitu, & ipſo vocabulo, luculentum eſt, *Iuliacum* oppidum *Jülich* eſſe, quod Ducatum noſtris temporibus denominat. Nomen autem ipſum ab

Digitized by Google

ab Romanis eſſe, non dubitatur: a quo autem illorum ſit, hoc vero incertum plane eſt. Quod nemo veterum illius mentionem fecit, credibile non eſt, ab Iulio Cæſare originem habere. An vero ab Agrippina, Coloniæ Vbiorum conditrice, cui etiam *Iuliæ* nomen fuit, auctore Tacito lib. XII cap. I? Hoc Cluuerio non improbabile videtur: cui vero idem, quod ſuperiori origini, forte opponi poteſt, mirum videlicet eſſe, antiquitatis tantæ oppidi ante Antonini Itinerarium & Theodoſii Tabulam, nullum indicium in veteri ſcriptore reperiri. Ergo alius fortasſis Iulius, nobis ignotus fuit, qui condidit.

CXXI.

Tiberiacum ſupereſt, & *Belgica*, medio ſitu inter Rhenum & Roram fluvios poſita oppida, ex productis antea Itinerarii rationibus, quod ad ſitum attinet, cognita & perſpecta. Ex quo Cluuerius collegit, *Tiberiacum* nunc *Berchem* eſſe: *Belgicam* autem, vicum *Balchuſen*, nomine etiam ſimul addicente.

SECTIO X.

GVGERNI TRANSDVCTI,
olim SICAMBRI.

CXXII.

Poſt Vbios ſiue Agrippinenſes in ripa Rheni ab Auguſti temporibus *Gugerni* vsque ad diuortia habitauerunt. Sic vulgo ſcribuntur: Taciti codices non eodem modo, ſed vel *Gugerni*, vel *Cugerni*. Plinius Harduini *Guberni:* aliorum etiam *Gugerni* cum pluribus. Sedem in ripa inter Vbios & Batauos tenuiſſe, clare docet Plinius lib. IV cap. XVII. *Vangiones*, inquit; *hinc Vbii, Colonia Agrippinenſis, Guberni, Batavi.* Et Tacitus tradit lib. IV Hiſtor. cap. XXVI, Voculam, Romanum ducem, exercitum ex caſtris apud Geldubam, quæ vltima Vbiorum fuit, *in proximos Gugernorum pagos* duxiſſe. Sed ita coluerunt ab Auguſti temporibus. Quum Iulius Cæſar bellum in Galliis gereret, hunc tractum tenebant *Menapii*, amplisſima ciuitas, qui inde a Morinis & a Scalde ad Rhenum vsque, & trans illum etiam habitauerunt, ſic Semibelgæ & Semigermani, maiori tamen ex parte Belgæ. Cæſar ſæpe *Menapios* cum Morinis coniungit, lib. II cap. IV, lib. III cap. XXVIII & lib. IV extremo. Sed eodem libro IV cap. IV de Rhenanis illorum poſſeſſionibus ita prodidit: *Vſipetes & Tenchteri complures annos Sueuorum vim ſuſtinuerunt; ad extremum tamen agris expulſi, & multis locis Germaniæ triennium vagati, ad Rhenum peruenerunt: quas regiones Menapii incolebant, & ad vtramque ripam fluminis agros, ædificia vicosque habebant.* In dextra ripa etiam erant *Sicambri*, ſiue *Sygambri*, qui ab Romanis transducti, Menapiorum ſiniſtram Rheni ripam occupauerunt, iſtis ad anguſtiores fines, & plerisque vltra Moſam fluuium redactis. Transductis autem, ignotum qua cauſſa, mutatum nomen in *Gugernos* ſiue *Cugernos* fuit.

Digitized by Google

CXXIII.

Tranſlationem gentis dixi ſub Auguſto factam, quod ex Suetonii verbis cap. XXI manifeſtum eſt. *Germanos*, inquit, *vltra Albim fluuium ſubmouit, ex quibus Vbios & Sicambros, dedentes ſe, traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocauit.* De Vbiis ſupra dictum, Auguſti auſpiciis, Agrippæ ductu vel tranſmiſſos, vel, ſi ſponte venerunt, collocatos ordinatoſque eſſe in Gallia. *Sicambrorum* autem tranſductio haud dubie ad illam maiorem pertinet, quam ſub eodem principe Tiberius, poſt fratris Druſi mortem Germanico bello ſubfectus, perfecit. Idem Suetonius Tiber. cap. IX *Germanico bello quadraginta millia deditiiorum traiecit in Galliam, iuxtaque ripam Rheni ſedibus adſignatis collocauit.* Eutropius auget numerum, *quadringenta* legens *millia*, lib. VII cap. V, qui numerus pro longitudine Germaniarum, ſiue vtriuſque prouinciæ, Superioris & Inferioris, præſertim ſi mulieres & liberi adnumerati fuerint, non incredibilis videtur. Sed nondum res certa eſt de Superiori prouincia, quæ videtur antea colonos accepiſſe: certiſſima vero de Inferiore, in quam Sicambri ex Germania Tranſrhenana inducti fuerunt. Id quod clarius, & nominatim etiam, epiſtola Tiberii ad Germanicum explicatur apud Tacitum annali II cap. XXVI qua *ſe nouies a diuo Auguſto in Germaniam miſſum*, ſcribit, *plura conſilio, quam vi perfeciſſe. Sic Sugambros in deditionem acceptos, ſic Sueuos, regemque Maroboduum pace obſtrictum.* Sicambri itaque, qui & *Sigambri* ſeu *Sugambri* ſunt, deditione in fidem accepti, in alteram ripam abducti ſunt, vt vel cuſtodirent illam, vel ipſi cuſtodirentur, quod probabilius videtur, quia *exciſi* ex patria & *traiecti in Gallias*, loco mox indicando apud Tacitum dicuntur. De reliquis Sicambris dicemus in Germania.

CXXIV.

Sed deleti & exſtincti Sicambri videntur, non tranſportati. Oſtorius enim, Romanus Britannico bello imperator, apud Tacitum lib. XII cap. XXXIX dixiſſe fertur, *vt quondam Sugambri exciſi, & in Gallias traiecti forent: ita Silurum nomen penitus exſtinguendum.* Sed ſalua res eſt: quia *traiecti:* non ſunt exſtincti aut occiſi. *Exciſi* autem & quaſi explantati ſunt, vt in alio ſolo collocarentur, nomenque priſtinum amitterent, *Gugerni* in poſterum dicendi: ſic Siluribus non internecionem, ſed exſtinctionem *nominis* minatur, vt tranſlocati peregrinæ genti immiſceantur, a quo nouum nomen, abolita memoria veteri, accipiant.

CXXV.

Oppida Gugernorum in ripa poſt Vbios fuerunt *Calon*, *Aſciburgium*, *Vetera*, *Colonia Traiana.* Antoninus itinere a Lugduno capite Germaniarum, poſt Batauorum oppida nominat *Coloniam Traianam*, *Vetera*, *Calonem*; inde quod Vbiorum fuit, *Noueſium.* Primarium locum alio itinere ex Pannonia per ripam, adpellat *Vetera caſtra*, quod nomen tum demum accepiſſe neceſſe eſt, quum alia & noua caſtra proceſſu temporis in Vbiis vel Vangionibus fuerunt conſtituta. Nec vero id nouum nomen aut recens ætate Taciti fuit, ſed iam tum ſub Auguſto conſtat inualuiſſe. Tacitus ſub initium Tibe-

Tiberiani imperii, lib. I Annal. cap. XLV, *Compoſitis præſentibus haud minor moles ſupererat, ob ferociam quintæ & vnetuiceſimæ legionum, ſexageſimum apud lapidem (loco* VETERA *nomen eſt) hibernantium.* Crebrior mentio apud eumdem in Batauorum Treuerorumque tumultu. Lib. IV Hiſtor. cap. XVIII *Fuit interim effugium legionibus in caſtra, quibus* VETERVM *nomen eſt.* Et cap. XXI *in Vetera caſtra conceſſerant.* Nec nuda caſtra fuerunt & militum tabernacula; ſed, vt fieri ſolet tam diuturna legionum commoratione, ædificia exſtructa, vt oppidum non contemnendum fierent. Quæ quum a ſuperioribus caſtris, quæ inter Agrippinenſem coloniam & Bonnam erant, ad *ſexageſimum lapidem* modo Tacitus afuiſſe dixit, & ratio itinerum quoque comprobat; Cluuerius in oppido *Santen* ſe verum locum caſtrorum *Veterum* perſuaſus eſt inueniſſe, cum quo plurimi nunc conſentiunt. Etiam loci ingenium bene reſpondet, vt periti eius aiunt, quod Tacitus eodem libro IV cap. XXIII ita deſcripſit: *Pars caſtrorum in collem leniter adſurgens, pars æquo adibatur: quippe illis hibernis obſideri premique Germanias Auguſtus crediderat.*

CXXVI.

Itinerarium Antonini inter Vetera & Geldubam ponit *Calonem* obſcurum locum, cuius veſtigia Cluuerius in vico *Kalenhuſen* oſtendit: & nobiliorem propioremque Veteribus, *Aſciburgium*, prætermiſſum in Itinerario, non autem in Tabula Theodoſii; etiam a Tacito laudatum, vt ex quinquaginta Druſi caſtellis, in ripa Rheni poſitis, & hoc fuiſſe credi poſſit. Fabula enim eſt quam quidam de Vlyſſe conditore, vt Tacitus de Moribus Germ. cap. III refert, crediderunt. Poſitionem ibidem ita delineauit: *Aſciburgium, quod in ripa Rheni ſitum, hodieque incolitur.* Et heic caſtra ac præſidium fuit. Idem lib. IV Hiſtor. cap. XXXIII *Rapiunt in tranſitu hiberna alæ, Aſciburgii ſita.* Poſitioni vicus paruus congruit, nomine *Asburg*, quod magis locum veterem deſignat, ſitum haud procul Murſia oppido, in via a Noveſio ad Vetera.

CXXVII.

Vltra Vetera, in Batauos verſus, ſed paullo reductum ab Rheno, *Mediolanum* erat, itinere Antonini a Colonia Traiana Agrippinam, memoratum, nunc vicus *Moyland*, Cluuerio teſte. Ignobilia plura eodem itinere referuntur, a Colonia Traiana

Mediolanum	M.	P.	VIII
Sablones	M.	P.	VIII
Mederiacum	M.	P.	X
Theudurum	M.	P.	IX
Corionallum	M.	P.	VII
Iuliacum	M.	P.	XII,

e quibus *Sablones* in vico latent *in t' Sand: Mederiaci* nominis ne inter vicos quidem aliquid ſupereſſe dicitur: *Theudurum* oppidulo vel vico *Tudder* reſpondet, Cluuerio indicante. Sed hæc Moſam verſus, immo propius illum amnem ſita ſunt, longe remota ab Rheno.

CXXVIII.

CXXVIII.

Vltimus locus Gugernorum, proxime diuortium Rheni, fuit *Colonia Traiana*, vti Itinerarium & Tabula Peutingeriana adpellant, quæ ſitum ita deſignant, vt in vicum *Kellen* incidat, tribus millibus paſſuum a diuortio. Sicut enim Colonia Agrippina nunc *Cöllen* ſiue contracte *Cölln* vocatur; ita non diſſimili ratione *Kellen* eſt Colonia Traiana. Vocata etiam fuit *Triceſimæ*, quia eius numeri legio ibi hiberna vel ſtatiua habuit. Ammianus Marcellinus lib. XVIII cap. II *Ciuitates occupatæ ſunt ſeptem, Caſtra Herculis, Quadriburgum, Triceſimæ; Noueſium, Bonna, Antunnacum, & Bingio.* Eſſe autem *Triceſimæ* oppidum, ipſam coloniam Traianam, non difficile ex Antonini Itinerario eſt probare. Duobus itineribus illum tractum deſcriptum habet; primum a Tauruno Pannoniæ per ripam eſt: alterum a Lugduno capite Germaniarum. Prius ita habet:

Noueſium	—	—	—
Gelduham	LEG.	IX	ALA
Calonem	LEG.	IX	ALA
Vetera caſtra			
Leg. XXX *Vlpia*			
Burginacium	LEG.	VI	ALA
Harenacium	LEG.	X	ALA.

Alterum iter, quod a Lugduno Batauorum eſt, diuerſo ordine ita procedit:

Harenacium	—	—	—
Burginacium	M.	P.	VI
Coloniam Traianam	M.	P.	V
Vetera	M.	P.	[XV]
Calonem	M.	P.	XVIII
Noueſium	M.	P.	XVIII.

Videmus hinc eumdem locum eſſe, qui priore itinere *Legio* XXX *Vlpia*: poſteriore *Colonia Traiana* adpellatur. Eadem eiusdem Marcellini libro XX cap. XXV *Obtricenſimæ oppidum*, vt in MSS. eſt, vel *Tricenſimæ*, vt Valeſius edidit, eiecta ſpuria lectione *Obtrincenſi Moſæ oppido*, quod nihil eſt; vocitatur.

SECTIO XI.

EBVRONES, CONDRVSI, SEGNI,

CAERAESI, PAEMANI.

CXXIX.

Ad limen Batauorum conſtitimus, quum Coloniam Traianam demonſtraremus, adſitam diuortio Rheni, vnde Batauorum initium eſt. Antequam vero ad illos tranſeamus, vltimos Rheni accolarum; perluſtrabimus quos ad latus Vbiorum Gugernorumque populos reliquimus, ſi forſan & ipſi aliquid ad Germanias prouincias, quas deſcripturi ſumus, poſſint adferre. Illos coniungit Cæſar commentario II cap. IV *Condruſos, Eburones, Cere-*

Digitized by Google

Cæreſos, Pæmanos, qui vno nomine Germani adpellantur, arbitrari ad XL *millia.* Germanicæ ergo originis omnes fuerunt, olim transgreſſi Rhenum, vt in Gallia habitarent. Ex his populis potentiores ceteris *Eburones* erant, quorum ſitum & nouam ſedem Cæſar ita deſcripſit, vt eorum *partem maximam inter Moſam & Rhenum* fuiſſe tradat. Idem Cæſar commentario VI cap. XXXI & XXXIV vnum illorum caſtellum nominat, *Atuatucam*, quod quia Ptolemæus & Antoninus in *Tungris* cenſent, ex vrbe olim præcipua illorum, quæ nomen cuſtodit, *Tongern*, de ſeptemtrionali ſitu Eburonum inter has gentes iudicare poſſumus. Eodem cap. XXXI libri VI *Segnos* & *Condruſos* ita locatos Cæſar ſcripſit, vt Eburones non poſſint ſeptemtrionale latus non obtinuiſſe. *Segni*, inquit, *Condruſique ex gente & numero Germanorum, qui ſunt inter Eburones Treuirosque, Legatos ad Cæſarem miſerunt.* Treveri autem in auſtrum habitarunt, & quia dictæ gentes mediæ fuerunt, vtique Eburones ſeptemtrionem verſus, ceterarum reſpectu, coluiſſe oportet.

CXXX.

Oppidum vel caſtellum Cæſar vnum memorat in Eburonibus, *Atuatucam*, vt dictum eſt ex lib. VI cap. XXXI. *Copiis*, inquit, *in tres partes diſtributis, impedimenta omnium legionum Atuatucam contulit. Id caſtelli nomen eſt.* Hoc autem Eburonum fuiſſe, cum quæ præcedunt verba demonſtrant; tum maxime quæ cap. XXXIV inſequuntur. Germani enim Eburonum fines ingreſſi, procedunt longius in iis, & quum ſe III horis abeſſe ab Atuatuca cognouerunt, ipſi Atuatucam contendunt. Primum ergo caſtellum fuit, deinde amplum, nec incelebre oppidum factum, cuius ſitum Ptolemæus & Antoninus prodiderunt. Ille lib. II cap. IX Εἶτα μετὰ τὸν Ταβούδαν ποταμὸν Τοῦγγροι, καὶ πόλις Ἀτουάκουτον. εἶτα μετὰ τὸν Μόσαν ποταμὸν Μενάπιοι. *Deinde poſt Tabudam fluuium Tungri, & oppidum illorum Atuacutum: deinde poſt Moſam fluuium Menapii.* Errore tranſpoſitæ litteræ, ſcribendumque Ατουάτουκον. Quod ergo caſtellum Cæſar in Eburonibus, id, poſtea oppidum factum, in Tungris cenſet Ptolemæus. Et auctor Itinerarii, vt mox dicemus, *Aduocam Tongrorum* narrat. *Tungri* ergo ſunt qui *Eburones* erant, nec Cæſar Tungros memorat, quia ei ſunt Eburones: nec Plinivs lib. IV cap. XVII Eburones in populis Belgicæ recenſuit, qui in illis recenſet Tungros.

CXXXI.

Oppidum ergo *Atuatuca*, bene munitum, quia caſtellum fuerat: poſtea breuiori & contracta forma *Atuaca* dictum, vt in Tabula Peutingeriana eſt; vel *Aduaca*, vti eſt in Itinerario Antonini, quo ſitus, itinere a Caſtello Coloniam, hoc ordine oppidorum deſignatus eſt:

Camaracum	— — —
Bagacum	M. P. XVIII
Vodgoriacum	M. P. XII
Geminiacum	M. P. X
Perniciacum	M. P. XXII

Aduocam Tongrorum	M.	P.	XIV
Coriouallum	M.	P.	XVI
Iuliacum	M.	P.	XVIII
Coloniam	M.	P.	XVIII.

Sub idem tempus etiam gentis nomen adſumſit, & vrbs ipſa *Tungri* dicta. Ammianus Marcellinus lib. XV cap. XXVII *Secunda Germania, Agrippina & Tungris munita, ciuitatibus amplis & copioſis.* Ex quo ſimul claritas vrbis intelligitur, quæ etiam in Tabula Peutingeriana ſigno illuſtrium vrbium ſignificatur. Decreuit quidem ſplendor ille in noſtri temporis oppido *Tongern*, at fama & gloria priſca non decreſcit, ſed litterarum monimentis conſeruatur & alitur.

CXXXII.

Præterea ſalubres aquæ, *fons Tungrorum,* dignæ ſunt quæ laudentur. Plinius lib. XXXI cap. II ſic de illis tradidit: *Tungri, ciuitas Galliæ, fontem habet inſignem, plurimis bullis ſtellantem, ferruginei ſaporis: quod ipſum non niſi in fine potus intelligitur. Purgat hic corpora, tertianas febres diſcutit, calculorumque vitia. Eadem aqua igne admota turbida fit, ac poſtremo rubeſcit.* Non dubitant interpretes eruditi, Spadanas aquas, ſalubritate celebratas, notari, quarum fons in vico *Spa* Leodicenſis diœceſeos, quinque leucis a Leodico in ortum hibernum, Treueros verſus poſito.

CXXXIII.

Cetera quæ Cæræſorum, quæ Condruſorum, quæ Segnorum fuerint aut Pæmanorum, non facile quiſquam eſt qui diſtincte poſſit exponere, quorum ne nomina quidem longe vltra Cæſaris tempora conſeruata ſunt, vt videantur cum Tungris coaluiſſe, & ſub illorum deinceps inualeſcente nomine comprehenſi eſſe. Horum forſan non nulla ex illis fuerunt quæ modo ex Itinerario oppida ſunt enarrata, in quibus ne quis hæſitet interpretando, vulgarem ſingulorum expoſitionem adnotamus, qua *Bagacum* putatur Bauay oppidulum eſſe; *Geminiacum*, Gemblour; *Perniciacum*, aut potius *Peruiciacum*, Peruis; ſed hæc forſan Tungris manſerunt, aut qui ſupra illos erant, Aduaticis, de quibus poſtea dicturi ſumus. *Coriouallum* autem ſiue *Coriouallium*, & quæ circumiacent, obſcuris illis, nec ſatis diſtinctis per litteraria monimenta populis videntur tribuenda, quorum illud *Coriouallium* Cluuerius & alii in oppido *Falckenburg* inueniri exiſtimant: quod Menſo Altingius reiicit, & ad vicum *Keyer* trahit, IV M. P. diſtantem a Traiecto Moſæ. Neque vero certum plane, vtrum in aliqua nominatarum gentium id oppidum poſitum fuerit; an forte cum Cluuerio nouæ SVNICORVM genti, & Plinio & Tacito memoratæ, tam *Theudurum*, quod ſupra diximus, quam *Coriouallium* adſignari debeant. quæ gens æque ac ſuperiores, incertæ eſt poſitionis.

CXXXIV.

Tacitus de SVNICIS ita refert lib. IV Hiſt. cap. LXVI, *Ciuilis ſocietate Agrippinenſium auctus, proximas ciuitates adfectare, aut adverſantibus bellum inferre ſtatuit. Occupatisque Sunicis, & iuuentute eorum per cohortes compoſi-*

ta; quo minus vltra pergeret, Claudius Labeo Bethaſiorum Tungrorumque & Neruiorum tumultuaria manu reſtitit, fretus loco, quia pontem Moſæ fluminis anteceperat. Ex quibus Cluuerius coniecit, inter Roram & Moſam ſedes habuiſſe. Plinius lib. IV cap. XVII nudum nomen refert, quod in MSS eius *Sunuci,* Harduino teſtante, legitur. Sed hæc neque confirmari argumentis, neque refelli ſatis poſſunt, verum vt dubia & incerta in medio ſunt relinquenda. Neque de *Leodico* & *Traiecto Moſæ* certiores ſumus, quia non conſtat, quam antiquæ ſint illæ ciuitates: niſi fortaſſis *Pons Moſæ*, apud Tacitum prædicto loco, alterutram harum vrbium, ſaltem initium alterius vtrivs coniunctum habuit. In quo mihi gratulor, quod, hanc opinionem ingreſſus, laudatum virum Menſonem Altingium conſentientem mihi video, qui & ipſe pag. 106 mecum iudicauit, oppidum *Maaſtricht* Romanis vel plane incognitum, vel nullo nomine memoratum fuiſſe: *niſi forte Pontis Moſæ, de quo Tacitus.* Quæ enim Cluuerius ex Ammiani, vt putabat *Obtricenſi Moſæ oppido* ad Traiectum Moſæ adferebat, ex MSS dudum a fratribus Valeſiis reiecta & confutata ſunt, vt ſupra in *Colonia Traiana,* quæ & *Triceſimæ* nomen habuit, in Gugernorum gente oſtendimus. De vtroque autem oppido ad Moſam, Leodico & Traiecto, plura in medii æui Geographia dicturi ſumus.

SECTIO XII.

BATAVI, EORVMQVE INSVLA.

CXXXV.

Batauorum nobiliſſima gens ſuccedit, extrema Rhenanarum, ad Oceanum & oſtia pertingens. Hanc Hadrianus Iunius, Hiſtoria Batauiæ cap. IV, ademtam Galliæ, Germaniæ vindicatum iuit, ſed plus nihil vir doctiſſimus profecit, quam vt Germanicam originem Batauorum, quam nemo negauit, comprobaret. Ortum enim illorum clariſſimis verbis, vt nefas ſit dubitare, deſcripſit Tacitus lib. IV Hiſtor. cap. XII. *Bataui,* inquit, *donec trans Rhenum agebant pars Cattorum, ſeditione domeſtica pulſi, extrema Gallicæ oræ, vacua cultoribus, ſimulque inſulam inter vada ſitam, occupauere, quam mare Oceanum a fronte, Rhenus amnis tergum ac latera circumluit.* Fuiſſe autem poſt migrationem *Batauos* partem Galliæ ſiue Belgicæ, nec amplius Germaniæ; teſtes fide digni ſunt Plinius & Ptolemæus, qui in Belgicæ deſcriptione *Batauos* recenſuerunt: nec non Tacitus lib. IV Hiſt. cap. XXXII, *Caninefates Batauique, exigua Galliarum portio.* Quibus addi poſſunt, quæ modo ex cap. XII eiusdem libri protulimus, pulſos patria Batauos *extrema Gallicæ oræ, vacua cultoribus, occupauiſſe.*

CXXXVI.

Vocabulum ex Germania attulerunt, cuius in Cattorum finibus veſtigium quædam oppida ſeruant *Battenberg* & *Battenhauſen;* Romanis ambiguo accentu, poetis maxime. Lucanus lib. I verſ. 431

Vangiones, Batauique truces, quos ære recuruo
Stridentes acuere tubæ.

Plures porrigunt mediam. Silius Italicus lib. III verſ. 607

At tu tranſcendens, Germanice, facta tuorum,
Iam puer auricomo performidate Batauo.

Et Iuuenalis Satyra VIII verſ. 51

Hic petit Euphratem iuuenis, domitique Bataui
Cuſtodes aquilas, armis induſtrius

Etiam Martialis lib. VIII epigram. XXXIII ad Paullum:

Et mutat Latias ſpuma Batauа comas.

CXXXVII.

Virtutem Batauorum Tacitus dicto cap. XII libri IV Hiſtoriarum laudauit. *Nec opibus*, inquit, *Romanis. ſocietate validiorum attriti, viros tantum armaque imperio miniſtrant, diu Germanicis bellis exerciti: mox aucta per Britanniam gloria, transmiſſis illuc cohortibus, quas vetere inſtituto nobiliſſimi popularium regebant. Erat & domi delectus eques, præcipuo nandi ſtudio, arma equosque retinens, integris turmis Rhenum perrumpere.* Quæ illuſtrantur luculenta inſcriptione, Romæoburgi, vt aiunt, reperta, in Cornelii Aurelii Batauia lib. I pag. 100, & Petri Scriuerii Antiquit. Batav. pag. 194 conſpicua,

GENS BATAVORVM AMICI ET
FRATRES ROMANI IMPERII.

Et alia apud Gruterum pag. 73 num. 9

CIV BATAVI
FRATRES ET AMICI P. R.

CXXXVIII.

Inſulam Batauos habitaſſe, Tacito auctore, modo accepimus. Et Cæſar idem dixit & Plinius, niſi quod ille etiam Moſam inter latera referat, quum ceteri Rheni alueis contenti ſunt. Libro IV enim de Bello Gall. cap. X ait: *Moſa, parte quadam Rheni recepta, quæ adpellatur Valis, inſulam efficit Batauorum.* quod difficile ad explicandum eſt, mutato temporibus Moſæ alueo, qui longius citra oſtium, quam nunc eſt, cum Vahali videtur confluxiſſe. Plinius lib. IV cap. XV *In Rheno ipſo prope centum millia paſſuum in longitudinem, nobiliſſima Batauorum inſula & Cannenufatum: & aliæ Friſiorum, Chaucorum, Friſiabonum, Sturiorum, Marſaciorum, quæ ſternuntur inter Helium & Fleuum.* Et Zoſimus lib. III cap. VI τὴν Βαταβίαν δίχα σχιζόμενος ὁ Ῥῆνος νῆσον ποιεῖ, πάσης ποταμίας μείζονα νήσου, - - - τότε ὑπὸ Σαλίων κατείχετο. *Batauiam bipartito Rhenus diuidens, inſulam facit. omnibus amnicis maiorem - - - quam tum Franci Salii tenebant.* Hi fere ſunt qui *Inſulam Batauorum* nobis deſcriptam reliquerunt: ſed quantam? hæc magna lis & controuerſia eſt, qua plures alias inuolutas videmus, quam laxe habitauerint Bataui, & quinam ex tribus Rheni alueis ſeparauerit Galliam a Germania.

CXXXIX.

Digitized by Google

CXXXIX.

De Cæſaris temporibus res certa eſt, quum duo tantum aluei eſſent in Rheno flumine; inſulam Batauorum fuiſſe tantam, quantum ſpatium illi alvei comprehendunt. Et tum Bataui plerique intra inſulam habitabant: pars etiam extra illam, Moſam verſus, vbi oppidum habuerunt, de quo poſtea dicturi ſumus: nec vero ſoli inſulam tenuere, ſed *Canineſates* etiam ſocii poſſesſionis fuere, vt Plinius dicto loco, & Tacitus Hiſt. IV cap. XV prodiderunt, ſi modo de veteri inſula, quam Cæſar nominauit, illi duumuiri loquuti ſunt, de quo poſt diſquiremus. Ex duobus ergo alueis qui dexter & ſeptemtrionalis erat, & inſulam & Galliam a Germanis, temporibus Cæſaris, ſeparauit. Poſteaquam vero Druſus, foſſa ducta, nouum alueum ad Fleuum oſtium adiecit, illa quoque inter lacus pars, Batauiæ videtur acceſſiſſe, & recedentibus ripis, vt Mela ait lib. III cap. II, dexter alueus, exhauſto medio, ampliorem effeciſſe inſulam, quæ ideo, quod Zoſimus obſeruauit, *μείζων πάσης ποταμίας νήσυ*, *maxima amnicarum* facta eſt. Hinc illud eſt, quod Hadrianus Iunius, vir doctisſimus, duas quaſi Batauorum inſulas diſtinctas poſuit, veterem Cæſaris, Vahali & medio alueo Plinii contentam, & nouam Plinii ab illo medio alueo ad foſſam Druſianam & Fleuum oſtium: quem licet acriter Philippus Cluuerius impugnet; non contemnenda tamen ſunt quæ tuendo illi & explicando Io. Iſacius Pontanus Diſceptat. Chorograph. pag. 43 ſeqq. attulit. Quod ante ipſos etiam Cornelius Haemrodius ſenſit, Batauiæ Deſcriptione pag. 6. *Nec in tantam,* inquit, *olim anguſtiam contractam fuiſſe inſulam, vt nunc ſibi quidam perſuaſum habent, abunde ex ſequentibus verbis demonſtratur; Quum enim* [Plinius] *dicat*, NOBILISSIMAM BATAVORVN INSVLAM, ET CANNINEFATVM, ET FRISIORVM ETC. *inter duo Rheni oſtia comprehenſas; quid aliud ſignificat, quam has inſulas Batauis adnumeratas, & a primaria inſula communi etiam nomine Batauos appellatos; peculiariter autem alios Batauos, olios Canninefates, alios Friſios &c. dictos.*

CXL.

Quibus diligentius examinatis, ſic animum induco, vt nomen *Batauorum inſulæ* per ſe & proprie deberi illi cenſeam, quam Cæſar intellexit, & Lugdunenſi alueo, quem medium Plinius dicit, eiusque oſtio finita fuit. An vero idem ſenſerint, qui poſt Druſi tempora, eiusque effuſionem amnis Rheni ſcripſerunt, adfirmare equidem non poſſum, quod valde probabile videtur, noua illa foſſa nouos terminos, eosque ampliatos, Romano imperio in Gallico limite ſtatuere voluiſſe, vt Batauorum inſulæ atque territorio contigerit, quod multis aliis regionibus, quæ auctæ prolatis finibus fuerunt: & quod adiectum fuit, in ſocietatem venit nominis, quo vetus regio vſa erat. Sic Latio veteri additum fuit *nouum*, quod *adiectum* Plinius vocauit: ſic Phrygiæ magnæ in Aſia acceſſit ἐπίκτητος ad Helleſpontum, Strabone auctore lib. XII, quam non minus *adiectam* Latine dixerim. Cum primis autem Macedoniæ illuſtre nobis exemplum eſt, quam olim a Thra-

cia fluuius Strymon ſeparabat: poſt terminum ad Neſtum fluuium reges produxerunt, vt Philippi, nobilis vrbs, trans Strymonem ſita, magna ſcriptorum conſenſione, in quibus etiam ſacri & diuini ſunt, Macedoniæ contribuatur. Sic puto etiam Bataviæ eueniſſe, cuius nomini & pœmœriis accreuerit aliquid ex Druſi liberalitate, id eſt promotis Belgicæ finibus ad Flevum vſque oſtium: vt gentes tamen adiectæ, per ſe diſtinctæ manſerint, ſuisque diſcretæ nominibus, quemadmodum in adiecta illa Macedonia Thracicarum gentium nomina haudquaquam ſunt abolita, ſed integre conſeruata. Minus autem mihi dubitandum videtur, nouos ductus Rheni, a Druſo factos, communem terminum inter Belgas Germanoſque ab illis temporibus habitos fuiſſe, quum Romanorum mos & conſuetudo fuerit proferre limitem prouinciarum; non, in anguſtias breuiores cogere. Nunc de Veteri Batauia, a Cæſare definita, agemus: tum demum de partibus eidem inſequenti tempore adiectis.

CXLI.

Batauiæ nomen, vt regionis, apud antiquiſſimos ſcriptores non memini me inuenire, quibus eiusdem loco eſt *inſula Batauorum*, vt ſupra demonſtrauimus; vel *ager Batauorum*, vt Tacitus dixit lib. II Annal. cap. VI: populi autem nomen vtique antiquiſſimum & vbique celebratum eſt. Zoſimus regionem dixit Βαταβίαν, *Batauiam*, vt paullo ante oſtendimus: longe ante illum Dio Caſſius lib. LV pag. 565 Βαταούαν, *Batauam*, id eſt *Batauiam*. Ait enim, ξένοι τε ἱππῆς ἐπίλεκτοι, οἷς τὸ τῶν Βαταούων ἀπὸ τῆς Βαταύας, τῆς ἐν τῷ Ῥήνῳ νήσου, ὄνομα, *peregrini equites lectiſſimi, quibus Batauorum nomen a Bataua, Rheni inſula eſt.* Eumenius pro reſtaurandis ſcholis extrema oratione: *Singula intuentium animus adſingit - - - - ſub dextera tua, domine Conſtanti, Batauiam, Britanniamque, ſqualidum caput ſiluis & fluctibus exſerentem.* Idem Panegyrico Conſtantii cap. III *deſtinata Batauiæ Britanniæque vindicta.* Et Pacatus Panegyrico, quem Theodoſio dixit, cap. V *Attritam pedeſtribus prœliis Batauiam referam?* In Tabula Peutingeriana ſcribitur *Patauia*, dura prima littera; & fluuius inferior, qui vel Vahalis vel Moſa eſt, *Fl. Patabus.* Longitudo Batauiæ eſt a diuortio Rheni vſque ad oſtia. Tacitus annali II cap. VI *Rhenus vno alueo continuus, aut modicas inſulas circumueniens, apud principium agri Bataui velut in duos amnes diuiditur.*

CXLII.

Oppidum Bataui videntur vnum æuo Veſpaſiani habuiſſe, idque extra inſulam, (nam partem etiam agrorum inter Vahalem & Moſam poſſediſſe ſupra dictum eſt) quod Tacitus ſimpliciter vocat *oppidum Batauorum*, vti ſolet, vbi vnum eſt, nec proprio & ſingulari nomine ab aliis diſtinguendum. Lib. V Hiſtor. cap. XIX ait: *Ciuili Chaucorum auxilia venere. non tamen auſus oppidum Batauorum armis tueri, raptis quæ ferri poterant, ceteris iniecto igni, in inſulam conceſſit.* Sic ergo de oppido loquitur, tamquam de vnico, ſaltem præcipuo & inſigni: quemadmodum alibi, Annali lib. I cap. XXXVI & lib. XII cap. XXVII *Vbiorum* dixit *oppidum.* Nomen proprium illius

quod

quod fuerit, non plane eſt certum. Hadrianus Iunius *Nouiomago* ad Vahalim id honoris tribuit, vt tamquam antiquiſſimum oppidum (quod putat a Cattorum duce, qui pulſi huc refugerant, ad latus inſulæ conditum eſſe) a Tacito *Batauorum oppidum* adpelletur, quia extra inſulam poſitum ita ſit, vt Ciuilis, incenſo illo, ſtatim in inſulam potuerit traiicere: etiam in Theodoſiana Tabula nobilioris & primæ vrbis figura depictum. Cluuerio autem non videtur Nouiomagus tanta antiquitate eſſe, quia nulla eius mentio ante auctorem Tabulæ illius, quam Theodoſianam, etiam ab ætate dicunt, vſquam reperiatur. Idcirco mauult illud oppidum ad Moſam referre, vbi caſtrum ſuperſit *Batenburg*, quaſi Batauoburgum. Ptolemæus quidem lib. II cap. IX *Batauodurum* in mediterraneis inter Vahalim & Moſam ponit, quod videri poſſit *oppidum Batauorum*, a Tacito nominatum: verum quia Tacitus id nomen vico dat intra inſulam, ſitus quem Ptolemæus definiuit, aut is qui tabulam addidit, non ſine cauſſa ſuſpectus eſt: neque alium vicum eius nominis intra inſulam, aliud eodem nomine oppidum Batauodurum extra illam fuiſſe, eſt probabile.

CXLIII.

Præter illud oppidum, quod vulgo putatur Batenburgum ad Moſam eſſe; Tacitus in inſula Batauorum quatuor vicos modicos aut maiores, præſidiis munitos, memorat eodem libro, cap. XX. *Tantum belli*, inquit, *ſuperfuit, vt præſidia cohortium, alarum, legionum, modicis vicis quadripartita, Ciuilis inuaſerit: decimam legionem Arenaci; ſecundam Batauoduri; & Grinnes Vadamque, cohortium alarumque caſtra.* Primus ex his vicis *Arenacus* vel *Arenacum* a Tacito vocatur, quod Antonini eſt *Harenacium*, Peutingerianæ *Arenatium*. Vulgaris opinio eſt, in quam nominis induxit aut ſyllabæ ſimilitudo, *Arenacum* illud *Arnheim* eſſe, aut quia hoc extra inſulam in ripa dextera eſt, ei in inſula oppoſitum fuiſſe; & poſt caſum aliquem, non ſatis notum, trans flumen inſtauratum. Sed Tabula & Itinerarium repugnant. Hoc enim, itinere a Lugduno capite Germaniarum, hunc ordinem fert:

Traiectum	—	—	—
Mannaricium	M.	P.	XV
Caruonem	M.	P.	XXII
Harenacium	M.	P.	XXII
Burginacium	M.	P.	VI
Coloniam Traianam	M.	P.	V.

Tabella autem Theodoſii *Arenatium a* Nouiomago X M. P. abeſſe oſtendit: a Burginatio VI; & hoc a Colonia Traiana V M. P. æque vt in Itinerario. Ex quo conſenſu luculentum eſt, medio fere loco inter Nouiomagum & Coloniam Traianam, cuius veſtigia in vico Kellen, ſeu Köln, proximo arci *Cleue ſunt*, exſtitiſſe, atque ita VIII circiter M. P. infra ipſum diuortium. Seiunctum ergo Arnhemium a veteri Arenaco per X M. P. eſt, interueniente etiam principe fluuiorum: quod pluribus vide a doctiſſimo viro Menſone Altingio demonſtratum.

CXLIV.

Digitized by Google

CXLIV.

Nec certior eſt vulgaris reliquorum vicorum, quos Tacitus nominavit expoſitio. *Vadam, Grinnes, Batauodurum* locant ita, vt iſtud ſit *Wagingen*, illud *Rhenen*, hoc *Duerſtede*. Sed præterquam quod duo etiam in ripa vlteriore ſunt, ne nominis quidem nos ſonus inuitat, vt ita ſentiamus de Vada & Grinnibus. Solum *Batauodurum* videtur partem nominis in *Durſtede* conſeruare, cui *vici* Latinum nomen, quo Tacitus cenſet, videtur cognomen *Wyck* addidiſſe, vt vulgo dicatur *Wyck te Duerſtede*, quæ vero, vt oppidum ab arce, diſtinguuntur. Pontem habuit inchoatum, quem *Germanorum manus* irrumpere nitebantur, vt ibidem refert Tacitus. Proxime Batauodurum vicum, aut in ipſo vico, fuit *Læuefanum*, id eſt fanum Batauorum deæ Leuæ dicatum, quem locum ſola Tabula Peutingeriana habet. Id idolum etiam ab accolis inſulæ Batauorum cultum fuiſſe, locus trans amnem *Leuendaal*, id eſt Vallis Leuæ, oſtendit.

CXLV.

Grinnibus locum deſignat Peutingeriana Tabula, inter Leuæfanum & Caruonem, atque adeo octo circiter, vel nouem millibus ſupra Batauodurum, cui vt propiores quodammodo fuere, ita certe probabile, *Vadam* Arenaco propiorem exſtitiſſe, hoc eſt inter Caruonem & Arenacum. *Caruo* autem nequaquam eſt Grave oppidum, vt vulgo putatur, quia itineraria in Rheni tractu & in inſula Caruonem referunt, non ad Moſam, cui Grave adiacet: Antoninianum quidem XXII M. P. infra Harenacium: Peutingeri autem Tabula XIII M. P. infra Caſtra Herculis; adeo, vt ſecundum Rheni ripam *Caſtra Herculis* IX M. P. ſint infra Arenacum, quia ſunt XIII ſupra Caruonem. Illa autem *Caſtra Herculis* etiam ab Ammiano lib. XVIII cap. II in *ciuitatibus*, ad Rhenum ſitis, referuntur. *Ciuitates*, inquit, occupatæ ſunt ſeptem: *Caſtra Herculis, Quadriburgium, Triceſimæ, Noueſium*, & reliquæ. Vt autem Triceſimæ legionis caſtra vel oppidum in extremis Gugernis erat: ita *Quadriburgium* in principio Batauorum fuiſſe neceſſe eſt, cui in Itinerario *Burginacium* reſpondet, V millibus a Triceſimæ caſtris Vlpiis, quæ ipſa Colonia Traiana eſt, vt ſupra demonſtrauimus. Vtrumque laudatus vir, Altingius, interpretatur *Burgum ad aquas*, ſiue Teutonica voce *Waterburg*, quæ cum Ammiani Quadriburgio, aut Vatriburgio, in locum W, Latinis ignoti, V vel Q adſumto, concordat. Quod vero ad Vahalim extra inſulam, in ſiniſtra ripa Cluuerius ponit; conſentire non poſſumus: quum itinerum nos rationes in angulum inſulæ deducant, quæ etiam Altingii, viri iterum honoris cauſſa nominandi, eſt ſententia, Cluuerianæ vtique præferenda.

CXLVI.

Sic ea, quæ partim ex Tacito, partim ex Itinerariis de citeriore parte inſulæ nouimus, hoc eſt a principio & diuortio vſque ad Batauodurum ſiue Duerſtadium; expoſita cuncta ſunt, & ſuis rationibus declarata, quæ ſecus ac vulgo ſolent, ac nos ipſi in Tabula Belgicæ, Cluuerium ſequuti, poſuimus; hoc ordine diſpenſanda ſunt:

Colo-

Digitized by Google

Leuæſanum & Batauodurum	VI	*Grinnes*	VIII	*Caruo*	XIII *Vada* Taciti interiacet	*Caſtra Herculis*	IX VIII *Nouiomagus*	*Arenacum*	VI	*Burginacium*	V	*Colonia Traiana*

CXLVII.

Nunc ad vlteriorem partem inſulæ, quæ a Batauoduro ad Oceanum eſt, adgredimur explanandam. Nihil heic Tacitus habet: Ptolemæus ſolum *Λυγόδεινον, Lugodinum*, quod ex *Lugdunum* vel *Lugodunum* corruptum eſt: Antonini Itinerarium *Lugdunum, Albiniana, Traiectum, Mannaricium:* Tabula Peutingeriana addit ad Rhenum, *Prætorium Agrippinæ, Nigrum Pullum, Lauros*, & *Fletionem;* & infra hæc, Vahalim ſeu Moſam verſus, *Forum Adriani, Flenium, Tablas, Caſpingium:* inde in citeriorem partem ad Noviomagum venitur.

CXLVIII.

Proximum a Batauoduro eſt *Mannaricium* Itinerarii, a Caruone diſtans XXII M. P. Caruo autem a Leuæſano, quod ad Batauodurum erat, XIIII, quibus demtis a XXII, relinquuntur diſtantiæ inter Batauodurum & Mannaricium VIII millia. Et quod iter illud Lugdunum fert, haud longe a Rheno afuiſſe probabile eſt. Cluuerius in vico ad ſiniſtram Leccæ quærit, cui nomen Maurik ſit: ſed præterquam quod longius a via recedit, nulla ibi antiquitatis Romanæ ſigna ſupereſſe, teſtis eſt, quem ſæpe laudauimus, Menſo Altingius; vt præſtet differre cum recentibus locis comparationem, quam incertum aliquid pro vero conſtituere.

CXLIX.

A Mannaricio, Antonini eodem itinere, abeſt *Traiectu* non XV millibus, vt editum eſt, ſed vix VI millibus paſſuum. Huius & nomen & ſitus evincunt non aliud oppidum eſſe, quam quod hodie vocatur *Vtrecht*, olim epiſcopatu, nunc academia clariſſimum. Eſt enim a *Vetere Traiectu*, vt Caroli Magni ætate dicebatur, id nomen, in quo *Alt*, ſeu alia dialecto *Old*, ad *Traiectus* vocabulum acceſſit. Ex quo praue *Vltraiectum* non nulli vocant, quem elegantius & magis Latine dicerent *Traiectum Rheni*, ſiue *ad Rhenum*. At præter auctorem Itinerarii nemo antiquorum hoc oppidum nominauit, vt de vlteriori antiquitate nihil certum ſit quod ſtatuamus.

CL.

Exinde Itinerario nihil eſt vſque ad *Albiniana* caſtra, quo ſpatio in Tabula *Fletio, Lauri, Niger pullus* interponuntur. *Fletio* XVI millibus abeſt a Leuæſano; hoc a Traiectu XIIII, ex quo ſitus *Fletionis* non incertus eſt, nempe II millibus paſſuum infra Traiectum, in curuatura, quam vocant, Rheni amnis. Vlteriora Tabulæ, *Lauri* & *Niger pullus* obſcuriora ſunt, & fortaſſe diuerſoria & manſiones: *Albiniana* autem Itinerarii, corru-

Digitized by Google

pte in Tabula ſcripta *Albamana*, ſiue *Albaniana*, ſunt clariora. Caſtra haud dubie intelliguntur, ſed cuius Albani vel Albini? Si ſtat *Albiniana* legere, ad *Albinum* auctorem referantur. An is vero ſit Clodius Albinus, Seueri imperatoris æmulus, non poſſum definire. Credibile tamen eſt admodum, quia de ipſo Capitolinus in Vita cap. VI refert, *per Commodum ad Gallias translatum eſſe, in qua, fuſis Friſiis Transrhenanis, celebre nomen ſuum & apud Romanos & apud barbaros fecerit.*

CLI.

Inde *Lugdunum* x millibus abeſt, tanta antiquitate oppidum, vt etiam Ptolemæus illius rationem habuerit. Treuerorum tumultu exſtitiſſe, probari ex Tacito non poteſt: nec vero longe poſt ortum eſſe, Ptolemæi teſtimonium confirmat. Eius vero *Lugodinum* non aliud quam Antonini & Tabulæ *Lugdunum* eſſe, non eſt quod dubitemus, quia in Batauis & prope Oceanum ponit, licet cum occidentali oſtio, quod commune cum Moſa Rhenus habet, non cum medio, ad cuius alueum ſitum eſt, componat: quanta deceſſio a vero loco non inſolens Ptolemæo eſt, præſertim in Occidente. In dicto Itinerario legitur: *A Lugduno Capite Germaniarum Argentoratum*, vt ſæpe ad illud iter prouocauimus. Io. Iſ. Pontanus Diſcept. Chorograph. pag. 154 exiſtimat legendum eſſe *caput Germanicarum*, vt ad Argentoratum referatur, quia Lugdunum illa ætate non tantæ dignitatis erat, vt *caput* prouinciarum nuncupari potuiſſet. Verum non eſt quod quidquam immutemus. *Caput* enim heic *principium* eſt, quod reuera Lugdunum eſt Germaniarum, ſi ab Oceano, aut Inferioris prouinciæ extremo, incipias Ciſrhenanæ Germaniæ prouincias perluſtrare. Interea non negamus, minorem tum temporis ſplendorem huius vrbis, quam nunc eſt, exſtitiſſe, ad quam auorum memoria cum alia multa ornamenta, tum maxime inſigne decus & incomparabilis gloria ex litterarum ſtudiis acceſſit.

CLII.

Duobus millibus paſſuum ſupra Lugdunum in Tabula Theodoſiana eſt *Prætorium Agrippinæ*, quod illa, quum in Claudii matrimonio eſſet, videtur exſtruxiſſe, exemplo fratris Caii, qui vt Suetonius cap. XXXVII refert, *in exſtructionibus prætoriorum atque villarum, omni ratione poſthabita, nihil tam efficere concupiſcebat, quam quod poſſe effici negaretur.* Situs & diſtantia oſtendit, fuiſſe in loco, qui hodie *Roomburg* vocatur, quod quidam interpretantur *Arx Romana*, quaſi ipſum prætorium hoc nomine ſignificaretur. Eodem loco etiam aliud ædificium publicum fuit, quod *Armamentarium* Romani adpellauerunt. Alium teſtem illius non habemus, niſi vnicum lapidem, ante ducentos circiter annos repertum, & a variis deſcriptum, intortis admodum litteris & inter ſe, præter morem, connexis, notatum, quas vt Petrus Scriuerius Antiquitat. Batauicis pag. 182 exhibet, ſeparatas & iuſto diſpoſitu ſic exſcriptas damus:

IMP

Digitized by Google

IMP. CAES. L. SEPTIMIVS SEVERVS AVG. ET
M. AVRELIVS ANTONINVS CAES. COH. XV
VOL. ARMAMENTARIVM VETVSTATE
CONLABSVM RESTITVERVNT SVB
VAL. PVDENTE LEG. AVG. PR. PR. CVRANTE
CAECILIO BATONE PRAEFECTO.

Sed idem Scriuerius, & Hadrianus Iunius, Hiſtor. Batav. cap. x, quidquid huius armamentarii eſt, ad litus Oceani referunt, vt eadem ſit *Arx Brittannica*, cuius fundamenta interdum, Oceano refugiente, conſpecta ſunt, quod ita clariſſimi viri crediderunt, quia perſuaſi ab aliis erant, ex ruderibus illis, ſub mari latentibus, extractum hunc lapidem, quem deſcripſimus, fuiſſe. Alii vero fide digni homines, & antiquiores etiam perhibent, aratro effoſſum prope Roomburg in agro Lugdunenſi eſſe, ideoque *Armamentarium* illud, ſi in loco, quo lapis inuentus eſt, olim fuit, cum ipſo Prætorio Agrippinæ coniunctum fuiſſe, doctiſſimorum iam virorum eſt ſententia. Inter hoc Prætorium & Albiniana caſtra, in Tabula etiam *Matilo* collocatur, obſcurus locus, & nemini præter auctorem Tabulæ, cognitus; de quo nihil habemus, quod referatur.

CLIII.

Tandem etiam aliquid de Arce ſiue Caſtello litorali, quod inundans Oceanus texit, dicendum eſt. Huius arcis veſtigia mari adobruta latent, niſi quando poſt Africi venti furorem ſubita tempeſtas, a Cauro concitata, nudatum arenis litus retexerit. Tunc a fundamentis reliquias, recedente maris æſtu, prope medii Rheni vetus oſtium, adeo ſpectare & numerare licuit, vt eruditi viri ichnographiam etiam illius caſtelli delineauerint, qualem ab Iunio Scriuerioque dictis libris expreſſam explicatamque habemus. Sunt qui Caligulæ *Pharum* ſeu *altisſimam turrem*, vt Suetonius cap. XLVI vocat, ibi excitatam credant, quod negant alii, quia ex Morinis Romani, non ex Batauis in Britanniam traiiciebant. Turrem autem illam *indicium victoriæ* Britannicæ, vt Suetonius ait, ſed adſectatæ modo, aut ſimulatæ, voluiſſe a poſteris credi, quaſi ibidem in Britanniam traiecißet, aut victor inde regreſſus ibi eſſet. Alii Druſo in illo litore monimentum conditum & aram poſitam fuiſſe autumant, contuſi lapidis inſcriptione ad id perſuaſi, quem ex ipſis ruinis illis extractum eſſe adfirmant. Conditam aram a Claudio dicunt, a Seuero & filio Antonino reſtitutam. Reliqua hæc in lapide verba exſtant:

. . . . TANNIC. GERMANIC. PIVS FELIX AVGVST
. . . . MAX. TRIB. POT. XVIII COS. III P. P. IMP. III
. . . . RAM A DIVO CLAVDIO ET POSTEA
. . . . ERO PATRE SVO RESTITVTAM

Quæ ſupplentur ita, vt præmittatur nomen *Imp. Cæſ. M. Aurel. Antoninus Britannicus*, ac reliqua: addantur *Pont.* id eſt Pontifex; item *aram* & *Seuero.* Ortelius ſuſpicatur, expeditione Britannica ibidem Claudium *arcem* condidiſſe, in commodiorem legionum cohortiumque transuectionem; aut quo milites ibidem hibernarent. Sed, quod antea, dubitari & heic loci

Nn 2 poteſt,

Digitized by Google

poteſt, an tum Romani alia via in Britanniam profecti ſint, quam ex Morinis, videlicet ea, quam Iulius Cæſar præmonſtrauerat. Quid? quod ne de re hac dubitandum quidem eſt, quum Suetonius cap. XVII aperte dicat, *Maſſilia Geſſoriacum vſque pedeſtri itinere confecto, inde tranſmiſiſſe.* Geſſoriacum autem in Morinis eſt, eorumque caput atque portus fuit, vt infra oſtendemus. Quod ſi autem verum eſt, ex marinis illis ruderibus extractum illum lapidem fuiſſe, illuſtre Romanorum opus & monimentum, qualecumque etiam fuit, is arguit & probat. Ibi vero *Armamentarium* locare, quaſi & illius lapis alius ex ruinis illis, ſub mari abſconditis, teſtis ſit protractus, vt clariſſimis viris perſuaſum erat; hoc eſt quod ante paullo non minori aliorum auctoritate refutauimus. Nec nomen vetus huius arcis mari obrutæ vſquam indicatum fuit, quod vulgo nunc *t' huyſ te Britten*, ſiue *Brittenburg*, id eſt Arcem Britannicam, neſcio vnde, ſiue quo auctore, adpellant, falſa fortaſſis fama inducti, quaſi ex illo loco Caligula ſimulando tentauerit, vel poſt illum Claudius Cæſar vere traiecerit in Britanniam.

CLIV.

De iis hactenus, quæ ad medium Rheni alueum eiusque ſiniſtram ripam ſita erant: nunc de illis quoque addemus, quæ in auſtrum inde & ad Moſam vergunt, a ſolo auctore Peutingerianæ Tabulæ notata. Primum & præcipuum eſt *Forum Adriani*, vt ille ſcripſit, VII millibus a Lugduno recedens, vt accurate Menſo Alting, V ex X facto, emendauit. Auctorem & vſum oppidi ipſum nomen manifeſtat: ſitum, emendata diſtantia & reliquiæ nominis in *Vorburg:* dignitatem & amplitudinem ruinæ circumiectæ & ſubterraneæ ſubſtructiones, in quibus etiam, qui hæc curatius inueſtigant, *Elinum* prætorium vel arcem aiunt inueniri, nomen nummis monſtrantibus, qui ibidem reperiantur: quod prædictus antiquitatum ſcrutator Altingius ab *Aelius*, Hadriani nomine, deducit, ſed ab adoptato per Pium Marco nepote impoſitum, quia in iisdem nummulis AVRELI ANT. id eſt *Aurelii Antonini* nomen, non AVRELIANI, vt creditum fuerat, legatur. Accedit inſcriptio vetuſti lapidis, ſiue columellæ milliariæ, apud vicum *Monſter* repertæ, deſcriptæ ab Scriuerio pag. 214, Grutero p. 156, cuius vltimæ notæ ſunt

A. M. A. F. C. M. XII

quas docti viri non vno modo interpretantur, *A municipio*, ſi quod in illis locis fuit; aut *a mari*, quia lapis inter Delphos & Hagam repertus, vbi Monaſterium fuit; vel *a Moſa* denique, aut aliter; plerique autem inſequentes litteras A. F. *ad Forum*, (vel *a Foro*, ſi priores *ad municipium*, vel *ad mare*, vel *ad Moſam*, ſignificant) conſentiunt legendas eſſe, vt *Forum Hadriani* intelligatur, quod etiam *conſtituta millia paſſuum* XII, quot a dicto loco ad Vorburgum ſunt, numero ſuo recte poſito comprobant.

CLV.

Cetera Tabulæ Peutingerianæ inter Forum Hadriani & Nouiomagum, ignobiliora ſunt, *Flenium* XVIII M. P. a Foro; cuius & nomen & numeros Cluuerius immutat, licentia, vt videtur, non toleranda: inde poſt XII millia *Tablæ;* & rurſus interuallo XVIII M. P. *Caſpingium*, de quibus præter nomina

mina nihil habemus quod adferamus, niſi quod *Caſpingium* per numeros ſuos in locum *Aſperen* aiunt incidere. *Grinnes*, quæ ſequuntur in Tabula, ad ſuperius Rhenanum iter, vnde errore exciderant, reduximus ſupra, Tacito auctore, cui illæ cum reliquis vicis ad Rhenum ſunt: *Ad duodecimum* autem, ſignum diuerſorii vel manſionis eſt.

CANINEFATES.

CLVI.

Populi huius nomen non vno modo eſt proditum. Velleius Paterculus & Cornelius Tacitus ſcripſerunt *Caninefates:* ille lib. II cap. CV *Intrata protinus Germania, ſubacti Caninefates, Attuarii, Bructeri: recepti Cheruſci, & tranſitus Viſurgis.* Taciti exempla mox poſtea proferemus. Plinius lib. IV cap. XV *Cannenufates* dixit, vt Harduinus legit; vt Menſo Altingius pag. 12, *Cannunefates:* quod prope conuenit cum veteri inſcriptione apud Gruterum p. 385

PRAEF. EQ. ALAE PRIMAE CANNANEFATVM.

Origo gentis ex Germania eſt perinde ac Batauorum. Tacitus lib. IV Hiſt. cap. XV *Miſſi ad Caninefates qui conſilia ſociarent. Ea gens partem inſulæ colit, origine, lingua, virtute par Batauis: numero ſuperantur.* Ex quo & ſitum intelligimus, hoc eſt inſulam habitaſſe; eamdem puta quam Batavi. Plinius id plenius exponit dicto lib. IV cap. XV, *In Rheno ipſo, prope centum millia paſſuum in longitudinem, nobiliſſima Batauorum inſula & Cannenufatum: & aliæ Friſiorum, Chaucorum, Friſiabonum, Sturiorum, Marſaciorum, quæ ſternuntur inter Helium & Fleuum. Ita adpellantur oſtia, in quæ effuſus Rhenus ab ſeptemtrione in lacus, ab occidente in amnem Moſam ſe ſpargit.*

CLVII.

Hæc fere veterum ſunt teſtimonia, quæ de Caninefatum nos ſede & loco poſſint inſtituere. Velleius in Germania locat cum Bructeris atque Cheruſcis, Transrhenanis populis: nec vero quiſquam alius eorum reliquias in Germania hoc nomine nuncupauit: & Ciuilis ipſe apud Tacitum tam Caninefates quam Batauos adſcribit Galliæ lib. IV cap. XXXII. *En ego*, inquit, *præfectus vnius cohortis, & Caninefates Batauique, exigua Galliarum portio, vana illa caſtrorum ſpatia excidimus.* Quod ſi ergo cis Rhenum poſitos intelligit, vix tamen eos intermiſtos Batauis intelligere potuit. Id eſt quod Cornelius Haemrodius & Hadrianus Iunius ex Plinio quoque & Tacito vrgent, ſed diſpari conatu & proceſſu. Hic enim, Iunius, Hiſtoria Batauiæ cap. III pag. 47 ſingularem eis inſulam, ſeparatam a Batauorum ſede, tribuit, forſan lacubus & æſtuariis, ſaltem ex parte remota ab Oceano circumdatam. *Sequitur*, inquit, *Caninefatum inſula, quarum ego terminos non multum euariare a vetuſtis ſuſpicor, bonaque coniectura ducor; ſiquidem inſula fuit (id quod expreſſe loquitur Plinius) eos a ſecundo Rheni ſiue medio oſtio apud Cattorum vicum initium capere, longoque terrarum tractu ſecundum colles arenarios ſedes ſuas habuiſſe Harlemo tenus, ita vt Oceanum Britannicum, iniquum vicinum, cum prædictis collibus habuerint ab occidente; a naſcentis vero ſolis plaga diuiſi fuerint alueo vno ex elicibus Rheni.* Rem non mouemus: de inſula

Nn 3 ſepa-

Digitized by Google

ſeparata dubitamus, præſertim ex Plinii verbis adprobanda. Is enim indiſtincte dicto loco ait: *In Rheno ipſo nobiliſſima Batauorum inſula & Cannenufatum, & aliæ Friſiorum:* quæ verba quidem ambigua videri poſſunt, quaſi dicant, *Batauorum inſula, & Cannenufatum*, ſubaudi rurſus, *inſula;* vel vt vna ſit inſula & Batauorum & Cannenufatum. Illud Hadr. Iunio videtur; hoc Taciti comprobatur auctoritate, qui dicto locto ait: *Ea gens* [Caninefatum] *partem inſulæ colit, origine, lingua, virtute par Batauis; numero ſuperantur:* quæ inſula non poteſt alia eſſe quam Batauorum, quod non tantum comparatio illa cum Batauis, quam quæ cap. XII de illa inſula anteceſſerant, confirmant. Nec licet magnam inſulam Batauorum inter Helium & Fleuum comprehenſam intelligere, quia Plinius ALIAS, Friſiorum nempe ac ceterarum gentium, eisdem oſtiis, vt ſeparatas ab illa Caninefatum, incluſit.

CLVIII.

Hæc dubitantur de ſingulari inſula in verbis Hadriani: poſitionis cauſſam & ſedis non definimus, ſed differimus. Conſtans enim multorum eſt ſententia, Caninefates ſeptemtrionalem Hollandiam coluiſſe, ita prorſus, vt Cornelius Aurelius lib. I Batauiæ cap. IV *Harlemum nominatiſſimam Caninefatum vrbem* dicat: & Cornelius Haemrodius Batauiæ Deſcriptione pag. 13, *Caninefates terram a Rheno veteri ſeptemtrionem verſus, propter litus Oceani adusque ferme Marſaciorum ſedes obtinent, vulgoque dicuntur die Kennemerlanders.* Et quod idem pag. 9 præter illud Cattouicenſe veteris Rheni, plura interna oſtia indicauit, illorumque vnum alueum præter Enkhuſam ducit & Alkmariam; probabile non minus Io. Iſacio Pontano Diſcept. cap. XX, quam ipſi Haemrodio videtur, quia ille alueus vere medius inter Helium Fleuumque ſit, eſſe fortaſſis illum, qui ſeptemtrionale latus inſulæ Batauorum clauſerit. id quod neque confirmare argumentis, neque refellere animus eſt. Plura tamen fuiſſe Rheni oſtia etiam ante, quam Druſus per lacus nouo alueo deriuaret; illa Cæſaris verba lib. IV cap. X haud obſcure videntur probare, *Vbi Oceano adpropinquauit, in plures diffluit partes.* Quod ſi vere ita ſe habet, vt probabile illis doctiſſimis viris videbatur: omnis difficultas controuerſiæ ſublata erit, & recentioribus cum Tacito Plinioque bene conueniet. Interea plures in Cluuerii ſententia adquieſcunt, qui vt veteris Rheni alueo præter Traiectum & Lugdunum ducto, & inſulam Batauorum & omnem Galliam finiri exiſtimat, ita in ſeptemtrionali inſulæ parte ad alueum illum & intus, a Batauoduro ad Lugdunum fere, omnes Caninefates deponit, ita tamen, vt ad Oceanum non pertineant, neque Lugdunum, quia *Batauorum* dicitur, poſſederint vmquam. quo quia meliorem Batauiæ partem ſubducit, & Batauos maritimos a ſuperioribus ſecludit; non deſinunt alii de finium illa deſcriptione dubitare.

CLIX.

De ceteris gentibus, quarum inſulas Plinius inter Helium & Fleuum ſternit, meræ ſunt coniecturæ doctorum hominum: argumentis & rationibus vix quidquam probari poteſt, quia facies illorum locorum inundationibus

bus

bus fuit ita immutata, vt vbi populi coluerant, nunc ingens lacus ſit ſiue *mare Auſtrinum.* Pontanus Diſceptat. Chorograph. cap. XXI p. 65, *Ceteras Plinio nominatas gentes ſinus fere & mare Auſtrinum abolevit.* Varie autem vocabula illarum a variis torquentur, nec vllum fere intactum relinquitur. Quidam integros populos, quos minus nouerunt, eiiciunt, vt Cauchos & Sturios; alii Sturios in *Vrios* conuertunt, & in Auſtrini inſula Vricha inueſtigant: Cluuerius Friſiabones Friſiosque, hoc loco obuios, in *Friſios maiores minoresque* commutat: ſed retentis ceteris cunctis, ſolos *Cauchos* clariſſimus vir Menſo Altingius ſollicitat, ratus *C* elementum abundare in eo nomine, ortum ex ſigno παρενθέσεως, quæ poſt *Marſaciorum* claudenda ſit. Ita enim pag. 12. ſententiam Plinii diſtribuendam legendamque autumat: *In Rheno ipſo, prope centum* M. P. *in longitudinem, nobiliſſima Batauorum inſula & Cannunefatum. Et aliæ Friſiorum (Auchorum, Friſiabonum, Sturiorum, Marſaciorum) quæ ſternuntur inter Helium & Fleuum.* Scilicet omnes vult Friſios eſſe origine, ſiue coloniam Friſiorum Transrhenanorum; ſed rurſus diviſos in minores populos, vti parentheſi diſtincte nominentur. Hos ita diſtribuit & quibuslibet ſuas ſedes adſignat, vt *Auchos* ponat proximos Foſſæ, quæ a Druſo nomen habet: *Friſiabones* in illo tractu, vbi regina emporiorum Ambſtelodamum eſt, & Horna, & Enkhuſa cum Medemelaco: his ad Oceanum obducat *Marſacios:* in ſeptemtrionem & ſupra Fleuum lacum *Sturios* reiiciat. Sed ita doctis quidem coniecturis locatur: argumentis deſtituitur poſitio.

CLX.

Plures in ea regione, quam vnum lacum fuiſſe, ex multitudinis numero, quo Tacitus vtitur, pronum eſt colligere. Annali I cap. LX *impoſitas nauibus quatuor legiones per lacus vexit* Germanicus: & lib. II cap. VIII *Foſſam, cui Druſianæ nomen, ingreſſus, precatusque Druſum patrem; lacus inde & Oceanum vsque ad Amiſiam flumen, ſecunda nauigatione peruehitur.* Hos vero lacus in vnum coaluiſſe, eumque auctum inundationibus, magnus Auſtrinus lacus argumento eſt. Quæ circa illum oppida notantur, quam antiqua ſint, certo explicari non poteſt. Hadrianus quidem Valeſius Rerum Francicar. lib. I pag. 6 ſcripſit, *Poſtumum Macuſam, oppidum Batauorum ab Francis captum, quod hodieque Ancuſam appellant, recepiſſe indicant Poſtumiani nummi,* HERCVLI MACVSANO *inſcripti:* ſed vnde certo probetur, *Macuſam* ſiue *Maguſam,* eſſe oppidum Enkhuſam, ſiue Ancuſam vt ipſe ſcripſit; equidem hariolari non poſſum. Eſt lapis circa oſtia Scaldis repertus, quem Ortelius inſpexit; & alius in Gelria exſtare dicitur, quibus vtrisque inſcriptum eſt HERCVLI MAGVSANO. Sed neque heic perſpicio, qua ratione ad Ancuſam oppidum referri, aut eius nomen inde deriuari poſſit. Si ex nomine iudicandum eſt, mallem ad *Caſtra Herculis,* ſupra ex Tabula Peutingeriana & Marcellino demonſtrata, reducere. Vnde vero cognomen *Maguſani* ſit, vix quisquam diuinando poterit ita, vt perſuadeat, interpretari. Et hæc de Caninefatibus, quos a pluribus dixi circa Enkhuſam & Alkmariam collocari, ſaltem ibi finem illorum ſedibus imponi.

SECTIO

Digitized by Google

SECTIO XIII.

POPVLI INTER MOSAM ET SCALDIM.

CLXI.

Vt Germanias, prouincias Romanorum in Gallia Cisrhenana, poſſimus definire, neceſſe eſt, vt omnes cis Rhenum Germanicas gentes, quas adhuc ab Heluetia ad Oceanum vsque perſequuti ſumus, perluſtremus. Pars illarum ſupereſt, quæ inter Moſam & Scaldim ſedes occupauerant. Plinius lib. IV cap. XVII *A Scalde ad Sequanam Belgica.* Ergo quia Scaldi flumine finit Galliam, vltra illud flumen non Gallos, ſed Germanos credidit coluiſſe. Tacitus German. cap. II *Qui primi Rhenum transgreſſi Gallos expulerint, nunc Tungri, tunc Germani vocati ſunt.* Rurſus Plinius dicto loco: *A Scaldi incolunt extera Toxandri, pluribus nominibus.* EXTERA, hoc eſt regionem vltra Scaldim, extraque Gallias, Scaldi finitas, poſitam, ad Moſam vsque. Præterea in hoc tractu gentium clara nomina ſunt *Menapii, Tungri, Aduatici, Bethaſii*, qui quantum diſcrimen inter ſe habuerint, nunc oſtendendum eſt. De *Eburonibus* ſupra diximus.

MENAPII.

CLXII.

Menapii Cæſaris æuo vtramque Rheni ripam coluerunt: ſed ſub idem tempus vlteriorem ſiue Germanicam, expulſi a Tencteris & Vſipetibus, amiſerunt. Sic enim ille lib. IV cap. IV de Bello Gallico: *Vſipetes & Tencteri complures annos Sueuorum vim ſuſtinuerunt: ad extremum tamen agris expulſi, ad Rhenum peruenerunt, quas regiones Menapii incolebant, & ad vtramque ripam fluminis agros, ædificia, vicosque habebant: ſed tantæ multitudinis aduentu perterriti, ex his ædificiis, quæ trans flumen habuerant, demigrauerunt, &, cis Rhenum diſpoſitis præſidiis, Germanos tranſire prohibebant.* Pars regreſſi in deſertas ſedes trans Rhenum ſitas, quum inuaſores receſſiſſe ſimulaſſent, inopinantes omnes oppreſſi ſunt: etiam Cisrhenani, antequam de ſuorum clade audiſſent, ab eisdem Vſipetibus Tencteriſque pulſi, qui *occupatis illorum ædificiis reliquam partem hiemis ſe eorum copiis aluerunt*, vt ibidem Cæſar enarrauit. Ex quibus habitatio illorum ripenſis ſiue Rhenana, quæ olim fuit, ſatis abundeque intelligitur. Nec vero hæc ſola fuit, ſed eodem tempore inter Moſam & Scaldim ſedes habuerunt, atque ita latiſſime habitauerunt. Id quod ex eo non obſcurum eſt, quia Cæſar cum *Morinis* eos plerumque coniungit. Idem lib. II cap. IV de bello Gall. hoc ordine ab Rhemis ſibi Belgarum adparatum enarratum dicit, *Ambianos* X *millia, Morinos* XXV *millia: Menapios* IX *millia: Caletes* X *millia.* Et lib. III cap. XXVIII, *Cæſar, quod omni Gallia pacata, Morini Menapiique ſupererant qui in armis eſſent, neque ad eum vmquam legatos de pace miſiſſent; eo exercitum adduxit: - - - qui quod continentes ſiluas ac paludes habebant, eo ſe ſuaque omnia contulerunt.* Et lib. VI cap. II *Cæſar quum vndique bellum parari videret, Nervios,*

Digitized by Google

vios, Aduaticos ac Menapios, adiunctis Cisrhenanis omnibus Germanis eſſe in armis; maturius ſibi de bello cogitandum putauit. Et cap. v eiusdem libri: *Ipſe cum legionibus expeditis quinque in Menapios proficiſcitur. Illi, nulla coacta manu, loci præſidio freti, in ſiluas paludesque confugiunt, ſuaque eodem conferunt. Cæſar partitis copiis cum C. Fabio legato, & M. Craſſo quæſtore, celeriterque effectis pontibus, adiit tripartito: ædificia vicosque incendit,* ac reliqua. Nihil heic ad Rhenum geſtum: intus & intra Moſam omnia. Dio Caſſius confirmat idem lib. XXXIX pag. III de Cæſare: Μετὰ τοῦτο ἐπί τε Μορίνους καὶ ἐπὶ Μεναπίους, ὁμόρους σφίσιν ὄντας, ἐστράτευσε. *Poſthæc in Morinos, eorumque finitimos Menapios arma conuertit.* & paucis interiectis, de eisdem, οὔτε πόλεις ἔχοντες, ἀλλ᾽ ἐν καλύβαις διαιτώμενοι, *Non in oppidis habitant, ſed in tuguriis.*

CLXIII.

Strabo lib. IV pag. 134 τοῖς Μεναπίοις εἰσὶ συνεχεῖς ἐπὶ τῇ θαλάττῃ Μορινοί, *Menapiis contermini ſunt ad mare Morini;* atque idcirco paullo ante dixit τελευταίους, *vltimos*, ad Oceanum videlicet, quemadmodum finitimi illorum Morini, poetæ Aeneid. VIII verſ. 727 *extremi hominum* cenſentur. Quod vero ibidem ait, Μενάπιοι τῶν ἐκβολῶν ἐφ᾽ ἑκάτερα τοῦ ποταμοῦ κατοικοῦντες ἕλη, *vtrimque ad oſtia Rheni habitare paludes*, videtur Cæſarem, quem plerumque ſequutus eſt in Galliis, de vtraque ripa, ſed longe ſupra oſtia, ſcribentem, non bene intellexiſſe. Si enim vtrimque ad oſtia coluerunt, immiſtos Batauis fuiſſe neceſſe foret, quod minus eſt credibile. Quid? quod Augusti ætate reiecti omnes ab Rheno videntur, transductis e Germania, qui loca illa poſſiderent; ipſique vltra Moſam & ad Scaldim redacti, anguſtius poſtmodum habitauerunt. Tacitus certe, Veſpaſiani æuo, Cismoſanos ſolos nouit, lib. IV Hiſtor. cap. XXVIII. *Ciuilis*, inquit, *vt cuique proximum, vaſtari Vbios Treuerosque, & alia manu Moſam amnem tranſire iubet, vt Menapios, & Morinos, & extrema Galliarum quaterent.* Plinius autem ſuæ ætatis populos Belgas lib. IV cap. XVII recenſens, ambiguus eſt, nec ſatis declarat, a qua parte Scaldis habitauerint. *A Scaldi*, inquit, *incolunt extera Toxandri pluribus nominibus. Deinde Menapii, Morini.* Videtur tamen, relictis exteris, ad citeriora, vbi Morini erant, reuerti. Quæ cauſſa eſt, vt Harduinus Menapios in Flandria ponat. Quodſi ita habet, non erat quod Hadrianus Valeſius Theodoſianam Tabulam erroris incuſaret, quod *Caſtellum Menapiorum* inter Geſſoriacum, quæ nunc Bononia eſt, & Teruanam medium habeat; legique vellet *Caſtellum Morinorum.* Sed de hoc in Morinis poſtea diſpiciemus. Aliud tamen *Caſtellum Menapiorum* ad Moſam fuit. Ptolemæus in Belgica: Μετὰ τὸν Μώσαν ποταμὸν Μενάπιοι, καὶ πόλις αὐτῶν Κάστελλον, *Poſt Moſam* (malim *cis Moſam.* nam ab Ambianis per Morinos progreſſus eſt) *Poſt amnem*, inquit, *Menapii & oppidum illorum Caſtellum:* quod omnium conſenſione eſt *Caſſel* ſiue *Keſſel* ad Moſam, inter Traiectum huius amnis & Graven medio loco ſitum. Cæſaris autem ætate nulla oppida habuere, ſed tuguria tantum & vicos, vt cognouimus, coluerunt.

ADVATICI ſiue ATVATICI.

CLXIV.

Aduaticos Cæſar ex Cimbris Teutoniſque procreatos ſcribit lib. II Belli Gall. cap. XXIX *Ipſi*, inquit, Aduatici, *erant ex Cimbris Teutoniſque prognati: qui quum iter in prouinciam noſtram atque Italiam facerent, his impedimentis, quæ ſecum agere ac portare non poterant, citra flumen Rhenum depoſitis, cuſtodiæ ex ſuis ac præſidio* VI *millia hominum vna reliquerunt. Ili poſt eorum obitum, multos annos exagitati, quum alias bellum inferrent, alias inlatum defenderent, conſenſu omnium pace facta, hunc ſibi domicilio locum delegerunt.* Locum non deſignauit, niſi quod Neruiis propinquos fuiſſe dixit. Dio Caſſius lib. XXXIX pag. 94 de Cæſare: ὐδὲν μέγα ἔργον τοὺς λοιποὺς Νερουίους χειρούμενος ἔσχε, κἀν τούτῳ Ἀτουατικοὶ, πλησιόχωροί τε αὐτοῖς ὄντες, καὶ τὸ γένος τό τε φρόνημα τὸ τῶν Κίμβρων ἔχοντες, ὥρμησαν μὲν ὡς καὶ βοηθήσοντες σφίσιν, *Non difficile opus reſtabat in ſubigendis Nerniorum reliquiis, quamquam Atnatici, finitimi illis, qui & genere & animis Cimbri erant, auxilio venerunt.* Nimirum ſuccreuit gens inde a Cimbrici belli temporibus, vt credas, quos vicerant, in nomen ſuum adoptaſſe. Ad commune enim bellum Romanorum profligandum dicuntur apud Cæſarem lib. II cap. IV militum XXIX millia contuliſſe, quum aliæ numeroſæ gentes vix X aut XV contuliſſent, ſoli Neruii L, Morini XXV. Et ne lapſos eſſe ſcribentes in numeris putes, metaphraſtes etiam μυρίους καὶ ἐννακισχιλίους transtulit. Oppida & vicos plures habuiſſe, ſed vnum egregie munitum, Cæſar tradit dicto libro II cap. XXIX: *Cunctis*, inquit, *oppidis caſtelliſque deſertis, ſua omnia in vnum oppidum, egregie natura munitum, contulerunt: quod quum ex omnibus in circuitu partibus altiſſimas rupes deſpectuſque haberet, vna ex parte leniter accliuis aditus, in latitudinem non amplius* CC *pedum relinquebatur; quem locum duplici altiſſimo muro munierant.* Hoc oppidum, quodnam, aut quo tractu fuerit, haud equidem facile definitur. Sunt qui Bellum Montem in finibus Hannoniæ: alii Duacum; cum Sanſone non nulli *Namurcum* interpretantur. Capaciſſimum fuiſſe, ex numero captiuorum quos vendidit Cæſar, oppido potitus, LIII millia hominum, abunde conſtare poteſt.

CLXV.

Id vero non incertum poteſt ex Cæſaris commentariis eſſe, inter Menapiorum, Eburonum & Neruiorum fines ſedem delegiſſe, id eſt in Flandriæ finibus, ac parte Brabantiæ atque Hannoniæ: quo tractu duo oppida, neſcimus quam antiqua, Antonini itinere a Caſtello Coloniam, memorantur, *Geminiacum*, & poſt XXII M. P. *Peruiciacum*, quorum illud *Gemblour*, & antea *Gemblacum*; hoc *Peruis*, multorum opinione videtur eſſe. Nec vero exiſtimandum eſt, *Aduatucam* oppidum, quod in Eburonibus ſupra vidimus, ad Aduaticorum populum pertinuiſſe. Nihil enim præter nomen commune habent, & vel ex vno Cæſare manifeſtum eſt, Aduaticos ab Eburonibus Tungriſue, vt nomine, ſic & ſedibus differre, nec eoſdem, ſed alteris finitimos tantum fuiſſe.

CLXVI.

Vt vero aliæ Ciſrhenanæ gentes noua nomina illo æuo induerunt,

Agrip-

Google

Agrippinenſium, Gugernorum, Sunicorum, Tungrorum: ita *Aduaticos* Cæſaris poſtea BETASOS vel BETASIOS a Plinio & Tacito dictos eſſe, exinde coniecit Philippus Cluuerius, quod, ſicut Cæſar in populorum enumeratio ne *Aduaticos* ſuos Eburonibus & Neruiis, vt finitimos, coniungit; ita pariter Tacitus & Plinius *Betaſios* iisdem gentibus, vt proximos finitimosque, admiſceant. Plinius lib. IV cap. XVII *Introrſus Atrebates, Neruii liberi, Veromandui - - - Tungri, Sunici, Friſiabones, Betaſi, Leuci liberi, Treveri liberi,* & ceteri, turbato poſiti ordine. Tacitus lib. IV Hiſtor. cap. LVI *Claudius Labeo nihil apud Batauos auſus, quosdam Neruiorum Betaſiorumque in arma traxit.* Et cap. LXVI *Ciuilis, occupatis Sunicis, & iuuentute eorum per cohortes compoſita; quo minus vltra pergeret, Claudius Labeo Betaſiorum Tungrorumque & Neruiorum tumultuaria manu reſtitit.* Et paucis interiectis: *Ciuilis Betaſios quoque & Neruios in fidem acceptos, copiis ſuis adiunxit.* Scribunt vulgo *Bethaſii*, adiecta adſpiratione, quæ ab editione Taciti, a Lipſio profecta, vnice eſt: antiquiore quoque libro halitum negligente. Atque ita etiam vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 520 num. 9 CIVES BETASII. Plinius tribus ſyllabis *Betaſi*, quemadmodum Tacito ſunt *Marſaci*, qui ceteris adiecta ſyllaba *Marſacii*. In Notitia Imperii ſub diſpoſitione Comitis litoris Saxonici per Britanniam p. 109 eſt *Tribunus cohortis primæ Vetaſiorum Regulbio:* V pro B, ſolemni illorum temporum more.

NERVII.

CLXVII.

Et Neruii, Strabone auctore lib. IV pag. 134 fuerunt ἔθνος Γερμανικὸν, *Germanica gens;* iique Treueris συνεχεῖς, *finitimi* a ſeptemtrione. Quam originem adeo ipſi non negauerunt, vt gloriæ etiam ſibi illam ducerent. Tacitus de Morib. Germ. cap. XXVIII *Treueri & Neruii circa adfectationem Germanicæ originis vltro ambitioſi ſunt, tamquam per hanc gloriam ſanguinis a ſimilitudine & inertia Gallorum ſeparentur.* A Cæſare multum celebrantur, vt qui *quinquaginta millia* ad commune bellum poſſint armatorum dare, lib. II de Bello Gall. cap. IV. Tam ampla enim eorum fuit ciuitas, vt a Treveris, cum quibus modo Strabo coniungebat, ad vſque Bellouacos pertineret, quod Cæſar dixit eodem libro II cap. XV. Præterea Ambianis, Atrebatibus, Veromanduis, finitimi, vt qui hos & Remos a meridie habuerunt, a ſeptemtrione Aduaticos, ab ortu ſolis Moſam fluuium. Ibidem Cæſar cap. XV & XVI *Bellouacorum fines Neruii attingebant, quorum de natura moribusque Cæſar quum quæreret, ſic reperiebat: Nullum aditum eſſe ad eos mercatoribus: nihil pati vini, reliquarumque rerum ad luxuriam pertinentium inferri, quod his rebus relangueſcere animos eorumque remitti virtutem exiſtimarent: eſſe homines feros magnæque virtutis - - - - Quum per eorum fines triduo iter feciſſet, inueniebat ex captiuis, Sabin flumen a caſtris ſuis non amplivs millia paſſuum X abeſſe: trans id flumen omnes Neruios conſediſſe, aduentumque ibi Romanorum exſpectare vna cum Atrebatibus & Veromanduis, finitimis ſuis. nam his vtrisque perſuaſerant, vt eamdem belli fortunam experirentur. Exſpectari etiam ab his Aduaticorum copias, atque eſſe in itinere.* Ex quibus

bus tam virtutem ipſorum & abſtinentiam, quam fines atque limites, & quibus gentibus cincti fuerunt, intelligimus. Plinius dicto ſæpe loco *Neruios liberos* vocat. Batauorum tumultu primum in auxiliis Romanorum fuerunt; poſt a Ciuili in partes inlecti, vt Tacitus lib. IV Hiſtor. cap. LXVI notavit. At cap. LXXIX *Legionem Fabius Priſcus legatus in Neruios Tungrosque duxit, eæque ciuitates in deditionem acceptæ.*

CLXVIII.

Ex finibus Neruiorum, antea monſtratis, coniicere licet de oppidis illorum ita, vt caput *Camaracum* fuiſſe videatur, nunc Gallis Cambray, noſtris Cammerik; quamquam a nemine ſcriptorum ante Tabulam Peutingerianam, & auctorem Itinerarii, quod Antonini dicitur, nominatum. Itinere a Caſtello Coloniam hic ordo ſeruatur:

Caſtello			
Minariacum	M.	P.	XI
Nemetacum	M.	P.	XVIIII
Camaracum	M.	P.	XIIII
Bagacum	M.	P.	XVIII
Vodgoriacum	M.	P.	XII
Geminiacum	M.	P.	X
Peruiciacum	M.	P.	XXII
Aduocam Tongrorum	M.	P.	XIIII.

Et itinere alio a Taruenna Durocortorum ſic:

Taruenna			
Nemetacum	M.	P.	XXII
Camaracum	M.	P.	XIIII
Auguſtam Veromanduorum	M.	P.	XVIII.

CLXIX.

Ex quo etiam ſitum *Bagaci* cognoſcimus, quod itidem Neruiorum oppidum fuiſſe, oſtendit Inſcriptio in eodem Itinerario: *Iter a Bagaco Neruiorum, Durocortorum, Remorum vſque.* In Tabula Peutingeriana eſt *Bacaco Neruiorum,* hoc ordine diſpoſitum:

Turnacum	
Ponte Scaldis	XII
Bacaco Neruior.	X.

Quæ rationes & nomen vna oſtendunt idem eſſe, quod nunc *Bavay* in Hannonia nuncupatur. Ptolemæus vitioſe Βάγανον ſcripſit, *Baganum*, quum potius, vtroque Itinerario conſentiente, Βάγακον, *Bagacum*, & ibi legi oporteat.

CLXX.

Pons Scaldis, quem & Antonini iter a portu Geſſoriacenſi Bagacum vſque, itidem inter Turnacum & Bagacum habet, per rationes & numeros ſuos in locum celebrem incidit, qui nunc *Condè* vocatur, quod ex *Condate*, non vnius in Gallia oppidi nomine, contractum eſt.

CLXXI.

Digitized by Google

CLXXI.

Cluuerius addit *Valentinianas*, quæ hodie ſint *Valenchiennes*, idque nomen exinde coniectura ducit, quia in Notitia Imperii ſæpe dicantur milites *Valentinianenſes*, tamquam a loco præſidii, quem inſedere, cognominati. Verum mallem aliter vir eruditiſſimus cenſuiſſet. Milites enim illi non a loco, cui præſidebant, ſed a principe *Valentiniano*, a quo inſtituti fuerant, cognomen ſuum conſequuti ſunt, ſicut in eadem Notitia Valentinianenſes coniuncti ſunt *Gratiauenſibus*, & *Honorianis*, quos non facile a loco adpellatos dixeris. Oppidum vero illud in medii æui hiſtoria (nam incertæ originis ac antiquitatis eſt) non *Valentinianæ*, ſed *Valentianæ*, a Valente quodam conditore nominatur. Sigebertus Gemblacenſis ad annum ciↄvi *Caſtrum Valentianas, ſitum in marchia Franciæ & Lotharingiæ, imperator Henricus obſidet.* Et Valeſius litteras Chlodouei iii memorat *Valentianis datas.* Ac Eginhardus in Annalibus: *Anno* iↄcclxxi *peracto, ſecundum morem generali conuentu ſuper fluuium Scaldam, in villa Valentiana, rex Karolus ad hiemandum proficiſcitur.* Idem lib. iv de translatione SS. martyrum Marcellini & Petri: *Monaſterium S. Saluii martyris, quod in pago Fanomartenſi, in vico Valentianas adpellato, in ripa Scaldis fluuii ſitum eſt.* Ad medii æui ergo geographiam potius, quam ad antiquam, pertinet.

CLXXII.

Certiores non nihil rationes *Fani Martis* ſunt, vnde iam *pagus Fanomartenſis* ab Eginhardo nominabatur. In Notitia enim Imperii ſub Præpoſitura Magiſtri militum præſentalium pag. 147 eſt *Præfectus Lætorum Neruiorum Fano Martis Belgicæ Secundæ.*

CLXXIII.

Plures etiam Neruiorum clientes, & ſub imperio illorum minores populi fuerunt. Cæſar lib. v cap. xxxiix *Facile hac oratione* [Ambiorix] *Neruiis perſuadet. Itaque confeſtim dimiſſis nuntiis ad Centrones, Grudios, Leuacos, Pleumoſios, Gordunos, qui omnes ſub eorum imperio ſunt, quam maximas manus poſſunt, cogunt.* Nec vero apud alium ſcriptorem ignobilia hæc nomina reperiuntur. Vnde facile ad credendum erit, vel in aliud nomen tranſiiſſe, vel generali *Neruiorum* adpellatione comprehenſos fuiſſe ab aliis. Cluuerius opinatur hos Neruiorum clientes in vnum nomen *Sueconorum*, quos ſolus Plinius in Belgica lib. iv cap. xvii nominauit, coaluiſſe, iisque oppidum *Tornacum* ſiue *Turnacum* tribuit. Verum, non dicam, Sueconos Plinianos ſuſpectos Harduino eſſe, tamquam ex inſequenti nomine *Sueſſionum* corrupta repetitione natos; ſed in incertis potius relinquam. *Turnacum* vero Itinerarii, cum Hadriano Valeſio, ipſis Neruiis malo, quam alii genti, attribuere, quia ſitus & ordo in Itinerariis ita videtur poſtulare. Itinere a portu Geſſoriacenſi Bagacum vſque hæ ſunt rationes:

Geſſoriaco	
Taruennam	M. P. XVIII
Caſtellum	M. P. VIIII
Virouiacum	M. P. XVI

Turnacum	M. P. XVI
Pontem Scaldis	M. P. XII
Bagacum	M. P. XII

Nec aliæ rationes in Peutingeriana ſunt Tabula, quæ itidem XII millia inter *Turnacum* & *Pontem Scaldis* habet. In Notitia Imperii ſub diſpoſitione Comitis litoris Saxonici per Britanniam, eſt *Præpoſitus numeri Turnacenſium Lemannis*. Hæc antiquiſſima huius oppidi munimenta ſunt: quibus Notitiam prouinciarum & ciuitatum Galliæ addo, quæ in Belgica Secunda connumerat *Ciuitatem Turnacenſium*.

T V N G R I.

CLXXIV.

Tungros, quamlibet ſupra in Eburonibus expoſitos, tamen ne quos inter Scaldim & Moſam populos præteriiſſe videamur, iuuat breuiter heic repetere. Qui Cæſari Eburones dicebantur, caſtellum habentes *Atuatucam*, lib. VI Belli Gall. cap. XXXI & XXXIV; ii Ptolemæo ſunt *Tungri*, quibus & ipſe oppidum Ατȣάκȣτον, ſiue vt Valeſius emendat, Ατȣάτȣκον adſignat, quod in Itinerario Antonini eſt *Aduaca Tongrorum:* quæ vrbs etiam nomen gentis adſumſit, vt *Tongri* vel *Tungri* vocaretur ab Amminiano Marcellino lib. XV cap. XXVII, & lib. XVII cap. XVII; quod nomen hodieque ſeruat. *Eburonum* autem nomen nec Tacitus neque Plinius habet, ſed vterque *Tungrorum:* ille etiam de Moribus Germ. cap. II eos primos fuiſſe tradit, qui ex Germanis Rhenum transgreſſi in Gallico ſolo conſederint: tum *Germani* adpellati in ea regione; poſtea *Tungri*. Crebra eorum mentio eſt in Claudii Ciuilis tumultu apud Tacitum Hiſtoriarum lib. IV: etiam lib. II cap. XIV in partibus Vitellianis ſunt *Tungrorum cohortes:* & in exercitu Agricolæ legati in Britannia, quod idem Tacitus in Vita cap. XXXVI memorauit. Notitia Imperii ſub Comite Saxonici per Britanniam litoris, laudat *Præpoſitum militum Tungricanorum Dubris*.

TOXANDRI ſiue TAXANDRI.

CLXXV.

Tandem etiam ad *Toxandros* accedimus gentem nomine ſatis claram: ſede & habitatione dubiam. Primus id nomen nobis tradidit Plinius lib. IV cap. XVII in Belgicæ deſcriptione. *A Scaldi*, inquit, *incolunt extera Toxandri pluribus nominibus*. Philippus Cluuerius in Seelandiam Toxandros remittit, quaſi is populus ſint, quem Cæſar commentario VI cap. XXXII deſcribit ſine nomine. *T. Labienum*, inquit, *cum legionibus* III *ad Oceanum verſus in eas partes, quæ Menapios attingunt, proficiſci iubet*. Et paullo ante cap. XXX, *Qui proximi Oceano fuerunt, ii in inſulis ſe ſe occultauerunt, quas æſtus efficere conſuerunt*. Has putat eſſe Seelandiam, nec aliam Marcellini *Toxiandriam*, qui lib. XVII cap. XVII de Saliis Francis dicit, *auſos olim in Romano ſolo apud Toxiandriam locum habitacula ſibi figere prælicenter*.

CLXXVI.

Contra ſunt clariſſimi viri, qui dubitant, aut negant Toxandros Seelandicas inſulas incoluiſſe. Neque de ipſa Seelandia ſatis certum eſt, quam

Digitized by Google

quam olim faciem, quem ſitum inſularum fretorumque intercurrentium habuerit, quum temporis diuturnitate partim vis Oceani, partim fluuius Scaldis, a quo inſulæ initium habebant, vtique aliquam rerum mutationem induxiſſe videantur. Cæſar certe aliter ducit Scaldis alueum, quam hodie eſt. Ait enim lib. VI cap. XXXII. *Ipſe cum reliquis tribus legionibus ad flumen Scaldim, quod influit in Moſam, extremasque Arduennæ partes ire conſtituit.* Quapropter citeriores Toxandros & Moſam verſus conſtituunt Pontanus, Browerus, Valeſius, conſentientes in eo, quod veſtigia ſedis Toxandrorum ſuperſint in *Teſſenderloo*, Leodicenſis vico diœceſeos. Quod Chriſtophorus Browerus ad Venantii Fortunati lib. III carm. XII his verbis expoſuit: *Toxiandria, vel vt poſteri appellarunt, Taxandria Leodiſibus & Brabantiæ finitima olim fuit regio, cuius adpellationis etiamnum veſtigia manent. Sunt qui S. Trudonis oppidum viciniumque ſolum pro ipſo Taxandriæ capite vſurpant: ſed minime fallunt, qui in* TESSENDERLO, *pago Leodicæ ditionis extremo, haud procul Dieſta, non obſcuro Brabantiæ oppido, oſtendunt imaginem priſcarum ſedium; apteque* LO *particula quadrat, quæ loca alta ac in palude ſita notat, ceu diceres Taxandrorum paluſtria, cuiusmodi compoſitio eſt in Venelo Gelriæ, Borkelo, Beuerlo.* Adde Pontani Diſceptationem III. Nec minus perſpicue Hadrianus Valeſius in Notitia Galliarum p. 558 diſſeruit: *Toxandria,* inquit, *ad tertium lapidem ab oppido Tungrorum Traiecto incipiens, ad Moſæ Vacaliſque confluentes expandebatur, regio magna ex parte vaſtis paludibus inuia, ac ob id ne finitimis quidem ſatis nota. Moſa auctus parte Rheni, quæ adpellatur Vacalis, non procul ab Oceano Britannico Toxandros ceterasque eius tractus nationes a Friſiis citerioribus diuidebat.* Id quoque notari dignum eſt, Ammiani Marcellini *Toxiandriam,* ſi bene inſpexeris verba illius, ad Seelandiam, illam inſularem regionem, haud pertinuiſſe, neque partem ab eo prouinciæ nominari, vel integram regionem, ſed *locum* aliquem regionis, qua voce oppidum, vel vicus, vel caſtellum, non ſatis notum, ſignificatur: vt, tamquam oppidum aut caſtellum, in ipſo loco vici *Teſſenderlo* fuiſſe potius, quam nomen illud ſuum toti regioni dediſſe videatur. Quem vero ſæpe honoris ergo nominauimus, Menſo Altingius pag. 122 in Cluuerianam ſententiam ita inclinat, vt tamen acriter illam tueri nolit. *Quod,* inquit, *Am. Marcellinus per Taxandriam innuerit hanc Zelandorum regionem; Cluuerio noſtro credere malim, quam ambitioſius inquirere. Quum vtique certum ſit, ad Teſſenderlô, qui hodie Menapiorum vicus, haud procul Demera fluuio finitore, Taxandrorum fines numquam pertigiſſe, vndecumque demum illi hoc nomen quæſitum. Licet negare nolim, quod adfirmare nequeo; Taxandros noſtros aliquid agrorum trans Euripos in Menapiis, forte & in Morinis, aliquando poſſediſſe.* Non noſtrum eſt, inter tam claros viros litem componere. Vt vero ingenue dicam quæ ſentio, malim in mediterraneis Toxandros quæri, quam in inſulis Seelandicis, quarum nec facies nec ſitus, qualis antiquis temporibus fuerit, cognoſci plane poteſt, præſertim Scaldis oſtio, vt vidimus, immutato. Nec qui de Toxandris ſcripſere veteres, hoc eſt Plinius & Ammianus, vel verbo ſignificaue-

runt

Digitized by Google

runt, vnde de inſulari ſede ac ſitu quicquam poſſis coniicere. Quin potius quum *pluribus nominibus*, id eſt in plures gentes minores diuiſos fuiſſe Plinius tradat, probabile eſt latius habitaſſe, quo fieri potuit, vt etiam in inſulas, qualeſcumque tum erant, extenſi fuerint; maior tamen pars in mediterraneis & Moſam verſus conſederit. Nec eius rei veſtigium habent, qui medio æuo de Taxandria ſcripſerunt: vt potius mediterraneam poſitionem claris verbis ſignificent. Ex Vita Landeberti, qui primus in Toxandris eccleſias dicitur condidiſſe, Hadr. Valeſius profert, *regionem Taxandriam a Traiectenſi oppido, ſeptemtrionem verſus, vix* III *millibus diſparari.* Traiectus ille ad Moſam eſt, vulgo *Maſtrich*, qui tractus a Scelandia longe vtique eſt disiunctus.

SECTIO XIV.

GERMANIA CISRHENANA.

CLXXVII.

Expoſitis gentibus, quæ ex Transrhenana gente originem ſuam habuere, de ipſa nunc *Ciſrhenana Germania*, in ſolo Gallico ſita, iudicari verius poteſt. Quamuis vero gentes nonnullæ, Rhenum transgreſſæ, Germanorum nomen in ipſis Galliis aliquamdiu conſeruarunt, vt de Tungris oſtendit Tacitus de Morib. Germ. cap. II; quædam etiam cum origine ambitioſe id nomen adfectarunt, tamquam glorioſius ſibi, quam Gallorum; quod ibidem de Treueris Neruiisque cap. XXVIII demonſtratur; quædam etiam indubitato Germanicæ erant, de quarum transgreſſu manifeſtius conſtabat, quod idem Tacitus dicto loco de Vangionibus, Tribocis & Nemetibus adfirmat: tamen ipſum nomen *Germaniæ Ciſrhenanæ*, tamquam prouinciæ vel ſeparatæ, vel cum Belgica coniunctæ (de quo poſtea diſpiciemus) circa Auguſti tempora, non antea, initium cepit: poſtquam, transductis ab Agrippa Vbiis, per Tiberium, priuignum Auguſti, ingens captiuorum numerus ex Germania translatus, & ſupra Rheni ripam in Gallia collocatus fuit. Dio Caſſius lib. LIII pag. 503, quum partitionem prouinciarum, inter Auguſtum & populum factam, deſcribit, de Gallia hoc adiicit: Κελτῶν τινὲς, οὓς δὴ Γερμανοὺς καλοῦμεν, πᾶσαν τὴν πρὸς τῷ Ῥήνῳ Κελτικὴν κατασχόντες Γερμανίαν ὀνομάζεσθαι ἐποίησαν, τὴν μὲν ἄνω, τὴν μετὰ τὰς τοῦ ποταμοῦ πηγάς· τὴν δὲ κάτω, τὴν μέχρι τοῦ Ὠκεανοῦ τοῦ Βρεττανικοῦ οὖσαν. Hoc eſt: *Celtæ quidam, quos Germanos vocamus, quum omnem Celticam regionem, quæ ad Rhenum eſt, occupaſſent, effecerunt, vt ea Germania vocaretur: Superior, quæ Rheni fontibus propior eſt: Inferior, quæ ab hac vſque ad Oceanum Britannicum ſe extendit.*

CLXXVIII.

Non pro ſua Dionem ætate loqui, ſed de æuo Auguſti, etiam ex Tacito probari poteſt, qui in Tiberii hiſtoria vtriusque prouinciæ, vt antea conſtitutæ, mentionem fecit. Annali enim III cap. XLI dicitur Viſellius Varro *Inferioris Germaniæ legatus:* & lib. IV cap. LXXIII, *Quod vbi L. Apronio Inferioris Germaniæ proprætori cognitum, vexilla legionum e Superiore* pro-

prouincia acciuit. Atque ita etiam ſub Nerone & Flauiis, inſequentibusque imperatoribus, gemina Germania Ciſrhenana fuit. Suetonius Vitellio cap. VII *A Galba inferiorem Germaniam contra opinionem miſſus:* & Domitiano cap. VI *Bellum ciuile, motum a L. Antonio, Superioris Germaniæ præſide, confecit abſens felicitate mira.* Ex quibus adparet, duas fuiſſe Germanicas cis Rhenum prouincias, *Superiorem,* quæ a Rauracis initium ſumebat; & *Inferiorem,* quæ per Vbios, Gugernos ad Oceanum vſque protenſa fuit. Hinc eſt quod veteres inſcriptiones *duarum Germaniarum,* & aliæ *vtriusque Germaniæ* in prouinciis Romanis mentionem faciant. Gruterus pag. 482 num. 4

PROC. PROVINC. BELGICAE
ET VTRIVSQ. GERMANIAE.

& eodem Opere pag. 375 num. 1

PROC. A RATIONIB. PROVINCIARVM
BELGICAE ET DVARVM GERMANIAR.

cuius gemella in Opere Reineſii exſtat claſſ. VI num. 123.

CLXXIX.

SVPERIORI Germaniæ Ptolemæus oppida adſignat, Vangionum *Borbetomagum,* Nemetum *Nouiomagum;* in Tribocis *Argentoratum, Breucomagum, Elcebum:* in Rauracis, *Auguſtam* & *Argentuariam:* INFERIORI, *Batavodurum, Vetera, Agrippinenſem, Bonnam, Magontiacum:* terminum inter vtramque *Obringam* ſiue *Abrincam* fluuium conſtituit, qui nunc *Are* eſt, inter Bonnam & Andernacum in Rhenum ſe infundens. Libro II enim cap. IX ait: Τῆς παρὰ τὸν Ῥῆνον χώρας, ἡ μὲν ἀπὸ θαλάσσης μέχρι τοῦ Ὀβρίγγα ποταμοῦ, καλεῖται Γερμανία ἡ κάτω· ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ Ὀβρίγγα ποταμοῦ πρὸς μεσημβρίαν καλεῖται Γερμανία ἡ ἄνω. Id eſt, *Pars regionis, quæ Rheno adiacet, a mari ad Obringam flumen, Germania dicitur Inferior: pars autem ab Obringa ad meridiem verſus, vocatur Germania Superior.* Eadem Marcianus Heracleota, Ptolemæum haud dubie ſequutus, tradidit pag. 82, Ἀπὸ μὲν θαλάσσης μέχρι τοῦ Ἀβρίκκα ποταμοῦ καλεῖται Γερμανία ἡ κάτω· ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀβρίκκα ποταμοῦ καλεῖται Γερμανία ἡ ἄνω, *A mari ad vſque Abriccam flumen vocatur Germania Inferior: ab Abricca flumine dicitur Germania Superior.* Hinc rationem habemus vtriusque adpellationis, qua finitor prouinciarum fluuius ſignatur, *Obringa* auctore Ptolemæo; *Abrinca* vel *Abricca,* præeunte Marciano Heracleota. Et quia vtriusque prouinciæ vrbes ita diſtinxit Ptolemæus, vt Vbios ad Inferiorem, Vangiones ad Superiorem referat; nec vero hos populos amnis maior notabiliorque interfluat, quam qui nunc *Are* dicitur, ſupra Rimagen, e regione Entziæ, quæ ſupra Vnkelium eſt, ſe Rheno adfundens; conſequens omnino eſt, vt ille amnis *Are* ſit veterum *Obringa* ſiue *Abrinca.*

CLXXX.

Sic certa longitudo vtriusque prouinciæ ſecundum Rheni ripam eſt: latitudinem ab occaſu ſolis (nam ab ortu Rhenus finit) non facile quisquam determinauerit. Nec certum omnino, *Superiorem,* ac, vt poſtea dicebatur, *Primam Germaniam* iisdem finibus fuiſſe vbique circumſcriptam; & iisdem

Secundam ac *Inferiorem* prouinciam fuiſſe. Quod ſi eſt eadem, vt plerique credunt, Prima & Superior Germania; item Secunda & Inferior; a ripa longius Inferior receſſit, quia Ammianus lib. XV cap. XXVII Secundæ *Tungros* & *Agrippinam* ciuitates adſignat, quod etiam in Notitia prouinciarum fit; Tungri autem, ſiue Tungrorum oppidum procul a Rheni ripa trans Moſam ſitum eſt. Fieri itaque potuit, vt Superior Germania latior aliquantum, quam Prima eſſet, & in Belgicam Primam excurreret, quia quum *Superioris* & *Inferioris* nomina obtinerent, nondum in tot partes, vt poſtea factum eſt, diuiſa fuit Gallia. Sed quidquid huius rei eſt, neque adfirmari argumentis poteſt, neque etiam negari.

CLXXXI.

Cum his grauior connexa diſputatio eſt, fuerintne duæ hæ Germaniæ abruptæ & ſeparatæ prouinciæ a Gallia Belgica, an ſub eadem comprehenſæ? ſiue, quod idem eſt, habuerintne ſeparatam iurisdictionem ab illa, quæ fuit Belgicæ præſidis? Cauſſa dubitandi eſt, quia Plinius in Belgica prouincia enumerat omnes illos populos, qui in vtraque Germania fuerunt, quarum ille neque rationem habet, nec facit vllam mentionem. Ptolemævs quoque vtramque Germaniam includit ſuæ Belgicæ, nec in plures partes vniuerſam Galliam diſtribuit lib. II cap. VII, quam *εἰς ἐπαρχίας δ΄, in prouincias quatuor*, Aquitaniam, Lugdunenſem, Belgicam, & Narbonenſem: qua poſita diuiſione, non poſſunt Germaniæ duæ ſub Belgica iurisdictione, quam vnus præſes Belgicæ exercebat, non comprehendi. Nihilominus vterque & Plinius & Ptolemæus, diuiſionem primam, quam Iulius Cæſar in Galliis inuenerat, quadripartitam ſequutus eſſe cenſendus eſt, in partium autem populis enarrandis Auguſti diſtributionem obſeruaſſe, qui populos Lugdunenſi ſiue Celticæ detractos adiecit partim Aquitaniæ ad Ligerim vſque: partim, qui ad auſtrum erant, Belgicæ; vt adeo in numero partium ſequuti ſint Iulium; in partium expoſitione reſpectu populorum, non autem iurisdictionis, Octauianum Auguſtum. Pomponius autem Mela, quod mireris, vnice diuiſionem a Cæſare Iulio delineatam, lib. III cap. II ſubſequutus eſt, quaſi nihil quidquam de noua Auguſti diſpenſatione inaudiuiſſet. Separata enim Narbonenſi, quod etiam Iulius fecit, ſub prouinciæ Romanæ nomine; *populorum*, inquit, *tria ſumma nomina ſunt, terminanturque fluuiis ingentibus. nam a Pyrenæo ad Garumnam, Aquitani: ab eo ad Sequanam Celtæ: inde ad Rhenum pertinent Belgæ.*

CLXXXII.

Sed miſſo Mela, qui Iulii veſtigiis contra ſæculi ſui notitiam inhæret; aduerſus Plinium & Ptolemæum, & Iulii & Auguſti diuiſionem confundentes, ſiue Iulianæ diuiſioni ex Auguſtea aliquid adiicientes, vt illam corrigerent; non autem plene illam perſequentes, diſputabimus. Vt ita cenſemus, auctoritas Taciti potiſſimum inducit, cui magnum momentum ex antiquis inſcriptionibus addi ad confirmanda quæ ſcripſit, videmus. Ita autem ille Belgicam ab vtraque Germania diſtinguit, vt ſingulis ſuos præſides nominatim adſignet, &, quæ inde conſequitur, diſtinctam ſeparatamque a cete-

a ceteris, iurisdictionem. Annali XIII cap. LIII legatum Belgicæ Aelium Gracilem dicit, qui L. Veterem, exercitui Germaniæ Superioris præfectum, qui Ararim foſſa Moſellæ coniuncturus erat, deterruit, *ne legiones* ALIENAE PROVINCIAE *inferret*. Idem Hiſtor. I cap. LIX *Valerium Aſiaticum Belgicæ prouinciæ legatum* memorat, generum mox Vitellii. Germaniarum autem præſides ſupra cognouimus, *Viſellium Varronem Inferioris legatum*, ex Annali III cap. XLI; & *L. Apronium* eiusdem *Inferioris Germaniæ proprætorem*, ex Annali IV cap. LXXIII: & Suetonius Domitiano cap. VI *L. Antonium Superioris Germaniæ præſidem* commemorauit. Addo inſcriptiones illuſtriſſimas ex Gruteri Opere, pag. 375 num. I

PROC. A RATIONIBVS PROVINCIARVM
BELGICAE ET DVARVM GERMANIARVM.

Et alia eodem Opere pag. 389 num. 2

PROC. XX HERED. PER
GALLIAS LVGDVNENSEM ET BEL
GICAM ET VTRAMQ. GERMANIAM
PRAEPOSITO COPIARVM EXPEDITI
ONIS GERMANICAE SECVNDAE.

Et rurſus Gruterus pag. 381 num. I ſub Alexandro Seuero:

LEG. AVG. PR. PR. GERMAN. SVPERIORIS.

Et pag. 457 num. 6 ſub Antonino Pio:

PROPR. GERMANIAE SVPER. ET
EXERCITVS IN EA TENDENTIS.

Nec aliter de Inferiore prouincia pag. 502 num. 6

L. DOMITIO GALLICANO PAPINIANO
C. V. LEG. AVG. PR. PR. PROVINCIAE
GERMANIAE INFERIORIS.

Dignus ergo Ammianus Marcellinus non vna caſtigatione, quod lib. XV [cap. XXVII Grut. ſiue XI Val[illegible].] ſcripſit: *Regebantur omnes Galliæ iam inde, vti crebritate bellorum vrgenti ceſſere Iulio dictatori, poteſtate in partes diuiſa quatuor: quarum Narbonenſis vna Viennenſem intra ſe continebat, & Lugdunenſem: altera Aquitanis præerat vniuerſis: Superiorem & Inferiorem Germaniam, Belgasque, duæ iurisdictiones iisdem rexere temporibus.* Non Iulii temporibus ita Gallia regebatur, quia Aquitaniam non ille, ſed Auguſtus perdomuit: deinde Lugdunenſis numquam intra Narbonenſem fuit, neque vel Iulii vel Auguſti ætate Viennenſis prouinciæ nomen auditum fuit: nec ab Auguſti temporibus duæ tantum in Gallia Belgica iurisdictiones fuerunt, ſed tres, duæ in Germaniis; & vna in Belgica reliqua ſiue propria. Nec doctisſimus Ammiani reparator & interpres Henricus Valeſius heic nobis ſatisfacit. Poſtquam enim recte improbauerat, quæ alienis temporibus Iulii Marcellinus tribuerat, adiecit: *Auguſtus, noua Galliæ diuiſione facta, quatuor iurisdictiones conſtituit. Sed ne tum quidem Belgicæ iurisdictio ab iurisdictione vtriusque Germaniæ ſeparata eſt, vt docet Dio lib.* LIII, *nec diu poſtea; quod ex Plinio & Ptolemæo colligitur, qui ſub Belgica prauincia vtramque Germani-*

am comprehendunt. Sed Dio prouincias diſtinguit, Superiorem ab Inferiore: de iuriſdictione nihil addit. De Plinio & Ptolemæo ſupra vidimus. Solus numerus *quatuor* iuriſdictionum, & reſpectu illarum comprehenſio Germaniarum cum Belgica, ſunt, quæ aliter velimus, vir clariſſimus diſpoſuiſſet, vt Tacito, & inſcriptionibus antiquis propius conuenirent. Quam verius frater Henrici, Hadrianus Valeſius, iterata Ammiani editione ſubdidit: *Non quatuor, vt ait Ammianus, primum fuere toti Galliæ iuriſdictiones ſeu poteſtates - - - ſed ſex omnem Galliam tum rexere magiſtratus, Narbonenſem prouinciam vnus, Aquitanicam alter, tertius Celticam vel Lugdunenſem, quartus Belgicam, quintus Superiorem Germaniam, ſextus & vltimus Inferiorem.* In qua veriſſima ſententia, ex Tacito antea, Suetonio, & vetuſtis inſcriptionibus firmata, eo lubentius adquieſcimus, quo maior illi ex ſummi viri Vlrici Obrechti iudicio, in Prodromo Rerum Alſat. cap. IV idem adſeuerantis, auctoritas accedit.

CLXXXIII.

Caput Superioris Germaniæ *Magontiacum* fuit: Inferioris, *Colonia*, poſtquam deducta fuit, *Agrippinenſis*. Ibi enim exercitus, duces, præſides vt plurimum fuiſſe memorantur. Nec vanum argumentum eſt, quod in his ciuitatibus eccleſiæ primæ & metropolitanæ fuerunt conſtitutæ. Id enim a doctis viris obſeruatum eſt, vbi ſedes præſidis fuit in prouincia, ibi primæ dignitatis etiam epiſcopum fuiſſe. Accedit quod in Imperii Notitia ſub diſpoſitione Ducis Magontiacenſis dicuntur omnia præſidia fuiſſe & vrbium & caſtellorum Germaniæ Primæ, quæ iiſdem, quibus Superior, putatur finibus terminari, præter tractum Argentoratenſem, Comiti ſuo ſubiectum.

SECTIO XV.

MORINI.

CLXXXIV.

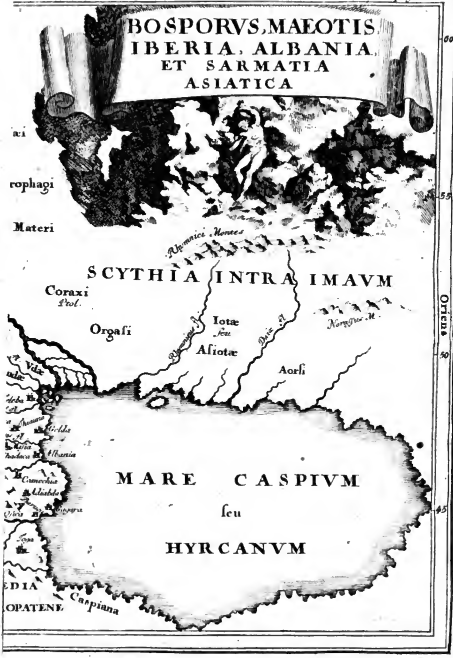
Expoſitis quæ ad prouincias Germanicas, ſolo Gallico impoſitas, pertinebant, ad reliquos Belgas perluſtrandos nunc accedimus: in quibus proxima eſt ciuitas *Morinorum.* Ad mare Oceanum, vt nomen etiam arguit, inter Scaldim & Samaram fluuios habitauerunt, dicti quaſi marini vel maritimi, a *Mor* ſiue *Mær*, quod Celtica lingua mare eſt. Mediam ſyllabam Virgilius corripuit lib. VIII. 727

Extremique hominum Morini, Rhenusque bicornis.

CLXXXV.

Propius ſitum Morinorum deſignat fretum Britannicum. Cæſar lib. IV cap. XXI *Ipſe cum omnibus copiis in Morinos proficiſcitur, quod inde erat breuiſſimus in Britanniam traiectus.* Et Pomponius Mela lib. III cap. II *Ab Oſiſmiis iterum ad ſeptemtriones frons litorum reſpicit, pertinetque ad vltimos Gallicarum gentium Morinos.* Gallicarum, inquit, gentium: quia & Plinius a Scaldi incipit, quamlibet in Gallia, Germanicæ originis gentes locare. Cæſaris ætate Morinos *πόλεις οὐκ ἔχοντας, ἀλλ' ἐν καλύβαις διαιτωμένους, vrbes nullas habuiſſe,*

Digitized by Google

Digitized by Google

buiſſe, in tuguriis habitaſſe, dixit Dio Caſſius lib. XXIX pag. III. Poſt coluiſſe oppida, ex Ptolemæo & Itinerariis conſtabit proxime. Portus tantummodo veteres laudant, Cæſar tres, in iſque quo præcipue, traiectu in Britanniam, vſus eſt, *Itium* ſiue Icium. Primo traiectu non nominauit: altero, bis. Lib. IV cap. XXI *Cum omnibus copiis in Morinos proficiſcitur.* Cap. XXIII *nactus idoneam ad nauigandum tempeſtatem, tertia fere vigilia ſoluit.* Ex *Itio* cum legionibus ſoluiſſe, Strabo lib. IV pag. 138 oſtendit, quum dixit, παρ᾽ οἷς [Μορινοῖς] ἐστὶ τὸ Ἴτιον, ᾧ ἐχρήσατο ναυσταθμῷ Καῖσαρ ὁ θεὸς διαίρων εἰς νῆσον, *Apud Morinos eſt Itium, quo vſus eſt nauali diuus Cæſar, in inſulam transmittens.* De primo autem tranſitu loqui, hora, qua adpulit, *quarta* diei comprobat. Pergit enim, νύκτωρ ἀνήχθη, καὶ τῇ ὑστεραίᾳ κατῆρε περὶ τετάρτην ὥραν, quo Cæſaris in primo traiectu verba ex lib. IV cap. XXIII expreſſit: *tertia fere vigilia ſoluit: hora circiter diei* IV *cum primis nauibus Britanniam attigit.* Libro autem V aperte Cæſar cap. II, *Omnes ad portum Itium conuenire iubet: quo ex portu commodiſſimum in Britanniam transiectum eſſe cognouerat, circiter millium paſſuum* XXX *a continenti.* Et cap. V *Cæſar ad portum Itium cum legionibus peruenit.* Ptolemæus lib. II cap. IX habet Ἴκιον ἄκρον, *Icium promontorium.* Vnde duplex ſcripturæ ratio, per *T*, auctore Strabone: & per *C*, cum Ptolemæo: quod nonnulli geminant, quia Remorum legatus ad Cæſarem lib. II cap. III & VI *Iccius*, quaſi hinc originem duxiſſet, nominatur. Cæſaris codices variant: metaphraſtes Ἴκτιον reddit cap. V; priore loco praue ſcriptum Ὄκτιον.

CLXXXVI.

Hic primus portus Cæſaris, isque præcipuus: alter vltra hunc fuit, vt ipſe deſcribit lib. IV cap. XXIII. *Nactus*, inquit, *idoneam ad nauigandum tempeſtatem, tertia fere vigilia ſoluit, equitesque in vlteriorem portum progredi, & naues conſcendere, ac ſe ſequi iuſſit.* Quem heic portum *vlteriorem* dixit, poſt paullo *ſuperiorem* vocat cap. XXVIII. *Poſt diem* IV, inquit, *quam eſt in Britanniam ventum, naues* XVIII, *de quibus ſupra demonſtratum eſt, quæ equites ſuſtulerant, ex ſuperiore portu leni vento ſoluerunt.* Idem ergo hic *ſuperior* eſt, qui ante paullo dicebatur *vlterior*, ex quo equites transmiſerunt. Tertius portus eodem libro in reditu Cæſaris cap. XXXVI deſignatur, quod *infra paullo* illum portum, in quem Cæſar reuertit, ſitus fuerit. Ait enim, quum *omnes naues incolumes in continentem perueniſſent, ex his onerarias duas eosdem portus capere non potuiſſe, ſed paullo infra delatas eſſe.* Dum dicit *eosdem portus* non tenuiſſe, arguit vtramque partem exercitus in portum, ex quo egreſſa fuerat, ex inſula reuertiſſe: legiones cum Cæſare in Icium; equites in vlteriorem: quæ vero aberrauerant, in inferiorem, qui citra Icium erat; vt ſuperior, ipſo Cæſare interprete, vltra illum.

CLXXXVII.

Nunc ad inueſtigationem portus *Icii*, quæ multitudine ſententiarum fit difficillima, adgrediamur. Nullus enim vel mediocris portus eſt Flandriæ & Bononienſis litoris, in quo non quidam *Icium* Cæſaris portum ſe inveniſſe opinentur. Nimium foret opiniones omnium huc adferre: nobilio-

biliores auctorum claritate, ſufficiat enumeraſſe. Philippus Cluuerius, magnæ famæ geographus, portum *Icium* Cæſaris Iulii, & *Geſſoriacum* Melæ, Suetonii, Flori, eundem eſſe contendit: quod ſi eſt, indicio Peutingerianæ Tabellæ de ſitu non poſſumus incerti eſſe, quia in illa ſic proditum eſt, *Geſoriaco, quod nunc Bononia,* * vt idem vel portus vel oppidum tria nomina habuerit, primum *Icii*, temporibus Cæſaris: deinde *Geſoriaci* ſiue *Geſſoriaci:* ** tandem Conſtantinorum ætate, aut paullo ante, *Bononiæ*. Argumentis inſtructus Cluuerius eſt non contemnendis. Primum ſit & validiſſimum, quod Cæſar vtique portu optimo & præcipuo Morinorum vſus fuerit, traiecturus exercitum in Britanniam. *** Iam vero vnum tantummodo inſignem portum in hac gente veteres ſcriptores memoraſſe. Plinius lib. IV extremo de menſura Galliæ: *Vnde* [ab Alpibus] *per Lugdunum ad portum Morinorum Britannicum, qua videtur menſuram agere Polybius*, XIII M. XVIII, id eſt tredecies centena & decies octies millia. Dum *portum Morinorum Britannicum* dicit, vnum ſignificat & celebrem Romanorum aliorumque traiectu. Illum vero eſſe Geſſoriacum, ex Pomponii Melæ lib. III cap. II videtur conſtare. *Ad ſeptemtriones*, inquit, *frons litorum reſpicit, pertinetque ad vltimos Gallicarum gentium Morinos, nec portu, quem Geſoriacum vocant, quidquam habet notius.* Suetonius, de Claudii Britannica expeditione, cap. XVII *Maſſilia Geſſoriacum vsque pedeſtri itinere confecto, inde transmiſit.* Iam vero, inquit, nihil probabilius, quam Claudium ex eodem voluiſſe portu ſoluere, quem quondam Iulius transmittendo exercitui commodiſſimum expertus fuerat: quod etiam poſteriores Romani ſic obſeruaſſe ex Olympiodori hiſtoria a Photio excerpta cod. LXXX, probat, qui Conſtantinum, tyrannum, Honorio æqualem, ex Britannia, vbi purpuram ſumſerat, traieciſſe dicit ἐπὶ Βονωνίαν, πόλιν οὕτω καλουμένην, παραθαλασσίαν, καὶ πρώτην ἐν τοῖς τῶν Γαλατῶν ὅροις κειμένην, *in Bononiam, vrbem ita nominatam, maritimam, & primam in Gallorum finibus poſitam.* Bononiam autem Geſſoriacum eſſe, antea ex Tabula Theodoſiana demonſtratum eſt.

CLXXXVIII.

Quod vero Ptolemæus promontorium Ἴκιον, *Icium*, haud dubie cum portu eius nominis coniunctum, & Γισοῤῥίακον ἐπίνειον, *Giſoriacum nauale* Morinorum, longitudine per dimidium gradum ſeparauit; ſit, vt alii portus, Icium & Geſſoriacum, diuerſos & interuallo quodam notabili ſeiunctos fuiſſe exiſtiment. Sed hi rurſus inter ſe diſſentiunt. Io. Iacobus Chiffletius geminum portum Icium facit, vlteriorem & citeriorem: illum in vico *Mar-*

* Add. Iac. Nicolaus Loënſis Miſcellan. Epiphyll. V. c. 25. & Eccardus infra citandus.

** Turnebus cum Petro Gallandio *Geſſoriacum* putat eſſe *Sociacum*, libr. VIII. Aduerſar. c. 21. pag. 248.

*** Portum, ex quo Cæſar in Britanniam nauibus abierit, *Wic*, ſeu *Quentouic*, ſeu *Stapulas* (quibus nominibus eundem locum ſignari dicit) eſſe aſſeuerat Cl. Eccardus. Primum quia nomen *Wic* in *Iccius* apud Romanos commutetur: Deinde Quentouicus ſit locus, vbi *Cantii* ex Anglia venientes commercia olim exercuerint, vti *Danzig* vocetur locus, vbi *Danorum* mercatorum *vicus* ſit. *Stapularum* autem nomen coortum dicit ex mercibus ibi iam antiquitus depoſitis. Vid. eius diſſertat. de *Portu Iccio* in tom. VIII. Miſcellan. Lipſienſ. obſerv. CLXXV. pag. 255-316.

Mardik prope Grævelingiam; hunc ad *Sithiu*, quod poſtea S. Audomari fanum (Saint Omer vulgo) dictum eſt, conſtituit, vnde per lacus, aut longe excurrentem ſinum, in Oceanum nauigatum ſit. Aduerſus quem eruditam Diſſertationem ſcripſit Guilielmus Somnerus, Anglus, ipſe in prædictam Cluuerii ſententiam concedens. Addo, Audomari fanum in Atrebatibus eſſe: portum autem Icium in Morinis quærendum. Carolus du Freſne Commentario in Vitam S. Ludouici pugnat pro loco *Witſand*, inter Ambleteolium & Sangatam; aut ſi notiores vrbes, vtrimque autem remotiores mauis, inter Boloniam & Caletum ſito, de quo conſtet ex Anglorum æque & Gallorum hiſtoriis, inde a ſexto Chriſtianorum ſæculo fuiſſe portum maximopere frequentatum: indeque probabile fieri, nec antea inſolentem ex eo loco nauigationem fuiſſe. Nec nomen multo abludere perſuaſum idem habet Carolus Freſnius. Si vias militares vrget Cluuerius, quæ omnes Geſſoriacum ferant, non ad alium locum litoris; nec veſtigia viæ ſtratæ, quæ Bononia Witſandum duxerit, deeſſe reſpondet, quamuis forſan via illa poſteriori ætate minus fuerit, quam antea, frequentata: aut quum Itineraria conficerentur, plane etiam deſerta. Pondus huic ſententiæ addit Edmundus Gibſonius, Noua Diſſertatione quam Somnerianæ de Portu Iccio, & Freſnianæ, a ſe in Latinum conuerſis, adiunxit. *Ex Guilielmo*, inquit, *Pictavienſi diſcimus, Aluredum, S. Edwardi Anglorum regis fratrem, e Gallia in Britanniam redeuntem, Doroberniam veniſſe, tranſuectum* EX PORTV ICCIO. *Guilielmus vero Gemeticenſis eundem tranſitum referens, verbis diſertis adfirmat, Aluredum* PORTVM WISANTI petiiſſe, *& hac transfretantem Doroberniam veniſſe.*

CLXXXIX.

Non longe ab hac ſententia recedit Iacobus Malbrancquius, Hiſtoriæ Morinorum lib. I cap. IX portum Icium inter Caletum & Sangatam ita conſtituens, vt ad promontorium Sangatenſe, quod in angulum recedit, portum credat Cæſaris vlteriorem exſtitiſſe. Abraham Ortelius fluctuat inter variorum ſententias ita, vt Caleto primas videatur tribuere; quod Hadriano etiam Iunio lib. III Animaduerſ. cap. I placuit. * Hadrianus autem Valeſius in Notitia Galliarum, Icium portum, cum promontorio cognomine, a Cæſare & Strabone ac Ptolemæo commemoratum, arbitratur eſſe *Stapulas* (Eſtables en Boulonnois) qui eſt portus in Morinis ad os Quantiæ fluminis: ex eoque portu bis ſoluiſſe in Britanniam Cæſarem: eum autem portum, quem *vlteriorem* Cæſar, & *ſuperiorem* vocat, & ex quo in ſuperiore nauigatione ſoluiſſe equites docet, eſſe Geſoriacum ſiue Bononiam, & vltra & ſupra Stapulas poſitam.

CXC.

Tanta diſſenſio eruditorum hominum de portu eſt *Icio*, & tam variis in locis

* Item Marcello Donato Dilucidat. in Sueton. cap. 17. pag. 652. ſeqq. & quos Cl. Eccardus addit, Paullo Aemilio, Marliano, Lhuydo, Oudegerſto, Ortelio, in diſſert. de portu Iccio §. 5. pag. 269. Verum Caleti portus circa ſæculi duodecimi ſinem ſub Comitibus Bononienſibus frequentari demum cœpit, eodem Eccardo docente.

locis ille quæritur. Notas in Cæſaris deſcriptione duas inuenimus, & ad anguſtiam freti fuiſſe, & inter alios duos portus conſtitutum. Vtraque nota tam Geſſoriaco ſiue Bononiæ conuenire poteſt, quam Witſando. Anguſtius quidem mare ad Witſandum eſt, quam ad Bononiam: nec vero, quod Cæſar *circiter* XXX M. P. dixit tanto rigore numerorum accipiendum eſt, vt nihil plus minusue liceat intelligere. Vterque etiam locus inter duos portus ſedet, *Geſſoriacum*, inter Ambleteolum, vlteriorem ſuperioremque; & Stapulas, inferiorem: nec minus *Witſandum* duobus aliis incluſum eſt portubus, Bononiæ & Caleti. Vix ergo aliquid certi inter tantos ſententiarum fluctus definitur. Si certum eſſet Pictauienſem Guilielmum firmis argumentis perſuaſum, non incerta inductum opinione, Witſandienſem portum adpellaſſe *Iccium*, vtique robur aliquod ſententiæ alteri accederet; ſed dum illud non confirmabitur, in dubio controuerſiam relinquemus. Neque Ptolemæi numeri tam ſolidi & certi ſunt, vt poſſint omnem dubitationem tollere: neque repugnat tria vnius loci, ſed progreſſu temporum, non ſimul; fuiſſe nomina: quamquam & duo ſæpe ſimul inhærere non ignoramus.

CXCI.

Hæc de portubus Morinorum. De *Geſſoriaco* dubitatur, vtrum ſolus ille fuerit, an cum oppido coniunctus. * Sed alterum videtur veroſimilius, quamuis Dio Caſſius negauerit, vt ſupra demonſtratum eſt, Morinos oppida coluiſſe. Eſto enim, Cæſaris ætate, de qua loquitur Dio, non formam iuſti oppidi habuiſſe, id vero non impedit, quo minus poſt paullo acceperit, quam Claudius Cæſar in Britanniam iter renouaſſet. Florus certe lib. I cap XI de illo tamquam de oppido loquitur, idque cum Fregellis, Italiæ oppido comparat: etiam genere ſignificat, non ſibi tam portum in animo fuiſſe quum ſcriberet, quam oppidum. *Idem tunc Fæſulæ*, inquit, *quod Carræ nuper: Idem nemus Aricinum, quod Hercinius ſaltus: Fregellæ, quod Geſſoriacum: Tiberis, quod Euphrates*. Non ergo erat, quod Malbrancquius lib. I de Morinis cap. XI & XIV Geſſoriacum nauale a Bononia disiungat, & ad oppidum S. Audomari reducat propterea, quod Mela & Ptolemæus tantummodo *portum* & *nauale*; Plinius lib. IV cap. XVII *pagum*, quod territorium interpretatur, adpellet. Ex Floro enim iam demonſtrauimus, cum oppidis comparari, & oppidum, ſaltem a Claudii temporibus haud dubie fuiſſe. Quid? quod Eumenius Panegyrico, quem Conſtantio Cæſari dixit, cap. VI *Geſoriacenſes muros* memorauit. Ergo auctorem potius Tabulæ Theodoſianæ ſequendum cenſemus, qui clare dixit, *Geſoriaco, quod nunc Bononia.*

CXCII.

Noui nominis autem *Bononiæ* antiquiorem auctorem non habemus, quam ex ſæculo Conſtantiniano, quo Eumenius panegyrica oratione Conſtantino dixit cap. V de patre Conſtantio: *exercitum illum, qui Bononienſis oppidi*

* Eccardus loco citato legendus videtur pag. 306, 307, qui *Geſſoriacum* inferiorem, *Bononiam* ſuperiorem eiusdem oppidi partem dictam fuiſſe exiſtimat.

Digitized by Google

oppidi litus inſederat, terra pariter ac mari ſepſit. Et Eutropius in Diocletiano lib. IX cap. XIII *Carauſius quum apud Bononiam per tractum Belgicæ & Armoricæ pacandum mare accepiſſet.* Zoſimus lib. VI cap. II de Conſtantino tyranno: ἐπεραιώθη, τὴν Βρεττανίαν καταλιπών· ἐλθὼν δὲ εἰς Βονωνίαν· πρώτη δὲ αὐτὴ πρὸς τῇ θαλάσσῃ κεῖται, *Britannia relicta transmiſit: venitque Bononiam, quæ prima vrbs ad mare eſt.* Quibus gemella Olympiodorus de eodem tyranno, vt ſupra demonſtratum eſt, tradidit. Nec vero ita nouum nomen inductum, vt vetus illico euaneſceret. Idem enim Eumenius, qui modo *Bononienſis oppidi litus* dixerat, Panegyrico Conſtantii cap. XIV etiam *Geſoriacenſe litus* dixit, & vt ſupra paullo vidimus, *Geſoriacenſes muros.*

CXCIII.

Ptolemæus Morinis attribuit mediterraneum oppidum Ταρουάνναν, *Taruannam*, quæ haud dubie caput illorum fuit. Antonini Itinerario eſt *Taruenna.* Itinere a portu Geſſoriacenſi Bagacum vſque,

Geſſoriaco			
Taruennam	M.	P.	XVIII
Caſtellum	M.	P.	VIIII
Virouiacum	M.	P.	XVI
Turnacum	M.	P.	XVI, & reliqua.

Ibidem etiam itinera diriguntur a *Taruenna* Turnacum: & aliud, Durocortorum. In Tabula Theodoſiana ſcribitur *Teruanna.* In Notitia prouinciarum & ciuitatum Galliæ vocatur ſimpliciter *Ciuitas Morinûm*, in alia, *Ciuitas Morinûm Taruanna Pontium:* rurſus in alia, *Ciuitas Morinorum, id eſt Ponticum.* Vnde cognomen ſit *Ponticum*, fatetur Valeſius ſe ignorare. Quod fatum ſubierit auorum memoria, Caroli V bello Gallico, notiſſimum eſt. Ceterum notauit idem Valeſius Cluuerium, quod *in Atrebatibus ad Legiam flumen*, VII lapide a fano Audomari, *exſtare Taruennæ veſtigia*, ſcripſerit. Non enim Atrebatum, ſed Morinorum coloniam ſemper fuiſſe.

CXCIV.

Deinde in Tabula Theodoſii Peutingeriana *Caſtellum Menapiorum* in tractu Morinorum ponitur: vnde Harduinus ad Plinii lib. IV cap. XVII exiſtimat, eo vſque ſedes Menapiorum pertinuiſſe, qui a Rheno non Moſam tantum, ſed Scaldim etiam transgreſſi habitationes ſuas dilatauerint. Hadrianus autem Valeſius in v. *Menapii*, non veretur mendi arguere auctorem vel deſcriptorem *Tabulæ*, & *Caſtellum Morinorum* legendum eſſe iudicat, quum aliud *Menapiorum caſtellum* ſupra viderimus, ad Moſam poſitum, nunc Keſſel dictum. Etiam Malbrancquius in Tabula ſua *Caſtellum Morinorum* ſcripſit, & de ſitu eius tradidit, ſpeculam Morinorum fuiſſe, in monte excelſo exſtructum, qui largas aquas viui fontis in vertice habeat. Hoc eſt quod in itineribus Antonini ſimpliciter *Caſtellum* dicitur, vt modo in illo vidimus, quod a Geſſoriaco ferebat Bagacum: cui addi poſſunt quæ ab ipſo *Caſtello* ducunt Turnacum & Coloniam. Diſtat XXVII M. P. a Bononia [Tab. Peuting. XXIIII] Tornacum verſus, a quo abeſt XXXII M. P. Hodieque no-

men'ſeruat *Caſſel*, & *Mont Caſſel*, in Flandria. Guil. Brito pro ſæculi conſuetudine *Caſſellum* vocat, non Caſtellum, Philippid. lib. IX verſ. 403

Mox ſubduntur ei ſola formidine ſummo
Mœnia Caſſelli pendentia vertice montis.

CXCV.

Denique de *Colonia Morinorum* aliquid dicendum eſt. Vetus nummus, in Golzii theſauro, inſcriptus eſt COLONIA MORINORVM, quem Hadrianus Valeſius de Taruenna interpretatur, principe ciuitate Morinorum. Eſt ad Neomagum Geldriæ lapis inuentus, quem etiam Gruterus pag. 80 num. 6 exſcriptum dat, qui itidem Coloniæ Morinorum mentionem facit:

MINERVAE
CVR. LADAE
T. PVNICIVS CE
NIALIS II VIR CO
LON. MORINO
RVM SACERDOS
ROMAE ET AVG.

Iacobus Malbrancquius lib. I Hiſt. Morin. cap. XVI exiſtimat, quemadmodum Menapii etiam inter Morinos, transgreſſi Scaldim, habitauerint: ita viciſſim Morinos in propriam Menapiorum terram, hoc eſt in Geldriam, coloniam deduxiſſe, idque ex hoc lapide, in Geldria inuento, credit confirmari. Sed potuit alia cauſſa eſſe, cur duumuiro Morinorum coloniæ honos in Geldria haberetur, quia & Romæ dignitatem obtinuit, vt cum exercitu Rom. in illas oras veniſſe videatur, & hunc ab incolis ob merita & beneficia accepiſſe honorem. Malim ergo in Morinis, quam alia in gente, *Coloniam Morinorum* inueſtigari: nec alienum a more Romano eſt, in primariam illorum vrbem fuiſſe deductam.

CXCVI.

Cum Morinis Plinius lib. IV cap. XVII iungit *Oromanſacos*, ſiue vt in MSS. eſt, *Oromarſacos*, obſcuram gentem, cuius nulla alibi reperitur memoria. *Deinde*, inquit, *Menapii, Morini, Oromanſaci, iuncti pago qui Geſſoriacus vocatur*. Sed vt obſcuros & ignobiles prætermittimus. An vero Menapii etiam inter Morinos habitauerint, alia, nec explicatiſſima quæſtio eſt. Plures aiunt, non tam propter Peutingerianæ Tabulæ *Caſtellum Menapiorum*, de cuius cognomenti ſinceritate nonnulli dubitant; quam quod ſæpe Morini Menapiique a Cæſare coniungantur, lib. III cap. XXVIII, lib. IV cap. XXII, & alibi. Contra Valeſius pag. 336 ex medii æui hiſtoriis euinci arbitratur, Flanderes, id eſt Morinos, a Menapiis, & Flandriam a Menpiſco, id eſt Menapiorum pago, diſtingui ac ſeparari. Sed facile conciliantur. Coniunctio Cæſaris vicinitatem arguit, non confuſam habitationem, quam ipſe lib. IV cap. vlt. confutat. Morini autem vt circa Bononiam Flandrorum fines transgrediuntur, ita nihil obſtat quo minus, Scaldim verſus, irruentibus Menapiis aliquid finium conceſſerint: vt nihilominus Menapiorum trans Scaldim ager a Morinorum ampliore terra, ſiue Flandria, diſtinctus fuerit.

Digitized by Google

SECTIO XVI.

ATREBATES.

CXCVII.

Morinis in auſtrum *Atrebates* proximi erant. Scribitur id nomen varie. Cæſari ſunt *Atrebates.* Commentario II de Bello Gall. cap. IV ad commune bellum XV *millia Atrebates* pollicentur. Cap. XVI *trans flumen Sabin omnes Neruios conſediſſe cum Atrebatibus & Veromanduis, finitimis ſuis.* Cap. XXIII *vulneribus confectos Atrebates in flumen compulerunt.* Plinius quoque lib. IV cap. XVII hac forma vſus eſt, *Atrebates, Neruii liberi, Veromandui.* Sidonius Apollinaris Panegyrico Maioriani verſ. 212

qua Cloio patentes

Atrebatum terras peruaſerat.

Straboni lib. IV pag. 134 ſunt Ἀτρέβατοι, *Atrebati:* Ptolemæo lib. II cap. IX Ἀτρεβάτιοι, *Atribatii:* in Notitiis non nullis prouinciarum *Atreuates, Atrabates,* & *Atrauates.* Fuit & forma *Atrebatæ, arum,* quæ a populo ad vrbem, pro ſæculi more, in Notitia Imperii transfertur, vt poſtmodum videbimus. Nec ſingularis inuſitatus eſt. Cæſar commentario IV cap. XXXV *quos equites Comius Atrebas ſecum transportauerat.* Et lib. V cap. XXII *legatos Caſſiuellaunus per Atrebatem Comium de deditione ad Cæſarem mittit.* Nunc *Arteſii,* Gall. *l'Artois.*

CXCVIII.

Ptolemæus ſuis Atribatiis tribuit oppidum Ὀριγιακὸν, *Origiacum,* tamquam caput gentis, quod ſolemne ipſi eſt primarias tantum vrbes nominare. Præter illum vero hoc nomen a nemine eſt commemoratum. Celebre hoc tractu in Itinerariis eſt *Nemetacum,* quæ eadem *Nemetocenna* Hirtii lib. VIII cap. XLVII & LII videtur eſſe, de qua infra in *Belgio* Cæſaris dicemus: vt hoc potius capitis nomen fuiſſe videatur. In vtroque, Itinerario & Tabula, *Nemetacum* medium eſt inter Taruennam & Turnacum, nullo interiacente oppido alio. Sed itinere a Caſtello Morinorum Coloniam Agrippinenſem, hic ordo obſeruatur:

Caſtello	
Minariacum	M. P. XI
Nemetacum	M. P. XVIIII
Camaracum	M. P. XIIII
Bagacum	M. P. XVIII, ac reliqua.

Qui ſitus non aberrat a loco primariæ vrbis, quæ vulgo Arras, noſtris *Atrecht,* medio æuo *Atrebatæ,* vt in Notitia Imperii eſt, nuncupatur. Recentia vero illa vocabula ex *Atrebatæ* ſunt deprauata. Sed idem videtur disiunctum a Nemetaco fuiſſe. Nam in dicta Imperii Notitia pag. 147 in Lætorum ordinibus habetur *Præfectus Lætorum Batauorum Nemetacenſium Atrebatis Belgicæ Secundæ.* Si idem oppidum eſſet, videtur dicendum fuiſſe *Nemetacenſium Nemetaco,* ſicut paullo ante legitur, *Præfectus militum Bingen-*

Digitized by Google

ſitum Bingio. Hoc dubium nectit Valeſius: quod vero non inſolubile eſt. Alia enim eſt ratio oppidorum vno nomine, alia duobus vtentium. Et ſicut nihil peccat, qui dixerit Spartanos Lacedæmone coluiſſe: ita etiam nihil abſonum eſt, ſi milites Nemetacenſes dicantur Atrebatis fuiſſe, præſidii cauſſa. Nihil ergo obeſſe videmus, quo minus *Nemetacum* caput Atrebatum fuerit, ſiue illa vrbs quæ hodieque *Atrebatæ*, gentis nomine, & pravatione admiſſa *Atrecht* ac *Arras* adpellatur. An vero eadem vrbs *Origiacum* Ptolemæi fuerit, idque vetuſtius fortaſſe oppidi nomen, *Nemetacum* poſterius, non poſſumus pro certo dicere, quia præter Ptolemæum, nemo illud nomen prodidit. Textrinis abundaſſe vrbem, ex *Atrebaticis ſagis* apud Trebellium Pollionem in Gallienis cap. VI, & *Atrebatum birris* apud Vopiſcum in Carino cap. XX intelligimus.

SECTIO XVII.

AMBIANI.

CIC.

Ambiani, Belgicæ populus nobilis, ad Oceanum habitant inter Caletos ab occaſu, & Morinos ab ortu: intus Cæſar lib. II B. Gall. inter Bellovacos cap. XIII, & Neruios ſiue Camaracenſes cap. XV conſtituit. *Exercitum,* inquit, *in Bellouacos duxit: - - - ab eo loco in fines Ambianorum pervenit, qui ſe ſuaque omnia ſine mora dediderunt. Eorum fines Neruii attingebant.* Eodem libro cap. IV ad commune bellum dicit pollicitos *Ambianos* X *millia.* Strabo lib. IV pag. 134 τοῖς Μεναπίοις εἰσὶ συνεχεῖς ἐπὶ τῇ θαλάττῃ Μόρινοι, καὶ Βελλόακοι, καὶ Αμβιανοὶ, καὶ Σουεσιῶνες, καὶ Καλέτει μέχρι τῆς ἐκβολῆς τοῦ Σηκουάνα ποταμοῦ, *Menapios ad mare contingunt Morini, dein Bellouaci, & Ambiani, & Sueſſiones, & Caleti vſque ad oſtium Sequanæ.* Ptolemæus lib. II cap. IX Μετὰ Βελλουάκους Αμβιανοὶ, καὶ πόλις αὐτῶν Σαμαροβρίουα, *Poſt Bellouacos ſunt Ambiani, & oppidum illorum Samarobriua.*

CC.

Hoc oppidum tam apud Cæſarem, quam Ciceronem celebratum eſt. Ille commentario V cap. XXIV *concilio Gallorum Samarobriuæ peracto.* Et cap. XLV *Craſſum Samarobriuæ præficit, legionemque ei attribuit.* Et cap. LI *Ipſe cum* III *legionibus circum Samarobriuam trinis hibernis hiemare conſtituit.* Non ergo exiguum oppidum fuit, quo totius Galliæ concilium Cæſar egit, eique legionem præſidio dedit. Cicero lib. VII epiſt. XI ad Trebatium, qui tum cum Cæſare in Galliis erat, *Vna mehercule collocutio noſtra pluris erit, quam omnes Samarobriuæ.* Et epiſtola XII iocatur cum eodem ita: *Indicauit mihi Panſa meus, Epicureum te eſſe factum. O caſtra præclara! quid tu feciſſes, ſi te Tarentum, & non Samarobriuam miſiſſem?* Ad eumdem epiſt. XVI extrema: *Conſtat inter omnes, neminem te vno Samarobriuæ iuris peritiorem eſſe.* Nomen vrbis a *Samara* amne eſt, medio æuo Somena vel Sumina, nunc *Somme* dicto; & *briua,* ſeu *briga,* quod pontem Celtis ſignificabat. Vt vero ſolemne fuit, neglecto veteri vocabulo, primaria vrbs

Digitized by Google

vrbs gentis nomen adſumſit, & ipſa *Ambiani* Latine dicta, vt mox ex Antonini itinere a Mediolano Geſſoriacum intelligemus. Et Ammianus Marcellinus lib. XV cap. XXVII *Adnexa eſt Secunda Belgica, qua Ambiani ſunt, vrbs inter alias eminens.* In Notitia Galliæ prouinciarum & ciuitatum dicitur *Ciuitas Ambianenſium.* Ex nomine *Ambianis* corruptum eſt, quod nunc obtinet, vulgare nomen *Amiens*, ſatis notæ vrbis inter nobiliores Galliæ ciuitates.

CCI.

Nec vero ita gentis nomine illis temporibus vrbs vſa eſt, vt vetus nomen penitus abolitum fuerit. Nam & in Antonini Itinerario idem conſeruatum eſt, quo *iter per compendium a Nemetaco Samarobriuam* M. P. XVI ſignificatur: & aliud *a Samarobriua Sueſſonas vſque* hoc ordine:

Samarobriua			
Curmiliacam	M.	P.	XII
Cæſaromagum	M.	P.	XIII
Litanobrigam	M.	P.	XVIII
Auguſtomagum	M.	P.	IIII
Sueſſonas	M.	P.	XXII

Tabula etiam Theodoſiana *Samarobriuam* nominat veteri vocabulo, eique proximam ab occaſu adpoſitam habet *Teuceram*, quæ nunc Tieure, vel Tieſure, vicus in Picardiæ limite. Alia loca Ambianorum in Itinerariis ſunt *Ad Lullia*, & *Pontes*. Illa Cluuerius interpretatur *Argoulles:* hos, *Pont a Selane*, aliis *Pont Aſſelane*, ad oſtium *Alteiæ* fluminis, quem ipſe *Autæum* vocat. Tractum autem illum inter hunc amnem & Sarmaram a *Pontibus* illis dici putant *le Pontieu*, ſeu *Pagum Pontiuum*. Vterque locus obſcurus eſt, ideoque ſitus eorum in ordine, quem ad alia oppida vel vicos habent, ex Itinerariis antiquis oſtendendus. Antonini itinere a Mediolano Geſoriacum,

Sueſſonas	—	—	—
Nouiomagum	M.	P.	XXVII
Ambianos	M.	P.	XXXIIII
Pontes	M.	P.	XXVI
Geſſoriacum	M.	P.	XXXIX

Et Tabula Theodoſiana gemino itinere:

Geſſoriaco quod nunc Bononia		*Teruanna*	
Luttomagi	XIII	*Nemetaco*	XXII
Adlullia	VII	*Teucera*	XIII
Duroico Regum	XII	*Samarobriuæ*	XII
Samarobriua	XIIII		

SECTIO XVIII.

BELLOVACI.

CCII.

Ciuitatem *Bellouacorum* Cæſari commentario II cap. IV, qui ab Remis

 ad

ad illum legati erant, ita laudauerunt, *plurimum inter eos* [Belgas] *Bellouacos & virtute, & auctoritate, & hominum numero valere : hos poſſe conficere armata millia centum : pollicitos ex eo numero lecta millia* LX, *totiusque belli imperium ſibi poſtulare.* Frequens illorum mentio eſt in Cæſaris commentariis aliis; & Hirtius lib. VIII cap. VI non minus ad laudem illorum attulit. *Bellouaci,* inquit, *belli gloria Gallos omnes Belgasque præſtabant.* Strabo Βελλοάκους *Belloacos* vocat, vt ſupra vidimus: Ptolemæus Βελλουάκους, *Bellouacos.* Habent Bellouaci ab oriente Veromanduos & Sueſſiones, a meridie Pariſios; ab occidente Caletes & Veliocaſſes; ad ſeptemtrionem Ambianos. Vrbem illorum Ptolemæus nominat Καισαρόμαγον, *Cæſaromagum:* Cæſar, plurimorum opinione, *Bratuſpantium.* Ptolemæum pro more ſuo oppidum præcipuum, caput gentis, nominaſſe, quia id ſolum nominauit; non eſt quod dubitemus : at vero *Bratuſpantium* videtur Bellouacorum Cæſaris temporibus oppidum primarium fuiſſe. Nam lib. II cap. XIII *Cæſar exercitum in Bellouacos duxit: qui quum ſe ſuaque omnia in oppidum Bratuſpantium contuliſſent, atque ab eo oppido Cæſar cum exercitu circiter millia paſſuum* V *abeſſet; omnes maiores natu ex oppido egreſſi, manus ad Cæſarem tendere, & voce ſignificare cœperunt, ſe ſe in eius fidem ac poteſtatem venire, neque contra populum Rom. armis contendere.* Quum ergo nec Ptolemæus aliud gentis oppidum, quam *Cæſaromagum* memoret, neque Cæſar aliud quam *Bratuſpantium,* quod nomen poſt Cæſaris tempora exſpirauit; vero plane eſt ſimile, Bratuſpantium ipſum eſſe Cæſaromagum, illudque vetus Gallicum nomen; hoc ab Iulio Cæſare propter beneficia, quibus ornauit vrbem, vel ab Auguſto, ſuperinductum. Supra in Ambianis iter Antonini a Samarobriua Sueſſonas vſque enarrauimus, quo Cæſaromagus medio prope ſitu inter Samarobriuam Ambianorum & Auguſtomagum Siluanectum collocatur. Alio itinere a Cæſaromago Luteciam, interuallum ponitur XLVI M. P. Et in Tabula Theodoſiana *Cæſaromagus* prope Auguſtomagum ponitur. In Notitia autem prouinciarum Galliæ eſt *Ciuitas Bellouacorum.* Medio æuo gentis nomine *Bellouaci:* inde corruptione admiſſa *Bèluacus,* ſiue *Beluagus,* & tandem *Beauvais,* vti nunc ſonat. Alia oppida Bellouacorum veterum ignota nobis ſunt. Valeſius in hoc tractu recenſet *Bellum Montem* ad Iſaram Belgicum, nunc *Beaumont;* & *Credilium,* nunc *Creil,* & non nulla alia: quod vero ex antiquis ſcriptoribus non habet, quod pro illis teſtimonium adferat; cum aliis incertæ antiquitatis prætermittimus. In Bellouacis etiam vel ſolis, vel tamquam in præcipua parte, doctiſſimus quisque Cæſaris *Belgium* quærit, de qua regione poſtea, quam circumiacentes fuerunt expoſitæ, diſpiciemus.

SECTIO XIX.

SILVANECTES.

CCIII.

Bellouacis proximi circa Iſaram amnem, ſed alium ab eo qui in Narbonenſi erat, fuerunt *Siluanectes,* quod nomen vel prætermiſſum eſt a veteribus,

bus, vel in libris illorum notabiliter deprauatum. Plinius in Belgica: *Sueſſiones liberi, Vlmanetes liberi.* Ita MSS omnes, & editi ante Hermolaum, qui *Vlbanectes* reſcripſit. Ptolemæus poſt Neruios habet Συμανέκτας *Sumanectos*, vt in Palatino codice, lacunam aliorum Græcorum ſupplente: Latinus autem interpres *Subanectos*, qui pluribus videntur Siluanectes eſſe, non autem Hadriano Valeſio, quamuis ipſe non explicet, quorſum alio transferri illos cupiat. Ptolemæus ſuis oppidum Ρατόμαγον attribuit, quod an Itinerariorum *Auguſtomagus* ſit, in incerto tamdiu erit, donec gentis nomen, vt apud Ptolemæum eſt, idem quod *Siluanectes* eſſe euictum fuerit. Itinera autem oſtendunt, *Auguſtomagum* inter Cæſaromagum & Sueſſiones poſitam vrbem eſſe, quæ hodie *Senlis* vocatur. Vide ſupra deſignatum iter a Samarobriua Sueſſionas. Eſt etiam in Peutingeriana Tabula *Auguſtomagum* prope Cæſaromagum. In Notitia prouinciarum *Ciuitas Siluanectum:* in alia, *Ciuitas Siluanectenſium.* In Notitia Imperii pag. 147 *Præfectus Lætorum gentilium Remos & Siluanectas Belgicæ Secundæ:* vbi vt *Remi* nomen oppidi ſunt in Remis; ita etiam *Siluanectes*, ſiue *Siluanectæ*, nomen gentis, ad vrbem Siluanectum primariam, *Auguſtomagum*, iam *Senlis*, ſignificandam, conſueto temporum illorum more translatum eſt. Guntheramnus rex Gregorio Turonenſi, ad ſe legato, reſpondit: *Pars mea de vrbe Siluanectenſi non redditur,* lib. IX eiusdem Gregorii cap. XX.

SECTIO XX.

VEROMANDVI.

CCIV.

Supra Iſaram, nunc Oyſe, Belgicum amnem, *Veromandui* erant, qui & *Viromandui* & *Veromandi* dicti fuerunt, inter Neruios a ſeptemtrione, & Sueſſiones a meridie ſedem habentes. Cæſar commentario II cap. IV *Veromanduos* ad commune bellum X millia armatorum pollicitos refert: & cap. XVI, *trans id flumen* [Sabin] *Neruios conſediſſe cum Atrebatibus & Veromanduis, finitimis ſuis.* Conſediſſe, id eſt caſtra poſuiſſe, vt Romanos ibi exſpectarent. Liuius epitoma CIV *Viromanduos* dixit, vt Vinetus & Gruterus ediderunt: Gronouius autem etiam ibi *Veromanduos.* Antonini Itinerario *Veromandi* ſcribuntur. Nomen hodieque cuſtodiunt *Vermandois.* Caput gentis *Auguſta Veromanduorum* fuit, auctoribus Ptolemæo & Antonino in Itinerario. Itinere enim a Taruenna Durocortorum hic ordo oppidorum tenetur:

Taruenna	
Nemetacum	M. P. XXII
Camaracum	M. P. XIV
Auguſtam Veromandorum	M. P. XVIII
Contra Aginnum	M. P. XIII
Auguſtam Sueſſonum	M. P. XIII.

Hanc *Auguſtam* vrbem Cluuerius, Baudrandus, alii, in vico *Vermand*, qui Abba-

Abbatiam habet; aut rudera potius vrbis, ab Hunnis euerſæ, quærenda cenſent, duobus leucis a fano S. Quintini: Hadr. Valeſius autem ipſum fanum Quintini, vulgo *Saint Quentin*, illam *Auguſtam Veromanduorum* eſſe, ex Sigeberti Gemblacenſis chronico ad annum ɪↄcccclvi, probat, quo traditur, Euſebiam, Romanam matronam, S. Quintini, qui martyrium anno cccxxxii paſſus erat, lv poſt paſſionem anno corpus inueniſſe, *atque in ſuperiore loco oppidi, quod antiquitus Auguſta Viromandorum vocabatur, collocaſſe.* Et ex Annalibus Bertinianis ad annum ɪↄccclii, *Carolus fratrem Lotharium ad ſui conloquium inuitans, apud Auguſtam Viromanduorum, quæ B. Quintini martyris corpore inſignitur, fraterne ſuſcipit.* Gregorius quoque Turonicus de Gloria Martyrum rem paucis conficit: *Apud Virmandenſe oppidum Galliarum Quintinus martyr quieſcit.* Non ergo eſt quod alibi Auguſtam Veromanduorum, quam in ipſa S. Quintini vrbe, quæramus. Sita vrbs ad Suminam ſiue Samaram (nunc Somme) fontibus ſuis propiorem.

CCV.

In Veromanduorum finibus etiam fuerunt *Duronum*, ad Neruios verſus; & *Verbinum.* Illud arx *la Capelle:* hoc oppidulum *Vervins*, pacificatione non ignobile. Antoninus itinere a Bagaco Neruiorum vſque Durocortorum Remorum ſic procedit:

Bagaco	
Duronum	M. P. XII
Verbinum	M. P. X

a quo Durocortorum abeſt, minoribus interuallis obſcuriorum locorum in ſummam collectis, M. P. XLI.

SECTIO XXI.

REMI ſiue RHEMI.

CCVI.

Vulgo cum adſpiratione ſcribunt, quam veteres neglexerunt, vt auctores Itinerarii & Notitiæ Imperii: etiam antiqua inſcriptione apud Gruterum eſt pag. 158, num. 1 CIVITATI SVAE REMORVM. Habitauerunt ad *Axonam* fluuium, atque inde ad Matronam vſque, qui fines illorum tangunt, ſiue peruadunt in ora. Cæſar lib. II B. Gall. cap. v *flumen Axonam, quod eſt in extremis Remorum finibus, exercitum transducere maturauit.* Ibidem cap. III *Remi proximi Galliæ* [Celticæ] *ex Belgis ſunt.* Caput illorum *Durocortorum.* Cæſar lib. VI extremo: *exercitum Cæſar Durocortorum Remorum reducit: conciliogue in eum locum Galliæ indicto, de coniuratione Senonum & Carnutum quæſtionem habere inſtituit.* Strabo lib. IV pag. 134 Ἀξιολογώτατόν ἐςι ἔθνος τῶν ταύτῃ, Ῥῆμοι, καὶ ἡ μητρόπολις αὐτῶν Δυρικόρτορα μάλιςα συνοικεῖται, καὶ δέχεται τοὺς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμόνας. *Inter iſtas gentes Remi nobiliſſimi ſunt, & eorum vrbs primaria Duricortora maxime incolitur, & Romanorum præfectis hoſpitium præbet.* Ptolemæus in Belgica, οἱ Ῥῆμοι, καὶ πόλις αὐτῶν

αὐτῶν Δυροκόρτορον, *Remi, & vrbs illorum Durocortorum.* Sic etiam in Tabula Theodoſiana adpellatur. Antoninus aliquot itinera refert, quæ Durocortorum diriguntur, a Taruenna vnum, alterum a Bagaco Neruiorum. Prioris rationes paullo ante ad Auguſtam Sueſſionum vsque deduximus: quod nunc perſequimur ita exſcribendo:

Auguſta Sueſſonum			
Fines	M.	P.	XIII
Durocortorum	M.	P.	XII

Hæc vrbs in primis fuit, quæ cum ſuo gentis nomen commutauit. Ammianus Marcellinus lib. XV cap. XXVII *Secunda Belgica, qua Ambiani ſunt, vrbs inter alias eminens: & Catelauni, & Remi.* An etiam antiquioribus hæc vrbs ita nuncupata fuerit, in diſceptationem venit. Ait hoc Hadrianus Valeſius, Tacito auctore, vt perſuaſum habet, qui lib. IV Hiſtor. cap. LXVIII ſcripſit: *Venientis exercitus fama, & ſuopte ingenio ad mitiora inclinantes Galliarum ciuitates, in Remos conuenere.* Vt autem *ciuitates* ibi non vrbes ſunt, ſed populi & ſocietates; ita nihil impedit, quo minus *Remos* etiam Remorum populum ac ciuitatem interpreteris. Clarioribus documentis opus erit, ſi quis probare adnitatur, illam conſuetudinem vrbes populorum nominibus adpellandi iam tum Traiani æuo obtinuiſſe. In Notitia prouinciarum vocatur *Ciuitas Remorum*, & Belgicæ ſecundæ metropolis conſtituitur.

CCVII.

Dignitatem vrbis Remorum *Durocortori* ſupra ex Strabonis deſcriptione cognouimus: addimus aliam, aut parem ſuperiori, aut illuſtriorem etiam, quam ex ſtudiis literarum habuit. Cornelius Fronto, ex Hadriani ſæculo rhetor & grammaticus, referente P. Conſentio, itidem vetere grammatico, dixit, ILLAE VESTRAE ATHENAE DVROCORTORO. Quid glorioſius, quam Athenis, matri artium liberalium & diſciplinarum, comparari? Sic Mediolanum quoque, antiqua ſedes ſtudiorum, inſcriptione eiusdem ſæculi, ſub Antonino Pio facta, apud Gruterum pag. 177 num. 4 NOVAE ATHENAE adpellantur: vt adeo in ſummis laudibus prouinciarum cenſeatur, ſi ſtudio ſapientiæ & doctrinæ Athenienſes, principem in litteris populum, æmulati fuerint.

CCVIII.

Remorum etiam fuit *Bibrax*, diuerſum ab eiusdem nominis oppido Aeduorum. Cæſar commentario II cap. VI *Ab ipſis caſtris, oppidum Remorum, nomine Bibrax, aberat millia paſſuum* VIII: *id ex itinere magno impetu Belgæ oppugnare cœperunt: ægre eo die ſuſtentatum eſt.* Quod quo loco poſitum fuerit, non apud omnes eſt certiſſimum. Sunt qui *Braye en Retelois* interpretantur; alii *Fines* Itinerarii in hunc locum trahunt: iterum alii *Laudunum Clauatum* volunt, nec deſunt qui *Braium* Laudunenſis pagi ceteris nominatis præferunt.

CCIX.

An vero etiam *Catalauni* huc referendi ſint, qui nunc *Chalons* vocantur, itidem parum eſt liquidum. Veteres geographi atque hiſtorici neque

Digitized by Google

oppidum *Catalaunos* memorarunt, neque gentem CATALAVNORVM, a qua oppido nomen poſteriori æuo ſit inditum. Videntur ergo ſub proximis Remis *Catalauni*, quoquo nomine antiquitus adpellati fuerunt, vel latitaſſe, vel comprehenſi fuiſſe, vna cum oppido, quod habuerunt. Non repugnat ſitus in dextero amne Matrona, ſeu Belgarum latere: ſucclamat etiam Marcellinus, qui ſæpe dicto lib. XV cap. XXVII Belgicæ Secundæ *vrbes eminentes* enarraturus primo loco *Ambianos* nominat; deinde *Catelaunos*, (ſic enim etiam lib. XXVII cap. II ſcripſit vocali ſecunda:) tandem adiungit, quæ poſt metropolis facta eſt, *Remos*. Primus, qui huius nominis mentionem fecit, Eumenius rhetor eſt, panegyrico Conſtantini cap. IV. *Si*, inquit Flauienſium nomine, *ille reipublicæ reſtitutor implorantibus nobis ſubuenire potuiſſet, ſine vllo detrimento Romanarum virium, ſine clade Catalaunica, compendium pacis, reconciliatis prouinciis, attuliſſet fraternitas Aeduorum.* Ad Aurelianum haud dubie reſpexit, de quo Eutropius lib. IX cap. IX, *Superauit in Gallia Tetricum apud Catalaunos:* vbi oppidum æque ac apud Ammianum ſignificatur, quod vox *apud* oſtendit, quum de gente *in Catalaunis* dicturus fuiſſet. In Notitia prouinciarum & ciuitatum Galliæ tertio loco eſt *Ciuitas Catellaunorum*, vt vel ordo dignitatem auxerit. Antonini itinere a Mediolano Geſſoriacum *Durocatellauni* vocantur, hac ſerie diſpoſitis oppidis:

Tricaſes	—	—	—
Artiacam	M.	P.	XVIII
Durocatelaunos	M.	P.	XXXIII
Durocortorum	M.	P.	XXVII
Sueſſonas	M.	P.	XXXVII,

niſi forte additamentum *Duro* ex ſequenti vocabulo *Durocortoro* ad *Catelaunos* etiam, errore deſcribentis, retractum fuit.

CCX.

Hadrianus Valeſius in ea opinione eſt, vt poſteriorum *Catalaunos*, putet *Vadicaſſes* Plinii ac Ptolemæi eſſe, eorumque oppidum, antequam gentis poſterius nomen adſumeret, *Noniomagum* nuncupatum fuiſſe. Plinius quidem lib. IV cap. XVIII *Vadicaſſes* ſuos, ſiue, vt Harduinus legit, *Bodiocaſſes*, quod ex *Badicaſſes* videtur corruptum; in Lugdunenſem prouinciam transſcripſit; quo etiam Ptolemæus lib. II cap. VIII ſuos *Vadicaſſios* referebat: addidit vero idem πρὸς τῇ Βελγικῇ, *iuxta Belgicam*, ſeu in confinio Belgarum habitaſſe, vt facile Ammiani & Notitiæ temporibus ad Belgicam Secundam referri potuerint. Gentis enim & oppidi ſitum ita Ptolemæus delineauit: Μετὰ Μέλδας πρὸς τῇ Βελγικῇ Οὐαδικάσσιοι, καὶ πόλις Νοιόμαγος, *Poſt Meldas ad Belgicam Vadicaſſii, & oppidum Nouiomagus.* Confirmat ſententiam ſuam Valeſius, quia quod oppidum in ante monſtrato itinere *Durocatelaunos* vocari cognouimus, XXVII millibus paſſuum a Durocortoro remotum eſt; videtur idem eſſe, quod in Peutingeriana Tabula *Nouiomagus* nominatur, ab eodem Durocortoro diſtans millibus XXV, leui diſcrimine numerorum, quale plurimis locis deprehenditur. Specioſa ſententia, niſi, inſpecta Tabula,

Digitized by Google

bula, *Nouiomagus* cis Durocortorum, Moſam verſus, deprehendatur; Itinerarii vero *Durocatelauni* ſunt vltra Durocortorum, Tricaſſes & ipſum caput verſus Lugdunum. In ipſo quidem Itinerario *Nouiomagus* eo tractu, vna cum Durocortoro, apparet, ſed inter Sueſſonas & Ambianos, vt ad Noiomum potius, quam de quo agimus, referendum videatur. Nihil ergo in re dubia definimus, &, vt ſupra pag. 170 de *Vadicaſſibus* cœptum eſt dubitari; nec dum hiſce rationibus, vt deſinamus, perſuaderi poſſumus.

SECTIO XXII.

SVESSIONES.

CCXI.

Hirtius lib. VIII Belli Gallici cap. VI *Sueſſiones* Remis attribuit. *In fines*, inquit, *Sueſſionum, qui Remis erant attributi.* Cæſari quoque Remorum legati commentario II cap. III Sueſſiones dicunt *fratres conſanguineosque ſuos, qui eodem iure, iiſdem legibus vtantur, vnum imperium, vnumque magiſtratum cum ipſis habeant.* Recte ergo & ordine facimus, quod poſt Remos proxime *Sueſſiones* explicamus. Nomen varie & ſcribitur & pronuntiatur. Cæſaris libris recentioribus editum *Sueſſones*, tribus ſyllabis commentario II cap. III & XIII: at Lugdunenſi Gryphiana & æqualibus *Sueſſiones*, quod verius videtur, quia metaphraſtes Σουεσσίονες, quatuor ſyllabis, reddidit; quot etiam in Hirtii VIII libro apparent. Plinius in Belgica, *Sueſſiones liberi*, totidem ſyllabis. Sic etiam epitoma Liuiana CIV *Sueſſiones.* Strabonis editiones variant. Adlegat Valeſius Σουεσσῶνες: at Aldina Σουεσσιῶνες: Caſauboniana modo Σουεσιῶνες pag. 134, modo Σουεσσίονες pag. 135. Videtur Lucanus lib. I verſ. 423 litem dirimere poſſe, quum dicit,

Et Biturix, longiſque leues Sueſſones in armis:

ſed dubia prorſus & inſtabilis eſt lectio, dum aliis editis libris *Sueſſiones* eſt: antiquiores codices *Axones* referunt, vnde quidam *Saxones* inepte legerunt. Ptolemæus ſine ſibilo Οὐέσσονες *Sueſſones*, correpta media: auctor Itinerarii, paullo ante indicato itinere, *Sueſſones*, etiam tribus ſyllabis. Ex quibus tandem colligimus, plures quatuor, quam tribus, ſyllabis exprimere: & vtriusque formæ pænultimam conſtantius accelerari. Poſteriores æque ambigui. Guilielmus Brito lib. IX Philippidos verſ. 60

Valle Sueſſonica quam fortia corpora ſurgunt.

Et, paucis interiectis, verſu 77

Impatiens Sueſſona phalanx.

In Peutingeriana Tabula eſt *Auguſta Sueſſorum*, niſi forſan *Sueſſonum* legendum. Tamen & poſteriores temporibus barbaris *Sueſſi*, *Sueſſos*, ſecunda flexione dixiſſe, a Valeſio obſeruatum eſt.

CCXII.

Vrbem illorum Ptolemæus vocat Αὐγούστα Οὐεσσόνων, *Auguſtam Sueſſonum* ſiue *Sueſſionum.* nam Σ videtur excidiſſe, niſi forte σ cum ο deſcribentis

oſcitatione commutatum fuit. Id nomen plenius itinere a Taruenna Durocortorum, habemus tali oppidorum diſpoſitione:

Camaracum	—	—	—
Auguſtam Veromanduorum	M.	P.	XVIII
Contra Aginnum	M.	P.	XIII
Auguſtam Sueſſonum	M.	P.	XIII

Ab Auguſto hoc illuſtre nomen eſt: quod antea, & Iulii temporibus fuerit, non plane eſt certum. Nec tamen inprobabilis eorum eſt ſententia, qui *Nouiodunum* vetus nomen Auguſtæ Suesſionum fuiſſe perſuaſi ſunt. Habent enim in commentariis Cæſaris, quo tueri ſe poſſe videantur. Libro enim II cap. XII de ſe dixit: *Poſtridie Cæſar in fines Suesſionum, qui proximi Remis erant, exercitum duxit: & magno itinere confecto ad oppidum Nouiodunum contendit. Id ex itinere oppugnare conatus, quod vacuum a defenſoribus eſſe audiebat, propter latitudinem foſſæ, murique altitudinem, paucis defendentibus, expugnare non potuit. Interim omnis ex fuga Suesſionum multitudo in oppidum proxima nocte conuenit. Celeriter vineis ad oppidum actis, aggere iacto turribusque conſtitutis, magnitudine operum, quæ neque viderant antea Galli, neque audierant, & celeritate Romanorum permoti, legatos ad Cæſarem de deditione mittunt: &, petentibus Remis vt conſeruarentur, impetrant.* Ex quibus non obſcure intelligitur, in Suesſionibus fuiſſe oppidum, quia hi noctu in illud conueniunt vt defendant: deinde munitum valide fuiſſe, vt primæ vrbes & capita gentium ſolebant: tandem conſeruatum Remorum precibus eſſe, qui Suesſionum fratres & amici erant; vt dubitari facile non poſſit, huic Auguſtum ornamenta addidiſſe, & *Auguſtam* de ſuo nomine adpellaſſe. Neque enim aliud in tractu illo oppidum habetur, cui vel ſitus, vel amplitudo & munimenta, a Cæſare deſcripta, competant, præter *Auguſtam Suesſionum*, nunc corruptius *Soiſſons* vocitatam: quod nouum nomen ex *Suesſiones* eſt, communi gentis & oppidi, vt mos ferebat, adpellatione. Vt vero *Atrebates* & *Atrebatæ*, ac *Siluanectes* & *Siluanectæ*; item *Nemetes* & *Nemetæ* medio æuo dicebatur: ſic etiam *Suesſiones* & *Suesſionæ*; ac breuiori forma *Sueſſones* ac *Sueſſonæ* dictum fuit. Gregorius Turonenſis lib. IV cap. IX *Sanctus Dei, Medardus epiſcopus, diem obiit: quem Chlotarius rex cum ſummo honore apud Suesſionas ciuitatem ſepeliuit.* Etiam itinere a Mediolano Geſſoriacum, ſupra vidimus *Sueſſonas*, quarto caſu, vrbis nomen ſcriptum eſſe.

CCXIII.

Contra hanc ſententiam, quod Nouiodunum Auguſta ſit Suesſionum, Raymundus Marlianus, Chriſtophorus Browerus, & multi alii depugnant, *Nouiodunum* Cæſaris finitimum quidem Suesſionibus, non in ipſis Suesſionibus ſtatuentes: idque *Nouiomum*, ſiue, vt nunc pronuntiatur, *Noyon* interpretantur. Verum Nouiomum illud ſiue *Noiomum* non Nouiodunum, ſed *Nouiomagum* veteres dixerunt, ſitum inter Durocortorum & Ambianos, vti ex dicto itinere a Mediolano Geſſoriacum vſque, manifeſtum eſt: quod oppidum etiam in Notitia Imperii inter Belgicæ Secundæ præſidia *Nouio-*

magus

magus adpellatur. Nec Nouiomo, ſi inſpicias recte, cum Cæſaris itinere conuenit, vt qui ex Remis in fines Sueſſionum progreſſus, magno itinere ad Nouiodunum venit: *Nouiomum* vero ſiue *Noyon* non in Sueſſionibus, ſed in Veromanduis cenſetur, & Veromanduorum epiſcopatum, deleta Auguſta ab Attila, antequam inſtauraretur, accepit, & hodieque poſſidet.

SECTIO XXIII.

CALETI ſiue CALETES.

CCXIV.

Ad Oceanum rurſus reuertimur, vt populos qui ſuperſunt ibi, *Caletos* & *Veliocaſſes*, expediamus. Cæſar de Belgarum adparatu bellico lib. II cap. IV *polliceri Menapios* IX *millia: Caletos* X *millia: Velocaſſes & Veromanduos totidem.* Sic veteres libri: recentiores, *Caletes.* Quod etiam de Hirtii libro VIII commentariorum notandum eſt, in quo itidem *Caletos* vetuſtioribus; *Caletes* nouis libris expreſſum eſt. Cap. VII enim *conueniſſe* refert *Ambianos, Aulercos, Caletos, Vellocaſſes.* Cæſar itaque Belgis adnumerat, vti reuera ſunt, cis Sequanam colentes, qui terminus eſt Belgarum. Auguſtus vero, ignotum qua cauſſa, cum Velocaſſibus Lugdunenſi Galliæ attribuit, ideoque Plinius & Ptolemæus in Lugdunenſi recenſent: ille lib. IV cap. VIII *Galletos* vocat, vti in MSS. omnibus eſſe Harduinus teſtatur. Sed verius per C ſcribuntur, quia & Græci, Ptolemæus & Strabo, per κ expreſſerunt. Hic enim lib. IV pag. 134 Ἀμβιανοὶ, καὶ Σουεσσίωνες καὶ Καλέτοι, μέχρι τῆς ἐκβολῆς τοῦ Σηκουάνα, *Ambiani, & Sueſſiones, & Caleti, vsque ad oſtium Sequanæ*: ille lib. II cap. VIII in Lugdunenſi: Κατέχουσι τὴν μὲν ἀρκτικὴν παράλιον ἀπὸ τοῦ Σηκοάνα ποταμοῦ Καλεταὶ, ὧν πόλις Ἰουλιόβονα, *Tenent latus ſeptentrionis litorale a Sequana fluuio Caletæ, quorum oppidum eſt Iuliobona.* Vterque ergo ε ſimplici ſcripſerunt, pænultimam corripientes. Valeſius autem, neſcio quo libro vſus, Ptolemæum Καλῆτας vocare, in Galliarum Notitia retulit. Atque etiam metaphraſtes Cæſaris lib. II cap. IV τοὺς Καλῆτας reddidit: vt ita etiam huius vocabuli accentus ſit ambiguus.

CCXV.

Marlianus apud Bononiam ſeu Geſſoriacum *Caletes* ponit, vbi breuiſſimus in Britanniam traiectus eſt: ſed errorem iam a Strabone & Ptolemæo refutari cognouimus, qui ad oſtium Sequanæ vterque conſtituerunt. Nihilominus ex eodem errore reliquum eſt, vt nobilem vrbem & emporium *Calais* Latine *Caletum* permulti adpellent, quos ſupra aliquando & ipſi ſequuti ſumus; quam verius forſan *Caleſium* cum Guilielmo Britone nuncupare poſſimus. Ille enim lib. IX Philippidos verſ. 351

Claſſis prima quies Caleſi fuit: altera portu
Fit Grauelinga tuo.

CCXVI.

De oppido etiam Caletorum controuerſia eſt, quod Ἰουλιόβοναν Ptolemæus dixit, ſiue vt Valeſius, neſcio ex quo codice, adlegat, Ἰουλιόβωναν, *Iuliobonam.*

bonam. Idem Valeſius cum Cluuerio *Deppam* (vulgo *Dieppe*) putant eſſe: Harduinus vltra flumen remouet. Sed vt populus citerior eſt, ita & oppidum oportet eſſe: nec vero per Ptolemæi numeros ab oſtiis Sequanæ velim longius abduci. Alii ad *Lillebonne* ſiue *Ilebone* referunt, ad æſtuarium Sequanæ ſitum inter Portum Gratiæ & Caldebeccum, quos ſequuti in Tabula noſtra ſumus. Vtriusque ſententiæ rationes & documenta breuiter dabimus. Qui ad Sequanam locant, in Ilebone veſtigia quærentes, auctorem, præter Ptolemæum, habent Robertum de Monte, Append. ad Chron. Sigeberti, ad annum CIↃCLXIII. *Iuliabona*, inquit, *in Caletenſi pago iuxta Sequanam eſt ſedes regia, a dominis Normannorum multum amata & frequentata.* Agit de Henrico II Angliæ rege, qui Normannorum comitia Rotomago, vbi conuentum erat, iuſſit Iuliabonam transferri. Qui ſecus ſentiunt, & Deppæ hoc nomen tribuunt, id ex Antonini itinere, Carocotino Auguſtobonam, tueri conantur, quod ita habet:

Carocotino	.
Iuliobonam	M. P. X
Lotum	M. P. VI
Latomagum	M. P. XIII
Rotomagum	M. P. IX.

Perſuaſi autem ſunt, principium itineris *Carocotinum* eſſe *Crotoy*, ad oſtium Samaræ in Ambianis ſitum, vnde Rotomagum ituri Deppam ſine ambage ferri poſſint. Verum longius Crotoy a Deppa abeſt, quam numerus Itinerarii, hoc eſt x millia paſſuum patiuntur, quia interuallum pæne xxx eſt millium. Vero ſimilius ergo alii *Carocotinum* in Portu Gratiæ (*Havre de Grace*) conſtituunt, quocum numeri in Itinerario poſiti, propius vtique conſentiunt.

SECTIO XXIV.

VELIOCASSES.

CCXVII.

Et hi varie ſcribuntur. Cæſar lib. II cap. IV *polliceri Caletos x millia: Velocaſſes & Veromanduos totidem.* Hirtius lib. VIII cap. VII *conueniſſe Caletos, Bellocaſſes, Atrebates:* pro quo recentioribus libris *Vellocaſſes*. Plinius lib. IV cap. XVIII *Lugdunenſis Gallia habet Lexouios, Vellocaſſes, Galletos, Venetos.* Nam & hos Auguſtus ex Belgica, vbi Iulius cenſuerat, in Lugdunenſem transſcripſit. Ptolemæus itidem in Lugdunenſi: Οὐενελιοκάσιοι, ὧν πόλις Ῥωτόμαγος, *Veneliocaſii, quorum oppidum Rotomagus.* Redundat ſyllaba, & Valeſio iudice legendum Οὐελιοκάσιοι, qui genuinam ſcripturam *Veliocaſſes* exiſtimat fuiſſe, quia Magnoni etiam *Viliocaſſus* ſit; vocalem vero *i* a multis in *l* conuerſam eſſe propter ſimilitudinem.

CCXVIII.

Rotomagum illorum vrbem fuiſſe, modo ex Ptolemæo intelleximus. Ammianus lib. XV cap. XXVII pluraliter enuntiat, *Rotomagi*, quaſi commune

cum

Digitized by Google

cum gente vocabulum habeat, quod falſum eſt, quum vrbis id proprium ſit, nec ciues *Rotomagi*, ſed *Rotomagenſes* adpellentur. *Secundam*, inquit, *Lugdunenſem Rotomagi oſtendunt*, id eſt ornant. In Notitia Imperii ſub diſpoſitione Ducis Tractus Armoricani, *Præfectus militum Vrſarienſium Rotomago.* Paullinus Nolanus epiſt. XVIII ad Victricium, epiſcopum Rotomagenſem, cap. V *Nunc Rotomagum, & vicinis ante regionibus tenui nomine peruulgatum, in longinquis etiam prouinciis nominari, venerabiliter audimus, & inter vrbes, ſacratis locis nobiles, cum diuina laude numerari.* In Notitia prouinciarum eſt *Ciuitas Rotomagenſium*, metropolis Secundæ Lugdunenſis. Et quamuis vrbs Rotomagus longius abſit a mari, Sequanæ fluuio adpoſita: tamen per nauigabilem amnem ita mari vtebatur, vt illud etiam ab vrbe hac & illius commerciis nomen indeptum ſit *maris Rotomagenſis.* Venantius Fortunatus lib. VI carm. VIII de Geleſuinta regina:

Peruenit qua ſe piſcoſo Sequana fluctu
In mare fert cuncto Rotomagenſe ſinu.

Rotomagum hodie *Roüen* ſiue *Roan*, celebrem ad Sequanam ciuitatem eſſe, nemo facile ignorat: idque etiam iter Antonini a Carocotino Auguſtobonam oſtendit, quo, quamuis numeris iuſto minoribus, hic ordo ſeruatur, vt a *Rotomago* per *Petromantalum*, id eſt Mante, veniatur *Luteciam.*

SECTIO XXV.
BELGIVM CAESARIS.
CCXIX.

Tandem etiam de *Belgio*, quod Cæſar manifeſto a *Belgica*, vt partem eius, diſtinguit, dicendum eſt, & error illorum refellendus, quibus *Belgium* idem eſt quod *Belgica.* Cæſar commentario V cap. XXIV de hibernorum diſtributione ita ſcripſit: *Quod eo anno frumentum in Gallia propter ſiccitates anguſtius prouenerat, coactus eſt aliter, ac ſuperioribus annis, exercitum in hibernis collocare, legionesque in plures ciuitates diſtribuere. ex quibus vnam in Morinos ducendam C. Fabio legato dedit, alteram in Neruios Q. Ciceroni. tertiam in Aeduos L. Roſcio, quartam in Remis cum T. Labieno in confinio Treuirorum hiemare iuſſit: tres in Belgio collocauit: his M. Craſſum quæſtorem, & L. Munatium Plancum & C. Trebonium legatos præfecit. Vnam legionem, quam proxime trans Padum conſcripſerat, & cohortes quinque, in Eburones miſit. His militibus Q. Titurium Sabinum, & L. Auruncleium Cottam, legatos, præeſſe iuſſit.* Ex quibus manifeſtum eſt, multas & potentes Belgarum gentes a Belgio ſuo Cæſarem excluſos velle, Morinos, Neruios, Remos, Treuiros, Eburones.

CCXX

Nec ipſe Cæſar obſcure monſtrauit, in qua parte Belgicæ ſit *Belgium* quærendum. Cap. XLV enim eiusdem libri, quum de obſidione caſtrorum Ciceronis audiuiſſet, de ſe dicit: *ſtatim nuntium Bellouacos ad M. Craſſum quæſtorem mittit, cuius hiberna aberant ab eo millia paſſuum* XXV. Quem ergo Craſſum in *Belgio* cum legione collocauerat cap. XXIV, ad eundem in

Bel-

Digitized by Google

Bellouacos nunc nuntium mittit: ergo Bellouaci in Belgio fuerunt. Nec id difficile eſt ex cap. XXV colligere. Taſgetio enim rege, quem Carnutibus impoſuerat, a ſuis interfecto, *veritus* Cæſar, *quod ad plures res pertinebat, ne ciuitas eorum impulſu deficeret; L. Plancum cum legione ex Belgio celeriter in Carnutes proficiſci iubet.* Quia celeriter mittenda erat legio, ex proximis hibernis miſit vnam ex tribus in Belgio collocatis. Bellouaci autem, aut quod Brietio videtur, Siluanectes, Bellouacis proximi & attributi, quod ad Sequanam pertinebant, propiores erant Carnutibus, quam alii, in quibus legiones hiemabant. Ergo iterum adparet, in Belgio Bellouacos cum contributis fuiſſe, & ex his Plancum cum legione miſſum in Carnutes.

CCXXI.

An vero ſoli Bellouaci *Belgium* ita expleuerunt, vt alias omnes excluſerint ciuitates? Non videtur: & ſi non alios, tamen *Atrebates* vna in Belgio fuiſſe, ex A. Hirtii lib. VIII cap. XLVI & XLVII conſtare poteſt. Ibi dicitur Cæſar *cum equitum præſidio Narbonem profectus, exercitum per legatos in hiberna deduxiſſe: IV legiones in Belgio collocaſſe* cum totidem legatis: reliquas in Aeduis, Turonis, Lemouicibus. *Paucos dies in Prouincia moratus, ad legiones in Belgium ſe recepit, hibernauitque Nemetocennæ,* quod caput eſt Atrebatum, alibi *Nemetacum* nuncupatum. Ibi cognoſcit, *Comium Atrebatem prælio cum equitatu ſuo contendiſſe,* interceptis commeatibus, qui comportabantur in hiberna Romanorum. Ex quibus elucet, *Atrebates* quoque in Belgio ſedem habuiſſe: quod contra Cluuerium notari velimus, qui ſolos Bellouacos in Belgio conſtituit: quibus *Atrebates* addendos eſſe Hadrianus Valeſius cenſuit, ſed ita, vt primæ & præcipuæ partes Bellouacis, tamquam proprie dictis Belgis, relinquantur.

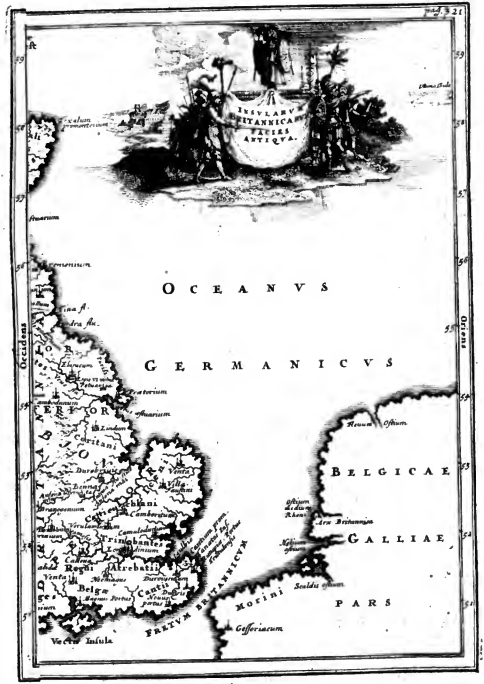
CCXXII.

Quum vero *Ambiani* interiecti ſint Bellouacis & Atrebatibus, & Belgium vna & continua regio fuerit; conſequens eſt, vt *Ambiani* quoque in illo contineantur, per quos mare a Belgio attingitur. nam lib. V cap. XII refertur, maritimam partem Britannorum *ex Belgio tranſiiſſe;* quod ad mare illam regionem pertinuiſſe arguit. Nicolaus Sanſon & Philippus Brietius *Siluanectes* addunt & *Veromanduos,* quod de Siluanectibus, qui attributi videntur Bellouacis fuiſſe, facile equidem conceſſerim; de Veromanduis autem id minus certum eſt, niſi ita forſan collegeris; Cæſarem tres legiones impoſuiſſe Belgio cum tribus legatis M. Craſſo, L. Planco, & C. Trebonio, lib. V cap. XXIV. At Craſſus in Bellouacis hibernauit cap. XLV: Plancus forte in Siluanectibus, quia inde breuiſſima via in Carnutes eſt, in quos celeriter miſſus fuit a Cæſare, cap. XXV: ergo Veromandui ſuperſunt, qui C. Trebonii legioni, ſi per populos in Belgio ſeparatæ fuerunt legiones, hiberna præbuiſſe videri poſſint. Addit Brietius Part. II lib. VI cap. VII ex ſitu argumentum, quod vero neſcimus quam firmum ſit. Certa autem res eſt de Bellouacis, Atrebatibus & Ambianis: de ceteris dubitanda, nec vero inprobabilis. Hi vero Belgii incolæ quaſi proprie Belgæ erant & *γνήσιοι*; ceteri ex aliis gentibus in Belgicam profecti, maxime ex Germanis.

CCXXIII.

NAPOLI

Digitized by Google

INSVLARVM BRITANNICARVM FACIES ANTIQVA.
OCEANVS
GERMANICVS
BELGICAE
GALLIAE
PARS
Occidens
Oriens
FRETVM BRITANNICVM
Morini
Gessoriacum
Scaldis ostium
Arx Britannica
Flevum Ostium
Coritani
Lindum
Eboracum
Prætorium
Trinobantes
Atrebatii
Cantii
Regni
Belgæ
Venta
Londinium
Vectis Insula

CCXXIII.

De *inſulis* Belgicæ nihil fere eſt quod proferamus, quia pauca de illis prodita: & quædam forſan aliam faciem induerunt, quam olim habuerant, quod tempori & Oceano imputandum eſt.

CAPVT IV

DE

INSVLIS BRITANNICIS.

I.

GAlliis obiectæ in ſeptemtrionem ſunt *inſulæ Britannicæ*, plures numero, ſed duæ maiores ceteris. Vnde eſt quod *duas* tantum inſulas, ſed maiores & notabiliores quidam memorant. Agathemerus lib. II cap. IV Νῆσοι ἀξιόλογοι ἐν μὲν τῇ ἐκτὸς θαλάσσῃ αἱ Βρεταννικαὶ δύο, Ἰουερνίας τε καὶ Ἀλβίωνος, *Inſulæ memoratu dignæ in extimo mari duæ Britannicæ, Hiberniæ & Albionis.* Sic enim, *Albionem*, veteres maiorem illarum adpellauerunt. Plinius lib. IV cap. XVI Ex *aduerſo huius ſitus* [oſtiorum Rheni] *Britannia inſula, clara Græcis noſtrisque monimentis inter ſeptemtrionem & occidentem* [reſpectu Romæ] *iacet: Germaniæ, Galliæ, Hiſpaniæ, multo maximis Europæ partibus, magno interuallo aduerſa. Albion ipſi nomen fuit, quum Britanniæ vocarentur omnes.* Ptolemæus etiam Britanniam illam maiorem deſcripturus, titulum capitis III libro II fecit, Ἀλβίωνος νήσου Βρεττανικῆς θέσις, *Albionis, inſulæ Britannicæ, poſitio.* Quod vero hæc maxima omnium Britannicarum eſt, ſimpliciter a plerisque *Britannia* adpellatur, & *Albionis* nomen in obſoletis habitum. Idcirco Plinius, vt vidimus, dixit, *Albion ipſi nomen* FVIT. Cæſar ſane non aliter nominat quam *Britanniam*, quaſi vnam huius nominis, diſtinguitque ab Hibernia, altera maiore, ab occaſu ſolis maximæ obiacente. Lib. V cap. XIII ait: *alterum latus vergit ad Hiſpaniam, atque occidentem ſolem, qua ex parte eſt Hibernia, dimidio minor, vt exiſtimatur, quam Britannia; ſed pari ſpatio transmiſſus, atque ex Gallia eſt in Britanniam.*

II.

Græci ſcribunt Βρετανία & Βρεττανία. Alabandenſis nummus apud Triſtanum & Harduinum ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΟΣ. Strabo autem Lib. IV ἡ Βρεττανική, quo modo & Ptolemæus ſcripſit, τ geminato, ν ſimplici; & Diodorus Siculus lib. V cap. XXI, ac Dio Caſſius locis infra indicandis. Periegeta autem Dionyſius Βρετανοί, vtroque elemento ſimplici, verſu 284

ἧχι βορείου

Ὠκεανοῦ κέχυται ψυχρὸς ῥόος, ἔνθα Βρετανοί.

Vbi borealis Oceani eſſuſum eſt frigidum fluentum: vbi Bretani, id eſt *Britanni.* Sed Euſtathius in hunc locum ſcripturam ex metri neceſſitate excuſat. Βρεττανοί, inquit, διὰ δύο ττ ὡς ἐπὶ πολύ· ἐνταῦθα δ' ἐν τῷ, ἔνθα Βρετανοί, τοῦ μέτρου ἐπιτάξαντος ἀπεχώρισε τὸ ἓν τ. *Brettani per duplex tt vt plurimum: heic*

Digitized by Google

vero in verbis, ἔνθα Βρεταvοὶ, *metro poſtulante, abiecit vnum Tau.* Latini vero conſtanter *Britannus* & *Britannia.* Nummi multorum principum, Claudii, Antonini Pii, Commodi BRITANNIA: & alius Claudii DE BRITANNIS: & Hadriani, RESTITVTORI BRITANNIAE: & eiuſdem alius EXERC. BRITANNICVS: & Septimii Seueri, VICTORIAE BRITANNICAE. Rarum ergo, niſi lapidicidæ error eſt, quum in ſaxo vrbis Grætz in Stiria legitur apud Grut. p. 482

PRAEF. EQVIT. AL. BRITTANNICAE.

Eſt & alia forma nominis *Brito*, vel potius *Britto*, quo poſteriores frequenter vſi ſunt. Auſonius epigram. CX

Siluius hic bonus eſt. Quis Siluius? iſte Britannus.
Aut Britto hic non eſt Siluius, aut malus eſt.

nam male illo tempore Britanni audiebant: ideo epigrammate CXII idem, *Nemo bonus Britto eſt.* Sunt qui propterea aliquid diſcriminis inter Brittonem & Britannum quærunt, in qua opinione etiam Chriſtophorus Browerus eſt ad Fortunati lib. III carm. VI pag. 69: quod verius Elias Vinetus negat ad dictum locum Auſonii, & illos confutat, qui *Britones* non in inſula, ſed in Armorica Galliæ regione ponunt. nam Iuuenalis ætate nulli Britanni in Gallia; nihilominus ille ſatyra XV verſ. 124 dixit

Qua nec terribiles Cimbri, nec Brittones vnquam

ſcilicet, rabie ſæuiunt. Geminato *Tau* non tantum metri cauſſa, ſed etiam alibi hæc forma ſcribitur. Vetus inſcriptio apud Gruter. pag. 569 n. 5 NATIONE BRITTO. Media ambigua eſt. Quam enim Iuuenalis corripuit dicto iam loco; porrexit Martialis lib. XI epigram. XXI

Quam veteres braccæ Brittonis pauperis. - - -

III.

Hodie *Britannia Magna* eſt, duo regna complectens, Angliæ, ad auſtrum, & Scotiæ, ſeptemtrionale.

Quod in Oceano ſita inſula eſt, vt alium orbem Romani adſpexerunt. Virgilius ecloga I

Et penitus toto diuiſos orbe Britannos.

Et Dio Caſſius lib. LX pag. 677 de A. Plautio, quem Claudius primum poſt Iulii Cæſaris expeditionem in Britanniam miſit, τὸ μεν ϛράτευμα χαλεπῶς ἐκ τῆς Γαλατίας ἐξήγαγεν· ὡς γὰρ ἔξω τῆς οἰκυμένης ϛρατέυσοντες ἠγανάκτουν, *difficulter exercitum e Gallia abduxit, indigne ferentem, quod extra orbem terrarum bellum eſſet gerendum.* Auguſtus bis expeditionem in Britannos ſuſcepturus erat, ſed primam legatio ſupplex Britannorum impediuit, Dio Caſſ. lib. LIII pag. 512; alteram tumultus Salaſſorum & Cantabrorum, ibidem pag. 513. Strabo lib. II pag. 79 adfert alias rationes, quod Romani ſpreuerint Britanniam ſibi ſubiicere, primum quia nullus ex ea metus eſſet; deinde ſi occupaſſent, ἔτ' ὠφέλεια τοσάυτη τις, *tanta non foret vtilitas.* Sic factum eſt, vt vſque ad Claudii tempora, & amplius, non penitus Britannia cognoſceretur. Cæſar quidem lib. V cap. XIII *inſulam* vocat, *natura triquetram*, ſed magis fama ductus, quam experientia, quia in Cantio tantum inter fretum

&

& Tameſin res geſſit; neutra expeditione ad interiora venit. Dio Caſſius lib. LXVI in Xiphilini epitoma de Iulio Agricola Titi Cæſaris legato: πρῶτος Ῥωμαίων ἔγνω τοῦθ᾽ ὅτι ἡ Βρεττανία περίῤῥυτός ἐστι, *primus Romanorum cognouit, Britanniam vndique mari circumfuſam eſſe.* Quod etiam Tacitus Vita Agricolæ cap. x confirmat. *Hanc oram,* inquit, *nouiſſimi maris tunc primum Romana claſſis circumuecta, inſulam eſſe Britanniam adfirmauit.* Iterum Dio Caſſius lib. XXXIX pag. 114 πρώτοις καὶ Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων οὐδ᾽ ὅτι ἐστὶν, ἐγιγνώσκετο· τοῖς δὲ ἔπειτα ἐς ἀμφισβήτησιν, εἴτε ἤπειρος, εἴτε καὶ νῆσος εἴη, ἀφίκετο. *Primis Græcorum Romanorumque, ne eſſe quidem eam, compertum fuit; poſteriores in controuerſiam adduxerunt, continensne ea terra, an vero inſula eſſet.* Addit, multa de vtraque opinione conſcripta ab iis eſſe, qui coniecturis tantum niterentur; donec πρότερόν τε ὑπ᾽ Ἀγρικόλου - - - νῆσος οὖσα σαφῶς ἐλήλεγκται, *primum ſub Agricola inſulam eſſe manifeſto deprehenſum eſt.*

IV.

Ex pluribus inſulis Britannicis quæ maxima eſt, nunc regna Angliæ & Scotiæ tenens, præcipue *Britannia* dicitur, cuius iam *flumina* pro inſtituto noſtro, quæ antiquis fuerunt cognita, enarrabimus, antequam ad terrarum expoſitionem veniamus.

FLVMINA BRITANNIAE.

V.

Cæſar vnum flumen *Tameſim* memorauit lib. v cap. XI *Caſſiuelauni,* inquit, *fines a maritimis ciuitatibus flumen diuidit, quod adpellatur Tameſis.* Et cap. XVIII *Cæſar ad flumen Tameſim, in fines Caſſiuellauni, exercitum duxit: quod flumen vno omnino loco pedibus, atque hoc ægre, tranſiri poteſt.* Tacito dictum *Tameſa* lib. XIV cap. XXXII. *Viſam ſpeciem,* ait, *in æſtuario Tameſæ ſubuerſæ coloniæ;* qua forma etiam Dio Caſſius lib. XL pag. 122 vſus eſt, πρὸς τὸν Ταμέσαν, dicens, ἀνεχώρησαν, *Ad Tameſam* [Britanni] *reuerterunt.* Hodie *Temſe* vocatur, notiſſimum flumen totius Angliæ.

VI.

Tacitus addit duo lib. XII cap. XXXI, *Altonam & Sabrinam:* & aliquot æſtuaria, quæ fluuios recipiunt. De Oſtorio, legato Claudii dicit: *Detrahere arma ſuſpectis, cinctosque caſtris Antonam & Sabrinam fluuios cohibere parat.* Alterum, *Sabrinam,* nobis Ptolemæus manifeſtat, lib. II cap. III Σαβριάναν εἴσχυσιν, *Sabrianam æſtuarium* eo loco commemorans, qui hodie *the Severn,* leuiter mutato nomine, adpellatur, quod tam æſtuarii, quam ipſius fluminis, æſtuarium facientis, eſt vocabulum. Obſcurior *Antona* & difficilior inuentu. Facile vero in ſententiam doctiſſimi Anglorum chorographi Guilielmi Cambdeni concedimus, cui in Tacito *Auuona* ſiue *Auſona* legendum videtur, quia in illo tractu hodieque fluuius *Avon* vel *Avona* vocatur, alter qui Sabrinæ ab ortu adfunditur; alter maior, quem *primarium Auſonam* Cambdenus pag. 404 vocat, in ortum æſtiuum delabens, qui a Tacito notatus videtur, vt latius barbari diſcluderentur: ad quem Bennaventa fuit, nunc Northamton & Peterburg. Hæc ergo illa flumina erant,

quæ vlteriores Britannos a prouincialibus & ſociis Romanorum, Claudii temporibus, idoneæ ſatis erant vt ſepararent, præſidiis ſcilicet & caſtris munita. Id enim Tacitus omnino dixit, cuius verba ita Cambdenus p. 402 interpretatur: *Munimentis ad fluuios diſpoſitis ſtatuit coercere Britannos vlteriores, & prouinciales, ne mutuas operas in Romanos traderent.*

VII.

Reliqua fluuiorum nomina ab ſolo Ptolemæo ſunt prodita. In auſtrali latere poſt Dubrim & Daruernum, vbi Romani in inſulam ingreſſi ſunt, eſt *Triſanto* fluuius, cuius oſtia [Τρισάντωνος ἐκβολαὶ] ibidem memorauit; deinde *Alaunus*, Græce Αλαύνου ἐκβολαὶ, prope Vectim inſulam: poſt quem Ισάκα, *Iſaca* ſeu potius *Iſca* fluuius: vlterior *Tamarus*, qui nomen retinet *Tamer*; & tandem occaſum verſus *Cenio*, Κενίωνος ἐκβολαὶ, *Cenionis oſtia*. Sed in ſitu videtur aliquid turbatum eſſe. nam ad *Tamari* oſtia Pleymuthum eſt: & *Triſantonis* portum Cambdenus interpretatur, quod cum Ptolemæi numeris & rationibus non vſquequaque conuenit. In ſinum Briſtolienſem proxime æſtuarium Ptolemæus flumen ducit *Ratoſtathybium*, & deinde *Tobium*: illud Cambdenus *Taf*; hoc *Toug* iam vocari dicit. In Hibernici maris latere obſcuriora ſunt nomina *Tuerobis*, *Tiſobis* ſiue *Toiſobis*, & inter hos *Stuciæ*, & vltra *Seteia* & *Beliſama* æſtuaria, quorum illud iam Deemuth; hoc Ribel dici idem Cambdenus auctor eſt. Super quæ *Ituna* fluuius & æſtuarium, nunc *Eden* in Cumberlandia: & tandem *Glota* æſtuarium, a Tacito etiam memoratum, ſupra quod nihil Romanis cognitum fuit. Ille vero Vita Agricolæ cap. XXIII, *Glota*, inquit, *& Bodotria diuerſi maris æſtu per immenſum reuecti, anguſto terrarum ſpatio dirimuntur.* Glota autem fluuius, nunc Cluyd vel Cluda in Scotia, Glaſquum vrbem interluens, in æſtuarium, cui nomen dat, infunditur.

VIII.

Huic, vt Tacitus iam monſtrauit, in orientali latere opponitur æſtuarium *Bodotria*, qua parte inſula anguſtiſſima eſt. Inde in auſtrum verſus *Tauus* fluuius eſt, nunc Tuwe, qui æſtuarium *Tauum* ſiue *Taum* facit. Tacitus Agricola cap. XXII *Tertius expeditionum annus nouas gentes aperuit, vaſtatis vſque ad Taum (æſtuario nomen eſt) nationibus.* Tum demum amnis *Tina* ſequitur, qui nomen ſeruat: & proxime *Vedra*, hodie Were vel Tees: *Vrus* autem, hodie Youre, qui Eboracum vrbem interfluit, *Abum* fluuium, ab auſtro adcurrentem, recipit, cum quo æſtuarium *Abum* facit, nunc *Humber* adpellatum. Inter quod & Tameſim duo tantum flumina Ptolemæus memorauit, *Garryenum*, Γαρρύενον, hodie Yare, qui iuxta Yarmuth effunditur: & *Idumaniam* (Ειδουμανία Græce) qui coloniam Camalodunum adluebat, ſi vel Chelmer eſt vel Blakewater, vt Cambdenus cenſet: aliis videtur paullo ſeptemtrionalior aliquis fluuius fuiſſe. Inter quos amnes & Abum, aliud æſtuarium *Metaris* Ptolemæo eſt, qui ſinus videtur eſſe medio inter Lincolniam & Noruicum loco ſitus, qui plures amnes in ſe recipit, ſed, præter *Antonam*, de quo diximus, a geographis antiquis quod ſciam, numquam nominatos. Hæc de fluminibus.

DIVI-

DIVISIO BRITANNIAE.

IX.

Maxima inſula Britannicarum, ſiue Britannia, poſtquam Romani partem adquiſiuerant, in Romanam & Barbaram commode diuidebatur, quæ vero non iiſdem ſemper terminis, ſed cum tempore mutatis definiebantur. Hanc diuiſionem Spartianus docet, in Hadriano cap. XI. *Murum,* inquit, *per octoginta millia paſſuum primus duxit, qui barbaros Romanosque divideret.* Romana Britannia imperatoris Claudii temporibus anguſtis finibus, Altona & Sabrina fluminibus deſcripta fuit, poſt longius progreſſi Romani ſub Flauiis, in vlteriora repulerunt barbaros; non tamen pari conſtantia, quæ armis occupauerant, poſſidere etiam potuerunt. Agricola, Domitiano principe, vſque ad Bodotriam & Glotam progreſſus, *anguſtum* illud *terrarum ſpatium præſidiis firmauit, omnemque propiorem ſinum tenuit, ſubmotis velut in aliam inſulam hoſtibus.* Sed non diu illa vltima obtenta fuiſſe, valla Hadriani & Antonini probant, citeriora illis æſtuariis. Quod enim Hadriani murus, ſiue vallum potius, octoginta millia paſſuum fuit ductum, vti Spartiano iam auctore eſt demonſtratum; non alio loco per interualla eſſe potuit, quam inter Itunæ æſtuarium & Tinæ amnis oſtia. Antonini Pii auſpiciis murum alium, & vlteriorem duxit legatus Lollius Vrbicus, ſed itidem ceſpiticium, de quo Capitolinus in Pio cap. V ita tradit: *Britannos per Lollium Vrbicum legatum vicit, alio muro ceſpiticio, ſubmotis barbaris, ducto.* Dum *alium* dicit, diuerſum arguit a muro Hadriani. Neque enim eſt, quod contra librorum fidem cum Liuineio *alto* legamus. Vbi vero ille alius murus Antonini fuerit, difficile eſt oſtendere. Cambdenus ex antiqua charta chorographica vallum a Seueri muro & Hadriani diuerſum oſtendit, quod auctore illo, Philippus Brietius oblique duxit ab Eſca, in Eſcia regione, ad Twedæ oſtium, quod Tacitus vocat Taum æſtuarium. Cambdeni verba ſunt: *Charta Angliæ chorographica ſatis antiqua, inter prætenturam ad Edenborrow-Frith & Vallum Seueri, heic tertium murum, qui ad Eſcam pertingit, interponit, quem eumdem fuiſſe qui a Lollio Vrbico, Antonini legato exſtructus fuerit, non abſurde colligimus, quum hinc Antoninus Itinerarium, tamquam ab vltimo, id tempus, imperii limite inceperit.* Hunc ducem, & ſupparem Brietium, ſequuti in Tabula noſtra ſumus.

X.

Tertius murus, isque in ſeptemtrionem vltimus, imperatoris Seueri eſt, vt infra probabimus, quantumlibet contradicat Cambdenus, cui citimus Seueri murus eſt: ſed de illo Spartianus in Vita eius cap. XVIII *Britanniam, quod maximum imperii eius decus eſt, muro per transuerſam inſulam ducto, vtrimque ad finem Oceani muniuit.* Sed & hunc fuiſſe ceſpiticium, vt ſuperiores, ex eiusdem Spartiani cap. XXII credas apparere, vbi dicit, *poſt murum aut vallum:* quamquam aliud Buchanano probabile videatur, vt infra diſpiciemus. Beda autem Hiſtor. eccleſ. Gentis Angl. lib. I cap. V de Seuero: *receptam partem inſulæ a ceteris indomitis gentibus non muro, vt qui-*

Digitized by Google

dam æſtimant, ſed vallo diſtinguendam putauit. Murus etenim de lapidibus; vallum vero quo ad repellendam vim hoſtium caſtra muniuntur, fit de ceſpitibus, quibus circumciſis e terra velut murus exſtruitur altus ſuper terram, ita vt in ante ſit foſſa, de qua leuati ſunt ceſpites, ſupra quam ſudes de lignis fortiſſimis præfiguntur. Tamen etiam *murum* Aurelius Victor Schotti nominauit: alter Victor autem, ſiue auctor epitomes cum Eutropio, quem ſublegit, *vallum.* Locum & ſitum valli Eutropius quoque deſignauit lib. VIII cap. x. in Seuero: *vt receptas*, inquit, *prouincias omni ſecuritate muniret, vallum per* XXXII *duo millia paſſuum a mari ad mare deduxit.* quæ iiſdem verbis transſcripſit Victor iunior. Inepte quidam in Eutropio centenarium numerum adponunt, Pæanium forte metaphraſtam Græcum imitati, qui χάρακα, *vallum* illud ἐπὶ δύο καὶ τριάκοντα πρὸς τοῖς ἑκατὸν σημείοις *triginta duobus ſupra centum milliaria* extendi ſcripſit. At vero tanto ſpatio nec maria in ſeptemtrionali inſula diſtant, nec conſultum eſt, tanti laboris onus ſuſcipere, vbi non deſint breuiora interualla, quibus munitis arceri hoſtes & excludi a prouincia poſſint. Hæc de termino Britanniæ Romanæ, diuerſo pro diverſitate fortunæ Romanæ, nunc propius aduerſus barbaros munito, nunc in partes vlteriores prolatis munimentis.

XI.

Eadem Romanis ſubiecta Britannia in *Superiorem* & *Inferiorem* diuiſa fuit. Quod vulgo interpretantur, quaſi auſtralis ſit Superior, & propinquior Romanis: Inferior, ſeptemtrionalis, vbi nunc eſt regnum Scotiæ: ſed inuitis Muſis & geographis ita ſentiunt, quia aliter veteres, alter geographus, alter hiſtoricus prodiderunt. Dio enim Caſſius lib. LV pag. 564 de legionibus Romanis earumque ſedibus: τό, τε δεύτερον τὸ Αὐγούστειον [ςρατόπεδον] τὸ ἐν Βρεττανίᾳ τῇ ἄνω χειμάζον, *Legio ſecunda Auguſta, in Britannia Superiore hibernacula habet.* At vero Ptolemæus lib. II cap. III Iſcæ illam eamdem legionem collocauit. Ἴσκα, λεγιὼν δευτέρα Σεβαςὴ, *Iſca, legio ſecunda Auguſta.* Iſca ergo, vbi legio ſecunda Auguſta hiberna ſua habuit, in Britannia fuit Superiore, Ptolemæo & Dione conſentientibus. Ptolemæus quidem in eo falſus eſt, quod Iſcam Silurum cum Iſca Dumnoniorum ſiue Damnoniorum confudit. At nomen ſuperſtes, corruptum quidem, reliquias priſci nominis *Legionis* conſeruat, dum in Siluribus adhuc oppidum ad Vſcam fluuium, qui vetus Iſca eſt, ſitum inuenitur, cui nomen eſt *Caer Leon ar Vs K*, id eſt, vrbs legionis ad Iſcam, quatuor millibus a Sabrinæ æſtuario, in ſeptemtrionem diſtans.

XII.

Alterum argumentum definiendæ Superiori Britanniæ *Legio* XX, cognominata *Victrix*, præbet auctore eodem Dione in Legionum ſyllabo. Ait, οἱ εἰκοςοὶ, οἱ καὶ Οὐαλερίειοι καὶ Νικήτορες ὠνομασμένοι, καὶ ἐν Βρεττανίᾳ τῇ ἄνω ὄντες, *Viceſimani, qui & Valeriani & Victores cognominantur, & in Britannia Superiore ſunt.* Hoc eſt: Legio XX Victrix hiberna & ſtatiua caſtra in Britannia Superiore habet. Locum & ſedem deſignat Ptolemæus in Cornauiis, quorum eſſe dicitur πόλις Δηοῦνα καὶ λεγιὼν κ΄ νικηφόριος, *oppidum Deuna & legio*

legio XX *Victrix.* Et clarius Antoninus Itinerario: *Deua, Legio* XX *Victrix,* quod verum nomen fuit, corrupto Ptolemæi præferendum, a flumine *Deua* impoſitum, qui hodieque vocatur *Dee,* Ptolemæo *Seteia,* æſtuarium pro *Teia,* ſuperfluente ſyllaba. Ex quibus colligitur *Deuam* eſſe oppidum quod hodie *Cheſter,* aut *Weſtcheſter* adpellatur, flumini & æſtuario Dee adpoſitum, in Wallia ſeptemtrionali. Superior ergo Britannia ex parte fuit, quam nunc Walliam nominamus, vt ex duobus locis biniſque caſtris legionum, II Auguſtæ, & XX Victricis iam probatum eſt. quarum illa auſtrali parte prope fretum & æſtuarium Sabrinæ; hæc in plaga ſeptemtrionali illius tractus in ora æſtuarii Devæ ad flumen cognomine poſita fuit.

XIII.

Conſtituta ſic parte Superioris Britanniæ Dionis Caſſii auctoritate; quantum de Inferiore in antiquis monumentis reliquum ſit, nunc inueſtigabimus. Idem Dio Caſſius dicto loco: ἕκτα δύο [ςρατόπεδα] ὧν μὲν ἐν Βρεττανίᾳ τῇ κάτω, τὸ τῶν Νικητόρων, τὸ δὲ ἐν Ιυδαίᾳ, τὸ Σιδηρῶν, τέτακται. Id eſt, *Sextæ duæ legiones, vna in Britannia Inferiori, Victrix: altera in Iudæa, Ferreæ cognomento, poſita.* Hæc autem Sexta Victrix Eboraci ſedem habuit. Ptolemæus: Εβόρακον, λεγιὼν ϛ´ νικηφόριος, *Eboracum, Legio* VI *Victrix.* Et Antoninus itinere primo Britannico, a limite ſiue vallo Prætorium vſque, *Eboracum, Leg.* VI *Victrix.* Eboracum autem in ortum æſtiuum ſitum eſt reſpectu legionum in Wallia poſitarum, hoc eſt ita in ortum, vt in ſeptemtrionem etiam, quod præcipuum eſt, recedat.

XIV.

Tantum de diuiſione illa certis argumentis conſtat: * cetera coniecturis ſunt diiudicanda. Doctiſſimus vir Guil. Cambdenus, qui hæc adprobat, quæ Dionis & Ptolemæi auctoritate diximus; nihilominus partem citeriorem cum Wallia, *Superiorem* dictam; vlteriorem & ſeptemtrionalem *Inferiorem*, exiſtimat: limitem autem vtriuſque non oſtendit, qui in occidente haud dubie in proximo ſupra Deuam æſtuario, quod *Merſeium* nunc, a *Merſey* fluuio dictum, videtur *Seteia* Ptolemæi eſſe, conſtitutus fuit; vtrum vero in orientale latus per rectam inde lineam ad Abum æſtuarium, an oblique ad ſinum, inter Coritanos & Icenos ſitum, ductus fuerit, non habemus dicere: & quamquam alterum de obliquo ductu limitis adpareat probabilius eſſe, certo tamen id confirmare non poſſumus. Barbara autem Britannia ad hanc diuiſionem non eſt referenda, quia inter Romanas prouincias ita diuidere ſolemne erat; non inter prouinciam & barbarorum regionem.

XV.

Auctor diuiſionis haud dubie imperator Seuerus fuit, cuius temporibus fines prouinciæ quam longiſſime fuerunt prorogati, barbaris vltra Glotæ & Bodotriæ æſtuaria ſubmotis. Ante Seuerum autem videtur Britannia Romana vna & ſimplex prouincia fuiſſe. Herodianus lib. III cap. VIII de Seuero: διοικήσας τὰ κατὰ τὴν Βρεττανίαν, καὶ διελὼν εἰς δύο ἡγεμονίας τὴν τοῦ ἔθνους ἐξουσίαν, *ordinatis rebus Britanniæ, bifariam illam in duas præfecturas diviſit,*

viſit, quæ duæ ſunt prouinciæ, a duobus præſidibus, quos ἡγεμόνας Græci vocant, ſeparatim adminiſtratæ. Ante Seuerum nulla diuiſionis mentio, neque Ptolemæus, qui Germanias cis Rhenum, item Pannonias & Mœſias in *Superiorem* & *Inferiorem* diuiſit, quidquam talis ſeparationis in Britannia fecit, quod argumento eſt, Marco Antonino imperante, cuius temporibus Ptolemæus ſcripſit, vt Suidas auctor eſt; Britanniam in Superiorem & Inferiorem nondum fuiſſe diſpenſatam.

POPVLI ET OPPIDA
BRITANNIAE ROMANAE.

XVI.

Populi pauci a Cæſare nominantur, quia nec is longius in inſulam progreſſus fuerat; ſed hi tantummodo, *qui Cantium incolunt*, lib. v cap. XIV, Ptolemæo *Cantii*, Κάντιοι; & *Trinobantes* cap. XX, Ptolemæo Τρινόαντες, *Trinoantes:* ceteri, quos cap. XXI recenſet, ſunt obſcuri & incerti, *Cenomagni Segontiaci*, *Ancalites*, *Bibroci*, *Caſſi*. Qui primi nominantur *Cenomagni*, ſuſpecti ſunt Lipſio in Taciti XII cap. XXXII; qui diuiſos mauult in *Iceni*, *Cangi*, populos a Tacito memoratos. Etiam Cambdeno inuiſi ſunt & alieni Cenomagni, qui priori nominis parte conſentit cum Lipſio, *Icenos* itidem ſubſtituens: at in alteram ſubficiens *Regnos* potius, quam *Cangos*, fortaſſis quod Cangi a Cæſaris expeditione remotiores fuerunt, quam vt vltro, miſſis legationibus, Romanis ſe dedidiſſe credi poſſint. *Segontiaci* Cæſaris videntur Thomæ Sauilio, epiſtola XIII ad Cambdenum, iidem eſſe qui Ptolemæo ſunt *Atrebatii*, in Barkeshire; ſed quo argumento in opinionem inductus ſit, non plane declarat. nam *Segontium* Antonini, vti ex ipſius itinere *a Segontio Deuam* vsque, manifeſtum eſt, in Walliæ ſeptemtrionali parte, ad fretum Monæ inſulæ ſiue Angleſey, fere in loco Caernarvan, fuit poſitum, ex quo angulo in deditionem Cæſari, qui iuxta Tameſim erat, vltro adueniſſe, nondum vt credam adduci poſſum. Et ceteros Cæſaris in Barkeshire quærunt eruditi, *Ancalites* in montibus Henley ſupra Tameſim e regione Windſor, ſuſpicione ducti: *Bibrocos* in eodem comitatu, per veſtigia nominis *Bray*, quod ex Bibracte vel Bibroco putant contractum eſſe. Vide Cambdenum pag. 211 & 297.

XVII.

Tacitus paullo plures populos memorat, *Icenos*, ortum verſus ſitos, in Suffolke & Norfolke, comitatibusque Cantabrigienſi & Huntingdonenſi; lib. XII cap. XXXI, & lib. XIV itidem cap. XXXI: *Cangos*, in quos quum exercitum M. Oſtorius duxit, *ventum haud procul mari eſt, quod Hiberniam inſulam adſpectat*, lib. XII cap. XXXII, vnde de ſede illorum iudicari poteſt: poſt quos *Brigantes* ibidem nominauit, qui inde longius in Eboracenſem comitatum & Cumberlandiam excurrunt; quibus propinqui ſunt *Ordouices* cap. XXXIII, quos Nordwales Cambdenus interpretatur; & tandem in vltimo ſeptemtrione, inter muros poſtea ſtructos, *Horeſti*, Agricolæ Vita cap.

Digitized by Google

cap. XXXVIII; & infra Ordouices, auſtrum verſus, *Silures*, lib. XII cap. XXXII & Agric. cap. XVII. De *Trinobantibus*, quorum etiam mentio lib. XIV cap. XXXI occurrit, ſupra ex Cæſare aliquid dictum eſt. Reliquas gentes ex Ptolemæi lib. II cap. III ſupplebimus, vbi etiam vrbes, quas cuique populo attribuit, vna recenſebimus, additurі ex coniectura, quas ille prætermiſit, in hiſtoriis tamen, aut Itinerario Antonini memoratas.

XVIII.

De oppidis autem dicturi, ne quis Strabonis auctoritate conturbetur, quod ipſe cenſuit, aut male intellexit a Cæſare traditum, diſcutiendo amoliemur. Is vero geographus lib. IV pag. 138 de Britannis ſcripſit, *πόλεις αὐτῶν εἰσιν οἱ δρυμοὶ*, *Vrbium loco ipſis ſunt nemora.* Quamquam vero rara oppida in Britannia fuerunt, antequam Romani in eam claſſibus venirent: tamen non ita rudes aut extreme barbaros fuiſſe, cenſeamus, vt oppidis omnino nullis vterentur. Vt ſua Strabo de Gallia Britanniaque ex Cæſaris commentariis pleraque hauſit; ita hoc loco etiam verba Cæſaris ex lib. V cap. XXI haud dubie expreſſit, *Oppidum Britanni vocant, quum ſilvas impeditas vallo atque foſſa munierunt, quo, incurſionis hoſtium vitandæ cauſſa, conuenire conſueuerunt.* Quibus munimenta tutiora belli temporibus ſignificantur: oppida minus munita, aliæque cohabitationes non negantur. Neque exiſtimandum eſt, *Londinium* Neronis primum aut Claudii æuo coaluiſſe ita, vt ſtatim in ortu ſuo *negotiatorum copia & commeatuum maxime celebre* fieret, quemadmodum de illo tempore Cornelius Tacitus lib. XIV cap. XXXIII dixit: ſed *vetus oppidum* fuit, vt Ammianus lib. XXVII cap. XVIII notabiliter teſtatus eſt. Neque illa *viginti* & plura *oppida*, quæ ſub Claudio imperatore Veſpaſianus legatus, Suetonio teſte cap. IV, in ditionem redegit Romanorum, meras ſiluas fuiſſe crediderim, neque ad formam aliorum oppidorum exædificata. Sed de ſingulis nunc populis, & ſingulorum oppidis acturi, a *Cantiis*, quos primos Cæſar adiit, initium faciemus.

CANTII.

XIX.

Cantii primi ſunt, quos Cæſar adiit in Britanniam traiiciens; Ptolemæo *Κάντιοι*, quod populi nomen; a promontorio *Cantio* deductum, quod idem eſt *Κάντιον ἄκρον*: niſi dicere velis, promontorium regioni nomen dare, regionem populo. nam *Cantium* etiam regio eſt, Bedæ *Cantia*, lib. I Hiſt. eccleſ. cap. XXVI, & lib. II cap. III; vulgo *Kent:* & ſupra ex Cæſaris lib. V cap. XIV ita Cantios deſcriptos vidimus, *qui Cantium incolunt:* quod plenius nunc repetere cum addito *regionis* vocabulo haud pœniteat. *Ex his omnibus*, inquit, *humaniſſimi, qui Cantium incolunt: quæ regio eſt maritima omnis; neque multum a Gallica differunt conſuetudine.* Apud illos facillimus & frequentiſſimus traiectus ex Gallia Belgica in Britanniam. Idem Cæſar lib. V cap. XIII *Inſula natura triquetra, cuius vnum latus eſt contra Galliam. Huius lateris alter angulus, qui eſt ad Cantium, quo fere ex Gallia naues adpelluntur, ad orientem ſolem; inferior ad meridiem ſpectat.*

Tt XX.

XX.

Ptolemæus Cantiis oppida tria attribuit, *Londinium*, *Daruernum*, & *Rutupias:* ſed in Londinio errat, quod Trinobantum, non Cantiorum fuit, vt poſtea oſtendemus. Nam angulo, quem Tameſis oſtium cum freto facit, omne Cantium continetur: ad Londinium vſque non porrigitur. Oppidum eius primarium *Durouernum* fuit, vt Antoninus nominat, Ptolemæo Δαρύερνον, *Daruernum;* Peutingerianæ Tabulæ *Duraueru* corrupte: Bedæ lib. II cap. XVIII *Dorouernum:* hodie Cantuaria, vulgo Canterbury. Quam ipſum vetus Durouernum eſſe, ex Bedæ hiſtoria conſtare poteſt, qui non modo *Dorouernenſem* illam eccleſiam vocat, quæ prima in Anglia ab Auguſtino monacho, Gregorii pontificis legato, inſtaurata fuit: verum etiam lib. I cap. XXVIII *Cantuariorum eccleſiam:* quod etiam itinera Antonini confirmant, quibus diſtantia a portu Rutupis, portu Dubri, portu Lemanis deſcripta eſt.

XXI.

Secunda vrbs, quæ epiſcopalis facta eſt, Londinium verſus ſita, *Durobriuis* eſt, Itinerario Antonini XXV M. P. a Durouerno in occaſum remota, ex qua diſtantia cognoſcitur Roſſam eſſe ſiue Rocheſter; quod charta fundationis eccleſiæ Roſſenſis confirmat, qua *Durobreuis* adpellatur. Iter, a Londinio Dubrim, has rationes habet;

Londinio			
Durobriuim	M.	P.	XXVII
Durouernum	M.	P.	XXV
Ad portum Dubris	M.	P.	XIIII

Idem etiam venerabilis Beda Hiſt. eccleſ. lib. II cap. III teſtatur. *Iuſtum,* inquit, *in ipſa Cantia Auguſtinus ordinauit epiſcopum in ciuitate Durobreuis* [ſic in MS. legitur] *quam gens Anglorum a primario quondam illius, qui dicebatur Rhofroſeſceſter* [alii Rotſcheſter] *cognominat. Diſtat autem a Dorouerni millibus paſſuum ferme viginti quatuor ad occidentem.* Hanc eſſe Roſſam, etiam ex cap. VI probatur, quo de eodem Iuſto epiſcopo dicit, *Iuſtus ad ciuitatem Rhofi, cui præerat, rediit.* Et mox cap. VII *Iuſtus adhuc ſuperſtes Rhoſenſem regebat eccleſiam.*

XXII.

In auſtrum ab vtraque ciuitate, Durouerno & Durobriui, pari fere interuallo *Durolenum* vergit, quod vulgo nunc *Lenham* vocitatur. ad quod non tantum nominis reliquiæ, ſed diſtantia etiam a Cantuaria & Roſſa nos deducunt. Itinere Antonini a Vallo ad portum Ritupas:

Durobriui			
Durolenum	M.	P.	XIII
Durouernum	M.	P.	XII
Ad portum Ritupas	M.	P.	XII.

Sic autem per N ſcribendum eſt *Durolenum:* male in vulgatis libris *Durolevum* exaratur: quod etiam Cambdenus obſeruauit.

XXIII.

Digitized by Google

XXIII.

Hæc oppida intus poſita. Ad mare metropoli proximus eſt *Portus Rutupiæ*, quem iam *Ritupas* ab Antonino adpellari vidimus, Ptolemæo ſunt Ρυτύπιαι. *Rutupiæ*, reductæ paullo a mari, quia in mediterraneis ſcribit, quod de oppido intelligas, quamquam & ipſum mari ſatis eſt propinquum, nunc Richborow dictum. Clarior olim portus fuit, & forte vtilior etiam, quam nunc eſt, a variis laudatus ſcriptoribus cum adiacente ſuo litore. Lucanus lib VI cap. 67

Aut vaga quum Tethys, Rutupinaque litora feruent,
Vnda Caledonios fallit turbata Britannos.

Et Iuuenalis Satyra IV verſ. 140

Circeis nata forent, an
Lucrinum ad ſaxum, Rutupinoue edita fundo
Oſtrea.

Et Auſonius Parental. XVIII de Flauio Sancto,

Præſide lætatus quo Rutupinus ager,

id eſt Britannia. Idem de Claris Vrbibus in Aquileia:

Felix, quæ tanti ſpectatrix læta triumphi
Puniſti Auſonio Rutupinum Marte latronem,

Rutupinum latronem, hoc eſt Magnum Maximum, Gratiani percuſſorem, qui *apud Britanniam*, vt Victoris Epitoma refertur, *tyrannidem adripuerat:* &, oppreſſo in Gallia Gratiano, apud Aquileiam a Theodoſio & imperio & vita exutus fuit: de quo Zoſimus lib. IV cap. XXXV & XLVI poteſt conſuli. Hic ſcilicet *Rutupienſis portus* erat, quem ex Bononia, id eſt Geſſoriaco ſoluentes, directo curſu Romani petierunt. Ammianus lib. XX cap. I de Lupicino magiſtro armorum: *obſeruato flatu ſecundo ventorum ad Rutupias, ſitas ex aduerſo, defertur, petitque Lundinium.* Et lib. XXVII cap. XVIII [VIII Valeſ.] de Theodoſio comite, contra rebelles Britannos a Valentiniano miſſo: *Quum veniſſet ad Bononiæ litus, exinde tranſmeato lentius freto, defertur Rutupias, ſtationem ex aduerſo tranquillam.* In Notitia quoque Imperii ſub Comite litoris Saxonici per Britanniam memoratur *Præpoſitus Legionis* II *Aug. Rutupis*, quæ legio antea Iſcæ Silurum impoſita fuerat, nunc, propinquiore periculo, in hoc litus reuocata. Eſt & in Taciti Agricola *portus Trutulenſis* mentio cap. XXXVIII, qui quod nuſquam alibi in Britanniæ deſcriptione memoratur, magno conſenſu interpretes in hanc opinionem ingreſſos videmus, vt *Rutupenſem* legendum eſſe cenſeant, quos ſuffragio ſuo peritiſſimus Britannicarum antiquitatum Guil. Cambdenus quoque adiuuit.

XXIV.

Celebrior poſtea *Portus Dubris* factus eſt, & Rutupenſis vſum pedetentim deminuit. Antiquiorem eius mentionem non habemus, quam in Antonini Itinerario, itinere ſupra in *Durobriui* deſcripto Memoratur etiam in Notitia Imperii, dicto loco, ſub diſpoſitione Comitis litoris Saxonici per Britanniam, *Præpoſitus militum Tungricanorum Dubris.* Sexto caſu ſic

 ex

exprimitur, quaſi *Dubræ* vel *Dubri* nominantis fuiſſent. Antoninus vero *Dubris Dubrim*, vt oſtendimus, formauit. Nunc *Douer* eſt, ſatis notus portus traiicientibus ex Belgica in Angliam.

XXV.

Itinerarium etiam *Portum Lemanis* laudat, ad quem hoc ordine a Londinio iter eſt directum:

Londinio			
Durobriuim	M.	P.	XXVII
Durouernum	M.	P.	XXV
Ad Portum Lemanis	M.	P.	XVI.

Notitiæ Imperii dicto loco eſt *Præpoſitus numeri Turnacenſium Lemannis.* Ex Itinerarii numeris colligitur, eumdem portum eſſe qui Ptolemæo dictus Καινὸς λιμὴν, *Nouus Portus.* Hodie, Cambdeno iudice, *Lime* eſt. Quamuis autem Portus Lemanis & Dubris a vetuſtioribus non ſint memorati; tamen non dubitamus, antiquiores quodammodo fuiſſe, quia credibile non eſt, in litus illud vno tantum portu, Rutupienſi, aditum fuiſſe, quum ipſe Cæſar lib. v cap. VIII diuerſos egreſſus obſeruarit, ſed alterum altero commodiorem.

XXVI.

Tandem in Notitia ſub Comite litoris Saxonici per Britanniam, locus præſidii, qui *tribunum cohortis primæ Betaſiorum* habuit, nominatur *Regulbium* ſiue *Reguluium*, quod nunc *Reculver* eſt, ſeruato nomine, vicus maritimus, prope Tanetum inſulam ſitus, Tameſim verſus, in ſeptemtrionem a Cantuaria. Alibi non memoratus eſt, vt de antiquitate eius ante Notitiam Imperii non poſſimus iudicare.

R E G N I.

XXVII.

Cantiis proximi *Regni* erant, qui a Tameſi ad mare pertinebant. In ora maris prima *Othona* fuit, in eaque ſtatio militum Fortenſium. Notitia imperii ſub diſpoſitione Comitis litoris Saxonici per Britanniam, *Præfectus numeri Fortenſium Othonæ*, primo loco memoratur. Cambdenus exiſtimat fere in loco fuiſſe, vbi nunc *Haſting* ſit. Inde per XXX millia paſſuum aut amplius abeſt *Portus Adurni*, in eadem Notitia nominatus, quum *Præpoſitus numeri Exploratorum Portus Adurni* memoratur. Hodie portus Ederington cum vico modico.

XXVIII.

Intus *Nouiomagus* fuit, Νοιόμαγος, quam ſolam nominat in gente hac Ptolemæus, ideoque primam & caput fuiſſe non dubitandum eſt. Antiqua ſatis, quia vetus geographus, Marinus Tyrius, in Parallelis, etiam eius rationem habuit, apud Ptolemæum lib. I cap. XV. Antoninus itinere a Vallo ad portum Ritupas, hoc ſitu ponit:

Lon-

Digitized by Google

Londinio			
Nouiomagum	M.	P.	X
Vagniacim	M.	P.	XVIII
Durobriuim	M.	P.	VIIII
Durolenum	M.	P.	XIII
Durouernum	M.	P.	XII
Ad portum Ritupas	M.	P.	XII

Nunc in ruinis iacere, nec audiendos eſſe qui Guildfort aut aliud interpretentur, *ἀυτόπτης* Cambdenus nos certiores facit, qui veſtigia vrbis, quæ in paruo nemore editi collis vidit, diſtantiæ, in Itinerario definitæ, reſpondere adfirmat.

XXIX.

Præterea in eodem Itinerario deſcribitur iter a *Regno* Londinium, quod per Ventam Belgarum, & Calleuam Atrebatiorum ducit. Vt nomen fert, Regnorum fuit oppidum: vt rationes itineris, in finibus Belgarum ſitum fuit, in loco, quem *Ringwood* nominant, ad flumen *Auenam*, quod a Saleſburio decurrit, tenue oppidum, a mari decem millibus fere paſſibus aut amplius remotum.

B E L G A E.

XXX.

Regnis *Belgæ* ſuccedunt, a mari ad Sabrinæ æſtuarium extenſi. Ad mare eſt Ptolemæi *Μέγας λιμὴν*, *Magnus Portus*, qui ex diſtantia coniicitur Portsmuthum eſſe, vt hodie adpellatur. Supra quem ad excurſum æſtuarii, in quod amnis *Triſanto* effluit, alius portus, quem *Triſantonis portum* dixeris, ad ipſum amnis oſtium, quod Ptolemæus deſcribit, cui adiacet nunc oppidum Southamton: in cuius proximo, ad ortum æſtiuum, *Clauſentum* Antonini, ex diſtantia tam hinc a Regno, quam inde a Venta, iudicatur exſtitiſſe: cuius hæ itinere ab Regno Londinium ſunt rationes:

Regno			
Clauſentum	M.	P.	XX
Ventam Belgarum	M.	P.	X
Calleuam Atrebatum	M.	P.	XXII
Pontes	M.	P.	XXII
Londinium	M.	P.	XXII

Intus eſt ipſa *Venta* cum *Belgarum* cognomine, a Ptolemæo laudata, & Antonino, cuius nomen in Wintcheſter ſupereſt, quod oppidum cum ſitu, quem in Venta ſua vterque monſtrauit, congruit.

XXXI.

Inde Sabrinam verſus Ptolemæi ſunt *ὕδατα θερμὰ Aquæ calidæ*, Antonini *Aquæ Solis*, eo loco, quo nunc epiſcopale oppidum eſt, itidem ab aquarum ſalubritate Latine loquentibus Bathonia, vulgo *Bath* nominatum. A quo longius in auſtrum recedit Ptolemæi *Ἴσχαλις*, *Iſchalis* vel *Iſcalis*,

Digitized by Google

nunc doctorum iudicio Ilcheſter, ſiue Iuelcheſter, ad flumen Il vel Euel ſitum oppidum. Ipſe amnis in Sabrinæ fretum ſe effundens facit nouum æſtuarium, quod Ptolemæo οὐέξαλα εἴσχυσις, *Vexala æſtuarium*, vulgo Euelmouth adpellatur; Ceterum *Belgarum* nomen in Britannis a colonia Belgica eſſe vel ex Cæſaris teſtimonio conſtare poteſt, qui commentario v cap. xii de Britanniæ incolis ita cenſuit: *Britanniæ pars interior ab iis incolitur, quos natos in inſula ipſa memoria proditum dicunt: maritima pars ab iis, qui prædæ ac belli inferendi cauſſa ex Belgio tranſierant: qui omnes fere iis nominibus ciuitatum adpellantur, quibus orti ex ciuitatibus eo peruenerunt, & bello illato ibi remanſerunt, atque agros colere cœperunt.* Quod etiam de Atrebatum vel Atrebatiorum nomine, quos mox expoſituri ſumus, ſine dictorum repetitione iudicandum ſit.

ATREBATII.

XXXII.

Belgis finitimi erant Britanni *Atrebatii*, ſiue *Atrebates*, aduenæ itidem ex Gallorum Belgica. Ptolemæus in Britanniæ populis etiam Ἀτρεβατίους, *Atrebatios* numerauit, iisque vnum oppidum adſignat corrupto nomine Ναλκύαν, ſiue ſecundum Palatinum codicem Καλκύαν, *Calcuam*, quod nec ipſum ſatis ſanum eſt, eique præferendum quod apud Antoninum exſtat, *Calleua Atrebatum*, quamquam pro illo etiam Cambdenus *Callena* malit, vt eo propius cum recenti nomine Wallingford, id eſt Wallenford ſiue Wallenenford aut Wallengaford, conueniat. Situm eſt ad Tameſin hoc oppidum, ſupra Windſorium, Oxoniam verſus. Supra in Clauſento Belgarum rationes Antonini etiam pro hoc oppido fuerunt expoſitæ & demonſtratæ.

XXXIII.

Hinc *Spinæ* xv millibus paſſuum abfuerunt, vt ex itinere, ab Iſca Calleuam, adparet, cuius rationes contractæ, prætermiſſis ignobilioribus locis, tales ſunt:

Iſca Silurum, Leg. ii *Aug.*	
Ventam Silurum	M. P. IX
Aquas Solis	M. P. XXIV
Spinas	M. P. L
Calleuam	M. P. XV.

Cambdenus tradit, iam viculum eſſe, priſci nominis tamen non penitus expertem, qui *Spene* vulgo vocetur: ex oppido autem in vicinia Nouum burgum, Anglice Newbury, enatum eſſe.

DVROTRIGES.

XXXIV.

A Tameſi ad auſtrale mare reuertimur, vbi Ptolemæus *Durotriges*, finitimos Belgis auſtralioribus poſuit. Oppidum eis dat *Dunium* prope mare,

mare, quod haud dubie *Durnium* legendum eſt, quia Antoninus itinere a Muridoſo Viroconium, eo loco *Durnouariam* habet, & in hodierno nomine R littera eſt reliqua, quia conſentiunt eruditi homines, illud oppidum eſſe, quod nunc *Dorcheſter* adpellatur. Plura de *Durotrigibus* non habemus, quæ ex antiquis monimentis adferamus.

DVMNONII ſiue DAMNONII.

XXXV.

Sic Ptolemæus *δυσμικωτάτȣς*, maxime occidentales Britannorum vocat, Δȣμνονίȣς, *Dumnonios*, quod nomen Salmaſius etiam Solino vindicat: & ab Antonino ſiue Itinerarii auctore conſeruatum eſt, qui aliquot itineribus *Iſcam Dumnoniorum* memorauit. Alibi eodem Ptolemæi capite III lib. II de Britannia ſcribuntur *Damnonii*, vt neceſſe ſit alterutro loco lapſos deſcribentes eſſe. Neſcio quo auctore, aut quo adiutus codice, Cambdenus malit *Danmonios*, quam *Dumnonios* adpellare. Incipiunt a freto Sabrinæ, & in vltimum angulum occidentis proferuntur, ſic totam illam cherſoneſum occupantes. Ad *Sabrinæ fretum* Ptolemæus nihil habet præter οὐέξαλαν εἴχυσιν, *Vexallam æſtuarium*, vt Latinus interpres ſcripſit: id quod amplo ore coniuncti amnes Pedredus (vulgo Parret) & Iuellus, ſiue Ill, efficiunt. Medio fere loco inter æſtuarium illud & vltimum promontorium eſt Ηρακλέȣς ἄκρον, *Herculis promontorium*, quaſi & heic loci ille orbis peregrinator monimentum poſuiſſet. Vltima promontoria, in extremo occidentis angulo, duo notauit Ptolemæus, *Antiueſtæum* ſiue *Bolerium*, ſeptemtrionem verſus, Diodori Siculi ἀκρωτήριον καλȣ́μενον Βελέριον, *promontorium Belerium dictum*, lib. V cap. XXII; & alterum ei ab auſtro oppoſitum, quod Δαμνόνιον καὶ ὄκρινον ἄκρον adpellat, *Damnonium* ſiue *Ocrinum*. Illud vulgus vocat *the Lands End;* hoc, *Lizard*, ſiue *Leſard*, in parua peninſula quæ in meridiem propendet. Poſt quam ſequitur in auſtrali latere *Voliba*, Οὐολίβα, Ptolemæi, nunc Falemuth, quaſi Volemuth, oppidum cum portu capaci: deinde Κενίωνος ἐκβολαὶ, *Cenionis oſtium*, ad quod nunc oppidum Tregenie adiunctum eſt: vltra quod ex interuallo non modico Ταμάρȣ ἐκβολαὶ, *Tamaræ oſtium*, hodie, ſeruato vocabulo *Tamar* ſiue *Tamer:* ad cuius æſtuarium eſt nobilis portus cum oppido Pleymuth. Vltimæ Dumnoniorum, in ortum verſus, in hoc litore, ſunt Ptolemæo Ισάκα ποταμȣ̃ ἐκβολαὶ, *Iſacæ fluuii oſtium*, quem *Iſcam* verius dici, eiecta littera, Cambdenus cenſet: nunc *Ex* ille amnis vocitatur.

XXXVI.

Hæc in litore. Intus ad idem flumen Iſcam ſita eſt *Iſca Dumnoniorum*, in Itinerario Antonini laudata: etiam apud Ptolemæum, qui vero perperam huic adſcripſit, λεγιὼν δευτέρα Σεβαςὴ *Legio II Auguſta;* quod illuſtre cognomen Iſcæ Silurum, vt infra oſtendemus, vindicandum eſt. Dumnoniorum autem Iſca hodie vocatur *Exceſter*. Fluuio Tamaræ in mediterraneis adpoſitum oppidum Ταμάρη, *Tamare*, nunc Tamerton: & ſupra illud, ſeptemtrionem verſus Οὔξελα, *Vxella*, nunc, Cambdeno teſtante, Leſtuthiell, ſitum in monte oppidum. Atque ita omnia quæ Tameſi, Sabriniano

no freto & auſtrali mari ſiue Britannico freto continentur expediuimus: in vlteriora progrediendum eſt.

TRINOBANTES.

XXXVII.

Trans flumen Tameſin primi *Trinobantes* occurrunt, a Cæſare, Tacito, &, corrupto quamuis nomine, etiam a Ptolemæo commemorati. Hi inter Tameſin, quem attingebant, & Icenos, a ſeptemtrione oppoſitos, late habitarunt. Flumini impoſitum iam tum Romanorum temporibus *Londinium* erat, *cognomento quidem coloniæ non inſigne, ſed copia negotiatorum & commeatuum maxime celebre*, vt Tacitus lib. XIV cap. XXXIII prodidit. Mentionem eius etiam Marius Tyrius fecit apud Ptolemæum lib. I cap. XV, & ipſe Ptolemæus in Cantiis quidem poſuit, a quibus vero longius abeſt, etiam diremtum flumine. Antoninus inde itinera deduxit, & eodem direxit alia. Quæ documento ſunt, celebre omnino municipium & frequens emporium fuiſſe, licet coloniæ Romanæ cognomen non haberet. An poſtea acceperit, non planum & expeditum eſt protinus. Ammianus lib. XXVII cap. XVIII videtur adfirmare, dum *Lundinium vetus oppidum* dixit, *quod Auguſtam poſteritas adpellauit*. Quod ſplendidum cognomen vix aliis, quam coloniis, datum fuit. Sed eſto etiam aliis, vti *Cæſareæ* vocabulum, permittente auguſto imperatore; qui quisnam illorum fuerit, nusquam proditum inuenimus. Cambdenus refert, annalibus Britannorum prodi, Conſtantinum Magnum muro Londinium circumdediſſe; quod ſi eſt, cognomen *auguſtum* ab eodem habere potuit, qui munimenta ei, & haud dubie ornamenta etiam, addidit. Bedæ eſt *Lundonia* lib. II cap. IV & VII; & *ciuitas Lundonia*, ibidem cap. III. vnde nunc quoque *London* vocatur vrbs regia & emporium celeberrimum: Tacitus vero, Ptolemæus & Antoninus conſtanter adpellant *Londinium*.

XXXVIII.

Quinto lapide diſtabat ab illo *Durolitum*, in itinere Antonini a Venta Icenorum Londinium vſque, memoratum: male vero & deſcribentium errore addita XV millia paſſuum, pro diſtantia ab Londinio; quum quinque millibus tantum ab vrbe illa remotum ſit, Cambdeno docente, quod nomen nondum penitus obliteratum, *Leiton* confirmat, nunc exigui vici ad flumen *Ley*, quod *Litum* videtur dictum antiquitus fuiſſe. *Duro* autem, frequens in nominibus Britannicarum vrbium, vetere gentis lingua *aquam* ſignificauit.

XXXIX.

A Durolito XVI millibus in ſeptemtrionem, Camalodunum verſus, *Cæſaromagus* eiusdem itineris diſtabat, qui nunc vilis locus eſt Burghſtede, vel contracte Burſtet dictus, itidem Cambdeno auctore, cuius diligentiæ plus fidei, quam aliis, in rebus Britannicis habendum eſt. Inde per *Canonium*, nunc vicum Cannonden, XXI millibus in ipſam coloniam Romanam

Digitized by Google

nam *Camalodunum* veniebatur, quæ prima colonia Romanorum in Britannia fuit, veteranis militibus ſub Claudio imperatore in eam deductis. Tacitus lib. XII cap. XXXII *Id quo promptius veniret, colonia Camalodunum valida veteranorum manu deducitur in agros captiuos, ſubſidium aduerſus rebelles, & imbuendis ſociis ad officia legum.* Et lib. XIV cap. XXXI *Iceni rapiunt arma, commotis ad rebellationem Trinobantibus, & qui alii nondum ſeruitio fracti, reſumere libertatem occultis coniurationibus pepigerant, acerrimo in veteranos odio. quippe in coloniam Camalodunum recens deducti, pellebant domibus, exturbabant agris,* & reliqua. Itinerum rationes oſtendunt in eo loco fuiſſe, vbi nunc eſt *Maldon*, nomine nouo ex veteri facto, reſectis ſyllabarum prima atque vltima. Corrupte & transpoſitis litteris Ptolemæus Καμυδόλανον, *Camudolanum*, niſi error is eſt deſcribentium; pro *Camulodunum*, vti in Antonini legitur Itinerario. Sed verior ſcriptura Taciti, quam nummus Claudii confirmat COL. CAMALODVN. inſcriptus: etiam vetus inſcriptio, quæ & *Victricenſis* cognomen addit, apud Gruterum pag. 439 num. 5

CN. MVNATIVS M. F. PAL
AVRELIVS BASSVS
PROC. AVG.
PRAEF. FABR. PRAEF. COH. III
SAGITTARIOR. PRAEF. COH. II
ASTVRVM. CENSITOR CIVIVM
ROMANORVM COLONIAE VICTRICENSIS
QVAE EST IN BRITANNIA CAMALODVNI. &c.

Erat colonia nullis munimentis ſepta, ducibus Romanis tamquam in pace, amœnitatibus prius quam vſui conſulentibus: ideoque, rebellione Britannorum facta, facile inuadi & euerti, cæſis veteranis, potuit. Aliis autem ſplendidis operibus deſtituta non fuit, vt theatro, & templo Claudii, quod Britanni *quaſi arcem æternæ dominationis adſpiciebant*, & ipſam coloniam, *vt ſedem ſeruitutis.* Hinc motus & ſeditio, de qua Tacitus lib. XIV cap. XXXI ſeq. & Agric. cap. XVI conſulatur.

XL.

Locus paullo ſupra Camalodunum, itinere a Londinio Luguuallum, *Colonia* vocatur, inter Cæſaromagum & Villam Fauſtini, quam diuerſam a Camaloduno, vt etiam ex numero paſſuum adparet, diſtinguit Antoninus. Hanc *Coloniam* Antonini Cambdenus *Colcheſter* interpretatur, dictam, vt putat, non tam a colonis eo deductis, quam a *Colne*, eius tractus fluuio: vt de vero nomine, ſi ita eſt, fortaſſe dubitari poſſit. Iter ſic ſe habet:

Londinio			
Cæſaromagum	M.	P.	XXVIII
Coloniam	M.	P.	XXIV
Villam Fauſtini	M.	P.	XXXV.

Quibus ſubſidiis Cambdenus inſtructus, in Trinobantibus argumentatur: *Colne fluuius Coloniam, cuius meminit Antoninus, quam & aliam eſſe a colonia Camaloduno facit; accedit. An a colonia huc deducta, vel a Colne flumine nomen*

ſit factum, Phœbus dixerit : a flumine malim ego, quum viderim oppidula plura illa impoſita Colne *dici*, quorum exempla quatuor adiungit. *Villa* autem *Fauſtini*, quæ vltima in dicta itineris parte memoratur, propter diſtantiam ad Icenos potius, quam Trinobantes, videtur pertinere.

CATYEVCHLANI.

XLI.

Hoc gentis vocabulum a Ptolemæo eſt, qui *Catyeuchlanis* (quibusdam libris, *Cattieuchlanis*) quo oppida adſignat *Salenas* (Σαλήνας Græce) & *Vrolanium*. Illæ non ſatis notæ ſunt, niſi quod circa Vſam fluuium videntur fuiſſe: hoc celebre, laudante Tacito & Antonino. Ille lib. XIV cap. XXXIII *Verulamium* adpellat, & *municipii* honore ornat: Antoninus diuerſis itineribus *Verolamum* & *Verolamium*. Reſurrexit ergo ex clade, quam Tacitus deſcribit, Icenorum tumultu accepta, vt Ptolemæi iam & Antonini teſtimoniis cognouimus: tandem euerſum Saxonum bello, vt putatur, cuius ruinæ ſunt, cum reliquo nomine *Verulam*, prope Fanum S. Albani. Cambdenus putat *Verulamium* fuiſſe munitum illud Caſſiuellauni oppidum, quod Cæſar expugnauit lib. V cap. XXI, idque ex paludibus, quibus munitum fuiſſe Cæſar tradit, tamquam ex ſignis, non alibi in eo tractu reperiendis, coniecit.

XLII.

Itinerario Antonini in hac regione adduntur *Lactodorum* ad Vſam fluvium, nunc Bedford: & inde Londinium verſus *Durocobriuis*, vel *Durocobriuæ*, hodie Hertford ſeu Harford dictæ: ſed inter Lactodorum & Durocobriuim, *Magiouinium*, quod dici fertur Ashwell: tandem *Pontes* inter Calleuam & Londinium, ab vtroque XXII millibus paſſuum ſeiuncti, itinere a Regno Londinium. Ceterorum diſtantiam iter a Vallo Ritupas ſic declarat:

Bennauenna			
Lactodorum	M.	P.	XII
Magiouinium	M.	P.	XVII
Durocobriuim	M.	P.	XII
Verolamium	M.	P.	XII
Sulloniacim	M.	P.	IX
Londinium	M.	P.	XII.

Hæc de Catyeuchlanis ſiue Cattieuchlanis: ad vicinos ab occaſu Dobunos accedamus.

DOBVNI.

XLIII.

Ptolemæus in Britannicis gentibus numerat etiam *Dobunos*, quibus vnum oppidum dat *Corinium*, quod idem Antonini itinere, ab Iſca Calle-

vam,

Digitized by Google

vam, videtur *Durocornouium* vocari: hodie illo ſitu eſt *Circeſter*. Itinere præcedit *Cleuum* XIIII millibus paſſuum, quo loco nunc *Gloceſter* eſt. * Etiam *Traiectus*, itinere altero ab Iſca Calleuam, inter Ventam Silurum & Aquas Solis, quo Sabrinæ æſtuarium transmittebatur, in hac gente fuit, ſed numeri apud Antoninum corrupti ſunt, vt verus locus, inferior, ſuperiorne fuerit, deſignari certo non poſſit. Quæ vero præcipua nunc tractus eius eſt *Oxonia*, vulgo *Oxford*, Athenæ Anglorum, incertum, cuius antiquitatis ſit, aut quo olim vſa nomine, quia antiqua illius memoria in hiſtoriis antiquis, aut veterum geographorum lucubrationibus nulla reperitur.

I C E N I.

XLIV.

Ad ortum Britannia terreſtri ſinu in Germanicum Oceanum excurrit, quas partes nunc Suffolciam & Nortfolciam adpellant, quibus prætenduntur Cantabrigienſis & Huntingdonienſis regiones. Omnes has partes *Iceni* poſſederunt, gens valida, qui Romanorum ſocietatem volentes acceſſerant: poſt primi rebellantium, quod a Tacito lib. XII cap. XXXI obſeruatum eſt. Hi ergo ſine dubio ex illis fuerunt, qui vltro ſe Cæſari, legationibus miſſis, ſe ſe olim dediderant, vt ipſe lib. V cap. XXI prodidit, latitantes forſan in dubiis illis & ſuſpectis *Cenimagnis*, vt ſupra p. 328 cum Lipſio & Cambdeno oſtendimus.

XLV.

Oppida Icenorum fuerunt *Villa Fauſtini* ex proxime demonſtrato itinere per Trinobantes, non ignota, quæ Talbotto & Cambdeno *S. Edmundsbury*, aut ſimpliciter *Bury* videtur eſſe: deinde *Cambretonium* Antonini in itinere a Venta Icenorum Londinium, vt nominis reliquiæ videntur indicare, nunc Bretenham: *Sitomagus* eiusdem Antonini, indicatur eſſe Thetford in Nortfolk: *Venta* autem *Icenorum* nunc in ruinis iacet, ex quibus in proximo loco vrbs Norwich ſurrexit: *Garienis oſtium* (Garryeni, γαῤῥυένυ ἐκβολαὶ Ptolemæo) olim portum & oppidum *Garianonum*, videtur habuiſſe. Equitum enim præpoſitus ſub Comite litoris Saxonici per Britanniam, vt in Notitia Imperii eſt, in ſtatione & præſidio ibidem fuit: nunc, mutato alueo, vt Cambdenus tradit, in proximo eſt oppidum & portus Yarmuth, cui itidem Latine nomen additur Oſtiorum Garienis. Flumen autem illud inde a Venta ſiue Norwico decucurrit. *Iciani* Antonini Talbotto ſunt Icborow. In ora ſeptemtrionali Nortfolciæ prope Metaris æſtuarium ſiue ſinum, *Brannodunum* fuit, ex Notitia Imperii notum, vbi præpoſitus equitum Dalmatarum præſidio fuit: nunc videtur vicus Brancaſter eſſe. Ab his omnibus in ortum recedit *Camboritum* Antonini, quaſi Cami vadum, in loco fere Cantabrigiæ, celeberrimæ ſedis ſtudiorum liberalium. *Durobriuas* in Coritanis, ad quos pertinent, explicabimus. Vt

 ve-

*Appellata eſſe putatur Galeo v. c. quaſi *Glouiceſtre*. *Gloui* autem Britannice *Fluuium* ſonat.

vero diſtantia oppidorum, quæ Icenis iam attribuimus, eorumque ſitus perſpicue adpareat, pretium erit ex itineribus Antonini, vel quiſquis ille auctor eſt, demonſtrare.

I. Iter a Londinio Luguuallum ad Vallum:

Londinio			
Cæſaromagum	M.	P.	XXVIII
Coloniam	M.	P.	XXIIII
Villam Fauſtini	M.	P.	XXXV
Icianos	M.	P.	XVIII
Camboritum	M.	P.	XXXV
Duroli pontem	M.	P.	XXV
Durobriuas	M.	P.	XXXV

Inde per Lindum & Eboracum dirigitur ad Vallum.

II. Iter a Venta Icenorum Londinium:

Venta Icenorum			
Sitomagum	M.	P.	XXXII
Cambretonium	M.	P.	XXII
Adanſam	M.	P.	XV
Camulodunum	M.	P.	VI

& reliqua. Quæ de Icenis ſufficiant : ad Coritanos progreſſum inſtituimus.

CORITANI.

XLVI.

Sequitur tractus a Northamton ad Lindum ſiue Lincolne, quem Ptolemæi *Coritani* dicuntur poſſediſſe. Extremum in auſtrali parte fuit *Tripontium* Antonini, itinere a Londinio Lindum, nunc Torceſter, in auſtrum vergens a Northamtonia, Oxoniam verſus. Deinde in ſeptemtrionem adſurgunt *Bennauenta* ſiue *Bennauenna* eiuſdem, ſed itinere a Vallo ad portum Ritupas, ex coniectura forte ipſum Northamton eſt ad flumen Auſonam, Taciti Altonam; aut non longe ab eo recedit. *Durobriuæ* ad eumdem amnem inter Northamton & Peterbourg, ab eodem Antonino, itinere a Londinio ad Vallum commemoratæ. *Ratæ* autem Antonini diuerſis itineribus videntur Ptolemæi *Rage* eſſe. nam & hanc in Coritanis Ptolemæus ſcripſit. Locus autem nunc obſcurus, niſi quod circa oppidum Leiceſter inueſtigandum eſſe ex vtriuſque numeris non difficile eſt probare. In quo tractu etiam *Verometum* fuit Antonini, itinere a Londinio, Lindum, deſcriptum, quod alio itinere ab Eboraco Londinium, corrupte forſan *Vernemetum* vocatur, XIII millibus paſſuum ſupra Ratas, Lindum verſus. Hodie locus dicitur Burowhill adpellari.

XLVII.

Vlteriora in ſeptemtrionem eodem itinere narrantur tria, *Margidunum* XIII millibus a Verometo; nunc Margedouerton: & *Ad Pontem*, VII inde

inde millibus remotum, nunc Pauton: & *Crococalanum*, XII millibus a *Lindo* ſiue Lincolnio. *Lindum* enim vrbem illam eſſe, quæ nunc Lincoln vocatur, nemo eſt qui dubitet, & itinerum rationes ſatis perſuadent. Ptolemæo quoque *Lindum*, Λίνδον, nominandi caſu eſt, quod itidem in Coritanis poſuit tamquam vrbem præcipuam, & alteri, *Rage*, prælatam. Beda lib. II Hiſt. eccl. cap. XVI *Lindocolinam ciuitatem* vocat, & regionem *Lindiſſi*, ac cap. XVIII agrum *Lindocolinum*: a quo nomen hodiernum eſt. Supra Lindum XIIII millibus paſſuum, Eboracum verſus, Antonini itinere ab Eboraco Londinium, eſt *Agelocum*, quod Cambdenus mauult *Adelocum* legere, quia in vicum incidere videtur, qui Idleton hodie vocatur. Atque hæc etiam ſunt, quæ de Coritanis in antiquis libris reperiuntur, quibus illuſtrandis & iuſte dimetiendis ex Antonini itineribus hæc pauca damus excerpta.

I. Ex itinere a Londinio Lindum, quod per Verolamium & Lactodorum ducitur:

Tripontio			
Vennonim	M.	P.	VIIII
Ratis	M.	P.	XII
Verometum	M.	P.	XIII
Margidunum	M.	P.	XIII
Ad Pontem	M.	P.	VII
Crococalanum	M.	P.	VII
Lindum	M.	P.	XII

II. Ex itinere ab Eboraco Londinium:

Agelocum	—	—	—
Lindum	M.	P.	XIIII
Crococalanum	M.	P.	XIIII

Atque ita reliqua, vt in ſuperiore itinere, retro ſubſequuntur.

CORNAVII.

XLVIII.

In meditullio Britanniæ *Cornauii* incipiunt, & vergunt ad Deuæ æſtuarium, a Ptolemæo commemorati, qui duo illis oppida adſignauit, *Deuam* æſtuario adpoſitam ſeu flumini, ſtationem legionis XX Victricis; & *Viroconium.* Sed a finibus Coritanorum incipiendum. Primum ab auſtro eſt *Branogenium* Ptolemæi, ſiue *Branonium* Antonini, itinere a Muridono Viroconium, quod ex ſitu & diſtantia probatur Vigornia eſſe, vulgo Worcheſter. Inde in ortum, ad occidentalem Auſonam ſiue Auonam fluuium, coniicitur *Præſidium* fuiſſe, quem locum Notitia Imperii, ſub Duce Britanniarum, tradit præfectum equitum Dalmatarum habuiſſe. Coniicitur, inquam: nec enim certum argumentum, ſed coniecturam Cambdenus ſequutus, Warwicum interpretatur. Prope Stafford, ab auſtro tamen, *Pennocrucium* Antonini erat, itinere a Vallo Ritupas; hodie Penkridge dictum. *Viroconium* autem, Ptolemæi & Antonini, videtur eſſe Salopia, vulgo *Schrowesbury*

ry dicta, ad flumen Sabrinam, antequam in auſtrum id curſum ſuum deflectit. In Warwicenſi tractu etiam *Mandueſſedum* fuit Antonini, quod, vt nomen indicat & diſtantia, hodie viculus Mancheſter eſt, diſtinguendus ab oppido eius nominis in Lancaſtria. Ad æſtuarium Dee, vbi ſe flumen immittit, *Deua* eiuſdem Antonini, ſiue Δηοῦα, *Deuna* Ptolemæi, quod poſterius nomen haud dubie deprauatum eſt; prius, genuinum, quia cum fluuii illius nomine *Dee*, quod hodie obtinet, quam proxime conſentit. Vterque addit quaſi cognomen, a legione XX *Victrice*, quæ ibi ſtationem habuit, petitum. Hodie vocatur Cheſtria. Vnde per XX millia paſſuum *Condate* eiuſdem Antonini aberat, Eboracum verſus, quod fertur hodie Congleton adpellari. *Rutunium* tandem, eiuſdem itineris, inter Mediolanum & Viroconium medio loco fuit: nunc Routon, vt aiunt, dictum. Rationes ſingulorum ex itinere a Vallo Ritupas, ſunt tales; ſed contractæ:

Eboracum	—	—	—
Cambodunum	M.	P.	XXIX
Mamucium	M.	P.	XVIII
Condate	M.	P.	XVIII
Deua, Leg. XX *Victrix,*	M.	P.	XX
Mediolanum	M.	P.	XXX
Rutunium	M.	P.	XII
Viroconium	M.	P.	XI
Pennocrucium	M.	P.	XXIII
Mandueſſedum	M.	P.	XVIII
Venonim	M.	P.	XII
Bennauentam	M.	P.	XVII.

SILVRES ET DEMETAE.

XLIX.

Cornauios excipiunt *Silures*, Hibernico mari & Sabrinæ flumini ac æſtuario prætenſi: qui interiore angulo, quem Sabrinæ fretum cum Hibernico mari facit, *Demetas* includunt. Plinius Silures ad mare vſque Hibernicum extendit, lib. IV cap. XVI dicens, Hiberniam a Britannia abeſſe, *a Silurum gente* XXX M. *paſſuum*. Demetæ enim tamquam pars Silurum æſtimantur. Silurum oppida ſunt *Ariconium* Antonini, quod Cambdenus Hereford, vrbem primam comitatus ſui interpretatur. Quod ſi eſt, iter ab Iſca Calleuam, per anfractus, vt multa alia, inſpiciendæ rei publicæ cauſſa, oportet ductum eſſe. *Bullæum* Ptolemæi, nunc Buelth, fertur nomine ſuo prodi. *Iſca Silurum*, quod ſtatio *Legionis* II *Auguſtæ* erat, vt addidit Antoniuus, neque nunc nomen ſuum abſcondit, dicta *Caer lion*, id eſt vrbs legionis. Ex quo vel ſolo manifeſtum eſt, etiamſi itinerum rationes abeſſent, quæ vero adſunt luculentæ; Ptolemæum errore implicitum eſſe, qui legionem illam Iſcæ Dumnoniorum impoſuit. Media ſedet hæc Iſca inter *Burrium* per IX M. P. & *Bouium* per XV, quorum illud in ſeptemtrionem vergit; hoc oblique

&

& a latere in meridiem: illud euerſum eſt; hoc, quod idem ſonare Britannis aiunt, Cowbridge nunc vocatur. *Gobannium* etiam Antonini in illo tractu eſt, quod deprehenditur in Abergevennew, loco in occaſum declinante a Monmutho.

L.

Itinere altero Antonini ab Iſca Calleuam, ab Iſca proxime poſt IX paſſuum millia occurrit *Venta Silurum*, nunc exciſa, ſed nomine reliquo in loco Caer Went. Eſt etiam XXII M. P. a Gobannio locus *Magni* in Itinerario dictus; in Notitia Imperii ſub Duce Britanniarum nunc *Magi*, & alius *Magni*, e quibus quod cum Itinerario conſentit, præferendum, quamuis alterum placeat Cambdeno. Sub diſpoſitione enim illius Ducis fuiſſe dicuntur & *Præfectus numeri Pacenſium Magis*, & *Tribunus cohortis* II *Dalmatarum Magnis*.

LI.

DEMETARVM, quos Ptolemæus nominat, eodem auctore duo oppida fuerunt, Λουέντινον, *Luentinum*, vel *Louentinum*, quod ipſe prope oſtia amnis *Tuerobis* locauit; & *Maridunum*, quod eſt Caer Mardin; & promontorium *Octapitarum*, Οκταπίταρον ἄκρον, quod nunc S. Dauidis adpellatur.

ORDOVICES.

LII.

Vt Silures & Demetæ ſunt infra Cornauios, in auſtrum vergentes; ſic ſupra illos in ſeptemtrionem *Ordouices* adſurgunt, a Tacito & Ptolemæo, vt ſupra vidimus, nominati. Hi freto inſulæ Monæ propinquiores ſunt, ab illo ad æſtuarium Dee in maritimis maxime habitantes. Fontes Sabrinæ tenent, & promontorium *Canganum*, Καγκανῶν ἄκρον, quod inter *Tiſobim* & *Stucciam* fluuios ponit Ptolemæus. Ad fretum Monæ, aut prope illud, Antonini *Segontium* fuiſſe, fluuius ex lacu decurrens *Seiont*, & ibidem loci præfluens, oſtendit, cui haud dubie commune nomen cum adiacente oppido fuit. Etiam iter a Segontio Deuam, confirmat idem, quod ita habet:

Segontio	
Conouium	M. P. XXIV
Varim	M. P. XIX
Deuam	M. P. XXXII

Quæ interiacent, *Conouium*, eſt nunc Conwey, ad fluuium, quem Ptolemæus *Tiſobim* adpellat, Cambdenus Toiſobium adpellari mauult: *Varis* autem, vrbis exciſæ, veſtigia in loco Bodvari ſupereſſe Cambdenus teſtis eſt. Tandem *Mediolanum*, quod Ptolemæus & Antoninus habent, etiam Ordovicum fuiſſe, non eſt quod dubitemus, quia non ſolum Ptolemæus ibi collocauit, verum etiam itineris rationes, quod a Vallo eſt Ritupas, eodem nos adducunt. Inter Bonium enim ad Deuam, & Rutinium, quod nomen ſeruat, poſitum fuit, ab illo XX, ab hoc XII millibus paſſuum ſeiunctum, licet nullum hodie veſtigium ſuperſit, vbi certo illud exſtitiſſe monſtrari poſſit.

BRI-

BRIGANTES.

LIII.

Supra Ordouices & Deuæ æſtuarium *Brigantes* erant, a Tacito ſæpius notati, a Ptolemæo ita diſtributi, vt a mari ad mare, quam lata eſt inſula, pertinerent. Ab Itunæ enim æſtuario vſque ad Abi æſtuarium extenſi erant Brigantes. Prope vallum iuxta promontorium & æſtuarium Itunæ *Blatobulgium* erat, *caſtra* tenens *exploratorum*, vti Antonini ſecundo itinere deſcribuntur: inde x i i millibus aberat *Luguuallum* eodem itinere deſignatum, nunc Carlile, Latine Carleolum dictum: & *Voreda* Antonini, Cambdeno interprete Old Carlile, id eſt vetus Carleolum. Ad mare verſus Hibernicum, *Epiacum* Ptolemæi fuit, nec hoc remotum multo ab Ituna: poſt quod apud eumdem *Moricambe* æſtuarium. Inter vtrumque æſtuarium in mediterraneis *Aballaba*, cui ſub Ducis Britanniarum diſpoſitione *Præfectus numeri Maurorum Aurelianorum* impoſitus fuit, vt in Imperii Notitia eſt proditum; nunc Appleby vocatur: quo in tractu forſan & alia præſidiorum loca eiusdem Notitiæ fuerunt, vt *Morbium*, vbi præfectus cataphractariorum erat; nunc Moresby in Cumbria: & iuxta Vallum, ſiue, vt in Notitia dicitur, *per lineam Valli* citerioris, plura, in eadem Notitia ſub Duce Britanniarum enumerata, ex quibus ſunt Cambdeno iudice, *Procolitia*, *Cilurnum*, *Tunnum*, *Condercum*, *Pons Aelii*, opus Hadriani haud dubie; & *Axelodunum*, quod Cambdeno videtur noſtræ ætatis Hexham eſſe; & tandem ad *Tinam* fluuium *Vindobala*, id eſt Finis valli, qui locus Antonini itinere primo *Vindomora*, id eſt, Cambdeno interpretante, Finis muri adpellatur. Neque enim certum eſt, an murus ad Oceanum Germanicum pertinuerit: neque opus fuit, quia Tina, Oceano adpropinquans, altitudine ſua, qua naues magnas fert, ſatis munimentum fuit prouinciæ. Ad oſtium tamen videtur etiam præſidium Romanum fuiſſe, ſed claſſicum ſiue nauale. In Notitia enim Imperii dum ſub Ducis Britanniarum diſpoſitione etiam *Tribunus cohortis primæ Aeliæ claſſicæ Tunnocello* conſtitutus legitur, Cambdeno adſentimur, qui *Tinnocello* legi iubet, & Tinmouth ſiue oſtium Tinæ interpretari.

LIV.

Inter Moricambe æſtuarium & *portum Setantiorum* ad latus Hibernicum interiacebat Ptolemæi *Vinnouium*, Οὐιννουΐον; Antonini, itinere primo, *Vinouia*, nunc Bincheſter: & itinere ſecundo illius tractus ſunt *Brouoniacum*, quod dicitur Brugham eſſe; & *Verteris*: a quibus *Eboracum* via per *Cataractonem* & *Iſurium* ferebat proxime: vtrumque locum etiam Ptolemæus habet, priorem vocans *Caturactonium*, Κατουῤῥακτόνιον, quod nunc Catarick in Eboracenſi comitatu eſt: alter, vicus hodie exiguus. Aliud iter ex hoc boreali tractu a *Clanouenta* Mediolanum ducit, in quo *Alone* eſt, in Notitia *Alione*, quæ hodie *Lancaſter* eſt: deinde *Galacum*, Ptolemæi *Calatum*: poſt illud *Bremetonacum*; quod eſt Notitiæ *Bremeturacum*; quo in loco fere Ptolemæi *Rigodunum* eſt: inde *Coccium*, & a x v i i millibus paſſuum *Mancunium*, plurium confeſſione Mancheſter: a quo per *Condate* itur *Mediolanum*.

Quod

Digitized by Google

Quod autem initium itineris erat, *Clanouenta*, eius nullum ſupereſt veſtigium: in Notitia Imperii autem eſt *Glannobanta*, quæ cohortem primam Morinorum præſidio tenebat. Et rurſus alio itinere inter Eboracum & Mancunium (falſo *Mamucium* ſcriptum) quod Lancaſter eſt, interponuntur *Calcaria*, & *Cambodunum*, hoc ordine:

Eboraco			
Calcariam	M.	P.	IX
Cambodunum	M.	P.	XX
Mancunium	M.	P.	XVIII
Condate	M.	P.	XVIII
Deuam, Leg. XX.	M.	P.	XX.

e quibus *Cambodunum*, quod perperam a Ptolemæo *Camulodunum* ſcribitur, nunc in ruinis eſt prope Almonbury.

LV.

Hæc in occidentali latere fuerunt, aut ad illud verſus ferebant: in latere orientali oppida Eboracum vſque perluſtrauimus: vnde ad æſtuarium *Abi*, quod nunc Humber Flut vocatur, ordo talis oppidorum eſt itinere Antonini primo:

Cataractone			
Iſurium	M.	P.	XXIIII
Eboracum, Leg. VI *Victrix,*	M.	P.	XIIII
Deruentionem	M.	P.	VII
Delgouitiam	M.	P.	XIII
Prætorium	M.	P.	XXV

Aliud iter ab Eboraco Londinium, ita dirigitur:

Eboraco	M.	P.	XXI
Lagecium	M.	P.	XXI
Danum	M.	P.	XVI
Agelocum	M.	P.	XXI
Lindum	M.	P.	XIIII, & reliqua.

Nunc ſingula interpretamur, quantum de iis cognitum habemus. De *Cataractone* ſiue *Caturactonio*, & de *Iſurio*, quæ vltra Eboracum ſunt, modo diximus. Vrbs autem *Eboracum*, nunc *Yorck* & ſecunda regni, etiam olim fuit clariſſima, & ſedes principum Septimii Seueri & Conſtantii Chlori, in qua vterque diem obiit. Ptolemæus quoque perinde vt Antoninus, *Legionem* VI *Victricem* ibi locauit. Quod etiam nummus Seueri confirmat, qui COL. EBORACVM LEG. VI VICTRIX præ ſe fert. nam coloniam Romanam fuiſſe, in ipſa vrbe Eboracenſi inuentus lapis probat, apud Gruter. pag. 485 num. 1, cui inciſum eſt IIIII COL. EBOR. id eſt, *Seuir coloniæ Eboracenſis.** Sed ad reliqua explicanda itineris reuertamur. *Deruentio*, nunc Derwent, in Notitia Imperii etiam præſidiorum locis numeratur. Fuit enim ſub diſpoſitione Ducis Britanniarum *Præfectus Numeri Deruentionenſis Deruentione.*

Xx

* *Eboracum* etiam *municipium* dictum fuiſſe, Gale oſtendit in Commentariis ad Antonini iter Britannicum pag. 19. ſeqq.

tione. Quæ ſequitur *Delgouitia*, Cambdenus Godmundham interpretatur. *Prætorium*, quod in angulo æſtuarii & maris eſt, hodie vocatur Paterington. In altero itinere *Lagecium*, ſuperiore, a Londinio Luguuallum, *Legeolium* ſcribebatur, inter Eboracum & Danum medius locus, vt dubites, vtra lectio ſit melior. *Danum* autem eſt Dancaſter. *Agelocum* & *Lindum* ſupra expoſuimus.

OTTADINI.

LVI.

Expoſitis omnibus, quæ intra primum murum fuerunt, nunc extra illud vallum egreſſi, quæ vsque ad Bodotriam & Glotam æſtuaria Romani poſſederunt, diſpiciemus. Poſt finem Valli & Tinæ oſtium in litore orientali, ſeptemtrionem verſus, proximum *Segedunum* erat, cui, vt in Notitia eſt, Tribunus cohortis IV Lergorum præſidio fuit: nunc dicitur Seton, contracto veteri vocabulo, nominari. Non procul abeſt locus Morpeth ſeu Morpit, quem Cambdenus putat Antonini *Corſtorpitum* eſſe, itinerum Britannicorum principium, quod ideo *Morſtorpitum* ſcribendum ſuſpicatur. Vlterior *Alaunus* fluuius Ptolemæi, Alne dictus hodie: & eiusdem *Bremenium*, quod videtur Bramton eſſe, haud longe ſitum ab hoc fluuio. A quo oppido antiquiſſima charta chorographica Vallum oblique ad Eſcam perducit, quod non dubitatur Antonini vallum eſſe, a Lollio Vrbico, ipſius legato, exſtructum, vt litus illud orientale imperio Romano adiungeretur: de quo ſupra dictum fuit. Hæc de *Ottadinorum* regione, quæ Northumbria ætate noſtra adpellatur. Ottadinos Ptolemæus Ωταδηνὼς, *Otadenos* ſcribit, ſed mauult *Ottadinos* ſiue *Ottatinos* Cambdenus, quod ſic Britannice ſignificat *vltra Tinam* habitantes.

SELGOVAE, HORESTI, ET DAMNII.

LVII.

Tandem fines Romanorum vsque ad *Glotam* & *Bodotriam*, vtriusque maris æſtuaria, inſulam in anguſtias conſtringentia, prorogati, & nouo vallo ſiue muro communiti ſunt: qua finitione litus occidentale etiam, quod inter Itunam & Glotam eſt, adiectum fuit. In litore illo poſt Itunam *Selgouas* populum Ptolemæus conſtituit, quibus *Trimontium* & *Oxellum* oppida adſignat: & ſupra hos, *Nouantas*, Νοάντας, cum oppidis ignobilioribus, intus & ortum verſus inter Selgouas & Ottadinos, *Damnios*, quibus oppida vel caſtella attribuit *Colaniam*, *Coriam*, *Alaunam*, *Victoriam:* Quibus populis etiam *Horeſtos* Taciti interfuiſſe, prorſus eſt credibile. Etenim extra domitam Britanniam fuerunt, & in fines eorum exercitum duxit Agricola, obſidibusque acceptis, ibi præfecto claſſis circumuehi Britanniam præcepit. In ora ergo fuerunt & ad æſtuarium. Cambdenus locat in Eſcia, quæ regio ſupra Itunam eſt, in quo æſtuario tum claſſis videtur fuiſſe, vnde circumuecta inſulam in Trutulenſem portum rediit.

LVIII.

Digitized by Google

LVIII.

Supra Ottadinos *Taum* æſtuarium in latere orientali eſt, vt Tacitus Agric. cap. XXII adpellat, in quo *Tai* vel *Taui* fluminis (nunc Twede, Scotiam ab Anglia ſeparantis) eſt oſtium. Sub *Bodotriæ* æſtuario *Alata caſtra* Ptolemæi ſunt locanda, Græce Πτερωτὸν ςρατόπεδον, quod non dubitatur *Edenburgum* eſſe, Scotorum regia, quia *Edenborow* Britannice idem ſonat quod Burgus alatus vel alarum: nec numeri etiam, quos Ptolemæus ponit, ab hoc loco abhorrent: atque hoc in vltimis caſtris Romanorum fuit. Quos ergo circa primum vallum, aut circa vltimum, populos enarrauimus, pars *Mæatarum* fuerunt, prouinciæ nouis victoriis & prorogatis finibus, adiecti, quorum reliqui extra valla in Scotia habitarunt. Omnes enim Britannos barbaros, diſtinctos a prouincialibus Dio Caſſius apud Xiphilinum in Seuero in Mæatas & Caledonios diuiſi erant, Μαιάται πρὸς αὐτῷ τῷ διατειχίσματι, ὃ τὴν νῆσον διχῆ τέμνει· Καληδόνιοι δὲ μετ' ἐκείνους, *Mæatæ ſunt iuxta murum, qui inſulam in duas partes diuidit: Caledonii poſt illos.*

LIX.

Denique quia ad valla ſiue muros iam progreſſi fuimus, præter illa, quæ ſupra in *Diuiſione Britanniæ* de eisdem diximus, de auctoribus ſingulorum, etiam ætate, ordine ac temporibus aliquid adiiciendum eſt. Tria valla ſiue muros hiſtoria antiqua tradit in Britannia: tres etiam ſtructores nominat Hadrianum, Antoninum, Seuerum: trium etiam veſtigia non obſcura inueniuntur: ſed quo ordine ſingula, & a quo hoc, illud vallum, ſiue hic, ille murus conſtructus fuerit, difficile ſane ad expediendum eſt. Vir rerum Britannicarum peritiſſimus Guilielmus Cambdenus Cap. *de Muro Pictico,* in hanc opinionem ingreſſus eſt, vt murum citeriorem, qui Itunæ æſtuario & Tinæ prope oſtio interceptus fuit, a Seuero imperatore exſtructum, aut ab Hadriano inchoatum, a Seuero conſummatum eſſe cenſeat: medium vallum, quod Ottadinos incluſit, ab Antonino Pio: extremum inter Bodotriam & Glotam ab Alexandro forte Seuero, ſub quo fines eo vsque prolatos eſſe Lampridius teſtetur. Quamquam enim & olim Agricola ad Glotam vsque & Bodotriam, Tacito teſte, progreſſus fuerit, earumque anguſtias munierit præſidio: tamen *Seuerus,* inquit Cambdenus, *poſthabita vlteriori illa & ingenti regione murum per transuerſam inſulam ab Itunæ æſtuario ſiue Solwey firth ad Tinæ oſtium ſiue Tinmouth duxit, & receptas prouincias omni ſecuritate muniuit.*

LX.

Philippus Brietius in eo conſentit cum Cambdeno, vt citeriorem murum ſiue vallum, quod ab Ituna ad Tinæ oſtium fuit, Seuero conditori attribuat; vltimum vero inter Glotam & Bodotriam exſerte adiudicat imperatori Hadriano. Contra, Georgius Buchananus, Scotus, non minus, quam Cambdenus, harum regionum peritus; & Abrahamus Ortelius, quod citimum vallum eſt, Hadriano vindicant; extremum, Seuero. quod eo adparet probabilius, quia proceſſu temporis fines imperii ſunt in maius & in longius prolati. Vt ergo in repugnantibus ſententiis intelligamus, vtra verior

 ſit,

ſit, aut procliuior ad fidem; vtriusque rationes, quibus innituntur, diligentius excutiemus.

LXI.

Duo præſidia Cambdeno ſunt, primum ex vulgari Britannorum adpellatione petitum eſt; alterum ab auctoritate venerabilis Bedæ. Britannos Anglos ait illud citimum vallum, ſeu reliquias & veſtigia eius, adpellare *Gual Seuer*, hoc eſt, Seueri vallum; quaſi ex vetuſta traditione habeant quod res ſit, quodque conſonans hiſtoricæ veritati. Quid ſi vero vulgaris hæc nomenclatura in gloriam gentis conficta & adrogata eſſet? Famoſius Seueri vallum, quam vel Antonini vel Hadriani fuit; etiam res illius Britannicæ, quam horum, clariores, vt fieri vtique potuerit, quo, quod Severi erat, ſibi natio æmula vindicaret. Ipſe Cambdenus fatetur, *Scoticos ſcriptores ſemper Hadriani Murum* illud ad Itunam Tinamque vallum *adpellaſſe:* quinam verius dixerint quod res poſtea examinabimus.

LXII.

Alterum argumentum Cambdenus ab auctoritate Bedæ ſumit, qui lib. I Hiſtor. eccleſ. Britan. cap. XII ſcripſit, aut potius ex Gildonis Sapientis de Excidio & conqueſtu Britanniæ, transſcripſit de legione, quæ Britannis vltimo auxilio miſſa Valentiniani III temporibus fuerat: *Tum Romani denuntiauere Britonibus, non ſe vltra ob eorum defenſionem tam laborioſis expeditionibus poſſe fatigari: ipſos potius monent arma corripere, & certandi cum hoſtibus ſtudium ſubire. - - - quin etiam, quod & hoc ſociis aliquid commodi adlaturum putabant, murum a mari ad mare recto tramite inter vrbes, quæ ibidem ob metum hoſtium factæ fuerant, vbi & Seuerus quondam vallum fecerat, firmo de lapide locarunt. Quem videlicet murum, hactenus famoſum atque conſpicuum, ſumptu publico priuatoque, adiuncta ſecum Britannorum manu, conſtruebant, octo pedes latum, & duodecim altum, recta ab oriente in occaſum linea, vt vſque hodie intuentibus clarum eſt.*

LXIII.

Duo ſunt huius argumenti capita: primum, vltimos illos Romanos lapideum murum ab Itunæ æſtuario vſque ad oſtium Tinæ exſtruxiſſe, qui adhuc Bedæ temporibus clarus fuerit intuentibus: deinde, eodem loco Seuerum quondam vallum feciſſe. Prius vt nolumus negatum ire, eſt tamen in illo, quod vel mireris, vel omnino dubites, qui fieri potuerit, vt tam altus murus, tam latus per tantum ſpatium, quod non infra LXXX millia paſſuum eſt, ab vna legione, & redire feſtinante, quamlibet adiuuantibus Britannis, tam breui tempore duceretur. Sed veſtigia ſuperſunt muri ſaxei, ad quæ Cambdenus prouocat. Superſunt etiam alterius muri ad Bodotriam a Glota vſque, Buchanano Scoto teſte, qui labor multo breuior fuiſſet, & temporibus accommodatior, quam alter ad Itunam & Tinam. Quod probabilius fieret, ſi de *Valentia* prouincia, quam Theodoſius, Theodoſii M. pater, fecerat, certius conſtaret, ad id tempus vſque conſeruatam eſſe, quod non eſt incredibile, quum anni haud plures, quam quinquaginta circiter intercedant. Secundum vero, quod de Seueri vallo erat, non exſtat

in

in epiſtola Gildonis, cuius fide, vt conferentibus manifeſtum eſt, vſus Beda fuerat: ſed, niſi gloſſa eſt, ipſe de ſuo addidit, bene, ſi ex probata hiſtoria hauſit: ſecus, ſi gentis ſuæ amor & credulitas ipſum decepit. Quod vt verius diiudicetur, repetamus, quæ de vtroque muro ſiue vallo, Hadriani & Seueri, ſcriptores veteres prodiderunt.

LXIV.

Spartianus cap. XI de Hadriano: *murum per octoginta millia paſſuum primus duxit, qui barbaros Romanosque diuideret.* Quod ſi per *octoginta* millia duxit, ruit opinio ante dicta Brietii, qui Glotæ & Bodotriæ adpoſuit, quod Hadrianus vallum per inſulam traduxerat, quod anguſtiæ illius loci ne dimidium quidem tanti valli poſſunt capere. Si ergo non eſt Hadriani, neque Antonini, cuius vallum tam Cambdenus quam Brietius a Bremenio ad Eſcam oblique duxerunt; conſequens eſt, vt Seueri opus vallum illud extremum ſit. Quod Eutropius confirmat lib. VIII cap. X, Seueri vallum XXXII millia paſſuum a mari ad mare perducens: quod ſpatium nulli parti inſulæ, quam quæ inter Bodotriam & Glotam eſt, ob anguſtiam ſuam conuenit. Sed forte factum illud vallum ſub Alexandro imperatore eſt. Id Cambdenus ſibi probari non obſcure ſignificauit, Lampridii verbis ex illius Vita cap. LVIII vſus, quæ vero nihil de vallo aut prætentura notificant, ac ne Britanniæ quidem mentionem faciunt. Dixit tantummodo Lampridius: *Sola quæ de hoſtibus capta ſunt, limitaneis ducibus & militibus donauit, ita vt eorum eſſent, ſi heredes illorum militarent; nec vnquam ad privatos pertinerent, dicens, attentius eos militaturos, ſi etiam ſua rura defenderent.* Accedit quod Xiphilinus ex Dione refert, Seuerum expeditione illa non circa citeriora obhæſiſſe, poſthabitis vlterioribus, ſed ἐσέβαλεν ἐς τὴν Καληδονίαν, καὶ διϊὼν αὐτὴν, ἀμύθητα πράγματα ἔσχε, τάς τε ὕλας τέμνων, καὶ τὰ μετέωρα κατασκάπτων, τά τε ἕλη χωννύων, καὶ τοὺς ποταμοὺς ζευγνύων, *in Caledoniam ingreſſus eſt, eamque pertranſiens, incredibilem laborem tulit, ſiluas cædendo, loca alta perfodiendo, paludes obruendo aggeribus, & pontes in fluminibus faciendo.* Cupidior etiam gloriæ erat Septimius Seuerus, quam vt ea quæ Agricola obtinere cœperat, quæ Antoninus vt partem Romanæ prouinciæ præſepſerat; poſt tot victorias, quum territi & fracti ipſi Caledonii eſſent, deſperabundus deſereret, nulla cogente neceſſitate, & fines imperii contractiores faceret. Hæc veteres ſcriptores de Seuero & Hadriano prodiderunt, ad quæ vtique exigenda & reformanda ſunt, quæ poſteriores de vtriusque vallo ſiue muro commentati ſunt.

LXV.

Finem facio Buchanani verbis ex lib. IV Rerum Scot. ſub Rege XXVII, de Seuero imperatore: *Finem Romani Imperii vallum duxit inter Bodotriæ & Glotæ æſtuaria, vbi ante Agricola finire prouinciam decreuerat. Id vallum, qua Carrontem amnem attingit, præſidium habuit eo ſitu & viarum deſcriptione, vt modicæ vrbis inſtar eſſet. - - - Paucis, antequam hæc ſcriberemus, annis, veſtigia foſſarum & murorum, item vicorum apparebant, nec adhuc muri diruti omnino ita confuſa ſunt indicia, vt non interim ſe multis in locis prodant,*

terraque leuiter effoſſa quadrati lapides eruuntur, quibus vicini agrorum domini ad ædium ſuarum ſubſtructiones vtuntur. Indicant autem inſcripti lapides, qui interim inueniuntur, id opus Romanorum fuiſſe. Magnitudinem molitionis eius oſtendunt hæc Aelii Spartiani verba, BRITANNIAM (QVOD MAXIMVM EIVS IMPERII DECVS) MVRO PER TRANSVERSAM INSVLAM DVCTO, VTRIMQVE AD FINEM OCEANI MVNIVIT. *Quibus verbis mihi indicare videtur, non vallum, quod Beda vult, ſed murum fuiſſe, præſertim quum opus, quod vallo Hadriani plus quam dimidio breuius ſit, tali elogio proſequatur. Diſtat autem, vbi mininum, hæc munitio plus octoginta millibus paſſuum a vallo Hadriani.*

BRITANNIA BARBARA.

LXVI.

Vltra muros quidquid reliquum inſulæ maioris fuit Britannicæ, a Barbaris tenebatur, in quorum fines licet ſemel, iterum Romani excurſiones fecerint, nihil tamen ita ſubegerunt, vt poſſiderent; ſed muro ſiue vallo, propugnaculis inſtructo, diuiſos barbaros ab Romanis eſſe voluerunt. Pauca ſunt, quæ de illa parte referre poſſumus, quia & ipſis Romanis ignota fuit, ignotior Græcis vt remotioribus.

LXVII.

Præcipua gens fuerunt *Caledonii*, ſiue *Calidonii*, vnde tota regio ſæpe *Caledonia* vocatur, & mare ab occidente adluens Oceanus *Caledonius:* qui Ammiano Marcellino lib. XXVII cap. XVIII ſunt *Dicalidones*, ſi ſcriptura ſalua eſt. Tacitus Agricol. cap. XI *Rutilæ Caledoniam habitantium comæ; magni artus, Germaniæ originem adſeuerant.* Et cap. XXV *ad manus & arma conuerſi populi, paratu magno, maiore fama, vt mos eſt de ignotis.* Ptolemæo etiam ſunt *Caledonii*, & Καληδόνιος δρυμός, *ſilua Caledonia*, quod vocabulum etiam Florus de Britannia citeriore vel errore vel grandi abuſione vſurpavit. De Cæſare enim vix Tameſim transgreſſo, lib. III cap. X dixit, *Britannos, Caledonias ſequutus in ſiluas, vnum quoque de regibus Cauelanis in vincula dedit.* Hæ autem ſiluæ circa Tameſin erant. In poetis tolerabilius eſt. Martialis lib. X epigram. XLIV ad Q. Ouidium in Britanniam iturum:

Quinte Caledonios Ouidi viſure Britannos.

De Veſpaſiano autem agentes, propiores vero ſunt. Silius Italicus lib. III verſ. 598

Inque Caledonios primus trahet agmina lucos.

Et Valerius Flaccus lib. I verſ. 7 de eodem:

Tuque o, pelagi cui maior aperti
Fama, Caledonius poſtquam tua carbaſa vexit
Oceanus, Phrygius prius indignatus Iulos.

Ptolemæus hoc loco incertus eſt, vt rerum parum gnarus, & formam inſulæ peruertit, eius cuſpidem non in ſeptemtrionem ducens, quem re vera ſpectat, ſed *in orientem* reflectit: niſi id Agathodæmoni potius imputandum eſt

Digitized by Google

eſt, qui Tabulas ex illius deſcriptione confecit, quum ipſe in hac parte inſulæ nullos numeros, quos ipſe ignorauit, nec potuit ſcire, finibus & æſtuariis adpoſuerit. Videntur tamen Caledonii partem ſiniſtram inſediſſe, quia ab illo latere Oceanus *Caledonius* adpellatur, & Agathodæmon, vnde incipit Ptolemæus Caledonios, *ſinum Lelannonium* proxime ſupra Glotam conſtituit: licet æſtuarium *Varar*, vbi illos Ptolemæus terminauit, collocet in latere obuerſo. Eumenius panegyrico Conſtantini cap. VII *Caledones* dixit, non *Caledonios*, vt mox ex verbis eius intelligemus. Ptolemæus lib. II cap. III ineunte Oceanum dixit Δευκαληδόνιον, quod vocabulum vulgo Latine exprimunt *Deucaledonium*, vt idem ſint *Caledones*, *Caledonii*, & *Deucaledonii*, & Ammiani *Dicalidones*.

LXVIII.

Alterum percelebre nomen *Pictorum* eſt, ſed neſcio quam antiquum, quia Tacitus & Ptolemæus nuſquam memorarunt, frequens tantum poſterioribus. Videtur omnes ſeptemtrionales Britannos, ſaltem plurimos, ſignificatu ſuo comprehendiſſe; Caledonios certe comprehendit. Eumenius panegyrici dicto capite: *non dico Caledonum, aliorumque Pictorum ſilvas & paludes*. Ergo & Caledones Picti fuerunt. Ammianus lib. XXVII cap. XVIII [Valeſ. cap. VIII] *Illud ſufficiet dici, quod eo tempore Picti in duas gentes diuiſi, Dicalidonas & Vecturiones; itidemque Attacotti, bellicoſa hominum natio, & Scotti, per diuerſa vagantes multa populabantur.* Ergo Valentiniani & Valentis temporibus Picti quidem Caledonios ſuo nomine continebant, non autem Scotos & Attacottos, qui omnes tamen ſeptemtrionalis tum Britanniæ populi fuerunt. *Pictos* & alio panegyrico, Conſtantio dicto, Eumenius memorauit cap. XI, *Natio*, inquit, *tunc rudis, & ſoli Britanni Pictis modo & Hiberniis adſueta hoſtibus, adhuc ſeminudis, facile Romanis armis ſignisque ceſſerunt, prope vt hoc vno Cæſar gloriari in illa expeditione debuerit, quod nauigaſſet Oceanum.* Et Claudianus de III conſulatu Honorii verſ. 54

Ille leues Mauros, nec falſo nomine Pictos
Edomuit, Scotumque vago mucrone ſequutus.

NEC FALSO NOMINE: quia ſolita gens pictis animalium figuris corpus decorare; vnde nomen putat inditum. Beda Hiſtor. eccleſ. lib. I cap. I *Pictos* vulgarem tum opinionem ſequutus (ait enim, *vt perhibent*) ex Scythia nauibus longis adlatos dicit: Cambdenus autem non contemnendis rationibus probat Pictos indigenas Britanniæ ſeptemtrionalis fuiſſe: aliunde non acceſſiſſe.

LXIX.

Scotos autem ex Hibernia in maioris inſulæ ſeptemtrionem aduectos eſſe, plurium non improbabilis eſt ſententia, nec tamen nomen illorum, ſi auctoritatem poſcas, eſt antiquiſſimum, nec qui ante Theodoſii ætatem vſurpauerit, facile quiſquam reperietur, vt in Hibernia oſtendemus. Tam Scotis quam Pictis ſuas ſedes in ſeptemtrionali Britannia venerabilis Beda lib. I cap XII adſignauit. Scilicet de Britannia propria, antea Romana,

Subl-

Subito, inquit, *duabus gentibus transmarinis vehementer ſæuis, Scotorum a Circio, Pictorum ab Aquilone multos ſtupet gemitque per annos.* Quod ſi verum eſt, quod ſupra ex Oceani nomine coniecimus, Caledonios, qui & Picti fuere, ab occaſu habitaſſe, & Scotos a Pictis diſtinctos, in orientali plaga; conuerſa malim quæ Beda dixit, & Pictos potius a Circio, Scotos ab Aquilone veniſſe crediderim. niſi forte vagabundæ gentes ſedes ſuas interuentu ſæculorum mutauerunt. *Transmarinas* autem cur dixerit, ipſe interpretatur, non tamquam poſitas extra inſulam, ſed *quia a parte Britonum erant remotæ, duobus ſinibus maris interiacentibus.* Et ſi recte attendimus, hi prædatores non ex inſulæ ſeptemtrione vltimo venerunt, verum ex partibus prope valla ſiue muros, vbi æſtuaria illa maiora ſunt, quos *ſinus* videtur adpellare: in quo tractu Dio Caſſius *Mæatas* conſtituit, a Caledoniis, vt remotioribus ſeparatos.

LXX.

Qui præterea apud Ammianum dicto loco *Attacotti* & *Vecturiones* adpellantur, illo ſolo auctore noti ſunt, a nemine, quod ſciam, præterea memorati. *Vecturionum* etiam non certum in libris Ammiani vocabulum, ſed quod Valeſii fratres obſeruarunt, manu ſcripti quidam *Veſturiones*, alii *Verturiones* nobis referunt. Adeo tenebris immerſa ſunt ignobiliora illa nomina populorum.

LXXI.

Nec clariora ſunt quæ Ptolemæus vltra Glotam, fluuium & æſtuarivm, nomina populorum ſcripſit, *Gadinorum, Epidiorum, Creonum, Ceronum, Carinorum*; & in latere orientali *Tæzalorum, Mertarum, Cantarum, Logorum*; & in extremitatis anguſtiis, vtrique lateri communibus, gens vltima *Cornabiorum*, de qua ipſe ſcripſit, ἀνατολικώτεροι καὶ τελευταῖοι Κορνάβιοι, *Orientaliores & vltimi Cornabii.* Quo forte Agathodæmon Alexandrinus reſpexit, quum Britanniæ tabulæ extremam partem a ſeptemtrione deflexit in orientem. Flumina etiam Ptolemæus recenſet, ſed æque ignobilia, & omnibus aliis ignota, *Ityn* videlicet, *Nabæum, Ileam, Loxam*, quæ, & cetera nomina, ad hiſtoriam & antiquitatis vſum nihil adferunt.

LXXII.

Tandem de *fertilitate* Britanniæ aliquid dicendum eſt. Tacitus Agric. cap. XII *cælum* eius dicit *crebris imbribus & nebulis fœdum*: at *aſperitatem frigorum abeſſe.* Ideo *ſolum, præter oleam vitemque & cetera calidioribus terris oriri ſueta, patiens frugum, fecundum.* Addit *ferre aurum & argentum & alia metalla, pretium victoriæ.* In primis *ſtannum* eſt quo abundat, alias regiones ſuperat. Diodorus Siculus lib. V cap. XXII de iis tradit, qui Belerium promontorium (Bolerium Ptolemæo, in extrema Cornuwallia) accolant, οὗτοι τὸν κασσίτερον κατασκευάζουσι, φιλοτέχνως ἐργαζόμενοι τὴν φέρουσαν αὐτὸν γῆν. *Hi ſtannum, terra, quæ illud parturit, ſollerti opere ſubacta, conficiunt.* Inde per mercatores in Galliam & vlterius deportabatur. Cæſar lib. V cap. XII *plumbum album* in mediterraneis regionibus gigni refert: ferrum modicum in maritimis.

LXXIII.

Digitized by Google

LXXIII.

Hæc terræ fertilitas: non minor ibi ingeniorum fuit, poſtquam cultura ex Romanorum conſuetudine acceſſit. Mirum, quam celeriter gens barbara in moribus, in litteris profecerit. Agricola *principum filios liberalibus artibus erudiri* iuſſit, quo propere factum, vt *ingenia Britannorum ſtudiis Gallorum anteferrentur, vt qui modo linguam Romanam abnuerant, eloquentiam concupiſcerent.* Tacit. cap. XXI.

HIBERNIA.

LXXIV.

Britannicarum maiorem inſularum ſecunda *Hibernia* eſt, Britanniæ, id eſt inſulæ maximæ, ab occaſu ſolis obiecta. Varie nomen ſcribitur: Cæſari, Tacito, Plinio, Solino, Oroſio *Hibernia* eſt: Pomponio Melæ *Iuverna,* quod cum Ἰουερνία Ptolemæi in codice Palatino congruit: vulgati autem eiusdem libri Ἰουερνία habent, quod etiam Agathemeri eſt lib. II cap. VIII. At Straboni Ἰέρνη eſt lib. II & IV; etiam Ariſtoteli de Mundo; quam formam imitatus eſt Claudianus de IV conſul. Honorii verſ. 33, *glacialis Ierne:* & Latino caſu Apuleius de Mundi, Ariſtotelis interpres, *Albion & Ierna.* Romanis parum cognita Hibernia: minus Græcis. neque enim expeditionem in illam antiquis temporibus fuiſſe factam cognouimus: quam in animo habuit Agricola, nec ſpes occupandi defuit; vt Tacitus in Vita cap. XXIV prodidit. *Quinto,* inquit, *expeditionum anno eam partem Britanniæ, quæ Hiberniam adſpicit, copiis inſtruxit, in ſpem magis, quam ob formidinem. ſiquidem Hibernia media inter Britanniam atque Hiſpaniam ſita, & Gallico quoque mari opportuna, valentiſſimam imperii partem magnis inuicem vſibus miſcuerit: - - - Sæpe ex eo* [Agricola] *audiui, legione vna & modicis auxiliis debellari obtinerique Hiberniam poſſe.* Sed impeditus fuit Agricola aliarum motu gentium, ne inſtitutum perſequeretur. Quidquid ergo Romani de inſula cognitum habuerunt, *per commercia & negotiatores* habuerunt, eodem referente Tacito.

LXXV.

Pomponius Mela ita de illa cenſuit lib. III cap. VI *Supra Britanniam Iuuerna eſt, pæne par ſpatio, ſed vtrimque æquali tractu litorum oblonga, cæli ad maturanda ſemina iniqui: verum adeo luxurioſa herbis non lætis modo, ſed etiam dulcibus, vt ſe exigua parte diei pecora impleant, & niſi pabulo prohibeantur, diutius paſta diſſiliant. Cultores eius inconditi ſunt, & omnium virtutum ignari, pietatis admodum expertes.* Idem de paſcuis Solinus tradit cap. XXII *ita pabuloſam eſſe, vt niſi pecua a paſcuis interdum arceantur, in periculum agat ſatias:* & de barbarie incolarum tam Strabo quam Solinus: ille, ἀγριωτέρους τῶν Βρεττανῶν ὑπάρχειν, *magis feros, quam Britannos, eſſe:* hic ipſam inſulam *inhumanam* dixit *incolarum ritu aſpero.*

LXXVI.

Fluuios inſulæ Ptolemæus pæne multos nominauit, e quibus potiores ſunt in auſtrali latere *Birgus*, nunc Borrow: & *Dabrona*, More hodie, præfluens oppidum Liſmore. In latere occidentali poſt *Notium* promontorium, quod Hiſpaniam ſpectat, fluuius Iuernus eſt: dein *Senus*, omnium in inſula maximus, quem *Scenam* Oroſius dixit lib. 1 cap. 11, nunc Schennon: ſupra quem *Auſoba*, *Libnius*, *Rattius*; in ſeptemtrione *Vidua*, *Argita*: in ortum tendentes *Logia*, *Bubinda*, *Oboca*, ſiue *Ouoca*. Deſunt hiſtoriæ, & ex ſolius Ptolemæi fide hæc nomina ſunt.

LXXVII.

Multas *gentes* nominat Ptolemæus, ſed quod deficit antiqua huius inſulæ hiſtoria, ignotæ omnes aut pleræque, earumque ſine inſigni vſu notitia. In auſtrali parte ponit *Brigantes* tamquam cognatos iis, qui in Britannia hoc nomine clari exſtiterunt, colentes circa *promontorium Sacrum*, ἱερὸν, quod Britannorum Walliæ eſt oppoſitum. quibus *Vodiæ* ab occaſu, & ſupra hos *Vterni* (Palat. cod. Ἰουέρνιοι, *Iuernii)* adiacebant; ab occaſu poſt *Notium* promontorium *Vellabori*, quibus Oroſius *Lucenos* addit. nam dicto loco ſic ait: *Huius partes intentæ Cantabrico Oceano - - - ab eo præcipue promontorio, vbi Scenæ fluminis oſtium eſt, & Velabri Lucenique conſiſtunt.* Ab his in boream tendunt *Nagnatæ*, *Erdini*, *Vennicnii*: ſed in extremo ſeptemtrione inſulæ *Robogdii*, ad promontorium huius nominis: ab ortu *Voluntii*, *Eblanii*, (ſic Palat. qui aliis *Blanii*, prope *Eblanam* vrbem) *Cauci*, & *Manapii*; inter quos & Brigantes *Coriondi* ſunt. Hos populos Ptolemæus in Hibernia prodidit: nullos autem in illis recenſuit *Scotos*, quos ideo poſteriores, ſaltem nomen illorum, oportet in hac inſula fuiſſe. Claudianus demum de IV conſul. Honorii verſ. 33

Scotorum cumulos fleuit glacialis Ierne.

Et lib. II in primum conſul. Stilichonis verſ. 251

- - totam quum Scotus Iernen mouit.

Iſidorus Hiſpalenſis lib. XIV Origin. cap. VI *Scotia eadem & Ibernia proxima Britanniæ inſula, Scotia, quod ab Scotorum gentibus colitur, adpellata.* quod etiam Oroſius dixit lib. 1 cap. 11. *Hibernia*, inquit, *a Scotorum gentibus colitur.* Sed tres hi auctores poſterioris æui ſunt, nec eximium aliquid adferre ad antiquam geographiam poſſunt.

LXXVIII.

Oppida non minus varia nominat, ſed qua fide, aliunde ex antiquitate confirmari vel negari nequit. *Eblana* creditur Dublinium eſſe, caput inſulæ & regia: a qua in auſtrum modice diſtant *Laberus* & *Dunum* in mediterraneis: illa, Λάϐηρος, quibusdam eſt caſtrum Killair; hoc, *Dunum*, reductum paulliſper ad iſthmum, nunc Down putatur eſſe. Ad mare *Manapia* in Manapiis, ad oſtium Μοδόνα, *Modoni* fluuii. Intus *Iuernis*, & gemina Ῥηγία, vt in Palat. ſcribitur, *Regia*, altera ad *Senum* fluuium: altera ad Argitam: ſub qua *Ræba* inter lacus, quæ nomen in paucis caſulis dicitur adſeruare.

IN-

INSVLAE MINORES BRITANNICAE.

LXXIX.

Vt propior Britanniæ in freto Britannico, ita nobilior eſt VECTIS, vt Plinius vocat & Suetonius; etiam Ptolemæus, cui Οὐηκτις eſt: ſiue VECTA, vt eſt in panegyrico Eumenii, dicto Cæſari Conſtantio, cap. XV. *Clasſis*, inquit, *apud Vectam inſulam in ſpeculis atque inſidiis collocata.* Praue Diodorus Siculus lib. V cap. XXII Ἴκτιν *Ictin* vocat, præciſa littera. Hodie eſt *Wight*. Hanc in Romanorum poteſtatem redegit Veſpaſianus, quum priuatus ſub Claudio meruit, legatus legionis. Suetonius cap. IV Vitæ: *inſulam Vectam Britanniæ proximam, in ditionem redegit.*

LXXX.

Prope Cantuariam inſula eſt TANETOS a fluuio & mari cincta. Beda ita nominat lib. I cap. XXVI. Solino cap. XXII eſt TANATIS, quam ſcripturam præfert Salmaſius. Hodie *Tenet* ab Anglis vocatur. *Frumentariis campis felicem* Solinus dixit. Quod vero addit, & aliis locis ſalubrem eſſe, dum aſportata inde terra ſerpentes necet; id falſum eſſe Cambdenus prodit. Ad Tameſis æſtuarium Ptolemæus duas inſulas ponit, alteram TOLIAPIN, alteram Κόουνον, COVNVM adpellans. Illa videtur *Schepey* eſſe: hæc, *Canvey.*

LXXXI.

In mari Hibernico, ſiue inter Angliam & Hiberniam, duæ inſulæ ſunt eodem plerumque nomine MONAE. Quæ medio mari interiacet, oblonga, ab auſtro in ſeptemtrionem directa, a Cæſare lib. V cap. XIII ita deſignatam habemus: *Hibernia dimidio minor, vt exiſtimatur, quam Britannia; ſed pari ſpatio transmiſſus atque ex Gallia eſt in Britanniam. In hoc medio curſu eſt inſula, quæ adpellatur Mona.* Eadem Ptolemæo Μονάοιδα, *Monaœda*, ſed longius in ſeptemtrionem remouit, quam re vera eſt. Oroſio dicto loco eſt *Menauia* (ſic legendum, non *Meuania*) quod cum Plinii vocabulo *Monapia* conuenit, ſi P cum B permutato *Monabiam*, quod Cambdeno videtur, legeris.

LXXXII.

Altera MONA inſula, eademque auſtralior & latior, ſita eſt in ora Ordouicum, a quibus tenui freto dirimitur. Tacitus lib. XIV cap. XXIX de Suetonio Paullino: *Monam inſulam, incolis validam, & receptaculum perfugarum adgredi parat, nauesque fabricatur plano alueo aduerſus breue litus & incertum. Sic pedites. equites vado ſequuti, aut altiores inter vndas adnatantes equis tranſmiſere.* Et Agricolæ Vita cap. XIV de eodem: *Monam inſulam, vt vires rebellibus adminiſtrantem adgreſſus, terga occaſioni patefecit.* Occaſioni ſcilicet defectionis per omnem fere Britanniam. Occupauit ergo Paullinus quidem, ſed a poſſeſſione reuocatus eſt tumultu Britannorum, eiusque gloriam Agricolæ reliquit. Tacitus ibidem cap. XVIII *Monam*

nam inſulam, cuius poſſeſſione reuocatum Paullinum rebellione totius Britanniæ ſupra memoraui, redigere in poteſtatem animo intendit. Sed, vt in dubiis conſiliis, naues deerant, ratio & conſtantia ducis transuexit: depoſitis omnibus ſarcinis, lectiſſimos auxiliarium, quibus nota vada, & patrius nandi vſus, quo ſimul ſeque & arma & equos regunt; ita repente immiſit, vt obſtupefacti hoſtes, qui claſſem, qui naues, qui mare exſpectabant, nihil arduum aut inuictum crediderint ſic ad bellum venientibus. Ita petita pace, ac dedita inſula, clarus ac magnus haberi Agricola cœpit. Tandem ab Anglis capta, nunc *Angleſey*, quaſi Anglorum inſula, adpellatur.

LXXXIII.

Extremitati Dumnoniorum (nunc Cornuwalliæ) obiectæ ſub Hibernia inſulæ plures paruæ, exiguo ſpatio disiunctæ inter ſe, vulgo *Silures* dictæ, ſed falſo, quia non Silurum regioni, ſed Dumnoniorum obiacent. A Solino id nomen fuit, ſed male caſtigato, ex quo vulgo legitur cap. XXII, *Silurum quoque inſulas ab ora, quam gens Britanna Dumnonii tenent, turbidum fretum diſtinguit.* Salmaſius ait, in MSS. eſſe *Siluram inſulam:* & in margine Regii codicis adſcriptum *Sillinas inſulas*, quod probat: ſaltem *Silinam inſulam.* nam Sulpicius quoque Seuerus lib. II Hiſt. Sacræ cap. LI id nominis habet. *Inſtantius*, inquit, *quem ſuperius ab epiſcopis damnatum diximus, in Sylinam inſulam, quæ vltra Britanniam ſita eſt, deportatus.* Huc *Limnum* Plinii & Ptolemæi quidam referunt, quaſi *Silimnum*, truncato capite. Cambdenus etiam *Caſſiterides* veterum huc referendas cenſet, quas nullas in Hiſpanici maris ora inuenimus, vbi a Strabone, Plinio, Solino ſunt collocatæ. Stanni prouentus, vnde nomen habent, coniecturam firmat, quod copioſum in Silinis eſt. Hodie *Sillyes* dicuntur, & a nautis *Sorlinges*.

LXXXIV.

A ſeptemtrione plures adiacent minores inſulæ ad Britannicam maiorem, de quibus quæ priſcorum notitia fuerit, nunc inueſtigabimus. Pomponius Mela dicto loco: *Triginta ſunt Orcades anguſtis inter ſe diductæ ſpatiis. Septem Aemodæ.* Plinius lib. IV cap. XVI *Sunt* XL *Orcades, modicis inter ſe diſcretæ ſpatiis. Septem Aemodæ, &* XXX *Hebudes.* Solinus ſæpe dicto cap. XXII *A Calidoniæ promontorio Thylen petentibus, bidui nauigatione perfecta, excipiunt Hebudes inſulæ, quinque numero, quarum incolæ neſciunt fruges; piſcibus tantum & lactibus viuunt. - - - - - Secundam a continenti ſtationem Orcades præbent: ſed Orcades ab Hebudibus porro ſunt ſeptem dierum, totidemque noctium curſu, numero tres. Vacant homine; non habent ſiluas; tantum iunceis herbis inhorreſcunt. Cetera earum nudæ arenæ.* Ptolemæus lib. II cap. II ὑπέρκεινται νῆσοι τῆς Ἰουερνίας, αἱ δὲ καλούμεναι Ἔβουδαι, ε΄ τὸν ἀριθμόν, *Supra Hiberniam ſitæ inſulæ Ebudæ, quinque numero*, quas ſingulas nominatim recenſet. duæ enim *Ebudæ* in iis, vna *Ricina:* reliquæ *Maleos, Epidium.* Et cap. III Νῆσοι παράκεινται τῇ Ἀλουΐωνος, κατὰ μὲν τὴν Ὀρκάδα ἄκραν. Ὀκῆτις νῆσος, Δοῦμνα νῆσος, ὑπὲρ ἣν αἱ Ὀρκάδες, περὶ τριάκοντα τὸν ἀριθμόν. *Inſulæ adiacent Albioni, iuxta Orcada promontorium, Ocetis inſula, Dumna inſula, ſupra quam Orcades inſulæ ſunt, numero triginta circiter.*

LXXXV·

Multa in his ſunt pugnantia, quæ difficile eſt omnia conciliare. Salmaſius in Solinum p. 176 *Ebudes Pomponius nullas recenſet, & nullas Emodas Ptolemæus. Vix ſane mihi dubium eſt, quin Emodæ vel Emudæ, & Ebudæ eædem ſint. Hoc fefellerit Plinium, qui, quum Emodas alibi, apud alios Ebudas reperiſſet, diuerſas putauit.* Contra Ioannes Harduinus hanc diſcrepantiam videns, etiam in numero Ebudarum, quarum XXX Plinius poſuit; *Omnium*, inquit, *veriſſime Plinius: ſunt enim eæ pæne innumeræ, haud procul Orcadibus ſupra Hiberniam Scotiamque.* Eſt ita, quod numerus Ptolemæi & Pomponii non ſufficiat, quia quæ ab occaſu Scotiæ mediocres & paruæ & minimæ inſulæ adiacent, haud exiguum numerum conficiunt. Nihilominus Ptolemæum & Melam easdem credo intellexiſſe, ſed maiores ſeu mediocres, poſthabitis paruis, minimis, & quæ inſtar ſunt ſcopulorum. Quod vero *Orcades* Solinus tantum *tres* numerauit, error manifeſtus eſt, ab omnibus, quos ſequi potuiſſet, confutatus, qui quamuis ipſi non conſentiant, in eo tamen conueniunt, multo plures omnino fuiſſe, quam quot Solinus poſuit, niſi forte prauatus eſt numerus, & maior aliquis excidit. Plinius certe XL habet: Pomponius XXX: Ptolemæus *περὶ τριάκοντα, circiter triginta.* Videtur ergo numerus XXX excidiſſe, & ipſe Solinus animo intendiſſe, aut ſcripſiſſe etiam *tres & triginta.* Quem numerum Oroſius lib. I cap. II adprobauit. *Hæc*, inquit, *inſula* [Britannia] *a tergo Orcadas inſulas habet, quarum viginti deſertæ ſunt, tredecim coluntur.* qui numerus adprime conuenit, & Solini truncata verba integritati reſtituit.

LXXXVI.

Tandem de THVLE ſiue THYLE, quam omnes cum Britannicis coniungunt, aliquid dicendum eſt. Salmaſius *Thyle* in Solino ſcribit, ac id quoque Plinio vult reſtitui, atque ita etiam Taciti codicibus refertur: at Græci Θούλη diphthongo ſcribunt Strabo, Ptolemæus, Agathemerus, & Stephanus ille Byzantius. Poetis *vltima Thule* eſt, Virgilio lib. I Georg. verſ. 30, & Senecæ Medea verſ. 379. De ſitu non conuenitur: nec mirum in diſtantia tanta, & inacceſſa inſula. Ingenue Strabo lib. IV pag. 139 *περὶ τῆς Θούλης ἀσαφὴς ἡ ἱστορία, Obſcura Thules eſt hiſtoria;* & qui talem ſcripſerat Maſſilienſis Pytheas, in plurimis mentitum eſſe non vano iudicio adfirmat. Plinius plus videtur cognouiſſe IV cap. XVI. *Vltima omnium*, inquit, *quæ memorantur, Thule: in qua ſolſtitio nullæ noctes, Cancri ſignum ſole transeunte; nullique contra per brumam dies.* Si certus ita ſcripſit, ſenſit quod res eſt. At vndè conſtare ipſi potuit? Vereor ergo, ne ὑπερβολικῶς loquutus fuerit, *prope* nullam noctem, *prope* nullum diem certis ibi temporibus eſſe. Hoc Solinus, qui Plinium ſublegit, adiecta vocula *pæne* expreſſit ita: *Thule vltima, in qua æſtiuo ſolſtitio nox pæne nulla.* Ptolemæus ergo lib. VIII cap. II *viginti* horis æquinoctialibus ibi longiſſimum diem conſtare tradit, eique latitudinem LXIII graduum ab æquatore lib. II cap. III adſignauit: quod inde etiam ab Agathemero, lib. I extremo, repetitum eſt. Nec Stephanus plures quam *viginti* horas æquales ibidem diei dat longiſſimo in Thule.

Digitized by Google

LXXXVII.

Ex quibus luculente probatur, veteres non *Iſlandiam*, quum *Thulen* memorant, intellexiſſe, ſed *Schetland* ſiue *Hitland*, aut inſulam *Fero*; quæ cum gradibus & horis dictis propius conueniunt. Id quod Tacitus Agric. cap. v confirmat, quum claſſe circumuectam Britanniam ſcripſit. *Diſpecta eſt & Thyle*, inquit, *quam hactenus nix & hiems abdebat.* At longius remota eſt Islandia, quam vt *diſpici* poſſit a circumnauigantibus Britanniam. Nec illud certum, num inſulam quamdam mediocrem crediderint illam Thulen eſſe, an maximam Scandinauiæ peninſulam, hoc eſt Suediam atque Norwegiam, quam plurimi quondam pro inſula habuerunt. Procopius certe lib. II de Bello Goth. cap. XV Θούλην μεγίστην dicit, *ampliſſimam Thulen* eſſe, & Βρεττανίας αὐτὴν πλέον ἢ δεκαπλασίαν ξυμβαίνειν εἶναι, *Britannia decuplo maiorem*, & inter incolas eius eſſe οἱ Σκριθίφινοι ἐπικαλοῦνται, *qui Scritifinni adpellentur*, vbi non ſemeſtris dies æſtate ſit, aut tanta nox hieme: ſed ὁ ἥλιος ἀμφὶ τὰς θερινὰς τροπὰς ἐς ἡμέρας τεσσαράκοντα οὐδαμῇ δύει, *Sol circa ſolſtitium per quadraginta dies non occidat*, & totidem diebus circa brumam οὐδαμῇ φαίνεται, *non adpareat*: quæ omnia non Islandiæ, ſed Scandinauiæ magnæ, aut parti eius, conueniunt. Plinius autem Norwegiam videtur a Thule ſeparaſſe. *Sunt*, inquit lib. IV cap. XVI extremo, *qui & alias* [inſulas] *prodant, Scandiam, Dumnam, Bergos: maximamque omnium Nerigon, ex quo in Thulen navigetur.* Adeo incerti de disiunctiſſimis in ſeptemtrione locis antiqui ſcriptores fuerunt. Supra Thulen Plinius vnius diei nauigatione *mare concretum*, quod a nonnullis *Cronium* adpelletur, poſuit: quod & Taciti *pigrum* (Agric. cap. X) videtur idem eſſe, hibernis menſibus glacie *concretum*, æſtiuis *pigrum* ita creditum, *& graue remigantibus*, vt *ne ventis quidem attolli* poſſit: quamquam contrarium noſtros nautas referre, Michael Virdungus ad Taciti Agricolam obſeruauit.

CAPVT V

DE

GERMANIA TRANS-RHENANA.

I.

EXpoſitis Britannorum inſulis, proximus curſus eſt in *Germaniam*, eamque *Transrhenanam*, quæ etiam *Magna* cognominatur, & *Barbara*. Quantum nobis conſtat, primus ita Iulius Cæſar diſtinxit, lib. IV cap. XVI *Vbii*, inquit, *vni ex Transrhenanis legatos miſerant*: & lib. V cap. II extremo, *Treuiri Germanos Transrhenanos ſollicitare dicebantur.* Sic dicti, reſpectu illorum, qui olim in Cisrhenana parte ſedes occupauerant. Idem lib. VI cap. II *Quum videret, Neruios ac Menapios, adiunctis Cisrhenanis omnibus Germanis, eſſe in armis.* Et Tacitus ſæpe Transrhenanos illos Germanos

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

Digitized by Google

nos memorauit, vt lib. IV Hiſtor. cap. LXXVI Ciuilis dicitur *opperiendas Transrhenanorum gentes* cenſuiſſe. Quod diſcrimen etiam poſteriori æuo ita ſeruatum fuit. Capitolinus in Maximino cap. XII *ingreſſus Germaniam Transrhenanam.* Et Claudius Mamertinus Genethliaco Maximiani cap. VII *Transrhenana victoria:* & cap. XVI *Barbaræ gentes Transrhenanas expeditiones furore percitæ in ſemet inuitentur.*

II.

Eadem Germania *Magna* dicitur Ptolemæi lib. II cap. XI inſcriptione in Palatino codice, Γερμανίας μεγάλης θέσις, *Germaniæ Magnæ poſitio.* Maior enim multo & amplior eſt quam Cisrhenana, cuius fines non longiſſime a ripa Rheni recedebant. *Barbara* vero vel eadem Magna, vel maxima eius pars eſt dicta, quæ nondum Romanæ ditionis erat, neque Romanorum commercio exculta. Eutropius lib. VII cap. V de Druſi expeditione auſpiciis Auguſti: *Germanorum ingentes copias cecidit: ipſos quoque trans Albim fluvium ſubmonit, qui in barbarico longe vltra Rhenum eſt.* In *barbarico*, ſubaudi, *ſolo*, vt plene Epitoma Victoris de Decio: *in ſolo barbarico ſubmerſus eſt.* Et Vopiſcus in Probo cap. XIII *quum iam in noſtra ripa, immo per omnes Gallias* [Germani] *ſecuri vagarentur, cæſis prope quadringentis millibus, qui Romanum occupauerant ſolum, reliquias vltra Nicrum fluuium & Albam remouit, tantum his prædæ barbaricæ tulit, quantum ipſi Romanis abſtulerant: contra vrbes Romanas & caſtra in ſolo barbarico poſuit, atque illic milites collocavit.* Ammianus quoque lib. XVIII cap. IV de Alemannia, *ponte conſtrato ſollicitarum gentium opinione præuenta, viſus in barbarico miles;* id eſt exercitus Iuliani, ſubito Rhenum traiectus, venit in Germaniam barbaram. Nec vero ſolus Probus, ſed ſuperiores etiam principes ſæpe conati ſunt vrbes & caſtella in Germanica ripa ponere; plerumque tamen res minus feliciter ceſſit, vt propter barbarorum incurſiones, qui occupabant, etiam ſuo æuo Hieronymus epiſtola XLI ad Rufinum, *Rheni ſemibarbaras ripas adpellet.*

III.

Vocabulum *Germanorum* non Romani indiderunt, vt Strabo lib. VII ineunte credidit, ὡς γνησίους Γαλάτας φράζειν βουλόμενοι, *quaſi fratres Gallorum voluiſſent dicere:* ſed ab ipſis Germanis additum, non obſcure Tacitus de Mor. Germ. cap. II ſignificat. *Germaniæ*, inquit, *vocabulum recens & nuper additum: quoniam qui primi, Rhenum transgreſſi, Gallos expulerint, ac nunc Tungri,* * *tunc Germani* ** *vocati ſint. Ita nationis nomen, non gentis, eualuiſſe paullatim, vt omnes primum a victore ob metum, mox a ſe ipſis* *** *inuento nomine Germani vocarentur.* Quod ſi ex Germania hæc vox eſt, vis notionis non poteſt obſcura eſſe, qua *bellatores* ſignificantur, ſiue ex *gerre*, **** id eſt, bello, veteri verbo Teutonico, a Gothis, Vandalis, Burgundionibus,

* *Zum Gewehre* ſiue *zur Wehre verordnete Leute.*

** *Wehrmenner*, qui arma gerebant eo tempore. Nam Teutoni per vices & alternis annis arma gerebant, aut arabant. Cæſar B. G. IV. c. 1. ſ. 4, 5, 6. collat. VI. c. 22. ſ. 2.

*** Die *Wehrmenner*, vti modo dixi.

**** Eſt ipſum nomen *Wehre* ſeu *Gewehr.* Vt enim apud Romanos *arma* pro *bello* ponuntur, ita *Wehre* vel *Gewehr* pro *Krieg* poſuere noſtri maiores. Bella enim eorum ideo gerebantur fere, vt defenderentur fines & reprimerentur inuadentes.

bus, Saxonibus in Italiam, Galliam, Hiſpaniam, & Britanniam inlato; ſiue ex reliquo nobis *heer*, id eſt exercitu, deducas primam ſyllabam: altera autem *man*, id eſt vir, nemini poteſt eſſe ignota.

IV.

Sic eualuit nationis vnius nomen, vt vniuerſæ gentis adpellatio breui poſt tempore, vt Tacitus ait, fieret. Cetera cognomenta, *Teutones*, *Alemanni*, ſero toti genti acceſſerunt, vti de *Teutonibus* in Germania ſeptemtrionali oſtendemus: *Alemannorum* autem nomen per ſe fuit recentius, nec ante Antoninorum tempora illius vlla mentio in vetuſtis monimentis reperitur. Sunt equidem qui ex Auguſti æuo id nominis deducant, quia Agathias Scholaſticus lib. I pag. 17 Aſinio Quadrato tribuat, quem illum Aſinium putant eſſe, de quo Strabo lib. IV referat, Rheni oſtia ante Strabonem deſcripſiſſe. Verum hos Suidas & Stephanus Byzantius confutant, qui Quadratum Aſinium vſque ad Alexandrum Mammææ, aut Philippos potius, Romanam hiſtoriam, & ille eam χιλιετηρίδα, hic (in Ἄνθιον) Ῥωμαϊκὴν χιλιάδα idcirco inſcripſiſſe referunt. De Caracalla autem primum tradit Spartianus cap. X, *deuiciſſe gentem Alemannorum*, & præter Germanici, Parthici, Arabici, etiam *Alemannici* ſibi nomen induiſſe prodidit. Sed tum exiguis finibus ea gens continebatur, atque etiam poſtea diu, quum inualuiſſent, a Saxonibus & Franconibus diſtincti diuerſique exſtiterunt. Ptolemæus autem, qui ſub initium ſæculi Antoniniani ſcripſit, nullam eorum mentionem fecit, neque Ptolemæo ſuperiores, id quod nouitatem nominis, aut ipſius coaleſcentis populi, probare ſatis poteſt.

V.

Fines veteris Germaniæ ab antiquis geographis ita deſcriptos habemus, vt ex omni parte fere a finibus, quos nunc habet, declinent. Occidentalem terminum omnes in Rheno conſtituunt. Strabo lib. VII ineunte: Εὐθὺς τὰ πέραν τοῦ Ῥήνου μετὰ τοὺς Κελτικοὺς πρὸς τὴν ἕω κεκλιμένα Γερμανοὶ νέμονται, *Statim trans Rhenum poſt Gallos, orientem verſus, Germani habitant.* Pomponius Mela lib. III cap. III *Germania hinc ripis Rheni usque ad Alpes; a meridie ipſis Alpibus: ab oriente Sarmaticarum confinio gentium: qua ſeptemtrionem ſpectat, Oceanico litore obducta eſt.* Obſcura res de Alpibus eſt, interiecta Rhætia, Vindelicia, & Norici parte, amplis regionibus, quas Romani ſeparatas a Germania eſſe voluerunt. Sed Strabonem videtur ſequutus Mela, & ex illius mente interpretandus. Ἐξήρτηται, inquit, ἡ χώρα πρὸς νότον, καὶ συνεχῆ ταῖς Ἄλπεσι ποιεῖ ῥάχιν τινὰ, πρὸς ἕω τεταμένην, ὡς ἂν μέρος οὖσαν τῶν Ἄλπεων, *Attollitur Germania meridiem verſus, ac dorſum quoddam erigit contiguum Alpibus, porrectum in orientem ita, vt videri pars Alpium poſſit.* Sed alia mens Melæ, ac Strabonis fuit, neque dubitandum eſt, quin ad Alpes Germaniam pertinere crediderit. nam Rhodanum quoque, in Rhætis ortum, & alio rſum tendentem, in fluuiis Germaniæ numerauit. *Amnium*, inquit, *in alias gentes exeuntium Danubius & Rhodanus: in Rhenum, Mœnis & Lupia: in Oceanum, Amiſius, Viſurgis, & Albis clariſſimi.* Tacitus autem principio libri de Germania, auſtralem limitem ſignatius deſcripſit ita: *Germania*

mania omnis a Galliis Rhætiisque & Pannoniis Rheno & Danubio fluminibus; a Sarmatis Dacisque mutuo metu aut montibus ſeparatur. Danubius ergo Germaniam a Vindelicia & Norico ſeparauit: quod etiam Ptolemæus his clariſſimis verbis lib. II cap. XI adfirmat: τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν ὁρίζει τοῦ Δανουβίου ποταμοῦ τὸ δυσμικὸν μέρος, *Meridianum latus* [Germaniæ] *terminat Danubii pars occidentalis.* nam pars orientalis extra Germaniam in Pannonias & Mœſias delabitur. In occiduo fine conſentit etiam Ptolemæus, quod ἀφορίζει ὁ Ῥῆνος ποταμός, *Rhenus fluuius terminator ſit.*

VI.

Orientalem limitem ambigue Pomponius & Tacitus definiunt. Ille enim *Sarmaticarum confinio gentium;* hic, *mutuo metu aut montibus* ſeparari dixit. Clarius & diſtinctius iterum Ptolemæus, primum ponit Danubii ἐπιστροφὴν πρὸς τὰ ὑπερκείμενα Σαρματικὰ ὄρη, *flexum Danubii ad ſuperiacentes Sarmaticos montes:* quem vt ipſe gradibus determinat, circa Granuæ oſtium, aut paullo citerius, Cuſum ſiue Wagam verſus, poni neceſſe eſt. Deinde κεφαλὴν τοῦ Οὐϊστούλα ποταμοῦ, καὶ ἔτι αὐτὸς ὁ ποταμὸς ἕως θαλάσσης, ſubaudi ὁρίζει. Hoc eſt, *Fons Viſtulæ & ipſe fluuius Viſtula vsque ad mare* terminat ab ortu Germaniam. Conſentit Agathemerus lib. II cap. IV Τῆς Γερμανίας μετὰ τὸν Οὐϊστούλαν ποταμὸν ἔχεται ἡ Σαρματία, *Germaniam,* inquit, *excipit trans Viſtulam fluuium Sarmatia.*

VII.

In ſeptemtrione Oceanus finis eſt conſenſu omnium; & ſinus *Codanus,* nunc Balticus vocatus. Sed hoc incertum, vtrum ora maris, auſtrum ſpectans, Germaniam finierit, an ſinus inſulas & vlteriora comprehendens. Ptolemæus ſeparat inſulas, ὑπέρκειντας τῆς Γερμανίας, *ſupra Germaniam ſitas,* dicens: Mela autem easdem & vlteriora includit. *Supra Albin,* inquit, *Codanus ingens ſinus magnis paruisque inſulis refertus eſt. Hac re mare quod gremio litorum accipitur, nusquam late patet, nec vsquam mari ſimile; verum aquis paſſim interfluentibus, ac ſæpe transgresſis, vagum atque diffuſum facie amnium ſpargitur: qua litora attingit, ripis contentum inſularum non longe diſtantibus, & vbique pæne tantumdem, vt anguſtum & par freto, curuansque ſubinde ſe, longo ſupercilio inflexum eſt. In eo ſunt Cimbri & Teutoni: vltra, vltimi Germaniæ Hermones.* Quis non videt inſulas Danicas deſcriptas eſſe, ſitas in ſinu Codano? Et quia *vltra* illas Germanorum vltimos locat, Cluverius exiſtimat Halandiam, Scandinauiæ partem, ſignificari, cuius populum, aut nomen potius, immutandum eſſe cenſet, in quo nolim ei adſentiri, nec vero in re ipſa diſſentire longius. Videtur idem, quod Mela, dixiſſe Tacitus. *Cetera* [Germaniæ] inquit, *Oceanus ambit, latos ſinus & inſularum immenſa ſpatia complectens, nuper cognitis quibusdam gentibus, ac regibus, quos bellum aperuit.* quod de Noruagia & Suedia ceteroque ſeptemtrione Cluuerius interpretatur lib. I Germ. A. cap. XI.

FLVMINA GERMANIAE.

VIII.

Occidentis terminus *Rhenus* fluuius fuit, de quo ſatis dictum eſt in Gallia. Proximus Rheno ex claris & maioribus eſt *Amiſius*, aliis *Amaſius* & *Amiſia*, ac *Amaſia*, per Friſios in Oceanum decurrens. Mela dicto loco: *Amnium exeuntium in Oceanum Amiſius, Viſurgis, & Albis clariſſimi.* Plinivs lib. IV cap. XIIII extremo: *Albis, Viſurgis, Amiſius, Rhenus.* Tacitus ſcripſit *Amiſia.* Annali I cap. LX *Cæcinam* [Germanicus Cæſar) *cum quadraginta cohortibus Romanis, diſtrahendo hoſti, per Bructeros ad flumen Amiſiam mittit.* Et paucis interiectis: *quantum Amiſiam & Luppiam amnes inter, vaſtatum.* Et cap. XLIII *Mox reductio ad Amiſiam exercitu.* Straboni eſt Ἀμασία, *Amaſia*, lib. VII pag. 201, Εἰσὶ ποταμοὶ πλωτοὶ, ὧν ἐν τῷ Ἀμασίᾳ Δρῦσος Βρυκτέρυς κατεναυμάχησε, *Sunt*, inquit, *amnes nauigabiles* [in Germania] *de quibus eſt Amaſia, in quo Bructeros Druſus prælio nauali vicit.* Ptolemæo eſt Ἀμάσιος, *Amaſius*, Ἀμασίυ ποταμῦ ἐκβολαὶ, *Amaſii fluminis oſtia*, lib. II cap. XI. Hodie *Ems* vocatur, contracto nomine, fluuius notus, qui iuxta Emdam vrbem Oceano infunditur.

IX.

Amiſio & Rheno minora flumina interiecta, quorum etiam aliqua in antiquitatibus eſt ratio. Dubia memoria eſt *Salæ* Rheno proximi, qui partem eius, Druſiana foſſa acceptam, in Oceanum effundit, nunc Iſala ſiue Yſel dictus. Io. Iſac. Pontanus Chorograph. Diſceptat. XXXI contendit, eſſe hunc Salam, quem Strabo lib. VII memorauerit. Geographi verba ſunt pag. 201 Ἔςι καὶ Σάλας ποταμὸς, ὗ μεταξὺ καὶ τῦ Ῥήνυ πολεμῶν καὶ κατορθῶν Δρῦσος ἐτελεύτησεν ὁ Γερμανικὸς, *Eſt & Sala fluuius, inter quem & Rhenum bellum feliciter gerens Druſus Germanicus obiit.* Iam vero Dio Caſſius ineunte libro LV de Druſi vltima expeditione ita refert: ἔς τε τὴν τῶν Χάττων ἐσέβαλε, καὶ προῆλθε μέχρι τῆς Συηβίας - - - κἀντεῦθεν πρός τε τὴν Χερυσκίδα μετέςη. καὶ τὸν Οὐΐσυργον διαβὰς ἤλασε μέχρι τῦ Ἀλβήιυ πάντα πορθῶν, *in Chattorum fines ingreſſus, ad Suevos vſque peruenit: inde in Cheruſcos conuerſo itinere, Viſurgim transgreſſus, omnia populando, ad Albim vſque perrexit.* Quum vero, ne Albim transmitteret, deterritus ſpectro eſſet, παραχρῆμα ἀπέςη, σπυδῇ τε ὑποςρέψαντος αὐτῦ, καὶ ἐν τῇ ὁδῷ νόσῳ τινὶ, πρὶν ἐπὶ τὸν Ῥῆνον ἐλθεῖν, τελευτήσαντος, *confeſtim retro ire cœpit, & in itinere, priusquam Rhenum attingeret, morbo exſtinctus eſt.* Ecquis vero hos populos, tot expeditiones inter Rhenum & Iſalam quæſierit? ad interiorem Germaniam omnia pertinent: & multis perquam probabile videtur eſſe, redeuntem Druſum, ad Magontiacum, vbi & monimentum ei exſtructum fuit, exſpiraſſe. Eutropium vide lib. VII cap. VIII in Claudio. Vbi ergo Strabonis Sala? Hadrianus Valeſius Notit. Gall. in *Salia* pag. 496 *Alter eſt etiam Sala, a Strabone memoratus, qui in Mœnum delabitur.* Notus eſt Sala Franconicus, ſed minor fluuius, quam vt curæ potuerit Straboni inter maiores eſſe. Quare Cluuerio potius & Menſoni Altingio, claris viris, accedo, qui de Sala in Albim influente in-

interpretantur. Hic enim cum Mœno, ad Rhenum tendente, Transrhenanam Germaniam inferiorem a tergo terminat, vt vere Strabo dixerit, inter Salam illum & Rhenum & geſsiſſe Druſum res vltimas, & mortem obiiſſe.

X.

Ptolemæus inter Rheni & Amaſii oſtia interpoſuit *οὐίδρου ποταμοῦ ἐκβολάς*, *Vidri fluuii oſtia*, quo tractu quum nullus notabilior fluuius adpareat, quam qui ſuperiore parte *Vechtus*, inferiore, Aqua Nigra, (*Swarte Water*) adpellatur; Cluuerius, Ortelius, H. Iunius, & nuper quoque Theod. Ryckius ad Taciti annal. I cap. LXX, exiſtimant, hunc ipſum Ptolemæi Vidrum eſſe, quod ideo probabilius Cluuerio videtur, quia alia dialecto pronuntietur, *Water*, unde factum ſit *Vider*. Contra Menſo Altingius, vir huius regionis peritisſimus, ex Ptolemæi ordine demonſtrat, in Oceano oſtia enarrari, non in lacu Auſtrino ſiue Fleuo, in quem Vechtus cum Rheno, a Druſo abacto, ſpargitur. In Oceano ergo, poſt Manarmanim portum, Vidri oſtium oſtendit, oſtium videlicet occidentale Amiſii, quod *Vider* ſiue *Witer*, id eſt laxius, amplius, noſtra dialecto *Weiter*, adpelletur, quia ingenti ore pars Amiſii per id exeat in Oceanum.

XI.

Ptolemæo etiam, vt diximus modo, locus eſt inter Rheni & Vidri oſtia *Μαναρμανὶς λιμήν*, *Manarmanis portus*, quem Cluuerius cenſet eſſe oppidum Geelmuyden, ex cuius portu nauigia Haſſeltum deducantur. Quum vero Ptolemæus in litore Oceani verſetur, non in ora lacus; alibi vtique *Portus Manarmanis* eſt quærendus, quem vir laudatus Menſo Altingius in eo ſinu ſiue æſtuario, quo amnis *Vnſingis*, qui Gröningam adluit, excipitur, inueniri probauit, cui, tamquam peritisſimo locorum patriæ, cenſemus ſubſcribendum eſſe.

XII.

Ipſum autem amnem *Vnſingin*, qui per Gröningenſem agrum in portum illum, cui *Manarmanis* nomen eſt, defertur, idem Altingius auctoritate veteri munitum iuit, in Taciti annali I cap. LXX, vbi inepte adhuc *Viſurgim* lectum, ſubſtituens *Vnſingim*. Nam Vitellius duas legiones ſibi a Germanico commiſſas ducebat ab Amiſiæ oſtio ad Fleuum verſus, ac pæne æſtu maris ſubmerſus, tandem in editiora agmen ſubduxit. *Inde*, ait Tacitus, *penetratum ad amnem Viſurgim, quo Cæſar claſſe contenderat*. Non contendit Cæſar ad Viſurgim, a quo longius longiusque remeabat. Vidit mendum Iuſtus Lipſius, ſed hæſit editione prima, ideoque delendum cenſuit nomen *Viſurgim*, ſcribendumque ſimpliciter, *ad amnem quo Cæſar*. Secundis autem curis edi iuſſit, ad *amnem Vidrum*, id eſt Vechtum, vt plerique illum interpretantur: eamque lectionem, vt optimam & congruentem, adprobauit recens Taciti emendator Theodorus Ryckius, vir induſtrius atque acutus. Quum vero apices vocis *Vidrum* & numero & ductu diſcrepent a voce *Viſurgim*; conueniant autem maxime cum *Vnſingim*; hanc vocem ſubſtituendam ſæpe laudatus Menſo cenſet: quod nolumus improbare, quia cum loci natura congruit, & amnis Gröningenſis *Hunſing*, & ager *Hunſingia* vo-

catus fuit: etiam incertæ rationes *Vidri* apud Ptolemæum ſunt, vt ſupra demonſtrauimus.

XIII.

Antequam ad Viſurgim veniamus, *Luppia* fluuius, ſiue *Lupia*, qui in transuerſum a Teutenburgico ſaltu ad Rhenum fertur, eique miſcetur, contemplandus eſt. Straboni eſt Λυπίας, *Lupias*. Lib. VII poſt initium: ἐπὶ ταὐτὰ τῷ Ἀμασίᾳ φέρονται Βισοῦργίς τε καὶ Λυπίας ποταμὸς, *in eamdem partem, in quam Amiſia, feruntur Viſurgis & Lupia*. Sed fallitur de Lupia, qui per transuerſum ruit in Rhenum: Viſurgis autem & Amiſia in Oceanum alio tractu feruntur. Velleius Paterculus lib. II cap. CV *Pietas ſua Cæſarem, pæne obſtructis hieme Alpibus, vrbem traxit: ad tutelam imperii eum veris initio reduxit in Germaniam; in cuius mediis finibus, ad caput Lupiæ fluminis, hiberna digrediens princeps locauerat.* Sic Lipſius, Bœclerus, Rob. Rigvez, & alii legendum iudicarunt, non *Iuliæ*, qui nullus amnis eſt: ſic edidit primus Nicolaus Heinſius, vir acri iudicio ſummaque doctrina. Pomponius Mela lib. III cap. III *Amnium in Rhenum exeuntium, Manis & Lupia clariſſimi.* Et Tacitus annali I cap. LX *Ductum inde agmen ad vltimos Bructerorum, quantumque Amiſiam & Luppiam amnes inter, vaſtatum: haud procul Teutoburgienſi ſaltu.* Hodie dicitur *Lippe*, notus amnis Weſtphaliæ, ex quo nomine adparet, recte in Taciti libris littera geminata ſcriptum eſſe.

XIV.

Excipit Luppia *Aliſonem* fluuium. Dio Caſſius lib. LIIII pag. 544 ὥστε Δροῦσον, ἀντικαταφρονήσαντα αὐτῶν, ἐκεῖ τε ᾗ ὅ, τε Λυπίας καὶ ὁ Ἐλίσων συμμίγνυνται. φρούριόν τί σφισι ἐπιτειχίσαι, *vt Druſus, contemnens barbaros, ad Lupiæ & Eliſonis confluentes caſtellum contra eos exſtrueret.* Taciti teſtimonium inciſionis dubio incertius eſt redditum. Ait annali II cap. VII *cuncta inter caſtellum, Aliſonem, ac Rhenum, nouis limitibus aggeribusque permunita.* Sic incidunt Vertranius & Freinshemius: vt caſtellum ſit quod proxime dixerat *Luppiæ flumini adpoſitum.* Contra Th. Ryckius coniungit ſine inciſo *caſtellum Aliſonem*, forte quia Velleius lib. II cap. CXX vt locum deſcripſit: *qui vna circumdati Aliſone immenſis Germanorum copiis obſidebantur*; & Ptolemæo locus Ἄλεισον eſt, quamquam turbatis numeris ad Rhenum fere reductus. Nec vero de flumine Dionis dubitatur, quod hodie Alme dicitur, haud procul Paderbornia confluens.

XV.

Nobilis amnis *Viſurgis* ita Latinis Græcisque dictus, vulgo Weſer. Straboni dicto loco Βίσουργις: Ptolemæo Οὐίσουργις, & alio loco corrupte Οὐϊσούργις: Dioni * lib. LV ineunte Οὐίσουργος. Velleius dicto lib. II cap. CV *Intrata protinus Germania: ſubacti Bructeri, recepti Cheruſci, gentes: & amnis mox noſtra clade nobilis, tranſitus Viſurgis.* Mela in clariſſimis, in Oceanum exeuntibus, *Viſurgim* refert, vt ſupra vidimus. Plinius itidem dicto loco: *Albis, Viſurgis, Amiſius, Rhenus.* Et Tacitus annali II cap. IX *Flumen Viſurgis Romanos Cheruſcosque interfluebat.* Atque ita ſæpe in ſequentibus. Et Sidonius Apollinaris Narbone ſiue Carm. XXIII verſ. 244

* Οὐίσουργος l. LIV. p. 623.

Tu

Tu Tuncrum, & Vachalim, Viſurgin, Albin,
Francorum & penitiſſimas paludes
Intrares.

XVI.

Viſurgis ſiniſtræ ripæ adfunditur in Cattis flumen *Adrana*, nunc *Eder* dictum. Tacitus annali I cap. LVI de Germanico: *Cattis adeo improuiſus aduenit, vt quod imbecillum ætate ac ſexu, ſtatim captum aut trucidatum ſit: iuuentus flumen Adranam nando tramiſerat, Romanosque pontem cœptantes arcebant.* Haud longe a fontibus Adranæ exoritur alius amnis, qui in contrarias partes fertur & Rheno admiſcetur, nunc *Lanus* ſiue *Lonus* dictus. Chriſtophorus Browerus a Venantio Fortunato *Laugonam* lib. VII carm. VII, & in vetuſtis diplomatis *Loganam* dici, ad dictum locum Venantii adnotauit. Verba poetæ ſunt ad ducem Lupum:

Tamque diu pugnas, acie fugiente, ſequutus,
Laugona dum vitreis terminus eſſet aquis.

XVII.

Superior Rhenus duos nobiles fluuios haurit *Mœnum* & *Nicrum*. Vtrumque Eumenius Panegyrico Conſtantini cap. XIII coniungit. *Pulchrum tibi,* inquit, *videtur, & re vera pulcherrimum eſt, vt Rhenus ille non ſolum, vbi aut latitudine vadoſus, aut vicinia fontis exiguus; ſed etiam ibi nouo ponte calcetur, vbi totus eſt, vbi iam plurimos hauſit amnes, quos hic noſter ingens fluvius, & Barbarus Nicer, & Mœnus inuexit, vbi iam immani meatu ferox, & alvei vnius impatiens, in ſua cornua geſtit excedere.* Sed de vtroque ſeorſum, quæ veteres ſcriptores habent, requiramus. Alter ſcribitur varie *Mœnis, Mœnus, Mænus, Menus.* Pomponius Mela ſæpe dicto loco: *Amnium in alias gentes exeuntium, Danubius & Rhodanus: in Rhenum, Mœnis & Lupia clariſſimi.* Plinius lib. IX cap. XV de Siluro piſce maiore: *Præcipue in Mœno, Germaniæ amne, protelis boum, & in Danubio marris extrahitur.* Et Tacitus de Germ. cap. XXVIII *Inter Hercyniam ſiluam, Rhenumque & Mœnum amnes Heluetii; vlteriora Boii, Gallica vtraque gens, tenuere.* Ammianus Marcellinus lib. XVII cap. II *Germani trans Menum nomine fluuium ad opitulandum ſuis neceſſitudinibus auolarunt.*

XVIII.

Alterius, *Nicri*, vix memoria ſupra Conſtantinorum ætatem eſt reliqua. Ex Eumenii panegyrico ad Conſtantinum modo verba attulimus, quibus *barbarus Nicer* cum *Mœno* dicebatur, reſpectu *Moſellæ*, fluuii ingentis *noſtri*, id eſt Romani, ex Romana prouincia in Rhenum decurrentis. Vopiſcus in Probo cap. XIII *reliquias* [hoſtium] *vltra Nicrum fluuium & Albam remouit.* Auſonius Moſella verſ. 423

Hoſtibus exactis Nicrum ſuper.

Et Sidonius Apollinaris ad Auitum ſocerum Panegyr. verſ. 324

Bructerus, vluoſa quem vel Nicer abluit vnda,
Prorumpit Francus.

XIX.

Mediam Germaniam fluuius *Albis* peruadit, * vulgo *Elbe*, in cuius nomine plerique conſentiunt; Græci, Strabo, Ptolemæus ὁ Ἄλβις, *Albis:* præter Dionem, cuius eſt lib. LV ineunte ὁ Ἄλβιος: Latini, Mela, Plinius, quorum verba ſupra cognouimus: Velleius Paterculus lib. II cap. CVI *a Rheno vſque ad Albim, qui Semnonum Hermundorumque fines præterfluit:* Tacitus Germ. cap. XLI *In Hermunduris Albis oritur flumen inclutum & notum olim:* & annali I cap. LIX *inter Albim & Rhenum.* ac ſæpe alibi. Et Seneca Medea verſ. 371

Nil, qua fuerat, ſede reliquit
Peruius orbis.
Indus gelidum potat Araxem,
Albim Perſæ, Rhenumque bibunt.

Flauius Vopiſcus, vt modo vidimus, mutata forma, *Alba* dixit.

XX.

In Albim decurrit *Sala* ille nobilior Germaniæ fluuius, quem Strabo lib. VII, vt ſupra probauimus, quum de Sala Inferioris Germaniæ ſiue Iſala ageremus, nominatim indicauit; Tacitus lib. XIII cap. LVII ſine nomine circumſcripſit. *Eadem æſtate,* inquit, *inter Hermunduros Cattosque certatum magno prœlio, dum flumen, gignendo ſale fecundum, & conterminum, vi trahunt. - - - Inde indulgentia numinum illo in amne illisque in ſiluis ſaltem prouenire, non, vt alias apud gentes, eluuie maris, areſcente vnda: ſed ſuper ardentem arborum ſtruem fuſa, ex contrariis inter ſe elementis, igne atque aquis concretum.* Scilicet ſalinæ noſtræ iuxta Salam, in ſiluoſa tum regione, ex ipſo flumine, quod inde nomen haberet, prouenire videbantur.

XXI.

Poſt Albim incertiora omnia Romanis fuerunt, vt qui numquam flumen traiecerunt, vel, ſi quando id transmiſere, vt de L. Domitio refert Tacitus annali IV cap. XLIV, *exercitu flumen Albim transſcendiſſe;* longius tamen non videntur progreſſi eſſe. Vnde eſt quod vlteriora flumina aut taceant omnia, aut alii aliter illa adpellent atque ordinent. Mela nihil vltra Albim memorat præter *Viſulam* amnem, id eſt Viſtulam: Plinius *Viſtulam & Guttalum:* Ptolemæus *Chaluſum, Sueuum, Viadum, Viſtulam.* Primus, *Chaluſus,* non dubitatur *Traua* eſſe, qui Lubeccam perluit; quia proximus Albi ponitur: alter vero, *Sueuus*, admodum dubitabilis. Quod enim Ptolemæus a Viado (lege *Viadro*) diſtinguit, & citeriorem facit; ſunt clari viri qui de *Spreba* flumine, quod per Hauelam Albi adfunditur, intellectum velint: quibus hoc maxime obeſt, quod Ptolemæus ſolos ibidem amnes recenſeat in Oceanum exeuntes, non in alios fluuios: ideoque Cluveri-

* Ῥεῖ δὲ ἐκ τῶν Ουανδαλικῶν ὀρῶν, ait Dio libr. LV. pag. 627. Equidem librarium citius audaciæ accuſarim, quam Dioni eam ſcriptionem tribuerim. Ex nomine Ουινδελικῶν conflari facile potuit, vt videtur, Ουανδαλικῶν. Vindelici fortaſſe quidam cum Marcomannis in Boiohemum abierunt, qui vt a Marcomannis olim ſeparatam ſedem habuerant, ita vicinitatis veteris memoria in Boiohemo quoque ſeorſim incoluerunt, vt ex eorum finibus Albis exiſtere diceretur.

verius pro vno flumine habet cum Sueuum tum Viadrum, errore ſeparatos a Ptolemæo, quod eo facilius fuerit, quia Germania trans Albim tum temporis non ſatis fuit cognita. Quod etiam Oderæ, qui haud dubie Ptolemæi Viadus vel Viader eſt, vt nomen oſtendit; diſiunctiſſimis oſtiis, & per inſulas Wollinam & Vſedomiam ſeparatis, Oceano ſiue Codano ſinui infunditur, non inprobabile eſt, citerius oſtium vocari Sueuum; vlterius Viadrum, ſeruato amnis nomine, ſicut hodieque diuerſis nominibus illa oſtia diſtinguuntur. Citimum enim, quod fluuium *Pene* ſimul effundit, eius nomen quoque induit: medium *Swine* adpellatur, ſeu *Swene* dialecto alia, quod propius ad *Sueui* nomen accedit: vltimum eſt *Diwenouium.* Hæc congruentior eſt Ptolemæi interpretatio, quam ſi in eo erraſſe dixeris, vt vel ex vno flumine duo fecerit, vel fluuiale oſtium habuerit pro marino.

XXII.

Succedit Solini *Guthalus* inter Albim & Viſtulam cap. xx poſitus, latiſſimis amnibus Germaniæ adnumeratus: qui a Plinio ſcribitur *Guttalus*, ſed, turbato ordine, vltra Viſtulam remouetur. Quem ſi preſſe ſequi volueris, de Boruſſo quodam amne, forte Pregela, interpreteris. Quod vero Solinus, qui Plinium transſcripſit, Guthalum citeriorem ponit (ait enim: *De internis eius* [Germaniæ] *partibus Albis, Guthalus, Viſtula, amnes latiſſimi, præcipitant in Oceanum;*) nec vero in Boruſſia eſt tam *clarus*, vt Plinius ſuum Guttalum facit; aut tam *latus*, vt dixit de eodem Solinus, quam Odera Pomeraniæ; turbatus ordo Plinii a deſcribentibus videtur, eique ordo Solini præferendus. Quod ſi eſt; Guttalus non poteſt alius quam Odera eſſe, quia Pomerania alium tam memorabilem ac clarum, latiſſimamque non habet, neque credibile propter hanc cauſſam, prætermitti a Plinio vel Solino Oderam potuiſſe. In quo etiam Philippum Cluuerium, præſtantiſſimum geographum Germaniæ, conſentientem habemus.

XXIII.

Viſtula autem, Οὐίσ͂ουλα Ptolemæo & Agathemero, Plinio *Viſtillus* ſiue *Viſtula*; Solino *Viſtula*, & in ſcriptis quibusdam libris *Viſtla*, ſiue *Viſcla*, Salmaſio teſtante: Pomponio Melæ *Viſula;* ex ſitu non dubitatur amnis eſſe, qui vulgo *Weixel*, & *Wieſſel* ſiue *Weiſſel* adpellatur, terminus, aduerſus Sarmatiam, Germaniæ. vt ſupra ex Ptolemæo & Agathemero probauimus.

XXIV.

Auſtralis limes ſupereſt, quem *Danubius* * amnis facit, in oriente *Iſter* adpellatus. Fluuius Europæ nobiliſſimus, cuius maiorem partem peruadit, *μέσην σχίζων τὴν Εὐρώπην. Europam mediam diuidens*, vt Herodotus ait lib. II cap. XXXIII. Limitem Germaniæ ab auſtro eſſe ſupra oſtendimus: eſſeque binominem, & nunc *Danubium* nunc *Iſtrum* dici, omnium confeſſione certum eſt: ſed quibus regionibus *Danubius* ſit, & quibus alio *Iſter* nomine, diſſenſionibus auctorum maxime incertum: niſi quod in eo conuenitur, *Danubii*

*Ariſtoteles Meteorol. I. c. 13. originem Iſtri e Pyrenæo monte arceſſit. Herodotus libr. II. c. 33. ex oppido Pyrrheno. Aelian. hiſt. animal. XIV. c. 23. magis etiam obſcura tradit. Tenzel in Colloq. menſtr. Ann. 1690.

nubii nomen valere ab occaſu : *Iſtri*, in oriente. Pomponius lib. II cap. I *Per immania magnarum gentium diu Danubius eſt : deinde aliter adpellantibus accolis, fit Iſter.* Ptolemæus lib. III cap. VIII ἀπ' Ἀξίου πόλεως ἤδη καλεῖται ὁ Δανούβιος μέχρι τοῦ Πόντου καὶ τῶν ἐκβολῶν, Ἴστρος, *ab Axiopoli iam vocatur Danubius vſque ad Pontum & oſtia* ISTER. At Axiopolis in Mœſia Inferiore eſt prope Getarum regionem. Sic tamen etiam Strabo lib. VII pag. 212 τοῦ ποταμοῦ τὰ μὲν ἄνω καὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς μέρη, μέχρι τῶν καταρακτῶν, Δανούβιον προσηγόρευον, ἃ μάλιστα διὰ τῶν Δάκων φέρεται· τὰ δὲ κάτω μέχρι τοῦ Πόντου, τὰ περὶ τοὺς Γέτας, καλοῦσιν Ἴστρον. *Fluminis ſuperiores partes, quæ fontes verſus ſunt ad cataractas uſque, Danubium dixerunt, quæ maxime per Dacos feruntur : inferiores ad Pontum vſque, quibus Getæ ſunt vicini, Iſtrum adpellant.* Contra Plinius lib. IV cap. XII *Per innumeras lapſus gentes Danubii nomine, immenſo aquarum auctu, & vnde primum Illyricum adluit, Iſter adpellatus.* Breviorem ſic vſum vocabuli *Danubii* oſtendit, ſed nondum clare diſtincteque, quia Illyricum antiquum (alia ratio Illyrici medio æuo eſt) non attingit Danubius. Magis coarctat vſum vocabuli Agathemerus lib. II cap. IV, ὁ Ἴστρος, ὃν μέχρις Οὐϊνδοβόνης πόλεως Δανούβιον καλοῦσι, *Iſter, quem ad Vindobonam vſque Danubium vocant.*

XXV.

Quid ergo in tanto diſſenſu conſtituendum? Superiora fluminis, *Danubii* nomen ; inferiora, *Iſtri* ferre certum eſt : in mediis, huic, illi nomini terminum præfinire perdifficile, in quo vſus ſcriptorum ſequendus eſt, qui vero nec ipſe ſibi conſtat vbique & in omnibus exemplis. Græci ſcriptores mediis partibus ſæpius *Iſtrum*, Ἴστρον; Latini frequentius *Danubium* adpellant. Eutropius lib. VI cap. II de Scribonii Curionis Dardanico bello : *vſque ad Danubium penetrauit.* : & cap. VIII de M. Luculli bello Thracio : *vſque Danubium penetrauit.* Ac Florus lib. IV cap. XII de Dacis : *quoties concretus gelu Danubius iunxerat ripas, decurrere ſolebant & vicina populari.* Vopiſcus Aureliano cap. XXXIX *Prouinciam trans Danubium Daciam, a Traiano conſtitutam, reliquit.* Adde Eutropium lib. IX cap. IX. At idem Florus dicto loco, paucis ante verbis, *Pennonii duobus ſaltibus, ac tribus fluuiis Drauo, Sauo, Iſtroque vallabantur.* Pannonii autem Dacis citeriores ſunt. Pæanius in locis Eutropii lib. VI & IX, Ἴστρον reddidit qui Latine eſt *Danubius* : & Xiphilinus Traiani pontem, qui in Mœſia Superiore erat, ἐπὶ τοῦ Ἴστρου, *ſuper Iſtrum* conſtructum fuiſſe narrauit.

MONTES ET SILVAE
GERMANIAE.

XXVI.

In nobilioribus montibus, qui memorantur ab antiquis ſcriptoribus, celebratur a Mela & Tacito *Taunus.* Ille lib. III cap. III *Montium altiſſimi Taunus & Rhetico.* Hic annali I cap. LVI *Germanicus quatuor legiones, quinque auxiliarium millia, & tumultuarias cateruas Germanorum, cis Rhenum colen-*

Digitized by Google

lentium, Cæcinæ tradit: totidem legiones, duplicem ſociorum numerum ipſe ducit: poſitoque caſtello ſuper veſtigia paterni præſidii in monte Tauno, expeditum exercitum in Cattos rapit. Et interiectis paucis: *Cattis inprouiſus aduenit: iuuentus flumen Adranam nando tramiſerat, Romanosque, pontem cæptantes, arcebant. dein tormentis ſagittisque pulſi. - - - Cæſar incenſo Mattio (id genti caput) aperta populatus, vertit ad Rhenum.* Idem lib. XII cap. XXVIII de L. Pomponio legato, qui trans Rhenum Cattos repreſſurus, auxiliares Vangiones & Nemetas cum alario equite præmiſerat: *præda famaque onuſti ad montem Taunum reuertuntur, vbi Pomponius cum legionibus opperiebatur, ſi Catti cupidine vlciſcendi caſum pugnæ præberent.* Hæc latius transſcribenda erant, vt de ſitu conſtaret clarius. Sunt enim qui in Cisrhenana Germania hunc montem quærant: quem vero Tacitus trans Rhenum deſignat. Quid enim opus fuiſſet montano præſidio in pacata prouincia, vt Druſus poneret, aut Germanicus dirutum a barbaris inſtauraret? cur ſubſidia, ſuis in hoſtem emisſis, Pomponius cis Rhenum poſuiſſet ad caſus & fortunam belli? Et quia inde rectum iter ad Mattium oppidum erat & Adranam flumen; pronum vtique ad fidem eſt, quod Cluuerius cenſet, eſſe montem illum, qui ex aduerſo Moguntiaci vulgo *der Heyrich* & *die Höbe* adpellatur. Ortelius quoque trans Rhenum apud Cattos locauit.

XXVII.

Pomponii Melæ *Rheticonem* fruſtra quidam in Rhætia & in Alpibus, nominis conſonantia decepti, inueſtigant, quia Alpes Romani ad Italiam potius referunt, quam ad Germaniam; nec aliud propoſitum Melæ fuit, quam montes, ſiluas, flumina Transrhenanæ Germaniæ indicare. Sicut ergo *Taunus* in conſpectu Romanorum fuit, Moguntiaci aut vicinis locis præſidia habentium: ita vero ſimile eſt, in pari ſitu & notitia montem eſſe *Rheticonem;* cui poſitioni nullus reſpondet magis, quam qui Tauno non minor trans Rhenum e regione Bonnæ conſpicitur, vulgo Septimontium, *Siebengebirge* dictus. Hæc ex Cluuerii iudicio, qui omnia diligentiſſime ſcrutatus eſt.

XXVIII.

Ptolemæi *Melibocus* mons, Μηλίϐοκον ὄρος, inter Viſurgim & Albim eſt, quem a Chamauis incipere dixit, eiusque orientales accolas, Bonochæmas, *περὶ τὸν Ἄλϐιν ποταμὸν, circa Albim fluuium* ipſe conſtituit. Cluuerio videntur illi montes eſſe, qui reliquum nomen ex Hercynia ſilua tenent, vulgo *der Haartz.*

XXIX.

Eiusdem Ptolemæi mons *Aſciburgius* in Poloniæ finibus ſit neceſſe eſt, quia accolæ & vicini proximi *μέχρι τοῦ Οὐϊστούλα, vsque ad Viſtulam* pertinuiſſe dicuntur. Montes ergo ſunt inter Sileſiam & Poloniam, & ex auſtrali parte Hungariam contingentes. Tandem *Suditos* vel *Sudetos* montes addit Ptolemæus, *τὰ Σούδητα ὄρη*, quos circa Boiohemum eſſe plerique conſentiunt, & ipſa poſitio Ptolemæi non obſcure probat. Quidam in ortum, ad Mœni, Salæ & Egræ fontes: alii in aliam plagam ad fontes Albis reducunt: Cluuerius vtrobique, vt ſint montes cingentes Bohemiam.

XXX.

Denique etiam *Abnoba* dignus mons eſt qui commemoretur, Ptolemæo Ἀβνοβα dictus, qui idem eſt: neque is difficilis inuentu, propter flumen quod fundit. Plinius lib. IV cap. XII de Danubio: *Ortus hic in Germaniæ iugis montis Abnobæ, ex aduerſo Raurici Galliæ oppidi, multis vltra Alpes millibus.* * Et Tacitus de Germ. cap. I *Danubius molli & clementer edito montis Abnobæ iugo effuſus, plures populos adit.* Feſtus Auienus Deſcriptione Orbis v. 437

Abnoba mons Iſtro pater eſt: cadit Abnobæ hiatu.

XXXI.

Siluarum maxima eſt *Hercynia*, Straboni lib. VII Ἑρκύνιος δρυμός, υ Græca littera, quam Latini imitantur, quamuis propter Germanicam originem vocis opus non erat. Horrida fuit & ampliſſime patens. Cæſar lib. VI cap. XXIV *Hercyniæ ſiluæ latitudo IX dierum iter expedito patet. Oritur ab Helvetiorum, & Nemetum, & Rauracorum finibus, rectaque fluminis Danubii regione pertinet ad fines Dacorum & Anartium: hinc ſe flectit ſiniſtrorſus, diuerſis a flumine regionibus, multarumque gentium fines propter magnitudinem attingit. Neque quiſquam eſt huius Germaniæ, qui ſe adiſſe ad initium eius ſiluæ dicat, quum dierum iter* LX *proceſſerit, aut, quo ex loco oriatur, acceperit.* Mela dicto loco dimenſione vtitur eadem: *Maxima*, inquit, *ſiluarum Hercynia, & aliquot ſunt, quæ nomen habent: ſed illa dierum ſexaginta iter occupans, vt maior aliis, ita & notior.* Plinius lib. IV cap. XIV extremo: *introrſus, nullo inferius nobilitate, Hercynium iugum prætenditur.* Sed necdum omnem latitudinem videtur Cæſar cognouiſſe. nam inferiorem etiam Germaniam occupauerat. Claudianus IV Conſul. Honor. verſ. 450

venit accola ſiluæ
Bructerus Hercyniæ.

Et de Cattis Tacitus Germ. cap. XXX, *Catti initium ſedis ab Hercynio ſaltu inchoant, non ita effuſis & paluſtribus locis, vt ceteræ ciuitates: - - - - & Cattos ſuos ſaltus Hercynius proſequitur ſimul atque deponit.* Totam ergo Germaniam fere complexa videri poteſt, vt ceteræ pleræque ſiluæ, huius partes adpareant, quamlibet nomine inſignitæ ſingulari: neque reliquiæ eius tantum illæ ſunt quæ nomen retinent, *der Haartz;* verum etiam aliæ pleræque horridiores, vt *Speſſard*, *Weſterwald*, *Thuringica*, *Haſſiaca*, & *Boiohemum cingentes*, & aliæ. Sed vetera nomina inquirere iam noſtrum eſt.

XXXII.

Cæſar lib. VI cap. X *infinitæ magnitudinis ſiluam* memorat, *quæ adpelletur Bacenis. Hanc*, ait, *introrſus pertinere, & pro natiuo muro obiectam Cheruſcos a Sueuis, Sueuosque a Cheruſcis, iniuriis incurſionibusque prohibere.* Et ad huius fines ſe Sueui, id eſt Catti, recipiebant, quum Cæſaris, Rhenum transgreſſi, arma refugerent. Metaphraſtes Βακένην vocat. Ex ſitu autem

ſiluæ

* Aelianus XIV hiſt. anim. c. 23 Ὑπὸ τῷ ποδὶ τῶν Ἀλπείων ὀρῶν πρὸς ἄνεμον βορρᾶν ὑπὸ τῇ ἄρκτῳ (forte τῇ τῶν Ραιτῶν χώρᾳ) γένος δὲ τοιοῦτον ἱππικοὶ ἄνδρες. Ἐντεῦθέν τοι πρόεισιν ὁ τῶν Εὐρωπαίων ποταμῶν μέγιστος Ἴστρος, ἐκ πηγῆς μὲν οὐ πολλῆς, ταῖς δὲ τοῦ ἡλίου προσβολαῖς ταῖς πρώταις ἀντίος. Εἶτα οἱονεὶ δορυφοροῦντες αὐτόν, ἅτε τῶν ἐπιχωρίων ῥευμάτων βασιλέα συναυλίζονται οἱ πολλοὶ καὶ ἀέναον τὸ ῥεῦμα αὐτῶν ἐστι.

ſiluæ *Bacenis*, & Cattorum fuga, ab Rheno magis magisque recedentium, adparet, non poſſe alios montes & ſaltus eſſe, quam Hercyniæ reliquias genuinas, quæ hodieque longo tractu procurrentes *der Haartz* adpellantur.

XXXIII.

Nec dubium eſt Cluuerio, quin & *Cæſia ſilua*, annali I Taciti memorata, pars fuerit magnæ illius Hercyniæ. Verba Taciti de illa cap. L ſunt: *Sequitur ardorem militum Cæſar, iunctoque ponte tramittit duodecim millia e legionibus, ſex & viginti ſocias cohortes, octo equitum alas. - - - - At Romanus agmine propero ſiluam Cæſiam, limitemque a Tiberio cæptum ſcindit, - - - Cæcina cum expeditis cohortibus præire, & obſtantia ſiluarum amoliri iubetur: legiones modico interuallo ſequuntur. Iuuit nox ſideribus illuſtris, ventumque ad vicos Marſorum.* Quibus expenſis omnibus, & vnde duxerit ſuos Germanicus, nempe ex Caſtris Veteribus; concludit tandem Cluuerius, ſiluam Cæſiam partim in Cliuenſi Ducatu, partim in Weſtphalia eſſe, inter Veſaliam & Kœsfeldum interiectam.

XXXIV.

Pars quoque Hercyniæ fuit *Gabreta ſilua*, Straboni Γαύβρητα ὕλη, *Gaubreta*; Ptolemæo Γαβρῆτα ὕλη, dicta, quamuis hi diſtinguant ab Hercynia. Strabonis hæc ſunt lib. VII pag. 202 Ἔςι καὶ ἄλλη ὕλη Γαύβρητα μεγάλη· ἔπειτα δὲ τὰ τῶν Σηήυων· ἔπειτα δ᾽ ὁ Ερκύνιος δρυμός· *Eſt & alia magna ſilua Gabreta; deinde Sueuorum ſedes; inde Hercynius ſaltus.* Ptolemæus lib. II cap. XI τὰ καλȣ́μενα Σȣ́δητα ὄρη. ὑφ᾽ ἃ ἐςιν ἡ Γάβριτα ὕλη, ὧν μεταξὺ καὶ τῶν Σαρματικῶν ἐςιν ὁ Ορκύνιος δρυμός. *Montes Sudeti dicti; ſub quibus eſt Gabrita ſilua: inter quos & Sarmaticos montes eſt Hercynia ſilua.* Et poſt paullo: ὑπὲρ τὰ Σȣ́δητα ὄρη Τευριοχαῖμαι· ὑπὸ δὲ τὰ ὄρη Οὐάριςοι· εἶτα ἡ Γαβρῖτα ὕλη· ὑπὸ δὲ τὴν Γαβρῖταν ὕλην Μαρκομάνοι. *Super Sudetos montes, Theuriochæmæ: infra illos montes, Variſti: deinde Gabrita ſilua, ſub qua Marcomanni.* Sed neuter Hercyniam tantam habet, quantam Cæſar & Pomponius. Coniicit tamen ex hiſce Cluuerius, Gabretam ſiluam partim Thuringicam eſſe, partim Boiohemicam, Thuringicæ continuam atque connexam. Inter quam & Melibocum montem eſt Ptolemæi *Semana ſilua*, Σημανὰ ὕλη, quæ quibusdam eſt ipſa *Bacenis* ſiue *der Haartz.*

XXXV.

In alia plaga eſt *Luna ſilua*, nec ipſa disiuncta longe ab Hercynia ſilua. Ptolemæus dicto loco; ὑπὸ τὸν Ορκύνιον δρυμὸν Κȣάδοι. ὑφ᾽ ȣ̂ς τὰ σιδηρυχεῖα, καὶ ἡ Λȣ́να ὕλη· ὑφ᾽ ἣν μέγα ἔθνος οἱ Βαιμοὶ, μέχρι τȣ̃ Δανȣβίȣ. *Sub Hercynia ſilua Quadi: ſub quibus ferri fodinæ, & Luna ſilua: ſub qua gens magna Bæmi vsque Danubium.* Luna ergo ſilua ad Morauiam eſt, ad fontes Mari, nunc March, qui contra Carnuntum Danubio inſinuatur.

XXXVI.

Itidem ex alia plaga ſunt *Marcianæ ſiluæ*, quas Ammianus Marcellinus vocat lib. XXI cap. XV. [Valeſ. cap. VIII] *Diſcedens*, inquit, *Iulianus a Rauracis, - - - profecturus per Marcianas ſiluas viasque iunctas Iſtri fluminis ripis; - - - quum ad locum veniſſet, vnde nauigari poſſe didicit flumen; lembis*

 con-

conſcenſis ferebatur occulte, ſcilicet in Pannoniam, Sirmium verſus. Inter Rauracos autem & Danubium recentem media eſt *ſilua Nigra*, *Schwartzwald*, notisſimæ famæ, per quam tranſire Iulianum oportuit, vt veniret ad Danubium nondum nauigabilem. Hæc ergo eſt illa *Marciana ſilua*, vt Valeſius; ſiue *Martiana*, vt Lindenbrogius ſcripſit: quam Tabula Peutingeriana eodem ſitu oſtendit, itidem per c ſcriptam, *Silua Marciana.*

DIVISIO GERMANIAE.

XXXVII.

Plinius lib. IV cap. XIV Germanos Transrhenanos in quinque gentes diuidit, quarum quædam longius & ſupra conſuetum limitem excurrunt. *Germanorum*, inquit, *genera quinque: Vindili, quorum pars Burgundiones, Varini, Carini, Guttones. Alterum genus Ingæuones, quorum pars Cimbri, Teutoni, ac Chaucorum gentes. Proximi autem Rheno Iſtæuones; quorum pars Sicambri. Mediterranei Hermiones, quorum Sueui, Hermunduri, Chatti, Cheruſci. Quinta pars Peucini, Baſternæ, contermini Dacis.* Quum vero difficile ſit, cuilibet harum gentium ſuam ſedem & proprios fines adſignare; malumus cum Tacito ſecundum fluuios diſpeſcere, qui certiores termini ſunt, etiam notiores nobis, & iam expoſiti. Non equidem aperte ita diſpenſat Tacitus; id vero haud obſcure ex libello eius colligitur. Prima ergo pars eſt inter Rhenum, Salam, Albim, vſque ad Sinum Codanum, vulgo *Ooſt-See* dictum: altera inter Salam, Albim, Danubium & Viſtulam ac mare ſeptemtrionale; quam vno nomine *Sueuiam* adpellabant. Nam, inquit Tacitus cap. XXXVIII, *Sueuorum non vna gens: maiorem Germaniæ partem obtinent, propriis adhuc nationibus nominibusque diſcreti, quamquam in commune* SVEVI vocentur. Maiores hæ partes ſecundum alia interiecta flumina in minores ſubdiuiduntur, vt inter Rhenum & Amiſium; inter Amiſium & Viſurgim; inter Viſurgim & Albim; & ſic in aliis quoque diuiſionibus. Sit ergo pars prior & occidentalis Germanorum

SECTIO I.

INTER RHENVM ET ALBIM.

XXXVIII.

Multæ gentes inter Rhenum & Albim coluerunt, quas diſtinctius vt cognoſcamus, particulatim contemplabimur, prout interiectis aliis fluminibus denuo diuiſæ ac ſeparatæ ſunt.

XXXIX.

Inter Rhenum & Amiſium ſub Oceano ſunt FRISII MAIORES, a *Minoribus*, qui circa lacus inter Rheni alueos habitauerunt, diſterminati. Taciti hæc diuiſio eſt de Germ. cap. XXXIV *Angriuarios & Chamauos a tergo Dulgibini & Chaſuari cludunt, aliæque gentes haud perinde memoratæ. a fronte Friſii excipiunt. Maioribus minoribusque Friſiis vocabulum eſt, ex modo virium.*

vtræque

vtræque nationes vſque ad Oceanum Rheno prætexuntur, ambiuntque immenſos inſuper lacus, & Romanis claſſibus nauigatos. Ait diſtingui ſic *ex modo virium:* quod argumento eſt plus terrarum, & ſpatioſiores campos tenuiſſe *Maiores*, qui vtique inter Fleuum lacum, ſeu Rhenum a Druſo abactum, & flumen ſunt Amiſium. Ex quo conſequitur, *Minores* Friſios circa ipſos lacus & inter Rheni alueos vna cum aliis gentibus, ſupra in Belgica ex Plinio enumeratis, vt in tractu anguſtiore, coluiſſe. Tacitus *Maiores* maxime in Caninefatum tumultu lib. IV Hiſtor. cap. XV intelligit, quum *gentem Transrhenanam* Friſios adpellat. *Statim*, inquit, *accitis Friſiis (transrhenana gens eſt) duarum cohortium hiberna, proxima occupatu, Oceano irrumpit*, puta, Brinio, dux Caninefatum.

XL.

Plinius lib IV cap. XV & *Friſios* & *Friſiabones* inter Helium & Fleuum, Rheni oſtia concludit, atque ſic tantummodo *Minorum* rationem habet, quorum pagum cenſet Menſo Altingius *Friſiabones* fuiſſe. Sed vlteriores etiam eſſe & ad Amiſium vſque pertinere, Tacitus annali I cap. LX clariſſime oſtendit. *Maior*, inquit, *Cæſari metus: & ne bellum mole vna ingrueret, Cæcinam cum quadraginta cohortibus Romanis, diſtrahendo hoſti, per Bructeros ad flumen Amiſiam mittit: equitem Pedo præfectus finibus Friſiorum ducit. Ipſe impoſitas nauibus quatuor legiones per lacus vexit: ſimulque pedes, eques, claſſis apud prædictum amnem conuenere.* Et Ptolemæus lib. II cap. XI τὴν παρωκεανῖτιν κατέχουσιν οἱ Φρίσσιοι μέχρι τοῦ Ἀμισίου ποταμοῦ, *partem, quæ iuxta Oceanum eſt, Phriſſii colunt vſque ad flumen Amiſium.* Sic ſcribit ille gentis nomen: qui Dioni lib. LIV ſunt Φρείσιοι; Latinis, Plinio Tacitoque, *Friſii:* Paullo Diacono lib. VI Langob. cap. XXXVII *Friſones.* Eſt & *Friſeus* veteri inſcriptione apud Gruterum pag. 532 num. 6.

AVR. VERO EQ. SING. AVG
NAT. FRISEO T. AEL. GEMINI
VIXIT ANN. XXX
MIL. ANN. XIII.

Friſiorum itaque poſt Fleuum oſtium, primum fuit *Flenum caſtellum* Taciti, quod in oppidis numeraſſe, & Φληνοῦμ, *Fleum* dixiſſe Ptolemæus videtur. In Friſiis fuiſſe certum eſt, & ex Taciti annali IV cap. LXXII conſtat. *Eodem*, inquit, *anno Friſii, transrhenanus populus, pacem exuere, noſtra magis auaritia, quam obſequii impatientes. - - - Olennius, e primipilaribus, regendis Friſiis impoſitus, infenſos fuga præuenit, receptus caſtello, cui nomen Fleuum: & haud ſpernenda illic ciuium ſociorumque manus litora Oceani præſidebat. Quod vbi L. Apronio inferioris Germaniæ proprætori cognitum, - - - exercitum Rheno deuectum Friſiis intulit; ſoluto iam caſtelli obſidio, & ad ſua tutanda digreſſis rebellibus.* Cluuerius, communi nomine inductus, a dextra *Fleni* oſtii ponit: Altingius cum aliis, ad oſtium Vnſingæ, nixus numeris Ptolemæi, profert, præſertim quum locus ibi, Fliedorp dictus, ſuperſit. Nos nihil definimus: ſi quid tamen omnino dicendum eſt, cenſemus tutius in nominibus certis, quam in dubia auctoritate Ptolemæi confidi.

XLI.

Portus Marnamanis, ſupra ex Ptolemæo, quum de fluminibus ageremus, monſtratus, vel ſinus vel æſtuarium eſt Oceani, (non lacus Fleui, vt alii contra ſententiam Ptolemæi putant) cui Vnſinga, fluuius Gröningenſis, infunditur. Deinde *Oſtium Vidri*, quod occidentale fluminis Amiſii eſſe æque ſupra, Altingio indice, oſtendimus. Intus paullo iuxta idem oſtium, quod ſinus inſtar excurrit in læuam, *Amiſia* oppidum, quod Tacitus lib. II annal. cap. VIII deſcripſit. *Lacus inde*, inquit, *& Oceanum* [Germanicus] *vſque* ad *Amiſiam flumen, ſecunda nauigatione peruehitur: claſſis Amiſiæ relicta, læuo amne; erratumque in eo, quod non ſubuexit.* Vim verbis Taciti inferunt, qui de Emda, vrbe Cauchorum interpretantur, vt erudite Altingius, ſæpe honoris cauſſa nominatus, probauit. In *læuo* enim *amne* ſiue ad Amiſii ſiniſtram & ſtatio illa nauium, quæ opportuna ibidem eſt, & oppidum *Amiſia* iuxta eamdem quærendum eſt.

XLII.

Interiora iuxta idem flumen videntur *Corbulonis munimentum* habuiſſe & *Mediolanium* Ptolemæi. Illud ex Taciti libro XI cap. XIX eruendum. *Natio*, inquit, *Friſiorum poſt rebellionem, clade L. Apronii cœptam, infenſa, aut male fida, datis obſidibus conſedit apud agros a Corbulone deſcriptos. Idem ſenatum, magiſtratus, & leges impoſuit. ac ne iuſſa exuerent, præſidium immunivit: miſſis, qui maiores Chaucos ad deditionem perlicerent.* Ex quibus colligitur, in parte Friſiorum, quæ Amiſio & Chaucis proxima eſt, hoc *Corbulonis Munimentum*, cui præſidium, ſenatum, magiſtratum, leges impoſuit, excitatum fuiſſe. Cui locum magis commodum, quam Groningæ, in tota Friſiorum regione negat Menſo Altingius inueniri, quæ ciuitas multa veſtigia Romanarum legum ac magiſtratuum ad noſtram ætatem retineat. Quod vero Romanorum alia monimenta heic rara ſint aut nulla, ex eo eſſe probabile facit, quod ibidem Tacitus ſubiecit, *Claudium adeo nouam in Germanias vim prohibuiſſe, vt referri præſidia cis Rhenum iuberet.*

XLIII.

Alterum propter Vnſingam oppidum, *Mediolanium*, ex ſitu & numeris Ptolemæi coniicitur, quod idem doctiſſimus vir *Mediolarium* ſcribendum eſſe exiſtimat, quia X M. P. ſupra Groningam, iuxta lacum, locus in medii æui annalibus adhuc *Ad tres Lares* nominetur, ibidemque tenuis vicus ſuperſit *Midlaren* dictus, id eſt *Mediolarium*. Inde in occaſum, & Fleuum verſus *Cruptoricis villam*, & *Lucum Baduhennæ fuiſſe*, ex clade Romanorum, quam Tacitus annali IV cap. LXXIII deſcripſit, intelligitur. *Mox compertum*, inquit, *a transfugis, nongentos Romanorum apud lucum, quem Baduhennæ vocant, pugna in poſterum extracta, confectos, & aliam quadringentorum manum, occupata Cruptoricis, quondam ſtipendiarii, villa, poſtquam proditio metuebatur, mutuis ictibus procubuiſſe.* Nemus ſacrum *Lucum Baduhennæ* fuiſſe, ipſum nomen fert: an inædificatum fanum, vicum, vel maius aliquid habuerit, non habemus certum dicere.

Digitized by Google

XLIV.

Supra Friſios, in auſtrum verſus, campi iacebant, pecoribus & armentis militum, ad dextram ripam foſſæ relicti, quos ANSIBARII ſiue ANSIVARII, a Chaucis, finitimis ſuis pulſi, petierunt ab Romano duce, nec impetrarunt: pariterque deſerti a Tencteris Bructeriſque, ad quos confugerant; & reiecti ab Vſipiis & Tubantibus; in Cattis tandem & Cheruſcis perierunt. Tacitus lib. XIII cap. LV ſeq. de iis enarrauit.

XLV.

Ab auſtro etiam Friſios ſpectabant MARSI atque BRVCTERI, ab Rheno longe ſupra Luppiam extenſi: quibus ſeparati finibus, minus certum eſt. Cluuerius cenſet, Marſos in cæſorum Bructerorum loca immigraſſe. Quæ aperta habemus, ex Tacito oſtendimus, aut vndecumque poſſumus. Annali I cap. LVI ille: *Fuerat animus Cheruſcis iuuare Cattos; ſed exterruit Cæcina huc illuc ferens arma: & Marſos, congredi auſos, proſpero prælio cohibuit.* Et annali II cap. XXV *C. Silio cum triginta peditum, tribus equitum millibus ire in Cattos imperat* [Germanicus] *ipſe maioribus copiis Marſos irrumpit: quorum dux Malouendus, nuper in deditionem acceptus, propinquo luco defoſſam Varianæ legionis aquilam modico præſidio ſeruari indicat.* Forte alius hic lucus eſt ab illo, qui *Tanſanæ templum* habuit, antea ab eodem Cæſare euerſum. Nam annali I cap. L legatus eius præmiſſus dicitur *ad vicos Marſorum* veniſſe: & cap. LI Cæſar ſubſequens *quinquaginta millium ſpatium ferro flammiſque peruaſtaſſe: & profana ſimul & ſacra, & celeberrimum illis gentibus templum, quod Tanſanæ vocabant, ſolo æquatum.* Non ergo ibi, ſed alio luco, *præſidium modicum* ſeruandæ aquilæ fuiſſe, credibile eſt: ſicuti nec illud incertum, in Marſis *Tanſanæ* templum exſtitiſſe.

XLVI.

De BRVCTERIS Tacitus Germ. cap. XXXIII *Iuxta Tencteros Bructeri olim occurrebant: nunc Chamauos & Angriuarios immigraſſe narratur, pulſis Bructeris ac penitus exciſis, vicinarum conſenſu nationum, ſeu ſuperbiæ odio, ſeu prædæ dulcedine, ſeu fauore quodam erga nos deorum. nam ne ſpectaculo quidem prælii inuidere. ſuper* LX *millia non armis teliſque Romanis, ſed quod magnificentius eſt, oblectationi oculiſque ceciderunt.* Ait diſcordia ipſorum Germanorum Bructeros, Romanis cum voluptate ſpectantibus, exciſos eſſe. At non ita exſtirpati omnes, quin poſteriori etiam tempore eius nominis multi ſupereſſent. Incertum tempus huius internecionis, & ſub Tiberio cum Bructeris etiam bellum fuit Romanis. Tacitus annali I cap. LX *Cæſar Cæcinam, diſtrahendo hoſti, per Bructeros ad Amiſiam mittit.* Ergo inter Flevum lacum & Amiſiam coluerunt, ſupra Friſios. nam *equitem Pedo præfectus finibus Friſiorum ducebat: ipſe* [Germanicus] *legiones per lacus vexit, - - Bructeros, ſua vrentes, expedita cum manu L. Stertinius miſſu Germanici fudit, interque cædem & prædam reperit vndeuiceſimæ legionis aquilam cum Varo amiſſam. Ductum inde agmen ad vltimos Bructerorum: quantumque Amiſiam & Luppiam amnes inter, vaſtatum, haud procul Teutoburgienſi ſaltu.* Poſteriori autem ſæculo etiam *Bructeros* ſuperfuiſſe, remotiores fortaſsis ab Rheno,

no,

no, panegyrici, Conſtantino dicti, oſtendunt. Eumenius cap. XII *Vt omnibus modis barbarorum immanitas frangeretur, immiſſa Bructeris vaſtatione feciſti, imperator invicte.* Et Nazarius ad eundem: *Quid memorem Bructeros? quid Chamauos? quid Cheruſcos? quid Alemannos? - - - Innumeræ ſimul gentes ad bellum coactæ, ſed vno impetu tuo fuſæ.* Claudianus IV Conſul. Honor. verſ. 450

- - - - venit accola ſiluæ
Bructerus Hercyniæ.

XLVII.

Strabo & Ptolemæus Bructeros in *Maiores* & *Minores* diſtinguunt. Ille lib. VII poſt initium: ὁ Λουπίας ποταμὸς, ῥέων διὰ Βρουκτέρων ἐλαττόνων, *Luppia amnis per Bructeros Minores fluit.* Et Ptolemæus lib. II cap. XI Κατέχουσι τῆς Γερμανίας, τὰ μὲν παρὰ τὸν Ῥῆνον ἀρχομένοις οἵ τε Βρούκτεροι (male Βουσάκτεροι ſcriptum) οἱ μικροὶ καὶ οἱ Σύγαμβροι, *Tenent Germaniam a Rheno fluuio Bructeri Minores & Sigambri.* Minores ergo ad Rhenum fuerunt in limite: Maiores intus ad caput Luppiæ verſus, & ſaltum Teutoburgicum.

XLVIII.

Inter *Amiſiam* & *Viſurgim* ad ſeptemtrionem ſeu Oceanum erant CHAVCI, ſiue CAVCHI, qui & CAVCI ſcribuntur, ſed *Minores* tantum: nam Maiores trans Viſurgim vſque ad Albim erant. Ptolemæus in Germania: Μετὰ τούτους Καῦχοι οἱ μικροὶ, μέχρι τοῦ Οὐϊσούργιος ποταμοῦ. εἶτα Καῦχοι οἱ μείζους, μέχρι τοῦ Ἄλβιος ποταμοῦ, *Poſt hos* [Friſios] *Cauchi Minores ſunt, vſque ad Viſurgim: deinde Cauchi Maiores: vſque ad Albim fluuium.* Etiam Tacitus hac diuiſione vſus eſt lib. XI cap. XIX. *Corbulo*, inquit, *præſidium* [Friſiis] *immuniuit, miſſis qui Maiores Chaucos ad deditionem perlicerent.* Situm, amplitudinem, & mores gentis ita Tacitus de Mor. German. cap. XXXV deſcripſit: *Hactenus in occidentem Germaniam nouimus. In ſeptemtrionem ingenti flexu redit. Ac primo ſtatim Chaucorum gens, quamquam incipiat a Friſiis ac partem litoris occupet, omnium, quas expoſui, gentium lateribus obtenditur, donec in Cattos vſque ſinuetur. Tam immenſum terrarum ſpatium non tenent tantum Chauci, ſed & implent, populus inter Germanos nobiliſſimus, quique magnitudinem ſuam malit iuſtitia tueri, ſine cupiditate, ſine impotentia, quieti ſecretique. nulla prouocant bella, nullis raptibus aut latrociniis populantur.* Attamen Anſibarios de ſedibus expulerunt, vt ſupra ex annali XIII cap. LV oſtenſum: & cum Ciuile fecerunt contra Romanos. Idem Hiſt. lib. V cap. XIX *Ciuili Chaucorum auxilia venere.* Terram illorum Dio Caſſius lib. LIV pag. 544 Χαυκίδα, *Chaucidem* adpellauit. Noſtra ætate Friſia orientalis eſt & Oldenburgicus Comitatus, vbi Minores fuere: Bremenſis Ducatus & portio Lauenburgica, vbi Maiores.

XLIX.

Supra Minores Chaucos in auſtrum CHAMAVI erant, qui antiquiſſimis temporibus ripam Rheni tenuerunt, vt Anſibariorum vel dux, vel orator ad Romanos, Boiocalus, apud Tacitum lib. XIII cap. LV oſtendit: quæ petebant ab Romanis, *Chamauorum quondam arua, mox Tubantum, & poſt Vſi-*

Digitized by Google

Vſipiorum fuiſſe. Quo caſu vero migrauerint, ſilente hiſtoria, ignotum eſt. Migrarunt autem in Bructerorum ſedem vna cum Angriuariis. Idem de Germ. cap. XXXIII *Iuxta Tencteros Bructeri olim occurrebant: nunc Chamauos & Angriuarios immigraſſe narratur, pulſis Bructeris ac penitus exciſis.* Vicini ergo Chamauorum ANGRIVARII, quos inter Amiſiam & Viſurgim coluiſſe, caſtris Germanici, annali II cap. VIII, probatur, quæ metanti, *Angriuariorum defectio nuntiatur a tergo.* Et quia altero latere Cheruſcos attingebant, in meridiem illorum ſedem inclinaſſe non obſcurum eſt. Tacitus ibidem cap. XIX *Latus vnum Angriuarii lato aggere extulerant, quo a Cheruſcis dirimerentur.* Ex quo eſt conſequens, vt Chamaui ſeptemtrionem verſus, proxime Chaucos, habitauerint. Ptolemæo ſunt Χαῖμαι, *Chæmæ*, quod nomen Cluuerio ex Χαμάϋοι, vel Χάμαβοι, vt Iulianus oratione ad Athenienſes ſcripſit, corruptum adparet.

L.

Chamauos accolebant TVBANTES, incertum quibus finibus, pariter ab Rheno depulſi quondam, aut cedentes, quod ſupra ex Taciti lib. XIII cap. LV probaui. Idem annali I cap. LI *Exciuit ea cædes Bructeros, Tubantes, Vſipetes.* Cluuerius *Teceliam* Ptolemæi, quæ, quod nomen prodit, nunc Teklenburg eſt, in Angriuariorum Tubantumque *confinio* ponit: malim *Chamauorum* Tubantumque, aut gentis vtriusque & Tubantum conlimitio, ſed a fronte: a tergo enim aliæ obſcuræ gentes erant DVLGIBINI & CHASVARI. Tacitus Germ. cap. XXXIV *Angriuarios & Chamauos a tergo Dulgibini & Chaſuari cludunt, aliæque gentes, haud perinde memoratæ.* Dulgibini ſunt Ptolemæi *Dulgumnii*: Chaſuari ſiue Chaſſuari, Strabonis Χατ]ουάριοι *Chattuarii*, lib. VII; & Velleii forſan *Attuarii*, lib. II cap. CV, truncato capite litterarum. Videntur genus Chattorum ſiue Cattorum fuiſſe, qui alia dialecto nominati *Chaſſi* fuerunt, ſicuti nunc Haſſi. Francos in illum tractum ſucceſſiſſe, ex Ammiano patet, qui lib. XX cap. XXV [Valeſ. X] ait de Iuliano: *Rheno exinde transmiſſo, regionem ſubito peruaſit Francorum, quos Attuarios vocant.* Hos poſtea Rhenum transieciſſe, & in ſecunda Germania, Lugdunenſi prima, Lingonumque finibus ſedes occupaſſe probat Hadrianus Valeſius Notit. Gall. in *Attuarii*.

LI.

Ad Rhenum reuertimur. VSIPII & TENCTERI, a Cattis expulſi, & triennio vagati ad Rhenum venerunt & Menapiorum transrhenanas regiones occuparunt, teſte Cæſare lib. IV cap. IV. A Druſo poſtea ſubiugati, amicitiam Romanorum acceperunt. Dio Caſſius lib. LIV pag. 544 de Druſo: τὸν Ῥῆνον ἐπεραιώθη, καὶ τὰς Ουσιπέτας κατεςρέψατο, τόν τε Λυπίαν ἔζευξε, καὶ ἐς τὴν τῶν Συγάμβρων ἐνέβαλε, *Rhenum traiecit, & Vſipetes ſubegit, & Lupiæ ripis ponte iunctis in Sigambrorum terram irrupit.* Videntur *Vſipii* a diuortio Rheni in ſuperiora per ripam ſedes habuiſſe. Ibidem Dio paullo ante, ἐς τὴν τῶν Ουσιπετῶν κατὰ αὐτὴν τὴν τῶν Βατασύων νῆσον διέβη, *in Vſipetum regionem iuxta ipſam Batauorum inſulam transgreſſus eſt. Tencteri* vero in auſtrum vergebant, Agrippinenſibus fere trans flumen obiecti. Tacitus Hiſtor. lib.

IV cap. LXIV *Tencteri, diſcreta Rheno gens*, puta, ab Vbiis ſiue Agrippinenſibus. Scribuntur varie hæc nomina, *Vſipii, Vſipetes* & *Vſipetæ:* ſic etiam *Tencteri* & *Tenchteri.* * Græci magis variant Strabo, Dio Ptolemæus, addentes litteram, aut dementes, aut peruertentes.

L II.

Per Vſipios Druſus, ponte in Luppia facto, in SICAMBROS ſiue SIGAMBROS, quorum vetus ſedes ſupra Luppiam fuit, & in extremis finibus illorum, *Aliſo* fluuius & caſtellum, vt ſupra de Fluminibus dictum fuit: quod ipſum caſtellum eſt, de quo Velleius Paterculus lib. II cap. CXX refert, *L. Cæditii, præfecti caſtrorum, eorumque qui vna circumdati Aliſone immenſis Germanorum copiis obſidebantur, laudanda virtus eſt.* In ripa Luppiæ, oppidum Ptolemæi eodem nomine *Luppia*, Λουππία, nunc Lippſtadt, notum in Weſtphalia eſt. Horatius lib. IV oda II *feroces Sicambros* vocat: ſed victi ab Auguſto, quem

Compoſitis venerantur armis,

vt idem extrema oda XIV dixit: & *in Gallias* ex ſede ſua *traiecti* ſunt, vt Tacitus lib. XII cap. XXXIX Oſtorii, ducis Romani, verbis refert. *Sugambros* Tacitus nominauit, Græcorum more, qui Σύγαμβροι ſcripſerunt: plures autem Latini, *Sicambri*, per I ſimplex & C. Sic Cæſar de ſe lib. IV cap. XVIII *ad vtramque partem pontis firmo præſidio relicto, in fines Sicambrorum contendit.* Martialis Spectac. carm. III

Crinibus in nodum tortis venere Sicambri.

Sidonius Apollinaris lib. IV epiſt. I *paludicolas Sicambros* dixit. Cetera hunc tractum, poſt Aliſonem fluuium, & circa fontes Luppiæ, *Saltus Teutoburgienſis* attingebat, quem illuſtriſſimus auctor Monimentorum Paderbornenſium, exſurgere dicit in diœceſi Paderbornenſi, ac per Lippienſem, Ravensbergenſem, Oſnabrugenſem, Monaſterienſem, & Oldenburgenſem ditionem longiſſimo montium ſiluarumque tractu porrigi oſtendit. Sed hæc connexio ſiluarum atque montium: proprie dictus Teutoburgienſis ſaltus in illa, quam diximus, regione eſt, quod nomen confirmat, a *Teutoburgio* ductum, quod eruditorum plurium conſenſu in Dethmolda ſiue Dietmellen, oppido comitatus Lippienſis, inuenitur. Saltus hic clade Variana nobilitatus fuit. Tacitus annali I cap. LX *Ductum inde agmen ad vltimos Bructerorum, quantumque Amiſiam & Luppiam amnes inter, vaſtatum; haud procul Teutoburgienſi ſaltu, in quo reliquiæ Vari legionumque inſepultæ dicebantur.* Cluverius hunc locum Cheruſcis citerioribus, hoc eſt cis Viſurgim colentibus, attribuit: de quibus poſtea dicturi ſumus.

L III.

Supra Tencteros circa Segi confluentem, vbi auſtralis pars Ducatus Bergenſis eſt, Cluuerius *Iubones* Taciti locat, de quibus extremo lib. XIII ſcripſit: *Sed ciuitas Iubonum, ſocia nobis malo improuiſo adflicta eſt. nam ignes terra editi villas, arua, vicos paſſim corripiebant, ferebanturque in ipſa conditæ nuper coloniæ mœnia.* Quod vero alius nemo huius gentis mentionem fecit,

&

* Vt accentus ratio haberi poſſit, addo e Dione libr. XXXIX. pag. 126. Τέγκτηροι.

Digitized by Google

& inſuper ſcripti codices, Florentinus & Th. Ryckii, *Vibonum* referunt; Nicolao Heinſio, acuto viro, in mentem venit, *Vbiorum*, loco *Iubonum*, legendum eſſe, quam ſententiam etiam Menſo Altingius tuetur: Ryckius autem *Aeduorum* mauult, & *coloniam nuper conditam*, non Agrippinenſem, ſed Lugdunenſem, ad Rhodani & Araris confluentes, intelligit, cuius memorabile incendium Seneca epiſt. XCI narrauit. Sed propius ad MSS. codicum *Vbiorum*, quam *Aeduorum*, accedit: etiam ratio temporis, aduerbio *nuper* ſignificata, cum Agrippinenſi magis, quam Lugdunenſi conuenit, vti ex vtriusque conditu, in Galliis a nobis deſcripto, luculentum eſt. Ad *Segum* fluuium reducit Cluuerius Ptolemæi *Segodunum*, in locum vbi nunc *Sigen* oppidum eſt & ſedes principis: ſicut fluuius etiam *Sige* adpellatur, quem ab oppidi vocabulo, quod Ptolemæus prodit, *Segum* modo diximus. De *Rheticone* monte, qui illo in tractu eſt, ſupra quoque in *Montibus* commentati ſumus.

LIV.

Supra Tencteros in ripa Rheni, ſi Iuhones excidant, vti videntur excidiſſe, CATTI, ſiue CHATTI, vſque ad Mœnum habitabant, ampliſſima natio, & late diffuſa, ab ortu vſque Salam amnem per Thuringiam: a ſeptemtrione in Weſtphaliam ad Paderbornenſes fines; & præter Haſſiam, Wetterauiam, & partem Rhenani tractus ac ripas Loni fluuii, inter hos fines omnia poſſidebant. Cæſar paſſim illos *Sueuos* vocauit, nec minus Rheno adpoſuit; neſcitur autem qua inductus ratione, in eo nomine fuerint, quum longe ſatis abſint a propriis Sueuis ſiue Alemannis. Cæſarem interdum alii imitantur, vt Strabo lib. IV p. 134 *ὑπέρκεινται τῆς ποταμίας ταύτης οἱ Σοήβοι προσαγορευόμενοι Γερμανοὶ, καὶ δυνάμει καὶ πλήθει διαφέροντες τῶν ἄλλων· ὑφ᾽ ὧν οἱ ἐξελαυνόμενοι κατέφευγον εἰς τὴν ἐντὸς τοῦ Ῥήνου νυνί·* *Supra totam hanc ripam degunt Sueui, Germanica natio, reliquis potentia & numero ſuperior: a quibus expulſi in regionem cis Rhenum confugerunt.* Et Seneca Medea verſ. 713

Lucis Suëui nobiles Hercyniis.

Cattorum ſedem Tacitus deſcribit Germ. cap. XXXII. *Proximi*, inquit, *Cattis certum iam alueo Rhenum, quique terminus eſſe ſufficiat, Vſipii ac Tencteri colunt.* Et ex altero latere cap. XXX *Catti initium ſedis ab Hercynio ſaltu inchoant, non ita effuſis ac paluſtribus locis, vt ceteræ ciuitates, in quas Germania pateſcit. durant ſiquidem colles paullatimque rareſcunt: & Cattos ſuos ſaltus Hercynius proſequitur ſimul atque deponit.* Propria ergo Hercynia ſilua, & quæ maxime hoc nomen tenebat, in Cattis erat, & circa illorum regionem.

LV.

Caput Cattorum fuit *Mattium*, quod tamen haud dubie etiam MATTIACIS, ſingulari genti, nomen dedit; inde pronum eſt coniicere, *Mattiacos* fuiſſe Cattorum partem ita, vt plerumque ſeorſum nominentur, etiam a Cattis aliquando diſtinguantur. Tacitus annali I cap. LVI de Germanico: *expeditum exercitum in Cattos rapit - - - item, Cattis inprouiſus aduenit - - Cæſar incenſo Mattio (id genti caput) aperta populatus vertit ad Rhenum.* Et lib. IV Hiſtor. cap. XXXVII. *mixtus ex Cattis, Vſipiis, Mattiacis exercitus.* Quod

ſi ergo diſtincti ſunt a Cattis, diſtinctos fines habuiſſe neceſſe eſt, quos autem difficile eſt ſignanter determinare: nec deſperandum tamen quodammodo inueniri poſſe. Plinius lib. XXXI cap. II *Fontes Mattiacos* laudat, quæ Ammiani *Aquæ* ſunt *Mattiacæ*, lib. XXIX cap. XX, omnium conſenſu thermæ Wiſbadenſes, e regione Magontiaci. Ait enim Plinius: *Sunt & Mattiaci in Germania fontes calidi trans Rhenum, quorum hauſtus triduo feruet.* Deinde *Mattium*, vt vniuerſæ gentis Cattorum, ita ſpeciatim *Mattiacorum*, quibus nomen dedit, caput fuiſſe, perquam eſt vero ſimile. quam ob cauſſam non *Mattium*, ſed *Mattiacum*, quaſi oppidum Mattiacorum, a Ptolemæo vocatum eſt. Hoc autem non tam conſenſu plurimorum, quam rationibus Taciti, videtur *Marpurgum* eſſe, quaſi Matburgum, quod in via erat transeunti Germanico a Tauno monte, qui contra Magontiacum eſt, ad Adranam flumen: vti ex Taciti annali I cap. LVI colligitur. Ergo Mattiacorum fuit quidquid a Moguntia Marpurgum vſque aut paullo vltra eſt: vtrum autem plura poſſederint, & quem ad finem, non habemus dicere. Rhenum attigiſſe certum eſt. ſic enim Tacitus de Mor. Germ. cap. XXIX *Eſt in eodem obſequio & Mattiacorum gens. Protulit enim magnitudo populi Romani vltra Rhenum, vltraque veteres imperii reuerentiam. Ita ſede finibusque in ſua ripa; mente animoque nobiſcum agunt.* Videntur ergo ripam inter Mœni & Loni confluentes tenuiſſe.

LVI.

Reliqua vltra illum confluentem, & ad Adranam, & Fuldam amnem, & vlteriora, Cattorum proprie dictorum fuerunt, in quibus nihil memorabile occurrit, niſi ad Fuldam *Caſtellum* Cattorum, nunc vrbs incluta *Caſſel*, licet, præter nomen, nullum forſan antiquum eius monimentum ſuperſit, a geographo vetere vel hiſtorico conſeruatum. *Caſtellum* vero in *Tauno* monte, a Druſo patre exſtructum, a filio Germanico reparatum, in fines Mattiacorum incidit, quia prope Fontes Mattiacos erat, & ad limitem eorum prope Magontiacum, ſeu huic vrbi ex aduerſo reſpondentem, vergebat. Ait de Germanico Cæſare: *poſito caſtello ſuper veſtigia paterni præſidii in monte Tauno, expeditum exercitum in Cattos rapit.* An idem etiam *Munimentum Traiani* ſit, ab Iuliano reparatum, referente Marcellino lib. XVII poſt principium, alios inter & Cluuerium ambigue diſputatur. Ait ille eſſe idem, atque ita ter a primo conditu Druſiano, propter loci commoditatem, reparatum, a Germanico; a Traiano, qui nomen ſuum indiderit; & tandem ab Iuliano. Nobis ſecus omnia videntur, eiusque ſententiæ auctor nobis ipſe Ammianus eſt. Tradit, *poſt Argentoratenſem pugnam* Iulianum *Magontiacum petiiſſe*, ac, *flumine pontibus conſtratis transmiſſo*, *occupaſſe terras hoſtiles*, & noctu *nauigiis modicis & velocibus octingentos impoſuiſſe milites, qui furſum verſum decurſo egreſſi, quidquid inuenire potuerint, ferro violarent.* Hanc rem *perculiſſe animos Germanorum*, vt *trans Mœnum nomine fluuium, ad opitulandum ſuis neceſſitudinibus, auolarent. Emenſa æſtimatione decimi lapidis, quum prope ſiluam veniſſent ſqualore tenebrarum horrendam*, obſtructis ſemitis *obiecto robore & ilicibus inciſis; gradi cauti retro* conſtituerunt. *Et dum nullus*

nullus obſiſteret, munimentum, quod in Alemannorum ſolo conditum Traianus ſuo nomine voluit adpellari, dudum violentius oppugnatum, tumultuario ſtudio reparatum eſt. Videmus, apud Magontiacum, ponte in Rheno facto, exercitum traiectum eſſe, & ex transrhenanis caſtris emiſſos nauigiis, haud dubie per Mœnum fluuium, qui hoſtilem terram vaſtarent: ideoque Mœnus barbaris transmittendus erat, vt ſuis opitularentur. Excurſoribus obfuit immanis ſilua, obſtructis ſemitis inperuia, cuius inter Francofurtum & Darmſtadium reliquiæ ſunt, quæ arguunt cum Ottena ſilua cohæſiſſe. Congruit ſpatium decem lapidum ſiue milliariorum. In illo receptu demum Iulianus, qui interea ſequutus emiſſarios videtur, Traiani munimentum *in ſolo Alamannorum*, hoc eſt ſiniſtra Mœni ripa, reparauit. Vltra illam ſiluam, ad dextram ripam conuerſi Nicri, haud longe a confluente, *Lupodunum* Auſonii fuit, qui Moſella verſ. 423 ſcripſit,

Hoſtibus exactis Nicrum ſuper, & Lupodunum:

quod Freherus aliique Ladenburgum interpretantur. Huc vero producti Cattorum fines in auſtrum fuerunt.

LVII.

CHERVSCI ſuperſunt, a Cattis in ſeptemtrionem inter Viſurgim & Albim procurrentes, gens itidem ampla, ſed minore gloria quam Catti. Tacitus Germ. cap. XXXVI *In latere Chaucorum Cattorumque Cherufci nimiam ac marcentem diu pacem illaceſſiti nutrierunt. idque incundius quam tutius fuit, quia inter impotentes & validos falſo quieſcas. - - - Ita qui olim boni æquique Cheruſci, nunc inertes ac ſtulti vocantur: Cattis victoribus fortuna in ſapientiam ceſſit. Tacti ruina Cheruſcorum & Foſi, conterminagens.* Ex quibus ſedes illorum inter Chaucos, Cattos & Foſos intelligitur, quæ maxime inter Viſurgim & Albim incidit. Olim bellicoſiores fuerunt ſub Arminio duce contra Romanos pugnantes, vt Tacitus ann. II cap. XVI ſeq. perſcripſit; & de iis non minus, quam de Cattis & Angriuariis triumphauit Germanicus, quod Tacitus ibidem cap. XLI narrauit. Latius tum & cis Viſurgim etiam Cheruſcos coluiſſe, ex Dionis lib. LIV videtur pronum ad probandum eſſe. De Druſo ait pag. 544 τὸν Ῥῆνον ἐπεραιώθη, καὶ τοὺς Οὐσίπετας κατεστρέψατο, τόν τε Λουπίαν ἔζευξε, καὶ ἐς τὴν τῶν Συγάμβρων ἐνέβαλε, καὶ δι' αὐτῆς καὶ ἐς τὴν Χερουσκίδα προσεχώρησε, μέχρι τοῦ Οὐϊσούργου. *Rhenum transmiſit, Vſipetes ſubiugauit, Lupiam ponte iunxit & in regionem Sicambrorum irrupit, & per illam in Cheruſcorum terram, vſque ad Viſurgim.* Quem ordinem & Velleius lib. II cap. CV tenet: *Intrata protinus Germania, ſubacti Attuarii, Bructeri: recepti Cheruſci: tranſitus Viſurgis.* Hanc ob cauſſam Cluuerius *Teutoburgium* cum ſilua, qua Varus cum legionibus cæſus eſt, Cheruſcis adſcripſit. de quo ſupra in *Sicambris* aliquid diximus.

LVIII.

Verius in Cheruſcis eſt *Mons Melibocus*, de quo etiam antea dictum fuit: & *Lucus Herculis*, Tacito lib. II annal. cap. XII *Silua Herculi ſacra*, quam prope Mindam fuiſſe Cluuerius opinatur: & *Tropæa Druſi*, Τρόπαια Δρούσου, quæ Ptolemæus in oppidis Germanorum numerauit. Dio Caſſius ad

Albim poſita fuiſſe tradit ineunte lib. LV. *Druſus*, inquit, *inde* πρὸς τὴν Χερουσκίαν μετέστη, καὶ τὸν Οὐίσουργον διαβὰς, ἤλασε μέχρι τοῦ Ἄλβιος πάντα πορθῶν· ἐκεῖνον ἐπεχείρησε μὲν περαιωθῆναι, οὐκ ἠδυνήθη δὲ, ἀλλὰ τρόπαια στήσας, ἀνεχώρησε. *in Cheruſcos conuerſo itinere, Viſurgim transgreſſus, ad Albim vsque populando perrexit. Hunc quum fruſtra conatus eſſet tranſire, tropæis conſtitutis, receſſit.*

SECTIO II.

INTER ALBIM ET VISTVLAM.

LIX.

Septemtrionali Germania, quæ Romanis cis Albim erat, adhuc omni explicata; traiecto amne, eumdem curſum in ſeptemtrionali plaga ad Viſtulam vsque proſequemur. Cheruſcis contermini, ſed Albi interfluente, FOSI erant, vt paullo ante ex Taciti Germ. cap. XXXVI cognouimus. *Tacti*, inquiebat, *ruina Cheruſcorum & Foſi, contermina gens, aduerſarum rerum ex æquo ſocii, quum in ſecundis minores fuiſſent.* Quod contermini, dubitare poſſis, an trans Albim, flumen ante oſtia inſtar maris latum, fuerint. At quia ſubiicit, *Eumdem Germaniæ ſinum proximi Oceano Cimbri tenent*; & hæc verba cum ſuperioribus connectit. nec quidquam inter Foſos Cimbroſque interpoſuit; recepta opinio, Foſos trans Albim habitaſſe * confirmatur. Nemo vnquam illorum, niſi Tacitus, mentionem fecit; nec Ptolemæus, qui LX circiter annis poſt Tacitum ſcripſit, largus alioquin in gentibus enumerandis. In loco autem Foſorum SAXONES memorat, quæ validisſima gens poſtea euaſit. ἐπὶ τὸν αὐχένα τῆς Κιμβρικῆς Χερσονήσου, Σάξονες, *Supra collum*, inquit, *Cimbricæ Cherſoneſi, ſunt Saxones.* Quæ cauſſa eſt, vt Foſi Cluuerio ſint ipſi Saxones, quum fieri haud potuerit, vt tam breui interuallo Foſorum gens perierit, & noua Saxonum ſurrexerit, a nemine antea memorata. Ipſam autem Cherſoneſum his obſcuris nominibus poſt Saxones repleuit *Sigulonibus, Sabalingiis, Cobandis, Chalis, Phunduſiis, Charudibus*, πάντων δὲ ἀρκτικώτατοι Κίμβροι, *omnium autem maxime ſeptemtrionales Cimbri.*

LX.

CIMBRI autem Taciti æuo *parua ciuitas, ſed gloria ingens.* Addit cap. XXXVII, *veteris famæ late manere veſtigia, vtraque ripa caſtra ac ſpatia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manusque gentis, & tam magni exercitus fidem.* Non dubium ergo, ingentem olim multitudinem fuiſſe, quæ peninſulam occuparet, & obſcuros populos, quos Ptolemæus nominauit, ſubiectos & oppreſſos contineret. Quum vero Italiam inuaſuri eſſent, a Mario Catuloque ſunt deleti: quæ vero pars domi remanſerat, Taciti æuo *ciuitas parua*, in ſeptemtrionali peninſulæ ſinu, Ptolemæo auctore, collocatur. Poſt Albim ſupra Cimbros Tacitus *Reudignos, Auiones, Anglos, Varinos, Eudoſes, Suardones* & *Nuithones*, cap. XI nominauit: ſed difficulter in ſuas ſedes diſtribuuntur, quia alia hoc loco & monſtroſa vocabula Ptolemæus habet. Meræ ergo coniecturæ ſunt, quas ſequuntur, qui in tabulis ſedes

* Reſpicit Autor illos, qui *Foſos* ad flumen Saxoniæ Inferioris *Fos* collocant.

ſedes hiſce gentibus adſignauerunt: ſoli ANGLI, quod alio æuo ſocietatem cum Saxonibus in occupanda Britannia fecerunt, videntur coniungendi, vt vicini, eſſe.

LXI.

Vrbes Ptolemæus ad Albim ponit *Marionem* & *Laciburgum*, quarum illa fere in locum cadit vbi nunc Hamburgum, celeberrimum emporium eſt: hoc, ſupra illam, in locum *Lauenburgi*, quod probabilius fiet, ſi υ pro κ in vocabulo Ptolemæi legas. Habet eodem tractu geographus *Treuam*, quæ quod nomine cum amne *Traua* conuenit, qui Ptolemæo *Chaluſus* eſt; fit, vt multi ad illud flumen reducant, quaſi Lubecca, itidem nobilis vrbs, ex Trevæ vel initiis vel ruinis ſit exorta. Poſt *ſinus ingens Codanus* eſt, magnis parvisque inſulis refertus, vt Pomponius Mela deſcribit; nunc *Oſt-See*, ſiue *Mare Balticum*; ſub cuius initio Ptolemæus alteram *Marionem* (ἑτέρα Μαριωνὶς Græce dicitur) locauit, quæ curioſis, qui vetera cum nouis, dubia cum certis componunt, videtur in loco Wismariæ eſſe: vbi vulgo VARINOS locant, quaſi hi ſint quos nunc maritimos Meklenburgios nominant. Supra hos populos, amnem Spream verſus, ſiue inter Albim & Oderam in Brandenburgica Marchia ponendi LANGOBARDI videntur, quos, vt Tacitus ait cap. XL, tum *paucitas nobilitabat, quod plurimis ac valentisſimis nationibus cincti non per obſequium, ſed prœliis & periclitando tuti* erant. Tiberii tempore Cheruſcorum ſocii facti, Arminio acceſſere, bello contra Marobodum & Sueuos. Poſtea, ingenti multitudine auctos, cum alia bella & excurſationes, tum diuturna poſſesſio Italiæ multum nobiliores reddiderunt.

LXII.

Superius, inter eosdem fluuios, Albim & Viadrum, fuerunt SEMNONES, qui ſe *vetuſtiſſimos nobilisſimosque Sueuorum*, vt Tacitus cap. XXXIX refert, memorabant. Adiecit auctoritatem fortuna Semnonum. *Centum* enim *pagis habitabantur, magnoque corpore effectum, vt ſe Sueuorum caput crederent.* Nec intra fines amnium multitudo gentis contineri potuit, quin hinc trans Albim in Misniæ partes, illinc vltra Viadrum in citeriorem Poloniam ſe proferrent. Ante Tacitum Velleius Paterculus memorauit lib. II cap. CVI. *Albis*, inquit, *Semnonum Hermundurorumque fines præterfluit.* Et Strabo, qui lib. VII poſt principium, τῶν Σεήνων ἀυτῶν μέγα ἔθνος Σέμνωνας, *ipſorum Sueuorum nationem magnam Semnonas*, porrecta ſyllaba media dixit. At Ptolemæo Σέμνονες ſunt, media breui.

LXIII.

Dixi vetuſtisſimos nobilisſimosque Sueuorum, & caput, *Semnones* videri voluiſſe. nam SVEVI omnes inter Albim & Viſtulam Germani vocabantur. Tacitus cap. XXXVIII *Nunc de Sueuis dicendum eſt, quorum non vna, vt Cattorum Tencterorumue gens. maiorem enim Germaniæ partem obtinent, propriis adhuc nationibus nominibusque diſcreti: quanquam in commune* SVEVI *vocentur.* Poſtea ſub illis recenſet Langobardos, Reudingos, Auiones, Anglos, & quos alios ſupra enarrauimus: etiam Marſingos, Oſos, & quos trans Oderam colentes poſtea enumeraturi ſumus. Hinc eſt quod Ptolemæus con-

Digitized by Google

coniungit vocabula Σκῆβοι Ἄγγιλοι, *Sueui Angli*; & Σϋῆβοι Σέμνονες, *Sueui Semnones.*

LXIV.

Inter Viadrum, qui & *Sueuus* videtur eſſe, & Viſtulam ſunt Taciti poſitione ſub mari Sueuico & RVGII & LEMOVII. Cap. XLIII extremo: *Protinus deinde ab Oceano Rugii, & Lemouii:* quos ſic vlteriorem Pomeraniam, præſertim maritimam, cum Caſſubiorum terra tenuiſſe neceſſe eſt. *Rugii* citeriores, & prius a Tacito nominati, quorum oppidum *Rugium* intus poſuit Ptolemæus: & prope Viperæ oſtium ſupereſt aliud *Rügenwald*, quod veterem nomenclaturam regionis confirmat. Limitem ergo his ab Odera ſeu Viadro Cluuerius conſtituit *Viperam* ſiue Wipper amnem. Vlteriores *Lemouii*, a Vipera ad Viſtulam ſunt. Hos poſteriori æuo HERVLOS nominatos fuiſſe, exinde Cluuerius coniecit, quia medii æui ſcriptores, obliti Lemouiorum, plerumque cum Rugiis coniungant *Herulos*, in regionibus, in quas vna egreſſi fuerant Paullus Warnefredi de Geſtis Langobard. lib. I cap. I *Gothi Wandalique, Rugi, Heruli atque Turcilingi, nec non etiam aliæ feroces & barbaræ nationes, e Germania prodierunt.* Et Iornandes Odoacrum genere *Rugum* dixit, at *Herulorum* ſimul regem, ſaltem auxilio illorum munitum, de Regnorum Succeſſ. cap. CIII. licet de Rebus Getic. cap. XXIII cum Ablabio hiſtorico a Mæotide palude velit arceſſere.

LXV.

Ptolemæus heic omnia turbat, & inaudita vocabula nationum adfert, e quibus ſolos *Sidinos* ſiue *Sidenos*, Σιδηνὸς, cum oppido *Viritio*, ſpatio complendo retinuimus: Plinius lib. IV cap. XIV heic ſuos VINDILOS, id eſt *Vandalos* ſiue *Wandalos* ponit, quorum partem facit BVRGVNDIONES. Ipſe quidem cum *Varinis*, quos in citeriore tractu ſupra poſuimus, coniungit proxime; at vlteriores etiam, Carinos & Guttones ſubiungit, vt de ſede nationum nihil certi ex Plinio habeamus. Cluuerius *Burgundiones* circa Wartam flumen locat, quia Zoſimus lib. I cap. LXVII & inſequenti, cum *Legionibus* ſiue *Lygiis* ad Rhenum egreſſos, Probo Romanum imperium tenente, tradidit. *Lygios* autem Viſtulæ cenſeri proximos. Addo, quod poſteriore loco cum *Vandalis* coniungat, cuius nominis reliquiæ inter Viadrum & Viſtulam ſuperſunt. Probus, inquit, Βυργύνδοις καὶ Βανδίλοις ἐμάχετο, *cum Burgundis & Vandalis dimicauit.* Claudius Mamertus Panegyrico Maximiani cap. V *Burgundiones*, *Alemannos* & *Erulos* coniungit. Hadrianus quidem Valeſius Rer. Franc. lib. I pag. 50 *Burgundiones* Germaniæ, a *Burgundis* Sarmatiæ diſcretos vult, ſed quam firmis rationibus nitatur, aliis iudicandum relinquo. Tam dubiæ ſunt coniecturæ, quæ ſedem his populis conſtituunt. nec mirum, quia Romanæ expeditiones in Albi fere flumine ſuum limitem & finem habuerunt.

LXVI.

Ordo Taciti cap. XLIII ita vlterioris Germaniæ populos diſponit: Poſt Marcomannos & Quados, quorum illi Boiohemum tenebant, hi, vulgari opinione, Morauiam quam vocamus; ipſi ſunt *Marſigni, Gothini, Oſi, Burii:* atque

atque hi omnes dicuntur *terga Marcomanorum Quadorumque claudere*, id eſt ab ortu, ſaltem æſtiuo, obiectos habitare. *Omnes* etiam *pauca campeſtrium, ceterum ſaltus & vertices montium inſederunt*, eodem Tacito adnotante. Iuga hæc, vbi in ſeptemtrionem excurrunt, *Aſciburgius Mons* a Ptolemæo adpellantur. *Dirimit enim,* (pergit Tacitus) *ſcinditque Sueuiam continuum montium iugum, vltra quod plurimæ gentes agunt: ex quibus latiſſime patet* LYGIORVM *nomen, in plures ciuitates diffuſum. Valentiſſimas nominaſſe ſufficiet, Arios, Helueconas, Manimos, Elyſios, Naharualos.* Hi *Lygii*, qui etiam *Lugii* ſcribuntur, haud dubie ſunt Zoſimi *Λογίωνες*, *Logiones*, quos paullo ante ex lib. I cap. LXVII oſtendimus, cum Burgundis & Vandalis contra Romanos ad Rhenum profectos. Hi quod latiſſime patebant vltra iuga montium; non poteſt alia illorum ſedes & regio fuiſſe, quam quæ inter Aſciburgios montes & Viſtulam, amplum ſinum excurſione in ortum verſus facientem, habetur: quo antea nominatæ obſcuræ nationes ſub *Lygiorum* nomine latentes, continebantur. Nunc his locis pars Poloniæ eſt. Cis Aſciburgium montem inter Burgundiones & Burios cadit Ptolemæi oppidum *Caliſia*, quod indicio nominis videtur Poloniæ *Kaliſch* eſſe, in citeriore hac parte poſitum. Propius Viſtulam in Lygiorum gente fuit *Carrodunum* Germanicum Ptolemæi, quod quidam Cracouiam eſſe diuinant: Menſo Altingius in nomine oppidi *Radom* credit veſtigia inueniri.

LXVII.

Tacitus addit: *Trans Lygios Gothones regnantur, paullo tamen adductius quam ceteræ Germanorum gentes: nondum tamen ſupra libertatem. Protinus deinde ab Oceano Rugii, & Lemouii.* Hinc intelligitur, GVTHONES fuiſſe medios inter Lygios ab auſtro, & Lemouios a ſeptemtrione: iidemque ſunt, quos *Guttones* Plinius dicto loco dixit. Poſt Burgundiones enim ponit *Carinos, Guttones*. Et lib. XXXVII cap. II Pytheam, veterem ſcriptorem, credidiſſe refert, *Guttonibus, Germaniæ genti, accoli æſtuarium Oceani, Mentonomon nomine.* Sed Taciti, peritiore ſæculo ſcriptoris, fides maior eſt, Gothones inter Oceanum & Rugios Lemouioſque interponentis. Philippus Cluuerius lib. III Antiq. Germ. cap. XXXIV operoſe contendit, hos *Gothones* vel *Guttones* eſſe ipſos *Gothos* vel *Gotthos*, quorum poſteri per imperii Romani prouincias ſe effuderint, nec illarum modo plures, ſed ipſam quoque Italiam, aliquamdiu poſſederint, diuiſi in *Oſtrogothos* & *Veſigothos*, hoc eſt in orientales & occidentales: vſique forma gemina vocabuli, *Gothi* & *Gothones*, ſicuti iidem dicantur Franci & Francones; Burgundi & Burgundiones. Contra ſunt qui obiiciant, non potuiſſe fieri, vt ex tam anguſta terra, qualem Tacitus Gothonum regionem deſcribit, tam immenſæ copiæ ac innumerabiles exercitus prodirent. Quare Iornandem, Gothorum epiſcopum, aut huius ducem Ablabium ſequuti, malunt in Scandinauia, illa vaſtiſſima peninſula, quam veteres inſulam eſſe crediderunt, Gothorum patriam quærere, vnde egreſſi in orientem, Dacorum regiones inſederint, poſt, traiecto flumine, imperii Romani occupauerint prouincias. Ad cuius fidem faciendam & ipſi credunt in vocabulo etiam argumentum reperiſ-

ſe, *Gothiæ* ſcilicet, amplæ Suedorum prouinciæ; & vicinæ inſulæ *Gothlandiæ*. Sed hiſtoricorum eſt hanc controuerſiam excutere: geographiæ ſufficit & regiones definiiſſe, & illarum oſtendiſſe vocabula.

SECTIO III.

GERMANIA AVSTRALIS.

LXVIII.

Ex ſeptemtrionali Germania in auſtralem & ad Danubium, qui terminus meridianus eſt, degrediemur. Inter Rhenum & Danubium, ex fontibus ſuis nouum, & Nicri confluentem, antiquitus MARCOMANI fuerunt, iiſque a latere adiuncti *Seduſii* atque *Harudes*. Cæſar id nobis haud obſcure prodidit. Commentario I cap. LI ait, Ariouiſtum regem Germaniæ a Sequanis contra Aeduos mercede euocatum, habuiſſe in acie ſua *Harudes, Marcomanos, Triboccos, Vangiones, Nemetes, Seduſios.* Iam vero ante Cæſarem Tribocci, Vangiones, Nemetes in ripam Gallicam conceſſerant: reliquos ergo oportet Germanos fuiſſe, quos rex Germaniæ in auxilium ſecum adduxerat. Probabile autem, proximos Germanorum a Sequanis inuocatos fuiſſe, id eſt illos, qui inter Rhenum & Danubii fontes, aut circa eoſdem eſſent. Ergo *Marcomani, Seduſii* & *Harudes* in illo tractu ſedem habuerunt. Quod vero Marcomanorum natio præcipua ex tribus fuerit, ex ſucceſſione adparet, & in Boiohemum transportatione. In vtraque enim nominatim tantum Marcomanorum fit mentio, & ſucceſſor Ariouiſti Maroboduus, & ipſe Marcomanus genere, tantummodo *dux* ſiue *rex* Marcomanorum vocatur, & illos ſolos, nominatim ſignificatos, in Boiohemum fertur deduxiſſe. Strabo poſt principium lib. VII dicit, *in Germania eſſe Hercyniam ſiluam, & Sueuorum gentes; quarum quædam habitent in ipſa ſilua, vt Coldulos, in quibus ſit Marobodui* βασίλειον, *regia*, εἰς ὃν ἐκεῖνος τόπον ἄλλους τε μετανίστησε πλείους. καὶ δὴ τοὺς ὁμοεθνεῖς ἑαυτῷ Μαρκομάνους, *in quem locum ille cum alios plures* [Harudes & Seduſios] *transtulit, tum gentiles ſuos Marcomanos.* Et Velleius Paterculus lib. II cap. CVIII *Nihil erat iam in Germania, quod vinci poſſet, præter gentem Marcomanorum, quæ Maroboduo duce excita ſedibus ſuis, atque in interiora refugiens, incinctos Hercyniæ ſiluæ campos incolebat.* Et cap. CIX, *Sentio Saturnino mandatum, vt per Cattos legiones in Boiohemum* (*id regioni, quam incolebat Maroboduus, nomen eſt*) *duceret.*

LXIX.

Quum adhuc ad Rhenum habitaret, qui ſingularum ex tribus nationibus fines fuerint, deſignari certo non poteſt, licet Cluuerius id auſus fuerit præſtare, nimium confiſus coniecturis ſuis. Id autem facile ad concedendum eſt, quia Marcomani valentiores ceteris; & ampliorem & meliorem ſedem ad Rhenum Nicrumque tenuiſſe: ceteros coluiſſe a latere. HARVDES remotiores fuiſſe ex eo colligit Cluuerius, quia poſteriores ceteris in Galliam, ab Ariouiſto exciti, aduenerint, XXIV *millia hominum*, ex quo numero adparet non exiguam fuiſſe illorum nationem. De vtroque Cæſar commentario I cap. XXXII velim conſulatur.

LXX.

LXX.

Degreſſis ab Rheno Marcomanis atque ſociis, vacuefactam regionem illi maxime occuparunt, quos Tacitus ait Germ. cap. XXIX *decumates* agros exercere. *Non numerauerim*, inquit, *inter Germaniæ populos, quamquam trans Rhenum Danubiumque conſederint, eos, qui decumates agros exercent. Leuiſſimus quisque Gallorum, & inopia audax, dubiæ poſſeſſionis ſolum occupavere. Mox limite aucto, promotisque præſidiis, ſinus imperii, & pars prouinciæ habentur.* Hæc parua initia videntur ALEMANNIAE, quæ ampliſſima poſterioribus ſæculis euaſit, & gentem aluit numeroſiſſimam æque ac potentiſſimam. Diximus ſupra de nomine, quod ante Caracallæ hiſtoriam non reperitur, qui primus, Spartiano in Vita cap. x teſtante, *Alemannorum* gentem deuicit, & *Alemannici* cognomen adfectauit. Conuenit adprime cum Taciti deſcriptione *Alemannorum* nomen, quod Aſinius Quadratus apud Agathiam lib. I pag. 17 ξυνήλυδας ἀνθρώπους καὶ μιγάδας, *conuenas & vndique mixtos* interpretatur. Tum adhuc diſtincta Alemannia erat a Germania, & Antoninus Caracalla vt diuerſas adpellationes *Germanici* & *Alemannici* adſcribi ſibi poſtulauit: poſtea ceſſit Germaniæ nomen nominibus Alemanniæ atque Franciæ, vti in medii æui Geographia declaraturi ſumus.

LXXI.

Proximi a Danubio ſunt HERMVNDVRI, perlongo tractu ad Salæ vsque confluentem habitantes. Tacitus de Germ. cap. XLI *Propior (vt quo modo paullo ante Rhenum, ſic nunc Danubium ſequar) Hermundurorum ciuitas, fida Romanis, eoque ſolis Germanorum non in ripa commercium, ſed penitus atque in ſplendidiſſima Rhætiæ prouinciæ colonia.* Quod ergo Danubium ſequuturus Tacitus, ab *Hermunduris* orditur; id argumento eſt, eosdem ex auſtrali parte Danubium tetigiſſe. Nunc demonſtrandum, quousque illorum regio in ſeptemtrionem procucurrerit. Idem Tacitus annali XIII ſub finem: *Eadem æſtate inter Hermunduros Cattosque certatum magno prælio, dum flumen, gignendo ſale fecundum, & conterminum, vi trahunt.* Si conterminum flumen illud fuit, communis terminus inter vtramque gentem fuit, & quidem ea parte, qua diuites ſalinas iuxta ſe ſe habet, quæ in noſtra vrbe Hala ſunt, & flumen ipſum produnt, non aliud quam Salam noſtrum eſſe, qui breui poſt Albi, maiori fluuio, miſcetur. Sala ergo diremit Cattos & Hermunduros, eiusque ſalinæ Hermundurorum ſunt, quia in ripa ſunt, quæ Albim ſpectat & orientem, vt illo certamine iniquius Catti egiſſe videantur. In ſeptemtrione Cheruſcos contingebant iuxta Salæ confluentem, & Melibocum montem. Ab ortu Albis ſeparauit a Semnonibus. Paterculus cap. CVI *a Rheno vsque ad flumen Albim, qui Semnonum Hermundurorumque fines præterfluit, Romanus cum ſignis perductus exercitus.* Si vtriusque nationis fines hic amnis præterfluit, neceſſe eſt medium intermeare, & terminum vtrique genti ponere.

LXXII.

Sed vltra Albim etiam Hermunduros pertinuiſſe credas, quia Tacitus dicto loco ait, *In Hermunduris Albis oritur.* Fontes vero eius in Sileſiæ ſunt

finibus, in iugis Sileſiam & Bohemiam terminantibus. Torſit hic locus multos, etiam ipſum Cluuerium, qui tandem deſerit fideliſſimum in ceteris ducem, qui ipſe excuſationis materiem ſuppeditat. Addit enim ſuperioribus de Albis ortu verbis: *flumen inclutum & notum olim; nunc tantum auditur.* Non ergo Traiani æuo tam notus Albis Romanis fuit, quam temporibus Auguſti, quum ad illum vsque Romana arma penetrauerunt. Fieri ergo perfacile potuit, vt pro temporum ſuorum conditione, aut Romanorum in vniuerſum, in capite Albis inueniendo & diligentiſſimus Tacitus erraret, quia numquam in partes illas Romana arma perducta fuerant, neque ætate Auguſti Cæſaris. Ab ortu ergo Albis Hermunduros ſeptemtrionales finiuit: auſtrales iuga Bohemica & limes Nariſcorum.

LXXIII.

Hermunduris ergo hos limites dat Cluuerius: Quidquid inter Salam & Albim eſt, pars Anhaltini principatus, ducatusque Saxonici: Miſnia fere tota; Voigtlandia tota: Coburgenſis ducatus pars cum oppido Coburg: Brandenburgicæ ditionis oppida Franconica, Culmbach, Cronach, Bareut: Franconiæ pars ad læuam Mœni ripam, vbi oppida Bamberga & Forcheim: Palatinatus ſuperioris portio, & nobiliſſima Norimberga: denique Sueuiæ portio, qua oppida Nordlinga & Dinkelſpüel exiſtunt. An vero veteris Sueuiæ portio fuerint Hermunduri, dubitari poteſt. Plinius certe lib. IV cap. XIV ſeiungere videtur. *Mediterranei*, inquit, *Hermiones, quorum Suevi, Hermunduri, Chatti, Cheruſci.* Contra Tacitus de Germania libello, quum cap. XXXVIII de Sueuis, quorum non vna gens ſit, inſtituiſſet agere, poſtea cap. XLI in propriis nationibus, adpellatione diſcretis *Hermunduros* recenſet inter alias: & Cluuerius extremo capite de Hermunduris cenſet, *particulam permagnæ illius Sueuiæ, Hermundurorum fuiſſe ſedem.* Plinii autem *Sueui* non ſunt iidem, quos Tacitus ita adpellauit.

LXXIV.

NARISCI ſequuntur a latere Hermundurorum auſtralium, ſupra Danubium, orientem verſus. Tacitus cap. XLII *Iuxta Hermunduros Nariſci: ac deinde Marcomani & Quadi agunt. - - - nec Nariſci degenerant*, a virtute ſcilicet Marcomanorum. Ita etiam hoc nomen Capitolinus in Marco Antonino cap. XXII ſcripſit, *Marcomani, Nariſci, Hermunduri & Quadi.* Theodoſius extremis excerptis ex Dione in eodem Marco Ναριστὰς, *Nariſtas* vocat: Ptolemæus οὐαριστοὺς, *Variſtos*, quod magis detortum eſt, quamquam vulgo hodie receptum ſit, & in alienam partem, Hermundurorum ſcilicet, translatum. Secantur transuerſe a *Nabo* fluuio, quem eum eſſe, qui in Venantii Fortunati libris *Nablis* dicitur, Chriſtophori Broweri coniectura eſt. Ait poeta ille in regis Sigeberti & Brunichildis epithalamio, lib. VI carm. II

Quem Nablis ecce probat, Toringia victa fatetur.

ductus enim litteræ *u* quam facile in *li*, totidem lineas, peruerti poteſt? aut *Nabis* legendum, L ſuperfluo, quod Browerus ſcripſit, quamquam alterum facilius ad lapſum eſt, etiam ad excuſandum. Fines Cluuerius Nariſcis adſignat ab Aeni confluente ad vsque vrbem Ingolſtadium.

LXXV.

Digitized by Google

LXXV.

MARCOMANI, ſiue *Marcomanni*, a ſeptemtrione ſuccedunt, poſtquam relicta veteri ſede, quem ad Rhenum & Danubii fontes habuerant, in terram a Boiis habitatam (inde *Boiohemum* vel *Boioheimum* dictam Teutonice) pulſis, quos offendebant colonis, inuaſerunt. Vndique montibus circumvallata regio, qui *Suditi* vel *Sudeti* vocantur, vt ſupra demonſtrauimus. Nomen *Boiohemum* a Velleio Paterculo eſt, qui etiam Marobodui migrationem in illas ſedes lib. II cap. CVIII deſcripſit: & cap. CIX dixit, *legiones Boiohemum (id regioni, quam incolebat Maroboduus, nomen eſt,) duceret.* Tacitus *Boiemum* vocat de Germ. cap. XXVIII *Manet*, inquit, *adhuc Boiemi nomen, ſignificatque loci veterem memoriam, quamuis mutatis cultoribus.* Pulſi autem Boii ſunt haud dubie, quia peregrini erant, ex Gallia huc ante Cæſaris tempora profecti. Migrationis ipſe Cæſar meminit lib. VI cap. XXIV, ſed in nomine forte aberrauit. Ait enim, *Herciniam ſiluam Volcæ Tectoſages occupauerunt atque ibi conſederunt;* quos nomen reliquum *Boios* fuiſſe documento eſt. Ptolemæus in Germania: ὑπὸ τὴν Γαβρῆταν ὕλην Μαρκομανοὶ, *ſub Gabrita ſilua Marcomani.* Silua ergo illa cohæret cum Bohemicis. Idem in eo tractu oppidum ponit Μαρόβουδον, *Marobudum*, quod conditoris nomen refert, fortaſſis regia ſedes Marobodui. Ex quo multi coniiciunt, fundamenta hæc & initia magnæ vrbis Pragenſis eſſe. Strabo lib. VII pag. 201 Βουίασμον, *Bouiaſmum* Marobodui βασίλειον, *regiam*, vocat, quam Cluuerius vocem malit Βοίαιμον, *Boiæmum* legi, ſi codices permittant.

LXXVI.

A tergo montium Boiohemicorum ad ripam Danubii fuerunt veteres QVADI, vsque ad flumen *Marum*, qui nunc *March* vocatur, Morauiam præterlabens. Tacitus Germ. cap. XLII *Iuxta Hermunduros Nariſci: ac deinde Marcomani & Quadi agunt.* Multa eorum mentio apud Eutropium & Capitolinum in Marco Antonino: etiam apud illum in Gallieno. Tractum regionis tenuere, qui cum Morauia fere congruit. Tiberio imperante, Sueuos fugitiuos, expulſorum regum comites, a Romanis inter *Marum* & *Cuſum*, id eſt inter Marchum & Wagam, locatos eſſe, dato rege ex Quadorum gente, Tacitus auctor eſt annali II cap. LXIII. Hi quod regem Quadum habuerunt, & ipſi Quadis adnumerati ſunt: neque ſequenti ſæculo illorum limes ad Cuſum perſtitit, ſed ad Granuam vsque flumen prolatus fuit: quod ex Marci Antonini περὶ ἑαυτοῦ libro I manifeſtum eſt. Inter XIV enim & XV ſectiones interſertum eſt, τὰ ἐν Κουάδοις πρὸς τῷ Γρανούᾳ, *Hæc in Quadis, ad Granuam:* quod lemma, incertum, ad antecedentia, an conſequentia pertineat; malim tamen ad conſequentia. Sed hoc obiter. Certum inde autem eſt, *Quados* tum pertinuiſſe ad *Granuam*, qui cum Cuſo extra limitem eſt Germaniæ.

LXXVII.

Oppida Ptolemæus plura habet, quæ in Quadorum fines incidunt: *Eburodunum* (ſic emendandum ex lib. VIII Tab. IV Europæ: non *Robodunum*) quod ſitus ratione interpretantur Brin, claram vrbem Morauiæ: & *Eburum*, in

in loco fere, vbi nunc eſt Olmütz: *Medoſlanium*, fortaſſis nunc Znaim: & *Celemantia*, quod in vico quodam, Kalminz dicto, inueniri Cluuerius exiſtimat, cuius & ſuperiores ſunt, quas attulimus, de tribus vrbibus coniecturæ. Menſo Altingius aliter easdem vrbes diſpoſuit, *Medoſlanium* iuxta Danubium: *Robodunum* (ſic vulgarem lectionem ſequitur, quæ etiam lib. VIII Palatini eſt) Ratibor, montem Morauiæ, interpretatus, ferri fodinis diuitem: infra quem, in auſtrum verſus, *Kelemantiam* locat: ſupra illum, in ſeptemtrionem, *Filekiam* φιληκίαν, quam cynoſuram ceterarum vocat, oppidum Morauiæ extremum, Sileſiam verſus, quod nomen *Filek* ſiue *Fülnek* ſervet integrum: *Eburum* in Sileſiæ & Poloniæ confinio. Adeo diſſident eruditorum hominum de Ptolemæi poſitionibus ſententiæ ſiue coniecturæ.

SECTIO IV.
GERMANIA TRANSVISTVLANA.

LXXVIII.

Viſtula olim Germaniæ ad orientem terminus erat, vt ex M. Agrippa apud Plinium lib. IV cap. XIII, Mela & Ptolemæo conſtat, quibus hic amnis Germaniam a Sarmatia diſtinguit. Vt vero ab ſolis occaſu non poterat Germanorum gens Rheno teneri, quo minus in Galliam effunderetur: ita ab ortu trans Viſtulam longiſſime inter Sarmatas vſque ad Iſtri oſtia & Euxinum Pontum habitarunt, qui origine, moribus, & lingua Germani erant. Hi communi nomine BASTARNAE ſiue BASTERNAE vocabantur, a Sarmatis & Dacis non tam certis finibus, quam mutuo metu, vt Tacitus ait principio libri de Germanis, diſterminati. In varias hi ipſi nationes diuiſi erant & *Peucinos* quidem (Zoſimo lib. I cap. XLII *Peucæ* ſunt) ad oſtia verſus Danubii locauit Strabo lib. VII. a cuius magna inſula *Peuce*, oſtiis vicina, nomen habuerunt. Tacitus cap. XLVI *Peucinorum, Venedorumque, & Fennorum nationes Germanis an Sarmatis adſcribam, dubito: quamquam Peucini, quos quidam Baſtarnas vocant, ſermone, cultu, ſede ac domiciliis vt Germani agunt: ſordes omnium ac torpor, procerum connubiis mixtis nonnihil in Sarmatarum habitum fœdantur.* CARPI videntur *Carpates* montes inſediſſe, qui inter Poloniam & Hungariam procurrunt, vnde in Theodoſii tabula *Baſtarnicæ Alpes* iidem montes adpellantur. SIDONES Viſtulæ propinquiores fuiſſe ex Ptolemæo fortaſſis probari poteſt. BORANOS quoque ex eadem gente fuiſſe, quamquam locus eorum certus non ſit, probabile eſt. Protulerunt ſedes vſque in Pannoniam. vide Zoſimum lib. I cap. XXVII. Regio *Baſtarnorum* hoc tempore Nigræ* Ruſſiæ & Podoliæ, & quod huic adiacet, nomina videtur induiſſe, ** vnde Ptolemæi Baſtarnica oppida, & quidem *Carrodunum* Lemberg Cluuerius: *Clepidaua* Kamieniec; *Vibantauarium* Bar interpretatur.

LXXIX.

Supra Baſtarnas Viſtulam verſus VENEDI erant, quos Iornandes *Wi-*

* Rubræ.

** Neque ſitus ex Dionis libr. L I. pag. 527. ſatis liquet.

Winidas vocat ſiue *Vinidos*, quod nomen etiam in horum diſperſis ſucceſſoribus, *die Wenden* dictis, integrum ſeruatur. Pars horum Oceanum reſpiciens AESTII dicebantur in Boruſſiæ & Poloniæ parte, quæ trans Viſtulam eſt, vſque ad inſulas *Electrides*, quæ ab ſuccini prouentu, in illa ora copioſo, nominatæ ſunt, reliquis Venedis per eamdem Poloniam ac Liuoniam & Lithuaniam late longeque extenſis. De Aeſtiis Tacitus * cap. XLV *Dextro Sueuici maris litore Aeſtiorum gens adluuntur, quibus ritus habitusque Sueuorum, lingua Britannicæ propior.* Ergo hos Germanicæ originis eſſe non dubitamus: ceteri autem fere Sarmatæ, de quibus Plinius lib. IV cap. XIII *Quidam hæc habitari ad Viſtulam vſque fluuium, a Sarmatis, Venedis, Sciris, Hirris tradunt.* De his forte plura in Sarmatia.

SECTIO V.

GERMANIA TRANSMARINA ET INSVLAE.

LXXX.

Veteres Germaniam in extremum ſeptemtrionem, vbi Suediæ nunc & Daniæ regna ſunt, extenderunt. Quod nos Balticum dicimus, Tacito *Mare Sueuicum* eſt, Melæ & Plinio *Sinus Codanus*, eiusque pars ad Viſtulæ oſtium *Venedicus ſinus* Ptolemæo. Trans mare nihil niſi inſulas poſuere veteres, quarum maximas dixerunt SCANDINAVIAM ſiue *Scandiam*, & FINNINGIAM, incompertæ magnitudinis, quas nunc conſtat peninſulas potius eſſe. Plinius lib. IV cap. XIII *Incipit deinde clarior aperiri fama ab gente Ingæuonum, quæ eſt prima inde Germaniæ. Seuo mons ibi immenſus, nec Riphæis iugis minor, immanem ad Cimbrorum vſque promontorium efficit ſinum, qui Codanus vocatur, refertus inſulis, quarum clariſſima Scandinauia eſt incompertæ magnitudinis; portionem tantum eius, quod ſit notum, Hilleuionum gente quingentis incolente pagis, quæ alterum orbem terrarum eam appellat. Nec eſt minor opinione Eningia.* Addit cap. XVI *Nerigon* & *Bergos*, vnde in Thulen (id eſt Islandiam) nauigatio fit, quæ non obſcura Norwegiæ, & emporii *Bergen* veſtigia præbent: quæ vero non inſulæ ſunt, ſed ſita vtraque in magna illa peninſula Scandinauia.

LXXXI.

Hanc Scandinauiam adpellarunt etiam *Baltiam*; item *Baſiliam*, (niſi alterum ex altero corruptum eſt) qua immenſæ magnitudinis peninſula hodie vniuerſa Suedia, Norwegia, Lapponia, Finnmarchia continentur. Plinius lib. IV cap. XIII *Xenophon Lampſacenus, a litore Scytharum tridui nauigatione, inſulam eſſe immenſæ magnitudinis, Baltiam tradit. Eamdem Pytheas Baſiliam nominat.* Pytheas apud eumdem lib. XXXVII cap. II inſulam *Abalum* dixit, quam Timæus *Baſiliam.* Iornandes de Reb. Get. cap. III & IV vocat *Scanziam*, ex qua Gothi egreſſi ſint. Eſſe enim ait *quaſi officinam gentium, aut certe velut vaginam nationum.* Mons *Seuo*, quem Plinius memorauit

* Adde Caſſiodor. V. ep. Var. 2.

rauit, quia immanem ſinum vſque promontorium Cimbrorum efficit, quod in ſupremo ſeptemtrionalis lutiæ eſt, nunc *Scagen* dictum; ipſe neceſſe eſt cum ſinu ſuo procurrat longius, ſitque illud iugum montium immane, quod Norwegiam a Suedia diſcludit.

LXXXII.

Tacitus poſt litoris Sueuici expoſitionem *Suionum* mentionem fecit. *Suionum*, inquit, *hinc ciuitates, ipſo in Oceano.* Ciuitates, id eſt nationes, quod ſolemne Tacito & antiquioribus: quæ quod *ipſo in Oceano;* ideo in inſula (ſic creditum olim) permagna, & tot ciuitatum capace. Nihil autem tantæ magnitudinis poſt Oceanum illum reperitur niſi peninſula Scandinauia. In hac ergo fuerunt SVIONES, quos Tacitus laudat, in varias ſubdiviſi ciuitates ſiue nationes. Quænam illæ nominatim fuerint, non eſt perinde notum. Plinius dicto loco ſuos *Hilleuiones*, qui in auſtrali & notiore parte, vt ipſe deſcribit, fuiſſe videntur, quam Scaniam, Blekingam, & Halandiam adpellamus. quingentis enim pagis habitaſſe referebat. Septemtrionales maxime *Scritofinni* vel *Scritfinni*, vel *Scritobini*, quos Procopius lib. II Goth. cap. XV, & Paullus Warnefredi lib. I de Geſt. Langobard. cap. V memorarunt. Si Ptolemæi inſula Germaniæ μεγίςη, *maxima*, quam Σκάνδιαν, *Scandiam* vocat, eadem, quæ aliorum Scandinauia eſt, vt fere doctioribus videtur; plures gentes nominare poſſumus, ſed obſcuras, *Chædinos*, *Phauonas*, *Phiræſos*, *Dauciones*, *Leuonos*, truncatos ex *Hilleuionibus* Plinii, quod ex infimo vtriusque gentis ſitu adprobatur: ſed Γοῦται, *Gutæ*, τὰ μεσημβρινὰ, *meridianas partes*, dicuntur tenuiſſe: de quibus cogitandum relinquo, an *Gothi* forte ſignificentur hoc conſonante vocabulo.

LXXXIII.

Tacitus Suionibus adiungit SITONES, de Germ. cap. XLV. *Suionibus*, inquit, *Sitonum gentes continuantur.* Quod ſi *continuantur*, a latere vtique fuerunt Suionum, ab iisque ſeparatæ. Videntur ergo *Sitones* a ſiniſtra Sevonis montis fuiſſe, vbi poſtea Nortmanni fuerunt; nunc Norwegi ſunt, & a Cimbrico ſinu longisſime in Boream procurrunt. *Gentes* autem, in quas rurſus diſtributi fuerunt Sitones, nobis, prodente nemine, ignotæ ſunt.

LXXXIV.

Vltra *Suionas* mare, *pigrum* &, vt quibusdam placet, *Cronium* dictum. Tacitus dicto loco: *Trans Suionas aliud mare, pigrum ac prope immotum, quo cingi cludique terrarum orbem hinc fides, quod extremus cadentis iam ſolis fulgor in ortus edurat, adeo clarus, vt ſidera hebetet. - - - Illuc vſque (& fama vera) tantum natura.* Plinius vere lib. IV cap. XIII de hoc ſeptemtrione: *Reliqua litora incerta ſignata fama. Septemtrionalis Oceanus - - - Vltra deinde Cronium*, puta mare. Credunt quidam *Gronium* legendum, vt cum Grönlandia magis conueniat. *Riphæi* heic montes ſunt, & in ſummo ſeptemtrione longisſime in ortum procurrunt: quos alii citeriores ſtatuunt, vt in Sarmatia dicemus.

LXXXV.

Alteram ab ortu Plinius maiorem inſulam (verius peninſulam) lib. IV cap.

cap. XIII opponit FINNINGIAM, quæ in MSS. *Epigia*, in editis *Eningia* legitur: at interpretum conſenſu, ſaltem plurium, *Finningia* eſt legenda, regio, Suediæ poſt Botnicum ſinum ab ortu obiecta, & *Finnia* nunc dicta, ſiue *Finnland*. Plinius ita de ea: *Nec eſt minor opinione Eningia. Quidam hæc habitari ad Viſtulam vſque fluuium, a Sarmatis, Venedis, Sciris, Hirris tradunt. Sinum Cylipenum vocari, & oſtio eius inſulam Latrin. Mox alterum ſinum Lagnum, conterminum Cimbris.* Hic Lagnus ſinus per ſe eſt cognitus, ex Cimbrorum nomine, quos adluit, & in quem Traua ſe effundit: alter, *Cylipenus*, vt in MSS. vocatur, (nam in editis *Clylipenus*) Liuonicus ſinus videtur eſſe, qui ab auſtro claudit Finningiam: aut, quod, Cluuerio placet, Rigenſis, ab Riga, emporio, quæ prope adiacet, dictus. Incolas Eningiæ *Fennos* Tacitus adpellat, id eſt *Finnos. Peucinorum*, inquit cap. XLVI, *Venedorumque, & Fennorum nationes Germanis an Sarmatis adſcribam, dubito.* Et paucis interiectis: *Venedi, quidquid inter Peucinos Fennosque ſiluarum ac montium erigitur, latrociniis pererrant.* Ergo continenti terra Fenni cum Venedis, hoc eſt Liuonis, cohærent. Et mox: *Fennis mira feritas: fœda paupertas.*

LXXXVI.

Inſulæ minores in Codano ſinu, & Germanico Oceano ſiue occidentali, plures numerantur, quam nominantur. Plinius cap. XIII, *Tres & viginti inde inſulæ Romanorum armis cognitæ. Earum nobiliſſimæ, Burchania, Fabaria a noſtris dicta, a frugis ſimilitudine ſponte prouenientis. Item Gleſſaria, a ſuccino militiæ adpellata, a barbaris Auſtrania; præterque Actania.* Quam *Burchaniam*, ſiue *Burchanam* dixit, Straboni & Stephano eſt Βύρχανις, *Burchanis*, quam a Druſo ille lib. VII tradit captam eſſe. Cluuerius & Altingius de inſula, inter oſtia Amiſii ſita, interpretantur. *Gleſſaria* vbi ſit, non apertum eſt, niſi vnam illarum in ſinu Venedico, quas *Electrides* propter eamdem cauſſam adpellant, intelligas. Ipſe Plinius lib. IV cap. XVI ſui interpres eſt & nominis Electridum. *Ab aduerſo*, inquit, [Britannicarum] *in Germanicum mare ſparſæ Gleſſariæ, quas Electridas Græci recentiores adpellauere.* Sed hæ occidentales ſunt *Electrides*, ſicubi ſunt: orientales in Codano ſinu vltra Viſtulæ oſtia. Tacitus cap. XLV de Aeſtiis: *Sed & mare ſcrutantur, ac ſoli omnium ſuccinum, quod ipſi gleſſum vocant, inter vada, atque in ipſo litore legunt.* Græci autem ἤλεκτρον, *ſuccinum* adpellant. Pomponius Mela lib. II cap. VII *Electridas* in ſinu Adriatico ponit, Græcos imitatus, qui *Eridanum* quemdam fluuium ad ſeptemtrionale mare ducebant, ἀπὸ τεῦ τὸ ἤλεκτρον φοιτᾶν λόγος ἐςὶ, *vnde electrum adferri fama eſt*, vt Herodotus dicit lib III cap. CXV, qui vero de flumine huiusmodi dubitat. Plinius lib. XXXVII cap. II poſt Græcorum fabulas de *electri* origine, *Diligentiores*, inquit, *eorum Electridas inſulas in mari Adriatico eſſe dixerunt, ad quas dilaberetur Padus. qua adpellatione nullas vnquam ibi fuiſſe certum eſt.* Ex Boruſſia autem Romanos ſuccinum accepiſſe Tacitus ibidem adfirmat. *Diu*, inquit, *inter cetera eiectamenta maris iacebat, donec luxuria noſtra dedit nomen. ipſis* [Aeſtiis] *in nullo vſu: rude legitur, informe perfertur, pretiumque mirantes accipiunt.*

Videtur error Græcorum exinde eſſe, quod *Venedos* in Sarmatiæ finibus colentes, cum *Venetis* Italiæ ad oſtia Eridani ſiue Padi, confuderunt.

LXXXVII.

Ptolemæus itidem lib. II cap. XI de inſulis Germaniæ: *ὑπὲρ τὴν Κιμβρικὴν Χεῤῥόνησον, ſuper Cherſoneſum Cimbricam* tres inſulas ponit quæ dicantur *ἀλόκιαι. Alociæ.* Multæ ibi ſunt inſulæ Danorum regni propriæ, ſed quæ in illis *Alociæ*, a Ptolemæo deſignatæ, difficile eſt iudicare. Cluuerius inter Halandiam, Suedorum prouinciam, & Iutiam ſeptemtrionalem notari putat, paruas videlicet, & obſcuras: Agathodæmon vero ad ſiniſtrum mare, Oceanum Germanicum, ſiniſtrum latus Cherſoneſi tangentem, eadem latitudine & in ſeptemtrionem inclinatione, reducit. Idem Ptolemæus etiam tres inſulas, quas *Saxonum* vocat, *τὰς καλουμένας Σαξόνων*, dicit *κατὰ τὰς τοῦ Ἄλβιος ἐκβολὰς ὑπερκεῖσθαι, ſuper Albis oſtia ſitas eſſe.* Sunt ibidem paruæ, quæ facile hunc numerum explere poſſunt. Dictæ autem ſunt *Saxonum inſulæ*, quia Ptolemæus ſuorum Saxonum ſedem ad oſtium Albis conſtituerat, quibus hic ſinus & hæ inſulæ prætendebantur.

LXXXVIII.

Danorum inſulas ſine nomine Pomponius Mela lib. III cap. III deſcribit. *Super Albim,* inquit, *Codanus ingens ſinus magnis paruiſque inſulis refertus eſt. Hac re mare quod gremio litorum accipitur nuſquam late patet, nec uſquam mari ſimile; verum aquis paſſim interfluentibus, ac ſæpe transgreſſis, vagum atque diffuſum facie amnium ſpargitur: qua litora attingit, ripis contentum inſularum non longe diſtantibus, & vbique pæne tantumdem, vt anguſtum & par freto, curuansque ſubinde ſe, longo ſupercilio inflexum eſt.* Bene hæc conveniunt illis inſulis interfluentibusque fretis, quæ inter Holſatiam & Seelandiam Danorum paruo interuallo diſtant inuicem, & fretum non ſine impetu, propter anguſtias litorum, inſtar fluminis transmittunt. Maximam Danorum, quæ ſedem tenet regiam, vulgo putant a Mela lib. III cap. VI nominari *Codanoniam,* vt Aldus, Andr. Schottus, & alii, ediderunt quaſi dictam a *Codano* ſinu. Iſaacus autem Voſſius ad hunc locum adnotauit: *Libri optimi legunt Candanonia. Scribe, Scandinonia. Sic quoque in optimis & antiquiſſimis Plinii membranis ſcriptum reperi, non Scandinauia. Hæc eſt illa vaſta ſeptemtrionis peninſula, quæ & Scandia, & barbaris temporibus Scandzia fuit adpellata, a viciniore eius parte, quæ Scane, vel Scone etiamnum dicitur.* Voſſianam lectionem ſequutus eſt Iac. Gronouius emendatiſſima editione, *Scandinouiam* adpellans, quæ aliis eſt *Codanonia:* in ceteris diſcrepans non nihil a Voſſio. Magnitudinem Mela tribuit & fecunditatem, e quibus iudicium faciendum eſt. Cluuerius vulgarem lectionem ſequitur, & *Codanoniæ* vocabulum Seelandiæ Danorum inſulæ, non Scaniæ, imponit.

LXXXIX.

Inſulam *Rugiam,* citeriori Pomeraniæ obiectam, notauit fortaſſis Tacitus, ſed ſine nomine. Libro de Germ. cap. XL citeriores Pomeraniæ maritimas gentes recenſuerat, Varinos, Suadones, Eudoſes, & ceteros: hos dicit *in commune Herthum, id eſt Terram matrem colere: eſſe in inſula Oceani caſtum nemus,*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

nemus, dicatumque in ea vehiculum veſte contectum. At his populis nulla notabilior inſula, quam *Rügen*, eſt oppoſita: tamen minores plures vtrimque disiectæ, vt certi nihil definiri poſſit. *Rugia* autem a *Rugis*, transoderano populo, qui forſan aliquando occupauit, videtur nomen accepiſſe. De *Latri* inſula, forte nunc Oeſel, in oſtio Cylipeni ſinus, ſupra diximus.

Hæc de Transmarina Germani ſufficiant, quam cum Germania Plinius, Tacitus, Mela coniunxerunt, populis vindicatam Germanicis. Nec ipſe Ptolemæus, qui Germaniæ cis mare ſuos terminos tam accurate conſtituit; quum de inſulis agit Germaniæ, diſſentire videtur, ſed illis quoque Scandiam maximam, quæ Scandinouia videtur eſſe, adſcribit.

CAPVT VI

DE SARMATIA EVROPAEA.

I.

SArmatia * in vniuerſum tam Europæ, quam pars Aſiæ eſt, Cimmerio Boſporo, Mæotide palude, & Tanai fluuio diremta. Europæa quidem incipit a Viſtula, & illo climate ad Pontum vſque ſupra Danubium profertur: verum quia citerior & auſtralis pars Germanicis gentibus permixta fuit, in Germania conſiderauimus; partim in Dacia, quæ pars illius eſt proprio nomine inſignita, conſideraturi ſumus. Quæ in boream adſurgit, & in limitem Aſiæ inclinat, iam curæ nobis erit, imitaturis Ptolemæum, qui quidem lib. III cap. V τῆς ἐν Εὐρώπῃ Σαρματίας, *Sarmatiæ Europææ* a Viſtula etiam initium fecit, ſed pauca ibidem tetigit, illico ad Pontum inde procurrens, vt quæ ſupra illum ſunt, copioſius ac verbis pluribus recenſeat.

II.

A Viſtula ſunt Germanicæ gentes: ſaltem dubiæ, vtrum ex Germania originem, an ex Sarmatis habuerint, quemadmodum Tacitus Germ. cap. XLVI ſe dubitare fatetur, Peucinorum Venedorumque nationes Germanis adſcribat, an Sarmatis: qui quidem inter Baſtarnas & Sarmatas colant, *ſermone* tamen, *cultu ac domiciliis vt Germani agant.* Ptolemæus poſt Viſtulam quatuor fluminum ἐκβολὰς ſiue *oſtia* enumerat, quæ in Venedicum mare eiusque ſinus ſe infundant. Primus & proximus Viſtulæ eſt fluuius *Chronius*, quem *Niemen* interpretantur geographi, inter Regiomontum & Memel in ſinum *Curiſch Haf* dictum, ſe effundentem. Memorauit etiam Ammianus lib. XXII cap. XVIII quamuis alieno loco, Alanos, Sarmatas & Maſſagetas confundens. Quod vero *Biſulam*, id eſt *Viſulam* ſiue Viſtulam cum *Chronio* coniungit, non dubitatur, ipſum hoc flumen, quod Ptolemæus nominauit, in animo ei fuiſſe. Verba eius ſunt: *vbi Riphæi deficiunt montes, habitant Arimaſpi, iuſti homines, placiditateque cogniti, quos amnes Chronius & Biſula præterfluunt: iuxtaque Maſſagetæ, Alani, & Sarmatæ.*

Ddd 2 III.

* Scythiæ pars eſt. nam Diodorus IV. pag. 249. τῷ βασιλεῖ τῶν Σαρματῶν ὃς ἔνιοι Σκύθας προσαγορεύουσι, *Regi Sarmatarum, quos aliqui Scythas appellant.* Sic multi alii ſcriptores.

III.

Alter eſt *Rubo*, multorum conſenſu nunc *Dwina* ſiue *Duna*, ex Moſcouia decurrens, & Rigam adluens ante oſtium, quo in ſinum Clilipenum exoneratur. Tertius *Turuntus* eſt, qui in Moſcouia exortus, per lacus defertur, & apud Naruam in ſinum Finnicum illabitur, Moſcouis dictus *Weliko*. Vltimus *Cheſinus*, *Lowat* Ruſſis, per lacum Ilmen in maiorem Ladogam, ex ſinu Finnico ortum, excurrit.

IV.

Situm autem Sarmatiæ huius Ptolemæus per populos ita deſcribit: κατέχει τὴν Σαρματίαν ἔθνη μέγιστα· οἱ δὲ Οὐένεδαι παρ' ὅλον τὸν Οὐενεδικὸν κόλπον, καὶ ὑπὲρ τὴν Δακίαν Πευκῖνοι τε καὶ Βαστάρναι· καὶ παρ' ὅλην τὴν πλευρὰν τῆς Μαιώτιδος Ἰάζυγες, καὶ Ρωξολάνοι· καὶ ἐνδοτέρω τούτων οἱ Ἀμαξόβιοι, *Tenent Sarmatiam gentes maximæ: Venedi per totum ſinum Venedicum: & ſuper Daciam Peucini & Baſtarnæ; & per totum Mæotidis latus Iazyges ac Roxalani: & qui interiores ſunt iis, Hamaxobii.* Tractus recte ordinatus eſt; gentium autem nomina, ſeu ipſæ gentes, a variis varie collocantur, & Iazyges etiam in citerioribus locis ponuntur; Baſtarnæ per totam diffunduntur Sarmatiam.

V.

Plurimi geographorum in Sarmatia circa Pontum conſiſtunt, & quæ ibidem ſunt, curioſius interpretantur, quorum veſtigia legentes ita progredimur in fluminibus, oppidis, & gentibus Sarmatarum exponendis.

VI.

Flumina Herodotus lib. IV ab cap. LI inter Iſtrum & Tanaim, Europæ finem, ponit ſeptem. Primus eſt *Tyra*, vt Plinius; *Tyras*, vt Mela ſcribit: Ptolemæus, & Scymnus Chius Τύρας; & Ouidius lib. IV ex Ponto epiſt. X v. 50

- - - - *nullo tardior amne Tyras;*

Herodotus Τύρης. * Strabo lib. VII pag. 211 diſtantiam Tyræ ab oſtio extremo Iſtri ponit περὶ τριακοσίους σταδίους, *circiter trecenta ſtadia:* ex quo colligitur, eum eſſe qui *Nieſter* nunc vocatur, ſiue *Dnieſter.* quod nomen videtur ex *Danaſter* eſſe, quo vſus eſt Iornandes de Rebus Get. cap. V ad eum modum quo ex *Danapris*, Dnieper: quamuis disiungat Iornandes Tyram ac Danaſtrum, quod poteſt ex errore eſſe. Ceterum Ptolemæus obſeruat, flumen Tyram ὁρίζειν τὰ μέρη τῆς Δακίας καὶ τῆς Σαρματίας, *diuidere partes Daciæ a Sarmatia.* Adiacet flumini oppidum *Tyra*, quod antea *Ophiuſa* dictum fuit, Plinio adſeuerante lib. IV cap. XII. *Clarus*, inquit, *amnis Tyra*, *oppido nomen imponens, vbi antea Ophiuſa dicebatur.* quod Stephanus Byzantius ex Polyhiſtore confirmat. ὁ Πολυΐστωρ, inquit, τὸν ποταμὸν καὶ τὴν πόλιν Τύραν, τοὺς δὲ πολίτας Τυράνους· ἐκαλεῖτο δ' Ὀφιοῦσσα. *Polyhiſtor & fluuium & vrbem Tyram* [vocat] *ciues Tyranos: vocabatur antea Ophiuſſa.* Male ergo Ptolemæus lib. III cap. X Ophiuſam a Tyra ſeparauit, tamquam diuerſa fuiſſent oppida, quum

* Herodotus IV. c. 51. Εἷς μὲν δὴ τῶν ποταμῶν τοῖσι Σκύθῃσί ἐστιν ὁ Ἴστρος, μετὰ δὲ τοῦτον Τύρης, ὃς ἀπὸ βορέω μὲν ἀνέμου ὁρμᾶται, ἄρχεται δὲ ῥέων ἐκ λίμνης μεγάλης, ἣ οὐρίζει τήν τε Σκυθικὴν καὶ Νευρίδα γῆν. *Vnum quidem Scythis flumen eſt Iſter, poſt hoc Tyres, quod a vento borea ruit, proditque e lacu magno, qui Scythiam & Neuridem terram terminat.*

Digitized by Google

quum Ophiuſa vetus nomen Tyræ ſit oppidi. Situm Strabo curatius delineauit dicto loco. Ab oſtio Tyræ, inquit, & adſtructa turri, *ἀναπλεύσαντι ἑκατὸν τεσσαράκοντα σαδίους, ἐφ' ἑκάτερα πόλεις, ἡ μὲν Νικωνία, ἡ δ' ἀριστερᾷ Ὀφιοῦσα, aduerſo flumine* CXL *ſtadia nauiganti vtrimque oppida ſunt, a dextra Niconia, a ſiniſtra Ophiuſa.* Ergo ſecundo flumine Tyra in ripa dextra fuit. Nugæ autem ſunt, quod Ammianus lib. XXII cap. XVIII [Valeſ. VIII] Phœnicum coloniam dixit, ideoque *Tyrum*, non Tyram, nominauit. *Proxima*, inquit, [Achilleos dromo] *eſt ciuitas Tyros, colonia Phœnicum, quam præſtringit fluvius Tyras.* nam a flumine nomen habet, non a conditoribus, vt Plinius ſupra prolatis verbis vere cenſuit: & ſi colonia fuit, Mileſiorum potius, qui plures ad Pontum condiderunt, quam Tyriorum fuit. Id quod ex Scymni Chii fragmento conſtat, quod adſcribimus, quia etiam fluuii naturam & commoditatem declarat.

- - - - - ὁ Τύρας ποταμὸς
Βαθύς τε ὤν, εὐβοτανός ἐστι ταῖς νομαῖς
Τῶν ἰχθύων, διάθεσιν ἐμπόροις ἔχων,
Ταῖς ὁλκάσι τε ναυσὶν ἀνάπλουν ἀσφαλῆ.
Ὁμώνυμος δὲ τῷ ποταμῷ κεῖται πόλις
Τύρας. ἄποικος γενομένη Μιλησίων.

Hoc eſt, Luca Holſtenio interprete:

amnis Tyras
Profundus herbidusque alendis piſcibus,
Situque mercatoribus percommodus,
Tutusque onuſtis ſubuehendis nauibus.
Hic ciuitas amni iacet cognominis
Tyras, trahens originem a Mileſiis.

Qui ad oſtium huius fluminis coluerunt, Τυρῖται, *Tyritæ* dicti Herodoto cap. LI, ἕλληνες, *Græci* genere, quod confirmat coloniam Mileſiam: Straboni ſunt Τυρεγέται, *Tyrigetæ.* Et Plinius dicto loco: *In eodem* [Tyra] *inſulam ſpatioſam incolunt Tyragetæ:* quæ non adparet, niſi gemino quondam oſtio in mare hic amnis effluxit.

VII.

Trans Tyram fluuium, at cis Hypanim, fuit oppidum *Niconia*, eadem a mari diſtantia, qua Ophiuſa remota fuit, quod ex Strabone modo cognovimus. Ptolemæo eſt Νικώνιον, *Niconium.* Praue Scylacis Periplo Νεώνειον, *Neonium:* falſo iuxta oſtia Iſtri, a Stephano collocatum. Νικωνία πόλις τοῦ Πόντου πρὸς ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ Ἴστρου. *Niconia*, inquit, *oppidum Ponti ad Iſtri oſtia.* Quod ſi etiam Τύρου pro Ἴστρου velis legere, tamen nondum conueniet lectio, quia reducta CXL ſtadiis ab oſtiis & mari fuit Niconia.

VIII.

Inter Tyram & Boryſthenem Herodotus lib. IV cap. LII, & Mela lib. II cap. I habent *Hypanim*, quem amnem ille τρίτον, *tertium* ab Iſtro numerat, eique πλόον, *nauigationem* tribuit: hic, *Callipidas*, inquit, *Hypanis includit. Ex grandi palude oritur, quam Matrem eius accolæ adpellant: & diu qualis na-*

tus eſt, defluit. *Tandem non longe a mari, ex paruo fonte, cui Exampeo cognomen eſt, adeo amaras aquas accipit, vt ipſe quoque iam ſui diſſimilis, & non dulcis hinc defluat.* Ex diſtantia & magnitudine cognoſcitur (nam quinque diebus nauigatur in dulci aqua, vt Herodotus obſeruauit) eſſe illud flumen, quod nunc *Bog* vocatur, maximum inter Tyram & Boryſthenem. Plinius lib. IV cap. XII eius loco refert *flumen Rhoden, ſinum Sagaricum*, qui nomen a *Sagari* fluuio habet, de quo Ouidius lib. IV Pont. epiſt. X verſ. 47

Huc Lycus, huc Sagaris, Peniusque, Hypaniſque Crateſque
Influit.

At *Rhode* & *Sagaris* minora flumina videntur: *Hypanim* autem nauigabilem eſſe, probatum fide Herodoti fuit. Plinius quidem poſt paullo & *Hypanin* memorauit, ſed vel ipſe vel deſcribentes in nomine errarunt, quum *Hypanin* in loco *Hypacaris* poſuit, quod ex Mela manifeſtum eſt, cuius cetera verba transſcripſit, *Hypacaris* loco *Hypanin* ſubſtituit. Errauit & Ptolemæus, qui *Hypanin* vltra Boryſthenem remouit, vbi *Panticapes* fluuius eſt.

IX.

Inter Hypanin & Tyram interponit Mela flumen *Axiacen*, memoratum etiam Plinio & Ptolemæo. Sic enim Mela dicto loco: *Callipidas Hypanis includit. - - - - Axiaces proximus intra Callipidas Axiacasque deſcendit. Hos ab Iſtricis Tyras ſeparat.* Plinius ibidem: *Abeſt* [Tyra] *a Pſeudoſtomo centum triginta millibus paſſuum. Mox Axiacæ cognomines flumini; vltra quos Crobyzi: flumen Rhode, ſinus Sagaricus, portus Ordeſus.* Ptolemæus, ὁ Ἀξιάκης ποταμὸς καὶ αὐτὸς διαῤῥεῖ τὴν Σαρματέαν μικρὸν ὑπὲρ τὴν Δακίαν, *Axiaces fluuius percurrit & ipſe Sarmatiam, paullo ſupra Daciam.* Tabulæ nouæ ibi habent flumen *Teligol*, quod huic Axiaci videtur reſpondere.

X.

Ab Hypani proximus *Boryſthenes*, in maximis fluminibus ſeptemtrionis. Mela regrediens ab Achilleo Dromo: *Tum Boryſthenes gentem ſui nominis abluit, inter Scythiæ amnes amœniſſimus: turbidis aliis, liquidiſſimus defluit: placidior quoque quam ceteri, potarique pulcherrimus. Alit lætiſſima pabula, magnosque piſces, quibus & optimus ſapor, & nulla oſſa ſunt. Longe venit ignotisque ortus ex fontibus, quadraginta dierum iter alueo ſtringit, tantoque ſpatio nauigabilis.* Ex Herodoti lib. IV cap. LIII fere expreſſa ſunt, qui addit, ἐςὶ μέγιςος μετὰ Ἴςρον, *poſt Danubium maximus eſt*, puta, in ſeptemtrione. nam Nilum etiam Iſtro ibidem anteponit. Hodie *Nieper* ſiue *Dnieper* adpellatur, quod nomen non recentisſimum eſt, ſed ex alio *Danapris*, quod medio æuo obtinuit, contractum. Anonymi Periplo Ponti Euxini: ὁ Βορυσθένης ποταμὸς ναυσίπερος ὁ νῦν Δανάπρις λεγόμενος, *Boryſthenes fluuius nauigabilis, qui nunc Danapris dicitur.* Ammianus lib. XXII cap. XVIII *Boryſthenes a montibus oriens Neurorum, primigeniis fontibus copioſus concurſuque multorum amnium adoleſcens, mari præruptis vndarum verticibus intimatur.* De fontibus Boryſthenis Herodotus lib. IV cap. LIII ait, Μένε τέτε τε ποταμε καὶ Νείλε ἐκ ἔχω φράσαι τὰς πηγὰς, *Huius ſolius fluminis & Nili non poſſum fontes dicere.* Mela lib. II cap. I de Boryſthene: *Longe venit, ignotisque ortus e fontibus, quadra-*

Digitized by Google

draginta dierum iter alueo ſtringit. Ptolemæus tamen duos fontes longiſſime diſtantes indicat, ſeptemtrionalem in monte Budino: & auſtralem, quo forſan fluuius alius, ab occaſu ad Boryſthenem adlabens, funditur.

XI.

Qui accolebant Boryſthenem, propinquum Ponto, *Boryſthenidæ* adpellati ſunt. Plinius eodem loco: *flumen Boryſthenes, lacusque, & gens eodem nomine.* Et Propertius lib. II eleg. VII

Gloria ad hibernos lata Boryſthenidas.

Oppida in iis duo memorantur, *Olbia*, vt Strabo & Ptolemæus, & Arrianus Periplo dixerunt; ſiue *Olbiopolis* & *Miletopolis*, vt Plinius: nam κτίσμα Μιλησίων, *opus Mileſiorum* fuit, quod Strabo addidit, a quibus alterum nomen eſt, quod auctore Plinio iam edebamus, *Miletopolis*. Eadem vrbs a fluuio, cui impoſita erat, Βορυσθενὶς, *Boryſthenis* frequenter nominata fuit. Strabo dicit ὁμώνυμον τῷ ποταμῷ πόλιν, *cognominem flumini* [Boryſtheni] *vrbem*. Plinius *Olbiopolin* & *Miletopolim* adpellari dixit *antiquis nominibus*; quo non obſcure fatetur, aliud nomen poſtea fuiſſe adiectum, quod *Boryſthenidis* eſt. Periplo anonymi, πρότερον μὲν Ὀλβία Σαυία καλουμένη, μετὰ δὲ ταῦτα ὑφ' Ἑλλήνων πάλιν Βορυσθένης (lege Βορυσθενὶς) κληθεῖσα. *Prius Olbia Sauia dicta: poſt rurſus a Græcis Boryſthenis.* Et Stephanus Byzantinus chorographus: πόλις ἑλληνὶς, Μιλησίων ἀποικία, ἣν οἱ μὲν ἄλλοι Βορυσθένην, αὐτοὶ δὲ Ὀλβίαν, *Græca vrbs, Mileſiorum colonia, quam alii Boryſthenem, ipſi* [incolæ] *Olbiam* vocant. Fefellit Melam multitudo nominum, vt diuerſa oppida cenſeret. *Boryſthenes*, inquit, *tanto ſpatio nauigabilis, ſecundum Boryſthenida & Olbiam, Græca oppida, egreditur.* Pomponium ſequutus eſt Iornandes de Reb. Get. cap. V. *Scythia*, inquit, *in eo loci latere, quo Ponticum litus attingit, oppidis haud obſcuris inuoluitur, Boryſthenide, Olbia, Callipode, Cherſone, Theodoſia.* Sed eandem vrbem eſſe Olbiam & Boryſthenidem, ſuperiorum teſtimonia ſatis adprobauerunt. De vero ſitu etiam deliberari poteſt. Mela dixit, vbi *egreditur* in mare amnis Boryſthenes, fuiſſe poſitam. Anonymi Periplo, ἐπὶ ταῖς καθ' Ὕπανιν καὶ Βορυσθένην συμβολαῖς ἐστὶν κτισθεῖσα πόλις Ὀλβία (cetera ſupra recitata ſunt) id eſt, *vbi Hypanis & Boryſthenes coniunguntur, condita eſt Olbia* ſiue Boryſthenis. Quæ etiam Stephani fuit opinio in Βορυσθένης, vti ex verbis eius, quamquam male ſanis, adparet. Iam vero ſi *Hypanis* nunc *Bogus* eſt, ſicuti videtur eſſe, vtique ante oſtium coniungitur cum Boryſthene, & illo confluente locus vrbis denotatur. Verum non Bogum confluentem, qui mari proximus eſt, anonymus intellexit, ſed qui διακοσίων καὶ τεσσαράκοντα σταδίων τὸν ἀνάπλουν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἔχει. *ducentis & quadraginta ſtadiis a mari abeſt.* Strabo in diſtantia prope conuenit, σταδίους διακοσίους, *ducenta ſtadia* retro emetiens a mari ad Olbiam in Boryſthene. Plinius praue, vt puto, XV *millia paſſuum* habet pro XXV M.P. qui numerus reducendus eſt, vt cum Strabone conſentiat. Neuter Hypanis in eo loco confluentis mentionem fecit. Tanto ergo ſpatio reducenda a mari eſt Olbia, in ripam ſuperiorem Boryſthenis, quod etiam Arrianus cenſuit, κατὰ τὸν Βορυσθένην ἄνω πλέοντι πόλις ἑλληνὶς, ὄνομα Ὀλβία, πεπόλισται, *aduerſo amne in ſuperiora Boryſthenis naui-*

nauiganti occurrit vrbs Olbia, a Græcis condita. Strabo addit, fuiſſe μέγα ἐμπορεῖον, *magnum emporium.*

XII.

Alterum oppidum, fama nobilitatum, circa Boryſthenem eſt *Ordeſus* ſiue *Ordeſſus*, quod Ptolemæus male ſuper Axiacem collocauit; ὑπὲρ τὸν Ἀξιάκην ποταμὸν Ὀρδησὸς (Palat. Ὀρδησσὸς) *ſuper Axiacem*, inquit, *fluuium eſt Ordeſus*, ſiue, vt in Palatino codice ſcriptum eſt, *Ordeſſus.* At Plinius, *portus Ordeſus* dixit, Arrianus Ponti periplo, ἐν Ὀδησσῷ ὅρμος ναυσὶν, *in Odeſſo* (quod idem ac Ordeſſo) *portus pro nauibus.* At portus ad mare eſt, non ad flumen: multo minus ad Axiacen, flumen non maximum. *Odeſſus* autem in vtroque Periplo ſcribitur, credo, corrupte, quia *Odeſſus* Mœſiæ Inferioris eſt, etiam ad Pontum: *Ordeſſus*, vt Plinius & Ptolemæus ſcribunt, in tractu Boryſthenio.

XIII.

Inſulam ſub oſtio Boryſthenis ait Mela ſitam eſſe, quam alii citeriorem ponunt, & Tyram ac Iſtrum verſus reducunt; quæ *Leucæ* * adpellatur, & Achilli ſacra ſit, eiusque tumulum ac templun contineat. Mela lib. II cap. VII *Leuce Boryſthenis oſtio obiecta, parua admodum, & quia ibi Achilles ſitus eſt, Achillea cognomine.* Et Plinius lib. IV cap. XII *Inſula Achillis, tumulo eius viri clara.* De ſitu nihil addit, niſi quod inter Boryſthenis deſcriptionem, & peninſulæ, Dromi Achilleos, interiiciat, haud dubie Pomponium Melam, vt alibi ſæpe, in poſitione inſulæ ſequutus. Strabo citeriorem facit hanc inſulam, mediam fere inter Boryſthenem & Tyram, ab illo IↃC, ab hoc IↃ ſtadiis remotam. Lib. VII pag. 211 ait, διέχει τοῦ στόματος ἡ νῆσος ἡ Λευκὴ διάρμα πεντακοσίων σταδίων, ἱερὰ τοῦ Ἀχιλλέως, πελαγία· εἶτα Βορυσθένης ποταμὸς πλωτὸς ἐφ᾽ ἑξακοσίους σταδίους. *Abeſt ab oſtio* [Tyræ] *inſula Leuce traiectu* IↃ *ſtadiorum, Achilli ſacra, in alto ſita: inde Boryſthenes, nauigabilis fluuius,* IↃC *ſtadiis eſt remotus.* Ptolemæi lib. III cap. X extremo duæ diuerſæ inſulæ ſunt, Βορυσθενὶς, *Boryſthenis,* καὶ ἡ Ἀχιλλέως ἡ Λευκὴ νῆσος, *a Leuce, Achillis inſula.* Et licet ipſe citeriorem ponat Boryſthenidem; conuenientius tamen, vt nomen fert, ſub cognomine illam fluuio eſſe; Achilleam autem, quod Strabo tradit, citeriorem. De templo in ea Achillis, & ſimulacro Arrianus Periplo Ponti prodidit.

XIV.

Poſt Achillis inſulam eſt peninſula, *Dromos Achilleos* nominata, Græce Δρόμος Ἀχίλλειος. ** Plinius dicto loco: *Ab ea* [inſula] CXXV *millibus paſſuum peninſula, ad formam gladii in transuerſum porrecta, exercitatione eiusdem* [Achillis] *cognominata Dromos Achilleos, cuius longitudinem octoginta millium paſſuum tradit Agrippa.* Et Pomponius Mela lib. II cap. I *Achilles infeſta claſſe mare Ponticum ingreſſus, ibi ludicro certamine celebraſſe victoriam, & quum ab armis quies erat, ſe ac ſuos curſu exercitauiſſe memoratur. Ideo dicta eſt* Δρόμος Ἀχίλλειος. De figura gladii idem: *Terra tum longe diſtenta exce-*

* Tzetzes ad Alex. Lycophr. v. 186. qui dicit etiam σπῖλον appellatam fuiſſe.
** vid. etiam Tzetz. ad Lycophr. Alex. v. 192.

excedens, tenui radice litori adnectitur. Poſt ſpatioſa modice, paullatim ſe ipſa faſtigat, & quaſi in mucronem longa colligens latera, facie poſiti enſis adlecta eſt. Quam ergo Mela peninſulam, & ex illo Plinius, comparauerunt formæ gladii iacentis, Strabo pag. 213 cum ταινία *faſcia* conferendam duxit: & ſimilitudinis rationem dat, quia longitudo ſit circiter CIↃ ſtadiorum; latitudo maxima, duorum ſtadiorum; minima τέσσαρα πλέθρων, *quatuor iugerum.* Ptolemæus lib. III cap. V peninſulæ huius in transuerſum oblongæ ſingulatim ἰσθμὸν, *iſthmum*; & promontoria laterum ſiue extremitatum enarrat, occidentale, ἱερὸν ἄκρον, *ſacrum promontorium*; & orientale, μυσαρὶν ἄκραν *Myſarin promontorium.* Arrianus inſulam Achillis Leucam cum hoc Dromo ſiue Curſu eiusdem confundit, quaſi eadem fuerit inſula & Dromos: quæ vero ab aliis diligenter, vt inſula & peninſula, diſtinguuntur.

XV.

Hæc in peninſula: extra quam ex ſeptemtrione decurrit fluuius *Panticapes*, de quo ita Plinius dicto cap. XII, *Vltra Panticapes amnis, qui Nomadas & Georgos diſterminat: mox Aceſinus.* Hauſit ex Mela, verbis vſo eisdem. Hic vero ab Herodoto habet, lib. IV cap. LIV dicentis, ποταμὸς ἄλλος, τῷ οὔνομα Παντικάπης· ῥέει ἀπὸ βορέω τε καὶ ἐκ λίμνης, καὶ τὸ μεταξὺ τούτου τε καὶ Βορυσθένεος νέμονται οἱ γεωργοὶ Σκύται, *Alius fluuius, cuius nomen eſt Panticapes. Fluit ex a ſeptemtrione & ex lacu, & in hunc & Boryſthenem habitant Scythæ agricolatores.* Addit idem, τῷ Βορυσθένεϊ συμμίσγεται, *Boryſtheni miſcetur*: quod refutat Plinius eodem loco. *Quidam*, inquit, *Panticapen confluere infra Olbiam cum Boryſthene tradunt: diligentiores Hypanin.*

XVI.

Quem vero *Aceſinum* idem Plinius vocat, ceteris fere ignotus eſt, niſi huc referamus Valerii Flacci verba lib. VI verſ. 69

Aceſinaque læuo
Omine fatidicæ Phrixus mouet agmina ceruæ.

Præceſſit enim ſuperiore verſu

Quique lacum cinxere Bicen.

Bice autem, ſiue *Byce*, lacus eſt in Cherſoneſo Taurica prope iſthmum, vt breui poſt videbimus. Poſt Panticapen flumen, ad ſinum Carciniten, fuit oppidum *Tamyraca*, Arriano, Ptolemæo & Stephano memoratum.

XVII

Tandem eſt fluuius *Hypacaris*, in quem *Gerrhus* alius fluuius a loco, vnde deuehitur, dictus, infertur: ipſe autem ſic auctus in ſinum Carcinitem. Pomponius Mela lib. II cap. I *Sinus Carcinites: in eo vrbs eſt Carcine: quam duo flumina, Gerros & Hypacaris, vno oſtio effluentia attingunt; verum diuerſis fontibus, & aliunde delapſi.* Ab Herodoto * Mela accepit, qui etiam Ὑπάκαριν vocat flumen, quod ἐκδιδοῖ κατὰ Καρκινῖτιν πόλιν, *iuxta oppidum Carcinitin in mare exit.* Etiam illud addit, quod Γέῤῥος ποταμὸς ἐκδιδοῖ ἐς τὸν Ὑπάκαριν. *Gerrus fluuius in Hypacarin effunditur.* A Ptolemæo Hypacaris ab oppido, quod præterfluit, *Carcinites* adpellatur, & *Gerrus* vltra iſthmum in

Eee Mæo-

* IV. p. 125. cap. 55.

Mæotin paludem effunditur, quod falſum eſt, vti ex Herodoto & Mela cognouimus. Plinius Hypacarin, demto capite vocat *Pacyrin*, ſi ſana eſt lectio. Supra oſtium poſita vrbs *Carcine*, vt Mela vocat; Κάρκινα, vt Ptolemæus, Καρκινῖτις, *Carcinitis*, vt Herodotus: a qua ſinus, in quem exit Hypacaris, *Carcinites* a Mela & Plinio vocatur.

XVIII.

Hæc in ora vsque ad iſthmum Tauricum: vltra quem *Mæotis* incipit, ſiue *palus* dicta, ſiue *lacus*: ſed *lacus* verior quam *palus*. Vtroque modo tamen adpellatur. Pomponius Mela lib. I cap. I de mari interno: *Qua paludi committitur, Cimmerius Boſporus. Palus ipſa, Mæotis.* Idem mox cap. II extremo: *Ad lacum, Mæotici: ad Tanaim, Sauromatæ.* Plinius etiam vtroque modo. *Mæotica palus*, lib. II cap. LXVII: & *Mæoticus lacus*, lib. V cap. XXVII; ac *Mæotius lacus*, lib. VI cap. I. Et Lucanus lib. II verſ. 641

Pigra palus Scythici patiens Mæotica plauſtri.

Græcis, Straboni, Scylaci, Ptolemæo * eſt ἡ Μαιῶτις λίμνη. quod etiam *lacum* ſignificat. Ab iſthmo ad Tanaim vsque fluuium, quem recipit, hic lacus in ortum æſtiuum eſt extenſus, cuius ambitum Strabo lib. II & VII ἐννακισχιλίων σαδίων, *nouies mille ſtadiorum* facit, & ἥμισυ τῦ Πόντυ, *dimidiam Ponti Euxini partem* explere Scylax exiſtimat; ſed neuter iudicauit quod res eſt, nec potuit etiam in diſtantia tanta, & in tam barbaris ac inacceſſis oris, quum ne hodie quidem omnes eodem modo figuram ac amplitudinem Mæotidis adumbrent. Qui accolunt lacum, *Mæotæ*, *Mæotici*, & *Mæotidæ* dicuntur. Plinius lib. IV cap. XII. *Per oram, Tanaim vsque, Mæotæ, a quibus lacus nomen accepit.* Mela lib. I cap. II extr. *Ad lacum, Mæotici.* Vopiſcus Tacito cap. XIII *Quoniam a Mæotide multi barbari eruperant, hos eosdem conſilio atque viribus, vt eo redirent compulit. Ipſi autem Mæotidæ ita congregabantur, quaſi accitu Aureliani ad bellum Perſicum conueniſſent.*

XIX.

Interiora Sarmatiæ, quæ longe a maris ora in extremum ſeptemtrionem excurrunt, ſunt variis diſtincta gentibus, ſed quarum ſola nomina poſſumus certa dare, ſedes cuique ſuas, ob diſſenſum de iis ſcribentium, adſignare non poſſumus. Sunt communia quidem vocabula *Scytharum* & *Sarmatarum*, ſed ſæpe etiam ad partes reſtringuntur, & mutuo a partibus aliis diſtinguuntur. Herodotus lib. IV cap. XCIX ab Iſtro ad vrbem Carcinitidem ἀρχαίην Σκυθίην, *veterem Scythiam* appellat, πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ νότον ἄνεμον κειμένην. *meridiem verſus & in auſtrum ſitam.* Contraxit in arctius fines Strabo lib. VII pag. 215 ἐκαλεῖτο ἡ χώρα ἀυτὴ πᾶσα, σχεδὸν δέ τι καὶ ἡ ἔξω τῦ ἰσθμῦ μέχρι Βορυσθένυς, μικρὰ Σκυθία, *Tota illa regio, & fere quidquid extra iſthmum ad Boryſthenem vsque eſt, nuncupabatur Parua Scythia.* Plinius autem Scytharum nomen videtur latius extendere, quum lib. IV cap. XII ait, *Ab eo,* [Iſtro, ſeu oſtiis Iſtri] *in plenum quidem omnes Scytharum ſunt gentes: variæ tamen litori adpoſita tenuere: alias Getæ, Daci Romanis dicti: alias Sarmatæ*

* Ariſtoteli meteorol. I. c. 14, vbi & alia memorabilia.

matæ, Græcis Sauromatæ, eorumque Hamaxobii aut Aorſi: alias Scythæ degeneres & a ſeruis orti, aut Troglodytæ: mox Alani & Rhoxalani.

XX.

Difficile eſt, vt dixi, ſedes ſingulis tribuere: per flumina non nulli diſcerni ab aliis, auctore Mela, poſſunt, quibus pauci interiores a Plinio adduntur. Pomponius Mela lib. II cap. I *Gerros inter Baſilidas & Nomadas, Hypacaris per Nomadas euoluitur. Siluæ deinde, quas maximas hæ terræ ferunt, & Panticapes, Nomadas Georgosque diſterminans.. - - - Tum Boryſthenes gentem ſui nominis abluit, - - - Callipidas Hypanis includit: - - - Axiaces proximus inter Callipidas Axiacasque deſcendit. Hos ab Iſtricis Tyras ſeparat: ſurgit in Neuris.*

XXI.

Ex quibus hic ordo gentium inter Iſtrum ſiue eius oſtia, & iſthmum Tauricum conficitur: Ab Iſtro ad Tyram *Iſtrici*, haud dubie aliis etiam nominibus diſtincti; poſt Tyram *Axiacæ* ad fluuium cognominem; vltra quem *Callipidæ* vſque ad Hypanim, * qui Bogus eſt. Ab eo ad Boryſthenem, *Boryſthenitæ*, quos flumen ſuum abluit, vt Mela ait; poſiti ἐπὶ τῷ Ὑπάνι, vt Herodotus dicit, id eſt, inter Hypanim & Boryſthenem. A Boryſthene ad Panticapen *Georgi*, οἱ γεωργοὶ Σκύθαι, *agrum exercentes Scythæ:* a Panticape ad Gerrum *Nomades Scythæ*, Νομάδες Σκύθαι, Herodoto lib. IV cap. XIX, οὔτε σπείροντες οὐδὲν, οὔτε ἀροῦντες, *qui nec ſerunt, neque arant:* in quo a Georgis diſtinguuntur. Mela lib. II cap. I *Vagi Nomades pecorum pabula ſequuntur, atque vt illa durant, ita diu ſtatam ſedem agunt. Colunt Georgi exercentque agros.* Trans Gerrum, & ſupra iſthmum Tauricæ Cherſoneſi, erant Scythæ *Baſilidæ*, a Pomponio memorati. Herodotus cap. XX πέραν τοῦ Γέῤῥου ταῦτα, δὴ τὰ καλεύμενα βασιλήϊά ἐστι, καὶ Σκύθαι οἱ ἄριστοί τε καὶ πλεῖστοι, *Trans Gerrum ſunt ea, quæ vocantur Regia, & Scythæ optimi & plurimi.* Ad latus Mæotidis *Iazyges*. Ptolemæus, παρ᾽ ὅλην τὴν πλευρὰν τῆς Μαιώτιδος Ἰάζυγες, *per totum latus Mæotidis Iazyges.* A qua poſitione nec Ouidius abludit ex Ponto lib. I epiſt. II verſ. 79

Aut quid Sauromatæ faciant, quid Iazyges acres,
Cultaque Oreſteæ Taurica terra Deæ.

XXII.

Intus ſunt remotiſſimi in occaſum *Neuri*, apud quos *Tyras* ſiue *Nieſter* ſurgit, quod Mela dixit; non Boryſthenes, quod Plinius ſcripſit, cuius fontes abhinc longe in ſeptemtrione, inclinantes in ortum, inueſtigandi ſunt: niſi Plinius fluuium forte occidentalem, qui ad Czernobel Boryſtheni adfunditur, pro ipſo Boryſthene habuit. *Auchetas* autem Melæ, ita Plinius locauit, vt apud eos Hypanis oriatur. *Alani*, Europæi quidem, vt Ammianus lib. XXII cap. XIX diſtinguit, ſupra Mæotin, iuxta Tanaim fuerunt, a quibus in occaſum *Rhoxalani* recedebant, in veteri inſcriptione apud Gruterum pag. 453 cum Baſtarnis & Dacis coniuncti. Poſſis exiſtimare ab Alanis eſſe ortos, & ab illorum gente diſtinctos prima ſyllaba: quemadmodum

Eee 2

* Hic ordo dilucidior eſt ea narratione, qua Herodotus vtitur IV. c. 17.

dum etiam *Rhoxalanos* Harduinus ex Plinii membranis ſcripſit: at dicta inſcriptione RHOXOLANI; & Straboni Ρωξολανοὶ dicuntur; & Spartianus Hadriano cap. VI *Cum rege Roxolanorum, qui de imminutis ſtipendiis querebatur, cognito negotio, pacem compoſuit.* Plinius coniunxit cum *Alanis*, tamen vt gentem ſeparatam, cuius verba ſupra expoſuimus. *Alani* autem (qui Ptolemæi *Alauni* videntur eſſe) etiam a Suetonio memorantur Veſpaſ. cap. II. *Quum Vologeſus*, inquit, *Parthorum rex, auxilia aduerſus Alanos depopoſciſſet.* Sed hi fortasſis Aſiatici erant, Tanai a noſtris ſeparati. Martialis lib. VII epigram. XXIX

Nec te Sarmatico tranſit Alanus equo.

Ioſepho lib. VII de Bello Iud. cap. XXIX τὸ τῶν Ἀλανῶν ἔθνος εἰσὶ Σκύθαι * περὶ τὸν Τάναϊν καὶ τὴν Μαιῶτιν λίμνην κατοικοῦντες, *Alanorum natio Scythæ ſunt, iuxta flumen Tanain & Mæotin lacum habitantes.* Quod Claudianus confirmat lib. I in Rufinum verſ. 314

cæſamque bibens Mæotida Alanus,

cæſam, id eſt, glacie dolabris fracta aquam eliciens ad bibendum. Crebra huius gentis apud Claudianum mentio, quia illis temporibus, relicto Tanai, ad Danubium conſederat, primum militans Romanis & ſtipendia merens, quod idem de Bello Getico verſ. 581 dixit,

Ibat patiens ditionis Alanus
Quæ noſtræ iuſſere tubæ:

& IV Conſulat. Honorii verſ. 487

in Latios ritus tranſiſtis Alani.

poſtea cum Vandalis & Sueuis Galliam Hiſpaniamque vaſtauerunt. Marius Victor ad Salmonem de peruerſis moribus ſæculi:

ſi quid vaſtauit Sarmata, ſi quid
Vandalus incendit, veloxque abduxit Alanus,

Regio quam incolebant olim Alani, *Alania* dicta eſt ab Oroſio lib. I cap. II. *Ab oriente*, inquit, *Alania eſt: in medio Dacia, vbi & Gothia: deinde Germania eſt.*

XXIII.

Antiqua etiam, nec minus famoſa *Gelonorum* natio, in Sarmatia iuxta Budinos & Agathyrſos ſedem habuit, origine Græca. Herodotus lib. IV cap. CVIII εἰσὶ οἱ Γελωνοὶ τὸ ἀρχαῖον Ἕλληνες, *Geloni origine Græci ſunt.* In Sarmatiam profecti, cum *Budinis*, indigenis Sarmatiæ, commixti ita ſunt, vt Budinorum vrbs lignea, πόλις ξυλίνη, *Gelonus* adpellaretur: Gelonis tamen lingua & moribus a Budinorum gente quodammodo diuerſis, quod idem Herodotus adnotauit dicto loco. Multum autem ex barbarie, vt fieri ſolet, adſumſerunt, in quibus & pictura fuit corporum. Virgilius Georg. II verſ. 115

Eoasque domos Arabum, pictosque Gelonos.

Pictos, Seruius interpretatur *ſtigmata habentes*, quod Claudianus lib. I in Rufin. verſ. 315 ita luculentius exponit:

Mem-

* Sed Alanos a Scythis diſtinguit Toxaris apud Lucian. p. 67, 69.

Membraque qui ferro gaudet pinxiſſe Gelonus.

Dura interpretatio, nec *pingendi* verbo facile reſpondet. Credibilius, quod Salmaſius in Solini cap. XV cenſet, colore faciem, aut omne corpus, pinxiſſe, quod & aliis barbarorum ſub illo cælo ſolemne fuit. Virgilius Aeneid. IV verſ. 146.

Creteſque Dryopeſque fremunt, pictique Agathyrſi.

Agathyrſi autem finitimi Gelonorum erant, ideoque communi ritu pingendi ſe, vtebantur. Ammianus lib. XXXI cap. V [Valeſ. cap. II] *Gelonis Agathyrſi collimitant.* Confines ergo populi fuerunt *Geloni, Agathyrſi, Budini,* quorum nomen nos ad *Budinum* montem ducit, ex quo Ptolemæus Boryſthenem deriuat, aut partem eius ſeptemtrionalem. Sed credo citeriores Gelonos fuiſſe, quia & Græcis & Romanis notiores, quam aliæ Sarmatarum gentes fuerunt.

XXIV.

Agathyrſi ſecundum Melam lib. II cap. I ſunt ipſi *Hamaxobii*. Mela lib. II poſt initium: *Mæotidis flexum Buces amnis ſecat, Agathyrſi & Sauromatæ ambiunt: quia pro ſedibus plauſtra habent, dicti Hamaxobii:* id quod non tam gentis nomen, quam morum & vitæ, multis Sarmatarum commune fuit. Vlteriores *Anthropophagi,* vt Mela & Plinius adpellant; ſiue Ἀνδροφάγοι, *Androphâgi,* vt Herodotus lib. IV cap. CII & CVI: quod nomen a morum feritate eſt. Cum his *Melanchlænas* * Ammianus coniungit dicto loco. *Melanchlænas,* inquit, *& Anthropophagos palari accepimus per diuerſa, humanis corporibus victitantes.* Μελάγχλαινοι Herodoto cap. CVII, qui, & Mela, nomen ab atris veſtibus ducunt. Et hi quoque ἀνδροφαγέουσι, *carne humana veſcuntur:* aut ſunt ipſi *Anthropophagi*, quia Herodotus addit, quod μοῦνοι, *ſoli* Sarmatarum nefandis his cibis vtantur.

XXV.

Vltimi in orientem inter flexus Tanais fluuii recedentes ſunt *Tanaitæ,* a Ptolemæo nominati, id eſt Tanais extremi accolæ, ſicut qui ad Boryſthenem ſedes habuere, *Boryſthenitas* vocari ſupra memorauimus. Extremi autem in ſeptemtrionem *Hyperborei,* in limite Aſiæ, & a Mela tam lib. I cap. II, quam lib. III cap. V adſcripti Aſiæ, & ratione nominis explicati, qui *ſuper Aquilonem Rhipæoſque montes ſub ipſo ſiderum cardine iacent.* Ptolemæus etiam lib. V cap. IX in Aſia *Hyperboreos* ponit ἐν τοῖς πρὸς τῇ ἀγνώστῳ γῇ κλίμασιν, *in climate iuxta terram incognitam.* Plinius autem in Europa illos recenſet lib. IV cap. XII, non ignorans, quod *quidam eos in prima parte Aſiæ litorum poſuere, non in Europa:* additque fabulam, ab aliis acceptam, de felicitate Hyperboreorum. *Pone eos montes*, inquit, [Riphæos puta] *vltraque Aquilonem gens felix, ſi credimus, quos Hyperboreos adpellauere, annoſo degit æuo, fabuloſis celebrata miraculis.* Nomen, extremi ſeptemtrionis populos ſignificat, quales æque in Europa ſunt & in Aſia, vt recte Plinius iudica-

* Quum in horum vicinia multas gentes Scythicas memorat Herodotus libr. IV. c. 20. ſeqq. hos tamen Melanchlænas Scythas eſſe negat c. 20. Atque ex eadem hac narratione Herodoti multæ gentes huc pertinentes ſuppleri poſſint a Cellario omiſſæ.

Digitized by Google

dicauit. Et alia huius tractus in fabulis latent. *Arimaſpos*, quos *vltimos a tergo Mæotarum* Plinius ponit, & *mox Riphæos montes*; hos, inquam, Arimaſpos Mela lib. II ineunte tamquam vnoculos deſcribit. *Scytharum*, inquit, *Arimaſpi, queis ſinguli oculi eſſe dicuntur*. Fabula ab Ariſtea Proconneſio eſt, vt Herodotus lib. IV cap. XIII refert. *Ab eis* [Arimaſpis] *Eſſedones* Mela *vſque ad Mæotida* ducit. Ἰσσηδόνας dixit Herodotus, qui pellerentur ab Arimaſpis.

XXVI.

*Sauromatæ** Græco ore ſunt ipſi Latinorum *Sarmatæ*, quod commune nomen eſt totius tractus illius Scythici: ſpeciatim autem de parte circa Tanaim quæ eſt, aut circa Mæotida, intelligitur. Mela lib. I extremo: *Ripæ eius* [Tanais] *Sauromatæ, & ripis hærentia poſſident*. Et lib. II poſt initium: *Mæotida Agathyrſi & Sauromatæ ambiunt*. Regis Sauromatæ mentionem facit Plinius lib. X epiſt. XIV, & nummus ab illuſtri viro Ezech. Spanhemio deſcribitur ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΑΥΡΟΜΑΤΟΥ, percuſſus temporibus Seueri. Alias gentes a Ptolemæo nominatas, *Boruſcos*, *Naſcos*, iuxta Riphæos montes: *Tranomontanos*, ad dextram ripam Boryſthenis, & his proximos Βουργίωνες, *Burgiones*; a ſiniſtra ripa autem Καρύονες, *Caryones*, & hinc in auſtrum deductos *Chunos*, *Amadocos*, *Nauaros*, aliosque, vt obſcuriores, omnes prætermittimus. Occaſum verſus *Grutingi* erant, *bellicoſa gens*, vt Ammianus dicit lib. XXVII cap. XI; & lib. XXXI cap. VIII de iisdem: *Hunni peruaſis Alanorum regionibus, quos Grutingis confines Tanaitas conſuetudo nominauit*. An autem *Hunni*, poſteriori hiſtoria notiores, a *Chunis* Ptolemæi ſint, non habeo quod pro certo adſeuerem. Ptolemæus in Sarmatia Europæa: Μεταξὺ Βαςέρνων καὶ Ῥωξολάνων Χοῦνοι, *inter Baſternas & Roxolanos Chuni*. Ammianus autem lib. XXXI cap. II *Hunnorum gens monimentis veteribus leuiter nota, vltra paludes Mæoticas glacialem Oceanum accolens, omnem modum feritatis excedit*. Neque Ptolemæi fides ſemper tuta; neque in rebus geographicis, Ammiani: etiam ipſæ gentes ita vagæ, vt ſæpe ſedes permutauerint.

XXVII.

A populis ad montes & oppida, quæ extra iſthmum, & in partibus interioris Sarmatiæ a Ptolemæo ponuntur, accedendum eſt. Montes idem Ptolemæus habet *Peucen* ab occaſu, ſupra Dacos, aduerſus Baſternas, longo iugo procurrentem: *Amadocos montes* ſupra iſthmum, iuxta gentem cognominem: *Alaunos* ſupra Mæotidem lacum, iuxta Alanos populos: *Riphæos* ſiue *Rhipæos*, (nam τὰ Ῥίπαια ὄρη Græce ſunt; Straboni Ῥιπαῖα: Melæ libris etiam *Rhipæi*) fundentes Tanaim: & *Budinum* Boryſthenis fonte ſeptemtrionali notabilem: & tandem *Hyperboreos*, maxime ſeptemtrionales, prope quos cardo mundi ſit. Sunt qui coniungunt Riphæos & Hyperboreos. Byzantius Stephanus: Ῥιπαία. ὄρος Ὑπερβορέων, *Ripæa mons Hyperboreorum*. Plinius dicto cap. XII *Mox Riphæi montes, & aſſiduo niuis caſu pinnarum ſimilitu-*

* Erant Sauromatæ etiam in Thracia. Dio 54. p. 612. add. Id. 55. p. 651. Sed bellandi cauſa modo.

litudine, Pterophoros adpellata regio: pars mundi damnata a rerum natura, & denſa merſa caligine: neque in alio, quam rigoris opere, gelidisque Aquilonis conceptaculis. Pone eos montes, vltraque Aquilonem, gens felix, ſi credimus, quos Hyperboreos adpellauere, annoſo degit æuo. Si pone montes Riphæos & quod præceſſit, inter Riphæos & Mæotas ſoli Arimaſpi colunt; nimis propinqui Hyperborei ſunt Mæotidi paludi. At damnata pars mundi & denſis immerſa tenebris zonam frigidam arguit, quod clarius exponit Mela lib. III cap. v. *Hyperborei ſuper Aquilonem Rhipæosque montes ſub ipſo ſiderum cardine iacent, vbi ſol non quotidie vt nobis, ſed primum verno æquinoctio exortus, autumnali demum occidit: & ideo ſex menſibus dies, & totidem aliis nox vsque continua eſt.* Hi ergo ſunt ſuper Rhipæos montes, & quidem poſt ingens interuallum, quod cum Ptolemæi poſitione conuenit. Virgilius quoque diſcernit, & quidem tanto ſpatio, quantum ventus ab vna parte ad alteram impugnandam perferendus requirit, Georg. III verſ. 381

Talis Hyperboreo ſeptem ſubiecta trioni
- - Gens effrena virum Riphæo tunditur Euro.

Præſtat ergo diſtinguere hos montes, & Riphæis, vt Latini fere ſcribunt; ſeu Rhipæis, vt Græci, in medio locatis, forte in Moſcouia; Hyperboreos vltra arcticum circulum remouere: Poetis quidem miſcere licet, & quosvis ſeptemtrionales montes *Riphæos* & *Hyperboreos* adpellare: alia vero ratio ſit geographorum. Proprie Papinius Theb. I verſ. 692

ſed iam temone ſupino
Languet Hyperboreæ glacialis portitor Vrſæ.

Et Claudianus lib. II in Rufin. verſ. 240 dixit

Hyperboreo damnatam ſidere Thulen.

At idem in Conſul. III Honor. verſ. 56 de Theodoſio, magni patre,

Fregit Hyperboreas remis audacibus vndas,

quum Pictos Scotosque repuliſſet. Idem in Conſul. VI Honor. verſ. 31 *Riphæo ab axe*, id eſt a cardine, tamquam vltimi omnium eſſent, & ſub vertice ſiti montes Riphæi.

XXVIII.

Hæc de montibus. Oppida interiora (nam maritima ſupra expoſuimus) Ptolemæus etiam per flumina diſtribuit. Iuxta Carciniten fluuium, qui, Hypacaris eſt, ponit *Toroccam, Paſiridem, Ercabum, Tracanam, Naubarum*, obſcura nomina, præter *Naubarum*, quod Plinius etiam memoranit, coniunctum cum *Carcine*. Ex quo coniicitur haud longe a mari abfuiſſe. Circa Boryſthenem locauit *Azagarium, Amadocam, Sarum, Serimum, Metropolim*, poſt quæ ad *Olbiam* venit, quam ſupra expoſuimus. nam a ſeptemtrione deſcendit in auſtrum. Ad flexum Boryſthenis *Leinum, Sarbacum, Nioſſum*. Supra Tyram *Carrodunum, Clepidauam*, quæ in Germania transviſtulana recenſuimus. Inſulam Tanais oſtio adiacere dicit, nomine *Alopeciam*, quæ & *Tanais inſula nominetur*. Plinius poſt oppida Hermiſium & Myrmecium relata, addit: *intus inſulam Alopecen.*

CHER-

Digitized by Google

CHERSONESVS TAVRICA.

XXIX.

Taurica Cherſoneſus a *Tauris* incolis nomen habet, qui in varios populos rurſus fuerunt diuiſi. Etiam extra iſthmum, prope eumdem tamen, *Tauri erant.* Iidem & *Taurici* dicti. Mela lib. II cap. I *Subit ripam mare, &, donec quinque millia paſſuum abſit a Mæotide, refugientia vſque ſubſequens litora, quoad Satarchæ & Taurici.* Ouidius Pont. lib. III epiſt. II verſ. 45

Eſt locus in Scythia (Tauros dixere priores)
Qui Getica longe non ita diſtat humo.

Hi Plinio & Ptolemæo vocantur *Tauroſcythæ.* Procopius tamen lib. III de Aedificiis cap. vlt. videtur diſtinguere. Ait, μετὰ λιμνην τὴν Μαιώτιδα, καὶ τὸς Ταύρȣς, καὶ Ταυροσκύθας, *trans paludem Mæotidem, vltraque Tauros & Tauroſcythas.* Poteſt vero καὶ etiam *ſiue* explicari. Regio dicitur *Taurica terra.* Ouidius Pont. lib. I epiſt. II verſ. 80

Cultaque Oreſteæ Taurica terra Deæ:

& ſimpliciter *Taurica.* Plinius ſæpe dicto loco: *A Carcinite Taurica incipit:* vbi *terra* vel *cherſoneſus* ſubaudias. Vocatur etiam Cherſoneſus *Scythica.* Strabo lib. VII pag. 213 Ενταῦθά ἐστιν ὁ ἰσθμός, ὁ ποιῶν τὴν Ταυρικὴν καὶ Σκυθικὴν λεγομένην χεῤῥόνησον, *Ibi eſt iſthmus, efficiens Tauricam & Scythicam ita dictam Cherſoneſum,* quæ etiam μεγαλη χεῤῥόνησος pag. 215 vocatur, id eſt *magna Cherſoneſus,* ad diſcrimen paruarum, quæ in ipſa ſunt, a Zenone & Heracleotis ædificatæ. Ibidem Strabo: Πελοποννήσῳ προσέοικε, καὶ τὸ σχῆμα, καὶ τὸ μέγεθος, *Peloponneſo & forma & magnitudine ſimilis eſt.*

XXX.

Iſthmus *Taphræ* dictus fuit. Mela lib. II cap. I *Quod inter paludem & ſinum reſt, Taphræ nominatur.* Oppidum in iſthmo eiusdem nominis. Plinius ibidem: *In ora a Carcinite oppida: Taphræ in ipſis anguſtiis peninſulæ.* Ptolemæo eſt τάφρος, *Taphrus.* Inde Plinius: mox *Heraclea Cherroneſus,* * quæ nomina coniunctim legenda. Prius nomen a conditoribus eſt; alterum a ſitu peninſulæ paruæ. Idem enim paullo ante dixerat *Cherroneſum Heracleotarum oppidum.* Ptolemæo eſt χερσόνησος, *Cherſoneſus:* Scylaci Caryandenſi χεῤῥόνησος ἐμπόριον, *Cherroneſus emporium,* isque in Græcis peninſulæ ciuitatibus numerat. nam ἐν τῇ Ταυρικῇ οἰκȣ̃σιν Ἕλληνες, *in Taurica,* inquit, *habitant Græci,* Scythis permixti. Heraclea autem Pontica, mater Tauricæ ſecundum Strabonem, etiam fuit Græcanica ciuitas. Hanc vrbem poſteriores Græci *Cherſonem,* Χερσῶνα, vocant, Zonaras in Rhinotmeto, Euſtathius in Periegeſin Dionyſii verſ. 140, & Procopius IV Goth. cap. V & lib. I Perſ. cap. XII. Hanc vrbem Plinius ait, *mox* ſequi poſt *Taphras:* at latus peninſulæ occidentale interiacet, in quo Ptolemæus recenſet *Eupatoriam,* & *Dandacam* oppida, antequam ad *Cherſoneſum* vrbem perueniat. Etiam promontorium *Parthenium* antecedit, cui *oppidum adiacet Cherroneſus;* ſecun-

* An igitur hinc Aelian. V. I. c. 40. de anim. plane inſulam facit? Νῆσος ἐν τῷ πόντῳ Ηρακλῆ μὲν ὁμώνυμος ἐκτετίμηται.

ſecundum Melam lib. II cap. I; ſeu πρὸ τῆς πόλεως ἐςὶν ἐν ςαδίοις ἑκατὸν, *ante vrbem eſt ad centum ſtadia*, ſecundum Strabonem lib. VII pag. 213. Ptolemæus quoque illud promontorium inter Dandacam & Cherſoneſum oppidum enarrauit.

XXXI.

Auſtrale latus peninſulæ poſt oppidum Cherſoneſum inſignes aliquot portus habet, *Ctenuntem* (Κτενῦς, *Ctenûs* in recto) a Strabone & Ptolemæo memoratum: & *Portum Symbolorum*, Συμβόλων λιμένα, Plinii & Strabonis. Totus enim iſte ſinus portuoſus eſt a Parthenio promontorio vſque ad alterum quod Κριῦ μετωπον, quaſi *Frons Arietis* adpellatur. Pomponius Mela clare : *Sinus portuoſus, & ideo* Καλὸς λιμὴν *adpellatus, promontoriis duobus includitur. Alterum* Κριῦ μέτωπον *vocant, Carambico, quod in Aſia diximus, par & aduerſum: Parthenion alterum.* Strabo pluribus deſcribit illud Arietinæ frontis promontorium, quod πρόκειται πολὺ πρὸς τὸ πέλαγος, *longe in mare procurrat:* & ἀντικειται, *oppoſitum ſit* Carambi, promontorio Paphlagoniæ. Plinius etiam Latine ſcripſit *Criumetopon*, idque *aduerſum Carambi Aſiæ promontorio* dicit.

XXXII.

Ab eo incipit latus orientale, in quo ſunt Ptolemæi *Charax* & *Lagyra* oppida, promontorium *Corax*, & flumen *Iſtrianum:* deinde celebrior vrbs *Theodoſia*, Scylaci, Straboni, Melæ, Plinio, Ptolemæo laudata. In Scylacis periplo, & Stephani de Vrbibus volumine *Theudoſia* ſcribitur, * corrupte, vt cenſet Berkelius ad Stephanum : plures Θεοδοσία, *Theodoſia*, etiam ipſe Stephanus in deriuatis: quod Græcum nomen Græcam vrbis originem arguit, quemadmodum Scylax quoque *Theodoſiam* in Græcis peninſulæ vrbibus recenſet. Hodie *Caffa* adpellatur. Ptolemæo proximum eſt *Nymphæum*, Scylaci Νύμφαια, *Nymphæa*, etiam a Græcis condita.

XXXIII.

Breui poſt ſpatio *Boſporus Cimmerius* incipit, dictus, vt ex Stephano Byzantio Conſtantinus Porphyrogennetus lib. II Them. XII refert, ἀπὸ Ἰοῦς τῆς Ἰνάχου, *ab Io, Inachi filia.* Dionyſius quidem periegeta verſ. 140 eam rationem ad Thracium refert Boſporum, quem Io, in iuuencam transformata, tranauerit : at interpres Euſtathius ad vtrumque accommodat, de Cimmerio dicens, λέγεται Βόσπορος διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ ἐκεῖνος, ἐκ τῆς Ἰοῦς, τῆς βοός. Ridiculum ergo eſt, quod Cedrenus, in Iuſtiniano, deducit ἀπὸ τοῦ τελεῖν ἀντὶ χρημάτων βόας; *ab bobus tributi loco dari ſolitis* ab illa gente. In ora illius freti Boſporani, ſeu vbi deſinit illud & Ponto infunditur, quidam vrbem celebrant *Boſpori* nomine. Procopius ſub finem lib. III de Aedificiis, meminit Βοσπόρου καὶ Χερσῶνος πόλεων, αἵπερ κατὰ τὴν ἐκείνην ἀκτὴν ἐπιθαλαττίδιαι μετὰ λίμνην τὴν Μαιώτιδα ἐν ἐσχάτῳ οἰκοῦνται τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς, *Boſpori & Cherſonis vrbium, quæ maritimæ in eo litore poſt lacum Mæotidem in extremo imperii Romani habitantur.* Memorat eamdem vrbem Boſporum & alibi Procopius, lib. I de Bello Perſ. cap. XII, & lib. IV de Goth. cap. V; Cedrenus dicto loco pag. 302. Poſſis dubitare, an diuerſa fuerit vrbs Boſporus a Panticapæo?

* **Etiam a Demoſthene in Lacrit. p. 596. A.**

nihil enim Procopius de Panticapæo, qui toties vrbem *Boſporum* commendat, quum tamen illud fuerit μητρόπολις τῶν Βοσπεριανῶν, *vrbs princeps Boſporanorum*, Strabone p. 214 adſeuerante; & Plinius lib. I V cap. X I I dicat, *Panticapæum aliqui Boſporum vocant.* Et Strabo ibidem per ſtadia ſpatium inter Theodoſiam & Panticapæum emetitur, & accurate a fertilitate, vicis, & oppido, quod continet, Nymphæo deſcribit: vrbis autem Boſpori nullam mentionem facit. Diſtinguunt tamen, vt diuerſas vrbes, Eutropius lib. V I I cap. V de Auguſto: *Adiecit imperio omnes Ponti maritimas ciuitates: in his nobiliſſimas Boſporum & Panticapæum:* & Stephanus Byzantius, qui non ſolum *Boſporum* πόλιν Πόντου κατὰ τὸν Κιμμέριον κόλπον, *vrbem Ponti iuxta Cimmerium ſinum* vocat; verum etiam *Panticapæum* πόλιν μεγίστην. τῶν κατὰ Βόσπορον μητρόπολιν, *vrbem maximam, & earum quæ iuxta Boſporum ſunt, metropolim,* commemorat: & Lucas Holſtenius, vir ſummus ingenio, in Ortelium Adnot. p. 33 Oppidum *Boſporus* μετὰ λίμνην, *ait Procopius, hoc eſt poſt vel extra paludem. Erat enim extra anguſtias Panticapes ad Pontum Euxinum ſita in ſinu Cimmerio.*

XXXIV.

Ipſum autem *Panticapæum*, vt Scylax, Strabo, Mela, Plinius vocant; ſiue *Panticapæa*, Παντικάπαια, vt Ptolemæus; quod nemo dubitat, ad fretum Boſpori intra peninſulam magnam, quæ Taurica dicitur, ſitum fuit. Plinius eodem loco: *Reſtat longe validiſſimum in ipſo Boſpori introitu, Panticapæum Mileſiorum, a Theodoſia* L X X X V I I *M. paſſuum.* Eadem Strabo, additis quoque aliis, eſſe Panticapæum λόφον πάντη περιοικούμενον ἐν κύκλῳ σταδίων εἴκοσι, ἔχειν πρὸς ἕω λιμένα, ἔχειν καὶ ἀκρόπολιν· κτίσμα δ' εἶναι Μιλησίων, *tumulum circumcirca habitatum, ambitu* X X *ſtadiorum: habere portum ab ortu, & arcem, & ipſam vrbem a Mileſiis conditam eſſe.* Fuit olim libera: poſtea ſub Boſporanis regibus, a quibus Mithridates accepit, teſtante Strabone.

XXXV.

Poſt Panticapæum, vbi effluit ex lacu Boſporus, *Myrmecion* Plinii, Melæ, & Ptolemæi eſt: illi oppidum vocant; hic promontorium. Oppidum ergo iuxta promontorium, vel in ipſo fuit. Scylax in vrbibus Cherſoneſi Græcanicis numerat. A quo ad iſthmum Ptolemæus ſub Mæotide tria oppida ponit *Parthenium*, (diuerſum a promontorio huius nominis in alio latere) *Zenonis Cherſoneſum*, & *Heracleum*, de quibus quod dicamus præterea, non habemus. Plinius *Hermiſium* cum Myrmecio coniungit, quod a Pomponio Mela accepit, qui vero Theodoſiæ poſtponit hoc ordine: *in Boſporum vergentia oppida, Myrmecion, Panticapæum, Theodoſia, Hermiſium.* Ptolemæus inter Nymphæum & Panticapæum habet Τυρικτάκην, *Tyrictacam,* ignotam aliis.

XXXVI.

Ante iſthmum intus eſt lacus *Byce*, Ptolemæo Βύκη λίμνη, *Byce palus.* Plinio mutatione cognatarum litterarum *Buges* eſt. *A tergo*, inquit, *lacus Buges, foſſa emiſſus in mare.* In mare, puta Mæoticum, cum quo ad iſthmum cohæret. Valerius Flaccus lib. V I verſ. 68

Quique

Quique lacum cinxere Bicen,

Bicen, Latina litera, pro Græca Ptolemæi, quam *V* Plinii defendit, reſpondens Ptolemæi Υ Græcæ. An eadem ſit quæ Strabonis *Σαπρὰ λίμνη*, *Putris lacus*, qui *ςαδίων τετρακισχιλίων*, IV CIↃ *ſtadiorum* ſit, nolim iudicare. Maior enim hic ambitus eſt: etiam dicitur iſthmus illum a mari *διείργειν*, *ſeparare*, quod Mæotidi potius conuenit.

XXXVI.

Cherſoneſi Tauricæ oppida mediterranea Ptolemæus multa enarrat, ſed obſcura & incognita pleraque. *Taphrum* ſupra, ob vicinitatem in maritimis cenſebamus; *Taronam, Paroſtam, Bœonem* ignoramus: *Cimmerium*, cuius nominis vel idem vel aliud Pomponius lib. I cap. XIX in Aſiæ ora & quidem prope fretum ponit: quem Plinius ſequutus, *trans fretum* ait *ſitum* eſſe; & *Tazum, Argodam, Tabanam*, obſcura nomina: & *Satarcham*, in parte ſeptemtrionali, vbi *Satarchæ*, populus, colebant. quos Mela iam manifeſtabit: *Cytæum* tandem Ptolemæi a Scylace vocatur *Κυταία*, vt Voſſius emendauit ſcriptum *Κυδαία*.

XXXVIII.

Tres populos Mela lib. II cap. I in hac Cherſoneſo recenſet, *Satarchas, Græcos*, & *Tauricos*. Iſtos locat a ſeptemtrione: illos in litoribus: hos in auſtrali parte peninſulæ, Græcis permixtos. Sed omnes etiam Tauri dicti; etiam extra peninſulam ſupra iſthmum quidam. Melæ verba ſunt: *Obliqua ad Boſporum plaga excurrens, Ponto ac Mæotide includitur. In paludem vergentia Satarchæ tenent: in Boſporum Cimmerica* (forte Græcanica) *oppida, Myrmecion, Panticapæum, Theodoſia, Hermiſium: in Euxinum mare, Taurici.* Superior pars prope Boſporum vsque Theodoſiam, a Boſporanis aliquamdiu regibus poſſeſſa, Boſporanæ terræ adiudicatur. Strabo ibidem pag. 215 *πρότερον εἶχον ὀλίγην*, *Antea exiguam partem* Boſporani dynaſtæ ſeu reguli tenebant *τὴν πρὸς τῷ ςόματι τῆς Μαιώτιδος, μέχρι Θεοδοσίας*, *iuxta fretum Mæoticum, vsque Theodoſiam:* poſtea omnem Cherſoneſum magnam occupauerunt.

XXXIX.

Hæc de Sarmatia Europæa, in quam nos Germania partim transmarina abduxit, vt abſolueremus, quæ in ſeptemtrione Europæ connexa ſunt cum Germania: partim quæ trans Viſtulam ſunt Germaniæ gentes, inter Baſtarnas ad Sarmatiam vsque diſperſe habitantes. Soli Daci ex Transdanubianis ſuperſunt, quos quia ponte cum Mœſia Traianus coniunxit, cum illa explicaturi ſumus. Iam in citeriora regreſſi, quæ Germaniæ proxima ſub Danubio ſunt, ad exponendum adgrediemur.

Digitized by Google

CAPVT VII

DE

VINDELICIA, RHAETIA, ET NORICO.

I.

DAnubius terminus antiquæ erat Germaniæ: hunc inter & Alpes quæ ſunt, etſi hodie in Germania cenſeantur, aliam Romanis olim partem, aut Illyrici continuationem, conſtituebant. Strabo ſane lib. VII pag. 217 inde Illyridem recenſere ita incipit: Λέγωμεν δὴ τὰ Ἰλλυρικὰ πρῶτα, συνάπτοντα τῷ τε Ἴστρῳ καὶ ταῖς Ἄλπεσιν, ἃ κεῖται μεταξὺ τῆς Ἰταλίας καὶ Γερμανίας, ἀρξάμενα ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς κατὰ τοὺς Οὐϊνδελικοὺς καὶ Ῥαιτοὺς καὶ Ἐλουητίους, *Primum Illyrica exponamus, quæ & Iſtrum & Alpes attingunt, ſita in medio Italiæ & Germaniæ, incipientia a lacu, qui eſt apud Vindelicos, Rhætos & Heluetios.* Hunc tractum in populos maiores diſtinxerunt, *Vindelicos; Rhætos, Noricos;* & eorum quemque in varias minores gentes, quibus omnibus, præſertim iis, qui in Alpes vergunt, aut inter illarum iuga colunt, difficile eſt certas & proprias ſedes definire. Ab occaſu, vt inde incipiamus, erant *Vindelici* & *Rhæti*, ſuis inter ſe limitibus diſtincti ita, vt tamen vterque populus vno nonnumquam *Rhætorum* nomine comprehenderetur. Sit ergo nobis prima, quæ inter Danubium & lacum Brigantinum eſt,

VINDELICIA.

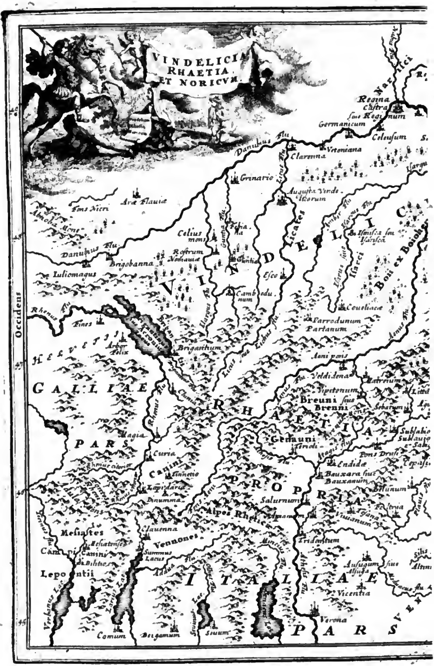
II.

Vindelicia, Ptolemæo lib. II cap. XVI Οὐϊνδελικία, eſt regio Vindelicorum, Latine potius gentis nomine, quam proprio regionis, adpellata. Suetonius Aug. cap. XXI *Domuit Cantabriam, Aquitaniam, Pannoniam, Dalmatiam, cum Illyrico omni: item Rhætiam & Vindelicos, ac Salaſſos gentes Inalpinas.* Et Velleius Paterculus lib. II cap. XXXIX *Rhætiam & Vindelicos ac Noricos, nouas imperio noſtro ſubiunxit prouincias.* Quod vero non ita interpretandum eſt, quaſi damnata Latinis ſit vox *Vindelicia*: ſed ea ſit loquendi elegantiore conſuetudine, qua Nepos Ageſilao dixit, *quum meditaretur in Perſas proficiſci*, id eſt in Perſidem vel Perſiam. Nam & illo nomine vſus eſt Sextus Rufus cap. VIII. *Limes*, inquit, *inter Romanos & barbaros ab Auguſto per Vindeliciam, per Noricum, Pannoniam, ac Mœſiam eſt conſtitutus.* Nomen gentis, vt dictum, eſt *Vindelici*, Græce Οὐϊνδελικοί, vt apud Strabonem eſt & alios. Horatius lib. IV od. IV

Videre Rhæti bella ſub Alpibus
Druſum gerentem Vindelici - - -

Ita veteres libri: recentiores, *& Vindelici;* de quo mox dicturi ſumus. Nomen aiunt a fluminibus eſſe, quæ rigant illam regionem, quorum alter *Vinda* eſt

Digitized by Google

Digitized by Google

NAPOLI

Digitized by Google

eſt ſiue *Vindo*, a ſiniſtra Auguſtam adluens: alter a dextra, *Licus*, hodie Lech; confluentes infra vrbem. Venantius Fortunatus de S. Martino lib. IV

Pergis ad Auguſtam, quam Vindo Licusque fluentat.

III.

Fines Vindeliciæ aliter Strabo, aliter Ptolemæus conſtituit: ſed Straboni credendum magis eſt, qui prope tempora illa fuit, quibus Rhætos & Vindelicos Auguſti priuigni domuerunt. Strabo lib. IV pag. 142 Τὰ πρὸς ἕω μέρη τῶν ὀρῶν, καὶ τὰ ἐπιστρέφοντα πρὸς νότον, Ῥαιτοὶ καὶ Οὐϊνδελικοὶ κατέχουσι, συνάπτοντες τοῖς Ἐλουηττίοις καὶ Βοΐοις· ἐπίκεινται γὰρ τοῖς ἐκείνων πεδίοις. Οἱ μὲν οὖν Ῥαιτοὶ μέχρι τῆς Ἰταλίας καθήκουσι, τῆς ὑπὲρ Οὐήρωνος καὶ Κώμου· - - - - οἱ δὲ Οὐϊνδελικοὶ καὶ Νωρικοὶ τὴν ἐκτὸς παρωρείαν κατέχουσι. *Montium partes, quæ* [poſt Salaſſos] *ortum ſpectant, & in meridiem vertuntur, Rhæti & Vindelici tenent, contermini Heluetiis atque Boiis, quorum campis imminent. Rhæti vsque ad Italiam pertinent, ſupra Veronam atque Comum: - - - Vindelici autem & Norici montana exteriora tenent*, id eſt, (Velſero lib. I de Aug. interprete p. 189) extremas tantum Alpes & humiliores colunt. Idem Strabo lib. VII poſt initium de lacu Acronio ſiue Brigantino: προσάπτονται τῆς λίμνης ἐπ᾽ ὀλίγον μὲν οἱ Ῥαιτοὶ, τὸ δὲ πλέον Ἐλουήττιοι καὶ Οὐϊνδελικοὶ, *lacum Rhæti exigua parte; maiore Heluetii & Vindelici attingunt.* Rhæti ergo lacum non contingunt, niſi exigua parte, quæ inter Rhenum & Brigantinum eſt. nam hoc oppidum, quod Ptolemæus quidem ſuis Rhætis dat, verius Vindelicorum fuit. Strabo dicto loco libri IV Οὐϊνδελικῶν εἰσὶ καὶ Βριγάντιοι, καὶ πόλεις αὐτῶν Βριγάντιον καὶ Καμπόδουνον, *Vindelicorum etiam Brigantii ſunt: & oppida illorum, Brigantium & Campodunum.* Accedat Plinius, qui Noricis Vindelicos conterminos fuiſſe lib. III cap. XX tradit. *Iuxta Carnos*, inquit, *quondam Tauruſci adpellati, nunc Norici. His contermini Rhæti & Vindelici.* Quod ſi Vindelici contingunt Noricos, vsque Aenum pertinere neceſſe eſt, quia *Aenus Rhætos* [vniuerſos, incluſis Vindelicis] *Noricosque interfluit*, vt Tacitus tradit Hiſt. lib. III cap. V Ad hæc, Auguſtus *per Vindeliciam & Noricum* conſtituit limitem imperii, non per Rhætiam; quod Sex. Rufus cap. VIII, vt ſupra dictum, nos docuit: ergo Vindelici æque ac Norici ad Danubium, qui limes imperii Romani erat, pertinuerunt.

IV.

Ex quibus colligere pronum eſt, quinam fines veteris Vindeliciæ fuerint, ſcilicet a lacu Brigantino ad fontes & alueum Danubii, vsque ad confluentem Aeni, quo flumine a Norico ſeparata fuit. Solum latus meridiale certo determinari non poteſt, niſi aliquid definitum putaueris, ſi a Strabone prædictum repetemus, τὴν ἐκτὸς παρωρείαν κατέχειν, Vindelicos *ſubalpina & exteriora Alpium poſſidere:* Rhætos, quæ intus & in ſummis Alpibus vsque in Italiam ſunt. Et, quæ lib. VII pag. 202 dixit idem, Οὐϊνδελικοὺς οἰκεῖν ὀροπέδια, *Vindelicos incolere montanas planities:* quibus a ſummis Rhætorum Alpibus remouentur. Ptolemæi autem rationes, vt eius trans Alpes ſunt pleraque, etiam Inalpina, turbatiores ſunt, quam vt Strabonis & aliorum ſen-

tentiæ præferri poſſint. Comprimit enim nimis Vindeliciam, Lico & Aeno fluminibus concludens.

V.

Quum vero poſt Romanorum victoriam Vindelicia non fuerit provincia ſingularis, ſed cum Rhætia ſemper coniuncta; factum eſt vt omnis tractus, qui inter lacum Brigantinum, Danubium, Aenum, Carnos, Venetos & Inſubres eſt, ſæpe numero *Rhætia* diceretur & *prouincia Rhætia*, vt tamen in ipſa prouincia populi ſeparati & Rhæti & Vindelici manerent. Sic Auguſtam Vindelicorum Tacitus Germ. cap. XLI *ſplendidiſſimam Rhætiæ prouinciæ coloniam* dixit: & Horatius lib. IV od. IV *Rhætos Vindelicos*, vt diſtingueret ab Rhætiæ propriæ incolis: & Plinius lib. IX cap. XVII *inter Alpes lacum Rhætiæ Brigantinum*, quem vero Vindelici plures, per totum latus dextrum; quam Rhæti proprii, inter Rheni & Brigantii fluminis oſtia, accoluerunt.

VI.

Flumina Vindelicorum præter Danubium, qui a ſeptemtrione ſtringit limitem, ſunt *Licus* ſiue *Lichus*, & *Vindo*, qui Auguſtam coloniam ambiunt; ſupra ex Fortunati lib. IV de S. Martino, vna demonſtrati,

Pergis ad Auguſtam, quam Vindo Licusque fluentat.

Vetuſtiorem memoriam non habemus. Quod enim Cluuerius Ouidium quoque arceſſit, lib. I ex Ponto epiſt. V verſ. 21 dicentem,

Torquet enim fortuna parum, niſi Lycus in Hebrum
Confluat? & frondes Alpibus addat Athos?

nihil ad rem eſt. Heinſius ex Patauino *Nilus* legit: & ſi *Lycus* etiam ſalua lectio eſſet, nonne credibilius foret, alium quemuis *Lycum* (nam plura huius nominis flumina) aut nobilem Aſiæ Lycum, qui in Mæandrum defertur, quam illum Vindelicum, intelligi? Poſt Venantium Paullus Diaconus lib. II de Geſt. Langobard. cap. XIII de eodem Fortunati itinere ex eiusdem carminibus, vti fatetur, repetens, *ad Briones & Auguſtam ciuitatem, quam Virdo & Lech fluentant, iter fuiſſe*, deſcribit. Sic Lindenbrogius & Grotius ediderunt: vt de Fortunati lectione dubitare poſſis, annon *Virdo* & ibidem legendum ſit, præſertim quod hodie *Werta* ille amnis adpellatur. Ricardus tamen poeta etiam multum poſtea, Auſt. lib. II, veterem ſcripturam expreſſit,

Reſpicit & late fluuios Vindamque Licumque

niſi quod *Vinda* forma, vbi in Fortunati libris *Vindo* eſt.

VII.

Inter hos fluuios & Aenum, qui terminat ab ortu Vindelicos, *Iſarus* eſt ſiue *Iſargus*, quæ poſterior adpellatio eſt a populo, quos inſcriptio Alpina de geſtis Auguſti apud Plinium lib. III cap. XX ISARCOS nominat, cum Breunis ibidem & Genaunis coniunctos. Alius autem Ἴσαρος, *Iſarus* Strabonis eſt lib. IV pag. 143, qui Atagin accipiens, & cum eo receptus ab Atheſi, in Adriaticum mare defertur: Vindelicus autem Iſarus, qui hodieque nomen *Iſer* retinet, in Danubium effunditur, antea auctus *Ambro*, ab occaſu adla-

adlabente, qui etiam nunc *Amber* adpellatur. Auctor Itinerarii, quod Antonini eſſet dicitur, itinere ducto a Lauriaco, inter Iſiniſcam, quæ ad Iſarum eſt, & Auguſtam ponit *Ambre*, quod vel flumen ipſum eſt, vel aliquid cognomine eidem flumini adpoſitum.

VIII.

Inter Licum & Brigantinum lacum *Ilargus* eſt, nunc *Iler*, Sueuiam ſecans, memoratus a Pedone Albinouano, Elegia ad Liuiam, verſ. 385

Rhenus, & Alpinæ valles, & ſanguine nigro
Decolor infecta teſtis Ilargus aqua.

Sic enim legendum eſſe, non *Itargus*, vt vulgo editur, res ipſa probat, & quæ commemorantur, *Alpinæ valles*. A dextra Ilargus accipit *Cambum*, minorem fluuium, a Camboduno defluentem. *Guntia* autem, nunc Guntz, inter Ilargum & Licum, æque vt illi, effluit in Danubium.

IX.

Tandem de *Aeno* fluuio, de quo prædiximus terminum inter Vindelicos Noricosque eſſe, vel nominis ratione addemus. Quidam ſcribunt *Oenus*, atque ita eſt in Antonini itineribus ab A. Schotto & P. Bertio vulgatis: at Aldina editione vbique *Ponte Aeni*, prima diphthongo; & a Ptolemæo *Αἶνος, Aenus*, ſcriptum eſt: Taciti editores eadem littera *Aeni* Hiſtor. lib. III cap. v ſcripſerunt, vbi in libris perperam *Rheni* legebatur. Videntur ad originem Græcam, qua *vinum* notatur, auctores alterius ſcripturæ reſpexiſſe, ſatisne commode in voce Germanica? non difficile eſt iudicare. Hoc vero flumen in extremis Rhætis oritur, & per Rhætiam longo tractu delapſum, tandem inter Vindelicos Noricoſque in Danubium exoneratur. Sic enim Tacitus dicto loco: *Sextilius Felix ad occupandam ripam Aeni fluminis, quod Rhætos Noricosque interfluit, miſſus.* Vulgo nunc vocatur *Inn.*

X.

Populi Vindelicorum, in quos hi diuidebantur, ad lacum Brigantinum erant BRIGANTII, hoc eſt, quod nemo dubitat, accolæ lacus *Brigantini.* Ipſe autem lacus a populo illo, vel oppido adiacente, dicitur *Brigantinus* Plinio lib. IX cap. XVII; *Acronius* Melæ lib. III cap. II, cui præiacet ſiue adhæret alius, dictus Venetus, eodem Mela auctore. Supra Brigantios ſunt ESTIONES, quos illis coniunxit Strabo lib. IV pag. 142 *οἱ Ἐστίωνες τῶν Οὐϊνδελικῶν εἰσι, καὶ Βριγάντιοι· καὶ πόλεις αὐτῶν, Βριγάντιον καὶ Καμπόδουνον, Eſtiones Vindelicorum ſunt, & Brigantii: & oppida illorum Brigantium & Campodunum.* Quum vero Brigantium fuerit Brigantiorum; conſequens eſt vt Eſtionum fuerit Campodunum. Habemus ergo & Eſtionum ſedem, circa *Campodunum*, quod vulgo dicitur Kämpten: Strabo & Antoninus dura littera *P* ſcribunt: Ptolemæus molli *B, Cambodunum*, quæ etiam in Tabula & Notitia adparet: *Brigantium* autem Strabonis, Ptolemæi, Tabulæ Theodoſianæ; ſiue *Brigantia* Antonini, nunc Bregenz, adiacet Brigantino lacui ab ortu, iuxta oſtium fluminis *Brigantii*, quod inter Vindeliciam Rhætiamque diuidit. Inter Brigantium & Campodunum in Tabula ſunt *Vemania & Viaca*; Itinerario tantum *Vemania*, vt Aldus edidit, quod recentiores in *Nema-*

Digitized by Google

Nemauia prauarunt, forſan quia ſupra illud Roſtrum Nemauiæ, aliud oppidum, occurrit. Ex quibus intelligitur, *Vemaniam*, in Notitia *Vimaniam*, hodie eſſe Wangen: & *Viacam* eſſe Wagek. Ptolemæi loca, vt ſolent, perturbata heic nimis ſunt, adeo, vt ne lacus quidem Acronii ille rationem habuerit.

XI.

Ab Eſtionibus progredimur ad LICATES, vt Plinius lib. III cap. XX ex inſcriptione Auguſti inalpina vocat; ſiue *Λικάτιοι*, *Licatii*, vt Strabo & Ptolemæus. Nomen arguit, ad Licum amnem, qui nunc Lech eſt, coluiſſe. Strabo lib. IV ſub finem: *τῶν Λικατίων* (ſic cum Ptolemæo legendum: corrupte in libris *Λικαντίων*, aut *Λικατ]ίων*) *ὥσπερ ἀκρόπολις Δαμασία*, *Licatiorum quaſi arx, Damaſia.* Cluuerio *Damaſia* eſt caput Licatiorum, & ipſa vrbs Auguſta; antequam, ob nouos colonos & maiora ornamenta & amplificationem, auguſtiore nomine augeretur: Marco Velſero autem videtur ſecus eſſe, creditque Damaſiæ veſtigia ſuperius in auſtrum prope Vindonem flumen reperiri. Colonia autem illa a Ptolemæo *Αὐγοῦστα Οὐινδελικῶν*, *Auguſta Vindelicorum* vocatur: ab Antonino & in Tabula Peutingeriana, *Auguſta Vindelicûm:* a Tacito Germ. cap. XLI *ſplendidisſima Rhætiæ prouinciæ colonia.* Quomodo *Rhætiæ* hoc vocabulum ſumatur, ſupra fuit expoſitum.

XII.

Tabula, quam diximus, itinere ab Auguſta Vindelicûm per Cambodunum, fert proxime *Eſconem.* Hic locus *Eſco*, vt milliaria probant, ad Licum videtur fuiſſe, vbi nunc in ſiniſtra ripa eſt *Schonga*, cuius nomen ab Eſcone non eſt alienum. In ſuperiora eiuſdem amnis cadit *Abodiacum* Tabulæ, XVIII millibus ſupra Eſconem; Ptolemæo *Ἀβουδιακον*, quod eruditi ex ſitu interpretantur *Füſſen*, oppidum in ripa ſiniſtra poſitum. Inter Licum & Ilargum amnis *Guntia*, hodieque Güntz dictus, delabitur in Danubium, prope cuius fontes Velſerus & Cluuerius ponunt oppidum *Guntiam*, Itinerario Antonini memoratum: vbi nunc *Guntberg* eſt. Sunt etiam qui ad *Güntzburg*, quod ad confluentem huius amnis eſt & Danubii, referunt, verum ex itineris ratione refelluntur, quæ talis eſt continuatione eius, quod per ripam ducitur Pannoniæ:

Auguſta Vindelicûm	
Guntiam	M. P. XXII
Cælium Montem	M. P. XVI
Campodunum	M. P. XIIII
Vemaniam	M. P. XV
Brigantiam	M. P. XIIII.

Sed quia plura loca ad illum amnem ſunt, quæ nomen ab ipſo etiamnum habent; malim in medio, quam in extremis, Guntiam Antonini inuenire. Ita enim nos ducunt itineris rationes. Ad os Guntiæ, quo in Danubium fluvius infertur, ſitum eſt Güntzburg, vbi haud dubie ille *Guntienſis tranſitus Danubii* fuit, quem Eumenius Panegyrico Conſtantii nominauit, de huius Cæſaris victoria cap. II dicens, *a ponte Rheni vſque ad Danubii tranſitum*

Gun-

Guntienſem, deuaſtata atque exhauſta penitus Alemannia. Forſan heic quoque *Guntia* illa fuit, de qua Notitia Imperii ſub duce Rhætiarum: *Præfectus militum Vrſarienſium Guntiæ.* Non repugnabo adſeuerantibus, Itinerarii & Notitiæ Guntiam eamdem eſſe: nec vero ignoro, ſtationes militum plerumque in ripa exſtitiſſe, præſertim ad tam nobilem traiectum. Accedit, quod in medio tractu Guntiæ amnis ad ſiniſtram ripam iam tum caſtra *Febiana* erant. Notitia Imperii ſub duce Rhætiarum: *Equites Stableſiani iuniores Ponte Aeni, nunc Febianis:* quæ doctis videntur eſſe Babenhauſen. *Cælius* autem *Mons*, qui *Guntiam* alteram in itinerario excipit, vt nomen indicat, nunc *Kelmüntz* eſt inter Guntiam & Ilargum, ſiue Ilarum, amnes, in Tabula, ſub Rhætiarum duce, ſimpliciter dictus *Cælius*, ſine *Montis* cognomine, hoc modo: *Tribunus cohortis tertiæ Herculeæ Pannoniorum Cælio.* Haud longe a tranſitu Danubii Guntienſi, Auguſtam verſus, fuit Tabulæ *Grinario* ſecundum Cluuerium, qui Gneringen interpretatur, vocabulis non multum diſcrepantibus.

XIII.

Ad Ilargum *Roſtrum Nemauiæ*, quod Simleri & Cluuerii iudicio eſt Memmingen. Reducit dextrorſum Velſerus ad Vindonem vſque. Nec vero contemnendæ ſunt Cluuerii rationes. Inde ad fontes Danubii regredimur, & ab ipſo Rheno poſt lacum incipimus, ſi quid forſan in illo quoque tractu Vindelicis poſſit vindicari. Eo ſitu eſt *Sanctio* Ammiani lib. xxi cap. v quæ Cluuerio videtur Seckingen, in dextra Rheni ripa oppidum, Rauracis oppoſitum. *Quum mature*, inquit, *prope oppidum Sanctionem veniſſet, longe viſus a barbaris*, & cetera. Ibi autem Iulianum traieciſſe, aliorum exemplis non eſt improbabile. Inde ſequuntur oppida Tabulæ Theodoſianæ, quæ quidem ſupra lacum videntur poſita, a doctis vero viris ita ordinantur, quaſi in dextra ripa recentis Danubii ſita fuerint. Scriptum eſt,

Iuliomago	
Brigobanne	XI
Aris Flauis	XIIII
Samulocenis	XIIII
Grinarione	XXII.

Si aliorum coniecturas licet ſequi; (nam certo probari poſſe deſperamus) *Iuliomagus* fortaſſis erit Dütlingen: *Brigobanna*, Beyern, etiam oppidum Danubianum: *Aræ Flauæ* (vel potius *Flauiæ*, quia Ptolemæo ſunt Βωμοὶ Φλαουΐοι) fere in loco, quo eſt Aurach: Ptolemæus autem ſuas *Aras*, a *Flauio* denominatas, trans Rhenum in Germania magna poſuit, cui forte minus fidei habendum eſt, quam Tabulæ, quia non inſolens illi, præſertim in transalpinis, a vera poſitione aberrare. Quid autem de *Samulocenis* dicam? Cluuerius credit Ptolemæi *Alcimoennim* eſſe, in aduerſa Germaniæ ripa locatam: dubius, vtrum vocabulum ſit correctius; niſi vtrumque forte deprauatum eſt: ſatis autem vult ſibi certus eſſe, & ſitum in Tabula, & itineris tractum referre ad locum, quo nobiliſſima vrbs Sueuiæ *Vlma* in Danubii ripa eſt poſi-

ta. Ego autem nec habeo quo adfirmem; nec curo, quibus impugnetur.

XIV.

Hæc de iis, quæ cis Licum ſunt, ſufficiant: inter illum amnem & Aenum quæ oppida inueniantur, ad explicandum nunc adgrediamur. Ad confluentem Lici Danubio adiacet *Clarenna* Tabulæ, hodie Rain: inde in ripa Danubii, ex eadem Tabula, ſunt *Vetoniana*, ſubaudi, caſtra; Cluuerio Winten: & poſt XII millia *Germanicus*, puta, vicus, aut *Germanicum*, puta prædium ſiue oppidum, quo tractu eſt Foburg: & poſt VIII inde *Celeuſus*: interiectis III millibus, *Aruſena*, quod nomen corruptum eſt ex *Abuſina*, vti itinere Antonini ex Pannonia per ripam legitur, etiam in Notitia ſub duce Rhætiarum; nunc *Abensberg*, a flumine *Abens* adpellatum. Caue vero caſtra intelligas: oppidi enim nomen eſt femineæ formæ, & quarto caſu in Itinerario *Abuſinam*; ſexto in Tabula & Notitia, *Abuſina* legitur: a quo diſtat *Reginum* XX vel XXII millibus, ad confluentem fluuii *Regen*, vnde nomen eſt: nunc vrbs incluta *Regensburg*. Dicitur autem *Reginum* dicto itinere Antonini, & in Tabula Theodoſiana; in Notitia Imperii ſub Rhætiarum duce, *Caſtra Regina*, quamuis Velſero lib. III Rer. Boicar. pag. 90 videantur caſtra extra vrbem, aut etiam aliquot inde millibus remota fuiſſe. *Præfectus*, inquit auctor Notitiæ, *legionis tertiæ Italicæ partis ſuperioris Caſtra Regina, nunc Vallato.* Sunt, qui coloniam Tiberii ex neſcio quo nummo referant, inſcripto COL. TIBERIA AVGVSTA, nullo addito ſigno, quod in Rhætia ſit & ad Danubium: verum, ſi genuinus nummus eſt, æque in alia orbis terrarum gente colonia eſſe potuit, quia plures condidit Tiberius, etiam aliæ ciuitates nomen principum induerunt. Addunt quidem diploma Leonis III, P. M. quo ſcribatur: *Iuxta muros Tiburniæ ciuitatis, quæ a Tiberio Cæſare auguſto ædificata eſt; quæ modo vulgo adpellata eſt Reginaſpurch.* Sed quid ignorantia barbari illius ſæculi (eſt autem exeunte VIII ſcriptum diploma) non inſulſe finxit? nec a Tiberii nomine formatur *Tiburnia*; vt vel hoc nomine inſcitia illius temporis prodatur. Quin potius Tacito, grauiſſimo auctori, credimus, qui prouinciæ Rhætiæ vniuerſæ vnam coloniam fuiſſe dixit, non plures; quam quum nemo dubitet, Auguſtam Vindelicorum eſſe, durante vocabulo in *Augſtburg*; euaneſcit altera, quæ Reginum deducta fingebatur.

XV.

Inter Reginum vrbem & confluentem Iſargum, ſub Danubio ſunt *Auguſtana*, ſupple, caſtra. Notitia ſub duce Rhætiarum: *Equites Stableſiani Seniores Auguſtanis.* Antoninus itinere per Pannoniæ ripam *Auguſta* vocat itidem caſtra intelligens, diſtincta ab Auguſta Vindelicorum, vt poſtea recenſebimus; XXIIII millibus ab Regino, qui numerus falſatus eſt, maior iuſto haud dubie. Schottus & Bertius Itinerario *Auguſtas* ſcripſerunt, ſed æque falſo. veteres libri, etiam Aldi, ſexto caſu referunt *Auguſtis*, vnde *Auguſta* caſtra propius, quam *Auguſtas*, neſcio quas, effeceris; præſertim quum militum ſtationem *Auguſtanis* fuiſſe Notitia edoceat. Sequitur eadem ripa,

pa *Seruiodurum* in Tabula, XXVIII ab Regino, quod interuallum ducit ad nobilem vrbem Straubingam.

XVI.

Inter Iſargum ſiue Iſarum, & Aenum amnes ſub Danubio ſunt alia caſtrorum nomina: *Petrenſia*, propiora Iſargo, quorum numeri, XXVII M. P. ducunt in oppidum Oſterhoven: medio ſitu *Quintiana* Itinerarii, ſiue *Quintana*, Notitiæ Imperii, cuius eſt *Præfectus alæ primæ Flauiæ Rhætorum Quintanis*. Non liquet quænam ſcriptura ſit melior, niſi aliquid in vico Kintzen, quo Cluuerius refert, inueniſſe putes pro priore & quinque litterarum ſcriptura. Extremum ad Aeni confluentem eſt *Caſtellum* Tabulæ; ſiue *Batana* Notitiæ, quæ vox *caſtra* deſignat, & vna rationem nominis ita declarat: *Tribunus cohortis nouæ Batauorum Batauis*, videlicet in Rhætia, quia ſub duce & comite Rhætiarum hæc cohors in præſidiis erat. Loco illo nunc *Paſſau* eſt, celebris ciuitas, cuius nomen a *Batauis* eſt, primum *Batau* colonorum ſeu præſidii ore dictum; poſt, adſumta regionis dialecto, *Baſſau* ſiue *Paſſau*. Trans flumen adiacet *Boiodurum*, de quo in Norico dicemus.

XVII.

Interiora huius tractus ſecantur *Iſargo* fluuio, qui *Ambrum* defert, vt ſupra diximus: illius accolæ ISARCI dicuntur inſcriptione Alpina de geſtis Auguſti, apud Plinium lib. III cap. XX. Ad fluminis ripam, dextram an ſiniſtram non certum ſatis; videtur *Iſiniſca*, ſiue *Iſuniſca*, Antonini & Tabulæ itinerariæ fuiſſe. Ille itinere a Lauriaco Brigantiam ita interualla diſpoſuit:

Iouauo			
Bidaium	M.	P.	XXXIII
Pontem Aeni	M.	P.	XVIII
Iſiniſcam	M.	P.	XX
Ambram	M.	P.	XXXII
Auguſtam Vindelicûm	M.	P.	XXXVII.

Hæc ſi recte diſtribuuntur interualla, ducente via publica, *Iſiniſca*, quod Cluuerius cenſet, fere in locum cadit, quo inſignis vrbs eſt Bauariæ *Monachium*; immo eidem ipſum *Monachium* videtur, quaſi Iſariſca dicta, iam olim caput Iſarcorum. Quod ſi eſt, in ſiniſtram ripam Iſiniſca reducenda eſt. Contra ea Marcus Velſerus in tabula ſua longe aliam diſpoſitionem fecit, & ſicut inferiorem *Pontem Aeni* Oetingam Bauaricam interpretatur; flumen, quod infra Oetingam ab occidente in Aenum defertur, *Iſiniſcam* vocat, & in eius ripa, medio prope loco inter Aenum & Iſargum, cognomine oppidum *Iſiniſcam* conſtituit. Id quod prope conuenit cum Tabula Peutingeriana, cuius hæ ſunt rationes diſtantiarum:

Iſuniſca	[ſic ſcriptum eſt]
Ad Enum [Aenum]	XX
Bedaio	XIII
Artobrige	XVI
Iuauo	XVI.

Digitized by Google

Vnusquisque ſibi eligat, quam putat vero eſſe ſimiliorem ſententiam. Non noſtrum enim eſt inter hos viros clariſſimos tantas lites componere, aut alterutram opinionem reiicere, probata & defenſa altera.

XVIII.

Illum tractum etiam, qui Aenum verſus eſt, BOII, a Marcomannis ex Boiohemo pulſi, coluerunt, quod non obſcure ex Strabonis verbis lib. IV, quæ ſupra protulimus, probari poteſt. Nam τὰ πρὸς ἕω μέρη τῶν Ἄλπεων, καὶ τὰ ἐπιςρέφοντα πρὸς νότον, Ῥαιτοὶ καὶ Οὐϊνδελικοὶ κατέχουσι, συνάπτοντες Ἐλουητίοις καὶ Βοΐοις, *orientales partes Alpium, & quæ in auſtrum vergunt, Rhæti ac Vindelici tenent, Heluetios atque Boios confinio tangentes.* Scilicet vtrique Heluetiis; Vindelici etiam ab ortu Boiis, quorum campis ἐπίκειντοι, *imminebant*: quam regionem hodieque tenent, dicti *Boiari*, contracte *Baiern.*

XIX.

Iter Antonini ex Pannonia per ripam inter Abuſinam, quæ Abensberg eſt, & Auguſtam Vindelicûm, addit quædam oppida *Vallatum* & *Summuntorium*, quorum ſitus & diſtantia talis eſt:

Regino			
Abuſinam	M.	P.	XX
Vallatum	M.	P.	XVIII
Summuntorium	M.	P.	XVI
Auguſtam Vindelicûm	M.	P.	XX.

Vtrumque etiam in Notitia Imperii ſub duce Rhætiarum memoratum eſt. Dicitur ibi *Præfectus legionis tertiæ Italicæ partis ſuperioris* [apud] *Caſtra Regina* [fuiſſe,] *nunc Vallato*, intellige, eſſe. Et mox: *Præfectus alæ ſecundæ Valeriæ ſingularis Vallato.* Ex numeris colligit Cluuerius fuiſſe *Vallatum* ad amnem Ilmum, circa oppidum Gaiſenfeld, aut ſupra illud. Alterum, in Itinerario *Summuntorium*, in Notitia *Submontorium*, refertur ab eodem ſupra oppidum Hohenwart ad flumen Parum. Eodem Notitiæ loco: *Præfectus legionis tertiæ Italicæ partis ſuperioris deputatæ Ripæ primæ Submontorio.* In auſtro prope fontes Iſari ſunt *Coueliacæ* ex ſola Tabula Peutingeriana notæ, eo fere loco, quo nunc oppidum Kochel eſt, quod non plane diſcrepat a veteri adpellatione. Et ſupra fontes Ambri inter Füſſen & Insbrück, fere medio loco, ad flumen Loyſam, quod in Iſarum exit, eſt locus Partakirch, a quo nec voce nec ſitu abludit *Parthanum* Antonini, in itinere ab Auguſta Vindelicorum Veronam. Ordo ſic habet:

Auguſta Vindelicûm			
Abuzacum	M.	P.	XXXVI
Parthanum	M.	P.	XXX
Veldidenam	M.	P.	XXX
|			
Tridentum	M.	P.	CXVI
|			
Veronam	M.	P.	LVIII.

Quod

Quod primo loco ponitur *Abuzacum*, videtur ex ſitu Cluuerio eſſe *Auodiacum* vel *Abodiacum* Tabulæ; Ptolemæi Ἀβόδιακον, de quo ſupra diximus. *Veldidena* autem, frequens in Itinerario, extra Vindeliciam eſt, in finibus Rhætorum, vt ſitus & nomen indicat, hodie eſt Wilten, prope Aeni Vtiique confluentem. *Parthanum* autem Antonini in Tabula corrupte eſt *Tartenum*: correctius in Notitia Imperii *Parradunum*. Ait enim: *Præfectus cohortis primæ Herculeæ Rhætorum Parraduno*. Ptolemæus, vel qui transſcripſit illum, vna littera aberrauit, καρραίδουνον, κ pro π, nobis exhibens. Itinere a Lauriaco Veldidenam, *Pontium* fit mentio, quos Aldus *Tesſenios*, Schottus & Bertius *Terſeninos* ſcribunt (forte *Teſſenii* vel *Teſſenini* genuina ſcriptura) quos ſitus ratione Dieſen vel Tieſſen ad Ambrum lacum videtur prodere. Poſitio itineris huiusmodi eſt

Iſiniſca	
Ambram	M. P. XXXII
Ad Pontes Teſſeninos	M. P. XL
Parthanum	M. P. XX
Veldidenam	M. P. XXIII.

Si quæ alia ſunt Vindeliciæ, ita incerta & ignota ſunt, vt nequeamus illis certam ſedem adſignare. *Biriciana* addo in ripa inter Clarennam & Vetoniana, ex Tabula Theodoſiana.

RAETIA ſiue RHAETIA.

XX.

Rhætiæ & Rhætorum vocabulum ſcribitur varie. Vulgaris ſcriptura *Rhætia* & *Rhæti*, cum adſpiratione & diphthongo, a Græcis eſt, Strabone, Ptolemæo, Dione, quibus ſunt Ῥαιτοὶ & Ῥαιτία. Origine Tuſci fuerunt, in montana, Rhæto duce, profecti. Iuſtinus lib. XX cap. V *Tuſci quoque, duce Rhæto, auitis ſedibus amiſſis, Alpes occupauere, & ex nomine ducis gentes Rhætorum condiderunt*. Et Plinius lib. III cap. XX *Rhætos Tuſcorum prolem arbitrantur, a Gallis pulſos, duce Rhæto*. Et Stephanus Byzantius: Ῥαιτοὶ, Τυῤῥηνικὸν ἔθνος, *Rhæti, populus Etruſcus*. An vero Tuſci illi antiqui Græcis litteris vſi fuerint, non eſt pronum adfirmare: quamquam nec improbabile, vtcumque Romanos id crediditſſe, difficulter adprobaueris. Monimenta enim illorum & lapides ſine adſpiratione habent. NATIONE RAETO, Reineſ. Inſcr. claſſ. VIII n. 13. & EX RAETIS, Gruter. Inſcript. pag. 439. n. 8 &, ſi genuinus Golzii nummus eſt ex Tiberii ſæculo, COL. AVGVSTA RAETORVM: etiam RAITI, Gruter. pag. 524 num. 3 in Moguntino lapide; & in Romano apud Holſtenium in Ortel. p. 161. Vnde etiam Ryckius in Tacito, Valeſius in Ammiano, vterque emendatiſſimos libros ſequutus, ſcripſerunt *Ræetiam*, *Ræetias*, ſine H: at in eodem Ammiano *Rhetias* Lindenbrogius cum adſpiratione, & ſine diphthongo ſcripſit, quæ forma etiam in antiquitate habet, quo ſe exemplo & ratione tueatur. Hadriani nummo apud illuſtrem Spanhemium pag. 843 EXERCITVS RHETICVS; quamuis a Medio-

diobarbo, itidem illuſtri viro, nummus eidem principi inſcriptus, proferatur EXERCITVS RAETICVS S.C. Videmus ergo ſingulis ſcribendi modis ſuas, ſaltem aliquas rationes conſtare, nec vitio verti poſſe, ſi quis vulgarem & receptum ſequutus fuerit.

XXI.

Flumina Rhætia multa fundit. *Rhenus* ſtringit limitem occidentalem, ſeparatque ab Heluetia. *Aenus* ſecat prouinciam, in qua ortus; quam egreſſus inter Vindeliciam & Noricum emittitur in Danubium. Ceteri in iugis Rhæticis orti, in Italiam decurrunt, *Ticinus* per Verbanum lacum; *Addua* * per Larium; *Ollius* per Seuinum; *Mincius* per Benacum; & his maior *Atheſis*, qui *Atagin* ſiue *Aiſacum* defert, iam *Byrro* auctum. *Atheſin* plures laudant: & princeps poetarum Aeneid. IX verſ. 680

Atheſin ſeu propter amœnum:

Atagin commendat Strabo lib. IV pag. 143: *Byrrum* Paullus Warnefredi lib. II Langob. cap. XIII. Adde *Meduacum* ex Tridentinis Alpibus in Venetos defluentem. Sed de his plura in Italia.

XXII.

Rhætia vel *propria* eſt, diſtincta & ſeparata a Vindelicia; vel *prouincia*, quæ & propriam Rhætiam & Vindeliciam comprehendit. Exempla vtriusque notionis oſtendimus. verbi gratia, Suetonii Aug. cap. XXI *Domuit Rhætiam & Vindelicos.* Et Velleius lib. II cap. XXXIX *Rhætiam & Vindelicos ac Noricos, Pannoniamque, nouas imperio noſtro ſubiunxit prouincias:* vbi propria & ſeiuncta Rhætia intelligitur. At quum Tacitus Germ. cap. XLI de Auguſta Vindelicorum dicit, *ſplendidiſſima Rhætiæ prouinciæ colonia*, vniuerſam notat prouinciam, ex Rhætia propria & Vindelicorum regione conſtantem. Vni enim præſidi & Rhætia & Vindelicia ſubiecta erat, a quo diuerſus fuit, cui parebat Noricum. Hinc factum eſt, vt quia Romani prouinciam adpellabant *Rhætiam*, Vindelicorum nomen pæne exoleſceret, ſuccedente communi *Rhætorum*; non autem omne exſtingueretur. Sic Vopiſcus in Aureliano cap. XXXV *Vindelicos obſidione barbarica liberauit.* Poſtea vero, quum noua diuiſio prouinciarum inſtitueretur, Rhætia propria dicta fuit *Rhætia Prima*; Vindelicia, *Rhætia Secunda.* Illius caput Curia ſecundum Velſerum; huius, Auguſta fuit. Coniicit idem vir clariſſimus lib. III Rer. Boi. pag. 91, & lib. VI Rer. Aug. pag. 298 diuiſionem Rhætiarum ab Hadriano eſſe, aut proxime poſt illum inſtitutam: nec vero firmiori ſubnixus argumento eſt, quam quod Capitolinus in Pertinace cap. II dixit, *ſtatim Rhetias & Noricum ab hoſtibus vindicauit.* At ſub Diocletiano, qui auctor fuit multiplicationis prouinciarum, Iulius Capitolinus ſcripſit, & ex more ſuorum temporum de Rhætia loqui potuit; nec facile exemplum prius diuiſionis in *Primam* & *Secundam* in prouinciis inuenies; plura autem in *Superiorem* & *Inferiorem:* nec vero vel huius diuiſionis vſquam in Rhætia ſignum occurrit, certe nondum ætate Ptolemæi, qui poſterior Hadriano ſecundum Suidam fuit. Qui vero nomen *Rhætiæ Primæ* & *Secundæ* habent, ſunt auctor No-

* Strabo L IV. pag. 293. & pag. 320. vbi magnum flumen dicitur. Oritur ex monte Adula Strabo L. V. pag. 381.

Notitiæ Imperii, & Paullus Warnefredi lib. II de Geſt. Langobard. cap. XV: & *Rhetias*, pluratiuo numero, præter Capitolinum dicto loco, & Vopiſcum in Probo cap. XVI, præcipue & frequenter Ammianus dixit lib. XVI cap. XVIII & XXV, lib. XXII cap. XII; lib. XXVIII cap. XXX. *Rhætiæ* ergo *Propriæ* fines fuerunt ab Rheno ad Alpes Noricas, ſi longitudinem æſtimes; ſi latitudinem, ab Italia ad fines Vindeliciæ.

XXIII

Populos Rhætiæ Plinius permultos lib. III cap. XX enumerat, ſed pleroſque obſcuri nominis & ignoti ſitus. Præcipui ſunt LEPONTII, quos cum Salaſsis coniungit, vnde ab occaſu prouinciæ coluiſſe conicias. Straboni, qui cum Tridentinis componit, ſunt Λεπόντιοι, vnde fabula manauit, quod Plinius obſeruat, ab Hercule heic loci relictos eſſe: Horum genus ſunt *Lepontii Viberi*. Plinius dicto loco: *Lepontiorum qui Viberi vocantur, fontem Rhodani accolunt.* SARVENETES, obſcurius nomen, ab eodem dicuntur *ortus Rheni annis accolere.* CAMVNI, Καμȣ̃νοι, quos cum Lepontiis & Strabo & Plinius iungunt, ſupra Seuinum lacum interpretes ponunt. Dio Caſſius lib. LIV pag. 534 Καμμένιοι καὶ Οὐεννώνιοι, Αλπικὰ γένη, ὅπλα τε ἀντήραντο καὶ νικηθέντες ὑπὸ τȣ̃ Πȣβλίȣ Σιλίȣ ἐχειρώθησαν, *Camuni & Vennonii, gentes Alpinæ, arma contra Romanos ſumſerunt, & victi ſunt a Publio Silio.* Venonii autem, vt emendatum in Dione volunt, ſiue *Venii*, vt vulgatum eſt, ſunt VENNONETES Plinii, Οὐέννωνες Ptolemæi; Οὐέννονες Strabonis, qui de ipſis tradit pag. 141, ὑπέρκεινται τȣ̃ Κώμȣ, ἐπὶ τὴν ἕω κεκλιμένοι, *ſupra Comum*, ſiue Larium lacum, *habitant, in ortum ſolis inclinantes.* Ex variis ſcribendi modis geographi VENNONES, tamquam conſtantiorem formam colligunt.

XXIV.

Strabo cum his Στόνȣς, *Stonos* narrat, de quibus Epitom. Liuii LXII *Q. Marcius conſul Stonos, gentem Alpinam, expugnauit.* Sed neque recte *Stoni* ſcribuntur, neque recte cenſentur in Rhætis. Inſcriptio vetuſta apud Gruterum pag. 298 num. 3 (quod fragmentum eſt Faſtorum triumphalium)

Q. MARCIVS Q. F. Q. N. REX PRO COS. AN. IↃCX
DE LIGVRIBVS STOENEIS III NON. DEC.

ſubaudi *triumphauit.* Verum ergo nomen eſt *Stæni*, ſexto caſu *Stæneis* antique, vt ſolemne in illo fragmento eſt, hoc eſt *Stænis.* Coluerunt autem Alpes non Rhæticas, ſed maritimas, Liguriam verſus, & ipſi cenſiti in Liguribus. Verius in Rhætia ponuntur BREVNI & GENAVNI. Priores varie ſcribuntur *Breuni, Brenni, Brenci, Breones, Briones.* Inſcriptio Alpina apud Plinium ISARCI, BREVNI, GENAVNES. Strabo lib. IV p. 142 *Vindelici & Norici* τὴν ἐκτὸς παρωρείαν κατέχȣσι μετὰ τῶν Βρέγκων καὶ Γεναύνων, *exteriores montes tenent cum Brencis & Genaunis.* Sic Aldina editione: Caſaub. autem *Breunis*, Βρεύνων. Miſſis igitur aliorum lectionibus, reſcribimus *Breuni*, etiam Horatio lib. IV oda XIV de Rhætica victoria canenti ad Auguſtum:

Vindelici didicere nuper,
Quid Marte poſſis. milite nam tuo
Druſus Genaunos, implacidum genus,

Breu-

Breunosque veloces & arces,
Alpibus impoſitas tremendis,
Deiecit acer, plus vice ſimplici.
Maior Neronum mox graue prælium
Commiſit, immanesque Rhætos
Auſpiciis pepulit ſecundis.

Videntur Vindelicorum pars fuiſſe: atquia Strabo ibidem, *ἤδη τούτων Ἰλλυριῶν, nunc ad Illyrios pertinent;* oportet reductiores fuiſſe, & in Rhætorum potius finibus. Suetonius Tiberio cap. IX *Rhætico atque Vindelico* [bello] *gentes Alpinas: Pannonico Breucos & Dalmatas ſubegit.* Sed hi videntur alii fuiſſe, qui ab Alpinis ſeparantur: & proprii Pannoniæ ſiue Illyrici. Vnde forſan confuſio orta quod nunc Vindelicis, nunc Rhætis, non numquam Illyricis gentibus adnumerantur. *Breones* autem ipſi Breuni in Alpibus. Venantius Fortunatus Vita S. Martini lib. IV

Pergis ad Auguſtam, quam Virdo Lycusque fluentat.
Si vacat ire viam, neque Boioarius obſtat;
Qua vicina ſedent Breonum loca, perge, per Alpem
Ingrediens, rapido qua gurgite voluitur Aenus.

Adde Paulli Diaconi lib. II Langobard. cap. XIII, qui in eadem hiſtoria *Briones* ſcripſit.

XXV.

Genaunes autem Plinii, quos Horatius *Genaunos* adpellat, videntur aditum Alpium cum Breunis inſediſſe, quo transeundum Druſo erat, Vindelicis bellum inlaturo. BRIXENTES Plinii dicta inſcriptione, ſeu *Βριξάνται*, *Brixantæ* Ptolemæi, conſenſu plurimorum apud Aiſacum amnem, quem & Atagin vocant, coluerunt, vbi oppidum vulgari nomine *Brixen* conſpicitur, quod haud dubie a Brixantis populis ſupereſt.

XXVI.

Oppida nunc Rhætorum perluſtremus. Italiæ proximum, quod indubito Rhætorum ſit, eſt *Tridentum*, a quo populus, *Tridentini*, apud Strabonem & Plinium; hunc vero ita, vt vna oppidi rationem habeat. *Feltrini*, inquit lib. III cap. XIX, *& Tridentini, & Berunenſes, Rhætica oppida.* Oppidum Antonini itineribus ab Auguſta Veronam, & ab Opitergio Tridentum, eſt ipſum *Tridentum;* in Theodoſiana Tabula *Tridente*, vt Tergeſte: nec hodie ignotum. An vero etiam *Verona* Rhætorum fuerit, non eſt liquidiſſimum. Probatum it Cluuerius ex Plinii lib. XIV cap. I *Ante eum* [Tiberium] *Rhæticis prior menſa erat vuis, Veronenſium agro.* At ſi hæc ſana lectio, nihil ex ea ſequitur, quam Veronenſium agro fuiſſe Rhæticas vuas, quæ etiam transplantatione eo deferri potuerunt. Sed MSS. aliter habent, *Ante eum Rhæticis prior menſa erat, & vllis Veronenſium agro.* Idcirco aliquod proprium agri nomen latere, vt *Tulliis*, vel ſimile, coniectura Harduini eſt. Nec validius eſt alterum argumentum ex cap. VI eiusdem libri: *In Veronenſi item Rhætica, Falernis tantum poſthabita a Virgilio.* Id enim dicitur, vites ex Rhætia adlatas, verbi cauſſa, ex Tellina valle, in Veronenſi agro bene proueniſſe. Plinius ambigue lib. IV cap. XIX *Rhætorum & Euganeorum*

rum Verona. Ptolemæus Veronam Cenomanis adſcripſit: nec quiſquam Catullum Rhætum dixit, quia non minus, ac

Mantua Virgilio, gaudet Verona Catullo.

Quare placet Strabonis ſententia, qui ſupra Veronam incipere fines Rhætorum dicit, ipſam vero inde Veronam excipit. οἱ Ῥαιτοὶ, inquit, μέχρι τῆς Ἰταλίας καθήκουσι, τῆς ὑπὲρ Οὐήρωνος καὶ Κώμου, *Rhæti vsque Italiam pertingunt, quæ ſupra Veronam & Comum eſt.*

XXVII.

Succedit *Feltria* in Rhæticæ finibus Italiam verſus, inſcriptionibus etiam antiquis celebrata. Gruterus pag. 273 num. 6 ex lapide imperatori Decio dedicato, ORDO FELTR. & pag. 409 num. 8 COLLEGIORVM FABR CENT. DENDR. FELTRIAE. Incolæ *Feltrini*. Plinius loco dicto: *Feltrini & Tridentini, Rhætica oppida.* Situs per ſe notus, veteri nomine durante. Inter Feltriam & Vicentiam *Auſugum* eſt, quod ita itinere ab Opitergio Tridentum eſt ſignificatum:

Ad Cepaſias	
Feltriam	M. P. XXVIII
Auſugum	M. P. XXX
Tridentum	M. P. XXIIII

Paullus Diaconus lib. III Langobard. cap. XXXI *Alſucam*, id eſt *Alſugam* dicit, in qua Franci duo caſtra ſiue caſtella diruerint.

XXVIII.

Supra Feltriam *Belunum* eſt, hodie *Belluno*. Plinius lib. IV cap. XIX *Opitergium, Belunum, Vicetia.* Ptolemæus Βελοῦνον, *Belunum.* Vterque tribuit Venetis, quorum fines in Alpes & Rhætiam excurrebant. Videtur etiam *Berunum* dictum: vnde *Berunenſes* iidem forte qui Belunenſes. Plinius dicto loco: *Feltrini, & Tridentini, & Berunenſes, Rhætica oppida.* Et Inſcript. Grut. pag. 409 n. 8 FELTRIAE ITEMQVE BERVENS. quaſi excidiſſet N littera.

XXIX.

Ab occaſu Feltriæ ſita *Teſana*, caſtellum. Paullus Diaconus lib. III cap. XXXI *Nomina caſtrorum, quæ diruerunt* [Franci] *in territorio Tridentino, iſta ſunt: Teſana, Maletum, Semiana, Appianum, Fagitana, Cimbra, Vitianum - - - & duo in Alſuca, & vnum in Verona.* Teſana, nunc Teſſina, inter Feltriam & Tridentum: *Appianum*, nunc Albiano: & *Vitianum* vitioſe ſcriptum, lege *Vuianum*, in colle ſitum: *Semiana*, vulgo Meân: cetera obſcuriora ſunt. Sub Atheſis & Atagis confluente *Bauzanum* eſt, nunc Bolzano Italis: noſtris Botzen, emporium. Paullus idem de Langobard. lib. V cap. XXXVI *Hic dum dux eſſet in Tridentina ciuitate, cum comite Baioariorum, qui Bauzanum & reliqua caſtella regebat.* Dictum etiam *Bauxare*. Lex III Cod. Theod. de Palatinis ſacr. largitionum data eſt *Bauxare*, quem locum Bauzanum interpretatur Iacobus Gothofredus, antiquitatum peritiſſimus. Inter hoc oppidum & Appianum, de quo modo diximus; ſiue infra Bauza-

num ad Atheſin eſt *Salurnum*. Paullus lib. III cap. IX *quem Tridentinus dux in loco, qui Salurnis dicitur, interfecit*. Nomen retinet hodieque Salurno.

XXX.

Ad Atagin ſiue Aiſacum, prope confluentem, ſunt *Endidæ*, ex itinere quod Auguſta Veronam ducit, notæ, cuius rationes poſtea indicabimus. In eodem curſu, ſeptemtrionem verſus *Veldidena* fuit, haud procul ab illuſtri nunc vrbe Aeniponte. Olim nobilem fuiſſe ex itineribus Antonini patet, quæ Lauriaco, & inferiore Aeniponte diriguntur Veldidenam: nunc vicus eſt Wilten, creuitque ex ruinis eius, quem laudauimus, Aeni Pons, ciuitas Tirolenſis. Inde in ortum eſt *Matreium* Tabulæ Peutingerianæ, quod nomen Matray & hodie tenet: in auſtrum, *Vipitenum*, Tabulæ *Vepitenum*, quod, Cluuerio iudice, in locum cadit, quem Sterzingen vulgo adpellant. Ad Aiſacum porro eſt *Sublauio*, ſiue *Sublabio*; & *Pons Druſi*, ſed Pons citerior, in Tabula conſignatus: inde per XIII millia *Sublauio*, Itinerario æque, vt Tabula Theodoſii, commendata. Videtur *Sauio*, vel *Sabio*, Paulli Diaconi eſſe, qui eius epiſcopum nominat, *Ingenuinum de Subione*; lib. III cap. XXVI. Et ſupra Sabionem, *Sebatum* Antonini; & *Littamum* eiusdem, quod Lutach Cluuerius interpretatur. Sita autem hoc ordine: *Aguntum, Littamum, Sebatum, Vipitenum, Veldidena.* Quod corrupti numeri hoc loco videntur, ſuperſedemus adſcribere. Sed & plura ſuperius expoſita vel vnicum iter ab Auguſta Vindelicûm Veronam, poteſt luculente illuſtrare:

Auguſta Vindelicûm			
Abuzacum	M.	P.	XXXVI
Parthanum	M.	P.	XXX
Veldidenam	M.	P.	XXX
Vipitenum	M.	P.	XXXVI
Sublauionem	M.	P.	XXXII
Endidas	M.	P.	XXIIII
Tridentum	M.	P.	XXIIII.

XXXI.

In Atheſis ripa fere medio loco inter fontes & Bauzanum arx cum oppidulo *Terioli* ſpectatur: quod nomen nec olim ignotum fuit. In Notitia Imperii, ſub Duce Rhætiarum, eſt *Præfectus legionis tertiæ Italicæ tranſuectioni ſpecierum deputatæ Teriolis:* & mox: *Tribunus Gentis per Rhætias deputatæ Teriolis:* Inde in occaſum transgreſſi, quæ inter Aenum & Rhenum ſunt, explicamus. A *Lepontiis* incipimus qui ſupra Verbanum lacum ſunt, ad cuius oram, vbi Ticinus influit, caſtellum *Bilitio* eſt, vt Gregorius Turonenſis lib. X cap. III vocat, vulgo Belizona, in *Campis*, quod addit Turonenſis, *Caninis*, quem doctiſſimus quisque adhuc ſequutus eſt. Alii *Caninos Campos* Griſonibus dant, quod *canus* ſit *grau* noſtratibus, indeque dicantur *Graupünter*. Sed aliam originem nominis dat Apollinaris Sidonius Panegyr. V, quem Maioriano dixit, verſ. 373

Condeſcenderat Alpes,
Rhætorumque iugo per longa ſilentia ductus,

Romano

Digitized by Google

Romano exierat populato trux Alemannus
Perque Cani quondam dictos de nomine campos
In prædam centum nouies dimiſerat hoſtes.

Sic Sirmondus & Sauaro; neuter *canis:* ille etiam maiuſcula littera, quaſi proprium nomen ſit; hic communi, *cani:* vt neque ſic certa ſit deriuatio. Ammianus Marcellinus lib. XV cap. VI *Alemannicis pagis indictum eſt bellum. - - - ad quem procinctum imperator egreſſus, in Rhætias Camposque venit Caninos.* indeque magiſtrum equitum iuſſit cum exercitu ad lacum Brigantiæ ire. Mediolano proficiſcebatur Conſtantius, vnde æque & rectiori via per Griſones itur Brigantium, quam per Lepontios: vt ita ſola Turonenſis Gregorii auctoritate ſententia altera, quæ Cluuerio, Sirmondo, Iac. Gothofredo placet, innitatur. Eodem tractu cum Lepontiis fuerunt *Meſiates* Tabulæ Peutingerianæ: vnde fortaſsis locus eſt, quo data eſt lex XXV Cod. Theod. de Appellationibus, qui in libris vulgatis *Meſſadenſis* dicitur: at ſi certum eſt, quod credunt interpretes, Conſtantium per Lepontios aduerſus Alemannos iſſe, corrigi fortaſsis ita poteſt, vt *Meſiatenſi*, quod Meſſadenſi eſt, legatur.

XXXII.

Supra *Larium* lacum, qui *Comenſis* eſt, a Como oppido in ſeptemtrionem longe porrectus; gemino itinere Antonini a Brigantia inſtituto, altero vsque Comum, altero ad Mediolanum ferente, ſpatium quod inter Comum eſt & Curiam, accurate explicatur. A Curia eſt XX millibus *Tinnetio* vicus, nunc Italis Tenezone, noſtris Tinzen: quem inter & lacum *Murus* ſequitur, caſtellum: a quo ad *Summum lacum*, locum in extrema ora lacus prope Clauennam, ſunt XX millia. Altero itinere poſt Curiam eſt *Taruesede*, in Tabula *Taruesſedum*, XV millibus a Clauenna, (quo loco nunc vicus Maſſede eſt) ad flumen *Mairam*, qui ab occaſu ſolis ad Clauennam accelerat. *Clauenna* autem ſatis certum ex nomine oppidum, Italis Chiauenna, noſtris Cleuen: vnde X millia ad *Lacum Comacenum*, qui *Larius* antiquis eſt, a Como *Comacenus* dictus. In Paulli Langobardicis crebra mentio *inſulæ Comacinæ* eſt, ſitæ in lacu Comaceno lib. IV cap. III, & lib. VI cap. XIX & XXI. Dicitur ibi [cap. XIX] Anſprandus, a Liutberto apud Ticinum victus, *fugiens in inſulam Comacinam ſe communiuiſſe:* victorem vero *miſiſſe exercitum in inſulam Comacinam. quo comperto, Ansprandus fugerit Clauennam.* Sunt autem, quamuis continentes, duo lacus, quorum ſuperior paruus, vsque ad influentem Adduam, nunc a Clauenna denominatur; maior ſiue inferior, a Como: Clauennenſis vero in Comenſem ſe effundit. Situs locorum talis eſt:

Curia			
Tinnetionem	M.	P.	XX
Murum	M.	P.	XV
Summum Lacum	M.	P.	VX
Comum	M.	P.	LX

Hhh 2 Et

Digitized by Google

Et altero itinere a Brigantia per Curiam:

Curia	
Taruheſede	M. P. LX
Clauennam	M. P. XV
Ad Lacum Comacenum	M. P. X.

XXXIV.

Ipſa vrbs *Curia*, ad Rhenum in Griſonibus ſita, nunc *Cur*, Rhætorum fuit. Paullus Langobard. lib. VI cap. XXI *Anſprandus fugit Clauennam: deinde per Curiam, Rhætorum ciuitatem, venit ad Baioariorum ducem.* Marcus Velſerus lib. VI Rer. Aug. pag. 298 *Curiam* caput Rhætiæ Primæ fuiſſe, argumento ex nomine petito, quod tribunal ſonet, adſeuerat. At plura itinera per Rhætiam diriguntur *Veldidenam*, a Lauriaco, a Ponte Aeni Inferiore, ab Aquileia: nullum, quod ſciam, *Curiam*; vt vel eo nomine *Veldidena* præferri poſſit, quam nobilem quondam fuiſſe (nunc enim vicus Wilten eſt) ex vicina Inſpruck, quæ ex ruinis illius enata eſt, elucet.

XXXV.

Inter Taruesſedum & Curiam Tabula Theodoſiana ponit *Lapidariam*, ſitam ad Rhenum, noſtris vlteriorem (non autem Romanis, quibus citerior is alueus eſt:) & inter hanc & Taruesſedum corruptum nomen *Cunu aureu*, quod *Cuneo aureo* Cluuerius legit: & neſcio an *Dinumma* ſit, vbi data eſt lex VIII Cod. Theod. de Exactionibus. Iacobus autem Gothofredus ad Campos Caninos trahit, qui in Lepontiis ſunt, quia illo tempore, quod Ammianus lib. XV cap. VI refert, aduerſus Alemannos mouens imperator, Mediolano *in Rhætias Camposque venit Caninos.* Cauſſa ergo ex eo pendet, vbi *Campi Canini* fuerint, de quibus ſupra dictum: num in Lepontiis circa *Bilitionem*, vbi Turonenſis Gregorius poſuit; an, vt vulgus exiſtimat, ſupra Clauennam & circa Curiam Rhætorum.

XXXVI.

Eadem Theodoſiana Tabula a Curia ad Lacum Brigantinum deſcendentes ducit per *Magiam*, nunc Meyenfeld: & *Cluniam*, propius lacum, vbi nunc oppidum eſt Feldkirchen. Sed ad Rheni fontes eſt remeandum. Ptolemæus in Rhætia ponit oppidum Ταξγαίτιον, πρὸς τὴν κεφαλὴν τȣ̃ Ῥήνȣ ποταμȣ̃, *Taxgætium, ad caput Rheni fluminis.* Ad citeriorem Rhenum, qui Germanis ita dicitur, eſt vicus, qui vulgo vocatur Tavêtſch, quem ex nominis nonnulla conuenientia Cluuerius, & alii, putant Ptolemæi *Taxgætium* esſe. Ipſi autem fontes Rheni ſunt in monte *Adula*, vt Strabo illam partem Alpium (μέρος τῶν Ἄλπεων) vocat: quamuis Ptolemæus lib. II cap. IX Adulam montem cum Rheni fontibus non in ipſis Alpibus, ſed ἐπὶ τὰς Ἄλπεις ὄρη, *ad Alpinos montes* conſtituat. Sed Cæſar lib. IV cap. X *Rhenus oritur ex Lepontiis, qui Alpes incolunt.* Lepontii ergo, de quibus iam dictum eſt, eo vſque pertinuerunt, & omnis ille montanus tractus eſt Alpium.

NORI-

NORICVM.

XXXVII.

NORICVM, prouincia Romana, inter Danubium & Alpes Noricas, ab Aeno amne, qui a Vindelicia; ad Cetios montes, qui a Pannonia diſterminant. Quo tractu magna pars Auſtriæ & archiepiſcopatus Salzburgicus cum omni Stiria & Carinthia continentur. Limitem hunc Ptolemæus deſcripſit lib. II cap. XIV, ſcilicet μέρει τοῦ Δανουβίου τῷ ἀπὸ τοῦ Αἴνου ποταμοῦ μέχρι τοῦ Κετίου ὄρους, *parte Danubii, quæ ab Aeno eſt ad Cetium montem.* qui quidem limes ſeptemtrionalis eſt, alios tam ab ortu & occaſu vna definit. Supra quoque ex Taciti Hiſt. lib. III cap. V oſtendimus *Aenum flumen Rhætos Noricosque interfluere.* Rhætos, id eſt Vindelicos, qui etiam Rhætorum nomine adpellantur. Et clarius ibidem Ptolemæus: Τὸ Νωρικὸν περιορίζεται, ἀπὸ μὲν δύσεως Αἴνῳ ποταμῷ· ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν τῷ Κετίῳ ὄρει, *Noricum circumſcribitur ab occaſu Aeno fluuio: ab ortu, monte Cetio.* Auſtralis limes incertior eſt, nec pari cura aut claritate a Ptolemæo expreſſus, magisque ex oppidis & doctorum hominum iudicio, quam ſtabili termino definiri poteſt.

XXXVIII.

Olim regnum erat, & propriis regibus Noricum parebat. Mentio *regni Norici* exſtat apud Velleium lib. II cap. CIX, & Suetonium Tiber. cap. XVI. *Regis Norici* meminit Cæſar lib. I B. Gall. ſub finem, & Civ. B. lib. I cap. XVIII. Hinc *Noricum* ſimpliciter regio dicebatur, etiam quum deſiiſſet regnum eſſe; Ptolemæus ſupra, τὸ Νωρικὸν, *Noricum*, de ſua ætate. Tacitus Hiſt. lib. I cap. XI *Rhætia, Noricum, Thracia:* & cap. LXX *cunctatus, num Rhæticis iugis in Noricum flecteret.* Idem Annal. II cap. LXIII *Noricam prouinciam* dixit. Populus, *Norici* ſunt, vt paſſim exempla proſtant. Domuit Auguſtus Tiberii ductu, tamquam ſocios Pannoniorum. Vnde eſt quod Dio lib. LIV pag. 534 οἱ Παννόνιοι τοῖς Νωρίκοις αἴτιοι τῆς αὐτῆς δουλείας ἐγένοντο, *Pannonii Noricis cauſſa ſeruitutis fuerunt.* Adde Velleium lib. II cap. XXXIX, vbi quando prouincia facta fuerit, deſcribitur. De adminiſtratione prouinciæ pauca exſtant in antiquis monimentis. Tacitus Hiſt. lib. I cap. XI *Noricum* in iis prouinciis numerat, *quæ procuratoribus cohibebantur*, id eſt, quas procuratores vice præſidum regebant, vt Pilatus Palæſtinam: aut turbulento illo tempore ordinarii præſides ceſſabant, quod ciuilibus non raro bellis factum eſt.

XXXIX.

Diuiſa fuit prouincia in duas, ſed quando, incertum: credibile tamen, non ante diuiſionem factam eſſe, quam reliquæ prouinciæ ſub Diocletiano & Conſtantino in plures diſpeſcerentur. In quo nobiſcum facit vir ſummus Thomas Reineſius Inſcript. pag. 32. Deſunt antiquiora indicia. Sextus Rufus cap. VII *Sub Iulio & Octauiano Cæſaribus per Alpes Iulias iter factum eſt: Alpinis omnibus victis, Noricorum prouinciæ acceſſerunt.* id eſt: tum Noricum acceſſit, quod Rufi ætate duæ prouinciæ erant. Et cap. VIII *Habet Il-*

Digitized by Google

lyricus ſeptem & decem prouincias: Noricorum duas, Pannoniarum duas, & reliquas. Diuidi autem cœpit in *Noricum Ripenſe*, quod per ripam Danubii erat: & *Noricum Mediterraneum*, quod vergebat ad Alpes. Neutrius latitudinem cognouimus, & incertum prorſus, quouſque Ripenſe in auſtrum ſuos fines; aut alterum, in ſeptemtrionem protulerit: ac in vniuerſum pauca de hac diuiſione litteris tradita fuerunt, & vix ſingula exempla vtriusque. Notitia Imperii Occidentalis *Diſpoſitionem viri ſpectabilis Ducis Pannoniæ Primæ & Norici Ripenſis* habet: quod argumento eſt, rei militaris curam vni duci in vtraque prouincia commiſſam fuiſſe. *Mediterranei* exemplum præbet lapis Celeienſis apud Gruter. pag. 283 num. 5

D. N. FL. CONSTANTINO
CLEMENTISSIMO ATQ. VICT. AVG
MARTINIANVS V. P. PRAESES
PROVINC. NORICI MEDITERR
D. N. M. EIVS.

Antiquiora, vt dixi non ſuppetunt, nec Ptolemæus Antoninorum ætate geographus quidquam de gemina prouincia habet, ſed vnum tradit & exponit Noricum. Flumina Norici, in limite ab ortu *Aenus*, a ſeptemtrione *Danubius*, ab auſtro forte, ex parte ſaltem, *Sauus*, de quo plura infra: in mediterraneis *Drauus*, in Rhætia ortus, in Norico adoleſcens: & *Murus*, natus in Norico, & cum Drauo in Pannoniam delabens: & *Aniſus*, ſiue *Anaſus*, tam ortus quam conditus intra fines Norici, quippe in Danubium intra limitem exit, nunc *Ens* adpellatus: & *Iouauus*, qui Iouauum ſeu Iuuauiam oppidum præterlapſus, quod *Salzburg* hodie vocatur, in Aeni flumen effunditur. Diues prouincia ferri & chalybis olim quoque, vt hodie Stiria, pars Norici; & inde optima ferramenta. Horatius lib. I oda XVI

Triſtes vt iræ, quas neque Noricus
Deterret enſis:

& Epodon XVII verſ. 71 *enſe pectus Norico recludere*, id eſt acutiſſimo. Et Ouidius Metamorph. XIV verſ. 712

Durior & ferro, quod Noricus excoquit ignis.

XL.

Oppida Norici Ripenſis, ſiue in ripa Danubii ab Aeno vsque, ſunt primum *Boiodurum*, Aeno fluuio ſeiunctum a *Batauis* caſtris, quæ cis Aenum in Vindelicia erant; nunc *Innſtadt*. Ptolemæus quidem in Vindelicia Βοιόδουρον, & Tabula Peutingeriana ſine interuallo cum *Caſtello*, quod Batauorum erat, *Bolodurum*, id eſt *Boiodurum* coniungit; quod vero Cæſar lib. I Bell. Gall. cap. V dixit, *Boios, qui trans Rhenum incoluerant, & in agrum Noricum tranſierant*, & reliqua; & ager Noricus ab Aeno incipit, in quem tranſierant ex patria Boiohemo; conſequens Cluuerio videtur, vt *Boiodurum*, a Boiis in illo tranſitu conditum, potius extra Vindeliciæ limitem, in principio Norici, ſeu dextra Aeni ripa, conſtituatur. Antonini itinere ex Pannonia per ripam, XXIIII millibus a Quintanis caſtris in ortum reducitur. Notitia Imperii ſub diſpoſitione ducis Pannoniæ Primæ & Norici Ripenſis: *Tribunus cobor-*

cohortis Boioduro. At in eadem Notitia ſub duce Rhætiarum, *Tribunus* eſt *cohortis nouæ Batauorum Batauis:* quod luculente probat, coniuncta in Tabula *Caſtellum Batauorum* ſiue *Batava* caſtra, & *Boiodurum*, in diuerſis fuiſſe prouinciis, & ſub diuerſis ducibus, quod eſſe non poteſt, niſi Aeno ſeparentur.

XLI.

Sequuntur in ripa, itinere Antoniniano, *Stenacum*, quod ignotum eſt: dein *Iouiacum*, quod etiam in Notitia ſub laudati ducis diſpoſitione memoratur, *Præfectus* ſcilicet *ſecundæ Italicæ militum Liburnariorum Iouiaco.* Sed de hoc infra pluribus. In eadem Notitia *Equites ſagittarii Lentiæ* locantur, quæ *Lentia* haud dubie Lintz eſt, clara ciuitas Superioris Auſtriæ, prope confluentem *Trauni*, ad quem fluuium, introrſus paullum, vt tamen cum ripa iungatur in Itinerario, ſunt *Ouilia* Tabulæ, Antonini *Ouilabis*, quam inſignem vrbem & coloniam fuiſſe, inſcriptio vetus teſtatur, ad ripam Aniſi in Auſtria reperta, apud Gruterum pag. 345 num. 8

PONTIF. COLONIAE AVRELIAE
ANTONINIANAE OVIL.

Ex quibus intelligitur, oppidum *Wels* haud dubie eſſe, quia nihil in illo tractu inuenitur, quod tam claræ coloniæ nomen tueri æque poſſit.

XLII.

Iam Trauno transmiſſo, in ripa ex itinerario habemus *Lauriacum*, itidem nobilem coloniam, & caput, vt putatur, Norici Ripenſis. Certe, quod ex Eccleſiæ Notitia conſtat, metropolitanam dignitatem accepit, Sirmienſi exſtincta. Vide Caroli a S. Paulo Geograph. Sacr. pag. 73. Notitia Imperii *Præfectum legionis ſecundæ* ponit *Lauriaco:* & mox, *Præfectum claſſis Lauriacenſis.* Scribitur & *Laureacum*, & MILITES LAVREACENSES inſcriptione veteri, quæ ex agro Laureacenſi Vindobonam translata eſt, apud Lazium de Rep. R. lib. XII ſect. VII cap. V, & Gruterum pag. 164 n. 3. Addit aliam Cluuerius, qua *Colonia Aureliana Laureacenſis*, quam neſcio cuius fidei ſit, aut a quo ex lapide transſcripta: nec vero coloniam fuiſſe dubitandum eſt, quæ præfectum legionis, præfectum claſſis fluuialis habuit, in quam tot itinera fuerunt directa, vel ex ea alio inſtituta: vt Aquileia, & Sirmio, & Tauruno Lauriacum; & Lauriaco Brigantiam, & Veldidenam. In Tabula, eius loco conſpicitur *Blaboriciaco*, quod haud dubie ex *Lauriaco* deprauatum eſt. Hodie ex nomine reſtat pagus *Lorch* ante mœnia ripenſis oppidi *Ens*, ad cognominis fluuii, quem Sanctorum vitæ Aniſum vel Anaſum vocant (apud antiquos legi non memini) & Danubii confluentes.

XLIII.

In Tabula proximum *Elegium*, obſcurus locus, forte quod ex diſtantia coniicitur, vicus Erlach, nomine non plane diſſonante. Inde Antonini Itinerario eſt *Lacus Felicis*, oppidi nomen, in Notitia etiam Imperii ſignificatum, quæ duci Norici Ripenſis ſubdidit *Equites ſagittarios Lacufelicis*, compoſito vocabulo. Locus & diſtantia fert in Ober-Wels. Tabula addit locum *Ad pontem Iſis*, qui & nomine & diſtantia reſpondet oppido *Ibs*, ad con-

Digitized by Google

confluentem cognominis amnis. Vlterior eſt *Arlape*, itineribus a Sirmio & Tauruno Lauriacum: a qua claſſis cognominata fuit. Notitia enim Imperii etiam *Præfectus claſſis Arlapenſis* cognominatur. In Theodoſiana corrupte *Arelate* ſcribitur: a Ptolemæo corruptius Ἀρελάτη in Norico. Tabula quoque nominat locum *Namare*, qui latet, quamuis ad Melck Cluuerius referat: & *Trigiſanum*, quod forſan oppido Traſmur reſpondet: & tandem *Pirum Tortum*, quo loco dicitur Pixendorf eſſe, vt dubitare poſſis, an Romani recte adpellauerint, aut bene deſcripſerint amanuenſes. *Cetium* Itinerarii, in Tabula *Citium*; a monte *Cetio* nomen trahit, ſitum haud dubie ad radicem eius, inter ipſum & Danubium: inter quod & Vindobonam *Comagenæ* ſunt, dubium, vtrum ad Pannoniam, an ad Noricum referendæ: ipſam vero Vindebonam, quam Cluuerius etiam Norico, & Aequinoctium, & Carnuntum adſcribit; cum Ptolemæo Pannoniæ vindicabimus. Vt vero Norici Danubianam ripam cognoſcamus diſtinctius, ex Itinere per ripam Pannoniæ in Gallias, pauca excerpemus.

Vindebona			
Comagenas	M.	P.	XX
Cetium	M.	P.	XXX
Arlape	M.	P.	XX
Lacum Felicis	M.	P.	XXV
Lauriacum	M.	P.	XX
Ouilabim	M.	P.	XVI
Ioutacum	M.	P.	XXVII
Stanacum	M.	P.	XVIII
Boiodorum	M.	P.	XX.

XLIV.

Ad interiora Norici luſtranda properamus. Ad Aenum *Pons Aeni* ex itineribus Antonini, quem ſupra aliquoties inferiorem diximus, vt a ſuperiore vrbe nobiliſſima *Inſpruck*, quæ recentior eſt, diſcerneretur. Incertum vero, ſi quid adpoſitum ponti fuit, vel vicus vel oppidum; fueritne in dextra, an ſiniſtra fluminis ripa. Cluuerius exiſtimat illum tranſitum eſſe, qui recta Monachio Salzburgum fert, ad oppidulum Alt-Hohenau. Vide Itinera a Lauriaco Veldidenam, & indidem Brigantiam. Et plura de eo in Vindelicia diximus propter ambiguum illius ſitum. Eſt quoque idem locus quem Antoninus *Pontem Aeni*, & Tabula *Ad Enum*, (vbi A excidiſſe videtur) adpellauit. Poſt paullo ad flumen, quod ex lacu Chiemenſi exit, *Bidacum* Antonini, *Bedaium* Tabulæ, veteri editione Bertii; noua Norimberg. male *Bodaio*: quod Ptolemæi Βάδακον, *Badacum* eſt. De inſcriptionibus, ad quas Cluuerius prouocat, vt coloniam fuiſſe probet; malo tacere, quam incertum adferre. Quod enim AVGVSTA BADACVM in lapide legi ait, velim vbi ſit ille, aut quis prodiderit, ſubſcripſiſſet. Gruterus pag. 431 num. 6 AVG. BAD. ſed Romæ exſtat ille lapis, perpaucis litteris ſignatus, nec vllum in eo ſignum, quod nos in Noricum remittat. Reineſius claſſe I inſcript.

CXLVIII

Digitized by Google

CXLVIII BEDAIO AVG. habet, ſed idoli nomen aut numinis loci, quod licet commune fuerit cum oppido, non tamen probauerit coloniam fuiſſe. Ceterum & Pontis & Bidaii ſitus vt cognoſcatur apertius, ex itinere a Lauriaco Veldidenam, hæc adpono:

Iouauo			
Bidaium	M.	P.	XXXIII
Pontem Aeni	M.	P.	XVIII
Iſiniſcam	M.	P.	XX.

XLV.

Supra lacum Chiemenſem fuit Plinii *Claudia* lib. III cap. XXIV, quæ ſitne idem oppidum quod Ptolemæi Κλαυδιόνιον, *Claudiuium*, non habeo dicere, quod ſuum Ptolemæus in Danubii ripa poſuit: Cluuerius, vtrumque idem ratus, ſupra lacum, quem dixi, retraxit. Longius abiit Harduinus, vtrumque Clagenfurt, quod prope Drauum eſt, interpretatus. Reineſius Claſſ. III inſcr. 57 huc refert lapidem in caſtro Leibnitio Stiriæ

DIVO CO. POS

M. CLAVD.

quod *municipium Claudinum* legit: ſed neque adſentiri, neque refutare animus eſt.

XLVI.

Ad *Iouauum* fluuium ſuperiori loco eſt *Vacorium*, Οὐακόριον, Ptolemæi; Tabulæ Peutingerianæ *Vocarium*, quod nunc in vico quæritur. Infra illud *Cuculli* ſiue *Cucullæ*: in Tabula enim ſcribitur *Cuculle*. Eugippius Vita S. Seuerini cap. XI *In caſtellum, cui erat Cucullis vocabulum, vir ſanctus venerat.* Tum ſequitur celebre *Iouauum* ſiue *Iuuauia*: in Itinerario *Iouauum*, quarto caſu, *Iuaui* ſexto, quem ſecundum putat Cluuerius, ab *Iouauum*. Tabula *Iuaui*: Notitia Imperii ſub duce Pannoniæ & Norici, *Iuuenſe*, puta caſtellum: Inſcriptio apud Reineſium Claſſ. III num. 29, & Notitia Eccleſiæ, *Iuuauia*. Inſcriptio alia apud Gruterum pag. 265 num. 4, imperatori Seuero dicata, COL. HADR. IVVAV. *Hadrianæ* cognomen auctorem coloniæ ſignificat, quæ cauſſa eſt, cur veteres illius nullam rationem habuerint. Sed cur nec Ptolemæus? Cluuerio videtur vetus nomen poſuiſſe Γαυανόδουρον, *Gauanodurum*, ſi modo nec hoc corruptum eſt, & propius ad vocabulum *Iuuaui* reducendum. Et quia hi lapides Salisburgi reperti, non dubitandum, archiepiſcopalem vrbem eſſe veterem *Iuuauiam*, quod etiam medii æui ſcriptores, vtrumque vocabulum componentes, non diſſimularunt. Alia inſcriptione apud Reineſium claſſe VI num. 36 eſt DEC. IVVAVE, id eſt, *Decurio Iuuauenſis*: vt ſic nec de ſcriptura, quam Lazius & alii in *Iuuana* peruerterunt, dubitare amplius liceat. Infra Iuuauum, ad eumdem amnem, locanda eſt ex XVI millium diſtantia *Artobriga* Tabulæ, in quem locum forte incidit oppidum *Lauffen.*

XLVII.

Dextrorſum ab Iuuauo, prope lacum, cadit *Tarnanto* Tabulæ, & vbi

Digitized by Google

ex lacu effluit Traunus amnis, *Laciacum* eiuſdem, & Antonini ex Aldi editione, Itineribus a Lauriaco Veldidenam & Brigantiam: quo loco hodie eſt Gemünd. Vtrobique Bertius & Schottus ediderunt *Iouiacum*, quod nomen neſcit Cluuerius quo referendum ſit. Et in Notitia etiam ſub duce Norici Ripenſis eſt *Præfectus ſecundæ Italicæ militum Liburnariorum Iouiaco.* Eſto vero, *Laciacum* Antonini dubitari poſſe, tamen ex Tabula firmari poteſt, qua ſexto caſu *Laciacis* eſt inter Tarnantonem & Tergolapen. *Tergolape* ergo ad id flumen ſequitur, vbi cum Alma confluit. Inde *Ouilabis* ſequitur, quæ & *Ouilia* ſunt; de quo loco ſupra dictum in ripa fuit.

XLVIII.

Prope Danubium Trauno alius amnis adſunditur, qui vulgo Krems adpellatur. Ad hunc ſuperiori loco eſt *Gabromagus* Tabulæ & Antonini, itinere ab Aquileia Lauriaco; & proxime *Ernolatia* Tabulæ: & infra hanc, eadem ripa, *Tutatio* Antonini dicto itinere, quod oppidum in Tabula *Tutaſtio* ſcriptum eſt, vt neſciatur, vtra lectio ſit verior. Quæ ſequuntur alia *Vetouiana* caſtra, a Vindelicis diuerſa, ex eadem Theodoſiana ſunt Tabula.

XLIX.

Inter Aniſum & Murum fluuios *Viſcelli* ſiue *Viſcellæ* cadunt, in Tabula deſcriptæ, quod nomen Cluuerius in Weltz latere putat, duplicis vici ibidem, ſuperioris & inferioris vocabulo. Inde XIIII millibus locus *Ad Pontem*, in eadem Tabula, quem oportet eſſe ad Murum flumen, &, vt ex diſtantia veroſimile, in loco quo nunc eſt Murau. In illo tractu *Sabatinca* fuit, itinere Antonini ab Aquileia Lauriacum, in vico nunc obſcuro latens: & paullo vlterior, XIIII millibus a Ponte, *Noreia* Tabulæ, quæ videtur illa Cæſaris eſſe lib. I B. Gall. cap. V *Boii, qui trans Rhenum incoluerant, & in agrum Noricum tranſierant, Noreiamque oppugnauerant.* Sic veteres libri, & metaphraſtes Νορηίαν: recentiores *Noricamque.* Nec vero credibile, eamdem Plinii *Noreiam* eſſe, lib. III cap. XIX, etſi *Tauriſcis* eam tribuat, τῶν δὲ Νωρικῶν εἰσι καὶ οἱ Ταυρίσκοι, *Tauriſci etiam ex Noricis ſunt*, vt Strabo cenſet lib. IV pag. 142, ſed ex iis Noricis qui ad Italiæ fines ſeceſſerant. Ibidem Strabo: Μετὰ τούτους οἱ ἐγγὺς ἤδη τοῦ Ἀδριατικοῦ μυχοῦ, καὶ τῶν κατ᾽ Ἀκυληΐαν τόπων, οἰκοῦσι Νωρικῶν τέ τινες καὶ Κάρνοι, *Poſt hos vicini iam Hadriatici Sinus intimo, & locis ad Aquileiam, habitant Noricorum quidam & Carni.* Eodem tractu inter Murum & Drauum in Tabula locus ſignatur *Grauiacis*, quaſi *Grauiaci* caſu nominandi, qui ex itineris tractu & nominis ſimilitudine videtur eſſe *Gurck*, epiſcopale oppidum, propius tamen ad Murum quam ad Drauum. Sed aliter videtur Io. Ludouico Schönleben Apparatu Carniolæ Antiquæ.

L.

Hinc ad *Drauum* progredimur, eiuſque caput, circa quod limes Noricorum Rhætorumque eſt. Norica ibi oppida ſunt *Aguntum* & *Loncium*, quæ Cluuerius Rhætis addit, Plinius vero lib. III cap. XXIV, & Ptolemæus lib. II cap. XIV *Aguntum*, quod remotius eſt, adſcribunt Norico, quos ſequimur. Plinius ibi: *Oppida Noricorum, Virunum, Celeia, Teurnia, Aguntum,* & reliqua. Ptolemæus, Ἄγουντον. Poſteriores caſtellum vocant; etiam *Agun-*

Digitized by Google

Aguntus, forma feminea, nominant. Paullus Diaconus Lang ob. lib. II cap. XIII *per Alpem Iuliam, perque Aguntum caſtrum, Drauumque & Byrrum fluvios.* Et Fortunatus de S. Martino lib. IV

Per Drauum itur iter, qua ſe caſtella ſupinant.
Heic montana ſedens in colle ſuperbit Aguntus.

Putant quidam eſſe locum, qui nunc vocatur Innichen, oppidulum in comitatu Tirolis. At *Loncium*, proxime Drauum, haud longe a fontibus fluentem, memoratur itinere Antonini ab Aquileia Veldidenam, nunc Lintz dictum. Inde ex interuallo eſt *Teurnia*, a Plinio lib. III cap. XXIV verbis modo recenſitis in Norici vrbibus laudata, Ptolemæo Τευρνία, *Tiurnia*, quod non vile oppidum fuiſſe, ex magiſtratu adparet, in lapide apud Chimum lacum expreſſo, qui a Grutero pag. 473 num. 6 ita transſcriptus eſt:

L. TERENTIO VERO
II VIRO TEVRN
PR. IVR. DIC.

Alii aliter interpretantur: Cluuerius Villach, in ripa Draui, ducem ſequutus Ptolemæum.

LI.

Hoc inter oppidum & Virunum ſupra Drauum, paullo reductior a ripa ſiniſtra, fuit *Solua*, multis inſcriptionibus nobilitata Gruterus pag. 537 num. 1

C. CENSORIO
G. FIL. SERENO
FL. SOLVA - - -

quod Reineſius Inſcript. Opere pag. 33 legit *Flauia Solua oriundo.* Et pag. 559 num. 5.

D. M.
C. SABINIO C. F. SOLVA.

Et in ſaxo caſtri Leibnitii in Stiria, pag. 737 n. 2

POLYBIO SOLVENS
ET VELLECIAE MATRI.

Flauiæ prænomen a Fl. Veſpaſiano habuit, quod ex Plinii dicto loco, lib. III cap. XXIV manifeſtum eſt. Oppida enim Norici recenſens, hoc *Flauium Soluenſe* nominat, quod male quidam, tamquam duo oppida eſſent, interpungunt. Colonia fuerit, an municipium a Veſpaſiano ornatum, mihi nondum eſt liquidum. Reineſius quidem pag. 33 citat inſcriptionem ante datam C. SABINIO COL. FL. SOLVA: ſed ſyllabam COL. non habet Gruterus. Cenſet tamen coloniam fuiſſe Wolfg. Lazius lib. XII R. R. ſect. VI cap. V, & multa monimenta ex ruinis profert Romanæ vetuſtatis, in agro eruta, qui etiamnum dicatur *Solfeld:* ideoque etiam caput Norici Mediterranei conſtituit, vt Ripariæ fuit Lauriacum.

LII.

Nec minus nobilis vrbs fuit *Virunum*, itidem ad Drauum, per quam iter Antonini ab Aquileia Lauriacum, ducit: vide de ſitu eius certiores

Digitized by Google

ſumus. Plinius in nobilibus Norici vrbibus primo loco numerauit. *Oppida*, inquit, *Noricorum: Virunum, Celeia, Teurnia.* Ptolemæus, Οὐίρουνον, *Virunum:* Tabula Peutingeriana *Varunum*, praue. nam & antiquis inſcriptionibus *Virunum*. Gruterus p. 108 n. 7

SP. CENSORIVS IVSTVS VIRVNO
L. VOLCEIVS SEVERVS SESTINO
Q. SEXTILIVS RVFVS FLANONA
C. VALERIVS VERANIVS TRIDENTE.

qui ſinguli a patria ſimpliciter, auferendi caſu, nominantur. Quod ideo plenius volui adferre, vt quas ſupra de *Solua* inſcriptiones attulimus, exemplis illuſtrentur: etiam de *Tridentis* vocabulo & ſingulari forma, quam ſupra ex Theodoſiana Tabula proferre memini, ex alio etiam monimento certiores fiamus. Et pag. 569 num. 7 Gruter. Inſcr. NAT. NORICVS COL. C. VIRVNO. Quæ ſi recte ſe ſe habent, (ne autem certus plane ſim, ex Gruteri ſcriptione eſt, qua CoL. vocali minuta curauit exprimi, quaſi ipſe abſentem ſuppleuerit) coloniam fuiſſe non erit, quod dubitemus. Cluuerius refert ad Carinthiæ oppidum *Volckmarck:* alii alio.

LIII.

Heic finiremus Noricum, vt auſtralis terminus ſeptemtrionali, monti Cetio, reſponderet, niſi Plinius dicto loco *Celeiam* quoque, quæ longius in ortum ſolis ab hoc termino recedit, in Noricis vrbibus connumeraret. Tantum ergo, quæ inter Drauum & Sauum vſque ad Celeiam ſunt, adiungamus. A Viruno ſubiacet in auſtrum *Iuenna* Tabulæ Theodoſianæ, XXIII millibus paſſuum, ex quo coniicit Cluuerius eſſe Iaunſtein Carinthiæ. Exinde in occaſum vergit *Saloca* eiuſdem Tabulæ; Selch eidem, de quo dubitant alii. Deinde propius ad Celeiam accedunt *Colatio*, & *Vpellæ*, eiuſdem Tabulæ. Vtrumque creditur ad ripam *Sanæ* fluminis eſſe, quod infra Celeiam miſcetur Sauo. Inter vtrumque ponunt *Santicum* Antonini itinere ab Aquileia Lauriacum; Ptolemæi Σιαντικὸν, *Sianticum* in Norico; nunc *Saneck*, vt nomen & ſitus fert. Ipſa vero *Celeia* non difficilis inuentu eſt, quia nomen ſeruat, & inſignem Comitatum denominat. Ptolemæo quoque Κέλεια, *Celeia* in Norico poſtrema eſt, ſita ad eundem amnem Sanam, in cuius & Saui confluente Noricum finimus, vlteriora Pannoniæ relinquentes.

LIV.

Quæ autem ad Drauum vltra Virunum ſunt, itidem in cenſu Pannoniæ ſcribemus: licet non deſint, qui etiam Noricum eo vſque extendant. Ammianus Marcellinus lib. XIV cap. XXXVII *venit Petobionem, oppidum Noricorum.* Sed malo limitem Ptolemæi, antea nobis quoque conſtitutum, quam varietates aliorum ſequi: quod idem etiam de Vindebona, Carnunto, Peiſone lacu (licet hunc etiam Noricis iungat Plinius lib. III cap. XXIV) intellectum velimus. Plura de limite qui cupit cognoſcere, legat clariſſimi viri Io. Ludouici Schönleben Apparatum Antiquæ Carniolæ cap. I num. V

CAPVT

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

Digitized by Google

Pag. 437.
SARMATIAE EUROPAEAE PARS
Basternae
Roxalani
Tyras Flu.
Britolagæ
Getæ
Sandaua
Patredaua
Iaſsii
Pretoria Auguſta
Comidaua
Pons Darii
Iſter Flu.
Ægiſſus
Iſtropolis
Tomi
Noviodunum
Getæ
Calatis
PONTVS
Scythæ
Bizone
Dionyſiopolis
Trofmis
Odeſſus
Meſemb
Doſtum
Anchialus
DACIA TRAIANI
Ntindaua
Tiaſum
Occidens
Oriens
PONTI EVXINI PARS
MOESIA INFERIOR
Ternobum
Nicopolis ad Hæmum
Hæmus Mons
Apollonia
Halmydeſſus
Byzia
Calybe
Phinopolis
Serdica Vlpia
Philippopolis
Adrianopolis
Byzantium
Beſſi
Rhodope
Perinthus
Heraclea
THRACIA
Odryſæ
Traianopolis
Pautalia
Medi
Nicopolis ad Neſtum
Philippi
Biſtonii
Ænum
Cardia
PROPONTIS
Theſſalonica
Thaſus
Samothrace
Imbrus
Lemnus Ins.
Tenedos
Seſtus
CHERSONESVS
Helleſpontus
Abydus
ASIAE PARS

CAPVT VIII

DE

PANNONIA, MOESIA, DACIA, ILLYRICO.

I.

NOricum excipit *Pannonia*, Pannoniam *Maſia*, cui Traianus *Daciam* ponte adiunxit: Pannoniæ, & ex parte Mœſiæ in auſtrum ſubiacet *Illyricum*. Fines *Pannoniæ* a Plinio deſcribuntur lib. III cap. XXV, de iis, quæ poſt Noricum ſunt, dicente: *Quæ pars ad mare Adriaticum ſpectat, adpellatur Dalmatia & Illyricum: ad ſeptemtriones Pannonia vergit: finitur inde Danubio.* Sic duo latera habēmus: auſtrale, Dalmatiam: ſeptemtrionale, Danubium. Quæ enim trans Danubium ſunt, Germaniæ magnæ acceſſio erant. Et Dio Caſſius lib. XLIX pag. 413 οἱ Παννόνιοι νέμονται πρὸς τῇ Δαλματίᾳ, παρ' αὐτὸν τὸν Ἴστρον, ἀπὸ Νωρικοῦ μέχρι τῆς Μυσίας τῆς ἐν τῇ Εὐρώπῃ. *Pannonii ad Iſtrum habitant, Dalmatis vicini; a Norico vſque Myſiam Europæam*, id eſt Mœſiam. Et Strabo ait lib VII pag. 217 διατείνει μέχρι Δαλματίας, *pertingit* [Pannonia] *vſque Dalmatiam*, vt Sclauoniam & Boſniam comprehendat. Sed clariſſime omnium, quamuis poſterior, Iornandes de Reb. Get. cap. L, *Pannonia in longa porrecta planicie habet ab oriente Mœſiam Superiorem, a meridie Dalmatiam, ab occaſu Noricum, a ſeptemtrione Danubium.*

II.

Nomen eſt *Pannonia*, quod an a *pannis*, ἐξ ἱματίων τινῶν, vt Dio Caſſius lib. XLIX pag. 413 cenſet, equidem non intelligo, quia is addit, ἐπιχωρίως κατατέμνοντες καὶ προσαγορεύοντες. *patrio more concidere & denominare veſtes.* At barbara lingua fuit patria, non Latina, niſi Latinus interpres tantum adluſit ad *pannum*, & ſub ἱματίοις alia vox barbara latet. Oppido antiquum vocabulum. Ouidius lib. II Triſt. verſ. 225

Nunc tibi Pannonia eſt, nunc Illyris ora domanda.

Plinius Panegyr. cap. VIII *Adlata erat ex Pannonia laurea.* Populus, *Pannonii.* Tacitus Hiſt. II cap. XIV *quingenti Pannonii, nondum ſub ſignis.* Et Ouidius ad Liuiam verſ. 390

Summaque diſperſi per iuga Pannonii.

An vero etiam *Pannones* dicantur, vt frequens recentioribus eſt; antiquis exemplis non ita clare probare licet. Muliebre tamen *Pannonis* eſt Lucani lib. VI verſ. 220

Pannonis haud aliter poſt ictum ſæuior vrſa.

Græcis ſunt Παννόνιοι & Παννονία, Straboni lib. VII & Ptolemæo lib. II cap. XV: multis etiam Παίονες. & Παιονία, quod quamuis improbet dicto loco Dio Caſſius, quia *Pæonia* ſit pars Macedoniæ, Thraciam verſus; tamen grauiſſimi ſcriptores illa altera forma vſi ſunt. Plutarchus in Pompeio pag. 640 Mithridatis ait conſilium fuiſſe διὰ Σκυθῶν καὶ Παιόνων στρατὸν ἐλαύνειν ἐπὶ τὴν

Ιταλίαν, *per Scythiam & Pannoniam cum exercitu inuadere Italiam.* Herodianus lib. I cap. III ineunte de Marco morituro, διατρίβων ἐν Παίοσι, *agens in Pannonia:* & lib. II cap. IX itidem principio, διηγγέλλετο τὰ πραττόμενα ἔς τε Παίονας καὶ Ἰλλυριὰς, *fama per Pannonios Illyricosque increbuerat.* Præanius lib. VII cap. V ſect. 6 Ἰλλυριοί τε καὶ Παίονες, *Illyrii & Pannonii.* Et lib. VIII cap. VI de imperatore Marco: τὰς Παίονας ἠλευθέρωσε δουλείας, quo Eutropii verba, *Pannoniis ſeruitio liberatis*, expreſſit. Zoſimus lib. II cap. XLIII de Vetranione: τὴν ςρατηγίαν τῶν ἐν Παιονίαις ςρατοπέδων ἔχειν ταχθεὶς, *dux exercituum in Pannoniis.*

III.

Pannonia citius, quam adiacentes regiones, Noricum & Rhætia, diuiſionem accepit; nec vero prius, quam illæ, ſuam in Primam & Secundam; prius autem vtique in *Superiorem* & *Inferiorem.* Nam Ptolemæo eſt lib. II cap. XV ἡ Παννονία ἡ ἄνω, *Pannonia Superior:* & cap. XVI ἡ κάτω Παννονία, *Pannonia Inferior* deſcripta. Et Dio Caſſius lib. XLIX pag. 413 de ſe ipſo: τῇ Παννονίᾳ τῇ ἄνω καλουμένῃ προσετάχθην, *Pannoniæ Superioris præſes conſtitutus fui.* Et lib. LV pag. 564 in Legionum hibernis deſignandis, decimam gemellam τῇ ἄνω, *Superiori* dat: decimam quartam τῇ κάτω, *Inferiori.* Terminus inter vtramque eſt ſecundum Ptolemæum cap. XVI ἡ τοῦ Ἀραβῶνος ποταμοῦ ἐκτροπὴ *diuertigium Arabonis fluuii.* Fueritne autem diuiſio ante Antoninorum tempora ſuſcepta, equidem non habeo quod pro certo dicam. Plures veterum de Pannonia, vt vna, loquuntur: Velleius, Plinius vterque, Suetonius, Tacitus: nec inſcriptiones, quæ vtriusque prouinciæ aut alterutrius nomen ſingulatim tenent, antiquiorem ætatem certo præ ſe ferunt. Vnus locus Taciti, principio libri de Germania, videri poteſt geminam Pannoniam indicaſſe: *Germania,* inquit, *omnis a Gallis Rhætiisque & Pannoniis, Rheno & Danubio fluminibus ſeparatur.* At quia ſequitur, *a Sarmatis Dacisque,* quæ populorum nomina; quis mihi præſtabit, *Pannoniis* prouincias, non populum, ſignificari. Dicis, regionum eſſe quæ præcedunt, *Galliis Rhætiisque;* de *Galliis* apertum: de *Rhætiis* dubium, quia plane mihi ex genio auctoris & æqualium videtur eſſe, *a Galliis Rhætisque & Pannoniis;* ſicut ſubſequitur *a Sarmatis Dacisque:* & ſupra de *Vindeliciæ* nomine exempla adpoſuimus, quibus regionum & gentium vocabula vna ſerie narrationis coniunguntur. Nec de Rhætia Tacitus alibi, aut æquales, pluraliter. Confirmat nos Suetonius Vitellio cap. XX his verbis: *deſciuerunt ab eo exercitus Mœſiarum atque Pannoniæ: item ex transmarinis Iudaicus & Syriacus.* Diſtinguuntur Mœſiæ: Pannonia vna narratur.

IV.

Amnes Pannoniæ nauigabiles, *Danubius* a tergo, quam longa eſt, prætenſus: mediam ſecant *Drauus* & *Sauus,* Plinio *Saus.* Singuli minores recipiunt. Prætermiſſis, quorum nomina in antiquis monimentis non ſuperſunt; *Danubius* recipit *Arabonem,* Ptolemæi Ἀραβῶνα, vulgo dictum *Raab: Drauus,* Straboni lib. VII Δράβος, *Drabus;* Plinio *Draus;* hic vero Drauus, ſiue Draus, *Murum* ex Norico delabentem; quem volunt Ptolemæi Σαγαρίαν,

ρίαν, *Sauariam* eſſe, vti in Palatino codice ſcriptum eſt lib. II cap. XVI: & ſupra confluentem cum Danubio, *Valdaſum* Plinii, qui videtur flumen *Walpo* eſſe; Sauus autem, vt vulgo vocatur, dictus etiam a Strabone lib. VII pag. 217 Σάυος; a Dione Caſſio lib. XLIX pag. 414 Σαῦος, *Sauus*, a Trogo ſiue Iuſtino lib. XXXII cap. III bis *Sabus* (memorat autem *confluentem Danubii & Sabi*) & rurſus a Strabone lib. IV pag. 143 & Ptolemæo lib. II cap. XVI Σάος; a Plinio *Saus*: hic, inquam, Sauus, ſiue Saus, accipit *Colapin* Strabonis & Plinii, qui Κόλοψ, *Colops* eſt Dionis dicto loco; vulgo nunc *Culpa*, qui apud Segeſticam inſulam ſe Sauo infundit: & inferius *Drinum* Ptolemæi, ex Dalmaticis montibus decurrentem; & *Bacuntium* Plinii, in agro Sirmienſi. Plinius de his ita lib. III cap. XXV *Amnes clari & nauigabiles in Danubium defluunt, Draus e Noricis violentior; Saus ex Alpibus Carnicis placidior. - - - Præterea amnes memorandi, Colapis in Saum influens iuxta Siſciam: - - - alter amnis Bacuntius in Saum Sirmio oppido influit. - - - Supra* [Saui confluentem] *influunt Valdaſus, Vrpanus, & ipſi non ignobiles.* Vrpanum quem nominat, non nouimus, niſi quod Ortelius in Tabula eum *Vrpanum* dixit, qui vulgo nunc Sarwitz vocatur, & ſupra Draui confluentem Danubio miſcetur.

V.

Fluminibus addendæ ſunt inſulæ ab ipſis circumcluſæ. In Danubio plures ſunt, ſed ab antiquis ſcriptoribus, quod ſciam, numquam nominatæ: in Sauo autem duas deſcripſit Plinius dicto cap. XXV lib. III *Inſula*, inquit, *in Sao Metubarris, amnicarum maxima. Præterea amnes memorandi: Colapis in Saum influens iuxta Siſciam, gemino alueo inſulam ibi efficit, quæ Segeſtica adpellatur.* Strabonis eſt lib. IV pag. 143 ἡ Σεγεστικὴ πόλις, *Segeſtica vrbs*, ſed locus ille vitiatus, quo multa confunduntur. Sunt præterea, qui *Metubarrim* vocant illam inſulam, quæ ad Colapis confluentes eſt: ſed illa eſt Segeſtica, vt Plinius nominauit, diſtinxitque a Metubarri. Sunt autem inferiori parte Saui aliæ inſulæ maiores, e quibus quæ circa Drini confluentes eſt, Lazius putat Plinii Metubarrim eſſe. Potuit etiam ſitus inſulæ, alveo mutato, vt ſæpe fit, perire, ac plane faciem a priore aliam induere.

VI.

Montes Pannoniæ ſunt, in Norici limite Κέτιος, *Cetius*, vnde initium Pannoniæ ab occaſu eſt. Vulgo *Kahlenberg*, quod nominis quia etiam iuxta Saui ripam eſt, ex aduerſo Celeiæ ſiue Cilly; coniicit Io. Lud. Schönleben in Carnioliæ Apparatu, ad Sauum vſque *Cetios* montes protenſos fuiſſe. Plinius dicto loco laudat *montem Claudium, cuius in fronte Scordiſci, in tergo Tauriſci.* Scordiſci orientem verſus, πρὸς ἕω, Pannonios accolebant, Strabone auctoro lib. VII pag. 219. Ipſe Strabo p. 217 *Ocram* montem definit ταπεινότατον μέρος τῶν Ἄλπεων, *humillimam partem Alpium*, porrectarum a Rhætis ad Iapodes. Ergo in extremis finibus Pannoniæ fuit. vbi & *Albius* mons, ὄρος τελευταῖον τῶν Ἄλπεων, *extremus Alpium*, vt ibidem Strabo dixit, ſiue Alpium finis, ſub quo ſiti Iapodes.

Populi Pannoniæ varii & multi enumerantur, ſed plerique obſcuri & ignoti. Plinius ibidem: *Draus per Serretes, Serrapillos, Iaſos, Andizetes:*

Saus

Saus per Colapianos Breucoſque deſluit. Populorum hæc capita. Præterea Ariuates, Azali, Amantes, Belgites, Catari, Cornacates, Erauiſci, Hercuniates, Latouici, Oſeriates, Varciani. E quibus Azalos, Vercianos, Iaſſios (ſic ſcribit vtroſque) Ptolemæus in Superiore Pannonia locat: Breucos, Amantenos (*Amantes* Plinii) & Arauiſcos, ſiue Erauiſcos; nec non Scordiſcos, in Inferiore. Andizetes, per quos Drauus labitur, ſunt Strabonis Ἀνδιζήτιοι, *Andizetii*, lib. VII p. 217, qui quod vltimo loco a Plinio ponuntur, non dubitamus ad Inferiorem prouinciam pertinere. *Colapiani*, ex flumine, quod accolunt, origine nominis, intelliguntur Superioris prouinciæ fuiſſe. *Latouici* quoque in Superiorem referendi ſunt, quia *Prætorium Latouicorum*, apud Antoninum itinere ab Aemona Sirmium, in eam partem cadit ripæ Sauiæ poſt confluentem Sanæ. Ceteræ tam Ptolemæi quam Plinii gentes Pannoniæ ſunt ignobiles & ignotæ: etiam Strabonis Piruſtæ, Mazæi, * Dæſiatæ, quorum princeps Baton fuit.

VII.

Alias diuiſiones Pannoniæ in *Primam, Secundam, Sauiam, Valeriam*, quia poſterioris æui omnes ſunt, in Geographia medii æui explicabimus.

SECTIO I.

PANNONIA SVPERIOR.

VIII.

Ptolemæo diſpenſatore *Pannonia Superior* Cetio monte & Arabone fluuio continetur, anguſtiore quidem ſpatio quam Inferior, ſed quod in auſtrum procurſione longa compenſatur. Primum ripam Danubii expediemus: deinde ſenſim in auſtrum ad interiora progrediemur.

IX.

Ad Cetium montem fuit *Cetium*, oppidum forſan, VI millibus a Vindobona ſecundum Tabulam Peutingerianam: immani ſpatio ſecundum Antonini rationes itinerarias, quæ ideo ſuſpectæ in hac parte ſunt, maiorque fides Tabulæ habenda. Etiam ipſa loca conturbat Itinerarium, Cetio & Vindobonæ *Comagena* interponens, in Tabula vero hoc ordine ponuntur.

Comagenis VII *Citio* VI *Vindobona.*

Prima vrbs poſt Cetium, quod limitem ſub cognomine monte habet, *Vindobona* eſt, in Tabula Theodoſii, & Itinerario Antonini; ſiue, vt Victor Schotti de morte Marci Antonini ſcripſit, *Vendobona.* Ptolemæus Ἰουλιόβωνα, *Iuliobona*, mendoſe, vt videtur, quia omnes ceteri prioribus ſyllabis *Vindo-, Windo-Vendo-* conſentiunt. Nam Notitiæ Imperii ſub Duce Pannoniæ Primæ eſt *Præfectus legionis decimæ Vindomanæ.* Et Iornandes de Rebus Get. cap. L *Ornata patria ciuitatibus plurimis; quarum prima Sirmis, extrema Windomina*, vt Lindenbrogius, ſiue *Vindomina*, vt Hugo Grotius edidit: ex quo vulgare noſtrum *Wien* videtur eſſe contractum. Clueri-us

* Dio l. 55. p. 653 Μαζαίους Δαλματικὸν ἔθνος, *Mazæos gentem Dalmaticam.*

us quidem M antiquius in hoc vocabulo cenſet, quam B, & pro dialecti diverſitate *Vindomina*, *Vindomana*, *Vindomona* pronuntiatum fuiſſe: poſt demum B in locum M adſumtum: ſed nolim id adfirmare, quia antiquiores ſunt, qui Vindobona vel Vendobona, quam qui ſecus vocabulum ſcripſerunt. Accedit in ſyllaba, de qua diſputatur, Ptolemæus, antiquiſſimus forſan, qui vrbis mentionem fecit, cui poſterior pars *βωνα* eſt, non *μωνα*. De ætate eius vrbis non ſatis conſtat. quia ante Ptolemæum nulla eius memoria: & Tiberii tempore nondum exſtitiſſe vel nondum claram fuiſſe Velleius Paterculus lib. II cap. CIX non obſcure ſignificat, dum dicit *Carnutum*, ſiue *Carnuntum*, fuiſſe ex parte Romanorum *proximum regni Norici*. Ex quo conſequitur, inter Carnuntum & Noricorum fines nullum clarum oppidum fuiſſe Velleii temporibus: alias non proximum fuiſſet Carnuntum. Quamquam vero clarius olim Carnuntum fuit, quam Vindobona; tamen nec ignobilis poſtea Vindobona fuit, quæ hiberna *Legioni* X *Geminæ*, vt in Itinerario eſt, præbuit.

X.

Inter Vindobonam & Carnuntum Itinerario ponuntur *Ala noua* & *Aequinoctium*: vtrumque etiam in Tabula, ſed prius corruptum *Villagai*. Tum deinde nobilis vrbs in ripa fuit *Carnuntum*, aliis *Carnutum*. Sed *Carnuntum* ſcripſit Plinius, Eutropius, auctores Itinerarii & Tabulæ Theodoſianæ; etiam Spartiani codice Palatino in Seuero cap. V, quem Salmaſius tuetur & ſequitur. Dubii ſunt editorum diſſenſione Velleius Paterculus & Ammianus Marcellinus, quibus Bœclerus & Valeſius *Carnuntum*; Voſſius & Lindenbrogius *Carnutum* reddiderunt. Sed verius *Carnuntum*, quia Ptolemæo Καρνοῦς eſt recto caſu, vnde *Carnuntis* obliquo eſt, & Latina forma etiam recto *Carnuntum*, vt ab *Hydrûs*, *Hydruntum*. Valeſius etiam ad Liuium prouocat, qui lib. XLIII ineunte *Carnuntem munitam vrbem* dixit, quaſi Polybium pro more imitatus, Καρνοῦντα expreſſerit Græce ſcriptum; licet de ipſa vrbe dubitare poſſis, vtrum Romani Illyrico bello, ex Macedonia ſuſcepto, vel fama eo vsque pertingere potuerint. Cippo Romano legitur apud Gruterum Inſcript. p. 1032 num. 2 NATVS CARNVNTO, quod orthographiæ rationem confirmat. Plinius lib. IV cap. XII *Pannonica Hiberna* hunc locum nominauit. *Superiora*, inquit, *inter Danubium & Hercynium ſaltum, vsque ad Pannonica Hiberna Carnunti*. Quod poſteriores etiam ita ſeruarunt. De Marco enim imperatore Eutropius lib. VIII cap. VI *quum apud Carnuntum iugi triennio perſeueraſſet*. Et de Seuero Spartianus cap. V *multis hortantibus repugnans imperator eſt adpellatus apud Carnuntum*: & ibi *Legio* XIIII *Gemina*, vt in itinere ex Pannonia per ripam eſt, in præſidio fuit, aut ſtatiua habuit. Ammianus quidem lib. XXX cap. V Valeſii (XVII Grut.) *Illyriorum oppidum* vocat: ſed ex conſuetudine temporis ſui, quo Pannoniæ & Noricum partes Illyrici magni erant ſub præfecto prætorii per Illyricum. Rectius, more veteri, Aurelius Victor in Marco & Vero, *vrbem* dixit *Pannoniæ*. Fuit autem fere ex aduerſo confluentis Mari, vbi nunc eſt Haimburg; aut in pago propter illud reliquiæ inueſtigandæ.

Digitized by Google

XI.

Poſt Carnuntum XIIII millibus eſt *Gerulata*, itinere Antonini per ripam, & in Notitia Imperii ſingulariter; in Tabula pluraliter inflexum, quo loco nunc Kerlburg viſitur. Inde æquali prope ſpatio ſiue XVI millibus eſt *Ad Flexum*, puta Danubii, in auſtrum declinantis, vt in Tabula vocatur: ſiue ſimpliciter *Flexum*, in Itinerario & Notitia: & Ptolemæo φλέξον: nunc Owar, noſtris Altenburg. *Quadratum* ſuccedit, Antoniniano itinere & in Notitia, ſub media Schütta inſula, vbi Tabula habet *Stailucum*, qui vel idem vel coniunctus locus eſt: nunc vicus Wiſelburg. In eadem Imperii Notitia, ſub Pannoniæ Primæ duce, eſt Cuneus equitum *Stableſianorum*, & *Præfectus militum Liburnariorum Arrabonæ:* qui locus haud dubie ad Ptolemæi fluuium Ἀραβῶνα eſt, nunc Raab dictum. Ex quo probabiliter conſequi credas, vt fluminis nomen, ſic quoque oppidi cum munitiſſimo *Rabe* conuenire. Sic Cluuerio videtur de Notitiæ Arrabona. Alio nos infra ducent Itinerarii & Tabulæ rationes. Sed hæc ſatis ſint de ripa Danubiana Pannoniæ Primæ.

XII.

Intus eſt primum *lacus Peiſo*, hodie Neuſidler See; de quo Plinius lib. III cap. XXIV *Noricis iunguntur lacus Peiſo, deſerta Boiorum.* Iunguntur, inquit, hoc eſt vicina ſunt, non in ipſo Norico. *Pelſonem* Aurelius Victor, quem Schottus edidit, adpellat, vt alterum nomen corruptum eſſe oporteat. *Agrum*, ait de Galerio, *ſatis reipublicæ commodantem, cæſis immanibus ſiluis, atque emiſſo in Danubium lacu Pelſone, apud Pannonios fecit.* Iornandes Rer. Get. cap. LII & ſeq. *lacum Pelſodis* dixit, quod videtur lectionem Victoris, præ altera, quæ Plinii eſt, corroborare. Adiacet *Mutenum* Antonini, itinere de Pannonia in Galliam, & a Sabaria Vindobonam; nunc Muzon quibusdam; aliis in altera lacus ripa prope Sempronium. Inde ſunt *Boiorum deſerta*, quæ Plinius dixit prædicto loco, iisque impoſuit duo nobilia oppida. *Noricis*, inquit, *iunguntur lacus Peiſo, deſerta Boiorum: iam tamen colonia Divi Claudii Sabaria, & oppido Scarabantia Iulia habitantur.* Prima eſt colonia Claudii *Sabaria*, de qua nummus exſtat apud Golzium & Harduinum, COL. SABARIA CLAVDIANA AVGVSTA. quo ipſo in loco repertus lapis eſt his notulis inſcriptus, apud Grut. p. 389 n. 1

L. VAL. L. FIL. CL. CENSORINVS
DC. C. C. S. ITEM VE. LEG. I

id eſt *Decurio coloniæ Claudiæ Sabariæ*. Ptolemæo in Pannonia Superiore eſt Σαβαρία. Sulpicius Seuerus Vita S. Martini cap. II *Martinus Sabariæ Pannoniarum oriundus fuit.* Epitoma Aurel. Victoris in Didio Iuliano: *Hoc tempore Niger Peſcennius apud Antiochiam: in Pannoniæ Sabaria Septimius Severus creantur auguſti.* quod Carnunti factum Spartianus ſupra dixit. Vterque locus caſtris idoneus. Ammianus Marcellinus lib. XXX cap. XX de Valentiniano: *commoda quærebat hiberna: nullaque ſede idonea potiri, præter Sabariam, poterat.* Hodie Sarwar caſtrum videtur eſſe ad Guntiæ & Rabi confluentes in inſula quaſi poſitum. Hinc XXIIII M. P. in ſeptemtrionem

aberat

Digitized by Google

aberat *Scarabantia*, quam Plinius *Iuliæ* cognomine ornauit, Ptolemæo *Σκαραβαντία*, etiam ex Tabula, & Itinerario Antonini nota, quem locum hodie Scapring dici plerique tradunt, alii referunt ad Oedenburgum.

XIII.

In auſtrum a Sabaria vergebat *Arrabona* Tabulæ & Itinerarii, XX M. P. Pœtouionem verſus remota, quam ad flumen cognomine fuiſſe non dubitamus: an vero hæc ipſa ad oſtium eiuſdem, quo Danubio miſcetur, quod Cluuerius putat; nondum inducimur vt credamus. Proinde Notitiæ *Arrabona*, in qua caſtra *cuneus equitum Stableſianorum*, & *præfectus Legionis* X & XIIII *geminatæ militum Liburnariorum* caſtra habuerunt, eadem videtur fuiſſe, quæ Itinerarii & Tabulæ. Ordinem diſtantiarum ita Antoninus, itinere a Vindobona Petouionem, poſuit:

Vindobona			
Aquas	M.	P.	XXVIII
Scarabantiam	M.	P.	XXXI
Sabariam	M.	P.	XXXIIII
Alicanum in medio Curta	M.	P.	XL
Petouionem	M.	P.	XXXI

Sic etiam Tabula Peutingerorum, Drauum verſus, ad auſtrum:

Scarabantio	XXXIII
Sabarie	XX
Arabone.	

Quod vero in eadem Tabula ſuperius, Danubium verſus iterum legitur

Adflexum XIII *Stai luco* XII *Arrabo fl.* XXX *Brigantio*,

credibile fit, non ſolum fluuium ibidem ſignificari; ſed vel vicum vna, vel caſtrum, ad eumdem. Id quod etiam ex alio itinere Antonini a Sabaria Bregetionem videtur apertum eſſe:

Sabaria			
Baſſianam	M.	P.	XVIII
Murſellam	M.	P.	XXXIIII
Arrabonam	M.	P.	XX
Bregetionem	M.	P.	XXX

Et iterum alio, a Sirmio Carnuntum:

Criſpiana			
Arrabonam	M.	P.	XXV
Flexum	M.	P.	XXV
Carnuntum	M.	P.	XXX.

Quod ſi eſt, non vnam Arrabonam fuiſſe neceſſe eſt, alteram Drauum verſus, alteram prope Danubium, aut ad Rabi confluentes. Cui diſplicet geminatio, ſicut omnino ſuſpecta eſt; corrigat oportet alterutra itinera, & falſitatis coarguat. Sequar lubens, ſi quid certi propoſuerit.

XIV.

Quæ ſuperiori itinere a Vindobona Pœtouionem, primo loco *Aquæ* viſuntur, XXVIII millibus a Vindebona in auſtrum diſtantes, celebres Au-

Digitized by Google

ſtriacorum thermæ ſunt, *Baden* dictæ. Reſtat hoc tractu *Carrodunum* Ptolemæi, cuius ſitus incertus eſt. Sunt tamen qui Kornburg ad amnem Rabum, nondum inflexum, interpretantur. Itineribus Antonini a Vindobona Pœtouionem, & Pœtouione Carnuntum locus dicitur *Alicanum, Halicanum, & Hilicanum,* & in libris quibuſdam *Heclitanum*, qui ductu itineris ad Murum cadit, vbi nunc eſt Rackelsburg. Idcirco coniicit Cluuerius, variantes has lectiones omnes corruptas eſſe, & genuinam forſan fuiſſe *Raclitanum.* Supra hoc oppidum ad idem flumen *Muroëla,* Μυρόελα Ptolemæi eſt, quam Mureck vulgo interpretantur: alii paullo ſuperius reducunt.

XV.

Ad Drauum in finibus Pannoniæ eſt *Petouio* ſiue *Pœtouio,* quæ & *Petauio* & *Petobio* legitur: nam varie ſcriptum hoc nomen eſt. Tacitus lib. Hiſt. ineunte: *Petouionem in hiberna* XIII *legionis conuenerant.* Ammianus lib. XIV cap. XXXVII *venit Petobionem oppidum Noricorum.* At Tacitus Pannoniæ Alpibus opponit, & Ptolemæus corruptum Παταύιον in Pannonia Superiore ſcripſit. Tabula Theodoſiana *Petauione,* ſexto caſu. In lapidibus apud Gruterum pag. 533 num. 8, & pag. 766 n. 2. POETEVIONE: at pag. 529 n. 5 LVCILIO POETOVION. & pag. 266 n. 5 POETOVIENS. id eſt Pœtouienſes. Antonini Itinerario eſt quoque *Pœtouio.* verbi cauſſa Pœtouione Carnuntum, Pœtouione Siſciam, Vindobona Pœtouionem inſtituta itinera: at Hieroſolymitano, *Petouio.* E quibus id quoque apertum eſt, eſſe oppidum quod *Petau* hodie adpellatur, ſiue *Pettau.* Inter Pœtouionem & Celeiam medius locus *Ragondo* in Tabula & Itinerariis, qui periit. Nolim enim in monaſterio, recentiore opere, cum Cluuerio inueſtigare.

XVI.

Ad Sauum progredimur, ad quem *Segeſta* fuit, oppidum exciſum, Strabonis Σεγεστικὴ πόλις, vnde *Segeſtani* apud Appianum in Illyrici parte, cuius deficit Græca αὐθεντία. Inſula Saui, quæ ad confluentem Colapim eſt, inde nomen ducit *Segeſticæ:* ad quam, ſed in auſtrali ripa, oppidum *Siſcia* * non ignobile. De vtroque Plinius lib. III cap. XXV *Colapis in Saum influens iuxta Siſciam, gemino alueo inſulam ibi efficit, quæ Segeſtica adpellatur.* Et paullo ante: *In ea* [Pannonia] *coloniæ, Aemona, Siſcia.* Straboni eſt Συσκία, *Syſcia,* lib. VII pag. 217. Ἐγγὺς, inquit, τῆς Σεγεστικῆς ἐστὶ καὶ ἡ Συσκία φρούριον, *prope Segeſticam eſt Syſcia caſtellum.* Ptolemæus in Superiore Pannonia Σίσκια, *Siſcia:* Zoſimus lib. II cap. XLVIII οἱ Σισκίαν τὴν πόλιν φυλάττοντες, ἐπικειμένην τῇ ὄχθῃ τοῦ Σάου, *præſidiarii vrbis Siſciæ, in ripa Saui ſitæ.* Meminit & Velleius lib. II cap. CXIII. *Regreſſus,* inquit, *Siſciam,* Tiberius bello Pannonico. Et Prudentius Paſſione Quirini, epiſcopi Siſcienſis, verſ. 3

Vrbis

* A Dione lib. XLIX. pag. 472. appellatur *Tuſcia.* Ὁ γὰρ Κόλοψ ὀνομαζόμενος, παρ' αὐτὸν τὸν περίβολον παραῤῥέων ἐς τὸν Σάουν ὀλίγον ἀπέχοντα αὐτῇ ἐμβάλλει, καὶ νῦν πᾶσαν τὴν πόλιν ἐγκεκύκλωται, Τιβερίου τάφρῳ τινὶ μεγάλῃ ἐς τοῦτο αὐτὸν κατατήσαντος, δι' ἧς ἐς τὸ ἀρχαῖον αὖθις ῥεῖθρον ἐπανέρχεται. *Colops enim amnis ipſa mœnia præterfluens in Sauum paullum a ſe diſſitum infunditur, omnem vrbem circumplexus, quandoquidem Tiberius magna quadam foſſa eum iſtuc adegit, per quam in antiquum rurſus alueum redit.*

Vrbis mœnia Siſciæ
Conceſſum ſibi martyrem
Complexu patrio fouent.

Antoninus itinera deſcripſit a Siſcia Murſam; & Pœtouione Siſciam: quæ vero media interiacent, minus nobis ſunt cognita. Tabula Theodoſiana *Siſciam* in media inſula Segeſtica, cum vrbis & coloniæ inſignibus, conſtitutam habet. Nunc, nomine prodente, & itinerum ratione Siſek ſiue Siſſeg vicus vocatur: ſplendor autem & frequentia, cum epiſcopali honore, abiit Zagrabiam vicinam.

XVII.

Altera Pannoniæ colonia *Aemona* fuit, Plinio auctore lib. III cap. XXV. Scribitur etiam *Emona*, Græce Ἤμωνα, a Ptolemæo & Zoſimo lib. V cap. XXIX, quam ſcripturam Caſaubonus in Capitolini Maximinum Thracem cap. XXI veriorem cenſet, vt fuerit Ἤμων, inde Ἤμωνα. vt Narbo & Narbona. Herodianus lib. VIII cap. I ἣν καλοῦσι Ἠμᾶν, *quam Emam vocant*, praue: legendum Ἤμωναν cum Zoſimo & Ptolemæo. Capitolinus dicto loco conſentit in vocali: ſed addit adſpirationem, *Hemona*, ſicut Pacatus Panegyr. Theodoſii cap. XXXVII *Hæmona* ſcripſit; ſed abeſſe poteſt ſpiritus ſecundum inſcriptionem veterem apud Gruter. pag. 556 num. 5 C. PETILIVS C. F. CLA. PAVLLVS EMONA. Et Peutingerorum Tabula *Emona*. Nec vero diphthongus Plinii ſine auctoritate eſt. Inſcriptio alia pag. 475 num. I DECVRIONI AEMONAE. De ſitu etiam lis eſt. Herodianus ad Italiam refert vt πρώτην Ἰταλίας πόλιν, *primam & limitaneam vrbem Italiæ*, quem ſequitur Capitolinus dicto loco, *in Italia poſt Alpes* conſtituens. Sed non intellexit Herodianum, cui ἱδρυμένη πρὸ τῆς ὑπωρείας τῶν Ἄλπεων, *ſita eſt ante radices Alpium Pannonicas.* nam ſequenti die ἐπὶ τὰς Ἄλπεις ἠπείγοντο, *ad Alpes acceſſerunt.* Male vero Herodianus Italiæ fines, contra conſenſum omnium, trans Alpes remouit. Cum Plinio ergo Pannoniæ adſcribamus: quam etiam Ptolemæus Pannoniæ Superiori adiunxit ita, vt ſit μεταξὺ Ἰταλίας ὑπὸ τὸ Νωρικὸν Παννονίας, *inter Italiam ſub Norico Pannoniæ*, id eſt in harum regionum confinio, quemadmodum etiam Zoſimus poſuit μεταξὺ Παιονίας τῆς ἀνωτάτω καὶ Νωρικοῦ, *inter Pannoniam Primam & Noricum.* Vir peritiſſimus harum regionum Io. Lud. Schönleben multis argumentis contendit, Aemonam *Labacum* Carniolæ eſſe, vulgo *Laubach* dictum: quod etiam iter Antonini ab Aemona Sirmium, confirmat.

XVIII.

Sita eſt Aemona ad fluuium *Nauportum*, qui nunc *Labacus* eſt, milliario Germanico a confluentibus: ſed ſuperius ad idem flumen eſt oppidum *Nauportum*, perperam a Strabone dictum Ναύποντον, *Naupontum.* Nomen enim a fluuio habet, cuius etymon Plinius lib. III cap. XVIII reuelauit, diſputans contra Nepotem aliosque, qui ex Iſtro alueum in Adriaticum mare effluere crediderunt. *Nullus*, inquit, *ex Danubio amnis in mare Adriaticum effunditur. Deceptos credo, quoniam Argo nauis flumine in mare Adriaticum deſcendit non procul Tergeſte, nec iam conſtat quo flumine. Humeris traiectam Al-*

pes diligentiores tradunt. Subiiſſe autem Iſtro, dein Sauo, dein Nauporto, cui nomen ex ea cauſſa eſt, inter Aemonam & Alpes exorienti. Flumen ex Alpibus oritur prope *Longaticum*, manſionem, quæ in Tabula eſt VI millibus ab oppido Nauporto: hoc XII ab Emona. Ex quo coniicitur, probaturque a laudato viro I. L. Schönleben, *Nauportum* oppidum fuiſſe in loco Super-Labaci, vulgo *Ober-Laubach*. Tauriſcorum, qui in extremo Noricorum ſunt, *κατοικίαν, coloniam*, ſiue *habitationem* Strabo vocat De hoc oppido Velleius Paterculus lib. II cap. CX in rebellione Pannoniorum & Dalmatarum: *pars petere Italiam decreuerat, iunctam ſibi Nauporti ac Tergeſtis confinio. Et* Tacitus annali I cap. XX *Manipuli ante captam ſeditionem Nauportum miſſi, ob itinera & pontes, & alios vſus, poſtquam turbatum in caſtris accepere, vexilla conuellunt: direptis proximis vicis, ipſoque Nauporto, quod municipii inſtar erat.* Huc vehiculis merces portabantur, vt nauigiis per Nauportum amnem in Sauum deducerentur. Vide Strabonem d. l. pag. 217 & de ſitu vniuerſo inſpice tabulam noſtram Norici, qua hæc plenius, quam Pannoniæ tabula, exponuntur.

SECTIO II.

PANNONIA INFERIOR.

XIX.

Pannonia Inferior reliquum ſpatium, quod ſub Danubio eſt, a Rabo amne, ſiue Arabone, ad vsque fines Mœſiæ; & in auſtrum ad Carnorum Alpes & montes Dalmaticos protenditur. In ripa Danubiana poſt Arabonem fluuium, ſiue poſt inſulam illam, quam *Schütte* vulgo adpellant, ſiue fuerit caſtrum vel oppidum *Arrabona*, ſiue alio reducendum ſit, de qua re ſupra actum fuit; proxime in Itinerario ſequitur locus dictus *Adſtatuas*, itinere per ripam; qui cenſetur eſſe Dotis. Hic locus, & quæ ſequuntur omnia, vix fundamentum ſedis ſuæ, præter coniecturam, habent. Tabula Theodoſiana & Itinerarium Antonini ab Arabone fluuio, & ſi quæ adpoſita fuit Arabona, per XXX millia ducunt ad *Bregetionem*, quam, niſi citerior fuit, quod ex diſtantia videtur adparere; multi archiepiſcopalem vrbem *Graan* exiſtimant eſſe. Laudata monimenta itinerum Antonini *Bregetio* habent; etiam Notitia Imperii in Pannonia Secunda *Præfectum legionis primæ adiutricis cohortis quintæ Bregetione.* Ex quo manifeſtum eſt, Ptolemæum & nomine & ſitu aberraſſe, dum eamdem legionem (*λεγιῶνα α βοηθὸν*) in Pannonia Superiore poſuit, & in oppido, quod vocat *Βρεγαίτιον*, *Bregætium*. Grauior lapſus eſt in Tabula Theodoſiana, qua *Brigantium* vocatur: & in Epitoma Aurelii Victoris, qua Valentinianus dicitur *apud Bergentionem* legatis Quadorum reſpondiſſe, quum impetu ſanguinis, amiſſa voce, exſpirauit. Quod idem narrans Ammianus lib. XXX cap. XX *Bregitionem* oppidum nominat, quod vocabulum vna littera ab Itinerario & Notitia Imperii leuiſſime differt: niſi forſan & illa ab errore deſcribentis eſt, quia eiusdem Marcellini lib. XVII cap. XXVII (Valeſ. cap. XII) tam Lindenbrogius quam Valeſius

Digitized by Google

ſius ediderunt, *Bregetionem caſtra commota ſunt.* Lazius in illo tractu lapidem repertum ſignificat, dicatum Seuero auguſto, cui ſubſcriptum ſit BREG. PVBLIC. D.D. vt de prima ſyllaba non liceat dubitare.

XX.

Ptolemæus in primis Pannoniæ Inferioris oppidum habet Σαλέα, *Salva*, quæ *Salua manſio* eſt Antonini, itinere ab Acinco, ab eodem XLII M. P. Sic vero legendum eum Ptolemæo eſt, non *Solua*, vt editum; cenſente etiam Thoma Reineſio Inſcript. pag. 33. Incidit circa inſulam, quæ ſupra Budam eſt, cui Vacia adiacet, a S. Andrea cognominatam. Non autem ſola manſio fuit, ſed præſidium equeſtre ſeu equitum caſtra, tam Maurorum, quam cuneum ſcutariorum habuit, vt diſtincte in Notitia Imperii notatum eſt. Proxima inde eſt Καρπὶς Ptolemæi, *Carpis*, Ammiano lib. XXVII cap. XI *Carporum vicus*, ſtatiuis caſtris frequentatus: qui in Notitia *Cirpi*, vbi *Equites Dalmatæ*, & *Auxilia Fortenſia* præſidio erant, in dicto itinere *Sirpi*, XXI millibus a Salua, videtur nominari.

XXI.

Celebrius oppidum *Acincum* fuit, Antonino, Notitiæ auctori, & Ammiano lib. XXX cap. XX ita dictum: Ptolemæo & auctori Tabulæ *Aquincum*, Græce Ἀκούιγκον. Fallunt numeri diuerſorum itinerum, quod per ripam in Galliam fert, & quod Acinco eſt Saluam; nec Tabulæ loca *Aquincum* vtrimque excipientia ſatis nota ſunt, vt ita certa ſedes non poſſit definiri. Quod vero in Notitia Imperii *præfectus legionis* imponitur *Transacinco*, & ante paullo *Auxilia vigilum Contra-Acinco trans in Barbarico*, quemadmodum pars *Legionis ſecundæ adiutricis Acinco* erat, nec forte abludit ordo & ſeries, ac diſtantia deſcripta; idcirco ſunt qui Budam ſiue Ofen *Acincum* interpretentur; trans flumen quod oppoſitum eſt Peſtum, *Transacincum*. Inde *Vetuſanum* in Tabula poſt XIIII millia paſſuum: *Vetuſſalma* itinere ſæpe dicto, per ripam, & in Notitia: poſt *Annamatia* eiuſdem itineris; etiam Tabulæ, a millibus XV: & tum tandem *Luſſunium* Antonini; *Luſſonium* Ptolemæi & Notitiæ; *Luſio* Tabulæ, cui *Luſione* eſt ſexto caſu: a qua poſt X millia eiuſdem Tabulæ eſt *Alta ripa*, & in Notitia Imperii *Equites Dalmatæ Ripa alta:* Itinerario autem a Luſſunio per XVIII M. P. locus eſt *Ad ſtatuas*, quas ſi maiores & coloſſas intelligas, ſitus & diſtantia forte ad vrbem Coloſſam ducent, in ripa ſiniſtra quidem ſitam, quæ tamen potuit translocata eſſe, aut a ſtatuis aduerſæ ripæ denominata.

XXII.

Inter Luſſonium & Teutoburgium Ptolemæus medium ponit Λεγίωνον, *Lugionum*; Antoninus heic *Altinum* habet, quod etiam in Notitia inuenitur: at *Teutoburgium* Ptolemæi, Antoninus ponit inter Cornaeum & Murſam, itinere per ripam: Ortelius, neſcio quo indicio, trans Danubium, ſive in ſiniſtra ripa poſuit, circa Draui confluentes. Nomen a Germanis militibus: ſicut lapis circa Budam repertus, *Sicambriam* a Sicambris ibi conditam meminit: de quo Lazius conſulatur. Inter Drauum & Sauum in ripa Dunubii ſunt *Cornacum*, XVI millibus paſſuum a Teutoburgio, vt itinerario

rario|& Tabula (in qua *Tittenburgo* praue ſcriptum eſt) adnotatur. Notitia Imperii ſub duce Pannoniæ Secundæ *Cuneum equitum ſcutariorum Cornaco* habet. Ptolemæus quoque in Pannonia Inferiore memorauit Κόρνακον, *Cornacum*. Inde XIII millibus in Tabula eſt *Cuccium*, ſiue vt in Itinerario & Notitia *Cucci*. Fuit enim *Cuneus equitum promotorum Cuccis*. Nec longe hinc *Cuſum* aberat ſiue *Cuſis*, vbi *equites Dalmatæ* præſidio erant, vt in Notitia eſt. Inter Cuſum & Cuccium in Tabula locus ponitur, cui nomen eſt *Milatis* (ſic Bertius edidit: nuper Norimberg. *Malatis*, quod corruptum puto) in Itinerario *Bononia* inter vtrumque media locatur. Et quod æqualis diſtantia XVI millium tam Bononiæ quam Milatis a Cuccio eſt, adparet eumdem locum eſſe *Milatas* atque *Bononiam*: illud vetus nomen, hoc nouum ab Romanis ſuperinductum.

XXIII.

Inter Cuſum & Taurinum, ſi ſe recte iter Antonini per ripam habet, *Acimincum* fuit, Ptolemæi Ἀκούμιγκον, *Acumincum*. nam & hoc in ripa fuit & proximum flumini. Ammianus lib. XIX cap. XXIV (Valeſ. cap. XI) de Conſtantio: *Vallo prope Acimincum locato, celſoque aggere in ſpeciem tribunalis erecto, naues, vehentes quoſdam legionarios expeditos, alueum fluminis proximum ripis obſeruare ſunt iuſſæ.* Sic ſcriptum per *i* non per *u*, in MSS. Regio, Colbertino, & Toloſate, quod Valeſii fratres obſeruarunt: etiam in Notitia Imperii ſub duce Pannoniæ Secundæ, *Cuneus equitum Conſtantium Aciminci.* Locus certo finiri non poteſt, quia Itinerarium turbatos heic numeros habet CXIII; & a Cuſo XXXIII, Tabula XL, in qua *Acunum* correpta forma, quaſi per notas ſcriptum eſt. Lazio lib. XII Reip. R. ſect. 11 cap. 11 videtur Salankemen eſſe. *Rittium* Ptolemæi; ſeu *Ritti* Antonini ſequitur, in Notitia *Ricti*, in Tabula prauius *Bittium*, XXIII millibus a Tauruno: in Itinerario numeri hoc loco monſtroſi ſunt.

XXIV.

Tandem *Taurunum* eſt, antiquum oppidum, in cuius ſitu errare non poſſumus. Plinius enim lib. III cap. XXV clare monſtrat. *Bacuntius*, inquit, *in Saum Sirmio oppido influit: - - - Inde* XLV M. *paſſuum Taurunum, vbi Danubio miſcetur Saus*, quo loco hodie Alba Græca eſt, quæ etiam Belgrad, (quod nomen etiam apud Conſtantinum Porphyrog. de Adminiſtr. Imp. cap. XLII legitur, κάστρον τὸ Βελέγραδα ἐπονομαζόμενον) noſtris *Griechiſch Weiſſenburg* vocatur. Pannoniæ adſcriptum fuiſſe ex Ptolemæi diſpoſitione & Notitia Imperii clarum eſt, qua *equites promotos* ſub duce Pannoniæ Secundæ tenuiſſe dicitur. Præterea in Itinerario & Tabula Theodoſiana legitur. Hæc in ripa Danubiana.

XXV.

Introrſum prope Sauum, vbi Bacuntium recipit, *Sirmium* fuit, vt Plinius modo dictis verbis declarauit. Ptolemæo Σίρμιον in Pannonia Inferiore. Zoſimus lib. II cap. XVIII Πόλις Παιωνίας τὸ Σίρμιον, ὅ παραῤῥεῖ ποταμὸς ἐπὶ θατέρας, εἰς τὸν Ἴστρον ἐμβάλλων; *Pannoniæ vrbs eſt Sirmium, quam ab vtraque parte flumen adluit, in Iſtrum ſe exonerans.* Flumen illud eſt *Bacun-*

Digitized by Google

cuntium, vt Plinius nominauit. Herodiano lib. VII cap. II eſt πόλις μεγίστη, *ciuitas maxima*, Pannoniæ quondam metropolis, quod ex Notitia Eccleſiæ conſtat, multis itineribus, inde ſuſceptis, celebrata: etiam imperatores ibi ſæpiſſime conſtiterunt, ibique leges multæ datæ, quas collegit Iacobus Gothofredus Topographia Vrbium in Cod. Theodoſiano. Heic Probus interfectus; Eutropio notante: heic imperator creatus Theodoſius, teſtante Epitoma Aurelii Victoris. Meminit & Strabo lib. II pag. 217 ſed in ſitu errat, Segeſticæ, & Siſciæ, & Colapi fluuio coniungens. Prope hanc vrbem erat *Almus* mons, ſiue *Alma*. Eutropius lib. IX cap. XI in Probo: *Opere militari Almum montem apud Sirmium, & Aureum apud Mœſiam Superiorem vineis conſeuit.* Vopiſcus in Probo cap. XVIII *Ipſe Almam montem in Illyrico circa Sirmium, militari manu foſſum, lecta vite conſeuit.* Victor Eutropium exſcribens in Epitoma, etiam dicit *Almam montem apud Sirmium:* & Dio Caſſius lib. LV pag. 568 ὄρος τὶ Ἀλμάν, *montem quemdam Almam* Bato occupauit. At Pæanius metaphraſta Eutropii, Ἄλμον; vt de lectione Eutropii ſit minus dubitandum. Agri Sirmienſis fuit vel vicus vel oppidum *Budalia*, ſiue *Bubalia*, vt alii ſcribunt, patria Decii, imperatoris Romani. Eutropius lib. IX cap. IV *Decius e Pannonia inferiore, Budaliæ natus.* Sic MSS. & metaphraſta: Aurelius Victor epitoma, eadem transſcripſit, ſed *Bubaliæ*, vbi ille *Budaliæ*. Antoninus itinere a Sirmio Salonas, *Budaliam* primo loco habet, a Sirmio VIII M. P. diſtantem: vt ita certior ſit ſcriptura Eutropii, ex optimis membranis Burdegal. & Fuld. petita. Vicum fuiſſe Victor alter, quem A. Schottus vulgauit, adſeuerat. *Decius*, inquit, *Sirmienſium vico ortus, militiæ gradu ad imperium conſpirauerat.* Ortus autem erat Budaliæ.

XXVI.

Supra Sirmium palus *Hiulca* eſt, cui adſidet in colle oppidum *Cibalæ*, vt fere Latini vocabulum formant: ſiue *Cibalis*, vt Græci. Ptolemæi enim in Pannonia Inferiore eſt Κίβαλις, *Cibalis*, etiam Zoſimi & Pæanii, locis mox indicandis, Κίβαλις. Genus inde duxerunt Valentinianus & Valens, auguſti. De patre illorum Ammianus lib. XXX cap. XXIV *Natus apud Cibalas Pannoniæ oppidum Gratianus ignobili ſtirpe, cognominatus Funarius.* Et Epitoma Victoris: *Valentiniani pater Gratianus ortus apud Cibalas, Funarius adpellatus eſt.* De ipſis auguſtis ex Philoſtorgii lib. VIII ſect. XVI Photius excerptor, Οὐαλεντινιανὸν καὶ Οὐαλέντα τὴν Κίβαλιν λαχεῖν ἀναγράφει πατρίδα, *Valentinianum & Valentem Cibalin patriam ſortitos eſſe ſcribit.* Nobile etiam oppidum factum bello Conſtantini: aduerſus Licinium. Eutropius lib. X cap. IV de Conſtantino *Primo cum* [Licinium] *in Pannonia, ingenti adparatu bellum apud Cibalas inſtruentem, repentinus oppreſſit.* Et Epitoma Victoris: *Primum apud Cibalas iuxta paludem Hiulcam nomine, Conſtantino nocte caſtra Licinii inrumpente, Licinius fugam petiit.* Zoſimus lib. II cap. XVIII & lacum & vrbem diligentius ita deſcripſit: Λικίννιος μὲν εἰς Κίβαλιν συνήθροιζε τὸν στρατόν. πόλις δὲ αὕτη Παιονίας ἐστὶν, ἐπὶ λόφου κειμένη· στενὴ δὲ ὁδὸς ἡ ἐπὶ τὴν πόλιν ἀνάγει, σταδίων πέντε τὸ εὖρος ἔχουσα, ἧς τὸ πολὺ μέρος ἐπέχει λίμνη βαθεῖα· τὸ δὲ λειπόμενον ὄρος ἐστὶν, ἐν ᾧ καὶ ὁ λόφος, ἐφ᾽ οὗπερ ἡ πόλις. *Licinius ad Cibalin exercitum congregabat, quod oppidum eſt Pannoniæ in colle ſitum, ad*

quod via ſurſum ducit arta, quinque ſtadiorum latitudinem habens. Eiusdem maiori parti profunda palus imminet, reliquum mons eſt, in quo collis, cui oppidum eſt inpoſitum. Iacobus Gothofredus ad Philoſtorgii lib. VIII cap. XVI obſeruauit, quo loco Cibalis ceterorum eſt, in Tabula Peutingeriana poni *Ad labores*: quod nomen putat ex acerrimo inter Conſtantinum & Licinium prælio illi loco eſſe impoſitum. Si Antonini iter a Sirmio Salonas ſe recte haberet, Cibalæ cum lacu in auſtrum magis deducendæ forent: ſed ſecus ipſe ponit itinere alio, a Sirmio Carnuntum, quod iuſtius putamus diſpoſitum eſſe. Ita autem habet:

Sirmio	
Vlmos	M. P. XXVI
Cibalas	M. P. XXIIII
Murſam	M. P. XXII,

iuxta quam Drauus traiicitur: & inde per Sopianas Arrabonam verſus, & tandem Carnuntum proceditur. *Vlmi* autem, quod oppidum Antoninus omnibus itineribus, a Sirmio directis, vel ad Sirmium, poſuit, præter id minus cognitum eſt, eiusque ſitus ex itineribus inter Sirmium & Cibalas deſignandus eſt.

XXVII.

Ad Drauum non dubitamus *Murſam* fuiſſe, &, ſecundum plurimorum opinionem, in loco oppidi, nunc valide muniti, Eſſek. Suadet itineris ratio modo propoſiti, quod a Sirmio ducit Carnuntum. Ad flumen autem nauigabile fuiſſe, ex eo etiam clarum eſt, quia Notitia Imperii teſtante, *Præfectus claſſis Iſtricæ* fuit *Murſæ*. Stephanus Byzantinus de Vrbibus: *Μῦρσα, πόλις Παιονίας, κτίσμα Ἀδριανῦ. Murſa vrbs Pannoniæ, ab Hadriano condita.* Sic vere legit ex MS. codice Voſſiano: perperam vulgo, *πόλις Ιωνίας*· Addit auctor: *λέγεται καὶ Μύρσιον, dicitur etiam Murſium.* Hinc eſt quod Græci & Latini quidam *Murſiam* vocant. Ptolemæus in Inferiore Pannonia: *Μυρσία κολώνια, Murſia colonia.* Aurelius Victor in Epitoma: *Hoc tempore Conſtantius cum Magnentio apud Murſiam dimicans vicit.* Et paullo ante: *Vetranio, magiſter militum, imperium in Pannonia apud Murſiam corripuit.* Quod Zoſimus lib. II cap. XLIII confirmat ita, vt Murſam pro regia Vetranioni ex eo fuiſſe adiiciat: *ἐν τῇ Μύρσῃ Παιονίας οὔσῃ πόλει διέτριβε. Murſiæ, quæ vrbs Pannoniæ eſt, commorabatur.* Lapſus ergo eſt Socrates lib. II Hiſt. Eccleſ. cap. XXXII, & eum ſequutus Sozomenus lib. IV cap. VII, dum Murſam, vbi Magnentius victus eſt, ille *Φρούριον τῶν Γαλλιῶν*, *caſtellum Galliarum*; hic *Γαλατῶν τὸ Φρούριον*, *Gallorum caſtellum* adpellat: quos non ſolum Zoſimus & Aurelius Victor, ſed antiquus etiam lapis coarguit, quo non nemo oriundus dicitur MVRSA EX PANNON. INFERIORE, apud Gruterum pag. 1007, inſcriptione 3. Hæc vrbs in Peutingeriana Tabula vocatur *Murſa maior*, cum vrbis inſignibus: citra quam X millibus eſt, occaſum verſus, *Murſa minor*, vicus forſan aut oppidulum, itinere Burdigalenſi dicta vitioſe *Merſella*, pro *Murſella*. nam & hæc X M. P. a Murſa abeſt. Ptolemæo *Μούρσελλα*, id eſt *Murſilla*. Quo Iacobus Gothofredus *Murgillum* refert Lege I Cod.

Digitized by Google

Cod. Theod. de Iudæis & Cælicolis, quaſi ex *Murſillo* deprauatum ſit. Præterquam vero quod dubia & incerta eſt emendatio; nondum mihi perſuadeo, Conſtantinum in paruo & obſcuro loco ita commoratum eſſe; vt leges ibi daret; quum in proximo vrbs incluta *Murſa maior* fuerit, in qua commodior principis commoratio eſſet.

XXVIII.

Quæ inter Drauum & Danubium extra huius ripam ſunt, non facile aliunde, quam ex Antonini itineribus cognoſcuntur, e quibus quædam adnotaſſe ſatis pro explicatione ſit. Primum ex itinere a Sirmio Lauriacum hæc damus:

Sirmio			
Vlmos	M.	P.	XXVI
Cibalas	M.	P.	XXIIII
Murſam	M.	P.	XXII
Antianas	M.	P.	XXIIII
Sopianas	M.	P.	XXX
Limuſam	M.	P.	XXII
Silacenas	M.	P.	XVI
Valcum	M.	P.	XXVIII
Mogetianam	M.	P.	XXX
Sabariam	M.	P.	XXXVI.

Deinde ex alio itinere a Sirmio Carnuntum:

Murſa			
Antianas	M.	P.	XXIIII
Sopianas	M.	P.	XXX
Pontem Manſuetianum	M.	P.	XXV
Triccianam	M.	P.	XXX
Cimbrianas	M.	P.	XXV
Criſpianam	M.	P.	XXV
Arrabonam	M.	P.	XXV
Flexum	M.	P.	XXV
Carnuntum	M.	P.	XXX.

De his, quæ me legere memini, breuiter ſubnotabo. *Antiana*, ſingulariter, legitur in Tabula Theodoſiana: Aldus *Ancianis*, caſu auferendi, ſed dubio genere. *Sopianæ* autem muliebri recte ponuntur, quia etiam Ammianus Marcellinus lib. XXVIII cap. II *Maximinus apud Sopianas, Valeriæ oppidum, obſcuriſſime natus eſt.* De Valeria autem prouincia in medii æui Geographia dicemus. Inter Limuſam & Valcum, *Vacontium* Ptolemæi ex ipſius rationibus, coniectura duce, ponimus. *Valcum* autem inepte quidam Valcowar ad Danubium vbi Valdaſum excepit, oppidum interpretantur, toto itineris ordine repugnante. *Mogetiana* itinere a Sabaria Acincum legitur *Mogentianæ*, pluratiuo numero & addita N littera. Latius *Cimbrianas*, ſiue *Cimbrianum*, vt ipſe vocabulum format, a vagis Cimbris deducit, quod facile con-

concedamus: eſſe autem in loco Albæ Regalis, adſeuerat confidentius, quam probat: nec permittit diſtantia Arrabonæ.

XXIX.

Sunt & alia eius tractus, quæ ex ſolo Itinerario Antonini cognoſcuntur, nec vero ita plane, vt definiri ſingula & certo explicari poſſint. Iter eſt a Sabaria Bregetionem:

Sabaria			
Baſſianam	M.	P.	XVIII
Murſellam	M.	P.	XXXIIII
Arrabonam	M.	P.	XX
Bregetionem	M.	P.	XXX.

Ptolemæus quidem *Baſianam* habet, ſed inter Sirmium & Murſam recenſet, quaſi in medio loco poſitam, vt ita alia videatur eſſe ab Antonini *Baſſiana*. Quæ ſequitur *Murſella*, etiam alia eſt ab illa Ptolemæi & Itinerarii Hieroſolymitani, ſiue a *Murſa minore* Tabulæ Peutingerorum, de qua paullo ante dictum fuit. Diſtant enim per totam ferme prouinciam.

Alio item itinere a Sopianis Bregetionem:

Sopianis			
Louiam	M.	P.	XXXII
Gurtianam	M.	P.	XXV
Herculiam	M.	P.	XX
Florianam	M.	P.	XV
Bregetionem	M.	P.	VIII.

Nihil certi poteſt in hiſce definiri. Aldus primum a Sopianis locum legit *Louiam*, vti etiam in Tabula Peutingeriana eſt expreſſus: Bertius & Schottus *Iouiam*. Item Aldus pro *Gurtiana* legit *Guſtianam*; Lazius *Curtianam*; quam & Ptolemæi *Curtam* putat eamdem eſſe. Non conſentio. Curta Ptolemæi eſt ad Danubium proxima Bregetioni; Gurtiana Antonini in mediterraneis, & XLIII millibus, interiectis aliis, a Bregetione. Alienior eſt in *Floriana*, de qua dubitat lib. XII ſect. III cap. VIII, vtrum hanc, an Sauariam, Græzium, Stiriæ metropolim, interpretetur: vtrumque ἀτόπως, & contra omnes rationes geographicas. Adeo nihil præſidii in Opere Wolfg. Lazii de Rep. Rom. In exteris prouinciis, nobis relictum eſt. Itidem alio itinere a Siſcia Murſam hic ordo oppidorum eſt:

Siſcia			
Variana	M.	P.	XXIIII
Aquas Baliſſas	M.	P.	XXXI
Inicerum	M.	P.	XXV
Strauianas	M.	P.	XXIIII
Murſam	M.	P.	XXX

Quæ inter Siſciam & Murſam ſunt, neceſſe eſt cadere inter Sauum & Dravum, quæ Interamnia quaſi Pannonia eſt. Primus locus Aldina editione eſt *Varianis* ſexto caſu: vnde, qui omnia in quartum mutarunt, fecere *Varia-*

ria-

Digitized by Google

rianas: malim equidem *Variana*, intellige caſtra. Exſtant enim inſcriptiones in Valeria, & Græzii in Stiria, & Petouione, apud Gruterum pag. 482, in quibus laudatur T. VARIVS CLEMENS, cum multarum prouinciarum præſes, tum PRAEF. EQ. ALAE II PANNONIORVM, a quo, vel alio huius nominis, hæc caſtra potuerunt nominari.

XXX.

Notitiæ Imperii in Pannonia Secunda eſt *Præfectus claſſis primæ Pannoniæ Seruitii: item Claſſis Aegetenſium, ſiue ſecundæ Pannoniæ, nunc Siſciæ.* Turbatus ordo primæ & ſecundæ videtur. Siſcia enim in Prima eſt ſeu Superiori. Ad Sauum ergo fuit *Seruitium*, quia claſſem fluuialem habuit. Plerique cenſent, eſſe Ptolemæi *Serbinum*, quum *b* & *v* ſæpiſſime permutentur, *n* & *ti* in MSS. iiſdem lineis atque ductibus conſtent. Notitia Imperii etiam *Seruitium* deſignatum eſt LV circiter millibus paſſuum a Siſcia in ortum. Philippus Brietius Tom. III pag. 279 Gradiſciam interpretatur. Caue vero cum *Seruitti* Antonini confundas itinere prope medio a Sirmio Salonas. Hoc enim in fines Dalmatiæ cadit. Claſſis autem *Aegetenſium* videtur *Segeſtenſium* legenda eſſe, a *Segeſta* ſiue *Segeſtica*, oppido & inſula denominata. nam *Aegeta* oppidum Mœſiæ ſub Danubio eſt, remotum nimis a Pannonia, etiam Inferiore.

XXXI.

An vero *Stridon*, S. Hieronymi patria, huc referenda ſit, ambigitur. Plures perſuaſi ſunt, eſſe eamdem quæ Ptolemæi eſt *Sidrona*, quam in mediterraneis Liburniæ poſuit. Ipſe Hieronymus de ſe, extremo Catalogo Script. Eccleſ. *Hieronymus, patre Euſebio natus, oppido Stridonis, quod a Gothis euerſum, Dalmatiæ quondam Pannoniæque confinium fuit.* Sidronam quidem Ptolemæus Liburniæ dat, ſed ita, vt in limitem Dalmatiæ incidat, ſupra fontem Titii amnis, qui Liburniam finit. Ipſe Hieronymus in Zephaniæ cap. I comma II videtur *Illyrium*, quo Dalmatia & Liburnia continentur, a patria ſua ſeparare. *Teſtis*, inquit, *Illyrium eſt, teſtis Thracia, teſtis, in quo ortus ſum, ſolum.* Quapropter videtur ita in Dalmatiæ confinio fuiſſe, vt tamen magis ad Pannoniam Inferiorem, quæ cis Sauum eſt, vergeret.

XXXII.

Hæc de Pannonia ſufficiant, ſi appendicis loco pauca ad vtramque, quæ ſupra prætermiſimus, adiecta fuerint. Superiori Pannoniæ ad Sauum fluuium addo poſt Sanæ confluentem Itinerarii *Prætorium Latouicorum*, XXXIIII millibus ab Aemona; quod Ratſchach nunc vocari, locorum periti viri tradunt: deinde prope confluentem *Corcoram*, quem amnem Strabo lib. VII pag. 217 nominat (Κορκόρας Græce eſt) ſitum eiuſdem Itinerarii *Nouiodunum*, nunc Gurkfeld, quia *Corcoras* fluuius hodie Gurk adpellatur. Tum *Quadratum* ſequitur: & vlterior *Siſcia:* quam *Variana* caſtra Pannoniæ Inferioris excipiunt. Ordo itineris ab Aemona Sirmium ex priore parte talis eſt:

Sirmio			
Prætorium Latouicorum	M.	P.	XXXIIII
Nouiodunum	M.	P.	XXXI
Quadratum	M.	P.	XXVIII
Siſciam	M.	P.	XXVIIII
Variana	M.	P.	XXIII.

Inferiori Pannoniæ in ripa Danubii adiungimus locum *ad Muros* dictum, inter *ad Statuas*, quæ poſt Arrabonam ſunt; & *Bregetionem*, vbi Valentinianus auguſtus mortuus eſt: cuius vidua Iuſtina cum Valentiniano puero quod in villa, quam *Murocinctam* adpellant, degebat, multi exiſtimant, Lazium ſequuti, eumdem locum eſſe *ad Muros*, & *Murocinctam*. At ille locus, qui *ad Muros* dicitur, prope Bregetionem fuit, xx circiter millibus diſiunctus: *Murocincta* autem villa *centeſimo lapide* ſeparata fuit a Bregetione, vt Ammianus auctor eſt lib. xxx extremo. Infra hunc locum eſt *Crumerum*, vt Aldus vocat: *Crumeros* dicunt recentiores, eodem itinere per ripam Pannoniæ: ſed prior caſus eſt etiam Notitiæ Imperii, qua ſub duce Valeriæ ſunt *Equites promoti Crumero*. Inter Anamatiam & Vetuſſalinam eſt *Interciſa* eodem itinere, vbi Notitia *Equites ſagittarios* ſtatiua habuiſſe narrat. Inter Salvam & Carpim fuerunt caſtra, *ad Herculem* dicta, itinere ab Acinco; ibi in Notitia locantur *Auxilia Herculenſia*. Notitia etiam hoc tractu memorat *Florentiam*, vbi *Præfectus claſſis Iſtricæ* fuerit. Surita putat *Florianam* Antonini eſſe, de qua ſupra in itinere a Sopianis Bregetionem: ſi modo Floriana ad flumen fuit, vt præfectum claſſis habere potuerit. Tandem quum Acincum & Transacincum, ac Contra Acincum ſupra viderimus; non poſſum quin inſcriptionem ex Grut. p. 545 num. 9 adiiciam, qua etiam *Septaquinci* in hoc tractu Pannoniæ ſit mentio:

D. M.
IVLIO IVLIANO
EVOK. AVG. DOMO
SEPTAQVINCI EX
PANNONIA INFERIORE, &c.

XXXIII.

Si quæ reliqua ſunt, quæ prætermiſimus, in vtraque Pannonia, ex Itinerario Antonini, Tabula Peutingeriana, & Notitia Imperii petantur, ſuppleantur. Locum enim iis, vt obſcurioribus, adſignare non poſſumus.

SECTIO III.

M O E S I A.

XXXIV.

Mœſia Pannoniæ in ortum adiacet, incipiens poſt Taurunum, ex Ptolemæi diſpoſitione, quam ſequimur: licet poſteriores quidam Pannoniæ fines protulerint longius. Itinere enim Hieroſolymitano, ſiue Burdigalenſi, poſt

poſt Singidunum adſcriptum eſt: *Finis Pannoniæ & Myſiæ.* Græci plerique ſcribunt Μυσία, *Myſia*, quod & nomen regionis in Aſia eſt. Idcirco etiam Dio Caſſius lib. XLIX p. 413 diſcriminis cauſſa dicit, ἡ ἐν τῇ Εὐρώπῃ Μυσία, *Myſia Europæa.* Raro Latini Græcos imitantur. Inſcriptio 9 pag. 446 apud Gruterum, LEG. LEG. VII CL. IN MYS. INFERIOR. Et alia apud eumdem pag. 521 num. 7 NAT. MYSIA SVPERIORI. Et Cod. Theod. Lege VII. de luſor. Danub. *in Myſiaco limite:* ac Lege III de milit. veſte, *Scythia & Muſia*, id eſt Mœſia Secunda, Latino more *y* in *u* mutato. Ouidius quoque lib. IV Pont. epiſt. IX verſ. 77 *Myſas* dixit Mœſos:

Hic tenuit Myſas gentes in pace fideli.

Alibi ſemper Latino ore eſt *Mæſia*, * diphthongo ſonans, qua a *Myſia* Aſiæ diſtinguatur. Sic etiam pluribus in lapidibus eſt apud Gruterum p. 448 n. 3 IN MOESIA: & pag. 453 LEGAT. PROPRAET. MOESIAE; & aliis multis locis. Populus ſunt *Mæſi.* Tacitus lib. XV cap. VI *quinta legio recens e Mæſis excita erat.* Et Eutropius lib. V cap. IV *Dalmatas & Mæſos vicit.* Græce Μυσοί. Herodianus lib. III cap. X τὰ ἐν Μυσοῖς καὶ Παίοσι στρατόπεδα. Inde *Mæſicus* & *Mæſiacus.* Plinius lib. IV cap. I *Mæſicæ gentes.* Tacitus III Hiſt. cap. II *Mæſici exercitus:* & mox, *ala Mæſica.* Idem Hiſt. II cap. XXXII *Mæſiacæ copiæ.* Et Suetonius Veſp. cap. VI *Mæſiaci exercitus bina millia miſſa auxilio Othoni.* Et Græco more Lege VII. de luſor. Danubii, vt modo diximus, *limes Myſiacus.*

XXXV.

Plinius lib. III cap. XXVI Mœſiæ longitudinem, fines, populos & flumina ita deſcripſit: *Pannoniæ iungitur prouincia, quæ Mæſia adpellatur, ad Pontum vſque cum Danubio decurrens. Incipit a confluente* [Saui] *ſupra dicto. In ea Dardani, Celegeri, Triballi, Timachi, Mæſi, Thraces, Pontoque contermini Scythæ. Flumina clara: e Dardanis Margis, Pingus, Timachus: ex Rhodope Oeſcus: ex Hæmo Vtus, Eſcamus, Ieterus.* Fines ergo a Danubii & Saui confluentibus, vbi Taurunum eſt, vſque oſtia Danubii & Pontum Euxinum deducit, vt ſemper Danubius a tergo ſit: ab auſtro Dalmatici montes, & longiſſimo tractu Hæmus, ** quo a Macedonia & Thracia ſeparatur.

XXXVI.

Quod ad populos attinet, noti plurimi, præter *Celegeros*, vel ex nomine, vel ſitu quem illis Ptolemæus dat, qui plures addit, *Tricorneſios, Picenſios, Troglodytas, Peucinos*, & alios obſcuros: quibus nos addimus *Scordiſcos.* Ex his

* Hæc diphthongus a pronunciatione litteræ υ nihil differt, ſi Lipſium audias de Pronunc. Latin. Lingu.

** Dio Caſſius libro LI. extrem. Τὸ μὲν πάλαι Μυσοί τε καὶ Γέται πᾶσαν τὴν μεταξὺ τοῦ τε Αἵμου καὶ τοῦ Ἴστρου οὖσαν ἐνέμοντο· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ ἐς ἄλλα τινὲς αὐτῶν ὀνόματα μετέβαλον, καὶ μετὰ ταῦτα ἐς τὸ τῆς Μυσίας ὄνομα πάνθ' ὅσα ὁ Σάουος εἰς τὸν Ἴστρον ἐμβάλλων ὑπέρ τε τῆς Δαλματίας καὶ ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας τῆς τε Θρᾴκης ἀπὸ τῆς Παννονίας ἀφορίζει συγκεχώρηκε. Καὶ ἔστιν ἐν αὐτοῖς ἄλλα τε ἔθνη πολλὰ καὶ οἱ Τριβαλλοί ποτε προσαγορευθέντες, εἴτε Δαρδάνιοι καὶ νῦν οὕτω καλούμενοι. *Olim Myſi & Getæ omnem Hæmo & Iſtro interiectam terram incolebant. Sed ſenſim eorum quidam alia ſortiti ſunt nomina. Poſteaque Myſiæ nomen cum omnibus regionibus, quæ Sauus in Iſtrum incurrens ſuper Dalmatiam & Macedoniam & Thraciam a Pannonia ſeiungit, communicari cæpit. Atque in iis cum aliæ gentes, tum qui aliquando Triballi appellati ſunt & Dardanii etiamnum ſic nominati.*

his *Tricorneſios* ponit πρὸς Δαλματία, *Dalmatiam verſus*, ſcilicet maxime occidentales, ab oppido *Tricornio*, quod poſt Singidunum eſt, denominatos: *Picenſii* autem ſunt *Pincenſii*, ab oppido *Pinco*, & fluuio *Pingo*, vt Plinius vocauit, dicti. Hi ergo excipiunt Tricorneſios. *Mœſi* autem proprii, Ptolemæo *Myſi*, ſunt πρὸς τῷ Κιάβρῳ ποταμῷ, *ad Ciabrum flumen*, vltimi in Superiori prouincia: quibus in auſtrum πρὸς τῇ Μακεδονίᾳ, *Macedoniam vsque*, adiacebant *Dardani*, qui a Dardanis in Troade videntur originem traxiſſe, ſicut proprii *Mœſi* a Myſis citerioris Aſiæ; vnde etiam conſtanter a Græcis *Myſi*, Μυσοὶ, adpellantur. Inter Dardanos autem & Dalmatas *Scordiſci* * erant, vti ex Liuii lib. XL cap. LVII conſtat. Dardanis enim dicit *per Scordiſcos iter eſſe ad mare Adriaticum Italiamque*. Hinc vagata ad extrema Pannoniæ πρὸς ἕω, *ab ortu*, & in ipſa Pannonia aliquando iuxta Danubium, & aliis locis, conſederunt, quod Strabo lib. VII pag. 219 tradit. Vaga enim gens fuit, *a Gallis oriunda*, vt Liuius prodidit epitoma LXIII. Adde Iuſtinum lib. XXXII cap. III. *Timachi* iuxta *Timachum* fluuium, qui etiam *Timacus* dicitur, ſicut oppidum, quod propter ipſum forſan fuit, Ptolemæus Τίμακον, *Timacum* dixit.

XXXVII.

Triballi ** poſt Ciabrum coluerunt, τὰ δυσμικὰ, *occidentalia* Mœſiæ Inferioris tenentes. *Peucini*, a Peuce inſula Danubiana dicti, κατέχουσι τὰ στόματα, *Iſtri oſtia tenebant:* infra quos, Thraciam verſus *Troglodytæ* Ptolemæi erant: *Thraces* vero *Mœſi*, quos Plinius dixit, haud dubie ex Thracia profecti, loca videntur patriæ proxima occupaſſe. Ceteros obſcuros Ptolemæi, quos πρὸς τῷ Πόντῳ, *iuxta Pontum* locat, vt *Crobyzos*, *Oetenſios*, *Obulenſios*, & qui hos interiacent, *Deminſios* & *Piarenſios* prætermittimus. *Scythæ* Plinii in Mœſia ſunt *Getæ*, ab Ouidio in Ponticis deſcripti, qui inter illos exſulabat. a quibus extrema illa prouinciæ Inferioris pars medio æuo fuit *Scythia* dicta, & prouinciis Thraciæ adnumerata, vti ex Sexti Rufi cap. IX clarum eſt. Ipſi autem *Scythæ* Mœſiaci ex Scythia Transdanubiana orti ſunt: & ſub iis obſcura Ptolemæi nomina maiorem partem credo latuiſſe.

XXXVIII.

Primus fluuiorum Plinii *Margis* eſt, ſiue *Margus*, a quo oppidum *Margum* vel *Margus* nomen habet, & iuxta Tricornium exit in Danubium, ideoque idem videtur eſſe qui *Moſchius* eſt Ptolemæi: *Timachus*, ſiue *Timacus*, de quo ad oppidum cognomine plenius infra dicemus, a Drino, cui miſcetur, in Danubium defertur. *Pingus* ſiue *Pincus* cum aliis mixtus, eſt ille, qui hodie Moraua adpellatur. *Ciabrus* diuidit Superiorem Mœſiam ab Inferiore, a Ptolemæo Κίαβρος; aliquando Κίαμβρος adpellatus. *Oeſcus* videtur Danubio ad oppidum Oeſcum adfundi, nunc *Iſcha* dictus; & *Vtus* ad oppidum Vtum. Vlteriores ſunt incerti.

XXXIX.

* Hi ſunt fortaſſis κορδισταὶ illi quos memorat Athenæus lib. VI pag. 234, A, quosque aurum contemſiſſe ait.

** In horum terris *Dardani* conſediſſe videntur, qui deinde Triballorum nomen obſcurarunt. Vide infra locum LI. pag. 527, 528.

XXXIX.

Mœſia per Ciabrum fluuium diuiſa fuit in *Superiorem* & *Inferiorem*, vt auctor Ptolemæus eſt. Superior habuit populos Tricorneſios, Pinceſios, Dardanos, Scordiſcos, Timachos Plinii, & Mœſos proprios: ceteræ gentes ſunt Inferioris. Quam antiqua ſit diuiſio, mihi non liquet. Plinius & Tacitus de Mœſia loquuntur vt vna prouincia. Illius verba ſupra cognovimus ex lib. III cap. XXVI: hic annali I cap. LXXX *prorogatur Poppæo Sabino prouincia Mœſia.* Et lib. II cap. LXVI *proprætor Mœſiæ.* Inſcriptio vetus, ſub Veſpaſiano facta, apud Gruterum pag. 453 MOESIAE PRAEFVIT. Spartianus de Hadriano quidem cap. II dixit: *poſt hoc in Inferiorem Mœſiam translatus extremis iam Domitiani temporibus:* verum non dicitur in eam præſes miſſus, ſed tantum vt miles & tribunus, vbi primum de imperio augurium ceperit, cuius locum ita ſui temporis conſuetudine Spartianus deſignat. Inſcriptio ſub Antonino Pio, poſt Hadrianum facta (nam *Diuus* in ea vocatur) *Superioris* meminit, apud Gruterum p. 493 num. I LEG. AVG. PR. PR. PROVINC. MOESIAE SVPER. & alia ſub Seuero pag. 407 num. I LEG. AVG. PR. PR. PROVINC. PANN. ET MOESIAE SVP. Et lapis Tiburtinus, cuius ætas autem non conſtat, apud eumdem p. 49 num. 6 LEG. AVG. PR. PR. PROVINCIAE MOESIAE INFER. Sed iam tum ſub Hadriano diuiſam prouinciam fuiſſe, ex Suetonii verbis Vitell. cap. XV clarum eſt: *Octauo imperii menſe deſciuerunt ab eo exercitus Mœſiarum atque Pannoniæ.* Ex ſuperiore ætate nondum inuenimus, quod certo poſſimus dicere. Manſit diuiſio inlibata vſque ad Aurelianum, qui, vt Eutropius lib. IX cap. IX tradit, ſubtraxit partem, præſertim Superiori, vt Daciam ſuam, quæ cis Danubium eſt, conſtitueret: & vſque Conſtantinum, qui prouinciam Scythiam abſtulit Inferiori, relictis vocabulis veteribus. Nam & Rufus cap. IX *Inferiorem* Mœſiam, etiam curtatam illam adpellat: & Ammianus lib. XVI cap. XVIII de Conſtantio: *nuntiis terrebatur, indicantibus Sarmatas Superiorem Mœſiam & Secundam populari Pannoniam.* Sero Mœſia in *Primam* & *Secundam* diuiſa fuit, quæ nomina in Notitia Imperii Occidentalis leguntur. Sed de his in Geographia medii æui agemus.

MOESIA SVPERIOR.

XL.

Limitem ſupra vidimus, quem conſtituimus a Saui & Danubii confluentibus cum Plinio, aut paullo vltra; vſque ad Ciabrum fluuium. Populos etiam nominauimus, in quibus & *Dardani* erant, vt ſic *Dardania* quoque pars Mœſiæ fuerit Superioris. Oppida primum in ripa explicamus: poſtea quæ in mediterraneis ſunt.

XLI.

Poſt confluentem & Taurunum, qui finis erat Pannoniæ, primum oppidum Superioris Mœſiæ *Singidunum* eſt, vt Latini ſcribunt, Antoninus itinere ab Vrbe in orientem; & auctor Itinerarii Hieroſolymitani ſiue Burdigalenſis: item qui Tabulam confecit Theodoſianam, & qui Notitiam Im-

Digitized by Google

perii ſub duce Mœſiæ Primæ; nec non Iornandes de Reb. Get. cap. LV ed. Lindenbrogii; at Grot. *Singidonum*, & Aurelius Victor in epitoma de Iouiani patre, *incola agri Singidonenſis prouinciæ Pannoniæ*. Pannoniæ tribuit vel propter vicinitatem, vel quia vere quidam poſt Singidunum limitem conſtituerunt, vt ſupra ex Itinerario Hieroſolymitano diximus. Græci non vno modo ſcribunt. Ptolemæus Σιγίδουνον; Procopius de Aedific. lib. IV cap. V Σιγγηδὸν & πόλις Σιγγηδόνιος: Theophylactus Simocatta lib. I cap. I Σιγγηδών, quod etiam in Excerptis Photii, Cod. LXV ita reperitur. Philoſtorgius lib. IV cap. X Σεγγιδὼν, *Sengidon*; ἐν Σεγγιδόνι τῆς Μυσιας, *in Mœſiæ vrbe Sengidone*. Ibi Conſtantium poſt Sirmienſe concilium ait conſtitiſſe: quo tempore ab illo lex XXVIII Cod. Theod. de Adpellationibus, data eſt *Kal. Iul. Singiduno*. Antoninus adſcripſit, *caſtra* habuiſſe: Notitia Imperii, *præfecturam legionis quartæ Flauiæ* dat. Quod oppidum hodie ſit, aut quo loco, non plane conſtat, quia Itinerarii Antoniniani numerus M. P. IIII breuitate ſuſpectus eſt: nec Tabula Peutingeriana lucem adfert, quæ Taurunum ponit cis confluentes III millibus: inter Confluentes autem & Singidunum loco numeri habet ſyllabam *co*. Alii ergo Senderouiam interpretantur, XXIIII millibus a Tauruno diſtantem; alii longius remouent. In tam incerto opinionum accedimus viro ſummo Lucæ Holſtenio, qui ad Ortelium adnotauit: *Procop. IV Aedific.* Σιγγηδὸν *ſcribitur, ſed adnexa ſequenti particula* ἐν, *legendum* Σιγγήδονον. *nunc Zenderin, ſedes non ita pridem Deſpotæ Seruiæ, paullo ſub Tauruno.*

XLII.

Poſt Singidunum in Tabula ſpatio XIIII M. P. *Tricornium* eſt: Itinerario Hieroſolymitano XII, quo *Tricornia caſtra* dicuntur: Ptolemæo Τρικόρνιον: in Notitia Imperii *Cuneus equitum ſagittariorum Tricornio*. Quod vero Ptolemæus dicit, παρ᾽ ἣν ἐκτρέπεται Μόσχιος ποταμὸς, *iuxta quam* [vrbem Tricornium] *diuertitur flumen Moſchium*, non intelligo, niſi ἐκχέεται, *effunditur* vel legas vel explices. Scribit enim ripæ oppida, apud quæ effuſiones ſunt fluminum; non flexus & diuerticula. Aiunt Golumbatz hodie dici quod in eius loco eſt: poſt quod paruo interuallo exoneratur fluuius, qui videtur *Moſchius* Ptolemæi, & forſan etiam Margis Plinii, niſi alter alterum exceptum defert in Danubium. Tunc Tabula Peutingeriana poſt XII millia paſſuum a Tricornio habet *Montem Aureum*, oppidum in ripa, nomen Monte Aureo trahens, quem Probus vitibus conſeuit, vt Eutropius lib. IX cap. XI refert: ad cuius radices hoc eiusdem nominis oppidum ſic iuxta Danubium ſitum fuit, vt in Norici & Pannoniæ confinio Cetium ſub monte Cetio. Antoninus XXIIII M. P. a Singiduno reducit. Notitia Imperii ſub duce Mœſiæ Primæ, *Cuneus equitum Dalmatarum Aureo Monte*. Abhinc rurſus XIIII millibus eſt in Tabula *Margum* flumen, oblique ab occaſu adlabens, vt Danubio infundatur: a quo amne X millibus in eadem Tabula abeſt *Viminacium*, celebratum oppidum tam in Notitia Imperii, qui non ſolum *Præfectum claſſis Iſtricæ*, verum etiam *Cuneum equitum promotorum*; quam in vtroque Itinerario Antonini & Hieroſolymitano. Eutropius lib. IX cap.

XIII

XIII in Diocletiano: *Carinum apud Margum ingenti prœlio vicit inter Viminacium & Aureum Montem.* Ptolemæus Οὐϊμινάκιον, qui λεγιὼν, *legio*, adſcripſit, quod ingens præſidium & caſtra legionis integræ arguit. Procopio & Simocattæ dictis locis Βιμινάκιον, illi laudatur *πόλις ἀρχαία urbs antiqua*; huic *πόλις λαμπρὰ, vrbs magnifica.* Fuit enim colonia Romana. In ruinis Vlpiæ Traianæ inſcriptio reperta, apud Gruter. p. 371 n. 5

AVRELIO CONSTANCIO EQ. R
DEC. COL. VIMIN

A Viminacio quod *Margum* oppidum (iuxta quod Carinus victus eſt, & cui Tabula *Margenſe auxilium* imponit) tantummodo x millibus paſſuum, Aureum Montem verſus, in Hieroſolymitano Itinerario diſtant, quantum ſpatium Tabulæ a flumine eſt Viminacium; ſequitur, vt vel aliud *Margum* ſit Antonini, itinere ab Vrbe in orientem, quod vero vix credibile: vel numeri eius ſint admodum corrupti, quippe inter Montem illum & Viminacium numerat LXXVI M. P. Tabula tantum XXIIII.

XLIII.

Heic itinera, quæ ſequuti ſumus, tam Antonini ab Vrbe, quam Hieroſolymitanum, ab ripa in mediterranea Naiſſum deflectunt: ripam autem ab alio Antonini, a Viminacio Nicomediam per ripam, & ex Tabula Theodoſiana, Ptolemæo item, & Procopio lib. IV de Aedific. cap. VI proſequemur. Sed magnæ nos difficultates circumſtant, quod nec hodie quiſquam, quod ſciamus, Bulgariam ripenſem diligentius delineauit, neque fluminibus, quod ſumme neceſſarium erat, diſtinxit ita, vt cum Ptolemæo ac Theodoſiano geographo conueniat, iisque commode applicari poſſit: neque ipſi veteres inter ſe magnopere conſentiunt. Ptolemæus enim Dorticum & Ratiariam cis Ciabrum poſuit, qui amnis, ſi is eſt, quem Abr. Ortelius, quem Sigismundus a Bircken, quem alii ſignificarunt, cui flumen, Sofiam vrbem præterlabens, confunditur, & poſt Dacici Alutæ confluentes Danubio miſcetur; numeri Theodoſianæ Tabulæ & Dorticon & Ratiariam excludent a prouincia Superiori, quemadmodum etiam Procopius duo illa loca in ortum longe vltra Pontem Traiani remouit: neque pons ipſe ſatis notus eſt, ab aliis citerior factus, multis prope ad Alutæ & Danubii confluentem reductus, quibus non ſolum Procopius, verum etiam res ipſa conſentire videtur, quod probabilius eſt, pontem in medietatem fluminis, quod prouinciam præterlabitur, conſtitutum ita fuiſſe, vt recta per eum ad Dacorum Auguſtam, ſiue Vlpiam Traianam iretur. Impeditiſſimum ergo hoc iter eſt, ex quo non facile ſe quiſquam extricabit. Accedit, quod in Theodoſiana Peutingerorum Tabula, poſt Ratiariam, quod raro fit, fluuius deſignatus eſt, qui ſi eſt Ciabrus Ptolemæi, alia multo facies vtriusque prouinciæ prodibit. Nos quem ſequamur incerti, ſingulorum rationem habebimus, aut plurium rationes diſtincte referemus.

XLIV.

In Tabula Peutingeriana poſt Viminacium per x millia paſſuum *Lederata* ſequitur, in Notitia Imperii *Lædenata* corrupte; quam *Turrim Lite-*

Mmm 2 *tam*

tam ab Romanis Latine vocatam, vulgo autem Λεδεράτα, Procopius tradit lib.IV Aedif. cap. VI: vere, an per adluſionem, non dicimus. at hic *Cuppas* & *Nouas* interponit, & Νοβῶν καταντικρὺ ἐν τῇ ἀντιπέρας ἠπείρῳ, *contra Nouas in oppoſita continente* ſuam *Literatam* conſtituit, quaſi trans Danubium in Daciæ ora poſitam. Credimus Procopio, quia Antoninus Lederatam poſthabuit, & a Viminacio Cuppas idem ſpatium ſeruat, quod auctor Tabulæ, vt Turris ſic in ſiniſtram ripam remoueatur. A Tabulæ enim Ledcrata per XXIIII millia, prætermiſſo *Punico*, quod interiacet, ad vicum *Cuppas* venimus, ſicut in Antonini Itinerario a Viminacio Cuppas, itidem XXIIII M. P. Scriptum in Tabula *Vico Cuppe*, etiam in Antonino Aldi, *Cuppe:* ſed *Cuppis* ſexto caſu eſt in Notitia Imperii, vbi ſub duce Mœſiæ Primæ *Cuneus equitum Dalmatarum* eſt *Cuppis:* item *Auxilium Cuppenſe* ibidem. Procopius Κύπας dixit. Hunc locum in Tabula poſt XII M. P. excipit alius, cui nomen eſt *Ad Nouas*. In Notitia *Auxiliares Nouenſes ad Nouas:* item *Præfectura militum exploratorum Nouis*. Vtroque ergo modo dixerunt *Ad Nouas*, & *Nouæ*, ſicut Procopius Νοβαὶ, & Antoninus Aldi & Schotti *Nouas:* ſed numeri ſuſpecti ſunt, & haud dubie commutati cum numeris verſus ſequentis.

XLV.

A Nouis Tabula poſt XXV paſſuum millia oppidum cum vrbis inſignibus habet, cui nomen *Faliatis:* Antonini Itinerario *Talia:* plenius Notitia Imperii *Taliata*. Ergo in Tabula etiam *Taliatis* legendum eſt. Forte idem locus eſt qui a Ptolemæo Τανάτις, *Tanatis:* a Procopio Τανάτας, *Tanatas* adpellatur. Ille enim inter Viminacium & Eteta ponit; hic in caſtellis, quæ vltra Nouas exiſtunt: vocabula autem non multum diſſonant. Inde per XXI M. P. Itinerarium Antonini fert *Aegetam*, quæ Aldina editione *Ageta* eſt, Tabulæ *Egeta*, & ſi quid ſentio, Ptolemæi Ἔτητα, *Eteta*. Tabula tamen alia loca interiecta habet, vt maior fiat diſtantia, quam in Itinerario eſt.

XLVI.

Quæ ad *Ratiariam* vſque, Ptolemæi vltimum locum Superioris prouinciæ, ſequuntur in itinere a Viminacio Nicomediam per ripam, hæc ſunt:

Aegeta			
Aquas	M.	P.	XVI
Dorticon	M.	P.	X
Bononiam	M.	P.	XVII
Ratiariam, Leg. XIIII *Gem.*	M.	P.	XVIII

XLVII.

Oppidum *Aquæ*, quod proximum Antoninus poſt Aegetam ponit, in Tabula eſt *Ad aquas;* Ἀκυὲς Procopio, qui proxime poſt Pontem Traiani poſuit. Epiſcopale fuit poſtea, quod ex Notitia Eccleſiæ, & ſubſcriptionibus Concilii Chalcedonenſis conſtat. Ab Aquis X millibus paſſuum *Dorticon* abeſt; in Tabula XXIIII: a Dortico Ratiaria XXXV in Itinerario; at in Tabula XLI. Tantum diſcrimen eſt diſtantiarum. Ab Ratiaria in eadem Tabula *Remedodiam* ſunt XII M.P. & hinc ad *Almum* iuxta amnem, qui ibi Danubio adfunditur, IIII millia.

XLVIII.

XLVIII.

De *Dortico* nihil habemus dicere, quam quod a Ptolemæo, Antonino, auctore Tabulæ Theodoſianæ, & Procopio, qui *Φρέριον, caſtellum,* dicto loco vocat, commemoretur. Nobilior *Ratiaria*, vt Antoninus, Notitia Imperii ſub duce Daciæ Riparenſis, & Procopius vocant. In Tabula Peutingerorum vocabuli exitus ſiue finis ſuſpectus eſt, *Ratiaris* ſexto caſu: in Ptolemæo initium, diphthongus videlicet, *Ῥαιτιαρία, Rætiaria*, contra quam quatuor dicti auctores conſentiunt. Accedit vetus marmor Romanum, Gruteri pag. 521 num. 7, NAT. MYSIA SVPERIORI REG. RATIARESE VICO CINISCO. *Ratiareſe*, pro *Ratiarenſe*, lapſu marmorarii. Confirmat hæc inſcriptio Ptolemæi diſpoſitionem, qua Ratiaria Superioris fuit Mœſiæ & citra Ciabrum fluuium ſita. Legionem XIIII Geminam ibi ſtatiua habuiſſe, ſupra ex Antonini Itinerario intelleximus. At in Notitia Imperii ſub duce Riparenſis Daciæ eſt *Præfectura legionis tertiæ decimæ Geminiæ Ratiariæ.* Non iudicaueris facile, qui verior numerus ſit, quum vtraque *Gemina* antiquis inſcriptionibus cognominetur. Ratiariam *Arezar* hodie Bulgaris dici, Lucas Holſtenius obſeruauit. Addidimus ex Tabula ſpatium XVI millium paſſuum, in quo *Remedodia* & *Almum* ſunt, ſi quis fortaſſe eiusdem Peutingerianæ delineatum flumen pro limitaneo, id eſt Ciabro, velit habere. Procopius his addit *Caput bouis*, Traiani opus: & *Zanes, πολίχνιον παλαιὸν, vetus oppidulum*, prope Pontem Traiani.

XLIX.

Ipſe Pons Danubii, mirandum Traiani opus, a Dione Caſſio deſcriptus fuit, ex quo hæc Xiphilinus excerpſit, quæ Latine, brevitatis cauſſa, proferemus: *Traianus pontem lapideum in Danubio fecit, quem ego digne admirari nequeo. nam etſi Traiani ſunt alia opera magnifica, tamen is pons longe omnibus antecellit. Eius pontis pilæ ſunt* XX *ex lapide quadrato*, (κρηπῖδες λίθυ τετραπέδυ) *altitudine pedum* CL *præter fundamenta; latitudine pedum* LX. *Diſtant inter ſe interuallo* CLXX *pedum, ſuntque fornicibus* (ἀψῖσι) *coniunctæ. Cuius operis ſumptus licet ſit incredibilis; tamen plus admirationis habet, quod hæc in fluuio, gurgitibus pleno, limoſoque alueo facta ſunt, quodque fluxus eius fluminis alio auerti non potuit*, (περιτρέψαι τὸ ῥεῦμα ἠδυνήθη.) Etenim factus pons fuit, vbi flumen eſt στενώτατον, *anguſtiſſimum*, & propterea ῥοωδέστατον καὶ βαθύτατον, *rapidiſſimum altiſſimumque.* Procopius lib. IV de Aedific. cap. VI addit rationem, cur Traianus tantum opus molitus fuerit, ſcilicet ægre tuliſſe, ὅτι ὐκ ἀπέραντος ἀυτῷ ἡ βασιλεία εἴη, ἀλλὰ ποταμῷ Ἴστρῳ ὁρίζεται, *quod non interminatum haberet imperium, ſed Iſtro finitum*, hoc eſt non continuum, ſed maximo amne diremtum, impeditumque ita, vt ex vna parte alteri non poſſit facile ſubuenire. Addit quoque architecti nomen, *Apollodori Damaſceni:* item, vtrimque pontem caſtellis muniuiſſe, quorum alterum, quod in Mœſia erat; *Pontes*, alterum *Theodora* vocatum fuerit.

L.

Tam mirabile opus inuidia ſucceſſoris Hadriani deſtruxit. nam vt

Dio ait, ἀφεῖλε τὴν ἐπιπολῆς κατασκευὴν, *deiecit ſuperiorem ſtructuram*, vt ſolæ pilæ relinquerentur, quod barbari facile irrumpere poſſent, cauſſatus: ſed vera cauſſa ſuberat, quod Traiani gloriæ inuidit, quam quum ſuperare deſperaret, maluit eius magnitudini detrahere. Procopius addit, ruderibus impeditum flumen, mutaſſe curſum, ſubindeque (αὖθις) alueum repetiiſſe; vt nauigia non impedite deueherentur.

LI.

Locus Pontis incertus eſt & maxime dubitatus. Vulgo aiunt rudera ad Seuerinum oppidum exſtare: ſed vereor, ne decepti a Paullo Iouio fuerint; ipſe vero a rumore vel fabula: quod etiam Lipſius de Iouio cenſet lib. III Magnitud. Rom. cap. XIII. Quis enim credet, ipſius ætate *pilas*, vt ait, *triginta ſex exſtitiſſe*, quum Dio, Dalmatiæ ac Pannoniæ præſes, ſicque nec vicinæ Mœſiæ imperitus, XX tantummodo fuiſſe tradat; & Procopius, Iuſtiniani æuo, nihil niſi ἐρείπια καὶ θεμελίυς, *rudera & fundamenta* commemoret? Nec de Seuerini oppido idem omnes iudicant, quod in Seruia alii longe ſupra Morauam collocant; alii prope Alutæ confluentem in Bulgaria. Quo fit vt disiunctiſſimis locis pontem eumdem in diuerſis chartis poni videamus. Quum ergo ab recentibus nihil ſit ſubſidii, ex antiquitate repetendum eſt. Procopius, ſæpe dicto loco, *Pontem Traiani* longe infra Viminacium (quod Widin putatur eſſe) & poſt Cuppas ac Nouas recenſet. Ergo falſi ſunt, qui ſupra Viminacium, ſeu media via inter id ac Taurunum ponunt. Deinde idem Ἀκυὲς, *Aquas*, ſiue *Ad aquas*, dicit oppidum ἐγγὺς κείμενον, *propinque ſitum*, μετὰ τὴν Πόντην, *poſt Pontem*, & inde, præter nonnulla caſtella, ad Bononiam & Ratiariam ducit, quo curſu ad alteram de vlteriore Seuerino ſententiam acceditur propius, non autem id plane confirmatur, ſed inter Aegetam & Aquas *Pons Traiani* ſtatuitur.

LII.

Mediterranea Mœſiæ Superioris a Tauruno ad Viminacium parum nota ſunt: a Viminacio autem iter Antonini, ab Vrbe in orientem directum, ita Naiſſum & Serdicam ducit, vt per Thraciam ferat Byzantium. Quem curſum etiam Itinerarium Hieroſolymitanum tenet, pluribus autem locis & oppidis, ſed plerisque obſcurioribus, vel explicatum vel interpolatum. Antonini hic ordo eſt.

Viminacio			
Municipium	M.	P.	XVIII
Idimum	M.	P.	XXVII
Horrea Margi	M.	P.	XXI
Pompeios	M.	P.	XXIIII
Remiſiana	M.	P.	XXV
Turrim	M.	P.	XXVIII
Meldia	M.	P.	XXX
Serdicam	M.	P.	XXXIIII

Quod *Municipium* dicitur oppidum, ita etiam, eademque diſtantia, vocatur in Hieroſolymitano & in Peutingerorum Tabula. Quod ſequitur *Idimum* ſic

ſic ſcribitur etiam in Tabula, ex quibus corrigendum Hieroſolymitanum eſt Itinerarium, quo praue *Idomum* expreſſum eſt. *Horrea Margi* ab Idimo in Tabula ſunt XII tantum millibus ab Idimo, quod numerum Antonini ſuſpectum reddit, quaſi X alterum pro I irrepſerit. In Hieroſolymitano eſt XVII M.P. ab Idimo, *Oromago*, quod non dubito, quin ex *Horreo Martis* deprauatum ſit. nam *Orrea* Ptolemæi & *Horrea* Antonini pari interuallo diſtant a Naiſſo, quæ ſequitur. Ptolemæus autem ſimpliciter ὄῤῥεα, *Orrea* vocat. Cognomentum *Margi* haud dubie a fluuio *Margo* vel *Margi* eſt, qui videtur adluiſſe. oblique enim Mœſiam percurrit. Inde ducit Antoninus *Pompeios*, qui in Hieroſolymitano *Ipompeii* corrupte: in Tabula Peutingeriana *Præſidium Pompeii* ſunt.

LIII.

Hinc itur *Naiſſum*, nobilem ciuitatem, &, vt Excerpta anonymi de Vita Conſtantini M. tradunt, huius imperatoris patriam. quod inde fit probabilius, quia is ſæpe ibi conſtitit, & multas in ea vrbe leges tulit, vt I Cod. Theod. de alimentis: lex II de integri reſtitutione: lex vn. de centonariis, & eiusdem codicis aliæ. An etiam Iuliani lex I. Cod. Th. de proximis com. diſpoſitionum, huc referenda ſit, quæ accepta dicitur *Naiſis*, dubitat non nihil Iacobus Gothofredus: quem Lucas Holſtenius confirmare poſſit, qui in veteri nummo Romæ vidit NAISITANI; indeque verum vrbis vocabulum fuiſſe *Naiſus*, ſimplici ſibilo perſuaſum it, vſus ad illud & Stephani chorographi teſtimonio, Ναϊσὸς ſcribentis. Verum Abr Berkelius, V.C. obſeruauit, in omnibus libris antiquis legi geminata littera Ναϊσσός: at Zoſimus indiſcriminatim lib. I cap. XLV, Νάϊσσος ſcripſit, & lib. III cap. XI Νάϊσον: ac Tabula Theodoſiana *Naiſſus*. Ptolemæi Νέσος Dardaniæ, eruditis viris, vt fiat Ναϊσὸς vel Ναϊσσὸς, videtur emendandum eſſe. Ammianus Marcellinus *Næſſus* ſcripſit, niſi error eſt deſcribentium, qui *ai*, vt ſolet nonnunquam antiquis monimentis, pro diphthongo habuerunt. Lib. XXI cap. XVIII [Valeſ. X] de Iuliano: *Imperator reuertitur Næſſum, copioſum oppidum.* Et cap. ſeq. *Iulianus agens tunc apud Næſſum.* Zoſimus autem in eadem hiſtoria lib. III cap. XI καταλαβὼν τὴν Νάϊσον, *quum Naiſum perueniſſet.* Et mox, ὄντι κατὰ τὴν Νάϊσον, *quum apud Naiſum hæreret.* De ſitu & regione variant auctores. Stephanus Byzantius, Νάϊσσος πόλις Θράκης *Naiſſus vrbs Thraciæ,* quod Berkelius ex confinii ratione excuſat: Valeſius in Ammian. XXI cap. X Δακίας legendum putat, quia incluta Daciæ mediterraneæ fuit. Iornandes Get. cap. LVI *Naiſſum primam vrbem inuadit Illyrici*, puta Illyrici magni, quo Mœſia continebatur. De patria Conſtantini conſentiunt multi. Stephanus in Naiſo: κτίσμα καὶ πατρὶς Κωνςαντίνȣ τȣ̃ βασιλέως, *opus & patria Conſtantini imperatoris.* OPVS, quia patriam ſuam ornauit & amplificauit. Excerpta anonymi de Conſtantino, a Valeſio edita: *Conſtantinus natus in oppido Naiſo atque eductus.* Et Iulius Firmicus Matheſ. lib. I cap. vlt. *Dominus & Auguſtus noſter, Conſtantinus Maximus, apud Naiſum genitus.* Sic ex duobus MSS. Valeſius: vulgatum perperam *apud Tarſum.* Cedrenus pag. 221 de Conſtantio Chloro: ἐγέννησε Κωνςαντῖνον περὶ τὴν τῆς Δακίας πόλιν,

genuit

genuit Conſtantinum apud Daciæ vrbem, quaſi excidiſſet nomen, aut propter dignitatem ſic ſatis ſignificaretur. Hodie, & nomine & loco ſuadente, eſt *Niſſa*, vrbs non ignobilis in via, a Tauruno Conſtantinopolim ferente.

LIV.

Tribus millibus paſſuum a Naiſſo fuit *Mediana*, villa regia ſiue prætorium, vbi etiam principes aliquando conſtiterunt. Marcellinus lib. XXVI cap. X *Concordiſſimi principes* [Valentinianus & Valens] *percurſis Thraciis Næſſum* [Naiſſum] *aduenerunt: vbi in ſuburbano, quod adpellatum Mediana, a ciuitate tertio lapide diſparatur, quaſi mox ſeparandi, partiti ſunt comites.* Heic data eſt lex VIII Cod. Theod. de iure fiſci, & lex XIII de operibus publicis, quibus ſubſcriptum eſt *Med.* quod alibi *Mediolanum*; his legibus locum hunc Daciæ ſiue Mœſiæ antiquæ, vt Gothofredus probauit, ſignificat.

LV.

Poſt Naiſſum Antonini itinere proxima *Remiſiana*, Hierocli in MS. *Remeſſiana*; Peuting. Tabula *Romeſiana*: & apud Gennadium de Script. Eccleſ. *Romatianæ eccleſiæ epiſcopus*; atque ita etiam in Martyrologiis: Burdigalenſi itinere *Romanſiana*. Holſtenio videtur eſſe Piros inter Niſſam & Sofiam. Sequitur poſt XXVIII in Antonini Itinerario *Turris*: at Hieroſolymitanum habet *Turres* pluraliter; etiam Tabula Theodoſii; & hæc quidem cum interuallo XXX M. P. quod cum Antonino prope conuenit: minus autem cum Hieroſolymitani Itinerarii auctore, cui tantum XVIII ſunt ſiue bis IX: ſed poteſt numerus excidiſſe. Atque hæc ex itineribus in Superiore prouincia. Præterea in mediterraneis eſt *Timacum* inter Naiſſum & Ratiariam. Tabula Peutingerorum duplex facit, *maius* & *minus*; ſed proxime coniungit, a Naiſſo XXVII M. P. vtrumque ponit. Ptolemæus Τίμακον in oppidis mediterraneis recenſet: Plinius flumen *Timachum* habet, quod, vt veroſimile eſt, ſi oppidum præterlabitur, falſum eſt, quod quidam in Pannoniam remittunt, quaſi Drino infuſum, vt Tabula Sigiſmundi a Birken habet. A Timaco non longe abſunt *Caſtra Martis*, oppidum οὐ παρὰ τὴν τοῦ ποταμοῦ ὄχθην, *extra ripam* poſitum, vt Procopius dicit de Aedific. lib. IV cap. VI, cui Καστράμαρτις, *Caſtramartis* vocatur. Sozomenus lib. IX cap. V de barbarorum ad Iſtrum ſedentium quodam duce, καὶ Καστράμαρτις, πόλιν τῆς Μυσίας, προδοσίᾳ ἑλὼν, *Caſtra Martis, vrbem Mœſiæ, proditione cepit.* Et Marcellinus lib. XXXI cap. XXXII (Valeſ. XI) *Gratianus Sirmium introiit, & quatriduo ibi moratus per idem flumen* [Danubium] *ad Martis Caſtra deſcendit.* Epiſcopus eius vrbis ſubſcripſit Concilio Sardicenſi. Vulgo Stramartis vocari, Holſtenius auctor eſt.

LVI.

Hæc ripam verſus exſtiterunt: in auſtrum recedunt æque circa limitem vtriusque Mœſiæ *Vlpianum* & *Scupi*. Procopius lib. IV de Aedific. cap. I ἦν τις ἐν Δαρδάνοις ἐκ παλαιοῦ πόλις, ἥπερ Οὐλπιᾶνα ὠνόμαστο, *Erat vetus oppidum Dardaniæ, quod Vlpiana dictum fuit.* Inſtaurator Iuſtinianus vocauit *Iuſtinianam Secundam*. Et Ptolemæus in Dardania Οὐλπιανὸν, *Vlpianum* recen-

cenſet. Locus incertior eſt. Cum vulgo Baudrandus Priſren interpretantur; Brietius Pyroth: alii longius in ortum reducunt.

LVII.

Scupi autem, Ptolemæo eſt Σκῦποι, *Scupi*; Stephano Σκέποι, *Scopi*, niſi etiam Σκεῦποι legendum, vt iuſtus ordo alphabeti ſeruetur, quem neglectum eſſe in hoc vocabulo, Berkelius quoque obſeruauit. Dicit quidem πόλιν Θρᾴκης, *oppidum Thraciæ*; ſed ea ratione, qua ſupra Naiſſum adſcripſerat Thraciæ, quæ, quod nemo dubitat, Mœſiæ eſt. Trebellius Pollio epiſtola Claudii Gothici, in Regilliano, *qualis apud Scupos in pugnando fueris.* Data & *Scupis* lex eſt CXIX Cod. Theod. de decurionibus. Paullinus Nolanus Carm. XVII ad Nicetam verſ. 195

Ibis & Scupos patriæ propinquos
Dardanus hoſpes.

Hodie *Scopia*, vulgo *Vſchup* adpellatur.

LVIII.

Addit Ptolemæus *Vellanim* (Græce Οὐελλανὶς eſt) in extremo limite iuxta Inferiorem Mœſiam, vbi Gothofredus contendit legem II Conſtantini de Veteranis, Cod. Theod. datam eſſe, quia in MSS. *in ciuitate Velanorum*, quod perperam vulgatum ſit *Velouacorum*, quaſi Bellouacorum, quia Conſtantinus illo anno in Gallia non fuerit. Addit idem *Vendenim* citeriorem etiam mediterraneam. Supereſt *Pincum* oppidum, haud dubie amni *Pingo*, vt Plinius dixit, impoſitum, qui vnus ex illis videtur eſſe, quos Moraua haurit. Notitia Imperii in Mœſia Prima: *Cuneus equitum Dalmatarum Pinco*, Andr. Morellius, vir clariſſimus, Speciminis rei nummar. tab. XXII, nummum Hadriani oſtendit, inſcriptum AELIANA PINCENSIA, id eſt ludi, Aelii Hadriani honoribus *Pinci* in Mœſia editi, quum eam prouinciam luſtraret. nam in Mœſiam veniſſe, teſtantur eiusdem nummi alii, inſcripti ADVENTVI AVG. MOESIAE. Ab hac vrbe Πικήνσιοι, *Pincenſii* Ptolemæo dicti ſunt, de quibus ſupra in populis.

LIX.

Hactenus ſparſim de *Dardania*, Mœſiæ Superioris parte, * quæ vero quod ſæpe vt gens & prouincia ſingularis eſt memorata, pretium erit, vniuerſam Dardaniam breuiter in conſpectum dare. Ptolemæus ſub Mœſia Superiore in Dardania quatuor oppida enumerat, *Neſum*, Νέσον, quæ Naiſus eſt, vt ſupra oſtendimus; *Arribantium*; *Vlpianum*; & *Scupi*. Et totidem in Eccleſiæ Notitia Caroli a S. Paulo pag. 210 numerantur, *Scupi, Vlpianum, Diocletiana*, & *Neſſyna*, quæ Naiſſus eſt. De Diocletiana autem, etiam de *Tareſio* χωρίῳ, & *Bederiana* ſiue *Bederina* φρουρίῳ, quorum hoc natalibus, illud educationi Iuſtiniani Procopius lib. IV Aedific. cap. I tribuit, vtrumque

* Neque enim magnopere nos morari debent verba Dionis libr. LI. pag. 527, 528. Βαστάρναι τὸν Ἴστρον διαβάντες τήν τε Μυσίαν τὴν κατ' αὐτοὺς πέραν σφῶν, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ Τριβαλλοὺς ὁμόρους αὐτῇ ὄντας, τούς τε Δαρδάνους ἐν τῇ χώρᾳ τῇ ἐκείνων οἰκοῦντας ἐχειρώσαντο. *Baſtarnæ Iſtro traiecto Myſiam ipſis oppoſitam & poſtea Triballos quoque ei finitimos, & Dardanos in eorum regione incolentes ſubegerunt.*

ἐν Δαρδάνοις τοῖς Ευρωπαίοις, *in Dardanis Europæis* poſitum; diſpiciemus in Geographia medii æui.

MOESIA INFERIOR.

LX.

Inferior Mœſia a Superiore inter Iſtrum & Hæmum montem vſque ad Pontum & illius oſtia procurrit. Ripam Ptolemæus, auctor Tabulæ Theodoſianæ, & Antoninus deſcripſerunt, e quibus hæc, præteritis ignobilioribus, collecta damus.

LXI.

Poſt Almum quod vltimum erat in prouincia Superiore, Antoninus refert *Cebrum*, quod Ortelio videtur contractum ex *Ciabrum*, quaſi ad flumen Ciabrum, vbi Danubio infertur, ſitum fuerit, quod non eſt improbabile. nam & *Ciabrus* videtur Κέβρος a Dione lib. LI pag. 461 dici, flumen Mœſiæ, vbi Mœſos & Baſtarnas Craſſus ἐς τὴν Μυσίδα ἐμβαλὼν, in Mœſiam irruens, perſecutus eſt & profligauit. Scriptum quidem Κέδρω, ſed etiam Th. Reineſio iudice, πρὸς τῷ Κέβρῳ τῷ ποταμῷ, *iuxta Cebrum flumen*, legendum eſt. Ciabrus autem fluuius Ptolemæo communis vtriusque Mœſiæ terminus eſt. Et Procopius de Aedif. lib. IV cap. VI Κεβρὸν oppidum vocat, eiusque ὀχυρώματα πεπονηκότα, *ruinoſas munitiones* Iuſtiniani temporibus fuiſſe tradit, ideoque ab illo principe θαυμασίως, *mirifice*, inſtauratas. Ex quo coniicimus locum opportunum & munitione dignum fuiſſe, cuius generis præcipue ſunt, quæ confluentibus magnorum fluminum adiacent: Idcirco etiam in Notitia Imperii ſub duce Daciæ Ripenſis *Cuneus equitum ſcutariorum*, & *Præfectura legionis* V *Macedonicæ Cebro* fuerunt.

LXII.

A Cebro per XVIII M. P. venitur *Auguſtam*, ignotum a quo conditam, cuius vrbis ibidem Procopius μόνα ἐδάφη, *ſola rudera* ſuperfuiſſe memorat, ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις, *priſcis temporibus* AVGVSTAE adpellatæ. Aldus *Auguſtis* caſu ſexto ſcripſit, quaſi caſtra fuerint imperatoris: ſed πόλιν, *vrbem* nominauit Procopius, nec alibi eo vocabulo Romani, niſi in claris ciuitatibus, vſi ſunt. *Variana* proxima in Itinerario poſt XII M. P. eſt: adſcriptum Schotti editione charactere alio, quaſi variet lectio, *Valeriana:* ſed abeſt hoc additamentum ab Aldina. Etiam vrbes *Varianam* & *Valerianam* Procopius diſtinguit: coniungit tamen vt vicinas.

LXIII.

Vrbs *Nicopolis*, quæ hodieque ſuperſtat, in hunc tractum incidit, ſita ad *Iatrum* fluuium, quod Iornandes in Geticis prodidit. De barbaro Mœſiam vaſtante agens cap. XVIII, *Nicopolim*, inquit, *accedit, quæ iuxta Iatrum fluuium eſt*. Et quia ad oſtium huius amnis ſita eſt, qui ibi Danubio infertur; diſcriminis cauſſa *Nicopolis ad Danubium* vocatur, ſiue *ad Iſtrum.* Nummi Caracallæ & Diadumeniani ΝΙΚΟΠΟΛΙΤΩΝ ΠΡΟΣ ΙΣΤΡΩ; item Getæ & Gordiani, ΝΙΚΟΠΟΛΙΤΩΝ ΠΡΟΣ ΙΣΤΡΟΝ, *Nicopolitarum ad*

ad Iſtrum. Ammianus Marcellinus lib. XXXI cap. XVI *Anchialos capta, & tempore eodem Nicopolis, quam indicium victoriæ contra Dacos Traianus condidit imperator.* Hanc vel Daciæ fuiſſe, vel Mœſiæ, vicinam tamen Daciæ & oppoſitam ad Danubium, veroſimillimum eſt. Thraciæ enim Nicopolis, vbi Anchialus eſt, longius abeſt a victoria Dacica. Anton. Bonfinius Rer. Vngar. Decad. III lib. II geminam tradit Nicopolin, minorem trans Danubium, opus Traiani; & maiorem cis flumen, ab Hadriano additam, cetera ita connexas, vt ſolo flumine dirimantur. Prona hæc ad fidem ſunt: an vero diſtinctius a veteri ſcriptore ſit ita proditum, non habeo adfirmare. Mirum vero neque Antoninum, neque auctorem Tabulæ eius habuiſſe rationem.

LXIV.

Memorabilior *Oeſcus* eſt, ſic Antonino ſcripta & in Notitia Imperii: Ptolemæo οἶσκος Τριβαλλῶν, *Oeſcus Triballorum*, quia in Triballorum gente ſita erat. Procopio de Aedif. lib. IV cap. VI ἴσκος, *Iſcus*, qui a Danubio reduxit paulliſper: in Tabula Peutingeriana *Eſcus*, flumini *Eſco* adpoſita, qui forte Plinii lib. III cap. XXVI *Eſcamus* amnis eſt. Gruterus p. 566 n. 9 NATVS MESIA INFERIORE DOMV ESCVM - - Fluuius *Eſcus*, ſiue *Oeſcus*, veſtigia nominis ſui in Iſcha ſiue Iſca reliquit.

LXV.

In eadem ripa ſequuntur *Vtus* ſiue *Vtum*. Caſu ſexto enim Antoninus Aldi & Imperii Notitia in Dacia Ripenſi *Vto* habent. Vnde vitium Tabulæ Peutingerianæ deprehendi & corrigi poteſt, qua *Vio* eadem diſtantia ab Oeſco expreſſum eſt. Plinii fluuius *Vtus* hoc oppidum adluit, quod ad eius confluentem neceſſe eſt poſitum fuiſſe: deinde *Securiſca* Antonini, & Notitiæ in Mœſia Secunda, qua *Cuneus equitum ſcutariorum Securiſcæ* dicitur caſtra habuiſſe. Ex vtriusque conſenſu iterum Tabulam emendamus, cuius *Securiſpa* eſt. Excipiunt *Nouæ* in Itinerario cum caſtris *Leg.* I *Ital.* quæ in Tabula *ad Nouas* ſunt, cum claræ vrbis inſignibus. Notitia, quod miror, *ad Nouas* in Dacia Ripenſi recenſet, quæ vero ſuperiorem *Securiſcam* poſuerat in Mœſia Secunda. Ptolemæo ſunt etiam Νῶβαι, *Nouæ*. Tabula mox *Latrum* exhibet: Notitia Mœſiæ Secundæ *Cuneum equitum ſcutariorum Latris*. Quod ſequitur Trimammion Antonini & Notitiæ; *Trimaninm* Tabulæ; corrupte Ptolemæus dixit Τριμμάνιον. Male ſanum eſt etiam vocabulum quod inſequitur, Antonini, vt Aldus edidit, *Sexantapriſtis*; vt Schottus, *Exantapriſtin*: Notitiæ, *Sexagintapriſtræ*: Tabulæ, *Priſtis*. Singula eo caſu, quo leguntur, ſcripſi, vt de recto planius iudicetur. Tum *Tegræ* ſunt Tabulæ: *Tegra* Notitiæ, cui *Cuneus equitum ſecundorum armigerorum* eſt *Tegræ*.

LXVI.

Appiaria Antonini & Tabulæ, & Notitiæ tam Eccleſiæ (nam epiſcopum habuit) quam Imperii. *Transmariſca* Antonini & Notitiæ; *Traſmariſca* Tabulæ; Τρασμάρισκα Ptolemæi. *Candidiana* Notitiæ Imperii & Itinerarii; in Tabula *Nigriniana*, quod ex malo forſan euentu eſt. Hinc nomen Can-

didianum, Galerii filium accepiſſe, ibi vel natum vel educatum, coniectura Toinardi eſt in Lactantii de Mortib. Perſ. cap. XX. Præterea *Teglicium* Antonini, quo *milites Mœſiacos* imponit Notitia Imperii: & *Doroſtorum* Antonini, ſiue *Duroſtorum* Notitiæ, & Ptolemæi Δυρόςορον; Tabulæ *Duroſteron* cum inſignibus vrbis nobilioris. Itinerario teſte *Legio* XI CL. id eſt, vt Notitia explicat, *vndecima Claudia* impoſita fuit: etiam in Notitia, *Milites quarti Conſtantiani*. Ptolemæum citauimus ſecundum Palatinum codicem: vulgati Δυροςόλον præferunt: quam formam & Procopius tenet dicti libri cap. VII, cui ὀχυρώματα παρὰ τοῦ Ἴςρου ἠϊόνα Δοροςόλος καὶ Συκιδάβα, *munimenta ad Iſtri ripam ſunt Doroſtolus & Sucidaua.* Hæc *Sucidaua* Antonini, Tabulæ & Notitiæ, Ptolemæo quoque eſt Συκιδάυα, quæ proximam *Axiopolim* habet, Ptolemæi Αξιούπολιν, eaque in Itinerario & Tabula hunc locum obtinet. Ad hanc vrbem Ptolemæus vult deſinere *Danubii* nomen, incipere *Iſtri*, vt ſupra oſtendimus in Fluminibus Germaniæ. Succedunt Antonini itinere *Capidaua*; Tab. Peut. *Calidaua*; ſed prior ſcriptura verior, quia etiam Conſtantinus Porphyrogennetus lib. II them. I Καπιδάβα, *Capidaua* ſcripſit: & *Carſon*, quod Ptolemæo etiam Κάρσον eſt, Tabulæ *Carſium*: item *Cion*, *Biroe*, *Troſmis*, vbi *Legio* I *Iouia* ſtatiua habuit; Tabulæ *Troeſmis*, Ptolemæi Τρισμίς. Ouidius tamen etiam *Troſmis*. Ex Ponto lib. IV epiſt. IX verſ. 79 de Flacco præſide:

Hic captam Troſmin celeri virtute recepit,
Infecitque fero ſanguine Danubium.

Ergo Romanæ ditionis fuerat; a barbaris intercepta; a Flacco recuperata. Heic poſteriores principes, quum diuiderent prouincias, Mœſiam Secundam terminauerunt, reliquis Scythiæ adiudicatis.

LXVII.

Sunt autem, quæ vſque ad Iſtri oſtia reſtant, perpauca numero: *Arubium* in Tabula; in Itinerario *Arrubium*: & antiquum oppidum *Nouiodunum*, itidem Antonini & Tabulæ; Νοιόδουνον Ptolemæo: *Nouidunum* Marcellino lib. XXVII cap. XI [Valeſ. cap. V] & *Nebiodunum* Lege I Cod. Theod. de veſtibus oloueris, niſi *Nobiodunum* legendum eſt.

LXVIII.

Inſequitur *Aegyſus* Itinerarii, ſive *Aegypſus*, vt in vulgatis Ouidii, ſiue *Aegiſus* ſeu *Aegiſſus*, vt in MSS. aliquot. Ouidius lib. I ex Ponto, epiſt. VIII

Stat vetus vrbs, ripæ vicina binominis Iſtri,
Mœnibus & poſitu vix adeunda loci.
Caſpius Aegiſſus (de ſe ſi credimus ipſis)
Condidit & proprio nomine dixit opus.

Natura loci munita fuit: interceptam a Thracibus Romani recuperarunt. Eodem lib. IV epiſt. VII ad Veſtalem præſidem:

Non negat Aegiſſos, quæ te ſubeunte recepta
Senſit in ingenio nil opis eſſe loci.

Veram ſcripturam *Aegiſſos* eſſe, confirmat etiam Porphyrogennetus lib. II them. I cui in præfectura Myſiæ [poſt alia] ſunt Αξιούπολις, Καπιδάβα,

Κάρ-

Digitized by Google

Κάρπος, Τρῶσμις, Νοβιόδουνος, Ἄιγισσος, Αλμυρίς. Inter Aegiſſon & Iſtri oſtia Antonini & Tabulæ *Salſouia* eſt: poſt XXIIII millia eiuſdem Tabulæ *Ad ſtoma*, locus ad oſtium, vbi primum Iſter incipit diuidi.

LXIX.

Heic etiam *Pons Darii* fuit olim, quo in Scythas exercitum traiecit. Nepos Miltiade cap. III *Perſarum rex Darius Scythis bellum inferre decreuit. pontem fecit in Iſtro flumine, qua copias traduceret.* Locum pontis ita ſignauit Herodotus lib. IV cap. LXXXIX ὁ ναυτικὸς στρατὸς τὰς Κυανέας διεκπλώσας, ἔπλεε ἰθὺ τοῦ Ἴστρου. ἀναπλώσας δὲ ἀνὰ τὸν ποταμὸν δυῶν ἡμερέων πλόον ἀπὸ θαλάσσης, τοῦ ποταμοῦ τὸν αὐχένα, ἐκ τοῦ σχίζεται τὰ στόματα τοῦ Ἴστρου, ἐζεύγνυε. *Naualis exercitus* (quem Iones & Aeoles & Helleſpontii ducebant) *prætervectus Cyaneas* [inſulas,] *recta ad Iſtrum nauigauit, ſubuectusque duorum dierum itinere a mari, fauces fluminis, vbi in oſtia ſcindi incipit, ponte iunxit.* Darius interea pedeſtrem exercitum per Thraciam duxit ad Iſtrum. Omnia hæc ſunt perſpicua, etiam Straboni adprobata, qui lib. VII pag. 211 ab oſtio Sacro ait ἀνάπλουν, *nauigationem aduerſam* eſſe ad Peucen CXX ſtadiis, ἧς κατὰ τὸ κάτω μέρος ἐποίησε τὸ ζεῦγμα Δαρεῖος, *iuxta cuius* [inſulæ] *occidentalem partem Darius pontem fecit.*

LXX.

De *oſtiis* Iſtri nunc dicendum eſt, quorum nec numerus, neque nomina ſatis certa ſunt. Ephorus apud Strabonem dicto loco πεντάστομον Iſtrum, *quinque oſtiis* exire dixit. Dionyſius Perieg. verſ. 301 itidem de Iſtro,

Πενταπόροις προχοῇσιν ἑλισσόμενος περὶ Πεύκην,

quod Feſtus Auienus verſ. 441 interpretatus eſt,

ora per æquor
Quinque vomunt amnem, qua ſe procul inſula Peuce exerit.

Plinius *ſex* oſtia lib. IV cap. XII eidem flumini dat. Iſter, inquit, *in Pontum ſex fluminibus euoluitur.* Plures *ſeptem* tribuunt. Strabo lib. VII pag. 211 ἑπτάστομός ἐστι, *ſeptem oſtia habet.* Pomponius Mela lib. II cap. I de Iſtro: *totidem quot Nilus oſtiis, ſed tribus tenuibus, reliquis nauigabilibus, effluit.* Ptolemæus etiam totidem numerauit. Ammianus Marcellinus lib. XXII cap. XIX *ſeptem oſtiis erumpit in mare.* Cauſſa varietatis opinionum eſt, quod alii tenues exitus connumerant, alii excludunt & prætereunt. Nec nomina oſtiorum ſunt eadem. Quod ad auſtrum maxime vergit, per ſe validum & amplum, *Sacrum* vocatur, item *Peuce*, ab inſula quam facit, eiuſdem nominis. Ptolemæus lib. III cap. X ἐκβάλλει στόματι λεγομένῳ ἱερῷ ἢ πεύκῃ, *influit oſtio quod Sacrum vel Peuce dicitur.* Quod proximum huic, Ptolemæo eſt *Inariacium:* Plinio & Marcelliuo *Naracuſtoma:* tertium eisdem *Calonſtoma:* quaſi pulchrum, quod καλὸν eſt, oſtium: quartum *Pſeudoſtoma:* quintum exile *Boreum*, βόρειον, *ſtoma:* ſextum Ammianus *Stenoſtoma* dixit, Plinius poſthabuit. Plinii autem extremum *Spireonſtoma:* ſi ſalua lectio eſt: Ptolemæus ſuum ſeptimum, quod extremum eſt, *Thiagolam* vocat, a lacu eius nominis quem tranſit; idque ψιλὸν, *exiguum:* Marcellino autem *ſeptimum ingens.* Strabo de eisdem: *Tria oſtia*, ἐφεξῆς τῷ ἱερῷ, *quæ Sacrum ſubſequuntur, parua ſunt:*

cetera his maiora, Sacro tamen multo minora. Sic inconſtanter veteres de his oſtiis cenſuerunt, nec forte illa ſemper eadem fuerunt, ſed cum temporibus, vt in Nilo etiam, mutata.

LXXI.

De inſulis inter oſtia quæ prodantur, breuiter attingenda putamus. Strabo: γίνονται μεταξὺ στομάτων νησίδες. *Sunt inter oſtia paruæ inſulæ.* Mela lib. II cap. VII *Sex ſunt inſulæ inter Iſtri oſtia: ex his Peuce notiſſima, & maxima.* Situm Strabo paullo ante, quum de Ponte Darii ageremus, oſtendit, intra diuortium fuiſſe ad Sacri oſtii alueum, reductam vero a mari CXXX ſtadiis. Plinius: *Primum oſtium Peuces: mox ipſa Peuce inſula a qua proximus alueus adpellatus.* Rurſus Strabo eodem loco: προς ταῖς ἐκβολαῖς μεγάλη νῆσος ἐστὶν ἡ Πεύκη· κατασχόντες δ᾽ αὐτὴν Βαστάρναι, Πευκινοὶ προσηγορεύθησαν, *Ad oſtia* [Iſtri] *magna eſt inſula Peuce: quam tenentes Baſtarnæ, Peucini ſunt cognominati.* Reliquæ minores inſulæ ſine nominibus in vniuerſum a ſcriptoribus, qui ſuperant, produntur.

LXXII.

Maritima ora Mœſiæ Inferioris eſt inter Iſtri oſtia & fines Thraciæ ad Pontum Euxinum. Ab oſtiis prima vrbs fuit *Iſtrus* Antonini & Eutropii lib. VI cap. VIII; *Iſtros* Ammiani lib. XXII cap. XIX; Ἴστρος Stephani Byzantini, & Peripli Ponti Euxini pag. 157, & ex antiquioribus Scymni Chii, cuius fragmentum Lucas Holſtenius cum Notis in Stephanum reliquit, cuius verſu 21 dicitur

- - - - - - - - ἡ πόλις
Ἴστρος ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἔλαβε τοὔνομα
- - - - - καὶ ταύτην τὴν πόλιν
Μιλήσιοι κτίζουσιν.

Hoc eſt: *Iſter ciuitas ab Iſtro flumine nomen accepit: & hanc vrbem Mileſii condiderunt.* Arriano ſub finem Peripli eſt Ἰστρία πόλις. Ptolemæo Ἰστρόπολις; Melæ lib. II cap. II & Plinio III cap. XI *Iſtropolis;* Tabula Peutingeri *Hiſtriopolis*, LX M. P. a loco, qui *Ad ſtoma* vocatur, quem ad Sacrum oſtium fuiſſe Strabonis ſuffragio confirmatur lib. VII pag. 220 Ἔστιν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ στόματος Ἴστρος πολίχνιον ἐν πεντακοσίοις σταδίοις. *Abeſt a Sacro oſtio oppidum Iſtrus quingentis ſtadiis.* Quam autem πολίχνιον, *paruum oppidum* vocat, ex ſuis metitur temporibus: nam maior olim & illuſtrior fuit. Marcellinus dicto loco: *Iſtros quondam potentiſſima ciuitas.* Gemina ergo huius nominis forma, *Iſtrus* ſiue *Iſtros;* & *Iſtropolis:* ſed prior, vt vetuſtior, ita etiam eſt frequentior, vtpote Scymni, Strabonis, & quem Stephanus ſequutus eſt; etiam nummi antiqui ΙΣΤΡΙΗΩΝ, pro Ἰστριέων, Ionice, quod ab Ἴστρος eſt. nam ab Ἰστρόπολις deducitur Ἰστροπολιτῶν. Colonia fuit Mileſiorum, vt Scymnus, Strabo, & Plinius teſtantur.

LXXIII.

Sequuntur *Tomi*, interuallo XL M. P. ſecundum Peutingerianam; XXXVI ſecundum Antoninum. Ptolemæo Τόμοι: etiam Plinio & Ammiano prædictis locis, & Melæ lib. II cap. II *Tomi* pluraliter: at Straboni lib. VII p. 220

Τόμις,

Τόμις, Τόμεως. Numinus Caracallæ ΜΗΤΡΟΠ. ΠΟΝΤΟΥ ΤΟΜΕΩϹ. Qua forma etiam Ouidius vſus eſt lib. III Triſt. eleg. IX extrema, de Medea fugiente:

> *Inde Tomis dictus locus hic; quia fertur in illo*
> *Membra ſoror fratris conſecuiſſe ſui.* *

Vnde etiam origo nominis vel vera vel fabuloſa patet. Idem lib. IV Pont. epiſt. XIV extrema

> *Tam mihi cara Tomis: patria quæ ſede fugatis*
> *Tempus ad hoc nobis hoſpita fida fuit.*

Non autem πολίχνιον fuit, vt Strabo cenſet; ſed vrbs illius regionis præcipua, in dicto nummo μητρόπολις; & in Tabula Peutingeriana vrbium clararum & nobilium inſignibus ornata. Incolæ *Tomitæ*. Idem IV Pont. epiſt. IX verſ. 21

> *Hoc facit, vt miſero faueant adſintque Tomitæ:*

& gentile *Tomitanus*, vt lib. III epiſt. VIII

> *Quæ tibi* - - - - - - -
> *Dona Tomitanus mittere poſſet ager.*

LXXIV.

A Tomis in Tabula XXXIIII, in Itinerario XXX millibus paſſuum, apud Strabonem CCLXXX ſtadiis in auſtrum diſtat *Calatis*, ſiue *Callatis*, ſiue *Callatia*. Strabo, Mela, Plinius, Eutropius, Antoninus *Calatis* L ſimplici: Scylaci, Scymno Chio, & Peutingerianæ auctori *Callatis*, litera duplicata: Ptolemæo Καλλατία, *Callatia*, quæ forma etiam in nummo Gordiani apud Patinum p. 372 exſtat ΚΑΛΛΑΤΙΑΝΩΝ. Colonia Heracleotarum fuit, vt Scymnus Chius & Strabo tradiderunt. Inter Calatim & Tomos Eutropius VI cap. VIII *Parthenopolim* habet, quam Plinius etiam in Mœſia inferiore ponit, ſed obſcuris nominibus immiſtam. Forte reductius quodammodo a mari fuit.

LXXV.

Nec in Itinerario, nec in Periplo Ponti ἀπὸ Καλάτιδος, *a Calati* ad *Dionyſopolim* per L amplius M. P. quidquam memorabile fuit, præter *Bizonen*, Βιζώνην, quæ LXXX ſtadia ſupra Dionyſopolim in ſeptemtrionem erat: ſed motu terræ concidit. Mela lib. II cap. II *Fuit heic Bizone: motu terræ intercidit.* Et Plinius lib. IV cap. XII *Bizone terræ hiatu rapta.* In Tabula corrupte *Bibone* XII M. P. ſupra Dionyſopolim. Ipſa *Dionyſopolis* antea *Cruni*, Κρουνοὶ, dicta, ob vicinas ὑδάτων ἐκρύσεις, *aquarum ſcaturigines*, vt Scymnus Chius principio fragmenti, & ex illo Stephanus refert de Vrbibus. An vero etiam *Matiopolis* dicta fuerit, vt Periplo Ponti traditur, & ipſo nunc Scymni fragmento legitur, dubitamus; quia Plinius idem de Crumnis habet, de Matriopoli nihil: vt videatur ex *Murtianopolis* illud nomen, Traiani in eadem

* Aliter rem narrat Appollodorus biblioth. I. c. 9. §. 24. Συναθροίζων δὲ Αἰήτης τὰ τοῦ παιδὸς μέλη τῆς διώξεως ὑστέρησε. Διόπερ ὑποστρέψας, καὶ τὰ σωθέντα τοῦ παιδὸς μέλη θάψας, τὸν τόπον προσηγόρευσε Τόμους. *Aeetes autem membris filii colligendis conſequi (* Medeam *) fugientem non potuit. Quamobrem reuerſus membra, pueri reliquias, ſepeliuit locumque Tomos appellauit.*

eadem Mœſia opere, enatum longe poſt Scymnum fuiſſe. nam etiam Stephanus, qui Scymni verbis vtitur, illud, quod de Matiopoli eſt, ignorat. Spurius ergo verſus ille fragmenti videtur, de quo plura Iſaacus Voſſius ad Periplum. *Dionyſopolis* autem *Cruni* adpellati fuerunt ex eo, quod Pontus ad illud litus ſimulacrum Bacchi adpuliſſet, tradente eodem poeta Chio, eumque ſequentibus auctore Peripli, & chorographo Byzantino.

LXXVI.

Reliqua Mœſiæ ad Pontum, ex vtroque Periplo ſic expedimus: A Dionyſopoli ad *Odeſſum*, vbi portus, c c ſtadia. Alter Periplus: Ὀδησσὸς πόλις, ἐν ᾗ ὅρμος ναυσὶ, *vrbs Odeſſus, in qua ſtatio nauium eſt.* Ammiano lib. XXVII cap. IX *Odyſſus* eſt, ſicut etiam Ptolemæo Ὀδυσσός. Sed præſtat prior ſcriptio Ὀδησσὸς, *Odeſſus*, quæ Scymni etiam & Strabonis eſt. In nummis quoque Caracallæ & Gordiani ΟΔΗϹϹΕΙΤΩΝ, apud Harduinum. Et Diodorus Siculus lib. XX extremo: παρῆλθεν εἰς Ὀδησσὸν, ἣ κεῖται μεταξὺ τῆς τε Ἀπολλωνίας καὶ Καλατίας (ſic legendum, non Γαλατίας) *Odeſſum tranſiit, quæ inter Apolloniam & Calatin ſita eſt.* Mileſiorum colonia erat. Strabo, Ὀδησσὸς Μιλησίων ἄποικος, *Odeſſus Mileſiorum colonia*: & Scymnus principio fragmenti

- - - - - Ὀδησσὸν οἱ Μιλήσιοι

Κτίζουσιν,

Odeſſum Mileſii condiderunt.

LXXVII.

Inde ad *Hæmum* montem, qui in Pontum procurrit, ad cuius radices etiam ὅρμος ναυσὶ, *ſtatio nauium* eſt, ſtadia ſunt Arriano CCCLX; anonymo CCLX. Ab Hæmo *Meſembriam*, XC ſtadia, ſiue millia paſſuum fere XII. Peripli anonymus auctor p. 161 αὕτη ἡ Μεσημβρία πόλις παρὰ τὴν ὑπώρειαν τοῦ καλουμένου Αἵμου κειμένη τῇ Θρακίᾳ τε καὶ τῇ Γετικῇ συνορίζει γῇ, *Hæc Meſembria vrbs ad radices montis dicti Hæmi ſita eſt, Thraciæ Geticæque terræ contermina.* Etiam Ptolemæo eſt Μεσημβρία vltima Mœſiæ ad Thraciæ fines iuxta Pontum; & Melæ II cap. II, ac Plinio IV cap. XI *Meſembria*: Herodoto autem lib. IV cap. XCIII Μεσαμβρία, *Meſambria*, & in nummis Seueri & Philippi iunioris ΜΕϹΑΜΒΡΙΑΝΩΝ.

LXXVIII.

Hæc in Ponti ora ad Mœſiam Inferiorem pertinent, quæ cum iis, quibus ripa Iſtri eſt culta atque condita, vlteriorem fere omnem partem conficiunt, nec ex mediterraneis aliquid notum eſt, præter *Marcianopolim*, vt Marcellinus ait lib. XXVII cap. IX, *a ſorore Traiani principis ita cognominatam.* Vulgo in litore eamdem poſuerunt, Itinerario Antonini in errorem inducente, quo inter Odeſſum & Anchialum *Marcianopolis* viſitur. Verum maior fides eſt Peutingerianæ Tabulæ, in qua a Duroſtoro, deflectente ab ripa itinere ad Odeſſum verſus, XXIIII M. P. ab Odeſſo ſic reducta in mediterranea eſt:

Duroſtoro	- - -
Palmatis	XIIII
Marcianopoli	XLV
Paniſſo	XII
Odeſſo	XIL

Thra-

Thraciæ Mœſiæne adſcribas, dubitare poſſis, ſi Zoſimi verba lib. IV cap. X inſpexeris obiter, *αὐτὸς ἐπὶ τῆς Μαρκιανουπόλεως, ἣ μεγίστη τῶν ἐν Θράκῃ πόλεών ἐστι, διατρίβων, ipſe Marcianopoli degens, quæ vrbium Thraciæ maxima eſt.* Verum de Valente imperatore agit, cuius ætate Thracia ad Iſtri vsque oſtia prorogata erat, nec ſolam Mœſiam inferiorem, ſed Scythiam quoque, id eſt ad oſtia regionem complectebatur, vti ex Sexti Rufi cap. IX liquet: ante diviſionem vero prouinciarum nouam, a Diocletiano vel Conſtantino inſtitutam, ipſe Zoſimus aliter iudicauit, de Claudio Gothico ſcribens lib. I cap. XLII, *προελθόντες δὲ, καὶ ἐπὶ Μαρκιανοῦ πόλιν, ἣ Μυσίας ἐστὶν, ἀναβάντες, καὶ ταύτης διαμαρτόντες, ἔπλεον ἐπὶ τὸ πρόσω. Progreſſi vero* [Scythæ] *& Marcianopolim delati, quæ Mœſiæ ciuitas eſt, ac ne illa quidem potiti, nauigarunt vlterius.* Ammianus quoque Marcellinus dicto loco: *Dein Myſia* [id eſt Mœſia] *vbi Marcionopolis eſt.* Et Trebellius Pollio in Claudio cap. IX *Pugnatum eſt apud Mæſos, & multa prælia fuerunt apud Marcianopolim, multi naufragio perierunt.* At ex his, & modo adlatis Zoſimi verbis ex lib. I, videtur nihilominus adſtrui, maritimam Marcianopolim fuiſſe. Verum nauigarunt quidem barbari: vbi autem opulentiorem vrbem cognouerant, exſcenſione facta, per viginti, & amplius, paſſuum millia eo vsque excurrere, & oppugnare, & quid non grauius? cupiditas prædæ coegit. Si Claudii prœlia ad Marcianopolim, aut inter hanc vrbem & mare ſunt facta, vtique victi ad naues refugerunt, vt vel tempeſtate perirent, vel naues regere turbati clade & fuga non potuerint: niſi illud Pollio naufragium reſpexit, quod Zoſimus loco dicto, & ex illo Suidas in voce Σκύθαι, deſcripſerunt, quum Marcianopolim fruſtra oppugnaſſent, vlterius nauigaturis accidiſſe, vt in anguſtiis Propontidis impetu fluentis maris naues colliderentur & magna pars cum hominum tum nauigiorum periret. Quod ſi licet etiam recenti teſtimonio vti, adfero ſummi viri, Lucæ Holſtenii, qui, quum Ortelius in Theſauro ſcripſiſſet, ſitam hanc vrbem eſſe AD PONTVM EVXINVM; adnotauit, *Falſum. Eſt nunc quoque celebris ciuitas Bulgaris, Preslaw dicta, quaſi ciuitas illuſtris.*

LXXIX.

Nominis quoque rationes attingendæ ſunt. Ex Græcis Suidas Μαρκιανόπολις, Zoſimus Μαρκιανοῦ πόλις diuiſe; etiam Nicenæ Synodo Piſtus epiſcopus Μαρκιανοῦ πόλεως ſubſcripſit, & ſic quoque in Actis Gelaſii pag. 55. Ex quo ferme dubitare cœpit de fide Marcellini Caſaubonus in Pollionis Claudium cap. IX. *Debuiſſet*, inquit, Μαρκιανῆς, *ſi fides Ammiano.* At propter Græculorum ſcripturam nolim Marcellini, grauis auctoris, fidem in dubium vocare. Incurioſi enim illi ſæpe in his nominibus ſunt. Faſſi ipſimet, Helenopolim Bithyniæ ab Helena, Conſtantini matre, nomen ducere: nihilominus Ἑλενούπολιν ſcripſerunt Socrates lib. I cap. XXXIX; Cedrenus tam Pariſ. ed. p. 295, quam Baſil. p. 243, qui etiam addit διὰ τὴν μητέρα *propter matrem* Ἑλενούπολιν vocari: & Anna Comnena lib. XV pag. 463, & Conſtantinus Porphyrogennetus lib I them. V. Diligentiores vero, Philoſtorgius lib. II cap. XIII, & Sozomenus lib. II cap. XXXIV, Ἑλενόπολις ſcripſerunt. Sic quoque veteres Μαρκιανόπολις ſcripſiſſe nummi plures teſtes ſunt, Sept. Se-

veri, Iuliæ Domnæ, Caracallæ, Elagabali, Alexandri, Gordiani; qui omnes ΜΑΡΚΙΑΝΟΠΟΛΕΙΤΩΝ præferunt, nullus cum ȣ diphthongo. Marcianæ autem, Traiani ſorori, hanc vrbem imputari, etiam Iornandes confirmat, de Reb. Get. cap. XVI, de qua auguſta femina Plinius Paneg. cap. LXXXIV conſulatur, & quæ ibi ex fornice Anconitano (apud Grut. p. 247 extr.) ſubnotauimus,

DIVAE
MARCIANAE AVG
SORORI AVG.

Non ergo indigna fuit, cuius nomine etiam vrbes a fratre auguſto dedicarentur.

LXXX.

Obſcura ſunt oppida, quæ in Tabula vtrimque Marcianopoli adiunguntur, *Palmatæ* & *Paniſſum*, niſi quod Ptolemæus inter Odeſſum & Meſembriam *Panyſi* fluminis oſtia habet. Ipſa autem pars Mœſiæ Inferioris, quæ inter Pontum, Iſtri oſtia & Hæmum montem eſt, etiam *Pontus* fuit dicta, vt vrbem Tomos ΜΗΤΡΟΠ. ΠΟΝΤΟΥ, *metropolim Ponti* in nummo Caracallæ vocari ſupra intelleximus, & Ouidius lib. V Triſt. eleg. X ineunte:

Vt ſumus in Ponto, ter frigore conſtitit Iſter.

Poſteriori æuo prouincia heic noua conſtituta, & Thraciæ adiecta fuit, quæ *Scythia*, a Scythis & Getis incolis, adpellabatur, licet maritimæ pleræque vrbes eſſent Græcorum coloniæ, id eſt, Mileſiorum vel Heracleotarum. De *Getis* vero habitatoribus plena ſunt Ouidiana carmina. * Sed ad citeriora reflectamus, mediterranea Inferioris Mœſiæ a finibus Superioris, vbi ceſſauimus ſupra, perluſtraturi breuiter.

LXXXI

A Turribus Superioris prouinciæ, proxima ſunt *Meldia* in vtroque itinere: vnde XXIIII paſſuum millibus venitur *Serdicam* ſiue *Sardicam*. vtroque modo enim ſcribitur, vocali prima & ſecunda, etiam in ipſis antiquis monimentis ambigue. Nummus Diadumeniani apud Harduinum CAPΔΙΚΕΩΝ. Alius apud illuſt. Spanhemium p. 185 ΟΥΛΠΙΑC CΕΡΔΙΚΗC. Ptolemæus & Theodoritus (H.E. lib. II cap. IV) Σαρδική: lapis Romanus Grut. p. 540 CIVITATE SERDICA: Tabula Peuting. SERTICA, praue T pro D adſumpto. Plures Latini *Serdica*, Ammianus, Sidonius, & auctores legum in Cod. Theodoſiano, quarum multæ ſunt *Serdicæ*, præſertim a Conſtantino, datæ. At tamen Eutropius de Galerio: *in Dacia haud longe a Sardica natus:* & Sulpicius Seuerus *Sardica* & *Sardicenſis*, de concilio ibi congregato diſſerens. Difficilior ſitus inuentu, ſeu regio & ſedes, in qua fuit vrbs nobilis. Ptolemæus Thraciæ mediterraneæ vrbibus adnumerat. Iuuatur veteri inſcriptione apud Grut. p. 540 num. 2 NAT. THRAX CIVITATE SERDICA. Facile autem ad conciliandum eſt, quod Eutropius dixit, *in Dacia haud longe a Sardica:* & Theodoritus dicto loco, Σαρδικὴ, Ἰλλυρικὴ πόλις, τȣ̃ Δακῶν ἔθνȣς μητρόπολις, *Sardica, vrbs Illyrica, metropolis Daciæ.* Da-

cia

* Getas e Thracibus ἀνδρειοτάτȣς & δικαιοτάτȣς appellat Herodotus IV. c. 93.

cia enim hæc Aureliani eſt, detracta Mœſiæ, quod ex Eutropii lib. IX cap. IX fit clariſſimum. Eadem Dacia eſt pars Illyrici magni, quod in orientale & occidentale diuiſum erat: huius Sirmium; illius Sardica caput & metropolis fuit, etiam ſpeciatim Daciæ mediterraneæ: de quibus in Geographia medii æui dicemus. Id ergo diſputandum eſt, vtrum *Sardica* Mœſiæ inferioris ſit, an Thraciæ finibus adſcribenda. Quod Thraces nobiliores erant quam Mœſi, etiam potentiores; facile adducor vt credam, fines Thraciæ aliquando in Mœſiam fuiſſe propagatos. Sic Sardicenſis ille miles in prædicta inſcriptione, qui ſe *natione Thracem* maluit, quam *Mœſum* cenſeri, videtur maiorem bellicoſorum Thracum, quam ignobilium Mœſorum gloriam ambiiſſe. Itinerario Burdegalenſi, quod etiam Hieroſolymitanum dicunt, *Serdica* ponitur in Mœſia, &, interiectis aliquot mutationibus & manſionibus per XLVI millia paſſuum, tandem adſcriptum eſt, *Finis Daciæ & Thraciæ.* Situs autem vtroque itinerario eſt eiuſmodi, vt in Mœſiam potius, quam in Thraciam cadat, immenſis Hæmi montibus a Serdica diſiunctam. Itinerum rationes ducunt in locum, vbi vrbs celebris Turcorum eſt *Sofia*, Bulgaris indigenis vocata *Triadizza.* At hæc ipſa eſt *Sardica* veterum recentiumque ſuffragiis. Cedrenus pag. 573 (ed. Baſ.) ſub Baſilio, *Tzimiſcæ ſucceſſore*, Τριάδιτζα πάλαι Σαρδικὴ ἐπωνόμαςαι, *Triaditza olim Sardica vocata fuit:* quod etiam Michaelis Glycæ annales ſub Conſtantino M. de Sardicenſi concilio confirmant. Recenti auctoritati Lucas Holſtenius *(in Ortel.)* tuendæ par eſt, vnus inſtar omnium. Incrementa vrbs a Traiano accepit, quod *Vlpiæ* cognomen in nummis teſtatur: ante illa tempora nulla eius memoria exſtat.

LXXXII.

A Serdica in Itinerario Antonini locus proximus eſt *Burburaca*, in Burdigalenſi *Buragara*, prauato vocabulo alterutro: quæ ſequuntur in Mœſia per XXVI millia, *Sparata*, *Iliga*, *Soneio*, vſque ad fines Daciæ & Thraciæ, ignota ſunt, ideoque a nobis etiam transmittuntur: Antoninus alia habet; Peutingeri Tabula itidem alia, ſed neque certiora ſunt, neque nobiliora. Inde iter dirigitur Philippolim, per LIIII M. P. quæ haud dubie propria eſt Thraciæ. Τέρνοβος, *Ternobus*, regia Bulgarorum, laudata a Pachymere lib. V cap. V & lib. VI cap. VII ſeq. & a Gregora lib. III pag. 28. eadem Τρίναβος, *Trinabus* Chalcocondylæ lib. I pag. 14, in medii æui Geographia conſiderabitur.

S E C T I O IV.

D A C I A

PROVINCIA TRAIANI.

LXXXIII.

Mœſiæ explicatæ coniunctam volumus *Daciam*, quam Traianus, qui in prouinciæ formam redegit, ponte admirando cum Mœſia coniunxerat. Patet illa inter Danubium & Carpates montes a Tibiſſo ſiue Tibiſco vſque ad flexum Danubium, id eſt in ſeptemtrionem ſe conuertentem, vt inde re-

cto tractu ad oſtia & ad Pontum deferatur: in ipſo ſeptemtrione, poſt Carpaten montem, Tyra amne, qui nunc Dnieſter eſt, terminabatur. Addimus ab occaſu regionem inter Danubium & Tibiſſum ſitam, quæ proprie quidem non fuit Dacorum, ſed *Iazygum Metanaſtarum;* propter vicinitatem vero, & morum ſimilitudinem commodiſſime cum Dacia coniungitur.

LXXXIV.

Flumina Daciæ pauca nominibus ſuis ſunt cognita: *Danubius*, terminus inter Mœſiam Daciamque: *Tibiſcus*, τίβισκος Ptolemæi, qui veteri inſcriptione apud Gruterum pag. 448 num. 3 *Tibiſſus* vocatur, quod monimentum, quia infra etiam vſuri illo ſumus, integrum huc transſcribimus:

M. PAPIRIO M. F. COR
PRAEF. COH. I PANN. IN DACIA
PRAEF. RIPAE TIBISSI. DANVVII
CVRATORI PONTIS AVG. IN MOESIA
II. VIRO POP. PLEBSQ. VLPIAE TRAIA
SAR. PATR. H. M. P.

Plinius lib. IV cap. XII *Pathyſſum* vocat; Rauennas anonymus lib. IV cap. XIV *Tibiſiam*. Ex Carpatibus decurrens ſupra Saui confluentes Danubio miſcetur, vulgo nunc *Teiſſe* dictus. Recipit fluuium ex Dacia tranuerſe adlabentem, qui vulgo *Marocz* vocatur, a Ptolemæo lib. III cap. VIII videtur Ραβων, *Rhabon*; a Strabone lib. VII pag. 211 *Μάρισος*, *Mariſus* adpellari, quamuis vterque in eo aberret, quod in Danubium deriuat, qui deducendus in Tibiſſum erat. Idem *Mariſia* Rauennati dicitur. Non equidem ignoro, *Mariſum* Strabonis quosdam Marchum Quadorum interpretari, a quibus vt diſſentiam, ipſa mihi Strabonis verba perſuadent. Ait enim ῥεῖ δὲ αὐτῶν [Γετῶν] fluere per Getas. paullo ante autem Getas ita collocauerat, vt Dacis ab oriente eſſent, quod de Quadis, id eſt Morauis, intelligi nequit. *Sargetia* Dionis in Traiano, adluens Sarmizogæthuſam, poſt Vlpiam Traianam dictam, a Rhabone excipitur. Proximum ab hoc, ſed ex interuallo non mediocri, *Alutam* flumen ponit, qui nomen contracte retinet, vulgo *Alt* ſiue *Olt* dictus a Germanis atque accolis. Itidem ex iugis Carpaticis ortus, multisque auctus minoribus fluuiis, inter Pontem Traiani & Nicopolim in Danubium exoneratur. Multis prætermiſſis, quorum antiqua nomina latent, Ptolemæus tandem Ἱέρασον, *Hieraſum* eo tractu ducit, vt non alius poſſit eſſe, quam Walachorum *Pruth*, qui Danubio, tum Iſtri nomen adepto, inter flexus dictos miſcetur. Extremus *Tyras* eſt, ſupra etiam in Sarmatia deſcriptus, ille, vt Ouidius ait lib. IV Pont. epiſt. x,

- - - nullo tardior amne Tyras.

LXXXV.

Dacorum nomen putat Strabo lib. VII pag. 210 eſſe idem quod Dauorum in comœdiis, quia Daci Getis fuerint finitimi. Vt ergo ſerui *Getæ* apud comicos ſint ex Getarum gente: ita nomen *Daui* ex vicina natione Dacorum.

LXXXVI.

LXXXVI.

Populos Dacorum poſt *Iazyges Metanaſtas*, qui diſcriminis cauſſa ita cognominantur, vt ab *Iazygibus*, qui in Sarmatia ad Euxinum Pontum ſunt, diſtinguantur; ſupra Danubium qui Ptolemæo memorantur, ignobiles prorſus ſunt, *Saldenſii*, *Ciagiſi*, *Piephigi*; etiam qui medio tractu, *Albocenſii*, *Potulatenſii*, *Burridenſii*, *Cotenſii*, & alii, qui præter nomen nihil adſerunt. Septemtrionales paullo notiores ſunt, *Anarti*, de quibus ipſe lib. III cap. VIII de Dacia: ἀρκτικώτατοι μὲν ἀρχομένοις ἀπὸ δυσμῶν, Ἄναρτοι. *maxime ſeptemtrionales, ſi ab occidente incipimus, Anarti ſunt.* Prope ergo Tibiſſum habitaſſe neceſſe eſt.* Hi *Anartes* ſunt Cæſari lib. VI cap. XXIV. *Hercinia ſilua*, inquit, *oritur ab Heluetiorum & Nemetum & Rauracorum finibus, rectaque fluminis Danubii regione pertinet ad fines Dacorum & Anartium.* In medio relictis *Teuriſcis*, ortum verſus ſub Hieraſo fluuio habitarunt *Iaſſii*. Inſcriptio ſtatuæ Antonino Pio dicatæ apud Gruter. p. 259 num. 8 præfert cum dedicatoris nomine PRAEF. M. DACORVM IASSIOR. id eſt *præfectus municipii Dacorum Iaſſiorum.* Quum vero receptum poſtea fuerit, vt oppida ſuarum gentium nomina induerent; credibile plane eſt, caput Walachorum *Iaſſy*, & ipſum quoque in Dacia veteri ſitum, eſſe illud Iaſſiorum municipium, in cuius loco fere Ptolemæus *Petrodauam*, vetus nomen, poſuit. Conſentit nobiſcum Luc. Holſtenius in Ortelium p. 96. *Dacorum*, inquit, *Iaſſiorum meminit inſcriptio apud Gruterum. Forte Iaſſi Walachi.* Mons longo tractu Daciam & Iazygum regionem a Sarmatia ſeparat, Ptolemæo dictus Καρπάτης, *Carpates*, ſingulari numero; in verſione Latina *Carpatus*, errore, quod Ptolemæus aliquoties Καρπάτου obliquo caſu formauit: qui vero eiusdem libri cap. VII ſcripſit ὑπὸ τὸν Καρπάτην τὸ ὄρος *ſub Carpaten montem.* In Tabula Peutingeriana ſunt *Alpes Baſtarnicæ*, montes inter Poloniam & Vngariam Tranſſiluaniamque procurrentes.

LXXXVII.

Ab his montibus, tamquam antiqua ſede, videntur *Carpi*, ſiue *Carpiani*, populus tranſiſtrianus, nomen trahere. Solus Ptolemæus lib. III cap. V dixit Καρπιανοὺς, *Carpianos*: qui poſt eum ſcripſerunt tantum Καρποὺς, *Carpos*. Ille vero μεταξὺ Πευκίνων καὶ Βαστέρνων Καρπιανοὺς. *inter Peucinos & Baſternas Carpianos* collocauit. Et Eutropius lib. IX cap. XV extremo cum Baſternis coniunxit. *Carpis*, inquit, *& Baſternis ſubactis.* Zoſimus lib. I cap. XXXI περὶ τὸν Ἴστρον, *circa Iſtrum*, trans flumen tamen, poſuit, vt de gentibus, qui coniunguntur, patet. Sed iam tum egreſſi ſedibus Romanas prouincias, quæ Danubio finiebantur, ſub Gallieno infeſtabant, etiam paullo ante Philippus Arabs ἐπὶ Κάρπους ἐστράτευεν, contra Carpos expeditionem ſuſcepit, qui iam cœperant τὰ περὶ τὸν Ἴστρον, *vicina Danubio loca* populari, quod idem Zoſimus lib. I cap. XX adnotauit. Et ante Philippum ſub Maximo & Balbino, vt Capitolinus in his cap. XVI obſeruat, *pugnatum a Carpis contra Mæſos fuit.* Poſtea Aurelianus, vt Vopiſcus refert cap. XXX, *Carporum copias adflixit*: ſed partem victorum in citeriorem ripam & Romanum ſolum traduxit. Aurelius Victor in Diocletiano: *interea cæſi Marcomanni, Car-*

 po-

Digitized by Google

porumque natio tranſlata omnis in noſtrum ſolum: cuius fere pars iam ab Aureliano erat. Et Amminianus lib. XXVIII cap. II de Diocletiano idem confirmat. *Carpos*, inquit, *antiquis excitos ſedibus Diocletianus tranſtulit in Pannoniam.*

LXXXVIII.

Iazygum quædam oppida Ptolemæus nominauit, *Partiſcum, Peſſium, Candanum, Triſſum*, ſed nobis omnia ignota: ſupra quæ in ſeptemtrione *Gormanum*, vel, vt alii legunt, *Bormanum* ponit, quod Steph. Zamoſius Caſchouiam interpretatur. Vltra Tibiſſum in ripa Danubii Ptolemæus nihil habet: aliqua vero Tabula Peutingeri, ex qua, e regione Cupparum incipiendo notantur *Arcidaua, Centum putea, Berſouia*, & alia: item poſt Aegetam Mœſiæ, *Drubetis, Amutria, Pelendoua, Caſtra noua, Romula, Acidaua, Ruſidaua, Pons Aluti.* Hæc ergo vſque Alutam fluuium, ſed exigui vſus pleraque, quia hiſtorias eorum ignoramus.

LXXXIX.

Pons Traiani in Danubio factus, de quo in Mœſia diximus, heic repetendus eſt. Hoc tractu in Peutingeriana eſt *Pons Auguſti*, ſed longius reductus ab ripa, vnde iter XV M. P. eſt *Sarmategte*, quæ videtur ſcripturæ ita compendio notata, legendaque *Sarmategetuſe*, quod caput Dacorum fuit. Quod ſi eſt, pontem illum vel in Sargetia amne, vel in Rhabone ſiue Mariſio fuiſſe neceſſe eſt. In antea producta inſcriptione ex Gruteri pag. 448 erat CVRATORI PONTIS AVG. IN MOESIA II VIRO. Putares ad mirabilem illum Danubii pontem pertinere, quia *in Mœſia* adiiciatur: niſi illud cum II VIRO legendum, poſt quod ſubſequitur, quod aptum connexioni ſit. An vero ille *Pons Auguſti* in mediterranea Dacia tantæ dignitatis fuerit, vt *curatore* opus eſſet, rurſus eſt quod dubitemus. Vtrumque adferre noſtrarum partium viſum eſt, vt vnicuique iudicium & arbitrium relinquatur. Sed a principio, id eſt, Tibiſſo, in mediterraneis quoque eſt ordiendum.

XC.

Obſcura nomina ſunt, quæ Ptolemæus inter Tibiſſum & Rhabonem habet, *Dierna, Liziſis, Argidaua, Zurobara*, & poſitio plane incerta, quia nec Rhabonis confluentes Ptolemæus cognouit, quos perperam in Danubium deduxit, quum ille Tibiſſo fluuio miſceatur. Prope confluentes eius fuit *Tibiſcum* Ptolemæi, quod etiam in Tabula Peutingeriana *Tiuiſci* nomine extat. In ſeptemtrione prope Anartos ponit *Vlpianum*, cuius vel ſolum nomen eſt illuſtrius. Adiacet ab ortu *Napuca*, Νάπυκα Ptolemæo, quam Iac. Sponius Erud. Antiq. Miſcell. p. 168 cum Thoma Reineſio putat eam eſſe, quæ hodie *Clauſenburg* adpellatur, quia lapis eius vrbis inſcriptum habeat COL. NAP. id eſt, *colonia Napuca* ſiue *Napucenſis*. Vide Th. Reineſii claſſ. I inſcriptionem CLXVIII pag. 185. In Tabula Peutingeriana eſt *Napoca*; & Lege I Dig. de Cenſibus eſt *colonia Napocenſis* etiam vocali tertia: Vicina, immo proxima apud Ptolemæum *Patruiſſa*: & tum *Salinæ*, Σαλῖναι, quæ etiam in Tabula adparent, XII millibus a *Patauiſſa*, quæ videtur *Patruiſſa* Ptolemæi eſſe, in occaſum verſus remota. *Salinæ* autem hæ apud Tordam ſunt,

vbi

vbi ſal effoditur, Zamoſio teſtante Analect. cap. IX. Inde poſt XXIIII millia *Napoca*, quæ ſi eadem ac Ptolemæi Napuca & doctiorum hominum *Clauſenburg;* neceſſe eſt vt Tabulæ in hoc transdanubiano tractu alias plagas tribuamus, & quæ illa in ortum porrigit, coarctata inter montes atque flumen; magis in ſeptemtrionem conuertamus. Sic etiam *Paroliſſo* rationes conſtabunt, quod in Tabula extremum eſt, in ortum ſolis verſus: Ptolemæo ſupremum in ſeptemtrione. Hic παρόλισσον, *Paroliſſum* vocat: Tabula *Poroliſſum:* lapis antiquus apud Sponium p. 193 *Paraliſum*, quam non ignobilem vrbem fuiſſe, ex dignitatibus quas Cocceius in ea obtinuit, manifeſtum eſt. Inciſum illi lapidi:

COCCEIO VMBRIAVO DECVRIONI AVGVR
ITEM PONTIFICI CIVITATIS PARALISENSI
VM PROVINCIAE DACIAE COCCEIVS SE
VERVS FILIVS PATRI PIENTISSIMO.

Doctiſsimus Sponius addit: *Ciuitatis huius Daciæ Paraliſenſium meminiſſe aliquem antiquum geographum, non puto:* at iam & Ptolemæi & Tabulæ Peutingerianæ teſtimonia protulimus. *Singidaua* Ptolemæi, Lazio indice, videtur multis eſſe Enyedinum oppidum: alii ad Mariſi & Tibiſsi confluentes reducunt. Pontem arguit Ptolemæi *Zeugma*, ipſius numeris ita poſitum, vt vel in Rhabonem cadat, vel in Sergetiam, antequam hic Rhaboni infundatur. Qui curatius adhuc Tabulas pinxiſſe videntur, in flexu Mariſii ſiue Rhabonis poſuerunt: quod non abhorret a loco Tabulæ, quem paullo ante oſtendimus, inſignitum *Ponte Auguſti*, XV millibus ante regiam Dacorum.

XCI.

Hæc regia vrbs ampliſsima fuit, ad flumen ſita *Sargetiam*, quod, auerſo alueo, theſauris defoſsis induxerat Decebalus, rex Dacorum, quum a Traiano premeretur, quod Dio Caſsius in hoc principe narrauit. Vrbs barbaro nomine a Ptolemæo lib. III cap. VIII ζαρμιγέθυσα βασίλειον, *Zarmigethuſa regia* vocatur, vocabulo curtato, quia ipſe lib. VIII tab. IX plenius ſcripſit ζαρμισογέθυσα τὸ βασίλειον, *Zarmiſogethuſa regia*. Bene, quod proxime ad antiquam ſcripturam, quæ in lapidibus comparet, accedit. Gruterus pag. 257 inſcr. I

IMP. CAES. ANTONINO
PIO AVG. COLONIA
SARMIZAEGETHVSA.

Et ſine diphthongo *Zarmizegethuſa* lege I § 8 Dig. de Cenſibus. Et Zamoſius Analect. cap. V inſcriptionem profert, COL. VLP. TRAIANA DACIC. SARMIZEG. Et pag. 6 num. 3 rurſus apud Gruterum:

FELICIBVS AVSPICIIS
CAESARIS DIVI NERVAE
TRAIANI AVGVSTI
CONDITA COLONIA
DACICA SARMIZ. PER
M. SCAVRIANVM EIVS PROPR.

Et pag. 46 num. 1 COLONIA DAC. SARMIZ. Et Th. Reineſius Claſſ. VI inſcriptione 90

FLAM. COL. SARMIZ. DEC. COL. SAR. ET APVL.

Hoc vetus ciuitatis nomen, neque in colonia plane abolitum: additum tamen nouum etiam, idque geminum, *Vlpiæ Traianæ*, & *Auguſtæ Dacicæ*. Inſcriptio apud Grut. p. 437 n. 1

COLON. VLPIA TRAIAN
AVG. DACICA SARMIZGETVSA.

Et inſcriptione ſupra in Tibiſſo & Ponte Auguſti producta POP. PLEBSQ. VLPIAE TRAIA- Et nummus Traiani COL. AVG. VLPIA TRAIANA. Maieſtatem coloniæ, cui non facile par in prouinciis fuit, ruinarum pretioſa fragmina copioſe adhuc oſtenderunt. nunc vicus ibi *Varhel* dictus, ſæpe in inſcriptionum libris memoratus.

XCII.

Ptolemæus proxime poſt Sarmizægethuſam poſuit *Ὕδατα*, *Aquas*, qui locus in Peutingeriana XIIII millibus a metropoli in ortum verſus abeſt. Illuſtri monimento locus ille ſignatus eſt, ſuperque ſcriptum *Ad aquas*; quod celebres forſan natura fuerunt, & arte Romana magis exornatæ, operibus ſplendidis, vt ſolebant, aliiſque ædificiis adſtructis. Infra Vlpiam Traianam, Danubium verſus ex Ptolemæi diſpoſitione ſunt *Acmonia* & *Phrateria*.

XCIII.

Supra illam vero, in dextra Rhabonis decurrentis ripa, vrbs eſt *Weiſſenburg*, Latine *Alba Iulia*, cuius nomen videtur oppido antiquum eſſe, ſed origo eius nominis obſcura ſatis & incerta. Aiunt illud trahere ab *Iulia*, imperatoris M. Antonini matre, idque ſibi conſtare credunt ex inſcriptione veteris lapidis, in ipſa Alba illa reperti, quem & Gruterus pag. 6 num. 6 poſt alios deſcripſit:

I. O. M. ET
IVNONI REGIN
PRO SAL. IMP. M. AVR. AN
TONINI PII AVG. ET
IVLIAE AVG. MATRIS AVG.

Marcus hic non Philoſophus eſt, cuius mater Domitia Caluilla ſecundum Capitolinum fuit: ſiue Domitia Lucilla, auctore Spartiano in Didii Iuliani vita cap. 1; ſed Marcus Aurelius Antoninus Caracalla, cuius mater, Seueri vxor, *Iulia Domna*, Syra natione erat. Nec vero certo conſequitur, conditricem illam coloniæ eſſe, vbi pro ſalute eius & filii vota nuncupantur Plures lapides in Weiſſenburgo Tranſiluaniæ reperti, aut prope illud oppidum, qui præferunt inſcriptum COL. APVL. id eſt, *colonia Apulenſis*: nullus eorum *Albæ Iuliæ* vel leuem memoriam tenet, quum tamen in iis ſint poſt Caracallam inciſi, aliquis ſub Gordiano, apud Gruterum pag. 57 num. 5 DEC. COL. APVL. Accedit quod Vlpianus Lege 1 Dig. de Cenſibus, colonias

Daciæ

Daciæ enarrans, hanc non Albam, nec Iuliam, ſed *Apulenſem* vocat. Nullum ergo monimentum antiquum vidi, quod nominis, *Albæ Iuliæ*, vetuſtatem quodammodo confirmet: vtique autem documenta multa ſunt, quæ probant, ibidem, aut mille paſſibus ab Alba, vbi rudera magnæ vrbis ſunt reliqua, vt Zamoſius cap. VII refert, fuiſſe coloniam Apulenſem, quam Mariſius fluuius adluerit, a quo Alba, quæ ſuperſtat, paullo eſt reductior. Gruterus, præter oſtenſum Gordiani lapidem, habet pag. 40 num. 15 AVG. COL. APVL. & pag. 105 n. 10 COL. APVL. & 345 n. 3 DEC. COL. AP. & 346 n. 5 PONTIF. ET II VIRAL. COLONIAE APVLENSIS. Et Reineſius claſſ. I. 8 II VIR COL. APVL. & VI. 90 DEC. COL. SAR. ET APVL. quod ſupra in Sarmizægethuſa indicauimus. Omnes hi lapides, & plures apud Zamoſium Analect. cap. VII, dicuntur Albæ Iuliæ, aut in ruinis iuxta eam, exſtare, vt de ſitu *Apuli* vetuſti oppidi Dacorum, poſt coloniæ Romanæ, non liceat dubitare. Splendidam fuiſſe, vel *Auguſtæ*, modo ex Gruteri pag. 40 monſtratum nomen conuincit: quo referunt etiam inſcriptionem eiuſdem loci (apud Grut. p. 88 num. 13) T. FL. ITALICVS PRIMVS IIII VIR M. A. A. quod legunt, *quatuoruir municipii Apuli Auguſti:* quidam ſine neceſſitate, *Albæ Auguſtæ*. Nam quamuis tot locis *colonia* dicatur Apulum; obſeruamus tamen etiam *municipium* vocari. Apud Zamoſium cap. VII in Albæ ſuburbio: DEC. COL. ET FLAMEN - - - MVN. APVL. & ad ipſa Apuli rudera, FLAM. DIAL. MVN. COL. APVLI. Hæc de colonia & municipio Apulo: videant alii de *Albæ Iuliæ* nomine, ſitne vetus, an ſuperadditum, an deprauatum ex nomine Apuli.

XCIV.

Ceteras colonias Vlpianus dicta lege 1 de Cenſibus, nominauit. *In Dacia*, inquit, (ſic legendum, non *indicia:* in Baſilicis enim ἐν Δακίᾳ) *Zernenſium colonia, a diuo Traiano deducta, iuris Italici eſt. Zarmizegethuſa quoque eiuſdem iuris eſt: item Napocenſis colonia & Apulenſis, & Patauicenſium vicus, qui a diuo Seuero ius coloniæ impetrauit.* De Zarmizegethuſa, Napoca, & Apulo ſatis dictum fuit: vbi vero colonia *Zernenſium?* Notitia Imperii, ſub duce Daciæ Ripenſis, tradit quidem *Præfectum legionis* XIII *Geminiæ Zernis;* ſed hic locus cis Danubium fuit in Dacia noua Aureliani, cuius pars Ripenſis erat; ſitus prope Ratiariam. Martinus Opitius in Zlatna ſua legit *Zeugmenſium*, ſed qua fide codicum, ignoro. *Zeugma* autem oppidum & pontem ſupra expoſuimus. Baſilica, ἡ τῶν Ζερμηστιῶν ἀποικία; ſed ita videtur cum Zarmiſegethuſa confundi, a qua diſtinxit iurisconſultus. In recentibus tabulis locus *Cerne* conſpicitur fere medius inter Cibinium & Coroniam, quod nomen cum Zernenſium colonia concordat: eſſe autem illam, adfirmare non poſſum.

XCV.

Alteram in *Vico Patauicenſium* coloniam fuiſſe, lex modo dicta tradidit. Vocabulo aliquid mendi ineſſe, non vana ex eo coniectura eſt, quia in Tranſſiluaniæ inſcriptionibus apud Gruterum p. 347 n. 4, & p. 508 n. 5 locus PETOVIVM legitur, qui haud dubie *Vicus* eſt ille *Patauicenſis*. De ſitu au-

tem iudicare non poſſumus. Cetera quæ dabimus, omnia Ptolemæi ſunt, neque nota nobis aliunde. Supra Apulum *Marcodaua*, & *Prætoria Auguſta:* ſub qua *Comidaua*, & in ortum magis æſtiuum, *Sandaua*, ac iuxta *Hieraſum* amnem, qui Pruth videtur eſſe, *Petrodaua*, de qua ſupra diximus, videri *municipium Iaſſiorum* eſſe, quod & nomine & ſitu conuenit cum Iaſſy, regia Walachorum. In auſtrum vergunt & Danubium verſus ſita ſunt *Tiaſum*, & *Netindaua*, & ſi quæ alia ſunt obſcuriora.

XCVI.

Regebatur prouincia a legato conſulari ſiue Cæſaris, vt ſolebant maiores omnes, quæ armis defendendæ erant. Gruterus pag. 493 num. I ex ſæculo Hadriani & Antoninorum: LEG. AVG. PROV. DACIAE.

SECTIO V.

ILLYRICVM.

XCVII.

Quæ regio Hadriatico mari a tergo adiacet vſque ad Pannoniam, *Illyricum* adpellatur, quo vocabulo *ſolum* forſan ſubaudiendum eſt. Liuius lib. XLV cap. XVII *Quinque in Illyricum legatos decreuerunt*. Græci quoque vocant τὸ Ἰλλυρικόν. Herodianus lib. VI cap. VII οἱ ἐκ τοῦ Ἰλλυρικοῦ στρατιῶται, *milites ex Illyrico*, id eſt genere Illyrii. Quo illud quoque diuinæ ad Romanos epiſtolæ XV, 19 μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ referri oportet. Græcis hic tractus frequenter etiam Ἰλλυρὶς vocatur. Ibidem Herodianus, ἐμπεπιστευμένοι τὴν Ἰλλυρίδος ἡγεμονίαν, *præſides prouinciæ Illyricæ*. Quæ forma nec a Latinis ſpreta fuit. Pomponius Mela lib. I cap. III *Hadriaticum latus Illyris occupat*. Rarior eſt forma *Illyria*, Græce apud Stephanum: Latine Propertius lib. I eleg. VIII principio:

An tibi ſum gelida vilior Illyria?

Idem lib. II elegia XVI verſ. 8 ad Cynthiam, cui amator ab Illyricis terris munera attulerat,

Deinde vbi conſumpto reſtabit munere pauper,
Dic alias iterum nauiget Illyrias.

Populus ſunt *Illyrii*. Scylax pag. 16 Ἰλλύριοι ἔθνος. Liuius lib. X cap. II *Illyrii Liburnique & Iſtri, gentes feræ*. Et Ἴλλυρες dixerunt Græci. Euſtathius ad Periegetam in Corcyræ deſcriptione: οἱ Κερκυραῖοι παρά τισι καὶ Κέρκυρες λέγονται ὡς καὶ Ἴλλυρες οἱ Ἰλλυριοί. Quæ Illyriorum ſunt, aut ab hac gente denominantur, ſunt *Illyrica*. Tacitus Annal. II cap. LIII *per Illyricam oram*. Et lib. III cap. VII *Druſus ad Illyricos exercitus profectus eſt*. Poſteriores dixerunt etiam *Illyricanus* & *Illyricianus*. Gruter. Inſcript. p. 415 num. 7 PRAEF. PRAETOR. ILLYRICAN. Et nummus Decii apud Mediobarb. p. 353 GENIVS EXERC. ILLYRICANI S. C. & alius ibidem, GENIVS EXERCITVS ILLYRICIANI S. C. & itidem alius eiuſdem, GENIVS EXERC. ILLVRICIANI S. C. nam & *Illuricum* latina littera, quamuis raro, ſcriptum

Digitized by Google

ptum fuit. Et apud Pollionem in Claudio cap. XIV Valerianus epiſtola ad Zoſimionem: *Claudium Illyricianæ gentis virum, tribunum Martiæ quintæ legioni fortiſſimæ dedimus.*

XCVIII.

Tantum de nomine. Fines Illyrico non dantur iidem ab omnibus. Mela lib. II cap. III *Taulantii, Encheliæ, Phæaces. Deinde ſunt quos proprie Illyrios vocant. Tum Pyræi, & Liburni, & Iſtria.* Plinius eodem lib. III cap. XXIII hoc ordine poſuit: *Labeatæ, Enderoduni, Saſſæi, Grabæi, proprieque dicti Illyrii, & Taulantii & Pyræi.* Medii ergo inter illas gentes *proprie Illyrii* fuerunt, & vt Harduinus interpretatur, inter Naronem & Drinium ſiue Drilonem fluuios. Sic ergo ſunt proprie Illyrii, vt in Mœſia erant Mœſi vel Myſi proprie dicti ad fluuium Ciabrum. Scylax autem ſuos Illyrios longius extendit, nec vero includit Liburnos: Μετὰ Λιβυρνὰς εἰσὶν Ἰλλύριοι ἔθνος, καὶ παροικῦσιν οἱ Ἰλλύριοι παρὰ θάλατταν μέχρι Χαονίας, *Liburnos ſequitur Illyriorum gens, habitantque Illyrii ad mare vsque Chaoniam.* At Plinius lib. III cap. XXVI *Illyrici longitudo a flumine Arſia ad flumen Drinium* DCCC M. ſiue, vt in MSS eſt, ↄXXX M. Sic ergo Liburniam Dalmatiamque complectitur. quæ ſententia etiam Ptolemæi eſt, qui Illyridis fines a Scardo monte & Superiore Mœſia ab ortu, ad Iſtriam vsque in occaſum deduxit, & in expoſitione tam Liburniæ quam Dalmatiæ oppida, ſeparatim tamen vt partium; eaque cum maritima tum mediterranea perſequutus eſt. Pomponius dicto lib. II cap. III extremo terminum vltra Iſtriam profert. *Tergeſte,* inquit, *intimo in ſinu Hadriæ ſitum, finit Illyricum.* Sed malo Plinium ſequi, qui maiorem Hiſtriæ partem Italiæ relinquit vsque ad flumen Arſiam: cum quo Ptolemæus etiam conſentit, lib. II cap. XVII Illyridem ab Albona, μετὰ τὴν Ἰςρίαν τῆς Ἰταλίας, *poſt Hiſtriam Italiæ,* incipiens enarrare.

XCIX.

Fluuii Illyridis ſunt poſt *Arſiam,* qui finis eſt Italiæ, & in Italia a Ptolemæo poſtremus memoratur, Οἰνεὺς, *Oeneus* & *Tedanius* eiusdem Ptolemæi in Liburnia, inter Arſiam & Titium non quidem plane medii, attamen ita decurrentes, vt Tedanius inter Lopſicam & Stlupi delabatur: Oeneus inter Arſiam & Tedanium pari ferme diſtantia. *Titius* Plinii Ptolemæo Τίτος, amiſſa ſyllaba, apud Scardonam ſe effundens, terminus eſt inter Liburniam & Dalmatiam. In Dalmatia ὁ Νάρων, *Naro,* Strabonis, Ptolemæi, & Plinii, hodie Narenta: & *Drilo* Plinii, Strabonis, & Ptolemæi, prope Liſſum, extremum oppidum maritimæ Dalmatiæ, qui hodie *Drino* ab Italis & aliis vocatur, quod cauſſam reddit difficiliorem. nam etiam Ptolemæus *Drinum* quemdam memorat, eodem Scardi iugo, quo Drilo, exortum, qui vero in aduerſum fluat, & ab occaſu Tauruni vrbis in Sauum ſe exoneret. Et Plinius lib. III cap. XXVI, *longitudinem Illyrici* dixit *a flumine Arſia ad flumen Drinium eſſe,* vt ſupra quoque oſtendimus. At vero Drilo cum adiacente oppido Liſſo conſtituitur terminus Illyrici a Ptolemæo: & Strabo lib. VII pag. 218 Δρίλων ποταμὸς ἀνάπλυν ἔχει πρὸς ἕω, μέχρι τῆς Δαρδανικῆς. συνάπτει δὲ τοῖς Μακεδονικοῖς ἔθνεσι καὶ τοῖς Παιονικοῖς πρὸς μεσημβρίαν. *Drilone aduerſo na-*

vigatur orientem verſus vſque Dardaniam. Attingit autem Macedonicas & Illyricas gentes ad meridiem. Quo ſatis arguitur, Drilonem in limite Dalmatiæ eſſe Macedoniæque. * Accedit, quod Plinius cap. XXII de amne Drilone dixit, *ſuper eum oppidum ciuium Romanorum Scodram* eſſe. Iam vero Vibius Sequeſter de Fluminibus, *Drinus*, ait, *e palude Ligniſti* (Lychniti, legendum) *abluens Scodram oppidum Illyricorum.* Ex quibus videtur conſequi, Drinium Plinii, ſiue Drinum Vibii, & Drilonem eumdem fluuium eſſe, terminatorem Dalmatiæ, quod etiam Harduino viſum fuit ad cap. Plinii XXVI prædicti lib. III.

C.

Conciliatio non difficilis eſt, ſi poſterioris ætatis ſcriptores adhibeantur. Cedrenus p. 188 de palude ad vrbem Achridem ſiue Lychnidum: *ἐξ ἧς ποιεῖται τὰς ἐκβολὰς ὁ Δρῖνος ποταμὸς, πρὸς ἄρκτον ἰών. εἶτα νεύων πρὸς δύσιν, καὶ εἰσβάλλων εἰς τὸ Ἰόνιον περὶ τὸν Ἐλισσὸν τὸ φρούριον, ex qua* [palude] *Drinus fluuius ſeptemtrionem verſus effluit. Deinde in occaſum deflectens in Ionium* [mare] *intrat, apud Eliſſum caſtellum.* Eliſſum autem caſtellum, nunc Aleſſio, ipſa Liſſus eſt veterum. Eadem Nicephorus Calliſtus lib. XVII cap. XXVIII. Drinus ergo ex lacu Lychnidenſi ortus, apud Liſſum Hadriatico infertur ſinui, atque ſic idem eſt qui Drilo, nec vero is ſolus eſt Drilo Plinii atque Ptolemæi. nam & alius amnis ex iugis Scardicis ortus, huic in Dalmatiæ finibus miſcetur, qui in non nullis tabulis dicitur *Drilo minor.* Caſimirus Freſchotus in Memorie Geografiche della Dalmazia, tradit, flumen quod Drino vocant hodie, & apud Liſſum ſiue Aleſſio infertur mari, duobus fontibus oriri, altero in Scardo monte, vnde *Drino bianco,* id eſt Albus Drinus profluat: altero in Macedonia apud Lychnidum, cuius amnis dicatur *Drino negro,* Niger Drinus, qui coniuncti tandem Drinum ſimpliciter efficiant. Vterque tamen & Plinius & Sequeſter, in eo errant, quod ille Drilonem, hic Drinum ſuum ad Scodram ducit, quum alius plane ſit fluuius, qui vrbem illam adluit. *Drinus* autem Ptolemæi eſt alius, qui per Pannoniam in Sauum flumen defertur.

CI.

Montes Illyrici ſunt maximi & longis iugis protenſi, qui Illyricum a Pannonia, quæ eo vſque pertinebat, ſeiungunt atque ſeparant. Varia ſortiti ſunt nomina. Supra Iſtriam qui ſunt, vbi Iapides habitabant, Strabo lib. VII p. 217 vocat τὸ Ἄλβιον ὄρος, *Albium montem*, τελευταῖον τῶν Ἄλπεων, *extremum Alpium*, ſiue earum finem. Ex hoc Colapin fluuium in Danubium deriuat, & ἐπὶ τῷ Ἀλβίῳ ὄρει, *in Albio monte*, quod idem Strabo tradit, ἵδρυνται οἱ Ἰάποδες, *Iapydes locati ſunt.* Ptolemæus *Albanum* dixit, & qui ei in ortum cohærent, vlteriorem Liburniam Dalmatiamque a Pannonia ſeparantes, *Bebios montes.* Lib. II enim cap. XV in Pannoniæ Superioris delineatione, *A meridie*, inquit, *terminatur parte Hiſtriæ ac Illyridis, iuxta lineam* διὰ τοῦ Ἀλβανοῦ

* Nicander Ther. v. 607. p. 40. Ἶριν θ' ἣν ἔθρεψε Δρίλων καὶ Νάρονος ὄχθη, vbi addit Scholiaſtes: *Δρίλων ποταμὸς Ἰλλυριῶν καὶ Νάρων· ὃς διαχωρίζει τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ Λιβύρνους. Ἐνταῦθα ὁ Κάδμος καὶ ἡ Ἁρμονία ᾤκησαν. Drilon amnis Illyricorum & Naron, qui diſiungit Illyricos & Liburnos. Hic Cadmus & Harmonia habitarunt.*

νῦ ὄρες μέχρι τῶν Βεϐίων ὄρεων, *per Albanum montem vſque ad Bebios montes*. Hi extimi ſunt & Pannoniæ contermini: medii autem alii interiacent inter hos limitaneos montes, & mare Hadriaticum. Strabo pag. 218 Ἄδριον ὄρος, *Adrium montem* μέσον τέμνον τὴν Δαλματικὴν, τὴν μὲν ἐπιθαλάττιον, τὴν δ' ἐπὶ θάτερα, *qui mediam ſecat Dalmatiam, vt altera pars mare ſpectet, altera in diuerſum*. Sic Aldi liber p. 138, nec aliter ſcripti, Caſaubono teſte. Xylander vero Ἄρδιον, *Ardium* mauult, vt populis *Ardiæis*, qui ibidem referuntur, quaſi accolentibus, congruat. Vltimus montium, qui a Dardania Mœſiaque ſeiungit, eſt *Scardus*, τὸ Σκάρδον ὄρος, vt Ptolemæus lib. II cap. XVII, & Strabo excerptis ex lib. VII vocat: ſiue *Scordus*, vt adpellat Liuius lib. XLIII cap. XX. *Hi transgreſſi*, inquit, *iugum Scordi montis per Illyrici ſolitudines, quas de induſtria populando Macedones fecerant, ne tranſitus faciles Dardanis in Illyricum aut Macedoniam eſſent, Scodram labore ingenti tandem peruenerunt.*

CII.

Populi in Illyrico multi & varii a diuerſis enumerantur. Præter Illyrios genere, qui Macedoniæ ſunt adſcripti, intra fines Illyridis ſecundum Strabonem fuerunt *Iapydes, Liburni, Dalmatæ*, per ſe noti: & circa Naronem flumen *Daorizi, Ardiæi, Pleræi*, quorum hi propinqui inſulæ Corcyræ Nigræ fuerunt; Ardiæi, Phariæ: ſed hos a mari in mediterranea Romani coegerunt. Hæc Strabo pag. 218. Addit *Autariatas*, & de Gallis *Boios* & *Scordiſcos*, qui omnes ab Romanis ἐταπεινώθησαν, *ad incitas reducti fuerint*. Plinius præter Iapydes, Liburnos, Dalmatasque, & plurimos a ſingulis oppidis inſulisue nominatos, aliosque obſcuros, recenſet cap. XXI *Flanates, Lopſos, Stlupinos*; & cap. XXII *Nareſios*, & *Vardæos, populatores quondam Italiæ; Siculotas*, & *Docleatas*: & Macedoniam verſus *Labeatas, Enderodunos*, & quorum incerta ſedes, *Saſſæos, Grabæos*, & *Pyræos*. Eiusdem proprie dictos Illyrios ſupra memorauimus. Ex his Ptolemæus agnoſcit *Iapydes, Vardeos*, ſine diphthongo, *Narenſios, Siculotas, Diocleatas*; addit *Mazæos* conterminos Iapydibus, *Derriopes*, & *Derrios*: item *Ceraunios, Comenios* & *Sardiotas*: nec non *Piruſtas*, & Σκιρτωνας, *Scirtones*. Ex his rurſus ſunt quidam componendi, vt adpareant, qui celebriores fuerint præ ceteris. *Daorizi* ſunt Straboni & Plinio communes: *Ardiæi* Strabonis videntur Plinii *Vardæi* eſſe, Ptolemæi Οὐάρδεοι, *Vardei*: ſed diphthongo hos etiam Vatinius ſcripſit lib. V epiſt. IX ad Ciceronem. *Dicitur*, inquit, *mihi tuus ſeruus anagnoſtes fugitiuus cum Vardæis eſſe*. Strabonis *Pleræos*, ignotos aliis, videas an cum *Pyræis* Plinii, neque hos viſos ab aliis, forſan poſſis componere. Gentium enim nomina prauationi præcipue in libris ſunt obnoxia. *Mazæi* communes ſunt Plinio & Ptolemæo: etiam *Docleatæ*, & *Siculotæ*. Plinii *Sardiates* ſunt Σαρδιῶται, *Sardiotæ* Ptolemæi. Conueniunt etiam Plinii *Nareſii, Ceraun, Scirtari, Dindari*, & Ptolemæi Ναρήνσιοι, *Narenſii*; Κεραύνιοι, *Ceraunii*; Σκίρτωνες πρὸς τῇ Μακεδονίᾳ, *Scirtones, prope Macedoniam*; & Δινδάριοι, *Dindarii*.

CIII.

Diuiſio Illyridis in hiſtoriis, quantum nobis eſt cognitum, non reperitur:

tur: fuiſſe autem aliquam in *Superiorem* & *Inferiorem*, ex vetuſto lapide apud Gruterum pag. 396 num. 1 videtur manifeſtum eſſe;

P. CORNELIO DOLABELLAE
COS. VII. VIRO EPVLON
SODALI TITIENSI
LEG. PRO PR. DIVI AVGVSTI
ET TI. CAESARIS AVGVSTI
CIVITATES SVPERIORIS
PROVINCIAE HILLYRICI.

Ex quo adparet, Illyricum ab Auguſto in duas prouincias diſpenſatum fuiſſe, Superiorem & Inferiorem: ſed qui ſitus vtriusque fuerit, tacente hiſtoria & veteri geographia, non liquet. Pannonia & Mœſia reſpectu fluminum, Danubii maxime, ita diuiduntur: aliæ reſpectu montium. Dubium ergo eſt, quæ diuidendi ratio hic valuerit; num Superior, Liburnia, propter vicinitatem Pannoniæ & Mœſiæ ſic diſtributarum; & Inferior, Dalmatia; an Superior montana Illyris ſiue montibus vicina; inferior, maritima. Mirum, ſi non dubitatione dignum, quod neque Plinius neque Ptolemæus diuiſionis tam antiquæ mentionem fecerint, nec in hiſtoria veſtigium adpareat. Dalmatiam ſub Cæſaribus a legato auguſti pro prætore rectam, inſcriptiones & hiſtoriæ teſtantur. Gruterus pag. 402 n. 6 LEG. AVG. PR. PR. DALMATIAE. Suetonius Claudio cap. XIII *Bellum ciuile mouit Furius Scribonianus Dalmatiæ legatus.* Et Tacitus II Hiſt. cap. LXXXVI Poppeum Siluanum, *conſularem legatum, Dalmatiam tenuiſſe* refert Galbæ & Othonis temporibus. Liburnia autem & Hiſtria fere coniunctæ cum Transpadana erant. Gruterus ibidem num. 4 PROC. ALIMENTORVM PER TRANSPADVM, HISTRIAM ET LIBVRNIAM; ſicut Iulius quoque Cæſar Illyricum, quantum tum temporis Romanis parebat, coniunctum cum Ciſalpina Gallia tenuit. Diuiſio autem Illyrici in Orientale & Occidentale, non eſt antiquæ Geographiæ, nec illius Illyrici, quod heic tractamus, ſed Illyrici magni, plures alias prouincias ſub Chriſtianis principibus comprehendentis.

CIV.

Plinius Illyricum in tres conuentus iuridicos diuiſit, *Scardonitanum*, quo ius Iapydes & Liburni petebant: & *Salonitanum*, vnde petebant Mazæi Dalmatæ & Sardiates, & cum aliis inſulis Iſſæi: & denique *Naronitanum* pro reliquis populis, in quibus Cerauni, Docleatæ, Nareſii & Siculotæ numerantur. Quæ ſequuntur oppida ab Epidauro ad Scodram, ciuium Romanorum erant. Vide Plinium lib. III cap. XXI & XXII. Ptolemæus, quem ſequemur, omnem Illyridem in *Liburniam*, & *Dalmatiam* diſtribuit. Iapydia autem vel continetur in Liburnia, vel eidem, vt parua prouincia, adiecta eſt.

LIBVRNIA.

CV.

Liburnia inter Hiſtriam eſt atque Dalmatiam ab Albio monte ad mare Hadria-

Digitized by Google

Hadriaticum. Olim in libera republica Hiſtria quoque fuit pars Illyrici. nam, vt ſupra ex Pomponii Melæ lib. II cap. III extremo cognouimus, *Tergeſte, intimo in ſinu Hadriæ ſitum, finiit Illyricum.* Ab Auguſto autem Cæſare prorogati ſunt fines Italiæ, eique maior pars Hiſtriæ adiecta, & Illyridis fines facti arctiores ſunt. Strabo lib. VII pag. 217 tradit Ἴςρυς πρώτυς τῆς Ἰλλυρικῆς παραλίας, *Hiſtros primos in Illyrica ora maritima fuiſſe,* poſtea μέχρι Πόλας, Ἰςρικῆς πόλεως, προήγαγον οἱ νῦν ἡγεμόνες τὺς τῆς Ἰταλίας ὅρυς, *ſuæ ætatis Imperatores protuliſſe Italiæ terminos vsque ad Polam, Hiſtriæ ciuitatem.* Pola vero Italiæ fuit adiecta, & limes conſtitutus in Arſia flumine. Plinius lib. III cap. XIX *& nunc finis Italiæ fluuius Arſia.* NVNC ait, quia recens inſtitutum prolati termini, cœptum ſub Auguſto Cæſare. Et cap. XXI *Arſiæ gens Liburnorum iungitur, vsque ad flumen Titium.*

CVI.

Diſtincti quodammodo a Liburnis fuerunt IAPYDES, quorum regio *Iapydia* vocatur. Strabo dixit Ἰάποδες, *Iapodes;* Dio Caſſius autem & Ptolemæus & Plinius Ἰάπυδες, *Iapydes,* Græca littera. Strabo de iis lib. VII pag. 218 agit vt gente ſingulari & a Liburnis ſeparata, eisque quatuor oppida tribuit, *Metulum, Arupinum, Monetium,* & *Vendum,* eosque a montibus ad mare extendit. Albius ille mons eſt, in quo ſedes præcipue habuerunt. Pag. 217 ἵδρυνται οἱ Ἰάποδες ἐπὶ τῷ Ἄλβιῳ ὄρει, τελευταίῳ τῶν Ἄλπεων ὄντι, *Habitant Iapodes in monte Albio, vltimo Alpinorum.* Ad mare vsque extendit illos, ad quod per mille colant ſtadia. Ibidem ait: ὁ Ἰαποδικὸς παράπλυς χιλίων ςαδίων, *Iapodum ora mille ſtadiis præternauigatur.* Sed de maritima ſede non omnes conſentiunt. Plinius cap. XIX *Nonnulli in Flanaticum ſinum Iapydiam promouere.* In his Strabo eſt præcipuus. Dio Caſſius de Auguſti victoria, qui illos perdomuit, lib. XLIX pag. 412 αὐτὸς ἐπὶ τὺς Ἰάπυδας ἐςράτευσε, καὶ τὺς μὲν ἐντὸς τῶν ὀρῶν, ὐ πάνυ πόῤῥω τῆς θαλάσσης οἰκῦντας, ἀπονώτερον προσηγάγετο. τὺς δὲ ἐπί τε τῶν ἄκρων. καὶ ἐς τὰ ἐπὶ θάτερα αὐτῶν, ὐκ ἀταλαιπώρως ἐχειρώσατο. *Iapydes ipſe bello petiit: quorum eos, qui citra montes haud procul a mari habitabant, non omnino difficulter ſubegit: qui vero montes, & vltra eos, incolebant, eos non ſine maximo labore perdomuit.* Plana deſcriptio, ex qua patet, & in montibus Albiis, & cis eos ac vltra late habitaſſe, propinquos etiam mari, non autem contiguos.

CVII.

In montanis partibus horum oppidum Μέτυλον, *Metulum,* primarium erat, μεγίςη πόλις, *ampliſſima vrbs,* vt Dio vocat, in cuius oppugnatione ipſe Octauianus Cæſar vulneratus fuit. *Arupinum* eſt *Arypium* tabulæ Peutingerianæ, *Arupium* Antonini itinere ab Aquileia Siſciam; quod vna cum *Auendone* non longe a mari videtur ſitum fuiſſe. *Auendo* autem Tabulæ & Itinerarii, eſt Strabonis Οὐενδὼ, *Vendo,* vt in MSS. legitur; pro quo editum eſt Οὐενδος, *Vendus.* Diſtat XX M. P. a Senia in ortum; a Vendone X millibus Arypium ſiue Arupinum, Ἀρύπινος, Strabonis hoc ordine:

Senia XX *Auendone* X *Arypio.*

Itinerarium tantum XVIII habet inter Seniam & Auendonem: quartum, *Mone-*

Monetium, ignotum eſt. Habitarunt Iapydes vſque ad flumen *Tedanium*, hodie Zermagna, vt Harduinus interpretatur. Plinius cap. XXI *Flumen Tedanium, quo finitur Iapydia.* Flumen hoc Ptolemæus poſt Lopſicam ab oriente deduxit.

CVIII.

Strabo dicto lib. VII p. 218 Μετὰ τὸν τῶν Ἰαπόδων, ὁ Λιϐυρνικὸς παράπλυς, *Poſt maritimam oram Iapydum eſt ora Liburnorum.* Sed ex ſupra propoſitis manifeſtum eſt, non ita partitas has regiones fuiſſe, vt vna alteram conſequeretur: ſed Iapydiam ita fuiſſe Liburniæ immiſtam, vt poſt Albonam & Seniam, Liburnica oppida, fuerint Vendo & Arupium, quæ Iapydum erant, & poſt Tedanium rurſus quæ in Liburnis cenſentur. Maritimam oram primum perluſtrabimus, poſt adituri oppida mediterranea.

CIX.

Initium Liburniæ ſupra cum Plinio a flumine *Arſia*, quod in Hiſtria eſt, conſtituimus, quæ ſententia etiam Flori fuit lib. II cap. V *Illyrii*, inquit, *ſeu Liburni ſub extremis Alpium radicibus agunt inter Arſiam Titiumque flumen.* Prima Ptolemæi vrbs eſt Ἀλϐῶνα, quaſi *Aluona*, quæ etiam Plinio & Tabulæ Peutingerianæ auctori *Aluona* eſt, XII millibus ab Arſio fluuio: hodie *Albona.* Deinde eſt *Flanona* Plinii, Φλάνων Stephani, qui περὶ τὴν Ἄψυρτον νῆσον, *circa Abſyrthum inſulam* ponit: ex quibus Ptolomæi Φλανῶνα corrigenda eſt, & ν pro υ reponendum. Hinc eidem Plinio *Flanates*, populus, & *Flanaticus ſinus*, lib. III cap. XIX & XXI: qui Stephano eſt κόλπος Φλανωνικὸς, *Flanonicus ſinus.* An in hoc ſinu inſula *Flanon* ſit, diſquirendum. Socrates certe Hiſt. Eccleſ. lib. II cap. XXXIV tradit, Gallum cæſarem περὶ Φλάνωνα τὴν νῆσον γενόμενον, *quum circa Flanonem inſulam eſſet*, fuiſſe interfectum: quod Ammianus lib. XIV cap. XXXVIII *in Hiſtria prope oppidum Polam* dicit factum eſſe: niſi forte lapſus eſt Socrates, & νῆσον ſcripſit pro πόλιν, *inſulam* pro *vrbe.*

CX.

Succedit *Tarſatica* Plinii, Ptolemæi, Antonini & Tabulæ, qua ab *Alvona* XX diſtat millibus, interiecta Flanona, quæ prætermiſſa in Tabula eſt. Poſt hoc oppidum Ptolemæus oſtia Οἰνέως, *Oenei* amnis ponit, a quo, præter quemdam obſcurum locum, ad oppidum *Seniam* ducit, Plinio æque, & in Tabula memoratam: cuius ſitus & nomen prodit, eſſe id oppidum quod vulgo *Zeng* & *Segna* adpellatur. Portum habere Seniam in Peutingeriana notatum eſt. Inde ordine, quem ſupra monſtrauimus, Iapydum oppida *Auendo* & *Arypium*, id eſt *Vendo* & *Arupinum* Strabonis, ſuccedunt: Ptolemæo autem proxima poſt Seniam eſt *Lopſica*, a qua *Lopſi*, quorum Plinius meminit, nominantur: tum *Tedanii* fluminis oſtia, quod ſecundum Plinium finit Iapydiam. Eumdem ordinem Plinius & Ptolemæus tenent, præter *Tedanium* amnem, cuius locum Plinius turbauit. Ordo autem talis eſt:

PTOLEMAEI	PLINII
Σένια	*Senia*
Λοψίκα	*Lopſica*

Τηδα-

Τηδανίȣ ἐκβολαὶ	- - - -
Ὄρτοπλα	*Ortopula*
Οὐεγία	*Vegium*
Ἀργυροῦτον	*Argyruntum*
Κορίνιον	*Corinium*
Αἰνῶνα.	*Aenona.*

CXI.

Cur *Aenona* apud Plinium *ciuitas Paſini* cognominetur, non eſt compertum. Hodie dicitur Nona. Poſt quam *Iadera* eſt, Ἰάδερα κολώνια Ptolemæo, *Iadera colonia:* & Plinio *colonia Iadera*, memorata etiam Melæ lib. II cap. III. Nummus Claudii, COL. CLAVDIA AVGVSTA FELIX IADERA. Vide Holſtenium. Alius Domitiani apud Harduinum ex Golzio, COL. AVGVSTA IADERA. * Hodie vocatur locus *Zara Vecchia*, vltra Zaram nouam viſendus cum ruderibus noſtræ Ianderæ. In MSS. aliquando eſt *Iader*, diſſyllabum. Vide Harduin. ad Plin. lib. III extrem. Vltima in ora Liburnorum Ptolemæo ſunt *Titii* oſtia cum vrbe *Scardona*, Σκαρδῶνα, quam oſtiis quidem poſtponit, in Liburnia autem cenſet, quod etiam alibi nonnumquam fieri obſeruauimus, vt in Veliocaſſibus Gallorum. Sed qui Dalmatiam hodiernam ſcripſerunt, tradunt, ruinas Scardonæ haud longe a *lacu Scardonio* a dextra fluminis *Titii*, quod nunc Kerca vocatur, conſpici, vt ita transponenda ſint oſtia Ptolemæi. Caſimirus Freſchotus in Memoria Geographica pag. 291 de Scardona: *Le ruine delle ſue antiche fortificazioni, e cittadella, ſi vedono poco longi dal lago, chiamato da Latini Scardonio; e in volgare Proclian; e a deſtra del fiume Kerca, ch' e l' antico Titio, quale col ſuo corſo mette li confini all antica Liburnia e Dalmazia.* Claram olim fuiſſe *Scardonam*, ex iuridico conuentu eius conſtat, quia inde ius & Iapydes & Liburni omnes petierunt, vt ſupra de Diuiſione ex Plinio cognouimus. E Tabula Peutingerorum in hoc vocabulo excidit littera, & ſcriptum exſtat *Sardona:* ſed & Plinius & Ptolemæus *Scardona*, quam ille XII M. P. a mari abeſſe tradit, & Strabo Σκάρδων, *Scardon*, lib. VII. Flumen etiam Τίτον, *Titum* ſcripſit Ptolemæus: at Plinius & Florus *Titium*, tribus ſyllabis, vt perinde ibi videatur littera excidiſſe.

CXII.

Hæc de Liburnia maritima: minus cognita ſunt eius mediterranea loca, e quibus Agathodæmon *Aruciam, Tediaſtum, Ardotium, Stlupi*, & *Curcum* Tedanio fluuio adpoſuit; quorum ſoli *Stlupini*, ab oppido illo nominati, a Plinio memorantur. Vlteriora ſunt, Οὐαρουαρία, *Varuaria*, vnde *Varuarini* ſunt apud Plinium; & lapide Rauennate apud Gruterum pag. 564 num. 7

D. M.
M. V A L E R I O
M. F. C L A V D. C O
L O N O L I B V R N

* Adde Sponii *Voyage de Dalmatie* libr. II. pag. 64. Idem paullo poſt affert inſcriptionem hanc: *Imperator Cæſar diui F. Aug. parens colonia murum & turris dedit &c.*

V. ARVAR. SCRIB. CL.
PR. RAVEN. VIX. ANN. L
MIL. ANN. XXVI;

& *Saluia*, quæ etiam in Antonini itinere a Sirmio Salonas ita legitur; Aldina autem *Silua:* & prope hanc *Aſiſia* & *Burnum*, vnde apud Plinium ſunt *Aſſeſiates* & *Burniſtæ*. De ceteris, *Adra*, *Arauzona*, *Ouporum*, *Nedinum*, & in Dalmatiæ limite *Blanona*, nihil habemus quod adferamus. De *Sidrona* Ptolemæi prope Sauum, dictum in Pannonia eſt. *Romulam* addo ex itinere Antonini ab Aquileia Siſciam; & Peutingeriana Tabula, cuius hæ rationes ſunt:

Romula XIIII *Quadrata* XIIII *Ad Fines* XX *Siſcia.*

In Antonini autem Itinerario hic ordo obſeruatur:

Senia	—	—	—
Auendonem	M.	P.	XVIII
Arupium	M.	P.	X
Bibium	M.	P.	X
Romulam	M.	P.	X
Quadratum	M.	P.	XIIII
Ad Fines	M.	P.	XIIII
Siſciam	M.	P.	XXI.

Fortaſſe etiam *Quadratum* Liburniæ fuit, aut in fines eius incidit: quemadmodum itinere ab Aquileia per Hiſtriam, traiecto Liburniæ ſinu, inter Iaderam & Tragurium ponuntur, quæ non poſſunt in Liburniam non cadere, præſertim Blandona, ab Iadera XX millibus remota.

DALMATIA.

CXIII.

Dalmatia in antiquis monimentis, id eſt in nummis & marmoribus ſæpe *Delmatia*, ſecunda vocali, dicitur. Io. Harduinus refert, in nummis eſſe ADVENT. AVG. DELMATIAE, * non *Dalmatia*. Et Hadriani nummo MET. DELM. id eſt Metallum Delmaticum. Diues enim prouincia metalli fuit. Fragmentum Faſt. conſul. apud Gruter. pag. 298 num. 3

L. CAECILIVS L. F. Q. N. METELLVS ANN. IϽCX
DELMATIC. PROCOS. DE DELMATEIS III NOV.

Et pag. 529 n. 8 idem Gruterus NAT. DELM. Et pag. 574 num. 5 IN DELMATIA, ex Domitiani æuo. Nec vero nulla exempla ſunt vocalis primæ. Grut. p. 402 num. 6 LEG. AVG. PR. PR. DALMATIAE. Et pag. 568 num. 3 in cippo Iaderenſi:

D. M.
L. VETVRIVS. FLORVS
VETERANVS SCRIBA
NA. DALMATA
VIX. ANN. LV.

Et

* Velius Longus de orthograph. p. 328. *Placet etiam, vt* Delmatiam, *non* Dalmatiam *pronunciemus, quoniam a* Delminio *maxima ciuitate tractum nomen exiſtimetur.*

Digitized by Google

Et Græci plerique Δαλματία, Δαλμάται & Δαλματεῖς, Scylax, Strabo, Ptolemæus, Dio Caſſius, Agathemerus, Procopius, & alii: ſolus fere Polybius nobis viſus eſt qui Excerpt. Legat. CXXIV Δελματεῖς vocali ſecunda ſcripſerit.

CXIV.

Fines ſupra deſcripſimus, a Titio amne ad Macedoniæ Mœſiæque limitem, inter montes Pannoniam terminantes, & ſinum Hadriaticum. In litorali ora poſt Titii oſtia primum vulgari cenſu eſt *Sicum*, Σικοῦν Ptolemæi. Plinius lib. III cap. XXII *Sicum, in quem locum diuus Claudius veteranos miſit.* Itaque vulgo opinantur Sebenigo eſſe, oppidum epiſcopale. Sed aliter oram illam deſcripſit nobis Plinius loco dicto. *Liburniæ finis*, inquit, *& initium Dalmatiæ Scardona, in amne eo, XII M. paſſ. a mari. Dein Tariotarum antiqua, & caſtellum Tariona, promontorium Diomedis, vel vt alii, peninſula Hyllis, circuitu C. M. paſſuum. Tragurium ciuium Romanorum, marmore notum: Sicum, in quem locum diuus Claudius veteranos miſit. Salona colonia, ab Iadera CXII M. paſſ.* Quos *Tariotas* vocat, videntur *Autariatæ* Strabonis eſſe, quorum caſtellum *Tariona* fuerit. *Peninſula Hyllis*, ſi hoc loco fuit, illam fuiſſe neceſſe eſt, in qua Tragurium ſitum eſt. Et Græci *Hyllos* ſiue *Hylleos* Liburniæ iungunt Dionyſius verſ. 385 θῖνας Λιβυρνίδας, *litora Liburnica*, &

Ὑλλείων χθόνα πᾶσαν, ὅση περικέκλιται ἰσθμῷ,

Hylleorum omnem terram, quæcumque iſthmo continetur, coniungit. In quem locum Euſtathius ex Apollodoro (forte eo qui περιήγησιν ſcripſiſſe fertur) adfert, μετὰ τοὺς Ὕλλους Λιβυρνοί, *poſt Hyllos Liburni colunt.* Sed nihil definimus, non ignari quod alii aliter interpretentur Græcos. Et *Hyllis* quoque *peninſula* fortaſſe alibi inueſtiganda. Lucas Holſtenius: *Hyllis eſt Sabioncello, ſiue peninſula Stagni.* Quoquo loco igitur Hyllis fuit, in oppidorum nos ordine inhæremus. Quod autem marmore notum *Tragurium* dicit, omnium conſenſu eſt oppidum *Trau*; poſt quod demum *Sicum* ponit, & deinde *Salonam.* Si certus hic ordo eſt, (neque vero habemus vnde impugnetur) *Sicum* inter Tragurium & Salonam fuiſſe neceſſe eſt. Locorum periti etiam ibidem rudera ſupereſſe adfirmant, vt Freſchotus oſtendit in Sebenico pag. 292. Strabo & Mela & Ptolemæus Τραγύριον, *Tragurium* in inſula ponunt eiusdem nominis: ſed maior nobis eſt Plinii auctoritas, cuius verba modo recitauimus; præſertim quum recentes αὐτόπται quoque confirment. Ioannes Lucius, Dalmata genere, & cum eo Iacobus Sponius, * doctus peregrinator, obſeruarunt, eſſe omnino peninſulam, quamuis per foſſam, manu factam, videri poſſit inſula.

CXV.

Nobiliſſima in his oris *Salona*, colonia, Plinio & veteri inſcriptione teſtantibus, qua, Grutero referente pag. 23 num. 12, COLONIA MARTIA IVLIA SALONA dicta fuit: & nummo Claudii apud Golzium COL. IVL. SALONA: & alio quem Ligorius deſcripſit COL. CLAVDIA AVGVSTA PIA VETER. SALONA, de quo autem Harduinus dubitat. Sic vetuſtis monimentis ſingulariter *Salona*: etiam Mela II cap. III extremo: *Salona, Iade-*

* Voyage de Dalmat. II. p. 71.

ra. Narona, Tragurium, turbato ordine. Et Hirtius B. Alexandr. cap. XLIII de Gabinio: *Salonam ſe recipiens in oppidum maritimum, quod ciues Romani fortiſſimi fidelisſimique incolebant.* Alii pluratiuo numero. Cæſar III Civ. cap. VIII *A Salonis ad Orici portum:* & cap. IX *M. Octauius cum iis, quas habebat, nauibus Salonas peruenit.* Et veteri inſcriptione apud Sponium Miſc. Erud. Antiq. p. 179 VIAM GABINIANAM AB SALONIS ANDETRIVM APERVIT ET MVNIT. Ptolemæus, *Σαλῶναι κολώνια, Salonæ, colonia.* Lucanus lib. IV verſ. 404

Qua maris Hadriaci longas ferit vnda Salonas.

Græci etiam virili genere dixerunt *ὁ Σάλων, Salo.* Strabo lib. VII pag. 218 *τὸ ἐπίνειον αὐτῶν Σάλων, nauale eorum* [Dalmatarum] *Salo.* Et Dio Caſſius lib. LV pag. 568 *ὁ Βάτων ὁ Δαλμάτης ἐπὶ Σάλωνα στρατεύσας Bato Dalmata Salonem oppugnans.* Zonaras de Diocletiano, ſe imperio abdicante, *ἐν Σάλωνι, πόλει τῆς Δαλματίας, διῆγεν, ἢ τις ἦν αὐτῷ καὶ πατρίς.* nam *Salonenſis* erat Diocletianus. *Salone* ergo priuatus *vitam transegit.* Poſteriores Græci etiam *Σάλωνες* pluraliter. Procopius lib. I B. Goth. cap. VII *ὁ τῶν Σαλώνων περίβολος,* & mox, *Ῥωμαῖοι Σάλωνας ἔχον:* & Pæanius lib. IX extremo, *ἐν ἀγρῷ γειτνιῶντι Σάλωσι.* Iuridicum conuentum habuit, vt ſupra ex Plinio demonſtratum eſt. Nunc in ruinis * iacet vrbs quondam celeberrima, in vicino autem loco *Spalatrum*, tamquam ex illius cineribus reſurrexit.

CXVI.

Inter Salonam & Naronis oſtia Ptolemæus poſuit *Epetium,* ** *Peguntium, Oneum.* Plinius lib. III cap. XXII ab Epetio nominat: *Epetinos:* alterum, caſtellum vocat, in tertii locum ſubſtituit aliud. Ait enim: *Epetini. Ab his caſtella, Piguntiæ, Rataneum.* Et Polybius Excerpt. Legat. CXXIV *Ἐπέτιον* memorauit. In Tabula Theodoſiana ex his *Epetium* cum ciuitatis non vulgaris inſignibus, & cum *portu Epetio* notatum eſt: deinde poſt VII millia *Oneum.* Antoninus itinere a Salonis Dyrrachium, alia nomina habet vsque Naronam, *Pontem Tiluri, Tronum, Biludium, Auſuſtianas,* obſcura omnia. Ab Narone ad Drilonis oſtia Ptolemæus diſpoſuit *Riſinum, Epidaurum, Aſcruium,* (*Ἀσκρύιον*) *Rizonicum ſinum, Buluam* (*Βουλούαν*) *Vlcinium, Drilonis oſtia, Liſſum.* Male Ptolemæus *Reſinum,* quod Rhizinium eſt, antepoſuit Epidauro. Secus enim & Plinius & auctor Tabulæ Peutingerorum ordinauerunt. Clare cap. XXII Plinius: *A Narone amne* C *millibus paſſ. abeſt Epidaurum. Ab Epidauro ſunt oppida ciuium Rom. Rhizinium, Aſcriuium, Butua, Olchinium.* Tabula quoque XX millibus *Reſinum* poſt *Epidaurum* conſtituit. Inter Naronem autem & Epidaurum Tabula interpoſita habet, ſed corruptis quædam nominibus; *Ad turres, Delintum,* quod Antonini *Dalluntum* eſt; *Parduam, - - - Aſanum:* & tum demum *Epitaurum.* Sic ſcribitur in Tabula: & inſcriptione apud Gruterum p. 573 P. VIBI MIMI EPITAVR. EQ. R. qui cum Salonita ibi componitur: ceteri *Epidaurus* ſiue *Epidau-*

* Videatur Sponius *Voyage* libr. II. pag. 81, 82. templum ibi & paruas molas ſupereſſe dicit, æquali autem ſpatio ab Andetrio & Spalatro diremtum fuiſſe.

** Videri etiam Sponius poteſt in Itinerario libr. II. pag. 76.

Epidaurum. Fuit autem *Epidaurum* colonia, vt Plinius tradit, & apud Goizium inſcriptione eſt, COL. EPIDAVRVM. LEG. IX. Ptolemæus feminea forma Επιδαυρος, *Epidaurus:* & Procopius lib. I Goth. cap. VII ἐς Επίδαυρον, & ἐξ Επιδαύρου, æque, quod non dubitamus, muliebri genere. Situs oſtendit, fuiſſe in loco ruinarum dicto Raguſa Vecchia, aliquot millibus ab Raguſa, nobili & præclara ciuitate.

CXVII.

Poſt hanc eſt *Rhizinium* Plinii, Ρίσινον Ptolemæi, * reductum in ſuum locum; *Reſinum* Tabulæ; Ρίζους Scylacis pag. 19; Strabonis & Stephani Ρίζων, Liuii *Rhizon* lib. XLV cap. XXVI. *Anicius*, inquit, *rege Gentio in poteſtatem redacto, Rhizoni & Olcinio vrbibus C. Licinium præfecit.* Incolæ Liuio ibidem *Rhizonitæ:* Ριζαῖοι Straboni. ὁ Ριζαίων, inquit, κόλπος ἐστὶ, καὶ Ρίζων πόλις, *Rhizæorum ſinus, & vrbs Rhizon*, lib. VII p. 218; quem ſinum mox Ριζικὸν κόλπον, *Rhizicum* adpellat: Ptolemæus Ριζωνικὸν κόλπον, *Rhizonicum ſinum*, quamuis oppidum, a quo nomen eſt, Ρίσινον vocauerat; niſi forte a recentiore manu hoc vocabulum eſt, quia hodie id oppidum *Riſino* nominatur.

CXVIII.

Sequitur, ad eumdem ſinum, *Aſcriuium* Plinii; Ασκρύιον Ptolemæi, quod Cattaro Harduinus interpretatur. Proxima *Butua* Plinii, Βουθόη, *Buthoë* Scylacis & Stephani; *Batua* Tabulæ Theodoſianæ; corrupte Βουλούα, *Bulua* Ptolemæi. Apud Sophoclem Βουθοίην, *Buthœen* dici, Berkelius ad Stephanum ex Etymologico confirmat. Scylax pag. 19 Απὸ τοῦ Δρίλωνος ποταμοῦ εἰς Βουθόην ὁ πλοῦς, καὶ τὸ ἐμπόριον, *a Drilone fluuio nauigatio eſt Buthoen, & emporium.* Hodie Budoa vocari dicitur conſeruato nomine antiquo. Succedit conſenſu Plinii & Ptolemæi *Olcinium*, quod *Olchinium* Plinius ſcripſit, quia a Colchis deriuat quaſi Colchinium: Liuio autem loco dicto eſt *Olcinium.* Sic puto ſcribendum eſſe; non *Olzinium*, quod in libris eſt; quia mox eodem cap. *Olciniatæ*, incolæ eius vrbis, per c ſcribuntur: quod Ptolemæus firmat, Οὐλκίνιον, *Vlcinium*, per κ Græce exprimens. Nunc *Dulcigno* eſt, vt vel nominis conſonantia probare poteſt.

CIX.

Tandem *Liſſus* ad Drilonem, vel poſt illum eſt, terminus Illyricæ regionis, vltra quam vrbem incipit Macedonia. Plinius lib. III cap. XXII extr. *Retinet nomen in ora Nymphæum promontorium: Liſſum oppidum ciuium Romanorum ab Epidauro* C. M. *paſſuum. A Liſſo Macedoniæ prouincia.* Ptolemæo Λισσὸς eſt vltima Illyrici ad maritimam Macedoniam. Portum capacem habuit, opus Dionyſii Sicelıotæ, qui coloniam *Liſſum* deduxerat, quam ampliauit & muris cinxit, quod Diodorus Siculus refert lib. XV cap. XIII. Et paruus fluuius adluit, *Anapus* nomine, iuxta quem gymnaſia idem rex Dionyſius exſtruxit. Adiacebat Ακρόλισσος, *Acroliſſus*, arx in monte Polybius lib. VIII cap. X de Philippo rege: Θεωρῶν τόν τε τοῦ Λίσσου περίβολον, καὶ τὰ πρὸς τῇ θαλάττῃ, καὶ τὰ πρὸς τὴν μεσόγαιον ἠσφαλισμένον διαφερόντως

 καὶ

* An hoc eſt Dionis L VI. p. 663. Ραίτινον.

καὶ φύσει καὶ κατασκευῇ· τόν τε παρακείμενον Ἀκρόλισσον αὐτῷ, καὶ διὰ τὴν εἰς ὕψος ἀνάτασιν, καὶ διὰ τὴν ἄλλην ἐρυμνότητα δ᾽ αὐτὴν ἔχοντα φαντασίαν, ὥστε μηδ᾽ ἂν ἐλπίσαι μηδένα κατὰ κράτος ἑλεῖν, *contemplans Liſſi ambitum, egregie tam natura quam arte munitum: Acroliſſum quoque ei adiacentem, partim quia mire in altum eſt elatus, partim ob reliquam munitionem eiuſmodi præ ſe ferre ſpeciem, vt per vim capi poſſe nemo hominum ſperare deberet.* Erat autem *Acroliſſus* non continuus, aut coniunctus vrbi, ſed μεταξὺ διάστημα τοῦ Λίσσου, καὶ τοῦ κατὰ τὸν Ἀκρόλισσον πρόποδος σύμμετρον ὑπάρχον, *interuallum inter Liſſum & radicem montis, in quo eſt Acroliſſus.* Poſt Gentii, Illyriorum regis, imperio parebat. Liuius lib. XLIII cap. XX *Liſſi rex Gentius erat. eo acciti legati, mandata exponentes, benigne auditi ſunt.* Tandem medii æui temporibus hæc vrbs Præualitanæ prouinciæ, quod ex Hieroclis Notitia adparet, contributa fuit. A Conſtantinopolitanis ſcriptoribus Ἐλισσὸς adpellatur, vt ſupra de fluminibus demonſtratum eſt: hodie dicitur *Aleſſio.* Propinqua fuit *Baſſania*, ſed incertum, intrane limitem Illyrici, an in Macedoniæ finibus. Liuius de illa lib. XLIV cap. XXX de Gentio rege: *ipſe ad Baſſaniam vrbem quinque millibus ab Liſſo ducit.* Aeque incerti ſumus de oppido ab Romanis expugnato, quod Liuio *Dimallum* dicitur lib. XXIX cap. XII, Polybio Δίμαλον, ſimplici littera, lib. III cap. XVIII, quod oppugnaturus conſul Rom. εἰς τὴν Ἰλλυρίδα μετὰ τῶν δυνάμεων, *in Illyricum cum legionibus* venit. Promontorium *Nymphæum*, quod ſupra Plinius memorauit, quidam prope Liſſum ponunt, vt ſit Cabo di Redeni: quidam in oram Apolliniatium producunt.

CXX.

Hæc de ora maritima Dalmatiæ. In mediterraneis Ptolemæus Ἀνδέκριον, *Andecrium* ponit, quod Dionis Caſſii Ἀνδήριον, *Anderium* caſtellum eſt, lib. LVI pag. 579. Vterque vitioſe. Verum nomen eſt *Andetrium.* Inſcriptio vetus apud Iac. Sponium Miſc. Erud. Antiq. p. 179

ITEM VIAM GABINIANAM
AB SALONIS ANDETRIVM APERVIT
ET MVNIT PER LEG. VII.

Sic & Plinius recte vocauit lib. III cap. XXII. *In hoc tractu*, inquit, *ſunt Burnum, Andetrium, Tribulium, nobilitata populi Romani prœliis caſtella.* Strabo, vna littera ſuperflua, Ἀνδρήτριον dixit, *Andretrium*, idque vocat ἐρυμνὸν χωρίον, *munitum locum.* In Tabula Peutingeriana *Andretium.* Situm clarius deſcripſit Dio Caſſius, loco dicto, de Tiberio Batonem obſidente: καταφυγόντι αὐτῷ ἐς Ἀνδήριον τεῖχος ἐπ᾽ αὐτῇ τῇ Σαλώνῃ ἐπῳκισμένον προσεδρεύσας ἐπόνησε. τό τε φρούριον ἐπ᾽ εὐερκοῦς πάνυ καὶ δυσπροσβάτου πέτρας ἐπετετείχιστο, φάραγξι βαθείαις, ποταμοὺς χειμάρρους ἐχούσαις, ἐγκεκυκλωμένον, *fugientem in caſtello Andetrio obſedit, quod erat ad ipſas Salonas ædificatum in munita & inacceſſa rupe, profundis conuallibus, quæ torrentes fluuios habebant, cinctum.* Vt ſitus oſtendit, videtur caſtellum eſſe, quod hodie *Cliſſa* * vocatur

* Addi huc poteſt Sponius in Itinerario libr. II. pag. 82.

catur, cuius nomen a κλεῖσα, *clauſa* vel *cluſura* eſt, de qua Conſtantinus Porphyrogen. de Adminiſtr. cap. XXIX.

CXXI.

Quæ præter hoc Plinius caſtella dicto loco Dalmatiæ nominauit, *Burnum* & *Tribulium* ſunt: illud, dubium, idemne ſit quod Βούρνον Ptolemæus in Liburnia dixit, & vnde Plinii *Burniſtæ* nominantur: diuerſa ſane Harduino videntur, qui illud oppidum Liburniæ; hoc caſtellum Dalmatiæ attribuit. *Tribulium* autem, quod etiam nomen prodit, *Trebigni* videtur eſſe. In MSS. *Triburium* eſt. Deinde Ptolemæo ſunt *Aleta* (Ἄλητα) & *Herona.* Antonini itinere a Salonis Dyrrachium, eſt *Alata,* quam a Sallunto XVII millibus in ortum videmus prolatam, vt ita minus certum ſit, eademne *Aleta* & *Alata,* an ſeparata & diuerſa: *Salluntum* vero etiam in Peutingeriana expreſſum eſt. De *Herona* non ſupereſt alia, præter Ptolemæi fidem & auctoritatem: apud quem Αἴκουον κολώνια, *Aequum colonia* ſequitur. Ex Zlatna Transſilvaniæ inſcriptio apud Gruterum pag. 387 num. 4 huc referenda eſt:

P. CELSENIO CONSTANTI
DEC. COL. DELMATIAE
CL. AEQVO. ITEM DEC. COL
DAC. V. A. XXX.

An etiam illa ex Alba Iulia, pag. 33 n. 3 DEC. COL. AEQVENS. huc ducenda? Aequum dignumque videtur Reineſio Inſcr. Op. p. 712, vbi eodem refert Sertoriam quamdam DOMO AEQVO, puta oriundam colonia Aequo in Dalmatia.

CXXII.

Inter Heronam & Aequum Ptolemæus ponit Δελμίνιον, *Delminium,* quod ita etiam Appianus in Illyricis, teſte Byzantino ſcriptore vrbium, nominauit, qui liber Græce deſideratur. Strabo ſæpe dicto loco vocat Δάλμιον, *Dalmium,* Quadratus apud eumdem Stephanum, Δέλμιον, vt in Palatino codice Salmaſius inuenit: in ceteris etiam Δάλμιον vel Δάλμινον exſtat. Scilicet, quod Euſtathius ad Dionyſii verſ. 97 notauit, ἡ πόλις λέγεται Δάλμιον, ἢ Δελμίνιον ἢ Δέλμινον. Fuit olim vrbs magna & potens, quæ genti nomen dedit, vt *Delmatæ* vel *Dalmatæ* adpellarentur. Strabo, Δάλμιον μεγάλη πόλις, ἧς ἐπώνυμον τὸ ἔθνος, *Dalmium magna vrbs, vnde nomen genti eſt.* Eadem Appiànus de Delminio. De ſitu nihil certi conſtat; ex Ptolemæi autem numeris & poſitione inter Andretium & Naronam in ſeptemtrione ponendum eſſe admonemur. Naſicam Scipionem eam vrbem μικρὰν ποιῆσαι, captam *in tenuem ſtatum redegiſſe,* ibidem Strabo adiecit. Id quod ab Aurelio Victore de Viris illuſtr. in hoc Naſica confirmatur. *Conſul,* inquit, *Delminium, vrbem Delmatarum, expugnauit.* Conſul autem fuit P. Cornelius Scipio Naſica cum M. Claudio Marcello II, anno V.C. IↃXCVIII, quinquennio circiter ante bellum Punicum III. Tantæ moræ & molis fuit ſuperare Delmatiam, quippe ab Auguſto Cæſare tandem omnis ſubiugata fuit.

CXXIII.

CXXIII.

Prætereuntes *Salonianam*, quam non nouimus, ad *Naronam* venimus Ptolemæi ductu, quam ipſe quidem, aut qui oſcitanter tranſcripſerunt, Ναρβωνὰν, forte Ναρβῶναν, *Narbonam* vocant, Gallicum nomen in Dalmatiam tranſferentes; verum autem nomen *Narona* ex multis probatum documentis eſt. Bene adſcripſit Ptolemæus κολώνια, *colonia.* nam Plinius quoque cap. XXII ſæpe dicti libri: *Narona colonia tertii conuentus, a Salona* LXXXII M.P. *adpoſita cognominis ſui fluuio, a mari* XX M. *paſſuum.* Et nummus Titi apud Golzium, COL. NARONA. Etiam Antonini Itinerario, & Theodoſiana Tabula *Narona* vocatur, vt ita de nomine ſatis conueniat: de dignitate nec Plinius nos ſinit dubitare, qui & coloniam vocauit, & conuentus ſedem iuridici, quem Cerauni, Dæſitiates, Daorizi, Docleatæ, Nareſii, & aliæ gentes petant, e quibus ſupra pleraſque deſcripſimus, de *Dæſitiatibus*, quos Strabo in Pannoniæ gentibus numerauit, hoc tantum addimus, quod bene Plinius in Dalmatia poſuerit, quem antiqua inſcriptio, a Sponio prodita, p. 179 tuetur,

TI. CAESAR DIVI AVGVSTI F.
AVG. IMP. PONTIF. MAX
TRIB. POTEST. XXI. COS. III
VIAM SALONIS AD CASTEL
DAESITIATIVM PER MILLIA PASSVVM
CLVI MVNIT.

Quodnam vero ſit *caſtellum Dæſitiatium*, & vbi ſitum, non facile quiſquam expoſuerit.

CXXIV.

Naronam in Ptolemæi ſerie excipit *Enderum*, Ἔνδηρον, vnde *Enderodunos* Labeatis coniunctos Plinius nominauit. Labeatæ autem Scodram tenuerunt, vt ex vicinis etiam de ſede Enderodunorum iudicari poſſit. Sed non opus aliunde petere qui ad *Enderum* nos deducat: quum nomen *Endero* maneat in Albania, ſat fidus teſtis antiquæ poſitionis oppidi *Enderi*. Eſt autem in ſeptemtrionis plaga, prope fines Seruiæ. Populus *Labeatæ* Plinio; *Labeates* Liuio dicuntur.

CXXV.

Prætermiſſa *Chinna*, ſequitur Δόκλεα, *Doclea*, vnde *Docleatæ* ſunt Plinii, in conuentu Naronitano. Dictum poſtea oppidum *Dioclea*. Aurelii Victoris epitoma: *Diocletianus Delmata, Anuli ſenatoris libertinus, matre pariter atque oppido nomine Dioclea, quorum vocabulis, donec imperium ſumeret, Diocles adpellatus: vbi orbis Romani potentiam cepit, Graium nomen in Romanum morem conuertit.*

CXXVI.

Proxima eſt *Rhizana*, de qua nihil occurrit memorabile: deinde *Scodra*, de qua aliquid in Drilonis expoſitione diximus, ſupra quem fluuium Plinius poſitam eſſe dixit, idemque *oppidum ciuium Romanorum.* Gentii regia fuit aut Vrbs præcipua. Liuius lib. XLIV cap. XXXI *Ad Scodram inde ven-*

Digitized by Google

ventum eſt, id quod belli caput fuerat: non eo ſolum, quod Gentius eam ſibi ceperat, velut regni totius arcem; ſed etiam quod Labeatium gentis munitiſſima longe eſt & difficilis aditu. Duo cingunt eam flumina, Clauſula latere vrbis, quod in orientem patet, præfluens: Barbana, ab regione occidentis, ex Labeatide palude oriens. Hi duo amnes confluentes incidunt Oriundi flumini; quod ortum ex monte Scodro, multis & aliis auctum aquis, mari Hadriatico infertur. Coloniam ab Romanis eo deductam fuiſſe, Ligorius ex nummo Claudii probat, quem Holſtenius etiam transſcripſit, COL. CLAVDIA AVGVSTA SCODRA. Medio æuo Præualitanæ prouincia contributa eſt: noſtris temporibus, prauato nomine *Scutari* Italis, *Scadar* incolis, vt referunt, dicta, nec hodie vrbs ignobilis Turcorum: Labeatium etiam fuit oppidum *Medeon*, quo cognatos rex Gentius depoſuerat. Liuius lib. XLIV cap. XXXII *Anicius Perpernam extemplo mittit ad comprehendendos amicos cognatosque regis; qui Medeonem, Labeatium gentis vrbem profectus, vxorem cum duobus filiis, & Carauantium fratrem Scodram in caſtra adduxit.*

CXXVII.

Quæ Scodram in Ptolemæi Dalmatia mediterranea ſequuntur, *Thermidaua, Siparuntum, Epicaria* & *Eiminacium*, obſcuriora ſunt: etiam quæ in Itinerario inter Naronam & Scodram (itinere a Salonis Dyrrachium) ponuntur, *Leuſinium*, in Tabula *Leuſinum:* & *Andarba, Sallunton*, quod itidem in Tabula quoque conſpicitur: *Alata, Birziminium, Cinna*, quod eſt Ptolemæi Χίννα, *Chinna*, Tabulæ *Sinna*, XII millibus a Scodra ſecundum Itinerarii rationes: XX ſecundum Tabulæ, qua *Scodræ* nomen prauæ in *Scobre* eſt deformatum. Nec oppida ab Auguſto exuſta, *Priamonem, Niniam, Sinotium* ſuis ſedibus adſignare poſſumus, quorum nomina ſola Strabo prodidit.

SECTIO VI.

INSVLAE ILLYRICAE.

CXXVIII.

Inſulæ in ora Illyrica plures ſunt, nec vero omnes nominatæ, aut ab omnibus ſingulæ eodem modo diſtributæ, aut eisdem diſtinctæ nominibus. Strabo lib. VII pag. 218 παρ' ὅλην, ἣν εἶπον παραλίαν νῆσοι μὲν αἱ Αψύρτιδες· - - - ἔπειτα ἡ Κυρακτικὴ, κατὰ τὲς Ἰάποδας. εἶθ' αἱ Λιβυρνίδες περὶ τετταράκοντα τὸν ἀριθμόν· εἶτ' ἄλλαι νῆσοι, γνωριμώταται δ' Ἴσσα, Τραγύριον, Ἰσσέων κτίσμα· Φάρος, ἡ πρότερον Πάρος, Παρίων κτίσμα. *Iuxta totam, quam explicaui, oram inſulæ ſunt Apſyrtides, - - - deinceps eſt Cyractica pone Iapodas: ſequuntur Liburnicæ, numero* XL: *tum aliæ, quarum nobiliſſima Iſſa; Tragurium, ab Iſſenſibus condita: Pharus, quæ olim Parus, Pariorum colonia.* Pomponius Mela lib. II cap. VII has recenſet: *In Hadria Apſoros, Dyſceládos, Apſyrtis, Iſſa, Pityia, Hydria, Electrides, Nigra Corcyra, Tragurium.* Et Plinius lib. III cap. XXI *Inſulæ eius ſinus cum oppidis, præter ſupra ſignificatas* (ſignificauerat autem *Fertinates* & *Curictas* populos ex inſulis) *Abſyrtium,*

Digitized by Google

Arba, Crexa, Giſſa, Portunata. Et cap. XXII de Salonitano conuentu: *petunt ex inſulis Iſſæi, Colentini, Separi, Epetini.* Et eodem lib. III cap. vlt. *Contra Iader eſt Liſſa, & quæ adpellatæ. Contra Liburnos Crateæ aliquot: nec pauciores Liburnicæ, Celaduſſæ. Contra Tragurium Bauo, & capris laudata Brattia: Iſſa ciuium Romanorum, & cum oppido Pharia. Ab his Corcyra, Melæna cognominata, cum Gnidiorum oppido, diſtat* XXV M. *paſſuum; inter quam & Illyricum Melita, vnde catulos Melitæos adpellari Callimachus auctor eſt:* XV *millia paſſuum ab ea* IV *Elaphites.* Ptolemæus denique extremo lib. II ſeparauit Liburniæ Dalmatiæque inſulas: ex cuius diſpenſatione Liburnicæ ſunt Ἄψορος, *Apſorus*, in qua duo oppida ſint, Κρέψα, *Crepſa*, & Ἀψεῤῥος, *Apſorrus:* deinde inſula Κουρίκτα, *Curicta*, cuius oppida ſint *Fulfinium* & *Curicum:* tertia inſula Σκαρδῶνα, *Scarduna*, cuius oppida ſint *Arba* & *Collentum.* Dalmaticas autem inſulas enumerat *Iſſam, Tragurium, Phariam, Corcyram Nigram*, & *Melitinen.*

CXXIX.

Hæ ſunt variorum de inſulis illis opiniones: ex quibus componimus, conciliamus, abiicimus & nonnullas ſuperaddimus. Primæ iuxta Hiſtriam ſunt *Apſyrtides* ſiue *Abſyrtides* * Strabonis, quæ vna eſt Melæ & Plinii, illi *Apſyrtis;* huic *Abſyrtium;* vna etiam Ptolemæi *Apſoros.* Nomen deduxit Strabo ** & Plinius lib. III cap. vlt. ab Abſyrto, Medeæ fratre, a ſorore ibidem interfecto. Sed vna eſt & plures ſiue duæ, quod vna exiguo freto diſſecta & ponte iuncta fuit. Male autem Pomponius *Apſoron* & *Apſyrtidem*, tamquam diuerſas inſulas, prodidit, quum eamdem eſſe ex Ptolemæo notum ſit.

CXXX.

Dyſcelados Melæ nulla eſt, Voſſio iudice, ficta ex Iſſæ inſulæ epitheto apud Apollonium Argonaut. lib. IV verſu 565

Ἶσσά τε δυσκέλαδός τε καὶ ἱμερτὴ Πιτύεια,

Iſſa maleſona, deſiderabiliſque Pityea. Sed nexus geminatus repetitæ voculæ τε videtur ſententiæ Voſſianæ repugnare. Plinii *Crexa* quoque non eſt inſula, ſed oppidum inſulæ Abſyrtidis *Crepſa*, Κρέψα, ſi fides habenda Ptolemæo eſt.

CXXXI.

Cyracticа autem Strabonis eſt cum Plinio & Ptolemæo dicenda *Curicta;* etiam incolæ eius *Curictæ.* Hæc proxima eſt Abſyrtibus: litori autem propior quam illæ. *Celaduſſæ* Plinii ſunt ex Melæ *Dyſcelado.* nam & illo modo in Melæ quibusdam libris legitur. Satis ergo ſupra de illa, etiam ſi plures ſint, dictum eſt.

CXXXII.

Crateæ eiusdem (non Creteæ) ſic in MSS. leguntur. Adiuuat lectionem Caryandenſis Scylax, cuius Κρατειαὶ, *Crateiæ* inſulæ in hoc ſinu ſunt

κατὰ

* Apollodor. biblioth. I. c. 9. §. 24. extr. Καὶ αὐτῶν τὰς ἀψυρτίδας νήσους παραπλεόντων, & *eis inſulas Abſyrtidas prætervectis.*

** VII. pag. 484.

κατὰ φάρον καὶ ἴσσαν, prope Pharum & Iſſam, vna cum *Proterade* & *Olynta*, quas addit Crateiis.

CXXXIII.

Quæ contra Iaderam Plinio inſula eſt *Liſſa*, a multis cum celebriore *Iſſa* confunditur. At diſtinxit Plinius, illam contra Iaderam, vt dixi, ſtatuens; hanc in iis, quæ obiectæ ſunt Tragurio. Separauit etiam Antoninus, ſiue quisquis auctor Maritimi Itinerarii, hac ſerie inſulas ad Dalmatiam & Hiſtriam recenſens: *Apſoros, Brattia, Bolentia, Iſſa, Liſſa, Corcyra, Melita.* Alteram autem *Iſſam* cum Pharo coniunxerunt veteres. Scylax pag. 17 ſitum quarumdam inſularum deſcripturus, dicit poſitas eſſe κατὰ φάρον καὶ ἴσσαν, *iuxta Pharum & Iſſam*, tamquam maxime vicinas. Straboni eſt γνωριμωτάτη, *notiſſima*; Agathemero lib. I cap. V ἐπισημοτέρα, *inſignior*. Liuius lib. XLIII cap. IX *Octo naues ornatas a Brundiſio ſenatus cenſuit mittendas ad C. Furium legatum Iſſam, qui cum præſidio duarum Iſſenſium nauium inſulæ præerat.* Apollonii verſum ſupra vidimus de hac inſula: Polybius Teutæ reginæ reſtitiſſe ait, ideoque ἐπολιόρκει τὴν ἴσσαν, vrbem inſulæ eiusdem nominis, *obſidione cinxiſſe*, lib. II cap. VIII. Hinc *Iſſaici lembi*, genus nauigii, apud Liuium lib. XXXI cap. XXI denominantur, quod nauigandi ſtudium & peritiam Iſſenſium oſtendit. Plura de Iſſa infra ſuo loco: hæc, vt diſcerpatur ab obſcuriore Liſſa.

CXXXIV.

Plinii *Bouo*, vt in MSS. eſt, Tragurio oppoſita: aliis *Boa* dicta, aut pluraliter *Boæ*. Erat autem pœnæ locus, quo damnati deportabantur. *Lege* LIII Cod. Theod. de Hæreticis: *Præcipimus ipſum machinatorem in inſulam Boam feſtina celeritate deduci.* Et Ammianus lib. XXII cap. III *contruſus eſt in inſulam Dalmatiæ Boas.* Et lib. XXVIII cap. V *quum ſenatus eum ad Boas, Dalmatiæ locum, exterminaſſet.* Hodie vocatur *Bua*, eique proxime Tragurium eſt adiectum. Inſula *Brattia*, quam *capris laudatam* Plinius dixit, etiam maritimo itinerario, vt vidimus ſupra, laudata eſt. nunc *la Brazza* Italis, vel *la Braſſa*.

CXXXV.

Inſula *Scardona* ſiue Σκαρδῶνα Ptolemæi eſt Liburniæ ſubiecta, diciturque duo oppida habere *Arbam* & *Collentum*. An a Scardonitis, continentis populo, ſeu ciuitate, ædificata inſula, aut colonia in illam deducta, quia communi nomine vtebantur? & num eadem Plinii *Arba* eſt, ab oppido nominata? Ita videtur Ortelio. Ad *Arbam* Plinius cum Abſyrtide coniungit, vicinamque ponit Hiſtriæ: Colentinos autem, ab altero Scardonæ oppido denominatos, item cum Iſſæis conuentui Salonitano contribuit. Quis autem credet vnius inſulæ duo oppida diuerſis cenſeri conventibus? Hoc eſt quod ſuſpectam mihi *Scardonam* inſulam facit, quæ ſi omnino aliqua fuit, id tamen dubitari poteſt, an *Arba* & *Collentum* fuerint eius oppida, quia illa nomina diuerſis & longe disiunctis inſulis imponit Plinius. De *Arba* modo diximus, quam propinquam Iapydiæ vel ipſi Hiſtriæ conſtituit; & etiamnum id nominis, *Arba*, inſula Venetis eſt in

Digitized by Google

Flanatico ſinu, inter Giſſam & Curictam, contra Seniam oppidum continentis: de *Colento* ipſe Plinius tam diligenter ſcripſit, vt curatius non potuerit. *Rurſus*, inquit, *in continente colonia Iadera, quæ a Pola* CLX M. P. *abeſt: inde triginta* M. *Colentum inſula:* XVIII *oſtium Titii fluminis.* Plinii *Giſſa* videtur pleriſque Pago eſſe, inter Curictam & Aenonam ſita: certo non probatur. *Electridas* Melæ Plinius ex Hadria exterminauit, oſtenſo errore Græcorum, quos ille ſequutus erat, de quo in Germania ſub finem, dicta plura ſunt.

CXXXVI.

De *Iſſa* ſupra copioſe actum eſt, quum a *Liſſa* diſtingueremus. Addo, Plinium lib. III extremo vocare *ciuium Romanorum*, intellige vrbem inſulæ eiuſdem cognominis. Hirtius B. Alexandr. cap. XLVII vocat *nobiliſſimum regionum earum oppidum.* Vatinius, inquit, *poſt diem* III *contendit in inſulam Iſſam, quod eo ſe recepiſſe ex fuga credebat Octauium. Erat nobiliſſimum regionum earum oppidum, coniunctiſſimumque Octauio.* Ex eiuſdem belli cap. XLV diſcimus in eodem ſinu eſſe inſulam *Tauridem*, iuxta quam victus Octauius a Vatinio, in inſulam Iſſam ſe fuga recepiſſe credebatur, Hirtius dicto loco: *Octauius, quum Vatinium claſſem magna ex parte confectam ex nauiculis actuariis habere cognouiſſet, confiſus ſua claſſe, ſubſtitit ad inſulam Tauridem: qua regione Vatinius inſequens nauigabat, non quod Octauium ibi reſtitiſſe ſciret, ſed quod eum longius progreſſum inſequi decreuerat. Quum propius Tauridem acceſſiſſet*, & reliqua. Propinqua ergo Iſſæ eſt *Tauris* inſula, quia inde proxime fuga victo in Iſſam patuit: nec vero ab alio memoratur, haud dubie ex XL illis Liburnicis, aut *ἄλλαις, aliis*, e quibus tantum *Iſſam* Strabo nominauit.

CXXXVII.

Poſt Iſſam ex nobilioribus inſulis fuit *Pharia* Plinii; φάρος, *Pharus* Strabonis, aliorumque Græcorum. Scylax p. 17 *Proteras, Cratiæ, Olynta,* κατὰ φάρον καὶ Ἴσσαν, *prope Pharum & Iſſam.* Agathemerus lib. I cap. V Εἰσὶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ νῆσοι παρὰ τὴν Ἰλλυρίδα, ὧν ἐπισημότεραι Ἴσση, καὶ ἡ Μέλαινα Κερκύρα, καὶ Φάρος, καὶ Μελίτη. *Sunt in Hadriatico mari inſulæ propter oram Illyrici, quarum inſigniores ſunt Iſſa, & Corcyra Nigra, & Pharus, & Melite.* Stephanus Byzantius: φάρος νῆσος ἐν τῷ Ἀδρίᾳ. *Pharus inſula in Hadriatico.* Addit ex Ephoro, eſſe κτίσμα Παρίων, *coloniam Pariorum.* Item Strabo tradit lib. VII φάρος, ἡ πρότερον Πάρος, Παρίων κτίσμα, *Pharus, antea Parus dicta, Pariorum colonia.* Et Diodorus Siculus lib. XV cap. XIII Πάριοι κατά τινα χρησμὸν ἀποικίαν ἐκπέμψαντες εἰς τὸν Ἀδρίαν, ἔκτισαν ἐν αὐτῷ νῆσον ὀνομαζομένην φάρον, *Parii, oraculi monitu coloniam deducentes in Hadriaticum mare, in eo condiderunt inſulam Pharum dictam.* Polybius lib. III cap. XVIII etiam φάρον, *Pharum*, dixit, & πόλιν ὀχυρὰν, *munitam vrbem*, quamquam Stephanus id exemplum ad continentis vrbem referat: non videmus quid impediat, quo minus de inſula, continenti proxima, interpretemur. His φάρος, *Pharus* eſt: Ptolemæo φαρία, καὶ πόλις *Pharia, & vrbs* eiuſdem nominis. Plinio itidem *Pharia* eſt, vt ſupra cognouimus. Hodie cenſetur Lezina inſula eſſe.

CXXXVIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

ITALIA ANTIQV
LIBVRNIA
DALMATIA
Narona
Epidaurus
Rhizinium
Olchinium
Lissus
Diomedis Insulæ
ADRIATICVM
APVLIA
Dunia
Peucetia
Iapygia
Egnatia
Brundisium
Lupia
Hydrus, Hydruntum
Tarentum
LVCANIA
Pæstum
Velia
Heraclea
Sinus Tarentinus
Thurii, antea Sibaris
Consentia
Petelia
Crotona
Ogygia
Dioscorum I.
Scylacium
Sinus Scylaceus
Caulon
Rhegium
MARE
IONIVM
Insulæ
Strongyle
Herculis I.
Euonymos
Salona
Aulon
Epidamnus Dyrrachium
GRAECIAE PARS
Oriens
Corcyra Insula
Insulæ

CXXXVIII.

Poſt hanc, interiecta Hylli peninſula, eſt *Corcyra*, cognomento *Nigra*, vt Plinius ait, quod a Græcis eſt, qui Μέλαιναν cognominant, vt ab Ionii maris maiore inſula diſcernatur. Agathemerus, ἡ Μέλαινα Κορκύρα; Ptolemæus Κόρκυρα ἡ Μέλαινα. Hodie Curzola. *Nigra* autem cognominatur a ſiluis procerarum arborum, quibus prope contecta eſt.

CXXXIX.

Tandem eſt *Melita* Plinii, Μελίτη Agathemeri, Μελιτινὴ νῆσος, *Melitine inſula* Ptolemæi. Vnde catulos cognominari *Melitæos*, Plinius dicto loco auctor eſt. Nunc Italis *Melede* vocata, in poteſtate Raguſanæ reipublicæ, cui plures ſubſunt inſulæ, cum peninſula Hylli. Iacobus Sponius Itinerario Dalmatiæ p. 88 *En pourſuiuant noſtre Route nous vimes les isles d' Auguſta, de Mezzo, & de Meleda, qui appartiennent a la republique de Raguſa.*

CXL.

Plinii *Elaphites*, vt nomen oſtendit, a multitudine ceruorum adpellantur: quot numero, incertum, quia inconſtantius de eis ſcriptum eſt. Libro Frobenii III, Harduini IV, numerale ſignum, præmittitur.

CAPVT IX

DE

I T A L I A.

I.

Italia, antequam hoc nomen ſortiretur, *Saturnia, Oenotria, Heſperia, Auſonia* traditur adpellata, quæ nomina aliquando apud Poetas remanent. Virgilius Georg. II verſ. 173

Salue, magna parens frugum, Saturnia tellus,
Magna virûm;

qui vero ipſe fatetur, alias huic adpellationes ſucceſſiſſe, lib. VIII Aeneid. verſ. 329

Sæpius & nomen poſuit Saturnia tellus.

Nomen autem a Saturno eſſe, ibidem latitante, cum pulſus ab Ioue filio fuiſſet, nemo eſt qui ignoret. Alterum nomen eſt *Oenotria*, Οἰνωτρία, ab antiquis incolis *Oenotris*. Virgilius lib. VII verſ. 85

Hinc Italæ gentes omniſque Oenotria tellus.

Quod ipſe lib. I Aeneid. verſ. 530, adiuncto & tertio nomine *Heſperiæ*, interpretatur:

Eſt locus, Heſperiam Graii cognomine dicunt,
Terra antiqua, potens armis atque vbere glebæ:
Oenotri coluere viri; nunc fama, minores
Italiam dixiſſe, ducis de nomine, gentem.

A Græcis ergo *Heſperiæ* nomen eſt, quod *occidentalem* regionem ſonat, qualis Italia eſt ſi ad Græciam referatur. Aeneidos II verſ. 781 Creüſa Aeneam adloquitur:

Digitized by Google

Ad terram Heſperiam veniens, vbi Lydius arua
Inter opima virûm leni fluit agmine Tibris:

& Lucanus lib. I verſ. 404

Finis & Heſperiæ promoto limite Varus:

ac Silius Italicus lib. I verſ. 50 *Cannas tumulum Heſperiæ* dixit, id eſt Italiæ. Eſt & Hiſpania *Heſperia*, ſed cum *vltimæ* cognomine: vt in illo Horatii lib. I oda XXXVI

Qui nunc Heſperia ſoſpes ab vltima:

at ſi Italiæ ſub hoc nomine epitheton adiiciendum eſt, *Heſperia magna*, a magnitudine imperii atque rerum adpellatur. Iterum Virgilius Aeneid. I v. 569

Seu vos Heſperiam magnam, Saturniaque arua,
Siue Erycis fines, regnumque optatis Aceſten;

quemadmodum propter eamdem cauſſam etiam *Italia* cognominatur *magna* Aeneid. IV verſ. 345

Sed nunc Italiam magnam Grynæus Apollo,
Italiam Lyciæ iuſſere capeſſere ſortes.

Tandem etiam *Auſonia* dicta fuit Italia, niſi hoc ex primis & antiquisſimis fuit adpellationibus. Aeneid. VII v. 54 de Lauinia nubili:

Multi illam magno e Latio totaque petebant
Auſonia.

Et lib. XI Aeneid. verſ. 252

O fortunatæ gentes, Saturnia regna,
Antiqui Auſonii.

Ad quæ verba Seruius commentatus eſt: ANTIQVI AVSONII, *quia qui primi Italiam tenuerunt, Auſones dicti ſunt.* Et quia a Græcis hæc cognomenta ſunt, non neſcimus inferiori Italiæ, Græcis cognitæ præ ſuperioribus partibus, impoſita præcipue fuiſſe, & tam Auſones, quam Oenotros in certis partibus, difficulter autem ob antiquitatem definiendis, * ſedem habuiſſe: poſtea nomina ſua vniuerſæ Italiæ conceſſiſſe, quod etiam poetæ imitati fuerunt, quibus ſolis hæc nomina conſeruata ſunt: apud ceteros obſoleuerunt, *Italiæ* vocabulo in illorum locum ſubrogato. De cuius adpellationis dubitata origine, ceterisque nominibus antea commemoratis, eorumque ſucceſſione, Dionyſius Halicarnaſſeus diſſeruit lib. I pag. 28, qui, poſtquam dixerat, Italiam ſecundum quosdam quaſi *Vitaliam*, dictam putari, a *vitulo* ſeu boue

* Audiendum ego putem Tzetzem ad v. 44 Lycophronis: Αὐσονία δὲ κυρίως, ὡς Δίων γράφει Κοκκηανὸς, ἡ τῶν Αὐρύγκων γῆ μόνον λέγεται, μέση Καμπανῶν καὶ Οὐολσκῶν παρὰ θάλασσαν κειμένη· Συχνοὶ δὲ καὶ μέχρι τῆ Λατίυ Αὐσονίαν εἶναι ἐνόμισαν, ὥςε καὶ πᾶσαν Ἰταλίαν ἀπ' αὐτῆς. *Auſonia autem proprie, vt Dio Coccejanus ſcribit, tantummodo Auruncorum terra dicitur inter Campanos & Volſcos ad mare interiecta. Multi autem etiam in Latium vsque protenderunt & per omnem Italiam.* Adde Tzetzem ad v. 615 & v. 720. Si cui Ariſtotelis auctoritas magni ponderis videatur, habeat ex Polit. VII c. 10 iſta verba, quæ paulo poſt afferemus. Feſtus Pompeius pag. 257 *Auſoniam appellauit Auſon Vlyſſis & Calypſus filius eam primam partem Italiæ, in quo ſunt vrbes Beneuentum & Cales. Dein le paulatim tota quoque Italia, quæ Apennino finitur. Dicta eſt Auſonia ab eodem duce, a quo etiam conditam fuiſſe Auruncam vrbem ferunt.* Strabo V pag. 355 Ὑπέρκειται δ' ἐν τῇ μεσογαίᾳ τὸ Πωμέντιον πεδίον· τὴν δὲ συνεχῆ ταύτῃ πρότερον Αὔσονες ᾤκουν, οἵπερ καὶ τὴν Καμπανίαν εἶχον. *Supra in mediterraneis eſt Pometius campus. Huic contiguam regionem prius Auſones habitarunt, qui iidem Campaniam quoque tenuerunt.*

Digitized by Google

boue Herculis, ibi deperdito, & per totam regionem quæſito; * id vero nominis μεταπεσεῖν ἀνὰ χρόνον εἰς τὸ νῦν σχῆμα, *proceſſu temporis in præſentem formam mutatum eſſe;* tum hæc plane & perſpicue ſubiecit: εἴτε, ὡς Ἀντίοχός φησιν, ἐπ' ἀνδρὸς ἡγεμόνος, ὅπερ ἴσως καὶ πιθανώτερόν ἐστιν· εἴτε, ὡς Ἑλλάνικος οἴεται, ἀπὸ τοῦ ταύρου τὴν ὀνομασίαν ταύτην ἔσχεν. ἐκεῖνό γ' ἐξ ἀμφοῖν δῆλον, ὅτι κατὰ τὴν Ἡρακλέους ἡλικίαν, ἢ μικρῷ πρόσθεν, οὕτως ὠνομάσθη. τὰ δὲ πρὸ τούτων Ἕλληνες μὲν Ἑσπερίαν καὶ Αὐσονίαν αὐτὴν ἐκάλουν· οἱ δὲ ἐπιχώριοι Σατορνίαν, ὡς εἴρηταί μοι πρότερον. *Siue, vt Antiochus* [Syracuſanus] *ait, a duce, quod fortaſſe veroſimilius eſt; ſiue vt Hellanicus opinatur, a tauro nomen hoc* [Italia] *accepit: illud certe ex amborum auctoritate liquet, Herculis ætate, aut paullo ante, ſic nominatam eſſe: ſuperiore vero tempore Græci Heſperiam & Auſoniam eam vocabant, indigenæ Saturniam, vt ſupra dictum eſt.* Veroſimilius ergo Halicarnaſſenſi fuit, a duce *Italo,* ** quod etiam ſupra producto verſu Virgilius cenſuerat, adpellatam *Italiam* eſſe, quam a boue aberrante, quæ Antiochi erat opinio; aut ab antiqua voce Græca, quæ Varronis ſententia eſt apud Gellium lib. XI cap. I. *M. Varro,* inquit, *in antiquitatibus rerum humanarum, terram Italiam de Græco vocabulo adpellatam ſcripſit: quoniam boues veteri lingua* ἰταλοὶ *vocitati ſint, buceraque in ea terra gigni paſcique ſolita ſint complurima.* Quod vero plures terræ armentoſæ ſunt, nec inde vel vlla alia ſibi adſumſit nomen; probabilior eſt, Halicarnaſſenſi quæ πιθανώτερα videbatur, eademque Virgilii opinio, Aeneid. I verſ. 533, qua *minores*

Italiam dixiſſe ferunt ducis de nomine gentem.

Obſcura & incerta Italiæ nomina, id eſt vnius tantum auctoris fide cognita, prætermittimus, vt ſunt *Argeſſa* apud Tzetzen ſcholiaſten Lycophronis ad verſ. 1232: & *Chone* apud Heſychium ex Antiocho Xenophane; & *Cameſene,* vt regionem, in qua Ianiculum eſt, neſcio an omnem Italiam, Protarchus Trallianus dixit, referente Macrobio lib. I Saturn. cap. VII. Nec antiquiſſimos populos Italiæ, Aborigines, *** Oſci, Læſtrigones, Auſones, **** Oenotros ***** aliosque curamus ita, vt de limite illorum magnopere ſolliciti

* Vid. Apollodorus II c. 5. §. 10. p. 115. quum Geryonæ boues ab Hercule in Tyrrheniam abactos eſſe dixiſſet, pergit: Ἀπὸ Ῥηγίου δὲ εἷς ἀπορρήγνυσι ταῦρος, καὶ ταχέως εἰς τὴν θάλασσαν ἐμπεσὼν, καὶ διανηξάμενος εἰς Σικελίαν, καὶ τὴν πλησίον χώραν διελθὼν τὴν ἀπ' ἐκείνου κληθεῖσαν Ἰταλίαν &c. *Bos, qui vicinam regionem peragrarat ab ipſo Italiam appellatam a Rhegio aufugit, in mare illapſus & in Siciliam delatus.* Fabulæ!

** Vel a rege Oenotriæ Italo, de quo copioſe Ariſtoteles Polit. VII. c. 10. Φασὶ γάρ οἱ λόγιοι τῶν ἐκεῖ κατοικούντων Ἰταλόν τινα γενέσθαι βασιλέα τῆς Οἰνωτρίας, ἀφ' οὗ τό τε ὄνομα μεταβαλόντας Ἰταλοὺς ἀντ' Οἰνωτρῶν κληθῆναι &c. *Aiunt enim gnari incolarum illorum homines Italum quendam fuiſſe regem Oenotriæ, a quo nomen hoc, commutatione facta, ſortiti ſint, vt Itali pro Oenotris appellarentur.*

*** Priſcianus VI. ita ſcribit: Cato in I. Orig. *Agrum quem Volſci habuerunt, campeſtris plenus Aboriginum fuit.*

**** Ariſtoteles Politic. VII. c. 10. Ὤικουν δὲ τὸ μὲν πρὸς τὴν Τυῤῥηνίαν Ὀπικοὶ, καὶ πρότερον καὶ νῦν καλούμενοι Αὔσονες. Τὸ δὲ πρὸς τὴν Ἰαπυγίαν καὶ τὸ Ἰόνιον Χῶνες τὴν καλουμένην Σύρτιν· ἦσαν δὲ καὶ οἱ Χῶνες Οἰνωτροὶ τὸ γένος. *Habitabant autem ad Etruriam Opici, qui & antea & etiamnum Auſones vocantur. Alteram autem partem, quæ ad Iapygiam & Ionium pertinet, incolebant Chaones, Syrtim appellatam: & ipſi quoque ab Oenotris orti.*

***** Ariſtoteles Politic. VII. c. 10. verbis not. ** allatis continuo iſta ſubiicit: Καὶ τὴν ἀκτὴν ταύτην τῆς Εὐρώπης Ἰταλίαν τοὔνομα λαβεῖν, ὅση τετύχηκεν ἐντὸς οὖσα τοῦ Σκυλλητικοῦ καὶ τοῦ Λαμητικοῦ· ἀπέχει γὰρ ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων ὁδὸν ἡμισείας ἡμέρας. *Et oram illam Europæ maritimam nomen*

Digitized by Google

liciti ſimus: qui vero Romanorum temporibus in Italia populi fuerunt, ex diuiſione in regiones manifeſtum fiet, vbi cuilibet parti ſuæ gentes adſignabuntur. Diuiſionem autem præcedant fines & flumina, vt ex illis totum prius, quam partes, cognoſcamus: & ex his diuiſionis fundamentum, pleriſque populis a natura conſtitutum, accipiamus.

II.

Fines Italiæ ſunt maiorem partem ita ſupero inferoque mari firmati, vt neque ignorari, neque mutari facile poſſint. Reliquam partem Alpes ſummæ definiunt a mari Liguſtico vsque ad Pannoniam, & vbi illæ deſinunt iuxta Hadriaticum mare, flumen per Hiſtriam delabens Arſia. Ptolemæus quidem lib. III cap. I etiam gentes nonnullas trans Alpes ſitas in Italia cenſuit, vt fines dilataret: ſed malumus cum aliis Italiæ terminum in ſummis Alpium conſtituere, quarum ὄρη, *montes*, ἐν τείχους σχήματι περίκειται καὶ προβέβληται Ἰταλίας, *in muri forma circumiacent Italiæ*, vt ſcite Herodianus dixit lib. II cap. XI.

III.

Flumina Italiæ ſunt quam plurima, ſaltem plura nominata & deſcripta ab hiſtoricis & geographis, quam in vlla parte ac regione terrarum orbis. Italia enim vt feraciſſima ingeniorum fuit, ita his quoque debuit accuratiorem ſui, quam aliarum regionum deſcriptionem. Omnia nunc ſingulatim prænarrare, antequam regiones explicemus; nimium erit: etiam ſuperfluum, quia in ſuis quæque regionibus denuo occurrent enarranda. Contenti ergo erimus vel maiores tantum fluuios iam proponere, vel ex minoribus præcipue illos, qui ad diuiſionem prouinciarum ſiue regionum aliquid adferunt.

IV.

Primas partes, quamuis in media Italia, *Tiberis* * tenet, quem *ſceptriferum* Silius lib. VIII verſ. 368 vocauit. Oritur ex Apennino, & Tifernum ac Peruſiam præterlabitur, auctusque *Tinia*, *Clani*, *Nare*, nunc vrbi propior *Fabarim*, *Alliam*, *Cremeram* & tandem *Anienem* accipit, & gemino oſtio infra vrbem Tyrrheno mari infunditur. Hic non Latium ſolum, ſed Sabinorum etiam agrum, & Vmbriam cis Apenninum, ab Etruria, quam dextra ripa tangit, ſeparat.

V.

Huic proximus, non ſitu, ſed nobilitate eſt *Padus*, qui ſæpe etiam *Eridanus* adpellatur vetuſtiore nomine. Diodorus Siculus lib. V cap. XXIII τοῦ δὲ Φαέθοντος πεσόντος πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ νῦν Πάδου καλουμένου ποταμοῦ, τὸ δὲ παλαιὸν Ἠριδανοῦ προσαγορευομένου, *quum Phaëthon delaberetur in oſtia fluuii, qui nunc Padus, quondam Eridanus dicebatur*. Plinius lib. III cap. XVI Græcis auctori-

Italiæ accepiſſe, quanta inter Scyllaticum & Lameticum ſinum iacet. Intercedit autem inter vtrumque via diei dimidii.

* Digna ſunt Varronis lib. IV. L. Lat. c. 5. verba, quæ hic legantur: *Sed de TIBERIS nomine anceps eſt hiſtoria. nam & ſuum Etruria & Latium eſſe credit. Fuerunt qui a vicino regulo Veientum Debebri dixerint appellatum primo Debebrim. Sunt qui Tiberis priſcum nomen Latinum* Albulam *vocatum literis tradunt: Poſterius propter Tiberinum regem Latinorum mutatum, quod ibi interierit.*

Digitized by Google

ctoribus id adpellationis imputat. *Padus*, inquit, *Græcis dictus Eridanus, ac pœna Phaëthontis illuſtratus.* Imitantur hos Latini poetæ. Virgilius Georg. I verſ. 481

Proluit inſano contorquens vortice ſiluas
Fluuiorum rex Eridanus.

Et Propertius lib. I elegia XII

Quantum Hypanis Veneto disſidet Eridano.

Nec minus poetæ Latini, quam fere omnes ſcribentes proſa, eumdem amnem *Padum* vocant. Lucanus lib. I v verſu 134

Sic Venetus, ſtagnante Pado, fuſoque Britannus
Nauigat Oceano.

Oritur in Cottiis Alpibus monte Veſulo & Ciſalpinam Galliam in Transpadanam ſecans & Ciſpadanam, vtrimque fluminibus ex ceteris Alpibus & Apennino auctus non exiguis, ſeptem oſtiis in Hadriaticum mare exoneratur. Pomponius Mela lib. II cap. IV *Padus, ab imis radicibus Veſuli montis exortus, paruis ſe primum fontibus colligit, & aliquatenus exilis ac macer, mox aliis amnibus adeo augeſcit atque alitur, vt ſe per ſeptem ad poſtremum oſtia effundat.* Præcipui fluuii quibus Padus augetur ex Alpibus Penninis & Rhæticis ſunt *Ticinus, Addua, Ollius, Mincius:* ex Liguſticis montibus & Apennino, *Tanarus, Trebia, Tarus, Scultenna, Lauinius* & *Rhenus* paruus. * De ſingulis in regionibus ſuis agemus.

VI.

Liguriam includunt *Varus*, finis Galliæ, & *Macra*, Etruriam & Liguriam diſterminans. Plinius lib. III cap. V *Flumen Macra, Liguriæ finis.* Et mox: Patet ora Liguriæ *inter amnes Varum & Macram.*

VII.

Etruriam ſecat *Arnus*, fluuius nobilior, Florentiam & Piſas adluens, & has vna *Auſer* ſiue *Auſur*, amnis minor. De Piſana vrbe Rutilius Itiner. lib. I verſ. 566

Quam cingunt geminis Arnus & Auſur aquis.

VIII.

Latium ab Etruria vt *Tiberis*, ita *Liris* a Campaniæ ora ſeiungit: ſuperius autem, id eſt ſeptemtrionem verſus, vbi *Fibrenum* Liris accipit, excedit hunc amnem Latii noui limes, de quo infra dicturi ſumus.

IX.

Campaniæ flumina ſunt *Vulturnus* amnis & *Liternus*, quorum ille Capuam adluit; hic, Acerras. Idem *Linternus* ſcribitur, & alio nomine *Clanius.* Virgilius Georg. II verſ. 225.

\- - - *vacuis Clanius non æquus Acerris.*

Et Silius Italicus lib. VII verſ. 536

Clanio contemtæ ſemper Acerræ,

propter crebras exundationes, quibus oppidum infeſtatur.

* Incommoda ex tot fluminum incurſu in Padum Aggenus docet in commentario in Frontinum de limitibus agror. pag. 56 57.

Digitized by Google

X.

Silarus amnis Picentinos a Lucanis: hos a Bruttiis *Laüs* diſtinguit.

XI.

In ſinum Crotonienſem effluunt *Neæthus,* nunc Neto, de quo Ouidius Metamorph. xv verſ. 51

Præterit & Sybarin, Sallentinumque Neæthum,

vltra fines Sallentino cognomine a poetis promoto, de quo infra dicturi ſumus: & *Crimiſus* ſiue *Crimiſſus* Stephani: in ſinum Tarentinum *Sybaris;* & *Siris, Aciris,* inter quos Heraclea ſita; *Caſuentus, Bradanus,* inter quos Metapontum; & ad Tarentum *Galeſus,* ſiue *dulce pellitis ouibus Galeſi flumen,* vt Horatius vocat lib. II Oda VI. Idem flumen etiam *Eurota* dictum fuit, Polybio teſtante lib VIII cap. XXVIII, ἔχον ἐπωνυμίαν ταύτην ἀπὸ τῆς τοῦ παρὰ Λακεδαίμονα ῥέοντος Εὐρώτα, *ab Eurota qui Lacedæmonem præterfluit.* nam Lacedæmoniorum colonia Tarentum fuit. Ouidius dicto xv Metam. verſ. 50

Nauigat Ionium: Lacedæmoniumque Tarentum
Præterit.

XII.

Apuliæ nobiliſſimus fluuius eſt *Aufidus,* Horatio *tauriformis* ille *Aufidus,*

Qui regna Dauni præfluit Appuli:
Quum ſæuit horrendamque cultis
Diluuiem meditatur agris,

lib. IV oda XIV: Floro lib. II cap. VI *documentum cladis* [Cannenſis] *cruentus aliquamdiu Aufidus.* Polybius lib. III cap. CXI de hoc flumine obſeruat, quod μόνος διαιρεῖ τὸν Ἀπεννῖνον, *ſolus Apenninum diuiſum pertranſeat.*

XIII.

In Hadriæ ora multi ſunt fluuii regionum terminatores. *Frento* enim dirimit Frentanos ab Apulis: *Matrinus* & *Aeſis* Picenum definiunt: Vmbriam *Aeſis* & *Rubico:* & alter ſimul terminus Galliæ Ciſalpinæ erat, notus ex ciuilis belli initio. Suetonius Cæſare cap. XXXI *Conſequutus cohortes ad Rubiconem flumen, qui prouinciæ eius finis erat, paullum conſtitit: ac reputans quantum moliretur, conuerſus ad proximos, Etiam nunc, inquit, regredi poſſumus. quod ſi ponticulum tranſierimus, omnia armis agenda erunt.* PONTICVLVM vocat, quia exiguus fluuius eſt. Lucanus lib. I verſ. 185

- - - *Vt ventum eſt parui Rubiconis ad vndas.*

Nihilominus terminus erat prouinciæ. Cicero Philipp. VI cap. III *citra flumen Rubiconem, qui finis eſt Galliæ.* Et Lucanus dicto libro I verſ. 213

Fonte cadit modico, paruiſque impellitur vndis
Puniceus Rubico, quum feruida canduit æſtas:
Perque imas ſerpit valles, & Gallica certus
Limes ab Auſoniis diſterminat arua colonis.

XIV.

Inter hunc & Aeſim *Ariminus, Piſaurus;* ſed nobilior clade Aſdrubalis factus *Metaurus.* Horatius lib. IV oda IV *Quid*

Digitized by Google

Quid debeas, o Roma, Neronibus,
Teſtis Metaurum flumen, & Asdrubal
Deuictus.

XV.

Vltra Padum proximus *Atheſis*, ex Rhætorum Alpibus ruens, Tridentum & Veronam præterfluens. Virgilius lib. IX verſ. 680

Siue Padi ripis, Atheſin ſeu propter amœnum.

Euganeos, veterem populum, a Venetis terminauit: & ab Verona flectit curſum, & παράλληλος Pado in Hadriaticum mare defertur.

XVI.

Inter vtrumque, Atheſim & Padum, minor quidam fluuius eſt, *Tartarus*, tandem per foſſam Pado coniunctus, vnde Plinius lib. III cap. XVI *Tartarum oſtium* vocat. Tacitus lib. III Hiſt. cap. IX *Cæcina inter Hoſtiliam vicum Veronenſium, & paludes Tartari fluminis caſtra permuniit: tutus loco, quum terga flumine, latera obiectu paludis tegerentur.* Quod idem flumen oppidum *Atriam* adluit, inde Ατριανὸς ποταμὸς *Atrianus amnis* Ptolemæo eſt.

XVII.

Succedit *Medoacus* geminus, maior & minor, ſed confluentes in vnum alueum, qui & ipſe Padi oſtio ſeptemtrionali miſcetur. Plinius dicto loco: *Edronem* [portum faciunt] *Medoaci duo, ac foſſa Clodia. His ſe Padus miſcet, & per hæc effunditur.* Diſtinctionis ſigna, *maior*, *minor*, addita in Tabula Peutingeriana.

XVIII.

Qui ſequuntur, *Silis*, *Plauis*, a paucis memorantur: *Liquentia* ex montibus Opiterginis, Plinio lib. III cap. XVIII, quem Seruius etiam Aeneid. IX verſ. 679 *Liquentia flumina* vocari credit, & *Liquetia* potius, quam *Liquentia*, pro fluminis nomine habet, atque ita legendum in Virgilio cenſet.

XIX.

Reliquos fluuios ita dicto loco enarrat Plinius: *colonia Concordia: flumina & portus, Romatinum, Tilauentum maius minusque, Anaſſum in quod Vertamus defluit; Alſa, Natiſo cum Turro, præfluentes Aquileiam coloniam,* XV M. P. *a mari ſitam.* Tilauentum, Τιλαουέμπτος ποταμὸς Ptolemæo, id eſt *Tilauemptus fluuius:* in Alſam proiectus Conſtantinus, Conſtantini M. filius, vt Epitoma Victoris refertur.

XX.

Poſt Aquileiam eſt *Sontius* fluuius. Caſſiodorus lib. I epiſt. XVIII Theodorici verbis: *Sonti fluenta tranſmiſimus, vbi primum Italiæ nos ſuſcepit imperium.* Hodie Liſonzo vocatur.

XXI.

Recipit idem ex tranſuerſo adlabentem fluuium *Frigidum*, ad quem miranda victoria Theodoſius Eugenium ſuperauit. Socrates lib. V cap. XXV γίνεται συμβολὴ περὶ τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον φρίγδον, *prœlium committitur ad fluuium, quem Frigidum vocant.* De eodem prœlio Claudianus III Conſ. Honor. verſ. 99

Alpinæ rubuere niues, & Frigidus amnis
Mutatis fumauit aquis, turbaque cadentum
Staret, ni rapidus iuuiſſet flumina ſanguis.

Eſt quoque in Peutingeriana Tabula *fluuius Frigidus* poſt *Pontem Sonti*: & Antonini itinere ab Vrbe in orientem, hic ordo ſervatus eſt:

Altino	—	—	—
Concordiam	M.	P.	XXXI
Aquileiam	M.	P.	XXXI
Fluuium Frigidum	M.	P.	XXXVI
Longaticum, manſ.	M.	P.	XXII
Aemonam	M.	P.	XVIII.

XXII.

In proximo eſt nobiliſſimus *Timauus*, fons, lacus, flumen, portus. Virgilius Aeneid. I verſ. 244

Antenor potuit
- - - - - fontem ſuperare Timaui,
Vnde per ora nouem, & vaſto cum murmure montis
It mare præruptum.

Liuius lib. XLI cap. I *lacum Timaui* vocat. *Profectus*, inquit, *ab Aquileia conſul, caſtra ad lacum Timaui poſuit.* Scilicet ex lacu ſeptem vel nouem capitibus hic amnis profluit. Pomponius lib. II cap. IV *In oris proxima eſt a Tergeſte, Concordia. Interfluit Timauus nouem capitibus exſurgens, vno oſtio emiſſus.* Et Claudianus VI conſul Honor. verſ. 197

Mincius, inque nouem conſurgens ora Timauus.

At Strabo lib. VII pag. 148 ἱερὸν τῦ Διομήδυς ἐςὶν ἄξιον μνήμης τὸ Τίμαυον· λιμένα γὰρ ἔχει, καὶ ἄλσος εὐπρεπὲς, καὶ πηγὰς ζ´ ποταμίυ ὕδατος, εὐθὺς εἰς τὴν θάλατ]αν ἐκπίπτοντος πλατεῖ καὶ βαθεῖ ποταμῷ, *Templum Timauum Diomedis memorabile eſt: portum habet, & lucum amænum, etiam fontes ſeptem aquæ fluvialis, ſtatim lato altoque flumine in mare exeuntis.* Poetæ ſic deſcribunt, vt apud Patauium in Venetis, aut prope illos videatur eſſe. Vnde Patauinum Liuium Papinius Statius lib. IV ſilv. VII extr. *Timaui alumnum* vocat: & Sidonius carm. IX verſ. 196 *Euganeum Timauum*, ab Euganeis, Venetorum ab occaſu vicinis, denominat. Nec aliter Lucanus lib. VII verſ. 192

Euganeo, ſi vera fides memorantibus, augur
Colle ſedens, Aponus terris vbi fumifer exit,
Atque Antenorei diſpergitur vnda Timaui.

At quum non raro geographia laxior poetarum ſit; præſtat ex Græcis Strabonem, & quos ipſe adlegat, Polybium & Poſidonium: e Latinis Melam, Plinium, Antoninum, & Tabulæ Theodoſianæ auctorem ſequi, qui omnes Timauum poſt Aquileiam ponunt ſiue inter Aquileiam & Tergeſte. Plinius cap. XVIII *amnem Timauum* poſt Aquileiam, ante Tergeſtinum ſinum habet, perinde ac Mela verbis ſupra recenſitis. Antoninus itinere ab Aquileia Salonas:

Aqui-

Digitized by Google

Aquileia	—	—	—
Fontem Timaui	M.	P.	XII
Tergeſte	M.	P.	XII

Idem ordo in Tabula Peutingeriana obſeruatur, vt de vero ſitu Timaui dubitare non liceat.

XXIII.

Vltra Tergeſtinam coloniam VI M. paſſuum *Formio amnis*, vt Plinius prædicto loco tradit, *antiquus auctæ Italiæ terminus*, quem poſtea *Polam* vſque, & tandem ad Arſiam amnem prorogarunt Cæſares. Strabo lib. VII pag. 217 Ἴςρους πρώτους τῆς Ἰλλυρικῆς παραλίας, συνεχεῖς τῇ Ἰταλίᾳ· καὶ διότι μέχρι Πόλας, Ἰςρικῆς πόλεως, προήγαγον οἱ νῦν ἡγεμόνες τοὺς τῆς Ἰταλίας ὅρους, *Hiſtros primos Illyricæ oræ, conterminos Italiæ* fuiſſe dicit. *Poſt*, inquit, *principes noſtri ad Polam vſque, Hiſtriæ vrbem, Italiæ fines protulerunt*. Plinii ætate vltra Polam ad flumen Arſiam finis productus erat. *Nunc*, inquit, cap. XIX, *finis Italiæ fluuius Arſia*. Vlterius numquam, quantum conſtat, terminus fuit promotus.

DIVISIO ITALIAE.

XXIV.

Ab ipſa natura Italia per *Apennini* iuga, quæ omnem a Liguria ad fretum Siculum percurrunt, eſt diuiſa: indeque duo maria, *Superum*, quod trans Apenninum eſt; & *Inferum*, quod cis eumdem montem eſt, denominantur. Inde quoque populi, & arbores, & aliæ res in *ſupernates* & *infernates* diuiduntur. Plinius lib. XVI cap. XXXIX *Romæ infernas abies ſupernati præfertur*. Cauſſam Vitruuius dat lib. II cap. vlt. *Infernates* [arbores] *quæ ex apricis locis adportantur, meliores ſunt, quam quæ ab opacis de ſupernatibus aduehuntur*. Sicciores enim arbores in aprico & auſtrali Apennini latere, quam in ſeptemtrionali, quod ſuperum mare ſpectat; ideoque durabiliores gignuntur. Superum mare vulgo *Hadriaticum*, ſiue *Adriaticum* vocatur: item *Hadria* ſiue *Adria*, * ab vrbe eius nominis nominatur. Duplex autem Italiæ *Hadria*, altera in Venetis ad Tartarum fluuium inter Padum & Atheſim; quam ſupra in fluminibus *Atriam* ſcripſimus, præeunte Plinio, & Ptolemæo; Strabo autem lib. V pag. 148 etiam hanc per Δ ſcribit Ἀδρίαν, *Adriam*: altera ad Vomanum fluuium in Piceno eſt, ad quam Antonini iter ab vrbe eſt directum, patria maiorum Hadriani imperatoris. Ab vtra nunc mare adpelletur, dubitari poteſt. Plures Venetæ id attribuunt. Plinius lib. III cap. XVI *egeſto amnis impetu per tranſuerſum in Atrianorum paludes, quæ ſeptem maria adpellantur, nobili portu oppidi Tuſcorum Atriæ, a quo Atriaticum mare ante adpellabatur, quod nunc Adriaticum*. An vero hoc oppidum tam celebre fuerit, vt mari nomen imponeret; dubitari ex eo poſſit,

 quia

* Si *Atria* per *t* olim etiam ſcriptum fuit, vt auctor noſter ipſe docet, triplex *Atria* in Italia fuiſſe videtur. Nam Varro lib. IV. L. L. c. 33. Atrium *appellatum ab* Atriatibus *Tuſcis, illinc enim exemplum ſumtum*.

quia Strabo inter πολισμάτια, id eſt *oppidula* numerat; de veteri autem conditione eius non ex ſua ſententia, ſed incerta vulgi opinione dicit, τὴν Ἀδρίαν ἐπιφανῆ γενέσθαι πόλιν φασὶν, ἀφ᾽ ἧς καὶ τοὔνομα τῷ κόλπῳ γενέσθαι τῷ Ἀδρίᾳ, *Adriam claram fuiſſe vrbem dicunt, a qua nomen ſit ſinui Adriatico.* Sed φασὶν *dicunt* homines, non probant documentis. Iuſtinus quidem lib. XX cap. I videtur Plinium iuuare, dum *Adriam*, quæ mari nomen dederit, *Illyrico mari* ponit *proximam:* at iunior Aurelius Victor, epitomes auctor, in Hadriano aperte dicit, *oppidum agri Piceni mari Adriatico nomen dediſſe.* Eſt & tertia opinio, ab *Adria*, * Iaonis filio, Italo homine, nomen impoſitum mari fuiſſe. Euſtathius in Dionyſ. verſ. 92 Ἰάονος υἱὸς Ἀδρίας ἱστόρηται, ἀφ᾽ οὗ τὸ αὐτὸ πέλαγος καὶ Ἀδριατικὸν λέγεται, *Traditur Adrias Iaonis* [Ἰάονος, ἀνδρὸς Ἰταλοῦ, vt ante paullo vocauerat] *filius exſtitiſſe, a quo etiam Adriaticum mare adpelletur.* Sed hæc de nominis origine dubitanter. Vocatur Græcis plerumque ὁ Ἀδρίας κόλπος, *Adria ſinus:* vide Polybium lib. II cap XIV; & ſimpliciter ὁ Ἀδρίας, ibidem cap. XVI, & Strabonis proxime productis verbis: quemadmodum Latinis etiam *Adria* eſt, vt Horatio *arbiter Adriæ Notus*, lib. I oda III; & Senecæ epiſt. XC *Parum eſt, niſi trans Hadriam, & Ionium, Aegæumque veſter villicus regnet.* Cicero vocauit *Hadrianum mare*, in Piſon. cap. XXXVIII, & lib. X Attic. ep. VII. Alia forma Virgilius Aeneid. XI verſ. 405 *Hadriacas vndas*; Silius lib. I verſ. 54 *Adriacum pontum.* Vulgo *mare Adriaticum* cum Mela lib. I cap. III; Plinio, loco ſupra dicto; Seneca III Quæſt. Nat. cap. XXIX. Sed, ſine adſpiratione, an cum illa, vocabulum ſcribendum ſit, noua lis eſt. Si nomen ab oppido Piceni eſt, *Hadria*, & *Hadriaticum* ſcribi oportet, quia imperatoris, inde genus ducentis, in nummis & lapidibus nomen *Hadrianus* eſt: ſi ab oppido Venetiæ, vt antiquiore, eiusque colonia Picentinum eſt, vt Cluuerio videtur; eadem ratio ob commune nomen præualebit: ad quam Venetorum vrbem Lucas Holſtenius in Stephanum, Magni Ducis Tuſcorum vetuſtum nummum refert, cui HADR. inſcriptum eſt cum Neptuno effigiato.

XXV.

Sed vt in viam reuertamur, vnde *Superi* maris explicandi cauſſa digreſſi fueramus; adpellatio illa, etiam *Inferi*, id eſt Tyrrheni maris, quod illi opponitur, admodum trita frequensque Romanis fuit. Cicero lib. IX ad Attic. epiſt. III *Non ſunt faciles nobis ex Italia exitus, quum ea tota armis præſidiisque teneatur, hieme præſertim. nam, ſi commodius anni tempus eſſet, vel infero mari liceret vti. nunc nihil poteſt niſi ſupero tramitti; quo iter interclusum eſt.* Et eodem libro, epiſt. vltima: *Nos, quoniam ſuperum mare obſidetur, infero nauigabimus; & ſi Puteolis erit difficile, Crotonem petemus aut Thurios.* Et Liuius lib. V cap. XXXIII *Mari ſupero inferoque Italia inſulæ modo cingitur.* Et Pomponius Mela lib. II cap. IV *Italia ſe media perpetuo iugo Apennini extollens montis, inter Hadriaticum & Tuſcum, ſiue, vt aliter adpellantur, inter ſuperum mare & inferum excurrit.* Inſcriptione Alpina, Auguſto Cæſari dicata, quam Plinius etiam lib. III cap. XX exhibuit, GENTES ALPINAE OMNES

* Vid. etiam Tzetzes ad Lycophronis Alexandr. v. 630.

QVAE

Digitized by Google

QVAE A MARI SVPERO AD INFERVM PERTINEBANT, SVB IMPERIVM P. R. REDACTAE SVNT. Et Virgilius lib. VIII verſ. 149

Et mare quod ſupra, teneant, quodque adluit infra.

Has adpellationes marium Apenninus mons gignit, per mediam Italiam, quam longa eſt, procurrens. Lucanus lib. II verſ. 399

Mons inter geminas medius ſe porrigit vndas
Inferni ſuperique maris.

Hic mons eſt, vt ipſe verſ. 396 deſcripſerat,

Vmbroſis mediam qui collibus Apenninus
Erigit Italiam.

ſiue, vt Silius Italicus lib. II verſ. 314 illum comparat,

Alpibus æquatum attollens caput Apenninus.

XXVI.

Hæc naturalis diuiſio Italiæ. Alia ſequitur ab origine gentium, quæ occupauerant, deſumta. Conſtat enim ſuperiorem partem, quæ ſub Alpibus eſt, Gallos inſediſſe: partem vero quæ in Græciam Siciliamque vergit, oppletam fuiſſe Græcorum coloniis. Hinc noua nomina nata, vt pars Italiæ *Gallia* adpellaretur; pars alia, *Græcia Magna.* Gallorum inuaſionem cum cura ſcripſit Liuius lib. V cap. XXXIII ſeq. *ducentis annis ante, quam Cluſium oppugnarent, vrbemque Romam caperent, in Italiam Gallos tranſcendiſſe, Priſco Tarquinio Romæ regnante, excitos, Belloueſo duce, ex Biturigibus, Aruernis, Senonibus, Aeduis, Ambarris, Carnutibus, Aulercis: per Taurinos ſaltusque Iuliæ Alpis tranſcendiſſe, fuſisque acie Tuſcis, haud procul Ticino flumine, quum, in quo conſederant, agrum Inſubrium adpellari audiſſent, cognomine Inſubribus, pago Aeduorum. Ibi omen ſequentes loci condidiſſe vrbem, Mediolanum adpellaſſe. Alia ſubinde manus Cænomanorum, Elitouio duce, veſtigia priorum ſequuta, eodem ſaltu, fauente Belloueſo, quum tranſcendiſſet Alpes, vbi nunc Brixia & Verona vrbes ſunt (locos tenuere Libui) conſediſſe. Poſt hos Salluuios: - - - Pennino deinde Boios Lingonesque transgreſſos, quum iam inter Padum atque Alpes omnia tenerentur, Pado ratibus traiecto, non Etruſcos modo, ſed etiam Vmbros agro pepuliſſe: intra Apenninum tamen ſe ſe tenuiſſe. Tum Senones, recentiſſimos aduenarum, ab Vtente flumine vſque ad Aeſim fines habuiſſe.* Hi ergo ſunt illi populi, qui intra Italiæ fines Ciſalpinam Galliam conſtituerunt, quibus, in poteſtatem redactis, Romani poſtea certos limites conſtituerunt, prouinciæ formam imponentes, cuius caput videtur *Ariminum* fuiſſe, quo nomine totam aliquando prouinciam adpellaverunt. Liuius lib. XXVIII cap. XXXVIII, anno Punici II belli quartodecimo: *Tum prætoriæ prouinciæ in ſortem coniectæ. vrbana Cn. Seruilio contigit: Ariminum (ita Galliam adpellabant) Sp. Lucretio: Sicilia L. Aemilio: Cn. Octauio Sardinia.* Poſt Mutina videtur caput prouinciæ fuiſſe, quod ex Mutinenſi bello, cum M. Antonio geſto adparet, quia ibi D. Brutus, cui decreta prouincia a ſenatu erat, ab Antonio fuit obſeſſus.

XXVII.

Græcorum in Italia coloniæ, quæ *Maiorem Græciam* conſtituebant, ſal-

ſaltem partem eius, certos fines ac limitem non habuerunt. Quidam ſcriptores anguſtis terminis concludunt: alii laxe nimis eius fines per omnem fere Italiam proferunt. Liuius lib. XXXI cap. VII conſulis Sulpicii verbis: *Nec Tarentini modo, oraque illa Italiæ, quam Maiorem Græciam vocant, vt linguam, vt nomen ſequutos crederes: ſed Lucanus, & Bruttius, & Samnis a nobis defecerunt.* Iuſtinus lib. XX cap. II de Metaponto agens: *Omnis illa pars Italiæ Maior Græcia adpellata eſt.* Et Seneca ad Heluiam cap. VI *Totum Italiæ latus, quod infero mari adluitur, Maior Græcia fuit.* Feſtus tandem in MAIOR GRAECIA: *Maior Græcia dicta eſt Italia, quod in ea multæ magnæque ciuitates fuerunt, ex Græcia profectæ.* Ouidius concinit Faſt. IV verſ. 63

Nec tibi ſit mirum Graio rem nomine dici:
Itala nam tellus Græcia Maior erat.

Non facile hæc conueniunt, nec omnis Italia, ſed pars eius *Magna Græcia* vocata: ſed quanta illa, & qui eius fuerint limites, fateor, ſubobſcurum eſſe. Liuius eximit Lucanos & Bruttios: at Seneca huic Græciæ totum dat latus maris inferi, in quo vtique eſt Lucania, & ipſa Græcis exculta coloniis; nec non ipſa quoque Campania in eodem litore. Iuſtinus preſſe loquitur, litus quod a Tarento ad Locros aut ad fretum eſt, hoc nomine adpellitans. Scilicet res ita habet: Quod plures in Italia Græcæ coloniæ erant, magna illius pars fuit *Græcia* adpellata. poſtquam vero propiores Latio, Latinos mores Latinamque linguam ſequuti ſenſim ſunt; factum eſt vt anguſtiori parti nomen Græciæ relinqueretur, præſertim illi, quæ ad Tarentinum ſinum, & vsque ad Locros ſeu Leucopetram promontorium eſt, ita tamen, vt nec alterum litus, quod inde in Lucaniam tendit, excluderetur. Nulli ergo certi fines huius Græciæ erant: omnium autem conſenſu in eo tractu Italiæ ſita fuit, quæ Græciam vlteriorem & transmarinam, nec non Siciliam ſpectabat. Ipſe Cicero ſic inter tempora diſtinxit, &, vt videtur, ſecundum illa etiam inter fines, lib. III de Oratore cap. XXXIV *Inſtituitne*, inquit, *Pythagoras totam illam veterem Italiæ Græciam, quæ quondam Magna vocitata eſt?* QVONDAM ait. ergo Ciceronis tempore ceſſauerat hæc adpellatio: non autem *Galliæ Ciſalpinæ*, quam vbique in ore habet Cicero.

XXVIII.

Cur vero hæc pars Italiæ vocetur *Græcia*, apertum eſt; non æque, cur *Magna* vel *Maior*. Ioſephus Scaliger ad Feſtum pag. 81 *Certiſſimum eſt, ita vocatam a Romanis, quia propior ea eſſet illis, quam transmarina Græcia.* Non capio, qui propinquitas inferat magnitudinem. Aliæ rationes quærendæ ſunt. Plinius lib. III cap. V ad ambitionem refert Græcorum, qui adpellationis huius auctores ſint, non Romani. *Ipſi*, inquit, *de ea iudicauere Græci, genus in gloriam ſuam effuſiſſimum: quotam partem ex ea adpellando Græciam Magnam?* Ergo, quæ per ſe non maior quam transmarina, immo minor ſit, ab ambitioſis ex Græcia colonis ita adpellari cenſet. Strabo autem lib. VI ſub initium, τὴν μεγάλην Ἑλλάδα ταύτην ἔλεγον, καὶ τὴν Σικελίαν. *illam* [quam tractat Italiæ partem] *Magnam Græciam dixerunt, & Siciliam.* Si ergo Sicilia

Digitized by Google

Digitized by Google

MARIS
ADRIATICI
PARS
Septem Maria
Oriens
Alpes
Carnici
Emona
Sauus Flu.
Aquileia
Tergeste
Tergestinus Sinus
Flanates
Ingenium
Vrsaria
Pola
Pullaria Insula
Padinum
Lingones
Butrium
Rauenna
Ariminum
Pisaurum
Senones
Sena Gallica
Ancona
Potentia
PICENVM
Apenninus Mons
Aretium
Cortona
Perusia
Clusium
Narnia
Sabini
Sena Iulia
Caletra
Telamonius Portus
Florentia
Faesulae
Faventia
Claterna
Patauium
Concordia
Altinum

lia ſimul ſub Magna Græcia continetur, vtique verius poteſt *Magna* dici, quam ſi ſola pars eſſet Italiæ. Sicilia æque Græcis coloniis plena, & in Græcis cenſetur ab Liuio lib. VII cap. XXVI, nec vero ad propriam pertinuit, ſed in eodem cenſu, quo Italica Græcia erat, relicta. Sic enim Liuius dicto loco: *Cum Græcis a Camillo nulla memorabilis geſta res: nec illi terra, nec Romanus mari bellator erat. - - - Cuius populi ea, cuiusque gentis claſsis fuerit, nihil certi eſt: maxime Siciliæ fuiſſe tyrannos crediderim. nam vlterior Græcia ea tempeſtate inteſtino feſſa bello, iam Macedonum opes horrebat.*

XXIX.

Quum ergo Liuius Siciliæ reſpectu Græciam *vlteriorem* dixit, quæ trans Ionium mare erat; ſequitur citeriorem etiam aliquam fuiſſe in Sicilia & in Italia: quam Apuleius Apolog. p. 294 *Subſiciuam Græciam* adpellat. De Pythagora inquit, *proxime Metapontum, in litore Italiæ, quam ſubſiciuam Græciam fecerat.* Plautus *exoticam Græciam* vocat, Menæch. act. II ſc. I ſub perſona ſerui dicens,

Mare ſuperum omne, Græciamque exoticam,
Orasque Italicas omnes, qua adgreditur mare,
Sumus circumuecti.

Scilicet ita antiqui Græci in Hellade propria dicebant colonias Græcas in Italia & Sicilia: quos imitatur ſeruus hac adpellatione. Quod ad eum modum dictum eſt, quo Strabo dicto loco dixit: νυνὶ δὲ πλὴν Τάραντος, καὶ Ῥηγίου, καὶ Νεαπόλεως, ἐκβεβαρβαρῶσθαι συμβέβηκεν ἅπαντα, *at nunc, Tarento, Rhegio & Neapoli exceptis, omnia in peregrinos mores ſunt transducta*, quos barbariem reſpectu veterum Græcorum vocat.

XXX.

Manſit nomen μεγάλης Ἑλλάδος, *Magnæ Græciæ*, quamuis ad exiguos fines dudum redactæ, etiam Ptolemæi temporibus. Lib. III enim cap. I Μεγάλης Ἑλλάδος παρὰ τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, *Magnæ Græciæ maritima* hæc oppida recenſet, *Locros, Scylacium, Crotonem, Thurium, Metapontum, Tarentum:* mediterranea, *Peteliam* & *Abyſtrum.* Sic magnum nomen in parua regione conſeruatum fuit. Quæ inter hanc & Galliam Cisalpinam ſita ſunt, quaſi *propriam Italiam* conſtituunt, & ſæpe ipſam magnam Græciam, tamquam exiguam partem in ſe complectuntur, quia Romani huius Græciæ non ita rationem ſingularem habebant, vt Galliæ Cisalpinæ, de qua nunc nobis dicendum eſt.

SECTIO I.

GALLIA CISALPINA.

XXXI.

Gallia hæc Italica, a Gallis colonis nomen Galliæ indepta, a Transalpina & propria Alpibus ſeparatur; non numquam *citerior* adpellatur: & ſæpe Romanis ſcriptoribus ſimpliciter eſt *Gallia:* raro communi *Italiæ* nomine in libera republica, ſiue ante Auguſtum Cæſarem, ſignificatur. Cicero pro Lege Manil. cap. XII *Gallia Cisalpina præſidiis & nauibus confirmata.* Et Li-

vius lib. v. cap. XXXV eſt dubius, *ſolane gens Senonum Romæ bellum intulerit, an ab omnibus Ciſalpinorum Gallorum populis adiuta.* Et lib. XXVII cap. XXXVIII *ne* [Aſdrubal] *Gallos Ciſalpinos ſollicitaret.* Eadem, vt modo diximus, eſt CITERIOR; & Tranſalpina, *vlterior.* Cicero * lib. X ep. IV *Sum in exſpectatione omnium rerum, quid in Gallia citeriore, quid in vrbe menſe Ianuario geratur, vt ſciam.* Sollicitus autem erat de exitu belli Mutinenſis. Idem de Conſular. prov. cap. XV *alter vlteriorem Galliam decernit cum Syria; alter citeriorem.* ac cap. XVI *ne Gallia citerior alicui decernatur poſt eos conſules, qui nunc erunt deſignati.* Sæpe etiam neque citerior, neque Ciſalpina dicitur, ſed ſimpliciter *Gallia.* Cicero Philipp. XII cap. IV *Quid? Galliam quo tandem animo hanc rem audituram putatis? illa enim huius belli propulſandi, adminiſtrandi, ſuſtinendi principatum tenet. Gallia D. Bruti nutum ipſum, ne dicam imperium, ſequuta, armis, viris, pecunia, belli principia firmauit. - - - - Et vt omittam reliquas partes Galliæ, Patauini alios excluſerunt, alios eiecerunt, miſſos ab Antonio.* Et de eadem cauſſa ac tempore Velleius lib. II cap. LX *Idem,* [Antonius] *prouinciam D. Bruto deſignato conſuli decretam, Galliam occupare ſtatuit.* Et Eutropius lib. II cap. IX *Conditæ a Romanis ciuitates, Ariminum in Gallia, & Beneuentum in Samnio.*

XXXII.

Alia nomina huius partis Italiæ ſunt *Gallia Togata*, & *Italia Subalpina.* Prius, ſupra quoque in Tranſalpinæ explicatione ex Ciceronis Philipp. VIII cap. IX oſtendimus, qua Antonii poſtulata referebat, *Galliam Togatam remitto, Comatam poſtulo.* Quæ adpellatio non æque, vt ſuperius explicatæ, antiqua eſt, ſed demum tum cœpit, quum ἐς τὸν τῆς Ιταλίας ἤδη νόμον ἐσεγέγραπτο, *Italiæ iam legibus & ſtatutis formata fuerat,* vt Dio Caſſius lib. XLVIII pag. 364 tradit: & propterea incolæ τῇ ἐσθῆτι τῇ Ρωμαϊκῇ τῇ ἀστικῇ ἐχρῶντο ἤδη, *Romano iam veſtitu,* hoc eſt toga, *vt in vrbe, vtebantur,* quod idem ſub finem lib. XLVI declarauit: ſeu, vt Martialis ait lib. III epigr. I

Gallia Romanæ nomine dicta togæ.

Hæc vero, vt priore loco addidit, ἐντὸς Ἄλπεων, *Ciſalpina* erat, quod etiam Pompeius Feſtus in *Boicus ager*, confirmat. *Boicus,* inquit, *ager dicitur, qui fuit Boiorum Gallorum. Is autem eſt in Gallia citra Alpes, quæ Togata dicitur, in qua ſunt Mediolanenſes.* Hirtius lib. VIII de Bello Gall. aliquoties hac adpellatione vſus eſt: cap. XXIV *Legionem* XII *in Togatam Galliam mittit, ad colonias ciuium Romanorum tuendas.* A coloniis itaque & toga huius prouinciæ, & origo nominis *Togatæ.* Idem cap. LII *quum omnes regiones Galliæ Togatæ Cæſar percucurriſſet.* & poſt paullo: *T. Labienum Galliæ Togatæ præfecit.* Et Plinius lib. III cap. XIV *Ab Ancona Gallica ora incipit, Togatæ Galliæ cognomine.* Ex quibus clarum ſatis eſt, Ptolemæum lib. III cap. I nimis coarctare Γαλλίαν τὴν Τογάταν, *Galliam Togatam*, qui Alpibus Liguriæque montibus, ſeu Apennino, ac Pado flumine vſque Rauennam incluſit. Omnis enim citerior & Ciſalpina Togata fuit, non ſola Ciſpadana, vt Ptolemæus

* Plancus potius, qui quum in vlteriore Gallia eſſet, tamen hanc ſuperioris Italiæ partem *Galliam citeriorem* appellabat. Ita igitur vis argumenti Cellariani ſumma ex iſtic.

lemæus cenſuit; ſed Transpadana etiam, & Feſto nominatim teſtante, *Mediolanenſes* etiam, qui trans Padum ſunt. Quid? quod Mela lib. II cap. IV ſcripſit: *Interiora eius* [Italiæ] *aliæ aliæque gentes: ſiniſtra parte Carni & Veneti colunt Togatam Galliam.*

XXXIII.

Alterum ex reliquis nominibus eſt *Italia Subalpina.* apud Plutarchum in Marcello ſub initium, ἡ ὑπαλπεία. Subalpini enim ibi dicuntur τὴν ὑπαλπείαν νεμόμενοι τῆς Ιταλίας. Et Plinius lib. XVI cap. XI de reſina quadam: *rara, nec niſi in paucis locis Subalpinæ Italiæ.* Vtrum tota prouincia Ciſalpina, an pars Alpibus propinqua ita vocetur, ex hiſce non poteſt intelligi. Idem Plutarchus autem in Cæſare pag. 717 non ſinit nos dubitare, quin tota ſic prouincia denominetur. Ait enim de Cæſare, εἰς τὴν περὶ Πάδον Γαλατίαν κατέβη, τῆς αὐτῷ δεδομένης ἐπαρχίας οὖσαν. ὁ γὰρ καλούμενος Ρουβίκων ποταμὸς ἀπὸ τῆς ὑπὸ ταῖς Ἄλπεσι Κελτικῆς ὁρίζει τὴν ἄλλην Ιταλίαν, *in Galliam Circumpadanam, quæ prouinciæ erat ſuæ, contendit: ſiquidem amnis Rubico dirimit a Gallia Subalpina Italiam reliquam.* Rubico autem, terminus Subalpinæ, longius remotus eſt ab Alpibus, quam vt finire proxime ſubiacentem illis regionem poſſit.

XXXIV.

Hæc nominum ſatis ſit explicatio, quorum pleraque *Galliam* adpellant illam partem Italiæ. Auguſtus autem quum Italiam in XI Regiones deſcripſit, ſuſtulit ex illa denominationem *Galliæ*, quæ poſtea non occurrit niſi rariſſime, quum antea frequentatiſſima fuiſſet. An vero illa pars ante Auguſtum etiam *Italiæ* nomine adpellata fuerit, eſt quod nunc diſpiciamus. Rara quidem tum illi parti, quæ ſub Alpibus & circa Padum eſt, *Italiæ* cognominatio, nec vero nulla, * aut falſa fuit, quum vulgo *Gallia* adpellaretur, non quod vere talis eſſet, ſed quod a Gallis populis occupata fuerit. Hos vero Polybius lib. II cap. XIII vocat τοὺς κατὰ τὴν Ιταλίαν Κελτοὺς, *Gallos in Italia:* & in Hannibalis hiſtoria lib. III cap. LIV dicit, ita Italiam Alpibus ſubiacere, vt hæ illi ſint inſtar arcis (ἀκροπόλεως) & munimenti. Et D. Brutus perſequuturus trans Alpes Antonium, ſcripſit ad Ciceronem Eporedia, quæ in Pedemontio eſt, lib. XI epiſt. XXIII *Ego, dum mihi a te litteræ veniant, in Italia morabor.* Quod Cicero epiſt. XXIV repetit & probat his verbis: *Quod ſcribis, in Italia te moraturum, dum tibi litteræ meæ veniant, ſi per hoſtem licet, non erraris.* In Italia ergo ille tractus ſubalpinus eſt, vbi ſita Eporedia.

XXXV.

Tandem etiam de finibus Ciſalpinæ Galliæ aliquid dicendum eſt, qui aliter in ſe conſiderantur, aliter vt prouinciam Romanam definiunt. Supra ex Liuii lib. V cap. XXXV percepimus Senones Gallos *vſque ad Aeſim* flumen habitaſſe. Longius fines prorogauit Plinius lib. III cap. XIV. *Ab Ancona,*

* Sic Plancus X ep. 15 extr. qui in Allobrogum finibus erat, de Antonio a Mutino citerioris Galliæ oppido depulſo & in Galliam vlteriorem tendente: *Quod ſi latro, præcognito noſtro aduentu, rurſus in Italiam ſe recipere cœperit. Bruti erit officium occurrere ei.* Adde huc XI ep. Bruti 9.

Digitized by Google

inquit, *Gallica ora incipit, Togatæ Galliæ cognomine.* Nihilominus Cicero Philipp. VI cap. III & Suetonius Cæſare cap. XXXI (quorum verba ſupra protulimus) Rubiconem fluuium, qui inter Rauennam & Ariminum eſt, terminum citerioris Galliæ conſtituunt. Addimus Plutarchum Cæſare pag. 723 ὡς ἦλθεν ἐπὶ ὁρίζοντα τὴν ἐντὸς Ἄλπεων Γαλατίαν ἀπὸ τῆς ἄλλης Ιταλίας ποταμὸν (Ρȣβίκων καλεῖται) καὶ λογισμὸς αὐτὸν εἰσῄει, ac reliqua. Hoc eſt, *Vt venit ad amnem, qui Galliam Ciſalpinam a cetera Italia ſecernit, & cogitatio ipſum ſubiit, quantum periculum adiret,* & cetera. Sed vtrumque verum eſt: habitationem Gallorum olim Aeſis amnis aut oppidum Ancona finiebat; & prouinciam poſtea Romanorum fluuius Rubico. Nam Polybius lib. II cap. XXI, tempore inter primum & ſecundum Punicum bellum medio: Μάρκȣ Λεπίδȣ ςρατηγȣ̃ντος κατεκληρȣ́χησαν ἐν Γαλατίᾳ Ρωμαῖοι τὴν Πικεντίνην προσαγορευομένην χώραν, ἐξ ἧς νικήσαντες ἐξέβαλον τȣ̀ς Σήνωνας προσαγορευομένȣς Γαλάτας. *M. Lepido duce, Romani in Gallia Picenum agrum diuiſerunt, ex quo Gallos Senones vincendo expulerunt.* Itaque diuiſo inter Romanos ciues ſuperiore Piceno, terminus Galliæ ad Rubiconem fluuium reductus fuit. Strabo lib. V pag. 157, poſtquam de Metauro fluuio & Fano Fortunæ dixerat, adiecit: Περὶ τȣ́τȣς τȣ̀ς τόπȣς εἰσὶ τὰ ὅρια τῆς Ιταλίας τῆς πρότερον καὶ τῆς Κελτικῆς, - - - Πρότερον μὲν γε τὸν Αἶσιν ἐποιȣ̃ντο ὅριον· πάλιν δὲ τὸν Ρȣβίκωνα ποταμόν. *Circa hæc loca eſt limes Italiæ antiquæ & Galliæ. Prius enim Aeſim fluuium fecerunt limitem: deinde Rubiconem.* Idem narrauerat paullo ante pag. 150, poſtremis verbis ita expreſſis, ὕςερον δὲ ὁ Ρȣβίκων, *poſtremo Rubico*, puta, terminus fuit. Ergo diuerſis temporibus alius atque alius limes fuit. Limes medius inter Macram Liguriæ finem, & Aeſim vel Rubiconem, curuatura Apennini fuit ad ſuperum tendentis mare. Strabo dicto libro p. 150 ὅριον τῆς χώρας ταύτης, ἣν ἐντὸς Κελτικὴν καλȣ̃μεν, πρὸς τὴν λοιπὴν Ιταλίαν, τό, τε Απεννῖνον ὄρος τὸ ὑπὲρ τῆς Τυῤῥηνίας ἀπεδέδεικτο, καὶ ὁ Αἶσις ποταμὸς ὕςερον δὲ ὁ Ρȣβίκων. *Limes regionis huius, quam citeriorem Galliam vocamus, ad reliquam Italiam; mons Apenninus eſt, quem oſtendimus Etruriæ imminere; & fluuius Aeſis: ac poſtea Rubico.*

XXXVI.

Qui vero ager inter Rubiconem & Aeſim ereptus Gallis fuit, & inter ciues diſtributus, vt eſſet propriæ Italiæ pars; nihilominus a priſtina conditione *ager Gallicus* & *Gallicanus* dictus fuit. Cicero in Catilin. II cap. III *delectum in agro Piceno & Gallico Q. Metellus habuit:* Et cap. XII *Q. Metellus, quem ego, proſpiciens hoc, in agrum Gallicanum Picenumque præmiſi, aut opprimet hominem, aut omnes eius motus conatusque prohibebit.* Paullus Manutius in Cicer. lib. V epiſt. I nobiſcum facit. *Erat,* inquit, *hic ager Gallicus non Galliæ citerioris, quam poſtea Metellus rexit; ſed Italiæ pars, disiunctus a Gallia Rubicone flumine.* *

XXXVII.

* Vide infra §. 220. Adde Varronem R. R. I. c. 14. & præſertim lib. I. c. 2. *Ager Gallicus Romanis vocatur, qui viritim cis Ariminum datus eſt vltra agrum Picentinum.* Columella III c. 3. *Et in Fauentino agro & in Gallico qui nunc Piceno contribuitur.*

Digitized by Google

XXXVII.

Hic ergo limes ab ortu erat & ad Italiam, quam propriam vocamus; ad Illyricum æque mutatus, primum *Formio* fluuius fuit, dein *Pola*, aut tandem amnis *Arſia*, vt ſupra in fluminibus ex Plinio & Strabone demonſtratum eſt: Alpinus Galliæ limes per ſe notus eſt: ad Liguriam res incertior difficiliorque. Sita Liguria propria & Italica (erant enim etiam circa Maſſiliam & ad Rhodanum ac vltra Ligures, vt in Gallia oſtendimus) ſita, inquam, noſtra Liguria cis Alpes eſt, intra Italiæ terminum: & ſic vtique videtur pars Ciſalpinæ fuiſſe. At Liuius diſtinguit lib. XXVII cap. XLIX *Quum eſſet nuntiatum conſuli, Gallos Ciſalpinos, Ligureſque abire ſine certo duce.* Erant etiam, præſertim Alpes maritimas incolentes, *capillati* & *comati* vſque ad Auguſti tempora, atque ſic extra ſortem Togatæ Galliæ. Dio Caſſius lib. LIV. pag. 538 *αἱ Ἄλπεις αἱ παραθαλάσσιαι, ὑπὸ Λιγύων τῶν Κομητῶν καλουμένων ἐλευθέρως ἔτι καὶ τότε νεμόμεναι, ἐδουλώθησαν, Ligures Comati etiam, qui Alpes maritimas adhuc libere coluerant, in poteſtatem redacti ſunt.* Inde a Punico bello pugnatum cum Liguribus, & multi ex iis acti triumphi, quoties fere captum caſtellum eſſet, vt Cicero in Bruto cap. LXXIII oſtendit; omnes autem, montani præcipue, ante Auguſtum non fuerunt perdomiti. Tum poſita coma, & in togæ ius omnes tranſierunt. Lucanus lib. I verſ. 442

Et nunc tonſe Ligur, quondam per colla decora
Crinibus effuſis toti prælate Comatæ.

Quod vero Ligures, antiquus populus, eas ſedes incoluerunt ante, quam Tranſalpini Galli in Italiam migrarunt; factum, vt diſcreti aliquando a Ciſalpina Gallia cenſerentur. Poſt ſenſim in Romanos mores & Ligures transducti, licet quidam illorum ad vltimum repugnarint; & coloniæ in illum tractum deductæ, vt de Dertonenſi ex Paterculo lib. I cap. XV eſt clariſſimum. Tum etiam Togatæ prouinciæ adſcribi potuerunt. Sic Veneti ante illam Gallorum migrationem ſupra Padi oſtia coluerunt, vt Liuius lib. V cap. XXXIII teſtatur; nihilominus cum Carnis *Togatæ* adſcribuntur a Mela lib. II cap. IV Nunc ad ſingulas gentes explicandas accedimus.

GENTES ALPINAE ET SVB ALPIBVS.

XXXVIII.

Ab Alpibus incipiendum, limite inter Galliam & Italiam. Ad mare terminus Varus flumen eſt, a quo proximi ſunt VEDIANTII, a Plinio lib. III cap. V me norati, quorum oppidum *Cemelion* eſt, ſeu potius *Cemenelion*, ſive *Cemenelum*, vt in Antonini itinere eſt ab Roma in Galliam. Gemina inſcriptione apud Iac. Sponium Miſc. Er. Antiq. p. 163 ORDO CEMENEL. Et alia, pag. 104

MATRONIS
VEDIANTIABVS
P. ENISTALIVS P. F.
CL. PATERNVS CEMENELENSIS.

Etiam Ptolemæus in *Veſtiantiis* (ſic ſcribit per ſibilum) oppidum Κεμενέλεον,

Digitized by Google

Cemeneleum ponit: nunc *Ciuiez* eſt. Pars hi ſunt Ligurum CAPILLATORVM Plinii, qui Dionis Caſſii lib. LIV pag. 538 Λίγυες Κομῆται, *Ligures Comati* ſunt, ab Auguſto perdomiti, quum antea libere egiſſent. Et cap. XX ait Plinius: *Capillatorum plura genera ad confinium Liguſtici maris.* Contingunt hos MONTANI Ligures in Maritimis Alpibus. Ibidem Plinius: *ex Caturigibus orti Vagienni Ligures, & qui Montani vocantur.* Montani ergo in ſummis Alpium verticibus prope fontes Padi. Ad Padi recentis ripam VAGIENNI, quorum *Auguſta Vagiennorum* fuit, a Plinio laudata, & Taurinenſi inſcriptione apud eumdem Sponium p. 164 AVG. BAGIENNORVM. Ptolemæus corrupte Αὐγοῦστα Βατιενῶν, quam falſo etiam cum Iria & Dertona in Taurinis locauit. Plurimorum opinione oppidum eſt, quod *Saluzzo* hodie vocatur. In Tabula Peutingeriana ſcribuntur *Bagitenni*, T otioſe redundante. Et hi quoque ex Liguribus fuerunt, auctore Plinio lib. III cap. XVI.

XXXIX.

Trans Padum TAVRINI ſunt, & vbi is Duriam recipit, aut non longe ſupra illum locum, *Auguſta Taurinorum*, antea *Tauraſia* dicta, quod nomen ſupereſt in Hannibalicis Appiani. Nouum nomen ab Auguſti colonia eſt. Plinius cap. XVII *Coloniæ ab Alpium radicibus, Auguſta Taurinorum, antiqua Ligurum ſtirpe, inde nauigabili Pado. Dein Salaſſorum Auguſta Prætoria.* Et Tacitus Hiſt. lib. II cap. LXVI *Auguſtam Taurinorum*, & mox *coloniam Taurinam* vocat: Ptolemæus Αὐγοῦστα Ταυρινῶν. Anonymi panegyrico, niſi Nazarii eſt, ad Conſtantinum, cap. VI coloni *Turinates* dicuntur: ager circumiectus, *Taurinates campi.* Iam *Taurinum* eſſe, caput Pedemontii, nemo eſt qui dubitet. Alterum Taurinorum oppidum eſt *Vibî Forum*, vt Plinius ſcripſit cap. XVII, id eſt *Forum Vibii*, cuius incolæ *Forouibienſes* ſunt cap. XVI. Situm ibidem ſic deſcribit: *Padus e gremio Veſuli montis, celſiſſimum in cacumen Alpium elati, finibus Ligurum Vagiennorum, viſendo fonte profluens, condensque ſeſe cuniculo, & in Forouibienſium agro iterum exoriens, nulli amnium claritate inferior.* Taurinos ſupra in Liguribus cenſebat Plinius: at Appianus Gallicæ originis facit, dum Tauraſiam πόλιν Κελτικὴν, *oppidum Gallicum* vocat. Liuius tamen etiam ab Liguribus videtur deriuare.

XL.

Poſt Taurinos, ſeu occaſum verſus, *Alpes* ſunt *Cottiæ*, in iiſque REGNVM COTTII reguli, & populus, SEGVSIANI. Plinius lib. III cap. XX dicit *Cottianas ciuitates* XII fuiſſe, e quibus paucæ ab oppidis ſuis notæ ſunt. Caput gentis *Seguſio*, vt Plinius, Ammianus & auctor Tabulæ ſcripſerunt: vel *Seguſium*, Σεγούσιον, vt Ptolemæus. Inuenitur etiam per c ſcriptum *Secuſione*, ſexto caſu, Itinere Burdigalenſi, & inſcriptione Maximiani ac Diocletiani apud Sponium p. 198 ſeq. *Secuſia*, ſic, ORDO SPLENDISS. CIVITATIS SECVSIAE. At ibidem etiam geminato G in Taurinenſi lapide CIVIT. SEGG. Municipium in lapide Taurinenſi vocatur. inſcriptum enim GENIO MVNICIPI SEGVSINI, in Grut. Opere pag. CXI. Situm eſt ad amnem Duriam, qui infra Taurinorum Auguſtam miſcetur Pado. Nunc *Suſa* vocatur, vrbs non

non ignobilis. Id quod etiam ex diſtantia patet, quippe dicto Itinerario, quod Burdigala Hieroſolymam ducit, hic ordo ſeruatus:

Incipiunt Alpes Cottiæ:		
Rame	—	— —
Brigantium	M.	XVII
Inde adſceudis Matronam		
Geſdaone	M.	X.
Ad Martem	M.	IX
Secuſione	M.	XVI
Ad Duodecimum	M.	XII
Ad Fines	M.	XII
Ad Octauum	M.	VIII
Taurinis	M.	VIII

Ptolemæus in Seguſianis ſcripſit quoque Βριγάντιον, quod nunc in itinere vidimus *Brigantium*, ſiue vt praue editum eſt, *Byrigantum;* prauius *Virgantia* pro Vrigantia vel Brigantia, in Ammiani lib. XV cap. X Valeſ [XXV Grut.] cuius ſitus nos ad vrbem *Briançon* in Delphinatus limite deducit. Cetera minoris momenti ſunt, nec vero non intra regnum Cottii, *Rame*, *Ad Martem*, *Ad Duodecimum*, *Ad Fines*, mutationes tantummodo aut manſiones: at Secuſio ſiue Seguſio *ciuitas* eodem Itinerario, perinde vt Taurini, vocata eſt. *Ad Martem*, quod in Itinerario dicitur, Ammianus dicto loco *ſtationem Martis* dixit: quod *Ad Fines* in eodem, in Tabula quoque *Finibus* eſt indicatum. Supereſt oppidum vel vicus *Ocelum;* & alius ei proximus, *Scingomagus.* Strebo lib. IV in Narbonenſis deſcriptione pag. 124 ἐντεῦθεν πρὸς τὰς ἑτέρους ὅρους τῶν Οὐοκοντίων, πρὸς τὴν Κοττίου, μίλια ἑκατὸν ἑνὸς δέοντα, εἰς Ἐπεβρόδουνον κώμην· εἶτ᾽ ἄλλοι τοσοῦτοι διὰ Βριγαντίου κώμης ἐκ Σκιγγομάγου καὶ τῆς τῶν Ἄλπεων ὑπερθέσεως ἐπὶ Ὤκελον, πέρας τῆς Κοττίου γῆς· καὶ ἡ ἀπὸ Σκιγγομάγου δὲ ἤδη Ἰταλία λέγεται. *Inde ad alteros Vocontiorum terminos & ad Cottii terram, milliaria IC ad Epebrodunum vicum: hinc totidem per Brigantium vicum a Scingomago & Alpium alto tranſitu ad Ocelum, qui finis eſt terræ Cottii. A Scingomago autem iam Italia dicitur.* Etiam a Cæſare *Ocelum* memoratum eſt lib. I Bell. Gall. cap. X. *Compluribus*, inquit, *his prœliis pulſis, ab Ocelo, quod eſt citerioris prouinciæ extremum, in fines Vocontiorum vlterioris prouinciæ die ſeptimo peruenit.* Plinius lib. II cap. CVIII vocat *Cingomagum* alterum, elapſa forſitan littera prima; ideoque Harduinus *Scingomagum* ex Strabone reſtituit. Plures interpretantur *Sezanne:* at idem Harduinus cum Honor. Bouche contendit eſſe ipſum oppidum, quod *Seguſium* poſtmodo, ſiue *Seguſio*, nunc *Suſa* dictum eſt.

XLI.

Hiſtoriam regni Cottii cum cura ſcripſit Marcellinus lib. XV cap. X Valeſ. [XXV Grut.] *Gallia*, inquit, *vnde ad ſolis ortus attollitur, aggeribus cedit Alpium Cottiarum: quas rex Cottius, perdomitis Galliis, ſolus in anguſtiis latens, inuiaque locorum aſperitate confiſus, lenito tandem tumore, in amicitiam Octaviani receptus principis, molibus magnis exſtruxit advicem memorabilis muneris,*

ris, compendiarias & viantibus opportunas, medias inter alias Alpes vetuſtas, ſuper quibus comperta paullo poſtea referemus. In his Alpibus Cottiis, quarum initium a Seguſione eſt oppido, præcelſum erigitur iugum, nulli fere ſine diſcrimine penetrabile. Et paucis interiectis: *Huius ſepulcrum reguli, quem itinera ſtruxiſſe retulimus, Seguſione eſt mœnibus proximum, manesque eius ratione gemina religioſe coluntur; quod iuſto moderamine rexerat ſuos, & adſcitus in ſocietatem rei Romanæ, quietem genti præſtitit ſempiternam.* Seguſio ergo ipſius regia fuit, quia ſepulcrum habet: & ab eius temporibus Romanis via per Alpes Cottias aperta eſt, qua poſtea etiam plerumque in itineribus & militum traiectu vſi ſunt. Mortuo rege prouinciam Nero fecit, vt Suetonius cap. XVIII & Eutropius lib. VII cap. IX adnotarunt.

XLII.

IDEONNI REGNVM, proximum Cottiano, & Salaſſorum terræ, eſt obſcurius, quam illud Cottii, nec forte vlli memoratum, niſi Straboni lib. IV pag: 141. Ἐπὶ δὲ θάτερα μέρη, τὰ πρὸς τὴν Ἰταλίαν κεκλιμένα τῆς λεχθείσης ὀρεινῆς, Ταυρινοί τε οἰκοῦσι, Λιγυστικὸν ἔθνος, καὶ ἄλλοι Λίγυες. Τούτων δ᾽ ἐστὶ καὶ ἡ τοῦ Ἰδεόννου λεγομένη γῆ, καὶ ἡ τοῦ Κοττίου. Μετὰ δὲ τούτους καὶ τὸν Πάδον Σαλασσοί. *In altera parte montanorum, quæ ad Italiam vergit, Taurini habitant, Liguſtica gens, aliique Ligures. Horum eſt etiam, quæ Ideonni dicitur, & quæ Cottii terra. Poſt hos & Padum Salaſſi.* Obſcura & regio & eiusdem regulus: nec ſitus ſatis ex his verbis perſpectus. Ait geographus, poſt Cottii & Ideonni mentionem, μετὰ τὸν Πάδον, *trans Padum* deinde Salaſſos eſſe, quaſi cis flumen & Cottii & Ideonni poſſeſſiones fuerint. At vero Cottii oppida ſupra enarrata trans Padum ſunt omnia. Quæ vero cis flumen, occuparunt Vagienni, Ligures Montani, & Capillati: ideoque Cluuerius Ideonni regionem in ſeptemtriones ad Alpes *Graias* remouet, quæ inter Cottias & Penninas ſunt mediæ. An alia etiam Ideonni memoria exſtet, dubium eſt. Cluuerius eius cauſſa adlegat Ouidii verſum lib. IV Pont. eleg. VII ad Veſtalem, oræ Ponticæ præfectum,

- - - progenies alti fortiſſima Donni,

quaſi exciderit prima littera ex *Idonni*: tertia abſorpta ſit contractione, *Idonni* pro *Ideonni*. At variant mire codices in hac voce. Heinſius *Dauni* legit. Sed pro Cluuerio eſt eiusdem epiſtolæ præcedens verſus VI

Alpinis iuuenis regibus orte.

Dauni regnum vero in Apulia, non in Alpibus fuit: vt ſic quoque vulgatæ lectioni aliquid præſidii adferri videatur.

XLIII.

Supra Taurinis in *Graiis* Alpibus, & ſub illis, SALASSI ſunt, potens natio, & bellicoſa. Strabo lib. IV pag. 141 ἡ τῶν Σαλασσῶν πολλὴ μὲν ἐστιν, ἐν αὐλῶνι βαθεῖ, τῶν ὀρῶν ἀμφοτέρων κλειόντων τὸ χωρίον. μέρος δέ τι αὐτῶν ἀνατείνει καὶ πρὸς τὰς ὑπερκειμένας κορυφάς. *Salaſſorum regio ampla eſt in profunda conualle, montibus vtrimque includentibus: quamquam alicubi etiam ad ſuperincumbentes attollitur vertices.* Plinius lib. III cap. XVII *Salaſſorum Auguſta Prætoria iuxta geminas Alpium fores, Graias atque Pœninas. His Pœ-*

nos,

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III
NAPOLI

Digitized by Google

nos, Graiis Herculem tranſiſſe memorant. Idem de Graiis & tranſitu Herculis Cornelius Nepos Hannibale cap. III tradit; ſed fabuloſa ſunt, quæ de Herculis tranſitu cum exercitu referuntur. Liuius lib. v cap. XXXIII de Alpinis itineribus agens dixit, *niſi de Hercule fabulis credere libet.* Nihilominus dicamus *Alpes Graias* cum Plinio: aut *ſaltum Graium* cum Nepote, vt ab aliis Alpibus ſecernamus. Quæ ſupra Graias ſunt, & Hannibali tranſitum præbuiſſe traduntur, illarum inconſtans & incertum nomen eſt. Ptolemæus lib. II cap. XII vocat Ποινὰς, *Pœnas:* Plinius *Pœninas*, ob eamdem rationem: Strabo lib. IV pag. 141 διὰ τȣ̃ Ποινήνȣ λεγομένȣ, intellige ὄρȣς, *per montem Pœninum dictum.* Quo referri inſcriptio vetus poteſt, Gruter. p. 376 num. 6,

PROLEG. PROVINCIAI
RAITIAI ET VINDELIC
ET VALLIS POENIN.

Contra Liuius lib. XXI cap. XXXVIII negat heic Herculem tranſire potuiſſe, aut nomen Alpibus Pœnorum tranſitu fuiſſe inditum. *Nec veriſimile eſt,* inquit, *ea tum ad Galliam patuiſſe itinera; vtique quæ ad Penninum ferunt, obſepta gentibus ſemigermanis fuiſſent. neque, hercule, montibus his (ſi quem forte id mouit) ab tranſitu Pœnorum vllo Veragri, incolæ iugi eius, norunt nomen inditum: ſed ab eo, quem in ſummo ſacratum vertice Penninum montani adpellant.* Sic *Penninæ* ſunt illæ Alpes, non *Pœnæ*, aut *Pœninæ*; a numine ibi culto adpellatæ.

XLIV.

Salaſſorum *Auguſta Prætoria* eſt, vt ſupra ex Plinio cognouimus: colonia Romana, in quam III millia prætorianorum Octauianus Auguſtus deduxit, poſtquam ductu Terentii Varronis eam gentem deuicerat. Strabo lib. IV p. 142 τριχιλίȣς Ρωμαίων πέμψας ᾤκισε τὴν πόλιν Αὐγȣ́ςαν ὁ Καίσαρ, ἐν ᾧ ἐςρατοπέδευσε χορίῳ Οὐάῤῥων, *Vrbem Auguſtam Cæſar, miſſis Romanorum tribus millibus, condidit in loco, quo Varro caſtra habuerat.* Dio Caſſius de Salaſſis, ab Auguſto victis, lib. LIII pag. 514 Αὐτῶν ἡ ἀρίςη τῆς γῆς τῶν τε δορυφόρων τισὶν ἐδόθη, καὶ πόλιν τὴν Αὐγȣ́ςαν Πραιτωριανῶν ὠνομασμένην ἔχει, *Agri eorum pars optima cohortibus prætorianis data, vrbem Auguſtam Prætoriam tenet.* Etiam Ptolemæo in Salaſſis eſt Αὐγȣ́ςα Πραιτωρία κολώνια, *Auguſta Prætoria colonia.* In extremo ſita Italiæ, vt inde longitudinem Italiæ *ab Alpino fine Prætoriæ Auguſtæ, per Vrbem Capuamque curſu meante, Rhegium oppidum* Plinius lib. III cap. V metiatur. Adpoſita eſt *Duriæ* fluuio, qui vtilis Salaſſis εἰς τὰ χρυσοπλύσια, vt Strabo ait, *ad eluendum aurum.* nam ἔχει χρύσεια ἡ τῶν Σαλασσῶν: *Salaſſorum regio auri prouentum habet,* quod ex alueo fluminis in riuos diuiſi collegerunt. *Duria* autem ille non eſt is amnis, qui a Seguſione Taurinum verſus tendebat: ſed alius & maior, qui Eporediam defertur, & longe infra confluentem minoris, qui in Taurinis eſt, itidem Pado adfunditur. Plinius lib. III cap. XVI *Durias duos* in ea regione ponit, alter maior ex Alpibus Graiis ortus; alter minor decurrens ex Cottiis. Vtriusque etiamnum commune nomen *la Doria* eſt. Sed vt ad Auguſtam Salaſſo-

laſſorum reuertamur, illa hodie *Aoſta* eſt, vt præter nomen, ex itinerariis eſt manifeſtum. A Mediolano Antoninus

per Alpes Graias		*per Alpes Penninas*	
Ticinum	M. P. XXII	— — —	
Laumellum	M. P. XXII	*Nouariam*	M. P. XXXIII
Vercellas	M. P. XXVI	*Vercellas*	M. P. XVI
Eporediam	M. P. XXXIII	*Eporediam*	M. P. XXXIII
Vitricium	M. P. XXI	*Vitricium*	M. P. XXI
Auguſtam Prætoriam	M. P. XXV	*Auguſtam Prætoriam*	M. P. XXV
— — —		*Summum Penninum*	M. P. XXV
Darantaſiam	M. P. LXVII.	*Octodurum*	M. P. XXV

XLV.

Ad eumdem amnem Duriam maiorem ſita etiam eſt *Eporedia*, oppidum, vt Plinius ait lib. III cap. XVII, *Sibyllinis iuſſis a populo Rom. conditum.* Datæ heic epiſtolæ D. Bruti ad Ciceronem XX & XXIII libri XI. Ptolemæo Ἐπορεδία, *Eporedia.* Colonia Romana fuit, vt non obſcure Plinius prædictis verbis: plane & perſpicue Paterculus lib. I cap. XV ſignificat, quamuis hic male in Vagiennis collocauit. Municipium deinde factum. Tacitus lib. I Hiſt. cap. LXX *vt donum aliquod nouo principi firmiſſima Transpadanæ regionis municipia Mediolanum, ac Nouariam,* & Eporediam ac *Vercellas adiunxere.* Tabulæ Peutingerianæ hic ordo eſt:

Auguſta Prætoria XXVIII *Vitricio* XXI *Eporedia.*

Medio æuo ſemibarbaro Rauennas anonymus ſcripſit *Eporea* & *Eporeia* lib. IV cap. XXX. Inde barbare *P* in *B* mutatum, & hæc in cognatam *V*, vt nunc, extruſa *O*, ſit *Ivrea.* Reliqua Salaſſorum oppida ſunt *Vitricium* Tabulæ & Antonini, quod Rauennas *Bitricium* ſcripſit: & eiuſdem Tabulæ *Eudracinum*, medio itinere inter Summum Penninum & Auguſtum Prætoriam.

L I G V R I A.

LXIV.

Alpinas adhuc gentes perluſtrauimus, pleraſque originis Liguſtinæ, quaſdam etiam ab aliis Liguriæ adſcriptas ita, vt illius limitibus comprehendantur; quemadmodum ex Liuio & Strabone ſupra cognouimus: nunc vero ad *Liguriam propriam*, & ſtrictim ita & ſine dubietate dictam, accedimus, quæ inter Varum & Macram amnes continetur, pleraque in litore *Liguſtici maris* procurrens, nec parum in mediterranea, non autem in ſummas Alpes extenſa. Litoralem tractum diligenter Plinius lib. III cap. V deſcripſit. *Ab amne Varo,* inquit, *Nicæa oppidum a Maſſilienſibus conditum: fluuius Paulo* (ſic

(ſic legendum, non Pado) *Alpes, populique Inalpini multis nominibus: - - - portus Herculis Monœci, Liguſtica ora. - - - Flumen Rutuba, oppidum Albium Intemelium: flumen Merula, oppidum Album Ingaunum: portus Vadûm Sabatiûm: flumen Porcifera, oppidum Genua: fluuius Feritor, portus Delphini: Tigulia intus: Segeſta Tiguliorum: flumen Macra, Liguriæ finis.* Singula inſpiciemus, addituri ex aliis, ſi quæ fuerint prætermiſſa.

XLVII.

Ptolemæus Liguriam non a Varo incipit, ſed poſt Monœci portum, inter quem & Varum quæ ſita ſunt, *Maſſilienſium oram* adpellat. Conſentit Plinius, vt modo ex verbis illius cognitum, poſt portum Monœci, *Liguſticam oram* nominans, quaſi prima ibidem incipiat. Strabo quoque lib. IV pag. 140 ἔοικε, inquit, *ἀπὸ τοῦ ὀνόματος καὶ μέχρι δεῦρο διατείνειν ὁ Μασσαλιωτικὸς παράπλους*, *ex nomine* [Græco Monœci] *veriſimile, eo vſque pertinuiſſe nauigationem Maſſilienſium.* Quoquo modo hæc extrema Italiæ cenſeantur, & vel Maſſilienſibus vindicentur vel Liguribus propriis; quatuor omnino ſunt, quæ Ptolemæus inter Galliam & Liguriam poſuit.

XLVIII.

Prima eſt *Nicæa*, Νίκαια Μασσαλιωτῶν, id eſt *a Maſſilienſibus condita*, vt Plinius refert; ſeu, vt Stephanus, Μασσαλιωτῶν ἄποικος, *Maſſilienſium colonia:* qui eam, quod Strabo addit, τοῖς Λίγυσι τοῖς τὰς Ἄλπεις οἰκοῦσι, *Liguribus Alpes incolentibus* oppoſuerunt. Hodie Nizza, notum oppidum. Alluitur flumine *Paulone*, quod perperam *Pado* in Plinii libris ſcriptum eſt. Mela lib. II cap. IV ab ortu in occaſum progrediens: *Genua, & Sabatia, & Albigaunum: tum Paulon & Varum flumina, vtraque ab Alpibus delapſa.* Non autem ab ortu, vt Plinius poſtpoſuit; ſed Varum verſus illud mœnia attingit, ſiue inter Varum & Nicæam decurrit.

XLIX.

Reliqua Ptolemæi ſunt, *Portus Herculis, Tropæa Auguſti* & *Monœci Portus.* Sic diſtinxit portum Herculis & Monœci, interiectis Auguſti tropæis: quod errore commiſſum Cluuerius putat, quia, qui plene dicitur *Portus Herculis Monœci*, aliquando ſine cognomine *Herculis* portum, aliquando tantummodo *Monœci* portum nominari perceperit. Alii vero *portum Herculis* a Ptolemæo ſeparatim poſitum interpretantur Villam Francam, II millibus a Nicæa ſitam. Sed non conſtat, Villæ Francæ portum, vt vt Monœci portu ſit capacior, antiquis temporibus frequentatum ædificatumque fuiſſe, & ſi fuit, potius Nicæenſium nomine, in quorum agro eſt, quam Herculis, videtur adpellari debuiſſe, præſertim quum Plinius & Strabo, & ceteri omnes non niſi vnum *portum Herculis*, cognomine *Monœci*, Μονοίκου, in hac ora nouerint. Auctor Itinerarii maritimi, vulgo Antoninus creditus, inter Herculem Monœcum & Nicæam tres obſcuros portus nominat, *Auiſionem, Anaonem*, & *Oliuulam*; ſed nullam facit Herculei alterius mentionem. *Monœci Herculis* autem portus celebratus eſt. Virgilius lib. VI verſ. 830

Aggeribus ſocer Alpinis atque arce Monœci
Deſcendens.

Et Lucanus lib. I Pharſal. verſ. 405 plenius:

Quaque ſub Herculeo ſacratus nomine portus
Vrget rupe caua pelagus: non Corus in illum
Ius habet, aut Zephyrus: ſolus ſua litora turbat
Circius, & tuta prohibet ſtatione Monœci.

Et Tacitus III Hiſt. cap. XLII *Fabius Valens, e ſinu Piſano ſegnitia maris, aut aduerſante vento, Portum Herculis Monœci depellitur.* Hodie eſt Monaco. *Tropæa* autem *Auguſti*, a ſolo Ptolemæo memorata, vt fere nomen etiam arguit, videntur *Torbia* eſſe, paullo intus ſita, quia tropæa mos erat in montibus erigere.

L.

Ptolemæi Liguria ab *Albiniminio* incipit, quod corruptum nomen eſt, & *Albintemelium*, ſiue *Albintimilium*, aut *Albium Intemelium* cum Strabone & Plinio ſcribendum eſt. Plinii verba ſupra vidimus; Strabonis lib. IV pag. 139 hæc ſunt: ἐν τῷ μεταξὺ πόλις εὐμεγέθης, Ἄλβιον Ιντεμέλιον, καὶ οἱ κατοικοῦντες Ιντεμέλιοι, *In medio* [inter Portum Monœci & Albingaunum] *vrbs magna eſt Albium Intemelium: incolæ Intemelii.* Tacitus lib. II Hiſt. cap. XIII *Irritatus eo prœlio Othonis miles, vertit iras in municipium Intemelium.* Scribitur & *Albintimilium.* Inſcriptio Romana in Sponii Miſcell. p. 155

M. SABINIVS
FAB. ALBINTIMILI
EVOC. AVG. SALVT.

Et alia ibidem ALBINTIMILIENSIVM. Vnde emendari Tabula Peutingeriana poteſt, quæ refert *Albentimillo*, auferendi, vt aiunt, caſu. Nunc *Vintimiglia* vocatur, flumine *Rutuba* ab ortiuo latere adfuſa, ſecus ac Plinius flumen ab occiduo delabi cenſuit. Lucanus *Rutubam cauum* dixit lib. II verſ. 422, propter riparum altitudinem, niſi hic alius eſt, fortaſſis quem Vibius *ex Apennino in Tiberim fluere* tradidit.

LI.

Interponit Albiis duobus Itinerarium maritimum *Mauricii portum*, ignotæ originis, recentiorem fortaſſe, quam vt noſtram geographiam, quæ antiqua eſt, poſſit attingere: Peutingeriana *Coſtam Bellene*, quam correctius *Balenæ* Antoninus dixit, ſed æque incognitam: Plinius amnem *Merulam*, quem nunc *Arociam* aiunt adpellari. Tum eo propinquo oppidum *Albium Ingaunum*, vt Plinius plene ſcripſit: alii *Albingaunum*, ſiue *Albigaunum* contracte. Strabo dicto loco lib. IV p. 139 Τῶν Λιγύων τῶν μὲν ὄντων Ιγγαύνων, τῶν δὲ Ιντεμελίων, εἰκότως τὰς ἀποικίας αὐτῶν ἐπὶ τῇ θαλάτῃ, τὴν μὲν ὀνομάζεσθαι Ἄλβιον Ιντεμέλιον, τὴν δὲ ἐπιτετμημένως μᾶλλον Ἀλβίγγαυνον, *Quum Ligurum alii ſint Ingauni, alii Intemelii; conſentaneum fuit, eorum colonias maritimas alteram Albium Intemelium vocari, alteram conciſius aliquanto Albingaunum.* Sic & Tacitus Hiſt. II cap. XV *Othoniani Albingaunum interioris Liguriæ reuertere.* Nec aliter in Tabula Peutingeriana, & Maritimo Itinerario ſcriptum: at Mela, eliſa littera, *Albigaunum* lib. II cap. IV, & Ptolemæus Ἀλβίγαυνον. Nunc *Albenga* eſt.

Digitized by Google

LII.

In illo litore ſuccedit nunc oppidum munitum Hiſpanorum *Finale*; dein *Vadi*, ſiue vulgari eliſione *Vai*, tandem *Sauona* epiſcopalis. Hæc ita ſecundum veterum rationes, Antonini & Strabonis, Lucas Holſtenius diſtribuit, vt in Antonini *Pollupicis* loco Finale eſſe cenſeat: & Vadi ſiue Vai, in loco *Vadorum Sabatiorum*, quæ Plinio ſunt *Portus Vadûm Sabatiûm*: Straboni pag. 139 τὰ καλέμενα Σαββάτων ὖυαδα: Bruto ad Ciceronem lib. XI epiſt. X ſimpliciter *Vada*, de quibus epiſt. XIII hoc addit: *Antonius ad Vada venit, quem locum volo tibi eſſe notum. Iacet inter Apenninum & Alpes, impeditiſſimus ad iter faciendum*, intellige propter montes & paludes. a paludibus autem *Vadorum* nomen. Eſt & vbi *Sabatia* ſimpliciter dicuntur, ſuppreſſo Vadorum nomine. Pomponius lib. II cap. IV *Deinde Luna Ligurum, & Tigulia, & Genua, & Sabatia, & Albigaunum.* nam Vada intelligi, non Sabata; ora, quam enarrat, litoralis conuincit. Tandem in Sauonæ loco fuerunt *Sabata*, oppidum Sabatiorum, Straboni dicta Σάββατα, duplicata littera, quæ ſimplex plurimis Latinorum eſt: etiam Ptolemæo Σάβατα. Cluuerio *Sabata* & *Vada Sabatia* vel eadem vel coniunctiſſima ſunt: ſed notatus ob id ab Holſtenio eſt, qui VI vel VII millibus paſſuum disiungit, quot ſunt inter Vai & Sauonam. Quod ſi Sabata in loco Sauonæ fuerunt, unde nouum illud Sauonæ nomen? Liuius extremo lib. XXVIII, *Genuam, nullis præſidiis maritimam oram tutantibus*, [Mago] *repentino adventu cepit: inde ad oram Ligurum, ſi quos ibi motus facere poſſet, claſſem adpulit. - - - - Pœnus Sauonæ, oppido Alpino, præda depoſita, & decem longis nauibus in ſtatione ad præſidium relictis - - - ipſe, ſocietate cum Ingaunis compoſita, montanos inſtituit oppugnare.* Aptum *Sauonis* nomen, vt inde *Sauona* ducatur, ſicut a *Narbo, Narbona*; a *Salo, Salona*: ſed *Sauona* ad mare eſt, *Sauo*, oppidum Alpinum. Intus ergo *Sauo* ſitus fuit, reductus quodammodo a mari, quo etiam *Sabata* reducenda videntur, quorum nullam mentionem faciunt qui Liguriæ litoralia exponunt. An ergo idem Sauo & Sabata? non habeo, quo negem; nec quo adfirmem pertinacius. Commune priori parte nomen *Sau* & *Sab*, quia B & V ſæpiſſime permutantur. Sed ſitus Sauonæ turbat. An Sauo potuit intus eſſe, poſtea euerſus, mutata ſede, vt ſæpe fit, reſtitui, & ad mare transferri, traducto vna nomine? Sic coniicere licet: certo definiri vix poteſt. Ceterum *Sabata* vix alius, quam Strabo & Ptolemæus memorauit: iſte lib. IV pag. 139 dixit, ςάδιοί εἰσι μεταξὺ Γενύας καὶ Σαββάτων σ′ πρὸς τοῖς ξ′, *inter Genuam & Sabiata* CCLX *ſtadia ſunt*: Et, τὸ Ἀπέννινον ἀπὸ Γενύας, αἱ δὲ Ἄλπεις ἀπὸ τῶν Σαββάτων ἔχυσι τὴν ἀρχήν, *Apenninus a Genua, Alpes a Sabatis initium habent.* Antonini itinere ab Roma per Tuſciam via Aurelia Arelatum, tranſpoſiti numeri, ita reſtituendi videntur:

Vadis Sabbatiis			
Pollupicem	M.	P.	VIII
Albingaunum	M.	P.	XII.

Ceterum *Vada Sabatia* nobiliora quondam, quam ipſa *Sabata*, etiam a pluribus,

ribus, vt ſupra vidimus, commemorata, Strabone, Plinio, Bruto, Mela, Antonino, & auctore Peutingerianæ: quibus Capitolinum addo, de Pertinace cap. IX dicentem, *Auaritiæ ſuſpicione priuatus non caruit, quum apud Vada Sabatia, oppreſſis fœnore poſſeſſoribus, latius ſuos teneret fines.*

LIII.

Proximum in litore oppidum *Genua* eſt, ἐμπορεῖον Λιγύων, *Ligurum emporium*, vt Strabo vocat, qui & verbis antea productis diſtantiam a Sabatis difiniuit. Liuii teſtimonium ſupra vidimus: addo eiusdem alia. Lib. XXI cap. XXXII *P. Scipio cum admodum exiguis copiis Genuam repetit.* & lib. XXIX cap. V *Naves, quæ ab Carthagine ad Magonem miſſæ erant, inter Albingaunos Ligures, Genuamque acceſſerunt.* De Plinio & Mela etiam antea dictum eſt. Ptolemæo quoque eſt Γενύα. *Genua.* In Tabula vetere ænea ciues dicuntur GENVATEIS apud Gruter. pag. 204. Plinius præponit flumen *Porciferam*, ſed incognitum aliis: niſi quod Holſtenius pag. 9 in Cluverium, ex ænea antiqua tabella, quam etiam Gruterus pag. 204 deſcripſit, huc FLOVIVM PROCOBERAM agri Genuatis, quaſi eumdem, qui in Plinii libris *Porcifera* ſcriptus eſt, adlegat. Quem vero Plinius *Feritorem* fluvium vocat, Cluuerio videtur ille eſſe, qui ſub ipſis vrbis mœnibus ad orientem verſus defluit, *Biſagno* nunc vulgo dictus. Ptolemæi autem *Entella* amnis vlterior eſt, inter Delphini portum & Tiguliam, qui vulgo adpellatur *Lauagna.*

LIV.

In reliquo litore Liguriæ poſt Genuam eſt Tabulæ *Ricina*, nunc fortevicus *Recco:* & Plinii *Portus Delphini*, quem *Delphinos* Antoninus vocat: nunc corrupto nomine *Porto Fino.* Quæ vero de *Tigulia* & *Segeſta Tiguliorum* in Plinii enarratione ſequuntur, quarum illa intus ſit, hæc in ora & litore; earum ſitum ſollicitat Cluuerius, vt Tiguliam malit ad mare locari, Segeſtam vero intus ad duo millia, vbi rudera antiquæ vrbis adpareant. Inductus ad permutationem eſt Ptolemæi auctoritate, qui Τιγυλλίαν, *Tigulliam* in litoralibus recenſet. At exactiſſimus vir, Lucas Holſtenius, potiorem fidem Itinerariis antiquis habendam cenſet, quæ in ipſa via Aurelia *Tiguliam*, ſive vt Aldus ſcripſit *Tecolatam;* vt Schottus, *Tegulatam* commemorant: *Segeſtæ* autem poſitio litoralis in ora maritima recenſeatur, quo tempore vterque adhuc locus exſtitiſſe videtur, vt nominum permutatio a Plinio, vel deſcribente, non potuerit fieri. Vtrumque enim iter, terreſtre & maritimum, quæ Antonino tribuuntur, Plinianæ narrationi conſonant. In cuius ſummi viri iudicio, tam firmis rationibus innixo, adquieſcimus, & *Segeſtam Tiguliorum* illud eſſe oppidum, quod *Seſtri* hodie vocatur, perſuaſi ſumus: *Tiguliam* vero ad rudera illa interiora in viam Aureliam remouemus.

LV.

Succedit proxime locus in Tabula Peutingeri *Ad Monilia,* quod hodiernam *Monegliam* eſſe, ipſum nomen clariſſime oſtendit. Qui vero in maritimo Itinerario *Portus Veneris* memoratur, etiam nunc veteri nomine

clarus

Digitized by Google

clarus eſt, ad occidentale latus ſinus, ſiue ipſius Portus Lunenſis, haud longe ab oſtio fluminis *Macræ*, qui terminus eſt Liguriæ.

LVI.

Ipſa autem vrbs *Luna* trans flumen fuit in ſolo Etruriæ, vbi ruinæ eius de veteri loco teſtantur. Strabo lib. v pag. 153 ἡ μὲν Λοῦνα πόλις ἐςὶ καὶ λιμήν, *Luna & vrbs eſt & portus*, ſed interfluente Macra. Liuius diſtincte de vtroque lib. xxxiv cap. viii *M. Porcius conſul ad Lunæ Portum profectus:* & lib. xxxix cap. xxi *Litteris de morte proprætoris recitatis, ſenatus cenſuit mittendum, qui ad Lunæ portum C. Calpurnium prætorem conſequeretur.* De oppido autem lib. xli cap. xix *qui Lunam Piſasque depopulati erant :* & lib. xliii cap. ix *exercitu in hiberna Lunam & Piſas deducto.* Vrbs non magna fuit, vt Strabo refert: portus autem μέγιςος καὶ κάλλιςος, *capaciſſimus & pulcherrimus*, plures includens portus, omnes ἀγχιβαθεῖς, *prope litus profundos.* Silius Italicus lib. viii verſ. 481

Tunc quos a niueis exegit Luna metallis
Inſignis portu, quo non ſpatioſior alter
Innumeras cepiſſe rates, & claudere pontum.

Iuxta portum *Promontorium Lunæ* eſt, cuius Ptolemæus meminit, ſed loco alieno in Etruria, quum ad dextram Macræ exeuntis ripam procurrat.

LVII.

Mediterraneæ Liguriæ Ptolemæus dat quinque oppida *Sabata, Polentiam, Aſtam* coloniam, *Albam Pompeiam*, & *Libarnam.* Plinius addit plura lib. iii cap. v, quorum præcipua ſunt *Dertona* colonia, quam perperam Ptolemæus in Taurinis ſcripſerat; *Forum Fuluii* & *Aquæ Statiellorum.* Auguſtam enim Vagiennorum in Alpinis ſupra contemplati ſumus. Proximus Vagiennis eſt amnis *Tanarus*, vt Plinius ait lib. iii cap. xvi, *Apennini latere iactus ;* ad quem, vbi Sturam recipit, *Pollentia* ſita eſt, quæ ſecundum Plinium etiam *Carrea*, item *Potentia* cognominatur, Harduino interprete: Cluuerius autem incidit poſt *Pollentia*, vt *Carrea*, cognomine *Potentia*, ſit oppidum ſeparatum. D. Brutus Ciceroni lib. xi epiſt. xiii de Ventidianis militibus, cum Antonio coniunctis, *orare cœperunt*, vt *Pollentiam iter facerent.* Et mox: *hora antea præſidium meum Pollentiam venit, quam Trebellius cum equitibus.* Ptolemæo eſt Πολεντια. Inde dicti *Pollentini* incolæ. Suetonius Tib. cap. xxxvii *Quum Pollentina plebs funus cuiusdam primipilaris non prius ex foro miſiſſet, quam extorta pecunia, per vim heredibus ad gladiatorium munus: cohortem ab vrbe, & aliam a Cottii regno, diſſimulata itineris cauſſa, detectis repente armis , concinentibusque ſignis per diuerſas portas in oppidum immiſit, ac partem maiorem plebis ac decurionum in perpetua vincula coniecit.* Quod decuriones habuit, argumento eſt, municipium fuiſſe non nullius dignitatis. Laudatur a copia nigri velleris. Plinius lib. viii cap. xlviii [Lanas] *nigri velleris præcipuas habet Pollentia iuxta Alpes.* Poſteriori æuo, inſigni clade polluta fuit Pollentia, Romanorum magis Stilicone duce, quam Gothorum ſub Alarico, de qua chronicorum ſcriptores Proſper Aquitanus & Aurelius Caſſiodorus, Arcadio & Honorio

Digitized by Google

Honorio quintum conſulibus, vt de prælio illo adulatorie magis quam vere ſcripſerit Claudianus Bello Get. verſ. 635

O celebranda mihi cunctis Pollentia ſæclis!
O meritum nomen felicibus apta triumphis!

Hodieque, quamuis exigua, *Polenza* vocatur, vt de ſitu dubitare non liceat.

LVIII.

Supra Pollentiam ad idem flumen *Ceba* fuit nunc Ceua, vnde Plinius *Cebanum ex Liguria* caſeum laudat lib. XI cap. XLII: infra autem, ad id flumen eſt *Alba Pompeia*, Plinio ſic & Ptolemæo nominata, & in Tabula Peutingeri repetita: patria Pertinacis Auguſti, qui, vt Xiphilinus ex Dione excerpſit, fuit Λίγυς ἐξ Ἄλβης Πομπηΐας, *Ligur ex Alba Pompeia.* Colonia fuit, aut a Pompeio Magno deducta, aut ab eodem inſtaurata, quum antea a Scipione deducta fuiſſet. In veteri lapide, quem Sponius Miſc. Erud. Antiq. p. 163 deſcripſit:

P. CORNELIO P. F. L. N. AFRICANO
ET CN. POMPEIO MAGNO CN. F. SEX. N.
ALBAE INSTAVRAT. S. P. Q. CERIALIS D.

Ceriale autem, vel *Cereale* nunc, oppidum territorii Albenſis, vbi hic lapis viſitur. Et alio, in Auguſta Taurinorum, pag. 164

PRAEF. COIL BREVCOT. MVNICIPIO SVO
ALBA POMPEIA PATRONO COLONIARVM
MVNICIPIORVM ALBAE POMPEIAE
AVG. BAGIENNORVM . . .
. . . ENS. GENVENS. AQVENS. STATIEL.

Oppidani, *Alpenſes Pompeiani.* Plinius lib. XVII cap. IV *in Alpenſium Pompeianorum agro.* Et veteri lapide apud Gruter. p. 484 ALB. POMPEIANORVM. Hodie *Alba* vocatur ſine cognomine.

LIX.

Infra Albam, ad idem flumen, in ſiniſtra ripa, vbi minorem fluuium, *Vrbem* dictum, accipit, *Aſta* eſt, quæ nomen ſeruat, nunc quoque ampla & munitionibus illuſtris, *Aſti*, ab Italis vocata. Romana colonia fuit. Ptolemæus in Liguria mediterranea Ἄστα κολωνία, *Aſta colonia:* Plinius lib. III cap. V. *Alba Pompeia, Aſta, Aquæ Statiellorum.* Corrupte in Tabula *Haſia*, quaſi *Haſta* cum adſpiratione, XVI millibus a Pollentia. Oppidani *Aſtenſes*, vti ab Hiſpaniæ quoque Aſta adpellantur in Hirtii bello Hiſpanienſi: & ipſa vrbs Ligurum *Aſtenſis ciuitas*, a Paullo Diacono Langob. IV cap. XLII. *Vrbs* vel *Vrbis*, nunc Orba, fluuius minor apud Aſtam, memoratur a Claudiano de Bello Get. verſ. 554

Ligurum regione ſuprema
Peruenit ad fluuium miri cognominis Vrbem.

LX.

Hinc in ortum paullo colebant STATIELLI ſiue STATIELLATES. Liuius lib. XLII cap. VII *In Liguribus in agro Statiellati pugnatum ad oppidum Caryſtum:* & cap. VIII *Atrox res viſa ſenatui, Statiellates, qui vni ex Ligurum*

Ligurum gente non tuliſſent arma aduerſus Romanos, - - - - omni vltimæ crudelitatis exemplo laceratos & deletos eſſe. Et cap. XXI eiusdem libri: *Aucta inuidia eſt Popillii litteris eius, quibus iterum cum Statiellatibus Liguribus proconſul pugnaſſe ſe ſcripſit.* Et interiectis paucis: *Sanciebatur, vt qui ex Statiellis deditis in libertatem reſtitutus ante calendas Sextiles primas non eſſet, cuius dolo malo is in ſeruitutem veniſſet, vt iuratus ſenatus decerneret, qui eam rem quæreret, animaduerteretque.* Horum oppidum ad Bormiam fluuium erant *Aquæ Statiellæ,* ſiue *Statiellorum;* nunc, ne de loco dubites, *Acqui* dictæ. Plinius lib. III cap. V *Aquæ Statiellorum:* & lib. XXXI cap. II *Augent* [aquæ] *numerum deorum nominibus variis, vrbesque condunt, ſicut Puteolos in Campania, Statiellas in Liguria, Sextias in Narbonenſi prouincia.* Oppidani *Statiellenſes.* D. Brutus Ciceroni lib. XI epiſt. XI extrema: *ex caſtris, finibus Statiellenſium.* Inſcriptione modo prolata, AQVENS. STATIEL. ex qua etiam adparebat, municipium Aquas Statiellas fuiſſe. Oppidum *Caryſtum* ſiue *Cariſtum,* quod Liuius in Statiellate agro cap. VII poſuit, non reſtat, niſi veſtigia eius in vico Carſo, qui in via, a Genua Dertonam ferente, eſt, ſupereſſe exiſtimes.

LXI.

Ad Padum vſque Ligures habitarunt, ſub quo flumine ipſis Plinius tribuit *Forum Fuluii,* cognomine *Valentinum,* ex quo coniicitur, in Valenza, Mediolanenſis Ducatus oppido, *Forum Fuluii* latitare, id quod diſtantia XXII M. P. a Dertona, quæ in Tabula Peutingeri eſt, comprobatur.

LXII.

Supra quod Forum, iuxta eumdem fluuium, *Induſtria* oppidum fuit, quod Ligures a flumine *Bodincomagum* adpellabant, in quo loco creditur nunc Caſale eſſe, nupero bello recuperatum. Plinius lib. III cap. V *Induſtriam* in Liguriæ oppidis numerat mediterraneis. Et cap. XVI extremo de Pado: *Ligurum lingua amnem ipſum Bodincum vocari* [Metrodorus Sceplius dicit] *quod ſignificet fundo carentem. Cui argumento adeſt oppidum iuxta, Induſtria, vetuſto nomine Bodincomagum, vbi præcipua altitudo incipit.* In Romano lapide, quem Gruterus pag. 555 num. 7 refert, eſt DOMO BODINCOMAGVS: & in alio Montisferratenſis agri, p. 431 n. 5

T. LOLLIVS T. LOLLII MASCVLVS

IIII VIR BONDICOMENSIS

quaſi etiam *Bondicomum* id oppidum adpellauerint, niſi inciſoris culpa ſyllaba prætermiſſa fuit. Vtroque modo autem *Bondincomagus* & *Bodincomagus* libri habent, vt propterea inſcriptio non ſuſpecta fieri poſſit, quam contra Cluuerii dubitationem Lucas Holſtenius, vir accuratiſſimus, tuetur.

LXIII.

Hæc intra Padum & Tanarum: citra hunc *Dertona* colonia, cum *Iuliæ* cognomento: nunc *Tortona.* Plinius lib. III cap. V de hoc tractu: *omnia nobilibus oppidis nitent, Libarna, Dertona colonia, Iria,* & reliquis. Et Paterculus lib. I cap. XV in coloniis Romanis numerat, licet ambigat de tempore deductionis. In lapide vetuſto apud Grut. p. 487 n. 6

Xxx ORIVNDO

Quo nummum Tiberii Harduinus refert, ſignatum C. I. A. D. quod legit, *Colonia Iulia Auguſta Dertona:* quem Vaillantius ad Hiſpaniæ Dertoſam transmittendum eſſe contendit. Itinerariis etiam *Dertona,* & Ptolemæo Δερτῶνα, Latinorum forma, ſed male in Taurinis collocata. Græcis aliis ὁ Δέρτων, vt Stephani Byzantii breuiator ſcripſit: vel Δερθών, vt Strabo lib. V pag. 150. Fluuius qui adluit, & paullo inferius Pado miſcetur, vulgo creditur *Iria* eſſe. at, quia oppidum *Iria* a Dertona x millibus in ortum remotum eſt, quod etiam amne quodam adſunditur; ille potius *Iria* cenſendus eſt, non, qui Dertonam præterlabitur. Iornandes de Reb. Get. cap. XLV alteram ſententiam induxerat: *Dertonæ iuxta fluuium Ira cognomento occiditur.* At ſemibarbaro ſcriptori *Dertonæ* eſt *in agro Dertonenſi.* Antoninus itinere ab Arimino Dertonam:

Placentia	— — —
Camillomagum	M. P. XXV
Iriam	M. P. XVI
Dertonam	M. P. X.

LXIV.

Supra Dertonam, Montes verſus *Libarna* eſt Plinii & Ptolemæi; *Libarnum* Antonini & Tabulæ, media via inter Genuam & Dertonam. De *Iria* eiusque ſitu, modo aliquid diximus, x millibus diſtare a Dertona, Placentiam verſus. Et hanc quoque Ptolemæus male in Taurinis poſuit. Hodie *Voghera* eſt. Quod interiacet in Itinerario *Comillomagum* oppidum, in Tabula eſt *Cameliomagum,* de quo nihil certi iudicare licet, ſicut neque de *Barderate* Plinii.

LXV.

Finiri heic per *Iriam* fluuium Liguria poſſit, niſi Liuius longius videatur in ortum eius limitem produxiſſe lib. XXXII cap. XXIX. *Q. Minucius,* inquit, *in læua Italiæ ad inferum mare flexit iter: Genuamque exercitu abducto, ab Liguribus orſus eſt bellum. Oppida Claſtidium & Litubium, vtraque Ligurum, & duæ gentis eiusdem ciuitates, Celelates, Cerdiciatesque, ſe ſe dediderunt. Et iam omnia cis Padum, præter Gallorum Boios, Iluates Ligurum, ſub ditione erant. quindecim oppida, hominum viginti millia eſſe dicebantur, quæ ſe dediderant.* Quod ſi Ligurum oppida fuerunt *Claſtidium* & *Litubium,* vt Liuius ait; & Claſtidium in loco vici Chiaſtezo ſiue Chiaſteggio fuit, vt Cluuerius & alii ex nominis adfinitate iudicant; videtur vtique Liguriæ ſub Pado terminus trans Iriam amnem protrahendus, quem Cluuerius vſque ad flumen Tidonem, quod proximum eſt Trebiæ, producit. De loco, minus eſt quod dubitemus: de Liguriæ autem extenſione omnino. Nam Claſtidium, quod heic *oppidum* vocatur, *vicus* eſt lib. XXI cap. XLVIII, etiam Plutarcho κώμη, *vicus,* quamuis Polybio lib. II cap. XXXIV, & lib. III cap. LXIX πόλις, *oppidum.* Etſi enim diverſi de conditione huius loci diſſentiant: veriſimile tamen non eſt, a ſe ipſo Liuium diſſentire. Præter id Liuius lib. XXI cap. LVIII principio & lib.

Digitized by Google

lib. XXVII cap. XLIX, & alibi, Gallos Ciſalpinos a Liguribus diſtinxit, quæ verba ſupra protulimus; & clarius lib. XXXIX cap. II *Pacatis Liguribus, in agrum Gallicum exercitum duxit:* idem vero Claſtidium dixit *in Gallia* eſſe lib. XXIX cap. XI extremo. *Aedem Virtutis M. Marcellus dedicavit ſeptimo decimo anno poſt, quam a patre eius vota in Gallia ad Claſtidium fuerat.* Et ipſo libro XXXII, quo Ligurum eſſe dixerat, poſt paullo cap. XXXI videtur, etiam Sigonii iudicio, Gallorum ſolo tribuere, vbi incenſum eſſe ſcribit; & a Liguria ſeparare. Plutarchus quoque Claſtidium diſerte vocat γαλατικὴν κώμην, *Gallicum vicum,* Vita Marcelli pag. 300. Quæ omnia eiusmodi ſunt, vt non ſine cauſſa Carolus Sigonius de Liuii loco, quo Ligurum dixit eſſe oppidum, dubitauerit, ſuſpicatus, forte *Cariſtum* aut aliud ſcriptum a Liuio fuiſſe. De *Litubio,* quod cum Claſtidio Liuius memorauit, iisque ſolus; æque dubia res eſt: quia, quem locum adſignat Cluuerius, a loco Claſtidii Liguſtini pendet, qui ſi incertus eſt, aut lectio ſuſpecta, non certior ſedes erit *Litubii,* quod nunc Ritorbio dici exiſtimat, idque nomen cum velis *Ritouinis, in vicino Padi & Ticini* factis, quæ Plinius laudat lib. XIX cap. I, componit, quaſi *Ritobium* & ipſe Liuius ſcripſerit. Incertiores ſunt ciuitates ſiue populi Ligurum *Celelates & Cerdiciates,* lib. XXXII cap. XXIX; & *Iluates,* ibidem, & lib XXXI cap. X: nec iis ſic ſedes adſignari poſſunt vt *Ingaunis, Intemeliis,* aut aliis iuxta mare: aut iis qui in Alpibus habitabant.

GALLIA CISPADANA.

LXVI.

A Liguribus ad eos populos accedimus, quos *Gallos* Romani adpellabant, regum Romanorum temporibus transgreſſos Alpes in Italiam. Hos autem ſecabat Padus fluuius, cui qui propiores vtrimque colebant, *Circumpadani* dicebantur. Liuius lib. XXI cap. XXXV de Hannibale: *Italiam oſtentat, ſubiectosque Alpinis montibus Circumpadanos campos:* & Plinius lib. XIV cap. XX *muſta Circumpadana.* Hi ad vtramque ripam, & amplius. Alterutrimque etiam Padus denominabat Gallos ſpecialius, hinc Ciſpadanos; quos vel ſimpliciter *Gallos,* vel *Gallos* proprie *Togatos* poſtea dixerunt, quia citius in leges Romanas, quam qui trans Padum erant, conceſſerunt; illinc Transpadanos, qui longius in Illyricum vſque protendebantur. Multa *Transpadanorum* mentio apud Ciceronem, Tacitum, Suetonium, & in antiquis inſcriptionibus: ex cuius vocabuli analogia citeriores *Ciſpadanos,* eorumque regionem *Ciſpadanam Galliam* adpellamus (nec enim facile exemplum inueneris; ſaltem non ita frequenter, vt verbi alterius:) de qua nunc proxime agendum eſt.

LXVII.

Supra diximus, ambiguum ſub Pado terminum Liguriæ & Ciſpadanæ Galliæ eſſe, quem Cluuerius ad *Tidonem* amnem, qui propinquus eſt Trebiæ, promouendum cenſet: nos autem oſtendimus, vltra *Iriam,* nihil cer-

tum proferri poſſe, quod indubitato ſit Ligurum: idque de *Claſtidio*, quod interiacet, in vtramque partem diſputatum eſt, * vt tamen Gallis potius, quam Liguribus tribuatur. De quo quæ ex Polybio, Liuio, Plutarcho proferri poſſunt, attulimus ibidem: addo nunc Strabonem lib. v pag. 150, qui Κλαστίδιον, *Claſtidium* inter Ticinum & Dertonam memorat, quorum illud trans Padum eſt, hæc citra eumdem. Sed cis flumen *Claſtidium* fuiſſe, etiam ex Polybii lib. II cap. XXXIV liquet, vbi Inſubres, Acerris relictis, oppugnaturi Claſtidium, dicuntur διαβιβάσαντες τὸν Πάδον, *Padum fluuium traieciſſe.* Ad illum fluuium, ſiue *Tidon* eſt, ſiue alius, a Cluuerio Phlegontis Tralliani de Longæuis, πόλις Βελεία, *oppidum Veleia* ſtatuitur, quod Plinius confirmat lib. VII cap. XLIX. *Circa Placentiam*, inquit, *in collibus oppidum eſt Veleiatium, in quo* CX *annos ſex detulere; quatuor centenos vicenos; vnus* CXL. Veliates ergo oppidani ex Veleia. Et hucusque Cluuerius Liguriam produxit, de qua prorogatione autem eſt quod dubitemus, vt ſupra pluribus demonſtratum eſt. Quæ ſequuntur, ſunt Galliæ ſine dubitatione, eiusque *Ciſpadanæ*, quam ſingulari ratione & κατ᾽ ἐξοχὴν, vt aiunt, *Togatam Galliam* Ptolemæus vocat, intra Padum & Apenninum vſque ad Sapim & Rubiconem fluuios procurrentem.

LXVIII.

Populi huius Galliæ præcipui nobiliſſimique erant BOII, vbique in Romana hiſtoria memorati: & mare verſus LINGONES, quos Liuius lib. v cap. XXXV, etiam cum Boiis tranſiiſſe Alpes conſediſſeque cis Padum narrat: quibus Polybius lib. II cap. XVII ad Apenninum ANANES adiungit. Τὰ δὲ πέραν, inquit, τοῦ Πάδου τὰ περὶ τὸν Ἀπεννῖνον πρῶτοι μὲν Ἄνανες, μετὰ δὲ τούτους Βοιοὶ κατῴκησαν. ἑξῆς δὲ τούτων ὡς πρὸς τὴν Ἀδρίαν, Αἴγωνες· τὰ δὲ τελευταῖα πρὸς θαλάττῃ, Σήνωνες. *Vltra Padum, circa Apenninum primi Ananes occurrunt; deinde Boii: poſt iſtos Hadriam verſus Aegones: poſtremi omnium ad mare Senones.* Noti Senones Romano bello & mutua clade: *Aegones* & *Ananes* obſcuriſſimi, nec ex quibus plagis Transalpinæ profecti ſint, conſtat. *Senones* autem maiorem partem, ſi non omnem, in Vmbria extra limitem noſtrum habitarunt, quorum regionem poſtea Romani in propria Italia, exſtinctis Senonibus, cenſuerunt. Sed ad principium, vnde digreſſi ſumus, reuertimur.

LXIX.

Primum occurrit fluuius *Trebia*, ex Apennino in Padum apud Placentiam decurrens, inde *Placentinus* cognominatus Plinio lib. III cap. XVI. *Padus*, inquit, XXX *flumina in mare Hadriaticum defert: Celeberrima ex iis, Apennini latere iactum, Tanarum; Trebiam Placentinum; Tarum, Niciam, Gabellum, Scultennam, Rhenum.* Nobilitatus clade Romanorum Punico II bello, in quo eius a Polybio lib. III cap. LXVIII ſeqq. Liuio lib. XXI cap. LI, Floro lib. II cap. VI, Eutropio lib. III cap. IV, facta mentio eſt. Præterea Strabo lib. v pag. 150 κατὰ Πλακεντίαν ὁ Τρεβίας συμβάλλων τῷ Πάδῳ, *iuxta Placentiam Trebias incidit in Padum.* Et Silius lib. III verſ. 575

Tum

* Vid. §. 65.

Tum Trebia infauſto noua prælia gurgite feſſis
Inchoat, & precibus Iunonis ſuſcitat vndas.

LXX.

Quæ adiacet *Placentia*, antiqua colonia fuit, metu Punici belli condita. Polybius lib. III cap. XL *Nunciato, iam Iberum tranſiiſſe Hannibalem, dilectus habent, & cetera expediunt bello neceſſaria, & prius inſtitutum de coloniis in Galliam deducendis perfecturi, oppida muniunt, & colonos ad ſuas colonias proficiſci iubent.* ὧν μὲν μίαν ἔκτιζον ἐπὶ τάδε τῦ Πάδυ ποταμῦ, προσαγορεύσαντες Πλακεντίαν· τὴν δ᾽ ἄλλην ἐπὶ θάτερα, κατονομάσαντες Κρεμώνην. *Harum alteram cis Padum condebant, cui nomen fecerunt Placentiæ: alteram trans Padum, quæ dicta eſt Cremona.* Id quod epitoma Liuii XX ſic breuiter narratur: *Coloniæ deductæ in agro de Gallis capto Placentia & Cremona.* Et Velleius Paterculus lib. I cap. XIV *Sub aduentum in Italiam Hannibalis Cremona atque Placentia,* puta, deductæ ſunt coloniæ. Poſt, vt multæ aliæ, ius municipii quoque accepit. Cicero in Piſon. cap. XXIII *O familiæ, non dicam Calpurniæ, ſed Caluentiæ: neque huius vrbis, ſed Placentini municipii!* Et in fragmento eiuſdem orationis apud Aſconium itidem *municipium* vocauit, *de ſe optime meritum.* Et Tacitus lib. II Hiſt. cap. XIX vocat *coloniam virium & opum validam:* at mox cap. XXI incolas eius *municipale vulgus.*

LXXI

Circa Placentiam duo emporia fuerunt, a Liuio laudata lib. XXI cap. LVII. *Emporium,* inquit, *prope Placentiam fuit, & opere magno munitum, & valido firmatum præſidio. eius caſtelli expugnandi ſpe cum equitibus ac leui armatura profectus Hannibal.* Tam propinquum autem fuit, *vt clamor* eius tumultus *Placentiæ quoque audiretur.* Inde reiectus Hannibal a conſule, *ad Victumuias ire pergit oppugnandas. Id emporium a Romanis Gallico bello fuerat munitum.* Hoc deditione cepit Hannibal, & diripuit.

LXXII.

A Placentia ad Ariminum noua via ſtrata fuit ab Aemilio Lepido, quæ *Aemilia* vocata *via.* Liuius lib. XXXIX cap. II *Aemilius viam ab Placentia, vt Flaminiæ committeret, Ariminum perduxit.* Duæ autem ſecundum Strabonem lib. V pag. 150, Aemiliæ viæ, Scauri Aemilii alia, quæ per Piſas & Lunam ferebat Dertonam: alia Aemilii Lepidi, διαδεχομένη τὴν Φλαμινίαν, *quæ Flaminiam excipit.* Idem Scaurus, quod ibidem Strabo fertur addidiſſe, foſſam nauigabilem per tranſuerſos amnes a Placentia duxit Parmam, vt paludoſa loca exſiccaret. Sic corrupta Strabonis verba emendant partim, partim interpretantur Xylander & Cluuerius, quæ ita in libris habentur: ἀνέψυχε τὰ πεδία ὁ Σκαῦρος διωρυχαῖς πλωταῖς, ἀπὸ τῦ Πάδυ μέχρι Παρμησῶν, quod ſecundum litteram eſt, *a Pado ad Parmeſtas.* Xylander vertit *a Placentia Parmam vsque,* quod adprobat Cluuerius, quſi Παρμητὰς geographus ſcripſerit, qui *Parmenſes* ſint; quod dubitat Caſaubonus. Tam impedita adhuc eſt *Foſſa Aemilia,* ab Aemilio Scauro inter Parmam ducta & Placentiam.

LXXIII.

Interiacet Parmæ & Placentiæ ad foſſam *Fidentia* in itinerario, quæ itinere a Mediolano per Picenum vocatur *Fidentiola vicus*, XXIIII millibus a Placentia; XV a Parma: & itinere ab Arimino Dertonam, non ſolum *Fidentia*, verum etiam *Florentia* aliqua, quæ Cluuerii tabula eſt *Florentiola*, ſuſpecta & dubia Suritæ. Sed Peutingerianæ quoque Tabulæ *Florentia* inter Placentiam Fidentiamque eſt media, quæ quoquo ſe modo habet, *Fidentia* tamen certiſſima & antiqua eſt eo poſitu, commemorata ab Liuio epitoma LXXXVIII, Velleio lib. II cap. XXVIII, & Plinio lib. III cap. XV. Nam Carbo *circa Fidentiam* ſuperatus fuit a Metello Pio, Syllæ auſpiciis, quod Liuius tradit & Paterculus: Plinius *Fidentinos* in octaua regione ponit, id eſt in Ciſpadana. Itinerariorum rationes in locum referunt, qui nunc *Burgo di San Domnino* dicitur. S. Domninus autem in Martyrologio Romano a. d. VII idus Octob. dicitur ſupplicium paſſus *apud Iuliam in territorio Parmenſi:* quod ſi iuſtum cognomen eſt, coloniam fuiſſe Fidentiam, auſpiciis Iulii vel Auguſti Cæſaris deductam, probabile eſt.

LXXIV.

Subiacet in auſtrum, ad Tari & Ceni confluentes, locus qui nunc *Fornouo* dicitur, quod nomen documento eſt, & heic *Forum Nouum* exſtitiſſe. Inſcriptio vetus apud Grut. p. 492 n. 5

PATR. COL. IVL. AVG. PARM
PATR. MVNICIPIORVM FORODRVENT. ET FORO
NOVANORVM.

LXXV.

Nunc ad nobilem vrbem *Parmam*, quo iam ante Aemilia nos ducebat, progredimur, antiquam coloniam, nec minore noſtris temporibus claritate. Colonia facta cum Mutina. Liuius lib. XXXIX cap. LV *Eodem anno* [quo Aquileia] *Mutina & Parma coloniæ Romanorum ciuium ſunt deductæ. bina millia hominum in agro, qui proxime Boiorum, ante Tuſcorum fuerat, octona iugera Parmæ, quina Mutinæ acceperunt.* Auxit ornauitque coloniam Auguſtus Cæſar: a quo IVLIAE AVGVSTAE cognomen in modo producta inſcriptione accepit. Qui incolebant, Cicero Philipp. XIV cap. III vocat *optimos viros, honeſtiſſimosque homines, maxime cum auctoritate huius* [ſenatorii] *ordinis, populique Romani dignitate coniunctos.* Deplorat ibidem *Parmenſem calamitatem*, a L. Antonio bello Mutinenſi acceptam. Lanam Parmenſis agri Martialis laudat multis locis, e quibus ſatis ſit libri XIV epigramma CLV repetiiſſe, cui titulus LANAE ALBAE præſcriptus:

Velleribus primis Apulia, Parma ſecundis
Nobilis: Altinum tertia laudat ouis.

Nomen vrbis haud dubie eſt ab interfluente amne *Parma:* cuius neſcio an in antiquis monimentis ſuperſit quædam memoria, niſi quod illa ex Theodoſiano æuo Tabula itineraria corrupte in hoc tractu habet *Fl. Paala.*

LXXVI.

Eadem Tabula, & Antonini, quod dicitur, Itinerarium inter Parmam & Mu-

& Mutinam *Tannetum* oppidum ſiue vicum tenent, quod etiam nunc Tanedo adpellatur. Polybius lib. III cap. XL in Boiis memorat τὴν Τάνητος καλουμένην κώμην, *Tanetis ita dictum vicum:* & Liuius lib. XXX cap. XIX dicit, *qui ad vicum Tanetum a Boiis capti fuerant.* Plinius lib. III cap. XV in octaua regione, quæ Ciſpadana eſt, *Tanetanos* recenſet: & Ptolemæus in Togata Τάνητον, *Tanetum.* Ordo talis eſt itinere ab Arimino Dertonam:

Bononia	—	—	—	
Mutinam	M.	P.	XXV	
Regium	M.	P.	XVIII	
Tannetum	M.	P.	X	
Parmam	M.	P.	IX	
Fidentiam	M.	P.	XV	
Florentiam	M.	P.	X	(Florentiolam)
Placentiam	M.	P.	XV.	

LXXVII.

Hinc ad Padum rurſus deſcendimus, ad cuius & alterius fluminis, quod Plinii *Nicia*, Tabulæ *Nigella* videtur, ſitum confluentes eſt *Brixellum*, nunc Berſello, ſiue Breſcello, quod Plinius dicto loco in coloniis numerat. Et Ptolemæus in Togata vocat Βρίξελλον, *Brixellum.* Fatale fuit Othoni imperatori, qui heic vim vitæ ſuæ intulit, rebus ad Bedriacum inproſpere geſtis. Suetonius cap. IX *Nec illi pugnæ adfuit, ſubſtititque Brixelli.* Tacitus Hiſt. II cap. XXXIX *Profecto Brixellum Othone,* ibi (cap. XLVI) *opperiebatur nuntium pugnæ.* Infra Brixellum ad eundem Padum eſt *Nuceria,* Ptolemæi Νουκερία, nec forſan ab alio veterum ſcriptorum memorata: nunc mutata littera, Lucera ſiue Luzara.

LXXVIII.

Clarius eſt, quod intus recedit, *Regium Lepidi*, ſiue *Regium Lepidum*, aut ſimpliciter *Regium*, quod Cluuerius vocat, neſcio quo auctore, *Forum Lepidi.* Situm in via Aemilia, nomen ferens ab Aemilio Lepido, qui cum C. Flaminio conſul fuit. Vnde autem cognomen vel nomen *Regium*, incertum plane & obſcurum eſt. Cicero lib. XII epiſt. V ad Caſſium: *Præter Bononiam, Regium Lepidi, Parmam, totam Galliam tenebamus ſtudioſiſſimam reipublicæ.* Et Brutus ad Ciceronem lib. XI epiſt. IX extr. III *Kal. Maii ex caſtris Regii.* Ptolemæus in Togata prouincia: Ῥήγιον Λεπίδιον κολώνια, *Regium Lepidium* (ſeu potius *Lepidum*) *colonia.* Sic enim eſt emendandum ex Strabone, qui æque, vt Latini, Ῥήγιον Λέπιδον lib. V pag. 150 adpellauit. Plinio lib. III cap. XV ſunt *Regienſes a Lepido.* Tacitus lib. II Hiſt. cap L *Die quo Bedriaci certabatur, auem inuſitata ſpecie apud Regium Lepidum celebri luco conſediſſe incolæ memorant.* In Peutingeriana Tabula *Lepido Regio* ſcriptum exſtat: ceteri poſteriores tantum *Regii* nomen agnoſcunt, vt paullo ante ex Antonini itinere vidimus. Oroſius quoque lib. V cap. XXII de tumultu, poſt Syllæ mortem a Lepido conſule concitato, *Brutus in Ciſalpinam Galliam*

Digitized by Google

liam fugiens, perſequente Pompeio, apud Regium interfectus eſt. Hodie vocatur Reggio.

LXXIX.

Excipit Plinii flumen *Gabellum*, cui oppidulum, a Strabone Μακροὶ Κάμποι, *Macri Campi*, vocatum, adpoſitum eſt. Liuius etiam videtur oppidi nomen facere. Lib. XLI cap. XVIII *Conſul litteras ad C. Claudium miſit, vt cum exercitu ad ſe in Galliam veniret: Campis Macris ſe eum exſpectaturum.* Et lib. XLV cap. XII *Profectus in Galliam, circa Macros Campos, ad montes Siciminam & Papinum, ſtatiua habuit.* Columellæ autem lib. VII cap. II ſunt campi circa Parmam atque Mutinam. *Oues*, inquit, *quæ circa Parmam & Mutinam Macris ſtabulantur campis.* Atque ſic etiam Varro R. R. præfatione libri II, *in Campos Macros*.

LXXX.

Inter *Gabellum* & *Scultennam* amnes, ad Aemiliam viam, nobilis vrbs eſt *Mutina*, colonia ciuium Romanorum, cuius deductionem ſupra in *Parma* vidimus, quia eodem anno ſunt conditæ, vt Liuius refert lib. XXXIX cap. LV. Polybius Μοτίνη ſcripſit lib. III cap. XL; Strabo p. 150. Μουτίνη; Ptolemæus Μούτινα, Latino more. Cicero Philipp. V cap. IX [Antonius] *circumſedit Mutinam, firmiſſimam & ſplendidiſſimam populi Romani coloniam.* Tacitus lib. I Hiſt. cap. L *Pharſaliam, Philippos, & Peruſiam ac Mutinam, nota publicarum cladium nomina, loquebantur.* Plura apud Ciceronem & hiſtoricos in bello Mutinenſi. Silius lib. VIII verſ. 592

Certauit Mutinæ quaſſata Placentia bello.

Et Lucanus lib. I Pharſal. verſ. 41

His, Cæſar, Peruſina fames, Mutinæque labores
Accedant fatis.

LXXXI.

Inter eoſdem fluuios, Gabellum & Scultennam, ſed ſupra Mutinam, ad montem Apenninum verſus, *Mutilum* caſtrum eſt. Liuius lib. XXXIII cap. XXXVII *L. Furius Purpureo, alter conſul, per tribum Sappiniam in Boios venit. Iam caſtro Mutilo adpropinquabat, quum veritus, ne intercluderetur ſimul a Boiis Liguribusque, eadem via, qua adduxerat, reduxit.* Etiam nunc vocatur Medolo, ſitumque ſupra Mutinam in radicibus Apennini. Paullo infra hoc caſtellum Cluuerius ad Gabellum ponit *Saltum Gallianum*, quaſi oppidum a Plinio lib. III cap. XV notatum: verum Harduinus e MSS. legit *Saltes Galliani. qui cognominantur Aquinates.* non enim oppidorum ibi aut nemorum, ſed populorum nomina recenſentur. In Aemilia via, prope Scultennam, III millibus a Mutina abeſt locus *Ad Victoriolas*, in Hieroſolymitano Itinerario ſub finem deſignatus: trans flumen in eadem via, VIII M. P. a Mutina, eſt *Forum Gallorum*, vt Tabula Peutingeri diſtantiam definiuit. Heic Antonius vicit Panſam, & victus eſt ab Hirtio. Galba ad Ciceronem lib. X epiſt. XXX *Audita re Hirtius cum cohortibus viginti veteranis redeunti Antonio in ſua caſtra occurrit, copiasquo eius omnes deleuit, fugauitque eodem loco, vbi erat pugnatum, ad Forum Gallorum.* Et Frontinus Strateg.

Digitized by Google

teg. lib. I cap. V exemplo XXXIX *Antonius, apud Forum Gallorum, quum Panſam* COS. *aduentare comperiſſet, inſidiis per ſilueſtria Aemiliæ viæ diſpoſitis, agmen eius excepit fuditque: & ipſum eo vulnere adfecit, quo intra paucos dies exanimaretur.*

LXXXII.

Infra Mutinam, intra eosdem amnes, *Gabellum* & *Scultennam*, itinere Antonini a Verona Bononiam, inter Hoſtiliam & Mutinam medio loco, vtrimque XXV M. P. diſtante, ponitur *Colicaria,* oppidum vel vicus, quam inter Mutinam & Mirandulam in vico Rocaglia, itineris tractu monſtrante, quærebat Cluuerius: inferius, Padum verſus, *Oteſia*, vnde *Oteſini* dicti Plinio lib. III cap. XV, & ex Bergomate lapide CVRATOR REIP. OTESINORVM, vt Cluuerius refert pag. 282, quod eſt praue ſcriptum ATESINORVM in Gruteri opere p. 396 num. 8. Ad confluentes *Scultennæ* & Padi, oppidum *Padinum* eſt, nunc Bondeno; vnde Plinii *Padinates* ſunt dicto cap. XV. De *Scultenna* autem fluuio præter Plinium lib. III cap. XVI, etiam Liuius lib. XLI cap. XVIII ineunte agit.

LXXXIII.

Vlteriores fluuii ſunt *Lauinius* & *Rhenus*, in quorum altero *inſula Triumuirorum* eſt, hoc eſt, in qua M. Antonius, M. Lepidus, & Octauianus Cæſar triumuiratum, ſeu poteſtatis ſummæ ſocietatem inierunt. Appianus ineunte lib. IV de B. Ciuili: *συνήεσαν ἀμφὶ Μουτίνην πόλιν ἐς νησίδα τοῦ Λαβινίου ποταμοῦ βραχεῖάν τε καὶ ὑπτίαν. congreſſi ſunt* [triumuiri] *circa Mutinam in parua quadam & plana inſula fluuii Labinii.* Cui fragmentum tabulæ in agro Bononienſi repertæ conſentit, qua inſulam triumuirorum dicitur AMNIS LAVINVS ADLATRARE. Sed dudum obſeruarunt docti viri, non eſſe antiquum, quisquis eſt, illius tabulæ auctorem, & ab Appiano accepiſſe, quod de amne Lauino tradidit. Vide Thomæ Reineſii Inſcript. LXVII Claſſis II, cum ſubnotatis. Nec Appianus ſibi conſtat de oppido & amne. Ait *circa Mutinam,* at tamen in *Lauinii inſula* pactos ſocietatem triumuiros fuiſſe. Longe abeſt Lauinius a Mutina; propior vtique Bononiæ: nec tantus, vt inſulam capiat, in cuius medio conferre ſecreta triumuiri potuerint, vt nec in ripa vtrimque ſtantes, neque in pontibus, exaudirent. Sic enim ipſe Appianus de illo colloquio ſcripſit. Relinquitur ergo in *Rheno,* qui maior eſt Lauinio, illam inſulam triumuirorum, & prope Bononiam fuiſſe. Id quod non obſcure Dio Caſſius lib. XLVI ſub finem, confirmat, *ἐν νησιδίῳ τινὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ παρὰ τὴν Βονωνίαν παραῤῥέοντος, in inſula quadam parua illius amnis, qui Bononiam præterlabitur.* Is vero haudquaquam Lauinius eſt, ſed Rhenus, quem ideo Plinius *Bononienſem amnem* dixit lib. XVI cap. XXXVI. *Nullus*, inquit, *ſagittis aptior calamus, quam in Rheno, Bononienſi amne.* Et Silius lib. VIII verſ. 600

- - - - - *paruique Bononia Rheni.*

Suetonius quoque Aug. cap. XCVI dicit, *ad Bononiam* triumuirorum copias fuiſſe contractas: & Plutarchus Cicerone p. 884 *ἐγίνοντο αἱ σύνοδοι μόνοις ἀπόῤῥητοι περὶ πόλιν Βονωνίαν ἐφ᾽ ἡμέρας τρεῖς, καὶ συνήεσαν εἰς τόπον τινὰ πρό-*

σω τῶν στρατοπέδων, ποταμῷ περιῤῥεόμενον, Colloquuti ſoli ſunt, remotis arbitris, tres dies iuxta vrbem Bononiam. Locus vbi conuenerunt, pro caſtris erat, amne cinctus. Tres ſic apud Bononiam id factum eſſe adfirmant, ſinguli graues auctores, & Appiano vtique præferendi: quorum conſenſu probatur, amnicam illam inſulam fuiſſe Rheni, Bononiam præfluentis; non Lauinii, decurrentis longius ab illa vrbe.

LXXXIV.

Satis nota vrbs *Bononia,* & vel ſola antiquitate commendabilis, olim, quum Tuſci tenerent, ante inuaſionem Gallorum, *Felſina* vocitata, quod nomen nec deinceps fuit penitus oblitteratum. Plinius lib. III cap. XV *Bononia, Felſina vocitata, quum princeps Etruriæ eſſet.* Et Liuius lib. XXXIII cap. XXXVII *Dein iunctis exercitibus primum Boiorum agrum vſque ad Felſinam oppidum populantes* [conſules] *peragrauerunt.* Nomen autem Bononiæ videtur a Gallis eſſe, quorum id nominis oppidum etiam in Belgica ad fretum fuit Britannicum. Romani coloniam Latinam eo deduxerunt. Liuius lib. XXXVII cap. LVII *Eodem anno* [IↃLXIII vrbis conditæ] *ante diem tertium Kalendas Ianuarias, Bononiam Latinam coloniam ex SC. L. Valerius Flaccus, M. Atilius Serranus, L. Valerius Tappus triumuiri deduxerunt. Tria millia hominum ſunt deducta: equitibus ſeptuagena iugera; ceteris colonis quinquagena ſunt data. Ager captus de Gallis Boiis fuerat: Galli Tuſcos expulerant.* Et Velleius Paterculus lib. I cap. XV de eadem: *Cn. Manlio Volſone, M. Fuluio Nobiliore* COSS. *Bononia deducta colonia, abhinc annos ferme* CCXVII. Auxit Octauianus ſub initium Actiaci belli, vt Dio refert lib. L pag. 422. Tacito lib. XII cap. LVIII eſt *Bononienſis colonia.*

LXXXV.

Vltra Bononiam in eadem via Aemilia eſt *Claterna* interuallo X M. P. quod ex itinerario vtroque conſtat. Cicero Philipp. VIII cap. II *cuius* [Antonii] *præſidium Claterna deiecit Hirtius.* Idem lib. XII epiſt. V ad Caſſium: *Si erupiſſet* [D. Brutus] *Mutina, nihil belli reliqui fore videbatur. Paruis omnino iam copiis obſidebatur, quod magno præſidio Bononiam tenebat Antonius. Erat autem Claternæ noſter Hirtius: ad Forum Cornelii Cæſar, vterque cum firmo exercitu.* Plinius lib. III cap. XV poſt colonias Ciſpadanæ enumeratas: *oppida, Cæſena, Claterna,* & reliqua. Ptolemæi quoque in Togata *Κλατέρνα* eſt.

LXXXVI.

Antequam Boios deſeramus, in Lingonum Gallorum ſedem tranſituri, de *Litana ſilua* aliquid dicendum eſt. In Boiis fuiſſe, ex Liuio notum eſt: quo loco aut regione, incertum. L. Poſtumius Albinus in ea a Boiis cæſus. Lib. XXIII cap. XXIV *Silua erat vaſta (Litanam Galli vocant) qua exercitum traducturus erat - - - - caput ducis præciſum Boii ouantes templo, quod ſanctiſſimum eſt apud eos, intulere.* Et lib. XXXIV cap. XXII *L. Valerius Flaccus in Gallia cum Boiorum manu propter Litanam ſiluam ſignis collatis ſecundo prælio conflixit.* Hic vltus eſt ſuperiorem cladem, quam etiam Frontinus lib. I cap. VI ſtrateg. IV deſcripſit. *Boii,* inquit, *in ſilua Litana ſucciderant arbores.*

Holſte-

Holſtenius in Cluv. Ital. p. 15 coniicit fuiſſe ſupra fontes Scultennæ in iugo Apennini inter Cerſinianum & Mutinam.

LXXXVII.

Poſt Claternam *Forum Cornelii* eſt, Ciceronis epiſtola modo memoratum: Straboni *Φόρον Κορνήλιον*: Ptolemæo *Φόρος Κορνηλίου*. Martialis lib. III epigr. IV

Romam vade, liber. Si, veneris vnde, requiret;
Aemiliæ dices de regione viæ.
Si quibus in terris, qua ſimus in vrbe, rogabit;
Corneli referas me, licet, eſſe Foro.

Opus Cornelii Sullæ eſſe, Prudentius hymno IX de paſſione Caſſiani Forocornelienſis in principio teſtatur:

Sulla Forum ſtatuit Cornelius: hoc Itali vrbem
Vocitant ab ipſo conditoris nomine.

Et vetuſto lapide apud Spon. Miſcell. p. 185 IIIII VIRO FORO CORNELI. Hodie *Imola* id oppidum vocatur, quod non ſolum itinerariorum rationes probant, verum etiam Paullus Warnefridi lib. II Langobard. cap. XVIII aperte & nominatim declarauit. *Aemilia*, inquit, *locupletibus vrbibus decoratur: Placentia ſcilicet, Parmaſque, Regio, & Bononia, Corneliique Foro, cuius caſtrum Imolas adpellatur.* Oppidani FORO CORNELIENSES in veteri lapide apud Holſtenium in Cluv. pag. 15.

LXXXVIII.

Poſt, eodem tractu, ſequitur *Fauentia*, nunc Fnenza, vnde Plinio * *Faventini* incolæ eius oppidi nominantur. Sullano bello memorabilis facta *Fauentia*, quod ad illam etiam pugnatum fuit. Epitoma Liuii LXXXVIII *Sulla Carbonem, exercitu eius ad Cluſium, ad Fauentiam Fidentiamque cæſo, Italia expulit.* Et Velleius lib. II cap. XXVIII *magnificis prœliis partium eius viri hoſtium exercitum fuderant: duo Seruilii apud Cluſium, Metellus Pius apud Fauentiam, M. Lucullus circa Fidentiam.* Silius Italicus lib. VIII verſ. 596

- - - - - - *vndique ſollers*
Arua coronantem nutrire Fauentia pinum. **

LXXXIX.

Inde pergitur *Solonam*; quæ hodie Citta di Sole eſt, in ſiniſtra *Vtentis* ripa. Inſcriptio apud Gruterum pag. 1095 n. 2 CVRATORI SOLONATIVM. Trans flumen, paullo inferius, *Forum Liuii* eſt, nunc Forli, inter Cæſenam ſitum & Fauentiam, quod ex Antonini itinere ab Arimino Dertonam, & Peutingerorum Tabula adparet. Decem millibus diſtat a Faventia. Inde ad mare vergit *Forum Popilii*, vt Plinius vocat lib. III cap. XV; vt corrupte in Peutingeriana, *Forum populi*: vnde hodiernum nomen eſt Forlinpopolo. Supereſt intus in tractu hoc *Cæſena*, Straboni *Καισῆνα*. Plinius d. l. *Oppida, Cæſena, Claterna*, & cetera: Ptolemæo *Καισοῦνα*; hodie Ceſena, ſeruato vocabulo: medio æuo, neſcio vnde, *Curua Cæſena*, vt

* Et cuius antiquior autoritas eſt, Varroni I. R. R. c. 2. & Columell. III. c. 3.
** Regio vini ferax fuit. Varro, R. R. I. c. 2.

in Antonini Itinerario eſt, & Tabula Peutingeriana. Inter Cæſenam & Forum Popilii in occaſum vergit *Forum Truentinorum*, vt in Plinii lib. III cap. XV ſcriptum: ſiue *Druenunorum*, vt in lapidibus vetuſtis eſt. Supra in *Foro Nouo* monſtrauimus ex Grut. p 492 n. 5 PATR. MVNICIPIORVM FORODRVENT. & alia pag. 1094 n. 2 CVR. REIP. FORODR. vtrobique per D. quæ verior orthographia eſt. Diſtantias plurimorum, quæ adhuc oppida propoſuimus, iter Antonini ab Arimino Dertonam ſic illuſtrat:

Arimino			
Curuam Cæſenam	M.	P.	XX
Forum Liuii	M.	P.	XIII
Fauentiam	M.	P.	X
Forum Cornelii	M.	P.	X
Claternam	M.	P.	XIII
Bononiam	M.	P.	X.

XC.

In maritima ora nobilis vrbs *Rauenna* eſt, πόλις ἀρχαία, Θεσσαλῶν ἀποικία, *vrbs antiqua, Theſſalorum colonia*, vt Zoſimus tradit lib. V cap. XXVII. Strabo confirmat idem lib. V pag. 148 ex fama, Θετ]αλῶν λέγεται κτίσμα, *dicitur a Theſſalis condita*. Vnde eſt quod de integritate Plinii, in cuius lib. III cap. XV *Sabinorum oppidum* eſt, Cluuerius dubitare cœpit. Quod Strabo addit, ἐν τοῖς ἕλεσί ἐςι, καὶ διάῤῥυτος, *in paludibus eſt ſita, & aquis peruia*. Ideoque Silius lib. VIII verſ. 602 dixit,

Lenta paludoſæ perſcindunt ſtagna Rauennæ.

Hæc munimenta eius naturalia. Portum antiquitus habuit in *Bedeſis* oſtio: addidit nouum Auguſtus, qui claſſem caperet tutando ſupero mari impoſitam, inter quem & vrbem Via Cæſaris. Sidonius lib. I epiſt. V *Rauennam curſu dexteriore ſubeuntes: quo loci veterem ciuitatem nouumque portum media via Cæſaris ambigas vtrum connectat an ſeparet.* De claſſe Rauennate, ex Auguſti inſtitutione, Suetonius Aug. cap. XLIX, Tacitus Hiſt. II cap. C. Iornandes de Get. reb. cap. XXIX, vbi ſitum vrbis curatius quam ceteri ex Dionis deperdito loco deſcripſit.

XCI.

Supra Rauennam, VI millibus paſſuum ab illa, *Butrium* fuit, quod Strabo τῆς Ῥαυέννης πόλισμα, *oppidum Rauennatium* vocat: Plinius autem dicto loco: *nec procul a mari, Vmbrorum Butrium.* Scilicet Vmbri Theſſalis, quod Strabo addit, in Rauennæ oppidi poſſeſſione ſucceſſerunt. Diſtantia VI millium in Tabula Peutingeri adnotata eſt.

XCII.

Tandem de fluminibus, quamquam aliquibus minus claris, quæ inter Rhenum Bononienſem & Rubiconem ſunt, aliquid adiiciendum eſt. Poſt Rhenum eſt *Idex* inter Bononiam & Claternam medius, nunc *l'Idice:* quod prauationem Tabulæ Peutingerianæ arguit, qua *Iſex* ſcriptum eſt. Inter Claternam & Forum Cornelii *Silarus*, in eadem tabula poſitus. Deinde *Vatrenus* Plinii, nunc Saterno, Forum Cornelii, hoc

eſt

Digitized by Google

eſt Imolam, ab ortu adluens. Et hic in Padum cum ſuperioribus decurrit. Plinius cap. XVI libri III *Auget ibi Padum Vatrenus amnis ex Forocornelienſi agro.* Et Martialis lib. III epigram. LXVII ad pigros nautas:

Ceſſaſtis pueri, nihilque nôſtis
Vatreno Eridanoque pigriores.

Succedit in eadem Tabula *Sinnum* flumen, nunc Senno ſiue Senio: &, qui Fauentiam præterlabitur, *Anemo* Plinii cap. XV. in Tabula *Animo*, ſed nimis in occaſum cum Saterno, & vltra Mutinam remotus. Vulgo Amone eſt ſiue Armone. Salonam & Rauennam, illam ab ortu, hanc a ſeptemtrione præterfluit *Vtis*, in obliquo Vtentis; male in Plinii libris cap. XV *Vitis* ſcriptus. Liuius lib. V cap. XXXV *Tum Senones, recentiſſimi advenarum, ab Vtente flumine vſque ad Aeſim fines habuere.* Inter Forum Liuii & Forum Popilii Rauennam delabitur *Bedeſis* Plinii: & tandem *Sapis* eiusdem, cuius ſuperior pars circa Sarſinam fines Vmbriæ perſtringit: quamuis inferior, vt citra Rubiconem, partem Cispadanæ extremam permeet. Vmbriæ, ob ſuperiorem partem, etiam Silius lib. VIII verſ. 449 adſignauit,

- - - cunis venientes montibus Vmbri.
Hos Aeſis Sapisque lauant.

Tractum circa amnis huius ſuperiora, *Sapiniam tribum* quem dicunt, etiam Liuius lib. XXXI cap. II, Vmbriæ adiudicauit.

TRANSPADANA REGIO.

XCIII.

Qui trans Padum populi habitabant, non omnes Galli erant, ſed quidam etiam ante illorum aduentum illas terras tenuerunt, vt Veneti, Euganeique: ideoque quum *Gallia Transpadana* vulgo dicitur συνεκδοχικῶς illud tanquam de pluribus, intelligendum eſt. Vocatur autem *Transpadana Italia* Plinio lib. XVI cap. XV, & ſæpe alibi; & Tacito Hiſt. II cap. XXXII, cui etiam *regio Transpadana* dicta lib. I Hiſt. cap. LXX, ad cuius explicationem nunc adgredimur.

XCIV.

Ab Alpibus vero denuo incipiendum. Poſt Salaſſos ſupra explicatos iuxta Graias Alpes ſunt LEPONTII, quorum pars ſuperior, *Viberi* Plinio cognominati, in Rhætorum fines porrigitur: altera, nec minor fortaſſis, cenſetur in Italia. Plinius lib. III cap. XX *Lepontios & Salaſſos Tauriſcæ gentis Cato arbitratur. Ceteri fere Lepontios relictos ex comitatu Herculis interpretatione Græci nominis credunt, præuſtis in tranſitu Alpium niue membris.* Scilicet a λείπω, *linquo*, duxerunt nomen, quod in Strabonis lib. IV ſub finem inconſtanter ſcribitur, ſemel Ληπόντιοι, iterum Λεπόντιοι. Caput illorum fuit *Oſcela*, Ptolemæi Ὄσκελλα, quod Cluuerius λ ſimplici ſcribendum eſſe ex eo putat probabile, quia vulgare nomen, quod hodie obtinet, *Domo d'Oſcela*, aut *Oſula*, mediam correptam habeat. Ad hos etiam *Canini Campi* pertinuerunt, per quos a Mediolano tranſeundum in Alemannos erat, vti ex Ammiani Marcellini lib. XV cap. VI adparet, & ſupra

in Rhætia quoque pag. 428 præmonſtrauimus. Situm Camporum illorum Gregorius Turonenſis lib. x cap. III oſtendit. *Olo dux*, inquit, *ad Bilitionem, huius vrbis* [Mediolanenſis] *caſtrum in campis ſitum Caninis, importune accedens, iaculo ſub papilla ſauciatus, cecidit & mortuus eſt.* *Bilitio* autem caſtrum haud dubie eſt *Belizona*, ſitum ſupra Verbanum lacum ad flumen Ticinum. Præterea ad Caninos Campos Iacobus Gothofredus *Dinumma* refert, locum, quo data lex VIII Cod. Theod. de Exactionibus.

XCV.

Decurrit ex Lepontiis *Seſſites* fluuius Plinii lib. III cap. XVI ad LIBICIOS ſiue LIBICOS populum, & *Raudios campos*, in quibus Marius Cimbrorum ingentes copias proſtrauit. *Libicorum* oppida duo Ptolemæus nominat, *Vercellas*, & *Laumellum*. Plinius lib. III cap. XVII *Vercellæ Libicorum ex Sallyis ortæ*. Tacitus Hiſt. lib. I cap. LXX *firmiſſima Transpadanæ regionis municipia, Mediolanum, ac Nouariam, & Eporediam, ac Vercellas adiunxere*. Vtraque, nomen ſeruant, Vercelli & Lomello, XXV millibus paſſuum in veteribus Itinerariis diſiuncta. Tabulæ Theodoſianæ, quam Peutingeri etiam dicimus, inter vtrumque ſunt *Cutiæ*, nunc Cozo, medio viæ interuallo. Gentis nomen Ptolemæo & Plinio ſunt *Libici*, tribus ſyllabis; at quatuor, Polybio lib. II cap. XVII Λεβέκιοι, *Lebecii*: quo Cluuerius etiam refert Liuii *Libuos*, lib. XXI cap. XXXVIII, tamquam prauatum nomen ex *Libicis* ſit. Situs non repugnat. Ait enim de Hannibalis itinere: *ambo ſaltus eum non in Taurinos, ſed per Salaſſos montanos ad Libuos Gallos deduxiſſent*. At lib. V cap. XXXV ait, Libuos *tenuiſſe* illos *locos, vbi nunc Brixia ac Verona*.

XCVI.

Campi *Raudii* primus Paterculus lib. II cap. XII mentionem fecit. *Quinto* [conſulatu Marius] *citra Alpes in campis, quibus nomen erat Raudiis, ipſe conſul & proconſul Q. Lutatius Catulus fortunatiſſimo decertauere prælio.* Aurelius Victor de Vir. illuſtr. in C. Mario: *Teutones in Gallia apud Aquas Sextias; Cimbros in Italia in campo Raudio vicit.* Sic A. Schotti MS. alii *Caudio*, vel *Claudio*, quod nihil eſt. Florus tandem lib. III cap. III *Tridentinis iugis in Italiam prouolutos* illos Cimbros dicit, & *Atheſim flumen*, quod tranare fruſtra tentaſſent, *ingeſta obrutum ſilua tranſiluiſſe*: quorum *in Venetia* deinceps *ipſa ſoli cœlique clementia robur elanguerit.* At Alpes illæ, & flumen, & regio longe abſunt a Seſſite fluuio, ad quem Raudios campos fuiſſe ſupra cum Cluuerio dicebamus. Subdit præmiſſis his nihil ominus Florus: *in patentiſſimo, quem Raudium vocant, campo concurrere.* Quibus inducti non nulli illum campum & prœlium prope Atheſim & Veronam quærunt. Schottus ad Victoris dictum locum: *ad Atheſim, Veronæ fluvium, pugna facta.* Crederem ipſe, niſi Plutarchus aliud ſuaderet in Mario pag. 419 dicens, prouocantibus Cimbris, diem illis tertium, χώραν τε καὶ πεδίον τὸ περὶ Βερκέλλας, *locum & campum apud Vercellas* ad pugnam conſtituiſſe. Quum vero æque ac Florus, traiecti Atheſis paullo ante meminerit Plutarchus, & nunc pugnæ locum dicat apud Vercellas fuiſſe; moram in-

terceſſiſſe

tercesſiſſe oportet, & circuitionem, qua ab Atheſi ad Ticinum tandem & Sesſitem ſunt barbari reducti.

XCVII.

Supra hos campos *Lacus Verbanus* eſt, iam Lago Maggiore, qui *Ticinum* fluuium, nunc Teſino, transmittit. Strabo lib. IV extremo: Λίμνας εἶναι φησὶν ἐν τοῖς ὄρεσι πλείους μὲν, τρεῖς δὲ μεγάλας· ὧν ἡ μὲν Βήνακος ἔχει μῆκος πεντακοσίων σταδίων, πλάτος δὲ ἑκατὸν πεντήκοντα, ἐκρεῖ δὲ ποταμὸς Μίγκιος· ἡ δ' ἑξῆς Οὐερβανὸς, τετρακοσίων· πλάτος δὲ στενωτέρα τῆς πρότερον. ἐξίησι δὲ ποταμὸν τὸν Τίκινον· τρίτη δὲ Λάριος, μῆκος ἐγγὺς τριακοσίων, πλάτος δὲ τριάκοντα· ποταμὸν δὲ ἐξίησι μέγαν Ἄδδαν. *Aiunt lacus eſſe complures in Alpibus, tres vero maiores: quorum Benacus habet longitudinem* IↃ *ſtadiorum; latitudinem* CL. *ex hoc Mincius effluit. Poſt hunc Verbanus, longus* CCCC *ſtadia; anguſtior aliquanto prius dicto: tertius eſt Larius longus fere* CCC, *latus* XXX. *is Adduam, magnum flumen, emittit.* Congruit numerus maiorum lacuum; etiam fluminum nomina per quemque transmiſſorum: non autem ordo, quia Larius eſt medius: nec longitudo, quia Benacus horum eſt minimus. Adferendum vero hoc pro Verbano teſtimonium erat, quia neſcio, an alius eius meminerit præter Plinium, qui lib. II cap. CIII dixit: *Vt in Fucino lacu inuectus amnis, in Lario Addua, in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius.* Et lib. III cap. XIX *In hac* [X] *regione & XI, lacus incluti ſunt, amnesque eorum partus aut alumni: ſi modo acceptos reddunt, vt Adduam Larius, Ticinum Verbanus, Mincium Benacus, Ollium Sebinus, Lambrum Eupilis, omnes incolas Padi.* Et quia hi lacus & flumina coniunxere; iuuat de fluminibus coniunctis etiam poetam Claudianum ex lib. de VI Conſ. Honor. v. 195 audire:

- - - - *Frondentibus humida ripis*
Colla leuant pulcher Ticinus, & Addua viſu
Cærulus, & velox Atheſis, tardusque meatu
Mincius.

Ticinum etiam epgregie deſcripſit Silius lib. IV verſ. 82

Cæruleas Ticinus aquas, & ſtagna, vadoſo
Perſpicuus ſeruat turbari neſcia fundo,
Ac nitidum viridi lente trahit amne liquorem.
Vix credas labi, & reliqua.

Eſt hic inter infauſta Romano populo nomina ob cladem ab Hannibale acceptam. Idem lib. VI extremo:

Adde & Ticini ſpumantes ſanguine ripas,
Et noſtrum Trebiam, & Traſimeni litora Tuſcis
Clauſa cadaueribus.

XCVIII.

Inter Ticinum & Seſſitem paruus amnis *Nouaria* in Tabula Theodoſiana dictus, a quo vrbs *Nouaria,* quam præterlabitur, nomen habet. Inter Larium quoque Verbanumque lacus, alius, minor his, intercedit, nunc Lago di Lugano, olim *Ceresius* dictus, quem Turonenſis Gregorius lib. X cap. III, *ſtagnum Coreſium,* ſiue vt Cluuerius legit, *Ceresium* adpellat.

XCIX.

XCIX.

Larius lacus pluribus laudatus, Plinio maxime iuniori, cuius natale ſolum & plura prædia tangebat. Lib. IX epiſt. VII *Hoc quoque non diſſimile, quod ad mare tu* [ædificas,] *ego ad Larium lacum. Huius in litore plures villæ meæ, ſed duæ vt maxime delectant, ita exercent.* Virgilius quoque lib. II Georg. verſ. 159 eiusdem lacus, & Benaci etiam rationem habuit, quum ſcripſit,

An mare, quod ſupra memorem, quodque adluit infra?
Anne lacus tantos? te, Lari maxime, teque
Fluctibus & fremitu adſurgens, Benace, marino?

Ad Larium lacum etiam in Comenſi agro fuit fons mirandæ naturæ, ſtatis horis creſcens & decreſcens, quem idem Plinius lib. IV epiſt. XXX deſcripſit.

C.

Sub lacu Lario, & ad Adduam fluuium, ac vltra illum, OROBII fuerunt, quibus Plinius lib. III cap. XVII tria oppida dat, Catonem auctorem, vt fatetur, ſequutus. *Orobiorum,* inquit, *ſtirpis eſſe Comum, atque Bergomum, & Licinî forum, & aliquot circa populos, auctor eſt Cato.* Antiqua vrbs *Comum,* & potens olim, vt etiam cum Romanis bellum gereret haud ſecus atque aliæ gentes validiores. Liuius lib. XXXIII cap. XXXVI *Marcellus Pado confeſtim traiecto in agrum Comenſem, vbi Inſubres, Comenſibus ad arma excitis, caſtra habebant, ducit.* Et extremo illo capite, *victoria ad Comum parta:* & cap. XXXVII *Triumphauit* [Marcellus] *in magiſtratu de Inſubribus Comenſibusque.* Non obſcurum deinde municipium, cui nouos colonos Iulius Cæſar addidit, ex quo *Nouocomum* plerumque vocitatum. Cicero lib. XIII epiſt. XXXV *C. Auianus - - - quem Cæſar meo beneficio in Nouocomenſes retulit.* Strabo lib. V pag. 147 πενταкισχιλίους ἐπισυνῴκισεν, *quinque millia colonorum addidit.* Appianus Alexandrinus lib. II Ciuil. p. 730 πόλιν Νεώκωμον ὁ Καῖσαρ ἐς Λατίου δίκαιον ἐπὶ τῶν Ἄλπεων ᾤκιζεν, ὧν ὅσοι κατ' ἔτος ἦρχον, ἐγίγνοντο Ῥωμαίων πολῖται, *Nouumcomum condidit ſub alpibus Cæſar, donauitque iure Latii, vt qui annuum magiſtratum ibi geſſiſſet, haberet in vrbe ius ciuium.* Plutarchus quoque in Cæſare p. 722 de iniuriis Cæſari illatis: Νεοκωμίτας ὑπὸ Καίσαρος ἐν Γαλατίᾳ λατωνισμένους ἀφῃροῦντο τῆς πολιτείας, *colonis, quos Nouumcomum Cæſar in Galliam deduxerat, ciuitatem ademerunt.* Quod ita Suetonius cap. XXVIII narrauit: *Retulit* [conſul Marcellus,] *vt colonis, quos rogatione Vatinia* [Cæſar] *Nouumcomum deduxiſſet, ciuitas adimeretur,* Catullus quoque ad illud incrementum reſpexit, quum carm. XXXVI Cæcilio poetæ ſcripſit,

Veronam veniat, Noui relinquens
Comi mœnia, Lariumque litus.

Sed eum tempore obſoleuit nouitatis cognomen, & Plinius, alumnus eius, ſimpliciter *Comum* vocauit lib. I epiſt. III ad Caninium Rufum: *Quid agit Comum? tuæ meæque deliciæ?* Et lapide Brixienſi apud Gruterum pag. 392 num. 7

CVRAT. REIP. COMENS. DAT
AB IMP. HADRIANO.

Nec

Nec itinerariis aliter quam *Comum*. In Tabula Peutingeri *Como*, ſexto caſu: in Anton. itineribus a Brigantia Mediolanum, & Comum ipſum, pergitur

Summum lacum: Comum: Mediolanum.

CI.

Vrbs altera Ōrobiorum, & Como vel æqualis, vel ſecundum alios, etiam ipſum Cluuerium, tamquam princeps gentis, præferenda, eſt *Bergomum*, de qua Plinii verba ſupra vidimus: Ptolemæo eſt Βέργομον, *Bergomum*. Atque ſic etiam in vetuſtis lapidibus. Gruter. p. 392 CVRAT. REIP. BERGOM. & pag. 396 num. 8 BERGOMI PATRONO. In Iuſtini vulgaribus libris legitur *Vergamum*, quæ iudice Græuio, conſummatiſſimo viro, barbari ſæculi ſcriptura eſt, quum veteres libri, etiam Iuntarum Florentiæ impreſſus, *Bergomum*, vocali quarta præ ſe ferant. Iuſtini verba, & ceteris etiam interpretandis idonea, lib. XX cap. V ſunt: *Galli quum in Italiam veniſſent, ſedibus Tuſcos expulerunt, & Mediolanum, Comum, Brixiam, Veronam, Bergomum, Tridentum, Vicentiam condiderunt.* E quibus tamen Plinius quædam non Gallis, ſed Rhætis auctoribus it vindicatum, vt in Rhætia præmonſtrauimus. Quid? quod in Tabula Theodoſiana, ex Peutingeriano muſeo prodita in lucem, CCL plus minus annis poſt Iuſtinum confecta, etiam *Bergomum* ſcriptum exſtat, quarta in medio, non prima vocali. Quod vero hodie *Bergamo* illud oppidum vocitatur, id temporum inſequentium barbariei imputandum eſt. Oppidani ſunt *Bergomates* Plinio lib. III cap. XVII. Ptolemæus quidem *Bergomum* in Cenomanis ſcripſit, nec nomen quidem Orobiorum habet, quod tam celebre, vt Inſubrum & Cenomanorum non eſt; nos vero Plinii auctoritatem, antiquiora repetentis, ſequuti ſumus.

CII.

Tertium oppidum Orobiorum, *Forum Licinii*, minus eſt notum, nec ab alio forſan, quam Plinio, commemoratum: ideoque dubiæ poſitionis, ſitne hodie *Pieve d' Incino*, an, quod Cluuerio magis placet, *Berlaſina* inter Comum & Mediolanum.

CIII.

Proximi Orobiis in auſtrum ſunt INSVBRES, Gallica & ipſa gens, & multis certaminibus Romanorum nota. Liuius lib. XXII cap. VI ſingulariter dixit *Inſuber eques:* & lib. XXX cap. XVIII *in agro Inſubrium Gallorum.* Polybio ſunt Ἴσομβρες, lib. II cap. XVII; & Straboni lib. V poſt initium, ac Ptolemæo lib. III cap. I Ἴνσουβροι, *Inſubri.* Potentiam bella cum Romanis geſta apud Liuium oſtendunt, & Strabo Inſubres & Boios Gallorum cis Alpes potentiſſimos dixit iam indicato loco: Μέγιστα τῶν Κελτῶν ἔθνη Βοῖοι καὶ Ἴνσουβροι, καὶ οἱ τὴν Ῥωμαίων πόλιν ἐξ ἐφόδου καταλαβόντες Σένωνες. *Maximæ gentes Gallorum Boii & Inſubres ſunt, & qui Romam ſubita incurſione ceperunt, Senones.* Situm illorum Polybius demonſtrauit dicto loco, & vna multitudinem teſtatur: τὰ μὲν πρῶτα καὶ περὶ τὰς ἀνατολὰς τοῦ Πάδου κείμενα, Λάοι καὶ Λεβέκιοι, μετὰ δὲ τούτους Ἴσομβρες κατῴκησαν, ὃ μέγιστον ἔθνος ἦν αὐτῶν. ἑξῆς δὲ τούτοις παρὰ τὸν ποταμὸν Κενομάνοι. *Prima eius regionis, quæ fontes verſus Padi*

ſita,

Digitized by Google

ſita, tenent Lai (Læui) *& Lebecii: poſt illos Inſubres habitarunt, quæ illarum gens maxima: demceps fluuium accolunt Cenomani.* Sunt ergo magis occidentales quam Cenomani: nec vero Padum attingunt, ſed Lai ſiue Læui inter illos & flumen ſunt.

CIV.

Caput Inſubrium *Mediolanum*, antiquum oppidum & genti ſuæ in Italia coæuum. Liuius lib. v cap. XXXIV *Ipſi* [Galli] *Taurino ſaltu inuias Alpes tranſcenderunt, fuſiſque acie Tuſcis, haud procul Ticino flumine, quum, in quo conſederant; agrum Inſubrium adpellari audiſſent, cognomine Inſubribus pago Aeduorum; ibi, omen ſequentes loci, condidere vrbem: Mediolanum adpellarunt.* Quod etiam Plinius lib. III cap. XVII adprobauit: *Inſubres condidere Mediolanum.* Et Polybius lib. II cap. XXXIV Μεδιόλανόν ἐστι κυριώτατος τόπος τῆς τῶν Ἰσόμβρων χώρας, *Mediolanum præcipuus locus eſt Inſubrium.* Tacitus lib. II Hiſt. in *firmiſſimis Transpadanæ regionis municipiis* Mediolanum primo loco numerauit. Et quod ex Plinii lib. IV epiſt. XIII adparet, liberalium ſtudiorum ſedes fuit hoc municipium adeo, vt inde *Nouarum Athenarum* nomen acceperit. Inſcriptio ibidem reperta apud Gruterum p. 177 n. 4 ſub Antonino Pio, AQVAEDVCTVM IN NOVIS ATHENIS COEPTVM A DIVO HADRIANO PATRE SVO CONSVMMAVIT DEDICAVITQVE. Videtur pars municipii, vel vicus, in quo domicilia litterarum erant, id auguſti nominis tuliſſe. Et Auſonius in claris vrbibus:

Et Mediolani mira omnia. copia rerum,
Innumeræ cultæque domus, facunda virorum
Ingenia, & mores læti.

Supra Mediolanum in ſeptemtrionem ad flumen *Lambrum* eſt locus Mozza dictus, qui videtur ille eſſe quem *Modiciam* Paullus Diaconus vocat lib. IV cap. XXII, a Mediolano, vt ipſe tradit, XII millibus remotum. Ibi inſcriptio vetus nomen MOGVNTIACI refert, ex quo docti viri coniiciunt, id vetus nomen illius loci exſtitiſſe.

CV.

In ortum verſus a Mediolano *Laus Pompeia* ſita eſt inter Adduam & Lambrum fluuios. Vulgo putant *Lodi* eſſe, quod oppidum Adduæ eſt adpoſitum: verum aliter itineraria tradunt, quæ aliquot millibus *Laudem* Mediolanum verſus reducunt a Lodi noſtræ ætatis, circa quem locum vicus *Lodeue* occurrit, quod nomen Holſtenius *Lodi Vecchio* interpretatur, vnde haud dubie contractum eſt. Oppidum autem *Lodi* ex illius ruinis in vlteriori loco ortum fuit. Peutingeriana Tabula & Antonini iter a Mediolano ad columnam ſeu Siciliæ traiectum hoc ita demonſtrant:

Tabula		Antoninus	
Mediolano		*Mediolano*	— —
Laude Pompeia	XVI	*Laudem*	XVI
Placentia	XXII	*Placentiam*	XXIIII.

Hæc de ſitu. Origo alia oppidi, eaque peruetuſta; alia coloniæ eſt. Plinius dicto loco: *Boii trans Alpes profecti Laudem Pompeiam condiderunt.*

Scili-

Digitized by Google

Scilicet quum primum transgreſſi Alpes fuiſſent, antequam traiecto Pado ſedem aliam & fixam inter amnem & Apenninum deligerent. Quod nomen Gallicum huius oppidi fuerit, ignoratur. Strabo Pompeius tandem, Magni pater, colonia eo deducta, nouum nomen impoſuit. Aſconius Pedianus ad Orat. in Piſonem ſub initium: *Cn. Pompeius Strabo, pater Cn. Pompeii Magni, Transpadanas colonias deduxerat : - - - [&] veteribus incolis manentibus ius dedit Latii.* In quibus alter Strabo, geographus, pag. 147 *Comum* quoque refert, ante κατοικίαν μετρίαν, *mediocre oppidum:* quod adflictum a Rhætis ille συνῴκισεν, *inſtauraueriet.*

CVI.

In Tabula illa Theodoſiani æui vltra Laudem Pompeiam in ortum diſtant XXII millibus *Acerræ:* inde XIII Cremona. *Acerræ* etiam Ἀκέῤῥαι a Plutarcho nominantur in Marcello pag. 300; a Polybio autem lib. II cap. XXXIV Ἀχέῤῥαι, * qui obſidionem illarum deſcribit: a Strabone lib. V p. 150 Ἄκαρα, niſi forte alium locum intellexit, quia cum Cispadanis oppidis recenſet: ceteri vero omnes trans Padum habent, vt inde reiecti hoſtes Mediolanum & Comum refugerint: & Tabulæ rationes ad flumen Adduam perducunt, VII millibus ſupra Padum fluuium, vt coniicit Cluuerius. Ibi in vico quodam nomen Gherræ dicitur ſupereſſe.

CVII.

Ptolemæus addit *Forum Iutuntorum* (φόρος Ιουτευντῶν eſt) quod in Cenomanis quidem ſcribit, in Inſubribus tamen fuiſſe, locus quem adſignat, oſtendit, qui fere ille eſt, quem nunc oppidum *Crema* tenet. Turbat vero in aliis etiam limites Ptolemæus, & Cenomanis tribuit quæ ſunt Euganeorum, & Læuorum, Rhætorum ac Boiorum cis Padum: Inſubribus autem quæ eorumdem Læuorum erant. Itinere Hieroſolymitano adduntur inter Mediolanum & Bergomum *Argentia* XXII millibus a Mediolano, qui locus nunc in vico obſcuro latet: & poſt X millia *Pons Aureoli,* de quo Aurelius Victor Schotti in Gallieno: *Aureolus, quum per Rhætias legionibus præeſſet, excitus, vt mos eſt, ſocordia tam ignaui ducis, ſumto imperio, Romam contendebat. Eum Gallienus apud pontem, cui ex eo Aureoli nomen eſt, fuſum acie Mediolanum coegit.* Et Trebellius in Aurelio tyranno: *Hunc eumdem Aureolum Claudius, interfecto iam Gallieno, conflictu habito, apud eum pontem interemit, qui nunc Pons Aureoli nuncupatur.* Bis apud illum pontem victus a diuerſis fuerit, an Pollio & Victor eamdem hiſtoriam confundant, non eſt facile explicatu: certior ſitus illius pontis, quia ab eo Bergomum in itinere ſunt XIII paſſuum millia.

CVIII.

Ab Inſubribus ad Padum patebant LAEVI, vt Liuius vocat lib. V cap. XXXV; ſiue LEVI, vt Plinius ſcripſit lib. III cap. XVII: qui Λάοι ſunt Polybii lib. II cap. XVII. Liuius dicto loco ita: *Salinuii prope antiquam gentem Læuos Ligures, incolentes circa Ticinum amnem, conſidunt.* Scilicet Galli, etſi bonam partem hominum expuliſſent, nomen eiectæ gentis ſubierunt; quod Io. Frid. Gronouius etiam ad Liuii locum obſeruauit. Plinius autem ſic: *No-*

* Verum a Stephano Ἀχέῤῥαι.

varia ex Vertacomacoris orta, Vocontiorum hodieque pago, non, vt Cato exiſtimat, Ligurum: ex quibus Leui & Marici condidere Ticinum, non procul a Pado. Polybii verba paullo ante in Inſubribus ſunt recitata. Ex quibus colligitur, *Nouariam* & *Ticinum* fuiſſe Læuorum oppida. *Nouariam* Tacitus Hiſt. I cap. LXX in *firmiſſimis Transpadanæ regionis municipiis* numerauit. Idcirco decuriones habuit, vt eſt in Comenſi lapide apud Gruterum pag. 393 num. 8

M. AEMILIO COELIO
COELIANO DECVR
MEDIOL. ET NOVAR.

Suetonius in claris rhetoribus cap. VI laudat *C. Aebutium Silum Nouarienſem.* Notus ſitus, quia nomen conſeruatum.

CIX.

Oppidum alterum *Ticinum* eſt, ad flumen eiusdem nominis,* quod a Gallis conditum, vt Plinius ſupra oſtendit; an vero ſtatim fuerit muro circumdatum, dubitari ex eo poteſt, quia Hannibalis bello nulla oppidi mentio, fluminis autem multa. Poſtea tamen municipium factum, ex lapide eiusdem loci Cluuerius probat, quo MVNICIPI PATRONO ſcriptum eſt. ** Clarum ſub Cæſaribus fuit, & Auguſtum Druſi funeris causſa *Ticinum vſque progreſſum* Tacitus refert annal. III cap. V; & claſſicos Othonis *inter Placentiam Ticinumque interceptos*, Hiſt. II cap. XVII; & caſtra *apud Ticinum* munita, cap. XXVII; & *Ticini Vitellium diſcubuiſſe*, cap. LXVIII. Hodie *Pauia* nuncupatur, quod ex Pabia vel Papia eſt, nomine oppidi medio æuo. Paullus Warnefredi lib. II Langobard. cap. XV *Secunda prouincia Liguria* [plana, Transpadana, quæ medio æuo vocabatur] *in qua Mediolanum eſt & Ticinus, quæ alio nomine Papia adpellatur.*

CX.

CENOMANI, *Κενομάνοι*, vt Plinius, Polybius, & Ptolemæus ſcribunt; ſiue CAENOMANI, diphthongo, vt Liuii libris quibusdam expreſſum eſt; vtrosque, Inſubres & Læuos, ab ortu excipiunt, & a *Sebino* lacu vſque ad Padum pertinent. Polybius lib. II cap. XVII *ἑξῆς δὲ τούτοις* [Ἰσόμβρεσι] *παρὰ τὸν ποταμὸν Κενομάνοι. poſt Inſubres ad flumen* [Padum] *Cenomani.* Liuius lib. V cap. XXXV *Alia ſubinde manus Cænomanorum, Elitouio duce, veſtigia priorum* [Gallorum] *ſequuta, eodem ſaltu, fauente Belloueſo, quum transſcendiſſet Alpes; vbi nunc Brixia ac Verona vrbes ſunt (locos tenuere Libui) conſidunt.* Plinius lib. III cap. XIX *In mediterraneo regionis decimæ, coloniæ: Cremona, Brixia, Cenomanorum agro.* Caput gentis *Brixia*, nunc Breſcia, iuxta flumen *Melam.* Liuius lib. XXXII cap. XXX *Inſubres cum Cenomanis ſuper amnis Mincii ripas conſederunt. Infra eum locum quinque millia paſſuum & conſul Cornelius caſtra adplicuit. Inde mittendo in vicos Cenomanorum Brixiamque, quod caput gentis erat; vt ſatis comperit, non ex auctoritate*

* Silius Italicus libr. I. v. 45.
Dum Romana Tuæ, Ticine cadauera ripæ
Non capiant?

** Adde huc Iuſti Vicecornitis libellum, quo municipium fuiſſe *Ticinum* concedit, coloniam negat.

tate ſeniorum iuuentutem in armis eſſe, nec publico conſilio Inſubrium defectioni Cenomanos ſe adiunxiſſe; excitis ad ſe principibus, ibi agere & moliri cœpit, vt deſciſcerent ab Inſubribus Cenomani. Catullus carm. LXVIII ad Ianuam impudicæ:

Brixia Chineæ ſuppoſita ſpeculæ,
Flauus quam molli præcurrit flumine Mela:
Brixia Veronæ mater amata meæ.

Flumen *Mela* præcurrit Brixiam ab occaſu, non *percurrit*, vt in vulgatis libris Catulli eſt. Seruat enim nomen ſuum, diſtinctusque eſt a Gartia fluuiolo, vrbem perluente. Hunc etiam Virgilius, ſi antiquis interpretibus credendum eſt, memorauit Georg. IV, a verſ. 275 canens

- - - - - *violæ ſublucet purpura nigræ.*
Sæpe deûm nexis ornatæ torquibus aræ.
Aſper in ore ſapor. tonſis in vallibus illum
Paſtores & curua legunt prope flumina Mellæ.

Seruius enim: *Mella fluuius Galliæ, iuxta quem herba hæc plurima naſcitur.* Et Philargyrius: *Mella amnis in Gallia Ciſalpina, vicinus Brixiæ.* Sed ad Brixiam a fluuio reuertimur, quæ colonia fuit & municipium, eademque multis antiquis inſcriptionibus celebrata: e quibus ſunt apud Gruterum p. 423 num. 7 DECVRIO BRIX. quod municipatum arguit: & p. 469 n. 4 BRIXIAE VI VIR AVGVSTAL. Liuius inde dixit *Brixianos Gallos* lib. XXI cap. XXV extr.

CXI.

Alia vrbs incluta in Cenomanis, & colonia Romana fuit *Cremona*, cuius originem ſupra in Placentia ex Polybii lib. III cap. XL, & Liuii epitoma XX demonſtrauimus, quia ambæ vno tempore ac vnis auſpiciis fuerunt deductæ. Sita ad Padum, infra Adduæ confluentem, certa poſitione, quia integro nomine & flore ſuperat. Græci quidam nomen Κρεμὼν formant. Appianus Hannibalico p. 549 ἐς Κρεμῶνα & mox ἐν Κρεμῶνι. Et Xiphilinus ex Dione in Vitellio, ἐς τὴν Κρεμῶνα. & ἐν τῇ Κρεμῶνι. Et Zoſimus lib. v cap. XXXVII Κρέμωνα; quarto caſu. At Polybius dicto loco Κρεμώνη: & Strabo lib. V p. 150 Πλακεντία καὶ Κρεμώνη πλησιαίτατοι, *Placentia & Cremona admodum vicinæ ſunt:* & Ptolemæus Κρέμωνα κολώνια. Opulenta fuit & mercatu celebris. Tacitus III Hiſt. cap. XIX *opes Cremonenſium* laudat: & cap. XXXII *tempus mercatus ditem alioquin coloniam maiorum opum ſpecie complebat.* Calamitoſa autem ciuilibus bellis. Virgilius ecloga IX verſ. 28

Mantua væ miſeræ nimium vicina Cremonæ!

Vbi Seruius: *Auguſtus victor Cremonenſium agros, quia pro Antonio ſenſerant, dedit militibus ſuis, qui quum non ſuffeciſſent, his addidit agros Mantuanos,* ſaltem aliquid illorum. Vitelliano autem bello exciſa fuit a Flauianis, quod Tacitus cap. XXXIII dicti libri deſcripſit. *Mox* tamen *redit Cremonam reliquus populus. repoſita fora, templaque magnificentia municipum: & Veſpaſianus hortabatur,* quod idem cap. XXXIV ſuperaddidit. Municipum, ait. Sic enim colonia fuit, vt etiam municipale ius habuerit.

Digitized by Google

CXII.

Deinde *Mantua* eſt ad *Mincium* fluuium, qui ex *Benaco* lacu profluit. De flumine Virgilius ecloga VI verſ. 12

Hic viridis tenera prætexit arundine ripas.
Mincius.

De lacu idem lib. II Georgic. verſ. 259

te, Lari maxime, teque
Fluctibus & fremitu adſurgens Benace marino.

De vtroque Plinius lib. IX cap. XXII *Lacus eſt Italiæ Benacus in Veronenſi agro, Mincium amnem transmittens.* Qui accolunt lacum, *Benacenſes* dicuntur in vetuſtis lapidibus apud Gruterum pag. 260 n. 2, & p. 263 n. 8. Vrbis autem famam vel ſolus alumnus Virgilius ingenio ſuo clariſſimam fecit cum per ſe, tum per alios in ipſius gratiam. Ipſe lib. III Georg. verſ. 12

Primus Idumæas referam tibi, Mantua, palmas
Et viridi campo templum de marmore ponam
Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat
Mincius, & tenera prætexit arundine ripas.

Et alii propter ipſum. Silius Italicus lib. VIII verſ. 594

Mantua Muſarum domus, atque ad ſidera cantu
Euecta Andino, Smyrnæis æmula plectris.

Et Papinius Statius lib. IV Silv. carm. II verſ. 9

Nectat adoratas & Smyrna & Mantua lauros.

Ac Martialis lib. I epigrammate LXII

Marone felix Mantua eſt.

Non autem in vrbe natus eſt Virgilius, ſed in pago prope vrbem, cui *Andes* nomen erat. Vitæ Virgilianæ vetus auctor, qui vulgo Donatus creditur, *Natus eſt*, inquit, *Cn. Pompeio Magno & M. Licinio Craſſo* COSS. *iduum Octobrium die, in pago, qui Andes dicitur, qui eſt a Mantua non procul.* Hinc *cantus Andinus* in iam prolato Silii verſu, eſt Virgilianus, quia ipſe Maro *Andinus* proprie fuit, & propter vicinitatem *Mantuanus*. Originem Mantuæ, quæ ſane antiquiſſima eſt, lib. X Aeneidos verſ. 198 ſeq. deſcripſit.

CXIII.

Verona ſequitur, non minus antiqua vrbs Italiæ, quam *Rhætorum & Euganeorum* ſimul fuiſſe, lib. III cap. XIX Plinius tradit: Liuius autem lib. V cap. XXXV dicit, *Gallorum manum*, Elitouio duce, transgreſſam Alpes, *vbi nunc Brixia ac Verona vrbes ſunt, conſediſſe.* Et Catullus Veronenſis carm. LXVIII

Brixia Veronæ mater amata meæ,

quaſi colonia Verona Brixienſium fuiſſet. Hæc vero ita inter ſe conciliari poſſunt, vt initium Veronæ debeatur Rhætis ac Euganeis, aut, quod Liuius ibidem habet, etiam Libuis: poſt, Gallos illum tractum occupaſſe, & poſt Brixiam, vel ex illa, inſediſſe ac obtinuiſſe Veronam, probabile

le eſt. Hæc ſita ad *Atheſim* flumen, æque Catullo, alumno ſuo, vt Mantua Marone, gloriatur. Silius Italicus lib. VIII verſu 596

Tum Verona Atheſi circumflua.

Et Martialis lib. XIV epigrammate CXCV.

Tantum magna ſuo debet Verona Catullo,
Quantum parua ſuo Mantua Virgilio.

Amplior ergo & opulentior Verona fuit, quam Mantua. Colonia & ipſa facta Romana fuerat, quam Flauiani aduerſus Vitellium ſedem belli ſibi legerunt. Tacitus Hiſt. III cap. VIII *Quæſitum inde quæ ſedes bello legeretur. Verona potior viſa patentibus circum campis ad pugnam equeſtrem, qua prævalebant: ſimul coloniam copiis validam auferre Vitellio, in rem famamque videbatur:* ideoque cap. X *militari vallo circumdari placuit.* Sub Gallieno renouata fuit, & *Auguſtæ* nomine aucta. Arcus Veronæ geminus, qui aliquando pro porta fuit, hanc inſcriptionem habet, referente poſt alios Grutero p. 166

COLONIA AVGVSTA VERONA NOVA GALLIENIANA
VALERIANO II ET LVCILIO CONS.
MVRI VERONENSIVM FABRICATI EX DIE III NON. APRIL
DEDICATI PR. NON. DECEMBRIS
IVBENTE SANCTISSIMO GALLIENO AVG. N.

CXIV.

Veronenſis ditionis erat *Sirmio,* in imo Benaco lacu peninſula miræ amœnitatis, non patria Catulli, qui Veronenſis fuit, teſtante Plinio lib. XXXVI cap. VI, & Euſebio in chronico: ſed prædium & ſeceſſus. nec enim illam patriam, ſed *larem ſuum* vocat ſeu poſſeſſionem, ſeque illius *herum,* non alumnum. Sic enim canit carm. XXXII

Peninſularum Sirmio, inſularumque
Ocelle, quaſcumque in liquentibus ſtagnis
Marique vaſto fert vterque Neptunus.
Quam te libenter, quamque lætus inuiſo,
& mox: *O quid ſolutis eſt beatius curis!*
Quum mens onus reponit, ac peregrino
Labore feſſi venimus larem ad noſtrum,
Deſideratoque adquieſcimus lecto!
Hoc eſt, quod vnum eſt pro laboribus tantis.
Salue, o venuſta Sirmio, atque hero gaude.

CXV.

In via a Verona ad Cremonam fuit *Bedriacum* ſiue *Betriacum,* prœlio ab Othonianis commiſſo cum Vitellianis nobilitatum. Quidam *Bedriacum* ſcribunt, ſed ſuperantur ab iis codicibus, quibus T vel D eſt loco B. Tacitus habet *Bedriacum* in cod. Florentino: Suetonius Othone in melioribus MSS. (quod Torrentius & A. Schottus teſtantur) *Betriacum,* plane vt Plutarchus Othone Βητριακὸν; Ioſephus lib. IV cap. XXXIII de Bello Iud. φρηγδιακὸν, quod, prauatum quidem, non autem alienum multo a ſcriptu-

Digitized by Google

ra Taciti. Tolle enim γ ſuperfluum, manebit φρηδιακὸν, quod, tranſpoſitis litteris & φ cum non abſimili B permutata, eſt ipſum, quod modo exhibuimus, *Bedriacum*. Hieronymus in Chronico *Vetriacum*, B & V pro more commutatis. Plinius autem cap. XLIX libri X ſcripſit *Bebriacenſibus bellis ciuilibus trans Padum*; & Iuuenalis Satyr. II verſ. 106 *Bebriaci campo:* & Eutropius *Bebriacum*, quem Oroſius ſequutus eſt, & forte etiam Victor iunior in epitoma. Tacitus *vicum* adpellat lib. II Hiſt. cap. XXIII. *Bedriaci*, inquit, *ſiſtit. inter Veronam Cremonamque ſitus eſt vicus, duabus iam Romanis cladibus notus, infauſtusque.* Plutarchus pag. 1070 ἐςι πολίχνη πλησίον Κρεμώνης τὸ Βητριακὸν, *oppidulum prope Cremonam eſt Betriacum.* Dio Caſſius etiam pugnatum dicit πρὸς τῇ Κρεμῶνι, *ad Cremonam*, quod huic, quam Veronæ, Betriacum erat propinquius: Victor autem Schotti Othonem dicit *Veronenſi prælio pulſum eſſe*, quod longius a vero loco abeſt. Situs coniici poteſt ex Taciti verbis cap. XXXIX *Promoueri ad quartum a Bedriaco caſtra placuit:* & mox cap. XL *Confluentes Padi & Adduæ fluminum* XVI *inde millium ſpatio diſtantes.* E quibus colligit Cluuerius, Bedriacum XX millia paſſuum a Padi Adduæque confluentibus *abfuiſſe: XV a Cremona, Veronam verſus.* Quo poſito incidit Bedriacum in locum ferme, quo vicus eſt Caneto, ſupra Ollii atque Cluſii confluentes.

CXVI.

Inter Cremonam & Bedriacum fuit locus, qui *Caſtorum Nemus* vocabatur, deſcriptus a Tacito lib. II Hiſt. cap. XXIV *Ad duodecimum*, inquit, *a Cremona, locus Caſtorum vocatur, ferociſſimos auxiliarium imminentibus viæ lucis occultos componit.* Via illa eſt *Poſtumia*, quam idem vocat lib. III cap. XXI. Suetonius Othone cap. IX *Tribus, verum mediocribus præliis, apud Alpes, circaque Placentiam, & ad Caſtoris, quod loco nomen eſt, vicit.* Caſtoris ergo, vel vna fratris etiam, ibi lucus templumue fuit.

CXVII.

Supereſt ex nobilioribus locis *Hoſtilia* vt perluſtretur. Vicum eſſe ad Padum amnem, Veronenſis ditionis, adfirmant Plinius & Tacitus. Ille lib. XXI cap. XII *Hoſtilia vicus adluitur Pado.* Hic (Tacitus, puta) lib. III Hiſt. cap. IX *Mox Cecina inter Hoſtiliam, vicum Veronenſium, & paludes Tartari fluminis caſtra permuniit.* Antoninus itinere a Verona Bononiam hanc diſtantiarum rationem ponit:

Verona	
Hoſtiliam	M. P. XXX
Colicariam	M. P. XXV
Mutinam	M. P. XXV
Bononiam	M. P. XXV

Tacitus quoque, vt vicinam, cum Cremona Hoſtiliam coniungit ſæpius. Hiſt. III cap. c *Accelerare legiones Cremonam; pars Hoſtiliam petere iuſſæ.* Et lib. III cap. XIV *Hoſtiliam rurſus, inde Cremonam pergunt.* Et cap XL *Nec deerant qui monerent, vt, vitata Rauenna, Hoſtiliam Cremonamue pergeret.*

CXVIII.

CXVIII.

EVGANEORVM gens in ſeptemtrionem hinc & ad Alpes, inter Larium lacum & Atheſim flumen, habitabant: ante Troiana tempora vero ad ipſum mare Hadriaticum. ex qua ſede a Troianis & Henetis expulſi, in Alpinas partes ſeceſſerunt. Liuius lib. I cap. I *Satis conſtat, caſibus variis Antenorem cum multitudine Henetûm, qui ſeditione ex Paphlagonia pulſi, & ſedes & ducem, rege Pylæmene ad Troiam amiſſo, quærebant, veniſſe in intimum maris Hadriatici ſinum, Euganeisque, qui inter mare Alpesque incolebant, pulſis, Henetos Troianosque eas tenuiſſe terras, - - - gens vniuerſa Veneti appellati.* Hinc eſt quod Venetorum regionem poetæ ſæpe ab Euganeis, antiquis poſſeſſoribus, denominant. Silius lib. VIII verſ. 603

Tum Troiana manus, tellure antiquitus orti
Euganea, profugique ſacris Antenoris oris.

Et Martialis lib. IV epigrammate XXIV

Quæque Antenoreo Dryadum pulcherrima Fauno
Nupſit ad Euganeos ſola puella lacus.

Et Sidonius Apollinaris Panegyr. Anthemii verſ. 189

- - - - vel *quidquid in æuum*
Mittunt Euganeis Patauina volumina chartis.

Sed de pulſorum ſede, quam inter Larium & Atheſim tenuere, nunc nobis disquirendum eſt: cuius pleraque obſcura ſunt & ignobilia. Primum gentes ſub Euganeis minus claræ erant, *Camuni*, *Triumpilini*, *Stæni.* CAMVNI Strabonis ſunt lib. IV ſub finem, qui Rhæticis gentibus adnumerat; & Plinii lib. III cap. XX; iidemque Καμμούνιοι, Ἀλπικὸν γένος, *Cammunii, Alpinum genus*, Dionis lib. LIV pag. 535. Ad Ollium flumen tractus, qui vulgo vocatur *Val Camonica*, haud dubie a Camunis, in valle Ollii habitantibus, nomen ſuum accepit. De ceteris Plinius dicto loco: *Triumpilini, venalis cum agris ſuis populus: dein Camuni.* Et ibidem in Auguſti tropæo: TRIVMPILINI, CAMVNI. Vallis, quam *Mela* amnis ſecat, nunc Troppia vocatur, quod videtur ex Trompia, quaſi Italice pro Trompla, eſſe. Ibi putantur Triumpilini ſedem habuiſſe. STONI tandem, Strabonis ſunt & Liuii. Ille lib. IV pag. 141 Λεπόντιοι, καὶ Τριδέντινοι, καὶ Στόνοι, *Lepontii, Tridentini, & Stoni:* hic epitoma libri LXII *Q. Marcius conſul Stonos, gentem Alpinam, expugnavit.* In marmore triumphorum Capitolino apud Grut. p. 297 DE LIGVRIBVS STOENIS. Videntur ex Liguria originem habuiſſe, vel communem cum priſcis Liguribus. Rurſus Plinius dicto loco: *præſtantes genere Euganei, inde tracto nomine. Caput eorum Stonos.* Sed nemo, præter illum, tale oppidum memorauit. Sedis Stonorum, nullum exſtat indicium. Locantur in tabulis ex incerta coniectura circa *Cluſium* vel *Cleſium* amnem ſupra lacum *Edrinum*, coniectore Cluuerio.

CIX.

Nec oppida Euganeorum fuerunt clariſſima. Cluuerius recenſet *Maletum* & *Brentonicum*, quæ Paullus Diaconus Langob. lib. III cap. XXXI *in Territorio Tridentino* poſuit, vt dubium ſit, Rhætisne an Euganeis ſint pro-

Digitized by Google

prie contribuenda. Addit *Anonium* Ptolemæi, nunc Nôn vel Nun : *Bretinam* eiusdem, nunc Brentino : & *Carracam* itidem Ptolemæi ; nunc *Sarca* amnis nomen in Benacum defluentis, iuxta quem coniicitur ſitum fuiſſe : & *Tuſculanum* quaſi Benacenſium, id eſt, qui Benacum accolunt, commune oppidum, quod cum Octauio Roſſio ex veteri inſcriptione probat in valle Camunorum reperta :

SACERDOS TVSCVLANI
AEDILIS BRIX . . .

Et *Sabium*, a quo hodieque Val di Sabio cognominatur, & olim oppidani *Sabini*. IdemRoſſius ex vico Sauallo eiusdem vallis inſcriptionem antiquam produxit,

FIRMVS IN
GENVI F. PRIN
CEPS SABINORVM.

vbi *princeps*, πρωτοπολίτης, vt πρῶτος τῆς νήσου, Act. Apoſt. XXVIII. 7. Fuit ibi etiam ad ripam Cleſii amnis oppidum, cuius veſtigia in vico Boarno ſunt, cuius vetus nomen *Vobernam* fuiſſe, alio oſtenditur lapide ibidem reperto :

P. ATINIVS L. F. FAB
HIC SITVS EST
- - - - PERLEGE VTRE
QVIETVS QVEAS DICERE
SAEPE TVIS. FINIBVS ITA
LIAE MONVMENTVM
VIDI VOBERNA IN QVO
EST ATINI CONDITVM.

Ab occaſu Benaci minor lacus eſt, quem Cleſius amnis tranſit, cui adpoſitum eſt oppidum nunc *Idro* dictum, cuius antiquum nomen Edrum fuiſſe, ex lapide diſcimus, in quo oppidani *Edrani* dicti ſunt :

. . . . CVSSIAE
GASSVMI F. VXORI ET
LVIDIAE VOSSIS
F. EDRANI.

Supra Sebinum lacum ad Ollium fluuium oppidulum eſt, nunc Ciuitâ ſeu Ciuidado dictum, quod videtur Ptolemæi *Vannia*, vnde Plinii lib. III cap. XIX *Vannienſes* ſunt. Veſtigia amphitheatri habet, vt municipium fuiſſe minus dubitetur. Ipſe lacus *Sebinus* & *Seuinus* dicitur, vulgo Lago d' Iſeo, quod nomen corruptum eſt ex Seo, pro *Seuo*. Adiacet enim, in ima parte lacus, oppidum *Iſeo*, quod *Seuum* nominatum fuiſſe vel *Sebum*, ex lacus vocabulo adparet, quem Plinius lib. II cap. CIII *Seuinum* nuncupat. *In Benaco*, inquit, *Mincius, in Seuino Ollius.* hunc amnem enim transmittit lacus. Et lib. III cap. XIX *Amnes acceptos reddunt, Adduam Larius, Ticinum Verbanus, Mincium Benacus, Ollium Sebinus, Lambrum Eupilis.* Ergo & *Sebum* & *Seuum* dictum idem fuit oppidum. Adiicit Cluuerius notiſſimam illam

lam ex vini prouentu *Telinam vallem*, quam amnis Addua vſque ad Larium lacum ſecat: in qua oppidum eſt *Teglio*, Germanis *Tell*, quod vetus nomen *Telium* manifeſtat. Sed quis veterum ſcriptorum vel vallis huius, vel oppidi mentionem fecerit, neſcire nos profitemur.

CXX.

Poſt Euganeos ad mare vſque, inter Padi oſtium extremum, quod prope Rauennam eſt, & Carnorum fines habitarunt VENETI, antiquus populus, quem plures ex Aſia & Troiano bello arceſſunt, vt ſupra ex Liuio cognouimus, principio narrationis de Euganeis: Strabo vero lib. IV pag. 134 ex Gallia & ab Oceano deducit. Poſtquam enim de Cæſaris bello cum Venetis Gallis geſto dixerat, ſuam ita declarat de iis ſententiam: τούτυς οἶμαι τὺς Οὐενετὺς, οἰκιςὰς εἶναι τῶν κατὰ τὸν Ἀδρίαν. *Hos ego puto conditores illorum Venetorum eſſe, qui ad Hadriaticum mare habitant.* Libro V vero poſt principium dubitanter: Περὶ τῶν Ἐνετῶν διτῖός ἐςι λόγος· οἱ μὲν γὰρ καὶ αὐτὺς φασὶ Κελτῶν εἶναι ἀποίκυς τῶν ὁμωνύμων παρωκεανιτῶν· οἱ δὲ ἐκ τῦ Τρωϊκῦ πολέμυ μετ᾽ Ἀντήνορος σωθῆναι δεῦρο φασὶ τῶν ἐκ τῆς Παφλαγονίας Ἐνετῶν. *De Venetis duplex fertur ſententia. quidam eos Gallos faciunt, Gallorum ad Oceanum gentiles: alii ex bello Troiano cum Antenore eo locorum veniſſe tradunt Venetorum Paphlagonum quoſdam.* Sed neutra ſententia ſatis firma, & ſola nominis conuenientia nituntur. Id vero certum eſt, vndecumque venerunt, ante cæterorum Gallorum trans Alpes migrationem, in Italiam antiquis temporibus veniſſe. Liuius enim tradidit lib. V cap. XXXIII, quum Tuſci *ante Romanum imperium* trans Padum terras tenerent, *Venetorum angulum, qui ſinum circumcoluerint maris, exceptum fuiſſe.*

CXXI.

Fines Venetorum in ceteris plagis ſatis certi ſunt, Padus, mare, & limes Euganeus antea explicatus, ſiue flumen *Atheſis* ante conuerſionem, cum limite Cenomanorum: in ſeptemtrione pro temporibus diuerſis variatus. Primum enim Veneti ſinum accolebant vſque ad Hiſtriam, tum terminum Italiæ. Scylax Periplo pag. 13 Μετὰ δὲ Ἐνετὺς εἰσὶν ἔθνος Ἴςροι, *poſt Venetos eſt gens Hiſtrorum:* & Scymnus Chius Periegeſi Iambica, quam alii Marciano Heracleotæ tribuunt, pag. 16

Ἐνετῶν ἔχονται Θρᾶκες Ἴςροι λεγόμενοι,

Venetis contermini ſunt Thraces, qui Hiſtri vocantur. Ex quibus adparet, maritimam omnem oram a Pado vſque ad Hiſtriam, Venetorum ditionis fuiſſe quondam. Poſtea vero vel ipſi *Carni*, Alpina gens, partem oræ vlteriorem eripuerunt Venetis, vel a victoribus Romanis in eam deducti fuerunt, quia Strabo, Mela, Plinius, & Ptolemæus non tantum in montibus, verum in litore quoque Carnos prope Hiſtriam poſuerunt. Strabo lib. V pag. 148 ἔξω δ᾽ ἐςὶ τῶν Ἐνετικῶν ὅρων ἡ Ἀκυληΐα, *Aquileia extra Venetorum fines ſita eſt.* Et lib. VII pag. 217 *Tergeſten* ad mare poſitam, *Carnorum vicum* adpellat. ἐκ Τεργέςης, κώμης Καρνικῆς ὑπέρθεσίς ἐςι διὰ τῆς Ὄκρας εἰς ἕλος Λύγεον καλύμενον, *a Tergeſte,* inquit, *vico Carnico, traiectus montis Ocræ eſt ad Lugeam paludem.* Pomponius lib. II cap. IV maritimos populos Italiæ recenſens,

a Car-

a Carnis initium facit. *ſiniſtra,* inquit, *parte Carni & Veneti colunt Togatam Galliam: tum Italici populi Picentes, Frentani, Dauni, Apuli, Calabri, Salentini.* Ptolemæus autem lib. III cap. I manifeſto ſeparauit maritimos Carnos a mediterraneis. Illorum, inquit, ὁ μυχὸς τȢ͂ κόλπȢ, *intimus ſinus eſt,* ἐν ᾧ ἐςὶ Τιλαȣέμπτȣ ποταμȢ͂ ἐκβολαὶ, Νατίσωνος ποταμȢ͂ ἐκβολαὶ, *in quo ſunt Tilauempti & Natiſonis fluuiorum oſtia.* Et Plinius lib. III cap. XVIII poſt narrata Tilauentum, Alſam, Natiſonem flumina, & Aquileiam coloniam, ſubdit, *Carnorum hæc regio, iunctaque Iapydum.* Quum ergo *Tilauemptus,* ſiue, vt Plinius ſcripſit, *Tilauentus,* Carnorum amnis ſit, ſaltem in finibus illorum; vſque ad illum Cluuerius produxit limitem Venetorum: cui etiam bene cum prædictis iam auctoribus eſt quod conueniat.

CXXII.

Regio, quam Veneti inhabitabant, antiquitus vocata *Venetia.* Liuius lib. XXXIX cap. XXII *Galli Tranſalpini transgreſſi in Venetiam, haud procul inde, vbi nunc Aquileia eſt, locum oppido condendo ceperunt.* Et Plinius lib. II cap. LXXII *Decima in parte Italiæ, quæ Venetia adpellatur.* Et lib. XXXV cap. IV *eques e Venetia.* Idem lib. XVII cap. XXIII *arbuſtat agros Venetia ſalice propter vliginem ſoli.* Nunc ad oſtia Padi, & oppida Venetiæ perluſtranda accedimus, quorum ingentem numerum collegit Scymnus Chius dicto loco,

- - - Ἐνετῶν δ' εἰσι πεντήκοντά που
Πόλεις ἐν αὐτῷ κείμεναι πρὸς τῷ μυχῷ.

Venetorum quinquaginta ſunt oppida in intimo ſinu poſita. Sed tantum numerum, ſi etiam Carnorum oram, vt Scymni ætate fuit, adieceris, nec tamen inibis, forte quod clariora tantum a geographis & hiſtoriarum conditoribus nominata ſunt: quibus nos recenſendis & perluſtrandis tantummodo inſiſtemus.

CXXIII.

Primum oppidum ab extremo Padi oſtio, quod prope Rauennam exit, *Spina* fuit, Græcorum antiquiſſima colonia, quum Romanorum res florerent, in vicum redacta. Strabo lib. V pag. 148 ἡ Σπίνα, νῦν μὲν κωμίον, πάλαι δὲ Ἑλληνὶς πόλις ἔνδοξος. Θησαυρὸς γοῦν Σπινιτῶν ἐν Δελφοῖς δείκνυται, *Spina, nunc vicus, quondam Græca vrbs nobilis: quippe & Spinitarum theſaurus Delphis oſtenditur.* Quod etiam Plinius adfirmat lib. III cap. XVI, & ſitum vna oſtendit, dum inde oſtium cognominatum dicit. De auſtrali oſtio diſſerens; *Hoc,* inquit, *ante Eridanum oſtium dictum eſt: aliis Spineticum, ab vrbe Spina, quæ fuit iuxta præualens, vt Delphicis creditum eſt theſauris.*

CXXIV.

Oſtia heic ſunt Eridani ſiue Padi varie nominata. Primum dicitur *Spineticum,* & *Paduſa:* proximum inde oſtium *Capraſiæ:* dein *Sagis;* dein *Volane,* quod ante *Olane* vocabatur. Hæc ex Plinii cap. XVI lib. III, qui vero addit, *omnia ea flumina foſſasque primos a Sagi feciſſe Tuſcos.* A SAGI quid ſit, non eſt omnino apertum. quidam oppidum eius nominis ex Annii Viterbienſis Catone interpretantur: cui videtur aliquid

Digitized by Google

ex Tabula Peutingeriana accedere, qua *Sacis ad Padum*, tamquam oppidum recenſetur: aliis tantum alueus eſt & oſtium. Foſſas plures heic eſſe & fuiſſe non dubium eſt: easque plures non natura, ſed manu factas ſignificat Plinius: quod clarius ex Polybii lib. II cap. XVI probatur. Dicit, Padum vno alueo ferri inde a fontibus: *σχίζεται δ' εἰς δύο μέρη κατὰ τοὺς προσαγορευομένους Τριγαβόλους. τούτων δὲ μὲν ἕτερον στόμα προσονομάζεται Παδόα* [lege Παδοῦσα] *τὸ δ' ἕτερον Ὀλάνα*, *ſcindi in duos alueos iuxta ita dictos Trigabolos: quorum alter Paduſa dicatur, alter Olana.* De *Paduſa* etiam Virgilius lib. XI verſ. 456

Haud ſecus atque alto in luco quum forte cateruæ
Conſedere auium, piſcoſoue amne Paduſæ
Dant ſonitum rauci per ſtagna loquacia cygni.

Adde ibi Seruium. Et Claudianus Epithalam. Pallad. & Celerinæ verſ. 109

Eridani ripas, & raucæ ſtagna Paduſæ
Diffugiens nudauit olor.

Quicumque ergo aluei extra Paduſam ſiue Spineticum, ac Olanam, quæ poſt Volana dicta eſt, fuerunt, foſſæ ſunt, manu factæ, vltra quas *Carbonaria* eſt, & *foſſiones Philiſtinæ* apud eumdem Plinium, quæ vel ipſo foſſionis nomine originem ſuam produnt. Septem hæc Padi flumina per lacus in Hadriam effunduntur, quos *ſeptem maria* qui accolebant, vocarunt. Herodianus lib. VIII cap. VII de Eridano ſiue Pado: *ἑπτὰ στόμασιν ἐς θάλατταν ἐκχεῖται. ἔνθεν καὶ τῇ* [*ἑαυτῶν*] *φωνῇ καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι ἑπτὰ πελάγη τὴν λίμνην ἐκείνην*, *ſeptem oſtiis in mare effunditur: vnde etiam indigenæ patria lingua Septem maria paludem illam adpellant.* Plinius dicto loco ambiguus eſt, de his Padi oſtiis, an Atrianorum paludibus, quæ tamen cohærent cum illis, hæc *ſeptem maria* interpretetur. De Padi foſſis ait & fluminibus, Tuſcos primum feciſſe, *egeſto amnis impetu per transuerſum in Atrianorum paludes, quæ ſeptem maria adpellantur.*

CXXV.

Supra Padum eſt amnis *Tartarus*, qui & *Atrianus* Ptolemæo vocitatur, ad quem ſitum eſt oppidum *Atria* ſiue *Hadria*; de quibus ſupra in diuiſione Italiæ prædictum eſt pag. 509. ſeq. Flumen illud & ipſum cum Pado iunctum foſſa eſt: quamquam per Atheſim, qui proximus eſt, potius quam per Padum, mare ſubeat. *Tartari* nomen apud Tacitum eſt lib. III Hiſt. cap. IX, ſed ita *caſtra inter Hoſtiliam, vicum Veronenſium, & paludes Tartari fluminis* poſita memorat, vt magis dubites, quam confirmeris de ſitu amnis. Plinius autem illud Padi oſtium, quod poſtremum ad ſeptemtrionem eſt, ab aliis *Tartarum* tradit vocitari. *Inde*, inquit, *oſtia plena: Carbonaria, ac foſſiones Philiſtinæ, quod alii Tartarum vocant.* Vltra Atheſim, de quo ſupra in fluminibus dictum, eſt Plinii *Togiſonus*, in portum *Brundulum*, quem idem nominat, effluens. Prope abeſt *Foſſa Clodia*, ex Medoaco minore deducta; & portus *Edro*, in quem exit Medoacus. Vide de ſingulis Plinium dicto cap. XVI.

Digitized by Google

CXXVI.

Inter foſſas illas a Rauenna ad Pataujum, multa narrantur loca in Peutingeriana Tabula: quorum pleraque aliunde haud nota ſunt, quæ eo ordine & caſu, quo ibi referuntur, viſum eſt huc transſcribere. *Min. Medoaco; Ebrone* [Edronem portum Plinius dixit:] *Foſſis; VII Maria; Hadriani; Corniculani; Neronia; Sacis ad Padum; Auguſta, Butria, Rauenna.* Iornandes de Reb. Get. cap. XXIX *Foſſam Aſconis* ex Pado ductam ad Rauennam, deſcribit.

CXXVII.

Mediterranea Venetorum citra Medoacum ſunt, *Patauium*, Antenoris Troiani opus, vt fama fuit, ſitum in ſiniſtra ripa Medoaci minoris. Pomponius Mela lib. II cap. IV in *opulentiſſimis vrbibus* numerat *Patauium Antenoris.* Strabo lib. V pag. 147 πλησίον τὸ Παταύιον, πασῶν τάυτῃ ἀρίϛη τῶν πόλεων, *prope* [paludes] eſt *Patauium, omnium eius regionis vrbium præſtantiſſima.* Seneca ad Helv. cap. VII *Quid intereſt enumerare Antenorem Patauii conditorem, & Euandrum in ripa Tiberis regna Arcadum collocantem?* Virgilius Aen. I verſ. 247

Hic tamen ille vrbem Patavi ſedesque locauit
Teucrorum: Antenor, puta.

Tacitus lib. III Hiſt. cap. VI *Patauium & Ateſte partibus adiunxere.* Oppidani *Patauini.* Liuius & ipſe Patauinus, lib. X cap. II *ad frequentes agros, tribus maritimis Patauinorum vicis colentibus eam oram, peruenit.* Hic T. Liuius non exiguam quoque gloriam ingenio ſuo adiecit patriæ, nec minor illi, quam Catullus Veronæ, Mantuæ Maro Virgilius fuit. Sidonius Panegyr. Anthemii verſ. 189

- - - - - quidquid in æuum
Mittunt Euganeis Patauina volumina chartis.

In Patauino agro fons *Aponus* eſt, calidis & fatidicis aquis celebratus. Silius Italicus lib. XII verſ. 217

- - - - Venetæque ex ordine gentes,
Atque Apono gaudens populus.

Quia calidus, *fumiferum* dixit Lucanus lib. VII verſ. 193

- - - - - Aponus terris vbi fumifer exit.

Salubritatem laudat Caſſiodorus regia epiſtola XXXIX lib. II, etiam mirandam naturam inde defluentis riui. Vim μαντικὴν, quæ credebatur, prodidit Suetonius Tiber. cap. XIV, *Quum Illyricum petens, iuxta Patauium adiſſet Geryonis oraculum ſorte tracta, qua monebatur, vt de conſultationibus in Aponi fontem talos aureos iaceret; euenit, vt ſummum numerum iacti oſtenderent.* Plura Claudianus ſingulari carmine de Apono.

CXXVIII.

Ad minorem Medoacum, ſed ſuperius, vrbs alia ſita eſt, & ab illo perluitur, *Vicetia*, aliter *Vicentia*, vt hodie Vicenza. Prior forma ſcribendi *Vicetia* Latinis veteribus probata. Plinio lib. III cap. XIX inter oppida regionis X eſt quoque *Vicetia.* Tacitus lib. III Hiſt. cap. VIII *poſſeſſa ipſo*

tran-

tranſitu Vicetia: quod per ſe parum (etenim modicæ municipio vires) magni momenti locum obtinuit. Et vetus inſcriptio apud Gruter. p.326 num. 8

M. ENNIVS M. F
MEN. VICETINVS
DECVRIO VICETIAE.

At Ptolemæus Οὐίκετα, *Vicenta* ſeu *Vicentia:* Tabula Peutingeri *Vicētia,* N per notam ſupraſcripto. Prauius Hieroſolymitano itinerario & apud Paullum Diaconum *Vincentia.* Municipium fuit, quod Tacitus modo dixit, & *decurio* in lapide laudatus probat.

CXXIX.

Medoacus autem fluuius, ſiue *Meduacus,* duplex eſt, maior & minor: ille ſeptemtrionalis; hic auſtralis: vterque ex Tridentinis Alpibus decurrit. Maior hodie *la Brenta* dicitur: minor *il Bachiglione.* Confluunt ante lacus atque portum, & foſſis etiam deriuantur. Liuius lib. x cap. II *quum inde eſſe oſtium fluminis prealti* [audiſſet] *quo circumagi naues in ſtationem tutam vidiſſet; (Meduacus amnis erat) eo inuectam claſſem ſubire flumine aduerſo iusſit.* Strabo lib. v pag. 148 de Patauina vrbe: ἔχει θαλάττης ἀνάπλουν ποταμῷ διὰ τῶν ἑλῶν φερομένῳ σαδίων ν καὶ σ ἐκ λιμένος μεγάλου, καλεῖται δ' ὁ λιμὴν Μεδόακος, ὁμώνυμος τῷ ποταμῷ. *Ad eam a mari ſubuectio eſt aduerſo flumine per paludes ad ſtadia* CCL, *ex magno portu, cui, necnon flumini, nomen eſt Medoaco.* Diſtinguit Plinius lib. III cap. XVI *Pars eorum* [fluminum] *& proximum portum fecit Brundulum, ſicut Edronem Medoaci duo, ac foſſa Clodia. His ſe Padus miſcet, & per hæc effunditur.*

CXXX.

Inter Medoacum & Atheſim *Ateſte colonia,* vulgo nunc *Eſte.* Plinius lib. III cap. XIX *In mediterraneo regionis decimæ, coloniæ: Cremona, Brixia, Cenomanorum agro: Venetorum autem, Ateſte: & oppida Acelum, Patauium, Opitergium, Belunum, Vicetia.* Ptolemæo eſt Ἀτεςέ. Tacitus III Hiſt. cap. VI *Patauium & Ateſte partibus adiunxere.* Memorat & Antoninus itinere ab Aquileia Bononiam, quo fertur per *Concordiam, Altinum, Patauium, Ateſte.* Prope abeſt ab ortu ſolis *Mons ſilicis,* oppidum, quod vulgo dicitur *Monteleſe.* Paullus Diaconus lib II cap. XIV *Alboin Vincentiam Veronamque, & reliquas Venetiæ ciuitates, exceptis Patauio, & Monte ſilicis, & Mantua, cepit.* Et lib. IV cap. XXVI *Langobardi caſtrum Montis ſilicis inuaſerunt.* Nec vero dubitamus, antiquioris memoriæ fuiſſe, licet de eo nihil reliquum in monimentis vetuſtis ſit.

CXXXI.

Forum Allieni ſupereſt, cuius ſolus Tacitus Hiſt. III cap. VI mentionem fecit. De Patauio & Ateſte egerat. *Illic cognitum,* pergit, *tres Vitellianas cohortes, & alam, cui Scribonianæ nomen, ad Forum Allieni, ponte iuncto, conſediſſe.* Scribunt alii editores *Forum Alieni.* Doctorum hominum coniectura eſt, Forum hoc nobilem nunc vrbem *Ferraram* eſſe, alueo Padi, vbi in Paduſam & Capraſiam diuiditur, impoſitam. Sic Phil. Clueri-us,

Digitized by Google

us, Th. Ryckius, Iul. Pichon, & alii: quam certo nixi argumento ſint, non eſt quod nunc diſcutiamus.

CXXXII.

Trans Medoacum vſque ad Tilauentum quæ ſita ſunt, nunc exponemus. In ora *Altinum* eſt ad oſtium *Silis* fluuii. Plinius lib. III cap. XVIII *Decima regio Italiæ, Hadriatico mari adpoſita, cuius Venetia: fluuius Silis ex montibus Taruiſanis: oppidum Altinum.* Strabo lib. V pag. 148 ἔςι τὸ Ἄλτινον ἐν ἕλει, *in palude ſitum Altinum eſt*, παραπλησίως, *perinde* vt Rauenna. Etiam Ptolemæus & Zoſimus lib. V cap. XXXVII Ἄλτινον. Martialis lib. IV epigram. XXV.

Aemula Baianis Altini litora villis.

Oppidani *Altinates*. Inſcript Gruter. pag. 409 n. 8 COLLEG. FABR. ALTINATIVM. Flumen hodieque *Sile* vocatur: & oppidum quoque nomen in ruinis ſeruat.

CXXXIII.

Ad eumdem amnem, *Taruiſium*, vulgo Treuiſo, ſitum eſt, ſed intus: quam antiquum oppidum, non liquet. poſteriores enim ſunt, qui memorant. Procopius lib. II B. Goth. cap. XXIX Beliſarium Ταρβίσιον, *Taruiſium* cepiſſe; & lib. III cap I ἀμφὶ πόλιν Ταρβήσιον, (mutata vocali) *circa oppidum Taruesium* acre prœlium commiſſum eſſe refert. Meminit & Paul. Diaconus lib. IV cap. III *rebellauit apud Taruiſium:* & cap. XLVII *Opitergium, ciuitatem inter Taruiſium & Foroiulii poſitam, expugnauit & diruit.* Et Fortunatus de Martino lib. IV ſub finem: *Qua mea Taruiſus reſidet.* Nec vero nouum plane videtur. Lapide ibidem reperto MVN. TAR. inſcriptum eſt: & alio DECVRION. quod veteris municipii dignitatem confirmat. Adferre etiam aliquid *montium Taruiſanorum* nomen poteſt, quos modo Plinius nominauit, niſi a gente id potius, quam oppido deductum eſt. Caſſiodorus lib. X epiſt. XXVII *Taruiſinum horreum:* & Paullus Diaconus lib. II cap. XII *eccleſia Taruiſiana.*

CXXXIV.

Inter Silim & Plauem amnes eſt *Acelum* Plinii, Ptolemæi Ἄκελον, & eiusdem Paulli lib. III cap. XXVI *Acilium:* vulgo nunc Azolo ſiue Aſolo. Ipſe fluuius *Plauis*, hodie Piave, itidem a Paullo Langobardo nominatur lib. II cap. XII. *Alboin*, inquit, *quum ad fluuium Plauem veniſſet, ibi ei epiſcopus Taruiſianæ eccleſiæ occurrit.* Huic amni *Duplauilis* vicus adſidet, de quo idem capite inſequenti: *hic Fortunatus, natus in loco, qui Duplauilis dicitur, fuit: qui locus haud longe a Cenitenſi caſtro, vel Taruiſiana diſtat ciuitate.* Ipſe Fortunatus lib. IV de Vita S. Martini ſub finem

Per Cenetam gradiens & amicos Duplauelenſes.

CXXXV.

Oppidum autem *Ceneta*, vulgo nunc Ceneda, ſitum paullo ſuperius inter Plauem & Liquentiam, municipium antiquum. Veteri lapide apud Grute-

Gruterum p. 228 num. 8 DECVRIONES ET POP. CENET. Aquileienſi concilio Euentius Cenetenſis epiſcopus interfuit, etiam ſubſcripſit.

CXXXVI.

Ad Alpes *Cælina* vel *Cilina* fuit vetus oppidum ad amnem cognominem, qui Liquentiam defertur. Plinius lib. III cap. XIX *In hoc ſitu interiere per oram Iramine, Pellaon, Palſatium: ex Venetis Atina, & Cælina.* In ripa amnis Cælinæ lapis repertus, cui CILINENSES inſcriptum eſt.

CXXXVII.

Inter Plauem & Liquentiam etiam *Opitergium*, a pluribus memoratum, flumini paruo adſidet, cui Motegano dicitur nomen eſſe, quod Liquentiæ adfunditur. Plinius dicto lib. III cap. XIX *Venetorum colonia, Ateſte: & oppida, Acelum, Patauium, Opitergium, Belunum, Vicetia.* e quibus Belunum ſupra in Rhætia cenſuimus: cetera paullo ante in Venetis. Et Tacitus lib. III Hiſt. cap. VI *Primus ac Varus & Opitergii & Altini lætis animis accipiuntur.* Ptolemæus Ὀπιτέργιον: Ammianus lib. XXIX cap. XXXV *obſeſſa ab iisdem* [Quadis] *ac Marcomannis Aquileia diu, Opitergiumque exciſum.* Hodie Oderzo eſt.

CXXXVIII.

Liquentia autem fluuius, hodie Liuenza, poſt Opitergium delabitur. Plinius lib. III cap. XVIII *Flumen Liquentia ex montibus Opiterginis: & portus eodem nomine.* Seruius etiam Virgilio memoratum tradit Aeneid. IX verſ. 679

Quales aeriæ Liquentia flumina circum
Siue Padi ripis, Athefim ſeu propter amænum
Conſurgunt geminæ quercus.

Ait enim: *Liquetia Venetiæ fluuius eſt inter Altinum & Concordiam, nam liquetia* (ſic legit, non liquentia) *non eſt epitheton. nemo enim a generalitate tranſit ad ſpecies. Vnde adparet, quia Liquetia legendum, & non Liquentia.* Sed ceteri conſtanter *Liquentia* ſcribunt, vt iam in *Ponte Liquentiæ* videbimus. Iunctus enim hic fluuius fuit memorabili ponte, XLVIII millibus a Foroiulii. Warnefredi filius toties nominatus lib. V cap. XXXIX *Ipſe Alachis ad pontem Liquentiæ fluminis, quod a Foroiulii quadraginta octo millibus diſtat - -* quum Foroiulianorum exercitus ſparſim veniret, *omnes eos, ſicut veniebant, iurare ſibi compulit.* Et lege II Cod. Theod. *Ne operæ a conlator.* dicunt imperatores: *Cauſſam Pontis Liquentiæ nolumus noſtris præiudicare decretis: videlicet ob reparationem eiusdem aliquis numerus excuſatus habeatur, ſed ita eum inſtaurari oportet, vt a poſſeſſoribus ciuitatis eius territorio ſuo, quotiens vſus popoſcerit, reformetur.* Cluuerius putat illum pontem ad *Mottam* fuiſſe, quæ ciuitas illa ſit, cuius in lege ſit mentio. At Iacobus Gothofredus, vir eminente ingenio iudicioque, *ciuitatem* legis probat ipſum eſſe Opitergium, quæ quamuis illi flumini non ſit adpoſita, tamen territorium habuerit, quod ad Liquentiam flumen pertineret. Lucas tamen Holſtenius, vir æque ſummus, cum Cluuerio in hac cauſſa facit,

Digitized by Google

cit, & Pontem Liquentiæ non nudum pontem, ſed pontem cum oppido eſſe, quod ſit *la Motta* dictum vulgariter.

CXXXIX.

Vltra Liquentiam *Romatinus* amnis eſt, de quo Plinius lib. III cap. XVIII *colonia Concordia: flumina & portus, Romatinum: Tilauentum maius minusque: Anaſſum, in quod Varramus defluit.* Cluuerius ordinem verborum ſollicitat, & illud *maius minusque* retrahendum cenſet ad *Romatinum*, qui geminus ſit, nec alterius nomen aliud notum: contra Tilauentus fluuius Varramum deferat ſiniſtra ripa exceptum. nam & reliqua auctoris verba ita ordinat: *Tilauentum, quo Varramus defluit; Anaſſum, Alſa, Natiſo.* Rationem adfert, quia Tilauenti & Varrami nomina corrupte ſuperſint *Tiliamento* & *Varmo*, qui confluant.

CXL.

Siue iam minor Romatinus ad maiorem, ſiue alio nomine fluuius in ſiniſtra ripa accedit; ad illos confluentes colonia illa Plinii fuit *Concordia*, quam etiam Ptolemæus κολώνιαν dicit, quamquam minus accurate in Carnis locat. Cognomen habet *Iuliæ*, quo ſimul proditur qui deduxit. Lapis a Grutero p. 549 num. 7 deſcriptus præfert

D. M.
C. LAELIO C. F. CLAVD
EXORATI DOMO IVLIA
CONCORDIA EQVO PVBLICO
VIXIT ANN. XIII M. VI.

Inde via publica per pontem Liquentiæ & oppidum Altinum ferebat in citeriorem Italiam. Eutropius lib. VIII cap. V de L. Vero: *obiit in Venetia, quum a Concordia ciuitate Altinum proficiſceretur.* Et de Alarico, Romam petituro, Zoſimus lib. V cap. XXXVII Ἀκυληΐαν παρατρέχει καὶ τὰς ἑξῆς πόλεις, ἐπέκεινα τῦ Ηριδανῦ ποταμῦ κειμένας. Φημὶ δὲ Κονκορδίαν καὶ Ἄλτινον, *Aquileiam præterit, & vrbes ordine trans Padum flumen ſitas, Concordiam, inquam, & Altinum.* Et Antonini itinere ab Aquileia Bononiam hic ordo obſeruatus:

Aquileia	-	-	
Concordiam	M.	P.	* XXXI
Altinum	M.	P.	XXXI
Patauium	M.	P.	XXXII
Ateſte	M.	P.	XXV

CXLI.

A Tilauento flumine CARNI ſuccedunt, Alpinus populus, ſed poſtea ex parte vſque ad mare deductus, vt ſupra de Venetorum finibus probatum fuit. Pertinebant ad *Formionem* amnem, quo ab Hiſtria diremti ſunt. In ora hæc ſunt: *Anaſſus* fluuius, in quem, ſecundum Plinium, *Varramus* defluit,

Digitized by Google

defluit, in quibus quæ Cluuerius deſideret, paullo ante ad Romatinum flumen demonſtrauimus. *Varramus* enim Tilauento, id eſt Varmo (nam ſuperant nomina) Tiliamento, adfunditur: poſtea delabitur *Anaſſus*: deinde *Alſa* fluuius. Plinius dicto loco: *colonia Concordia: flumina & portus: Romatinum: Tilauentum maius minusque: Anaſſum, in quod Varramus defluit: Alſa, Natiſo cum Turro, præfluentes Aquileiam coloniam.* *Alſa* flumen eſt, ad quod Conſtantinus, Magni filius, ciuili bello a fratre Conſtante victus, periit. Epitoma Aurelii Victoris: *Conſtantinus latrocinii ſpecie dum incautus, fœdeque temulentus, in aliena irruit, obtruncatus eſt, proiectusque in fluuium, cui nomen Alſa eſt, non longe ab Aquileia.* Hieroymus chronico: *Conſtantinus bellum fratri inferens, iuxta Aquileiam Alſæ occiditur.* Ex quo coniicias, oppidum eiusdem nominis flumini fuiſſe adpoſitum: cuius vero nulla exſtat apud alios memoria reliqua. Forſan lapſu factum, vt fluminis nomen pro oppidi vocabulo caperetur.

CXLII.

Deinde *Aquileia* fuit, ampla ciuitas & nobilis colonia. Præfluentes, *Natiſonem* cum *Turro*, iam Plinius memorauit. *Natiſo* ab oriente vrbem præfluens in lacu Hadriæ præiacente portum facit Aquileienſem, ad inſulam lacus, *Gradus*, de cuius oppido in medii æui geographia dicturi ſumus. Iornandes Get. cap. XLII *Attila Aquileienſem obſedit ciuitatem, - - - - cuius ab oriente muros Natiſo amnis, fluens a monte Picis, elambit.* Et Paullus Warnefredi lib. II cap. X *patriarcha ex Aquileia ad Gradus inſulam confugit.* Vocatur hodieque & ipſa & oppidum in ea, & portus *Grado*. Sed ad Aquileiam reuertimur. Antiqua illa colonia fuit, cuius originem Liuius lib. XL cap. XXXIV deſcripſit. *Aquileia colonia Latina eodem anno in agro Gallorum eſt deducta.* Tempus id erat inter I & II bellum Macedonicum. Strabo lib. V. pag. 148 cauſſam deductionis prodit. κτίσμα, inquit, ἐςὶ Ῥωμαίων, ἐπιτειχισθὲν τοῖς ὑπερκειμένοις βαρβάροις, *opus Romanorum eſt Aquileia, munitum adverſus ſupra illam habitantes barbaros.* Aucta colonis nouis poſt aliquot annos fuit. Liuius lib. XLIII cap. XVII *Poſtulantibus a ſenatu Aquileienſium legatis, vt numerum colonorum augeret;* M & IↃ *familiæ ex* S C. *ſcriptæ, triumvirique, qui eas deducerent, miſſi ſunt.* Inde celeberrimum emporium factum, cuius vbique laudes celebrantur. Vide Herodianum lib. VIII cap. II, Præfat. Nouellæ XXIX, & Auſonium de claris vrbibus, quamuis ille detrahat dignitati, dum *nonam* facit. Adi illuſt. Spanhem. ad Iulianum pag. 254. Nomen Iulianus Orat. II de geſtis Conſtantii, ab *aquilæ* augurio, quum conderetur, impoſitum dixit: Iſaacus Voſſius ad Melam, ab aquarum copia quaſi *Aquilegiam* adpellatam. Portus in Natiſonis oſtio LX ſtadiis ab vrbe diſtat, vnde ὁλκάσι κατὰ τὸν Νατίσωνα, *tractis nauigiis aduerſo Natiſone* merces ſubuehebantur, quod Strabo, loco ante dicto, memorat. Mela quoque lib. II cap. IV *Natiſonis* rationem habet, qui *Aquileiam ditem non longe a mari attingat.*

CXLIII.

Vltra Aquileiam eſt amnis *Sontius*, nunc *l'Iſonze* dictus. Caſſiodori

Digitized by Google

quidem chronico, in Zenone, vulgatum eſt, *Odouacer ad Iſontium victus*; ſed vereor, ne ab recenti manu prima littera ſit: quia idem Caſſiodorus lib. I epiſt. XVIII ſcripſit: *Sontî fluenta transmiſimus.* Iornandes quoque Get. cap. LVII, *ad pontem Sontium nuncupatum caſtra metatus eſt:* & antiqua Peutingerorum tabula *Ponte Sonti.* Hic pons ab Aquileia XIIII millibus fuit, itinere inde in Alpes Iulias directo. Supra pontem Sontius amne *Frigido* augetur, ab ortu adlabente, de quo ſupra in Fluminibus ex Socrate, Claudiano, & Itinerariis prædictum fuit: nec non de *Timauo fonte, flumine, & lacu:* etiam de antiquo fine Italiæ, vt Plinius ait, flumine *Formione.* Vide pag. 507. 508. 509.

CXLIV.

Omnia hæc flumina, quæ poſt Aquileiam ſunt, in *Sinum Tergeſtinum*, quem ita Plinius lib. III cap. XVIII nominauit, effunduntur. A colonia *Tergeſte* nomen ſinui, quæ adiacet, citra tamen Formionem: & ipſa aliquando finis Italiæ. Mela lib. II cap. III extremo: *Tergeſte, intimo in ſinu Hadriæ ſitum, finit Illyricum.* Plinius dicto loco: *Tergeſtinus ſinus, colonia Tergeſte* XXIII M. P. *ab Aquileia: vltra quam* VI M. *paſſuum Formio amnis, antiquus auctæ Italiæ terminus.* Prorogationem termini expoſuimus pag. 509 ex Strabone. Nomen Latinis cenſetur neutro genere, vt *Præneſte, Ateſte.* Sic Pomponius modo dixit, *Tergeſte intimo in ſinu ſitum:* & Paterculus lib. II cap. CX *Nauporti ac Tergeſtis confinio.* At Strabo lib. VII pag. 217 ἐκ Τεργέςης, femineo modo: & Ptolemæus neutrali forma alia Τέργεςον κολώνια, *Tergeſtum colonia.* Stephani breuiator, transpoſitis litteris, Τέγεςρα, poetas forſan ſequutus, metatheſi metri cauſſa vtentes. Dionyſius Periegeſi verſ. 382 ἄςυ Τεγεςραίων, *vrbs Tegeſtræorum.* Verum autem nomen *Tergeſte* eſt, atque ita in lapidibus inſcriptum. Gruterus pag. 388 num. I

AED. II VIR. IVR. D
TERGESTE.

Etiam Theodoſiana Tabula *Tergeſte.* Vulgo nunc *Trieſte.* Coloniam Plinius vocat & Ptolemæus. Quando deducta fuerit, non liquet. Mirum vero, Strabonem, qui ſub Tiberio ſcripſit, dicto loco κώμην Καρνικὴν, *vicum Carnicum* vocare, quum Dionyſius, quem Auguſto iubente ſcripſiſſe tradit Plinius lib. VI cap. XXVII, iam tum ἄςυ, *vrbem* adpellauerit. Sequutus forte Strabo eſt veterem ſcriptorem, qui præceſſit deductionem coloniæ.

CXLV.

Hæc de Carnorum maritimis. In mediterraneis ſunt, ſi ab occaſu incipimus, in Carnicis Alpibus *Iulium Carnicum,* quod ita Antoninus vocat itinere ab Aquileia Veldidenam. Ptolemæus lib. II cap. XIV μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Νωρικοῦ Ἰούλιον Κάρνικον, *Inter Italiam & Noricum eſt Iulium Carnicum.* Dubius itaque fuit, vtri regioni ſit attribuendum. Plinius vero lib. III cap. XIX ſine hæſitatione *Iulienſes Carnorum* in Italia cenſet. Ne enim Forum Iulium intelligas, poſt paullo ſeorſum memorauit *Foroiulienſes,* diſtinctos ab Iulienſibus Carnorum. Veſtigia exſtare dicuntur circa initia Tilauenti fluuii.

CXLVI.

Digitized by Google

CXLVI.

Ad eumdem etiam videtur *Noreia* fuiſſe, quia Strabo lib. v pag. 148 ſcripſit: *Sita eſt Aquileia extra Venetorum fines.* διορίζονται δὲ ποταμῷ ῥέοντι ἀπὸ τῶν Ἀλπείων ὀρῶν, ἀνάπλουν ἔχοντι, καὶ σ σταδίων ἐπὶ τοῖς χιλίοις εἰς Νωρήειαν πόλιν, *Dirimuntur* [Veneti a Carnis] *flumine delabenti ab Alpibus, quo aduerſo navigari poteſt per* CIↃ CC *ſtadia ad vrbem Noreiam.* Iam vero quia extra Venetum limitem Aquileia fuit, quem fluuius citerior nauigabilis fecit; non poteſt alius ille eſſe quam Tilauentus, ad quem ex Strabonis deſcriptione *Noreia* poſita fuit. Plinius dicto cap. XIX Tauriſcis quidem tribuit, attamen cum Carnis eos coniungit, & vtroſque in decima Italiæ regione recenſet. *In hoc ſitu*, inquit, *interiere per oram Iramine, Pellaon, Palſatium: ex Venetis Atina & Cælina: Carnis Segeſte & Ocra: Tauriſcis Noreia.* Meminit etiam Cæſar Noreiæ in Norico lib. I Gall. cap. V, cuius verba in illa prouincia pag. 434 propoſuimus. Verum dubitant multi, an eadem ſit. Quod ſi fuit, oportet ipſum Cæſarem, in illo tractu, Italiæ fines protuliſſe, quemadmodum Forum Iulium & Iulium Carnicum ab ipſo nomen habent. Verum quia plane incertum eſt, an Norici limes ſummas Alpes tranſierit, Cæſaris autem *Noreia*, vt veteres libri & metaphraſis Græca habent, ſiue *Norica*, vt recentiores legunt, *in agro Norico* ſita fuit; non definit dubitatio, ſitne eadem Noreia Cæſaris, quæ Plinii ac Strabonis fuit, an ab illa diuerſa: niſi dicere velis, Cæſarem non id tradere, quod Noreia in Norico ſita ſit, ſed quod Boii ex Norico Noreiam oppugnauerint: quod etiam fieri potuit, quia Norici & Carni ſunt contermini. Quoquo autem modo res de Cæſaris Noreia habet: fuit nihil ominus in medio Norico Noreia, vt ex Peutingeriana Tabula alibi oſtenſum eſt.

CXLVII.

Non ignobilis vrbs hodie in illo tractu eſt *Vdina*, de cuius ætate quidem nihil conſtat, nec tamen noua, aut condita poſt Romanorum tempora videtur, pro quo Cluuerius *Nedinates* Plinii ex dicto cap. XIX adlegat, quaſi N pro V irrepſerit, ac *Vedinates* legendum ſit, & *Vedinum* (correpta media vt in *Ariminum*) nomen oppidi antiqui fuerit, quod nunc *Vdene* vel *Vdine*, vulgo adpellatur. Scite inuentum, nec a fide alienum, niſi, quod etiam Harduinus obiecit, ab adſenſu ordo reuocaret, quem Plinius pro more ſecundum alphabetum obſeruauit. Hanc enim ſeriem elementorum tenuit: *Foroiulienſes cognomine Tranſpadani, Foretani, Nedinates, Quarqueni, Tauriſani, Togienſes, Varbari.* Sic Harduinus ex MSS. legit: Frobenius autem, poſthabita ſerie elementorum, *Foretani, Venidates, Quarqueni:* quam lectionem etiam Cluuerius in animo & oculis habuit.

CXLVIII.

Itinere Antonini ab Aquileia Veldidenam, inter ipſam Aquileiam & Iulium Carnicum, eſt locus *Ad Tricenſimum*, ſiue *Triceſimum*, intellige lapidem ſeu milliarium, qui quod diſtantiam ab vrbe per ſe ſignificat, itineris ductu locari facile poteſt, fere medio inter vtrumque loco. Plura in hoc tractu caſtella, ſed ignobilia omnia, Paullus Diaconus nominat lib. IV cap.

Digitized by Google

XXXVIII, *Cormones, Nomajum, Oſopum, Arteniam, Reuniam, Glemonam,* &, vt ait, inexpugnabili poſitione *Ibliginem:* ſed obſcura pleraque, nec alibi deſcripta, & quorum nequit oſtendi locus atque ſitus, præter *Cormones*, nunc Cormons: Ideoque prætereunda potius cenſemus, quam incertis inueſtiganda coniecturis.

CXLIX.

Ad Natiſonem ſupra Aquileiam eſt *Forum Iulii,* Ptolemæi φόρος ἰούλιος κολώνια, *Forum Iulium colonia.* cuius incolæ ſunt Plinio *Foroiulienſes cognomine Transpadani,* lib. III. cap. XIX. Plura enim ſunt huius nominis oppida, Forum Iulium Galliæ Narbonenſis cis Rhodanum: Forum Iulium Vmbriæ, cognominatum Concubienſe: & hoc noſtrum diſcriminis cauſſa *Transpadanum* dictum. Eadem eſt *Foroiulienſis ciuitas* lib. XII epiſtola regia XXVI. vbi cum Concordienſi & Aquileienſi coniungitur. Et Paullus Langobard. lib. VI cap. LI *Fidentius epiſcopus de Caſtro Iulienſi cum voluntate ſuperiorum ducum intra Foroiuliani caſtri muros habitauit.* Hodie vocatur *Cividal di Friuli,* a qua regio Friuli denominatur: dignitatem autem capitis conceſſit ciuitati Vdinenſi.

CL.

Tandem ἀνώνυμος vrbs non eſt prætereunda in hoc tractu. Liuius lib. XXXIX cap. XXII *Eodem anno* [Q. Marcio & Sp. Poſtumio coss.] *Galli Transalpini transgreſſi in Venetiam ſine populatione aut bello, haud procul inde, vbi nunc Aquileia eſt, locum oppido condendo ceperunt.* Condiderunt vtique: ſed brevi poſt tempore deletum fuit a Claudio Marcello. Plinius lib. III cap. XIX quum oppida, quæ in Venetis & Carnis interiiſſent, enarraſſet, addit, *Et ab Aquileia ad duodecimum lapidem, deletum oppidum, etiam inuito ſenatu, a Claudio Marcello, L. Piſo auctor eſt.* Id haud dubie fuit, quod Galli, vt dictum, condiderant. Vnde Cluuerius, quod proprium nomen latet, *Gallorum oppidum* adpellat.

CLI.

HISTRIA tandem accedit, quondam pars Illyrici: ſub Cæſaribus demum adiecta Italiæ. Nam more priorum temporum, vt ſæpe facit, Pomponius Mela ſcribens, *Tergeſte* tradit *finire Illyricum* lib. II cap. III extremo. Et olim citerior limes erat, quia Plinius *Formionem* fluuium, qui VI millibus vltra Tergeſte eſt, *auctæ Italiæ terminum* dixit lib. III cap. XVIII. Sub Auguſta acceſſit Hiſtria. Strabo lib. VII pag. 217 οἱ νῦν ἡγεμόνες, *noſtri temporis principes,* qui Auguſtus ſunt & Tiberius, fines Italiæ *ad Polam* Hiſtriæ vrbem protulerunt. Illius enim auſpiciis, huius ductu & aliorum in illis oris contra Dalmatas & Pannonios debellatum fuit. Integra Strabonis verba ſupra pag. 509 exſcripſimus. Acceſſit iterum pars poſt Strabonem a Pola vſque amnem Arſiam, de quo Plinius cap. XIX dicit: *finis Italiæ fluuius Arſia.* Nec diſſentit Ptolemæus, cui Νέσακτον τέλος Ἰταλίας, *Neſactum finis Italiæ* eſt, oppidum ad oſtia ſitum Arſiæ, atque ita Italiæ extremum. Exigua pars Hiſtriæ, quæ vltra eſt amnem Arſiam, relinquitur Illyrico.

Digitized by Google

CLII.

Italiæ itaque in Hiſtriæ peninſula poſt Formionem eſt *Aegida*, proximum flumini oppidum, quod medio æuo *Iuſtinopolis* dictum, nunc *Capo de Iſtria*, ibi in inſula ſitum. Plinius lib. III cap. XIX vetus nomen ſeruauit. *Oppida*, inquit, *Hiſtriæ ciuium Romanorum, Aegida, Parentium.* Oppidani inſcriptionem oſtendunt, quam & Gruterus pag. 164 habet, qua *Aegidis inſula* vocatur, ædificata ab Iuſtino imperatore. Sed conficta illa Thomæ Reineſio, acerrimi iudicii viro, ab recentiore aliquo videbatur. Alterum ciuium Rom. oppidum erat *Parentium*, vt iam Plinii teſtimonio cognouimus; Ptolemæi Παρέντιον, hodie *Parenzo*, in parua peninſula.

CLIII.

Antonini itinere ab Aquileia per Hiſtriam, oppidum *Ningum* interpoſitum eſt, his vtrimque interuallis:

Aquileia			
Fontem Timaui	M.	P.	XII
Tergeſte	M.	P.	XII
Ningum	M.	P.	XXVIII
Parentium	M.	P.	XVIII
Polam	M.	P.	XXXI.

Itineris ductu fertur fere ad paruæ oralis inſulæ oppidum *Humago*. Nemo præterea mentionem fecit. Inter Ningum & Parentium flumen exit, quod Hiſtriam ſecat, nunc vulgo *Quieto* dictum. In Theodoſiana Tabula, quam Peutingeris debemus, ad figuram prætorii vel calidarum adſcriptum eſt *Quaeri*: & infra, *Siluo*. Inde coniicit Cluuerius *Quætum* nomen fluminis fuiſſe: & *Siluum* vel *Siluium* illud oppidum, cuius ruinæ IV millibus a mari in ripa eius amnis conſpiciuntur.

CLIV.

Pola autem, nobilis colonia, nomen retinet. Strabo, lib. V pag. 149, Colchorum κτίσμα ἀρχαῖον, *opus antiquum* vocat, eorum videlicet, qui miſſi ad Medeam perſequendam, fruſtrati ſpe, heic conſederint. Plinius dicto loco: *colonia, Pola, quæ nunc Pietas Iulia, quondam a Colchis condita.* Etiam Mela lib. II cap. III *Sinus Polaticus, & Pola quondam a Colchis, vt ferunt, habitata (in quantum res tranſeunt!) nunc Romana colonia.* Veteri lapide apud Gruterum p. 360 n. I VI VIR AVG. TERG. ET POL. Vt autem Mela *ſinum* nominauit *Polaticum*: ſic Stephani breuiator refert ἀκρωτήριον πολατικὸν, *promontorium Polaticum.*

CLV.

Poſt Polam Plinius: *mox oppidum Neſactium: & nunc finis Italiæ fluuius Arſia.* Neſactium ergo extremum Italiæ oppidum ad oſtium amnis Arſiæ, Νέσακτον, *Neſactum*, tribus ſyllabis, Ptolemæo dictum. Liuius corrupte *Neſatium*, vel, vt in aliis libris eſt, *Neſartium*: ſed *ct*, auctoribus Plinio & Ptolemæo, ſubſtituendum. *Iunius*, inquit, *Manliusque oppidum Neſactium; quo ſe principes Hiſtrorum, & regulus ipſe Aepulo receperat, ſumma vi oppu-*

oppugnarunt. Liuius ibidem addit: *Duo deinde oppida, Mutila & Faueria, vi capta, & deleta:* ſed de horum ſitu nihil nobis cognitum eſt præter incertam Cluuerii coniecturam, qui *Faueriam* Arſiæ adponit; *Mutilam* mari poſt promontorium Polaticum.

SECTIO II.

ITALIA PROPRIA.

CLVI.

De Gallia Ciſalpina adhuc actum fuit, ea Italiæ parte, quæ in Ciſpadanam Tranſpadanamque diuiſa fuit. Quæ nunc ſequitur, Italia Propria eſt, ſemper Italiæ nomine vſa, cui propter incertos fines etiam illam partem adiectam volumus, quæ ab Græcanicis coloniis Græcia olim Magna fuit adpellata. Propriam ergo Italiam vocamus, vt ab Italia Gallica diſcernatur: quamuis in illa quoque aliquid fuit, inter Macram videlicet & Arnum, quod in prouincia Gallia Ciſalpina Romani cenſuerunt. Nam *Luca* primum eius prouinciæ oppidum fuit, quod ex Ciceronis lib. I epiſt. IX ſect. 16 clarum eſt: vbi Manutium etiam interpretantem conſulas. Contra *Piſæ* primum oppidum erat Etruriæ. Polybius lib. II cap. XVI *μέχρι πόλεως Πισσης, ἣ πρώτη κεῖται τῆς Τυῤῥηνίας ὡς πρὸς τὰς δυσμάς, vſque ad Piſas, primam Etruriæ vrbem, occidentem verſus.* Quod Italiæ Propriæ pars maxime occidentalis Etruria eſt, de illa etiam initium faciemus, inde ad ceteras partes, vt proximus cuiusque ſitus inuitabit, qua cœptum via eſt, progreſſuri.

ETRVRIA. *

CLVII.

Quæ a Macra fluuio, Liguriæ fine, ad Tiberim vſque regio patet, *Etruria* Romanis dicta fuit, Græcis *Τυῤῥηνία.* Id nomen Latini veteres ſine adſpiratione ſcripſerunt; etiam deriuatum *Etruſci*, quod ex inſcriptionibus vetuſtis manifeſtum eſt: hoc Polybius, Scylax, Strabo, alii vſi ſunt, quod ab rege Tyrrheno, ex Aſia aducto, deducunt. Plinius lib. III cap. V *Adnectitur ſeptima* [regio] *in qua Etruria eſt, ab amne Macra, ipſa mutatis ſæpe nominibus. Vmbros inde exegere antiquitus Pelaſgi: hos Lydi, a quorum rege Tyrrheni;*** *mox a ſacrifico ritu, lingua Græcorum, Thuſci ſunt cognominati.* Quod etiam Dionyſius Halicarnaſſeus tradit lib. I pag. 24, a peritia rerum diuinarum & ſacrificiorum quaſi *Θυοσκόους* vocatos eſſe, quod contractum in Tuſcos fuerit. Sed vereor, vt genuina hæc deriuatio ſit, nec potius adluſio longius petita. Veteres Latini enim per T ſcripſerunt *Tuſcos*; non *Thuſcos* per Th, quod Θ Græcorum eſt, & neceſſarium iis, quæ a *θύω* deriuantur. Manutius teſtis eſt, & libris veteribus, & in lapidibus ſine adſpiratione eſſe, verbi cauſſa, fragmento marmoris triumphorum Capitolini, DE TVSCEIS: & Præ-

* Etruriæ ager pinguis habebatur. Varro R. R. I. c. 9.
** Sic Flaccus de condit. agror. c. 3 *Tyrrheni qui dicuntur Etrurii.*

Præneſtino lapide TVSCVS ARATOR: ac Florentino, SABINORVM ET TVSCORVM. Ipſum autem *Tuſcorum* vocabulum perantiquum eſt, & Virgilius dixit *Tuſcum Tiberim* Georg. I verſ. 499: & lib. x verſ. 164

- - - *Tuſcis comitetur ab oris.*

An vero etiam regionis nomen quod a Tuſcis ducitur, *Tuſcia*, ſit æque antiquum, exemplis deſtituti, non ſine cauſſa dubitamus. * Lapides habent CORRECTORI TVSCIAE apud Gruterum p. 387, 476, 486; ſed nec ignotum, poſterioris æui illud munus & dignitatem eſſe perinde ac *Tuſciæ ſuburbicariæ* cognomen Lege XII Cod. Theod. de Indulgentiis debitorum: quo tempore etiam Ammianus *Tuſciam annonariam* lib. XXVII cap. IV dixit; & ſimpliciter, *Tuſciam rexit*, lib. XXVIII ſub initium. Vetuſtiores omnes dicunt *Etruria*. Quæ regio quod longius procurrit a mari ad Tiberim vſque; commodioris expoſitionis cauſſa in partes diuidemus, vt prima ſit a Macra amne ad Arnum: altera ab Arno fluuio ad Volſinium lacum: reliqua inde ad Tiberim. Id ſolum prænotamus, antequam ad oppidorum expoſitionem veniamus, vniuerſam Etruſcorum gentem in duodecim populos, a præcipuis oppidis denominatos, fuiſſe diſtributam. Liuius lib. IV cap. XXIII *legatis circa* XII *populos miſſis:* & lib. v ineunte, *ſuffragio* XII *populorum:* & lib. VII cap. XXI *Terror inde vanus belli Etruſci, quum coniuraſſe duodecim populos fama eſſet.* Et clarius Halicarnaſſenſis Dionyſius lib. VI pag. 399 L. Iunii oratione: Τυῤῥηνίαν ἅπασαν εἰς δώδεκα νενεμημένην ἡγεμονίας, *vniuerſam Etruriam in duodecim ducatus diuiſam* dixit. Sunt autem populi illi ab vrbibus nominati, quas Cluuerius & Holſtenius ita enumerant: *Cluſium, Peruſia, Cortona, Arretium, Volaterra, Vetulonium, Ruſellæ, Tarquinii, Volſinii, Cære, Falerii, Veii.* Sic antiquis temporibus. Sub Cæſaribus auctus numerus, vt inſcriptiones teſtantur. Gruter. p. 385 num. I ETRVR. XV POPVLOR. Et Reineſ. claſſ. VI n. 114 AETRVR. XV POPVL. Reineſius quidem cenſet XV in XII mutandum eſſe: ſed quod altera Gruteri eumdem numerum habet, molliorem ex temporibus, quam violentam lituræ & mutationis medicinam duco præferendam eſſe. Sunt enim ſub Cæſaribus factæ, & ſuam Reineſius ad Gallieni tempora referre non dubitauit.

CLVIII.

Prima pars a Macra ad Arnum nunc expedienda. Oppidum primum *Luna* eſt, in Macræ ſiniſtra ripa, reductum a mari: portus autem Lunenſis trans flumen in Liguriæ ſolo eſt: quod contra Cluuerium, Straboni atque Melæ credentem, ex Plinio & Ptolemæo, & quod præcipuum eſt, ex αὐτοψίᾳ & locorum inſpectione Holſtenius probauit. Strabo ſcripſit ambigue p. 153 ἡ Λοῦνα πόλις ἐστὶ καὶ λιμὴν, *Luna & vrbs eſt & portus*, quod tam de diverſis quam uno loco intelligas licet. Mela confudit cum vrbe portum lib. II cap. IV, *Luna Ligurum* dicens: niſi ad originem reſpexit. Nam inter Macram etiam & Arnum credibile Ligures genere habitaſſe. nam XII populi Etruſco-

* Apud Iulium Frontinum de coloniis pag. 111. *Lex agrorum ex commentario Claudii Cæſaris, Lex agris limitandis metiundis partis Tuſciæ prius &c.* Sed locus eſt corruptus, ſaltem interpolatus videtur. Sed alibi tamen v. g. pag. 119, 133 ibidem *Tuſcia* reperitur.

Digitized by Google

rum citra Arnum omnes fuere: nec vero Auguſtus demum limitem produxit, quia Strabo p. 154 ait, *τῶν συγγραφέων πολλοὺς*, *multos ſcriptores* in Macra limitem Liguriæ Etruriæque poſuiſſe. Hoc eſt quod Liuius dixit lib. XLI cap. XIII de Luca colonia: *Quinquagena & ſingula iugera & ſemiſſes agri in ſingulos dati ſunt. De Ligure captus is ager erat: Etruſcorum ante, quam Ligurum, fuerat.* Idem bene diſtinxit ab vrbe Luna portum Lunæ, vt verbis eius in Liguria p. 658 demonſtrauimus. Nec marmor Lunenſe ſilendum eſt. Plinius lib. XXXVI cap. V *Omnes candido marmore vſi ſunt e Paro inſula, multis poſtea candidioribus repertis, nuper etiam in Lunenſium lapidicinis.* Et cap. VI de Mamurra Formiano: *totis ædibus nullam niſi e marmore columnam habuit, omnes ſolidas e Caryſtio aut Lunenſi.* Et Silius Italicus lib. VIII verſ. 481

Tunc quos a niueis exegit Luna metallis.

CLIX.

Flumen poſt Lunam L' Auenzo eſt, quod, vt nomen arguit, eſt *Auentia* Tabulæ, quamuis alieno ibi poſitum loco. *Foſſæ* ibidem *Papirianæ* ſunt, Antonini *Papiriana*, medio inter Lunam & Piſas loco ſita, hinc XI, illinc XII paſſuum millibus. Longius a mari in Macram flumen *Audena* ſe infundit prolapſus ex iugis Apennini. Liuius memorauit lib. XLI cap. XIX. *Inter Audenam*, inquit, *amnem P. Mucius cum iis, qui Lunam Piſasque depopulati erant, bellum geſſit.* Sed hoc ex coniectura Cluuerii. *Veſidia* flumen, quod Tabula habet, ſe nomine vulgari prodit *Verſiglia.* Huic Cluuerius *Fanum Feroniæ* adponit, ductus Longobardica inſcriptione apud Gruter. p. 220 *Petra ſancta, olim Fanum Feroniæ.* In hac ora autem exſtat oppidum, quod *Pietra Santa* vocitatur. Accedit Latina Ptolemæi verſio, qua inter Lunæ promontorium & Arni oſtia eſt *Lucus Feroniæ.* Strabonis autem *Feroniæ Fanum* ſub monte Soracte prope Tiberim: ibidemque *Lucus Feroniæ* Plinii. Supra Fanum, quod poſuit, in eadem ripa *Forum Clodii* idem Cluuerius locauit, quod in Peutingeri tabula, ſed turbato ordine, adparet. Ptolemæus autem *Herculis Fanum* in litore habet.

CLX.

Intus ad *Auſerem* amnem nobilis colonia *Luca* eſt, quæ nomen cuſtodit, vt de ſede non liceat ambigere. Liuius lib. XXI cap. LIX *Hannibal in Ligures: Sempronius Lucam conceſſit.* Tum nondum colonia erat. Idem lib. XLI cap. XIII *Et Lucam colonia eodem anno* [IↃLXXVI] MM *ciuium Romanorum ſunt deducta:* quod etiam cum Velleii Paterculi calculo lib. I cap. XV conuenit. Strabo lib. V pag. 150 *πρὸς τοῖς ὄρεσι ἔστιν πόλις τοῖς ὑπερκειμένοις τῆς Λούνης, Λοῦκα*, *ad montes ſupra Lunam ſita eſt vrbs Luca.* Plinius III cap. V colonia *Luca a mari recedens.* Ita vero colonia Luca fuit, vt vna eſſet municipium. Cicero lib. XIII epiſt. XIII *L. Caſtronius Pætus, longe princeps municipii Lucenſis.*

CLXI.

Illuſtriores olim *Piſæ* erant, a pluribus tam Græcis quam Latinis laudatæ. Ibidem Plinius: *Piſæ inter amnes Auſerem & Arnum.* Quod etiam Ruti-

titi-

tilius Numatianus mox proferendo verſu dixit. Tradunt, a Piſæis Peloponneſi conditas: vnde *Alpheæ* a fluuio Peloponneſiaco cognominantur. Virgilius lib. x verſ. 179

- - - - Alpheæ ab origine Piſæ,
Vrbs Etruſca ſolo.

Et Rutilius iam nominatus lib. I Itinerar. verſ. 565

Alpheæ veterem contemplor originis vrbem,
Quam cingunt geminis Arnus & Auſur aquis. *

nam *Auſur* & *Auſer* dicitur is fluuius: Straboni corrupte Αἴσαρ. Idem p. 154 ἡ Πισα κτίσμα ἐςὶ τῶν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ Πισατῶν, *Piſæ conditæ a Piſatis Peloponneſiacis.* Duplicant ſibilantem Græci ceteri. Polybius lib. II cap. XXVII ὕπατος εἰς Πίσσας καταπλευκὼς, *conſul Piſas nauigans* e Sardinia: & cap. XXVIII εἰς τὰς Πίσσας κατάπλους, *Piſas nauigatio.* Sic quoque Ptolemæus, & Lycophron verſ. 1241. Sed Romanorum lapides conſtanter *Piſæ,* aut ſexto caſu *Piſis,* apud Gruterum p. 301, 444 num. I, & 550 n. 10. & L. Cæſaris cenotaphio, PISIS IN FORO. Colonia fuit æque vt Luca. Plinius dicto loco: *Colonia Luca a mari recedens: propiorque* [mari] *Piſæ inter Auſerem & Arnum,* ſubaudi, colonia. Ptolemæus Πισσαι κολώνια. Et ipſi Piſani dicto L. Cæſaris cenotaphio: LEGATI EX NOSTRO ORDINE IMPER. CAESAREm AVGVSTVM - - - ADEANT PETANTQVE AB EO, VTI COLONIS IVLIENSIBVS COLONIAE OPSEQVENTI IVLIAE PISANAE EX HOC DECRETO EA OMnIA FACERE EXSEQVIQVE PERMITTAT. Hinc habes integra & honorifica coloniæ cognomina. Originem Liuius reuelauit lib. XL cap. XLIII. *Piſanis,* inquit, *agrum pollicentibus, quo Latina colonia deduceretur, gratiæ ab ſenatu actæ, triumuiri creati ad eam rem.* Poſtea Cæſar colonos nouos addidit: vnde cognomen nouum. Portum egregium habuerunt: ex quo eſt quod ſupra dixit Polybius εἰς Πίσσας καταπλευκέναι, *Piſas nauigare:* etiam Liuius lib. XXI cap. XXXIX *quum Piſas nauibus veniſſet.* Et Rutilius Itinerar. lib. I verſ. 531

Contiguum ſtupui portum, quem fama frequentat
Piſarum emporio, diuitiisque maris.

Sinum etiam maris hæc vrbs, quamuis reducta paullo, cognominauit. Tacitus Hiſt. lib. III cap. XLII *Fabius Valens e ſinu Piſano ſegnitia maris, aut aduerſante vento, Portum Herculis Monœci depellitur.* Supra vrbem, tertio fere lapide, qua Lucam iter eſt, *Aquæ* ſunt *Piſanæ,* calidæ ſcilicet. Plinius lib. II cap. CIII *Patauinorum aquis calidis herbæ virentes innaſcuntur: Piſanorum, ranæ.*

CLXII.

Hinc in ſeptemtrionem ſub Apennino eſt *Piſtoria,* nunc Piſtoia, Plinii *Piſtorium:* at Ptolemæus Πιςωρία, *Piſtoria.* Tabula Peutingeriana corrupte *Piſtoris:* Antoninus itineribus a Fauentia & Luca, Aldina editione *Piſtores;* Schottana & Bertiana *Piſtorium.* A Luca diſtat XXV millibus.

* Sed hodie alia fluminum horum ratio. Vid. Victorin. lib. XVII. variar. lection. c. 3.

Digitized by Google

Poſſeſſiuum & gentile *Piſtorienſis.* Salluſtius Cat. cap. LVII *reliquos Catilina in agrum Piſtorienſem abducit.*

CLXIII.

Florentia, Arno flumini impoſita, XXV millibus a Piſtorio in ortum, vt Antonini itinere a Fauentia Lucam, & Luca Romam, definitum eſt, iam tum Syllani belli temporibus in ſplendidis municipiis numerata. Florus lib. III cap. XXI *Municipia Italiæ ſplendidiſſima ſub haſta venierunt, Spoletium, Interamnium, Præneſte, Florentia.* Sic Palat. & Vineti MSS. vbi vulgo *Fluentia*, quod nihil aut dubium eſt, legitur. Sed an illo tempore tam ſplendida fuerit, non ſine cauſſa dubitatur. Tacitus quoque in municipiis aut coloniis habet, Annal. I cap. LXXIX. *Auditæ*, inquit, *municipiorum & coloniarum legationes, orantibus Florentinis, ne Clanis ſolito alueo demotus, in amnem Arnum transferretur.* Coloniam quoque factam eſſe, hæc verba Frontini, de coloniis Tuſciæ, probant: *Colonia Florentina deducta a triumuiris, adſignata lege Iulia centuriæ Cæſarianæ in iugera* CC. Plinii eadem, quæ Flori, ratio eſt, cuius lib. III cap. V in plerisque libris *Fluentini præfluenti Arno adpoſiti* ſunt, ſolo Chifl. & Pariſ. MSS. *Florentini.* Ptolemæi in Tuſcis eſt Φλωρεντία: Antonini teſtimonium dictum eſt: in Tabula itineraria, *Florentia Tuſcorum.*

CLXIV.

Fæſulæ III millibus paſſuum ſupra Florentiam, nunc pagus Fieſoli, ad Apennini radices ſitus: olim oppidum non incelebre. Polybius lib. II cap. XXV ἐπὶ πόλιν Φαίσολα, *ad oppidum Fæſola.* Et Silius lib. VIII verſ. 478 ſingulariter *Fæſula* dixit. Ptolemæus autem Φαισοῦλαι, *Fæſulæ*, pluraliter: etiam Salluſtius Catil. cap. XXIV & XXVII dixit *Fæſulas:* & Cicero II Catil. cap. IX, in MSS. quoque libris, *ex iis coloniis, quas Sylla Fæſulis conſtituit:* quamquam ob pluratiuum coloniarum numerum, quas vnum oppidum non capit, id nomen gloſſema videtur, & tam Arretini quam Fæſulani coloni ex eiusdem pro Muræna cap. XXIV intelligendi. Plinius lib. VII cap. XIII dixit *Criſpinum Hilarum ex ingenua plebe Fæſulana,* quod coloniam vel municipium non contemnendum arguit. *Ager Fæſulanus* memoratur in Catil. orat. I cap. VI. Quidam ſine diphthongo ſcribunt: ceteri Græcos imitantur, & veterem inſcriptionem apud Gruter. p. 533 num. 5 A. BAEBIVS C. F. SCAP. CLEMENS FAES. id eſt Fæſulanus.

CLXV.

Ab Arno ad Volſinienſem lacum conſtituimus ſecundam partem Etruriæ. In ea ab Arno in litore procedenti occurrit primum *Portus Herculis Labronis* ſiue *Liburni*, cuius mire nomen conquiſitum eſt. Antoninus itinere ab Roma per Tuſciam & Alpes maritimas, XII millibus a Piſis locum vocat *Ad Herculem.* Cicero ad Quintum fratrem lib. II epiſt. VI eo tractu portum quemdam *Labronem* nominat. *Erat*, inquit, *iturus a. d.* III *id. Apriles, vt aut Labrone, aut Piſis conſcenderet.* Zoſimus autem lib. V cap. XX oppidum quoddam Italiæ in ora maritima Λίβουρνον, *Liburnum*, licet incertum ſit, quod ille ait, in eo primum Liburnas naues ædificatas eſſe: Ex quo coniicitur, *Labronis* vocabulum, ſi modo ſe recte in epiſtola habet, poſterior

ori æuo in *Liburnum* mutatum fuiſſe, vti hodieque celeberrimus portus & emporium *Liuorno* adpellatur.

CLXVI.

Decem octo inde millibus diſtant *Vada Volaterrana*, vt Antoninus numerauit. In Tabula Peutingeriana *Vadis Volaterris*. Cicero pro Quintio cap. VI *Quum veniſſent ad Vada Volaterrana, quæ nominantur; vident perfamiliarem Nænii.* Plinius quoque lib. III cap. V poſt Piſarum deſcriptionem: *Vada Volaterrana, fluuius Cæcina, Populonium Etruſcorum hoc tantum in litore.* Rutilius verſ. 453

In Volaterranum vero, Vada nomine, tractum
Ingreſſus dubii tramitis alta lego.

Fluuius *Cæcina*, modo a Plinio nominatus, iuxta hæc Vada in mare exit, qui an nomen ſuum ipſi Vadorum oppido etiam dederit, incertum & obſcurum eſt. Pomponius Mela lib. II cap. IV ſub finem, verſo ordine: *Coſſa, Telamon, Populonia, Cæcina, Piſæ, Etruſca & loca & nomina.* Sed puto, Plinio interprete, & flumen his locis & nominibus inmiſcuiſſe. Intus, a Vadis XV circiter M. paſſuum, eſt antiqua vrbs *Volaterræ*, in monte ſita, colonia & municipium, olim vna ex XII Tuſcorum ciuitatibus ſiue populis, quod ex Halicarnaſſenſis lib. III pag. 189 conſtat. Strabo lib. V p. 154 ſitum deſcribit, poſitam ἐν φάραγγι, *in valle*, vt tamen, τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, *arx & munimentum vrbis*, ἐν κορυφῇ λόφου, *in vertice collis* exſtructum fuerit. Municipium fuiſſe Cicero oſtendit lib. XIII epiſt. IV. *Cum municipibus*, inquit, *Volaterranis mihi ſumma neceſſitudo eſt:* eamdemque coloniam, his probatur Frontini de Coloniis: *Colonia Volaterrana lege triumuirali eſt adſignata.* Thermæ in illo agro ſunt, quæ in Tabula dicuntur *Aquæ Volaternæ*, hoc eſt ſcripturæ compendio, *Volaterranæ.*

CLXVII.

A Volaterris in ortum æſtiuum diſtat *Sena Iulia*, colonia cum aliis Etruriæ ab Auguſto Cæſare deducta, aut inſtaurata, vt ex communi cognomento *Iuliæ* adparet. Qualis ante Cæſarem Sena fuerit, non liquet, quia nulla eius antiquior memoria exſtat. Poſt deductam autem coloniam Iuliam clara eius eſt mentio, ſed tantum coloniæ nomine: *Iuliæ* cognomen in ſola Tabula additur Peutingeriana. Plinius dicto lib. III cap. V *Intus coloniæ: - - - Ruſellana, Senienſis, Sutrina.* Tacitus lib. IV Hiſt. cap. XLV *in colonia Senienſi:* & mox: *factum S. C. quo Senienſium plebes modeſtiæ admoneretur.* Sunt qui de Senia Dalmatiæ interpretantur Tacitum, quod a Sena *Senenſis* dicendum fuiſſet. At Dalmatiæ Seniam coloniam populi Rom. fuiſſe, vnde probabitur? Plinius lib. III cap. XXI oppidum tantummodo dixit, colonias ſeorſum memorauit. Ad hæc MSS. etiam in Plinii cap. V *Senienſis colonia* in Etruria mediterranea, vbi vulgo *Senenſis* legitur, quemadmodum in Tacito ante Lipſium *in colonia Senenſi*, & *Senenſium plebes.* Vide Th. Ryckii & L. Holſtenii adnotationes, ac de MSS. Plinii, Io. Harduini. Hodie *Siena*, vrbs archiepiſcopalis & Academia. Sed a montibus in oram rurſus reuertamur.

CLXIIX:

Poſt Vada & Cæcinæ oſtia *Vetulonii* ſunt, ſiue *Vetulonia*, ad quod oppidum aquæ calidæ ſunt. Plinius lib. II cap. CIII *Patauinorum aquis calidis herbæ virentes innaſcuntur: Piſanorum ranæ: ad Vetulonios in Etruria non procul a mari, piſces.* Dionyſius Halicarnaſſenſis in XII ciuitatibus Etruriæ, & poſtquam Cluſinos, Arretinos, Ruſellanos, Vetulonienſes nominauerat, addit, *καὶ ἔτι πρὸς τούτοις Οὐετυλωνιᾶται, & ſupra illos, Vetulonienſes.* Et Silius Italicus lib. VIII verſ. 484 ſeq.

Mæoniæque decus quondam Vetulonia gentis.
Biſſenos hæc prima dedit præcedere faſces,
Et iunxit totidem tacito terrore ſecures:
Hæc altas eboris decorauit honore curules,
Et princeps Tyrio veſtem prætexuit oſtro.

Quæ quod ad laudem huius ciuitatis pertinent, Romanos ad imitationem perlicientis; haud prætermittenda hoc loco videbantur.

CLXIX.

Inde ad inſulam Iluam verſus ſitum erat in promontorio *Populonium*, vt Plinius & Tabula vocant, ſiue *Populonia*, vt Mela & Rutilius: aut *Populonii* pluraliter, vt Liuius. Singulorum mox verba adferemus. Strabo lib. V p. 154, qui Ποπλώνιον vocat, ſitum exacte deſcripſit, ſed ſua ætate deſertum fuiſſe addit: *ἐπίνειον* autem ſiue *naua. le*, ad radices montis, melius habitatum. Solum hoc, idem obſeruat, ex vetuſtis Etruriæ oppidis *ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ ἱδρῦσθαι, ad ipſum mare fuiſſe conditum.* Ex quo Plinii verba, paullo ante quoque recitata intelligimus: *Populoniam Etruſcorum quondam hoc tantum in litore:* quod mare, vt addit Strabo, conditores *παντάπασιν ἔφευγον, omnibus modis* propter pericula *fugiebant*. Ruinas etiam Rutilius deſcripſit a verſu 401

Proxima ſecurum referat Populonia litus,

& paucis interiectis verſibus:

Agnoſci nequeunt æui monimenta prioris,
Grandia conſumſit mœnia tempus edax.
Sola manent interceptis veſtigia muris,
Ruderibus latis tecta ſepulta iacent.

Oppidani ſunt *Populonienſes* apud Liuium lib. XXVIII cap. XLV. Tabula Peutingeriana etiam exhibet longiuſcule a Populonio reductas *Aquas Populonias*, de quibus ſilent ſcriptores alii.

CLXX.

Prope Populonium erat *portus Lauretanus*, nunc fere ignotus. Liuius lib. XXX cap. XXXIX *Claudium conſulem profectum tandem ab vrbe inter portus Coſanum Lauretanumque atrox vis tempeſtatis adorta, in metum ingentem adduxit. Populonios inde quum perueniſſet, ſtetiſſetque ibi, dum reliquum tempeſtatis exſæuiret; Iluam inſulam traiecit.*

CLXXI.

In ortum paullo a Vetuloniis diſtat clara nunc vrbs Maſſa, quæ haud du-

dubie eſt *Maſſa Veternenſis*, patria Galli Cæſaris, ab Ammiano Marcellino memorata lib. XIV cap. XL. *Natus*, inquit, [Gallus] *apud Tuſcos in Maſſa Veternenſi, patre Conſtantio, Conſtantini fratre Imperatoris.* Subiacet ſinus, in quem etiam amnis a Maſſa decurrit. Huic ſinui ab occaſu adiacet *Portus Faleſia*, uti Antonini itinerario maritimo vocatur: ſiue *Faleria*, vt Rutilius dixit verſ. 371

Laxatum cohibet vicina Faleria curſum.

CLXXII.

Ab latere ortiuo eius ſinus ſunt *Scapri* ſiue *Scabri*, itidem portus, eodem itinere: ſupra quem *Manliana* Tabulæ, & Antonini, ac Ptolemæi: & inter ſinum ac lacum *Prelium*, ſiue *Prilem* (quem praue Itineraria *Aprilem* nominant) eſt fluuius *Alma* exiguus. Ipſe autem lacus a Cicerone *Prelius* vocatur, quod inter variantes codices tuetur Cluuerius, & tenet Iac. Gronouius, pro Milone cap. XXVII. De Clodio enim Tullius: *quum ab equite Rom. T. Pacuuio non impetraſſet, ut inſulam in lacu Prelio venderet; repente lintribus in eam inſulam materiam, calcem, cæmenta, atque armá conuexit.* Agit autem de Etruriæ inuaſis villis & poſſeſſionibus. Plinius quaſi cum tempore mutato nomine vocat *Prilem* ſiue *Prillem* lib. III cap. V. *Hinc amnes*, inquit, *Prille, mox Vmbro nauigiorum capax.* Ab amne autem nomen hæſit lacui, in quem ille effunditur. Maritimi autem itinerarii ſecundum Aldinam, ex Schottana nonnihil correctam, hæc eſt diſpoſitio: *A portu Telamonis ad fluuium Vmbronem:* hinc *in lacum Aprilem* (Prilem) *a lacu Aprili in in Almam flumen: ab Alma flumine Scapros portum: ab Scapris Faleſiam portum: a Faleſia Populonium.* Lacus autem Prilis ſiue Prelius nunc eſt Lago di Caſtiglione: cui *Salebro* oppidum (quod Antonini iter ab vrbe per Tuſciam, nec non Tabula habet) ad os fluminis *Salebronis* adſidet.

CLXXIII.

Inter lacum Prilem & Vmbronem, Plinii amnem, *Ruſellæ* erant, vna ex duodecim vrbibus Tuſcorum veterum, quod ex Dionyſio Halicarnaſſenſi conſtat lib. III pag. 189: poſtea colonia Romana. Plinius dicto loco *Intus coloniæ: Faliſca Argis orta, quæ cognominatur Etruſcorum; Lucus Feroniæ, Ruſellana, Senenſis, Sutrina.* Holſtenius pag. 39 ex veteri lapide profert COL. RVS. Ptolemæo ſunt Ῥυσέλλαι: incolæ Liuio lib. XXVIII cap. XLV *Ruſellani.* Holſtenio teſte veſtigia antiqua huius coloniæ adeo clara ſuperſunt, vt nomen quoque priſcum ſeruent. Poſt *Vmbronem, non ignobile flumen*, vt Rutilius cenſet verſ. 337, nunc *Ombrone*, ex interuallo aliquo fuit *Caletra*, in cuius agro colonia *Saturnia* fuit condita. Liuius lib. XXXIX cap. LV *Saturnia colonia ciuium Romanorum in agrum Caletranum eſt deducta.* Incertum, an tum ſuperſtes fuerit Caletra. Saturnia Ptolemæo eſt Σατουρνιάνα κολώνια, *Saturniana colonia*: coloni autem Plinio, ſæpe dicto cap. V, *Saturnini, qui antea Aurinini vocabantur.* Ergo vetus nomen *Aurinia* fuit.

CLXXIV.

Digitized by Google

CLXXIV.

Ad mare *Telamon* cum portu.* Polybius lib. II cap. XXVII, περὶ Τελαμῶνα τῆς Τυῤῥηνίας, *circa Telamonem Etruriæ.* Mela lib. II cap. IV extr. *Graviſcæ, Coſſa, Telamon, Populonia.* Plinius prædicto loco: *Vmbro, nauigiorum capax, & ab eo tractus Vmbriæ, portusque Telamon.* Oppidum nomen retinet *Telamone.*

CLXXV.

Poſt ſequitur *Albinia* fluuius in Tabula nominatus, hodie Albegna: vltra cuius oſtia, & paruum ſinum, in quem exit ille, ſita eſt *Coſa* ſiue *Coſſa*, μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης, *breui ſpatio a mari*, vt Strabo lib. v pag. 156 refert, qui, etiam Ptolemæus, Κόσσαι, *Coſſæ* plurali numero ſcripſit: Mela, Plinius, Antoninus *Coſſa*; Cicero autem & Liuius melioribus libris *Coſanus* ſimplici elemento; & Tacitus, ac Rutilius, & auctor Tabulæ Peutingerianæ *Coſa* ſcribunt. Virgilius itidem, ſed multitudinis numero, Aeneid. x verſ. 167

- - - - qui mœnia Cluſi
Quique vrbem liquere Coſas.

Colonia fuit, qua de ita Plinius loco ſæpe prædicto: *Coſſa Volcientium a populo Romano deducta*, ſubaudi, colonia. Annum deductionis prodit Paterculus lib. I cap. XV *Coſam & Pæſtum abhinc annos ferme* CCC, *Fabio Dorſone & Claudio Canina* COSS. *coloni miſſi*, nouem annis ante Punicum I bellum. Aucta, petentibus Coſanis, mille colonis, teſte Liuio XXXIII cap. *XXIV*. Inſtauratam ab Auguſto eſſe, cognomen *Iuliæ*, vt plerarumque Etruſcarum, in nummo Neruæ, quem Holſtenius cum Triſtano profert, videtur adprobare. inſcriptus enim, COL. IVL. COSSA. Egregium portum habuit, de quo Liuius lib. XXII cap. XI *naues onerarias, commeatum ab Oſtia in Hiſpaniam ad exercitum portantes, a claſſe Punica circa portum Coſanum captas eſſe.* Et lib. XXX cap. XXXIX *inter portus Coſanum Lauretanumque.* Vide paullo ante de Lauretano. De agro, aut litore prope portum, Cicero lib. IX Attic. ep. VI *Domitius in Coſano, & quidem, vt aiunt, paratus ad nauigandum.* Adde Cæſar. Civ. I cap. XXXIV. Idem portus & *Herculis* vocatur in maritimo Itinerario. Et Strabo lib. v pag. 156 ὑπόκειται Ἡρακλέους λιμήν. *ſubiacet* [vrbi Coſæ] *Herculis portus:* niſi forte qui proximus vrbi, *Herculis* eſt; & in altero promontorii latere, qui nunc S. Stephani dicitur, *Coſanus.* Nam & promontorium ibi eſt, & eodem nomine. Tacitus annali II cap. XXXIX *vectus Coſam, Etruriæ promontorium, ignotis locis ſe ſe abdit.* Id promontorium *Mons Argentarius* quoque vocatur. Rutilius verſ. 298

Haud procul hinc petitur ſignatus ab Hercule portus.

&, interiecta de Lepidis narratione, verſ. 315

Tenditur in medias mons Argentarius vndas.

At

* Diodorus IV. pag. 259. Παραπλησίως δὲ τοῖς εἰρημένοις κατὰ μὲν τὴν Τυῤῥηνίαν ἀπὸ σταδίων ὀκτακοσίων ἀπὸ τῆς Ῥώμης ὀνομάσαι λιμένα Τελαμῶνα. *Similiter autem & dictis conuenienter portum in Etruria octingentis ſtadiis a Roma remotum Telamonem nominaſſe* Argonautas aiunt.

At nobilis hæc colonia deſolata Rutilii temporibus erat. Verſu enim 285 lib. 1 Itinerarii ait,

Cernimus anti quas nullo cuſtode ruinas,
Et deſolatæ mœnia fœda Coſæ.

In loco fere nunc Anſedonia oppidum: at Orbetello in intimo lacus ſitum, quæ λιμνοθάλαττα Strabonis eſt p. 156.

CLXXVI.

Supra Coſam antiquum oppidum *Volci*, Οὐόλκοι Ptolemæi, vnde Plinii *Volcentini cognomine Etruſci:* & ipſa *Coſſa Volcientium*, verbis ſupra productis; quia in agro vetuſtæ vrbis Volcorum ſita. Scriptum antiquitus *Vulci* & *Vulcientes*, quod in Capitolina tabula de triumphis eſt DE VVLSINIENSIBVS ET VVLCIENTIB. Tabula Itineraria etiam *Succoſam* ſiue *Subcoſam* habet ſupra Coſam; & vltra illam, *Armenitam* fluuium, qui *Arnina* Itinerario maritimo nominatur, nunc Fiore: cui ſuperiori, ſeu propiori fontibus *Suana*, hodie Soana, adpoſita eſt, vnde Plinii ſunt *Suanenſes:* decurſo prope oſtia, *Forum Aurelii*, vt ex Itinerariis coniicere licet. Quod Antonino tribuitur inter hoc Forum & Martam fluuium XIIII M. P. ponit; quod interuallum, aut minus etiam, ad Armenitam flumen ducit, vbi nunc Monte Alto eſt: at Tabula ex Theodoſiano, vt putatur, ſæculo, IIII millibus ab Armenita ſiue Flore flumine reductum habet. Nihil ergo certi de Foro Aurelii definiri poteſt. Conditor haud dubie fuit, qui viam muniuit Aureliam.

CLXXVII.

Inter Armenitam & Martam flumina procul a litore eſt *Statonia*, Strabonis Στατωνία, ex qua *Statonienſis* eſt. Plinius XIV cap. VI. *vina Statonienſia:* & lib. XXXVI cap. XXII *Silices albi circa lacum Volſinienſem. Et in Statonienſi ſunt quibus ne ignis quidem nocet.* Haud dubie ergo lib. III cap. V oppidani non *Statones*, vt editum, ſed *Statonienſes* ſunt. Seneca Quæſt. Nat. III cap. XXV *Alia* [inſula] *in Vadimonis lacu vehitur, alia in lacu Statonienſi.* Ex quo lacu & vicinis locis, quæ Strabo, Plinius, Vitruuius commemorant, lacum hunc *Lago di Mezzano* eſſe,& *Statoniam* clarum nunc oppidum *Caſtro*, eruditi homines coniiciunt. Non colonia, nec municipium fuit, ſed præfectura. Vitruuius lib. II cap. VII de lapidicinis: *Officinæ maximæ ſunt circa lacum Vulſinienſem; item præfectura Statonienſi.*

CLXXVIII.

In hoc tractu etiam *Sudertum* locant, a quo Plinii lib III cap. V *Sudertani* ſunt: & Liuii lib. XXVI cap. XXIII *in foro Sudertano.* Ptolemæi eſt Σούδερνον, *Suderuum:* vnde quidam corruptum Tabulæ *Materno* ex *Suderno*, ſuſpicantur. Ad *Martam* amnem, qui ex Volſinienſi lacu emanat, hodie Toſcanella eſt, quæ locum *Tuſcanæ*, quam Tabula habet, oſtendit. Vetus oppidum eſſe, *Tuſcanienſes*, a Plinio III cap. V memorati, probant.

CLXXIX.

Hinc in ſeptemtrionem ipſe *lacus* eſt *Volſinienſis*, ſiue *Vulſinienſis*, nomen ducens ab oppido *Volſiniis*, quod in ſummo lacu in boream verſus ſi-

tum, nunc *Bolſeno* vocatur. Modo a Plinio II c. 53. & Vitruuio nominari cognouimus. Addo Columellam, qui lib. VIII cap. XVI ait, *lacum Sabatinum, item Vulſinienſem, & Ciminum lupos aurataſque* [natura] *procreare:* & Liuium lib. XXVII cap. XXIII dicentem, *Vulſiniis ſanguine lacum manaſſe.* Ergo *Volſinii,* ſiue *Vulſinii,* antiquum oppidum, eiusque incolæ Vulſinienſes, vt ſupra ex marmore Capitolino dictum, *de Vulſinienſibus* triumphatum anno CCCCLXXIII fuiſſe. Qui & *Volſinii,* vt Græuius cum N. Heinſio emendat, non *Volſini,* a Floro dicuntur lib. I cap. XXI, *Poſtremi Italicorum in fide manſere Volſinii, opulentiſſimi Etruſcorum.* Ipſum oppidum præterea memorarunt Tacitus, annali IV ineunte, de Seiano, *genitus Vulſiniis:* & Iuuenalis Satyr. III verſ. 191

- - *poſitis nemoroſa inter iuga Volſiniis.* - -

CLXXX.

Ad latus occidentale lacus, & vna auſtrum verſus, ſitum eſt oppidum *Veſentium,* aut *Viſentium,* nunc Biſentio; a quo *Veſentini* ſunt Plinii: qui veteri lapide ibi reperto etiam *Viſentini* dicti ita: VIRTVTI VISENT. SACR.

CLXXXI.

Ad *Clanem* flumen, vbi id *Palliam,* in Tabula Itineraria ſignatum amnem, (nunc Paglia) recepit, in dextra ripa vrbs conſpicua *Oruieto* eſt, quod nomen certum videtur ex *Vrbs vetus,* vt Paullus Diaconus lib. IV cap. XXXIII oppidum Tuſciæ adpellat, in illo tractu ſitum, vbi Oruieto eſt. nam Procopius lib. II Belli Goth. corrupte οὐρϐίϐεντον, *Vrbiuentum* vel *Vrbiuentus,* inſerta littera, habet: idque vicinum dicit Cluſio cap. XI, in colle ſitum ad flumen *magnum & imperuium,* μέγα καὶ ἀπόρευτον, cap. XX, qui Clanis eſt, vt aliud non poſſit eſſe quam Oruieto. *Vrbs* autem illa *Vetus* creditur Plinii *Herbanum,* quod in Etruriæ oppidis nominat, fuiſſe.

CLXXXII.

Supra illud, ad eundem amnem, vbi e paludibus emergit, poſita vrbs vetus *Cluſium** eſt, nunc Chiuſi dicta, olim regia Porſenæ. Liuius lib. II cap. 19 *Traquinii ad Lartem Porſenam, Cluſinum regem, perfugerant.* Polybius lib. II cap. XXV Κλούσιον ἀπέχει ἡμερῶν τριῶν ὁδὸν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, *Cluſium tridui ſpatio ab Roma abeſt.* Liuius lib. V cap. XXXIII *auctor Cluſium oppugnandi.* Virgilius lib. X verſ. 167

- - - - - *qui mœnia Cluſî*

Quique vrbem liquere Coſas.

Ab hac vrbe longa illa palus *Cluſina* cognominatur, vulgo Chiana Palude: Straboni lib. V pag. 157 ἡ λίμνη ἡ περὶ Κλούσιον, *lacus qui circa Cluſium eſt.* Fluvius *Clanis* perfluit, vulgo *la Chiana.* Tacitus annal. I cap. LXXIX *Auditæ municipiorum & coloniarum legationes, orantibus Florentinis, ne Clanis ſolito alueo demotus in amnem Arnum transferretur.* Silius lib. VIII verſ. 454

Et Clanis, & Rubico, & Senonum de nomine Senæ.

CLXXXIII.

* Liuius X. c. 25. *Vere inde primo relicta ſecunda legione ad Cluſium, quod Camars olim appellabant.* Oroſii tempore *Tuſcia* dicebatur. Ita enim is lib. II. c. 19. *Galli Senones, cum vrbem Cluſini, quæ nunc Thuſcia dicitur, obſiderent, legatos Romanorum in acie aduerſum ſe viderunt pugnantes.*

Digitized by Google

CLXXXIII.

Sequitur tertia pars Etruriæ, a Clani & Marta fluuiis ac Volſinienſi lacu vſque ad Tiberim. In ſupremo, ad radices Apennini *Tuſci*, villa Cæcilii Plinii, erant, quam ipſe lib. v epiſt. vi diligentiſſime deſcripſit. Ad Tiberim ſita eſt, ſed fontibus propinquum: dextra an ſiniſtra ripa, non liquet. Cluuerii Tabula in ſiniſtra: ſed nomen *Tuſci* videtur dextram poſtulare, quia in pleriſque Tuſcos ſiue Etruſcos alueus Tiberinus finit. Inde Arretium verſus Harduinus ad lib. iii cap. v Plinii *Cluſinos nouos* locat, nec illos vero longe a fontibus Tiberinis. Id quod in Emend. xxxvi ex fragmento quodam Itinerarii Antoniniani contra Holſtenium, qui veteres, nouos Cluſinos vni loco incluſos vult, illuſtrat. Sane ibidem adhuc locus *Chiuſi* vocatur, qui facit, vt adſenſum faciliorem præbeamus. *Cluſini* autem *veteres* ſunt, qui *Cluſium* ad Clanis paludem incoluerunt, cuius inſalubritas aeris videtur cauſſa migrationis exſtitiſſe.

CLXXXIV.

Arretium, vulgo Arezzo, etiam ex antiquis oppidis Etruriæ eſt, prope Arnum & Clanem ſitum, Polybio lib. ii cap. xix Ἀῤῥητίνων πόλις, *vrbs Arretinorum*. Cicero lib. xvi epiſt. xii *quum Cæſar Arretium occupauiſſet*. Cæſar ipſe Civ. i. cap. xi *ab Arimino Antonium cum cohortibus quinque Arretium mittit*. Silius lib. v verſ. 123

Arretî muros, Coriti nunc diruat arcem.

Triplices Arretinos facit Plinius lib. iii cap. v, *Veteres*, *Fidentes*, & *Iulienſes*, quos Harduinus locis & oppidis diſtinctos & ſeparatos fuiſſe exiſtimat: Holſtenius autem in Cluv. p. 72 colonos nomine tantum, non re & loco, diſtinctos: quaſi integrum nomen fuerit, COLONIA FIDENS IVLIA ARRETIVM. Sane Harduinus quoque, qui ſeiungit, non habet quod alio loco veſtigium vel Fidentis vel Iulienſis coloniæ, a veteri Arretio ſeparatæ, oſtendat. Quamuis vero coniunctæ loco fuerunt coloniæ, tamen quæque rem ſuam ſeparatam habuiſſe, ex inſcriptione, quam iam olim Hermolaus produxit, adparet, DECVRIONES ARRETINORVM VETERVM. Sic lapides ſemper cum geminata RR inſcriptum habent, DOMO ARRETIO Grut. pag. 520 n. 3. MVNICIP. ARRETIN. p. 372 n. 12. ORDO ARRETINORVM p. 1028.[*]

CLXXXV.

Supra Traſimenum lacum *Cortona* eſt, quæ nomen ſeruat, olim inter capita Etruriæ numerata. Liuius lib. ix cap. xxxvii *a Peruſia, & Cortona, & Arretio, quæ ferme capita Etruriæ populorum ea tempeſtate erant, legati pacem fœdusque ab Romanis petentes, inducias in* xxx *annos impetrauerunt*. Et lib. xxii cap. iv *quod agri inter Cortonam vrbem Traſimenumque lacum eſt*. Polybius lib. iii cap. lxxxii Κυρτώνιον vocat: at Ptolemæo Κόρτωνα eſt, vt Romanis. Silius lib. v verſ. 123 *Coriti arcem*, periphraſi, vocat, vti interpretes quidam exiſtimant. At lib. viii verſ. 473 expreſſo nomine

Lectos Cære viros, lectos Cortona ſuperbi
Tarcontis domus, & veteres miſere Grauiſcæ,

[*] Sic Frontinus de Coloniis pag. 112. *Colonia Arretium Lege Auguſtea cenſita limitibus Graccanis.*

A Cortona *Cortonenſis* eſt. Liuius lib. XXII cap. IV *vbi montes Cortonenſes Traſimenus lacus ſubit.*

CLXXXVI.

Ab altero lacus Traſimeni latere, iuxta Tiberim, *Peruſia* eſt, nunc Perugia, & ipſa, vt iam in Cortona vidimus, inter capita Etruriæ antiquæ. Teſtimonio, ibidem producto, addo aliud eiusdem Liuii lib. X cap. XXXVII *Tres validiſſimæ vrbes, Etruriæ capita, Volſinii, Peruſia, Arretium, pacem petiere.* Ex L. Antonii bello, quod *Peruſinum* vocatur, fama vrbi adcreuit. Velleius lib. II cap. LXXIV *Antonius pulſus vndique viribus Cæſaris, Peruſiam ſe contulerat. - - - Cæſar Peruſiam expugnauit; Antonium inuiolatum dimiſit. in Peruſinos magis ira militum, quam voluntate ſæuitum ducis.* Vrbs populoſa: quod ex Liuii lib. X cap. XXXI luculente adparet. *Fabius*, inquit, *in Etruria rebellante denuo quatuor millia & quingentos Peruſinorum occidit: cepit ad mille ſeptingentos quadraginta.*

CLXXXVII.

Ipſe *Lacus Traſimenus* nunc a Peruſia vicina nomen habet: Romanis Punico bello fatalis. Polybius lib. III cap. LXXXII Θρασυμένην λίμνην ſcripſit: at Strabo lib. V p. 157 Τρασυμένην, per τ, vt plerique Latinorum. At vterque falſus in penultima eſt, quam Latini poetæ attollunt. Ouidius lib. VI Faſt. verſ. 765

- - - - Traſimenaque litora teſtes.

Et Silius Italicus lib. IV verſ. 740

- - - - ſtagnis Traſimenus opacis.

Et Statius lib. I Siluar. carm. IV verſ. 86

- - - - gaudet Traſimenus, & Alpes,
Cannenſesque animæ.

Sed rurſus in auſtrum & ad lacum Volſinienſem deſcendamus. A lacu Tiberim verſus primum fuit *Troſſulum*, duobus millibus a Monte Fiaſconi, vbi veſtigia & nomen Troſſo, vt Holſtenius notauit, ſuperſunt. Ab eo capto equites *troſſuli* olim Romanis adpellati. Feſtus Pompeius: *Troſſuli equites dicti, quod oppidum Tuſcorum Troſſulum ſine opera peditum ceperint.* Et Plinius lib. XXXIII cap. II *Celeres ſub Romulo regibusque* [equites] *adpellati ſunt: deinde flexumines: poſtea troſſuli, quum oppidum in Tuſcis citra Volſinios paſſuum* IX M. *ſine vllo peditum adiumento cepiſſent eius vocabuli.*

CLXXXVIII.

Vicinum Troſſulo *Ferentinum*, cuius ruinæ & nomen prope Flaſconem dicuntur ſupereſſe. Plinius lib. III cap. V memorat in Etruriæ oppidis; & Suetonius Othone cap. I *Maiores Othonis orti ſunt oppido Ferentino, familia vetere & honorata, atque ex principibus Etruriæ.* Et Horatius lib. I epiſt. XVII verſ. 8 *Ferentinum ire iubebo*: de quo dubitat quidem vetus interpres, ſitne Tuſciæ oppidum, an Hernicorum; plures tamen de Etruſco interpretantur, idque ex textu probat Cluuerius. Vitruuius lib. II cap. VII *municipium Ferentis* dixit: & Frontinus de Tuſciæ Coloniis: *Colonia Ferentinenſis lege Sempronia eſt adſignata.* Subiacent *Aquæ Paſſeris*, in Tabula

Digitized by Google

Itineraria ſignificatæ, quarum etiam mentionem Martialis fecit lib. VI epigram. XLII

> *Non mollis Sinueſſa, feruidique*
> *Fluctus Paſſeris.*

CLXXXIX.

Propior Volſinienſi eſt lacui mons ſeu ſaltus *Ciminus*, & eodem vocabulo lacus. Virgilius lib. VII verſ. 697

> *Et Cimini cum monte lacum lucosque Capenos.*

Et Silius lib. VIII verſ. 492

> - - - - *Sabatia quique*
> *Stagna tenent, Ciminique lacus.*

Inde *Ciminius*, adiectiuum, cum montis, ſaltus, ſiluæ, lacus nominibus. Liuius lib. IX cap. XXXVI *Silua erat Ciminia magis tum inuia atque horrenda, quam nuper fuere Germanici ſaltus.* Et poſt paullo: *abhorrebat a fide, quemquam externum Ciminios ſaltus intraturum.* Et mox: *luce prima iuga Ciminii montis tenebat.* Adde Florum lib. I cap. XVII, & Frontinum lib. I cap. II ſtrateg. 2. Lacum quoque Strabo lib. V p. 157 Κιμινίαν λίμνην vocat. Ammianus lib. XVII cap. XVI refert, *in Ciminia Italiæ parte Succinienſe oppidum ad profundos hiatus* demerſum ſubſediſſe. Forſan vbi lacus eſt, qui in locum ſucceſſit.

CXC.

Eſt etiam in Tabula & Antonini itinerario *Forum Caſſii*, quod in hunc tractum & ad Cimini montis radices incidit. Antonini rationes diſtantiarum hæ ſunt itinere a Luca Romam via Clodia:

Cluſio			
Vulſinios	M.	P.	XXX
Forum Caſſii	M.	P.	XXXVIII
Sutrium	M.	P.	XI
Bacanas	M.	P.	XII
Romam	M.	P.	XXI.

Veſtigia tradit Holſtenius in Cluuer. p. 64 ſeq. ad Vetullam & Sutrium exſtare ad ipſam veterem viam Caſſiam.

CXCI.

Nec procul afuit ab his montibus *Fanum Voltumnæ*, ſitum circa Viterbium, niſi ipſum illud, quod quibusdam videtur, oppidum eſt. Liuius heic concilia Etruſcorum habita refert. Lib. IV cap. XXIII *Quum duæ ciuitates legatis circa duodecim populos miſſis impetraſſent, vt ad Voltumnæ fanum indiceretur omni Etruriæ concilium.* Et cap. XXV *Conſilia ad mouenda bella in Volſcorum Aequorumque conciliis, & in Etruria ad Fanum Voltumnæ agitata.* Et cap. LXI *Etruſcorum concilium ad Fanum Voltumnæ frequenter habitum.* In Tabula additur *Vicus Matrini* IIII millibus a Foro Caſſii in ortum ſolis.

Digitized by Google

CXCII.

Vlterius in ortum & lacum verſus Vadimonis, fuit *Caſtellum Amerinum*, quod eadem Peutingerorum Tabula XII millibus a Faleriis in occaſum conſtituitur. In hoc agro circa Caſtellum illud *Amerina prædia* Calpurnii Fabati, quæ progenero Plinio Cæcilio inſpicienda mandauit lib. VIII epiſt. XX; & inter illa ipſe *lacus Vadimonis*, * natantibus inſulis admirandus, eadem epiſtola deſcriptus. Memorarunt hunc lacum etiam Polybius lib. II cap. XX princ. qui Οάδμονα, correpta penultima vocat: & Liuius lib. IX cap. XXXIX *ad Vadimonis lacum Etruſci, lege ſacrata coacto exercitu, quum vir virum legiſſet, ſimul animis dimicarunt.* Et Florus lib. I cap. XIII extr. *Omnes reliquias eorum* [Gallorum Senonum] *in Etruria ad lacum Vadimonis Dolabella deleuit.* Natantium in eo inſularum meminere & Plinius alter lib. II cap. XCV; & Seneca Quæſt. Nat. lib. III cap. XXV.

CXCIII.

Falerii autem oppidum ad Tiberim, cuius incolæ aut populus, quos ager ille habuit, *Faliſci* dicti ſunt. Male igitur Strabo lib. V pag. 156, aut quorum ille ſententiam profert, Falerios & Faliſcos, vt gentes; & Solinus, cap. de Italia, Faliſcam & Falerios, vt oppida, diſtinguunt. Aliter Liuius, qui *Falerios* ** oppidum nominat: & *Faliſcos* populum. De oppido lib. V cap. XXVII dicit proditor puerorum obſidenti Camillo, *Falerios ſe in manus Romanis tradidiſſe.* Et lib. X cap. XIV *ab Sutrio, & Nepete, & Faleriis.* Et lib. XXI cap. I poſt oppidorum nomina, e quibus prodigia nuntiabantur; *& Faleriis cælum findi viſum.* Dionyſius Halicarn. lib. I p. 16 Φαλέριον, *Falerium* vocauit. De gente autem Liuius lib. V cap. XXVI *donec M. Furius Camillus in Faliſcos proficiſceretur.* Et lib. X cap. XLV *Faliſcos arma Etruſcis iunxiſſe.* Zonaras quoque Tom. II p. 32 optime diſtinxit. Ait enim, ὁ πρὸς Φαλίσκους πόλεμος, *bellum aduerſus Faliſcos:* & mox, πολιορκοῦντες πόλιν αὐτῶν ἐρυμνὴν, Φαλερίους ὠνομασμένην, *obſidentes vrbem illorum permunitam, Falerios nomine.* Virgilius lib. VII verſ. 695 Faliſcos *æquos* laudat, quod vt Seruius ait, ab his ſupplementa XII tabularum legibus acceſſerint. Eutropius tamen lib. I cap. XVIII vrbem *Faliſcos* vocat, & Frontinus de coloniis Tuſciæ, *Colonia*, inquit, *Iunonia, quæ adpellatur Faliſcos.*

CXCIV.

Supra Falerios eſt *Feſcennia* Plinii, Φασκένιον Halicarnaſſenſis prædicto loco: vbi nuptialia carmina inuenta Seruius refert, inde *Feſcennina* dicta. Virgilius lib. VII, v 695

Ili Feſcenninas acies æquosque Faliſcos,
Ili Soractis habent arces.

CXCV.

E regione confluentis Naris in Tiberim, nunc oppidum *Orti* eſt, quod, vt nomen probabile facit, *Hortanum* Plinii fuit, ſiue Paulli Langobardi IV cap.

* Hodie Lago *di Baſſanello* vel *Baſſano*. Vide Fontanini de antiquitat. Hortæ.

** Varro IV L. L. c. 22. *Lucanicam dicunt, quod milites a Lucanis didicerunt, qui & Faleriis Faliſcum ventrem.*

cap. VIII *Horta* : * qui ibidem & *Polimartium* aliud oppidum memorat, quod hodie Bomazzo in eodem tractu dicitur.

CXCVI.

Vt reliqua Etruriæ perſequamur ad *Martam* amnem reuertendum eſt, qui nomen, quod in Antonini Itinerario habet, nunc quoque retinet. Hunc inter & Minionem in mediterraneis *Tarquinii* erant, vetus oppidum, de quo Liuius lib. I cap. XXXIV *Lucumo vir impiger ac diuitiis potens, Romam commigrauit, cupidine maxime ac ſpe magni honoris, cuius adipiſcendi Tarquiniis (nam ibi quoque peregrina ſtirpe oriundus erat) facultas non fuerat.* Et mox: *conſilium migrandi ab Tarquiniis cepit.* Et cap. XLVII oratione Tulliæ: *faceſſe hinc Tarquinios, aut Corinthum.* Situm Tarquiniorum idem oſtendit lib. V cap. XVI, Romanis vltra Cære fuiſſe, quia *A. Poſtumius & L. Iulius per agrum Cæretem obliquis tramitibus egreſſi, Tarquinienſes, a populationibus Romani agri redeuntes graueſque præda, oppreſſere.* A Græcis originem Iuſtinus XX cap. I tradit duxiſſe. Poſt colonia Romana facta. Frontinus de Coloniis: *Colonia Tarquinios lege Sempronia eſt adſignata.* Tabula Peutingeriana *Tarquinis* contracte, auferendi caſu ; Strabo p. 152 Ταρκυνία ἡ πόλις: ſed breui poſt ἐκ Ταρκυνίων.

CXCVII.

Ad mare prope Martæ oſtia *Grauiſcæ* ſunt : Velleio lib. I cap. XV, & Tabulæ, *Grauiſca,* ſingulari numero : ceteris plurale eſt. Liuius lib. XLI cap. XVI *nuntiatum, Grauiſcis murum portamque de cœlo tacta.* Virgilius lib. X verſ. 184

Et Pyrgi veteres, intempeſtæque Grauiſcæ.

Et Silius lib. VIII verſ. 474 - - - *veteres miſere Grauiſcæ.*

Colonia fuit, quod præter Velleium dicto loco, etiam Liuius ſignificauit lib. XL cap. XXIX *Colonia Grauiſcæ eo anno deducta eſt in agrum Etruſcum, de Tarquinienſibus quondam captum.* * Incolæ *Grauiſcani*, inſcript. Grut. p. 407 num. I CVR. R. P. GRAVISCANORVM.

CXCVIII.

Minio amnis poſt Grauiſcas exit. Mela turbat locum, inter Pyrgos & Caſtrum Nouum deducens lib. II cap. IV, qui inter Grauiſcas & Centumcellas delabitur, nunc *il Mignone* dictus: niſi aliud ſub Minione latet, quia MSS. & olim editi *Anio* habent, etiam praue, & Rutilius hoc loco *Intui caſtrum,* verſ. 302. vide Holſten. p. 35. Virgilius lib. X verſ. 183

Qui Cærete domo, qui ſunt Minionis in aruis.

Et Rutilius Numatianus lib. I verſ. 279

Paulliſper litus fugimus Minione vadoſum,
Suſpecto trepidant hoſtia parua ſolo.
Inde Grauiſcarum faſtigia rara videmus,
Quas premit æſtiuæ ſæpe paludis odor.

Ab aeris enim grauitate nomen eſt Grauiſcarum. CXCIX.

* Vel *Horte.* Fontaninus putat unam e duodecim Etruriæ, quibus ſui quondam reges præeſſent, fuiſſe. Auguſtum item Coloniam militarem eo deduxiſſe, ipſamque tribus Quirinæ fuiſſe, demonſtrare marmore.

** Frontinus pag. 115, *Colonia Grauiſcos ab Auguſto deduci iuſſa eſt.*

CXCIX.

Ad fontes Minionis referunt *Nouem Pagos*, quos Plinius lib. III cap. V memorauit, Lucas Holſtenius pag. 47 *Nouem illos Pagos fuiſſe exiſtimo circa ſuperiorem partem Minionis.* Inde quæ recto tractu via Clodia ſunt Romam vſque, Tabula reuelat, & laudatus ita interpretatur Holſtenius: *Roma Careias ſunt* m. p. XV: *inde* IX *ad Nouas: inde porro* XVI *Bleram tranſeundo Sabaten & Forum Clodii, quæ Tabula coniuncta fuiſſe docet. Nam a Nouis Sabaten* III *plus minus ſunt m. p. Inde* II *ſunt milliaria Oriolum ſiue Forum Claudii. Vnde porro Bleram ſunt m. p.* IX *vel* X, *quæ in vniuerſum* XVI *m. p. conſtituunt, quæ Tabula inter Nouas & Bleram ponit, & Cluuerius fruſtra mutare conatur, non perſpecto vero ſenſu Tabulæ. Vndo certiſſimo liquet, Forum Claudii plane eodem loco fuiſſe, vbi nunc eſt Oriolo.*

CC.

Sic intelligimus *Forum Claudii* vbi fuerit, quod in Tabula *Foro Clodo:* in Itinerario *Forum Clodi* ſcribitur: plenius a Plinio *Præfectura Claudia Foroclodii* vocatur. Epiſcopum olim *Fori Clodii* fuiſſe, ex Optati Mileuitani lib. I ſub finem conſtat, vbi cum Italiæ epiſcopis etiam *Donatianus a Foro Clodii* nominatur. Oppidum *Blera*, Ptolemæi Πλῆρα, corrupte Strabonis libro V ſcriptum Πληρᾶτοι, quod Caſaubono legendum videtur Πληρά τε, καὶ Φερεντινὸν, καὶ Φαλέριον. Ex ea Plinio ſunt *Blerani* incolæ adpellati. Oppidum *Sabate* ad lacum cognominem eſt incertius. In Tabula ſcribitur *Sabate*, dubium, lacus an oppidum intelligatur: creditur tamen oppidum. Lacus autem eodem vocabulo nominatur. Pompeius Feſtus: *Sabatina* [tribus] *a lacu Sabate dicta.* Et in Etruriæ lacubus Strabo p. 157 Σαβάτα connumerat. Silio lib. VIII verſ. 491. lacus ſunt *Sabatia ſtagna:* Columellæ lib. VIII cap. XVI *Sabatinus lacus.* Proculi verba, Lege LXIX Dig. de contrahenda emtione, videntur aliquid vitii traxiſſe. *Rutilia Polla*, inquit, *emit lacum Sabatenem angularium.* Suſpecta vox *angularium*, viſa ex adiacentis oppidi non antiquisſimi, *Anguillara*, per gloſſam aut aliter acceſſiſſe. Hodie *lago di Bracciano* dicitur ab oppido, quod adiacet ripæ auſtrali. *Careias* ſupra vidimus ex Tabula ab Holſtenio definitas.

CCI.

Hinc in ſeptemtrionem ſunt *Sutrium, Nepet, Soracte*, & alia. *Sutrium* celebris vrbs, & antiqua colonia Romanorum, eisque *clauſtra Etruriæ*, vt Liuius cenſet lib. IX cap. XXXII. Nam *poſt ſeptem annos quam Galli vrbem ceperunt, Sutrium deducta colonia eſt*, vt Paterculus lib. I cap. XIV numerauit. Auxit Auguſtus, a quo COLONIA IVLIA SVTRIN. in veteri lapide apud Grut. p. 302 n. I adpellatur. Plinius lib. III cap. V *colonia Sutrina:* & incolæ *Sutrini*. Liuius dicto loco; *Aduenientibus Romanis, Sutrini benignius commeatus in caſtra aduexere.* Situm Antoninus Via Clodia ita definiuit:

Foro Caſſii	
Sutrium	M. P. XI
Baccanas	M. P. XII
Romam	M. P. XXI.

CCII.

Nepet oppidum ſuccedit Romam verſus, quod ita ſcribendum eſſe Sigonius ad Liuii VI cap. IX contendit. Ibi: *legati ab Nepete ac Sutrio auxilium aduerſus Etruſcos petentes veniunt.* Hic ſextus caſus: primo Plin. III cap. V *Herbanum, Nepet, Nouem pagi.* Atque ita Sigonius in Liuii lib. VI cap. IX extremo, *Nepet exercitus ductus*, quarto caſu: & lib. XXVII cap. IX *Eæ* [coloniæ] *fuere Ardea, Nepet, Sutrium.* Vtrobique libri vulgati Nepete. Paterculus lib. I cap. XIV *Nepe* libris optimis habet. *Poſt ſeptem annos*, inquit, *quam Galli vrbem ceperunt, Sutrium deducta colonia eſt, & poſt annum Setina: nouemque interiectis annis, Nepe.* Tabula etiam *Nepe:* at Ptolemæus Νέπετα. Inde *Nepeſinus* deriuatum, vt *ager Nepeſinus*, Liuii lib. V cap. XIX: & veteri inſcriptione apud Gruter. p. 441 n. 7 MVNICIPIBVS NEPESINIS. Sic enim colonia fuit, vt iure municipii etiam vteretur. Frontinus autem, coloniarum menſor, *colonia* dixit *Nepenſis*.

CCIII.

Inde in ſeptemtrionem, Tiberim verſus eſt mons *Soracte*, in Faliſcorum finibus. Horatius lib. I oda IX

Vides, vt alta ſtet niue candidum
Soracte.

Ad radices montis in tumulo oppidum fuit, ſaltem arx eodem vocabulo: quo Holſtenius p. 56 refert Virgilii verba lib. VII Aen. verſu 696

Hi Soractis habent arces, Flauiniaque arua.

Apollini mons ſacer erat, cuius fanum ibi, & ſingularis per prunas currendi religio. Aeneid. XI verſ. 785

- - - *ſancti cuſtos Soractis Apollo.*

Et Silius Italicus lib. VIII verſ. 493

- - *qui ſacrum Phœbo Soracte frequentant.*

Modum religionis illius idem Virgilius lib. XI ſcripſit verſ. 787, & Silius lib. V verſ. 178. *Flauina* autem, vnde *Flauinia arua* modo Virgilius dixit, incerti ſitus eſt. Idem Silius lib. VIII verſ. 491

Quique tuos Flauina focos, Sabatia quique
Stagna tenent, Ciminique lacum.

CCIV.

Ad orientale latus Soractis montis, vt Holſtenius monſtrat, *Aqua Viua* fuit, olim epiſcopale oppidum, inter cuius rudera & veſtigia ædificiorum fons vberrimus ſcaturire viſitur, qui vulgari ſermone dicitur *la fontana de Aqua viua.* Exſtat in Tabula, & Itinerario Hieroſolymitano XXXII millibus paſſuum ab Roma.

CCV.

A monte, Romam verſus, eſt locus in Tabula & Hieroſolymitano *Ad Viceſimum*, qui per ſe ab vrbe diſtantiam ſignificat.

CCVI.

Magis inde in auſtrum vergebat potens olim & ditiſſima ciuitas, plurali nomine *Veii* adpellata: vnde aſſidui Romanis & anniuerſarii Romanis, vt Florus lib. I cap. XII dixit, hoſtes veniebant. Liuius lib. V cap. XIX *Veios*

ios fata adpetebant: & cap. XXII *nuntiatum eſt Veios captos.* Tam vicina Romæ vrbs fuit, *vt* XVIII *milliario abeſſet*, Eutropio obſeruante lib. I cap. XVII. Sed nimius eſt numerus Eutropii, & in Tabula tantum XII colliguntur: ac Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. II pag. 116 *ἀμφὶ τοὺς ἑκατὸν σταδίους, ad centum ſtadia* plus minus, id eſt XII milliariis & 10 paſſibus remouet ab Roma. Oppidani *Veientes* & *Veientani:* vtrumque etiam commune aliis rebus adiectum nomen. Cicero lib. I de Diuinat. cap. XLIV *In annalibus habemus, Veienti bello, quum lacus Albanus præter modum creuiſſet, Veientem quemdam ad nos hominem nobilem profugiſſe, eumque dixiſſe, ex fatis, quæ Veientes ſcripta haberent, Veios capi non poſſe, dum lacus is redundaret.* Liuius lib. II cap. XLVIII *Veiens hoſtis.* Et lib. V cap. XXVII *Veientium exitus.* Et Ouidius Faſt. II verſ. 195 *Veientibus aruis.* Rurſus Liuius lib. V cap. XXI *in Veientana arce.* Eutropius lib. I cap. XVIII *Veientani rebellauerunt.* Et Plinius quoque lib. III cap. V *Veientanos* dixit pro *Veientibus.* Capta vrbs ſexennio ante Romam a Gallis captam, vt Cicero dicto loco adnotauit: nec vero deleta, vt conſilia agitauerint Romani, vrbe ſua incenſa, eo migrandi, quod Camillus diſſuaſit teſte Liuio lib. V cap. LI. Stabat etiam poſt Punicum bellum. Idem lib. XXXII cap. IX *de cælo tacta erat via publica Veiis.* Et colonia aliquando Veios deducta. Libello de Coloniis, quem Frontino tribuunt, forte excerptum ex illius libro: *Colonia Veius* [ſic ſcriptum eſt] *priusquam oppugnaretur* [al. ſuppleretur] *ager eius militibus eſt adſignatus ex lege Iulia.* Poſt ita ſenſim decreuit, vt tandem ne veſtigium ſupereſſet; ac difficulter locus inuentus ac monſtratus ab Holſtenio eſt aduerſus Cluuerium p. 54, in colle ſcilicet prærupto, oppoſito inſulæ Farneſiæ, nunc Iſola: quod cum Dionyſio Halicarnaſſenſi lib. II pag. 116 conſentit, *κεῖται* dicenti, *ἐφ' ὑψηλοῦ σκοπέλου καὶ περιῤῥῶγος.*

CCVII.

Inter Veios & Tiberim in ripa fuit *Capena* oppidum, in eiusque agro *Lucus* & *Fanum Feroniæ.* Liuius lib. V cap. X *Bellum multiplex fuit eodem tempore, & ad Veios, & ad Capenam, & ad Falerios, & in Volſcis.* Et lib. XXII cap. I *Prodigia ex pluribus ſimul locis nuntiata: Capenæ duas interdiu lunas ortas,* & cetera. Municipium fuit, * quod ex inſcriptione in monte Soracte apud Gruter. p. 466 n. 6 adparet,

V. M. SELICI CLE
MENTIS SEVIRI
MVNICIPIO CA
PEN AT.

nam *Capenates* oppidani & accolæ. Liuius lib. V cap. VIII *Auctum eſt bellum aduentu repentino Capenatium & Faliſcorum. Hi duo Etruriæ populi, quia proximi regione erant, deuictis Veiis, bello quoque Romano ſe proximos fore credebant.* Hinc ſitus Capenæ coniicitur & populi Capenatium. Et cap. XXIV *Corneliis. Faliſcum bellum, Valerio ac Seruilio Capenas ſorte euenit.* Et mox: *Ea clades Capenatem populum ſubegit.* In horum agro, vt prædixi, *Lucus* fuit

* Et fortaſſis antea colonia. Nam Frontini *Colonia Capis* vitioſe ſcriptum videtur pro *Colonia Capenas*, vti *Colonia Nepis* pro *Nepetenſis.*

Digitized by Google

it *Feroniæ*, * eiuſdemque diuæ *fanum*. Liuius lib. XXVII cap. IV *in agro Capenate ad Lucum Feroniæ*: vbi, cap. V, ipſi Romani ſupplicationem indixerunt: etſi *templum* Hannibal ſpoliauerat, lib. XXVI cap. XI. Et lib. XXXIII cap. XXVI *Aedes Feroniæ in Capenate de cælo tacta erat.* Virgilius lib. VII verſ. 697

Et Cimini cum monte lacum, lucoſque Capenos.

CCVIII.

Hinc in auſtrum recedunt *Saxa Rubra*, oppidulum propinquum Romæ, ſeu ponti Mulujo, in Flaminia via. Cicero Philipp. II cap. XXXI *Quum hora diei decima fere ad Saxa Rubra veniſſet, delituit in quadam cauponula.* Liuius lib. II cap. XLIX *Ita fuſi retro ad Saxa Rubra, pacem ſupplices petunt.* Et Tacitus III Hiſt. cap. LXXIX *Antonius per Flaminiam ad Saxa Rubra, multo iam noctis, ſerum auxilium venit.* Aurelius Victor maior in Maxentio: *tandem vrbe in Saxa Rubra, millia ferme nouem, ægerrime progreſſus.* Et Hieroſolym. Itinerario IX millibus ab Roma locantur *Rubræ*, ſubaudi, *petræ*, vt Martialis lib. IV epigram. LXIV dixit

Fidenas veteres, breueſque Rubras.

CCIX.

Prope aberat *Cremera* amnis, funeſtus Fabiorum clade. Liuius lib. II cap. XLIX *ad Cremeram flumen perueniunt. Is opportunus viſus locus communiendo præſidio.* Florus lib. I cap. XII *cæſi apud Cremeram trecenti.* Et Ouidius lib. II Faſtor. verſ. 205

Vt celeri paſſu Cremeram cepere rapacem.

Caſtellum ad flumen Fabii condiderunt, cuius præſidio & amne ſe tutarentur: id quod Dionyſius Halicarnaſſenſis τὸ ἐν Κρεμέρᾳ φρούριον, *caſtellum Cremeræ impoſitum* nominat: quod Etruſci expugnarunt. Liuius dicto loco: *Veientes, excito ex Etruria exercitu, præſidium Cremeræ oppugnant.*

CCX.

Infra hoc flumen erat locus *Ad ſextum* dictus, puta, milliarium ab Roma, e regione vrbis, notatus in Tabula Peutingeriana: ſupra amnem, vel prope fontes eius, *Baccanæ*, quæ itinere Antonini per viam Clodiam hac ponuntur diſtantia:

Foro Caſſii			
Sutrium	M.	P.	XI
Baccanas	M.	P.	XII
Romam	M.	P.	XXI.

In confinio Cæretanorum & Veientium fuit oppidum *Artena*, a regibus olim euerſum, vt Liuius teſtatur lib. IV extremo.

CCXI.

Hæc de mediterraneis in hac Etruriæ parte tertia vſque ad Romam perducta: ſuperſunt maritima, aut mari vicina a Minione fluuio vſque ad Tiberim eiuſque oſtia. Inter Minionem & Centumcellas in Maritimo itinerario ſunt *Algæ*, ita, quod Holſtenius obſeruauit, nominatæ, quia iſthic totum litus alga oppletum ſemper conſpicitur.

* Hinc fortaſſe Frontini pag. 123 *Lucoferonia* pertinet. Nam interpretatio W. Goeſii in indice Geographico parui momenti eſt.

CCXII.

Inde III millibus a mari ſunt *Aquæ Tauri*, calidæ, a tauro, vt aiunt, inventæ & nomen adeptæ. Tabula, vt alias thermas, inſigni monimento ornauit, cuius reſtare dicuntur ſtructurarum nonnullæ reliquiæ. Ab his ſunt Plinii lib. III cap. V *Aquenſes cognomine Taurini*. Rutilius Itinerario a verſu 249 deſcripſit mirifice:

Noſſe iuuat Tauri dictas de nomine thermas,
Nec mora difficilis millibus ire tribus.
Non illic guſtu latices vitiantur amaro
Lymphaque fumifico ſulfure tincta calet.
Purus odor mollisque ſapor dubitare lauantem
Cogit, qua melius parte petantur aquæ.
Credere ſi dignum famæ, fragrantia taurus
Inueſtigato fonte lauacra dedit.

CCXIII.

Tribus millibus ab *Algis Centumcellæ* in litore ſunt, villa Traiani, cum egregio portu, quem mirandis operibus idem princeps elaborauit. Plinius lib. VI epiſt. XXXI *Euocatus in conſilium a Cæſare noſtro ad Centum Cellas (hoc loco nomen) longe maximam cepi voluptatem.* Et ſectione XV eiusdem epiſtolæ: *Villa pulcherrima cingitur viridiſſimis agris: imminet litori, cuius in ſinu quam maximus portus, velut amphitheatrum. Huius ſiniſtrum brachium firmiſſimo opere munitum eſt: dextrum elaboratur. In ora portus inſula adſurgit*, & reliqua. Inſula autem facticia, ingentibus ſaxis conſtructa, *vt illatum vento mare obiacens frangat.* Et extrema epiſtola: *Habebit hic portus etiam nomen auctoris:* quod aliquamdiu ita fuit, & a Ptolemæo Τραϊανὸς λιμὴν *Traianus Portus* vocitatur: poſteriores autem Centumcellarum nomen reduxerunt, vt ex Itinerario maritimo conſtat, & illo Rutilii verſ. 237

Ad Centumcellas forti defleximus auſtro,

qui ibidem portum non minus induſtrie, quam Plinius, deſcripſit:

Molibus æquoreum concluditur amphitheatrum,
Anguſtosque aditus inſula facta tegit.
Attollit geminas turres, bifidoque meatu
Faucibus arctatis pandit vtrumque latus.

Vel locus antea oppidulum habuit, vel villa Traiani in oppidum excreuit, quod hodie *Ciuita Vecchia* adpellatur, inſigni adhuc portu præditum. Procopius certe lib. II Goth. cap. VII vocat πολιν ἐπιθαλασσίαν, λόγου πολλοῦ ἀξίαν, Κεντουμκέλλας ὄνομα, *vrbem maritimam memorabilem, Centumcellas nomine.* De Tabula, & gemino itinere Antonini per oram, vbi itidem *Centumcellæ* adpellantur, ſuperuacaneum erit addere.

CCXIV.

In eadem Tabula ſubſequitur in litore *Caſtrum nouum*; quod etiam Livii lib. XXXVI cap. III, qui in coloniis numerat; & Melæ II cap. IV, & Antonini eſt: & poſtea, ſed reductæ a mari, *Aquæ Apollinares*, quas Cluuerius cum Cæretanis confundit, improbante Holſtenio pag. 35. nam longius abſunt

ſunt a Cære, vt ex itinere ab vrbe Coſam, adparet. Inde in Tabula eſt *Punicum* vel caſtrum vel oppidum in litore, v I I I I millibus, at verius I I I millibus, paſſuum ſecundum Itinerarium maritimum a Caſtro nouo: & vltra, poſt v I millia paſſuum, *Pyrgi*, pluribus memorati. Mela dicto loco poſt illa quæ citra Tiberim ſunt: *vltra, Pyrgi, Minio, Caſtrum nouum.* Plinius in Italiæ deſcriptione: *Grauiſcæ, Caſtrum nouum, Pyrgi.* Virgilius lib. x verſ. 184

Et Pyrgi veteres, intempeſtæque Grauiſcæ.

Et Rutilius lib. I verſ. 223

Alſia prælegitur tellus: Pyrgique recedunt,
Nunc villæ grandes, oppida parua prius.

Martialis lib. x I I epigram. I I *litoreos Pyrgos* dixit. Coloniam fuiſſe, ex Livii lib. x x x v I cap. I I I probatur. *Liuium Prætorem*, inquit, *contentio orta cum colonis maritimis paulliſper tenuit* - - - *Oſtia, & Fregenæ, & Caſtrum nouum, & Pyrgi, & Antium, & Tarracina* & *Minturnæ & Sinueſſa fuerunt, quæ cum prætore de vacatione certauerunt.* Nunc ibi oppidulum *S. Seueræ*.

CCXV.

Inter Pyrgos & Alſium Tabula x; Antoninus x v I millia habet paſſuum, interiecto loco *Ad Turres*. Adeo incerti ſunt itinerariorum numeri. Interfluit etiam *Cæretanus amnis*, quem Plinius memorat, ab oppido *Cære*, quod intus eſt, decurrens in mare. Plinius: *Grauiſcæ, Caſtrum nouum, Pyrgi. Cæretanus amnis, & ipſum Cære intus*, M. *paſſ. quatuor, Agylla a Pelasgis conditoribus dictum. Alſium, Fregenæ.* Fluminis quoque Virgilius mentionem facit, verum etiam ſine proprio nomine, ab vrbe, quam præfluit, denominati, Aeneid. v I I I verſ. 597

Eſt ingens gelidum lucus prope Cæritis amnem.

Eſt quidem *Cære* alias ἄκλιτον nomen, vt Liuius dixit lib. I cap. I I, *ad Mezentium Etruſcorum regem confugiunt, qui Cære, opulento tum oppido, imperitans, haud grauatim ſocia arma Rutulis iunxit.* Et lib. I x cap. x x x v I *Cære educatus apud hoſpites.* Vetus vrbis nomen *Agyllæ* fuiſſe, tradunt etiam Dionyſius, Strabo, Stephanus: atque ideo Virgilius Cære Agyllinam vrbem lib. v I I verſ. 652 dixit:

Ducit Agyllina nequidquam ex vrbe ſequutos
Mille viros. Et lib. v I I I verſ. 478
Haud procul hinc ſaxo colitur fundata vetuſto
Vrbis Agyllinæ ſedes, & cetera.

Oppidani *Cærites*, correpta media: & *Cæretes*, media porrecta. Liuius lib. v I I cap. x I x *prædæ partem in Cæritum fines auectam:* & cap. x x *Cærites belli terror inceſſit.* Et Gruteri inſcript. p. 214 MVNICIP. CAERITVM. nam municipium fuit, quod etiam alio lapide p. 485 n. 5 MVNIC. CAER. legitur. Altera forma in illo Virgilii eſt lib. x verſ. 183

Qui Cærete domo, qui ſunt Minionis in aruis.

Eſt & tertia forma *Cæretanus*. Rutilius verſ. 225

Digitized by Google

Iam Cæretanos demonſtrat nauita fines,
Aeuo depoſui nomen Agylla vetus.

Olim magna & clara vrbs Cære, Strabonis ætate ἴχνη σώζει μόνον, *ſolum veſtigia ſeruat.* Prope vrbem ſunt *Aquæ Cæretanæ*, τὰ πλησίον θερμὰ, ἃ καλοῦσι Καιρετανὰ, vt Strabo dicit p. 152, quo Romani θεραπείας χάριν, *valetudinis cauſſa*, frequentius itabant. Nunc Cære dictum *Ceruetere* caſtrum, ſiue vt pronunciant, *Cervetr*.

CCXVI.

Proſequenti litus illud Romam verſus, occurrit proxime *Alſium*, XVIII millibus a Portu Auguſti, vt ex itinere Antonini liquet, quod ſpatium ad oſtia fere *Aronis* fluminis, quod ex Sabatino lacu delabitur, deducit. Confirmat lapis ibidem repertus, in quo eſt DECVR. COLON. ALSIENSIS. Id enim gentile & poſſeſſiuum eſt. Cicero lib. IX epiſt. VI *quum ille* [Cæſar] *ſcripſiſſet, ſe in Alſienſe venturum.* Et pro Milone cap. XX *ſciebat Pompeium in Alſienſi eſſe.* Ipſum oppidum *Alſium* præter Plinium, quem ſupra produximus, memoratur Velleio, qui lib. I cap. XIV refert, circa finem I Punici belli *Aeſulum & Alſium colonis occupata.* Et Silius originem ad Troiana tempora & ad Aleſum, Agamemnonis amicum, refert lib. VIII verſ. 475

Nec non Argolico dilectum litus Aleſo,
Alſium, & obſeſſæ campo ſqualente Fregenæ.

Sic enim legendum: non Fregellæ, vt editum. Strabo & Ptolemæus Ἄλσιον; regio, *Alſia tellus*, Rutilio, vt paullo ante vidimus.

CCXVII.

Poſt Alſium tandem ſequitur oppidum *Fregenæ* apud Plinium & Antoninum medio inter Alſium & Portum Romanum loco, vtrimque IX M. P. vti in itinere eſt ab Roma Centumcellas. Liuius quoque lib. XXXVI cap. III in maritimis coloniis *Fregenas* numerauit, cuius verba in *Pyrgis* paullo ante ſunt producta. Strabo lib. V pag. 156 Πύργοι καὶ Ἄλσιον καὶ Φρεγηνία, quod mediam in *Fregenæ* productam arguit. Et Silii modo prolatus verſus huc referendus eſt, in eoque *Fregenæ*, non *Fregellæ*, legendum, quia *litus* deſcribit ab Aleſo ſiue Haleſo amatum, in quo Alſium eſt: Fregellæ vero longe hinc remotæ ſunt, nec in litore poſitæ, ſed in mediterraneis Latii adiecti. Cluuerius etiam Plinii epitomam XIX correxit *Fregenæ* ſubſtituens, vbi *Fregellæ* lectum vulgo eſt. Fregellas enim coloniam deductam iam tum ſupra lib. VIII cap. XXII Liuius memorauerat.

CCXVIII.

Intus ſupra Fregenas in Tabula eſt *Bebiana*, puta, villa: & propius vrbem *Lorium*, quod etiam Antoninus itinere ab Roma per Tuſciam Arelatum vſque habet, XII millibus ab vrbe remotum. quam diſtantiam Eutropius lib. VIII cap. IV firmat, de Antonino Pio dicens, *Obiit apud Lorium, villam ſuam, milliario ab vrbe* XII. quod plenius metaphraſtes exſcripſit, τῆς Ῥώμης πόῤῥω δυοκαίδεκα σημείων, *duodecim milliariis ab Roma.* De eodem Capitolinus cap. XII *ſpiritum reddidit apud Lorium.* Scribitur etiam

Laurium.

Laurium. Ibidem cap. I *Natus in villa Lanuuina: educatus Lauri in Aurelia.* ad hanc viam enim pertinet. Sed dubitatur de ſcriptura, quia & heic in Palat. codice *Lori* eſt, quod etiam Salmaſio adprobatur. Euſebius quoque, ſeu potius Hieronymus in chronico, etiam de Antonini morte *Lorium* dixit. Victoris epitoma in eodem principe plurari forma: *apud Lorios, villa propria, millibus paſſuum duodecim ab vrbe, febri conſumtus eſt.*

CCXIX.

Tandem etiam de *Mæſia ſilua*, ab Anco rege Veientibus ademta, aliquid addendum eſt. Liuius de ea lib. I cap. XXXIII *Nec vrbs tantum hoc rege creuit, ſed etiam ager fineſque: ſilua Mæſia Veientibus ademta: vſque ad mare imperium prolatum.* Plinius quoque eiusdem meminit lib. VIII cap. LVIII. *In Mæſia ſilua*, inquit, *Italiæ, non niſi in parte reperiuntur hi glires.* Cluuerius cum aliis ponit in mediterraneis ad Baccanum caſtellum & Cremeram amnem: at Holſtenius, vir peritiſſimus locorum, cenſet pag. 56, fuiſſe haud dubie propius mare & oſtia Tiberis circa Maccareſe. Hæc de Etruria, quanta cognoſci potuerunt. Sunt pauca oppida, vt *Cortuoſa* & *Contenebra* apud Liuium lib. VI cap. IV, de quorum ſitu nihil conſtat, ideoque non prætermiti non potuerunt.

V M B R I A.

CCXX.

VMBRIA Etruriæ ab ortu ſolſtitiali opponitur, comprehenſa Supero mari & Rubicone, Tiberi, Nare, Aeſi fluminibus, per Apenninum in duas partes diuiſa. Græcis ὀμβρικὴ eſt, quaſi ab ὄμβρος, *imber*, hoc eſt ab inundatione. Plinius lib. III cap. XIV *Vmbrorum gens antiquisſima Italiæ exiſtimatur, vt quos* OMBRIOS *a Græcis putent dictos, quod inundatione terrarum imbribus ſuperfuiſſent.* Alii, quod Solinus Cap. de Italia ex Boccho refert, *Gallorum veterem propaginem* Vmbros eſſe tradiderunt, quod de prioribus difficulter probauerit: de Senonibus autem, qui poſtremi in Italiam venerunt, conciliatur ita, vt maritimam Vmbriam, quæ inter mare & Apenninum eſt, a Gallis concedas occupatam fuiſſe, eosque Vmbris permiſtos poſtea habitaſſe, nec vero prouinciæ Galliæ ab Romanis attributos eſſe: id quod ſupra de Gallia Cisalpina eſt pluribus demonſtratum. Sed quoquo modo Græcorum deriuatio vocis, vel adluſio ſe habet; Latini vocali quinta ſcripſerunt, quod Stephani quoque breuiator agnoſcit, qui poſtquam ὀμβρίκους & ὄμβρους Græce dixiſſet adpellari; addit, λέγονται Οὔμβροι παρὰ τοῖς Ἰταλικοῖς συγγραφεῦσι, *dicuntur ab Italis ſcriptoribus Vmbri:* Propertius lib. I extremo de patria ſua:

Proxima ſuppoſito contingens Vmbria campo
Me genuit terris fertilis vberibus.

Cultores *Vmbri;* ſinguli, *Vmber.* Catullus carm. XXXVIII

Si vrbanus eſſes, aut Sabinus, aut Tiburs,
Aut porcus Vmber, aut obeſus Etruſcus.

Et Præneſtino marmore, vt Gruterus refert p. 72 n. 5

Digitized by Google

QVOS VMBER SVLCARE SOLET, QVOS TVSCVS ARATOR.

Maritima Vmbria, ſaltem magna illius pars, quod a Gallis Senonibus habitata fuerat, quamlibet poſtea inter ciues diſtributa, a priſtina conditione *Ager Gallicus*, ſiue *Gallicanus* haut deſiit vocitari, vt ſupra pag. 516 demonſtrauimus. Adlatis ibi teſtimoniis aliquot noua adiunxiſſe liceat. Cicero pro Sextio cap. IV *non obſcure Piſauri, & in aliis agri Gallici partibus in illa coniuratione verſatus.* Liuius lib. XXXIX cap. XLIV *coloniæ duæ, Potentia in Picenum; Piſaurum in Gallicum agrum, deductæ ſunt.* Et Plinius lib. III cap. XIV *Iungitur his ſexta regio, Vmbriam complexa agrumque Gallicum circa Ariminum.*

CCXXI.

Strabo lib. V pag. 157 de Vmbris ait, ἀπὸ Ῥαυέννης ἀρξάμενοι, *inde a Rauenna incipiunt colere:* nos vero a ſupra conſtituto termino, Rubicone fluuio incipiemus. Nihilominus in mediterraneis pars illa, quæ circa Sapem fuit fluuium, inde *Tribus* adpellata *Sapinia*, Vmbriæ etiam a Liuio adiudicatur lib. XXXI cap. II. *C. Appium*, inquit, *præfectum ſociûm, hac tumultuaria manu per Vmbriam, quam tribum Sappiniam vocant, agrum Boiorum inuadere iuſſit.*

CCXXII.

Poſt Rubiconem eſt *Ariminus* amnis, & ad oſtium eius oppidum *Ariminum.* Pompeius Feſtus: *Ariminum a nomine fluminis propinqui eſt dictum.* Plinius lib. III cap. XV *Ariminum colonia cum amnibus Arimino & Apruſa.* Amnis *Apruſa* ab altera parte oppidum prælabitur, quod nomen corrupte in Rimino conſeruat. Memoratum a pluribus. Cicero lib. XVI epiſt. XII *Quum Cæſar Ariminum, Piſaurum, Anconam occupauiſſet.* Ipſe Cæſar Civ. I cap. VIII de ſe: *Cognita militum voluntate, Ariminum cum ea legione proficiſcitur.* De accentu Lucanus nos edocet lib. I verſ. 231

Vicinumque minax inuadit Ariminum, vt ignes
Solis lucifero fugiebant aſtra relicto.

CCXXIII.

Inter Ariminum & Piſaunum medio tractu *Cruſtumium* flumen eſt. Plinius dicto loco: *In ora fluuius Cruſtumium:* Et Lucanus lib. II verſ. 405

- - - *veloxque Metaurus,*
Cruſtumiumque rapax, & iuncto Sapis Iſauro.

CCXXIV.

Oppidum *Piſaurum* nunc Peſaro, dictis locis Cicero memorauit: & Cæſar Civ. I cap. XI *Piſaurum, Fanum, Anconam ſingulis cohortibus occupat.* Colonia fuit, vt paullo ante ex Liuii XXXIX cap. XLIV perceptum eſt, qui etiam annum deductionis notauit: etiam Velleius lib. I cap. XV *Cn. Manlio Volſone & Fuluio Nobiliore* COSS. *Bononia deducta colonia, abhinc annos ferme* CCXVII: *& poſt quadriennium, Piſaurum & Potentia.* Et Gruteri Theſauro p. 433 n. I PATRONO COLONIARVM PISAVR. ET FANEST. Exit iuxta eam eiuſdem vocabuli flumen. Plinius lib. III cap. XIV *Piſaurum cum amne.*

Digitized by Google

amne. Vibius Sequeſter: *Piſaurus, qui & Iſaurus, vt Lucanus: a quo Ciuitas Piſaurum, de qua Catullus* [carm. LXXXI] *moribunda ſede Piſauri: decurrit in Hadriaticum.* Lucani verſum modo vidimus.

CCXXV.

Quod proxime in ora memorabile ſit, *Fanum Fortunæ* eſt. Sic plene nominat Plinius cap. XIV *coloniæ, Fanum Fortunæ, Piſaurum cum amne.* Et Tacitus Hiſt. III cap. L *Exercitus duceſque ad Fanum Fortunæ iter ſiſtunt.* Ac Strabo lib. V pag. 157 τὸ ἱερὸν τῆς Τύχης. Aliquando ſimpliciter *Fanum* dicitur: item *colonia Faneſtris.* Cæſar dicto cap. XI *Piſaurum, Fanum, Anconam.* Sidonius lib. I epiſt. V *Hinc Ariminum Fanumque perueni.* Et Vitruuius lib. V cap. I *colonia Iulia Faneſtris.* Et inſcriptio in Gruteri Theſ. p. 416 n. 8 COL. IVL. FANESTRIS. * Et pag. 475 n. 7 ORIVNDVS COLONIA IVLIA FANO FORTVNAE.

CCXXVI.

Ex modico interuallo *Metaurus* fluuius, ab Apennino per Vmbriam delapſus, in mare ſe effundit. Plinius: *in ora flumen Aeſis: Senogallia: Metaurus fluuius.* Liuius lib. XXVII cap. XLVII *alter per vada nota Metaurum flumen tranauit.* Et Silius lib. VIII verſ. 450

Vortice contorquens vndas per ſaxa Metaurus.

Horatius quoque lib. IV oda IV de Nerone, Asdrubalis victore:

Quid debeas, o Roma, Neronibus,
Teſtis Metaurum flumen, & Asdrubal
Deuictus.

CCXXVII.

Proximum flumen memorabile, *Sena* eſt, ſive *Senna* ἐπεξηγητικῶς. Silius lib. VIII verſ. 455 poſt alia fluuiorum nomina,

Et Clanis, & Rubico, & Senonum de nomine Sena:

Sic enim legendum, quia de fluminibus agitur, non de oppidis; minus de Senis, Etruriæ ciuitate & colonia. Lucanus lib. II verſ. 406

Cruſtumiumque rapax & iunctus Sapis Iſauro,
Senaque, & Hadriacas qui verberat Aufidus vndas.

Cluuerio eſt is, qui nunc Ceſano dicitur, IV millibus ante Senogalliam. nam hanc qui adluit in Tabula itineraria vocatur *Miſus*, nunc Nigola vulgo, etiam non nullis Miſa.

CCXXVIII.

Senogallia ad Miſum eſt, cuius vel nomen originem prodit. Plinius dicto loco: *in ora flumen Aeſis: Senogallia, Metaurus fluuius.* Et Strabo p. 157 ἐστὶ ὁ μὲν Αἶσις μεταξὺ Ἀγκῶνος καὶ Σηνογαλλίας, *Aeſis eſt inter Anconam & Senogalliam fluuius.* Dicitur etiam ſimpliciter *Sena.* Liuius lib. XXVII cap. XLVI *Ad Senam caſtra alterius conſulis* [Liuii Salinatoris] *erant: & quingentos inde ferme paſſus Asdrubal aberat.* Et Eutropius lib. III cap. X *Asdrubal apud Senam, Piceni ciuitatem, in inſidias compoſitas incidit.* Additur in Tabula veteri ſeparatim *Galli,* breuiatum cognomen, quod plene eſt *Sena*

Ffff *Gallica,*

* Adde Gruter. pag. 625 n. 9.

Gallica. Gentile *Senenſis*. Cicero in Bruto cap. XVIII *quos* [ludos] *Salinator Senenſi prælio vouerat*. Et Liuius dicto libro XXVII cap. XXXVIII *colonos maritimos* enumerat, qui vacationem dicebantur habere, cuius cauſſa hi populi ad ſenatum venerint: *Oſtienſis, Alſienſis, Antias, Anxuras, Minturnenſis, Sinueſſanus, & ab ſupero mari Senenſis.* E quibus ſimul elucet, coloniam fuiſſe, quia *colonis* maritimis adnumeratur. Frontinus de Coloniis libro, aut quisquis auctor eſt vel excerptor, etiam *Senogallienſis ager* dixit.

CCXXIX.

Aeſis, Αἶσις, fluuius qui Vmbriam a Piceno ſeiungit, ſatis iam ex Plinio & Strabone in Senogallia, etiam antea, delineatus fuit. Silius lib. VIII verſ. 444 ita nominis originem ex fama, vt ait, vetuſta reuelauit:

Ante (vt fama docet) tellus poſſeſſa Pelasgis,
Queis Aeſis regnator erat: fluuioque relinquit
Nomen, & a ſe ſe populos tum dixit Aſiſos.

CCXXX.

Hæc de Vmbria in ora maris: ſequuntur eiusdem mediterranea, in quibus enarrandis rurſus ab occaſu in ortum, vt ſolemne eſt geographis, progediemur. Prima ergo vrbs eſt *Sarſina*, quæ nomen ſeruat, in ſiniſtra *Sapis* ripa, Plauti, comici poetæ, patria, de quo Hieronymus chron. ad olympiadem CXLV *Plautus ex Vmbria Sarſinas Romæ moritur*. Strabonis lib. V pag. 157 eſt Σαρσῖνα, & ſic Latinis quoque per R litteram ſcriptum legitur. Silius lib. VIII verſ. 462

- - - - bis Sarſina diues Lactis.

Et Martialis lib. IX epigrammate LIX

Sic montana tuos ſemper colat Vmbria fontes,
Nec tua Baianas Sarſina malit aquas.

Incolæ quoque Plinio *Sarſinates* dicto loco: Polybio lib. II cap. XXIV Σαρσινάτοι, ſeu potius Σαρσινάται, vt mos eſt Græcis gentilia formare. Etiam Grut. Inſcr. p. 1095 num. 2 CVRATORI SARSINATIVM. Aliis tamen lapidibus per SS videmus ſcriptum. Grut. p. 322 n. 4 MVNIC. SASSI. & pag. 522 n. 8 NATVS SASSINA. Et Reineſ. claſſ. VII inſcr. 20 BAEBIVS GEMELLVS SASSINAS MVNICIPIBVS SINGVLEIS. Municipium enim fuit haud ignobile.

CCXXXI.

Inter Sarſinam & montem Feretrum ad ſiniſtram Arimini amnis ripam, haud procul caſtello Sicchiano, *Vicus Titienſis* fuit, quod Lucas Holſtenius pag. 89 ex lapide ibidem reperto demonſtrat, quo legitur BALINEVM VICANORVM TITIENSIVM. *Mons Feretrus* autem, hodie S. Leo; at ager Monte Feltro, corrupte, a Procopio ita nominatur lib. II Goth. cap. XI φρούρια δύο, Καισηνά τε καὶ Μοντεφέρετρον, *duo caſtella, Ceſena & Monteferetrum*. Luithprandus lib. VI cap. VI *Montem Feretratum* dixit. At prope fontes Piſauri *Seſtinum* celebre municipium fuiſſe, teſtantur antiquæ inſcriptiones, e quibus eſt, quam Cluuerius refert,

L. VOL-

Digitized by Google

L. VOLCEIVS SEVERVS SESTINO.

plures in Seb. Maccii Tomo II pag. 222 exhibentur. Hinc quos Plinius laudauit, *Seſtinates* ſunt municipes.

CCXXXII.

Haud longe a ſiniſtra Piſauri ripa *Pitinum* fuit, * cognomine *Piſaurenſe*, vt ab alio eius vocabuli oppido, quod in Piceno fuit, diſtingueretur. Ptolemæo eſt Πίτινον, *Pitinum*, in mediterranea Vmbria: Gruterus veterum inſcriptionem p. 322 n. 8 Piſaurenſis lapidis oſtendit,

PATRONAE MVNICIPI

PITINATIVM PISAVRENSIVM.

Eſt & eiusdem cognominis *Tifernum Metaurenſe*, ſitum ad flumen, a quo cognominatur, eodemque diſcernitur a Tiferno Tiberino. Plinius lib. III cap. XIV *Tifernates cognomine Tiberini; & alii Metaurenſes.* Videtur eſſe oppidum S. Angelo in Vado.

CCXXXIII.

Vrbinum quoque geminum, *Hortenſe* & *Metaurenſe*. Plinius ibidem: *Vrbinates cognomine Metaurenſes; & alii Hortenſes.* Ex his præcipuum *Vrbinum Hortenſe* fuit, quod etiam nunc caput ſui ducatus eſt, vt ex inſcriptionibus eius loci, & Procopii narratione adparet. Hic lib. II B. Goth. cap. XIX *Vrbinum* tradit in edito colle & rotundo ſitum, & vno tantum fonte vti; quod adprime conuenit cum clariſſima nunc ciuitate Vrbino. Gruterus Inſcript. p. 485 n. 8

C. VESNIO C. F. STEL. VINDICI

POPVLI VRVINI PATRONO SVO

ET MVNICIPII AEDIL.

per V enim, loco B, & alibi ſcriptum hoc nomen exſtat. Et pag. 301 Oper. Grut. in priore vrbium ſerie VRBINO ſcriptum eſt: in altera eiusdem paginæ VRVINO. *Vrbinum* autem *Metaurenſe* VIII millibus paſſuum ab illo abeſt, Metauro flumini impoſitum, videtur Caſtellum Durante eſſe, ab altero Vrbino in auſtrum recedens. Gruter. pag. 463 num. 4 CVRATORI REIP. VRVINATIVM METAVRENSIVM.

CCXXXIV.

Ad Metaurum infra Vrbinum eſt etiam *Petra Pertuſa*, quæ ita Victoris epitoma in Veſpaſiano adpellatur. *Tunc*, inquit breuiator ille, *cauati montes per Flaminiam ſunt prono transgreſſu, quæ vulgariter Pertuſa Petra vocitatur.* Maior Aurelius, quem Schottus in lucem produxit, tantummodo dicit, *cauati montes per Flaminiam prono transgreſſu:* cui alter, tamquam interpres, *Pertuſæ Petræ* nomen adiecit. Procopius quoque lib. IV Goth. cap. XXVIII eodem vocabulo nominauit, Πέτρας τῆς Περτούσης καλουμένης τὸ τοῦ ὀχυρώματος καρτερὸν χωρίον φύσει, *Petræ Pertuſæ, vt vocant, locus natura munitiſſimus.* Caſtellum itaque fuit, & vna tranſitus per petram inſtar portæ factus. Claudianus de VI conſul. Honorii a verſ. 500 ita deſcripſit:

* Ita Fabrettus etiam Inſcript. cap. 9. pag. 658.

Lætior hinc Fano recipit Fortuna vetuſto,
Deſpiciturque vagus prærupta valle Metaurus,
Qua mons ante patens viuo ſe perforat arcu,
Admiſitque viam ſectæ per viſcera rupis.

Idem locus veteri tabula, quæ Peutingerorum fuit; ſignatur *Ad intercifa*, intellige ſaxa, a Fano Fortunæ XVI millibus ad Forum Sempronii itinere ducente; inde XII ad hunc locum, qui *Ad intercifa* vocitatur. Hieroſolymitano itinere ſimpliciter *Intercifa* dicuntur, & diſtantia paullo breuior hoc modo, niſi numeri fallunt, expreſſa:

Intercifa	— — —
Foroſempròni	IX
Ad Octauum	IX
Fano Fortunæ	VIII.

CCXXXV.

Inde in auſtrum, IX millibus paſſuum ab Interciſis eſt locus *Ad Cale* in Hieroſolymitano, *Ad Calem* in Tabula, *Ad Callem* Antonini ab Heluillo Anconam itinere: quæ ſcriptura Holſtenio probatur, quia & hodie *Cagli* eſt. Vlterius in auſtrum & ad Apenninum erat *Ad Enſem*, Tabulæ Peutingerianæ memoratus locus, quem Cluuerius in oppidi cuiusdam ruinis quærit: Holſtenius p. 87 diuerſorium fuiſſe exiſtimat, qui oppidi ruinas ſeparatim ad *Luceolis* vel oppidum vel caſtrum refert, de quo Paullus lib. IV Langobard. cap. VIII & XXXV.

CCXXXVI.

Inter Ad Enſem & Attidium *Sentinum* eſt, hodie Sentina; Ptolemæus Σεντῖνον vocat: Polybius lib. II cap. XIX ἐν τῇ τῶν Σεντινατῶν χώρᾳ, quod Liuius lib. X cap. XXX, & inſequenti, Latine dixit, *in Sentinati agro.* Dio lib. XLVIII pag. 364 de triumuiro Cæſare Octauiano, μεταςὰς ἐς τὴν Ομβρικὴν Σεντινάτας ἐπολιόρκησε, *profectus in Vmbriam, Sentinatium vrbem oppugnauit.* Et hoc ad Apennini radices, haud longe ab *Heluillo*, quod propius eſt montibus, aut in ipſis ſitum, vnde Antonini iter Anconam directum, ad Callem primum ducit, XIIII ab Heluillo in ſeptemtriones remotum: X millibus a loco Ad Enſem reductum eſt in Tabula, orientem verſus. Cluuerius exiſtimat vetus nomen *Suillum* fuiſſe, vnde Plinii ſunt *Suillates* lib. III cap. XIV. Ibi locus eſt nunc *Sigillo* dictus, quod nomen *Suillo* Plinii reſpondet, ſiue id itinerariorum Heluillum eſt, ſiue ab eo paulliſper reductum.

CCXXXVII.

Infra Interciſa eſt *Forum Sempronii* ad Metaurum amnem, hodie *Foſſombrone*, vitiato nomine. Straboni φόρον Σεμπρώνιον dictum; Ptolemæo Φόρος Σημπρωνίου. Vetuſto lapide, Grutero p. 322 notante, FORO SEMPRONII eſt: & pag. 417 num. 7 II VIRI ET DECVRIONES FOROSEMPRONIENS. Hieroſolymitano itinere Foroſempròni, cuius ſitum ex ductu itineris paullo ante in Interciſis intelleximus.

Digitized by Google

CCXXXVIII.

Ad Senam ſita *Suaſa* eſt in vtraque ripa: Ptolemæi Σεάσα: vnde *Suaſani* ſunt Plinii. Municipium fuiſſe, ex inſcriptione conſtat, a Grutero p. 469 n. 5 producta, II VIRO Q.Q. AVGVRI SVASAE.

CCXXXIX.

Oſtra, Ptolemæi ὄςρα, infra Suaſam, Miſum flumen verſus, aut in eius ripa, vbi veſtigia dicit Holſtenius exſtare. Hinc *Oſtrani* ſunt, quos Plinius dicto loco recenſet. Supra hæc ad idem flumen Senam, nunc Ceſano, vbi Pergula eſt, antiqui oppidi rudera adparent in læua ripa, quo loco *Tuficum* Ptolemæi & Plinii fuiſſe Holſtenius exiſtimat: quod oppidum ad Tiberim Cluuerius locauit.

CCXL.

Aeſis colonia ad cognominis eiusdem flumen, hodie Ieſi. Ptolemæus Αἶσις, *Aeſis*. Vetus inſcriptio in Gruteri Theſauro p. 446 n. 1 COL. AVXIM. ET COL. AESIS ET MVNICIP. NVMANAT. & num. 2 ibidem: P. C. AESIS ET MVNIC. NVMANAT. Ac Reineſius claſſ. VI inſcr. 22 PATRONO COL. AESIS. Et hæc ſunt Vmbriæ mediterranea trans Apenninum, inter Rubiconem aut Sapem ab occaſu, & Aeſim fluuium ab ortu comprehenſa, quem ſupra oſtendimus limitem fuiſſe Vmbriæ & Piceni: ſed hoc, ſi veteres geographos ſequemur, de ora potius & maritimis, quam de interioribus & Apennino propinquis intelligendum eſt, quia Strabo, Plinius & Ptolemæus etiam *Camerinum* in Vmbria cenſent, quod longius abeſt ab Aeſi flumine, orali termino Picentium Vmbrorumque. Horum ductu Vmbris adiungemus quædam oppida trans Aeſim, ſed Apenninum verſus, aut ad radices eius poſita.

CCXLI.

Primum eſt *Attidium*, vnde Plinii *Attidiates* ſunt lib. III cap. XIV. In veteri lapide Aeſi, Holſtenio teſte, CVRAT. R. P. ATTIDIAT. Corruptum ergo eſt quod ex Balbi de Limitibus libro Frontinus ſub finem adfert, *Ager Atteiatis oppidi*. Pagus eo tractu prope Aeſis fontes, eſt Attigio, quod nomen ex illo videtur deductum eſſe. Infra id oppidum, etiam propior amni, eſt *Matilica*, a quo Plinius *Matilicates* dixit oppidanos. Frontinus de Coloniis: *Matilica, oppidum. Ager eius ea lege continetur, quo & Camerinus.* Veteri nomine hodieque dicitur Matelica.

CCXLII.

His in ortum breui interuallo *Pitulum* municipium adiacet. Holſtenius ex lapide, qui Aeſi exſtabat, CVRATOR. REIP. PITVL. Et ex alio pag. 84 CVRATORI REIP. FVLGINAT. ORDO PITVL. Plinius ſæpe dicto loco: *Pitulani, cognomine Piſuertes; & alii Mergentini.* Quinam huius loci ſint, incertum eſt: item, num vtrique in Vmbria ſeu ſexta regione, an alteri in Latio, vbi etiam *Pitulum* lib. III cap. V Plinius collocauit. Prope amnis Potentiæ fontes *Prolaquium* Tabulæ fuiſſe videtur.

CCXLIII.

Vltima vrbs Vmbrorum *Camerinum*, quod nomen manet: id Strabo & Ptole-

Digitized by Google

& Ptolemæus Καμάρινον vocali prima ſcripſerunt: Latini ſemper ſecunda. Cæſar Civ. I cap. XV *Camerino fugientem Hirrum excipit.* Pompeius Domitio ſub Ciceronis lib. VIII ad Attic. ep. XII, *cohortes, quæ ex Piceno & Camerino venerunt.* Frontinus de Colon. *Ager Camerinus.* nam idem gentile eſt. Paullus lib. IV Langob. cap. XVII *Ariulfus quum bellum contra Romanos in Camerino geſſiſſet.* Frequentius vero eſt *Camers* tam poſſeſſiuum quam gentile. Cicero pro Sulla cap. XIX *in agro Camerti, Piceno, Gallico.* Idem pro Balbo cap. XX *neque Iguuinatium neque Camertium fœdere eſſe exceptum.* Et Silius lib. VIII verſ. 462

- - - his populi fortes, Amerinus, & armis
Vel raſtris laudande Camers.

VMBRIA CIS APENNINVM.

CCXLIV.

Hactenus quæ trans Apenninum Vmbria eſt: quæ pars cis montes inter Tiberim & Narem amnes erat, nunc nobis perluſtranda eſt. Primum eſt in Tiberis ripa *Tifernum Tiberinum.* quo cognomine a Tiferno Metaurenſi ſeparatur. Plinius lib. III cap. XIV *Tifernates cognomine Tiberini, & alii Metaurenſes.* Plinius alter lib. IV epiſt. I *Oppidum eſt prædiis noſtris vicinum: nomen Tifernum Tiberinum, quod me pæne adhuc puerum patronum cooptauit.* Idem lib. X epiſt. *municipium* dicit id vicinum prædiis ſuis oppidum. Gruteri Inſcript. p. 494 n. 5 exſtat REIP. TIF. TIB. Etiam pluraliter *Tiferna Tiberina* dictum fuiſſe, probat Holſtenius pag. 90 inſcriptione veteri: C. IVLIO C. F. CLV. PROCVLO TIFERNIS TIBERINIS, ſupple, oriundo.

CCXLV.

Iguuium proximum ſuccedit, Tabulæ *Agubium*, hodie *Eugubio.* Cæſar Civ. I cap. XII *Diffiſus municipii voluntati Thermus cohortes ex vrbe educit: Curio, omnium ſumma voluntate, Iguuium recipit.* Municipium ergo fuit, & antiquum oppidum. Siſenna quoque apud Nonium in APISCI ex Hiſt. lib. III *Poſtero die legatos Iguuium apiſcitur.* Silius lib. VIII verſ. 459

. Narnia, & infeſtum nebulis humentibus olim
Iguuium.

Oppidani Plinio ſunt *Iguuini*, etiam Cæſari dicto loco, *certior factus, omnium eſſe Iguuinorum optimam erga ſe voluntatem:* & inſcriptione Grut. p. 347 n. I IGVVINORVM: Cicero autem pro Balbo cap. XX dixit etiam in MSS. *fœdere Iguuinatium.*

CCXLVI.

Tuſicum deinde, Ptolemæi Τύφικον, vnde Plinii *Tuſicani* ſunt, Cluuerius ad Tiberim, ſed dubitanter, ponit. Ait enim, *forte* apud ripam illam *Tuſicum* fuiſſe. Sed ſupra oſtendimus, Holſtenium trans Apenninum ad Ceſanum fluuium illius rudera, vt opinatur, inueniſſe.

CCXLVII.

Arna exaduerſo Peruſiæ, prope Tiberim, Ptolemæi Ἄρνα. Silius lib. VIII verſ. 457

His

His vrbes, Arna, & latis Meuania pratis.

Oppidani *Arnates* Plinio. Hodie Ciuitella d'Arno.

CCXLVIII.

Trans Claſium flumen, qui in *Tiniam* influit, *Aſiſium* eſt in monte, nunc Aſſiſi, ſeruato vocabulo, Ptolomæi Ἀσίσιον, ex quo Plinii ſunt *Aſiſinates.* Municipium fuiſſe inſcriptio docet, Grutero pag. 21 num. 11 referente, MVNICIPIVM ASISINATIVM. Procopio lib. III B. Goth. cap. XII ſunt Ἀσίσινοι. Prope Tiniæ confluentem *Vettona* fuit, Tabulæ *Verona,* inter Peruſiam & Tuder. Incolas Plinius *Vettonenſes* dixit: & inſcriptio Grut. p. 487 n. 2 PATRONO ET CVRATORI R. P. VETTONENSIVM.

CCXLIX,

Hispellum, paullo plus in ortum ab Aſiſio recedit, Strabonis Εἰσπέλλον, Ptolemæi Ἴσπελον. Latini *Hiſpellum* ſcribunt. Plinius lib. III cap. XIV *Intus Hiſpellum, Tuder.* Hygenus de Limitibus *colonia Iulia Hiſpellum.* quod etiam ex lapide ita Gruterus p. 351 n. 1 profert: II VIR QVIN. COL. IVL. HISPELLI. Silius lib. VIII verſ. 458

Hiſpellum, & duro monti per ſaxa recumbens Narnia.

Coloni *Hiſpellates.* Plinius lib. VIII epiſt. VIII *Balineum Hiſpellates, quibus illum locum diuus Auguſtus dono dedit, publice præbent & hoſpitium.* Nec non iidem *Hiſpellenſes* dicebantur. Inſcriptio Fulginienſ. in Sponii Miſcell. erud. Ant. p. 183 HISPELLENSES, IGVVINI.

CCL.

Ad *Tiniam* amnem *Fulginia* eſt ſiue *Fulginium*: hodie Fuligno. Silius lib. VIII verſ. 460

Iguuium, patuloque iacens ſine mœnibus aruo
Fulginia.

Altera forma Appiani eſt, qui lib. v. Ciuil. p. 1100 Φουλκίνιον ſcripſit, additque CLX ſtadiis a Peruſia diſtare. Oppidani Plinio ſunt *Fulginates:* inſcriptione iam ex Sponio citata ſunt æque FVLGINATES, tamquam a *Fulginum* ſit triſyllabo. Alia tamen Grut. p. 347 n. 1 legitur PATRONO CIVITAT. FOROFLA. FVLGINIA. ITEMQVE IGVVINORVM, quod legendum videtur *Fulginiatium.* Itin. Hieroſolym. *Fulginîs* eſt multitudinis numero & caſu ſexto contracto.

CCLI.

Vbi Tiniæ Clitumnus miſcetur, ei adpoſita eſt *Meuania,* cuius oppidani *Meuenates* dicti Plinio: etiam inſcriptione, quam Sponius Erud. Antiq. Miſc. p. 183 transſcripſit, MEVENATES. Diues *Meuania* armentorum albo colore, quæ ſacrificiis alebantur. Silius lib. VIII verſ. 457

- - - - *latis Meuania pratis.*

Lucanus lib. I verſ. 473

- - - - *tauriferis vbi ſe Meuania campis*
Explicat.

Cauſſa coloris Clitumni aqua, qui ibi Tiniæ miſcetur. Virgilius lib. II Georg. verſ. 146

Hinc albi, Clitumne, greges, & maxima taurus Victima.

Eſt

Eſt autem *Clitumnus*, vt Plinius lib. VIII epiſt. VIII deſcribit, fons pluribus venis inter Hiſpellum & Spoletium, ex quo flumen emanat breui poſt ſpatio ampliſſimum, etiam patiens nauium. Adiacet templum priſcum & religioſum, quo Clitumnus deus amictus ornatuſque prætexta ſtat, quem Iouem Vibius Sequeſter interpretatur. Commodus amnis gignendis alendiſque victimis, vt ex Virgilio modo oſtendimus. Addo Silii teſtimonium lib. VIII verſ. 451

- - - ingentem perfundens flumine ſacro
Clitumnus taurum.

CCLII.

Amnis *Tinia*, Straboni ὁ Τενέας, p. 157, nunc Tupino, cui miſcetur Clitumnus, ibidem verſ. 453 inter amnes, qui in Tiberim properant, numeratur ita

- - - Tiniæque inglorius humor.

CCLIII.

Prope fontes Tiniæ eſt *Nuceria*, nunc Nocera, cognomine *Camellaria*, vt in Tabula Peutingeriana eſt: Strabonis Νουκερία: Etiam Ptolemæi, qui κολλίνα addit, quod quidam ex cognomine καμελλανα ſuſpicantur prauatum eſſe. nam Plinius ſæpe notato loco: *Nucerini cognomine Fauonienſes & Camelani:* id quod Tabulæ cognomen ſuſpectum corruptionis facit. An Fauonienſis Nuceria ſit eadem quæ Camelana, & ſic duo cognomina vnius oppidi, dubitatur. Ait tamen Cluuerius: quia Plinius non addiderit, quod alibi hoc capite ſolet, *& alii.*

CCIV.

Forum quoque *Flaminii* in hoc tractu fuit, Strabonis φόρον φλαμμίνιον, qui cum Nuceria coniungit: Ptolemæi φόρος φλαμινιος. Hieronymus chronico: *Gallus & Voluſianus, quum aduerſum Aemilianum, qui in Mæſia res nouas moliebatur, ex vrbe profecti eſſent, in Foro Flaminii, ſiue vt alii putant, Interamnæ: interfecti ſunt.* Supra laudata ex Sponii Miſcellaneis inſcriptione in Vmbriæ populis recenſentur etiam FOROFLAMINIENSES. Cluuerius anxie locum inquirit: iuuat Holſtenius, in Tabula poſt *Forum Flaminii* non XVI ſed VI *legens* paſſuum millia. Hieroſolymitano itinere hæc ſunt.

Ciuitas	*Treuîs*	— — — —
Ciuitas	*Fulginîs*	M. V
Ciuitas	*Foroflamini*	M. III
Ciuitas	*Noceria*	M. XII.

CCV.

Trebia propinqua eſt, vnde Plinii *Trebiates.* In Hieroſolymitano *Treuis*, id eſt Trebiis, vt iam oſtenſum eſt. Hodie *Treui* in colle inter Fulginium & Spoletium, ſed propius illi.

CCLVI.

Spoletium autem colonia, cuius deductionem Velleius lib. I cap. XIV, & Epit. Liuii XX deſcripſerunt. Liuius lib. XXII cap. IX *Hannibal per Vmbriam*

briam vſque ad Spoletium venit. Florus lib. III cap. XXI in ſplendidiſſimis Italiæ municipiis numerat. Incolæ *Spoletini* Plinio: & *populus Spoletinus* Ciceroni pro Balbo cap. XXI. Et Inſcript. Grut. p. 476 n. 7 ORDO SPOLETINORVM: quod a *Spoletium* formatur; non a *Spoletum*, vt perperam quidam libri, recentem adpellationem *Spoleto* imitati, exhibent.

CCLVII.

Tuder oppidum, nunc Todi. Strabo Τȣ̃δερ. Plinius: *Intus Hiſpellum, Tuder.* Tabula itineraria, *Tuder* inter Vetonam & Ameriam. Silius lib. VI verſ. 645

Deuexum lateri pendet Tuder. - - -

Frontinus: *colonia Fida Tuder.* Poſteriores *Tudertum* dixere. vide Paul. Diaconum lib. IV cap. VIII. Incolæ *Tudertes;* ſingulatim *Tuders.* Plinius lib. II cap. LVII *ab Amerinis & Tudertibus.* Gruter. pag. 19 inſcr. 6 POPVLI TVDERTIS. Et Silius lib. IV verſ. 222

Et Gradiuicolam celſo de colle Tudertem.

Dicta inſcriptione apud Sponium p. 183 TVDERTINI.

CCLIIX.

Inter Tuder & Spoletium ſunt *Carſulæ*, ſed in auſtrum nonnihil deductæ, IX m. p. ab Narnia, XXI a Meuania, vt Holſtenius calculum poſuit. Strabonis ſunt Κάρσȣλοι. Tacitus Hiſt. III cap. LX *Duces partium vt Carſulas venere, paucos ad requiem dies ſumunt.* Hodie diuerſorium Carſulanum in ruderibus eſt. Gentile Carſularum eſt *Carſulanus.* Plinius lib. I epiſt. IV *Quantum copiarum in Ocriculano, in Narnienſi, in Carſulano, in Peruſino tuo.*

CCLIX.

Inde ad Tiberim deuergit *Ameria*, nunc Amelia. Cicero pro Roſcio cap. VII *primo diluculo nuntius hic Ameriam venit.* Ptolemæus Ἀμερία. Plinius lib. III cap. XIV extremo: *Ameriam Cato ante Perſei bellum conditam annis* CIƆCCCCLXIV *prodidit.* Municipium fuiſſe, Cicero dicta oratione teſtis eſt cap. VI, *Sex. Roſcius, pater huiuſce, municeps Amerinus fuit, genere, & nobilitate, & pecunia non modo ſui municipii, verum etiam eius vicinitatis facile primus.* Et inſcriptio Grut. p. 485 n. 5 PATR. MVNIC. AMERIAE. Auguſti lege *ager Amerinus*, vt Frontinus prodidit, veteranis eſt adſignatus.

CCLX.

Ad Narem amnem *Narnia* eſt, hodieque Narni dicta, a Plinio & Ptolemæo Vmbriæ adſcripta, quamuis, vt nunc eſt, poſita in ripa læua extra limitem. Vetus nomen illius *Nequinum* fuit. Plinius cap. XIV *Narnienſes, quod oppidum Nequinum antea vocabatur.* Liuius lib. X cap. IX *Alter conſul in Vmbria Nequinum oppidum circumſedit.* * Et quia in limite, coloniam aduerſus Vmbros accepit, & nouum a flumine nomen. Ibidem cap. X *Ita Nequinum in ditionem populi Rom. venit. Colonia eo aduerſus Vmbros miſſa, a flumine, Narnia adpellata.* Hinc duplex gentile. In tabula triumphorum Capi-

* Statim addit Liuius: *Locus erat arduus, atque in parte una preceps, vbi nunc Narnia ſita eſt.*

Digitized by Google

pitolina NEQVINATES: & apud Gruterum p. 387 ORDO NARNIENSIVM. Situm Silius lib. VIII verſ. 458 delineauit,

Hiſpellum, & duro monti per ſaxa recumbens
Narnia.

CCLXI.

Supra Narniam, ad idem flumen, aut in ipſo, *Interamna* eſt, Nare circumflua. Varro L. L. lib. IV cap. V *Oppidum Interamna dictum, quod inter amnes eſt conſtitutum.* Strabo in Vmbria Ἰντέραμνα. Tacitus Hiſt. III cap. LXIII *pars Narniæ, pars Interamnæ ſubſiſtere iuſſi.* Incolæ *Interamnates.* * Idem annali I cap. LXXIX *Interamnates diſſeruere, peſſum ituros fecundiſſimos Italiæ campos, ſi amnis Nar (id enim parabatur) in riuos diductus ſuperſtagnauiſſet.* Quum vero plures ſint Interamnæ, hi *Nartes* fuere cognominati. Plinius in Vmbria: *Interamnates, cognomine Nartes.* Et inſcriptione veteri apud Grut. p. 411 n. 3 PATRONO MVNICIPI INTERAMNAT. NART. **

CCLXII.

Tandem *Ocriculum*, cuius ſitum ita Strabo deſcripſit: ὁ Νὰρ ποταμὸς συμβάλλων τῷ Τιβέρι μικρὸν ὑπὲρ Ὀκρίκλων, *amnis Nar paullo ſupra Ocriculos Tiberi fluit.* nam pluraliter is οἱ Ὀκρίκλοι eadem pag. 157 dixit. Latini veteres *Ocriculum.* Liuius lib. XX cap. XI quum ad *Tiberim circa Ocriculum proſpexiſſet agmen.* Tacitus lib. III Hiſt. cap. LXXVIII *digreſſus Narnia Veſpaſiani exercitus, feſtos Saturni dies Ocriculi per otium agitabat.* Et Plinius lib. VI epiſt. XXV *Scribis, Robuſtum cum Attilio Scauro Ocriculum vſque commune iter peregiſſe.* Et Ptolemæus quoque eadem forma Ὀκρίκωλον ſcripſit. Vulgare nomen eſt *Otricoli,* a quo T etiam in libros Taciti irrepſit, a quo ex MSS. Th. Ryckius purgauit. Situm etiam eſt vltra Narem, Romam verſus; nec minus vero in Vmbria a Plinio & Ptolemæo cenſetur. Quod argumento eſt, Vmbriæ fines Narem ex parte transgreſſos fuiſſe. Gentile eius, *Ocriculani*, auctore Plinio: & inſcriptione, quæ Ocriculi exſtat, qua de PATRONI MVNICIPI patre dicitur THERMAS OCRICVLANIS A SOLO EXSTRVCTAS SVA PECVNIA DONAVIT. Ceterum Flaminia via per hæc oppida hoc ordine & diſtantia itur Antonino duce, itinere ab Vrbe per Picenum Anconam,

Ocriculos	M. P. XLVII
Narniam	M. P. XII
Ad Martis	M. P. XVIII
Meuaniam	M. P. XVI
Nuceriam	M. P. XVIII.

AGER PICENVS.

CCLXIII.

Vmbriam ab ortu ſolis excipit *Picenum*, ſiue vt ſæpius vocatur, *Ager Picenus.* Cæſar Civ. I cap. XII *delectum toto Piceno habebat.* Plinius lib. III cap.

* Vel *Interamnes.* Cic. Milon. c. 17.

** Fortaſſis etiam *Flaminia* cognominata fuit. hoc enim nomen incorruptum eſt. Vide Frontin. de Colon. pag. 118 & 135.

cap. XIII *Quinta regio Piceni eſt.* Et ne *agrum* ſubaudiri putes, ecce Florus lib. III cap. XVIII nominandi caſu: *quum omne Latium atque Picenum, Etruria omnis, atque Campania, poſtremo Italia contra matrem ac parentem vrbem conſurgeret.* At Cicero & Salluſtius ſemper, puto, *Picenum agrum* dixerunt. Vide illum in Catil. II cap. II & XII, pro Sulla cap. XIX, Philipp. V cap. XVI, Offic. III cap. XVIII, & alibi: hunc Catil. Belli cap. XXVII, XXX, XLII, & LVII. Etiam Liuius lib. XXII cap. IX *in agrum Picenum auertit iter:* & Tacitus Hiſt. III cap. XLII *qua Picenus ager Hadria adluitur.* Silius ſimili modo lib. VIII verſ. 425

Et qui Picenæ ſtimulat telluris alumnos.

Populus Picentes ſunt, diuerſi a Picentinis ad mare inferum: quamuis Græci & illos Πικεντίνες adpellitant. Cicero pro Sulla cap. VIII de Aſculano genere differens, *Aut doceat, Picentes ſolos non eſſe peregrinos.* Liuius lib. X cap. X *fœdus ictum cum Picenti populo eſt.* Prudentius paſſione Hippolyti verſ. 206

Indigena, & Picens, plebs & Etruſca venit. *

Tam amplæ multitudinis hic populus fuit, vt Plinius dicto loco *trecenta ſexaginta millia Picentium in fidem populo Romano veniſſe* referat. Fines in ora ab Aeſi flumine ſunt vſque Prætutianos, ſi proprie Picentes intelligamus. Ibidem Plinius: *Tertium, quo finitur Prætutiana regio, & Picentium incipit.* Laxe autem ſi Picenum capias, & Prætutianum & Hadrianum agrum comprehendet. Itidem Plinius eodem loco: *Tenuere Picentes ab Aterno amne, vbi nunc ager Hadrianus.* Superiori parte ab Apennino Vmbri excludunt Camerinum vſque, vt ſupra expoſuimus: inferiore latius a mari ad montes habitabant. Strabo lib. V pag. 166 οἰκῦσι ἀπὸ τῶν ὀρῶν ἀρξάμενοι μέχρι τῶν πεδίων καὶ τῆς θαλάττης, *incolunt a montibus* [Picentes] *vſque ad campos & mare.* Nomen deductum ab aue *pico*, quo duce in has oras ex Sabinis veniſſe referuntur, ibidem Strabo explicauit, & Feſtus in *Picena regio.*

CCLXIV.

Prima vrbs in ora *Ancona* eſt, & ſitu & nomine ſuo hodieque notiſſima. Iterum Strabo: πόλις Ἀγκὼν Ἑλληνὶς, Συρακυσίων κτίσμα, τῶν φυγόντων τὴν Διονύσυ τυραννίδα, *Græca vrbs Ancona, a Syracuſanis condita, Dionyſii tyrannidem fugientibus.* Nominis rationem Pomponius Mela lib. II cap. IV ex ſitu declarat. *Illa*, inquit, *in anguſto duorum promontoriorum ex diuerſo coeuntium inflexu, cubiti imagine ſedens, ideo a Graiis dicta Ancon.* Græcis enim huius vrbis nomen Ἀγκὼν eſt, Latinis pluribus *Ancona.* Cicero lib. XVI epiſt. XII *Piſaurum, Anconam, Arretium occupauit.* Cæſar Civ. I cap. XI *Piſaurum, Fanum, Anconam ſingulis cohortibus occupat.* Liuius lib. XLI cap. I *Aduerſus Illyriorum claſſem creati duumuiri nauales erant, qui tuendæ XX nauibus maris ſuperi oræ, Anconam velut cardinem haberent.* Et Plinius dicto loco ſuum Melam ſequutus in nominis interpretatione, *Colonia*, inquit, *Ancona, adpoſita promontorio Cumero in ipſo flectentis ſe oræ cubito.* ** Et Catullus carm. XXXVI ad Venerem, ibi templum habentem,

* *Ager Picentium.* Varro R. R. I c. 2 Fuit vini ferax.

** Fuit colonia *Ancona*, Plinio teſte lib. III. c. 13. & numô apud Vaillantium tom. I. numiſmatum

Quæque Anconam, Cnidumque arundinoſam
Colis, quæque Amathunta, quæque Golgos.

Nec aliter antiquis inſcriptionibus eſt quam ANCONA, & II VIR ANCONAE. Vid. Grut. p. 301 & 459 n. 9. Alii poetæ autem Græcos imitantur. Lucanus II verſ. 402

- - Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.

Et Silius Italicus lib. VIII verſ. 437

Stat fucare colus nec Sidone vilior Ancon,
Murice nec Libyco.

nam & purpura Anconæ tingebatur. Et græciſſans Atticus ad Ciceronem lib. VII epiſt. XI ineunte: *Anconem amiſimus.* Sic enim in MSS. eſt. * Gentile Balbus & Frontinus ita formant, *Ager Anconitanus.* **

CCLXV.

Numana XII millibus in Tabula ab Ancona. Mela lib. II cap. IV *Piceni litora excipiunt: in quibus Numana, Potentia, Cluana, Cupra.* Et Plinius eodem cap. XIII *Numana a Siculis condita.* Silius dicto libro, verſ. 432

Heic & quos paſcunt ſcopuloſæ rura Numanæ.

Municipium fuit: *Numanates* municipes. Inſcriptione veteri apud Gruterum pag. 446 n. I MVNICIP. NVMANAT. Nunc *Humana* vulgo vocitatur.

CCLXVI.

Potentia in illo litore ſequitur. Mela modo cognitus. Plinius inuerſo ordine procedens: *Cluana, Potentia, Numana.* Cicero extrema oratione de Aruſp. Reſponſis: *eodem fere tempore factus in agro Piceno Potentiæ nuntiatur terræ motus horribilis.* Strabo & Ptolemæus Ποτεντία. Tabula inter Anconam & Potentiam flumina præfert *Aſpiam* & *Miſeonem:* & poſt Potentiam aliud *Miſium* cum loco *Sacrata*, nunc Porto de Monte ſanto.

CCLXVII.

Cluana oppidum Melæ & Plinio, quorum verba ſupra commemorauimus, in maritimis recenſitum. Et quia oſtiis fluuiorum ſolemne adponi oppida, hoc forſan ad oſtium amnis fuit, qui nunc Chiento dicitur, Cluuerio *Fluſor* Tabulæ videtur, de quo nomine certi dici poteſt, quia nemo præter auctorem Tabulæ memorauit.

CCLXVIII.

Firmum oppidum, nunc Fermo, paullo intus ſitum & reductum a mari, colo-

in coloniis cuſorum pag. 7. Nam literæ illius numi *C. IVL. T. A N C.* nomina hominum ſignare non poſſunt, ne quatuoruiros pro duumuiris habeamus, quum tamen numus ipſe duumuiros modo nominet. Iulius Frontinus de Coloniis pag. 117. *agrum Anconitanum ea lege, qua & agrum Florentinum, eſſe aſſignatum limitibus Auguſteis* memorat. Atqui paulo ante idem pag. 112. *colonia Florentina*, inquit, *deducta a III viris, aſſignata lege Iulia centuriæ Cæſarianæ in iugera CC. per cardines & decumanos.* Videantur, ſi placet, monument ingenior. tom. II. monum. XLIV. pag. 65. ſeqq. & Act. Erudit. Lipſ. 1727. pag. 379.

* Nacta eſt Ancona portum meliorem a Traiano. Qua de re Inſcriptio quædam Anconæ reperta ita prædicat: *Imp. Cæſari Diui Neruæ F. Neruæ Traiano optimo Aug. Germanic. Dacico Pont. Max. Tr. pot. XVIIII Imp. VIII Cos. VI P. P. prouidentiſſimo Principi Senatus P. Q. R. quod acceſſum Italiæ, hoc etiam addito ex pecunia ſua portu, tutiorem nauigantibus reddiderit.*

** Vetus item inſcriptio apud Gruterum pag. 465 n. 6 *Decuriones & plebs coloniæ Anconitanorum*

colonia vetus. Paterculus lib. I cap. XIV *Initio primi belli Punici Firmum & Caſtrum colonis occupata.* Pompeius Domitio proconſuli (lib. VIII ad Attic. poſt epiſt. XII) *quod audieris, Cæſarem Firmo progreſſum in caſtrum Truentinum veniſſe.* Et Ptolemæus in mediterraneis Φίρμιον ponit. quæ contra Melam notanda ſunt, qui tantummodo *caſtellum Firmum* refert, oppidum cum caſtello confundens, quæ Strabo optime diſtinxit. Cum oppidis enim quæ in ora, καὶ Φίρμον Πικηνὸν, *etiam Firmum Picenum* recenſet, quia non longe a mari recedit. Quæ Strabonis adpellatio, coniungens vrbi regionis nomen, aut ab aliis eiusdem vocabuli diſtinguens, etiam antiqua inſcriptione, quam Gruterus p. 533 n. 5 profert, adprobatur, NAT. COL. FIRM. PICENO, id eſt, natus colonia Firmo Piceno. Addit Strabo, ἐπίνειον δὲ ταύτης, Κάστελλον, *nauale vero huius* [vrbis] *dicitur Caſtellum.* Hoc Plinius dixit *Caſtellum Firmanorum.* Sic enim oppidani dicebantur ſeu coloni. Plinius alter lib. VI epiſt. XVIII *Rogas, vt agam Firmanorum publicam cauſſam; quod ego adnitar.**

CCLXIX.

Cupra Maritima, ſi ad flumen fuit & oſtium, quod pronum eſt adſidem; ad illud fuit quod nunc *Aſone* adpellatur. Ptolemæus Κύπρα Μαρίτιμα, quod cum inſcriptione, a Grutero p. 108 n. 7 prodita, conſentit, ANNIVS CRISPINVS CVPRA MAR. Plinius in ora: *Cupra oppidum, Caſtellum Firmanorum.* Mela in Italia: *Numana, Potentia, Cluana, Cupra, vrbes.* Cognomen *Maritimæ* diſcernit a Cupra Ptolemæi altera, quam in eodem Piceno intus poſuit, *Montanam* cognominatam. *Cupræ* autem nomen eſt Κύπρα, quod in Iunonis nominibus Etruſcis conditoribus erat. Strabo lib. V pag. 166 τὴν Ἥραν ἐκεῖνοι Κύπραν καλοῦσι, *Iunonem illi* [Etruſci] *Cupram, ſiue Cypram, nominant.* De quo numine, Hadriano facta inſcriptio teſtatur (Grut. p. 1016 n. 2) TEMPLVM DEAE CVPRAE RESTITVIT: quod Straboni eſt τὸ τῆς Κύπρας ἱερὸν, *Cupræ fanum.* Et Silius lib. VIII verſ. 433

Et queis litoreæ fumant altaria Cupræ.

CCLXX.

Amnis *Truentus* deinceps eſt proximus, cui intus, vbi Caſtellanum flumen receptat, *Aſculum Picenum*, caput regionis, adpoſitum eſt: in ora *Caſtrum Truentinum*, quod ſupra in *Firmo*, Pompeio auctore, memorauimus. Pomponius dicto loco: *Caſtella, Firmum, Hadria, Truentinum: id & fluuio, qui præterit, nomen eſt.* Plinius: *Truentum cum amne.* Strabo: Τρουεντῖνος ποταμὸς, καὶ πόλις ἐπώνυμος, *Truentinus amnis, & oppidum eiusdem nominis.* Ptolemæus tantum oſtia Truentini, Τρουεντίνου ποταμοῦ ἐκβολὰς, ſine oppido memorat. Id quod flumen nunc Tronto, contracta voce ex Truento, nominatur. Inter hoc & Vomanum flumen, quod itidem nomen retinet, tria mediocria flumina intercedunt, quæ vulgo creduntur nominatim a Plinio referri, quippe, vt a Frobenio & aliis eſt editum, poſt Truentum, oppidum &

* Sic *Gruter.* Inſcript. 2. pag. 1081. *IIII viris & decurionibus Falerienſium ex Piceno quid conſtituerim de ſubſiciuis, cognita cauſa inter vos & Firmanos, vt notum haberetis, huic epiſtolæ ſubiici iuſſi.* Adde ſubſequentia.

Digitized by Google

& amnem, expoſitum ait: *Flumina, Albulates, Suinum, Heluinum, quo finitur Prætutiana regio, & Picentum incipit.* Ioannes autem Harduinus, reiectis his tamquam ſpuriis, ex ſeptem codicibus MSS. ita legit: *Flumen Albula: Teruium, quo finitur Prætutiana regio, & Picentium incipit.* Teruium autem ipſi oppidi nomen eſt, non fluminis. Adde eiusdem Emendat. LXXIV lib. III.

CCLXXI.

Hic finis eſt oræ Picentium proprie ſic dictæ *Prætutiorum* incipit inter prædicta flumina, & Vomano finitur, qui limes eſt agri Hadriani. Simplex *Prætutiorum* nomen nobis Ptolemæus reliquit, quum de Veſtinis tradit, eſſe ἀνατολικωτέρους Πραιτουτίων, *magis orientales quam Prætutios.* Et Silius lib. XV verſ. 568

Tum qua vitiferos domitat Prætutia pubes
Læta laboris agros.

Inde *Prætutianus.* Liuius lib. XXII cap. IX *Prætutianum Hadrianumque agrum deuaſtat.* Plinius lib III cap. XIII *Flumen Vomanum: ager Prætutianus Palmenſisque.* Corruptus eſt Polybius, cuius lib. III cap. LXXXVIII eadem hiſtoria, quam Liuius transſcripſit, Hannibal Πρετετιανὴν καὶ Ἀδριανὴν χώραν vaſtaſſe dicitur. Conſona tamen τ Ptolemæo corrigendo prodeſt, in quo perperam Πραιγουτίων legebatur. Longius hic ager ad interiora recedit, & Ptolemæus vt Veſtinos magis orientales Prætutiis; ita hos ἀνατολικωτέρους Μαρσῶν, *orientales magis, quam Marſos,* ponit. Hi autem ſunt populi mediterranei. Ager vero *Palmenſis,* quem Prætutiano Plinius coniungit, haud dubie illi implicitus fuit, nec definiri poteſt facile, cuius nulla, præter hanc Plinii, vsquam exſtat memoria. Sed in oram reuertamur.

CCLXXII.

Caſtrum ibi in Prætutiorum finibus, ſaltem prope illos eſt, colonia vetus. Velleius lib. I cap. XI *Initio primi belli Punici Firmum & Caſtrum colonis occupata.* Liuius epitoma XI *Coloniæ deductæ ſunt, Caſtrum, Sena, Hadria.* Et Strabo ac Ptolemæus Κάστρον in his oris habent, & hic quidem diſtincte in maritimis. Plinius lib. III cap. XIII *Flumen Vomanum: ager Prætutianus Palmenſisque. Item Caſtrum nouum, flumen Batinum, Truentum cum amne.* Itinerariis quoque *Caſtrum nouum* adpellatur, & itinere ab Vrbe per Picenum, XII m. p. a Caſtro Truentino ponitur: in Tabula XXIV ab Aterno. Inde dicuntur *Caſtrani.* Balbus de Limitibus: *Ager Cuprenſis, Truentinus, Caſtranus.* Flumen autem *Batinum* Plinii ignotum eſt, ſaltem perquam dubium. MSS. aliquot, Harduino teſte, *Vibatinum* ferunt: ipſe intelligit *Matrinum* Strabonis & Ptolemæi, quod nomen *Macrinum* in Tabula itineraria vocatur, etiam in MSS. Ptolemæi Vaticanis, Holſtenio teſtante p. 136. Quod ſi idem eſt, oportet turbatum Plinii ordinem eſſe, qui inter Caſtrum nouum & Truentum ponit; nam Ptolemæus & Strabo de loco fluminis conſentiunt, quod vltra caſtrum ſit, Aterno propinquum. Strabo etiam clariſſime: ὁ Ματρῖνος ποταμὸς ῥέων ἀπὸ τῆς Ἀδριανῶν πόλεως, ἔχων ἐπίνειον τῆς Ἀδρίας ἐπώνυμον ἑαυτῷ, *Matrinus amnis ab Hadrianorum vrbe profluens,* na-

Digitized by Google

nauale Hadriæ habet nomine ſecum conueniens. Quod Nauale *Macrinum* eſt Tabulæ, VII millibus diſtans ab Hadria, nunc Porto de Atri.

CCLXXIII.

Intus ad idem flumen, ad cuius oſtia Caſtrum nouum fuit, ſitum eſt oppidum *Interamna*, Ptolemæi in Prætutianis Ιντεραμνία, hodie corrupto nomine *Terano*, * ex quo de ſitu ſatis conſtat.

CCLXXIV.

Vt vero Hadriam vrbem ab ortu *Matrinus* præterfluit, ita ab occaſu ſolis maior fluuius *Vomanus* decurrit, hodieque dictus *Vomano*. Plinius, *flumen Vomanum:* Silius lib. VIII verſ. 438

- - - - *ſtatque humectata Vomano*
Hadria.

Vltra Matrinum, poſt aliquot minores, eſt *Aternus* fluuius, nunc Peſcara dictus, Paullo Diacono lib. II cap. XIX *Piſcarius*, vnde recens nomen depravatum eſt. Strabo in oppido *Aterno* (quod vero in ripa Marrucinorum eſt) id ὁμώνυμον τῷ ποταμῷ dicit, eiusdem vocabuli, quo amnis vtitur, cuius oſtio adpoſitum eſt. Ptolemæus, Ατέρνυ ποταμῦ ἐκβολαὶ, *Aterni fluminis oſtia.* Plinius ſæpe dicto loco: *Tenuere ab Aterno amne Picentes.* Mela, vt nouiſſime Iac. Gronouius e MSS. correxit, *Ab eo* [Truentino], *Frentani iam Matrini habent ac Aterni fluminis oſtia.* Olim hic fluuius Picenum laxe dictum terminauit, vt ex Plinio intelleximus, & de Piſcario ſuo, qui idem eſt, dicto loco Paullus Langobardus prodidit.

CCLXXV.

Hæc de maritimis. Mediterranea Piceni nunc ingrediamur. *Auximum* primum ab Aeſi oppidum, nunc Oſimo ſiue Oſmo. Tabula *Auſimum:* Balbus de Limit. *Ager Auſimatis:* ** Strabo, Ἄυξυμον πόλις μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης, *Auxumum oppidum, paullulum ſupra mare.* Verum & antiquum nomen *Auximum.* Cæſar Civ. I cap. XII *Cæſar Auximum proficiſcitur:* & cap. XIII *Decuriones Auximi ad Attium Varum frequentes conueniunt.* Velleius Paterculus lib. I cap. XV *Auximum in Picenum coloni miſſi.* Plutarchus in Pompeio pag. 621 ἐν Αὐξίμῳ πόλει Et Lucanus lib. II verſ. 466

- - - *admotæ pulſarunt Auximon alæ.*

Coloni *Auximates.* Cæſar dicto cap. XIII *Auximatibus agit gratias.* Et Gruterus pag. 372 inſcr. 4

L. AVRELIO MARCIANO
AVG. LIB. EXCEPTORI
AVXIMATES.

CCLXXII.

* Vide Campani libr. I. epiſt. 4. Ex Frontini de Colon. pag. 121 apparet, hanc *Interamnam Paleſtinam Piceni* appellatam eſſe, diſcriminis cauſa. Adde ibid. p. 118. & 125. Fortaſſe *Pleſtina. Terano* autem ex *Interamna* corruptum eſſe, nemo dubitabit, qui meminerit, iam Frontini illius corrupti temporibus *Teramne* dici cœpiſſe. Vide Gœſii edit. p. 125. Varro L. L. IV. c. 5. *Oppidum* Interamna *dictum, quod inter amnes eſt conſtitutum.*

** Ergo colonia fuit. Vide Frontin. pag. 119.

Digitized by Google

CCLXXVI.

Cingulum a Labieno conſtitutum vel munitum ciuili bello. Cæſar Civ. 1 cap. XV *Etiam Cingulo, quod oppidum Labienus conſtituerat, ſuaque pecunia exædificauerat, ad eum* [Cæſarem] *legati veniunt.* Cicero, Attici verbis, lib. VII epiſt. XI *Cingulum, inquis, nos tenemus: Anconem amiſimus.* Nomen & hodie ſuperat Cingolo. Oppidani Plinio *Cingulani* dicti; Frontino *Cingulanus ager.** Qualis ante ciuile bellum locus fuerit, ignoratur. Adluſio enim Silii eſt Itanci ad ciuile bellum in Punico, quum lib. X verſ. 34 ſcripſit,

- - - celſis Labienum Cingula ſaxa
Miſerunt muris.

CCLXXVIII.

Septempeda, Strabonis & Ptolemæi Σεπτέμπεδα, Frontini de Colon. *Septempeda oppidum.* Situm Antoninus itinere ab Vrbe Anconam ita oſtendit:

Nuceriam	M.	P.	CXI
Prolaqueum	M.	P.	XVI
Septempedam	M.	P.	XV
Trea	M.	P.	IX
Auximum	M.	P.	XVIII
Anconam	M.	P.	XII.

Municipium fuit. Gruter. p. 308 inſcr. 3 FLAM. FERON. MVNICIPI SEPTEMP. Municipes *Septempedani.* Idem pag. 284 inſcr. 4 ORDO SEPTEMPEDANORVM.

CCLXXIX.

Treia municipium, Antonini *Trea,* vti iam vidimus. vnde *Treenſis ager* Frontino de Coloniis: at municipes Plinio *Treienſes.* Verum nomen *Treia,* & gentile *Treienſis.* In lapide veteri, Grutero auctore p. 447 n. 1, ORDO ET PLEBS TREIENS. Locus ex itinere iam monſtratus fuit.

CCLXXX.

Vrbs Saluia, hodie Vrbiſaglia: Ptolemæi ὀυρβα σαλβία: Balbus de Limit. *Ager Vrbis Saluienſis.* Tabula

Auſimo - - Ricina XIIII *Vrbeſaluia* XII.

At Plinius lib. III cap. XIII extr. *Vrbeſaluia Pollentini.* Fuit quippe etiam in Piceno quædam POLLENTIA. Liuius lib. XXXIX cap. XLIV *Eodem anno coloniæ duæ, Pollentia in Picenum, Piſaurum in Gallicum agrum, deductæ ſunt.* Alia eſt illa *ferax fuſci Pollentia villi,* vt Silius ait lib. VIII v. 598, de qua in Liguria diximus. Hæc autem Piceni aut eadem eſt, quæ Vrbsſaluia, quod Harduino placet: aut proxime illi coniuncta, quod cum Camillo Lilio Holſtenius cenſet, ut ob vicinitatem, in vnam quaſi ciuitatem coaluiſſe videantur: quod ex veſtigiis aiunt demonſtrari. Fluctuat Cluverius, dirimendo illas, & longius ſeparando.

CCL XXX

* Coloniam fuiſſe, ipſum Frontini citati nomen indicat. Vide eius p. 121.

CCLXXXI.

Tollentinum, quod nomen hodie ſuperat, municipium fuit, vt in veteri lapide, Grutero p. 194 referente, inciſum eſt, PRAEF. FABR. MVNICIP. TOLLENTIN. Municipes Plinio ſunt *Tollentinates*: Balbo de Limit. *Ager Tolentinus*.

CCLXXXII.

Ricina, oppidum, ſero colonia ſub Seuero facta. Vetus Tabula, *Ricina*: Plinius, *Ricinenſes*. Veſtigia II vel III m. p. a Macerata ad fluminis Potentiæ ripam dexteram ſunt, Holſtenio monſtrante pag. 137. Marmore ad Maceratam inuento (Grut. p. 265 n. 5) COLONIA HELVIA RICINA CONDITORI SVO. Et Iac. Sponii Miſcell. E. A. p. 177 PATRONO COLONIAE RICINNIAE HELVIAE IN CIVIVS CVR. ET OF. F BENEMERITO RICINNATI HELVIANI SVA IMPENSA IN FORO CAESAR. D. D.

CCLXXXIII.

Faleria ſiue *Falaria*. Plinii ſunt *Falarienſes* lib. III cap. XIII: at ænea tabula, quam Gruterus p. 1082 n. 2 deſcripſit, DECVRIONIBVS FALERIENSIVM EX PICENO. Hodie Falleroni, vbi tabula illa exſtat. Balbus de Limit. *Falerionenſis ager*.

CCLXXXIV.

Aſculum Picenum, hodie Aſcoli, noto ſitu. Cæſar Civ. I cap. XV *cum his duabus* [legionibus] *Aſculum Picenum proficiſcitur*. Græci Ἄσκλον, Strabo, Plutarchus, Stephanus: at Ptolemæus Latino more Ἄσκυλον. Locus natura munitus. Strabo p. 166 lib. V, τὸ Ἄσκλον τὸ Πικηνὸν ἐρυμνότατον χωρίον, καὶ ἐφ᾽ ᾧ κεῖται τὸ τεῖχος, καὶ τὰ περικείμενα ὄρη στρατοπέδοις οὐ βάσιμα. Caput fuit Piceni. Plinius dicto loco: *Super id* [caſtellum Firmanorum] *colonia Aſculum, Piceni nobiliſſima, intus*. Et Florus lib. I cap. XIX *Domiti Picentes, & caput gentis Aſculum*. Coloni, *Aſculani*. Cicero in Bruto cap. XLVI *Omnium eloquentiſſimus extra hanc vrbem T. Betucius Barrus, Aſculanus, cuius ſunt aliquot orationes Aſculi habitæ*. Gruter. pag. 465 n. 10 PATRONVS COLONIAE ASCVLANORVM. Municipium etiam fuiſſe, probant illa Ciceronis pro Sulla cap. VIII *Eſt ipſe* [Torquatus] *a materno genere municipalis honeſtiſſimi ac nobiliſſimi generis, ſed tamen Aſculani*.

CCLXXXV.

Cupra Montana intus ſita, e regione Cupræ Maritimæ. Ptolemæus in mediterraneis Piceni: Κύπρα μοντάνα. Plinius dicto loco: *Cuprenſes, cognomine Montani*. Balbus de Limit. *Ager Cuprenſis, Truentinus, Caſtranus, Aternenſis lege Auguſtea ſunt adſignati*. Situm ex relatione epiſcopi eius loci oſtendit Holſtenius p. 137.

CCLXXXVI.

Tandem ſunt *Pauſulæ*. Tabula: *Pauſulas* VIIII *Potentia*. Balbus, *Ager Pauſulenſis*. Plinius, *Pauſulani*. In ruderibus Pauſularum nunc oppidum *Monte dell'Olmo* exſtare, fide Camilli Lilii adfirmat Holſtenius p. 137.

CCLXXXVII.

Quod reliquum eſt, aliquot dubia loca, quæ ad Picenum referuntur, ne prætereamus, inſtitutum admonet. *Nouana* Plinii dubitatur, fueritne in ora, an mediterraneo ſolo. Verba eius ſunt lib. III cap. XIII ex vulgari inciſione: *Cupra oppidum, caſtellum Firmanorum, & ſuper id colonia Aſculum Piceni nobiliſſima. Intus Nouana: in ora Cluana, Potentia, Numana, a Siculis condita.* Harduinus autem ita incidit: *colonia Aſculum, Piceni nobiliſſima, intus. Nouana in ora: Cluana, Potentia, Numana.* Hinc eſt quod Cluuerius mediterraneis Nouanam adſcribit: Harduinus maritimis. Prona vulgaris lectio: in altera durum, *Nouana in ora: Cluana.* Tum æque prona eſſet, ſi ſequentibus copula eſſet præfixa, *& Cluana, & Potentia:* aut voces tranſpoſitæ, *in ora Nouana, Cluana,* & reliqua.

CCLXXXVIII.

Deinde *Pitinum* oppidum trans Apenninum fuit: qua ſede, incertum. Plinius lib. II cap. CIII *In agro Pitinate trans Apenninum fluuius Nouanus omnibus ſolſtitiis torrens, bruma ſiccatur.* Ignotus amnis Nouanus. quare *Vomanus* videtur pluribus legendum. Tabula Peutingeriana habet *Pitinum,* ſed interpoſitum vtrimque obſcuris locis & aliunde non cognitis. Cluuerius prope fontes Vomani ponit: Holſtenius veſtigia III circiter m. p. ab ciuitate Aquilana exſtare tradit, in *Torre de Pitino.* Ad hæc & *Forum Nouum* fuit in Piceno, cuius incolæ FORONOVANI in veteri inſcriptione reperta Romæ CIƆIƆCXLV. Reineſius illam claſſe VI num. CXXIX reuelauit: ſed vbi illud Forum in Piceno fuerit, nemo quiſquam, quod ſciamus, adhuc prodidit. Balbus de Limit. (p. 122 ed. Gœſ.) in Piceno: *Foronouanus* [ager] *per limites & centurias eſt adſignatus.*

CCLXXXIX.

Tandem & *Alba* in Piceno a Procopio memoratur lib. II Goth. cap. VII, ἀμφὶ πόλιν Ἄλβαν, ἐν Πικήνοις κειμένην, *circa vrbem Albam, in Picenis ſitam.* Balbus ibidem pag. 120 *Albenſis ager locis variis limitibus interciſiuis eſt adſignatus.* Regius tamen cod. Procopii ἐν Πιγκιανοῖς, quod æque nihil illuſtrat. Si Albam ad Fucinum lacum intellexit, Piceni fines nimium laxos habuiſſe oportet.

VESTINI, MARRVCINI, PELIGNI, MARSI.

CCXC.

Coniunctos conterminoſque populos coniungamus, quos & coniungi in hiſtoriis videmus. Liuius lib. VIII cap. XXIX *Erat genus omne abunde bello Samnitibus par, Marſi, Pelignique, & Marrucini: quos, ſi Veſtinus attingeretur, omnes habendos hoſtes.* Et ſic etiam Polybius lib. II cap. XXIV. Primum itaque VESTINI ſunt perluſtrandi, qui a fontibus Vomani, Matrini, & Aterni incipientes, in ripis illorum fluminum vſque ad mare coluerunt. Ptolemæus oppida illis tribuit *Pinnam, Auiam, Angulum:* addit *Amiternum,* quod vero Sabinorum eſſe poſtea oſtendemus. Plinius addit

Peltuina-

Digitized by Google

Peltuinates & *Auſinates:* Cluuerius etiam *Aternum* ad mare, quod Marrucinis mox vindicabimus. Quinque ergo oppida indubitato Veſtinorum ſunt: quæ vero Liuius lib. VIII cap. XXIX adiungit, *Cutinam* & *Cingiliam;* eorum ſitus ignoratur.

CCXCI.

Pinna, hodie Ciuita di Penna, Ptolemæi Πίννα, vnde *Pinnenſes* ſunt Plinii. Vitruuius lib. VIII cap. III *Pinnam Veſtinam* dixit. *Eſt,* inquit, *aquæ frigidæ genus nitroſum, vti Pinnæ Veſtinæ, Cutiliis, aliisque locis ſimilibus.* Silius Italicus lib. VIII verſ. 516

Haud illo leuior bellis Veſtina iuuentus
Agmina denſauit venatu dura ferarum,
Quæ, Fiſcelle, tuas arces, Pinnamque virentem,
Paſcuaque haud tarde redeuntia tondet Auellæ.

CCXCII.

Angulum oppidum, Ἀγγουλὸς Ptolemæi in Veſtinis; vnde Plinii *Angulani* ſunt. Antoninus itinere ab Vrbe Anconam & inde Brundiſium, inter Aterni oſtia & Ortonam *Angulum* ponit, inde X; hinc XI millibus paſſuum remotum: quod arguit haud longe a mari abſuiſſe.

CCXCIII.

Auia, Ptolemæi Αὐΐα, Tabulæ *Aueia* XX millibus ab Alba, quæ Fucentis videtur Cluuerio eſſe. Prope vrbem Aquilam fuit, quod ex Martyrologio Romano elucet a d. XIII Kal. Nouembris: *In Auienſi ciuitate prope Aquilam in Veſtinis, natalis beati Maximi, leuitæ & martyris.*

CCXCIV.

Peltuinum habuit *Peltuinates* Plinii. Oppidum ſic in antiqua inſcriptione eſt, quam Gruterus p. 443 num. 6 profert, PELTVINI VESTINIS IN CVRIA AVG. ORDINEM HABENTIBVS.

CCXCV.

Auſina vel *Auſinum* nobis Plinius prodidit, *Auſinates* vocans incolas lib. III cap. XII. Cum nomine conuenit Ofena inter Aquilam & Pinnam ſita. Cognomen *Ciſmontanorum* addit Plinius, quod aliter, quam de Apennino reſpectu Romæ & Latii, intelligendum eſt, quia Apenninus Veſtinos Sabinosque ſeparauit. Quæ cauſſa etiam eſt, cur *Amiternum* * in montibus ſitum, quia cis ſummos montes eſt, Sabinorum potius agro, quam Veſtinorum, attribuamus, quamuis Ptolemæus in Veſtinis cenſeat, & Martyrologio IX Kalend. Auguſti ſcriptum ſit, *Amiterni in Veſtinis.*

CCXCVI.

MARRVCINI, ** Græcis fere ρ ſimplici, Latinis geminata littera R ſcribuntur. Strabo de illis gentibus in vniuerſum lib. V p. 167 ἔχουσι καὶ Τεάτε τὴν τῶν Μαρουκίνων μητρόπολιν· ἐπ' αὐτῇ δὲ θαλάττῃ τό, τε Ἄτερνον, ὅμορον τῇ Πικεντίνῃ, ὁμώνυμον δὲ τῷ ποταμῷ τῷ διορίζοντι τήν τε Οὐηστίνην καὶ τὴν Μαρουκίνην, *Habent*

* Vid. Varro L. L. IV. c. 5. *Ab hoc qui circa* Aternum *habitant amnem,* Amiternini *appellati.*

** Cato II. Originum: *Marſus hoſtem occidit priusquam Pelignus, propterea Marrucini vocantur, de Marſo detorſum nomen.*

bent etiam Teate, caput Marrucinorum: ad mare vero Aternum, Piceno confine, & flumen eiuſdem nominis, quod Veſtinorum ac Marrucinorum regionem disiungit. Certum ergo de *Teate* eſt, Marrucinorum fuiſſe, etiam caput illorum: & hanc ſolam vrbem eis, quia præcipua, Plinius adſignat, *Marrucinorum Teatini*, dicens. Laudat Silius lib. VIII verſ. 520

Marrucina ſimul Frentanis æmula pubes
Corfinî populos, magnumque Teate trahebat,

quamquam Corfinium in Pelignis eſt. Et lib. XVII verſ. 457

- - - - cui nobile nomen
Marrucina domus, clarumque Teate ferebat.

Antoninus itinere ab Vrbe Hadriam per Valeriam viam,

Tibur	M.	P.	XX
Carſeolos	M.	P.	XXII
Albam Fucentiam	M.	P.	XXV
Cerfenniam	M.	P.	XXIII
Corfinium	M.	P.	XVII
Interbromium	M.	P.	XI
Teate Marrucinum	M.	P.	XVII
Hadriam	M.	P.	XIIII.

Hodie *Tieti* & frequentius *Chieti*, ac Ciuita di *Chieti*, adpellatur.

CCXCVII.

Aternum oppidum, nunc Peſcara, quamuis Strabo dicat Veſtinorum eſſe, tamen quia in ripa Marrucinorum poſitum, quem limitem ipſe Strabo conſtituit; & commune ἐπίνειον, *nauale* tam Marrucinorum Pelignorumque eodem teſte, quam Veſtinorum fuit; in Marrucinis potius quam Veſtinis numeramus, ne oppidum ex ripa in oppoſitam translocare, quod Cluuerio viſum eſt, neceſſe habeamus. Balbus de Limit. *agrum Aternenſem* memorauit. An plura oppida habuerint Marrucini, nullo indicio vel a geographis vel hiſtoricis eſt proditum. nec mirum ſilentium illorum, quia, eodem Strabone teſtante, hæ gentes κωμηδὸν ζῶσιν, *in vicis habitabant* magis quam in oppidis.

CCXCIIX.

PELIGNI his proximi erant, quos *Sagrus* fluuius diuidebat a Frentanis. Strabo dicto loco: Μεταξὺ δὲ Ὄρτωνος καὶ Ἀτέρνου ὁ Σάγρος ποταμὸς ὁρίζων τοὺς Φρεντανοὺς ἀπὸ τῶν Πελιγνῶν, *inter Ortonam & Aternum Sagrus fluuius eſt, qui Frentanos a Pelignis diſterminat.* An etiam ad mare vſque coluerint, dubitari poteſt, quia nullum eius habitationis indicium adparet: niſi quod communi portu Aternenſi cum Marrucinis & Veſtinis vſi ſunt. *Corfinium & Sulmo* ſunt, quæ Ptolemæus illis dat oppida: Plinius *Super-Equum* addit; ſed hæc omnia a mari longius reducta ſunt. Plinius: *Marrucinorum Teatini: Pelignorum, Corfinienſes, Superequani, Sulmonenſes.* Pelignus genere Ouidius fuit, ac ipſe de ſe ſcripſit lib. III Amor. eleg. XV

Mantua Virgilio gaudet, Verona Catullo,
Pelignæ dicar gloria gentis ego.

CCIC.

CCIC.

Corſinium caput Pelignorum. Strabo, Κορφίνιον, ἡ τῶν Πελιγνῶν μητρόπολις, *Corſinium metropolis Pelignorum.* Bello Marſico caput Italiæ adverſus Romam conſtitutum fuit, etiam *Italicæ* nomen adſumſit. Idem Strabo de Italis ſociis: *Corſinium* κοινὴν ἅπασιν τοῖς Ιταλιώταις ἀποδείξαντες πόλιν ἀντὶ τῆς Ρώμης, ὁρμητήριον τȣ͂ πολέμȣ, μετονομασθεῖσαν Ιταλικήν, id quod breuius Velleius Paterculus enunciat: *Caput imperii ſui Corſinium legerant, quod adpellarent Italicum.* Situm fuit tribus millibus ab Aterno flumine, quod ponte traiiciendum iis erat, qui Aſculo Corſinium petebant. Cæſar I Civ. cap. XVI *Corſinium contendit. Eo quum veniſſet, cohortes* V, *præmiſſæ a Domitio ex oppido, pontem fluminis interrumpebant, qui erat ab oppido millia paſſuum circiter* III. *Ibi cum antecurſoribus Cæſaris prælio commiſſo, celeriter Domitiani, a ponte repulſi, ſe in oppidum receperunt. Cæſar legionibus traductis, ad oppidum conſtitit, iuxtaque murum caſtra poſuit.* Lucanus lib. II verſ. 478

At te, Corſinî validis circumdata muris
Tecta tenent, pugnax Domiti. *

Aberat VII millibus a Sulmone, qui nomen conſeruat: quod etiam Tabula Auguſtana ita definitum eſt, itinere a Teate Sulmonem per Corſinium ducente. Ex quo coniicitur, prope Popolo ſiue Populium oppidum exſtitiſſe.

CCC.

Sulmo, hodie Solmona, notum oppidum. Cæſar Civ. I cap. XVIII *Interim Cæſari nuntiatur, Sulmonenſes, quod oppidum a Corſinio* VII *millium interuallo abeſt, cupere ea facere, quæ vellet.* Silius lib. VIII verſ. 510

- - - - - coniungitur acer
Pelignus gelidoque rapit Sulmone cohortes.

Patria fuit Ouidii, quod ipſe lib. IV Triſt. eleg. IX prædicauit,

Sulmo mihi patria eſt gelidis vberrimus vndis.

Coloni eo miſſi, ſed, vt videtur, poſt Naſonis tempora. Frontini expilator, ſeu quisquis auctor libelli de Coloniis ſub Frontini nomine: *Solmona ea lege eſt adſignata, qua & ager Eſerniæ.* At de hac ita ibidem: *Eſernia oppidum muro ductum: iuſſu Neronis eſt deductum.* Et Gœſ. ed. p. 145 *colonia Solmontina* videtur vitio barbarorum temporum Sulmonenſis dicta.

CCCI.

Tertium oppidum Pelignorum Frontinus de Limit. *Super Equum* vocat: oppidanos Plinius *Superequanos;* & iterum Frontinus p. 145 ed. Gœſ. *colonia Superequana. Ager eius veteranis eſt adſignatus: ſed poſtea Seuerus & Antoninus, & Commodus aliqua priuatis conceſſerunt.* Hodie, vt Holſtenius probauit, eſt Caſtel Vecchio Subrequo ſiue Subequo. Addo *Interbromium* Antonini, quod in Tabula eſt *Interprimum,* itineris ductu ad Aterni ripam referendum.

* Gentile eſt *Corſinius.* Frontinus de Coloniis pag. 121. *Corſinius ager.* Ergo & Colonia fuit *Corſinium.*

CCCII.

MARSI circa *Fucinum* lacum late coluerunt, gens bellicoſa, vti ex Marſico bello clarum eſt. Fabuloſam originem ſaltem nominis a Marſya ex Aſia poetæ deducunt. Silius VIII verſ. 503

Sed populis nomen poſuit metuentior hoſpes,
Quum fugeret Phrygios trans æquora Marſya Crenos.

Lacus ille *Fucinus* in Marſis, iam Lago di Celano, a multis memoratus eſt. Virgilius Aeneid. VII verſ. 759

Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus vnda,
Te liquidi fleuere lacus.

Liuius lib. IV cap. LVII *caſtellum ad lacum Fucinum vi expugnatum.* Plinius lib. XXXI cap. III *Aqua Marcia tranſit Marſos & Fucinum lacum, Romam non dubie petens.* Hunc emittere Iulius Cæſar tentauit, vt Suetonius cap. XLIV refert: quod perficere conatus Claudius eſt. Suetonius cap. XX *emiſſarium Fucini lacus perfecit.* Et Dio lib. LX p. 672 τὴν λίμνην τὴν Φουκίνην τὴν τῶν Μαρσῶν ἠθέλησε μὲν ἐς τὸν Τίβεριν ἐξαγαγεῖν, *Marſorum lacum Fucinum in Tiberim* [Claudius] *emittere voluit.* Ad quod opus *montem perfodit inenarrabili impendio,* vt Plinius lib. XXXVI cap. XV in *maxime memorandis* huius principis laudauit. Tacitus lib. XII cap. LVI *inter lacum Fucinum amnemque Lirin perrupto monte, quo magnificentia operis a pluribus viſeretur, lacu in ipſo nauale prœlium adornaſſe.* Ad lacum qui colunt, *Fucentes* dicti Plinio: neſcio an circumcolentes ibi, quia Alba ſatis vicina lacui, a quo cognominatur; *Albenſes* tamen eodem cap. XII lib. III a Fucentibus diſtincti ſunt.

CCCIII.

Caput Marſorum *Marrubium* ſiue *Marruuium*, * ab orientali latere lacus ſitum, quod ex veſtigiis Holſtenius aduerſus Cluuerium demonſtrauit p. 151. Strabo lib. V pag. 167 & Dionyſius Halicarn. lib. I p. 12 Μαῤῥούιον, id eſt *Maruuium* vocant. Et Silius lib. VIII verſ. 506

Marruuium, veteris celebratum nomine Marri,
Vrbibus eſt illis caput.

Quo inſcriptio Reineſii 114 claſſ. VI pertinet CVRATORI P. SPLENDIDISSIMAE CIVITATIS MARS. MARR. id eſt Curatori perpetuo ſpl. civ. Marſorum Marrubii. Gentile inde *Marruuii* Plinio: *Marrubii* Virgilio, qui lib. VII verſ. 750

Quin & Marrubia venit de gente ſacerdos.

CCCIV.

Altera vrbs eſt *Alba*, ſeptemtrionali lacus latere, quæ nomen ſuum adſeruat. Quod vero plures Albæ ſunt in Italia, hæc a lacu cognominata, cui adiacet, ſatis diſtincta eſt a ceteris. Plinius dicto loco: *Albenſium*, ** *Alba ad Fucinum lacum.* Soſipater Chariſius lib. I Inſt. Gr. p. 81 *Albani dicuntur ab Albano: Albentes autem ab Alba Fucente.* Inſcriptio vetus Grut.

p. 404

* Hoc poſterioribus temporibus *Marſus municipium* dictum videtur. Vide Frontin. pag. 123 & 145.

** Varro VII L. L. c. 18. *Cum duæ ſint Albæ, ab vna dicuntur* Albani, *ab altera* Albenſes.

Digitized by Google

p. 404 CVR. R. ALB. FVC. Antonini itinere per Valeriam, *Alba Fucentia.* Silius lib. VIII verſ. 507 poſt verſus ante adlatos de Marrumio Marſorum:

- - - - *interiorque per vdos*

Alba ſedet campos, pomisque rependit ariſtas.

Gentile *Albenſes* ex Plinio & Soſipatro cognouimus. Colonos in eam miſſos, Liuius lib. x ineunte, Velleius lib. I cap. XIV, & Appianus Hannibalic. p. 579 tradiderunt.

CCCV.

Cerſennia quoque in oppidis memorabilibus Marſorum fuit. Poſita inter Albam & Corfinium: nec vero nouum forte eſt oppidum, ſed iam tum ætate Claudii imperatoris laudatum. In Teatina columna milliaria, Iac. Sponio Miſc. p. 200 referente, etiam Holſtenio p. 154, de Claudio exſtat:

ꓷIAM CLAVDIAM ꓷALER

A CERFENNIA OSTIA ATERN

MVNIT.

Situm & diſtantiam iter ſupra in *Teate* commonſtratum perſpicue definit.

CCCVI.

Ad latus occidentale lacus Fucini *Lucus* fuit *Angitiæ*, de quo Virgilius verſu ante producto, *Te nemus Angitiæ.* *Nemus*, metri gratia: *Lucus* proprie dictus, cuius incolas Plinius *Lucenſes* dixit. Angitia, Medeæ ſoror, cur ibi culta fuerit, prodit Silius lib. VIII, a verſu 499

Aeetæ prolem Angitiam mala gramina primam
Monſtrauiſſe ferunt, tactuque domare venena,
Et lunam excuſſiſſe polo, ſtridoribus amnes
Frenantem, ac ſiluis montem nudaſſe vocatis.

Adde, quem ibi interpretis loco adhibuimus, Iul. Solinum cap. de Italia, ex C. Cœlio. Situs ex oppido, cui vulgare nomen *Luco* eſt, non eſt obſcurus, quia non dubie idem eſt. In ipſo lacu quærendum oppidum *Archippe*, hauſtum a lacu ſubmerſumque. Plinius lib. III cap. XII *Gellianus auctor eſt, lacu Fucino hauſtum Marſorum oppidum Archippe, conditum a Marſya duce Lydorum.* Veſtigia etiam nunc exſtare adfirmant Marſi ad ripam lacus inter Transaquam & Ortuciam, vt Holſtenius refert p. 154.

CCCVII.

Anxantium, a quo Plinii ſunt *Anxantini*, dicitur eſſe Ciuita d' Antia. *Cuculum* autem, Κούκουλον Strabonis in Valeriæ deſcriptione, eſt Cucullo in Valle Superequana in confiniis Marſorum & Pelignorum, haud procul via Valeria. Supra Cerſenniam in Valeria, Corfinium verſus eſt *Mons Imeus* Tabulæ, & deinde *Statule*; obſcura loca, & aliunde non cognita. Reſtant alia incerta & dubia, quæ Liuius lib. x cap. III memorauit. *Profectus*, inquit, *dictator cum exercitu, prælio vno Marſos fundit. compulſis deinde in vrbes munitas Milioniam, Pleſtinam, Freſiliam, intra dies paucos cepit.* Quum vero breui poſt tempore, quod eiusdem libri cap. XXXIV deſcribitur, *Milionia* Samnitibus difficili expugnatione erepta perhibeatur, & lib. IX cap. XXI *Pliſtia* Romanorum ſocia ab Samnitibus oppugnata; dubitare viri eruditi cœpe-

cœperunt, eademne illa oppida, quæ Marſis ſupra tribuebantur, an Marſorum alia, alia ſimili vocabulo Samnitium. Carolus Sigonius ſeparauit ita, vt *Miloniam* & *Pliſtiam* Samnitibus daret, *Milioniam* & *Pleſtinam* vindicaret Marſis, veterum librorum, vt ait, & Stephani Byzantii auctoritate fretus: cui Μιλωνία πόλις Σαμνιτῶν, *Milonia vrbs eſt Samnitica.* Quod vt de *Pleſtina* & *Pliſtia* facile concedo; ita *Miloniæ* & *Milioniæ* diuerſitatem, dum maiora teſtimonia accedant, nondum adducor vt credam, quum belli tempore eadem vrbs, præſertim in confinio ſita, nunc in huius gentis, nunc in alterius ſit poteſtate.

SABINI ET AEQVI
SIVE AEQVICVLI.

CCCIIX.

Sabinorum gens antiquiſſima, de cuius nomine & ſede Plinius lib. III cap. XII *Sabini, vt quidam exiſtimauere, a religione & deorum cultu adpellati: Velinos adcolunt lacus, roſcidis collibus.* Nec tantum ad lacus illos, ſed vſque Tiberim habitauerunt, Nare fluuio ab Vmbris, Apennino a Picentibus ſecluſi, Latinis, qui Latium colebant, & Aequis ab auſtro contermini. Strabo lib. v pag. 157 Sabinos habitare dicit ἀπὸ τοῦ Τιβέρεως καὶ Νωμέντου πολίχνης μέχρι Οὐηστίνων, *a Tiberi & oppido Nomento vſque ad Veſtinos.* Nec ita Nomentum terminus fuit, vt infra illud oppidum, ad Romam verſus, nihil Sabini poſſiderent. Liuius lib. I cap. x de raptu Sabinarum: *Cæninenſes, Cruſtuminique & Antemnates erant, ad quos eius iniuriæ pars pertinebat.* At hæc oppida interiacent. Erant quidem Nomentum, Cruſtumerium, & Fidenæ Albanorum coloniæ, vt Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. II pag. 116 refert; at in agro conſtitutæ Sabinorum, illorumque poſtmodum, vt ex bello cum Romanis conſtat, ſubiectæ ditioni.

CCCIX.

Antemnæ ſiue *Antemna* proximum ex his oppidum vrbi Romanæ erat. Liuius, vt dixi, de raptu virginum hiſtoria, in Sabinis cenſet. Cis Anienem Antemnæ erant: inde Nomen, Varrone auctore de L. L. lib. IV cap. V. *Antemnæ*, inquit, *quod ante amnem, qui influit in Tiberim* * Præterea pluraliter Strabo adpellat Ἀντέμναι, lib. v pag. 159; & Virgilius lib. VII verſ. 631

Ardea, Cruſtumeríque, & turrigeræ Antemnæ.

Singulari numero Ἄντεμνα Dionyſius lib. II ſcripſit, & Cato lib. I Originum (quod Priſcianus nobis fragmentum lib. VI ſeruauit) *Antemna*, inquit, *vetérior eſt quam Roma:* & Silius Italicus lib. VIII verſ. 366

- - - *Antemnaque priſco*
Cruſtumio prior.

CCCX.

Cis amnem videtur etiam *Collatia* fuiſſe. Liuius lib. I cap. XXXVII in Tar-

* *Quod in bello male acceptum conſenuit*, addit Varro continuo. Et quia hæc verba oppidi fata demonſtrant, addenda ſunt viſa.

Tarquinii geſtis: *Collatia, & quidquid circa Collatiam agri erat, Sabinis ademtum.* Ergo Sabinorum fuerat, quamlibet in limite Latinorum. Idem cap. LVII *Omnes citatis equis aduolant Romam. quo quum primis ſe intendentibus tenebris perueniſſent, pergunt inde Collatiam, vbi Lucretiam nocte ſera deditam lanæ inueniunt.* Nulla veſtigia exſtant. Holſtenius vltra Oſæ & Anienis confluentes remouet: ſed tantum ſpatium tam breui & nocturno tempore, poſtquam regias etiam nurus Romæ inuiſiſſent, non videtur a Tarquinio & comitibus perfici potuiſſe. Probabilius, vltra IV vel V m. p. ab vrbe non abfuiſſe. Silius lib. VIII verſ. 362

Lauinum, ac altrix caſti Collatia Bruti.

Et Virgilius lib. VI verſ. 773 in editiore loco ſitum ait,

Hi Collatinas imponent montibus arces.

CCCXI.

Intercedit *Anio* fluuius, nunc Teuerone, a cuius cum Tiberi confluente non procul Antemnæ afuerunt. Ortus *in monte Trebanorum*, vt Plinius lib. III cap. XII notauit, per Aequiculos delapſus Latinos poſtea ab Sabinis diſcernit, at propior oſtio vtraque in ripa Sabinos videt. Horatius lib. I oda VII

Et præceps Anio, & Tiburni lucus.

Obliquo *Anienis* flectit, vt Cicero in I pro Cornelio dixit *trans Anienem.* Priſcianus iterum lib. VI *Anio etiam Anienis, quod antiquiſſimi ſecundum analogiam Anien nominatiuum proferebant.* Antiquitatem renouauit Statius lib. I Siluar. carm. V verſ. 25

Quas præceps Anien, atque exceptura natatus,
Virgo iuuat.

CCCXII.

Poſt amnem proximus vrbi *Mons Sacer* eſt, in quem ſemel, iterum Romana plebs ſeceſſit, iniuriis adfecta patriciorum. Liuius lib. II cap. XXXII *Sicinio quodam auctore, iniuſſu conſulum in Sacrum Montem ſeceſſiſſe, trans Anienem amnem, tria ab vrbe millia paſſuum.* Iterum oppreſſi plebeii a patribus, quod Liuius lib. III cap. LII refert, *Via Nomentana, cui tum Ficulnenſi nomen fuit, caſtra in Monte Sacro locauere, modeſtiam patrum ſuorum, nihil violando imitati.* Cognomen *Sacri* ab illa ſeceſſione impoſitum. Dionyſius lib. VI pag. 375 ὃ νῦν ἐξ ἐκείνε ἱερὸν ὄρος καλεῖται, *qui nunc ab illo tempore Sacer Mons adpellatur.* nam aram ibi Διὸς Δειματίυ terrore ſacro correptos conſtituiſſe, idem dicto libro, p. 411 memorauit.

CCCXIII.

Vltra montem in via Nomentana *Ficulea* fuit ſiue *Ficulnea*, vt iam ex viæ deſcriptione intelleximus. Liuius lib. I cap. XXXVIII *Corniculum, Ficulnea vetus, Cameria, Cruſtumerium, Ameriola, Medullia, Nomentum, hæc de priſcis Latinis, aut qui ad Latinos defecerant, capta oppida.* Gentile inde *Ficuleates.* Varro de L. L. lib. V. cap. III *qui tum ſub vrbe populi, vt Ficuleates ac Fidenates, & finitimi alii, contra nos coniurarunt.* Non dubitandum, Plinii *Ficolenſes* eſſe, quamuis hos extra Sabinos lib. III cap. XII locauerit.

Sabinorum enim agrum non ex antiquo ſæculo, ſed ſuo metitur, quo propiora vrbi Romanæ, quamuis Sabinorum fuerant, in Latio cenſebantur. Cicero quoque lib. XII ad Attic. ep. XXXIV huius oppidi agrum vel in eo prædium memorauit. *Cras*, inquit, *in Sicæ ſuburbano: inde puto me in Ficulnenſi fore.* De via *Ficulnenſi* modo dictum eſt ex Liuio.

CCCXIV.

Propinquas etiam Roma habuit *Fidenas*, ſiue *Fidenam*, quarum ſitum Dionyſius Halicarnaſſenſis delineauit. Libro II pag. 116 de Romulo dixit, ἐπὶ τὴν Φιδηναίων ἐςράτευσε πόλιν, ἀπὸ τετ]αράκοντα ςαδίων τῆς Ῥώμης κειμένην, *contra Fidenatum vrbem exercitum duxit*, XL *ſtadiis ab Roma ſitam.* Et lib. III p. 191 in Tarquinio Priſco: οἱ Σαβῖνοι καταςρατοπεδεύονται Φιδήνης πλησίον, περὶ τὰς συμβολὰς τοῦ τε Ἀνίηνος καὶ τοῦ Τιβέριος ποταμοῦ, *Sabini caſtra ponunt prope Fidenam, circa Anienis & Tiberis confluentes.* Et Tacitus annali IV cap. LXII ruinam amphitheatri *apud Fidenam* L. M. ſuo caſu debilitantem vel obterentem deſcribens, *confluxiſſe* ait *auidos talium ob propinquitatem loci effuſius.* Veſtigia eius prope Tiberim adparent V M. P. ab vrbe, II millibus ſupra Anienis confluentem. Illuſtris olim fuit, ideo dicta Dionyſio priore loco πόλις μεγάλη τε καὶ πολυάνθρωπος, *vrbs magna & populoſa.* Nomen vtroque numero enuntiant, plurali, Strabo lib. V pag. 159 Ἀντέμναι καὶ Φιδῆναι: Liuius II cap. XIX *His conſulibus Fidenæ obſeſſæ, Cruſtumeria capta.* Et Cicero Agr. II cap. XXXV *Labicos, Fidenas, Collatiam cum - - - comparabunt.* Suetonius Tib. cap. XL *apud Fidenas ſupra* XX *hominum millia, gladiatorio munere, amphitheatri ruina perierant.* Horatius lib. I epiſt. XI verſ. 7

- - - Gabiis deſertior atque
Fidenis.

Et Iuuenalis ſatyra X verſ. 100

An Fidenarum Gabiorumque eſſe poteſtas?

Contra ſingulari, præter Dionyſium atque Tacitum, quos iam cognouimus, Virgilius lib. VI verſ. 773 vſus eſt,

Hi tibi Nomentum, & Gabios, vrbemque Fidenam.

Et Silius Italicus lib. XV verſ. 90

- - - modo Roma minanti
Impar Fidenæ, contentaque creſcere aſylo.

Deriuatum nomen *Fidenas* eſt & *Fidenates.* Liuius lib. I cap. XIV *perculſi Fidenates* & mox: *belli Fidenatis contagione irritati Veientium animi.*

CCCXV.

Supra Fidenas ad Tiberim *Cruſtumerium* fuit, modico interuallo. nam & ipſum Dionyſius lib. XI p. 705 οὐ πρόσω τῆς Ῥώμης, *haud longe ab Roma* ponit. Nomen varium caſu. Plinius lib. III cap. V, & Liuius lib. I cap. XXXVIII *Cruſtumerium* vocant, neutrali genere: at lib. II cap. XIX *Cruſtumeria capta*, & lib. III cap. XLII *inter Fidenas Cruſtumeriamque:* & Dionyſius dicto loco Κρουςομέρεια. Virgilius pluraliter *Cruſtumerii*, lib. VII verſ. 631 *Ardea Cruſtumerique.* Silius lib. VIII verſ. 367 breuiori forma *Cruſtumium*; a qua gentile *Cruſtuminus* eſt. Liuius I cap. IX *Cæninenſes, Cruſtumini, Ante-*

Digitized by Google

temnates : & lib. v cap. XXXVII *Allia Cruſtuminis montibus defluens.* Plinius lib. III cap. V *Agrum Cruſtuminum,* neſcio quem, in Etruria cenſet: & Feſtus *Cruſtuminam tribum a Tuſcorum vrbe* dictam tradit: ſed vbi illa fuerit, ignotum prorſus eſt: de tribu etiam dubium, ſi non falſum. Apud Liuium enim lib. XLII cap. XXXIV *Sp. Liguſtinus tribus Cruſtuminæ, ex Sabinis,* inquit, *ſum oriundus.* An forſan trans flumen quoque Cruſtumini agrum poſſederunt? ipſi certe Sabini fuere, quia ad illos quoque pars iniuriæ raptarum virginum pertinebat, Liuio indicante lib. I cap. X. *

CCCXVI.

In ortum & Anienem verſus hinc abeſt *Corniculum.* Liuius I cap. XXXVIII *Corniculum, Ficulnea vetus, Cameria.* Vere coniungit. nam vt Dionyſius lib. I pag. 13 refert, φικόλνεοι, οἱ πρὸς τοῖς καλȣμένοις Κορνίκλοις ὄρεσι, *Ficuleates, qui ad montes Corniculanos ſunt.* Meminit & Plinius in prima regione. Idem lib. IV ineunte, & Stephani breuiator oppidum Latinorum vocant, ſed vel originis cauſſa, vel quia Latio pars illa Sabinorum adiuncta ab Romanis fuit. Sub Tarquinio rege ἐνεπρήσθη, *incendio deletum fuit:* ſed poſtea inſtauratum, quia etiam poſt exactos reges illius mentionem Florus facit lib. I cap. XI.

CCCXVII.

In ſeptemtrionem magis *Cænina* vergebat: quam Feſtus ſine diphthongo ſcripſit. At Stephanus Καινίνη πόλις Σαβίνων, *Cænina oppidum Sabinorum.* Pars etiam iniuriæ raptarum *ad Cæninenſes* ſpectauit, teſtante Liuio I cap. X, vt in Sabinis id oppidi fuiſſe non liceat dubitare. Ideo cum Curibus coniunxit Ouidius lib. II Faſt. verſ. 135 ad Romulum conſecratum:

Te Tatius, paruique Cures, Cæninaque ſenſit.

In monte ſita fuit. Propertius enim lib. IV eleg. XI

\- - - *Cæcina ductor ab arce.*

Holſtenio videtur S. Angelo eſſe, aut Monticelli, pag. 103.

CCCXIIX.

Liuii *Cameria, Medullia, Ameriola* lib. I cap. XXXVIII, quæ ſingula etiam Plinius lib. III cap. V memorauit, niſi quod alio caſu *Camerium* dixit, incerta poſitione ſunt: nec vero ab iam dictis ſeu explicatis Sabinorum oppidis disiuncta multum, quod vtriusque ordo probat. Liuius enim: *Corniculum, Ficulnea vetus, Cameria, Cruſtumerium, Ameriola, Medullia, Nomentum, hæc de priſcis Latinis, aut qui ad Latinos defecerant, capta oppida.* Plinius autem hoc ordine: *Cænina, Ficana, Cruſtumerium, Ameriola, Medullia, Corniculum:* & Romæ mentione interiecta, *Antemnæ, Camerium, Collatia.* Medulliæ munitiones Liuius lib. I cap. XXXIII laudauit.

CCCXIX.

Sed inter ante recenſita & Nomentum *Allia* interfluit, de quo diſſentiunt eruditi viri, cui id nomen amni hodie attribuendum ſit. Liuius autem ſatis notabiliter deſcripſit lib. V cap. XXXVII. *Gallis,* inquit, *velut tumultu-*

* Non prætereunda ſunt hic fortaſſe *pira Cruſtumina,* non a Latinis modo celebrata, ſed in Miſchna quoque *de Heterogeneis* c. I. ſ. 4. & alibi memorata.

ario exercitu raptim ducto, ægre ad vndecimum lapidem occurſum eſt, qua flumen Allia, Cruſtuminis montibus prœalto defluens alueo, haud multum infra viam Tiberino amni miſcetur. Ex quibus Holſtenius pag. 127 verum fluentum Alliæ demonſtrauit. *Ego,* inquit, *conſideratis locorum interuallis, Alliam eſſe puto riuulum, qui inter prædium S. Columbæ & S. Ioannis paullum vltra Marciglianum prœalto alueo defluit in Tiberim. Nam hic riuus quinque aut ſex paſſ. mill. diſtat a Fidenis ſiue Caſtello Giubileo: Fidenæ autem* V *ab vrbe paſſuum millibus abſunt, quæ in vniuerſum* XI *millia paſſ. conficiunt.* Clades Romanorum ibi accepta infauſtum nomen fecit. Ideo Virgilius lib. VII verſ. 717

Quosque ſecans infauſtum interluit Allia nomen.

CCCXX.

Oppidum autem *Nomentum,* quod cum ceteris ſupra Liuius coniungebat, haud longe a Tiberi afuit, quod Strabo docet, p. 157 limitem Sabinorum occidentalem ducens ἀπὸ τȣ̃ Τιϐέρεως καὶ Νωμέντȣ πολίχνης, *a Tiberi & oppido Nomento.* Iterum Liuius lib. VI cap. XXII *Eo dictator infeſto agmine ſubit, nec procul Nomento ſignis collatis fudit Etruſcas legiones: compulit inde in vrbem Fidenas.* Dionyſius lib. II pag. 116 Albanorum ἀπόκτισιν vocat, quod etiam Virgilius innuit lib. VI verſ. 773

Hi tibi Nomentum, & Gabios, vrbemque Fidenam,

puta, hi Albani, Aeneæ poſteri, condent. At lib. VII verſ. 712 inter Sabinorum vrbes etiam *Nomentum* recenſet. Scilicet Latini Albani in agrum Sabinorum colonias deduxerunt. Hodie Lamentana Vecchia eo loco eſt. Inde *Via Nomentana* dicta, * & incolæ *Nomentani,* quos Plinius videtur duplices facere lib. III cap. V cum Norbanis & Præneſtinis, Latinis populis, enumerans: at cap. XII cum Nurſinis & Reatinis, vltimis Sabinorum, in regione quarta. De quibus Harduinus notauit: *a Nomentanis primæ regionis diuerſi.* Quum vero neque apud Norbam, neque apud Reate aliis ſit Nomentum obſeruatum, putamus vnum bis Plinium poſuiſſe, exinde in errorem deductum, quod antiquiores dixerant, a Latinis Nomentum conditum fuiſſe: poſteriores in Sabinis, vbi eſt, illud cenſuerint. In Nomentano agro Straboni lib. V pag. 165 laudatæ *Aquæ Labanæ,* τὰ Λάϐανα ὕδατα ἐν τῇ Νωμεντάνῃ, quæ vero nunc corruptæ dicuntur, neque, vt olim fuerunt, ſalubres.

CCCXXI.

Propinquum Nomento *Eretum,* porrecta media. Strabo p. 158 *Salaria via in Nomentanam incidit* κατὰ Ἤρητον τῆς Σαϐίνης κώμην, ὑπὲρ τȣ̃ Τιϐέρεως κειμένην, *iuxta Eretum, vicum Sabini agri, ſupra Tiberim poſitum.* Et loco iam in Labanis aquis citato, ἐν τῇ Νωμεντάνῃ καὶ τοῖς περὶ Ἤρητον τόποις, *in Nomentana regione & circa Eretum locis.* Liuius lib. III cap. XXIX *conſul ad Eretum cum Sabinis egregie pugnat.* Et Valerius Maximus lib. II cap. IV *Habitabat in villa ſua propter vicum Sabinæ regionis Eretum.* Et Virgilius lib. VII verſ. 711

Ereti manus omnis, oliuiferæque Mutuſcæ.

Antoni-

* *Nomentana regio* Columellæ ætate *celeberrima fama erat illuſtris* ob Senecæ prædia. Colum. III c. 3. adde c. 2. eiusdem.

Antoninus in Via Salaria, ab vrbe Eretum numerauit millia paſſuum XVIII. In quo tractu etiam *Silua Malitioſa* fuit, de qua Liuius lib. I cap. XX *Tullus occupat in agrum Sabinum tranſire: pugna atrox ad Siluam Malitioſam fuit.* Et Dionyſius lib. III pag. 174 in eadem hiſtoria περὶ τὴν καλουμένην ὕλην κακούργων. Sed neque huius ſitus & locus ſatis certus eſt.

CCCXXII.

Cures nunc adeundi, oppidum princeps Sabinorum, quod multitudinis numero Latini nominant, Virgilius lib. VI verſ. 811 de Numa Pompilio:

- - - Curibus paruis & paupere terra
Miſſus in imperium magnum.

Et Ouidius lib. II Faſtor. verſ. 135 ad Romulum:

Te Tatius, paruique Cures, Cæninaque ſenſit:

parui, virili genere, quod Scaliger etiam Propertio lib. IV elegia X extrema reſtitutum vult:

Sic Sancum Tatii compoſuere Cures.

Etiam Dionyſius pluraliter lib. II pag. 113 τὰς προσαγορευομένας Κύρεις dixit. Alii Græci ſingulari numero. Breuiator Stephani: Κυρὶς μητρόπολις Σαβίνων, *Curis metropolis Sabinorum.* Et Strabo lib. V pag. 158 Κύρεις νῦν μὲν κώμιόν ἐστιν. ἦν δὲ πόλις ἐπίσημος, ἐξ ἧς ὥρμηντο οἱ τῆς Ῥώμης βασιλεύσαντες Τίτος Τάτιος καὶ Νουμᾶς Πομπήλιος, *Curis nunc viculus eſt, quondam vrbs illuſtris, ex qua orti ſunt, qui Romæ regnarunt, T. Tatius & Numa Pompilius.* Et Feſtus Pompeius de Curibus: *fuit vrbs opulentiſſima Sabinorum.* De ſitu controuerſia eſt: nos Holſtenium, peritiſſimum antiquæ Italiæ virum ſequuti, Cures veteres cenſemus nunc Correſe ſiue Cureze eſſe, poſitum ad flumen eiuſdem nominis, quod infra Farfarum Tiberi miſcetur. Gentile *Curenſes* Plinio lib. III cap. XII; Stephano Κουρίτης, vnde *Quirites* Romani ciues adpellantur. *

CCCXXIII.

Fabaris ergo fluuius, qui & *Farfarus* dicitur, ſupra amnem Curenſem eſt. Virgilius lib. VII verſ. 715

Qui Tiberim Fabarimque bibunt.

Et Vibius Sequeſter de Fluminibus: *Fabaris Sabinorum. Is Faber corrupte dicitur.* Ouidius Metamorph. XIV verſ. 330

Narque tulit præceps, & amanæ Farfarus vmbræ.

Seruius ad dictum Virgilii locum: *Fabarim quem dicit, etiam ipſe per Sabinos tranſit, & Farfarus dicitur.* Truncatum nomen Farfa, quod ſuperſtes eſt, qui binominis ille fuerit, non ſinit nos ignorare.

CCCXXIV.

Sed *Auens* fluuius incertus plane eſt. Solus Seruius ex Varrone ad illud Virgilii, *Pulcher Auentinus*, Aeneid. VII verſ. 657, memorauit. *Varro*, inquit, *dicit in Gente populi Romani, Sabinos a Romulo ſuſceptos iſtum accepiſſe*

* Vid. Liuius l. I. c. 13, qui tamen hoc nomen peregrinum & iccirco Romanis ignominioſum colorare contendit.

Digitized by Google

cepiſſe montem, quem ab Auente fluuio prouinciæ ſuæ adpellauerint Auentinum. Sed plane incerta hæc origo nominis in monte Auentino. Liuius enim lib. I cap. III, Dionyſius lib. I. p. 57, Pompeius Feſtus in hac voce, & Victor de Orig. Gentis Rom. tradunt, *Auentinum* regem Albanorum huic colli, ſub quo ſepultus fuerit, nomen de ſuo reliquiſſe. Addit aliam opinionem Servius, *ab auibus nominatum eſſe,* quæ de Tiberi adſcendentes ibi conſederint. Sed fuerit *Auens* Sabinorum fluuius, quamuis nomen Auentino monti non dederit; vlteriorem tamen, quam quos perluſtrauimus, probabile eſt fuiſſe, quia hi ſuis nominibus dignoſcuntur, & propinquior a tot ſcriptoribus nequierit ita prætermitti, vt ne ſemel quidem eius mentio in tot Sabinis bellis occurſaret.

CCCXXV.

Tandem *Himella* amnis eſt, de quo Vibius: *Himella Sabinorum prope Caſperiam vrbem.* Scilicet ſupra id oppidum ortus in Tiberim decurrit. Virgilius lib. VII verſ. 714

Qui Nomentum vrbem - - - - -
Caſperiamque colunt, Foruloſque, & flumen Himellæ.

CCCXXVI.

Supremum forte Sabinorum fuit, Tiberim verſus, oppidum *Forum Nouum*, de cuius ſede dubitat Cluuerius: certior Holſtenius ex veſtigiis & inſcriptionibus oſtendit, fuiſſe eo loco, vbi nunc eſt Epiſcopium Sabinenſe. Magliano nunc vocatur caput prouinciæ Sabinæ & ſedes epiſcopi Sabinorum, prope Tiberim, XX millibus ſupra Romam: prope quem locum adparet *Forum Nouum* exſtitiſſe. Municipium fuiſſe, inſcriptione ibi reperta probatur, in qua MVNICIPIVM & MVNICIPES clare leguntur: & alia, in qua FORONOVARII. Vide Holſten. Adnot. in Cluv. p. 107 & 121. Addit Sponius p. 186 aliam, in qua FORONOVANI.

CCCXXVII.

Sic omnia, quæ nouimus, ab occidente Sabinorum explicata eſſent, ſi quid certius ad hæc de *Regilli* ſede conſtaret. Vulgo inter Farfarum & Aventem (ſi & hic amnis ſatis certus eſt) conlocant, quod ibidem ruinæ alicuius oppidi conſpiciantur. Sed recentius id dirutum oppidum eſſe, Holſtenii, perſpicacis viri, opinio eſt. Nihilominus quæ de *Regillo* oppido exſtant, quoquo loco etiam in Sabinis fuit, adferenda ſunt. Stephani breviator: *Ρήγιλλος Σαβίνων πόλις, Regillus oppidum Sabinorum.* Liuius lib. II cap. XVI *Ap. Clauſus, cui poſtea Ap. Claudio fuit Romæ nomen, ab Regillo magna clientium comitatus manu, Romam transfugit.* Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. V p. 308 de eodem Appio: *ἀνήρ τις ἐκ τῶ Σαβίνων ἔθνες πόλιν οἰκῶν Ρήγιλλον, vir quidam Sabinæ gentis in vrbe Regillo habitans.* Et lib. XI p. 697 oratione Appii: *εἰς Σαβίνες ἄπειμι, πόλιν οἰκήσων Ρήγιλλον, in Sabinos abeo, oppidum habitaturus Regillum.* Dicuntur & *Regilli*, multitudinis numero. Suetonius Tiber. cap. I *Gens Claudia orta eſt ex Regillis, oppido Sabinorum.* Gentile *Regillianus*, ibidem cap. II; quamuis & *Regillenſes* A. & L. Poſtumii cognominantur apud Liuium lib. VI cap. XXII, niſi ab lacu Regillo

Tuſculani

Digitized by Google

Tuſculani agri cognomen habent, iuxta quem Poſtumius dictator Latinos deuicerat: quam pugnam Liuius lib. II cap. XIX & ſequenti deſcripſit.

CCCXXIIX

Orientalem Sabinorum partem incipimus a *Caſperia*, quam Virgilius lib. VII ita, verſu 714 nominauit, *Qui Nomentum - - - Caſperiamque colunt:* quod nomen etiam Vibius Sequeſter ſeruauit in *Himella*, prope quod flumen, aut fontes eius, ſita fuit *Caſperia:* Silio autem lib. VIII verſ. 416 vocata eſt *Caſperula*, qui nomine adludit ad originem ex Caſpiis.

Hunc, inquit, *Amiterna cohors, & Bactris nomina ducens*
Caſperula, hunc Foruli - - - -

puta, comitantur. Nunc in Aſpra vico veſtigia quæruntur.

CCCXXIX.

Hinc ad flumen Anienem progredienti occurrit Horatii villa cum fonte *Blanduſiæ*, *Lucretili* & *Vſtica* montibus, riuo *Digentia*, & pago *Mandela*, de quibus ipſe lib. I oda XVII, & lib. III oda XIII, & lib. I epiſt. XVI & XVIII conſulatur. Vetus interpres ad I od. XVII. & Feſtus: *Lucretilis, mons in Sabinis.* Idemque interpres: *Vſtica, nomen montis & vallis.* Fontem lib. III od. XIII deſcripſit,

O fons Blanduſiæ, ſplendidior vitro,

& reliqua: pagum & riuum epiſt. XVIII verſ. 104

Me quoties reficit gelidus Digentia riuus,
Quem Mandela bibit rugoſus frigore pagus.

Hac contentus amœniſſima villa Horatius ſibi videbatur, vt ipſe ait lib. II oda XVIII,

Satis beatus vnicis Sabinis:

& præ illa maiores opes contemnebat. Lib. III enim od. I dixit

Cur valle permutem Sabina
Diuitias operoſiores?

CCCXXX.

Supra Caſperiam in ſeptemtriones eſt *lacus Velinus*, nunc Lago di Rieti, ab adiacente vrbe Reate dictus. Tacitus annali I cap. LXXIX *Nec Reatini ſilebant, Velinum lacum, qua in Narem effunditur, obſtrui recuſantes.* Plinius lib. III cap. XII *Sabini Velinos accolunt lacus*, quia in plures diviſus eſt, ſed connexos, quos *Velinus* amnis alit, de quo Virgilius dixit lib. VII verſ. 517

Sulfurea Nar albus aqua, fonteſque Velini:

aut ſi *fontes* de capite intelligas, inter eos & lacum amnis Velinus intermeat. Augetur hic amnis *Telonio* ex Marſis aduecto, ad quem Rutilius conſul bello Marſico cum exercitu cæſus eſt, Oroſio notante lib. V cap. XVIII, niſi *Tolenus* vel *Tolenius* legendum, vt Ouidius VI Faſt. verſ. 565 in aliquot MSS.

- - - - - - flumenque Tolenum
Purpureo miſtis ſanguine fluxit aquis.

Circa hos lacus fertiliſſimi campi & paſcua, quæ Virgilius dicto libro, verſ.

712

Digitized by Google

712 *Roſea rura Velini* dixit: de quibus Varro R.R. lib. I cap. VII extremo *Cæſar Vopiſcus, cauſſam quum ageret apud cenſores, campos Roſeæ Italiæ dixit eſſe ſumen.* quod Plinius lib. XVI cap. IV extr. repetiit. Cauſſam fertilitatis Seruius, *Roſea rura* interpretans, ex Varrone adſert emiſſionem lacus, poſt quam tantum per noctem creuerit, quantum per diem demtum paſcendo fuiſſet. De emiſſione Cicero ad Attic. lib. IV epiſt. XV *Lacus Velinus a M. Curio emiſſus, interciſo monte, in Narem defluit: ex quo eſt illa ſiccata, & humida tamen modice, Roſea.* Seruius etiam *agrum Roſulanum* dixit vocitari.

CCCXXXI.

Adiacet ad lacum oppidum *Reate*, nunc Rieti, porrecta media ſyllaba. Silius lib. VIII verſ. 416

> \- - - *hunc Foruli, magnæque Reate dicatum*
> *Cælicolûm matri.*

Præfectura fuit, in quo cenſu nominatim Feſtus ſcripſit: & Cicero *ex præfectura Reatina* exciuerat delectos, quorum opera in republica, a Catilinæ inſidiis defendenda, vteretur, quod ipſe dixit oratione III cap. II. Suetonius autem auum Veſpaſiani *municipem Reatinum* cap. I dixit. nam & præfecturæ quædam aliquid municipalis iuris obtinuerunt, vt Carolus Sigonius de Iure Ital. lib. II cap. XI demonſtrauit: ex quo inſcriptiones apud Sponium ſunt pag. 196 REIP. REAT. &. R. P. REATINORVM. Multa heic prodigia tradebantur facta. Liuius XXV cap. VII *Reate ſaxum ingens viſum volitare:* & lib. XXVI cap. XXIII *nunciatum, Reate mulam peperiſſe;* & id genus alia.

CCCXXXII.

Multa circa Reate, & in agro Reatino, qui amplus eſt, notabilia. *Reatina palus* vocatur Plinio lib. II cap. CIII ex Velinis lacus; haud dubie propior oppido: aut vniverſi, *Reatinæ paludes*, lib. XXXI cap. II. *Tempe Reatinia* Cicero dicta epiſtola dixit. *Reatini,* inquit, *me ad ſua τέμπη duxerunt, vt agerem cauſſam contra Interamnates apud conſulem.* Tempe, id eſt omnia amœna loca circa Velinos lacus, cuius ſortis & Roſea rura, ſupra laudata, cenſeri debent. Plinius dicto cap. CIII lib. II. *In Reatino fons Neminie adpellatus, alio atque alio loco exoritur, annonæ mutationem ſignificans.* Fuit quoque locus *Palatium* in hoc agro. Varro de L. L. lib. IV cap. VIII de vocabulo collis Palatini disquirens, aut, inquit, ſic dictus, *quod Palatini, qui & Aborigines, ex agro Reatino, qui adpellatur Palatium, ibi conſederunt.* Dionyſius Halicarn. lib. I pag. II Παλάτιον πέντε πρὸς τοῖς εἴκοσι σταδίοις ἀφεστὼς Ῥεάτε, *Palatium XXV ſtadiis abeſt a Reate.* In πόλεσι, *oppidis* Aboriginum id primo loco numerat. Sunt etiam *Septem Aquæ* in illo tractu, Dionyſio pag. 12 τὰ καλούμενα Ἑπτὰ ὕδατα. Cicero prædicta epiſtola: *Vixi cum Axio. qui etiam me ad Septem aquas duxit.* Cluuerio videtur lacus S. Suſannæ eſſe in Roſeæ campo: Holſtenio autem omnes etiam vicini lacus, maiores & paruuli adnexi, vt numerus reſpondeat. Vide ipſum p. 110.

CCCXXXIII.

Digitized by Google

CCCXXXIII.

Hæc proxima oppido in Reatino agro: reductiora ſunt, *Korſula*, Κορσῦλα, quam Dionyſius LXXX ſtadiis a Reate abeſſe, ibidem narrat. Addit vero, νεωςὶ διεφθαρμένη, *nuper euerſa.*

CCCXXXIV.

Septuageſimo a Reate ſtadio diſtabat Κοτυλία πόλις ἐπιφανὴς, *clara vrbs Cutilia*, vt ibidem refertur, ſub monte poſita ad lacum. Lacus ille *Cutilienſis* a Varrone vocatur L. L. lib. IV. cap. X, cui adſint *nymphæ Commotiæ; quod ibi inſula in aqua commouetur.* Plinius lib. III cap. XII extremo: *In agro Reatino Cutiliæ lacum, in quo fluctuet inſula, Italiæ vmbilicum eſſe M. Varro tradit.* Medicata ibi aqua cum celebri titulo *Aquarum Cutiliarum.* Idem lib. XXXI cap. II *Aquæ Cutiliæ in Sabinis gelidiſſimæ; ſuctu quodam corpora inuadunt, vt prope morſus videri poſſit: aptiſſimæ ſtomacho, neruis, vniuerſo corpori.* Solitus iis Veſpaſianus vti. Suetonius cap. XXIV *Cutilias ac Reatina rura, vbi æſtiuare quotannis ſolebat, petiit.* Ibidemque mortuus eſt. Xiphilinus ex Dione: μετήλλαξεν ἐν τοῖς ὕδασι τῶν Σαβίνων τοῖς Κυτιλίοις ὠνομασμένοις, *exceſſit in Sabinorum Aquis Cutiliis.* De inſula in lacu natante Seneca lib. III Q. Nat. cap. XXV, *Ipſe ad Cutilias natantem inſulam vidi.* Adde Macrobium lib. I Saturn. cap. VII.

CCCXXXV.

Vicus inde non prócul fuit *Phalacrine*, patria Veſpaſiani. Suetonius cap. II *Natus eſt in Sabinis vltra Reate, vico modico, cui nomen eſt Philacrine.* Antonini itinere ab vrbe Hadriam hic ordo diſtantiarum cernitur:

Reate	—	—	—	
Cutilias	M.	P.	VIII	emendante Holſten.
Interocrium	M.	P.	VI	
Falacrinum	M.	P.	XVI.	

quod corruptum in Peuting. Tabula eſt *Palacrinis.*

CCCXXXVI.

Qui interiacet locus, *Interocrium*, etiam in Tabula expreſſus eſt & oppidi ſigno notatus, VII millibus ab *Aquis Cutilliis*, vt ibidem ſcriptum exſtat. Strabonis lib. V pag. 100 Aldina, & Xylandr. p. 251 (nam Caſaubonea excidit) κώμη Ιντεροκρέα, *vicus Interocrea.* Nomen inde eſt, quia inter montes ſitum. Feſtus: *Ocrem antiqui montem confragoſum vocabant.*

CCCXXXVII.

Sexaginta ſtadiis ab Reate fuit *Trebula*, ἡ Τρέβολα, Dionyſio auctore lib. I. pag. II. Hæc *Mutuſca* cognominata, vt ab altera Sabinorum Trebula, cui *Suffenatis* cognomen fuit, diſcerneretur. Plinius lib. III cap. XII *Nomentani, Reatini; Trebulani, qui cognominantur Mutuſcæi, & qui Suffenates.* Iulius Obſequens cap. CII & CIII prodigia *Trebulæ Mutuſcæ*, vt plene ſcripſit, facta narrat. Inſcriptio vetus in Gruteri opere p. 487 n. 9 TREBVL. MVTVSTAE, cum T loco C. At Holſtenius teſtis p. 112, MVTVESCA in lapide eſſe. Virgilius lib. VII verſ. 711 ſolum cognomen poſuit:

Ereti manus omnis, oliuiferæque Mutuſcæ.

Eodem Dionyſio teſtante, *λόφον ἐπικαθημένη σύμμετρον, colli modico impoſita* fuit, quod confirmat illorum opinionem, qui nunc Monte Lione della Sabina vocari aiunt, vbi multæ TREBVLANORVM inſcriptiones reperiuntur. Municipium fuit. Frontinus de Coloniis: *Trebula municipium oppidum.* Et Liuius lib. x ineunte, *Trebulanis ciuitas data.* Alteram cognomine *Suffenam,* vel *Suffenatem,* Harduinus interpretatur Montorio di Romagna ad Curenſem fluuium.

CCCXXXIIX.

Supra Velinum ad radices Apennini eſt *Nurſia,* hodie Norcia, Ptolemæi Νυρσία in Sabinis. Suetonius Veſpaſ. cap. II *Polla* [mater Veſpaſiani] *Nurſiæ honeſto genere orta.* Dio Caſſius de Octauiano lib. XLVIII pag. 364 *ἐπὶ Νυρσίαν ἐς τοὺς Σαβίνους στρατεύσας, aduerſus Nurſiam, Sabinorum oppidum, cum exercitu profectus.* Frigidior ex ſitu ſub Apennino. ideo Virgilius lib. VII verſ. 716 *quos frigida miſit Nurſia:* & Silius lib. VIII verſ. 418 *nec non habitata pruinis Nurſia.* Gentile *Nurſinus.* Suetonius Aug. cap. XII *Nurſinos grandi pecunia, & quam pendere nequirent, multatos, extorres egit oppido.*

CCCXXXIX.

Extremum Sabinorum *Amiternum* fuit, ideoque a Ptolemæo, qui etiam Ἀμίτερνον ſcribit, poſitum in Veſtinis, quia illorum fines attigit: Straboni autem lib. v pag. 157 in Sabinis, cui etiam eſt neutro genere Ἀμίτερνον. Dionyſius lib. I pag. 12 ſequiori genere ἐκ πόλεως Ἀμιτέρνης. Latini *Amiternum.* Liuius lib. XXVI cap. XI *Cælius iter* [Hannibalis] *ab Reate, Cutiliisque, & ab Amiterno orditur, - - - - inde Albenſi agro in Marſos; hinc Amiternum Foruloſque vicum veniſſe.* Incolæ *Amiternini* Plinio lib. III cap. XII. Et Liuius lib. XXVIII cap. XLV *Vmbriæ populi, & præter hos Nurſini, & Reatini, & Amiternini, Sabinusque ager omnis, milites polliciti.* Virgilius vero lib. VII verſ. 710, & imitator Silius lib. VIII verſ. 415 metri cauſſa *Amiterna cohors:* & Martialis lib. XIII epigr. XX *Ager Amiternus.* Fuit prope caſtrum Vittorino, quod a S. Victorino Amiternenſi martyre nomen habet, ſitum ad Aternum, prope fontes, prope vrbem Aquilam, quæ ex ruinis Amiterni creuit. Non longe abeſt locus, adhuc Furconio dictus, vbi oppidum fuiſſe veſtigia docent, quod Paullus Langob. lib. II cap. XX *Furconam* dixit.

CCCXL.

Inter Amiternum & Cutilias Reatini agri, vt ex Hannibalis iam monſtrato itinere coniicitur, etiam *Foruli* fuerunt, quos Liuius vicum lib. XXVI cap. XI, non oppidum, dixit: nec tamen incelebres fuere. Strabo lib. v p. 158 *Σαβίνων εἰσὶ καὶ οἱ Φόρουλοι, πέτρα πρὸς ἀπόστασιν μᾶλλον, ἢ κατοικίαν, εὐφυής, Sabinorum ſunt etiam Foruli, rupes ad rebellionem, quam habitationem, aptiores.* Virgilius lib. VII, 714, *qui*

Caſperiamque colunt, Foruloſque, & flumen Himellæ.

Et Silius lib. VIII verſ. 416 *comitantur hunc*

Caſperula, hunc Foruli.

Inſcriptione antiqua ſunt incolæ VICANI FORVLANI, Holſtenio teſtante

te pag. 119. *Forum Decii*, quod Plinius nominat lib. III cap. XII, quo loco fuerit, ignoratur.

CCCXLI.

Montes ſuperſunt, Apennini partes, ſed citeriores, & Sabinis contributi, *Fiſcellus* & *Seuerus*, & *Tetricus*. De iſto Plinius lib. III cap. XII *Nar amnis e monto Fiſcello labens*: & Silius lib. VIII verſ. 518

Quæ, Fiſcelle, tuas arces, & cetera:

de his Virgilius lib. VII verſ. 713

Qui Tetricæ horrentes rupes, montemque Seuerum
Caſperiamque colunt.

Tetrica autem, qui mons Virgilio, quem *Tetricam rupem* lib. VIII verſ. 418 Silius Italicus dixit,

\- - - - *a Tetrica comitantur rupe cohortes;*

Holſtenio eſt horrendum illud adſpectu montis iugum, quod inter Montem Sibyllæ & Aſculum ſuper reliqua Apennini iuga emicat. *

AEQVI.

CCCXLII.

Hæc de SABINIS. Contermini erant AEQVI ſiue AEQVICVLI, inter Sabinos Latinosque medii, Latinis hiſtoricis plerumque *Aequi* dicti: poetis ſæpius *Aequiculi*. Liuius lib. III toto teſtimonio ſit, & Florus lib. I cap. XI. Alterno nomine vtuntur Virgilius VII, 747

\- - - - *gens duris Aequicola glebis.*

nam & quarta vocali ſcribitur. Ouidius Faſt. III verſ. 93 *Aequicolus acer*: & Silius lib. VIII verſ. 370

\- - - *raſtrisque domant Aequicula rura* * *

Suetonius quoque Vitell. cap. I *aduerſus Aequiculos*. Et Græci variant nomine. Dionyſius & Appianus Αἰκανοί: Strabo Αἴκοι, & pag. 159 Αἴκοι: Diodorus Siculus lib. XIV extremo, ὑπὸ Αἴκων τῶν Αἰκίκλων καλουμένων: Ptolemæus Αἰκίκουλοι. Deriuata vtrimque ſunt. Liuius lib. III cap. IV *Aequicum bellum*. Plinius III cap. XII *Aequiculanorum*, *Cliternini*, *Carſeolani*. Hæc vero ſunt indubitata oppida Aequorum, etiam a Ptolemæo Aequiculis ſiue Αἰκικλοις attributa, Κλείτερνον & Καρσίολοι: tertium quod addiderat, excidit ex Græco, in cuius locum interpres corruptum nomen *Obriculum* adſumſit: quod, tamquam ignotum omnibus, prætereundum eſt. Sunt autem *Aequi* diſtincti ab Latinis, quod vel ex illo Liuii lib. II cap. XXX abunde conſtat, *Aequi Latinum agrum inuaſerunt*. Sed ita antiquis temporibus fuit, antequam Roma vicinas gentes in ditionem redegiſſet. Ex eo autem pars Sabinorum citerior, & Aequi ac Volſci, aliique Latino populo adſcripti, & Latii finibus continebantur. Florus ex ſuorum temporum conditione de priſcis loquens, *peruicaciſſimi Latinorum Aequi & Volſci fuere.*

* His addi poterat *mons Canterius* in Sabinis apud Varronem R. R. II. c. 1.

** Extra poeſin gentile eſt *Aequiculanus*. Frontinus pag. 122. *Ecicylanus* (id eſt *Aequiculanus*) *ager per Prigas & Scamna in centuriis eſt aſſignatus.*

CCCXLIII.

Primum Aequorum oppidum, ex nominatis, *Cliternum* eſt, quod vocabulum a Ptolemæo habemus; reliqui poſſeſſiuo aut gentili nomine vtuntur: Plinius *Cliternini*, vti iam vidimus, id eſt incolæ ac oppidani: Cicero lib. IX epiſt. XXII *colei Cliternini non honeſti*. Quæ forma probabile reddit, & *Cliterniam* Latinum nomen fuiſſe, vt alia vrbs in Daunis a Pomponio Mela atque Plinio vocatur. Quo ſitum loco Aequorum *Cliternum* fuerit ſiue *Cliternia*, definiri non poteſt: & ſi qui definiunt, ſola coniectura nituntur.

CCCXLIV.

Alterum oppidum, quod Plinius & Ptolemæus adſignant Aequis, *Carſeoli* ſunt, antiqua colonia. Liuius lib. X cap. III *a Marſis agrum vi teneri, in quem colonia Carſeoli deducta erat*. Et lib. XXVII cap. IX in triginta coloniis Romanorum & *Carſeoli* numerantur. Adde lib. XXIX cap. XV. Ouidius lib. IV Faſt. verſ. 683

Frigida Carſeoli, nec oliuis apta ferendis
Terra, ſed ad ſegetes ingenioſus ager.

Situs quodammodo ex Tabula Auguſtana cognoſcitur, in qua vltra Præneſte cum vrbis inſignibus poſiti, XV millibus a Varia, X a Laminis, niſi numeri prauati ſunt. Ruinas Holſtenius diu perquiſitas inuenit & deſcripſit p. 164, ſitas a læua Valeriæ, IIII millibus a loco qui nunc *Arſoli* vocatur: ruinarum autem nomen eſt Ciuita Carentia. Coloni *Carſeolani* dicti Plinio, vt ſupra vidimus. *Lex Carſeolana* dicto Ouidii libro verſ. 710 memoratur.

CCCXLV.

Quæ circumiacent, haud dubie Aequorum fuerunt, illinc *Laminæ*, ex Tabula modo nominatæ; & *Varia* eiuſdem Tabulæ, cuius locum vicus Varo in dextra ripa Anienis oſtendit: hinc *Simbruini colles*. Tacitus lib. XI cap. XIII de Claudio: *Fontes aquarum, Simbruinis collibus deductos, vrbi intulit*. Et vicinum oppidum *Sublaqueum*. Plinius lib. III cap. XII *Anio in monte Trebanorum ortus, lacus tres amœnitate nobiles, qui nomen dedere Sublaqueo, defert in Tiberim*. Hæc ſunt *Simbruina ſtagna*, a Tacito lib. XIV cap. XXII memorata. *Discumbentis*, inquit, *Neronis aqud Simbruina ſtagna* (*loco Sublaqueum nomen eſt*) *ictæ dapes* [flumine] *menſaque diſiecta*. Aliud vero Sublaqueum oppidum, alia villa Neronis eſt. hæc ab oppido nomen habet, quia non ſub lacubus, ſed ſupra, ſita. Frontinus de Aquæductibus p. 247 *Anienis quoque noui vitia exſcindi poſſe* [princeps] *vidit. Omiſſo enim flumine repeti ex lacu, qui eſt ſuper villam Neronianam Sublacenſem, vbi limpidiſſima eſt, iuſſit*.

CCCXLVI.

Et quia non longe *Treba* abeſt, nunc Treui, prope fontes Anienis, vt ex Plinio iam cognouimus; illam quoque Aequiculanæ ditionis fuiſſe cenſendum eſt. Frontinus dicto loco: *Quum oriatur Anio ſupra Trebam Auguſtam*. Sic MSS. non *anguſtam*, vt vulgatum eſt. Sed a quo nomen illud principe ſit, non liquet. Statim mox *nouum imperatorem Cæſarem Neruam Traianum*

Digitized by Google

Traianum auguſtum Frontinus laudat, cuius putamus ornamenta illa Trebanæ vrbis, vt auctoris, fuiſſe. Incolæ *Trebani*, & ſupra Plinii verba attulimus, quibus natalem locum Anienis *montem Trebanorum* dixit. Liuius ineunte lib. x, & Appianus Hannib. p. 579 etiam Albam Fucentem *in Aequos* deductam coloniam tradunt, ſed longius illa remota in Marſis fuit, de qua ſupra, quum de Marſis ageremus, diximus.

CCCXLVII.

Hæc Aequorum trans Anienem aut circa illum: cis flumen, illorum *Bola* fuit, vt Virgilius & Stephani breuiator ſingulari numero nominant: ille Aeneid. VI verſ. 775

Pometios, Caſtrumque Inui, Bolamque Coramque.

hic, Βῶλα, πόλις Ἰταλίας, *Bola, vrbs Italiæ.* Pluratiuo numero Diodorus Siculus lib. XIV extr. ἀκούσας ὁ αὐτοκράτωρ πορθεῖσθαι Βώλας πόλιν, *audiens dictator vrbem Bolas oppugnari.* Et Liuius lib. IV cap. XLIX *Volas quoque, ſicut Lauicos, coloni mitterentur:* & paucis interiectis, *Volis inſequente anno receptis.* Quod num ipſe per V ſcripſerit, an permutatio elementi ab exſcribentibus ſit grammaticis dubius Cluuerius eſt, quia & Græci & Latini alii B littera in hoc vocabulo vtantur, Virgilius *Bola*, vt vidimus; Plinius, *Bolani*, gentile, ſcribendo lib. III cap. V in prima regione. Sed quod Liuius illo capite ſexies *Volas* aut *Volanos* ſcripſit, eripit vel conſtantia ſua dubitationem. Dionyſio lib. 8 p. 493 eſt Βωλανῶν πόλις, *oppidum Bolanorum.* Plinius in Latio, vt dixi, poſuit: ſed antea Aequorum fuiſſe ex Liuii dicto loco probatur. *Aequos*, inquit, *accepta clades prohibuit Volanis, ſuæ gentis populo, præſidium ferre.* Qui quod addit: *Excurſiones inde in confinem agrum Lauicanum factæ erant;* de ſede ſimul aliquid docet, non procul a Lauico ſiue Labico abfuiſſe.

CCCXLIIX.

Et quæ citerius oppida, *Vitellia* & *Corbio* ad Aequos ſunt referenda. De *Vitellia* res certa. Liuius lib. V cap. XXIX *Vitelliam coloniam Romanam, in ſuo agro Aequi expugnant.* In ſuo agro; ergo Aequorum fuit. Suetonius Vitell. cap. I *Indicia ſtirpis diu manſiſſe, viam Vitelliam ab Ianiculo ad mare vſque: item coloniam eiuſdem nominis, quam gentili copia aduerſus Aequiculos tutandam olim depopoſciſſent..*

CCCIL.

Huic propinqua fuit vrbs *Corbio.* Liuius lib. II cap. XXXIX de Coriolano exſule: *Corbionem, Vitelliam, Trebiam, Labicos, Pedum cepit.* Et lib. III cap. XXX *nocturno impetu Aequorum Corbione amiſſum præſidium nuntiatum eſt.* Fata Corbionis Dionyſius lib. X pleniora deſcripſit. Aequi acie victi a L. Quintio Cincinnato, illo ab aratro dictatore, cogebantur πόλιν τῶν σφετέρων Κορβιῶνα, *ſuam vrbem Corbionem* Romanis tradere, quam inſequenti anno, oppreſſo per noctem præſidio, receperunt: ſed eodem anno conſul Horatius Puluillus, victis denuo Aequis, vrbem hanc funditus deleuit, τοῦ τε Κορβιῶνος τὰ τείχη κατασπάσας, καὶ τὰς οἰκήσεις ἐκ θεμελίων ἀνελών. Dionyſ. p. 651, 652, 657.

CCCL.

De *Algido* ſupereſt, monte & oppido. Cluuerius Aequis transſcribit: Holſtenius Latinis, quia Liuius, exercitus, vt in alienum ſolum, eo miſſos ſcribat. Haud dubie vir ſummus ad libri III cap. II verba reſpexit, *exercitus in Algidum aduerſus Romanos miſſus* ab Aequis. Sed vt in bello fit, ab Latinis & Romanis teneri potuit; & repeti ab Aequis, tamquam olim ipſorum, qui etiam pro belli ſede aliquamdiu, quod fatetur Holſtenius, habuerunt. Dionyſius pro altera ſententia eſt lib. XI pag. 705 οἱ ἐν Ἀλγιδῷ τῆς Αἰκανῶν χώρας θέμενοι τὴν παρεμβολὴν, *qui in Aequorum regione in Algido caſtra poſuerant.* Abeſt ab Roma ἀπὸ ςαδίων εἴκοσι καὶ ἑκατὸν, *centum viginti ſtadiis*, vt Procopius lib. III B. Goth. cap. XXII; aut potius decem octo millibus paſſuum, vt peritiſſimus illius regionis Holſtenius tradit, qui propterea in Eutropii lib. I cap. XV pro *duodecimo ferme milliario*, legendum cenſet *duodeviceſimo.* Mons fuit, & oppidum, & tractus ſeu regiuncula eodem vocabulo. Eutropius, *in Algido monte:* Strabo lib. V p. 163 ἐπὶ Ἀγλιδὸν πολίχνιον; Dionyſius lib. X p. 647 περὶ πόλιν Ἀλγιδόνα; nam & Ἀλγιδὼν Græci nomen formant: Procopius dicto loco, ἐν χωρίῳ Ἀλγιδῶνι. Ideo Latini, vt regiunculæ aut monti, præpoſitionem addunt. Liuius lib. III cap. II *in Algidum miſſus exercitus:* & cap. III *ab Algido conſul redierat:* & cap. XXXVIII *Aequi caſtra in Algido locant.* Horatius quoque, vt de monte, lib. I oda XXI *nemorum coma*

> \- - - *gelido prominet Algido.*

Et lib. III oda XXIII *victima,*

> \- - - *quæ niuali paſcitur Algido*
> *Deuota, quercus inter & ilices.*

SECTIO III.

LATIVM VTRVMQVE.

CCCLI.

Latium Latinorum regionem ſonat, quæ initio anguſtis admodum finibus circumſcripta erat, acceſſionibus poſtea ex variis gentibus ſucceſſu creuit temporis. A *latendo* nomen deducunt, quod Saturnus, arma Iouis fugiens, in has oras delatus, & hominibus in reipublicæ formam compoſitis, *Latium* eam regionem, vt Virgilius lib. VIII verſ. 322 tradit, voluerit vocari,

> \- - - *his quoniam latuiſſet tutus in oris.*

Idem gentem *Latinam*, quam quidam a Latino rege habuiſſe nomen credunt, a *Latio* denominatam lib. I verſ. 6 refert, de Aenea dicens,

> \- - - *dum conderet vrbem,*
> *Inferretque deos Latio, genus vnde Latinum.*

Contra Halicarnaſſenſis Dionyſius lib. I pag. 8 *Aborigines* ἐπὶ Λατίνε βασιλέως, ὃς κατὰ τὸν Ἰλιακὸν πόλεμον ἐδυνάςευσε, Λατῖνοι ἀρξάμενοι καλεῖσθαι, *a Latino rege, qui Troiani belli temporibus regnauit, cœperunt Latini adpellari.* Sed quoquo modo origo vocabuli habet, id certum eſt vtique, temporibus primis

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMANUELE III - NAPOLI

Digitized by Google

mis Latium, quum Aeneæ & poſteris pareret, id eſt Albanis regibus, Latinos ſolos tenuiſſe, excluſis Aequis, Volſcis, Hernicis, aliisque, qui poſtea in Latinorum ſocietatem venerunt: niſi quod Rutulos deuictos Aeneas quoque cum Latinis ſuis eodem nomine cenſuit. Idcirco Strabo lib. v pag. 159 dixit, τὸν Αἰνέαν νικήσαντα Λατίνυς καλέσαι τὺς ὑφ' αὐτῷ, *victorem Aeneam ſuæ ditioni ſubiectos Latinos adpellaſſe.*

CCCLII.

Hoc antiquiſſimum Latium fuit, contentum Latinorum ſedibus: at partim ſub regibus Romanis, partim poſt illos ita creuit, vt *Circeii* terminus antiqui Latii ſtatuerentur, poſtquam ſuperbus ille Tarquinius Sueſſam Pometiam, caput Volſcorum, vt Strabo lib. v pag. 159 notauit. Plinius lib. III cap. v de illis temporibus: *Latium antiquum a Tiberi Circeios ſeruatum eſt:* idemque Strabo p. 160 ἡ Λατίνη πρότερον μέχρι τῦ Κιρκαίυ ἐσχήκει τὴν ἐπίδοσιν, *Latium prius vſque ad Circæum promontorium acceſſionibus creuit.* ANTIQVVM autem, præter Plinium iam dicto loco, Virgilius adpellauit lib. VII v. 38

Quis Latio antiquo fuerit ſtatus:

& Tacitus annal. IV cap. V *vetere Latio, & coloniis antiquitus Romanis.* Exactis regibus, certamen conſulibus cum reliquis Latinis, cum Aequis, Volſcis, Hernicis, Auruncis fuit, quibus tandem poſt grauia & diuturna bella ſubactis, omnis illorum regio in Latinorum nomen, Latio contributa, tranſiit. Hoc ipſum eſt, quod Strabo p. 158 dixit, ἡ Λατίνη πολλὰς [πόλεις] συνειληφυῖα τῆς μὴ Λατίνης πρότερον, *Latium multa comprehendit, quæ antea Latinorum non fuerant,* videlicet *Aequos, Volſcos, Hernicos,* aliosque, quos nominatim ibidem ſubiicit, & Latio iam aucto comprehendit. Plinius dicto loco: *Vltra Circeios Volſci, Oſci, Auſones, vnde nomen Latii proceſſit ad Lirim amnem.* Liris ergo terminus factus ab oriente: ab ſeptemtrione autem vsque ad Marſos & Sabinos porrectum Latium, niſi quod ad Tiberim agri Sabinorum quædam, coloniis Albanorum occupata, Latinis nonnumquam adſcribi videmus, cuius teſtis eſt Virgilianus verſus 773 libri VI

Hi tibi Nomentum, & Gabios, vrbemque Fidenam,

& reliqua. Et ſicuti antea citatis verbis Strabo Aequos ad ſeptemtrionalem partem vtriusque Latii adſcripſerat, ita auſtralem & maritimam pag. 160 diligentius definiuit, vt *Nouum* Latium ab *Antiquo* vna ſecernatur. Νυνὶ ἐν, inquit, ἡ παραλία μέχρι πόλεως Σινυέσσης ἀπὸ τῶν Ὠςίων Λατίνη καλεῖται. πρότερον δὲ μέχρι τῦ Κιρκαίυ μόνον ἐσχήκει τὴν ἐπίδοσιν. *Nunc ora maritima ab Oſtia Sinueſſam vsque, Latium adpellatur: prius vſque Circæum tantummodo acceſſione auctum fuit.* Habes ſic vtrumque Latium in litore curate terminatum: intus autem difficilius diſcernuntur, nec niſi ex oppidis non Latinis, id eſt Aequis, Volſcis & ſimilibus, quod alterutrius eſt, cognoſcitur. Supra ergo Lirim limes tandem productus fuit, quod Strabo etiam p. 151 prædixerat, μεχρὶ πόλεως Σινυέσσης, *vſque ad oppidum Sinueſſam,* quod trans Lirim amnem in finibus eſt Campaniæ. Et Plinius lib. III cap. V *oppidum Sinueſſa extremum in adiecto Latio.* Ad idem lib. XXXI cap. II Sinueſſanas aquas *in Campaniæ regione* poſuit, quia in limite illius regionis ſunt. Quod autem

vulgo

vulgo Latium *Nouum* dicunt; tamquam *antiquo* & *veteri*, vt Virgilius & Tacitus nomiuauerunt, oppoſitum; id eleganter Plinius ADIECTVM eo modo dixit, quo minor Phrygia Straboni eſt Ἐπίκτητος.

CCCLIII.

De populis Latii Plinius dicto cap. v *Colonis ſæpe mutatis tenuere alii aliis temporibus, Aborigines, Pelaſgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutuli: & vltra Circeios Volſci, Oſci, Auſones.* Ex his qui primi, qui deinde regionem tenuerint, difficile eſt explicare. Ad Saturnum & Ianum nos annales vel fabulæ reducunt, quum Latinorum antiquitatem, quantum geographiæ neceſſaria eſt, inueſtigamus. Ille enim *Saturniam* vrbem condidiſſe fertur, hic *Ianiculum*, proximum illi, ſed trans Tiberim. Varro lib. IV de L. L. cap. VII de Tarpeio monte: *Antiquum oppidum in hoc fuiſſe Saturniam ſcribitur. Eius veſtigia etiam nunc manent tria.* Minucius Felix cap. XXII Saturnus profugus, ab Iano ſuſceptus, *vrbem Saturniam de ſuo nomine; & Ianiculum Ianus ad memoriam vterque poſteritatis reliquerunt.* Virgilius lib. VIII verſ. 357.

> *Hanc Ianus pater, hanc Saturnus condidit vrbem:*
> *Ianiculum huic, illi Saturnia nomen.*

Inde per Picum & Faunum poeta genus ad Latinum regem, Aeneæ ſocerum, lib. VII verſ. 35 deduxit: quo tempore Euander, fato huc actus ex Arcadia, in monte Palatino vrbem condidiſſe fertur lib. VIII verſ. 54

> *Pallantis proaui de nomine Pallanteum.*

De *Pallanteo* oppido Liuius lib. I cap. V *Iam tum in Palatino monte Lupercal hoc fuiſſe ludicrum ferunt, & a Pallanteo vrbe Arcadica Palatium, deinde Palatinum montem adpellatum.* Et Solinus cap. I *Palatium nemo dubitauerit, quin Arcadas habeat auctores: a quibus primum Pallanteum oppidum; quod aliquamdiu Aborigines habitatum, propter incommodum vicinæ paludis, quam præterfluens Tiberis fecerat, profecti Reate, poſtmodum reliquerunt.* Pallantium autem Arcadiæ, a quo Italico nomen eſt, deſcripſit Pauſanias Arcad. cap. III & XLIV. Hæc tria oppida vetuſtas deleuit ante, quam Romani rerum potirentur: *Laurentum* autem, Latini & maiorum regia, ideoque Aeneid. VII verſ. 171 *Laurentis regia Pici;* & nomen & oppidi formam conſeruauit. Sed de regiis his domiciliis ſit fides penes poetas, conditores huiusmodi fabularum.

CCCLIV.

Iam ad populos Latii vtriusque progredimur explicandos. *Aequos* ſiue *Aequiculos*, ſupra cum Sabinis expoſuimus, quia inter Latinos, Sabinos & Marſos ſiti ſunt, vt in Latio perluſtrando auſpicium a LATINIS & ab ipſa *Roma* faciamus. De origine & conditu *Romæ*, nec non de ſitu, reper ſe nota, nihil proferemus. Septem collibus impoſitam eſſe, etiam indubitatum: vnde Prudentius Romani paſſione verſ. 413 *ſepticollem* dixit: quamquam Romulus in Palatino ſolo ædificauit; ceteros colles alii reges adiecerunt, Tullus Cœlium, Ancus Ianiculum & Auentinum, Seruius Viminalem, Quirinalem, Esquilinum. Colles vt diuerſis temporibus adiecti fuerunt,

runt, ita diuerſis dati ad inhabitandum. Liuius lib. I cap. XXXIII *Quum circa Palatium ſedem veteres Romani, Sabini Capitolium atque arcem, Cœlium montem Albani impleſſent; Auentinum nouæ multitudini datum.* Et interiectis paucis de eodem Anco rege: *tum quoque multis millibus Latinorum in ciuitatem acceptis: quibus, vt iungeretur Palatio Auentinum, ad Murciæ datæ ſedes. Ianiculum quoque adiectum, non inopia loci, ſed, ne quando ea arx hoſtium eſſet, id non muro ſolum, ſed etiam, ob commoditatem itineris, ponte ſublicio, tum primum in Tiberi facto, coniungi vrbi placuit.*

CCCLV.

Præter ſeptem illos colles, quos Liuius, Dionyſius, Eutropius vrbi commemorant additos, & a quibus Septimontiale ſacrum adpellatur; ſunt etiam alii colles non minus memorabiles huius vrbis, vt *cliuus Capitolinus*, vt Cicero vocat pro Mil. cap. XXIV, & II Phil. cap. VII; qui & mons *Tarpeius* eſt, in præcipitio lateris *ſaxum Tarpeium, rupes Tarpeia*, vnde damnati deiiciebantur. * Aeneid. VIII verſ. 347

Hinc ad Tarpeiam ſedem & Capitolia ducit.

Et Liuius lib. VI cap. XVII *non obuerſatam eſſe ſpeciem agminis Gallorum per rupem Tarpeiam ſcandentis?* Et Tacitus lib. VI cap. XIX *Sex. Marius ſaxo Tarpeio deiicitur.* Eſt quoque *collis hortulorum*, cui impoſitum Domitiorum monimentum fuit, Suetonio auctore Neron. cap. L: & *collis Vaticanus*, vt Feſtus vocat, trans Tiberim; ſeu *montes Vaticani*, vt Cicero XIII Attic. epiſt. XXXIII. *Caſu*, inquit, *ſermo a Capitone de vrbe augenda: a ponte Muluio Tiberim duci ſecundum montes Vaticanos.* Sunt & *campi*, cis Tiberim *Martius*, comitiorum ſedes, omnibus notiſſimus, cuius conſecrationem Liuius refert lib. II cap. V: & *campus Vaticanus* trans flumen, quo comitia transferri Cæſar cupiebat, quum Martium coædificare in animo haberet, vt ibidem Cicero ex Capitone, amico Cæſaris, audiuerat.

CCCLVI.

Portas, vt Plinius tradit, lib. III cap. V, tres Romulus reliquit, aut, vt plurimas tradentibus credamus, quatuor: poſtea, prolatis pomœriis, fuerunt triginta ſeptem, e quibus in hiſtoriis nobiliores ſunt *Capena, Carmentalis, Collina, Cœlimontana, Eſquilina, Flumentana, Triumphalis, Trigemina*, & aliæ. Regiones vrbs habuit XIIII, compita Larium CCLXV. Cetera a ſcriptoribus, qui id ſingulari cura perſequuti ſunt, petantur.

CCCLVII.

De magnificentia imperioque ſummo, ſufficiat vnum & alterum poetam, breui ſumma rem maximam complexos, adlegaſſe. Propertius lib. III eleg. X verſ. 57

Septem vrbs alta iugis, toti quæ præſidet orbi.

Et Martialis lib. XII epigrammate VIII

Terrarum dea gentiumque Roma, **
Cui par eſt nihil & nihil ſecundum.

LIII CCCLIIX.

* Eſt hodie perexigua & iccirco contemta. Vide Miſſon in Itinerar. tom. II pag. 234.

** Ῥώμη ἐπιτομὴ τῆς οἰκουμένης, *Roma compendium orbis terrarum.* Athenæus lib. I pag. 20. B. Adde Strabon. lib. V p. 358 ſeqq.

Digitized by Google

CCCLIIX.

Aquæductus etiam Romanæ vrbis magnificentiam auxerunt, aquis longius conlectis, &, vbi loci genius reſpuebat, ſupra arcuatum opus eleuato alueo, deductis. Iulius Frontinus ſingulari libello deſcripſit, in quibus præcipuæ *Appia*, quæ & *Claudia* Eutropio lib. II cap. IV adpellatur, ab Appio Claudio ductore; *Martia, Virgo, Anio vetus.* Septem autem vſque ad C. Cæſarem Caligulam fuerunt, qui duos nouos ductus inchoauit, quos ſucceſſor Claudius perfecit dedicauitque: vni datum *Claudiæ* nomen; alteri *Anienis noui.* Fuit etiam *aqua Crabra* ex Tuſculano agro ad vrbem perducta, cuius Cicero meminit Agrar. III cap. II, & lib. XVI epiſt. XVIII; verum hanc Agrippa emiſit, vt Tuſculanis villis relinqueretur tota; quod idem Frontinus prodidit. In riuis *Almo* religionis cauſſa notabilis fuit, *curſu* ille *breuiſſimus Almo*, vt Ouidius dixit XIV Metamorph. verſ. 329. Idem Faſtor. lib. IV verſ. 337

Eſt locus, in Tiberin qua lubricus influit Almo,
Et nomen magno perdit ab amne minor;
Illic purpurea canus cum veſte ſacerdos
Almonis dominam ſacraque lauit aquis.

Et Italicus Silius lib. VIII verſ. 364 - - - *quique oſtia Tuſci*
Amnis amant, tepidoque fouent Almone Cybellen.

Ritum clariſſime etiam Vibius Sequeſter de Fluminibus libello notauit. *Almon,* inquit, *Romæ, vbi mater deûm* VI *calend. Aprilis lauatur:* id eſt, ſimulacrum deorum matris.

CCCLIX.

Hinc prono amne ad oſtia deſcendimus Tiberina, quæ gemina ſunt. Rutilius lib. I verſ. 179 - - - *qua fronte bicorni*
Diuiduus Tiberis dexteriora ſecat.

Cornua inſulam ambiunt, quam ἱερὰν νῆσον, *inſulam ſacram* Procopius dixit lib. I Goth. cap. XXVI, quæ Aeſculapio ſacrata fuit, poſtquam draco Epidaurius, quem naue aduectum pro numine habebant, in illam deſiluit. Epit. Liuii XI *angue in inſulam Tiberis egreſſo, eodem loco ædes Aeſculapio conſecrata eſt.* Adde Valerium lib. I cap. VIII exempl. 2. Originem inſulæ Liuius lib. II cap. V mirabilem deſcripſit, *ſtramenti aceruos*, ex Tarquinii agro in flumen immiſſos, ibi *ſediſſe illitos limo, inſulam paulatim, aduectis aliis, quæ flumen fert, factam, firmam templis quoque atque porticibus ſuſtinendis.* Diviſum itaque flumen dextro alueo *portum Romanum* perfluit: ſiniſtro *Oſtiam*, primam Romanorum coloniam, præterlabitur.

CCCLX.

Portu hoc priſcos Romanos vſos eſſe, ſed natura facto, non eſt, quod dubitemus: auguſtorum ſtudio ædificatus, munitus, exornatus. Et ne ab illo aberrent nauigantes, Pharum impoſuit Claudius imperator. Suetonius cap. XX *Portum Oſtiæ exſtruxit, circumducto dextra ſiniſtraque brachio, & ad introitum profundo iam ſalo mole obiecta. quam quo ſtabilius fundaret, nauem ante demerſit, qua magnus obeliſcus ex Aegypto fuerat aduectus, congeſtis-*

Digitized by Google

geſtiſque pilis ſuperpoſuit altisſimam turrim in exemplum Alexandrini Phari, vt ad nocturnos ignes curſum nauigia dirigerent. Portum *Oſtiæ*, a vicinitate vocat, quamquam dextri aluei, non Oſtienſis fuerit. Procopius lib. I Goth. cap. XXVI τὸ ἐν δεξιᾷ τοῦ ποταμοῦ μέρος ἐς τὸν λιμένα τὰς ἐκβολὰς ποιεῖται, *pars amnis dextera in portum euoluitur.* Diſtant autem oſtia XV inter ſe ſtadiis, quod idem adnotauit Procopius. Confirmat Iuuenalis ſatyra XII verſ. 76 *Tyrrhenam Pharon* adpellando, vbi & cetera portus cum cura ſic deſcripſit:

Tandem intrat poſitas incluſa per æquora moles,
Tyrrhenamque Pharon, porrectaque brachia rurſum,
Quæ pelago currunt medio, longeque relinquunt
Italiam.

Vetus ibi ſcholiaſtes: INCLVSA PER AEQVORA: *portum Auguſti dicit, ſiue Traiani.* PORRECTAQVE: *quia Traianus portum Auguſti reſtaurauit in melius, & interius tutiorem ſui nominis fecit.* Auguſtus hunc portum ornaſſe non legitur: maxime vero Cæſar Claudius: a quo etiam *Auguſti* nomen habere poteſt, quod commune factum imperatoribus eſt. Traianum vero addidiſſe interiorem, vel ideo minus dubitamus, quia, quem geminum injecta mole fecerat Claudius, poſtea tergeminus ſiue triplex fuiſſe ſcribitur. Philoſtorgius lib. XII cap. III de Alaricho: ὁ δὲ θᾶττον καταλαμβάνει τὸν πόρτον, μέγιστον δὲ οὗτος νεώριον Ῥώμης, λιμέσι τρισὶ περιγραφόμενος, *feſtinanter portum occupat: maximum illud vrbis Romæ nauale eſt, tribus portubus circumſeptum.* Figuram multiplicis portus huius cum Pharo deſcriptam vetus tabula Peutingeriana, ex Theodoſii æuo, vt putatur, conſeruata, exhibet. Vocatur non vno modo: *portus Romanus*, ὁ τῆς Ῥώμης λιμὴν, Zoſim. lib. VI cap. XI; & *portus vrbis æternæ*, lege vn. C. Th. de ſaccariis: *portus venerabilis vrbis*, lege vlt. de nauiculariis: *portus Auguſti*, itinerario maritimo: *portus Oſtiæ*, Sueton. dicto loco: ſæpe ſimpliciter *portus*, Procop. dicto loco, & Sidon. Apollinar. lib. I epiſt. X: item *portus Phari.* Paullinus Nolanus carm. XXI ad Cytherium de Martiniani naufragio verſ. 363

Longinquiorem portum ab vrbe adlabitur,
Cui Centumcellas nomen eſt:
Ac inde naui promouendus longius
Intraret vt portum Phari.

Idemque proſa epiſtola XLIX ad Macarium, ſect. VIII, *Primo* [navis] *ad vrbem acta, Romani portus Pharum vidit.* Nec tantum portus fuit, ſed ſupra illum etiam oppidum conditum, mercibus frumentiſque recipiendis idoneum, & ipſum *Portus* vocabulo celebratum. Procopius dicto loco: ὧν [ἐκβολῶν] ἐκτὸς πόλιν ἐκ παλαιοῦ Ῥωμαῖοι πρὸς τῇ ὄχθῃ ἐδείμαντο τεῖχος περιβεβλημένην ἐχυρὸν μάλιστα. Πόρτον δὲ αὐτὴν τῷ λιμένι ὁμωνύμως καλοῦσιν. *Extra illud oſtium ad ripam olim oppidum Romani condiderunt, quæ mœnibus cincta validisſimis Portus communi cum portu nomine adpellatur.* Sic Antoninus terreſtri itinere ab Roma Centumcellas primó *per Portum* ducit, dein Fregenas, & Alſium, & in reliqua loca maritima. Heic horrea annonæ vrbanæ erant per mare aducctæ ex prouinciis, quæ inde *horrea Portuenſia* dicta.

Digitized by Google

dicta. Vide titulum Cod. Theod. *de patronis horreorum Portuenſium.* Hodie vix veſtigia ſuperſunt cum pauciſſimis incolis: manet tamen nomen *Porto*, & dignitas epiſcopalis.

CCCLXI.

Siniſtro alueo Tiberini amnis colonia *Oſtia* adpoſita, prima Romanorum, ab rege Anco deducta. nomen ab oſtio, cui adiacebat. Clarum quondam oppidum. Liuius lib. XXIII cap. XXXVIII *quinquaginta naues ab Oſtia Tarentum profectæ.* Et epitoma LXXIX *Oſtiam coloniam* * *. Marius expugnauit, & crudeliter diripuit.* Plinius lib. II epiſt. XVII *ceteras copias Oſtienſis colonia miniſtrat.* Minucius Felix cap. II *placuit Oſtiam petere, amœniſſimam ciuitatem.* Decreuit poſtea & lacerata fuit. Procopius dicto lib. I B. Goth. cap. XXVI πόλις Oςία λόγυ μὲν πολλȣ̃ τὸ παλαιὸν ἀξία, νῦν δὲ ἀτείχιςος παντάπασιν ȣ̃σα, *vrbs Oſtia, olim magni nominis, nunc mœnibus plane nuda.* Hodie in ruinis iacet, ſolo nomine & epiſcopatu conſeruatis. *Oſtienſes* circum *ſalinæ* erant. Liuius in Anco lib. I cap. XXXIII *In ore Tiberis Oſtia vrbs condita, ſalinæ circa factæ.* Ab his *via ſalaria* dicta, quæ in Sabinos ferebat. **

CCCLXII.

Ceterum Tiberis olim *Albula* dicta fuit. Liuius lib. I cap. III *Pax ita conuenerat, vt Etruſcis Latiniſque fluuius Albula, quem nunc Tiberim vocant, finis eſſet.* Et Plinius lib. III cap. V *Tiberis, antea Tybris adpellatus, & prius Albula.* Virgilius lib. VIII verſ. 330.

Tum reges, aſperque immani corpore Tybris,
A quo poſt Itali fluuium cognomine Tybrim
Diximus: amiſit verum vetus Albula nomen.

CCCLXIII.

Si a Tiberi per oram veteris Latii progredimur, primum venimus *Laurentum.* Melæ lib. II cap. IV, ordine inuerſo, hæc oppida ſunt, *Circeii, Antium, Aphrodiſium, Ardea, Laurentum, Oſtia.* Et Plinius lib. III cap. V ab Roma progrediens, *In principio eſt Oſtia, colonia a Romano rege deducta: oppidum Laurentum, lucus Iouis Indigetis, amnis Numicius.* Strabo lib. V pag. 160 Λαύρεντον. Fingitur regia vetuſtiſſimorum regum Latini, Pici, Fauni. Virgilius lib. VII verſ. 171

Tectum auguſtum, ingens, centum ſublime columnis
Vrbe fuit ſumma, Laurentis regia Pici.

Tibullus lib. II eleg. V *caſtrum* vocat verſu 51,

Ante oculos Laurens caſtrum, murusque Lauinî eſt.

Sane Traiani ætate ſi oppidum fuit, exiguum fuiſſe epiſtola Plinii de villa Laurente probat, quippe cui *ceteras copias*, quibus ipſa carebat, non propinquius Laurentum, ſed *Oſtienſis colonia miniſtrauit.* Commodus vt peſtilentiam euaderet, quod Herodianus lib. I cap. XII refert, εἰς τὴν

* Inſcriptio Traiano poſita: *Colonia Oſtia conſeruata & aucta omni indulgentia & liberalitate eius.*

** Varro R. R. I c. 14 *Ad viam ſalariam in agro Cruſtumino videre licet locis aliquot &c.*

τὴν Λαύρεντον ἀνεχώρησε, *Laurentum ſeceſſit.* Nomen a lauretis eſt, quia τὸ χωρίον κατάσκιον δαφνηφόροις ἄλσεσιν, *regio ſiluis e lauru opaca eſt*, quod ibidem Herodianus adiecit. Qui colunt, *Laurentes* dicuntur. Aeneid. VIII verſ. 537

Heu quantæ miſeris cædes Laurentibus inſtant!

quod & adiectum nomen eſt, vt dicta Tibulli elegia V. 41

Iam tibi Laurentes adſignat Iuppiter agros.

Dicitur pro illo etiam *Laurentinum.* Martialis X epigr. XXXVII *Laurentino in litore.* Et Plinius lib. II epiſt. XVII incunte ad Gallum de ſuo in his oris prædio: *Miraris, cur me Laurentinum, vel ſi ita mauis, Laurens meum tantopere delectet.* quod mirifice exædificatum ibidem pluribus deſcripſit.

CCCLXIV.

A Laurento ſex millibus, vt in veteri tabula eſt, diſtabat *Lauinium*, opus Troianorum, ab vxore Aeneæ Lauinia, regis Latini filia, ita nominatum. Liuius cap. I *Troiani oppidum condunt: Aeneas ab nomine vxoris Lauinium adpellat.* Et Varro lib. IV de L.L. cap. XXXII *Oppidum quod primum conditum in Latio ſtirpis Romanæ, Lauinium. nam ibi dii penates noſtri.* Liuius lib. VIII cap. XII *Venerant & ab Lauinio Antioque auxilia.* Populus & incolæ *Lauinii* & *Lauinienſes* dicti. Liuius ibidem cap. XIII *Aricinos, Lauiniosque, & Veliternos, Antiatibus Volſcis ſe coniungentes, ad Aſturæ flumen Mænius, inprouiſo adortus, fudit.* Lapis Capitolinus de Mænii triumpho, Grut. p. 297

C. MAENIVS P. F. P. N. COS. DE ANTIATIBUS AN. CDXV
LAVINIEIS VELITERNEIS PRIDIE K. OCT.

Et Varro de re ruſt. lib. II cap. IV *Lauinienſes condiderunt oppidum Albam.*

CCCLXV.

Amnis *Numicus*, * vel *Numicius* prope *Lauinium* decurrit, inter quem & Tiberim Aeneas adpulit. Virgilius lib. VII verſ. 150

- - - *vrbem, & fines, & litora gentis*
Diuerſi explorant: hæc fontis ſtagna Numici, &c.

& verſu 242 - - - *fontis vada ſacra Numici:* & verſ. 797

Qui ſaltus, Tiberine, tuos, ſacrumque Numici
Litus arant, Rutulosque exercent vomere colles.

nam Rutulorum in finibus fluit. Plinius lib. III cap. V verbis ſupra prolatis, *amnis Numicius.* Fons huius fluminis eſt ille, in quem *Anna Perenna* deſiluit, quæ apud Ouidium Faſt. III verſ. 653 ita loquitur:

- - - *placidi ſum nympha Numici:*
Amne perenne latens Anna Perenna vocor.

Circa hunc amnem *lucus Iouis Indigetis* fuit, vt Plinius dicto loco vocauit, poſitus inter Laurentum & amnem Numicium. Plures *Indigetis* numen ad Aeneam referunt, qui quum prœlio ad illum amnem commiſſo deſierit videri, creditus ſit in fluuium decidiſſe, iuxta quem templum ei cum

Llll 3 hac

* Iuturna fons in Italia ſalubris iuxta Numicum amnem. Vid. Not. in Varr. pag. 1593 edit. Gothofr.

Digitized by Google

hac inſcriptione, vt Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. I pag. 52 tradit, dicatum fuerit:

ΠΑΤΡΟΣ ΘΕΟΥ ΧΘΟΝΙΟΥ
ΟΣ ΠΟΤΑΜΟΥ ΝΟΜΙΚΙΟΥ ΡΕΥΜΑ ΔΙΕΠΕΙ.

Cuius nominis etiam apud Virgilium mentio eſt lib. XII verſ. 794. Et Aurelius Victor de Orig. Gent. Rom. pag. 16. *Illi* [Aeneæ] *eo loco templum conſecratum, adpellarique placuit* PATREM INDIGETEM. Et Tibullus lib. II elegia V ad Aeneam ἀποστροφῇ;

Illic ſanctus eris, quum te, venerande Numici
Vnda deum cælo miſerit Indigetem.

CCCLXVI.

Hæc in litore Aeneas atque poſteri, etiam primi reges Romanorum poſſederunt: qui ſequuti ſunt, ad *Circeios* vsque antiqui Latii fines protulerunt. Interiecto tractu ſine nomine aut memorabili re, *Aphrodiſium* fuit. Mela dicto loco: *Antium, Aphrodiſium, Ardea.* Plinius ordine verſo incedens, poſt Ardeam: *dein quondam Aphrodiſium, Antium colonia.* Quum ergo *quondam* dicit, tum veſtigia ſola ſuperfuiſſe oſtendit.

CCCLXVII.

Deinde *Caſtrum Inui* fuit. Virgilius lib. VI verſ. 775

Pometios, Caſtrumque Inui, Bolamque Coramque.

Seruius ad hunc locum: *Caſtrum Inui, id eſt Panos, qui illic colitur. Inuus autem latine adpellatur: græce* Πάν. Silius lib. VIII verſ. 360 ſimpliciter *Caſtrum* dixit:

Quos Caſtrum, Phrygibusque grauis quondam Ardea miſit.

Quo pertinet, quod Martiali reſtitutum eſt lib. IV epigram. LX,

Ardea ſolſtitio Caſtranaque rura petantur.

Quod ſequitur *Antium,* quia Volſcorum fuit, in illa gente explicabimus, nunc LATINOS & proprie dictum LATIVM conſideraturi, & RVTVLOS.

CCCLXIIX.

Rutuli ad mare Latinis contermini, a quibus difficulter diſcernuntur, poſt Aeneæ victoriam Latinis contributi. Sæpe a Marone celebrati poſterioribus libris Aeneidos. Caput illorum *Ardea* fuit, reducta a mari, regia Turni, Rutulorum principis. Liuius lib. I cap. LVII *Ardeam Rutuli habebant, gens, vt in ea regione, atque in ea ætate, diuitiis præpollens.* Virgilius lib. VII verſ. 409, 411

Audacis Rutuli muros: - locus Ardua quondam
Dictus auis, & nunc magnum manet Ardea nomen.

Quod Silius, imitator Maronis, repetit lib. I verſ. 293

Magnanimis regnata viris, nunc Ardea nomen.

Diſtare ab Roma Eutropius lib. I cap. VII *octauo decimo milliario* tradit: Strabo lib. V pag. 158 ſtadiis CLX. Colonia facta. Liuius lib. IV cap. XI *Triumuiri ad coloniam Ardeam deducendam creati,* quamuis tum plurimum agri *ad Ardeates redierit.* Sic enim incolæ vocantur, & ipſa Ardea ibidem *ciuitas Ardeatium.* In coloniis etiam Liuius lib. XXIX cap. XV numerauit. Reliqua

Digitized by Google

liqua Rutulorum incerta ſunt: ſitus cauſſa huc referas licet, Cluuerio auctore, *Aphrodiſium* & *Caſtrum Inui*, loca paullo ante in maritimis expoſita.

CCCLXIX.

Prope Oſtiam videntur *Ficana*, *Tellena* & *Politorium* fuiſſe: incertior tamen res de Politorio. Plinius ſingula lib. III cap. V memorauit: ſed totus ille locus turbatus eſt, ſine oppidorum ordine aut ſitu obſeruato. Feſtus autem in *Puilia ſaxa*, ex Labeone: *Locum putat Labeo dici, vbi fuerit Ficana, via Oſtienſi, ad lapidem vndecimum.* Liuius lib. I cap. XXXIII de Anco rege: *Politorium, vrbem Latinorum vi cepit, - - - multitudinem omnem Romam traduxit - - - - Auentinum nouæ multitudini datum: additi eodem haud ita multo poſt, Tellenis Ficanaque captis, noui ciues.* Tellenæ ergo, quod eodem tempore captæ, vicinæ oppido Ficanæ videntur fuiſſe, & ſi Cluuerii coniecturæ credendum, inter Ficanam & Lanuuium. Strabo quoque pluraliter Τελλῆναι ſcripſit: Dionyſius ſingulari numero Τελλήνη, quam lib. III p. 179 πόλιν Λατίνων ἐπιφανῆ, *claram Latinorum vrbem* adpellat: Plinio eſt *Tellene*, æque ſingulari, ſed Græca forma. *Politorium* inde rurſus bello ab eodem rege repetitum, *quod vacuum occupauerant priſci Latini, eaque cauſſa diruendæ vrbis eius fuit:* quod ibidem Liuius adiecit. Sed de poſitu eius nihil certum habemus dicere.

CCCLXX.

Princeps autem vrbs illarum, quas poſteri Aeneæ poſſediſſe ante Romam conditam feruntur, *Alba*, cognomine *Longa* fuit, colonia Lauinio deducta. Liuius lib. I cap. III *Aſcanius, abundante Lauinii multitudine, florentem iam, vt tum res erant, atque opulentam vrbem matri ſeu nouercæ reliquit: nouam ipſe aliam ſub Albano monte condidit, quæ ab ſitu porrectæ in dorſo vrbis Longa Alba adpellata.* Hæc regia deinde ſedes vſque ad conditam Romam, ſicut Anchiſes prædixiſſe fingitur Aeneidos VI verſ. 766 de Siluio Lauiniæ filio:

Vnde genus Longa noſtrum dominabitur Alba.

Condita XXX annis poſt Lauinium, & *Albæ* nomen inditum ab ſue alba, quæ XXX porcellos ibidem edidiſſe fertur. Varro R. R. lib. II cap. IV *Antiquiſſimum fuiſſe ſcribitur, quod ſus Aeneæ Lauinii triginta porcos pepererit albos. Itaque, quod portenderit, factum XXX annis, vt Lauinienſes condiderint oppidum Albam.* Adde Aurelium Victorem de Origine Gentis Romanæ. Propertius lib. IV eleg. I verſ. 35

Et ſtetit Alba potens, albæ ſuis omine nata. *

Euerſa ab Romanis ſub rege Hoſtilio Tullo. Liuius lib. I cap. XXXIII *Euentus belli minus miſerabilem dimicationem fecit, quod nec acie certatum eſt, & tectis modo dirutis alterius vrbis duo populi in vnum confuſi ſunt.* Strabo lib. V p. 160 κατεσκάφη πλὴν τοῦ ἱεροῦ, *diruta eſt Alba, fano excepto.* Circa illum tractum

* Varro L. L. IV c. 32. *Hinc poſt triginta annos oppidum alterum conditur* Alba, *id ab ſue alba cognominatum. Hæc e naui Aeneæ quum fugiſſet Lauinium, triginta parit porcos. Ex hoc prodigio poſt Lauinium conditum annis triginta hæc vrbs facta, propter colorem ſuis & loci naturam* Alba longa *dicta.*

tractum prætoria & villæ nitidius ædificatæ, e quibus eminuerunt *Albanum* Pompeii, & Domitiani, duæ ſplendidiſſimæ villæ: illa memorata Ciceronis pro Milone oratione cap. XX; hæc notata Tacito Agric. cap. XLV, & Plinio lib. IV epiſt. XI, quia eodem, qui perverſe omnia agebat, & ſenatum aliquando, & pontificum collegium, contra morem patrium, conuocauit. Poſteriores etiam oppidi in his locis mentionem iniecerunt, Procopius lib. II Goth. cap. IV τὸ Ἀλβανῶν πόλισμα ἐν τῇ Ἀππίᾳ ὁδῷ κείμενον. *Albanorum oppidum, in Appia ſitum*, commemorans; & Itinerario Hieroſolymitano *Aricia* & *Albona*, corrupte quamuis, coniunguntur. Verum id non antiquum oppidum fuit, ſed ex caſtris videtur natum, deſcriptis ab Herodiano lib. VIII cap. V in Maximinis. Memorabilior eſt *Mons Albanus*, in quo Feriæ Latinæ actæ, etiam triumphus extra ordinem; de quibus paſſim Liuius poteſt conſuli: & *tumuli Albani*, atque *luci*, quorum meminit Cicero pro Milone cap. XXXI; & *lacus Albanus*, ibidem; & Liuius lib. V cap. XIX *ex lacu Albano aqua emiſſa in agros.*

CCCLXXI.

In Albano bello etiam *Foſſa Cluilia* memoratur, vt Liuius ait lib. I cap. XXIII, *ab nomine ducis Cluilii Albani per aliquot ſæcula adpellata*: & lib. II cap. XXXIX de Coriolano: *Poſtremum ad vrbem a Pedo duxit, & ad Foſſas Cluilias quinque ab vrbe millia paſſuum caſtris poſitis, populatur inde agrum Romanorum.* Plutarchus Coriolani vita p. 227 diphthongo *Clœlias foſſas* ſcripſit, περὶ τὰς λεγομένας Κλοιλείας τάφρους κατεστρατοπέδευσε. Diſtantia Plutarchus congruit cum Liuio, quadraginta ponens ſtadia.

CCCLXXII.

Procopius Albanum lacum *Bouillæ* fuerunt, quas Auguſtana Tabula *Bobellas* X ab vrbe millibus paſſuum, videmus nominatas. Propinquitatem Albani montis ſignificat Velleius lib. II cap. XLVII tradens, Clodium a Milone *circa Bouillas* iugulatum eſſe, quod Cicero factum dicit ſub monte Albano. Exſtat illarum memoria apud Tacitum non vna; *ſacrarium genti Iuliæ, effigiemque diuo Auguſto apud Bouillas dicatam*, lib. II cap. XLI: & *ludicrum Circenſe Iuliæ genti apud Bouillas editum*, lib. XV cap. XXXIII: & *agmen legionum intra Bouillas ſtetiſſe*, Hiſt. lib. IV cap. II: & apud Suetonium Auguſto cap. C, eius mortui corpus *a Nola Bouillas vſque decuriones municipiorum & coloniarum deportaſſe.* Ergo illo tempore *Bouillas* ſtetiſſe non dubitandum, quamuis Florus lib. I cap. XII de illis triumphum, vt de paruo oppido, non tam rideat, quam in pudendis Romæ veteris adſcribat.

CCCLXXIII.

Aricia quoque ſub Albano monte fuit, ſeu vt Strabo dicit μετὰ τὸ Ἀλβανὸν Ἀρίκια πόλις, *poſt Albanum montem eſt oppidum Aricia*, &, quod addit, in via Appia, CLX ſtadiis ab Roma: Antonino XVI M. P. Tabulæ, XIII. Horatius lib. I ſatyr. V ineunte:

> *Egreſſum magna me excepit Aricia Roma*
> *Hoſpitio modico.*

Adiacet *Aricinum nemus*, ſiue lucus *Dianæ Aricinæ*; βαρβαρικὸν καὶ Σκυθικὸν ἔθος,

ἔθος, *barbarum Scythicumque morem* ſeruans, vt Strabo refert p. 165. Hinc *nemoralis Aricia* Martiali lib. XIII epigr. XIX: & Statio lib. III Silv. carm. I verſ. 56

Fumat Aricinum Triuiæ nemus.

In nemore illo erat *fons Egeriæ* nymphæ, de quo Liuius lib. I cap. XXI *Lucus erat, quem medium ex opaco ſpecu fons perenni rigabat aqua: quo quia ſe perſæpe Numa ſine arbitris, velut ad congreſſum deæ, inferebat, Camœnis eum lucum ſacrauit, quod earum ſibi concilia cum coniuge ſua Egeria eſſent.* Quæ repetiit inde, & ad id, quod res eſt, accommodauit Lactantius lib. I Inſtit. cap. XXII. Fuit ibi locus etiam, *ad Camœnas* dictus. Martialis lib. II epigram. VI

Et cum currere debeas Bouillas,
Interiungere quæris ad Camœnas.

Adpellatio exinde eſt, quia Numa, vt Liuius dixit, *Camœnis eum lucum ſacrauit:* &, quod Halicarnaſſenſis obſeruat lib. II pag. 122, quidam Egeriam τῶν Μουσῶν μίαν, *aliquam Muſarum* fuiſſe crediderunt.

CCCLXXIV.

Poſt Ariciam in Appia eſt *Lanuuium*, cuius multam mentionem Cicero pro Milone fecit. Cap. X *Quum ſciret Clodius, iter ſolemne, legitimum, neceſſarium a. d.* XIII *Kal. Febr. Miloni eſſe Lanuuium ad flaminem prodendum, quod erat dictator Lanuuii Milo.* Et cap. XVII *dictatoris Lanuuini ſtata ſacrificia:* & alibi. Iunonis ibi Soſpitæ ſiue Siſpitæ cultus erat. Liuius lib. XXII cap. I *decretum eſt, Iunoni Soſpitæ Lanuuii maioribus hoſtiis ſacrificaretur.* Silius ad Ciceronis Milonem adludens lib. XIII verſ. 364

Lanunio generate, inquit, quem Soſpita Iuno
Dat nobis, Milo.

In Lanuuino agro *campus* fuit *Solonius*, cuius aliquoties mentionem Cicero fecit. Lib. I de Diuinat. cap. XXXVI *Roſcius quum eſſet in cunabulis, educareturque in Solonio, qui eſt campus agri Lanuuini.* Adde lib. II cap. XXXI, & ad Attic. lib. II epiſt. III. Macrobius lib. I Saturn. cap. X dixit, corrupte credo, *agrum Solinium.*

CCCLXXV.

Supra Albam, ſeptemtrionem verſus, eſt *Tuſculum*, ἐπ' ὀρεινῇ, *in colle ſitum*, vt Strabo lib. V p. 165 notauit: ideoque Horatii epodo I *ſupernum* dictum,

- - *ſuperni villa candens Tuſculi.*

Non autem, vt vulgo creditum, in ſummo iugo fuit, cuius rudera priuatam potius villam, quam Tuſculanum oppidum, inſpectanti Holſtenio probauerunt: ſed vbi nunc Fraſcati eſt, vetus Latinorum Tuſculum fuit. * Græci plerique diſſyllabum faciunt, Τοῦσκλον, vt Strabo, & Plutarchus principio Catonis maioris; vel Τύσκλον, vt Dionyſius lib. V; aut Τύσκλος, vt Stephanus: at Latini tribus ſyllabis *Tuſculum.* Cicero Diuinat. I cap. XLIII

* Adde huc D. B. Matthæi Memorie Iſtoriche dell' antico Tuſculo pag. 12 ſeqq.

Tuſculi ædes Caſtoris & Pollucis e cælo icta eſt. Tacitus lib. xi cap. xxiv *Porcii Tuſculo in ſenatum acciti.* Suetonius Galb. cap. xviii *quum Tuſculum excucurriſſet.* Atque ita etiam Ptolemæus Τύσκυλον. Municipium fuit. Cicero pro Fonteio cap. xiv *Pro huius innocentia ſalute ſupplicat primum generis antiquitas, quam Tuſculo, ex clariſſimo municipio, profectam, in monimentis rerum geſtarum inciſam ac notatam videmus.* Diſtantiam ab vrbe prodidit Dionyſius lib. x p. 646 οὐκ ἔλαττον σταδίων ἑκατόν, *non minorem centum ſtadiis:* quod Ioſephus etiam lib. xiix cap. iix adfirmat, Τυσκουλάνον, ὅσον ἀπὸ σταδίων ἑκατὸν τῆς Ῥώμης. qui vero villam potius Tiberii, in quam Capreis delatus erat, quam ipſum oppidum, huic tamen propinquam, ſignificare videtur. Amœniſſima regio, ideoque pluribus villis ædificata, quæ paſſim laudantur a Cicerone: ſed huius quod prædium *Tuſculanum* fuit, omnium habetur, propter ingenii non minus quam agri prouentum, clariſſimum.

CCCLXXVI.

Supra Tuſculum, Anienem verſus, *Regillus lacus,* ad quem Poſtumius dictator, iuuantibus Διοσκούροις, vt credebatur, Latinos vicit. Liuius lib. ii cap. xix de illo prœlio: *ad lacum Regillum in agro Tuſculano.* Cicero ii Nat. D. cap. ii *apud Regillum bello Latinorum.* Victor de vir. illuſt. in eodem Poſtumio, *apud Regilli lacum.* Dionyſius lib. vi p. 343 παρὰ λίμνῃ Ῥηγίλλῃ καλουμένῃ.

CCCLXXVII.

In eodem tractu *Labicum* ſiue *Lauicum,* & frequentius plurali numero *Labici* ſeu *Lauici* erant. Liuius lib. iv cap. xlvii *ad Lauicos ductus exercitus:* & mox: *ſenatus cenſuit frequens, coloniam Lauicos deducendam.* Et Cicero ii Agrar. cap. xxxv *Labicos, Fidenas, Collatiam.* Silius lib. viii v. 367

- - - - habiles ad aratra Labici,

vbi dubium, vrbs an populus intelligatur, quia inter oppida Tibur, Præneſte, Antemnas recenſetur. nam *Labici* etiam poetis ſunt Labicani, vt in illo Aeneid. vii verſ. 796

- - - & picti ſcuta Labici.

Singulariter *Labicum,* præter Strabonem, cuius eſt p. 164 παλαιὸν Λαβικὸν, *vetus Labicum;* Silius xii verſ. 534 dixit

- - - campos ingreſſus & arua Labici.

Situm Liuius oſtendit xxvi cap. ix Hannibalis itinere: *per Fruſinatem Ferentinatemque & Anagnium agrum in Labicanum venit. Inde Algido Tuſculum petiit.* Nunc *la Colonna* eſt, Holſtenio teſte, xv millibus ab Roma, viæ Lauicanæ a dextris imminens: ſupra quod Tuſculum ad iii vel iv millia paſſuum recedit. Etiam Antonini itinerario, Lauicana via primus locus ab vrbe eſt *ad Quintanas,* decimo quinto milliario: inde poſt decem paſſuum millia, *ad Pictas,* etiam Straboni p. 164 πρὸς τὰς Πικτάς: male in Tabula, *ad Pactas.* Ibi tabernas ſubaudiunt; heic, ſtatuas.

CCCLXXIIX.

E Lauicana via in Præneſtinam ſi declinamus, *Gabii* ſunt fere medio inter

Digitized by Google

inter Romam & Præneſte loco, illic XII millium interuallo; heic XI, ſecundum Antoninum & Tabulam. Frequens mentio illorum in Tarquinii Superbi hiſtoria, cap. LIII, *Gabios, propinquam vrbem, nequidquam vi adortus:* item: *transfugit ex compoſito Gabios:* & cap. LV *Gabiis receptis.* Virgilius lib. VI verſ. 773

Hi tibi Nomentum, & Gabios, vrbemque Fidenam.

Deriuatum *Gabinus.* Liuius dicto libro, cap. LIV *veteribus Gabinis adſentire:* item, *Gabina res plerumque ſuperior:* & Tacitus lib. XV cap. XLIII *ſaxo Gabino Albanoque ſolidare.*

CCCLXXIX.

Supra Gabios *Pedum,* Latinorum oppidum. Liuius lib. II cap. XXXIX de Coriolano: *Labicos, Pedum cepit. poſtremum ad vrbem a Pedo ducit.* Et lib. VIII cap. XII *Aemilius ad Pedum exercitum duxit. Pedanos tuebatur Tiburs, Præneſtinus, Veliternusque populus:* & cap. XIII *A paucis populis Pedani adiuti ſunt. Tiburtes Præneſtinique, quorum ager propior erat, Pedum peruenere.* Horatius lib. I epiſt. IV ad Tibullum:

Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?

id eſt in villa tua, in agro ſita Pedano. Plinius lib. III cap. V *Pedanos* in iis populis numerauit, quorum oppida ſine veſtigiis interierint. Coniectura ergo ſtandum eſt in ſede inueſtiganda, quæ ex Liuio laudata propinquitate haud dubie inter Tibur & Præneſte fuit: id quod etiam in vetuſtiſſimo Horatii libro adſcriptum margini Torrentius inuenit.

CCCLXXX.

Nec longe a Pedo fuit *Aeſula,* ſiue *Aeſulum,* ſiue *Aeſola;* verum etiam inter Tibur forſan & Præneſte, ſaltem prope agrum Tiburtinum. Horatius lib. III oda XXIX

Ne ſemper vdum Tibur, & Aeſulæ
Decliue contempleris aruum, &
Telegoni iugum parricidæ,

qui Tuſculum fertur condidiſſe. Quum itaque cum Tibure, cum Tuſculo coniungatur *Aeſula,* in illo tractu etiam ſedes illius quærenda eſt, quamquam certo deſignari non poteſt, quia iam tum ſuo æuo Plinius *Aeſolanos* in iis ſcripſit, quorum nulla veſtigia ſupereſſent. Coloniam fuiſſe teſtis eſt Paterculus, qui *Aeſulum* ſcripſit, neutro genere, lib. I cap. XIV, idque, ac Alſium, XXIII annis ab initio belli I Punici colonis fuiſſe occupatum.

CCCLXXXI.

Nec certior ratio eſt oppidi *Scaptiæ,* quod Plinius dicto loco in Latii quondam claris oppidis, euerſis poſtmodum, numerauit. Pompeius Feſtus tradit, *Scaptiam vrbem Pedanos incoluiſſe.* Propinquam ergo Pedo fuiſſe, non eſt quod dubitemus. Hinc *tribus Scaptia* cognominata, eodem auctore Feſto: & *tribules Scaptienſes* apud Suetonium Aug. cap. XL. Origo tribus Scaptiæ ab Liuio perſcripta lib. VIII cap. XVII.

Digitized by Google

CCCLXXXII.

Ad Anienem amnem oppidum Latinorum *Tibur* recedit, antiquiſſimum æque, vt amœniſſimum, quippe conditum a Græcis fertur

Tibur, Argeo poſitum colono,

Horatio canente lib. II oda VI. Amœnitatem idem lib. I oda VII deſcripſit, quod nulla Græcarum vrbium tam delectet,

Quam domus Albuneæ reſonantis,
Et præceps Anio, & Tiburni lucus, & vda
Mobilibus pomaria riuis.

Poſitu idem *ſupinum* eſt lib. III oda IV; & *vdum* tamen, * vt modo in Aeſula oſtendimus, quia, eodem auctore lib. IV oda III

- - *Tibur aquæ fertile perfluunt,*

cataracta præcipites: vnde *præceps Anio* lib. II oda VI, cuius ex alto deiectus etiam Straboni lib. V p. 164 ὁ καταράκτης dictus eſt. Virgilio Aeneid. VII verſ. 630 eſt

- - - *Atina potens, Tiburque ſuperbum.*

Religioſum cultu & templo Herculis, quod τὸ Ἡράκλειον Strabo iam memorato loco dixit; ideoque Propertio lib. II eleg. XXXII eſt *Tibur Herculeum.* Deriuata nomina *Tiburs* & *Tiburtinus.* Cicero lib. II de Orat. cap. LXV *villam in Tiburte habes.* Liuius lib. VIII cap. XII *Pedanos tuebatur Tiburs populus:* & cap. XIII *Tiburtes Præneſtinique Pedum peruenere.* Martialis lib. IV epigram. LVII

Nunc Tiburtinis cedite frigoribus.

CCCLXXXIII.

Tiburtium ditionis erant *Empulum* & *Saſſula,* ignotæ poſitionis oppida, a Romanis olim capta. Liuius lib. VII cap. XVIII *Empulum eo anno ex Tiburtibus haud memorando certamine captum:* & cap. inſequenti XIX *Cum Tiburtibus ad deditionem pugnatum. Saſſula ex his vrbs capta.*

CCCLXXXIV.

Tiburi ab oriente imminet *Afflianus* mons, ex veteri inſcriptione cognitus, quam Holſtenius pag. 200 exhibuit:

RIVOM AQVAE CLAVDIAE AVGVSTAE
SVB MONTE AFFLIANO CONSVMAVIT
IMP. DOMIT. CAESAR AVG. GERM. COS.

CCCLXXXV.

Inde in auſtrum longius, & in fines Aequorum, recedit Latinorum oppidum *Præneſte,* illud *altum Præneſte,* ** vt Virgilius vocat lib. VII v. 682: ideoque *frigidum* Horatio lib. III oda IV, a montano ſitu: quæ vero ſucceſſit ei Paleſtrina, vt nunc vocatur, in vallem eſt deducta. Vetus autem *Præneſte* & natura & arte munitiſſimum fuit. Strabo lib. V p. 165 ſitum & muni-

* Ager tamen Tiburs mediocris terræ fuit. Varro R. R. I. c. 9.

** Salmſiaus Plinian. Exercit. in Solin. pag. 45, 46. *Cato quod montibus præſtaret, dictum autumabat* Præneſte *in Originibus.* Sed Solinus Polyhiſt. c. 2. *Præneſte a Præneſto, Vlyxis nepote, Latini filio.*

munitionem quum deſcripſiſſet, notabiliter adiecit, *καταφεύγουσι ἐκεῖσε οἱ νεωτερίσαντες, qui res nouas moliti ſunt, eodem confugiunt.* Velleius lib. II cap. XXVI de Mario filio, apud Sacriportum victo, *Præneſte, quod ante natura munitum præſidiis firmauerat, ſe exercitumque contulit.* Idem cap. LXXIV de Fuluia Antonii: *Hæc belli ſedem Præneſte ceperat.* Et Cicero de Catilina orat. I cap. III *Quid? quum tute Præneſte kalend. ipſis Nouembris occupaturum nocturno impetu eſſe confideres, ſenſiſtine illam coloniam meo iuſſu, meis præſidiis, cuſtodiis vigiliisque eſſe munitam?* Incolæ *Præneſtini.* Liuius lib. VI cap. XXIX *Octo oppida erant ſub ditione Præneſtinorum: ad ea circumlatum bellum: deincepsque haud magno certamine captis, Velitras exercitus ductus. eæ quoque expugnatæ. tum ad caput belli Præneſte ventum.* Plinius lib. III cap. V *Præneſtini, vrbe quondam Stephane dicta.* nam & Strabo dicto loco refert, Πραίνεστον Πολυστέφανον καλεῖσθαι πρότερον. Plerique neutro genere, vt vidimus, etiam auferendi caſu, *Præneſte* dicunt, vt Liuius lib. VI cap. XXIX *Triumphans, ſignum Præneſte deuectum Iouis Imperatoris in Capitolium tulit.* Tamen etiam femineo more Virgilius lib. VIII verſ. 561 *Præneſte ſub ipſa*, etiam Seruio, vt rarum, adnotante. Et Iuuenalis ſat. III verſ. 190

Quis timet, aut timuit gelida Præneſte ruinam?

Patrio caſu *Præneſtis.* Paterculus lib. II cap. XXVII *oppugnationi Præneſtis ac Marii præfuerat Ofella:* Propertius lib. II eleg. XXXII

Nam quid Præneſtis dubias, o Cynthia, ſortes?

id eſt, oraculum Præneſtinum petis. nam & Strabo ei imponit τὸ τῆς Τύχης ἱερὸν ἐπίσημον χρηστηριάζον, *fanum & oraculum Fortunæ.* Et Suetonius Tib. cap. LXIII *Vicina vrbi oracula etiam diiicere conatus eſt: ſed maieſtate Præneſtinarum ſortium territus deſtitit.* Ceterum Strabo ἡ Πραίνεστος format caſum: Ptolemæus τὸ Πραίνεστον.

CCCLXXXVI.

Supereſt ex Latinis oppidis *Ortona*, quam *Hortanam* aliqui libri, aut *Artonam* referunt, ſed, iudice Sigonio, peruerſe, cui ex Dionyſii veſtigiis *Ortona* placet. Liuius lib. II cap. XLIII *Ortonam, Latinam vrbem, Aequi oppugnabant.* Et lib. III cap. XXX *Horatius, quum iam Aequi, Corbione interfecto præſidio, Ortonam etiam cepiſſent; in Algidio pugnat: multos mortales occidit, fugat hoſtem non ex Algido modo, ſed a Corbione Ortonaque.* Sedes coniecturæ relinquenda, quæ vero minus in *Tolerio* inueſtigando valet, ex quo Plinii *Tolerienſes* in Latio ſunt; Plutarchi in Coriolano pag. 227 Τολερῖνοι: quos cum Latinis Dionyſius lib. VIII pag. 493 cenſet. De illo enim Coriolano ait: ἐπὶ Τολερίνους ἐλαύνει, τοῦ Λατίνων ὄντας ἔθνους, *in Tolerinos mouet, Latini nominis populum*, quos pag. 500 in μικροπολίταις adnumerat. Reliqua, quæ Præneſte circumiacent, Aequiculorum fuerunt pleraque, ſupra in Aequis poſt Sabinos expoſita: quæ itidem deuocanda in Latium, ſed ampliatum ſunt, hoc eſt, quod præter Latinos Rutuloſque, etiam Hernicos, Aequos, Volſcos, Auruncos comprehendat.

CCCLXXXVII.

HERNICORVM nomen apud Liuium aliosque frequens eſt, neque

Mm mm 3 vero

vero tam late illorum notitia patet, quam Volſcorum Latinorumque. Correpta ſyllaba media vocabuli, quod ex Virgilii verſu 684 libri VII liquidiſſimum eſt,

Hernica ſaxa colunt - - -

& Silii Italici lib. IV verſu 226

Quosque in prægelidis duratos Hernica riuis
Mittebant ſaxa.

CCCLXXXVIII.

Horum oppida, quantum conſtat, fuere *Anagnia, Alatrium, Verulæ, Ferentinum.* De primo, *Anagnia,* quæ & nunc Anagni eſt, Virgilii prædicto verſu perdocemur, - - - *quique*

Hernica ſaxa colunt, quos diues Anagnia paſcit:

& clarius Macrobii teſtimonio lib. V Saturn. cap. XVIII *Hernicorum eſt Anagnia.* Et paullo ante: *Sunt in libro ſeptimo* [Maronis] *illi verſus, quibus Hernici populi, & eorum nobiliſſima, vt tunc erat, ciuitas, Anagnia enumerantur,*

- - - - *quos diues Anagnia miſit,* &c.

Reliqua oppida Hernicorum, quæ noſci poſſunt, Liuius nobis lib. IX cap. XLII prodidit. *Id ægre,* inquit, *paſſi Hernici, concilium populorum omnium habentibus Anagninis, in circo, quem Maritimum vocant, præter Alatrinatem, Ferentinatemque, & Verulanum, omnes Hernici nominis populo Romano bellum indixerunt.* Et cap. XLIII *Hernicorum tribus populis, Alatrinati, Verulano, Ferentinati, ſuæ leges redditæ.* Ex quibus manifeſtum eſt, hæc oppida Hernicorum fuiſſe, vt vero caput eſſet *Anagnia,* quæ quod cum ceteris non nominatis, (præter tria illa, quæ bello abſtinuerant,) ſine difficili pugna Romanis ſe dediderat, præmium ciuitatis ab iisdem tulit. Liuius ibidem: *Anagninis, quippe arma Romanis intulerant, ciuitas ſine ſuffragii latione data.* Poſt colonia facta. Frontinus de Coloniis: *Anagnia, muro ducta. colonia Druſi Cæſaris. populus deduxit. Iter populo non debetur. Ager eius per ſtrigas veteranis eſt adſignatus.*

CCCLXXXIX.

Alterum Hernicorum oppidum eſt *Alatrium,* vt Liuius vbique *Alatrinates,* vocali prima ſcripſit, & hodieque *Alatri* dicitur: Straboni Ἀλέτριον, vnde Plinii ſunt *Aletrienſes* vocali ſecunda. Ciuitatem ſine ſuffragio tuliſſe, modo ex Liuio perceptum fuit. Cicero autem (ſed longo poſt tempore) municipium vocat pro Cluentio cap. XVI. *C. & L.* inquit, *Fabricii, fratres gemini fuerunt ex municipio Aletrinate:* qui & cap. XX populum dixit *Aletrinates* vocali ſecunda.

CCCXC.

Hinc in auſtrum vergunt *Verulæ.* Florus lib. I cap. XI *De Verulis & Bouillis; pudet, ſed triumphauimus.* Frontinus de Coloniis libro: *Verulæ oppidum muro ductum. Ager eius limitibus Gracchanis eſt adſignatus: & ab imperatore Nerua colonis redditus.* Incolæ *Verulani,* de quibus ſatis ex Liuio iam dictum eſt. Et hoc oppidum eiusque ſitus ex ſeruato priſco nomine *Veruli* perfacile cognoſcitur.

CCCXCI.

Digitized by Google

CCCXCI.

Et *Ferentinum* in via Latina nomen retinet. Antea Liuii *Ferentinates* vidimus: quos alii, poetæ præſertim, etiam *Ferentinos* vocant. Silius lib. VIII verſ. 394

Sulla Ferentinos, Priuernatumque maniplos
Ducebat.

Antoninus in Lauicana via *Ferentinum, Fruſinonem* VII millibus disiungit. Priorem ſtatum ſupra cognouimus, αὐτονομίαν conceſſam ab Romanis eſſe: poſt colonia Latina eodem deducta. Liuius lib. XXXV cap. IX *Eodem anno coloniam Latinam in agrum Ferentinum triumuiri deduxerunt.* Annus erat IↃLX, L. Cornelio Merula & Q. Minucio Thermo conſulibus. Hæc de Hernicis prodita: plura poſſediſſe ex Liuii verbis [lib. IX cap. XLII] ſupra productis clarum eſt, quia cum Anagnanis *omnes Hernici nominis* Romanis bellum indixerunt, præter Alatrinates, Ferentinates, Verulanos. Vici forſan & oppidula fuerunt, quorum nulla fama ſupereſt.

CCCXCII.

Sed unum reſtat, quod Hernicis adſcribit Holſtenius p. 203, *Aſſile* oppidum non ignobile, in montibus inter Sublaqueum ſitum & Anagniam. Frontinus de Coloniis libello: *Aſſile oppidum lege Sempronia. In centuriis & in laciniis ager eius eſt adſignatus.* Veteri lapide ibidem reperto ineſt L. LVPERCVS AFFILANVS. Anaſtaſius Bibliothecarius Vita Sixti III *in territorio Aſilano.*

CCCXCIII.

VOLSCI ſequuntur, gens maior ceteris, quæ in Latium adſumtæ ſunt, etiam potentior, a mari Antiano habitans ad Liris fluuii ſuperiora, & vltra. Quod in cauſſa fuit, vt Pomponius Mela lib. II cap. IV ad veterem memoriam reſpiciens, *Volſcos*, tamquam per ſe validos ad gentem conſtituendam, a Latio ſepararet. Sic enim oram illam enumerat: *Etruria; poſt Latium, Volſci, Campania.* Scylax quoque Periplo ita diſcernit, prauato quamuis nomine: Λατίνων ἔχονται Ὄλσκοι· Ὀλσκῶν δὲ ἔχονται Καμπανοί. *Latinis continui ſunt Volſci: Volſcis Campani.* Ab ora maritima incipiemus.

CCCXCIV.

Antium, Græce Ἄντιον, (Dionyſio etiam Ἀντία, lib. V p. 304) Volſcorum fuiſſe vrbem, docet Liuius lib. II cap. XXXIII *fuſi Volſci Antiates:* & cap. LXIII *Numicius Antium aduerſus Volſcos profectus:* & poſt paullo, eodem capite: *Melius in Volſcis imperatum eſt. Fuſi primo prælio hoſtes, fugaque in vrbem Antium, vt tum res erant, opulentiſſimam acti.* Ad mare ſita vrbs; ἀλίμενος tamen, hoc eſt, *ſine portu*, vt Strabo ait pag. 160, quia propinquum oppidulum cum portu habuit, *Cenonem*, de quo mox dicturi ſumus. Ab Antio prima gloria rei naualis Romanis fuit. Liuius lib. VIII cap. XIV *Naues Antiatium partim in naualia Romæ ſubductæ, partim incenſæ, roſtriſque earum ſuggeſtum in foro exſtructum adornari placuit, Roſtraque id templum adpellatum.* Plenius paullo Florus lib. I cap. XI *Exſtant & parta de Antio ſpolia, quæ Menius in ſuggeſtu fori, capta hoſtium claſſe, ſuffixit; ſi tamen illa claſſis.*

nam

Digitized by Google

nam ſex fuere roſtratæ. Coloni eo aliquoties miſſi, primum, quum captum ab Romanis eſſet, circa annnum V. C. CCCLXXXV. Vide Liuium lib. II extremo: Iterum lib. VIII cap. XIV *Et Antium noua colonia miſſa.* Et ſub Nerone Tacitus lib. XIV cap. XXVII *Veterani Tarentum & Antium adſcripti.* Deriuata *Antianus* & *Antias.* Plinius lib. III cap. VI *Vltra Tiberina oſtia in Antiano* [mari] *Aſtura,* inſula. Coloni & oppidani *Antiates.* Liuius dicto lib. VIII cap. XIV *interdictum mari Antiati populo eſt:* & mox, *naues Antiatium,* vt prædiximus. Celebre ibi Fortunæ templum. * Horatius lib. I oda XXXV ad illam:

O diua, gratum quæ regis Antium, & reliqua.

CCCXCV.

Adiacebat *Ceno* oppidum, quod nauale & forum habebat Antiatium. Dionyſius lib. VIII pag. 612 πολίχνην ἐπιθάτλιον, *maritimum oppidulum* vocat, quo Antiates ἐπινείῳ τε καὶ ἀγορᾷ τῶν εἰς τὸν βίον ἀναγκαίων ἐχρῶντο, *portu & foro neceſſariorum ad vitam vtebantur.* Ei nomen *Cenoni* fuiſſe, in eadem conſulis Numicii expeditione, quam Halicarnaſſenſis tractat, prodit Liuius lib. II cap. LXIII. *Cenonem,* inquit, *aliud oppidum, nequaquam tam opulentum, ab Antiatibus cepit.* Quod *Ceno* quondam dictum, nunc, etiam iudice Holſtenio, eſt Nettuno.

CCCXCVI.

Aſtura ſuccedit, flumen & inſula. Plinius lib. III cap. V *Dein quondam Aphrodiſium, Antium colonia, Aſtura flumen & inſula.* Et cap. VI inſequenti, quo de inſulis agit, *Vltra Tiberina oſtia in Antiano* [mari] *Aſtura.* Inſula autem parua prope oſtium fluuii. Heic villa Ciceronis fuit. Plutarchus in Vita p. 884 de Marco & Quinto fratribus, nuntiata proſcriptione; ἔγνωσαν εἰς Ἄστυρα μεταβῆναι, χωρίον παράλιον τοῦ Κικέρωνος, *decreuerunt Aſturam tranſire, maritimam villam Ciceronis.* Huius ipſe meminit lib. VI ep. XX *Ego me Aſturæ diutius arbitror commoraturum.* Et lib. XIII Attic. epiſt. XXVI *Ego, vt tempus eſt noſtrum, locum habeo nullum, vbi facilius eſſe poſſum, quam Aſturæ.* Videtur villa intra inſulam fuiſſe. Lib. XII enim epiſt. XIX ſcripſit Attico: *Eſt heic quidem locus amœnus, & in mari ipſo, qui & Antio & Circeiis adſpici poſſit.* Excreuit vel hæc vel alia eius loci villa in oppidum, vicum ſaltem. Seruius enim in Aeneid. VII verſ. 801 *Haud longe a Tarracina oppidum eſt Aſtura, & eiusdem cognominis fluuius.* Fluuii etiam Liuius meminit lib. VIII cap. XIII. *Aricinos,* inquit, *Lauiniosque, & Veliternos, Antiatibus Volſcis ſe coniungentes, ad Aſturæ flumen Menius improuiſo adortus fudit.* Strabonis lib. V pag. 161 eſt ὁ Στόρας ποταμὸς, *Stora fluuius,* quod in mendis nolim habere, quia etiam Feſtus ſcripſit: *Stura flumen in agro Laurenti eſt, quod quidam Aſturam vocant.* Vtrumque ergo nomen receptum fuit, *Aſtura* verum forte ac genuinum: *Stura* vulgare.

CCCXCVII.

Cloſtra Romana Plinius lib. II cap. V nominauit: & Tabula vetus *Cloſtris,*

* Adde huc Io. Addiſonii *Remarks op ſeueral parts of Italy,* vbi duæ Fortunæ Antii cultæ eſſe dicuntur. pag. 291.

ſtris, ab Aſtura IX millibus paſſuum. Intercedit apud Plinium *Nymphæus* fluuius, nunc la Nimpa, cuius oſtio putat Holſtenius ab Romanis clauſtra fuiſſe adpoſita contra vim Oceani; quæ illa Plinii *Cloſtra Romana* ſint.

CCCXCVIII.

Circeii deinceps in ora occurrunt, antiquus Latinorum terminus. Scylax periplo: Λατῖνοι μέχρι τῦ Κιρκαίυ, ſubaudi ὄρυς, *Latini pertinent ad Circæum * vsque promontorium.* Hoc eſt quod Virgilius lib. VII verſ. 799 dixit *Circæum iugum:* Silius VIII verſ. 391 *iuga Circæa.* Oppidum Latinis *Circeii* pluraliter dictum. Cicero lib. XV Attic. ep. X *Statim mittam vel Antium vel Circeios.* Mela lib. II cap. IV *Circes domus aliquando, Circeii.* inde nomen. Et Strabo πολίχνιον Κίρκης, *Circes oppidulum* vocat lib. V pag. 161. Et Tabula vetus *Circeios* XXII M. P. a Cloſtris habet poſitos. Colonia antiqua fuerunt, deducta ab rege Tarquinio Superbo, vt Liuius lib. I cap. LVI tradit. Cicero III Nat. D. cap. XIX *Circen coloni noſtri Circeienſes religioſe colunt.* Et Liuius lib. VI c. XVII *colonis Circeienſibus triſtiora reſponſa reddita, quod ciues Romani patriæ oppugnandæ nefanda conſilia iniiſſent.*

CCCXCIX.

In hoc tractu eſt *Saturæ palus*, de qua Virgilius lib. VII verſ. 801

Qua Saturæ iacet atra palus.

Et Silius Italicus lib. VIII verſ. 381

Qua Saturæ nebuloſa palus reſtagnat.

Cluuerio eſt ipſa *Pomptina* ſiue *Pomtina*, quæ etiam vt vna, quamquam sæpius pluraliter, deſcribitur ab Iuuenale ſatyra III verſ. 307.

Et Pomtina palus, & Gallinaria pinus.

Dixi, ſæpius pluratiue nominari. Lucanus lib. III verſ. 85

Et qua Pomtinas via diuidit vda paludes.

Tacitus lib. XV cap. XLII de foſſa, quam Neroni quidam ab Auerno lacu ad Tiberina oſtia nauigabilem promiſerant; *non aliud humidum gignendis aquis occurrit, quam Pomptinæ paludes.* Siccare plures tentauerunt, & ex parte ſiccaſſe certum eſt. Epitome Liuii XLVI *Pomptinæ paludes a Cornelio Cethego conſule ſiccatæ, agerque ex iis factus.* Idem conatus eſt Iulius Cæſar teſtante Suetonio cap. XLIV, incertum quo ſucceſſu. Et Antonius triumuir per Lucium fratrem diuidendos plebi agros, in iisque χώραν ἐν τοῖς ἕλεσι Πουτίνοις, ὡς κεχωσμένοις ἤδη, pollicitus eſt, quod Dio Caſſius refert lib. XLV pag. 274. Heic & alibi (lib. XLIV pag. 242) ſcribit τὰ Πόντινα ἕλη, per N; etiam Feſtus in Pontina tribu: *a Pontia vrbe dicta, a qua & palus quoque Ponti-*

Nn nn

* Theophraſtus hiſt. Plantar. V. c. 9. Τὸ δὲ Κιρκαῖον καλούμενον εἶναι μὲν ἄκραν ὑψηλὴν, δασεῖαν δὲ σφόδρα, καὶ ἔχειν δρῦν καὶ δάφνην πολλὴν καὶ μυῤῥίνην. Λέγειν δὲ τοὺς ἐγχωρίους, ὡς ἐνταῦθα ἡ Κίρκη κατῴκει, καὶ δεικνύναι τὸν τοῦ Ἐλπήνορος τάφον. - - Καὶ πρότερον μὲν ἦν νῆσον εἶναι τὸ Κιρκαῖον. Νῦν δὲ ὑπὸ ποταμῶν τινων προσκεχῶσθαι καὶ εἶναι ἠϊόνα. Τῆς δὲ νήσου τὸ μέγεθος περὶ ὀγδοήκοντα σταδίους. *Circæum excelſum eſſe promontorium & arboribus frequens valde, & multas quercus & lauros alere & myrtos. Incolas autem dicere, Circen ibi habitaſſe, & oſtendere ſepulcrum Elpenoris. - - Et Circæum quidem olim inſulam fuiſſe, nunc vero per flumina quædam aggere adiunctum litus euaſiſſe. Inſulæ magnitudinem octoginta circiter ſtadiorum fuiſſe.* Adde ſis Diodorum Siculum lib. IV pag. 249.

Digitized by Google

Pontina adpellata eſt iuxta Terracenam: ſi Feſti ſunt, quæ nomine illius ibidem referuntur.

CCCC.

In proximo *Vfens* fluuius eſt, quem diphthongo Feſtus ſcripſit, *Ouſentinam tribum* ab *Ouſente* fluuio deriuans. Virgilius Aeneidos VII verſ. 802

- - - *gelidusque per imas*
Quærit iter valles, atque in mare conditur Vfens.

Et Silius Italicus lib. VIII verſ. 381 - - - *& atro*
Liuentes cœno per ſqualida turbidus arua
Cogit aquas Vfens, atque inficit æquora limo.

Claudianus etiam in Probini & Olybrii conſul. verſ. 257
- - - *tardatusque ſuis erroribus Vfens.*

Et Vibius Sequeſter: *Vfens Terracinæ proximus.*

CCCCI.

Recipit aut vicinum habet *Amaſenum*, a Priuerno decurrentem. Virgilius lib. VII verſ. 685

- - - - *quos diues Anagnia paſcit,*
Quos Amaſene pater.

vbi Seruius: *Amaſenus eſt fluuius, qui Anagnienſes agros inrigat.* Sed Anagninum flumen in Lirim effunditur. Præſtat Vibium ſequi, cui *Amaſenus* eſt *Priuernatium.* Quod propter Pomptinas paludes, iisque ſiccandis depreſſas foſſas, & ductus fluminum & oſtia mutata fuerunt, difficulter de his quoque, Amaſeno & Vfente, cenſetur. Holſtenius Vfentem *il Portatore* interpretatur, natum ſub Setia: Amaſenum, *Baudinum* vel *Badinum* vulgo adpellatum: alii coniungunt, vt vno oſtio effluant; alii ſeparatum vtrumque in mare deducunt.

CCCCII.

Et *Feroniæ lucus* in hac ora maris fuit, eſtque de quo Virgilius lib. VII verſ. 799

- - *queis Iuppiter Anxurus aruis*
Præſidet, & viridi gaudens Feronia luco.

Fons in luco ſacer. Horatius lib. I ſatyra V verſ. 24
Ora manusque tua lauimus, Feronia, lympha:

etiam fanum ſiue templum. Scholiaſtes Horatii: *Fanum Feroniæ in tertio erat milliario a Tarracina.* Diſtantiam ipſe Horatius ibidem a fonte ſacro verſ. 25 adprobauit:

Millia tum pranſi tria repimus: atque ſubimus
Impoſitum ſaxis late candentibus Anxur.

CCCCIII.

Anxur autem eſt Volſcum nomen eius oppidi, quod Græci & Latini *Tarracinam* dicunt. Plinius lib. III cap. V *Dein flumen Vfens, ſupra quod Terracina oppidum, lingua Volſcorum Anxur dictum.* Sic ſcriptum eius optimis libris *Terracina:* alii plerique *Tarracina*, prima vocali. Strabo Ταῤῥα-

κινη,

κίνη, Stephanus Ταῤῥακῖνα: Cicero Attico VII ep. V *De Formiano Tarracinam prid. kal. Ian. inde Pomptinam ſummam: inde Albanum Pompeii.* Mela lib. II cap. I V *Liris, Minturnæ, Formiæ, Fundi, Tarracina.* Liuius lib. XXXVI cap. III colonias enumerat, quæ cum prætore de vacatione naualis rei certauerint, in quibus etiam ſunt *Antium, & Tarracina, & Minturnæ.* Alibi Plinius pluraliter effert. Etenim lib. IV cap. LIX *Anxur*, inquit, *fuit quæ nunc Tarracinæ ſunt.* Etiam Ptolemæus plurali numero Ταῤῥακῖναι. Vocabulo *Anxuris* in antiqua Volſcorum hiſtoria etiam Liuius vſus eſt, v. gr. lib. VII cap. XXXIX *quum haud procul Anxure eſſet:* aliis temporibus, quæ inſequuta ſunt, *Tarracinæ* nomen præualuit, vt ſupra oſtendimus. Poetis tamen *Anxur* placet, tamquam magis idoneum ad metrum, eoque diuerſo genere vtuntur: neutro, Horatius verbis antea ex lib. I ſat. V productis,

Impoſitum ſaxis late candentibus Anxur:

virili, Martialis lib. V epigrammate I

Siue ſalutiferis candidus Anxur aquis.

Et lib. X epigramm. LI *ſuperbus Anxur*, quo ſitum ſignificat editiore vertice: vt Silius lib. VIII verſ. 391

- - - *ſcopuloſi verticis Anxur.*

Geminum inde gentile, *Tarracinenſis* & *Anxuras.* Cicero pro Roſcio Am. cap. XXIII *Tarracinenſis homo:* Liuius lib. XXVII cap. XXXVIII *Ea die hi populi ad ſenatum venerunt, Oſtienſis, Alſienſis, Antias, Anxuras, Minturnenſis.*

CCCCIV.

Inter Anxur & Fundos *Lautulæ.* Liuius lib. VII cap. XXXIX *quum haud procul Anxure eſſet, ad Lautulas ſaltu anguſto inter mare ac montes conſedit.* Et lib. IX cap. XXIII *ad Lautulas ancipiti prœlio dimicatum eſt.* Oppidulum, an ſaltus fuerit, non liquet. Hæc Volſcorum maritima, ex quibus in eorumdem mediterranea adſcendemus.

CCCCV.

Velitræ primum oppidum Volſcorum trans montem Albanum: hodie Velletri. Liuius lib. II cap. XXX in Volſco bello: *caſtris exutum hoſtem Velitras perſequuti, vno agmine victores cum victis in vrbem irrupere.* Tum colonia facta, quæ ſtatim poſt aucta fuit. Eodem lib. II cap. XXXIV *Et Velitris auxere numerum colonorum Romani.* * Et lib. IIX cap. III *præter Signiam Velitrasque, & ipſas colonias Romanas, Volſci exciti ad arma erant.* Suetonius Aug. principio: *Gentem Octauiam Velitris præcipuam olim fuiſſe, multa declarant.* Hinc gentile *Veliternus* formatur, non, vt in Suetonii quosdam libros inrepſit, *Velitrinus.* Liuius lib. VIII cap. XII *Veliternus populus.* adde cap. XIV. Et Plinius III cap. V *Veliterni:* etiam Suetonius Aug. cap. XCIV in MSS. *Veliterni.* Vetuſta tabula triumphorum (Grut. p. 297) C. MAENIVS - - - DE VELITERNEIS PRIDIE K. OCT.

Nn nn 2 CCCCVI.

* Adde Dionyſium Halicarnaſſ. VII pag. 417.

Digitized by Google

CCCCVI.

Proxima Velitris eſt ab ortu *Cora*, nomen hodieque ſeruans. Virgilius lib. vi Aeneidos verſ. 775

Pometios, Caſtrumque Inui, Bolamque Coramque.

Et Italicus Silius lib. viii verſ. 379

Quos Cora, quos ſpumans inimico Signia muſto.

Et Liuius lib. ii cap. xvi *Duæ coloniæ Latinæ, Pometia & Cora, ad Auruncos deficiunt.* Gentile *Corani.* Plinius lib. iii cap. v *Corani a Dardano Troiano orti.* Liuius lib. iix cap. xix *vaſtans effuſe Setinum Norbanumque & Coranum agrum.*

CCCCVII.

Vlterior in eodem tractu *Norba*, οὐκ ἀφανὴς πόλις, *non ignobilis vrbs*, vt Dionyſius lib. vii p. 428 laudauit. nunc Norma. Liuius lib. ii cap. xxxiv *Velitris auxere numerum colonorum Romani, & Norbæ in montes nouam coloniam, quæ arx in Pomptino eſſet, miſerunt.* Idem lib. vii extremo: *Priuernates Norbam atque Setiam, finitimas colonias Romanas, incurſione ſubita depopulati ſunt.* Et principio libri iix, *Setini Norbanique:* & cap. xix *ager Norbanus.*

CCCCIIX.

Etiam *Signia*, nunc Segni, in illo tractu eſt, in ſeptemtriones a Norba recedens. Colonia Tarquinii Superbi. Liuius lib. i cap. lvi *Signiam Circeioſque colonos miſit, præſidia vrbi futura terra marique.* Aucta & renouata ſub conſulibus. Idem lib. ii cap. xxi *Signia colonia, quam rex Tarquinius deduxerat, ſuppleto numero colonorum, iterum deducta eſt.* Silius lib. iix verſ. 379

- - - - *ſpumans inimico Signia muſto.*

Vide quæ adnotauimus ex Plinii xiv cap. vi de Signino vino. Eadem Martialis lib. xiii epigr. cxvi

Potabis liquidum Signina morantia ventrem,

quia id vini aluum ſiſtit. Coloni *Signini.* Liuius xxvii cap. x *Ne nunc quidem poſt tot ſæcula ſileantur fraudenturue laude ſua, Signini fuere, & Nolani & Norbani.*

CCCCIX.

Prope Signiam *Sacriportus* fuit. Paterculus lib. ii cap. xxvi *Marius* [Marii filius] *apud Sacriportum pulſus a Sulla acie, Præneſte ſe exercitumque contulit.* Liuius epit. lxxxvii de eodem: *exercitu eius fuſo deletoque ad Sacriportum.* Appianus vocabulum Græce vertens, Ciuil. i pag. 674 de eodem Mario, ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν καλούμενον ἱερὸν λιμένα, ἐξέτασσεν ἐς μάχην, *vbi ad Sacriportum peruenit, explicuit aciem.* Elegans Lucani tmeſis lib. ii verſ. 134

Iam quot apud Sacri cecidere cadauera Portum?

Quod vero prœlium Velleius, Liuius, Appianus *apud Sacriportum* commiſſum narrant, idem Plutarchus Sullæ vita pag. 469 factum tradit περὶ Σίγνιον, *circa Signiam.* Vnde vicinitas, ſupra indicata, intelligitur. Num

vero

vero oppidum, vicus, an aliud fuerit, non conſtat; nec alia eius exſtat mentio.

CCCCX.

Setia colonia in auſtrum inde magis eſt reducta: vulgo nunc Sezza. Liuius lib. VII extremo: *Priuernates Norbam atque Setiam, finitimas colonias Romanas, incurſione ſubita depopulati ſunt.* Et lib. XXVII cap. IX in triginta coloniis numeratur. Et lib. XXVI cap. IIX *conſul per Appiæ municipia, quæque propter eam viam ſunt, Setiam, Soram, Lauinium præmiſit.* Sita in montium iugo. Inde *pendula* Martiali cognominata lib. IV epigr. LXIV. Idem lib. X epigr. LXXIV

Nec quæ paludes delicata Pomptinas
Ex arce cliui ſpectat vua Setini.

nam largus vini optimi prouentus in Setino agro. Silius lib. IIX verſ. 377

- - *ipſius menſis ſepoſta Lyæi Setia.*

Coloni *Setini*, & ipſa Setia *Setina colonia.* Vetus inſcriptio apud Sponium p. 179 PATRONO FABRVM COLONIAE SETINAE.

CCCCXI.

Priuernum hinc in ortum recedit, nunc Piperno Vecchio, paullulum declinans a nouo in ſeptemtrionem. Liuius lib. IIX ineunte: *Conſul ad Priuernum profectus, extemplo acie conflixit.* Et lib. XXVII cap. XI *Priuerni ſatis conſtabat, bouem loquutum.* Virgilius lib. XI verſ. 540

Priuerno, antiqua Metabus quum excederet vrbe.

Incolæ *Priuernates.* Liuius lib. IIX ineunte: *nuntii defectionis Priuernatium venerunt.* Et cap. XXI *ex auctoritate patrum latum ad populum eſt, vt Priuernatibus ciuitas daretur.* Sic cap. XIX eiusdem libris *Priuernas bellum:* & Plinius lib. XIV cap. VI *Priuernatia vina.*

CCCCXII.

Antequam ad vlteriora, quæ circa Lirim ſunt, progrediamur, in *Campum Pomptinum*, qui in auſtrum verſus ſubiacet, degreſſi a Setia & Priuerno, quo in eo, aut circa ſunt, peragramus. *Pomptinus* ille *Campus* vocatur, Straboni lib. V pag. 161 τὸ Πωμέντιον πεδίον, quod Græci plures *Pometiam* dicunt Πωμεντίαν, inſerto N, *Pomentiam.* Ab illa enim & paludis & agri videtur cognomen eſſe, quaſi *Pometia* contracte dicta fuerit *Pomtia;* & *Pometinus, Pomtinus;* quibusdam etiam, vt permutabiles ſunt litteræ, *Pontia* & *Pontinus.* P autem inter M & T, vt ſæpe alias, euphoniæ cauſſa impoſitum.

CCCCXIII.

In extremitate, Romam verſus, ſita illa *Sueſſa Pometia,* quam Strabo pag. 159 μητρόπολιν τῶν Οὐόλσκων, *metropolim Volſcorum;* Dionyſius lib. VI pag. 364 ἡγεμόνα τοῦ ἔθνους, *gentis eius primariam vrbem* vocat. Liuius lib. I cap. LIII de Tarquinio Superbo: *Is primus Volſcis bellum in ducentos amplius poſt ſuam ætatem annos mouit: Sueſſamque Pometiam ex his vi cepit.* Et lib. II cap. XXV *ad Sueſſam Pometiam, quo confugerant hoſtes, legionibus ductis, intra paucos dies oppidum capitur.* Receperant enim interea Volſci. Cognomen additur diſcriminis cauſſa, quia & alia *Sueſſa* eſt, ſed *Aurunco-*

 rum,

rum, de qua poſt paullo dicturi ſumus. Alibi vel tantum *Sueſſa*, vt præcipua huius nominis; vel ſolo nomine *Pometia* vocatur. Strabo lib. v p. 159 ὁ υἱὸς αὐτοῦ τὴν Σύεσσαν εἷλε, *filius eius* [Tarquinii Priſci; is eſt Superbus] *Sueſſam cepit*. Et Liuius lib. II cap. XVI *duæ coloniæ Latinæ, Pometia & Cora, ad Auruncos deficiunt:* & paucis interiectis: *Pometiæ arma inlata*. Virgilius id vocabulum pluratiuo numero expreſſit lib. VI verſ. 775

Pometios, Caſtrumque Inui, Bolamque Coramque.

A Pometia eſt deriuatum *Pometinus*. Liuius lib. I cap. LV *Pometinæ manubiæ*. Et contracte lib. IV cap. XXV *in Pomtinum agrum frumenti cauſſa miſere*.

CCCCXIV.

Inter Sueſſam & Lanuuium, in Latinorum confinio, *Mons* eſt *Marcius*, in Volſcorum bello memoratus. Liuius lib. VI c. II de Camillo: *nec procul ab Lanuuio (ad Marcium is locus dicitur) caſtra oppugnare eſt adortus.* Sic legendum: non, *Metium*. Diodorus Siculus lib. XIV cap. vlt. in eodem bello: ἐν τῷ καλουμένῳ Μαρκίῳ κατεστρατοπέδευσαν, ἀπέχοντες ἀπὸ Ῥώμης σταδίους διακοσίους, *in ita dicto Marcio caſtra metati* [Romani] *ſunt*, CC *ſtadiis ab Roma*. Et Plutarchus in Camillo p. 126 περιελθὼν μακρὰν περίοδον περὶ τὸ Μάρκιον ὄρος, *exercitu Marcium montem circumducto*.

CCCCXV.

In hoc Volſcorum tractu fuit etiam oppidum, Liuio dictum *Corioli:* Dionyſio lib. VI pag. 412 Κορίολα; Stephano Κορίλλα. Plutarchus in Coriolano: ἐν τῷ Οὐολούσκων ἔθνει ἡ τῶν Κοριολάνων πόλις ἀξίωμα μέγιστον ἔχει, *in Volſcis Corioli vrbs maximæ dignationis.* Et Dionyſius dicto loco: προῆγεν ἐπὶ Κορίολαν, πόλιν ἐπιφανῆ σφόδρα, καὶ ὥσπερ ἂν μητρόπολιν τῶν Οὐολούσκων, *duxit aduerſus Coriolam, vrbem clariſſimam & quaſi metropolim Volſcorum*. Liuius lib. II cap. XXXIII *Fuſi Volſci Antiates: Corioli oppidum captum*. Inde cognomen C. Marcio *Coriolano*, vt præter laudatos ſcriptores Valerius, Florus, Eutropius, Victor adnotarunt. Situs ambiguus, & Plinius III c. V *Coriolanos* in iis populis recenſet, quorum oppida interierint ſine relicto veſtigio. Liuius autem quodammodo ſedem indicauit lib. III cap. LXXI, Scaptii verbis pronuntians, *finium Coriolanorum fuiſſe agrum*, de quo Aricini atque Ardeates, quum bello ſæpe certaſſent, multis inuicem cladibus feſſi, iudicem populum Romanum ceperint. Hinc utrique populo ad ortum *Coriolos* ponit Cluuerius ad Antium verſus, ſub Lanuuio, quia obſeſſæ vrbi auxilio Antiates ſoli, vt propinquiores, venerint.

CCCCXVI.

Et circa Coriolos fuere, *Longula*, *Poluſca*, *Satricum*. De *Poluſca* & *Longula* Liuius lib. II cap. XXXIII *alter conſul Antiates Volſcos fundit fugatque: compulſos in oppidum Longulam perſequutus mœnibus potitur. inde Poluſcam, item Volſcorum, cepit: tum magna vi adortus eſt Coriolos.* Et cap. XXXIX de Coriolano exſule & hoſte: *Satricum, Longulam, Poluſcam, Coriolos, nouella hæc Romanis oppida, ademit.* Halicarnaſſenſis Dionyſius lib. VI pag. 412 Πολύσκη (ſic legendum pro truncato Πόλυς, ex lib. IIX) κατὰ διάστημα

διάστημα οὐ πολὺ τῆς Λογγόλας ἀπέχει, *Poluſca haud longe a Longula diſtat.* Oppidani Plinio *Polluſtini* ſunt lib. III cap. V, ex alia forma *Polluſtia* adpellati. At Dionyſius lib. VIII pag. 509 εἰς τὴν Πολυσκανῶν χώραν, *in Poluſcanorum regionem.* De oppido *Satrico* iam diximus aliquid ex Liuii II cap. XXXIX. Eius reliqua fata ita ſe habent: Liuius lib. VI cap. XXXIII *Ira & rabies Latinorum eo erupit, vt Satricum vrbem, quæ receptaculum primum eis aduerſæ pugnæ fuerat, igni concremarent: nec aliud tectum eius ſuperfuit vrbis, quam matris Matutæ templum.* Reſtitutum ab Antiatibus. Idem lib. VII cap. XXVII *Satricum ab Antiatibus colonia deducta, reſtitutaque vrbs, quam Latini diruerant.* Tertio poſt anno [Vrbis CCCCVII] dirutum atque incenſum Satricum ab Romanis, vt Liuius dicto loco addidit. Poſtea ciues Romani in id oppidum miſſi, qui quum præſidium Samnitium accepiſſent, oppreſſi ab Romanis, & auctores defectionis ſecuri percuſſi ſunt, referente Liuio lib. IX cap. XVI. Incolæ *Satricani* ibidem dicti.

CCCCXVII.

Supra hæc in ſeptemtrionem reducendum oppidum *Verrugo* Volſcorum: an vero eo vsque, quo Cluuerius conſtituit, inter Velitras & Sacriportum, pro certo non habemus dicere. Id autem rationis ſubeſt: conſul Sempronius quum parum proſpere aduerſus Volſcos dimicaſſet, Lauicana via exercitum adfectum reduxiſſe a Liuio narratur lib. IV cap. XLI. Id vero prœlium Valerius Maximus dicit *apud Verruginem* commiſſum, lib. III cap. II exemplo 8. Addit vero Liuius cap. XXXIX extremo conſulem non proximis ad vrbem itineribus fugiſſe, ſed ignaros fuiſſe equites, quam conſul regionem petiſſet, qui in viam tandem Lauicanam euaſit: vt ita nec ex prœlio illo & conſulis fuga certus locus *Verruginis* poſſit definiri. Aequis propinquiorem fuiſſe, ex Liuii cap. LV videtur probari, quia ab arce *Caruentana,* quam Aequi inuaſerant, exercitus Verruginem ductus fuit. Adde eiuſdem libri IV cap. I & LVIII.

CCCCXIIX.

Sed prius quæ in auſtro reſtant, quam ad vlteriora progrediamur, expedienda ſunt. Circa Velitras & Sueſſam Pometiam fuerunt *Vlubræ,* in Pomptino agro, iuxta paludes. Cicero lib. VII epiſt. XVIII ad Trebatium: *Has litteras ſcripſi in Pomptino, quum ad villam Metrilii Philemonis deuertiſſem: ex qua iam audieram fremitum clientium meorum, quos quidem tu mihi conciliaſti. Nam Vlubris honoris mei cauſſa vim maximam ranunculorum ſe commoſſe conſtabat.* Trebatius autem, ad Cæſarem in Gallias profectus, clientes ſuos, in quibus Vlubrani erant, (epiſt. XII) Ciceroni commendauerat. Fuit tenue oppidum, aut inſtar vici. Horatius lib. I epiſt. XI extr.

- - - - nauibus atque
Quadrigis petimus bene viuere. quod petis, heic eſt,
Eſt Vlubris: animus ſi te non deficit æquus.

Hinc eſt quod *vacuas* Iuuenalis dixit ſatyr. X verſ. 102, id eſt, male habitatas, non omnino deſertas. Superfuit enim, qui *vaſa minora* ſolitus ſit

Frangere pannoſus vacuis ædilis Vlubris.

Incolæ

Incolæ Ciceroni *Vlubrani* lib. VII epiſt. XII, Plinio lib. III cap. V *Vlubrenſes.*

CCCCXIX.

Propinquæ fuerunt *Tres Tabernæ* in via Appia: & vlterius paullo *Forum Appii.* Cicero lib. II Attic. ep. X *Ab Appii Foro, hora quarta. dederam aliam paullo ante Tribus Tabernis.* Vterque locus etiam apoſtolico itinere Actor. XXVIII, 15 notatus, obuiam Roma Chriſtianos Paulo exiiſſe ἄχρις Ἀππίυ φόρυ καὶ Τριῶν Ταβερνῶν. *Appii Forum*, quod circa Nymphæum amnem fuit, Hieroſolymitano itinerario ſignatum eſt: *Tres Tabernæ*, Tabula Auguſtana: vtrumque itinere Antonini ab Vrbe via Appia ad Columnam, licet numeri non ſatis ſalui videantur eſſe.

CCCCXX.

Ecetræ dubius locus eſt. Dionyſius ſcribit Ἐχετρὰ, lib. VIII poſt principium, quæ ἐν καλλίςῃ συνόδῳ, *idoneo comitiis* Volſcorum *loco* ſit poſita. Et lib. X pag. 647 Ἐχετρανῶν πόλις τῦ Οὐολύσκων ἔθνυς ἐπιφανεςάτη τε καὶ κρατίςῳ τόπῳ μάλιςα κειμένη. *Echetra, clariſſima Volſcorum vrbs, & loco ſita commodiſſimo.* Liuius, qui demit adſpirationem, ad Aequorum vicinitatem refert lib. III cap. IV. *Aequi*, inquit, *ab Ecetranis Volſcis præſidium petiere: quo cupide oblato, bellum ſumma vi parabatur. Sentiunt Hernici, & prædicunt Romanis, Ecetranum ad Aequos deſciſſe.* Et cap. X eiusdem libri: *Hernici nuntiant, Volſcos & Aequos, etſi acciſæ res ſint, reficere exercitus: Antii ſummam rei poſitam: Ecetræ Antiates colonos palam concilia facere. id caput, eas vires belli eſſe.* E quibus colligitur, ita Volſcorum Ecetram fuiſſe, vt non longe ab Aequis & Hernicis abeſſet.

CCCCXXI.

Forte in eodem tractu *Artena* fuit, de qua Liuius lib. IV extremo: *Artena inde, Volſcorum oppidum, ab tribunis obſideri cœpta. inde inter eruptionem tentatam, compulſo in vrbem hoſte, occaſio data eſt Romanis inrumpendi, præterque arcem, cetera capta.* Et poſt paullo: *Diruta & arce & vrbe Artena, reductæ legiones ex Volſcis.* Sed poſitio incertiſſima, immo ignota huius oppidi eſt.

CCCCXXII.

Minus dubium oppidum *Sulmo* eſt Volſcorum. Quemadmodum enim nobilis Pelignorum Sulmo, non tantum *Sulmona* vulgo, verum etiam a quibusdam, praue quamuis, *Sermona* vocatur; ita nomen *Sermoneta*, muniti in monte oppidi, poſt Norbam ad ortum ſiti, tamquam ὑποκοριςικὸν, ad paruum Sulmonem Volſcorum nos adducit: cuius Plinius meminit cum Norba, lib. III cap. V, & Virgilius in viri nomine ad id adludit lib. IX v. 412.

CCCCXXIII.

Inde vsque ad Lirim amnem erant Volſcorum oppida, & quædam trans illum. Cis Lirim, ad *Coſam* fluuium (Straboni lib. V pag. 164 ὁ Κόσας) qui a Verulis decurrit, eſt *Fruſino*, nunc Fruſſilone, Feſto *præfectura*; Frontino de coloniis, *oppidum muro ductum.* Silius lib. VIII verſ. 399

Sueſſa, atque duro Fruſino haud imbellis aratro.

Et

Et Iuuenalis Satyra III verſ. 223

Si potes auelli Circenſibus, optima Soræ,
Aut Fabrateriæ domus, aut Fruſinone paratur.

Ducitur inde nomen *Fruſinas* tam incolis ſignificandis, quam rebus, quæ illorum ſunt. Liuius lib. x ineunte: *Fruſinates tertia parte agri damnati.* Et Cicero ad Attic. XI epiſt. XIII *De fundo Fruſinati redimendo iam pridem intellexiſti voluntatem meam.*

CCCCXXIV.

Magis hinc in ortum recedit *Fabrateria,* ad amnem *Trerum,* qui Coſam acceperat, poſita. Strabo dicto loco: φαβρατερία, παρ' ἣν ὁ Τρῆρος ῥεῖ, *Fabrateria, quam Trerus fluuius præterfluit.* Silius lib. VIII verſ. 397

Heic Fabrateriæ vulgus: nec monte niuoſo
Deſcendens Atina aberat.

Cicero lib. IX epiſt. XXIV *Aquini & Fabrateriæ conſilia ſunt inita de me.* Coloniam fuiſſe ex Velleii lib. I cap. XV patet. *Caſsio,* inquit, *Longino & Sex. Caluino* COSS. *Fabrateria deducta eſt.* Gentile *Frabriterni.* Priſcianus lib. II ſub finem: *Fabrateria, Fabraternus.* Liuius lib. VIII cap. XIX *legati ex Volſcis Fabraterni & Lucani Romam venerunt.* Plinius diſtinguit inter *Fabraternos veteres* & *Fabraternos nouos,* quod forſan noua colonia veteri fuit ſuperaddita. In lapide apud Gruterum pag. 1095 num. 6 FABRATERNI NOVANI.

CCCCXXV.

Ad Lirim. ſupra confluentes Treri, *Fregellæ* fuerunt. Strabo lib. v. pag. 164 ἔτι δὲ Φρεγέλλαι, παρ' ἣν ὁ Λεῖρις ῥεῖ, ὁ εἰς τὰς Μιντούρνας ἐκδιδούς. νῦν μὲν κώμη, πόλις δὲ γεγονυῖα ἀξιόλογος. *Adhuc Fregellæ, quam* [vrbem] *Liris præterfluit, ad Minturnas ſe effundens; nunc quidem vicus, quondam vero vrbs memorabilis.* Liuius lib. VIII cap. XXII *Fregellas (Sidicinorum is ager, deinde Volſcorum fuerat) colonia deducta.* Silius lib. v verſ. 543

\- - - *hunc triſtes luxere Fregellæ.*

Fatum vrbis auctor libri IV ad Herennium cap. XV hac exclamatione manifeſtat: *O perfidioſæ Fregellæ! quam facile ſcelere veſtro contabuiſtis! vt, cuius nitor vrbis Italiam nuper illuſtrauit, eius nunc vix fundamentorum reliquiæ maneant.* Deriuatur inde *Fregellanus.* Cicero lib. XIII epiſt. LXXVI *Fregellanus ager:* & Columella lib. III cap. II *Vitis Fregellana.* Et de colonis Liuius IX cap. XII *pugnam Fregellani ſuſtinuerunt.*

CCCCXXVI.

Supra Fregellas ad Lirim *Sora* eſt, quæ retinet nomen, etiam oppidum Volſcorum quondam. Strabo de ſitu lib. v p. 164 Σώρα, παρ' ἣν ὁ Λεῖρις παρεξιὼν εἰς Φρεγέλλας ῥεῖ καὶ Μιντούρνας. *Sora, quam Liris præteriens, ad Fregellas & Minturnas defluit.* Ptolemæo etiam Σώρα in Latinis oppidis eſt, id eſt in Latio. Liuius lib. IX cap. XXIII *Ad Soram e Samnio Apuliaque traductæ legiones.* Et cap. XXIV *Ad Soram inde reditum.* Iuuenalis teſtimonium ſupra in *Fruſinone* vidimus. Silius lib. VIII verſ. 394

Oo oo *Sulla*

Sulla Ferentinos Priuernatumque manipIos
Ducebat ſimul excitos: Soræque iuuentus
Addita fulgebat telis.

Coloniam accepit. Liuius lib. x ineunte: *Soram atque Albam coloniæ deductæ.* Adde Velleium lib. I cap. XIV. Sed hæc iterata fuit deductio. nam ante quoque colonia fuerat. Liuius lib. IX cap. XXIII *Sora ad Samnites defecerat, interfectis colonis Romanorum.* Hinc *Soranus*, gentile nomen. Liuius ibidem cap. XXIV *Soranus transfuga:* & lib. X cap. XXXIII *retro in pacatum Soranum agrum pabulatores ibant.*

CCCCXXVII.

Inter Soram & Fregellas Liris amnis *Fibrenum* flumen, ſiniſtræ adfuſum ripæ, accipit: prope quos confluentes ab ortu ſitum eſt *Arpinum*, nunc deminutum, ſeruato tamen nomine: patria Ciceronis & C. Marii. Ille de ſe lib. XIII ep. XI *Non dubito, quin ſcias non ſolum, cuius municipii ſim, ſed etiam quam diligenter ſoleam meos municipes Arpinates tueri:* de hoc Salluſtius Iugurth. cap. LXIII *Is* [Marius] *natus, & omnem pueritiam Arpini altus.* Ante Punica bella ius ciuitatis accepit: finito ſecundo, ſuffragii lationem. Liuius lib. X ineunte: *Eodem anno* [quo Sora colonia deducta] *Arpinatibus Trebulanisque ciuitas data.* Et lib. XXXVIII cap. XXXVI *De Formianis Fundanisque municipibus, & Arpinatibus C. Valerius Tappus tr. pl. promulgauit, vti iis ſuffragii latio (nam ante ſine ſuffragio habuerant ciuitatem) eſſet. - - - Rogatio perlata eſt, vt in Cornelia tribu Arpinates ferrent.* Et poſſeſſiuum *Arpinas.* Cicero XIV ep. VII ad Terentiam: *fundo Arpinati bene poteris vti:* & Attico I ep. XVI *Arpinates aquæ.* Poetæ etiam *Arpinus* dicunt. Martialis lib. X epigr. XIX de Plinii ſtudiis, elaborare dicit

Hoc quod quod ſæcula poſterique poſſint
Arpinis quoque comparare chartis,

id eſt Ciceronianis. Sed ad flumina reuertendum.

CCCCXXIIX.

De confluentibus *Liris* & *Fibreni* ita Silius lib. VIII verſ. 400,

At qui Fibreno miſcentem flumina Lirim
Sulfureum tacitisque vadis ad litora lapſum
Accolit Arpinas.

Fibrenus ante confluentem, inſulam facit, in qua Ciceronis villa erat, quam ipſe dialogo II de Legibus cap. I deſcripſit ita: *Visne,* inquit Atticus, *in inſula, quæ eſt in Fibreno, ſermoni reliquo demus operam ſedentes?* reſpondet Marcus: *Sane quidem. nam illo loco libentisſime ſoleo vti, - - - quia hæc eſt mea, & huius fratris mei germana patria. hinc enim orti ſtirpe antiquisſima: hic ſacra, hic gens, hic maiorum multa veſtigia. Quid plura? hanc vides villam, vt nunc quidem eſt, lautius ædificatam patris noſtri ſtudio: qui quum eſſet infirma valetudine, hic fere ætatem egit in litteris.* Fuiſſe plures Ciceroni villas circa Arpinum, ex lib. VIII ad Atticum ep. IX adparet. *Ego,* inquit, *Arpini volo eſſe pridie kalendas: deinde circum villulas noſtras errare, quas viſurum me poſtea deſperaui.*

Digitized by Google

CCCCXXIX.

Infra Fregellas, vbi Liris flumen *Melpim*, vt Strabo vocat, nunc Melſa, recipit, *Interamna*, diſcriminis ergo *Lirinas* cognominata, ſita fuit. Cicero Phil. II cap. XLI *Caſino ſalutatum veniebant, Aquino, Interamna.* Et Liuius lib. XXVI cap. IX *Sub Caſinum biduo ſtatiua habita. Inde, præter Interamnam Aquinumque, in Fregellanum agrum ad Lirim fluuium ventum.* Ad Lirim autem hanc Interamnam fuiſſe, etiam cognomen probat, quod Plinius adiungit ſæpe dicto cap. V *Interamnates Succaſini, qui & Lirinates vocantur*, hoc eſt, ſub Caſino ad Lirim ſiti. Vetus inſcriptio [Grut. pag. 431 num. 7] CVR. R. P. INTERAMNAT. LIRIN. Hos ſolo cognomine videtur Silius notaſſe, quem ita lego a verſu 400 lib. VIII

- - Fibreno miſcentem flumina Lirim
Accolit Arpinas, accita pube Venafro,
Ac Lirinatum dextris ſocia hiſpidus arma
Commouet, atque viris ingens exhaurit Aquinum.

Lego *Lirinatum*, id eſt Interamnatium, quos *Lirinates* cognominabant. Hi enim inter Aquinum & Arpinum ſunt, non *Larinates*, qui vulgo leguntur, quales in Frentanis nouimus: nullos in finibus Latii, quos hoc loco Silius recenſet.

CCCCXXX.

Aquinum proximum, *ingens* Silio iam dicto verſu: * πόλις μεγάλη Straboni,* loco ſupra indicato. Municipium fuit. Cicero Philipp. II cap. XLI *Quum inde Romam proficiſcens ad Aquinum accederet; obuiam ei proceſſit (vt eſt frequens municipium) magna ſane multitudo.* Paullinus Nolanus Natal. III Felic. verſ. 73

- - - - quos fertile paſcit Aquinum.

Municipes *Aquinates*. Cicero dicto loco: *Stulte Aquinates: ſed tamen in via habitabant.* Et Silius lib. XII verſ. 528

- - - - - mox & vicinus Aquinas.

CCCCXXXI.

Ab Arpino in ortum prope recentem Melpim fluuium ſita eſt *Atina*, quæ nomen hodieque ſeruat. Adrigitur media protracto accentu. Virgilius lib. VII verſ. 630.

Tela nouant Atina potens, Tiburque ſuperbum.

Liuius IX cap. XXVIII *Qui captæ decus Nolæ ad* COS. *trahunt, adiiciunt Atinam & Calatiam ab eodem captas.* Prius præfectura fuit, quam colonia fieret ſub Cæſaribus. Cicero pro Plancio cap. IIX *Hic eſt e præfectura Atinati, non tam priſca, non tam honorata, non tam ſuburbana.* At Frontinus principio libelli de Coloniis: *Atina muro ducta colonia. Deduxit Nero Claudius Cæſar.* Gentile *Atinates*. Cicero dicto loco: *Vtrum magis fauere putas Atinates, quam Tuſculanos, ſuis?*

CCCCXXXII.

Extremum in Volſcis & ſeptemtrionali Latio trans Lirim oppidum

 Caſi-

* Et Straboni V p. 362. παρ' ἣν ὁ Μέλπις ῥεῖ ποταμὸς μέγας, *quam præterfluit magnus amnis Melpis.*

Caſinum fuit, * cui hodieque *Caſino* nomen eſt. Paullo ante, in *Interamna* huius regionis, ex Ciceronis Philipp. II produximus, *Caſino ſalutatum veniſſe:* & ex Liuii XXVI cap. IX *ſub Caſinum ſtatiua habita.* Municipium fuit. Sic enim in lapide vetuſto eſt apud Gruter. p. 351 n. 1 II VIR QVINC. IN MVNICIPIO SVO CASINI. Municipes alia inſcriptione pag. 431 dicuntur CASINATES. Et Liuius lib. XXII cap. XIII *vt ſe in agrum Caſinatem ducat.* Atque ita vbique in antiquis monimentis s ſimplici *Caſinum, Caſinates,* quod perperam in vulgatis libris duplicatum eſt. Adde Cluuer. Inſcr. p. 126, & 462 n. 4.

CCCCXXXIII.

Tandem AVRVNCI ** quoque ac AVSONES, vltimus in Latio adiecto populus iuxta inferum mare, adeundi ſunt. *Auſones,* laxe accepto vocabulo, omnem inferiorem Italiam tenebant a Circæo promontorio ad fretum vsque Siciliæ. Plinius lib. III cap. X de magna Græcia: *Auſones tenuere primi.* His *Oenotrii,* ex Græcia aduecti, ſucceſſerunt in partibus, vbi reliquias Oenotrides inſulæ, Lucanis obuerſæ, teſtantur. Idem cap. VII dicti libri: *Contra Veliam Pontia & Iſcia, vtræque vno nomine Oenotrides, argumentum poſſeſſæ ab Oenotris Italiæ.* Redacti ſic Auſones in anguſtias inter Circæos & Maſſicos montes, nec vero ſoli poſſederunt, ſed permixti alii. Idem cap. V *Vltra Circeios Volſci, Oſci,* *,* *Auſones.* Oſci vero etiam in Campania. Hi in ora Auſones: mediterraneos inter Beneuentum & Cales Feſtus locat. Etiam Liuius lib. VIII cap. XVI *Auſonum gens Cales vrbem incolebat.* Iidem *Aurunci,* ſaltem intermixti ita, vt diſcerni facile non poſſint. Tzetzes Chiliad. V verſ. 580

Τὰς δὲ Αυρὔγκυς μόνυς μοι Αὔσονας λέγειν νόει,
Μέσυς Οὐέλσκων. Καμπανῶν πρὸς θάλασσαν κειμένυς.

id eſt, *Auruncos ſolos mihi Auſones dicere cogita, medios inter Volſcos & Campanos, ad mare ſitos.* Seruius ad Maronis verba: *Aurunci miſere patres,* lib. VII verſ. 727, *Iſti,* inquit, *Græce Auſones nominantur:* quaſi eadem gens aliter ab Italis antiquis, aliter a Græcis fuerit adpellata. Plinius autem lib. III cap. V *Auſones* & *Auruncos* ſeparauit. Liuius Auſonum bello lib. IX cap. XXV *Auſonum gens proditione vrbium in poteſtatem venit. Auſona, & Minturnæ, & Veſcia vrbes erant.* De *Auſona* vrbe aut reliquiis eius, quia ſilent ceteri, nihil prodi poteſt: de *Veſcia* & *Minturnis* dicemus iam in vrbibus.

CCCCXXXIV.

Oppida ergo & alia loca Auſonum iuxta mare, villa *Spelunca,* in qua Tiberius

* Suppetias auctori fert Frontinus pag. 104. Varro L. L. VI cap. 3 a *Caſco* deducit *Caſinum. Item oſtendit,* inquit, *quod oppidum vocatur Caſſinum. Hoc enim a Sabinis orti Samnites tenuerunt & nunc noſtri, vnde & Caſinum forum vetus.* Quare Scaliger *Caſcinum* ſcribi maluit. Littera autem C propter duritiem fortaſſe elidi ſenſim cœpit.

** Add. Strabo libr. V pag. 224 edit. Baſil.

, Strabo V pag 355 de Auſonibus locutus pergit: Μετὰ δὲ τύτυς Ὄσκοι· καὶ τύτοις δὲ μετῆν τῆς Καμπανίας. *Poſt hos Oſci ſunt, qui & ipſi partem Campaniæ tenuerunt.* Olim igitur Oſca hic florebat lingua, Liuius X cap. 20. Ea deinde a Romanis conſeruata fuit, Oſco- [illegible] Vide Strabonem [illegible]

Tiberius pæne oppreſſus fuerat, quod Tacitus narrat annali IV cap. LIX. Sita inter Amyclanum mare & montes Fundanos. *Veſcebantur*, inquit Tacitus, *in villa, cui vocabulum Speluncæ, mare Amuclanum inter, Fundanosque montes, natiuo in ſpecu. eius os, lapſis repente ſaxis, obruit quosdam miniſtros: hinc metus in omnes.* Et Plinius lib. III cap. V poſt Tarracinam: *dein locus Speluncæ, lacus Fundanus, Caieta portus.*

CCCCXXXV.

Ad mare ſub loco Speluncæ, aut paullo propius Tarracinam, fuit olim oppidum *Amyclæ*, vt Plinius cap. V addit, *a ſerpentibus deletæ*. Iulius Solinus ſit loco interpretis, qui cap. II de Italia hæc ita repetiit: *Amunclas, quas Amyclas ante Græci condiderant, fugauere ſerpentes. Illic frequens vipera inſanabili morſu.* Colonia ergo Amyclarum Laconiæ fuerunt, in quarum nomine leuiter Latini hoc mutarunt, vt *Amunclas* (ſic Salmaſius e MSS.) vel *Amuclas*, vt Tacitus dicto loco ſcripſit, adpellitarent. Seruius ad verba Maronis Aeneid. X verſ. 564

- - - - - - - ditiſſimus agri
Qui fuit Auſonidûm, & tacitis regnauit Amyclis;

commentatus eſt, a Laconibus conditas, qui quum Pythagoræ diſciplinam ſequuti, a qua *taciti* dicti ſint, abſtinerent a necandis animalibus, multitudine ſerpentum, a vicinis paludibus natarum, fuiſſe deletas. Aliam expoſitionem addit, quum falſo rumore, hoſtes adeſſe, ciuitas ſæpius concuteretur, lata lege cautum fuiſſe, ne quis vmquam hoſtis nuntiaret aduentum. Sic verum aduentum hoſtium nemine nuntiante, ex improuiſo ciuitatem captam oppreſſamque eſſe. Id quod Silius reſpexit lib. VIII verſ. 529

- - - quasque euertere ſilentia, Amyclæ:

& Lucilius apud Seruium, *Mihi neceſſe eſt loqui: nam ſcio Amyclas tacendo periiſſe.* Deriuatum nomen Latinis *Amyclanus* ſiue *Amuclanus* eſt, vti ſupra ex Taciti verbis perſpeximus: Græcis *Amyclæus*, vt Virgilius lib. III Georg. verſ. 89 ab Amyclis Laconicis formauit

- - - Amyclæi domitus Pollucis habenis.

CCCCXXXVI.

Caieta ſequitur, nunc Gaeta, portus & oppidum. Tradunt ab Aeneæ nutrice nomen trahere, ibidem ſepulta. Virgilius principio libri VII Aeneidos:

Tu quoque litoribus noſtris Aeneia nutrix
Aeternam moriens famam Caieta dediſti.

Cicero pro Lege Manil. cap. XII vocat *portum Caietæ celeberrimum atque pleniſſimum nauium.* Silius lib. VIII verſ. 530 *regnata Lamo Caieta.* Lamus autem rex Læſtrygonum fuit, qui in hoc tractu circa Formias ſedem dicuntur habuiſſe.

CCCCXXXVII.

Caietano litori propinquæ ab ortu ſunt *Formiæ*, vt vnum ſinum etiam

Digitized by Google

& hæ & Caieta denominent. * *Λακωνικὸν κτίσμα* Strabo dicit lib. v p. 161, hoc eſt a Lacedæmoniis conditas: a quibus *Ὁρμίαι διὰ τὸ εὔορμον*, *Hormiæ a portus opportunitate* ſint nominatæ. Plinius quoque lib. III cap. v *Oppidum Formiæ, Hormiæ prius olim dictum: vt exiſtimauerunt, antiqua Læſtrygonum ſedes.* Cicero VII Attic. epiſt. VIII *vna Formias venimus.* Tacitus XV cap. XLVI *gubernatores, quamuis ſæuiente pelago, a Formiis mouere.* Antiquum municipium. Velleius lib. I cap. XIV *Fundani & Formiani in ciuitatem recepti eo ipſo anno, quo Alexandria condita eſt.* Longe poſt II Punicum bellum, vt Liuius lib. XXXVIII cap. XXXVI notauit, *de Formianis Fundaniſque tr. pl. promulgauit, vti iis ſuffragii latio (nam ante ſine ſuffragio habuerant ciuitatem) eſſet.* Horatius lib. I oda XX vinum Formianum laudat:

- - - mea nec Falernæ
Temperant vites, neque Formiani
Pocula colles.

Nec incelebre Ciceronis *Formianum* prædium, cuius ſæpe mentionem habet, vt lib. XI epiſt. XXVII, lib. XVI ep. X. Hodie Formiæ in ruinis iacent prope locum, qui nunc Mola dicitur.

CCCCXXXIIX.

Ad Lirim *Minturnæ* erant paullo ſupra oſtium, ad vtramque ripam, IX millibus paſſuum vltra Formias, vt Antonini eſt Itinerario: ſiue, vt Strabo metitur, *ϛαδίοις π'*, *ſtadiis* LXXX, qui vtramque ripam inædificatam docet. *διαῤῥεῖ*, inquit, *Λεῖρις ποταμὸς*, *perfluit* [Minturnas] *Liris fluuius*, lib. v pag. 161. Plinius eadem lib. III cap. v *colonia Minturnæ, Liri amne diuiſa.* Vetus autem colonia. Liuius lib. IX cap. XXV *Auſonum gens proditione vrbium in poteſtatem venit. Auſona, & Minturnæ, & Veſcia vrbes erant.* Idem lib. X cap. XXI *Placuit, vt duæ coloniæ circa Veſcinum & Falernum agrum deducerentur, vna ad oſtium Liris fluuii, quæ Minturnæ adpellata: altera in ſaltu Veſcino, Falernum contingente agrum.* Et Velleius lib. I cap. XIV *Quo anno Pyrrhus regnare cœpit, Sinueſſam Minturnaſque miſſi coloni:* qui inde *Minturnenſes* dicti. Idem lib. II cap. XIX *Marius in carcerem Minturnenſium perductus eſt.*

CCCCXXXIX.

De amne *Liri*, qui nunc Garigliano eſt, id notamus, prius *Glanim* adpellatum fuiſſe Italis. Strabo dicto loco: *Λεῖρις ποταμὸς, Κλάνις ἐκαλεῖτο πρότερον*, *Liris amnis prius Clanis vocabatur.* Et Plinius: *colonia Minturnæ, Liri amne diuiſa, Glani adpellato.* Ex Apennino effuſus pluribus augetur fluminibus. Silius lib. IV verſ. 350 de placido fluxu illius:

Et Liris nutritus aquis, qui fonte quieto
Diſſimulat curſum, ac nullo mutabilis imbri
Perſtringit tacitas gemmanti gurgite ripas.

Ac

* Alterum quidem oppidum alteri lucem adfert ſæpe apud hiſtoricos. Vnus locus ſatis erit, vnde ſimul alia quædam momenta elucebunt huc pertinentia. Diodorus Siculus V pag. 259 Κατὰ δὲ Φορμίας τῆς Ἰταλίας Αἰήτην, τὸν νῦν Καιήτην προσαγορευόμενον. *Ad Formias Italiæ Aeetam, nunc Caietam adpellatum.*

Ac Horatius lib. I Carm. oda XXXI

Non rura, quæ Liris quieta
Mordet aqua, taciturnus amnis.

Adiacent *paludes Minturnenſes*, C. Marii latibulum; & *lucus Maricæ*. De paludibus Cicero in Piſon. cap. XIX *Marium Italia, ſeruata ab illo, demerſum in Minturnenſium paludibus: Africa, deuicta ab eodem, expulſum & naufragum vidit.* Et Paterculus lib. II cap. XIX *Marius extractus arundineto, circa paludem Maricæ, in quam ſe, fugiens conſectantes Sullæ equites, abdiderat.* Maricæ paludem vocat, quia ibi lucus huius nymphæ. Liuius lib. XXVII cap. XXXVII *Prodigia nuntiata: Minturnis ædem Iouis, & lucum Maricæ de cælo tacta.* Plutarchus Mario p. 428 τὸ τῆς λεγομένης Μαρίκης ἄλσος, ὃ σέβονται, *Maricæ, quæ ſic dicitur, lucus, quem ſacrum habent.* Lucanus lib. II verſ. 424

- - - *umbroſæ Liris per regna Maricæ.*

Et Claudianus de conſulatu Prob. & Olybr. verſ. 259

- - - *flauæque terens querceta Maricæ Liris.*

Seruius ad illud Aeneidos lib. VII verſ. 47 de Latino:

Hunc Fauno & nympha genitum Laurente Marica;

Eſt, inquit, *Marica dea litoris Minturnenſium iuxta Lirim fluuium.* - - - *Quod ſi voluerimus accipere vxorem Fauni Maricam, non procedit. Dii enim topici, id eſt locales, ad alias regiones numquam tranſeunt.* Alia ergo fuit Laurens Marica, alia Marica Lirinas, quæ huius loci.

CCCCXL.

Veſcia, vetus vrbs Auſonum, de qua paullo ante *Minturnis* ex Liuio dictum. Addo ex eiusdem lib. VIII cap. XI *qui pugnæ ſuperfuerunt,* - - - *Veſcia vrbs eis receptaculo fuit.* Byzantii chorographi epitoma: Βεσκία πόλις Αὐσόνων, *Veſcia vrbs Auſonum.* Hinc *Veſcinus* ſaltus dictus, & *ager Veſcinus.* Cicero Agrar. II cap. XXV *ager Fundanus, Veſcinus, Falernus.* In Hygini libro de Limitib. conſtit. pag. 161 depictus viſitur *mons Veſcini* ſupra Minturnas. Liuius lib. X cap. XXI *Placuit, vt duæ coloniæ circa Veſcinum & Falernum agrum deducerentur, vna ad oſtium Liris fluuii, quæ Minturnæ adpellata: altera in ſaltu Veſcino, Falernum contingente agrum, vbi Sinope dicitur Græca vrbs fuiſſe; Sinueſſa deinde ab colonis Romanis adpellata.* Ex quibus de ſitu Veſciæ, & ſaltu ad illam, iudicari poteſt.

CCCCXLI.

Sinueſſa autem, quæ ibidem deſignatur colonia, vltima Latii adiecti fuit, in finibus Campaniæ, trans Lirim amnem, ad mare, vbi ruderibus nomen priſcum conſeruatur. Strabo lib. V pag. 161 ταύτης [πόλεως Φορμιῶν] ἀνὰ μέσον εἰσὶ καὶ Σινοέσσης αἱ Μιντοῦρναι. *Inter Formias & Sinueſſam Minturnæ medio loco ſunt.* Et Plinius lib. III cap. V *Oppidum Sinueſſa extremum in adiecto Latio, quam quidem Sinopen dixere vocitatam.* * Cicero lib. IX ad Attic. ep. XVI *Cæſarem Sinueſſæ manſurum nuntiabant.* De colonis in eam miſſis ſupra

* Idem adfirmat Liuius X cap. 21 ubi *Sinope* dicitur *Græca vrbs* fuiſſe; *Sinueſſa deinde ab colonis Romanis adpellata.*

ſupra in *Minturnis* & Liuii & Velleii teſtimonia cognouimus, quia ambæ coloniæ eodem anno deductæ. Coloni *Sinueſſani.* Liuius lib. XXVII c. XL *populus Sinueſſanus.* Et in lapide apud Holſtenium p. 224 SENVISSANI. Proximo loco *Aquæ Sinueſſanæ.* Liuius lib. XXII cap. XIII *Hannibal Maharbalem cum equitibus in agrum Falernum prædatum dimiſit. Vſque ad Aquas Sinueſſanas populatio ea peruenit.* Et Plinius lib. XXXI cap. II *In Campaniæ regione Sinueſſanæ aquæ ſterilitatem feminarum, & virorum inſaniam abolere produntur.* Campaniæ dat: oppidum autem ſupra Latio adiecto, quia Aquæ inter oppidum & Falernum agrum in limite Campaniæ, quod modo etiam ex Liuio intellectum eſt. Ab his thermis *Sinueſſa tepens* Silio dicta lib. VIII verſ. 528. Claudius Cæſar iis vſus eſt. Tacitus lib. XII cap. LXVI *In tanta mole curarum Claudius valetudine aduerſa corripitur, refouendisque viribus mollitie cæli & ſalubritate aquarum, Sinueſſam pergit.* Idem lib. I Hiſtor. cap. LXXII *accepto apud Sinueſſas aquas ſupremæ neceſſitatis nuntio.*

CCCCXLII.

Inter Sinueſſam & Minturnas locus fuit, cui *Trifanum* nomen. Liuius lib. VIII cap. XI *Huic agmini Torquatus conſul ad Trifanum (inter Sinueſſam Minturnasque is locus eſt) occurrit.* Propius tamen Sinueſſæ quam Minturnis fuit, quia Diodorus Siculus lib. XVI cap. XCI idem prœlium, quod Liuius ſcripſit, dicit factum eſſe περὶ πόλιν Σινύεσσαν, *circa oppidum Sinueſſam.* Sic enim legendum, non Σουεσσαν, vt editum, etiam Sigonius ad Liuium obſeruauit.

CCCCXLIII.

Hæc Auſonum in maris ora: intus pauciora ſunt memoriæ prodita, nec facile reperimus aliquid præter *Fundos* oppidum, & *agrum Cæcubum,* prouentu generoſioris vini celebratum. *Fundi* autem, hodie Fondi, loco ſatis certo oppidum inter Tarracinam & Formias ſitum ita, vt a mari, nec vero longius, recedat, ab illa diſtans XVI; ab his XIII M. P. ſecundum iter Antonini ab Vrbe via Appia ad Columnam. Mela lib. II cap. IV *Minturnæ, Formiæ, Fundi, Tarracina.* Cicero XIV Attic. ep. VI *Pridie idus Fundis accepi tuas litteras cœnans.* Suetonius Galb. cap. IV *Natus eſt in villa colli ſuperpoſita, prope Terracinam, ſiniſtrorſum Fundos petentibus.* Et Strabo & Ptolemæus Φοῦνδοι. Regio circumiecta *ager Fundanus* Ciceroni Agrar. II cap. XXV; & *lacus Fundanus*, Plinio memoratus lib. III cap. V: & incolæ *Fundani.* Liuius lib. XXXIIX cap. XXXVI *Fundani municipes.* Pompeius Feſtus in Municipii primo genere: *participes omnium rerum ad munus fungendum vna cum Romanis ciuibus, præterquam de ſuffragio ferendo, aut magiſtratu capiendo: ſicut fuerunt Fundani, Formiani, Cumani.* Ideo etiam idem Feſtus in præfecturis iis *Fundos* numerat, quæ quotannis ab vrbano prætore miſſos magiſtratus capiebant.

CCCCXLIV.

Cæcubum, τὸ Καίκουβον, *Cæcubus ager,* vt Plinius lib. II cap. XCV adpellat. *Quædam inſulæ,* inquit, *ſemper fluctuant, ſicut in agro Cæcubo.* Fundanum

lacum

Digitized by Google

ADRIATICVM
MARE
Pharos
Egnatia
Tarentum
Lupia
Castrum Minervae
SINVS
TARENTINVS
Salentinum, seu Iapygum promontorium.
Saſon
GRAECIAE PARS
Crimiſa
MARE
Petelia
Croton
Lacinium prom.
Ogygia, Calypſus Inſ.
Dioſcorum Inſ.
Sinus
Scylaceus
JONIVM,
Cocintum prom.
SICVLVM
41
40
39
38

lacum videtur notaſſe. nam Strabo lib. v pag. 161 ἔχεται τοῦ Καιάτου κόλπου τὸ Καίκουβον, τούτου δὲ Φοῦνδοι πόλις ἐν τῇ ὁδῷ τῇ Ἀππίᾳ, *Continuum Caietano ſinui Cæcubum: huic vero Fundi, oppidum Appiæ.* Plures quidem heic paludes, & totus campus paluſter: at maiorem lacum, qui inſulam ferat, vix alium ab Fundano inuenimus. Eſt ſimul campus vini feraciſſimus. Strabo ibidem p. 160 τὸ Καίκουβον ἑλῶδες ὄν, εὐοινότατον ἄμπελον τρέφει, *Cæcubum, quod paluſtre eſt, generoſiſſimam vitem fert.* Inde vinum Cæcubum, ab Horatio laudatum. Lib. I oda XX

Cæcubum, & prælo domitam Caleno
Tu bibes vuam.

Et lib. III oda XXVIII

\- - - *prome reconditum,*
Lyde ſtrenua, Cæcubum.

Hactenus de Latio adiectis multis ad Latinos populis, videlicet Volſcis, Aequis, Hernicis & Auſonibus, ampliato: adeunda nunc fertiliſſima eſt

SECTIO IV.

CAMPANIA.

CCCCXLV.

Campania inter Latium, Samnium, Picentinos & mare inferum poſita, vt Strabo dicit lib. v p. 167, πεδίον εὐδαιμονέστατον τῶν ἁπάντων, *omnium fertiliſſima eſt regio:* quippe cuius etiam γεώλοφίαι εὔκαρποι, *colles ſint ſumme frugiferi.* Cicero II Agrar. cap. XXIIX *Campanus ager, orbis terræ pulcherrimus.* Et Florus lib. I cap. XVI *Omnium non modo Italia, ſed toto orbe terrarum pulcherrima Campaniæ plaga eſt. Nihil mollius cælo: denique bis floribus vernat. Nihil vberius ſolo: ideo Liberi Cererisque certamen dicitur.* Fluminibus rigatur *Sauone*, *Vulturno*, & *Literno*, qui & *Clanius* vocatur: item *Sarno*, aliisque minoribus. Oræ maritimæ hæc facies eſt:

CCCCXLVI.

Sauo primus fluuius poſt Sinueſſam, terminum Latii adiecti, hodie Saone. Plinius lib. III cap. V *In ora Sauo fluuius: Vulturnum oppidum cum amne.* Statius Silv. lib. IV carm. III verſ. 66.

Et Literna palus, pigerque Sauo.

Tabula Peutingeriana hic ordo & diſtantia ſeruatur:

Sinueſſa VII *Saſo fl.* XII *Vulturno.*

CCCCXLVII.

Maximus Campaniæ amnium eſt *Vulturnus*, hodieque dictus *Voltorno*, qui & oppido, quod oſtio adpoſitum, *Vulturni* nomen dedit, quod nunc Caſtello di Voltorno. Flumen a Plinio, dictis iam verbis, memoratur: & ſæpe a Liuio. Lib. VIII cap. XI *Falernus ager vsque ad Vulturnum flumen plebi Romanæ diuiditur.* Et lib. X cap. XX *cognoſcit ad Vulturnum flumen ſedere hoſtem.* Et lib. XXII cap. XIV pr. *Vt vero ad Vulturnum flumen caſtra ſunt poſita.* Ad oſtium caſtellum exſtructum Punico II bello, quod

in oppidum excreuit. Idem Liuius lib. XXV cap. XX *ad Vulturni oſtium, vbi nunc vrbs eſt, caſtellum communitum.* Colonia poſt eodem eſt deducta. Liuius lib. XXXIV cap. XLV *Coloniæ ciuium Romanorum eo anno deductæ ſunt Puteolos, Vulturnum, Liternum.* Et Varro de Lat. Ling. lib. IV cap. V *colonia noſtra Volturnum.**

CCCCXLIIX.

Liternum ſiue *Linternum*, ad oſtium *Clanii* fluuii, qui & ipſe *Liternus* dicitur. Adiacet palus, quam modo ex Statii Silv. IV carm. III. 66 audiuimus memorari, *Linterna palus*, vt in libris eſt: a qua Silio dicitur lib. VI verſ. 653 *ſtagnoſum Linternum:* & lib. VIII verſ. 531

- - - - *ſtagniſque paluſtre Linternum.*

Coloniam Romanam accepit, vti ex Liuii verbis in Vulturno iam cognovimus, eodem tempore, quo Puteolos & Vulturnum coloniæ fuerunt deductæ. Renouauit, aut auxit, Auguſtus. Frontinus de Coloniis: *Liternum muro ductum. colonia ab Auguſto deducta.* Fuiſſe ad oſtium cognominis fluuii, ipſum nomen commune ſignificat, & Liuius prodit lib. XXXII cap. XXIX. *Acilius*, inquit, *tr. pl. tulit, vt quinque coloniæ in oram maritimam deducerentur: duæ ad oſtia fluminum Vulturni Liternique: vna Puteolos: vna ad caſtrum Salerni: his Buxentum adiectum.* Quæ vtique deductæ omnes ſunt, vti ex lib. XXXIV cap. XLV patet, vbi etiam *Liternum* colonia dicitur deducta. Quod ſi Feſto fides eſt habenda, Liternum vna cum Vulturno coloniarum iure excidit, quippe in præfecturis vtrumque numerauit.

CCCCXLIX.

Situm fuit *Liternum* oppidum inter Cumas & Vulturnum. Sic enim Mela lib. II cap. IV ordinauit: *Cumæ, Linternum, Vulturnus amnis, Vulturnum oppidum.** Et Plinius verſo itinere: *Vulturnum oppidum cum amne, Linternum, Cumæ.* In hoc tractu vero & inter dicta oppida non eſt flumen aliud, quam quod ab Acerris ſupra Atellam decurrit, vulgo *l'Agno* dictum, quod veteres Glanim vel Clanium vocarunt, ideoque ipſum quoque oportet *Liternum* eſſe a Liuio ſupra memoratum. Alterum id nomen Virgilius dat Georg. II verſ. 225

- - - *vacuis Clanius non æquus Acerris:*

Et Silius Italicus lib. VIII verſ. 536

- - - *& Clanio contemtæ ſemper Acerræ.*

Græcis hic amnis γλάνις eſt. Dionyſius Halicarn. lib. VII p. 419, *οἱ παρὰ τὰ ϛρατόπεδα ῥέοντες αὐτῶν ποταμοὶ, Οὐολτοῦρνος ὄνομα θατέρῳ, τῷ δὲ ἑτέρῳ Γλάνις, qui præter illorum caſtra fluebant amnes, alter Vulturnus, alter Glanis dictus.* Et Lycophron verſ. 718 *Γλάνιν*, *Glanim* fluuium cum Parthenopes, vnius Sirenum, monimento ſiue templo coniungit, quod in Campaniæ ora fuiſſe poſtea demonſtrabitur. De priore vocabulo lis eſt, rectiusne *Liternum* an *Linter-*

* Fuit colonia quoque. Varro L. L. IV cap. 5 *Vt quod oritur e Sannio* Volturnus, *nihil ad latinam linguam. At quod proximum oppidum ab eo ſecundum mare* Volturnum, *ad nos iam latinum vocabulum, vt Tiberinus, nam & colonia noſtra* Volturnum *& Deus Tiberinus.*

Linternum ſcribatur, quod difficulter iudicaueris, quum, euerſo oppido, ne lapis quidem ſuperſit, quantum ſcimus, qui antiquum nomen inſcriptum oſtendat. Libri variant, & Liuii, Plinii, Frontini, Feſti; etiam vetus Tabula Peutingeri, *Liternum* præ ſe ferunt: contra Ouidii [Metamorph. xv verſ. 714] Melæ, Silii codices dictis locis *Linternum* habent, nec exactiſſimi viri Heinſius, Voſſius, Gronouius de caſtigando nomine notauerunt. Sed prior ſcriptura, vt pluribus probata, & noſtro iudicio, ſi tanti eſt, vincat, cui & Græcorum ſuffragium accedit, Strabonis, Appiani, Ptolemæi. Illi enim Λίτερνον ſcripſerunt; hic Λείτερνον diphthongo.

CCCCL.

Inter Vulturni & Literni oſtia *Silua* eſt *Gallinaria*. Strabo lib. v pag. 168, vbi de Cumis egit, addit, in ſinu illo eſſe ſiluam ἄνυδρον καὶ ἀμμώδη, *ſine aqua & arenoſam*, ἣν Γαλλιναρίαν ὕλην καλοῦσι, *quam Gallinariam ſiluam vocant*. Cicero lib. ix epiſt. xxiii *Heri veni in Cumanum - - - - quum mihi M. Ceparius in ſilua Gallinaria obuiam veniſſet*. Hæc eſt quæ Iuuenali ſatyra iii verſ. 307 *Gallinaria pinus* dicta eſt. Aiunt locum illum adhuc ſilueſtrem eſſe, vt de ſitu dubitetur minus.

CCCCLI.

Sequuntur *Cumæ*, plurale Latinis, & Ptolemæo Κῦμαι; Straboni & Stephano Κύμη ſingulariter: quos interdum Latini poetæ imitantur. Silius lib. xiii verſ. 494

At grauida arcanis Cymes anus,

id eſt Sibylla Cumana: & verſ. 498 *Cymæo in antro*, eſt in Cumano. Et Statius iv Silv. iii verſ. 65

Miratur ſonitum quieta Cyme,
Et Literna palus, pigerque Sauo.

Et rurſus Silius lib. viii verſ. 532

- - - - *quondam fatorum conſcia Cume.*

Peruetuſtum oppidum. Plinius: *Cumæ Chalcidenſium*. Addit Strabo p. 168 Cymæos ex Aeolia conditores. ἔστι, inquit, Κύμη Χαλκιδέων καὶ Κυμαίων παλαιότατον κτίσμα. *Sunt Cumæ Chalcidenſium & Cumæorum opus vetuſtiſſimum:* quod pronum eſt ad fidem, quia nomen a Cumæis potius, quam a Chalcidenſibus, originem ducit: niſi duos illos populos, quod Strabo refert, ita inter ſe pactos credas, vt alterius colonia eſſet, ab altero nomen acciperet. Poëtæ ad Chalcidem Eubœæ ſolam referunt. Statius Silv. lib. iv carm. iii verſ. 98

Profert Chalcidicas Sibylla laurus:

& eiuſdem libri carm. iv verſ. 78 *Chalcidicis litoribus* Veſuuium ponit propter Cumas & Neapolim a Cumanis conditam. Et Virgilius initio libri vi

Et tandem Euboicis Cumarum adlabitur oris.

Et ipſa Cumana Sibylla inde *Euboica* cognominatur. Statius lib. iv Silv. carm. iii verſ. 24 *Euboicæ domum Sibyllæ* Cumas dixit: & Ouidius Faſt. iv verſ. 257 Sibyllina oracula

Carminis Euboici fatalia verba.

Digitized by Google

Incolæ *Cumani.* Velleius lib. I cap. IV *Cumanos Oſca mutauit vicinia.* Laudantur etiam *Aquæ Cumanæ*, vt ſalubres. Liuius lib. XLI cap. XVI *Cn. Cornelius* COS. *ex monte Albano rediens concidit, & parte membrorum captus, ad Aquas Cumanas profectus, ingraueſcente morbo Cumis deceſſit.* Ciceronis prædium *Cumanum*, laudante ipſo, ſatis notum eſt. v. gr. lib. X ad Attic. ep. IV *A Curione mihi nuntiatum eſt, eum ad me venire. venerat enim is in Cumanum veſperi pridie: - - - præteriit villam meam Curio, iuſſitque nuntiari mox ſe venturum: concurritque Puteolos, - - - rediit: fuit ad me ſane diu.*

CCCCLII.

Inter Cumas, iam deſertas, & Miſenum eſt *Acheruſia palus*, Straboni pag. 168 Ἀχερουσία λίμνη, Plinio lib. III cap. V *Acheruſia palus, Cumis vicina.* Secundum Strabonem eſt τῆς θαλάσσης ἀνάχυσίς τις τεναγώδης, *cœnoſa maris effuſio*, ideoque a Lycophrone etiam verſ. 695 Ἀχερουσία χύσις dicta. Quidam, notante ipſo Strabone pag. 169, cum Lucrino lacu, alii cum Auerno confundunt: ſed diſcreuit Strabo atque Plinius.

CCCCLIII.

Inde proximum eſt *Miſenum* * promontorium, portus, & oppidum. Origo nominis fabuloſa, ab tubicine Aeneæ ibidem ſepulto, cui nomen fuerit *Miſeno.* Virgilius lib. VI verſ. 232

At pius Aeneas ingenti mole ſepulcrum
Imponit, ſuaque arma viro, remumque tubamque
Monte ſub aerio, qui nunc Miſenus ab illo
Dicitur, æternumque tenet per ſæcula nomen.

Mons ille promontorium ab aliis dicitur. Tacitus lib. VI cap. L *Tiberius, mutatis ſæpius locis, tandem apud promontorium Miſeni conſedit.* Et lib. XIV cap. IV *promontorium Miſenum inter, & Baianum lacum.* Oppidum Plinius vterque enarrant: maior, *Cumæ Chalcidenſium, Miſenum, portus Baiarum:* minor lib. VI epiſt. XX de Veſuuii incendio: *ego Miſeni relictus, - - - - tum demum excedere oppido viſum.* Portum tandem, immo nauale, Miſenenſis claſſis ab Auguſto inſtituta probat. Suetonius cap. XLIX *claſſem Miſeni, & alteram Rauennæ, ad tutelam ſuperi & inferi maris collocauit.* Et Florus lib. I cap. XVI *Hic illi nobiles portus, Caieta, Miſenus.* Hinc dicuntur *Miſenenſes.* Tacitus Hiſt. lib. II cap. IX *e claſſe Miſenenſi duæ triremes.* Et annali XV cap. LI *primores claſſiariorum Miſenenſium.* Et Plinius lib. XVIII cap. VI *Nouiſſimam villam in Miſenenſi poſuit C. Marius ſepties conſul, ſed peritia caſtra metandi.* Plures ibidem villæ propter loci amœnitatem, cuius generis quædam *Luculli villa* fuerat, in qua Tiberius, iam viribus defectus, *apud promontorium Miſeni conſedit*, & ibi, referente Tacito lib. VI cap. L, vitæ finem habuit.

CCCCLIV.

Ex iſtis villis erat etiam *Retina*, proxime ſub Miſeno Veſuuium ver-
ſus

* Ratio & naturâ locorum inter Miſenum & Puteolos adcurate nobis deſcribitur a Dione libr. XLVIII pag. 443.

ſus poſita. Plinius lib. VI epiſt. XVI *Retinæ claſſiarii, imminenti periculo exterriti (nam villa ea ſubiacebat, nec vlla, niſi nauibus, fuga) vt ſe tanto diſcrimini eriperet, orabant.* Et paucis interiectis: *Deducit* [Plinius maior] *quadriremes, adſcendit ipſe non Retinæ modo, ſed multis (erat enim frequens amœnitas oræ) laturus auxilium.*

CCCCLV.

Miſenum inter & Puteolos *Baiæ* * ſunt thermis nobiles, quæ non tantum πρὸς θεραπείαν, *ad medicinæ vſum*, verum etiam πρὸς τρυφήν, vt Strabo ait, hoc eſt *ad luxuriam & voluptatem* Romanis opulentioribus erant. Nomen fingunt a *Baio*, Vlyſſis ſocio, ibidem ſepulto. Lycophron in Caſſandra verſ. 694

Βαιῦ δ᾽ ἀμείψας κυβερνήτου τάφον,

Baii naucleri ſepulcrum tranſiens. ** Silius lib. XII verſ. 114

- - - - - *docet ille tepentes*
Vnde ferant nomen Baiæ, comitemque dediſſe
Dulichiæ puppis ſtagno ſua nomina monſtrat.

Etiam Florus dixit lib. I cap. XVI *tepentes fontibus ſuis Baias.* Et Martialis lib. XI epigram. LXXX

Baias ſuperbæ blanda dona naturæ.

Has naturæ dotes ad vitia & luxuriam traxerunt homines, vt Canopum Aegypti, vt Daphnen Antiochiæ. Seneca epiſt. LI *De receſſu cogitans* [vir probus & ſapiens] *numquam Canopum eliget, quamuis neminem Canopus eſſe frugi vetet. Ne Baias quidem. diverſorium vitiorum eſſe cœperunt. Illic ſibi plurimum luxuria permittit: illic, tamquam aliqua licentia debeatur loco, magis ſoluitur.* Inuitauit locorum voluptas, vt plures heic villæ ponerentur, etiam βασίλειοι οἰκήσεις, *auguſtorum palatia*, vt Ioſephus Antiquit. lib. XIIX cap. IX illum locum deſcripſit, quem per ſe πολίδριον, *oppidulum eſſe* ſignificat. Ab hoc dicitur *Sinus Baianus*, Sueton. Ner. cap. XXVII: *Portus Baiarum*, Plin. lib. III cap. V; quem Auguſtus Cæſar ampliſſimum fecit, *immiſſo in Lucrinum & Auernum lacum mari*, nominarique iuſſit *Portum Iulium apud Baias*, Sueton. cap. XVI. Eſt etiam *Baianus lacus* apud Tacitum lib. XIV cap. IV, quem quidam ipſum Lucrinum interpretantur.

CCCCLVI.

Lucrinus autem lacus ſub ipſis Baiis fuit, vt ex Suetonio iam cognouimus, & Mela ac Plinius teſtantur. Ille, *Puteoli*, inquit, *lacus Lucrinus &*

 Auer-

* Dio lib. XLVIII pag. 443. Τὰ ὄρη ταῦτα πρὸς τῆς ἔνδον θαλάσσης ὄντα πηγὰς πυρός τε ἅμα πολλοῦ καὶ ὕδατος συμμιγεῖς ἔχει. - - Καὶ ἐκεῖνο μὲν πρὸς τὴν θάλασσαν διὰ τῶν προπόδων ἐς τὰς δεξαμενὰς χωρεῖ. Τὴν δ᾽ ἀτμίδα αὐτοῦ ἐς τὰ οἰκήματα μετέωρα διὰ σωλήνων ἀνάγουσι κἀνταῦθα αὐτῇ πυριῶνται. Ὅσα γὰρ ἂν ἐπὶ πλεῖον ἀπό τε τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος ἀναδράμῃ, ξηρότερα γίνεται. Κατασκευαί τε οὖν περὶ ἀμφότερον πολυτελεῖς ἤσκηνται, καὶ ἐστιν ἔς τε βίου διαγωγὴν καὶ ἐς ἄκεσιν ἐπιτηδειότατα. *Montes hi ad ſinus interiores qui ſunt, fontes habent calidis aquis plenos. Atque iſtæ quidem per extremas montium partes in ciſternas deſluunt: Vaporem autem iſtarum in ædes ſublimes per canales attollunt, & ibi iſto incaleſcunt & ſudant. Nam quæcunque longius a terra & aqua adſcendunt aquæ, ſicciores fiunt. Vtrimque igitur ædificia ſunt ſumtuoſa, & aquæ cum ad degendam vitam, tum ad medendum ſunt idoneæ.*

** Adde Tzetzem ad hunc locum.

Auernus, Baiæ, Miſenum: hic, inuerſo itinere: *Miſenum, portus Baiarum, Bauli, lacus Lucrinus & Auernus, - - dein Puteoli.* In deliciis erant oſtrea Lucrina, quæ ex hoc lacu erant. Horatius Epod. II

Non me Lucrina iuuerint conchylia.

Et Cicero IV Attic. ep. X ex Cumano: *Ego hic paſcor bibliotheca Fauſti. fortaſſe tu putabas, his rebus Puteolanis & Lucrinenſibus.* Hic lacus anno CIↃ IↃ XXXVIII a. d. III kalend. Octob. qui dies angelorum principi ſacer eſt, graui motu terræ concuſſus, montem eructauit, qui adhuc *Monte nuouo di cenere*, id eſt mons nouus cinereus vocatur, deſcriptus ab Iulio Cæſare Capaccio in Antiquitatibus Puteolanis cap. XX. Quæ ſuperant de lacu extra montem, paludes paruæ, lutoſæ, cum arundineto ſunt.

CCCCLVII.

Inter lacum & mare agger *Via Herculanea* * dicebatur, quaſi Hercules bubus ſuis traducendis muniuiſſet. Cicero Agrar. II cap. XIV *Adiungetur illa via vendibilis Herculanea, multarum deliciarum, & magnæ pecuniæ.* Silio lib. XII verſ. 118 eſt *Herculeum iter.* Strabo de illo p. 169 ὅ φασιν Ἡρακλέα διαχῶσαι, τὰς βοῦς ἐλαύνοντα τὰς Γηρυόνου, *dicunt Herculem, Geryonis boues agentem, aggeraſſe.* Propertius lib. III eleg. XIIX

Qua iacet & Troiæ tubicen Miſenus arena,
Et ſonat Herculeo ſtructa labore via.

CCCCLIIX.

Lucrino adiacet *lacus Auernus,* ** qui id nomen retinet. Oſtio coniungebatur, quod etiam nunc viſitur, quamuis terra oppletum eſt. Adparet tamen ex ſitu, interſtitium paucorum fuiſſe paſſuum: quod Holſtenius pag. 133 ſuis oculis obſeruatum adnotauit. Vibius Sequeſter de Lacubus: *Auernus immenſæ altitudinis, cuius ima pars deprehendi non poteſt.* Ideo Lucanus lib. II verſ. 668

Decidat in fundum penitus ſtagnantis Auerni

dixit. Silua circa eum fuit. Virgilius Aen. III verſ. 442

Diuinosque lacus, & Auerna ſonantia ſiluis:

ſed excidit illam Agrippa tum, credo, quum portum Iulium faceret. Strabo lib. V pag. 169 νυνὶ δὲ τῆς ὕλης τῆς περὶ τὸ Ἄορνον κοπείσης ὑπὸ Ἀγρίππα, *nunc autem ſilua illa, quæ circa Auernum erat, exciſa ab Agrippa.* De nomine iam disquirendum eſt. Lucretius lib. VI verſ. 740

Principio, quod Auerna vocantur, nomen id ab re
Impoſitum eſt, quia ſunt auibus contraria cunctis.

Nota

* Diodorus Sicul. IV pag. 229. Ἀναπεπταμένης δὲ τῆς λίμνης εἰς τὴν θάλατταν, τὸν Ἡρακλέα λέγεται τὸν μὲν ἔκρουν ἐγχῶσαι, τὴν δ' ὁδὸν τὴν νῦν οὖσαν παρὰ θάλατταν κατασκευάσαι τὴν νῦν καλουμένην Ἡράκλειαν. *Cum lacus in mare decurriſſet, Hercules dicitur fluxionem intercluſiſſe, & viam, quæ nunc Herculanea vocatur, ad mare aggere muniiſſe.*

** Diodorus Sicul. IV pag. 229 Proſerpinæ ſacrum dictum eſſe confirmat. Κεῖται μὲν οὖν ἡ λίμνη μεταξὺ Μισηνοῦ καὶ Δικαιαρχείας πλησίον τῶν θερμῶν ὑδάτων. Ἔχει δὲ τὴν μὲν περίμετρον εἰς πέντε σταδίων, τὸ δὲ βάθος ἄπιστον. Ἔχουσα γὰρ ὕδωρ καθαρώτατον φαίνεται τῇ χρόᾳ κυάνεον διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ βάθους. *Iacet igitur lacus inter Miſenum & Dicæarcheum prope ad aquas calidas. Ambitus eius eſt quinque circiter ſtadiorum, altitudo vero incredibilis. Aqua eius quamuis ſit pura, tamen cærulei coloris videtur propter altitudinem.*

Nota fabula de lacu ita peſtilenti, vt ne auis tranſuolare poſſit, quin decidat & exſtinguatur. Vere Strabo dicto loco: *poſtquam quæ circa lacum ſilveſtria erant, ædificiis occupata ſunt,* (addo ego: & in lacu claſſis ædificata Auguſti;) *ἅπαντ' ἐκεῖνα ἐφάνη μῦθος, omnia illa fabulam eſſe adparuit.* Virgilius bene, non de lacu, ſed de *ſpelunca* ſiue antro interpretatur lib. VI verſ. 237

Spelunca alta fuit, vaſtoque immitis hiatu,
Scrupea, tuta lacu nigro, nemorumque tenebris:
Quam ſuper haud vllæ poterunt impune volantes
Tendere iter pennis. Talis ſe ſe halitus atris
Faucibus effundens ſupera ad conuexa ferebat.

Inde rectius *lacus Auerni* vocatur, id eſt circa antrum Auernum; quam *Auernus lacus* primo caſu. Cicero Tuſc. lib. I cap. XVI *in vicinia noſtra Auerni lacus.* Et Liuius lib. XXIV cap. XII *cum cetero exercitu ad lacum Auerni deſcendit.* Et cap. XIII *quum* [Hannibal] *ad lacum Auerni eſſet.* Ammianus Marcellinus lib. XXVIII cap. XXII *ſi a lacu Auerni lembis inuecti ſunt pictis Puteolos vel Caietam.*

CCCCLIX.

Eſt & *Gaurus* mons in hoc tractu, cuius etiam Cicero Agrar. II cap. XIV meminit. Liuius lib. VII cap. XXXII *Conſules ambo cum duobus ab vrbe exercitibus profecti, Valerius in Campaniam, Cornelius in Samnium: ille ad montem Gaurum; hic ad Saticulam, caſtra ponunt.* Situm poetæ oſtendunt. Lucanus lib. II verſ. 667

\- - - *ſi conuulſo vertice Gaurus*
Decidat in fundum penitus ſtagnantis Auerni.

Et Sidonius Panegyr. Maioriani verſ. 345

Et ſe Lucrinas qua vergit Gaurus in vndas.

Ergo circa illos lacus eſt. Supra laudatus Capaccius in Antiquit. Puteolanis cap. XXII tres montes in Campaniæ finibus *Gauri* nomine adpellari cenſet: primum prope Maſſicum & Minturnas, quem Cicero de agraria lege intelligat: alterum circa Nucceriam & Surrentum: vnde Plinius III cap. V *Gaurani Surrentinique montes:* & in his naualem materiam cædi. Silius VIII verſ. 533

Illic Nuceria, & Gaurus naualibus aptus.

Tertius vicinus Auerno & Lucrino. Nolim vero diiungere: iugo montes longe continuantur, & ſic maxime in medio circa Auernum & Puteolos *Gaurus* dicitur, vitifer in imis; vt vel aliis locis, vel ſaltem in ſummitate pinifer, aptus naualibus fuerit. Vini feracem deſcripſit Statius in Silvis. Lib. III carm. I verſ. 147

\- - - *nemoroſus palmite Gaurus.*

Et carm. V verſ. 99

\- - - *Bacchei vineta madentia Gauri.*

Ac lib. IV carm. III verſ. 64

Atque

Digitized by Google

Atque echo ſimul hinc & inde fractam
Gauro Maſſicus vuiſer remittit.

CCCCLX.

Inter Baias & Lucrinum lacum fuit nobilis villa, *Bauli* dicta, quod nomen interpretantur *Boaulia*, id eſt boum ſtabula, ex eadem de Herculis bubus fabula. Seruius ad Aeneid. VII verſ. 662 *Iuxta Baias* [Hercules] *caulas bubus fecit, & eas ſepſit, qui locus Boaulia dictus. nam hodie Baulæ vocantur.* Symmachus carmine, epiſtolæ I libri I inſerto, de Baulis, quos Lucrina ſede mutauerat:

Huc deus Alcides ſtabulanda armenta coegit,
Eruta Geryonis de lare tergemini.
Inde recens ætas corrupta Boaulia Baulos
Nuncupat occulto nominis indicio.

Ob eamdem cauſſam lib. XII verſ. 156 Silius *Herculeos Baulos* nominauit. Situs ex Dionis lib. LIX pag. 652. *C. Caligula*, inquit, διὰ τῆς θαλάσσης τρόπον τινὰ διππεῦσαι ἐπεθύμησε, γεφυρώσας τὸ μεταξὺ τῶν τε Πυτεόλων καὶ τῶν Βαύλων, *cupiit per mare certo modo equis vehi, ponte iungens illam partem, quæ inter Puteolos & Baulos eſt.* Ex his Holſtenius ſequi dicit, *Baulos inter Baias & Lucrinum lacum fuiſſe. nam ordo ductusque pilarum recta eo tendit.* Villam autem fuiſſe, non oppidum, diſerte Tacitus teſtatur lib. XIV cap. IV. *Venientem*, inquit, [matrem Nero] *obuius in litora (nam Antio aduentabat) excipit manu & complexu, ducitque Baulos: id villæ nomen eſt, quæ promontorium Miſenum inter & Baianum lacum flexo mari adluitur.* Nobilior autem adeo villa fuit, vt alias ab hac, tamquam ab oppido, denominatas videamus. Cicero Quæſt. Acad. lib. IV cap. III *in Hortenſii villa, quæ eſt ad Baulos:* & cap. XL *putas, vt nos nunc ſimus ad Baulos, Puteoloſque videamus; ſic*, & cetera. Meminit & Cœlius ad Ciceronem lib. VIII epiſt. I.

CCCCLXI.

Huc veteres fabulæ neſcio quod oppidum *Cimmerium*, & populum *Cimmerios*, ex Caucaſo forſan euocatos, deducunt. Ephorus apud Strabonem dicit, ἐν καταγείοις οἰκίαις οἰκεῖν, καὶ διά τινων ὀρυγμάτων παρ' ἀλλήλους τε φοιτᾶν, *in ſubterraneis ædificiis habitare, ac per foſſas quasdam inter ſe commeare.* Addit, μαντεῖον, *oraculum* habuiſſe, ad quod hoſpites per easdem foſſas deduxerint. Tandem a rege quodam deletos eſſe, & oraculum alio translatum. Strabo vero, τοιαῦτα μὲν οἱ πρὸ ἡμῶν ἐμυθολόγουν, *Talia*, inquit, *antiqui fabulati ſunt.* Plinius in Campania: *lacus Lucrinus & Auernus, iuxta quem Cimmerium oppidum quondam.* Et Silius Italicus lib. XII verſ. 131 in Campaniæ deſcriptione:

Infernis preſſas nebulis, pallente ſub vmbra
Cimmerias iacuiſſe domos, noctemque profundam
Tartareæ narrant vrbis.

Hauſerunt omnes ab Homero, qui vt Vlyſſi ſuo, quæ de Scythicis Cimmeriis audierat, adplicaret, illos a Circes domo vnius diei nauigatione removit ita, vt Κιμμερίων δῆμός τε πόλις τε, *Cimmeriorum populus & oppidum*, ſemper

per

Digitized by Google

per caligine & nebulis contegantur, nec vmquam eos ſol radiis ſuis adſpiciat. Vide Odyſſ. Λ ſub initium. * Pompeius Feſtus fabulam naturaliter interpretaturus, *inter Baias & Cumas* ait *conuallem eſſe ſatis eminenti iugo circumdatam, quæ neque matutino, neque veſpertino tempore ſole contegatur.* Quod an ſatis ſit ad fabulæ enormitatem excuſandam, & an vere tali ſitu ibi vallis ſit, peritiores locorum videant.

CCCCLXII.

Puteoli, nunc Pozzuolo, in hoc litore ſequuntur, Græcis dicti Δικαιαρχία vel Δικαιάρχεια, ** quod antiquius oppidi nomen eſt. Epitoma Stephani: Δικαιαρχεια πόλις Ἰταλίας. Ταύτην δέ φασιν κεκλῆσθαι Ποτιόλους. *Dicæarchia vrbs Italiæ, quam Puteolos vocari aiunt.* Nominis Latini rationem dat, quia δυσώδη τὰ φρέατα ἔχει, *graue olentes habuerit puteos.* Nec aliter Feſtus. *Puteolos*, inquit, *dictos aiunt ab aquæ calidæ putore. quidam a multitudine puteorum*, *** *earumdem aquarum cauſſa factorum.* Strabo diuidit, quosdam ἀπὸ τῶν φρεάτων, *a puteis* nominaſſe, vt Puteoli multos minores puteos eius loci ſignificent ὑποκοριστικῶς: alios ἀπὸ τῆς δυσωδίας τῶν ὑδάτων, *a graui odore aquarum:* quaſi ad *olere* ſimul Romani in hoc nomine reſpexerint, id quod Stephanus Græcis litteris ὀλέρε ſcripſit, & ὄζειν interpretatus eſt. Sed hoc minus eſt vero ſimile. Plinius lib. III cap. V *Dein Puteoli, colonia, Dicæarchia dicti.* Poetæ aliquando contrahunt Græcum nomen. Papinius Statius lib. II Silv. carm. II verſ. 96 *Dicarchi mœnia* Puteolos dixit: & verſ. 110

- - - *nec te cultu Tirynthia vincat*
Aula, Dicarchæique ſinus,

id eſt, nec Bauli, villa; nec ſinus Puteolanus. Alterum nomen Strabo a temporibus Hannibalis duxit, quando Romani locum communire cœperunt. κατὰ τὴν Ἀννίβα στρατείαν συνῴκησαν Ῥωμαῖοι, καὶ μετωνόμασαν Ποτιόλους, quum antea fuerit Δικαιαρχία, ἐπίνειον Κυμαίων, *Cumanorum nauale Dicæarchia dictum.* Romani Punico bello tenuerunt defenderuntque. Liuius lib. XXIV cap. XIII *Peruaſtato agro Cumano vſque ad Miſeni promontorium,* [Hannibal] *Puteolos repente agmen conuertit ad opprimendum præſidium Romanum. Sex millia hominum erant, & locus munimento quoque, non natura modo tutus. Triduum ibi moratus Pœnus, ab omni parte tentato præſidio: deinde, vt nihil procedebat, ad populandum agrum Neapolitanum, magis ira quam potiundæ vrbis ſpe, proceſſit. Poſt illud bellum etiam colonia Puteolos fuit deducta*, eodem Liuio tradente lib. XXXIV cap. XLV, & Velleio lib. I cap. XV; an pleno iure coloniarum, dubitari ex illo Taciti poſſit lib. XIV cap. XXVII: *In Italia vetus oppidum Puteoli ius coloniæ, & cognomentum a Nerone adipiſcuntur.* Sed non ſimpliciter ius coloniæ, quod dudum habuerat, ſed ius coloniæ Auguſtæ (id cognomentum eſt) & amplius priore,

* Adde huc Tzetzem ad Lycophron. v. 695.

** Videatur etiam Epigrammat. Græc. lib. IV cap. εἰς θάλασσ. pag. 443.

*** Varro L. L. IV cap. 5. *A puteis oppidum* Puteoli, *quod ſint circa eum locum aquæ frigidæ & calidæ multæ. Niſi a putore potius, quod putidus ſit odoribus ſæpe ex ſulfure & alumine.*

adeptum id oppidum dicitur. Frontinus de Coloniis: *Puteolis colonia Auguſta. Auguſtus deduxit.* Forte legendum: *Nero Auguſtus deduxit.* * Hinc gentile *Puteolani.* Cicero lib. v Attic. ep. II *quum per emporium Puteolanorum iter facerem.* nam & Strabo pag. 169 de Puteolis: ἡ πόλις ἐμπορεῖον γεγένηται μέγιστον, χειροποιήτους ἔχουσα ὅρμους, *vrbs facta emporium maximum, quia portus manufactos habet.* Vicinum mare *Sinus Puteolanus* dictus Suetonio Aug. cap. XCVIII, qui & *Baianus* idem eſt.

CCCCLXIII.

Tandem in hoc tractu *Phlegræi campi* ** ſunt, id eſt ardentes. Strabo a Puteolis ad Baias & Cumanam regionem patere dicit: Diodorus Siculus lib. IV cap. XXI τὸ Κυμαῖον πεδίον ὀνομάσθαι Φλεγραῖον, *Cumanum agrum Phlegræum nominari:* ſed addit a monte Veſuuio id nomen eſſe, inſtar Aetnæ ignes euomente: vt adeo tractum a Cumis vltra Neapolim innuiſſe videatur. Polybius lib. II cap. XVII τὰ Φλέγραιά ποτε καλούμενα τὰ περὶ Καπύην καὶ Νώλην πεδία, *campos circa Capuam & Nolam Phlegræos olim vocatos eſſe*, vt ita fere omnem per Campaniam extendantur. Scilicet, quia iſta regio pluribus locis calidos fontes effundit, quibusdam etiam ignes eructat, & ſulfuris multum progignit; hoc nomen videtur eidem adhæſiſſe. Quæ vero de gigantibus, fulmine ibidem proſtratis, addunt, in fabulis, vt cetera de Hercule in his locis, ſunt relinquenda. Plinius lib. XVIII cap. XI ait, *Leborias* campum vocari, quem Græci *Phlegræum* adpellent. Silius lib. VIII verſ. 538

- - - - *illic quos ſulfure pingues*
Phlegræi legere ſinus.

CCCCLXIV.

Inter Auernum & Puteolos Ciceronis villa fuit, quam *Academiam* dixit. Fortaſſe hæc eadem & *Puteolanum* ipſius. non enim longius quam XXX ſtadiis, vt ipſe Academ. Quæſt. IV cap. XXXI prodidit, aberat a Puteolis. De Puteolano lib. XIV ad Atticum ep. VII *Ego e Formiano exiens* XVII *kal. vt inde altero die in Puteolanum, ſcripſi hæc.* Academiæ nomen & ſitum explicat Plinius lib. XXXI c. II. *Digna,* inquit, *memoratu villa eſt ab Auerno lacu Puteolos tendentibus impoſita litori, celebrata porticu ac nemore, quam vocabat Cicero Academiam, ad exemplum Athenarum: ibi compoſitis voluminibus eiusdem nominis, in qua & monimenta ſibi inſtaurauerat.* Addit ibidem de eadem Laureæ Tullii liberti verſiculos, quibus

- - *Academiæ celebratam nomine villam*

vocat. In ea, exiguo poſt obitum Ciceronis, Antiſtio Vetere poſſidente, *eruperunt fontes calidi, perquam ſalubres oculis:* quæ inde *Aquæ Ciceronianæ* dictæ. Laurea ibidem:

Nimi-

* Ornauit Puteolos *diui Neruæ pronepos*, vt habet inſcriptio Puteolis reperta: *T. Aelius Hadrianus Antoninus Aug. Pont. Max. Trib. Pot. II Cos. II deſig. III P. P.* nam *opus pilarum vi maris conlapſum a Diuo patre ſuo P. promiſſum reſtituit.*

** In his incoluiſſe ferebantur gigantes, Apollodorus I Bibliothec. c. 6 §. 1. Diodor. IV pag. 228. Vide tamen etiam Phlegram Macedoniæ. Sed fabulæ ſunt fabulæ.

Digitized by Google

Nimirum locus ipſe ſui Ciceronis honori
Hoc dedit, hac fontes quum patefecit ope.
Vt, quoniam totum legitur ſine fine per orbem,
Sint plures, oculis quæ medeantur, aquæ.

Huius villæ ſub *Academiæ* nomine mentionem facit lib. I ad Attic. epiſt. IV. *Quod ad me*, inquit, *de Hermathena ſcribis, per mihi gratum eſt, & ornamentum Academiæ proprium meæ.* quamquam non nulli hoc de Tuſculani parbuit; ſuperiori, *Lyceo* nomen fuit, lib. I Diuinat. cap. V; alteri, *Academiæ*, te interpretantur, non de villa agri Puteolani. nam & ibi duo gymnaſia halib. II Tuſcul. cap. II, & lib. III cap. III.

CCCCLXV.

Leucogæus collis inter Puteolos & Neapolim. Plinius lib. XVIII cap. XI de alica candida ſeu cretacea; *Inuenitur hæc inter Puteolos & Neapolim, in colle Leucogæo adpellato.* Et lib. XXXI cap. II laudat *fontes Leucogæos*, itidem *inter Puteolos & Neapolim, oculis & vulneribus medentes.*

CCCCLXVI.

Ipſa autem *Neapolis* antiqua vrbs, nouo nomine & nouis colonis aucta. Velleius lib. I cap. IV *Pars horum ciuium* [Cumanorum] *Neapolim condidit.* Sed tum dicta *Parthenope.* Plinius lib. III cap. V *Litore Neapolis Chalcidenſium, & ipſa Parthenope a tumulo Sirenis adpellata.* Chalcidenſium dicit, eorum videlicet, qui Cumas condiderant. Cumarum enim colonia Parthenope ſiue Neapolis. Marcianus Heracleota Periplo p. II

Ἐκ τῆς δὲ Κύμης τῆς πρὸς Ἀόρνῳ κειμένης
Κτίσιν κατὰ χρησμὸν ἔλαβεν ἡ Νεάπολις,

Ex Cumis ad Auernum ſitis, diuino monitu ortum habet Neapolis. Sireni nomen fuit *Parthenopes.* Strabo lib. V pag. 170 Νεάπολις, ὅπου δείκνυται μνῆμα τῶν Σειρήνων μιᾶς Παρθενόπης, *Neapolis, vbi ſepulcrum Parthenopes, vnius Sirenum, oſtenditur.* Græca igitur ciuitas habita, Græcorum ſeruantiſſima rituum. Liuius lib. XXXV cap. XVI *Qui enim magis Smyrnæi Lampſacenique Græci ſunt, quam Neapolitani, & Rhegini, & Tarentini?* Eſt poſtea quoque Tacitus lib. XV cap. XXXIII de Neronis ludis: *Non tamen Romæ incipere auſus, Neapolim, quaſi Græcam vrbem, delegit.* Ibi enim agones, gymnaſia, theatra, vt Strabo etiam obſeruat, omnia Græcorum more. Hinc *in otia natam Parthenopen* Ouidius dixit lib. XV Metam. verſ. 711. Silio lib. XII verſ. 27 eſt *mitis Parthenope.* addit verſ. 31 rationem:

Nam molles vrbi ritus atque hoſpita Muſis Otia.

Habet etiam thermas non deteriores Baianis, vt Strabo cenſet: habet Virgilii iuxta ſe monimentum intra ſecundum lapidem, vt Vita Virgilii proditum; quod pro templo quaſi cultum ab eruditis poſteris. Plinius lib. III epiſt. VII de Silio: *Virgilii natalem religioſius, quam ſuum, celebrabat; Neapoli maxime vbi monimentum eius adire, vt templum, ſolebat.* Statius Silvar. lib. IV carm. IV verſ. 52

Litus, vbi Auſonio ſe condidit hoſpita portu
Parthenope, tenues ignauo pollice chordas

Pulſo, Maroneique ſedens in margine templi
Sumo animum, & magni tumulis adcanto magiſtri.

Adluitur Neapolis *Sebetho* fluuio. Vibius Sequeſter: *Sebethos Neapolis in Campania.* Columella lib. x verſ. 134

Doctaque Parthenope Sebethide roſcida lympha.

Et Statius lib. I Silv. carm. II verſ. 263 de ſponſa Neapolitana:

- - - *pulchra tumeat Sebethos alumna.*

Huic nympham præſidere eiusdem nominis, finxit Virgilius Aeneid. VII verſ. 734, - - - *fertur*

- - - *quem generaſſe Telon Sebethide nympha.*

Nec ſilentio prætereunda eſt *Crypta Neapolitana*, inter Puteolos & Neapolim. Seneca epiſt. LVII principio, de via lutoſa, mox puluerulenta: *a ceromate nos haphe excepit in Crypta Neapolitana.* Strabo lib. V p. 170 ἔςι καὶ ἐνθάδε διώρυξ κρυπτὴ τοῦ μεταξὺ ὄρους τῆς τε Δικαιαρχίας καὶ τῆς Νεαπόλεως. *Eſt ibi quoque foſſa occulta per montem inter Puteolos & Neapolim.* Lumen ſuperne accipit ἐκκοπεισῶν θυρίδων, *feneſtris exciſis.* Hodie dicitur *la Grotte di Napoli.*

CCCCLXVII.

Prope eodem loco, quo Neapolis eſt, fuit quondam *Palæpolis*, haud dubie vetuſtæ pars Parthenopes, quæ id nomen adſumſit aduerſus Neapolim, acceſſione colonorum nouorum ortam. Liuius lib. VIII cap. XXII *Palæpolis fuit haud procul inde, vbi nunc Neapolis ſita eſt. duabus vrbibus populus idem habitabat. Cumis erant oriundi.* Et mox: *fecialibus Palæpolim ad res repetendas miſſis:* & pauculis interpoſitis: *populus Palæpolitanis bellum fieri iuſſit.*

CCCCLXIIX.

Vltra Neapolim, e regione Veſuuii, in ora *Herculaneum* ſiue *Herculanium* oppidum fuit. Tabula Auguſtana XI millibus paſſuum a Neapoli poſitam habet. Plinius III cap V *Neapolis & ipſa Chalcidenſium, Parthenope a tumulo Sirenis adpellata: Herculanium: Pompeii.* Et Paterculus lib. II cap. XVI *Herculanium* ſociali bello captum ſcribit. Florus lib. I cap. XVI *Vrbes ad mare: Formiæ, Cumæ, Puteoli, Neapolis, Herculaneum, Pompeii.* Seneca Quæſt. Nat. VI cap. XXVI *Pompeii & Herculaneum ſenſere.* de terræ motibus agit. Et cap. I eiusdem libri VI *Et Herculanenſis oppidi pars ruit.* Ouidius Metamorph. XV verſ. 711

Herculeamque vrbem, Stabiasque, & in otia natam
Parthenopen.

Columella lib. x verſ. 135 *ſalinas* huic loco tribuit:

Quæ dulcis Pompeia palus vicina ſalinis
Herculeis.

CCCCLXIX.

Vicinum oppidum, *Pompeii*, ex dictis iam innotuit. Plinius enim, Florus, atque Seneca cum Herculaneo coniunxerant. Et Velleius dicto loco de atauo ſuo: *tantam Romanis hoc* [ſociali] *bello fidem præſtitiſſe, vt Hercu-*

Digitized by Google

Herculaneum ſimul cum T. Didio caperet, Pompeios cum L. Sulla oppugnaret. Seneca principio lib. VI Quæſt. Nat. cap. I fatum huius oppidi deſcripſit. *Pompeios*, inquit, *celebrem Campaniæ vrbem, in quam ab altera parte Surrentinum Stabianumque litus, ab altera Herculanenſe, conueniunt, mareque ex aperto reductum amœno ſinu cingunt, deſediſſe terræ motu, vexatis quæcumque adiacent regionibus, Lucili virorum optime, audiuimus.* Strabo vocat Πομπαίαν, *Pompeiam.* Seruius vocabulo addit fabulam, in Aeneid. VII v. 662 id a *pompa* Herculis triumphali deducens. *Hercules*, inquit, *in quadam Campaniæ ciuitate pompam triumphi ſui exhibuit: vnde Pompeii dicitur ciuitas.* Hanc *Sarnus* amnis, hodieque *Sarno* dictus, præterlabitur. Strabo: Πόμπαια, ἣν παραῤῥεῖ ὁ Σάρνος ποταμὸς, *Pompeia, quam Sarnus præterfluit.* Plinius *adluere* dicit, vt mox trademus. Inde *Pompeianus Sarnus* vocatur. Statius Silv. lib. I carm. II verſ. 265

Nec Pompeiani placeant magis otia Sarni.

Silius lib. VIII verſ. 537 *mitem* cognominauit:

Sarraſtes etiam populos, totasque videres
Sarni mitis opes:

quod ex Aeneidos VII verſ. 738 hauſtum eſt:

Sarraſtes populos, & quæ rigat æquora Sarnus.

Sarraſtes populos, id eſt Sarni adcolas. Vide Seruium. Et Paullinus Nolanus Natal. III Felic. verſ. 62, - - - *quique*
Vſentem Sarnumque bibunt.

CCCCLXX.

Maxime autem ſpectabilis in hac ora eſt mons *Veſuuius*, nunc Monte di Somma, Aetnæ æmulator crebris incendiis, & ignium fauillarumque eructatione. Proprium nomen, quo plures ſcriptores vtuntur, *Veſuuius* eſt, etiam Straboni Οὐεσσούιον ὄρος: poetis variat nomen, eſtque *Veſeuus, Veſuius, Veſbius.* Per exempla eamus. Pomponius Mela II cap. IV *Sinus Puteolanus, Surrentum, Herculaneum, Veſuuii montis adſpectus, Pompeii, Neapolis.* Plinius hunc ſequutus III cap. V *Herculaneum, Pompeii, haud procul adſpectante monte Veſuuio, adluente vero Sarno amne.* Liuius lib. VIII cap. VIII extr. *Pugnatum eſt haud procul radicibus Veſuuii montis, qua via ad Veſerim ferebat.* Valerius Maximus lib. I cap. VII n. 3. *non procul a Veſuuii montis radicibus poſitis caſtris.* Et Florus lib. I cap. XVI *Hic amicti vitibus montes, Gaurus, Falernus, Maſſicus, & pulcherrimus omnium Veſuuius, Aetnæi ignis imitator.* Eſt enim, quod Strabo etiam obſeruauit, ἀγροῖς περιοικούμενος παγκάλοις, πλὴν τῆς κορυφῆς, *in circuitu agris optimis cultus, præter verticem,* qui ſterilis totus, ἐκ τῆς ὄψεως τεφρώδης, *cinereus adparens*, cauernas oſtendens exuſti lapidis, ὡς τεκμαίροιτ' ἄν τις, τὸ χωρίον τοῦτο καίεσθαι πρότερον, καὶ ἔχειν κρατῆρας πυρός, *vt coniecturam facere poſſis, iſta loca quondam arſiſſe, & crateras ignis habere.* Tam rarum & inauditum ante Flauiana tempora Veſuuii fuit incendium! cuius nouitas etiam Plinium inuitauit, vt propius adiret illud, quo periit, ardentis montis periculum. Sed ad poetas, nomen immutantes, accedamus. Silius Italicus lib. XVII verſ. 597

Sic vbi vi cæca tandem deuictus ad aſtra
Euomuit paſtos per ſecula Vesbius ignes,
Et pelago & terris fuſa eſt Vulcania peſtis;
Videre Eoi monſtrum admirabile Seres,
Lanigeros cinere Auſonio caneſcere lucos.

Grandis hyperbole, Italicos cineres in vltimum orientem diſpergi. Sed habuit Silius, quamlibet ſuſpectæ fidei auctorem, quem ſequutus eſt. Is Cteſias, qui in Indicis apud Photium cod. LXXII Aetnæ ignes in Indiam ferri, innocuum iuſtorum terræ, ceteris peſtilentem, audaciter ſcripſit. Lucretius lib. VI verſ. 747

Qualis apud Cumas locus eſt, montemque Veſeuum.

Et Virgilius lib. II Georg. verſ. 224

Talem diues arat Capua, & vicina Veſeuo
Ora iugo.

Et Statius Silv. lib. IV carm. IV verſ. 79 - *Chalcidicis*
Litoribus, fractas vbi Vesbius erigit iras.

Et Martialis lib. IV epigrammate XLIII

Hic eſt pampineis viridis modo Veſuius vmbris.

Ex his alteram formam Suetonius imitatur in Tito cap. VIII *conflagratio Veſeui montis*, dicens. Tacitus autem & Plinius minor, huic æquales, *Veſuuium* vocant, ille annali IV cap. LXVII de Capreis inſula: *proſpectabat pulcherrimum ſinum, antequam Veſuuius mons ardeſcens faciem loci verteret:* hic lib. VI epiſt. XVI incendium montis luculentiſſime deſcripſit.

CCCCLXXI.

Vltra Sarnum & Pompeios, ſinu medio fuerunt *Stabiæ*, oppidum antea, poſt in villæ formam redactæ. Plinius lib. III cap. V *In Campano agro Stabiæ oppidum fuere vsque ad Cn. Pompeium & L. Catonem conſules, pridie calend. Maii, quo die L. Sulla legatus bello ſociali id deleuit; quod nunc in villam abiit.* Alter Plinius prædicta epiſtola de hoc auunculo: gubernatori monenti, vt retro flecteret, *Fortes, inquit, fortuna iuuat: Pomponianum pete. Stabiis erat, diremtus ſinu medio.* Ouidius Metam. XV verſ. 711

Herculeamque vrbem, Stabiasque.

Lac Stabiarum in medicina fuit. Symmachus lib. VI epiſt. XVIII edit. Iureti [al. XVII] *Nunc illis proficiſcendi attulit cauſſam medicorum coactu imperata curatio. Nam Stabias ire deſiderant, vt reliquias longæ ægritudinis armentali lactie depellant.* Procopius lib. IV Goth. B. cap. XXXV in hoc tractu montem memorat, ὅπερ Ῥωμαῖοι γάλακτος ὄρος τῇ Λατίνων καλοῦσι φωνῇ, *quem Romani Lactis montem Latine vocant*, qui haud dubie a copia illa & ſalubritate lactis nomen habet. Aquæ etiam & fontes Stabiarum laudantur. Columella lib. X verſ. 133

Fontibus & Stabiæ celebres, & Veſuia rura.

In Peutingeriana tabula Stabiæ inter Pompeios & Surrentum ſunt locatæ. Hodie *Caſtell a mare di Stabia*, & ſimpliciter *Caſtell a mare*, paruum oppidum, epiſcopale tamen, in illo loco viſitur.

CCCCLXXII.

Digitized by Google

CCCCLXXII.

Surrentum Mela primo loco ponit ad Sinum Puteolanum, regrediens a Lucania per maritimam oram in Latium: Plinius contra incedens lib. III cap. V *Surrentum cum promontorio Mineruæ*, poſt Sarnum amnem enarrat. Hodieque *Sorrento* vrbs archiepiſcopalis ſupereſt. Ptolemæus Σύρεντον, Strabo Σύρεντον adpellat. Silius lib. VIII verſ. 544

Surrentum, & pauper ſulci cerealis Abella.

Frontinus de Coloniis: *Surrentinum oppidum.* Adiacent *colles Surrentini* vitiferi: vnde vinum Surrentinum in generoſis Italiæ. Ouidius Metamorph. XV verſ. 710

Et Surrentino generoſos palmite colles.

Martialis lib. XIII epigrammate CX

Surrentina bibis? nec murrhina picta, nec aurum
Sume: dabunt calices hæc tibi vina ſuos.

Tandem in hoc litore ad *Mineruæ promontorium* venimus, terminum Campaniæ in ora aduerſus Picentinos. Plinius dicto ſæpe loco: *Surrentum, cum promontorio Mineruæ, Sirenum quondam ſede.* Et hodie Capo della Minerua dictum. Exſtat in auſtrali angulo, ex oppoſito inſulæ, cui Capreis nomen eſt. Tacitus annali IV cap. LXVII de Tiberio: *Capreas ſe in inſulam abdidit, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii diiunctum.* Surrentinum, idem quod Mineruæ, quia non propinquius ei oppidum, quam Surrentum. Strabo lib. V p. 170 Συνεχὴς τῇ Πομπαίᾳ τὸ Σύρεντον τῶν Καμπανῶν, ὅθεν πρόκειται τὸ Ἀθήναιον, *Pompeiis contiguum eſt Surrentum Campanorum, vnde Athenæum* [Mineruæ promontorium] *prominet.* Nomen inde eſt, quia ἐπ' ἄκρῳ Ἀθηνᾶς ἱερὸν, *in promontorio Mineruæ fanum eſt.* Ouidius Metam. XV verſ. 709 confirmat vicinitatem inſulæ:

Inde legit Capreas, promontoriumque Mineruæ.

Hoc vero non Campaniam ſolum, ſed ſinum quoque Puteolanum finit. Pomponius ſæpe dicto loco: *Mineruæ promontorium: - - - ſinus Puteolanus, Surrentum, Herculaneum.*

MEDITERRANEA CAMPANIAE.

CCCCLXXIII.

Ad Sinueſſam, aut prope eam, incipiunt *radices Maſſici* montis, vt Cicero Agrar. II cap. XXV nominat. Liuius lib. XXII cap. XIV *per iuga Maſſici montis Fabio ducente.* Vitifera regio, ſi quæ alia. vnde *Maſſicum* ſæpius vinum eius agri nobilius ſignificat. Martialis lib. XIII epigram. CXI

De Sinueſſanis venerunt Maſſica prælis.

ex quo vicinia Sinueſſæ & Maſſici intelligitur. Horatius ode I

- - *veteris pocula Maſſici.*

CCCCLXXIV.

Sub hoc monte patet *Falernus ager.* Liuius lib. XXII cap. XIV *Vt vero in extrema iuga Maſſici montis ventum eſt, hoſteſque ſub oculis erant, Falerni*

Digitized by Google

lerni agri colonorumque Sinueſſæ tecta vrentes, & reliqua. Scilicet idem mons Maſſicus, tanquam editior pars agri, interdum vocatur *mons Falernus.* Martialis lib. XII epigr. LVII

Nec in Falerno monte maior autumnus.

alii *colle* legunt, quod idem eſt. At *Falernus ager* nominatus & alibi Liuio. Lib. VIII cap. XI *Latinus ager, Priuernati addito agro; & Falernus, qui populi Campani fuerat, vſque ad Vulturnum flumen plebi Romanæ diuiditur.* Et lib. X cap. XX *per Veſcinos in Campaniam Falernumque agrum tranſcendunt.* Et cap. XXI *in ſaltu Veſcino Falernum contingente agrum.* Vini generoſiſſimi ferax. Plinius lib. XIV cap. VI *Secunda nobilitas Falerno agro erat, & ex eo maxime Fauſtiano.* Fauſtianus autem ager pars Falerni melior. Et ibidem Plinius: *Fauſtianus* [ager incipit] *circiter quatuor milliaria vico prope Cedias, qui vicus a Sinueſſa* VI *millibus abeſt.* Cediæ autem ignotus locus. Sed ad Falernum reuertimur. Silius lib. VII verſ. 164

- - - - grauidæ cui nectare vites
Nulli dant prælis nomen præferre Falernis.

Sæpe id Horatius vinum laudauit, vt lib. I oda XX *Falernæ vites:* & lib. II Sermon. ſat. III verſ. 115 cum Chio componit:

- - poſitis intus Chii veterisque Falerni
Mille cadis.

CCCCLXXV.

In hoc tractu decurrit *Sauo* fluuius, de quo ſupra in litorali ora dictum fuit. Ponte is iungitur ad Appiam viam, qui *Pons Campanus* adpellatur. Plinius lib. XIV cap. VI *Falernus ager a ponte Campano læua petentibus Vrbanam coloniam Sullanam, nuper Capuæ contributam, incipit.* Horatius Serm. lib. I ſatyr. V verſ. 45

Proxima Campano ponti quæ villula, tectum
Præbuit, & parochi quæ debent, ligna ſalemque.
Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.

Tabulæ Peutingerianæ hæc diſpoſitio locorum eſt:

Sinueſſa - - ponte Campano III *Vrbanis - - Caſilino.*

Ex quibus vna cognoſcimus, non integri diei iter a ponte fuiſſe Capuam, quia ibi onerati muli tempeſtiue clitellas Capuæ depoſuerint: etiam, vbi *Vrbana* Syllæ *colonia* fuerit, & quam vicina Campano ponti. Hæc enim eſt, quam nomine *Vrbanis* ſignificauit Tabula.

CCCCLXXVI.

Falernum a ſeptemtrione claudit mons Callicula, ſupra quem *Stellatis* eſt *Campus.* De monte Liuius lib. XXII cap. XV *Quum ſatis ſciret* [Fabius,] *per eaſdem anguſtias, quibus intrauerat Falernum agrum,* [Hannibalem] *rediturum; Calliculam montem & Caſilinum occupat modicis præſidiis, quæ vrbs Vulturno flumine diremta Falernum a Campano agro diuidit.* Et inſequente XVI capite: *quum per Caſilinum euadere non poſſet, petendique montes, & iugum Calliculæ ſuperandum eſſet.* De campo autem *Stellate* idem lib. IX cap. XLV *Eodem anno in campum Stellatem agri Campani Samnitium incurſiones*

ſiones factæ. De ſitu eius ex eiusdem libri XXII cap. XIII quodammodo conſtat. *Auerſus,* inquit, *ab ſuo itinere* [Hannibal] *per Alliſanum, Calatinumque, & Calenum agrum; in campum Stellatem deſcendit, vbi quum montibus fluminibusque clauſam regionem circumſpexiſſet, vocatum ducem percunctatur, vbi terrarum eſſet; quum is Caſilini eo die manſurum eum dixiſſet, tum demum cognitus eſt error.* Memoratus hic campus etiam a Cicerone eſt. Agraria I cap. VII, *His,* inquit, *colonis agrum Campanum & Stellatem campum diuidi iubet.* Et oratione II Agrar. cap. XXXI *Adiungit Stellatem campum agro Campano, & in eo duodena deſcribit in ſingulos homines iugera: quaſi vero paullum differat ager Campanus & Stellatis.* Et Suetonius Cæſ. cap. XX *Campum Stellatem, maioribus conſecratum, agrumque Campanum ad ſubſidia reipublicæ vectigalem relictum, diuiſit extra ſortem.* Campanus autem ager ille, qui toties Stellati campo opponitur, præcipue eſt Capuanus, vti mox oſtendetur.

CCCCLXXVII.

Capua autem antiquiſſima vrbs, vt ex Paterculi lib. I cap. VII adparet; & caput ſuæ gentis & vrbium circumiectarum. Florus lib. I cap. XVI *Ipſa caput vrbium Capua, quondam inter tres maximas, Romam Carthaginemque, numerata.* Ad *caput* ergo nominis ortum referre videtur, quemadmodum Strabo lib. V p. 172 eamdem κεφαλὴν vocat, τῷ ὄντι κατὰ τὴν ἐτυμότητα τοῦ ὀνόματος, *vere caput, vt nomen ſonat.* At Liuius lib. IV cap. XXXVII a *Capye,* Samnitum duce, qui ceperit a Tuſcis conditam, nouum nomen fuiſſe, ex fama tradit. Videlicet, *Vulturnum, Etruſcorum vrbem, quæ nunc Capua eſt, a Samnitibus captam, Capuamque ab duce eorum Capye adpellatam.* Sed addit idem: *vel, quod propius eſt, a campeſtri agro.* quod Plinius etiam lib. III cap. V comprobauit. *Intus,* inquit, *coloniæ: Capua ab campo dicta: Aquinum, Sueſſa,* & aliæ. Adluſio ergo in Flori verbis & Strabonis ineſt, non vera origo nominis. Punico bello quod Hannibalem exceperat, in formam præfecturæ redacta erat: ſed a COS. Cæſare ius priſtinum recuperauit. Velleius lib. II cap. XLIV *In hoc conſulatu Cæſar legem tulit, vt ager Campanus plebi diuideretur: ſuaſore legis Pompeio. Ita circiter XX millia ciuium eo deducta, & ius ab his reſtitutum poſt annos circiter* CLII, *quam bello Punico ab Romanis Capua in formam præfecturæ redacta erat.* Copia & amœnitas loci ciuitatem magiſtram voluptatis fecit. Liuius lib. VII cap. XXXVIII *Iam tum minime ſalubris militari diſciplinæ Capua, inſtrumento omnium voluptatum delinitos militum animos auertit a memoria patriæ.* Adde lib. XXIII cap. IV. Gentile contendit Cluuerius veteribus *Campanum* fuiſſe, ex Liuii VII cap. XXIX, qui, *Samnites,* inquit, *omiſſis Sidinicis, ipſam arcem finitimorum Campanos adorti - - - Tifata, imminentes Capuæ colles, quum præſidio firmo occupaſſent, deſcendunt inde quadrato agmine in planiciem, quæ Capuam Tifataque interiacet.* Et cap. XXX legatorum oratione: *Campani, non vrbis amplitudine, non agri vbertate vlli populo, præterquam vobis cedentes.* Adde quæ paullo ante in Falerno agro & Stellate campo diximus. Græce Καπυανὸς, *Capuanus,* formant. Sic Stephani epitoma-

Digitized by Google

tomator: & in nummis Golzii ΚΑΠΠΑΝΩΝ. Poſterioris æui inſcriptione, quam Sponius pag. 161 Valentiniani temporibus tribuit, (exſtat etiam apud Gruterum p. 459 n. 1) legitur ORDO CAPVENSIS.

CCCCLXXIIX.

Caſilinum, ad vtramque Vulturni ripam fuit, vbi nunc Capua noua. Liuius lib. XXII cap. XV *Calliculam montem & Caſilinum occupat modicis præſidiis.* Cicero Philipp. II cap. XL *Deduxiſti coloniam Caſilinum, quo Cæſar ante deduxerat:* puta in primo conſulatu ſuo. Decreuit poſtea. Plinius lib. III cap. V *Sunt & morientis Caſilini reliquiæ.* Incolæ *Caſilinenſes* Ciceroni dicti lib. II de Inuent. cap. VII: & *Caſilinates* Val. Maximo lib. VII cap. VI exemplo 2.

CCCCLXXIX.

Tifata, plurale nomen, mons Capuæ qui imminet. Liuius lib. VII cap. XXIX *Tifata, imminentes Capuæ colles.* Et lib. XXVI cap. V de Hannibale: *In valle occulta poſt Tifata, montem imminentem Capuæ, conſedit.* Et lib. XXXII cap. VII *ſub Tifatis Capuæ agrum* [cenſores] *vendiderunt.* Silius lib. XII verſ. 48 de Hannibale

- - - - arduus ipſe
Tifata inuadit propior, qua mœnibus inſtat
Collis, & e tumulis ſubiectam deſpicit vrbem. id eſt Capuam.

Sacer montanus is tractus fuit, & in Tabula Auguſtana duæ ædes in collibus ſupra Capuam conſpiciuntur: alteri, quæ ad occaſum vergit, adſcriptum eſt *Ad Dianam:* * alteri, orientem reſpicienti, *Iouis Tifatinus.*

CCCCLXXX.

Supra Calliculam *Cales* erant, oppidum & colonia. In veteri Tabula itineraria ponuntur inter Teanum Sidicinum & Caſilinum, ab hoc VII millibus, vnde de ſitu iudicandum. Cicero ad Attic. lib. VIII cap. XV *Capuam Calibus proficiſcens, has litteras dedi.* Et lib. XVI epiſt. XI ad eumdem: *iter faciens* [Cæſar puer] *in Samnium, venit Cales, manſit Teani.* Et Philipp. XII cap. XI *Sulla cum Scipione inter Cales & Teanum leges inter ſe, conditiones, contulerunt.* Tacitus lib. VI cap. XV *Vinicio oppidanum genus, Calibus ortus.* Silius lib. VIII verſ. 513 *non paruam vrbem* vocat: Strabo lib. V pag. 164 πόλιν ἀξιόλογον, *vrbem memorabilem:* Cicero Agrar. II cap. XXXI *Calenum municipium.* At antiqua colonia etiam fuerat. Liuius lib. VIII cap. XVI *Capti cum vrbe Auſones ſunt, præſidioque impoſito Calibus, reductæ Romam legiones.* Et interiectis paucis: *Conſules de colonia deducenda Cales retulerunt, factoque* S. C. *vt duo millia quingenti homines eo ſcriberentur, triumuiros coloniæ deducendæ agroque diuidundo creauerunt.* Paterculus lib. I cap. XIV *Eodem anno* [quo Campanis data ciuitas] *Cales deducta colonia.* Sic ſemper pluratiuo numero nominant: ſemel Silius lib. XII verſ. 525 *Threiciamque Calen* dixit, quum & ipſe antea lib. VIII verſ. 513 dixerit, *quem genuere*

* Velleius II c. 25. ſ. 4. *Poſt victoriam, qua deſcendens montem Tifata cum C. Norbano concurrerat Sylla, grates Dianæ, cuius numini regio illa ſacrata eſt, ſoluit, aquas ſalubritate medendisque corporibus nobiles & agros omnes addit Deæ &c.*

genuere Cales: & magiſter eius Aeneid. VII verſ. 728 *quique Cales linquunt.* Oppidani *Caleni*. Fragm. Capitolin. in M. Valerii Corui triumpho DE CALENEIS IDIBVS MART. CDXIIX. Grut. p. 297 Diuites vini melioris prouentu. Horatius lib. I oda XX

Cæcubum, & prælo domitam Caleno
Tu bibes vuam.

Et oda XXXI *Premant Calena falce, quibus dedit*
Fortuna, vitem.

CCCCLXXXI.

Inde ad occaſum, *Teanum Sidicinum* eſt, nunc vulgo *Tiano*. Plinius lib. III cap. V *Intus coloniæ: Capua - - - - Teanum Sidicinum cognomine, Nola.* Indiget gentis cognomine, vt a Teano Apulo diſcernatur. Paullinus Nolanus III Natal. Felicis verſ. 75

Quique vrbem liquere Cales, geminumque Teanum,

geminum, hoc eſt, & Sidicinum & Apulum. Cicero ad Pompeium epiſtola, quæ libro VIII ad Atticum ineſt: *Capuam veni eo ipſo die, quo tu Teano Sidicino es profectus.* Et Liuius lib. XXII cap. LVII *legione Teanum Sidicinum præmiſſa.* Strabo ſub finem lib. V vocat Τέανον Σιδικινόν: addit καὶ αὕτη ἀξιόλογος, *& hæc ex vrbibus nobilibus eſt.* Frontinus de Colon. *Teanum Sidicinum colonia Cæſaris Auguſti. - - - Ager eius militibus eſt adſignatus.* Interdum ſine cognomine *Teanum* vocatur, Sidicinum autem intelligitur, tamquam nobilius altero, non indigeat diſcriminis nota. Cicero VII Attic. ep. XIII *Pompeius a Teano Larinum verſus profectus eſt a. d. VIII kal. Eo die manſit Venafri.* Et Ptolemæus in Campania Τέανον ſimpliciter. Populus, *Sidicini*, tam in oppido, quam circa illud. Cicero Philipp. II cap. XLI *Quid ego illas iſtius minas contumeliaſque commemorem, quibus inuectus eſt in Sidicinos?* Sunt tamen in lapidibus etiam TEANENSES. Vide Grut. p. 381 n. 1 & p. 389 n. 2.

CCCCLXXXII.

Hanc inter Sidicinorum vrbem & Minturnas fere media eſt *Sueſſa Aurunca*, cognomine ab Sueſſa Pometia diuerſa, Auruncorum vrbs altera, quam, *Aurunca* metu deſerta, communiuerunt. Liuius lib. VIII cap. XV *Fama adfertur, Auruncos metu oppidum deſeruiſſe, profugoſque cum coniugibus & liberis, Sueſſam communiſſe, quæ nunc Aurunca adpellata; mœnia antiqua eorum, vrbemque ab Sidicinis deletam.* Breui poſt facta colonia. Idem lib. IX cap. XXVIII *Sueſſa & Pontia eodem anno coloniæ deductæ ſunt. Sueſſa Auruncorum fuerat.* Et Velleius lib. I cap. XIV *Sueſſa Aurunca deducta colonia.* Ciceronis tempore municipium fuit. Philipp. XIII cap. VIII *lautiſſimum oppidum, nunc municipium, honeſtiſſimorum quondam colonorum, Sueſſam fortiſſimorum militum ſanguine* [Antonius] *impleuit.* Abeſt hinc cognomen, vt in illo Silii lib. VIII verſ. 498 *detritaque bellis Sueſſa.* Iterum colonia facta ſub Auguſto. Inſcript. Grut. pag. 1093 n. 8 AEDILIS COLONIA IVLIA FELICI CLASSICA SVESSA. Qui colebant, *Sueſſani*. Alia inſcriptione ſub Hadriano facta, apud Holſten. pag. 257 QVI VIAM

Digitized by Google

adeptum id oppidum dicitur. Frontinus de Coloniis: *Puteolis colonia Auguſta. Auguſtus deduxit.* Forte legendum: *Nero Auguſtus deduxit.* * Hinc gentile *Puteolani.* Cicero lib. v Attic. ep. II *quum per emporium Puteolanorum iter facerem.* nam & Strabo pag. 169 de Puteolis: ἡ πόλις ἐμπορεῖον γεγένηται μέγιστον, χειροποιήτους ἔχουσα ὅρμους, *vrbs facta emporium maximum, quia portus manufactos habet.* Vicinum mare *Sinus Puteolanus* dictus Suetonio Aug. cap. XCVIII, qui & *Baianus* idem eſt.

CCCCLXIII.

Tandem in hoc tractu *Phlegræi campi* ** ſunt, id eſt ardentes. Strabo a Puteolis ad Baias & Cumanam regionem patere dicit: Diodorus Siculus lib. IV cap. XXI τὸ Κυμαῖον πεδίον ὀνομάσθαι Φλεγραῖον, *Cumanum agrum Phlegræum nominari:* ſed addit a monte Veſuuio id nomen eſſe, inſtar Aetnæ ignes euomente: vt adeo tractum a Cumis vltra Neapolim innuiſſe videatur. Polybius lib. II cap. XVII τὰ Φλέγραιά ποτε καλούμενα τὰ περὶ Καπύην καὶ Νῶλαν πεδία, *campos circa Capuam & Nolam Phlegræos olim vocatos eſſe*, vt ita fere omnem per Campaniam extendantur. Scilicet, quia iſta regio pluribus locis calidos fontes effundit, quibusdam etiam ignes eructat, & ſulfuris multum progignit; hoc nomen videtur eidem adhæſiſſe. Quæ vero de gigantibus, fulmine ibidem proſtratis, addunt, in fabulis, vt cetera de Hercule in his locis, ſunt relinquenda. Plinius lib. XVIII cap. XI ait, *Leborias* campum vocari, quem Græci *Phlegræum* adpellent. Silius lib. VIII verſ. 538

> - - - - - *illic quos ſulfure pingues*
> *Phlegræi legere ſinus.*

CCCCLXIV.

Inter Auernum & Puteolos Ciceronis villa fuit, quam *Academiam* dixit. Fortaſſe hæc eadem & *Puteolanum* ipſius. non enim longius quam XXX ſtadiis, vt ipſe Academ. Quæſt. IV cap. XXXI prodidit, aberat a Puteolis. De Puteolano lib. XIV ad Atticum ep. VII *Ego e Formiano exiens* XVII *kal. vt inde altero die in Puteolanum, ſcripſi hæc.* Academiæ nomen & ſitum explicat Plinius lib. XXXI c. II. *Digna*, inquit, *memoratu villa eſt ab Auerno lacu Puteolos tendentibus impoſita litori, celebrata porticu ac nemore, quam vocabat Cicero Academiam, ad exemplum Athenarum: ibi compoſitis voluminibus eiusdem nominis, in qua & monimenta ſibi inſtaurauerat.* Addit ibidem de eadem Laureæ Tullii liberti verſiculos, quibus

> - - *Academiæ celebratam nomine villam*

vocat. In ea, exiguo poſt obitum Ciceronis, Antiſtio Vetere poſſidente, *eruperunt fontes calidi, perquam ſalubres oculis:* quæ inde *Aquæ Ciceronianæ* dictæ. Laurea ibidem:

Nimi-

* Ornauit Puteolos *diui Neruæ pronepos*, vt habet inſcriptio Puteolis reperta: *T. Aelius Hadrianus Antoninus Aug. Pont. Max. Trib. Pot. II Cos. II deſig. III P. P.* nam *opus pilarum vi maris conlapſum a Diuo patre ſuo P. promiſſum reſtituit.*

** In his incoluiſſe ferebantur gigantes, Apollodorus I Bibliothec. c. 6 §. 1. Diodor. IV pag. 228. Vide tamen etiam Phlegram Macedoniæ. Sed fabulæ ſunt fabulæ.

Nimirum locus ipſe ſui Ciceronis honori
Hoc dedit, hac fontes quum patefecit ope.
Vt, quoniam totum legitur ſine fine per orbem,
Sint plures, oculis quæ medeantur, aquæ.

Huius villæ ſub *Academiæ* nomine mentionem facit lib. I ad Attic. epiſt. IV. *Quod ad me*, inquit, *de Hermathena ſcribis, per mihi gratum eſt, & ornamentum Academiæ proprium meæ.* quamquam non nulli hoc de Tuſculani parte interpretantur, non de villa agri Puteolani. nam & ibi duo gymnaſia habuit; ſuperiori, *Lyceo* nomen fuit, lib. I Diuinat. cap. V; alteri, *Academiæ*, lib. II Tuſcul. cap. II, & lib. III cap. III.

CCCCLXV.

Leucogæus collis inter Puteolos & Neapolim. Plinius lib. XVIII cap. XI de alica candida ſeu cretacea; *Inuenitur hæc inter Puteolos & Neapolim, in colle Leucogæo adpellato.* Et lib. XXXI cap. II laudat *fontes Leucogæos*, itidem *inter Puteolos & Neapolim, oculis & vulneribus medentes.*

CCCCLXVI.

Ipſa autem *Neapolis* antiqua vrbs, nouo nomine & nouis colonis aucta. Velleius lib. I cap. IV *Pars horum ciuium* [Cumanorum] *Neapolim condidit.* Sed tum dicta *Parthenope.* Plinius lib. III cap. V *Litore Neapolis Chalcidenſium, & ipſa Parthenope a tumulo Sirenis adpellata.* Chalcidenſium dicit, eorum videlicet, qui Cumas condiderant. Cumarum enim colonia Parthenope ſiue Neapolis. Marcianus Heracleota Periplo p. II

Ἐκ τῆς δὲ Κύμης τῆς πρὸς Ἀόρνῳ κειμένης
Κλίσιν κατὰ χρησμὸν ἔλαβεν ἡ Νεάπολις,

Ex Cumis ad Auernum ſitis, diuino monitu ortum habet Neapolis. Sireni nomen fuit *Parthenopes.* Strabo lib. V pag. 170 Νεάπολις, ὅπου δείκνυται μνῆμα τῶν Σειρήνων μιᾶς Παρθενόπης, *Neapolis, vbi ſepulcrum Parthenopes, vnius Sirenum, oſtenditur.* Græca igitur ciuitas habita, Græcorum ſeruantiſſima rituum. Liuius lib. XXXV cap. XVI *Qui enim magis Smyrnæi Lampſacenique Græci ſunt, quam Neapolitani, & Rhegini, & Tarentini?* Eſt poſtea quoque Tacitus lib. XV cap. XXXIII de Neronis ludis: *Non tamen Romæ incipere auſus, Neapolim, quaſi Græcam vrbem, delegit.* Ibi enim agones, gymnaſia, theatra, vt Strabo etiam obſeruat, omnia Græcorum more. Hinc *in otia natam Parthenopen* Ouidius dixit lib. XV Metam. verſ. 711. Silio lib. XII verſ. 27 eſt *mitis Parthenope.* addit verſ. 31 rationem:

Nam molles vrbi ritus atque hoſpita Muſis Otia.

Habet etiam thermas non deteriores Baianis, vt Strabo cenſet: habet Virgilii iuxta ſe monimentum intra ſecundum lapidem, vt Vita Virgilii proditum; quod pro templo quaſi cultum ab eruditis poſteris. Plinius lib. III epiſt. VII de Silio: *Virgilii natalem religioſius, quam ſuum, celebrabat; Neapoli maxime vbi monimentum eius adire, vt templum, ſolebat.* Statius Silvar. lib. IV carm. IV verſ. 52

Litus, vbi Auſonio ſe condidit hoſpita portu
Parthenope, tenues ignauo pollice chordas

Digitized by Google

Pulſo, Maroneique ſedens in margine templi
Sumo animum, & magni tumulis adcanto magiſtri.

Adluitur Neapolis *Sebetho* fluuio. Vibius Sequeſter: *Sebethos Neapolis in Campania.* Columella lib. x verſ. 134

Doctaque Parthenope Sebethide roſcida lympha.

Et Statius lib. I Silv. carm. II verſ. 263 de ſponſa Neapolitana:

- - - *pulchra tumeat Sebethos alumna.*

Huic nympham præſidere eiusdem nominis, finxit Virgilius Aeneid. VII verſ. 734, - - - *fertur*

- - - *quem generaſſe Telon Sebethide nympha.*

Nec ſilentio prætereunda eſt *Crypta Neapolitana*, inter Puteolos & Neapolim. Seneca epiſt. LVII principio, de via lutoſa, mox puluerulenta: *a ceromate nos haphe excepit in Crypta Neapolitana.* Strabo lib. V p. 170 ἔϛι καὶ ἐνθάδε διώρυξ κρυπτὴ τῦ μεταξὺ ὄρυς τῆς τε Δικαιαρχίας καὶ τῆς Νεαπόλεως. *Eſt ibi quoque foſſa occulta per montem inter Puteolos & Neapolim.* Lumen ſuperne accipit ἐκκοπεισῶν θυρίδων, *feneſtris exciſis.* Hodie dicitur *la Grotte di Napoli.*

CCCCLXVII.

Prope eodem loco, quo Neapolis eſt, fuit quondam *Palæpolis*, haud dubie vetuſtæ pars Parthenopes, quæ id nomen adſumſit aduerſus Neapolim, acceſſione colonorum nouorum ortam. Liuius lib. VIII cap. XXII *Palæpolis fuit haud procul inde, vbi nunc Neapolis ſita eſt. duabus vrbibus populus idem habitabat. Cumis erant oriundi.* Et mox: *fecialibus Palæpolim ad res repetendas miſſis:* & pauculis interpoſitis: *populus Palæpolitanis bellum fieri iuſſit.*

CCCCLXIIX.

Vltra Neapolim, e regione Veſuuii, in ora *Herculaneum* ſiue *Herculanium* oppidum fuit. Tabula Auguſtana XI millibus paſſuum a Neapoli poſitam habet. Plinius III cap V *Neapolis & ipſa Chalcidenſium, Parthenope a tumulo Sirenis adpellata: Herculanium: Pompeii.* Et Paterculus lib. II cap. XVI *Herculanium* ſociali bello captum ſcribit. Florus lib. I cap. XVI *Vrbes ad mare: Formiæ, Cumæ, Puteoli, Neapolis, Herculaneum, Pompeii.* Seneca Quæſt. Nat. VI cap. XXVI *Pompeii & Herculaneum ſenſere.* de terræ motibus agit. Et cap. I eiusdem libri VI *Et Herculanenſis oppidi pars ruit.* Ouidius Metamorph. XV verſ. 711

Herculeamque vrbem, Stabiasque, & in otia natam
Parthenopen.

Columella lib. X verſ. 135 *ſalinas* huic loco tribuit:

Quæ dulcis Pompeia palus vicina ſalinis
Herculeis.

CCCCLXIX.

Vicinum oppidum, *Pompeii*, ex dictis iam innotuit. Plinius enim, Florus, atque Seneca cum Herculaneo coniunxerant. Et Velleius dicto loco de atauo ſuo: *tantam Romanis hoc* [ſociali] *bello fidem præſtitiſſe, vt Hercu-*

Digitized by Google

Herculaneum ſimul cum T. Didio caperet, Pompeios cum L. Sulla oppugnaret. Seneca principio lib. VI Quæſt. Nat. cap. I fatum huius oppidi deſcripſit. *Pompeios,* inquit, *celebrem Campaniæ vrbem, in quam ab altera parte Surrentinum Stabianumque litus, ab altera Herculanenſe, conueniunt, mareque ex aperto reductum amœno ſinu cingunt, deſediſſe terræ motu, vexatis quæcumque adiacent regionibus, Lucili virorum optime, audiuimus.* Strabo vocat Πομπαίαν, *Pompeiam.* Seruius vocabulo addit fabulam, in Aeneid. VII v. 662 id a *pompa* Herculis triumphali deducens. *Hercules,* inquit, *in quadam Campaniæ ciuitate pompam triumphi ſui exhibuit: vnde Pompeii dicitur ciuitas.* Hanc *Sarnus* amnis, hodieque *Sarno* dictus, præterlabitur. Strabo: Πόμπαια, ἣν παραῤῥεῖ ὁ Σάρνος ποταμὸς, *Pompeia, quam Sarnus præterfluit.* Plinius *adluere* dicit, vt mox trademus. Inde *Pompeianus Sarnus* vocatur. Statius Silv. lib. I carm. II verſ. 265

Nec Pompeiani placeant magis otia Sarni.

Silius lib. VIII verſ. 537 *mitem* cognominauit:

Sarraſtes etiam populos, totasque videres
Sarni mitis opes:

quod ex Aeneidos VII verſ. 738 hauſtum eſt:

Sarraſtes populos, & quæ rigat æquora Sarnus.

Sarraſtes populos, id eſt Sarni adcolas. Vide Seruium. Et Paullinus Nolanus Natal. III Felic. verſ. 62, - - - *quique*
Vſentem Sarnumque bibunt.

CCCCLXX.

Maxime autem ſpectabilis in hac ora eſt mons *Veſuuius,* nunc Monte di Somma, Aetnæ æmulator crebris incendiis, & ignium fauillarumque eructatione. Proprium nomen, quo plures ſcriptores vtuntur, *Veſuuius* eſt, etiam Straboni Οὐεσσούιον ὄρος: poetis variat nomen, eſtque *Veſeuus, Veſuius, Vesbius.* Per exempla eamus. Pomponius Mela II cap. IV *Sinus Puteolanus, Surrentum, Herculaneum, Veſuuii montis adſpectus, Pompeii, Neapolis.* Plinius hunc ſequutus III cap. V *Herculaneum, Pompeii, haud procul adſpectante monte Veſuuio, adluente vero Sarno amne.* Liuius lib. VIII cap. VIII extr. *Pugnatum eſt haud procul radicibus Veſuuii montis, qua via ad Veſerim ferebat.* Valerius Maximus lib. I cap. VII n. 3. *non procul a Veſuuii montis radicibus poſitis caſtris.* Et Florus lib. I cap. XVI *Hic amicti vitibus montes, Gaurus, Falernus, Maſſicus, & pulcherrimus omnium Veſuuius, Aetnæi ignis imitator.* Eſt enim, quod Strabo etiam obſeruauit, ἀγροῖς περιοικούμενος παγκάλοις, πλὴν τῆς κορυφῆς, *in circuitu agris optimis cultus, præter verticem,* qui ſterilis totus, ἐκ τῆς ὄψεως τεφρώδης, *cinereus adparens,* cauernas oſtendens exuſti lapidis, ὡς τεκμαίροιτ' ἄν τις, τὸ χωρίον τοῦτο καίεσθαι πρότερον, καὶ ἔχειν κρατῆρας πυρός, *vt coniecturam facere poſſis, iſta loca quondam arſiſſe, & crateras ignis habere.* Tam rarum & inauditum ante Flauiana tempora Veſuuii fuit incendium! cuius nouitas etiam Plinium inuitauit, vt propius adiret illud, quo periit, ardentis montis periculum. Sed ad poetas, nomen immutantes, accedamus. Silius Italicus lib. XVII verſ. 597

Sic vbi vi cæca tandem deuictus ad aſtra
Euomuit paſtos per ſæcula Vesbius ignes,
Et pelago & terris fuſa eſt Vulcania peſtis;
Videre Eoi monſtrum admirabile Seres,
Lanigeros cinere Auſonio caneſcere lucos.

Grandis hyperbole, Italicos cineres in vltimum orientem diſpergi. Sed habuit Silius, quamlibet ſuſpectæ fidei auctorem, quem ſequutus eſt. Is Cteſias, qui in Indicis apud Photium cod. LXXII Aetnæ ignes in Indiam ferri, innocuum iuſtorum terræ, ceteris peſtilentem, audaciter ſcripſit. Lucretius lib. VI verſ. 747

Qualis apud Cumas locus eſt, montemque Veſeuum.

Et Virgilius lib. II Georg. verſ. 224

Talem diues arat Capua, & vicina Veſeuo
Ora iugo.

Et Statius Silv. lib. IV carm. IV verſ. 79 - *Chalcidicis*
Litoribus, fractas vbi Vesbius erigit iras.

Et Martialis lib. IV epigrammate XLIII

Hic eſt pampineis viridis modo Veſuius vmbris.

Ex his alteram formam Suetonius imitatur in Tito cap. VIII *conflagratio Veſeui montis*, dicens. Tacitus autem & Plinius minor, huic æquales, *Veſuuium* vocant, ille annali IV cap. LXVII de Capreis inſula: *proſpectabat pulcherrimum ſinum, antequam Veſuuius mons ardeſcens faciem loci verteret:* hic lib. VI epiſt. XVI incendium montis luculentiſſime deſcripſit.

CCCCLXXI.

Vltra Sarnum & Pompeios, ſinu medio fuerunt *Stabiæ*, oppidum antea, poſt in villæ formam redactæ. Plinius lib. III cap. V *In Campano agro Stabiæ oppidum fuere vsque ad Cn. Pompeium & L. Catonem conſules, pridie calend. Maii, quo die L. Sulla legatus bello ſociali id deleuit; quod nunc in villam abiit.* Alter Plinius prædicta epiſtola de hoc auunculo: gubernatori monenti, vt retro flecteret, *Fortes, inquit, fortuna iuuat: Pomponianum pete. Stabiis erat, diremtus ſinu medio.* Ouidius Metam. XV verſ. 711

Herculeamque vrbem, Stabiasque.

Lac Stabiarum in medicina fuit. Symmachus lib. VI epiſt. XVIII edit. Iureti [al. XVII] *Nunc illis proficiſcendi attulit cauſſam medicorum coactu imperata curatio. Nam Stabias ire deſiderant, vt reliquias longæ ægritudinis armentali lacte depellant.* Procopius lib. IV Goth. B. cap. XXXV in hoc tractu montem memorat, *ὅπερ Ῥωμαῖοι γάλακτος ὄρος τῇ Λατίνων καλοῦσι φωνῇ, quem Romani Lactis montem Latine vocant*, qui haud dubie a copia illa & ſalubritate lactis nomen habet. Aquæ etiam & fontes Stabiarum laudantur. Columella lib. X verſ. 133

Fontibus & Stabiæ celebres, & Veſuia rura.

In Peutingeriana tabula Stabiæ inter Pompeios & Surrentum ſunt locatæ. Hodie *Caſtell a mare di Stabia*, & ſimpliciter *Caſtell a mare*, paruum oppidum, epiſcopale tamen, in illo loco viſitur.

CCCCLXXII.

CCCCLXXII.

Surrentum Mela primo loco ponit ad Sinum Puteolanum, regrediens a Lucania per maritimam oram in Latium: Plinius contra incedens lib. III cap. V *Surrentum cum promontorio Mineruæ*, poſt Sarnum amnem enarrat. Hodieque *Sorrento* vrbs archiepiſcopalis ſupereſt. Ptolemæus Σύρεντον, Strabo Σύρεντον adpellat. Silius lib. VIII verſ. 544

Surrentum, & pauper ſulci cerealis Abella.

Frontinus de Coloniis: *Surrentinum oppidum.* Adiacent *colles Surrentini* vitiferi: vnde vinum Surrentinum in generoſis Italiæ. Ouidius Metamorph. XV verſ. 710

Et Surrentino generoſos palmite colles.

Martialis lib. XIII epigrammate CX

Surrentina bibis? nec murrhina picta, nec aurum
Sume: dabunt calices hæc tibi vina ſuos.

Tandem in hoc litore ad *Mineruæ promontorium* venimus, terminum Campaniæ in ora aduerſus Picentinos. Plinius dicto ſæpe loco: *Surrentum, cum promontorio Mineruæ, Sirenum quondam ſede.* Et hodie Capo della Minerua dictum. Exſtat in auſtrali angulo, ex oppoſito inſulæ, cui Capreis nomen eſt. Tacitus annali IV cap. LXVII de Tiberio: *Capreas ſe in inſulam abdidit, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii diiunctum.* Surrentinum, idem quod Mineruæ, quia non propinquius ei oppidum, quam Surrentum. Strabo lib. V p. 170 Συνεχὴς τῇ Πομπαίᾳ τὸ Σύρεντον τῶν Καμπανῶν, ὅθεν πρόκειται τὸ Ἀθήναιον, *Pompeiis contiguum eſt Surrentum Campanorum, vnde Athenæum* [Mineruæ promontorium] *prominet.* Nomen inde eſt, quia ἐπ' ἄκρῳ Ἀθηνᾶς ἱερὸν, *in promontorio Mineruæ fanum eſt.* Ouidius Metam. XV verſ. 709 confirmat vicinitatem inſulæ:

Inde legit Capreas, promontoriumque Mineruæ.

Hoc vero non Campaniam ſolum, ſed ſinum quoque Puteolanum finit. Pomponius ſæpe dicto loco: *Mineruæ promontorium: - - - ſinus Puteolanus, Surrentum, Herculaneum.*

MEDITERRANEA CAMPANIAE.

CCCCLXXIII.

Ad Sinueſſam, aut prope eam, incipiunt *radices Maſſici* montis, vt Cicero Agrar. II cap. XXV nominat. Liuius lib. XXII cap. XIV *per iuga Maſſici montis Fabio ducente.* Vitifera regio, ſi quæ alia. vnde *Maſſicum* ſæpius vinum eius agri nobilius ſignificat. Martialis lib. XIII epigram. CXI

De Sinueſſanis venerunt Maſſica prælis.

ex quo vicinia Sinueſſæ & Maſſici intelligitur. Horatius ode I

- - veteris pocula Maſſici.

CCCCLXXIV.

Sub hoc monte patet *Falernus ager.* Liuius lib. XXII cap. XIV *Vt vero in extrema iuga Maſſici montis ventum eſt, hoſteſque ſub oculis erant, Falerni*

lerni agri colonorumque Sinueſſæ tecta vrentes, & reliqua. Scilicet idem mons Maſſicus, tanquam editior pars agri, interdum vocatur *mons Falernus.* Martialis lib. XII epigr. LVII

Nec in Falerno monte maior autumnus.

alii *colle* legunt, quod idem eſt. At *Falernus ager* nominatus & alibi Liuio. Lib. VIII cap. XI *Latinus ager, Priuernati addito agro; & Falernus, qui populi Campani fuerat, vsque ad Vulturnum flumen plebi Romanæ diuiditur.* Et lib. X cap. XX *per Veſcinos in Campaniam Falernumque agrum tranſcendunt.* Et cap. XXI *in ſaltu Veſcino Falernum contingente agrum.* Vini generoſiſſimi ferax. Plinius lib. XIV cap. VI *Secunda nobilitas Falerno agro erat, & ex eo maxime Fauſtiano.* Fauſtianus autem ager pars Falerni melior. Et ibidem Plinius: *Fauſtianus* [ager incipit] *circiter quatuor milliaria vico prope Cedias, qui vicus a Sinueſſa* VI *millibus abeſt.* Cediæ autem ignotus locus. Sed ad Falernum reuertimur. Silius lib. VII verſ. 164

- - - - *grauidæ cui nectare vites*
Nulli dant prælis nomen præferre Falernis.

Sæpe id Horatius vinum laudauit, vt lib. I oda XX *Falernæ vites:* & lib. II Sermon. ſat. III verſ. 115 cum Chio componit:

- - *poſitis intus Chii veterisque Falerni*
Mille cadis.

CCCCLXXV.

In hoc tractu decurrit *Sauo* fluuius, de quo ſupra in litorali ora dictum fuit. Ponte is iungitur ad Appiam viam, qui *Pons Campanus* adpellatur. Plinius lib. XIV cap. VI *Falernus ager a ponte Campano leua petentibus Vrbanam coloniam Sullanam, nuper Capuæ contributam, incipit.* Horatius Serm. lib. I ſatyr. V verſ. 45

Proxima Campano ponti quæ villula, tectum
Præbuit, & parochi quæ debent, ligna ſalemque.
Hinc muli Capuæ clitellas tempore ponunt.

Tabulæ Peutingerianæ hæc diſpoſitio locorum eſt:

Sinueſſa - - *ponte Campano* III *Vrbanis* - - *Caſilino.*

Ex quibus vna cognoſcimus, non integri diei iter a ponte fuiſſe Capuam, quia ibi onerati muli tempeſtiue clitellas Capuæ depoſuerint: etiam, vbi *Vrbana* Syllæ *colonia* fuerit, & quam vicina Campano ponti. Hæc enim eſt, quam nomine *Vrbanis* ſignificauit Tabula.

CCCCLXXVI.

Falernum a ſeptemtrione claudit mons Callicula, ſupra quem *Stellatis* eſt *Campus.* De monte Liuius lib. XXII cap. XV *Quum ſatis ſciret* [Fabius,] *per eaſdem anguſtias, quibus intrauerat Falernum agrum,* [Hannibalem] *rediturum; Calliculam montem & Caſilinum occupat modicis præſidiis, quæ vrbs Vulturno flumine diremta Falernum a Campano agro diuidit.* Et inſequente XVI capite: *quum per Caſilinum euadere non poſſet, petendique montes, & iugum Calliculæ ſuperandum eſſet.* De campo autem *Stellate* idem lib. IX cap. XLV *Eodem anno in campum Stellatem agri Campani Samnitium incurſiones*

ſiones factæ. De ſitu eius ex eiuſdem libri XXII cap. XIII quodammodo conſtat. *Auerſus,* inquit, *ab ſuo itinere* [Hannibal] *per Alliſanum, Calatinumque, & Calenum agrum; in campum Stellatem deſcendit, vbi quum montibus fluminibusque clauſam regionem circumſpexiſſet, vocatum ducem percunctatur, vbi terrarum eſſet; quum is Caſilini eo die manſurum eum dixiſſet, tum demum cognitus eſt error.* Memoratus hic campus etiam a Cicerone eſt. Agraria I cap. VII, *His,* inquit, *colonis agrum Campanum & Stellatem campum diuidi iubet.* Et oratione II Agrar. cap. XXXI *Adiungit Stellatem campum agro Campano, & in eo duodena deſcribit in ſingulos homines iugera: quaſi vero paullum differat ager Campanus & Stellatis.* Et Suetonius Cæſ. cap. XX *Campum Stellatem, maioribus conſecratum, agrumque Campanum ad ſubſidia reipublicæ vectigalem relictum, diuiſit extra ſortem.* Campanus autem ager ille, qui toties Stellati campo opponitur, præcipue eſt Capuanus, vti mox oſtendetur.

CCCCLXXVII.

Capua autem antiquiſſima vrbs, vt ex Paterculi lib. I cap. VII adparet; & caput ſuæ gentis & vrbium circumiectarum. Florus lib. I cap. XVI *Ipſa caput vrbium Capua, quondam inter tres maximas, Romam Carthaginemque, numerata.* Ad *caput* ergo nominis ortum referre videtur, quemadmodum Strabo lib. V p. 172 eamdem κεφαλὴν vocat, τῷ ὄντι κατὰ τὴν ἐτυμότητα τοῦ ὀνόματος, *vere caput, vt nomen ſonat.* At Liuius lib. IV cap. XXXVII a *Capye*, Samnitum duce, qui ceperit a Tuſcis conditam, nouum nomen fuiſſe, ex fama tradit. Videlicet, *Vulturnum, Etruſcorum vrbem, quæ nunc Capua eſt, a Samnitibus captam, Capuamque ab duce eorum Capye adpellatam.* Sed addit idem: *vel, quod propius eſt, a campeſtri agro.* quod Plinius etiam lib. III cap. V comprobauit. *Intus*, inquit, *coloniæ: Capua ab campo dicta: Aquinum, Sueſſa,* & aliæ. Adluſio ergo in Flori verbis & Strabonis ineſt, non vera origo nominis. Punico bello quod Hannibalem exceperat, in formam præfecturæ redacta erat: ſed a COS. Cæſare ius priſtinum recuperauit. Velleius lib. II cap. XLIV *In hoc conſulatu Cæſar legem tulit, vt ager Campanus plebi diuideretur: ſuaſore legis Pompeio. Ita circiter* XX *millia ciuium eo deducta, & ius ab his reſtitutum poſt annos circiter* CLII, *quam bello Punico ab Romanis Capua in formam præfecturæ redacta erat.* Copia & amœnitas loci ciuitatem magiſtram voluptatis fecit. Liuius lib. VII cap. XXXVIII *Iam tum minime ſalubris militari diſciplinæ Capua, inſtrumento omnium voluptatum delinitos militum animos auertit a memoria patriæ.* Adde lib. XXIII cap. IV. Gentile contendit Cluuerius veteribus *Campanum* fuiſſe, ex Liuii VII cap. XXIX, qui, *Samnites*, inquit, *omiſſis Sidinicis, ipſam arcem finitimorum Campanos adorti - - - Tifata, imminentes Capuæ colles, quum præſidio firmo occupaſſent, deſcendunt inde quadrato agmine in planiciem, quæ Capuam Tifataque interiacet.* Et cap. XXX legatorum oratione: *Campani, non vrbis amplitudine, non agri vbertate vlli populo, præterquam vobis cedentes.* Adde quæ paullo ante in Falerno agro & Stellate campo diximus. Græce Καπυανὸς, *Capuanus*, formant. Sic Stephani epitoma-

tomator: & in nummis Golzii ΚΑΠΥΑΝΩΝ. Poſterioris æui inſcriptione, quam Sponius pag. 161 Valentiniani temporibus tribuit, (exſtat etiam apud Gruterum p. 459 n. 1) legitur ORDO CAPVENSIS.

CCCCLXXIIX.

Caſilinum, ad vtramque Vulturni ripam fuit, vbi nunc Capua noua. Liuius lib. XXII cap. XV *Calliculam montem & Caſilinum occupat modicis præſidiis.* Cicero Philipp. II cap. XL *Deduxiſti coloniam Caſilinum, quo Cæſar ante deduxerat:* puta in primo conſulatu ſuo. Decreuit poſtea. Plinius lib. III cap. V *Sunt & morientis Caſilini reliquiæ.* Incolæ *Caſilinenſes* Ciceroni dicti lib. II de Inuent. cap. VII: & *Caſilinates* Val. Maximo lib. VII cap. VI exemplo 2.

CCCCLXXIX.

Tifata, plurale nomen, mons Capuæ qui imminet. Liuius lib. VII cap. XXIX *Tifata, imminentes Capuæ colles.* Et lib. XXVI cap. V de Hannibale: *In valle occulta poſt Tifata, montem imminentem Capuæ, conſedit.* Et lib. XXXII cap. VII *ſub Tifatis Capuæ agrum* [cenſores] *vendiderunt.* Silius lib. XII verſ. 48 de Hannibale

- - - - arduus ipſe
Tifata inuadit propior, qua mœnibus inſtat
Collis, & e tumulis ſubiectam deſpicit vrbem. id eſt Capuam.

Sacer montanus is tractus fuit, & in Tabula Auguſtana duæ ædes in collibus ſupra Capuam conſpiciuntur: alteri, quæ ad occaſum vergit, adſcriptum eſt *Ad Dianam:* * alteri, orientem reſpicienti, *Iouis Tifatinus.*

CCCCLXXX.

Supra Calliculam *Cales* erant, oppidum & colonia. In veteri Tabula itineraria ponuntur inter Teanum Sidicinum & Caſilinum, ab hoc VII millibus, vnde de ſitu iudicandum. Cicero ad Attic. lib. VIII cap. XV *Capuam Calibus proficiſcens, has litteras dedi.* Et lib. XVI epiſt. XI ad eumdem: *iter faciens* [Cæſar puer] *in Samnium, venit Cales, manſit Teani.* Et Philipp. XII cap. XI *Sulla cum Scipione inter Cales & Teanum leges inter ſe, conditiones, contulerunt.* Tacitus lib. VI cap. XV *Vinicio oppidanum genus, Calibus ortus.* Silius lib. VIII verſ. 513 *non paruam vrbem* vocat: Strabo lib. V pag. 164 *πόλιν ἀξιόλογον, vrbem memorabilem:* Cicero Agrar. II cap. XXXI *Calenum municipium.* At antiqua colonia etiam fuerat. Liuius lib. VIII cap. XVI *Capti cum vrbe Auſones ſunt, præſidioque impoſito Calibus, reductæ Romam legiones.* Et interiectis paucis: *Conſules de colonia deducenda Cales retulerunt, factoque* S. C. *vt duo millia quingenti homines eo ſcriberentur, triumuiros coloniæ deducendæ agroque diuidundo creauerunt.* Paterculus lib. I cap. XIV *Eodem anno* [quo Campanis data ciuitas] *Cales deducta colonia.* Sic ſemper pluratiuo numero nominant: ſemel Silius lib. XII verſ. 525 *Threiciamque Calen* dixit, quum & ipſe antea lib. VIII verſ. 513 dixerit, *quem genuere*

* Velleius II c. 25. ſ. 4, *Poſt victoriam, qua deſcendens montem Tifata cum C. Norbano concurrerat Sylla, grates Dianæ, cuius numini regio illa ſacrata eſt, ſoluit, aquas ſalubritate medendiſque corporibus nobiles & agros omnes addit Deæ &c.*

Digitized by Google

genuere Cales: & magiſter eius Aeneid. VII verſ. 728 *quique Cales linquunt.* Oppidani *Caleni.* Fragm. Capitolin. in M. Valerii Corui triumpho DE CALENEIS IDIBVS MART. CDXIIX. Grut. p. 297 Diuites vini melioris prouentu. Horatius lib. I oda XX

Cæcubum, & prælo domitam Caleno
Tu bibes vuam.

Et oda XXXI *Premant Calena falce, quibus dedit*
Fortuna, vitem.

CCCCLXXXI.

Inde ad occaſum, *Teanum Sidicinum* eſt, nunc vulgo *Tiano.* Plinius lib. III cap. V *Intus coloniæ: Capua - - - - Teanum Sidicinum cognomine, Nola.* Indiget gentis cognomine, vt a Teano Apulo diſcernatur. Paullinus Nolanus III Natal. Felicis verſ. 75

Quique vrbem liquere Cales, geminumque Teanum,

geminum, hoc eſt, & Sidicinum & Apulum. Cicero ad Pompeium epiſtola, quæ libro VIII ad Atticum ineſt: *Capuam veni eo ipſo die, quo tu Teano Sidicino es profectus.* Et Liuius lib. XXII cap. LVII *legione Teanum Sidicinum præmiſſa.* Strabo ſub finem lib. V vocat Τέανον Σιδικινόν: addit καὶ αὕτη ἀξιόλογος, *& hæc ex vrbibus nobilibus eſt.* Frontinus de Colon. *Teanum Sidicinum colonia Cæſaris Auguſti. - - - Ager eius militibus eſt adſignatus.* Interdum ſine cognomine *Teanum* vocatur, Sidicinum autem intelligitur, tamquam nobilius altero, non indigeat diſcriminis nota. Cicero VII Attic. ep. XIII *Pompeius a Teano Larinum verſus profectus eſt a. d. VIII kal. Eo die manſit Venafri.* Et Ptolemæus in Campania Τέανον ſimpliciter. Populus, *Sidicini,* tam in oppido, quam circa illud. Cicero Philipp. II cap. XLI *Quid ego illas iſtius minas contumeliasque commemorem, quibus inuectus eſt in Sidicinos?* Sunt tamen in lapidibus etiam TEANENSES. Vide Grut. p. 381 n. 1 & p. 389 n. 2.

CCCCLXXXII.

Hanc inter Sidicinorum vrbem & Minturnas fere media eſt *Sueſſa Aurunca,* cognomine ab Sueſſa Pometia diuerſa, Auruncorum vrbs altera, quam, *Aurunca* metu deſerta, communiuerunt. Liuius lib. VIII cap. XV. *Fama adfertur, Auruncos metu oppidum deſeruiſſe, profugosque cum coniugibus & liberis, Sueſſam communiſſe, quæ nunc Aurunca adpellata; mœnia antiqua eorum, vrbemque ab Sidicinis deletam.* Breui poſt facta colonia. Idem lib. IX cap. XXVIII *Sueſſa & Pontia eodem anno coloniæ deductæ ſunt. Sueſſa Auruncorum fuerat.* Et Velleius lib. I cap. XIV *Sueſſa Aurunca deducta colonia.* Ciceronis tempore municipium fuit. Philipp. XIII cap. VIII *lautiſſimum oppidum, nunc municipium, honeſtiſſimorum quondam colonorum, Sueſſam fortiſſimorum militum ſanguine* [Antonius] *impleuit.* Abeſt hinc cognomen, vt in illo Silii lib. VIII verſ. 498 *detritaque bellis Sueſſa.* Iterum colonia facta ſub Auguſto. Inſcript. Grut. pag. 1093 n. 8 AEDILIS COLONIA IVLIA FELICI CLASSICA SVESSA. Qui colebant, *Sueſſani.* Alia inſcriptione ſub Hadriano facta, apud Holſten. pag. 257 QVI VIAM

SVESSANIS MVNICIPIIS SVA PEC. FECIT. Cato R.R. cap. XXII *trapetus emtus in Sueſſano.*

CCCCLXXXIII.

Supra Teanum, in ortum hibernum ſunt *Rufræ*, Virgilio lib. VII verſ. 739 in Campanis oppidis numeratæ:

Qui Rufras, Batulumque tenent, atque arua Celennæ.

Obſcura nomina, Campaniæ tamen cum ceteris quæ præcedunt, quæ ſequuntur, vindicanda. Seruius ibi: *Rufras Batulumque: Caſtella Campaniæ a Samnitibus condita.* Holſtenius auctor eſt, Præſenziani in Teanenſi diœceſi lapidem repertum, cui inſcriptum eſt:

M. AGRIPPAE L. F. PATRONO
RVFRANI COLONI.

& ager adiacens vulgo *la Coſta Rufaria* dicitur. Silius lib. VIII verſ. 567

Et quos aut Rufre, aut quos Aeſernia, ſupple, *miſit.*

Rufre, ſecunda vocali, libri, quaſi ῥύφρη; niſi *Rufræ* legendum, vt Virgilius habet; quia antiqui codices ſæpe E pro biuocali exhibent. In hoc tractu etiam *Batulum* & *Celennas* fuiſſe, videtur admodum probabile.

CCCCLXXXIV.

Venafrum, extremum Campaniæ in ſeptemtriones oppidum, in Vulturni ripa, quod nomen retinet *Venafro*. Colonia aliquando fuit. Plinius lib. III cap. V *Intus coloniæ: Capua a campo dicta, Aquinum, Sueſſa, Venafrum.* Cato R. R. cap. CXXXV *palas* ac *tegulas Venafro* vult adferri. Cicero VII Attic. ep. XIII *Pompeius a Teano Larinum verſus profectus eſt a. d. VIII kal. Eo die manſit Venafri.* Præſtantis olei prouentu nobile eſt. Inde Straboni dicto loco εὐέλαιος ille tractus, *olei feraciſſimus:* & p. 164 ὅθεν τὸ κάλλιστον ἔλαιον. *vnde optimum oleum eſt.* Horatius lib. II oda VI de Tarentina mellis & olei copia:

- - - vbi non Hymetto
Mella decedunt: viridisque certat
Bacca Venafro.

Plinius lib. XV cap. II de oleo: *principatum in hoc quoque bono obtinuit Italia toto orbe, maxime agro Venafrano.* Vnde *Venafranum* abſolute pro oleo præſtantiſſimo. Iuuenalis ſatyra V verſ. 86

Ipſe Venafrano piſcem perfundit.

CCCCLXXXV.

In citeriore Campania, ſed auſtrali magis, videtur etiam *Forum Popilii* fuiſſe, Ptolemæi φόρος Ποπλίου, quod inter Capuam ponit atque Trebulam. Holſtenius ex Campaniæ lapide, quem ipſe Capuæ vidit, deſcripſit FORO POPILIENSIVM. Locus certus adſignari nequit. *

CCCCLXXXVI.

In ortum æſtiuum a Calibus Vulturnum verſus *Calatia* recedit, vetus oppidum, iam inde ex Samnitium bello cum Romanis notum. Liuius lib. IX cap. II *ad Calatiam* conſules dicit caſtra habuiſſe: & cap. XXVIII *Qui*

* In coloniis numerat Frontinus pag. 134.

Digitized by Google

Qui captæ Nolæ decus ad COS. *trahunt, adiciunt, Atinam & Calatiam ab eodem captas.* Hannibalis bello poſt Capuam, vt Liuius lib. XXVI cap. XVI prodit, *Atella & Calatia in deditionem acceptæ.* Silius lib. VIII verſ. 543

- - - *nec paruis aberat Calatia muris.*

Sociali bello *Calatia Capuenſi coloniæ a Sulla adiudicata ob hoſticam pugnam,* Frontino de Colon. referente. Cæſar, qui multa in Campanis reformauit, eo veteranos in coloniam miſit. nam, quod Velleius lib. II cap. LXI tradit, Octauianus Cæſar *primum a Calatia, mox a Caſilino veteranos exciuit paternos.* Populus, *Calatini.* Liuius lib. XXII extremo: *Defecere ad Pœnos hi populi: Atellani, Calatini, Hirpini,* reliqui. Eodem libro cap. XIII *per Allifanum, Calatinumque & Calenum agrum in campum Stellatem deſcendit.* Hæc fere cis Vulturnum, aut prope illum.

CCCCLXXXVII.

Nunc ad ea tranſimus, quæ trans Vulturnum amnem & Capuam, & Tifata ſunt: in quibus prima occurrit *Sueſſula* inter Tifata montem & Clanium amnem. nunc quoque *Caſtel di Seſſola.* Tabula Peutingeriana hic ordo ſeruatus:

Capua IX *Sueſſula* IX *Nola.*

Et Straboni Συέσσυλα eſt. Hinc *Sueſſulani* dicti qui incolebant. Liuius lib. VIII cap. XIV *Cumanos Sueſſulanosque eiusdem iuris conditionisque, cuius Capuam eſſe placuit.* Sulla coloniam eo deduxit. Frontinus: *Sueſſula oppidum muro ductum: colonia lege Sullana eſt deducta.*

CCCCLXXXIIX.

Ad Clanium amnem *Acerræ* ſunt, hodieque Acerra: Straboni Ἀχέῤῥαι. Virgilius Georg. II verſ. 225

- - - *vacuis Clanius non æquus Acerris.*

quippe qui damna oppido crebra exundatione inferat. Nec aggeribus facile coerceri ab Acerranis potuit, ideoque Silio lib. VIII verſ. 536 dictæ

- - - *Clanio contemtæ ſemper Acerræ.*

Vide de fluuio plus in litorali expoſitione ſupra. Liuius lib. XXIII cap. XVII *Pœnus Acerras primum ad voluntariam deditionem conatus perlicere:* & breui poſt: *Acerris direptis atque incenſis.* Incolæ *Acerrani.* Idem lib. VIII cap. XVII *Romani facti Acerrani lege ab L. Papirio prætore lata,* qua ciuitas ſine ſuffragio data. Et dicto iam lib. XXIII cap. XVII *Acerranis plus animi, quam virium erat.* Tamdem coloni eo miſſi. Frontinus principio libelli de Coloniis: *Acerræ muro ducta colonia: diuus Auguſtus deduci iuſſit.*

CCCCLXXXIX.

Ad idem flumen, ſed infra Acerras, Cluuerius oppidum *Trebulam* ponit, quæ ſit Ptolemæi Τρίβυλα in Campanis oppidis, vnde *Trebulanos* Plinius lib. III cap. V, *cognomine Balinienſes* ducat. Liuius lib. XXIII cap. XIV *Ipſe* [Marcellus] *a Caſilino Calatiam petit: atque inde, Vulturno amne traiecto, perque agrum Saticulanum Trebianumque ſuper Sueſſulam per montes Nolam peruenit.* Cluuerius *Trebulanum* legi vult, quod Gronouiorum editione receptum eſt, ſed nulla nota emendationis adpoſita. Holſtenius

Digitized by Google

autem pag. 260 *Trebbiam* * locum illum hodieque dici adfirmat, eoque Polybii lib. III cap. XCII Τριβιανὸν λόφον (ſic emendat ex Ερίβιανὸν) *Tribianum collem* referendum cenſet.

CCCCXC.

Trans Clanium, in auſtrum magis ſi progredimur, inter Capuam & Neapolim, *Atella* fuit, cuius rudera II millibus ab Aduerſa viſuntur. Tabula vtrimque IX millibus paſſuum amotam habet. Cicero Agr. II cap. XXXI *Atellam, Cumas, Neapolin - - ſuis præſidiis deuincient.* Strabo Ἀτέλλα, Ptolemæus Ἀτέλλα. Liuius lib. XXVI cap. XVI *Atella & Calatia in deditionem acceptæ:* poſtquam ad Hannibalem defecerant. Silius lib. XI verſ. 14

Iamque Atella ſuas, iamque & Calatia abegit,
Fas ſuperante metu, Pœnorum in caſtra cohortes.

Municipium fuit: dein colonia facta. Cicero lib. XIII epiſt. VII *locutus ſum tecum de agro vectigali municipii Atellani.* Frontinus de Colon. *Atella muro ducta colonia: deducta ab Auguſto.* Incolæ *Atellani.* Liuius XXVII cap. III *Nucerini Atellam (Atellanis Calatiam migrare iuſſis) traducti.* De fabulis Atellanis, quod genus ab Oſcis eſt, Liuium conſulas lib. VII cap. II.

CCCCXCI.

Ab Atella progreſſi, traiecto Sebetho amne, ad *Veſerim* ſub Veſuuio monte venimus, incertum qui locus ſit, oppidumne, an vicus, an flumen, an aliud. Aurelius Victor de Vir. illuſtr. dicit fluuium eſſe. In Decio patre: *poſitis apud Veſerim fluuium caſtris.* Et in Torquato: *Latinos apud Veſerim fluuium Decii collegæ deuotione ſuperauit.* Nemo præter hunc aperte flumen nominauit. Quamobrem oppidum Cluuerius interpretatur, quia ceteri tantum dicant *ad Veſerim, apud Veſerim.* Cicero III Offic. cap. XXX; *cuius* [Manlii Torquati] *tertio conſulatu Latini ad Veſerim fuſi & fugati.* Liuius lib. X cap. XXXVIII *pater P. Decius ad Veſerim bello Latino ſe iuſſerat deuoueri:* Et Valerius Maximus lib. VI cap. IV *Manlius Torquatus, filius eius, qui Latinos apud Veſerim incluta pugna fuderat.* Accedit, quod nullum memorabile flumen in illo tractu, præter nominata, *Sebethum* atque *Sarnum*, eſt, &, quod Vibius in Sarnum deriuat, *Veſtinum.* Nihilominus apud Liuium eſt, quod de oppido etiam dubites. Libro VIII enim cap. VIII *Pugnatum eſt,* inquit, *haud procul radicibus Veſuuii montis, qua via ad Veſerim ferebat.* Si oppidum eſſet, dixiſſet, *qua via Veſerim ferebat:* quod quamquam vſitatius eſt, rem tamen, quæ diſceptatur, nondum explanat. Dixit enim Cicero quoque lib. III epiſt. VI *ad Sidam nauigaſſem:* & lib. IX epiſt. II *Te vero nolo ad Baias venire.* Quapropter in obſcuris hunc locum relinquimus, hæſitantes oppidumne fuerit, an aliud.

CCCCXCII.

Ab Veſuuio, in cuius radicibus Veſeris erat, recta ad vrbem *Nolam* deſcendimus, quæ in campo iacet, perantiqua, & quondam frequens ac munita, a Chalcidenſibus, vt fertur, condita. Hodie remiſit ſplendor, ſeruato tamen nomine. Silius Italicus lib. XII verſ. 161

Hinc

* Adde Marcell. Donat. dilucidat. in Sueton. c. 31 pag. 572.

Digitized by Google

Hinc ad Chalcidicam transfert citus agmina Nolam.
Campo Nola ſedet, crebris circumdata in orbem
Turribus, & celſo facilem tutatur adiri
Planiciem vallo.

De Chalcidenſi origine conſentit Iuſtinus ex Trogo, lib. XX cap. I *Nolanos* dicens *Chalcidenſium colonos.* Velleius autem lib. I cap. VII *Quidam aiunt* (in quibus Catonem numerat) *a Tuſcis Capuam Nolamque conditam.* Samnitico bello Romani ſibi vindicauerunt. Liuius lib. IX c. XXVIII *In Campaniam reditum, maxime ad Nolam armis repetendam.* Et mox: *Nola eſt capta.* Item: *qui captæ decus Nolæ ad conſulem trahunt.* Ad hanc vrbem primum Hannibalis impetus, duce Marcello, fractus eſt: quod Liuius lib. XXIII cap. XVI deſcripſit. Qui habitabant & contra Hannibalem defenderant, non dubium, quin ampliſſimis præmiis ornati ab Romanis fuerint. Veſpaſianus nomen *Auguſtæ coloniæ* adiecit. Frontinus: *Nola muro ducta, colonia Auguſta. Veſpaſianus Auguſtus deduxit.* Incolæ *Nolani:* & *ager Nolanus:* utrumque apud Liuium lib. XXIII cap. XIV: & *plebs Nolana,* cap. XVI.

CCCCXCIII.

Inde ſeptemtrionem verſus, vltra Clanis fontes, *Abella* eſt, nunc Abella Vecchia, prope Nouam ſita. Strabo & Ptolemæus Ἄβελλα ſcripſerunt. Virgilius lib. VII verſ. 740

Et quos maliferæ deſpectant mœnia Abellæ.

Sic enim legendum eſſe, non *Bellæ;* nec Seruio, vetuſto interpreti, ignotum fuit. Silius lib. VIII verſ. 544

\- - - *pauper ſulci Cerealis Abella:*

vbi quidam libri *Auella* habent, quemadmodum ſæpe B & V in codicibus medii æui permutari cernimus. Frontinus de Coloniis: *Abella municipium. coloni vel familia imperatoris Veſpaſiani iuſſu eius acceperunt. Poſtea ager in iugeribus militi eſt adſignatus.* Hinc coloni vel municipes *Abellani* dicti. Iuſtinus lib. XX cap. I *Nolani, Abellani nonne Chalcidenſium coloni ſunt?*

CCCCXCIV.

Vltra Pompeios, prope Sarnum fluuium, in Picentinorum limite, *Nuceria* eſt Campaniæ, vulgo nunc Nocera, quæ cognomen *Alphaternæ* habuit, ſiue *Alſaternæ.* Diodorus Siculus lib. XIX cap. LXV οἱ τὴν Νουκερίαν τὴν Ἀλφατέρναν καλουμένην οἰκοῦντες. *qui Nuceriam Alphaternam inhabitant.* Liuius lib. IX cap. XLI *Fabius profectus ad Nuceriam Alfaternam.* Cognomen additum, vt ab Vmbriæ Nuceria, quæ *Camellana,* alia *Fauonienſis* ſecundum Plinium adpellantur, diſcerni poſſit facilius. *Nucerini* oppidani. Liuius lib. XXVII cap. III *Nucerinos & Acerranos querentes, vbi habitarent, non eſſe, Acerris ex parte incenſis, Nuceria deleta; Romam Fuluius ad ſenatum miſit. Acerranis permiſſum, vt ædificarent quæ incenſa erant: Nucerini Atellam, quia id maluerant (Atellanis Calatiam migrare iuſſis) traducti.* Et lib. IX cap. XXXVIII *ad depopulandum agrum Nucerinum profecti.*

CCCCXCV.

CCCCXCV.

Tandem de Cluuerii *Tegliano* oppido aliquid adiungimus, quod ille putat in veteri inſcriptione [Grut. pag. 484 num. 6] CVR. REIP. TEGIANENSIVM, inueniſſe, qua cum Tabulæ *Ad teglanum*, ſito inter Nolam & Nuceriam, comparata, etiam locum eidem deſignari poſſe perſuaſum habet. Holſtenius autem in marmore redundare credit opificis lapſu ſyllabam GI, vt TEANENSIVM legatur: in Tabula vero non oppidum ſignari, (neque id pati præpoſitum AD) ſed forte *tegularium* legendum eſſe, locum vbi tegulæ coquebantur. Certe ædificium, in Tabula adpictum, non oppidi eſt, ſed in publicum, aut principis vſum exſtructi. Vide Holſten. pag. 261 ſeq.

PICENTINI.

CCCCXCVI.

Picentini continuantur in litore Campanis a *Mineruæ promontorio*, termino Campaniæ litorali, ad vsque *Silarum* amnem, terminum inter Picentinos Lucanosque. Intus ad Samnites vsque & Hirpinos proferebantur, licet ignota aut nulla in limite illo ſint Picentinorum oppida. Tractum hunc quondam Campani tenuere, ideoque Strabo lib. V extremo: *οἱ Πικέντες μέχρι τῦ Σιλάριδος ποταμῦ, τῦ ὁρίζοντος ἀπὸ ταύτης τῆς χώρας τὴν ἀρχαίαν Καμπανίαν.* *Veterem* Campaniam dum memorat, ampliorem noua haud dubie vult intellectam, quam Silarus amnis finierit. *Picentes* autem vocat, quos ante paullo *Picentinos* magis proprio vocabulo adpellauerat. *Poſt Campaniam,* inquit, *& Samnitin, vsque ad Frentanos ſuper Tyrrhenum mare, τὸ τῶν Πικεντινῶν ἔθνος οἰκεῖ, μικρὸν ἀπόσπασμα τῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ Πικεντίνων, ὑπὸ Ῥωμαίων μετῳκισμένον εἰς τὸν Ποσειδωνιάτην κόλπον, ὃς νῦν Παισάνος καλεῖται, Picentinorum gens habitat, auulſa a Picentinis* (Picentibus) *qui ad Hadriaticum mare habitant, ab Romanis transducta ad Poſidonium ſinum, qui nunc Pæſtanus nominatur.* Plinius vero vocabula curatius diſtinxit, *Picentes* vocans, qui Picenum ad ſuperum mare incolebant: *Picentinos*, ex illis deductos ad mare inferum inter Campanos Lucanosque medios. Lib. III c. V ineunte: *Roma,* inquit, *terrarum caput: Volſcorum poſtea litus & Campaniæ: Picentinum inde ac Lucanum Bruttiumque.* Et ſub finem capitis: *A Surrento ad Silarum amnem,* XXX *millia paſſuum, ager Picentinus fuit Tuſcorum, templo Iunonis Argiuæ, ab Iaſone condito, inſignis.* Tuſcorum dicit, quia ante Oſcos, Auſones & Campanos vniuerſum id litus Etruſci feruntur tenuiſſe. Eiusdem libri cap. XIII *Quinta regio Piceni eſt:* CCCLX *millia Picentium in fidem populo Romano venere.* Et mox: *Finitur Prætutiana regio, & Picentium incipit.* Scilicet ſicut libertini a libertis erant vocabulo diſtincti; ita *Picentium* illud *ἀπόσπασμα Picentini* ſunt adpellati. Ptolemæus etiam *Picentinos* a Picenis (ſic Picentes vocat) ſeiunxit tamquam infernates a ſupernatibus: ſed in eo aberrat, quod Nolam illis & Nuceriam cum Sarni oſtiis & Surrento attribuit, quæ omnium conſenſu Campanorum ſunt.

Longius

Digitized by Google

Longius Pomponius Mela ab eo quod verum eſt, declinat, qui inde a Pæſtano ſinu & oppido progreſſus ad Mineruæ promontorium, neque hoc excepto, *omnia Lucaniæ loca* dixit.

CCCCXCVII.

Quam exigua autem illa Picentinorum regio eſt, vt vix plura quam duo oppida nominari poſſint, *Salernum* & *Picentia:* tam multis illa controuerſiis de ſitu oppidorum eſt implicata. Strabo extremo lib. v ἐπετείχισαν αὐτοῖς Σάλερνον Ῥωμαῖοι φρουρᾶς χάριν, μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης, *præſidii cauſſa Romani Salernum muniuerunt, paullo ſupra mare ſitum.* Plinius lib. III cap. V *Intus oppidum Salerni, Picentia.* Vnum an duo oppida deſignet, propter ambiguum gignendi caſum *Salerni,* non eſt ſatis certum. Sane & Strabo dixit, φρουρᾶς χάριν Salernum communitum fuiſſe: oppidum, an vicus, & qualis locus ante munitionem fuerit, non dicit. Et Liuius lib. XXXII cap. XXIX *caſtrum Salerni* dixit. Io. Harduinus ad Plinium: *In mediterraneo, procul a mari, fuiſſe tum Picentiam innuit, Picentini agri metropolim. Salernum autem, quod in ora, vti nunc eſt, non oppidi tum nomen habuiſſe, ſed præſidii tantum, a Romanis ibi conſtituti.* Poſtea vero oppidum *Salernum* factum, non dubitatur, quia colonia eo deducta fuit. Liuius lib. XXXIV cap. XLV *Salernum Buxentumque, coloniæ ciuium Romanorum deductæ ſunt.* Adde Velleii lib. I cap. XV. Et Ptolemæus Σάλερνον in oppidis recenſet, & Tabula Auguſtana vrbis ſignum adſcriptum habet.

CCCCXCIIX.

Idem oppidum *Salernum* vtrum mare attigerit, vti nunc attingit, itidem dubitatur. Cluuerius ita ſentit: *Clara nunc vrbs Salerno in ipſo litore poſita, quum olim remota eſſet a mari, in montibus, qui hodiernæ vrbi imminent.* Ad hæc quærit Holſtenius: *quo auctore? nam adhuc bona ciuitatis pars in accliui collis latere habitatur.* Ptolemæus quoque in maritimis numerauit. At μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης, *paullum ſupra mare poſuit* Strabo. Ille vero φρουρὰν, *caſtrum* tantummodo, idque ante coloniam deductam, memorauit. Si ergo caſtrum in monte fuit; num etiam poſtea totum oppidum & colonia? Sed in monte multæ ruinæ dicuntur ſupereſſe. Si ſunt, dubium, vrbisne, an caſtri, an villæ ſuburbanæ fuerint. Nihil ergo certi definimus, proniores tamen in Holſtenii quam Cluuerii ſententiam. Ab vrbe denominatur *Salernitanus.* Plinius lib. XIII cap. III *L. Plotium, proſcriptum a triumuiris, in Salernitana latebra vnguenti odore proditum conſtat.*

CCCCXCIX.

Nec facilior inuentu eſt vrbs *Picentia,* μητρόπολις, *caput* Picentinorum, vt Strabo extremo libro v vocitauit. Quam vero Plinius intus ſtatuit Picentiam, Cluuerius, Harduinus, alii, a mari longius reducunt. Contra Holſtenius pag. 263 *Inter Salernum & Ebolos tranſitur locus Bicenza dictus (quem adlabitur fluuius vulgo dictus il Bicentino)* VII *m. p. a Salerno, &* XIII *m. p. a Silaro diſtans. Vnde nullo modo dubitandum, quin hæc ipſiſſima ſit Picentia, quæ in Picentino, non meditullio ſita, nomen genti dedit.* Et ad-

Digitized by Google

paret hinc, cur Mela eam in ora maritima recenſeat. Melæ de hoc verba ſunt ex lib. II c. IV *Pæſtanus ſinus, Pæſtum oppidum, Silerus amnis, Picentia, Petræ quas Sirenes habitauere, Mineruæ promontorium.*

D.

Fuit quoque oppidum inter Sirenuſas & Poſidoniam, Μαρκίνα, *Marcina* Straboni dictum, conditum, vt idem ait, a Tyrrhenis; habitatum a Samnitibus: ſed ſitus ratione ad Picentinos, poſtea in illam regionem traductos, pertinuit, qui etiam haud dubie poſſederunt. ἐντεῦθεν, *hinc*, ſiue a Marcina, per Nuceriam Pompeios, iſthmum eſſe dicit ſtadiorum CXX. Ex qua deſcriptione coniicit Cluuerius, fuiſſe forſan *Marcinam*, vbi nunc eſt oppidum *Veteri*, ipſo nomine præ ſe ferens ſuam antiquitatem. Plura de Picentinis oppida non habemus, nec fuerunt forte multa, quia, vt idem Strabo obſeruat, κωμηδὸν, *vicatim* habitauerunt. Vide libri V extrema.

SAMNIVM.

DI.

Samnites, notus Romanis bellis populus, a Sabinis orti, vnde etiam *Sabelli* adpellantur. Plinius lib. III cap. XII *Samnitium, quos Sabellos, & Græci Saunitas dixere, colonia Bouianum.* Varro de Lat. ling. lib. VI cap. III *a Sabinis orti Samnites.* Idem (apud Philargyrium, veterem interpretem illius Georgicων II verſ. 167 *pubemque Sabellam*) in Agemodo ſic ſcripſiſſe dicitur: *Terra culturæ cauſſa attributa olim particulatim hominibus, vt Etruria Tuſcis, Samnium Sabellis.* Nec vero ſemper Sabelli ſunt Samnites, ſed ſæpe etiam proprie dicti Sabini *Sabelli*, præſertim a poetis, adpellantur. Singulare nomen *Samnis* eſt. Tacitus Hiſt. lib. III cap. LIX *Erectus Samnis Pelignusque.* Silius lib. IV verſ. 560

- - - - *Samnitis pellibus vrſæ.*

Græcum nomen *Saunites*, quod Plinius tribuit, eſt ita apud Polybium & Dionyſium Halicarnaſſenſem, Σαυνῖται; in Strabonis autem libris Σαυνῖται: Ptolemæus Romanis propius accedens Σαμνιτῶν πόλεις dixit. Regio illorum Latine *Samnium* vocatur. Liuius lib. IX cap. XLIV *ambo conſules in Samnium miſſi.* Et lib. X cap. XIV *totam belli molem in Samnium auerterunt.* Hæc Σαυνῖτις Græce. Polybius lib. III cap. XCII διελθὼν ἐκ τῆς Σαυνίτιδος τὰ στενὰ, *ex Samnio fauces transgreſſus.*

DII.

Ceterum in plura genera Samnitium gens diuiſa fuit, e quibus ſunt *Pentri & Caricini* ſiue *Caraceni*, nominatim cogniti: præter *Hirpinos & Frentanos*, qui etiam a Samnitibus ſunt. Liuius lib. IX cap. XXXI *Inde victor exercitus Bouianum ductus. caput hoc erat Pentrorum Samnitium longe ditiſſimum atque opulentiſſimum armis viriſque.* Quæ lectio, a Cluuerio ſollicita, Excerptis Dionyſii Halicarnaſſenſis [ed. Valeſ. p. 533] confirmatur, qui etiam Σαυνιτῶν τοὺς καλουμένους Πέντρους memorauit, id eſt *Pentros Samnites.* Alios Samnites Καρακηνοὺς, *Caracinos*, Zonaras Tom. II pag. 51 vocat, qui

qui haud dubie ſunt Καρακηνοὶ. *Caraceni*, quibus Ptolemæus Aufidenam tribuit, locatis ὑπὸ τοὺς Φρεντανοὺς. *ſubter Frentanos.* Vterque populus trans Apenninum fuerunt. nam & ibi Samnites coluerunt: plures tamen, ſeu maior pars, citra montem, aut in montibus. Circum Samnites ergo fuere Aequiculi, Campani, Hirpini, Frentani, Peligni, & qui his ſunt interpoſiti.

DIII.

Trans Apenninum extrema vrbs Samnitium, in finibus Pelignorum, *Aufidena* eſt, ad *Sagrum* flumen ſita, nunc vulgo Alfidena. Ptolemæo etiam Αὐφιδηνα, qui caput Caracenorum Samnitium conſtituit. Liuius lib. x cap. xii *Bouianum inde adgreſſus: nec ita multo poſt Aufidenam vi cepit.* Antonini iter a Mediolano ad Columnam per Picenum, licet numeris forſan parum fidei hoc loco ſit, tamen ordinem poſitionis monſtrat:

Sulmone
Aufidenam M. P. XXIIII
Aeſerniam M. P. XXVIII
Bouianum M. P. XVIII.

Oppidanos Plinius *Aufidenates* dixit lib. III cap. XII. De *Sagro* autem fluvio, cui adpoſita eſt Aufidena, Strabo lib. v pag. 167 ὁ Σάγρος ποταμὸς ὁρίζων τοὺς Φρεντανοὺς ἀπὸ τῶν Πελιγνῶν. *Sagrus fluuius dirimit Frentanos a Pelignis.* Ptolemæus vocat Σάρον, eliſa littera; ſed verior ſcriptura Strabonis, quia *il Sangro* hodieque adpellatur.

DIV.

Ad Frentanorum fines accedunt *Tifernum* & *Treuentum.* De illo Livius lib. IX cap. XLIV *Ambo* COSS. *in Samnium miſſi, quum diuerſas regiones, Tifernum Poſtumius, Bouianum Minucius petiſſent; Poſtumii prius ductu ad Tifernum pugnatum.* Et lib. x cap. XIV *Profecti conſules, in Samnium legiones ducunt. Vbi in hoſtium fines ventum eſt, vterque populabundus effuſo agmine incedit: explorant tamen latius, quam populantur. Igitur non feſellere ad Tifernum hoſtes in occulta valle inſtructi, qua ingreſſos Romanos ſuperiore ex loco adoriri parabant.* Vtroque loco, vt oppidum, eſt deſcriptum: at tertio, qui eſt eodem lib. x cap. XXX, montem ita Liuius adpellat: *Volumnius in Samnio res gerit, Samnitiumque exercitum in Tifernum montem compulſum, non deterritus iniquitate loci, fundit fugatque.* Sed potuit mons, & oppidum, & fluuius eodem nomine eſſe. Fluuium certe memorauit Mela lib. II cap. IV *Ab eo*, inquit, *Frentani iam Matrini habent ac Aterni fluminis oſtia - - - Dauni autem Tifernum amnem.* Et Plinius lib. III cap. XI *Tifernus amnis. inde regio Frentana.* Hodie vulgo dicitur *il Biferno*, ad quem haud dubie hoc oppidum fuit, ſed ſuperiorem & fontibus propinquum. Vnde Cluuerii coniectura eſt, Tifernum quondam eo loco fuiſſe, vbi nunc *Moliſe* eſt, caput ſuæ prouinciæ. Sed de Moliſe alia opinio eſt Holſtenii, quam poſt paullo proferemus.

DV.

Alterum ad Frentanorum fines oppidum, Samnitis ditionis, *Treuentum*

tum fuit ſiue *Triuentium.* Frontinus de Coloniis: *Treuentum* [alii libri Tereuentum] *oppidum. Ager eius in præciſuras & ſtrigas eſt adſignatus poſt tertiam obſidionem militibus Iulianis.* Plinius lib. III cap. XII inde nominat oppidanos *Treuentinates*, ex forma *Treuentium.* Hodie dicitur *Triuento*, ad flumen *Trinium*, nunc Trigno: de quo Plinius dicto loco: *In ora, Frentanorum* [gens] *a Tiferno: flumen Trinium portuoſum.*

DVI.

Tandem fuit trans montes etiam Samnitium vrbs *Bouianum*, de quo ſupra ex Liuii lib. IX cap. XXXI cognouimus, fuiſſe gentis *Pentrorum caput:* etiam in Tiferno ex cap. XLIV, *Bouianum* Minucium conſulem ad oppugnandum petiiſſe. Et lib. X cap. XII Liuius: *Conſulis clara pugna in Samnio ad Bouianum haudquaquam ambiguæ victoriæ fuit. Bouianum inde adgreſſus; nec ita multo poſt Aufidenam vi cepit.* Strabo Βοίανον, Ptolemæus Βουίανον ſcripſerunt. Colonia poſtmodum facta, eaque gemina. Plinius lib. III cap. XII *Samnitium, quos Sabellos, & Græci Saunitas dixere, colonia Bouianum vetus, & alterum cognomine Vndecumanorum.* Et Frontinus de Coloniis: *Bouianum, oppidum. lege Iulia milites deduxerunt, ſine colonis.* Rigaltium ibi interpretantem potes conſulere. Inde *Bouianius* formatur. Silius lib. VIII verſ. 565

- - - - - *Bouiania quique*
Exercent luſtra.

Situm oppidum prope Tiferni fontes ad radices Apennini, nunc quoque ſuperſtes, *Boiano* dictum vulgariter. Et hæc Samnitium fuere trans Apenninum montem.

DVII.

Cis montes prima eſt *Aeſernia*, hodie Iſernia, exiguo ſpatio a læua ripa Vulturni. Strabo * Ἐσερνῖα, ſed verius diphthongo ſcribitur, vti bis in fragmento marmoris Romani apud Gruter. pag 570 num. 10 inciſum eſt AESERN. In nummis gentis Claudiæ eſt aliquis AESERNINO inſcriptus, haud dubie Marcelli illius, de quo Epitoma Liuii LXXIII *Aeſernia colonia cum M. Marcello in poteſtatem Samnitium venit.* Silius lib. V verſ. 567

Et quos aut Rufre, aut quos Aeſernia - - - miſit.

Et Ptolemæus Αἰσερνία, & emendatiores omnes codices Latini. Frontinus de Coloniis: *Aeſernia colonia. deducta lege Iulia. - - - Ager eius limitibus Auguſteis eſt adſignatus.* Sed vel additamentum hoc fuit, veteranorum forſan militum; vel renouatio coloniæ veteris, aut exſtinctæ. nam ante quoque colonia fuerat, deducta Punico primo bello. Liuii epitoma XVI *Colonia Aeſernia deducta eſt.* Et epitoma LXXII *Aeſernia & Alba, coloniæ, ab Italicis obſeſſæ ſunt.* Qui incolebant, *Aeſernini* dicti. Liuius lib. XXVII cap. X *Beneuentani & Aeſernini.* Et Plinius lib. III cap. XII *Eſernini*, vt Harduinus edidit: & *ager Aeſerninus*, Liuii X cap. XXXI, vt in Gronouii codice eſt.

DIIX.

* L. V pag. 382 c A. Sed idem V p. 364 *Aeſerniam* itidem appellat.

Digitized by Google

DIIX.

Longe hinc in ortum, ſed æque propinquum Apennino, *Sæpinum* oppidum fuit, nunc Supino, prope fontes *Tamari* fluuii, Ptolemæo *Σαίπινον.* Liuius lib. x cap. XLIV *diuerſi, Papirius ad Sæpinum, Caruilius ad Volanam oppugnandam legiones ducunt.* Et cap. XLV *Papirio ad Sæpinum maior vis hoſtium reſtitit.* Tabula Peutingeriana ſic:

Sæpinum XII *Sirpium* XVIII *Benebento.*

Oppidani *Sæpinates.* Inſcriptio vetus pag. 441 n. 4 Gruter. MVNICIPES SAEPINAT. Et p. 513 n. I MAGG. SAEPINAT.

DIX.

At *Tamarus* fluuius, qui ſupra Beneuentum in Calorem, aut ſuperiorem hoc, influit, hodieque id nomen tenet, ex Antonini itinere, a Mediolano per Picenum ad Columnam, ita eſt cognitus:

Bouiano
Super Tamari fluuium M. P. XVI
Ad Equotuticum M. P. XXII

Quod autem a Sæpino in auſtrum iacet, *Sirpium,* ex ſola forte Tabula, vt oſtendimus modo, notum eſt.

DX.

Inter Venafrum & Sabati confluentem, ſupra læuam Vulturni ripam, *Alliſæ* ſunt, antiquum oppidum, quod nomen conſeruat. Liuius lib. VIII cap. XXV *Tria oppida in poteſtatem venerunt, Alliſæ, Calliſæ, Rufrium.* Et lib. IX cap. XXXVIII *C. Marcius Rutilus Alliſas de Samnitibus vi cepit.* Quod ad eumdem modum Diodorus Siculus lib. XX cap. XXXV narrauit: ὁ δὲ Μάρκιος ἐπὶ τὺς Σαμνίτας ἀναζεύξας, Ἀλλίφας μὲν πόλιν εἷλε κατὰ κράτος. Ibidem Liuius cap. XLII *Q. Fabius proconſul ad vrbem Alliſas cum Samnitium exercitu ſignis collatis conflixit.* Frontinus de Colon. *Alliſe oppidum, muro ductum:* ſingulari forma, vt Silius lib. VIII verſ. 536

Alliſe, & Clanio contemtæ ſemper Acerræ.

Et Ptolemæus Ἀλλιφα, *Allipha.* Meliores libri geminata littera L ſcriptum habent, quod vulgatis quibusdam eſt opponendum; præſertim quia lapides etiam conſentiunt. Gruter. p. 417 num. 3 CVR. AQVAE DVCENDAE ALLIFIS. & pag. 460 num. 9 QVAESTOR AVG. ALLIFIS. Hinc *Alliſanus* nomen gentis & poſſeſſionum. Alia inſcriptione pag. 407 num. 7 ORDO ET POPVLVS ALLIFANORVM. Et Cicero Agrar. II cap. XXV *ager Alliſanus:* & pro Plancio cap. IX *totus ille tractus celeberrimus, Venafranus, Alliſanus.*

DXI.

Inde in ortum hibernum eſt *Teleſia,* ſita haud procul confluentibus Vulturni Sabatique, eaque etiam nunc *Teleſe.* Ptolemæus Τελεσία. Quamvis autem ad fines poſita ſit Campaniæ; tamen in Samnio etiam ab Liuio cenſam intelligimus. Lib. XXII cap. XIII *Hannibal ex Arpis in Samnium tranſit. Beneuentanum depopulatur agrum: Teleſiam vrbem capit.* Et lib. XXIV cap. XX *Fabius in Samnium ad populandos agros, recipiendasque armis,*

Digitized by Google

quæ defecerant, vrbes proceſſit. - - - *oppida vi capta, Compulteria, Teleſia, Compſa, Molæ, Fulfulæ, & Orbitanium.* Fuit etiam colonia eo deducta. Frontinus: *Teleſia, muro ducta, colonia. a triumuiris deducta.* - - - *Ager eius militibus* [al. *limitibus*] *Auguſteis in nominibus eſt adſignatus.*

DXII.

Fluuius autem *Sabatus*, qui a Beneuento delatus Vulturno miſcetur, hodieque Sabato dictus, ex veteri monimento an probari poſſit, aut mentio eius inueniri, dubito: niſi quod Liuius in hoc tractu *Sabatinos*, populum, memorat lib. XXVI cap. XXXIII, & inſequente. *Omnes Campani*, inquit, *Atellani, Calatini, Sabatini, qui ſe dediderunt in arbitrium ditionemque populi Romani:* vt videri poſſit (ſicut viſum eſt Cluuerio) oppidum flumini fuiſſe adpoſitum, forſan *Sabatiæ* nomine, vnde denominati ſint *Sabatini:* ſed vbi illud fuerit, ſi fuit, ignoratur. *Sabatus* autem fluuius apud Beneuentum excipit alium, qui *Calor* adpellatur. Liuius lib. XXIV cap. XIV *Ad Beneuentum, velut ex compoſito, parte altera Hanno ex Bruttiis cum magna peditum equitumque manu: altera Ti. Gracchus ab Luceria acceſſit, qui primo oppidum intrauit. deinde, vt Hannonem tria millia ferme ab vrbe ad Calorem fluuium caſtra poſuiſſe, & inde agrum populari audiuit; & ipſe egreſſus mœnibus mille ferme paſſus ab hoſte caſtra locat.* Et lib. XXV c. XVII *Sunt qui in agro Beneuentano prope Calorem fluuium oſtendant* - - - - [conſulem Gracchum] *interfectum.* Signatus etiam eſt *Calor fluuius* in Tabula Peutingeriana. Et Vibius de Fluminibus: *Calor, Beneuenti oppido iunctus.* Dicitur & hodie *il Calore.*

DXIII.

Vrbs autem, propter quam is Sabato miſcetur, *Beneuentum* vocatur, olim *Maleuentum*, a grauitate ventorum eius loci, vt Procopius lib I Goth. cap. XV interpretatur. Vetus nomen, tamquam vſitatum illo tempore, exſtat apud Liuium lib. X cap. XV.* *Samnitibus*, inquit, *Apuli ſe ante prælivm coniunxiſſent, ni P. Decius* COS. *iis ad Maleuentum caſtra obieciſſet.* Antiquum oppidum adeo, vt a Diomede Troianis temporibus conditum feratur. Solinus cap. II *Notum eſt, a Philocteta Petiliam conſtitutam; Arpos & Beneuentum a Diomede; Patauium ab Antenore.* Quum colonia fieret Romana (deducta autem eſt A. V. CCCCLXXXV, ante Punicum primum bellum, vt ex Velleii lib. I cap. XIV adparet) mali ominis nomen in melius commutatum fuit. Plinius lib. III cap. XI *Intus in ſecunda regione, Hirpinorum colonia vna, Beneuentum, auſpicatius mutato nomine, quæ quondam adpellata Maleuentum.* Hirpinorum dicit, quia in confinio Samnitium & Hirpinorum. Alii vero Samnio proprio adſcribunt. Liuii epitoma XV *Coloniæ deductæ, Ariminum in Piceno, Beneuentum in Samnio.* Et Eutropius lib. II cap IX *Conditæ a Romanis ciuitates, Ariminum in Gallia, & Beneuentum in Samnio.* Samnites etiam poſſederunt. Liuius lib. IX cap. XXVII *Tota deinde iam vincere acie Romanus, &, omiſſo certamine, cædi capique Samnites: niſi qui Maleuentum, cui nunc vrbi Beneuentum nomen eſt, perfugerunt.* Aucta colonia & renouata ab Auguſto. Holſtenius pag. 266 ex Caudino lapide:

Digitized by Google

lapide: COLONIA IVLIA CONCORDIA AVG. FELIX BENEVENTVM. Coloni dicuntur *Beneuentani.* vt in lapidibus ſæpe. Vide Gruteri opus. Et p. 390 n. 1 ORDO BENEVENTANVS. Liuius lib. XXIV cap. XVI *Beneuentani omnes turba effuſa quum obuiam ad portam exiſſent.* Et l. XXVII c. X *Beneuentani & Aeſernini.* Et lib. XXII c. XIII *Hannibal ex Arpis in Samnium tranſit: Beneuentanum depopulatur agrum.* Quod ideo diligentius notamus, vt vel Stephanus ille Byzantius, vel epitomator eius caſtigetur, qui ſcripſit, τὸ ἐθνικὸν, Βενεβεντῖνος.

DXIV.

Inter Calatiam & Beneuentum in Appia eſt *Caudium,* vt Strabo ducit & Tabula itineraria. Crebra mentio eſt Liuii libro IX, vt cap. II *circa Caudium* [Pontius Samnitium dux] *caſtra locat:* & cap. IX *Nihil ad Caudium humanis conſiliis geſtum eſt:* cap. X *ductus ad Caudium exercitus:* ac cap. XII *obſides ad Caudium dati.* Frontinus de Coloniis tantummodo *oppidum* vocat, *muro ductum,* quod *a Cæſare coloniæ Beneuentanæ cum territorio ſuo adiudicatum* ſit. Hinc *Caudinus* denominatiuum: vt *Caudinus Samnis,* Liuii lib. XXIV c. XX: &, *ſicut quondam Caudini fecerunt,* Velleii lib. II cap. I: &, *Caudinum prœlium,* Cicero de Senect. cap. XII: *Caudina pax,* Liuius ineunte libro IX, & cap. VII: *Caudinæ legiones,* ibidem cap XII. Maxime vero memorabiles Romanorum ignominia *Caudinæ Furculæ,* quas Liuius eiusdem libri cap. II & III, & lib. XXII cap. XIV nominat; ſiue *Furcæ Caudinæ,* vt epitomator lib. IX. quas idem dicto lib. IX cap. II ſic deſcripſit: *altera via* [Luceriam] *per Furculas Caudinas breuior. Sed ita natus locus eſt: ſaltus duo alti, anguſti ſiluoſique ſunt, montibus circa perpetuis inter ſe iuncti. Iacet inter eos ſatis patens clauſus in medio campus herbidus aquoſusque, per quem medium iter eſt. Sed antequam venias ad eum, intrandæ primæ anguſtiæ ſunt, & aut eadem, qua te inſinuaueris, retro via repetenda; aut, ſi ire porro pergas, per alium ſaltum arctiorem impeditioremque euadendum. In eum campum via alia per cauam rupem Romani, demiſſo agmine, quum ad alias anguſtias protinus pergerent, ſeptas deiectu arborum ſaxorumque ingentium obiacente mole inuenere.*

DXV.

Quæ ad hodiernam locorum faciem Holſtenius p. 267 adplicuit, etiam pagum ibi *Furchie* dictum ſupereſſe teſtatur. Prope Caudium etiam *Taburnus* mons eſt, de quo Vibius Sequeſter in Montibus: *Taburnus Samnitum oliuifer.* Gratius autem Cyneget. verſ. 508 non amœnum & oliviferum deſcribit, ſed tamquam horridum & vel Furculis Caudinis congruentem,

- - - - veniat Caudini ſaxa Taburni,
Garganumque trucem, aut Ligurinas deſuper Alpes.

de Parthico equo, molli greſſui adſuefacto, ſermo eſt, cui inuia ſint hæc loca aſperiora. Habet tamen & Vibius, quo ſe patrono tueatur. Virgilius Georg. II verſ. 38

iuuat

Digitized by Google

- - - - iuuat Iſmara Baccho
Conſerere, atque olea magnum veſtire Taburnum.

Significat aſpera etiam & montuoſa loca tentanda ad culturam eſſe. Quod vero interpretum hic, Campaniæ; ille, Apuliæ tribuit Taburnum; errant, qui auctore Gratio *Caudinus* eſt, prope Caudium exiſtens in Samnio.

DXVI.

Tandem de *Saticula* aliquid dicendum eſt, quam licet Seruius in Aeneid. VII verſ. 729 in Campania locet; verius tamen in Samnio illa cenſetur, quia primum Feſtus Pompeius exſertis verbis Samnio attribuit. *Saticula*, inquit, *oppidum in Samnio captum eſt, quo poſtea coloniam deduxerunt triumuiri M. Valerius Coruus, Iunius Scæua, & Fuluius Longus ex* S. C. *kal. Ianuar. P. Papirio Curſore C. Iunio* II COSS. Congruit calculus Paterculi lib. I cap. XIV, qui etiam annum deductæ Saticulam coloniæ notauit. Deinde Liuius lib. VII cap. XXXII idem confirmat. COSS. inquit, *ambo cum duobus ab vrbe exercitibus profecti, Valerius in Campaniam, Cornelius in Samnium: ille ad montem Gaurum; hic ad Saticulam caſtra ponunt.* Ergo in Samnio Saticula. Accedit Virgilii vox lib. VII verſ 729

- - - - pariterque Saticulus aſper;

at Campani molles conditione cæli: Samnites & Hirpini duri locorum aſperitate. Non ergo ſatis cauſſæ fuit, vt *Saticulam* Cluuerius prope Capuam ſub monte Tifatis locaret. Quod etiam Holſtenio p. 260 diſplicuit, cuius ſummi viri iudicio vtique plurimum, præſertim in rebus Italiæ, eſt tribuendum. Memorat præterea *Saticulam* Liuius lib. IX cap. XXII, *dictator Saticulam oppugnare adortus:* & mox de Samnitibus: *ſpe abiecta Saticulæ tuendæ.* Gentile *Saticulani*, Liv. lib. XXVII cap. X: & *ager Saticulanus.* lib. XXIII cap. XIV. Oppidum ipſum autem intercidit, vt nec veſtigia, nec certa ſedes oſtendi poſſit. Ceterum pleriſque libris Liuii, ante Gronovianam editionem *Satricula* expreſſum eſt, errore deſcribentium, quaſi cum *Satrico* oppido aliquid commune haberet: Feſtus autem & Velleius, vt vidimus *Saticula*; Virgilius *Saticulus*; Diodorus Siculus lib. XIX cap. LXXII & Stephanus Σατικόλα ſcripſerunt.

DXVII.

Reſtant alia incertæ poſitionis loca, ſolis nominibus ex Liuii hiſtoriis cognita. Lib. X cap. XLV *Caruilius* [COS.] *Volanam, & Palumbinum, & Herculaneum ex Samnitibus ceperat: Volanam intra paucos dies: Palumbinum eodem quo ad muros acceſſit: ad Herculaneum bis etiam ſignis collatis ancipiti prælio, & cum maiore ſua quam hoſtium iactura, dimicauit. Caſtris deinde poſitis, mœnibus hoſtem incluſit: oppugnatum oppidum, captumque. In his tribus vrbibus capta aut cæſa decem millia hominum.* Herculaneum quidem in Tabula videtur corrupte ſignificari, qua infra vocem *Aeras*, ſeu potius *Aecas*, ſcriptum eſt *Herculꝰ rani:* ſed ita turbata ibi itinera ſunt, vt locus certus adſignari nequeat. Addo ex lib. IX cap. XXXI *Cluuiam*, de qua æque nihil certi conſtat. *In Samnio*, inquit Liuius, *Cluuiam, præſidium Romanum, quia nequiuerat vi capi, obſeſſum fame in deditionem acceperant*

Sammi-

Samnites. Et poſt pauciſſima interiecta: *Iunius nihil antiquius oppugnatione Cluuiana ratus, quo die adgreſſus eſt mœnia, vi cepit.*

DXIIX.

Idem lib. XXIV cap. XX *Fabius in Samnium ad populandos agros, recipiendasque armis, quæ defecerant vrbes, proceſſit. - - - Oppida vi capta: Compulteria, Teleſia, Compſa, Melæ, Fulfulæ & Orbitanium.* E quibus *Teleſia* & *Compſa* alibi explicantur: *Fulfulæ* & *Orbitanium* penitus ignota: *Compulteriam* quidem, quæ etiam lib. XXIII cap. XXXIX memoratur; vult Holſtenius oſtendere in loco *S. Maria de Couultere:* & *Melas* putat ad *Moliſe*, nobilem vrbem, referri poſſe. quod ſi eſt, cadit Cluuerii ſupra data de Moliſe coniectura. Sed nihil certiores reddimur, quia utrobique etiam coniectura Holſtenius ductus eſt. Liuius etiam lib. XXVII ineunte: *Marcellus Maroneam & Meles de Samnitibus vi cepit.* Maroneam non nouimus: Meles haud dubie *Melæ* ſunt, quas modo contemplati ſumus. Tandem in Samnio etiam fuit *Murgantia.* Liuius lib. X cap. XVII *P. Decius, adprobantibus cunctis, ad Murgantiam, validam vrbem, oppugnandam ducit.* Stephani epitomator, Μοργέντιον, πόλις Ἰταλίας. *λέγεται καὶ Μοργεντία, Morgentium vrbs Italiæ: dicitur etiam Morgentia.* Fuiſſe autem in Samnio, ex P. Decii adhortatione, quæ proxime anteceſſit, clarum eſt. *Quid per agros,* inquit, *vagamur, vicatim circumferentes bellum? quin vrbes & mœnia adgredimur. nullus iam exercitus Samnio præſidet. ceſſere finibus, ac ſibimet ipſi exſilium conſciuere.* Et initio cap. XVIII *Dum ea in Samnio gererentur.* Quo autem loco in Samnio fuerit, definire non poſſumus. Addo æque incerta ex eodem lib. X cap. XXXIX *Duroniam* & *Cominium*, quæ Samnitium fuerunt, incertum autem, vtrum intra proprium Samnium, an in finitima regione, armis illorum detenta. Quod vero *Cominium* tum ibi, tum præcipue cap. XLIII multum cum Aquilonia Hirpinorum coniungitur, etiam a Samnitibus poſſeſſum; vel in Hirpinis ſitum fuiſſe, vel in limite horum & Samnitium, probabile eſt.

H I R P I N I.

DXIX.

Hirpini Samnitibus proximi & generis ortu, & ſitu locorum. nam & ipſi origine Samnites ſunt. Strabo ſub finem libri V ἑξῆς εἰσὶν Ἱρπινοί, *καὶ αὐτοὶ Σαυνῖται, Sequuntur Hirpini, qui & ipſi Samnites ſunt.* Quod vero addit de lupo, qui *Hirpus* Samnitium lingua dicatur, coloniæ illius deductore; fabulæ quam hiſtoriæ eſt ſimilius. Picentinos a meridie attingunt: ab ortu Apulos: a ſeptemtrione Apenninus obiacet & pars Samnitium, qui & cetera ab occidente cingunt. Rigantur *Sabato* & *Calore* fluminibus, ſupra in Beneuentano confluente explicatis. Oppida ſunt

DXX.

Abellinum, hodie Auellino, Ptolemæo Ἀβέλλινον, ad Sabatum fluuium fontibus propinquiorem. Frontinus principio libelli de Coloniis: *Abellinum,*

linium, muro ducta colonia: lege Sempronia deducta. Ager eius veteranis eſt adſignatus. Hinc Plinio ſunt lib. III cap. XI *Abellinates cognomine Protropi*, & hi in Hirpinis ſunt: a quibus ipſe diſtinguit ibidem *Abellinates cognominatos Marſos*, qui ad Marſos etiam pertinent.

DXXI.

In ortum hinc *Aeculanum* recedit, quod Fricento Cluuerius interpretatur, Holſtenius circa Mirabellam ponit. Ptolemæus Αἰκουλάνον. Appianus lib. I Ciuil. p. 643 Σύλλας ἐς ἔθνος ἕτερον Ἱρπίνους μετεστρατοπέδευε, καὶ προσέβαλε Αἰκουλάνῳ, *Sulla inde in Hirpinos, aliam gentem, mouit, & Aeculanum oppugnare cœpit.* An etiam Cicero eius meminerit, lis eſt. Attico lib. XVI epiſt. II ſcripſit: V *kal. in Pompeianum cogitabam: inde Aculanum.* alii *Acculanum.* Sic veteres libri & vulgati: ideoque multi *Aeculanum* Hirpinorum intelligunt. Coniecerat Manutius, forte *Herculanium*, quod a Pompeiis non longe abeſt, legendum eſſe, idque poſt multis editionibus, Bruti, Boſii, Gruteri, eſt receptum. Ais: quid Ciceroni cum Hirpinis? at prædixerat, *Brundiſium cogito*, quo iter ex Campania per Samnium & Hirpinos vtique ferebat. Græuius & Gronouius antiquam lectionem reduxerunt. Scribitur etiam contracte *Aeclanum*. Inſcript. Grut. p. 446 n. 7 R. P. AECLANENSIVM. Et Antoninus itinere a Beneuento Tarentum *Aeclanum*, vt A. Schottus; ſeu *Eclano*, vt Aldus & Simlerus ediderunt: quod etiam Tabula Peutingeriana ita expreſſum eſt.

DXXII.

Supra Aeculanum Cluuerius *Tauraſinos campos*, ad Sabatum vſque fluvium, cum oppido *Tauraſio*, quod falſo ex Plinio probat, qui lib. III c. XI nihil eius nominis habet. Addit Florum lib. I cap. XVIII in bello Pyrrhi dicentem: *Lucaniæ ſuprema pugna ſub Aruſinis, quos vocant, campis.* vbi vult *Tauraſinis* legi, quod contra fidem codicum eſt omnium. Firmat veterem lectionem etiam Frontinus lib. IV Strategem. cap. I num. 13 de eodem Pyrrhi prœlio: *Romani deinde, victo eo in campis Aruſinis, circa vrbem Statuentum caſtris eius potiti.* Quod inſolens nomen *Statuentum*, quidam *Beneventum* ſuppoſuerunt, quibus Flori *Lucania* nouam difficultatem mouet. Maxime vero, quod Cluuerius contendit, videtur Liuius lib. XL c. XXXVIII probare. *Ager*, inquit, *publicus populi Romani erat in Samnitibus, qui Tauraſinorum ** traducere Ligures Apuanos vellent*, & reliqua. Mancum locum alii aliter ſupplere conati ſunt: alii dubitant de *Tauraſinorum*, quo innixa cauſſa eſt, vocabulo, quia vet. ed. *Tauraninorum*, quaſi a *Taurania*, præ ſe fert, quod oppidum Stephanus habet, & Plinius in iis ponit Campaniæ, quæ olim perierunt, lib. III cap. V. Eſt quidem Ταυρασία, πόλις Κελτική, *Tauraſia, vrbs Gallica* in Appiani Hannibalico pag. 546, ſed vt ratio itineris oſtendit, in Transpadana: vnde Taurinorum vrbem multi ſignificari ſuſpicantur.

DXXIII.

Ad Hirpinorum limitem aquilonalem attingit oppidum *Equus Tuticus*, id eſt *Equus magnus*, vt Hieroſolymitani itinerarii auctor interpretatur. Antoni-

Digitized by Google

Antoninus autem aliquot itineribus *Equum Tuticum* adpellat, quod nomen etiam in Tabula eſt, ſed biuocali ſcriptum *Aequo tutico.* Memorauit Cicero ad Attic. lib. VI ſub initium epiſtolæ I. *Scire vis*, inquit, *tuas ego quas acceperim. Omnes fere, quas commemoras, præter eas, quas ſcribis Lentuli pueris & Equotutico & Brundiſio datas.* Ptolemæus tantummodo Τούτικον ſcripſit, poſthabito nomine priore. Situm in via, quæ Beneuento Brundiſium fert, quod Horatii itinere non minus, quam Antonini itinerario conſtat. Ille ſæpe dicta ſatyra V libri I non quidem nominat, quod vox inepta verſui; deſcribit autem & ſitum & naturam loci ſatis luculente:

Quatuor hinc rapimur viginti & millia rhedis,
Manſuri oppidulo, quod verſu dicere non eſt:
Signis perfacile eſt. Venit viliſſima rerum
Heic aqua: ſed panis longe pulcherrimus.

A villa *Triuici* egreſſus in hoc oppidulum rheda vectus peruenit, quod Ariano cenſet Cluuerius eſſe. Ipſum autem *Triuicum*, quod ſolus Horatius nominauit, cum Treuico, epiſcopali in eo tractu oppido, quis negabit conuenire?

DXXIV.

Vlteriores *Aecæ* ſunt, nunc Troia, vt tam ex itinerariis, quam chronico veteri probat Holſtenius. In Tabula & Hieroſolymitano *Aecas* ſcriptum: in Antonini itinere ab Equotutico, *Ecas*, ab illo XVIII millibus paſſuum remotas. Gentile *Aecanus.* Plinius lib. III cap. XI *Aecani*, diuerſi ab *Aeculanis*, ibidem etiam nominatis. Vetus inſcriptio (Grut. pag. 444 n. 5) CVRAT. REIP. AECANORVM.

DXXV.

Hinc XIX millibus, Canuſium verſus, quod ex itinere ab Equotutico Hydruntum intelligimus, eſt *Herdonia*, nunc Ardona, non Cedogna, quod Cluuerius volebat. Liuius lib. XXV cap. XXI *Circa Herdoniam Romanæ legiones & prætor Fuluius erant.* Et lib. XXVII cap. I *nequaquam inde tantum gaudium fuit, quanta clades intra paucos dies accepta eſt haud procul ab Herdonia vrbe.* Appianus Hannibal. p. 587 Φύλβιος Ῥωμαίων ὕπατος Ἑρδονίαν ἐπολιόρκει, *Fuluius, Rom. conſul, Herdoniam obſidebat.* O magno ſcribendum erat Ἑρδωνία. nam Silius Italicus lib. VIII verſ. 568 produxit.

- - - - quosue
Obſcura incultis Herdonia miſit ab agris.

Itinerario Antonini & Tabula plurale eſt *Erdoniæ.* Itinere ab Equotutico Hydruntum:

Equotutico	
Ecas	M. P. XVIII
Erdonias	M. P. XVIIII
Canuſium	M. P. XXVI.

DXXVI.

Ad Apuliæ fines vrbs *Aquilonia*, Holſtenio iudice nunc Cedogna, prope *Aufidum* amnem. Liuius lib. X cap. XXXIX *Papirius Aquiloniam, vbi*

ſumma rei Samnitium erat, peruenit. Multa eius quoque in ſequentibus mentio, cap. XLIII & XLIV. Ptolemæus in Hirpinis Ἀκυϊλωνία. Oppidani Plinio lib. III cap. XI *Aquiloni*, quod Cluuerio truncatum videtur ex *Aquilonienſes*.

DXXVII.

Non longiſſime abhinc videtur *Cominium* fuiſſe, quod vulgo ponunt in Samnio, malim in Hirpinis, quia Liuius dicto loco cum *Aquilonia* coniungit, ſita in extremo Hirpinorum limite: quamuis vtrumque oppidum Samnites belli tempore armis tenuerunt. Liuii verba ex c. XLIII libri X ad iudicandum proferre, fortaſſe non alienum videbitur. *Sic*, inquit, *ad Cominium, ſic ad Aquiloniam geſta res. Inde medio inter duas vrbes ſpatio, vbi tertia exſpectata erat pugna, hoſtes non inuenti, ſeptem millia paſſuum quum abeſſent a Cominio, reuocati ab ſuis, neutri prœlio occurrerunt. Primis ferme tenebris, quum in conſpectu iam caſtra, iam Aquiloniam habuiſſent, clamor eos vtrimque par accidens ſuſtinuit.* Lege reliqua. Et cap. XLIV *Vterque ex alterius ſententia conſul captum oppidum diripiendum militi dedit: exhauſtis deinde rebus, ignem iniecit, eodemque die Aquilonia & Cominium deflagrauere.*

DXXIIX.

In illo tractu forſan *Calliſæ* etiam fuerunt, a Liuio lib. VIII cap. XXV memoratæ. *Tria*, inquit, *oppida in poteſtatem venerunt, Alliſæ, Calliſæ, Rufrium.* De primo ſupra diximus in Samnio: alterum quo ſitu fuerit, non liquet. Sunt qui in oppidulo *Cariſe* quærant, ſono forſan ducti non plane abhorrente. Quod vero tertium in Hirpinis extremis fertur eſſe; medium quoque in illis fuiſſe, vero non eſt abſimile.

DXXIX.

In medio fere Hirpinorum lacus eſt graueolens *Amſancti* olim dictus, ſiue *Ampſancti*, nunc Mufiti, quod a *Mephiti* eſt, putore, aut dea tetri odoris, quæ culta ibidem fuit. Cicero lib. I de Diuinat. c. XXXVI *Quid enim? non videmus quam ſint varia terrarum genera? ex quibus & mortifera quædam pars eſt, vt & Ampſancti in Hirpinis, & in Aſia Plutonia.* Et Plinius lib. II cap. XCIII *In Hirpinis Ampſancti, ad Mephitis ædem, locus, quem qui intrauere, moriuntur.* Virgilius lib. VII verſ. 563

Eſt locus Italiæ medio ſub montibus altis
Nobilis, & fama multis memoratus in oris,
Amſancti valles. - - - -
Hic ſpecus horrendum, ſæui ſpiracula Ditis,
Monſtratur, ruptoque ingens Acheronte vorago
Peſtiferas aperit fauces.

Scilicet hanc voraginem ad inferos vſque patere, finxerunt poetæ. Idcirco Claudianus lib. II de Raptu, ſub finem, Proſerpinæ nuptiis feriatos & lætatos inferos deſcribens, dixit etiam

Tunc & peſtiferi pacatum flumen Auerni

Innocuæ

Innocuæ tranſitis aues; flatumque repreſſit
Amſanctus: tacuit fixo torrente vorago.

DXXX.

Iuxta lacum, fanum fuit *Mephitis*, quod numen putori arcendo præſidere crediderunt. Plinius iam dicto loco, *ad Mephitis ædem.* Culta & alibi fuit, vt Cremonæ. Tacitus III Hiſt. cap. XXXIII *Quum omnia ſacra profanaque in igne conſiderent, ſolum Mephitis templum ſtetit ante mœnia, loco, ſeu numine defenſum.* Deinde μετωνυμικῶς ipſa exhalatio grauis atque peſtilens *Mephitis* vocata. Virgilius VII verſ. 84 de Tiburtini agri nemore & fonte Albunea:

- - - - *nemorum quæ maxima ſacro*
Fonte ſonat, ſæuamque exhalat opaca mephitim.

DXXXI.

In auſtrum vergunt cetera. Ex his *Romulea* oppidum eſt, quam Liuius lib. X cap. XVII a Samnitibus poſſeſſam ſcribit. Decii conſulis oratione: *Ad Romuleam vrbem hinc eamus, vbi vos labor haud magnus, præda maior manet.* Subdit Liuius: *Diuendita præda, vltro adhortantes imperatorem, ad Romuleam pergunt. - - - captum oppidum ac direptum eſt, ad duo millia & CCC occiſi.* Stephani epitome: Ρωμυλία, τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Σαυνιτῶν πόλις, *Romulia, Samnitum in Italia oppidum.* Sæpe autem Hirpini cum Samnitibus cenſentur, quos & loco & origine attingunt. Itinerario & Tabula eſt *Subromula*, vt aliis quoque locis præpoſitio adiicitur: aut, vt diuerſorium proximum oppido, ſiue *ſub Romula* ſitum, ſignificetur. Ex quibus ſimul locus & diſtantia intelligitur. Vtroque Antonini itinere a Beneuento, & Hydruntum & Tarentum directo,

Aeclanum	M. P. XXV
Subromulam	M. P. XXI
Pontem Aufidi	M. P. XXII
Venuſiam	M. P. XVIII.

DXXXII.

Prope fontes Aufidi amnis vrbs *Compſa* eſt, nunc Conza. Et Ptolemæus Κόμψα, ſed in Lucanis ponit, quorum finibus propinqua eſt. Sed Hirpinorum fuiſſe, clare teſtatur Paterculus lib. II c. LXVIII *Milo Compſam in Hirpinis oppugnans, ictusque lapide, tum P. Clodio, tum patriæ, quam armis petebat, pœnas dedit.* Et Liuius lib. XXIII ineunte: *Hannibal poſt Cannenſem pugnam - - - - accitus in Hirpinos a Statio, pollicente ſe Compſam tradиturum.* Qui colebant *Compſani* dicti Plinio lib. III cap. XI. Et Liuius eodem principio: *Compſanus erat Trebius, nobilis inter ſuos.*

DXXXIII.

Tandem in extremo Hirpinorum vltra Compſam Chuerius *Rufrium* Liuii, quod, & *Rufræ* Virgilii, idem ipſi oppidum eſt, cuius ductu neſcio, collocauit. Nos, Holſtenium ſequuti, Rufras a Rufrio ſupra ſeparauimus, vt, illis Campaniæ vindicatis, ſicut vindicauimus, *Rufrium* ſolum ſuperſit

 inueſti-

inueſtigandum. De hoc Liuius lib. VIII cap. XXV *Eodem tempore etiam in Samnio res proſpere geſta. tria oppida in poteſtatem venerunt, Alliſæ, Calliſæ, Rufrium.* Samnio attribuit, ſed laxis finibus deſcripto, vt Hirpinos etiam, qui ortu Samnites ſunt, comprehendat. An ſit oppidum quod hodie Ruuo vocatur, quod credit Cluuerius; iudicent peritiores illarum regionum.

F R E N T A N I.

DXXXIV.

Samnitum progenies altera *Frentani*. Strabo lib. v pag. 166 φρεντανοὶ, Σαμνιτικὸν ἔθνος, *Frentani, gens Sannitica.* Oram maris ſuperi incolebant ab *Aterno* fere ad *Frentonem* amnem, a quo nomen habent. Plinius autem videtur *Tiferno* amne finire lib. III c. XI. *Flumen*, inquit, *portuoſum Frento, Teanum Apulorum; itemque Larinatum Cliternia, Tifernus amnis. Inde regio Frentana.* Et cap. XII *Sequitur regio quarta gentium vel fortiſſimarum Italiæ. In ora, Frentanorum, a Tiferno.* At ipſe cap. XI *Larinates*, trans Tifernum colentes, cognominauit *Frentanos:* & Ptolemæus Larinum in Frentanis mediterraneis cenſet. Olim ergo *Frentonem* amnem *Frentanorum*, quos denominat, fuiſſe, vtique ſimillimum veri eſt, quamquam aliquando mutata res in gratiam Apulorum fuerit. Flumina ergo Frentanorum poſt *Aternum*, de quo ſupra in Veſtinis & Marrucinis actum, ſunt, *Sagrus*, & *Trinius*, & *Tifernus*, de quibus in Samnio diximus: & tandem *Frento*, terminus.

DXXXV.

Oppidorum primum eſt ab Aterno fluuio *Ortona*, Græcis ὄρτων, virili genere. Strabo lib. v pag. 167 Μετὰ δὲ Ἄτερνον ὄρτων, ἐπίνειον φρεντανῶν, *Poſt Aternum Orton eſt, nauale Frentanorum.* Atque ita etiam Ptolemæus ſcripſit, quamquam perperam Pelignis adiudicauit. Plinius lib. III c. XII *Frentanorum* [gens] *a Tiferno: flumen Trinium portuoſum. Oppida Hiſtonium, Buca, Ortona: Aternus amnis.*

DXXXVI.

Hanc inter & Sagrum fluuium, ſed paullo intus, eſt *Anxanum* oppidum: vulgo nunc l'Anciano, ſiue Lanciano. Ptolemæus lib. III cap. I φρεντανῶν μεσόγειοι [πόλις] Ἄγξανον, Λάρινον, *Frentanorum mediterraneæ vrbes Anxanum, Larinum.* Incolæ *Anxani* Plinio auctore, qui lib. III cap. XII *Intus Anxani, cognomine Frentani.*

DXXXVII.

Dein *Sagrus* fluuius eſt, nunc Sangro, Straboni Σάγρος, qui vero male inter Aternum & Ortonam ponit: Ptolemæo Σάρος, qui etiam falſo Pelignis oſtia adſignat: Vibio dictus *Saron Adriæ*, ſubaudi flumen. De hoc ſupra etiam in Samnio, ex cuius montibus decurrit, diximus. Inter Sagrum & *Trinium* flumen eſt oppidum ad mare ſitum *Hiſtonium*. Mela lib. II cap. IV *Frentani tenent vrbes Bucam & Hiſtonium.* Ptolemæus in Frenta-

Frentanis maritimis *ἱςόνιον*. Situm Tabula vetus Auguſtana oſtendit hoc ordine:

Ortona XI *Anxano* III *Annum* IV *Pallanum* XII *Iſtonium.*

De flumine, quod ex interuallo ſequitur, *Trinio* dicto, nunc Trigno, ita Plinius lib. III cap. XII *In ora, Frentanorum* [gens] *a Tiferno: flumen Trinium portuoſum.*

DXXXIIX.

Poſt hoc flumen, ſeu inter illud & Tifernum, *Buca* oppidum, itidem ad mare. Strabo dicto loco: ὄρτων ἐπίνειον φρεντανῶν, καὶ Βύκα, καὶ αὐτὸ φρεντανῶν, *Ortona, nauale Frentanorum; & Buca, ipſa quoque Frentanorum.* Plinius de Frentanis: *oppida, Hiſtonium, Buca, Ortona.* Pomponius: *tenent vrbes Bucam & Hiſtonium.* Sed Plinius peruertit ordinem, qui eſſe debet: *Buca, Hiſtonium, Ortona.* Ptolemæus quoque inter Tiferni oſtia & Hiſtonium locauit. Strabo Bucam dicit ὅμορον, *conterminam* Teano Apulo. At duo flumina, Tifernum & Frento, interlabuntur, & inter illa non mediocre ſpatium.

DXXXIX.

Poſt Tifernum, ſeu iuxta dextram ripam illius, *Larinum* eſt, hodie Larina vulgo, intus ſitum & a Ptolemæo in μεσογείοις, *mediterraneis* Frentanorum, poſitum Λάρινον, *Larinum.* Cicero pro Cluentio c. IX *quum alter eius filius Teani Apuli, quod abeſt a Larino decem & octo millia paſſuum, apud matrem educaretur.* Mela lib. II cap. IV *Cliterniam, Larinum, Teanum oppida* Daunis Apulis attribuit: quem Plinius ſequutus eſt, in Tiferno amne Frentanorum limitem conſtituens. Supra autem oſtendimus, quare ad Frentonem vsque Frentanorum limitem, vbi olim fuerat, malimus continuatum. Municipium Larinum fuit. Cicero dictæ orationis cap. V *A. Cluentius Auitus, pater huiuſce, homo non ſolum municipii Larinatis, ex quo erat, ſed etiam regionis illius & vicinitatis, virtute, exiſtimatione, nobilitate facile princeps.* Gentile enim *Larinas* eſt, plur. *Larinates.* Silius lib. XV verſ. 565

Quaque iacet ſuperi Larinas accola ponti.

Et Plinius lib. III cap XI *Larinates, cognomine Frentani.* Vbi autem alterum Larinum, hoc diſcretum cognomine, ſit, nondum liquet: niſi *Larinates* Silii lib. VIII verſ. 403, cum Venafranis & Arpinatibus coniunctos, huc pertrahere velis, quos poſſis etiam *Lirinates* legere. Amplum territorivm ciuitatis, vt vel ſolum cum regionibus cenſeatur. Cæſar I Civ. cap. XXIII *per fines Marrucinorum, Frentanorum, Larinatium in Apuliam peruenit.*

DXL.

De *Cliternia*, quam Plinius & Mela his adiiciunt, nihil certi habemus, & locus ei ſola coniectura definitur. Melæ hic eſt ordo: *Dauni* [habent] *Tifernum amnem, Cliterniam, Larinum, Teanum, oppida:* Plinius autem ſic cap. XII *Flumen portuoſum Frento, Teanum Apulorum: itemque Larinatum Cliternia: Tifernus amnis. Inde regio Frentana.* Vnde de amne etiam

Frento-

Frentone, nunc *il Fortore* dicto, iudicatur. nec enim alius ibi *portuoſus* eſt, vt Frentonem Plinius ſignauit.

A P V L I A,

Cuius partes DAVNIA & PEVCETIA.

DXLI.

Ad vlteriora Italiæ, quæ Græciam propius ſpectant, pedetentim nunc adeundum eſt. Non autem vno nomine ille tractus qua totus, qua partes inſignitur, ſed quidam omnem vocant *Iapygiam*, poetæ præſertim & nonnulli ex hiſtoricis Græcis: ceteris *Iapygia* ſola eſt peninſula illa, ex qua in Græciam diuerſis portibus traiicitur: quæ etiam *Meſſapia*, & *Calabria*, & *Ager Salentinorum* adpellatur: in quibus alii denuo diſtinguunt, præſertim inter Calabriam & Salentinorum regionem. Quidquid autem extra peninſulam in hoc tractu eſt, a Frentone flumine ad Brundiſium vsque & Tarentum, Romanis APVLIA Latino ore dicebatur. Sed antiquorum teſtimoniis hæc ſingula comprobemus.

DXLII.

Polybius lib. III cap. LXXXVIII de Hannibale: *διελθὼν καὶ καταφθείρας τήν τε Πρετετιανὴν, καὶ τὴν Ἀδριανὴν, ἔτι δὲ τὴν Μαρρυκίνην καὶ Φρεντάνην χώραν, ὥρμησε ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὴν Ἰαπυγίαν. ἧς διῃρημένης εἰς τρεῖς ὀνομασίας, καὶ τῶν μὲν προσαγορευομένων Δαυνίων, τῶν δὲ [Πευκετίων, καὶ τῶν] Μεσσαπίων, εἰς πρώτην ἐνέβαλε τὴν Δαυνίαν. Pertranſiens & vaſtans Prætutianum Hadrianumque agrum, etiam Marrucinorum & Frentanorum; in Iapygiam, continuans iter, inuaſit. Quæ tribus nominibus diſtincta eſt, Dauniorum, Peucetiorum & Meſſapiorum. Hannibal autem primam impetiit Dauniam.* Priores partes vno nomine APVLIAM Romani adpellauere. Strabo lib. VI pag. 291 *οἱ ἐπιχώριοι πᾶσαν τὴν μετὰ τοὺς Καλαβροὺς Ἀπυλίαν καλοῦσι, Incolæ, quidquid huius regionis poſt Calabros eſt, Apuliam adpellitant.* Poetæ vero & has ſæpe partes, perinde vt Polybius, *Iapygiam* dixerunt laxiore vſu vocabuli adſumto. Virgilius lib. XI verſ. 247 de Diomede:

Ille vrbem Argyripam, patriæ cognomine gentis,
Victor Gargani condebat Iapygis aruis.

Garganus autem mons in Apulia citeriore ſiue Daunia eſt, & nihilominus *Iapyx* cognominatur. Silius lib. I verſ. 50

Dum Cannas tumulum Heſperiæ, campumque cruore
Auſonio merſum ſublimis Iapyga cernam.

Etiam lib. III verſ. 708 Cannenſem agrum *Iapyga campum* dixit: & lib. VIII verſ. 223

Celſus Iapygios qua ſe Garganus in agros Explicat.

Straboni vero, principi geographorum, Iapygia eadem eſt quæ Meſſapia, peninſula videlicet a Tarento & Brundiſio ad Iapygium ſeu Salentinum promontorium procurrens. Ait enim lib. VI pag. 191 *συνεχὴς δ᾽ ἐστὶν ἡ Ἰαπυγία· ταύτην δὲ καὶ Μεσσαπίαν καλοῦσιν οἱ Ἕλληνες,* [Italiam vsque Metapon-

tum

tum explicatam] *continenter ſequitur Iapygia, quam & Meſſapiam Græci dixerunt.* Sed Apulia nunc nobis curæ eſt, inter Frentanos contenta & Calabros: lata autem a mari Hadriatico vsque Lucanos.

DXLIII.

Nobiliſſimus Apuliæ fluuius eſt *Aufidus*, quem ſupra, principio huius de Italia capitis, pag. 506 deſcripſimus, e quibus tantummodo pauca Horatii, ex lib. IV oda XIV, repetemus:

Sic tauriformis voluitur Aufidus
Qui regna Dauni præfluit Appuli.

Appuli, geminata littera, porrigendæ ſyllabæ cauſſa, quæ per ſe correpta eſt, vt ex eiusdem poetæ lib. III oda IV patet:

Me fabuloſæ Vulture in Appulo,
Altricis extra limen Apuliæ,
Ludo, fatigatumque ſomno
Fronde noua puerum palumbes Texere.

Lapides etiam P ſimplici ſcriptum hoc nomen exhibent. Gruter. pag. 14 n. 12 EX APVLIA: & pag. 411 n. 1 CALABR. ET APVLIAE.

DXLIV.

Alter fluuius qui apud Sipontum effunditur, eſt *Cerbalus*, nunc Cervaro, de quo Plinius lib. III cap. XI *amnis Cerbalus, Dauniorum finis.* Finis Dauniæ, ſed intus forſan, vbi ab Hirpinis diſtinguit, in illorum natus montibus: quum procurrit, adeo non finis eſt, vt mediam Dauniorum regionem ſecet. Limes autem Dauniæ eſt paullo vltra amnem Aufidum conſtituendus, vt *Canuſium* etiam Dauniis, & *Venuſia*, vindicentur. Inde *Peucetii* Apuli incipiunt, qui reliqua vsque Calabriam occupauerunt. Strabo dicto lib. VI p. 191 ὑπὲρ τούτους [Καλαβρούς] πρόσβοροι Πευκέτιοί τέ εἰσι καὶ Δαύνιοι, *ſuper Calabros, ſeptemtrionem verſus, ſunt Peucetii: deinde Daunii.* Itaque in duas partes diuiſa fuit Apulia, *Dauniam*, Frentanis conterminam; & *Peucetiam* alteram, Calabriæ fines attingentem.

DXLV.

DAVNIAE Apuliæ nomen a priſco rege *Dauno* eſt, ſocero Diomedis. Horatius lib. III oda vltima:

- - *qua violens obſtrepit Aufidus,*
Et qua pauper aquæ Daunus, agreſtium
Regnator populorum.

Mela, Plinius, Ptolemæus oppida illius deſignant, & hic quidem diſtincte maritima primum, *Salapiam, Sipuntem* (Σιποῦς recto caſu) *Apeneſtas, montem Garganum, Hurium,* Græce Ὕριον: & mediterranea, *Teanum, Nuceriam, Vibarnum, Arpos, Erdoniam, Canuſium.* Pomponius Mela ita: *Dauni* [habent] *Teanum oppidum, montemque Garganum. Sinus eſt continuo Apulo litore incinctus, nomine Vrias, modicus ſpatio pleraque aſper acceſſu. Extra, Sipuntum, vel, vt Graii dixere, Sipûs; & flumen, quod Canuſium attingens, Aufidum adpellant.* Et Plinius lib. III cap. XI *Hinc Apulia Dauniorum cognomine, a duce Diomedis ſocero: in qua oppidum Salapia; Sipontum, Vria:*

Digitized by Google

amnis Cerbalus, Dauniorum finis: portus Agaſus, promontorium montis Gargani, portus Garnæ, lacus Pantanus - - - Teanum Apulorum. Reliqua infra in *Luceria* trademus.

DXLVI.

Primum poſt Frentonem, quod flumen Frentanos ab Apulis ſeparat, eſt *Teanum,* quod ſimpliciter *Teanum* iam Mela dixit & Ptolemæus: cum cognomine Plinius *Teanum Apulorum:* Strabo lib. VI pag. 197 τὸ Ἄπυλον Τέανον, ὁμώνυμον τῷ Σιδικινῷ. *Teanum Apulum, eiusdem nominis, quo Sidicinum.* Addit, ἐν μεσογαίᾳ, *in mediterraneo* ſitum. Veſtigia eius adparent ad Frentonem XVI millibus ſupra oſtium, qui locus hodie *Ciuita,* vel *Ciuitate* adpellatur, quod medio æuo Teani nomen fuit, & *Ciuitatenſis* epiſcopus in actis Beneuentanæ eccleſiæ, cui Teanenſis ſubiecta fuit, adhuc legitur, Holſtenio teſte pag. 279. Gentile *Teanenſes.* Liuius lib. IX cap. XX *Ex Apulia Teanenſes Canuſinique, populationibus feſſi, obſidibus L. Plautio* cos. *datis, in deditionem venerunt.*

DXLVII.

Superior prope idem flumen fuit vrbs *Gerion,* vt Gruterus legit; ſiue *Gerunium,* vt Polybius, quod Gronouius nomen etiam Liuio reddendum cenſet: ſiue *Geronium,* vt in Tabula Peutingeriana eſt, idque VIII millibus a *Teneapulo,* hoc eſt *Teano Apulo,* diiunctum. Liuius lib. XXII cap. XVIII *Ex Pelignis Pœnus flexit iter, retroque Apuliam repetens, Geronium peruenit, vrbem metu, quia collapſa ruinis pars mœnium erat, ab ſuis deſertam.* Et Polybius lib. III cap. C ἐν τῇ περὶ τὴν Λυκερίαν καὶ τὸ καλούμενον Γερούνιον χώρᾳ, *in agro circa Luceriam & Gerunium.* Et lib. V cap. CVIII *Hannibal* ἔμελλε περὶ τὸ Γερούνιον τῆς Δαυνίας ποιεῖσθαι τὴν παραχειμασίαν, *circa Gerunium Dauniæ hiematurus erat.* Coniiciunt eruditi viri, eſſe in loco, vbi nunc *Tragonora.*

DXLIIX.

Interius recedit *Luceria,* fere ad fines Hirpinorum, colonia Romana. Plinius III cap. XI *Dauniorum, præter ſupra dicta, coloniæ, Luceria, Venuſia.* Ptolemæus autem Venuſiam Peucetiis adſcripſit. De *Luceria,* & eius antiquitate, præclare Strabo lib. VI pag. 196 πολλὰ δείκνυνται τῆς Διομήδους ἐν τούτοις τοῖς τόποις δυναστείας σημεῖα. Ἐν μὲν τῷ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερῷ τῆς ἐν Λουκερίᾳ παλαιὰ ἀναθήματα· καὶ αὕτη δ' ὑπῆρξε πόλις ἀρχαία Δαυνίων, νῦν δὲ τεταπείνωται. *Multa exſtant Diomedis imperii in ea regione veſtigia, vt ſunt Luceriæ in Mineruæ templo antiqua donaria. Fuit enim illa vetus vrbs Dauniorum: nunc autem tenuis facta.* Et Cicero meminit pro Plancio cap. LXIX. *Teano Apulo,* inquit, *atque Luceria equites Romanos, honeſtiſſimos homines, laudatores videtis.* Ptolemæi eſt Νουκερία Ἀπουλῶν, *Nuceria Apulorum,* errore litteræ, an temporis illius conſuetudine, incertum eſt. nam in Ciſpadana Gallia idem *Nuceriam* ſcripſit, quæ adhuc vulgo *Lucera* eſt, vel aliorum ore *Luzzara.* Cuius forte cauſſa Aurelius Victor de illuſtribus in Poſtumio, noſtram cognomine diſtinxit. *Ille,* inquit, [Pontius Teleſinus] *ſimulatos transfugas miſit, qui Romanos docerent, Luceriam Apulam a Samnitibus obſideri.* In Tabula quoque cum cognomento *Nucerie Apule* ſcriptum exſtat, littera

littera N, vti Ptolemæus ſcripſerat. In nummis LOVCERIA ſcribi, oſtendit Holſtenius ad Stephanum. Gentile *Lucerini* apud Liuium lib. XXVII cap. X. Nunc vrbs *Lucera* & *Nocera* vocatur.

DXLIX.

Abhinc in ortum hibernum, prope Cerbalum amnem, Cluuerius *Ardoneas* Liuii ponit ex lib. XXIV cap. XX. Verba ſunt: *Et a Q. Fabio, cui circa Luceriam prouincia erat, Accua oppidum per eos dies vi captum: ſtatiuaque ad Ardoneas communita.* Hanc Ardonam vult eſſe, ſed diſtinctam ab *Herdonea* eiusdem lib. XXVII cap. I. At eadem eſt Herdonea, Ardona hodierna, Ptolemæi in Apulis Ἐρδωνία, Ardoneæ Liuii, & Κερδωνία Strabonis, praue ſcriptæ. Vide Holſten. p. 281. De Herdonia autem in Hirpinis actum, quam ſi quis in Apulia cenſeri malit, nos facile conſentientes habet. Nam ibi ordinem Gruteri ſequebamur.

DL.

A Luceria in ortum æſtiuum ſiti ſunt *Arpi*, nobilis vrbs, quæ & *Argos Hippium* olim, & *Argyripe* dicta. Plinius dicto loco: *coloniæ, Luceria, Venuſia: oppida, Canuſium, Arpi, aliquando Argos Hippium Diomede condente, mox Argippa dictum.* Virgilius lib. XI verſ. 242

Vidimus, o ciues, Diomedem, Argiuaque caſtra, &c.
Ille vrbem Argyripam, patriæ cognomine gentis,
Victor Gargani condebat Iapygis agris.
Poſtquam introgreſſi, & coram data copia fandi,
Munera præferimus, nomen patriamque docemus,
Qui bellum intulerint, quæ cauſſa attraxerit Arpos.

Heic quam *Argyripam* vrbem dixerat, mox *Arpos* eamdem adpellat. Et Strabo lib. VI pag. 196 ἐκαλεῖτο ἐξ ἀρχῆς Ἄργος ἵππιον, εἶτ' Ἀργυρίππη, εἶτα νῦν Ἄρποι, *Vocata hæc vrbs primum Argos Hippium, deinde Argyrippa, tandem nunc Arpi.* Lycophron quoque π geminato ſcripſit Caſſandr. verſ. 592

- - Ἀργυρίππαν Δαυνίων παγκληρίαν,

Argyrippam Dauniorum poſſeſſionem: vbi Tzetzes commentator: ἡ Ἀργυρίππα πόλις μεθερμηνευομένη Ἄργος ἵππιον: vt ita metri cauſſa Virgilius ſyllabam, eliſa vna gemellarum, corripuerit. Hæc vt Diomedis traditur regia fuiſſe, quod Virgilius modo docuit: ſic ampla vrbs poſtea etiam & frequens fuit, quæ, vt Liuius lib. XXIV cap. XLVII prodidit, tria millia ſuorum armauit, & præterea præſidium quinque millia ferme amatorum, ab Hannibale impoſitorum aluit. Vicinitatem Luceriæ idem lib. XXII cap. IX monſtrauit. *Hannibal,* inquit, *Marſos Marrucinosque & Pelignos deuaſtat, circaque Arpos & Luceriam, proximam Apuliæ regionem.* Et lib. XXIV c. III *In Apulia ne hiems quidem quieta inter Romanos atque Hannibalem erat. Luceriæ Sempronius conſul, Hannibal haud procul Arpis hiemauit.* Gentile variat. Polybio lib. III cap. CXVIII ſunt Ἀργυριππανοί, *Argyrippani:* Straboni dicto loco Ἀργυριππηνοί, *Argyrippeni:* adde de vtraque forma epitomen Stephani Byzantii. Et hæc ab Ἀργυρίππα, quod nomen Aldina Strabonis editione π ſimplici perſcriptum eſt. A forma *Arpi* Liuius

Digitized by Google

lib. XXIV cap. XLVII ſæpius *Arpini:* Plinius autem lib. III cap. XI *Arpani;* & Frontinus in prouincia Apulia [p. 110 ed. Goeſ.] *Ager Canuſinus, - - - Arpanus, Conlatinus, Sipontinus:* & nummo Pignorii Holſtenio teſte ΑΡΠΑΝΩΝ. In ruinis iacet, vt veſtigia tamen adpareant, & loco nomen *Arpe* ſuperſit, inter Luceriam & Sipontum.

DLI.

In hoc tractu circa Garganum montem fuit etiam *Collatia* quædam, vnde Plinii lib. III cap. XI in Apulia ſunt *Collatini:* & Frontini de Colon. *ager Collatinus,* quem cum Gargano coniungit. *Ager,* inquit, *Conlatinus, - - - & qui circa montem Garganum ſunt.* Plura non conſtant. Ad certiora progrediendum, quæ ſunt

DLII.

Peninſula, cuius bonam partem mons *Garganus* implet, vulgo dictus Monte di S. Angelo. Hunc montem *Garganum* memorat Mela atque Plinius: & Ptolemæus Γάργαρον ὄρος, lapſu, credo deſcribentis. Horatius lib. II oda IX

- - - - - Aquilonibus
Querceta Gargani laborant.

Idem lib. II epiſtola I verſ. 202 de theatri ſtrepitu,

Garganum mugire putes nemus.

Extremum montis in mare excurrit. Lucanus lib. V verſ. 380

Appulus Hadriacas exit Garganus in vndas.

Hinc Plinius dicto loco: *promontorium montis Gargani.* Et Strabo lib. VI pag. 196 Πρόκειται τοῦ κόλπου τούτου πελάγιον ἀκρωτήριον ἐπὶ τ' ἀνατεῖνον ςαδίους πρὸς τὰς ἀνατολὰς, τὸ Γάργανον, *Ante hunc ſinum eſt promontorium ad* CCC *ſtadia in mare procurrens, ortum verſus, Garganum.* In litore a Frentonis oſtio ſunt duo lacus, qui propior flumini, *Pantanus* Plinio dictus, nunc Lago di Leſina. Poſt illos lacus, *portus Garnæ,* itidem a Plinio memoratus, qui in locum incidit, vbi nunc eſt *Rodia.*

DLIII.

Ad extremum Gargani ciuitas eſt vulgo *Vieſte* dicta, in ruinis antiqui & epiſcopalis oppidi *Merini* exſtructa, vnde ſunt Plinii *Merinates ex Gargano.*

DLIV.

Oppidum quoque Ὕριον, *Hyrium* Ptolemæi, non videtur longe Garnæ portu, & quæ nunc eſt, Rodia, abfuiſſe, quod nonnullis videtur Ὑρία, *Hyria* Herodoti lib. VII cap. CLXX eſſe, quam alii ad Calabriam reducunt. Sed quoquo loco fuit illud Herodoti, congruit tamen Ptolemæi *Hyrium* cum *Hyrio* Periegetæ verſ. 379

φῦλα τ' Ἰηπύγων τετανυσμένα μέσφ' Ὑρίου
Παῤῥαλίας.

Gentes Iapygum extentæ ſunt vsque ad Hyrium maritimum. Dum maritimum dicit, videtur etiam aliud mediterraneum innuere, quod an *Vria* Plinii ſit, nemo facile diiudicauerit. Quod ſi idem oppidum, vt credunt alii,

Digitized by Google

alii, *Vria* Plinii & *Hyrium* Ptolemæi; vter a vero ſitu aberrauerit, dici non poteſt. Ptolemæus inter Garganum & Frentanos locauit; Plinius inter Cerbalum amnem & Sipontum enumerat.

DLV.

Ptolemæi *Apeneſtæ*, ſi ductum illius ſequamur, circa promontorium Gargani, a Strabone deſcriptum, fuere; ceteris omnibus ignotæ.

DLVI.

Inter id promontorium & Cerbalum flumen, eſt Plinii *portus Agaſus*, qui videtur ille eſſe, quem vulgo *Porto Greco* dicunt.

DLVII.

Propius flumen oppidum *Sipontum* fuit, vt Plinius & Liuius vocant; ſiue *Sipuntum*, vt Mela & Antoninus; ſiue denique *Sipûs*, vt Græci, & qui ex Latinis illos imitantur. Melæ verba ſæpe dicto loco: *extra, Sipuntum, vel, vt Graii dixere, Sipûs.* Stephanus & Ptolemæus Σιποῦς. Lucanus lib. v verſ. 377

Quas recipit Salapina palus, & ſubdita Sipûs Montibus.

Silius lib. VIII verſ. 634. tamquam peregrinum, immobile facit,

- - - *& terram & litora Sipûs,*

id eſt Sipuntis, vt Græci flectunt. Polybius lib. x Excerpt. cap. I ἀπὸ ἄκρας Ιαπυγίας ἕως εἰς Σιποῦντα, *a promontorio Iapygio vsque ad Sipuntem.* Colonia fuit Romana. Liuius lib. XXXIV cap. XLV *Sipontum item in agrum, qui Arpinorum fuerat, coloniam ciuium Romanorum, alii triumuiri deduxerunt.* Quum decreſceret, aucta fuit & integrata. Idem lib. XXXIX c. XXIII *quia Sp. Poſtumius conſul renuntiauerat, peragrantem ſe propter quæſtiones vtrumque litus Italiæ, deſertas colonias, Sipontum ſupero, Buxentum infero mari, inueniſſe; triumuiri ad colonos eo ſcribendos ex SC. creati ſunt.* Ruinæ eius ſunt proxime Manfredoniam, quæ ex illis creuit. Gentile Stephano Σιπόντιος: Latinis autem *Sipontinus*, quaſi a *Sipontium.* Cicero Agrar. II cap. XXVII *in Sipontina ſiccitate collocari.* Frontinus de Colon. in Apulia: *Ager Canuſinus - - -. Sipontinus.*

DLIIX.

Iuxta eſt oſtium amnis Cerbali, in *ſinum Vriam* exeuntis. De flumine ſupra diximus: de ſinu Mela: *Sinus eſt continuo Apulo litore incinctus, nomine Vrias, modicus ſpatio, pleraque aſper acceſſu.* Nomen haud dubie ab *Vria* oppido, de quo paullo ante ex Plinio dictum fuit, de cuius ſede non conſtat omnino: in litore tamen & prope ſinum fuiſſe, nomen huius ſinus non ſinit dubitare.

DLIX.

Poſt aliud flumen, veteribus, quantum nos ſcimus, non nominatum (dici nunc *Carapella* fertur) *Salapina palus*, paullo ante ex Lucani lib. v verſ. 377 demonſtrata, ab illo amne ſub mari ad Aufidum fere protenſa, nomen ab oppido *Salapia* ducens, quod Aufidum prope & illam paludem ſitum erat, nunc exciſum, nomen tamen *Salpe* illi loco conſeruans. Liuius lib. XXIV cap. XX *Salapiam vt venit Hannibal.* Et lib. XXVI cap. XXXVIII

Blaſius peruicit, vt præſidium Punicum Salapiaque traderetur Marcello. Et lib. XXVII ineunte, *Salapia per proditionem recepta.* Plinius lib. III cap. XI *In qua* [Apulia Dauniorum] *oppidum Salapia, Hannibalis meretricio amore incluſum.* Ptolemæus Σαλαπῖαι pluraliter, contra vſum Romanorum: & Appianus Alexandrinus lib. I Ciuil. Σαλπία contracte tam Caroli Stephani editione p. 180, quam Alex. Tollii p. 644. Coſconius, inquit, Σαλπίαν τε ἐνέπρησε, καὶ Κάννας παρέλαβε. *& Salapiam incendit, & in fidem Cannas accepit.* Gentilis nominis non vna forma. Cicero Agrar. II cap. XXVII *in Salapinorum peſtilentiæ finibus collocari.* quod Vitruuius lib. I cap. IV interpretatur: Salapiam veterem, a Diomede conditam, propter loci inſalubritatem quatuor millibus mare verſus tranſlatam fuiſſe. Cicero ergo veterem & deſertum locum dixit peſtilentem. Ibidem Vitruuius: *nunc Salapini quatuor millibus paſſuum progreſſi ab oppido veteri, habitant in ſalubri loco.* Sed hoc obiter. Liuius inde format *Salapitanus* ſecundum MSS. codices, vt Tauromenitanus, Maſſilitanus. Lib. XXVIII cap. XXVIII *Senſere Salapitani fraudem.* item, *Salapitani, alii perfugas inuadunt: alii e turri abſterrent hoſtem.* Frontinus contraxit dicto loco: *ager Sipontinus, Salpinus.* De lacu ſiue *palude Salapina,* quam ſupra ex Lucani Pharſalia oſtendimus, ex dicto Vitruuii loco adnotamus: *M. Hoſtilius, qui tranſtulit ciuitatem, his confectis lacum aperuit in mare, & portum e lacu municipio perfecit.* Ex quo etiam municipalem Salapinorum dignitatem obſeruamus. Addit Strabo lib. VI p. 195 Σαλαπία τὸ τῶν Ἀργυριππηνῶν ἐπίνειον, *Salapia nauale Argyrippenorum,* ſiue *Arpanorum;* id quod ab illo portu in lacu eſt.

DLX.

A quo intus magis inter duo flumina, quæ lacum includunt, regredientes, venimus ad *Aſculum,* cognomine *Apulum,* diuerſum ab Aſculo Piceni; hodieque *Aſcoli* dictum, quod in Pyrrhi bello commemoratum eſt pluribus. Florus lib. I cap. XVIII *In Apulia deinde apud Aſculum melius dimicatum eſt, Curio Fabricioque conſulibus.* Et Plutarchus in Pyrrho p. 396 eamdem pugnam dicit factam περὶ Ἄσκλον πόλιν, *apud oppidum Aſculum,* Apulum puta, ſupra fines Lucaniæ. vnde & hoc prœlium Vegetius *in Lucania* dicit commiſſum lib. III cap. XXIV. Et Zonaras Tom. II p. 47 ὁ Πύῤῥος εἰς τὴν Ἀπυλίαν ἐνέβαλε, καὶ πολλὰ μὲν βίᾳ, πολλὰ δὲ ὁμολογίᾳ προσεποιήσατο, μέχρις οὗ Ῥωμαῖοι πρὸς Ἀσκύλῳ, πόλει ὄντι, αὐτῷ ἐπελθόντες ἀντεστρατοπεδεύσαντο, *Pyrrhus, impreſſione in Apuliam facta, multa vi, multa deditione cepit: donec Romani ad Aſculum oppidum contra eum caſtra oppoſuerunt.*

DLXI.

Poſt Aſculum & Salapiam *Aufidus* fluuius decurrit, quem ſupra ſatis deſcripſimus. Dextræ ripæ adpoſitum *Canuſium* oppidum, Straboni & Ptolemæo Κανύσιον, hodie Canoſa, quod is amnis *præfluit,* vt Plinius modo dixit: ſiue, vt Mela, *Canuſium attingit.* Perfugium Romanis poſt Cannenſem cladem. Liuius lib. XXII cap. L [ex minoribus caſtris in maiora] *ad ſexcentos euaſerunt, atque inde protinus, alio magno agmine adiuncto, Canuſium incolumes perueniunt.* Et cap. LIV *Varro ipſe Canuſium copias traduxit.*

Digitized by Google

Et iam aliqua ſpecies conſularis exercitus erat: mœnibusque ſe certe, ſi non armis, ab hoſte videbantur defenſuri. Gentile *Canuſinus.* Liuius lib. IX cap. XX *Ex Apulia Teanenſes Canuſinique.* Horatius lib. I ſatyr. X verſ. 30 - - - *Canuſini more bilinguis*, quia & græce & latine loquebantur. Silius lib. X verſ. 389

Iam Latius ſe ſe Canuſina in mœnia miles
Colligere - - - - cœperat.

DLXII.

Ex quibus propinquitas *Cannarum* vna intelligitur. Procopius lib. III Goth. cap. XVIII *τούτου Κανυσίου πέντε καὶ εἴκοσι σταδίους ἀπέχουσι Κάνναι*, XXV *ſtadiis abſunt Cannæ a Canuſio.* Florus lib. I cap. VI *Cannæ, ignobilis Apuliæ vicus, ſed magnitudine cladis emerſit.* Liuius lib. XXII cap. XLIII *ad nobilitandas clade Romana Cannas, vrgente fato, profecti ſunt. Prope eum vicum Hannibal caſtra poſuerat.* Non ergo oppidum *Cannæ*, ſed tantum vicus fuerunt. Silius lib. I verſ. 50 *Cannas tumulum Heſperiæ* dixit. Ad Aufidum ſitæ, infra Canuſium. Liuius ibidem. *Aufidus amnis utrisque caſtris adfluens.* Et Silius de hoc prœlio lib. X verſ. 320

Sanguineus tumidis in campos Aufidus vndis
Eiectat, redditque furens ſua corpora ripis.

Inde illa pugna & clades *Cannenſis* dicitur. Liuius lib. XXII cap. L *Hæc eſt pugna Cannenſis, Allienſi cladi nobilitate par.* Et Cicero offic. III cap. XI *Noſtra reſpublica, Cannenſi calamitate accepta, maiores animos habuit, quam vnquam rebus ſecundis.*

DLXIII.

In illo infelice campo eſt torrens ſiue amniculus *Vergellus*, ſolo cadaverum ponte, quem Hannibal fecit, memorabilis. Valerius Maximus lib. IX cap. II *Hannibal in flumine Vergello corporibus Romanis ponte facto exercitum traduxit.* Et Florus lib. II cap. VI *Documenta cladis, cruentus aliquamdiu Aufidus: pons de cadaueribus iuſſu ducis factus in torrente Vergelli.* Silius lib. VIII extremo idem de ponte dixit, & proxime Aufidi meminit, non quod in eo pons ille factus fuerit, vt Cluuerio interpretandum videtur, (neque enim vis fluminis tuliſſet) ſed quod is cadauera voluerit effuderitque. Verba ſunt:

- - - - pons ecce cadentum
Corporibus ſtruitur; tacitusque cadauera fundit
Aufidus.

DLXIV.

In hoc tractu circa Cannas & amnem Aufidum fuit etiam CAMPVS DIOMEDIS, qui argumento eſt, Dauniorum etiam hanc trans Aufidum regiunculam fuiſſe, diſtinctam a poſſeſſione propria Peucetiorum. Liuius lib. XXV cap. XII de vatis Marcii carminibus: *Priore carmine Cannenſis prædicta clades in hæc ferme verba erat: Amnem Troiugena Cannam Romane fuge: ne te alienigenæ cogant in campo Diomedis conſerere manus. Sed neque credes tu mihi, donec compleris ſanguine campum.* Cannam flumen credit Cluue-

Cluuerius ipſum Aufidum eſſe, quia hunc Florus cruentum dixerit clade Romanorum: niſi minor quis fuit, Cannas vicum prӕterlabens, de quo vero nihil nobis conſtat. Arnobius lib. IV pag. 129 *Diomedis campi Romanis cadaueribus aggerati ſunt.* Pompeius Feſtus: *Diomedis campi in Apulia adpellantur, qui ei in diuiſione regni, quam cum Dauno fecit, ceſſerunt.* Silius lib. VIII verſ. 242 dixit

Infauſtum Phrygibus Diomedis nomine campum.

DLXV.

Ceterum vt Canuſium trans Aufidum Ptolemӕus ac Plinius adſcripſerunt Dauniis: ita eisdem Plinius *Venuſiam,* in confinio Apulorum Lucanorumque ſitam dedit, quamquam diſſentiat Ptolemӕus. Intus enim Dauniam ad radices fere *Vulturis* pertinuiſſe, credibile omnino eſt. Plinii verba ex cap. XI ſunt: *Dauniorum coloniӕ, Luceria, Venuſia: oppida, Canuſium, Arpi.* De colonia etiam Velleius lib. I cap. XIV *Quo anno Pyrrhus regnare cœpit, Sinueſſam Minturnasque miſſi coloni: poſt quadriennium Venuſiam.* In via erat, qua Tarentum ibatur, & inde Hydruntem, vt itineraria oſtendunt. Etiam Cicero ad Attic. V ep. V *ſcito idibus Mai. nos Venuſia mane proficiſcentes has dediſſe. - - - Nos Tarenti ad te perſcribemus.* Ambiguum ſitum Horatius, cuius patria fuit, demonſtrat lib. II Sermon. ſat I verſ. 34

- - - ſequor hunc, Lucanus an Appulus, anceps.
Nam Venuſinus arat finem ſub vtrumque colonus.

Gentile enim *Venuſinus.* Et Liuius XXII cap. LIV *Venuſini.* Grӕci nomen vt Latini ſcribunt, Polybius, Strabo & Ptolemӕus Οὐενουσία: at Plutarchus Marcello p. 314 Βενουσία. Hodie *Venoſa.*

DLXVI.

Reliqua pars Apuliӕ *Peucetiorum* fuit, & ipſa illa regio dicta PEVCETIA. Plinius lib. III cap. XI *Calabriam Grӕci Meſſapiam a duce adpellauere: & ante Peucetia, a Peucetio Oenotri fratre in Salentino agro.* ANTE, id eſt, ante Diomedis aduentum & Troiana tempora totus ille tractus Apuliӕ & Calabriӕ *Peucetia* fuit dicta, poſtea Peucetii in anguſtias redacti, illinc Dauno ſeu Diomede; hinc Meſſapio partem occupante. Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. I pag. 9 tradit ἑπτακαίδεκα γενεαῖς τῶν ἐπὶ Τροίαν στρατευσάντων, XVII *ӕtatibus ante Troianum bellum*, Lycaonis filios, Oenotrum & Peucetium, propter fratrum multitudinem e Peloponneſo in Italiam profectos, vtrumque cum claſſe, Peucetium ad Iapygium promontorium adpuliſſe, Oenotrum in ſinum alterum maris inferi perueniſſe: ab illo ταῦτα τὰ χώρια οἰκοῦντες Πευκέτιοι ἐκλήθησαν, *iſtorum locorum incolas Peucetios nominatos eſſe.* De ӕtate XVII generationum, quӕ fabuloſa videtur, non diſputamus: ſufficit, ante Troianum bellum id factum fuiſſe. Pars Peucetiorum erant *Pӕdiculi,* Ποιδίκλοι. Strabo lib. VI pag. 195 διὰ Πευκετίων, οὓς Ποιδίκλους καλοῦσι, *per illos Peucetios, quos Pӕdiculos vocant.* Appianus lib. I Ciuil. p. 644 ed. Toll. Ποδίκλους ſcripſit: Plinius lib. III c. XI ſine diphthongo *Pediculos*, quorum agrum *Brundiſio conterminum;* & oppida *Rudias, Egnati-*

Egnatiam, *Barium* dixit. Cluuerius etiam huc illud Valerii Maximi confert lib. VII cap. VI *ex Apulia & Fidiculis*; cenſens *Pediculos* ſiue *Pœdiculos* ſubſtituendum eſſe.

DLXVII.

Maritimis Peucetiis Ptolemæus tribuit *Barium* & *Egnatiam*. Illud *Barium*, nunc quoque nomen ſeruat *Bari*, emporium & caput regionis. Horatius lib. I ſatyr. V verſ. 97 *Barî mœnia piſcoſi* dixit. Et Tabula & Antoninus *Barium*. Municipium fuit. Tacitus lib. XVI cap. IX *Silanus poſt municipio Apuliæ, cui nomen eſt Barium, clauditur*. Hoc inter & Egnatiam in Tabula eſt *Turris Cæſaris*, XX millibus a Bario. Antoninus itinere ab vrbe per Picenum Anconam & Brundiſium, ponit XXII M. P. a Bario *Arneſtum*, aliunde vix notum, quod prope locum *Turris Cæſaris*, ex Tabula iam notatæ, incidit.

DLXIIX.

Ἐγνατία Strabonis & Ptolemæi; Plinii *Egnatia* lib. II cap. CVII; eſt *Gnatia* Horatii, Antonini, Tabulæ Peutingerianæ. Plinius: *In Salentino oppido Egnatia, impoſito ligno in ſaxum quoddam ibi ſacrum, protinus flammam exiſtere*. Salentinum dicit oppidum, laxe accepto vocabulo, vt Iapygiæ quoque & Peucetiæ nomina nunc ſtrictius ſignificant, nunc latius diffuſa notione. Ipſum miraculum ridet Horatius loco iam dicto, quando præmiſit,

- - - - - *dehinc Gnatia lymphis*
Iratis exſtructa, id eſt, ſine dulci aqua.

Antoninus dicto itinere:

Barium	- - - -
Arneſtum	M. P. XXII
Gnatiam	M. P. XV
Speluncas	M. P. XXI
Brundiſium	M. P. XVIII.

Supereſt exciſæ vrbis turris aliqua, vulgo dicta *Torre d' Anazzo*. Quæ inde Brundiſium verſus ponuntur *Speluncæ*, iam dicto itinere; aut Hieroſolymitano *Turres Iulianæ*, *Aurelianæ*, quod aliunde non illuſtrantur, prætermittimus cum aliis obſcuris. Et hæc in litore.

DLXIX.

In mediterraneis Peucetiorum eſt poſt Venuſiam, vltimam Dauniorum, *mons Vultur*, de quo Horatius lib. III oda IV

Me fabuloſæ Vulture in Appulo,
Altricis extra limen Appuliæ,
Ludo fatigatumque ſomno
Fronde noua puerum palumbes Texere.

Ibidem, vt proxima loca, memorat *Acherontiam*, *Bantiam*, & *Forentum*, quæ ſi cum altrice Venuſia componuntur, adparet, quale iugum ſit, quod Vulturis nomine poeta indicauerit. Lucanus quoque de eodem, lib. IX verſ. 183

Et renouare parans hibernas Appulus herbas
Igne fouet terras, ſimul & Garganus, & arua
Vulturis, & calidi lucent buceta Matini.

DLXX.

Circa hos montes fuiſſe *Siluium* oppidum, ex Strabonis deſcriptione conſtat. Ait enim lib. VI pag. 195, ſicut Barium ſit extremum in ora maris oppidum Peucetiorum: ita τῇ μεσογαίᾳ μέχρι Σιλουΐου, *in mediterraneis ad Siluium vsque pertinere.* Oppidani dicuntur *Siluini* a Plinio lib. III cap. XI. Ex ſitu Holſtenius interpretatur locum, qui nunc *il Gorgolione* adpelletur.

DLXXI.

Ad eosdem montes limitemque ſita eſt *Bantia.* Plutarchus Marcello pag. 314 μεταξὺ Βαντίας πόλεως καὶ Βενυσίας καθήμενος, *inter oppidum Bantiam & Venuſiam caſtris poſitis.* Et Liuius lib. XXVII cap. XXVI *In Apuliam ex Bruttiis reditum, & inter Venuſiam Bantiamque, minus trium millium paſſuum interuallo, conſules binis caſtris conſederunt.* Stephanus Byzantius ſcripſit Βάντεια diphthongo. Veſtigia nomenque ſupereſſe tradit Holſtenius, V vel VI m. p. ſupra Forentum: & XII circiter ſupra Venuſiam, ad locum *S. Maria de Vanze.* Gentile eſt *Bantinus,* ſicut Horatius lib. III oda IV *ſaltus Bantinos* dixit.

DLXXII.

Propinquum ei *Forentum,* nunc Forenza, eſt, vt iam Holſtenius narrabat. Hinc Liuius *Forentanos* in Apulia recenſet. Quæ quod recenti nomenclaturæ conſonat; vix dubium eſt, quin genuina ea ſit lectio. At multi *Ferentum,* vocali ſecunda exſcriptum, reliquerunt. Horatius loco iam indicato:

- - - - quicumque
Saltusque Bantinos, & aruum
Pingue tenent humilis Ferenti:

& Diodorus Siculus lib. XIX cap. LXV Φερέντην πόλιν τῆς Ἀπουλίας κατὰ κράτος εἷλον, *Ferentum, vrbem Apuliæ, vi expugnarunt.* Quo etiam *Ferentanos* Liuii referunt ex lib. IX cap. XVI. An autem credibile, tot ſcriptores in hoc vocabulo prauatos eſſe? Gronouius tamen pater in Liuii IX cap. XX *Forentum* legit: & in notis ibi, etiam *Forentanos* ex cap. XVI. Altero loco Sigonius ex vet. lib. *Acheronto:* Gronouius autem veſtigia ſequutus eſt tam aliquot MSS. librorum, quam primum editorum, qui habent *Florento.* Verba ſunt cap. XX: *Apulia perdomita (nam Forento quoque, valido, oppido, Iunius potitus erat) in Lucanos perrectum.* Sic Gronouius: vulgo *Tarento.*

DLXXIII.

Sequitur *Acherontia* Horatii, in monte ſita, ideoque *nido* comparata prædicto loco; - - - *tenent,* inquit,

Quicumque celſæ nidum Acherontiæ.

Procopius lib. III B. Goth. cap. XXIII extr. Φρούριον, *caſtellum,* dixit, in Lucanis ſitum, ſed ἄγχιστα τῶν Καλαβρίας ὁρίων, *prope Calabriæ fines,* ὅπερ Ἀχεροντίδα καλοῦσι Ῥωμαῖοι, *quod Romani Acherontidem vocent.* De Liuii loco & Sigonii

Sigonii emendatione iam diximus: quem forte iuuerit codex Voſſii, *atorento* præferens. Nec inualida eius ratio, biennio ante Forentum in fidem acceptum fuiſſe. Paullus Diaconus lib. II Langobard. cap. XXI *Agerentiam* dixit: quæ hodie *Cirenza* eſt, & *Acerenza*.

DLXXIV.

Inde non breui interuallo, Tarentum verſus, prope fines Calabriæ, ſitum eſt oppidum, vulgo *Genoſa* dictum, cuius ſunt *Genuſini* lib. III Plinii cap. XI inter Apuliæ populos: & *Ager Genuſinus*, extremo libello Frontini de Coloniis, in Calabria, cuius ille fines longius in Peucetios profert, Egnatiam etiam Calabris adſcribens. Vnde pronum eſt coniicere, nomen antiquum oppidi fuiſſe *Genuſium*. Limes hac parte Apuliæ, a Lucania dirimens, eſt fluuius *Bradanus*, qui inter Genuſium & Metapontum in ſinum ruit Tarentinum. Eius nomen, quod hodieque manet, Antonini itinere, a Mediolano per Picenum ad Columnam, occurrit, quo locus inter Opinum & Potentiam, Lucaniæ oppida, *ad fluuium Bradanum* adpellatur.

DLXXV.

Tandem etiam ambigua pauca ſunt adiicienda. Strabo vias Brundiſinas pag. 195 recenſens, vnam monſtrat, quæ regredientem ferat per *Egnatiam*, *Celiam*, *Netium*, *Canuſium*, *Herdoniam*. Non quidem Κελία, *Celia* Strabonis & Ptolemæi, qui in mediterraneis Peucetiorum ſcribit; ſiue *Cælium* Plinii lib. III cap. XI, tam dubiæ poſitionis eſt, vt nullo modo inueſtigari poſſit, quam Holſtenius pag. 276 teſtatur nomen retinere IV aut V millibus paſſuum ſupra Barium in mediterraneis; per quam etiam hodie via publica ducat; vnde Frontinus de Colon. libro *Cælinum agrum* denominat, & Harduinus eo nummum Caracallæ refert, inſcriptum AEL. MVNIC. COEL. ANT. quaſi *Aelium municipium Cælium Antoninianum:* ſed Νήτιον, *Netium* eſt quod maxime locorum ſcrutatores vexat. Strabonis verba ſunt: ἐφ' ἧ ὁδῷ Εγνατία πόλις, εἶτα Κελία, καὶ Νήτιον, καὶ Κανύσιον, καὶ Ερδονία, *qua via eſt Egnatia, dein Celia, & Netium, & Canuſium, & Herdonia.* Iſaaco Caſaubono videntur expungendæ voces καὶ Νήτιον, tamquam ex vna Κανύσιον, bis perperam exſcripta, natæ, quod violentum conſilium eſt, merito inprobatum ab Holſtenio: qui primum quidem ad *Natiolum* Tabulæ, quaſi inde deminutum, referebat; ſed quod hoc in alia via deprehendebat, ſententiam poſtea mutauit, nec vero certiorem aliam ſubſtituit, niſi quod dicit, Νήτιον Strabonis eſſe *Ebetium* Tabulæ, quamuis ordo variet. Harduinus Plinii libro III cap. XI *Netinos* inſeruit, ex codice veteri an ingenio ſuo, non oſtendit; vbi priores *Neretinos* legerunt, qui poſt paullo repetuntur, vt alterutro loco vel vitioſum, vel prauatum vocabulum videatur. Strabonem ergo ſequutus, expunxit ſyllabam, & *Netinos* reliquit tamquam lectionem genuinam.

DLXXVI.

Denique de *Matino* monte, vel campo, aliquid in limite Apuliæ vel ideo dicemus, quod incerti ſumus, Apulorum ille, an Calabrorum fuerit. Horatius lib. I oda XXVIII *litus Matinum* dixit: ergo in ora maris fuit.

Digitized by Google

Vetus interpres ibi: *Matinus mons Apuliæ: ſiue, vt quidam volunt, planta Calabriæ.* Herboſus fuit: vnde idem lib. IV oda II verſ. 27 apibus idoneum laudat. *Apis Matinæ*, inquit, *more modoque*. Et Lucanus lib. IX v. 185

- - - - & arua
Vulturis, & calidi lucent buceta Matini.

MESSAPIA ſiue CALABRIA.

DLXXVII.

Peninſula, qua in Ionium mare Italia procurrit, iſthmum inter Tarentum & Brundiſium habens, tamquam contermina Apuliæ, nunc ſequitur perluſtranda. Dicitur Græcis Μεσσαπία, *Meſſapia*, a Meſſapio duce, vt Plinius notauit: eadem Latinis plerumque eſt *Calabria:* nec raro Græci *Iapygiam* vocitant: & quamquam pars ſit *Salentinorum* tractus, tamen & ipſe aliquando totam peninſulam ſignificat. Strabo lib. VI p. 194 χερρόνησον Μεσσαπίαν τε καὶ Ιαπυγίαν καὶ Καλαβρίαν καὶ Σαλεντίνην κοινῶς οἱ πολλοὶ προσαγορεύουσι. τινὲς δὲ διαιροῦσιν, *Peninſulam illam multi communiter vocant Meſſapiam, & Iapygiam, & Calabriam, & Salentinam: alii vero diſtinguunt*, quorum ſententiam ſe antea expoſuiſſe dicit. Id fecerat pag. 391 hiſce verbis: συνεχὴς δ᾽ ἐςὶν Ιαπυγία. ταύτην δὲ καὶ Μεσσαπίαν καλοῦσιν οἱ Ἕλληνες· οἱ δ᾽ ἐπιχώριοι κατὰ μέρη, τὸ μέν τι Σαλεντίνους καλοῦσι, τὸ περὶ τὴν ἄκραν τὴν Ιαπυγίαν· τὸ δὲ Καλαβρούς. *Contingit* [Metapontum] *Iapygia, quam & Meſſapiam Græci dixerunt. Incolæ alios Salentinos dicunt, qui circa Iapygium habitant promontorium; alios Calabros:* ſupra quos ſeptemtrionem verſus ponit Peucetios. Non autem credo fieri poſſe, vt ex monimentis, quæ ſuperant, certi limites vtriusque partis definiri poſſint. Subdit ibidem Strabo: ἔςι δ᾽ ἐπιχερρονησιάζουσα ἡ Μεσσαπία τῷ ἀπὸ Βρεντεσίου μέχρι Τάραντος ἰσθμῷ κλειομένη, ςαδίων ί καὶ τ΄. *Meſſapia peninſulæ formam tenet, iſthmo intercluſa, qui in Brunduſio Tarentum vsque porrigitur.* Anguſtiſſima autem peninſula non in hoc iſthmo eſt, ſed vltra paullo a Saſina portu ad Brundiſium verſus. Plinius lib. III cap. XI *Latitudo peninſulæ a Tarento Brundiſium terreno itinere* XXXV *millia paſſuum, multoque breuius a portu Caſina.*

DLXXIIX.

Primum a fine Peucetiorum eſt *Brundiſium*, Βρεντέσιον Græcis, Straboni & Appiano: Βρεντήσιον Polybio & Stephano Byzantio: Βρενδέσιον Ptolemæo. εὐλίμενον Strabo dicit: Plinius, *inprimis Italiæ portu nobile.* Plures enim portus habet, ſed ἑνὶ ςόματι πολλοὶ κλείονται λιμένες, *vno aditu plures clauduntur*, quod idem Strabo adnotauit. Hinc traiectus commodiſſimus in Græciam, longior quidem quam Hydruntinus; ſed *certior, excipiente Dyrrachio*, quod Plinius obſeruat: quamquam etiam Brundiſio ad montes Ceraunos traiici, ſed minus frequenter, a Strabone pag. 195 eſt traditum. Commodior autem & frequentior curſus a Brundiſio Dyrrachium, vt diximus, ferebat. Silius lib. VIII verſ. 575

- - - Brundiſium, quo deſinit Itala tellus,

ſcilicet

ſcilicet euntibus in Græciam, quia cum portu eius Italicam oram relinquunt: alioquin vlteriora ſunt, ab illo vsque ad promontorium Iapygium. Antiquiſſimum oppidum: poſt Romana auctum ornatumque colonia. Liuii epitoma XIX *Coloniæ deductæ ſunt, Fregena; in agro Sallentino Brunduſium.* Et promontorium habet. Liuius lib. X cap. II *circumuectus inde Brunduſii promontorium.* nam & ſic aliquando Latini per v, vocalem vltimam, ſcribunt: ſæpius autem *Brundiſium* vocali tertia. Cicero ad Attic. lib. IV epiſt. I *Brundiſina colonia:* & mox *Brundiſinorum gratulatio.* Sic enim coloni illi adpellati ſunt.

DLXXIX.

Abhinc XI millibus paſſuum, trans flumen *Paſtium,* quod *Pactium* eſt Plinii, in Tabula adparet oppidum *Balentium;* in Hieroſolymitano itinerario *Valentia:* quod haud dubie eſt Melæ, *Valetium,* cum aliis lib. II c. IV ordine hoc enumeratum: *Iam in Calabria Brunduſium, Valetium, Lupiæ, Hydrus.* Et Plinius III cap. XI inuerſo itinere: *Ab Hydrunte - - - Lupia, Baleſium, Cælium, Brundiſium.* Vnde coniicere poſſis, Baleſium hoc eſſe *Valetium* Melæ, quem ille in plurimis ſequi adſolet. Cluuerius ad eiusdem Pactii oſtium vrbem Valetium ponit, ſed in ripa ſiniſtra; quam Tabula habet in dextra.

DLXXX.

Iſaacus Voſſius ad Melam contendit, idem oppidum & Melæ *Valetium* & Ptolemæi Αλήτιον, *Aletium* eſſe. At *Valetium* illud maritimum fuit: *Aletium* Ptolemæi in mediterraneis. præterea Plinius etiam *Aletinos* narrat Calabriæ, dicti libri cap. XI extremo. An vero etiam oppidum *Aletium* ſeorſum memoret, vt vulgo editum eodem eſt capite, addubitamus, quia, Holſtenio & Harduino teſtantibus, omnes manu ſcripti libri habent *Sarmadium* in loco vulgati *Aletii:* quod quidnam ſit nominis, fatemur nos ignorare. Qui a Valetio ſeparant *Aletium* mediterraneum oppidum, interpretantur *Lecce* ſiue *Leze,* quod inter Brundiſium & Hydruntem reductum quodammodo a mari eſt. Sed rurſus ad oram percurrendam nos conferimus.

DLXXXI.

Lupia eſt quæ ſequitur proxime in Plinii narratione; quam vulgo putant *militum ſtationem* a Plinio vocari: ſed in MSS legitur *ſtatio Miltopæ,* tamquam a Lupia ſeiuncta & Brundiſium verſus ſita ſtatio nauium ſit. Strabo, Mela, Ptolemæus ſcripſerunt pluratiuo numero *Lupiæ,* Λουπίαι, quamquam alieno loco Strabo: Mela autem, Plinius, Ptolemæus, quo poſuimus ordine, ac in ora, inter Brundiſium atque Hydruntem. In Tabula *Luppia;* & Frontinus de Colon. in Calabria: *ager Lyppienſis.* Sed ceteri P ſimplici omnes ſcribunt. quo veterem inſcriptionem, Hydrunte repertam, referimus ex Gruteri Opere pag. 374 num. 5 PATR. COL. LVPIENSIVM: ex qua coloniam fuiſſe vna intelligimus.

DLXXXII.

Hanc inter & Hydruntem Plinius ponit *Stationem Miltopæ,* vt diximus:

mus: dein *portum Tarentinum*, vt ſeparatum a Tarento in ſuperi maris ora locum: & *Fratruertium* ignotum: & *Soletum deſertum*, quod multi putant *Salentum* legendum eſſe, vt ſit forte Σαλεντία, *Sallentia* Stephani, vnde nomen *Sallentinorum* eſt, in marmoribus Capitolinis etiam non ſemel, ſed iterum iterumque DE SALLENTINEIS geminata littera perſcriptum. Alio autem lapide pag. 199 num. I legitur BRVTTIEI. SALENTINEI. & Græci ceteri Σαλεντῖνοι. Plinius poſt *Soletum* illud, *Hydruntem* proxime in ora adpoſuit.

DLXXXIII.

Hydrûs autem ſiue *Hydruntum* alterum nobilem commodumque portum habet, vnde breuior eſt traiectus in Græciam ad Apollinatum ciuitatem, vt Plinius obſeruauit. Græcis eſt Ὑδροῦς, qua forma & Latini ſæpenumero vſi ſunt. Cicero lib. XVI epiſt. IX ad Tironem: *Inde* [a Caſſiope] *auſtro leniſſimo, cælo ſereno, nocte illa & die poſtero in Italiam ad Hydruntem ludibundi peruenimus.* Lucanus lib. V verſ. 375

Et cunctas reuocare rates, quas auius Hydrûs,
Antiquusque Taras, ſecretaque litora Leucæ,

puta, recipiunt. Altera forma, *Hydruntum*, Plinius vſus eſt: & Liuius lib. XXXVI c. XXI *A Patris Corcyram vsque Aetoliæ atque Acarnaniæ litora legit, atque ita ad Hydruntum Italiæ traiecit.* Hodie nobilis in primis ille portus, cum oppido & arce, *Otranto* dicitur, & iam tum Hieroſolymitano itinerario *Odronto*. Promontorium habet, quod Melæ dictum *Hydrus mons*.

DLXXXIV.

In Tabula VIII millibus vltra Hydruntum eſt *Caſtrum Mineruæ* (male ſcriptum *Caſtra* plurali: credo *Caſtro* fuiſſe, ſexto caſu, vt pleraque eius Tabulæ) Caſtrum, inquam, quæ *Arx Mineruæ* aliis dicebatur. Aeneid. III verſ. 531

- - - - portusque pateſcit
Iam propior, templumque adparet in arce Mineruæ.

Ergo in litore fuit, vt procul in mari potuerit conſpici. Halicarnaſſeus Dionyſius lib. I pag. 41 de Aeneæ claſſe: *pars nauium ad Iapygiæ promontorium adpulit: reliquæ* κατὰ τὸ καλούμενον Ἀθήναιον, *ad Mineruæ templum.* Latine dicitur *Mineruium*, nec templum ſolum aut caſtrum erat, ſed oppidum etiam, præſertim poſtquam colonia eo deducta fuit. Velleius lib. I cap. XV *Caſſio Longino & Sex. Caluino* COSS. *Fabrateria* [colonia] *deducta eſt: & poſt annum, Scyllacium, Mineruium, Tarentum.* Nunc *Caſtro* eſt, oppidum epiſcopale, ſed adflictum & tenue.

DLXXXV.

Prope fuit *Baſta* oppidum, quod hodie in viculo *Vaſte* quærunt, ſed in ſitu diſſentiunt, aliis citra Caſtrum, aliis vltra illud ponentibus. Plinius lib. III cap. XI ita: *Ab eo* [promontorio Iapygio] *Baſta oppidum & Hydruntum decem & nouem millia paſſuum.* Ambigue dictum, niſi ſenſus eſt quem Harduinus exponit, vtrumque, Baſtam & propinquum ei Hydruntum, a promontorio tot millibus diſtare, ſed illam intus paullo, hoc ad mare. Inde

Veretum

Digitized by Google

Veretum oppidum, ante *Baris* dictum. Strabo pag. 194 καλῦσι δὲ Βάριν οἱ νῦν Οὐέρητον, *Barin nunc dicunt Veretum.* Etiam Ptolemæus Οὐέρητον ſcripſit, porrecta media Latine in *Veretum.* Reductum paulliſper a mari, ideoque in mediterraneis ſcriptum a Ptolemæo.

DLXXXVI.

Proximum promontorio oppidulum *Leuca*, πολίχνιον τὰ Λευκὰ, vt Strabo dicto loco adpellat. Singulari numero Lucanus dicto ante loco:

Antiquusque Taras, ſecretaque litora Leucæ.

DLXXXVII.

Ipſum promontorium & *Iapygium* cognominatur & *Salentinum.* Ptolemæus in Italia: Ιαπυγία ἄκρα, ἡ καὶ Σαλεντίνη. Salluſtius, apud Seruium in Aeneid. III verſ. 400, *Omnis Italia coacta in anguſtias, finditur in duo promontoria, Bruttium & Salentinum.* Et Plinius III cap. XI *Inde promontorium quod Acran Iapygiam vocant, quo longiſſime in maria procurrit Italia.* Et Strabo lib. VI pag. 191 vocat ἄκραν Ιαπυγίαν. Mela dicto loco: *Sinus Tarentinus inter promontoria Salentinum & Lacinium.* Hodie Capo di S. Maria di Leuca.

DLXXXIIX.

Circa hoc promontorium, ad vsque Hydruntum forſan & Callipolin, ſunt proprii Salentini, vt ſupra ex Strabone oſtendimus: & hi ſunt *campi Salentini & Salentina litora*, quæ Mela ſæpe dicto loco nominauit. Cum hoc tractu etiam maris nomenclatura mutatur, & quod ſupra Hydruntum erat Hadriaticum, poſt illud adpellatur *Ionium.* Plinius dicto loco: *Hydruntum, ad diſcrimen Ionii & Hadriatici maris.* Et Mela ad modo prolata verba complet, *Salentini campi & Salentina litora; & vrbs Graia Callipolis. Hucusque Hadria, hucusque Italiæ latus alterum pertinet.* quamquam & Ionium mare ad Acheloum vsque flumen & vltra, *Hadriaticum* interdum adpellent. Vide Ptolemæum lib. III cap. XIV, & Dionyſium periegetam verſ. 92, & Euſtathium ibi. Auienus periegeſ. verſ. 594

Achelous

Irruit Hadriaci tergum maris.

DLXXXIX.

Alterum latus peninſulæ, a promontorio ad Tarentum, pauciora habet; nec quidquam memorabile in ora occurrit ab illo Iapygum promontorio vsque ad *Gallipolim*, quam modo Mela *Graiam vrbem* dixerat, adhuc in Salentinis ſitam. Ex Plinii lib. III cap. XI vulgatum eſt: *in ora vero Senonum Gallipolis*, quaſi condita ab Senonibus Gallis. at vero *Graiam vrbem* iam Pomponius dixerat: qui ergo opus Gallorum poteſt eſſe? Sed nihil opus argumentis eſt, vbi membranæ cauſſam diiudicant. Ex MSS. Harduinus legit: *In ora vero, Senum, Callipolis, quæ nunc eſt Anxa:* vt *Senum* quoque, ſi vera lectio, nomen oppidi Salentinorum ſit, quamquam nihil de eo præterea proditum a geographis fuit. Sufficit aliud quidquam, quam *Senonum*, fide ac ductu codicum legendum eſſe.

Digitized by Google

eſſe. Interiacet, ſed intus, oppidum *Vgento* iam dictum, quod haud dubie Ptolemæi eſt οὔζεντον, *Vxentum:* Tabulæ *Vbintum* vitioſe deſcriptum.

DXC.

Inde in ſeptemtrionem IX circiter millibus a Callipoli eſt *Neretum* Tabulæ; Νήριτον. *Neriton* Ptolemæi: vulgo nunc *Nardo*, IV millibus a mari. Infra Neriton, Callipolin verſus, Ptolemæi mediterraneum oppidum Βαύοτα, *Bauota* eſt, quod conſonantia vocis Cluuerius ad Pacauita aut Parabita, quod hodie eſt, reducit: quum vero Βαῦστα in Palatino ſit codice, vereri poſſis ne *Baſta* ſit ſupra expoſita, alioquin intacta Ptolemæo.

DXCI.

Trans montes prope Aletium, e regione ferme Lupiæ, mediterraneum fuit oppidum *Carminianum*, nomine necdum hodie obliterato; cuius mentio habetur in Notitia Imperii, vbi ſub diſpoſitione Comitis rerum priuatarum, memoratur *Procurator rei priuatæ per Apuliam & Calabriam, ſiue ſaltus Carminianenſes.* Vnde adparere dicit Holſtenius, eum locum cum ſaltu ſiue agro ſuo olim ad priuatum imperatorum pertinuiſſe patrimonium.

DXCII.

Sed ad ſinum Tarentinum reuertimur, in quo inter Callipolim & Tarentum eſt *Saſina portus*, vbi peninſula eſt anguſtiſſima. Plinius III cap. XI *Latitudo peninſulæ a Tarento Brundiſium terreno itinere* XXXV *M. paſſ. patet, multoque breuius a portu Saſina.* Ex qua anguſtia elucet eſſe qui hodie *Porto Ceſareo* adpellatur.

DXCIII.

Tarentum autem vrbs antiquiſſima, quæ cum Troianis temporibus certare poſſit, ſita in ſinu ſuo, Græce dicta Τάρας, virili genere. Strabo lib. VI p. 194 εἰς τὸν Τάραντα, quam formam imitatus Lucanus eſt lib. V verſ. 376

Antiquusque Taras, ſecretaque litora Leucæ.

Lacedæmonii non condiderunt, ſed occuparunt auxeruntque colonia. Iuſtinus lib. III cap. IV de Partheniis Spartanis, Phalanto duce nouam terram inquirentibus: *diu & per varios caſus iactati, tandem in Italiam deferuntur, & occupata arce Tarentinorum, expugnatis veteribus incolis, ſedes ibi conſtituunt.* Hinc cognomina ab ipſa Lacedæmone. Ouidius Metam. XV verſ. 50.

- - - *Lacedæmoniumque Tarentum.*

Virgilius Georgic. IV verſ. 125 Tarentum *Oebaliæ turres* dixit, id eſt Laconiæ, quia Oebalus rex fuit Lacedæmoniorum, pater Tyndarei, auus Helenæ. Horatius *Neptuno ſacrum* dixit lib. I oda XXVIII, religioſius ibi culto. Vrbs potens olim, & probe munita, vti ex bello Romanorum Tarentino, & Punico II conſtat. Vide Liuium XXVII cap. XV. Colonos Romani eodem miſerunt, vt ſupra in *Mineruio* ex Velleio oſtendimus deductionem. *Tarentini* incolæ paſſim nominati ab Liuio aliiſque: & *Sinus Tarentinus.* Mela dicto loco: *Mare* [Italia inferior] *per ſinus recipit. Primus dicitur Tarentinus inter promontoria Salentinum & Lacinium.*

DXCIV.

Digitized by Google

DXCIV.

Præfluit Tarentum amnis *Galeſus*, multis auctoribus nominatus. Virgilius Georg. iv verſ.126 *ſub Oebaliæ turribus,*

Qua niger humectat flauentia culta Galeſus.

Liuius lib. xxv cap. xi de Tarenti obſidione Punica: *Ipſe* [Hannibal] *profectus cum ceteris copiis ad Galeſum flumen (quinque millia ab vrbe abeſt) poſuit caſtra.* Horatius lib. ii oda vi

Dulce pellitis ouibus Galeſi
Flumen, & regnata petam Laconi
Rura Phalanto.

Martialis lib. ii epigrammate xliii

Te Lacedæmonio velat toga lota Galeſo.

DXCV.

Iuxta eſt mons *Aulon* vitifer. Idem lib. xiii epigram. cxxv

Nobilis eſt lanis, & felix vitibus Aulon.

Quod etiam Horatius iam dicto loco confirmat:

Ver vbi longum, tepidasque præbet
Iuppiter brumas, & amicus Aulon,
Fertilis Baccho, minimum Falernis
Inuidet vuis.

DXCVI.

Inter Tarentum & Brundiſium ſunt primum *Rudiæ*, Ennii patria, quas Plinius quidem Pediculorum oppidis, citra Brundiſium ſitis, adnumerat, atque ita etiam Mela: ſed aliorum conſenſione refutatur. Ptolemæus (cui *Rudia* eſt) in Salentinis mediterraneis primo loco recenſuit. Ouidius de Arte amandi lib. iii verſ 409

Ennius emeruit, Calabris in montibus ortus,
Contiguus poni, Scipio magne, tibi.

Silius Italicus lib. xii verſ. 397 de Ennio:

Miſerunt Calabri, Rudiæ genuere vetuſtæ.
Nunc Rudiæ ſolo memorabile nomen alumno.

Et Horatius lib. iv oda viii Enniana carmina *Calabras Pierides* dixit. Hieronymus Chron. Euſeb. olymp. cxxxv *Quintus Ennius poeta Tarenti naſcitur*, id eſt, Rudiis in agro Tarentino; quod vicinitatem nobilioris vrbis Tarenti arguit. Gentile *Rudius* & *Rudinus*. Cicero pro Archia cap. x de Ennio: *Rudium hominem maiores noſtri in ciuitatem receperunt:* Et Horatii ſcholiaſtes ad ſupra dictum locum, dicit Ennium *oriundum de Rudino oppido Calabriæ.* Frontinus in Calabria: *ager Rodinus, Tarentinus.*

DXCVII.

Hæc extra viam: in ipſa, quæ Tarento Brundiſium fert, *Vria* fuit, alia ab illa in Apulia circa Garganum montem. Strabo lib. vi pag. 195 *ἐν ταύτῃ πόλις Οὐρία τε, καὶ Οὐενυσία, ἡ μὲν μεταξὺ Τάραντος καὶ Βρεντεσίου ἡ δ' ἐν μεθορίοις Σαμνιτῶν καὶ Λευκανῶν. In illa* [Appia via continuata] *eſt vrbs Vria, & Venuſia: illa inter Tarentum & Brundiſium; hæc in confinio Samnitum &*

Luca-

Lucanorum. Herodotus lib. VII cap. CLXX λέγεται, ὡς κατὰ Ἰηπυγίην γενέσθαι πλώοντας, - - - - ἐνθαῦτα Ὑρίην πόλιν κτίσαντας καταμεῖναι, *Fertur, dum circa Iapygiam* [Cretenſes] *nauigarent, illic ſubſidentes vrbem Hyriam condidiſſe.* Et Appianus lib. V Ciuil. p. 1121 Antonius equites ad Cæſarem euntes oppreſſit περὶ πόλιν Ὑρίαν, *circa vrbem Hyriam*, & in deditionem acceptos αὐτῆς ἡμέρας ἐς τὸ Βρεντέσιον ἐπανήγαγεν, *eodem die Brundiſium reduxit.* Hyria autem eadem quæ Strabonis *Vria:* &, vt videtur, Plinii *Varia,* vno elemento redundante. Sic Cluuerius. At Frontinus diſtincte in Calabria: *Ager Tarentinus, Varnus, Veretinus, Vritanus, Ydrontinus.* Varnus; videtur legendum *Varinus,* ex Varia: *Vritanus* ex Vria. Mendoſus præterea Cluuerio eſt Plinii locus ille: *Varia, cui cognomen Apulæ, Meſſapia, Aletium.* A ſciolo videtur *Apulæ* inſertum, cui *Meſſapia* oppidi nomen viſum, quum regionis ſit. In Calabria enim verſatur, non in Apulia, Plinius, vbi aliam commemorauit Vriam cum Siponto & amne Cerbalo. Sic ergo ſcriptum a Plinio videtur: *Vria, cui cognomen Meſſapiæ; Aletium.* Quod ſi eſt, de *Varno* Frontini agro diſpiciant alii. Vria autem hodie *Oria* eſt, fere media inter Brundiſium & Tarentum: in Tabula corrupte *Vrbius.*

DXCIIX.

In eadem Tabula XX millibus a Tarento, Neretum verſus aut Hydruntum, eſt locus *Manduriis*, aut potius contracte *Manduris*, quaſi a recto *Manduriæ*, plurali: ceteri ſingulari numero. Liuius lib. XXVII cap. XV *Q. Fabius* COS. *oppidum in Salentinis Manduriam vi cepit. - - - Inde Tarentum profectus.* Et Plinius lib. II cap. CIII *In Salentino iuxta oppidum Manduriam lacus*, quem deſcribit. Stephani Byzantii epitoma: Μανδύριον πόλις Ἰαπυγίας. Plutarchus in Agide pag. 796 Μανδόνιον, prauatis duabus litteris.

L V C A N I A.

DXCIX.

Lucania, Græce Λευκανία; & *Lucani*, populus, Λευκανοί; a Samnitibus orti, fines habuere ad Tyrrhenum mare, *Silarum* & *Laum* amnes, illo a Picentinis; hoc a Bruttiis diſterminati: ad ſinum Tarentinum, a Bradano fluuio ad amnem Sybarim ſeu oppidum Thurios. Mela quidem vſque Mineruæ promontorium, ſiue Campaniæ limitem, dicit *omnia Lucaniæ loca:* ſed includit Picentinos, quos ſupra cum Plinio, Strabone, ac Ptolemæo ſeiunximus. Ad Tarentinum ſinum qui limes dictus auſtralis eſt, profertur a non nullis, & quæ ſunt Bruttiorum, Lucanis attribuuntur vſque ad ſinum ferme Scylaceum. Nos autem Strabonem ſequuti Lucaniam ad Thurios finimus, & quid reliquum eſt Italiæ vſque ad fretum, Bruttiorum genti adſignamus. Sic vero ille poſt initium libri VI p. 176 Ἔστι ἡ μὲν Λευκανία μεταξὺ τῆς τε παραλίας τῆς Τυῤῥηνικῆς καὶ τῆς Σικελικῆς, τῆς μὲν ἀπὸ τοῦ Σιλάριδος μέχρι Λάου, τῆς δ' ἀπὸ Μεταποντίου μέχρι Θουρίων· κατὰ δὲ τὴν ἤπειρον ἀπὸ Σαυνιτῶν μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ ἀπὸ Θουρίων εἰς Κηρίλλους πλησίον Λάου, *Lucania*

cania eſt inter oram maris Tyrrheni ac Siculi, illic a Silaro vſque Laum amnem; hic a Metaponto vſque ad Thurios: in continente autem a Samnitibus vſque ad iſthmum, qui a Thuriis ad Cerillos pertinet. Conſentit Plinius in parte Tyrrheni maris, lib. III cap. V. *A Silaro,* inquit, *regio tertia, & ager Lucanus Bruttiusque incipit:* & interiectis nonnullis, *Laüs amnis. fuit & oppidum eodem nomine. Ab eo Bruttium litus.*

DC.

A Tyrrheno litore incipiemus. Qui limes eſt *Silarus* amnis, ita vocatur a pleriſque. Virgilius Georg. III verſ. 146 *Eſt lucos Silari circa.* Silius lib. VIII verſ. 581

Nunc Silarus quos nutrit aquis.

Plinius dicto loco: *a Silaro regio tertia incipit.* Et Tabula Peutingeriana, *Silarum fl.* Et Ptolemæus Σιλάρυ ποταμῦ ἐκβολαὶ, *Silari fluminis oſtia.* At Pomponius Mela in caſtigatiſſimis libris *Silerus:* & Lucanus ac Vibius *Siler;* hic de Fluminibus, *Siler in Lucania:* ille lib. II verſ. 426

- - - - - *radensque Salerni*

Culta Siler.

Strabo autem primam vocalem retinet, caſum mutat, Σίλαρις formando, oblique Σιλάριδος, fine libri V & principio VI. Recipit *Tanagrum* fluuium, nunc Negro dictum, de quo Paullinus Nolanus Natal. III de Felice, verſ. 62 - - - *quique*

Vſentem Sarnumque bibunt, qui ſicca Tanagri,

ſubaudi, *colunt.* Antoninus itinere ab Vrbe via Appia ad Columnam:

Nola	
Nuceriam	M. P. XVI
ad Tanagrum	M. P. XXV
ad Calorem	M. P. XXIIII.

Merſus Tanager ſub terra labitur ad IV millia paſſuum; non XX, vt Plinius tradit (ſi ſalua lectio eſt) lib. II cap. CIII. *In Atinate,* inquit, *campo fluuius merſus poſt* XX *M. paſſuum exit.*

DCI.

Qui ſequitur in itinere amnis *Calor,* a Cluuerio etiam ita ponitur, quem imitamur in noſtra tabula, vt infra Tanagri confluentem itidem Silaro fluuio miſceatur: quod vero non ſine itineris turbata ratione fit. Vnde eſt quod Holſtenius p. 285 totum verſum illum, *Ad Calorem M. P. XXIIII,* a mala manu intruſum iudicat, redundante etiam milliariorum numero.

DCII.

Oppidum poſt Silarum, qui nunc *Selo* vocatur, eſt primum *Pæſtum,* Græcis dictum Ποσειδωνία, *Poſidonia,* quinquaginta circiter ſtadia ab Iunonis templo, quod prope Silari fuit oſtium, vt Strabo lib. VI ineunte obſeruauit. Plinius III cap. V *Oppidum Pæſtum, Græcis Poſidonia adpellatum: ſinus Pæſtanus.* Græcum nomen Paterculus lib. I cap. XV *Neptunia* vertit. *Poſt annum,* inquit, [a conſulatu Caſſii Longini & Sexti Caluini] *Scylacium, Mineruium, Tarentum, Neptunia; Carthagoque in Africa, prima extra Italiam,*

liam, colonia condita eſt. Antiquiorem Liuius coloniam facit & ante Punicum I bellum deductam, epitoma XIV, qua breuiator excerpſit: *Coloniæ deductæ ſunt Poſidonia & Coſſa. Carthaginienſium claſſis auxilio Mamertinis venit: quo facto ab iis fœdus violatum eſt.* Inſignem ciuitatem fuiſſe, etiam nummi illius teſtantur reliqui, quibus inſcriptum eſt ΠΟΣΕΙΔΩΝΕΑΤΑΝ. * Gentile & poſſeſſiuum *Pæſtanus.* Liuius lib. XXVII cap. X inter obſequentes colonias, quibus res Romana ſtetit, numerantur ab infero mari *Pontiani, & Pæſtani, & Coſſani.* De ſinu iam ex Plinio cognouimus, quem etiam ad Atticum lib. XVI epiſt. VI Cicero nominauit. *Duo*, inquit, *ſinus fuerunt, quos tramitti oportet, Pæſtanus & Vibonenſis.* Inprimis *roſæ Pæſtanæ* in deliciis erant, quarum magnus ibi prouentus fuit. Virgilius Georg. lib. IV verſ. 119

- - - - *biferique roſaria Pæſti.*

Et Ouidius lib. II Pont. epiſt. IV verſ. 28 de re *ἀδυνάτῳ*,

Calthaque Pæſtanas vincet odore roſas.

DCIII.

Supra Pæſtum mons *Alburnus* eſt, de quo Virgilius Georg. III v. 146

Eſt lucos Silari circa ilicibuque virentem
Plurimus Alburnum volitans.

Vibius de Montibus: *Alburnus Lucaniæ.* vt erratum eſſe oporteat in Fluminibus eiuſdem, quum legitur: *Siler in Lucania, oppido Alburno;* ſcribendum *monte Alburno.* Et Seruius ad Virgilium, Alburnum *montem* interpretatur. Fuit tamen etiam huius nominis ibidem portus. Probus, vetus alius interpres Virgilii: *Portus Alburnus, & eiuſdem nominis mons ad ſextum a primis tabernis. Mentionem facit Lucilius hoc verſu:*

Quatuor hinc ad Silari flumen, portumque Alburnum.

DCIV.

Non procul hinc *lacus* eſt in litore memorabilis, quem diuerſis temporibus aquam dulcem & ſalſam habere prodiderunt. Plutarchus in Craſſo p. 1249 de Spartaci quibusdam copiis agit, quæ defecerant ab illo, & caſtra ſeorſum poſuerant ἐπὶ Λευκανίδος λίμνης, ἣν φασὶ τρέπεσθαι διὰ χρόνου, γινομένην γλυκεῖαν, καὶ αὖθις ἁλμυρὰν καὶ ἄποτον, *ſuper ſtagno Lucano, quod certis temporibus variari ferunt, ac modo dulce, modo ſalſum nec potabile fieri.*

DCV.

Inde ad nobile flumen venitur, quod *Hales* ſiue *Heles*, nunc Halente, adpellatum eſt. Cicero lib. VII epiſt. XX ad Trebatium: *Tu has paternas poſſeſſiones tenebis, (neſcio quid enim Velienſes verebantur) neque Haletem nobilem amnem relinques.* Scripti quidam libri *Heletem.* Idem lib. XVI epiſt. VII ad Atticum: *Brutus erat cum ſuis nauibus apud Heletem fluuium citra Veliam millia paſſuum* III.

DCVI.

* Diodorus Sicul. IV pag. 229 de Hercule: Ἐντεῦθεν ἀναζεύξας κατήντησε τῆς Ποσειδωνιατῶν χώρας πρός τινα πέτραν, *iſtinc progreſſus deuenit ad petram quamdam Poſidoniatarum regionis.*

DCVI.

Adeo propinqua amni vrbs *Velia*, quæ Græcis eſt Ἐλέα, *Elea*, antea Ὑέλη, *Hyela*, quum condita fuit a Phocæenſibus. De illis Herodotus lib. I cap. CLXVII ἐκτήσαντο πόλιν γῆς τῆς Οἰνωτρίης ταύτην, ἥτις νῦν Ὑέλη καλέεται. Ἔκτισαν δὲ ταύτην - - - *poſſederunt illam vrbem terræ Oenotriæ, quæ nunc Hyela vocatur. Condiderunt autem illam*, &c. Strabo lib. VI ineunte: Κάμψαντι δ' ἄλλος συνεχὴς κόλπος, ἐν ᾧ πόλις, ἣν οἱ μὲν κτίσαντες Φωκαιεῖς Ὑέλην, οἱ δὲ Ἔλλην ἀπὸ κρήνης τινός, οἱ δὲ νῦν Ἐλέαν ὀνομάζουσι, *Flectenti curſum* [ex Pæſtano ſinu] *alius contiguus eſt ſinus, in quo vrbs, quam conditores Phocæenſes Hyelam, alii Ellam a fonte quodam; qui noſtri temporis ſunt, Eleam nominant.* Byzantii vrbium ſcriptoris epitomator: Ἐλέα, πόλις Ἰταλίας, ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ. ἡ νῦν Βελέα, *Elea, vrbs Italiæ, nominatur a præfluente amne: nunc dicitur Velea.* Fluuius ille eſt *Heles*, vnde *Helea* ſiue *Elea*, oppidi nomen, quod poſtea, vt alibi, adſpirationem in v mutauit, vt dicatur *Velia.* Plinius lib. III cap. V *Sinus Pæſtanus: oppidum Helia, quæ nunc Velia.* Cicero lib. VII epiſt. XIX *Vt primum Velia nauigare cœpi.* Et Philippica I cap. IV *Ego celeriter Veliam deuectus, Brutum vidi.* Velleius Paterculus lib. II cap. LXXIX *circa Veliam Palinurique promontorium.* Ptolemæus Romano more, ſed plurali, Οὐέλιαι. quod eſt *Veliæ.* Alibi Cicero, Græca forma vſus, dixit lib. III Nat. deor. cap. XXXIII *Zenonem Eleæ in tormentis necatum.* Vt nomen oppidi, ſic oppidanorum etiam variat. A Græca forma *Eleates* eſt, vt *Zeno Eleates*, de quo iam diximus. Cicero Tuſcul. II cap. XXII *Zeno Eleates perpeſſus eſt omnia potius, quam conſcios delendæ tyrannidis indicaret.* * Ab altero formatur *Velienſis*, vt ſupra ex lib. VII epiſt. XX perſpeximus. Eſt & alio caſu *Velinus.* Virgilius lib. VI verſ. 366

- - - - *portusque require Velinos.*

DCVII.

Ad extremum ſinum portus & promontorium *Palinuri* eſt, nomen ab Aeneæ nauclero trahens, ibidem, quum mari periiſſet, ſepulto. Sine oppido eſt. Pomponius Mela II cap. IV *Buxentum, Velia, Palinurus, olim Phrygii gubernatoris, nunc loci nomen.* Et Plinius lib. III cap. V *oppidum Helia, quæ nunc Velia: promontorium Palinurum.* quod nunc quoque nomen ſeruat. Dionyſius Halicarn. lib. I pag. 42 κατὰ τὸν λιμένα Παλίνουρον, *juxta portum Palinurum.* Velleius ante dicto loco: *circa Veliam Palinurique promontorium.* Virgilius VI verſ. 380

Et ſtatuent tumulum, & tumulo ſolemnia mittent,
Aeternumque locus Palinuri nomen habebit.

DCIIX.

Flumen hinc *Melpes* ſequitur, a Plinio III cap. V memoratum. *Proximum*, inquit, *huic* [Palinuro] *flumen Melpes, oppidum Buxentum.* Hodieque Melpa vel Melfa.

* Add. Epigramm. Græc. lib. III ε. εἰς φιλοσόφ. pag. 398.

DCIX.

Oppidum autem *Buxentum*, Græcis eſt Πυξοῦς, *Pyxûs*. Strabo lib. VI ſub initium: Μετὰ δὲ Παλίνουρον Πυξοῦς, ἄκρα, καὶ λιμὴν, καὶ ποταμός· ἓν γὰρ τῶν τριῶν ὄνομα, *Poſt Palinurum eſt Pyxûs, promontorium, portus & flumen: tria vno nomine.* Addit Meſſanenſes Siciliæ ibi oppidum condidiſſe, ſed, paucis exceptis, deſeruiſſe. Plinius dicto loco: *oppidum Buxentum, Græce Pyxûs.* Mela *Buxentum:* & Ptolemæus Latino, vt ſolet, more Βύξεντον. Romani coloniam eo deduxerunt. Liuius lib. XXXIV cap. XLV *Salernum Buxentumque coloniæ ciuium Romanorum deductæ ſunt.* Velleius lib. I cap. XV *Puteolos, Salernumque & Buxentum miſſi coloni.* Quum rurſus deſertam & infrequentem Romani inueniſſent, noui coloni ex S. C. ſcripti ſunt in ſupplementum. Vide Liuium lib XXXIX cap. XXIII.

DCX.

Decem millibus a Buxento *Blanda* oppidum fuit, quod vltra Laum Plinius in Bruttios traiecit. Memorat Mela: exſtat in Tabula Peutingeriana. Liuius lib. XXIV cap. XX *Oppida vi capta: - - - ex Lucanis Blandæ.*

DCXI.

Tandem ad finem Lucaniæ litoralis accedimus, qui *Laüs* amnis eſt cum eiusdem nominis oppido. Strabo dicto loco: Μετὰ δὲ Πυξοῦντα Λᾶος κόλπος, καὶ ποταμὸς Λᾶος, καὶ πόλις ἐσχάτη τῶν Λευκανῶν, μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης, ἄποικος Συβαριτῶν. *Poſt Pyxuntem eſt ſinus Laüs, & fluuius Laüs, & oppidum extremum Lucanorum, paullo ſupra mare, colonia Sybaritarum.* Plinius lib. III cap. V *Oppidum Buxentum, Græce Pyxûs: Laüs amnis. fuit & oppidum eodem nomine. Ab eo Bruttium litus.* Stephani epitoma: Λᾶος πόλις Λευκανίας· ἀπὸ Λάου ποταμοῦ, *Laüs oppidum Lucaniæ, dictum a Lao flumine.* Et hæc in ora Tyrrheni maris.

DCXII.

Mediterranea Lucanorum ſunt, miſſis ignotis aut alienis, quæ Plinius lib. III cap. XI admiſcet; ſunt primum *Atinum*, hodie Ateno, correpta media, ad ripam Tanagri amnis; vnde ſunt Plinii *Atinates* dicto loco. Idem lib. II cap. CIII *in Atinate campo fluuius merſus*, qui ipſe Tanager eſt, de quo ſupra diximus.

DCXIII.

Deinde ad Silarum amnem eſt *Aternum*, hodie vt Cluuerius refert, Aterni dictum, quo ipſe *Atranos* Plinii refert, quos alii ad *Trani*, vrbem Apuliæ non ignobilem, reducunt.

DCXIV.

Ad eumdem amnem eſt oppidum *Bucino*, ſiue *Bulcino:* quod *Vulci* olim ſiue *Vulceia* fuiſſe Holſtenio videtur pag. 290. vnde in lapidibus ſint *Vulceiani* ſiue *Volceiani*. Gruterus p. 209 n. 2 VVLCEIANAE CIVITATIS. Et in alio itidem Bucini reperto VOLCEAN. Idem Holſtenius huc *Volcentanos* Plinii refert ex lib. III cap. XI: Harduinus *Volcentes* Liuii lib. XXVII cap. XV, ſic enim legit; non *Volſcentes*, vt editum eſt. Οὔλκοι, *Vlci*,

quod

Digitized by Google

quod forte *Volci* ſcribendum, oppidum primum Lucanorum in mediterraneis Ptolemæo eſt. Frontinus in Lucania: *Præfectura Vlciane*, id eſt Vlcianenſis.

DCXV.

Eſt non procul inde oppidum, quod vulgo *Marſico* adpellatur. Id videtur ad *Abellinates* Plinii, cognomine *Marſos*, lib. III cap. XI pertinere, diſtinctos ibi ab Abellinatibus Hirpinorum.

DCXVI.

Sontia, vnde *Sontini* ſunt a Plinio memorati, conuenit cum Sanza oppido, inter Policaſtro & flumen Tanagrum ſitum.

DCXVII.

In ſeptemtrionali parte *Potentia* eſt, nunc Potenza, cuius oppidanos Plinius *Potentinos* vocat: &. ſupra illam in Apuliæ limite ad Bradanum amnem *Opinum* Antonini, itinere a Mediolano ad Columnam; ex Cluuerii diſpoſitione: ſed quia inſequenti itinere alii numeri, alia diſtantia adparet, nihil certi de illo conſtituimus. Inde iter dirigitur *Cælianum*, Cæliano Heracleam.

DCXIIX.

Quæ vero ad ſinum verſus Tarentinum iacent Lucanorum oppida, ſunt *Grumentum*, *Cælianum* & alia. *Grumenti* ſitus ex Tabula & dicto Antonini itinere patet. Et Ptolemæus Γρϑμεντον ſcripſit in Lucanis *μεσογείοις*. Liuius lib. XXIII cap. XXXVII *Iisdem diebus in Lucanis ad Grumentum T. Sempronius cum Hannone Pœno proſpere pugnat.* Et lib. XXVII cap. XLI *Hannibal in Lucanos ad Grumentum venit.*

DCXIX.

Inde in auſtrum itineris Antoniniani ductu *Nerulum* eſt, & *Summuranum*, XVI millibus disiuncta. Illud, *Nerulos* plurali forma Tabula refert, & Liuius lib. IX cap. XX vt munitum oppidum deſcribit. *Apulia*, inquit, *perdomita in Lucanos perrectum. Inde repentino aduentu Aemilii conſulis Nerulum vi captum.* Alterum, quod in itinere ſequitur, cadit in locum, qui hodieque *Murano* dicitur, quo probabile prorſus fit, *Submuranum* ſeu locum *ſub Murano* oppido, intelligendum eſſe: cuius antiquitatem vetus inſcriptio commendar, qua MVRANVM in via ab Capua Rhegium vsque tempore ſeruilis belli facta memoratur, apud Gruter. p. 150 n. 7.

DCXX.

Lagaria quoque eius tractus eſt, *Λαγαρία* Stephani, *Λαγγαρία* Lycophronis verſ. 930. quam Strabo *Φρϑριον*, *caſtellum* vocat, conditum, vt fama erat, ab Epeo, equi Troiani fabricatore.

DCXXI.

Et *Apruſtum*, ſiue *Abryſtum*, quod Plinius in Bruttiis cenſet, ſecundum Ptolemæum huc reducendum eſt, paullum ſuper Thurios, vltimam Lucanorum; illud vero in mediterraneis ſtatuendum. Minus enim dubitant eruditi, eſſe Ptolemæi *Ἄβυστρον*, *Abyſtrum*, vnde oppidanos Plinius lib. III

cap. XI

Digitized by Google

cap. XI dixerit tranſpoſita littera *Apruſtanos.* Sed coniectura eſt: certo demonſtrari poſſe non temere crediderim.

MAGNA GRAECIA.

DCXXII.

Hinc ad ipſum ſinum Tarentinum, & veterum *Magnam Græciam* vt Ptolemæus definiuit, venimus, quamquam minima illius pars ad hunc ſinum Lucanorum fuerit. Poſt Bradanum amnem, qui finis eſt Lucaniæ, *Metapontum* ad mare eſt, prima vrbs a Tarento. Pomponius Mela II c. IV *In eodem* [ſinu] *ſunt Tarentus, Metapontum, Heraclea.* Plinius inuerſo itinere lib. III cap. XI *Inter Sirin & Acirin Heraclia, aliquando Siris vocitata. Flumina, Acalandrum, Caſuentum: oppidum Metapontum, quo tertia Italiæ regio finitur.* Sedes aliquando fuit Pythagoræ. Liuius lib. I cap. XVIII *Samium Pythagoram Seruio Tullio regnante in vltima Italiæ ora circa Metapontum Heracleamque & Crotonem iuuenum æmulantium ſtudia cœtus habuiſſe conſtat.* Idem lib. XXVII cap. XLII *Pœnus, ne locum pugnandi daret, Metapontum petiit.* Qui incoluerunt, *Metapontini* dicebantur ex Græca forma, quæ eſt Μεταπόντιον, Scylaci, Straboni, Ptolemæo, Laertio in Pythagora, Plutarcho in Q Fabio vſurpata. Iuſtinus lib. XX cap. II *Metapontini in templo Mineruæ ferramenta, quibus Epeus, a quo conditi ſunt, equum Troianum fabricauit, oſtentant:* propter quod omnis illa pars Italiæ Maior Græcia adpellata eſt.

DCXXIII.

Eſt deinde oſtium *Caſuenti*, a Plinio paullo ante nominati: & poſt illud aliud flumen, nomine *Acalandrum*, eiuſdem Plinii: inter quem amnem & inſequentem *Acirin* Cluuerius *Cælianum*, (de quo ſupra) ſed intus, & longe a mari, poſuit. Prope os Aciris fluuii, in ripa dextera fuit *Heraclea,* ſecundum Strabonem a Tarentinis condita, *ciuitas æquiſſimo iure ac fœdere,* vt Cicero pro Archia laudat cap. IV. Liuius lib. VIII cap. XXIV *Heraclea Tarentinorum colonia.* Græce Ἡράκλεια, vnde porrecta penultima: quamlibet Plinius, ſi fides eſt libris, *Heraclia* quoque ſcripſerit. Scylax Ἡράκλειον adpellauit. Oppidani *Heracleenſes*, in prædicta Ciceronis oratione. In eo vero Plinius aberrat, quod, verbis modo productis, *Heracleam aliquando Sirin vocitatam* dixit. *Siris* quidem oppidum Troianum fuit, * vt Strabo tradidit ex fama: ſed poſteaquam Tarentini tribus inde millibus Heracleam conſtituerunt; facta illa ἐπίνειον, *nauale* Heracleotarum, & vtraque inter Acirin & Sirin amnes ** ſita, hæc ad os illius cognominis; illa ad Acirin, reducta paullo a mari.

DCXXIV.

Inter Sirin atque Sybarin medius locus *ad Viceſimum* dictus in Itinerario, ſitus in ora ſinus Tarentini: & tum demum, interuallo pari, eſt oſtium *Sybari-*

* Seu ad Sirin erat oppidum Troianum cognomine *Siri.* Strabo VI pag. 405.

** πλωτὸς, *nauigabiles.* Strabo VI pag. 405.

Sybaridis fluminis, cui vrbs *Sybaris*, potens olim, adpoſita erat. Plinius dicto loco: *Oppidum Thurii inter duos amnes Crathin & Sybarin, vbi fuit vrbs eodem nomine*, Sybaris videlicet vocitata. Plenius Strabo lib. VI p. 182 ἡ Σύβαρις Ἀχαιῶν κτίσμα δυοῖν ποταμῶν μεταξὺ, Κράθιδος καὶ Συβάριδος, *vrbs Sybaris ab Achiuis condita inter duos fluuios Crathin & Sybarin.* Sic etiam Lycophron verſ. 1079 ex illis amnibus alterius nomen obliquo caſu flectit Κράθιδος: at Diodorus Siculus lib. XII cap. IX τοῦ τε Κράθιος καὶ τοῦ Συβάριος. Rectus autem caſus eſt Σύβαρις & Κρᾶθις. * amnium nomina. Vrbem vero Sybarim, luxu perditam, ** Crotonienſes euerterunt. Athenienſes aliique Græci reſtituturi εἰς ἕτερον τόπον μετέθηκαν πλησίον, *in alium propinquum locum transpoſuerunt*, & a fonte ibidem reperto, cui nomen Θουρία erat (Diodorus Sicul. XII cap. X) *Thurios* vel *Thurium* adpellauerunt. Vicinitas ſedis veteris & nouæ fecit, vt *Sybaris* & *Thurii* vrbs eadem viderentur. Stephani epitome: Θούριοι, πόλις Ἰταλίας, ἡ πρότερον Σύβαρις. *Thurii, vrbs Italiæ, prius Sybaris dicta.* .*. Poſt Romani coloniam eodem deduxerunt, vt Liuius refert lib. XXXIV cap. LIII, nouo nomine *Copiarum* impoſito. Stephanus: ὕστερον δὲ Κωπίαι, *poſtremum Copiæ adpellata.* Et Strabo ibidem: *a Tarentinis adflicti, ad Romanos confugerunt*, οἱ δὲ πέμψαντες συνοίκους ὀλιγανδροῦσι, μετωνόμασαν Κωπιὰς τὴν πόλιν, *qui ad paucitatem redactis colonos ſubmittentes, vrbem Copias transnominauerunt.* Vetus tamen nomen *Thuriorum* præualuit, etiam per ſæcula poſteriora, vti ex Ptolemæo & Itinerariis liquet. Variant genus vocabuli, *Thurii*, *.*. *Thuriæ*, *Thurium* nominandi caſu dicentes. Cicero IX Attic. ep. XIX *Si Puteolis erit difficile, Crotonem petemus, aut Thurios.* Cæſar III Civ. cap. XXII *Cœlius peruenit Thurios.* Ibidem *municipium* vocat. Velleius II cap. LXVIII *Milo circa Thurios oppreſſus eſt.* Liuius autem lib. X cap. II *Thurias cepit:* item, *Thuriæ redditæ veteri cultori.* Mela II cap. IV *Heraclea, Croto, Thurium.* Et Ptolemæus Θούριον: Strabo autem Θούριοι. Gentile veteris nominis *Sybaritæ;* & Iuſtini lib. XX cap. II *Sybaritani:* alterius, *Thurii*, ὁμωνύμως, vt Stephanus ait: & *Thuriatæ*, Græco more. Tacitus XIV cap. XXI *a Tuſcis accitos hiſtriones, a Thuriis equorum certamina.* Vetus inſcriptio (Grut. p. 199 n. 1) LOCREN. . . . THVRIAT. . . . id eſt Locrenſes & Thuriatæ. Κτητικὸν *Thurinus.* Liuius iam indicato loco: *in Thurinum agrum.* Ouidius Metam. lib. XV verſ. 52 *Thurinosque ſinus.* Et hæc de ora Lucanorum ad ſinum Tarentinum.

Zz zz BRVT-

* Aelian. VI de animal. c. 42 cauſſam nominis docet: Καὶ τῷ μὲν (Λιπόλις ἦν τὸ ὄνομα Κρᾶθις) οὐκ ἀφανῆ τάφον ἀνέστησαν, ἐξ αὐτοῦ δὲ τὸν ποταμὸν Κρᾶθιν ὠνόμασαν, *& ei quidem non obſcurum ſepulcrum excitarunt, flumen ex iſtius nomine Crathin adpellantes.* Adde Euripid. Troad. v. 226, 227, 228. Ouid. Metamorph. XV, 315

Crathis & hinc Sybaris veſtris conterminus aruis,
Electro ſimiles faciunt, auroque capillos.

Addendus huc Aelian. de animal. XII c. 36 & Strabo VI pag. 404 & X pag. 689.

** Aelian. de animal. cap. 10, ὅτι οἱ Συβαρῖται καὶ ὀρχεῖν ἵππους ἐπαίδευσαν, πάλαι κεκήρυκται, *Sybaritas etiam equos ſaltationem docuiſſe, dudum peruulgatum eſt.*

.*. Varro R. R. I c. 7 *Item Sybari, qui nunc Thurii dicuntur, quercus ſimili eſſe natura.*

.. Aelian. de animal. X cap. 38, Λυσίας δὲ ποταμὸς ἐν Θουρίοις ὀνομάζεται, *Luſias autem fluuius Thuriis dicitur.*

BRVTTII.

DCXXV.

Altera Italiæ peninſula, quæ in auſtrum vergit & ad Siciliam, a *Bruttiorum* gente habitata fuit, cuius limites mare vndique finit, præter iſthmum inter Laum atque Thurios, in quo communes terminos cum Lucania habet. Regio ipſa antiquis Latinis ſingulari nomine haud ſignificata fuit, ſed vel gentis communi vocabulo expreſſa, vel circumſcripta eodem, aut ſine illo, eſt varie. Gens illa ſunt BRVTTII Latinis, Græcis plerisque Βρέττιοι; Appiano in Hannib. Βρύτιοι: quod nomen Latini veteres T geminato ſcripſerunt. Capitolinis fragmentis pag. 196 Grut. col. 2 DE LVCANEIS BRVTTIEIS TARENTIN. . . . Et pag. 199 num. 1 BRVTT. . . . SALENTIN. Et Reineſii claſſe VI inſcript. 12 CORRECTORI LVCANIAE ET BRVTTIORVM. Incerta ergo eſt ratio, qua non nulli a *brutus* hoc gentile vocabulum deriuant. Eodem vero, vt diximus, vtuntur in regione deſcribenda, quæ proprio nomine apud Latinos videtur caruiſſe. Livius lib. XXVII cap. XXV *Locros in Bruttiis Criſpinus oppugnare conatus.* & mox: *in Apuliam ex Bruttiis reditum.* Idem extremo illo libro: *Hannibal, vt omnia auxilia, quæ diffuſa latius tueri non poterat, in extremum Italiæ angulum Bruttios, contraheret; & Metapontinos, ciuitatem vniuerſam, excitos ſedibus ſuis, & Lucanorum, qui ſuæ ditionis erant, in Bruttium agrum traduxit.* Et Pomponius Mela lib. II cap. VII *agrum Bruttium* illam regionem dixit. *Sicilia*, inquit, *vt ferunt, aliquando continens, & agro Bruttio adnexa.* Græci autem veteres Βρεττίαν illum tractum ſeu peninſulam dixerunt. Polybius lib. IX cap. VII ποιησάμενος τὴν πορείαν διὰ τῆς Δαυνίας καὶ τῆς Βρεττίας. Et Strabo lib. VI pag. 176 Ἀπὸ δὲ Λάου πρώτη πόλις ἐςὶ τῆς Βρεττίας Τεμέση. Quod Latini poſteriores aliquando imitati ſunt: Paullus Diac. lib. II Langob. cap. XVII *Lucania cum Bruttia.* Diuiditur in duo litora Apennino monte, Tyrrhenum, & Ionii maris cum ſinu Tarentino. Vtrumque nunc breuiter adgredimur enarrandum.

DCXXVI.

Tyrrheni maris litore poſt Lucaniam *Cerilli*, ſiue *Carillæ* ſunt, oppidum, quod in Tabula *Cerelis* ſexto caſu, id eſt Cerillis, ſcribitur. Strabo prædicto loco: *Iſthmus* Bruttiorum peninſulæ vniuerſæ eſt ἀπὸ Θουρίων εἰς Κηρίλλους πλησίον Λάου, *a Thuriis ad Cerillos prope Laum.* Et Silius lib. VIII verſ. 580

- - - *exhauſtæ mox Pœno Marte Carillæ.*

Videtur exiguus locus Strabonis temporibus fuiſſe, quia πρώτην, *primam* a Lao vrbem non in Cerillis ille, ſed in Temeſa, vt modo vidimus, numerauit: ſeruatus tamen vtcumque, quod vetus itineraria tabula oſtendit.

DCXXVII.

Ordo Plinii lib. III cap. V, ſi iuſtus eſt, *Portum Parthenium*, Phocenſium opus, proxime ponit, quem etiam Solinus cum auctoribus, qui Phocenſes erant, memorauit.

DCXXIIX.

Digitized by Google

DCXXIIX.

Deinde eſt fluuius *Acheron* ſiue *Acheros*, quo Alexander Epirenſis rex, oraculo deceptus, periit. *Pandoſiam* illud & Acherontem cauere iuſſerat, quæ quod nota in Epiro nomina erant, in Italia rex lubentius bellum cum Romanis gerebat, ignarus & ibi eiusdem adpellationis loca vel flumina eſſe. Recto caſu Straboni dictus is amnis eſt *Acheron*, Ἀχέρων; Liuio lib. VIII cap. XXIV *Acheros*. Ille ait, regem oraculo iuſſum φυλάττεσθαι τὸν Ἀχέροντα, *Acherontem cauere*; & mox de Pandoſia, παραῤῥεῖ ποταμὸς Ἀχέρων, *præterfluit amnis Acheron*. Liuio vox oraculi eſt, *caueret Acheruſiam aquam:* ſenſit rex ſe forte captum, quum miles metu, ac labore feſſus, tranſiens incerto vado, abominandum nomen ita increpauit: *Iure Acheros vocaris*. quod regem fati admonuit, vrgente hoſte, nequaquam euitandi. Plinius de eo: *fluuius Acheron, a quo oppidani Acherontini*. Nimis breuiter. non obſcure tamen oſtendit, & oppidum flumini adpoſitum fuiſſe, cuius nomen fuerit *Acherontia*. Exſtant nummi, qui huc referuntur, inſcripti ΑΧΕΡΟΝΤΑΝ, nec vero locus vrbis vel veſtigia monſtrari poſſunt.

DCXXIX.

Nondum ad primam Strabonis vrbem venimus: interiacebant aliæ, *Clampetia*, & *Terina*. Mela II cap. IV ab auſtro adſcendens: *Vibon, Temeſa, Clampetia, Blanda, Buxentum*. At quum Plinius dixit, *locus Clampetiæ*, deletam ſuo tempore fuiſſe indicat, quæ forte cauſſa Straboni fuit, vt nullam rationem eius oppidi haberet. Liuius lib. XXX cap. XIX in Bruttiis ciuitatibus, quæ ab Hannibale defecerant, *Clampetiam* quoque numerauit. In Tabula *Clampeia*, demta errore vel caſu vna littera; argumento eſt, ab excidio reſurrexiſſe. Græci vetuſtiores ſine κ ſcripſerunt Λαμπετία ſiue Λαμπέτεια. Sic Polybius lib. XIII auctore Stephano. Hodie illum locum Amantia tenet, ſiue Mantia.

DCXXX.

Huic proxima *Terina* fuit, Straboni, Scylaci, & Stephano Τερίνα; Lycophroni Τέρεινα. Plinius III cap. V *Crotonienſium Terina, ſinusque ingens Terinæus*. Temſam quidem inter hanc & Clampetiam ponit: ſed veriorem ſitum Strabo, in his curatior, monſtrauit. De Temeſa loquutus, ταύτης, inquit, συνεχὴς Τερίνα. εἶτα Κωνσεντία. Quod Conſentia in ſeptemtrionem magis quam Clampetia recedit; & Terina, inter Conſentiam Temeſamque ſita dicitur, vtique illa citra Temeſam ſtatuenda, hoc eſt inter hanc atque Clampetiam. Maritimum ſitum denominatio *Terinæi ſinus*, quem Plinius *ingentem* dixit, demonſtrat. At ſic non prima ab Lao Temeſa, vt Strabo dixit. Erat prima inter ſuperſtites vrbes & memorabiles; Terinam autem Hannibal καθεῖλε, *deleuerat*, quod idem Strabo adnotauit. Sunt qui inſulam paruam *Terinam* eſſe referant, in quam Ligea, Sirenum vna, eiecta ſit. Lycophron in Caſſandra verſ. 726

Λίγεια δ' εἰς Τέρειναν ἐκναυσθλώσεται,

Ligea in Terinam exponetur. Et Solinus cap. II de Italia in Bruttiis: *In-*

Digitized by Google

ſula Ligea adpellata, abiecto ibi corpore Sirenis ita nominatæ. Sed fabuloſum illud de inſula & Sirenis ſepulcro videtur, etiamſi de ſcopulo interpreteris. Ad fidem pronius, a continentis oppido *ſinum Terinæum* cognominatum eſſe, de quo ante, auctore Plinio, prædictum a nobis eſt. Nunc idem Golfo di S. Eufemia adpellatur.

DCXXXI.

Iuxta Terinam fluuius *Ocinarus* eſt. Lycophron verſ. 729 Terinam dixit, quæ Ligeæ ſepulcrum habeat,

Ὠκινάρȣ δίναισιν ἀγχιτέρμονα,

Ocinari verticibus conterminam. Idem verſ. 1008

Οἱ δ' αὖ Τέρειναν, ἔνθα μυδαίνει ποτοῖς
Ὠκίναρος γῆν, Φοῖβον ἐκβράσσων ὕδωρ,

Alii rurſus Terinam, vbi humectat terram Ocinarus, puram aquam euomens. Hic videtur *Sabatus* Antonini eſſe, nunc *Sauato* dictus, XVIII millibus a Conſentia in auſtrum. Vide iter ab Vrbe via Appia ad Columnam.

DCXXXII.

Nunc demum *Temeſa*, quæ & *Temſa* * dicitur, ſuccedit, πρώτη, *prima* vrbium Bruttiarum poſt Laum a Strabone dicta, ſcilicet, digna memoratu & ſuperſtes. Plinius III cap. V *oppidum Temſa, a Græcis Temeſe dictum.* In Tabula etiam *Temſa.* Strabo lib. VI p. 176 Ἀπὸ Λάȣ πρώτη πόλις ἐςὶ τῆς Βρεττίας Τεμέση. Τέμψαν δ' οἱ νῦν καλȣ̃σι, Αὐσόνων κτίσμα. *A Lao prima vrbs Bruttiorum Temeſa, quam nunc Tempſam vocant, ab Auſonibus condita.* Et Ptolemæus Τέμψα. Colonia Romana fuit. Liuius lib. XXXIV cap. XLV *Temſam item, & Crotonem ciuium Romanorum coloniæ deductæ. Temſanus ager de Bruttiis captus erat: Bruttii Græcos expulerant.* Inde enim *Temſanus* deriuatur, vti etiam Cicero *Temſanum incommodum* Verrina vlt. cap. XV dixit. Exciſa vrbs Temſa eſt, vt vix rudera ſuperſint.

DCXXXIII.

Cluuerius heic in ora poſt Temſam ponit *Lametiam*, & inde ſinum cognominat *Lametinum:* eamdemque putat *Lampetiam* a Stephano ex Polybii XIII libro adpellari. Sed ipſe Stephanus diſtinxit *Lampetiam*, quæ ipſa Clampetia eſt, a *Lametinis*, quorum oppidum non in litore, ſed prope fontes *Lameti* fluuii intus eſt, quod in mediterraneis oſtendemus. In ora autem eſt *Lampetes*, Λαμπέτης, mons ſeu promontorium, quod Lycophron verſ. 1068 Ἱππωνίȣ πρηῶνος κέρας, *Vibonienſis iugi cornu* vocat, hoc eſt promontorium, quia & Tzetzes ibi, κέρας τὸ ἀκρωτήριον. Vltra id, VIII millibus ſupra Vibonem, in medium ſinum flumen *Angitula* decurrit, vt ex Antonini itineribus ad Columnam a Mediolano & Vrbe intelligitur.

DCXXXIV.

Vibo autem, vt Antoninus dicto itinere vocat, in Tabula *Vibona* eſt cognomine *Balentia*, hoc eſt *Valentia.* Mela II cap. IV *Hippo, nunc Vibon.* Et Plinius III c. V *Hippo, quod nunc Vibonem Valentiam adpellamus.* Hippo, anti-

* Vid. Tzetzes ad Lycophron. verſ. 1067. Ouid. Metamorph. XV, 52 & verſ. 807 *Temeſesque metalla.*

Digitized by Google

antiquorum Græcorum nomen, ſed truncatum. nam *ἱππώνιον* Scylax & Strabo: & *ἱππωνιάτης κόλπος* Ptolemæo eſt *Sinus Vibonenſis:* & inſcriptio vetus Grut. p. 199 n. 1 HIPPONIATEI. Strabo *Λοκρῶν κτίσμα, a Locrenſibus conditam,* ab Romanis Οὐιβῶναν Οὐαλεντίαν, *Vibonam Valentiam* adpellari refert. Ciceroni eſt *Vibo,* ſine cognomine. Pro Plancio cap. XL *Iter a Vibone Brundiſium terra petere contendi.* Et ad Attic. III epiſt. III *Te oro, vt ad me Vibonem ſtatim venias.* Raro *Valentia* ſimpliciter vocatur. Inſcriptione milliaria apud Gruter. pag. 150 num. 7 MVRANVM - - COSENTIAM - - VALENTIAM. Coloniam Romanam eo miſſam eſſe Liuius narrat lib. XXXV cap. XL. *Eodem,* inquit, *hoc anno* [IↃLXI] *Vibonem colonia deducta eſt ſenatusconſulto plebiſque ſcito.* Deriuatum nomen Vibonenſis, vt *Sinus Vibonenſis,* Cic. Attico XVI ep. VI: & *ager Vibonenſis* Liv. lib. XXI cap. LI.

DCXXXV.

Vbi recedit ſinus, *Portus* eſt *Herculis,* Plinio poſt Vibonem, vt proximus, nominatus: Straboni p. 177 Ηρακλέυς λιμήν. Propinquus huic locus *πρὸς τρόπαια, Ad Tropæa,* Stephano dictus, cui quidem *πόλις Σικελίας, Siciliæ oppidum* eſt, ſed etiam Bruttios id temporis auctores Siciliæ nomine comprehendebant. In actis conciliorum ſimpliciter *Tropæa* ſcribitur, vt hodieque oppidum illud adpellatur. Vide ſis Holſtenii in Cluv. adnotationes, qui ex Sex. Pompeii victoria id nomen putat ſupereſſe.

DCXXXVI.

Poſt Herculis portum Plinius *Metaurum amnem* narrat: Melæ etiam *Metaurum* in oppidis numeratum. Amnis nunc corrupto nomine Marro dictus. Sed ſi Melæ ordo recte habet, *Medama* ante Metaurum eſt: ſi Plinii, poſt illum. Etiam Strabo *Μέδαμα* ſcripſit: Plinius contracte *Medma;* Marcianus Heracleota pag. 13 *Μέδνα* praue: prauius Scylax *Μέσα.* Strabo addit *πλησίον ἐπίνειον καλούμενον* Εμπόριον, *prope Medamam nauale, quod Emporium dicatur.* Pomponii *Taurianum,* eſt Plinii *Tauroentum,* cui is *portum Oreſtis* coniungit. Sed turbata hæc interpretibus videntur. Pluribus *Medma* eſt Antonini *Nicotera,* cuius antiquior memoria non reperitur: & Portus Medmæ, ſiue *Emporium* non nullis eſſe *Portus Oreſtis:* Holſtenio *Oreſtis Portus* in oſtio *Metauri* videtur fuiſſe, qui ideo *ὕφορμος ὁμώνυμος, eiusdem nominis ſubiunctum portum babeat,* Strabone auctore p. 177.

DCXXXVII.

Poſt recenſita flumina & portus, *Scyllæum* Plinius, & *Cratain* fluuium enarrat. Oppidum an petra *Scyllæum,* ſeu promontorium, ambigitur. Plinius ita: *Medma: oppidum Scyllæum, Cratais fluuius.* Strabo: Εκδέχεται ἐντεῦθεν τὸ Σκύλλαιον, *πέτρα χεῤῥονησίζουσα ὑψηλή, Hinc ſequitur Scyllæum, petra peninſulæ ſpeciem præbens, excelſa.* Pomponius Mela: *in Bruttio ſunt, Columna regia, Rhegium, Scylla, Taurianum, Metaurum.* Ptolemæus, *Σκύλλαιον ἄκρον, Scylæum promontorium.* Itaque ſolus Plinius cum Solino, illum vnice ſequuto, oppidum dixit: ceteri promontorium, petram, qualis & Scylla Melæ eſt, non oppidum. niſi dicas montem & petram eſſe *Scyllæum,*

 cui

Digitized by Google

cui adſideat eodem nomine oppidulum. *Scyllæum* autem mons, & petra fabuloſa *Scylla* videntur idem eſſe. Vnde qui vnum enarrat, de altero ſilet. Quod ad fabulam attinet, Virgilius Aen. III, 432

Scyllam, & cæruleis canibus reſonantia ſaxa

deſcripſit, & ante paullo verſ. 425 illam

Ora exſertantem, & naues in ſaxa trahentem.

Vnde nata fabula ſit, Iuſtinus oſtendit lib. IV cap. I, *dum nauigantes magnis vorticibus pelagi deſidentis exterriti, latrare putant vndas, quas ſorbentis æſtus vorago conlidit.*

DCXXXIIX.

Scyllæum excipit *Cænys*, aliud promontorium, Καῖνυς Straboni dictum, de quo ſic Plinius commemorat: *Siculum fretum, ac duo ex aduerſo promontoria: ex Italia Cænys; ex Sicilia Pelorum,* XII *ſtadiorum interuallo.*

DCXXXIX.

Hoc inter & Columnam eſt *Cratæis* ſeu *Cratais* fluuius, de quo ſæpe dicto loco Plinius: *Oppidum Scyllæum, Cratais fluuius, mater, vt dixere, Scyllæ.* Atque ita in membranis eſſe, *Cratais*, non Cratæis, Harduinus oculatus teſtis eſt. Solinus de Italia: *Scyllacea regio cum Scyllæo oppido, & Crateide, flumine Scyllæ matre, vt vetuſtas fabulata eſt.*

DCXL.

Ipſa *Columna*, ad quam itinera Antoninus a Mediolano & ab vrbe direxit, in Melæ libris male cognominatur *regia;* verius a Plinio *Rhegia;* optime ex Strabonis deſcriptione *Rhegina.* Etenim a vicina vrbe *Rhegio*, a qua centum ſtadiis ſecundum Strabonem abeſt, habet, quod diximus, cognomentum. Plinius ſic de illa: *Cratais fluuius, mater, vt dixere Scyllæ. Dein Columna Rhegia: Siculum fretum, ac duo ex aduerſo promontoria; ex Italia Cænys, ex Sicilia Pelorum,* XII *ſtadiorum interuallo. Vnde Rhegium duodecim* CIↃ IↃ *paſſ.* Vides, inter vrbem & Columnam promontorium *Cænyn* interponi. At Strabo *Cænyn* ante Columnam poſuit, ſeu Columnam inter Cænyn & Rhegium. Sic enim: ἀπὸ Καίνυος μέχρι τοῦ Ποσειδωνίου τῆς Ῥηγίνων στηλίδος τοῦ πορθμοῦ, διήκει στενωπὸς ὅσον ἑξαστάδιος, - - - - ἀπὸ δὲ στηλίδος ἑκατὸν εἰς Ῥήγιον, *a Cæny ad Poſidonium columnæ Rheginorum iuxta fretum anguſtus meatus circiter* LX *ſtadiorum: a columna Rhegium vsque ſunt centum ſtadia.* Alii per adpoſitionis figuram interpretantur, *a Cæny ad Poſidonium, columnam Rheginorum,* quaſi Poſidonium ſit ipſa columna: quod ſecus mihi aliisque videtur. Poſidonium enim, ſi non oppidum iuxta columnam fuit, at Neptuni fanum iuxta eamdem fuit, per columnæ Rheginæ mentionem diſtinctum a Poſidonio Lucaniæ & gentium aliarum: columna autem videtur milliaria fuiſſe, & ſimul ſignum ſiue nota traiectus commodioris. Supra laudata vetuſtiſſima inſcriptione, qua via facta AB REGIO AD CAPVAM explicatur per milliaria, AD FRETVM AD STATVAM ſic coniungitur. *Statua* autem eſt στηλὶς ſiue *columna.* Vide Grut. pag. 150 num. 7.

DCXLI.

DCXLI.

Rhegium * vrbs peruetuſta adeo, vt nomen ab ῥήγνυσθαι, quaſi ab *abrupta* vi maris Sicilia ab Italia credatur accepiſſe. Nota enim illa fama vel fabula, quæ Siciliam quondam Italiæ adnexam tradidit. Hinc eſt quod qui memorant, VT FERVNT, adiiciant, incertum opinionis aut famæ arguentes. Mela II cap. VII *Sicilia, vt ferunt, aliquando continens, & agro Bruttio adnexa.* Virgilius Aen. III verſ. 414

Hæc loca vi quondam, & vaſta conuulſa ruina
Diſſiluiſſe ferunt, quum protinus vtraque tellus
Vna foret. Venit medio vi pontus, & vndis
Heſperium Siculo latus abſcidit.

Sed ad vrbem *Rhegium* reuertamur. Hanc χαλκιδέων κτίσμα, *a Chalcidenſibus conditam* Strabo refert: ſemperque fuiſſe ait ἐπιτείχισμα τῇ νήσῳ, *propugnaculum Siciliæ oppoſitum.* A plurimis memoratur, etiam apoſtolico itinere Actor. XXVIII,13 κατηντήσαμεν εἰς Ῥήγιον, *venimus Rhegium.* Ptolemæo eſt Ῥήγιον Ἰούλιον, *Rhegium Iulium*, quod haud dubie cognomen inde eſt, quia Octauianus Cæſar, eiecto Sicilia Sex. Pompeio, vt Strabo pag. 178 refert, ὁρῶν λειπανδροῦσαν τὴν πόλιν, συνοίκους ἔδωκεν αὐτῇ τῶν ἐκ τοῦ στόλου τινάς, *videns viris defectam ciuitatem, ſupplementum ex claſſe addidit.* Colonia ſic ex parte, ſeruato tamen iure municipii. Inſcriptio p. 174 Grut. n. 7 MVNICIPIB. RHEGINIS IVLI. *Rhegini* enim oppidani, quos laudat Cicero pro Archia oratione. Veteri lapide p. 199 n. I RHEGINEI.

DCXLII.

Vltra Rhegium plura ſunt promontoria, quæ vltimum angulum Italiæ vt ſepimentum circumdant. Quod Rheginæ ciuitati proximum, etiam *Rhegium*, ** communi cum vrbe nomine adpellatum fuiſſe, Thucydides docet lib. VI pag. 441 ἕως ἀφίκοντο ἐς Ῥήγιον, τῆς Ἰταλίας ἀκρωτήριον, *donec ventum eſt ad Rhegium, Italiæ promontorium:* quod etiam lib. IV pag. 268 memorauit. Quidam intelligunt Leucopetram; Cluuerius medium inter vrbem Rheginam & Leucopetram, quod etiam ὁμωνυμία videtur ſuadere, quæ argumentum eſt propinquitatis. Nobilius Ciceronis ſupremo itinere promontorium eſt *Leucopetra*, Λευκοπέτρα. dictum, vt Strabo ait, ἀπὸ τῆς χρόας, *a colore*, qui candidus eſt. Cicero Philipp. I cap. III *Quum me ex Sicilia ad Leucopetram, quod eſt promontorium agri Rhegini, venti detuliſſent, ab eo loco conſcendi, vt transmitterem.* Et lib. XVI ad Attic. epiſt. VII de eodem curſu: VIII *idus Sext. quum a Leucopetra profectus ſtadia circiter* CCC *proceſſiſſem, reiectus ſum auſtro vehementi ad eamdem Leucopetram.* Hoc videtur illud eſſe, quod Salluſtius, apud Seruium in Aeneid. III verſ. 400 dixit

* Varro X rer. humanar. *Iuxta Rhegium fluuii ſunt continui ſeptem Latopodonar, Mygodes, Engyon, Staſletes, Polme, Meleiſſa, Argeades. In his autem matris nece purgatus dicitur Oreſtes, ibique diu fuiſſe enſem, & ab eo edificatum Apollinis templum.* Nomina horum fluuiorum paullum immutat Gabriel Barrus de antiquitate & ſitu Calabriæ.

** Epigramm. Græc. libr. III cap. εἰς ἀναθήμ. ποιητ. p. 382.

Ῥήγιον Ἰταλίης τεναγώδεος ἄκρον ἀείσω
Αἰεὶ Θρινακίης χευομένης ὕδατος.

dixit *Bruttium promontorium*, in quod, & Salentinum, Italia, in anguſtias coacta, ſcindatur. quod nulli verius conuenit, quam Leucopetræ, εἰς ἣν τελευτᾶν φασὶ τὸ Ἀπέννινον ὄρος, *in quam deſinere montem Apenninum aiunt*; quod Strabo refert p. 179 lib. VI.

DCXLIII.

Inde in ortum paullo hibernum eſt *Herculis*, quod dicitur, *promontorium.* Strabo ibidem: Ἐντεῦθεν δὲ Ἡράκλειον, ὃ δὴ τελευταῖον ἀκρωτήριον νεύει πρὸς μεσημβρίαν, *Inde* [a Leucopetra] *eſt Herculis promontorium, quod vltimum vergit in meridiem.* Nuſquam enim Italia magis in meridiem recedit, quam circa hoc promontorium, nunc dictum Capo di Spartiuento: Leucopetra vero, Capo del Armi.

DCXLIV.

Hinc flexo litore in ſinus maris Ionii venitur, & primo ad *promontorium Zephyrium*, prope vrbem Locros. Strabo ibidem: Μετὰ τὸ Ἡράκλειον ἄκρα τῆς Λοκρίδος, ἣ καλεῖται Ζεφύριον, *Poſt Herculis, ſuccedit Locrenſis agri promontorium Zephyrium*, ſic dictum, quod portum habet ventis ab occaſu flantibus expoſitum. Ptolemæus poſt Leucopetram, inflexo litore, ζεφύριον ἄκρον; Plinius lib. III cap. V *Locri cognominati a promontorio Zephyrio.* nam dicti ab eo *Locri Epizephyrii*, vt Græci, *Ozoles*, vel *Epicnemidii.* Id vero non tam gentis quam vrbis ipſius nomen eſt. Strabo dicto loco: ἡ πόλις οἱ Λοκροὶ οἱ Ἐπιζεφύριοι, *vrbs Locri Epizephyrii.* Sæpius ſine cognomine, tamen pluraliter. Liuius lib. XXIX cap. VII *Claſſis Romana a Meſſana Locros multa die acceſſit.* Et paullo ante: *haud procul ab vrbe Locris abeſt.* Ab Ozolis Locris conditam cenſet Strabo: malim ab Epicnemidiis, quorum *Naryx* vel *Narycum* fuit oppidum. nam Virgilius Aen. III verſ. 399 de noſtris Italiæ Locris:

Heic & Narycii poſuerunt mœnia Locri:

& ipſam vrbem Locros Ouidius XV Metam. verſ. 705 Naryciam dixit:

Lametumque legit, Caulonaque, Naryciamque,
Euincitque fretum.

Gentile duplex, *Locri*, & *Locrenſes.* Liuius lib. XXII extremo: *Metapontini, Crotonienſes, Locrique.* Et lib. XXIII cap. XXX *Locrenſes deſciuere ad Pœnos.* Ager & regio Græce Λοκρὶς, ἴδος. Strabo ſupra in Zephyrio: ἄκρα τῆς Λοκρίδος, *promontorium Locridis.*

DCXLV.

Plura eius memorantur flumina. Liuius lib. XXIX cap. VII *Hannibal a Butroto amni (haud procul is ab vrbe Locris abeſt) nuntio præmiſſo - - - luce cœptam inuenit pugnam.* Gronouio ſuſpectum nomen eſt, necdum conſonis inter ſe membranis; & *Halecem*, certiorem fluuium, in locum deriuat. De eo autem Strabo lib. VI pag. 180 tradit διορίζειν τὴν Ῥηγίνην ἀπὸ Λοκρίδος, *agrum Rheginum a Locrenſi ſeparare.* Et Thucydides lib. III pag. 240 *nauigantes* ἐς Λοκρίδα, oppidum *Peripolium* capiunt, ὃ ἦν ἐπὶ τῷ Ἄληκι ποταμῷ, *ſitum ad fluuium Halecem.*

DCXLVI.

Digitized by Google

DCXLVI.

Inter Locros & Cauloniam fluuius *Sagras* eſt. Strabo dicto loco: *μετὰ Λοκρὺς, Σάγρας, poſt Locros Sagras eſt.* Et Cicero II Nat. deor. cap. II *quum ad fluuium Sagram Crotoniatas Locri maximo prælio deuiciſſent.* Plinius lib. III cap. x *A Locris Sagra.* Addit Strabo, *θηλυκῶς, femineo more* nominari, præter fluuiorum conſuetudinem. Eſt & *Καϊκινὸς, Caicinus,* Locrorum fluuius. Iterum Thucydides lib. III pag. 242 narrat, Athenienſes ex Sicilia *ἐς τὴν Λοκρίδα* egreſſos, *κατὰ τὸν Καϊκινὸν ποταμὸν, iuxta flumen Caicinum* Locros, ad arcendam vim occurrentes, ſuperaſſe.

DCXLVII.

Sequitur *Caulon* ſiue *Caulonia.* Mela III cap. IV *Tertius* [ſinus] *inter Zephyrium & Bruttium, Conſilinum, Cauloniam, Locroſque circumdat.* Et hac forma, *Καυλωνία,* vtuntur plerique Græci in oppido hoc deſignando. Strabo ſupra dicto loco: *Μετὰ τὴν Σάγραν, Ἀχαιῶν κτίσμα, Καυλωνία, πρότερον δ' Αὐλωνία λεγομένη.* Idem Stephani breuiator: *Καυλωνία. πόλις Ἰταλίας. ἣν Αὐλωνίαν Ἑκαταῖος καλεῖ, Caulonia, vrbs Italiæ, quam Auloniam Hecatæus vocat.* Et Diodorus Siculus lib. XVI cap. XI *Διονύσιος διατρίβων περὶ Καυλωνίαν τῆς Ἰταλίας, Dionyſius commorans circa Cauloniam Italiæ.* Altera forma eſt Plinii, qui *veſtigia oppidi Caulonis* lib. III cap. x dixit: & Virgilii Aen. III verſ. 553, cuius ſunt *arces Caulonis:* & Ouidii, qui, quod ſupra etiam indicauimus, Metam. XV verſ. 705 dixit,

- - - *legit Caulonaque Naryciamque.*

Strabo dicit, *ἔςι δ' ἔρημος, deſerta eſt:* & Pauſanias Eliac. II cap. III Pyrrhi bello *ἐρημωθῆναι Καυλωνίαν, ἁλοῦσαν ὑπὸ Καμπανῶν, vaſtatam eſſe Cauloniam, captam a Campanis,* Romanorum ſociis. Ideoque Plinius *veſtigia oppidi Caulonis* dixit, & Ptolemæus, vt deſertum locum, præteriit.

DCXLIIX.

Pomponius Mela cum Caulonia *Conſilinum* vulgatis libris coniunctum habet. Tertium enim ſinum, promontoriis Zephyrio Bruttioque (hoc ipſi Cocintum eſt) interceptum, oppida circumdare dicit *Conſilinum, Cauloniam, Lucroſque.* Plinius lib. III cap. x *veſtigia oppidi Caulonis, Myſtia, Conſilinum caſtrum, Cocintum.* Aiunt ſcriptos Pomponii libros loco Conſilini habere *Coſſentiam* ſiue *Conſentiam.* Quid vero hæc ad ſinum maris Ionii, a quo longe nimis abeſt, nec ad alium ſinum poſita, ſed in mediterraneis? nihilominus *Conſilinum* Frontinus de Coloniis, & Caſſiodorus lib. VIII epiſt. vlt. in Lucania cenſent. Fateor hoc fortius ad perſuadendum eſſe, licet quo loco Campaniæ ponendum ſit, non adpareat. Quid vero de Mela ſentiendum & Plinio? nec *Coſſentia* membranarum Holſtenio adprobatur, qui potius ex *Cocintia* ſuſpicatur ortam eſſe, quæ oppidum fuerit prope eiusdem nominis promontorium, *Cocintum* etiam ab Antonino, itinere ab Equotutico Rhegium ferente, adpellatum, XXII millibus a Scylacio in auſtrum, fere in loco, vbi nunc eſt oppidum *Stilo,* a quo obiacens promontorium Cocintum vulgo *Capo di Stilo* nominatur. Promontorium autem *Cocintum* eſt illud, quod Plinius III cap. x *longisſimum Italiæ pro-*

montorium exiſtimari tradit. Id Ouidio Holſtenius & Iſ. Voſſius reſtituerunt Metam. XV verſ. 704

- - - *dextra prærupta Cocintia parte,*

vbi inepte *Ceraunia* vulgatum fuerat, quæ in diuerſam illius itineris, ſeu ſiniſtram partem incidunt.

DCXLIX.

Cluuerio *Cocintum, Carcinum, Cæcinum* idem ſunt: nobis aliter videtur, quia ſecundum Melam *Carcinus* ad ſuperiorem ſinum pertinet, ſecundum ſiue Scylaceum: *Cocintum* autem eſt in tertio. *Secundus*, inquit, *Scylaceus, in quo eſt Petilia, Carcinus, Scylacium, Myſtiæ.* Ordo oppidorum an rectus ſit, non eſt noſtrum diſputare. *Myſtia* nobis primum, tamquam in limine, quia Plinius inter Caulonem & Conſilinum (quod Cocintum malumus) interpoſuit. Stephani epitome: Μυςία, πόλις Σαυνιτῶν, *Myſtia oppidum Samnitum.* Samnites autem intelligit Bruttios, a Samnitibus profectos. *Carcinum* oppidum cum Plinii amne *Carcine* componendum, non eſt quod dubitetur. Vbi enim de ſinu Scylaceo egit, hoc addidit: *Amnes ibi nauigabiles: Carcines, Crotalus, Semirus.* An etiam *Cæcinus*, & oppidum *Cæcinum*, dicatur, vt in quibusdam libris fertur eſſe; non habemus dicere, valdeque veremur, ne *Cæcini* nomen, ſi quod eſt, ex Thucydidis Καϊκίνου huc detractum in peregrinum locum ſit.

DCL.

Scylacium ſuccedit, ſiue, vt in Melæ libris expreſſum eſt, *Scylaceum;* Ptolemæi Σκυλάκιον. Strabo duplicem nuncupationis formam habet pag. 180 Μετὰ δὲ ταύτην [Καυλωνίαν] Σκυλλήτιον, ἄποικος Ἀθηναίων - - - νῦν δὲ Σκυλάκιον καλεῖται. Plinius interpretatur lib. III cap. X *Dein ſinus Scylaceus: & Scylacium, Scylletium Athenienſibus, quum conderent, dictum.* Nunc Squillace, in medio ſinu oppidum. Promontorium habet aut ſcopulum. Virgilius lib. III Aen. verſ. 553 *nauifragum Scylaceum.* Ouidius de Aeſculapio Romam aduecto lib. XV Metam. verſ. 701

- - - - *præterque Lacinia templa*
Nobilitata dea; Scylaceaque litora fertur.

DCLI.

Poſt Scylacium Straboni eſt Κροτωνιᾶτις χώρα, *Crotonienſis ager*, in quo vero multa occurrunt ante, quam ad Crotonem vrbem venitur. Primum eſt oppidum cum portu, quæ *Caſtra Hannibalis* vocantur. Plinius lib. III cap. X *In ea* [peninſula aut iſthmo potius] *portus, qui vocatur Caſtra Hannibalis, numquam anguſtiore Italia: XX M. paſſuum latitudo eſt.* In Tabula Auguſtana ſignum vrbis adpictum eſt, vnde oppidum quoque, non ſolum portum huius nominis fuiſſe probatur. Inde flumina in ſinum Scylaceum funduntur, hoc ordine a Plinio numerata: *Crotalus, Semirus, Arocha, Targines.* E quibus *Crotalus*, hodie Corace dictus, iudice Holſtenio: *Semirus* nomen retinet, eodem teſte: *Arocha* eſt Crocha: *Targines*, Tacina, interpretante Harduino. quamquam antiquius nomen *Tacina* vel fluminis vel oppidi, dicto Antonini itinere XXII m. p. diſtantis a Scylacio Thurios

Digitized by Google

Thurios verſus. Tum ſequuntur, vt Strabo vocat, τῶν Ιαπύγων ἄκραι τρεῖς, *Tria Iapygum promontoria.* Plura de iis non memorantur.

DCLII.

Pergit Strabo: Μετὰ δὲ ταῦτα τὸ Λακίνιον, Ἥρας ἱερόν. *Poſt hæc* [tria Iapygia] *Lacinium,* in quo *Iunonis templum.* Nobiliſſimum *Lacinium* promontorium, & a pluribus memoratum, Mela, Plinio, Ptolemæo, * præter Strabonem. Plinius lib. III cap. XI *A Lacinio promontorio ſecundus Europæ ſinus incipit, magno ambitu flexus,* id eſt, & Tarentinum & Hadriaticum complectens. Quod enim infra illud promontorium eſt, ad Ionium mare pertinet. Et Pomponius Mela: *Sinus Tarentinus dicitur inter promontoria Salentinum & Lacinium.* Iunonis Laciniæ templum, quod Strabo refert, πλούσιόν ποτε καὶ πολλῶν ἀναθημάτων, *multis quondam opulentum donariis.* Liuius lib. XXVIII extremo: *In Bruttiis propter Iunonis Laciniæ templum æſtatem Hannibal egit.* Cicero Diuinat. lib. I cap. XXIV refert, *columnam auream ſolidam in fano Iunonis Laciniæ* quum Hannibal tollere ſtatuiſſet, ſomnio monitum abſtinuiſſe. Liuius autem lib. XLII cap. XXVIII Fuluium Flaccum refert, *Iunoni Laciniæ, ob ſpoliatum templum,* fœda morte pœnas dediſſe. Adde Valerium Max. lib. I. cap. I exempl. 20.

DCLIII.

Supra Lacinium nobilis vrbs *Croton,* ** vel *Croto.* Mela turbat ordinem, *Crotonem* recenſens inter Heracleam & Thurium: quem diligentius ita Plinius ſeruat: *A Lacinio promontorio ſinus ſecundus,* - - - - *oppidum Croto, amnis Neæthus, oppidum Thurii.* Strabo pag. 181 Κρότων ἐν ἑκατὸν καὶ ν' σταδίοις ἀπὸ τοῦ Λακινίου, *Croton* CL *ſtadiis abeſt a Lacinio.* Liuius lib. XXIV cap. III ſitum vrbis, magnitudinem, deminutionem *** ſic deſcripſit: *Croto murum in circuitu patentem* XII *millia paſſuum habuit ante Pyrrhi in Italiam aduentum: poſt vaſtitatem eo bello factam vix pars dimidia*

* Add. Tzetzes ad Lycophron. v. 1006 & alios locos.

** Ἡ μὲν Κρότων εὐθηνεῖ τῷ ζεφύρῳ, *Croton proſpere agit propter Zephyrum.* Theophraſt. de Ventis pag. 411.

*** Hoc idem facit Petronius Satyr. cap. 116 pag. 537, 538. *In montem ſudantes conſcendimus, ex quo haud procul impoſitum arce ſublimi oppidum cernimus. nec quid eſſet, ſciebamus errantes, donec a villico quodam Crotona eſſe cognouimus, vrbem antiquiſſimam & Italiæ primam. Quum deinde diligentius exploraremus, qui homines inhabitarent nobile ſolum, quodue genus negotiationis præcipue probarent, poſt attritas bellis frequentibus opes, o mi, inquit, hoſpites, ſi negotiatores eſtis, mutate propoſitum aliudque vitæ præſidium quærite. Sin autem vrbanioris notæ homines, ſuſtinetis ſemper mentiri, recta ad lucrum curritis. In hac enim vrbe non litterarum ſtudia celebrantur, non eloquentia locum habet, non frugalitas ſanctique mores laudibus ad fructum perueniunt &c* Adde Campani libr. I epiſt. 2 & 4. Condita fuerat vrbs a Miſcolo Alemonis filio, per ſomnium ab Hercule monito, qua de re Ouid. Metamorph. XV, 19 ſeqq. copioſe diſſerit. nos illa modo hic excerpimus:

Vixque pererratis, quæ ſpectant littora, terris,
Inuenit Aeſarei fatalia fluminis ora:
Nec procul hinc tumulum, ſub quo ſacrata Crotonis
Oſſa tegebat humus. iuſſaque ibi mœnia terra
Condidit; & nomen tumulati traxit in vrbem.
Talia conſtabat certa primordia fama
Eſſe loci, poſitæque Italis in finibus vrbis.

Digitized by Google

habitabatur. - - - *Arx Crotonis vna parte imminet mari, altera, vergente in agrum, ſitu tantum naturali quondam munita, poſtea & muro cincta, qua per auerſas rupes ab Dionyſio, Siciliæ tyranno, per dolum fuerat capta.* Cicero lib. IX Attic. ep. vlt. *Crotonem petemus, aut Thurios.* Gentile Græco Latinoque modo exſtat. *Crotoniatæ*, Cicer. I de Inuent. cap. I; & *Crotonienſes*, Iuſtin. XX cap. II & ſeq. Regio & ager, ἡ Κροτωνιᾶτις, Thucyd. VII pag. 509.

DCLIV.

Amnis *Aeſarus* olim vrbem Crotonem perluebat: poſt Pyrrhi bellum procul a parte habitata fluebat. Strabo: * ποταμὸς Αἴσαρος καὶ λιμὴν, *Aeſarus fluuius & portus.* Liuius dicto lib. XXIV c. III de vaſtata Pyrrhi bello vrbe: *flumen, quod medio oppido fluxerat, extra frequentia tectis loca præterfluebat muros, procul iis, quæ inhabitantur.* Id flumen autem *Aeſarus* erat. Ad Theocriti illud idyll. IV verſ. 17 ἐπ' Αἰσάροιο νομεύει, ſcholiaſtes notauit: Αἴσαρος ποταμὸς διὰ μέσης τῆς πόλεως τῶν Κροτωνιατῶν ῥέων εἰς τὴν θάλασσαν. Montes apud Crotonem, *Latymnus* & *Phyſcus* eodem idyllio memorantur verſ. 19 & 23. Vide ſcholia Nec longe inde *Neæthus* amnis eſt, licet Ouidius Metamorph. XV verſ. 51

- - - - *Salentinumque Neæthum*

dixerit. Laxior enim poetis aliquando geographia eſt, neque finium circumſcriptorum vbique rationem habent. Strabo coniungit cum Aeſaro. *Aeſarus*, inquit, *fluuius & portus*, καὶ ἄλλος ποταμὸς Νέαιθος, *& alius fluuius Neæthus.* Hi corripiunt primam: producunt alii. Theocritus dicto idyll. IV verſ. 24

Καὶ ποτὶ τὸν Νήαιθον, ὅπα καλὰ πάντα φύοντι.

Et Lycophron, Alexandra verſ. 921, Ναύαιθος.

DCLV.

Macalla, plurale, τὰ Μάκαλλα, oppidum Stephano & Lycophroni memoratum. Ille tantum oppidum Italiæ dixit: hic verſ. 927 ἐν Μακέλλοις: vide etiam ſcholia vetuſta eius loci. Sed & heic Μάκαλλα Holſtenius ex MSS. legit. Ariſtoteles libro de Auditis mirabilibus diſtantiam eius a Crotone, CXX ſtadiorum prodidit.

DCLVI.

Supra Macalla eſt *Crimiſa* promontorium. Strabo pag. 175 Κρίμισα ἄκρα: etiam oppidum ſub promontorio eiusdem nominis. Stephanus: Κρίμισα, πόλις Ἰταλίας, πλησίον Κρότωνος καὶ Θουρίου, *Crimiſa, oppidum Italiæ, prope Crotonem & Thurium*, Lycophron verſ. 911

Τὸν δ' Αἰσάρου τε ῥεῖθρα, καὶ βραχύπτολις
Οἰνωτρίας γῆς κεγχρίνη βεβρωμένον
Κρίμισσα φιτροῦ δέξεται μιαιφόνον.

De Philoctete intellige, quem ex Troia reuerſum Aeſarus & ad Crimiſam regio excepit, quam ipſe, & Macalla, condidiſſe dicitur. Apollodorus apud Strabonem poſt initium libri VI tradit, Philoctetem Χώνην πόλιν ὑπὲρ Κριμι-

* Lib. VI pag. 402 c. A.

Κριμίσης ἄκρας εἰκῆσαι, ἀφ' ἧς οἱ ταύτῃ Χῶνες ἐκλήθησαν, *Chonen oppidum ſuper promontorium Crimiſam habitaſſe, à quo Chones in illa regione adpellati ſint.* Regionem Lycophron Χωνίαν dixit verſ. 983. Adde Stephani epitomen in Χώνη.

DCLVII.

Deinde ſunt flumina, *Hylia*, finis agri Crotonienſis: & *Traeis*, Τράεις, obliquo Τράεντος, nunc Triunti. De illo Thucydides lib. VII p. 509 *Athenienſes*, luſtrato exercitu apud Sybarin fluuium, ἦγον διὰ τῆς Θουριάτιδος γῆς, *duxerunt per agrum Thuriorum.* καὶ ὡς ἐγένοντο ἐπὶ τῷ Ὑλίᾳ ποταμῷ, *quum ad Hyliam flumen veniſſent*, Crotonienſes miſerunt, qui tranſitum per ſuos fines negarent; ideoque ἐπικαταβάντες ηὐλίσαντο πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἐκβολὴν τοῦ Ὑλίου, *deſcendentes ad mare iuxta oſtia Hyliæ caſtrametati ſunt*, vbi claſſis quoque præſto fuit. De *Traënte* Diodorus Siculus lib. XII c. XXII: Sybaritæ, qui ſeditionis periculum euaſerant, περὶ τὸν Τράεντα ποταμὸν κατῴκησαν, *ad fluuium Traentem conſederunt*, & aliquamdiu commorati ibidem, ὑπὸ Βρεττίων ἐκβληθέντες ἀνῃρέθησαν, *a Bruttiis eiecti deletique ſunt.*

DCLIIX.

Denique in finibus Bruttiorum, quamuis in Thuriorum poteſtate, fuit *Ruſcia* ſiue *Ruſcianum*, ſeu *Roſcianum*, (nunc Roſſano) nauale Thuriorum, XII millibus vltra Thurios remotum. Procopius lib. III Goth. cap. XXVIII παρὰ τὴν ἀκτὴν Ρουσκία ἐστί, τὸ Θουρίων ἐπίνειον, *Eſt in eo litore Ruſcia, Thuriorum nauale.* Antoninus, itinere ab Equotutico Rhegium:

Heraclea		
ad Viceſimum	M. P.	XXIIII
Thurios	M. P.	XX
Roſcianum	M. P.	XII.

MEDITERRANEA BRVTTIORVM.

DCLIX.

Beſidiæ, ad dextram Crathidis ripam ſitum oppidum *Biſignano* dicuntur eſſe. Liuius id nominis habet in Bruttiorum oppidis lib. XXX c. XIX *Ad Cn. Seruilium* COS. *qui in Bruttiis erat, Conſentia, Vffugum, Vergæ, Beſidiæ defecere.* Sed creditur Biſignano id oppidum eſſe: probari certo non videmus.

DCLX.

Capraſia oppidum Tabulæ, VIII millibus ſupra Crathin, qui praue *Crater* in Tabula vocatur. Pluraliter Antoninus itinere ab Vrbe via Appia, *Capraſis* ſexto caſu, Aldina: *Capraſas* quarto, Schottana editione. Situs ſic notatur:

Summurano		
Capraſas	M. P.	XXI
Conſentiam	M. P.	XXVIII.

Digitized by Google

DCLXI.

Poſt Laum nunc oppidum *Orſò* eſt, quod videtur olim *Vrſæ* & *Vrſentum* dictum eſſe: vnde ſunt *Vrſentini*, Plin. III cap. XI.

DCLXII.

Ad Acherontem fluuium *Pandoſia* oppidum, vt ſupra in flumine demonſtratum. Liuius lib. VIII cap. XXIV *haud procul Pandoſia vrbe imminentes Lucanis ac Bruttiis finibus tres tumulos, aliquantum inter ſe diſtantes,* [Alexander rex Epiri] *inſedit.* Strabo lib. VI Pandoſiam φρούριον ἐρυμνὸν vocat, quod παραῤῥεῖ ποταμὸς Ἀχέρων, hoc eſt, munimentum iuxta Acherontem fluuium. Plinius lib. III cap. XI *Et Pandoſiam Lucanorum vrbem fuiſſe, Theopompus* [auctor eſt] *in qua Alexander Epirotes occubuerit.* Verum in MSS. omnibus & impreſſis ante Hermolaum eſt *Mardonia*, quam Lucaniæ vrbem Theopompus, vt *Thebas Lucanas* Cato, dixit *fuiſſe*, quod eſt interiiſſe. Conciliare ſtudet Harduinus, quem vide in Emendat. LXIV. Proſtant nummi huius vrbis inſcripti ΠΑΝΔΟΣΙΕΩΝ, quos Harduinus mauult ad Theſprotiæ Pandoſiam referri, Holſtenius autem ad Italicam ſeu Magnæ Græciæ. Hodie in illo dicitur *Mendocino* eſſe, quod probabilius Holſtenio videtur, quam in *Caſtro Franco* cum aliis quæſiiſſe.

DCLXIII.

Conſentia prope abeſt a Pandoſiæ loco, in auſtrum inde modico interuallo recedens. Straboni μητρόπολις τῶν Βρεττίων, *caput Bruttiorum:* Ptolemæo etiam in Bruttiis Κωνσεντία: & hodieque *Coſenza*. Liuius lib. VIII cap. XXIV in Lucanis cenſuit. *Quum Heracleam,* inquit, *Tarentinorum coloniam, Conſentiam ex Lucanis,* - - - *cepiſſet*, puta, Epirenſis Alexander. Sed quum ſupra Lucaniæ fines cum Plinio & Strabone conſtituimus, non negauimus eſſe, qui vltra illos, præſertim in mediterraneis, Lucanorum limitem proferrent. Habet etiam alibi illius mentionem. Lib. XXIII cap. XXX *Recepta Petelia Pœnus ad Conſentiam copias traducit.* Petelia vero, vt ibidem dicitur, *in Bruttiis* erat. Et lib. XXIX extremo: *Eadem æſtate in Bruttiis Clampetia a conſule vi capta: Conſentia & Pandoſia, & ignobiles aliæ ciuitates, voluntate in ditionem venerunt.* Gentile nomen, *Conſentini.* Cicero de Finib. I cap. III *Perſius Tarentinis ait ſe, & Conſentinis, & Siculis ſcribere.* Et Liuius lib. XXVIII cap. XI *in Conſentinum agrum* COSS. *exercitum duxerunt.*

DCLXIV.

In ortum hinc eſt *mons Clibanus*, de quo Plinius lib. III cap. X *Oppidum intus Petilia, mons Clibanus, promontorium Lacinium.* Etſi enim promontorium non intus eſt: tamen ab interiore monte, tamquam pars, procurrit in mare. Ipſa vrbs *Petilia*, ſiue *Petelia*, etiam Philoctetæ Troiani credebatur opus eſſe. Virgilius Aen. III verſ. 402

Parua Philoctetæ ſubnixa Petilia muro.

Non autem parua manſit, ſed metropolis facta, ſaltem in præcipuis Bruttiarum poſtea numerata. Strabo poſt initium libri VI Πετηλία μητρόπολις νομίζεται τῶν Λευκανῶν, καὶ συνοικεῖται μέχρι νῦν ἱκανῶς. *Petelia Lucanorum*

vrbs

vrbs primaria cenſetur, & hodieque eſt ſatis frequens. Suſpecta vox Λευκανῶν, *Lucanorum*, & ipſi Straboni in conſtitutis finibus Lucaniæ aduerſa. *Bruttiorum* vel ſcripſit, vel voluit ſcribere. Liuius lib. XXIII cap. XXX *Petelia in Bruttiis aliquot poſt menſibus expugnata.* Natura & arte munita fuit, ἐρυμνὴ, Strabone auctore: & vicina Crotoni, quod ex Tabula itineraria adparet, in qua etiam *Petelia*, ſecunda vocali ſcriptum eſt, & Ptolemæus Πετηλία in Magna Græcia, quæ cum Crotone, maiori ex parte Bruttiorum fuit, vt Ptolemæus eam definiuit. Ex quibus, hoc eſt, ex ſitu naturaque loci, & ex vetere illa Tabula probat Holſtenius pag. 307, *Petiliam* fuiſſe quæ hodie eſt *Strongoli*, vbi multæ inſcriptiones exſtant, & quod Sponius addit Miſcell. E. A. pag. 196, tubi plumbei detecti, quibus inſcriptum PETILIA. Et eodem loco inſcriptio vetus (Gruter. pag. 215 num. 2) REIP. PETILINORVM. Fide ſingulari in Romanos fuit, vt Saguntus, Hannibalis bello. Silius lib. XII verſ. 431

> *Fumabat verſis incenſa Petilia tectis,*
> *Infelix fidei, miſeræque ſecunda Sagunto.*

Municipium fuiſſe, inſcriptiones Strongolenſes teſtantur; in quibus hodieque MVNICIPII nomen legitur. Gentile *Petelini*, non ſemel apud Liuium lib. XXIII cap. XX. Et nummus Theſauri Brandenburg. ΠΕΤΗΛΙΝΩΝ.

DCLXV.

Siberena, Σιβερηνὴ epitomes Stephani, quam antiquum ſit, probari facile non poteſt. Nominis conſonantia ſuadet, vt *S. Seuerinæ* oppidum, inter Clibanum montem amnemque Neæthum, credatur eſſe: quod iam tum Porphyrogennetæ temporibus ita adpellatum fuit, vti ex lib. II them. X adparet, vbi πολισμάτιον τῆς ἁγίας Σευηρίνης καὶ ὁ Κρότων iunctim legitur, hoc eſt, *oppidulum S. Seuerinæ & Croton.* Cluuerius *Siberinæ* nomen etiam Liuio reſtitutum it, lib. XXVI cap. XXXIX dicenti, vt vulgatum eſt; *Velis tum forte Romanus veniebat; ſed circa Crotonem Sibarimque ſuppleuerat remigio naues.* Legi poſtulat, *circa Crotonem Siberinamque:* ſed æquis, an inuitis criticorum filiis id fiat, non habeo pro certo quod vel negem vel adfirmem.

DCLXVI.

Inde in occaſum, & Tyrrhenum mare verſus, *Numiſtro* erat, antiquum oppidum. Liuius lib. XXVII cap. II *Conſul ex Samnio in Lucanos tranſgreſſus, ad Numiſtronem in conſpectu Hannibalis poſuit caſtra.* In Lucanos, inquit, quia hic auctor ſæpe ſuperiorem Bruttiorum partem Lucanis tribuit. Plutarchus Marcello p. 312 fatetur nominatim, ſe *Liuium* ſequi: ταῦτα μὲν ὁ Λιβιός φησιν. Ergo nouum nihil eſt, quum Marcellum εἰς Λευκανίαν *in Lucaniam* Hannibalem perſequutum, καὶ περὶ πόλιν Νομίστρωνα καθήμενον, *ad Numiſtronem caſtra habentem*, adgreſſum eſſe ſcripſit. Ptolemæus autem *Numiſtronem* (Νυμίστρων in recto) in Bruttiis mediterraneis ſcripſit. Plinius lib. III cap. XI Lucanos populos recenſens (quibus vero peregrinos immiſcet) tandem dicit, *quibus Numeſtrani iunguntur.* nam & *Numeſtro* ſecunda vocali dixiſſe, ex hoc loco, ſi ſe recte habet, probari poteſt.

Quod

Quod ſi vero *iunguntur* Lucanis Numeſtrani, non in ipſis Lucanis finibus ſunt ſiti, ſed ipſis tantum aliunde contribuuntur. Meminit etiam Frontinus lib. II Strateg. cap. II n. 6, ſed ſine gentis aut regionis nomine. *Hannibal*, inquit, *apud Numiſtronem contra Marcellum pugnaturus.* Baudrandus interpretatur *Clocento*, XV millibus a Conſentia in meridiem: VIII a mari Tyrrheno.

DCLXVII.

Longius hinc in meridiem, e regione Locrorum ferme, *Mamertum* vel *Mamertium* fuit. Strabo lib. VI pag. 180 Τὴν δὲ ὑπὲρ τῶν πόλεων τούτων μεσόγαιαν, Βρέττιοι κατέχουσι, καὶ πόλις ἐνταῦθα Μαμέρτιον, καὶ ὁ δρυμὸς ὁ φέρων τὴν ἀρίστην πίτ]αν, ἣ Βρέττιον Σίλαν καλοῦσι. *Super has vrbes* (Rhegium & Locros) *mediterranea Bruttii tenent, & oppidum ibi Mamertium, & ſilua optimam picem ferens, quam Bruttiam Silam adpellant.* Vergit in auſtrum ſilua Rhegium verſus, eſtque pars Apennini. Plinius lib. III cap. V ſub finem: *Cenys - - Rhegium - - Inde Apennini ſilua Sila, promontorium Leucopetra: ab ea Locri.* Vibius Sequeſter in Nemoribus: *Syla Bruttiorum.* ſcribe *Sila*, vt Strabo & Plinius. Inde *pix Bruttia* laudata. Plinius lib. XVI cap. XI *Sequens liquor, craſſior iam, picem fundit. Hæc rurſus in cortinas æreas coniecta, aceto ſpiſſatur: & coagulata Bruttiæ cognomen accepit, doliis duntaxat, vaſiſque ceteris vtilis, lentore ab alia pice differens.*

DCLXIIX.

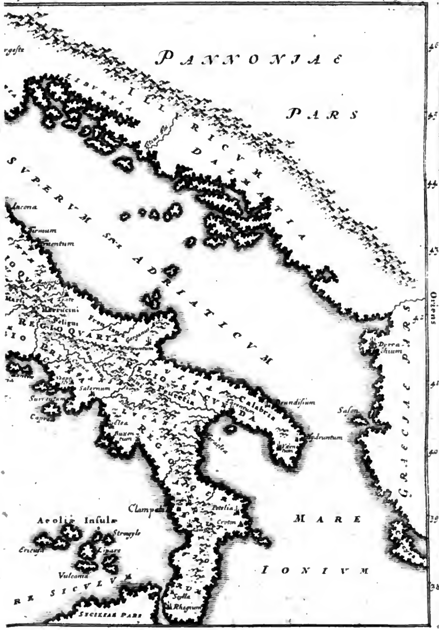
Antonini itinere ab Equotutico inter Scylacium & Rhegium ponuntur obſcura & ignota oppida, in quibus *Altanum* & *Hipporum* ſunt: & tandem XX millibus a Rhegio *Decaſtadium*, quod incidit in locum, qui iam vocatur Caſtidio. Aeque ignoti ſitus ſunt, quæ Liuius lib. XX cap. XIX enumerat, *Vſſugum, Vergæ, Sipheum, Argentanum, Hetriculum*, in Bruttiis ſita, ipſo docente, quæ nihilominus ex coniectura Holſtenius conatur interpretari, cui videlicet *Vſſugum* Fognano eſt: *Vergæ*, Rogiano: *Sipheum*, Montalto: *Argentanum*, Argentina prope Montalto: *Hetriculum*, Lattarico: quibus vero inniti non poſſumus, licet multum iudicio tanti viri tribuamus.

DCLXIX.

De *Græcia Magna* ſupra in Italiæ diuiſione diximus. Nec tantum in Bruttiis erat illa, & in Calabria, ſed in Campaniam vsque patebat: & Cicero pro Archia cap. V nobiliores Italiæ ciuitates Græcanicas enumerans, *Rheginos, Locrenſes, Neapolitanos, Heracleenſes*, & *Tarentinos* nominat. Ptolemæus arctiores fines conſtituit, ac tantum illud latus Italiæ, quod ad Tarentinum ſinum eſt & ad mare Ionium, *Græciam Magnam*, μεγάλην Ἑλλάδα, vocat, a Tarento vsque Locros; diremto ab illa Bruttiorum altero latere, in quo Rhegium, & Vibo ſunt, quem tractum proprie Bruttios adpellat. Ex mediterraneis Magnæ Græciæ duo oppida adſignat, *Peteliam* & *Abyſtrum*.

SECT. V.

Digitized by Google

PANNONIAE
PARS
ILLYRICVM
DALMATIA
LIBVRNIA
SVPERVM SIVE ADRIATICVM
Ancona
Firmum
Truentum
REGIO QVARTA
Marrucini
Peligni
Frentani
Garganus
REGIO SECVNDA
Calabria
Brundisium
Hydruntum
Salernum
Surrentum
Capreae
Elea
LVCANIA
REGIO
Petelia
Croton
Clampetia
Aeoliae Insulae
Strongyle
Lipara
Vulcania
Ericusa
Scylla
Rhegium
SICVLVM
SICILIAE PARS
MARE
IONIVM
GRAECIAE PARS
Dyrrachium
Oriens

SECTIO V.

REGIONES ITALIAE.

DCLXX.

Dictum ſupra ſub initium huius Capitis eſt de diuiſione Italiæ in Galliam Ciſalpinam, Italiam propriam, & Magnam Græciam. Vltima pars adpellationem ſuam citius amiſit, nomine retracto in anguſtias ſinus Tarentini & Ionii, vt Ptolemæus modo docuit; aut ne in his quidem conſtantius ſeruato. Superior pars, quæ Gallicanos colonos habebat, *Galliæ* nomen vsque ad Auguſti Cæſaris imperium conſeruauit, qui demum, peregrinis nominibus abrogatis, *Italiæ* commune nomen inde ab Illyrico, Hiſtriæ contermino, & ab Alpibus in circuitu, vsque ad Iapygum & Bruttiorum promontoria induxit vel reſtituit, & nouam vniuerſæ Italiæ diuiſionem in *vndecim Regiones* inuenit. Plinius lib. III cap. V *Qua in re præfari neceſſarium eſt, auctorem nos diuum Auguſtum ſequuturos, deſcriptionemque ab eo factam Italiæ totius in regiones XI.*

DCLXXI.

PRIMA REGIO ex Plinii delineatione, (neque enim alius deſcriptionem Auguſti prodidit,) a Tiberi vsque ad Silarum amnem pertinuit. Poſtquam enim Campaniam enarrauerat a Sauone fluuio vsque Mineruæ promontorium, *Regio*, inquit, *ea a Tiberi prima Italiæ ſeruatur ex deſcriptione Auguſti.* Et recenſitis interioribus tam Latii vtriusque quam Campaniæ, addit: *In prima regione præterea fuere: in Latio clara oppida*, quæ more ſuo, alphabeti ordine recenſet, pleraque antiquata tum nomina, olim autem ſub regibus, aut antea etiam, non obſcura. nempe Romam *Saturniam* nominat: Ianiculum, *Antipolin*, quæ repetere nihil attinet. Satis eſt ex hiſce intellexiſſe, vtrumque Latium & Campaniam fuiſſe *regionem primam.* Campaniæ autem finis Silarus amnis eſt, a quo tertiam regionem incipit.

DCLXXII.

SECVNDA REGIO lib. III Plinii cap. XI deſignatur ita: *Connectitur ſecunda regio, amplexa Hirpinos, Calabriam, Apuliam, Salentinos.* Et interiectis non nullis: *Cetero intus in ſecunda regione Hirpinorum colonia vna Beneuentum.* Deinde magno numero populos huius regionis recenſet, e quibus notiores tantummodo, miſſis obſcurioribus aut deletis, referemus: *Aquilonienſes, Abellinates* vtrosque, *Compſanos, Caudinos, Aeculanos, Aecanos, Cannenſes, Genuſinos, Herdonienſes, Larinates cognomine Frentanos, Netinos, Venuſinos;* & ex mediterraneis Salentinorum *Aletinos.*

DCLXXIII.

TERTIA REGIO. De hac Plinius lib. III cap. V *A Silaro regio tertia, & ager Lucanus Bruttiusque incipit.* Vrbium quas enarrat, potiores ſunt *Pæſtum, Velia, Buxentum, Clampetia, Temſa, Terina, Vibo, Rhegium, Locri.* Cetera non enumerat *regionis* nomine, ſed *Magnæ Græciæ* cap. X, per finum

num Ionium & Tarentinum: at cap. XI terminum definit manifeſte. *Oppidum*, inquit, *Metapontum, quo tertia Italiæ regio finitur.*

DCLXXIV.

QVARTA REGIO. Plinius lib. III cap. XII *Sequitur regio quarta gentium vel fortiſſimarum Italiæ. In ora Frentanorum, a Tiferno, Hiſtonium, Ortonia, Aternus amnis. Intus, Anxani cognomine Frentani: - - - - Marrucinorum, Teatini: Pelignorum, Corfinienſes, Superequani, Sulmonenſes: Marſorum, Anxantini, Atinates, Fucentes, Lucenſes, Maruuii: Albenſium, Alba & Fucinum lacum: Aequiculanorum, Cliternini, Carſeolani: Veſtinorum, Pinnenſes: - - - Samnitium, Bouianum, Aufidenates, Aeſernini - - - Treuentinates: Sabinorum, Amiterni, Curenſes, Forum Nouum, Fidenates, Interamnates, Nurſini, Nomentani, Reatini, Trebulani, Tiburtes.*

DCLXXV.

QVINTA REGIO lib. III cap. XIII ab eodem Plinio ita eſt deſcripta: *Quinta regio Piceni eſt, quondam vberrimæ multitudinis. Tenuere ab Aterno amne, vbi nunc ager Hadrianus, & Hadria colonia: flumen Vomanum: ager Prætutianus, - - - Truentum, - - Cupra oppidum, Caſtellum Firmanorum: colonia Aſculum, intus. Potentia, Numana, Ancona. Intus Auximates, Ricinenſes, Tollentinates.*

DCLXXVI.

SEXTA REGIO, quæ Vmbriæ eſt, ſequitur cap. XIV. *Iungitur*, inquit, *his ſexta regio, Vmbriam complexa, agrumque Gallicum circa Ariminum. In ora flumen Aeſis, Senogallia, Metaurus fluuius; coloniæ, Fanum Fortunæ, Piſaurum cum amne: & intus Hiſpellum, Tuder.* Cetera populorum nominibus ſignificat, in quibus nobiliores ſunt *Amerini, Aeſinates, Camertes, Carſulani, Fulginates, Foroflaminienſes, Foroſempronienſes, Iguuini, Interamnates cognomine Nartes; Meuanates, Narnienſes, Nucerini, Ocriculani, Sarſinates, Spoletini, Suaſani, Tuficani, Tifernates Tiberini,* & alii *Metaurenſes: Vrbinates* cognomine *Metaurenſes*, & alii *Hortenſes.*

DCLXXVII.

SEPTIMA REGIO Etruſca. Plinius lib. III cap. V *Adnectitur ſeptima* [regio] *in qua Etruria eſt, ab amne Macra.* Oppida huius regionis nobiliora, prætermiſſis ceteris, *Luca, Piſæ, Volaterra, Coſſa, Cære, Sena, Sutrium, Arretium, Cluſium, Florentia, Feſulæ, Hortanum, Nepet, Piſtorium, Peruſia.*

DCLXXIIX.

OCTAVA REGIO traditur eodem libro, cap. XV, ab Arimino ad Padum & Apenninum, ita: *Octaua regio determinatur Arimino, Pado, Apennino.* Oppida & flumina excerpta: *Ariminum, fluuius Rubico, & Sapis: Rauenna, Bononia, Mutina, Parma, Placentia: Cæſena, Claterna; Forum Clodii, Liuii, Popilii, Cornelii: Fauentia, Fidentia, Regium Lepidi.*

DCLXXIX.

NONA REGIO itidem lib. III cap. V deſcripta Plinio eſt. Poſtquam enim Liguriæ oppida enarrauerat, *Albium Intemelium* & *Ingaunum, Vada Sabatia,*

Digitized by Google

Sabatia, Genuam, Segeſtam: & a tergo *Dertonam, Pollentiam, Auguſtam Vagiennorum, Albam Pompeiam, Aſtam, Aquas Statyellorum;* ſubdit Plinius: *Hæc regio ex deſcriptione Auguſti nona eſt.*

DCLXXX.

DECIMA REGIO Transpadana maritima eſt, & quæ huic vicina in mediterraneis. Plinius lib. III cap. XVIII *Sequitur decima regio Italiæ, Hadriatico mari adpoſita, cuius Venetia, fluuius Silis ex montibus Taruiſanis, oppidum Altinum,* & interiectis pluribus fluminibus, *Aquileia, Carnorum regio, amnis Timauus, colonia Tergeſte, Formio amnis, antiquus auctæ Italiæ terminus.* Et ex cap. XIX *Hiſtria peninſula - - - & nunc finis Italiæ fluuius Arſia. In mediterraneo regionis decimæ, coloniæ, Cremona, Brixia, Ateſte: oppida Patauium, Opitergium, Belunum, Vicetia, Mantua - - - Verona, Iulienſes Carnorum, Foroiulienſes, - - - Noreia.* Et lacus, *Larius, Verbanus, Benacus, Eupilis.*

DCLXXXI.

VNDECIMA REGIO, Transpadana eſt Subalpina. Plinius lib. III cap. XVII *Transpadana adpellatur ab eo* [Pado] *regio vndecima, tota in mediterraneo. Oppida Vibi Forum, Seguſio: coloniæ ab Alpium radicibus, Auguſta Taurinorum, dein Salaſſorum Auguſta Prætoria, - - - Oppidum Eporedia, - - Vercellæ, Nouaria, Ticinum, Laus Pompeia, Mediolanum, Comum, Bergomum.*

DCLXXXII.

Sic operoſius Auguſtus Italiam diuiſit quam vtilius, quia poſteri non ſecundum has regiones deſcriptas nominarunt eius partes, ſed priſcis nominibus regionum & populorum contenti, nullam deſcriptionis Auguſteæ rationem habuere: niſi quod *Gallorum* nomen, Auguſto auctore, in Circumpadana expunxerunt, *Italiæ* vbique reſtituto.

VIAE STRATAE
PER ITALIAM.

DCLXXXIII.

In admirandis Italiæ etiam *Viæ ſtratæ* erant, commoditati itinerum per varias productæ regiones. Vetus inſtitutum, inde a Samnitico bello, quo Appius Claudius *Appiam* ſtrauit, per tot ſæcula ornandæ iuuandæque Italiæ continuatum. Quod enim Liuius lib. XLI cap. XXVII ſcribit, cenſores Fuluium Flaccum & Poſtumium Albinum, quorum annus fuit IↃ LXXIX, *vias glarea extra vrbem ſubſternendas marginandasque primos omnium locauiſſe,* id vel de glarea inducta, vel de marginatione intelligendum eſt, quia ipſe Liuius longo ante tempore viam Appiam Flaminiamque munitam fuiſſe oſtenderat. *Appia* ergo vt antiquiſſima erat, ita fuit nobiliſſima tum præſtantia operis & longitudine, tum frequentia illorum, qui iter in illa faciebant, quoties in vlteriorem Italiam, & Græciam Aſiamque Romanis eundum erat, aut inde redeundum.

Digitized by Google

DCLXXXIV.

APPIA ergo VIA prima nobis explicanda eſt. Auctor eius Appius Claudius, Cæcus poſtea cognominatus, tum cenſor. Liuius lib. IX cap. XXIX *Et cenſura clara eo anno Appii Claudii & C. Plautii fuit: memoriæ tamen felicioris ad poſteros nomen Appii, quod viam muniuit, & aquam in vrbem duxit: eaque vnus perfecit.* Annus autem erat vrbis CCCCXLI. Et Eutropius lib. II cap. IV *Eo tempore Appius Claudius cenſor aquam Claudiam induxit, & viam Appiam ſtrauit.* Longitudo erat ἀπὸ Ῥώμης μέχρι Καπύης, *ab Roma Capuam*, quod Diodorus Siculus lib. XX cap. XXXVI refert. Et Procopius lib. I Bell. Goth. cap. XIV ἐκ Ῥώμης ἐς Καπύην διήκει, *ab Roma Capuam pertinet.* Et Frontinus principio de Aquæductibus: *Ap. Claudius cenſor viam Appiam a porta Capena vsque ad vrbem Capuam muniendam curavit.* Falſus ergo auctor libelli de Viris illuſtr. in hoc Appio dicens: *Viam vsque Brundiſium lapide ſtrauit.* Neque enim Appii temporibus eo vsque Romanis Italia patebat: neque tantum opus vnius hominis eſt aut ætatis vnius. Nihilominus ad Brundiſium producta fuit, ſed a quo & quando continuatio facta, incertum. Strabo lib. V p. 161 Ἐνταῦτα συνάπτει τῇ θαλάττῃ πρῶτον ἡ Ἀππία ὁδὸς, ἐστρωμένη μὲν ἀπὸ τῆς Ῥώμης μέχρι Βρεντησίου, πλεῖστον δ᾽ ὁδευομένη, *Heic* [ad Tarracinam] *primum ad mare via Appia accedit, ab Roma vsque Brundiſium ſtrata, quæ plurimum frequentatur.* Sic Tacitus II annal. cap. XXX in vanis Libonis Druſi conſultationibus refert, *viam Appiam Brundiſium vsque pecunia operire.* Strata autem fuit λίθοις στερεοῖς, *duriſſimo lapide*, vt Diodorus ait; quem φύσει σκληρὸν Procopius dixit, neque hoc obuio & ad manum vbique, ſed, quod idem addit, ἐκ χώρας ἄλλης μακρὰν οὔσης, *ex longinqua regione* aduecto, grandiore & ad normam cæſo, quod magnitudinem operis & admirationem auget, in tanta præſertim latitudine, vt ἅμαξαι ἐναντίαι ἀλλήλαις, *aduerſa plauſtra inter ſe* libere commeare poſſent. Vt adeo vere Papinius Statius lib. II ſilv. II verſ. 12 dixerit,

Appia longarum teritur regina viarum.

Ductum huius viæ Horatius lib. I ſatyr. V, & diuerſis locis Strabo; & Antoninus itinerario prodidit.

DCLXXXV.

Præcipuæ vrbes & manſiones inter Romam & Brundiſium in Appia erant *Aricia, Forum Appii, Tarracina, Fundi, Minturnæ, Sinueſſa, Capua:* inde *Caudium, Beneuentum, Equotuticum, Herdonia, Canuſium, Barium, Egnatia, Brundiſium.* Iuxta Appiam, inter Forum Appii & Tarracinam, *foſſa* fuit per paluſtria, lembo a mula tracto nauigabilis, quam Strabo lib. V pag. 161, & Horatius lib. I Satyr. V deſcripſerunt.

DCLXXXVI.

VIA FLAMINIA fuit a Roma per Ocriculos vsque Ariminum. Livius epitoma XX *C. Flaminius cenſor viam Flaminiam muniuit.* Cenſor autem fuit cum L. Aemilio Pappo, anno ante bellum Punicum II, qui annus vrbis DXXXIII. Strabo autem lib. V pag. 150 non cenſori, ſed conſuli Flaminio tribuit, poſteriori quam cenſor, ex longo interuallo: συνυπάτευσαν

Digitized by Google

σαν ἀλλήλοις Μάρκος Λέπιδος καὶ Γάϊος Φλαμίνιος· καθελόντες δὲ Λίγυας, ὁ μὲν τὴν Φλαμινίαν ἔστρωσεν ἐκ Ῥώμης διὰ Τυῤῥηνῶν καὶ τῆς Ὀμβρικῆς μέχρι τῶν περὶ Ἀρίμινον τόπων· ὁ δὲ τὴν ἑξῆς μέχρι Βονωνίας, κἀκεῖθεν εἰς Ἀκυληίαν, *Collegæ in conſulatu fuerunt M. Lepidus & C. Flaminius: Liguribus autem deuictis, hic viam Flaminiam ſtrauit ab Roma per Etruriam & Vmbriam usque ad Ariminum: ille deinceps ad Bononiam vsque, & inde vsque ad Aquileiam.* At hi conſules fuere anno DLXVI, de quibus Liuius lib. XXXVIII cap. XLII *Comitia conſulibus rogandis fuerunt ante diem* XII *calend. Martias. Creati M. Aemilius Lepidus, C. Flaminius.* Valde vereor, ne cenſores prope cognomines cum his Strabo conſulibus confuderit. Clare enim Liuius *cenſorem Flaminium* auctorem viæ Flaminiæ dixit. Continuatio autem illa Aemilii per Bononiam vsque Aquileiam, etiam interdum *Flaminiæ* nomine exprimitur. Lipſius de Magn. Rom. III cap. X *Quid? Flaminia via an breuior* [quam Appia?] *quæ Roma Ariminum vsque, & inde porro Aquileiam ducebat.* Sed de illa parte pluribus in Aemilia. Propria Flaminia Arimino finiebatur. Suetonius Aug. cap. XXX *Quo facilius vndique vrbs adiretur, deſumta ſibi Flaminia via Arimino tenus munienda, reliquas triumphalibus viris, ex manubiali pecunia ſternendas, diſtribuit.* Non nouus aut primus muniuit, ſed reparauit, vbi perierant, priores munitiones. Dio Caſſius lib. LIII pag. 511 ὁδοὺς τὰς ἔξω τοῦ τείχους δυσπορεύτους ὑπ' ἀμελείας ὁρῶν οὔσας, - - - τῆς δὴ Φλαμινίας αὐτὸς, ἐπειδήπερ ἐκστρατεύσειν δι' αὐτῆς ἔμελλεν, ἐπεμελήθη, *Videns vias extra vrbem difficiles itineribus fieri; - - - ipſe Flaminiæ curam reparandæ ſuſcepit, quia per viam illam exercitum ducturus erat.* Per montes ad Metaurum fluuium faciliorem tranſitum, interciſis ſaxis, fecit, quem Tabula *Ad interciſa,* intellige, ſaxa; Hieroſolymitani itineris auctor ſimpliciter *Interciſa:* Victoris epitome & Procopius IV Goth. cap. XXVIII *Petram Pertuſam* vocant. Locum enim illum in Flaminia eſſe, vterque Victor ſignificauerunt. Vide ſupra in Vmbria trans Apenninum.

DCLXXXVII.

Oppida in Flaminia via ſecundum Strabonem lib. V pag. 157, & itineraria Antonini & Hieroſolymitanum, nec non veſtigia Holſtenio pag. 100 reperta ſunt ab Roma *Ocriculi, Narnia Carſulæ, Meuania, Fulginium, Forum Flaminii,* [*Nuceria*] *Heluillum, Calle, Interciſa* ſiue *Petra Pertuſa; Forum Sempronii, Fanum Fortunæ, Piſaurum, Ariminum.* Itineraria per diuerticula ducunt ad Interamnam & Spoletium. At Strabo diſerte, ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ, *in dextra huius viæ* Spoletium relinqui profecturo Roma Ariminum. Et Tacitus Hiſt. III cap. LXIV *vitata Flaminiæ viæ celebritate, diuertere Interamnam iuſſit.* Etiam Nuceria extra viam erat, quem nec Antoninus attigit: Strabo tamen Νουκερίαν διὰ τῆς ὁδοῦ πληθυνομένην μᾶλλον, ἢ διὰ πολιτικὸν σύστημα, *commoditatis cauſſa frequentatam* ſcripſit: Ob eamdem rationem itinera per Faneſtrem coloniam & Piſaurum hanc viam ducunt.

DCLXXXIIX.

VIA AEMILIA non vna eſt: alia ab Aemilio Scauro fuit munita, quam Strabo p. 150 ita deſcripſit: οὗτος ὁ Σκαῦρός ἐστιν, ὁ καὶ τὴν Αἰμιλίαν ὁδὸν στρώσας,

 τὴν

τὴν διὰ Πισῶν καὶ Λούνης μέχρι Σαββάτων· κἀντεῦθεν διὰ Δέρθωνος, *Hic ille Scaurus eſt, qui Aemiliam viam ſtrauit, quæ per Piſas, Lunam, vsque Sabata fert: indeque Dertonam perducta eſt.* Auctor libri de Viris illuſt. cap. LXXII in Scauro: *Cenſor viam Aemiliam ſtrauit.*

DCLXXXIX.

Altera nobilior eſt, quæ prouinciam circumiacentem poſteriori æuo denominauit, opus Aemilii Lepidi, conſulis cum C. Flaminio. Sed hanc aliter Strabo, aliter Liuius delineauit. Ille Lepidum ab Arimino, vbi deſinebat Flaminia, viam ad Bononiam vsque; indeque prorſus Aquileiam ſcribit protuliſſe: Liuius lib. XXXIX cap. II *Aemilius, pacatis Liguribus, viam ab Placentia, vt Flaminiæ committeret, Ariminum perduxit.* Ab Arimino Bononiam fuiſſe deductam, Plinius quoque teſtis eſt, quum lib. XIX cap. I *Fauentiam*, quæ fere media inter Ariminum & Bononiam eſt, dicit *in Aemilia via* eſſe: & lib. II cap. LXXXIII portentum agri Mutinenſis, concurrentes montes, & inter hos erumpentem ignem, *in via Aemilia* interdiu viſum eſſe. Et *Forum Cornelii* in illa via fuit, quod Martialis, epigrammate IV libri III ad librum ſuum, docet:

> *Romam vade, liber. Si, veneris vnde, requiret,*
> *Aemiliæ dices de regione viæ.*
> *Si, quibus in terris, qua ſimus in vrbe rogabit,*
> *Cornelî referas me, licet, eſſe foro.*

DCXC.

VIA AVRELIA per maritima Etruriæ ducebat Piſas verſus, vel ad illas. Peutingeriana Tabula eius tractum oſtendit, ab vrbe per *Lorium*, *Alſium*, *Pyrgos*, *Caſtrum nouum*, & *Centum cellas:* quod etiam Antoninus, itinere per hanc viam in Galliam ſuſcepto, confirmat. Num vlterius proceſſerit, propter *Aurelii Forum*, quod vltra Martham flumen eſt, & eiusdem haud dubie auctoris, non licet dubitare. At *Grauiſcæ* inter Forum illud & Centum cellas ſitæ, videntur extra viam fuiſſe. Sic enim Celſus lege XXX Dig. de legat. & fideic. II *Quidam in teſtamento ita ſcripſit: Reipublicæ Grauiſcanorum lego in tutelam viæ reficiendæ, quæ eſt in colonia eorum, vsque ad viam Aureliam.* Sed eadem Tabulæ via, quamquam abrupta Centumcellis, fert a Minione per Grauiſcas Forum Aurelii, vt diuerticulum agri Grauiſcani, quod incidat in Aureliam, intelligendum ſit. Cicero de Catilina, oratione II cap. IV, *Demonſtrabo iter: Aurelia via profectus eſt.* Idem Philipp. XII cap. IX *Tres viæ ſunt ad Mutinam: a ſupero mari, Flaminia: ab infero, Aurelia: media, Caſſia.* De ætate non plane conſtat: plurimi tamen ad Aurelium Cottam, conſularem virum, qui cenſor anno DXII fuit, vt in tabulis Capitolinis eſt, referunt. Duplex autem fuit, vetus & noua. Inſcriptio Tiburtina, Grut. p. 457 n. 7,

CVRATORI. VIAR. AVRELIAE. VETERIS. ET
NOVAE. CORNELIAE. ET TRIVMPHALIS.

Quæ illa *noua* fuerit, incertum eſt ſilente hiſtoria. Raph. Frabrettus vt *veterem* a Sublicio ponte per Ianiculum, qui tunc ſolus tranſitus patuerit, in oram

Digitized by Google

oram maris ducit: ita paullo ſupra, ſeu ſeptemtrionem verſus, *nouam* ponit, vt tamen in *veterem* ab interuallo incidat; putatque ab Aurelio Antonino imperatore nomen habere.

DCXCI.

VIA CASSIA, quam Cicero modo, vt mediam inter Flaminiam Aureliamque, memorabat, per mediam Etruriam ferebat. Veſtigia eius vir diligentiſſimus L. Holſtenius pag. 65, 69 monſtrauit, quæ a Baccanis Sutrium, inde Vetrallam, deinde ad Aquas Paſſeris tendunt: & vltra hæc per Vulſinios ad Cluſium.

Illuſtrat hanc viam inſcriptio vetus Hadriani apud Gruterum p. 156 num. 2

VIAM CASSIAM
VETVSTATE COLLABSAM
A CLVSINOR. FINIBVS
FLORENTIAM PERDVXIT
MILLIA PASSVVM
XXCI.

Feſtus ait, *a Caſſio ſtratam;* a quonam, & quando, non addit. Num a Caſſio Longino, qui cum Valerio Meſſala anno DC aut ſuperiore cenſor fuit? de quibus præter Faſtos Capitolinos, etiam Plinius lib. XVII cap. XXV conſulatur.

DCXCII.

VIA CLODIA ſiue CLAVDIA itidem in Etruria eſt, ex Caſſia deducta, & per *Arretium, Florentiam* ac *Piſtorium* ferebat *Lucam*, vt Antoninus tradit: quæ vero cis Cluſium ibidem narrantur, ſunt ipſa oppida Caſſiæ, iam demonſtrata. Ex illa enim deducta eſt, non Caſſia ex Claudia.

Ad auſtrale latus Sabatini lacus via Clodia ducebat, & ſupra Braccianum ingentes eius reliquiæ viſuntur. Vide Holſten. ad Cluv. pag. 44, 45. Prope Flaminiam fuit, in quam videtur tandem incidiſſe. Ouidius Pont. lib. I epiſt. VIII

Nec quos piniferis poſitos in collibus hortos
Spectat Flaminiæ Clodia iuncta viæ.

DCXCIII.

VIA POSTVMIA ſemel memorata Tacito in prælio Bedriacenſi, lib. III Hiſt. cap. XXI. *Siſtere,* inquit, *tertiam legionem in ipſo viæ Poſtumiæ aggere* [dux Antonius] *iubet, cui iuncta a læuo ſeptima Galbiana, patenti campo ſtetit.* Et ante cap. XVII *Iuuit locus, arctiore illic via, & fracto interfluentis riui ponte, qui incerto alueo, & præcipitibus ripis fugam impediebat.* Ex his, & quæ interiecta ſunt, intelligitur, *viam Poſtumiam* a Cremona Mantuam Veronamque, & forte in vlteriora, perduxiſſe. Vbi initium eius fuerit, non liquet. Aut enim in Ciſpadana & in ipſa Liguria nata; aut ibi alia fuit *via Poſtumia.* Nam in tabula ænea de finibus Genuenſium & Veituriorum (Gruter. p. 204) legitur: IBI TERMINI DVO STANT CIRCVM VIAM POSTVMIAM, adde reliqua. Sed quia de agro ibi Genuenſi eius-

que

que finibus agitur, forte diuerſa a Transpadana illa *Poſtumia* fuit, vt duæ ſunt Aemiliæ, de quibus ſupra dictum eſt.

DCXCIV.

Sunt præterea aliæ viæ in Etruria, aut circa Flaminiam, ſolis inſcriptionibus, & indiculo Victoris de Vrbis regionibus, proditæ, ANNIA, AVGVSTA, CORNELIA, CIMINIA, quæ difficilius explicantur. Gruterus pag. 399 num. 6 CVRATORI. VIAE. CLODIAE. ANNIAE. CASSIAE. CIMINIAE. E quibus *Ciminia* perſpectior eſt, ex Caſſia ad Sutrium in oppidum & montem *Ciminum* ferens, & ad Aquas Paſſeris rurſus recidens in Caſſiam, vt ſollertiſſimus Holſtenius ex veſtigiis pag. 67 demonſtrauit. *Anniam* autem Onuphrius vel Flaminiæ coniunctam, vel ab ea incepiſſe ex marmore in Faliſcis exſtante comprobari putat, cuius hæc inſcriptio ex Auguſti ſæculo eſt:

VIAM AVGVSTAM AB VIA
ANNIA EXTRA PORTAM AD
CERERIS SILICE STERNENDAM
CVRARVNT PECVNIA SVA.

DCXCV.

Auguſtam autem *viam* non procul a Flaminia in Faliſcis fuiſſe, & in Anniam incidiſſe, ſimul ex hac inſcriptione Onuphrius oſtendit. Plus de Auguſta Italiæ compertum non habemus,

DCXCVI.

Corneliam inſcriptio, paullo ante producta in *Aurelia*, commendat. Qui enim Aureliæ vtriusque curam habebat, dicitur etiam curator fuiſſe VIAR. CORNELIAE ET TRIVMPHALIS. Quod ergo heic & alia inſcriptione Romana, qua C. Sallius curator dicitur VIARVM AVRELIAE. CORNELIAE. TRIVMPHALIS; *Cornelia* cum Aurelia & triumphali coniungitur; coniicit inde Onuphrius, mediam inter Aureliam & Triumphalem fuiſſe *viam Corneliam*, de cuius auctore nihil certi cognitum eſt. *Triumphalem* autem initium extra vrbem a ponte Tiberino, cuius rudera quædam non minus, quam Portæ triumphalis, in ripa, ſupereſſe dicuntur, habuiſſe, ſiue inter Flaminiam & Aureliam nouam; Barthol. Marlianus Topograph. Rom. lib. I cap. VIII extr. & Fabrettus in Tabula, auctores ſunt. Longe in exteriora id nominis patuiſſe, probabile non eſt, quia pompæ via illa deſtinata fuit, quæ intra Tiberim & Capitolium fere omnis oſtentabatur. S. Hieronymus de Scriptor. eccleſ. in *Petro* apoſtolo: *Sepultus Romæ in Vaticano, iuxta viam Triumphalem.* Alexander ergo Donatus de Vrbe Roma lib. I cap. XXII viam Triumphalem per vtrumque campum, Flaminium & Martium, tendiſſe in Vaticanum exiſtimat.

DCXCVII.

Egregius lapis exſtat Auximi, deſcriptus a Grut. p. 446 num. 4, quo plures adhuc expoſitæ viæ memorantur, & cum iis etiam AMERINA, quæ ex Flaminia, vt Onuphrius putat, Ameriam diuertit. Verba inſcriptionis hæc ſunt ex æuo Hadriani:

CVR.

Digitized by Google

CVR. VIAR
CLODIAE. ANNIAE. CASSIAE
CIMINAE. TRIVM. TRAIANARVM
ET. AMERINAE.

DCXCIIX.

Vbi autem hæ *Traianæ* fuerint & in qua regione, nemo facile explicauerit. Xiphilinus ex Dione ſcripſit in hoc principe: *πλεῖςα ἀναγκαιότατα καὶ ἐν ὁδοῖς καὶ ἐν λιμέσι κατασκευάσαι, plurima neceſſaria tam in viis quam portubus inſtauraſſe:* ſed qua regione aut prouincia, non exponit. Appiam inſtauraſſe aut ſimilem, quæ ad Calabros Bruttiosque pertineret; *Traianamque* vocitaſſe, videtur inſcriptio Romana, mutila quamuis, (Grut. pag. 199 num. 1) probare,

VIAM TRAIAN........ BRVTT..
SALENTIN...... PVBL..........

Quo nummus Traiani referri ſolet, ſedentem mulierem oſtentans, quæ alteram manum rotæ imponit, altera arundines tenet, cum ſubſcriptione VIA TRAIANA, cuius hæc femina ſimulacrum ſit, per Pomtinas (arundine ſignificatas) communitæ & reparatæ. *Tres* autem *Traianæ* ſuperiori inſcriptione videntur extra hanc fuiſſe, quia cum quibus iunguntur, Clodia, Annia, Caſſia, Cimina, Amerina, omnes ſunt Transtiberinæ: vnde pronum ad coniecturam fit, tres illas etiam trans Tiberim in Etruria aut Vmbriæ finibus extitiſſe.

DCXCIX.

In Transtiberina regione, ſed propius flumen, reſtant duæ viæ, *Portuenſis* & *Vitellia*. PORTVENSIS ſic P. Victori dicta, libello de Regionibus Vrbis, ſub finem. Ad Portum Romanum ferebat, ſiue dextrum oſtium Tiberinum, vnde nomen eſt. Ab hac recedit paulliſper, etiam a fluvio, VIA VITELLIA, cuius originem Suetonius cap. I Vitellii oſtendit, ipſamque viam definit *ab Ianiculo ad mare vsque*. Ab hac diſtinxit IANICVLENSEM P. Victor, ſed quo duxerit, & quam longa fuerit, incertum eſt.

DCC.

VIA VALERIA ex iis, quæ cis Tiberim erant, poſt Appiam in præcipuis fuit, per Sabinos, Aequos & Marſos in Pelignos aut vltra producta. Strabo lib. V pag. 164 *ἡ Οὐαλερία ἄρχεται ἀπὸ Τιβούρων, ἄγει δ' ἐπὶ Μάρσους καὶ Κορφίνιον τὴν τῶν Πελιγνῶν μητρόπολιν. Valeria via incipit a Tibure, & fert per Marſos ad Corfinium, Pelignorum metropolim.* Addit in ea eſſe oppida *Carſeolos* & *Albam*: prope, *Cuculum*. Quum vero dubius *Carſeolorum* locus ſit, & doctiſſimi viri Lucas Holſtenius ac Raphael Fabrettus, hic Italus, ille in Italia plurimum verſatus, de eo litigent, & Holſtenius veſtigia huius coloniæ diu perquiſita tandem inueniſſe dicat & perſpexiſſe, omnesque partes eius diligentiſſime (pag. 164) deſcribat; hic autem Holſtenium non leuiter notet & caſtiget: noſtrum non eſt, inter tantos viros has geographicas lites componere: minus Gruteri poſitionem, inter Laminas &

Sublaqueum ad Anienem, tueri. Quum ergo per Carſeolos hæc via ferat, vt Strabo dixit; pro illorum diuerſo ſitu aliter aliterque Valeriam duci & delineari oportet. De ceteris ſuprà actum, quos partim etiam ſequuti ſumus: Fabrettus Carſeolorum ruinas inter Rio Freddo & Celli de Carſoli poſuit, libro de Aquis & Aquæductibus. Quoquo autem loco colonia Carſeolana fuit, & propter illam vel altius vel preſſius ſit in Aequicolis hæc via perducenda; tamen a Tibure ad Albam Fucentem illa duxit, inde Cerſenniam, Corfinium, Interbromium, Teate Marrucinum ad vsque Hadriam. Id quod ex Antonini itinere per Valeriam inſtituto, clarum eſt & apertum.

DCCI.

VIA LATINA inter Appiam & Valeriam media, tandem incidit in Appiam. Strabo lib. v pag. 163 γνωριμώταται, *celeberrimæ viarum* per Latium *ſunt Appia, Latina & Valeria*: μέση δ' αὐτῶν ἡ Λατίνη, ἡ συμπίπτουσα τῇ Ἀππίᾳ κατὰ Κάσινον πόλιν, *media illarum Latina eſt, quæ in Appiam apud oppidum Caſinum incidit*. Scribe *Caſilinum*, quod prope Capuam eſt: Caſinum autem longe reductum ab Appia. Oritur Latina prope Romam ex Appia, & poſt Cales ad Caſilinum in eamdem recidit. Oppida in ea Strabo numerauit, poſtquam inter montes Tuſculanum & Albanum traducta fuit, *Algidum ad Pictas*, diuerſorium, vbi Lauicanam excipit: deinde *Ferentinum, Fruſinum, Fabrateriam, Aquinum, Interamnium*, Latinorum Vltimum: & in Campania *Teanum Sidicinum, Calenum*, & *Caſilinum*, iuxta quod viæ Appiæ Latina ſe inſinuat. Crebro memoratur. Liuius lib. II cap. XXXIX de Coriolano: *inde* [a Circeiis] *in Latinam viam tranſuerſis tramitibus transgreſſus*. Suetonius Domit. cap. XVII *per veſpillones exportatum Phyllis nutrix in ſuburbano ſuo Latina via funerauit*. Et Paullinus Nolanus Natalitio III S. Felicis verſ. 72

Aſpera montoſæ carpuntur ſtrata Latinæ.

DCCII.

In Latinam a ſiniſtra cadit VIA ASINARIA, haud procul vrbe, cuius Feſtus meminit in *Retricibus*. Verba in *Ardeatina* proferemus. Breuis ergo & ignobilis via prætereatur.

DCCIII.

VIA SALARIA in Sabinos tendebat, a ſale per eam deuecto dicta. A Collina porta per pontem Anienis ferebatur. Tacitus lib. III Hiſtor. cap. LXXXII *tertium agmen per Salariam Collinæ portæ propinquabat*. Et Liuius lib. VII cap. IX *Galli ad tertium lapidem Salaria via trans pontem Anienis caſtra habuere.* Strabo lib. v pag. 158 ἔστρωται δὲ αὐτῶν ἥ τε Σαλαρία ὁδὸς οὐ πολλὴ οὖσα, εἰς ἣν καὶ ἡ Νωμεντάνη συμπίπτει κατὰ Ἤρητον τῆς Σαβίνης κώμην ὑπὲρ τοῦ Τιβέρεως κειμένην, ὑπὲρ τῆς αὐτῆς πύλης ἀρχομένη τῆς Κολλίνης. *Strata eſt per illos* [Sabinos] *via Salaria, non longa, in quam Nomentana incidit apud Fretum, Sabinorum vicum, ſupra Tiberim poſitum; incipiens ab ipſa porta Collina.* De nomine Paullus ex Feſto: *Salaria via Romæ eſt adpellata, quia per eam Sabini ſal a mari deferebant.* Congruunt veſtigia Feſti reliqua.

DCCIV.

DCCIV.

VIA CAMPANA quo duxerit, & vnde nominata ſit, incertum eſt. Memorat Suetonius Aug. cap. XCIV *Ad quartum lapidem Campanæ viæ in nemore prandenti, ex improuiſo aquila panem ei e manu rapuit.* Romæ in veteri lapide, exhibente Grutero pag. 611 num. 13 HVIC MONVMENTO ITER ADITVS AMBITVS DEBETVR - - - A VIA CAMPANA PVBLICA. Torrentius *Appiam* interpretatur, quæ in Campaniam ferebat: ſed nobilius nomen *Appiæ* frequentiusque, quam vt regionis nomen ſubſtitui patiatur. Raph. Fabrettus, inuento veteri ductu inter Laurentinam & Ardeatinam, dubitanter adſcripſit: *forſan* CAMPANA. Vide Tabulas ipſius ad Diſſertat. III.

DCCV.

Ceteræ viæ ab oppidis, quo ferebant, ſunt denominatæ, ex quorum ſitu cognoſcuntur faciliime. Vt a ſeptemtrione incipiamus, poſt Salariam fuit NOMENTANA ducens *Nomentum*, Sabinorum oppidum. Hæc vel incidit in Salariam, vt modo a Strabone accepimus; vel Salaria cadit in ipſam. Liuius lib. III cap. LII *Via Nomentana, cui tum Ficulnenſi nomen fuit, profecti, caſtra in monte Sacro locauere.* Suetonius Nerone cap. XLVIII *ſuburbanum inter Salariam & Nomentanam viam.* Vetus inſcriptio Grut. p. 439 n. 4 CVRATOR VIAE NOMENTANAE.

DCCVI.

Huic TIBVRTINA proxima, quam ab ipſo oppido, a quo nomen habet, Valeria excepit, vt ſupra, Strabone auctore, oſtendimus. Inſcriptio pag. 446 n. 9 CVRAT. VIAE TIBVRTIN. Vitruuius lib. VIII cap. III *in Tiburtina via flumen Albula.* Poſt hanc eſt VIA COLLATINA, quæ Collatiam ferebat. Frontinus de Aquæduct. lib. I *Concipitur* [aqua Virgo] *via Collatina ad milliarium* VIII, *paluſtribus locis.*

DCCVII.

Proxima Collatinæ in auſtrum eſt VIA PRAENESTINA, ducens per Gabios in oppidum *Præneſte*. Frontinus de Aquæduct. ſub initium: *Concipitur Appia* [aqua] *in agro Lucullano, via Præneſtina.* Strabo lib. V p. 164 Γάβιοι ἐν τῇ πραινεςίνῃ ὁδῷ κειμένη [πόλις] *Gabii, in Præneſtina via ſitum oppidum.* Vnde prior pars viæ vocata etiam *Gabina.* Lapis vetus Romæ, Grut. pag. 150 num. 8

P. SCAPTIVS, P. F. GABINAM
VIAM ORNARI AC REFICI
SVA IMPENSA CVRAVIT.

DCCIIX.

Non procul aberat VIA LABICANA, ſiue LAVICANA, ducens in oppidum *Labicum*, quod prope Gabios fuit. Liuius lib. IV cap. XLI *Iam conſul via Labicana ad fanum Quietis erat.* Inſcriptio vetus claſſe II Reineſ. num. 27 VIAE LABIC. CVR. Spartianus in Iuliano extr. *Corpus eius in proaui monimenta translatum, milliario quinto, via Lauicana.* Fuit hæc inter Præneſtinam, & Latinam, ſupra cum Appia in nobilioribus viis

 expli-

explicatam. Ergo ſolæ ſuperſunt, quæ recta ab vrbe in meridiem tendebant.

DCCIX.

ARDEATINA VIA ex Appia haud procul ab vrbe, circa Almonem fluuium in dextram digreditur, & *Ardeam* vſque profertur. Pompeius Feſtus in voce *Retricibus* eius mentionem fecit: *Cato*, inquit, *ſignificat aquam eo nomine, quæ eſt ſupra viam Ardeatinam inter lapidem ſecundum & tertium, qua irrigantur horti infra viam Ardeatinam & Aſinariam, vſque ad Latinam.*

DCCX.

VIA LAVRENTINA a *Laurento* oppido, quo tendebat, nomen habuit, ex Oſtienſi inter ſecundum & tertium lapidem ſiniſtrorſus deriuatæ. Plinius lib. II epiſt. XVII de villa ſua: *Aditur non vna via. nam & Laurentina & Oſtienſis eodem ferunt: ſed Laurentina a quartodecimo lapide; Oſtienſis ab vndecimo relinquenda eſt.* Et Gellius lib. X cap. II de femina quinque pueros vno partu enixa: *monimentum ei factum, iuſſu Auguſti, in via Laurentina:* quia in agro Laurente pepererat.

DCCXI.

Tandem OSTIENSIS VIA fuit, prope Tiberim ad Oſtiam coloniam deducta. Præter Plinii teſtimonium iam prolatum, Tacitus lib. XI cap. XXXII *Meſſalina ſpatium vrbis pedibus emenſa, vehiculo, quo purgamenta hortorum eripiuntur, Oſtienſem viam intrat.* Prudentius paſſione Petri & Pauli, verſ. 45, de huius ſepulcro:

Parte alia titulum Pauli via ſeruat Oſtienſis,
Qua ſtringit amnis cæſpitem ſiniſtrum.

Quod autem colonia & *Hoſtia* & *Oſtia* ſcripta fuit; *via* quoque *Hoſtienſis* in antiquis monimentis eſt. Gruter. pag. 752 n. 2 HAEC VEHICVLO EVERSO VIA HOSTIENSI III KAL. FEBR. OBIIT.

CAPVT X

DE
INSVLIS MINORIBVS
CIRCA ITALIAM.

I.

MAribus incluſa eſt Italia tamquam peninſula, *ſupero* ſiue *Hadriatico*, & *infero* ſiue *Tyrrheno*, quæ vbi connectuntur illud *Ionii* nomen induit: hoc *Siculi*, quia ad Siciliam inſulam, quæ proxima Italiæ, deuergit. *Superi maris*, in ora Italica, perpaucæ inſulæ ſunt: *inferi* plures & numeroſæ. De vtriſque nunc agendum eſt ita, vt a ſupero mari initium faciamus.

II. Ad

Digitized by Google

SICILIA
ANTIQVA.
MAR
Africæ littus
Carthago
Cofyra
Melite I.
Gaulos
Lipadusa
Occidens
Aegates Insulæ
Hiera
Aegusa
Phorbantia
Lilybæum Promont.
Drepanum
Eryx
Cetaria
Hyccara
Parthenicum
Entella
Triocala
Schera
Segestanorum emporium
Lilybæum oppid.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT.

Digitized by Google

II.

Ad Hiſtriam, ante Polam, Strabo refert lib. v pag. 149 νησίδια εὔορμα καὶ εὔκαρπα *paruas inſulas portu inſtructas & fructiferas* eſſe: nec vero nomina illarum, quæ hodieque obſcuriora ſunt, prodidit. Deinde ſub Aquileia, in lacu mari præiacente & connexo, eſt inſula *Gradus*, Paullo Diacono & Iornandi memorata, quæ illorum æuo oppidum non incelebre habuit, de quo in medii æui geographia agemus; ſicut de ipſa inſula prædiximus ſupra in *Aquileia*.

III.

Venetorum paruæ inſulæ, quibus poſteriori æuo vrbs maxima impoſita fuit, neſcio an ab antiquis deſcriptæ fuerint, niſi ſub falſo nomine *Electridum* inſularum latuerunt. Strabo dicto loco reiicit quidem τὰς Ἠλεκτρίδας νήσους, τὰς πρὸ τοῦ Πάδου, καὶ Μελεαγρίδας ἐν αὐταῖς, *Electrides inſulas, ante Padum ſitas, & in iis Meleagrides*, quod τούτων οὐδὲν ἔστιν ἐν τοῖς τόποις, *nihil harum in iis locis ſit;* at vero nomen *Electridum*, & prouentum electri, in his oris bene negauit, non autem ipſas inſulas ante Padi oſtia tam facile omnes ſit licitum pernegare. Etiam Pomponius Mela lib. II cap. VII *Electridas* inſulas, imitatus Græcos, in Hadriatico poſuit. Erroris fontem in Germania Transmarina indicauimus, quod Græci *Venedos*, Aeſtiorum accolas, quorum Electrides inſulæ in ſinu Codano ſunt, cum *Venetis* Italicis haud dubie confuderunt.

IV.

Certiores in Hadria *Diomedeæ* ſunt inſulæ ex aduerſo Apuliæ, quamquam illis quoque adfictæ ſint fabulæ, neque de numero ſcriptores veteres conueniant. Ariſtoteles de mirandis aud. libello: ἐν τῇ Διομηδείᾳ νήσῳ, ἣ κεῖται ἐν τῷ Ἀδρίᾳ, *in Diomedea inſula, quæ ſita eſt in Hadria*, tamquam de vna loquutus eſt. Et vnius tantum *Diomediæ* inſulæ Mela dicto loco mentionem fecit. At Strabo lib. VI pag. 196 ἐν τῇ πλησίον θαλάττῃ δύο νῆσοι Διομήδειοι προσαγορευόμεναι, ὧν ἡ μὲν οἰκεῖται, τὴν δὲ ἐρήμην φασὶν εἶναι. *In vicino* [Dauniæ] *mari duæ ſunt inſulæ, Diomedeæ adpellatæ, quarum colitur altera, alteram aiunt eſſe deſertam.* Addit ibidem, πρὸ τῆς ἄκρας, *ante promontorium* Gargani ſitas. Totidem numerauit Plinius lib. III cap. XXVI. *Contra Apulum litus*, inquit, *Diomedea, conſpicua monimento Diomedis: & altera eodem nomine, a quibusdam Teutria adpellata.* Ptolemæus lib. III cap. I extremo Diomedeas inſulas *quinque* numerat, in quibus maxima eſt *Trimetus*, Ariſtoteli, & Melæ, & Solino, & ſi qui alii vnam tantummodo memorarunt, κατ' ἐξοχὴν *Diomedea* adpellata. Tacitus annal. IV cap. LXXI *Per idem tempus Iulia mortem obiit, quam neptem Auguſtus conuictam adulterii damnauerat, proieceratque in inſulam Trimetum, haud procul Apulis litoribus.* Hodie eſt veteri nomine *Tremiti*, a tribus, vt aiunt, montibus dicta; a qua vniuerſæ *l' Iſole di Tremiti* dicuntur.

V.

Brundiſio obiecta parua inſula, quæ *Pharos* olim dicta, quia noctu

lucerna viam nauigantibus monſtrauit. Mela lib. II cap. VII *Vt Alexandriæ, ita Brundiſio adiacens Pharus.*

VI.

In Tarentino ſinu haud procul Tarento, parua inſula eſt, cui nomen *Electris* ſiue *Febra* fuiſſe dicitur. Seruius in Aeneid. XI verſ. 271 *Habitant in inſula Electride ſiue Febra, quæ eſt haud longe a Calabria in conſpectu Tarentinæ ciuitatis.*

VII.

In Scylaceo ſinu plures paruæ. Plinius lib. III cap. X extremo: *Promontorium Lacinium; cuius ante oram inſula X. M. paſſuum a terra Dioſcuron: altera Calypſus, quam Ogygiam adpellaſſe Homerus exiſtimatur: præterea Tiris, Eranuſa, Meloeſſa.* Pleræque nunc opertæ dicuntur, vel parum adparentes, aut ita exiguæ vt vix amplius memorentur. De *Ogygia* Calypsûs Homerus Odyſſ. H verſ. 244

Ὠγυγίη τις νῆσος ἀπόπροθεν εἰν ἁλὶ κεῖται
Ἔνθα μὲν Ἄτλαντος θυγάτηρ, δολόεσσα Καλυψὼ
Ναίει ἐυπλόκαμος, δεινὴ θεός.

Et Heſychius in hoc vocabulo: Ὠγυγίη, ὄνομα τῆς νήσου Καλυψοῦς. *Ogygia, nomen inſulæ Calypſus.* Hæ in ſupero mari, & attinente Ionio, ad Italiam inſulæ.

IIX.

In mari *Liguſtico*, quæ pars eſt inferi, prima a Gallici litoris confinio eſt *inſula Gallinaria*, ex aduerſo Albii Ingauni. Varro lib. III de Re Ruſt. cap. IX *Gallinæ ruſticæ ſimiles facie non his villaticis gallinis noſtris, ſed Africanis adſpectu, ac facie incontaminata - - - Nec fere in villis oua & pullos faciunt, ſed in ſiluis. Ab his gallinis dicitur inſula, Gallinaria adpellata, quæ eſt in mari Tuſco, ſecundum Italiam, contra montes Liguſticos, Intimelium Albium & Ingaunum.* Et Columella lib. VIII cap. II *Ruſtica gallina, quæ non diſſimilis villaticæ, per aucupem decipitur: eaque plurima eſt in inſula, quam nautæ, in Liguſtico mari ſitam, producto nomine alitis Gallinariam vocitauerunt.* In hanc fugit Martinus, Turonenſis poſtea epiſcopus, ſanctitate commendatus, pulſus Mediolano ab Auxentio, Arianorum antiſtite. Sulpicius Seuerus Vita eius cap. VI *Cedendum itaque tempori arbitratus, ad inſulam Gallinariam nomine ſeceſſit. - - - Hic aliquamdiu radicibus vixit herbarum.* nam deſerta erat, quod in eadem Martini hiſtoria Sozomenus lib. III cap. XIV notauit: μικρὰ δὲ αὕτη καὶ ἀοίκητος, *parua*, inquit, *illa, nec habitata.*

IX.

In Piſano ſinu, ſeu contra Liburnum portum, eſt intus, Corſicam verſus, inſula *Vrgo*, vt Mela nominat & Plinius. Ille, *Vltra aliquot ſunt paruæ, Dianium, Igilium, Carbania, Vrgo:* hic, lib. III cap. VI poſt Planariam: *amplior Vrgo, & Capraria.* Poſteriore æuo *Gorgon* fuit dicta. Rutilius lib. I verſ. 516

Adſurgit

Digitized by Google

Adſurgit ponti medio circumflua Gorgon,
Inter Piſanum Cyrniacumque latus.

Inde eſt quod hodieque illa inſula *Gorgona* vocitatur.

X.

In ora, ſiue inter Vrgonem & portum Liburnum inſula *Mallora* nunc eſt ſiue Meloria, quæ videtur Plinii *Mænaria* eſſe.

XI.

Propior Corſicæ eſt inſula *Capraria*, quæ etiam *Capraſia* vocatur: nunc Capraia. Plinius dicto loco: *Vrgo, & Capraria.* Mela II cap. VII *Vrgo, Ilua, Capraria.* Etiam Ptolemæus Καπραρία νῆσος. Rutilius verſ. 439

Proceſſu pelagi iam ſe Capraria tollit,
Squallet lucifugis inſula plena viris.

Varro, qui *Capraſia* ſcripſit, lib. II cap. III R. R. a capris feris nomen ducit. *Capræ*, inquit, *quas alimus, a capris feris ſunt ortæ: a queis propter Italiam Capraſia inſula eſt nominata.* Græci Αἴγιλον dixerunt. Plinius ibidem: *Capraria; quam Græci Aegilon dixere.* quod repetit Solinus cap. III *Capraria, quam Græci Αἴγιλον dicunt.*

XII.

In Etruriæ ora *Ilua* eſt, Græcis *Aethalia*. Male enim Ptolemæus Αἰθάλην & Ἰλύαν ſeparauit. Nobilior ceteris eſt, etiam maior; hodie *Elba* dicta, quod vetus nomen *Ilua* redolet. Plinius dicto loco: *Ilua cum ferri metallis, circuitu centum millia, a Populonio decem; a Græcis Aethalia dicta.* Solinus dixit *Iluam ferri feracem*, vt adhuc Elba eſt. Virgilius lib. X verſ. 173

- - - - - *aſt Ilua trecentos* [dederat]
Inſula inexhauſtis chalybum generoſa metallis.

Et Silius Italicus lib. VIII verſ. 616

Non totidem Ilua viros, ſed lectos cingere ferrum
Armarat patrio, quo nutrit bella, metallo.

Et Rutilius Numatianus lib. I Itinerar. verſ. 351

Occurrit chalybum memorabilis Ilua metallis,
Qua nihil vberius Norica gleba tulit.

Liuius lib. XXX cap. XXXIX *Populonios quum perueniſſet, Iluam inſulam, & ab Ilua Corſicam traiecit.* Græci, vt dictum, Αἰθαλίαν vocant, Ariſtoteles in Mirandis; Diodorus Siculus lib. V cap. XIII; Strabo lib. V; & Αἰθάλη ac Αἰθαλία * ex diuerſis Stephanus.

XIII.

Adiacet Iluæ inſula minor, nunc dicta *Pianoſa*, quæ haud dubie eſt veterum *Planaſia*. Varro R. R. III cap. VI *Pauonum greges agreſtes eſſe dicuntur in Planaſia inſula M. Piſonis.* Tacitus lib. I annal. cap. III [Liuia] *ſenem Auguſtum deuinxerat adeo, vti nepotem vnicum Agrippam poſtumum in inſulam Planaſiam proiiceret.* Addit in eadem Agrippæ huius hiſtoria Dio Caſſius ſub finem libri LV de ſitu huius inſulæ: ἀυτὸς ἐς Πλανασίαν, τὴν πρὸς Κύρνῳ.

* Aethaliæ portus *Argous* dictus eſt. Diodor. IV pag. 259.

Κύρνῳ νήσῳ, ἐνεβλήθη. *ipſe in Planaſiam, Corſicæ propinquam inſulam, eſt relegatus.* Videtur eadem quæ Plinii *Planaria* lib. III cap. VI, *a ſpecie dicta, æqualis freto, ideoque nauigiis fallax*: ſicut, quam paullo ante vidimus, vna erat Capraria & Capraſia. Salmaſius ad Solini cap. III conciliat nomina, vt *Planaria* Latinum ſit, a ſpecie, id eſt planitie, dicta. vt enim a plenus plenarius; ita a planus planarius. *Planaſia* autem ipſi eſt nomen Græcum a πλανᾶσθαι, *ab erroribus Vlyſſis*, vt Solinus ait, vocata. Plinius diſtinxit Planaſiam a Planaria, nimioque ſpatio ab Aethalia ſiue Ilua diiunxit, id quod errore factum non dubitamus.

XIV.

Abhinc longius a litore in auſtrum recedit inſula, a multo tempore *Monte Chriſto*, a celſo monte, totam pæne inſulam complectente, vocitata. Hanc *Oglaſam* Plinii eſſe, ex diſtantia, ab ipſo ſignata, non difficulter probatur. *Citra* [Corſicam] inquit cap. VI, *eſt Oglaſa; intra vero ſexaginta millia paſſuum a Corſica, Planaria.* Argumentum geminum: & *citra* Corſicam eſt Oglaſa, & vicina eadem inſulæ Planariæ, quæ Pianoſa eſt, vt ita alia non ſit, quam quæ *Monte Chriſto* vocitatur.

XV.

Contra Coſam, Etruriæ vrbem, eſt *Igilium*, quibusdam *Aegilium*, diuerſum autem ab Aegilo, Græco nomine Capraria. Mela lib. II cap. VII *Vltra* [Tiberina oſtia] *aliquot ſunt paruæ, Dianium, Igilium, Carbania, Vrgo, Ilua, Capraria.* A Tiberi Liguriam verſus progreditur enumerando. Cæſar lib. I B. Civ. cap. XXXIV. *Cognoſcit profectum Domitium ad occupandam Maſſiliam nauibus actuariis* VII, *quas Igilî & in Coſano a priuatis coactas ſeruis, libertis, colonis ſuis, compleuerat.* Rutilius lib. I verſ. 325

Eminus Igilii ſiluoſa cacumina miror.

Hi omnes *Igilium* ſcripſerunt. At Plinius dicto loco *Aegilium* diphthongo. *Capraria*, inquit, *quam Græci Aegilon dixere. Item Aegilium: & Dianium.* Eſt vero quod dubites de Plinii ſcriptura. nam Mela, quem ſequitur plerumque, *Igilium*: &, qui Plinium exſcripſit, Martianus Capella VI, ſic verba Plinii ſublegit: *Capraria, quam Aegilon Græci dixerunt: Item Igilium, Dianium.* At etiam Antoninus itinerario inſularum: *Inſula Aegilium a Coſa ſtadia* XC. Hodie eſt Giglio.

XVI.

Inde *Dianium* proxima inſula eſt, nunc Gianuto, Græce Ἀρτεμισία & Ἀρτέμιτα. Plinius ante dicto loco: *Item Aegilium: & Dianium, quam Artemiſiam*, ſupple, Græci dixere. Mela inuerſo itinere: *Dianium, Igilium.* Stephanus: Ἀρτέμιτα, νῆσος Τυῤῥηνική, παρὰ τὴν Αἰθάλειαν, *Artemita, inſula Tyrrheni maris, iuxta inſulam Aethaliam.* Coniungit Plinius *Barpanam*; Pomponius Mela *Carbaniam*, in quibus nominibus, ſaltem alterutro, aliquid vitii ineſſe, non leuis coniectura eſt. Sic tamen etiam in MSS. libris eſt: vulgatis Plinii *Harpana*. Inſulam Cerboli vel Corboli eſſe, multorum eſt ſententia. Aeque vel magis incertæ ſunt Plinii *Columbraria* & *Venaria*. Solinus cap. III de inſulis Tyrrheni: *Columbaria, auium hoc nominis*

minis mater. Alteram Martianus Capella ſcripſit *Veneriam*. Vtramque non nulli inter Iluam & Populonium locant: quo argumento inducti, mihi non adparet.

XVII.

Hæ Etruriæ inſulæ: ad Latii nunc ſuccedimus, de quibus Plinius lib. III cap. VI *Vltra Tiberina oſtia in Antiano Aſtura, mox Palmaria, Sinonia, & aduerſum Formias Pontiæ.* De *Aſtura* ſub eiusdem nominis oſtio, idem Plinius cap. V *Antium colonia: Aſtura flumen & inſula.* De ea ſupra dictum in Latio. *Palmaria* autem hodie Palmeruola: *Sinonia*, Sanone, Caietam verſus. Maior controuerſia in *Pontiis*, tam de numero earum, quam de ſitu ac poſitione.

XIIX.

Plinius dicto loco: *aduerſum Formias Pontiæ*, plurali. Pomponius Mela: *Capreæ, Prochyta, Pontiæ, Pandateria, Phitonia, Palmaria.* Strabo lib. II pag. 84 πολὺ δὲ τούτων λειπόμεναι, πελάγιαι μὲν Πανδαταρία μὲν καὶ Ποντία· πρόσγειοι δὲ, Αἰθαλία τε καὶ Πλανασία, καὶ Πιθήκουσαι, καὶ Προχύτη, καὶ Καπρέαι, *Multo minores* [quam Sicilia, Sardinia, Corſica] *in mari quidem ſunt Pandataria & Pontia: in ora vero Aethalia, & Planaſia, & Pithecuſæ, & Prochyta, & Capreæ.* Et Ptolemæus ſingulari numero Ποντία, *Pontia*, cui ſubdit proxime Πανδατωρίαν, *Pandatoriam* inſulam. Plinius etiam aliam *Pontiam* nominauit in Velienſi ſinu, vnam Oenotridum, ſed minorem obſcurioremque, quam quæ in ſinu Formiano ſeu Caietano, colonia Romana olim & exſilio illuſtrium nobilitata eſt. De colonia Liuius lib. IX cap. XXVIII *Sueſſa & Pontiæ eodem anno coloniæ deductæ ſunt. Sueſſa Auruncorum fuerat: Volſci Pontias inſulam ſitam in conſpectu litoris ſui incoluerant.* Diodorus Siculus lib. XIX cap. CXI ὁ δῆμος ἀποικίαν ἀπέστειλεν εἰς τὴν νῆσον τὴν Ποντίαν καλουμένην, *populus* [Romanus] *coloniam miſit in inſulam, quæ Pontia vocitatur.* De exſiliis Suetonius Tib. cap. LIV *Germanici filios, iudicatosque hoſtes, fame necauit, Neronem in inſula Pontia; Druſum in ima parte palatii.* Et in Caligula cap. XV *Tiberio funerato ampliſſime, confeſtim Pandatariam & Pontias, ad transferendos matris fratrisque cineres feſtinauit.* Et Dio Caſſius lib. LIX pag. 657 τάς τε ἀδελφὰς ἐς τὰς Ποντίας νήσους κατέθετο, *ſorores in Pontias inſulas relegauit.* Et Hieronymus Epitaphio Paullæ cap. III *Delata ad inſulam Pontiam, quam clariſſimæ quondam feminarum ſub Domitiano principe pro confeſſione nominis Chriſtiani, Flauiæ Domitillæ, nobilitauit exſilium, videnſque cellulas, in quibus illa longum martyrium duxerat.*

XIX.

Vides quam varie id nominis habeatur. Strabo, Ptolemæus, Diodorus ſingulariter Ποντία, *Pontia:* Mela, Plinius, Liuius pluratiuo, *Pontiæ:* nec de multis id Liuius, ſed de vna inſula intellectum vult, *Pontias inſulam* dicens: Dio autem τὰς νήσους, vere vt plures. Sic ergo eſt: a præcipua & maxima, quæ *Pontia* eſt, adiacentes etiam inſulæ interdum *Pontiæ* adpellantur, vt tamen proprie id nomen vnius fuerit, ſed nobilioris, quæ hodie Ponza vocitatur, vt de ſitu primariæ Pontiarum non liceat dubitare. Quod

ſi plures ſunt, de numero Pontiarum in Antonini Itinerario inſularum variat diuerſis editionibus. Aldus & Simlerus ediderunt: *Inſulæ numero* III *Pontiæ, a Terracina ſtadia* CCC. Schottus autem & Bertius *numero* IIII.

XX.

Pandataria autem, vt Suetonius & Plinius vocant, & Strabo Πανδαταρία; ſiue *Pandateria*, vt Mela atque Tacitus (nam Ptolemæi Παvδαταρία corruptionem redolet) ex Holſtenii coniectura eſt inſula S. Mariæ, ſita inter Pontiam & Iſchiam, ſeu Aenariam, & huic vicinam, quæ vulgo dicitur Vento tiene. Vide ipſius in Cluuer. adnotat. pag. 214. Hæc quoque exſilio illuſtrium deſtinata erat. Tacitus annal. I cap. LIII *Eodem anno Iulia ſupremum diem obiit, ob impudicitiam olim a patre Auguſto Pandateria inſula, mox oppido Rheginorum, qui Siculum fretum accolunt, clauſa.* Et Suetonius Tiber. cap. LIII *Nurum Agrippinam - - - Pandatariam relegauit.* Iterum Tacitus annal. XIV cap. LXIII *Inſula Pandateria Octauiam claudit. Non alia exſul viſentium oculos maiore miſericordia adfecit.*

XXI.

Inſula *Aenaria*, etiam *Inarime* dicta, in Cumano ſinu poſita, ſiue Cumis obiecta. Plinius lib. III cap. VI *Aenaria a ſtatione nauium Aeneæ, Homero Inarime dicta, Græcis Pithecuſa.* Mela autem dicto cap. VII diiungit Pithecuſam ab Aenaria. *Pithecuſa*, inquit, *Leucothea, Aenaria, Sinonia, Capreæ, Prochyta.* Et Liuius ſeparauit, lib. VIII cap. XXII *in inſulas Aenariam & Pithecuſas egreſſi*, multitudinis numero de vna, vt Capreæ. Sunt tamen qui Plinio ſuffragantur. Appianus lib. V Ciuil. pag. 1130 ed. Toll. ὁ Λίβων ἐς νῆσον ὡρμίσθη τὰς Πιθηκούσσας, ἣ νῦν ἐστὶν Αἰναρία, *Libo ad inſulam Pithecuſas adpulit, quæ nunc eſt Aenaria.* Et Strabo lib. V pag. 171 inſulam, quam Auguſtus Neapolitanis dedit, vt Capreas ab illis acciperet, vocat Πιθηκούσσας, *Pithecuſas;* Suetonius cap. XCII *Aenariam.* Ergo eadem Pithecuſæ & Aenaria. Accedit quod Strabo, qui Pithecuſas ſæpe nominat, & Ptolemæus, cui itidem pluraliter Πιθηκοῦσαι ſunt, non habent Aenariam, nec Inarimes nomen; nec vero credibile, tam amplam tamque vicinam continenti inſulam ab iis prætermitti potuiſſe: contra Antoninus Aenariam habet in inſulis inter Italiam & Siciliam XLV *ſtadiis*, vt ait, *a Cumis* reductam: Pithecuſarum nulla apud eum ratio. Nomen *Pithecuſarum* a ſimiis deducunt, quod quia Plinius negatum iuit, notatur a Sam. Bocharto lib. I Chan. cap. XXXIII, quem conſulas.

XXII.

Nec vero Homerus *Inarime* dixit, vt Plinius refert, ſed diuiſis vocibus εἰν Ἀρίμοις, Catalogo vrbium verſ. 290: vnde Latini poetæ *Inarimes* nomen compoſuerunt. Virgilius Aen. IX. 716

- - - - - - durumque cubile
Inarime Iouis imperiis impoſta Typhoëo.

Et Ouidius Metamorph. lib. XIV verſ. 88.

- - - - orbataque præſide pinus

Inari-

Inarimen, Prochytenque legit, ſterilique locatas
Colle Pithecuſas, habitantum nomine dictas.

Et Silius Italicus lib. VIII verſ. 541

Non Prochyte, non ardentem ſortita Typhoea Inarime.

Eſſe autem Inarimem ipſam Aenariam, etiam Seruius in Aeneid. IX verſ. 716 tradidit. *Inarime*, inquit, *nunc Enaria dicitur.* Hodie Iſchia vocatur.

XXIII.

Ab hac abrupta credebatur *Prochyte* ſiue *Prochyta*, quaſi ἀπὸ τοῦ προχύναι, vt Seruius tradit: ſiue vt Plinius, *quia profuſa ab Aenaria erat*, id eſt motu terræ auulſa. Præter Ouidium, Siliumque & Melam, ſupra memoratos, Virgilius dicto loco:

Tum ſonitu Prochyta alta tremit.

Statius lib. II ſatyr. II verſ. 76 de feneſtris cubiculi in villa:

Hæc videt Inarimen, illi Prochyta aſpera paret.

Strabo, Ptolemæus, Dionyſius Halicarnaſſeus, Stephanus Προχύτη. Hodie Procita vel Prochita.

XXIV.

In ſinu Neapolitano ſunt plures paruæ inſulæ, quarum præcipua Græcum nomen inſulæ, νησὶς, etiam Latine *Neſis* ſeruat. Cicero XVI Attic. epiſt. I ineunte: *Nonis Quint. veni in Puteolanum. poſtridie iens ad Brutum hæc ſcripſi.* Et epiſt. II *Bruto tuæ litteræ gratæ erant. fui enim apud illum multas horas in Neſide.* Et Seneca epiſt. LIII. *Putaui, tam pauca millia a Parthenope tua vſque Puteolos ſurripi poſſe, quamuis dubio & impendente cælo. Itaque quo celerius euaderem, protinus per altum ad Neſida direxi, præciſurus omnes ſinus.* E quibus non obſcure intelligitur, inter Neapolim & Puteolos ſitam in alto, ab illa VI, ab his III millibus, quam petunt, qui vitabundi ſinus compendio nauigant. Hodie *Niſita* vocatur. Poetæ quoque memorarunt. Lucanus lib. VI verſ 90

- - - - *tali ſpiramine Neſis*
Emittit Stygium nebuloſis aera ſaxis.

Et Papinius Statius lib. II Siluar. carm. II verſ. 77, 78

- - - - - - *inde malignum*
Aera reſpirat pelago circumflua Neſis.

XXV.

Proxime ſequitur apud Papinium iam dicto loco, verſu 79, 80

Inde vagis omen felix Euplæa carinis,
Quæque ferit curuos exſerta Megalia fluctus.

Et idem lib. III Siluarum carmine I verſu 149

Et placidus Limon, numenque Euplæa carinis.

Euplæa autem parua inſula in Puteolano ſinu, habens bonam ſtationem, quæ nauigantibus felix omen, & inſtar numinis διασώζοντος eſt.

XXVI.

Megalia autem Neapoli proxima: quæ fortaſſe *Megaria* ſcribenda eſt, niſi liquidarum permutatio propter euphoniam in hoc nomine inualuit.

Digitized by Google

Nam Plinius lib. III cap. VI *Inter Pauſilipum & Neapolim Megaris.* Parua inſula, ponte iuncta Neapoli, nunc ab eo quod habet, dicta Caſtello dell' Ouo. *Pauſilipum* autem promontorium eſt amœniſſimum, etiam nunc Poſilipo dictum. *Limon*, inſula an portus ſit, an quod commentatores, vnde, neſcio, coniiciunt, villa litoralis, incertum eſt. Nec certior *Parthenope* Ptolemæi.

XXVII.

Vbi definit ſinus, ex aduerſo Surrenti, ſunt *Capreæ*, * inſula maior ſuperioribus, Neapolitanorum antea: poſt Pithecuſæ permutatione Auguſti κτῆμα, qui ſplendide ædificauit, vt Strabo refert lib. V pag. 171. Deinde ſeceſſus Tiberii multis annis. Tacitus annal. IV cap. LXVII *Cæſar dedicatis per Campaniam templis - - - peroſus municipia & colonias, omniaque in continenti ſita, Capreas ſe in inſulam abdidit, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii diiunctam.* Et Suetonius Tib. cap. XL *Peragrata Campania, quum Capuæ Capitolium, Nolæ templum Auguſti, quam cauſſam profectionis prætenderat, dedicaſſet, Capreas ſe contulit, præcipue delectatus inſula, quod vno paruoque litore adiretur, ſepta vndique præruptis immenſæ altitudinis rupibus & profundo maris.* Plutarchus de Exſilio pag. 554 Τιβέριος Καῖσαρ ἐν Καπρέαις ἑπτὰ ἔτη διητήθη μέχρι τῆς τελευτῆς, *Tiberius Cæſar Capreis vixit ſeptem annos vsque ad vitæ finem.* Inde dicitur Tiberii *Capreenſis ſeceſſus*, Sueton. cap. XLIII. Si Straboni fides habenda, duo quondam oppida habuit: poſtea vnum, deleto altero. Fuit ibi *Villa Iouis* & *Arx* Tiberii. Suetonius cap LXV *Oppreſſa coniuratione Seiani nihilo ſecurior aut conſtantior, per nouem proximos menſes non egreſſus eſt villa, quæ vocatur Iouis.* Et Plinius lib. III cap. VI *A Surrento octo millibus paſſuum diſtantes Tiberii principis arce nobiles Capreæ, circuitu quadraginta millia paſſuum.* Antiquiſſimi incolæ *Teleboæ*. Tacitus ann. IV cap. LXVII *Capreas Telebois habitatas fama tradit.* Virgilius lib. VII verſ. 735

- - Teleboûm Capreas quum regna teneret.

XXIIX.

Inde in ortum ſub Mineruæ promontorium ſunt tres *Sirenuſæ*, paruæ inſulæ. Strabo libro I pag. 15 Ἀγκὼν τις ἐγκεῖται μακρὸς καὶ στενὸς ἀπὸ τῶν κατὰ Σύρρεντον χωρίων ἐπὶ τὸν κατὰ Καπρέας πορθμὸν, ἐπὶ θάτερα μὲν τῆς ὀρεινῆς, τὸ τῶν Σειρήνων ἱερὸν ἔχων, ἐπὶ θάτερα δὲ, πρὸς τῷ ποσειδωνιάτῃ κόλπῳ, νησίδια τρία προκείμενα, ἔρημα πετρώδη, ἃ καλοῦσι Σειρηνούσας, *A vicinis Surrento locis vsque ad fretum Capreenſe, terra inſtar cubiti flexa, ab altero montano latere Sirenum fanum habet; ab altero, ad Pæſtanum ſinum tres exiguæ inſulæ deſertæ & ſaxoſæ præiacent, quæ vocantur Sirenuſæ.* Idem lib. VI pag. 178 Σειρῆνας, *Sirenes*

* Dio lib. LII extrem. Καὶ τὴν Καπρίαν παρὰ τῶν Νεαπολιτῶν, ὧνπερ τὸ ἀρχαῖον ἦν, ἀντιδόσει χώρας ἠλλάξατο. Κεῖται δὲ οὐ πόῤῥω τῆς κατὰ Σύρρεντον ἠπείρου, χρηστὸν μὲν οὐδὲν, ὄνομα δὲ καὶ νῦν ἔτι διὰ τὴν Τιβερίου ἐνοίκησιν ἔχουσα. *Capreas a Neapolitanis, quorum antiquitus erant, permutatione agri redemit. Hæc ſita eſt inſula haud procul a Surrentana continente, ad nullam quidem rem vtilis, nomen tamen etiamnum propterea, quod ibi habitauit Tiberius, obtinens.*

Sirenes in inſulis numerauit, * vt ſint eædem quæ Sirenuſæ. *αἱ Καπρέαι,* inquit, *καὶ ἡ Λευκωσία, καὶ Σειρῆνες, Capreæ, Leucoſia, Sirenes.* Mela II cap. IV *petras* memorat, *quas Sirenes habitauerint:* ſed in continenti poſuit, vt rupes ſint in litore. *Sirenuſæ* autem ſunt inſulæ, vt Strabo dixit: & Ptolemæus lib. III cap. I extremo, Σειρηνοῦσαι νῆσοι, *Sirenuſæ inſulæ.*

XXIX.

Mela & Plinius quamdam inſulam *Leucotheam* memorauerunt, ignotam ceteris. Ille lib. II cap. VII *Pithecuſa, Leucothea, Aenaria:* hic lib. III cap. VI poſt Caprearum deſcriptionem: *Mox Leucothea.* Putares, *Leucoſiam* in Pæſtano ſinu, quæ & *Leucaſia* dicta eſt, intelligi, niſi ipſe Plinius inſequente cap. VII dixiſſet: *Contra Pæſtanum ſinum Leucaſia eſt, ab Sirene, ibi ſepulta, adpellata.* Sed non inſolens Plinio, rem vnam duplicare, & poteſt a Mela, qui nullam Leucaſiam habet, *Leucotheam* accepiſſe: ab aliis addidiſſe *Leucaſiam.* Scribunt *Leucoſia* & *Leucaſia:* ſitu autem conueniunt. Strabo ambiguus, aut eius exſcriptores: Lib. II pag. 84 Προχύτη, καὶ Καπρέαι, καὶ Λευκασία, *Prochyta, & Capreæ, & Leucaſia.* At lib. VI p. 178 αἱ Καπρέαι, καὶ ἡ Λευκωσία, *Capreæ & Leucoſia.* Dionyſius Halicarnaſſenſis l. I pag. 43 tradit, Aeneam & Troianos a Palinuri promontorio inſulæ adplicuiſſe, ᾗ τοὔνομα ἔθεντο Λευκασίαν, ἀπὸ γυναικὸς ἀνεψιᾶς Αἰνείου, περὶ τόνδε τὸν τόπον ἀποθανούσης, *cui nomen impoſuere Leucaſiæ, ab Aeneæ conſobrina, ibidem exſtincta.* Lycophron in Alexandra verſ. 723

Λευκωσία ῥιφθεῖσα τὴν ἐπώνυμον
Πέτραν ὀχήσει δαρόν.

Eiecta Leucoſia cognominem diu occupabit inſulam. Ibidem ſcholiaſta Iſaacius Tzetzes: πέτραν τὴν νῆσον λέγει. Λευκωσία δὲ ἡ νῆσος ἀπὸ ταύτης τῆς Σειρῆνος Λευκωσίας ἐκλήθη, *petram vocat inſulam. Leucoſia vero inſula ab hac Sirene Leucoſia nomen trahit.* Ouidius etiam *Leucoſia,* ſed o correpto ſeu μικρῷ, Metamorph. XV verſ. 708

Leucoſiamque petit, tepidique roſaria Pæſti.
Inde legit Capreas, promontoriumque Mineruæ.

Hodie illa inſula vel petra *Licoſa* adpellatur, quod nomen ex veteri *Leucoſia* conſeruatum eſt.

XXX.

Oenotrides inſulæ in Velienſi ſinu ſitæ ſuccedunt. Strabo lib. VI ſub initium: πρὸ τῆς Ἐλεάτιδος αἱ Οἰνωτρίδες νῆσοι δύο ὑφόρμους ἔχουσαι, *ante Velienſem regionem ſitæ ſunt duæ Oenotrides inſulæ, nauium ſtationi opportunæ.* Plinius etiam duas numerat, eaſque nominatim recenſet lib. III cap. VIII. *Contra Veliam,* inquit, *Pontia & Iſcia, vtræque vno nomine Oenotrides, argumentum poſſeſſæ ab Oenotris Italiæ.*

* Sic Apollodorus biblioth. I cap. 9 §. 25 de Argonautis: Παραπλεόντων δὲ Σειρῆνας αὐτῶν, Ὀρφεὺς τοὺς Ἀργοναύτας κατέσχε, μόνος δὲ Βούτης ἐξενήξατο πρὸς αὐτάς. *Praeternauigantibus autem Sirenas eis, Orpheus Argonautas detinuit: ſolus Butes ad eas enatauit.* Et mox: Μετὰ δὲ τὰς Σειρῆνας τὴν ναῦν Χάρυβδις ἐξεδέχετο καὶ Σκύλλα. *Poſt Sirenas nauem excepit Charybdis & Scylla.*

XXXI.

Sequuntur Bruttiorum in Tyrrheno inſulæ. Solinus cap. de Italia: *Mox in Bruttiis ab Vlyſſe exſtructum templum Mineruæ. Inſula Ligea adpellata, ab eiecto ibi corpore Sirenis ita nominatæ.* Si Mineruæ templum intelligit quod Strabo lib. v Ἀθήναιον, ἵδρυμα Ὀδυσσέως, male in Bruttiis illud ponit, quod in confinio Campanorum Lucanorumque prope Surrentum fuit. Attamen Lycophron verſ. 726 *Ligeam* in Bruttiis locat, qui cum Terina Bruttiorum vel coniungit vel confundit. Ait enim Ligeam Sirenem ſepultam in Terina:

Λίγεια δ' εἰς Τέρειναν ἐκναυσθλώσεται.

XXXII.

Præterea Solinus cap. III *Ithaceſiam* inſulam memorat, quam interpretatur *Vlyſſis ſpeculam.* At plures facit huius nominis Plinius lib. III cap. VII. *Contra Vibonem,* inquit, *paruæ, quæ vocantur Ithaceſiæ, ab Vlyſſis ſpecula.* Tres ibidem exiſtunt, nunc Braces, Praca, Torricella, vt ferunt, nominatæ.

XXXIII.

Tandem Pomponius Mela lib. II cap. VII in Siculo freto inſulam *Aeæen* ponit, Calypſûs olim ſedem. *Circa Siciliam,* inquit, *in Siculo freto eſt Aeæe, quam Calypſo habitaſſe dicitur.* Sed error etiam in fabula. Calypſo, ſecundum Homerum Odyſſ. H verſ. 244 ſeq. *Ogygiam* inſulam coluit, quam Plinius lib. III cap. X non in freto, ſed contra Lacinium promontorium locauit. Alii Circes inſulam, * quæ ante ſiccatas paludes fuerit, vbi promontorium Circeium eſt, *Aeæam* dictam referunt. Apollonius lib. IV Argonaut. verſ. 661

Ἶξον Αἰαίης λιμένα κλυτὸν - - -
- - - - ἔνθα δὲ Κίρκην εὗρον,

Venerunt in celebrem portum Aeææ, - - vbi Circen inuenerunt. Et ipſam Circen Virgilius *Aeæam* lib. III Aen. verſ. 386 dixit,

Infernique lacus, Aeææque inſula Circes:

Vbi Seruius: *qui nunc Circeius mons a Circe dicitur, aliquando, vt Varro dicit, inſula fuit nondum ſiccatis paludibus, quæ eam diuidebant a continenti.* Siue ergo Calypſûs ſedem, ſiue Circes, ſecundum poſitionem fabularum intelligamus, vtraque procul a freto abeſt, vt ita nihil præſidii in fabulis ſit, quo Melæ poſſit de Aeæa inſula opinio defendi.

CAP. XI.

* Sic Apollodorus biblioth. I cap. 9 §. 24 extr. de Argonautis: Παραμειψάμενοι Τυῤῥηνίαν ἦλθον εἰς Αἰαίαν, ἔνθα Κίρκης ἱκέται γενόμενοι καθαίρονται. *Etruriam preteruecti venerunt in Aeæam, vbi quum Circæ ſupplicaſſent, expiantur.*

CAPVT XI
DE
INSVLIS MAIORIBVS, CORSICA ET SARDINIA.

I.

IN Liguſtico mari duæ maiores ſunt inſulæ, *Corſica* atque *Sardinia:* hæc Africum pelagus attingens; illa propior litori Italiæ. Pomponius Mela lib. II cap. VII de Inſulis: *Duæ grandes fretoque diuiſæ Corſica & Sardinia, quarum Corſica Etruſco litori propior: - - - Sardinia Africum pelagus attingens, niſi quod in occidentem quam in orientem anguſtius ſpectat.* Primum agemus de Corſica ſeparatim: deinde de Sardinia.

C O R S I C A.

II.

Corſica Latino ore eſt, quæ Græcis eſt Κύρνος.* Strabo lib. V pag. 155 ἡ δὲ Κύρνος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καλεῖται Κόρσικα, *Corſicam Romani nominant, quæ Cyrnus eſt Græcis.* Plinius lib. III cap. VI *In Liguſtico mari eſt Corſica, quam Græci Cyrnon appellauere, ſed Tuſco propior: a ſeptemtrione in meridiem proiecta, longa paſſuum* CL *millia: lata maiore ex parte quinquaginta.* Stephanus geminam formam protulit, Κύρνος, & Κορσὶς, ἴδος; vtramque etiam imitatus eſt Euſtathius ad illud Dionyſii verſu 458

- - - - - καὶ ἀπείριτος εἰν ἁλὶ Κύρνος.

III.

Antiqui cultores dicuntur Phocenſes fuiſſe. Herodot. lib. I cap. CLXV auctore: at Iſidorus Orig. lib. XIV cap. VI, & Euſtathius ad Dionyſii dictum verſum (quod etiam Byzantius chorographus in Κορσὶς attingit,) a Liguribus primo incultam referunt, poſtquam taurum ex grege transnatare & per interualla corpore aucto reuerti Ligus femina, Corſa nomine, obſeruaſſet. Sed hoc fabuloſum eſt. Verius Seneca de diverſis inſulæ habitatoribus cap. VIII ad Heluiam: *Hæc ipſa inſula* [Corſica] *ſæpe iam cultores mutauit. Vt antiquiora, quæ vetuſtas obduxit, tranſeam, Phocide relicta, Graii, qui nunc Maſſiliam colunt, prius in hac inſula conſederunt. Ex qua quid eos fugauerit, incertum eſt: vtrum cæli grauitas, an præpotentis Italiæ conſpectus, an natura importuoſi maris. - - - Transierunt deinde Ligures in eam, tranſierunt & Hiſpani, quod ex ſimilitudine ritus adparet. - - - Deductæ deinde ſunt duæ ciuium Romanorum coloniæ, altera a Ma-*

* Αὐτὰ δὲ τὰ ξύλα τῷ μήκει θαυμαστὰ καὶ ἄοζα καὶ λεῖα. Μέγιστα δὲ καὶ παρὰ πολὺ τὰ ἐν τῇ Κύρνῳ φασὶν εἶναι. *Ipſæ autem arbores longitudine mirabili, enodia, leuia. Maximas autem, & multo quidem, arbores Corſicæ dicunt eſſe.* Et mox: Κύρνος μὲν οὖν εἴτε διὰ τὴν αὔανσιν, εἴτε καὶ τὸ ἔδαφος καὶ τὸν ἀέρα πολὺ διαφέρει τῶν ἄλλων. *Corſica igitur ſiue propter ſiccitatem, ſiue etiam propter ſoli & aeris naturam multum ab aliis regionibus differt.* Theophraſt. hiſt. Plant. V cap. 9.

Digitized by Google

a Mario, altera a Sylla. Toties huius aridi & ſpinoſi ſaxi mutatus eſt populus. Incolæ dicuntur *Corſi.* Liuius lib. XLII cap. VII *Cicereius prætor in Corſica ſignis collatis pugnauit: ſeptem millia Corſorum cæſa.* Et Capitolinis tabulis in Papirii Maſonis triumpho DE CORSEIS, antique, id eſt *Corſis.*

IV.

Plinius XXXIII *ciuitates* habuiſſe lib III cap. VI tradit; ſi oppida intelligas, ſuſpectus eſt numerus, quia maiori longe inſulæ Sardiniæ idem cap. VII tantum XVIII oppida, vt in MSS. eſt, tribuit, vt in vulgatis, XIV: ſin populos & ſocietates, quod Latinis vox *ciuitas* ſonabat; oportet paruas & exiguas fuiſſe, propter eamdem inſulæ paruitatem. Plerique tantum duas vrbes, easdemque Romanorum colonias memorant, *Marianam* & *Aleriam:* tot Diodorus Siculus lib. V cap. XIII, tot Mela, Plinius, Seneca dictis locis. Cetera a Ptolemæo adduntur & Antonino.

V.

Mariana colonia a C. Mario deducta, vt nomen fert, & Plinius diſerte dixit, ac Seneca. Situm Ptolemæus & Antoninus oſtendunt in latere orientali ſupra medietatem, ſeptemtrionem verſus, in maris ora. Etruſcos condidiſſe, Diodorus auctor eſt.; etiam nominis priſci *Nicææ.* Quod enim duas ſolum in inſula vrbes fuiſſe dicit *Aleriam* & *Nicæam;* in hanc Marium colonos miſiſſe vt in præcipuam & inſignem vrbem; omnino eſt probabile, præſertim quod etiam Stephanus in vocabulo Νικαία, quintam huius nominis ἐν Κύρνῳ τῇ νήσῳ, *in inſula Cyrno,* ſiue Corſica, poſuit: quam eximiam vrbem omnes alii, niſi Mariana eſt, ſilentio, quod non credibile eſt, præteriiſſe oportet.

VI.

Aleria, altera vrbs nobilior, ita ſcripta Plinio, & Melæ, & Antonino: etiam Ptolemæo Αλερία κολωνία. Et ne dubites de nominis ſinceritate, vetuſto lapide, quem Sirmondus expoſuit, & Græuius ad Flori II cap. II repetiit, de L. Scipione legitur

HIC CEPIT CORSICA ALERIAQVE VRBE,

Sic ſcriptum exſtat, legendumque *Corſicam Aleriamque vrbem.* Idem nomen Floro ex veteri libro Salmaſius reſtituit, vt Punico I bello nunc legamus de eodem L. Scipione: *Sardiniam, adnexamque Corſicam tranſit: Olbiæ hic, ibi Aleriæ vrbis excidio incolas terruit.* Græcorum aliis corruptum nomen eſt: Herodoto Αλαλία lib. I cap. CLXVI; Diodoro Siculo lib. V cap. XIII Κάλαρις; Zonaræ Tom. II p. 57 Οὐαλερία, qui κρατίστην Κύρνου πόλιν, *præſtantiſſimam vrbem Corſicæ* laudauit. Sita prope medio latere orientali inſulæ, prope oſtium amnis *Rotani,* a Ptolemæo memorati, XL millibus, vt Antonini itinerario eſt, a Mariana in meridiem. Conditam a Phocenſibus fuiſſe, Diodorus adnotauit: poſt Sulla in eam colonos duxit, vti ex Plinii Senecæque teſtimoniis conſtat. huius verba ſupra attulimus: illius ſunt lib. III cap. VI *Corſica ciuitates habet* XXXIII, *& colonias Marianam, a C. Mario deductam: Aleriam, a dictatore Sulla.*

VII. Inter

Digitized by Google

VII.

Inter Aleriam & Marianam Ptolemæus poſuit poſt flumen Rotanum, Ἀρτέμιδος λιμένα, *Dianæ portum:* dein Τυτήλας βωμὸν, *Aram Tutelæ:* Τυόλα ποταμοῦ ἐκβολὰς, *Touolæ fluminis oſtia,* in cuius ſiniſtra fuit Mariana. Supra quam in ſeptemtrionem ex eiuſdem diſpoſitione eſt *Mantinorum* oppidum, πόλις Μαντίνων; in loco fere quo nunc eſt Baſtia: deinde *Clunium,* vbi nunc S. Catharinæ fanum. Sed nihil horum eſt hiſtoriis, ac ne quidem itinerariis antiquis, illuſtratum: neque *Canelata,* in loco S. Florentiæ.

IIX.

Infra Aleriam, in auſtrum verſus, eſt Antonini itinere a XXX millibus *Præſidium,* atque iterum poſt XXX millia *portus Fauonii,* qui videtur Ptolemæi Φιλωνίου λιμὴν, *Philonii portus* eſſe: tum demum eſt *Palla,* Πάλλα Ptolemæi, quo iter Antonini ferebatur, XXV millibus diiuncta a portu Fauonii, in loco, vt videtur, S. Bonifacii: & hæc eſt extrema in auſtralibus inſulæ. Inter Pallam & portum Fauonii Ptolemæus locauit *Aliſtam* oppidum, portum verſus, quem Philonii dixit, Antoninus Fauonii: & propinquiorem Pallæ *Portum Syracuſanum,* Συρακουσάνων λιμένα, de quo etiam Diodorus dicto loco: αὕτη ἡ νῆσος εὐπροσόρμιστος οὖσα, κάλλιστον ἔχει λιμένα τὸν ὀνομαζόμενον Συρακούσιον, *Hæc inſula* [Corſica] *aditur facile, optimum portum habens, qui dicitur Syracuſanus.*

IX.

Quæ deinceps a meridie & occaſu ſequuntur vſque in ſeptemtrionem, a ſolo Ptolemæo ſunt prodita. Poſt Pallam in auſtro eſt *Marianum,* ἄκρον καὶ πόλις, *promontorium & oppidum.* Deinde Παῦκα πόλις, *oppidum Pauca* in occidentali latere, quo loco nunc Pola eſt: vnde ſuſpicio non pœnitenda Cluuerii eſt, Ptolemæum quoque ſcripſiſſe Παῦλα. Supra Paulam *Vrcinium* eſt oppidum eo ſitu fere, quo nunc vrbs Adiazzo eſt: & in occaſum inde, *Rhium* promontorium. Inde alia promontoria *Viriballum, Attium, Tilox.* Mediterranea obſcuriora ſunt: a ſeptemtrione *Palanta:* & χρυσοῦν ὄρος, *Aureus mons,* ſuo iugo protractus in ortum & auſtrum verſus: ex aduerſo Vrcinii *Aluca:* prope Aleriam Ὄπινον, *Opinum* oppidum: & alia. Strabonis oppida *Bleſino, Charax, Eniconiæ, Vapanes* inaudita & ignota ſunt.

S A R D I N I A.

X.

Quæ *Sardinia* inſula Latinis eſt, Græcis dicitur Σαρδὼ, & antiquiſſimis a ſpecie plantæ pedis, quam præbet, Ἰχνοῦσα, & Σανδαλιῶτις. Plinius lib. III cap. VII *Sardiniam ipſam Timæus Sandaliotin adpellauit ab effigie ſoleæ: Myrſilus Ichnuſam a ſimilitudine veſtigii.* Pauſanias in Phoc. cap. XVII ὄνομα τὸ ἀρχαῖον, ὅτι μὲν ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων ἐγένετο, οὐκ οἶδα. Ἑλλήνων δὲ οἱ κατ' ἐμπορίαν ἐσπλέοντες Ἰχνοῦσαν ἐκάλεσαν, ὅτι τὸ σχῆμα τῇ νήσῳ κατ' ἴχνος μάλιστά ἐστιν ἀνθρώπου, *Antiquum nomen, quod ab indigenis fuit, non noui. Qui a Græcis com-*

mercii

mercii cauſſa adnauigarunt, Ichnuſam vocauere, quod formam humani veſtigii haberet. Nomen autem Σαρδὼ a duce Afrorum eſt, qui primi in inſulam transmigraſſe feruntur. Ibidem Pauſanias: πρῶτοι διαβῆναι λέγονται ναυσὶν ἐς τὴν νῆσον Λίβυες. ἡγεμὼν δὲ τοῖς Λίβυσιν ἦν Σάρδος, - - - καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ Σάρδου τούτου μετέβαλεν ἡ νῆσος, *Primi in hanc inſulam Afri dicuntur immigraſſe, quorum dux Sardus erat: - - a quo inſula nomen ſortita eſt.* Vtrumque nomen Italicus Silius lib. XII verſ. 355 ſeq. eleganter ita expoſuit:

Inſula fluctiſono circumuallata profundo
Caſtigatur aquis, compreſſaque gurgite, terras
Enormes cohibet nudæ ſub imagine plantæ.
Inde Ichnuſa prius Graiis memorata colonis:
Mox Libyci Sardus, generoſo ſanguine fidens,
Herculis ex ſeſe mutauit nomina terræ.

Sed tum rudi ſæculo, ſine oppidis dicitur habitata, quæ deinceps a Græcis & Hiſpanis, qui ſuperuenerint, fuiſſe condita, idem tradit Pauſanias. Latini *Sardiniam dixere*, vt notum eſt: incolas *Sardos*. Liuius lib. XXI cap. XVI *Sardos Corſosque laceſſiſſe magis, quam exercuiſſe Romana arma.* quos Eutropius lib. III cap. I *Sardinienſes* Latina conſuetudine adpellauit. Adiectum nomen, *Sardous* Græca forma, vt Plinii lib. III cap. V ſub finem, *Sardoum mare:* & Latine Nepos Catone cap. I *Sardinienſis triumphus.*

XI.

Fertilitas inſulæ, quamuis inſalubri cælo, magnopere laudatur. Mela lib. II cap. VII *Sardinia fertilis, & ſoli quam cæli melioris: atque vt fecunda, ita pæne peſtilens.* * Polybius lib. I cap. LXXIX Σαρδὼ, οὖσα νῆσος καὶ τῷ μεγέθει, καὶ τῇ πολυανθρωπίᾳ, καὶ τοῖς γεννήμασι διαφέρουσα, *Sardinia eſt inſula & magnitudine, & frequentia hominum, & fructuum prouentu præſtans.* Silius Italicus lib. XII verſ. 375 de hac inſula:

- - - *propenſæ Cereris nutrita fauore.*

Quæ cauſſa fuit, vt in horreis vrbis Romanæ & Italiæ etiam Sardinia numeraretur. Cicero pro lege Manil. cap. XII *Pompeius nondum tempeſtiuo ad nauigandum mari Siciliam adiit, Africam explorauit: inde Sardiniam cum claſſe venit: atque hæc tria frumentaria ſubſidia reipublicæ firmiſſimis præſidiis claſſibusque muniuit.* Et Valerius Maximus lib. VII cap. VI n. I *Siciliam & Sardiniam, benigniſſimas vrbis nutrices* vocitauit.

XII.

Oppida Plinius lib. III cap. VII in inſula XVIII fuiſſe tradit: ipſe ſex ſolum nominauit, *Sulcitanos, Valentinos, Neapolitanos, Boſenſes, Caralitanos ciuium Romanorum, & Norenſes:* coloniam vnam, quæ vocatur *ad turrim Libyſonis.* Mela dicto loco: *Vrbium antiquiſſimæ, Calaris & Sulci.* Nec Strabo lib. V pag. 155 πόλεις εἰσὶ μὲν πλείους, ἀξιόλογοι δὲ Κάραλις καὶ Σοῦλχοι, *Plures quidem* [Sardiniæ] *vrbes ſunt, duæ autem præcipuæ, Caralis & Sulchi.* Pauſanias dicto loco *Olbiam* & *Noram* in antiquiſſimis numerat. Hæ ſunt huius

* Adde Strabon. V p. 343, 344, qui æſtate morboſam dicit inſulam. Vide ibi notas Caſauboni.

huius inſulæ vrbes & oppida nobiliora, quæ ſingulatim nunc, in quantum cognita ſunt, cum aliis quibuſdam obſcuris perluſtrabimus.

XIII.

Sardinia freto diremta eſt a Corſica, cui in auſtrum obiecta, in Africum mare protenditur. Plinius lib. III cap. VI *Pelagus Africum attingens Sardinia, minus octo millibus paſſuum a Corſicæ extremis, etiamnum anguſtias eas arctantibus inſulis paruis, quæ Cuniculariæ adpellantur: itemque Phintonis & Foſſæ: a quibus fretum ipſum Taphros nominatur.* Fretum ipſum ergo *Foſſa* dictum, Græce τάφρος, ab inſula huius nominis in freto, vel prope, ſita.

XIV.

Poſt fretum pars inſulæ, quæ Italiam ſpectat, montoſa & aſpera: inculta & inperuia. Pauſanias Phoc. cap. XVII τῆς νήσου τὰ πρὸς τῆς ἄρκτου καὶ ἠπείρου τῆς κατὰ Ἰταλίαν, ἐστιν ὄρη δύσβατα. τὰ πέρατα συνάπτοντα ἀλλήλοις, *ora inſulæ ad aquilonem & Italiæ litora conuerſa, in montes conſurgit inuios, coeuntibus prope verticibus.* Silius Italicus lib. XII verſ. 372

Qua videt Italiam, ſaxoſo torrida dorſo
Exercet ſcopulis late freta.

Hoc tractu ſunt illi *Inſani montes*, vt proprio nomine adpellabantur. Liuius lib. XXX cap. XXXIX *a Corſica in Sardiniam* [conſul Claudius] *traiecit. Ibi ſuperantem Inſanos montes multo & ſæuior & infeſtioribus locis tempeſtas adorta, diſiecit claſſem.* Et Florus lib. II cap. VI *Sardiniam Gracchus arripuit. nihil illi gentium feritas, Inſanorumque (nam ſic vocantur) immanitas montium profuere.* Et Ptolemæus lib. III cap. III eodem ſenſu τὰ Μαινόμενα ὄρη illos montes in Sardinia nominauit. Claudianus B. Gild. v. 511 ſeqq. de Sardiniæ ſitu:

\- - - - *quæ reſpicit Arcton,*
Immitis, ſcopuloſa, procax, ſubitisque ſonora
Flatibus. Inſanos infamat nauita montes.
Hinc hominum pecudumque lues, hinc peſtifer aer
Sæuit, & excluſis regnant aquilonibus auſtri.

Promontoria ibi ſunt *Erebantium* ad fretum; *Columbarium*, ex montibus dictis procurrens. Vtrumque Ptolemæo auctore notum, qui alterum vocauit Κολυμβάριον ἄκρον, Latina littera *u* in *υ* mutata. Inter vtrumque habet *Ἄρκτου ἄκραν*, *Vrſi promontorium*, prope inſulam Foſſam.

XV.

Vbi planior inſula ſeſe aperit, ſequitur *Portus Olbianus* Ptolemæi in orientali latere: & ex interuallo vrbs *Olbia*, antiquiſſima, a Græcis, vt Pauſanias refert, condita. Cicero ad fratrem, præſidem illius prouinciæ lib. II epiſt. VIII *Has ſcito litteras me ſolas accepiſſe poſt illas, quas tuus nauta attulit, Olbia datas.* Ptolemæus Ὀλβία πόλις. Florus lib. II cap. II de L. Scipione: *Sardiniam adnexamque Corſicam tranſit. Olbiæ hic, ibi Aleriæ vrbis excidio incolas terruit.* De eodem Zonaras pag. 57 ἐπὶ πόλιν Ὀλβίαν ἦλθε,

Digitized by Google

ἦλθεν, *Olbiam vrbem adgreſſus eſt.* Sita ad mare fuit. Claudianus B. Gild. verſ. 519

Partem litoreo complectitur Olbia muro.

Inde *Olbienſes* dicti. Oroſius lib. II cap. II *Sardinia habet a meridie Caralitanos: ſeptemtrionem verſus Vlbienſes.* nam & *Vlbia* ſcriptum fuit. Cicero ad Quintum lib. II epiſt. III *Olbienſem epiſtolam* dixit Olbia datas litteras. Quod vero ſupra portum *Olbianum* diximus, id Græca factum imitatione, quia Ptolemæi ὀλβιανὸς λιμὴν eſt.

XVI.

A XXVII millibus in Antonini itinerario *portus Luguidonis* eſt, haud dubie cum oppido, aut non longe ab illo, quia in populis inſulæ Ptolemæus Λουκουϊδωνησίοι, *Luguidonenſes* quoque numerauit. Hinc poſt XV millia, Caralim verſus, *Fanum Cariſii;* nec Ptolemæi procul abeſt Φηρωνία πόλις. *oppidum Feroniæ:* & ex modico interuallo Συπίκιος λιμὴν, *Supicius portus,* ſiue, vt in Vaticano eſt, Σολπίκιος, *Sulpicius:* Antoninus eo tractu *Porticenſes* habet. Sed carent hæc lumine hiſtoriarum: ad clariora properamus.

XVII.

Caralis, & pluraliter *Carales,* * in nobiliſſimis vrbium Sardiniæ: immo caput eius: hodie Cagliari, item Calari. Florus lib. II cap. VI *Sardiniam Gracchus arripuit. - - - Sæuitum in vrbes, vrbemque vrbium Caralim.* Strabonis & Melæ verba ſupra percepimus. vterque ſingulari numero Κάραλις, *Caralis.* Ptolemæus: Κάραλις πόλις καὶ ἄκρα, *Caralis vrbs & promontorium.* Et Plinii Caralitanum promontorium dicto loco ſeu cap. VII eſt: Ptolemæi etiam Καραλιτανὸς κόλπος, *Caralitanus ſinus.* Pauſanias Phoc. cap. XVII & Procopius Goth. IV cap. XXIV & Vand. B. lib. I c. XXIV Κάρναλις, addita littera ſcripſerunt. Multitudinis numero *Carales* Liuius conſtanter. Lib. XXIII cap. XL *nauibus longis ad Carales ſubductis.* Et mox: *Manlius Carales ſe recepit:* & cap. XLI *Carales exercitum reduxit.* Et Hirtius Afric. extremo: *poſt diem III Carales in Sardiniam peruenit.* Et mox: *a Caralibus ſecundum terram prouectus.* A Pœnis conditam Pauſanias refert: ab Romanis ius ciuitatis accepiſſe Plinius auctor eſt, qui *Caralitanos ciuium Romanorum* dixit.

XIIX.

In auſtrali latere, vrbs itidem præclara, *Sulci* erant. Mela dicto loco: *vrbium antiquiſſimæ, Caralis & Sulci.* nam vna cum Carali, vt Pauſanias tradit, & hæc vrbs a Carthaginienſibus condita. Male is quidem Σύλλις in vulgatis habet, quod credo ab exſcribentibus eſſe, & Σύλκις legendum. Sic enim Stephani breuiator: Σύλκοι, πόλις ἐν Σαρδοῖ, Καρχηδονίων κτίσμα. *Sylci vrbs Sardiniæ, Carthaginienſium opus.* Ptolemæus Σόλκοι: forſan Σοῦλκοι ſcripſit,

* Claudian. de bell. Gildon. extr.
Vrbs Lybiam contra Tyrio fundata potenti
Tenditur in longum Caralis tenuemque per vndam
Obuia dimittit fracturum flumina collem.
Efficitur portus medium mare, tutaque ventis
Omnibus ingenti manſueſcunt ſtagna receſſu.

ſcripſit, vt Latini *Sulci*. Strabo * Σουλχοὶ, *Sulchi*, quod minus placet, quia Stephanus & Ptolemæus κ, Latini c conſtantius ſeruant. Mela *Sulci*, vt dictum: Plinius, *Sulcitani*, qui incolunt: & Hirtius Afric. extremo: *Cæſar Sulcitanos* H-S C *millibus multat*. Itidem Plinius eodem loco, *Sulcenſe promontorium*. Claudianus B. Gild. ſub finem:

Pars adit antiqua ductos Carthagine Sulcos.

Vrbs nuuc diruta iacet, nomen in proxima inſula ſeruari fertur, quæ videtur Plinii *Enoſis* eſſe.

XIX.

Per flexum inſulæ in occidentale latus venimus, in quo *Boſa* & *Neapolis* priſca nomina conſeruant: vnde Antonini ductu, itinere a Tibulis Sulcos, de ceteris oppidis iudicamus. Ordo in notioribus talis eſt:

Tibulis		
ad Herculem	M. P.	LVIII
ad Turrem	M. P.	XVIII
Noram	M. P.	XVII
Boſam	M. P.	XLI
Cornos	M. P.	XVIII
Tharros	M. P.	XVIII
Neapolim	M. P.	XXX
Metalla	M. P.	XXX
Sulcos	M. P.	XXX

XX.

Vt ergo ab auſtro in ſeptemtrionem progrediamur, prima poſt Sulcos ſunt *Metalla*, a fodinis haud dubie nominata. Deinde eſt *Neapolis*, quæ nomen retinet, ad ſinum, paullo ſupra Oriſtanum, vrbem archiepiſcopalem. Inde Caralim verſus, ex interuallo ſunt *Aquæ Neapolitanæ*, calidæ & ſalubres a Ptolemæo æque & Antonino laudatæ. Haud procul Neapoli, ſi recta poſitio Ptolemæi eſt, Οὐσελλὶς, *Vſellis* fuit, πόλις κολωνία, *oppidum, colonia*, quam poſt Veſpaſiani tempora deductam eſſe oportet, quia Plinius ſua ætate *vnam coloniam*, Turrim Libyſonis fuiſſe, lib. III cap. VI teſtis eſt. Supra Vſellim Τάῤῥαι πόλις, *oppidum Tarræ:* Antoninus *Tharpos* vel *Tharphos*, illud Aldi, hoc Simleri editione dixit, quod in *Tharros* recentiores, Ptolemæo duce, mutauerunt.

XXI.

Nobilior vrbs *Cornus* eſt, Ptolemæi Κόρνος, Antonini pluratiuo numero *Corni*. Liuius lib. XXIII cap. XL *Alius exercitus primo per agros ſiluasque fuga palatus: dein quo ducem fugiſſe fama erat, ad vrbem, nomine Cornum, caput eius regionis, confugit, debellatumque eo prœlio in Sardinia eſſet, ni claſſis Punica - - - in tempore ad ſpem rebellandi adueniſſet.* Et cap. XLI *Ceteris vrbs Cornus eadem, quæ ante, fugæ receptaculum fuit. quam Manlius, victore exercitu adgreſſus, intra paucos dies recepit.* Ptolemæus in mediterraneis ſcripſit: ſed haud procul a mari fuiſſe, iter oſtendit Antonini. *Boſam*

* Libr. V pag. 343. c. A.

Digitized by Google

ſam quoque, quam & ipſe Βῶσαν vocat, vnde Plinii *Boſenſes* ſunt, in μεσογείοις, *mediterraneis* ſcripſit, quæ vero in ora ſita ſupereſt vrbs eadem, vt nomen probat & iter Antonini.

XXII.

Interiacet Ptolemæi *Coracodes portus*, Κορακώδης λιμὴν, cuius oppidum videtur *Corax* fuiſſe: & Antonini *Carbia*; & alius portus ac oppidum Νύμφαιον, *Nymphæum* nomine, eiusdem Ptolemæi; antequam ad *Noram* veniatur, intus paullo, recedente inter duos ſinus mari, poſitam, quod itineris etiam rationes demonſtrant. Hæc Ptolemæi Νώρα πόλις, ſed itidem loco mota in meridianam regionem. Ductus autem itineris Antonini nobis certior eſt, quam diſpoſitio Ptolemæi. Pauſanias ſæpe dicto cap. XVII Phoc. Ἴβηρες ἐς τὴν Σαρδὼ διαβαίνουσιν ὑπὸ ἡγεμόνι τῷ στόλῳ Νώρακι. καὶ ᾠκίσθη Νώρα πόλις ὑπὸ αὐτῶν, *Hiſpani, in Sardiniam duce Norace tranſuecti, vrbem Noram condiderunt.* Oppidanos Plinius *Norenſes* adpellauit.

XXIII.

Ad mare, ſupra Nymphæum, Τίλλιον πόλις, *oppidum Tillium*, ſiue *Tilium*: & ad ſinum excurrentem locus *ad Turrem*, Itinerario monſtrante, quæ Plinii haud dubie *Turris Libyſſonis*, Ptolemæi πύργος Λιβίσσωνος, vt in MS eſt, vulgo Βίσσωνος: nunc, exciſa vrbe, nudus portus *Porto Torre* vocitatur. Inde locus *ad Herculem*; & tandem, minore interuallo, quam itinerario eſt, ſunt *Tibula*, vnde aliquot itinera ducuntur; Ptolemæi Τίβουλα πόλις, *vrbs Tibula*: ſupra quam *Iuliola* eiusdem Ptolemæi, prope fretum poſita.

XXIV.

Superſunt quædam interiora ad perluſtrandum, quibus vero certum locum adſignare difficile eſt. Itinere a Tibulis Caralim ponit Antoninus *Forum Traiani* inter oppidum Luguidonem & Aquas Neapolitanas, munitum ab Iuſtiniano. Procopius lib. VI de Aedific. cap. VII πόλις ἐστὶν ἐν τῇ νήσῳ Σαρδοῖ, ἣ νῦν Σαρδηνία καλεῖται, Τραϊανοῦ φόρον αὐτὴν καλοῦσι Ῥωμαῖοι. Ταύτην τειχήρη πεποίηται Ιουστινιανὸς, οὐ πρότερον οὖσαν, *Oppidum eſt in inſula Sardinia, Forum Traiani. Hoc mœnibus cinxit Iuſtinianus, quum eſſet nudum antea.*

XXV.

Tredecim millibus ſupra Caralim, eodem indice Antonino, itinere a portu Tibulis Caralim, *Ferraria* eſt, a fodinis haud dubie & officinis ita dicta. nam & ferri ferax hæc inſula, & Rutilius Itinerar. lib. I chalybem inſulæ Ilvæ laudans, nec potiorem Noricum eſſe dicit, neque Bituricenſem Galliæ,

Nec quæ Sardoo ceſpite maſſa fluit.

XXVI.

Ptolemæus in mediterraneis etiam *Valeriæ* meminit, (editum eſt Οὐαλερία πόλις) quod nomen ipſe ſuſpectum reddidit, dum in populis inſulæ Οὐαλεντῖνοι recenſet, & Plinius *Valentinos* lib. III cap. VII. Vnde pronum eſt coniicere, nomen oppidi non Valeria, ſed *Valentia* fuiſſe, & ita quoque ſcripſiſſe Ptolemæum. Eiusdem eſt Λῆσα, *Leſa*, vnde *Aquas* nominat *Leſita-*

Leſitanas: Alia Ptolemæi & Antonini tam in litore, quam media terra, prætérimus, quod nihil habemus de iis dicere; minus in hiſtoriis, vnde illuſtremus.

XXVII.

De populis Sardiniæ lib. III cap. VII Plinius: *Celeberrimi in ea* [inſula] *populorum Ilienſes, Balari, Corſi.* Pomponius Mela de eadem inſula: *In ea antiquiſſimi populorum ſunt Ilienſes.* Sed antiquiores in inſula, ſi Pauſaniæ credimus, Hiſpani, Libyes, Græci fuerunt. Poſt demum, inquit, Troianorum, qui cum Aenea erant, μοῖρα ἀπενεχθεῖσα ὑπὸ ἀνέμων ἐς Σαρδῶ, ἀνεμίχθησαν τοῖς προενοικοῦσιν Ἕλλησι, *pars tempeſtatibus in Sardiniam abrepta, Græcis, qui ante illic conſederant, permiſti ſunt.* Hi ſunt *Ilienſes* Sardi, a Mela, Plinio, Liuio memorati, qui poſtea, quum maior Afrorum manus ſuperueniens exſtingueret Græcos, ἐς τῆς νήσου τὰ ὑψηλὰ, *in montana inſulæ* confugientes, ibi *Ilienſium* nomen etiam ad Pauſaniæ ætatem vsque (ἐς ἐμὲ ἔτι, inquit) conſeruarunt. *Corſorum* origo, & ex vicina inſula aduentus, per ſe intelliguntur. *Balarorum* nomen φυγάδας, *fugitiuos* Pauſanias κατὰ γλῶσσαν τὴν Κυρνίων, *ſecundum Corſorum linguam*, interpretatur, quia fuerint Hiſpani genere, antea ſocii Pœnorum in inſula, poſt ſeparati ab illis defectione, in alios montes confugerint. Aeque ergo, vt Ilienſes, confiſi montibus quos incolebant, planiores partes, vt liberi prædatores, infeſtarunt. Liuius lib. XLI cap. VI *In Sardinia magnum tumultum eſſe, litteris prætoris cognitum eſt. Ilienſes, adiunctis Balarorum auxiliis, pacatam prouinciam inuaſerant: nec eis inualido exercitu, & magna parte peſtilentia abſumto, reſiſti poterat.* Eſt & genus hominum in inſula, quos *Pellitos Sardos* Liuius dixit lib. XXIII cap. XL, qui etiam in montanis haud dubie habitarunt: ideoque maſtrucis & pellibus ad frigus arcendum vſi. Dux Sardorum, inquit, *Hampſicora tum forte profectus erat in Pellitos Sardos ad iuuentutem armandam, qua copias augeret.* Hos Cicero de Prov. conſul. cap. VII *maſtrucatos latrunculos* vocat. *Res*, inquit, *in Sardinia cum maſtrucatis latrunculis a proprætore vna coborte auxiliaria geſta.* Ptolemæus plures populos enumerat, ſed pleroſque ab vrbibus denominatos, vt *Tibulatios, Coracenſes, Canuſitanos*, quos a Fano Canuſii Cluuerius (ſic legit in itinerario, non *Cariſii*) ducit: geminos *Solcitanos*, auſtrales, & alios; quemadmodum etiam Antoninus alios *Sulcos* in orientali latere, alios in auſtrali habet: *Cornenſes, Scapitanos, Neapolitas*, & ceteros. *

XXIIX.

Fluminum inſulæ vix vnum & alterum nominatim memoratur, *Thyrſus*, Θύρσος Ptolemæi & Antonini; ille oſtia ſupra Vſellim ponit: hic, caput in via ab Olbia Caralim: lapſus, διὰ μέσου τῆς χώρας. *per mediam inſulam*, vt Pauſanias, cui Θόρσος eſt, prauate fortaſſis, loco perſæpe dicto adnotat. Proximus eſt Τέρμος, *Termus*, inter Nymphæum & Caracodem portum in mare decurrens. Cetera minora & indigna memoratu ſunt.

XXIX.

* Adde Strabon. V pag. 344 & Diodor. IV pag. 235.

XXIX.

Inſulæ circa Sardiniam plures ſunt minores. Plinius lib. III cap. VII *Habet ea* [Sardinia] *a Gorditano promontorio duas inſulas, quæ vocantur Herculis: a Sulcenſi, Enoſin: a Caralitano, Ficariam.* Habet & Ptolemæus in Sardinia γορδίτανον ἄκρον, *Gorditanum promontorium* in latere occidentali ſupra Tillium, ſeptemtrionem verſus, vbi duæ inſulæ, altera mediocris, altera parua admodum. Ptolemæus autem vnam Ἡρακλέους νῆσον proponit, maiorem intelligens, quæ hodie Zauara dicitur: minorem, nunc Iſola Piana, propter exiguitatem poſthabuit. Promontorium autem Gorditanum, eſt Capo di Argentera. *Enoſis*, hodie S. Antioco: Caralitano promontorio obiectæ Cortelazo & Serpentera: alterutra Plinii & Ptolemæi *Ficaria*. Præterea Ptolemæus narrat *Phintonis* (φίντωνος) inſulam, *Nymphæam, Diabaten, Hieracum*, ἱεράκων, id eſt accipitrum; *Plumbariam, & Hermæam* ſiue Mercurii. In Agathodæmonis tabula *Hermæa* eſt ſupra Olbianum ſinum, contra Inſanos montes: *Diabate* contra portum Nymphæum: *Hieracum* ſiue *Accipitrum* inſula ab occaſu ſinus Sulcitani. *Phintonis* inſulam, quam & Plinius habet, in ſeptemtrionem Cluuerius ad Erebantium promontorium reiecit. *Cuniculariæ* Plinii ex Tabulæ Peutingerianæ *Cunicularia* vna, ad ſinum Caralitanum ſita, cognoſcuntur. *Bertula* in eadem Tabula ad medium lateris occidentalis: Boaris & Bouenna, vtcumque ſcriptas, ad auſtrale viſuntur, quæ il Toro (Taurus) & la Vacca hodie vocantur. *Plumbaria*, Μολυβδώδης, incerto loco eſt.

CAPVT XII

DE

S I C I L I A.

I.

SIcilia inſula tam propinqua eſt Italiæ, vt plures veterum continentem olim fuiſſe, poſtea vel terræ motu vel maris impetu vtriusque abſciſſam, crediderint, de quo in Italia, quum *Rhegii*, vrbis ad fretum ſitæ, nomen explicaremus, prædictum fuit, ſuſpectam illam hiſtoriam, & fabulæ ſimiliorem permultis videri adeo, vt antiquorum etiam modeſtiores, * Virgilius atque Mela, ad famæ incertum & vulgi opinionem id reiiciant, dicantque, ille *diſſiluiſſe FERVNT*; hic, *Sicilia, vt FERVNT, aliquando continens.* Sæuit hodieque mare, fiunt tremores terræ atque motus, nec vero tanta auulſio partium deprehenditur. Accedunt rupes & promontoria, quibus vtrumque latus freti præmunitur, vt diſruptio ne credibilis quidem videatur. Nihilominus non deſunt, qui id adſeueranter enuntient, Silius Italicus lib. XIV verſ. II

Auſo-

* Ouid. Metamorph. XV, 290
- - - Zancle quoque iuncta fuiſſe
Dicitur Italiæ: donec confinia pontus
Abſtulit & media tellurem reppulit vnda.

Auſoniæ pars magna iacet Trinacria tellus;
Vt ſemel expugnante Noto, & vaſtantibus vndis,
Accepit freta cæruleo propulſa tridente.
Namque per occultum cæca vi turbinis olim
Impactum pelagus laceratæ viſcera terræ
Diſcidit, & medio perrumpens arua profundo
Cum populis pariter conuulſas tranſtulit vrbes.

Plinius quoque lib. III cap. VIII non dubitabundus dixit, *Sicilia, quondam Bruttio agro cohærens, mox interfuſo mari auulſa.* Quod tam certum Tanaquillo Fabro, viro clariſſimo, adparet, vt tempus etiam auulſionis in Euſtathii ad Periegetæ verſ. 475 commentariis ſe inueniſſe lib. I epiſt. XIV glorietur: quam is auctor (ſi modo antiquior ipſe eſſet, fideque dignior) Acaſto, Aeoli filio, Siculis imperitante, factam eſſe memorat. Aeolum autem Tanaquillus circa ea tempora vixiſſe refert, quibus Iſraelitæ duram illam ſeruitutem, quam ſub Pharaonibus ſeruierant, exuerunt. Vnde id confirmetur, non addidit, quod in medio, aut dubio potius, relinquemus.

II.

Siue autem vera fuit abruptio illa, ſiue, quod probabilius videtur, vt multæ antiquitatis traditiones, conficta; tam vicina tamen Sicilia Italiæ eſt, vt *ſuburbanam* illam *prouinciam* Romani dixerint. Florus lib. II cap. II *quum iam Sicilia ſuburbana eſſet populi Romani prouincia:* & lib. III c. XIX de ſeruili bello: *Terra frugum ferax, & quodammodo ſuburbana prouincia.* Quid? quod tanta illarum propinquitas eſt, vt in altera alterius gallicinia & latratus canum exaudiri iam olim obſeruatum fuerit. Silius dicto loco verſ. 20

Sed ſpatium, quod diſſociat conſortia terræ,
Latratus fama eſt (ſic arcta interuenit vnda)
Et matutinos volucrum transmittere cantus.

Plinius latitudinem freti MD paſſuum refert: Straboni autem lib. V p. 177 a Cæny promontorio ad Poſidonium *ςενωπὸς ὅσον ἑξαςάδιος, μικρῷ δὲ πλέον τὸ ἐλάχιςον διαπέραμα, anguſtia freti ſex ſtadiorum, & paullo longior traiectus breuiſſimus.* At Agethemerus lib. I cap. V *δίαρμα ἔχει ἀπὸ Πελώρȣ ἄκρȣ εἰς Ιταλίαν ςαδίων ια´ πορθμὸν, traiectus a Peloro promontorio in Italiam, habet vndecim ſtadiorum fretum:* id quod propius ad numeros Plinii, ſi recte ſeſe habent, accedit.

III.

Varia ſunt inſulæ huius nomina, eaque vel a ſitu, vel a populis eorumque ducibus impoſita, *Trinacria*, *Triquetra*, *Sicania*, *Sicilia*, vt periphraſtica nomina alia taceamus. Plinius lib. III cap. VIII *Ante omnes* [inſulas eſt] *claritate Sicilia, Sicania Thucydidi dicta, Trinacria pluribus, aut Triquetra, a triangula ſpecie.* Primum nomen *Trinacria* a tribus ἄκροις ſeu *promontoriis* vocatur, quorum primum, *Pelorum*, πέλωρον, aduerſus Scyllam in Italiam vergit: alterum, *Pachynum*, in Græciam: tertium, *Lilybæum*, in

 Afri-

Africam. *Trinacriæ* nomen poetis vſurpatum magis eſt quam ceteris ſcriptoribus. Virgilius Aeneid. III verſ. 440

Trinacria fines Italos mittere relicta.

Et ibidem in verſu 581 - - - - *intremere omnem*
Murmure Trinacriam, & cælum ſubtexere fumo.

Et per modum adiectionis verſu 384

- - - *Trinacria lentandus remus in vnda:*

& Silius lib. XIV verſ. 11 *Trinacria tellus*, quem verſum paullo ante produximus. Eſt etiam *Trinacris*, triſyllabum eiusdem compoſitionis nomen. Ouidius Faſt. IV verſ. 419,

Terra tribus ſcopulis vaſtum procurrit in æquor
Trinacris, a poſitu nomen adepta loci.

Et Metamorphoſ. lib. V verſ. 346

Vaſta giganteis ingeſta eſt inſula membris
Trinacris.

Ac eliſa littera Τρινακία, *Trinacia*: & Τρινακὶς, *Trinacis*. Dionyſius Perieg. verſ. 467

Τρινακίη δ' ἐπὶ τῇσιν ὑπὲρ πέδον Αὐσονιήων
Ἐκτέταται.

Trinacia autem poſt has ſuper ſolum Auſoniorum extenta eſt. Id quod nonnulli etiam ab ἄκρον, quamquam eiecta littera eſt, deriuant. Euſtathius ad Dionyſium: Ἔστιν οἷον ἐτυμολογία τοῦτο τῆς Τρινακίας, εἰονεὶ Τριακρίας, ὅ ἐστι τρία ἐχούσης ἄκρα. Et Strabo lib. VI pag. 183 euphoniæ dat expulſionem litteræ. Τρινακρία, inquit, πρότερον. Τρινακὶς δ' ὕστερον προσηγορεύθη, μετονομασθεῖσα εὐφωνότερον, *Trinacria primum, Trinacis deinde adpellata ſono vocis concinniore.* Alii vocabulum a τρίναξ, κος, id eſt *tridens* deducunt, quod quia ambigue per τ & ϑ ſcribitur, Homeri quoque ſcriptura Θρινακίη * Odyſſ. Λ verſ. 106, & Μ verſ. 127, 135 ſimul intelligitur. Byzantius Stephanus: Τρινακρία ἐκλήθη οὕτως, ἢ ὅτι τρεῖς ἄκρας ἔχει, ἢ ὅτι θρινακί ἐστιν ὁμοία, *Trinacria ita vel a tribus promontoriis dicta, vel quod* θρινακι, id eſt tridenti, *ſimilis eſt.*

IV.

Vocabulum *Triquetræ* præter Plinium ſupra productum, eſt Horatii lib. II ſatyr VI verſ. 55, vbi *prædia Triquetra militibus promiſſa*, in Sicilia ſunt: & Silius lib. V verſ. 490

Huc Aetnæa cohors, Triquetris quam miſerat oris
Rex, Arethuſa, tuus.

V.

Nomen *Sicaniæ* a *Sicanis*, populo, eſt, quos Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. I pag. 17 γένος Ἰβηρικόν, *Hiſpanam gentem* vocat: *Siculi* autem; vnde nomen *Siciliæ* eſt, ex Italia feruntur in inſulam veniſſe. Silius lib. XIV verſ. 33 de vtrisque

Cyclo-

* Nicander Theriac. 529 pag. 35, Θρινακίην μὲν ῥίζαν ἔλευ γυιαλθέα θάψου Μίξας. Vbi Scholiaſtes: Θρινακίαν τὴν ῥίζαν τῆς θάψου λέγει, διὰ τὸ ἐν Σικελίᾳ γίνεσθαι. ἡ γὰρ Σικελία διὰ τὸ τρεῖς ἄκρας ἔχειν Τρινακρία καὶ Τρινακὶς καλεῖται. Ignorauit igitur veriorem originem Θρινακίας.

- - - - - - - - - *Cyclopia regna*
Vomere verterunt primum noua rura Sicani.
Pyrene miſit populos, - - - - - & verſ. 37
Mox Ligurum pubes, Siculo ductore nouauit
Poſſeſſis bello mutata vocabula regnis.

Etiam *Læſtrygones*, quæ gens perinde fuit Italica, in antiquiſſimis Siciliæ habitatoribus numerantur, de quibus Silius dicto libro verſ. 127

Prima Leontinos vaſtarunt prœlia campos,
Regnatam duro quondam Læſtrygone terram. *

Additæ coloniæ Græcorum, Naxos, Chalcidenſium, Syracuſæ Corinthiorum, aliæque aliorum: & Carthaginienſes magnam partem occuparunt. Hos colonos numeraſſe ſatis ſit; plures tradunt Strabo in Sicilia, & Thucydides lib. VI ſub initium. Ex qua commiſtione factum, vt *trilingues* Siculi apud Apuleium lib. XI cenſerentur, id eſt Græce, Punice, Italice loquentes.

VI.

Ingens fertilitas inſulæ, laudataque a pluribus. Vt de Græcis taceam, tota Ciceronis oratio Frumentaria eſt teſtis huius rei: & Florus ſeruili bello, *Terra frugum ferax:* ac Silius Italicus lib. XIV verſ. 23

Multa ſolo virtus: iam reddere fœnus aratris,
Iam montes vmbrare olea, dare nomina Baccho;
Nectare Cecropias Hyblæo accendere ceras.

Inde eſt, quod horreum Romanæ reipublicæ hæc inſula habita quondam fuerit. Cicero pro Lege Manil. cap. XII Pompeius *nondum tempeſtiuo ad nauigandum mari Siciliam adiit, Africam explorauit; inde in Sardiniam cum claſſe venit: atque hæc tria frumentaria ſubſidia reipublicæ firmiſſimis præſidiis nauibusque muniuit.* Et Liuius lib. XXVI cap. XL de conſule Læuino refert, *coegiſſe Siculos, poſitis tandem armis ad agrum colendum animos convertere: vt eſſet non incolarum modo alimentis frugifera inſula, ſed vrbis Romæ atque Italiæ (id quod multis ſæpe tempeſtatibus fecerat) annonam leuaret.* Et lib. XXVII cap. V *omnes* [Siculos] *in vrbes agrosque ſuos reductos, arare, ſerere: deſertam recoli tandem terram frugiferam ipſis cultoribus, populoque Romano pace ac bello fidiſſimum annonæ ſubſidium.*

VII.

Limes inter Italiam Siciliamque *fretum* eſt, inde *Siculum* cognominatum, de cuius latitudine ſupra dictum fuit: longitudo XV millia paſſuum ſecundum Plinium lib. III cap. VIII. Florus lib. IV cap. VIII de Sexto Pompeio: *Tanta mole belli penitus in Siculo freto iuuenis oppreſſus eſt.* Græce πορθμὸς Σικελικός, vt Marcianus Heracleota pag. 12 adpellauit. Fertur illud inter Scyllam & Charybdim: illam in Italico litore, de qua etiam in Italia actum fuit; hanc in mari propiorem inſulæ litoribus. Mela lib. II cap. VII *Scylla ſaxum eſt: Charybdis mare;* ** *vtrumque noxium adpulſis.*

Fff ff 2 Plinius

* Adde Tzetzen ad Lycophron. v. 662.
** De Scylla & Charybdi multa Tzetzes ad Lycophron. v. 45.

Digitized by Google

Plinius dicto loco: *Charybdis mare vorticoſum.* Seneca epiſt. LXXIX ineunte: *Exſpecto epiſtolas tuas, quibus mihi indices, circuitus Siciliæ totius quid tibi noui oſtenderit, & omnia de ipſa Charybdi certiora. Nam Scyllam ſaxum eſſe, & quidem non terribile nauigantibus, optime ſcio: Charybdis an reſpondeat fabulis, perſcribi mihi deſidero. Et ſi forte obſeruaueris, (dignum eſt autem vt obſerues) fac nos certiores, vtrum vno tantum vento agatur in vortices, an omnis tempeſtas æque mare illud contorqueat: & an verum ſit, quidquid illo freti turbine adreptum eſt, per multa millia trahi conditum, & circa Tauromenitarum litus emergere.* Virgilius Aeneid. III verſ. 420

Dextrum Scylla latus, læuum implicata Charybdis
Obſidet, atque imo barathri ter gurgite vaſtos
Sorbet in abruptum fluctus, rurſusque ſub auras
Erigit alternos, & ſidera verberat vnda.

E quibus facile adparet, quid rei ſubſit in Charybdi, & quid fabulis imputandum ſit. Quo id cumprimis pertinet, quod de trina eructatione a poetis, etiam Hygino fab. CXXV eſt proditum. Eſſe autem propiorem Siciliæ litori, quam Italiæ, illud *læuum* Maronis, *dextro* Scyllæ oppoſitum oſtendit; etiam cognomentum a Siciliæ vrbe petitum, Ouidii Faſt. lib. IV verſ. 499

Effugit & Syrtes, & te, Zanclæa Charybdi.

IIX.

Primum in inſula iuxta fretum eſt promontorium *Pelorum*, quod vario genere nominatur *Pelorus* & *Pelorum*, prout vel mons vel promontorium ſubauditur: etiam muliebri forma *Peloris* & *Pelorias*, vtrumque imitatione Græcorum, quibus eſt Πελωρὶς, ἴδος, & Πελωριὰς, ἀδος. Dionyſius Perieg. verſ. 472

Ἠνεμόεσσα Πελωρὶς, ἐς Αὐσονίην ὁρόωσα.

Ventoſa Peloris in Auſoniam ſpectans. Polybius lib. I cap. XLII ἀκρωτήριον, τὸ εἰς τὰς ἄρκτους κεκλιμένον, προσαγορεύεται Πελωριὰς, *promontorium* [inſulæ] *ſeptemtrionale vocatur Pelorias.* Et antea cap. XI περὶ Πελωριάδα. Latina exempla ſunt: Silius Italicus lib. XIV verſ. 79

Celſus arenoſo tollit ſe mole Pelorus.

Et Ouidius Metamorph. XIII verſ. 726 - - - *at Arcton*
Aequoris expertem ſpectat Boreamque Peloros.

Mela lib II cap. VII de promontoriis Siciliæ: *Pachynum vocatur, quod Græciam ſpectat: Lilybæum, quod in Africam: Peloris, quod in Italiam vergens Scyllæ aduerſum.* Et paucis interiectis: *inter Lilybæum & Pelorida Panormus & Himera.* Et Cicero Verrina vltima cap. III *facilius fuerit ad Oceanum peruenire, quam ad Peloridem accedere.* Ouidius Faſt. IV verſ. 479

Iamque Peloriadem, Lilybæaque, iamque Pachynum
Luſtrarat.

Et Solinus cap. V *Pelorias aduerſa veſpero Italiam videt.* Verius *ſeptemtrioni*, quam *veſpero*, dixiſſet, etiam Salmaſii τοῦ πάνυ iudicio. Aliquando *Pelorias* eſt nomen regionis, diſtinctum a promontorio. Diodorus Siculus

lius lib. IV extremo fabulam ex Heſiodo adfert, Ὠρίωνα προχῶσαι τὸ κατὰ τὴν Πελωριάδα κείμενον ἀκρωτήριον, καὶ τὸ τέμενος τοῦ Ποσειδῶνος κατασκευάσαι, *Orionem aggeribus conſtruxiſſe promontorium iuxta Peloriadem, & templum in eo Neptuni ædificaſſe.* Illa regio *Peloritana ora* dicta eſt Solino cap. V.

IX.

Meſſana prima vrbs Siciliæ, ex Italia ſi traiicitur, ad fretum poſita, olim dicta *Zancle.* Silius lib. XIV verſ. 195

Incumbens Meſſana freto.

Diodorus lib. IV cap. vlt. ἡ τότε Ζάγκλη, νῦν δὲ Μεσσήνη, ὀνομαζομένη, *quæ olim Zancle erat, nunc Meſſane nuncupatur.* Idem, nomen *Zancle* a Zanclo rege deductum refert: alii a falce, quam vox ζάγκλον Siculis ſonet, id eſt a curuitate loci. Thucydides lib. VI pag. 413 ὄνομα τὸ μὲν πρῶτον Ζάγκλη ἦν, ὑπὸ τῶν Σικελῶν κληθεῖσα, ὅτι δρεπανοειδὲς τὸ χωρίον τὴν ἰδέαν ἐστὶ, τὸ δὲ δρέπανον οἱ Σικελοὶ ζάγκλον καλοῦσι, *Nomen antiquum* [vrbis] *Zancle erat, a Siculis impoſitum, quia locus* [curuitate ſua] *ſpeciem falcis præbet. Falx enim Siculis* ζάγκλον *dicitur.* Alterum nomen a Meſſeniis Peloponneſi eſt. Strabo lib. VI pag. 185 κτίσμα ἐστὶ Μεσσηνίων, τῶν ἐν Πελοποννήσῳ, παρ' ὧν τοὔνομα μετήλλαξε, Ζάγκλη πρότερον καλουμένη διὰ τὴν σκολιότητα τῶν τόπων. *Condita eſt a Meſſeniis Peloponneſiacis, a quibus & nomen accepit, Zancle antea ab obliquitate locorum dicta.* Thucydides id ſoli Anaxilæ Meſſenio, Rheginorum tyranno, tribuit, qui, promiſcuis colonis immiſſis, vrbem a patria ſua denominauerit. Vocabulum *Zancle* poetis reliquum. Silius lib. I. verſ. 662

Vos etiam Zanclen Siculi contra arma tyranni
Iuuiſſe egregium:

qui & *Zanclæa mœnia* eamdem vrbem lib. XIV verſ. 49 vocitauit. Alterum nomen Græcis idem plane eſt, quum Siciliæ & Peloponneſi vrbes ſignificat. Vtramque enim Μεσσήνην Strabo, Ptolemæus, Scylax, Thucydides, Diodorus vocant: in nummis autem Siculorum eſt ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ, quam formam Latini imitantur, Sicilienſem vrbem *Meſſanam;* Peloponneſiacam *Meſſenen* conſtanter nominantes. Mela dicto loco: *Ora, Ionium mare attingens, hæc fert illuſtria: Meſſanam, Taurominium, Catinam, Megarida, Syracuſas.* Et Liuius lib. XXI cap. XLIX *Ad eas* [naues Carthaginienſium] *conſpectas, a Meſſana duodecim naues ab Hierone rege Syracuſanorum miſſæ, qui tum forte Meſſanæ erat.* Et Suetonius Calig. cap. LI *repente a Meſſana noctu profugit, Aetnæi verticis fumo ac murmure pauefactus.* Oppidani Μεσσανεῖς, vti ex nummis adparet, in quorum vno eſt ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ: facie obuerſa ΠΕΛΩΡΙΑΣ. Latine *Meſſanenſes:* poſtquam autem Mamertinos receperunt, nominis illorum ſocietatem inire non ſunt dedignati. Pompeius Feſtus in MAMERTINI: *Quum in parte ea Siciliæ* [Mamertini] *conſediſſent,* * *quæ nunc Tauricana dicitur, forte parantibus bello cernere Meſſanenſibus auxilio venerunt vltro - - - quod ob meritum eorum vt gratiam referrent, & in ſuum corpus communionemque agrorum inuitarunt eos, & no-*

* *Ver ſacrum Samnitium* dicere debuerat auctor. Nam poſtea demum *ver* illud ſacrum a *Mamerte* (ſic Oſci Martem vocant) *Mamertinorum* nomen accepit.

& nomen acceperunt vnum, vt dicerentur Mamertini. Et Plinius lib. III cap. VIII *A Peloro, mare Ionium ora ſpectante, oppidum Meſſana ciuium Romanorum, qui Mamertini vocantur.* Ab his Meſſana Ciceroni dicta *Mamertina ciuitas*, orat. in Verr. Frument. cap. VI.

X.

Sequitur *Drepanum* promontorium Ptolemæi atque Plinii: dein, quod Plinius addit, *colonia Tauromenium, quæ antea Naxos.* Et nummus, COL. AVG. TAVROMEN. Et Græci Ταυρομένιον quod vtique præferendum vulgato Latinis libris *Taurominio:* quamuis nec hoc, quod in multis codicibus conſtanter legitur, damnatum velim. Cicero fœderatam ciuitatem dixit, orat. Frumentar. cap. VI. *Fœderatæ*, inquit, *ciuitates duæ ſunt, Mamertina & Tauromenitana.* Ciues ergo ſeu coloni *Taurominitani* ſiue *Tauromenitani.* Silius lib. XIV verſ. 257

Taurominitana cernunt de ſede Charybdim.

Nummus Harduini, ΤΑΥΡΟΜΕΝΙΤΑΝ. Ceterum huius vrbis meminit Cicero lib. XVI epiſt. XI ad Atticum: *Epiſtolas Catinam, Tauromenium, Syracuſas commodius mittere potero.* Hodie Taormina. Quod vero Plinius Tauromenium dixit antea *Naxum* fuiſſe adpellatum; in eo diſſentit Strabo, dicto loco: ſed facile conciliatur Plinio. Nam Tauromenium conditum eſt in monte *Tauro*, vt Diodorus deſcribit lib. XIV cap. LX, & lib. XVI cap. VII. Naxus autem ad latus montis auſtrale fuerat, quam Dionyſius euertit, vt idem lib. XIV cap. XVI prodidit. Ex ruinis ergo huius ſurrexit in proximo, aut creuit Tauromenium, vt viſa eadem vrbs fuerit, quæ olim Naxos, poſt Tauromenium adpellabatur. Litus Tauromenitanum dicebatur Κοπρία, *Copria*, ab eiectis ibi nauium fragminibus, quæ Charybdis vortice perierant. Strabo prædicto loco de Charybdi; τὰ ναυάγια παρασύρεται πρὸς ἠϊόνα τῆς Ταυρομενίας, ἣν καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ συμπτώματος τούτου Κοπρίαν, *abſorptarum nauium fragmenta ad litus Tauromenitanum deuoluuntur, quod ab hoc euentu* COPRIA, quaſi *ſterquilinium, vocatur.* Et Pacatus Panegyr. Theodoſ. cap. XXVI *Charybdim loquor? quæ quum plena nauigia ſorbuerit, dicitur tamen reiectare naufragia, & contortas fundo rates Taurominitanis litoribus exponere.*

XI.

Citra Tauromenium eſt Ἀργεννον ἄκρον, *Argennum promontorium* Ptolemæi: vltra coloniam *Onobala* fluuius Appiani, lib. V Ciuil. pag. 1162 παρέπλει τὸν ποταμὸν Ὀνοβάλαν, *præternauigabat flumen Onobalam.* Quod vero circa Tauromenium aut Naxum defluit, non videtur amnis alius ab illo eſſe, qui Vibio eſt *Taurominius, inter Syracuſas & Meſſenen, a quo oppidum Taurominium.* Hodie Cantara dictus. Proximus eſt *Aſines* fluuius Plinii, quem Fiume Freddo, ab aqua frigidiſſima nunc adpellari aiunt. Harduinus Plutarchi *Aſinarum* (Ἀσίναρον, in Nicia pag. 541) eumdem eſſe autumat, quem Cluuerius inter Syracuſas & Pachynum poſuit. Ab Aetna decurrit *Acis* amnis, poetis memoratus. Theocritus idyllio I verſ. 69

Οὐδ᾽ Αἴτνας σκοπιὰν, οὐδ᾽ Ἄκιδος ἱερὸν ὕδωρ,

Neque

Neque Aetnæ cacumen, neque ſacram Acidis vndam. Et Ouidius lib. IV Faſtor. verſ. 468

Præterit & ripas, herbifer Aci, tuas.

Et Silius lib. XIV verſ. 222

Quique per Aetnæos Acis petit æquora fines.

Nomen hodieque tenet, aut Sicula dialecto Iaci vel Chiaci vocatur. Poſt hunc

XII.

Catana * eſt ſiue *Catina*, e regione Aetnæ montis, vna ex quinque coloniis Romanis, ſecundum Strabonem Ναξίων κλίσμα, *a Naxiis olim condita.* Ptolemæus, Κατάνη κολώνια: Plinius III cap. VIII *Scopuli tres Cyclopum, portus Vlyſſis, colonia Catina.* Mela II cap. VII *Ora hæc fert illuſtria, Meſſanam, Taurominium, Catinam, Megarida, Syracuſas.* Huius nominis eadem ratio eſt, quæ Taurominii, vt aliter Græci ſcribant, Κατάνη, prima vocali: aliter Latini plerique, *Catina*, vocali tertia: ſicut Græcorum erat Ταυρομένιον; plurium Latinorum *Taurominium.* Thucydides, Scylax, Strabo, Ptolemæus Κατάνη & Καταναῖοι, & nummi veteres ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ: Plinii & Melæ ſcripturam modo vidimus: cum quibus poetæ faciunt Silius atque Auſonius. Ille lib. XIV verſ. 197

Tum Catine nimium ardenti vicina Typhæo:

id eſt Aetnæ vicina; vide Notas noſtras: hic, de Clar. vrbib.

Quis Catinam ſileat? quis quadruplices Syracuſas.

Nec Cicero aliter quam *Catina*, etiam libris caſtigatiſſimis, Libro IV in Verr. de Signis cap. XXIII *Catinam quum veniſſet, oppidum locuples, honeſtum, copioſum.* Et lib. XVI ad Attic. ep. XI *Epiſtolas Catinam, Tauromenivm, Syracuſas commodius mittere potero.* At Liuius lib. XXVII cap. VIII *Tantum ea cura frumenti prouenit, vt & Romam mitteret, & Catanam conueheret, vnde exercitui, qui ad Tarentum æſtiua acturus eſſet, poſſet præberi.* **

XIII.

Interluit oppidum Catinenſe amnis *Amenanus*, ex Aetna ortus, paruus & breui decurſione. Strabo lib. V pag. 166 καθάπερ περὶ τοῦ Αμενάνου συμβαίνειν φασὶ, τοῦ διὰ Κατάνης ῥέοντος, *quemadmodum flumini Amenano euenire dicunt* (deficere penitus) *per Catanam fluenti.* Ouidius Faſt. IV verſ. 467

Iamque Leontinos Amenanaque flumina curſu Præterit.

Et Metamorphoſ. lib. XV verſ. 279 reſtitutoribus Vrſino & Heinſio:

Nec non Sicanias voluens Amenanus arenas
Nunc fluit; interdum ſuppreſſis fontibus aret.

Idem

* Nonnus Dionyſ. XIII v. 309 pag. 368
Τοῖς δ' ἐπὶ Σικελίηθεν ἑκηβόλος ἤλυθεν Ἀχαίτης
Καὶ οἳ ἐφωμάρτησαν ἀμήλυθες ἀσπιδιῶται
Κιλλυρίων τ' Ἐλύμων τε πολὺς στρατὸς οἵτε παλίγγων
Ἔδρανον ἀμφενέμοντο. καὶ οἳ Κατάνην παρὰ λίμνην
Γείτονα Σειρήνων πόλιν ᾤκεον.

** Ex Oroſius V c. 13, *Eodem tempore Aetna mons vltra ſolitum exarſit, & torrentibus igneis ſuperfuſis lateque circumfluentibus, Catanam vrbem fineſque eius oppreſſit &c.*

Idem Fulv. Vrſinus nummum produxit ab vna parte ſcriptum ΑΜΕΝΑΝΟΣ, ab altera, ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ. Deriuatiuum autem hoc nomen eſt: ſimplex *Amenas*, quo vſus eſt Pindarus Pyth. oda I antiſtr. IV Ἀμένα παρ' ὕδωρ, *Amenæ ad aquam.*

XIV.

Sequitur *Symæthus*, Σύμαιθος fluuius, ex Cluuerli coniectura terminus inter Leontinos & Catanam. Thucydides lib. VI pag. 455 ηὐλίσαντο ἐπὶ Συμαίθῳ ποταμῷ ἐν τῇ Λεοντίνῃ, *caſtra poſuerunt ad Symæthum flumen in agro Leontino.* Scylax in Sicilia: Σύμαιθος ποταμὸς, *Symæthus fluuius.* Virgilius lib. IX verſ. 584

Eductum Martis luco, Symæthia circum
Flumina: pinguis vbi & placabilis ara Palici.

Vbi Seruius: *Symæthus fluuius eſt Siciliæ, a rege Symætho dictus, haud longe ab vrbe Catinenſi, circa quem ſunt Palici dei.* Et Vibius Sequeſter: *Symæthus Siciliæ, vicinus Palicis.* Defert fluuios *Cyamoſorum*, Κυαμόσωρον Polybii lib. I cap. IX iuxta Centuripas confluentem: & *Chryſam* Aſſorinorum, a Cicerone lib. IV in Verr. de Signis, cap. XLIV memoratum.

XV.

Supra oſtium Symæthi, prope mare, videtur oppidum *Murgentium* fuiſſe, Strabonis Μοργάντιον lib. VI pag. 86. Et Diodorus lib. XIV cap. XCVI viam memorat, a Chryſa flumine ferentem εἰς Μοργαντῖναν, *in Morgantinam*, vbi πόλιν, *vrbem* ſubaudiri veroſimile eſt. At Cicero Frument. orat. cap. XLIII, & Plinius III cap. VIII *Murgentinos* oppidanos vocant: quod a forma *Murgentium* Latina eſt. Silius lib. XIV verſ. 266 - - - - *frondoſis Morgentia campis*, genere muliebri. Liuius Græcos imitatus lib. XXIV cap. XXVII ita maritimum ſitum notauit: *Ad Murgantiam tum claſſem nauium centum Romanus habebat, quonam euaderent motus ex cædibus tyrannorum orti Syracuſis.* Vltra Symæthum eſt *Eryces* fluuius, ab oppido *Eryce*: quod intus eſt, delapſus, cuius mentio in Ἀκράγαντες apud Stephanum: deinde *Terias*, alius amnis, prope Leontinos in mare Siculum decurrens. Scylax dicto loco: εἰς τὺς Λεοντίνυς κατὰ Τηρίαν ἀνάπλυς μ' ςαδίων. *Leontinos per Teriam ſurſum nauigatur* XL *ſtadia*, vt Cluuerius numerum emendauit adprobante Voſſio. Thucydides lib. VI pag. 444 ἐκομίσθησαν ἐπὶ τὸν Τηρίαν ποταμὸν, *delati ſunt ad Teriam flumen:* & pag. 476 per ε expreſſum eſt ἐπὶ τὸν Τηρέαν ποταμόν. Plinius de Sicilia: *Flumina Symæthum, Terias.* Excipit hic *Liſſum* amnem, Leontinos præterfluentem, vt Polybius loco mox indicando tradidit.

XVI.

Leontini, plurali numero vrbs prope Teriam, Scylaci XX ſtadiis, Cluuerio emendanti XL a mari. Mela II cap. VII *Interius Leontini, Centuripinum, & Hybla:* Et Plinius III cap. VIII *Oppida Leontini, Megaris.* Ptolemæus vocat Λεόντιον, *Leontium.* Hodie Lentini eſt. Situm cum cura ſignauit Polybius principio excerptorum libri VII, τὴν τῶν Λεοντίνων πόλιν adpellans. Populus quoque, communi cum vrbe nomine, *Leontini.* Liuius lib.

lib. XXIV cap. XXIX *profectus & ipſe in Leontinos:* & cap. XXX *Marcellus cum omni exercitu profectus in Leontinos.* Ager fertiliſſimus. Cicero Frumentaria cap. XVIII *Aetnenſis ager, qui ſolebat eſſe cultiſſimus; &, quod caput eſt rei frumentariæ, campus Leontinus.* Hi ſunt *Læſtrygonii campi*, vt olim dicebantur. Plinius dicto loco· *Intus Læſtrygonii campi. Oppida Leontini, Megaris.* Et Silius lib. XIV verſ. 126

Prima Leontinos vaſtarunt prælia campos,
Regnatam duro quondam Læſtrygone terram.

Olim & *Xuthiam* illum agrum, a Xutho, priſco domino, adpellatum, Diodorus auctor eſt lib. V cap. VIII. In agro illo etiam caſtellum validum, quod *Bricinnias* Thucydides nominauit lib. V pag. 344.

XVII.

In ſinum Leontinum *Pantagias* fluuius infunditur. Vibius in Fluminibus, addita fabula: *Pantagias Siciliæ ita dictus, quod ſonitus eius decurrentis per totam inſulam auditus eſt vsque eo, donec Ceres, quærens filiam, comprimeret eum.* Virgilius Aen. III verſ. 688

\- - - *viuo præteruehor oſtia ſaxo*
Pantagiæ, Megarosque ſinus.

Et Silius lib. XIV verſ. 231 - - - *qui*
\- - - *facilem ſuperari gurgite parco*
Pantagiam, rapidique colunt vada flaua Symæthi.

Et Græca terminatione *Pantagies*, Πανταγίης. Plinius lib. III cap. VIII *Oppida, Leontini, Megaris: amnis Pantagies.* Et Ouidius lib. IV Faſtor. verſ. 471

Liquerat Ortygien, Megareaque, Pantagienque,
Quaque Symætheas accipit æquor aquas.

Ptolemæus corrupte Παντάχου ποταμοῦ ἐκβολαὶ, pro Πανταγίου. *Trotilum* oppidum ignobile ὑπὲρ Παντακίου (lege Πανταγίου, niſi vtroque modo pronuntiatum fuit) id eſt, *ſuper Pantagia* ſitum, Thucydides poſt principium libri VI memorauit.

XIIX.

Megara, ſeu *Megaris*, olim *Hybla* dicta. Stephanus Byzantius: Ὕβλαι τρεῖς πόλεις Σικελίας, - - - ἡ μικρὰ, ἧς οἱ πολῖται Γαλεῶται, Μεγαρεῖς, *Tres Hyblæ in Sicilia. - - - Parua, cuius ciues Galeotæ, Megarenſes.* In voce Μέγαρα idem: ἕκτη ἐν Σικελίᾳ, ἡ πρότερον Ὕβλη, *Sexta* [huius nominis] *vrbs in Sicilia, quæ prius dicta fuit Hybla.* Scilicet Megarenſes ex Græcia coloni vetus nomen, inducto ſuo, abrogauerunt. Strabo lib. VI pag 185 refert, τοὺς Δωριέας Μέγαρα κτίσαι, τὴν Ὕβλαν πρότερον καλουμένην, *Dorienſes Megara condidiſſe, Hyblam antea vocatam.* Qui & heic & alibi multitudinis numero τὰ Μέγαρα lib. VI dixit: etiam Thucydides lib. VI pag. 476 παρέπλευσαν ἐπὶ Μεγάρων τῶν ἐν τῇ Σικελίᾳ, *nauigarunt aduerſus Megara, quæ in Sicilia ſunt.* Illuſtris vir Ezech. Spanhemius pag. 356 nummum profert, quo ſingulari numero ſcriptum ΜΕΓΑΡΑΣ ΥΒΛΑΣ, *Megaræ Hyblæ.* Sic Megara, *orum*, & Megara, *ræ*, gemina forma habemus. Liuius quoque variat:

lib. XXIV cap. XXX *exercitum ducunt Megaram*, & mox: *Megaris caſtra mouent*, pluraliter: & iterum ſingulari numero cap. XXXI *Megaram, vnde profecti erant, referri ſigna iubent.* Tertia forma Μεγαρίς eſt Scylacis, cuius lectionem V. C. Iac. Gronouius ſollicitat. Certior Diodorus, qui lib. IV cap. LXXX πλησίον τῆς Μεγαρίδος *prope Megaridem*, dixit: etiam certiores Latini geographi. Plinius, vt ſupra dictum, *Oppida*, inquit, *Leontini, Megaris.* Pomponius Mela: *Ora hæc fert illuſtria, Meſſanam, Taurominium, Catinam, Megarida, Syracuſas.* Strabonis æuo *Megara* deſierant eſſe (οὐκ ἔτι ἐστί.) τὸ δὲ τῆς Ὕβλης ὄνομα συμμένει διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ Ὑβλαίου μέλιτος, *nomen autem Hyblæ propter mellis Hyblæi præſtantiam manebat.* Ouidius lib. IV ex Ponto epiſt. XV

Quot Sicyon baccas, quot parit Hybla fauos.

Et Silius Italicus lib. XIV verſ. 200

Tum quæ nectareis vocat ad certamen Hymetton
Audax Hybla fauis.

Inde *apes Hyblæas* Virgilius generoſiſſimas ecloga I dixit: & Martialis *Hyblæa mella*, omnium præſtantiſſima.

XIX.

Myla fluuius in hoc tractu memoratus Liuio eſt lib. XXIV cap. XXX. *Syracuſanis*, inquit, *octo millium armatorum agmine profectis domo, ad Mylam flumen nuntius occurrit, captam vrbem eſſe.* Et in ora, *Xiphonia* promontorium: addunt alii oppidum nominis eiusdem, nec non portum. Strabo lib. VI pag. 184 τὸ τῆς Ξιφωνίας ἀκρωτήριον, *Xiphoniæ promontorium.* Stephani breuiator: Ξιφωνία πόλις Σικελίας, *Xiphonia, oppidum Siciliæ:* & Scylax in Sicilia, λιμὴν Ξιφώνειος, *Xiphoneus portus.*

XX.

Inter Mylam & Megaram *Alabon*, ſiue *Alabus* fluuius eſt. Diodorus lib. IV cap. LXXX Dædalum Cocalo regi feciſſe κολυμβήτραν, & quidem prope Megaridem, ἐξ ἧς μέγας ποταμὸς εἰς τὴν πλησίον θάλατταν ἐξερεύγεται, καλούμενος Ἀλαβών, *ex qua ingens fluuius, quem Alabonem nominant, in vicinum mare ſe profundit.* Interpres Diodori eſt Vibius Sequeſter: *Alabon* (ſic ſcribendum) *Megarenſium, cuius fontem Dædalus dilatauit, agrumque reddidit & regionem, quam idem fluuius deuaſtabat.* Stephanus Byzantius: Ἀλαβὼν πόλις καὶ ποταμός, *Alabon oppidum & flumen.* Non addit breuiator, vbinam gentium ſit: ſed excidiſſe videtur vox Σικελίας. Silio *Alabis* eſt lib. XIV verſ. 228

Nec non qui potant Hypſamque Alabinque ſonoros.

Plutarcho & Ptolemæo forma Ἄλαβος, *Alabus*, placet. Hic Ἀλάβου ποταμοῦ ἐκβολαὶ, *Alabi fluminis oſtia;* ille in Timoleonte pag. 252 inter Syracuſas & Catanam τὸ ῥεῦμα τὴν Ἄβολον, riuum *Abolum* habet, quod haud dubie traiectis litteris legendum eſt Ἄλαβον, *Alabum*, vt Ptolemæus ſcripſit.

XXI.

In intimo ſinu, in peninſula *Tapſus* fuit, ſiue *Thapſus.* nam Græci per Θ ſcribunt; Latini fere T ſimplici omnes. Stephanus: Θάψος ἐστὶ καὶ Σικελίας

κελίας χερσόνησος ἐν τῷ ϛενῷ ἰσθμῷ, *Thapſus eſt quoque Siciliæ peninſula* [& oppidum] *in anguſto iſthmo.* Ex Thucydidis lib. VI p. 478 hauſit, cuius hæc ſunt: τοῖς τε ναυσὶν ἐς τὴν Θάψον καθορμισάμενοι. ἐϛὶ δὲ χερσόνησος μὲν ἐν ϛενῷ ἰσθμῷ προύχυσα ἐς τὸ πέλαγος, τῆς δὲ Συρακυσίων πόλεως ὔτε πλῦν, ὔτε ὁδὸν πολλὴν ἀπέχει, *cum claſſe Thapſum ſubierunt, quæ anguſto terræ limite in mare prominens peninſula eſt, non procul Syracuſis, ſiue terra, ſiue mari.* Virgilius Aeneid. III verſ. 689

- - - *Megarosque ſinus, Tapſumque iacentem.*

IACENTEM, id eſt planam fluctibusque parem, Seruio interpretante. Ouidius Faſtor. lib. IV verſ. 487

Hinc Camerinan adit, Tapſonque, & Heloria tempe.

Et Silius Italicus lib. XIV verſ. 207

Non Tapſos, non e tumulis glacialibus Acræ
Defuerunt.

XXII.

Succedunt illuſtriſſimæ *Syracuſæ*, a Corinthiis conditæ, ſed quod Velleius lib. II cap. XV obſeruat, conditrice factæ potentiores: vrbs multiplex, permunita, cum duobus portubus. Scylax: Συράκυσαι, καὶ λιμένες ἐν αὐτῇ δύο, *Syracuſæ, in qua vrbe duo portus.* Plinius ſæpe dicto loco: *colonia Syracuſæ, cum fonte Arethuſa.* Solinus de Sicilia: *principem vrbium Syracuſas habet.* Thucydides lib. VII pag. 503 Συρακύσας ἀντιπολιορκεῖν, πόλιν ὐδὲν ἐλάσσονα αὐτήν τε καθ᾽ αὑτὴν τῶν Ἀθηνῶν, *Syracuſas viciſſim obſidere, vrbem nihilo per ſe, quam ipſas Athenas, inferiorem.* Magnitudinem vrbis ex Romanorum expugnatione intelligere licet, per partes multis vix diebus peracta, ſingulas tutas munitionibus. Vide Liuii lib. XXV cap. XXIV, ſeq. Strabo lib. VI pag. 186 de Syracuſis: πεντάπολις ἦν τὸ παλαιὸν, ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα ϛαδίων ἔχυσα τὸ τεῖχος, *quinque quaſi vrbes complexa olim*, CLXXX *ſtadiorum murum habentes.* Partes illæ fuere, *Naſos*, *Achradina*, *Tyche*, *Neapolis*, *Epipolæ*; de quibus Liuius dicto loco conſulatur. Quod vero *Epipolæ* minus erant habitatæ, alii quatuor tantum vrbes, ſiue tetrapolin in Syracuſis notauerunt. Cicero Verrina de Signis, ſiue lib. IV cap. LIII de Syracuſis: *Ea tanta eſt vrbs, vt ex quatuor vrbibus maximis conſtare dicatur: quarum vna eſt ea, quam dixi, Inſula: quæ duobus portubus cincta, in vtriusque portus oſtium aditumque proiecta eſt, in qua domus eſt, quæ regis Hieronis fuit, qua prætores vti ſolent. - - - Altera autem eſt vrbs Syracuſis, cui nomen Acradina eſt, in qua forum maximum, pulcherrimæ porticus, ornatiſſimum prytaneum, ampliſſima eſt curia, templumque Iouis Olympii. - - - Tertia eſt vrbs, quæ quod in ea parte Fortunæ fanum antiquum fuit, Tycha nominata eſt, in qua & gymnaſium ampliſſimum eſt, & complures ædes ſacræ; coliturque ea pars & habitatur frequentiſſime. Quarta autem eſt vrbs, quæ quia poſtrema ædificata eſt, Neapolis nominatur, quam ad ſummam theatrum eſt maximum*, reliqua. Et totidem partes poſteriori æuo fuerunt. Auſonius de Claris vrbibus:

Quis Catinam ſileat? quis quadruplices Syracuſas?

De prima parte, quæ Νᾶσος, id eſt νῆσος, ſiue *Inſula* vocabatur, *Ortygia* * proprio nomine, ex eodem Ciceronis loco adnotamus, *mari disiunctam anguſto, ponte rurſum adiunctam fuiſſe.* Addit ibidem: *In hac inſula extrema eſt fons aquæ dulcis, cui nomen Arethuſa* ** *eſt, incredibili magnitudine, pleniſſimus piſcium, qui fluctu totus operiretur, niſi munitione ac mole lapidum a mari disiunctus eſſet.* Mira ſunt quæ de hoc fonte tradunt, *fimum redolere per Olympia.* Vnde Plinius lib. XXXI cap. V ait, *veri ſimile* eſſe, *Alpheum*, Peloponneſi fluuium, *in eam inſulam ſub ima maria permeare.* Clarius id Seneca ſcripſit, ſed addidit, *opinio eſt*, lib. III Quæſt. Nat. c. XXVI. Et Strabo lib. VI pag. 187 μυθεύουσι, τὸν Ἀλφειὸν εἶναι τοῦτον, *fabulantur hoc de Alpheo.* Ex poetis, quorum proprium eſt fingere, Virgilius tamen ad *famam* refert Aen. III, verſ. 692

Sicanio prætenta ſinu iacet inſula contra
Plemmyrium vndoſum: nomen dixere priores
Ortygiam. Alpheum fama eſt huc, Elidis amnem,
Occultas egiſſe vias ſubter mare, qui nunc
Ore, Arethuſa, tuo Siculis confunditur vndis.

Partem vrbis *Achradinam* Plutarchus in Marcello pag. 308 τὸ καρτερώτατον, καὶ κάλλιστον, καὶ μέγιστον, *munitiſſimam, & pulcherrimam, & ampliſſimam* ciuitatis dixit. Græci, Plutarchus dicto loco, & Diodorus XI cap. LXVIII, & lib. XIV cap. LXIV, Ἀχραδινὴ ſcripſerunt: Latini interdum, vt Cicero iam dictis verbis *Acradina* ſine adſpiratione. *Epipolæ*, Ἐπιπολαί, ſecundum eumdem Diodorum lib. XIV cap. XIX, τόπος τετραμμένος ἐστὶ πρὸς ἄρκτον, ἀπόκρημνος δὲ πᾶς, καὶ διὰ τὴν τραχύτητα δυσπρόσοδος ἐκ τῶν ἔξωθεν μερῶν, hæc, inquit, pars *tota prærupta erat, & ob aſperitatem inacceſſa intrinſecus, adiacens* cultioribus partibus *a ſeptentrione:* quam Dionyſius muro circumdedit & vrbi adiunxit. *Hexapylos*, cuius Liuius & Diodorus dictis locis mentionem faciunt, vel porta fuit Neapoleos, vel pars illius nouæ vrbis, aut pars muri portis diſtincti in eadem. Diodorus Epipolis contiguam vel propinquam partem facit, dum murum Epipolarum πρὸς τοῖς Ἑξαπύλοις, *ad Hexapyla* (pluraliter Græci) ductum a Dionyſio, ſcripſit: Plutarchus autem & Liuius, vterque in Marcelli hiſtoria, vt portam deſcribunt, vel locum inſigni porta peruium: ille pag. 308 τὰ Ἑξάπυλα διακόψας, *Hexapyla effringens:* & mox: ἅμα φαύσει τῶν Ἑξαπύλων ὁ Μάρκελλος κατῄει, *ſimul illuxit, Marcellus per Hexapyla ingreſſus vrbem eſt:* hic lib. XXV cap. XXIV *ſub luce, Hexapylo effracto, Marcellus omnibus copiis vrbem ingreſſus.* Et paullo ante: *ſigno ab Hexapylo dato:* item, *prope Hexapylon eſt portula; ea magna vi refringi cœpta.*

XXIII.

Fontes etiam ad Syracuſas celebrantur. Plinius lib. III cap. VIII *Syracuſæ cum fonte Arethuſa. quamquam & Temenitis, & Archidemia, & Magea,*

* De hac Ouidius Metamorphoſ. XV v. 336,
- - Tempuſque fuit, quo nauit in vndis,
Nunc ſedes Ortygie.

** De Arethuſa add. Nonnus Dionyſiac. XIII v. 323 pag. 370.

gea, & Cyane, & Milichie fontes in Syracuſano potantur agro. De Arethuſa ſupra dictum : *Milichia*, μειλιχίη, a delicata aqua nomen habet: ex ceteris *Cyane* poetarum carminibus incluta. Ouidius lib. II Pont. epiſt. X verſ. 26

Quaque ſuis Cyanen miſcet Anapus aquis.

Fingitur ex nympha, comite Proſerpines, in fontem mutata. Claudianus lib. III de Raptu verſ. 245

- - - - medius inuenimus aruis .
Exanimem Cyanen. - - - - -
Adgredimur ſubitæ, & caſus ſcitamur heriles.
(Nam propior cladi ſteterat) quis vultus equorum,
Quis regat? Illa nihil: tacito ſed læſa veneno
Soluitur in laticem. ſubrepit crinibus humor.
Liquitur, in roremque pedes & brachia manant,
Noſtraque mox lambit veſtigia perſpicuus fons.

Vibius Sequeſter in lacubus *Cyanen* ſcripſit, per quam *Anapus* fluuius tranſeat. Flumen illud, ex Ouidii iam verſu cognitum, inter Syracuſas & ſubvrbium Olympieum in portum magnum infunditur. Memorauit etiam Liuius lib. XXIV cap. XXXVI. *Marcellus Syracuſas rediit: & poſt paucos dies Himilco, adiuncto Hippocrate, ad flumen Anapum, octo ferme inde millia caſtra poſuit.* Et Theocritus Idyll. I verſ. 68

Οὐ γὰρ δὴ ποταμοῖο μέγαν ῥόον εἴχετ' Ανάπω,

neque enim [o nymphæ] *magnum flumen Anapi amnis tenuiſtis.* Scholiaſtes ibi: ὁ Ἄναπος ποταμὸς ἐν Συρακούσαις τῆς Σικελίας.

XXIV.

Trans Anapum oppidulum eſt, tamquam ſuburbium Syracuſarum, cui nomen *Olympium*, ſiue *Olympieum*, a templo Iouis Olympii, quod habebat. Liuius lib. XXIV cap. XXXIII *Romanus exercitus ad Olympium (Iouis id templum eſt) mille & quingentis paſſibus ab vrbe caſtra poſuit.* Thucydides lib. VI pag. 454 ἐδίδασκον αὐτοὺς περὶ τοῦ πρὸς τῷ Ὀλυμπιείῳ χωρίου, *docuerunt ipſos de loco* (quem caperent) *ad Olympieum.* Et lib. VII pag. 488 ἐπὶ τῇ ἐν τῷ Ὀλυμπιείῳ πολίχνῃ, *apud oppidulum, quod eſt in Olympieo.* Et Diodorus lib. XIII cap. VI Athenienſes ſilentio in magnum portum nauigantes, τοῦ τε Ὀλυμπίου κύριοι κατέστησαν, *etiam Olympio potiti ſunt:* & cap. VII eosdem ait loco portui imminente potitos, τὴν καλουμένην πολίχνην, *quod dicitur, oppidulum* (Polychnam) muniuiſſe, incluſiſſeque Διὸς ἱερὸν. *Iouis templum.* Idemne Olympieum & πολίχνη fuerint, vti videtur, adfirmare argumentis non poſſum.

XXV.

Qui inter Olympium & Plemmyrium ſinus eſt, *Daſcon* nominabatur. Diodorus lib. XIII cap. XIII πρὸς τὸν κόλπον τὸν Δάσκωνα καλούμενον, *in ſinum Daſconem* compulſus eſt Eurymedon. Adiacebat caſtellum eiusdem nominis. Idem lib. XIV cap. LXXIII τὸ πρὸς τῷ Δάσκωνι χωρίον, *quod ad Daſconem*

nem ſinum caſtellum eſt. Id communi nomine cum ſinu vocitatum eſſe, verba Stephani commonſtrant, Δάσκων, Σικελίας χωρίον.

XXVI.

Inde in auſtrum eſt *Plemmyrium* promontorium, & iuxta illud eodem nomine caſtellum. Virgilius Aen. III verſ. 693 *Plemmyrium vndoſum* dixit, contra Ortygiam inſulam ſitum. Diodorus lib. XIV cap. LXIV ᾠκοδόμησε καὶ τρία φρούρια παρὰ θάλατταν, τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ Πλημμυρίου, τὸ δ' ἐπὶ μέσω τοῦ λιμένος, τὸ δὲ κατὰ τὸν νεὼν τοῦ Διός. *Aedificauit* [Himilco] *tria caſtella, vnum ad Plemmyrium, alterum ſupra medium portum, tertium iuxta Iouis templum.* Sed curatius deſcripſit & promontorium & caſtellum Thucydides lib. VII pag. 488 τῷ δὲ Νικίᾳ ἐδόκει τὸ Πλημμύριον καλούμενον τειχίσαι. ἔστι δὲ ἄκρα ἀντιπέρας τῆς πόλεως, ἥπερ προὔχουσα τοῦ μεγάλου λιμένος τὸ στόμα στενὸν ποιεῖ, *Niciæ placuit Plemmyrium munire. Eſt vero promontorium e regione vrbis, quod prominens in portum magnum fauces eius coarctat.* Stephanus, Πλημμύριον φρούριον Συρακουσῶν, *Plemmyrium caſtellum Syracuſarum.*

XXVII.

Vltra Syracuſas ſunt flumina, Κακύπαρις, *Cacyparis,* ad quod itum eſt via Helorina, Thucydide prodente lib. VII pag. 545: deinde *Aſinarum,* Ἀσίναρος ποταμός, Plutarcho in Nicia pag. 541 monſtrante: tum nobilius *Helorum.* Plinius poſt Syracuſas: *portus Nauſtathmus, flumen Elorum.* Vibius Sequeſter: *Helorus Syracuſarum, a quo ciuitas.* nam & oppidum, impoſitum flumini, eodem nomine fuit. Stephanus: Ἕλωρος πόλις Σικελίας, ἀπὸ Ἑλώρου ποταμοῦ τοῦ κατὰ Πάχυνον, *Helorus oppidum Siciliæ, ab Heloro fluuio, qui eſt ad Pachynum.* Hic Silio eſt lib. XIV verſ. 270 *clamoſus Helorus,* a ſtrepitu. Rigauit amœniſſimum campum, Diodoro lib. XIII cap. XIX τὸ Ἑλώριον πεδίον dictum: & Ouidio IV Faſt. verſ. 487 *Heloria tempe:* Virgilio Aen. III verſ. 689 *præpingue ſolum ſtagnantis Helori.*

XXIIX.

Plures etiam portus erant inter Syracuſas & promontorium Pachynum. Plinio poſt vrbem eſt *Nauſtathmus portus:* Ptolemæo ſupra Pachynum φοινικοῦς λιμήν, *Phœnicûs portus:* & ſub ipſo Pachyno promontorio portus erat. Cicero Verrina vltima cap. XXXIV *noſtra claſſis erat in portu Pachyni.* De ipſo promontorio ſupra in nomine *Trinacriæ* dictum. Et Virgilius Aen. III verſ. 689 poſt *Helori* ſtagnantis oſtia:

Hinc altas cautes proiectaque ſaxa Pachyni
Radimus.

Et Polybius lib. I cap. XXV ὅθεν ἀναχθέντες ἔπλεον, δεξιὰν ἔχοντες τὴν Σικελίαν, κάμψαντες δὲ τὴν Πάχυνον ὑπερῆραν, *vnde* [a Meſſana Romani] *nauigantes dexteram habuere Siciliam, flexoque curſu Pachynum ſuperarunt.* Ptolemæus: Πάχυνος ἄκρα.

XXIX.

Poſt Pachynum in auſtrali latere eſt Ptolemæi Ὀδύσσεια ἄκρα, *Odyſſeum promontorium.* Lycophron dixit verſ. 1030

τοῦ Σισυφείου παιδὸς ὀχθηρὰν ἄκραν,

Siſyphei

Siſyphei filii iugoſum promontorium. Quidam enim Vlyſſem παῖδα γενεαλογῦσι τῦ Σισύφυ, *filium Siſyphi fuiſſe per genealogiam tradunt,* vt ſcholiaſtes vetus Lycophronis interpretatur. Idem addit, neſcio vnde, Vlyſſem a ſe id promontorium nominaſſe, κάκραν καλυμένην πρὶν, ὅπερ ἐςὶν πλησίον Παχύνυ, *quod antea Cacra dictum fuerit, propinquum Pachyno.* Huc refert Cluuerius *portum Ediſſæ* Ciceronis Verr. vlt. cap. XXXIII, aliunde non notum, tamquam deprauatum nomen ex *Odyſſeæ.*

XXX.

Inter Vlyſſis portum & Camarinam ſunt fluuii *Motycanus*, a Motyce delapſus, quem Μοτυχάνον Ptolemæus ſcripſit: & *Hirminius* Plinii. Ille nunc Xicli; hic Maulo & Fiume di Raguſa dictus.

XXXI.

Camarina autem vrbs a Syracuſanis condita. Strabo lib. VI pag. 187 Καμαρίνα ἄποικος Συρακυσίων, *Camarina colonia Syracuſanorum.* Plinius III cap. VIII *oppidum Camarina.* * Gentile Καμαριναῖοι Thucydidi lib. VI, & in nummis ΚΑΜΑΡΙΝΑΙΩΝ: etiam Καμαρῖνοι, *Camarini*, apud Suidam. Hodieque ruinæ, quæ de amplitudine teſtantur, Camarana dicuntur. Adiacet *palus Camarina*, nunc Lago di Camarana, quam *Hipparis* amnis tranſit, cuius Pindarus Olymp. od. V, & vna *Oani*, Ὠάνυ, mentionem facit, vtriuſque, vt ſcholiaſtes addit, ἐν Καμαρίνῃ, *in agro Camarino.* Ab hac palude prouerbium eſt, μὴ κίνει Καμαρίναν, ** *Camarinam ne moueas:* quod Stephanus refert Byzantius, & Seruius interpretatur ad illud Virgilii Aen. III verſ. 701

Adparet Camarina procul:

& reſpicit Silius lib. XIV verſ. 199

Et cui non licitum fatis Camarina moueri.

XXXII.

Inter Camarinam & Gelam ſunt duo flumina, quæ, quum ceteris cunctis antiquæ adpellationis rationes conſtent, iiſdem deficiuntur. ideoque illos putat Cluuerius eſſe, quos coniunctos memorauit Silius lib. XIV verſ. 229

Et perlucentem ſplendenti gurgite Achaten.
Qui fontes Vagedruſa tuos - - - -

ſupple, colunt. De *Achate* Plinius lib. XXXVII cap. X & Solinus cap. V ***, referunt, in ripis eius primum gemmam Achatem fuiſſe repertam, tum pretioſam, poſt vileſcentem, quum pluribus locis inueniretur. De *Vagedruſa* nihil præterea notum eſt.

XXXIII.

* Nonnus Dionyſiac. XIII v. 316,

Οἵτ' ἔχον Καμάριναν, ὅπῃ κελάδοντι ῥεέθρῳ
Ἵππαρις ἀσφάραγος ἐρεύγεται ἀγκύλον ὕδωρ.

** Epigrammat. Græc. libr. IV Antholog. cap. εἰς πηγ. pag. 493,

Μὴ κίνει Καμάριναν· ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων·
Μήποτε κινήσας τὴν μείονα μείζονα θήσῃς.

*** Et Theophraſtus de lapidib. pag. 396 princip.

XXXIII.

Gela oppidum ſequitur, nomine accepto a fluuio Gela, qui adluit. Stephanus: *Γέλα πόλις Σικελίας καλεῖται ἀπὸ ποταμοῦ Γέλα*, *Gela oppidum Siciliæ: nomen habet a Gela fluuio.* Virgilius Aeneid. III verſ. 70

Immaniſque Gela, fluuii cognomine dicta.

Et Sillus lib. XIV verſ. 219

Venit ab amne trahens nomen Gela, venit Haleſa.

Amnis dicitur *Gelas*, * nunc Fiume di Terranoua. Plinius III cap. VIII *Oppidum Camarina, fluuius Gelas, oppidum Acragas.* Ouidius lib. IV Faſtor. verſ. 470

Et te verticibus non adeunde Gela.

Dextræ ripæ in mare deſinenti adpoſitum oppidum Terranoua, quod haud dubie vetus *Gela* eſt, ita ordine Maronis poſtulante: quæ olim vrbs ampla fuit, ideo *immanis* poetæ cognominata. Oppidani *Geloi*, Γελῷοι, Thucyd. lib. VI ſub initium: Ciceroni Frumentar. cap. XLIII *Gelenſes:* Virgilius & agrum Græco more denominat lib. III Aen. verſ. 701

Adparet Camarina procul, campique Geloi.

XXXIV.

Poſt hoſce campos fluuius *Himera*, *ἱμέρα*, qui inſulam ſecat. Liuius lib. XXIV cap. VI *Pacto conuenit* [inter regem Hieronymum & Carthaginienſes] *vt Himera amnis, qui ferme inſulam diuidit, finis regni Syracuſani ac Punici imperii eſſet.* Et Straboni dicitur *διὰ μέσης ῥέειν τῆς Σικελίας*, *per mediam Siciliam defluere.* Pomponius Mela II cap. VII *Himera, in media admodum* [inſula] *ortus, in diuerſa decurrit, ſcindensque eam vtrinque, alio ore in Libycum, alio in Tuſcum mare deuenit.* Eadem Silius XIV verſ. 234. Sic in contraria geminum Himeram (nam duo huius nominis ſunt) certum eſt fluere: ex vno fonte oriri, falſum. Circa oſtia eius, qui in auſtrum decurrit, eſt *Phalarium* caſtellum, in quo taurus ille æneus fertur exſtitiſſe, vt Diodorus narrat lib. XIX cap. CXVIII. Cluuerius ſiniſtro oſtio adponit *Phintiam*, quæ Diodori ſit *Phintias*, in excerptis lib. XXIV; Ptolemæi Φθινθία, quamquam ab hoc in mediterraneis poſita. Sed dubia res *Phintiæ*, quam in medio relictam volumus. Itidem inter oſtia mons Ἔκνομος, *Ecnomos*, Diodoro ibidem, & Polybio lib. I cap. XXV, & Plutarcho in Dione pag. 969 memoratus: & in eo forſan *Dædalium* Antonini, quia Dædali plura in his oris opera, Diodoro teſte lib. IV cap. LXXX.

XXXV.

Proximum *Agrigentum*, Græce Ἀκράγας, quam formam etiam Latini nonnunquam ſuam faciunt. Scylax: Καμαρίνα, Γέλα, Ἀκράγας. Plinius: *Fluuius Gelas: oppidum Acragas, quod Agrigentum noſtri dixere.* Virgilius poſt Gelæ mentionem, dicto loco:

Arduus inde Acragas oſtentat maxima longe
Mœnia, magnanimûm quondam generator equorum.

Thucy-

* Epigrammat. Græc. libr. III cap. εἰς ἀνωνυμ. ποιητ. pag. 382, Λευκὰ γέλας Σικελοῖο παρ᾽ ὕδατος.

Thucydides lib. VII pag. 521 ἁμαρτὼν τοῦ Ἀκράγαντος, *excidens ſpe Agrigenti occupandi.* Liuius lib. XXIV cap. XXXV *Adueniens Heracleam* [Marcellus] *intra paucos dies inde Agrigentum recipit.* Gentile Græcum nomen in nummis exſtat ΑΚΡΙΓΑΝΤΙΝΩΝ: Latinum *Agrigentini* Ciceronis lib. II in Verr. de iurisd. Sicil. cap. L. *Agrigentini,* inquit, *de ſenatu cooptando Scipionis leges antiquas habent; in quibus & eadem illa ſancta ſunt, & hoc amplius: Quum Agrigentinorum duo genera ſint, vnum veterum, alterum colonorum, quos T. Manlius prætor ex SC. de oppidis Siculorum deduxit Agrigentum; cautum eſt in Scipionis legibus, ne plures eſſent in ſenatu ex colonorum numero, quam ex vetere Agrigentinorum.* Oppidum in monte fuit: ad portum Ἀκραγαντίνων ἐμπόριον, Ptolemæo notante, hoc eſt *Emporium Agrigentinorum:* Strabo ἐπίνειον, *nauale,* vocat. Ἀκράγας, inquit, καὶ τὸ ἐπίνειον. Deſertum cum vrbe fuit, vt totum pæne illud latus, iam tum Strabonis ætate, vt vix ἴχνη τινὰ σώζουσα τῶν ἀρχαίων κατοικιῶν, *veſtigia quædam antiquorum oppidorum* ſupereſſent.

XXXVI.

Camicus fluuius & oppidum inter Agrigentum & Heracleam; quondam Cocali regia. Strabo lib. VI pag. 188 Καὶ τῶν βαρβαρικῶν ἐξελείφθησαν πολλαί, καθάπερ οἱ Καμικοί, τὸ Κωκάλου βασίλειον, παρ' ᾧ Μίνως δολοφονηθῆναι λέγεται, *Et ex barbaricis multa oppida deſierunt, quemadmodum Camici, Cocali regia, iuxta quam Minos dicitur inſidiis periiſſe.* Alii ſingulari numero. Diodorus lib. IV cap. LXXX ἐν τῷ Καμικῷ, vbi tractus ille totus circa Agrigentum videtur intelligi. Stephanus: Κάμικος, πόλις Σικελίας, ἐν ᾧ Κώκαλος ἦρχεν, *Camicus, oppidum Siciliæ, in quo Cocalus regnauit.* Herodotus lib. VII cap. CLXIX οἱ μὲν οὐ συνεπρήξαντο αὐτῷ τὸν ἐν Καμίκῳ θάνατον γενόμενον, *illi quidem* [Cretenſes] *non vlti ſunt cædem eius* [Minois] *in Camico factam.* De amne Vibius in Fluminibus: *Camicos Siciliæ, ex quo vrbs Camicos diuidit Agrigentinos.*

XXXVII.

Inde ex non magno interuallo eſt fluuius Ἅλυκος, *Halycus,* cuius mentio fit in Dionyſii & Carthaginienſium pacificatione, τῆς Ἀκραγαντίνης μέχρι τοῦ Ἅλυκου καλουμένου ποταμοῦ, *pars Agrigentini agri vsque ad flumen Halycum.* Circa oſtium eius videtur *Heraclea* fuiſſe, cognominata *Minoa.* Liuius lib. XXIV cap. XXXV *Himilco ad Heracleam, quam vocant Minoam,* XXV *millia peditum,* III *equitum expoſuit.* Et Polybius lib. I cap. XXV πρὸς Ἡράκλειαν τὴν Μινώαν. Mela dicto loco *Acragas, Heraclea, Thermæ.* Cicero de Iurisdict. Sicil. cap. L *Idem fecit Heraclea.* Diodorus lib. XVI cap. IX de Dione tyrannum deiecturo κατέπλευσε τῆς Ἀκραγαντίνης εἰς τὴν ὀνομαζομένην Μινώαν, *nauigauit* [ex Zacyntho] *Minoam, quæ vocatur, Agrigentini tractus.* Etiam Plutarchus pag. 969 Dionem adpuliſſe tradit κατὰ Μινώαν, *apud Minoam.* Ita nunc oppidum *Heracleam* dicunt, nunc *Minoam:* nunc coniunctis nominibus *Heracleam Minoam.* Credebatur a Minoe Cretenſi condita, quum Dædalum perſequeretur, vt dicto loco Diodorus commemorauit.

XXXIIX.

Poſt amnes aliquot, in quibus forte *Isburus* Ptolemæi eſt, & *Allaua* ſiue *Allaba* Antonini; *Thermæ* ſunt. Mela II cap. VII *Inter Pachynum & Lilybæum Acragas eſt, & Heraclea, & Thermæ.* Plinius III cap. VIII *Fluuius Gelas, oppidum Acragas, quod Agrigentum noſtri dixere : · Thermæ colonia.* Antoninus itinerario *Ad aquas* dixit: in Peutingeriana Tabula: *Aquæ Labodes,* Antonini itinerario *Larodes.* Et Strabo lib. VI pag. 189 Θερμῶν ὑδάτων ἀναβολὰς κατὰ πολλὺς ἔχει τόπυς ἡ νῆσος· ὧν τὰ μὲν Σελινόντια κατὰ Ἱμέραν ἁλμυρά ἐςι, *Multæ ſunt aquæ calidæ in hac inſula, e quibus Selinuntiæ apud Himeram ſalſæ ſunt.* De Himera lis eſt, quam cum thermis Himeræis Ptolemæus in latere occidentali inter Lilybæum & Pelorum ponit, quem erroris Salmaſius in Solini cap. V pag. 80 incuſauit, fretus Melæ, Plinii, Strabonis auctoritate, qui nobiles Thermas, coloniam Romanam, in auſtrali latere ac prope Selinuntem, atque ibi etiam κατὰ Ἱμέραν, *iuxta Himeram,* veterem vrbem locauerint: de quibus plura in latere occidentali dicturi ſumus.

XXXIX.

Proxime in hoc litore, a ſiniſtra amnis *Hypſæ,* Ptolemæi *Pintiam,* Πιντίαν, quam ille inter *Mazaræ* & *Soſſii* oſtia conſtituit, Cluuerius putat reponendam eſſe, cui vel idem oppidum *Inycum,* Ἴνυκον Stephani eſſe & Pauſaniæ Achaic. cap. IV; Herodoti Ἴνυξ. *Inyx* lib. VI cap. XXIV: quod quidam regiam Cocali fuiſſe autumant, quia Pauſanias ſcripſit, *Dædalus* ἐς Ἴνυκον, Σικελῶν πόλιν, ἀφικνεῖται παρὰ Κώκαλον *Inycum, quæ Siciliæ vrbs eſt, ad Cocalum* [regem] *venit.* Herodotus dicto loco, ἐκ τῆς Ἴνυκος: at cap. XXIII ἐς Ἴνυκον, quæ ſuſpecta in vno auctore variatio eſt. Quo pacto autem cum Pintia Ptolemæi hoc Inycum cohæreat, non videmus: nec vero dubitamus in auſtrali latere fuiſſe, quia in eo regnum Cocali fuit, & hoſpitium tam Dædali, quam Minois. Cur vero non ad *Camicum* reducitur, quod Strabo fecit τὸ Κωκάλυ βασίλειον, *regiam ſedem Cocali?* Vide quæ paullo ante de illo diximus.

XL.

Hypſa amnis, maximus in eo tractu, e montibus Panormitanis ortus, & *Crimiſſo* ſiue *Crimiſo* auctus, prope Selinuntem in mare defluit, quod inter inſulam & Africam intercedit. Plinius III cap. VIII *Hypſam* in fluminibus auſtralis lateris numerauit. Selinuntem oppidum vel adluiſſe, vel proxime præterfluxiſſe, nummus antiquus probat inſcriptus ΣΕΛΙΝΟΝΤΙΩΝ; ex altera parte ΥΨΑΣ, tamquam flumen illorum proprium. Quem defert fluuium, per dexteram ripam infuſum, *Crimiſus,* ſiue *Crimiſſus* eſt, iuxta quem Carthaginienſes Timoleon vicit. Scribitur non vno modo. Holſtenius ad Stephanum notationibus probauit formam *Crimiſſus,* quæ Lycophronis eſt verſu 961. Cluuerius *Crimiſus,* ſimplici littera, ſequutus Dionyſium Halicarnaſſenſem, cuius lib. I pag. 41 eſt Κριμισὸς ἐν γῇ Σικανῶν. Ceteros ſcribendi modos adduximus Notis ad Nepotis Timoleontem. Vt vero Plutarchus Timoleontis expeditionem & ad Crimiſſum victoriam deſcri-

deſcripſit, inter Agrigentum & Lilybæum illæ res geſtæ ſunt, rapto exercitu ab Syracuſis ὁδὸν ἡμερῶν ὀκτώ, id eſt, ferme *octo dierum via*, vt refragantes Timoleonti obiiciebant. Quod ſi eſt, non alium fluuium, quam antea delineatum, *Crimiſſum*, Plutarchi Κριμησὸν, *Crimeſum*, fuiſſe cum Cluuerio cenſemus, nec cum iis conuenire poſſumus, qui Crimiſſum in Segeſtanum ſinum deriuant. Idem videtur eſſe qui *Criniſus* dictus Virgilio lib. v verſ. 38

Troïa Criniſo conceptum flumine mater
Quem genuit.

XLI.

Plinius poſt Hypſæ mentionem ſubiungit proxime: *Selinûs oppidum.* Stephani breuiator: Σελινοῦς, πόλις Σικελίας, ἀρσενικῶς καὶ θηλυκῶς λεγομένη, *Selinûs, vrbs Siciliæ, maſculine & feminine dicta.* Sita vltra Mazaram a Lilybæo. Diodorus lib. XIII cap. LIV Ἀννίβας ἀνέζευξεν ἀπὸ τοῦ Λιλυβαίου τὴν πορείαν ποιούμενος ἐπὶ Σελινοῦντος. ὡς δ' ἐπὶ τὸν Μαζάραν ποταμὸν παρεγενήθη, τὸ μὲν παρ' αὐτὸν ἐμπόριον κείμενον εἷλεν ἐξ ἐφόδου, *Hannibal caſtra ex Lilybæo mouens aduerſus Selinuntem proficiſcitur. Quum ad Mazaram fluuium venit, ſitum ibi emporium in tranſitu cepit.* Condita ab Syracuſanis eſt, qui Πάμμιλον πέμψαντες ἐς Σελινοῦντα κτίζουσι, vt Thucydides lib. VI p. 412 tradidit. Magnitudinem vrbis reliqua veſtigia oſtendunt a Thoma Fazello Dec. I lib. VI cap. IV deſcripta. Virgilio Aen. III verſ. 705 a prouentu palmarum cognominata,

Teque datis linquo ventis, palmoſa Selinûs.

Et Silius Italicus lib. XIV verſ. 200

\- - - *nectareis vocat ad certamen Hymetton*
Audax Hybla fauis, palmæque arbuſta Selinûs.

Oppidani Σελινούντιοι, *Selinuntii*, Thucydides lib. VII pag. 526, Diodorus lib. XIII cap. LIV: addit Stephanus etiam Σελινούσιοι.

XLII.

Ab occaſu adluit fluuius eiuſdem nominis, cuius vrbs eſt. Vibius Sequeſter: *Selinus Meſſaniorum, a quo ciuitas Selinus dicta, quod apium ibi plurimum naſcitur.* Corrupta vox *Meſſaniorum*, vt Simlerus; vel *Meſſaliorum*, vt Aldus edidit. Fortaſſe *Sicanorum* genuina ſcriptura eſt. Stephanus in Ἀκράγας ex veteri ſcriptore adfert, pleraſque vrbes Siciliæ a fluminibus præterlabentibus nuncupari, in quarum numero etiam Σελινοῦντα, *Selinuntem* poſuit. Ptolemæus: Σελινοῦντος ποταμοῦ ἐκβολαὶ, *Selinuntis fluuii oſtia.* Videtur Antonini *Lanarium* flumen eſſe, quod mauult Cluuerius *Apiarium* legi, ab copia σελίνου, *apii*, in illo loco.

XLIII.

Mazara Ptolemæo & Plinio fluuius: etiam Diodoro lib. XIII c. LIV, verbis paullo ante adlatis, qui *emporium* eidem adpoſitum fuiſſe dicit. Addit Byzantius caſtellum. Μαζάρη, inquit, Φρούριον Σελινουντίων. *Mazara, caſtellum Selinuntiorum.* Hodie vrbs clara in illo loco, ſed, quod Fazellus obſeruauit, ſine vllo monimento antiquitatis: vetus tamen loci nomen &

ipſa conſeruat ac tuetur. Et hæc in latere Africam verſus ſito, a Pachyno ad Lilybæum.

XLIV.

Supereſt ora tertii lateris, quod δυτικὴν πλευρὰν, *occidentale latus* Ptolemæus vocat. A Lilybæo decurrit ad vsque Pelorum promontorium. *Lilybæum* promontorium eſt cum oppido & portu eiuſdem adpellationis. Iterum Ptolemæus lib. III cap. IV Λιλύβαιον πόλις καὶ ἄκρα, *Lilybæum, vrbs & promontorium.* Vtrumque Polybius lib. I cap. XLII deſcripſit. Illud, inquit, ἐπίκειται τοῖς Καρχηδόνος ἀκρωτηρίοις εὐκαίρως διέχον ὡς χιλίους σταδίους, *commode ſitum aduerſus promontoria, quæ apud Carthaginem ſunt, mille ſtadiis ab iis diſtans.* De vrbe autem & portu ita: ἐπὶ τούτῳ πόλις ὁμώνυμος κεῖται τῷ τόπῳ, τείχεσι δὲ διαφερόντως ἠσφαλισμένη, καὶ πέριξ τάφρῳ βαθείᾳ καὶ τενάγεσιν ἐκ θαλάττης, δι' ὧν ἐστὶν εἰς τοὺς λιμένας εἴσπλους. *In eo loco vrbs eiuſdem nominis poſita, muris & prealta foſſa, & aquis e mari reſluis munita, per quas in portus nauigari poteſt.* Adde Liuium lib. XXI cap. XLIX. Amplitudo vrbis probatur numero præſidiariorum militum, præter ciuium multitudinem, εἰς μυρίους, *ad decem millia.* Qui incolebant, dicti *Lilybætani.* Aſconius Pedianus in Diuination. Verrinam: *A duobus quæſtoribus Sicilia regi ſolet, vno Lilybætano, altero Syracuſano: ipſe vero* [Cicero] *Lilybætanus quæſtor fuit Sex. Peduceo prætore.* Quos Sponius exſcripſit lapides, *Lilybitanus* referunt. Pag. 184 Miſc. Er. Antiq. ita legitur IMAGINEM GENII MVNICIPI LILYBITANOR. EX ARG. P. Et alio: POPVLVS LILYBITANVS. Itidem alio: DEC. SPL. COL. AVG. LILYB. nam colonia etiam ab Auguſto Lilybæum fuit deducta.

XLV.

A Lilybæo proximum oppidum eſt *Motye,* Phœnicum κτίσμα. Thucydides lib. VI poſt initium de Phœnicibus dicit, habitaſſe per totam ferme Siciliam: Græcis vero aduenientibus plurima deſeruiſſe, Μοτύην καὶ Σολόεντα καὶ Πάνορμον συνοικίσαντες ἐνέμοντο, *Motyam, Soloëntem & Panormum condidiſſe.* Et Diodorus lib. XIII cap. LXXXVIII ἐκ Πανόρμου καὶ Μοτύης. Et Pauſanias Eliac. I cap. XXV Ἔστι κατὰ τὴν ἄκραν ἐν Σικελίᾳ τὴν τετραμμένην ἐπὶ Λιβύης καὶ νότου, καλουμένην δὲ Πάχυνον, Μοτύη πόλις. οἰκοῦσι δὲ Λίβυες ἐπ' αὐτῇ καὶ Φοίνικες. *Eſt prope promontorium Siciliæ, in auſtrum & Africam conuerſum, quod Pachynum vocant* (Lilybæum voluit ſcribere) *Motye oppidum: id Afri & Phœnices inhabitant.* Oppidani Μοτυηνοὶ, *Motyeni,* apud Diodorum XIII cap. LXIII. Et alia forma Polyænus lib. V Strateg. cap. II num. 6 τὸ στόμα τοῦ λιμένος τοῦ Μοτυαίων, *oſtium portus Motyæorum:* quibus proxime additum ἀπὸ τῆς Μοτύης, *a Motya;* ne dubites cuius oppidi illud gentile ſit, quod etiam Dionyſii & Himilconis bellum, ibidem deſcriptum, probat.

XLVI.

Inde venitur ad Ptolemæi ἄκραν Αἰγίθαρσον, *promontorium Aegitharſum,* quod Αἰγίθαλλον Diodoro eſt eclog. lib. XXIII, Zonaræ Tom. II pag. 63 Αἰγίθαλον littera ſimplici. Ex quo loco adparet, caſtellum habuiſſe eiuſdem nominis.

XLVII.

Digitized by Google

XLVII.

Ab hoc prope abeſt oppidum *Drepanum*, Ptolemæi Δρέπανον, & Polybii lib. I cap. XLVI Δρέπανον: at cap. XLI & LV τὰ Δρέπανα pluratiuo numero. Et Tabula *Drepanis*, eadem forma numeri. Anchiſes heic exſtinctus eſt, ideo Aen. III verſ. 707 ſub Aeneæ perſona Virgilius:

Hinc Drepani me portus, & illætabilis ora Accipit.

Gentile *Drepanitani*. Cic. in Verr. de iurisd. Sicil. cap. LVII *pupillus Drepanitanus.*

XLIIX.

Eryx, ὁ Ἔρυξ, mons & oppidum munitum cum Veneris templo, quæ inde *Erycina* cognominatur. Solinus: *Eminet* [Sicilia] *montibus Aetna & Eryce. Vulcano Aetna ſacer eſt: Eryx Veneri.* Polybius lib. I cap. LV ὁ Ἔρυξ ἐϛὶ μὲν ὄρος παρὰ θάλατ]αν τῆς Σικελίας ἐν τῇ παρὰ τὴν Ἰταλίαν κειμένῃ πλευρᾷ, μεταξὺ Δρεπάνων καὶ Πανόρμȣ, *Eryx eſt mons ad mare Siciliæ, quod Italiam ſpectat, inter Drepana & Panormum.* Addit eſſe altiſſimum Siciliæ, Aetna excepto: in vertice (ἐπὶ τῆς κορυφῆς) templum Veneris exiſtere, ſiue cum cognomine inde petito, τὸ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Ερυκίνης ἱερόν Vrbs Eryx ſub ipſum verticem (ὑπ' αὐτὴν τὴν κορυφὴν) poſita erat, ad quam difficili vndique via adſcendebatur. Strabonis æuo & vrbis frequentia, & cultus templi illius defecerat, poſtquam Romani, vt ipſe lib. VI p. 188 refert, ædem Veneris Erycinæ, bello Punico II votam, extra Collinam portam dedicauerant. Adde Liuium lib. XXII cap. IX. Vt breuius dicam, montem Virgilius XII verſ. 701 cum Atho & Apennino comparat: *Quantus Athos, aut quantus Eryx,* reliqua: de templo Aeneid. V verſ. 759

Tum vicina aſtris Erycino in vertice ſedes
Fundatur Veneri Idaliæ,

ſcilicet ab Aenea: de oppido & munimentis Liuius lib. XXVIII cap. XLI Fabii oratione aduerſus Scipionem: *Ab Drepano atque Eryce detraxiſſe Hamilcarem, quam Italia expuliſſe Pœnos atque Hannibalem malis?*

XLIX.

Ad ſinum qui ſequitur, obſcuriora ſunt *Cetaria* Ptolemæi, *Aquæ Perticianenſes* Antonini, quæ numeris differunt ab *Aquis Segeſtanis*, alio itinere nominatis, vicinis tamen, quia vtræque, ſi diuerſæ ſunt, inter Drepanum ſunt & Parthenicum.

L.

Clarius eſt *Segeſtanorum emporium*, ἐμπόριον Σεγεϛάνων, vt Ptolemæus vocat; ſiue vt Strabo, Αἰγεϛέων ἐμπορεῖον, lib. VI pag. 184. Ipſa autem vrbs *Aegeſta* ſiue *Segeſta*, quamuis paullo intus ſita, tamen ad oram refertur, quia etiam Thucydides & Diodorus, quorum verba poſt paullo in *Hyccaris* proferemus, ad eam nauigatum eſſe tradiderunt. Antiquum nomen *Aegeſta*, ab Aegeſto Troiano inditum, qui inter conditores creditur fuiſſe. Strabo lib. VI poſt initium ex Apollodoro: ϛαλέντες εἰς Σικελίαν περὶ Ἔρυκα μετὰ Αἰγέϛȣ τȣ̃ Τρωὸς, Αἴγεϛαν τειχίσαι, *miſſi* [a Philoctetа] *in Siciliam ad Erycem cum Aegeſto Troiano, Aegeſtam muniiſſe.* Eodem libr. VI p. 188 Αἰγέ-

σαυκλιωθῆναί φασιν ὑπὸ τῶν μετὰ Φιλοκλήτε. - - - παρ' αὐτῦ ςαλέντων εἰς τὴν Σικελίαν μετὰ Αἰγέςε τῦ Τρωός. *Aegeſtam conditam ferunt ab iis, qui ab Philoćteta* [ex Italia] *in Siciliam miſſi ſunt cum Aegeſto Troiano.* Thucydides ſine diphthongo * ſcripſit lib. VI ſub initium: πόλεις αὐτῶν Ἔρυξ καὶ Ἔγεςα, *vrbes illorum Eryx & Egeſta:* & pag. 414 eodem libro, ἐς τὴν Ἔγεςαν. vnde ibidem oppidani ſunt οἱ Εγεςαῖοι. Eadem vrbs poſtea, præſertim ab Romanis, dicta *Segeſta.* Pompeius Feſtus in SEGESTA: *Segeſta quæ nunc adpellatur, oppidum in Sicilia eſt, quod videtur Aeneas condidiſſe, præpoſito ibi Egeſto, qui eam Egeſtam nominauit. Sed præpoſita eſt ei littera, ne obſceno nomine adpellaretur, vt factum eſt in Maleuento, quod Beneuentum dictum eſt, & in Epidamno, quod vſurparunt Dyrrachium.* Cicero Verrina IV de Signis cap. XXXIII *Segeſta eſt oppidum peruetus in Sicilia, quod ab Aenea fugiente a Troia, atque in hæc loca veniente, conditum eſſe demonſtrant. Itaque Segeſtani non ſolum perpetua ſocietate atque amicitia, verum etiam cognatione ſe cum populo Romano coniunctos eſſe arbitrantur.* Etiam Ptolemæus Σεγέςα. Eadem eſt Virgilii *Aceſta* Aen. V verſ. 718

Vrbem adpellabunt permiſſo nomine Aceſtam.

Seruius ibi: PERMISSO NOMINE: *ab Aceſte ſcilicet. Dicta autem Aceſta, Segeſta.*

LI.

Eam præterfluit amnis, qui ſupra vrbem alium excepit, & coniuncti in ſinum effunduntur. Troiana nomina *Scamandri* & *Simoëntis* Aeneas illis impoſuiſſe fertur. Strabo lib. XIII pag. 418 de Aenea: οἱ δ' εἰς Αἰγέςαν κατᾶραι τῆς Σικελίας σὺν Ἐλύμνῳ Τρωί, καὶ Ἔρυκα, καὶ Λιλύβαιον κατασχεῖν, καὶ ποταμὲς περὶ Αἰγέςαν προσαγορεῦσαι Σκάμανδρον καὶ Σιμόεντα, *Quidam tradunt illum ad Aegeſtam Siciliæ cum Elymno Troe traieciſſe, & occupaſſe Erycem ac Lilybæum: fluuiosque circa Aegeſtam denominaſſe Scamandrum & Simoentem.* Illorum dexter, & dextræ alterius ripæ adlabens, Σιμόεις, *Simois* eſt: alter Σκάμανδρος, *Scamander.* Hæſiſſe nomina, ex Diodori lib. XX c. LXXII conſtat, vbi Agathocles Aegeſtanos vrbe eductos παρὰ τὸν Σκάμανδρον ποταμὸν ἀπέσφαξε, *iuxta Scamandrum fluuium mactauit.* Aelianus Var. Hiſt. lib. II cap. XXXIII de fluuiorum imaginibus: Αἰγεςαῖοι τὸν Πόρπακα, καὶ τὸν Κριμισσὸν καὶ τὸν Τελμισσὸν ἀνδρῶν εἴδει τιμῶσιν, *Aegeſtani Porpacem, & Crimiſſum, & Telmiſſum virili ſpecie colunt.* De Crimiſſo ſupra diximus, non parum ab Aegeſta remoto. *Porpacem* ignoramus: de *Telmiſſo* longum foret Cluuerii coniecturam repetere.

LII.

Vltra Scamandri oſtia in eumdem ſinum inlabitur *Bathys* fluuius, Βαθέος ποταμῦ ἐκβολαὶ Ptolemæi: & poſt hunc & alium, in ora *Parthenicum* Antonini, oppidum: & poſt hoc *Hyccara*, plurale, ſiue *Hyccaron*, oppidulum. Breuiator Stephani: Ὕκκαρον πόλις Σικελίας, *Hyccarum, oppidum Siciliæ,* ex Philiſto: at ex Apollodoro idem τὰ Ὕκκαρα, quæ forma etiam Thucydidis & Diodori eſt. Ille lib. VI pag. 453 ἐν τῷ παράπλῳ αἱρῦσιν Ὕκκαρα, πό-

* Etiam Diodorus Siculus IV p. 230, vbi etiam *thermæ Egeſtææ* memorantur.

πόλισμα Σικανικὸν, *prӕternauigantes capiunt Hyccara, Sicanorum oppidum.* Et mox: ἐξ Ὑκκάρων ἐπὶ Ἐγέστης παραπλεύσας, *ex Hyccaris Egeſtam delatus:* hic (Diodorus) lib. XIII cap. VI παραπλεύσαντες ἐς Αἰγέσταν, Ὕκκαρα, Σικελικὸν πολισμάτιον, ἑλόντες, *nauigantes Aegeſtam, Hyccara, Siculorum oppidulum, capiunt.* Plutarchus quoque in Nicia & Alcibiade pluraliter id oppidum nominauit.

LIII.

Ex interuallo, prope Panormum, eſt mons *Ercta*, & in eo eiuſdem nominis caſtellum. Diodorus ecloga libri XXII τῶν Ερκτῶν ὀχύρωμα, *Erctorum munimentum:* & lib. XXIII πολιορκήσαντες Ῥωμαῖοι Ερκτὴν φρούριον - - - ἑλεῖν οὐκ ἴσχυσαν, *Romani, caſtellum Erctam obſidentes, capere non potuerunt.* Polybius εἱρκτὴν vocat diphthongo. Lib. I cap. LVI Ἀποπλέων ἐντεῦθεν κατῆρε παντὶ τῷ στόλῳ πρὸς τὴν Πανορμῖτιν, καὶ καταλαμβάνει τὸν ἐπὶ τῆς Εἱρκτῆς λεγόμενον τόπον, ὃς κεῖται μὲν Ἔρυκος καὶ Πανόρμου μεταξὺ πρὸς θαλάττῃ. *Inde nauigans in Panormitanos fines cum tota claſſe venit, ibique locum occupauit dictum Super Eirctam, ſitum inter Erycem atque Panormum.*

LIV.

Panormus autem, nunc Palermo, a portus commoditate nomen habet. Antiqua vrbs, quam Phœnices dicuntur *condidiſſe*, vt ſupra ex Thucydidis lib. VI in *Motya* prӕdictum fuit. Polybius lib. I cap. XXXVIII Conſules κατάραντες εἰς Πάνορμον τῆς Σικελίας τριακοσίαις ναυσὶν, ἥπερ ἦν βαρυτάτη πόλις τῆς τῶν Καρχηδονίων ἐπαρχίας, *claſſe nauium* CCC *Panormum in Sicilia adpellunt, quӕ erat prӕcipua ex illis, quas Carthaginienſes* [in Sicilia] *poſſidebant.* Mela II cap. VII *Inter Lilybӕum & Pelorida Panormus & Himera.* Cicero de Iuriſd. Sicil. cap. XXVI *alia iudicia Panormi reſtituta ſunt.* Et Liuius lib. XXIV cap. XXXVI *triginta quinqueremes Legionem primam Panormi expoſuere.* Silius lib. XIV verſ. 262

Tergemino venit numero fecunda Panormos.

Colonia Romana facta. Strabo lib. VI pag. 188 Πάνορμος Ῥωμαίων ἔχει κατοικίαν; *Panormus habet Romanam coloniam.* Et vetuſto lapide, quem Sponius pag. 176 exſcripſit, COL. AVG. PANHORM. & alio PATRONO COL. PANHORMIT. qui lapides quatuor adiecit, quibus eſt RESP. PANHORM. & RESP. PANHORMITANORVM. Nam ſӕpe veteres, etiam Plinius, *Panhormus* cum adſpiratione ſcripſerunt, vt ſpiritus in ὅρμος exprimeretur. At nummi Parutӕ & Vaillantii, Latine inſcripti, PANORMITANORVM: alii Grӕce ΠΑΝΟΡΜΙΤΑΝ.

LV.

Orethus fluuius ab ortu vrbis Panormi. Vibius Sequeſter de Fluminibus: *Orethus Panhormi Siciliӕ.* Polybius lib. I cap. XL τὸν πρὸ τῆς πόλεως ποταμὸν *flumen quod ante vrbem eſt*, dixit. Poſt Orethum breui interuallo decurrit amnis *Eleutherus*, Ἐλεύθερος Ptolemӕi: deinde in peninſula *Solois*, Σολόεις; ſiue *Solûs*, Σολοῦς Grӕce; ſiue *Soluntum*, Latina formatione. Thucydides lib. VI ſub initium: Μοτύην, καὶ Σολόεντα, καὶ Πάνορμον συνοικίσαντες, *Motyen, & Soloentem, & Panormum* [Phœnices] *condiderunt;* quod

ab

ab recto Σολόεις eſt: altera forma eſt Plinii cap. VIII *Oppida, Panhormum, Solûs, Himera cum fluuio.* vnde obliquum formauit Diodorus lib. XIV cap. LXXIX παρέλαβον διὰ προδοσίας Κεφαλοίδιον, καὶ Σολοῦντα, καὶ τὴν Ἔνναν, *proditione Cephalœdium ceperunt, & Soluntem, & Ennam.* Tertia forma *Soluntum*, eſt Tabulæ itinerariæ & Antonini: quæ hodieque in vulgari *Solanto*, vna prauata littera, tenetur. Nummus Parutæ ΣΟΛΟΝΤΙΝΩΝ: Ciceroni autem cap. XLIII Frumentariæ, oppidani ſunt *Solentini*, quod ex *Soloëntini* vel prauatum eſt, vel veteri more contractum.

LIV.

Himera, Ἱμέρα, ad ſiniſtram fluuii *Himeræ*, vrbs quondam inſignis, a Pœnis poſtea deleta. Exſcidium deſcripſit Diodorus lib. XIII cap. LXII, quam hanc Himeram ſeptemtrionalem eſſe, ex cap. LXI clarum eſt, quia triremes inde Syracuſas ituræ, præter Meſſanam vehi neceſſe habuerunt. Opus Zanclæorum fuit: ideo obſidionem timentes Zanclam ſuos aſportarunt, vt Diodorus XIII cap. LXI narrauit. Thucydides lib. VI pag. 413 Ἱμέρα ἀπὸ Ζάγκλης ᾠκίσθη, *Himera eſt a Zanclæis condita.* Scylax autem Ἑλληνίδα, *Græcam ciuitatem* dixit. Ἀπὸ δὲ Λιλυβαίου πόλις ἐστὶν Ἑλληνὶς Ἱμέρα, *A Lilybæo* [ad Pelorum verſus] *Græca vrbs eſt Himera.* Scilicet multis locis cum Sicanis vel Siculis Græci aduenæ permiſti fuerunt: quin & ipſa Zancle, poſtquam Meſſenios recepit, Græca facta vrbs eſt. Mela dicto loco: *Inter Lilybæum & Pelorida Panormus & Himera:* tamquam ſolæ vrbes clariores. Et Plinius lib. III cap. VIII *Oppida, Panhormum, Solûs, Himera cum fluuio.* Cicero in Verr. lib. II de Iuriſdictione: *Oppidum Himeram Carthaginienſes quondam ceperant; quod fuerat in primis Siciliæ clarum.* Adde reliqua, quæ mox in *Thermis* proferemus. Plinius & Mela, ſi de ſuo æuo loquuntur, reſtitutam trans flumen vrbem apud Thermas intelligunt.

LVII.

Thermæ Himerenſes * trans flumen erant Himeram. Ptolemæus Θερμαὶ Ἱμέραι, πόλις, *Thermæ Himeræ, oppidum.* quamquam is perperam citra flumen poſuit, quum etiamnum ſint vltra illum. Pindarus Olymp. XII ſub finem, θερμὰ νυμφᾶν λουτρὰ, *calida nympharum balnea:* addit ſcholiaſtes, ἐν Ἱμέρᾳ, quia Ergoteli Himeræo illa oda dicata eſt. Nummus Parutæ ΘΕΡΜΙΤΑΝ, quem auſtrali Himeræ Harduinus tribuit; nihil obſtat autem, quo minus de noſtra intelligamus. Vrbis originem Cicero dicta Verrina de Iuriſdict. cap. XXXV prodidit: *Himera deleta, quos ciues belli calamitas reliquos fecerat, ii ſe ſe Thermis collocarant in eiuſdem agri finibus, neque longe ab oppido antiquo.* A Pœnis autem deleta fuerat, vt ſupra in Himera vetere, auctore Diodoro, notauimus. Tabula & Antoninus abſolutæ *Thermæ:* vti nunc quoque vrbs *Termini* vocitatur. Colonia Romana ſub Auguſto facta. Inſcriptio apud Grut. pag. 433 num. 6 ORDO ET POPVLVS SPLENDIDISSIMAE COL. AVG. HIMERAEORVM THERMIT. Ex Cl. Marii Aretii Chorographia Siciliæ ſumſit, qui in vrbe Termini, a thermis, quas habet, dicta, Tyrrhenoque mari adpoſita, inſcriptionem hanc

* Diodorus lib. IV pag. 230 has ab Egeſtanis ſecretas etiam memorat.

Digitized by Google

hanc exſtare ipſe cum Siculus, tum αὐτόπτης teſtatur. Non ergo dubitandum eſt, Thermas ſuperas ad Tyrrhenum mare coloniam fuiſſe Romanam.

LIIX.

Cephalœdis, ſiue *Cephalœdium*, nunc Ceſalu, ſubſequitur, Ptolemæi Κεφαλοιδὶς, Plinii *Cephalœdis:* Strabonis Κεφαλοίδιον, quam formam & Diodorus lib. XIV cap. LXXIX adhibuit. Παρέλαβον, inquit, διὰ προδοσίας Κεφαλοίδιον καὶ Σολοῦντα, *Ceperunt proditione Cephalœdium & Soluntem.* Cicero, ſi libri recte habent, ſine diphthongo ſcripſit, Actionis in Verrem lib. II cap. LII. *Cephaledi*, inquit, *menſis eſt certus, quo menſe ſacerdotem maximum creari oporteat.* Et poſt paullo ciues vocat *Cephaleditanos.* Hinc Græcum nomen, quod denominet, ductum Silio lib. XIV verſ. 253

- - *procelloſo Cephalœdias ora profundo.*

LIX.

Interiecto *Monalo* fluuio (Μονάλου ἐκβολαὶ Ptolemæo ſunt) ſequitur *Haleſa*, ſiue *Alæſa*, oppidum. Straboni & Ptolemæo eſt Ἄλαισα, *Alæſa.* Cicero ſine diphthongo, dicto loco cap. VII *ſtatim Meſſana litteras Haleſam mittit.* Diodorus ibidem cap. XVII Ἄλεσα, media correpta. At produxit Silius lib. XIV verſ. 219

Venit ab amne trahens nomen Gela: venit Haleſa.

Gentile *Haleſinus.* Cicero Frumentaria cap. LXXIII *ciuitas Haleſina*; item, *in ſenatu Haleſino.* Adluitur flumine *Alæſo* ſiue *Haleſo.* Tabula Meſſanenſi apud Gruter. p. 212 ΤΟΙΣ ΠΑΡΑ ΤΟΝ ἍΛΑΙΣΟΝ: & mox, ΑΠΟ ΤΟΥ ΡΟΟΥ ΑΛΑΙΣΟΥ. Et Columella lib. X verſ. 268

Et quæ Sicanii flores legiſtis Haleſi.

Fons Haleſini agri admirandus, de quo Solinus cap. V *In Haleſina regione fons, alias quietus & tranquillus quum ſiletur; ſi inſonent tibiæ, exſultabundus ad cantus eleuatur, & quaſi miretur vocis dulcedinem, vltra margines intumeſcit.* Silent veteres de hoc fonte; idcirco dubitando. Solus Priſcianus in Periegeſi repetiit verſ. 500

Hic & Haleſinus fons eſt mitisſimus vndis
Tibi quem extollit cantu ſaltare putatur
Muſicus & ripis lætans excurrere plenis.

LX.

Poſt Haleſam eſt *Calacta* ſiue *Calacte.* Cicero Frumentar. cap. XLIII *Calactinis quamobrem imperaſti anno tertio, vt decumas agri ſui, quas Calactæ dare conſueuerant, Ameſtrati M. Cæſio decumano darent.* Meminit & Antoninus itinere a Lilybæo Tyndaridem hoc ordine: *Cephalœdim, Aleſam, Calactam.* Silius ad originem vocis reſpiciens lib. XIV verſ. 252

- - - *litus piſcoſa Calacte.*

nam eſt καλὴ ἀκτὴ, * *bonum litus*, vt Græci diuiſe ſcribunt. Herodotus lib. VI cap. XXIII Καλὴν μὲν ἀκτὴν ἐᾶν χαίρειν, τὴν δὲ Ζάγκλην ἔχειν, *Pulchro litore valere iuſſo, Zanclen occupent.* Et Diodorus Siculus lib. XII cap. VIII κτίσαι τὴν Καλὴν ἀκτὴν ἐν Σικελίᾳ, *condere Calen Acten in Sicilia:* & mox, ἔτος

Iii ii περὶ

* Vide eius ſitum apud Herodot. VI pag. 177.

περὶ τὸν οἰκισμὸν τῆς καλῆς ἀκ]ῆς ἐγίνετο, *is coloniæ in Pulchro litore intentus erat.* Gentile, *Calactinus*, vt ſupra Ciceronis Verrina vidimus.

LXI.

Aluntium inde proximum eſt in litore, Ptolemæi Ἀλόντιον. Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. I pag. 41 ἐν Ἀλυντίῳ τῆς Σικελίας. Plinius lib. III cap. VIII *Himera cum fluuio: Cephalœdis, Aluntium, Agathyrnum.* Scribitur etiam *Haluntium* cum adſpiratione. Cicero Verr. de Signis cap. XXIII *Quum ad Haluntium veniſſet prætor laborioſus & diligens, ipſe in oppidum accedere noluit, quod erat difficili adſcenſu atque arduo: Archagathum Haluntinum, hominem non ſolum domi ſuæ, ſed tota Sicilia in primis nobilem, vocari iusſit.* Ex quo ſitum oppidi montanum ſimul intelligimus. Præfluit *Chydas* fluuius. Ptolemæus, Χύδα ποταμοῦ ἐκβολαί, *Chydæ fluuii oſtia.*

LXII.

Poſt aliud flumen, eſt oppidum *Agathyrna* ſiue *Agathyrnum.* Plinius dicto loco *Agathyrnum:* corrupte Græci, Ptolemæus Ἀγαθύριον, Strabo pag. 184 Ἀγάθυρσον. At Stephanus Ἀγάθυρνα, quæ forma, *Agathyrna*, Latinis ceteris placuit. Liuius lib. XXVI cap. XL *ab Agathyrna inconditam multitudinem ſecum in Italiam transuexit.* Silius Italicus lib. XIV verſ. 260

Mille Agathyrna dedit, perflataque Strongylos auſtris.

LXIII.

Flumen deinde *Timethum*, Τίμηθον Ptolemæus poſuit: & ex interuallo *Tyndarium*, Τυνδάριον, oppidum, quod amnis *Helicon* adluit. Idem, ἑλίκωνος ποταμοῦ ἐκβολαί, *Heliconis fluminis oſtia.* Ptolemæus, vt dixi, *Tyndarium:* ceteri *Tyndarin* ſiue *Tyndaridem* oppidum nominauerunt. Plinius III cap. VIII *Tyndaris colonia.* Strabo lib. VI pag. 188 Ἄλαισα καὶ Τυνδαρὶς, *Aleſa & Tyndaris.* Diodorus lib. XIV cap. LXXIX de Meſſanenſibus, quibus hunc locum Dionyſius tribuerat: ὠνόμασαν Τυνδαρίδα, *nominarunt Tyndaridem.* Antoninus ab Agathyrna XXVIII millibus reduxit.

LXIV.

Inter Tyndaridem & Mylas *Longanus* amnis. Polybius lib. I cap. IX ἐν τῷ Μυλαίῳ πεδίῳ περὶ τὸν Λογγανὸν καλούμενον ποταμὸν. *in Mylæo agro, propter amnem, quem Longanum dicunt.* Deinde oppidum eſt *Mylæ*, hodie Milazzo. Plinius lib. III cap. VIII *Tyndaris colonia: oppidum Mylæ, & vnde cœpimus, Pelorus.* Strabo lib. VI pag. 184 ἐκ Πελωριάδος εἰς Μύλας κέ, *a Peloro ad Mylas millia paſſuum* XXV. Scylax Periplo: πόλις Ἑλληνὶς Μύλαι, καὶ λιμὴν, *Mylæ, oppidum Græcum & portus.* Et Ptolemæus Μύλαι. Memoratur ciuili Sex. Pompeii bello. Velleius lib. II cap. LXXIX *apud Mylas ductu Agrippæ pugnatum proſpere.* Et Suetonius Aug. cap. XVI de eodem prœlio: *Pompeium inter Mylas & Naulochum ſuperauit.* Solus Silius ſingulari numero, niſi deſcribentium error eſt, lib. XIV verſ. 203

Subſidium infidum fugientibus æquora, Myle.

LXV.

Antequam inde Naulochum veniebatur, *Fanum Dianæ Faſcelinæ* erat, ſiue *Facelinæ.* Silius lib. XIV verſ. 261

Mille

Digitized by Google

Mille Thoanteæ ſedes Faſcelina diuæ.

Seruius ad Aeneid. II verſ. 116 ad verba, *Sanguine placaſtis ventos*, interpretatur ita, vt a *faſce* lignorum deducat, quo Dianæ Tauricæ ſimulacrum abſconditum Ariciam, quæ in Italia eſt, Oreſtes portaſſet. Pomponius Sabinus ad eumdem locum extrita *S* littera, a *face* nomen ducit, Lucilii ad id verſu vſus, quo & quantitas penultimæ mutata:

- - - - *Facelinæ templa Dianæ.*

niſi legendum *Faſcelina templa.* Nec vero ignorat, ſecundum alios a *faſcibus* eſſe, indeque Dianam *Faſcelitim* cognominari. Locum Appianus Ciuil. lib. v pag. 1167 Ἀρτεμίσιον, πολίχνην βραχυτάτην, *Artemiſium, perexiguum oppidulum.* Præterfluit *Melas* fluuius, qui & *Phacelinus* ſiue *Facilinus* inde dictus eſt. Vibius Sequeſter de Fluminibus: *Phacelinus* (vel *Phaſcelinus:* nam praue *Phætbelinus* editum eſt) *Siciliæ iuxta Peloridem, confinis templo Dianæ.* Alterum nomen eſt ex Ouidii Faſtorum lib. IV verſ. 486

Sacrorumque Melan paſcua læta boum.

quia Solis boues ibi ſtabulari fingebantur. Appianus dicto loco de oppidulo Dianæ: ἐν ᾗ (πολίχνῃ) φασὶ τὰς ἡλίου βοῦς γενέσθαι, *in quo aiunt Solis boves fuiſſe.* Plinius lib. II cap. XCVIII *Circa Meſſanam & Mylas fimo ſimilia exſpuuntur in litus purgamenta: vnde fabula, Solis boues ibi ſtabulari.*

LXVI.

Inde Pelorum verſus eſt *Naulochus*, ſtatio nauium cum oppidulo. Suetonius Aug. cap. XVI *inter Mylas & Naulochum.* Vide ſupra *Mylas.* Multitudinis numero Appianus dicto loco: Μύλας δ᾽ ἔτι, καὶ τὰ ἐκ Μυλῶν ἐπί τε Ναυλόχους καὶ Πελωριάδα, καὶ τὰ παράλια ἅπαντα φρουραὶ Πομπηΐου κατεῖχον, *Mylas, & inde ad Naulochos & Pelorum omnem oram Pompeius præſidiis tenebat.* Sic enim legendum, non ναυάρχους, eruditorum eſt ſententia. Etiam Silius pluraliter, ſed alio genere, lib. XIV verſ. 265

Non Herbeſos iners, non Naulocha pigra pericli
Sederunt.

MEDITERRANEA SICILIAE.

LXVII.

Supra fontes amnis Facelini ſiue Μέλανος, *Noæ* fuerunt Phil. Cluuerii coniectura, quia ibi oppidum cognati nominis *Noara* ſupereſt. Stephanus: Νόαι. τὸ ἐθνικὸν Νοαῖος. ἔστι δὲ πόλις Σικελίας. Inde Plinius lib. III cap. VIII denominauit *Noænos.* Suidas quoque: Νόαι, πόλις Σικελίας, ἧς ὁ πολίτης Νοαῖος, *Noæ, oppidum Siciliæ, cuius ciuis Noæus dicitur.* Diodorus Siculus lib. XI cap. LXXXVIII Νέας corrupte dixit: lege Νόας emendante Palmerio p. 110. De Ducetio rege ait: τὰς μὲν Νέας, ἥτις ἦν αὐτοῦ πατρίς, μετῴκισεν εἰς τὸ πεδίον, *oppidum Noas, patriam ſuam, tranſtulit in campum.*

LXIIX.

Inde in auſtrum recedit mons *Aetna*, * incendiis ſuis notiſſi-

* Hoc monte Iupiter Typhonem fugientem obruit, vnde natum prouerbium videtur: *onus Aetna grauius.* Vid. Apollodor. Biblioth. I c. 6 §. 3 extr. Nonnus Dionyſiac. XIII v. 318 ſeqq. pag. 370. Ouidius Metamorphoſ. XV, 340 & XIII, 868.

mus. * Pomp. Mela lib. II cap. VII *Præcipui montium Eryx - - & Aetna, quæ Cyclopas olim tulit, nunc aſſiduis ignibus flagrat.* nam & feminee genere hoc montis nomen effertur. Virgilius lib. III Aen. verſ. 579

- - - ingentemque inſuper Aetnam
Impoſitam, ruptis flammam exſpirare caminis.

Plinius lib. III cap. VIII *Mons Aetna nocturnis mirus incendiis. Crater eius patet ambitu ſtadia* XX. Iterum Virgilius dicto libro, verſ. 571

- - horrificis iuxta tonat Aetna ruinis.

Altiſſimus inſulæ, adeo, vt niues & glaciem in vertice fere ſemper teneat, etiam quum maxime furit & ardet. Silius lib. XIV verſ. 67

Summo cana iugo cohibet (mirabile dictu)
Vicinam flammis glaciem, æternoque rigore
Ardentes horrent ſcopuli: ſtat vertice celſi
Collis hiems, calidaque niuem tegit atra fauilla.

Circumcolitur in radicibus lateribusque propter eximiam fertilitatem.

LXIX.

Oppida adiacent, a ſeptemtrione *Tiſſa*, iuxta Onobalam amnem. Situs eius ex Ptolemæi eſt numeris, alioquin incertus. Is autem Τίσσα ſcripſit: Stephanus Τίσσαι plurali numero. Τίσσαι, inquit, χωρίον Σικελίας. Silius ex Ionico Τίσση formauit *Tiſſe*, lib. XIV verſ. 268

- - - & paruo nomine Tiſſe.

Creditur Randazzo eſſe. Gentile *Tiſſenſes*, non Tiſſinenſes, vt apud Plinium ſyllaba redundante eſt. Cicero Orat. Frumentar. cap. XXXVIII *A Tiſſenſibus, perparua & tenui ciuitate, nonne plus lucri nomine eripitur, quam quantum frumenti omnino exarauit?*

LXX.

Ex altera parte, ſiue auſtrali latere oppidum *Aetna*, eodem, quo mons, nomine fuit: olim *Ineſſa* dicta. Strabo lib. VI pag. 185 οἱ Αἰτναῖοι παραχωρήσαντες, τὴν Ἴννησαν καλουμένην, τῆς Αἴτνης ὀρεινὴν ᾤκησαν, καὶ προσηγόρευσαν τὸ χωρίον Αἴτνην, διέχον τῆς Κατάνης σταδίους ὀγδοήκοντα. *Aetnenſes* [Catana] *regreſſi, Inneſam, vt montana Aetnæ vocantur, habitarunt, locoque impoſuerunt nomen Aetnæ.* Et poſtea pag. 89 dicit πλησίον τῶν Κεντορίπων, *propinquam oppido Centuripæ* eſſe, & montem conſcendentes excipere ac deducere. Adde Diodori librum XI c. XLIX & LXXVI, vbi hæc clarius enarrantur: & Antoninum ac Tabulam.

LXXI.

Inde ab occaſu *Centuripæ*, plurale, Κεντόριπαι Ptolemæi: aliis Græcis τὰ Κεντόριπα. Thucydides lib. VI pag. 476 ἐχώρουν ἐπὶ Κεντόριπα, Σικελῶν πόλισμα. Et Polybius lib. I cap. IX περὶ Κεντόριπα. Silius lib. XIX verſ. 205 ſingulariter *Centuripe*. Gentile hinc *Centuripini*. Cicero Frumentar. cap. XLV *Centuripini, qui agri Aetnenſis multo maximam partem poſſident.* Et mox:

* Quæ tamen non ab vltimis mundi temporibus extitere. Ouidius Metam. XV, 340,
Nec quæ ſulfureis ardet fornacibus Aetna,
Ignea ſemper erit; neque enim fuit ignea ſemper.

mox: *ciues Centuripini; populus Centuripinus; aratores Centuripini.* Horum amnis *Cyamosorus* fuit. Κυαμόσωρος. Polybius dicto loco: ἀντιστρατοπεδεύσας περὶ Κεντόριπα, καὶ παραταξάμενος περὶ Κυαμόσωρον ποταμὸν, *caſtra metatus prope Centuripen, aciem ad Cyamoſorum flumen inſtruxit.*

LXXII.

Inter Centuripam & Aetnenſe oppidum in meridiem inclinat *Adranum* ſiue *Hadranum* oppidum. Stephanus: Ἄδρανον πόλις Σικελίας ἐν τῇ Αἴτνῃ, ποταμὸν ὁμώνυμον ἔχουσα, *Adranum oppidum eſt Siciliæ apud Aetnam, quod fluuium cognominem habet.* Auctorem & ſitum ſic Diodorus lib. XIV cap. XXXVIII deſcripſit: Διονύσιος ἐν τῇ Σικελίᾳ πόλιν ἔκτισεν ὑπ' αὐτὸν τῆς Αἴτνης λόφον, καὶ ἀπό τινος ἐπιφανοῦς ἱεροῦ προσηγόρευσεν αὐτὴν Ἄδρανον, *Dionyſius in Sicilia oppidum ſub ipſum Aetnæ montem condidit, quod ab illuſtri quodam fano Adranum vocauit.* Silius lib. XIV verſ. 251

Hadranum, Hergentumque ſimul - - -

Hinc apud Plinium *Hadranitani:* & in nummis ΑΔΡΑΝΙΤΑΝ.

LXXIII.

Proxima *Hybla Maior.* * Stephanus, Ὕβλαι τρεῖς πόλεις Σικελίας· ἡ Μείζων, ἧς οἱ πολῖται Ὑβλαῖοι, *Tres Hyblæ vrbes Siciliæ: Maior, cuius ciues Hyblæi.* Pauſanias Eliac. I cap. XXIII duas Hyblas numerat, in iisque τὴν, ὥσπερ ἐκάλουν, Μείζονα, *vnam, quam vocarunt Maiorem.* Nummus Ph. Parutæ ΥΒΛΑΣ ΜΕΓΑΛΑΣ. Hæc Hybla prope Aetnam fuit. Thucydides lib. VI pag. 477 πιμπράντες ἅμα τὸν σῖτον τῶν τε Ἰνησσαίων καὶ τῶν Ὑβλαίων, *ſegetem Ineſſenſium & Hyblenſium incendentes.* Plinius lib. III cap. VIII *Hyblenſes.* Adde ſupra in maritimis dicta de *Megara*, quæ prius *Hybla Minor* fuit.

LXXIV.

In occaſum poſt Aetnam recedit *Galaria* ſiue *Galeria.* Stephano Γαλαρία eſt χώρα, *regio:* Γαλάρινα, πόλις Σικελίας. *Galarina vrbs Siciliæ.* At Diodorus lib. XVI cap. LXVIII *Galeriam* oppidum dixit; incolas, *Galerinos.* οἱ τὴν Γαλερίαν πόλιν οἰκοῦντες, *qui*, inquit, *Galeriam oppidum inhabitant:* & mox: τὴν τῶν Γαλερινῶν συμφορὰν ἀκούσαντες, *cladem Galerinorum audientes.* Videtur oppidum eſſe quod vulgo nunc *Gagliano* vocitatur: ex quo ſitum eius iudicant.

LXXV.

Inde Herbitam verſus *Imachara* oppidum. Ptolemæus Palatino codice Ἰμιχάρα, *Imichara:* vulgaribus, ἠμιχάρα. Cicero Frument. cap. XVIII Vrſinus, Victorius, alii *agrum Imacharenſem* vindicant: vulgatis libris *Macharenſis.* Et cap. XLII Victorius & Gronouius, *Imacharenſes tributum facere coegiſti.* Et Verrina vltima cap. VII Cluuerius: *in Leonida Imacharenſi,* vbi libris plerisque eſt, *in Leonte Megarenſi.*

LXXVI.

Vlterior ad *Heræos* montes fuit oppidum *Herbita*, Ptolemæi Ἔρβιτα. Cicero Frument. cap. XXXII *Quum Apronius Herbitam cum illa prædonum copia manuque veniſſet.* Oppidani *Herbitenſes*, ibidem & apud Plinium,

* Ὕβλης θ' ἱερὸν ἄστυ. Nonnus Dionyſiac. XIII v. 318 p. 370.

qui cum adſpiratione in ordine alphabetico ſcripſit. Cicero eodem loco, *Herbitenſis ciuitas.* Græce iidem Diodoro lib. XIV cap. LXXIX Ἑρβιταῖοι. *Heræi* autem montes, quibus hoc oppidum adiacet, eidem Diodoro lib. IV cap. LXXXVI ſunt Ἡραῖα ὄρη, quorum ſalubritatem æſtiuam cum amœnitate laudat.

LXXVII.

Ad illos montes paullo inferius eſt caſtellum *Taui* vulgari nomine, quod Cluuerio videtur *Tabas* Silii eſſe lib. XIV verſ. 273

Et bellare Tabas docilis.

LXXIIX.

Symæthum flumen iuxta ſe oppidum *Symæthum* eodem nomine habuit, vnde *Symæthii* ciues dicti Plinio III cap. VIII.

LXXIX.

Prope idem flumen ad dexteram ripam nunc eſt oppidum S. Filippo d'Argirone, quod doctis viris videtur *Agyrium* oppidum eſſe, Ptolemæi Αγύριον, Antonini *Agurium.* At Cicero Frument. cap. XXVII *Apronius Agyrium venit.* Ibidem, *Agyrinenſis populus*: item, *Agyrinenſis eſt in primis honeſta ciuitas Siciliæ.* Stephanus Ἀγύρηνα, qui forte ſcripſerat Ἀγύρινα. In nummis ΑΓΥΡΙΝΑΙΩΝ. Patria fuit Diodori Siculi, qui lib. I cap. IV ait, ἡμεῖς ἐξ Ἀργυρίου τὸ γένος τῆς Σικελίας ὄντες, *nos orti Argyrio Siciliæ ſumus.* Cluuerius ſecundam litteram otioſam, putat; tuetur Holſtenius, quia hodieque *Argirone* dicatur, quaſi veteres vrbem & *Argyrium* & *Agyrium* adpellauerint.

LXXX.

Inter hoc & Ennam *Aſſorus*, Ἀσσωρὸς Apollodoro apud Stephanum; qui & aliam formam Ἀσσώριον, *Aſſorium* produxit. Cicero Verrinæ actionis lib. IV de Signis cap. XLIV *Chryſas eſt amnis, qui per Aſſorinorum agros fluit. Is apud illos habetur deus, & religione maxima colitur. fanum eius eſt in agro propter ipſam viam, qua Aſſoro itur Ennam.* Fluit deinde *Chryſas* per agrum Agyrinenſium, ſaltem in limite eius. Diodorus lib. XIV cap. XCVI ἐν τῇ τῶν Αγυριναίων χώρᾳ, παρὰ τὸν Χρύσαν ποταμὸν, ἐγγὺς ὁδοῦ τῆς φερούσης εἰς Μοργαντῖναν. *in Agyrinenſium agro, iuxta Chryſam amnem, prope viam quæ Morgantinam fert.*

LXXXI.

Trans flumen eſt oppidum Ἐργέτιον Philiſto apud Stephanum; *Hergetium* Latine: Silio *Hergentum* dicto libro verſ. 251

Hadranum, Hergentumque ſimul:

Ptolemæo Σεργέντιον, *Sergentium*, vt in aliis aliquando Σ pro adſpiratione inuenitur.

LXXXII.

Ab Aſſoro in auſtrum ſita proxime eſt *Enna* ſiue *Henna*, vrbs antiqua & percelebris propter raptum Proſerpinæ, qui huic loco adfingitur. Diodorus Siculus lib. V c. III γενέσθαι δὲ μυθολογοῦσι τῆς κόρης τὴν ἁρπαγὴν ἐν τοῖς λειμῶσι τοῖς κατὰ τὴν Ἔνναν. ἐστι δὲ ὁ τόπος οὗτος πλησίον μὲν τῆς πόλεως, ἴοις δὲ καὶ

τοῖς

τοῖς ἄλλοις ἄνθεσι παντοδαποῖς εὐπρεπὴς καὶ θέας ἄξιος, *Fingunt raptum puellæ* [Proſerpinæ] *factum eſſe in pratis iuxta Ennam. Eſt autem locus ille prope vrbem, violis aliisque floribus amœniſſimus & contemplatione dignus.* Cicero Verr. de Signis cap. XLVIII *Vetus eſt hæc opinio, - - - raptam eſſe Liberam, quam eamdem Proſerpinam vocant, ex Ennenſium nemore: qui locus quod in media eſt inſula ſitus, vmbilicus Siciliæ nominatur. - - - Enna autem eſt loco præcelſo atque edito, quo in ſummo eſt æquata agri planities, & aquæ perennes: tota vero ab omni aditu circumciſa atque diremta eſt. quam circa lacus ſunt plurimi, & lætiſſimi flores omni tempore anni: locus vt ipſe raptum illum virginis, quem iam a pueris accepimus, declarare videatur. Etenim propter eſt ſpelunca quædam, conuerſa ad aquilonem, infinita altitudine, qua Ditem patrem ferunt repente cum curru exſtitiſſe, abreptamque ex eo loco virginem ſecum aſportaſſe, & ſubito, non longe a Syracuſis penetraſſe ſub terras, lacumque in eo loco repente exſtitiſſe.* Eadem Diodorus dicto loco: etiam quæ de vmbilico inſulæ dicebantur in Ennenſi nemore vel prato, quod Σικελίας ὀμφαλὸς ὑπό τινων ὀνομάζεται, *Siciliæ vmbilicus a quibusdam nominetur.* Idem quoque Callimachus dixit hymno in Cererem verſ. 15

> Τρὶς δ' ἐπὶ καλλίστης νήσου δράμες ὀμφαλὸν Ἔνναν,
> *Ter ad pulcherrimæ vmbilicum inſulæ Ennam accurriſti.*

Cereris heic viguit religio. Mela II cap. VII *Famam habet ob Cereris templum Enna.* Vnde Ceres, *Ennææ numina diuæ*, Silio lib. I verſ. 93 dicta: & Ciceroni loco antea indicato, *religio Cereris Ennenſis.* Scribitur etiam cum adſpiratione. In veteri nummo, quem illuſtris vir Ezech. Spanhemius laudat p. 906 MVN. HENNAE. Municipes *Hennenſes* ſcripſit Plinius lib. III cap. VIII.

LXXXIII.

Adiacet oppido *lacus Pergus*, diſtans ab eo V millibus paſſuum. Ouidius Metamorph. lib. V verſ. 385

> *Haud procul Hennæis lacus eſt a mœnibus altæ,*
> *Nomine Pergus, aquæ.*

Et Claudianus de Raptu Proſerpinæ lib. II verſ. 112

> *Haud procul inde lacus (Pergum dixere Sicani)*
> *Panditur, & nemorum frondoſo margine cinctus*
> *Vicinis palleſcit aquis.*

LXXXIV.

Prope hunc lacum, ex altera parte, oppidum *Magella* a Cluuerio ponitur, vnde *Magellini* ſunt Plinio: ſed locus incertior eſt quam vt deſignari diſtincte poſſit.

LXXXV.

Inde orientem verſus ſunt *Capitonianæ* Antonini, inter Catinam & Agrigentum itinere, circa flumen Erycen: infra quas eſt *Palica* oppidum cum fano, ad fontem & lacum *Palicorum.* * Diodorus lib. XI c. LXXXVIII de

* Dicitur etiam *lacus Palici.* Ouidius de Ponto eleg. X v. 25,
Aetnæosque lacus, & olentia ſtagna Palici.
Sed poeticum videtur.

de Deucetio rege: πλησίον τῦ τεμένους τῶν ὀνομαζομένων Παλίκων ἔκτισε πόλιν ἀξιόλογον, ἣν ἀπὸ τῶν προειρημένων θεῶν ὠνόμαζε Παλικήν, *prope Palicorum fanum vrbem inſignem poſuit, quam ab his ipſis diis Palicam nominauit.* Religioſus locus & periuris formidabilis, qui aqua illa mergebantur, ſeruatis qui bene iurauerant. Vide caput inſequens Diodori, & Macrobium lib. v cap. XIX, & quæ nos commentati ſumus ad illa Silii verba lib. XIV verſ. 220

Et qui præſenti domitant periura Palici
Pectora ſupplicio.

LXXXVI.

Prope abeſt oppidum *Eryce*, ad fontem fluuii cognominis *Eryces*, de quo Stephanus: Ερύκη, Σικελικὴ πόλις, *Eryce vrbs Sicula.* Et Callias in ſeptima hiſtoria de rebus Siculis apud Macrobium lib. v cap. XIX ἡ Ερύκη τῆς Γελῴας ὅσον ἐννενήκοντα ϛάδια διέϛηκεν. *Eryce a Gelenſium finibus* XC *circiter ſtadia abſuit.* Longe autem Geloi fines in ſeptemtrionem prolati fuerant.

LXXXVII.

Eidem lacui Palicorum ſubiacebant *Menæ*, Μεναὶ Ptolemæi, quod etiam Stephano Bochartus & Cluuerius pro corrupto Μενδαὶ, reſtituerunt, vt legatur, Μεναὶ πόλις Σικελίας, ἐγγὺς Παλίκων, *Menæ, oppidum Siciliæ prope Palicos.* Cicero Frument. cap. XLIII *pactiones Meneniorum*, quaſi a Μένηνα deductum poſſeſſiuum nomen. Plinius III cap. VIII *Menanini:* ſicut a Tiſſà *Tiſſinini* formauerat. Nummus Parutæ ΜΕΝΑΝΙΝΩΝ. Diodorus Siculus lib. XI cap. LXXVIII Μέναινον hoc oppidum dixit. De Deucetio rege ait, Μέναινον μὲν πόλιν ἔκτισε, *Menænum oppidum condidit.*

LXXXIIX.

Vltra Menas in meridiem vergebat *Echetla* oppidum. Stephanus: Εχέτλα πόλις Σικελίας. Polybius lib. I cap. XV ἐπολιόρκουν οἱ Ρωμαῖοι καὶ τὴν Εχέτλαν, ἐν μέσῃ κειμένην τῇ τῶν Συρακουσίων καὶ Καρχηδονίων ἐπαρχίᾳ, *Et Echetlam obſederunt Romani, in confinio ſitam Syracuſanorum & Carthaginienſium prouinciæ.* Et Diodorus lib. XX cap. XXXII καταλαβόμενοι τὴν Εχέτλαν, ἐπόρθουν τήν τε Λεοντίνην καὶ Καμαριναίαν, *Echetlam occupantes vaſtarunt & Leontinam & Camarinam regionem.* Ergo ſita erat in medio illarum. Plinius, *Echetlienſes*, dico loco.

LXXXIX.

In agro Syracuſano erant oppida, *Cacyrum*, Κάκυρον, Ptolemæi, quod hodie credunt *Caſſaro* eſſe: de quo plura non conſtant, niſi Plinii *Cetarinos* cum nonnullis in *Cacyrinos* mutare velis: deinde *Bidis*, de quo Cicero in Verr. lib. II de Iuriſdict. Sicil. cap. XXII. *Bidis oppidum eſt, tenue ſane, non longe a Syracuſis.* Stephanus: Βίδος φρούριον ἐν Σικελίᾳ, οὐδετέρως, *Bidos caſtellum Siciliæ, neutro genere.* Vnde *Bidini* ſunt, quos Plinius III cap. VIII recenſuit. Aiunt ſupereſſe ædem ſacram eo loco, *S. Giovanni di Bidini* adpellatam. *Talaria* quoque huc referenda. Stephanus: Ταλαρία πόλις Συρακουσίων. *Talaria vrbs Syracuſanorum:* ex qua ſunt Plinii *Talarenſes.* Quo ſitu fuerit, incertum prorſus eſt.

XC. In-

XC.

Inter Oanum & Hirminium fluuios *Hybla Minor* fuit, a Maiore mediterranea, & Megarenſi maritima, diſtincta. Stephano τρεῖς πόλεις Σικελίας Ὕβλαι. ἡ μείζων, *Maior* - - - ἡ μικρὰ, *Parua*, cuius ciues Μεγαρεῖς, *Megarenſes:* ἡ δὲ ἐλάττων Ἥρα καλεῖται, *Minor autem Hera vocatur*, vel *Heræa* cognominatur. Prauatum heic Itinerarium, quo editum ab Aldo & Simlero *Plagereo ſiue Cymba:* a Schotto, *Plagia Hereo.* Forte *Heræa* legendum eſt, quia Ἥρα nomen eſt a Stephani epitomatore proditum. Si hoc eſt, de ſitu quodammodo conſtare poteſt: etiam ex alio eiusdem itinere a Lilybæo Meſſanam, quo *Hyblam* inter Agrigentum & Acras poſuit.

XCI.

Prope mare Ionium & Pachynum promontorium, ſiue inter Syracuſas & Camarinam ac Pachynum ſunt primum *Acræ*, a Syraeuſanis conditæ, haud longe a mari. Stephanus in Ἄκρα decem huius nominis vrbes numerat. τρίτη, inquit, ἐστι Συρακουσίων κτίσμα, *Tertia eſt opus Syracuſanorum.* Plenius Thucydides lib. VI pag. 413 Ἄκραι καὶ Κάσμεναι ὑπὸ Συρακουσίων ᾠκίσθησαν· Ἄκραι μὲν ἑβδομήκοντα ἔτεσι μετὰ Συρακούσας, Κάσμεναι δὲ ἐγγὺς εἴκοσι μετὰ Ἄκρας, *Acr[illegible] & Caſmenæ a Syracuſanis ſunt conditæ: Acræ quidem* LXX *annis poſt Syracuſas, Caſmenæ vero circiter* XX *annis poſt Acras.* Liuius lib. XXIV cap. XXXVI *eques leui certamine inito, cum Hippocrate Acras perfugit.* Etiam Antoninus *Acras* dixit itinere a Lilybæo Meſſanam: Ptolemæi autem Ἄκραιαι haud dubie ſunt prauatæ, ſyllaba redundante: Plinius *Acrenſes* dixit oppidanos. Situm editiorem monſtrauit Silius lib. XIV verſ. 207

Non Tapſos, non e tumulis glacialibus Acræ
Defuerunt.

XCII.

Ab his diuerſæ ſunt *Acrillæ*, ſiue *Acrilla*, eodem tractu. Stephanus: Ἄκριλλα πόλις Σικελίας οὐ πόῤῥω Συρακουσῶν, *Acrilla vrbs Siciliæ non procul a Syracuſis.* Sitæ inter Acras & Agrigentum, quod ex Liuii lib. XXIV cap. XXXV adparet, vbi Marcellus, ab Agrigento in Syracuſana caſtra rediturus, in via hoſtes offendit ad Acrillas, quos victor in Acras refugere compellit. *Hippocrates*, inquit, [dux Syracuſanus] *cum decem millibus peditum, quingentis equitibus nocte per intermiſſa cuſtodiis loca profectus, caſtra circa Acrillas vrbem ponebat. Munientibus ſuperuenit Marcellus ab Agrigento iam occupato,* - - - *incompoſitos ac diſperſos nactus eos, & plerosque inermes, quod peditum fuit, circumuenit: eques, leui certamine inito, cum Hippocrate Acras perfugit.*

XCIII.

Inter Acrillas & Elorum, quod ad mare eſt, in edito colle *Neetum*, codice Palatino Ptolemæi Νέητον; & ſæpius *Netum* contracte; nunc Noto eſt, vnde vallis, pars tertia inſulæ nominatur. Cicero Verr. act. lib. IV de Signis cap. XXXVI *Attalus homo pecunioſus Neti; Lyſo Lilybæi; Critolaus Ennæ.* Silius lib. XIV verſ. 269

Et Netum, & Mutyce, pubesque liquentis Acheti.

 Hinc

Hinc *Netinenſes*, quos Cicero dixit Act. in Verr. lib. II cap. LXV: & *Netini*, orat. vlt. in Verr. cap. XXII. Etiam Plinius *Netini Latinæ conditionis*.

XCIV.

Illud Silii *Achetum* in ignotis latet: *Mutyce* autem, ſiue *Motyca*, nota, hodieque *Modica* dicta. Ptolemæi Μότυκα, quia Romano more υ in ε perſæpe commutatur. Eidem amnis, qui præfluit, Μοτυχανὸς, *Motychanus*, ſi ſalua ſcriptura eſt. Sita prope Pachynum ita, vt latus ſpectet auſtrale. Plinio hinc *Mutycenſes*: Ciceroni Frum. c. XLIII & LI *ager Mutyenſis*, niſi forſan littera c excidit.

XCV.

Inde mare verſus, forte ad idem flumen ſuperius, fuit *Caſmena* ſiue *Caſmenæ*, Κασμένη & Κάσμεναι. Herodotus, quem Stephanus adlegat, lib. VII cap. CLV ὁ Γέλων καταγαγὼν τούτους ἐκ Κασμένης πόλιος ἐς τὰς Συρακούσας. Stephanus: Κασμένη πόλις Σικελίας. Ἡρόδοτος ζ. Thucydides lib. VI p. 413 plurali numero Κάσμεναι, *Caſmenæ*, cuius verba paullo ante in Ἄκραι, *Acræ*, adſcripſimus.

XCVI.

Propius promontorium Pachynum oppidum fuit *Ichana*. Stephanus: Ἴχανα πολίχνιον τῆς Σικελίας, *Ichana, oppidulum Siciliæ*. Vnde Plinii *Ichanenſes*. Ptolemæi libris eſt Ἴνα, quod videtur ex Ἴχανα eſſe. Et Apollinis Libyſtini fanum, de quo Macrobius Saturn. I cap. XVII. Antonino *Refugium Apolline*.

XCVII.

Supra Geloos *Mactorium*. Stephanus, Μακτώριον, πόλις Σικελίας, *Mactorium oppidum Siciliæ*. Herodotus lib. VII cap. CLIII ἐς Μακτώριον, πόλιν ὑπὲρ Γέλης οἰκημένην, ἔφυγον ἄνδρες Γελώων, *Mactorium, oppidum ſupra Gelam habitatum, fugerunt Gelenſes*.

XCIIX.

Inde in ſeptemtrionem ſunt minus certa, *Caulonia*, Καυλωνία Stephani, hoc tractu poſita ab iis, quibus eadem *Calloniana* videntur Antonini: & Νώνυμνα, *Nonymna*, eiusdem Stephani. Coniiciunt fuiſſe, vbi oppidum *Nauni* iam exiſtit. Antonini *Philoſophiana*, in Aldino *Gelaſium Philoſophianis*, quod alii *Gela ſiue Ph.* legunt; Cluuerius *Gelenſium Philoſophiana*, refertque ad fontem Gelæ amnis, quousque territorium Gelenſium pertinuiſſe non dubitat. Neque notiora ſunt *Petiliana*, & *Corconiana* eiusdem itinerarii oppida, quorum illud ab Agrigento XVIII; hoc XII millibus paſſuum narratur afuiſſe.

XCIX.

Nobilior *Erbeſſus* ſiue *Herbeſſus*. Cluuerius duas huius nominis vrbes, alteram ſupra Agrigentum ponit, alteram ad fontes Anapi, qui in portum magnum Syracuſanorum effluit. Illam probat ex Polybii lib. I cap. XVIII, quo Bochartus Οὔεσσαν, *Veſſam* Polyæni lib. V cap. I num. 4 refert, demta parte compoſitionis, quia ab חר & ונ deducit: ideo nunc la Grotte eſſe credunt, a ſubfoſſione. Non dubitanda hæc *Erbeſſus*, quia horreum Roma-

Digitized by Google

Romanorum fuit quum Agrigentum obſiderent. Commeatum enim ſocii εἰς Ἐρβησσὸν, *in Erbeſſum* contulerunt. Alteram, vicinam Syracuſis, ex Liuii lib. XXIV cap. XXX probat, quamquam plus ille non dixit, quam prætores Syracuſanos exercitum Megaram duxiſſe: ipſos cum paucis equitibus Herbeſſum profectos, quam quum nequiſſent ad deditionem perpellere, caſtra Megaris mouiſſe, vt Herbeſſum omnibus copiis oppugnarent. Ptolemæus, Plinius, Stephanus vnam Herbeſſum memorarunt, vt de ſede gemina dubitare poſſimus, & mediam inter Syracuſas & Agrigentum circumſpicere. Nec Bocharti originibus inniti tuto poſſumus, cuius præcipua ratio eſt, quod *Herbenſes* cum adſpiratione Plinius, non *Erbenſes*, ſcripſerit.

C.

Inter amnes Himeram auſtralem & Crimiſſum ponuntur *Motyum* caſtellum. Diodorus Siculus lib. XI cap. XC Μότυον φρουρούμενον ὑπὸ τῶν Ἀκραγαντίνων, *Motyum præſidio munitum ab Agrigentinis.* Et mox: τὸ Μότυον φρούριον, *Motyum caſtellum.* Alia autem eſt *Motya*, vrbs prope Lilybæum.

CI.

Deinde *Ancyra*, oppidum in hoc tractu. Diodorus lib. XIV c. XLIX plurali numero Ἀγκύραι, *Ancyræ*, ſcripſit, quum quinque ciuitates numerauit, quæ in fide erga Carthaginienſes manſerint. αὗται δὲ ἦσαν, Ἀγκύραι, Σόλοις, Αἴγεστα, Πάνορμος, Ἔντελλα, *Hæ*, inquit, *erant*, *Ancyræ*, *Solus*, *Aegeſta*, *Panormus*, *Entella*. Cluuerius huc opinatur referri poſſe Ἄγκρινα, *Ancrina* Ptolemæi, & Ciceronis *Acherinos*, ex Frumentaria cap. XLIII, quaſi prauata vocabula ex illo ſint. Tandem *Triocala* ſunt, Ptolemæi Τρίοκλα, *Triocla*, Stephani Τρίκαλα, *Tricala:* ceteri quatuor ſyllabis *Triocala*, vt Plinius oppidanos dixit Triocalinos: & Silius lib. XIV verſ. 271

- - - *ſeruili vaſtata Triocala bello.*

CII.

Abhinc in ſeptemtrionem, inter Hypſam & Crimiſſum flumina, ſunt *Schera*, Ptolemæi Σχῆρα; cuius oppidi ciues *Scherini* ſunt a Plinio III cap. VIII memorati: & *Macella*, Ptolemæi Μάκελλα. Polybius lib. I cap. XXIV Μάκελλαν πόλιν κατὰ κράτος εἷλον, *Macellam vrbem vi expugnarunt.* Liuius lib. XXVI cap. XXI *ſequutæ defectionem eorum Hybla & Macella.* Legitur etiam inter nobiliores Duillii expeditiones in fragmento Columnæ roſtratæ MACEL...... VGNANDO CEPIT, id eſt *Macellam* [oppidum] pugnando cepit.

CIII.

Trans Crimiſſum *Entella*, Ptolem. Ἔντελλα, cuius rudera ad idem flumen dicuntur ſupereſſe. Stephanus, Ἔντελλα πόλις Σικελίας. Adde Diodorum ex lib. XIV cap. XLIX modo adlegatum in *Ancyra*. Silius lib. XIV verſ. 205

Centuripe, largoque virens Entella Lyæo.

Oppidani Plinio *Entellini*, quos Cicero laudat Frumentar. orat. cap. XLIII *Cognoſcetis*, inquit, *iudices, Entellinorum, ſummi laboris ſummæque induſtriæ, dolorem & iniurias.*

CIV.

Ad idem flumen, ſed ſuperius, *Ietæ*, oppidum, nunc Iato. Stephanus, Ιεταὶ, φρούριον Σικελίας, *Ietæ, caſtellum Siciliæ.* At longam eſſe mediam, docet Silii verſus 272 lib. XIV

- - - *Arabela ferox, & celſus Ietas,*

Ietas mons, in quo ſitum oppidum: & nummus Parutæ diphthongo referens ΙΑΕΤΙΝΩΝ. Cluuerius dubitanter coniicit, Ciceronis *Letinos*, omnibus ignotos, ex Frumentar. cap. XLIII legendos forſan *Ietinos*, qui Plinio ſunt *Ietenſes*.

CV.

Lilybæum verſus *Halicyæ*. Stephanus: Ἁλικύαι, πόλις Σικελίας μεταξὺ κειμένη Εντέλλης καὶ Λιλυβαίου, *Halicyæ oppidum Siciliæ, ſitum inter Entellam & Lilybæum.* Incolæ Ἁλικυαῖοι, Diodori lib. XIV cap. LV; Plinii III cap. VIII *Halycienſes.* Cicero Frum. cap. VI *Quinque ſine fœdere immunes ciuitates* & liberæ, *Centuripina, Haleſina, Segeſtana, Halicyenſis, Panormitana.*

CVI.

Et inde in auſtrum verſus, *Legum*, Λῆγον; & *Elcethilum*, Ελκέθιον, vtrumque ex Ptolemæi poſitione. Nihil ſic notum in occidente mediterraneo ſupereſt. *Aegeſtam* enim ſiue *Segeſtam*, quod propinqua mari & nauigationes admittit, ſupra expoſuimus in ora. Obſcura loca, *Ad oliuam*, & *Locaricum*, ſiue *Longaricum*, vt variat ſcriptura, ex Antonini itinerario cum diſtantiis ſuis, quas inter Lilybæum & Hyccara ſeruant, repetantur. Trans montes hinc eundum eſt.

CVII.

Montoſa Sicilia, præter Aetnam & Erycem, altiſſimos montes, multis iugis eminet, ſiue montium continuatione. Talis eſt *Cratas*, ὁ Κράτας Ptolemæi: *Maro* Plinii III cap. VIII, cuius & *Gemelli colles* ſunt: *Nebrodes* Solini c. V. quibus Silius lib. XIV v. 237 fontes vtriusque Himeræ attribuit:

Nebrodes gemini nutrit diuortia fontis,
Quo mons Sicania non ſurgit ditior vmbra.

Gemini fontis diuortia, id eſt Himeræ, de quo ſupra dictum eſt. Et *Heræi* montes Diodori lib. IV cap. LXXXVI, Ἡραῖα ὄρη, quaſi Iunonii. Vibius de Fluminibus: *Chryſas, Syracuſis ex monte Heræo.* Hos vero diſcernere & limitibus finire difficillimum, neque plus quam coniecturas, adferri adhuc videmus. Ad montes ſunt *Pirina* Antonini, Schottana editione *Pyrama*, medio itinere inter Panormum & Petrinas ſiue Petram: & quum intus magis ad Himeram amnem arx hodie Margana dicta exſiſtat, eo Stephani Μοργυνταν, *Morgynam* Cluuerius interpretatur: quam certo, adparet cuilibet; præſertim quum Polybius lib. I cap. VIII Μεργάνην *Merganam* memoret, ſed propiorem Syracuſis. Nec Stephanus de ſua plus attulit, quam πόλιν Σικελῶν, *oppidum* eſſe *Siculorum.*

CIIX.

Ad mare accedit propius poſt Himerenſes Thermas *Paropus*, Πάρωπος, oppidum. Polybius lib. I cap. XXIV μεταξὺ τοῦ Παρώπου καὶ τῶν Θερμῶν

μῶν τῶν Ἱμεραίων ἐπιπεσὼν αὐτοῖς, inter Paropum & Thermas Himeræas illis ſuperueniens. Plinio hinc ſunt *Paropini* lib. III cap. VIII, Vſticæ inſulæ obiecti.

CIX.

Petra autem, Πέτρα Ptolemæi, *Petrinæ* Antonini, non dubie videtur oppidum Petraglia eſſe, quo etiam itinerarium ducebat. Silio eſt *Petræa*, vt *vrbs* ſubaudiatur, quod Latine *Petrina* eſt. Lib. XIV enim verſ. 249

Romanos Petræa duces, Romana petiuit
Fœdera Callipolis, lapidoſique Engyon arui.

Oppidani *Petrini* Plinio. Et Cicero Frum. orat. cap. XXXIX *Petrinis pecuniam ereptam gloriatur.*

CX.

Quod coniungit Silius oppidum *Engyon*, non procul a Petrina vrbe fuit. Ptolemæus & Diodorus lib. XVI cap. LXXIII dixere Ἔγγυον. *Engyon, Engyum*, vt Silius, & ex hac forma Ciceroni Frum. cap. XLIII *ciuitas Eggyna* eſt: at inſequenti de Signis oratione cap. XLIV *Enguinos* ſcripſit, vt in libris caſtigatis eſt. *Matris*, inquit, *magnæ fanum apud Enguinos eſt:* quod reſpondet vocabulo Ἐγγύϊον, *Enguium*, quo Plutarchus in Marcello vſus pag. 309 & inde Diodorus dicto loco gentile Ἐγγυηνοὶ quod prauatum eſt ex Ἐγγυινοὶ vel Ἐγγυϊνοὶ, vt libri ferunt, formauit. Ruinas tradunt inter montes Nebrodem, Maronem & Heræum conſpici.

CXI.

Supra hos montes mare verſus, quod Aeolias tenet, videntur Silii *Nomæ* & *Amaſtra*, quæ Stephani *Ameſtratus*, Ἀμήστρατος eſt, fuiſſe. Ait ille lib. XIV verſ. 267

- - - - *comitata Nomæis*
Venit Amaſtra viris.

Sic enim legendum eſſe, non *Nemæis*, quales nulli in Sicilia, ex Diodori lib. XI cap. XC elucet, qui στρατοπεδεύοντα περὶ τὰς Νομὰς ſcripſit, id eſt, *circa Nomas caſtra metantem.* Vicina autem *Amaſtra* eſt Stephani Ἀμήστρατος, *Ameſtratus*; Polybii Μυτίστρατος, *Mutiſtratus*, hodie *Miſtretta*, vocabulo corrupto. Hic vero lib. I cap. XXIV de Romanis conſulibus ſcripſit, Panormum verſus exercitum deduxiſſe, quod Carthaginienſes ibidem hiemarent. Quum vero nemo hoſtium prodiiſſet, inde ἐπὶ πόλιν Ἱππάναν, aduerſus Hippanam impetu facto, eam vi cepiſſe. εἷλον δὲ καὶ Μυτίστρατον, πολλοὺς χρόνους ὑπομεμενηκὸς τὴν πολιορκίαν, διὰ ὀχυρότητα τοῦ τόπου. *Ceperunt etiam Mutiſtratum, natura munitum oppidum, quod ideo obſidionem diu tolerauit.* Zonaras Tom. II p. 57 Μουτίστρατον πόλιν, *vrbem Mutiſtratum* in Sicilia dixit. Hinc Plinio *Mutuſtratini* lib. III cap. VIII.

CXII.

Hippanam vero inter Panormum & Mytiſtratum fuiſſe, ex Polybii iam data narratione adparet. Stephanus, qui etiam ad hunc Polybii locum prouocat, ad hiſtoriam non attendit, quum oſcitanter ſcripſit Ἵππανα πόλις

περὶ Καρχηδόνα, *Hippana vrbs circa Carthaginem:* verius Panormum, aut aliam eius tractus in Sicilia, nominaſſet.

CXIII.

Apollonia quoque in Sicilia fuit, quam ſeptimam eius nominis vrbem πλησίον Αλοντίνων καὶ Καλῆς Ακτῆς, *prope Haluntinos & Calacten* poſuit idem chorographus Byzantinus. Sic legendum, non Λεοντίνων, qui longius abſunt a Calacta. Diodorus lib. XVI cap. LXXIII Timoleon παραλαβὼν τὴν Απολλωνίαν, *Apolloniam in fidem accepit.* Cicero Frument. cap. XLIII *ciuitas Apollonienſis.*

CXIV.

Intus magis ad montes ponunt Καπύτιον, *Capytium* Ptolemæi: & vltra, *Galatam*, vnde Plinii ſint *Galatini.* Prope Tyndarium, *Abacænum* oppidum. Suidas: Αβακαῖνον πόλις Σικελίας, *Abacænum vrbs Siciliæ.* Diodorus lib. XIV cap. XCI de rege Dionyſio: πρὸς Αβακαίνῳ πόλει συμμαχίδι κατεστρατοπέδευσε, *iuxta Abacænum, vrbem ſociam, caſtra poſuit.* Vicinitatem Tyndaritanam idem eodem libro, cap. LXXIX luculente oſtendit, quum Tyndaridem a Meſſeniis conditam ad mare dicit in loco τῆς Αβακηνῆς χώρας, *Abacænæ regionis.*

CXV.

Sunt & alia, quibus certus locus non poteſt adſignari, *Callipolis, Arabela, Eubœa*, & alia. *Callipolis* a Marciano Heracleenſi pag. 12 cum oppidis coniungitur, quæ prope fretum ſunt; quibus & *Eubœam* admiſcet. Verba ſunt

Ζάγκλη, Κατάνη, Καλλίπολις ἔσχον ἀποικίας.
Πάλιν δ' ἀπὸ τούτων δύο πόλεις, Εὔβοια
Καὶ Μύλαι κατῳκίσθησαν ἐπικαλούμεναι.

Zancle, Catana, & Callipolis accepere [ab Rheginis] *colonias. Rurſus vero his duæ vrbes, Eubœa & Mylæ dictæ, conditæ fuerunt.* Callipolin Stephanus quoque memorauit: & Silius lib. XIV verſ. 250

- - - - - *Romana petiuit*
Fœdera Callipolis.

Herodotus lib. VII cap. CLV πολιορκέοντος Ἱπποκράτεος Καλλιπολίτας τε καὶ Ναξίους, καὶ Ζαγκλαίους τε καὶ Λεοντίνους, *obſidente Hippocrate Callipolitanos, & Naxios, & Zanclæos, & Leontinos:* quarum ciuitatum quod tres in orientali latere ſunt, probabile fit, & *Callipolim* ibidem exſtitiſſe.

CXVI.

Minus conſtat de *Eubœa* vrbe, niſi quod cum Mylis Heracleota coniunxit: & Strabo inter dirutas vna cum Callipoli numerauit. Nec inſolens Siceliotis, inſularum nomina oppidis ſuis imponere, vt Naxi exemplum oſtendit, vel ob primos colonos, vel ob additos ex illa inſula.

CXVII.

Arbelæ autem ſitus prioribus eſt ignotior. Stephanus, Αρβέλη, πόλις Σικελίας: & Suïdas in hac voce: πόλισμα Σικελικὸν ἡ Αρβέλη, *Arbela Siciliæ oppidum.* Silius XIV verſ. 272 prauato verbo *Arabeia* videtur *Arabelam* innuiſſe,

nuiſſe, quæ & Cluuerii coniectura eſt. At ſi vere hoc coniiceretur, non Ἀρβέλη, ſed Ἀρβήλη ſcribendum nomen eſſet, quod produxit ſyllabam poeta,

Sidonios Arabeia ferox - - - -

CXIIX.

Hæc oppida Siciliæ, in quibus quinque, ſecundum Plinium, coloniæ Romanæ, Tauromenium, Catina, Syracuſæ, Thermæ, & Tyndaris: duæ ſecundum Ciceronem (Frument. orat. cap. VI) ciuitates fœderatæ, quarum decumæ venire non ſoleant, Mamertina & Tauromenitana: quinque præterea ſine fœdere immunes ac liberæ, Centuripina, Haleſina, Segeſtana, Halicyenſis, Panormitana. Præter has omnis ager Siciliæ ciuitatum decumanus erat, etiam ante populi Rom. imperium, ipſorum Siculorum voluntate & inſtitutis. Hæc dictante Tullio prædicta oratione.

CXIX.

Vnum reſtat, vt de *Valeria via*, qua ab Meſſana Lilybæum itur, aliquid adiiciamus. Illam nobis Strabo monſtrauit lib. VI pag. 184, Latera inſulæ millibus paſſuum dimenſus. ἐκ Μεσσήνης, inquit, εἰς Λιλύβαιον, Οὐαλερίᾳ ὁδῷ λε, *A Meſſana Lilybæum via Valeria* XXXV, qui numerus prauatus poſcit Σ præmitti, vt fiant CCXXXV. Hanc autem viam per maris oram duxiſſe, quia latera metitur, hoc eſt, per Mylas, Tyndaridem, Cephalœdim, Thermas, Panormum & Drepanum ad Lilybæum vſque per tot millia plus minus, vero prorſus eſt ſimile.

INSVLAE MINORES
CIRCA SICILIAM.

CXX.

Inſulæ inter Siciliam & Italiam medio mari poſitæ dicuntur vulgo *Aeoliæ*, quia Aeolus in iis regnaſſe traditur. Dicuntur etiam *Vulcaniæ* ab ignibus eructatis: item *Liparæorum inſulæ*, αἱ Λιπαραίων νῆσοι (Strab. VI pag. 190) a principe illarum, Lipara. Plinius lib. III cap. IX *Citra Siciliam* [reſpectu Italiæ] VII *Aeoliæ adpellatæ. Eædem Liparæorum & Hephæſtiades a Græcis, a noſtris Vulcaniæ: Aeoliæ, quod Aeolus Iliacis temporibus ibi regnavit.* Et interiectis paucis: *Strongyle, in qua regnauit Aeolus, quæ a Lipara liquidiore flamma tantum differt, e cuius fumo, quinam flaturi ſint venti, in triduum prædicere incolæ traduntur: vnde ventos Aeolo paruiſſe exiſtimatum.*

CXXI.

Sunt autem ſeptem numero, in quo Strabo, Diodorus, Mela, Plinius conſentiunt. Non autem eodem ordine aut iiſdem nominibus enumerantur. Mela lib. II cap. VII *Illæ ſeptem, quas Aeoli adpellant, Oſteodes, Lipara, Heraclea, Didyme, Phœnicuſa, ac, ſicut Aetna, perpetuo flagrantes igne, Hiera & Strongyle.* Plinius hoc ordine: *Lipara: altera Hiera: tertia Strongyle: quarta Didyme: quinta Ericuſa: ſexta Phœnicuſa: nouiſſima, Euonymos.* Quæ prope conueniunt cum Diodori enarratione lib. V c. VII, Αὗται δ' εἰσὶ μὲν ἀριθμὸν ζ, προσηγορίας δ' ἔχουσι ταύτας. Στρογγύλη, καὶ Εὐώνυμος,

μος, ἔτι δὲ Διδύμη, καὶ Φοινικώδης, καὶ Ερυκώδης· πρὸς δὲ τέτοις ἱερὰ Ηφαίςυ, καὶ Λιπάρα, *Septem ſunt numero, hæc nomina ſortitæ: Strongyle, Euonymos, & Didyme, & Phœnicuſa, & Ericuſa: adhæc Hiera Vulcani, & Lipara.* Etiam Strabo pag. 190 εἰσὶ δὲ ἑπ]ὰ μὲν τὸν ἀριθμὸν, *ſunt numero ſeptem:* vt adeo prauatum Appianum eſſe oporteat, quum lib. v Civ. Belli p. 1158. de Strongyle ſcriptum legitur, ἡ τῶν πέντε νητῶν ἐςὶ τῶν Αἰόλυ, *quæ vna eſt ex quinque inſulis Aeoliis.* Contra ſi nomina numeres, addaſque Hiceſiam Ptolemæi, excreſcet numerus, & Oſteodem ac Heracleam Melæ cum Hiceſia reſiduas habebis, niſi decem aut plures velis in Aeoliis inſulis cenſeri. Sed *Oſteodes* eſt longe ab Aeoliis remota, vt poſtea monſtrabimus: *Heraclea* Melæ, quæ in Peutingeriana quoque Tabula *Inſ. Herculis*, & inſulari itinerario *Heracleotes* vocatur; & *Hiceſia* Ptolemæi, Aeoliis quidem vicinæ ſunt, adiacentes proxime; in cenſum vero illarum minime venerunt, quod vel minores erant, aut incultæ, aut Liparæis non ſubiectæ. Ceterarum nomina ſunt ſingularia, præter *Hieræ*, quæ etiam Virgilio *Vulcania*, Straboni Θέρμισσα, *Thermiſſa* eſt adpellata: & *Liparæ*, quæ olim *Meligunis* erat, Strabone & Plinio referentibus.

CXXII.

Princeps illarum eſt *Lipara*, * quæ vrbem eodem nomine tenuit, tantæque fuit potentiæ, vt claſſem haberet, ceteriſque Aeoliis imperaret. Strabo dicto loco: Μεγίςη ἡ Λιπάρα, Κνιδίων ἄποικος, - - - ἡγήσατο δὲ καὶ ςόλῳ, ὑπηκόυς ἔχυσα τὰς νῦν λεγομένας Λιπαρέων νήσυς, ἃς Αἰόλυ τινὲς προσαγορεύυσι, *Maxima eſt Lipara, Cnidiorum colonia: hæc & claſſem duxit, ſub ſe habens reliquas Liparæorum, vt nunc dicuntur, quas Aeoli quidam adpellant inſulas.* Nomen habet a Liparo rege, quem Diodorus tradit Auſonis filivm, a fratribus pulſum in hac inſula conſediſſe, cuius filiam ſucceſſor Aeolus duxerit. Contra Plinius dicit Liparum Aeolo ſucceſſiſſe. His poſteriorem Cnidiorum coloniam fuiſſe oportet, quam Strabo memorauit, lib. VI pag. 184. Incrementa habuit a bonitate portuum & aquarum ſalubritate. Diodorus lib. v cap. x αὔτη λιμέσι τε καλοῖς ὑπὸ τῆς φύσεως κεκόσμηται, καὶ θερμοῖς ὕδασι τοῖς διαβεβοημένοις, *Hæc* [inſula] *bonis portubus naturæ beneficio ornata eſt, & thermis celebratiſſimis.*

CXXIII.

Inter Liparam & Siciliam eſt *Hiera*, Diodori ἱερὰ Ηφαίςυ, id eſt *Vulcano ſacra*, ἣν νῦν ἱερὸν Ηφαίςυ καλῦσι, *quam nunc*, vt Strabo dicit, *Templum Vulcani vocitant.* Vnde etiam *Vulcania* ** nominatur. Virgilius Aen. VIII verſ. 416

Inſula

* Ab Aeolo extructam eſſe dicit Diodorus IV pag. 270, Αἰολος μὲν ὖν τὰς ἐν τῷ Τυῤῥηνικῷ πελάγει καλυμένας ἀπ' αὐτῦ Αἰολίδας νήσυς κατέσχε καὶ πόλιν ἔκτισε, τὴν ὀνομαζομένην ἀπ' αὐτῦ Λιπάραν. *Aeolus igitur inſulas in mari Tyrrheno, ab ipſo vocatas Aeolicas, tenuit, & vrbem condidit ab ipſo Liparam nominatam.*

** Hæc inſula ſubito extitit extremis Annibalis temporibus. Caſſiodorus III Variar. epiſt. 47, *Memorant æui priſtini ſeruatores, hanc inſulam aute aliquot annos vndarum rupto terrore, primitus erupiſſe, quum Hannibal apud Pruſiam Bithyniæ regem veneno ſecum ipſe pugnauit.* Oroſius lib. IV hiſtor. c. 20 pag. 272, *Iiſdem diebus Annibal apud Pruſiam Bithyniæ regem,*

Digitized by Google

Inſula Sicanium iuxta latus, Aeoliamque
Erigitur Liparen, fumantibus ardua ſaxis:
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.

Eadem Thermiſſa dicta. Strabo ibidem: ἡ Λιπάρα ἐγγυτάτω τῆς Σικελίας κειμένη, μετά γε τὴν Θέρμισσαν, *Lipara proxima Siciliæ poſt Thermiſſam*, hoc eſt, Thermiſſa excepta, quæ propinquior. Paucis interiectis dicit, ταύτης [Λιπάρας] μεταξύ πως ἐςὶ καὶ τῆς Σικελίας ἣν νῦν ἱερὸν Ηφαίςυ καλῦσιν. *Inter hanc* [Liparam] *& Siciliam eſt inſula, quam nunc Vulcani Templum adpellant.* Ergo Thermiſſa eadem & Vulcani Templum ſiue Hiera Vulcani. Thermiſſa dicta ab ignibus quos eructat, tamquam ex Vulcani caminis & officina.

CXXIV.

Poſt hanc *Strongyle*, Στρογγύλη, inter nobiliores eſt, quæ ita ἀπὸ τῦ Σχήματος, *a figura* nominatur, vt Strabo dixit: ſeu, vt Cornelius Seuerus in Aetna verſ. 433

Inſula, cui nomen facies dedit ipſa rotunda.

Silio Italico eſt Strongylos, alia forma, lib. XIV verſ. 260

Mille Agathyrna dedit, perflataque Strongylos auſtris.

Strongylos, συνεκδοχικῶς, omnes Aeoliæ. neque enim hæc ſola millenos milites potuiſſet præbere. Eadem forma vſus eſt auctor inſularis Itinerarii: *Inſula Strongylos a Meſſana ſtadia* CCCXX: Solinus cap. VI *Strongyle, Aeoli domus, vergit ad exortus ſolis:* niſi potius Lipara fuit regia. Octauianus Cæſar bello Siculo, vt Appianus auctor Civ. lib. V pag. 1158, a Vibone ἐς Στρογγύλην. *in Strongylem* traiecit: Agrippa ἀπὸ Στρογγύλης ἐς Ἱερὰν, *a Strongyle in Hieram.*

CXXV.

Reliquæ minoris momenti ſunt, & *Phœnicuſa* ac *Ericuſa* id nominis ἀπὸ τῶν Φυτῶν, *a ſtirpibus*, erica & palma nominantur, quæ copioſe ibi proveniunt. Idcirco de Phœnicuſa Plinius: *pabulo proximarum relicta:* de vtraque Strabo, ἀνεῖνται εἰς νομὰς, *paſcuis permittuntur.* Ευώνυμος dicta, quia ex Lipara in Siciliam nauigantibus a læua eſt, vt Strabo adnotauit. Siniſtra vero melioris quondam ominis, quod nomen ſignificat, quam ipſa dexteriora. Hæc Plinio eſt *minima* omnium Aeoliarum: Straboni ἔρημος, *deſerta.* Tandem Διδύμη, *Didyme* alia, quæ gemella intuentibus adparet, itidem ἀπὸ τῦ Σχήματος, *a figura*, ſeu, quam præbet, ſpecie ita nominata.

CXXVI.

In eodem mari, occaſum verſus, ſunt *Vſtica* & *Oſteodes.* Plinius lib. III cap. VIII extremo: *a Solunte* LXXV M. *Oſteodes: contraque Paropinos Vſtica.* Ptolemæus poſt Aeolias: Οὐςίκα νῆσος καὶ πόλις· Οςεώδης νῆσος, *Vſtica inſula & oppidum: Oſteodes inſula.* Paropus autem, cui obiectam Plinius inſulam Vſticam dicit, inter Himerenſes Thermas & Cephalœdim eſt. Paruam traditur eſſe, & nomen antiquum retinere. Altera *Oſteodes*,

quum a Romanis repoſceretur, veneno ſeſe necauit. - - Tunc Vulcani inſula, quæ ante non fuerat, repente in mari edita, cum miraculo omnium usque ad nunc manet.

Digitized by Google

vt Plinius & Ptolemæus locauerunt, magis in occidentem recedit, quam Vſtica: vt Mela non habuerit, cur Aeoliis illam, a quibus longius abeſt, adnumeraret. Diodorus Siculus lib. v cap. x i ambigue: Μετὰ τὴν Λιπάραν, εἰς τὸ πρὸς δυσμὰς μέρος, νῆσός ἐστι πελαγία, μικρὰ μὲν τὸ μέγεθος, ἔρημος δὲ καὶ διά τινα περιπέτειαν Οστεώδης ὀνομαζομένη, *Poſt Liparam, occaſum verſus, in alto mari inſula parua eſt & deſerta, quam ab euentu quodam Oſteodem, id eſt Oſſuariam, nominant.* Euentum ita deſcripſit ibidem: Syracuſano bello Carthaginienſes vi millia mercenariorum militum, quod ſæpius rebellaſſent, in eam inſulam deportauiſſe, quibus fame ibi conſumtis, συνέβη τὸν τόπον ὀλίγον ὄντα πληρωθῆναι τῶν ὀστῶν, *factum, vt paruus ille locus oſſibus compleretur.*

CXXVII.

Ptolemæi *Paconiam*, Πακωνίαν, Agathodæmon in Tabula ante oſtium Bathis locauit, quem Cluuerius ſequitur: ſed ordo Ptolemæi poſt Aegates locum poſtulat. Sunt qui Aponianam Hirtii B. Afr. cap. i i Paconiam Ptolemæi eſſe, alterutro vocabulo corrupto, contendunt.

CXXIIX.

Drepano obiecta inſula parua, inſtar ſcopuli, Πελιὰς Græce, hoc eſt *Columbaria* dicta. Zonaras Tom. i i pag. 64 de conſule Numerio Fabio: τῷ Δρεπάνῳ προσήδρευε καὶ ἐπεβούλευσε τῇ νησίδι τῇ Πελιάδι καλουμένῃ προκατειλημμένῃ παρὰ Καρχηδονίων, στρατιώτας πέμψας νυκτὸς, οἳ τοὺς φρουροὺς κτείναντες, τὴν νῆσον εἷλον. *Drepanum obſedit, & inſulæ Columbariæ, a Carthaginienſibus præoccupatæ inſidiatus eſt, noctu miſſis militibus, qui, occiſo præſidio, inſulam ceperunt.* Sic Latinus interpres, ad πελειάδα, columbam, id nomen reducens.

CXXIX.

Nobiliores ſunt *Aegates* inſulæ, Lilybæo promontorio oppoſitæ, ad quas Romanorum victoria finis impoſitus eſt bello Punico primo. Male quidam *Aegades* ſcribunt repugnante ſyllabæ ipſius quantitate, & melioribus libris omnibus. Varro de Vita pop. Rom. lib. i i i apud Nonium in CATARVLTA, *poſtea C. Lutatio conſuli apud Aegates inſulas, quum ipſe catapulta ictus eſſet.* Corn. Nepos Hamilcare cap. i *Carthaginienſes claſſe apud inſulas Aegates a C. Lutatio conſule Rom. ſuperati.* Liuius lib. xxi cap. x oratione Hannonis in ſenatu Carthaginienſi: *Aegates inſulas Erycemque ante oculos proponite.* Et cap. x l i *qui ad Aegates pugnauere inſulas.* Et Pomponius Mela lib. i i cap. v i i *Contra Carthaginis ſinum Tarichiæ & Aegates, Romana clade memorabiles:* id eſt quam dedere Pœnis Romani. Adi interpretes. Et Florus lib. i i cap. i i *Lutatio Catulo conſule tandem bello finis impoſitus apud inſulas, quibus nomen Aegates.* Syllabæ mediæ quantitatem docet Silius lib. i verſ. 61 de Hannibale:

- - - *auet Aegates abolere, parentum Dedecus.*

Et lib. i v verſ. 79 de Carthagine,

- - - - - - - *quæ merſa ſub æquor*
Aegates inter vaſto iacet obruta ponto.

Et

Digitized by Google

Et lib. VI verſ. 684 in pictura templi Liternenſis:

Addiderant geminas medio conſurgere fluctu
Aegates, laceræ circum fragmenta videres Claſſis.

Quas *geminas* dixit poeta, tres reuera numerantur, eiusdem prope magnitudinis, nec longius remotæ a Lilybæo. Polybius lib. I cap. XLIV *Aeguſas* vocat, ab vna earum, quæ *Aeguſa*, Αἰγοῦσα νῆσος Ptolemæo. Miſſum ait Carthagine trierarchum, qui Lilybæum obſidione liberaret. Hic καθορμισθεὶς ἐν ταῖς καλουμέναις Αἰγούσαις, μεταξὺ δὲ κειμέναις Λιλυβαίου καὶ Καρχηδόνος, ἐπετήρει τὸν πλοῦν, *ad Aeguſas, vt vocant, inſulas adpulſus commodam adnauigandi tempeſtatem præſtolatur.* Et cap. LX de prœlio vltimo belli Punici primi: ἔπλευσε πρὸς τὴν Αἰγοῦσαν νῆσον, τὴν πρὸ τοῦ Λιλυβαίου κειμένην, *nauigauit* [Lutatius] *ad inſulam Aeguſam, quæ ante Lilybæum ſita eſt.* Cluuerius eamdem putat Hirtii *Aponianam* eſſe, B. Afr. cap. II. Ceterarum nomina videtur Ptolemæus prodidiſſe, dum poſt Vſticam & Oſteodem tres inſulas memorat, *Phorbantiam, Aeguſam* & *Hieram*, quæ tres Aegates putantur eſſe, vt Phorbantia ſeptemtrionem ſpectet tamquam proxime poſt Oſteodem poſita; ceteræ ſic ordine ſubiiciantur.

CXXX.

In Africo mari ſunt *Melite*, nunc Malta: & huic adiacens *Gaulos*, nunc Gozo: & inde occaſum verſus *Coſyra*. Scylax & Ptolemæus illas ad Africam reiecerunt: ſed propiores ſunt Siciliæ, eique ab Romanis contributæ. Prima *Melite*, ambiguo accentu mediæ, ſed verius correpto. Ouidius Faſtor. lib. III verſ. 567

Fertilis eſt Melite, ſterili vicina Coſyræ.

At Arator in Actor. Apoſt. cap. XXVIII

Menſibus hibernis tribus in regione Melite
Multiplicem dat Paulus opem.

Plinius lib. III cap. VIII *Inſulæ in Africam verſæ: Gaulos, Melita, a Camerina* LXXXIV *M. paſſuum; a Lilybæo* CXIII; *Coſyra.* Mela lib. II cap. VII *Africam verſus, Gaulos, Melita, Coſura.* Diodorus Siculus lib. V cap. XII Melitæ inſulæ portus bonos laudat & vrbem bene ædificatam, nec non omnis generis artifices, & in his maxime linteaminum ſubtiliſſimorum textores: id quod a Phœnicibus habuerint, primis eius inſulæ colonis. Quum in Romanam ditionem venit, quamuis πρῶτον, *principem* aut *præfectum* habuerit, qualis ille in Actibus ſacris eſt cap. XXVIII comm. 7; & veteri inſcriptione ΠΡΩΤΟΣ ΜΕΛΙΤΑΙΩΝ; prætori tamen Siciliæ ſubiecta fuit. Cicero Verrina de Signis cap. XLVI. *Inſula eſt Melita ſatis lato ab Sicilia mari, periculoſoque disiuncta: in qua eſt eodem nomine oppidum, quo iſte* [Verres] *numquam acceſſit: quod tamen iſti textrinum per triennium ad muliebrem veſtem conficiendam fuit.* Addit religioſum Iunonis fanum haud longe ab oppido poſitum, quod Verres per ſeruos ſpoliauerat. Silius lib. XIV verſ. 252 *lanigeram* cognominat, vnde copia eſt textrinæ: etiam mediam, vt Ouidius, corripuit,

Lanigera Melite, & litus piſcoſa Calacte.

CXXXI.

De *Gaulo* & *Coſyra* in ipſa Melite iam diximus, Plinium, Melam, Ouidium laudantes: addimus quæ reſtant aliorum. Diodorus dicto loco, Γαῦλος πελαγία καὶ λιμέσιν εὐκαίροις κεκοσμένη, Φοινίκων ἄποικος, *Gaulos inſula in alto ſita, portuum commoditate præſtans, a Phœnicibus primum frequentata.* Et antea dixerat æque vt Melitam, πόλιν, *oppidum* habere. Scylax Periplo pag. 118 Μελίτη πόλις καὶ λιμὴν, Γαῦλος πόλις, *Melite oppidum & portus: Gaulos oppidum.* Antiqua inſcriptio Melitenſis apud Sponium Miſc. Erud. Antiq. pag. 190.

CHRESTION AVG. L. PROC.
INSVLARVM MELIT. ET GAVL.

Et Silius Italicus lib. XIV verſ. 275

- - - *ſtrato, Gaulos, ſpectabile ponto.*

Incolæ *Gaulonitæ.* In lapide Melitenſi apud eumdem Spon. p. 192 PLEBS GAVLITANA. Municipium fuit. Ibidem ex lapide ipſius Gauli inſulæ: MVNICIPIVM GAV.... & ſub ſtatua: PATRONO MVNICIPII. Itidem alio: R. P. GAVL. CVRANTE.

CXXXII.

De *Coſyra* Ptolemæus lib. IV cap. III extr. Κόσσυρα νῆσος καὶ πόλις, *Coſſyra inſula & oppidum.* Scylax: ἀπὸ Κοσύρȣ ἐπὶ Λιλύβαιον ἀκρωτήριον Σικελίας, πλȣ̃ς ἡμέρας μιᾶς, *a Coſyro ad Lilybæum, Siciliæ promontorium, nauigatio vnius diei.* Scribitur enim Coſyra, Coſura, Coſſyra, & auctoribus Scylace ac Stephano Κόσυρος, *Coſyrus.* Silius XIV verſ. 273

Et bellare Tabas docilis, Coſſyraque parua.

quæ duplicatio non tam propter metrum eſt, quia Ouidius ſupra prolato verſu corripuerat primam; quam quia vſus veterum geminum Σ in hoc vocabulo poſtulabat. Strabo lib. VI pag. 191 Κόσσȣρα πρὸ τȣ̃ Λιλυβαίȣ, καὶ πρὸ τῆς Ἀσπίδος Καρχηδονιακῆς πόλεως, ἣν Κλυπέαν καλȣ̃σι, μέση ἀμφοῖν κειμένη, *Coſſura ante Lilybæum & ante Aſpidem ſiue Clupeam, Africæ vrbem, in medio ſita.* Et quinque nummi apud Philippum Parutam, & Holſtenium ad Stephanum Notis geminato ſibilo COSSVRA. Potius ergo Ouidius corripuit metri cauſſa ſyllabam, quæ longa erat, extruſa littera altera gemellarum. Ex Strabonis verbis etiam elucet, falli Byzantium illum Stephanum ſeu eius breuiatorem, qui Κόσυρον, *Coſyrum*, Siciliæ inſulam, a Κοσύρα, *Coſyra* inſula Africæ diſtinxit.

CAPVT XIII
DE
GRAECIA.

I.

GRæciæ vocabulum nunc vniuerſas illas terras, quæ Illyrico, Dardania, Thracia & tam Hadriatico Ionioque, quam Ægæo mari continen-tur-

tur, ſignificat: nunc, excluſis Macedoniæ ac Epiri regnis, ſolius partis nota eſt, quam ipſi Græci Ἑλλάδα vocant, id eſt liberam Græciam & proprio nomine ita dictam. Innumeræ gentes fuerunt, quæ colebant: regionesque in maiores, minores partes quam plurimas diuiſæ. Et hæ ipſæ cum temporibus mutatæ, nunc liberæ & ſui iuris, nunc alienæ ditionis; modo coniunctiſſimæ fœderibus; modo odiis in bella erumpentibus laceratæ ac diſtractæ. In propria Græcia dudum regna ceſſauerant, libertate introducta, quum Macedonia & Epirus ſuos reges haberent, illa autem, quam hæc, diutius, quia Epirenſes tandem in Macedonum poteſtatem venerunt, quos Romani, deuictis Macedonibus, liberos iuſſerunt eſſe, mox prouinciæ Achaiæ poſt Corinthium bellum contribuendos. Romani enim vniuerſam Græciam in duas prouincias diſtribuerunt *Macedoniam* & *Achaiam*, vtraque præſidem ſeparatim indepta vel prætorium vel conſularem. Sed de prouinciis illis dicemus poſtmodum; nunc antiquum ſtatum Græcorum, & qui cum his coniuncti vicinitate fuerunt, exponemus, incipientes ab occaſu, per oram in ortum pedetentim progreſſuri.

SECTIO I.

ORA ILLYRICIANA.

II.

Illyricum ſupra perluſtrauimus, antequam in Italiam veniremus: reſtant gentes quædam Illyricæ Græcis colonis permixtæ, quorum conſociatione barbariem exuerunt Græcis & ipſæ deinceps adnumeratæ. Vtique ergo diſcernenda eſt Illyris barbara, quæ in Liſſo deſinit, ab *Illyride Græca*, quæ ab illa vrbe ad Epiri fines iuxta tergum maris Hadriatici, & intus aliquantum procurrit. Strabo id nos perdocuit lib. VII pag. 220 dicens: τὴν Ἰλλυρικὴν παραλίαν ἐπιόντες μέχρι τῶν Κεραυνίων ὀρῶν προυβήημεν ἔξω τῆς Ἰλλυρικῆς πιπλόντων ὀρεινῆς, ἐχόντων δέ τι οἰκεῖον πέρας, *Illyrici oram deſcribentes vsque ad Ceraunios montes progreſſi ſumus, qui extra Illyrici montana ſiti, ſuum proprium terminum habent.* Scylax Periplo: ἐςι τὸ Ἰλλυρικὸν ἔθνος, ἐν ᾧ ἡ Ἐπίδαμνος ἐςι, *Gens eſt Illyriorum, in qua Epidamnus ſita eſt.* Et paullo poſt: οἱ Ὠρικιοὶ κατοικοῦσι τὴν Ἀμαντίας χώραν. οἱ δὲ Ἀμαντιεῖς εἰσὶν μέχρι ἐνταῦθα Ἰλλύριοι ἀπὸ Βυλλινῶν. *Oricii inhabitant Amantiæ regionem. Amantini vero ſunt Illyrii: a Bullinis hucusque extenduntur Illyrii.* Et mox: μετὰ Ἰλλυρίους Χάονες, *poſt Illyrios ſunt Chaones.* Tota vero hæc regio poſtea Macedoniæ fuit contributa. Dio Caſſius lib. XLI pag. 176 τὸ Δυῤῥάχιον ἐν τῇ γῇ τῇ πρότερον μὲν Ἰλλυριῶν τῶν Παρθινῶν, νῦν δὲ καὶ τότε γε ἤδη, Μακεδονίᾳ νενομισμένῃ, κεῖται. *Dyrrachium quondam in Parthinis Illyriis ſita, iam vero, etiam tunc* [ciuilis belli temporibus] *Macedoniæ adnumerata.* Et Cicero pro Ligario cap. IX *in Macedonia ad Cn. Pompeii caſtra venit*, quæ iuxta Dyrrachinam vrbem poſita erant. Et Plinius lib. III cap. XXIII *A Liſſo Macedoniæ prouincia.* Liſſus autem ipſa Illyrici proprii, ſiue barbarici, ſemper fuit tanquam vrbs vltima aduerſus Macedonas atque Romanas, & ab his Demetrio

Phario, Illyriorum regi, pacificatione confirmata: de quo Polybius lib. III cap. XVI πορθεῖν μὲν καὶ καταστρέφεσθαι τὰς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα πόλεις τὰς ὑπὸ Ῥωμαίοις ταττομένας· πεπλευκέναι δ' ἔξω τοῦ Λίσσου παρὰ τὰς συνθήκας, *vaſtare* [adgreſſus] *& in ſuam ditionem redigere Illyricas Romanorum vrbes: & vltra Liſſum contra leges pacis nauigare.* Etiam Gentio manſit Liſſus. Liuius lib. XLIII cap. XX *Liſſi rex Gentius erat: eo acciti legati, mandata exponentes benigne auditi ſunt.* Contra, de eodem Gentio fragmentum Appiani in Excerptis Valeſianis pag. 562 ἐσέβαλεν ἐς τὴν ὑπὸ Ῥωμαίοις Ἰλλυρίδα, *in Illyridem Romanam irrupit:* quam Liuius lib. XLIV cap. XXX in eadem hiſtoria ita deſcripſit: *miſſi a Gentio ad Dyrrachinorum & Apolloniatium agros populandos.*

III.

Liſſo igitur in barbarico relicta, ad *Illyridem Græcam* illuſtrandam accedimus, in qua vrbs prima *Epidamnus* fuit, vt Strabo ait, Κερκυραίων κτίσμα, *a Corcyræis condita*, quæ vel ipſa poſt, mutato nomine, *Dyrrachium* eſt adpellata ὁμωνύμως τῇ χερρονήσῳ, ἐφ' ἧς ἵδρυται, vt Strabo addit, id eſt, *a peninſula, cui impoſita eſt:* vel, quod Pauſanias Eliac. lib. II cap. X tradit, Ἐπιδάμνιοι χώραν μὲν, ἥνπερ καὶ ἐξ ἀρχῆς, πόλιν δὲ οὐ τὴν ἀρχαίαν ἐπὶ ἡμῶν ἔχουσιν, ἐκείνης ἀφεστηκυῖαν ὀλίγον, ὄνομα δὲ τῇ πόλει τῇ νῦν, Δυῤῥάχιον, ἀπὸ τοῦ οἰκιστοῦ. *Agrum Epidamnii noſtra ætate tenent, quem iam ante ab initio: oppidum vero non idem, quod priſcis temporibus, ſed quod a vetere vrbe paululum abeſt, & a conditore Dyrrachium adpellatur.* * Diſſentit a Strabone & in re & in origine vocabuli, quod ille a peninſula, hic a conditore ducit, quæ inter ſe conciliari forſan poſſunt, ſi per *conditorem* intelligas, qui nouam eo coloniam deduxit, nouumque ei a peninſula, in qua ſita eſt, nomen, vt Strabo ait, impoſuit. Ioſephus Scaliger in Euſebianis pag. 84 Dyrrachium nauale, Epidamnum vrbem interpretatur, qui quod Græcorum conſenſione deſtitutus eſt, dicam ei Iſaacus Voſſius, ad Melam adnotationibus, ſcripſit. Potuit Romana colonia ad latus ædificare, quo factum, vt vetus vrbs intercideret, noua in dies incrementum caperet, vt nihilominus vrbs eadem cenſeretur. Pomponius lib. II cap. III *Dyrrachium, Epidamnos ante erat.* Ab Romanis autem & nomen nouum & coloniam nouam fuiſſe, clariſſime Plinius lib. III cap. XXIII exponit. *In ora*, inquit, *ciuium Romanorum Epidamnum colonia, propter inauſpicatum nomen a Romanis Dyrrachium adpellata.* Celebris inde in hiſtoria vrbs. Cicero exſul lib. XIV epiſt. I extrema: *Dyrrachium veni, quod & libera ciuitas eſt, & in me officioſa, & proxima Ita-*

* Audiamus etiam Dionem hiſtor. libr. XLI pag. 197, 198 *Dyrrachium in terra Illyriorum Parthinorum quondam, nunc autem Macedonia prouincia adpellata ſitum, peropportunum eſt, ſiue ſit Epidamnus & Corcyræorum vrbs, ſiue etiam alia. Et qui illud quidem ſcripſerat, cum ortum eius, tum nomen ad Dyrrachium heroem referunt: Alii autem a Romanis ex litoris difficultate adpellatum aiunt, propterea quod nomen Epidamni in lingua latina damni ſignificatum habens, ipſis iſthuc traiicientibus minus auſpicatum eſſet viſum.* Mihi *Epidamni* nomen a Corcyrenſibus eſſe perquam eſt probabile, & prouinciam ſignare videtur. *Dyrrachium* autem non magis boni ominis eſt nomen, quam *Epidamnus*. Et quia Græcum eſt, a Romanis præſertim linguæ ſuæ tenacibus proficiſci non potuit, ſed quum vtrumque iam dudum voluiſſet, alterum hoc *Dyrrachium* præoptari cœpit.

ma Italiæ. Et epiſt. III *Ego eo nomine ſum Dyrrachii hoc tempore, vt quam celerrime, quid agatur, audiam: & ſum tuto.* Portus enim huius vrbis Brundiſino reſpondebat, interque illos facillimus traiectus. Emporium quoque clariſſimum fuit populorum Hadriaticum ſinum accolentium. Cui ingens incrementum adferebat, quod, referente Aeliano Var. Hiſt. lib. XIII cap. XVI, Επιδάμνιοι ἐπιδημεῖν καὶ μετοικεῖν παρεῖχον τῷ βουλομένῳ, *Epidamnii poteſtatem omnibus in ſuam vrbem migrandi & incolendi faciebant*, contra quam vicini Apollonienſes, Spartanos imitati, peregrinos expulerunt. Catullus carmine XXXVII dixit

- - *Durrachium Hadriæ tabernam,*

quod illuc diuertere ſolebant qui per Hadriaticum nauigaſſent. Incolæ *Dyrrachini* Ciceroni, Liuio, aliis perſæpe.

IV.

Prope Dyrrachium *Panyaſus* fluuius, vt Ptolemæus vocat, in mare decurrit: a cuius oſtiis non longe abeſt locus, vt Cæſar notat lib. III Ciuil. cap XLII, qui adpellatur *Petra*, aditumque habet nauibus mediocrem, vbi caſtra Pompeius, Dyrrachio intercluſus communiuit.

V.

Nobilior *Apſus* fluuius Straboni, Ptolemæo, Lucano & Cæſari memoratus. Cæſar dicti libri cap. XIII de ſeipſo: *caſtra ad flumen Apſum ponit in finibus Apolloniatium:* & cap. XIX *Inter bina caſtra Pompeii atque Cæſaris vnum flumen tantum intererat, Apſus.* Inter rupes anguſte ruens euoluitur. Plutarchus Flaminio pag. 370 τὰς περὶ τὸν Ἄψον ποταμὸν ἐμβολὰς καὶ τὰ στενὰ φυλάττων, *oſtia Apſi illasque fauces cuſtodiens* rex Philippus.

VI.

Deinde *Genuſus* amnis inter Apſum & Apolloniam delabitur. Cæſar lib. III cap. LXXV de feſtinato ſuo itinere ab Apſo Apolloniam: *quum ventum eſſet ad flumen Genuſum, quod ripis erat impeditis.* Et cap. LXXVI *Cæſar, transducto exercitu flumen Genuſum, veteribus ſuis in caſtris contra Aſparagium conſedit.* Lucanus lib. V verſ. 461

Prima duces vidit iunctis conſiſtere caſtris
Tellus, quam volucer Genuſus, quam mollior Apſus
Circumeunt ripis.

Apud Liuium lib. XLIV cap. XXX praue *Genuſuus amnis:* qui haud dubie cum Cæſare & Lucano *Genuſus* ſcripſit tribus ſyllabis. Sic ergo legendum: *Ap. Claudius, adſumtis ad eum exercitum, quem habebat, Bulinorum & Apolloniatium & Dyrrachinorum auxiliis, profectus ex hibernis circa Genuſum amnem caſtra habebat.* A ſiniſtra ripa Genuſi, ſiue Apolloniam verſus, fuit vel vicus vel caſtellum *Aſparagium*, quod modo ex Cæſaris deſcriptione cognouimus.

VII.

Apollonia, vrbs nobiliſſima, inde in auſtrum verſus ſita eſt, LX ſtadiis a mari, X ab *Aoo* flumine, vt Strabo tradit lib. VII pag. 219: ſiue ſtadia L, vt Scylax habet in Periplo. Addit Strabo, a Corinthiis & Corcyræis conditam.

ditam. * Cicero Philipp. XI cap. XI *M. Brutum retinet etiam nunc C. Antonius, qui tenet Apolloniam, magnam vrbem & grauem: tenet, opinor, Byllidem: tenet Amantiam: inſtat Epiro, vrget Illyricum.* Idem lib. XIII epiſt. XXIX de Macedoniæ quæſtore: *quum ſignaretur argentum Apolloniæ, non poſſum dicere eum præfuiſſe, neque poſſum negare adfuiſſe.* Studia litterarum ibi floruiſſe, Octauiani Cæſaris exemplo conſtat, quem Iulius, auunculus maior, vt Velleius lib. II cap. LIX prodidit, *Apolloniam in ſtudia miſerat*, quum ipſe Romæ interficeretur: & Suetonius de eodem cap. VIII *præmiſſus Apolloniam ſtudiis vacauit.* Incolæ *Apolloniatæ*, Græca forma; & *Apolloniates*, Latina. Cicero in Piſon. cap. XXXV *quum* CC *talenta tibi Apolloniatæ, dediſſent.* Liuius lib. XXIV cap. XL *Caſtris direptis Apolloniatæ catapultas, baliſtas tormentaque alia, quæ oppugnandæ vrbi comparata erant, Apolloniam deuexere. - - Hæc quum Oricum eſſent nuntiata*, reliqua: quæ addo, vt videas, cuius Apolloniæ ciues intelligantur: eius videlicet, quæ vicina Orico, ad mare ſita eſt in Græcia. Cæſar autem lib. III Civ. cap. XII, *obſides ab Apolloniatibus exigere cœpit.* Et mox: *Apolloniates ad Cæſarem legatos mittunt.* Et ipſe Liuius lib. XLII cap. XXXVI *in agro Apolloniati caſtra habebat.*

IIX.

Proxime ab auſtro flumen *Aoum* ſiue *Aeas* præterfluit. ** Scylax: ὁ Αἴας ποταμὸς παρὰ τοῦ Πίνδου ὄρους παρὰ τὴν Ἀπολλωνίαν παραῤῥεῖ, *Aeas fluuius, a Pindo monte delapſus Apolloniam præterfluit.* Strabo lib. VII pag. 219 de flumine quod decem ſtadiis ab Apollonia decurrit, τὸν Ἀῶον Αἴαντα καλεῖ Ἑκαταῖος, *Hecatæus ait, Aoum & Aeantem idem flumen eſſe.* Plinius lib. III cap. XXIII. *Flumen Aous a quibusdam Aeas nominatum: Apollonia, quondam Corinthiorum colonia,* LV *M. paſſuum a mari recedens.* Et Mela lib. II cap. II extremo: *Aeas ſecundum Apolloniam emittitur.* Liuius lib. XXXII cap. V *præter amnem Aoum. is inter montes, quorum alterum Aeropum, alterum Aſnaum incolæ vocant, anguſta valle fluit; iter exiguum ſuper ripam præbens.* Et cap. X *conſulem & regem, vbi in arctiſſimas ripas Aous cogitur amnis, in colloquium adduxerunt.*

IX.

Sequitur in litore *Aulon*, Ptolemæi Αὐλὼν, πόλις καὶ ἐπίνειον, *Aulon, oppidum & nauale:* qui ſolus ex antiquis memorauit, certo argumento, ante ipſum non longo tempore fuiſſe vrbem, ſed fortaſſis nauium ſtationem. Meminit etiam Antoninus itinere ab Hydrunte Aulonem & inde per Macedoniam. Hodie Valona nominatur.

X De-

* Dio hiſtor. XLI pag. 195 Apollonia *autem Corinthiorum colonia opportunitate ſoli, opportunitate maris & præcipue fluminum vtitur. Et, quod ego inprimis omnium admiratus ſum, ad flumen Anam multus ignis editur, & neque in finitimos agros longius progreditur, neque eos, in quibus verſatur, inflammat aut exſuccos efficit, ſed herbas atque arbores etiam proxime germinantes habet, & ad imbrium ſuperfuſionem adauget atque extollit. Ac propterea* Nymphæum *adpellatur, & oraculum tale præbet &c.*

* Dio *Anam* vocat, vt proxima nota noſtra condocefacit.

X.

Deinde eſt *Bullis* ſiue *Byllis*, Ptolemæi Βυλλίς. Stephanus: Βυλλὶς, πόλις Ἰλλυρίδος παραθαλασσία, *Byllis oppidum Illyridis maritimum.* Cæſar Civ. III cap. XL *commeatus Bullide atque Amantia importari in oppidum prohibebat.* Cicero Phil. XI cap. XI *C. Antonius tenet, opinor, Byllidem, tenet Amantiam.* Vnde Liuius lib. XXXVI cap. VII *Byllinum agrum* dixit: & lib. XIV cap. XXX *Bullinorum & Apolloniatium auxilia.* Plinius lib. IV cap. X *coloniæ, Bullidenſis, & Dienſis.*

XI.

Quæ a Cæſare & Cicerone coniungitur *Amantia*, vt in Byllide iam oſtendimus, Ptolemæi eſt Ἀμαντία in maritimis: nam etiam mediterraneam *Amantiam* habet, de qua vero, tacentibus ceteris, dubitatur. Situm demonſtrat Scylax, CCCXX ſtadiis ab Apollonia; LX ab Orico, prima vrbe Epiri, abeſſe.

XII.

Hæc de Græcorum Illyride maritima: difficilius limes in mediterraneis inuenitur. Dyrrachini agri videtur oppidum *Parthus* fuiſſe, vnde *Parthini*, populus, ſiue *Partheni*. Stephanus: Πάρθος, πόλις Ἰλλυρική, *Parthus vrbs Illyrica.* Situs quodammodo ex gente inde denominata cognoſcitur. Plinius III cap. XXIII *A Liſſo Macedoniæ prouincia: gentes Partheni, & a tergo eorum Daſſaretæ.* Mela II cap. III *Parthini & Daſſaretæ prima eius* [maris] *tenent: ſequentia Taulantii.* Ex quibus elucet, non longe a Dyrrachio fuiſſe *Parthum* oppidum.

XIII.

Albanopolis a ſolo Ptolemæo narratur cum gente *Albanorum* in Macedoniæ finibus: quam anguſtiori limite contentam fuiſſe oportet, quam nunc eſt ibi Albania. Daſſaretas etiam ad originem Illyricam referunt. Stephanus: Δασσαρῖται ἔθνος Ἰλλυρίας, *Daſſaretæ gens Illyrica*, quorum vrbs *Lychnidus* fuit, lacui adpoſita, quamquam longius remota eſt a mari. Liuius lib. XLIII cap. IX *ad Lychnidum Daſſaretiorum conſedit.* Stephanus: Λυχνιδὸς, πόλις Ἰλλυρίας, *Lychnidus, Illyridis oppidum.* Et Ptolemæus in Daſſaretiis poſuit: interque id & Albanopolim *Aeſtræum*, in gente *Aeſtræorum*; cuius ſitus ſi verus eſt, aliud id eſt ab *Aſterio*, quod in Pæonia Liuius lib. XL cap. XXIV; in Theſſalia Stephani breuiator collocauit. Inter Lychnidum & mare Ptolemæus Σκαμπεῖς, *Scampes*, plurale, quæ *Scampis* Antonini eſt itinere a Dyrrachio Byzantium, locauit.

XIV.

Inter Albanos & Daſſaretas videntur etiam *Peneſtæ* fuiſſe, a Liuio lib. XLIII cap. XVIII ſeq. diligentius deſcripti. Perſeus, inquit, *tertio die* [a Stubera] *ad Vſcanam* (*Peneſtianæ terræ ea maxima vrbs eſt*) *poſuit caſtra. - - erat autem ibidem cum iuuentute Illyriorum Romanum præſidium.* Et cap. XIX *Vſcanienſes ſe vrbemque dediderunt. Perſeus præſidio Vſcanæ impoſito multitudinem omnem deditorum Stuberam abducit. Ibi Romanis in cuſtodiam ciuitatum diuiſis, Vſcanienſibus Illyriisque venditis, in Pe-*

Digitized by Google

neſtiam exercitum reducit ad Œneum oppidum in poteſtatem redigendum, & alioqui opportune ſitum; & tranſitus ea eſt in Labeates, vbi Gentius regnabat. Et cap. XXI *Peneſtarum obſides Apolloniam, Parthinorum Dyrrachium* [ab Romanis] *miſſi.* Ex his *Peneſtiæ* ſitus, & vrbes *Vſcana* & *Œneum*, quodammodo intelliguntur, vt non ſit quod Stephano accedamus, cui Peneſtæ ἔθνος Θεσσαλικὸν, *gens* ſunt *Theſſalica.* *

XX.

Ad Aoum etiam Ptolemæi Δαυλία, *Daulia* fuit, quam ille in gente Εορδετῶν, *Eordetarum* ponit, quorum regio an *Eordæa* Liuii eſt lib. XXXI cap. XL, Polybii excerptis lib. XVII cap. XIX Εορδαία? negant nonnulli: mihi vero non videtur ab illa longius declinare.

XVI.

Deinde eſt Ἔλυμα Ptolemæi in Ελυμιωτῶν, *Elymiotarum* populo. Regio *Elimea* Liuio dicto loco, & *Elimiotis* lib. XLV cap. XXX dicta. Vir clariſſimus Iacobus Palmerius ad interiora Macedoniæ trahit, inductus Perſei itinere quod Liuius lib. XLIII cap. XXI ita deſcripſit: *Et Perſeus in Elimeam profectus, & circa eam exercitu luſtrato, ad Stratum, vocantibus Epirotis, ducit.* Mihi vero minus ex hoc id loco perſuadetur, vt longe Ptolemæum aberraſſe credam: alibi autem idem Liuius habet, quod maximopere me dubium relinquat. Libro XLII cap. LIII ait: *Profectus inde* [Perſeus] *toto exercitu Eordæam petens, ad Begorritem quem vocant lacum, poſitis caſtris; poſtero die in Elimeam ad Haliacmona fluuium proceſſit.* Longe Haliacmon abeſt, mediam percurrens Macedoniam, quum Ptolemæi poſitio *Aoum* potius fluuium poſcat, qui Elimeorum regionem, vel finiat tangendo, vel penitus etiam interluat. Aut ergo Liuius in nomine errauit fluminis, aut omnia Ptolemæi in hac ora ſunt immutanda. Nec crediderim facile, Elimeam ſeu Elimiotin in propria Macedonia fuiſſe. In diuiſione enim regni lib. XLV cap. XXX tradit Liuius: *Quartam regionem Eordæi & Lynceſtæ & Pelagones incolunt: iuncta his Atintania, & Stymphalis, & Elimiotis.* IVNCTA autem aliquid adiectum & contributum Macedoniæ notat, quod per ſe illius non fuerat.

XVII.

Eſt etiam circa Aoum in Apolloniati agro *Nymphæum* dictus locus, de quo Plutarchus in Sulla pag. 468 ἡ δὲ Απολλωνία πλησίον ἐςὶ, καὶ πρὸς αὐτῇ τὸ Νύμφαιον, ἱερὸς τόπος, ἐκ χλοερᾶς νάπης καὶ λειμώνων ἀναδιδοὺς πυρὸς πηγὰς σποράδας ἐνδελεχῶς ῥέοντος, *Prope* [Dyrrachium] *eſt Apollonia, & in vicino Nymphæum, ſacer locus, qui ex virenti valle & pratis perpetuo manantis ignis venas diſperſas eructat.* Dio Caſſius lib. XLI pag 174 locum plenius deſcripſit, ignem illum neque terram, ex qua exſultet, ἐκπυρῶν, *inflammare*, neque ξηροτέραν ποιῶν, *aridiorem facere*, ſed herbas arboresque prope illum gigni, quæ imbribus adoleſcant vigeantque, καὶ διὰ τοῦτο αὐτό τε Νυμ-

Φαῖον

* Stephano ſuffragatur Athenæus VI pag. 259 F, Αγαθοκλέα δοῦλον γενόμενον καὶ τῶν ἐκ Θετταλίας Πενεστῶν κ. τ. λ. Agathoclem ſeruus qui fuerat & e Peneſtis Theſſaliæ &c. Adde Athenæum libr. VI pag. 263 E & 264 B.

φαῖον ὀνομάζεται, *ideoque illum locum Nymphæum adpellari.* Addit ibidem μαντεῖον, *oraculum* exiſtere huius indolis, vt, ſi ratum votum ſit, thus, ad ignem coniectum, conſumatur; ſin irritum, thus non accipiatur ab igne, ſed ab illo refugiat. Liuius quoque meminit huius loci lib. XLII cap. XXXVI, *ad Nymphæum,* inquit, *in agro Apolloniati caſtra habebat.*

XIIX.

Tandem *Oreſtidis* regionis, Ορεςίδες, vt in ora ſunt *Amantia* & *Celydni* fluminis oſtia, ita intus alia *Amantia* eidem a Ptolemæo datur, de qua ſupra dubitauimus: minus de Liuii *Celetro*, in lacus ſito peninſula, de quo ita ſcripſit lib. XXXI cap. XL *Peruaſtatis paſſim agris, in Elimeam ſe recepit. Inde impetum in Oreſtidem fecit, & oppidum Celetrum eſt adgreſſus, in peninſula ſitum. Lacus mœnia cingit. - - - Ab Celetro in Daſſaretios proceſſit, vrbemque Pelium vi cepit.* Omnis autem hæc Illyris Græca poſtmodum Macedoniæ, vt ſupra demonſtraui, eſt adnumerata.

XIX.

Populi huius partis erant varii, plerique ſupra iam commemorati. A ſeptemtrione in ora *Parthini* ſiue *Partheni* (nam Παρθενοὶ Polybio lib. II cap. XI, quæ diphthongus ambigue Latinis ſcribitur) de quibus ſupra in vrbe *Partho* actum fuit. Deinde ſunt *Taulantii,* de quibus Thucydides lib. I pag. 17 προσοικοῦσι αὐτὴν [Επίδαμνον] Ταυλάντιοι βάρβαροι, Ἰλλυρικὸν ἔθνος, *Epidamno finitimi ſunt Talantii barbari, gens Illyrica.* Iac. Palmerius Antiq. Græc. lib. I cap. XXXIV ita cenſet: *Taulantiorum olim vicini, & poſtea ſucceſſores Parthini fuerunt.* Id ex Polybii libro II colligit, qui bello contra Illyrios circa Dyrrachium geſto de Parthinis non vno loco meminerit, Taulantiorum ne ſemel quidem mentionem habeat. At Liuius illorum æque vt Parthinorum antea (lib. XLIII cap. XX) mentionem facit lib. XLV cap. XXVI; Mela quoque & Plinius vtriusque gentis rationem habent: & Ptolemæus Taulantios longe per oram illam extendit, iisque & Dyrrachium, & Apolloniam & Aulonem attribuit, nulla mentione Parthinorum facta, vt vel huius auctoritate, ſi Palmerii argumentum valeat, probare e contrario poſſis, Taulantios Parthinis ſucceſſiſſe. Diſtinctos ergo hos populos non minus, quam coniunctos & finitimos, manſiſſe vtique cenſemus, præſertim illo tempore, de quo agit Polybius; ita tamen vt nunc hic, nunc ille præualuerit. Hinc mentionis inæqualitas: nec iidem ſemper fines; quos Pomponius lib. II cap. III videtur optime, ſi omnino diſcerni potuerunt, deſignaſſe. *Parthini,* inquit, *& Daſſaretæ prima eius* [maris] *tenent: ſequentia Taulantii.* Ad latus habitabant *Albani:* in auſtrum verſus *Eordæi* ſiue *Eordetæ,* quorum tam illos Palmerius, vt Macedonas, ab his, tanquam Illyriis, non tantum ortu, ſed ſede etiam diſtinctos vult eſſe, neque vero probauit: & *Elymæi* ſiue *Elimei:* & tandem *Oreſtæ,* qui Oreſtidem incolebant, iudicio Stephani, Μολοττικὸν ἔθνος, *gens Moloſſica,* fortaſſe eo cenſu habiti, quia Epirum, cuius Moloſſi ſunt, attingebant. De regione ſupra diximus in Celetro & Amantia: Strabo autem Oreſtia-

dem, cuius populus ὀρέςαι, *Oreſtæ*, ſunt, ad Epirum lib. VII pag. 225, in cuius limite ſunt, adnumerauit.

SECTIO II.

MACEDONIA.

XX.

Quam expoſuimus Græcorum partem Illyricam, poſtea in ipſa cenſa fuit, vt prædiximus, *Macedonia.* * Ordo ergo poſtulat, vt *Macedoniam propriam* nunc ingrediamur, cuius breuiores fines ſub antiquis regibus fuerunt, laxiores ſub poſterioribus. Ab occaſu Illyris Græca ſecundum plurimos, vt diximus, acceſſit, quam vero Cæſar quoque a Macedonia, more veterum, lib. III Ciuil. Belli diſtinxit: manente Boreæ & Orientis limite, Hæmo monte & Aegæo mari, inter vtrumque terminus, qui Strymon flumen antea erat, ad vsque Neſtum fluuium & vltra, ab ortu æſtiuo fuit prorogatus: a meridie acceſſit Theſſalia, & ipſa quoque Epirus in hibernum occaſum Macedoniæ regno oppoſita. Iam primum agemus de veteri proprieque dicta Macedonia.

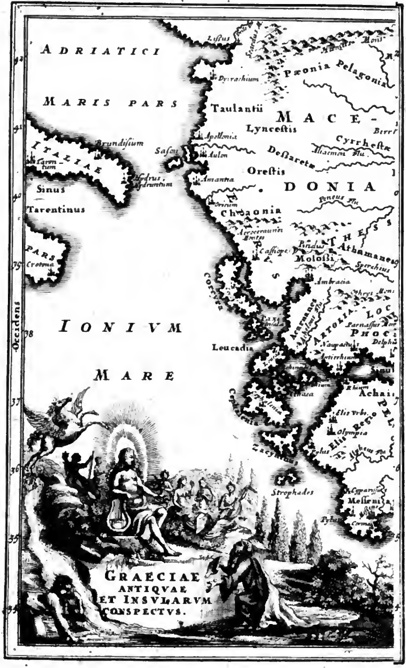
XXI.

Limes ab occaſu eſt incertior, vbi Illyricas gentes attingebat. Hinc diſſenſus auctorum de Elymæis ſiue Elimeis; de Eordæis ſiue Eordetis Ptolemæi eſt, quos alii ſeparant vt diuerſas gentes, alii coniungunt vt vnam, quamuis ſedes, ſi Ptolemæo non licet fidere, difficulter ex hiſtoriis adſignatur. Ipſi quoque Daſſaretæ, ſecundum plurimos gens Illyrica, ſi recte intuemur, in mediam pæne excurrit Macedoniam. Quod Plinius & Ptolemæus de Macedonia, vt ipſorum temporibus erat, iudicarunt; ſequemur, in veteri deſignanda, Aemilii Paulli diuiſionem, a Liuio lib. XLV cap. XXIX deſcriptam, inuerſo tamen ordine, quia is ab ortu in occaſum progreditur; nos ab occaſu in ortum, vt ſolemne eſt geographis, progrediemur: & quam ille trans Strymonem adiecit partem, ſeparatim exponemus vt ἐπίκτητον ſiue adiectam.

XXII.

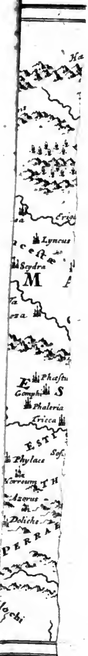
Iuuat Liuii verba tantum ex repetitione cap. XXX cognoſcere. *Pars prima*, inquit, *Biſaltas habet, fortiſſimos viros: trans Neſſum amnem incolunt, & circa Strymonem: & multas frugum proprietates, & metalla, & opportunitatem Amphipolis, quæ obiecta claudit omnes ab oriente ſole in Macedoniam aditus. Secunda pars celeberrimas vrbes Theſſalonicen & Caſſandriam habet: ad hoc Pallenen fertilem ac frugiferam terram: maritimas quoque opportunitates ei præbent portus ad Toronem ac montem Atho, alii ad inſulam Eubœam, alii ad Helleſpontum opportune verſi. Tertia regio nobiles vrbes Edeſſam & Berœam, & Pellam & Vettiorum bellicoſam gentem: incolas quoque permultos Gallos & Illyrios impigros cultores. Quartam regionem Eordæi, & Lyncestæ, & Pelagones incolunt. Iuncta his Atintania, & Stymphalis, & Elimiotis.* Ordi-

* Dicta eſt a *Macedone*, filio Emathiæ regis Lycaonis. Aelian. de animal. X c. 48.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

& Thucydides lib. IV pag. 333 in media Macedonia ponat: & lib. III p. 169 τῶν Μακεδόνων εἰσὶ καὶ Λυγκησταὶ, *Lynceſtæ ſunt in Macedonia.* Straboni Λυγκισταὶ, *Lynciſtæ* dicti. Ptolemæus huic genti ſolam *Heracleam* adſcripſit, quæ ipſius ætate caput fuit, deleta Lynco fortaſſis vel diminuta. Hæc videtur eſſe, quam Malchus rhetor in Excerpt. Legat. in Pelagonia poſuit.

XXVI.

Supra hos Ptolemæi eſt *Pæonia* in occaſum vna vergens, ceterum in boream a Lynceſtide reducta. Duæ vrbes in ea recenſentur, Δήβορος, *Deborus,* * & Ἄλωρος, *Alorus.* Prior Thucydidi lib. III pag. 169 eſt Δόβηρος ἡ Παιονικὴ, *Doberus in Pæonia,* vt in alterutro vocales tranſpoſitas eſſe oportet. Sed videtur in ortum magis Thucydides reduxiſſe. Quum vero nihil certi poſſit conſtitui, in tabula noſtra Ptolemæum, quamquam non magis certum, ſequuti ſumus.

XXVII.

Ad hanc partem Liuius etiam *Eordos* refert, de quibus Thucydides lib. II pag. 170 ἀνέστησαν καὶ ἐκ τῆς νῦν Εορδίας καλουμένης Εορδοὺς, ὧν οἱ μὲν πολλοὶ διεφθάρησαν, βραχὺ δέ τι αὐτῶν περὶ Φύσκαν κατῴκηται, *Eiecerunt etiam ex Eordia, quæ nunc vocatur, Eordos: quorum permulti deleti ſunt, aliquantulum vero ex his circa Phyſcam ſedem habet.* Si Phyſca illa Φύσκαι Ptolemæi ſunt, quas in Mygdonia ipſe repoſuit; deletos Eordos citeriorem locum incoluiſſe neceſſe eſt, ſi cum Liuii *Eordeis* debent conuenire. Phyſcæ enim Ptolemæi extra Liuii illam regionem ſunt, videlicet occidentalem Macedoniæ, vbi etiam *Eordetas* ſuos (Εορδέτας) Ptolemæus collocauit; ſaltem non longe a Liuii Eordeorum, quos vocat, ſede. Plinio ſunt *Eordenſes:* Herodoto lib. VII cap. CLXXXV Εορδοί. Oppida Ptolemæi ſupra vidimus: vlteriora, vbi fere Thucydidis fuere *Eordi,* & fortaſſe etiam, ſaltem ex parte, Liuii, ignorantur. Strabo lib. VII pag. 223 ait, viam Egnatiam per Heracleam, Lynceſtas, Eordos ad Edeſſam, Pellam, Theſſalonicam: qui ordo ſi ſe recte habet, ægre Liuius Straboni conciliatur, quod quæ vltra Lynceſtas in ortum ſunt, extra quartam Liuii (noſtram primam) regionem cadunt, *vna parte confinium Illyrico, altera Epiro,* vt ipſe deſinit cap. XXIX.

XXIIX.

Huius tractus eſt etiam *Candauia,* aut in ora eius ad Illyricas gentes, quam Strabo lib. VII pag. 227 ὄρος Ἰλλυρικὸν, *montem Illyricum* vocat. Aſper locus & montoſus tractus, non mons vnus; per quem a Dyrrachio & Apollonia in interiorem Macedoniam per Lychnidum, Heracleam, Lynceſtas, Edeſſam, & Pellam ad mare ducebatur, vt dicto loco deſcriptum a Strabone eſt. Abeſt a Dyrrachio LXXVIII millibus paſſuum, quod Plinius obſeruauit lib. III cap. XXIII. Cicero lib. III Attic. ep. VII *aut accedemus in Epirum, aut tarde per Candauiam ibimus.* Cæſar lib. III Civ. cap. LXXIX *Pompeius per Candauiam iter in Macedoniam expeditum habebat.* Seneca

* Zoſimus I cap. 43 pag. 69 Τὰ περὶ Δόβηρον καὶ Πελαγονίαν ἐληΐζοντο πάντα χωρία, *Omnem propter* Doberum & Pelagoniam *agrum prædis agendis infeſtabant.* add. II cap. 33.

Seneca epiſt. XXXI *Hoc eſt ſummum bonum: - - - Quomodo*, inquis, *iſto peruenitur?* non *per Peninum Graiumue montem, nec per deſerta Candauiæ.* De via poſtmodum ſub finem Macedoniæ agemus.

XXIX.

Addit Liuius de eadem parte ſiue regione: *Iuncta his Atintania, & Stymphalis, & Elimiotis.* Dum IVNCTA dicit, aliunde hanc acceſſionem factam & contributam eſſe ſignificat. Strabo enim lib. VII pag. 225 *Atintanes* & *Tymphæos* (qui Stymphalii ſunt, vt poſtea probabimus) inter Epiri gentes cenſuit. Ηπειρῶται δ᾽ εἰσὶ καὶ Αμφίλοχοι, καὶ οἱ ὑπερκείμενοι καὶ συνάπτοντες τοῖς Ιλλυρικοῖς ὄρεσι, τραχεῖαν οἰκοῦντες χώραν, Μολοττοί τε καὶ Αθαμᾶνες, καὶ Αἴθικες. καὶ Τυμφαῖοι, καὶ Ορέσται, Παρωραῖοί τε καὶ Ατιντᾶνες, *Epirotæ*, inquit, *ſunt etiam Amphilochi, & qui Illyrios montes attingunt, aſpera incolentes loca, Moloſſi, Athamanes, Aethices, Tymphæi, Oreſtæ, Paroræi, Atintanes.* Memorauit ATINTANES etiam Polybius lib. II cap. V extr. Epirotas ab Illyriis ad extremam ſuam vrbem Antigoneam victos διαφυγεῖν ὡς ἐπὶ Ατιντάνων, *ad Atintanes verſus confugiſſe:* memorauit quoque Thucydides lib. II p. 154, eosdemque cum Moloſſis coniunxit. Μολοσσοὺς, inquit, ἦγε καὶ Ατιντᾶνας Σαβύλινθος, Moloſſorum & Atintanum dux erat Sabylinthus. Regionem Stephanus perinde ac Liuius dixit Ατιντανίαν, quam μοῖραν Μακεδονίας, *Macedoniæ partem* interpretatur.

XXX.

Stymphalis Liuii conſonat Ptolemæi *Stymphaliæ*, cui Gyrtonem oppidum tribuit: ſed vtrumque nomen ſuſpectum eſt Palmerio, in Arcadiam potius, quam Epiri oram, inferendum. Legi vult *Stymphæis* & *Stymphæa*, Στυμφαία, extruſo λ; cuius ſint Στυμφαῖοι, *Stymphæi* cultores: qui alia dialecto Τυμφαῖοι a Strabone adpellantur. Id quod ex Arriani loco lib. I Exped. Alex. pag. 19 clarius elucet: ἄγων δὴ παρὰ τὴν Εορδαίαν τε καὶ τὴν Ελυμιῶτιν, καὶ παρὰ τὰ τῆς Στυμφαίας καὶ Παρυαίας ἄκρα, ἑβδομαῖος ἀφικνεῖται ἐς Πελλήνην τῆς Θετταλίας, *Eordæam itaque & Elymiotin, rupesque Stymphæas & Paryæas cum exercitu prætergreſſus, ſeptimo die Pellenen Theſſaliæ vrbem peruenit.* Nomen a monte Στύμφη, *Stympha* eſt. Strabo dicto loco de Arachto fluuio: ἀρχόμενος ἐκ Στύμφης ὄρους, *profluit ex monte Stympha:* de quo eodem Stephanus: Τύμφη ὄρος Θεσπρωτικόν. *Tympha mons Theſprotiæ.* Theſprotia autem heic laxe dicta, vt Moloſſidem quoque contineat, ad cuius fines mons Tympha procurrit & regio Tymphæa. Βόες Τυμφαΐδες, *Tymphaicæ boues* laudantur Callimachi hymno in Dianam verſ. 178, quo paſcuorum copia Tymphææ regionis indicatur.

XXXI.

De *Elimiotide* ſupra dictum, quæ in gentes Illyricas vsque extenſa fuit, quam modo Arrianum Ελυμιῶτιν ſcripſiſſe intelleximus. Thucydides lib. II pag. 169 ſcripſit Ελιμιώτας, quos cum Lynceſtis coniungit. Vt autem ſcriptura variat, ita non eamdem illis ſedem adſignant: ex Liuii tamen, quam explicamus, loco cognouimus, ad occaſum & Epirum verſus ſpectaſſe, vt pars in Illyricis gentibus ſita eſſet, pars in Macedoniam ipſam produ-

Digitized by Google

producerctur. *Paroræi,* Παρωρεῖοι, Tymphæis fuere finitimi, vti ex Strabonis loco ſupra oſtenſo perſpicitur. Alia ergo Strabonis hoc loco *Paroræa* eſt: alia *Paroreia Thraciæ*, quam Liuius memorauit lib. XXXIX cap. XXVII extr.

XXXII.

Tertia pars Liuii (noſtra ſecunda) inter Axium & Penéum amnes contenta, nobiliſſimas vrbes Edeſſam, Berœam, Pellam cum parte Pœoniæ habuit. Bellicoſam *Vettiorum* gentem attribuit Liuius: ſed ignota illa & ſuſpecti nominis. Cap. XXIX ita definit idem: *Tertia pars facta, quam Axius oriente, Penêus amnis ab occaſu, cingunt: ad ſeptemtrionem mons Bora obiicitur. Adiecta huic parti regio Pœoniæ, qua ab occaſu præter Axium amnem porrigitur: Edeſſa quoque & Berœa* (cap. XXX additur Pella) *eodem conceſſerunt.* Quod vero Penêus Theſſaliam ſecat, quam ſeparatim, vt diſtinctam a Macedonia regionem, illuſtraturi ſumus, partem illam Theſſaliæ in præſenti nos præterituros eſſe, & ſuo loco reſeruaturos, præſignificamus.

XXXIII.

In ſeptemtrione huius regionis inter Axium & Erigonem amnes eſt DEVRIOPVS, pars Pæoniæ magnæ, Straboni lib. VII pag. 225 ἡ Δευρίοπος, cuius flumina poſt paullo dicit in Erigonem delabi, & cum illo in Axium: Oppida eius tractus nominat, tamquam Δευριοπῶν πόλεις, *Deurioporum vrbes, Bryanium, Alalcomenas, & Stymbaram:* quibus addenda videtur, niſi eadem quæ *Stymbara* eſt, Liuii *Stubera* lib. XLIII cap. XVIII & XX; Polybii Legat. LXXVI Στυβέῤῥα, vnde Illyricam expeditionem per Peneſtas rex Perſeus iniuit, ibidemque captiuos vendidit, legatos Gentii audiuit, atque ita non breue tempus in vrbe illa moratus fuit. Liuius lib. XXXIX cap. LIII de Deuriopo: *Oppidum in Deuriopo condere* [ex Thracia reuertens rex Philippus] *inſtituit. Pæoniæ ea regio eſt prope Erigonum fluuium, qui ex Illyrico per Pæoniam fluens, in Axium amnem editur. Haud procul Stobis, vetere vrbe, nouam vrbem Perſeida, vt is filio maiori haberetur honos, adpellari iuſſit.* Quod ſi, vt συναφεία videtur comprobari, vrbs noua illa, haud procul Stobis ſita, in Deuriopo fuit a Philippo condita; ipſi Stobi, a Ptolemæo trans Axium locati, ad Erigonum verſus reducendi magis videntur. Etenim plures vrbes Deuriopi Straboni ſunt ἐπὶ τῷ Εριγῶνι, *ſupra Erigônem* fluuium, qui recto caſu huic Εριγών, Liuio *Erigonus* eſt. Eſſe autem maiorem illum, qui ab occaſu adlabitur Axium; Strabo ibidem adſeuerat, dum flumina, quæ recipit, non minus ex Illyricis montibus & Lynceſtide, quam ex Deuriopo oriri teſtatus eſt: quæ δεξάμενος εἰς τὸν Αξιὸν ἐκδίδωσι; *accipit, & in Axium effundit.*

XXXIV.

Ad cetera Pæoniæ, cis Axium ſitæ, adgredimur. Thucydides lib. IV pag. 337 de Braſida refert, quum a Lynceſtis ſe reciperet, & Toronam cogitaret, *Arniſſam* adiiſſe, πρώτην τῆς Περδίκκου ἀρχῆς, *primam vrbem regni Perdiccæ*, id eſt propriæ Macedoniæ. Vltra ergo Lynceſtas fuit in ortum & in

in ſeptemtrionem ſimul reducta: quam perperam Ptolemæus in Taulantiis, maritima gente, repoſuit. Liuius lib. XL cap. III *Emathiam* tum dictam ait, *quæ quondam adpellata fuerat Pæonia.* EMATHIA præſtantiſſima pars Macedoniæ & nobiliſſimis prædita vrbibus, quas Ptolemæus recenſet, ab occaſu pro lege geographiæ incipiens. Primum ponit obſcuriora oppida, quæ Lynceſtidis fines & Daſſaretiæ prope contingunt, *Tyriſſam*, vnde *Tyriſſei* ſunt Plinio: deinde *Scydram*, & Μύεζαν, *Myezam*, ſupra flumen *Haliacmona* ſita oppida. *Haliacmon* ſiue *Aliacmon* amnis ex Peneſtis procurrens Lynceſtidem & Emathiam ab auſtro prætercurrit, & a Theſſalia Macedoniam proprie dictam ſeparat. Cæſar lib. III Civ. cap. XXXVI *M. Fauonium ad flumen Haliacmonem, quod Macedoniam a Theſſalia diuidit, cum cohortibus* VIII *præſidio impedimentis legionum reliquit.* Liuius quidem lib. XLII cap. LIII ſcripſit, *in Elimeam ad Haliacmona fluuium proceſſit:* ſed ſupra indicauimus, quam dubia Elimeorum ſit poſitio, quos Ptolemæi diſpenſatione Aous potius, quam Haliacmon, perfluit. Et Claudianus B. Getic. verſ. 179

Et fruſtra rapidum damnant Aliacmona Beſſi.

XXXV.

Interiora Emathiæ tenent *Cyrrheſtæ*, quos Plinius in Macedonia lib. IV cap. X memorauit: quorum vrbs *Cyrrhus* eſt, praue in Ptolemæi libris Κυρίος ſcripta; & regio *Cyrrheſtis*. Thucydides lib. II pag. 170 ἐς τὴν ἄλλην Μακεδονίαν προὐχώρει τὴν ἐν ἀριστερᾷ Πέλλης καὶ Κύῤῥου, *in reliquam progreſſus eſt Macedoniam, quæ ad ſiniſtram Pellæ iacet & Cyrrhi.*

XXXVI.

Supra eam *Idomene* & *Gortynia* oppida. Thucydides dicto loco: εἷλεν Εἰδομένην μὲν κατὰ κράτος. Γορτυνίαν δὲ ὁμολογίᾳ, *Idomenen vi cepit: Gortyniam deditione.* Ptolemæus Ἰδομένη ſcripſit ſine diphthongo: etiam lib. III Thucydides pag. 249 ſine illa, caſu autem plurali τῶν ἐν Ἰδομέναις, *eorum qui Idomenis erant.* Stephanus vtrumque exemplum diuerſis locis, quaſi diuerſa oppida, expoſuit, ſed vnum idemque eſt, nec rara illa diphthongi & vocalis ſimplicis, præſertim in nummis, permutatio. *Gortynia* autem Thucydidis, eſt Plinii *Gordynia*, qui cum Scydra & Mieza, antea dictis oppidis, coniunxit: etiam Stephanus; Γορδυνία, πόλις Μακεδονίας, *Gordynia, vrbs Macedoniæ:* Ptolemæus autem Γορδηνία, *Gordenia*, qui fortaſſis lapſus eſt deſcribentium.

XXXVII.

Prope Gordyniam fuit *Edeſſa*, quam Ptolemæus Αἴδεσσαν, *Aedeſſam* biuocali nominat: ceteri ſimplici littera. Antiqua regia fuit Macedonum ante Pellam: quæ quum capta eſſet caprarum gregis ductu, quem inter pluuias nebulaſque hoſtes ſequebantur; ab euentu nomen induit, & *Aege, Aegæ, Aegia*, ac *Aegæa*, Græce Αἰγὴ, Αἰγαὶ, Αἴγεια, Αἰγαία fuit adpellata. Iuſtinus lib. VII cap. I de Carano: *Quum in Emathiam veniſſet, vrbem Edeſſam, non ſentientibus oppidanis propter imbrium & nebulæ magnitudinem, gregem caprarum, imbrem fugientium ſequutus, occupauit. Vrbem Edeſſam ob memoriam*

moriam muneris Aegeas, populum Aegeadas, vocauit. Male ergo Ptolemæus Aedeſſam & Aegæam diſtinxit vt duas vrbes Emathiæ. Philippus Amyntæ hinc regiam ſedem tranſtulit, & *Pellæ* conſtituit, vt tamen ſepulcra regum in vrbe veteri religionis cauſſa etiam in poſterum manerent. Plinius lib. IV cap. X *Oppida, Aege, in quo mos ſepeliri reges.* Et Diodorus lib. XIX cap. LII de Caſſandro: Ευρυδίκην καὶ Φίλιππον, τοὺς βασιλεῖς, ἔθαψεν ἐν Αἰγαῖς, καθάπερ ἔθος ἦν τοῖς βασιλεῦσι, *Eurydicen & Philippum reges ſepeliuit Aegis, vt mos fuit regibus.* Etiam aliæ ſolemnitates non numquam, ſede iam regum mutata, ibidem celebratæ ſunt, quod nuptiis Alexandri Epirotæ & Philippi filiæ Cleopatræ, ἐν Αἰγαῖς τῆς Μακεδονίας peractis, vt Diodorus lib. XVI cap. XCIII tradit, luculenter manifeſtat. In qua vrbe etiam inter ipſas nuptias rex Philippus interfectus fuit. Corn. Nepos in Regibus: *Philippus Aegis a Pauſania, quum ſpectatum ludos iret, iuxta theatrum occiſus eſt.* Polybius veteri nomine adpellat Ἔδεσαν, quod Σ Iuſtinus, Ptolemæus & Antoninus duplicarunt. Ille vero lib. V cap. XCVII ἧκεν εἰς Ἔδεσαν, *Edeſam venit.* quam regiam olim fuiſſe idem Diodorus in Excerptis Valeſ. pag. 266 teſtatur: τὰς Αἰγέας διαρπάσας ὁ Πύῤῥος, ἥτις ἦν ἑστία τῆς Μακεδονικῆς βασιλείας, *Aegeas Pyrrhus diripuit, quæ ſedes Macedonum regia fuit.* Gentile Liuius lib. XLII cap. LI habet, *Antiphilus Edeſſæus.*

XXXIIX.

Nobilis vrbs quoque *Beræa* fuit ab Edeſſa in auſtrum, a Cyrrho in ortum hiemalem vergens, ſita ad radices montis *Bermii.* Strabo excerptis libri VII ἡ Βέροια πόλις ἐν ταῖς ὑπωρείαις κεῖται τοῦ Βερμίου ὄρους. *Beræa ad radices Bermii ſita eſt.* Sic etiam diuinus ſcriptor Actor. Apoſt. XVII, & Stephani breuiator, vterque Βέροια, & Plinius *Beræa* hoc nomen tradiderunt: Ptolemæus Βέῤῥοια, littera geminata, quæ etiam Thucydidis ſcriptura eſt lib. I pag. 40, ἀφικόμενοι ἐς Βέῤῥοιαν, *venientes,* inquit, *Berrhœam.* Atque ita etiam Philoſtorgius lib. IX cap. VIII μετάγεται Δημόφιλος ἀπὸ Βεῤῥοίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, *transfertur Demophilus a Berrhœa Conſtantinopolim.* Epiſcopum enim habuit quum Chriſtiani rerum potirentur. Gentile duplex reperitur: Polybii Legat. LXIX Μήδων Βεροιεύς, *Medo Beræenſis:* & apud Stephanum Βεροιαῖος: atque ita etiam in nummis Traiani & Antonini Pii ΒΕΡΟΙΑΙΩΝ, niſi ad Syriacam Berœam referre nummos malueris.

XXXIX.

Tandem regiam alteram, eamque ſplendidiorem accedimus, *Pellam,* quæ propior mari eſt in limite ſita Emathiæ, ideoque Herodotus *Bottiææ,* maritimæ regioni, attribuit. Lib. VII cap. CXXIII Βοττιαιΐδος, inquit, ἔχουσι τὸ παρὰ θάλασσαν στεινὸν χωρίον πόλις Ἴχναι τε καὶ Πέλλα, *Bottiæidis anguſtum ad mare ſpatium vrbes Ichnæ & Pella occupant:* ſed quia inter eam & mare aliquantum ſpatium intercedit, malumus in Emathia cum Ptolemæo cenſere, quam cum iſto in Bottiæide. Situm deſcripſit Liuius lib. XLIV extremo: *Conſul a Pydna profectus cum toto exercitu die altero Pellam peruenit, - - - quam non ſine cauſſa delectam eſſe regiam aduertit. Sita eſt in tumulo vergente in occidentem hibernum. cingunt paludes inexſuperabilis altitudi-*

nis

Digitized by Google

nis æſtate & hieme; quas reſtagnantes faciunt lacus. In ipſa palude, qua proxima vrbi eſt, velut inſula, arx eminet, aggeri operis ingentis impoſita, qui & murum ſuſtineat, & humore circumfuſæ paludis nihil lædatur. Muro vrbis coniuncta procul videtur. diuiſa eſt intermurali amni, & eadem ponte iuncta; vt nec, oppugnante externo, aditum ab vlla parte habeat, nec, ſi quem ibi rex includat, vllum, niſi per facillimæ cuſtodiæ pontem, effugium. Flumen quod adluit, arcemque ab vrbe disiungit, *Ludias* eſt ſiue *Lydias.* Strabo ſub finem libri VII in excerptis: εἶτα Ἐρίγων καὶ Λυδίας ποταμοί· ἀπὸ δὲ Λυδίου εἰς Πέλλαν πόλιν ἀνάπλους ςάδια ρκ. *Dein Erigon & Ludias amnes: a Ludiæ autem oſtio ad Pellam aduerſo amne nauigatur per* CXX *ſtadia.* Tanto interuallo vrbs abeſt a mari. Ptolemæus habet Λυδίου ποταμοῦ ἐκβολὰς, *oſtia amnis Lydiæ*, ſine diphthongo; * atque ita etiam Herodotus lib. VII cap. CXXVII. Labitur ex lacu, quem Axii ἀπόσπασμα auget, vt ibidem Strabo adnotauit. Vrbs Pomponio *Pelle* dicta, tamquam a πέλλη, quamquam plerique Græcorum Thucydides, Strabo, Ptolemæus, Herodotus, quorum verba paullo ante attulimus: etiam Byzantius vrbium & populorum ſcriptor Πέλλα vocali prima exprimunt. Verba Pomponii lib. II cap. III ineunte ſunt: *Tum Macedonum populi, qua vrbes habitant, quarum Pelle & maxima & illuſtris. Alumni efficiunt, Philippus Græciæ domitor, Alexander etiam Aſiæ.* Alumnus Philippus, quia ſecundum Strabonem τραφεὶς ἐν αὐτῇ, *in ea educatus fuerat,* cuius gratia μικρὰν πρότερον οὖσαν ηὔξησε, *paruam antea ornauit & amplificauit.* Manſit abhinc ſedes etiam poſteriorum regum, vt Philippi alterius, Liv. lib. XXXVII cap. VII: ideoque lib. XLII cap. LI dixit idem: *Pellæ, in veteri regia Macedonum,* quia inde a Philippo Amyntæ ad Perſen vſque longo tempore regia Macedonum fuerat. Plinio dicta *Pella colonia:* quo nummum vir ſummus Ezech. Spanhemius refert inſcriptum, COL. IVL. AVG. PELL. cuius ectypon vir clariſſimus Car. Patinus in nummis Hadriani pag. 195 expreſſit. Decreuit poſtea, & Luciani temporibus ταπεινὰς καὶ ὀλίγους οἰκήτορας, *obſcuros & paucos incolas* habuit, vt ipſe in Pſeudomante eſt teſtatus. Hodie τὰ παλατίσια, id eſt *parua palatia* illum locum vocari, Lucas Holſtenius, a Critopulo edoctus, ad Ortel. adnotauit. Inde *Pellæus* gentile. Iuuenalis ſatyr. X verſ. 168 de Alexandro Macedone:

Vnus Pellæo iuueni non ſufficit orbis.

Hæc de Emathia.

XL.

In oram ſinus Thermaici progredimur. Inter Axii & Ludiæ oſtia, parua regio BOTTIAEA, ſiue Βοττιαιίς, *Bottiæis*, cui Herodotus lib. VII cap. LXXIII & *Ichnas* & *Pellam* adſignat. Credo, ipſius æuo in Bottiæide & *Pellam* fuiſſe cenſam: poſtea amplificatam a Philippo, Emathiæ, nobiliori regi-

* Euripid. in Bacchis verſ. 565, *O beata Pieria! colit te Bacchus, & veniet ducturus choros cum bacchationibus. Et celeriter fluentem vbi tranſieris Axium, ſaltantes etiam Mænadas ducet ad* (Λυδίαν) *Lydiam, felicitatis mortalibus largitorem & parentem, quem audiui præſtantem equis regionem aquis limpidiſſimis rigatam impinguare.*

regioni, in cuius limite ſita erat, contributam: cui Ptolemæus dat, Bottiææ, vt obſcuræ regiunculæ nullam faciens mentionem. Meminit eiusdem etiam Liuius lib. XXVI cap. XXV *per Pelagoniam, & Lyncum, & Bottiæam in Theſſaliam deſcendit:* vt ex MSS reſtituit Gronouius. Plinius *Bottiæos* in Thracia lib. IV cap. XI memorauit, qui iidem videntur quos Thucydides lib. I pag. 38 & lib. II pag. 152 τοῖς ἐπὶ Θρᾴκης Χαλκιδεῦσι, *Chalcidicis ad Thraciam* coniungit: eodem tamen libro II pag. 170 noſtrorum quoque rationem habet, ἐς τὴν Βοττιαίαν καὶ Πιερίαν ἐκ ἀφίκοντο, *in Bottiæam & Pieriam* [tamquam contiguas regiones] *non venerunt.* Sed facile conciliantur quæ Thucydidis ſunt, quia Chalcidice illa cis Strymonem fuit, & ad ſinum Thermaicum pertinuit: difficilius autem huic Plinius conciliatur, quia in Thracibus trans Strymonem Bottiæos ſuos numerauit, qui vtique reducendi in citeriora erant. *Ichnæ* Herodoti etiam a Plinio memorantur. *Mox,* inquit, *in ora Ichnæ: fluuius Axius.*

XLI.

Sequitur PIERIA, Ptolemæo Ludiæ & Penei oſtiis contenta, Straboni vltra Ludiam prolata, ἕως τῦ Ἀξίυ ποταμῦ, * *usque ad Axium flumen*, Bottiæa quoque comprehenſa: qui ab auſtro non ad Peneum fluuium deducit, ſed ad Haliacmonem. Verba ſunt: μετὰ τὸ Δίον πόλιν ὁ Ἀλιάκμων ποταμός ἐςιν, ἐνβάλλων εἰς τὸν Θερμαῖον κόλπον· καὶ τὸ ἀπὸ τύτυ, ἡ πρὸς βοῤῥᾶν τῦ κόλπυ παραλία, Πιερία καλεῖται. ἕως τῦ Ἀξίυ ποταμῦ. ἐν ᾗ καὶ πόλις Πύδνα, ἣ νῦν Κίτρον καλεῖται· εἶτα Μεθώνη καὶ Ἄλωρος πόλις· εἶτα Εριγων καὶ Λυδίας ποταμοί. *Poſt Dium vrbem Haliacmon fluuius eſt, in ſinum Thermæum ſe effundens: & ab hoc ſeptemtrionem verſus vsque ad Axium in litore Pieria, in qua vrbs Pydna, quæ nunc Citrum vocatur: deinde Methone & Alorus oppida: vltra quæ Erigon & Ludias fluuii.* In quo diſſentit ab Liuio, qui Erigonem in Axium exire ſupra ſcripſerat, quem etiam in tabula noſtra ſequuti ſumus. Habemus ſic oppida Pieriæ, *Alorum*, *Methonen*, *Pydnam*: nec plura in ora Ptolemæus addit præter *Dium,* quod trans flumen eſt Haliacmonem, ab illo etiam Pieriæ adſcriptum. Inde ſi ad Penei oſtia cum Ptolemæo deducimus, *Phila* addenda eſt, paululum remota a mari; & *Heracleum,* in ipſo litore. In mediterraneis Pieriæ duo oppida Ptolemæus ſcripſit *Phylacas* & *Vallas.* De ſingulis nunc, quæ reperire licet, adferemus.

XLII.

Alorus, Ἄλωρος, ex Strabonis poſitione ſupremo loco fuit, ad fines fere Bottiææ, cui ipſe Strabo in Excerptis videtur addixiſſe. ἡ Ἄλωρος, inquit, Βοτταϊκή, *Alorus Bottaica* ſiue *Bottiæa vrbs eſt.* Plinius lib. IV cap. X *Intus Aloritæ;* falſo, quia in ora *Alorus* fuit, ἐν παραλίᾳ, ſecundum Strabonem. Confirmat Stephanus: Ἄλωρος πόλις Μακεδονίας· ἐςι δὲ τὸ μυχαίτατον τῦ Θερμαίυ κόλπυ. τὸ ἐθνικὸν Ἀλωρίτης, *Alorus vrbs Macedoniæ in intimo receſſu Thermæi ſinus. Gentile Alorita.*

XLIII.

* Euripides Bacch. verſ. 570 Διαβὰς Ἀξιὸν cum vltima acuta. De reliquo Straboni ſuccurrere pene videtur Euripides loco citato.

Digitized by Google

XLIII.

Deinde eſt *Methone*, Μεθώνη, itidem ex Strabonis diſpoſitione. Quum plures huius nominis ſint, Stephanus hanc quoque diſtincte adnotauit. ἐςι δὲ, inquit, καὶ Μακεδονίας. In huius obſidione Philippus Amyntæ oculum amiſit, καταβελτικῷ βέλει, *machinali telo* excuſſum, quod itidem Strabo prodidit, & Diodorus lib. XVI cap. XXXIV, qui addit regem captam vrbem ſolo æquauiſſe. Oppidani eidem ſunt Μεθωναῖοι, *Methonæi.*

XLIV.

Succedit *Pydna*, vrbs memorabilior, etiam ἐν παραλίᾳ, *ad mare*, vt Strabo tradit, iuxta quam Romani, prœlio cum Perſe commiſſo, Macedonico regno finem attulerunt. Iterum Strabo Excerpt. libri VII ἐν τῷ πρὸ τῆς Πύδνης πεδίῳ Ῥωμαῖοι Περσέα καταπολεμήσαντες καθεῖλον τὴν τῶν Μακεδόνων βασιλείαν. Interpretis loco ſit Paterculus lib. I cap. IX *Is* [Aemilius Paullus] *Perſeum ingenti prœlio apud vrbem nomine Pydnam in Macedonia fuſum fugatumque caſtris exuit.* Liuius lib. XLIV cap. XLII *Princeps fugæ rex ipſe erat. iam a Pydna cum ſacris alis equitum Pellam petebat.* Et paucis interiectis: *qui Pydnam ex acie profugerant, viui in poteſtatem peruenerunt.* Et Caſſander Olympiadem Pydnæ concluſam tenuit, captamque interfecit, quod Diodorus lib. XIX cap. XLIX, Iuſtinus lib. XIV cap. VI pluribus tradiderunt. Oppidani, Πυδναῖοι Stephano: etiam Latine *Pydnæi.* Liuius lib. XLIV cap. XLV *Pydnæi, qui proximi erant, nondum miſerant legatos.*

XLV.

Nec minus clara vrbs *Dium* erat, & ipſa Ptolemæo in Pieria: * aliis extra illam. Liuius lib. XLIV cap. IX *Conſul, capto iam Heracleo, caſtra eo promouit, tamquam Dium; atque inde, ſubmoto rege, in Pieriam etiam progreſſurus.* Strabo enim dicto loco: μετὰ τὸ Δῖον πόλιν ὁ Ἁλιάκμων ποταμός ἐςιν, ἐκβάλλων εἰς τὸν Θερμαῖον κόλπον καὶ τὸ ἀπὸ τούτου, ἡ πρὸς βοῤῥᾶν τοῦ κόλπου παραλία Πιερία καλεῖται, *Poſt vrbem Dium Haliacmon amnis eſt, in ſinum Thermæum ſe effundens: & ab hoc aquilonem verſus ora eius ſinus Pieria vocitatur.* Straboni ergo & Liuio *Dium* eſt extra Pieriam: quia vero fines eius attingit, & Ptolemæus in ipſa cenſet Pieria; heic illud quoque oppidum enarramus, præſertim quod dubie etiam ad Theſſaliam refertur. Thucydides lib. IV pag. 305 οἱ Περαιβοὶ, αὐτῶν ὑπήκοοι ὄντες Θεσσαλῶν, κατέςησαν αὐτὸν ἐς Δῖον τῆς Περδίκκου ἀρχῆς, ὃ ὑπὸ τῷ Ὀλύμπῳ Μακεδονίας πρὸς Θεσσαλοὺς πόλισμα κεῖται, *Illi Perræbi, qui Theſſalis ſubiecti erant, deduxerunt eum* [Braſidam] *in Dium ditionis Perdiccæ, quod oppidum ſub monte Olympo Macedoniæ, Theſſalos verſus, ſitum eſt.* Macedoniæ ergo fuit, quamquam per ſe neque ad Pierios neque ad Theſſalos pertineret. In ora maris fuiſſe ſitum ex Strabone & Ptolemæo clarum eſt, qui in maritimis recenſent. Splendidam vrbem fuiſſe, ex Polybii lib. IV cap. LXII, qui γυμνάσιον, *gymnaſium* eius cum muris ab Aetolis euerſum commemorat: ex quo tamen ex-

* Quia Theophraſtus hiſtor. Plantar. III cap. 3 Olympum Pierium vocat: videri *Dium* Olympo ſubiectum itidem Pierium poteſt. Sed alia fortaſſe tempora aliam formam habuere.

Digitized by Google

ſcidio ſurrexit, nouumque ſplendorem rex Alexander adiecit ſtatuis æneis interfectorum ad Granicum prœlio, ab Lyſippo conflatis, in vrbe illa poſitis, vt Arrianus lib. I pag. 47 memoriæ prodidit: quod decus vsque ad Romanorum tempora conſeruauit. Liuius lib. XLIV cap. VII *Conſul ſecundis caſtris peruenit ad Dium, metarique ſub ipſo templo iuſſit. Ipſe vrbem ingreſſus, ſicut non magnam, ita exornatam publicis locis & multitudine ſtatuarum, munitamque egregie vix ſatis credere, in tantis rebus ſine cauſſa relictis non aliquem ſubeſſe dolum.* Et coloniam Romani in id oppidum deduxerunt. Plinius IV cap. X *coloniæ, Bullidenſis & Dienſis.* Et nummo Antonini Pii apud Vaillantium: COL. IVL. AVG. DIENSIS.

XLVI.

Haud longe infra *Dium* in mare exit amnis *Enipeus,* ex valle Olympi montis decurrens. Liuius lib. XLIV cap. VIII *Regreſſus Dium* [Perſeus] *quæ diſiecta ac vaſtata ab Romanis erant, reficit, pinnas mœnium decuſſas reponit, ab omni parte muros firmat: deinde quinque millia paſſuum ab vrbe citra ripam Enipei amnis caſtra ponit, amnem ipſum tranſitu perdifficilem pro munimento habiturus. Fluit ex valle Olympi montis, æſtate exiguus, hibernis idem incitatus pluuiis - - - facit prealtas voragines, cauatoque medio alueo ripas vtrimque præcipites.*

XLVII.

Prope flumen illud videtur *Phila* oppidum fuiſſe, vt Stephanus auctor eſt, opus Demetrii Gonatæ; & vlterius, Tempe verſus *Heracleum.* Liuius lib. XLIV cap. II *Ipſe* [rex] *circa Dium ſtatiua habuit. deinde adeo, vt obtorpuiſſe inops conſilii videretur, cum equitibus expeditis, litore nunc Heracleum, nunc Philam percurrebat, eodem inde curſu Dium repetens.* Et cap. VIII *Inter hæc conſul a Phila Popillium cum duobus millibus armatorum Heracleum mittit. abeſt a Phila quinque millia ferme paſſuum, media regione inter Dium Tempeque, in rupe amni imminente poſitum.* Et cap. IX *Conſul, capto iam Heracleo, caſtra eo promouit tamquam Dium progreſſurus.* Dicta Plinio *Heraclea* lib. IV cap. X. *In ora,* inquit, *Heraclea, flumen Apilas* [Enipeus.] *Oppida, Pydna, Alioros, amnis Haliacmon.*

XLIIX.

In mediterraneis Pieriæ Ptolemæus poſuit & *Phylacas* & *Vallas,* vtrumque oppidum aliunde parum notum, niſi quod Plinius lib. IV cap X *Vallæos* & *Phylacæos* memorauit. *Oppida,* inquit, *Pydna, Alorus: amnis Haliacmon. Intus Aloritæ, Vallæi, Phylacæi.*

XLIX.

Regio ſecunda Macedoniæ ex Aemilii Paulli diſtributione, quæ nobis tertia eſt ab occaſu progreſſis, continetur inter Axium & Strymonem amnes: de qua parte Liuius lib. XLV cap. XXX *celeberrimas vrbes Theſſalonicen & Caſſandream habet: ad hoc Pallenen fertilem ac frugiferam terram: maritimas quoque opportunitates ei præbent portus ad Turonem ac montem Atho.* Sinticen autem & Biſalticam ſuæ primæ parti (noſtræ vltimæ) Aemilius

Digitized by Google

milius adſcripſerat: nos vero in Strymone conſtituentes limitem, vt antiquus fuit, illas quoque partes reuocabimus.

L.

AMPHAXITIS prima portio huius regionis eſt, ab Axio flumine in ora Thermaici ſinus incipiens. Mentio eius apud Polybium lib. v cap. XCVII παραλαβὼν τοὺς ἐκ τῆς Βοττίας καὶ Ἀμφαξίτιδος ἧκεν ἔχων εἰς Ἔδεσσαν, *ipſe cum ea manu, quam ex Bottia & Amphaxitide coegerat, Edeſſam venit.* Ptolemæus ei tribuit & *Axii* & *Echedori* fluuii oſtia: & deinde vrbem *Theſſalonicen.* De Axio ſupra dictum; *Echedorus*, Ἐχέδωρος Ptolemæi, eſt idem qui Herodoti *Chidorus*, Χείδωρος, lib. VII cap. CXXVII, qui οὐκ ἀντέχρησε τῇ στρατιῇ πινόμενος, ἀλλ᾽ ἐπέλιπε, *Xerxis exercitui non ſuffecit, ſed defecit.* Vterque enim deſcripſit vt proximum Thermæ ſiue Theſſalonicæ.

LI.

Nam *Theſſalonica* olim Θέρμη, *Therma* vocata, * vnde ſinui, cui adiacet, nomen *Thermæo* eſt ſiue *Thermaico.* Herodotus dicto loco: ὡς δὲ ἐς τὴν Θέρμην ἀπίκετο ὁ Ξέρξης, ἵδρυσε αὐτοῦ τὴν στρατιήν. ἐπέσχε δὲ ὁ στρατὸς αὐτοῦ στρατοπεδευόμενος τὴν παραθαλάσσαν χώρην, τοσόνδε. ἀρξάμενος ἀπὸ Θέρμης πόλιος, reliqua. hoc eſt: *Poſtquam Thermam Xerxes venit, ibi ſubſtitit, tantum ſpatii caſtris eius complectentibus, quantum eſt a Therma & Mygdonia ad confluentem Lydei & Haliacmonis.* Et Thucydides lib. I pag. 40 *profecti in Macedoniam,* καταλαμβάνουσι τοὺς προτέρους χιλίους, Θέρμην ἄρτι ᾑρηκότας, *offendunt mille priores, qui iam Therma potiti erant.* Et Scylax in Macedonia: Ἄξιος ποταμὸς, Δῶρος ποταμὸς, Θέρμη πόλις, *Axius fluuius, Echedorus* (ſic legendum) *fluuius, Therma vrbs.* Huic poſtmodum amplificatæ nomen *Theſſalonicæ* inditum eſſe Strabo, Tzetza & ſcholiaſtes Thucydidis conſentiunt. Hic ſubnotauit: ἡ νῦν Θεσσαλονίκη πόλις, πάλαι Θέρμη ἐκαλεῖτο. Strabonis epitome lib. VII, μετὰ τὸν Ἄξιον ποταμὸν ἡ Θεσσαλονίκη ἐστὶ πόλις, ἡ πρότερον Θέρμη ἐκαλεῖτο, *Vltra flumen Axium vrbs eſt Theſſalonica, quæ quondam Therma vocitata fuit.* Tzetzes Chiliad. cap. CCCXVI vicum quondam fuiſſe adſeuerat:

> Ἡ νῦν Θεσσαλονίκη μὲν, πόλις ἡ λαμπροτάτη,
> Ὑπῆρχε κώμη, Θέρμη δὲ τὴν κλῆσιν ἐκαλεῖτο,

Quæ nunc eſt Theſſalonica, vrbs præclariſſima, vicus olim fuit, Therma dictus. Auctor auctæ vrbis & noui nominis eſt pluribus Caſſander, qui in gratiam vxoris Theſſalonicæ, Philippi filiæ, ita nominauerit. Sic Strabo, Tzetzes, & Zonaras in Claudio Gothico. Byzantius autem Stephanus etiam aliam rationem & originem addit, ὅτι Φίλιππος τοῦ Ἀμύντου ἐκεῖ Θετταλοὺς νικήσας οὕτως ἐκάλεσε, *quod Philippus Amyntæ filius, ibi Theſſalos vincens ita nominauerit.* Sub Romanis facile princeps vrbs erat Macedoniæ, ſedes præſidis & quæſtoris. Cicero pro Plancio cap. XLI *Theſſalonicam me, in quæſtorium perduxit:*

* Aeſchines de falſa legation. pag. 250 B, Παυσανίου - - φυγάδος μὲν ὄντος, - - ἔχοντος δὲ ἑλληνικὴν δύναμιν, εἰληφότος δὲ Ἀνθεμοῦντα καὶ Θέρμαν καὶ Στρέψαν καὶ ἄλλ᾽ ἄττα χωρία. *Pauſania exule illo quidem, ſed græcis opibus adiuto, quique iam Anthemunta & Thermam & Strepſam aliaque oppida cepiſſet.*

Digitized by Google

duxit: nec ex diuinis epiſtolis, ad hanc ciuitatem ab apoſtolo ſcriptis, nihil ſplendoris ad laudem illius accedit. Plinius: *Theſſalonica liberæ conditionis.* * Et hodieque vrbs frequens, *Salonichi* mutilato vocabulo adpellata. **

LII.

Aliam vrbem Amphaxitidis Ptolemæus nullam memorauit. Fuere autem intus *Chaleſtra* ſiue *Chalaſtra.* Plinius lib. IV cap. X *In ora ſinus Macedonici oppida Chalaſtra: & intus Phileros, Lete.* Et Strabo libri VII excerptis: μετῴκισεν τὰ πέριξ πολίχνια εἰς αὐτήν. οἷον Χαλάςραν, Αἰνείαν, Κισσὸν, καί τινα καὶ ἄλλα, Caſſander *tranſtulit in ipſam* [Theſſalonicam] *circumiecta oppida, vt ſunt Chalaſtra, Aenea, Ciſſus, & alia non nulla.* Herodotus lib. VII cap. CXXIII ἀπίκετο ἔς τε τὴν προειρημένην Θέρμην, καὶ Σινδόν τε πόλιν καὶ Χαλέςρην, ἐπὶ τὸν Ἄξιον ποταμὸν, ὃς ὁρίζει χώρην τὴν Μυγδονίην τε καὶ Βοττιαιίδα, *ad Thermam, quam prædiximus, ventum eſt, & ad vrbem Sindum, & ad Chaleſtram ſuper Axium amnem, qui Mygdoniam & Bottiæidem diſterminat.* E quibus *Sindus* paullo recedit a mari: quam Stephanus per θ, eodem vſus Herodoto, ſcripſit; Σίνθος πόλις παρὰ τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ. Ἡρόδοτος ἑβδόμῃ. *Sinthus,* inquit, *vrbs iuxta Thermæum ſinum. Herodotus ſeptimo.* Longius recedit *Lete* Plinii: *Phileros, Ciſſus* ignoto ſitu, niſi forte in Mygdoniæ finibus fuerunt, quod etiam de *Lete* ſentiendum, quam Λητὴν Ptolemæus dixit, vltimamque Mygdoniæ conſtituit.

LIII.

Cetera MYGDONIAE ex eiusdem diſpoſitione ſunt *Antigonea,* Ἀντιγόνεια, quam & Plinius eodem loco poſuit. *Oppidum Stobi,* inquit, *ciuium Romanorum: mox Antigonea.* Sequuntur *Phyſcæ,* quas ſingulari numero Thucydides lib. II pag. 170 adpellat, περὶ Φύσκαν, *circa Phyſcam* dicens Eordos quosdam, patria ſua expulſos, ſedes conſtituiſſe. Deinde eſt *Terpillus,* & *Aſſorus,* Ἄσσορος; & *Xylopolis,* vnde Plinio *Xylopolitæ,* quos dicit liberos fuiſſe: & Ἀπολλωνία Μυγδονίας, *Apollonia Mygdoniæ,* quæ Antonini itinere a Dyrrachio Byzantium, eſt XXX millibus ab Amphipoli, XXXVII a Theſſalonica, quam etiam diuinus ſcriptor in ſanctis actibus cap. XVII ineunte eodem, quo Itinerarii auctor, inter Amphipolim & Theſſalonicam loco memorauit. Διοδεύσαντες, inquit, Ἀμφίπολιν καὶ Ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην. Plinius ſæpe dicto loco eamdem non quidem in Mygdonia, eidem vero ſubiecta regiuncula ponit. *Regio,* inquit, *Mygdoniæ ſubiacens, in qua recedentes a mari Apollonia, Arethuſa.* Vtramque etiam Scylax in hoc tractu commendat: Ἀρέθουσα ἑλληνὶς, Βόλβη λίμνη, Ἀπολλωνία ἑλληνὶς, *Arethuſa vrbs Græca, Bolbe lacus, Apollonia vrbs Græca.* Addimus *Euporiam,* inter Phyſcas & Apolloniam ſitam, quam Ptolemæus quidem Biſaltis adſcribit, verius tamen, etiam ipſius poſitu, in Mygdoniam cadit: & *Eu-*

* Accentus vt recte ponatur, habeto verſum Claudiani II in Rufin. v. 279

- - *murosque ſubibat*
Theſſalonica tuos.

** Portus Theſſalonicæ a Conſtantino demum factus dicitur Zoſimo II cap. 20 princ. Quod mireris.

& *Europum* ad Axium in Mygdoniæ & Pelagoniæ confinio. Plinius IV cap. X *Oppidum Stobi ciuium Romanorum: mox Antigonea: Europus ad Axium amnem.*

LIV.

Thucydides lib. II pag. 170 cum Mygdonia coniungit *Greſtoniam* & *Anthemuntem:* τήν τε Μυγδονίαν καὶ Γρηστωνίαν καὶ Ἀνθεμοῦντα ἐδῄουν, *Mygdoniam & Greſtoniam & Anthemuntem populati ſunt.* Et paullo ante eaſdem cum Biſaltia: ἐκράτησαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν οἱ Μακεδόνες οὗτοι, ἃ καὶ νῦν ἔτι ἔχουσι, τόν τε Ἀνθεμοῦντα καὶ Γρηστωνίαν καὶ Βισαλτίαν, *Et alias gentes in poteſtatem Macedones hi redegerunt, quas adhuc tenent, Anthemuntem & Greſtoniam & Biſaltiam.* Ἐθνῶν, *gentium* hæc nomina Thucydidi ſunt, inter regionum vocabula Mygdoniam & Biſaltiam media. Nec vero dubium, *Anthemuntem* & vrbem eſſe, a qua ager denominetur. Herodotus ſane lib. V cap. XCIV videtur vrbis loco habere: nec non Plinius IV cap. X *Caſſandria colonia: Anthemus, Olophyxos.* Et clarior Stephanus: Ἀνθεμοῦς πόλις Μακεδονίας, *Anthemûs, vrbs Macedoniæ.* * Greſtoniam Herodotus lib. VII cap. CXXIV per κ ſcripſit: Χείδωρος ἐκ Κρηστωναίων ἀρξάμενος ῥέει διὰ Μυγδονίης χώρης, *Echedorus oritur ex Creſtonæis & fluit per Mygdoniam.* Ibidem Κρηστωνικὴ eſt *ager Creſtonicus.*

LV.

Supra hos *Sintice* ac *Biſaltia*, vltima Macedoniæ cis Strymonem ſitæ. *Sinticen* regionem memorauit Liuius lib. XLIV cap. ult. *Paullus Naſicam Amphipolim miſit cum modica peditum equitumque manu: ſimul vt Sinticen euaſtaret.* Huius vrbs *Heraclea* erat *Sintica* cognominata. Plinius dicto loco: *Xylopolitæ, Scotuſſæi liberi, Heraclea Sintica, Tymphæi, Toronæi.* Et Liuius lib. XLV cap. XXIX in adiectis primæ regioni inter Strymonem & Neſtum ſitæ: *trans Strymonem vergentia ad occaſum Biſalticam omnem cum Heraclea, quam Sinticen adpellant.* Cæſaris lib. III Ciuil. cap. LXXIX ſcriptum ſecunda vocali *Heraclea Sentica.* Populus Σίντοι, *Sinti* ſunt Thucydidi lib. II pag. 169, ἐν δεξιᾷ μὲν εἶχον Παίονας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Σίντους καὶ Μαίδους, *ad dextram habebant Pæones, ad ſiniſtram Sintos & Mædos.* Addit τῇ Σιντικῇ, *Sinticæ* regioni Παροικόπολιν, *Paræcopolim*, & Τρίστολον, *Triſtolum*, quæ in obſcuris relinquimus.

LVI.

Tandem *Biſaltæ* non vno modo deſcribuntur. Aliis in Macedonia fuerunt, aliis trans Strymonem in Thracia. Conon, vetus ſcriptor, in excerptis Photii cod. CLXXXVI cap. XX οἱ Βισάλται, Θρακικὸν ἔθνος. ἀντιπέρα Παλλήνης οἰκοῦντες, *Biſaltæ, Thracica gens, ex aduerſo [peninſulæ] Pallenæ habitant.* At interiacet gens Chalcidica, aut ita extendenda Pallene eſt, vt illam quoque contineat. Liuius lib. XXXV cap. XXIX *Biſalticam* gentem cum Heraclea Sintica ſcribit *ad occaſum vergere trans Strymonem:* & cap XXX *Pars prima Biſaltas habet, fortiſſimos viros: trans Neſſum amnem incolunt.*

* Adparet hoc item ex Aeſchinis orat. de falſa legation. pag. 250 B. Locum ſupra citauimus.

colunt, & circa Strymonem. Et quibus adparet, & cis Strymonem Biſaltas fuiſſe, & vltra illum amnem. Magis tamen cis amnem, quam vltra illum cenſentur. Plinius IV cap. X *Amphipolis liberum oppidum, gens Biſaltæ.* Stephanus: Βισαλτία πόλις καὶ χώρα Μακεδονίας, *Biſaltia vrbs & regio Macedoniæ.* De vrbe nihil conſtat, vt erraſſe videatur chorographus vel breviator. Regio dicta *Biſaltia* etiam Thucydidi lib. II pag. 170, verbis paullo ante productis: ſed Ptolemæo praue Βησαλτία, *Beſaltia,* cui oppida plura tribuit, ſed omnia ignobilia, *Arolum* (Ἄρωλος) *Enporiam*, de qua ſupra: *Calliteras,* (Καλλιτέραι Græce) *Oſſam* & *Bertam.* Populus, *Biſaltæ*, Græcis & Latinis. Virgilius Georg. III verſ. 461

Biſaltæ quo more ſolent, acerque Gelonus.

LVII.

Sed ex ſeptemtrione ad *Theſſalonicen* eiusque ſinum reuertamur. Sinus ille vocatur ab antiquo vrbis nomine *ſinus Thermaicus* Pomponio Melæ II cap. III & Plinio IV cap. X; etiam huic ibidem *ſinus Macedonicus:* & alia nominis Græci forma *ſinus Thermæus.* Tacitus annal. V cap. X *Toronæum Thermæumque ſinum præfeſtinans.* Quæ ſinum ab ortu adiaceant inter Pallenen peninſulam & Thermam ſiue Theſſalonicam, Herodotus lib. VII cap. CXXIII enumerauit: *Lipaxus, Combréa, Liſæ, Gigonus* (Γίγωνος) *Campſa, Smila, Aenea,* Græce Αἴνεια. Obſcura omnia præter vltimum *Aeniam* oppidum, quod ab Aenea conditum antiquitus credebatur, vt Dionyſius Halicarnaſſeus lib. I pag. 39, & Liuius lib. XL cap. IV, & Stephani breviator prodiderunt: Situs Aeneæ ab Liuio lib. XLIV cap. X ita deſcriptus eſt: *omiſſa Theſſalonicæ oppugnatione Aeniam inde petunt. quindecim millia paſſuum ea vrbs abeſt, aduerſus Pydnam poſita fertili agro.* Vt Pydna vulgo conſtituitur prope Aliacmonem, laxe oppoſitio Aeniæ interpretanda eſt. Quod vero Dionyſius refert, quum in Pellene hibernaret Aeneas, oppidum ſui nominis condidiſſe; ſunt qui putent in ipſa peninſula ſeu prope illam Aeniam exſtitiſſe. Sed eſt certior Liuius: etiam Strabo in iis numerat quæ πέριξ *circa* Thermam ſeu Theſſalonicam fuerint: nec tam locum Dionyſius, quam tempus vrbis conditæ ſignificauit. Theſſalonicenſes etiam quotannis ſacrificium in Aenia oppido faciebant, vt Liuius tradit lib. XL cap. IV, quod propinquiorem locum arguit quam Pallene eſt peninſula. Oppidani *Aeneates* Liuio ibidem dicti: Stephano Αἰνεάτης ſingulari numero.

LIIX.

Inter Aeneam & Pallenen peninſulam *Antigonea* fuit. Liuius lib. XLIV cap. X *omiſſa Theſſalonicæ oppugnatione, Aeneam inde petunt. - - - - Peruaſtatis finibus eius, legentes oram, Antigoneam perueniunt. - - - - Ab Antigonea claſſis profecta ad agrum Pallenenſem, exſcenſionem ad populandum fecit. Finium is ager Caſſandrenſium erat.* Ager Pallenenſis non eſt hoc loco vnius vrbis, ſed totius peninſulæ, quippe mox ſequitur cap. XI *Caſſandrea condita eſt a Caſſandro rege in ipſis faucibus, quæ Pallenenſem agrum ceteræ Macedonia iungunt; hinc Toronaico, hinc Macedonico ſepta mari.*

Nec

Nec vero negandum eſt & oppidum *Pallenen* in peninſula huius nominis fuiſſe. Plinius: *Oppida, Pallene, Phlegra.* fortaſſe ſcripſit, *quæ & Phlegra,* ſiue *olim Phlegra.* Stephanus: Παλλήνη, πόλις Θράκης. *Pallene oppidum Thraciæ.* nam & hæc pars propter Thraces colonos Græcis immixtos eſt Thracia quondam adpellata. Scylaci autem Παλλήνη non vrbs eſt, ſed ἄκρα μακρὰ εἰς τὸ πέλαγος ἀνατείνουσα. *promontorium longe in mare procurrens.* Sed poteſt vtrumque & oppidum huius nominis & promontorium fuiſſe, vt ab alterutro, niſi vtroque, peninſula nominetur.

L I X.

Cherſoneſus hinc PALLENE eſt, Dionyſio Halicarnaſſenſi lib. I p. 39. χεῤῥόνησος ἡ καλεῖται Παλλήνη, *peninſula quæ vocatur Pallene:* Stephano τρίγωνος figura. Καὶ Παλλήνη, inquit, ἐστὶ χεῤῥόνησος τρίγωνος, *Etiam Pallene peninſula eſt triquetra.*

L X.

Cui Scylax quinque vrbes Græcas imponit, quarum prima eſt Ποτίδαια, *Potidæa,* ἐν τῷ μέσῳ τὸν ἰσθμὸν ἐμφράττουσα, *iſthmum in medio obſtruens,* vrbs etiam olim clara, antequam ornaretur a Caſſandro. nam & auſa cum Athenienſibus congredi, & Thucydides memorauit Ποτιδαιατικά, *Potidæenſia geſta* lib. I pag. 41 & 77. Vel auxit vel inſtaurauit Caſſander, a quo *Caſſandrea* poſtmodum dicta. Liuius lib. XLIV cap. XI *Hac virium acceſſione animus creuit prætori, vt Caſſandream oppugnaret. Condita eſt a Caſſandro rege in ipſis faucibus, quæ Pallenenſem agrum ceteræ Macedoniæ iungunt.* Strabo excerptis lib. VII ἡ Παλλήνη χεῤῥόνησος, ἧς ἐν τῷ ἰσθμῷ κεῖται ἡ πρὶν μὲν Ποτίδαια, νῦν δὲ Κασσάνδρεια, *Pallene eſt peninſula, in cuius iſthmo ſita quæ olim Potidæa, nunc Caſſandrea vocitatur.* Plinius dicto loco: *Potidæa, nunc Caſſandria colonia.* De colonia confirmant nummi Neronis, Veſpaſiani, Neruæ, inſcripti COL. IVL. AVG. CASSANDRENS. Paullus lege vlt. de Cenſibus: *In prouincia Macedonia Caſſandrenſes iuris Italici ſunt.*

L X I.

Reliqua oppida huius cherſoneſi ſunt *Mende,* * *Aphytis, Thrambus, Scione:* ** addit *Sanen* Strabo, etiam Herodotus VII cap. CXXIII. Accedit

* Vinum *Mendeum* olim celebre. Demoſthen. in Lacrit. pag. 594 A, Ἵππιας μαρτυρεῖ συμπλεῖν ἐν τῇ Ὑβλησίου νηΐ, διαπλεύσαν τὴν ναῦν καὶ εἰδέναι Ἀπολλόδωρον τὸν Φασηλίτην ἀγόμενον ἐν τῷ πλοίῳ ἐκ Μένδης εἰς τὸν Πόντον οἴνου Μενδαίου κεράμια τετρακόσια πεντήκοντα. *Hippias teſtatur ſe vna vectum in Hybleſii naue, & cognoſſe Apollodorum Phaſelitam vehere in nauigio e Mende in Pontum vini Mendæi amphoras quadringentas quinquaginta.* Idem in Lacrit pag. 596, Πᾶν γὰρ δήπου τοὐναντίον εἰς τὸν Πόντον οἶνος εἰσάγεται ἐκ τῶν τόπων τῶν περὶ ἡμᾶς, ἐκ Πεπαρήθου καὶ Κῶ, καὶ Θάσιος, καὶ Μενδαῖος καὶ ἐξ ἄλλων τινῶν πόλεων παντοδαπός. *Omnino contra in Pontum importatur vinum ex locis nobis vicinis, Peparetho & Co, Thaſium & Mendæum & ex aliis quibusdam oppidis omnis generis.* Adde huc Stephan de Vrbib in *Mende*, vbi ab hac *Mende* gentile formari ait *Mendæus.* Contra a *Mende*, Aegypti vrbe, *Mendeſius.* Ac *Mendeſium* vinum ſæpe commendat Hippocrates de intern. affection. cap. 17 pag. 217 tom. II & cap. 18 pag. 219 & cap. 19 pag. 221.

** Crebræ iſtuc nauigationes Athenis inſtitutæ fuiſſe videntur. Demoſth. adv. Lacritum pag. 596 C, Ἐδάνεισαν Ἀνδροκλῆς Σφήττιος καὶ Ναυκράτης Καρύστιος Ἀρτέμωνι καὶ Ἀπολλοδώρῳ Φασηλίταις ἀργυρίου δραχμὰς τρισχιλίας Ἀθήνηθεν εἰς Μένδην ἢ Σκιώνην καὶ ἐντεῦθεν εἰς Βόσπορον.

dit promontorium *Canaſtræum* Herodoto, Scylaci, Straboni, Ptolemæo memoratum.

LXII.

Ceterum Pallene cherſoneſus quondam φλέγρα, *Phlegra* dicta fuerat, * vt Herodotus obſeruauit. Quo fabulam Strabo atque Stephanus de deorum cum gigantibus pugna, in campis *Phlegræis* commiſſa, referunt. Propertius lib. III eleg. IX verſ. 47 ad Mæcenatem:

Te duce vel Iouis arma canam, cæloque minantem
Cœum, & Phlegræis Oromedonta iugis.

LXIII.

Extra iſthmum ad Sinum Toronæum Scylaci & Herodoto ſunt *Olynthus, Mecyberna, Torone, Sermyla* & *Galepſus*. Ex his *Olynthus* iſthmo proxima, a Potidæa, in iſthmo intus ſita, ἑξήκοντα μάλιστα σταδίους ἀπέχουσα, LX *ferme ſtadiis remota*, quam Diodorus lib. XVI cap. LIV vrbium in eo tractu μεγίστην, *maximam* dixit, quæ antequam Philippi obſidionem ferret, bis cum eo acie conflixit, libera antea; aliquando Athenienſibus ſubiecta. **

LXIV.

Hanc inter & Toronem fuit *Mecyberna* Herodoti & Scylacis poſitione, vnde *ſinus Mecybernæus* Plinio dictus, qui aliis *Toronæus* eſt ſiue *Toronaicus*. Meminit vrbis, a Philippo proditione captæ, Diodorus lib. XVI cap. LIV. Et Mela II cap. III *In litore flexus Mecybernæus inter promontoria Derrim & Canaſtræum, & portum qui* κωφὸς *dicitur: vrbes Toronen & Phyſcellam, atque vnde ipſi nomen eſt, Mecybernam incingit.* Etiam Plinius *Phyſcellæ* meminit: neſcio an alius præterea.

LXV.

Torone *** poſtea incrementum cepit, laudata Scylaci, Diodoro, Thucydidi, Pomponio, Plinio, Ptolemæo, vt non immerito ſinus qui adluit, ab illa nomen *Toronaici*, vt Liuius dicto lib. XLIV cap. XI, vel *Toronæi*, vt Tacitus annal. V cap. X adpellat, acceperit. Thucydides lib. IV pag. 325 vocat Τορώνην Χαλκιδικὴν, **** *Toronen Chalcidicen*, quia in finibus Chalcidicæ ſita eſt: quam regiunculam ſupra ſinum Toronaicum, cuius Olyn-

Mutuum dederunt Androcles Sphettius & Naucrates Caryſtius Artemoni & Apollodoro Phaſelitis argentum drachmarum tria millia, Athenis Mendam aut Scionam & inde in Boſporum vsque. Et mox: Ἐπὶ οἴνου κεραμίοις Μενδαίοις τρισχιλίοις, ὃς πλευσεῖται ἐκ Μένδης ἢ Σκιώνης ἐν τῇ εἰκοσόρῳ. *Ob vini amphoras Mendaas ter mille, quod euehetur e Menda aut Sciona naui XX remorum.*

* Apollodorus tamen I cap. 6 ſ. 1 diſtinguere conatur: Ἐγένοντο δὲ, inquit, (οἱ γίγαντες) ὡς μέν τινες λέγουσιν ἐν Φλέγραις, ὡς δὲ ἄλλοι ἐν Παλλήνῃ. *Fuerunt gigantes, vt quidam dicunt, Phlegris, vt alii, in Pallene.*

** Demoſthenes de falſa legat. pag. 235, 236 ait, Olynthios aluiſſe mille equites, quum ipſi eſſent plures decem millia, omnes vicinos habuiſſe ſocios, ab Athenienſibus decem millibus externorum militum & quinquaginta triremibus adiutos eſſe, itemque quatuor millibus ciuium. Habuiſſe præterea in Chalcidica quædam oppida.

*** De hac Epigramm. Græc. lib. III cap. εἰς ναυηγ. pag. 339. Εἰ δὲ Τορώνην Λείπων εἰς ἀυτὴν ἔρχεαι Ἀμφίπολιν.

**** Theophraſtus quoque hiſt. Plant. IV cap. 10, Τορώνην τῆς Χαλκιδικῆς, *Toronem Chalcidicæ.*

Olynthus, Mecyberna & Torone ſunt, Herodotus VII cap. CXXII Σιθωνίην, *Sithoniam*, νῦν, *nunc*, id eſt ſuo tempore, vocitari narrat.

LXVI.

Os ſinus Toronaici duo promontoria premunt, intus in cherſoneſo *Canaſtræum:* extra, quod vocatur *Derris.* Ptolemæus vtrumque poſuit, etiam prius Herodotus, qui diuiſis vocibus Κάνα στραίην ἄκρην nominat: Thucydides autem lib. IV p. 325 Καναστραῖον coniunctè: de vtroque etiam Pomponius lib. II cap. III *In litore flexus Mecybernæus inter promontoria Derrim & Canaſtræum, & portum qui* Κωφὸς *dicitur.*

LXVII.

Supra Derrim eſt promontorium *Ampelon*, Ptolemæo Ἄμπελος ἄκρα in *Paraxia* regione, cui *Toronen* vrbem etiam attribuit. Ideo Herodotus lib. VII cap. CXXII κάμπτων δὲ Ἄμπελον τὴν Τορωναίην ἄκρην. *circumuectus Ampelum, Toronæum promontorium;* quia ex aduerſo vrbis Torones eſt.

LXIIX.

Poſt quod *ſinus* eſt *Singiticus*, ab altero latere promontorio Ptolemæi *Nymphæo* finitus. Supra quod & Singiticum ſinum eſt mons *Athos*, & ad Strymonicum ſinum tandem *Acrathum* promontorium.

LXIX.

Ab Atho autem vsque ad Pallenen cherſoneſum, vt Eudoxus apud Stephanum definit, regio eſt CHALCIDICE, Χαλκιδικὴ Ptolemæo, qui vero nimis anguſtam facit, quum ampla regio fuerit, olim Thraciæ tributa, poſt Philippi autem inuaſionem, quem Χαλκιδικὰς πόλεις δύο καὶ τριάκοντα, XXXII *oppida Chalcidicæ* cepiſſe Suidas in voce Κάρανος refert, pars Macedoniæ. Dicta ab vrbe *Chalcis*, propinqua Olyntho in mediterraneis. Ariſtoteles in Mirandis pag. 732 ἐν τῇ Χαλκίδι τῇ ἐπὶ Θρᾴκης πλησίον Ὀλύνθου, *in Chalcide, quæ ſupra Thraciam prope Olynthum eſt.*

LXX.

Vrbes Chalcidicæ in ora, præter illas Toronæo ſinui adpoſitas, quas *Sithoniæ* regiunculæ Herodotus tribuebat, ſunt eiusdem diſpoſitione *Sarga, Singus, Pidorus, Aſſa*, omnes ad Singiticum ſinum ſitæ: Ptolemæus autem præter Σίγγον, *Singum*, a quo nomen eſt ſinui, *Stratonicen* habet, de qua dubitat ad Solinum Salmaſius, ratus, eodem errore impulſum Ptolemæum, Stratonicen Cariæ, quæ Macedonum colonia ſecundum Strabonem erat, in Macedonia quoque collocaſſe, quo Stephanus ineptiſſime ſcripſit Στρατονίκεια πόλις Μακεδονίας, πλησίον Καρίας, quaſi vero Caria, Aſiæ regio, Macedoniæ ſit vicina.

LXXI.

Inde ad Strymonicum ſinum *Acanthus;* * quia ex Acantho, vbi ſta-

 tiua

* Sed Strabo VII pag. 510 Acanthum ad Singiticum ſinum reiicit, ὅτι Ἄκανθος πόλις ἐν τῷ Σιγγιτικῷ κόλπῳ ἐστὶ παράλιος, πλησίον τῆς τοῦ Ξέρξου διώρυχος, *Acanthus vrbs eſt maritima in ſinu Singitico prope a foſſa Xerxis.* Fauere videtur Straboni varia quædam lectio Plinii libr IV cap. 10. Pergit Strabo loco cit. Καὶ ἔστιν ἀπὸ πόλεως τῆς Ἀκάνθου ὁ περίπλους τῆς Χερρονήσου ἕως Σταγείρου πόλεως τοῦ Ἀριστοτέλους, *Et ab oppido Acantho circumuehuntur peninſulæ vsque ad*

tiua Xerxes habuit, dimiſſi duces claſſi præfecti, qui per foſſam, in Atho monte depreſſam, in ſinum nauigarent Singiticum, quod Herodotus lib. VII cap. CXXI ſeq. enarrauit. Plinius quoque dicto loco *Acanthum* ſupra *fauces alteras iſthmi*, in cuius peninſula Athos eſt, conſtituit. Scymnus ſiue Marcianus Heracleota pag. 27 de poſitu perſpicue;

Τὸν Ἄθω δὲ παραπλεύσαντι παράλιος πόλις
Ἄκανθός ἐστιν, Ἀνδρίων ἀποικία,
Παρ' ἣν διώρυξ δείκνυται τετμημένη
Ἑπτὰ σταδίοις, Ξέρξην λέγετ' αὐτὴν τεμεῖν.
Εἶτ' Ἀμφίπολις.

hoc eſt: *Prætervecto montem Atho vrbs maritima Acanthus occurrit, Andriorum colonia, iuxta quam foſſa oſtenditur ſeptem-ſtadiorum, quam Xerxes feciſſe dicitur. Dein Amphipolis.*

LXXII.

Inter Amphipolim & Acanthum vrbs eſt *Stagira*, vel *Stagirus*, Ariſtotelis patria, qui inde Σταγειρίτης, *Stagirita* cognominatur. Stephanus: Στάγειρα πόλις, οὐδετέρως, πληθυντικῶς. ὁ πολίτης Σταγειρίτης. Ἀριστοτέλης Σταγειρίτης. *Stagira vrbs, neutrum plurale. Ciuis, Stagirita. Ariſtoteles eſt Stagirita.* Herodotus lib. VII cap. CXV in Xerxis itinere ita definiuit: ὡς δὲ ἀπὸ τοῦ Στρύμονος ἐπορεύετο ὁ στρατὸς - - - - Στάγειρον πόλιν Ἑλλάδα παραμειβόμενος, ἀπίκετο ἐς Ἄκανθον, *Poſtquam a Strymone profectus eſt exercitus, Stagirum Græcam vrbem præteriens, peruenit Acanthum.* Thucydides lib. IV pag. 311 καὶ Στάγειρος Ἀνδρίων ἀποικία. ξυναπέστη, *etiam Stagirus, colonia Andriorum,* [ab Athenienſibus vna cum Acanthiis] *defecit.* Ptolemæus etiam in maritimis poſuit inter Strymonem & Atho montem, ſed perperam in libris ipſius in Στάγειρα nomen prauatum eſt. Plinio eſt *Stagira.*

LXXIII.

Inter hanc vrbem & Strymonem etiam oppidum fuit *Argilus*, Ἄργιλος, ab Herodoto dicto loco deſcriptum, quod eodem ordine in tributariis aliquando Athenienſium enumerat Thucydides lib. V pag. 356 Ἄργιλος, Στάγειρος, Ἄκανθος.

LXXIV.

Mediterranea Chalcidices incipiunt a monte *Atho*, * in quo, & circa illum ſunt quædam oppida, quæ Herodotus vna cum monte lib. VII cap. XXII delineauit, quod Athos mons peninſulam impleat, in cuius iſthmo XII ſtadiorum ſit oppidum Σάνη, *Sana:* intus Δῖον, Ὀλόφυξος, Ἀκρόθωον, Θύσσος, Κλεωναί, *Dium, Olophyxus, Acrothoum, Thyſſus, Cleonæ.* Et *Foſſa* Xerxis ibidem eſt deſcripta. Plinius lib. IV cap. X *Athon Xerxes rex Perſarum continenti*

Stagiram Ariſtotelis patriam. Straboni Herodotus etiam capitibus 121 & 122 refragari videtur. Sed fortaſſe videtur modo ii, qui interpretatione adiuuare nolint eius mentem.

* Nonnus Dionyſ. III verſ. 216,

Ἀθωνιάδος δὲ καὶ αὐτῆς
Ἄβροχα Σιθωνίης ἐκαλύπτετο νῶτα Κολώνης.

Athoniadis vero & ipſius non irrigua Sithonii abſcondebantur dorſa montis.

tinenti abſcidit - - - Oppidum in cacumine fuit Acrothon: nunc ſunt Vranopolis, Palæorium, Thyſſus, Cleonæ, Apollonia, cuius incolæ Macrobii cognominantur. Succeſſiſſe hanc *Apolloniam* in locum euerſi *Acrothoi*, ex Melæ lib. II cap. II extremo liquet. *In ſummo*, inquit, *fuit oppidum Acroathon, in quo, vt ferunt, dimidio longior, quam in aliis terris, ætas habitantium erat.* Thucydides lib. IV. pag. 124 de oppidis ad Athon: πόλεις ἔχει Σάνην μὲν, Ανδρίων ἀποικίαν παρ' αὐτὴν τὴν διώρυχα, - - καὶ ἄλλας, Θύσσον, καὶ Κλεωνὰς, καὶ Ακροθώους. καὶ Ολόφυξον, καὶ Δῖον, *vrbes habet Sanam Andriorum coloniam, iuxta ipſam foſſam: & alias, Thyſſum, & Cleonas, & Acrothoos, & Olophyxum, & Dion.* Interiora Chalcidicæ ſunt pauciora nobis nota, *Augæa* Ptolemæi, & *Moryllus* eiusdem. De *Chalcide* ſupra dictum eſt ex Ariſtotelis Mirandis. Inde nomen regioni *Chalcidicæ*, quam ab occaſu flumen *Chabrium* Ptolemæi præfluit, quod in Thermæum ſinum effunditur.

LXXV.

Supra Chalcidicen ſunt etiam lacus quidam in mare exeuntes, *Bolbe* Thucydidis lib. IV. pag. 320, cui is *Bromiſcum* & *Aulonem* adponit: & *Cercinitis* palus Arriani lib. I Exped. Alex. pag. 31, per quam Alexander, in Aſiam moturus, Amphipolim verſus & ad Strymonis oſtia claſſem egit. Pomponius Mela inter Strymona & Athon montem ponit lib. II cap. II Κάπρου λιμένα, *Capri portum*, & *Turrim Calarniam*, loca aliunde vix vmquam intellecta. Sunt præterea etiam a Liuio quædam memorata, quæ certo loco adſignari nequeunt.

SECTIO III.

MACEDONIA ADIECTA.

LXXVI.

Strymon * fluuius olim limes inter Macedoniam erat & Thraciam. Scylax: Μετὰ Μακεδονίαν Στρυμὼν ποταμός. οὗτος ὁρίζει Μακεδονίαν καὶ Θρᾴκην, *Poſt Macedoniam Strymon fluuius eſt: hic Macedoniam & Thraciam diſterminat.* Et Plinius IV cap. X *Amphipolis liberum* [oppidum,] *gens Biſaltæ. Dein Macedoniæ terminus amnis Strymon, ortus in Hæmo.* ** Stephanus: Στρυμὼν ποταμὸς Αμφιπόλεως. οἱ οἰκοῦντες Στρυμόνιοι, *Strymon fluuius circa Amphipolim: accolæ Strymonii.* In ſinum exit qui Straboni excerpt. lib. VII dictus eſt Στρυμονικὸς, *Strymonicus ſinus.*

LXXVII.

Adiacet clara vrbs *Amphipolis*, Athenienſium colonia: ſed qua ripa, citeriore, vlteriore, non omnibus æque certum. Plinius, vt modo percepimus,

* De *Strymone* vide Epigramm. Græc. libr. IV Anthol. cap. εἰς ποταμοὺς pag. 504. Apollodorus autem libr. II cap. 5 §. 10 pag. 116, *Strymonem* olim nauigabilem, petris impletum ab Hercule, nauium onera non amplius tuliſſe dicit.

** Ariſtotel. Meteorol. I cap. 13, Ο δὲ Στρυμὼν καὶ Νέσος καὶ ὁ Εβρος, ἅπαντες τρεῖς ὄντες ἐκ τοῦ Σκόμβρου. *Strymo, Neſtus & Hebrus, omnes tres ex Scombro exiſtunt.*

Digitized by Google

pimus, in Macedonia poſuit, cis Strymonem: at Scylax in Thracia trans flumen. Conciliantur ipſo nomine vrbis, quæ *Amphipolis* ab Athenienſibus vocitata, vt Thucydides lib. IV pag. 320 obſeruauit, ἐπ' ἀμφότερα περιῤῥέοντος τοῦ Στρυμόνος, διὰ τὸ περιέχειν αὐτήν, *quod vtrimque circumfluenti Strymone, a fluuio contineatur.* Sciſſus enim amnis ante oſtia, & in medio vtriusque aluei eſt interpoſita, a latere, quod mare reſpicit, prædućto τείχει μακρῷ ἐκ ποταμοῦ ἐς ποταμόν, *longo muro ab vno alueo ad alterum.* Vetus nomen erat, Ἐννέα ὁδοί, *Nouem Viæ*, vt Thucydides ibidem, & Herodotus lib. VII cap. CXIV teſtantur, hic etiam nomine illo, vt tum ſolo & proprio, adpellat: nouum *Amphipolis* eſt a colonia Athenienſium. Idem Thucydides lib. I pag. 66 perſpicue: οἰκιοῦντες τὰς τότε καλουμένας Ἐννέα ὁδούς, νῦν δὲ Ἀμφίπολιν, *habitare volentes Novem vias, quæ nunc Amphipolis ſunt.* Ciues *Amphipolitani* Liuii XLIV cap. XLV. Prope afuit Ἠϊών, *Eion*, * nauale & emporium Amphipolitanorum. Thucydides dicto loco: ὡρμῶντο ἐκ τῆς Ἠϊόνος, ἣν αὐτοὶ εἶχον ἐμπόριον ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ ποταμοῦ ἐπιθαλάσσιον, *Profecti fuerant ex Eione, quam ipſi maritimum emporium in oſtio fluuii habebant.* Plutarchus Cimone p. 482 Ἠϊόνα πόλιν ἐπὶ τῷ Στρυμόνι κειμένην ποταμῷ κατέχοντες, *Eionem oppidum, ſitum ſuper amne Strymone, tenentes.*

LXXIIX.

Supra Amphipolim ad idem flumen erat *Berga*, Βέργη, vnde Antiphanes Bergæus fuit, ſcriptor ἀπίστων, *incredibilium*, vt Heracleota pag. 27 & Stephanus hac voce adnotarunt, a quo prouerbium βεργαΐζειν ἀντὶ τοῦ μηδὲν ἀληθὲς λέγειν, *Bergaizare, id eſt nihil veri dicere:* quamquam hic male in Cherſoneſo: recte Ptolemæus & Marcianus ille ad Strymonem oppidum poſuerunt.

LXXIX.

Supra Bergam *Scotuſa*, Ptolemæo, quam cis Strymonem videtur Plinius IV cap. X conſtituiſſe, *Scotuſſæos* cum Heraclea Sintica coniungens, quos *liberos* eſſe ſub Romanis commemorat. Ptolemæus autem ſcripſit in *Edonide*, cuius populi ſunt Ἠδῶνες ſiue Ἠδωνοί, *Edones* ſiue *Edoni.*** vtroque modo ſcribitur, etiam ab vno Thucydide, Ἠδωνοὶ lib. I pag. 66; Ἠδῶνες lib. IV pag. 320. Herodotus tantum Ἠδωνοί, lib. VII cap. CX & CXIV. Plinius *Edoni* lib. IV cap. XI. His Ptolemæus tribuit oppida *Scotuſam*, *Bergam*, *Gaſorum* (Γάσωρος Græce) *Amphipolim*, *Philippos*, quod de Amphipoli ſeu Nouem viis Thucydides & Herodotus confirmant, Athenienſes *Edonos*, qui poſſederant, eieciſſe.

LXXX.

Philippi multis nominibus clara vrbs, non modo auctore, rege Philippo, cui opportunus locus viſus eſt aduerſus Thracas gerendo bello; verum etiam prœlio in campis Philippicis, quo Caſſius & Brutus occubuerunt:

* Vid. Tzetzes ad Lycophron. Alexandr. v. 417.

** Epigramm. Græc. libr. IV cap. εἰς. εἰκ. ἀρχ. pag. 431, Χάλκεον Ἠδωνῶν πάγον ἀνέπλασατο. Adde notas Brodæi. Tzetzes ad Alexandr. Lycophron. verſ. 419, Ἠδωνοὶ καὶ Ἠδῶνες Θρᾳκῶν ἔθνη. Ἀλλ' οἱ μὲν Ἠδῶνες τὴν παραθαλασσίαν οἰκοῦσιν, οἱ δὲ Ἠδωνοὶ τὴν μεσογείαν. *Edoni & Edones Thracum gentes. Edones quidem maritimam, Edoni vero interiora inhabitant.*

Digitized by Google

runt: & diuina epiſtola πρὸς φιλιππησίους *ad Philippenſes.* Situm Appianus deſcripſit Ciuil. IV occaſione prœlii: *diſtantiam ab aliis, Antoninus itinere a Dyrrachio Byzantium; quæ talis eſt:

Amphipoli		
Philippos	M. P.	XXXIII
Neapolim	M. P.	XII
Acontiſma	M. P.	VIIII
Topirim	M. P.	XVII

Eadem fere Hieroſolymitano itinere diſtantia ſeruatur. Coloniam *Philippos* Romani deduxerunt. Sanctus ſcriptor Act. XVI, 12 *Venimus* εἰς Φιλίππους, ἥτις ἐςὶ πρώτη τῆς μερίδος τῆς Μακεδονίας πόλις, κολώνια. Plinius IV cap. XI *Intus Philippi colonia.* Nummus Claudii apud Patinum pag. 99 COL. AVG. IVL. PHILIP. & ſubtus, DIVVS AVG. Et veteri lapide apud Spon. Miſc. erud. Antiq. p. 173 COL. IVL. PHILIPPENSIS.

LXXXI.

Inter Philippos & Amphipolim Itinerarium habet *Domeros:* Ptolemæus eodem tractu, ſed boream verſus, *Gaſorum,* quæ videtur Stephani Γάζωρος, *Gazorus* eſſe: niſi hanc per Ἄζωρος, *Azorus,* quia Macedoniæ vrbem vocat, malis cum Berkelio interpretari.

LXXXII.

Inter Strymona & Neſtum Plinius & Ptolemæus in ora *Oeſima* & *Neapolim:* adduntur Itinerario *Acontiſma* & *Topiris.* Sic etiam Plinius alterius hoc ordine mentionem fecit: *Scotuſſa, Topiris, Neſti annis oſtium.* De oppido *Neapoli* Dio Caſſius lib. XLVII p. 348, quod ſit πρὸς τῇ θαλάσσῃ κατ᾽ ἀντιπέρας Θάσου, *ad mare aduerſus Thaſum inſulam.* Sed laxe hoc intelligendum eſt, quia non vltra XII millia paſſuum a Philippis abeſt, quo nondum completur illud ſpatium, quod e regione eſt Thaſi inſulæ. Apoſtolorum actis cap. XVI, 12 ἀπὸ τῆς Τρωάδος εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθρᾴκην, τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰς Νεάπολιν, ἐκεῖθέν τε εἰς Φιλίππους. id eſt: *a Troade profecti ſumus in Samothracen, ſequenti die Neapolin, inde Philippos.*

LXXXIII.

In Edonis etiam *Drabeſcus* fuit, ideo Δραβήσκος Ἠδωνική, *Drabeſcus Edonica* dicta Thucydidi lib. I pag. 66. Fuit χωρίον, ſecundum Stephanum, id eſt *locus* vel *campus,* non oppidum, quod etiam non obſcure ex Thucydidis verbis coniicitur: προελθόντες, inquit, τῆς Θρᾴκης ἐς μεσόγειαν, διεφθάρησαν ἐν Δραβήσκῳ τῇ Ἠδωνικῇ ὑπὸ τῶν Θρᾳκῶν, *Progreſſi in mediterranea Thraciæ, ab ipſis Thracibus in Drabeſco interfecti ſunt.* Quæ repetuntur

Ppp pp lib.

* Etiam Dio lib. XLVII pag. 397. *Vrbs* Philippi *autem Pangæo & Symbolo adiacet. Symbolum enim locum illum vocant, in quo mons ille alteri cuidam in interiora procedenti coniungitur, quique inter Neapolin & Philippos intercedit. Illa enim ad mare accedit obiecta Thaſo: Philippi autem intra montes in campo ſiti ſunt. Quum igitur Saxa & Norbanus compendiarium eius aditum ante occupaſſent: Brutus & Caſſius iſtac ne tranſire quidem centarunt, ſed alterum quendam longiorem ad Crenidas circumacti etiam ibi quidem præſidium inuenerunt, ſed, illo vi diſiecto, montes intrarunt & ad vrbem per loca edita perducti caſtra ſunt metati.* De *Philippis* memorabilia quædam habet Theophraſt. cauſ. Plant. V cap. 20.

lib. IV pag. 320. Fuit ἐκ τῆς δύσεως, *ab occaſu* Philipporum, ad Strymonem verſus, vt Appianus lib. IV Ciuil. p. 1041 obſeruauit in illius vrbis & ad eam commiſſi prœlii deſcriptione.

LXXXIV.

Supra Edonidem in Ptolemæi tabula eſt *Odomantice*, regio, etiam Liuio lib. XLV cap. IV memorata. *Paullus*, inquit, *Aemilius conſul quum caſtra ad Siras terræ Odomanticæ haberet.* Gens, Ὀδόμαντοι, *Odomanti*, apud Thucydidem lib. II pag. 171. Diſtincti ergo ab Edonis ſunt, quod etiam ex Herodoti lib. VII cap. CXII ſeq. patet, vbi ab Odomantis in Edonos iter factum traditur. Male ergo in Ptolemæi lib. III pro eadem regione Odomantice & Edonis ſunt propoſitæ, quod ex confuſione videtur ortum.

LXXXV.

Macedoniam adiectam hunc tractum inter Strymonem & Neſtum nominamus, quia quondam fuit Thraciæ, quam Strymon a Macedonia diſterminabat. Rex Philippus autem quum ſuam feciſſet, Macedoniæ regno contribuit, in quo & cenſa fuit poſtmodum. Ariſtoteles ſeu quisquis auctor de Mirandis p. 718 περὶ Φιλίππους τῆς Μακεδονίας. Et Act. XVI, 12 eadem vrbs Philippi dicitur πρώτη τῆς μερίδος τῆς Μακεδονίας πόλις. Notanter μερίδος, id eſt partis illius trans Strymonem adiectæ ad veterem Macedoniam; non totius, quæ tum erat, prouinciæ Romanorum Macedonicæ.

LXXXVI.

Nouus terminus amnis *Neſtus* ſic ſcribitur ab Herodoto, Scylace, Plinio, Mela: * a Liuio *Neſſus:* ** a Ptolemæo Νέσος. Salmaſius in Solinum auctor eſt in MSS eiusdem Solini & Plinii & Marciani legi *Meſtus:* & Holſtenius in Ortel. nummum Caracallæ profert, quo Vlpia Nicopolis dicitur ΠΡΟϹ ΜΕϹΤΟ ſita, quæ ad Neſtum vel Neſſum eſt.

LXXXVII.

Tandem de *Via Egnatia*, quæ per Macedoniam & Traciam ad Hebrum flumen ferebat, lapidibus ſtrata & milliariis diſtincta, aliquid dicendum ante eſt, quam ex Macedonia decedamus. Vt Strabo lib. VII pag. 223 delineauit, geminum caput eius erat, a Dyrrachio & ab Apollonia, prout traiectus diuerſus fuit vel Brundiſio, qui Dyrrachium tendebat; vel Hydrunte, qui ducebat Aulonem vel Apolloniam. Ad *Clodianas*, quæ XLIII m. p. a Dyrrachio; XLIX ab Apollonia ſunt, conueniebatur, indeque via per Lychnidum Daſſaretiorum, per Heracleam Lynceſtarum, per Edeſſam, Pellam, Theſſalonicam, & inde per Apolloniam, Amphipolim, Philippos, Neapolim & reliqua Thraciæ ferebat μέχρι Κυψέλων καὶ Ἕβρου ποταμοῦ, *ad Cypſelum vſque & Hebrum fluuium.* Hæc eadem eſt illa via, quam Antoninus, ſeu quisquis auctor itinerarii eſt, aliquot itineribus ſequutus ad Conſtantinopolim vsque proſequitur, quia pars, quam Strabo per

* Etiam ab Ariſtotele ſic nominatur Meteorol. I c. 13. qui e Scombro eum oriri dictitat.

** Et Theophraſto hiſt. Plantar. III c. 2. Καθάπερ ὁ Νέσσος ἐν τῇ Ἀβδηρίτιδι πολλάκις μεταβάλλει. *Vti Neſſus in agro Abderenſi ſæpe locum mutat.*

Digitized by Google

per Macedoniam ad Theſſalonicam deduxit, non differt ab Antoniniana, veroque plane eſt ſimile, neque in ceteris Antonini iter ab Egnatia via declinaſſe. De auctore nihil conſtat: neque nominis apud alium, quod ſciam, occurrit mentio. Romanum haud dubie opus fuit, Romano more, vt viæ per Italiam, munitum, diſtinctum milliariis, & longiſſime per ıↄxxxv paſſuum millia ad Hebrum vſque productum.

SECTIO IV.
THESSALIA,
Cuius partes PHTHIOTIS, ESTIAEOTIS, THESSALIOTIS, PELASGIOTIS, MAGNESIA.

LXXXVIII.

Theſſalia, * nunc vniuerſam regionem ſignificat, nunc partem eius, quæ *Theſſalia propria*, Straboni Θεσσαλιῶτις, *Theſſaliotis* adpellata. Vniverſæ limites Strabo lib. IX pag. 296 curatius ceteris definiuit, ab oriente a Thermopylis ad oſtia *Penêi* (Πηνειῦ) fluminis: a meridie, iuga ab Oeta monte ad Pindum protenſa: ab occidente Aetolos, Acarnanes & Amphilochios habet: in ſeptemtrione limites obſcuriores ſunt: attamen ſi parallela ex oſtiis Penei ducatur ſecundum prædicta iuga, videtur etiam borealis terminus deſignari. Non enim Peneus fluuius eſt limes, qui Macedoniam a Theſſalia ſecludat, quamuis oſtio limitem conſtituit: ſed, quod Strabo dicto loco dixit, ὁ Πηνειὸς διὰ μέσης ῥέων, *Peneus per mediam fluit* Theſſaliam. Pomponius lib. II cap. III diuiſit Theſſaliam a Phthiotide: Ptolemæus etiam a Pelasgiotide; ſed hi partem tantummodo, ſiue Theſſaliam propriam intelligunt, quæ Θεσσαλιῶτις Strabonis eſt: ipſe vero Strabo εἰς τέσσαρα μέρη, *in quatuor partes* vniuerſam diuiſit, quæ propriis nominibus ſunt ipſius ordine Φθιῶτις, Ἑστιαιῶτις, Θετταλιῶτις, Πελασγιῶτις, *Phthiotis, Eſtiæotis, Theſſaliotis, Pelasgiotis:* quibus Μαγνήτων, *Magnetum* terram ab oriente obiectam, adnumerare velis, habebimus Theſſaliam in partes quinque diſtributam. Singulis partibus ſua oppida adſignare, perdifficile videtur: tentabimus tamen, quantum fieri poteſt, initium facientes ab occaſu ſolis, vt moris eſt geographis, hoc eſt ab *Eſtiæotide.*

LXXXIX.

ESTIAEOTIS, Ἑστιαιῶτις, Herodoto lib. I cap. LVI Ἱστιαιῶτις, eſt prima & occidentalis regio Straboni & Ptolemæo: non autem Herodoto, cui eſt ὑπὸ τὴν Ὄσσην καὶ τὸν Οὔλυμπον χώρη, *ſub Oſſa & Olympo regio*, qui montes in orientali parte Theſſaliæ ſunt: quod ita etiam Dionyſius Halicarnaſſenſis transſcripſit lib. I pag. 14. Ipſe autem Herodotus ibidem fatetur, Pelasgos, qui Theſſali ſunt, ἔθνος πολυπλάνητον κάρτα, *valde vagabundam gentem* alias atque alias ſedes ſucceſſu temporum occupauiſſe, quo factum videtur, vt etiam regionum nomina cum gentibus transponerentur.

* Ab Euripide inter opulentiſſimas & beatiſſimas regiones numeratur in Troad. v. 214. ſeqq. Theſſalia olim *Aeolia* fuit adpellata. Diodor. IV pag. 269.

Digitized by Google

tur. Certum enim eſt, Theſſaliæ partem, ad occaſum ſolis ſitam, poſtea *Eſtiæotidem* eſſe adpellatam, quia Strabo Eſtiæotis τὰ ἑσπέρια, *occidentalia* Theſſaliæ tribuit: Ptolemæus inter prima oppida Ἑστιωτῶν, *Eſtiotarum*, (ſic ſcripſit) numerat *Phæſtum* & *Gomphos*. de Gomphis autem Cæſar lib. III Civ. cap. LXXX *Gomphos peruenit; quod eſt oppidum primum Theſſaliæ venientibus ab Epiro.*

XC.

Primum ergo oppidum *Gomphi* in Eſtiæotide, quod ait *altiſſimis mœnibus* fuiſſe. Liuius lib. XXXI cap. XLI *Ex Perræbia Gomphos petendi Aminander auctor erat.* Et lib. XXXII cap. XLV *Hæc deditio Gomphorum ingentem terrorem Theſſalis intulit.* Incolas Cæſar ibidem *Gomphenſes* dixit.

XCI.

Cum Gomphis Ptolemæus coniungit *Phæſtum*, quæ Φαιστός, *Phæſtus* recto caſu eſt. Liuius lib XXXVI cap. XIII *Bæbius Phacium eſt adgreſſus. quo primo prope impetu capto, Phæſtum eadem celeritate capit.*

XCII.

In quo tractu etiam fuit *Phaleria* Liuii lib. XXXII cap. XV. *Primam*, inquit, *vrbium Theſſaliæ Phaleriam eſt adgreſſus. duo millia Macedonum in præſidio habebat.* Idem lib. XXXVI cap. XIII *Tricca, Melibœa, Phaloria*, quarta vocali: quam ſcripturam Stephanus tuetur, cui Φαλώρη & Φαλωρία πόλις Θετταλίας, *Phalore ſiue Phaloria vrbs Theſſaliæ eſt.* Iterum Liuius lib. XXXIX cap. XXV *Tricca, Phaloria & Eurymene & cetera circa eas oppida.* Vrbs *Tricca* etiam memorata eſt Plinio & Ptolemæo: * cuius ſitum quodammodo Strabo oſtendit lib. IX pag. 301 ὁ Πηνειὸς ἄρχεται ἐκ Πίνδου. ἐν ἀριστερᾷ δ' ἀφεὶς Τρίκκην τε καὶ Πελινναῖον, *Peneus oritur ex Pindo & ad læuam relinquit Triccam & Pellinæum.*

XCIII.

Cæſar a Gomphis expugnatis proxime *Metropolim* venit, quod Ptolemæo eſt vltimum oppidum Eſtiotarum. In ortum ergo a Gomphis ſitum fuit, quod etiam iter Cæſaris euincit. Liuius lib. XXXII cap. XIII *Transgeſſi inde in Theſſaliam, Cymenes & Angeas primo impetu potiti ſunt. a Metropoli, dum vaſtant agros, concurſu oppidanorum ad tuenda mœnia facto, repulſi ſunt.* Et cap. XV *Capta Phaleria legati a Metropoli & a Piera, dedentes vrbes, venerunt.* Et lib. XXXVI cap. X de rege Antiocho: *Cranonem profectus cum toto exercitu primo aduentu cepit: inde Cyperam & Metropolim, & iis circumiecta caſtella recepit.* Oppidanos Cæſar *Metropolitas* dixit.

XCIV.

Ante Metropolim Ptolemæus Χυρετίας poſuit, *Chyretias*: quæ haud dubie ſunt *Cyretiæ* Liuii in Perræborum finibus atque ita auſtrum verſus, ſitæ. Lib. XXXI cap. XLI *Aetoli in Perræbiam ire pergunt. Cyretias ibi vi capiunt, fœdeque diripiunt.* Et lib. XLII cap. LIV poſt *Cyretiarum* deditionem: *Mylæ proximum oppidum, ita munitum, vt inexſuperabilis munimenti* ſpes

* Et Athenæo VI pag. 256 c.

ſpes incolas ferociores faceret. Sed de ſitu nihil certum eſt, niſi quod *proximum* Cyretiis dixit Liuius. Vtrumque forte oppidum ad fines Perrhæborum pertinet.

XCV.

Alia Eſtiæotidis oppida Ptolemæo ſunt *Atinium* & *Ctemenæ*, quorum nihil notior ſitus eſt, niſi ex Ptolemæi numeris, qui ſæpe fallaces ſunt, tueamur. Strabo addit *Ithomen*, Ἰθώμην, quam ait Metropoli vicinam eſſe lib. IX pag. 301, τῆς Μητροπολιτῶν ἐςὶ χώρας ἡ Ἰθώμη. Homerus quoque meminit Catalogo vrbium verſ. 236.

Οἳ δ᾽ εἶχον Τρίκκην, καὶ Ἰθώμην κλωμακόεσσαν,
Qui habitabant Triccam, & Ithomen cliuoſam.

XCVI.

Et *Pelinna* ſiue *Pelinnæum* Strabonis, aut *Pellinæum* Liuii lib. XXXVI cap. X & XIII, eius loci fuit, quod Strabo dicto loco cum *Tricca* coniunxerat. *Fanum* ſub altero audiri Scylax auctor eſt in Theſſalia, ἱερὸν Πελληναῖον ſcribens, ſiue, vt Voſſius emendat, Πελιναῖον: aut littera ſimplici, quia in nummo veteri, ab illuſtri Spanhemio p. 902 laudato, eſt ΠΕΛΙΝΑΙΕΩΝ. Oppidi nomen *Pelinna* ſive *Pelina*. Stephanus: Πέλιννα, πόλις Θεσσαλίας ἐν τῇ Φθιώτιδι. Κέκληται ἀπὸ Πελίνου τοῦ Οἰχαλιέως, *Pelinna vrbs Theſſaliæ in Phthiotide. Vocatur ſic a Pelino, Oechaliei filio.* Qui quod conditoris nomen ſimplici littera ſcripſit, pronum ad fidem eſt, & oppidi nomen ita ſcriptum antiquitus fuiſſe. Quod vero in *Phthiotide* ponit, in eo diſſentimus, quia Strabo, vt ſupra in *Tricca* diximus, ait Peneum amnem eumque recentem a ſiniſtra & Triccam & Pelinnæum fanum relinquere: quæ prope Triccam fuiſſe arguunt. Huius partis forte *Limnæa* Liuii fuit, lib. XXXVI cap. XIII & XIV, *Ab Limnæa Pellinæum conſul proficiſcitur.*

XCVII.

Etiam *Aeginium* Strabonis * adiiciendum eſt, quod dicit Τυμφαίων ὅμορον, *vicinum Tymphæis* eſſe, ſiue Stymphæis, de quibus ſupra actum eſt. Plinius autem lib. IV cap. X In regione, quæ Pieria adpellatur a nemore, *Aeginium.* Aut duo ergo *Aeginia* fuerunt; nec vero Stephanus niſi vnum Strabonis nouit: aut alteruter a loco aberrauit. Liuius lib. XXXII cap. XV circa Phaleriam & Gomphos poſuit. *Capta*, inquit, *Phaleria*, *incenſa ac direpta eſt. Inde Aeginium petit. quem locum quum vel medico præſidio tutum ac prope inexpugnabilem vidiſſet, paucis in ſtationem proximam telis coniectis ad Gomphorum regionem agmen vertit: digreſſusque in campos Theſſaliæ;* reliqua. Et lib. XXXVI cap. XIII *ad ea recipienda oppida, quæ Athamanes occupauerant, vno agmine ierunt. Erant autem hæc, Aeginium, Ericinum, Gomphi, Silana, Tricca, Melibœa, Phaloria.*

XCVIII.

Erat tandem etiam *Pharycadon* oppidum Eſtiæotidos. Strabo lib. IX pag. 301 Ἔςι δὲ καὶ Φαρυκάδων ἐν τῇ Εςιαιώτιδι. Et quia ῥεῖ δὲ αὐτῶν ὁ Πηνειὸς, *Peneus per Eſtiotas fluit*, relinquit ille a ſiniſtra *Triccam*, *Pelinnæum*, καὶ Φαρυ-

* L. VII pag. 504.

Φαρυκαδόνα, *Pharycadonem.* E quibus de ſitu iudicatur, vltra Pelinnam in orientem fuiſſe poſitam. Addit pag. 303 Perræbos partem Eſtiotidis occupauiſſe, diuerſos ab iis, qui ὀρεινότερα χωρία πρὸς τῷ Ολύμπῳ καὶ τοῖς Τεμπεσι *montana iuxta Olympum & Tempe* inſederint. In diuerſa enim a Lapithis pulſos abiiſſe, τὺς πλείυς *pleroſque* in montana περὶ Πίνδον, καὶ Αθαμᾶνας καὶ Δόλοπας, *ad Pindum, Athamanes & Dolopes.*

XCIX.

Media pars eſt in Theſſalis THESSALIA PROPRIA, Strabonis Θεσσαλιῶτις, *Theſſaliotis,* multis ſimpliciter *Theſſalia* dicta, quemadmodum etiam Mela *Theſſaliam* adpellat, & a Phthiotide diſtinguit.

C.

A Ptolemæo in hac parte ſcribuntur *Hypata, Soſthenis, Homilæ, Cypæra, Phalachthia.* Prima illarum *Hypata,* Ptolemæi Ὕπατα, aliquando ſub Aetolis, quum illi potentes eſſent, cenſa fuit. Polybius Legat. XIII τῦ Λευκίυ συνελθέντος εἰς τὴν Ὑπάταν, *Lucio* [Valerio Flacco cum Aetolorum legatis] *veniente Hypatam,* vt in fidem illos reciperet. Liuius lib. XXXVI cap. XXVI *Aetoli concilio Hypatam coacto, legatos ad Antiochum miſerunt.* Oppidani *Hypatæi* ſunt. Liuius lib. XXXVI cap. XIV *A Thaumacis altero die conſul ad Sperchium amnem peruenit: inde Hypatæorum agros vaſtauit.* Prope Sperchium amnem ergo fuit, & quidem ad occaſum ſolis reducta, quia Ptolemæus primam facit ab occidente. Nec ignobile oppidum fuit, ſed in quo Aetolorum concilia coacta, & cuius octoginta exſules lib. XLI cap. XXV Liuius *illuſtres homines* cognominat.

CI.

Quæ poſt Hypatam Ptolemæo eſt *Soſthenis,* Σωθενὶς, vix aliis eſt memorata: neque *Homilæ* celebriores: nobilior forſan Κύπαιρα, *Cypæra* Ptolemæi, de qua etiam Liuius lib. XXXVI cap. X *Antiochus Cranonem profectus cum toto exercitu, primo aduentu cepit. inde Cypæram & Metropolim, & eis circumiecta caſtella recepit.* Inde *Phalachthia,* Φαλαχθία, Ptolemæi, quam ad *Sperchium* amnem locauit. Sic pleraque Ptolemæi in Theſſalis ipſius ſunt obſcura: nec vero dubium & clariora, ſaltem ex aliorum diuiſione habuiſſe. Adnumeramus huic parti *Phacium* circa *Apidanum* amnem. Stephanus: Φάκιον, πόλισμα Θεσσαλίας. Θυκιδίδης δ΄. *Phacium, oppidulum Theſſaliæ: Thucydides* IV *libro.* Thucydidis verba ſunt p. 305, Braſidas ἐς Φάρσαλόν τε ἐτέλεσε, καὶ ἐςρατοπεδεύσατο ἐπὶ τῷ Απιδανῷ ποταμῷ. ἐκεῖθεν δὲ ἐς Φάκιον, καὶ ἐξ ἀυτῦ. ἐς Περαιβίαν, *Pharſalum peruenit, & ad flumen Apidanum caſtra poſuit. atque inde in Phacium, & inde in Peræbiam.* Ergo vltra *Apidanum* amnem, qui in Peneum exit, occaſum verſus ſitum fuit. Liuius lib. XXXVI cap. XIII *Bæbius Phacium eſt adgreſſus: quo primo prope impetu capto, Phæſtum eadem celeritate capit. Inde Atracem quum ſe receptiſſet, Cyretias hinc & Phricium occupat.* Ad *Aenianes* * vsque, qui in montibus ſunt, hæc regio Theſſaliæ extenſa fuit. inde eſt quod Stephanus Hypatam πόλιν Αἰνιάνων *vrbem Aenianum* dixit.

CII.

* Memorat etiam Xenophon de expedit. Cyr. libr. I pag. 246 A.

Digitized by Google

CII.

PELASGIOTIS, tertia pars Theſſaliæ ſecundum Strabonem, ab antiquiſſima Pelasgorum gente, Theſſaliam quondam cum Aeolibus, & præterea multas alias partes Græciæ tenente, habet nomen. Vide Strabonem lib. v. Ptolemæo *Pelasgiotarum*, Πελασγιωτῶν, & plura ſunt oppida, & clariora: *Dolicha, Azorium, Pythium, Gonnus, Atrax, Scotuſa, Lariſſa, Pheræ.* Olim ad mare vsque patuiſſe, quæ ora poſt Magneſiæ acceſſerit, Strabo auctor eſt lib. IX pag. 300.

CIII.

Inter oppida Ptolemæi *Doliche* & *Azorium & Pythium* primo loco ſunt, tamquam in parte huius regionis occidentali. Hæc *Tripolis* Liuii, ſeu *Tripolitis* regio Strabonis, qui inde Ἄζωρον τῆς Τριπολίτιδος, *Azorum Tripolitidis*, diſcriminis cauſſa (quia & Pelagoniæ *Azorus* Straboni ibidem eſt, forte *Aſſorus* Ptolemæi) diſtincte cognominauit. Liuius lib. XLII cap. LIII *Deinde ſaltu anguſto ſuperatis montibus, quos Cambunios vocant, deſcendit ad (Tripolim vocant) Azorum, Pythium & Dolichen incolentes. Hæc tria oppida paulliſper cunctata, quia obſides Lariſſæis dederant: victa tamen præſenti metu, in deditionem conceſſerunt.* Et lib. XLIV cap. II *quam potiſſimum* [viam] *peteret, retulit* [conſul] *ad conſilium. Aliis per Pythium placebat via: aliis per Cambunios montes, qua priore anno duxerat Hoſtilius conſul: aliis præter Aſcuridem paludem. Reſtabat aliquantum viæ communis: itaque in id tempus, quo prope diuortium itinerum caſtra poſituri erant, deliberatio eius rei differtur. In Perrhæbiam inde ducit, & Azorum & Dolichen ſtatiua habuit, ad conſulendum rurſus quam potiſſimum capeſſeret viam.* Sed quænam illa Perrhæbia? ad Pindum montem, an ſub Olympo, vt ſupra ſedes Perrhæborum cum Strabone ex libro IX diuiſimus? Ptolemæus hanc tripolim, *Azorum, Dolichen, Pythium* ad citeriora refert, Epirum verſus, ſupra Gomphos, qui locus Pindi Perrhæbis eſt propinquior. At Plutarchus in Aemilio pag. 263 de Pythio ita: Naſica ἐξώρμησε τῇ πρὸς θάλασσαν ὁδῷ καὶ κατεστρατοπέδευσε παρὰ τῷ Ἡράκλειον, *mare verſus intendit iter, & iuxta Heracleum caſtra metatus eſt:* quaſi claſſe vellet caſtra hoſtium circumnauigare. Tenebris autem obortis, ἦγε διὰ νυκτὸς τὴν ἐναντίαν ἀπὸ θαλάττης, καὶ καταλύσας ἀνέπαυε τὴν στρατιὰν ὑπὸ τὸ Πύθιον. ἐν ταῦθα τοῦ Ολύμπου τὸ ὕψος ἀνατείνει πλέον ἢ δέκα σταδίους, *nocte duxit per contrariam a mari viam, & exercitum ſub Pythio conſtituit. Ibi Olympus mons ſupra decem ſtadia adſurgit.* Quis vero aliud *Pythium* heic quam Liuii, quam Tripolitidis intelligat, præſertim quum & ſub Olympo aut prope illum, vt Strabo monſtrauit, Perrhæbi ſedem habuerint? Plutarcho autem in hac hiſtoria plus fidei, quam Ptolemæo eſt habendum. Ceterum Ptolemæus Αζώριον ſcripſit quatuor ſyllabis; Liuius & Strabo *Azorus*, tribus: item Πύθειον Ptolemæus vocali ſecunda; Plutarchus & Stephanus, quos Liuii emendatores ſequuti ſunt, Πύθιον, tertia.

CIV.

An vero etiam vrbs ſingularis in illo tractu præter Tripolitidem

Perrhæ-

Perrhæbæorum, nomine *Tripolis* exſtiterit, non faciſſimum eſt explicare. Stephanus ſane aliam *Tripolim* Macedoniæ ait eſſe; aliam Perrhæbiæ, ἔϛι καὶ ἑτέρα [Τρίπολις] Μακεδονίας, καὶ ἄλλη Πεῤῥαιβίας. Hanc Macedoniæ videtur Liuius lib. XLII cap. LV cognominaſſe. *Conſul*, inquit, *quum audiret vagari Macedonas effuſos per Theſſaliam, vaſtarique ſociorum agros; ſatis iam refectum militem ad Lariſſam ducit. Inde quum tria millia ferme abeſſet a Tripoli [Sceam vocant] ſuper Peneum amnem poſuit caſtra.* De Perrhæbia autem extremo hoc libro ſiue cap. LXVII *In Perrhæbiam flexis itineribus, Mallœa primo impetu capta ac direpta, Tripoli, aliaque Perrhæbia recepta, Lariſſam rediit.*

CV.

Proxima *Gonnus*, ſiue pluraliter *Gonni*. Ptolemæus & Strabo Γόννος, *Gonnos:* & ſimplici littera Γόνος Lycophron verſ. 906. nam eamdem eſſe, epitheton Πεῤῥαιβικὴ, *Perrhæbica*, confirmat. nam ita etiam Strabo lib. IX pag. 303 Ὀλοοσσὼν καὶ ἡ Ἠλώνη, Πεῤῥαιβικαὶ πόλεις, καὶ Γόννος, *Olooſſon, & Elone ſunt Perrhæbicæ vrbes: etiam Gonnus.* Plurali numero Liuius, qui & ſitum deſcribit lib. XXXVI cap. X *Ap. Claudius* [ex Daſſaretiis] *per Macedoniam magnis itineribus in iugum montium, quod ſuper Gonnos eſt, peruenit. Oppidum Gonni viginti millia ab Lariſſa abeſt, in ipſis faucibus ſaltus, quæ Tempe adpellantur, ſitum.* Alibi & ipſe *Gonnus*, lib. XLII cap. LIV, ſingulari numero. A Daſſaretia autem Lariſſam tendebat, vt vrbi præſidio eſſet. Videtur ex Polybii libro XVII hauſiſſe, cuius in excerptis cap. XXIII legitur: προελθὼν εἰς Γόννες ἐπὶ τὴν εἰσβολὴν τῶν Τεμπῶν, *Gonnos peruenit, qui in ipſo aditu ſunt Tempium.* Etiam Stephanus Γόννοι πόλις Πεῤῥαιβίας, *Gonni oppidum Perrhæbiæ.*

CVI.

Propius a Lariſſa abeſt *Atrax*, ſuper Peneum fluuium. Liuius lib. XXXII *Inde Atracem eſt profectus. decem ferme millia ab Lariſſa abeſt: ex Perrhæbia oriundi ſunt: ſita eſt vrbs ſuper Peneum amnem.* Strabo lib. IX pag. 301 de Peneo flumine: φέρεται παρά τε Ἄτρακα καὶ Λάρισσαν *præterfluit & Atracem & Lariſſam.* Iterum Liuius lib. XXXVI cap. X *Omnia iam regionis eius, præter Atrrcem & Gyrtonem, in* [Antiochi] *poteſtate erant:* & cap. XIII *Bæbius inde* [a Phæſto] *Atracem quum ſe recepiſſet.* Recto caſu *Atrax.* Stephanus: Ἄτραξ, καὶ Ἀτρακία, πόλις Θεσσαλίας τῆς Πελασγιώτιδος μοίρας, *Atrax, & Atracia, vrbs Theſſaliæ in tractu Pelasgiotidos.* Et Strabo lib. IX p. 303 ὑπέρκειται αὐτῆς Ἄτραξ, *Supra eam* [Argiſſam] *iacet Atrax.*

CVII.

Vrbs *Scotuſa*, ſiue *Scotuſſa* bello Macedonico celebrata. Simplici ſibilo Σκότυσα Ptolemæus, Scylax, & Plutarchus ſcripſerunt: at Polybius, Strabo, & Liuius geminato, Σκότυσσα, *Scotuſſa:* & eodem nomine vrbis ad Strymonem ſitæ nummus habet ΣΚΟΤΟΥΣΣΑΙΩΝ, itidem Σ geminato. De noſtra autem Theſſalica Polybius lib. VIII cap. XXXIX ποιούμενος τὴν πορείαν εἰς Σκότυσσαν, *iter Scotuſſam faciens.* Liuius lib. XXVIII cap. V *ipſe* [rex] *Scotuſſam eſt profectus, eodemque ab Lariſſa Macedonum copias traduci*

Digitized by Google

duci iuſſit: & cap. VII *Philippus quum ab Demetriade Scotuſſam, inde de tertia vigilia profectus, trepidos hoſtes Heracleam compuliſſet.* Et lib. XXXVI cap. XIV *Venienti* [conſuli] *Pharſalus, Scotuſſa, & Pheræ, quæque in eis præſidia Antiochi erant, deduntur.* Dum tractus eius oppida Strabo lib. IX ſub finem recenſet, Λάρισσαν, Σκότυσσαν, Μόψιον, Ἄτρακα, *Lariſſam, Scotuſſam, Mopſium, Atracem* coniungit.

CVIII.

Ad Scotuſſam locus eſt *Kynos kephalæ*, id eſt Canis capita dictus, vbi Romani T. Quintio Flaminino duce Philippum regem magno prœlio vicerunt. Strabo dicto loco Ἔςι ἐν τῇ Σκοτέσσῃ χωρίον τι, Κυνὸς κεφαλαὶ καλέμενον, περὶ ὃ Ῥωμαῖοι μετ᾽ Αἰτωλῶν καὶ Τίτος Κόϊντος ἐνίκων μάχῃ μεγάλῃ Φίλιππον τὸν Δημητρίȣ, Μακεδόνων βασιλέα. Liuius de eodem prœlio lib. XXXIII cap. VII *Supergreſſi tumulos, qui Cynos cephalæ vocantur,* [Macedones] *poſuerunt caſtra.* Et Plutarchus in Flamin. p. 372 ἐμάχοντο περὶ τὰς καλȣμένας Κυνὸς κεφαλὰς, αἳ λόφων εἰσὶ πυκνῶν καὶ παραλλήλων ἄκραι λεπταὶ, διὶ ὁμοιότητα τȣ̃ σχήματος ἅτως ὠνομάσθησαν, *Pugnatum eſt circa Cynos cephalas, quas vocant, quæ ſunt frequentium æqualiumque inter ſe collium vertices tenues,* & a figuræ ſimilitudine ita adpellantur. Ipſe ibidem Plutarchus, & in Aem. Paullo p. 258 dicit id prœlium commiſſum περὶ Σκοτȣ̃σαν, *ad Scotuſſam,* quod prope ab vrbe iſtos colles fuiſſe argumento eſt.

CIX.

Ad *Lariſſam,* nobiliſſimam huius partis vrbium iam venimus. Sita ad Peneum amnem x millibus infra Atracem, vt ex Liuio & Strabone ſupra demonſtratum eſt. Liuius lib. XXXI cap. XLVI *illam in Theſſalia nobilem vrbem* vocat: Solinus cap. VIII de Theſſalia in *egregiis oppidis Lariſſam Theſſalam* numerat. Cæſar III Civ. cap. XCVI *Pompeius protinus equo citato Lariſſam contendit.* Lucanus lib. VI verſ. 355

*Atque olim Lariſſa * potens.* - - -

Gentile Græcum *Lariſſæus.* Cæſar ibi cap. LXXXI *Nulla Theſſaliæ fuit ciuitas præter Lariſſæos, qui magnis exercitibus Scipionis tenebantur, quin Cæſari pareret.* Et nummi veteres apud Golzium, item Palatini, Medicei, aliique ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ, vno Σ, conſtanter. Adi illuſtr. Spanhem. p. 906. quamquam etiam duplici Σ percuſſos Harduinus referat. Liuius lib. XXXI cap. XXXI *Lariſſenſes,* forma Latina.

CX.

*Pheræ *** quoque a Ptolemæo Pelasgiotarum regioni adſcribuntur. Liuius lib. XXXIII cap. VI *Circa Lariſſam erat rex, qui certior iam factus, Romanum ab Thebis Pheras mouiſſe, defungi quam primum certamine cupiens, ducere ad hoſtem pergit, & quatuor millia fere a Pheris poſuit caſtra.* Eadem Polybius in Excerptis libri XVII cap. XV ſic tandem narrationem clau-

 dens,

* Alia memorabilia Lariſſæ, quæ exhauſta aqua ſtagnante contigerunt, narrat Theophraſtus de cauſ. Plantar. V cap. 20.

** A Pherete conditæ. Apollodor. I cap. 9 §. 14. Φέρης δὲ ὁ Κρηθέως Φεράς ἐν Θεσσαλίᾳ κτίσας ἐγέννησεν Ἄδμητον καὶ Λυκȣ̃ργον. *Pheres autem Crethei filius, qui Pheras vrbem Theſſaliæ extruxit, Admetum genuit & Lycurgum.*

dens, *προῆγε ποιούμενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὰς Φεράς*, id eſt, *Pheras verſus* [exercitum] *duxit*. Cicero lib. I de Diuinat. cap. XXV de Eudemo, Ariſtotelis amico, *iter in Macedoniam venientem Pheras veniſſe; quæ erat vrbs in Theſſalia tum admodum nobilis, ab Alexandro autem tyranno crudeli dominatu tenebatur*. Hic eſt ille ab Nepote in Pelopida cap. V memoratus *tyrannus Alexander Pheræus:* nam ita gentile etiam in nummis formatum videmus, ΦΕΡΑΙΩΝ. Stephanus: Φεραὶ, πόλις Θεσσαλίας· ὁ πολίτης Φεραῖος. Prope aberant a mari, vtpote XC ſtadiis a *Pagaſis*, nauali ſuo. Strabo IX pag. 300 Φεραὶ μὲν ὦν εἰσὶ πέρας τῶν Πελασγικῶν πεδίων πρὸς τὴν Μαγνησίαν, ἐπίνειον δὲ τῶν Φερῶν, Παγασαὶ, διέχον ἐνενήκοντα ςαδίυς αὐτῶν, *Pheræ ſunt finis Pelasgiotidis aduerſus Magneſiam: nauale autem Pherarum Pagaſæ, diſtans ab illis ſtadia nonaginta.*

CXI.

Hæc a Ptolemæo Pelasgis tributa oppida: quibus non nulla, nec illa ignobilia, ſed in hiſtoriis laudata, adiungemus. *Cranon* ex illis eſt, memoratum Plinio in Theſſalia cum Campis Pharſalicis; & Stephano, ex quo Strabo in excerptis libri VII eſt corrigendus. Κράνων, inquit, *πόλις τῆς Θεσσαλίας τῆς Πελασγιώτιδος ἐν τοῖς Τέμπεσι, ὡς Ἑκαταῖος Εὐρώπῃ. - - - ἀπέχει δὲ ςαδίυς ἑκατὸν τῆς Γυρτῶνος ἡ Κράνων πόλις, ὥς φησι Στράβων.* *Cranon, vrbs Theſſaliæ Pelasgiotidis, in locis quæ Tempe adpellantur, ſita, auctore Hecatæo in Europa. Diſtat vrbs Cranon centum ſtadiis a Gyrtone, vt Strabo perhibet.* Liuius lib. XXXVI cap. X *Intra decimum diem, quam Pheras venerat, his perfectis, Cranonem profectus* [rex Antiochus] *cum toto exercitu, primo aduentu cepit. Inde Cyperam & Metropolim recepit.* Hinc illa ἐν Κράνωνι παράταξις, vt Plutarchus Phocione p. 753; ſiue, vt idem Demoſthene pag. 859 vocat, ἡ περὶ Κράνωνα μάχη, *Cranonia pugna*, qua victi Græci ab Antipatro ſunt & Cratero, nominatur. Gentile *Cranonius*. Liuius lib. XLII cap. LXIV *Romani ad Cranonium intactum agrum caſtra mouent*, quo loco libri gemino N ſcriptum exhibent; * etiam mox: *via quæ inter Sycurium & Crannona eſt:* & cap. LXV *demeſſis Crannonis ſegetibus.* At Plinius, Plutarchus, Stephanus littera ſimplici ſcripſerunt: & ſi libris fides, ipſe Liuius priore loco.

CXII.

Deinde *Elatia* ſiue *Elatea* (Ἐλάτεια) eſt prope Gonnum & fauces, quibus Tempe adeuntur. Liuius lib. XLII cap. LIV *Elatiam & Gonnum, perculſis inopinato aduentu oppidanis,* [Perſes] *recepit. Vtraque oppida in faucibus ſunt, qua Tempe adeuntur; magis Gonnus.* Sic legendum Sigonius probauit, adprobauit Gronouius. Stephanus enim in Ἐλάτεια, quum Phocidis magnam deſcripſiſſet, addidit: ἐςι καὶ Θετταλίας, *eſt quoque in Theſſalia huius nominis oppidum.* Plura de illa non conſtant.

CXIII.

Gyrton autem, paullo ante ex Strabone & Stephano notata, etiam huius tractus fuit, quia ab Cranone centum ſtadiis abeſſe dicebatur. Strabo

* Aelian. de animal. VIII c. 20 Ἐν Κράνωνι τῆς Θετταλίας.

bo lib. IX extremo ex Hieronymo: ἔχειν τὸ νῦν καλέμενον Πελασγικὸν πεδίον ἐν Λαρίσσῃ, καὶ Γυρτώνῃ, καὶ Φεραῖ, *qui nunc vocatur Pelasgicus campus, Lariſſam habet, Gyrtonem & Pheras.* Et ante paullo pag. 304 περὶ τὸν Πηνειὸν καὶ τὸ Πήλιον οἰκῦσι καὶ οἱ τὴν Γύρτωνα ἔχοντες, *circa amnem Peneum & Pelium montem colunt etiam Gyrtonii.* Liuius XXXVI cap. X *Omnia iam regionis eius, præter Atracem & Gyrtonem, in poteſtate erant.* Et lib. XLII cap. LIV *profectus ad Phalannam caſtra mouit: inde poſtero die Gyrtonem peruenit.* Adde Stephanum, qui Theſſaliæ & Perrhæbiæ, id eſt ei parti Theſſaliæ, quæ Perrhæbo habebat, attribuit. Ibidem etiam *Phalanna* fuit. Idem: Φάλαννα, πόλις Περῤαιβίας. Memoratur etiam in Lycophronis Caſſandra verſ. 906. Ceterum ex eodem Strabonis loco notamus, quia ἀναμὶξ, *promiſcue* ibi Perrhæbi & Lapithæ habitarint, Πελασγιώτας ἅπαντας, *omnes Pelasgiotas* adpellatos eſſe.

CXIV.

PHTHIOTIS, Φθιῶτις, Theſſaliæ pars in auſtrum deuergens, & mare contingens ab ortu. Strabo IX p. 296 Ἔχει ἡ μὲν Φθιῶτις τὰ νότια τὰ παρὰ τὴν Οἴτην, ἀπὸ τῦ Μαλιακῦ κόλπυ καὶ Πυλιακῦ μέχρι τῆς Δολοπίας καὶ τῆς Πίνδυ διατείνοντα, πλατυνόμενα δὲ μέχρι Φαρσαλίυ καὶ τῶν πεδίων τῶν Θετταλικῶν, *Phthiotis auſtrina habet iuxta Oetam, a Maliaco ſinu & Pyliaco vsque ad Dolopiam & Pindum pertinentia, dilatata autem vsque Pharſalium & campos Theſſalicos.* Nomen habet a *Phthia,* * quam Plinius lib. IV cap. VII extremo in *celebribus oppidis* numerauit. Et talem fuiſſe *Phthiam,* Achillis patriam, Virgilius lib. I Aeneid. verſ. 284, in Græcia claris vrbibus ponens, oſtendit:

> - - - *Veniet luſtris labentibus ætas,*
> *Quum domus Aſſaraci Phthiam claraſque Mycenas*
> *Seruitio premet, ac victis dominabitur Argis.*

Procopius de Aedificiis lib. IV cap. III cum Lariſſa & Peneo memorauit, ſed tamquam olim deletæ: τῆς Φθίας ἐνταῦθα ὐκέτι ὔσης. *Phthia ibi iam non exſtante.* Oppidani *Phthii.* Horatius lib. IV oda VI *Phthius Achilles.* Hæc de *Phthia,* vnde nomen *Phthiodis.*

CXV.

Ptolemæus in mediterraneis primum ponit *Narthacium,* quod prope Pharſalum fuiſſe, ex Plutarchi Apophthegm. Laconicis patet, quibus de Ageſilao traditur: Φαρσαλίων προσκειμένων καὶ κακυργύντων αὐτῦ τὸ ϛράτευμα, πεντακοσίοις ἱππεῦσι τρεψάμενος αὐτὺς, τρόπαιον ἔϛησεν ὑπὸ τῶν Ναρθακίων. *Pharſaliis vexantibus exercitum ipſius, in fugam eos vertit quingentis equitibus, & tropæum conſtituit ſub Narthaciis.*

CXVI.

Altera vrbs Ptolemæi eſt *Coronea,* Κορώνεια, alia ab illa nobiliore Bœotiæ. Strabo lib. IX pag. 298 Phthioticas vrbes recenſens: Ερινεὸν πρὸς τύ-

 τοις,

* Hic Deucalion regnum ſuum habuit. Apollodorus Bibl. I cap. 7 §. 2, Προμηθέως δὲ παῖς Δευκαλίων ἐγένετο. Οὗτος βασιλεύων τῶν περὶ τὴν Φθίαν τόπων γαμεῖ Πύῤῥαν. *Promethei filius Deucalion. Hic regnans in locis Phthiæ circumiectis uxorem ducit Pyrrham.*

τοις, Κορώνειαν ὁμώνυμον τῇ Βοιωτικῇ, Μελίταιαν, Θαυμακὺς, *adhæc* [poſt alias] *Erineum, Coroneam cognominem Bœoticæ, Melitæam, Thaumacos.* Stephanus in hoc nomine: τρίτη τῆς Φθιώτιδος, *tertia* [Coronea] *Phthiotidis eſt.* De ſitu quod aliunde non conſtat, credemus Ptolemæo, qui Narthacio in ortum; Lamiæ, prope Sperchium ſitæ, ad ſeptemtriones oppoſuit.

CXVII.

Deinde Μελιτάρα eſt, vt videtur, praue ſcripta, quia Μελίταια Straboni, vti iam vidimus; Plinio lib. IV cap. IX *Melitæa* eſt: Thucydidi lib. IV pag. 305 Μελιτία.

CXVIII.

Sequuntur apud Ptolemæum Ερετρίαι, plurali numero, *Eretriæ*, quæ aliis *Eretria* * ſingulariter eſt cum *Phthiotidis* cognomine. Liuius lib. XXXIII cap. VI Romani *ad Eretriam Phthiotici agri; Philippus ſuper amnem Oncheſtum poſuit caſtra.* Polybius excerpt. lib. XVII cap. XVI in eadem hiſtoria mancus eſt, ἐπὶ τὴν προσαγορευομένην Ερετρίαν τῆς Φ . . . . . . ς, quod nemo non videt, ſupplendum ex Liuio eſſe Φθιώτιδος, *Phthiotidis*, non, vt viſum eſt Latino interpreti, Φεραίας, *Pherææ.* Propinqua Pheris *Bæbëis*, palus, ab *Bæbi* oppidulo dicta. Strabo p. 300 ἡ Βοιβηὶς λίμνη πλησιάζει ταῖς Φεραῖς.

CXIX.

Succedit *Lamia*, bello Lamiaco, quod Græci poſt Alexandri mortem cum Macedonibus geſſerunt, nobilior facta. Strabo IX pag. 298 Απέχει δὲ Λαμίας ὁ Σπερχειὸς περὶ τριάκοντα ςαδίυς, *Sperchêus amnis triginta ſtadiis abeſt a Lamia.* Et paucis interiectis: *Enumerant oppida Phthioticæ ditionis Achilli ſubiecta*, in iisque Θήβας τὰς Φθιώτιδας, Εχῖνον, Λαμίαν, περὶ ἣν ὁ Λαμιακὸς συνέςη πόλεμος Μακεδόσι καὶ Αντιπάτρῳ πρὸς Αθηναίυς, *Thebas Phthiotidas, Echinum, Lamiam, ad quam vrbem bellum Lamiacum a Macedonibus & Antipatro aduerſus Athenienſes geſtum fuit.* Et Diodorus lib. XVII cap. CXI ἐξ ὧν ὁ Λαμιακὸς πόλεμος κληθεὶς ἔλαβε τὴν ἀρχὴν, *ex quibus* [motibus] *bellum Lamaicum, quod dicitur, initium cepit.* Ipſum autem bellum lib. XVIII cap. IX ſeq. perſequutus eſt: & cap. XII rationem adpellationis dat, quia victus Antipater κατέφυγεν εἰς πόλιν Λαμίαν, *in vrbem Lamiam confugit*, quam Athenienſes obſederunt. Liuius de eadem vrbe lib. XXXIX cap. XXIII *Antiocho rege bello ſuperato ad Thermopylas, diuiſis partibus, quum per eosdem dies conſul Acilius Heracleam, Philippus Lamiam oppugnaſſet; capta Heraclea, quia iuſſus abſcedere a mœnibus Lamiæ erat, Romanisque oppidum deditum eſt, ægre eam rem tulerat.*

CXX.

Vltima Ptolemæi extra oram eſt Ηράκλεια Φθιώτιδος, *Heraclea Phthiotidis.* Prope ſinum Maliacum fuit & Thermopylas. Liuius lib. XXXVI cap. XXII *Sita eſt Heraclea in radicibus Oetæ montis: ipſa in campo, arcem imminentem loco alto & vndique præcipiti habet. - - - quatuor ſimul locis* [conſul] *adgredi vrbem conſtituit: a flumine Aſopo: - - - ſinu Maliaco, quæ*

* Vid. Demoſthen. Phil. III p. 50 C.

quæ aditum haud facilem pars habebat: ab altero amniculo, quem Melana vocant. Et reliqua. Cognominatur etiam *Heraclea Trachiniæ*, ſiue *Trachin.* Cognomen tractui & Heracleæ vrbs vetus dedit, *Trachin* * dicta ſex ſtadiis ſupra locum Heracleæ. Strabo IX pag. 295 διέχει τῆς ἀρχαίας Τραχῖνος περὶ ἓξ ϛαδίους ἡ Ηράκλεια, *abeſt Heraclea ſex fere ſtadiis a vetere Trachine.* Ibidem vocat Spartanorum opus: Ηράκλεια, ἡ Τραχὶν καλουμένη πρότερον, Λακεδαιμονίων κτίσμα, *Heraclea, quæ prius Trachin dicta fuit, a Lacedæmoniis condita eſt.* Thucydides lib. III pag. 235 Peloponneſiaco bello coloniam deductam adnotauit: ὑπὸ τὸν χρόνον τοῦτον Λακεδαιμόνιοι Ηράκλειαν τὴν ἐν Τραχινίαις, ἀποικίαν καθίϛαντο, *Sub idem tempus Lacedæmonii Heracleam in Trachiniis coloniam deduxerunt.* Eodem libro p. 240 ἦσαν ἐξ Ηρακλείας τῆς ἐν Τραχῖνι πόλεως, τότε νεοκτίϛου οὔσης, *erant ex vrbe Heraclea Trachiniæ, tum recens condita.* Eodem vrbis cognomine Diodorus vſus eſt lib. XIV cap. LXXXIII, οἱ Βοιωτοὶ μετ᾽ Αργείων Ηράκλειαν τὴν ἐν Τραχῖνι κατελάβοντο, *Bœoti cum Argiuis Heracleam, quæ in Trachine eſt, occupabant.* Ergo & regionis nomen ἡ Τραχὶν, *Trachin*, & oppidi: populum ibidem Diodorus dixit τοὺς Τραχινίους, *Trachinios.*

CXXI.

Addenda ſunt a Ptolemæo prætermiſſa. Strabo lib. IX pag. 298 Phthioticas vrbes recenſet, Thebas, Echinum, Lamiam, Erineum, Coroneam, Melitæam, Thaumacos, quibus addit Πρόερναν, Φάρσαλον, Ἐρέτριαν, *Proernam, Pharſalum, Eretriam.* e quibus intactæ Ptolemæo mediterraneæ, Thaumaci, Proerna, Pharſalus. *Thaumaci*, Θαυμακοὶ Strabonis, ita deſcribuntur ab Liuio lib. XXXII cap. IV, *Thaumaci a Pylis ſinuque Maliaco per Lamiam eunti, loco alto ſiti ſunt, ipſis faucibus imminentes, quam Cœlen vocant: Theſſaliæque tranſeunti confragoſa loca, implicatasque flexibus vallium vias, vbi ventum ad hanc vrbem eſt, repente velut maris vaſti, ſic immenſa panditur planities, vt ſubiectos campos terminare oculis haud facile queas. Ab eo miraculo Thaumaci adpellati.* Stephanus autem a Thaumaco conditore nomen ducit. Iterum Liuius lib. XXXVI cap. XIV *Ducere tum porro in ſinum Maliacum cœpit. Adpropinquante faucibus, ſuper quas ſiti Thaumaci ſunt, deſerta vrbe iuuentus omnis armata ſiluas & itinera inſedit.* Dicitur etiam vrbs eadem Plinio IV cap. IX *Thaumacie*, ſiue *Thaumacia.* Et Homerus Catalogo verſ. 223

Οἳ δ᾽ ἄρα Μηθώνην καὶ Θαυμακίην ἐνέμοντο,
Qui vero Methonen & Thaumaciam habitabant.

CXXII.

Apud Strabonem dicto loco Thaumacos ſequebatur Πρόερνα, *Proërna*, tamquam vicina & propinqua. Liuius iam dicto cap. XIV *Venienti* [conſuli] *Pharſalus, Scotuſſa & Pheræ deduntur. - - - - Proërnam inde recepit, & quæ circa eam caſtella ſunt. Ducere tum porro in ſinum Maliacum cœpit. Adpropinquante faucibus, ſupra quas ſiti Thaumaci ſunt,* reliqua.

Qqq qq 3 Ergo

* Diodorus IV pag. 249 & Apollodor. II cap. 7 §. 6 & 7 Herculem *Trachinem* rediiſſe narrat, & ſæpe ibi verſatum eſſe.

Ergo citra Thaumacos ſita Proërna erat, vt qui ab hac ſinum Maliacum petebat, Thaumacos præterire neceſſe haberet. Stephanus *Proarna* ſcripſit vocali prima. Πρόαρνα πόλις Μηλιέων, ὐδετέρως, *Proarna, vrbs Malienſium, neutrum plurale.* Malienſes autem, qui ſinum accolunt Maliacum. Sed quia ſecunda vocali & Strabo & Liuius conſentiunt, illorum ſcriptura vtique præferenda in nomine *Proerna* eſt.

CXXIII.

Pharſalus male quorumdam Tabulis ad Eſtiæotidem reducta eſt. Strabo enim, vt ſupra vidimus, in Phthioticis vrbibus cum Thaumacis & Proerna expoſuit: & Polybius lib. v cap. XCIX cum Pheris coniunxit & Lariſſa, cuius vicinitatem fuga Pompeii monſtrauit, qui ex Pharſaliis campis proxime Lariſſam petiit, nec vero intrauit. Strabo & Liuius ante dictis locis Φάρσαλος, *Pharſalus:* & Lucanus lib. VI verſ. 350

Emathis æquorei regnum Pharſalos Achillis.

Et Catullus carm. LXIV de Nuptiis Pel. & Thet. verſ. 37

Pharſalum coeunt, Pharſalia tecta frequentant.

Tacitus Hiſt. lib. I cap. L *Pharſalium* vocat. * *Nec iam,* inquit, *recentia ſæuæ pacis exempla, ſed repetita bellorum ciuilium memoria, captam toties ſuis exercitibus vrbem, vaſtitatem Italiæ, direptiones prouinciarum, Pharſaliam, Philippos & Peruſiam ac Mutinam, nota publicarum cladium nomina, loquebantur.* Vrbem Ενιπεὺς, *Enipeus* fluuius præterlabitur. Strabo IX pag. 297 ὁ δ' Ενιπεὺς ἀπὸ τῆς Ιρυθρᾶς παρὰ Φάρσαλον ῥυεὶς, εἰς τὸν Απιδανὸν παραβάλλει, ὁ δ' εἰς τὸν Πηνειὸν, *Enipeus ab Erythra Pharſalum præterlabens, in Apidanum, & hic in Peneum influit.* Eſt hic alius *Enipeus* ab illo Macedonico, qui ab Olympo monte procurrens prope Dium effunditur. De noſtro, eiusque receptore, Plinius lib. IV cap. VIII *Flumina Theſſaliæ Apidanus, Phœnix, Enipeus: - - - & ante cunctos claritate Peneus, ortus iuxta Gomphos.* Appianus lib. II Ciuil. pag. 778 ait, aciem Pharſaliam Pompeii ſtetiſſe μεταξὺ Φαρσάλυ τε πόλεως καὶ Ενιπέως ποταμῦ, *inter oppidum Pharſalum & Enipeum fluuium.* Quod ſi eſt, laxe illud Strabonis παρὰ, *præter,* interpretandum, vt ſpatium interceſſerit aciei capiendæ: niſi Pharſalum veterem a noua remoueas longius, vt altera flumini fuerit propinquior, altera reductior ab eodem. Strabo ibidem: Θετίδιόν ἐςι πλησίον τῶν Φαρσαλῶν ἀμφοῖν, τῆς δὲ παλαιᾶς καὶ τῆς νέας, *Thetidis ſacellum vtrique Pharſalo, & veteri & nouæ, propinquum eſt.* Eutropius lib. VI cap. XVI *Deinde in Theſſalia apud Palæopharſalum productis vtrimque ingentibus copiis,* [Cæſar & Pompeius] *dimicauerunt.* Itidem Strabo lib. XVII pag. 548 Πομπήϊος Μάγνος ἧκε Φεύγων ἐκ ΠαλαιοΦαρσάλυ πρὸς τὸ Πηλύσιον, *Pompeius Magnus venit, ex Palæopharſalo fugiens, Peluſium.* Liuius lib. XLIV cap. I *Palæpharſalum* ſcripſit. Inter hanc ergo & amnem Enipeum, commiſſum illud fatale fuit prœlium.

CXXIV.

* Ouid. Metamorph. XV, 822

Illius auſpiciis obſeſſa mœnia pacem
Victa petent Mutinæ: Pharſalia ſentiet illum.

Digitized by Google

CXXIV.

Hæc de mediterraneis Phthiotarum: maritimis illorum Ptolemæus dat *Pagaſas, Demetriadem, Lariſſam, Echinum, Sperchiam, Thebas Phthiotidis.* A ſeptemtrione ſic in auſtrum progreſſus eſt: contra Strabo ab auſtro in boream procedendo addit ſupra enumeratis, lib. IX p. 300, *Antronem, Pteleum, Alon,* * vltra quæ promontorium *Pyrrha,* ἐνταῦθα ἡ Φθιῶτις πῶς τελευτᾷ, *vbi finis fere Phthiotidis eſt:* Ptolemæus autem ſupra Demetriadem & Pagaſas producit, quam partem Magnetibus Strabo attribuit. Superaddenda *Phalara* in ſinu Maliaco, poſt quam oſtia Sperchêi, in quibus Ptolemæus oram Phthiotidis finiuit. Liuius lib. XXXV cap. XLIII *Iam profectus ab Demetriade rex, quia ita decreturos ſciebat, Phalarum in ſinum Maliacum proceſſerat.* Et lib. XXXVI cap. XXIX *rediens Phalara in ſinu Maliaco.* Polybius Legation. XIII τῦ Νικάνδρυ καταπλεύσαντος ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὰ Φάλαρα τῦ κόλπυ Μηλιέως *quum Nicander ex Aſia rediret Phalaram in ſinu Maliaco.* Et Stephanus: Φάλαρα, πόλις Θετταλίας, πλησίον Λαμίας, *Phalara oppidum Theſſaliæ prope Lamiam.* Etiam Plinius lib. IV cap. VII *Phalara* ſcripſit, qua conſtantia probatur, mendum in libris Liuianis eſſe, quibus *Phalera* ſecunda vocali legitur.

CXXV.

Prope hanc (ſupra an infra, certum non habeo) ex Ptolemæi diſpoſitione ponendæ *Thebæ* ſunt, quas ipſe Φθιώτιδος cognominat, id eſt *Thebas Phthiotidis* regionis: Strabo p. 298 Θήβας τὰς Φθιώτιδας: Polybius Legat. VI Θήβας Φθίας: & Liuius lib. XXXII cap. XXXIII *Thebas Phthias;* & lib. XXVIII cap. VII *Thebas Phthioticas:* Plinius lib. IV cap. VIII *Thebas Theſſaliæ:* atque ita Ptolemæus prope *Sperchii* oſtia, ſeu inter ipſa & *Sperchiam* oppidum locauit, in quo error vel auctoris eſt, vel deſcribentium. Quis enim dubitat, *Sperchiam* a flumine, cui adiacet, nomen accepiſſe, quæ vero, vt vulgatum libris Ptolemæi eſt, retrahitur ab illo, interiectis Thebis? Aliter Strabo, qui Thebas ſupra Halon, in ſeptemtrione ac prope in fine ponit Phthiotidis, lib. IX pag. 300. Vbi vbi fuerunt in ora Phthiotidis, *emporium vnum* fuerunt *maritimum, quondam quæſtuoſum Theſſalis & frugiferum,* vt ipſi apud Liuium lib. XXXIX cap. XXV quæruntur, quum inde negotiationem maritimam rex Demetriadem auerterat. Idem rex, colonia eo deducta, Φιλίππυ τὴν πόλιν ἀντὶ Θηβῶν κατωνόμασεν, *Philippopolim pro Thebis adpellari iuſſit,* vt Polybius refert lib. V cap. C.

CXXVI.

Sperchia autem, Σπέρχεια Ptolemæi, haud dubie ad oſtium *Sperchii* fluminis fuit, nec dubitatur, quin eadem ſit *Sperchios* Plinii lib. IV cap. VII, quamquam ille in Doride locauit. Addit enim poſt paullo: *Ex his* [Theſſalis] *Phthiotæ nominantur Dorida accolentes.*

CXXVII.

Hæc in Phthiotide προσχώρῳ τοῖς Μαλιεῦσι, *contermina Malienſibus,* vt

* De hac vrbe videatur etiam Demoſthenes de falſa legatione pag. 205 A, B. & pag. 220 fin. & pag. 245 B.

vt Strabo vocat lib. IX pag. 298: Liuio autem is tractus, ſaltem ex parte, eſt *ager Malienſis*, lib. XLII cap. XL * Huius partis fuit etiam *Phylace*, ἡ Φυλάκη Straboni dicto loco, nec vero certum, mari adpoſita, an non nihil reducta fuerit. Iuxta ſunt *Sperchii* oſtia ſiue *Sperchēi*, nam Σπερχειὸς Græcis eſt: ideoque Latini etiam produxerunt. Ouidius Metam. I verſ. 579

Populifer Spercheos, & irrequietus Enipeus.

Exit in ſinum qui Plinio & Liuio locis antea monſtratis eſt *ſinus Maliacus*, ** Græce κόλπος Μαλιεὺς, ſeu Ionice Μηλιεὺς, vt modo ex Polybii Legat. XIII oſtendebamus, quia Μαλιεῖς, *Malienſes* accolebant: ſeu Μαλεεῖς, *Maleenſes*, vt Pauſanias Phoc. cap. VIII ſcripſit, quum Theſſaliæ contributos ab Auguſto fuiſſe prodidit. Idem ſinus a vicina vrbe etiam *Lamiacus* nominatur. Pauſanias Attic. cap. IV τοῦ κόλπου τοῦ Λαμιακοῦ τέλματος πρὸς ταῖς Θερμοπύλαις ὄντος, *Lamiacus ſinus ad Thermopylas cœnoſus eſt.*

CXXVIII.

Supra Phalaram ex prædictis Ptolemæi erat Ἔχινος, *Echinus*, ſiue Ἐχῖνος, producta media, vt Polybii excerptis lib. XVII cap. III extr. ſcriptum exſtat. qui coniungit Ἐχῖνον καὶ Θήβας τὰς Φθίας, *Echinum & Thebas Phthias* ſiue *Phthioticas:* quæ ita etiam eiusdem Legatione VI pag. 1100 componuntur. Liuius lib. XXXII cap. XXXIII principis Aetolorum aduerſus Philippum regem oratione: *eadem fraude habere eum Thebas Phthias, Echinum, Lariſſam, & Pharſalum.* Strabo, ὁ Ἐχῖνος, CL ſtadiis ſupra Phalaram, lib. IX pag. 299.

CXXIX.

Proximam Echino Ptolemæus *Lariſſam* ponit, ſine cognomine, quod alibi adiunctum, quaſi maritimam, quamquam paullum recedit a mari. nam Strabo ibidem: τῆς ἑξῆς παραλίας ἐν μεσογαίᾳ ἐςὶν ἡ Κρεμαςὴ Λάρισσα εἴκοσι ςαδίους αὐτῆς διέχουσα, *vlteriori litore, intus paullum ad XX ſtadia a mari, Lariſſa eſt, Cremaſte* (id eſt penſilis) *cognominata.* Liuius lib. XXXI cap. XLVI *Lariſſam, non illam in Theſſalia nobilem vrbem, ſed alteram, quam Cremaſten vocant, ſubito aduentu, præter arcem,* [legatus] *cepit.* Hanc etiam *Pelasgiam* cognominari, Strabo ibidem auctor eſt, quod forte condita fuit a Pelasgis, quamuis ſita extra Pelasgiotidem.

CXXX.

Sequuntur ἐν τῷ πρὸς Εὐβοίᾳ πόρῳ, *ad fretum Euboicum* ſita, Strabonis Ἄντρων, εἶτα Πτέλεον καὶ ὁ Ἅλος, *Antron,* *** *deinde Pteleum, & Halos.* Liuius lib. XLII extremo: *Conſul cum exercitus parte profectus in Achaiam Phthiotim; Pteleum deſertum fuga oppidanorum diruit a fundamentis: Antrona voluntate colentium recepit.* Cur autem Phthiotis *Achaia* ab Liuio cognominetur, cauſſam aperuit Strabo pag. 298 Ἀχαιοὶ ἐκαλοῦντο οἱ Φθιῶται πάντες, *Achæi vocabantur Phthiotæ vniuerſi.* Aliis *Achaia* hæc eſt pars Phthiotidos.

* Hic fortaſſe fuit mons *Malea*, quo a Lapithis eiectus Chiro conceſſit. Apollodor. Bibliothec. II cap. 5 §. 4 pag. 104, 105.

** Theopraſtus de ventis pag. 411 ἐν τῷ Μαλιακῷ κόλπῳ.

*** Vrbs a Philippo rege Macedonum emta. Demoſthen. Phil. IV pag. 54 A. Olim paruerat Proteſilao. Ab Antrone ad Thermopylas erat regnum Achillis. Strabo IX pag. 664.

Digitized by Google

tidos. Tertia vrbs, ὁ Ἅλος ἢ ἡ Ἅλος, (communi enim genere ita Strabo cenſet p. 298) etiam Plinio IV cap. VII extremo *Halos* dicta cum adſpiratione. * Addit Strabo ex Artemidoro, *Halon* ἐν τῇ παραλίᾳ ſitam a Pteleo diſtare ἑκατὸν καὶ δέκα ςαδίοις, CX *ſtadia.* Item paullo ante ſuis verbis: ὁ φθιωτικὸς Ἅλος ὑπὸ τῷ πέρατι κεῖται τῆς Ὄθρυος ὄρους πρὸς ἄρκτον κειμένου τῇ Φθιώτιδι, *Halos Phthioticus ad radices montis Othryis, a ſeptemtrione claudentis Phthiotim, ſitus eſt.*

CXXXI.

Adluitur *Amphryſo* ſiue *Amphryſſo*, amne poſt Sperchêum maxime memorabili in Phthiotis. Strabo IX pag. 298 ᾤκισεν ὁ Ἀθάμας τὴν Ἅλον. ὑπέρκειται δὲ τοῦ Κροκίου πεδίου. ῥεῖ δὲ ποταμὸς Ἄμφρυσσος πρὸς τῷ τείχει, *Athamas Halon condidit, quæ ſupra Crocium campum ſita eſt: mœnia præterfluit Amphryſſus.* Hic eſt amnis, de quo Virgilius Georg. III ineunte, *Paſtor ab Amphryſo:* vbi Seruius quoque interpretatur *fluuium Theſſaliæ.* Et Callimachus hymno in Apoll. verſ. 48

Ἐξότ' ἐπ' Ἀμφρύσῳ ζευγήτιδας ἔτρεφεν ἵππους,
Ex quo iuxta Amphryſum iugales pauit equas.

Et Apollonius lib. I verſ. 54 - - - ἐπ' Ἀμφρύσσοιο ῥοῇσιν, *iuxta Amphryſſi fluenta.* Ouidius Metam. VII verſ. 228

Multa quoque Apidani placuerunt gramina ripis,
Multa quoque Amphryſi: neque eras immunis Enipeu;
Nec non Peneæ, nec non Spercheides vndæ.

Habes heic Theſſaliæ fluuios nobiliores. Et Lucanus VI verſ. 366

\- - - - - - *ferit amne citato*
Maliacas Sperchîos aquas: & flumine puro
Irrigat Amphryſos famulantis paſcua Phœbi.

CXXXII.

Phthiotidis etiam fuerunt *Myrmidones*, nobilis gens apud poetas, Achilli & Patroclo ſubiecti, vt Straboni p. 298 εἰκός, *veroſimile* videtur.

CXXXIII.

Hæc de Theſſalia eiusque quatuor partibus, ſuis olim regibus ſubiecta, poſt Aetolis magna ex parte: dein Macedonibus paruit, quibus Romani ademerunt. Tandem prouinciæ Macedoniæ acceſſit, quemadmodum etiam in Macedonia cenſuit Ptolemæus. Sunt plura, apud Liuium præſertim, in Theſſalia, non modo oppida, quibus certum locum adſignare non poſſumus; verum etiam *Cambunii montes*, Liv. lib. XLIV cap. II, & *Aſcuris lacus*, ibidem, & alia, quæ prætermiſimus, maiori otio, aut aliorum induſtriæ reſeruanda.

CXXXIV.

Tandem amœniſſimum locum (*Tempe* dixerunt) cui regioni contribuamus, non eſt manifeſtum. In Theſſalia fuiſſe, epitheta commonſtrant. Liuius lib. XXXIII cap. XXXV *Theſſalica Tempe;* Ouidius Me-

* Demoſtheni item orat. ad Philippi epiſtolam princip.

tam. VII verſ. 221 *Theſſala Tempe.* Sed in qua regione Theſſaliæ? Catullus carm. LXIV verſ. 35

- - - *linquunt Phthiotica Tempe.*

Putares in Phthiotide eſſe. At Peneum, Tempe perluentem, Phthiotæ vix vnquam attigerunt, Othry monte aut ſimilibus ſeiuncti. Pelasgiotæ vicina loca Gonnum, Cranonem tenuere, at iuxta oſtia nihil poſſederunt. Ipſa ergo *Tempe* definienda prius ſunt, quam de gente aut regione illorum iudicetur.

CXXXV.

Plinius lib. IV cap. VIII *Penêus inter Oſſam & Olympum nemoroſa conualle defluens quingentis ſtadiis, dimidio eius ſpatii nauigabilis. In eo curſu Tempe vocantur quinque mill. paſſuum longitudine, & ferme ſeſquiiugeri latitudine, vltra viſum hominis attollentibus ſe dextera læuaque leniter conuexis iugis. Intus ſua luce viridante adlabitur Peneus, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus auium concentu.* Acceſſit naturæ fabula, quam Strabo refert, * ſtagnaſſe hoc loco Penêum (ἐλιμνάζετο) cohibito exitu altioribus circa mare quæ ſunt locis, donec tandem ὑπὸ σεισμῶν ῥήγματος γενομένου (τὰ νῦν καλούμενα Τέμπη) καὶ τὴν Ὄσσαν ἀποσχίζοντος ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου. διεξέπεσε ταύτῃ πρὸς θάλασσαν ὁ Πηνειὸς, *terræ motibus hiatu facto, & abrupto Oſſa ab Olympo, inter montes illos Penêus in mare ſe effuderit.* Conuenit in loci ſitu cum Plinio & Strabone Aelianus Var. Hiſt. lib. III cap. I ita *Tempe Theſſalica* deſcribens: ἔστι χῶρος μεταξὺ κείμενος τοῦ τε Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὄσσης, - - - οὗ τὸ μὲν μῆκος ἐπὶ τεσσαράκοντα διήκει σταδίους - - διαρρεῖ δὲ μέσου ὁ καλούμενος Πηνειός. - - διατριβὰς δ᾽ ἔχει ποικίλας καὶ παντοδαπὰς ὁ τόπος οὗτος, οὐκ ἀνθρωπίνης χειρὸς ἔργα, ἀλλὰ φύσεως αὐτόματα. *Locus eſt inter Olympum & Oſſam montes, longitudine* XL *ſtadiorum, quem medium Peneus perfluit: amœnitates habet miras & varias naturæ, non humanæ induſtriæ opera & oblectamenta.* Liuius autem horrorem potius, quam amœnitatem, in illis notauit, videlicet exercitui Romano propter anguſtos tranſitus incuſſum. *Sunt,* inquit, *Tempe ſaltus, etiamſi non bello fiat infeſtus, tranſitu difficilis. nam præter anguſtias per quinque millia, qua exiguum iumento onuſto iter eſt, rupes vtrimque ita abſciſæ ſunt, vt deſpici vix ſine vertigine quadam ſimul oculorum animique poſſit. terret & ſonitus & altitudo per mediam vallem fluentis Penei amnis.* Ex quibus adparet, fuiſſe Tempe Pelasgiotidis regionis, cuius extrema Penêi quondam erant, poſtea, vt videtur, Magneſiæ contributa: atque ita Plinius lib. IV cap. IX *Penei oſtium* non in Theſſalia ipſa, ſed in *Magneſia Theſſaliæ adnexa* cenſeri voluit.

CXXXVI.

MAGNESIA extra Strabonis τέσσαρα μέρη, *quatuor partes* Theſſaliæ eſt, & Pelasgiotis μέχρι Μαγνητικῆς παραλίας. *vſque ad Magnetiam oram* pertinet, lib. IX pag. 296, ſæpe tamen ipſi Theſſaliæ attributa. Plinius IV cap. IX *Theſſaliæ adnexa Magneſia eſt.* Tota fere παραλία, *maritima ora* eſt, Perrhæbis mediterranea, quæ adiacent, tenentibus. Scylax in hac gente:

* Et Diodorus Siculus IV pag. 226.

gente: ἔθνος Μαγνήτων παρὰ θάλατταν· - - - ἐν μεσογείᾳ ἐπεινῶσιν ἔθνος περ-ῥαιβῶν. Ἕλληνες, *Magnetum gens ad mare habitat: - - - in mediterraneo tractu Perrhæbi habitant, natio Græca.* Ptolemæus Magnetas ſeparatim non expoſuit, ſed partem addidit Pelasgiotis: partem inferiorem Phthiotarum regioni.

CXXXVII.

In limite Phthiotidis ex Strabonis diſpoſitione *Demetrias* eſt, opus Demetrii Poliorcetæ, vt ille lib. IX pag. 300 refert, qui vicina oppida in eam conduxit, *Neliam, Pagaſas, Ormenium, Rhizuntem, Sepiadem, Olizonem, Bœben, Iolcon,* quæ ita exhauſta, abductis Demetriadem colonis, fuerunt, vt Strabo ſubiunxerit dicto loco: αἱ [πόλεις] νῦν εἰσὶ κῶμαι τῆς Δημητριάδος, *hæc oppida nunc ſunt pagi Demetriadis.* Liuius lib. XXXIX cap. XXIII *Demetriadem quoque, vrbem validam & ad omnia opportunam, & Magnetum gentem ſuæ ditionis* [rex Philippus] *fecit.* Sic vero in Magnetum finibus fuit, vt in Theſſalia etiam cenſeretur. Idem lib. XXVII cap. XXXII *profectus ab Dymis per Achaiam Bœotiamque, & Eubœam, decimis caſtris Demetriadem in Theſſaliam peruenit.* Heic Antiochus, quum in Europam veniſſet, adpulerat. Polybius lib. III cap. VII ἀρχὴ τοῦ πολέμου ὁ Αντιόχου κατάπλους εἰς Δημητριάδα. *Initium belli fuit Antiochi adpulſus in Demetriadem.* Hæc vrbs diu nauale, & regia quoque aliquando Macedonicorum regum fuit. Strabo ibidem de Demetriade: καὶ δὴ καὶ ναύςαθμον ἦν τοῦτο καὶ βασίλειον μέχρι πολλοῦ τοῖς βασιλεῦσι τῶν Μακεδόνων.

CXXXVIII.

Septem ſtadiis ſupra Demetriadem *Iolcos* * fuit, Strabone auctore, qui addit: ἡ Ιωλκὸς κατέσκαπται μὲν ἐκ παλαιοῦ, *Iolcus olim deleta eſt.* Plinius lib. IV cap. IX *Theſſaliæ adnexa Magneſia eſt, cuius fons Libethra: oppida, Iolcus, Hormenium, Pyrrha, Methone, Olizon.*

CXXXIX.

De fonte *Libethra* Plinii ſic Pomponius lib. II cap. III *heic Libethra, carminum fontes.* Propter pluralem diſtinguit Ortelius ab oppido fontes. nam oppidum, *Libethram* nomine, in Olympo monte, qua is in Macedoniam vergit, Pauſanias Bœot. cap. XXX deſcripſit. Hinc nymphæ aut Muſæ *Libethrides.* Strabo lib. IX pag. 282 in Helicone ponit, præter Muſarum templum & Hippocrenen, etiam τὸ τῶν Λειβηθρίδων νυμφῶν ἄντρον, *Libethridum Muſarum antrum.* Et Virgilius eclog. VII verſ. 21

Nymphæ, noſter amor, Libethrides, aut mihi carmen,
Quale meo Codro, concedite. - - -

CXL.

Viginti ſtadiis ab Iolco ſunt *Pagaſæ* ſecundum eumdem Strabonem, nauale quondam Pherarum, a quibus ſtadia XC diſtant. Plinius confundit cum Demetriade lib. IV cap. VIII. *Oppidum,* inquit, *Pagaſæ, idem poſtea*

* Patria Iaſonis. Apollodor. Bibl. I c. 8 §. 2 & c. 9 §. 26. Iolco tamen eiectus Corinthum conceſſit. Apollodor. I c. 9 §. 28. Habuit portum vicinum, ſed quem oppidani ex oppido cernere non poſſent. Diodorus IV pag. 245.

ſtea Demetrias dictum. Sed diſtinxit Strabo, & Pagaſis coloni Demetriadem deducti: & quum illæ antea nauale ac emporium fuiſſent, omnis negotiatio & naualis res inde Demetriadem translata fuit. Quidam *Pagaſarum* nomen ex πήγνυμι, a naue Argo ibidem *compactia* deriuant: alii ex fontibus eius loci, quia Dorice παγαὶ *fontes* ſunt, ceteris Græcorum πηγαί. Prior ratio gratior poetis eſt. Propertius lib. I eleg. XX verſ. 17.

Namque ferunt olim Pagaſæ naualibus Argo
Egreſſam longe Phaſidos iſſe viam.

Hic ergo ſingulari numero *Pagaſa* dixit, etiam Mela II cap. III *Sinus vrbem Pagaſam amplexus:* ceteri, Strabo, Scylax, Ptolemæus, & Apollonius lib. I verſ. 411 Παγασαὶ, * *Pagaſæ*, pluraliter: etiam Plinius prædicto VIII capite Harduini editione; Frobenii & aliorum *Pagaſa:* vt videri poſſit Latinis ſingularem; Græcis pluralem in hoc nomine magis placuiſſe, quos malumus, quam illos, in vrbis Græce vocabulo imitari. Hinc ſinus, cui adſitæ, Scylaci & Straboni Παγασητικὸς κόλπος: Plinio, *Sinus Pagaſicus* dicto loco: Melæ *Pagaſæus ſinus:* quæ forma etiam aliis eſt vſurpata. Sic Ouidius Epiſt. Herûs ad Leandr. verſ. 175 *Pagaſæus Iaſon:* & Lucanus lib. II verſ. 715 *Pagaſæa ratis*, id eſt Argo.

CXLI.

Prope aberat locus Ἀφέται, *Aphetæ*, vnde egreſſi in mare Argonautæ. Strabo poſt Pagaſarum deſcriptionem: πλησίον δὲ καὶ Ἀφέται. ὡς ἂν ἀφετήριόν τι τῶν Ἀργοναυτῶν, *In proximo etiam Aphetæ ſunt, quaſi emiſſarium Argonautarum.* Adde Herodotum lib. VII cap. CXCIII. Et Diodorus Siculus lib. XI cap. XII κατέπλευσεν εἰς Ἀφετὰς τῆς Μαγνησίας, *nauigauit in Aphetas Magneſiæ.* Sic variat in libris accentus, qui Strabonis & Herodoti, in media; Diodori, eſt in poſtrema.

CXLII.

Hactenus Strabonis ordinem ſequuti ſumus: cetera certo loco vix poſſunt deſignari: quædam nequaquam poſſunt. *Methone* in hoc numero eſt, Græce Μεθώνη, quam Thucydides lib. VI pag. 415 Μεθώνην τὴν ὅμορον Μακεδονίᾳ, *Methonen Macedoniæ finitimam* vocitat. Scylax in Magneſia: Ἰωλκὸς, Μηθώνη, Κορακαὶ, Σπάλαθρα, Ὀλιζὼν, *Iolcus, Methone, Coracæ, Spalathra, Olizon.* Homerus quoque Catalogo nauium & vrbium verſ. 223

Οἳ δ' ἄρα Μηθώνην καὶ Θαυμακίην ἐνέμοντο,
Qui vero Methonem & Thaumaciam habitabant.

nam Μηθώνη & Μεθώνη ſcribitur.

CXLIII.

Olizonem, Ὀλίζωνα, quam heic Scylax memorat, etiam ſupra in iis oppidis, quorum incolas rex Poliorceta Demetriadem deduxerat, Strabo numerauit. Homerus iam dicto verſui ſubiecit:

Καὶ Μελίβοιαν ἔχον καὶ Ὀλίζωνα τρηχεῖαν.
Et Melibœam tenebant & aſperam Olizonem.

Stephanus Theſſaliæ dat, ſed late ſumtæ, vt Magneſiam comprehendat.

CXLIV.

* Etiam Demoſthenes de falſa legation. pag. 221 B.

CXLIV.

Melibœæ ſitum Liuius monſtrauit lib. XLIV cap. XIII *præteruecti, ad Iolcon claſſem adpulerunt: inde agro vaſtato, Demetriadem quoque adgreſſuri. Inter hæc & conſul, ne ſegnis ſederet tantum in agro hoſtico, M. Popillium cum quinque millibus militum ad Melibœam vrbem oppugnandam mittit. Sita eſt in radicibus Oſſæ montis, qua parte in Theſſaliam vergit, opportune imminens ſuper Demetriadem.* Strabo lib. IX extremo ἐν κόλπῳ, ad ſinum ponit, qui inter Peneum & Oſſam eſt.

CXLV.

Olooſſon, Ὀλοοσσών, Straboni Περῥαιβικὴ πόλις, *vrbs Perrhæbica*; Stephano πόλις Μαγνησίας, *oppidum Magneſiæ*. nam Perrhæbi mediterranea Magneſiæ tenebant, vt ſupra, Scylacea auctore, tradebamus. Homerus Catalogo vrbium verſ. 246

- - - οἱ ἐνέμοντο

Ὄρθην, Ἠλώνην τε, πόλιν τ' Ὀλοοσσόνα λευκήν,

quam *albam*, λευκὴν, cognominat, vt Strabo exponit, ἀπὸ τοῦ λευκάργιλος εἶναι, quod *in ſolo argillæ albæ* ſit impoſita. Lycophron verſu 906 Ὀλοσσόνων γύας, *Olooſſonenſium arua* contracte dixit.

CXLVI.

Elone quoque Homeri etiam Straboni nota eſt, qui illam æque, vt Olooſſonem, ὑπὸ τῷ Ὀλύμπῳ, *ſub Olympo*, prope flumen *Eurotam*, qui Τιταρήσιος Homeri ſit (*Titareſius* Lucani lib. VI verſ. 376) poſuit.

CXLVII.

Sub Pelio monte etiam vrbs fuit eodem, quo regio, nomine *Magneſia*, paucis memorata. Apollonio lib. I verſ. 584 eſt metri cauſſa Μάγνησα, *Magneſa*. Scholiaſtes ibi: Μάγνησία: τὴν Μαγνησίαν λέγει τὴν κατὰ Θεσσαλίαν. *Magneſa: Magneſiam intelligit Theſſaliæ.* item: Μάγνησα δὲ πόλις τῇ χώρᾳ ὁμώνυμος, ἄγαν εὔδιος καὶ παραθαλάσσιος, *Magneſa vrbs eiuſdem nominis, quo regio, valde ſalubris, & maritima.* Pauſanias Achaicis cap. VII in tribus vrbibus, quas Philippus Demetrii filius claues Græciæ dixerit, numerat etiam Μαγνησίαν τὴν ὑπὸ τὸ Πήλιον, *Magneſiam ſub Pelio ſitam*: vbi non deſunt qui Demetriadem interpretantur, quæ eo modo *Magneſia* dicta ſit, quo Plinius *Pagaſas* Demetriadem dixerit, quia Demetrias ex Magneſia, Pagaſis, & aliis circumiectis, quod Strabo expoſuit, fuerit conflata. Illuſtrior quidem Demetrias fuit, & ſatis opportuna ad Theſſalos cohibendos; verum longius remota a monte Peleo. De *Bœbe* oppido, & *Bœbeide* lacu ſupra ex Strabone diximus, quum *Pherarum* ſitum in extrema Pelasgiotide deſcriberemus. Quod vero vltra limitem, quæ Pheræ ſunt, videntur ad Magneſiam pertinere, heic quoque de illis aliquid addendum eſt. Stephano quidem Βοίβη πόλις Θεσσαλίας, *Bœbe oppidum Theſſaliæ eſt*: & Plinius quoque lib. IV cap. VIII in Theſſalia, citra Magneſiam, lacum cenſet *Bœbëidem*; qui Stephano eſt Βοιβιὰς λίμνη, *Bœbias lacus*; nec vero dubitatio ceſſat, qua verendum eſt, ne extra Pelasgiotidem, quam Pheris finiuit Strabo, illud oppidum & lacus cadant. Homerus inter Pheras & Iolcum ponit lib. B Iliad. in Catalogo vrbium verſ. 218

Οἱ δὲ Φερὰς ἐνέμοντο πάραι Βοιβηΐδα λίμνην,
Βοίβην καὶ Γλαφυρὰς καὶ ἐυκτίμενον Ἰαωλκὸν,
Qui Pheras habitabant apud Bœbeidem paludem,
Bœben, & Glaphyras, & bene ædificatam Iolcon.

CXLVIII.

Theſſaliæ contra Plinius dat *Pyrrham, Caſthanæam,** & *Spalathram:* e quibus alterum & Herodotus lib. VII cap. CLXXXIII Κασθαναίην ſcripſit, & manifeſto in Magneſia locauit. οἱ βάρβαροι, inquit, ἐξανύσσι τῆς Μαγνησίης χώρης ἐπὶ Σηπιάδα τε καὶ τὸν αἰγιαλὸν τὸν μεταξὺ Κασθαναίης πόλιος ὄντα καὶ Σηπιάδος ἀκτῆς. *barbari* [totum diem nauigantes] *tenuerunt Magneſiam oram ſuper Sepiadem, & litus, quod eſt inter vrbem Caſthanæam & oram Sepiadem.* Stephanus, Lycophron, & Mela ſcripſerunt ſine adſpirata littera Κασαναία, *Caſtanæa.* Quam addit Plinius *Spalathram*, ſupra quoque, auctore Scylace, attigimus. Sed his ſingulis ſedem propriam & verum ordinem determinari poſſe deſperamus.

CXLIX.

Supereſt *Sycurium*, quod ita Liuius lib. XLII cap. LIV deſcripſit: *Sycurium eſt ſub radicibus Oſſæ montis, qua in meridiem vergit, ſubiectos habet Theſſaliæ campos: ab tergo Macedoniam atque Magneſiam.* Polybius excerpt. Legat. LXIX extrem. Συκύριον ſcriptum reliquit.

CL.

Promontoria Magneſiæ Ptolemæo, qui Theſſaliæ adſcribit, duo ſunt, Μαγνησία ἄκρα, quæ in ſeptemtrionem vergit: & Σηπιὰς ἄκρα, quæ in auſtrum. Alterum, *Sepias*, pluribus eſt memoratum, Herodoto, iam dicto loco; Apollonio lib. I Argonaut. verſ. 582

- - - - ἔδυνε δὲ Σηπιὰς ἄκρη,

ſubiit autem ipſis promontorium Sepias. Scholiaſtes ibi: Σηπιάς. ἀκρωτήριον ἐν Ἰωλκῷ ὅτω καλούμενον, *Sepias: promontorium in Iolco ita nominatum.* Iolcus autem hoc loco non oppidum eſt, ſed litus & tractus. Strabo IX pag. 300 καλεῖται καὶ ὁ συνεχὴς αἰγιαλὸς Ἰωλκὸς, *vocatur etiam continuum litus Iolcus.* Plinius quoque in Magneſia: *promontorium Sepias.* Herodotus prædicto loco etiam χώραν, *litus & tractum* denominat *Sepiadem:* idem nomen oppidulo, promontorio ſubiacenti dedit Strabo, dum Σηπιάδα quoque inter illa oppida numerat, quibus exhauſtis creuiſſet Demetrias.

CLI.

Montes celebrantur *Pelios & Oſſa,* ** e quibus Oſſa Peneo eſt propior, qui inter hunc & *Olympum* effluit. Ambo noti ſunt gigantum fabulis. Virgilius Georg. I verſ. 281

Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam,
Scilicet, atque Oſſæ frondoſum inuoluere Olympum.

E Horatius lib. III oda IV *Fra-*

* Add. Nicander Alexipharm. pag. 81 v. 271 & ibi ſcholia.

** Aelian. de animal. VIII c. 11, Καὶ βυκολῶν μὲν αὐτὸν (Ἀλεύαν) ἐν τῇ Ὄσσῃ φησὶ, παρὰ δὲ τῇ κρήνῃ νέμων τὰς βῦς τῇ καλυμένῃ Αἱμονίᾳ. Θετταλὴ δ' ἂν καὶ ἡ κρήνη εἴη. Hegemon Aleuam *in oſſa ait ad Theſſalicum fontem nomine Hæmonium boues paviſſe.*

Fratreſque tendentes opaco
Pelion impoſuiſſe Olympo.

Seneca Agamemnone verſ. 337

- - - *ſtetit impoſita*
Pelion Oſſa. pinifer ambos
Preſſit Olympus.

Scilicet finguntur hæc geſta, antequam Peneus inter Olympum & Oſſam perruperit. *Pelion* autem mons, Græca forma; * Πήλιον ὄρος, fertur habitaculum gigantum & Centaurorum fuiſſe, qui ex gente *Lapitharum* erant: ** cui loco vtrum etiam *Pelethronium* *,* addendum ſit, aliud domicilium Centaurorum, an in media Theſſalia ponendum, non habeo, quod pro certo dicam. Seruius meminit eius oppidi ad illud Virgilii Georg. III verſ. 115

Frena Pelethronii Lapithæ, gyroſque dedere.

Et Lucanus lib. VI verſ. 386 Centauros ibi natos fingit. Quum vero tyranni fuerint Centauri, qui montes muniuerunt; etiam citeriorem montem Othryn iis Virgilius tribuit Aen. VII verſ. 675

Deſcendunt Centauri, Omalen Othrynque niualem *,*,*
Linquentes curſu rapido.

SECTIO V.

EPIRVS,

Cuius partes CHAONIA, THESPROTIA, MOLOSSIS.

CLII.

Epirus, Ἤπειρος, regio Græciæ, poſt Illyricas gentes ſupra Ceraunios montes incipit, & vſque ad ſinum Ambracium, & quem ille recipit, Arachtum amnem patet. Veterem tantummodo Epirum in vetere Geographia definimus: Nouam, quæ multis poſt ſæculis ex Illyricanis Macedoniæ gentibus conſcripta fuit, ad medii æui Geographiam reſeruamus. Illa vero *Epirus*, quæ quondam regnum Aeacidarum fuit, & ſola *Epirus* a ſcriptori-

* Diodorus IV pag. 245. Καὶ πρῶτον μὲν περὶ τὸ Πήλιον ναυπηγήσασθαι τὸ σκάφος κ. τ. λ. & *primum quidem circa Pelium nauem compegiſſe.*

** Sed Chiro centaurus a Lapithis de monte Pelio depulſus dicitur Apollodoro II c. 5 §. 4 p. 104.

, Nicander Theriac v. 438,

Φράζεο δὲ χλοάεντα δαεὶς κυανόν τε δράκοντα,
Ὅν ποτε παιήων λασίῃ ἐνὶ θρέψατο φηγῷ,
Πηλίῳ ἐν νιφόεντι πελεθρόνιον κατὰ βῆσσαν.

Vbi Scholiaſtes: Ὁ δράκων ἐτράφη ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ κατά τινα τόπον τοῦ Πηλίου καλούμενον Πελεθρόνιον. *Draco nutritus eſt ab Aeſculapio in loco quodam Pelii dicto Pelethronio.* Et paucis interiectis: Πελεθρόνιον τόπος ἐστὶ τοῦ Πηλίου ἀνθώδης. διὸ καὶ οὕτω καλεῖται ἀπὸ τοῦ πολλὰ ἐκεῖσε τὰ ἄνθη. Θρόνα γὰρ τὰ ἄνθη λέγεται. *Pelethronium locus eſt Pelii floribus obſitus. Quare ſic vocatur, quia ibi ſint flores. Throna enim flores dicuntur.*

,,* Nicander Theriac. v. 145 p. 11,

Ναὶ μὴν καὶ νιφόεσσα φέρει δυσπαίπαλος Ὄθρυς Φοινὰ δάκη κ. τ. λ.

Vbi Scholiaſtes: Ὄθρυς ὄνομα ὄρους Θεσσαλίας, ὅπου ὁ σὴψ νέμεται. Πλεονάζει γὰρ ἐκεῖ τὸ θηρίον τοῦτο. *Othrys nomen montis in Theſſalia, vbi ſeps verſatur. Abundat enim ibi hic ſerpens.*

ptoribus antiquis nominatur, in tres regiones diſpeſcitur, *Chaoniam*, *Theſprotiam*, *Moloſſidem*, quibus alii addunt *Caſſopiam* ſiue *Caſſiopen*: item *Ceſtrinen*, & *Pindum*. quas nunc ſingulas perluſtrabimus, inueſtigaturi vrbes quotquot poterimus inuenire. Polybius enim in deperdito quodam libro apud Strabonem lib. VII pag. 223 ſcripſit Aemilium Paullum Ἠπειρωτῶν ἑβδομήκοντα πόλεις ἀνατρέψαι, quod Liuius lib. XLV cap. XXXIV repetitum interpretatur, *oppida circa ſeptuaginta, muris dirutis, direpta* fuiſſe: quantum numerum neque ex geographis neque hiſtoricis libris colligere poſſumus. Ea tamen omnia memorabimus, quarum mentionem in litterarum monimentis licebit inuenire.

CLIII.

CHAONIA prima pars Epiri, cuius incolæ dicuntur Χάονες, *Chaones*. Liuius lib. XLIII cap. XXIII *Appius, dimiſſis Chaonumque, & ſi qui alii Epirotæ erant præſidiis, cum Italicis militibus in Illyricum regreſſus.* Plinius lib. IV cap. I *Epiros in vniuerſum adpellata Acrocerauniis incipit montibus. In ea primi Chaones, a quibus Chaonia.* Stephanus: Χαονία μέση τῆς Ἠπείρου. οἱ οἰκήτορες, Χάονες, *Chaonia media eſt Epiri: habitatores, Chaones.* μέση dicit, *media*, quia ſcripſit poſt adiectam Epirum Nouam. Ceterum lis in limite ſeptemtrionali eſt, quem Plinius in Cerauniis montibus conſtituit: Ptolemæus extra illos *Oricum*, primam Epiri vrbem, poſuit. Sed verior Plinii, quam Ptolemæi ſententia Iacobo Palmerio, viro clariſſimo adparet, quia etiam Propertius lib. I eleg. VIII ad ſuam Cynthiam ſcripſerit,

Vt te, felici præuecta Ceraunia remo,
Accipiat placidis Oricos æquoribus.

Si neceſſe, inquit, *Cynthiæ erat, ab Italia ſoluenti, præuehi Ceraunia, vt Oricum teneret; etiam neceſſe fuiſſe videtur, Oricum fuiſſe vltra Ceraunia in Epiro.* Recte coniicit vir doctiſſimus, ſi Brundiſio Cynthia, aut Hydrunte traiectura fuiſſet, vt in Epirum & Achaiam proficiſceretur: ſed omnes rationes poetæ ſunt contrariæ. Suſpicatur enim, cum neſcio quo viro in Illyricum ituram eſſe, ideo ſub initium queritur:

An tibi ſum gelida vilior Illyria?

Deinde non Calabriæ portu, ſed Tyrrheno mari, portu Oſtienſi ſoluturam præuidit quum dixit,

Ne Tibi Tyrrhena ſoluatur funis arena;

vt Siciliam præteruecta Ionio mari in Hadriaticum ingrederetur. quod ſi eſt, valent Ptolemæi rationes, vt præuecta Ceraunios montes in portum Oricium veniret. Accedit, quod Plinius lib. III cap. XXIII, & Pomponius Mela lib. II cap. III extra Epirum in Illyrico tractu *Oricum* cenſent. Plinius ibi: *in ora oppidum Oricum, a Colchis conditum. Inde initium Epiri, montes Acroceraunia.* Neque exiſtimare licet, in monte forſan Oricum fuiſſe poſitam. nam Liuius lib. XXIV cap. XL *eam vrbem ſitam in plano* teſtatur, *neque mœnibus, neque viris atque armis validam primo impetu oppreſſam eſſe.* Cetera eius vrbis nunc ſunt adiicienda.

CLIV.

Digitized by Google

CLIV.

Prima ergo Epiri vrbs ſecundum Ptolemæum fuit Ὠρικὸν, *Oricum,* neutro genere, quo etiam Mela & Plinius id nomen caſu recto expreſſerunt: at Stephanus & Marcianus Heracleota (ſiue Scymnus eſt) Ὠρικὸς, *Oricus,* femineo modo vrbium: ille Ὠρικὸς πόλις ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ, *Oricus, vrbs in ſinu Ionio:* hic pag. 18

Ἑλληνὶς Ὠρικός τε παράλιος πόλις.

id eſt, *Græca & maritima vrbs Oricus.* Portum inſignem habuit, cuius lib. III Cæſaris Civ. cap. VII, VIII, & alibi fit mentio, vt Bibulus etiam *cum claſſe ad Oricum* potuerit conſiſtere, cap. XV. Inde deriuatum nomen *Oricius.* Dionyſius Perieg. verſ. 399 Ὠρικίην ὑπὲρ αἶαν, *Oriciam ſuper terram.*

CLV.

Poſt Oricum ſunt montes in mare vſque procurrentes, qui, quod ſæpe fulminibus impetantur, *Ceraunii* a κεραυνῷ dicuntur, & neutro genere, Græcorum more *Ceraunia:* item *Acroceraunia.* Periegetes verſ. 388

- - - - - ἄχρι κολώνης
Οὐρέων δ' ἠλιβάτων, τὰ Κεραύνια κικλήσκουσι.

hoc eſt, *vſque ad iugum montium excelſorum: Ceraunia vocant.* Euſtathius ibi: τῆς Ἰλλυρικῆς χώρας πέρας αἱ ἠλίβατοι κολῶναι, τὰ Κεραύνια ὄρη, οὕτω καλούμενα διὰ τὸ συχνοὺς ἐκεῖ πίπτειν κεραυνούς. Pomponius Mela lib. II cap. III *Deinde Ceraunii montes: ab iis flexus in Hadriam.* His enim iugis & prominente monte ſeu promontorio Ionium mare ab Hadriatico diſcernitur. Cæſar Civ. III cap. VI vocat *Cerauniorum ſaxa.* Et Suetonius Aug. cap. XVII *repetit Italiam, tempeſtate in traiectu bis conflictatus: primo inter promontoria Peloponneſi atque Aetoliæ; rurſus circa montes Ceraunios.* Virgilius lib. III verſ. 506

Prouehimur pelago vicina Ceraunia iuxta:
Vnde iter Italiam, curſusque breuiſſimus vndis.

Plinius ineunte lib. IV *Epiros, in vniuerſum adpellata, Acroceraunis incipit montibus.* Et Horatius lib. I oda III

Qui vidit mare turgidum, &
Infames ſcopulos Acroceraunia.

CLVI.

Prope Oricum & Ceraunios montes fuit locus *Palæſte,* quo Cæſar adpulit. Dicto libro III Civ. cap. VI *Poſtridie terram attigit, Cerauniorum ſaxa inter & alia loca periculoſa quietam nactus ſtationem: & portus omnes timens, quos teneri ab aduerſariis arbitrabatur, ad eum locum, qui adpellatur Palæſte, omnibus nauibus ad vnam incolumibus, milites expoſuit.* Sic legendum, vt antiquo codice Chalcidenſi Paullus Marſus inuenit: & Lucanus lib. V verſ. 459 de claſſe illa Cæſaris:

- - - *quæ iam vento fluctuque ſecundo*
Lapſa Palæſtinas vncis confixit arenas.

CLVII.

Ibidem putatur *Aornus* locus Plinii fuiſſe, cui exhalatio auibus adfingitur

Digitized by Google

fingitur peſtifera, lib. IV cap. I. nec procul mari *caſtellum Chimæra* eiusdem in ipſis Cerauniis: ſub quo portus *Panormus* Strabonis & Ptolemæi: de quo hic, Πάνορμος λιμὴν, *Panormus portus;* ille lib. VII pag. 224 Πάνορμος λιμὴν μέγας ἐν μέσοις τοῖς Κεραυνίοις ὄρεσι, *Panormus portus magnus in mediis Cerauniis montibus.*

CLVIII.

Poſt quem portus alius, quem ὄγχισμον, *Onchiſmum* Strabo vocat: Ptolemæus *Oncheſmum;* Græce eſt ὄγχησμος λιμήν, vnde Cicero lib. VII Attic. epiſt. II ineunte: *Brundiſium venimus* VII *kalend. Decemb. vſi tua felicitate nauigandi. Ita belle nobis flauit ab Epiro leniſſimus Oncheſmites.* qui ventus ex hoc portu in Italiam nauigantes promouet: ideoque ab eodem nominatus eſt. Nomen fingitur ab *Anchiſa* eſſe quaſi *Anchiſæ portus.* Dionyſius Halicarnaſſenſis lib. I pag. 41 ἐκ Βουθρωτοῦ παρὰ γῆν κομισθέντες ἄχρι λιμένος, Ἀγχίσου μὲν τότε ὀνομασθέντος, νῦν δὲ ἀσαφεστέραν ἔχοντος ὀνομασίαν, *A Buthroto ſecundum oram deuecti in portum, qui tunc Anchiſæ, nunc obſcuriore nomine adpellatur.*

CLIX.

Vltimus locus Ptolemæi in ora Chaoniæ eſt Κασσιόπη λιμήν, *Caſſiope portus,* ſiue Κασσώπη. *Caſſope,* vnde Strabo lib. VII pag. 224 Κασσωπαίους, *Caſſopæos* populum nominat, & Vrſini nummo ΚΑΣΣΩΠΑΙΩΝ expreſſum eſt. Nomen ab *Ioue Caſſio* habet, vt non obſcure ex Suetonii Nerone cap. XXII coniicitur. *Nec profectione,* inquit, *dilata,* [in Græciam puta ex Italia] *vt primum Caſſiopen traiecit, ſtatim ad aram Iouis Caſſii cantare auſpicatus eſt.* Læuinus Torrentius hoc loco Corcyræ oppidum *Caſſiopen* interpretatur, quod Plinius lib. IV cap. XII *Caſſii Iouis* habuiſſe templum tradat: contra Iacobus Palmerius lib. II Antiq. Græc. cap. IV de vrbe in continente intelligit, quod vox *traiecit,* qua vſus Suetonius eſt, videtur perſuadere. Cum quo etiam nos facimus, quod veroſimile eſt, communi nomine quæ vtebantur, & hanc & illam vrbem templum Iouis Caſſii habuiſſe. In litore continentis autem, præter Ptolemæum, etiam Strabo *Caſſiopen* portum & oppidum, lib. VII pag. 224 poſuit. καὶ πάλιν, inquit, ἄλλος [λιμὴν] Κασσιόπη, ἀφ' οὗ ἐπὶ Βρεντέσιον, χίλιοι καὶ τριακόσιοι στάδιοι. hoc eſt: *Et rurſus alius* [poſt Onchiſmum] *portus, Caſſiope, a quo ad Brundiſium ſtadia ſunt* CIϽIϽCC. Idem continentis oppidum etiam Gellio in animo credo fuiſſe, quum lib. XIX ineunte ſcripſit, *Nauigabamus a Caſſiopeia Brundiſium.* Nam de Corcyræa Caſſiope ſi ſermo eſt, diſcriminis cauſſa adiicitur quod inſularem ſitum definiat. Cicero lib. XVI epiſt. IX ad Tironem: *Corcyræ fuimus vſque ad* XVI *kal. Decemb. tempeſtatibus retenti. a. d.* XV *kal. Decemb. in portum Corcyræorum ad Caſſiopen ſtadia* CXX *proceſſimus.* Territorium continentis vrbs amplum habuit per Theſprotiam, ad cuius ipſa fines ſita fuit. Nomen regionis Κασσωπία, *Caſſopia,* Stephano: quæ quanta in ora fuerit, Strabo dicto loco prodit: καθήκει αὐτῶν [Κασσιωπαίων] ἡ χώρα μέχρι τοῦ κόλπου, *pertinet Caſſiopæorum ora vſque ad ſinum.* Interpres ſinum Dulcem intelligit: ſunt qui Ambracium:

cium: ſed prius malim, quia ſtatim mox ſequitur: Μετὰ Γλυκὺν λιμένα, *poſt Dulcem ſinum.* Etiam aliquid Theſprotis in litore, ne omnia Caſſopæis cedant, relinquendum eſt. Intus Strabo Caſſopæis *Buchætium* adſignat, *Elatriam* & *Pandoſiam.* Et Plinius lib. IV cap. I hanc gentem *Caſſiopæos* nominat. Quod vero Ptolemæus Caſſopæorum regionem diſtincte in ora non expoſuit; intus ſolam vrbem Κασσιόπην, *Caſſiopen* alteram nominauit; ſub Theſprotis regiunculam illorum, vt partem, contentam fuiſſe veroſimile eſt; præſertim antiquis temporibus, quum inualuiſſet nomen Theſprotiæ.

CLX.

Mediterranea oppida *Chaoniæ* Ptolemæo ſunt Αντιγένεια, Φοινίκη, Εκατόμπεδον, Ωμφάλιον, Ελαιεῦς, *Antigonea, Phœnice, Hecatompedum, Omphalium, Elæûs.* Earum vrbium primam, quæ *Antigonea* dicitur, Ptolemæus ſupra Ceraunios montes, e regione Orici vrbis poſuit: cui fauet, quod Polybius lib. II cap. V præſidium a Phœnice Antigoneam *per fauces* dicit transmiſſum eſſe, quales haud dubie in Cerauniis ſunt montibus. Ait enim, quinque millia ſubmiſſos κατὰ γῆν, *terreſtri itinere,* διὰ τῶν παρ' Αντιγόνειαν ϛενῶν, *per fauces Antigonenſes*, vt vrbem Antigoneam tuerentur. Plinius quidem lib. IV cap. I videtur ſeparare a Chaonia: ſed nec mirum illud eſt, quia Chaoniam ipſis montibus finiuerat. Verba ſunt: *In Epiro primi Chaones, a quibus Chaonia: dein Theſproti, Antigonenſes.* Putares alio loco quam ad Ceraunios illam poſuiſſe: quod vero etiam Stephanus ſcripſit, Αντιγόνεια πόλις Χαονίας ἐν Ηπείρῳ, *Antigonea vrbs Chaoniæ in Epiro eſt;* vtique in Ptolemæi poſitione adquieſcimus, præſertim quod etiam Polybii non diſſentire rationes videantur.

CLXI.

Phœnice altera vrbs Ptolemæi, τῆς Ηπείρου Φοινίκη, *Epiri Phœnice* Polybii prædicto loco adpellata. Sic Liuius quoque lib. XXIX cap. XII *Phœnice vrbs eſt Epiri.* Strabo autem lib. VII pag. 224 locum propius definiturus, τοῦ δὲ [κόλπου] inquit, κατὰ Βουθρωτὸν ἡ Φοινίκη, ſupple, ὑπέρκειται, *ſupra ſinum, qui iuxta Buthrotum eſt, ſita eſt Phœnice.* At in Tabula Peutingeri vetuſtiſſima inter Phœnicen & Buthrotum eſt ſpatium LVI milliariorum, vt *Buthrotum* pro *Panormo* irrepſiſſe videatur. id quod etiam Ptolemæi numeri confirmant. Atque ita *Phœnice* in Chaoniam cadit, in qua Ptolemæus poſuit: quum ſecundum Strabonem, qui cum Buthroto coniungit, foret in Theſprotia.

CLXII.

Quod ſequitur ad Atintanum fines, *Hecatompedum*, ignotum ceteris & obſcurum eſt. *Omphalion,* Stephanus quidem in Theſſalia ponit, ſed idem in Παραύαιοι ex Rhiani Theſſalicis verſum profert, quo Omphalienſes cum Theſprotis Parauæis coniunguntur,

Σὺν δὲ Παραυαίοις καὶ ἀμύνονας Ομφαλιῆες.

Parauæi enim eidem ſunt ἔθνος Θεσπρωτικὸν, *gens Theſprotiæ.* An vero etiam id nominis oppidum in Theſſalia fuerit, noſtrum non eſt in præſenti in-

veſtigare. Neque notior *Eleûs* Ptolemæi, nuſquam ab aliis memorata. Addi poteſt, de quo ſupra diximus, Plinii *caſtellum Chimæra, in Acroceraunis* ſitum, ſub quo *aquæ regiæ fons*, thermæ forſan, dictæ ὕδατα βασιλικά. vide lib. IV cap. I. ſed verus ſitus & a mari diſtantia ignoratur.

CLXIII.

THESPROTIA, Θεσπρωτία, Stephano; Θεσπρωτὶς & Θεσπρωτὶς γῆ, *Theſprotis*, Thucydidi lib. I pag. 32. Incolentes Θεσπρωτοὶ, *Theſproti*. Scylax Periplo: Μετὰ δὲ Χαονίαν Θεσπρωτοί εἰσιν ἔθνος, *Poſt Chaoniam Theſproti ſunt*. Horum limes orientalis Ambracia & lacus Ambracius: a meridie mare. Herodotus lib. VIII cap. XLVI Θεσπρωτοί εἰσι οἱ ὁμουρέοντες Ἀμπρακιώτησι καὶ Λευκαδίοισι, *Theſproti ſunt contermini Ambraciotis & Leucadiis*. Poſtea *Caſſiopenſes* quaſi ab iis auulſi, arctiores limites reliquerunt. Oram prius maritimam explicare adgredimur: deinde quæ ſunt in mediterraneis.

CLXIV.

Poſt *Caſſopen* ſeu *Caſſiopen* in ora *Poſidium* Strabonis, id eſt Neptunium, occurrit, quod promontorium eſt, quia Ptolemæus in Theſprotis, Ποσείδιον ἄκρον, *Poſidium promontorium*. Oppidum ibidem iuxta montem fuerit, nec ne, ſilente hiſtoria non liquet.

CLXV.

Inde poſt flexuoſum ſinum *Buthrotum* eſt, Βουθρωτὸν Græce, oppidum non ignobile, quamlibet Ptolemæus tantummodo ſcripſerit, Βουθρωτὸν κόλπος, *Buthrotum ſinus:* Strabo autem VII pag. 224 ſitum oppidum dicit ἐπὶ τῷ ςόματι τοῦ καλουμένου Πηλώδους λιμένος, *in ingreſſu portus Pelodis:* quamquam Ptolemæus aliquod ſpatium interiicere videatur. In loco qui peninſulam refert, *Buthrotum* fuit. vnde Byzantius ille Stephanus Βουθρωτὸς, Χεῤῥόνησος περὶ Κέρκυραν, *Buthrotus peninſula circa Corcyram*. Addit: ἔςι καὶ πόλις, *eſt etiam oppidum*. Cicero lib. XVI epiſt. VII ad Tironem: *Septimum iam diem Corcyræ tenebamur: Quintus autem pater & filius Buthroti*. Idem Attico ſuo lib. II epiſt. VI *tu vero ſapientior Buthroti domum paraſti*. Plinius lib. IV cap. I *colonia Buthrotum*. Et Strabo VII p. 224 Βουθρωτὸν ἐποίκους ἔχον Ῥωμαίους, Buthrotum colonos Romanos habet. Quod etiam Auguſti nummus confirmat, quo expreſſum eſt, C. A. BVT. EX DD, hoc eſt, *colonia Auguſta Buthrotum ex decreto Decurionum*. Et alio: BVTHR. AVGVSTVS. Gentile Stephano Βουθρώτιος: & Latine *Buthrotius*. Cicero ad Plancum ſub ep. XVI libri XVI ad Attic. *Verba fecimus pro Buthrotiis*. Et ibidem paullo ante: *Buthrotia tibi cauſſa non ignota eſt*. Et mox ſtatim: *vt primum Buthrotium agrum proſcriptum vidimus*.

CLXVI.

Portus Πηλώδης, *Pelodes*, & Dorice Παλώδης, a Strabone & Ptolemæo memoratus. Vrbem habuerit, nec ne, non liquet. Ptolemæus tantummodo portum dixit, Πηλώδης λιμήν, *Pelodes portus*. Strabo quidem coniunxit cum Buthroto; ſed ſupra oſtendimus, diuerſa loca aliis Buthrotum & Pelodem; etiam vere ſeparata eſſe. Plutarchus de Oraculorum defectu, vbi de magni Panis morte oraculo agit, neutro genere dixit κατὰ τὸ Παλῶδες,

Digitized by Google

λώδεις, *ad Palodes.* Idem portus Appiano Civ. lib. v pag. 1118 Παλόεις eſt. ἐς Παλόεντα κατέπλευσεν, *in Paloentem nauigauit*, a Corcyra, puta. Idem enim παλόεις quod παλώδης, *cœnoſus* vtrumque a πηλὸς, vel Dorice παλὸς, *cœnum, lutum.*

CLXVII.

Vltra ſinum eſt Θύαμις ἄκρα, *promontorium Thyamis:* & iuxta hoc, Θυάμιος ποταμοῦ ἐκβολαὶ, *oſtium amnis Thyamis:* vtrumque ex poſitu Ptolemæi. Strabo dicto loco: ῥεῖ καὶ Θύαμις πλησίον, *prope fluit Thyamis.* Cicero lib. VII ad Attic. ep: II *Q. Ciceroni obſiſti non potuit, quo minus Thyamim videret:* id eſt Pomponii Attici prædia propter hunc fluuium & circa Buthrotum. nam lib. VI epiſt. III, adludens ad difficultatem ſucceſſionis in prouincia Cilicia, ſcripſit Attico: *quanto tua prouincia melior? decedes, quum voles; niſi forte iam deceſſiſti: quem videbitur, præficies Theſprotiæ & Chaoniæ.* Meminit huius amnis etiam Thucydides lib. I pag. 32, cuius verba poſt paullo proferemus. Et Athenæus lib. III cap. I παρὰ τὸν Θύαμιν ποταμὸν τῆς ἐν Ηπείρῳ Θεσπρωτίας, *prope Thyamin Theſprotiæ in Epiro fluuium.*

CLXVIII.

Inde proximum eſt Χειμέριον, *Chimerium* promontorium Strabonis, quod duo flumina coarctant, hinc *Thyamis*, illinc *Acheron*, Acheruſiam lacum effundens. Thucydides loco dicto, quum Acherontem & Thyamim amnes memoraſſet, ſubiicit, ὧν ἐντὸς ἡ ἄκρα ἀνέχει τὸ Χειμέριον, *inter quos Chimerium promontorium coercetur;* Et paullo ante eadem pag. 32. ὁρμίζονται ἐς Χειμέριον τῆς Θεσπρωτίδος γῆς. ἔστι δὲ λιμὴν, καὶ πόλις ὑπὲρ αὐτοῦ κεῖται ἀπὸ θαλάσσης, *adpelluntur in Chimerium quod eſt oræ Theſprotidis. Eſt autem portus, & ſuper eum vrbs a mari diſtans.* portus, puta, iuxta promontorium: vrbis autem adiacentis nomen quodnam fuerit, dubitatur. Interpres Latinus Thucydidis vertit: *in paluſtribus Theſprotidis ſita, nomine Ephyre.* * At Græcus liber præfert, ἐν τῇ ἐλεάτιδι τῆς Θεσπρωτίδος Ἐφύρῃ, quæ genuina Thucydidis eſſe non fruſtra dubitatur.

CLXIX.

Eſt in hac ora prope Acherontem Ptolemæi Ελαίας λιμὴν, *Elææ portus*, a quo forſan *Eleatis* regiuncula nominata eſt: eſt etiam *Ephyre* ibidem nomen oppidi, quod, Strabone auctore, poſtea Κίχυρος, *Cichyrus* vocatum fuit: *Cichyrus* autem, vt Pauſanias Atticis cap. XVII refert, eſt prope Acheruſiam paludem & flumen Acherontem, quæ heic in mare exeunt: πρὸς τῇ Κιχύρῳ λίμνη τέ ἐστιν Αχερουσία καλουμένη καὶ ποταμὸς Αχέρων. Et Thucydides ſcripſit: ἔξεισι παρ᾽ αὐτὴν [Ἐφύρην] Αχερουσία λίμνη ἐς τὴν θάλασσαν, *iuxta Ephyram palus Acheruſia in mare exit.* Strabo igitur, quod res eſt, ſenſit, & omnino eadem vrbs Ephyra & Cichyrus fuit. Hæc illa, de qua lib. I cap. I Velleius Paterculus: *Phidippus Ephyram in Theſprotia occupauit.*

 CLXX.

* Apollodor. II c. 7 §. 6 Στρατεύει δὲ Ηρακλῆς μετὰ Καλυδωνίων ἐπὶ Θεσπρωτούς. καὶ πόλιν ἑλὼν Ἔφυραν, ἧς ἐβασίλευε Φύλας, Αστυόχῃ τῇ τούτου θυγατρὶ συνελθὼν πατὴρ Τληπολέμου γίνεται. *Bellum autem Hercules cum Calydoniis adverſus Theſprotos gerit. Et capta vrbe* Ephyra, *cui rex Phylas praeerat, Aſtyochen eius filiam adamauit & Tlepolemi pater euaſit.*

CLXX.

Acheruſia autem palus, per quam Acheron fluit, itidem prope mare fuit, vti ex iam prolatis verbis Thucydidis, nec non ex Scylacis in Theſprotia, clarum eſt. Error ergo eſt, quum quidam Acherontem ita ex Acheruſio lacu deducunt, vt is fontes amni præbeat, decepti Strabonis * verbis, ῥέων ἐκ τῆς Ἀχερυσίας λίμνης: & quia Liuius lib. VIII cap. XXIV *ex Moloſſide* dixit amnem Acheronta defluere, nimis quantum Acheruſiam quoque in ſeptemtrionem ab maris ora reducunt. Plinius quidem Acherontem ex Acheruſia lacu deriuat, non autem in ſinum Theſprotium, vt Strabo, Ptolemæus & Thucydides; ſed in Ambracium effundit, qui, niſi aliud flumen intellexit, magno errore abreptus fuit.

CLXXI.

Ptolemæi Σύβοτα λιμὴν, *portus Sybota* vltra Acherontem ponendus eſt, quia hic amnis cum Thyami, auctore Thucydide, promontorium Chimerium coercent. Fuit autem deſertus portus. Thucydides lib. I pag. 34 ἔστι τὰ Σύβοτα τῆς Θεσπρωτίδος λιμὴν ἔρημος, *Sunt Sybota deſertus portus Theſprotiæ.* At ex lib. III pag. 224 conſtat, raro fortaſſis vſu, non autem neglectum ab omnibus fuiſſe. ὁρμισάμενοι ἐς Σύβοτα λιμένα τῆς Ἠπείρου, ἅμα ἕῳ ἐπέπλεον τῇ Κερκύρᾳ, *ingreſſi*, inquit, *Sybota Epiri portum, ſub exortum auroræ in Corcyram nauigarunt.* Nomen a vicinis inſulis paruis habet, quæ Σύβοτα dicebantur, vt Thucydides prodit lib. I pag. 32, idque propterea, vt ſcholia Græca interpretantur, quia σῦς ἔχουσαι πολλὰς, *multas ſues alunt.*

CLXXII.

Qui his proximus portus eſt, Straboni Γλυκὺς λιμὴν, *Dulcis portus* dictus eſt, in quem tradit Acherontem fluuium exire: commemoratus eodem nomine ab Dione Caſſio lib. L pag. 426, qui æque, vt Strabo, ἀπὸ τοῦ γλυκαίνεσθαι per flumina infuſa, adpellationis rationem dat. Hic an idem ſit, qui Ptolemæi Ἐλαίας λιμὴν, *Oliuæ portus*, non eſt iam pronum nobis dicere.

CLXXIII.

Hunc inter & Nicopolim idem Strabo portum Κόμαρον, *Comarum* ponit; LX ſtadiis a Nicopoli, quem etiam prædicto loco Dio Caſſius in bello Actiaco memorauit: ** & alium capaciorem, XII milibus a Nicopoli, cuius ipſe nomen non expreſſit.

CLXXIV.

* L. VII p. 499 c. A adde huc Thucydidem L. I cap. 47, citatum ab Almeloveenio ad Strabonis locum citatum.

** Locum Dionis repræſentabimus ex libr. L pag. 487, Κατέλαβε τὸ χωρίον τοῦτο, ἐν ᾧ νῦν ἡ Νικόπολίς ἐστι, καὶ ἐν αὐτῷ ἐπὶ μετεώρου, ὅθεν ἐπὶ πάντα ὁμοίως τῆς πρὸς Πάξοις θαλάσσης καὶ τῆς ἔσω τῆς Ἀμπρακικῆς, τῆς τε ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν, ἐν ᾧ οἱ λιμένες οἱ πρὸς τῇ Νικοπόλει εἰσίν, ἄποπτόν ἐστιν, ἱδρύθη. Καὶ αὐτό τε ἐκρατύνατο, καὶ τείχη ἀπ' αὐτοῦ ἐς τὸν λιμένα τὸν ἔξω τὸν Κόμαρον καθῆκε. Κἀκ τούτου καὶ ἐφήδρευε καὶ ἐφόρμει τῷ Ἀντωνίῳ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Cæſar Octauianus *locum occupauit, in quo nunc Nicopolis ſita eſt. ibique in ſublimi, unde vniuerſum mare quod eſt ad Paxos interiusque ſinus Ambracici & interiacens mare, in quo ſunt portus ad Nicopolin, conſpici poterat, caſtra poſuit, & cum ipſum muniuit, tum muros ab eo ad portum exteriorem Comarum perduxit. & ex eo terra marique Actio inſidiabatur & imminebat.*

Digitized by Google

CLXXIV.

Ipſa *Nicopolis* * opus Augusti Cæſaris eſt, Actiacæ victoriæ monimentum, vrbs ſplendidiſſimis ornamentis a primo ortu aucta & condecorata: Plinio lib. IV cap. I *ciuitas libera Nicopolitana:* Tacito annali V extremo *colonia Romana*, quæ ex circumiectarum ruinis ſua cepit incrementa. Strabo ſæpe dicto loco: ὁ Σεβαςὸς ὁρῶν ἐκλελειμμένας τελέως τὰς πόλεις, εἰς μίαν συνῴκισε τὴν ὑπ' αὐτῦ κληθῦσαν Νικόπολιν ἐν τῷ κόλπῳ τύτῳ. *Auguſtus videns, plane deſeri has vrbes, in vnam omnes a ſe vocatam Nicopolim in ſinu illo* [Ambracio] *contraxit.* E quibus Pauſanias Eliac. I cap. XXIII Ambraciotas & Anactorios nominauit. Et Dio Caſſius lib. LI ineunte de Augusto: πόλιν τέ τινα ἐν τῷ ςρατοπέδου τόπῳ, τὺς μὲν συναγείρας, τὺς δὲ ἀναςήσας τῶν πλησιοχώρων, συνῴκισε, Νικόπολιν αὐτῇ ὄνομα δεύς. *Vrbem eo loco, vbi caſtra habuerat, condidit; partim collectis ad eam incolendam hominibus, partim eo translatis finitimis.* Et quia plures Nicopoles, hæc cognomine diſcernenda ab reliquis erat. Tacitus annali II cap. LIII *Achaiæ Nicopolis:* Antoninus itinere Macedonico: *Actia Nicopolis*, quod etiam anonymus Rauennas lib. IV cap. VIII imitatus eſt. Locum Notitia Epiſcopatuum Græc. deſignat: Νικόπολις, ἡ νῦν, Πρέβεζα, *Nicopolis nunc Preueſa.*

CLXXV.

Mediterranea Theſprotorum obſcuriora ſunt. Caſſopæis, qui pars illorum ſunt, tribuit Strabo *Buchætium*, πολίχνιον μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλαττης ὄν, *oppidulum paullum ſupra mare*, & ἐγγὺς τῆς Κιχύρου, *prope Cichyrum:* & X millibus a mari *Gitanæ.* Liuius lib. XLII cap. XXXVIII *ad Gitanas Epiri oppidum decem millia ab mari quum adſcenderent:* & intus itidem Strabonis *Elatria*, & *Batiæ*, parum notæ; niſi quod Stephanus in Ἐλατρία, etiam Ἐλάτρειαν Θεσπρωτίας, *Elatriam Theſprotiæ* adſert: quibus *Pandoſiam* Strabo addit, Acheronti flumini adpoſitam, vt Liuius lib. VIII cap. XXIV prodit, ſortes Dodonæas referens, *caueret* [Alexander Epirenſis] *Acheruſiam aquam Pandoſiamque vrbem*, quas ille vitaturus in Italiam traiecerit, *vt quam maxime procul abeſſet vrbe Pandoſia in Epiro, & Acheronte amni.*

CLXXVI.

Ipſa vrbs *Caſſiope*, Κασσιόπη, altera & mediterranea Ptolemæi, ſi qua fuit, huc pertinet, quam ille *Caſſiopæis* illis, ὑπὲρ ὓς εἰσι Δόλοπες, *ſupra quos Dolopes ſint*, adſcribit. Plinius addit *Meandriam* & *Ceſtriam*, quas vrbes ceteri ignorant: regiunculam tamen Κεςρίνην. *Ceſtrinam* Thucydides nominauit lib. I pag. 32 de Thyami fluuio dicens, ὁρίζειν τὴν Θεσπρωτίδα καὶ Κεςρίνην, *Theſprotidem Ceſtrinamque diſterminare.*

CLXXVII.

Fuit etiam locus *Charadra*, Χαράδρα, ſinum verſus Ambracium, auctore Polybio lib. IV cap. LXIII: ſupra ſinum prope Arachthi oſtium vrbs nobilis *Ambracia*, Corinthiorum colonia. Periegeſios auctor, ſiue Scymnus eſt, ſiue Heracleota Marcianus, p. 19

Μετὰ

* Situs deſcribitur a Dione L L p. 487.

Μετὰ τὰς Μολοττὰς δ' Αμβρακία Κορινθίων
Ἄποικος ἐςίν,

Poſt Moloſſos Ambracia * *eſt, Corinthiorum colonia.* nam & hanc in Theſprotia cenſent non ignobiles geographi. Stephanus, Αμβρακία πόλις Θεσπρωτίας, *Ambracia vrbs Teſprotiæ:* & Pauſanias Eliac. I cap. XXIII Αμβρακιῶται δὲ ἐξ Ηπείρυ τῆς Θεσπρωτίδος, *Ambraciotæ ex Epiri Theſprotide:* quamuis videatur trans flumen fuiſſe poſita. Ptolemæus enim ab occaſu progrediens, prius ponit Arachti oſtia, deinde Ambraciam. Liuius lib. XXXVIII cap. IV *Ambracia tumulo aſpero ſubiecta. vrbs, qua murus vergit in campos & flumen, occidentem; arx, quæ poſita in tumulo eſt, orientem ſpectat. amnis Arethon ex Athamania fluens cadit in ſinum maris, ab nomine propinquæ vrbis Ambracium adpellatum.* Paullo ante cap. III hunc fluvium *Arethontem nauigabilem amnem* vocat: vti Polybius Legat. XXVII καὶ τὸν Αρέθοντα ποταμὸν, ῥέοντα παρὰ τὴν πόλιν, συνεργήσειν πρὸς τὰς τῦ ςρατοπέδυ χρείας. *Arethontem amnem, qui vrbem præterfluit, opportunum eduehendis neceſſariis ad vſum caſtrenſem eſſe.* Hoc flumen Ἄραχθον, *Arachthum* Ptolemæus vocat: etiam Strabo, qui vna ſitum vrbis ſic lib. VII pag. 225 deſcribit: ὑπέρκειται αὐτη [Αμβρακία] τῦ μυχοῦ μικρὸν. παραῤῥεῖ δ' αὐτὴν ὁ Ἄραχθος ποταμὸς, ἀνάπλυν ἔχον ἐκ θαλάττης εἰς αὐτὴν, ὀλίγων ςαδίων, ἀρχόμενος ἐκ Στύμφης ὄρους, *Sita eſt Ambracia aliquantulum ſupra ſinus intimum receſſum: eam præterlabitur Arachthus fluuius, quo aduerſo ad eam vrbem ex mari paucis ſtadiis nauigatur.* Olim liberam fuiſſe non dubitatur. Poſtea in poteſtatem Aeacidarum venit, quibus regiam ſedem, Pyrrho maxime, Romanorum hoſti, præbuit. Polybius excerpt. Legat. XXVIII multas tabulas ſtatuasque ibi Romanos inueniſſe ait, διὰ τὸ γεγονέναι βασίλειον Πύῤῥυ τὴν Αμβρακίαν, *quod regia Pyrrhi quondam Ambracia fuerat.* Pomponius Mela II cap. III *In Epiro nihil Ambracio ſinu nobilius eſt. Facit ſinus, qui anguſtis faucibus, & quæ minus mille paſſibus pateant, grande pelagus admittit. Faciunt vrbes quæ adſidunt; Actium, Argia, Amphilochis, Ambracia, Aeacidarum regna Pyrrhique.* Poſtea Aetoli poſſederunt, cum quibus in ditionem Romanorum venit. Florus Aetolico bello lib. II cap. IX de Fuluio Nobiliore: *Hic protinus caput gentis Ambraciam, regiam Pyrrhi, machinis quatit.* Aetoli enim vltra fines ſuos imperium protulerant. Oppidani Latinis *Ambracienſes*: Græce Αμβρακιῶται; ** Liuius lib. XXXVIII cap. VI *Ambracienſes, quique intus Aetoli erant, velut proditi a ſuis, ſegniores ad pericula erant.* Polybius lib. IV cap. LXI παρῆν εἰς τὴν Αμβρακιωτῶν χώραν, *ad Ambraciotarum fines acceſſit.* Thucydides vbique ſcripſit Αμπρακιῶται, vſus π dura littera. Et Dio Caſſius lib. L pag. 420 ἡ θάλασσα ἡ Αμπρακικὴ, *Ampracium mare:* at plures B littera id nomen expreſſerunt: etiam in nummis ΑΜΒΡΑΚΙΩΤΑΝ. Etiam poſſeſſionis nomen *Ambracius*

* Vide Sponii Voyage II pag. 105, vbi ait, *Ambraciam* non eſſe *Lartam*, ſed Ambraciam vicum a *Larta* iter vnius diei remotum & a mari quoque milliare vnum disiunctum.

** Sed Aurelius Victor quoque in Fuluio Nobil. c. 52 *Conſul Aetolos Ambraciotasque in deditionem accepit.* Verum imitatus eſt Græcos.

Digitized by Google

eius ex vſu frequentiori eſt, vt *ſinus Ambracius*, Liuii lib. XXXII cap. XIV & alibi, Plinii lib. IV cap. I. Portum quoque habuit haud dubie in ſinu ſuo, qui *Ambracius portus*, ſeu *Ambraciæ portus* dictus eſt. Lucanus plurali lib. V verſ. 651

- - - - - oræque malignos
Ambraciæ portus,

ſupple, *non pauent*. An etiam in exteriori mari vltra ſinus oſtium portus aliquis huius vrbis fuerit, diſputari poteſt. Ait fuiſſe Palmerius, Scylacis verbis inductus, *Ἀπέχει ἄυτη ἀπὸ θαλάττης ςάδια π´, ἔςι δὲ καὶ ἐπὶ θαλάττης τεῖχος καὶ λιμὴν κάλλιςος, Abeſt* [vrbs Ambracia] a mari ſtadia LXXX. *Habet vero ad mare munimentum & portum pulcherrimum.* At longior eſt ſinus Ambracius, quam ſtadiorum LXXX. Polybius lib. IV cap. LXIII *κατὰ τὸ μῆκος ἀπὸ τοῦ πελάγους προσπίπτει περὶ τριακόσια ςάδια, in longum porrigitur* [ſinus Ambracius] *a mari* CCC *ſtadia.* Ampliorem Plinius facit lib. IV cap. I. *Maxime nobilitatus*, inquit, *Ambracius ſinus*, 10 *paſſuum faucibus ſpatioſum æquor accipiens, longitudinis* XXXIX M. P; latitudinis XV M. E quibus quæ de ſinu ipſo notari debeant, & antea dictis Melæ, etiam ceteris Polybii lib. IV cap. LXIII, abunde intelliguntur. Prope vrbem Ambraciam locus eſt in paludibus, *Ambracus*, *ὁ Ἄμβρακος* dictus, quondam muro & *προτειχίσμασιν*, *antemuralibus* munitus, vnum aditum habens adgeſta terra factum; vnde vrbs ipſa infeſtari poterat. de quo pluribus egit Polybius dicto lib. IV cap. LXI.

CLXXVIII

MOLOSSI quoque, *Μολοσσοὶ*, gens nobilis in Epiro, quorum regio *Moloſſis*, *Μολοσσὶς* & *Μολοσσία*, ſiue *Μολοττία* alia dialecto, adpellata. Scylax Periplo: *Μετὰ δὲ Κασσωπίαν Μολοττοί εἰσιν ἔθνος. οἰκοῦσι δὲ οὗτοι κατὰ κώμας. καθήκουσι δὲ κατὰ μικρὸν ἐνταῦθα ἐπὶ τὴν θάλατταν εἰς μεσογείαν δὲ πολλή. Poſt Caſſopiam gens Moloſſorum eſt, qui & ipſi vicatim habitant. Pertingunt, quamuis exiguo ſpatio, vſque ad mare: maxima enim ex parte mediterranei ſunt.* XL tantum ſtadia in ora ipſis adſignat: ſed de tantillo etiam dubitatur, quia nec portum nec oſtium vllius fluminis in gente hac memorauit. Sed potuerunt aliquando in maritimis poſſediſſe Theſprotis ademta, quibus Moloſſi nonnunquam præualuiſſe videntur, quum reges habuerunt, qui haud dubie in aliis Epiri partibus imperium protulerunt, cuius generis rex Admetus fuit, ad quem Themiſtocles confugit patria pulſus, quem Thucydides *τὸν Μολοσσῶν βασιλέα*, Nepos *Moloſſorum regem* adpellat. Plerumque vero Moloſſis tota fuit mediterranea, etiam quod oppida & fluuii oſtendunt, ſeptemtrionalis, ad Stympham & Pindum atque his continuos montes pertingens. Plinius lib. IV cap. I *Moloſſorum flumina, Aphas & Arachthus.* Et Liuius lib. VIII cap. XXIV *Acherontem amnem, ex Moloſſide fluentem in ſtagna inferna, accipit Theſprotius ſinus.* Oritur ergo in Moloſſis Acheron: Arachtus illos ſecat atque perfluit. Strabo quoque lib. VII pag. 225 inter illos primo loco numerat Moloſſos, qui Illyrios montes contingant, *τραχεῖαν οἰκοῦντες χώραν*, *ac aſpe-*

Digitized by Google

ram & montoſam regionem inhabitent: ceteros Moloſſis vicinos recenſet, Athamanes, Aethices, Tymphæos, Atintanes, aliosque.

CLXXIX.

In Moloſſis *Dodona*, Δωδώνη, fuit, Iouis incluta oraculo. Stephanus Byzantius: Δωδώνη, πόλις τῆς Μολοσσίδος ἐν Ἠπείρῳ, καθ' ἣν Δωδωναῖος Ζεύς. *Dodona, oppidum Moloſſidis in Epiro, a quo Iupiter Dodonæus dicitur.* Marcianus Capella lib. VI de tertio ſinu Europæ: *Deinde mons Pindus, Dryopes, Moloſſique, Dodonæi Iouis fano incluto celebrati.* At Pauſanias Attic. cap. XVII τῆς δὲ γῆς τῆς Θεσπρωτίδος, ἔστι μέν που καὶ ἄλλα θέας ἄξια, ἱερόν τε Διὸς ἐν Δωδώνῃ, καὶ ἱερὰ τοῦ θεοῦ φηγός. *In Theſprotide quidem & alia ſpectatu digna ſunt, & Iouis in Dodona templum, ſacraque ei fagus.* Sed bene res habet, quia fines harum gentium non ſemper iidem exſtiterunt. Strabo lib. VII pag. 227 ita conciliat: ἡ Δωδώνη τὸ μὲν παλαιὸν ὑπὸ Θεσπρωτοῖς ἦν, - - - καὶ οἱ τραγικοί τε, καὶ Πίνδαρος Θεσπρωτίδα εἰρήκασι τὴν Δωδώνην· ὕστερον δὲ ὑπὸ Μολοττοῖς ἐλέγετο. *Dodona antiquitus ſub Theſprotis fuit, & tragici ac Pindarus Theſproticam dixerunt Dodonam: poſtea ſub Moloſſis cenſebatur.* Ex quibus adparet, in vtriusque gentis confinio fuiſſe, vt nunc huic, nunc illi, quæ præualuerat, adiudicaretur; Verius tamen Moloſſis tribuitur quam Theſprotis, quia Homerus Perrhæbos, quos conſtat in Pindo & ad latera eius fuiſſe, circa Dodonam coluiſſe refert, ideoque ipſam Dodonam, δυσχείμερον, *difficili hieme laborantem* a ſitus aſperitate adpellauit. Verba poetæ ſunt in Catalogo nauium & vrb. verſ. 256

- - - - μενεπτόλεμοί τε Περαιβοί,
Οἱ περὶ Δωδώνην δυσχείμερον οἰκί' ἔθεντο.

bellicoſique Perrhæbi, qui circa Dodonam valde brumalem domos poſuerunt. Plinius IV cap. I *Moloſſi, apud quos Dodonæi Iouis templum, oraculo illuſtre: Tomarus mons centum fontibus circa radices, Theopompo celebratus:* etiam Strabo prædicto loco, ſub monte *Tomaro* ſitum illud Iouis templum obſeruauit. τὸ ὄρος, inquit, ὁ Τόμαρος, ὑφ' ᾧ κεῖται τὸ ἱερόν.

CLXXX.

Cetera Moloſſorum oppida ex parte nominantur a Liuio lib. XLV cap. XXVI. *Anicius,* inquit, *in Moloſſidem transgreſſus: cuius omnibus oppidis, præter Paſſaronem, & Tecmonem, & Phylacen, & Horreum, receptis, primum ad Paſſaronem ducit.* Ex his, quæ nominantur, *Paſſaron* videtur caput fuiſſe. Huius principes clauſerunt portas Romanis aduenientibus, multitudinem, vt mortem ſeruituti præponerent, hortantes: qua ſaniora conſilia anteferente, Romanis vrbs eſt dedita. Et cap. XXXIII eiusdem libri, [Paullus] *ipſe Epirum petens, quintis decimis caſtris Paſſaronem peruenit. Haud procul inde Anicii caſtra aberant.* Plutarchus Pyrrho pag. 385 εἰώθεισαν ἐν Πασσαρῶνι, χωρίῳ τῆς Μολοττίδος, Ἀρείῳ Διὶ θύσαντες ὁρκωματεῖν τοῖς Ἠπειρώταις καὶ ὁρκίζειν, αὐτοὶ μὲν ἄρξειν κατὰ τοὺς νόμους, ἐκείνους δὲ τὴν βασιλείαν διαφυλάξειν κατὰ τοὺς νόμους. *Mos erat regibus, vt Paſſarone, Moloſſidis oppido, Ioui Martio ſacrificantes, iurarent Epirotis ſecundum leges ſe imperaturos eſſe,*

eſſe, & vicisſim iureiurando illos obſtringerent, illos ex præſcripto legum regnum defenſuros eſſe.

CLXXXI.

Altera vrbs eſt *Tecmon*, τέκμων, quam Stephanus quidem in Theſprotis ſcribit: in Moloſſide autem ſecundum Liuium eſt ponenda. Is dicto libro. cap. XXVI *Simili pertinacia Cephali principis clauſum Tecmonem, ipſo interfecto per deditionem* [Anicius] *recepit.* Stephanus autem, τέκμων, πόλις Θεσπρωτῶν. ὁ πολίτης Τεκμώνιος. Obliquo caſu τέκμωνος, *Tecmonis*, O longo.

CLXXXII.

Phylacen quoque & *Horreum* Liuius dicto cap. XXVI in Moloſſide poſuit. Subiungit ibidem: *nec Phylace, nec Horreum oppugnationem tulerunt.* Antea dixerat in *Moloſide* hæc quatuor ineſſe *Paſſaronem, & Tecmonem, & Phylacen, & Horreum.* Ab hac diuerſa eſt *Phylace* Theſſalorum in Phthiotide, de qua ſupra ex Stephano & Strabonis lib. IX pag. 298 actum fuit. *Horreum* ſubobſcurum eſt, nec ſuccurrit qui præterea mentionem illius habuerit. Plura oppida Moloſſorum fuiſſe Liuius ibidem adſirmat, *omnibus oppidis receptis* deditione, præter quatuor illa, quæ expugnandæ vi & armis erant.

CLXXXIII.

Epirotas etiam dixit Strabo pleraſque gentes ſub Pindo, aut in latere auſtrali eius montis habitantes, *Athamanes, Aethices, Tymphæos, Oreſtas, Paroræos, Atintanes.* Et ſi Epiri pars fuerunt, ad Moloſſidem maxime, quam propius attingunt, referendi ſunt. Addi his *Perrhæbi* poſſunt, de quibus paullo ante ex Homero diſſerebamus. Plinius autem lib. IV cap. II *Athamanes, Tymphæos, Perrhæbos* Aetolis attribuit; & Liuius quoque lib. XXXVIII ineunte *Athamanes* Aetolis ponit quam proximos. nam Aetoli a tergo etiam Pindum montem habuerunt, vt gentes eius nunc Aetolis, quando potentiores erant, nunc Epirotis adſcriberentur. Stephanus *Athamaniam* dixit χώραν Ἰλλυρίας, *Illyriæ regionem*, quod Strabonis ſententiæ eſt propius. Illyrios intellige Epiro & Theſſaliæ conterminos, poſtea Macedoniæ contributos. Oppida Athamanum ſunt, *Argithea*, caput gentis, vt Liuius XXXVIII cap. I vocat: & *Acanthus*: in quo nomine Stephanus: ἔστι καὶ ἡ Ἀθαμανίας. *eſt etiam alia* [Acanthus] *Athamaniæ.*

CLXXXIV.

Aethices ſunt Heſychio ἔθνος παρὰ τὴν Θεσσαλίαν. *gens iuxta Theſſaliam:* Stephano, ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐν Πίνδῳ ὄρει. *in Theſſalia, in monte Pindo:* ſed verius apud eumdem Marſyas dixit, μέσον τῆς Τυμφαίας καὶ Ἀθαμανίας κεῖσθαι τὴν [Αἰθίκων] χώραν, *Aethicum regionem eſſe mediam inter Athamaniam & Tymphæam:* atque ſic in illis montibus qui Epirum ſpectant, non Theſſaliam.

CLXXXV.

Tymphæos, a *Tympha* ſiue *Stympha* monte dictos, inter Epirotas & Illyricas gentes eſſe, & modo his, modo illis adiudicari, ſupra ex Strabone

dictum fuit. Plinius & hos Aetoliæ adiungit, ſed potentiam Aetolorum reſpicit, late quondam vltra fines ſuos per Theſſaliam & Epirum imperantium. Tymphæus certe mons, qui Arachthum fundit, Moloſſis, quam Aetolis, eſt propinquior.

CLXXXVI.

Oreſtas Stephanus exſertis verbis dat Moloſſidi. Ορέςαι, inquit, Μολοσσικὸν ἔθνος. Late habitarunt, & ορεςὶς, *Oreſtis* regio in ora Illyricarum gentium ad occaſum Stymphaliæ, ad ſeptemtrionem Chaoniæ, a Ptolemæo poſita, & ſupra explicata. Inde vſque in Moloſſidem oblique per montes producebatur. Liuius quidem lib. XXXIII cap. XXXIV *Macedonum gentem Oreſtas* dixit, ſed Macedoniam amplificatam per finitimas gentes intelligit. Idem lib. XLII cap. XXXVIII inter Epirum & Aetoliam Oreſtas poſuit. *Marcius & Atilius ad Gitanas, Epiri oppidum, decem millia ab mari quum adſcenderent, concilio Epirotarum habito, cum magno omnium adſenſu auditi ſunt: & quadringentos iuuentutis eorum in Oreſtas, vt præſidio eſſent liberatis ab ſe Macedonibus, miſerunt. Inde in Aetoliam progreſſi.* Stephanus etiam vrbem *Oreſtiam* in hac gente ponit, patriam Ptolemæi Lagi. Ορεςία, inquit, πόλις ἐν Ορέςαις, ἐν ὄρει ὑπερκειμένῳ τῆς Μακεδονικῆς γῆς, ἐξ ἧς Πτολεμαῖος ὁ Λαγοῦ πρῶτος βασιλεύσας Αἰγύπτου, *Oreſtia vrbs Oreſtarum in monte, qui Macedoniæ imminet, ex qua Ptolemæus Lagi fuit, primus rex Aegypti.*

CLXXXVII.

Qui ſequuntur, *Paroræi*, Παρωραῖοι, & ipſi circa Stymphæam videntur fuiſſe. nam ex his quoque Arachthum fluuium deducunt, quem ἐκ Στύμφης ὄρους καὶ τῆς παρωρείας Strabo lib. VII pag. 225 dixit profluere: quod Xylandri verſione, etiam a Caſaubono emendata, expreſſum ita eſt: *profluens ex Stympha monte & Paroræis.* Quod vero non legitur παρωραίας, ſed παρωρείας, quæ vox tractum iuxta montem, aut latus montis, & vicinos adiacentes colles ſignificat; commode verti apud Strabonem poteſt, *ex Stympha & vicino tractu*, qui riuos adfundebat. Nihilominus *Paroræos*, quos breui poſt Strabo memorauit, haud longe a Stympha monte fuiſſe cenſemus, quia cum Tymphæis & Atintanibus ibidem coniunguntur.

CLXXXVIII.

Atintanes etiam circa hos montes fuere Chaoniæ & Illyricanis gentibus vicini. Stephanus quidem *Atintaniam* μοῖραν Μακεδονίας, *Macedoniæ partem* dixit, ſed ampliato *Macedoniæ* vocabulo. Polybius lib. II cap. V Epirotas, ad Antigoneam Chaoniæ ab Illyriis victos, διαφυγεῖν εἰς ἐπὶ Ατιντάνων, *fugiſſe Atintanes verſus* tradit. Liuius lib. XLV cap. XXX quartam & occidentalem Macedoniæ partem deſcribens, id eſt Eordæos & Lynceſtas, addit: *iuncta his Atintania, & Stymphalis, & Elimiotis.* Dum ergo *iuncta* fuit, acceſſit aliunde Macedoniæ, propria pars non fuit. Etiam vicinitas Chaonum oſtendit apud Polybium, & Tymphæorum ac Oreſtarum apud Strabonem, ad fines Epirotarum, Stympham montem verſus, in aſpero loco Atintanes habitaſſe. Liuius enim ibidem de iis & finitimis:

Pri-

Frigida hæc omnis, duraque cultu & aſpera plaga eſt: cultorum quoque ingenia terræ ſimilia habet. ferociores eos & accolæ barbari faciunt: nunc bello exercentes, nunc in pace miſcentes ritus ſuos. Ex quibus intelligimus, inter Illyricos montes & Stympham Pindumque, aut his propinquo loco in Epiri finibus, aut iuxta eos coluiſſe. De *Perrhæbis* Pindi ſupra ſatis dictum, quum de Theſſalis Perrhæbis ageremus.

CLXXXIX.

Pindus autem mons non vnus eſt, ſed iuga montium a variis gentibus Epiri & Theſſaliæ habitata, quales ſunt antea laudati Athamanes, Aethices, Perrhæbi, aliique. Diuidit inter Macedoniam, Theſſaliam, & Epirum. Strabo lib. IX. pag. 299 ἡ δὲ Πίνδος ὄρος μέγα, πρὸς ἄρκτον μὲν τὴν Μακεδονίαν, πρὸς ἑσπέραν δὲ Περραιβοὺς μετανάστας ἀνθρώπους ἔχουσα, παρὰ δὲ μεσημβρίαν Δόλοπας· αὐτὴ δ᾽ ἐστὶ τῆς Θετταλίας. *Pindus vero mons eſt magnus, qui ſeptemtrionem verſus Macedoniam habet, ab occaſu Perrhæbos, eo compulſos: a meridie Dolopes: ipſe vero Theſſaliæ eſt.* Plinius lib. IV cap. I *Ceſtrini, Perrhæbi, quorum mons Pindus: Caſſiopæi, Dryopes, Selli, Hellopes, Moloſſi.* Ille Theſſaliæ, hic Epiro magis inter Epiroticas gentes accenſet. Sufficit vtrique ſententiæ, inter Epirum & Theſſaliam Pindum montem ſitum eſſe, & incolentes, illinc ad Theſſalos adnumerari, hinc ad Epirotas.

CXC.

Quod ad *Dolopes*, *Dryopes*, *Sellos*, & *Hellopes* attinet, DOLOPES Theſſali ſibi vindicabant, & Strabo lib. I pag. 19 dixit τοῖς Παίοσι τοὺς ὁμόρους Δόλοπας, *Pæonibus finitimos eſſe Dolopas:* & Homerus Iliad. ἰῶτα verſ. 480

Ναῖον δ᾽ ἐσχατιὴν Φθίης, Δολόπεσσιν ἀνάσσων,

Incolebam extremam oram Phthiæ, Dolopibus imperans:

Nec vero dubitandum eſt, etiam in Pindo iuxta fines Epiri, aut in ipſis finibus *Dolopes* quoque habitaſſe. Ptolemæus de Caſſiopæis Epiri: ὑπὲρ οὓς εἰσι Δόλοπες, *ſupra quos Dolopes ſunt.* Regio illorum *Dolopia* dicebatur. Polybius Legat. excerpt. XXVI ἐστράτευσαν εἰς τὴν Δολοπίαν, *in Dolopiam exercitum duxerunt.* Et Liuius lib. XXXVI cap. XXXIII *Inde Dolopiam, & Aperantiam, & Perrhæbiæ quaſdam ciuitates recepit.* Non autem in Theſſalia omnem Dolopiam fuiſſe, verum etiam cis Pindum aliquam ad Epiri fines partem, ſaltem ſupra Aetoliam & Acarnaniam Thucydides ſub finem libri II clariſſime demonſtrat. De Acheloo flumine ait: ὁ Ἀχελῷος ποταμὸς ῥέων ἐκ Πίνδου ὄρους διὰ Δολοπίας, καὶ Ἀγραῶν, καὶ Ἀμφιλόχων, καὶ διὰ τοῦ Ἀκαρνανικοῦ πεδίου, ἄνωθεν μὲν παρὰ Στράτον πόλιν, ἐς θάλασσαν διεξιεὶς παρ᾽ Οἰνιάδας. *Achelous fluuius ex Pindo monte decurrit per Dolopiam, Agraos, Amphilochos, perque Acarnanicum campum ſuperne præter Stratum vrbem, apud Oeniadas in mare effluit.*

CXCI.

DRYOPES * ſunt dubiæ ſedis: in Epiri tamen finibus auctoritate Plinii, qui inter Caſſiopæos, Moloſſos, & Sellos poſuit, omnes gentes Epiroticas.

* In Epirum nos trahunt etiam illa, quæ Apollodorus II c. 6 & 7 pag. 133 & 134 de expeditione Herculis in Dryopes narrat.

roticas. Strabo autem lib. IX pag. 299 in Theſſalia ponit, vnde pars venerit in Peloponneſum.

CXCII.

SELLI. Σελλοὶ, ſunt Stephano οἱ Δωδωναῖοι, *Dodonæi*: & Straboni lib. I pag. 19 περὶ Δωδώνην μέχρις Ἀχελώου, *circa Dodonam vsque Acheloum.* * Lucanus lib. III verſ. 180 *Sellæ*, alia forma:

Theſproti, Dryopesque ruunt, quercusque ſilentes
Chaonio veteres liquerant vertice Sellæ.

CXCIII.

HELLOPES Plinii itidem circa Dodonam fuerunt, ideoque tractus ille dictus *Hellopia*, vt a Dolopibus Dolopia Strabo lib. VIII pag. 227 ex Heſiodi carminibus adfert:

Ἔστι τις Ἑλλοπίη, πολυλήϊος ἠδ' εὐλείμων
Ἔνθα δὲ Δωδώνη τις ἐπ' ἐσχατιῇ πεπόλισται.

Supplet ſcholiaſtes Sophoclis in Trachiniis ad verſ. 1174

Τὴν δὲ Ζεὺς ἐφίλησε καὶ ὃν χρηστήριον εἶναι
Τίμιον ἀνθρώποις, ναῖεν ἐν πυθμένι φηγοῦ.

Hoc eſt: *Hellopia quædam eſt, pratis agrisque locuples, cuius in extremo Dodona eſt ædificata: quam Iupiter amauit & ſuum oraculum eſſe voluit, hominibus venerabile, habitans in ima fago.* Sunt qui Hellopes, & Sellos eosdem volunt, quia non raro adſpiratio in ſibilum conuerſa eſt, vt Helli ſiue Hellopes dicti ſint Selli. Vide Strabonem & Sophoclis ſcholia locis iam prædictis.

CXCIV.

Tandem etiam AENIANVM quædam mentio facienda eſt. Horum varia migratio traditur: pulſos autem a Lapithis ad Aethices veniſſe: inde τῆς Μολοσσίας χώραν, *Moloſſidis regionem* ad *Arauam* (Plinii *Apham*) flumen occupaſſe, Plutarchus refert Quæſtion. Græcis. Strabo autem lib. IX pag. 294, de alio forſan loquens tempore: τοῖς Ἐπικνημιδίοις Αἰνιᾶνες συνεχεῖς, *Epicnemidiis* [Locris] *Aenianes continui.* ** Et lib. I pag. 42 Αἰνιᾶνες οἱ τοῖς Αἰτωλοῖς ὅμοροι, *Aenianes Aetolis nunc finitimi.*

GRAECIA PROPRIA. *.*

CXCV.

Hactenus de Græca Illyride, de Macedonia, eique adnexa Theſſalia: & de

* Ariſtoteles Meteor. I cap. 14 Αὕτη (ἡ Ἑλλὰς ἡ ἀρχαία) ἐστὶν ἡ περὶ τὴν Δωδώνην καὶ τὸν Ἀχελῷον· οὗτος γὰρ πολλαχοῦ τὸ ῥεῦμα μεταβέβληκεν· ᾤκουν γὰρ οἱ Σελλοὶ ἐνταῦθα καὶ οἱ καλούμενοι, τότε μὲν Γραικοί, νῦν δὲ Ἕλληνες. *Græcia antiqua eſt circa Dodonam & Acheloum. Iſte enim multis in locis fluxionem permutauit. Habitabant enim Selli hic, & qui vocabantur tunc quidem Græci, nunc autem Hellenes.*

** Demoſthenes in Neær. 531 C, Βοιωτοῖς δὲ τοῖς ἄλλοις ἅπασι καὶ Λοκροῖς καὶ Φωκεῦσι καὶ Μαλιεῦσι καὶ Οἰταίοις καὶ Αἰνιᾶσι πανδημεὶ ἐπαγγέλλοντες στρατεύειν. Lacedæmonii Platæenſibus bellum inferunt, *Bœotis reliquis omnibus & Locris & Phocenſibus & Malienſibus & Oetæis & Aenianibus quum imperaſſent, vt vniuerſas copias ſuas educerent.*

. Olim gens, quæ *Græci* dicebatur, Dodonæ & Acheloo flumini circumfuſa fuit, vti ex Ariſtotelis Meteorolog I cap. 14 oſtendimus ſupra. Quare vetuſtiſſimis temporibus ibi Græcia propria fuit quærenda.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

Digitized by Google

pag. 887
MARE
JONIUM
EPIR
PARS
Nicopolis
CORCYRA
Paxi
Amarinthus
Caphareus Prom.
Leucadia
Leucate Promon.
CEPHALENIA
Occidens
Oriens
HELLAS
ſiue
GRAECIA PROPRIA.
39
38
37
36
35

& de Epiro, & iis in Pindo monte gentibus, quæ Epiro contributæ fuerunt, vel fines eius attigerunt. Hæ partes ſub regibus, non antiquiſsimis tantum temporibus, quibus omnes Græci ſuos regulos habebant, ſed poſtea quoque, quum ceteri liberi eſſent, fuerunt, quod de Macedonia nemo dubitat, cui etiam Philippus, Amyntæ filius, Theſſaliam adiunxit, Pherarum tyrannis ſubactis, quod Diodorus lib. XVI cap. XXXVII, & de tota Theſſalia Suidas in Κάρανος ex veteri ſcriptore referunt. Nec in Epiro ignota Aeacidarum regna, nec Admetus rex Moloſſorum, de quo in Moloſsis diximus; aut Amynander, rex Athamanum, in Polybii Legationibus excerptis. Ceteri vero Græciæ populi, qui a Theſſalia & Macedonia in auſtrum vergebant, olim abrogato regio imperio, vſi libertate ſunt, quam pactis inter ſe & fœderibus, aut legibus ſuis ciuitates ſingulæ ac potentia tuebantur. Hi præ ceteris Ἕλληνες genuini, ſeu *proprie Græci* adpellati, & terra quam colebant, *Hellas* ſiue *Græcia propria*. * In varias autem rurſus gentes ſiue reſpublicas ac ciuitates diſtributi erant, quas nunc ſingulas enarrabimus, ab Epiri limite, hoc eſt ab occaſu ſolis, vt ſolemne eſt geographis, initium facientes.

SECTIO VI.

ACARNANIA.

CXCVI.

Acarnania prima regio Græciæ liberæ ab occaſu ſolis, ſiue Græciæ propriæ, ſinu Ambracio intercepta & Acheloo fluuio, qui ab Aetolia diſterminat, vt ille ſinus ab Epirotis. Regio Ἀκαρνανία, Thucydidi, Scylaci, Stephano, & Latine *Acarnania* Liuio, Melæ, Plinio dicta: Straboni x pag. 311 ἡ Ἀκαρνάνων γῆ: item, ἡ Ἀκαρνάνων χώρα, Polybio lib. v cap. XCVI. Populus

* Hæc ex Demoſthenis Philipp. III pag. 47 C, magis etiam intelligentur. Ecce igitur eius verba: Καὶ μὴν κἀκεῖνό γε ἴστε, ὅτι ὅσα μὲν ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἢ ὑφ' ὑμῶν ἔπασχον οἱ ἕλληνες, ἀλλ' οὖν ὑπὸ γνησίων γε ὄντων τῆς Ἑλλάδος ἠδικοῦντο. καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ἄν τις ὑπέλαβε τοῦτο, ὥσπερ ἂν εἴ τις υἱὸς ἐν οὐσίᾳ πολλῇ γεγονὼς γνήσιος διῴκει τι μὴ καλῶς μηδ' ὀρθῶς, κατ' αὐτὸ μὲν τοῦτο ἄξιος μέμψεως εἶναι καὶ κατηγορίας· ὡς δ' οὐ προσήκων ἢ ὡς οὐ κληρονόμος τούτων ὢν ταῦτα ἐποίει, οὐκ ἐνεῖναι λέγειν. Εἰ δέ γε δοῦλος ἢ ὑποβολιμαῖος τὰ μὴ προσήκοντα ἀπώλλυε καὶ ἐλυμαίνετο· ἡράκλεις ὅσῳ μᾶλλον δεινὸν καὶ πολλῆς ὀργῆς ἄξιον πάντες ἂν ἔφασαν εἶναι. Ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ Φιλίππου καὶ ὧν ἐκεῖνος πράττει, νῦν οὕτως ἔχουσιν, οὐ μόνον ΟΥΧ ΕΛΛΗΝΟΣ ΟΝΤΟΣ, ΟΥΔΕ ΠΡΟΣΗΚΟΝΤΟΣ ΟΥΔΕΝ ΤΟΙΣ ΕΛΛΗΣΙΝ, ἀλλ' οὐδὲ βαρβάρου ἐντεῦθεν, ὅθεν καλὸν εἰπεῖν, ἀλλ' ὀλέθρου Μακεδόνος, ὅθεν οὐδ' ἀνδράποδον σπουδαῖον οὐδὲν ἦν πρότερον πρίασθαι. *Sane etiam illud noviſtis, quod, ſi qua a Lacedæmoniis aut a vobis Græci perpeſſi ſint, at a* GENUINIS GRAECIS *perpeſſi ſint. Id quod ita exiſtimari poſſet, ac ſi quis filius familias in magna re familiari quiddam minus bene & recte adminiſtraret, & iccirco reprehenſione & criminatione dignus eſſet. Idem autem non dici poſſet feciſſe vt alienigena aut hæreditatis expers. Si quis vero ſeruus aut filius ſuppoſitus ea, quæ ad ipſum nihil pertinerent, perderet ac vaſtaret: omnes ſane id indigne & ſcelerate fieri dictitarent. Verum in Philippum & eius facta nunc non ita animati ſunt homines,* QUI TAMEN NEC GRAECUS EST, NEC GRAECOS ULLA RATIONE ATTINGIT, *ſed ne ex iis quidem barbaris habendus, qui nominis aliquam habent dignitatem, Macedonica enim eſt peſtis, unde olim ne mancipium quidem bonæ notæ emere licuit.* Origo autem opinionis de Græcis ſeu potius Hellenibus tanquam communi ſtirpe & cognatis, repetenda eſt ex Apollodori lib. I c. 7. §. 2 pag. 24, vbi Hellen filio Xutho Peloponneſum, Doro terras ultra Peloponneſum, Aeolo finitimas Theſſaliæ, & fortaſſe Achæo Achaiam diuiſiſſe docetur.

Digitized by Google

lus Ἀκαρνᾶνες, *Acarnanes*, porrecta media: ſingularis Ἀκαρνάν, *Acarnan*. Curtius lib. III cap. VI *Erat inter medicos Philippus natione Acarnan.* Et Silius Italicus lib. XV verſ. 588

- - - - *hoſti dextras iungebat Acarnan.*

De finibus gentis clare Strabo lib. X pag. 309 Αἰτωλοὶ μὲν καὶ Ἀκαρνᾶνες ὁμορῦσιν ἀλλήλοις, μέσον ἔχοντες τὸν Ἀχελῷον ποταμὸν, ῥέοντα ἀπὸ τῶν ἄρκτων καὶ τῆς Πίνδυ πρὸς νότον διά τε Ἀγραίων Αἰτωλικῦ ἔθνυς, καὶ Ἀμφιλόχων. Ἀκαρνᾶνες μὲν τὸ πρὸς ἑσπέραν μέρος ἔχοντες τῦ ποταμῦ μέχρι τῦ Ἀμβρακικῦ κόλπυ, τῦ κατὰ Ἀμφιλόχυς, καὶ τὸ ἱερὸν τῦ Ἀκτίυ Ἀπόλλωνος. *Aetolos & Acarnanes inuicem conterminos medius fluuius Achelous diſtinguit, a ſeptentrionibus & Pindo in auſtrum fluens per Agræos, Aetolicam gentem, & Amphilochos. Acarnanes occaſum verſus colunt vsque ad ſinum Ambracium iuxta Amphilochos & fanum Apollinis Actii.* Ptolemæus, & hunc quidam recentes ſequuti, Acarnaniam in Epiro cenſent, & terminum Epiri Acheloum faciunt: forſan quod Ptolemæi æuo Acarnania ſub Epiri præſide fuit: olim autem ſeparata ab Epiro erat, vti iam Strabonis verbis probatum fuit. Et Liuius quoque lib. XXXIII cap. XVII *Acarnania vniuerſa, inter Aetoliam atque Epirum poſita, ſolem occidentem & mare Siculum ſpectat.* Iterum Strabo principio libri VIII Μετὰ τὺς Ἠπειρώτας, καὶ τὺς Ἰλλυριὺς τῶν Ἑλλήνων Ἀκαρνᾶνες εἰσὶ, *poſt Epirotas & Illyrios in Græcia ſunt Acarnanes*, quos Aetoli, Locri, Phocenſes & reliqui ibi nominati, ordinatim excipiunt. Nunc oppida pernarramus.

CXCVII.

Actium * in ora Acarnaniæ non magnum olim oppidum: templo autem Apollinis celebratum, etiam portu tuto, & adiacente eiusdem nominis promontorio. Strabo lib. X pag. 311 πρῶτόν ἐςιν Ἀκαρνάνων χωρίον τὸ Ἄκτιον. ὁμωνύμως δὲ λέγεται τό τε ἱερὸν τῦ Ἀκτίου Ἀπόλλωνος, καὶ ἡ ἄκρα ἡ ποιῦσα τὸ ςόμα τῦ κόλπου, ἔχουσα καὶ λιμένα ἐντός. *Primum Acarnaniæ oppidum eſt Actium: idem autem nomen gerunt Apollinis Actii templum: & promontorium quo os illius ſinus coarctatur.* Et Thucydides lib. I pag. 21 ἐπειδὴ δὲ ἐγένοντο ἐν Ἀκτίῳ τῆς Ἀνακτορίας γῆς, ὖ τὸ ἱερὸν Ἀπόλλωνός ἐςι, ἐπὶ τῷ ςόματι τῦ Ἀμπρακικῦ κόλπυ, *poſtquam in Actium venerunt terræ Anactoriæ, vbi templum Apollinis eſt in faucibus ſinus Ambracii.* De portu Cicero lib. XVI epiſt. IX *Leucadem venimus a. d. VIII idus Nouembres: a. d. VII Actium. ibi propter tempeſtatem ad VI idus morati ſumus.* Clarius factum & oppidum & promontorium Actiaca victoria, & colonia eo deducta. Plinius lib. IV cap. I *in ore ipſo* [ſinus] *colonia Auguſti Actium, cum templo Apollinis nobili.* Et Suetonius Auguſto cap. XVII *nauali prælio apud Actium vicit:* & cap. XVIII *vrbem Nicopolim apud Actium condidit, ludosque illic quinquennales conſtituit, & am-*

* Dio libr. L pag. 487 Τὸ δὲ Ἄκτιον Ἀπόλλωνος ἱερόν ἐςι καὶ πρὸ τῦ ςόματος τῦ πορθμῦ τῦ κόλπυ τῦ Ἀμπρακικῦ κατ' ἀντιπέρας τῶν πρὸς τῇ Νικοπόλει λιμένων κεῖται. Ὅ, τε πορθμὸς ἴσος ἐπὶ πολὺ διὰ ςενῦ τείνει, καὶ ἔςι καὶ αὐτὸς καὶ τὰ πρὸ αὐτῦ πάντα καὶ ἐνορμίσασθαι καὶ ἐναυλισθῆναι - - *Actium autem Apollinis fanum eſt, & ad os freti Ambracici portubus Nicopoleos oppoſitum. Ac fretum quidem æqualiter per anguſtias longius procurrit & cum ipſum tum omnia ante ipſum loca ad excipiendas tuendasque naues opportuna.*

& ampliato vetere Apollinis templo locum caſtrorum, exornatum naualibus ſpoliis, Neptuno ac Marti conſecrauit. Hi ſunt Ludi Actiaci. Idem Suetonius Tib. cap. VI *Præſedit & Actiacis ludis, & Troianis Circenſibus.*

CXCVIII.

A templo Actio ſtadiis XL Ἀνακτόριον, *Anactorium* oppidum aberat, vt Strabo dicto loco obſeruauit: qui & in peninſula poſitum, & nouæ vrbis Nicopolis ἐμπορεῖον, *emporium* dixit. Thucydides lib. I pag. 37 Ἀνακτόριόν ἐςι ἐπὶ τῷ ςόματι τȣ̃ Ἀμπρακιακȣ̃ κόλπȣ, *Anactorium eſt in ipſo ore Ambracii ſinus.* Stephanus: Ἀνακτόριον Ἀκαρνανίας πόλις, Κορινθίων ἄποικος, *Anactorium Acarnaniæ oppidum, colonia Corinthiorum.* Plinius IV cap. I *ciuitas Anactoria:* modo in *Actio* ex Thucydide aderat Ἀνακτορία γῆ, *ager Anactorius:* & Scylacis κόλπος Ἀνακτόριος, *ſinus Anactorius* eſt Ambracius.

CXCIX.

Supra Anactorium ad eumdem ſinum *Limnæa* fuit. Polybius lib. V cap. V *Ambracium ſinum inuectus, priusquam illuceſceret,* καθορμισθεὶς πρὸς τῇ καλȣμένῃ Λιμναίᾳ, *ad Limnæam portum ſubiit:* & cap. XIV ποιȣ́μενος τὴν πορείαν ὡς ἐπὶ τὴν Λιμναίαν καὶ τὰς ναῦς, *ad Limnæam & naues contendens.* Non oppidum, ſed vicus ſine muro fuit. Thucydides lib. II pag. 154 διὰ τῆς Ἀργείας ἰόντες, Λιμναίαν κώμην ἀτείχιςον ἐπόρθησαν. ἀφικνȣ̃νταί τε ἐπὶ Στράτον, *per Argeam* (Amphilochicum agrum) *iter facientes, Limnæam, vicum ſine muro, diripuerunt. Inde venerunt Stratum.* Videtur ibi mercatura exercita propter portum: ideo primum exercitus opimæ prædæ cauſſa eo adductus veluti ad locum non munitum, vt aduerſus munitas vrbes præda inlecti fortius poſtea pugnarent. Liuius etiam *Limnæam* memorat lib. XXXVI cap. XIII & XIV, ſed forte aliam, & Theſſaliæ.

CC.

Argos Amphilochicum nobilis vrbs, cuius ager Ἀμφιλοχία, *Amphilochia* Thucydidi lib. II pag. 145. Et Dicæarchus verſ. 47 poſt Amphilochos demum Acarnanes poſuit veluti gentem ſeparatam.

Εἶτ' Ἀμφίλοχοι. Ἄργος δ' ἐνταυθά ἐςι τὸ
Ἀμφιλοχικόν. μετὰ τȣ́τȣς δ' Ἀκαρνᾶνες.

Plures vero hoc Argos in Acarnania cenſent. Scylax Periplo: Μετὰ Ἀμβρακίαν Ἀκαρνανία ἔθνος ἐςὶ, καὶ πρώτη πόλις αὐτόθι Ἄργος Ἀμφιλοχικὸν, *Ambraciam Acarnaniæ regio ſequitur: cuius prima vrbs Argos Amphilochicum.* Plinius lib. IV cap. I *Deinde Acarnanum vrbes, Alyzea, Stratos, Argos Amphilochicum cognominatum.* Et Strabo lib. X pag. 310 Πόλεις δ' εἰσὶν ἐν μὲν τοῖς Ἀκαρνᾶσιν, Ἀνακτόριόν τε καὶ Στράτος - - - καὶ ἄλλαι δ' εἰσὶ, Παλαιρός τε, καὶ Ἀλυζία, καὶ Λευκὰς, καὶ Ἄργος τὸ Ἀμφιλοχικὸν, *Acarnaniæ ciuitates ſunt Anactorium & Stratus: - - - & aliæ, Palærus, & Alyzia, & Leucas, & Argos Amphilochicum.* Id quod ſitu etiam confirmatur. Poſita enim hæc vrbs *Argos* fuit ἐν τῷ Ἀμπρακικῷ κόλπῳ, *in Ambracio ſinu*, vt Thucydides dicto loco demonſtrauit: ſeu, vt Mela lib. II cap. III dixit, ex iis nobilibus vrbibus eſt, *quæ adſidunt ſinui Ambracio.* Diſtabat præterea ab Ambracia, ſecundum Polybium Legat. XXVIII, ρπ' ςάδια CLXXX ſtadia, id eſt, vt Liuius

lib. XXXVIII cap. X Romano more dimenſus eſt, XXII paſſuum millia. *Profectus*, inquit, *ab Ambracia conſul, ad Argos Amphilochicum (viginti duo millia ab Ambracia abeſt) caſtra poſuit.* E quibus intelligimus, in ipſa Acarnania ad ſinum Ambracium ſitum fuiſſe.

CCI.

Nomen non tantum *Argos* fuit, neutro genere, τὸ Ἄργος Græce, verum etiam *Argia*, quia Pomponio Melæ dicta *Argia Amphilochis*, veluti Ἀργεῖα Ἀμφιλοχίς: & ſi Stephano eſt fides habenda, gentis quoque nomine, vt aliæ vrbes medio æuo, *Amphilochi* eſt adpellata. Ait enim: Ἀμφίλοχοι πόλις Ἀκαρνανίας, οἱ καὶ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος κληθέντες, vt Voſſius ad Melam emendauit & ſuppleuit. Origo nominis ab *Amphilocho*, Amphiarai filio, conditore, qui patriæ nomine, quæ in Argolide Peloponneſi erat, hanc nouam vrbem adpellauit. Lege Thucydidem dicto loco. Hæ ad ſinum Ambracium Acarnaniæ vrbes.

CCII.

Mediterraneæ Arcananum fuerunt *Stratos, Metropolis, Thyreum, Palærus*, & aliæ. Ampliſſima ciuitas *Stratos*, ad Acheloum amnem ſita. Thucydides lib. II pag. 154 ἀφικνοῦνται ἐπὶ Στράτον, πόλιν μεγίστην τῆς Ἀκαρνανίας, *veniunt Stratum, maximam Acarnaniæ vrbem.* Idem ſub finem huius libri, vbi Acheloum amnem a fontibus ad oſtia deſcribit, ἄνωθεν παρὰ Στράτον πόλιν *ſuperiori Acarnania præter vrbem Stratum* dicit defluere. Liuius lib. XLIII cap. XXI *Perſeus in Elimeam profectus, & circa eam exercitu luſtrato ad Stratum, vocantibus Epirotis, ducit. Stratus validiſſima tum vrbs Aetoliæ erat. Sita eſt ſuper Ambracium ſinum, prope amnem Acheloum.* Aetoliæ dicit eſſe, quia ad fines eius, Acheloo ſeparante: etiam aliter fuit Thucydidis tempore, aliter Philippo & Perſeo regnantibus, quum iam Aetolorum creuiſſet potentia, & fines vtrimque prolati eſſent longius. Stratum nauigatur Acheloo aduerſo ducentis amplius ſtadiis, vt Strabo docet lib. X pag. 310, ex quo verus ſitus huius vrbis & a mari diſtantia cognoſcitur. Inde κτητικὸν formatur Στρατικός. Polybius lib. IV cap. LXIV ποιούμενος τὴν πορείαν εἰς τὴν Στρατικήν, *agmen in Stratenſium agrum ducit.* Octoginta ſtadiis a Strato eſt *Anapus* fluuius, auctore Thucydide lib. II pag. 156.

CCIII.

Ab Strato non longe aberat, in auſtrum paullo vergens, *Metropolis*, XX ſtadiis reducta ab Acheloo; quæ in via erat, qua Strato itur Conopen Aetoliæ, quod ex dicti lib. IV Polybii cap. LXIV adparet.

CCIV.

Prope mare & vrbem Leucadem fuit oppidum *Thyreum* ſiue *Thurium*, quod in Acarnania Polybius cenſet. Lib. IV cap. VI τῆς Ἀκαρνανίας Θύρεον, *Thyreum Acarnaniæ oppidum:* & Legatione LXXV idem: κατὰ τὴν Ἀκαρνανίαν συναχθείσης τῆς ἐκκλησίας εἰς Θύριον, *Acarnanum concilio Thurii congregato.* Idem excerpt. Legat. X ἐκ Θυρίου *ex Thurio*, quod idem oppidum eſt. Varie enim ſcribitur. Liuius XXXVI cap. XI *ducentis*

Digitized by Google

centis Thyrii in præſidio poſitis. quam ſcripturam Stephanus adprobauit. ἔϛι, inquit, *καὶ Ἀκαρνανίας Θύριον, διὰ τȣ̃ ἰῶτα, Eſt quoque Acarnaniæ Thyrium, quod per I ſcribitur.* Ex quo Liuium Sigonius correxit: alibi vero, lib. XXXVIII cap. IX, manſit in libris, *adduci eos a Thyrreo iuſſit.* Haud procul a mari fuiſſe & vrbe Leucade, ex Ciceronis excurſione, quam eo a Leucade fecit, adparet. Lib. XVI epiſt. V quæ Leucade ſcripta eſt, *Duas*, inquit, *horas Thyrei fuimus. Xenomanes hoſpes tam te diligit, quam ſi vixerit tecum.* Cum Thyrio Liuius lib. XXXVI cap. XI coniungit *Medionem*, vt propinquum locum in mediterraneo Acarnaniæ, quem Stephanus πρὸς τῇ Αἰτωλίᾳ poſuit, id eſt apud Aetoliam.

CCV.

Citra Leucadem a Patris, nauiganti Italiam verſus, fuit *Alyzia*, ἡ Ἀλυζία, XV ſtadiis a mari, vt Strabo definit lib. X pag. 316. Cicero lib. XVI epiſt. 11 ad Tironem Patris relictum: *Tertio die abs te Alyziam acceſſeramus. Is locus eſt citra Leucadem ſtadia* CXX. Eodem ſitu Ptolemæus poſuit. Stephanus: Ἀλύζεια πόλις Ἀκαρνανίας, *Alyzea oppidum Acarnaniæ.* Et Plinius IV cap. 1 *Deinde Acarnanum vrbes, Alyzea, Stratos, Argos Amphilochicum cognominatum.* Hæc de ora maris exteri in Acarnania.

CCVI.

Intus *Palærus*, Παλαιρὸς, Strabonis, vnde Thucydidi gentile Παλιρεὺς, lib. 11 pag. 120 ſine diphthongo, id eſt *Palirenſis*, tamquam a Παλιρὸς, *Palirus.* Σόλιον, inquit, Κορινθίων πόλισμα αἱρȣ̃σι, καὶ παραδιδόασι Παλιρεῦσιν Ἀκαρνάνων μόνοις τὴν γῆν καὶ πόλιν νέμεσθαι. *Solion, Corinthiorum oppidum,* [Athenienſes] *poſtquam diripuerunt, id cum agro ſolis Acarnanum Palirenſibus colendum tradiderunt.* Quod autem heic *Solium* nominatur, aliunde non eſt notum, neque de ſitu eius iudicari poteſt. In Acarnania fuiſſe, ſcholiaſtes adnotauit.

CCVII.

Ad Acheloum, propinquum oſtio, vrbs *Aſtacus*, Ἀϛακὸς, ex Ptolemæi poſitione: quæ vero ſecundum Scylacem etiam portum in mari habet a dextra exeuntis Acheloi, qui terminus ita eſt Acarnaniæ, vt tamen in ſiniſtra oſtiorum oppidum *Oeniadæ* itidem Acarnanum fuerit. Sic enim Scylax enumerando procedit, vt Acheloum inter Aſtacum & Oeniadas tamquam amnem medium deducat: πόλις Ἀϛακὸς καὶ λιμὴν, καὶ ποταμὸς Ἀχελῶος, καὶ Οἰνιάδαι πόλις, *vrbs Aſtacus & portus, & flumen Achelous, & vrbs Oeniadæ.* Vnde eſt quod quum Aetoli occupaſſent, tamquam ſitas in ſolo ſuo; Romani decreto Acarnanibus reſtituerunt. Liuius XXXVIII cap. XI *Oeniadæ cum vrbe agriſque Acarnanum ſunto.* Olim enim Acarnanum fuerant. Thucydides lib. 1 pag. 73 διαπλεύσαντες πέραν, τῆς Ἀκαρνανίας ἐς Οἰνιάδας ἐϛράτευσαν καὶ ἐπολιόρκȣν, *traiicientes* [ex Peloponneſo] *Acarnaniæ Oeniadas oppugnauerunt.* Et Scylax in Acarnania poſuit. Liuius lib. XXVI cap. XXIV *Læuinus Zacynthum vi cepit, & Oeniadas Naſumque Acarnanum captas Aetolis contribuit.* Stephanus quoque: Οἰνιάδαι πόλις Ἀκαρνανίας πρὸς τῷ Ἀχε-

Αχελώῳ, ἡ καὶ Ερυσίχη καλȣμένη, *Oeniadæ ſunt vrbs Acarnaniæ ad Acheloum, quæ etiam Eryſiche adpellatur.* De ſitu etiam Thucydides lib. II ſub finem: ἐς θάλασσαν ἐξιεὶς [ὁ Αχελῶος] παρ᾽ Οἰνιάδας, καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς περιλιμνάζων. *in mare exit Achelous iuxta Oeniadas, ad quorum vrbem reſtagnat.* Et Polybius lib. IV cap. LXV τὰς μὲν Οἰνιάδας κεῖσθαι συμβαίνει παρὰ θάλατταν, ἐπὶ τῷ πέρατι τῆς Ακαρνανίας τῷ πρὸς Αἰτωλȣ̀ς συνάπτοντι περὶ τὴν ἀρχὴν τȣ̃ Κορινθιακȣ̃ κόλπȣ. *Oeniadarum oppidum ad mare ſitum eſt, in vltima parte Acarnaniæ, qua Aetolos contingit, circa principium ſinus Corinthiaci.* Extrema verba: *circa principium ſinis Corinthiaci,* ſuſpecta ſunt, quod omnis Aetolia interiecta eſt Oeniadas inter & initium Corinthiaci ſinus. Gentile, *Oeniadæ* eodem quo vrbs nomine, vt ex Liuii XXXVIII cap. XI modo patuit, qui ex Polybii Legat. XXVIII transſcripſit, cuius verba ſunt, ἡ δὲ πόλις καὶ ἡ χώρα ἡ τῶν Οἰνιαδῶν, Ακαρνάνων ἔςω. Adde quæ ex Thucydidis lib. II extremo iam protulimus.

CCVIII.

Naſum, quam velut oppidum Acarnanum cum Oeniadis coniunxit Liuius lib. XXVI cap. XXIV, vt modo oſtenſum eſt; Polybio lib. IX cap. XXXIII oratione Lyciſci itidem Νῆσος dicta ſic cum Oeniadis componitur. Ait ibi Acarnanum orator: ἤδη παρῄρηνται μὲν Ακαρνάνων Οἰνιάδας καὶ Νῆσον. *hi iam* [Aetoli] *Acarnanibus Oeniadas & Neſum ademerunt.* Quod vero νῆσος & Dorice νᾶσος Latine *inſula* ſonat, videtur ex iis aliqua, quæ Achelous in mari adgeſtionibus faciat, vt Thucydides lib. II ſub finem ſcripſit, hoc nomine ſignificari.

CCIX.

Ad peninſulam, cui *Leucadiæ* nomen eſt, & poſtea, perfoſſo iſthmo, inſulam factam, vt hodieque eſt, Sanctæ Mauræ nomen gerens, quia & ipſa pars fuit Acarnaniæ, nunc accedimus peruſtrandam. Olim peninſulam fuiſſe, ex Homeri carminibus, qui ἀκτὴν ἠπείροιο vocat, *litus Epiri*, hoc eſt Acarnaniæ, probat Strabo lib. X pag. 311. Tria oppida Homeri memorat, *Nericum, Crocyleam,& Agylipem;* e quibus primum, Νήρικον Homeri Odyſſ. Ω verſ. 376, (aliis, vt apud Stephanum eſt, Νήριτον, quod alias montis vocabulum eſt) dicit Corinthios, qui iſthmum perfoderint, μετενέγκαντας, *transferentes* poſuiſſe in loco fere, vbi iſthmus fuerat, qui a perfoſſione illa, vt apud Polybium eſt lib. V cap. V, διόρυκτος, ſiue *Dioryctos*, vt Latine Plinius IV cap. I ſcripſit, adpellatur. Scylax eadem fere in Acarnania: ἄυτη δ᾽ ἐςὶ νῦν νῆσος τὸν ἰσθμὸν ἀποτεταφρευμένη, *ea nunc inſula eſt, iſthmo perfoſſo.* Nihil de perfoſſione, neque de inſula Thucydides: ideoque eius ætate adhuc peninſulam fuiſſe Iſaacus Voſſius ad Scylacem cenſet. Plinius omnem cauſſam dicto loco ita enarrat: *Dein ſinus & Leucadia ipſa peninſula, quondam Neritis adpellata, opere accolarum abſciſſa a continenti ac reddita ventorum flatu congeriem arenæ accumulantium, qui locus vocatur Dioryctus, ſtadiorum longitudine trium. Oppidum in ea Leucas, quondam Neritum dictum.*

CCX.

CCX.

Straboni peninſulæ & oppidi eſt idem nomen Λευκὰς, *Leucas:* Mela & Plinius vrbem *Leucadem*; inſulam ſiue peninſulam *Leucadiam* nominarunt, quod etiam Thucydides lib. III pag. 237 fecit, Λευκάδα & Λευκαδίαν diſcernens. Ita etiam Liuius diſtinxit lib. XXXIII cap. XVII, *Leucadia nunc inſula,* * *& vadoſo freto, quod perfoſſum manu eſt, ab Acarnania diuiſa: tum peninſula erat, occidentis regione arctis faucibus cohærens Acarnaniæ. Quingentos ferme paſſus longæ fauces erant; latæ haud amplius centum & viginti. In his anguſtiis Leucas poſita eſt, colli adplicata verſo in orientem & Acarnaniam. Ima vrbis plana ſunt, iacentia ad mare, quo Leucadia ab Acarnania diuiditur.* Florus autem lib. IV cap. XI *Leucadem inſulam* dixit, quæ aliis erat *Leucadia.* Etiam Ouidius Metam. lib. XV verſ. 289

Leucada continuam veteres habuere coloni,
Nunc freta circumeunt.

Ab inſula & vrbe diſtinguendum promontorium Λευκάτα, *Leucata;* & alia dialecto Λευκάτη, *Leucate.* Liuius lib. XXVI cap. XXVI *Læuinus ſuperato Leucate promontorio, quum veniſſet Naupactum, Anticyram inde ſe petiturum edixit.* Florus dicto loco: *poſitis in Epiro caſtris, Leucadem inſulam, montemque Leucaten, & Ambracii ſinus cornua claſſe* [Cæſar] *ſuccinxerat.* Virgilius Aeneid. III verſ. 274

Mox & Leucatæ nimboſa cacumina montis,
Et formidatus nautis aperitur Apollo;

nam templum Apollinis in illo monte erat. Et lib. VIII verſ. 676

- - - totumque inſtructo Marte videres
Feruere Leucaten.

Et Claudianus I conſul. Stilic. lib. I verſ. 174

Nec iuga Leucatæ feriens ſpumantia fluctu
Deterrebat hiems.

Eſt autem πέτρα λευκὴ, *ſaxum album,* in mare prominens Cephaleniam verſus, vt Strabo p. 311 deſcripſit. Ipſa vrbs *Leucas maxime clara* fuit, vt Mela refert, & celebris adeo, vt caput eſſet Acarnaniæ. Liuius lib. XXXIII cap. XVII *Leucade hæc ſunt decreta: id caput Acarnaniæ erat, eoque in concilium omnes populi conueniebant.* Et lib. XXXVI cap. XI *Is quum Leucadios, quod Acarnaniæ caput eſt, non facile ad defectionem poſſe cerneret impelli.* Situm paullo ante ex Liuii XXXIII diſpeximus. Ita autem in Iſthmo vrbs poſita erat, vt magis intus, quam in fauces vergeret, quia Thucydidi Leucas & Apollinis templum intus in cherſoneſo, ſeu intra illius iſthmum erant, lib. III pag. 257. οἱ μὲν, inquit, Λευκάδιοι τῆς τε ἔξω γῆς δῃουμένης, καὶ τῆς ἐντὸς τοῦ ἰσθμοῦ (ἐν ᾗ καὶ Λευκάς ἐστι, καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος) πλήθει βιαζόμενοι ἡσύχαζον, *Leucadii, quum ipſorum ager tam extra, quam intra iſthmum (vbi Leucas ipſa ſita eſt & Apollinis templum) vaſtaretur, quieſcebant.* Cicero, quum ex prouincia rediret, *Leucade* biduum fere conſumſit, lib. XVI epiſt.

* Videatur Sponius in Itinerario II pag. 102, vbi hoc ipſum confirmatur, *Leucas* a *Santa Maura* ſecernitur & reliquis rebus lumen adfunditur.

IV & V, & in portu Tironis litteras exſpectauit, binasque indidem ad ipſum dedit, cui etiam ſuaſit, vt Leucadem feſtinaret venire, atque ibi ſe plane confirmaret. Ita vero *Leucas* in inſula erat, vt eſſet etiam in continenti, quia foſſa, quæ dirimebat, ponte iungebatur, anguſtior adgeſtionibus arenæ facta, vt ſupra Plinius demonſtrabat. Strabo lib. x pag. 311 τὴς χεῤῥονήσου διορύξαντες τὸν ἰσθμὸν, ἐποίησαν νῆσον τὴν Λευκάδα, - - - νῦν δὲ πορθμὸς γεφύρᾳ ζευκτὸς, *peninſulæ iſthmum perfodientes fecerunt inſulam Leucadiam : nunc vero fretum ponte iunctum eſt.* Oppidani Λευκάδιοι, *Leucadii*, vt iam ex Thucydide & Liuio perſpectum eſt. Et *Leucadius* Apollo cognominatus, Straboni dicto loco, τὸ τοῦ Λευκάτα Ἀπόλλωνος ἱερὸν, quia templum in monte erat. Propertius lib III eleg. XI

Leucadius verſas acies memorabit Apollo.

SECTIO VII.

A E T O L I A.

CCXI.

Aetolia ab Acheloo flumine ad fretum ſinus Corinthiaci patebat, ſiue ad Locros vſque Ozolas. Sed hi termini Aetoliæ vniuerſæ. Duplex autem erat ſecundum Strabonem lib. x pag. 310, ἡ μὲν ἀρχαία, ἡ δ' ἐπίκτητος, *Aetolia antiqua, & adiecta.* Definit ἀρχαίαν ἀπὸ τοῦ Ἀχελώου μέχρι Καλυδῶνος παραλίαν, ἐπὶ πολὺ καὶ τῆς μεσογαίας ἀνήκουσαν - - - ἐπίκτητον δὲ, τὴν τοῖς Λοκροῖς συνάπτουσαν, ὡς ἐπὶ Ναύπακτόν τε καὶ Εὐπάλιον, *Antiquam, ab Acheloo vſque ad maritima Calydonis* [quam Euenus præfluit] *Naupactum verſus & Eupalium.* Colentes Αἰτωλοὶ, *Aetoli*, omnibus hiſtoriis notiſſimi. Poſſeſſiuum, *Aetolicus*. Florus lib. II cap. IX *Syriatico bello ſucceſſit* (*& debebat*) *Aetolicum.* Potentiores facti Aetoli multa in Theſſalia, & Acarnania, & alibi occupauerunt, quæ vero huc non pertinent. Lege bella illorum aduerſus Macedonas & Romanos geſta apud Liuium Polybiumqne.

CCXII.

Flumina Aetoliæ *Achelous*, qui ab Acarnania ſeparat: & *Euenus*, ὁ Εὔηνος, * qui diuidit inter Aetoliam Veterem & Epictetum : huius curſum & flexiones Strabo lib. x pag. 310 deſcripſit. Ouidius Metamorph. lib. IX verſ. 104 de Hercule:

Venerat Eueni rapidas Ioue natus ad vndas.

CCXIII.

Aetoliæ, quam Alexander Acarnan lib. XXXV Liuii cap. XVIII *vmbilicum Græciæ* vocat, Homerus Catalogo verſ. 146 has vrbes laudauit:

Οἳ Πλευρῶν' ἐνέμοντο, καὶ Ὤλενον, ἠδὲ Πυλήνην,
Χαλκίδα τ' ἀγχίαλον, Καλυδῶνά τε πετρήεσσαν.

Qui Pleuronem habitabant, & Olenum, & Pylenen, Chalcidemque maritimam & pe-

* Eius ſitum quodammodo etiam Apollodorus II c. 5 §. 4 p. 105 docet. *Achelous* autem in vnum alueum incluſum eſſe ab Hercule, & ea re Aetolorum terram munitam eſſe docet Anonymus de incredibil. cap. 5 in mythographis.

& petroſam Calydonem. * Ex his *Pleuron* illa ἀρχαία, *vetus* eſt, vt Strabo lib. x pag. 310 diſtinguit, ſita quondam prope Calydonem; poſt deſerta, & νεωτέρα Πλευρὼν *noua Pleuron* iuxta *Aracynthum* montem condita, de qua Plinius IV cap. 11, *in mediterraneo Pleuron, Halicyrna.* reducta enim a mari eſt, vt tamen non longius interiora verſus recedat. Pauſanias Achaic. cap. XI Αἰτωλῶν οἱ Πλευρῶνα οἰκοῦντες, id eſt, *Pleuronii* ſiue *Pleuronenſes Aetoli.*

CCXIV.

Pleuroni nouæ vicina fuit *Olenus*, Ὤλενος, Homero memorata, ſed poſtea ab Aeolibus, vt Strabo tradit, deleta: cuius nominis alia in Achaia Peloponneſi fuit, cum noſtra minime confundenda. Ptolemæus inter Pleuronem & Calydonem poſuit *Olenum* mediam. Montem *Aracynthum* Plinius IV cap. 11, & ex eo Solinus in Acarnania ponunt: Strabo & Dionyſ. Perieg. verſ. 431 in Aetolia. Hic eſt de quo ecloga Virgilii II verſ. 24

Amphion Dircæus in actæo Aracyntho.

ACTAEO interpretantur *ſaxoſo & prærupto*, alii *litorali* vtrumque ab ἀκτῆ, quæ & litus, & ſaxa ſcopuloſque ſignificat.

CCXV.

Inde Acheloum verſus *Pæanium* erat, quod rex Philippus deleuit, ſicut etiam *Ithoriam*, quod vtrumque Polybius lib. IV cap. LXV narrauit. Dirutæ vrbis Pæanii materiam (τὰ ξύλα καὶ κέραμον) per amnem Oeniadas deuexit, quod argumento eſt, Acheloo amni *Pæanium* adpoſitum fuiſſe.

CCXVI.

Supra Aracynthum montem *Conope*, Κωνώπη fuit, ab Acheloo XX ſtadiis, vti ex Polybii lib. IV cap. LXIV adparet, remota. Idem Philippi regis iter ex Acarnania Thermum verſus lib. V cap. VII deſcribens, ait, in tranſitu Acheloi ad ſiniſtram reliquiſſe *Stratum, Agrinium, Theſtienſes:* ad dextram vero *Conopen, Lyſimachiam, Trichonium*, Φοίτεον, *Phæteum.*

CCXVII.

Siniſteriora, præter Stratum ad ſeptemtrionalem Aetoliam pertinent: quæ dextrorſum cum Conope erat, *Phæteum*, Φοιτείαι lib. IV eiusdem cap. LXIII, Stephano Φοιτίαι, qui vero male dixit vrbem Acarnaniæ, quum hoc Polybii loco altero, ſiue cap. LXIII libri IV, de rege dicatur: διελθὼν τὴν Ἀκαρνανίαν, ἧκε τῆς Αἰτωλίας πρὸς τὴν καλουμένην πόλιν Φοιτείας, *transgreſſus per Acarnaniam, ad Aetoliæ vrbem Phæteias venit.*

CCXVIII.

Ad dextram dicto itinere Philippus relinquebat etiam *Lyſimachiam*, cuius ſitum notat Liuius lib. XXXVI cap. XI *Ipſe Delphis Naupactum proceſſit. conſilio principum Aetoliæ habito, via, quæ præter Chalcidem & Lyſimachiam fert ad Stratum, ſuis, qui per Maliacum ſinum veniebant, occurrit.* Strabo lib. X pag. 317 ἠφανισμένην, *exciſam* & ipſam iacere tradit.

CCXIX.

Trichonium autem, Τριχώνιον, quod itidem a dextris illo itinere Philippus apud Polybium lib. V cap. VII habuit, videtur inter Lyſimachiam & Phæteum

* *Calydon* & *Pleuron* nomen ſortitæ ſunt ab Aetoli & Pronoes filiis, Apollodor. I c. 7 §. 6 pag. 27.

Digitized by Google

Phœteum fuiſſe: Stephano quoque πόλις Αἰτωλίας, *oppidum Aetoliæ:* quod Palmerius etiam Straboni lib. x pag. 320 reſtituit, apud quem in Aetolia veteri corrupte legitur Τραχῖνον.

CCXX.

Quo autem regis iter tendebat, *Thermum,* opulentum oppidum erat, de quo Polybius lib. v præter locum ex cap. VII monſtratum antea, etiam cap. VIII agit plenius. Rex, inquit, difficili via προσέβαινε πρὸς τὸ Θέρμον, *progrediebatur Thermum:* item, ἧκε πολλῆς ὥρας ἐπὶ τὸ Θέρμον, *Thermum venit, quam adhuc diei multum ſupereſſet.* Hunc locum καθ' ἕκαστον ἔτος ἀγορὰς τε καὶ πανηγύρεις ἐπιφανεστάτας, καὶ τὰς ἀρχαιρεσίων καταστάσεις, id eſt, *quotannis mercatum & ludos celebres, etiam comitia Aetolorum* habuiſſe, ibidem teſtatur Polybius.

CCXXI.

Inter Thermum & Conopen fuit ad *Trichonidem* lacum, vrbs *Metapa,* LX ſtadiis a Thermo. Polybius lib. v cap. VII ἀφικόμενος δὲ πρὸς πόλιν τὴν καλουμένην Μετάπαν, ἡ κεῖται μὲν ἐπ' αὐτῆς τῆς Τριχωνίδος λίμνης καὶ τῶν παρὰ ταύτῃ στενῶν. ἀπέχει δὲ σχεδὸν ἑξήκοντα στάδια τοῦ προσαγορευομένου Θέρμου. *Deinde ad oppidum peruenit quod Metapa vocatur, ad Trichonidem lacum & ipſas illius fauces ſitum: ab eo loco, quem Thermum adpellant, ſtadia fere ſexaginta diſtantem.*

CCXXII.

Hinc ad *Calydonem* venimus, ad *Euenum* fluuium ſitam, caput totius Aetoliæ. * Plinius IV cap. II *Aetoliæ oppidum Calydon eſt ſeptem millibus quingentis paſſ. a mari, iuxta Euenum amnem.* Olim ab Aeolibus habitatoribus videtur *Aeolis* dicta. ** Thucydides lib. III pag. 241 ἀνεχώρησαν ἐς τὴν Αἰολίδα τὴν νῦν καλουμένην Καλυδῶνα, καὶ Πλευρῶνα, καὶ ἐς ταύτῃ χωρία, *abierunt in Aeolidem, quæ nunc Calydon vocatur; & Pleuronem, & alia loca quæ circa ſunt.* Sed quod etiam alibi *Calydon* pro ipſa regione, quæ *Calydonia* eſt, inuenitur, quemadmodum illud Lucani lib. VI verſ. 366

Euenos Calydona ſecat, - - -

de regione, non de vrbe Palmerius interpretatur; regio potius eſt *Aeolis* Thucydidis, quam oppidum regionis, interpretanda. Scylax primo loco in Aetoliæ oppidis ponit: Virgilius lib. VII verſ. 306 *antiquam Calydona* vocat; & Aeneid. XI verſ. 270 *pulchram Calydona:* itidem Statius Theb. VII

- - - *veterem Calydona Dianæ*

Expugnare dedi.

Vide Seruium ad prædictum verſum Aeneid. VII. Cæſar Ciuil. III cap. XXXV *Caluiſius, præſidiis Calydone & Naupacto reiectis, omni Aetolia potitus eſt.*

CCXXIII.

* Hinc illud Pacuuii

Calydonia altrix terra exuberantium virûm.

Addit Varro L. L. VI cap. 2 *Vt ager Tuſculanus, ſic Calydonius ager eſt, non terra: ſed lege Poetica, quod terra Aetolia, in qua Calydon: a parte totam accipi Aetoliam voluit.*

** Imo ab Aeolo Hellenis filio, qui βασιλεύων τῶν περὶ Θεσσαλίαν τόπων τοὺς ἐνοικοῦντας Αἰολεῖς προσηγόρευσε, *regnans in locis Theſſaliæ finitimis ſeſſores Aeolenſes adpellauit.* Ergo hinc quoque *Aeolim* eſſe regionem, non vrbem, adparet. Vid. Apollodor. I cap. 7 §. 2 pag. 24.

CCXXIII.

Cum Calydone dicto verſu Homerus χαλκίδα ἀγχίαλον, *Chalcidem litoralem* coniunxerat. Fuit autem ad os Eueni. Thucydides lib. II p. 156 κατεῖδον τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τῆς Χαλκίδος καὶ τοῦ Εὐηνοῦ ποταμοῦ προσπλέοντας, *viderunt, Athenienſes a Chalcide & Eueno fluuio adnauigare.* Præponitur Chalcis Eueno in hoc curſu, velut ad dextram oſtii adpoſitum oppidum fuerit, quod etiam Strabo, enarrans litus Aetoliæ lib. x pag. 316, videtur confirmare, ab Acarnania & Oeniadis progreſſus: μετὰ τὸν Εὔηνον τὸ ὄρος ἡ Χαλκίς, *poſt Euenum mons Chalcis,* ſi modo mons in eodem, quo oppidum, fuit latere, ſub quo monte ſitum oppidum erat, ideoque a nonnullis dictum Ὑποχαλκὶς, *Hypochalcis*, vt Strabo refert dicto libro p. 310. Definiri latus certo non poteſt: id vero certiſſimum, aberrare Stephanum, quum ab Aetoliæ Chalcide Acheloum ait fluere, deceptus Periegetæ verſu 496

Νήσων τ' ἀλλάων, ὅσσας τ' ἀπὸ Χαλκίδος ἕρπων
Δίνῃς ἀργυρέῃς Ἀχελώϊος ἀμφὶς ἑλίσσει.

Inſularum aliarum, quotquot a Chalcide labens vorticibus argenteis Achelous circumdat. Euenum vterque cum Acheloo, vt ex Thucydide & Strabone conſtat, confudit.

CCXXIV.

Progredienti a Chalcide in ora ortum verſus occurrit *Molycria* oppidum. Strabo lib. IX pag. 294 ἡ Μολύκρεια δ' ἐστὶ κατὰ τὸ Ἀντίῤῥιον, Αἰτωλικὸ πολίχνιον, *Molycria eſt iuxta Antirrhium, Aetolorum oppidulum.* Ptolemæus quoque ab occaſu promontorii Antirrhii lib. III cap. XV poſuit. Plinius lib. IV cap. II *Calydon iuxta Euenum amnem. Dein Macynia, Molycria: cuius a tergo Chalcis mons, & Taphiaſſus.*

CCXXV.

Ipſum itaque *Antirrhium* ſubſequitur, de quo ibidem Plinius lib. IV cap. II *In ora promontorium Antirrhium, vbi oſtium Corinthiaci ſinus, minus mille paſſuum latitudine influentis, Aetoloſque dirimentis a Peloponneſo. Promontorium quod contra procedit, adpellatur Rhium.* Ipſum fretum, quo Corinthiacus ſinus ex Ionio mari effunditur, etiam *Rhium* perinde vocatur vt promontorium, quod intus eſt in Peloponneſo. Liuius lib. XXVII cap. XXIX *Aetoli nauibus per fretum, quod Naupactum & Patras interfluit (Rhion incolæ vocant) exercitu traiecto,* [Achæos] *depopulati erant.* Idem lib. XXVIII cap. VII *veriti, ne intra Rhium (fauces eæ ſunt Corinthii ſinus) opprimerentur.*

CCXXVI.

Inter Antirrhium & Naupactum quæ fuerint, incertum plane eſt Tria quidem memorantur prope Naupactum & in Corinthiaco ſinu Aetolorum fuiſſe, *Erythræ, Eupalium & Pylene:* ſed citra, vltra fuerint, aut ſupra eam poſita, definire non poſſumus. De *Erythris* Liuius lib. XXVIII cap. VIII *miſerat in Corinthium ſinum, profectus ad Erythras Aetolorum, quæ prope Eupalium ſunt, exſcenſionem fecit.* Portus ergo vel locus fuit in litore aptus ad exſcenſionem e nauibus faciendam. De *Eupalio* iam in Ery-

Digitized by Google

thris dixit Liuius: & Strabo lib. x pag. 310 Aetoliam ἐπίκτητον ſiue *adiectam* dicit pertinere ὡς ἐπὶ Ναύπακτόν τε καὶ Εὐπάλιον, *ad Naupactum & Eupalium.* Thucydides qui Εὐπόλιον ſcripſit, Locris attribuit. Etiam Stephanus ponit in Locride, ad cuius expoſitionem reiectum volumus. *Pylene* non dubitatur Aetolorum fuiſſe, in quibus etiam Homerus poſuit & Plinius. Homeri verba ſub initium huius capitis de Aetolia produximus: Plinii, mox proferemus in Naupacto: & Strabo quoque in Aetolia recenſet, addens translatam paulliſper eſſe, & Πρόσχιον *Proſchium*, mutato nomine, vocitari, lib. x pag. 311. Thucydides quoque lib. III pag. 241 ἐς Πρόσχιον τῆς Αἰτωλίας, dixit, hoc eſt, *in Proſchium Aetoliæ* abierunt. Statius Theb. IV verſ. 102 *ſcopuloſa Pylene:* & lib. VIII verſ. 483 *torua Pylenes agmina.*

CCXXVII.

Naupactus, * extremum Aetolorum oppidum: nunc Lepanto. De illa Strabo lib. IX pag. 294 ἡ Ναύπακτος τοῦ Ἀντιῤῥίου πλησίον. ὠνόμασται δ' ἀπὸ τῆς ναυπηγίας τῆς ἐκεῖ γενομένης, *Naupactus Antirrhio vicina, a nauibus ibi compactis nominata.* Plinius lib. IV cap. 11 *In Corinthiaco ſinu, oppida Aetoliæ, Naupactum, Pylene.* Et Liuius lib. XXXV cap. XII *Aetoli concilium Naupactum indixerunt.* Ptolemæus tam Antirrhium quam Naupactum in Locris ſcripſit, & illorum quondam fuiſſe Strabo dicto loco refert: addit vero: ἔστι δὲ νῦν Αἰτωλῶν [Ναύπακτος] Φιλίππου προσκρίναντος, *nunc vero Naupactus Aetolorum eſt, Philippo adiudicante.* Sic etiam Scylax atque Plinius Naupactum in Aetolia cenſuerunt.

CCXXVIII.

Intus ſupra Chalcidem duo montes ſunt, quos Strabo lib. x pag. 310 ὄρη ἱκανῶς ὑψηλὰ, *montes valde excelſos* vocat: alter *Chalcis*, eodem, quo ſubiectum oppidum nomine: alter Ταφίασσος, *Taphiaſſus*, ſuper quo πολίχνιον Μακυνία, *oppidulum Macynia* fuit poſitum, quod Plinius etiam Aetoliæ oppidis adnumerauit, quæ vltra Calydonem & Euenum amnem ſunt. *Halicyrna* quoque in hoc tractu Aetoliæ fuit Scylacis & Plinii teſtimonio, quo Stephanus confutatur, qui in Acarnania poſuit: locus autem certus adſignari nequit. Nec ſedes certa *Aegitii* (Αἰγίτιον vocat Thucydides lib. III pag. 239) quamquam diſtantia a mari eodem auctore non ſit incerta, LXXX ſtadia.

CCXXIX.

Eſt etiam mons *Corax* Aetoliæ orientalis, in ſeptemtrionem ad Oetam vſque excurrens. Strabo lib. IX pag. 287 τῶν δὲ πλευρῶν τοῦ Παρνασσοῦ τὸ μὲν ἑσπέριον νέμονται Λοκροί τε οἱ Ὀζόλαι, καί τινες τῶν Δοριέων, καὶ Αἰτωλοὶ κατὰ τὸν Κόρακα προσαγορευόμενον Αἰτωλικὸν ὄρος, *Latus Parnaſſi occiduum Locri Ozolæ tenent, & Dorienſes quidam, atque Aetoli iuxta Coracem* ** *montem Aeto-*

* Apollodor. II c. 8 §. 2 extr. Τήμενος ναῦς ἐπήξατο ἐν τῷ τῆς Αἰτωλίας τόπῳ, ἔνθα νῦν ἀπ' ἐκείνου ὁ τόπος Ναύπακτος λέγεται. *Temenus naues compegit in eo Aetoliæ loco, vbi nunc ab eo locus Naupactus dicitur.* Sed Dicæarchus de vit. Græc. pag. 165 Εἶτα μετὰ ταύτην ἡ Λοκρὶς καλουμένη, ἐν ᾗ πόλις Ναύπακτος, *Deinde poſt hanc Locris dicta, in qua vrbs Naupactus.*

** Κόρακος πάγος memoratur a Nicandro Theriac. v. 215 p. 15.

Aetolicum. Et lib. x pag. 310 idem Strabo: ἔχει καὶ ἡ Αἰτωλία μέγιστον μὲν ὄρος τὸν Κόρακα συνάπτοντα τῇ Οἴτῃ, *Aetoliæ etiam maximus mons eſt, Oetæ conterminus.* Et Liuius lib. xxxvi cap. xxx *Vt ad Coracem eſt ventum (mons eſt altiſſimus inter Callipolin & Naupactum) ibi & iumenta multa ex agmine præcipitata cum ipſis oneribus ſunt, & homines vexati.* Quam hic nominat Aetoliæ *Callipolin*, ſuſpecta eſt Iac. Palmerio Græc. Ant. lib. iv cap. xxii; at minus nobis, quia & Stephanus in κόραξ, ex Polybii lib. xx profert, μεταξὺ Καλλιπόλεως καὶ Ναυπάκτου, *inter Callipolim & Naupactum.* Non ergo dubium, quin Polybius ita ſcripſerit, quia eodem modo & Liuius & Stephanus transſcripſerunt. Mauult laudatus vir Καλλίου πόλεως. Fac vero, ita labi potuiſſe Stephanum: quid vero de Liuio dicemus, cui vertendum fuiſſet *inter Callium vrbem?* Id vero concedo facile, eamdem vrbem eſſe καλλίπολιν Polybii, Stephani, Liuii; & Κάλλιον, *Callium* Pauſaniæ Phoc. cap. xxii, quamuis verus locus & ſedes ignoretur.

CCXXX.

Dubiæ quoque poſitionis ſunt, quæ Thucydides lib. iii pag. 238 Aetolis dat mediterraneis, *Potidania*, *Crocylion*, & *Tichium.* ἅμα τῇ ἕῳ, inquit, ἄρας ἐπορεύετο ἐς τὴν Αἰτωλίαν, καὶ αἱρεῖ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ Ποτιδανίαν, καὶ τῇ δευτέρᾳ Κροκύλειον, καὶ τῇ τρίτῃ Τείχιον, *ſummo mane motis caſtris in Aetoliam pergit: ac primo die Potidaniam expugnat; ſecundo Crocylium: tertio Tichium.* Et Liuius lib. xxviii cap. viii *Haud fefellit Aetolos. nam hominum quod aut in agris, aut in propinquis caſtellis Potidaniæ ac Apolloniæ fuit, in ſiluas monteſque refugit.* Nec illa Liuii *Apollonia* nota, niſi Stephani Ἀπολλωνία τῆς Φωκίδος, *Apollonia Phocidis* eſt. Alia *Crocylea*, Κροκύλεια Homeri, Catalogo verſ. 140, quam Strabo in Leucadia peninſula, Palmerius in inſula Ithaca quærendam cenſet.

CCXXXI.

Inter Acheloum & Euenum in ſeptemtrione erant *Agrinium* & *Theſtia.* Polybius lib. v cap. vii, quum rex ex Acarnania, Acheloo traiecto, Thermum proficiſceretur, ait a ſiniſtra reliquiſſe Στράτον, Ἀγρίνιον, Θεστιεῖς, *Stratum, Agrinium, Theſtienſes.*

CCXXXII.

Sub Pindo & Oeta montibus in tergo Aetoliæ, vel pars illius vel finitima, *Aperantia*, quam Polybius Legat. xxvi, & Liuius xxxvi cap. xxxiii memorarunt: de qua etiam ſupra, quia Epirum verſus recedit, aliquid diximus.

CCXXXIII.

Fuit etiam *Dorica tetrapolis*, * id eſt, *Erineus, Boium, Pindus, Cytinium*, vt Strabo nominatim interpretatur lib. ix pag. 294, & ipſos Dores ** hu-

* Tzetza ad Lycophron. v. 980 Ἡ γὰρ Δωρὶς ἓξ πόλεις ἔχει, Κυτίνιον, Βοῖον, Λίλαιον, Κάρφαιαν, Δρυόπην καὶ τὸν Ἐρινεόν. *Doris ſex habet vrbes, Cytinium, Boium, Lilæum, Carphæam, Dryopen & Erineum.*

** Dorus fuit filius Hellenis. Is Dorus a parente terram trans Peloponneſum nactus ſeſſores a ſe *Dores* adpellauit. Apollodorus I cap. 7 § 2 pag. 24 Δῶρος δὲ τὴν πέραν χώραν Πελοποννήσου λαβὼν τοὺς κατοίκους ἀφ' ἑαυτοῦ Δωριεῖς ἐκάλεσεν.

ius loci vocat Δωριεῖς τὴν τετράπολιν οἰκήσαντας, qui πόλεις ἔσχον Ερινεὸν, Βοῖον, Πίνδον, Κυτίνιον. *Pindus*, Dorica vrbs, poſita ad amnem eiusdem nominis, * qui in Cephiſſum deinde infunditur, auctore eodem Strabone.**

CCXXXIV.

Medio tractu populi fuerunt *Agræi*, ſiue *Agrai*, de quibus ſupra quoque dictum fuit, & *Curetes*, & *Aeoles*, & *Ophienſes* ſiue *Ophionenſes*, (ὀφιεῖς Strabonis, ὀφιονεῖς Thucydidis) ac Naupactum verſus *Apodoti*, *Eurytanes* & alii ignobiles. Vide Thucydidem lib. III pag. 237, & Strabonem lib. X pag. 310, qui & *Perrhæbos*, *Athamanes*, & partem *Aenianum*, Aetolis ibidem addidit.

SECTIO VIII.

LOCRIS.

CCXXXV.

Locris, regio Locrorum, Græce Λοκρίς. Mela II cap. III *A Macedonia prima eſt Theſſalia, deinde Magneſia, Phthiotis, Doris, Locris, Phocis.* Et paucis interiectis: *in Doride Pindus: in Locride Cynos & Calliaros: in Phocide Delphi & mons Parnaſſus.* Διττὴ [ἡ Λοκρὶς] ἐστὶ, διῃρημένη ὑπὸ τοῦ Παρνασσοῦ δίχα, *Duplex Locris eſt*, inquit Strabo IX p. 287, *diuiſa bifariam a Parnaſſo.* Pars citerior eſt Λοκρῶν Οζολῶν, *Locrorum Ozolarum*, contenta inter Aetoliam & Phocidem: vlterior trans Parnaſſum eſt, & Thermopylas verſus procurrit, pertinetque ad Euripum Eubœæ. Vide Strabonem dicto loco, & pag. 292. Et hi rurſus diuiduntur in *Opuntios*, qui ad mare colunt Euboicum; & *Epicnemidios*, vtpote ad montem *Cnemidem*, Κνημῖδα, accolentes. Ozolæ etiam dicuntur ἑσπέριοι Λοκροὶ, *occidentales Locri*, Strab. p. 287, quum ceteri vergant in orientem. *Epizephyrii* autem Locri ſunt Straboni p. 294 ἄποικοι, *coloni* Græcorum in Italiam deducti, a quibus *Locri*, vrbs Bruttiorum, nominantur; de quibus in Italia actum. Quidam poſthabent diuiſionem alteram, omnesque qui trans Parnaſſum ſunt, adpellant Epicnemidios. Scholiaſtes Pindari in Olymp. od. XI γένη τῶν Λοκρῶν εἰσὶ τρία, Επιζεφύριοι, Οζόλαι, Επικνημίδιοι. τούτων οἱ μὲν Επιζεφύριοί εἰσι Λοκροὶ ἐν Ιταλίᾳ· οἱ δὲ Οζόλαι, πρὸς τῇ Αιτωλίᾳ· οἱ δ᾽ Επικνημίδιοι πρὸς Εὐβοίᾳ. *Locrorum tria ſunt genera, Epizephyrii, Ozolæ, Epicnemidii. Ex his Epizephyrii Locri ſunt in Italia: Ozolæ ad Aetoliam: Epicnemidii iuxta Eubœam.* Nos tamen Strabonem ſequuti Opuntios ab Epicnemidiis propriis ſeparamus.

CCXXXVI.

OZOLAE LOCRI, qui etiam *Zephyrii* adpellantur, a Naupacto incipiunt & ad Phocenſium vſque fines, anguſto ad mare ſpatio, & vix CC ſtadiorum, procurrunt.

CCXXXVII.

Ad mare eſt *Oeanthia*. Pauſanias ſub finem Phoc. ἐπὶ θαλάσσης δὲ Οἰάνθεια καὶ ταύτῃ ὁμοροῦσά ἐστι Ναύπακτος. *mari proxima Oeanthea eſt; cui finitima Naupactus.* Sic & Hellanicus apud Stephanum adpellat. Ipſe Stepha-

* Qui ſuum nomen debebat Pindo regis Emathiæ filio. Aelian X cap. 48.

** L. IX p. 654. Hæc Pindus dicitur a quibusdam Ακύφας. Vid. Strabo ibidem.

phanus οἰάνθη πόλις Λοκρῶν, *Oeanthe vrbs Locrorum.* Et Plinius IV cap. III *Oeanthe.* Ptolemæus autem Εὐανθία, *Euanthia:* ac Scylax, ἔυανθις, *Euanthis.*

CCXXXVIII.

Addit Plinius *Portum Apollinis Phæſtii*, ignotum fere aliis. *Proximi*, inquit, *Aetolis Locri, qui cognominantur Ozolæ, immunes. Oppidum Oeanthe, Portus Apollinis Phæſtii, ſinus Criſſæus.* In mediterraneis Ozolarum habet *Phæſtum* oppidum, vnde portus cognominatur. *Intus*, inquit, *oppida: Argyna, Eupalia, Phæſtum, Calamiſſus.*

CCXXXIX.

Prope Oeanthen fuit *Oeneon*, Οἰνεών, vel mari adpoſitum oppidum, vel proxime ab illo reductum. Thucydides lib. III pag. 238 ὡρμᾶτο ἐξ Οἰνεῶνος τῆς Λοκρίδος, *profectus ex Oeneone Locridis:* & pag. 240 ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν Οἰνεῶνα τῆς Λοκρίδος καλέφυγον, *ad mare & Oeneonem refugerunt:* & paucis interiectis: ἐχώρει τῷ στρατῷ ἐπὶ τὴν Ναύπακτον διὰ τῶν Λοκρῶν καὶ πορευόμενος Οἰνεῶνα αἱρεῖ αὐτῶν, καὶ Εὐπόλιον, *aduerſus Naupactum* [ex Delphis] *cum exercitu per Locros contendens, in itinere Oeneonem illorum capit & Eupolium.* Stephanus quoque Οἰνεὼν, Λοκρίδος λιμήν, *Oeneon, portus in Locride.* E quibus ſitus Oeneonis quodammodo cognoſci poteſt, vt tamen incertum maneat, cis Oeanthen, an vltra illam hic portus vel oppidum, vel vtrumque.

CCXL.

Vlteriora litoris Plinius dat Phocidi: *Vltra Cirrhæi Phocidis campi, oppidum Cirrha, portus Chalæon, a quo* VII *millibus paſſuum introrſus liberum oppidum Delphi.* Et Ptolemæus Κύῤῥαν, *Cyrrham* in Phocide ſcribit: Χαλεὼς autem, *Chaleos*, quod *Chalæon* Plinii eſt, in Locride ipſi relinquitur: quod oppidum Stephanus, vt Plinius, ſcribit: vt Ptolemæus, in Locride cenſet. Χάλαιον, inquit, πόλις Λοκρῶν. Eadem diſſenſio in *Anticyra* ſiue *Anticyrrha*, quæ Ptolemæi diſpoſitione longius in ortum, quam Cyrrha & Chalæon, recedit, & ſic ab ipſo vere videtur in Phocide conſtitui. At Strabo lib. IX pag. 299 in Oetæa regione dicit Ἀντίκιῤῥαν eſſe ὁμώνυμον τῇ ἐν Λοκροῖς τοῖς Ἑσπερίοις. *Anticirrham eiusdem nominis, cuius eſt illa in Locris occiduis.* Et Liuius lib. XXVI cap. XXVI *Sita Anticyra eſt in Locride læua parte ſinum Corinthiacum intrantibus.* Adeo incerti ad maris oram ſunt limites Locrorum atque Phocenſium: quod vel ex temporum diuerſitate eſt, vel ex permiſtione turbatorum finium.

CCXLI.

Intus in hac Locride eſt primum *Eupalium*, prope Aetolorum fines, quod ex Liuii lib. XXVIII cap. VIII adparet. *Profectus*, inquit, *ad Erythras Aetolorum, quæ prope Eupalium ſunt, exſcenſionem fecit.* Strabo lib. X pag. 310 ἐπίκτητον ſiue *adiectam* Aetoliam dicit pertinere ὡς ἐπὶ Ναύπακτόν τε καὶ Εὐπάλιον, *ad Naupactum & Eupalium verſus:* quod vicinum Naupacto Eupalium eſſe non obſcure arguit. In Locride autem fuiſſe, Stephanus adſirmat, Εὐπαλία πόλις Λοκρίδος, ἣν Εὐπάλιον Ἀρτεμίδωρός φησι, *Eupalia oppidum Locridis, quod Eupalium Artemidorus dixit.* Et Thucydides, qui Εὐπό-

λιον lib. III pag. 238 τὴν λείαν ἐς Εὐπόλιον τῆς Λοκρίδος ἀπέπεμψε, *prædam miſit Eupolium Locridis*. Situs eodem libro indicatur pag. 241, vbi Eurylochus Delphis profectus aduerſus Naupactum per Ozolas, dicitur in itinere *Eupalium* ſiue *Eupolium* expugnaſſe. Ergo a Naupacto in ortum recedit, & ſimul in ſeptemtrionem non nihil inclinat.

CCXLII.

Primaria Ozolarum vrbs *Amphiſſa* fuit. Pauſanias Phoc. cap. XXXVIII Δελφῶν δὲ ἀπωτέρω ϛαδίοις ἥκοσι καὶ ἑκατὸν ἔςιν Ἄμφισσα μεγίςη καὶ ὀνομαςοτάτη πόλις τῶν Λοκρῶν, *Delphis* CXX *ſtadiorum itinere Amphiſſa abeſt, Locrorum vrbs maxima & nobiliſſima*. Aeſchines contra Cteſiphontem pag. 449 οἱ Λοκροὶ οἱ Ἀμφισσεῖς ἑξήκοντα ϛάδια ἄπωθεν οἰκοῦντες Δελφῶν, *Locri Amphiſſenſes ſexaginta ſtadiis abſunt a Delphis*. en quantus diſſenſus! ille CXX habet ſtadia: hic LX. Sed Aeſchines non de vrbe loquutus eſt, verum de Amphiſſenſibus, qui a finibus ſuis Athenienſes arcebant. Ex qua parte vero Delphorum, læuane an dextra, Amphiſſa ſita fuerit, non eſt omnino apertum. Plinius IV cap. III in Phocide ponit, quo fit, vt in dextrum latus, quod ortum ſolis ſpectat, aut in boream remota ab vrbe Delphis fuerit, quia hi in extremo Phocidis, prope Locrorum fines fuere poſiti. Contra Ptolemæus, & Scylax, & Stephanus, & Harpocration in Locride Ozolarum cenſent, vt Delphos a dextra & orientem verſus adſpexerit Amphiſſa. Ptolemæus quoque ab occaſu oppoſuit Delphis, quamquam nimis ab illis remouit, vt tamen in plaga conſentiat; diſtantiam definiat Pauſanias. Oppugnauerunt Romani, vt Liuius lib. XXXVII cap. V ſeq. tradidit: ſed ſoluta tandem obſidio fuit, cap. VII. Plinio *Amphiſſa immunis* eſt lib. IV cap. III. Quam longe a mari fuerit, non ſatis liquet. In mediterraneis ſcripſit Ptolemæus, & Scylax quoque, qui in maritimis videtur numerare: ſed commode interpretandus, ne ceteris omnibus contradicat. Pauſanias dicto loco ſub finem rerum Phocicarum deſcribit, vt mari quidem adpropinquantem, non autem ἐπὶ θαλάσσης, *adpoſitam mari*, ſeu proximam.

CCXLIII.

Sunt & aliæ Ozolarum Locrorum mediterraneæ vrbes, vt Scylax & Pauſanias dicto loco referunt: ſed vix alia certo cognita quam Μυωνία, *Myonia*, ſita, vt ibidem Pauſanias deſignauit, ἄνω μὲν ὑπὲρ Ἀμφίσσης, πρὸς ἤπειρον, ϛαδίοις ἀπωτέρω τριάκοντα Ἀμφίσσης, *ſuperiore loco ſupra Amphiſſam, triginta ſtadiis ab illa in mediterranea recedens*. Stephano eſt Μύων, πόλις Λοκρῶν ἐν ἠπείρῳ, *Myon, oppidum Locrorum in mediterraneis*. Oppidanos Thucydides lib. III pag. 241 Μυωνεῖς, *Myonenſes* vocat, ὁμόρους, *finitimos* Amphiſſenſibus. Quæ vltra ſunt & Locridem in ſeptemtrionem continuant, a Stephano Phocenſibus adiudicantur, ad quorum deſcriptionem etiam reſeruamus. *Alopes* ſedes incerta, quam alii Ozolis adſcribunt, alii Epicnemidiis, ipſo Strabone rem in dubio relinquente. Stephanus ſextam huius nominis περὶ Λοκρίδα, *circa Locridem* poſuit. Plinius IV cap. VII inter Narycium & Scarphiam, atque ita ſupra Cnemidem.

CCXLIV.

EPICNEMIDII LOCRI Parnaſſo ab Ozolis ſeparati, ab illo monte ad ſinum vſque Maliacum habitabant. Nomen eſt, vt Strabo IX pag. 287 tradit, ἀπὸ ὄρους Κνημῖδος, *a monte Cnemide*, quem Euſtathius in Periegetæ verſ. 426 ex male intellecto Strabone putat κείμενον περὶ τὸ ὄρος τὴν Οἴτην, *iuxta Oetam ſitum eſſe:* ſed quia Ptolemæus oppidum Κνημῖδες, *Cnemides*, quod haud dubie a monte, cui adiacet, ad ſinum Maliacum locauit, montem etiam ibidem fuiſſe *Cnemidem* ſuſpicamur, niſi iuga longa velis intelligere, quæ ab Oeta ad mare producantur.

CCXLV.

Ad ſinum illum, ab Opuntiorum limite, fuerunt *Cnemides*, Κνημῖδες, Ptolemæi oppidum, quamquam is male Opuntiis, quia in limite eſt, adiudicauit. Mela lib. II cap. III quamuis ſine ordine, *Termopylæ, Opoes, Scarphia, Cnemides, Alope.* Strabo lib. IX pag. 293 μετὰ Δαφνοῦντα Κνημῖδες χωρίον ἐρυμνὸν, *poſt Daphnuntem Cnemides ſunt, natura munitus locus vel oppidum.* Singulari numero Scylax Θρόνιον, Κνημὶς, *Thronium, Cnemis*, qui vero male in Phocide vtrumque recenſet.

CCXLVI.

In ora ſequitur *Scarphia* ſiue *Scarphéa*, quæ Græce Σκαρφία Straboni lib. I pag. 41, eidemque Σκάρφη, *Scarphe* lib. IX pag. 293: pluribus, Ptolemæo, Stephano, Appiano in Syriac. Σκάρφεια, *Scarphêa:* Plinius *Scarphia.* Liuius lib. XXXI cap. III *Quintius ab Elatia profectus, præter Thronium & Scarpheam, ad Thermopylas peruenit.* Et Stephanus: Σκάρφεια, πόλις Λοκρίδος, τῶν Θερμοπυλῶν ἐγγύς, *Scarphea oppidum Locridis prope Thermopylas.* * Si Σκάρφη, illa Strabonis hæc Σκάρφεια eſt (Caſaubonus enim mauult Τάρφη legi) σταδίοις ὑπερκειμένη τῆς θαλάσσης δέκα, *decem ſtadiis a mari abeſt,* ἐφ' ὕψους, *in ſublimi loco* poſita.

CCXLVII.

Propior Thermopylis *Nicæa.* ** Strabo dicto lib. IX p. 293 ἔπειτα Νίκαια καὶ αἱ Θερμοπύλαι, *deinde* [poſt Scarphen] *Nicæa eſt, & Thermopylæ.* Ad mare fuit. Polybius excerpt. lib. XVII cap. I συνεγγίσαντες κατὰ Νίκαιαν πρὸς τὴν θάλατταν, *adpropinquantes mari iuxta Nicæam:* de ſinu autem Maliaco agit. Et Liuius Lib. XXXII cap. XXXII *In ſinu Maliaco prope Nicæam litus elegere.*

CCXLVIII.

Inter Cnemides & Scarphiam amnis *Boagrius* effunditur, ad cuius oſtium portus eſt: intus, XX ſtadiis a portu, præterfluit *Thronium*, *** præcipuam Epicnemidiorum vrbem. Strabo lib. IX pag. 293 diſtantiam

a mari

* Epigramm. Græc. libr. III c. εἰς ναυαγ. pag. 340 Ἐπεὶ τί με τὸν προφυγόντα κῦμα Σκαρφιεὺς ἀμφεκάλυψε λιμήν.

** Aeſchines de falſa legation. pag. 264 C, Πρέσβεις πρὸς ὑμᾶς ἦλθον ἐκ Φωκέων ἐπαγγελλόμενοι παραδώσειν Ἀλπωνὸν καὶ Θρόνιον καὶ Νίκαιαν, τὰ τῶν παρόδων τῶν εἰς Πύλας κύρια χωρία. *Legati Phocenſium ad vos venerunt pollicentes, ſe tradituros Alponum & Thronium & Nicæam, quæ loca tranſitu Pylarum potiuntur.*

*** Videatur Aeſchines loco iam allegato.

a mari & adluuionem *Boagrii* notauit. Plinius lib. IV cap. VII *Thronium, iuxta quod Boagrius amnis defertur in mare.* Non procul a mari fuiſſe, etiam Liuius commonſtrat lib XXXVI cap. XX *Decem naues regiæ ad Thronium in ſinu Maliaco ſtabant.* Pauſanias Eliac. I cap. XXII Λοκροὶ ἐκ Θρονίου τῆς ἐπὶ Βοαγρίῳ ποταμῷ. *Locri ex Thronio, quæ* [vrbs] *ad Boagrium flumen ſita eſt.* Homerus Catalogo verſ. 40

Τάρφην τε, Θρόνιόν τε, Βοαγρίου ἀμφὶ ῥέεθρα,
Tarphamque Throniumque, circa Boagrii fluenta.

Diodorus Siculus lib. XII cap. XLIV de Cleopompo, Athenienſium duce: τὴν παραθαλάττιον τῆς Λοκρίδος ἐδῄωσε, καὶ πόλιν Θρόνιον ἐξεπολιόρκησε, τοῖς δὲ ἀντιταξαμένοις τῶν Λοκρῶν συνάψας μάχην ἐνίκησε περὶ πόλιν Ἀλόπην, *maritimam Locrorum oram vaſtauit, & Thronium obſidione cepit, & Locros acie vicit circa Alopen.* Nam & *Alope* in illo tractu fuit, ſed intus, quam etiam Thucydides lib. II pag. 118 in eadem Cleopompi hiſtoria, ac dictis locis Mela atque Plinius memorauerunt.

CCXLIX.

Fuit ibidem etiam *Naryx*, ſiue *Narycum*, ſeu *Narycium* Aiacis patria. Stephanus: Νάρυξ πόλις Λοκρίδος. τινὲς δὲ Νάρυκον τὴν πόλιν φασίν, ἐξ ἧς Αἴας. *Naryx vrbs Locridis. Quidam vero Narycum vrbem vocant, ex qua erat Aiax.* Plinius IV cap. VII Oppida [Epicnemidiorum] *Narycion, Alope, Scarphia.* Ex his Locris erant qui in Italiam migrauerunt. Virgilius Aeneid. III verſ. 399

Heic & Narycii poſuerunt mœnia Locri,

quamuis Strabo ex Ozolis voluerit deductos.

CCL.

Tarpha Homeri, iam dicto verſu; etiam *Calliarus* eiuſdem & Strabonis, incertæ poſitionis ſunt. Epicnemidiorum fuiſſe, & ordo & adſociatio oppidorum apud Homerum videntur adprobare:

Οἵ Κῦνόν τ' ἐνέμοντ' Ὀπόεντά τε, Καλλίαρόν τε,
Βῆσσάν τε, Σκάρφην τε, καὶ Αὐγειὰς ἐρατεινάς,
Τάρφην τε, Θρόνιόν τε Βοαγρίου ἀμφὶ ῥέεθρα.

Qui Cynum habitabant, & Opuntem ac Calliarum, & Beſſam, ac Scarphen & amabiles Augeas: Tarphenque Throniumque, circa Boagrii fluenta. De Cyno & Opunte mox in Opuntiis; etiam de Beſſa & Augeis: *Calliarum* autem Epicnemidiis manet; etiam *Scarpha* & *Tarpha*, ſeparata oppida.

CCLI.

Supereſt *Daphnûs*, olim Phocenſium, poſtea Locrorum factus ditionis. Strabo vtrumque declarat. Lib. I pag. 41 a Phocide ita cognominat, ἕως τοῦ Φωκικοῦ Δαφνοῦντος, *vſque ad Daphnuntem Phocium.* Et lib. IX pag. 286 ἡ Φωκὶς ἐστι πρὸς ἄρκτον παραβεβλημένη τῇ Βοιωτίᾳ παραπλησίως ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν τό γε παλαιόν. ὁ γὰρ Δαφνοῦς οὐκ ἦν τότε τῆς Λοκρίδος, σχίζων ἐφ' ἑκάτερα τὴν Λοκρίδα, καὶ μέσος ταττόμενος τοῦ τε Ὀπουντίου κόλπου, καὶ τῆς τῶν Ἐπικνημιδίων παραλίας· νῦν δὲ Λοκρῶν ἐστὶν ἡ χώρα· τὸ δὲ πόλισμα κατέσκαπται, ὥστε οὐκ ἐκεῖ καθήκειν οὐκέτι μέχρι τῆς πρὸς Εὐβοίᾳ θαλάττης ἡ Φωκίς. *Phocis ſeptemtriones verſus iuxta Bœotiam porrecta a mari ad mare antiquitus. Daphnûs enim*

tunc non erat Locridis, ſed eam vtrimque diuidebat, medius inter ſinum Opuntium & oram Epicnemidiorum. Nunc Locrorum ea eſt regio: vrbs ſolo æquata. Itaque non iam ad Euboicum mare pertingit Phocis. Satis hinc de Daphnunte cognoſcitur.

CCLII.

Tandem fuit etiam proxime Thermopylas *Ἀλπηνὸς πόλις πρώτη ἐοῦσα τῶν Λοκρίδων πρὸς Μηλιέων*, vt Herodotus deſcribit lib. VII cap. CCXVI, id eſt, *vrbs Alpenus prima Locricarum aduerſus Malienſes:* quam cap. CLXXVII dixerat *κώμην ἀγχοτάτω τῆς ὁδοῦ, Ἀλπηνὰς οὔνομα, vicum, prope viam* [anguſtam Thermopylarum] *Alpenos nomine.*

CCLIII.

Ipſæ autem *Thermopylæ* anguſtus tranſitus inter mare & præruptos montes ſiluis inperuiis horrendos, ex Theſſalia in Locridem ſunt & Bœotiam: ab Herodoto lib. VII cap. CLXXVI ita deſcriptæ: *τῶν Θερμοπυλέων τὸ μὲν πρὸ ἑσπέρης, ὄρος ἄβατόν τε καὶ ἀπόκρημνον, ὑψηλὸν, ἀνατεῖνον ἐς τὴν Οἴτην. τὸ δὲ πρὸς τὴν ἠῶ τῆς ὁδοῦ, θάλασσα ὑποδέχεται καὶ τενάγεα. ἔστι δὲ ἐν τῷ ἐσόδῳ ταύτῃ θερμὰ λουτρά. Thermopylarum quod ad occidentem vergit, mons eſt inacceſſus & prealti præcipitii, procurrens vſque ad Oetam: quod autem viæ in ortum vergit, id a maris excipitur illuuie.* Et Liuius lib. XXXVI cap. XV, *intra ſaltum Thermopylarum ſe recepit. Id iugum ſicut Apennini dorſo Italia diuiditur, ita mediam Græciam dirimit* [videlicet Oetæ & Pindo continuum] ---- *Hoc iugum ab Leucate & mari ad occidentem verſo per Aetoliam ad alterum mare orienti obiectum tendens, ea aſpreta rupeſque interiectas habet, vt non modo exercitus, ſed ne expediti quidem facile vllos ad tranſitum calles inueniant. Extremos ad orientem Oetam vocant, quorum quod altisſimum, Callidromum adpellatur: in cuius valle ad Maliacum ſinum vergente iter eſt non latius quam ſexaginta paſſus. Hæc vna militaris via eſt, qua traduci exercitus, ſi non prohibeantur, posſint: ideo Pylæ, & ab aliis, quia calidæ aquæ in ipſis faucibus ſunt, Thermopylæ locus adpellatur.* Aliquibus locis via tam anguſta eſt, vt vnum modo vehiculum capiat, ideoque *ἁμαξιτὸς μούνη* dicta Herodoto prædicto cap. CLXXVI libri ſeptimi.

CCLIV.

OPVNTII LOCRI ab Epicnemidiis in auſtrum vergunt ad Bœotos vſque, dicti ab vrbe *Opunte*, primaria illorum. Strabo lib. IX pag. 293 *Ὀποῦς ἐστὶ μητρόπολις ἀπέχει δὲ θαλάσσης περὶ πεντεκαίδεκα σταδίους, Opûs eſt metropolis, diſtans a mari circiter ſtadia* XV. Liuius lib. XXXII cap. XXXII *quum Quintius in Phocide ac Locride hiberna diſpoſita haberet, Opunte orta ſeditio eſt.* Patria Patrocli fuit, quod præter Homerum, etiam ex illo Ouidii adparet lib. I Pont. epiſt. III verſ. 73

Cæde puer facta Patroclus Opunta reliquit.

Contracta hæc forma eſt vocabuli: plana *Ὀπόεις*, & Latine *Opoes*. Mela II cap. III Thermopylæ, *Opoes, Scarpha, Cnemides.* Homerus Catalogo verſ. 38

Οἳ Κῦνόν τ' ἐνέμοντ' Ὀπόεντά τε - - -

Digitized by Google

qui Cynum colebant & Opoentem. Et Pindarus Olymp. od. IX

Κλεινᾶς ἐξ Ὀπόεντος - -

clara ex Opoente. Hinc formatur Ὀπούντιος, *Opuntius*; vt Plin. IV cap. VII in Epicnemidiis: *Oppida, Opûs: unde & ſinus Opuntius.* Et Thucydides lib. III pag. 233 ἐπὶ Λοκρεὺς Ὀπουντίους, *contra Opuntios.*

CCLV.

Sexaginta ſtadiis ſupra Opuntem, Thermopylas verſus, eſt *Cynus*, Κῦνος, Plinio *Cynos* dicto loco, nauale Opuntiorum. Strabo, poſtquam dixerat Opuntem XV ſtadiis a mari abeſſe, addit: ἀπέχει τοῦ δ' ἐπινείου καὶ ἑξήκοντα. Κῦνος δ' ἐςὶ τὸ ἐπίνειον, *abeſt vero* [Opus] *a nauali ſexaginta ſtadia. Cynos autem eſt nauale illud.* Mela dicto loco: *in Locride Cynos & Calliaros.* Liuius lib. XXVIII cap. VI *claſſem inde ad Cynum Locridis (emporium id eſt Opuntiorum vrbis, mille paſſuum a mari ſitæ) traiecit.* Homeri teſtimonium paullo ante bis productum fuit. Hic terminus erat Opuntiorum, ſupra quem a quinquaginta ſtadiis ſita erat *Cnemis* vel *Cnemides*, prima vrbs Epicnemidiorum: quam diſtantiam itidem Straboni acceptam referimus.

CCLVI.

Beſſam quoque Homeri huc referunt, cuius ex Catalogo verſum 39 ſupra etiam propoſuimus,

Βῆσσάν τε, Σκάρφην τε, καὶ Αὐγειὰς ἐρατεινάς.

quod Seneca Troade, quum chorum quærentem introduxit,

Quæ vocat ſedes habitanda captas?

videtur imitatus eſſe, enumerationi aliarum ſubiiciens verſu 848 hæc oppida:

Beſſan & Scarphen? Pylon an ſenilem?

Strabo πεδίον, *campum* dixit lib. IX pag. 293. Καλλίαρος, inquit, οὐκέτι οἰκεῖται· ἑξῆς δὲ Βῆσσά τι πεδίον, *Calliarus habitari deſiit: deinceps Beſſa eſt campus.* addit: δρυμώδης τόπος ἐςὶ, *ſilueſter locus eſt.* Siue ergo campus, ſiue etiam oppidum quondam fuit, veram eius ſedem æque ac *Augearum* Homeri, ignoramus.

CCLVII.

Tandem etiam *Larymna* quondam Opuntiorum fuit: poſtea vltro acceſſit ad Bœotos. Pauſanias Bœot. cap. XXIII συνετέλει ἐς Ὀποῦντα ἡ Λάρυμνα τὸ ἀρχαῖον, *cum Opunte olim cenſebatur Larymna.* Creſcente vero Thebanorum potentia, ἑκουσίως μετετάξαντο ἐς Βοιωτούς, *vltro ad Bœotos ſe adiunxerunt.* Vnde eſt quod ibidem dicitur: ἔςω ἐπὶ θαλάσσης Βοιωτῶν πόλις Λάρυμνα, *eſt ad mare Bœotorum vrbs Larymna.* Plinius lib. IV cap. VII *Rurſus Locrorum ora, in qua Larymna, Thronium.* atque ita etiam vnam tantum Larymnam agnouit. Quod vero Strabo non diſtinxit tempora Larymnæorum, in errorem incidit, vt duas crederet *Larymnas* eſſe, alteram Bœotorum, alteram Locrorum, lib. IX pag. 280.

SECTIO

SECTIO IX.

PHOCIS.

CCLVIII.

Phocis * inter Bœotos & Locros continetur, olim amplior, a ſinu Corinthiaco ad mare vſque Euboicum patens, vt ſupra in Daphnunte Locrorum demonſtratum eſt. Si Dionyſio Periegetæ credimus, ad Thermopylas protenſa quondam fuit. Verſu enim 438 ait:

Ἑλκομένη βορέην δὲ, κατὰ ςόμα Θερμοπυλάων,

ad boream vergens & os Thermopylarum, videlicet Φωκὶς ἄρυρα, *Phocidis regio.* Sed hac parte olim exciderant Phocenſes, & ad anguſtiores limites redacti ſunt.

CCLIX.

Vrbes Phocenſium Pauſanias in Phoc. cap. III recitauit, ſed quarum plurimæ bello Perſarum in vicos demutatæ fuerunt, quædam funditus exciſæ. A litore ſinus Corinthiaci incipimus, vbi quidam limitem turbarunt Locris ad Anticyram productis: plures autem *Cirrham* ** conſtituunt primam vrbem Phocenſium. Pauſanias Phoc. cap. XXXVIII ἡ γῆ ἡ Λοκρῶν τῶν καλυμένων Ὀζολῶν προσεχὴς τῇ Φωκίδι ἐςὶ κατὰ τὴν Κίῤῥαν, *Ager Locrorum, qui ſunt Ozolæ vocati, Phocidem contingit iuxta Cirrham.* Strabo lib. IX pag. 288 ὑποπέπλωκε τῇ Κίρφει πόλις ἀρχαία Κίῤῥα ἐπὶ τῇ θαλάττῃ ἱδρυμένη, *Subiacet Cirphi* [monti apud Delphos] *vrbs antiqua Cirrha, mari adpoſita.* Plinius lib. IV cap. III *Vltra* [Locros] *Cirrhæi Phocidis campi, oppidum Cirrha, portus Chalæon.* Fuit nauale Delphorum, quia egregium portum habuit. Pauſanias ibidem cap. XXXVII ἐς δὲ Κίῤῥαν, τὸ ἐπίνειον Δελφῶν, ὁδὸς μὲν ςαδίων ἑξήκοντά ἐςιν ἐκ Δελφῶν, *via ſexaginta ſtadiorum ducit a Delphis Cirrham, quod eſt nauale Delphorum.* Strabo vero dicto loco ὀγδοήκοντα πυ ςαδίων ἀνάβασιν, *octoginta ſtadiorum adſcenſionem* a Cirrha Delphos poſuit.

CCLX.

Quem Plinius coniungit *Chalæon* portum, quia Ptolemæus & Stephanus Locris attribuunt, ſupra quoque in Locride expoſuimus. Supra eum *Criſſa* oppidum, diſtincta a *Cirrha*, ſecus ac in Etymologico eſt. Homerus quidem, ſi Pauſaniæ dicto loco recta eſt obſeruatio, *Criſſam* *** quæ Cirrha eſt, adpellauit. Diuerſa autem oppida eſſe Ptolemæus, Plinius, Strabo confirmant. Hic certe lib. IX pag. 288 poſt Cirrhæ expoſitionem: ἐφεξῆς ἐςὶν ἄλλη πόλις Κρίσσα, ἀφ' ἧς ὁ κόλπος Κρισσαῖος, *deinde eſt alia vrbs*

 Criſſa,

* *Phocis* oppida habuit Demoſthenis ætate XXVII Vid. Demoſth. de falſ. legat. pag. 216 A.

** Aeſchines contra Cteſiphont. pag. 289 Ἔςι γὰρ, ὦ Ἀθηναῖοι, τὸ Κιῤῥαῖον ὀνομασμένον πεδίον καὶ λιμὴν ὁ νῦν ἐξάγιςος καὶ ἐπάρατος ὠνομασμένος. Ταύτην ποτὲ τὴν χώραν κατῴκησαν Κιῤῥαῖοι καὶ Ἀκραγαλλίδαι γένη παρανομώτατα, οἱ εἰς τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖς, καὶ τὰ ἀναθήματα ἠσέβυν, ἐξημάρτανον δὲ καὶ εἰς τὺς Ἀμφικτύονας. *Eſt enim, o Athenienſes, campus & portus Cirrhæus nunc execrabilis & deuotus dictus. Hanc aliquando regionem Cirrhæi & Acragallidæ tenuerunt, nationes iniuſtiſſimæ, qui in templum Delphicum & donaria impie egerunt & aduerſus Amphictyonas peccarunt.* Legantur inſequentia & præſertim formula dirarum. Conf. Demoſth. de Coron. p. 334 B.

*** Nonnus Dionyſ. XIII v. 218 p. 358 Κρῖσαν ἀειδομένην καὶ Δαυλίδα καὶ Πανοπῆα.

Criſſa, a qua ſinus Criſſæus adpellatur. Is idem eſt multis qui vulgo *Corinthiacus* vocatur: ſed proprie *Criſſæus* eſt pars illius Corinthiaci, excurſus maris ad Criſſam, quia Strabo lib. VIII pag. 231 dicit, ab Rhio & Antirrhio διΐϛαται πάλιν ἡ παραλία μετρίως ἑκατέρωθεν· προϊοῦσα δ' εἰς Κρισσαῖον κόλπον, ἐνταῦτα τελευτᾷ, *rurſus litora inuicem mediocriter diducuntur, & vsque Criſſæum ſinum procedit litus, & ibi deſinit.* At Corinthiacus ſinus eſt totus a freto Antirrhi ad iſthmum Achaicum. Plinius lib. IV cap. II *In ora promontorium Antirrhium, vbi oſtium Corinthiaci ſinus, minus mille paſſuum latitudine influentis.* Et Polybius lib. IV cap. LXV Oeniadarum vrbem, quæ in extrema ora Acarnaniæ & Aetoliæ ſita eſt, dixit κεῖσθαι περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, *iacere prope initium ſinus Corinthiaci.* Ipſa vrbs *Criſſa* perinde ac Cirrha, Strabonis æuo deleta erat. Lib. IX pag. 288 ἡ δὲ Κίῤῥα καὶ ἡ Κρίσσα κατεσπάσθησαν.

CCLXI.

Anticirrha ſiue *Anticyra*; vtroque modo ſcribitur: Strabo lib. IX pag. 288 MSS. & p. 299 Ἀντίκιῤῥα; at Pauſanias Phoc. cap. XXVI, & Stephanus, Ἀντίκυρα, & Liuius *Anticyra.* Hic lib. XXXII cap. XVIII *Anticyra in Phocide in Corinthiacum verſa ſinum:* quamuis antea lib. XXVI cap. XXVI dixerat, *ſitam Anticyram eſſe in Locride, læua parte ſinum Corinthiacum intrantibus.* Vltra modum enim fines Locridis heic prorogauit: niſi forte *a Locride* eſt legendum. Neque enim putandum eſt, aliam in Locride, aliam in Phocide fuiſſe Anticyram. Fuit quidem alia, ſed in Maliaca regione, ἐν Μαλιεῦσι, vt Stephanus ex Apollodoro refert; ſiue vt Strabo dicto libro p. 288, κατὰ τὸν Μαλιακὸν κόλπον καὶ τὴν Οἴτην, *iuxta Maliacum ſinum & montem Oetam:* & hæc ſecundum vtrumque, Stephanum & Strabonem, elleborum præſtantiſſimum fert, quod Phocicæ tribuit Pauſanias cap. XXVI. Hinc adagium, quo Horatius etiam vſus eſt lib. II ſatyr. III verſ. 166

Nauigat Anticyram, - - -

de homine parum ſanæ mentis. Et de Arte poet. verſ. 300

Si tribus Anticyris caput inſanabile. - - -

De Phocica etiam Plinius lib. IV cap. III *oppidum Criſſa*, & cum Bulenſibus *Anticyra.* De Bulenſibus autem in mediterranea Phocide agemus. Gentile Ἀντικυρεύς, Pauſaniæ dicto loco.

CCLXII.

Vicinus Anticyræ fuit *Medeon*, Μεδεών, cognomine *Phocicus*, quo a Bœotico, altero huius nominis diſcernitur. Strabo lib. IX pag. 289 Μεδεὼν ὁ μὲν Φωκικὸς ἐν τῷ Κρισσαίῳ κόλπῳ διέχων Βοιωτίας ϛαδίων ἑκατὸν ἑξήκοντα· ὁ δὲ Βοιωτικὸς ἀπ' ἐκείνου κέκληται, *Medeon Phocicus in Criſſæo ſinu eſt, diſtans a Bœotiæ Medeone ſtadiis* CLX. *Bœoticus autem ab illo nomen habet.* Nominis originem inuerſam mauult Palmerius, quia Homerus Bœotici meminerit: non item Phocici Medeonis. Euerſus fuit haud dubie ſacro bello a Philippo rege. Pauſanias Phoc. cap. XXXVI κεῖται ἡ πόλις [Ἀντίκυρα] κατὰ Μεδεῶνος τὰ ἐρείπια, *Sita Anticyra iuxta Medeonis ruinas.* Ipſa autem Anticyra non vna ab rege

deleta

deleta fuit, vt vir clariſsimus ex κεῖται Pauſaniæ probari credit; ſed Strabonis ætate συμμένει, *ſuperabat*, euerſis ceteris, lib. IX pag. 288.

CCLXIII.

Extremus portus Phocenſium eſt *Mychus*, ὁ Μυχὸς, e regione Heliconis & Aſcræ ſitus. Strabo lib. IX pag. 291 ὁ λιμὴν ὕστατος, ὁ προσαγορευθεὶς Μυχὸς ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ὑπὸ τῷ Ἑλικῶνι καὶ τῇ Ἄσκρῃ κείμενος, *portus Phocenſium extremus, de quo ſupra diximus, Mychus à ſitus caſu adpellatur.* Caſus ille eſt, quod μυχὸς intimum receſſum ſinus ſignificat, vt antea quoque pag. 288 declarauerat, vbi hoc addidit, κατὰ τοῦτον τὸν λιμένα, *iuxta hunc portum*, Heliconem ſinui Criſſæo ἐπικεῖσθαι, *imminere*.

CCLXIV.

In mediterraneis Phocenſium fuit vrbs clariſſima *Delphi*, quæ alio nomine *Pytho*, vel *Pythia* vocata fuit. Pauſanias Phoc. cap. VI χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ Πυθὼ τὴν πόλιν, οὐ Δελφοὺς μόνον ἐκάλεσαν οἱ περιοικοῦντες *interiecto tempore vrbem ipſam non ſolum Delphos, ſed etiam Pytho nominarunt finitimi.* Et Didymus, Homeri ſcholiaſtes, ad Catalogi verſ. 26

Οἳ Κυπάρισσον ἔχον, Πυθῶνά τε πετρήεσσαν,

ſic commentatus eſt: Πυθῶνα. Καὶ αὕτη πόλις Φωκίδος. τὸ πρότερον δὲ ἐκαλεῖτο Παρνασία νάπη, ὡς ἀπὸ τοῦ παρακειμένου ὄρει· ἔπειτα Πυθὼν ὕστερον δὲ Δελφοί, *Python vrbs Phocidis eſt, quæ prius Parnaſſia vallis vocata fuit, deinde Pytho, tandem Delphi.* Sæpe poetis *Pytho* * vrbs eadem, quæ Apollinis oraculum habebat, id eſt Delphi. Homerus Odyſſ. Θ verſ. 79

Ὣς γάρ οἱ χρείων μυθήσατο Φοῖβος Ἀπόλλων
Πυθοῖ ἐν ἠγαθέῃ.

Vt ei vaticinans Phœbus Apollo in vrbe diuina Pythone prædixerat. Pindarus Olymp. od. II verſ. 71 ἐν Πυθῶνι χρησθὲν, *Pythone* ſeu *Delphis oraculum editum.* Et Apollonius lib. I Argonaut. verſ. 308

Δῆλον ἀν' ἠγαθέην, ἠὲ Κλάρον, ἢ ὅγε Πυθώ,
Per Delum ſacram, vel Clarum, vel Pythonem,

in quibus Apollinis templa ſunt & oracula. Non ergo cum Ptolemæo conſentimus, qui Pythiam & Delphos, tamquam diuerſa oppida, ſeparauit: niſi forſitan pars, quæ templum habuit, Pytho vel Pythia vocata fuit, ſed ita numeris Ptolemæi, qui longius ſeiungunt, non conuenit. Sita vrbs ſub Parnaſſo ſeu in adſcenſu illius, a Cirrhæ portu LX ſecundum Pauſaniam; LXXX ſecundum Strabonem, vt ſupra in *Cirrha* monſtratum eſt. Clariſſima vrbs Apollinis fano & oraculo fuit. Fanum editiore loco ſeu ſupra vrbem poſitum fuit, ſiue, vt Strabo refert, κατὰ κορυφὴν, *iuxta verticem*, lib. IX pag. 288. Originem oraculi Diodorus ſcripſit lib. XVI cap. XXVI; etiam loci indolem, χάσμα videlicet, *voraginem* in rupe Parnaſſi, cui tripus fuit impoſitus, quod adytum templi poſtea ſuperſtructi. Acceſſum a mari ad vrbem ex inſidiis regi Eumeni paratis intelligimus, apud Liuium lib. XLII cap. XV. Vmbilicum Græciæ, immo terrarum orbis eſſe olim creditum fuit. Idem Liuius lib. XXXVIII cap. XLVII oratione Manlii: *etiam Delphos,*

* Sic Nonnus Dionyſ. XIII v. 127
Οἵτε λάχον Πυθῶνα καὶ ἀμφιρύτην Ἀλιαρτόν.

Digitized by Google

quondam commune humani generis oraculum, vmbilicum orbis terrarum Galli ſpoliauerunt. Strabo de Delphico fano, libro dicto pag. 289 τῆς Ἑλλάδος ἐν μέσῳ πῶς ἐςὶ τῆς συμπάσης τῆς τε ἐντὸς ἰσθμοῦ καὶ τῆς ἐκτὸς ἐνομίσθη δὲ καὶ τῆς οἰκουμένης καὶ ἐκάλεσαν τῆς γῆς ὀμφαλόν. *In medio totius Græciæ, tam eius quæ intra iſthmum, quam quæ extra eſt, ſitum: immo creditum etiam, in medio terrarum orbis: ideo vmbilicum terræ vocant.* Quod an verum ſit, lib. I cap. IV diſputatum eſt.

CCLXV.

Non longe a Delphis in eodem Parnaſſi iugo fuit *Cypariſſus*, oppidum vel pagus. Homerus Catalogo verſ. 26

> Οἱ Κυπάρισσον ἔχον, Πυθῶνά τε πετρήεσσαν,
> *Qui Cypariſſum habitabant, & Pythonem petroſum.*

Strabo ait, eſſe qui pagum Lycoreiæ interpretentur. Aliis oppidum eſt. Stephanus: Κυπάρισσος, πόλις ἐν Παρνασσῷ κατὰ τοὺς Δελφοὺς, *Cypariſſus oppidum in Parnaſſo iuxta Delphos.* Et Dicæarchus verſ. 80

> Ἐν τῇ μεσογείᾳ δ' ἐςὶ Κυπάρισσος πόλις.
> *In mediterraneo vrbs Cypariſſus eſt.*

Et Statius lib. VII Thebaidos verſ. 344, [colunt]

> - - - *qui Panopen, qui Daulida, qui Cypariſſon.*

CCLXVI.

In ſummo Parnaſſo *Lycorea* ſiue *Lycoria*, quam primum Delphi inhabitarunt, antequam degreſſi circa fanum Apollinis ædificarent & colerent. Nomen a lupis ducibus, quos ſequuti tutiorem locum inueniſſent. Pauſanias Phoc. cap. VI refert, Deucalionis catacly ſmo ſeruatos, ἐς τοῦ Παρνασσοῦ τὰ ἄκρα, *in Parnaſſi iuga*, vlulatum luporum ſequutos, refugiſſe: ideo πόλιν ἣν ἔκτισαν, ἐκάλεσαν ἐπὶ τούτῳ Λυκώρειαν, *vrbem quam illic condiderint, vocaſſe Lycoreiam.* Alii a conditore Lycoro nomen ducunt. Et Strabo lib. IX pag. 288 ὑπέρκειται αὐτῆς ἡ Λυκώρεια, ἐφ' οὗ τόπου πρότερον ὕδρυντο οἱ Δελφοὶ ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ· νῦν δ' ἐπ' αὐτῷ οἰκοῦσι περὶ τὴν κρήνην τὴν Κασταλίαν. *Supra eam* [vrbem quæ ad fanum eſt] *ſita Lycorea, quo in loco antiquitus Delphi ſupra templum incolebant: nunc ad ipſum degunt templum circa fontem Caſtalium.*

CCLXVII.

Fons ergo *Caſtalius* ad radices Parnaſſi eſt prope templum Apollinis, ſeu iuxta Delphos. Pauſanias Phoc. cap. VIII ἐκ δὲ τοῦ γυμνασίου τὴν ἐς τὸ ἱερὸν ἀνιόντι, ἔςιν ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ τὸ ὕδωρ τῆς Κασταλίας, καὶ πιεῖν ἡδὺ, *a gymnaſio ſurſum ad fanum tendenti, ad viæ dexteram Caſtaliæ aqua ſuauis potu eſt.* Pindarus Pyth. od. I verſ. 74

> Λύκιε, καὶ Δάλοι ἀνάσσων
> Φοῖβε, Παρνασσῷ τε κράναν
> Κασταλίαν φιλέων,

O Lycie, & Delo imperans Phœbe, Parnaſſique fontem Caſtalium amans. Virgilius Georg. lib. III verſ. 291

Sed

Sed me Parnaſſi deſerta per ardua dulcis
Raptat amor: iuuat ire iugis, qua nulla priorum
Caſtaliam molli diuertitur orbita cliuo.

Muſis ſacer fuit fons Caſtalius, quæ inde *Caſtalides* dictæ. Martialis lib. IV epigram. XIV ad Silium Italicum:

Sili, Caſtalidum decus ſororum.

CCLXVIII.

Ipſe quoque mons *Parnaſſus* Muſis & Apollini ſacratus erat, excelſus & biuertex. Lucanus lib. V verſ. 72

- - - *Parnaſſus gemino petit æthera colle,*
Mons Phœbo Bromioque ſacer.

Ouidius Metamorphoſ. lib. I verſ. 316

Mons ibi verticibus petit arduus aſtra duobus
Nomine Parnaſſus, ſuperatque cacumine nubes.

Idcirco *Parnaſſon vtrumque* dixit Statius lib. VII Thebaid. verſ. 345.

CCLXIX.

In altero montis latere oppidum fuit *Tithorea*, τιθορέα. Pauſanias Phoc. cap. XXXII Τιθορέα δὲ ἀπωτέρω Δελφῶν ὀγδοήκοντα, ὡς εἰκάσαι, ςαδίοις ἐςὶν, ἰόντι διὰ τοῦ Παρνασσοῦ, *abeſt a Delphis Tithorea ſtadia plus minus octoginta, iter per Parnaſſum facienti,* id eſt per tramitem Parnaſſi difficilem, extra quem longius iter eſt.

CCLXX.

Ad Parnaſſum eſt *Corycium nemus* & *antrum.* A Corycia nympha * nomen ducit, Apollini amatam, vt Pauſanias Phoc. cap. VI refert, τὸ ἄντρον ὀνομασθῆναι Κωρύκιον ἀπὸ τῆς νύμφης, *antrum nominatum Corycium a nympha eſſe.* Ibidem cap. XXXII de eodem antro: Ἀπὸ δὲ τοῦ Κωρυκίου χαλεπὸν ἤδη καὶ ἀνδρὶ εὐζώνῳ πρὸς τὰ ἄκρα ἀφίκεσθαι τοῦ Παρνασσοῦ, *A Corycio* [antro] *vel expedito homini difficile eſt ad Parnaſſi iuga peruenire.* Adde Herodotum lib. VIII cap. XXXVI. Statius Thebaid. lib. VII verſ. 46

- - - *vel quia Parnaſſon vtrumque,*
Aut Cirrham tauris, Anemoriamque ſupinant,
Coryciumque nemus.

CCLXXI.

Ceterum incerto ſitu eſt quæ hoc verſu memoratur *Anemoria*, de qua Homerus etiam Catal. verſ. 28 ſcripſit:

Οἵ τ' Ἀνεμώρειαν καὶ Ὑάμπολιν ἀμφενέμοντο,
Qui Anemoriam & Hyampolim circumhabitabant.

Et Lycophron verſ. 1073

Πάτραν Λίλαιαν, κἀνεμωρείας πέδον.
Patriam Lilæam & Anemoriæ campum.

vbi ſcholiaſtes: πόλεις εἰσὶ Φωκίδος, *ſunt Phocidis oppida.*

CCLXXII.

Ab ortu adiacent Parnaſſo *Ambryſus* ſiue *Ambryſſus,* & *Daulis*, & *Panope*

* Dicæarch. de vit. Græc. pag. 166 Εἶτα νυμφῶν ἐχόμενον Κωρύκιον ἄντρον.

nope. Primæ ſitum Pauſanias Phoc. cap. XXXVI ita delineavit: ἡ δὲ Ἄμβρυσσος κεῖται μὲν ὑπὸ τὸ ὄρος τὸν Παρνασσόν, τὰ ἐπέκεινα δ᾽ οἱ Δελφοί. *Ambryſſus ſita eſt ſub monte Parnaſſo; vltra vero* [ex altera parte] *ſunt Delphi.* Et Polybius lib. IV cap. XXV Ἐγκαλοῦντων δὲ Φωκέων, διότι στρατεύσαντες ἐπ᾽ Ἄμβρυσσον καὶ Δαύλιον, ἐπιβάλοιντο καταλαβέσθαι τὰς πόλεις, *a Phocenſibus* [Aetoli] *accuſabantur, quod Ambryſum & Daulium vrbes occupare adgreſſi fuerint.* Et Liuius lib. XXXII cap. XVIII *Anticyra haud multum in oppugnando præbuit moræ. Ambryſus inde Hyampolisque receptæ.*

CCLXXIII.

Quæ ſequitur *Daulis,* ſic ab Homero, Liuio, Pauſania, Stephano vocatur, vrbibus Phocidis adnumerata: Polybio, iam prolatis verbis, Δαύλιον, *Daulium:* Plinio autem *Daulis* regio eſt lib. IV cap. III. *Tritea,* inquit, *Ambryſus, Drymæa regio, Daulis adpellata.* At vrbem fuiſſe *Daulidem,* ſatis prodidit Homerus Catalogo verſ. 27

Κρῖσάν τε ζαθέην, καὶ Δαυλίδα, καὶ Πανοπῆα.

Stephanus: Δαυλίς, πόλις Φωκίδος, *Daulis, vrbs Phocidis:* Et Liuius lib. XXXII cap. XVIII *Daulis quia in tumulo excelſo ſita eſt, nec ſcalis nec operibus capi poterat.* Pauſanias ſitum etiam quodammodo deſcribit in Phoc. cap. IV, abeſſe a Panopeo VII ſtadiis: & propinquam Parnaſſo, quia διὰ τῆς Δαυλίδος, *ex Daulide* in Parnaſſum adſcendatur longiore quidem via, quam quæ ex Delphis eſt, at minus difficili. Quid? quod diſerte ibidem πόλιν *oppidum* vocat: τὸ δὲ ὄνομα τῇ πόλει τεθῆναι λέγουσιν ἀπὸ Δαυλίδος νύμφης, *nomen oppido a nympha Daulide dicunt eſſe.* Regionem Thucydides lib. II pag. 119 videtur *Dauliam* adpellaſſe. ἐν Δαυλίᾳ τῆς Φωκίδος ᾤκει, *in Daulia Phocidis* [Tereus] *habitabat.* Sed poteſt etiam oppidi vocabulum eſſe, quod *Daulis, Daulia, Daulium* vocatum fuerit. *

CCLXXIV.

An vero *Drymæa* ſit regio, vt Plinius ſcripſit, æque dubitatur. Pauſanias ſane Phoc. cap. III in oppidis numerauit: & cap. XXXIII ἐκ Τιθρωνίου εἴκοσιν ἐς Δρυμαίαν στάδιοι, *a Tithronio viginti ſtadia interſunt ad Drymæam.* Stephanus in Pauſania Δρυμία legit: Δρυμία πόλις Φωκίδος. Παυσανίας ι. *Drymia vrbs Phocidis. Pauſanias lib. X.* Herodotus lib. VIII cap. XXXIII Δρύμον dixit: ** ἔκαυσαν Δρύμον πόλιν, *vrbem Drymon incenderunt.* Ne credas vero eamdem eſſe Drymæam & Daulidem vrbem. Herodotus a Drymo Δαυλίων πόλιν, *Dauliorum vrbem* diſtinguit; etiam Pauſanias Daulidem & Drymæam; & Stephanus Daulidem & Drymiam ſeparatim tanquam diuerſas vrbes expoſuit.

CCLXXV.

Prope Daulidem, ſpatio VII ſtadiorum interiecto, fuit Πανοπεύς, *Panopeus,* oppidum. Strabo lib. IX pag. 291 Πανοπεύς, ὁ νῦν Φανοτεύς, ὅμορος τοῖς

περὶ

* Adparet idem ex Apollodoro III c.3. extr. pag. 228, 229 Αἱ δὲ ἐν Δαυλίᾳ τῆς Φωκίδος γενόμεναι περικατάληπτοι θεοῖς εὔχονται ἀπορνεωθῆναι. Procne & Philomela in vrbe *Daulia Phocidis iam iamque prehendendæ deos orant, vt in aues conuertantur.*

** Item Demoſthenes de falſa legat. pag. 244 B.

περὶ Λεβαδίαν τόπους, *Panopeus, qui nunc Phanoteus eſt, fines locorum, qui circa Lebadiam ſunt, attingit.* Sæpe laudatur Homero. Catalogo verſ. 27

- - - καὶ Δαυλίδα καὶ Πανοπῆα.

Et Iliad. P verſ. 307 ἐν κλειτῷ Πανοπῆϊ, *in celebri Panopeo.* Et Odyſſeæ Λ verſ. 580

Πυθώδ' ἐρχομένην διὰ Καλλιχόρου Πανοπῆος,

Ad Pytho euntem per choris decorum Panopeum.

Herodotus etiam ad ſitum eius cognoſcendum lib. VIII cap. XXXIV adfert, Perſas, vrbem Parapotamios prætergreſſos, veniſſe ἐς Πανοπέας, *ad Panopeos.* Ibi, diuiſis copiis, partem per Bœotos aduerſus Athenas iiſſe: ceteros, τὸν Παρνησσὸν ἐν δεξιῇ ἀπέργοντες, *Parnaſſum a dextra præſtringentes,* ad templum Delphicum contendiſſe. Dicitur etiam vrbs Πανόπη, *Panope.* Stephanus & Heſychius: Πανόπη, πόλις Φωκίδος, *Panope vrbs Phocidis.* Ouidius Metamorph. lib. III verſ. 19

Iam vada Cephiſi, Panopesque euaſerat arua.

Et Papinius lib. VII Thebaid. verſ. 344

- - - *qui Panopen, qui Daulida, qui Cypariſſon.*

Quod vero ad alterum ſeu recentius nomen *Phanoteus,* cuius Strabo meminerat, attinet, illud etiam Liuio Sigonius ex vet. cod. reſtituit, lib. XXXII cap. XVIII *Phocidis primo impetu Phanoteam ſine certamine cepit.* Stephanus: Φανοτεὺς πόλις Φωκίδος. Θουκυδίδης δ'. λέγεται καὶ Φανότη, καὶ Φανότεια. *Phanoteus oppidum Phocidis. Thucydides lib.* IV. *Dicitur etiam Phanote, & Phanotea.*

CCLXXVI.

Supra Drymæam XX ſtadiis ſedet *Tithronium,* de quo ſupra in Daulide ex Pauſania; quod Herodoto lib. VIII cap. XXXIII eſt Τεθρώνιον, *Tethronium:* Plinio IV cap. III *Tithrone.*

CCLXXVII.

Inde XV ſtadiis abeſt *Amphiclea,* a qua ad Lilæam ſtadia LX, ex eodem Pauſania cap. XXXIII. Ἀμφίκλεια, *Amphiclea,* etiam dicta fuit Ὀφίτεια, *Ophitea,* ibidem. Fuit etiam, quum Ἀμφίκαια, *Amphicæa* diceretur, quod nomen Herodoti eſt lib. VIII cap. XXXIII. id quod genuinum vocabulum videtur Palmerio eſſe.

CCLXXVIII.

Lilæa ad fontes Cephiſſi eſt. Strabo lib. IX pag. 280 ὁ Κηφισσὸς ἐκ Λιλαίας Φωκικῆς πόλεως τὴν ἀρχὴν λαμβάνει, *Cephiſſus ab Lilæa, Phocica vrbe, originem habet.* quod ex Homeri verſu Catal. 30 probat

Οἵ τε Λίλαιαν ἔχον πηγῆς ἔπι Κηφισσοῖο,

Quique Lilæam tenebant ſuper fontes Cephiſſi.

Et Statius lib. VII Thebaid. verſ. 348

- - - - - - *propellentemque Lilæam*

Cephiſſi glaciale caput.

CCLXXIX.

Hic amnis, qui & *Cephiſus* * ſcribitur, Pindum defert in λίμνην Κωπαΐ-

Zzz zz δα,

* A Theophraſto quoque hiſt. Plant. IV cap. 12.

Digitized by Google

da, in *lacum Copaidem.* Vrbes quæ ad ipſum aut prope ſunt, recitat Herodotus lib. VIII cap. XXXIII, ſuntque nominatim *Drymos, Charadra, Tethronium, Amphicæa,* Νεών. *Neon;* Τριθέων, *Triteæ; Hyampolis, Parapotamii,* & *Abæ;* quarum pars ſupra ſunt expoſitæ.

CCLXXX.

Ex reliquis *Charadra*, ſecundum Pauſaniam Phoc. cap. XXXIII abeſt εἴκοσι σταδίοις, *viginti ſtadiis* ab Lilæa, ὑπὲρ ὑψηλοῦ κειμένη κρημνοῦ, *poſita in excelſo & prærupto loco,* quem flumen *Charadrum* præterfluit, breui poſt ſpatio in Cephiſſum influens.

CCLXXXI.

Neon, Parnaſſum verſus, aut, vt Pauſanias cap. XXXII ex Herodoto putat conſtare, in ipſo iugo Parnaſſi ſuit, ὄνομα μὲν Νεῶνα τῇ πόλει, Τιθορέαν δὲ πᾶσαν τοῦ Παρνασσοῦ τὴν ἄκραν, *nomen vrbis Neonem eſſe, at Parnaſſi iuga Tithoream vocari.* Memorat etiam Strabo lib. IX, & Demoſthenes pro Cteſiphonte.

CCLXXXII.

Triteæ eiusdem ſunt Herodoti dicto cap. XXXIII; *Tritea* Plinii lib. IV cap. III; Τριταια, *Tritæa* Thucydidis lib. III pag. 241; Stephani Τρίτεια, *Triteia,* μεταξὺ Φωκίδος καὶ Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν, *inter Phocidem & Locros Ozolas* poſita: ob quam ſitus rationem a Thucydide cum Locrorum oppidis numeratur.

CCLXXXIII.

Hyampolis ** in anguſtiis ſita, quibus aditur e Theſſalia & ex Locride Epicnemidiorum Phocis. Herodotus VIII cap. XXVIII ἐν τῇ ἐσβολῇ, ἥ ἐστι κατὰ Ὑάμπολιν, *in ingreſſu, qui eſt iuxta Hyampolim.* Statius Theb. VII verſ. 345

- - - - - & Hyampolin acri
Subnixam ſcopulo.

Liuius lib. XXXII cap. XVIII *Ambryſus Hyampolisque receptæ.* Pauſanias Phoc. cap. XXXV Ἐς Ἄβας δὲ ἀφικέσθαι, καὶ ἐς Ὑάμπολιν, ἔστι μὲν καὶ ἐξ Ἐλατείας ὀρεινὴν ὁδὸν ἐν δεξιᾷ τοῦ Ἐλατέων ἄστεως. *Abas & Hyampolim ducit montana via, quæ eſt ab Elateenſium oppido a dextera.*

CCLXXXIV.

Parapotamii ad fluuium Cephiſſum fuerunt, vt nomen prodit: Strabo lib. IX pag. 292 ἐπὶ τῷ Κηφισσῷ, *ſuper flumen Cephiſſum.* Et pag. 281 διὰ Παραποταμίων, *per Parapotamios* Cephiſſum dicit fluere. Adde ſupra Herodotum.

CCLXXXV.

Abæ, nobiles Apollinis oraculo, cuius ἱερὸν πλούσιον, *locuples delubrum* habebant: nec ſuo tempore deſiiſſe, Herodotus dicto loco tradit: antiquius ipſo Delphico fuiſſe, Stephanus in hoc oppido obſeruauit. Lycophron verſ. 1074

- - - Ἀμφισσάν τε καὶ κλεινὰς Ἄβας,
Amphiſſam & celebres Abas.

CCLXXXVI.

* Nonnus Dionyſ. XIII v. 123 p. 358,

Ἀγχίποροι Φωκῆες ὁμήλιθες. οἱ κυπαρίσσου
Εἶχον ἕδος· καὶ γαίης Ὑάμπολιν ἤπερ ἀνύειν
Ἀονίης ὑὸς ὕδας ἐπώνυμον, ἢ περὶ μορφῆς
Αὐχένα γαῦρον ἄειρε, καὶ ἔκρισε Τριτογενείην.

CCLXXXVI.

Maxima autem in Phocenſibus vrbs, & itidem Cephiſſo adpoſita, fuit *Elatia*, ſiue *Elatea*, Ἐλάτεια. Strabo lib. IX pag. 281 de illo fluuio: δι' Ἐλατείας ῥυεὶς, μεγίστης τῶν ἐν Φωκεῦσι πόλεων, *per Elateam fluit, maximam Phocicarum vrbium.* Et Pauſanias Phoc. cap. XXXIV Ἐλάτεια τῶν ἐν Φωκεῦσι μεγίστη πόλεών ἐστι τῶν ἄλλων μετά γε τοὺς Δελφοὺς. *Elatea omnium, quæ in Phocide ſunt, vrbium, exceptis Delphis, multo eſt maxima.* Idem paullo ante de eadem vrbe: κεῖται κατὰ Ἀμφίκλειαν. *ſita eſt contra Amphicleam.* Liuius lib. XXVIII cap. VII *Philippus vno die* [ab Scotuſſa Theſſaliæ] *Phocidis Elatiam millia amplius ſexaginta contendit.* Et lib. XXXII cap. XVIII *Elatia clauſit portas: nec niſi vi cogerentur, recepturi mœnibus videbantur aut ducem aut exercitum Romanum. Elatiam obſidenti conſuli rei maioris ſpes adfulſit, Achæorum gentem ab ſocietate regia ad Romanam amicitiam auertendi.*

CCLXXXVII.

Plinii *Bulenſes*, quos cum Criſſa coniunxit, ſupra vidimus: oppidum Βοῦλις, *Bulis*, in finibus Bœotiæ: Ptolemæo in mediterraneis Βούλεια, *Bulia.* Pauſanias Phoc. cap. XXXVII ἐς τὴν Βοῦλιν, ἐκ μὲν τῆς Βοιωτίας Θίσβης, σταδίων ἐστὶν ὁδὸς ὀγδοήκοντα. *ex Thisbe Bœotiæ ad Bulin fert via* LXXX *ſtadiorum.* Obliquus caſus eſt Βούλιδος, *Bulidis.* Pauſanias ibidem: δύσβατα ὄρη καὶ τραχέα τὰ μεταξὺ Ἀντικύρας τέ ἐστι καὶ Βούλιδος, *aſperi montes ſunt inter Anticyram & Bulidem.* Inde oppidani Βουλίδιοι, *Bulidii*, ibidem.

CCLXXXVIII.

Stiris, Στίρις, oppidum LX circiter ſtadia ab Amphryſſo, CXX a Chæronea, vt Pauſanias Phoc. cap. XXXVI auctor eſt. Dicitur ἐν Στίριδι, & ἐκ Στίρεως, & ἐς πόλιν Στίριν, variante obliquo. Ibi Cereris fanum fuit, cognominatæ Δήμητρος τῆς Στιρίτιδος, *Cereris Stiritidis.*

CCLXXXIX.

Addunt quidam oppidum, *Phocicum* nomine, quod ex Pauſaniæ Phocicis cap. III probatum eunt. Θρακίς τε, inquit, καὶ Φωκικὴ, καὶ Μεδεὼν, καὶ Φωκικός. Vt vero recte Sylburgius Θρακὶς ἡ Φωκικὴ emendat; cur non etiam ſcribemus Μεδεὼν ὁ Φωκικὸς, *Medeon Phocicus*, vt a Bœotico diſtinguatur? Stephanus ſane, Μεδεὼν, Βοιωτικὴ πόλις, καὶ Φωκικὴ ἑτέρα, *Medeon vrbs Bœotica, & alia Phocica.* Et clarius Strabo lib. IX pag. 283 Μεδεὼν δ' ὁ μὲν Φωκικὸς ἐν τῷ Κρισσαίῳ κόλπῳ, διέχων Βοιωτίας σταδίους ἑκατὸν ἑξήκοντα· ὁ δὲ Βοιωτικὸς ἀπ' ἐκείνου κεκλῆται, *Medeon Phocicus in Criſſæo ſinu eſt: a Bœotia diſtans ſtadia* CLX: *Bœoticus autem Medeon ab illo nomen trahit.* Sed vrget Sylburgius, poſt paullo [cap. V] Βοιωτικοῦ. vt ſingularis loci fieri mentionem. Ego vero hoc non moueor, quia οἰκοδόμημα ſibi vocatur, *ædificium*, non oppidum; item μέγα οἴκημα, *magna domus*, in qua concilium erat Phocicarum vrbium; ſita ad læuam viæ, quæ a Daulide Delphos ferebat. Φωκικὸν autem dicebatur, ſubaudi συνέδριον, aut ſimile.

CCXC.

Quæ de Plinii *Daphnunte Phocico* heic dicenda eſſent, diximus in Locride,

cride, cuius poſtea fuit, quum olim fuiſſet Phocidis ad Euripum vſque patentis. Vide Strabonem pag. 286. *Thracis* autem, Θρακὶς Pauſaniæ, ſupra memorata, eſt Strabonis Τραχὶν, *Trachin* prope Lebadiam, pag. 292. Inde a Pauſania φωκικὴ diſcriminis cauſſa cognominatur, quia & aliud oppidum *Trachin* in Græcia eſt ad *Oetam*, ſupra explicatum. *Erochus*, Ἔρωχος, & *Echedamia* Pauſaniæ: & *Phlygonium* eiusdem, ſiue Plinii *Phlygone*, in obſcurioribus vtique cenſenda, præterimus: nec Stephanus plus de *Phlygonio* habet, quam oppidum eſſe Phocidis.

SECTIO X.
BOEOTIA.

CCXCI.

Bœotia inter Atticam, Locridem, Phocidemque ſita, ab Ephoro apud Strabonem lib. IX pag. 276 μόνη τριθάλαττος, *ſola trimaris* dicta, quia per Euripi extrema tam in ſuperum mare, quod Macedoniam inter & Ioniam eſt, & in Propontidem; quam in mediterraneum ad Aegyptum vſque nauigatio Bœotis pateat: per Criſſæum autem ſiue Corinthiacum ſinum, vſque in Italiam. Ad ſingulas nauigationes portus habet ſatis idoneos. Primum maritimam oram ab Attica ad Locros perluſtrabimus: deinde progrediemur in loca mediterranea.

CCXCII.

Prima vrbium eſt *Oropus*, Ὠρωπὸς,* in Atticæ confinio, mari vicina, a quo duobus millibus diſtare, Sponius, qui rudera vidit, Itinerario refert. Strabo in Bœotia lib. IX pag. 277 ἀρχὴ δ' ὁ Ὠρωπὸς *principium* [Bœotiæ ab Attica] *eſt Oropus*. Stephanus quoque Bœotiæ vrbem dixit. De agro contendit cum Athenienſibus, quem tandem Philippus rex his adiudicauit, quod Pauſanias refert Attic. cap. XXXIV, qui dicit ἐπὶ θαλάσσης, *ſuper mare* ſitam, nihil habere memorabile. Nec agrum modo, ſed vrbem ipſam ſibi Athenienſes vindicarunt. Liuius lib. XLV cap. XXVII *Inde Oropum Atticæ ventum eſt.* Et Ptolemæus in Attica recenſuit. Duodecim ſtadiis abeſt ἱερὸν τοῦ Ἀμφιαράου, *fanum Amphiarai*, eo loco, quo ipſe cum curru terra hauſtus credebatur: quem primi conſecrarunt Oropii, quod ibidem narrauit Pauſanias. Sunt qui idem accidiſſe dicant inter Thebas & Chalcidem, quod ibi locus Ἅρμα. *Harma*, id eſt *currus*, quia cum curru traditur merſus hiatu terræ. Quod etiam Straboni expoſitum eſt lib. IX pag. 278.

CCXCIII.

In intimo ſinu, XX ſtadiis ab Oropo, eſt *Delphinium*, portus, Straboni dicto loco ἱερὸς λιμὴν, ὃν καλοῦσι Δελφίνιον, *Sacer portus quem Delphinium vocant*, cuius e regione fuit antiqua Eubœæ Eretria.

CCXCIV.

Poſt Oropum *Aſopi* fluuii oſtia, quæ Ptolemæus in Atticam deduxit, citra

* Nicandri Scholiaſtes ad Theriac. v. 614 γράφεται καὶ Ὀρώπιος. Ὠρώπια γὰρ πόλις Βοιωτίας, ὅπου διαπρεπέστατον ἱερὸν Ἀπόλλωνος. *Oropea enim vrbs Bœotiæ, vbi inſigne templum Apollinis.* Sed falli videtur Scholiaſtes in terminatione nominis.

citra Oropum: ſed refutatur a Strabone lib. IX pag. 282, qui παρὰ Τάναγραν, *iuxta Tanagram,* quæ ſupra Oropum eſt, exire *Aſopon* tradidit. Accolas vocat Παρασωπίας, *Paraſopios.* Ouidius lib. III Amor. eleg. VI

Quid referam Aſopon, quem cepit Martia Thebe?

Fluit enim cum *Iſmeno* per agrum Thebanum. Strabo ibidem: ὁ Ἀσωπὸς καὶ ὁ Ἰσμηνὸς διὰ τοῦ πεδίου ῥέουσι τοῦ πρὸ τῶν Θηβῶν, *Aſopus & Iſmenus per planiciem feruntur, quæ ante Thebas eſt.* * Apollini ſacer fuit, isque inde ὁ θεὸς Ἰσμήνιος, *Deus Iſmenius* dictus eſt Pauſaniæ Bœot. cap. X. Ouidius lib. II Metamorph. verſ. 244

Et celer Iſinenos cum Phocaico Erymantho.

Hinc Thebanæ mulieres *Iſmenides* dictæ. Idem Metam. III extr.

- - - ſanctaſque colunt Iſmenides aras.

Ptolemæus ei ſeparata oſtia tribuit, quia Aſopon alieno loco poſuit: aliis defertur ab Aſopo, quod veriſimile ex eo, quia vterque prope Thebas fluunt.

CCXCV.

Aulis Chalcidi oppoſita ad Euripum, vbi id fretum anguſtiſſimum eſt & aliquando aggere iunctum. Diodorus Siculus lib. XIII cap. XLVII τῆς μὲν Εὐβοίας κατεσκευάσθη τὸ χῶμα κατὰ τὴν Χαλκίδα· τῆς δὲ Βοιωτίας πλησίον Αὐλίδος. ἐνταῦθα γὰρ ὁ μεταξὺ τόπος ἦν στενότατος. *In Eubœa Chalcis, in Bœotia Aulis ducendi aggeris initium fuit. nam hic interſtitium loci anguſtiſſimum erat.* Strabo lib. IX pag. 278 Αὐλὶς πετρῶδες χωρίον καὶ κώμη Ταναγραίων, *Aulis ſaxoſus locus,* ** *& pagus Tanagræorum.* Liuius lib. XXXV cap. XXXVII *quum pedeſtres copias adpropinquare iam Aulidi & Euripo ſenſiſſet.* Idem lib. XLV cap. XXVII *A Chalcide Aulidem traiicit, trium millium ſpatio diſtantem, portum inclutum ſtatione quondam mille nauium Agamemnoniæ claſſis.* Et Plinius lib. IV cap. VII *In ipſis faucibus Euripi quem facit obiectu inſulæ Eubœæ, Aulis capaci nobilis portu.* De claſſe Græcorum Troiano bello Virgilius Aen. IV verſ. 425

Non ego cum Danais Troianam exſcindere gentem
Aulide iuraui, claſſemque ad Pergama miſi.

CCXCVI.

Triginta ſtadiis inde eſt *Delium,* Apollinis templum ad formam eius, quod in Delo inſula eſt, ædificatum. Strabo lib. IX p. 278 εἶτα Δήλιον τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐκ Δήλου ἀφιδρυμένον, Ταναγραίων πολίχνιον, Αὐλίδος διέχον σταδίους τριάκοντα. Oppidulum ergo præter templum fuit, quod Ptolemæus in mediterraneis poſuit: ſed haud procul a mari fuiſſe oſtendit Liuius lib. XXXV cap. vlt. *Omiſſo,* inquit, *ad Aulidem itinere, Delium conuertit, vt inde in Eubœam tranſmiſſurus. Templum eſt Apollinis Delium,* imminens mari, quinque millia paſſuum Tanagra abeſt.

 CCXCVII.

* Ad Aſopum hunc Adraſtus rex Sicyonis & Argorum templum condidit Nemeſi. Nam *Aeſopi* nomen in Strabonis libr. XIII p. 880 eſt corruptum. Id quod nec Bælius vidit in *Adraſte.* Vid. monumenta ingeniorum tom. IV.

** Nonnus Dionyſ. XIII v. 104 p. 356,

Οἵ τ' ἔχον ἀγρομένων ξυνήονον ὕδας Ἀχαιῶν
Αὐλίδα πετρήεσσαν ἐδέθλιον Ἰοχεαίρης κ. τ. λ.

CCXCVII.

Modico ſpatio ab hoc abeſt *Salganeus*, Σαλγανεὺς, de quo ita Stephanus: Μετὰ τὴν Χαλκίδα ἐςὶ ὁ Σαλγανεὺς, συνάπ]ων τῷ Εὐρίπῳ. ἐςι δὲ πόλις Βοιωτίας, *Poſt Chalcidem eſt Salganeus, adhærens Euripo. Eſt vero vrbs Bœotiæ.* Strabo lib. IX pag. 278 πλησίον ἐςὶν ἐφ' ὕψϛς κείμενον χωρίον Σαλγανεύς, *prope* [Euripum] *eſt in edito loco Salganeus oppidum.* Et Liuius lib. XXXV cap. XXXVII *ab Athenis Thebas primum: hinc Salganea proceſſit.* Et cap. XXXVIII *His tuenda mœnia Chalcidis oppidani quum tradidiſſent, ipſi omnibus copiis transgreſſi Euripum, ad Salganea poſuerunt caſtra.* Et extremo illo libro: *Achæorum & Eumenis milites Salganea tenebant.* Dubium, plurali nominauerit Liuius, an ſingulari, Græco caſu, vt ſolent in *eus* ſiue εὺς cadentia vocabula.

CCXCVIII.

Vltima Bœotorum vrbs in Euripi litore eſt *Anthedon*, Ἀνθηδὼν, portu prædita. Strabo lib. IX p. 279 μετὰ δὲ Σαλγανέα Ἀνθηδὼν πόλις λιμένα ἔχϛσα, ἐϛχάτη τῆς Βοιωτικῆς παραλίας τῆς πρὸς Εὔβοιαν· καθάπερ καὶ ὁ ποιητὴς εἴρηκεν,

- - - - Ἀνθηδόνα δ' ἐϛχατόωσαν.

*Poſt Salganeum Anthedon * vrbs eſt portum habens, vltima in Bœotico, quod Eubœæ oppoſitum eſt, litore. ideo Homerus dixit extremam Anthedonem,* Catalogi verſu 15. Meminit etiam Homerus in litoralibus Bœotiæ. Et Dicæarchus verſ. 91

- - - εἶτ' Εὔριπος. Ἀνθηδὼν δ' ἔχει
Ἀνθηδόνιον τὸν λιμένα.

Dein Euripus, Anthedon autem habet Anthedonium portum. Scylax in Bœotia: Εὔριπος, τεῖχος Ἀνθηδών, *Euripus oppidum muro cinctum Anthedon.*

CCXCIX.

Ipſe *Euripus* ** fretum eſt inter Aulim & Chalcidem, ſeu fauces illæ anguſtæ, quæ continuo motu ſeu reciproco, ab vtroque mari impulſæ, dicuntur agitari. Supra diximus, quondam aggerem impoſitum, vt Eubœa Bœotiæ cohæreret: vt tamen media pars ponte iungeretur ad naues transmittendas; non numquam longiorem: vnde pontem Strabo dicto loco dixit γεφύραν δίπλεθρον, *duorum iugerum.* Pomponius Mela lib. II cap. VII *Euripon vocant rapidum mare, & alterno curſu ſepties die ac ſepties nocte fluctibus inuicem verſis, adeo immodice fluens, vt ventos etiam ac plena ventis nauigia fruſtretur.* Strabo IX pag. 278 παλίῤῥοιαν τϛ Εὐρίπϛ, *reciprocum fluxum Euripi* vocat, quem ἑπ]άκις με]αβάλλειν φασὶ καθ' ἡμέραν ἑκάςην καὶ νύκ]α, *ſepties quouis die ac nocte curſum mutare dicunt.* De numero & ordinata reciprocatione dubitat Liuius *** lib. XXVIII cap. VI *Fretum ipſum,* inquit, *Euripi non ſepties die, ſicut fama fert, temporibus ſtatis reciprocat: ſed temere in modum*

* Nonnus Dionyſiac. XIII v. 73 p. 354.

Οἵτε εἶχον πυμάτην Ἀνθηδόνα γείτονα πόντϛ
Βαιὴν ἰχθυβολῆος ἀνεζώοιο πολίχνην
Γηροβίϛ γλαύκοιο.

** Vid. Epigrammat. Græc. libr. I pag. 69.

*** Sponius Itinerar. libr. VI Ieſuitæ Babini narrationem de Euripo adfert.

modum venti nunc huc nunc illuc verſo mari, velut monte præcipiti deuolutus torrens rapitur. Claudianus in Rufin. lib. I verſ. 92

- - - *Euripi reſluis incertius vndis.*

Lucanus lib. V verſ. 234

Arctatus rapido feruet qua gurgite pontus,
Euripusque trahit, curſum mutantibus vndis
Chalcidicas puppes ad iniquam claſſibus Aulim.

CCC.

Plinius lib. IV cap. VII plura addit oræ maritimæ, ex Homero maxime, ſed oram late capit, vt reductiora etiam a mari contineat: & in iis pagi quoque ſunt, vt de Heleone & Peteone Strabo obſeruauit. Verba Plinii hæc ſunt: *In ora autem Infra Thebas, Ocalee, Heleon, Scolos, Schœnus, Peteon, Hyrie, Mycateſſus, Hileſion, Pteleon, Olyros.*

CCCI.

*De primo loco *Infra Thebas* notamus, oppidum Homeri eſſe Catalogo verſ. 12 *Hypothebas*,

οἱ δ' Ὑποθήβας εἶχον ἐϋκτίμενον πτολίεθρον.

quas Hypothebas Thebano ſeptem regum bello euerſas Homeri ſcholiaſtes tradit.

CCCII.

Mycaleſſus Straboni pagus circa Tanagram eſt lib. IX pag. 278, in via, quæ Thebis fert Chalcidem. Stephano autem eſt πόλις μεσογεία Βοιωτίας, *vrbs Bœotiæ mediterranea.*

CCCIII.

Straboni *Schœnos* p. 281 inter Thebas & Anthedonem, L ſtadiis a Thebis. Cetera minus clara, ſaltem minus certæ poſitionis. Ad nobiliora ergo & certo mediterranea nos conferemus.

CCCIV.

Ex his prima poſt litus eſt *Tanagra*, Τάναγρα, * quam Dicæarchus in vrbibus ad Euripum poſitis enarrauit: ſed Ptolemæus & Strabo reducunt paullo a mari, quamuis agrum eius ad mare pertinuiſſe non negemus. Minora enim oppidula & pagos multos Tanagræi, quod Strabo ſignificauit, poſſederunt. Sic Pauſanias Bœot. cap. XX ἔστι τῆς Ταναγραίας ἐπὶ θαλάσσῃ καλούμενον Δήλιον, *in Tanagræorum finibus ad mare eſt Delium.* Liuius lib. XXXV cap. vlt. *Delium eſt Apollinis templum, imminens mari: quinque millia paſſuum a Tanagra abeſt.* Victi ad hoc oppidum Athenienſes a Lacedæmoniis. Thucydides lib. I pag. 71 γενομένης μάχης ἐν Τανάγρᾳ τῆς Βοιωτίας, ἐνίκων Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι. Gentile Ταναγραῖος, *Tanagræus*, Straboni & Stephano. Ceterum vterque horum obſeruarunt, Γραῖαν Homeri eſſe hanc Tanagram, Catalogi verſu quinto:

Θέσπειαν, Γραῖάν τε, καὶ εὐρύχορον Μυκαλησσόν.

CCCV.

* Tzetza ad Lycophron. Alexandr. v. 326 Ποιμανδρία πόλις Βοιωτίας ἡ καὶ Τάναγρα καλουμένη, ἔνθα ἄριστοι βόες. *Pœmandria vrbs Bœotiæ etiam Tanagra adpellata, vbi optimi boues.*

Digitized by Google

CCCV.

Deinde ſunt *Thebæ*, * ad Iſmenum fluuium vrbs clariſſima: poetis aliquando ſingulari numero Θήβη, & Latine *Thebe*. Plinius lib. IV cap. VII *nec cedentes Athenis claritate, quæ cognominantur Bœotiæ Thebæ, duorum numinum, Liberi atque Herculis, vt volunt, patria.* A Cadmo fertur condita: ** vnde arx adiacens *Cadmeæ*, Καδμείας, nomen ſeruauit, tamquam initium Thebarum. *,* Illuſtrauit Epaminondas, quo duce maxime floruerunt. Solo æquauit Alexander rex: inſtaurauit deinde Caſſander. Vide Diodori lib. XIX cap. LIII & LIV. Septem portas traduntur habuiſſe, ideo Græcis cognominatæ ἑπτάπυλος. *,*,* Heſiodus Oper. verſ. 161

- - ἐφ᾽ ἑπταπύλῳ Θήβῃ, Καδμηΐδι γαίῃ.

Vnde ad paucitatis deſcriptionem, adagii modo, adhibuit Iuuenalis ſatyra XIII verſ. 26

Rari quippe boni: numerus vix eſt totidem, quot
Thebarum portæ, vel diuitis oſtia Nili.

Gentile notum eſt Græce Θηβαῖος, Latine *Thebanus*. De *Cadmea*, Καδμεία, arce modo diximus, quæ antiqua vrbs erat ſeu origo Thebarum. Nepos Pelopid. cap. I *Phœbidas Lacedæmonius quum iter per Thebas faceret, arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupauit.* Pauſanias Bœot. cap. V Κάδμος τὴν πόλιν, τὴν καλουμένην ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς Καδμείαν, ᾤκισεν· αὐξηθείσης δὲ ὕστερον τῆς πόλεως, οὕτω τὴν Καδμείαν ἀκρόπολιν συνέβη τῶν κάτω γενέσθαι Θηβῶν. *Cadmus oppidum, cui & nunc idem eſt nomen, Cadmeam condidit. Sed aucta poſtea vrbe, pro arce Cadmea inferioribus Thebis fuit.*

CCCVI.

A Thebis in auſtrum *Platææ* *,*,* ſunt, nobiles Mardonii clade & Pauſaniæ Lacedæmonii aliorumque Græcorum victoria. Sic ſcribitur in emendatis libris Corn. Nepotis: aliis, Plinii, Iuſtini, *Platæ*, ſicut Græci plerique Diodorus, Strabo, Plutarchus, Ptolemæus Πλαταιαί; *,*,*,* Thucydides autem lib. II pag. 100 ſingulari numero Πλάταια, *Platæa*. ἠθέλησαν, inquit, τὴν Πλάταιαν προκαταλαβεῖν, *voluerunt Platæam intercipere:* Herodotus vtroque modo, lib. VIII cap. L ἐνέπρησε Θέσπειάν τε καὶ Πλάταιαν, *incendit*

* Sic adpellari coeptæ ſunt demum ex *Zethi* vxore *Thebe*. Apollodor. III c. 5 §. 6 init. p. 166.

** Videatur Nonnus Dionyſiac. V v. 50 p. 142 & Apollodor. III c. 4 §. 1 & 2.

, Concilianda ergo hæc ſunt cum Varrone de ruſt. III c. 1 *Etenim vetuſtiſſimum oppidum quum ſit traditum Græcum, Bœotiæ Thebæ, quod rex Ogyges ædificarit: in agro Romano Roma, quam Romulus rex. nam in hoc nunc denique eſt, vt dici poſſit, non cum Ennius ſcripſit,*

Septingenti ſunt paullo plus aut minus anni,
Auguſto augurio poſtquam inclita condita Roma eſt.

Thebæ, quæ ante cataclyſmum Ogygi conditæ dicuntur, ea tamen circiter duo millia annorum & centum ſunt.

,,* Vide Epigrammat. Græc. lib. I cap. εἰς πόλεις pag. 139, 140. Nonnum Dionyſiac. XXV v. 413 ſeqq. p. 656. Euripid. Phoeniſſ. v. 1111, 1112 ſeqq. Lucus Thebis finitimus *Teumeſſus* eſt apud Nonnum Dionyſiac. V v. 59, 60 pag. 142.

,,*,* Vrbs munita fuit valde. Vid. Demoſth. in Neær. p. 531 C. Fuitque boreæ oppoſita. Theophraſt. de Ventis pag. 409.

,,*,*,* Sic Aeſchines quoque de falſa legat. pag. 256 C. Demoſthen. in Neær. p. 531 B, C. Theophraſt. de Ventis p. 409. Nonnus Dionyſiac. IV v. 336 βαθυκλήρους τε Πλαταιάς.

dit [Xerxes] *Theſpiam & Platæam:* at lib. IX cap. LXXV ἐν Πλαταιῆσι, *ad Platæas.* Nuſquam oppidi mentio frequentior exſtat quam bello Perſico. Nepos Pauſania cap. I *Huius illuſtriſſimum eſt prælium apud Platæeas.* Iuſtinus lib. II cap. XII *Poſt hæc Theſpias & Platæas & Athenas, vacuas hominibus, incendit.* Diodorus lib. XI cap. XXXIV τῇ περὶ τὰς Πλαταιὰς [μάχῃ] συντελεσθείσῃ, *pugna ad Platæas commiſſa.* Plutarchus Ariſtide pag. 329 τὴν δύναμιν ἦγε πρὸς τὰς Πλαταιὰς, *exercitum* [Pauſanias] *duxit Platæas.* Oppidani *Platæenſes,* Nepoti Miltiad. cap. V. Situm Strabo lib. IX pag. 283 ſic deſcripſit: Πλαταιαὶ, ἃς ἑνικῶς εἶπεν ὁ ποιητὴς, ὑπὸ τῷ Κιθαιρῶνι εἰσὶ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ Θηβῶν, κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν εἰς Ἀθήνας καὶ Μέγαρα, ἐπὶ τῶν ὅρων τῶν τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Μεγαρίδος, *Platææ, quas ſingulari numero poeta* [Catal. v. 11] *dixit, ſub Cithærone monte ſunt, iuxta viam quæ Athenas & Megaram ducit,* in finibus Atticæ & Megaricæ. Interfluere inter Thebas & Platæas *Aſopum,* Diodorus lib. XI cap. XXX monſtrauit clariſſime. *

CCCVII.

Inde in occaſum *Leuctra* recedunt. Strabo lib. IX cap. 285 τὰ δὲ Λεῦκτρά ἐστιν, ὅπου Λακεδαιμονίους μεγάλῃ μάχῃ νικήσας Ἐπαμεινώνδας, ἀρχὴν εὕρετο τῆς καταλύσεως αὐτῶν. - - - Δείκνυται δὲ ὁ τόπος οὗτος κατὰ τὴν ἐκ Πλαταιῶν εἰς Θεσπιὰς ὁδόν. *Leuctra ſunt, vbi Epaminondas ſuperatis magna pugna Lacedæmoniis eneruandæ illorum potentiæ initium fecit. Oſtenditur ille locus* [Leuctra] *in via quæ Platæis Theſpias ducit.* Pugna illa vocatur *Leuctrica,* Nepotis Epaminonda cap. VI & X, quam curatius deſcripſit Diodorus Siculus lib. XV cap. LV ſeq. Et Plutarchus vita Pelopidæ pag. 288 περὶ τὰ Λεῦκτρα τοῖς Λακεδαιμονίοις ἀντεστρατοπέδευον, *ad Leuctra* [Thebani] *Lacedæmoniis caſtra oppoſuerunt.*

CCCVIII.

Lacus dein *Copais,* ** in quem Cephiſſus influit; dictus a *Copis,* oppido adiacente. Strabo lib. IX pag. 283 Περὶ Κωπῶν εἴρηται. προσάρκτιος δὲ ἐστιν ἐπὶ τῇ Κωπαΐδι λίμνῃ, *De Copis dictum eſt. Iacet* [hoc oppidum] *ad ſeptemtrionem lacus Copaidis.* Homero etiam *Copæ* memoratæ Catalogi verſu 9, qui itidem pluraliter quarto caſu Κώπας, *Copas* dixit. Pergit Strabo: αἱ ἄλλαι κύκλῳ εἰσὶν αἵδε· Ἀκραιφίαι, Φοινικὶς, Ὀγχηστὸς, Ἁλίαρτος, Ὠκάλεαι, Ἀλαλκομεναὶ,

* Sic Aeſchines quoque de falſa legat. pag. 256 C. Demoſthen. in Neær. pag. 531 B, C. Theophr. de Ventis pag. 409. Nonnus Dionyſ. IV v. 336 βαθυκλήρους τε Πλαταιάς.

** Nicander Theriac. v. 887

Σίδας ψαμαθηΐδας, ἃς τρέφει αἶα
Κωπαΐς τε λιμναῖον ὑποτρέψαντο παρ' ὕδωρ,
Ἧχι σχοινῆός τε ῥόος κνώπειό τε βάλλει.

Hic Scholiaſtes: Αἱ Κωπαῖαι πόλις Βοιωτίας, αἱ καὶ Κῶπαι λέγονται. Αἵτινες, φησὶν, ἀνέθρεψαν τὰς σίδας περὶ τὸ λιμναῖον ὕδωρ, ὅπου ὁ ῥοῦς τοῦ Κνώπου καὶ τοῦ Σχοινέως βάλλει καὶ φέρεται. Σχοινεὺς δὲ καὶ Κνῶπος ἄμφω ποταμοὶ Βοιωτίας εἰσί. Κνῶπος δὲ ὁ Ἰσμηνός ἐστιν, ὃς οὕτω καλεῖται ἀπὸ Κνώπου τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἔστι δὲ καὶ τόπος κνῶπος, δι' οὗ ὁ Ἰσμηνὸς φέρεται. *COPAEAE vrbs Bœotiæ quæ eadem Copæ dicuntur. Quæ, ait, malos punicas aluerunt circa locum, quo flumen Cnopi & Schœnei fertur. Schœneus autem & Cnopus duo ſunt Bœotiæ flumina. Cnopus autem Iſmenus eſt, qui ita vocatur a Cnopo Apollinis filio. Eſt autem etiam locus Cnopus, per quem Iſmenus fertur.* Idem Nonnus Dionyſiac. XIII v. 64 p. 384

Κώπας ἀγλαὸν ὕδας, ὅπῃ περίπυστον ἀκυὴν
Ἐγχελύων θρέπτειραν ἐπώνυμον εἰσέτι λίμνην.

Digitized by Google

καὶ Τιλφώσιον, Κορώνεια, *ceteræ vrbes* [lacum Copaidem] *circumiacentes ſunt: Acræphia, Phœnicis, Oncheſtus, Haliartus, Ocalcæ, Alalcomenæ, Tilphuſium, Coronea.*

CCCIX.

Primum oppidum caſu inconſtanti eſt. Strabo loco iam dicto pluraliter Ἀκραιφίαι, *Acræphiæ*, quod poſt paullo Ἀκραίφιον, *Acræphium* vocat: Livio eſt *Acræphia* numero ſingulari. Libro XXXIII cap. XXIX ait: *cum parte copiarum P. Claudio Acræphiam ire iuſſo, cum parte Coroneam circumſedit.* Ptolemæo eſt Ἀκρίφια, *Acriphia:* ſed haud dubie lapſu & errore, quia ceteri omnes diphthongo. Stephanus: Ἀκραιφία πόλις Βοιωτίας. οἱ δὲ Ἀκραίφιον. Παυσανίας δὲ Ἀκραίφνιον. *Acræphia vrbs Bœotiæ, quam alii Acræphium vocant: Pauſanias Acræphnium.* Pauſaniæ locus inter alia eſt in Bœot. cap. XXIII, vbi Ἀκραίφνιον πόλιν vocat, quam tradit εἶναι ἐξ ἀρχῆς μοῖραν τῆς Θηβαΐδος, *partem Thebaidis fuiſſe:* & cap. XXIV inter Acræphnium & lacum Copaidem *campos Athamantios,* * πεδίον Ἀθαμάντιον, interiacere ſcribit: non proxime ad lacum vrbem eſſe.

CCCX.

Phœnicis, quæ huic proxima apud Strabonem eſt, vix aliunde cognoſcitur. Addit ſub *Phœnicio* monte ſitam, prope Oncheſtum.

CCCXI.

Oncheſtus autem primum lucus fuit, Neptuno ſacer. Homerus Catalog. verſ. 13

Ὀγχηστόν θ' ἱερὸν Ποσιδήϊον, ἀγλαὸν ἄλσος,
Oncheſtumque, ſacrum Neptunium, clarum nemus.

Poſtea vrbem adpoſitam fuiſſe Pauſanias auctor eſt, qui Bœot. cap. XXVI πόλεως ἐρείπια Ὀγχηστοῦ, *rudera vrbis Oncheſti* memorauit. Stephanus de Homeri Oncheſto: Ὀγχηστὸς, ἄλσος. κεῖται ἐν τῇ τῶν Ἁλιαρτίων χώρᾳ. - - - ἔστι καὶ πόλις Βοιωτίας. *Oncheſtus, lucus. Situs in Haliartiorum regione. Eſt & oppidum Bœotiæ,* de quo ad Pauſaniam prouocat. Addit, quosdam Oncheſtum πόλιν μεγάλην, *magnam vrbem* dicere *inter Haliartios & Acræphios* ſitam.

CCCXII.

Supra Oncheſtum, aut Acræphiam, videtur *Medeon* Bœoticus fuiſſe, de quo ſupra in Phocico aliquid diximus: Strabo lib. IX pag. 283 Μεδεὼν ὁ Βοιωτικὸς ἀπ' ἐκείνου κέκληται. πλησίον δ' ἐστὶν Ὀγχηστοῦ ὑπὸ τῷ Φοινικίῳ ὄρει, ἀφ' οὗ καὶ μετωνόμασται Φοινικίς. *Medeon Bœoticus ab illo* [Phocico] *nomen ducit. Oncheſto vicinus eſt ſub Phœnicio monte. vnde & Phœnicis* [oppidum] *adpellatur.* Plinius lib. IV cap. VII in Bœotia: *Medeon, Phlygone, Acræphia, Coronea.*

CCCXIII.

Ad eumdem lacum, qua in auſtrum vergit, *Haliartus* ** fuit, non ignobile oppidum, euerſum bello Romanorum Macedonico II. Strabo ibidem:

Ἁλίαρ-

* Dictos fortaſſe ab illo Athamante, de quo Apollodorus I c. 9 §. 1 & 2.

** Nonnus Dionyſiac. XIII v. 71

Τδρηλήν τ' Ἁλίαρτον ὀρεσσιχύτου ποταμοῖο,
Χεύμασι μεσσατίοισι μεριζομένην Ἑλικῶνος.
Aquoſam Haliartum ex flumine de monte fuſo mediis Heliconis fluxibus diuiſam.

Ἁλίαρτος νῦν οὐκέτι ἐστὶ, κατασκαφεῖσα ἐν τῷ πρὸς Περσέα πολέμῳ, *Haliartus non exſtat hodie, deleta bello contra Perſeum.* Liuius lib. XLII cap. LXIII *In Bœotia ſumma vi Haliartum Lucretius prætor oppugnarat: - - - vrbs diruta a fundamentis.* Corn. Nepos Lyſandro cap. III *Orchomeniis miſſus ſubſidio, occiſus eſt a Thebanis apud Haliartum.* nam, quod Pauſanias Bœot. cap. XXXII tradit, προσβαλὼν τῷ Ἁλιάρτῳ πρὸς τὸ τεῖχος, στρατιᾶς ἔκ τε Θηβῶν ἐνούσης ἔνδον καὶ ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ ἐπεξελθόντων τῶν πολεμίων ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ, *quum murum Haliarti ſubiiſſet, quæ Thebanorum & Athenienſium præſidium habebat: eruptione facta cecidit in pugna.* Gentile Ἁλιάρτιος, vt paullo ante ex eiusdem Pauſaniæ cap. XXVI perſpectum eſt: etiam Latine. Liuius lib. XLII cap. XLIV *turba Coronæorum Haliartiorumque conuenerat ad defendendum decretum regiæ ſocietatis.*

CCCXIV.

Prope Haliartum fuit *Ocalea*, vel *Ocaleæ*, (vtroque modo in Strabonis libris legitur) Homero autem Catal. verſ. 8 Ὠκαλέη, Stephano Ὠκαλέα, ** Plinio *Ocalea* ſiue *Ocalee*, Ionico Homeri caſu. Plinius, vt ſupra etiam diximus, *in ora* ponit, quod falſum, niſi oram lacus intelligas, cui Strabo illam adpoſuit: & Stephanus: αἱ Θεσπιαὶ γειτονοῦσι καὶ ὁμοροῦσιν αὐτῇ, *Theſpiæ vicinæ & conterminæ ſunt ei*, puta, Ocaleæ. Rurſus Strabo dicto loco: Ὠκαλέη μέση Ἁλιάρτου καὶ Ἀλαλκομενίου, ἑκατέρου τριάκοντα σταδίους ἀπέχουσα, *Ocalee medio loco iacet inter Haliartum & Alalcomenium*, XXX *ſtadiis vtrimque diſtans.*

CCCXV.

In hoc quoque variauit idem Strabo & Ἀλαλκομένιον ſcribens & Ἀλαλκομεναὶ, vt ſupra in ora lacus dixerat, id eſt *Alalcomenium*, & *Alalcomenæ*. Variat nomen etiam aliis. Stephano eſt Ἀλαλκομένιον πόλις Βοιωτίας, *Alalcomenium vrbs Bœotiæ:* at Pauſaniæ Bœot. cap. XXXIII Ἀλαλκομεναὶ κώμη μέν ἐστιν οὐ μεγάλη, *Alalcomenæ vicus ſunt non magnus.*

CCCXVI.

Sequitur Strabonis ordine *Tilphuſium*, quod a *Tilphoſſa* *,* fonte ex monte *Tilphoſſio* fluente dici auctore Pindaro tradit, πλησίον Ἁλιάρτου καὶ Ἀλαλκομενῶν *prope Haliartum & Alalcomenas.* Locus Pindari non exſtat, etiam Caſaubono notante. Pauſanias cap. XXXIII τὸ ὄρος τὸ Τιλφούσιον, καὶ ἡ Τιλφοῦσα καλουμένη πηγὴ, σταδίους μάλιστα Ἁλιάρτου πεντήκοντα ἀπέχουσι, *mons Tilphuſios, & Tilphuſa item fons qui dicitur, ab Haliarto ſtadia abſunt, vt maxime, quinquaginta.*

CCCXVII.

Tandem circa lacum oppidis, a Strabone narratis, ineſt *Coronea*, Κορώνεια, de qua ibidem addit: ἡ Κορώνεια ἐγγὺς τοῦ Ἑλικῶνος ἐστὶν ἐφ' ὕψους ἱδρυμένη, *Coronea ſita eſt edito loco prope Heliconem.* Recentiores tradunt ad os Cephiſſi ſitam, nomen retinere: quod ſi eſt, aut longius aberit ab Helicone, aut huius iuga longiori tractu procurrunt. Ageſilaus, Plutarcho notante in Vita pag. 605, a Thermopylis in Phocidem conceſſit, φίλην οὖσαν, *quæ pacata erat.* Vt primum Bœotiam attigit, caſtra ad Chæroneam poſuit: inde pro-

* Nonnus Dionyſiac. XII v. 56 ſeqq. Ὠκαλέη.
** Ὠκάλεια Apollodoro Bibliothec. II cap. 4 §. 11 pag. 98.
, Τιλφωσσαῖον memorat Demoſthenes de falſa legat. pag. 218 B & 219 B.

fectus *Coroneam,* hoſtes ſibi obuios habuit. Nepos eiusdem Vita cap. IV *Obſiſtere ei conati ſunt Athenienſes & Bœoti apud Coroneam: quos omnes graui prœlio vicit.* Quod prœlium Diodorus ſcripſit lib. XIV cap. LXXXV, Bœotos cum ſociis occurriſſe Ageſilao *ad Coroneam,* ἀπήντησαν εἰς Κορώνειαν.

CCCXVIII.

Abeſt a Coronea XL ſtadiis *Libethrius* mons, in quo Pauſanias cap. XXXIV tradit ἀγάλματα Μουσῶν τε καὶ Νυμφῶν ἐπίκλησιν Λιβηθρίων, *Muſarum Nympharumque Libethriarum cognomine, ſtatuas* eſſe: quod etiam loco Macedoniæ tribuitur, vt ſupra indicauimus, cum nomine *Muſarum Libethridum,* ex ecloga VII Virgilii verſ 21.

CCCXIX.

Sic, quæ circa lacum erant, explicatis oppidis, de ipſo lacu eiusque nominibus adiiciendum eſt. Κωπαΐς, *Copais*, a plerisque dicitur; quod nomen Κῶπαι, Plinio quoque *Copæ*, oppidum prope ſitum, impoſuerunt. Liuius lib. XXXIII cap. XXIX *Plurimi pedites circa Copaidem paludem inventi: ibi ex limo eruta extractaque ex ſtagno cadauera.* Dicitur etiam *Cephiſſis* palus. Pauſanias Bœot. cap. XXIV Ἐξ Ἀκραιφνίου ἰόντι εὐθεῖαν ἐπὶ λίμνην τὴν Κηφισσίδα, οἱ δὲ Κωπαΐδα ὀνομάζουσιν τὴν αὐτὴν, πεδίον καλούμενόν ἐστιν Ἀθαμάντιον. *Acræphnio recta ad lacum Cephiſſidem, quem alii Copaidem vocant, tendenti, campi Athamantii peragrandi ſunt.* Nomen a Cephiſſo fluuio eſt, qui infunditur. Dictus etiam *Haliartius,* vt Strabo dicto loco obſeruauit. καθ' ἑκάστην, inquit, πρὸς αὐτῇ κατοικίαν ἐκείνης ἐπώνυμος ἐλέγετο, Κωπαῒς μὲν τῶν Κωπῶν Ἁλιάρτιος δὲ Ἁλιάρτου, καὶ οὕτως ἐπὶ τῶν ἄλλων. *Palus hæc dicta fuit Copais a Copis, Haliartia ab Haliarto, eodemque modo ab reliquis.* Dicitur etiam amnis *Melas*, quem Plutarchus in Sylla p. 465 ſolum a fontibus nauigabilem dicit, hanc paludem implere. Pauſanias Bœot. cap. XXXVIII ὁ Μέλας ἐς λίμνην Κηφισσίδα ἐκδίδωσιν. Sed Strabo de illo lib. IX pag. 280 οὗτος ἠφάνισται τελέως, *hic* [fluuius Melas] *omnino periit,* vel hiatu hauſtus vel lacubus abſumtus. nec enim longe manaſſe fertur, ſed ortus apud Orchomenum, breui poſt in ſtagna & lacus ſubiiſſe.

CCCXX.

Orchomenus, ὁ Ὀρχομενὸς Plutarcho, Pelopida pag. 286, & Thucydides lib. IV pag. 303 Χαιρώνεια ἐς Ὀρχόμενον τὸν Μινύειον πρότερον καλούμενον, νῦν δὲ Βοιώτιον, ξυντελεῖ, *Chæronea Orchomeno, Minyeo antea dicto, nunc Bœotico, contribuit.* Hoc eſt quod Plinius lib. IV cap. VIII videtur expreſſiſſe: *Orchomenus, Minyeus antea dictus:* quamuis male is in Theſſalia poſuit. At rurſus Thucydides lib. I pag. 74 οἱ ἐκ τῆς Ὀρχομενοῦ φυγάδες, genere ſequiori. Supra Copaidem paludem in Locrorum erat confinio. Plutarchus Lyſandri vita pag. 449 τὴν Ὀρχομενίων πόλιν ἑκουσίως προσχωρήσασαν ἔλαβε, *Orchomeniorum vrbem vltro ſe dedentem cepit.* Nomen ab Orchomeno Minyæ filio, vnde & cognominatur. Pauſanias Bœot. cap. XXXVI Μινύου ἦν Ὀρχομενός. ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος ἥ τε πόλις Ὀρχομενὸς, καὶ οἱ ἄνδρες ἐκλήθησαν Ὀρχομένιοι. διέμεινε δὲ οὐδὲν ἧσσον καὶ Μινύας ἐπονομάζεσθαι σφᾶς ἐς διάκρισιν ἀπὸ Ὀρχομενίων τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ, *Minyæ filius fuit Orchomenus. Eo regnante & vrbs Orcho-*

Orchomenii & populi Orchomenii adpellati. Manſit tamen & Minyarum cognomen, quo ab iis, qui in Arcadia ſunt, Orchomenii diſtinguerentur. Orchomeni aiunt fontem *Acidalium* fuiſſe. Seruius in Aeneid. I verſ. 120 ad verba, *Matris Acidaliæ: Acidalia*, inquit, *Venus dicitur a fonte Acidalio, qui eſt in Orchomeno, Bœotiæ ciuitate, in quo ſe Gratiæ abluunt, quas Veneri conſtat eſſe ſacratas.*

CCCXXI.

Vicinæ Orchomeno *Chæronea* & *Lebadea.* Illa, patria Plutarchi, clade Græcorum, a Philippo rege inlata, notior. Stephanus: Χαιρώνεια, πόλις πρὸς τοῖς ὅροις Φωκίδος, *Chæronea, vrbs ad fines Phocidis.* Et Thucydides lib. IV pag. 303 ἔςι ἡ Χαιρώνεια ἔσχατον τῆς Βοιωτίας πρὸς τῇ Φανότιδι τῆς Φωκίδος, *Chæronea in extremis eſt Bœotiæ, apud Phanotidem, quæ Phocidis eſt.* Aelianus Var. Hiſt. lib. VI cap. I ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην ἐνίκησεν ὁ Φίλιππος, *Philippus vicit ad Chæroneam.* Prœlium illud ſcripſit Diodorus lib. XVI cap. LXXXVII. Ibidem Sulla vicit Archelaum. Plutarchus Sulla pag. 462 ὁ Ἀρχέλαος ὥρμησεν ἐπὶ τὴν Χαιρώνειαν, *Archelaus contendit aduerſus Chæroneam.* Idem in Lucullo pag 493 αἱ τοῦ Σύλλα πρὸς Ὀρχομενῷ καὶ περὶ Χαιρώνειαν ὑμνούμεναι ἀριστεῖαι, *Sullæ ad Orchomenum & Chæroneam laudata facinora.* Chæroneam olim Orchomeno contributam fuiſſe refert Thucydides lib. IV pag. 303.

CCCXXII.

Proxima eſt *Lebadia,* Λεβαδία & Λεβάδεια, *Lebadea,* itidem ad Phocidis fines. Strabo lib. IX p. 291 de Panopeo Phocidis: ὅμορος τοῖς περὶ Λεβαδίαν τόποις. Pauſanias Bœot. cap. XXXIX Φωκεῦς ὑπεροικοῦσιν Ὀρχομενίων· ἐν δὲ τῷ πεδίῳ Λεβάδεια αὐτοῖς ὅμορος, *Orchomeniis ſunt imi Phocenſes: qua campi patent, proxima eſt Lebadea.* Et cap. XL Λεβαδέων ἔχονται Χαιρωνεῖς, *Lebadenſibus vicini ſunt Chæronenſes.* Et Strabo lib. IX pag. 285 Λεβαδία κεῖται μεταξὺ τοῦ Ἑλικῶνος καὶ τῆς Χαιρωνείας, Κορωνείας πλησίον. *Lebadia ſita eſt inter Heliconem & Chæroneam, prope Coroneam.* Gellius lib. XII cap. V deſcribit iter Athenis Delphos per *Lebadiam, quod eſt oppidum antiquum in terra Bœotia.* Statius Theb. VII verſ. 345

Et valles Lebadea tuas, & Hyampolin acri
Subnixam ſcopulo.

Habuit Lebadia *Iouis Trophonii* oraculum. Strabo ibidem: Λεβαδίᾳ δ' ἐστὶν, ὅπου Διὸς Τροφωνίου μαντεῖον ἵδρυται, χάσματος ὑπονόμου κατάβασιν ἔχον, *Apud Lebadiam Iouis Trophonii oraculum eſt, quod qui conſulit, in hiatum terræ deſcendit.* Plura de hoc oraculo eiusque ritibus tradit Pauſanias Bœot. cap. XXXIX. Idem in Attic. cap. XXXIV Trophonium inter homines numerat, οἷ θεῶν Ἕλλησι τιμὰς ἔχουσι, *quibus Græci diuinos honores habuerunt.*

CCCXXIII.

In eodem Bœotorum limite ad fines Phocidis eſt *Helicon,* mons Muſis ſacer: εὐγεως καὶ δένδρων ἀνάπλεως, *præſtans, terræ bonitate, & crebritate arborum,* quod Pauſanias Bœot. cap. XXVIII obſeruauit. Longe protrahitur, vt Strabo lib. IX pag. 283 deſcripſit. Phocidem enim attingit ἐκ τῶν πρὸς ἄρκτον αὐτῆς μερῶν, *a partibus eius* [Phocidis] ſeptemtrionalibus; & partim

ab occidente : nec non πρὸς τὸν ὕςαἶον λιμένα Μυχὸν, *ad extremum portum* [Phocidis] *Mychum.* In Helicone erant, quod idem addit, τό, τε τῶν Μυσῶν ἱερὸν, καὶ ἡ Ἵππυ κρήνη, *& Muſarum templum & fons Hippocrene:* etiam τῶν Λειβηθρίδων νυμφῶν ἄντρον, *antrum Libethridum nympharum*, quod diuerſis locis fingitur, aut non vno loco dedicatum fuit, vt ſupra intelleximus. Alia Heliconis monimenta quam plurima narrauit Pauſanias Bœot. cap. xxx, etiam fluuium *Heliconem*, qui in terram merſus, ex interuallo ſe, ſed alio nomine, proferat, videlicet *Baphyræ*. In hoc monte luſus & delicium poetarum eſt. Virgilius lib. vii verſ. 641

Pandite nunc Helicona, Deæ, cantusque mouete.

Horatius lib. ii epiſt. i verſ. 217

- - - - - *& vatibus addere calcar,*
Vt ſtudio maiore petant Helicona virentem.

Et Propertius lib. iii elegia v verſ. 19

Me iuuat in prima coluiſſe Helicona iuuenta,
Muſarumque choris implicuiſſe manus.

CCCXXIV.

Cum Helicone multi *Pimplam* ſiue *Pimpleium* montem coniungunt, itidem Muſis ſacrum: vnde illa Horatii adlocutio ad Muſam lib. i od. xxvi eſt, *Pimplea dulcis:* & Catulli carm. ciii *Pimpleum ſcandere montem.* Sed verius forſan in Pieriam Macedoniæ reducetur, * quia Strabo dicit lib. x pag. 324 a Thracibus illa loca *Pieriam, Olympum, Pimplam, Libethrum* dedicata fuiſſe: νῦν δὲ ἔχουσι Μακεδόνες, *nunc vero Macedones poſſidere.* niſi exiſtimes, vt *antrum Libethridum* diuerſis locis dedicatum fuit, in Macedonia & in Helicone: ſic eosdem Thraces, quos & Bœotiam tenuiſſe olim Strabo cenſet, vtroque loco *Pimplam* montem & *Pimpleium fontem*, Feſto laudatum, conſecraſſe.

CCCXXV.

Præter *Libethrum* Macedoniæ etiam *Libethrius* mons in Bœotia cum Muſarum ſimulacris erat, vt ſupra in *Coronea*, prope quam ille ſitus eſt, demonſtrauimus: qui haud dubie cum Helicone eſt continuus, ſaltem eidem proximus.

CCCXXVI.

Mons *Cithæron* Κιθαιρὼν, ** ex altero latere eſt, & ad Megarenſes vergit. Strabo lib. ix pag. 279 Ἀπὸ τῆς ἑσπέρας ὁ Κιθαιρὼν λεξὸς ἐμπίπτει μικρὸν ὑπὲρ τῆς Κρισσαίας θαλάτἶης, ἔχων τὴν ἀρχὴν συνεχῆ τοῖς Μεγαρικοῖς καὶ τοῖς Ἀττικοῖς ὄρεσιν· εἶτ᾽ ἐπιςρέφον εἰς τὰ πεδία, παυόμενος δὲ περὶ τὴν Θηβαίαν. *Ab occaſu Cithæron obliquus incidit paullum ſupra Criſſæum mare, initium habens Atticis*

* Tzetza ad Lycophron. Alexandr. v. 275 Πιμπλεία δὲ πόλις καὶ κρήνη καὶ ὄρος Μακεδονίας, ὡς μέμνηται Καλλίμαχος ἐν ὕμνοις κ. τ. λ. *Pimpleia autem vrbs & fons & mons Macedoniæ, vt Callimachus meminit in hymnis.* Poſt pauca: Αἵτινες (αἱ Μοῦσαι) παρὰ τὴν Πιμπλείαν καὶ Λειβήθριαν καὶ τὸν Βήφυρον οἰκοῦσιν, ἃ παρὰ τὸν Ἑλικῶνα καὶ τὴν Μακεδονίαν εἰσί.

** Euripid. Bacch. v. 660 Ἥκω Κιθαιρῶν᾽ ἐκλιπὼν ἵν᾽ οὔποτε λευκῆς χιόνος ἀνεῖσαν εὐαγεῖς βολαί. *Venio relinquens Cithæronem, vbi nunquam liqueſcunt ſacri cumuli candidæ niuis.* conf. Theophraſt. de Ventis pag. 409.

cis & Megaricis montibus contiguum: deinde in campos ſe ſe torquens, & ad Thebas deſinens. Pindarus Pyth. od. I verſ. 150 πρὸ Κιθαιρῶνος μάχαν, pugnam dicit aduerſus Mardonium apud Platæas. Plinius lib. IV cap. VII *Datur & his* [Muſis] *Thebis ſaltus Cithæron.* Pomponius Mela lib. II cap. III *In Bœotia Thebæ, & Cithæron fabulis carminibusque celebratus.* Fabulæ illæ ſunt Actæonis, Orgiorum Bacchi, muri Thebarum Amphionis lyra ſtructi, & forſan aliæ. Seneca Trag. Phœniſſ. ſub initium, perſona Oedipi:

Ibo, ibo qua prærupta protendit iuga
Meus Cithæron: qua peragrato celer
Per ſaxa monte iacuit Actæon, ſuis
Noua præda canibus.

Virgilius Aeneid. lib. IV verſ 302

- - - audito ſtimulant trieterica Baccho
Orgia, nocturnusque vocat clamore Cithæron.

Et Propertius lib. III elegia II

Saxa Cithæronis Thebas agitata per artem
Sponte ſua in muri membra coiſſe ferunt.

CCCXXVII.

Fontes etiam Bœotiæ circa Heliconem & Thebas ſunt laudati. Plinius dicto loco: *Præterea fontes in Bœotia: Oedipodia, Pſamathe, Dirce, Epicrane, Arethuſa, Hippocrene, Aganippe, Gargaphie.* Primi, *Oedipodii*, nomen ab Oedipo eſt, qui paternæ cædis cruorem illo abluiſſe fertur apud Pauſaniam Bœot. cap. XVIII. *Pſamathe* rarioris eſt mentionis. *Dirce* [a] in Thebanorum vrbe. Scholiaſtes ad Pindari Olymp. od. X verſ. 101 Δίρκη πηγὴ ἐν Θήβαις, *Dirce fons eſt Thebis.* Ipſe Pindarus Iſthm. od. VIII verſ. 43 παρὰ καλλιρόῳ Δίρκᾳ, *apud Dircen pulchre fluentem.* Vnde Horatius lib. IV oda II verſ. 25 de Pindaro Thebano poeta dixit:

Multa Dircæum leuat aura cygnum.

Dorica dialecto quæ *Epicrane* dicta Plinio & Martiano Capellæ; ἐπικρήνη eſt communi Græciſmo, de cuius ſitu nihil præterea notum eſt. *Arethuſa* cum Pſamathe ac Oedipodia, Thebarum fuit Solino auctore cap. VII. *Apud Thebas*, inquit, *Helicon lucus eſt, Cithæron ſaltus, amnis Iſmenius: fontes, Arethuſa, Oedipodia, Pſammathe, Dirce. Sed ante alios Aganippe & Hippocrene.* Hi vero in Helicone, vt de *Hippocrene* ſupra ex Strabone dictum: & *Aganippe* ibidem. Claudianus de Conſ. Mallii Theod. verſ. 271

Concinuit felix Helicon, fluxitque Aganippe
Largior.

Sunt qui eumdem fontem dicant Aganippen & Hippocrenen. Ouidius Faſtor. lib. V verſ. 7

Dicite, quæ fontes Aganippidos Hippocrenes
Grata Meduſæi ſigna tenetis equi.

Solinus autem verius ſeparauit; & addidit dicto loco: *incenſa eſt licentia poeta-*

[a] Addatur Nonnus Dionyſ. IV v. 356 & Euripid. in Phœniſſ. v. 648 ſeqq. & v. 737 & 833. *Dirce* dicta eſt a *Dirce* Lyci vxore in fontem hunc proiecta. Apollodor. III cap. 5 pag. 156.

poetarum, vt vtrumque pariter diſſeminaretur, & quod aperta foret alitis equi vngula, & quod poti inſpirationem faciant litterariam. Prius ſingulari numero de ſolo Hippocrene dixit: alterum pluraliter de vtroque, Aganippe & Hippocrene. Conſule ibidem Salmaſium. *Gargaphie* ſupereſt, quam Pauſaunias Bœot. cap. IV in Platæarum deſcriptione κρήνην Γαργαφίαν, *fontem Gargaphium* vocat, cuius aquam corruperit Mardonius, quum Græcorum exercitum illa vti vidiſſet.

CCCXXVIII.

Dum de fontibus Heliconis montis egimus, nec obliuiſcenda eſt *Aſcra*, Heſiodi patria, paruus vicus, vt ipſe deſcripſit in ἔργ. verſ. 638 de patre ſuo dicens:

Νάσσατο δ' ἄγχι Ἑλικῶνος ὀϊζυρῇ ἐνὶ κώμῃ
Ἄσκρῃ, χεῖμα κακῇ, θέρει ἀργαλέῃ, ἐδέ ποτ' ἐσθλῇ,

Habitauit prope Heliconem miſero in vico Aſcra, hieme malo, æſtate moleſto, numquam bono. Pauſanias Bœot. cap. XXIX ex Hegeſinoo, veteri poeta, Ἑλικῶνος ἔχει πόδα, *radices Heliconis* [Aſcra] *tenet.* Sita Aſcra ἐν τῇ τῶν Θεσπιέων, ἀπέχουσα τῶν Θεσπιῶν ὅσον τετταράκοντα ςαδίες, vt Strabo lib. IX pag. 282 notauit, hoc eſt, *in Theſpienſi regione, quadraginta circiter ſtadia a Theſpiis.*

CCCXXIX.

Ipſæ *Theſpiæ*, ſiue *Theſpia* numero ſingulari, (nam vtroque modo ait Strabo adpellari) Græce Θέσπεια & Θεσπιαί; vrbs eſt πρὸς τῷ Ἑλικῶνι, νοτιωτέρα αὐτῦ, ἐπικειμένη τῷ Κρισσαίῳ κόλπῳ καὶ αὐτὴ καὶ ὁ Ἑλικών: *ad Heliconem ſita in auſtrum verſus, imminens ſinui Criſſæo, ſicut etiam ipſe Helicon:* vt Strabo lib. IX pag. 282 eius ſitum delineauit. Et Pauſanias Bœot. cap. XXVI Θέσπεια ὑπὸ τὸ ὄρος τὸν Ἑλικῶνα ᾤκισται, *Theſpia infra montem Heliconem condita eſt.* Ita autem ſub Helicone ſita eſt, vt quodammodo etiam Cithæronem montem adſpiciat. Scylax ſcripſit Θεσπιαί:* Herodotus VIII cap. L, & Stephanus Θέσπεια. Hic vero addit πληθυντικῶς Θεσπιαὶ ὀξυτόνως, *plurali numero accentum ad vltimam transferri.* Liuius lib. XLII cap. XLIII *Exules Theſpias vniuerſi conceſſerunt.* Id memorabile, Strabonis ætate, quod dicto loco teſtatur, hanc vrbem & Tanagram ſolas ex Bœoticis conſtitiſſe. Plinius lib. IV cap. VII *Theſpiæ, liberum oppidum.* Hinc in oram conuertimur.

CCCLXXX.

Ora Criſſæi, ſiue Corinthiaci ſinus, ex parte etiam Bœotiorum erat, in qua *Creuſa* eſt, Κρέουσα, nauale Theſpienſium. Strabo loco iam prædicto: ἐπίνειον δ' ἔχουσιν αἱ Θεσπιαὶ Κρεῦσαν, ἣν καὶ Κρευσίαν καλῦσιν, *nauale habent Theſpiæ Creuſam: quod etiam Creuſiam dicunt.* Ptolemæus quoque Κρέουσαν in maritimis Bœotiæ iuxta Phocidem adpellat. Liuius Theſpienſium emporium dixit lib. XXXVI cap. XXI. *Is*, inquit, *a Creuſa (Theſpienſium emporium eſt, in intimo ſinu Corinthiaco retractum) Patras Achaiæ petit.* Pauſaniæ Bœot. cap. XXXII idem oppidum eſt Κρευσὶς, *Creuſis*, duabus ſyllabis. τοῖς δὲ, inquit, ἐν Κρευσίδι ἐπινείῳ τῶν Θεσπιέων οἰκῦσιν, ἐν κοινῷ μὲν ἐςιν ὐδέν. *Qui Creuſide, nauali Theſpienſium habitant, illi nihil publice habent memoratu*

moratu

* Sic habet etiam Demoſthenes de Megalop. pag. 86 A.

Digitized by Google

moratu dignum. Stephanus eodem modo, ſed reducto accentu: Κρεῦσις, πόλις Βοιωτίας, *Creuſis, vrbs Bœotiæ.*

CCCXXXI.

Inde in occaſum, & propius fines Phocidis, Ptolemæo ſunt Σίφαι, *Siphæ*, in maritimis. Thucydides lib. IV pag. 303 Σίφας μὲν ἔμελλόν τινες παραδώσειν. αἱ δὲ Σίφαι εἰσὶ τῆς Θεσπιακῆς γῆς ἐν τῷ Κρισαίῳ κόλπῳ ἐπιθαλαττίδιοι, *Siphas quidam voluerunt prodere. Siphæ autem ſunt Theſpiaca regione ad mare in ſinu Criſæo.* Dorice Τίφαι, vel ſingulariter Τίφα *Tipha* eſt. Pauſanias cap. XXXII A Creuſide præter Thisben nauiganti πόλισμά ἐστιν οὐ μέγα ἐπὶ θαλάσσῃ Τίφα, *occurrit paruum oppidum, ad mare ſitum, Tipha.*

CCCXXXII.

Ipſa autem, *Thisbe*, Θίσβη, inter Creuſidem ſiue Creuſam eſt & Siphas, reductior a mari, vti ex dicto Pauſaniæ loco adparet; ſed haud longe. Idem in Phoc. cap. XXXVII ἐς τὴν Βοῦλιν ἐκ μὲν τῆς Βοιωτίας Θίσβης σταδίων ἐστὶν ὁδὸς ὀγδοήκοντα, *a Thisbe oppido Bœotiæ in Bulin oppidum Phocidis, ſunt ſtadia octoginta.* Et Plinius *Thisben* in Bœotiæ oppidis numerauit.

CCCXXXIII.

Hæc de Bœotia, quæ certiora ſunt. Plinius plura addit, ſed pleraque incerto ſitu. Sunt autem, *Eleutheræ, Pheræ, Aspledon,* * *Hyle. Erythræ, Cliſſas, Anchoa:* præter illa, quæ ſupra æque obſcura, ab eodem prodita, ſignificabamus.

CCCXXXIV.

Ex his *Eleutheræ*, Ἐλευθεραί, Straboni, Pauſaniæ, Stephano ** etiam notæ fuerunt. Ex Pauſaniæ Attic. cap. XXXVIII conſtat, Atticam olim & Bœotiam *Eleutherenſes* diremiſſe. Poſtquam Eleutheræ in Athenienſium poteſtatem veniſſent, Cithæronem montem finem vtriusque regionis haberi cœpiſſe. Ipſius ætate pauca ἐρείπια, *rudera* & veſtigia ſupererant ὑπὲρ πεδίου πρὸς τῷ Κιθαιρῶνι, *ſuper campo iuxta montem Cithæronem.*

CCCXXXV.

Pheræ, Φηραί, Straboni IX pag 279 ſunt vnus ex IV pagis Tanagricis. ἐστι τῆς τετρακωμίας τῆς περὶ Τάναγραν.

CCCXXXVI.

Hyle, Ὕλη, in Homeri Catal. verſ. 7 exſtat,

Οἵ τ' Ἐλεῶν' εἶχον, ἠδ' Ὕλην,

qui Eleonem tenebant, aut Hylen. quo ſitu, non adparet, niſi quod *Hylicæ* paludis Strabo meminit, diſtinctæ a Copaide, cuius generis plures ſupra Copaidem fuerunt.

Bbb bbb CCCXXXVII.

* Nonnus Dionyſ. XIII v. 94 pag. 356,

Οἵ τ' Ἀσπληδόνος ἄστυ καὶ ὃν χάρις οὔποτε λείπῃ
Ὀρχομένου Μινύαο χοροίτυπον ἄλσος ἐρώτων·
Οἵ θ' ὑρίην ἐνέμοντο δενδρέχον ὕλας ἀρούρης,
Ξεινοδόκον μεθέπουσαν ἐπωνυμίην Ὑριῆος.
Ἧχι γίγας ἀπέλεθρος ἀπειρογάμων ἀπὸ λέκτρων
Ὠρίων κ. τ. λ.

** Et Diodoro Siculo IV pag. 211, qui a Baccho conditas eſſe dicit.

CCCXXXVII.

Aſpledon, ἡ Ἀσπληδὼν obliquo Ἀσπληδόνος, viginti ſtadiis Straboni pag. 286 ab Orchomeno abeſt; interfluit *Melas* * amnis. Stephanus quoque memorauit, ſed perperam πόλιν Φωκίδος, *Phocidis vrbem* vocat, ſi modo illud nomen ab illius manu eſt. Pauſanias Bœot. cap. XXXVIII deſertam aquarum fuiſſe penuria, refert.

CCCXXXVIII.

Erythræ prope Platæas & Cithæronem dicuntur fuiſſe. Pauſanias Bœot. cap. II γῆς δὲ τῆς Πλαταιίδος ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ὀλίγον τῆς εὐθείας ἐκτραπεῖσιν ἐς δεξιὰ, Ὑσιῶν καὶ Ἐρυθρῶν ἐρείπιά ἐστι, *Agro Platæenſi ſub Cithærone paululum digreſſis ad dexteram, ſunt Hyſiarum & Erythrarum rudera.* Homerus verſ. 6 Catalogi:

Οἵ τ' ἀμφ' Ἅρμ' ἐνέμοντο, καὶ Εἰλέσιον καὶ Ἐρυθράς.

CCCXXXIX.

Gliſſas, ſiue *Gliſſa* eiusdem eſt verſu eius Catalogi II

Οἵ τε Πλάταιαν ἔχον, ἠδ' οἳ Γλίσσαν τ' ἐνέμοντο.

qui Platæam tenebant, & qui habitabant Gliſſam. Euſtathius Γλίσσας, Γλίσσαντες formauit.

CCCXL.

Tandem *Anchoa*, Ἀγχόη, ſecundum Strabonem pag. 280 locus eſt, vbi Cephiſſus, aliquanto ſpatio ſub terra occultatus, prope Larymnam Locridis erumpit, & deinde in mare exit.

SECTIO XI.

ATTICA.

CCCXLI.

Attica, regio Athenienſium, antiquitus *Acte, Actæa, Atthis* ** adpellata. Plinius lib. IV cap. VII *Attica, antiquitus Acte vocata.* Et Pauſanias Attic. cap. II ὀνομάζουσιν Ἀττικὴν τὴν χώραν, πρότερον καλουμένην Ἀκταίαν, *nominant Atticam regionem, quæ prius vocata fuit Actæa.* Pomponius Mela lib. II cap. III *Locris, Phocis, Bœotis, Atthis,* *** *Megaris: ſed omnium Atthis clariſſima.* Plinius ab iſthmo deducit, vt Megaram quoque contineat tamquam partem. *Attingit*, inquit, *iſthmum parte ſui, quæ adpellatur Megaris, a colonia Megara.* Alii Megarim, etiam Mela, ſeparatam regionem conſtituunt, quod vrbs Megara æmula ſæpe & inimica fuit Athenienſibus. Quod ſi eſt, terminos Attica ab occaſu habuit Megaridem: a ſeptem-

* Nicander Theriac. v. 686

Πηγέων μέλανος ποταμοῦ παρὰ χεῖλος ἄμερσεν.

Scholiaſtes adſcribit, Μέλας ποταμὸς Βοιωτίας. Melas influit, quo Cephiſus. Theophraſtus hiſtor. Plantar. IV cap. 12 pag. 470. Idem de cauſis Plantar. V cap. 5 ait, aquas verumque ſuas retinere.

** Olim Μοψοπία. Vide Tzetzem ad Lycophron. v. 733.

*** A virgine filia Cranai regis ita dicta eſt. Apollodor. III c. 13 §. 5 pag. 225.

ptemtrione Bœotiam: * ab auſtro Saronicum ſinum: ab ortu Aegæum mare.

CCCXLII.

Princeps vrbs huius regionis, quod notum, *Athenæ* ſunt Ἀθῆναι: **. de qua Plinius dicto loco: *Libera hæc ciuitas, nec indiga vllius præconii amplius: tanta claritas ſuperfluit.* Cicero pro Flacco cap. XXVI *Adſunt Athenienſes vnde humanitas, doctrina, religio, fruges, iura, leges ortæ, atque in omnes terras diſtributæ putantur: de quorum vrbis poſſeſſione propter pulchritudinem etiam inter deos certamen fuiſſe proditum eſt: quæ vetuſtate ea eſt, vt ipſa ex ſe ſe ſuos ciues genuiſſe dicatur: & eorum eadem terra parens, altrix, patria dicatur: auctoritate autem tanta eſt, vt iam fractum prope ac debilitatum Græciæ nomen, huius vrbis laude nitatur.* Idem lib I de Oratore cap. IV *illæ omnium doctrinarum inuentrices Athenæ, in quibus ſumma dicendi vis & inuenta eſt & perfecta.* Olim vrbs dicta *Cecropia*, quod nomen poſtea arci manſit. Plinius lib. VII cap. LVI *Oppidum Cecrops a ſe adpellauit Cecropiam, quæ nunc eſt arx Athenis.* Ita autem arx fuit, vt omnem vrbem veterem complecteretur. Thucydides lib. II pag. III τὸ πρὸ τούτου, ἡ ἀκρόπολις ἡ νῦν οὖσα, πόλις ἦν, καὶ τὸ ὑπ' αὐτὴν πρὸς νότον μάλιστα τετραμμένον, *Ante Theſea, quæ nunc ſumma vrbs eſt (ἀκρόπολις,) tunc vrbs fuit, & id præcipue, quod ſub ea ſpectat meridiem.*

CCCXLIII.

Memorabilia circa Athenas ſunt primum Academia, Ἀκαδημία, de qua Pauſanias Attic. cap. XXIX ἐγγυτάτω δὲ Ἀκαδημία, χωρίον ποτὲ ἀνδρὸς ἰδιώτου, γυμνάσιον δὲ ἐπ' ἐμοῦ, *Proxime vrbem eſt Academia, priuati olim hominis poſſeſſio, mea ætate gymnaſium.* Immo & longe antea gymnaſium fuerat. Ser. Sulpicius ad Cicer. lib. IV epiſt. XII *nos in nobiliſſimo orbis terrarum gymnaſio Academiæ locum delegimus, ibique eum combuſſimus.* Platonis ibi ſchola erat, vnde ſectatores ipſius *Academici* dicti. Cicero lib. I Acad. Quæſt. cap. IV *Qui erant cum Ariſtotele, Peripatetici dicti ſunt, quia diſputabant inambulantes in Lyceo: illi autem, qui Platonis inſtituto, in Academia, quod eſt alterum gymnaſium, cœtus erant, & ſermones habere ſoliti, e loci vocabulo nomen habuerunt.* Iac. Sponius a ſeptemtrione vrbi adpoſitam habet: a qua Meurſius ſex ſtadiis abfuiſſe ex principio lib. V Cic. de Finibus probauit. Idem locus & *Ceramicus*, Κεραμεικός, dicebatur, aut Academia pars erat Ceramici, ſed illius, qui extra vrbem erat: fuit enim intra mœnia Ceramicus alius. Heſychius: εἰσὶ δὲ δύο Κεραμεικοί, ὁ μὲν ἔξω τείχους, ὁ δὲ ἐντός. *Erant duo Ceramici, alter extra vrbem, alter intus.* Idem in Ἀκαδημία: καὶ τόπος καλεῖται οὕτως ὁ Κεραμεικός. *Is locus vocatur etiam Ceramicus.* Vide ſingularem librum Io. Meurſii de Ceramico gemino.

* Montibus altis, per quos difficiles aditus erant, interceptam. Vide Xenophont. memorabil. Socrat. III pag. 771.

** Dictæ ita ab Ἀθηνᾶ. Vide Apollodor. III cap. 13 §. 1 pag. 221, 222. Λαμπροτάτη πολίων, *ſplendidiſſima vrbium*, Athenæus I pag. 20 B. Vid. Meurſii Athenas. Cauſſas ſplendoris Athenarum expoſuit Xenophon in libro de redicibus.

CCCXLIV.

Alter locus, modo a Cicerone laudatus, eſt *Lyceum*, Λύκειον, in quo *Peripatus* fuit, Ariſtotelis *deambulatio*. Diogenes Laertius ſub initium Vitæ Ariſtotelis, quum is ex Macedonia legatus rediiſſet, ἑλέσθαι περίπατον, τὸν ἐν Λυκείῳ, *elegiſſe ſibi peripatum, qui in Lyceo eſt.* Harpocration: ἓν τῶν παρ᾽ Ἀθηναίοις γυμνάσιον ἐστι Λύκειον, *vnum ex gymnaſiis Athenienſium Lyceum eſt.*

CCCXLV.

Ab occaſu vrbis eſt portus *Piræeus*, Πειραιεὺς, omnium clariſſimus, quem Themiſtocles condidit. Nepos Vita eius cap. VI *Quum Phalereo portu neque magno neque bono Athenienſes vterentur, huius conſilio triplex Piræei portus conſtitutus eſt, isque mœnibus circumdatus, vt ipſam vrbem dignitate æquipararet, vtilitate ſuperaret.* TRIPLEX portus: quia Thucydides lib. I pag. 62 de Piræeo loco dicit habere τρεῖς λιμένας αὐτοφυεῖς, *tres portus natura factos.* Vicus quidem ſeu pagus Piræeus fuit, antequam Themiſtocles ornaret; non autem portus. Pauſanias Attic. cap. I ὁ Πειραιεὺς δῆμος μὲν ἦν ἐκ παλαιοῦ· πρότερον δὲ, πρὶν ἢ Θεμιστοκλῆς Ἀθηναίοις ἦρξεν, ἐπίνειον οὐκ ἦν· Φαληρὸν δὲ, ταύτῃ γὰρ ἐλάχιστον ἀπέχει τῆς πόλεως ἡ θάλασσα, τοῦτο σφίσιν ἐπίνειον ἦν. *Piræeus pagus quidem erat olim; antequam Themiſtocles ad rempublicam accederet, nauale non fuit. Phalerum autem (nam ea parte vrbs minimum a mari diſtat) ipſis nauale erat.* Heic omne commercium cum Athenienſibus erat, & quidquid Athenis petebatur, ex hoc portu accipiebatur. Cicero de Clar. Orat. cap. XIII *Vt ſemel e Piræeo eloquentia euecta eſt, omnes peragrauit inſulas, atque ita peregrinata tota Aſia eſt.* Quarto caſu Statius lib. XII Thebaidos verſ. 616

- - - *& trepidis ſtabilem Piræea nautis:*

quem Græci contrahunt, τὸν Πειραιᾶ, vt Thucydides lib. II loco mox indicando. Et poetæ hoc nomen contrahunt in *Piræus*. Catullus carm. LXIV de nupt. Pel. & Thet. verſ. 74

Egreſſus curuis e litoribus Piræi.

Ouidius lib. VI Metamorphoſ. verſ. 445

- - - - *veloque & remige portus*
Cecropios intrat, Piræaque litora tangit.

Et Propertius lib. III elegia XXI

Inde vbi Piræi capient me litora portus.

Quamuis autem non minimo interuallo ab vrbe diſtabat; tamen muris ei coniunctus erat, quæ μακρὰ τείχη, *longi muri* vocabantur: etiam μακρὰ σκέλη, *longa crura* Appiano in Mithridaticis. Thucydides lib. II pag. 110 τὰ δὲ μακρὰ τείχη πρὸς τὸν Πειραιᾶ, τεσσαράκοντα σταδίων, ὧν τὸ ἔξωθεν ἐτηρεῖτο, καὶ τοῦ Πειραιέως ξὺν Μουνυχίᾳ ἑξήκοντα μὲν σταδίων ὁ ἅπας περίβολος. *Longi muri ad Piræeum vsque, quadraginta ſtadia habebant, quorum exteriora cuſtodiebantur: & Piræei cum Munychia vniuerſus ambitus, ſexaginta ſtadia.*

CCCXLVI.

Inde propior vrbi portus erat *Munychius*, minor quam Piræeus, qui etiam colebatur inſtar oppiduli, nec minus, quam ille, munitus. Locus

cus ille Μυνυχία, *Munychia* vocabatur, vti iam ex Thucydide eſt cognitum. Nepos Thraſybulo cap. 11 *Hinc in Piræeum tranſiit, Munychiamque muniuit.* Ideo Φρουρὰν etiam, *præſidium* habuit, vti ex Plutarchi Demoſthene pag. 859 conſtat. Strabo lib. IX pag. 272 λόφος ἐςὶν ἡ Μυνυχία χεῤῥονησίζων - - - ὑποπέπτωκασι δ' αὐτῷ λιμένες τρεῖς. τὸ μὲν οὖν παλαιὸν ἐτετείχιςο καὶ συνῴκιςο ἡ Μυνυχία παραπλησίως ὥσπερ ἡ τῶν Ροδίων πόλις, προσειληφυῖα τῷ περιβόλῳ τὸν Πειραιᾶ καὶ τοὺς λιμένας πλήρεις νεωρίων. *Munychia tumulus peninſulæ forma, - - & infra ſunt tres portus. Antiquitus muro cincta atque habitata fuit Munychia, fere quomodo Rhodiorum vrbs, complexa mœnibus Piræeum, & portus naualium plenos.* Et Pauſanias Attic. cap. I Ἔςι καὶ ἄλλος Ἀθηναίοις, ὁ μὲν ἐπὶ Μυνυχίᾳ λιμὴν, καὶ Μυνυχίας ναὸς Ἀρτέμιδος. *Eſt & alius portus Athenienſibus in Munychia, cum Munychiæ Dianæ templo.* Statius Theb. XII verſ. 615

- - - - qui rura laceſſunt
**Munychia, & trepidis ſtabilem Piræea nautis.*

Ptolemæus Munychiam vltra Iliſſi oſtia, & longius ab vrbe, orientem verſus, remouit, quem plures tabularum auctores adhuc ſequuti ſunt. Sed aliud Thucydides tradit modo prolatis verbis: & Pauſanias quoque cum Piræeo, vt propiorem portum, coniungit: & qui oculis hæc loca inſpexit peregrinator nobilis, Iacobus Sponius, ſic oram maritimam ab occaſu in ortum delineauit, vt primum portum Piræeum, nunc *il Porto Liona*, poſuerit, deinde Munychiam: poſtea Iliſſi Eridanum deferentis oſtium: tandem Phalereum portum.

CCCXLVII.

Poſt Munychiam ergo commune oſtium vtriusque fluminis eſt Athenas adluentis. nam *Fridanus* ab occidentali latere decurrit, qui infra vrbem *Iliſſo*, ab ortu ſolis adlabente vrbem, miſcetur. Pauſanias Attic. cap. XIX Ποταμοὶ Ἀθηναίοις ῥέουσιν Εἰλισσός τε καὶ Ἠριδανὸς τῷ Κελτικῷ κατὰ τὰ αὐτὰ ὄνομα ἔχων, ἐκδιδοὺς ἐς τὸν Εἰλισσόν. *Amnes Athenienſibus ſunt Iliſſus, & in eum cadens Eridanus, eodem nomine ipſe & Gallicus* cis Alpes. Et mox: Ἐθέλουσι δὲ Ἀθηναῖοι καὶ ἄλλων θεῶν ἱερὸν εἶναι τὸν Εἰλισσὸν, καὶ Μουσῶν βωμὸς ἐπ' αὐτῷ ἐςὶν Εἰλισσιάδων, *Iliſſum Athenienſes & aliis diis, & Muſis ſacrum putant, quarum in eius ripis ara eſt, Iliſſiadum Muſarum dicta.* De qua religione etiam Polyænus Strateg. lib. V cap. XVII παρὰ τὸν Ἰλισσὸν, οὗ τὸν καθαρμὸν τελοῦσι τοῖς ἐλάττοσι μυςηρίοις, *ad Iliſſum, vbi luſtratio fieri conſueuit minoribus myſteriis.* Papinius Statius Thebaid. lib. VIII extremo:

Iliſſos multa purgauit lumina lympha.

CCCXLVIII.

Deinde eſt *portus Phalereus*, antequam Piræeum Themiſtocles conſtitueret, vel maxime frequentatus Athenienſibus. Corn. Nepos Themiſt. cap. VI *Quum Phalereo portu neque magno, neque bono Athenienſes vterentur, huius conſilio triplex Piræei portus conſtitutus eſt.* Pauſaniæ, principio Atticorum, Φαληρὸν ἐπίνειον, *Phalerum nauale* eſt: Plinio lib. IV cap. VII *Piræeus & Phalera, portus.* Stephanus: Φαληρὸν, δῆμος καὶ ἐπίνειον τῆς Ἀττικῆς, *Phalerum vicus & nauale Atticæ.* Et hic portus vrbi muro iunctus

Bbb bbb 3 erat.

Digitized by Google

erat. Thucydides lib. I pag. 70 Ἤρξαντο κατὰ τὺς χρόνυς τύτυς καὶ τὰ μακρὰ τείχη Ἀθηναῖοι ἐς θάλασσαν οἰκοδομεῖν, τὸ, τε Φαληρόνδε καὶ τὸ ἐς Πειραιᾶ. *Sub idem tempus cœperunt & Athenienſes longos ad mare muros exſtruere, alterum, Phalerum; alterum, Piræeum verſus.*

CCCXLIX.

Ad Phalerum eſt promontorium & litus Κωλιὰς, *Colias* dictum, in quo Veneris illuſtre fanum erat. Stephanus: Κωλιὰς, ἄκρα ἢ τοι Φαλεροῖ ἀκτὴ, ὅπυ καὶ Ἀφροδίτη Κωλιάς. *Colias, promontorium ſeu litus ad Phalerum, vbi Venus Colias colitur.* Harpocration in hac voce: ἐπιθαλασσία ἄκρα Ἀττικὴ ἐςιν ἡ Κωλιάς. ἐςι δ᾽ αὐτόθι Ἀφροδίτης ἱερόν. *Colias maritimus mons Atticæ eſt. Illic Veneris fanum.* Heſychius: Κωλιὰς Ἀφροδίτης ἐπικωλιάδος ἐςὶν ἱερὸν ἐν τῇ Ἀττικῇ, *Colias Veneris Coliadis templum eſt in Attica.* In hoc litus reiecta ex prœlio ad Salaminem Perſarum naufragia. Herodotus lib. VIII cap. XCVI τῶν ναυηγίων πολλὰ ὑπολαβὼν ὁ ἄνεμος ζέφυρος, ἔφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν ἠιόνα τὴν καλεομένην Κωλιάδα, *naufragiorum multa ventus zephyrus in oram Atticam reiecit, dictam Coliadem.* Et Cereris ibidem ſacra erant. Polyænus lib. I cap. XX Σόλων ἔπλευσεν ἐπὶ Κωλιάδος, ἔνθα αἱ γυναῖκες Δήμητρι ἑορτὴν ἐτέλυν, *Solon nauigauit in Coliadem, vbi mulieres Cereri feſtum celebrabant.*

CCCL.

Fontes etiam in Attica vel proximi Athenis, niſi in vrbe quidam, celebrantur. Plinius ſæpe dicto loco: *In Attica fontes: Cephiſſia, Larine, Callirhoe Enneacrunos.* Primus eſt *Cephiſſia* ſiue *Cephiſia*, intellige κρήνη: cuius rara vtique eſt mentio. Gellius lib. I cap. II locum quemdam, quo Herodes Atticus villam habuit, *Cephiſiam* dixit, *lauacris nitidis collucentem*, & *aquis vndique canoris perſonantem.* Sed hæc ex duodecim oppidis, quibus Atticam Cecrops συνοικίσαι, *ad habitandum ornaſſe* dicitur, vnum fuit, Straboni lib. IX pag. 274 dictum Κηφισσία, *Cephiſſia:* quæ ſex millibus ab Athenis fuit, nomen hodieque ſeruans, vnde inſcriptione Κηφισιεῖς, *Cephiſienſes* ſunt apud Iac. Sponium de Pagis Atticis. *Larinam* forte ſolus Plinius memorauit: nec iam ſuppetit nobis mentio alia. Tertius autem *Callirhoe* ſiue *Enneacrunos* vtique nobilior eſt ceteris. Pauſanias Attic. cap. XIV Ες δὲ τὸ Ἀθήνησιν ἐσελθῦσιν ὠδεῖον, ἄλλα τε καὶ Διόνυσος κεῖται θέας ἄξιος. πλησίον δέ ἐςι κρήνη, καλῦσι δὲ αὐτὴν Ἐννεάκρυνον, ὕτω κοσμηθεῖσαν ὑπὸ Πεισιςράτυ. Φρέατα μὲν καὶ διὰ πάσης τῆς πόλεώς ἐςι· πηγὴ δὲ αὕτη μόνη. *Quum vero Athenis Odeum introieris, & alia ſpectatu digna, & Liberum patrem conſpicies: iuxta quem fons eſt Enneacrunos* [a nouem ſcatebris] *dictus. Piſiſtratus eum exornauit. Putei quidem paſſim in vrbe multi: hic autem vnicus fons ſaliens.* In vrbe ergo hic fuit: ceteri extra illam. Hunc & *Callirhoen* dictum fuiſſe, præter Plinium, etiam Statius teſtis eſt Theb. XII verſ. 629

Et quos Callirhoe nouies errantibus vndis
Implicat.

Ac Tzetzes Chiliad. VIII cap. CLXXXIV, qui vero duodecim ſcatebras, auctore Cratino comico, ſtudet probare:

Ἡ

Ἡ Καλλιρόη τις κρηνὶς τυγχάνει ταῖς Ἀθήναις,
Ἥπερ καὶ Εννεάκρουνος τὸ πρῶτον ἐκαλεῖτο.
Εγὼ δὲ Δωδεκάκρουνον οὕτως εἰρήκειν στόμα,
Καθὼς τοῖς πάλαι πρὸ ἡμῶν παρῳχηκόσι χρόνοις
Περὶ αὐτοῦ που γέγραφεν ὁ κωμικὸς Κρατῖνος.

CCCLI.

Præterea in ora Atticæ ab vrbe & Phalero portu vſque ad Aegæum mare nihil proditum eſt memorabile, niſi ὕφορμος λιμὴν, *Hyphormus portus*, quaſi ſubportus, Ptolemæi: & extremum promontorium *Sunium*, Ptolemæi Σούνιον ἄκρον. * Strabo lib. II pag. 63 τὸ Σούνιον ἀκρωτηριάζει, *Sunium promontorium facit*, ſiue procurrit in mare. Liuius lib. XXXII c. XVII *Nauales copiæ, duabus claris vrbibus Eubææ intra paucos dies captis, circumuectæ Sunium, Atticæ terræ promontorium, Cenchreas, Corinthiorum emporium petierunt*. Et antea, inuerſo itinere lib. XXVIII cap. VIII idem Liuius: *ipſe* [Philippus] *ab Cenchreis præter terram Atticam ſuper Sunium nauigans, inter medias prope hoſtium claſſes Chalcidem peruenit*. Statius Thebaid. XII verſ. 624

Linquitur Eois longe ſpeculabile proris
Sunion.

Sub promontorio fuit ἀξιόλογος δῆμος Σούνιον, *memorabilis vicus Sunium*, quem Strabo deſcribit lib. IX pag. 275.

CCCLII.

Hæc ab ortu ſolis in ora ſunt Attica: ab occaſu vrbis vltra Piræeum portum eſt fluuius *Cephiſſus*, alius ab huius nominis Bœotico; qui inter Piræeum & Eleuſinem in ſinum Saronicum effunditur. quo loco ipſum Sponius peregrinator delineauit. De hoc Euſebius Chronico in Hadriano: *Cephiſus fluuius Eleuſinam inundauit: quem Hadrianus ponte coniungens, Athenis hiemem exegit*. Circa huncamnem *Thriaſius campus* eſt. Herodotus lib. VIII cap. LXV ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ ἰδεῖν κονιορτὸν χωρέοντα ἀπὸ Ἐλευσῖνος, *in campo Thriaſio vidiſſe puluerem venientem ab Eleuſine*. Et Thucydides lib. II pag. 114 καθεζόμενοι ἔτεμνον πρῶτον μὲν Ἐλευσῖνα, καὶ τὸ Θριάσιον πεδίον, *caſtrametati vaſtauerunt primo Eleuſinem, & Triaſium campum*. Meminit & Plinius: Stephanus nomen duxit a Thria, vno ex δήμοις ſiue pagis Atticis.

CCCLIII.

Ipſa *Eleuſis* ſiue *Eleuſin* iuxta dextram ripam Cephiſſi, Megaram verſus in maris ora fuit, pars Atticæ, non Megarenſis regionis. Scylax in Attica: Μετὰ Μεγαρεῖς εἰσὶν Ἀθηναίων πόλεις· καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς Ἐλευσὶς, οὗ ἱερὸν Δήμητρός ἐστι καὶ τεῖχος, *Poſt Megarenſes ſunt Athenienſium oppida. Et primum Atticæ eſt Eleuſis, vbi fanum Cereris, & oppidum*. Pomponius lib. II cap. III *In Atthide Eleuſin Cereri conſecrata*. Plinius IV cap. VII *Geranea,*

Megare,

* Euripid. Cyclop. v. 292

Ἦτε Σουνίου
Δίας Ἀθάνας σῶς ὑπάργυρος πέτρα.
Et Sunii Diæ Mineruæ ſoſpes argento ſcatens rupes.

Megara, *Eleuſin.* Et lib. XXXV cap. XI *Anthenion pinxit in templo Eleuſine* Herodotus dicto loco: ἀδαήμων τῶν ἱερῶν τῶν ἐν Ἐλευσῖνι γινομένων, *ignarus ſacrorum, quæ Eleuſine fiunt.* Heic *initia* ſeu initiationis ritus, quæ *myſteria* vocabant, peragebantur, ſummo ſilentio celanda. Spartianus Hadriano cap. XIII *Per Aſiam & inſulas ad Achaiam nauigauit, & Eleuſinia ſacra exemplo Herculis Philippique ſuſcepit.* Ideo *ſancta* dicta eſt Eleuſin. Cicero Nat. deor. lib. I cap. XLII *Omitto Eleuſinam ſanctam illam & auguſtam,*

Vbi initiantur gentes orarum vltimæ.

CCCLIV.

Sinus, ſupra quem eſt ora Attica, *Saronicus* adpellatur, Σαρωνικὸς κόλπος. Strabo lib. VIII pag. 254 Εἶθ' ὁ Σαρωνικὸς κόλπος· οἱ δὲ πόντον λέγουσιν, οἱ δὲ πόρον, καθ' ὃ καὶ πέλαγος λέγεται Σαρωνικόν. *Deinde eſt ſinus Saronicus, quem alii pontum, alii fretum vocant; vnde & mare dicitur Saronicum.* Longus eſt a Cenchreis ad Sunium: latus inde ad Epidaurum Peloponneſi, & vltra. nam Strabo ibidem: τοῦ δὲ Σαρωνικοῦ Ἐπίδαυρός ἐστι, *in Saronico ſinu Epidaurus eſt.* De ipſa Trœzene agens Euripides Hippolyto verſ. 1200

Πρὸς πόντον ἤδη κειμένη Σαρωνικόν,
Sita iam ad mare Saronicum.

Plinius lib. IV cap. IV *Corinthiacus hinc, illinc Saronicus adpellatur ſinus: Lecheæ hinc; Cenchreæ illinc anguſtiarum termini.* Et cap. V *Sinus Saronicus olim querno nemore redimitus: vnde nomen; ita Græcia antiqua adpellante quercum.* Σαρωνίδες enim δρύες, *quercus* erant. Vide Heſychium in hac voce. Alii a Σάρων deducunt, loco apud Trœzenem. Stephanus: Σάρων τόπος Τροιζήνος.

CCCLV.

In ora Aegæi maris non habet Ptolemæus quod Atticæ attribuat, præter portum & duo promontoria cum Dianæ fano. Illum Πάνορμον λιμένα vocat, quod inſignem aliquem & capacem portum arguit: quam vocem *Panormus* etiam Latini imitantur. Promontoria ſunt, Κυνόσουρα ἄκρα, *Cynoſura promontorium*, de quo etiam Heſychius: Κυνόσουρα ἄκρα τοῦ Μαραθῶνος πρὸς τὴν Εὔβοιαν τετραμμένη, *Cynoſura promontorium Marathonis, Eubœæ obuerſum:* alterum Ptolemæi eſt Χερσόνησος ἄκρα. *Cherſoneſus promontorium.* Inter Cynoſuram & Panormum habet Ἀρτέμιδος ἱερὸν, *Dianæ templum.* Quæ addit *Aſopi* oſtia & vrbem *Oropum*, in iis falſus eſt, vt ſupra probatum in Bœotia fuit.

CCCLVI.

Mediterranea Atticæ, vt ab occaſu incipiamus, poſt Megarenſes fines ſunt hæc: *Oenoe*, Οἰνόη, ſupra Eleuſiniem ad ſeptemtriones in Bœotiæ finibus poſita, limitaneum Athenienſium munimentum. * Thucydides lib. II pag. 113 Ὁ δὲ στρατὸς τῶν Πελοποννησίων προϊὼν ἀφίκετο τῆς Ἀττικῆς ἐς Οἰνόην πρῶτην, ᾗπερ ἔμελλεν ἐσβαλεῖν. - - - ἡ γὰρ Οἰνόη οὖσα ἐν μεθορίοις τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιω-

* Adparet hoc etiam e Diodoro IV pag. 263. Periſſe videtur iam Plinii ætate, ex libro eius IV cap. 7.

Βοιωτίας ἐτετείχιστο, καὶ αὐτῷ φρουρίῳ οἱ Ἀθηναῖοι ἐχρῶντο, ὁπότε πόλεμος καταλάβοι. *Peloponnenſium exercitus, in Atticam tendens, peruenit primum ad Oenoen, qua* [Atticam] *ingreſſurus erat. - - - Nam Oenoe, in confinio Atticæ & Bœotiæ poſita, munita erat, qua Athenienſes, quoties bellum incidebat, pro munimento vtebantur.* Ptolemæus eodem modo ſcripſit Οἰνόη, & primam poſuit in mediterraneis Atticæ. Ab Oenoe, quam expugnare nequierant, vt idem Thucydides narrat pag. 114, Lacedæmonii ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικὴν, - - - καὶ καθεζόμενοι ἔτεμνον πρῶτον μὲν Ἐλευσῖνα καὶ τὸ Θριάσιον πεδίον. A ſeptemtrione ergo in auſtrum progreſſi ad maritimam oram, in qua *Eleuſin* eſt & campus *Thriaſius*, de quibus ſupra actum fuit: ἔπειτα προὐχώρουν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸ Αἰγάλεων ὄρος, διὰ Κεκροπίας ἕως ἀφίκοντο ἐς Ἀχαρνὰς, χωρίον μέγιστον τῆς Ἀττικῆς τῶν δήμων καλουμένων. *Inde progreſſi, a dextris relicto monte Aegaleo, per Cecropiam ad Acharnas vsque venerunt, maximum omnium oppidorum, quæ Atticis* δῆμοι *adpellantur.*

CCCLVII.

E quibus ſitum quodammodo *Acharnarum* cognoſcimus, quæ etiam ſingulari numero *Acharna* vocatur. Stephanus: Ἀχάρνα, δῆμος τῆς Οἰνηΐδος φυλῆς, *Acharna, populus* (id eſt vicus vel oppidum) *Oeneidis tribus.* nam in tribus & populus & regio Attica, vt infra referemus, diſtribuebantur. Plures tamen plurali numero enuntiant. Pauſanias Attic. cap. XXXI ἐστὶ δὲ Ἀχαρναὶ δῆμος, *Acharnæ autem populus* ſeu *vicus ſunt.* Pindarus Nem. od. II verſ. 25

> Ἀχάρναι δὲ παλαίφατον
> εὐάνορες.

id eſt, *Acharnæ ſecundum priſcam famam fortes viros habuerunt.* Papinius Statius XII Theb. verſ. 623

> *Quæque rudes thyrſos hederis veſtiſtis Acharnæ.*

Gentile Ἀχαρνεὺς Stephano, & aliter: quos plurali quarto caſu Thucydides τοὺς Ἀχαρνέας dixit pag. 115. Reddiderunt hoc Senecæ nomen in Hippolyto verſ. 22 Io. Meurſius & Io. Fr. Gronouius:

> - - - - *qua tepidis*
> *Subditus auſtris frigora mollit*
> *Durus Acharneus.*

Femineum nomen ex alia forma in MSS. Cornelii Nepotis eſt Themiſtocle cap. I, *Is* [Neocles] *vxorem Acharnanam ciuem duxit, ex qua natus eſt Themiſtocles.*

CCCLVIII.

Inter Acharnas vero & Eleuſinem atque Triaſium campum, locus medius eſt *Cecropia*, vti ex Thucydidis verbis, modo recitatis, adparet; alia ab illa acropoli Athenarum: qualis autem fuerit illa, aliunde nobis non conſtat, neque, quod miramur, in Cecropia ſua doctiſſimus vir Io. Meurſius expoſuit. Non enim arcem Athenienſem a Thucydide intelligi, ex eo manifeſtum eſt, quia ab Eleuſine Peloponneſii διὰ Κεκροπίας, *per Cecropiam* ad Acharnas profecti dicuntur: Acharnæ autem citra Athenas ſitæ ſunt, a quibus

Digitized by Google

buſ ſecundum Thucydidem eodem II libro pag. 115 ſexaginta ſtadiis ſunt remotæ: arx vero Cecropia in medio Athenarum erat. Adi Meurſium cap. IV ex multis monimentis id demonſtrantem.

CCCLIX.

Poſt Phalerum ſupra Coliadem intus paullo, *Anaphlyſtus*, Ἀνάφλυστος erat δῆμος, *pagus* Atticæ ſecundum Herodotum lib. IV cap. XCIX & Pauſaniam Attic. cap. XXX, & quidem δῆμος τῆς Ἀντιοχίδος φυλῆς, *tribus vicus in Antiochide*, quod Stephanus adnotauit. Situm nobis Strabo monſtrauit lib. IX pag. 274 Περὶ δὲ Ἀνάφλυστόν ἐστι καὶ τὸ Πανεῖον καὶ τὸ τῆς Κωλιάδος Ἀφροδίτης ἱερὸν, εἰς ὃν τόπον ἐκκυμανθῆναι τὰ τελευταῖα τὰ ἐκ τῆς περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχίας τῆς Περσικῆς ναυάγια φασί. *Ad Anaphlyſtum eſt Panis fanum, & ædes Coliadis Veneris, in quem locum eiectas fluctibus aiunt naufragii tabulas ex Perſarum prælio ad Salaminem.* Non autem in ipſo litore fuiſſe, ſed intus nonnihil reductum hunc δῆμον, Ptolemæo auctore probabile fit, qui in Atticæ mediterraneis recenſuit.

CCCLX.

Ad mare Eubœum verſus fuit *Decelia* ſiue *Decelea*, Δεκέλεια, vt Stephanus prodit, δῆμος τῆς Ἱπποθοωντίδος φυλῆς, *vicus in tribu Hippothoontide:* ab Athenis, ſecundum Thucydidem lib. VII pag. 496, circiter εἴκοσι καὶ ἑκατὸν, *centum & viginti* diſtans ſtadiis. Hanc Spartani, conſilio Alcibiadis, munierunt. Corn. Nepos Alcib. cap. IV *Huius conſilio Lacedæmonii Deceliam in Attica munierunt, præſidioque perpetuo ibi poſito in obſidione Athenas tenuerunt.* Id munimentum, quod Plutarchus dicit, Alcibiade pag. 203, διειργάσατο καὶ κατανεφθόρησε τὴν πόλιν, *maxime adflixit ſingulorum rem domeſticam Athenienſium.* Sita enim in via erat, quæ ad Eubœam proxime ferebat ab Athenis. Munito autem loco factum, vt difficilior nauigatio ſumtuoſiorque (πολυτελὴς) eſſet περὶ Σούνιον, *circa Sunium* promontorium, vt Thucydides notauit lib. VII pag. 503, præter moleſtias & vexationes quæ ab Deceleenſis præſidii excurſionibus patiebantur Athenienſes. Pauſanias Lacon. cap. VIII munimentum a Decelia diſtinguit ita, τὸ φρούριον τὸ ἐν Δεκελείᾳ, *caſtellum quod in Decelea.*

CCCLXI.

Haud longe inde *Phyle* aberat, aliud caſtellum. Nepos Thraſybulo cap. II *Hic quum Phylen confugiſſet, quod eſt caſtellum in Attica munitiſſimum, non plus habuit ſecum, quam triginta de ſuis.* Centum circiter ſtadia ab Athenis aberat. Diodorus Siculus lib. XIV cap. XXXIII Θρασύβουλος ὑπὸ τῶν τριάκοντα πεφυγαδευμένος, συνεργούντων αὐτῷ λάθρα τῶν Θηβαίων, κατελάβετο χωρίον τῆς Ἀττικῆς ὀνομαζόμενον Φυλήν. ἦν δὲ τὸ φρούριον ὀχυρὸν τε σφόδρα, καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἀπέχον σταδίους ἑκατόν. *Thraſybulus, a triginta tyrannis fugatus, iuvantibus clam Thebanis, occupauit locum Atticæ, quem Phylen adpellant. Caſtellum hoc valide munitum erat, ab Athenis diſtans centum ſtadiis.* Iuſtinus lib. V cap. IX *caſtellum Phylen Atticorum finium* [Thraſybulus] *occupat.* Stephanus: Φυλή, δῆμος Οἰνηΐδος φυλῆς. *Phyle, pagus Oeneidis tribus.* Ex quo illud dubium oritur, an fuerit prope Deceleam in orientali tractu Atticæ. Oeneis enim tribus, cuius Acharnæ erant, in occaſum magis vergebat.

CCCLXII.

Digitized by Google

CCCLXII.

Superius, ad Euboicum mare verſus, vel prope illud *Probalinthus* fuit. Stephanus: Προβάλινθος, δῆμος Πανδιονίδος φυλῆς, *Probalinthus, populus* ſeu *vicus Pandionidis tribus.* Plinius lib. IV cap. VII *Fuere & Oenoa, Probalinthus:* quod in ruinis illo tempore iacuiſſe ſignificat. Strabo quoque in tetrapoli Attica Προβάλινθον, *Probalinthum*, vt infra videbimus, enumerauit.

CCCLXIII.

Poſt illam eſt *Marathon*, Μαραθών, victoria Athenienſium, Miltiade duce, nobilitatus locus. Pomponius lib. II cap. III *Marathon magnarum multarumque virtutum teſtis, iam inde a Theſeo, Perſica maxime clade pernotus.* A THESEO, inquit, Plutarcho interprete, propter Μαραθώνιον ταῦρον, οὐκ ὀλίγα πράγματα τοῖς οἰκοῦσι τὴν τετράπολιν παρέχοντα, *Marathonium taurum, tetrapoli* [Atticæ] *multum damni inferentem*, quem cepit Theſeus & Apollini Delphinio, vt Plutarchus pag. 6, aut vt Pauſanias Attic. cap. XXVII extr. refert, τῇ θεῷ, *de.e*, Mineruæ puta, immolauit. Et hic locus in δήμοις, id eſt *populis* ſeu oppidis Atticorum cenſetur. Pauſanias Attic. cap. XXXII Δῆμός ἐστι Μαραθών. Ibidem memoratur ἡ ἐν τῷ Μαραθῶνι λίμνη, τὰ πολλὰ ἑλώδης, *lacus ad Marathonem, magna ex parte cœnoſus*, in quem fugientes Perſæ irruerint, quum hærerent, cæſi ſint a victoribus. Situm & diſtantiam Corn. Nepos Miltiade definit: *Inde* [ab Eubœæ Erethria] *ad Atticam acceſſerunt, ac ſuas copias in campum Marathona deduxerunt. Is abeſt ab oppido circiter millia paſſuum decem:* hoc eſt ab Athenis, Bœotiam verſus. Propinquum autem mari eſſe ** Herodotus oſtendit lib. VI cap. CVII de Hippia Piſiſtrati filio, κατηγομένας ἐς τὸν Μαραθῶνα τὰς νέας ὅρμιζε οὗτος, *naues ad Marathonem adpulſas in ſtationibus locat.*

CCCLXIII.

Prope Marathonem fuit *Brauron.* Pauſanias cap. XXXIII Μαραθῶνος δὲ ἀπέχει τῇ μὲν Βραυρών, quod Rom. Amaſæus vertit: *a Marathone non multum abeſt Brauron.* *** Pomponio Melæ II cap. III *Brauronia*, ſequiori forma. *Thoricos*, inquit, *& Brauronia, olim vrbes, iam tantum nomina.* At Strabo etiam Βραυρὼν, & Statius XII Theb. verſ. 615

Qui gelidum Braurona viri, qui rura laceſſunt
Munychia.

CCCLXIV.

Plures δήμους, ſiue vicos ſiue oppida dicas, Strabo lib. IX p. 275 inter Marathonem & Sunium ponit. Κάμψαντι, inquit, τὴν κατὰ τὸ Σούνιον ἄκραν, ἀξιόλογος δῆμος Σούνιον· εἶτα Θόρικος, εἶτα Ποταμὸς δῆμος οὕτω καλούμενος, ἐξ οὗ οἱ ἄνδρες Ποτάμιοι· εἶτα Πρασία, Στειρία, Βραύρων, ὅπου τῆς Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος ἱερόν· - - - εἶ-

Ccc ccc 2 τα

*Nonnus Dionyſiac. XIII v. 184 pag. 362
Καὶ τέμενος βαθύδενδρον ἐλαιοκόμου Μαραθῶνος.

** Vnde Nonnus Dionyſ. XIII v. 153 pag. 360
Καὶ χθόνα καλλείψαντες ἁλικλύστου Μαραθῶνος.

*** Nonnus Dionyſ. XIII v. 158 pag. 362
Οἵ τε πόλιν κελεδὸν καὶ οἱ λάχον ὅρμον Ἀθήνης
Ἀγχίαλον Βραύρωνα κενήριον Ἰφιγενείας.

Digitized by Google

τα Μυῤῥινοῦς, Προβάλινθος, Μαραθών. *Vbi promontorium, quod ad Sunium eſt, circumflexeris, offertur Sunium, memorabilis pagus: tum Thoricus: inde Potamus pagus ita nominatus, cuius incolæ Potamii. Sequuntur Braſia, Steiria, Brauron, vbi Dianæ Brauroniæ templum eſt: - - - tum Myrrhinus, Probalinthus, Marathon.* De Braurone iam diximus: de Dianæ ibidem templo & ſimulacro, quod Iphigenia ex Taurica adlatum dedicaſſe fertur, Pauſanias Atticis cap. XXXIII conſulatur; & in Arcad. cap. XLVI vbi Xerxem ait ἐκ Βραυρῶνος ἄγαλμα τῆς Βραυρωνίας λαβόντα Ἀρτέμιδος, *ex Braurone ſimulacrum Dianæ Brauroniæ abſtuliſſe.* De ceteris breuiter dicemus.

CCCLXV.

Thoricus, etiam Melæ, modo productis verbis, memoratus pagus eſt. Plinio eius nominis promontorium lib. IV cap. VII *Sunium promontorium, Thoricos promontorium.* Vt ad Sunium δῆμος fuit eodem nomine: ſic etiam ad promontorium Thoricum. Stephanus: Θορικὸς, δῆμος τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς, *Thoricus,* * *pagus Acamanthidis tribus.* Inſcriptio apud Sponium: ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΟΥ ΘΟΡΙΚΙΟΥ.

CCCLXVI.

Sequuntur apud Plinium poſt Thoricum promontorium: *Potamos, Steria, Brauron, quondam oppida.* Suidas: Ποταμοὶ, δῆμος τῆς Λεοντίδος, *Potami, pagus* [Atticus] *Leontidis tribus.*

CCCLXVII.

Atticæ *Braſia* minus nota quam Laconiæ *Braſia* ſiue *Braſiæ*, quas Pauſanias cap. XXIV & Stephanus commendant.

CCCLXVIII.

Plinii *Steria*, Strabonis Στειρία, eſt Pauſaniæ δῆμος Ἀττικὸς Πανδιονίδος φυλῆς, *pagus Atticus Pandionidis tribus.* Et Heſychius: Στειριεῖς, δῆμος φυλῆς τῆς Πανδιονίδος. Eiusdem tribus, vt vicinus, eſt Μυῤῥινοῦς, *Myrrhinûs*, Strabonis. Stephanus: Μυῤῥινοῦς δῆμος τῆς Πανδιονίδος φυλῆς. ὁ δημότης Μυῤῥινούσιος. *Myrrhinûs, pagus ſeu populus Pandionidis tribus: qui in populo illo eſt, dicitur* Myrrhinuſius. Inſcriptio vetus in Sponii Pagis Atticis: ΙΣΙΓΕΝΟΥΣ ΜΥΡΡΙΝΟΥΣΙΟΥ ΘΥΓΑΤΗΡ. De Probalintho & Marathone dictum eſt.

CCCLXIX.

Supra Marathonem *Tricorythus*, & deinde *Rhamnûs.* Strabo IX pag. 275 Μετὰ Μαραθῶνα Τρικόρυθος, εἶτα Ῥαμνοῦς τὸ τῆς Νεμέσεως ἱερὸν εἶτα Ψαφὶς ἡ τῶν Ὠρωπίων. *Poſt Marathonem eſt Tricorythus: deinde Rhamnûs, templum Nemeſis: poſt quod Pſaphis Oropiorum*, in Bœotiæ finibus. *Tricorythum* Stephanus Τρικόρυνθον, addito N, ſcripſit, niſi mendum eſt, quia ipſe alibi in Τετράπολις, ex Strabone ſcripſit Τρικόρυθος, *Tricorythus.*

CCCLXX.

Quod vltimum in ſeptemtrione, mare verſus, oppidum eſt *Rhamnûs:* de quo Mela dicto loco: *Rhamnus parua, illuſtris tamen, quod in ea fanum eſt Amphi-*

* Nonnus Dionyſ. XIII v. 187 pag. 362
Καὶ δάπεδον Θορίκοιο καὶ εὐώδινος Ἀφίδνης.
** N interponit etiam Diodorus Siculus IV pag. 260, 261.

Amphiarai & Phidiaca Nemeſis. Plinius IV cap. VII *Rhamnus pagus: locus Marathon.* Stephanus: Ῥαμνοῦς, δῆμος τῆς Αἰαντίδος φυλῆς, *Rhamnus, pagus Aeantidis* ſiue *Aiacidæ tribus.* Diſtat a Marathone LX ſtadiis in ſeptemtrionem. Pauſanias Atticis cap. XXXIII Μαραθῶνος δὲ ϛαδίους μάλιϛα ἑξήκοντα ἀπέχει Ῥαμνοῦς τὴν παρὰ θάλασσαν ἰοῦσι ἐς Ὠρωπόν. *A Marathone ſtadia ſexaginta Oropum verſus iuxta mare progreſſis Rhamnûs occurrit.*

CCCLXXI

Sunt plures δῆμοι in Attica, ſed vix certo loco reliquos poſueris. Tales ſunt, Ἄφιδνα, *Aphidna,* * vbi Theſeus raptam Helenam dicitur adſeruaſſe, quam inde fratres, Caſtor & Pollux, liberauerint. Vide Pauſaniæ Attic. cap. XVII, qui τὴν Ἄφιδναν ſingulari numero ſcripſit. Strabo eamdem hiſtoriam vel fabulam recitauit pag. 273, ſed ſcripſit Ἀφύδνα. Certior autem prima forma *Aphidna,* quia etiam Heſychius: Ἄφιδνα δῆμος τῆς Πτολεμαΐδος φυλῆς, *Aphidna pagus Ptolemaidis tribus.* Herodotus lib. IX cap. LXXII ἐπὶ τὰς Ἀφίδνας, *aduerſus Aphidnas,* plurali numero, vbi etiam illud de raptu Helenæ adiecit. Incola in Spon. Inſcript. eſt Ἀφιδναῖος, *Aphidnienſis.*

CCCLXXII.

Fuit in pagis etiam *Erchia,* patria Xenophontis. Diogenes Laertius principio Vitæ: Ξενοφῶν, Γρύλλου μὲν ἦν υἱὸς, Ἀθηναῖος, τῶν δήμων Ἐρχιεύς, *Xenophon, Grylli filius, Athenienſis, pago Erchienſis.* Plura de eo pago Meurſius Reliquis Attic. cap. V.

CCCLXXIII.

Fuit & *Melita* Plinii, vnde ΜΕΛΙΤΕΥΣ incola vel δημότης dictus Inſcript. Spon. de Pag. Atticis.

CCCLXXIV.

Fuit quoque *Gargettus,* Epicuri patria. Diog. Laertius: Ἐπίκουρος Ἀθηναῖος, τὸν δῆμον Γαργήττιος, *Epicurus Athenienſis, pago Gargetto oriundus.* Indè Epicurus *ſenior Gargettius* dictus eſt Statio lib. I ſilv. III verſ. 94.

CCCLXXV.

Ipſe Strabo lib. IX pag. 274 plures δήμους, *populos* ſeu *pagos* enarrat, *Halimuſios, Aexonenſes* (Αἰξωνεῖς,) *Lampirenſes, Aegilienſes,* (vt Meurſius emendat) qui Græce ſunt Λαμπτρεῖς, Αἰγιλιεῖς, ab Αἰγιλία quæ Stephano δῆμος τῆς Ἀντιοχίδος φυλῆς *pagus Antiochidis tribus Aegililia:* item *Azenenſes,* Ἀζηνιεῖς: vnde in veteri inſcriptione in Angliam a nobili Wehlero portata ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΖΗΝΙΕΥΣ.

CCCLXXVI.

Sic & ΣΦΗΤΤΙΟΣ, *Sphettius* vel *Sphettenſis* in alia Sponii inſcriptione eſt, quæ illuſtrat, quod Pauſanias Corinth. cap. XXX ſcripſit: Τροιζήνιος οἱ παῖδες, Ἀνάφλυϛος καὶ Σφῆττος, μετοικοῦσιν ἐς τὴν Ἀττικήν. καὶ οἱ δῆμοι τὰ ὀνόματα ἔχουσιν ἀπὸ τούτων, *Træzenis filii Anaphlyſtus & Sphetus in Atticam migrarunt, a quibus pagi* (oppida Athenienſium) *nomina acceperunt.* Nomen oppidi in duodecim Cecropiis Philochoro apud Strabonem lib. IX pag. 274 eſt

Ccc ccc 3

* Diodorus Sic. IV pag. 265 Φοβηθεὶς ὁ Θησεὺς ὑπεξέθετο τὴν Ἑλένην εἰς Ἄφιδναν μίαν τῶν Ἀττικῶν πόλεων. *Veritus Theſeus depoſuit Helenam Aphidnæ, quæ vna eſt ciuitatum Atticarum.*

eſt Σφῆτῖος, *Sphettus.* Etenim εἰς δυωκαίδεκα πόλεις συνοικίσαι τὸ πλῆθος, *in duodecim vrbes multitudinem compoſuiſſe* Cecropem regem Philochorus narrat, quæ ſint *Cecropia, Tetrapolis, Epacria, Decelea, Eleuſis, Aphydna, Thoricus, Brauron, Cytherus, Sphettus, Cephiſſia, Phalerus.* Has Theſeus poſtea exhauſiſſe fertur, incolarum magna parte Athenas abducta, vt vrbem ſuam amplificaret. Vide Stephanum in Ἀθῆναι, & Meurſium de Fortuna Attica cap. III.

CCCLXXVII.

Ex hoc Strabonis loco etiam illud elucet, δήμους Atticos, quos *populos, pagos, vicos, curias* varie vertunt, heic *oppida*, πόλεις, adpellari, vti reuera erant, aut vici maiores, quamuis vnus alteri fuerit frequentior. φυλαὶ, *tribus* autem in δήμους erant diſtributæ, quæ ab Stephano pleriſque pagis (δήμοις) adnotatæ ſunt. Verbi cauſſa, Tribus *Acamanthis*, Ακαμαντὶς, in Thorico: *Aeantis*, ab Aiace nominata, in Tricorytho & Rhamnunte: *Aegeïs*, Αἰγηὶς, in Icaria: *Antiochis*, in Anaphlyſto: *Cecropis*, Κεκροπὶς, Harpocration in Αἰξωνεῖς: *Hypothoontis* tribus, in Decelea: *Leontis*, in Marathone & Potamo: *Oenëis*, Οἰνηὶς, in Acharnis & Phyle: *Pandionis*, in Probalintho, Myrrhinunte, ac Stiria: *Ptolemais*, in Aphidna; & ita ceteræ.

CCCLXXVIII.

Tandem *Tetrapolis Attica* explicanda. Quatuor vrbes erant in ſeptemtrione Atticæ, quæ diutius videntur dignitatem oppidorum ſuſtinuiſſe: aut ita dictæ, quod antiquitus quatuor ab Xutho illius ſeptemtrionalis partis rege fuerunt conditæ. Strabo lib. VIII pag. 264 de Xutho, Ionis patre: ᾤκισε τὴν Τετράπολιν τῆς Ἀττικῆς· Οἰνόην, Μαραθῶνα, Προβάλινθον καὶ Τρικόρυθον, * *condidit tetrapolin Atticæ, Oenoen, Marathonem, Probalinthum & Tricorythum.* Feſtus autem Pompeius, dum Attii vocem *Quadrurbem* interpretatur, videtur aliam τετράπολιν τῆς Ἀττικῆς, Atticæ tetrapolim conſtituere. *Quadrurbem*, inquit, *Athenas Attius adpellauit, quod ſcilicet ex quatuor vrbibus in vnam domicilia contulerunt, Braurone, Eleuſine, Piraeo, Sunio.* Verum, etiam doctiſſimo viro Io. Meurſio iudice, grauiter hic Feſtus errauit: quidpe neque ex quatuor vrbibus olim Athenæ conſtitere, neque Athenas denique ipſas Attius notat, ſed tetrapolim potius Atticæ, iam ex Strabonis lib. VIII a nobis explicatam, quam Latino nomine efferre *quadrurbem* ita voluit.

CCCLXXIX.

Sic oppida, fontes, flumina Atticorum expoſuimus; reſtant *montes* eiusdem regionis. Strabo lib. IX pag. 275 τῶν δ' ὀρῶν, ἃ ἐν ὀνόμασι μάλιστά ἐστιν, ὅ, τε Ὑμηττὸς, καὶ Βριλησσὸς, καὶ Λυκαβηττὸς, ἔτι δὲ Πάρνης, καὶ Κορυδαλλός. *Nobiliores montes ſunt Hymettus, & Brileſſus, & Lycabettus: adhæc etiam Parnes, & Corydallus.* Et Plinius lib. IV cap. VII de Attica: *Montes: Brileſſus, Aegialeus, Icarius, Hymettus, Lycabettus.* ** Addit Strabo Πεντελικὸν, *Pentelicum*, poſt Hymettum facile fodinis optimi marmoris nobiliſſimum: ſicut mellis prouentu Hymettus, itidemque præſtantiore: vterque etiam Athe-

* Adde Diodorum Siculum IV pag. 260.
** Theophraſtus de Signis pluuiar. pag. 416.

Athenis eſt propinquior. Strabo dicto loco: *μαρμάρυ δ' ἐςὶ τῆς τε Ὑμηττείας καὶ τῆς Πεντελικῆς κάλλιςα μέταλλα πλησίον τῆς πόλεως. Prope vrbem marmor Hymettium pulcherrimum effoditur, etiam Pentelicum: quin & optimum mel fit in Hymetto.* Pauſanias Attic. cap. XXXII laudat *Pentelicum, Parnethem & Hymettum:* addit tandem Ancheſmum. ὄρη δὲ, inquit, Ἀθηναίοις ἐςὶ Πεντελικὸν, ἔνθα λιθοτομίαι· καὶ Πάρνης παρεχομένη θῆραν συῶν ἀγρίων καὶ ἄρκτων· καὶ Ὑμηττὸς, ὃς φύει νομὰς μελίτταις ἐπιτηδειοτάτας. *Montes in Attica ſunt, Pentelicus, vbi lapicidinæ: Parnes, aprorum & vrſorum venationes præbens: & Hymettus, qui paſtiones apibus commodiſſimas profert.*

CCCLXXX.

De *Hymetto* * pleni ſunt libri, poetarum maxime. Statius lib. XII Thebaidos verſ. 622

- - - *& olentis arator Hymetti.*

Et Silius Italicus lib. II verſ. 218

Sparſa ſuper flores examina tollit Hymettos.

Idem lib. XIV verſ. 200

Tum quæ nectareis vocat ad certamen Hymettum
Audax Hybla fauis.

Martialis lib. VII epigrammate LXXXVII

Paſcat & Hybla meas, paſcat Hymettos apes.

Tzetzes Chiliad. XI carm. CCCLXX

- - - ὁ Ὑμηττὸς δὲ ὄρος
Ἐν ᾧ μέλι τὸ κάλλιςον ἁπάντων τῶν μελίτων.

Hymettus autem mons, in quo præſtantiſſimum omnium mellium. Sic Horatius lib. II Satyr. II verſ. 15 *Hymettia mella* laudauit tamquam optima. De marmore Hymettio antea ex Strabone. Itidem Horatius lib. II oda XVIII *trabes Hymettias* dixit marmoreas, quæ columnis tranſuerſæ imponuntur. Vetus ibi commentator: *Hymettiæ: trabes marmoreæ, ex Hymetto monte Atticæ exciſæ.* Sic quoque Turnebus, Torrentius, alii. Meurſius vero Reliq. Attic. cap. X de arboribus interpretatur. *Silua,* inquit, *etiam nobilis erat* [in Hymetto monte] *e qua trabes petebantur ædificiis.* Inde Horatius lib. II oda XVIII

Non trabes Hymettiæ
Premunt reciſas vltima columnas
Africa. - - -

CCCLXXXI.

Mons *Pentelicus* etiam propinquus Athenis eſt Marathonem verſus; ſicut Hymettus eſt ab ortu. De *Pentelico* ſupra ex Strabone & Pauſania diximus, marmoris præſtantioris lapidicinas habere. Ciceronem his addo ex lib.

* *Hymettus* duplex erat. Theophraſtus de Signis pluuiar. pag. 419. Ὑμηττὸς ἐλάττων, ὁ ξυνδρὺς καλούμενος, ἐὰν τῷ κοίλῳ νεφέλιον ἔχῃ, ὕδατος σημεῖον. Καὶ ἐὰν ὁ μέγας Ὑμηττὸς τοῦ θέρους λευκὰς ἔχῃ νεφέλας ἄνωθεν καὶ ἐκ πλαγίου, ὕδατος σημεῖον. *Hymettus minor, ſiudus vocatus, ſi in cavo nubeculam habet, pluuiæ eſt ſignum. Ac ſi magnus Hymettus æſtate albas habeat nubes ſupra & ex obliquo, pluuiæ eſt ſignum.*

lib. I ad Atticum epiſt. VIII *Hermæ tui Pentelici cum capitibus æneis me admodum delectant.* Hermæ Pentelici, ſtatuæ ex marmore factæ Pentelico.

CCCLXXXII.

Parnes quoque cum venationibus ſuis oſtenſus ex eiſdem auctoribus. Latini ſuccedant. Seneca Hippolyti principio:

Quæ ſaxoſo loca Parnethi
Subiecta iacent.

a Πάρνης enim obliquo caſu Πάρνηθος * formatur. Statius Theb. XII, 620

Diues & Aegaleos nemorum, Parneſque benignus
Vitibus, & pingui melior Lycabeſſus oliua.

Siluóſus vertex & venationibus aptus: inferiora frugum & vini feracia. Supra Eleuſinem & Acharnas ſitus, vt prope cum Cithærone, Bœotiæ extremæ monte, cohæreat. Plato in Critia pag. 503 *μέχρι τοῦ Κιθαιρῶνος καὶ Πάρνηθος, vſque ad Cithæronem & Parnethem.*

CCCLXXXIII.

Qui additur in tragœdia *Aegaleos*, a Thucydide lib. II pag. 114 ſcribitur Αἰγάλεως, a dextra ſitus euntibus ab Oenoe Acharnas. Verba ſupra in *Acharnis* prolata ſunt. Idem haud dubie eſt Plinii *Aegialeus*, fortaſſis mendoſe ſcriptus, quia Papinius & Thucydides conſentiunt.

CCCLXXXIV.

Lycabeſſus eiuſdem Statii eſt aliis libris, etiam Barthii, *Lycabettus*, Attica dialecto, qua & Plinius & Strabo vſi ſunt. Situs eſt ante arcem Athenarum, quod ex Antigono Caryſtio probat Meurſius Reliq. Att. cap. VII. Confirmat Plato in Critia veterem Athenarum vrbem dicens pertinuiſſe ad Eridanum & Iliſſum amnes, *καὶ τὸν Λυκαβηττὸν ὄρος ἔχουσαν, & montem Lycobettum complexam* fuiſſe.

CCCLXXXV.

Mons *Brileſſus* ** a Plinio IV cap. VII primo loco poſitus, etiam a Thucydide memoratur lib. II pag. 116. Peloponneſios ait ab Acharnis profectos vaſtaſſe *τῶν δήμων τινὰς ἄλλους τῶν μεταξὺ Πάρνηθος καὶ Βριλησσοῦ ὄρους, pagorum quoſdam alios, ſitos inter Parnethem & Brileſſum montem.*

CCCLXXXVI.

Mons *Icarius* Plinii haud dubie prope *Icariam* pagum fuit, ſupra ex Stephani de Vrbibus excerpto libro notatum, cuius ſitus vero in dubiis latet.

CCCLXXXVII.

Denique *Anchesmus*, Ἀγχεσμὸς, Pauſaniæ *ὄρος ἐστὶν οὐ μέγα, καὶ Διὸς ἄγαλμα Ἀγχεσμίου, mons eſt non ſane magnus, & in eo Iouis Ancheſmii ſimulacrum.* nam, vt ibidem (cap. XXXII) Pauſanias dicit, *Ἀθηναίοις τὰ ὄρη καὶ θεῶν ἀγάλματα ἔχει· Πεντελῆσι μὲν Ἀθηνᾶς· ἐν Ὑμηττῷ δὲ ἄγαλμά ἐστιν Ὑμηττίου Διός· βωμοὶ δὲ καὶ Ὀμβρίου Διός καὶ Ἀπόλλωνός εἰσι Προοψίου· καὶ ἐν Πάρνηθι Παρνήθιος Ζεὺς χαλκοῦς ἐστί καὶ βωμὸς Σημαλέου Διός, deorum ſigna Atticæ montes habent: in Pentelico*

* Vide Theophraſtum de ſignis tempeſtat. pag. 438. Et eſt cum maſculini tum fœminini generis. Vide Theophraſt. loco citato & pag. 439.

** Βριλῆττος Theophraſtus de Signis tempeſtat. pag. 438, 439.

Digitized by Google

telico Mineruæ; in Hymetto, Hymettii Iouis ſtatua eſt, Pluuii etiam Iouis & Apollinis Præſagi ara. In Parnethe Parnethius Iuppiter ex ære, & Semalei Iouis ara.

SECTIO XII.

MEGARIS.

CCCLXXXVIII.

Megaris, Μεγαρὶς, Megarenſium regio, quam Plinius lib. IV cap. VII Atticæ partem facit, alii ab ea, vt proximam tamen & contiguam ab occidente, ſeparant. *Attica*, inquit Plinius, *attingit iſthmum parte ſui, quæ vocatur Megaris, a colonia Megara, e regione Pagarum.* Et Strabo fatetur eſſe, quibus ἡ Μεγαρὶς τῆς Ἀττικῆς μέρος ἦν, *Megaris pars Atticæ ſit.* Ipſe vero ibidem (eſt vero ſub initium libri IX) diſtinguit, quum mare coercere dicit τὰ πρὸς τῇ Πελοποννήσῳ, τήν τε Μεγαρίδα καὶ τὴν Ἀττικὴν, *quæ ſupra Peloponneſum ſunt, Megaridem Atticamque.* Et Pomponio Melæ diſtinctæ regiones ſunt Græciæ *Megaris* atque *Atthis*. Separauit etiam Ptolemæus, & Scylax Caryandenſis, & ipſæ hiſtoriæ quæ bella inter Athenienſes & Megarenſes geſta enarrant.

CCCLXXXIX.

Incipit Megaris a finibus Corinthiorum, & primo in litore eſt *Cromyon* ſiue *Crommyon*, Κρομυὼν, oppidum, in ipſis finibus Corinthiorum. Thucydides lib. IV pag. 283 ἔπλευσαν ἐς Κρομμυῶνα τῆς Κορινθίας, *nauigauerunt Crommyonem Corinthiaci agri.* Et Pauſanias Corinth. cap. I τῆς Κορινθίας ἐστὶ γῆς ὁ καλούμενος Κρομυὼν, *Corinthiaci agri eſt* [locus] *qui Cromyon vocatur.* Strabo autem lib. IX incunte dicit, τὸν Κρομμυῶνα τῶν Μεγαρέων εἶναι, καὶ μὴ Κορινθίων, *Crommyonem Megarenſium eſſe, non Corinthiorum.* Plutarchus Theſeo pag. 4 memorat λῃστρίδα κατοικοῦσαν ἐν Κρομμυῶνι, *latrocinantem feminam, habitantem Crommyone.* Scylax Κρεμμυὼν, & Plinius *Cremmyon* ſcripſit. Ille, ἔστι καὶ ἔξω τοῦ ἰσθμοῦ χώρα Κορινθίοις, καὶ τεῖχος Σιδοῦς, καὶ ἕτερον τεῖχος Κρεμμυὼν, *Eſt & extra iſthmum Corinthiis regio, & oppidum Sidûs, & aliud oppidum Cremmyon:* hic vero lib. IV cap. VII *In ora portus Schænûs. Oppida, Sidûs, Cremmyon: Scironia ſaxa.* Sed alii, vt vidimus, *Crommyon.*

CCCXC.

Addit Strabo: Μετὰ δὴ Κρομμυῶνα ὑπέρκεινται τῆς Ἀττικῆς αἱ Σκειρωνίδες πέτραι,* πάροδον οὐκ ἀπολιποῦσαι πρὸς θαλάττῃ· ὑπὲρ αὐτῶν δ' ἐστὶν ἡ ὁδὸς, ἡ ἐπὶ Μεγάρων καὶ τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τοῦ ἰσθμοῦ. *Poſt Crommyonem ſunt ſuper Atticam ſitæ Scironides petræ, præter quas mare verſus non patet tranſitus: ſuper illas autem via eſt, ab iſthmo Megaram & in Atticam ducens.* Nomen habere ab Scirone, latronum duce, qui inſederat, quem Theſeus interfecerit, idem Strabo prodidit, & Plutarchus in Theſeo pag. 4. ** Pomponius Mela lib. II cap. III

* Sic igitur intelligimus Apollodorum libr. II c. 8 §. 1 pag. 140 Αὐτὸν δὲ Εὐρυσθέα φεύγοντα ἐφ' ἅρματος καὶ πέτρας ἤδη παριππεύοντα Σκειρωνίδας κτείνει διώξας Ὕλλος. Ipſum autem Euryſtheum curru fugientem & petras iam Scironidas præteruehentem Hyllus perſecutus occidit.

** Adde Diodorum IV pag. 262.

Scironia ſaxa, * *ſæuo quondam Scironis hoſpitio etiam nunc infamia.* Plinius lib. IV cap. VII *Scironia ſaxa, VI mill. longitudine.* Seneca Hippolyto verſ. 1023

Et ſcelere petræ nobiles Scironides.

CCCXCI.

Poſt has petras promontorium eſt Μινώα, *Minoa,* ſub quo *portus* eſt *Niſæenſis,* & iuxta eum oppidum *Niſæa,* nauale Megarenſium. Strabo lib. IX poſt initium: Μετὰ τὰς Σκειρωνίδας πέτρας ἄκρα πρόκειται Μινώα, ποιοῦσα τὸν ἐν τῇ Νισαίᾳ λιμένα. ἡ δὲ Νισαία ἐστὶν ἐπίνειον τῶν Μεγαρέων δέκα καὶ ὀκτὼ σταδίους τῆς πόλεως διέχον, σκέλεσιν ἑκατέρωθεν συναπτόμενον πρὸς αὐτήν· *Poſt Scironides petras promontorium procurrit Minoa, quod portum in Niſæa facit. Niſæa autem eſt nauale Megarenſium decem & octo ſtadiis ab oppido* [Megara] *diſtans, cui vtrimque longo muro connexum eſt.* Et Pauſanias Attic. cap. XXXIX Νισαία ἔτι καὶ νῦν Μεγαρεῦσιν ἐπίνειον ἀπ' αὐτοῦ καλεῖται, *Niſæa hodieque nauale eſt Megarenſium, nomen trahens ab illo,* puta Niſo, Pandionis filio, rege Megarenſi, qui Niſæam condidit. Scholiaſtes Theocriti ad idyll. XII verſ. 27 vocat *Niſam,* ad poetæ verba Νισαῖοι Μεγαρῆες notans: ἐπίνειον Μεγαρέων ἡ Νίσα. Habet & Niſæa ſuam ἀκρόπολιν, *arcem,* quam Pauſanias Attic. cap. XLIV deſcribit; perinde vt ipſi vrbi Megaris eſt ἄλλη ἀκρόπολις, *alia arx,* deſignata ab eodem cap. XLII.

CCCXCII.

Intus, vt viſum eſt, Strabone monſtrante, ab decem octo ſtadiis caput regionis eſt, quod antiquum nomen hodieque ſeruat, *Megara,* ** τὰ Μέγαρα Græcis, at Latinis vtroque numero. Pauſanias cap. XXXIX ὁδὸς πρὸς Μέγαρα ἄγει, *via ad Megara ducit.* Thucydides lib. I pag. 70 Ἀθηναίων ἐχόντων Μέγαρα καὶ Πηγάς, *Athenienſibus tum tenentibus & Megara & Pagas.* Livius lib. XXVIII cap. VII *cum expedito agmine profectus per Bœotiam Megara, atque inde Corinthum deſcendit.* Iuſtinus lib. XIII cap. V *Demoſthenes forte Megaris exſulabat.* At ſingulari numero Plinius IV cap. VII *adpellatur Megaris a colonia Megara.* Et Velleius lib. I cap. II *Peloponneſii, digredientes finibus Atticis, Megaram, mediam Corintho Atheniſque urbem, condidere.* Colli vrbs impoſita, ex quo Νίσου λόφος, *Niſi collis* dicta Pindaro. Pyth. od. IX verſ. 160

- - Αἰγίνᾳ τε γὰρ
φαμὶ, Νίσου τ' λόφῳ.

In

* Nicander Theriac. v. 214

Οἱ μὲν (ἔχιδες) ὑπὸ Σκείρωνος ὄρη, Παμμώνιά τ' αἰπή,
Ῥύπαιον κόρακός τε πάγον, πολιόν τ' Ἀσέληνον.

vbi Scholiaſtes: Σκείρων μὲν ὄρος μεταξὺ Μεγάρων καὶ Κορίνθου κείμενον, ὅπερ τινὲς Σκειρωνίδας πέτρας καλοῦσι. Παμμώνια δὲ ὄρη τῆς Μεγαρικῆς. ὡς αὐτὸς ἐν τρίτῳ τῶν Θηβαϊκῶν φησι·

Τείχεα δὲ προλιπόντες ὑπὲρ Παμμωνίδας ὄχθας
Ἐσσύμενοι Μεγαρῆες ἐνεννάσσαντο δόμοισι.

Ῥύπαιον δὲ Ἀντίγονος μὲν τῆς Ἀχαΐδος φησὶν εἶναι, ἐπεὶ καὶ Ῥύπαιοι οἱ Ἀχαιοὶ ὠνομάσθησαν. Ἔστι δὲ τῆς Αἰτωλίας, ὡς Νίκανδρος περί τινων εἰς Αἰτωλίαν ἐρχομένων διηγούμενός φησιν·

Αἰπεινήν τε Κολώνην οἰωνῶν τε Ῥύπαιον
Οὐθιόν τ' αὖ λίμνην τῆχεντες ἶσαν Ναύπακτον
Ἀμφὶ δύμην δ' ἐπελάζετο.

Τὸ δὲ Ἀσέληνον, Λοκρικὸν ὄρος ἐστὶ δυσχείμερον.

** Condita a Creonte & ex filiæ eius Megaræ nomine adpellata. Diodor. IV pag. 219.

In Aegina enim, dico, & Niſi colle: & Nem. od. v verſ. 84

Νισȣ τ' ἐυαγκεῖ λόφῳ,

In Niſi colle pulchras valles iuxta ſe habente. Scholiaſtes ad hunc locum τελέσιν, ἐν Μεγάροις, *hoc eſt, Megaris.* Ciuitas nobilis quæ cum Athenienſibus & Corinthiis multa bella geſſit: * etiam ſcholam habuit philoſophorum. Strabo lib. IX pag. 271 Ἔσχε δέ ποτε καὶ φιλοσόφων διατριβὰς τῶν προσαγορευόντων Μεγαρικῶν, Ευκλείδην διαδεξαμένων Σωκρατικὸν, ἄνδρα, Μεγαρέα τὸ γένος. *Habuit aliquando etiam ſcholam philoſophorum qui Megarici dicebantur, ſucceſſores Euclidis Socratici, patria Megarenſis.* Dorica dialecto vſi Megarenſes, antea Attica, ob nouos colonos quos Peloponneſii eo deduxerunt. Pauſanias Attic. cap. XXXIX Μεγαρεῖς ȣ̈τως ἔθη καὶ φωνὴν μεταβαλόντες. Δωριεῖς γεγόνασι, *ſic Megarenſes, lingua cum moribus mutata, Dorienſes facti ſunt.* Coloniam tandem Romanam factam eſſe, ſupra, tradente Plinio, accepimus. Nummi eius ciuitatis plures exſtant, tam veteres quam ſub Cæſaribus cuſi, omnes inſcripti ΜΕΓΑΡΕΩΝ.

CCCXCIII.

Reliqua oppida Megarenſium ſunt *Pagæ* & *Aegiſthena*, Pauſanias Att. cap. XLIV ἡ δὲ ὀρεινὴ τῆς Μεγαρίδος τῆς Βοιωτῶν ἐςὶν ὅμορος, ἐν ῇ Μεγαρεῦσι Πηγαὶ, πόλις, ἑτέρα δὲ Αἰγίσθενα ὤκισαι, *Montana Megarici agri pars Bœotis finitima eſt. In ea ab Megarenſibus condita oppidum Pegæ, & aliud, Aegiſthena.* Plinius dicto loco: *Pagæi, & amplius Aegoſthenienſes contributi Megarenſibus.* Stephanus: Πηγαὶ παροικία Μεγαρέων, *Pegæ, habitatio Megarenſium.* Idem chorographus: Αἰγόσθενα πόλις Μεγαρίδος, ȣ̓δετέρως, ὡς Παυσανίας. *Aegoſthena, oppidum Megaridis, neutro genere, vt Pauſanias.* Quia ad Pauſaniam prouocat, haud dubie Stephani ſcriptura eſt genuina Pauſaniæ, conſentiens cum Pliniana: quod eo facilius in animum induco, quod in alia quoque littera Pauſaniæ ſcriptura, vt nunc quidem editum eſt, vacillat. Eodem enim capite XLIV, quod vltimum Atticorum eſt, verbis antea productis, ſcriptum Αἰγίοσθαινα diphthongo: mox, paucis interiectis, ἐν Αἰγιοσθένοις, vocali ſimplici. Superius oppidum, *Pagas* vel *Pegas*, Ptolemæus ponit in maritimis ad ſinum Corinthiacum. nam & ibi ὀρεινὴ, *montana* regio eſt & finitima Bœotiæ, vt ita Ptolemæus nequaquam a Pauſania diſſentiat. *Aegoſthena* inde in ortum & ſeptemtrionem videntur receſſiſſe. De *Pagis* conuenit Straboni lib. VIII cum Ptolemæo. ait enim, παρεκτείνȣσα ἡ ἠϊὼν Παγῶν τῆς Μεγαρίδος, *porrectum litus vſque ad Pagas Megaridis.* Ceterum *Pagæ* & *Pegæ* ſcribitur, quia Græce Πηγαὶ, Attica, & Παγαὶ Dorica dialecto, qua Megarenſes vſos eſſe, ſupra comprobatum fuit: vt adeo propius ſit indoli gentis propriæ *Pagæ* Strabonis & Plinii, quam *Pegæ* Thucydidis, Stephani ac Ptolemæi.

*Iſocrates de pace pag. 433 Μεγαρεῖς δὲ, μικρῶν αὐτοῖς καὶ φαύλων τῶν ἐξ ἀρχῆς ὑπαρχόντων, καὶ γῆν μὲν ȣ̓κ ἔχοντες, ȣ̓δὲ λιμένας, ȣ̓δὲ ἀργυρεῖα, πέτρας δὲ γεωργȣ̃ντες· μεγίςȣς τῶν ἑλλήνων οἴκȣς κέκτηνται κ. τ. λ. *Megarenſes autem, quum opes eorum per ſe paruæ ac tenues ſint (nam neque agrum habent, neque portus, neque argentifodinas, ſed ſaxa excolunt) ampliſſimas facultates inter omnes Græcos pararint.* Adde inſequentia, vbi Iſocrates miratur, eos perpetua pace frui, quum inter Peloponneſios & Thebanos & Athenienſes, potentes & bellicoſos populos, interiecti ſint, & frugalitatem ac temperantiam Megarenſium collaudat.

CCCXCIV.

Addit Plinius *Geraneam*, quo ſitu, non declarat. Poſt Scironia ſaxa; *Geranea*, inquit, *Megara, Eleuſin.* Stephano id nomen montis eſt. Γεράνεια, inquit, ἐςὶν ὄρος μεταξὺ Μεγάρων καὶ Κορίνθου, *Geranea mons eſt inter Megara & Corinthum.*

P E L O P O N N E S V S.

CCCXCV.

Peloponneſus, magna peninſula, ab auſtro ceteræ Græciæ adiecta eſt. Dicitur quaſi *Pelopis neſus* ſiue inſula, quamuis proprie inſula non ſit, ſed peninſula. Dionyſius periegeta verſ. 403

- - - - Πέλοπος δ' ἐπὶ νῆσος ὀπηδεῖ,
Εἰδομένη πλατάνοιο μυουρίζοντι πετήλῳ,

Pelopis autem inſula conſequitur, ſimilis platani in acumen deſinenti folio. Inſulam vocat poeta, ὡς παρὰ βραχὺ τοιαύτη οὖσα, *quod talis ſit præter exiguam partem,* iſthmum videlicet paucorum ſtadiorum, vt Euſtathius interpretatur. Plinius lib. IV cap. IV *Peloponneſus, Apia ante adpellata & Pelasgia, peninſula haud vlli terræ nobilitate poſtferenda, inter duo maria, Aegeum & Ionium, platani folio ſimilis propter anguloſos receſſus.* Similitudinem folii etiam Strabo & Pomponius commendant. Priſcis nominibus addit Strabo lib. VIII pag. 256 tertium Ἄργος, *Argos*, idque ex Homeri carminibus etiam comprobat. Conſtantinus Porphyrogennetus περὶ Θεμάτων lib. II cap. VI ex Nicolai Damaſceni libro IV Hiſtoriarum ſingula ab origine ita interpretatur: ἐπὶ μὲν Ἀπίου ἐκαλεῖτο Ἀπίη· ἐπὶ δὲ Πελάσγου τοῦ αὐτόχθονος, Πελασγία· ἐπὶ δὲ Ἄργου, καὶ αὐτὴ ὁμωνύμως ἐκαλεῖτο Ἄργος· ἐπὶ δὲ Πέλοπος, Πελοπόννησος ἔσχε τοῦτο τὸ κύριον ὄνομα. *Apio regnante, vocabatur Apia:* * *ſub Pelasgo indigena, Pelasgia: ſub Argo vero, etiam ſimiliter Argos adpellata eſt:* ** *tandem ſub Pelope, Peloponneſi hoc proprium nomen accepit.* Diuiditur ſecundum populos aut nobiliores vrbes in plures vel pauciores partes, vt etiam Κορινθίαν, Σικυωνίαν quidam, & alii alias in iis numerent: ſed præſtat non nimium & in minutiores partes diſpeſcere, verum ſex tantummodo cum Pomponio Mela hoc ordine diſpoſitas tenere. *In Peloponneſo,* inquit lib. II cap. III, *Argolis, Laconice, Meſſenia, Elis, Achaia, Arcadia.*

S E C T I O X I I I.

A C H A I A.

CCCXCVI.

Alia via, quam qua vſus eſt Pomponius, incedemus, iſthmi ita ratione ducente, qui Peloponneſi eſt initium, nec vero tam Argolidi, quam quæ in latus alterum excurrit, Achaiæ poteſt coniungi. *Achaiam* autem intelligimus *Propriam,* non quæ ſub Romanis demum ita cœpta eſt dimidia pars

mus

* Paullo ante *Aegialéa* adpellata fuiſſe videtur, Apollodor. II c. I §. I, cui deinde *Apiæ* nomen ſucceſſit. Conf. Strabo VIII pag. 587.

** Vide Apollodorum II c. I §. 2. *Pelasgiæ* nomen eandem habuiſſe, iam ante ex Apollodori II c. I §. I recte colligitur.

Græciæ vniuerſæ adpellari, quod Corinthiaco bello Romani, quia caput Corinthus eſt Achaiæ propriæ, in Helladis ſeu liberæ antea Græciæ poſſeſſionem peruenerant. Supra enim demonſtrauimus, omnem Græciam ab Romanis in duas prouincias, Macedoniam & Achaiam, fuiſſe diuiſam.

CCCXCVII.

Incipit Achaia noſtra ab *Iſthmo*, ἰσθμῷ, qui anguſtum collum eſt, quo peninſula cohæret continenti, & Achaiæ quidem iſthmus ſecundum Strabonem lib. VIII pag. 231 latus τετ]αράκοντα ϛαδίων, *quadraginta ſtadia*, ideo ab Euſtathio ad Dionyſii verſ. 403 dictus ὀλιγοϛάδιος αὐχὴν, *ceruix paucorum ſtadiorum*. Plinius lib. IV cap. IV *Anguſtiæ, vnde* [Peloponneſus] *procedit, Iſthmos adpellantur. In eo loco erumpentia e diuerſo maria, eius omnem ibi latitudinem vorant, donec contrario incurſu æquorum tantorum, in quinque* M. *paſſuum interuallo exeſis vtrimque lateribus, anguſta ceruice Peloponneſum contineat Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Saronicus adpellatur ſinus: Lecheæ hinc, Cenchreæ illinc anguſtiarum termini, longo & ancipiti nauium ambitu, quas magnitudo plauſtris transuehi prohibet: quam ob cauſſam perfodere nauigabili alueo anguſtias eas tentauere, Demetrius rex, dictator Cæſar, Caius princeps, Domitius Nero, infauſto, vt omnium patuit exitu, incepto.* De transuectione nauium per iſthmum etiam Strabo lib. VIII pag. 231 τὰ πορθμεῖα ὑπερνολκοῦσιν ἀπὸ τῆς ἑτέρας εἰς τὴν ἑτέραν θάλατ]αν, *nauigia* [per iſthmum] *ab vno mari ad alterum traducuntur.* Exemplum eſt apud Liuium lib. XLII cap. XVI *a Corintho, per Iſthmi iugum nauibus traductis, Aeginam traiiciunt.* De irrita perfoſſione Pauſanias Corinth. cap. I ὅς δὲ ἐπεχείρησε Πελοπόννησον ἐργάσασθαι νῆσον, προαπέλιπε διορύσσων ἰσθμόν· καὶ ὅθεν μὲν διορύσσειν ἤρξαντο, δῆλόν ἐϛιν, ἐς δὲ τὸ πετρῶδες οὐ προεχώρησαν ἀρχήν. Μένει δὲ ὡς ἐπεφύκει, καὶ νῦν ἤπειρος ὤν. *Quicumque Peloponneſum inſulam facere conatus eſt, morte oppreſſus, opus imperfectum reliquit. Qua ſane Iſthmus fodi cœptus fuit, operis exſtant veſtigia: ſaxoſa eius pars omnino tentata non fuit: ideo ſitus adhuc ſui naturam ſeruat.*

CCCXCVIII.

In auſtrina Iſthmi parte eſt ſita vrbs clariſſima *Corinthus*, quam Cicero pro Lege Manil. cap. V *totius Græciæ lumen* vocat: a poſitione poetis cognominata *bimaris*, Horatio lib. I od. VII, Ouidio Metam. lib. V verſ. 407. Vrbs ampla, diues, * nitida, & propria ſedes excellentiſſimorum artificum. Strabo lib. VIII pag. 263 ſic de laudibus eius: ἡ πόλις τῶν Κορινθίων μεγάλη τε καὶ πλουσία διαπαντὸς ὑπῆρξεν, ἀνδρῶν τε ηὐπόρησεν ἀγαθῶν εἴς τε τὰ πολιτικὰ, καὶ εἰς τὰς τέχνας δημιουργικάς· μάλιϛα γὰρ καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν Σικυῶνι ηὐξήθη γραφική τε καὶ πλαϛικὴ, καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη δημιουργία. *Fuit vrbs magna Corinthus & diues ſemper, copiamque tulit virorum & ad res ciuiles tractandas & ad artificia exercenda idoneorum. maxime enim Corinthi & Sicyone pingendi ac fingendi, aliæque id genus artes auctæ ſunt.* Imminet vrbi mons excelſus & præruptus, *Acrocorinthus* ** dictus, in cuius vertice fanum Veneris: ſub

* Vide Epigramm. Græc. libr. I c. εἰς πόλεις pag. 1:9.

** Epigramm. Græc. libr. III c. εἰς ἀνδρ. pag. 278

Τὸν μέγαν Ἀκροκόρινθον Ἀχαϊκὸν, Ἑλλάδος ἄϛρον
Καὶ διπλῆν Ἰσθμοῦ σύντροφον ἠϊόνα

vertice Πειρήνη, *Pirene* fons. Strabo lib. VIII pag. 261 ἐτετείχιςο δ' ὅσον τῆς πόλεως γυμνὸν ἦν τῦ ὄρυς. συμπεριείληπτο δὲ τῷ περιβόλῳ τύτῳ καὶ τὸ ὄρος ὁ Ἀκροκόρινθος, ᾗ δυνατὸν ἦν τειχισμὸν δέξαϑαι. *Muro munita vrbs, quantum eius mons denudauerat: mœnibus ipſe etiam includebatur mons Acrocorinthus, qua muro muniri poterat.* Eodem libro pag. 249 dicit ὄρος ὑψηλὸν καὶ ἀπότομον, τάχει κοινῷ περιειλημμένον, ὥς τ' ἀκροπόλει χρῆσθαι, *montem excelſum & præruptum, communi contentum muro, quo pro arce* [Corinthii] *vtantur.* Polybius lib. II cap. XLIII πάλιν ςρατηγὸς αἱρεθεὶς τὸ δεύτερον, καὶ πραξικοπήσας τὸν Ἀκροκόρινθον Ἀντιγόνυ κυριεύοντος, καὶ γενόμενος ἐγκρατὴς, μεγάλυ μὲν ἀπέλυσε φόβυ τὺς τὴν Πελοπόννησον κατοικῦντας. *iterum prætor* [Achaiæ] *creatus, Acrocorinthum, quem præſidio Antigonus tenebat, vt proderetur, pollicitationibus corrapit; quo potitus, ingenti metu Peloponneſios liberauit.* Et Liuius lib. XXXIV cap. L *reſpiciunt præſidium, ab Acrocorintho deſcendens, protinus ad portam duci atque abire.*

CCCXCIX.

Antiquum Corinthi nomen fuit *Ephyra.* Plinius lib. IV cap. IV *Medio interuallo quod Iſthmon adpellauimus, adplicata colli habitatur colonia Corinthus, antea Ephyra dicta, ſexagenis ab vtroque litore ſtadiis, e ſumma ſua arce, quæ vocatur Acrocorinthus, in qua fons Pirene,* * *diuerſa duo maria proſpectans.* Apollodorus lib. I cap. IX ſect. 3 Σίσυφος Αἰόλυ κτίσας Ἐφύραν τὴν νῦν λεγομένην Κόρινθον, *Siſyphus Aeoli filius condidit Ephyram, cui nunc Corintho nomen eſt.* Hinc Virgilio Georg. II verſ. 264 *Ephyrëia æra*, ſunt æs Corinthium: & Silius de Syracuſis, colonia Corinthiorum, lib. XIV verſ. 51

Sed decus Aetnæis haud vllum pulchrius oris
Quam quæ Siſyphio fundauit nomen ab Iſthmo,
Et multum ante alias Ephyræis fulget alumnis.

Et ipſo *Ephyræ* nomine, pro *Corintho*, poetæ vtuntur. Ouidius lib. II Metamorphoſ. verſ. 239

\- - - - *queritur Bœotia Dircen,*
Argos Amymonen, Ephyre Pirenidas vndas.

Ab Romanis Corinthus bello Achaico fuit deleta: ſed a Cæſare Iulio reſtituta ſplendorem priſtinum recuperauit; & colonia Romana facta, etiam Plinio teſte, quam idem Cæſar dictator deduxit, vt ex nummo elucet Corinthiorum, vna parte cum Iulii imagine inſcripto: LAVS. IVLI. CORINT. Sic clariſſimus vir Io. Vaillantius refert ſine mentione coloniæ: at illuſtris Spanhemius pag. 236 *Pegaſus frequens in nummis Corinthiorum inſigne, vel ſolus vel cum ſeſſore Bellerophonte modo cum leone, modo cum chimæra depugnante, inſcriptis* COL. L. IVLIA COR. Vnde plurimos nummos præſertim ſub Marco & Lucio Antoninis cuſos, ſcriptoſque per notas, C. L. I. COR. eruditiſſimus quiſque interpretatur *Colonia Laus Iulia Corinthus*, eaque ciuitatis adpellatio honorificentior ab illo tempore fuit. Et Dio Caſſius lib.

XLIII

Λεύκιος ἐστυφέλιξε, ἀστυφέλικτα δὲ νεκρῶν
Ὀςέα σωρευθεὶς εἷς ἐπέχει σκόπελος.

* Vide de eo etiam Nicetam libr. II de Manuel. Commen. c. I pag. 51.

XLIII pag. 238 reſtitutionem vrbis Cæſari imputat, qui, ἀνέςησε, *inſtauravit:* & mox: *Carthago & Corinthus vno tempore deletæ*, τότε ἅμα ἀνεβιώσκετο, *tunc ſimul reuiuiſcere cœperunt.* Idem de Iulio tradit Pauſanias Corinth. cap. I λέγουσιν ἀνοικίσαι Καίσαρα, ὃς πολιτείαν πρῶτος ἐν Ῥώμῃ πρῶτος τὴν ἐφ᾽ ἡμῶν κατεςήσατο, *reſtitutam aiunt a Cæſare* [Corinthum] *eo, qui Romanam rempublicam, vt nunc eſt, primus conſtituit.* Et cap. III, vbi *Octauiæ templum*, quod Corinthi erat, deſcribit, illam dicit ſororem fuiſſe Αὐγούςου βασιλεύσαντος μετὰ Καίσαρα τὸν οἰκιςὴν Κορίνθου τῆς νῦν, *Auguſti, imperantis poſt Cæſarem, conditorem Corinthi quæ nunc eſt.*

CCCC.

Proxime Corinthum erat lucus Κράνειον, *Cranéum* dictus, Diogenis Cynici habitaculum. Pauſanias cap. II πρὸ τῆς πόλεως κυπαρίσσων ἐςὶν ἄλσος ὀνομαζόμενον Κράνειον. *Ante vrbem eſt cupreſſorum lucus, cui nomen eſt Craneum.* * Huc illum adiit Alexander rex viſendi & audiendi cauſſa. Plutarchus Alexandro pag. 671 ὡς δὲ ἐκεῖνος ἐλάχιςον Ἀλεξάνδρου λόγον ἔχων, ἐν τῷ Κρανείῳ σχολὴν ἦγεν, αὐτὸς ἐπορεύετο πρὸς αὐτόν. *cum is* [Diogenes] *in Craneo otium agens, nihil de Alexandro laboraret, ipſe ad illum profectus eſt.*

CCCCI.

Corinthus quidem neutrum mare attingebat, ad vtrumque tamen portus habuit commodiſſimos, ad Criſſæum ſeu occidentalem *Lechæum*, Λεχαῖον: ad Saronicum ſinum *Cenchreas*, Κεγχρεὰς, longius ab vrbe, quam Lechæum, recedentes. Strabo lib. VIII pag. 262 Ἀρχὴ τῆς παραλίας ἑκατέρας, τῆς μὲν τὸ Λέχαιον, τῆς δὲ Κεγχρεαὶ κώμη καὶ λιμὴν ἀπέχων τῆς πόλεως ὅσον ἑβδομήκοντα ςάδια. τούτῳ μὲν οὖν χρῶνται πρὸς τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας· πρὸς δὲ τοὺς ἐκ τῆς Ἰταλίας τῷ Λεχαίῳ. τὸ δὲ Λέχαιον ὑποπέπτωκε τῇ πόλει, κατοικίαν ἔχον οὐ πολλήν· σκέλη δὲ καθείλκυσται ςαδίων περὶ δώδεκα, ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ τῆς περὶ τὸ Λέχαιον. *Oræ maritimæ vtriusque initia ſunt, alterius Lechæum, alterius Cenchreæ, vicus & portus, ab vrbe diſtans ad* LXX *ſtadia, quo portu vtuntur ad Aſiaticos, Lechæo ad Italos. Lechæum vero ſub vrbe iacet, non admodum frequens domiciliis. Ab vtraque parte viæ, quæ a Corintho Lechæum pertingit, deducti ſunt crurum inſtar muri, ad ſtadia circiter duodecim.* Pauſanias Corinth. cap. II vtrumque ἐπίνειον, *nauale* Corinthiorum vocat, quibus nomina Neptuni filios Lechen & Cenchriam dediſſe refert. Strabo & Pauſanias ſcribunt Λέχαιον: in Ptolemæi libris eſt Λεχαῖον ἐπίνειον, *Lechæum nauale*, traiecto accentu: Plinius autem IV cap. IV *Lecheæ*, pluraliter: verba ſupra fuerunt producta. At Harpocration etiam & Heſychius Λέχαιον, quod vterque deſcribit ἐπίνειον Κορινθίων, *Corinthiorum nauale.* Sic quoque Polybius lib. V cap. XVII βασιλεὺς κατῆρε μετὰ τοῦ ςόλου παντὸς εἰς Κόρινθον· ὁρμίσας δὲ τὰς νῆας ἐν τῷ Λεχαίῳ, *Rex cum tota claſſe Corinthum tendit, adpulitque in Lechæo:* & cap. XXV ἀκούσας ὁ Φίλιππος, ἧκε μετὰ σπουδῆς ἐκ τοῦ Λεχαίου, θέων εἰς τὴν πόλιν, *quo audito Philippus celeriter ex Lechæo in vrbem adcurrit.*

CCCCII.

* Κράνιον, *Cranium* & *Olympium* duo loca vicina apud Corinthum. Theophraſt. de cauſ. Plantar. V c. 20.

Digitized by Google

CCCCII.

Celebrior portus *Cenchreenſis*, cuius nomen varie ſcribitur. Strabo & diuinus ſcriptor ad Romanos epiſtola cap. XVI Κεγχρεαί: & ita quoque Ptolemæus & Stephanus, niſi quod retracto accentu illorum libris Κεγχρέαι editum eſt. Thucydides & Pauſanias diphthongo vſi ſunt: ille lib. VIII aliquoties Κεγχρειῶν patrio caſu, & pag. 562 ἐς Κεγχρειάς: hic Corinth. cap. II ἐν Κεγχρείαις: ſemel Thucydides ſingulari numero lib. IV pag. 281 ἐν Κεγχρειᾷ. Quas vero κώμην, *vicum* Strabo dicto loco dixit, Mela lib. II cap. III & Stephanus *oppidum* * vocant. Ille, *In eo* [Iſthmo] inquit, *oppidum Cenchreæ, fanum Neptuni, ludis, quos Iſthmicos vocant, celebre:* hic, Κεγχρέαι πόλις καὶ ἐπίνειον Κορίνθου, *Cenchreæ oppidum & nauale Corinthi.* Liuius dixit *emporium* Corinthiorum lib. XXXII cap. XVII; *Nauales copiæ, circumuectæ Sunium Atticæ terræ promontorium, Cenchreas, Corinthiorum emporium, petierunt.*

CCCCIII.

Supra Cenchreas, Megaram verſus, ad ſinum Saronicum eſt alius portus *Schœnûs*, Σχοινοῦς, ad quem Iſthmus anguſtiſſimus eſt, ibidemque naues machinis a mari in mare per Iſthmum traducebantur. Strabo lib. VIII pag. 254 κατὰ τὸν Σχοινοῦντα ὁ διολκὸς, τὸ στενώτατον τοῦ ἰσθμοῦ, περὶ ὃν τὸ τοῦ Ἰσθμίου Ποσειδῶνος ἱερόν. *Apud Schœnuntem anguſtiſſima eſt Iſthmi pars, qua naues per terram ex vno mari in alterum traducuntur.* Templum illud Neptuni deſcripſit Pauſanias Corinth. cap. I, ſitum infra Schœnuntem, Corinthum verſus. Iuxta viam quæ Corintho ferebat ad templum, ἔστι μὲν θέατρον, ἔστι δὲ στάδιον λίθου λευκοῦ, *theatrum eſt & albo lapide ſtadium*, vbi Iſthmii ludi ſiue agon Iſthmius ſeu certamen ſolemni tempore celebrabatur, vt ibidem adnotauit Pauſanias. Ptolemæus in maritimis τῆς Κορινθίας, Corinthiæ regionis poſt Cenchreas, ab Epidauro progreſſus ſeu auſtro: Σχοινοῦς λιμήν. Plinius lib. IV cap. VII *In ora, portus Schœnûs.* Alius eſt Melæ *portus Schœnitas*, in eodem ſinu quidem, ſed prope Trœzenem. Adi Voſſium.

CCCCIV.

Inter Corinthum & Sicyonem flumen eſt *Nemea*, terminus agri vtriuſque. Strabo lib. VIII pag. 263 ὁρίζει τὴν Σικυωνίαν καὶ τὴν Κορινθίαν ποταμὸς Νεμέα. *Sicyoniam & Corinthiam Nemea fluuius diſcernit.* Liuius lib. XXXIII cap. XV *Androſthenes Corintho profectus ad Nemeam (amnis eſt Corinthium & Sicyonium interfluens agrum) caſtra locat.*

CCCCV.

Ipſa vrbs *Sicyon* reducta a mari olim potens & ſuis regibus vſa, poſtea libera, deinde inter certamina ciuitatum nunc Athenienſibus adiuncta, nunc a Spartanis oppreſſa fuit. Iuſtinus lib. XXXIII cap. V *Demoſthenes Sicyona, Argos, & Corinthum, ceteraſque ciuitates eloquentia ſua Athenienſibus iunxit.* Thucydides lib. V pag. 397 Lacedæmonii τὰ ἐν Σικυῶνι ἐς ὀλίγους κατέστησαν, *ſtatum in Sicyone ad paucos redegerunt.* Quamuis autem ſita erat in Achaiæ tractu, ſi Corinthum quoque Achaiæ adiungimus, & vt Plinius IV

cap.

cap. v Sicyonem in Achaia ſcripſit; tamen aliquando certa pactione in Argolide cenſebatur. Pauſanias Arcad. cap. I Σικυώνιοι ἔσχατοι ταύτῃ μοίρας τῆς Ἀργολίδος, *Sicyonii hac in parte ſunt extremi Argolidis populorum.* Alio tempore Achæorum fuit. Liuius lib. XXXII cap. XIX *legatis ad Achæos miſſis Sicyone datum eſt concilium.* De ſitu etiam Liuius lib. XXVII cap. XXXI *Sulpicius ab Naupacto profectus, claſſem adpulit inter Sicyonem & Corinthum, agrumque nobiliſſimæ fertilitatis effuſe vaſtauit.* Ceterum ciuitas artificum ingenio nihil Corinthiis conceſſit, vt ſupra in *Corintho* ex Strabone oſtendimus. Hinc adagii loco, de quo Stephanus, ὑποδήματα Σικυώνια, *Sicyonii calcei*, elegantiores, quam vt graui viro conuenirent, quod Socratis exemplo egregie demonſtrauit Cicero lib. I de Orat. cap. LIV. *

CCCCVI.

Propius vrbem præfluit amnis *Aſopus*, Ἀσωπὸς, qui alius eſt a Nemea, quia vtrumque Strabo, vt diuerſos, nobis tradidit. De Nemea, ſupra: de *Aſopo* eodem loco (pag. 263) Ἀσωπὸς ὁ παραῤῥέων τὴν Σικυωνίαν, καὶ ποιῶν τὴν Ἀσωπίαν χώραν, μέρος οὖσαν τῆς Σικυωνίας. *Aſopus præterfluit Sicyoniam, & facit regionem Aſopiam, quæ pars eſt Sicyoniæ.* Ptolemæus Aſopum Corinthiæ regioni adſcribit, in qua oſtia illius ponit: ſed ſecundum Strabonem potius eſt Sicyoniæ.

CCCCVII.

In Sicyonia autem Ptolemæus cenſet *Phliuntem* oppidum, recto caſu Φλιοῦς, *Phlius.* Strabo dicto loco: Κεῖται ὁ Φλιοῦς ἐν μέσῳ Σικυωνίας, Ἀργείας, Κλεωνῶν, καὶ Στυμφάλου, κύκλῳ περιεχόμενος. Τιμᾶται δ' ἐν Φλιοῦντι καὶ Σικυῶνι τὸ τῆς Δίας ἱερὸν, καλοῦσι δ' οὕτω τὴν Ἥβην. *Phliûs iacet in medio Sicyoniæ, Argolidis, Cleonarum & Stymphali, circulo incluſa. Colitur Phliunte & Sicyone Diæ fanum, id eſt Hebes ſiue Iuuentæ.* Habet etiam Stephanus, cui Φλιοῦς eſt πόλις Πελοποννήσου, *oppidum Peloponneſi:* & gentile Φλιέντιος ac Φλιάσιος, euphoniæ gratia pro Φλιέσιος. Vnde *Phliaſia* ager eſt circa Phliuntem. Pauſanias Corinth. cap. XII ἡ Φλιασία τῆς Σικυωνίων ἐστὶν ὅμορος, *Phliaſia Sicyoniis eſt finitima.*

CCCCVIII.

Quibus Corinthia & Sicyonia ſingulares regiones ſunt, hinc Achaiam propriam incipiunt, vt primum in ea caſtellum *Pallene* ſit. Strabo lib. VIII pag. 266 ἔστι ἡ Πελλήνη σταδίοις ἑξήκοντα τῆς θαλάττης ὑπερκειμένη, φρούριον ἐρυμνόν. ἔστι δὲ καὶ κώμη Πελλήνη, - - - κεῖται μεταξὺ Αἰγῶν καὶ Πελλήνης. *Pellene ſtadiis LX ſupra mare poſita, caſtellum munitum. Eſt & vicus Pellene ſitus inter Aegas & [* caſtellum *] Pellenen.* Ceteri vnius Pellenes meminere, vici, ſeu κώμης, vt Strabo vocat, quam Xenophon lib. VII de Reb. Græc. pag. 371 πόλιν Πελλήνην, *vrbem Pellenen* dixit: caſtellum autem eius loci adpellarunt Ὄλουρον, *Olurum.* Plinius lib. IV cap. V *Primæ ibi Lecheæ, Corinthiorum portus: mox Oluros, Pellenæorum caſtellum.* Xenophon dicto loco: καταλαμβάνουσιν αὐτῶν Ὄλουρον. - - - ἐπεὶ δ' ᾔσθοντο τὰ περὶ Ὀλοῦρον, περιελθόντες αὖ καὶ οὗτοι, ὅποι ἐδύναντο, εἰς τὴν αὐτῶν πόλιν Πελλήνην εἰσῆλθον. *Arcades capiunt illorum*

* Equi Sicyonii olim clari fuere. Demoſthen. in Mid. pag. 407 B.

[Pellenenſium] *Olurum - - - Poſtquam vero* [Pellenæi] *cognouerunt quæ Oluri facta eſſent, circumeuntes, vtcunque poterant, in oppidum ſuum Pellenen reuertuntur.* Multa & alia de Pellenæorum rebus & expeditionibus in Xenophontis libro: vt adeo vrbem potius, quam vicum fuiſſe, credibilius ſit. Stephanus: ὄλουρος, πολίχνιον Ἀχαΐας, οὐ πόρρω Πελλήνης, *Olurus, oppidulum* [ſiue caſtellum] *Achaiæ, non procul a Pellene.*

CCCCIX.

Achaiæ cetera oppida illorumque ſitum optime deſcripſit Strabo lib. VIII pag. 265. Ἡ δὲ τάξις τῶν τόπων, οὓς κατῴκουν, εἰς δώδεκα μέρη διῃρημένη, τοιαύτη τίς ἐστι. Μετὰ Σικυῶνα Πελλήνη κεῖται· εἶτα Αἴγειρα δευτέρα· τρίτη Αἰγαί, Ποσειδῶνος ἱερὸν ἔχουσα· τετάρτη Βοῦρα· μετ' αὐτὴν, Ἑλίκη· - - - μετὰ δὲ Ἑλίκην Αἴγιον, καὶ Ῥύπες, καὶ Πατρεῖς, καὶ Φαρεῖς· εἶτ' Ὤλενος, παρ' ὃν ποταμὸς μέγας Μέλας· εἶτα Δύμη καὶ Τριταιεῖς. *Ordo locorum, quos* [Achæi] *habitabant, hic eſt: Poſt Sicyonem Pallene eſt ſita, deinde ſecunda Aegira, tertia Aegæ, quæ templum habent Neptuni; quarta Bura: poſt hanc eſt Helice;* * *- - - poſt Helicen eſt Aegium, Rypenſes, Patrenſes, & Pharenſes: deinde eſt Olenus, iuxta quem fluuius magnus Melas decurrit: poſt Dyme & Tritæenſes.* Polybius lib. II cap. XLI de populari republica Achæorum: τοῦτο δ' ἦν ἐκ δώδεκα πόλεων, ἃς ἔτι καὶ νῦν συμβαίνει διαμένειν πλὴν Ὠλένου καὶ Ἑλίκης τῆς πρὸ τῶν Λευκτρικῶν ὑπὸ τῆς θαλάττης καταποθείσης. αὗται δ' εἰσὶ, Πάτραι. Δύμη, Φαραί, Τριταία, Λεόντιον, Αἴγειρα, Πελλήνη, Αἴγιον, Βοῦρα, Κεραυνία, Ὤλενος καὶ Ἑλίκη. *Hæc ex XII vrbibus conſtabat, quæ nunc quoque ſuperſunt, præter Olenum, & Helicen, quam paullo ante cladem Leuctricam mare hauſit. Sunt autem hæ: Patræ, Dyme, Pharæ, Tritæa, Leontium, Aegira, Pellene, Aegium, Bura, Ceraunia, Olenus, & Helice.* Plinius lib. IV cap. V & Buram in hauſtis numerat. *Oppida*, inquit, *Helice, Bura: in quæ refugere hauſtis prioribus, Sicyon, Aegira, Aegion, Erineos.*

CCCCX.

Ex his de pluribus Achaiæ ciuitatibus iudicari poteſt. De *Pellene* ſatis dictum. *Aegira,* ** porrecta media, quia Αἴγειρα Polybio eſt & Stephano, etiam Ptolemæo, qui in maritimis ſcripſit. abeſt enim a mari tantum ſeptem ſtadia. Polybius lib. IV cap. LVII ἡ τῶν Αἰγειρατῶν πόλις κεῖται μὲν τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, μεταξὺ τῆς Αἰγιέων καὶ Σικυωνίων πόλεων. κεῖται δ' ἐπὶ λόφων ἐρυμνῶν καὶ δυσβάτων. νεύει δὲ τῇ θέσει πρὸς τὸν Παρνασσὸν καὶ ταῦτα τὰ μέρη τῆς ἀντιπέρα χώρας· ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης ὡς ἑπτὰ στάδια. *Oppidum Aegira ſitum eſt in ea Peloponneſi parte, quam Corinthiacus ſinus adluit inter Aegium & Sicyonem, collibus impoſita præruptis & inacceſſis. Spectat eius ſitus Parnaſſum & vicina loca in regione oppoſita, diſtatque a mari ſtadia*

* *Helice* & *Bura* abruptis locorum hiatibus deuoratæ ſunt anno ab V. C. CCCI XXVI Oroſius III hiſtor. c. 3 princip. Adde Epigrammat. Græc. I c. εἰς πόλεις p. 140. iunge Brodæi notas. Aelianus item de animalibus XI c. 19 Helices interitum copioſe narrat. Ouidius Metamorph. XV, 293

Si quæras Helicen & Burin Achaidas vrbes:
Inuenies ſub aquis: Et adhuc oſtendere nautæ
Inclinata ſolent cum mœnibus oppida merſis.

** Aegiram ciues ex Aegis traducti ſunt, & Aegæi adpellati. Strabo libr. VIII pag. 592.

Digitized by Google

ſtadia ſeptem. Aegiratis nauale fuit eiusdem nominis, a quo ἐς τὴν ἄνω πόλιν, *in vrbem in colle ſitam* ſtadia XII eſſe, Pauſanias tradit Achaic. cap. XXVI.

CCCCXI.

Quas *Aegas* Strabo * poſt Aegiram memorauit, etiam ab Homero Iliad. Θ verſ. 203 vna cum Helice laudatæ ſunt. Pauſanias autem cap. XXV refert, ἐκλειφθῆναι αὐτὴν [πόλιν] ἀνὰ χρόνον ὑπὸ ἀσθενείας, *deſertam illam vrbem fuiſſe, quum amiſſis opibus infirmior facta eſſet.* Sita fuerat πρὸς τῇ Ἀχαϊκῇ Κραθίδι, *ad Achaiæ flumen Crathidem,* ** a quo nomen ducit Crathis amnis Italiæ. De *Bura* & *Helice* ſupra eſt abunde dictum ex Polybio, Plinio, ac Strabone. De *Helices* interitu res certa eſt: de *Bura* aliter res habet, quam non mare hauſit, ſed σεισμὸς, *terræ motus*, euertit, ſeruatis tantum, qui ἀποδημοῦντες, *peregre profecti* vel militiæ vel negotii cauſſa aberant; καὶ αὐτοὶ τῆς Βούρας ἐγένοντο οἰκισταὶ, *qui Buram reſtituerunt:* quod diligentius dicto cap. XXV Pauſanias adnotauit. Idem etiam ποταμὸν Βουραϊκὸν ὀνομαζόμενον, *Buraicum amnem*, qui præterfluit vrbem, memorauit.

CCCCXII.

Aegium, quod Strabonis ordine ſequitur, oppidum nobilius eſt. nam Achaiæ συνέδριον, *concilium* habuit. Pauſanias cap. XXIV Ἐς δὲ Αἴγιον καὶ ἐφ' ἡμῶν ἔτι συνέδριον τῶν Ἀχαιῶν ἀθροίζεται, *conuentus Achæorum etiam adhuc noſtra ætate Aegii celebratur.* Et Liuius lib. XXXVIII cap. XXX *Aegium a principio Achaici concilii ſemper conuentus gentis indicti ſunt: ſeu dignitati vrbis id, ſeu loci opportunitati datum.* Quadraginta ſtadiis aberat a χωρίῳ Ἑλίκῃ, *a loco Helices* ſeu reliquo ex illa vrbe vico: quod Pauſanias dicto loco obſeruauit, qui etiam religiones loci, Ὁμαγυρίου Διὸς, *Homagyrii Iouis*, i. e. Congregatoris; & Παναχαΐας Δήμητρος, *Cereris Panachææ*; nec non Lucinæ, & Aeſculapii, & aliorum deſcripſit: cultum vero *Achææ Iunonis apud Aegium oppidum* meminit Tertullianus lib. I cap. VI ad Vxorem. Aegienſem agrum perlabuntur flumina, *Phœnix* & *Meganitas*, eodem Pauſania prodente cap. XXIII. Nummus exſtat in Cimelio sereniſſimi Electoris Brandenburgici inſcriptus ΑΙΓΙ, cum teſtudinis figura, quæ ſignum Peloponneſi, vt minus dubitare liceat, quo procuſus ille loco ſit.

CCCCXIII.

Deinde fuerunt *Rypæ*, ſiue *Rhypæ*, Ῥύπαι. Stephanus: Ῥύπαι, πόλις Ἀχαϊκή. *Rypæ, vrbs Achaica.* Pauſanias Achaic. cap. XXIII Ὀλίγον ὑπὲρ τὴν λεωφόρον, Ῥυπῶν, ἐςὶ τὰ ἐρείπια. Σταδίους δὲ Αἴγιον περὶ τοὺς τριάκοντα ἀπέχει Ῥυπῶν, *Paululum ſupra militarem viam cernuntur Rhyparum ruinæ: ab illis diſtat Aegium ſtadia circiter* XXX. Strabo ſcripſit Ῥύπες, vt Aldi & Caſauboni libris editis eſt, quod gentiliter interpres vertit *Rhypenſes.* Pauſanias cap. VI Ῥίπες, qui vero alibi, cap. XXIII, per υ ſcripſit Ῥυπῶν ἐρείπια.

CCCCXIV.

Ptolemæo inter Aegium & promontorium Rhium eſt Ἐρινεὸς λιμὴν, *Erineus portus*; Plinio *Erineos:* in quo tractu Polybius lib. V cap. CII portum

 aliquem

* Libr. VIII pag. 593. Dicitur & *Aega.* Strabo ibidem, vbi itidem non habitari eam dicit.
** Vide Aelian. XII hiſtor. anim. c. 36. ſed de Crathi Italiæ loquitur.

aliquem *Panormum* ita deſcribit: περὶ Πάνορμον· ὅς ἐϛὶ μὲν τῆς Πελοποννήσου λιμὴν, κεῖται δὲ κατ᾽ ἀντικρὺ τῆς τῶν Ναυπακτίων πόλεως, *circa Panormum* [caſtra ponit:] *is portus eſt Peloponneſi, qui vrbem Naupactum habet in aduerſo litore oppoſitam.*

CCCCXV.

Sequitur *Rhium* promontorium ad fretum, cui *Antirrhium*, de quo in Aetolia dictum, obuerſum eſt. Ptolemæus: Ῥίον, ἄκρον, τὸ καὶ Δρέπανον, *Rhium, promontorium, quod etiam Drepanum vocatur.* Clarius Strabo lib. VIII pag. 231 Ἔϛι τὸ μὲν Ῥίον τῶν Ἀχαιῶν ἁλιτενὴς ἄκρα, δρεπανοειδῆ τινὰ ἐπιϛροφὴν εἰς τὸ ἐντὸς ἔχουσα, καὶ δὴ καὶ καλεῖται Δρέπανον, *Rium Achaiæ eſt promontorium in mare prominens, introrſum falcis in morem reflexum: vnde & Drepanum dicitur.* An etiam oppidum eiusdem nominis ſubiectum fuerit, non plane liquet. Stephanus dubitabundus: Ῥίον πόλις Μεσσήνης ἢ Ἀχαίας. καὶ ἄλλη Αἰτωλίας. *Rhium oppidum Meſſenæ vel Achaiæ: & aliud Aetoliæ.* Liuius lib. XXVII cap. XXX *De pace dilata conſultatio eſt in concilium Achæorum; concilioque ei & locus, & dies certa dicta.* - - - - [Rex] *Heræis peractis, ab ipſo ludicro extemplo Rhium profectus eſt ad indictum multo ante ſociorum concilium.* Vnde oppidum ad illud promontorium fuiſſe Sigonius probauit.

CCCCXVI.

Vltra promontorium *Patræ* proximæ, nobilis ciuitas. Cicero lib. VII epiſt. XXVIII ad Curium: *Erat multo domicilium huius vrbis (cum quidem hæc vrbs) aptius humanitati & ſuauitati tuæ, quam tota Peloponneſus, nedum Patræ.* Et lib. XIII epiſt. XVII *M. Curius, qui Patris negotiatur.* Et lib. XVI epiſt. I ad Tironem: *ſi intelliges opus eſſe, te Patris conualeſcendi cauſſa paullum commorari.* Plinius lib. IV cap. IV & ſitum & dignitatem clarius deſcripſit. *Patræ,* inquit, *colonia, in longiſſimo promontorio Peloponneſi condita, ex aduerſo Aetoliæ & fluminis Eueni.* Antiquiſſimum nomen eius fuit *Aroë,* Ἀρόη ſiue Ἀρόα: poſt amplificata a Patreo (Πατρεὺς recto caſu) nomen *Patrarum* ab illo adſumſit, veteri non omnino abolito, ſed coniuncto cum nouo in nummis. Vide Pauſan. Ach. cap. XVIII Colonia facta ſub Auguſto, cuius nummus habet COL. A. A. PATRENS. Et Neronis: COL. A. A. PATR. quod legunt: *Colonia Auguſta Aroe Patrenſis.*

CCCCXVII.

Inde ſunt *Pharæ,* a Strabone ſupra, Polybio item & Plinio ita nominatæ, Græce Φάραι: a Ptolemæo Φεραὶ *Pheræ,* qui in mediterraneis cenſet, licet non longe a mari reductas fuiſſe, ex Strabonis narratione ac ordine oppidorum conſtat.

CCCCXVIII.

Tum *Pirus* amnis, Πεῖρος, a Pauſania cap. XVIII deſcriptus, LXXX ſtadiis a Patrenſium ciuitate; iuxta cuius ripam fuit *Olenus,* Ὤλενος, quæ poſtea propter ciuium imbecillitatem defecit & deſerta eſt. Pauſanias ibidem. Ἀχαιῶν πόλις ποτὲ Ὤλενος ᾠκεῖτο παρὰ τῷ Πείρῳ. Poſtea dicit, eius οἰκήτορας ἐκλιπεῖν ὑπὸ ἀσθενείας. Plinius lib. IV cap. V *vltra Patras oppidum Olenum.* Iuxta Olenum fluuius *Melas.* Vide Strabonem.

CCCCXIX.

Tandem *Dyme*, Δύμη, Liuio plurali numero *Dymæ*, vrbs vltima Achaicarum, quæ a fluuio *Lariſſo*, communi termino Achæorum Eleorumque, vt Pauſanias tradit cap. XVII, ϛαδίυς ὅσον τετρακοσίυς ἀπέχει, *circiter quadringenta ſtadia abeſt*, qui numerus mihi videtur nimius: neque, CCC, vt Stephanus Niger Dialogo habet, non iuſto maior mihi adparet, vt plane perſuaſus ſim, *quadraginta* poſſe ſufficere. nam *Araxus* promontorium, quod vltra Lariſſum eſt, LX ſtadiis abeſt a Dyme, vt mox ex Strabone probabimus. Omnes *Dymen* Achæorum vltimam ponunt, quæ ſic a limitaneo fluuio longius non potuit abeſſe. Ptolemæus enim ſic finit Achaiæ maritima: Πάτραι, Ὤλενος, Δύμη, Ἄραξος ἄκρα. Pauſanias autem ὅρον, *limitem* facit flumen Lariſſum, quod vel terminus diuerſis temporibus variauit, vel Lariſſus eſt intus, Araxus in ora terminus. Liuius, vt Pauſanias, lib. XXVII cap. XXXI *Profecti ab Dymis, coniuncto exercitu tranſeunt Lariſſum amnem, qui Eleum agrum ab Dymæo dirimit.* Straboni ſub finem libri VIII Araxus eſt ἀκρωτήριον τῆς Ἠλείας, *Eleæ promontorium.* Sed ad *Dymen* reuertimur, quam coloniam Romanam Plinius dixit, *Vltra Patras oppidum Olenum, colonia Dyme.* Vt Strabo ſub finem libri VIII refert, Pompeius Magnus, καταλύσας τὰ λῃςήρια, *finito Piratico bello*, quoſdam piratarum Dymæ collocauit, vt alios ἐν Σόλοις, *Solis* Ciliciæ; ἀνθρώπυς μιγάδας, *homines diuerſarum nationum*, vt ſolent in turba prædonum. Auguſtus autem Dymen contribuit Patrenſibus. Pauſanias ibidem: Αὔγυςος ὕςερον καὶ προσένειμεν αὐτὴν [Δύμην] Πατρεῦσιν.

CCCCXX.

Superſunt Achaiæ oppida, quorum ſedes eſt incertior. Ex his eſt *Tritæa*, Stephano πόλις Ἀχαΐας, *oppidum Achaiæ*, quod vltra Dymen videtur Strabo pag. 265 poſuiſſe, poſt Patras, Pharas & Olenum ita ordinans oppida: εἶτα Δύμη καὶ Τριταιεῖς, *deinde Dyme & Tritæenſes.* At Pauſanias cap. VI, ordine inuerſo procedens, Δύμη πρὸς Ἤλιδος πρώτη. μετὰ δὲ αὐτὴν Ὤλενος, καὶ Φαραὶ, καὶ Τριταία, Ῥύπες, *Dyme eſt prima ab Elide venientibus: deinde Olenos, & Pharæ, & Tritæa, Ripes.* Turbatior eſt Polybii ordo, lib. II cap. XLI, *Patræ, Dyme, Pharæ, Tritæa, Leontium, Aegira:* in hoc tamen conſentiens Pauſaniæ, quod cum Pharis Tritæam coniunxit. Nec illud liquet ad mare fuerit *Tritæa*, an paullo reductior ab illo.

CCCCXXI.

Neque *Leontium* Polybii eſt certius, quod etiam lib. V cap. XCIV memorauit: neque eiuſdem *Ceraunia:* aut Κερύνεια, *Cecyrina* Pauſaniæ cap. VI. Interiora omnia ſunt ignota, neque Ptolemæus alia in mediterraneis recenſuit, niſi *Pheras, Helicen, Buram, Pelienen,* quæ omnia tamen in ora fuerunt, & mari ſatis propinqua.

SECTIO XIV.

ELIS SIVE ELEA.

CCCCXXII.

Elis ſiue *Eléa*, Ηλεία, Peloponneſi regio inter Achaiam & Meſſeniam, ab Arcadia ad mare vsque quod occaſum ſolis ſpectat. Adpellatur ab vrbe *Eli* eiusdem nominis, quo eſt regio, niſi quod regionis vocabulum aiunt creſcere obliquis, *Elis, Elidis*; non item nomen vrbis. Strabo lib. VIII pag. 232 Νῦν δὲ πᾶσαν Ηλείαν ὀνομάζασι τὴν μεταξὺ Ἀχαιῶν τε καὶ Μεσσηνίων παραλίαν, ἀνέχυσαν εἰς τὴν μεσόγαιαν τὴν πρὸς Ἀρκαδία, *Hodie Eleam vocamus omnem maritimam oram inter Achæos & Meſſenios, contingentem in mediterraneis Arcadiam.* Ptolemæus etiam Ηλείαν, *Eleam*, vocat hanc regionem. Scylax: Μετὰ Ἀχαιὲς ἐστὶν ἔθνος Ἦλις, *poſt Achæos eſt Elis.* Polybius lib. V cap. XCII ἐξελθὼν ἐκ τῆς Ἤλιδος κατὰ τὴν εἰσβολὴν τὴν εἰς Μεσσηνίαν, *egreſſus ex Elide iuxta primum aditum in Meſſeniam.* Ouidius Metamorph. lib. V verſ. 494

Piſa mihi patria eſt, & ab Elide ducimus ortum.

Terminus Achaiæ atque Elidis, etiam ſecundum Strabonem VIII pag. 233 promontorium *Araxus*: ἐςι ἄκρα τις τῆς Ηλείας πρόσβορος ἀπὸ ἑξήκοντα ςαδίων Δύμης Ἀχαϊκῆς πόλεως, Ἄραξος, *promontorium Eleæ ſeptemtrionem verſus, a Dyma diſtans* LX *ſtadiis.* * De Ptolemæo ſupra cognouimus. Polybius lib. IV cap. LXV οἱ κατὰ τὸν Ἄραξον τόποι, *quæ iuxta Araxum iacet.*

CCCCXXIII.

Deinde eſt *Cyllene*, Κυλλήνη, nauale Eleorum. nam & ipſe Strabo dicto loco, τὸ τῶν Ηλείων ἐπίνειον ἡ Κυλλήνη, *Eleorum nauale Cyllene.* Confirmat Ptolemæus; Κυλλήνη ἐπίνειον. Thucydides lib. I pag. 22 τὴν Κυλλήνην, τὸ Ηλείων ἐπίνειον, ἐνέπρησαν, *Cyllenen, Eleorum nauale, incenderunt.* Liuius lib. XXVII cap. XXXII *ignorabant Sulpicium cum* XV *nauibus ab Naupacto Cyllenem traieciſſe.*

CCCCXXIV.

Poſt Cyllenen Ptolemæo ſunt Πηνειȣ̃, *Penei* amnis oſtia, qui minor eſt quam id nominis fluuius in Theſſalia. Strabo dicit pag. 233 inter Cyllenen & Chelonatam promontorium exire *Peneum* & *Selleenta* fluuios: Πηνειὸς ποταμὸς καὶ ὁ Σελλήεις ὑπὸ τȣ̃ ποιητȣ̃ λεγόμενος, *Peneus* is eſt, quem Tzetzes ad Lycophronis verſ. 652 pag. 107 dicit ab Hercule, vna cum Alpheo, Augiæ ſtabulo purgando immiſſum fuiſſe. τρέψας, inquit, πρὸς τὴν βȣσασίαν ποταμȣ̀ς β΄, τόν τε Ἀλφειὸν καὶ Πηνειὸν, τὴν ἄμετρον ἐκείνην τῶν βοῶν κόπρον καθαίρει βραχείᾳ ῥοπῇ.

CCCCXXV.

At Pauſanias Eliac. lib. I cap. I id *Minyeio*, itidem Eleæ fluuio circa Triphyliam tribuit, de hoc Herculis labore dicens: τȣ̃το ἐξειργάσατο ἐκτρέψας τȣ̃ Μιυ-

* Terminus alter Meſſeniam verſus eſt flumen Neda. Strabo VIII pag. 535. Νυνὶ μὲν ȣ̃ν τῇ τριφυλίᾳ πρὸς τὴν Μεσσηνίαν ὅριόν ἐςι τὸ τῆς Νέδας ῥεῦμα λάβρον ἐκ τȣ̃ Λυκαίȣ κατιὸν Ἀρκαδικȣ̃ ὄρȣς. *Nunc igitur Triphylia Meſſeniam verſus fines ſunt Neda, flumen copioſum e cyclo Arcadiæ monte defluens.*

Digitized by Google

Μινυήϊε τὸ ῥεῦμα ἐς τὴν κόπρον, *Hoc perfecit immiſſo in ſtercora flumine Minyeio.* Hic quoque per ſe in mare exit, non delatus ab alio. Homerus Iliados Λ v.721

Ἔστι δέ τις ποταμὸς Μινυήϊος εἰς ἅλα βάλλων
Ἐγγύθεν Ἀρήνης.
Fluuius eſt aliquis Minyeius in mare exiens
Prope Arenen.

CCCCXXVI.

Selleis fluuius, Σελλήεις, poſt exit, vt ſupra Strabone auctore diximus. Homeri vtitur auctoritate, Catalogi verſ. 166

Τὴν ἄγετ' ἐξ Ἐφύρης ποταμοῦ ἀπὸ Σελλήεντος,
Quam duxerat ex Ephyra, a flumine Selleente.

Intus fuit ad flumen hæc *Ephyra*, poſtea diſparuit, vel nomine in aliud mutato, vel funditus euerſa.

CCCCXXVII.

Tum ſequitur promontorium Χελωνάτας, *Chelonatas*, vt Strabo dicto loco vocat, ſiue *Chelonates*, vt Mela lib. II cap. III; ſeu, vt Ptolemæus, Χελωνίτης ἄκρα, *Chelonites promontorium.* Palatinus codex habet etiam Χελωνίτης κόλπον, *ſinum Cheloniten*, iuxta promontorium huius nominis: inter quod & Alphei oſtia Ptolemæo Ἰχθὺς ἄκρα, *promontorium Ichthys.* Mela lib. II cap. III promontorio *Ichthy* finit a ſeptemtrione ſinum Cypariſſium.

CCCCXXVIII.

Aliud promontorium Φειὰ, *Phia*, cum oppido eiuſdem nominis μετὰ τὸν Χελωνάταν, *poſt Chelonatam*, apud Strabonem eſt lib. VIII pag. 236, qui dicit, εἶτ' ἄκρα Φειά, *deinde* [poſt Chelonatam & Piſatarum litus] *promontorium Phia:* ἦν δὲ καὶ πολίχνη, *erat etiam oppidum huius nominis.* Thucydides lib. II pag. 118 τῆς Ἠλείας ἐς Φειάν, *in Phiam Eleæ:* & Homerus Iliad. Η verſ. 135

Φειᾶς πὰρ τείχεσσιν, Ἰαρδάνου ἀμφὶ ῥέεθρα,
Apud mœnia Phiæ, circa Iardani fluenta,

qui præterfluit. Vide Didymi ſcholion.

CCCCXXIX.

Tum vero *Alpheus*, Ἀλφειός, nobiliſſimus fluuius Peleponneſi, longo anfractu per Arcadiam delapſus, effunditur. Mira fabulantur de hoc fluvio, amore nymphæ Arethuſæ ſubter mare deferri ad Siciliam, & in Syracuſano fonte erumpere. * Virgilius lib. III Aeneid. verſ. 694

\- - - *Alpheum fama eſt huc Elidis amnem*
Occultas egiſſe vias ſubter mare, qui nunc
Ore, Arethuſa, tuo Siculis confunditur vndis.

CCCCXXX.

Ab Alpheo ad Meſſeniæ fines quæ ſupereſt pars Elidis, vocabatur *Tryphalia*, Τρυφαλία, Polybio lib. IV cap. LXXVII, cui vrbes dat *Samicum, Lepreum, Hypanam*, alias: definitque, quod κεῖται Πελοποννήσου παρὰ θάλατταν μεταξὺ τῆς Ἠλείων καὶ Μεσσηνίων χώρας, *iaceat in maritimis Peloponneſi*

inter

* Adde Epigrammat. Græc. libr. I εἰς ποταμοὺς pag. 150.

inter Eleorum & Meſſeniorum regionem. Quum vero *Samicum* & *Lepreum* Pauſanias Eliac. lib. I cap. v in *Triphylia* regione cenſeat, adparet *Triphyliam* & *Trypbaliam* eundem eſſe. *Triphyliam* quoque Strabo dixit lib. VIII pag. 232 & Liuius lib. XXXII cap. V *Eleis Alipheram contendentibus, nunquam eam vrbem fuiſſe ex Triphylia, ſed ſibi debere reſtitui.* Dionyſius Perieg. verſ. 409

Τῆς πρὸς μὲν ζεφύροιο Τριφυλίδος ἤθεα γαίης,
Ab occaſu eius, ſedes terræ Triphylidis. *

CCCCXXXI.

Ex oppidis Triphyliæ ad mare tantum fuit *Samicum*. Pauſanias dicto loco: χωρίον ἐςὶν ἐπὶ θάλασσαν καθῆκον. ὀνομάζεται μὲν Σαμικόν *oppidum eſt ad mare pertinens, quod Samicum nominatur.* certa ſunt intus ſita pleraque.

CCCCXXXII.

In mediterraneis caput regionis, quod nomen dedit, vrbs *Elis*, Ἦλις, ** ad Peneum ſita, qui perfluit. Strabo lib. VIII pag. 232 ἡ Ἦλις ἐκ τῶν περιοικίδων συνεπολίσθη μία τύτων. ῥεῖ δὲ διὰ τῆς πόλεως ὁ Πενειός. *Elis ex pagis circumiectis in vnam vrbem redacta eſt, per quam Peneus fluit.* Stephanus: Ἦλις, πόλις πρὸς τῇ Ὀλυμπίᾳ, *Elis, vrbs prope Olympiam.* Fuerunt qui cum Piſa & Olympia confunderent. ὐκ ὀρθῶς δὲ, *non recte vero*, vt vetus ſcholiaſtes Pindari ait ad Olymp. I verſ. 28. qui a Piſa σαδίοις πεντήκοντα, *ſtadiis quinquaginta* abeſſe ſcribit. Piſæ autem & Olympiæ vicinitatem poſtea monſtraturi ſumus. Poſt Troianum bellum condita, & initio quidem ſine muro, vt Strabo refert eodem libro pag. 247. ſed poſt id tempus cinctam muro fuiſſe, ex Pauſaniæ Meſſen. cap. XXVIII clarum eſt. Quum enim Lacedæmonii auxilia in vrbem, factionibus turbatam, miſſuri eſſent, Meſſenii habitu Spartano φθάνυσιν ἀφικόμενοι πρὸς τὴν Ἦλιν, *præueniunt Elin venientes*, quos qui in vrbe erant Lacedæmoniis ſtudentes, ἐδέχοντο ἐς τὸ τεῖχος, *intra mœnia receperunt.* Strabo de hac vrbe pag. 235 κατὰ τὴν ἐκ Δύμης εἰς Ἦλιν ὁδὸν, *iuxta viam, quæ a Dyma ducit Elin.* Liuius lib. XXXVIII cap. XXXII *Tumultus conſulem in Peloponneſum adduxit; iuſſuque eius Elin concilio indicto, Lacedæmonii ad diſceptandum acciti.* Ciues Ἠλεῖοι, *Elei*, communi nomine cum gente ac natione. Stephanus etiam Ἠλιδεὺς, *Elideus* habet, quod Latino ore formatum fit *Elidenſis*. Gellius lib. II cap. XVIII *Phædon Elidenſis ex cohorte illa Socratica fuit.* Vnde videri poſſit, vrbis nomen æque vt regionis, patrio caſu Ἤλιδος, *Elidis* formare, quemadmodum Stephanus ille gentile. ἀπὸ τῆς Ἤλιδος γενικῆς, *a genitiuo Elidis* deduci cenſebat, ſecus ac clariſſimi viri Petrus Victorius & alii ad Ciceronis lib. XIII epiſt. XXVI diſtinguunt. Ciceronis tamen libris MSS. conſtanter ineſt: *qui Eli negotiatus eſt.* Strabo autem Ἤλιδος obliquo caſu de ipſa vrbe quoque dixit, v. gr. lib. VIII pag. 235 ἐπὶ τῆς ὁδῦ, τῆς ἐπὶ Δύμην ἐξ Ἤλιδος τῆς νῦν πόλεως, *in via quæ Dymen fert ab Elide vrbe, quæ nunc eſt.*

* Adde Demoſthen. de Megalop. pag. 84 B.

** Dioſcorides libr. I cap. 67 Τοιῦτον δέ ἐςι τὸ ἐν πέργῃ τῆς Παμφυλίας καὶ ἐν Ἤλιδι τῆς Ἀχαΐας γινόμενον.

Digitized by Google

eſt. Sic pag. 244 Olympiæ templum prope CCC ſtadia τῆς Ἤλιδος διέχειν, *ab Elide abeſſe* dicitur.

CCCCXXXIII.

Deinde eſt *Pylus* Eliaca, cuius ſitum ita Pauſanias Eliac. II cap. XXII deſcribit. Πύλου τῆς ἐν τῇ Ἠλείᾳ δῆλα τὰ ἐρείπια κατὰ τὴν ἐξ Ὀλυμπίας ἐστὶν ἐς Ἦλιν ὀρεινὴν ὁδὸν. ὀγδοήκοντα δὲ στάδια ἐς Ἦλιν ἀπὸ τῆς Πύλου, *Pyli Eliacæ rudera in conſpectu ſunt ab Olympia per montanam viam Elin contendentibus.* Strabo vero lib. VIII pag. 234 ita: Μεταξὺ δὲ τοῦ Πηνειοῦ καὶ τοῦ Σελλήεντος ἐκβολῆς Πύλος ᾠκεῖτο κατὰ τὸν Σκόλλιν, *Inter Penei & Selleentis oſtia Pylus habitabatur iuxta Scollim montem.* Fuit alia *Pylus* in Triphylia, alia in Meſſenia. Ceterum ambigui generis hoc vocabulum eſt. Pauſanias Eliac. II cap. XXII Πύλου τῆς ἐν Ἠλείᾳ, *Pyli Eliacæ.* * Strabo pag. 237 ὁ Τριφυλιακὸς Πύλος, *Pylus Triphyliacus.*

CCCCXXXIV.

Iuxta Alpheum erat *Olympia,* ** in Piſæo agro ſita, quam Strabo VIII pag. 244 deſcribit vt ἱερὸν, *templum* Iouis Olympii, cui πρόκειται ἄλσος ἀγριελαίων, ἐν ᾧ τὸ στάδιον· παραῤῥεῖ δ᾽ ὁ Ἀλφειὸς ἐκ τῆς Ἀρκαδίας ῥέων, *lucus oleaſtris conſitus præiacet, in quo ſtadium eſt: & Alphæus ex Arcadia delapſus, præterfluit.* Pomponius Mela lib. II cap. III *In Elide fanum delubrumque Olympii Iouis, certamine gymnico, & ſingulari ſanctitate, ipſo quidem ſimulacro, quod Phidiæ opus eſt, maxime nobile.* Plinius lib. IV cap. V *A Pylo* XII *millia paſſuum intus delubrum Olympii Iouis, ludorum claritate faſtos Græciæ complexum.* Stephanus: Ὀλυμπία, ἡ πρότερον Πίσα λεγομένη, ἔνθα Ὀλύμπιος Ζεὺς· ἀφ᾽ οὗ τὰ Ὀλύμπια, ὁ ἀγών. *Olympia, quæ olim Piſa dicta fuit, vbi Iuppiter Olympius colitur: vnde Olympia certamen.* Ptolemæus: Ὀλυμπία Πίσσαι, qui vel Πίσα ſcripſit aut Πίσαι, etiam eamdem putans Olympiam & Piſam. *Piſa* autem antiquius nomen quam *Olympia,* vnde populus Πισαῖοι, *Piſæi,* Pauſaniæ Eliac. II cap. XXI ſeq. & Πισᾶται, *Piſatæ*, Pindari Olymp. od. IX verſ. 103, & regio Πισατὶς, *Piſatis,* Strabonis lib. VIII paſſim, & adpoſito nomine, Πισατίδος γῆς, *terræ Piſatidis,* apud Polybium lib. IV cap. LXXIV. Quamvis autem non nulli dubitent apud Strabonem, vtrum fuerit umquam vrbs *Piſa,* nec potius id fontis nomen, qui & regioni & genti addiderit adpellationem: tamen de vrbe eius nominis certiores ſumus, quia & Pindarus, & Pauſanias & Stephanus pro vrbe habent, nec a fonte facile regiones & populi denominantur. Coniungit vtrumque Stephanus: Πίσα, πόλις καὶ κρήνη τῆς Ὀλυμπίας, *Piſa oppidum & fons Olympiæ.* quod a Strabone forſan habet, qui lib. VIII pag. 245 dicit: τὴν Πισᾶτιν ὁμολογοῦσιν, οἱ μὲν ἀπὸ Πίσης ὁμωνύμου τῇ κρήνῃ πόλεως· - - - τινὲς δὲ πόλιν μὲν οὐδεμίαν γεγονέναι Πίσαν φασὶν, κρήνην δὲ μόνην. *Piſatidis nomen alii deducunt a Piſa vrbe, quæ nomen cum fonte commune habeat: alii negant vllam vrbem Piſam exſtitiſſe; fontem duntaxat.* Pauſanias lib. I Eliac. cap. X Πίσαν οἱ Ἠλεῖοι πολέμῳ καθεῖλον, *Piſan Elei bello deleuerunt:* & lib. II cap. XXII dicit τείχους ἢ ἄλλου κατασκευάσματος, *murorum aliorumque ædificiorum* nulla veſtigia ſupereſſe, ſed vites plantatas in lo-

* Apollodor. II c. 7 §. 3 pag. 130 ἑλὼν δὲ τὴν Πύλον, *capta Pylo.*

** Adde de loci huius natura differentem Diodorum libr. IV pag. 222.

co, ἔνθα ἡ Πίσα ᾤκεῖτο, *vbi olim Piſa colebatur.* Pindarus Olymp. od. VIII, ἀντιστρ. I Piſam deſcribit, ſicut Strabo Olympiam:

ἀλλ' ὦ Πίσας εὔδενδρον ἐπ' Ἀλφεῷ ἄλσος,

ſed o Piſæ arboribus bene inſtructum nemus iuxta Alpheum. Hiſtorici Piſæ nullam rationem habent, ſed tantum Olympiæ. Polybius lib. IV cap. X προῆγον ἐκ μεταβολῆς ὡς ἐπ' Ὀλυμπίας, *Olympiam verſus iter auertunt:* & cap. LXXIII ἧκε πεμπταῖος εἰς Ὀλυμπίαν, *quintis caſtris Olympiam peruenit.* Liuius lib. XLV cap. XXVIII *per Megalopolim Olympiam adſcendit.* Videtur ergo Olympia, quidquid habitationum præter templum & certaminum loca habuit, ex ruinis Piſæ ſuccreuiſſe; ſiue oppidi ſpeciem habuit, ſiue vici alicuius maioris. Alio tamen loco Piſa fuit, alio, ſed vicino, & ad eumdem lucum, Olympia. Publica autem ædificia celebrantur, templum Iouis, gymnaſium, porticus, αἱ τῶν ἀθλητῶν οἰκήσεις, *athletarum habitationes*, ſtadium, hippodromus, χῶμα quidem ſeu *agger*, ſed ſuperſtructiones adiunctas habens, vt carceres & alias: de quibus Pauſanias conſulatur lib. II Eliac. cap. XX & maxime cap. XXI.

CCCCXXXV.

Piſatidis regiones octo vrbes dicuntur fuiſſe, vt Strabo refert lib. VIII pag. 245 ſeq. in quibus *Salmonen*, Σαλμώνη ponit, cum fonte cognomine, ex quo *Enipeus* ſiue *Barnichius*, vt poſtea dictus eſt, emanans, in Alpheum effunditur: & *Heracleam*, quam in octo vrbibus ponit (μία τῶν ὀκτώ) Pauſanias autem Eliac. II cap. XXII κώμην Ἠλείων, *Eleorum vicum* dixit, diſtantem ab Olympia ὡς πεντήκοντα σταδίους, *quinquaginta ferme ſtadiis*, vbi Strabo habet περὶ τεσσαράκοντα, *circiter quadraginta.*

CCCCXXXVI.

Sita eſt hæc *Heraclea* ad Κυθήριον, *Cytherium* flumen, vt Strabo vocat, ſiue tribus ſyllabis Κύθηρον *Cytherum*, vt Pauſanias dicto loco.

CCCCXXXVII.

Iuxta Olympiam fuit etiam Ἔπινα, *Epina*, καὶ αὕτη τῶν ὀκτώ, *& ipſa ex octo illis* ciuitatibus Piſatidis, per quam labitur *Parthenias* fluuius, ὁ Παρθενίας, qua itur ad Pheræam Arcadiæ vrbem. Has Strabo ex octo nominauit: ceteras, obſcuriores forſan, nec pretii erit inueſtigare, neque temporis iam noſtri, qui ad alia properamus.

CCCCXXXVIII.

Hæc de Elide propria & Piſatide: ſequitur pars tertia Eleæ late ſumtæ ſiue maioris, quæ *Triphylia* pluribus eſt, Polybio *Triphalia*, in auſtrum vergens, vt ſupra explicatum eſt.

CCCCXXXIX.

Ora vnum oppidum *Samicum* habebat; quod antea luſtrauimus: intus triginta ſtadiis aut paullo pluribus, erat *Pylus Triphyliacus*, qui & *Lepreaticus* cognominatus eſt. Ab eo enim meridiem, XL circiter ſtadiis a mari, fuit *Lepreum*, τὸ Λέπρεον, vti ſitum vtriusque lib. VIII pag. 237 Strabo delineauit: qui duo oppida in ſeptemtrione regionis huius ponit, *Hypanam* & *Ctypanſam.* Plura Polybius addit lib. IV cap. LXXVII *Typanæam*, *Pyrgum,*

Digitized by Google

gum, * *Aepyum, Bolacem, Styllagium, Phrixam;* de quorum ſitu nihil certi nobis conſtat. Ipſe nihilominus etiam primo loco *Samicum, Lepreum, Hypanam* numerauit.

CCCCXL.

Ex hiſce facile primum & nobiliſſimum eſt *Lepreum,* * Pauſaniæ virili genere ὁ Λεπρεος, *Lepreus.* Eliac. lib. I cap. V πόλις ἐςὶν ἐν τῇ Τριφυλίᾳ Λέπρεος, *Lepreus vrbs eſt in Triphylia:* & lib. II cap. XV ἐκ Λεπρέου τοῦ ἐν Τριφυλίᾳ, *ex Lepreo, qui in Triphylia eſt, ortus.* Qui colebant *Lepreatæ* dicti. Eodem lib. I cap. V Ἐθέλουσιν οἱ Λεπρεᾶται μοῖρα εἶναι τῶν Ἀρκάδων· φαίνονται δὲ Ἠλείων κατοίκοι τὸ ἐξαρχῆς ὄντες, *Lepreatæ volunt inter Arcades cenſeri: ſed clarum, antiquitus inter Eleos fuiſſe.* Qui enim in Olympicis ex ea ciuitate vicerunt, eos præco ſemper Ἠλείους ἐκ Λεπρέου, *Eleos ex Lepreo* proclamauit: vt dubitare poſſis, an tam propinqua mari oppida fuerint Lepreum & *Pylus,* quam illa Strabo poſuerat.

CCCCXLI.

Arcadum enim ad oram maris omnino nihil erat: & *Pylus* ille tamen *Arcadius,* vt videtur, ab ſitu ad fines, cognominatus eſt. Idem Strabo lib. VIII pag. 232 Ἀρκαδικὸς Πύλος ἐκλήθη ὁ αὐτὸς καὶ Τριφυλιακός, *Arcadius Pylus eſt idem qui Triphyliacus.* Ergo in Triphylia ad fines fuit Arcadiæ. In ipſa autem Arcadia nihil huius nominis fuit. Pauſanias Eliac. II cap. XXII οὐ μὲν οὐδὲ ἐν τῇ Ἀρκάδων Πύλον ποτὲ ὀνομασθεῖσαν ἴσμεν πόλιν, *nullam nouimus in Arcadia vrbem Pylum nominatam eſſe.*

CCCCXLII.

Ptolemæus vero *Lepreum* ad mare poſuit: *Hypaniam* ad ortum in finibus Arcadiæ: addit *Corynen,* Κορύνην, ad Peneum fluuium, ſed hanc extra Triphyliam in Elea propria. Plinius addit *Aulonam,* ſed æque ignoti ſitus, lib. IV cap. V. *Arene* Homeri, vt ipſe ſupra deſcripſit, prope oſtium Minyei fuit, eiusque arx, Strabonis coniectura pag. 239, *Samicum.*

SECTIO XV.

MESSENIA.

CCCCXLIII.

Meſſenia, Μεσσηνία, Peloponneſi regio in auſtrum vergens, maritima pleraque, inter Eleam & Laconicen ſita. Strabo lib. VIII pag. 247 ἡ Μεσσηνία συνεχής ἐςι τῇ Ἠλείᾳ, περινεύουσα τὸ πλέον ἐπὶ τὸν νότον καὶ τὸ Λιβυκὸν πέλαγος. *Continuo poſt Eleam eſt Meſſenia, maiore ſui parte ad auſtrum vergens & mare Libycum.* Olim pars Laconicæ fuit ſub Menelao principe, ſed regionis tum vocabulum Meſſene, non vrbis fuit, vtpote quæ poſtea eſt condita, quod Strabo dicto loco & Pauſanias Meſſen. cap. I Homeri auctoritate contendunt,

* Fortaſſe eſt *Pyrgi,* quod oppidum cum *Cypariſſina* & fluminibus *Acidone* & *Neda* in maritimis Triphyliæ oris collocat Strabo pag. 535.

** Ei propinqua erat *Chæa* cum campo *Aepaſio.* Vid. Strabon. VIII pag. 533, vbi Iliad. η. 135 explicat.

tendunt, apud quem Odyſſ. Φ verſ. 15 Μεσσήνη, *Meſſene* ſit regio, ſeu vt ſcholiaſtes interpretatur, Μεσσηνιαία χώρα.

CCCCXLIV.

Primum ab Elide in ora oppidum eſt *Cypariſſa*, vt Plinius vocat lib. IV cap. V; ſiue Κυπάρισσαι, pluraliter, *Cypariſſæ*, vt Ptolemæus: ſeu *Cypariſſia*, Κυπαρισσία, vt Strabo; & rurſus plurali numero Κυπαρίσσιαι, *Cypariſſiæ*, vt Pauſanias fine Meſſen. & principio Arcadiorum: Stephanus Κυπαρισσαία, *Cypariſſæa*, etiam in MSS. libris. Liuius lib. XXXII cap. XXI *hoſpitem Cypariſſiæ Garitenem contra ius omne & fas inter epulas prope ipſas occiſum.* Ab vrbe *ſinus Cypariſſius* Plinio, & κυπαρίσσιον ἄκρον, *Cypariſſium promontorium* dictum Ptolemæo eſt. Sunt qui oppidum hodie *l'Arcadia* dici exiſtiment, quia locus fere congruit. Inde amnis *Sela* Ptolemæi.

CCCCXLV.

Tum eſt *Pylus*, antiquum oppidum ſub *Aegaleo* monte, *Meſſeniæ Pylus* diſcriminis cauſſa adpellata. Strabo p. 248 ἡ μὲν παλαιὰ Πύλος ἡ Μεσσηνιακὴ ὑπὸ τῷ Αἰγαλέῳ πόλις ἦν, *Antiqua Pylus Meſſeniaca ſub Aegaleo monte ſita erat*, qua diruta, incolarum multi Coryphaſium conceſſerunt. Peloponneſiaco bello Athenienſes munierunt, vt aduerſus Lacedæmonios vterentur, quia opportuno loco & natura non nihil munito ſita erat: de quo Thucydides ſub initium lib. IV poteſt conſuli. Tres autem in Peloponneſo Pyli, Eliacus, Triphyliacus, & Meſſeniacus. Omnes alumno Neſtore gloriabantur. Quod vero Neſtoris poſſeſſiones Homerus ad vtramque ripam Alphei diſpoſuit; Strabo inde lib. VIII pag. 341 vero ſimillimum cenſet, Pylum Neſtoris fuiſſe Triphyliacum, * qui ſolus fuit circa fluuium Alpheum: Pauſanias cap. vlt. Meſſen. tradit, in *Coryphaſio* promontorio Pylum ſitum eſſe. Centum ſtadia, inquit, a Mothona eſſe ἐπὶ τὴν ἄκραν τὸ Κορυφάσιον· ἐπ᾽ αὐτῇ δὲ ἡ Πύλος κεῖται, *ad promontorium Coryphaſium, in quo Pylus ſitus eſt.* Ptolemæus etiam Κορυφάσιον ἄκρον, *Coryphaſium promontorium* inter Pylum & Methonen poſuit: Strabo quoque lib. VIII pag. 240 coniungit, ſed *Coryphaſium* æque, vt Pylum adiacentem, caſtellum vocat. A Pylo, inquit, Triphyliaco & Lepreo CCCC ſtadiorum interuallum eſſe ἐπὶ τὴν Μεσσηνιακὴν Πύλον καὶ τὸ Κορυφάσιον ἐπὶ θαλάττῃ κείμενα φρούρια. *ad Meſſeniacam Pylum & Coryphaſium, caſtella ſuper mari poſita:* atque ita Pylum a Coryphaſio disiungit, non autem longe ſeparat. Thucydides lib. IV pag. 29 ſimpliciter ἐν τῷ Κορυφασίῳ.

CCCCXLVI.

Deinde eſt *Methone*, Μεθώνη, vt plurimi ſcribunt: Pauſanias, Μοθώνη, *Mothone:* hodie Modon. Habet Strabo ac Ptolemæus. Et Plinius lib. IV cap. V de Meſſenia: *Oppida, Pylos, Methone.* Thucydides lib. II pag. 117 in

* Sed ſi patria Neſtoris quæratur, eſt Meſſeniacus ſecundum Apollodorum I c. 9 § 9 Καὶ Νηλεὺς μὲν ἐκπεσὼν ἧκεν εἰς Μεσσήνην, καὶ Πύλον κτίζει, καὶ γαμεῖ Χλωρίδα τὴν Ἀμφίονος, ἐξ ἧς αὐτῷ γίνεται θυγάτηρ μὲν Πηρώ, ἄῤῥενες δὲ Ταῦρος, Ἀλάστωρ, Νέστωρ. *Ac Neleus quidem regno pulſus venit Meſſenem, & Pylum condit, & Chloridem Amphionis filiam vxorem ducit, ex qua ei filia Pero naſcitur, & filii Taurus, Alaſtor, Neſtor.* Hancque vrbem Pylum Hercules deinde perdidit, eodem teſte. Sed qui Homeri Iliad. Λ & Strabonis VIII pag. 523 - 538. ſeqq. verba perpenderit, de Pylo Triphyliaco non dubitabit.

in Laconica ſcribit, εἰς Μεθώνην τῆς Λακωνικῆς: atque ita etiam Stephanus & Scylax; quod inde eſt, quia Meſſene olim, vt ſupra Strabone auctore monſtratum, pars fuit Laconicæ. Pergit Strabo: τῇ δὲ Μεθώνῃ συνεχής ἐστιν ὁ Ἀκρίτας, ἀρχὴ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου. *Continuus Methonæ eſt Acritas, initium ſinus Meſſeniaci:* Ptolemæus autem *Colonen* interponit hoc ordine: Μεθώνη, Κολώνη, Ἀκρίτας ἄκρα, *Methone, Colone, Acritas promontorium.* Interiectum oppidum Pauſanias Meſſen. cap. XXXIV *Colonides* plurali numero dixit: ἐκ Κολωνίδων ὁδὸς, *ex Colonidibus via:* de promontorio idem: ἀνέχει εἰς θάλασσαν ὁ Ἀκρίτας, *in mare Acritas procurrit.*

CCCCXLVII.

Sinus *Meſſeniacus*, auctore Strabone p. 248, dicitur etiam Ἀσιναῖος, *Aſinæus*, ab *Aſine* oppido adiacente; item Θουριάτης κόλπος, *ſinus Thuriates* a *Thuria* oppido ſupra ſinum poſito: item *Coronæus*, a *Corone*, Plinio.

CCCCXLVIII.

Prima vrbs poſt Acritam promontorium eſt Ἀσίνη, *Aſine*, XL ſtadiis ab Acrita, vt Pauſanias Meſſen. cap. XXXIV extr. refert. Ptolemæo etiam in Meſſeniaco ſinu prima: vnde cognomen ſinui, vt diximus. Portum habet quem Thucydides lib. IV pag. 260 deſcripſit.

CCCCXLIX.

Deinde eſt *Corone*, Κορώνη, Ptolemæo ducente. Strabo pag. 249 πρὸς θαλάττῃ πόλις Κορώνη, *ad mare oppidum Corone.* Pauſanias Meſſen. cap. XXXIV tradit priſcum & Homericum fuiſſe Αἴπειαν, *Aepeiam*, quod Strabo mauult ad Thuriam relatum lib. VIII pag. 249. A Corone *ſinus Coronæus* Plinio dictus, vt modo eſt expoſitum: hodie Golfo di Coron, quia nomen oppidi ſeruatum eſt.

CCCCL.

Supra Coronam nihil, quod certum ſit, occurrit vsque ad oſtium *Pamiſi* fluuii, qui Πάμισος Straboni eſt & Pauſaniæ, Ptolemæo Πάνισος, *Paniſus*; haud longe a Corona. Strabo lib. VIII pag. 249 πλησίον Κορώνης, κατὰ μέσον πως τὸν κόλπον, ὁ Πάμισος ποταμὸς ἐκβάλλει, ταύτην μὲν ἐν δεξιᾷ ἔχων, καὶ τὰς ἑξῆς, *Haud procul a Corona, circa medium ſinum, effunditur amnis Pamiſus, Coronam & ſequentes vrbes a dextra habens.*

CCCCLI.

Poſt flumen, Φεραί, Ptolemæi, Φηραί Strabonis, id eſt *Pheræ* ſunt, ἓξ που ſτάδια, *ſex fere ſtadia* a mari, vt Pauſanias Meſſen. cap. XXXI obſeruauit, cui Dorica dialecto αἱ Φαραί, *Pharæ* ſunt, η in α permutato, vt ſolemne Dorienſibus, quorum lingua Meſſenii vtebantur. Polybius Legat. LIII *Phara* dixit ſingulari numero. ἡ δὲ Ἀβία, καὶ Θουρία καὶ Φαρὰ, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀπὸ μὲν τῆς Μεσσήνης ἐχωρίσθησαν, *Ea tempeſtate Abia, Thuria, Phara ab Meſſeniis auulſa ſunt.* Apud Pheras *Nedo* fluuius, Νέδων, Strabone docente, exit in mare.

CCCCLII.

Dein eſt oppidum *Abia*, vltimum Meſſeniorum in ora contra Laconicam. Pauſanias cap. XXX Φαραὶ ἀφεστήκασιν Ἀβίας σταδίους ἑβδομήκοντα, *Pharæ*

ræ diſtant ab Abia LXX *ſtadiis.* Ptolemæo eſt Ἀϐία, *Abea*, etiam extrema maritimarum Meſſeniæ, iuxta Laconicæ fines. Hinc Plinii *Abeatæ* ſunt lib. IV cap. VI.

CCCCLIII.

In mediterraneis eſt caput gentis *Meſſena*, Μεσσήνη, quam fruſtra Ptolemæus in maritimis ſcripſit, cuius errorem plurimi tabularum auctores adhuc ſequuti ſunt. Pauſanias ſine αὐτόπτης ab ora reducit: etiam Strabo, qui Ithomen, omnium conſenſu mediterraneum & montem & caſtellum, munimentis vrbis, ſub illo ſitæ, communi muro includit. Quid? quod perſpicue Plinius lib. IV cap. V *Amnis Pamiſus. Intus autem ipſa Meſſene, Ithome, Oechalia.* Non fuit antiquiſſima, ſed Epaminondas Thebanus condidit, omneſque Meſſenios exſules in illam reuocauit, eique nomen *Meſſenæ*, quod gentis antea fuerat, impoſuit: quæ a Pauſania cap. XXVII pleniuſ ſunt expoſita. Valida vrbs munimentis ſuis. Idem cap. XXXI, quas ipſe viderit, muris munitisſimas vrbes nominat Amphryſum Phocicam, Byzantium & Rhodum: tamen his ait munitiorem eſſe Meſſeniorum vrbem. Strabo ſitus & munitionis cauſſa Corintho confert lib. VIII pag. 249 ἡ δὲ Μεσσηνίων πόλις ἔοικε Κορίνθῳ· ὑπέρκειται γὰρ τῆς πόλεως ἑκατέρας ὄρος ὑψηλὸν καὶ ἀπότομον, τείχει κοινῷ περιειλημμένον, ὡς τ' ἀκροπόλει χρῆσθαι· τὸ μὲν καλούμενον Ἰθώμη· τὸ δὲ Ἀκροκόρινθος. *Ceterum Meſſena Corintho ſimilis eſt. Vtrique enim vrbi mons excelſus & prærupius imminet, communi muro comprehenſus, arciſque vſum præſtans, Ithoma Meſſenæ, Acrocorinthus Corintho.* Itaque Demetrius Pharius Philippo, Perſei patri, ſuaſit, ſi Peloponneſum vellet in poteſtate habere, vt duas has vrbes ſubigeret. τῶν κεράτων γὰρ ἀμφοῖν καθέξῃς τὴν βοῦν, *Bouem*, inquit, *vtroque ſic cornu tenebis.* quod ibidem Strabo adnotauit.

CCCCLIV.

Alii *Ithomen* quaſi ſeparatum oppidum aut caſtellum deſcripſerunt. Plinius lib. IV cap. V *Intus ipſa Meſſene, Ithome, Oechalia.* Pauſanias Meſſ. cap. IX refert Meſſeniorum mediterraneos, Spartano bello inferiores, deſertis ceteris oppidis ἐς τὸ ὄρος ἀνοικίζεσθαι τὴν Ἰθώμην, *in montem Ithomen ſeceſſiſſe*, in quo tum fuerit πόλισμα οὐ μέγα, *paruum oppidulum*, cuius pomœrium ampliarint vt eſſet ἔρυμα πᾶσιν αὔταρκες, *munimentum omnibus ſufficiens.* Poſt ſub monte cœpta Meſſene ædificari, cui tandem muro iuncta Ithome fuit. Ab religione loci Ζεὺς Ἰθωμάτας. *Iuppiter Ithomata*, & ἑορτὴ Ἰθωμαία, *feſtum Ithumæum* dictum. Vide Pauſan. & Stephan. & Meurſium.

CCCCLV.

Oechalia autem Plinii eſt Stephani ἡ Μεσσηνὶς Οἰχαλία, * ſiue vt alii legunt ἡ Μεσσήνης Οἰχαλία, *Meſſenæ Oechalia*, quæ an ſit ab Homero Catal. verſ. 103 nominata,

Οἰχαλίηθεν ἰόντα παρ' Εὐρύτου Οἰχαλιῆος,

ex Oechalia venientem ab Euryto Oechalienſi rege; diſputat Strabo lib. VIII pag. 234. nam ad Theſſaliam alii referunt.

CCCCLVI.

* Vide Apollodorum II c. 7 §. 7 pag. 135.

CCCCLVI.

Cetera Plinii, *Arene, Pteleon, Thryon, Dorion* ex eodem Homeri loco ſunt a verſu 98. de quibus certi nihil conſtat: de *Arene* ſupra aliquid dictum: *Thryum* Homerus cognominat Ἀλφειοῖο πόρον, *Alphei vadum,*

Καὶ Θρύον, Ἀλφειοῖο πόρον. item

Καὶ Πτελεὸν, καὶ Ἕλος, καὶ Δώριον:

Ex quibus *Helos* etiam Plinius in Meſſenia ſcripſit: *Oppida, Pylos, Methone; locus Helos:* quod arguit dirutum fuiſſe ætate Plinii. Strabo lib. VIII pag. 241 Ἕλος οἱ μὲν περὶ τὸν Ἀλφειὸν, χώραν τινὰ φασὶν, οἱ δὲ καὶ πόλιν ὡς τὴν Λακωνικήν. *Helos quidam dicunt locum eſſe circa Alpheum: alii oppidum, vt Helos Laconicæ.* Sed hæc omnia Strabo in Elea ponit, & vere quidem, quia pars illorum ad Alpheum ſita, Arcadiæ & Eleæ, non Meſſeniæ fluuium.

CCCCLVII.

Ptolemæus tria oppida in mediterraneis recenſet, e quibus primum Ἁλίαρτος, *Haliartus*, ignotum ceteris: alterum, de quo iam dictum, *Ithome:* tertium, *Træzen* (Τροιζὴν) eſt, de quo etiam ſilent geographi ceteri. Strabo addit *Thuriam* lib. VIII pag. 249 Αἴπεια, νῦν Θουρία καλεῖται, ἣν ἔφαμεν ὅμορον Φηραῖς, *Aepea nunc Thuria vocatur, quam diximus Pheris finitimam.* Et paullo ante: Φηραὶ, ὅμορος Θουρίαι καὶ Γερηνίοις, *Pheræ, quæ vrbs finitima Thuriæ & Gereniis.* Thuria intus ſita, LXXX ſtadiis a Pheris: hæ vi a mari: quod Pauſanias obſeruauit Meſſen. cap. XXXI. In monte ſita: poſtea in planum deducta, vt tamen nec montana vrbs deſeretur. Incolæ *Thuriatæ*, Θουριάται, quos Auguſtus, Meſſeniis infenſus, Antonii ſociis, contribuit Lacedæmoniis: quod itidem a Pauſania eſt proditum.

CCCCLVIII.

Fuerunt apud Strabonem qui *Antheiam* Homeri interpretarentur Thuriam. Fuit autem Antheia, Ἄνθεια, vna ex ſeptem oppidis, quæ Agamemnon Achilli dotis loco daturus fuiſſe dicitur Iliad. I verſ. 149, quæ quod in Meſſenia Strabo cenſuit, licet interpretatione varient antiqui perinde ac recentes auctores, (vide Strabon p. 248.) pretium fortaſſe erit recenſuiſſe:

Ἑπτὰ δέ οἱ δώσω εὖ ναιόμενα πτολίεθρα,
Καρδαμύλην, Ἐνόπην τε καὶ Ἱρὴν ποιήεσσαν,
Φηράς τε ζαθέας, ἠδ' Ἄνθειαν βαθύλειμον,
Καλήν τ' Αἴπειαν, καὶ Πήδασον ἀμπελόεσσαν.
Πᾶσαι δ' ἐγγὺς ἁλὸς νέαται Πύλου ἠμαθόεντος.

Septem autem ei dabo oppida celeberrima: Cardamylen, Enopen, Hiram herboſam, Pheras diuinas, & Antheam pratoſam, pulchramque Aepeam, & Pedaſum vitiferam. Omnia autem prope mare habitantur Pyli arenoſi. E quibus ſolæ *Pheræ* notæ ſunt: cetera dubii ſitus & adpellationis, quæ cum aliis ſucceſſu temporis, ſed incertum cum quibus, permutata creditur. De *Cardamyla* tamen Strabo: ἐπὶ πέτρας ἐρυμνῆς ἵδρυται Καρδαμύλη, εἶτα Φηραί, *in petra prærupta Cardamyla eſt poſita: deinde Pheræ.* Fuit etiam *Erana*, Ἔρανα, media inter Cypariſſiam & Pamiſi fluuii, quem & *Amathum* dixere, oſtia, eodem Strabone auctore pag. 249. Dubia etiam eſt *Aethea*, Αἴθεια Thucydidis lib. I

pag.

1 pag. 67, Θυριᾶται τε καὶ Αἰθεεῖς ἐς Ἰθώμην ἀπέστησαν, *Thuriatæ & Aetheenſes Ithomen aufugerunt.*

SECTIO XVI.

LACONICA.

CCCCLIX.

Poſt Meſſeniam in ortum verſus ſita eſt Λακωνικὴ, *Laconica*, ſiue vt Mela ſcripſit *Laconice.* Liuius lib. XXXI cap. XXV *Philippus pollicitus, terrorem omnem belli in ipſam Laconicam, ducto eo extemplo exercitu, translaturum.* Velleius lib. I cap. III *Achæi ex Laconica pulſi.* Semel Plinius ſcripſit *Laconia*, ineunte libro IV, quod ſuſpectum eſt Harduino.

CCCCLX.

Præcipua pars maritimæ oræ ſita ad *ſinum Laconicum*, Tænaro & Malea contento. Strabo lib. VIII pag. 250 Ἔστι δὲ μετὰ Μεσσηνιακὸν κόλπον ὁ Λακωνικὸς μεταξὺ Ταινάρου καὶ Μαλεῶν, ἐκκλίνων μικρὸν ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς ἕω. *Poſt Meſſeniacum ſinum eſt Laconicus inter Tænarum & Maleas, a meridie in ortum paullo declinans.*

CCCCLXI.

Primæ in Laconica, ſed Meſſeniaco ſinui adhærentes ſunt Θυρίδες, *Thyrides*, quaſi portulæ ſeu feneſtræ. Straboni lib. VIII pag. 250 ῥοώδης κρημνός, *fluctibus obnoxium præcipitium:* Pauſaniæ Lacon. cap. XXV ἄκρα Ταινάρου, *Tænari promontorium*, quod vero ſecundum Strabonem a Tænaro ſtadiis CXXX diſtat.

CCCCLXII.

Ὀλίγον ἀπωτέρω, *prope inde*, quod Pauſanias addit, fuit Μέσσα πόλις καὶ λιμὴν, *Meſſa oppidum & portus.* Homerus Catal. verſ. 89

Φάρην τε, Σπάρτην τε, πολυτρήρωνά τε Μέσσην,

Pharen, & Spartam, & columbis abundantem Meſſam, dixit: ſed tradit Strabo pag. 251 τὴν μὲν Μέσσην οὐδαμοῦ δείκνυσθαι φασὶ, *Meſſam* [Homeri] *negant vllibi poſſe monſtrari.*

CCCCLXIII.

Dein *Tænarum* eſt, Ptolemæi Ταινάριον, a quo incipit ſinus Laconum. Promontorium & oppidum dicitur. Pauſanias dicto loco: ἐς θάλασσαν ἀνέχουσα ἄκρα Ταίναρον, καὶ λιμένες, ὅ τε Ἀχίλλειός ἐστι καὶ Ψαμαθοῦς, *in mare excurrit Tænarum promontorium, & ſub eo portus,** *Achilleus & Pſamathûs.* Plinius lib. IV cap. V *Oppida: Tænarum, Amyclæ, Pheræ, Leuctra, & intus Sparta.* Pauſanias Lacon. cap. XXV Ταινάρου δὲ τῆς ἄκρας πλοῦν ὅσον τεσσαράκοντα σταδίων ἀφέστηκε Καινήπολις· ὄνομα δὲ ἦν καὶ ταύτῃ Ταίναρον, *Promontorium Tænarum ad* XL *ſtadia præteruecto occurrit Cænepolis, cuius antiquum nomen erat Tænarum.* Cænepolis, quaſi Neapolis, quod eſt inſtauratum Tænarum.

Nouum

* Euripid. Cyclop. v. 291,

Ἱερός τ' ἄθραυστος Ταινάρου μένει λιμὴν,
Μαλέας τ' ἄκροι κευθμῶνες.

Sacerque & inuiolatus manet ei Tænari portus Maleæque ſumma latebræ.

Nouum id nomen Καινήπολις legitur etiam in Procopii B. Vandal. lib. I cap. XIII: διαφυγόντες Ταινάρῳ προσέμιξαν, ἣ νῦν Καινήπολις ἐπικαλεῖται, *elapſi* [a Malea] *Tænarum adplicuerunt, quæ nunc Cænopolis vocatur.* Male ergo Ptolemæus Tænarium & Καινὴν, *Cænen*, tamquam diuerſa oppida ſeparauit. Celebratur Neptuni fanum in ipſo promontorio vel litore. Cornelius Nepos Pauſan. cap. IV *Fanum Neptuni eſt Tænari, quod violari nefas ducunt Græci.* Strabo lib. VIII pag. 250 τὸ μὲν Ταίναρον ἀκτή ἐστιν ἐκκειμένη, τὸ ἱερὸν ἔχουσα τοῦ Ποσειδῶνος, ἐν ἄλσει ἱδρυμένον, *Tænarum eſt litus procurrens in mare, fanum habens Neptuni in luco poſitum.* Pauſanias ait dicto loco: ἐπὶ τῇ ἄκρᾳ ναὸς εἰκασμένος σπηλαίῳ, καὶ πρὸ αὐτοῦ Ποσειδῶνος ἄγαλμα, *in ipſo promontorio eſt templum ſpeluncæ ſimile, & ante ipſum Neptuni ſimulacrum.* Strabonis ergo, ἀκτὴ, *litus*, eſt ipſum promontorium. De ſpelunca vterque fabulam addunt, creditum fuiſſe, per illam Herculem ab inferis Cerberum eduxiſſe, quaſi ibi acceſſus ad illos pateat. Per quam etiam Pſychen Veneris iuſſu ad inferos meaſſe & reuertiſſe, lib. VI fabulatur, *quære*, inquit, *Tænarum. inibi ſpiraculum Ditis: per portas hiantes monſtratur iter inuium - - - ad ipſam Orci regiam.* Hinc eſt quod Horatius lib. I od. XXXIV dixit;

Quo Styx, & inuiſi horrida Tænari
Sedes.

CCCCLXIV.

A Tænaro ad Eurotæ oſtia primum Ptolemæo & Pauſaniæ oppidum eſt Τευθρώνη, *Teuthrona*, vt alter addit, CL ſtadiis a Tænaro promontorio.

CCCCLXV.

Straboni a Tænaro ad Eurotam in ora ſunt Ἀμαθοῦς πόλις, oppidum *Amathûs*, & poſt illud *Aſine*, & tandem *Gythium*, Γύθιον, nauale Lacedæmoniorum, inter quod & *Acræas*, (aliis *Acriam*) Eurotam dicit in mare exire. Ptolemæus inter Teuthronam & Eurotam ponit oppidum, cui nomen Λᾶς, *Las*, quarto caſu τὴν Λᾶν, *Lan*, Straboni pag. 251, qui expugnatam dicit a Dioſcuris, id eſt Caſtore & Polluce, quibus cognomen inde ſit Λαπέρσαι apud Sophoclem. Pauſanias cap. XXIV ἐν δεξιᾷ Λᾶς ἐστι, *a dextra Gythii Las eſt*, X ſtadiis a mari, XL a Gythio. Scylax in Laconica: Λᾶς πόλις καὶ λιμὴν, *Las oppidum & portus.* Stephanus ſcribit Λᾶ primo caſu, vocatque πόλιν Λακωνικὴν, *vrbem Laconicam.* Lycophron in Alexandra verſ. 95 καὶ Λᾶν περήσεις, *& Lan tranſibis.* Homerus Catalog. verſ. 92 vocali geminata,

Οἵ τε Λάαν εἶχον - - - -

CCCCLXVI.

Amathûs Strabonis haud dubie eſt aliorum Ψαμαθοῦς, *Pſamathus.* Pauſaniam ſupra produximus in *Tænarus:* Scylaci eſt Ψαμαθοῦς λιμὴν, *Pſamathûs portus:** Stephano duplicata littera Ψαμμαθοῦς πόλις Λακωνική, *Pſammathûs oppidum Laconicum:* Plinius quoque lib. IV cap. V *amnis Eurotas, ſinus Aegilodes, oppidum Pſammathus.* In ora fuiſſe, portus, quem Scylax

 tribuit,

* Aeſchines epiſt. I pag. 121 Ζάλη δὲ καὶ ἄνεμος ἐξαίσιος ἐμπεσὼν ἀνήνεγκεν ἡμᾶς ὑπὲρ Κρήτην πλησίον Ψαμαθοῦντος. *Sed tempeſtas exorta & ventus impetuoſus nos ſupra Cretam prope Pſamathuntem abſtulit.*

tribuit, argumento eſt, ſi vel maxime id minus ex ordine locisque vicinis clarum eſſet.

CCCCLXVII.

Aſine Strabonis Laconica minus nota, niſi quod Polybius lib. v cap. xix Philippum *Aſinam*, via inter Spartam & Tænarum ſitam, ſcribit fruſtra oppugnaſſe. Habet quidem & Scylax, ſed miſcet alia quoque Meſſeniorum: certior Aſine Meſſeniæ, & alia Argolidis.

CCCCLXVIII.

Gythium, γύθιον, vt plurimi; ſiue γύθειον, *Gytheum*, vt alii ſcribunt, τῆς Σπάρτης ἐπίνειον, *nauale Spartæ*, vt Strabo dixit lib. viii pag. 251; ſiue ναύσταθμος τῶν Λακεδαιμονίων, *nauium ſtatio Lacedæmoniorum*, vt Polybius lib. v cap. xix. His, & Lycophroni verſ. 98, & Ptolemæo, eſt γύθιον, ſimplici vocali; etiam Liuio *Gythium* lib. xxxiv cap. xxxviii. Stephanus diphthongo, γύθειον πόλις Λακωνική, *Gytheum, vrbs Laconica.* Pauſaniæ codex ambiguus, in Lacon. cap. xxii γύθειον, at cap. xxiv γύθιον præferens. Cicero lib. iii Offic. cap. xi *claſſem Lacedæmoniorum, quæ ſubducta eſſet ad Gytheum, clam incendi poſſe.* Oppidani γυθεᾶται, *Gytheatæ*, Pauſaniæ cap. xxi; & ab oppido *ſinus Gytheates* Plinio dictus lib. iv cap. v. Mela etiam lib. ii cap. iii *Gythium* fluuium in Laconica memorauit.

CCCCLXIX.

Inter Gythium & Eurotæ oſtia Ptolemæi diſpoſitione eſt Τρίνασος ἐπίνειον, *Trinaſus nauale*, quaſi Τρίνησος, a tribus paruis obiectis inſulis. Pauſanias Lacon. cap. xxii Ἐν ἀριστερᾷ δὲ Γυθείου στάδια προελθόντι ὡς τριάκοντα, ἔστιν ἐν τῇ ἠπείρῳ Τρινασοῦ καλουμένης τείχη, *ad Gythei læuam* xxx *ſtadia progreſſo, in continenti ſunt muri ſic dictæ Trinaſi:* e quibus coniicit, φρούριον, *caſtellum* potius, quam oppidum fuiſſe.

CCCCLXX.

Deinde eſt *Eurotas*, * Εὐρώτας nobilis fluuius, a Sparta decurrens, quam ab ortu, vt Polybius lib. v cap. xxii præterfluit. Liuius lib. xxxiv cap. xxviii *ad Eurotam amnem ſub ipſis prope fluentem mœnibus* [Spartæ] *peruenit.* Pindarus Iſthm. od. v verſ. 42

Κάστορος δ᾽ αἰχμὰ Πολυδεύ-
κεός τ᾽ ἐπ᾽ Εὐρώτα ῥεέθροις,

quod Propertii verbis lib. iii eleg. xiv vertas:

Qualis & Eurotæ Pollux & Caſtor arenis.

CCCCLXXI.

Vltra oſtia eſt oppidum Ptolemæi Ἄκρεια, *Acrea*, Pauſaniæ cap. xxii Ἀκριαί, *Acriæ.* ἐπὶ θαλάσσης, inquit, πόλις ἐστὶν Ἀκριαί, *iuxta mare eſt oppidum Acriæ.*

* In *Eurota* illud inprimis memorabile eſt, quod virginum quoque exercitationi natandi ſeruierit & deſtinatus fuerit. Cic. Tuſcul. II c. 15 *Spartiatæ autem voluerunt nihil horum ſimile eſſe apud Lacænas virgines, quibus magis palæſtra, Eurota, ſol, puluis, labor militiæ in ſtudio eſt, quam fertilitas barbara.* Idem Tuſcul. V c. 34 *Condimenta enim defuerunt. quæ tandem, inquit ille? Labor in venatu, ſudor, curſus ab Eurota, fames, ſitis. his enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur.*

Digitized by Google

Acriæ. Itidem aliter id nomen exſtat in Strabonis codicibus: ὁ Εὐρώτας ἐκδίδωσι μεταξὺ Γυθίȣ καὶ Ἀκραίων, *Eurotas exit in Gythium & Acræas.*

CCCCLXXII.

Sequuntur *Biandina* & *Aſopus*, Ἀσωπὸς πόλις, apud Ptolemæum. Obſcura illa: hæc etiam Straboni cognita. Et Pauſanias cap. XXII πόλις Ἀσωπὸς Ἀκριῶν ἀπέχει ςαδίȣς ἑξήκοντα, *oppidum Aſopus ab Acriis abeſt ſtadia ſexaginta.*

CCCCLXXIII.

Inde eſt ὄνȣ γνάθος, *Oni gnathos*, vt in Palatino Ptolemæi codice additur, ἄκρα, *promontorium.* Strabo lib. VIII pag. 251 εἶτα ἡ ὄνȣ γνάθος λιμένα ἔχȣσα· εἶτα Βοία πόλις· εἶτα Μαλεαί, *deinde eſt Oni gnathos, portum habens: deinde Bœa oppidum: tandem Maleæ.* Addit a Maleis Oni gnathum abeſſe CL ſtadiis.

CCCCLXXIV.

Bœa, oppidum pluraliter ſcriptum Pauſaniæ dicto loco: τὰ ἐπέκεινα Γυθείȣ πρὸς θαλάσσῃ, Ἀσωπὸς, Ἀκριαὶ, Βοιαὶ, *vltra Gytheum ad mare, Aſopus, Acriæ, Bœæ:* Scylaci Βεία, *Bœa*, vt Straboni & Plinio: ſed Ptolemæo, eodem ſitu, Βοαὶ, *Boæ.* Oppidani Βοιᾶται, *Bœatæ*, Pauſaniæ cap. XXIII.

CCCCLXXV.

Tandem *Malea*, Μαλέα, promontorium nominatiſſimum eſt in angulo Peloponneſi, quo auſtrale latus cum orientali cohæret. Plures ſcribunt Μαλέα, *Malea.* * Polybius lib. V cap. CI περὶ Μαλέαν ποιεῖσθαι τὸν πλȣ͂ν, *Maleam circumnauigare.* Scylax: Μαλέα ἄκρα, *Malea promontorium.* Stephanus: Μαλέα ἄκρα πρὸς Πελοποννήσῳ, *Malea promontorium ad Peloponneſum.* Ptolemæus: Μαλέα ἄκρα, etiam ſingulari numero. Et Plinius lib. X epiſt. XXVI ad Traianum: *nuntio tibi, me Epheſum cum omnibus meis* ὑπὲρ Μαλέαν *nauigaſſe.* Solus prope Strabo Μάλεαι, plurali numero, vt ſupra vidimus. Ambigue Herodotus, lib. I cap. LXXXII μέχρι Μαλέων, *vsque ad Maleas:* at lib. IV cap. CLXXIX κατὰ Μαλέην, *iuxta Maleam*, ſingulari numero: quo & Latini vſi ſunt. Liuius lib. XXXIV cap. XXXII oratione Quintii, ducis Romani, ad Nabin tyrannum: *mare circa Maleam infeſtum nauibus piraticis feciſti.* Mela de promontoriis Peloponneſi: *ad meridiem Malea, Tænaros, Acritas:* & mox, *inter Scyllæon & Malean* [ſinus] *Argolicus.* Virgilius Aeneid. V verſ. 193

Ionioque mari, Maleæque ſequacibus vndis.

Stephanus addit, a quibusdam diphthongo Μάλεια ſcribi: καὶ Μάλεια διὰ διφθόγγȣ. Inde eſt quod poetæ non numquam producant. Ouidius lib. II Amor. eleg. XI verſ. 20

Quo lateant Syrtes quoue Malea ſinu.

Et Papinius Statius lib. VII Thebaid. verſ. 16

- - - *& raucæ circumtonat ira Maleæ.*

Alibi vero idem Statius corripuit, Silv. lib. I carm. III verſ. 97

* Euripid. Cyclop. v. 292
Μαλέας τ' ἄκροι κευθμῶνες.

Si Maleæ credenda ratis, Siculoſque per æſtus
Sit via.

Tempeſtuoſum enim ad id promontorium mare eſt, qui *Maleus ſinus* eſt Floro lib. III cap. VI. Aiunt a figura etiam γαμφηλὰς ὄνȣ, *maxillas aſini* vocari, atque ita de Malea Lycophronis verſum 94 Tzetzes interpretatur: ſed id probabilius ad vicinum promontorium ὄνȣ γνάθον, quod idem ſonat, ſupra expoſitum, refertur.

CCCCLXXVI.

Poſt Maleam Argolicus ſinus incipit, cuius auſtralem oram Lacones tenent, in eaque primum eſt *Delium*, Δήλιον, ἱερὸν Ἀπόλλωνος, ὁμώνυμον τῷ Βοιωτικῷ, *Apollinis fanum, nomen commune cum Bœotico habens*, Strabone lib. VIII pag. 254 prodente. Ptolemæus cætera enarrat ſingula: & proximus Μινώα λιμὴν, *Minoa portus*, quod Straboni eſt Μινώα φρȣ́ριον, *Minoa caſtellum:* Pauſaniæ cap. XXIII Μινώα ἄκρα ἐς τὸ πελάγος, *Minoa promontorium in mare procurrens*, iuxta vrbem Epidaurum Limeram, quæ etiam Straboni hinc ſequitur, & Ptolemæo, niſi quod hic Διὸς Σωτῆρος λιμένα, *Iouis Seruatoris portum* interiicit.

CCCCLXXVII.

Epidaurus autem illa ἡ Λιμηρὰ, *Limera* cognominatur, quaſi λειμῶνας ἔχȣσα vel λιμένες, *quod multa prata habeat*, vel *a portuum commoditate.* Vide Stephani Byzantii chorographiam. Alterum tuetur Apollodorus apud Strabonem, ἐπιτετμημένως Λιμηρὰν εἰρῆσθαι ὡς ἂν Λιμενηρὰν. *contracte Limeram dici quaſi Limeneram*, id eſt portuoſam. Opus autem eſt cognomine, vt ab altera Argolidis in Saronico ſinu diſcernatur. Præter Strabonem & Pauſaniam cap. XXI & XXIII, meminit cum cognomine Plinius lib. IV cap. V. *Oppida*, inquit, *Bœa, Epidaurus, Limera cognomine; Zarax:* Scylax & Ptolemæus ſine cognomine, rati forſan, quia in Laconica ſcripſerunt, regionis nomine ſatis diſtinctam eſſe. Hiſtoricis autem epitheto opus eſt. Thucydides lib. IV pag. 288 ἀπέπλευσαν ἐς Κύθηρα· ἐκ δὲ αὐτῶν περιέπλευσαν ἐς Ἐπίδαυρον τὴν Λιμηρὰν, *nauigarunt* [Athenienſes] *in Cythera: inde in Epidaurum Limeram.* Idem lib. VI extremo: ἀποβάντες ἐς Ἐπίδαυρον τὴν Λιμηρὰν, καὶ Πρασιὰν, *abierunt in Epidaurum Limeram, & Praſiam.* incidit fere in locum, quo nunc eſt Maluaſia.

CCCCLXXVIII.

Zarex, Ζάρηξ, ſequitur ex Ptolemæi ordine, quem paullo aliter diſpoſuit Pauſanias cap. XXI; Βοιαὶ, Ζάραξ, Ἐπίδαυρος ἡ Λιμηρὰ, Βρασιαὶ, *Bœæ, Zarax, Epidaurus Limera, Braſiæ:* Ptolemæus autem Zarecem Epidauro poſtpoſuit. Scribitur *Zarex* & *Zarax:* illud Ptolemæi eſt & Stephani; hoc Polybii, Plinii, Pauſaniæ. Stephanus: Ζάρηξ πόλις Λακωνικὴ πρὸς τῇ θαλάσσῃ. *Zarex oppidum Laconicum iuxta mare.* Polybius lib. IV cap. XXXVI Πολίχναν μὲν, καὶ Πρασίας, καὶ Λεύκας, καὶ Κύφαντα προσπεσὼν, ἄφνω κατέσχε. Γλυμπεῦσι δὲ καὶ Ζάρακι προσπεσὼν, ἀπέσπασε, *Polychnam, Praſias, Leucas, & Cyphanta repentino impetu cepit: Glympes quoque & Zaracem inuadens ſeiunxit a ſocietate.* Plinii verba in Limera Epidauro produximus.

CCCCLXXIX.

CCCCLXXIX.

Succedit apud Ptolemæum, Κυφάντα λιμὴν, *Cyphanta portus;* qui modo Polybii verbis erat Κύφαντα, accentu ſcribarum arbitrio conſtituto. Plurale eſt. ſic enim Pauſanias cap. XXIV ἀπὸ Ζάρακος ſtadia VI ſecundum mare progredienti, & inde ſtadia X declinanti ἐς μεσόγαιαν, *in mediterranea,* Κυφάντων καλυμένων ἐρείπιά ἐστι, *Cyphantorum ruinæ occurrunt.* Plinius dicto loco: *Cyphanta portus.*

CCCCLXXX.

Vltima Ptolemæi Laconica vrbs in Argolico ſinu Πρασία eſt, *Praſia;* Scylaci Πρασία πόλις καὶ λιμὴν, *Praſia oppidum & portus.* Pauſanias cap. XXIV & numerum & elementum mutauit. Βρασιαὶ, inquit, ἐσχάτη μὲν ταύτη τῶν Ἐλευθερολακώνων πρὸς θαλάσσῃ ἐστὶ, Κυφάντων δὲ ἀπέχουσι πλεῖν σταδίων διακοσίων, *Braſiæ extremum hac in parte Eleutherolaconum ad mare oppidum ſunt: diſtant autem a Cyphantis* CC *ſtadiis.* Pauſaniam ſequutus eſt Stephanus, eumque nominatim laudauit, vt mirum non ſit, eodem elemento & numero vſum eſſe. Hiſtoricis ſunt Πρασιαὶ ſiue Πρασίαι, *Praſiæ*, plurali numero. Polybium paullo ante in *Zarax* cognouimus. Thucydides lib. II pag. 136 ἄραντες ἀπ᾽ αὐτῶν, ἀφίκοντο ἐς Πρασιὰς, τῆς Λακωνικῆς πόλισμα ἐπιθαλάσσιον, *profecti hinc* [ex Trœzenide & Hermionide] *venerunt in Praſias, quod eſt maritimum oppidum Laconicæ.* Polyænus lib. II cap. XV *Hippodamas ab Arcadibus* ἐν Πρασιαῖς ἐπολιορκεῖτο, *Praſiis oppugnabatur.*

CCCCLXXXI.

Antequam in mediterranea progrediamur, addenda ſunt quædam dubia & prætermiſſa. Dum colligimus, quæ illuſtrationi faciant, præteritus eſt locus *Helos,* Ἕλος, vnde *Helotæ,* ſerui Lacedæmoniorum, Liuio *Ilotæ* dicti libro XXXIV cap. XXVII, adpellabantur. Cornelius Nepos in Pauſania cap. III *Eſt genus quoddam hominum, quod Helotes vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, ſeruorumque munere fungitur.* Qui fuerint, & vnde dicti, Pauſanias docet Lacon. cap. XX Ἐπὶ θαλάσσῃ πόλισμα Ἕλος ἦν, *Ad mare oppidulum fuit Helos,* ex quo capto πρῶτοι ἐγένοντο οὗτοι Λακεδαιμονίων δοῦλοι τοῦ κοινοῦ, καὶ Εἵλωτες ἐκλήθησαν πρῶτοι καθάπερ γε καὶ ἦσαν. *primi publici Lacedæmoniorum ſerui fuerunt, qui Helotes a loco dicti, vnde erant.* Obtinuit deinde vſus, vt & alii captiui, Meſſeniorum præſertim, his pares facti, *Helotes* communi nomine vocarentur. Oppidum illud ad mare fuiſſe, teſtatur etiam Homerus Catal. verſ. 91

Οἵ τ᾽ ἄρ᾽ Ἀμύκλας εἶχον, Ἕλος τ᾽, ἔφαλον πτολίεθρον,

Quique Amyclas tenebant, & Helos, maritimum oppidum.

Quo ſitum loco Helos fuerit, quodammodo monſtrat idem Pauſanias cap. XXII, τοῦ Ἕλους τὰ ἐρείπια ὑπόλοιπα, *oppidi, quod Helos dicebatur, ruinas reliquas* videri inter Trinaſum & Acrias, illinc LXXX ſtadiis; hinc XXX circiter diſtantes.

CCCCLXXXII.

Quum ſupra Cyphanta & Praſias perluſtraremus, *Leucas* inter illa medias ex Polybii libro IV cap. XXXVI memorari animaduertimus. Iurares

Digitized by Google

forte, apud Argiuorum fines eſſe, vbi ſita ſunt quibuscum ibi componitur. At lib. v cap. XIX eædem *Leucæ* cum oppidis in ſinu Laconico coniunctæ ſunt. πρὸς Ἀκριάς, inquit, καὶ Λεύκας, ἔτι δὲ καὶ τὴν τῶν Βοιῶν χώραν, *ad Acrias vſque, & Leucas, & Boias.* Et Liuius lib. XXXV cap. XXVII *tertia parte copiarum ab obſidione Gythii abducta, ad Eliam poſuit caſtra. Imminet is locus & Leucis & Acriis.* Sic ex Polybii lib. v cap. XIX legendum, qui Ἑλίαν vocat καλλίστην χώραν τῆς Λακωνικῆς, *partem Laconicæ pulcherrimam.* Ergo Leucæ ad ſinum Laconicum fuere, vicinæ Acriis & Bœiis; quoquo modo locus prior Polybii vel emendandus eſt, vel ſaltem interpretandus.

CCCCLXXXIII.

In ſinu Meſſenio Laconicæ partis ſeu in ortum ſolis vergente Strabo lib. VIII pag. 248 hæc loca poſuit: Μεταξὺ δ' ἀπὸ τῶν Θυρίδων ἀρξαμένοις ὁ Τύλος ἐςί καλεῖται δ' ὑπό τινων Οἴτυλος· εἶτα Λεῦκτρον τῶν ἐν Βοιωτίᾳ Λεύκτρων ἄποικος· εἶτ' ἐπὶ πέτρας ἐρυμνῆς ἵδρυται Καρδαμύλη· εἶτα Φηραὶ, ὅμορος Θουρία. *Interiacent a Thyridibus* [occaſum verſus] *Tylus, quem quidam Oetylum vocant: deinde Leuctrum eſt, Leuctrorum, quæ in Bœotia ſunt, colonia: poſt Cardamyla in ſaxo prærupto ſita: inde Pheræ, quibus Thuria confinis eſt. Pheræ* illæ ſunt, quas ſupra diximus *Pharas* quoque nuncupari, ab Homero Φᾶριν, *Pharin,* Catal. verſ. 89, vt olim lectum fuit, quod Pauſanias teſtatur Meſſen. cap. XVI, & interpres Homerici verſus, Papinius Statius Theb. IV verſ. 226

Quos Pharis, volucrumque parens Cythereïa Meſſe.

Hæc obiter, quia vulgo nunc Φάρην legitur apud Homerum. Poſteriora loca ſunt Meſſeniorum, vt ſupra expoſuimus: priora Laconum.

CCCCLXXXIV.

Oetylus etiam Homero memoratus, Catalog. verſ. 92

Οἵ τε Λάαν εἶχον, ἠδ' Οἴτυλον ἀμφενέμοντο,

Qui Laan habitabant, aut Oetylon incolebant.

Pauſanias Lacon. cap. XXI ἐπὶ Ταινάρῳ δὲ Καινήπολις, Οἴτυλός τε καὶ Λεῦκτρα, *ſupra Tænarum* [promontorium, occaſum verſus ſita] *Cænepolis, & Oetylos, & Leuctra.*

CCCCLXXXV.

Alterum oppidum & Plinio *Leuctra* eſt: at Straboni, vt iam vidimus, & Plutarcho Λεῦκτρον, *Leuctrum.* Hic enim in Pelopida pag. 288 τῆς Λακωνικῆς πολίχνιον πρὸς τῇ θαλάσσῃ Λεῦκτρον ὀνομάζεται, *etiam Laconicæ oppidulum, mari impoſitum, Leuctrum vocatur.*

CCCCLXXXVI.

Inter Helos & promontorium, quod a maxilla aſini nomen habet, Strabo oppidum *Cypariſſiam* in peninſula cum portu ponit, lib. VIII pag. 251, quæ diuerſa ab illa Meſſeniæ in Triphyliæ confinio.

CCCCLXXXVII.

Dubius locus eſt, qui *Cynoſura,* & *Cynoſuræ,* pluratiuo numero, & *Cynoſuris,* Κυνόσουρις, adpellatur, fueritne ad mare, an in mediterraneis: in Laconica certe fuiſſe, minus eſt quod dubitemus. Quod enim Stephanus ait,

Κυνό-

Κυνόσυρα, ἄκρα Ἀρκαδίας, *Cynoſura Arcadiæ promontorium*, vitioſum ſane, quia nulla parte Arcadia contingit mare, vt promontorium limite ſuo contineat. Nec tutum Ἀττικῆς ſufficere in locum, quia Heſychius ἄκραν τῦ Μαθῶνος *promontorium Marathonis* ad Eubœam conuerſum, hoc nomine inſignitum referat. Laconicæ autem id nomen Pauſanias cap XVI; & ſcholiaſtes Callimachi, & idem etiam Heſychius, qui in Attica id nominis aliud poſuerat, vindicauerunt. Pauſanias enim cum Spartanis populis coniungit hiſce: οἱ Λιμνάται Σπαρτιατῶν καὶ Κυνοσυρεῖς καὶ ἐκ Μεσόας τε καὶ Πιτάνης θύοντες τῇ Ἀρτέμιδι, *Limnatæ Spartiatarum, & Cynoſurenſes, & qui ex Meſoa & Pitana venerant, Dianæ ſacrificantes.* Scholiaſtes Callimachi in hymn. Dianæ verſ. 94 Κυνοσυρίς, τόπος Λακωνικῆς, *Cynoſuris locus Laconicæ.* Et quod ἄκραν dixit chorographus, in regionis quamlibet adpellatione errabundus; ad mare fuiſſe id oppidum ſub promontorio ſitum, veroſimile eſt. Nec enim geographis vox ἄκρα tam quemuis montem, quam in mare procurrentem ſignificat. Heic, quocunque loco fuit, ſepultus dicitur Aeſculapius. Cicero lib. III Nat. deor. cap. XXII *Aeſculapius ſecundus, ſecundi Mercurii frater. is fulmine percuſſus, dicitur humatus eſſe Cynoſuris.* Et Clemens Alexandrinus Protrept. pag. 18 de Aeſculapio: οὗτος κεῖται κεραυνωθεὶς ἐν τοῖς Κυνοσουρίδος ὁρίοις, *hic fulmine ictus ſepulcrum habet in Cynoſuridis finibus.*

CCCCLXXXVIII.

In mediterraneis Laconicæ eſt caput gentis *Lacedæmon*, quæ & *Sparta* dicitur, quæ duo nomina ita differunt, vt alterum ſit proprium & antiquum vrbis, alterum regionis, quod poſtea vrbi etiam primariæ acceſſerit. Pauſanias Lacon. cap. XI Σπάρτη μὲν ὀνομασθεῖσα ἐξ ἀρχῆς, προσλαβοῦσα δὲ ἀνὰ χρόνον καὶ Λακεδαίμων ἡ αὐτὴ καλεῖσθαι. τέως δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκεῖτο τῇ γῇ, *Sparta dicta prius, quæ poſtea etiam Lacedæmon fuit nuncupata, quum antea regionis hoc nomen eſſet.* Et Stephanus: Λακεδαίμων πόλις ἐνδοξοτάτη τῶν ἐν Πελοποννήσῳ, ἡ Σπάρτη πρότερον, *Lacedæmon vrbs celeberrima in Peloponneſo, quæ prius Sparta adpellata fuit.* De origine vtriusque nominis, quæ varia ab diverſis proditur, Meurſius in Miſcell. Laconicis conſulatur: ad noſtrum illa inſtitutum nihil adfert. Diſtinxit ita vrbem ab regione Homerus Iliad. Β, ſiue Catalogo verſ. 88

Οἳ δ' εἶχον κοίλην Λακεδαίμονα κητώεσσαν,
Φᾶρίν τε, Σπάρτην τε, πολυτρήρωνά τε Μέσσην.
Qui tenebant cauam Lacedæmonem, cetis abundantem,
Pharamque & Spartam, & columbis plenam Meſſam.

Scholiaſtes ibi: Λακεδαίμονα τὴν χώραν λέγουσι· τὴν δὲ πόλιν Σπάρτην. ἕτεροι δὲ καὶ αὐτῆς τῆς πόλεως τὸ μέν τοι Λακεδαίμονα, τὸ δὲ Σπάρτην καλοῦσι. *Lacedæmonem regionem dicunt: vrbem Spartam: alii vrbem vtroque nomine Lacedæmonem & Spartam adpellant.* Κοίλη, *caua* dicitur regio, quod montibus eſt circumdata, Taygeto maxime. Adi ſcholiaſten laudatum, qui etiam epitheton vrbis κητώεσσα interpretatur. Sita vrbs ad dextram Eurotæ ripam, de quo flumine ſupra in oſtiis dictum fuit. Minor erat ambitu Athenis, vtcumque par potentia, vel etiam ſuperior. Polybius lib. IX cap. XX tradit cir-

circuitum eſſe XLVIII ſtadiorum; quum Athenarum multo amplior exſtitiſſet. Quum floreret Lacedæmon, carebat muris, virtute ciuium munita & defenſa. Nepos Ageſilao cap. VI *Quum Epaminondas Spartam oppugnaret, eſſetque ſine muris oppidum, talem ſe imperatorem præbuit, vt eo tempore omnibus adpareret, niſi ille fuiſſet, Spartam futuram non fuiſſe.* Caſſandri demum temporibus, aut poſtea, quum tyranni tenerent ciuitatem, diffiſi armis & virtute, muro vrbem cinxerunt, leuiore primum & tumultuario, quem Nabis firmiſſimum perfecit. Iuſtinus lib. XIV cap. V ex Trogo: *Caſſander profectus in Græciam multis ciuitatibus bellum infert, quarum excidio, veluti vicino incendio territi Spartani, vrbem, quam ſemper armis, non muris defenderant, tum contra reſponſa fatorum & veterem maiorem gloriam, armis diſſiſi, murorum præſidio includunt.* Demetrii & Pyrrhi temporibus initia murorum Pauſanias tribuit, Archaic. cap. VIII. τὰ τείχη τῆς Σπάρτης, inquit, οἰκοδομηθέντα μὲν καὶ πρότερον ἔτι αὐτοσχεδίως καὶ ἐπί τε τῆς Δημητρίου, καὶ ὕστερον τῆς Πύῤῥου καὶ Ἠπειρωτῶν στρατείας· ἐπὶ δὲ τῆς τυραννίδος τῆς Νάβιδος καὶ ἐς τὸ ἀσφαλέστατον ὀχυρωθέντα. *Spartæ muri, Demetrio & Pyrrho olim oppugnantibus, tumultuario opere exſtructi fuerant: Nabis poſtea tyrannus ita perfecit, vt nihil ad firmitudinem deſideraretur.* Liuius lib. XXXIV cap. XXXVIII *Fuerat quondam ſine muro Sparta. tyranni nuper locis patentibus planisque obiecerant murum: altiora loca, & difficiliora aditu, ſtationibus armatorum pro munimento obiectis tutabantur.*

CCCCLXXXIX.

Viginti ſtadiis a Sparta, in auſtrum verſus, *Amyclæ* erant, amœniſſimum oppidulum & antiquum. Polybius lib. V cap. XIX αἱ Ἀμύκλαι καλούμεναι, τόπος ἐστὶ τῆς Λακωνικῆς χώρας καλιδενδρότατος καὶ καλικαρπότατος. ἀπέχει δὲ τῆς Λακεδαίμονος ὡς εἴκοσι στάδια. *Amyclæ, quæ ita vocantur, locus ſunt fructiferarum arborum prouentu amœniſſimus, diſtantque viginti circiter ſtadia a Lacedæmone.* Inde eſt quod *virides* a Statio dicuntur Thebaid. IX verſ. 769

- - *hunc virides non excipietis Amyclæ.*

Apollinis templo claræ fuerunt. Polybius ibidem: ὑπάρχει καὶ τέμενος Ἀπόλλωνος ἐν αὐτῷ σχεδὸν ἐπιφανέστατον τῶν κατὰ τὴν Λακωνικὴν ἱερῶν. *Eſt in loco illo Apollinis templum, facile clariſſimum omnium, quæ in Laconica regione ſunt.* Ideoque *Apollineæ* Amyclæ dictæ eidem Statio Theb. verſ. 223

Huius Apollineæ currum comitantur Amyclæ.

Leda, Dioſcurorum & Helenæ mater, heic ſedem habuiſſe traditur, vnde cognomen *Ledææ* eſt. Idem Theb. VII verſ. 163

- - - - *Ledæasque ibis Amyclas.*

Et Silius Italicus lib. II verſ. 434

Ledæis veniens victor Xanthippus Amyclis.

Ab auſtro autem vrbi fuiſſe obuerſas, itidem Polybius dicto loco teſtis eſt: Κεῖται τῆς πόλεως ἐν τοῖς πρὸς θάλατταν κεκλιμένοις μέρεσι, *Sitæ ſunt Amyclæ ad eam partem vrbis, quæ vergit ad mare.* Liuius lib. XXXIV cap. XXVIII *Quintius prope Amyclas poſuit caſtra. Inde, quum perpopulatus omnia circum-*

cumiecta vrbi frequentis & amœni agri loca eſſet, nullo iam hoſte porta [Lacedæmonis] *excedente; mouit caſtra ad flumen Eurotam.*

CCCCXC.

Trans flumen, in altera ripa, *Therapne* erat, ſiue *Therapnæ*, itidem vicina Spartanæ vrbi; vitioſe in vulgatis quibusdam libris *Theramne* ſcripta. Pauſanias Lacon. cap. XX Ἑτέρα ἐκ τῆς πόλεως ὁδὸς ἐς Θεράπνην ἄγει. - - πρὶν δὲ ἢ διαβῆναι τὸν Εὐρώταν, ὀλίγον ὑπὲρ τῆς ὄχθης, ἱερὸν δείκνυται Διὸς Πλουσίου. *Altera via ex vrbe ducit Therapnen. - antequam vero Eurotam tranſieris, haud longe a ripa oſtenditur Iouis Opulenti fanum.* Ergo Eurotas traiiciendus erat iis, qui Sparta exibant Therapnen. Πόλιν, *oppidum* dixit idem Pauſanias cap. XIV, & Stephanus. Suidas *locum* vocat; Θεράπναι τόπος ἐςὶν ἐν τῇ Λακεδαίμονι: Scholiaſtes Pindari Iſthm. oda I verſ. 43 κώμην, *vicum:* Θεράπνα, κώμη αὐτόθι, *Therapna vicus ibidem*, id eſt apud Spartam. Caſtoris & Pollucis templum habuit. Idem ſcholiaſtes dicto loco: Ιςέον ὅτι τῆς Λακωνικῆς ἐν Θεράπναις τὸ ἱερόν ἐςι τῶν Διοσκούρων, *Sciendum quod in Laconicæ Therapnis templum ſit Dioſcurorum.* Quo Statius adluſit Siluarum lib. IV carm. VIII verſ. 52

Et vos Tyndaridæ, quos non horrenda Lycurgi
Taygeta, vmbroſæque magis coluere Therapnæ:

quos idem Thebaidos lib. VII verſ. 793 inde *Therapnæos fratres* dixit. Pomponius Mela lib. II cap. III *in Laconide Therapne, Lacedæmon, Amyclæ.* Plinius lib. IV. cap V vitioſe, *intus Sparta. Theramne*, quod etiam in libros Stephani & Statii irrepſit, indignante Meurſio Miſcell. Lacon. lib. IV cap. XII.

CCCCXCI.

Inter Spartam & eius nauale in via ſunt *Croceæ*, Κροκέαι, Pauſaniæ cap. XXI, & Stephano nominatæ: ille κώμην, *vicum* vocat; hic τῶν ἑκατὸν πόλεων μίαν *vnum ex centum* [Laconicis] *oppidis.* Ibi lapidicinæ Spartanorum, & *Iouis Croceatæ*, Διὸς Κροκεάτα, lapideum ſimulacrum.

CCCCXCII.

Inde ſi pergas XXX ſtadia, oppidulum eſt *Aegiæ*, Αἰγίαι, quod credebatur Homericum eſſe Αὐγειαι, *Augeæ* dictum. Vide Pauſaniam.

CCCCXCIII.

Ptolemæus inter Spartam & mare fere media via ponit Θούριον, *Thurium*, de quo ſilent ceteri. Inde ad occaſum habet *Bitylam*, quam Meurſius Miſcell. lib. IV cap. VIII putat ex *Oetylo*, maritimi oppidi nomine prauatum eſſe, quamuis ſuam Ptolemæus in mediterraneis ſcripſerit. *Blemminam* autem Ptolemæi, Βλέμμινα, in ſeptemtrione ſitam ad Arcadiæ fines, credit Meurſius ceterorum *Belbinam* eſſe. Stephanus: Βελβίνα πόλις Λακωνική, *Belbina, oppidum Laconicum.* Prouocat ad Pauſaniæ octauum librum, ſiue de Arcadicis rebus, cuius cap. XXXV in noſtris libris non Βελβίνα, ſed Βελεμίνα, *Belemina* legitur, quod propius cum Ptolemæi *Blemina* ſiue *Blemmina* congruit. nec ſitus repugnat. Arcades enim ait narrare, olim ſuam fuiſſe; a Lacedæmoniis ſibi ereptam. Si mendi ſuſpicionem obiicias, con-

ſtantia ſcribentis diluet, quia etiam in Lacon. cap. XXI Βελεμίνα, & eodem quidem ſitu legitur. Accedit quod itidem ad Arcadiæ fines Polybius memorat Βελμινᾶτιν χώραν, *Belminaticum agrum*, in confinio Megalopolitanorum. Nihilominus propter hanc ipſam ſitus conuenientiam concedimus facile, *Belbinam* & *Blemminam* & *Beleminam* eamdem eſſe, vel errante ſcriptura alterutra, vel gemino nomine vnius oppidi vſurpato. Liuius lib. XXXVIII cap. XXXIV *Ager Belbinites* [quidam *Belbinatis* legunt] *quem iniuria tyranni Lacedæmoniorum poſſederant, reſtitutus eidem ciuitati* [Megalopolitanæ] *ex decreto vetere Achæorum, quod factum erat Philippo Amyntæ filio regnante.* Plutarchus in Agide & Cleomene pag. 806 Πρῶτον οἱ ἔφοροι πέμπουσι καταληψόμενον τὸ περὶ τὸν Βέλβιναν Ἀθήναιον. ἐμβολὴ δὲ τῆς Λακωνικῆς τὸ χωρίον ἐςὶ, καὶ τότε πρὸς τὰς Μεγαλοπολίτας ἦν ἐπίδικον. *Primum ephori* [Cleomenem] *mittunt ad Mineruæ templum, quod prope Belbinam eſt, occupandum. Is locus agri Laconici aditus erat, & tunc temporis Lacedæmoniis controuerſus erat cum Megalopolitanis.*

CCCCXCIV.

Fuit & *Tripolis* quædam in his oris Lacedæmoniorum. Liuius lib. XXXV cap. XXVII *Ita perculſis hoſtibus, Philopœmen protinus ad depopulandam Tripolim Laconici agri, qui proximus finem Megalopolitanum eſt, duxit, & magna vi pecorum hominumque inde abrepta, priusquam a Gythio tyrannus præſidium agris mitteret, diſceſſit.* Vnum oppidum, an tria fuerint, vt in Arcadia, non quidem definitum eſt: probabilius autem, regiunculam, tria oppida minora continentem, fuiſſe, quod abactio pecorum hominumque, & ipſa depopulatio ſuadet. Præter hanc nemo, quantum nobis notum eſt, *Tripolim* Laconicam memorauit.

CCCCXCV.

Vt vero Tripolis alia Laconicæ, alia erat Arcadiæ; ita etiam *Caryæ* aliæ Arcadum, aliæ Lacedæmoniorum fuerunt. De his Pauſanias Meſſ. cap. XVI & Lacon. cap. X, quæ Dianæ fanum habebant, ad quod Lacænæ virgines feſto diuæ die choreas ducebant. Sitæ erant inter Spartam & Meſſeniorum fines: vt dicto cap. XVI Meſſenicorum adparet. Stephanus ſingulari numero Κάρυα, χωρίον τῆς Λακωνικῆς. Ab his cognomen *Dianæ Caryatidis* apud Diomedem Gramm. lib. III pag. 483. Et Heſychius: Καρυᾶτις, ἑορτὴ Ἀρτέμιδος καὶ ἱερόν. Papinius Statius Theb. IV verſ. 225

Plaudentique habiles Caryæ reſonare Dianæ.

CCCCXCVI.

In Argiuorum confinio *Glympes*, Γλυμπεῖς, plurale, fuerunt. Polybius lib. IV cap. XXXVI Γλυμπεῦσι καὶ Ζάρακι προσπεσών, *Glympes & Zaracem inuaſit.* De ſitu idem clarius lib. V cap. XX παραγενόμενοι πρὸς Γλυμπεῖς χωρίον, ὃ κεῖται περὶ τοὺς ὅρους τῆς Ἀργείας καὶ Λακωνικῆς, *Veniunt ad Glympes eſt caſtellum, ſitum in confinio Argeæ & Laconicæ.*

CCCCXCVII.

In eodem tractu, ſed orientem verſus æſtiuum, & æque in Argiuorum quam Arcadum confinio cum Lacedæmoniis, poſuit Ptolemæus *Lernam*

Google

nam oppidum, Λέρνην, de qua nihil nobis notum in Laconica eſt: niſi forſan prope paludem Lernam aut fluuium fuit, de quibus in Argolide dicemus. Addit *Thalamam*, Θαλάμην, quam pluraliter Pauſanias enuntiat Θαλάμαι, *Thalamæ*, & in oppidis Eleutherolaconum ſcribit cap. xxi; quod argumento eſſet, haud longe ab Argolico ſinu abfuiſſe, quia vt Pauſanias ibidem tradit, ἐπὶ θαλάσσῃ ᾠκισμένον ἐστὶν ἤδη τῶν Ἐλευθερολακώνων, *maritima tenent Eleutherolacones*; niſi Polybius in Excerptis Valeſianis ex lib. xvi nos aliud doceret. ὁ μὲν Εὐρώτας, inquit, καὶ τὰ περὶ Σελλασίαν κεῖται τῆς Σπάρτης ὡς πρὸς τὰς θερινὰς ἀνατολάς. τὰ δὲ κατὰ Θαλαμίας, καὶ Φάρας, καὶ Πάμισον ὡς πρὸς τὰς χειμερινὰς δύσεις. *Eurotas & ager Sellaſiorum ad ortum æſtiuum Spartæ ſiti ſunt: Thalamæ vero & Pharæ ac Pamiſus amnis proxime ad occaſum hibernum.* Lege quæ antecedunt & ſequuntur, e quibus intelliges, *Thalamas*, (ſic enim rectius ſcribitur quam *Thalamias*) inter Eurotam & Pharas ſeu Meſſeniæ fines fuiſſe ſitas. Sed in ſeptemtrionem reuertamur.

CCCCXCVIII.

Eiusdem tractus eſt regio *Cynuria*, Κυνουρία γῆ, in Argolidis confinio, cuius duo oppida erant, *Thyrea*, & *Anthena*, Græce Θυρέα & Ἀνθήνη. Thucydides lib. iv pag. 288 ἀφικνοῦνται ἐπὶ Θυρέαν, ἥ ἐστι μὲν τῆς Κυνουρίας γῆς καλουμένης, μεθορία δὲ τῆς Ἀργείας καὶ Λακωνικῆς, νεμόμενοι δὲ αὐτὴν ἔδοσαν Λακεδαιμόνιοι Αἰγινήταις ἐκπεσοῦσιν ἐνοικεῖν. *Veniunt* [Athenienſes] *Thyream terræ Cynuriæ, diſterminantis Argiuum & Argolicum agrum: quam Lacedæmonii colentes Aeginetis, patria eiectis, habitandam tradiderant.* Idem lib. v pag. 371 περὶ τῆς Κυνουρίας γῆς, ἧς ἀεὶ πέρι διαφέρονται, μεθορίας οὔσης. ἔχει δὲ ἐν αὐτῇ Θυρέαν καὶ Ἀνθήνην πόλιν· νέμονται δ' αὐτὴν Λακεδαιμόνιοι, *de Cynuria regiuncula* (Argiuis monentibus) *quæ ſemper controuerſa fuit, quia in limite erat. Habet autem oppida Thyream & Anthenam: eamque poſſident Lacedæmonii.* Plinio eſt *Anthane.* nam etiam Ἀνθάνα vocatur. Adi Stephanum Byzantium.

CCCCIC.

Citeriora ſunt Ptolemæo, *Gerenia*, Γερηνία, quam Pauſanias cap. xxi etiam in Eleutherolaconum vrbibus numerauit: Plinius lib. iv cap. v ſcripſit *Gerania*, Dorico more. Rurſus Pauſanias principio Laconicorum, Meſſeniis dicit conſtitutum limitem eſſe ad Laconas κατὰ τὴν Γερηνίαν, *iuxta Gereniam:* vnde Stephanus quoque *Gereniam* in Meſſenia cenſet. Quod ſi eſt, nimis illam Ptolemæus in ortum protraxit.

D.

Deinde Ptolemæi eſt Οἰνόη, * *Oenoe*, a Sparta in ortum ſita, quæ Meurſio videtur Stephani Οἰνοῦς, *Oenûs* eſſe, a vini præſtantis prouentu laudatum Athenæo oppidulum, (ὁ ἐξ Οἰνοῦντος οἶνος, *Oenuntinum vinum*) lib. i cap. xxiv. Eſt & fluuius *Oenûs*, apud Polybium lib. ii cap. lxv, haud dubie Oenuntem, communi nomine oppidulum, præterfluens.

DI.

Ad hunc ſita erat *Sellaſia* oppidum. Liuius lib. xxxiv cap. xxviii

* Apollodor. bibl. II cap. 5 §. 3 pag. 103 ita loquitur de Oenoe, vt etiam regio aliqua videatur fuiſſe. Sed ἐν eſt ſæpe *apud, prope*, vti in Diodori I V pag. 239.

Digitized by Google

Quintius, ſatis iam omnibus paratis, profectus ab ſtatiuis, die altero ad Sellaſiam ſuper Oenunta fluuium, - - - inde quum audiſſet eſcenſum difficilis & arctæ viæ eſſe, breui per montes circuitu præmiſſis qui munirent viam, lato ſatis & patenti limite ad Eurotam amnem, ſub ipſis prope fluentem mœnibus, peruenit. Polybius ſcripſit Σελασια, *Selaſia*, lib. II cap. LXV, & lib. IV cap. LXIX: Excerptis autem Valeſii ex lib. XVI editum pag. 73 Σελλασία, quum ſitum eius ad Spartam vrbem ita deſcripſit: ὁ Ευρώτας καὶ τὰ περὶ τὴν Σελλασίαν κεῖται τῆς Σπάρτης ὡς πρὸς τὰς θερινὰς ἀνατολάς. *Eurotas & quæ circa Sellaſiam, ad ortum æſtiuum Spartæ ſita ſunt.* Ερείπια Σελασίας, *rudera Selaſiæ*, oſtendit Pauſanias Lacon. cap. X. Hic vero etiam ſimplici lamda ſcripſit.

DII.

Ceteræ mediterraneæ vrbes, quamuis dubiæ poſitionis, ſunt, *Pitane*, Πιτάνη, haud longe a Sparta quod ex iuuenum ſeceſſione in collem ἐγγὺς Πιτάνης, *prope Pitanem*, apud Polyænum lib. II cap. I ſtrateg. 14 adparet. Ad Eurotam fuiſſe, verſus Pindari 46 odæ VI Olymp. probat,

Πρὸς Πιτάναν δὲ παρ᾽ Εὐρώτα πόρον,

Ad Pitanam vero iuxta Eurotæ meatum,

Plinius in Laconica: *Intus Sparta, Theramne: atque vbi fuere Cardamyle, Pitane, Anthane.* Memorauit etiam Pauſanias cap. XVI vna cum Meſoa & Cynoſura. Correpta media ſyllaba. Auſonius epigram. XXIV de Thraſybulo Lacedæmonio, ſeptem aduerſis vulneribus acie cæſo;

Non dolor hic patris, Pitanæ ſed gloria maior.

Deſumtum epigramma ex Græco eſt apud Plutarchum in Apophthegm. Laconicis, quod incipit: *

Τᾷ Πιτάνᾳ Θρασύβουλος ἐπ᾽ ἀσπίδι ἤλυθεν ἄπνους.

DIII.

Quam coniungit Pauſanias *Meſoan*, aliis eſt *Meſſoa*, geminato ſibilo. Stephanus: Μεσσόα, τόπος Λακωνικῆς, *Meſſoa, locus Laconicæ.* Patria Alcmanis poetæ. Suidas: Αλκμὰν Λάκων ἀπὸ Μεσσόας, *Alcman, Lacedæmonius Meſſoenſis.*

DIV.

Sunt præterea, incerto ſitu, *Geranthræ* ſiue *Geronthræ*, in Eleutherolaconibus; auctore Pauſania cap. XXI, & Stephano: & *Thea*, Θέα, eiusdem Stephani, qui ex Thucydide Θεεῖς, *Theenſes* producit. Exſtat nummus in Theſauro ſereniſſimi Electoris Brandenburgici, DOMINI mei, quem huc refert vir clariſſimus Laur. Begerus pag. 442. Et *Alagonia*, ac *Marios*, a Pauſania in Eleutherolaconicis numeratæ, fere ignotæ ſunt.

DV.

Notior in eodem cenſu *Pyrrhichus*, a Pyrrho, Achillis filio, nomen ducens, vt idem Pauſanias cap. XXV tradidit. nam ait ibi, ἀπὸ Πυῤῥίχου καταβάντι ἐς θάλασσαν, ἐστὶ Τευθρώνη, *a Pyrricho ad mare deſcendenti occurrit Teuthrone.* Teuthrona autem inter Lan & Tænarum in ora exiſtebat, vt ſupra expoſuimus. Ibi *Scyras* fluuius exit, quem claſſe ingreſſus Pyrrhus eſt, quum ad

* Eſt etiam in Epigrammat. Græc. *libr. III c.* εἰς ἀνδρείους pag. 274.

ad nuptias Hermiones proficiſceretur. Vrbs Pyrrhichus XL ſtadiis abeſt a flumine. Hæc ex Pauſaniæ dicto loco. Meurſius exiſtimat, eumdem locum eſſe quem Polybius lib. V cap. XIX dicit τὸν Πύῤῥου καλούμενον χάρακα, *Pyrrhi ita nominatum Vallum,* quo Philippus vno die inter populandum ab Amyclis dicitur veniſſe. Videtur eumdem locum Liuius lib. XXXV cap. XXVII *Pyrrhi caſtra* adpellaſſe. *Nabis,* inquit, *recepto Gythio, cum expedito exercitu inde profectus, quum præter Lacedæmonem raptim duxiſſet, Pyrrhi, quæ vocant, Caſtra occupauit.*

DVI.

Quod vero ſæpe *Eleutherolaconum* facta eſt mentio, de iis ex Pauſaniæ Lacon. cap. XXI notandum eſt, Spartam ſeu Lacedæmonem circumiectis olim oppidis plurimis imperaſſe. Ab huius ciuitatis iuriſdictione exemit Auguſtus Cæſar duodeuiginti oppida, eaque libera eſſe permiſit, pleraque ἐπὶ θαλάσσῃ ᾠκισμένα, *maritima*; omnia ſic poſita, vt longius a mari ne recedant. Sunt autem, *Gythium, Teuthrone, Las, Pyrrhichus,* ad Tænarum *Cænepolis, Oetylos, Leuctra, Thalamæ, Alagonia, Gerenia, Aſopus, Acriæ, Bœæ, Zarax, Epidaurus Limera, Braſiæ, Geronthræ, Marios.* Hinc eſt quod Plinius dixit lib. IV cap. V *Ager Laconicus, liberæ gentis.*

DVII.

Montes Arcadiæ pauci memorantur, *Taygetus,* Ταΰγετος, & *Menelaius;* ſed *Taygetus* tantæ longitudinis, vt per totam procurrat Laconicam, à mari ad vſque Arcadiam. Strabo lib. VIII pag. 250 Τούτων ὑπέρκειται τὸ Ταΰγετον· ἔστι δ' ὄρος, μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης, ὑψηλόν τε καὶ ὄρθιον, συνάπτον κατὰ τὰ προσάρκτια μέρη ταῖς Ἀρκαδικαῖς ὑπωρείαις, ὥστε καταλείπεσθαι ἀγκῶνα, καθ' ὃν ἡ Μεσσηνία συνεχὴς ἐστὶ τῇ Λακωνικῇ. *Supra hæc* [Tænarum ac Thyrides] *ſitus eſt mons Taygetus, paruo ſpatio a mari, altus & erectus, & ſeptemtrionem verſus Arcadicorum montium attingens radices ita, vt flexus cubito ſimilis in medio relinquatur, vbi Meſſenia Laconicæ cohæret.*

Sub hoc monte Sparta ſita eſt, & Eurotas amnis decurrit. Ibidem Strabo: ὑποπέπτωκε τῷ Ταϋγέτῳ ἡ Σπάρτη ἐν μεσογαίᾳ, καὶ Ἀμύκλαι, *ſub Taygeto iacet Sparta in mediterraneis, & Amyclæ.* Quintius conſul Romanus, Spartam oppugnaturus, referente Liuio lib. XXXIV cap. XXVIII, *vallem Taygeto ſubiectam euaſtat.* Venationes egregias hæc iuga omnis generis ferarum præbent, quas Pauſanias Lacon. cap. XX recenſet. His quoque virgines Spartanæ exercebantur. Propertius lib. III elegia XIV

Et modo Taygeti crines adſperſa pruina
Sectatur patrios per iuga longa canes.

Dicuntur & plurali numero *Taygeta* ſubaudi ὄρη, *montes, iuga.* Virgilius Georgicor. lib. II verſ. 487

- - - *virginibus bacchata Lacænis*
Taygeta.

Et Papinius Statius lib. I Achilleidos verſ. 426

Nuſquam vmbræ veteres: minor Othrys, & ardua ſidunt
Taygeta, exuti viderunt aëra montes.

Digitized by Google

DVIII.

Mons *Menelaius* proxime Spartam eſt. Liuius lib. XXXIV cap. XXVIII *Quintius prope flumen præter vrbem* [Spartam] *ſub ipſas Menelaii montis radices ducere copias inſtructas pergit.*

SECTIO XVII.

ARGEIA ſiue ARGOLIS.

DIX.

Laconicam excipit a ſeptemtrione & in ortum excurrit *Argéa* ſiue *Argia*, Græce Ἀργεία: & alia forma Ἀργολὶς, vt Latine etiam Plinius lib. IV ineunte, & Mela lib. II cap. III ſcripſerunt, *Argolis*; a qua ſinus dicitur *Argolicus*, Græce Ἀργολικὸς κόλπος, apud Polybium lib. V cap. XCI. vt de Scylace, Strabone ac Ptolemæo taceamus. Ab occaſu Argolidi Arcadia obiecta, & in ſeptemtrione Achaia. *Sinus* autem *Argolicus*, vt Latini quoque Mela ac Plinius vocant, inter Maleam ac Scyllæum promontoria continetur. Inferiorem partem Lacones tenebant vſque ad Praſias: reliquam omnem vſque ad Saronicum ſinum Ptolemæus Argiuis dat; Strabo rurſus diſtinguit, mediam ſuo nomini relinquens; ſupremam ab vrbe adiacente adpellans *ſinum Hermionicum*, κόλπον τὸν Ἑρμιονικὸν, ſiue Ἑρμιονικόν.

DX.

Argolidem Strabo incipit a *Praſiis*, quas Laconibus ſupra vindicauimus: Ptolemæus a *Temenio*. Strabo enim lib. VIII pag. 254 τῶν Ἀργείων αἵ τε Πρασιαὶ, καὶ τὸ Τημένιον, *Argiuorum ſunt & Praſiæ & Temenium.* Nos vero *Praſias* ſupra Laconibus, ſequuti Pauſaniam & Ptolemæum, reliquimus, vt ita aliud nobis Argeæ initium capiendum ſit. In ora itaque oppidum *Temenium*, Τημένιον, poſt Laconidem primum fuit, haud procul oſtiis *Eraſini* fluuii, qui ex monte Arcadiæ Stymphalo, aut palude Stymphalide, in Argiuorum agrum delapſus, heic effunditur: incertum vero, vtrum cis Temenium, an vltra illud effluat. Ἐρασῖνος Græce eſt, porrecta penultima, cuius nominis plures Strabo pag. 256, in Attica, & ipſa Arcadia, ſed per Achaiam in Corinthiacum mare effluentem, & alibi notauit. Hic, qui Argolicus eſt, ſub terra aliquod ſpatium occultari, * & in Argea emergere dicebatur. Strabo VIII pag. 256 δύντα ὑπὸ γῆς φασὶ τοῦτον ποταμὸν ἐκπίπτειν εἰς τὴν Ἀργείαν, *hunc fluuium aiunt ſub terra abditum in Argea erumpere.* Et Seneca lib. III Quæſt. nat. cap. XXVI de illo refert Ouidii verſus ex Metamorphoſ. lib. XV, 275 ſeq.

- - - - *tacito modo gurgite lapſus*
Redditur Argolicis ingens Eraſinus in aruis.

Pauſanias Corinth. cap. XXXVI tradit, *Eraſinum* influere in *Phrixum* amnem

* Herodot. libr. VI c. 76 Ἐπεί τε δὲ Σπαρτιάτας ἄγων ἀπίκετο ἐπὶ ποταμὸν Ἐρασῖνον, ὃς λέγεται ῥέειν ἐκ τῆς Στυμφαλίδος λίμνης, τὴν γὰρ δὴ λίμνην ταύτην ἐς χάσμα ἀφανὲς ἐκδιδοῦσαν ἀναφαίνεσθαι ἐν Ἄργεϊ, τὸ ἐνθεῦτεν δὲ τὸ ὕδωρ ἤδη τοῦτο ὑπ' Ἀργείων Ἐρασῖνον καλέεσθαι. *Poſtquam autem Spartanos ducens ad flumen peruenit Eraſinum, quod ex Stymphalico lacu profluere dicitur: lacum enim hunc in hiatum obſcurum infuſum in Argolide rurſus adparere aiunt, & amnem iam inde ab Argiuis Eraſinum adpellari &c.*

Digitized by Google

amnem; Phrixum deinde exire in mare. Sed obſcurior ille *Phrixus*: nobilior *Eraſinus*, a quo potius *Phrixum* deferri credibilius eſt. Strabo enim lib. VIII pag. 256 duo tantum flumina, quaſi celebriora, in Argea memorat: *εἷς μὲν Ἴναχός ἐστιν ὁ διαῤῥέων τὴν Ἀργείαν. ἄλλος δὲ ποταμὸς Ἐρασῖνος ἐν τῇ Ἀργείᾳ ἐστίν· Vnus fluuius, Argeam perlabens, eſt Inachus: alter fluuius in Argea Eraſinus.* Statius lib. I Theb. verſ. 357

Inachus, & gelidas ſurgens Eraſinus ad Arctos.

quamquam hic Eraſinus Argolidis cum Arcadico, qui in ſeptemtriones tendit, ille vero in auſtrum, ut adparet, confunditur.

DXI.

Deinde *Nauplia* * eſt nauale Argiuorum. Strabo: *Μετὰ τὸ Τημένιον ἡ Ναυπλία, τὸ τῶν Ἀργείων ναύσταθμον. poſt Temenium eſt Nauplia, Argiuorum naualis ſtatio.* Ptolemæus *Ναυπλία ἐπίνειον, Nauplia nauale.* Memorauit & Herodotus lib. VI cap. LXXVI. Quinquaginta ſtadiis a Temenio diſtabat, auctore Pauſania, extremo Corinthiacorum. Nominis rationem Strabo dat, *ἀπὸ τοῦ ταῖς ναυσὶ προσπλεῖσθαι, quod nauibus impleatur.* Quæ quod portus commoditatem ſignificant, fit, vt Napoli di Romania, permunita vrbs & portus eſſe credatur. At Pauſaniæ ætate erat *ἔρημος, deſerta* & vix *τειχῶν ἐρείπια, murorum veſtigia* reliqua.

DXII.

Poſt Naupliam oppidum Ptolemæo eſt *Φλιοῦς, Phliûs*; Straboni ſpecus cum labyrinthis, *εἶτ' ἄλλα χωρία, deinde alia loca,* in quibus fortaſſis Ptolemæi *Phliuntem* maritimum numerare poſſumus. Celebrior Phliûs Sicyoniæ, de quo ſupra in Achaia dictum eſt.

DXIII.

Tum *Aſine*, *Ἀσίνη*, Strabonis eſt, initium *ſinus Hermionici*, quam Pauſanias Meſſen. cap. XXXIV *τὴν πρὸς Ἑρμιόνῃ Ἀσίνην, Aſinen Hermionicam* vocat. In ſinu autem Hermionico, qui pars Argolici eſt, ſed laxe ſumti, Strabo pag. 254 tria oppida ponit, *Aſinen*, de qua diximus; *Hermionam* & *Trœzenem.*

DXIV.

Ptolemæo æque laudata *Hermione* vt Straboni, cui *οὐκ ἔστι τῶν ἀσήμων πόλεων, non de obſcuris vrbibus eſt.* Pauſanias Corinth. cap. XXXIV veterem Hermionen, fanis quibusdam exceptis, euerſam tradit: nouam quatuor ſtadiis a promontorio, in quo Neptuni fanum erat, poſitam. Vrbis nomen Scylaci eſt *Ἑρμιών, Hermion*; etiam Polybio. Agrum circumiectum Pauſanias ibidem, & Thucydides lib. II pag. 136, *τὴν Ἑρμιονίδα, Hermionidem* regionem adpellauerunt.

DXV.

Deinde vbi mare in orientem maxime recedit, & terræ amplitudo creſcit, *Scyllæum* promontorium eſt Ptolemæi, quod Pauſanias Corinth. cap. XXXIV in via ab Trœzene Hermionen ferente ponit, qui & aliud, *Bucephala* dictum, inter Scyllæum & Hermionen, prodit promontorium.

DXVI.

* Diodorus IV pag. 239 *τῆς Ἀργείας λιμένα* vocat, *Argiuæ terræ portum.*

DXVI.

Vltra Scyllæum, non magno interuallo, vrbs *Trœzen*, Τροιζὴν, eſt, Neptuno ſacra. vnde & *Poſidonia* dicta, vt Strabo refert: nec ipſa ignobilis, οὐδ' ἄσημος πόλις, eodem geographo teſtante. Vicinitatem Scylax oſtendit: ἐστι τὸ Σκύλλαιον τῆς Τροιζηνίας, *Scyllæum promontorium in agro Trœzenio.* Hunc agrum Τροιζηνίδα, *Trœzenidem* dixit Thucydides lib. II pag. 136. Ipſa vrbs plerisque eſt Τροιζὴν, *Trœzen*, Græcis & Latinis: Ptolemæo autem Τροιζηνή, *Trœzena*, tribus ſyllabis. Scylax: μετὰ Ἑρμιόνα Τροιζὴν πόλις καὶ λιμὴν, *poſt Hermionem Trœzen eſt, oppidum & portus.* Polybius lib. II cap. LII προσλαβὼν - - - Ἐπίδαυρον, Ἑρμιόνα, Τροιζῆνα, *occupans Epidaurum, Hermionem, Trœzenem.* Corn. Nepos Themiſtocle cap. II *ſua omnia quæ moueri poterant, partim Salaminem, partim Trœzenem aſportant.* Ouidius Metamorphoſ. lib. VI verſ. 418

- - - - *neque adhuc Pitthea Trœzen.*

Pittheus frater & ſucceſſor fuit Trœzenis, a quo nomen vrbis eſt. Vide Pauſaniæ Corinthiaca cap. XXX. Iterum Ouidius lib. XV verſ. 296

Eſt prope Pitthæan tumulus Trœzena, ſine vllis
Arduus arboribus.

DXVII.

Inter Trœzenem & Epidaurum, vt Strabo obſeruat, χωρίον ἦν ἐρυμνὸν Μέθανα, καὶ χερρόνησος ὁμώνυμος τούτῳ, *locus erat munitus Methana, & Cherſoneſus eodem nomine.* Addit in quibusdam Thucydidis libris Μεθώνη legi; vt in noſtris eſt lib. IV pag. 283 ἀφίκοντο ἐς Μεθώνην, τὴν μεταξὺ Ἐπιδαύρου καὶ Τροιζῆνος, *Methonen illam venerunt, quæ inter Epidaurum & Trœzenen eſt.* Ptolemæus ſimpliciter χερσόνησον, Mela *Cherſoneſum* vocant, cuius etiam Thucydides dicto loco mentionem habet.

DXVIII.

Tum ſequitur *Epidaurus*, propter Aeſculapii religionem, ἱερὰ Ἐπίδαυρος, *ſacra Epidaurus* Plutarcho dicta in Pericle pag. 171. Nam inde Romani arceſſierunt Sibyllæ libris moniti, quum peſtilentia adfligerentur. Liuius lib. X extremo; *inuentum in libris, Aeſculapium ab Epidauro Romam arceſſendum.* Idem lib. XLV cap. XXVIII *Sicyonem inde & Argos, nobiles vrbes, adit: inde haud parem opibus Epidaurum, ſed inclutam Aeſculapii templo, quod quinque millibus paſſuum ab vrbe diſtans, nunc veſtigiis reuulſorum donorum, tum donis diues erat, quæ remediorum ſalutarium ægri mercedem ſacrauerant deo.* Plinius lib. IV cap. V *In eo* [ſinu Saronico Argiuorum partis] *Epidaurum oppidum, Aeſculapii delubro celebre.* Hinc antiquiſſimus cultus huius numinis, vt multi ἐν Ἐπιδαύρῳ τὸν θεὸν γενέσθαι, *Epidauri Aeſculapium natum eſſe* tradiderint. τὰ γὰρ Ἀσκληπιεῖα ἐπιφανέστατα ἐξ Ἐπιδαύρου, *nam præcipua huius dei cultura ab Epidauro profecta*, quod Pauſaniæ indicium eſt Corinth. cap. XXVI. Cicero III Nat. deor. cap. XXXIV cauillum Dionyſii refert, qui *Aeſculapii Epidauri barbam auream demi iuſſit. neque enim conuenire barbatum eſſe filium, quum in omnibus fanis pater imberbis eſſet.* Extant nummi huius vrbis cum capite Aeſculapii, vel ſerpentis figura, inſcripti

Digitized by Google

ſcripti ΕΠΙΔΑΤΡΙΩΝ. Et vetus inſcriptio apud Th. Reineſium pag. 152 AESCVLAPIO EPIDAVRIO. nam & Latini gentile *Epidaurius* formant. Pomponius Mela lib. II cap. III *Habitant ab Iſthmo ad Scyllæum Epidaurii, Aeſculapii templo incluti; & Træzenii, ſide ſocietatis Atticæ illuſtres.*

DXIX.

Quæ reliqua in hoc litore vsque ad iſthmum ſunt, Plinius lib. IV cap. V ita enumerauit: *In eo* [ſinu] *Epidaurum oppidum, Aeſculapii delubro celebre: Spiræum promontorium, portus Anthedon, & Bucephalus.* Mela lib. II cap. III *Peloponneſi oram ſinus & promontoria lacerant: ab oriente Bucephalos, & Cherſoneſus, & Scyllæon.* Ptolemæus: Επίδαυρος, Σπείραιον ἄκρον, Αθηναίων λιμὴν, Βυκέφαλον λιμήν. *Epidaurus, Spiræum promontorium, Athenienſium portus, Bucephalum portus.* Quem ergo *Anthedonem* dixit Plinius, Ptolemæus vocat *Athenienſem* portum; vt alterum vocabulum vix poſſit non mendoſum eſſe. Hauſit alia ex Pomponio Plinius, etiam proxima de Epidauro: non autem quæ de portubus. nam iſte hoc loco: *portus Saronicus, & Schœnitas, & Pogonus.* Pogonus ille Trœzenius eſt. Strabo VIII pag. 257 πρόκειται τȣ̃ λιμένος αὐτῆς, Πώγωνος τȣ̌νομα, Καλαυρία νησίδιον, *præiacet illius* [Trœzenis] *portui, cui nomen Pogoni eſt, parua inſula Calauria.* Portum *Schœniten* Plinius a ceteris diſtinxit: quo loco eius ſinus ſit, non indicauit. Portus Saronicus qui Plinii aut Ptolemæi ſit, non eſt clarum. Iſ. Voſſius mauult *porus Saronicus*, quia hunc ſinum referat Strabo etiam πόρον Σαρωνικὸν adpellari. Lib. VIII pag. 254 εἶτ' ὁ Σαρωνικὸς κόλπος· οἱ δὲ πόντον λέγουσιν, οἱ δὲ πόρον, καθ' ὃ καὶ πέλαγος λέγεται, *Sequitur Saronicus ſinus, quem alii pontum, alii porum* [traiectum] *dicunt, vnde & mare dicitur Saronicum.* Circa Trœzenem incipit, quam Ptolemæus Saronico, Strabo ſinui Hermionico tribuit, quia in limite eſt ambiguo.

DXX.

In mediterraneis Argiuorum vrbs princeps fuit Ἄργος, *Argos,** neutro genere; Latine *Argi*, viriliter plurali numero. Græci, vt dixi, τὸ Ἄργος formant. Homerus, vt de geographis taceam, Catalogo verſ. 66

Οἱ δ' Ἄργος τ' εἶχον, Τίρυνθά τε τειχιόεσσαν.

Qui Argos colebant, & munitam Tirynthem.

Polybius lib. II cap. LXX ὁ Αντίγονος παραγενόμενος εἰς Τέγεαν, δευτεραῖος ἐντεῦθεν εἰς Ἄργος, *Antigonus venit Tegeam, poſtero die Argos.* Plutarchus Pyrrho p. 403 προῆγεν ἐπὶ τὸ Ἄργος, *mouit aduerſus Argos.* Obliquis caſibus τȣ̃ Ἄργȣς Strabo dixit VIII pag. 254; τῷ Ἄργεϊ. Homerus Iliad. A verſ. 30

Ἡμετέρῳ ἐνὶ οἴκῳ, ἐν Ἄργεϊ, τηλόθι πάτρης.

Imitantur aliquando Latini. Mela dicto loco: *in Argolide Argos, & Mycenæ, & templum Iunonis.* Et Plinius IV cap. V *alias Inachium, alias Dipſium Argos.* Et Ouidius lib. II Metamorph. verſ. 239

Iii iii ----*que-*

* Nonnus Dionyſ. III, 251 p. 100

Ἔστι πόλις κλυτὸν Ἄργος ἐεδέθλιον Ἥρης
Νήσου ταντaλίδαο μεσόμφαλος.

Hanc vrbem euerſam dicit Epigramm. Græc. libr. I c. εἰς πόλεις pag. 139.

- - - - *queritur Bœotia Dircen,*
Argos Amymonen, Ephyre Pirenidas vndas.

Sed hoc helleniſmo tribuendum: puræ Latinitatis eſt plurale *Argi.* Liuius lib. XXXI cap. VII *Peloponneſum totam in ditione Philippus habet, Argosque ipſos; non vetere fama magis, quam morte Pyrrhi nobilitatos.* Et lib. XXXII cap. XXXVIII *Philippus magis de Argis quam de Corintho ſollicitus.* Etiam Virgilius Aeneid. I verſ. 24 de Iunone:

- - *quod* [bellum] *ad Troiam pro caris geſſerat Argis:*

& verſu 284

- - - - - *claraſque Mycenas*
Seruitio premet, ac victis dominabitur Argis.

Cognomenta habet varia. Strabo lib. VIII pag. 255 ex Homeri carminibus enotauit Ἀχαϊκὸν, Ἴασον, Ἵππιον, ἱππόβοτον, Πελασγικὸν, Πολυδίψιον, e quibus *Achaicum* diſcriminis cauſſa ab regione ſumtum eſt vel antiquo populo. exempli gratia, Odyſſ. Γ verſ. 251

Ἦ οὐκ Ἄργεος ἦεν Ἀχαϊκοῦ, - - -

Hippium etiam Plinius tradit, quod vt alterum ἱππόβοτον, equorum copiam, qui ibi nutriantur, ſonat. Addit Plinius *Inachium* a præterfluente Inacho amne; & *Dipſium,* quod eſt Homeri πολυδίψιον Iliad. Δ verſ. 171, a Strabone πολυπόθητον *deſiderabile*, per tralationem; non *ſiticuloſum* (nam abundat aquis) interpretando expoſitum. Duas arces habuit. Liuius lib. XXXIV cap. XXV *Præfectus præſidio Laconum* ſub aduentum Romanorum *vtraſque arces* (*nam duas habent Argi*) *validis præſidiis firmauit.* Vnius nomen *Lariſſa* eſt, Strabone teſte: alterius, non memini proditum eſſe. Iunoni vrbs dicata erat, cui ideo *caros Argos* ſupra poeta dixerat. Vnde *Iuno Argiua* in antiquis monimentis. Nummus Neronis ΗΡΑ ΑΡΓΕΙΑ: & Latina inſcriptio apud Gruterum pag. 24

IVNONI ARGEIAE
C. BLANDVS PROCOS.

Vt cæteros nummos huius ciuitatis, quæ in præcipuis erat Græciæ, inſcriptos ΑΡΓΕΙΩΝ, item ΑΡΓΟΣ, & ΑΡΓ. a variis expoſitos, taceamus. Diſtant autem *Argi* a Temenio, maritimo oppido, ſtadiis XXVI, Strabone auctore: ab his ſeptemtrionem verſus *Mycenæ* ſtadiis L.

DXXI.

Mycenæ * olim regni caput, Agamemnonis regia, poetis celebrata. Virgilius inde lib. VI Aeneid. verſ. 838 dixit

Eruet

* Euripides Iphigen. in Aulid. v. 1499 ſeqq. a Perſeo & Cyclopibus conditam dicit.

Μυκῆναί τ' ἐμαὶ θεράπναι.	*Mycenæ meæ famulæ!*
Καλεῖς πόλισμα Περσέως	*Nominas vrbem Perſei*
Κυκλωπίων πόνον χερῶν.	*Laborem manuum Cyclopicarum.*

Nomen ipſum a μύκητι, *capuli parte vaginam tegente*, aut *Mycena* nympha profectum eſt, ſi audias Scholiaſten Nicandri ad verſ. 102 pag. 71 Alexipharm. Ἀπὸ τοῦ μύκητος τοῦ ξίφους φησὶ (Νίκανδρος) πεσόντος ὠνομάσθη τὰς Μυκήνας. Τινὲς δὲ ἀπὸ Ἡρωΐδος νύμφης, ἧς μέμνηται καὶ Ὅμηρος,

Τυρώ τ' Ἀλκμήνη τε ἐϋστέφανός τε Μυκήνη.

Habuit vrbs hæc fontem Langiam. Nam Scholiaſtes idem ad v. 105 Νύμφη Λαγγιὰς πῶμα addit: Λάγγεια κρήνη τοῦ Ἄργους.

Digitized by Google

Eruet ille Argos, Agamemnoniasque Mycenas.

Et Horatius lib. I oda VII

Aptum dicit equis Argos, diteſque Mycenas.

Poſt Troianum bellum, exſtincto Agamemnonis regno ταπεινωθῆναι Μυκήνας, *decreuiſſe Mycenas*, Strabo notauit, adeo, vt ipſius ætate ne veſtigium quidem supereſſet. * Macedonico autem Romanorum bello aliquid vrbis fuiſſe ſuper, ex Polybii excerptis lib. XVI pag. 73 ed. Valeſ. non poteſt dubium eſſe. εὐθέως, inquit de Nabi tyranno, ἐπὶ τὴν Κοντοπορείαν ἐπεβάλετο, καὶ περὶ τὰς Μυκήνας ἐποιεῖτο τὴν πορείαν εἰς Ἄργος: *ſtatim in Contoporiam venit, & ſecundum Mycenas iter Argos fecit.* Contoporia autem locus circa Corinthum fuit, vt ex Athenæi lib. II cap. VI conſtat. Liuius ſuboſcure in eiusdem temporis hiſtoria dixit lib. XXXIV cap. XXXIX, *Attalus in ſuam ſententiam Quintium traduxit, ne in vrbem ipſam Argos iret. Haud procul vrbe Mycenica vocatur. in eo loco vt congrederentur conuenit.* Plerique pluraliter enuntiant Μυκῆναι, *Mycenæ:* Homerus autem vtroque numero. Catal. verſ. 76

Οἳ δὲ Μυκήνας εἶχον, ἐϋκτίμενον πτολίεθρον,
Qui Mycenas tenebant, bene conditam vrbem:

Et Iliados Δ verſ. 52

Ἄργος τε, Σπάρτη τε, καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη
Argos & Sparta, & latis viis Mycena.

Decem ſtadiis a Mycenis, Argos verſus, ſeu XL ab Argis in via Mycenas ducente, fuit Ἡραῖον, Strabone auctore, id eſt *Iunonis fanum*, quod interpretes etiam *Heræum* ſcribunt. Hoc eſt quod Mela in præcipuis Argeæ monimentis numerauit. *In Argolide*, inquit, *Argos, & Mycenæ, & templum Iunonis.*

DXXII.

Non procul ab Argis, in confinio Laconidis, eſt *Lerna*, ** quam Ptolemæus oppidum Laconicæ cenſuit mediterraneum, ſed in finibus Argiuorum, quo loco etiam Pauſanias Corinth. cap. XXXVI *Lernam*, Λέρναν, poſuit, prope Temenium, ad quam ab Argis deſcendentibus, traiiciendus ſit Eraſius, qui Phrixo amni miſtus inter Temenium & Lernam exeat in mare. Sitam autem Lernam dicit in ora maris: ἡ δὲ Λέρνα ἐστὶ πρὸς θαλάσσῃ, *Lerna ad mare eſt.* Nec vero addit quid ſit Lerna, oppidum, flumen, an palus. Strabo autem lib. VIII pag. 256 ἡ δὲ Λέρνη λίμνη τῆς Ἀργείας ἐστὶ καὶ τῆς Μυκηναίας, *Lerna palus eſt Argiui & Mycenæi agri.* Sic videri poſſit inter Argos & Mycenas paludem illam eſſe, quod repugnat Pauſaniæ verbis modo recitatis; etiam Pindari, Λερναίας ἀπ' ἀκτῆς, *ab litore Lernæo*, Olymp. oda VII verſ. 60. Si fuit oppidum huius nominis, videtur id mare verſus exſtitiſſe; paludem autem interius. Pindari ſcholiaſtes: ἕτεροι δὲ καὶ πόλιν φασίν, *alii dicunt oppidum* [Lernam] *eſſe:* adſeuerantius Pomponius Mela lib. II cap.

* Adde Epigramm. Græc. lib. I c. εἰς πόλεις p. 139. De agro Mycenarum & Argiuo memorabilia habet Ariſtoteles Meteorol. I cap. 14.

** Fontes *Lernæ* apud ſunt Apollodorum II c. I §. 4 extr.

111 *In Argolico* [ſinu] *ſunt noti amnes, Eraſinus atque Inachus,* * *& notum oppidum Lerne.* Etiam plus hoc nomine quam paludem videtur Statius Thebaid. lib. 11 verſ. 433 ſignificaſſe:

- - - - - - *felicibus Argos*
Auſpiciis Lernamque regas.

Ceterum hæc palus eſt ἐν ᾗ τὴν ὕδραν ἱϛορῦσι, *in qua*, vt Strabo ait, *hydram* [Herculis] *fabulantur.* Virgilius Aen. vi verſ. 803 de Hercule,

- - - - - *Lernam tremefecerit arcu.*

Et Statius lib. i Thebaidos verſu 360

- - *& veteri ſpumauit Lerna veneno:*

ideoque eidem Statio lib. 11 Silv. carm. i verſ. 181 dicta *anguifera Lerna.* Flumine palus in mare exit, forſan etiam ex flumine orta. Virgilius lib. xii verſ. 518

- - - - - - *piſcoſæ flumina Lernæ.*

A palude prouerbium natum, Λέρνη κακῶν, *Lerna malorum*, idque, vt Strabo exponit, διὰ τὺς γενομένυς καθαρμὺς ἐν αὐτῇ. *ob piacula in ea facta:* Heſychius, διὰ τὸ τὺς Ἀργείυς καθάρματα εἰς αὐτὴν βαλεῖν. *quod purgamenta Argiui in eam proiecerint.* A Lerna eſt Λερναῖος, *Lernæus*, vt ſupra ex Pindari verſu oſtendimus. Virgilius lib. viii verſ. 300

Lernæus turba capitum circumſtetit anguis.

DXXIII.

Prope Lernam eſt fons *Amymone*, Ἀμυμώνη.** Strabo dicto loco: δείκνυται καὶ Ἀμυμώνη τὶς κρήνη κατὰ Λέρνην, *monſtratur etiam Amymone fons prope Lernam.* Plinius in Argolide dicto loco: *Fontes; Niobe, Amymone, Pſamathe.* Et Ouidius lib. 11 Metamorphoſ. verſ. 240 - - - *queritur*

Argos Amymonen, Ephyre Pirenidas vndas.

DXXIV.

Arx vel caſtellum *Lycimna*, ſecundum Strabonem ἀκρόπολις Λυκίμνα, lib. viii pag. 257, xii ſtadiis aberat a Nauplia.

DXXV.

Tiryns, *,* patrio caſu *Tirynthis*, ὁρμητήριον, ſiue arx a Cyclopibus condita, vt Strabo ibidem ex fabulis refert. Plinius lib. iv cap. v *Mycenæ: & vbi fuiſſe Tiryntha tradunt.* Tiryntha, id eſt Tirynthem, Græco caſu. Homerus Catalog. verſ. 66

Οἱ

* Ita ab *Inacho* Oceani & Thetyis filio adpellatus dicitur Apollodoro II c. 1 §. 1. Alius autem *Inachus* fuit, quem ex Pindo oriri dicit Ariſtoteles Meteorolog. I c. 13. niſi forte locus corruptus ſit.

** Nonnus Dionyſ. VIII, 24

Οἷα παρ' Ἀργείοισι λεοντοβότῳ παρὰ Λέρνῃ
Σῆμα γάμων ἔστησεν Ἀμυμώνης, ὅθι Νύμφης
Λερναίης ἔτι χῶρος ἐπώνυμός ἐστι τριαίνης.

Vt apud Argiuos leones paſcentem ad Lernam ſignum nuptiarum conſtituit Amymone. Vnde Nymphe Lernææ adhuc regio cognomentum habet Tridentis.

, *Tirynthe* Hercules exulauit iuſſu Pythiæ. Apollodor. II c. 4 §. 12 extr. & c. 5. *Tirynthii* ita iocorum riſuſque fuerunt amantes, vt de morbo illo leuando oraculum Delphicum conſulerent &c. Athenæus VI pag. 261 D.

Οἱ δ' Ἄργος τ' εἶχον, Τίρυνθά τε τειχιόεσσαν,
Qui Argos incolebant, & bene munitam Tirynthem.

Euerſa ab Argiuis fuit. Pauſanias Corinth. cap. XVII Τίρυνθα ἀνελόντες Ἀργεῖοι, *Tirynthem Argiui euerterunt.*

DXXVI.

Supra Mycenas, in via quæ Argis Corinthum ducit, ſunt *Cleonæ*, Κλεωναὶ, ſitæ ἐπὶ λόφου περιοικουμένου πανταχόθεν, *in colle ædificiis vndiquaque circumculto,* vt Strabo ſitum indicauit lib. VIII pag. 260. Pauſanias Corinth. cap. XV πόλιν οὐ μεγάλην, *vrbem non magnam* dicit, quam etiam ait obuiam eſſe venienti a Corintho Argos. Liuius lib. XXXIV cap. XXV *Ipſe copias eductas ab Elatia ducere Argos pergit. atque ei circa Cleonas Ariſtænus prætor cum decem millibus occurrit.* Ouidius *humiles* dixit Metamorph. VI verſ. 417 non a ſitu, quem celſum deſcripſit Strabo; ſed ab exiguitate paucitateque colentium:

Meſſeneque ferax, Patræque, humileſque Cleonæ.

In ſaltu prope hoc oppidum immanis ille leo fuit, quem Hercules interfeciſſe dicitur. Claudianus lib. I in Rufin. verſ. 285

Vna Cleonæum paſcebat ſilua leonem.

Etiam Silius lib. III verſ. 36 *leonem* illum *Cleonæum* dixit: & rem ipſam expoſuit Seneca Herc. Oet. verſ. 189 ſub Alcmenæ perſona:

Flete Argolicæ, flete, Cleonæ.
Hic terrentem mœnia quondam
Veſtra leonem fregit noſtri
Dextera nati.

DXXVII.

Inter Cleonas & Phliuntem eſt Νεμέα, *Nemea*, Strabone deſignante; dubium, oppidum, an regio, an aliud. Addit Strabo, καὶ τὸ ἄλσος ἐν ᾧ καὶ τὰ Νέμεα συντελεῖν ἔθος τοῖς Ἀργείοις, καὶ τὰ περὶ τὸν Νεμεαῖον λέοντα μυθευόμενα, *& lucus, in quo Nemea Argiui pro more celebrant; & ibi fabulantur Nemeæum illum leonem fuiſſe.* Plinius IV cap. V *regio Nemea, Bembinadia vocata.* at Straboni Βέμβινα κώμη, *Bembina vicus* eſt apud Nemeam. Stephanus: Νεμέα, χώρα τῆς Ἤλιδος, *Nemea, regio Elidis.* Non autem in Elide, ſed in Argea eſſe, quamquam ad fines Elidis; ceteri plerique conſentiunt, Strabo, Ptolemæus, Pauſanias: male Plinius in Arcadia ponit. Auctor tertii prologi ad Pindari Nemea: ἔστι ἡ Νεμέα τῶν Ἀργείων τῆς χώρας μοῖρα, *Nemea eſt portio regionis Argiuorum.* Pauſanias Corinth. cap. XV χωρίον vocat, id eſt vicum vel oppidulum. De Cleonis egerat: ſubiungit, ἐν τούτοις τοῖς ὄρεσι τὸ σπήλαιον ἔτι δείκνυται τοῦ λέοντος, καὶ ἡ Νεμέα τὸ χωρίον ἀπέχει σταδίους πέντε που καὶ δέκα. ἐν δὲ αὐτῇ Νεμείου τοῦ Διὸς ναός ἐστι θέας ἄξιος. *In illis montibus leonis ſpecus adhuc oſtenditur: a quo vicus Nemea ſtadia* XV *abeſt. In illa Iouis Nemei templum plane inſigne.* Hoc Iouis cognomen exſtat etiam apud Pindarum Nem. od. II ſub initium, ſed paullo aliter flexum:

\- - - - Νεμεαίου
ἐν πολυϋμνήτῳ Διὸς ἄλσει,

hoc eſt, *in decentato luco Iouis Nemeæi.* Idem ergo Nemeæus & Cleonæus leo, propter locorum vicinitatem. De ludis Nemeæis, qui inter quatuor agonas ſacros Græcorum erant, Pindarus in Nemeis, Pauſanias Corinth. cap. XV, & alii conſulantur. Νεμέων vel Νεμέων πανήγυριν Pauſanias ibidem, & Polybius lib. II cap. LXX & lib. V cap. CI vocant: Liuius lib. XXXIV cap. XLI *nobile ludicrum Nemeorum.*

SECTIO XVIII.

A R C A D I A.

DXXVIII.

Arcadia intima eſt Peloponneſi & tota mediterranea regio, nulla parte pertinens ad mare; montoſa, & paſcuis quam culturæ agrorum aptior, ideoque bucolicis poetis inprimis laudata, qui Pana, paſtorum numen, eius præſidem fingunt. Virgilius ecloga IV verſ. 58

Pan etiam Arcadia mecum ſi iudice certet.

Et in Gallo, ſiue ecloga X verſ. 26

Pan deus Arcadiæ venit, quem vidimus ipſi.

De ſitu Strabo ſub finem libri VIII Ἀρκαδία ἐςὶν ἐν μέσῳ μὲν τῆς Πελοποννήσου, πλείςην δὲ χώραν ὀρεινὴν ἀποτέμνεται, *Arcadia eſt in medio Peloponneſi, plurimamque montoſam regionem continet.* Quod a mari abeſt, difficilior fit explicatu, quia nulla promontoria, nulli portus qui diſtinguant. Ptolemæus ſuis numeris, nec vero fidis vbique, diſcernit quædam: plura autem eius regionis non attingit. Curatius ſua Pauſanias tractat, quæ inter ſe confinium habent, plerumque coniungens, etiam diſtantiis per ſtadia expreſſis: nec inde vero poſitio certa haberi poteſt, quia plagas & cardines pauciſſimis locis determinat, vt incertus ſemper ſis, dextrorſum, ſiniſtrorſum, ſupra, infra aliquis locus, cuius ſitum inquiris, ſit poſitus. Non ergo, vt voluimus, ſed vt poſſumus, hanc regionem exponemus.

DXXIX.

Strabonis ætate paucæ vrbes ſupererant, pluribus bello Græcorum circumcolentium euerſis. Plinius plurima numerat, ſed confuſo ordine, lib. IV cap. VI. *Mediterranea eius*, Peloponneſi, inquit, *Arcadia maxime tenet vndique a mari remota. Oppida eius: Pſophis, Mantinea, Stymphalum, Tegea, Antigonea, Orchomenum, Pheneum, Palantium, vnde Palatium Romæ; Megalopolis, Gortyna, Bucolium, Carnion, Parrhaſie, Thelpuſa, Melenæ, Heræa, Pyle, Pulene, Agræ, Epium, Cynætha, Lepreon Arcadiæ, Parthenium, Alea, Methydrium, Eniſpe, Maciſtum, Lampe, Clitorium, Cleonæ, inter quæ duo regio Nemea, Bambinadia vocitata.* E quibus poſtrema, Cleonæ & Nemea, aliorum omnium iudicio non Arcadum, ſed Argiuorum propria fuerunt.

DXXX.

Ptolemæo in ſeptemtrione ad Elidis fines Ἡραία, *Heræa* eſt, a quo euerſus Stephanus, ἐςι, inquit, Heræa καὶ πόλις Ἀρκαδίας, κεῖται δὲ κατὰ Μεσσήνην,

σίνην, πρὸς Πελοπόννησον. *Eſt quoque* [Heræa] *oppidum Arcadiæ, ſitum iuxta Meſſenen in Peloponneſo.* Meſſene vero auſtralis eſt ſiue oppidum ſignificat, ſiue Peloponneſi regionem; a quo ſitu longe Heræa abſuit, vt Ptolemæo conſentiens etiam Pauſanias prodit lib. VIII, qui de Arcadicis eſt, cap. XXVI. Ἡραιεῦσι, inquit, *οἰκιστὴς γέγονεν Ἡραιεὺς ὁ Λυκάονος. κεῖται δὲ πόλις ἐν δεξιᾷ τοῦ Ἀλφειοῦ, Heræenſium conditor fuit Heræeus, Lycaonis filius. Oppidum vero in dextera Alphei ripa ſitum eſt.* Polybius lib. IV cap. LXXVIII *Φίλιππος διαβὰς τῇ γεφύρα τὸν Ἀλφειὸν ποταμὸν, ὃς ῥεῖ παρ' αὐτὴν τῶν Ἡραίων πόλιν, ἧκε πρὸς Ἀλίφειραν, Philippus, quum ponte Alpheum amnem, qui Heræorum vrbem præterfluit, traieciſſet, venit Alipheram.* Aelianus lib. XIII Var. Hiſt. cap. VI refert, *ἐν Ἡραίᾳ τῆς Ἀρκαδίας, in Heræenſi Arcadiæ agro* vinum naſci, quod viros *ἔκφρονας, inſanos*, mulieres fecundas faciat. Memorat hoc oppidum etiam Plinius loco dicto, & Liuius lib. XXVIII cap. VII ſeq.

DXXXI.

Prope Heræam fuit *Thelphuſſa* ſiue *Thelpuſa*, vt ex eodem libro Polybii cap. LXXVII adparet. Philippus, inquit, *ἐκ τῆς Ὀλυμπίας ἀναζεύξας τὴν ἐπὶ Φαραίαν, παρῆν εἰς Τέλφουσσαν, κἀκεῖθεν εἰς Ἡραίαν, ex Olympia caſtra mouens in Pharæam verſus, mex Telphuſſam venit, inde Heræam.* Stephanus: *Τέλφουσσα πόλις Ἀρκαδίας, Telphuſſa vrbs Arcadiæ.* Plinius & Pauſanias *Thelpuſa, Θέλπουσα* ſcripſerunt: ille prædicto loco; hic in Arcad. cap. XXIV *Erymanthus*, inquit, fluuius, ex monte *Lampea* ortus, *Ἀρκαδίαν διεξελθὼν, ἐν δεξιᾷ μὲν τὸ ὄρος ἔχων τὴν Φολόην, ἐν ἀριστερᾷ δὲ πάλιν Θέλπουσαν χώραν, κάτεισιν εἰς τὸν Ἀλφειόν, Arcadiam percurrens ad dextram monte Pholoë relicto, ad ſiniſtram agro Thelpuſa, in Alpheum inlabitur.*

DXXXII.

Mons heic quoque *Erymanthus* fuit, Achaiam tangens, a quo flumini nomen hæſit, fabuloſus apro ab Hercule interfecto. * Pauſanias Arcad. cap. XXIV, vulgatum ait eſſe, confeciſſe Herculem Euryſtei iuſſu *παρὰ τῷ Ἐρυμάνθῳ ὗν μεγέθει καὶ ἀλκῇ τοὺς ἄλλους ὑπερηρκότα, aprum magnitudine & robore inſignem in monte Erymantho.* Virgilius lib. VI verſ. 801

Nec vero Alcides tantum telluris obiuit,
Fixerit æripedem ceruam licet, aut Erymanthi
Pacarit nemora, & Lernam tremefecerit arcu.

Seneca Hercule Furente verſ. 228

quid memorem - - - -
Solitumque denſis hiſpidum Erymanthi iugis
Arcadia quatere nemora Mænalium ſuem?

Heic etiam Caliſto in vrſam conuerſa erraſſe fingebatur. Ouidius Triſt. lib. I elegia IV de Boota, Vrſæ ſidus inſectante,

- - - - *cuſtos Erymanthidos Vrſæ.*

Pars Erymanthi montis *Λάμπεια, Lampea* eſt, mons ex quo *Erymanthus* fluuius ortus, Pholoë monte ad dextram relicto, in Alpheum inlabitur. Vide Pauſan. Arcad. cap. XXIV. Plinio eſt *Lampeus* mons lib. IV cap. VI, cum

* Adi huc Apollodor. Bibl. II c. 5 §. 4 pag. 104.

cum oppido *Lampe:* at Papinio lib. IV Thebaid. verſ. 290 æque *Lampêa*, vt Pauſaniæ;

- - - *candensque iugis Lampea niuoſis.*

DXXXIII.

In ortum hinc progredienti occurrit, Argolidem verſus, *Stymphâlus*, Στύμφαλος, vrbs ad lacum cognominem, auium *Stymphalidum*, quas Hercules confecit, fabulis non ignota. Producitur media, quæ idcirco etiam vocali longa Στύμφηλος ſcripta eſt ab Homero & Heſychio. An etiam mons huius nominis? poſthabuit Strabo, quum montes Arcadiæ lib. VIII pag. 267 recitauit. Heſychius dubitabundus: Στύμφηλος, πόλις ἢ ὄρος Ἀρκαδίας, *Stymphalus, vrbs aut mons Arcadiæ.* Certior Ptolemæus, cui & in Peloponneſi montibus eſt ὁ Στύμφαλος; & in vrbibus Arcadiæ itidem Στύμφαλος, *Stymphalus.* Sub monte lacus: ad lacum, oppidum, quod *Stymphalum,** neutro genere, eſt Plinio. Apollonii ſcholiaſtes ad lib. II verſ. 1055 Στύμφαλος πόλις Ἀρκαδίας· Στυμφαλὶς δὲ λίμνη, ** *Stymphalus vrbs Arcadiæ; at Stymphalis eſt lacus.* Ouidio lib. II Faſt. verſ. 27 hic lacus *Stymphalides vndæ:* circumcolæ *Stymphalii* Polybio lib. II cap. LV: regio *Stymphalia*, Στυμφαλία, lib. IV cap. LXVIII. Vrbem Strabo in euerſis numerat; lacus fundit flumen, quod antequam terra ſubmergatur, etiam *Stymphalum* dicitur: quum in Argea rurſum errumpit, *Eraſini* nomen induit, vt Pauſanias Arcad. cap. XXII demonſtrauit. Herculis fabulam Apollonius dicto libro II verſ. 1054 ſic enarrauit:

Οὐ δὲ γὰρ Ἡρακλέης ὁπότ' ἤλυθεν Ἀρκαδίην δὲ
Πλωΐδας ὄρνιθας Στυμφαλίδος ἔσθενε λίμνης
Ὤσασθαι τόξοισι.

Quod Hygini verbis fab. XXX interpretamur: *Aues Stymphalides in inſula Martis, quæ emiſſis pennis ſuis iaculabantur, ſagittis interfecit.* Catullus carm. LXIX verſ. 113 ad Mallium, de Hercule:

Tempore quo certa Stymphalia monſtra ſagitta
Perculit imperio deterioris heri.

Et Lucretius lib. V verſ. 32

- - - - *vncisque timendæ*
Vnguibus Arcadiæ volucres Stymphala colentes.

DXXXIV.

Supra lacum *Parthenius* mons ad fines Argolidis: longo iugo inde ad Tegeatidem recurrens. Addit Plinius *Parthenium* oppidum. Strabo VIII pag. 267 Ὄρη ἐπιφανῆ πρὸς τῇ Κυλλήνῃ Φολόη, καὶ Λύκαιον, καὶ Μαίναλον, καὶ τὸ Παρθένιον καλούμενον, καθῆκον ἐπὶ τὴν Ἀργείαν ἀπὸ τῆς Τεγεάτιδος, *Montes, præter Cyllenen, inſignes ſunt Pholoë, Lyceus, Mænalus, & qui Parthenius vocatur, a Tegeatide regione ad Argeam vſque pertingens.* Eosdem enumerat, & in iis *Parthenium* quoque Pomponius lib. II cap. III. Liuius lib. XXXIV cap. XXVI *Caſtra* [ex Argiuo agro] *mouit, &, Parthenio monte ſuperato, præter Tegeam tertio die ad Caryas poſuit caſtra.* Virgilius eclog. X verſ. 57

- - - - *non*

* Ἐν Στυμφάλῳ πόλει, Apollodorus II c. 5 §. 6 p. 108.

** Adde Apollodorum II c. 5 §. 6 pag. 108.

Digitized by Google

- - - - *non me vlla vetabunt*
Frigora Parthenios canibus circumdare ſaltus.

DXXXV.

Contingit *Cyllene*, mons altiſſimus Arcadiæ. * Strabo ibidem: μέγιστον ὄρος ἐν αὐτῇ Κυλλήνη, *maximus mons in ea* [Arcadia] *Cyllene.* Pauſanias cap. XVII ὄρος ὑψηλότατον ὀρῶν τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ Κυλλήνη, *altiſſimus montium Arcadiæ eſt Cyllene.* In vertice Ἑρμοῦ Κυλληνίου, *Mercurii Cyllenii* templum, eodem teſte. Ibi enim natus fingebatur Mercurius. Virgilius lib. VIII verſ. 138

Vobis Mercurius pater eſt, quem candida Maia
Cyllenæ gelido conceptum vertice fudit.

Lege Seruium ibidem. Ouidius Faſt. II verſ. 276

Altaque Cyllene, Parrhaſiæque niues.

DXXXVI.

Nam & *Parrhaſius* mons illius tractus eſt. Heſychius: Παῤῥάσιον ὄρος Ἀρκαδίας. *Parrhaſius, mons Arcadiæ.* Statius Thebaid. VII verſ. 163

Parrhaſiumque nemus, - - - -

Ab hoc vrſa quoque cæleſtis, quæ Caliſto fuerat, cognomen accepit, quaſi & in illo quondam nemore erraſſet. Iterum Statius Siluar. lib. IV carm. V verſ. 5

Iam trux ad Arctos Parrhaſias hiems
Conceſſit, altis obruta ſolibus.

Et lib. VII Thebaid. verſ. 8

- - *Oceano vetitum qua Parrhaſis ignem*
Nubibus hibernis & noſtro paſcitur imbri.

DXXXVII.

Oppidum quoque Plinio *Parrhaſie* ** fuit: Stephano etiam & Heſychio laudatum auctore Homero, qui Catal. verſ. 115

Στύμφηλόν τ' εἶχον, καὶ Παῤῥασίην ἐνέμοντο,
Stymphalum tenebant, & Parrhaſiam habitabant.

Inde *Parrhaſii*, populus apud Strabonem dicto libro p. 267, & poſſeſſiuum *Parrhaſius*, id eſt Arcadius. Virgilius VIII, 344

Parrhaſio dictum Panos de more Lycæi.

DXXXVIII.

Ad occaſum hinc eſt mons *Pholoë*, ἡ Φολόη, *** Elidem ſpectans. Plinius

* Οὐ μὴν ἀλλ' ἐν τοῖς μεγάλοις ὄρεσιν, οἷον τά ἐν Παρνησῷ τε καὶ Κυλλήνῃ καὶ Ὀλύμπῳ τῷ Πιερικῷ τε καὶ τῷ Μυσίῳ, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον, ἅπαντα φύεται διὰ τὴν πολυειδίαν τῶν τόπων. *Atque etiam in montibus magnis, quales Parnaſſum & Cyllenem & cum Piericum tum Myſium Olympum, & ſi qui ſunt alibi alii, ob varietatem locorum omnia naſcuntur.*

** Nonnus Dionyſ. XIII v. 291 p. 368

Παῤῥασίην τ' εὔδενδρον, ὅπῃ πέδον ἐστὶ θεαίνης
Ἀτίζος ἀρχεγόνοιο λεχώϊον εἰσέτι Ῥείης.

*** Epigrammat. Græc. VI c. ἀπὸ κυνηγ. pag. 566

Τὸν ἔλαφον Λάδωνα καὶ ἀμφ' Ἐρυμάνθιον ὕδωρ
Νῶτά τε θηρονόμου φερβομέναν Φολόης
Παῖς ὁ Θεαρίδεω Λαοίνοος εἷλε Λυκόρμας κ. τ. λ.

Pholoë nomen habet a *Pholo* centauro. Diodor. IV pag. 220, 221. Apollodor. II c. 5 §. 4 p. 104.

nius lib. IV cap. VI, *Montes in Arcadia, Pholoë cum oppido: item Cyllene:* reliqui. Ouidius Faſtor. lib. II verſ. 273

Teſtis erit Pholoë, teſtes Stymphalides vndæ.

Et Statius Thebaid. lib. X verſ. 228

Vertice ſic Pholoës volucrum nutritor equorum.

Et idem Achilleid. lib. I verſ. 168

- - - - *fœtam Pholoes ſub rupe leænam.*

DXXXIX.

Pholoe ad dextram relicta, prope Erymanthum flumen ſita eſt *Pſophis*, Ψωφὶς, antea Φήγεια, vel Φηγία, *Phegia*, adpellata, vt Pauſanias & Stephanus referunt. Plinius & Ptolemæus *Pſophidis* mentionem habent: ſitum oſtendit Pauſanias cap. XXIV Σιραίων μὲν δὴ ςαδίοις ἐςὶν ἀπωτέρω τριάκοντα ἡ Ψωφίς. παρὰ δὲ αὐτὴν ὅ τε Ἀροάνιος ποταμὸς, καὶ ὀλίγον ἀπωτέρω τῆς πόλεως Ἐρύμανθος ῥέουσιν, *Abeſt a Siræis Pſophis ſtadia* XXX. *Præterfluit amnis Aroanius, & breui ab vrbe interuallo Erymanthus.* Polybius lib. IV cap. LXX ſitum Pſophidis ita deſcribit: κεῖται τῆς μὲν συμπάσης Πελοποννήσου κατὰ τὴν μεσόγαιαν· αὐτοῖς δὲ τῆς Ἀρκαδίας ἐπὶ τοῖς πρὸς δυσμὰς πέρασι, συναπτοῦσα τοῖς περὶ τὰς ἐσχατιὰς κατοικοῦσι τῶν προσεσπερίων Ἀχαιῶν, *Sita eſt* [Pſophis] *ſi vniuerſam ſpectes Peloponneſum, in ipſius meditullio: ſi Arcadiam, in occiduis eius partibus, qua vltimos occidentem verſus Achæorum fines contingit.* Occaſum verſus ſitam fuiſſe & Achæorum vltimos aut Eleos etiam ſpectaſſe, conuenit cum Pauſaniæ deſcriptione: at in medio totius Peloponneſi puncto exſtitiſſe, non video, quomodo poſitioni occidentali, quam vna defendit Polybius, conciliari facile poſſit. Non procul admodum a Clitorio fuiſſe, adparet ex Polybii eodem loco, vbi exercitus dicitur ductus διὰ τῆς Κλειτορίας ὡς ἐπὶ Ψωφῖδος, *per Clitoriam, quaſi Pſophidem verſus.* Pauſanias cap. XXXIII Siræos in medio ponit inter Clitorios & Pſophidios. ὅροι, inquit, Κλειτορίοις τῆς χώρας πρὸς Ψωφιδίους εἰσὶν αἱ Σιραὶ, *Siræ ſunt agri fines inter Clitorios & Pſophidios.* Siræ autem fuerunt locus, vnde *Siræi*, paullo ante memorati, nominabantur.

DXL.

Eodem libro IV cap. LXXII & ſeq. aliquoties *Laſio*, Λασιών, * cum Pſophide, tamquam vicino loco, coniungitur, videlicet ad Eleorum fines, niſi potius in ipſa Elide extrema fuit *Laſio.* nam ait, οἱ παραφυλάσσοντες τὸν Λασιῶνα τῶν Ἠλείων, *præſidium quod Laſione Eleorum erat.* Idem Polybius lib. V cap. CII ait Philippum ἐπὶ Λασιῶνα, *Laſionem* acceſſiſſe, & turri deſerta eius vrbis occupata, ſe εἰς τὴν Ἠλείαν, *Eleam* inuaſurum eſſe ſimulaſſe.

DXLI.

Hactenus de iis, quæ ad ſeptemtrionem ſunt Arcadiæ, & in finibus adiacentium ibi regionum: quæ interiorum ſunt Arcadum, & circa Alpheum

* Nonnus Dionyſ. XIII v. 288 p. 368
Οἵ τ' εἶχον Λασιῶνα καὶ ἄλσεα καλὰ Κυταίης
Καὶ κραναὴν ςύμφηλον ἀειδομένην τε πολίχνην
Ῥίπην καὶ Στρατίην καὶ Μαντινέην καὶ Ἐνίσπην.

pheum fluuium, nunc imus perluſtratum. Pauſanias Arcad. cap. vlt. Alpheum *ἄρχεσθαι, oriri* dicit ἐν Φυλάκῃ, *ad Phylacen:* deinde mergi in *Tegeatico* agro, rurſus erumpere in *Aſæo.* Ex quibus intelligimus *Tegeam* & *Aſeam* fuiſſe prope Alpheum.

DXLII.

Τέγεα, *Tegea,* * nobilis quondam vrbs & bello clara. Crebra mentio apud Polybium, ſed vix vlla certioris ſitus indicaturam habens: niſi quod lib. IV cap. LXXXII dicit, Philippum ἐκ τῆς Μεγάλης πόλεως, *ex Megalopoli* profectum, διὰ τῆς Τεγέας, *per Tegeam* ducto exercitu, εἰς Ἄργος, *Argos* veniſſe. Nimis ergo ad occaſum reduxit Ptolemæus, quum a Megalopoli in æſtiuum ortum potius recedat. Iterum Polybius excerptis libri XI cap. XVI tradit, Philopœmenem, *Tegea* primo impetu capta, poſtero die caſtra ad Eurotam poſuiſſe. Conuentus ibi Achæi aliquando egerunt, quum aduerſus Lacedæmonios bellum gererent. Liuius lib. XXXV cap. XXVII *Tegeam exercitu contracto, concilioque eodem & Achæis & ſociis indicto.* Et lib. XXXVIII cap. XXXIV *Decretum Tegeæ in concilio communi Achæorum factum eſt.* Pluribus oppidis Arcadiæ bellorum impetu ac vi deletis, de hac Strabo ſub finem lib. VIII tradit: Τέγεα ἔτι μετρίως συμμένει, *Tegea adhuc mediocriter ſe ſuſtentat.* Oppidani Τεγεάται, *Tegeatæ* apud Polybium ſæpe, & Stephanum. Nummus antiquus theſauri Gallorum regii, ΤΕΓΕΑΤΑΝ, id Τεγεατῶν, Dorice.

DXLIII.

Aſea, Ἀσέα, non procul abſuit, in cuius agro emergit Alpheus, ſupra ſubmerſus, vt ante paullo, Pauſania auctore, monſtrauimus: qui & cap. XLIV ἐρείπια Ἀσέας, *ruinas Aſeæ* oſtendit, vbi etiam ὁ λόφος, ἀκρόπολίς ποτε ὄσα, τειχῶν σημεῖα ἔχει, *collis, in quo arx fuit* [eius vrbis] *veſtigia murorum retineat.* Addit, non amplius quinque ſtadiis ἀπὸ Ἀσέας, *ab Aſea,* πηγήν, *fontem* Alphei renaſcentis; nec longe inde fontem Eurotæ abeſſe. Stephanus *vicum* dixit, forſan quia ex vrbe in vici formam redacta fuit. Ἀσέα, inquit, κώμη τῆς Ἀρκαδίας, ἀφ᾽ ἧς ὁ Ἀλφειὸς ῥέει, *Aſea, vicus Arcadiæ, vnde Alpheus* [iterum erumpens] *oritur.* Vicanus ipſi eſt Ἀσεάτης; forſan etiam Ἀσαῖος *Aſæus,* quia tale poſſeſſiuum, plerumque ſimile gentili, eſt. Pauſanias cap. LIV ἀνατείλας ἐν Ἀσαίᾳ, ſubaudi, γῇ, id eſt *rurſus emergens* [Alpheus] *in Aſæo agro.*

DXLIV.

Plura oppida exhauſit ἡ Μεγάλη πόλις ſiue Μεγαλόπολις, *Megalopolis,* Græcarum vrbium, exceptis Romanis coloniis, vt Pauſanias cap. XXVII dicit, νεωτάτη, *recentiſſima,* Epaminondæ auſpiciis, paucis menſibus poſt pugnam

* Epigramm. Græc. libr. III c. εἰς ἀνδρ. pag. 278

Τῶν δὲ δι᾽ ἀνθρώπων ἀρετὰν οὐχ ἵκετο καπνὸς
Αἰθέρα δαιομένης εὐρυχόρου Τεγέης.
Οἳ βούλοντο πόλιν μὲν ἐλευθερίᾳ τεθαλυῖαν
Παισὶ λιπεῖν, αὐτοὶ δ᾽ ἐν προμάχοισι θανεῖν.

Et infra:

Εὐθυμάχων ἀνδρῶν μνησώμεθα, τῶν ὅδε τύμβος
Οἳ θάνον εὔμηλον ῥυόμενοι Τέγεαν.

gnam Leuctricam condita, multis inualidis oppidis in magnam vnam ciuitatem deductis, vt fortius ſe aduerſus Spartanos tuerentur. Scribitur Græce diuiſe *Μεγάλη πόλις* a Ptolemæo, Pauſania, Stephano: * & coniunctim *Μεγαλόπολις* a Strabone ſub finem libri VIII. Ipſe Megalopolitanus Polybius vtroque modo, *Μεγάλην πόλιν* dixit lib. IV cap. VII; & *Μεγαλόπολιν* lib. IV cap. LXXVII. *Heliſſon* fluuius vrbem hanc interfluit, vt Pauſanias cap. XXX demonſtrauit, ortus *ἐκ κώμης ὁμωνύμου*, *ex vico eiusdem nominis*, *Heliſſonte*, qui inde per *Dipæenſium* primum, *Lycæatem* deinde agrum perlapſus, poſtremo *αὐτὴν διεξελθὼν Μεγάλην πόλιν*, *ipſam Megalopolim percurrens*, haud longe inde in Alpheum ſe infundit. Coloni *Megalopolitæ*, Græca forma, Liuii lib. XXXV cap. XXVII: & *Megalopolitani*, eiusdem libri cap. XXIX.

DXLV.

Oppida ex quibus coaluit Megalopolis, a Pauſania narrantur cap. XXVII, quorum pleraque ſunt obſcura. Potiora ſeligemus. *E Mænalo*, inquit, *Alea*, *Pallantium*, *Heliſſon*, *Dipæa*, alia. Mons *Mænalus* eſt, a Strabone & Plinio in montibus Arcadiæ laudatus: & Virgilius ecloga VIII verſ. 22

Mænalus argutumque nemus pinosque loquentes
Semper habet: ſemper paſtorum ille audit amores.

Et plurali numero ecloga X verſ. 55

Interea mixtis luſtrabo Mænala nymphis.

Eſt & campus eodem nomine. Pauſanias cap. XXXVI *ὄρος ὁμώνυμον τῷ πεδίῳ τὸ Μαινάλιον*, *idem nomen montis eſt & campi, nempe Mænalium.* ** Oppida ergo plura capere partim montanus tractus, partim campus potuit. In ipſis fuit etiam *Mænalum* oppidum, cuius etiam *ἐρείπια*, id eſt *ruinas ac rudera*, ibidem Pauſanias notauit. Pindari ſcholiaſtes ad Olymp. IX verſ. 88 *Μαίναλον ὄρος Ἀρκαδίας καὶ πόλις.*

DXLVI.

In hoc tractu ex oppidis quæ in vicinam Megalopolim conceſſerunt, nominatur primum *Alea*, *Ἀλέα*, vnde Minerua *Ἀλαία*, *Alæa* cognominata, cuius templum ſolum ſupererat Strabonis ætate, lib. VIII extremo. Plinius quoque *Aleam* in oppidis Arcadiæ recenſuit.

DXLVII.

Pallantium, *Παλλάντιον*, vt Pauſanias ſcribit, & Salmaſius Stephanum emendat; ſiue *Palatium*, vt Plinii habent codices, ſed minus recte, quia Euandri proauus, vnde nomen eſt, *Pallas* fuit, geminato lambda; non *Palas*, ſimplici. Id vero recte notauit Plinius: *Pallantium, vnde Palatium Romæ.* Liuius lib. I cap. V *Iam tum in Palatino monte Lupercal hoc fuiſſe ludicrum, ferunt, & a Pallanteo, vrbe Arcadica Pallantium, deinde Palatium montem adpellatum.* Et Virgilius Aeneid. VIII verſ. 54

Pallantis proaui de nomine, Pallanteum.

DXLVIII.

* Etiam Demoſthene orat. de Megalop. pag. 83 B, C, & pag. 85 A, B, C.
** Fortaſſe legendum *τὸ Μαίναλον.* Vide Pauſaniam VIII c. 3 pag. 603.

DXLVIII.

Sequitur in Mænalo *Heliſſon.* κώμην, *vicum* dixit Pauſanias cap. XXX, vbi de flumine eiusdem nominis agit, qui fontem habet ad illum vicum. At antea cap. III ἥ τε πόλις καὶ ὁ ποταμὸς Ἑλισσων, *& oppidum & amnis Heliſſon.* De flumine *Heliſſonte* paullo ante diximus, qui etiam *Dipæam* adluit, itidem Megalopolitanæ vrbi adſcriptam. Vide cap. XXVII & XXX.

DLXIX.

Ab Eutreſiis, gente Arcadum, oppida Megalopolis exhauſit *Tricolonos, Zœtium, Paroriam,* & alia. Ex Parrhaſiis, *Lycoſura* antiquiſſima vrbs in monte *Lycæo,* * vnde & *Iuppiter Lycæus* adpellatur, cuius & Plinius meminit. Conſule de *Lycoſura* Pauſaniam cap. II & XXXVIII. Ex eadem gente etiam *Trapezûs* fuit, quæ Megalopolim conceſſit, quamuis pars Trapezuntiorum in Aſiam enauigarit, vbi qui Ponti Euxini Trapezuntem metropolim tenebant, eos συνοίκους ἐδέξαντο καὶ συνωνύμους, *tamquam gentiles & cognomines* receperunt, Pauſania notante cap. XXVII. qui cap. XXIX ruinas *Trapezuntis* ** prope Alpheum tradit viſas eſſe. Hæc & alia plura oppida exhauſit noua vrbs *Megalopolis*, vt vel omnino deſerta illa fuerint, vel in formam vicorum exiguam redacta.

DL.

Vici quoque illi, qui oppida antea fuerunt, ditionis erant Megalopolitanorum. Ibidem Pauſanias cap. XXVII αἱ μὲν [πόλεις] ἐς ἅπαν εἰσὶν ἐφ' ἡμῶν ἐρημίαι, τὰς δὲ ἔχουσιν οἱ Μεγαλοπολῖται κώμας, Γόρτυνα, Διποίνας, Θεισόαν τὴν πρὸς τῷ Ὀρχομενῷ, Μεθύδριον, Τευθὶν, Καλλιὰς, Ἑλισσόντα, *Vrbium,* [e quibus Megalopolis eſt conflata] *quædam funditus hodie ſunt deletæ; quædam redactæ in vicos, Gortys videlicet, Dipænæ, Thiſſoa ad Orchomenum, Methydrium, Theutis, Calliæ, Heliſſon.*

DLI.

Prima recto caſu eſt Γόρτυς, *Gortys.* Pauſanias cap. XXVIII Γόρτυς κώμη τὰ ἐπ' ἐμοῦ, *Gortys vicus eſt mea ætate:* Plinio eadem eſt *Gortyna.* Ab hac fluuius *Gortynius* nominatur, qui τῷ Ἀλφειῷ τὸ ῥεῦμα ἀνακοινοῖ, *in Alpheum effunditur.*

DLII.

Etiam *Methydrium,* Plinio quoque commemoratum, cum *Theuti* & *Thiſoa* erat ἐκ τῶν συντελούντων ἐς Ὀρχομενόν. *ex contributis Orchomeno,* Pauſania cenſente cap. XXVII. *Orchomenus* autem hic, vt a Bœotico diſtinguatur, Herodoto *** cum cognomine eſt Ὀρχομενὸς τῆς Ἀρκαδίης, *Orchomenus Arcadiæ.*

* Huius ſitus e flumine Neda, quod ex Lycæo decurrit, intelligitur. Strabo VIII pag. 515.

** De origine nominis Apollodorus III c. 8 §. 1 pag. 188, 189, qui ait, a Ioue fercula improba abominato menſam euerſum eſſe & inde loco nomen hærere cœpiſſe.

*** Fuit oppidum μικρὸν καὶ ταπεινόν, vbi quondam habitauit Clearchus, qui optime deos colere dictus eſt Apollini, apud Porphyrium de abſtinentia libr. II §. 16 pag. 62.

**** Item Theophraſto de lapidib. pag. 396. Nonnus Dionyſ. XIII v. 293 pag. 368

Καὶ δάπεδον Φενεοῖο καὶ Ὀρχομένοιο τενῆα
Ὀρχόμενον πολύμηλον ἐέδθλιον Ἀπιδανήων.

DLIII.

Fuit quoque *Tripolis* Arcadiæ, ex tribus vrbibus ſic adpellata regio, *Calliis, Dipænis, Nonacri.* Pauſanias dicto loco: προσεγένετο καὶ Τρίπολις ὀνομαζομένη, Καλλία καὶ Δίποιναι, καὶ Νώνακρις, *acceſſit etiam ſic adpellata Tripolis, Callia, Dipæna, & Nonacris.* Male Amaſæus vertit: *Tripolis, Callia nomine, acceſſit.* Prima *Callia* mox ſtatim dicitur Καλλιαὶ, *Calliæ*, pluratiuo numero: & *Dipæna* quoque Δίποιναὶ *Dipænæ: Nonacris* autem peſtifero *Stygis* fonte ſatis celebrata. Herodotus lib. VI cap. LXXIV ait, ἐν ταύτῃ τῇ πόλι εἶναι τὸ Στυγὸς ὕδωρ, *in hac vrbe*, id eſt prope illam, *eſſe Stygis aquam.* Vitruuius lib. VIII cap. III *Eſt in Arcadia Nonacris nominata terræ regio, quæ habet in montibus e ſaxo ſtillantes frigidiſſimos humores. Hæc autem aqua* ςυγὸς ὕδωρ *nominatur, quam neque argenteum, neque æneum, neque ferreum vas poteſt ſuſtinere, ſed diſſilit & diſſipatur: conſeruare autem eam & continere nihil, niſi mulina vngula.* Stephanus: Νώνακρις, πόλις Ἀρκαδίας, *Nonacris, oppidum Arcadiæ.* Plinius *Nonacrin* in montibus Arcadiæ numerauit, ad quem olim poſitum fuit oppidum. Inde *Nonacrius* & *Nonacrinus* formatur. Euander ex Arcadia in Italiam delatus Ouidio lib. V Faſt. verſ. 97 eſt *Nonacrius heros:* & lib. II Faſtor. verſ. 275

Cinctaque pinetis nemoris iuga Nonacrini.

DLIV.

Prope Nonacrin fuit *Pheneus*, Φενεὸς, * inter quas aqua ** Stygis deſtillauit; vnde æque Pheneo & Nonacri adſcribitur. Strabo lib. VIII extremo: περὶ Φενεὸν δ' ἐςὶ καὶ τὸ καλέμενον Στυγὸς ὕδωρ, λιβάδιον ὀλεθρίε ὕδατος, νομιζόμενον ἱερὸν. *Prope Pheneum eſt etiam quæ dicitur Stygis aqua, ſtillicidium aquæ pernicioſæ, quam ſacram habent.* Stephanus; Φενεὸς πόλις Ἀρκαδίας, *Pheneos oppidum Arcadiæ.* Euandri & maiorum in Arcadia ſedes fuit. Virgilius Aen. VIII verſ. 165 ſub Euandri perſona:

Acceſſi, & cupidus Phenei ſub mœnia duxi,

puta Anchiſen hoſpitem. Callimachus hymno in Delum verſ. 71 ſcripſit Φενειὸς, quod illuſtris vir Ezech. Spanhemius *ob metrum* fieri cenſet. Statius Thebaid. IV verſ. 291

Et Pheneos nigro Styga mittere credita Diti.

DLV.

Sub Nonacri, auſtrum verſus, Κλείτωρ, *Clitor*, Plinii *Clitorium* ſitum erat. Pauſanias cap. XVII Ἐκ Φενεῦ δὲ ἰόντι ἐπὶ ἑσπέρας καὶ ἡλίε δυσμῶν, ἡ μὲν ἀριςερὰ τῶν ὁδῶν ἐς πόλιν ἄγει Κλείτορα· ἐν δεξιᾷ δὲ ἐπὶ Νώνακριν καὶ τὸ ὕδωρ τῆς Στυγός. *Eunti ex Pheneo, occaſum verſus, duæ viæ ſunt; Clitorem læua, Nonacrin dextera & ad Stygis aquam ducit.* Straboni ſub finem libri VIII in dirutis

* Dicitur interdum cum addito τῆς Ἀρκαδίας, v. g. apud Theophraſt. hiſtor. plantar. III c. 1 extr. Similiter Ouid. Metamorph. XV, 332

Eſt locus Arcadiæ, Pheneon dixere priores,
Ambiguis ſuſpectus aquis: quas nocte timeto:
Nocte nocent potæ: ſine noxa luce bibuntur.

** Aelianus de animal. X c. 40 Δημήτηρ δὲ ἄρα τὸ ὕδωρ ἀνῆκε τῦτο πλησίον Φενεῦ. *Ceres autem aquam Stygis emiſit prope Pheneum.*

rutis vrbibus ſunt etiam Κλείτωρ καὶ Φενεός, *Clitor & Pheneos.* Et Ptolemæo Κλείτωρ, *Clitor.* De mirabili fonte eius, faſtidium vini adferente, Vitruvius lib. VIII cap. III *In Arcadia ciuitas eſt non ignota Clitor, in cuius agris eſt ſpelunca profluens aquæ, quam qui biberint, fiunt abſtemii.* Ouidius Metam. lib. XV verſ. 322

Clitorio quicumque ſitim de fonte leuarit,
Vina fugit, gaudetque meris abſtemius vndis.

Plinius lib. XXXI cap. II *Vinum in tædium venire his, qui ex Clitorio lacu biberint, ait Eudoxus.* Eſt eidem Plinio etiam fluuius Clitorius, lib. IX cap. XIX, Κλείτωρ, *Clitor* Pauſaniæ dictus cap. XXI, qui influit in *Aroanium* amnem, ſeptimo ab vrbe ſtadio. *Aroanius* deinde Pſophin vrbem adluit, cap. XXIV.

DLVI.

Aliphera, Ἀλίφειρας, trans amnem Alpheum, ſiue in ſiniſtra eius fuit. Polybius lib. IV cap. LXXVIII de Philippo: διαβὰς τῇ γεφύρᾳ τὸν Ἀλφειὸν ποταμὸν, ὃς ῥεῖ παρ᾽ αὐτὴν τὴν τῶν Ἡραιέων πόλιν, ἧκε πρὸς Ἀλίφειραν, ἣ κεῖται μὲν ἐπὶ λόφου κρημνώδους πανταχόθεν, *Alphei ponte traiecto, qui Heræam præterfluit, Alipheram venit, in colle vndique prærupto ſitam.* Liuius lib. XXXII cap. V *in Achaiam legatos* [Philippus] *miſit, qui redderent Achæis Orchomenon & Heræam & Triphyliam: Megalopolitis Alipheram, contendentibus numquam eam vrbem fuiſſe ex Triphylia, ſed ſibi debere reſtitui, quia vna eſſet ex iis, quæ ad condendam Megalopolim ex decreto Arcadum contributæ forent.* Quod Pauſanias cap. XXVI confirmat. Ἔστι Ἀλιφήρα πόλισμα οὐ μέγα. ἐξελείφθη γὰρ ὑπὸ οἰκητόρων πολλῶν, ὑπὸ τὸν συνοικισμὸν τῶν Ἀρκάδων ἐς Μεγάλην πόλιν. *Aliphera ciuitas haud magna eſt, quo incolarum multa pars tunc diſceſſit, quo tempore communi Arcadum conſilio Megalopolim coloni ſunt deducti.* His enim etiam poſt conditam Megalopolim πόλιν, *vrbis nomen & dignitatem* conſeruarunt, quod idem cap. XXVII adnotauit. Relicti illi habitatores a Polybio Ἀλιφειρεῦσι, dicto loco cap. LXXVII: a Plinio itidem *Alipheræi*, lib. IV cap. VI.

DLVII.

Cynætha quoque eo tractu fuit, Clitori finitima. Polybius lib. IV cap. XVIII τὸ Ἀρτέμιδος ἱερὸν, ὃ κεῖται μὲν μεταξὺ Κλείτορος καὶ Κυναίθης, *Dianæ fanum inter Clitorem & Cynætham ſitum.* Straboni quoque Κύναιθα, *Cynætha*, in deſertis aut dirutis Arcadiæ numerata. Plinius quoque eius mentionem habet lib. IV cap. VI. Oppidani erant Κυναιθαεῖς, vt Polybius dicto loco vocat, & Pauſanias cap. XIX.

DLVIII.

Orchomeniis & Pheneatis confines erant *Caphyatæ*, quod Pauſanias cap. XIII tradit: dicti ab oppido *Caphya*, quod etiam in cenſu dirutarum apud Strabonem eſt. Paullo ante Pauſanias: ἰόντι ἐξ Ὀρχομενοῦ, καὶ σταδίους προελθόντι ὅσον τρεῖς, ἡ μὲν εὐθεῖα ἐπὶ πόλιν Καφυὰν ἄγει, *Ab Orchomeno ſtadia prope tria profectis via ſe oſtendit qua Caphyam recta iter eſt.* Polybius plurali numero vſus eſt lib. II cap. LII προσλαβὼν τῷ τρόπῳ τούτῳ Καφύας, Πελ-

λήνην,

Digitized by Google

λήνην, Φενεὸν, *occupans ſic Caphyas, Pellenen, & Pheneum.* Et Stephanus: Καφύαι, πόλις Ἀρκαδίας, *Caphyæ, oppidum Arcadiæ.*

DLIX.

Pheneatis confines erant *Caryæ*, eædemque vergentes in Laconiam: aliæ a Caryis Lacedæmoniorum. Pauſanias cap. XIII extremo: ταῖς κατειλεγμέναις πόλεσι, *prædictis vrbibus* [confinio vtentibus, Orchomeno, Pheneo & Caphyæ] Φάραγξ ὑπόκειται, - - - καὶ ἐπὶ τῷ πέρατι τῆς Φάραγγος, Καρυαὶ χωρίον, *vallis ſubiacet: - - - in qua extrema eſt locus Caryæ.* Et cap. XIV ineunte: Φενεατῶν τὸ πεδίον κεῖται μὲν ὑπὸ ταῖς Καρυαῖς, *Pheneatarum ager ſubiectus eſt Caryis.* Liuius lib. XXXIV cap. XXVI *Caſtra deinde* [Quintius ex Argiuo agro] *mouit, & Parthenio monte ſuperato, præter Tegeam tertio die ad Caryas poſuit caſtra. ibi, priusquam hoſtium intraret agrum, ſociorum auxilia exſpectauit.* Arcadicæ hæ ſunt, non Laconicæ Caryæ, ad quas ab Argis tertio die cum exercitu venire nequaquam potuiſſet. Et ipſe Liuius interpres ſui eſt, quum dixit, Caryas *citra agrum hoſtium*, quæ omnis Laconica erat, fuiſſe: nec, niſi tranſitis illis, in agrum Lacedæmoniorum, qui ad Arcadiam pertinebat, intratum eſſe. Vitruuius lib. I cap. I *Si quis ſtatuas marmoreas, mulieres ſtolatas, & quæ Caryatides dicuntur, pro columnis in opere ſtatuerit, & inſuper mutulos & coronas collocauerit, percontantibus ita reddet rationem: Carya, ciuitas Peloponneſi, cum Perſis hoſtibus contra Græciam conſenſit; poſtea Græci per victoriam glorioſo bello liberati, communi conſilio Caryatibus bellum indixerunt. Itaque oppido capto, viris interfectis, ciuitate deleta, matronas eorum in ſeruitutem abduxerunt. Nec ſunt paſſi ſtolas, neque ornatus matronales deponere, vti non vno triumpho ducerentur; ſed æterno ſeruitutis exemplo graui contumelia preſſæ, pœnas dare viderentur pro ciuitate. Ideo qui tunc architecti fuerunt, ædificiis publicis deſignauerunt earum imagines, oneri ferundo collocatas, vt etiam poſteris nota pœna peccati Caryatium memoriæ traderetur.* Vir maximus Ioſephus Scaliger Animaduerſ. in Chronolog. Euſebii pag. 20, recenſitis his Vitruuii verbis, *Hæc*, inquit, *Carya non poteſt eſſe, niſi illa, quæ erat in Arcadia, quum Laconica fuerit tantum templum Dianæ, non autem ciuitas.* Ioannes Meurſius autem Miſcell. Lacon. lib. IV cap. XIV Vitruuii verba de Carya Laconica interpretatur: ſed malo cum Scaligero de Arcadica architectum interpretante facere, in cuius iudicio etiam vir ſummus Lucas Holſtenius, ad Stephanum Notis, adquieſcit.

DLX.

Mantinêa, Μαντίνεια, * a Ptolemæo in auſtro Arcadiæ & ad fines Laconicæ conſtituitur: ex altera parte confines ſunt Orchomeniis Mantineenſes. Pauſanias cap. XII Μαντινέων ὅροι πρὸς Ὀρχομενίους ἐν ταῖς Ἀγχισίαις εἰσὶ, *ſunt ad Anchiſias agrorum inter Mantinenſes & Orchomenios termini.* Eſt autem *Anchiſia* mons, & ad radices eius Ἀγχίσου μνῆμα, *Anchiſæ ſepulcrum*, quem quidam in his oris mortuum ac ſepultum tradiderunt. Strabo lib. VIII extremo: Μαντίνειαν ἐποίησεν ἔνδοξον Ἐπαμινώνδας, τῇ δευτέρᾳ νικήσας μά-

* Herodotus IV pag. 143.

χῃ Λακεδαιμονίοις, *Mantineam Epaminondas illuſtriorem fecit, victis ibi altero prælio Lacedæmoniis.* Antiqua vrbs & Homero etiam laudata Catalogo verſ. 114

Καὶ Τεγέην εἶχον, καὶ Μαντινέην ἐρατεινήν,
Et Tegeam habitabant & Mantineam amabilem.

Fata illius Pauſanias cap. VIII enarrat. Peloponneſiaco bello cum Eleis Athenienſes aduerſus Lacedæmonios iuuerunt: quam ob rem Lacedæmonii illam duce Ageſipolide, Pauſaniæ filio, expugnatam maiori ex parte diruerunt, vt κατὰ κώμας, *vicatim* ab relictis habitaretur. In quinque κώμας deſcripſiſſe, Ephoro auctore Harpocration nos docet. Thebani apud Leuctra victores reſtituerunt, ſed immemores beneficii Mantinenſes prœlio, quo Epaminondas occubuit, Spartanis auxilio fuere: mox Achæis accedentes & Antigono regi, Spartanorum hoſtibus, in illius honorem ὄνομα τῇ πόλει μετέθεντο Ἀντιγόνειαν, *mutato nomine vrbem ſuam Antigoneam adpellaverunt.* Plutarchus autem in Arato pag. 1048 tradit, Achæos Antigoni ope occupaſſe vrbem, qui, primoribus cæſis, dono Argiuis dederit, decreto facto, μηκέτι καλεῖν Μαντίνειαν, ἀλλ' Ἀντιγόνειαν, *vt ne amplius illam Mantineam vocarent, ſed Antigoneam.* Ex quo Ptolemæus illuſtratur, qui in Arcadia ſcripſit, Ἀντιγονία, ἡ καὶ Μαντινία. Hadrianus tandem imperator, vt Pauſanias refert, ἀφελὼν Μαντινεῦσι τὸ ὄνομα τὸ ἐκ Μακεδονίας ἐπακτὸν, ἀπέδωκεν αὖθις Μαντίνειαν καλεῖσθαί σφισι τὴν πόλιν, *nomine Macedonico abrogato, rurſus Mantineam iuſſit vocari.*

DLXI.

Inter Pſophim & Mantineam Ptolemæus Φιάλειαν, *Phialeiam* poſuit, quæ eſt Pauſaniæ Φιγαλία, *Phigalia,* cuius ſitum prope Lycoſuram & montem Lycæum deſcripſit cap. XXXIX, quo in orientem magis a Ptolemæi poſitione declinat. Eamdem autem eſſe, idem antea ex nominis mutatione cap. III & V monſtrauit, videlicet quæ olim Φιγαλία fuerat, *Phigalia;* poſtea dictam eſſe Φιαλίαν, *Phialiam.* Confirmat Stephanus: Φιγαλέα πόλις Ἀρκαδίας, *Phigalea oppidum Arcadiæ.* Ad Rhianum prouocat, qui Φιγάλεια ſcripſerat. Addit, μετωνομάσθη δὲ Φιάλεια δίχα τοῦ γ, poſtea *Phialêa ſine* G *nominata eſt.*

DLII.

Arcadiæ *Pallenen* Plinius lib IV cap. VI inter alias vrbes recenſet, quem Apollonii ſcholiaſtes ad lib. I verſ. 177 iuuat: ἡ Ἀχαϊκὴ Πελλήνη διὰ τοῦ Ε· ἡ δὲ ἑτέρα, ἡ τῆς Ἀρκαδίας, διὰ τοῦ Α γράφεται Παλλήνη, *Achaiæ Pellene per* E; *altera Arcadiæ per* A *ſcribitur Pallene.*

DLXIII.

Pomponius Mela in tribus Arcadiæ vrbibus (nec enim plures memorat) habet *Teneam,* illarum mediam. *In Arcadia,* inquit, *ſunt vrbes, Pſophis, Tenea, & Orchomenon.* Nemo, quod ſciam, hoc nomine oppidum in Arcadia poſuit: vt ſuſpicari poſſis *Tegea* forſan legendum eſſe, quod vix credibile, vnam ex tribus primariis præteriri a ceteris omnibus poſſe. Exſtat quidem nummus ΤΕΝΕΑΤΩΝ inſcriptus, quem vero Harduinus ad

Digitized by Google

Corinthiaci agri κώμην ſeu pagum refert eius-nominis. Strabo ſane illum laudat lib. VIII pag. 262 a templo τȣ̃ Τενεάτȣ Απόλλωνος, *Apollinis Teneatæ:* & tandem Teneatas καθ' αὐτὺς πολιτέυεσθαι, *peculiarem rempublicam conſtituiſſe*, & Achaico bello a *Corinthiis defeciſſe ad Romanos* tradit. Pauſanias Corinth. cap. V ait, portam Corinthi Τενεατικὴν, *Teneaticam*, denominare, a qua vrbe abſit ſtadia LX. Stephanus qui etiam κώμην Κορίνθȣ. *Corinthi vicum* dixit, inter Corinthum & Mycenas tradit Τενέαν, *Teneam* fuiſſe poſitam. Quæ quum ita auctorum fide ſint, Corinthiacæ potius Teneæ, quam ignotæ Arcadum, quem diximus, nummus vindicetur.

DLXIV.

Neque notior *Eua* eſt Arcadiæ. Stephanus: Εὔα πόλις Αρκαδίας, *Eua Arcadiæ oppidum.* In Brandenburgico Theſauro pag. 443 nummus eſt ΕΥΑ inſcriptus, qui ad hoc oppidum a doctiſſimo viro L. Begero refertur. Nec enim ad Argiuorum κώμην, id eſt vicum Εὔαν, *Euam*, quam Pauſanias extremo Corinthiacorum oſtendit, nummus publicus poteſt reduci. Ptolemæus addit *Lyſiadem*, & *Lilæam*, Λιλαίαν, ſed itidem minus notas.

DLXV.

Sunt & alia quæ Plinius recenſet, *Bucolium*, *Carnion*, *Melenæ* (Pauſaniæ Μελεναῖαι, cap. III) *Maciſtum*, *Eniſpe*, quam & Homerus cum aliis nominauit verſu 113 Catalogi,

> Ρίπην τε Στρατίην τε, καὶ ἠνεμόεσσαν Ενίσπην,
> *Ripen, & Stratiam, & altam Eniſpen.*

Sed nemo facile his ſedem & locum adſignabit. Finimus ergo Pomponii verbis de montibus fluminibusque: *In Arcadia ſunt montes Pholoë, Cyllene, Parthenius, Mænalus: flumina Erymanthus & Ladon.* Non ſufficiunt: plura oſtendimus ſupra: plura etiam Plinius adnumerauit, montibus, *Lycæum*, quem & *Olympum* dici Pauſanias cap. XXXVIII auctor eſt; & *Lampeum:* fluminibus nihil addit, Melæ autem duos in *Alpheum* ait defluere: quod de vtroque ſupra, præſertim de *Ladone* ex Pauſaniæ Arcad. cap. XXV, & Eliac. I cap. VII, demonſtrauimus. *Alpheus* autem eſt princeps Arcadiæ fluuiorum & ceterorum receptator.

DLXVI.

Gentes Arcadiæ Strabo in *Azanes* & *Parrhaſios* diſtribuit, ſaltem illo loco non plures nominat. Pauſanias addit *Eutreſios* cap. XXVII. *Azanes* videntur ad occaſum habitaſſe, quia illorum Pſophis fuit: *Parrhaſii*, circa Parrhaſium montem. Statius cum Strabone facit Thebaid. lib. IV verſ. 292

> *Venit & Idæis vlulatibus æmulus Azan,*
> *Parrhaſiique duces.*

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT XIV

DE

INSVLIS GRAECIAE.

I.

AB Illyrica ora ſi incipimus per Ionium mare in Creticum & Aegæum peruehi, prima inſula eſt SASON, Σάσων, ſiue Σασών. Silius geminato ſibilo *Saſſon* ſcripſit: Plinius extremo lib. III feminea forma *Saſonis*. De ſitu lis eſt. Videntur veteres Italicis inſulis adpoſuiſſe. Strabo lib. VI pag. 194 εἰς Σάσωνα τὴν νῆσον, ἥτις μέση πῶς ἵδρυται τῦ διάρματος, τῦ ἐκ τῆς Ἠπείρυ πρὸς τὸ Βρεντέσιον, *in inſulam Saſonem, quæ in medio traiectu eſt ab Epiro Brundiſium.* Et Lucanus lib. II verſ. 627

Spumoſo Calaber perfunditur æquore Saſon.

Quod vero Ptolemæus lib. III cap. XIII de Macedonia ſcripſit, παράκειται τῇ Μακεδονίᾳ ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει Σασὼ νῆσος, *Macedoniæ in Ionio mari inſula Saſo adiacet;* & hodieque contra Aulonem, quæ nunc Valona dicitur, parva inſula ſita eſt, quam *Saſeno* vulgo vocant: vtique vero perſimile eſt, illam quæ prope Aulonem iacet, *Saſonem* eſſe veterem. Polybius de illa lib. V cap. CX λέμβοι καθορμισθέντες εἰς τὴν νῆσον, ἣ καλεῖται μὲν Σάσων, κεῖται δὲ κατὰ τὴν εἰσβολὴν τὴν εἰς τὸν Ἰόνιον πόρον, *lembi adpulſi ad illam inſulam, quæ Saſo dicitur: Sita autem eſt in Ionii maris introitu.* Scylax in Illyriis: Ἔςι τὰ Κεραύνια ὄρη ἐν τῇ Ἠπείρῳ, καὶ νῆσος περὶ ταῦτά ἐςι μικρά, ᾗ ὄνομα Σασών, *Sunt Ceraunii montes in Epiro, & inſula ibi parua eſt, cui nomen Saſon.* Mela etiam *Saſon* ſcripſit & Statius, vt mirum ſit a duce ſuo diſcedere Plinium, quem extremo lib. III ait: *In Ionio mari, ab Orico - - millia paſſuum, Saſonis, piratica ſtatione nota.* numerum omiſi quia ſuſpectus eſt, M *millia paſſuum* in Harduini libro; MM *paſſuum* in Frobeniano; illic multitudine excedens, heic paruitate deficiens. Scylax diſtantiam facit ἡμέρας τρίτον μέρος, *tertiam partem diei.* Iterum Lucanus lib. V verſ. 650

Non humilem Saſona vadis, non litora curuæ
Theſſaliæ ſaxoſa pauent.

Humilis: quia ſupra dixerat perfundi æquore. Silius ei non montes, nec ſaxa, ſed *arenas* tribuit lib. VII verſ. 480

Adriaci fugite infauſtas Saſſonis arenas.

CORCYRA.

II.

Corcyra, Græce Κέρκυρα, Theſprotiæ obiecta, variis olim nominibus vocitata eſt. Plinius lib. IV cap. XII *Inſula ex aduerſo Theſprotiæ, a Buthroto* XII *millia paſſuum*, eadem ab Acroceraunis L *millia, cum vrbe eiusdem nominis Corcyra, liberæ ciuitatis; & oppido Caſſiope, temploque Caſſii Iouis, paſſuum nonaginta ſeptem millia in longitudinem patens: Homero dicta*

Scheria & Phæacia; *Callimacho etiam Drepane.* Scholiaſtes ad illud Homeri Odyſſ. E verſ. 34

Ἤματί κ' εἰκοστῷ Σχερίην ἐρίβωλον ἵκοιτο
Φαιήκων ἐς γαῖαν,

Viceſima die ad Scheriam fertilem veniat, Phæacum in terram. Σχερία, inquit, ἐκαλεῖτο ἡ νῆσος τῶν Φαιάκων, τὸ δὲ μετὰ ταῦτα ἐκλήθη Κέρκυρα· τὸ δὲ ἀρχαιότατον ἐκαλεῖτο Δρεπάνη, *Scheria vocatur Phæacum inſula, quæ poſtea dicta eſt Corcyra: antiquiſſimum vero nomen fuit Drepane:* quod, ſi a fabulis abſtrahas, a curuitate figuræ eſt. Eadem de nominibus inſulæ ſcholiaſtes Apollonii ad lib. IV verſ. 983. Vrbs eſt eodem nomine *Corcyra*, potens olim, quæ ſæpe cum validis rebuspublicis bellum geſſit. Homerus tantum Φαιήκων πόλιν nominat, hoc eſt *Phæacum vrbem* Odyſſ. Z verſ. 298, quam a verſu 262 ita deſcribit, vt non alia ſit quam quæ hodieque *Corcyra*, vulgo Corfou, a Κορυφῷ, medii æui apud Nicetam & æquales arcis Corcyrææ nomine adpellatur. Deinde coloniam Corinthiorum accepit, vnde Thucydides lib. VII pag. 526 Κερκυραῖοι, Κορίνθιοι σαφῶς, *Corcyræi indubitato ſunt Corinthii.* Porrigitur media in *Corcyræ* vocabulo etiam in Græco Κέρκυρα. Lucanus lib. II verſ. 622

- - - - *ſeu vela ferantur*
In portus Corcyra tuos - - -

Ouidius in Ibin verſ. 510

Te Corcyræum Creſſia turba putet.

III.

Altera vrbs inſulæ Corcyræ, a Plinio & Ptolemæo laudata, eſt *Caſſiope*, Κασσιόπη, quam hic in ſeptemtrione inſulæ locauit. Promontorium eius nominis addit Ptolemæus: Plinius templum *Caſſii Iouis:* Cicero portum, lib. XVI epiſt. IX ad Tironem: *Corcyræ fuimus vsque ad* XVI *kalend. Decemb. tempeſtatibus retenti. a. d.* XV *kal. Decemb. in portum Corcyræorum ad Caſſiopen ſtadia* CXX *proceſſimus.*

IV.

Promontoria Corcyræ Ptolemæus, præter iam dictum *Caſſiopæum*, quod a ſeptemtrione eſt, in latere quod in occaſum ſimul & in meridiem vergit, *Phalacrum*, Φαλακρὸν ἄκρον; & *Amphipagum*, quæ Græce eſt Ἀμφίπαγος ἄκρα: & in extremitate altera, per totam inſulam oppoſita Caſſiopæo, Λεύκιμμα ἄκρα, *Leucimma promontorium* eſt; Straboni, loco mox indicando, ἡ Λευκίμμη; Plinio & Thucydidi lib. I pag. 22 & 32 Λευκίμνη, *Leucimna* per N; ſita e regione Sybotorum inſularum. Plinius lib. IV cap. XII *A Phalacro, Corcyræ promontorio ſcopulus, in quem mutatam Vlyſſis nauem a ſimili ſpecie fabula eſt. Ante Leucimnam, Sybota.*

V.

SYBOTA, τὰ Σύβοτα, paruæ inſulæ inter Corcyram & continentem Theſprotiæ. Strabo lib. VII pag. 224 ἐπὶ δὲ νησῖδες τὰ Σύβοτα, τῆς μὲν Ἠπείρου μικρὸν ἀπέχουσαι, κατὰ δὲ τὸ ἑῷον ἄκρον τῆς Κερκυραίας, τὴν Λευκίμμην κείμεναι, *Sunt Sybota paruæ inſulæ, paululum ab Epiro diſtantes, iuxta orientale* [Corcyræ]

cyræ] *promontorium Leucimmam ſitæ.* Thucydides lib. I pag. 32 ἐςρατοπεδεύσαντο ἐν μιᾷ τῶν νήσων, αἳ καλȣ̃νται Σύϐοτα, *caſtrametati ſunt in vna inſularum, quæ vocantur Sybota.* Non ergo vna inſula eſt, Sybota, vt Stephanus ſcripſit, Σύϐοτα νῆσος καὶ λιμὴν, *Sybota inſula & portus:* ſed plures, minimum duæ. Portus huius nominis, ſed quod Thucydides pag. 34 obſeruat, ἐρῆμος, *deſertus,* in vicina eſt continente Theſprotide, de quo in Epiro diximus. Procopius lib. III Goth. cap. XXVII promontorium *Cynos cephalas* nominat πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον, *ad ſolis ortum* quod reſpiciat.

VI.

Eodem tractu ortiuo inſulæ Corcyræ, contra vrbem Corcyram eſt *Ptychia,* Πτυχία, Thucydidi lib. IV pag. 283 deſcripta. Ptolemæus in oppidis inſulæ Corcyræ numerauit, vt puto propter propinquitatem: ſed ſeparatam & ſingularem inſulam eſſe, clare docet Thucydidis hiſtoria, εἰς τὴν νῆσον τὴν Πτυχίαν διεκόμισαν, *in inſulam Ptychiam transportarunt.* Et Stephanus: Πτυχία, νῆσος παρὰ τῇ Κερκύρᾳ, *Ptychia, inſula iuxta Corcyram.*

VII.

Ortum verſus ab Corcyra ſunt duæ paruæ inſulæ dictæ Πάξοι, *Paxi* ſive *Paxæ.* Plinius lib. IV cap. XII *Ad Leucadiam Paxæ duæ, quinque* M. *diſcretæ a Corcyra.* Dio Caſſius lib. L de prœlio Actiaco p 426 ἡ πρὸς Πάξοις θάλασσα, *mare iuxta Paxos.* Alibi traiecto accentu Παξοί. Polybius lib. II cap. X περὶ τȣ̀ς καλȣμένȣς Παξȣ̀ς, *iuxta Paxos ita nominatos.* Et Plutarchus de defectu oraculorum pag. 237 φωνὴν τῆς νήσȣ τῶν Παξῶν ἀκȣσθῆναι, *ab* [vna] *inſula Paxorum vocem auditam eſſe.* Recentes tabulæ ibi duas ponunt, quarum nomina ſunt *Pachſu* & *Antipachſu.* Plinius in hoc mari plures memorat, nec hodie ſatis notas, *Ericuſam, Marathen, Elaphuſam, Malthacen, Trachien, Pythioniam, Tarachiam:* e quibus *Ericuſa,* ἡ Ἐρικȣ̃σα νῆσος, etiam Ptolemæo fuit cognita, quam inter Corcyram & Cephaleniam poſuit.

INSVLAE MINORES
ad LEVCADIAM.

VIII.

De ipſa *Leucadia,* tamquam peninſula, actum ſupra eſt in Acarnania, cui adhæret: poſt deinde inſula facta, vti hodieque eſt, *Sancta Maura* nunc adpellata. Huic in ortum verſus plures paruæ inſulæ adiacent, de quibus iam agendum eſt. Plinius lib. IV cap. XII *Inter Leucadiam & Achaiam permultæ, quarum Teleboides, eædemque Taphiæ, ab incolis ante Leucadiam adpellantur Taphias, Oxiæ, Prinoëſſa: & ante Aetoliam Echinades, Echialia, Cotonis, Thyatira, Geoaris, Dionyſia, Cyrnus, Chalcis, Pinara, Myſtus.*

IX.

Teleboæ,* Τηλεϐόαι, qui & *Taphii* dicebantur, populi fuerunt Acarnaniæ,

 quam

* Ταύτην ἁρπάσας Ποσειδῶν καὶ κομίσας ἐπὶ τὰς Ἐχινάδας νήσȣς μίγνυται καὶ γεννᾷ Τάφιον, ὃς ᾤκισε Τάφον, καὶ τȣ̀ς λαȣ̀ς Τηλεϐόας ἐκάλεσεν, ὅτι τηλȣ̃ τῆς πατρίδος ἔϐη. *Hanc* Hippothoen *quum rapuiſſet Neptunus atque in Echinadas inſulas pertuliſſet, cognoſcit & Taphium gignit, qui Taphum colonis inſtruxit, & populos Teleboas vocauit, quod procul a patria abiſſet.* Apollodor. II c. 4 §. 5.

quam Strabo lib. VII pag. 222 a tribus gentibus habitatam fuiſſe, Curetibus, Lelegibus & Telebois, etiam Ariſtotelis teſtimonio probauit. E quibus Teleboæ, vel pars illorum, in Italiam migrauit, & in inſula Capreis ſedem fixerunt, vt Virgilius lib. VII verſ. 735 & Tacitus annal IV cap. LXVII tradiderunt. Ab his inſulæ *Teleboides* dictæ, quæ Acarnaniæ obiacent. Stephanus: Τηλεβοὶς μοῖρα τῆς Ακαρνανίας, ἀπὸ Τηλεβόου, ἡ πρότερον Ταφίων ἐκαλεῖτο. *Telebois eſt pars Acarnaniæ, a Teleboa dicta, quæ prius Taphiorum regio dicebatur.* Rurſus Strabo lib. x pag. 316 αἱ τῶν Ταφίων νῆσοι, πρότερον δὲ Τηλεβοῶν, ὧν ἦν καὶ ἡ Τάφος, νῦν δὲ Ταφιοῦσα καλουμένη, *Taphiorum inſulæ, ante Teleboarum, e quibus & Taphos erat, quæ nunc Taphiuſa vocatur.* Apollonii ſcholiaſtes ad lib. I verſ. 747 ἡ Τάφος νῆσός ἐστι μία τῶν Εχινάδων, ἣν ᾤκησαν Τηλεβόαι, οἱ πρότεροι τὴν Ακαρνανίαν οἰκοῦντες, *Taphos inſula eſt vna ex Echinadibus, quam Teleboæ incoluerunt, qui prius Acarnaniam incoluerant.* Ibidem ad verſ. 750 Τηλεβόαι οἱ Τάφιοι, *Teleboæ ſunt ipſi Taphii.* * Quod ſi eſt, Echinades inſulæ ſub Teleboidibus continentur: Strabo autem pag. 316 Teleboides non interuallo quidem, ſed ἡγεμόσι, *ducibus*, ſub quibus ταττόμεναι, *rectæ & adminiſtratæ* fuerant, Ταφίους & Τηλεβόας, *qui Taphii & Teleboæ quondam fuiſſent*, a reliquis dicit diſtingui.

X.

ECHINADES, Εχινάδες, correpta quæ vltimam antecedit, paruæ inſulæ ſunt ante Acheloi oſtia, plures numero, ſed aſperæ ac ſteriles pleræque. Plinivs: *ante Aetoliam Echinades.* Thucydides lib. II extremo: κεῖνται τῶν νήσων τῶν Εχινάδων αἱ πολλαὶ καταντικρὺ Οἰνιάδων, τοῦ Αχελῴου τῶν ἐκβολῶν οὐδὲν ἀπέχουσαι. ὥστε μέγας ὢν ὁ ποταμὸς προσχοῖ ἀεὶ, καὶ εἰσὶ τῶν νήσων αἱ ἠπείρωνται. *Iacent pleræque Echinadum inſularum e regione Oeniadarum, ab adluuionibus Acheloi nihil admodum diſtantes, quarum fluminis, quum intumuit, adgeſtione, continenti adiunguntur.* Strabo lib. x pag. 315 ait, a Cephalenia πρὸς ἕω τὰς Εχινάδας ἱδρῦσθαι νήσους· ὧν τό, τε Δουλίχιόν ἐστι (καλοῦσι δὲ νῦν Δολίχαν) καὶ αἱ Οξεῖαι καλούμεναι, ἃς ὁ ποιητὴς θοὰς εἶπε, *ad ortum* [æſtiuum maxime] *ſitas eſſe Echinadas, quarum ſit Dulichium, quæ nunc Dolichna vocatur; & Oxiæ* [Acutæ] *dictæ, quas poeta Thoas vocauit.* Multitudinis illarum Ouidius teſtis eſt Metamorph. lib. VIII verſ. 587

- - - - - - partesque reſoluit
In totidem, mediis quot cernis Echinadas vndis.

Auctore Stephano dicuntur etiam *Echinæ*, Εχῖναι: ſed plerique omnes, quos ſuperſtites ſcriptores habemus, eas non Echinas, ſed *Echinades* adpellant. Scylax quoque ita deſcribit, vt dicat πολλὰς, *multas* numero eſſe, quarum aliquas Achelous, humo adgeſto continenti coniungat: εἰσὶ δὲ ἔρημοι, *deſertas eſſe*, quod de plerisque & minoribus intelligo. Si enim *Dulichium*, vt Strabo cenſet, in illarum numero fuit, quæ habitata erat, vtique non omnes deſertas fuiſſe oportet. Virgilius Aeneid. III verſ. 270

Duli-

* Adparet hoc ex Apollodori quoque libr. II c. 4 §. 7 pag. 93. Nam Amphitruo Cephalum, promiſſa parte manubiarum Teleboarum, Taphiorum inſulam vaſtat, ſed Taphum viuo Pterelao capere non poteſt, ſed eo mortuo omnes inſulas capit, & Eleo Cephaloque tradit, qui vrbes cognomines ibi condiderunt. Adde §. 5 pag. 89 & §. 8 pag. 94.

Dulichiumque Sameque & Neritos ardua ſaxis :

& κτητικῶς, ecloga eiusdem VI verſ. 76

Dulichias vexaſſe rates.

Dulichium etiam ὀξεῖαν, *Oxeam* dictam eſſe, Stephanus auctor eſt, quod vna τῶν ὀξειῶν, quas Strabo vocitauit. Mela autem lib. II cap. VII Dulichivm ab Echinadibus ſeiungit.

XI.

ITHACA, * Ἰθάκη, Vlyſſis patria, vicina Dulichio, ἐν ᾗ ὁμώνυμος πόλις, *in qua vrbs eiusdem nominis,* vt Ptolemæus refert: ſiue vt Scylax, πόλις καὶ λιμὴν, *vrbs & portus.* ** Oppidum erat ὑπονήϊον, *ſub Nëio monte ſitum.* Homerus Odyſſ. Γ verſ. 81

Ἡμεῖς ἐξ Ἰθάκης ὑπονηΐου εἰλήλουθμεν,
Nos ex Ithaca ad Neïum ſita venimus.

Celebratur etiam mons *Neritos*, Νήριτος, in hac inſula. Iterum Homerus Odyſſ. ἰῶτα verſ. 21

Ναιετάω δ' Ἰθάκην εὐδείελον, ἐν δ' ὄρος αὐτῇ
Νήριτον εἰνοσίφυλλον, ἀριπρεπές.
Colo autem Ithacam clariſſimam, in qua mons eſt
Neritus, multas frondes mouens, decorus.

Euſtathio in hunc locum idem eſt Nëius & Neritus: ſed rectius diſtinguuntur: Strabo vero in dubio relinquit pag. 313, ἄδηλον, dicens, εἴτε τὸ αὐτὸ τῷ Νηρίτῳ λέγει τὸ Νήϊον, εἴτε δ' ἕτερον ἢ ὄρος ἢ χωρίον, *Incertum eſt, num Neriti nomine Neium ipſum dicat* [Homerus,] *an alium montem vel locum.* Melæ *Neritus* inſula eſt ab Ithaca diuerſa, lib. II cap. VII. *In Ionio,* inquit, *Prote, Hyria, Cephalenia, Neritos, Same, Zazynthos, Dulichium: & inter non ignobiles Vlyſſis nomine Ithaca maxime illuſtris:* cui videtur Virgilius paullo ante citato verſu præiſſe,

Dulichium Sameque & Neritos ardua ſaxis:

Verum quia idem Samen & Cephaleniam, quæ eadem Homero eſt, item Hyriam & Zacynthum, Plinio eamdem, diſtinguit; neque in Nerito fides ipſi contra conſenſionem ceterorum habenda eſt. Seruius ad hunc locum Virgilii: *Neritos, mons Ithacæ.* Et Strabo lib. X pag. 312 ad illud Homeri Catalogo verſ. 139

Οἵ τ' Ἰθάκην εἶχον, καὶ Νήριτον εἰνοσίφυλλον,

adnotauit: ὅτι μὲν τὸ Νήριτον ὄρος λέγει, τῷ ἐπιθέτῳ δηλοῖ· ἐν ἄλλοις δὲ καὶ ῥητῶς ὄρος, *Neriton montem Homero eſſe, ex epitheto manifeſtum eſt: aliis autem locis diſerte montem adpellat.* Et Plinius dicto loco: *Ab ea* [Cephalenia] *Ithaca* XV *millia diſtat, in qua mons Neritus. Tota vero circuitu patet* XXV *millia paſſuum.* *** *Ante hanc in alto, Aſteris, Prote,* XII.

* Sponius eam inſulam *Ithacam* fuiſſe putat, quæ hodie *Iathaco* dicitur. Vide eum copioſe diſſerentem libr. II Itinerarii pag. 100, 101.

** Sed num idem portus etiam *Phorcyn* adpellabatur? nam fuiſſe hoc nomen portui alicui Ithacenſi, docet Arthemidorus Epheſius apud Porphyrium in antro Nympharum pag. 252.

*** Sed quomodo hæc conſentiunt cum Artemidori Epheſii calculo apud Porphyrium de antro Nympharum pag. 252. Τῆς δὲ Κεφαληνίας ἀπὸ Πανόρμου λιμένος σταδίων ὀγδοήκοντα πέντε. *A Cephalenia portu Panormo in orientem duodecim ſtadia inſula eſt Ithaca* LXXXV *ſtadiorum*

XII.

Hæc illa *Prote*, quam modo Pomponius primo loco poſuerat. *Aſteris* * autem, quæ & *Aſteria* dicta, Stephano eſt νησίον μεταξὺ Κεφαλληνίας καὶ Ἰθάκης, *parua inſula inter Cephaleniam & Ithacam.* Strabo etiam *Aſteriam* dixit: Homerus autem Ἀςερίδα, Odyſſ. Δ verſ. 844

Ἔςι δέ τις νῆσος μέσση ἁλὶ πετρήεσσα,
Μεσσηγὺς Ἰθάκης τε Σάμοιό τε παιπαλοέσσης,
Ἀςερὶς, οὐ μεγάλη.

Hoc eſt: *Inſula in medio mari eſt ſaxoſa, inter Ithacam & aſperam Samum,* ſiue Cephaleniam, *Aſteris non magna.* Auſonius quoque Periocha in hunc Odyſſ. IV librum: *Circa Aſteriam inſulam, quæ Ithacam Samumque interiacet.*

CEPHALLENIA.

XIII.

Cephallenia, Κεφαλληνία, ſiue Κεφαλληνία, ** inſula mediocris eſt maris Ionii inter Ithacam & Zacynthum, quatuor intra ſe oppida continens. Nomen gemino λ ſcripſerunt Thucydides, Polybius, Strabo; ſimplici litera Scylax, Ptolemæus, Marcianus Heracleota. Sic Latini quoque diuiſi ſunt, & Liuii libris *Cephallenia* legitur: Melæ, Plinii, Flori *Cephalenia.* Et quamquam a Κεφάλῳ, *** *Cephalo* Pauſanias vocabulum ducat, tamen & ipſius codicibus id geminato lambda expreſſum eſt. Manutius in Orthographia: CEPHALLENE *inſula, duplici* LL *libri veteres & Græca conſuetudo.*

XIV.

Eruditorum opinio eſt, Strabonis nixa & Euſtathii auctoritate, Homerum hanc inſulam *Samum* adpellaſſe; etiam *Epirum Nigram.* Ille lib. X pag. 312 Σάμον δὲ τὴν νῦν Κεφαλληνίαν, *Samon* [vocat Homerus] *quæ nunc eſt Cephallenia:* nec Σάμον modo, ſed Σάμην etiam tam vrbem quam inſulam communiter adpellari addit: quamquam alii *Samum* inſulam a *Same,* eius oppido, diſtinctam velint. Odyſſ. Α verſ. 246

Δουλιχίῳ τε Σάμῃ τε καὶ ὑλήεντι Ζακύνθῳ.
Dulichioque Sameque & nemoroſa Zacyntho.

Et Odyſſeæ Δ verſ. 671

Ἐν πορθμῷ Ἰθάκης τε Σαμοιό τε παιπαλοέσσης,
In freto Ithacæque Samique aſperæ.

cui perſimilis verſus eſt 845 eiuſdem libri paullo ante in inſula *Aſteria* explicatus. Eamdem inſulam putant etiam *Epirum Nigram* ab Homero nominari, Odyſſ. Ξ verſ. 97 & Φ verſ. 109. Vide Palmerii Græc. Antiq. lib. IV cap. XXIV. Quæ ſane ſatis antiqua videtur opinio eſſe, vt Plinius quoque in ea errauerit, Cephalleniam etiam *Melænam* dicens nuncupatam eſſe, quum

* Etiam apud Nicetan de Manuel. Commen. libr. II c. 5 pag. 58 Ἀςερὶς nominatur ex auctoritate veterum ſcriptorum, ad quos prouocat.

** Vide Sponii Itinerar. II pag. 102.

*** Adde Apollodor. II cap. 4 §. 7 extrem.

quum nemo ſolum *Melænam*, ſed *Epirum Melænam* ſiue *Nigram* tradant dictam eſſe. Adde Odyſſ. Ω verſ. 377 & ibi Euſtathium.

XV.

Oppida Cephalleniæ ita deſcripſit Thucydides lib. II pag. 120 Κεῖται ἡ Κεφαλληνία κατὰ Ἀκαρνανίαν, Λευκάδα, τετράπολις οὖσα, Παλλῆς, Κράνιοι, Σαμαῖοι, Πρόνναιοι. *Sita eſt Cephallenia Acarnaniam verſus & Leucadem, quatuor vrbes habens, Pallenſes, Cranios, Samæos, Pronæos.* Polybius lib. V cap. III κατέσχε τῆς Κεφαλληνίας κατὰ Πρόνους, *Cephalleniam attigit iuxta Pronos* oppidum. Et Plinius lib. IV cap. XII A Paxo Cephallenia, quondam Melæna dicta, circuitu patet XLIV M. P. *Same diruta a Romanis: adhuc tamen oppida tria habet.* Haud dubie Same vrbs princeps, quia ſic, & *Samos*, inſula vocata, quæ vrbs poſtea *Cephallenia*, vt inſula, fuit nuncupata. Ptolemæus: ἡ Κεφαλληνία νῆσος, ἧς ὁμώνυμος πόλις. *Cephalenia, inſula, cuius eſt vrbs eodem nomine.* Liuius lib. XXXVIII cap. XXVIII *M. Fuluius quum traieciſſet in Cephalleniam, circa ciuitates inſulæ miſit percunctatum, vtrum ſe dedere Romanis, an belli fortunam experiri mallent. Metus ad omnes valuit, ne deditionem recuſarent. Obſides inde imperatos, pro viribus inopis populi, vicenos Neſiotæ, Cranii, Pallenſes & Samæi dederunt.* Et cap. XXIX *Quatuor menſes obſidionem Same ſuſtinuit. - - - Samæi poſteaquam captam vrbis partem ab hoſtibus ſenſerunt; cum coniugibus & liberis in maiorem refugerunt arcem: inde poſtero die dediti, direpta vrbe, ſub corona omnes venierunt. Conſul, compoſitis rebus Cephalleniæ, præſidio Samæ impoſito, in Peloponneſum traiecit.*

XVI.

Hæc de metropoli *Same* ſatis ſint: de ceteris conſenſus eſt duobus, *Pallenſibus* & *Craniis*: lis de tertio oppido ſupereſt, cuius incolas Liuius *Neſiotas* vocat, quod commune inſulanorum nomen eſt: Thucydides *Pronæos* oppidum ipſum *Pronos*, Πρόνους Polybius, quod primo caſu eſt Πρόνοι, *Proni.* Forte in parua inſula adiacente aut peninſula ſitum fuit, vt nouum nomen & inde ſuſtineret. Et *Pallenſium* vocabulum ſubdubium eſt. Thucydides Παλλῆς, incertum quo caſu; pro quo ſupra legebamus Παλλῆς, ſicut Pauſanias Eliac. II cap. XV ait: Παλεῖς ἡ τετάρτη Κεφαλλήνων μοῖρα, *Palenſes* (a Παλεύς) *quarta pars Cephalleniorum.* Polybius lib. V cap. III πρὸς τὴν τῶν Παλαιέων πόλιν, *ad Palæenſium vrbem*, quaſi Παλαιά, *Palæa* nomen vrbis fuerit. Totius inſulæ cultores Græce Κεφαλλῆνες, Polybio, dicto loco: & Periegeta verſ. 436 Κεφαλλήνων πτολίεθρα. *Cephallenum oppida.* Singulari Κεφαλλὴν ἔμπορος, *Cephallenius mercator*, Pauſanias Meſſen. cap. XX dixit. Imitantur Latini. Liuius lib. XXXVII cap. XIII *cum iuuentute Cephallenum.* Et Silius lib. XV verſ. 305

Saxa Cephalenum, & ſcopuloſis Neriton aruis.

XVII.

Mons in Cephallenia *Aenus*, vnde Ioui cognomen fuit *Aeneſii.* * Apollonii ſcholiaſtes ad lib. II verſ. 297 Ἔστι καὶ Αἶνος ὄρος τῆς Κεφαληνίας, ὅπου Αἰνησίου Διὸς ἱερόν ἐστι, *Aenus mons Cephaleniæ, in quo templum Iouis Aeneſii eſt.* Præcedit ex Heſiodo ſine ſibilo - - Αἰνηΐῳ ὑψιμέδοντι.

* Strabo libr. X pag. 700.

ZACYNTHVS.

XVIII.

Zacynthus, ζάκυνθος, inſula in auſtrum Cephalleniæ ſubiecta, propius, quam illa, accedens ad Peloponneſum. Strabo lib. x pag. 315 Zacynthum cum Cephallenia in inſulis numerat, ὑπὸ τῷ Ὀδυσσεῖ τεταγμέναις, quæ ſub Vlyſſis imperio fuerint. Ambitum eius facit ſtadiorum CLX & amplius: diſtantiam a Cephallenia, LX. ὑλώδης μὲν, εὔκαρπος δὲ, *ſiluoſa eſt*, inquit, *fertilis autem.* Ex Homero eſt, qui Odyſſ. ἰῶτα verſ. 24

Δουλίχιόν τε, Σάμη τε, καὶ ὑλήεσσα Ζάκυνθος.

quod Virgilius imitatus eſt Aeneid. III verſ. 270

Iam medio adparet fluctu nemoroſa Zacynthos,
Dulichiumque Sameque, & Neritos ardua ſaxis.

XIX.

Vrbem habet cognominem, eamque, quod Strabo addit, ἀξιόλογον, *memorabilem.* Thucydides lib. II pag. 144 Ζάκυνθος ἡ νῆσος κεῖται ἀντιπέρας Ἤλιδος· εἰσὶ δὲ Ἀχαιῶν τῶν ἐκ Πελοποννήσου ἄποικοι, *Zacynthus inſula e regione Elidis ſita eſt, Achæorum, qui ſunt ex Peloponneſo, colonia.* Et Liuius lib. XXVI cap. XXIV *Et Læuinus Zacynthum (parua inſula eſt, propinqua Aetoliæ: vrbem vnam eodem, quo ipſa eſt, nomine habet) eam, præter arcem, vi cepit.* Ptolemæus: ἡ Ζάκυνθος, ἐν ᾗ καὶ ὁμώνυμος πόλις, *Zacynthus, in qua etiam vrbs eodem nomine.* Et Scylax: ἐν ᾗ καὶ πόλις καὶ λιμήν, *in qua & oppidum & portus eſt.* Plinius lib. IV cap. XII *Ante eas* [Teleboidas & Echinadas] *in alto Cephalenia, Zacynthus, vtraque libera.* Et paucis interiectis: *Inter hanc* [Cephaleniam] *& Achaiam, cum oppido magnifica, & fertilitate præcipua Zacynthus, aliquando adpellata Hyrie.* Male ergo *Hyriam* a Zacyntho diſtinxit Mela. Hodie vocatur, quod notiſſimum eſt, & inſula & oppidum *Zante.* Qui incolebant, dicebantur Zacynthii. Nepos Dione cap. IX *Suorum e numero Zacynthios adoleſcentes quoſdam elegit.*

INSVLAE MINORES
CIRCA PELOPONNESVM.

XX.

Quæ inde a Zacyntho vſque ad ſinum Aſinæum ſunt inſulæ, a Plinio ita lib. IV cap. XII enarrantur: *Ante Zacynthum* XXX *mill. paſſ. in Eurum ventum Strophades duæ, ab aliis Plotæ dictæ. Ante Cephaleniam Letoia. Ante Pylum tres Sphagiæ; & totidem ante Meſſenen Oenuſſæ.*

XXI.

STROPHADES duæ ſunt inſulæ, vt Strabo lib. VIII pag. 248 deſcribit, πελάγιαι, *in alto ſitæ*, e regione Cypariſſiæ, vnde Κυπαρισσίων νῆσοι, *Cypariſſiorum* dictæ *inſulæ:* CCCC fere a continente ſtadiis. Virgilius lib. III Aeneid. verſ. 209

Serua-

Seruatum ex vndis Strophadum me litora primum
Accipiunt. Strophades Graio ſtant nomine dictæ
Inſulæ Ionio in magno, quas dira Celæno
Harpyiæque colunt.

Stephanus: Στροφάδες, νῆσοι πρὸς τῇ Ζακύνθῳ δύο, *Strophades, duæ inſulæ iuxta Zacynthum.* * Dictæ etiam *Plotæ*, πλωταὶ, vt Plinius referebat, id eſt natantes in aquis, fluctuantes. Apollonius lib. II verſ. 296

- - - Στροφάδας δὲ μετακλείουσ' ἄνθρωποι
Νήσους τοῖο γ' ἕκητι, πάρος Πλωτὰς καλέοντες,
- - *Strophadas cognominârunt homines*
Inſulas huius cauſſa, prius Plotas nominantes.

Strophades autem, ἀπὸ στροφῆς, *a conuerſione* dictæ, quia Zethus & Calais, alati iuuenes, Boreæ filii, Harpyias ad inſulas vſque illas gladiis perſequuti, monente Iride, inde finguntur reuertiſſe. Quod pluribus Virgilii interpres Seruius expoſuit: breuius ſcholiaſtes Apollonii. **

XXII.

Letoia Plinii eſt Ptolemæi *Lotoa*, Λωτῶα νῆσος, ab eodem locata occaſum ſolis verſus inter Cephalleniam & Zacynthum.

XXIII.

SPHAGIAE inſulæ Plinio tres ſunt: ſed vna tantum vere inſula: ſcopuli ceteræ. Strabo lib. VIII pag. 248 ἡ προσκειμένη πλησίον τοῦ Πύλου Σφαγία νῆσος· ἡ δὲ αὐτὴ καὶ Σφακτηρία λεγομένη, *Adiacet Pylo* [Meſſenio] *inſula Sphagia, quæ etiam Sphacteria nominatur.* Plures *Sphacteriam* vocant quam *Sphagiam.* Vtriusque tamen nominis mentionem habet Stephanus, *Sphacteriæ*, ex Pauſania; *Sphagiæ*, ex Phauorino. Pauſanias extremis Meſſenicis: τοῦ λιμένος ἡ Σφακτηρία νῆσος προβέβληται, *ante portum* [Pyli] *Sphacteria inſula prominet.* Et Thucydides lib. IV pag. 256 ἡ νῆσος ἡ Σφακτηρία καλουμένη, τόν τε λιμένα παρατείνουσα, καὶ ἐγγὺς ἐπικειμένη, ἐχυρὸν ποιεῖ, καὶ τοὺς ἔσπλους στενούς. *Inſula, quæ Sphacteria vocatur, portui* [vrbis Pyli] *prætenta eſt, eumque tutum efficit, & introitus anguſtos.* Nobilitata eſt Spartanorum clade. Diodorus Siculus lib. XIII cap. XXIV Ἀθηναῖοι κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον εἰς τὴν Σφακτηρίαν νῆσον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων κατακλείσαντες καὶ λαβόντες αἰχμαλώτους, ἀπελύτρωσαν τοῖς Σπαρτιάταις. *Athenienſes bello Peloponneſiaco Lacedæmoniorum quam plurimos in inſula Sphacteria ceperunt, redemtos inde Spartanis reſtituerunt.*

XXIV.

OENVSSAE ſunt Plinio tres inſulæ in ſinu Meſſenio, ſiue, vt loquitur, *ante Meſſenen.* Vnam plurali nomine ſignificat Pauſanias Meſſen. cap. XXXIV μετὰ τὸν Ἀκρίταν, λιμήν τε Φοινικοῦς, καὶ νῆσοι κατ' αὐτὸν Οἰνοῦσσαι, *poſt Acritan portus eſt Phœnicûs, & ipſi proxima inſula Oenuſæ.* Quidam inſulam *Sapientiæ* interpretantur illarum maximam, alii *Caueram*, itidem alii *Veneticam* cognominatam.

* Antonini Itinerar. fol. 185.
** Et Apollodor. Bibliothec. I c. 9 §. 21.

XXV.

Pergit Plinius: *In Aſinæo ſinu tres Thyrides: in Laconico Teganuſa, Cothon, Cythera cum oppido, antea Porphyris adpellata.* Straboni & Pauſaniæ *Thyrides*, Θυρίδες, ſunt in vertice Tænari, ſeu in promontorio ad Tænarum, vt ſupra in Laconicæ principio monſtratum eſt. Ab his ſubiacentes inſulas, aut ſcopulos, haud dubie Plinius *Thyrides* denominauit.

XXVI.

Teganuſam, ſeu potius Theganuſam, quia per Θ Græci exprimunt; Plinius in Laconico ſinu poſuit: malim in Meſſenio. nam ante promontorium Acritan ſitum eſt, inter Mèthonen & Coronen, oppida Meſſeniæ. Strabo lib. VIII pag. 248 τῇ Μεθώνῃ συνεχής ἐςιν ὁ Ακρίτας. *Methonæ continuus eſt* [mons] *Acritas*, ſeu promontorium. Pauſanias Meſſen. cap. XXXIV Ανέχει ἐς θάλασσαν ὁ Ακρίτας, καὶ νῆσος Θηγανȣ̃σά ἐςιν ἔρημος πρὸ αὐτȣ̃, *Excurrit in mare Acritas, & ante ipſum deſerta eſt inſula Theganuſa.* Mela lib. II cap. VII *Oenuſa & Theganuſa contra Acritan.* Ptolemæus ſcripſit Θηγανȣ̃σα, eamdemque cum Acrita promontorio in Meſſenico ſinu, non Laconico, a quo longiſſime abſunt, poſuit.

XXVII.

Cothon autem Plinio in Laconico eſt, haud procul a Cythera inſula. Stephanus: Κώθων, νῆσος ȣ̓ πόῤῥω Κυθήρων, *Cothon, inſula non longe a Cytheris.* A Berkelio Salmaſius notatur, qui Stephani Cothonem in Africam ad Carthaginem voluit traiectum. Pomponius etiam *Cothonis* meminit, ſed in Aegæo mari. Nobis ſufficit quod Stephanus cum Plinio conſentiat.

XXVIII.

Ante Gythium eſt *Cranaë* inſula. Pauſanias Lacon. cap. XXII ἡ νῆσος ἡ Κραναὴ πρόκειται Γυθείῳ, *inſula Cranae præiacet Gytheo.* Huc primum Paris raptam Helenam deduxit a Lacedæmone, vt Homerus refert Iliad. Γ verſ. 445

Νήσῳ δ᾽ ἐν Κραναῇ. - - - -

XXIX.

CYTHERA, Κύθηρα, inſula oppido Boiæ & promontorio Maleæ obiecta, cum oppido & portu. Oppidum eiusdem nominis eſt *Cythera.* Plinius dicto loco: *Cythera cum oppido.* Scylax: κατὰ ταύτην κεῖται Κύθηρα νῆσος καὶ πόλις καὶ λιμήν, *iuxta hanc* [Maleam ἄκραν] *ſita Cythera inſula, & oppidum, & portus.* Strabo lib. VIII pag. 250 Πρόκειται κατὰ τȣ́τȣ Κύθηρα ἐν τεσσαράκοντα ςαδίοις νῆσος εὐλίμενος πόλιν ἔχȣσα ὁμώνυμον. *Ante hoc* [promontorium Maleam] *ſita eſt inſula Cythera, internallo* XL *ſtadiorum, bono portu inſtructa, & vrbe eiusdem nominis.* Portus egregius, qui etiam ἐπίνειον, *nauale*, ob capacitatem dictus a Pauſania eſt Lacon. cap. XXIII, ſub quo oppidum aliud eſt, Σκάνδεια, *Scandea* nomine, decem ſtadiis ab interiore vrbe Cytheris. Thucydides lib. IV pag. 287 τὴν ἐπὶ θαλάσσῃ πόλιν Σκάνδειαν καλȣμένην αἱρȣ̃σι, *vrbem* [inſulæ] *maritimam, quæ Scandea vocatur,* [Athenienſes] *capiunt.* Et paucis interiectis: οἱ Αθηναῖοι τήν τε Σκάνδειαν, τὸ ἐπὶ τῷ λιμένι πόλισμα παραλαβόντες, καὶ τῶν Κυθήρων φυλακὴν ποιησάμενοι, ἔπλευσαν ἐς τε

Ασίνην

Ἀσίνην καὶ Ἕλος, *Athenienſes potiti Scandea oppido ſub portum ſito, Cytheris impoſito præſidio, nauigarunt Aſinen & Helos.* Et Pauſanias dicto cap. XXIII Κύθηρα κεῖται ἀπαντικρὺ Βοιῶν. - - - Ἐν Κυθήροις δὲ ἀπὸ θαλάσσης Σκάνδεια ἐστιν ἐπίνειον. Κύθηρα δὲ ἡ πόλις ἀναβάντι ἀπὸ Σκανδείας, στάδια ὡς δέκα. *Cythera ex aduerſo Boiarum ſita ſunt. In* [inſula] *Cytheris autem ad mare eſt Scandea nauale. A Scandea ad vrbem Cythera ſunt ſtadia prope decem.* Nomen Græcis plurale eſt, vt vidimus. Iterum Thucydides pag. 287 τὰ δὲ Κύθηρα νῆσός ἐστιν. ἐπίκειται δὲ τῇ Λακωνικῇ κατὰ Μαλέαν, *Cythera ſunt inſula, adiacens Laconicæ iuxta Maleam.* Polybius IV cap. VI περὶ Κύθηρα, *circa Cythera.* Quod etiam Latini æmulantur, poetæ præſertim. Virgilius Aen. I verſ. 680

- - - - *ſuper alta Cythera.*

Et Ouidius Amor. lib. II eleg. XVII de Venere:

Quæ Paphon & fluctu pulſa Cythera tenet.

nam Veneri ſacra erant, cuius antiquiſſimum templum, quod Pauſanias obſeruat, habuerunt. Idem Ouidius Faſtorum lib. IV verſ. 285

Tum læua Creten, dextra Pelopeidas vndas
Deſerit: & Veneri ſacra Cythera petit.

Portus inſulæ Lacedæmoniorum præcipuus erat, cuius maximam curam agebant, præſidio tenentes & oppidum & portum & quotannis ex Sparta mittentes, qui ius diceret in inſula. Hæc ex Thucydidis prædicto loco. Hodie inſula *Cerigo* adpellatur: olim etiam *Porphyris*, Plinio auctore: ſiue Πορφυροῦσσα, vt apud Periegetæ ſcholiaſten eſt ad verſ. 499, qui rationem reddit, διὰ τὸ καλλίστας ἔχειν πορφύρας, *quod præſtantiſſimas purpuras habeat.*

XXX.

Argolici ſinus inſulas Plinius plures nominat lib. IV cap. XII. *In Argolico,* inquit, *Pityuſa, Irine, Ephyre: contra Hermionium agrum Tiparenus, Aperopia, Colonis, Ariſtera: contra Trœzenium, Calauria, quingentos paſſus diſtans.* Sed, præter vltimam *Calauriam,* quæ extra Argolicum ſinum in Saronico potius eſt, nihil de ceteris diſtincte definiri poteſt. Pauſanias Corinth. cap. XXXIV iuxta Bucephalon promontorium, quod in Saronico ſinu eſt, *Pityuſam* ponit & *Ariſteras,* cum alia, *Haliuſa*: poſt quas *Aperopiam* & *Hydream* memorat, tamquam longius in auſtrum verſus diſtantes. Sed quoquo loco illæ fuerunt, in Argolico ſunt quæ hodie a nautis vocantur Caraui, Bellapola, Settepozze, ad quas haud dubie Plinius quibusdam ſuis nominibus reſpexit.

XXXI.

Notior certiorque CALAVRIA, ante portum Trœzenium ſita, interuallo, quod Plinius dixit, L paſſuum, ſiue, quod idem eſt, vt Strabo lib. VIII pag. 254 prodidit, τετραστάδιῳ, *quatuor ſtadiorum.* Ambitus XXX ſtadiorum eſt. Idem pag. 257 Πρόκειται τοῦ λιμένος Καλαυρία νησίδιον, ὅσον τριάκοντα σταδίων ἔχον τὸν κύκλον. *Ante portum* [Trœzenis] *iacet Calauria, parua inſula, ambitu* XXX *ſtadiorum.* Religioſum ibi Neptuni templum erat & aſylum,

lum, * etiam Amphictyonum conuentus ciuitatum ſeptem, quas Strabo nominat. quod ἱερὸν ἅγιον. *ſanctiſſimum fanum* etiam Pauſanias laudauit Corinth. cap. XXXIII. In hac inſula bis exſulauit Demoſthenes; etiam mortem veneno inuenit, & intra fani ſepta ſepulcrum: de quibus præter Strabonem, Pauſanias dicto loco, & Plutarchus Vita pag. 859 conſulantur. Pomponius lib. II cap. VII *Trœzenio litori proxima Calauria inter ignobiles alias leto Demoſthenis nobilis.* Minus fertilem eſſe, Dionyſii epitheto Perieg. verſ. 499 probatur,

Αἴγυλά τ' ἠδὲ Κύθηρα, Καλαύριά τε τρηχεῖα,
Aegyla, & Cythera, & Calauria aſpera.

XXXII.

Illa *Aegyla* aliis eſt *Aegilia.* Stephanus: Αἰγιλία, νῆσος μεταξὺ Κρήτης καὶ Πελοποννήσου, *Aegilia inſula inter Cretam & Peloponneſum.* Mela dicto loco: *At interius Melos, Oliaros, Aegilia, Cothon.*

XXXIII.

Supra Calauriam ex aduerſo Atticæ eſt inſula *Belbina*, ſiue vt Scylax definit, inter Sunium & Scyllæum, Trœzenii agri promontorium. Plinius perſæpe dicto loco: *Contra Trœzenium* [agrum] *Calauria, quingentos paſſus diſtans: Plateis, Belbina, Laſia, Baucidias.* At Strabo lib. IX pag. 275 magis in ſeptemtrionem & ad oram Atticam ſubmouet. Poſtquam enim loca Atticæ, quæ circa Phalereum portum ſunt, expoſuerat; & promontoria, quæ inde ad Sunium ſunt, *Zoſterem* & *Aſtypalæam*, cum præiacentibus paruis inſulis *Phaura* & *Eleuſa*; addit, πρόκειται καὶ τούτων τῶν τόπων Βέλβινα νῆσος, οὐ πολὺ ἄπωθεν, *Ante hæc loca non procul a continente iacet inſula Belbina.* Et lib. VIII pag. 259 *Aeginæ* exiguas inſulas, continentem verſus, circumiectas eſſe: Βέλβινα δὲ πρὸς τὸ πέλαγος ἀνατείνουσα· *Belbinam vero inde in altum verſus ſitam eſſe.*

XXXIV.

Quam vero Plinius *Eleuſam* inſulam Spiræo promontorio obiacere tradidit; forſitan media inter Aſtypalæam Atticæ, & Spiræum Peloponneſi eſt.

XXXV.

AEGINA, Αἴγινα, nobilis inſula, & claſſe olim cum Athenienſibus certans, quibuscum de palma ad Salaminem prœlio aduerſus Perſas contendit. Certe poſt Athenienſes nulla ciuitas illo prœlio maiorem nauium numerum habuit, quam Aeginetarum. Strabo lib. VIII pag. 258 περὶ πρωτείων ἀμφισβητήσασά ποτε πρὸς Ἀθηναίους ἐν τῇ περὶ Σαλαμῖνα ναυμαχίᾳ κατὰ τὰ Περσικά. Adde Pauſaniam Corinth. cap. XXIX. Vrbem habuit eiusdem nominis, τετραμμένην πρὸς λίβα, *in africum conuerſam*, vt Strabo ibidem notavit. Patria & regnum Aeaci, vtroque quos nominaui, referente. Olim *Oenopia* dicta: Aeacus matris nomen impoſuit. Ouidius Metamorphoſ. lib. VII verſ. 472

Oenopiam Minos petit, Aeacidēia regna,

Oeno-

* Demoſthenes epiſt. 2 pag. 112 A, ipſe fatetur, ſe ibi ſalutem quærere.

Oenopiam veteres adpellauere; ſed ipſe
Aeacus Aeginam genitricis nomine dixit.

Cicero lib. III Officior. cap. XI *Nimis imminebat, propter propinquitatem, Aegina Piræeo.* Plinius lib. IV cap. XII *Aegina a Piræeo Athenienſium portu* XX *millia paſſuum abeſt, antea Oenone vocitata.* Pauſaniæ dicto loco, Οἰνώνη. * Pomponius Mela de inſulis: *Aegina Epidaurico litori proxima.* Dionyſius Perieg. verſu 512

Φαίνονται Σαλαμίς τε καὶ Αἰγίνης πτολίεθρον,
Adparent Salamis & oppidum Aeginæ.

Sulpicius Ciceroni lib. IV epiſt. V *quum ab Aegina Megaram verſus nauigarem.* Incolæ *Aeginetæ*, Αἰγινῆται. Cicero dicto Offic. loco: *Athenienſes ſciuerunt, vt Aeginetis, qui claſſe valebant, pollices præciderentur.* Horum fata Pauſanias dicto loco recenſet. *Oea*, Οἴη, locus Aeginæ mediterraneus, XX ſtadiis ab oppido Aegina, deſcriptus ab Herodoto lib. V cap. LXXXIII. **

XXXVI.

SALAMIS ſiue *Salamin*, inſula e regione Eleuſinis. Scylax: κατὰ τοῦτο [Ἐλευσῖνος ἱερὸν καὶ τεῖχος] ἐςὶ Σαλαμὶς νῆσος, καὶ πόλις, καὶ λιμήν, *Iuxta hoc* [Eleuſinium fanum] *eſt Salamis inſula, oppidum, & portus.* Et Pauſanias Attic. cap. XXXV Σαλαμὶς κατὰ Ἐλευσῖνα κειμένη, *Salamis e regione Eleuſinis ſita.* Secundum Strabonem poſt initium lib. IX longitudo [τὸ μῆκος] eius eſt LXX vel LXXX ſtadiorum. Vrbem habuit eiusdem nominis, veterem quidem πρὸς νότον, *in auſtrum* & Aeginam verſus; nouam autem in ſinu & peninſula πρὸς τὴν Ἀττικήν, *aduerſus Atticam.* Patria ſedes Aiacis fuit. Horatius lib. I oda VII de Telamone, Teucri & Aiacis patre:

- - - *Teucer Salamina patremque*
Quum fugeret.

Et Seneca Troadibus verſ. 844

Numquid Aiacis Salamina veram?

Veram (etiam Lucanus III verſ. 183) dixit ad diſcrimen alterius in Cypro, ad huius imaginem a Teucro conditæ, quam *ambiguam* ibidem Horatius nuncupauit. Clarior facta Themiſtoclis victoria & Perſarum clade. Mela lib. II cap. VII *In Atthide Helene, nota ſtupro Helenæ; & Salamis excidio claſſis Perſicæ notior.* Cicero lib. I Offic. cap. XXI *citetur Salamis clariſſimæ teſtis victoriæ.* Et lib. I Quæſt. Tuſc. cap. XLVI *Ante Salaminem ipſam Neptu-*

* Nonnus Dionyſ. XIII v. 182

Οἱ λάχον Οἰνώνης γόνιμον πέδον.

Tzetzes ad Lycophron. Alex v. 174 Ἡ γὰρ Αἴγινα πρότερον Οἰνώνη ἐλέγετο ἀπὸ Οἰνώνης τῆς Βουδίωνος θυγατρός. - - Αἴγινα δὲ μετεκλήθη, ὡς πάντες φασίν, ἀπὸ Αἰγίνης τῆς Ἀσωποῦ. pag. 24 col. b. & ad v. 175 Ἡ δὲ Αἴγινα αὕτη νῆσος μία τῶν σποράδων ἐςίν, ἀντικρὺ κειμένη τῆς Ἀττικῆς, ἄποικος, ὡς ἔφην, Ἀργείων ὑπάρχουσα κ. τ. λ. *Aegina prius Oenone dicebatur ab Oeone Budionis filia. Aegina autem vocari cœpit, vt omnes dicunt, ab Aegina filia Aſopi. Aegina autem hæc inſula eſt vna quædam ex Sporadibus, Atticæ oppoſita, colonia, vt dixi, Argiuorum.*

** De templo Græcorum communi in Aegina vide Iſocrat. Euagor p. 452. Solum inſulæ ſubtus gleboſum, in ſuperficie ſaxoſum; hordei tamen ferax. Quare mercaturæ dedere operam Aeginetæ, & numos cudere primi. Strabo VIII pag. 579. Aelian. Hiſt. Var. XII c. 10. Aeginetæ dicebantur *Myrmidones* propter agri colendi ſtudium. Strabo ibidem.

Digitized by Google

Neptunus obruet, quam Salaminii tropæi memoriam. nam gentile ac poſſeſſiuum *Salaminius.* Idem pro Archia cap. VIII *Homerum Chii ſuum vindicant, Salaminii repetunt.* Etiam *Salaminiacus* κτητικῶς dicunt. Lucanus lib. V verſ. 109

Vt Salaminiacum meminit mare. - - -

Et ſinum Saronicum quoque Σαλαμινιακὸν. *Salaminiacum* dictum eſſe, Strabo auctor eſt lib. VIII pag. 231. qui alia inſulæ vetuſta nomina lib. IX pag. 271 profert, quæ ſunt Σκιρὰς, Κιχρία, Πιτυοῦσσα, *Sciras, Cichria, Pityuſa,* * illa ab heroibus, hoc ab arbore inditum, quia pinifera eſt. Adde Pauſan. Att. cap. XXXVI.

XXXVII.

Ante Salaminem, Niſæam & Megarum verſus quinque paruæ inſulæ, πέντε νησία, vt Strabo notat: ſed alia Atticam verſus *Pſyttalia,* νησίον ἔρημον πετρῶδες, *deſerta, ſaxoſa,* vt idem ſubiunxit p. 272. Plinius IV cap. XII *Claræ Salamis: ante eam Pſyttalia.* Pauſanias Attic. cap. XXXVI νῆσος πρὸ Σαλαμῖνος ἐςὶ καλουμένη Ψυττάλεια, *inſula ante Salaminem eſt, dicta Pſyttalia.*

E V B O E A.

XXXVIII.

Eubœa, Εὔβοια, inſula oblonga, ab Attica ad Theſſaliam vſque, Bœotiæ, a qua Euripi freto dirimitur, prætenta. Strabo ſitum & præcipua loca deſcripſit ineunte libro X, quem Latine Plinii verbis interpretamur ex lib. IV cap. XII ſect. XXI: *Eubœa,* inquit Plinius, *& ipſa auulſa Bœotiæ, tam modico interfluente Euripo, vt ponte iungatur: a meridie promontoriis duobus, Geræſto ad Atticam vergente; ad Helleſpontum Caphareo inſignis: a ſeptemtrione Cenæo: nuſquam latitudinem vltra* XL *millia paſſuum extendit, nuſquam intra duo millia contrahit: ſed in longitudinem vniuerſa Bœotiæ, ab Attica Theſſaliam vſque, prætenta in* CL *mill. paſſuum: circuitu vero trecenta ſexaginta quinque.* Quod breuius Pomponius Mela lib. II cap. VII his verbis præiuit: *Eubœa ad meridiem promontorium Geræſton & Capharea: ad ſeptemtrionem Cenæum extendit, & nuſquam lata, duûm millium ſpatium habet vbi arctiſſima eſt: ceterum longa totique Bœotiæ adpoſita, anguſto freto diſtat a litore. - - - Aliquot in ea ſunt oppida, Iſtiæa, Eretria, Pyrrha, Neſos, Oechalia: verum opulentiſſimæ Caryſtos & Chalcis.*

XXXIX.

Plinius plura addit oppida, ſed multa in iis euerſa: ideoque inter hæc, & quæ ſuperabant, diſtinguit. *Vrbibus,* inquit, *clara quondam, Pyrrha, Porthmo,* ** *Neſo, Cerintho, Orco, Dio, Aedepſo, Ocha, Oechalia: nunc Chalcide, cuius ex aduerſo in continenti Aulis eſt: Geræſto, Eretria, Caryſto, Oritano, Artemiſio, fonte Arethuſa, flumine Lelanto, aquisque calidis, quæ Ellopiæ vocan-*

* Item νῆσος δράκοντος, *inſula draconis.* Vide Tzetzem ad Lycophron. v. 110.

** Demoſthenes Philipp. IV pag. 94 A, Πάλιν ταῦτ' ἀμελοῦντα ἰδὼν κατέσκαψε πορθμὸν καὶ τυραννίδα ἀπαντικρὺ τῆς Ἀττικῆς ἐπετείχισεν ὑμῖν ἐν τῇ Εὐβοίᾳ. *Rurſus ea negligi quum videret: Subruit Porthmum & dominium e regione Atticæ tanquam vallum vrbis obiecit in Eubœa:*

vocantur, nobilis: notior tamen marmore Caryſtio. Scylax Caryandenſis pag. 50 τέτράπολιν vocat, id eſt, quatuor oppidis conſtantem inſulam. Μετὰ δὲ Ἄνδρον Εὔβοια νῆσος. αὕτη τέτράπολις. Εἰσὶ δὲ ἐν αὐτῇ Κάρυστος, Ἐρετρία καὶ λιμὴν, Χαλκὶς καὶ λιμὴν, Ἑστιαία καὶ λιμήν. *Poſt Andrum eſt Eubœa inſula, in qua vrbes quatuor, quæ ſunt hæ: Caryſtus, Eretria cum portu, Chalcis cum portu, Heſtiæa cum portu.* Nunc de ſingulis agendum eſt, & primum de promontoriis, & adiacentibus.

XL.

Inſulæ Eubœæ auſtrale latus duobus continetur promontoriis, *Geræſto* * quod Atticam proſpectat; & *Caphareo*, quod Helleſpontum. *Geræſtum*, Γεραιστον, Plinius in promontoriis numerat, quem Solinus mutato genere ſequutus eſt. *Cenæo promontorio*, inquit, *vadit in ſeptemtrionem: duobus aliis in meridiem extenditur, quorum Geræſtos ſpectat Atticam; Caphareus prominet in Helleſpontum.* Subiacet oppidum eiusdem nominis cum portu. Plinius: *vrbibus clara, nunc Chalcide, Geræſto,* ** *Eretria, Caryſto.* Strabo lib. x ineunte: Γεραιστὸς καὶ Πεταλία πρὸς Σούνιον, *Geræſtus & Petalia Sunio opponuntur.* De vicina autem *Petalia* vix alius memorauit, niſi quod Plinius lib. IV cap. XII *Petaliæ quatuor inſulas primo Euripi introitu* ponit, quas oppido Petaliæ obuerſas eſſe, non licet dubitare. Sed de his infra. Stephano autem Geræſtus non oppidum, ſed κώμη Εὐβοίας, *vicus Eubœæ* eſt. Portus enim illuſtrior quam habitationes. Liuius lib. XXXI cap. XLV *cetera claſſis Geræſtum, nobilem Eubœæ portum, dum a Caryſto Iſſæi redirent, tenuit.* Et Homerus huius portus mentionem habuit Odyſſ. Γ verſ. 177

- - - - - αἱ δὲ μάλ᾽ ὦκα
Ἰχθυόεντα κέλευθα διέδραμον, ἐς δὲ Γεραιστὸν
Ἐννύχιαι κατάγοντο.

Hoc eſt: *illæ vero* [naues] *celeriter piſcoſas vias percurrerunt, & ad Geræſtum noctu deductæ ſunt.* Vbi ſcholiaſtes: Γεραιστὸς λιμὴν Εὐβοίας, *Geræſtus portus Eubœæ.*

XLI.

Alterum huius lateris promontorium, in ortum magis recedens, Καφηρεὺς, Ionice Καφηρεὺς, *Caphareus*, ſiue *Caphereus*, *** tribus ſyllabis, vocatur, cuius ſitum ſupra Plinius delineauit. Herodotus lib. VIII cap. XII *ducentas naues, ne ab hoſte viderentur, miſerunt* κατά τε Καφηρέα, καὶ περὶ Γεραιστὸν ἐς τὸν Εὔριπον, *iuxta Caphereum & circa Geræſtum, in Euripum.* Mons periculoſus nauigantibus propter vortices, quos facit, & latentes circa eum ſcopulos. Seneca Agamemnone verſ. 558

* Nonnus Dionyſ. XIII v. 161
- - Οἵ τ᾽ ἔχον ἄκρην
Ἄκρην κυματόεσσαν ἀσιγήτοιο Γεραιστοῦ.

** Tzetzes ad Lycophr. Alex. v. 156 Ἡ δὲ Γεραιστὸς, ἀποθανόντος ἐκεῖ τοῦ Μυρτίλου Μυρτῷον πέλαγος ὠνομάσθη. *Geræſtus autem, mortuo ibi Myrtilo, Myrtoum mare nominari cœpit.*

*** Tzetzes ad Alex. Lycophr. v. 373 Νῦν δὲ ὁ Καφαρεὺς Βιωτικωτέρως Ξυλοφάγος καλεῖται. *Nunc autem Caphareus vulgo Xylophagus dicitur.* Adde Antholog. Epigramm. Græc. libr. I p. 100 cap. εἰς ναυάγιον.

Eſt humilis vnda, ſcrupeis mendax vadis,
Vbi ſaxa rapidis clauſa vorticibus tegit
Fallax Caphareus.

Et Virgilius Aeneid. lib. XI verſ. 260

\- - - *Euboicæ cautes, vltorque Caphareus.*

Et Ouidius Triſt. lib. I eleg. I verſ. 83

Quicumque Argolica de claſſe Capharea fugit,
Semper ab Euboicis vela retorquet aquis.

Ac Silius Italicus lib. XIV verſ. 144

Euboici non per ſcopulos illiſa Caphareo
Euripi magis vnda furit.

Tertullianus quoque de Anima cap. LII adiectiua forma: *Vis eſt & illa nauigiis, quum longe a Caphareis ſaxis, nullis depugnata turbinibus, nullis quaſſata decumanis, adulante flatu, labente curſu, lætante comitatu, inteſtino repente perculſu cum tota ſecuritate deſidunt.* Stephanus: Καφηρεύς, ἐπίνειον Εὐβοίας, *Caphareus, nauale Eubœæ*, ſed fallitur haud dubie. Omnes enim velut periculoſum locum ac fugiendum deſcribunt: nemo alius vt portum aut nauale.

XLII.

In ſeptemtrione inſulæ extremo *Cenæum*, Κήναιον, promontorium, quod cum Geræſto longitudinem inſulæ dimetitur. Strabo lib. X ineunte: Παραμήκης ἐστὶν ἡ νῆσος ἐπὶ χιλίους σχεδόν τι καὶ διακοσίους σταδίους ἀπὸ Κηναίου πρὸς Γεραιστόν. *Inſula* [Eubœa] *oblonga eſt, a Cenæo ad Geræſtum porrecta ſtadiis circiter* CIↃ CC. Et mox: τὸ μὲν Κήναιόν ἐστι κατὰ Θερμοπύλας, *Cenæum Thermopylis opponitur.* Et Ptolemæus lib. III cap. XV Κήναιον ἄκρον, *Cenæum promontorium*, in ſumma inſula poſuit. Plinii de hoc verba ſupra propoſuimus.

XLIII.

Artemiſium eſt promontorium, vel litus, ad quod primum Græcorum cum Xerxe fuit prœlium commiſſum, quod ita etiam Diodorus Siculus in hoc prœlio lib. XI cap. XII nominauit. οἱ Ἕλληνες ὥρμων ἐπ' Ἀρτεμισίῳ τῆς Εὐβοίας, *Græci*, inquit, *ad Artemiſium Eubœæ nauigabant.* Corn. Nepos Themiſtocle cap. III *primum apud Artemiſium inter Eubœam continentemque terram cum claſſiariis regis conflixit.* Eius neque Strabo, neque Ptolemæus mentionem fecit: vtique vero Plutarchus Themiſtoclis Vita pag. 115. Πέμπεται, inquit, μετὰ νεῶν ἐπ' Ἀρτεμίσιον τὰ στενὰ φυλάξων, *Mittitur* [Themiſtocles] *cum nauibus ad Artemiſium, vt fauces illas tueatur.* Et interiectis paucis: ἔστι δὲ τῆς Εὐβοίας τὸ Ἀρτεμίσιον ὑπὲρ τὴν Ἑστιαίαν αἰγιαλὸς εἰς βορέαν ἀναπεπταμένος· - - ἔχει δὲ ναὸν οὐ μέγαν Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Προσηώας, *Artemiſium Eubœæ eſt ſupra Heſtiæam in ſeptemtriones expanſum litus. Fanum non magnum habet Dianæ, cognominatæ Proſeoæ*, id eſt Orientalis. An hoc Plinii *Artemiſium* ſit, vehementer dubitamus. Hic enim in oppidis numerauit, quod fortaſſis eſt Ptolemæi Ἀρτέμιδος ἱερὸν, *Dianæ fanum*, in medio litoris, ortum ſpectantis, locatum. Id quod vero Græcorum & Perſarum prœlio

nomen

Digitized by Google

nomen dedit, αἰγιαλὸς, *litus* fuit ſecundum Plutarchum; vel vna mons a litore procurrens in mare, quemadmodum Suidæ & Harpocrationi Ἀρτεμίσιον ἀκρωτήριον τῆς Εὐβοίας, *promontorium* eſt inſulæ *Eubœæ*. Ptolemæo eſt etiam Λέων ἄκρον, *Leon promontorium*; & Καλὴ ἀκτὴ, *Cale acte* ſeu *Pulchrum litus*; de quibus poſt paullo dicturi ſumus.

XLIV.

Oppidorum, vt rurſus ab auſtrali parte incipiamus, eſt primum *Caryſtus*, Κάρυστος, * vt Ptolemæus poſuit, inter Caphareum & Geræſtum. Conſentit Stephanus, qui πρὸς τῷ Μυρτώῳ πελάγει, *ad mare Myrtoum* ſitam eſſe tradidit. Nec Liuius abnuit, qui lib. XXXII cap. XVI ab Andro Eubœam ingreſſos primum ad Caryſtum veniſſe tradit: deinde ad Eretriam. *Hæ*, inquit, *circa Andrum inſulam claſſes coniunctæ, Eubœam inde, exiguo diſtantem freto, traiecerunt. Caryſtiorum primum agros vaſtarunt: deinde vbi Caryſtus, præſidio a Chalcide raptim miſſo, firma viſa eſt, ad Eretriam acceſſerunt.* Pomponius *opulentiſſimam* dixit, ſcilicet marmoris copia, vnde columnæ cædebantur. Strabo poſt initium libri X, Κάρυστός ἐστιν ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Ὄχῃ, πλησίον δὲ τὰ Στύρα, καὶ τὸ Μαρμάριον, ἐν ᾧ τὸ λατόμιον τῶν Καρυστίων κιόνων. *Caryſtus ſub monte Ocha ſita eſt: in propinquo Styra, & Marmarium, vbi Caryſtiæ columnæ cæduntur.* Marmor illud columnis ponendis in primis commendabatur. Plinius lib. XXXVI cap. VI ex Cornelio Nepote tradit, *Mamurram primum totis ædibus nullam niſi e marmore columnam habuiſſe, omnes ſolidas e Caryſtio aut Lunenſi.* Plinius alter lib. V epiſt. VI ſect. 36 *Vitem quatuor columellæ Caryſtiæ ſubeunt.* Tibullus lib. III eleg. III

Quidue domus prodeſt Phrygiis innixa columnis,
Tænare ſiue tuis, ſiue Caryſte tuis.

XLV.

Strabo *Styra*, τὰ Στύρα, ** oppidum in propinquo locat, vt iam vidimus. Stephanus repetit Strabonis verba, Στύρα πλησίον Καρύστου. Thucydides lib. VII pag. 524 Χαλκιδεῖς, καὶ Στυρεῖς, καὶ Καρύστιοι *Chalcidenſes, & Styrenſes, & Caryſtii.*

XLVI.

Quod addit Strabo *Marmarium*, *** non tam lapicidina videtur fuiſſe, quam oppidulum, ſeu vicus, iuxta quem marmor cædebatur, quia ipſe a λατομίῳ, ſeu loco cædendi marmoris, diſtinguit. Stephanus: Μαρμάριον πόλις Εὐβοίας, *Marmarium, oppidum Eubœæ.* Caryſtium ergo vocatur illud marmor non a proximo loco, ſed nobiliori. Vetus inſcriptio apud Gruterum pag. 593 num. 8

* A Dryopum exulibus condita. Diodorus IV pag. 242.

** Demoſthen. in Midiam pag. 408 B. memorat. Et Nonnus Dionyſ. XIII v. 159 p. 360

. . . Οἳ λάχον ἀμφὶ
Καὶ Στύρα καὶ Κήρινθον, ἀειδομένης τε Καρύστου
Ἕδρανα καὶ Δίου κρανάον πέδον.

*** Nonnus Dionyſ. XIII v. 160

Καὶ Στύρα καὶ κοτυλαῖον ἕδος, καὶ Σίριδος ὕδρην,
Μαρμάρεά τε νέμοντο καὶ Ὠγυγίης πέδον Αἰδης.

. HYMENEVS CAESARIS
SER. THAMYRIANVS A LAPIDICINIS
CARISTIIS FEC. SIBI ET THAMYRONVTRICIO.

Sic Gruterus edidit. At Manutius qui ipſe inſpexit (nam Romæ exſtat) A LAPICIDINIS, Orthograph. pag. 479. quod propius ad genium antiquitatis eſt. De his nihil Ptolemæus habet: proxime autem Caryſtum, καλὴν ἀκτὴν, *Calen acten;* qua quid indicatum velit, litusne, vt nomen fert, an oppidum, quod feries ſuadet, incertum eſt.

XLVII.

Ocha Plinii ſub monte *Ocha*, iuxta quem Caryſtum Strabo poſuit, videtur fuiſſe. *Ocha* autem μέγιςον ὀρῶν, *mons maximus* Euboicorum, a quo & tota inſula *Oche* olim dicta, vt Strabo refert principio libri x.

XLVIII.

Antequam ad Eretriam venitur, *Amarynthus*, Ἀμάρυνθος eſt, vicus Eretriæ, ſeptem ſtadiis ab vrbe Caryſtum verſus remotus. Strabo lib. x pag. 308 Ταύτης [Ἐρετρίας] ἐςὶ κώμη Ἀμάρυνθος, ἀφ' ἑπτὰ ςαδίων τῦ τείχυς. *Huius* [Eretriæ] *pagus eſt Amarynthus, ſeptem ſtadiis a manibus.* Stephanus νῆσον Εὐβοίας, *inſulam Eubœæ* vocat manifeſto errore, qui πόλις fortaſſe vel κώμη vel ſimile voluit dicere, immo debuit. Ptolemæus hunc ordinem ſeruat a Chalcide ad Caryſtum: *Chalcis, Eretria, Amarynthus, Leon promontorium, Cale acte, Caryſtus.* Quæ ſi recte ſe ſe habent (nec vero adparet vnde impugnentur) ſitus Amarynthi, & eorum quæ vtrimque attingunt, non obſcurus eſt. Dianæ heic cultus religioſus erat, atque hinc cognomen divæ. Liuius lib. XXXV cap. XXXVIII *Sacrum anniuerſarium eo forte tempore Eretriæ Amarynthidos Dianæ erat, quod non popularium modo, ſed Caryſtiorum etiam cœtu celebratur.* Et Pauſanias Attic. cap. XXXI ἔςιν Ἀμάρυνθος ἐν Εὐβοίᾳ· καὶ γὰρ οἱ ταύτῃ τιμῶσιν Ἀμαρυσίαν Ἄρτεμιν, *Amarynthus eſt in Eubœa: ibi Amaryſia Diana colitur.*

XLIX.

Ipſa vrbs *Eretria*, Græce Ἐρετρία a Scylace, Strabone, Ptolemæo, Stephano, Polybio ſcribitur: * ab Homero metri cauſſa Εἰρετρία, Catalogi verſu 44 de Bœotiæ vrbibus:

Οἱ δ' Εὔβοιαν ἔχον, μένεα πνείοντες, Ἄβαντες,
Χαλκίδα τ' Εἰρέτριάν τε, πολυςάφυλόν θ' Ἱςίαιαν.
Qui autem Eubœam colebant, robora ſpirantes, Abantes,
Et Chalcidem, Eretriamque, abundantemque vuis Iſtiæam.

Obiter notamus, *Abantes*** Homeri eſſe Eubœæ incolas, τὰς ἀπὸ Εὐβοίας, vt Strabo initio libri x & ſcholiaſtes interpretantur, quos ἐ δέ ποτε, nusquam aliter,

* Dio libr. LIV pag. 6 1 Ἐρέτρια.
** Nonnus Dionyſ. XIII v. 153 de Curetibus:

Καὶ χθόνα καλλείψαντες ἁλικλύςη Μαραθῶνος,
Νόςιμον ἴχνος ἔκαμψαν ἐς ἱερὸν οὖδας Ἀβάντων.

Et terram Marathonis maritimi relinquentes redierunt in ſacrum ſolum Abantum. Et verſu 158

Τοῖσι συνεςρατόωντο μαχήμονες υἷες Ἀβάντων,
Οἳ λάχον ὀφρυόεσσαν Ἐρετρίαν κ. τ. λ.

His opitulati ſunt Abantes Eretriæ editæ coloni.

aliter, aut ab inſula deducto vocabulo, denominauit. Hoc vero nomen ab *Abante* rege eſt, Neptuni, vt fingitur, filio.

L.

Sed ad *Eretriam* reuertamur, vrbem amplam & peruetuſtam. Strabo poſt principium libri x Μετὰ τὴν Γέραιςον Ερετρια πόλις μεγίςη τῆς Ευβοίας μετὰ Χαλκίδα, *Poſt Geræſtum Eretria eſt, Euboicarum vrbium, præter Chalcidem, maxima.* Antiquitatem Homerus iam probauit: quam & ὁ πάλαι ποτὲ γενόμενος πόλεμος Χαλκιδέων καὶ Ερετριέων, *vetus illud inter Chalcidenſes & Eretrienſes bellum*, quod Thucydides lib. I pag. 12 memorauit, confirmat. Maritima erat & probe munita. Liuius lib. XXXII cap. XVI *L. Quintius iuſſit, vt quæ ex ſua claſſe veniſſent naues, Eubœam peterent. Eretria ſumma vi oppugnabatur: nam & trium iunctarum claſſium naues omnis generis tormenta machinasque ad vrbium excidia ſecum portabant.* Et arcem habuit, quo, capto muro, oppidani confugerunt. Ornatum & elegantiam oſtendunt *ſigna, tabulæ priſcæ artis, ornamentaque eius generis plura, quam pro vrbis magnitudine, aut opibus ceteris inuenta.* Oppidani Ερετριῆς, vt ſupra Thucydides vocauit: Latine *Eretrienſes.* Iterum Liuius lib. XXXV cap. XXXVIII *miſerunt qui orarent Eretrienſes Caryſtiosque.* Euerſa a Perſis, in loco proximo fuit inſtaurata, vt Strabo prodit: qui & ſcholam *philoſophorum Eretrienſium* in hac vrbe fuiſſe refert.

LI.

Quam Mela & Plinius *Oechaliam* memorant, vicina fuit Eretriæ, olim oppidum, deinde in pagum redacta. Strabo pag. 308 ἔςι καὶ ἡ Οἰχαλια κώμη τῆς Ερετριακῆς, λείψανον τῆς ἀναιρεθείσης ὑπὸ Ηρακλέυς, *Eſt & Oechalia pagus Eretrienſis agri,* * *reliquiæ oppidi ab Hercule deleti.* Cuius nominis & alia ſunt, in Trachinia, & apud Triccam, & in Arcadia.

LII.

Chalcis ſequitur ad Euripum, Græce χαλκὶς, ** hodie *Negroponte,* præcipua huius inſulæ. Strabo ibidem: Νυνὶ μὲν ὁμολογυμένως ἡ Χαλκὶς φέρεται τὰ πρωτεῖα, καὶ μητρόπολις ἄυτη λέγεται τῶν Ευβοέων· δευτερεύει δ' ἡ Ερετρία. *Nunc quidem citra controuerſiam Chalcis principem dignitatem obtinet, & primaria Eubœæ vrbs dicitur: ſecundo loco Eretria eſt.* Plinius lib. IV cap. XII *Eubœa vrbibus clara quondam - - - - nunc Chalcide, cuius ex aduerſo in continenti Aulis eſt.* Et Liuius lib. XXXV cap. XXXVII *Herodorus traiicere in inſulam Atalantam iuſſus, vt inde, quum pedeſtres copias adpropinquare iam Aulidi atque Euripo ſenſiſſet, Chalcidem traiiceret. Ipſe ceteras copias nocturnis maxime itineribus, quanta poterat celeritate, Chalcidem ducebat.* Propter ſitus commoditatem & munimentorum robur hæc vna ex tribus vrbibus eſt, quas rex Philippus, Demetrii filius, πέδας Ελληνικὰς,

 compe-

* Ouidius de Ponto libr. IV epiſt. 8 v. 61
Sic victor laudem ſuperatis Liber ab Indis,
Alcides capta traxit ab Oechalia.

** Nonnus Dionyſ. XIII v. 165 pag 360
- - Οἷς πέλε πάτρη
χαλκὶς ὁπι-Эοχόμων μητρόπολις Ελλοπιήων.

Adde Demoſthen. aduerſ. Ariſtocr. pag. 454 C.

compedes Græciæ adpellaſſe fertur apud Polybium excerpt. lib. XVII cap. XL. Sunt autem Demetrias, Chalcis, & Corinthus. Oppidani Χαλκιδεῖς, vt ſupra Thucydides dixit: Latine *Chalcidenſes*, vt Liuius lib. XLIII cap. VII ſeq. Tractus hic inſulæ a Geræſto ad Aulidem ſiue Chalcidem obiectam, Strabo dixit lib. X ineunte τὰ κοῖλα τῆς Εὐβοίας, *Caua Eubœæ*, propter ſitum, quia ibi κολποῦται ἡ παραλία, *ora maritima ſinuatur:* ab Chalcide vero κυρτοῦται πάλιν πρὸς τὴν ἤπειρον, *rurſus curuatur in continentem.*

LIII.

Supra Chalcidem Ptolemæus ponit Αἴδιψον, *Aedipſum*, quod *Aedepſum* Plinius, Αἰδηψὸν Strabo & Stephanus ſcripſerunt, qui conſenſus haud dubie genuinum nomen nobis prodit. Strabo lib. I pag. 41 * τὰ θερμὰ τὰ ἐν Αἰδηψῷ, *aquæ calidæ in Aedepſo.* Stephanus: Αἰδηψὸς, πόλις Εὐβοίας, *Aedepſus Eubœæ oppidum.*

LIV.

Inter Aedepſum & extremum inſulæ promontorium, Cenæum, Ptolemæus interpoſuit Ἀταλάντης νησίον, *Atalantæ Neſium*, tamquam locum in continente, quamuis parua inſula vocetur: quod, & Melæ oppidum *Neſos*, an idem ſit, non poſſumus diiudicare, quamuis non inprobabile nobis videtur. *Atalantes* cognomen ex vicina inſula Euripi eſt, quam ante paul lo in *Chalcide* ex Liuii XXXV cap. XXXVII nominabamus. De eadem Thucyd ides lib. III pag. 233 περὶ Ἀταλάντην τὴν ἐπὶ Λοκροῖς τοῖς Ὀπουντίοις νῆσον, *circa Atalantem iuxta Locros Opuntios inſulam.* Plinius lib. II cap. XC a continente abruptam. ** Sed de hac poſtea.

LV.

Liuius in hoc tractu *Oreum* *** vrbem [Ὠρεὸν] laudat, eiusque ſitum lib. XXVIII cap. V ita ponit: *claſſem in Eubœam ad vrbem Oreum transmittunt, quæ ab Demetriaco ſinu Chalcidem & Euripum petenti ad læuam prima vrbium Eubœæ poſita eſt.* Idem lib. XXXI cap. XLVI *Inde conſultari de Oreo oppugnando cœptum. Valida ea ciuitas & mœnibus, & quia ante fuerat tentata, firmo erat præſidio.* Et paucis interpoſitis: *Oreum diuerſi, Romani & rex Attalus, oppugnabant: Romani a maritima arce; regii aduerſus vallem inter duas iacentem arces, qua & muro interſepta vrbs eſt.* Stephanus: Ὠρεὸς πόλις Εὐβοίας. Hæc eadem eſt quæ quondam *Iſtiæa* vel *Heſtiæa* nuncupata fuit. Supra ex Homero in *Eretria* id nomen oſtendimus: etiam ex Pomponii Melæ lib. II cap. VII. Non autem diuerſas vrbes eſſe, Strabonis & Pauſaniæ auctoritate probamus. Ille lib. X ſub initium: Ὠρεῖται ὠνομάσθησαν ὕστερον οἱ Ἱστιαιεῖς, καὶ ἡ πόλις ἀντὶ Ἱστιαίας Ὠρεός. *Iſtiæenſes poſtea vocati ſunt Oritæ, & vrbs pro Iſtiæa Oreus dicta fuit.* nec vero priſtinum nomen fuit omne abrogatum. Pauſanias Achaic. cap. XXVI κατ᾽ ἐμὲ ἦσαν ἔτι, οἳ Ὠρεὸν τὴν ἐν Εὐβοίᾳ τῷ ὀνόματι Ἑστιαίαν ἐκάλουν τῷ ἀρχαίῳ. *Adhuc mea ætate fuerunt, qui Oreum in Eubœa veteri vocabulo Heſtiæam adpellarent.* Plinius in iis Ore-

vm

* L. IX pag. 651.

** Adde Oroſium hiſtor. II cap. 18 extrem.

*** Vid. Demoſthen. Philipp. III p. 50 C, ſed num eſt hæc vrbs? an alia? Idem de falſ. legat. pag. 221 B.

vtu vrbibus numerat, quæ quondam claræ fuerint: ſua ætate deletæ, aut redactæ in pagos. Sed ex iam citatis Pauſaniæ verbis adparet, illius adhuc ætate, forte minus claram, ſuperfuiſſe. De *Cenæo*, quod ſequitur, promontorio ſupra dictum eſt: de *Euripo* in Bœotia, a qua Eubœam abrumpit.

LVI.

Hactenus de ora, quæ Bœotiam ſpectat, ad fretum, quod *Euripum* vocant, poſita: ſeptemtrionem claudit fretum breuius, proſpiciens in Theſſaliam, ad quod *Artemiſium* eſt promontorium vel litus, de quo ſupra in huius inſulæ promontoriis dictum eſt. In eodem etiam Δῖον eſt, *Dium*, Ptolemæo ἄκρον, promontorium: Straboni oppidum, ſupra vel vltra Cynæum promontorium, *Dion* nomine, quia coloniam inde deductam Canas Aeolidis tradit. ἐπ' αὐτῷ, inquit, (intellige Κηναίῳ, *Cenæo*,) τὸ Δῖον, - - - ἐκ δὲ τοῦ Δίου Κάναι τῆς Αἰολίδος ἐπῳκίσθησαν, *Supra illud* [Cenæum] *Dium eſt: - - a Dio Canas Aeolidis deducta colonia.* Stephanus quoque oppidum dixit, quamquam mutato genere: Δία, πόλις Θεσσαλίας, Αἰακοῦ κτίσμα· β, Θράκης κατὰ τὸν Ἄθω· γ, Εὐβοίας. *Dia vrbs Theſſaliæ Aeaci opus: ſecunda Thraciæ iuxta Atho: tertia Eubœæ.* Addit Strabo *Athenas Diades*, Eubœæ oppidum, poſt initium libri x, τὸ Δῖον, καὶ Ἀθῆναι αἱ Διάδες, κτίσμα Ἀθηναίων, ὑπερκείμενον τοῦ ἐπὶ Καῦνον πορθμοῦ, *Dium, & Athenæ Diades, opus Athenienſium, poſitum ſupra fretum quod ad Caunum eſt.* Suſpecta vox Καῦνον Caſaubono, quamquam nihil ipſe definit: Latinus autem interpres *Cenæum*, Κήναιον, ſubſtituit. Stephanus in Ἀθῆναι: Huius nominis vrbs ἕκτη Εὐβοίας, Δίαντος κτίσμα, *ſexta Eubœæ, Diantis opus:* quod ab Ephoro habet. Dias autem ipſi eſt filius Abantis. Poteſt etiam cognomen Διάδες, *Diades*, a Dio eſſe, quaſi Athenæ Dio promontorio & oppido vicinæ.

LVII.

Latus quod Aegæum mare tangit, minus, quam cetera, notum eſt, & ſi Ptolemæo, qui ſolus aliquid delineauit, habenda fides in oppidis & promontoriis eſt, poſt Dium *Phalaſia* promontorium eſt: deinde Ὠρεοὺς, *Horæus*, forte oppidum: poſt quod Ἀρτέμιδος ἱερὸν, *Dianæ fanum*, ſitu diuerſum ab Artemiſio, Græcorum pugna aduerſus Perſas nobilitato, de quo ſupra dictum eſt: tum demum Κήρινθος, *Cerinthus* paullo notior eſt, quam Strabo ineunte lib. x dicit ab Ellope, Ionis filio conditam: Plinius in *quondam claris* Eubœæ vrbibus numerauit; ſua autem ætate aut non ſuperſtitem, aut minus claram. Homerus Catalog. verſ. 45

> Κήρινθόν τ' ἔφαλον, Δίου τ' αἰπὺ πτολίεθρον,
> *Cerinthumque maritimam, & Dii altum oppidum.*

Et Apollonius Rhodius lib. 1 Argonaut. verſ. 79

> - - - - - οὐ μὲν ἔμελλε
> Νοστήσειν Κήρινθον ὑπότροπος,
> *Non reuerſurus erat Cerinthum redux,*

Canthus ſcilicet ex Eubœa miſſus. Deinde Ptolemæus *Budori*, Βουδόρου, fluminis oſtium ponit, quod Χερσόνησος ἄκρα, *Cherſoneſus promontorium* excipit: a quo ipſe Κοῖλα Εὐβοίας, *Caua Eubœæ*, tamquam oppidum locauit, quæ cam-

campum eſſe late patentem, a Geræſto ad Chalcidem vſque, ſupra, Strabone auctore, demonſtrauimus.

LVIII.

Ex mediterraneis Eubœæ perpauca memoriæ ſunt tradita. *Ellopia*, Ἐλλοπία, ab Ellope, de quo diximus, condita, ἐν τῇ Ὠρίᾳ καλουμένῃ τῆς Ἱστιαιώτιδος πρὸς τῷ Τελεθρίῳ ὄρει, *in Oria Iſtiæenſis regionis ſub monte Telethrio.* Ager autem Iſtæenſis in ſeptemtrione eſt inſulæ, qui δρυμὸν habet, id eſt *ſiluam* iuxta locum in quo fuit Ellopia, quæ omnia oſtendunt, intus non in ora illud χωρίον ſiue oppidum fuiſſe. Ellopenſes poſtmodum Iſtiæam commigrarunt, a Philiſtida tyranno coacti, poſt Leuctricam pugnam. Hæc ex Strabonis x ineunte. Plinius lib. IV cap. XII *aquas calidas, quæ Ellopiæ vocantur*, commemorauit. Alias autem has eſſe ab iis, quas Strabo in *campo Lelanto* ponit, diuerſitas locorum arguit: quia Ellopiæ in ſeptemtrione prope Iſtiæam & Ellopenſium ſedem ſunt: Lelantiæ Strabonis ſupra Chalcidem. Sic enim pag. 308 ait: ὑπέρκειται τῆς τῶν Χαλκιδέων πόλεως τὸ Λήλαντον καλούμενον πεδίον, ἐν δὲ τούτῳ θερμῶν τε ὑδάτων εἰσὶν ἐκβολαὶ πρὸς θεραπείαν νόσων εὐφυεῖς, οἷς ἐχρήσατο καὶ Σύλλας Κορνήλιος ὁ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμών. *Supra Chalcidem ſitus eſt campus Lelantus, in quo aquæ calidæ erumpunt ad ſanandos morbos aptæ, quibus etiam Cornelius Sulla, Romanorum imperator eſt vſus.* Plinius quidem cum aquis ſuis Ellopiis coniungit *flumen Lelantum*, vt videri poſſint eædem eſſe quæ ſunt Straboni in campo Lelanto. Sed verendum eſt, quod etiam in mentem Harduino venit, ne Κάλλαντα ποταμὸν, *fluuium Callantem* Strabonis, qui petram, in qua Ellopia erat, præterfluit, cum *Lelanto* campo vel flumine Plinius confuderit: nec ita coniunxit flumen & thermas Plinius, vt vno in loco neceſſe ſit exiſtere; ſed vt alia ſeparanda commiſceat, ita & hæc ipſa verba non incommode diuidentur: *Eubœa - - -* fonte Arethuſa, *flumine Lelanto, aquiſque calidis, quæ Ellopiæ vocantur, nobilis: notior tamen marmore Caryſtio.*

LIX.

Antequam ex Euboica prouincia decedam, lubet antiqua nomina inſulæ, auctoribus Strabone ac Plinio, adiungere. Ille ineunte libro x de Eubœa ita: οὐ μόνον Μάκρις ἐκλήθη ἡ νῆσος, ἀλλὰ καὶ Ἀβαντίς. - - - καὶ Ὄχη δὲ ἐκαλεῖτο ἡ νῆσος· καὶ ἔστιν ὁμώνυμον αὐτῇ τὸ μέγιστον τῶν ἐνταῦθα ὀρῶν. Καὶ Ἐλλοπία δ᾽ ὠνομάσθη ἀπὸ Ἔλλοπος τοῦ Ἴωνος. *Non modo Macris vocatur hæc inſula, verum etiam Abantis. Quin & Oche adpellata fuit: quod nomen maximi Euboicorum montium eſt: & Ellopia nominata ab Ellope Ionis filio.* Plinius lib. IV cap. XII *Antea vocitata eſt Chalcis, aut Macris, vt Dionyſius & Ephorus tradunt: vt Ariſtides, Macra: vt Callidemus, Chalcis, ære ibi primum reperto: vt Menæchmus, Abantias: vt poetæ vulgo, Aſopis.* Dionyſii, ad quem prouocat, verba ſunt Perieg. verſ. 520

Εὐρώπης δ᾽ ἤτοι μὲν Ἀβαντιὰς ἔπλετο Μάκρις.

Europæ porro Abantias eſt Macris.

LX.

De minoribus inſulis circa Eubœam, quæ ad dextram ſunt, poſtea in Aegæo

Aegæo dicemus: quæ ad ſiniſtram in Euripo, de iis Plinius lib. IV cap. XII ſect. 23 *In Euripo Euboico, primo fere introitu, Petaliæ quatuor inſulæ, & in exitu Atalante.* Scopuli videntur illæ *Petaliæ* inſulæ eſſe, quia nullæ ibi notabiles obſeruantur. Denominantur a vicino oppido Petalia, de quo ſupra ex Strabonis initio libri X, Γεραιςὲς καὶ Πεταλία πρὸς Σένιον, *Ger.eſtum & Petaliam,* Eubœæ oppida, *Sunio,* Atticæ promontorio, obuerſa eſſe. De *Atalanta* ſupra memorauimus quum Ptolemæi *Atalantæ Neſion* explicaremus.

C R E T A.

LXI.

Creta, Κρήτη, * eſt altera maximarum, quæ ad Græciam ſunt, inſularum, inter Aegæum & Cyreniacum mare a Peloponneſo pæne vſque ad Aſiæ fines protenſa, latitudine nuſquam quinquaginta millia paſſuum excedens, longitudine implens CCLXX millia. Plinius lib. IV cap. XII ſect. 20. de ſitu & nominibus: *Creta altero latere ad auſtrum, altero ad ſeptemtrionem verſa, inter ortum occaſumque porrigitur, centum vrbium clara fama. - - - Crates primum Aeriam dictam: deinde poſtea Curetin; & Macarôn nonnulli temperie cœli adpellatam exiſtimauere.* MACARÔN, puta inſulam, quod Solinus cap. XI Græce ſcripſit: *Nonnulli etiam a temperie cæli* Μακάρων νῆσον *adpellatam prodiderunt.*

LXII.

Promontoria Cretæ ſic Strabo lib. X pag. 327 deſcripſit: τῶν ἄκρων τὸ μὲν ἑσπέριόν ἐςι τὸ περὶ Φαλάσαρνα, πλάτος ἔχον διακοσίων ςαδίων, καὶ εἰς δύο ἀκρωτήρια μεριζόμενον, ὧν τὸ μὲν νότιον καλεῖται Κριȣ̃ μέτωπον· τὸ δ᾽ ἀρκτικὸν Κίμαρος· τὸ δ᾽ ἑῷον Σαμώνιόν ἐςι, ὑπερπίπτον τȣ̃ Σενίȣ ȣ̓ πολὺ πρὸς ἕω. Senſus eſt, latus occidentale duobus promontoriis contineri, quorum ſeptemtrionale *Cimarus* (aliis *Cyamon;*) auſtrale *Criu metopon*, quaſi frons arietis: orientale autem *Samonium,* quod paullo longius, quam Sunium in Attica, in ortum ſolis verſus excurrat. De his & inſulæ ſitu ac antiquitatibus præclare Mela lib. II cap. VII *Super eas* [Cyclades] *iam in medio mari, ingens & centum quondam vrbibus habitata Crete, ad orientem promontorium Samonium, ad occidentem* Κριȣ̃ μέτωπον *immittit: niſi maior eſſet, Cypri ſimilis: multis famigerata fabulis, aduentu Europæ, Paſiphaes & Ariadnæ amoribus, Minotauri feritate fatoque, Dædali operibus & fuga, Tali ſtatione atque morte: maxime tamen eo, quod ibi ſepulti Iouis pæne clarum veſtigium ſepulcrum eſt, cui nomen eius inſculptum eſſe accolæ oſtendunt. - - - Inter colles, quod ibi nutritum Iouem accepimus, fama Idæi montis excellit.* De hoc monte Strabo: ἐν μέσῳ ἐςὶ κατὰ τὸ εὐρυχωρότατον τῆς νήσȣ τὸ Ἰδαῖον, ὄρος ὑψηλότατον τῶν ἐκεῖ, περιφερὲς δ᾽ ἐν κύκλῳ ςαδίων ἑξήκοντα· περιοικεῖται δ᾽ ὑπὸ τῶν ἀρίςων πόλεων. *In medio* [inſulæ] *qua latiſſima eſt, mons eſt Idæus altiſſimus omnium qui in ea ſunt, rotundus ambitu ſtadiorum ſexaginta: circumiacent vrbes nobiliſſimæ.* Ab occaſu ſitos *Leucos montes,* Λευκὰ ὄρη, quaſi Albos, memorat, quos dicit

Ooo ooo alti-

* Olim etiam *Idæa* vocata ab vxore Ammonis *Crete* adpellari cœpit. Diodor. III pag. 204.

altitudine vel Taygetum coæquare. Plinius quatuor recenſet montes huius inſulæ. *Montes*, inquit, *Cadiſtus, Idæus, Dictynnæus, Corycus.* Poſitio *Idæi* montis iam Strabone indicante innotuit, cui Ptolemæus conſentit, qui Ἴδην, *Idam* vocat, quemadmodum alibi etiam Strabo, & Solinus: *Dictynnæus* & *Cadiſtus* ſunt ex *Leucis*, quos ſupra memorauimus, poſitis ad occaſum inſulæ. Solinus cap. XI *Albet* [Creta] *iugis montium Dictynnæi & Cadiſti, qui ita excandeſcunt, vt eminus nauigantes magis putent nubila.* Dictynnævs ergo non eſt *Dictæus* ſiue *Dicte*, in quo recte Strabo Callimachum notauit, qui hymno in Dianam verſ. 199 ὄρος Δικταῖον, *Dictæum montem* a Dictynna nympha denominauit. *Dictæus* enim eſt *Dicte*, ἡ Δίκτη, mons æque Strabonis ac Ptolemæi ſententia in ortiua parte inſulæ: Dictynnæus autem in occidua. Dicæarchus in Creta:

> ὄρος τε Δικτύνναιον ἐπὶ δυσμὰς φέρον,
> *Mons Dictynnæus in occaſum tendens.*

Hic Dianæ ſacer, quæ Dictynna: at Dicte Ioui, cuius antrum æque in fabulis monti Dictæ ac Idæ tribuitur. Virgilius Georg. IV. verſ. 151

> - - - *apes*
> *Curetum ſonitus crepitantiaque æra ſequutæ*
> *Dictæo cæli regem pauere ſub antro.*

Mons tandem *Corycus*, quem Plinius nominauit, eſt Ptolemæi Κώρυκος ἄκρα, *Corycum promontorium*, in extremo occidente huius inſulæ. Atque hæc de montibus.

LXIII.

Oppidis ita abundauit Creta, vt centum rotundo numero dicatur habuiſſe. Scylax in Creta: λέγεται εἶναι ἑκατόμπολις, *dicitur centum vrbes habere.* Pomponius Mela: *ingens & centum quondam vrbibus habitata Crete.* Virgilius Aen. III verſ. 104

> *Creta Iouis magni medio iacet inſula ponto,*
> *Mons Idæus vbi, & gentis cunabula noſtræ:*
> *Centum vrbes habitant magnas, vberrima regna.*

Et Horatius lib. III oda XXVII

> *Quæ ſimul centum tetigit potentem*
> *Oppidis Creten.*

Plinius quum *oppida eius inſignia*, vt loquitur, enumeraſſet, viginti circiter in ora, & totidem mediterranea, adiecit: *& aliorum circiter* LX *oppidorum memoria exſtat.* Homerus autem, quamuis in Catalogo verſ. 156 etiam Κρήτην ἑκατόμπολιν, *Cretam centum vrbium*, nuncupaſſet, tamen Odyſſ. T XC tantummodo verſ. 174

> - - - ἐν δ' ἄνθρωποι
> Πολλοί, ἀπειρέσιοι, καὶ ἐννήκοντα πόληες·

ſunt in ea [Creta] *homines multi, infiniti & nonaginta vrbes.* Scholiaſtæ aiunt, interea decem ab Idomeneo vel Leuco euerſas fuiſſe. Sed vix putandum aliquid certi in hoc numero ſtatutum fuiſſe, & Meurſius de Creta cap. V teſtatur, ſe centum circiter ac viginti in veteribus monimentis obſeruaſſe. Nos

Nos ducem Ptolemæum ſequuti in πλευρὰς, *latera* oram maritimam diſtribuemus, inde poſtea tranſituri ad mediterranea.

LXIV.

Latus occidentale Ptolemæus coarctat promontoriis *Coryco* & *Criumetopo:* alii, non inuito Strabone, vſque ad Capo di Spada, quod *Cyamum* Ptolemæi, *Cimarum* Strabonis eſt, extendunt. Diuerſitas inde eſt, quod etiam hodie non vno modo figura inſulæ Cretæ proditur. Nobis *Cyamum* communis terminus ſit occidentalis & ſeptemtrionalis laterum, quod *Cimarum*, Κίμαρον, Strabonis eſſe, non dubitamus, quia loco conueniunt, ex parte etiam litteris ac vocabulo, licet definire non poſſimus, Strabonisne an Ptolemæi ſcriptura, ſilentibus ceteris, ſit præferenda.

LXV.

Ab illo promontorio proximum Δίκταμνον, *Dictamnum* Ptolemæi eſt, quod corruptum ex *Dictynna* Melæ videtur, cui lib. II cap. VII poſt alia Cretæ oppida ſunt *Cydonia*, *Marathuſa*, *Dictynna*. Strabo etiam lib. x pag. 330 Cydoniam & Dictynnæum fanum coniungit. τῆς μέν τοι, inquit, Κυδωνίας ὄρος ἐςὶ, ἐν ᾧ ἱερόν ἐςιν ἐ Δικ]αῖον, ἀλλὰ Δικτύνναιον. Κυδωνία δ᾽ ἐπὶ θαλάττῃ μὲν ἵδρυται, βλέπεσα πρὸς τὴν Λακωνικήν. *Apud Cydoniam mons eſt Tityrus, in quo templum non Dictæum, ſed Dictynnæum. Cydonia autem ad mare ſita eſt, Laconicam ſpectans.* In qua ora fuit mons ille, ex quo nympha *Britomartis*, Minois amores fugiens εἰς δίκ]υα, in piſcatorum *retia* præcipitaſſe ſe fingitur, vt Callimachus hymno in Dianam, & Strabo lib. x pag. 330 referunt.

LXVI.

Poſt Dictamnum vel Dictynnam Ptolemæo eſt *Pſacum* promontorium, quo loco nunc tabulæ Spachio promontorium referunt: deinde oppidum *Ciſamus*, Κίσαμος πόλις, nauale Apteræ. Strabo lib. x pag. 330 Ἀπτέρας ἐπίνειόν ἐςι Κίσαμος. Plinius in oppidis Cretæ, *Cyſamum*, littera Græca ſcripſit. Sed in Notitia Epiſcopatuum ſcribitur ὁ Κισάμυ, *Ciſami epiſcopus*. Hodie Chiſamo.

LXVII.

A Ciſamo proximum eſt promontorium *Corycum*, & forte oppidum ſub eo. Ptolemæus: Κώρυκος ἄκρα καὶ πόλις, *Corycus promontorium & oppidum.* Stephanus: ἐςι καὶ ἀκρωτήριον Κρήτης Κωρυκίη, *eſt quoque promontorium Cretæ Corycia:* oppidi nullam mentionem facit. Plinio *Corycus* inter montes eſt Cretæ, vt ſupra vidimus.

LXVIII.

Phalaſarna oppidum excipit, Φαλάσαρνα, Plinio *Phalaſarne.* Memorat Strabo dicto loco: & Polybius Excerpt. Legat. cap. XLV τὴν Φαλασάρναν ἀφῆναι, *Phalaſarna excedere.* Plurale eſt ſecundum Scylacem, ἀπὸ Φαλασάρνων, *a Phalaſarnis.* Et Dicæarchus in Creta

- - - - Φασὶ δ᾽ ἐν Κρήτῃ πόλιν
Εἶναι Φαλάσαρνα, κειμένην πρὸς ἥλιον
Δύνοντα, κλειςὸν λιμέν᾽ ἔχυσαν, καὶ ἱερὸν

Ἀρτέμιδος ἅγιον, καὶ καλεῖσθαι τὴν θεὸν
Δίκτυναν.

Aiunt in Creta vrbem eſſe Phalaſarna, ſitam ad ſolem occidentem, portum habentem, qui claudi poſſit; ac templum Dianæ, & deam illam Dictynnam vocari. Sed ſingulari numero vſi ſunt Polybius & Plinius, vt modo vidimus: etiam Strabo de Polyrrhenis: ἀπέχουσι Φαλασάρνης σταδίους ἑξήκοντα, *diſtant a Phalaſarna ſtadiis* LX.

LXIX.

Inde Ptolemæi ordo Χερσόνησον, *Cherſoneſum* ponit, id eſt oppidum in peninſula. Stephanus: Τετάρτη Χερρόνησος κατὰ Κρήτην νῆσον, ἔχουσα πολισμάτιον ὁμώνυμον, *Quarta Cherſoneſus iuxta Cretam inſulam eſt, habens oppidum eiuſdem nominis.* Euſtathius Lycti nauale dixit: Strabo fanum nymphæ Britomartis habere. Pauſanias Eliac. II cap. XVI Philonidem, Olympici certaminis victorem, dicit γένος ἐκ Χερρονήσου τῶν Κρητῶν, *patria ex Cherſoneſo Cretenſium* fuiſſe. Inter hanc & Criumetopon Ptolemæus *Inachorium*, obſcurum locum poſuit.

LXX.

Tum *Criu metopon*, Κριοῦ μέτωπον, id eſt, arietis frons, celebre promontorium, claudit latus occidentale. Scylax: Ἀπὸ δὲ Φαλασάρνων Κριοῦ μέτωπόν ἐστιν ἀκρωτήριον, *Poſt Phalaſarna eſt Criumetopon promontorium.* Strabonis & Melæ verba ſupra ſunt prolata. Ptolemæi ordo eſt quem poſuimus. Plinius dicto loco: *ad occidentem Criumetopon Cyrenas verſus expellit.* nam limes eſt & terminus inter occidentale latus & auſtrale. Dionyſius Perieg. verſ. 87

Καὶ Κρήσσης ἄκρης, ἥτ' εἰς ἅλα πουλὺ νένευκε,
Πάρ θ' ἱερὴν Γόρτυνα καὶ ἠπειρῶτιδα Φαιστὸν,
Προπρηνὴς, κριοῦ παραυγάζουσα κάρηνον·
Τοὔνεκά μιν καὶ Κριοῦ ἐφημίξαντο μέτωπον.

Et Cretenſis promontorii: quod in mare valde prominet, & iuxta ſacram Gortynam ac mediterraneam Phæſtum, præruptum, arietis adſimilans caput: ideoque ipſum vulgo Arietis dixerunt frontem. Licentiæ poetarum condonandum eſt, quod Phæſtum & Gortynam, longius remotas vrbes, πάρ, *iuxta* dicit ſitas eſſe.

LXXI.

Meridiani lateris vrbs prima ſecundum Ptolemæum Λισσὸς, *Liſſus* eſt, quæ *Liſſa*, Λίσσα, vt Voſſius emendat, in Periplo Scylacis.

LXXII.

Deinde *Tarbam* ponit, Τάρβα, quæ Meurſio videtur Τάρρα, *Tarrha* legenda eſſe, quam Stephanus habet, & oraculi verſus apud Euſebium Præpar. Euang. lib. v cap. XXXI

Φαιστοῦ καὶ Τάρρας ναέται, Δίου τε πολύρρου.
Phæſti & Tarrhæ habitatores, & Dii circumflui.

LXXIII.

Præteritis *Pœcilaſio*, obſcuro oppido, & *Hermæa* promontorio, ſequitur

quitur φοινικοῦς λιμὴν, *Phœnicûs portus*, vt Ptolemæus vocat, cui Stephanus oppidum adiungit: φοινικοῦς πόλις Κρήτης, *Phœnicûs*, inquit, *oppidum Cretæ*. Ptolemæus autem oppidum portui ab ortu adponit, quod φοῖνιξ, *Phœnix* vocetur: quo nomine diuinus ſcriptor Act. Apoſt. XXVII comm. 12 ipſum portum adpellat, εἰς φοίνικα παραχειμάσαι, λιμένα τῆς Κρήτης, βλέποντα κατὰ λίβα καὶ χῶρον, *in Phœnice hibernare, portu Cretæ, qui Africum & Caurum ſpectat.* Vtroque ergo nomine & oppidum & portus *Phœnicûs* & *Phœnix* adpellabatur.

LXXIV.

Poſt fluuiorum ſunt oſtia, *Maſſaliæ* & *Electræ*, quibus *Pſychium* oppidum interpoſitum eſt, etiam a Stephano obſeruatum: vltra quod *Matalia*, Ματαλία Ptolemæi eſt, de cuius vero nomine nihil certi inuenimus. In editis Strabonis libris eſt Μέταλλον, *Metallum*: in MSS. Meurſio teſtante Μάταλον, vel Μάταλον, vel Μάρταλον: quo Plinii *Matium* laudatus Meurſius, & qui ſequuntur, referunt: quod idem mox Plinius contra *Diam* inſulam ponit, quæ ſi Standia eſt, vt multi ſentiunt, id quod poſtea diſcutiemus; vtique *Matium* ad ſuperius mare & ſeptemtrionale latus, eiusque medietatem pertinebit. Sed quoquo modo *Metallum* illud Strabonis eſt ſcribendum, nauale Gortynæ fuiſſe, CXXX ſtadiis remotum ab illa, eodem auctore indicatum eſt.

LXXV.

Succedit *Leon* promontorium, Græce Λέων, a figura nominatum: & prope illud vrbs Λεβὴν Strabonis, Λέβηνα, *Lebêna* Ptolemæi, alterum nauale Gortyniorum & emporium, clarum Aeſculapii templo. Strabo lib. X pag. 329 de Gortyna: διέχει τῆς Λιβυκῆς θαλάττης καὶ Λεβῆνος, τοῦ ἐμπορείου αὐτῆς ἐνενήκοντα, *diſtat ab Africo mari & Lebene nauali ſuo* XC *ſtadiis.* Plinius *Lebena.* Et ſic Pauſanias Corinth. cap. XXVI ἐκ τοῦ παρὰ Κυρηναίοις τὸ ἐν Λεβήνῃ τῇ Κρητῶν ἐστὶν Ασκληπιεῖον, *ad Cyrenaici ſimilitudinem factum eſt Aeſculapii templum, quod Lebenæ, Cretenſi vrbe, exſtat.* Hinc Λεβηναῖος, *Lebenæus*, poſſeſſiuum & gentile nomen. Philoſtratus lib. IX Vitæ Apollonii cap. XI ἐπορεύθη ἐς τὸ ἱερὸν τὸ Λεβηναῖον. ἔστι δὲ Ασκληπιοῦ καὶ ὥσπερ ἡ Ασία ἐς τὸ Πέργαμον οὕτω ἐς τὸ ἱερὸν τοῦτο ξυνεφοίτα ἡ Κρήτη· *ad fanum Lebenæum ſe contulit, quod eſt Aeſculapii: vtque Pergamum Aſia, ita in templum hoc tota Creta confluebat.*

LXXVI.

Duo flumina dein occurrunt, quæ in mare Libycum effunduntur; vnum eſt *Catarractum*, minus notum; alterum *Lethæum*, a Gortyna metropoli delapſum. Strabo lib. X pag. 329 διαῤῥεῖ αὐτὴν [Γορτύναν] ὅλην ὁ Ληθαῖος ποταμὸς, *perfluit totam Gortynam amnis Lethæus.* Vibius Sequeſter de Fluminibus: *Lethæus inſulæ Cretæ, ita dictus, quod Hermione, Veneris filia, Cadmi viri ibi oblita dicitur.*

LXXVII.

Ab hoc proxima vrbs *Inatus*, Εἴνατος, vt Stephanus & Heſychius; ſiue Ἴνατος, vt Ptolemæus ſcripſit: qui poſt eam ponit ἱερὰν πέτραν, *Hieram petram*, ſeu Sacrum ſaxum, quem locum plerique putant *Hierapytnam* Stra-

 bonis,

bonis, Plinii, & Stephani eſſe. Videri quidem poſſet, mediterraneam *Hierapytnam* fuiſſe in Ida monte poſitam, quia Strabo lib. x pag. 325 dixit: τῆς Ἴδης λόφος πύτνα, ἀφ' ἧ Ἱεραπύτνα ἡ πόλις, *Pytna collis in monte Ida, a quo vrbs Hierapytna dicitur*. Verum hæc adpellationem inde habere potuit, quamquam alio loco poſita, quem idem Strabo mox pag. 327 oſtendit ad Libycum mare fuiſſe. ἀπὸ Μινώης, inquit, τῆς Λυκτίων εἰς Ἱεράπυτναν καὶ τὸ Λιβυκὸν πέλαγος ἐν κόλπῳ δ' ἐςὶν ἡ πόλις, *ab Minoa in Lyctiorum tractu ad Hierapytnam & Libycum mare: vrbs ea in ſinu eſt.* Dio Caſſius ſub initium libri XXXVI vocat τὰ Ἱεράπυδνα: in Notitia Epiſcopatuum inter Cretenſes epiſcopos eſt etiam ὁ Ἱεραπίδνης, mutata & altera littera. Stephanus ait, hanc vrbem prius *Cyrbam*, deinde *Pytnam*, item *Camirum*, denique *Hierapytnam* vocatam eſſe.

LXXVIII.

Tria Ptolemæi in hoc latere auſtrali ſuperſunt explicanda, *Erythræum* promontorium, Ἐρυθραῖον ἄκρον, ſub quo haud dubie poſita vrbs *Erythræa*, quam Florus lib. III cap. VII inter inſignes Cnoſſum & Cydoniam memorauit. Alterum eſt Ἄμπελος ἄκρα, *Ampelus promontorium.* Plinius dicto loco etiam oppidum eius nominis habet: *Ampelos*, inquit, *Hierapytna, Lebena.*

LXXIX.

Tandem Ἴτανος πόλις, *Itanus* oppidum eſt Ptolemæi, extremum huius lateris, prope *Samonium* promontorium: cuius etiam Stephanus meminit: & Herodotus lib. IV cap. CLI πέμπουσι ἐς Κρήτην ἀγγέλους, *mittunt in Cretam nuntios*, qui inſulam pererrantes, ἀπίκοντο καὶ ἐς Ἴτανον πόλιν, *venerunt etiam in vrbem Itanum.*

LXXX.

In hac extrema ora prope Samonium fuit etiam locus a portuum commoditate dictus καλοὶ λιμένες, *Boni portus*, Act. Apoſt. cap. XXVII comm. 8, vbi adiicitur, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις Λασαία, *cui propinquum erat oppidum Laſæa.* Ignota *Laſæa:* & Plinius quidem *Laſum* habet, ſed in mediterraneis. Quum autem heic varient vetuſti codices, Meurſio ſuſpectum id nomen eſt, nec vero ſuppetit, vnde genuinum reſtituatur.

LXXXI.

Latus orientale duobus promontoriis a Ptolemæo includitur, *Samonio* & *Zephyrio.* Illud Græce Σαμώνιον ἄκρον. Strabo ἑῶον Σαμώνιον, *orientale Samonium* dixit, id eſt in ortum tendens lib. x pag. 327. Atque ita etiam Mela *Samonium:* Plinius *Sammonium* duplici littera adpellauit. Duplicatio non ſine cauſſa, ſed euphoniæ gratia litteram conuerſam arguit, quia ex *Salmonium* factum eſt *Sammonium*, quod vſus poſtmodum ſcripſit *Samonium.* Dionyſius verſ. 110

Μακρὸν ἐπ' ἀντολίην, Σαλμωνίδος ἄχρι καρήνου,
Ἥν Κρήτης ἐνέπουσιν ἑώϊον ἔμμεναι ἄκρην.

Longe in ortum, vſque ad Salmonidem promontorium, quod dicunt Cretæ eſſe promontorium orientale. Ex quo adparet, Paulli apoſtoli itinere act. XXVII ipſum

ipſum Samonium ſignificari promontorium quum dicitur, *ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κρήτην κατὰ Σαλμώνην, infra Cretam nauigauimus iuxta Salmonem.* Hodie corrupte Capo Salomon adpellatur.

LXXXII.

Portus inde eſt *Minoa*, Ptolemæi Μινῶα λιμὴν, ab vrbe *Minoa*, quam ſeptemtrionali lateri inpoſuit, caute diſtinguendus.

LXXXIII.

Portum ciuitas *Camara* excipit, Καμάρα πόλις, quæ etiam *Lato*, Λατὼ, dicta fuit, vt Stephanus ex Xenione refert. Sub Chriſtianis epiſcopalis facta. Notitia eccleſiæ ſeu epiſcopatuum in Creta: ὁ Καμάρας, *Camaræ* epiſcopus.

LXXXIV.

Sequitur Ὀλοῦς, *Olûs*, quæ praue Ὄλουλις ſcripta a Ptolemæo eſt. Strabo, Scylax, Stephanus, Pauſanias Ὀλοῦς, *Olûs*. Hic etiam obliquo caſu in Bœot. cap. XL de Dædali operibus, *duo lignea ἐν Κρήτῃ, in Creta ſuperſunt,* Βριτομάρτις ἐπ' Ὀλοῦντι, καὶ Ἀθηνᾶ παρὰ Κνωσσίοις, *Britomartis* [ſimulacrum] *ad Oluntem; & Mineruæ apud Cnoſſios.* Deinde *Cherſoneſus* eſt, & *Zephyrium* promontorium, quo clauditur hoc latus orientale.

LXXXV.

Septemtrionalis lateris ſecundum Ptolemæi diſpoſitionem oppidum primum eſt *Heracleum*, Ἡράκλειον, quod Strabo lib. x pag. 328 Gnoſſiorum nauale dixit. Ἔχει, inquit, ἐπίνειον τὸ Ἡράκλειον ἡ Κνωσσός. Deinde *Panormus* eſt Ptolemæi, cuius etiam Plinius meminit: & *Apollonia*, quam non omnes codices Ptolemæi habent: quod vero Stephanus ex multis vnam Apolloniam ἐν Κρήτῃ πρὸς τῷ Κνωσσῷ, *in Creta iuxta Cnoſſum* locat, non dubitamus recte Ptolemæum in hoc loco, vt vulgatum eſt, ſe habere. *Cytæum*, Κυταῖον nunc Ptolemæus ponit, quod etiam Plinii eſt, ſed alio ordine: *Panhormum, Cytæum, Apollonia.* Dein Δῖον ἄκρον, *Dium* promontorium: vltra quod *Pantomatrium*, Παντομάτριον eiuſdem Ptolemæi, & Plinii, & Stephani. Excipit Ῥίθυμνα, *Rhithymna* apud eumdem, quo modo etiam Plinius ſcripſit: at Stephanus Ῥιθυμνία, *Rhithymnia:* nunc Retimo, contractiore vocabulo, quæ plurimorum eſt ſententia.

LXXXVI.

Amphimales ſinus, Ἀμφιμαλῆς κόλπος, Ptolemæi, putatur Golfo della Suda eſſe. Adiacens oppidum nomen dedit, quod Plinio eſt *Amphimalla;* Stephano *Amphimellum* & *Amphimalla*, Ἀμφιμάλλιον & Ἀμφίμαλλα: Diczarcho Ἀμφιμέλα, quod forte Ἀμφιμάλα eſt legendum.

LXXXVII.

Interiecto *Drepano* promontorio, Μινώα, *Minoa* vrbs eſt Ptolemæi, etiam Stephano ethnicographo ex Peruſino codice a C. V. Iac. Gronouio reddita. Plinius dixit *Minoum*. Opus Minois regis.

LXXXVIII.

Inde Πυκνοῦ, *Pycni* fluuii oſtia: & tandem *Cydonia*, Κυδωνία, * vna ex tribus

* A Samiis condita. Herodot. III c. 44 p. 92.

Digitized by Google

tribus clariſſimis Cretæ vrbibus Strabone iudice lib. x pag. 328 Πόλεις εἰσὶν ἐν τῇ Κρήτῃ πλείους μὲν, μέγισαι δὲ καὶ ἐπιφανέσαται τρεῖς, Κνωσσὸς, Γόρτυνα, Κυδωνία, *vrbes quidem plures ſunt in Creta, tres autem maximæ clariſſimæque, Cnoſſus, Gortyna, Cydonia.* Florus lib. III cap. VII metropolim dixit; quum Metellum ait inſulam vaſtaſſe populo intra caſtella & vrbes redacto, *Cnoſſum, & Erythræam, & vt Græci dicere ſolent, vrbium matrem Cydoneam.* Cydoneam, ſecunda vocali quaſi ex Κυδώνεια, vt Ptolemæus videtur ſcripſiſſe, in cuius libris corrupte legitur Κυδώνεις, quod nihil eſt in nominibus vrbium. Strabo autem & Stephanus Κυδωνία ſine diphthongo. Accedit his Scylax: Κυδωνία καὶ λιμὴν κλειςὸς πρὸς βορέαν, *Cydonia cum portu clauſo, ad boream.* Et Diodorus Siculus lib. V cap. LXXIX Κυδωνία ἐν τοῖς πρὸς ἑσπέραν κεκλιμένοις τόποις, *Cydonia in partibus inſulæ ad occaſum vergentibus;* nihilominus in latere ſeptemtrionali. Plinius duabus ſyllabis *Cydon*, quaſi altera forma *Cydonia* ſit ex adiecto nomine, & *vrbs* ſubaudienda: Mela, quem is ſequi ſolet, etiam *Cydonia*, vt Græci. Multorum conſenſu, quæ hodie *Canea* eſt, vrbs incluta & munita, fuit veterum *Cydonia.* Oppidani *Cydoniatæ.* Liuius lib. XXXVII extremo: *Cydoniatæ bellum aduerſus Gortynios Gnoſſioſque gerebant.* Erant etiam Κύδωνες, *Cydones* ex antiquiſſimis populis Cretæ, qui occidentalem partem inſulæ incolebant, vt Strabo ex Staphylo adfert lib. x pag. 327. Poſſeſſiua *Cydonius* & *Cydonêus.* Virgilius eclog. x verſ. 59

- - libet Partho torquere Cydonia cornu
Spicula.

Et Silius Italicus lib. x verſ. 261

Ecce Cydonea violatus arundine plantam.

LXXXIX.

Cydoniam excipit *Cyamum* promontorium quod communem terminum occidentalis & ſeptemtrionalis laterum ſupra conſtituimus. Plura quidem ſunt Plinio huius inſulæ maritima, ſed dubiæ poſitionis, quia Ptolemæus prætermiſit, nec aliunde ſedes certior haberi poteſt. Sunt autem *Etêa, Pergamum, Matium, Miletus, Hierapolis.*

XC.

Ἠτεῖα, *Etêa* Stephano etiam tamquam Cretæ oppidum commendata, & patria Myſonis vnius ex VII Sapientibus Græciæ. Diogenes Laertius Vita eius: Εὐθύφρων Κρῆτα φησὶν εἶναι. Ἠτείαν γὰρ πόλιν εἶναι Κρήτης. *Euthyphron dicit Cretenſem eſſe. Eteam enim oppidum eſſe Cretæ.*

XCI.

Plinii *Pergamum*, dictum etiam *Pergamea.* Velleius principio opuſculi, *Agamemnon, tempeſtate in Cretam inſulam reiectus, tres ibi vrbes ſtatuit, duas a patriæ nomine, vnam a victoriæ memoria, Mycenas, Tegeam, Pergamum.* Virgilius Aeneæ tribuit lib. III verſ. 132

Ergo auidus muros optatæ molior vrbis,
Pergameamque voco.

Plutarchus Lycurgo extremo: Timæum & Ariſtoxenum tradere, ἐν Κρήτῃ καταβιώσαντα· καὶ τάφον Ἀριςόξενος αὐτοῦ δείκνυσθαί φησιν ὑπὸ Κρητῶν τῆς Περγαμίας,

γαμίας, in Creta diem obiiſſe: & Ariſtoxenus refert, Cretenſes qui Pergamiæ habitant, ſepulcrum eius oſtendere. Sita erat vt Seruius ad Virgilii dictum locum notauit, *iuxta Cydoniam:* dextrorſum, ſiniſtrorſum, in incerto relinquitur. Iuuat Scylax Seruium, qui Dictynnæum Dianæ templum, quod prope Cydoniam poſuit Strabo, *πρὸς βορέαν ἄνεμον τῆς χώρας Περγαμίας, ad ſeptemtrionem regionis Pergameæ* conſtituit.

XCII.

Matium vulgo creditur eſſe *Candia*, vrbs princeps huius inſulæ. Ita Pinetum ſequuti Brietius, Baudrandus, Harduinus, alii. Nituntur Plinii verbis; *contra Matium Dia.* Perſuaſum enim habent, *Diam* inſulam eſſe Standiam, quæ vrbi Candiæ obiecta eſt: quia Ptolemæus in illo pelago nullam propiorem poſuerit. Adduntquod ſyllabæ poſteriores conueniant, & vocabulum *Standia* prauatum videatur ex *εἰς τὴν Δίαν.* Nihil huius in mentem doctiſſimo Meurſio venit, qui ad *Mataliam*, ſupra Libycum mare poſitam, referri poſſe exiſtimat. Sed nec ipſe firmiore argumento nititur, ſi quod eſt in quo nitatur, quod certe nullum attulit, niſi quoſdam Strabonis codices pro *Μέταλλον*, quæ Ptolemæi Matalia cenſetur, habere *Μάτιον.* Ptolemæus ſub Dia inſula proxime *Cytæum* poſuit, fere in loco Candiæ.

XCIII.

Miletus, *Μίλητος*, cuius & Homerus Catalogo meminit verſ. 154, quo loco fuerit in ora inſulæ, non adparet. Hanc tradunt matrem eſſe celebrioris Mileti in Caria. Strabo lib. XIV poſt initium: *Φησὶ δ᾽ Ἔφορος τὸ πρῶτον κτίσμα εἶναι Κρητικῶν, ὑπὲρ θαλάττης τετειχισμένον, ὅπου νῦν ἡ παλαιὰ Μίλητός ἐστι Σαρπηδόνος ἐκ Μιλήτου τῆς Κρητικῆς ἀγαγόντος οἰκήτορας, καὶ θεμένου τοὔνομα τῇ πόλει τῆς ἐκεῖ πόλεως ἐπώνυμον. Ephorus narrat Miletum principio a Cretenſibus ad mare fuiſſe conditam, vbi nunc vetus eſt Miletus, Sarpedone e Cretenſi Mileto eo ducente colonos, nomen vrbi idem, quod illius erat, imponente.* Et Apollonii Rhodii ſcholiaſtes ad lib. I verſ. 185 *οἱ δέ φασιν, ὑπὸ Σαρπηδόνος τοῦ Διὸς Μίλητον κτισθῆναι ὀνομασθεῖσαν ἀπὸ τῆς ἐν Κρήτῃ. Quidam dicunt, a Sarpedone, Iouis filio Miletum conditam eſſe, nominatamque ab ea quæ in Creta eſt.*

XCIV.

Tandem *Hierapolis* Cretæ Plinio laudata, memoratur etiam a Stephano, qui in hoc nomine ait: *δευτέρα Κρήτης, ſecunda vrbs eius nominis, in Creta eſt.*

MEDITERRANEA CRETAE.

XCV.

Ptolemæo auctore mediterraneæ vrbes ſunt *Polyrrhenia, Apteria, Artacina, Lappa, Subrita, Eleutheræ, Gortyna, Pannona, Gnoſſus, Lyctus.* Adduntur plura ab Plinio, *Phæſtum, Myrma, Lycaſtus, Rhamnûs, Dium, Aſum, Pylorus, Rytium, Elatos, Pharæ, Holopyxos, Laſos, Eleutheræ, Therapne, Marathuſa, Cyliſſos.* Accedant ab vtroque omiſſa *Elyrus, Oaxus.*

XCVI.

Quæ ab occaſu prima eſt Ptolomæi Περυῤῥηνία, Scylacis πολυῤῥηνα, *Polyrrhenium* Plinii, cujus ciues ſunt πολυῤῥήνιοι, *Polyrrhenii* Polybio lib. IV cap. LIII & LXI; ſimplici littera apud Stephanum ſcribitur Πολύρην, *Polyren*; nec in nummis duplicatur. Stephanus enim, Πολύρην, πόλις Κρήτης ἀπὸ τοῦ πολλὰ ῥήνεα, τουτέστι πρόβατα ἔχειν, *Polyren oppidum Cretæ, ita dictum quod multas oues habeat.* Nummus Reginæ Succorum, ab illuſtri Spanhemio productus, ΠΟΛΥΡΗΝΙΩΝ: & clariſſimi Wildii ΠΟΛΥΡΕΝΙΟΝ, *Polyreniorum:* cui ſimilis eſt in theſauro ſereniſſimi Electoris Brandenburgici, quem V. C. Laur. Begerus exhibet Tom. I pag. 398.

XCVII.

Deinde eſt Ἄπτερα, *Aptera*, cuius nauale fuit *Ciſamus.* Strabo lib. X pag. 330 Ἀπτέρας ἐπίνειον ἐστὶ Κίσαμος. Ptolemæus auget ſyllaba, Ἀπτερεία ſcribens: ſed tribus ſyllabis Ἄπτερα Strabo, Stephanus, Suidas: Plinius neutro genere *Apteron*, qui male in maritimis ſcripſit, quod nauale eius ſeparatum probat Ciſamus.

XCIIX.

Quæ ſequitur *Artacina* Ptolemæi, prauatum videtur Meurſio ex *Hyrtacina*, quia Scylax Ὑρταχίνα, itidem praue Σ pro Τ; Stephanus Ὕρτακος; *Hyrtacus.*

XCIX.

Lappa Ptolemæi etiam ſic vocatur a Dione Caſſio ſub initium libri XXXVI de Metello: καὶ μετὰ τοῦτο Λαππὰν ἐκ προσβολῆς εἷλε, *poſtea etiam Lappam vi cepit.* Sed prius π ex μ eſt per euphoniam. * Stephanus enim, Λάμπη, πόλις Κρήτης, Ἀγαμέμνονος κτίσμα, *Lampa, vrbs Cretæ, Agamemnonis opus.* Et Notitia Epiſcopatuum pluraliter ὁ Λαμπῶν, *Lamparum epiſcopus.* Oppidani apud Polybium ſunt Λαμπαῖοι, *Lampæi*; & inſcriptio vetus, quam Mabillon Muſæo Italico pag. 33 ex lapide Romano deſcriptam dat, ΛΑΜΠΑΙΩΝ Η ΠΟΛΙΣ, *Lampæorum ciuitas.* Deinde Σύβριτα, *Subrita* Ptolemæi: Tabula Peutingeriana *Subriti:* Notitia Epiſcopatuum, ὁ Συβρίτου, *Subriti epiſcopus.*

C.

Eleuthera Ptolemæi Ἐλευθέραι: ſingulari apud Dionem Caſſium ineunte lib. XXXVI Ἐλευθέραν τὴν πόλιν ἐκ προδοσίας ἑλών, *Eleutheram vrbem proditione capiens.* Hanc antea *Aoron* dictam tradit Stephanus in Ἄωρος; quamquam hic Ἐλευθήρα ſcripſerit. Diſcernit Meurſius *Eleutheram* ab *Eleutherna:* Holſtenius ad Stephanum pro eadem vrbe habet; cui fidem poſſit facere, quod qui Eleutheram nominat ſiue Eleutheras, Ptolemæus, & Notitiarum auctores, Eleuthernam non agnoſcant: & qui hanc habeant, careant nomine Eleutherarum ſiue Eleutheræ. Stephanus: Ἐλεύθερνα πόλις Κρήτης. Scylax: Ἐλεύθερναι πρὸς βορέαν, *Eleuthernæ ad ſeptemtrionem.* Plinius quoque pluratiuo *Eleuthernæ*, in mediterraneis. Oppidani Ἐλευθερναῖοι, *Eleutherneі*, apud Polybium lib. IV cap. LIII. Et nummus Reginæ Gothorum

* Sed tu vide Spanhemii orb. Roman. Exercitat. II c. 12 pag. 352, 353.

rum ab Spanhemio *τῷ πάνυ* productus, ΕΛΕΥΘΕΡΝΑΙΩΝ. Addo ex Peutingeriana Tabula, vt ſimul ordo ac ſitus non ſolum huius, ſed aliarum etiam vrbium conſtet: *Ciſamos* IX. *Lappa* XXXII *Eleuterna* VIII *Subriti* XXXII *Gortina.*

CI.

Ipſa *Gortyna*, Γόρτυνα, ſiue vt alii ſcribunt, Γόρτυν, *Gortyn*, vrbs incluta fuit, aliquando prima, quæ cum Gnoſſo de dignitate certauit. Homeri ætate muris cincta fuit, qui Catalogo verſ. 153 dixit

- - - - Γόρτυνά τε τειχιόεσσαν,
Gortynem etiam muris cinctam.

poſtea *πάντα τὸν χρόνον μεῖνασα ἀτείχιστος*, *ſemper immunita fuit*, quod Strabo refert lib. X pag. 329. nec vero propter id minus clara, vtpote quæ Lebene nauali, Metallo emporio vſa fuit, ipſa flumine Lethæo adfuſa, a mari Libyco diſtans ſtadiis XC, eodem Strabone obſeruante. Euſtathius ad Dionyſii verſum 88 tradit, conditam a Tauro, rege Cretenſium, qui Europam rapuerit. Inde fabula, in qua Lethæi quoque fluminis eſt mentio. Solinus cap. XI *Gortynam amnis Lethæus præterfluit, quo Europam tauri dorſo Gortynii ferunt vectitatam.* Nomen duplicis formæ eſt, *Gortyn* & *Gortyna.* Euſtathius loco prædicto: ὅτι ἡ Γόρτυν καὶ Γόρτυνα λέγεται τρισυλλάβως, καὶ τὸ μὲν κλίνεται Γόρτυνος, τὸ δὲ Γορτύνης. *Dicitur Gortyn, & Gortyna tribus ſyllabis: illud flectitur Gortynis;* * *hoc Gortynæ.* Homerus, Dionyſius, Strabo duabus ſyllabis: tribus Scylax & Ptolemæus dixerunt. Et Lucanus lib. III verſ. 186

- - *nec Eois peior Gortyna ſagittis.*

CII.

Pannona Ptolemæi ignota eſt: *Cnoſſus*, ſeu *Cnoſus*, Κνωσσὸς ſiue Κνωσὸς, omne punctum fert. Aliquando *Cæratus* dicta fuit a flumine præterlabente eiusdem nominis. Callimachus hymno in Dianam verſ. 44

Χαῖρε δὲ Καίρατος ποταμὸς μέγα, - - -
Lætabatur Cæratus fluuius vehementer.

Scholiaſtes ibi: Καίρατος ποταμὸς Κρήτης, καὶ πόλις ἡ Καίρατος οὕτω λεγομένη, *Cæratus fluuius Cretæ, & vrbs eodem nomine dicta.* Strabo lib. X pag. 328 ἐκαλεῖτο ἡ Κνωσσὸς Καίρατος πρότερον, ὁμώνυμος τῷ παραῤῥέοντι ποταμῷ. *Cnoſſus prius vocata Cæratus, eodem nomine quo fluuius præterlabens.* Heic ſepulcrum Iouis fuiſſe traditur. Lactantius lib. I cap. XI *Sepulcrum eius* [Iouis] *eſt in Creta, in oppido Cnoſſo.* Hinc & *Labyrinthus* fuit. Pauſanias Attic. cap. XXVII τὸν ἐν Κνωσσῷ λαβύρινθον οἰκῆσαι, *Labyrintum inhabitare qui in Cnoſſo eſt.* Auguſtana Tabula Cnoſon XXIII millibus a Gortyna in ortum verſus protulit. Potentiam ciuitatis & bella Polybius lib. IV cap. LIV deſcripſit. Nauali vſa *Heracleo.* Strabo pag. 328 ἔχει ἐπίνειον τὸ Ἡράκλειον ἡ Κνωσσὸς, *Cnoſſus naeuale habet Heracleum.* Minois regia fuit, antiquiſſimi regis. Euſtathius ad Dionyſii verſ. 501 Κνωσσὸς, βασίλειον Μίνωος. Gentile & poſſeſſiuum Κνώσσιος, *Cnoſſius.* Vide Polybium dicto loco:

Ppp ppp 2 &

* Nonnus Dionyſ. XIII v. 233 p. 364
Οἷς ἅμα πολλοὶ
Τψιλόφου Γόρτυνος ἐθωρήσσοντο πολῖται.

& Virgilii *Cnoſia regna* Aen. III verſ. 115, & *Cnoſia ſtella coronæ* Georg. I verſ. 222. Sic ſcribo quia Græci Κνωσσὸς per K; quod præſtat quam C, quod in multis libris Latinorum eſt. At *Cnoſus* etiam Tabula Peutingeri Auguſtana. Per c & ſimplex s. Wildii Tab. VI ΚΝΩΣΩΝ. nam *Cnoſus* & *Cnoſius* deriuatum nomen. Lucanus lib. III verſ. 185

Creta vetus populis, Cnoſaſque agitare pharetras Docta.

Et Harduini, ΚΝΩΣΙΕΩΝ, etiam Σ ſimplo.

CIII.

Lyctus, Λύκτος, Ptolemæi vltima mediterranearum. Sic & Strabo ſcripſit, & Scylax atque Stephanus: at Λύττος, *Lyttus*, Homerus Strabone teſte (noſtri libri Λύκτον habent) & Polybius, & nummus Triſtani præ ſe ferens ΛΥΤΤΙΩΝ Η ΠΟΛΙΣ, *Lyttiorum ciuitas*. Polybii hæc ſunt lib. IV cap. LIII Λύττος ἡ Λακεδαιμονίων μὲν ἄποικος ὖσα καὶ συγγενὴς, ἀρχαιοτάτη δὲ τῶν κατὰ Κρήτην πόλεων, ἄνδρας δ' ὁμολογυμένως ἀρίσυς ἀεὶ τρέφυσα Κρηταιέων. *Lyttus Lacedæmoniorum colonia erat, & cognatione illi iuncta, omnium Cretæ vrbium antiquiſſima, ciuium educatrix, qui ſine controuerſia ceteris Cretenſibus ſemper præſtabant.* Lytto vero a Cnoſſiis deleta, in Lampæorum ciuitatem conceſſerunt Lyttii.

CIV.

Ex additis Plinii præcipua eſt *Phæſtus* ſiue *Phæſtum*: * illa plurium forma; hæc Plinii Stephanus: Φαιςὸς, πόλις Κρήτης, ὀξυτόνως. *Phæſtus vrbs Cretæ, accentu in vltima.* Scylax: πρὸς Νότον Φαιςὸς, *in meridiem Phæſtus vergit.* Diodorus Siculus lib. V cap. LXXIX Φαιςὸν δ' ἐπὶ θαλάσσης, ἐςραμμένην ἐπὶ μεσημβρίαν, *Phæſtum autem* [Minos condidit] *ſuper mare, conuerſam in auſtrum.* nec vero mare attigit. ſed XX ſtadiis ab illo diſtabat, LX a Gortyna, XL a Metallo nauali, auctore Strabone. Quod etiam Dionyſius confirmat verſ. 88

Πάρ θ' ἱερὴν Γόρτυνα, καὶ ἠπειρῶτιδα Φαιςὸν,
Iuxta ſacram Gortynem, & mediterraneam Phæſtum.

CV.

Deinde *Lycaſtus* eſt. ** Stephanus Λύκαςος, πόλις Κρήτης. *Lycaſtus, vrbs Cretæ.* nec vero auctorem laudat, niſi Homerum, qui Catal. verſ. 154

Λύκτον, Μίλητόν τε, καὶ ἀργινόεντα Λύκαςον.
Lyctum, & Miletum, & albicantem Lycaſtum.

ἀργινόεντα, id eſt λευκόγειον, alba terra præditam. Homerum Mela reſpexit, Melam Plinius. Olim enim euerſæ erant tam Miletus quam Lycaſtus, illius agrum Lyttiis, huius Cnoſſiis occupantibus, quod Strabo lib. X pag. 330 adnotauit. Vnde de ſitu quodammodo iudicari poteſt.

CVI.

* Circa hanc vrbem religioſiſſimum fuit templum *Lebenæum*, ab omni Creta & Afris quoque frequentatum. Vid. Philoſtratus vit. Apollon. IV c. 34 pag. 174, 175. Gentile eſt *Phæſtei*, Φαιςιοι, qui a pueris adſueſiebant iocis. Athenæus VI pag. 261 E.

** Nonnus Dionyſ. XIII v. 235 pag. 364

Καὶ ναςαὶ Ῥύτιοιο καὶ εὐκάρποιο Λυκάςυ.
Καὶ χθόνα Νηδαίοιο Διὸς καὶ ἔδεθλια Θήβης,
Καὶ δάπεδον κισάμοιο καὶ ἄςεα καλὰ Κυταίυ.
Τοῖος ἀπὸ Κρήτης πρόμος ἤλυθεν.

Digitized by Google

CVI.

Myrina ſuſpecta Meurſio: qui *Mycenæ* ſuſpicatur ſcriptum fuiſſe. De *Dio* ſupra ex oraculo. *Aſum*, Stephani Ἄσος, πολίχνιον. *Aſus oppidulum.* nihil notum præterea. *Rhytium*, Ῥύτιον, ex Homero eſt, dicto loco, verſ. 155

Φαιστόν τε, Ῥύτιόν τε, πόλεις ἐυναιεταώσας,

Phæſtum & Rhytium, vrbes bene habitatas.

De *Laſo* & *Eleuthernis* ſupra dictum: *Pharæ* ſoli Stephano, *Holopyxos* vix alii quam Melæ comprobata. *Therapnas* idem Mela inter vrbes notiſſimas cenſuit vna cum *Marathuſa*, & *Holopyxo*, iam dicta. *Cyliſſos* ex Solino reſtituta in Plinianum contextum, varie antehac lecta.

CVII.

Elyrum addimus, quæ Harduino videtur Plinii *Pyloros* eſſe, monſtroſe vitiata. Stephanus Ἔλυρος, πόλις Κρήτης, *Elyrus, Cretæ oppidum.* Pauſanias in Phoc. cap. XVI ἐςὶ ἐν τοῖς Κρητικοῖς ὄρεσι καὶ κατ᾽ ἐμὲ ἔτι Ἔλυρος πόλις, *Eſt in montanis Cretæ, etiam adhuc mea ætate oppidum Elyrus.* Exſtat in theſauro Brandenburgico inſcriptus nummus ΕΛΥΡΙ, id eſt Ἐλυρίων. quem huius ciuitatis eſſe, quum ignora ſit Elyrus alia, non dubitatur. Harduinus plene ſcriptum adfert ΕΛΥΡΙΩΝ. Nauale Elyriorum dictum *Syia.* Stephanus: Συία πόλις μικρὰ Κρήτης, ἐπίνειον ἦν τῆς Ἐλύρου, *Syia oppidulum Cretæ, nauale Elyri.*

CVIII.

Oaxus, Ὄαξος, Herodoti lib. IV cap. CLIV, & Stephani, ad fluuium cognominem, de quo Virgilius eclog. I

- - - *rapidum Cretæ veniemus Oaxem.*

Scio *Cretam* nonnullos non inſulam, ſed neſcio quam terram albicantem interpretari: quod vero Herodotus tradit τῆς Κρήτης Ὄαξον πόλιν, *Cretæ inſulæ vrbem Oaxum*, Etearchi regiam; idemque Stephanus repetit, Ὄαξος πόλις Κρήτης, Ἐλευθέρας οὐ πόῤῥω, *Oaxus vrbs Cretæ, non longe ab Eleuthera*: eiusque conditorem *Oaxem*, Apollinis filium, ex Philiſthene Seruius ad eclogam nominat: & Apollonius Rhodius lib. I verſ. 1131 in Creta γαίης Οἰαξίδος mentionem facit, quam Varro ibidem apud Seruium *tellurem Oaxida* vertit; quis dubitabit etiam flumen eius regionis eodem nomine fuiſſe, præſertim Virgilio adfirmante, comprobante Vibio Sequeſtro? Hic enim de Fluminibus: *Oaxes Cretæ, a quo & ciuitas Oaxia. Varro hoc docet.*

CIX.

Ῥαῦκος, *Raucus*, Stephani, πόλις ἐν μεσογείῳ τῆς Κρήτης, *oppidum Cretæ mediterraneum.* Prope Cnoſſum fuiſſe & Lyttum, ex Polybii Legation. cap. XLV conſtat, vbi Cnoſſiis ademta pars agri alia Ῥαυκίοις, *Raucus*, alia Λυκτίοις, *Lyctiis* ſiue Lyttiis attributa dicitur.

CX.

Præſus, Πραῖσος, quoque vrbs Cretæ. Sic Stephanus diphthongo ſcribit, & Herodotus lib. VII cap. CLXXI, ac Athenæus lib. IX cap. IV oppidanos Πραισίους, *Præſios* vocant. Strabo autem ſcripſit Πράσος & Πράσιοι, quem ideo corrigendum Meurſius cenſet. Situm lib. X pag. 329 deſcri-

 bit

bit, quod Praſii ὅμοροι, *finitimi* ſint Lebeniis; LX ſtadiis a mari, CLXXX a Gortyna: & mox, inter Samonium & Cherſoneſum dicit poſitam, prope *Dictam* montem, a quo & templum *Dictæi* Iouis habeant.

CXI.

Tegea, Τεγέα ἐν Κρήτῃ, Agamemnonis opus, ſolis auctoribus Paterculo cap. I & Stephano innoteſcit: itidem *Mycenæ*, ſolo fere Velleio. Vide ſupra in *Pergamum*.

CXII.

Prope Cnoſſum erant Θεναὶ, *Thenæ*, vt ex Stephano in Ὀμφάλιον adparet, quem locum dicit πλησίον Θενῶν καὶ Κνωσσοῦ, *prope Thænas & Cnoſſum* eſſe: clarius ex Callimachi hymno in Iouem verſ. 43

- - - Θεναὶ δ' ἔσαν ἐγγύθι Κνωσσοῦ,

Thenæ vero erant prope Cnoſſum.

Vbi ſcholiaſtes: Θεναὶ πόλις καὶ ἄλσος, *Thenæ oppidum & lucus.* Nummus ab Holſtenio ad Stephanum productus: ΘΕΝΕΩΝ. Vnde corrigendus Stephanus alio proprioque loco, quo editum eſt, Θενναὶ πόλις Κρήτης, littera perperam duplicata.

CXIII.

Arcades quoque & *Arcadia* nomen oppidi in Creta. Stephanus: Ἀρκάδες πόλις Κρήτης, *Arcades oppidum Cretæ.* Peutingeri tabula, *Arcade*, vbi iter in ortum ſolis tendens ita ſe habet:

Cnoſo XVI *Cherſoneſo* XVI *Licium* XVI *Arcade.*

inde *Blennam* fertur, hinc *Hiera*; quæ videtur Hierapytna eſſe. Dicitur etiam *Arcadia.* Seneca lib. III Quæſt. nat. cap. XI *Idem* [Theophraſtus] *ait, circa Arcadiam, quæ vrbs in Creta inſula fuit, fontes & lacus ſubſtitiſſe, quia deſierit coli terra, diruta vrbe: poſtea vero quam cultores receperit, aquas quoque recepiſſe.* Et Plinius de eadem re lib. XXXI cap. IV *Proditur certe in Creta expugnato oppido, quod vocabatur Arcadia, ceſſaſſe fontes amnesque, qui in eo ſitu multi erant: rurſus condito poſt ſex annos emerſiſſe, vti quæque cœpiſſent partes cœli.* Notitia Eccleſiæ in Creta: ὁ Ἀρκαδίας, *Arcadiæ* epiſcopus. Oppidani quoque *Arcades* dicti. Polybius lib. IV cap. LIII *Polyrhenii, Cereatæ, Lampæi, πρὸς δὲ τούτοις Ὄριοι μετ' Ἀρκάδων, item Orii cum Arcadibus, a Cnoſſiorum amicitia ad Lyttiorum ſocietatem ὁμοθυμαδὸν, communi conſilio deficiunt.* Ex his populis ignoti ſunt *Orii* & *Cereatæ*: ſic Meurſius ſcribi vult; editum Κερέται, *Ceretæ.* Corrigit etiam Suidam in Ῥιανὸς, vbi Κεραίτης ſcribitur. Sed æque hoc incertum, Βήνη, *Bena* oppidum Cretæ, quod ibidem Suidas nominat, obſcurum.

CXIV.

Hæc de mediterraneis: litorale vnum addimus, cuius certam neſcimus poſitionem. *Amniſus* eſt, Græce Ἀμνισός. * Stephanus chorographus: Ἀμνισὸς, πόλις Κρήτης, *Amniſus oppidum Cretæ.* Fuit ad *Amniſi* amnis

* Nonnus Dionyſ. VIII v. 114 pag. 230 paullo aliter ſcribit:
Ἀλλ' ὅτε Δικταίοις κορυβαντίδος ἀψόθι πέτρης
Γείτονος Ἀμνησοῖο λεχώιον ἔδρακεν ὕδωρ.

mnis oſtium, quod inde elucet, quia Strabo lib. x pag. 328 ait, Minoem regem vſum eſſe ἐπινείῳ τῷ Ἀμνισῷ, *nauali Amniſo*, oppido an fluuio? flumen articuli videtur genus notare: oppidum, quæ ſequuntur, ὅπου τὸ τῆς Εἰλειθυίας ἱερὸν, *vbi Lucinæ fanum eſt.* Sed nauale oppidum & oſtium requirit. Homerus Odyſſ. τ verſ. 188

Στῆσε δ' ἐν Ἀμνισῷ, ὅθι τε σπέος Εἰλειθυίης
Ἐν λιμέσι χαλεποῖσι.

Statuit in Amniſo, vbi ſpelunca Lucinæ, in portubus difficilibus. Scholiaſtes ibi: Ἀμνισὸς πόλις καὶ ποταμὸς Κρήτης, *Amniſus oppidum & fluuius Cretæ.* Pauſanias Atticis cap XVIII Κρῆτες τῆς χώρας τῆς Κνωσίας ἐν Ἀμνισῷ γενέσθαι νομίζουσιν Εἰλείθυιαν, *Cretenſes Cnoſiæ regionis credunt Lucinam Amniſi natam eſſe.* Non longius ergo a Cnoſo fuit, Minois regia, qui illo nauali vſus eſt. De flumine Apollonius lib. III verſ. 875

Οἵη δὲ λιαροῖσιν ἐφ' ὕδασι Παρθενίοιο
Ἠὲ καὶ Ἀμνισοῖο λοεσσαμένη ποταμοῖο,
Qualis limpidis aquis Parthenii
Aut etiam Amniſi lota fluuii Diana.

INSVLAE MINORES
CIRCA CRETAM.

CXV.

Circumiacent Cretam paruæ inſulæ, quas magno numero Plinius recenſet: aliquæ tamen verius ſcopuli quam inſulæ. Sic autem ille: *Reliquæ* [inſulæ] *circa eam* [Cretam] *ante Peloponneſum duæ Coricæ, totidem Mylæ: & latere ſeptemtrionali, dextra Cretam habenti, contra Cydoniam Leuce, & duæ Budroæ: contra Matium Dia. Contra Itanum promontorium Oniſia, Leuce: contra Hierapytnam, Chryſa, Gaudos. Eodem tractu Ophiuſſa, Butoa, Aradus: circumuectisque Criumetopon tres Muſagoros adpellatæ, Ante Sammonium promontorium Phoce, Platiæ, Sirnides, Naulochos, Armendon, Zephyre.*

CXVI.

Primæ ex hiſce, *Coricæ, Mylæ*, ignotæ ceteris geographis, quod argumento eſt, ſcopulos verius eſſe quam inſulas. Quæ ante Cydoniam eſt *Leuce*, nunc eſt Scoglio di S. Theodoro, ſiue Fortreſſa di S. Theodoro: arcem enim munitiſſimam habere dicitur. *Budroæ* (ſic in MSS non *Budoræ*) Harduino videntur Turluru nunc vocitari. Contra Matium *Dia*, omnivm conſenſu nunc eſt *Standia*, * Candiæ vrbi oppoſita, vt ſupra in *Matio* declaratum eſt. Et Ptolemæo Δία, *Dia* eo ſitu eſt, vbi nunc Standia; & vocabuli poſterior pars *dia*, ipſum nomen antiquum refert.

CXVII.

Contra Itanum promontorium, hodie Capo Xacoro; eique ſubiectum oppidum, *Oniſia*, quæ videtur Cuſoniſi eſſe: altera *Leuce* adiecta, quod

* Scilicet nauigantes interrogati, quo tendant, reſpondent: εἰς τὰν Δία. Hinc extitit *Standia.* Vti ex formula εἰς τὸν Εὔριπον *Negroponte*, ex εἰς Χίον *Scio*, & ſimilia nomina facta ſunt. Vide Sponii Itinerarium.

Digitized by Google

quod iam nomen ferat, incognitum. Contra Hierapytnam, *Chryſa*, *Gaudos*. Vtramque etiam Mela lib. II cap. VII nominauit. Maior hodie Gaiderogniſſa vocatur: minorem, cui *Gaudos* nomen eſt, Harduinus putat Claudum Ptolemæi eſſe: ſed hoc pugnat cum poſitu Ptolemæi; etiam cum intinere Paulli apoſtoli Act. XXVII. *Ophiuſſa*, *Butoa* in hoc tractu minus ſunt cognitæ. *Aradus* in MSS. *Aranus*, ex Stephani ethnicographia eſt, cui *Ἄραδος τρίτη, Κρήτης, tertia Aradus ad Cretam eſt.*

CXVIII.

Contra Criumetopon *tres Muſagores*, vt Harduinus edidit: Mela autem, tam Voſſii quam Gronouii editione, *quas Muſagoros numero tres vno tamen vocabulo adpellant.* Quænam ſint illæ tres, non facile diſcerni poteſt, quia dixit *circumuectis Criumetopon* obuias eſſe, nec vero declarat longius, breuius ab illo abſint; ad dextramne an ſiniſtram poſitæ; in auſtrum, an ſeptemtrionem, an alio vergant.

CXIX.

Ante Sammonium quas plures narrat Plinius, ex iis *Zephyre* ſic etiam Melæ nominata: *Naulochos* autem Plinii ſuſpecta ideo poteſt eſſe, quia Mela, a quo ſine dubio accepit, habet *Naumachos*, etiam in MSS. Præfert tamen Iſaacus Voſſius lectionem Plinianam. *Phoce* nominata etiam in Antonini maritimo Itinerario ſub finem. *Platiæ* quæ ſint, incertum eſt. Inferius paullo quum Cyclades expoſuit, *Plateam* vnam memorat: Stephanus *πλάτειαν*, *Plateam*, Herodotus IV cap. CLI *πλάτειαν*, *Platæam*, ſed vterque Libyæ inſulam vocat, a Creta longius remotam.

CXX.

Tabula Peutingeriana, ad orientalem partem Cretæ duas inſulas habet, quarum alteri adſcriptum *Dioniſa*. alteri *Dionis*. ſine dubio ſcripturæ forma breuiata. Hæ ſunt illæ inſulæ *Dionyſiades* dictæ, de quibus Diodorus Siculus lib. V cap. LXXV memorat, Cretenſes inde probare velle, apud ſe Bacchum natum eſſe, *ὅτι περὶ τὴν Κρήτην δύο νήσους κτίσας ἐπὶ τῶν καλουμένων διδύμων κόλπων, Διονυσιάδας ἀφ' ἑαυτοῦ προσηγόρευσε, quod prope Cretam duas inſulas in gemellis, quos vocant, ſinubus excoluerit, easque de nomine ſuo Dionyſiades adpellarit.*

CXXI.

Ptolemæus *Letoani* addit, *λητώαν*, a meridie adpoſitam Cretæ: & *κλαῦδον, ἐν ᾗ πόλις, Claudum, in qua oppidum*, ad extremitatem qua latera, auſtrinum & occidentale coniunguntur. Hæc *κλαύδη*, *Claude* eſt ſacro ſcriptori, Act. XXVII, 16, ad quam, Phœnicem portum tempeſtatibus præteruecti, eatenus ſunt perlati, qui apoſtolum vehebant, vt vix ſcapham potuerint abripere. Sub Chriſtianis epiſcopum habuit, qui notitia eccleſiæ *ὁ νήσου κλαύδου, inſulæ Claudi* epiſcopus vocatur.

CXXII.

Hæ, quas enarrauimus, propiores ſunt; longius paullo a Creta remotæ, neque minus vero in Cretico mari poſitæ, ſunt primum ASTYPALAIA, ſupra orientalem Cretæ partem. Plinius lib. IV cap. XII *Aſtypalæa*

Digitized by Google

læa liberæ ciuitatis. Strabo extremo x ἐν τῷ Καρπαθίῳ εἰσὶ πολλαὶ τῶν Σποράδων μεταξὺ τῆς Κῶ μάλιστα, καὶ Ῥόδου, καὶ Κρήτης· ὧν εἰσὶν Ἀστυπαλαιά τε καὶ Τῆλος καὶ Χαλκία, καὶ ἃς Ὅμηρος ὀνομάζει ἐν τῷ καταλόγῳ. *In Carpathio mari multæ ſunt Sporadum inſularum inter Con, Rhodum & Cretam: quarum ſunt Aſtypalæa, & Telus, & Chalcia, & quas Homerus in catalogo nominat.* Mela lib. II cap. VII de Creta: *Iuxta eſt Aſtypalæa, Naumachos, Zephyre, Chryſe.*

CXXIII.

Quas Strabo coniunxit cum Aſtypalæa *Telon* & *Chalciam*, etiam a Plinio memoratas; non errat qui ad Aſiam referre malit, quia ab ortu adiacent Aſtypalææ. Inter hanc & Con eſt *Niſyros*, præcipua ex Homericis, ad quas Strabo modo prouocabat. Verba ſunt Catalogo, verſ. 183

Οἳ δ᾽ ἄρα Νίσυρόν τ᾽ εἶχον, Κράπαθόν τέ, Κάσον τε

Qui vero Niſyrum colebant, Crapathumque & Caſum.

Carpathus autem (hæc enim eſt illa metatheſi poetica *Crapathus*) & Caſos ad Aſiæ oram pertinent. Strabo extremo x: Νίσυρος πρὸς ἄρκτον μέν ἐστι Τήλου, *Niſyrus ad ſeptemtrionem Teli ſita eſt.* Et poſt paullo: Φασὶ δὲ τὴν Νίσυρον ἀπόθραυσμα εἶναι τῆς Κῶ, *Aiunt Niſyrum fragmentum eſſe ab inſula Co auulſam.* *

CXXIV.

Proxima eſt CALYMNA ſiue vt Mela habet, *Calymnia:* Stephanus vtramque formam propoſuit: Strabo autem extremo x Κάλυμνα, *Calymna*, tribus ſyllabis. Dicitur eadem etiam *Calydna.* Quod vero *Calydnas* Homerus & Lycophron pluratiuo numero ſeu tamquam plures nominant, putant nonnulli, quod Strabo tradit, Homerum ipſas Sporadas νήσους Καλύδνας, *inſulas Calydnas* verſ. 184 adpellaſſe: addit vero Euſtathius ad Dionyſ. verſ. 530 ὧν μία ἰδίως Καλύδνα καλεῖται, *earum vna proprie Calydna vocatur.* Idem dicit μέλι Καλύδνιον, *mel Calydnium* eſſe ipſum Καλύμνιον, *Calymnium*, a Stephano laudatum, quod argumento eſt *Calydnam* & *Calymnam* eamdem eſſe inſulam. At Plinius diſtinguit. Is vero plures diſtinguit non diſtinguendas, ideoque iuſte a Voſſio notatus ad Melam pag. 213 in hoc ipſo huius inſulæ argumento. Ouidius Metam. VIII verſ. 222 in Icari fabula:

Dextra Lebinthos erant fecundaque melle Calymne.

CXXV.

LEBINTHVS ergo propinqua Calymnæ: Straboni Λέβινθος, quam cum Leria coniungit: Plinius *Lebinthus*, *Leros*, *Cinara.* Pomponius Mela: *Niſyros, Lebinthos, Calymnia.*

CXXVI.

ANAPHE ** in occaſum inde recedit, prope Theram, Cyrenarum matrem. Callimachi fragmentum apud Strabonem lib. x pag. 333

* Scilicet quum Polybotes Neptunum perſequentem fugeret, venit in Co. Tum Neptunus inſulæ partem in eum coniecit *Niſyrum* dictam. Apollodor. I c. 6 §. 2.

** Apollodor. bibliothec. I c. 9 §. 26 Οἱ δὲ πλησίον ἐθεάσαντο νῆσον· τῷ δὲ παρὰ προσδοκίαν ἀναφανῆναι προσορμισθέντες Ἀνάφην ἐκάλεσαν. *Argonautæ vero propinquam conſpicati ſunt inſulam, & deuecti in portum propterea, quod præter opinionem adparere cœperat,* Anaphen *adpellarunt.*

Αἰγλήτην Ἀνάφην τε Λακωνίδι γείτονα Θήρᾳ.
Aegleten & Anaphen, Spartanæ vicinam Theræ.

Adde plura poſt paullo in *Thera*.

CXXVII.

Plinius: Sequuntur *Lea*, *Aſcania*, *Anaphe*, *Hippuris*. De prioribus nihil notum: de *Anaphe* iam dictum: *Hippurim* a Mela habet, qui lib. II cap. VII *Gyaros*, *Hippuris*, *Donyſa*. Apollonius lib. V verſ. 1712

- - ὀλίγης Ἱππουρίδος ἀντία νήσου
ex aduerſo paruæ inſulæ Hippuridis.

Vbi ſcholiaſtes: νῆσος ἡ Ἱππουρὶς πλησίον Θήρας, *inſula Hippuris vicina Theræ.*

CXXVIII.

THERA autem, Θήρα,* vt Strabo tradit: ἡ τῶν Κυρηναίων μητρόπολις, ἄποικος Λακεδαιμονίων· καὶ πλησίον ταύτης Ἀνάφη, ἐν ἧ τὸ τοῦ Αἰγλήτου Ἀπόλλωνος ἱερόν, *Thera Cyrenæorum metropolis, Lacedæmoniorum colonia: & vicina huic Anaphe, in qua Aegletæ Apollinis eſt templum.* Et mox idem: πλησίον αὐτῆς [Θήρας] ἥ τε Ἀνάφη καὶ Θηρασία, *prope Theram ſunt Anaphe & Theraſia.* Hæ ſunt illæ inſulæ, de quibus memoriæ proditum, aliquando non fuiſſe: poſt demum, & quasdam in conſpectu hominum, emerſiſſe. Plinius lib. II cap. LXXXVII *Claræ iam pridem inſulæ Delos & Rhodos, memoriæ produntur enatæ. Poſtea minores, vltra Melon Anaphe: - - - inter Cycladas Olympiadis* CXXXV *anno quarto Thera & Theraſia. Inter eaſdem poſt annos* CXXX *Hiera, eademque Automate.* ** *Et ab duobus ſtadiis poſt annos* CX *in noſtro æuo M. Iunio Silano, L. Balbo* COSS. *a.d.* VIII *idus Iulias, Thia.* Et Seneca lib. VI Quæſt. Nat. cap. XXI *Tunc demum impetum* [aquæ] *ſumunt, quum illas agit flatus: qui poteſt diſſipare magna ſpatia terrarum, & nouos montes ſubrectos extollere, & inſulas, non ante viſas, in medio mari ponere. Theren, & Theraſiam, & hanc noſtræ ætatis inſulam ſpectantibus nobis in Aegæo mari enatam, quis dubitat quin in lucem ſpiritus vexerit.* Ex his ſatis de *Thia* & *Hiera*, nouis inſulis enatis conſtare poteſt.

MARE MYRTOVM.

CXXIX.

Myrtoum mare, πέλαγος τὸ Μυρτῷον, Strabo, Plinius, Pauſanias aliter definiunt, inter Atticam videlicet, Eubœam & Peloponneſum; aliter Ptolemæus, ad Aſiæ oram Cariæ obiectum, reducens, lib. V cap. II. vbi Cariæ ciuitates maritimas Miletum, Iaſſum, Myndum, reliquas dicit ſitas κατὰ τὸ Μυρτῷον πέλαγος, *iuxta Myrtoum mare.* At vnus conſenſione trium vincitur.

CXXX.

Strabo lib. II pag. 85 Τῷ Σικελικῷ συνάπτει τὸ Κρητικὸν πέλαγος, καὶ τὸ Μυρτῷον, ὃ μεταξὺ τῆς Κρήτης ἐστὶ καὶ τῆς Ἀργείας καὶ τῆς Ἀττικῆς, πλάτος ἔχον τὸ μέγι-

* Herodotus IV c. 147 p. 140 *Theram* ait prius *Calliſtem* adpellatam eſſe, & poſteros viri cuiusdam Phœnicis ibi habitaſſe cum aliis Phœnicibus

** Oroſius hiſt. VIII cap. 6 *Anno imperii eius* (Claudii) *quinto inter Theram & Theraſiam inſula e profundo emicuit triginta ſtadiorum ſpatio extenta.*

Digitized by Google

μέγιστον τὸ ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς ὅσον χιλίων καὶ διακοσίων σταδίων· μῆκος δὲ ἔλαττον ἢ διπλάσιον. Ἐν τούτῳ δὲ νῆσοι Κύθηρά τε καὶ Καλαυρία, καὶ αἱ περὶ Αἴγιναν καὶ Σαλαμῖνα, καὶ τῶν Κυκλάδων τινές. *Siculum mare contingunt Creticum, Sardoum, Myrtoum. Hoc inter Cretam eſt, & Argiam, & Atticam, latiſſimum ab Attica ad ſtadia* CIↃ CC, *Longitudine paullo minus quam dupla. Inſulæ in eo, Cythera, Calauria, & quæ circa Aeginam ac Salaminem ſunt, & Cycladum nonnullæ.* Plinius lib. IV cap. XII *In Myrtoo multæ* [inſulæ] *ſed maxime illuſtres Glauconeſus & Aegilia.* Et ex interuallo *Atticæ litora Myrtoa* dixit. *Cyclades*, inquit, *& Sporades ab oriente litoribus Icariis Aſiæ, ab occidente Myrtois Atticæ, incluſæ.*

CXXXI.

Nominis rationes variæ. Plinius cap. XI eiusdem libri ab inſula *Myrto* illud deducit. *Aegæi pars*, inquit, *Myrtoo datur: adpellatur ab inſula parua, quæ cernitur Macedoniam a Geræſto petentibus, haut procul Eubœæ Caryſto.* At Pauſanias Arcad. cap. XIV adfert alias denominationis rationes ac origines, vel a *Myrtilo*, Mercurii filio, quod ipſe vero non adprobat: ſimilius autem dicit vero eſſe, quod etiam Eubœæ incolæ crediderint, ἀπὸ γυναικὸς Μυρτοῦς τὸ πελάγει γεγονέναι τὸ ὄνομα τῷ Μυρτῴῳ, *a Myrtone puella nomen ei pelago Myrtoo inditum eſſe.*

CXXXII.

Ceterum ibidem Pauſanias ita fines Myrtoi maris concludit, ἀρχόμενόν τε ἀπὸ Εὐβοίας, καὶ παρ' Ἑλένην ἔρημον νῆσον καθῆκον ἐς τὸ Αἰγαῖον, *incipere ab Eubœa, & apud Helenam, deſertam inſulam, cum Aegæo coniungi.* Quamuis vero hoc mare arctius, quam Strabo, videatur Pauſanias finire; ſatis tamen nobis aduerſus Ptolemæum facit, quod non ad Cariæ litus, ſed ad Atticam & Eubœam omnes tres iſti auctores referunt. Hinc intelligitur, quod Horatio mare lib. I oda I cordi fuerit, quum ſcripſit:

- - - - - vt trabe Cypria
Myrtoum pauidus nauta ſecet mare.

MARE AEGAEVM.

CXXXIII.

Aegæum mare Europam ab Aſia disiungit, hinc Græciam Macedoniamque; illinc Cariam & Ioniam per partes ſuas adluens. Sed hoc totum illud mare eſt, quod inter Græciam & Aſiam interfluit, quod vniuerſum multi *Aegæum* adpellant, eiusque partes mare Myrtoum, Icarium, aliosque ſinus faciunt: alii arctiores illi fines ponunt, ſeparantes ab illo Myrtoum Icariumque & alia illius ſitus maria, vt Cycladum mare & ex parte Sporadum inſularum *Aegæum* proprie adpellitetur. Plinius ſupra dicto loco: *Aegæi pars Myrtoo datur.* Et Dionyſius Aegæi tantum meminit, Myrtoum & Icarium tamquam partes illius, præteriit. At Strabo lib. VII pag. 223 τὸ Αἰγαῖον πέλαγος δύο κλύζει πλευρὰς τῆς Ἑλλάδος, *Aegæum mare duo claudit Græciæ latera*, quorum vnum ducit a Sunio ad Theſſalonicam: alterum a Theſſalonica

nica ad Strymonem. Ἀπὸ δὲ Σουνίου μέχρι πελοποννήσου τὸ Μυρτῷόν ἐϛι καὶ Κρητικὸν, *a Sunio autem vſque Peloponneſum Myrtoum eſt & Creticum.*

CXXXIV.

Origo nominis controuerſa eſt maxime. Feſtus tres opiniones protulit. *Aegæum*, inquit, *mare adpellatur, quod crebræ in eo ſint inſulæ, vt procul adſpicientibus ſpecies caprarum videantur:* * *ſiue quod in eo Aegæa, Amazonum regina perierit: ſiue quod in eo Aegæus pater Theſei ſe præcipitauerit.* Alia opinio eſt Plinii lib. IV cap. XI, *Aegæo mari*, inquit, *nomen dedit ſcopulus inter Tenum & Chium verius quam inſula, Aex nomine a ſpecie capræ, quæ ita Græcis adpellatur, repente e medio mari exſiliens. Cernunt eum a dextra parte Andrum nauigantes ab Achaia, dirum ac peſtiferum.* Conſentit Plinio & Apollonii ſcholiaſtes ad lib. I verſ. 831 Αἰγαῖον πέλαγος ἐκλήθη ἀπὸ νήσου Αἰγῶν καλουμένης, *Aegæum mare ita dicitur ab inſula Caprarum nomen præ ſe ferente.*

CXXXV.

Strabo autem lib. VIII pag. 266 ab Euboico oppido, cui nomen *Aegæ* ſit, deriuat. Αἰγάς, *Aegas* Homeri iliad. N verſ. 21, κλυτὰ δώματα, *præclaras ſedes*, interpretaturus, βέλτιον, inquit, δέχεσθαι τὰς ἐν Εὐβοίᾳ· ἀφ᾽ ὧν εἰκὸς καὶ τὸ πέλαγος Αἰγαῖον κληθῆναι, *Præſtat Aegas Eubœæ intelligere, a quibus veriſimile eſt Aegæum mare adpellari.* Sunt tamen eruditiſſimi viri, & in iis etiam Voſſius de Orig. Idololatriæ, quibus nulla harum originationum placet, ſed *vndoſum* mare interpretantur ſeu *fluctuoſum*, ** quia, vt Heſychius auctor eſt, αἶγες, τὰ κύματα Δωριεῖς, *Dorice fluctus* αἶγες *vocantur*, id eſt capræ, propter ſaltum huius animalis. *.*

CXXXVI.

Plinius non vbique ſibi conſtat. Supra dixit: Myrtoum Aegæi magis partem eſſe: poſtea eodem capite Aegæum non tantum a Myrtoo & Icario, verum etiam a Cycladibus & Sporadibus ſeiungit. *Cyclades*, inquit ſect. XXIII, *& Sporades ab oriente litoribus Icariis Aſiæ, ab occidente Myrtois Atticæ, a ſeptemtrione Aegæo mari, a meridie Cretico & Carpathio incluſæ.* Quod ſi Cyclades ſeparatæ ab Aegæo, paucas hoc inſulas continebit, falletque vulgaris opinio, a multitudine inſularum eius nomen eſſe. Scylax etiam Cyclades ab Aegæo diſtinguit, ſed alias nominat Cycladas ab iis, quas Strabo & Plinius in κύκλῳ, *circulo* illo numerarunt. In tanta diuerſitate ſententiarum ampliorem ſequuturi *Aegæum mare* omne illud dicemus, quod a Thracia & Helleſponto eſt ad mare Creticum, vt ſi non Sporades omnes, Cyclades tamen eodem contineantur. Primum ergo de Cycladibus agemus, deinde alias quoque circumiectas perluſtrabimus.

CXXXVII.

* Hinc Varro L.L. VI c. 2 explicandus: *Aegeum dictum ab inſulis, quod in eo mari ſic ſcopuli vocantur a ſimilitudine caprarum* αἶγες.

** Tzetzes ad Alex. Lycophron. v. 402 Αἰγαῖον δὲ λέγεται, ὅτε δίκην αἰγὸς κυματοῦται. *Aegeum autem dicitur* mare, *quia fluctibus iactatur inſtar capræ.* Poſſit etiam nomen ortum eſſe ex flumine αἰγὸς. Αἰγὸς ποταμοὶ nobile eſt flumen.

. Varro de R. R. II c. 1 cauſſæ & argumento ſeruiens, a *capris* pecore Aegeum mare dictum putat.

Google

CXXXVII.

CYCLADES ἀπὸ κύκλῳ, a *circulo* ſeu *orbe*, in quem ſitæ ſunt, adpellantur. Plinius lib. IV cap. XII *A promontorio* [Eubœæ] *Geræſto, circa Delum in orbem ſitæ (vnde & nomen traxere) Cyclades.* Orbis illius centrum etiam Strabo inſulam *Delum* facit lib. X pag. 334, ἡ Δῆλος, inquit, καὶ αἱ περὶ αὐτὴν Κυκλάδες, *Delus, & circa eam Cyclades.* Quænam autem ſint illæ Cyclades, & quot ſint, non eſt eadem omnium, qui ſcripſerunt de illis, ſententia. Strabo dicto loco: κατ' ἀρχὰς μὲν δώδεκα λέγονται· προσεγένοντο δὲ καὶ πλείους, *Initio duodecim numerabantur: acceſſerunt autem plures.* Deinde recenſet quas Artemidorus enumerarit, *Helenam, Ceon, Cythnum, Seriphum, Melum, Siphnum, Cimolum, Prepeſinthum, Olearum:* item *Naxum, Parum, Syrum, Myconum, Tenum, Andrum, Gyarum:* e quibus tres, Prepeſinthum, Olearum, & Gyarum, eiicit ex numero illarum XII. Verum illarum plurimæ a Delo in meridiem iacent: paucæ in ſeptemtrionem, vt medietas illa, quam Delo tribuunt, laxe ſit interpretanda, non de centro geometrico.

CXXXVIII.

Quam *Helenam* dixit, dubium an in Cycladibus poſuerit. De illa enim; ἀπὸ ταύτης, φησὶν, αἱ καλούμεναι Κυκλάδες εἰσὶν, *ab hac, inquit* [Artemidorus] *Cyclades incipiunt.* De ea diximus ſupra in Attica ſiue finis ſit illa Atticæ, ſiue prima Cycladum, ſeu illarum ab Sunio initium. Addit, a Thorico ad Sunium porrigi longitudine LX circiter ſtadiorum: & lib. IX pag. 275 dixit νῆσον τραχεῖαν καὶ ἐρήμην, *aſperam & deſertam.* Plinius autem *Helenam* in Sporadibus primo loco ponit, & primam Cycladum Andrum facit. Sed ſic nimis diſperſas eſſe Sporadas oportet ab Aſiæ litore ad Sunium Atticæ regionis.

CXXXIX.

Andrus autem citra controuerſiam ex Cycladibus eſt, in quo Artemidorus, quem Strabo ſequitur; & Mela, & Plinius conſentiunt. Freto dirimitur ab Eubœa auſtrali: & alio anguſtiore ab inſula Teno. Liuius lib. XXXVI cap. XX *A. Atilius, præfectus Romanæ claſſis, magnos regios commeatus, iam fretum, quod ad Andrum inſulam eſt, præteruectos, excepit.* Alia eius nomina recenſet Plinius, Nonagriam, Laſiam, Hydruſſam, quæ nihil adferunt.

CXL.

Vicina eſt TENOS * inſula, mille paſſibus ab Andro diſiuncta ſecundum Plinium. Τῆνος Græce eſt, etiam in Seueri nummo ΤΗΝΙΩΝ, id eſt *Teniorum.* Stephanus: Τῆνος νῆσος Κυκλάς. ἐκλήθη καὶ Ὑδροῦσσα διὰ τὸ κατάῤῥυτον εἶναι. *Tenus, vna Cycladum: quæ & Hydruſa vocata fuit, quod aquis irrigetur; & Ophiuſa.* Strabo ſub finem libri X Τῆνος πόλιν οὐ μεγάλην ἔχει, *Tenos oppidum habet non magnum.* Plinius lib. IV cap. XII *Ab eadem Andro paſſus mille, & a Delo quindecim millia, Tenos cum oppido, in XV millia paſſuum porrecta, quam propter aquarum abundantiam Ariſtoteles Hydruſſam adpellatam ait: aliqui Ophiuſſam.* Ouidius lib. VII verſ. 469

* Adde Epigrammat. Græc. εἰς νήσους lib. I p. 112.

At non Oliaros, Didymæque, & Tenos, & Andros.

CXLI.

Ab Helena in ortum æſtiuum eſt CEOS vel CEA, Κέως, de qua Strabo lib. x pag. 334 ὀνομάζει δὲ Κέω τὴν ἐγγυτάτω τῇ Ἑλένῃ. *nominat* [Artemidorus] *deinde Ceon, Helenæ proximam.* Et Plinius dicto loco: *A Sunio Helene quinque millibus paſſuum diſtans. Dein Ceos ab ea totidem, quam noſtri quidam dixere Ceam, Græci & Hydruſſam. Auulſæ Eubææ, quingentis longa ſtadiis fuit quondam: mox quatuor fere partibus, quæ ad Bœotiam vergebant, eodem mari deuoratis, oppida habet reliqua, Iulida, Carthæam: intercidere Coreſſus, Paeëſſa.* Adde Stephanum in Ἰουλίς. Ab altera vrbe eſt *Carthëius.* Ouidius Metam. lib. VII verſ. 368

Tranſit & antiquæ Cartheia mœnia Ceæ.

Ptolemæo vocata Κία, *Cia.* Ex hac inſula ortus fuit Simonides Lyricus poeta, vt vetus ſcholiaſtes ad illud Horatii lib. II oda I

Sed ne relictis Muſa procax iocis
Ceæ retractes munera næniæ,

notauit. *Carmen lugubre,* inquit, *Græcis* ἐπικήδιον *dictum, Simonides Græcus poeta Lyricus primus inſtituit, a Cea inſula oriundus, vnde Ceæ næniæ adpellatæ. de qua Virgilius* [Georg. I verſ. 14]

- - - - *cui pinguia Ceæ;*

& Ouidius [epiſtola Acontii ad Cydippam verſ. 222]

Cingitur Aegæo nomine Cea mari.

CXLII.

CYTHNVS * inſula vicina Ceæ, Κύθνος Græce Straboni & Stephano: Plinio & Melæ *Cythnos.* Vicinitatem monſtrat Strabo ſub finem lib. x μετὰ ταύτην [Κέω] Κύθνον, *poſt hanc* [Ceon, Artemidorus] *Cythnum narrat.* Hæc inſula eſt, in qua Pſeudonero, ſeu Neronem fingens, adparuit. Tacitus Hiſt. II cap. VIII *Seruus citharæ & cantus peritus, adiunctis deſertoribus, mare ingreditur, ac vi tempeſtatum Cythnum inſulam detruſus, mancipiorum valentiſſimum quemque armauit.*

CXLIII.

Ptolemæus hoc tractu habet *Polyægon,* cuius nominis inſulam in ſuperiore mari Pomponius recenſet lib. II cap. VII. *In Aegæo mari,* inquit, *prope Thraciam Thaſos, Imbros, Samothrace, Scandile, Polyægos, Sciathos, Haloneſos.* Qui locus non modice a Ptolemaico remotus eſt.

CXLIV.

SERIPHVS, Σέριφος. ſubſequitur. Tacitus annali IV cap. XXI *ſaxum Seriphium* vocat, in quo Caſſius Seuerus, maleficæ vitæ homo, bonis exutus, interdicto igni atque aqua, conſenuit. Nec vero inculta aut deſerta fuit inſula. Herodotus enim lib. VIII cap. XLVI memorat, Σερίφιοι, *Seriphios* etiam cum Siphniis in partibus Græcorum contra Xerxem ſtetiſſe, ſolos propemodum νησιωτέων, *inſulanorum,* qui terram & aquam barbaro negaſſent. Ouidius Metam. lib. V verſ. 251

- - *inde*

* Incolæ *Cythnii* vocantur Demoſtheni de republ. ordin. extrem.

Digitized by Google

- - *inde caua circumdata nube Seriphon*
Deſerit, a dextra Cythno Gyaroque relictis.

& lib. VII verſ 464 - - - *planamque Seriphon.*

CXLV.

SIPHNVS proxima, Σίφνος, Straboni etiam in Cycladibus numerata: Plinio, Melæ, & Antonino in Maritimo itinerario *Siphnos*. Ptolemæus: Σίφνου νήσου ἡ πόλις, *Siphni inſulæ oppidum*. Oppido nomen fuit *Apollonia*. Stephanus in Ἀπολλωνία numero XIX. ιθ, ἐν Σίφνῳ τῇ νήσῳ, *decima nona Apollonia in inſula Siphno*. At in ipſa voce Σίφνος, hanc inſulam περὶ τὴν Κρήτην, *circa Cretam* dicit ſitam eſſe. Sed fallitur. Conſtanter ceteri omnes in Cycladibus ponunt: & Ptolemæus prope in medio illarum: quos etiam nominis, quod ſupereſt, *Siſano*, reliquiæ iuuant. Nemo, quem ſciamus, in mari Cretico, præter Stephanum, locauit. Plinio teſte vetus nomen *Meropia* fuit; Stephano, Μερόπη, *Merope*. Incolæ Σίφνιοι, *Siphnii*, apud Herodotum prædicto loco. *

CXLVI.

Adiacet *Prepeſinthus* Plinii, quæ etiam Straboni Πρεπέσινθος eſt. quam Artemidorus in Cycladibus numerat: Strabo ex XII excludit.

CXLVII.

MELOS notior. Plinius: *Melos cum oppido.* - - *Hæc inſularum rotundiſſima eſt.* Græce Μῆλος, apud Strabonem. Alia eius nomina Plinius recenſet & Stephanus. Incolæ Μήλιοι, *Melii*, Herodoti lib. VIII cap. XLVI. Hinc *Diagoras Melius* oriundus, cui Atheon cognomen hæſit. Vide Minuc. Felicem cap. VIII, & Scholiaſt. in Dionyſ. Perieg. verſ. 526.

CXLVIII.

Adiacet Melo Σίκινος, SICINVS Ptolemæi: Strabonis Σίκηνος, praue fortaſſis. ** nam & Plinius *Sicinus*. Solon, apud Laertium, ad populum ſermonem hoc verſu incepit

Εἴην δὴ τότ' ἐγὼ Φολεγάνδριος ἢ Σικινίτης,
Vtinam olim fuerim Pholegandrius aut Sicinites.

CXLIX.

At inſula Φολέγανδρος. *Pholegandrus*, *.* vt Strabo refert dicto libro pag. 334, eſt Sicino & Melo admodum propinqua.

CL.

Ἐγγὺς δὲ τούτων, *prope has*, vt idem loquitur, Κίμωλος, inſula CIMOLVS eſt, *.*. quam & ipſe in XII Cycladibus numerauit. Plinius: *Cimolus quæ Echinuſſa.* Ouidius Metamorph. VII verſ. 463

Hinc humilem Myconon, cretoſaque rura Cimoli.

Vnde a Plinio etiam lib. XXXIV cap. XV *Cimolia creta* laudatur.

CLI.

Ad latus eius OLIAROS Plinii, de qua Stephanus: Ὠλίαρος, νῆσος τῶν Κυκλά-

* Et Demoſthenem de republ. ordinand. extrem. vbi contemtos eoſdem fuiſſe adparet.

** Sed Stephanus quoque de Vrbib. Σίκινος.

. In Sporadibus numeratur a Stephano, qui plura ſuppeditabit.

.. Sponii Voyage de l' Archipel. II pag. 126, hodie ibi argenti fodina eſt.

Google

Κυκλάδων μία. *Oliarus, inſula quædam ex Cycladibus.* Ex Heraclide Pontico adfert, Sidoniorum coloniam eſſe & LVIII ſtadiis diſtare a Paro. Strabo eximit ex XII antiquis Cycladibus, ſcripſitque ſecunda vocali Ωλέαρος, *Olearus.* Atque ita etiam in pleriſque Virgilii codicibus Aeneid. III verſ. 126

Olearon; niueamque Paron. - - -

Sed & Ouidius *Oliarus* dixit Metamorph. lib. VII verſ. 469

At non Oliaros, Didymæque, & Tenos, & Andros.

CLII.

Hæ ex Cycladibus occaſum ſolis ſeu Peloponneſum cum Attica ſpectant: medio tractu eſt primum, cuius cauſſa in orbem circumiectæ dicuntur, DELVS ſiue DELOS inſula, Græce Δῆλος, Apollini ſacrata, in ea nato, vt fabulæ habent & Callimachi hymnus in Delum. Plinius dicto loco: *Ipſa longe clariſſima, & Cycladum media, ac templo Apollinis & mercatu celebrata Delos - - Hanc Ariſtoteles ita adpellatam prodidit, quoniam repente adparuerit enata. Aegloſthenes Cynthiam, alii Ortygiam, Aſteriam, Lagiam, Chlamydiam, Cynethum, Pyrpilem igne ibi primum reperto. Cingitur quinque millibus paſſuum: adſurgit Cyntho monte.* De medietate ſitus ſupra actum, quum vocabulum explicaremus Cycladum. Nec ſolum Apollinis ibi templum, verum etiam Latonæ matris erat. Strabo ſub finem libri x: ἡ μὲν Δῆλος ἐν πεδίῳ κειμένην ἔχει τὴν πόλιν, καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ τὸ Λητῶον· ὑπέρκειται δὲ τῆς πόλεως ὄρος ὑψηλὸν ὁ Κύνθος καὶ τραχύ· ποταμὸς δὲ διαῤῥεῖ τὴν νῆσον Ἰνωπὸς οὐ μέγας, καὶ γὰρ ἡ νῆσος μικρά. hoc eſt, *Delus vrbem habet in planicie ſitam, & fana Apollinis atque Latonæ: ſupra vrbem eſt mons excelſus ac aſper Cynthus: perfluit inſulam Inopus fluuius non magnus, quum inſula quoque ſit parua.* Ideo ab Virgilio ſub initium Georg. III vocatur *Latonia Delos.* Mons *Cynthus* Apollini, æque ac ipſa Delus, cognomen dat, vt non modo *Delius* poetis, ſed *Cynthius* etiam adpelletur, & ſoror Phœbe *Cynthia.* De mercatu Cicero pro Lege Manil. cap. XVIII *Inſula Delos tam procul a nobis in Aegæo mari poſita, quo omnes vndique cum mercibus atque oneribus commeabant, referta diuitiis, parua, ſine muro nihil timebat.* Et Plinius lib. XXXIV cap. II *Antiquiſſima æris gloria Deliaco fuit, mercatus in Delo concelebrante toto orbe.* Auctus mercatus, vt Strabo ſub finem libri x obſeruat, deleta ab Romanis Corintho. ἐκεῖσε γὰρ μετεχώρησαν οἱ ἔμποροι, καὶ τῆς ἀτελείας τοῦ ἱεροῦ προκαλουμένης αὐτοὺς καὶ τῆς εὐκαιρίας τοῦ λιμένος· *Eo enim mercatores tranſierunt, inuitante eos immunitate templi, & commoditate portus.* Ipſa quoque inſula ἐν καλῷ κεῖται, *opportune ſita* ex Italia Græciaque in Aſiam nauigantibus. Fingunt de Delo, * olim inſtabilem nataſſe, ob Latonæ autem partum geminis columnis, vicinis inſulis Mycono & Gyaro fuiſſe firmatam. Ouidius Metamorph. lib. VI verſ. 333

- - : - *quam vix erratica Delos*
Orantem accepit.

Et Petronius Arbiter fragmento Satyrici:

Delos iam ſtabili reuincta terra,

Olim

* Add. Antholog. Epigramm. Græc. lib. I εἰς νέους p. 112 & libr. III c. εἰς ποιητ. p. 364.

Olim purpureo mari natabat,
Et moto leuis hinc inde vento
Ibat fluctibus inquieta ſummis.
Mox illam geminis Deus catenis,
Hac alta Gyaro ligauit, illac
Conſtanti Myconæ dedit tenendam.

Strabo ex Pindari quodam fragmento, ſimulac parturiens Latona in inſulam delata fuerit, quatuor illam columnis ſtabilitam firmatamque eſſe refert.

CLIII.

Delo proxima eſt parua inſula *Rhene*, ſiue *Rhenia, Rhenêa*, aut *Rhenæa*; non enim vno modo ſcribitur, quæ ſepulcra Deliorum continebat, quia in ſacra inſula nefas erat ſepelire. Plinio *Rhene* eſt: Thucydidi & Straboni Ῥήνεια, *Rhenêa*: Plutarcho in Nicia pag. 525 Ῥηνία, *Rhenia:* Herodoto lib. VI cap. XCVII ἐν τῇ Ῥηναίῃ, *in Rhenæa.* Tam propinqua autem Delo eſt, vt, Thucydide referente lib. III pag. 242, Polycrates, Samiorum tyrannus, τὴν Ῥήνειαν ἑλὼν, ἁλύσει δήσας πρὸς τὴν Δῆλον, *Rheneum occupatam catena Delo coniungens* Apollini Delio conſecrauerit. Strabo dicto loco: Ῥήνεια ἔρημον νησίδιόν ἐστιν ἐν τέτρασι τῆς Δήλου σταδίοις, ὅπου τὰ μνήματα τοῖς Δηλίοις ἐστίν. οὐ γὰρ ἔξεστιν ἐν αὐτῇ τῇ Δήλῳ θάπτειν, οὐδὲ καίειν νεκρόν. *Rhenêa parua & deſerta inſula eſt i nitra quartum a Delo ſtadium, vbi ſepulcra ſunt Deliorum, quia in ipſa Delo mortuum ſepelire aut cremare nefas eſt.* Adde Thucydidem dicto loco.

CLIV.

In Petronii carmine conſpeximus modo, quam propinquæ Melo ſint *Myconus* & *Gyarus*, quaſi ſuſtinentes illam columnæ. MYCONVS, Μύκονος, quæ nomen retinet; illa inſula ſecundum Strabonem extremo X eſt, ſub qua vltimi Centaurorum ab Hercule interfectorum iacere finguntur: indeque adagium natum: *omnia ſub vnam Myconum,* * πάνθ' ὑπὸ μίαν Μύκονον. Plinius: *Myconos cum monte Dimaſto: a Delo* X V *millia paſſuum.* Thucydides lib. III pag. 190 προσμίξαντες ἀπ' αὐτῆς τῇ Ἰκάρῳ καὶ Μυκόνῳ, *ab illa* [Delo] *ad Icariam & Myconum accedentes.* Ouidius Metamorph. VII verſ. 463

Hinc humilem Myconon, cretoſaque rura Cimoli.

CLV.

GYARVS ** autem Γύαρος, ex altero Deli latere eſt, in qua Strabo nihil inuenit niſi κώμιον ὑπὸ ἁλιέων συνοικούμενον, *viculum a piſcatoribus habitatum.* ob quam ſolitudinem exſilio Romanorum deſtinata. Tacitus annali III cap. LXVIII *Ille* [L. Piſo] *aqua atque igni Silano interdicendum cenſuit, ipſumque in inſulam Gyarum relegandum.* Et cap. LXIX *addidit, inſulam Gyarum immitem & ſine cultu hominum eſſe.* Plinius lib. IV cap. XII *Gyaros cum oppido, circuitu* XII M. *paſſuum. Abeſt ab Andro* LXII M. P.

* Adde Stephan. de Vrbib. Ceterum memorabile eſt illud Aelian. de Animal. c. 42 extrem. Ἐν Μυκόνῳ μέλισσα οὐ γίνεται, ἀλλὰ καὶ ἡ κομισθεῖσα ἀποθνήσκει. *In Mycono apis non naſcitur, immo etiam illata moritur.*

** Sporadibus adnumeratur a Stephano de Vrbibus.

Etiam Mela *Gyaros* ſcripſit: quidam vero *Gyara.* Iuuenalis Satyr. x verſ. 170 *Vt Gyaræ clauſus ſcopulis, paruaque Seripho.*

Et plurali numero. Idem ſatyra I verſ. 73

Aude aliquid breuibus Gyaris & carcere dignum,
Si vis eſſe aliquis.

CLVI.

In auſtrum a Melo vergit PAROS ſiue *Parus*, * Πάρος Græce, diues candidiſſimi marmoris inſula, quod inde *lapis Parius* adpellatur. Plinius loco ſæpe dicto: *Paros cum oppido, ab Delo* XXXVIII M. *marmore nobilis.* Et lib. XXXVI cap. V *candido marmore vſi ſunt e Paro inſula, quem lapidem cœpere lychniten adpellare.* Oppidum inſulæ permunitum erat. Corn. Nepos Miltiade cap. VII *Parum inſulam, opibus elatam, quum oratione reconciliare non poſſet, copias e nauibus eduxit, vrbem operibus clauſit, omnique commeatu priuauit: deinde vineis ac teſtudinibus conſtitutis propius muros acceſſit.* Ipſa Pariorum ciuitas, quod Strabo adnotauit, duas colonias condidit, Thaſum, in inſula Thaſo; & Parium ad Propontidem. A marmore Virgilius Aeneid. III verſ. 126 Paron dixit *niueam,*

Olearon, niueamque Paron, - - -

& Ouidius *marmoream*, Metamorph. VII verſ. 465

- - - - planamque Seriphon,
Marmoreamque Paron.

CLVII.

Inter Delum & Parum eſt inſula SYROS, Σύρος, quam Strabo proxime poſt Parum deſcribit. Memorat etiam Plinius. Suidas in Φερεκύδης, qui ex hac inſula oriundus fuit: ἐςι δὲ νῆσος μία τῶν Κυκλάδων ἡ Σύρα πλησίον Δήλου, *Eſt vero Syra inſula vna Cycladum prope Delum.* Eſt & tertia forma vocabuli, *Syria*, Συρίη, apud Homerum Odyſſ. O verſ. 402

Νῆσός τις Συρίη κικλήσκεται (εἴπου ἀκούεις)
Ὀρτυγίης καθύπερθεν.
Inſula quædam Syria vocatur (ſicubi audis)
Supra Ortygiam, id eſt Delon.

CLVIII.

A Delo in ortum NAXVS, Νάξος, ἀξιόλογος, *memorabilis* Straboni, quæ & vrbem habuit. Ptolemæus lib. III cap. XV Νάξου νήσου ἡ πόλις, *Naxi inſulæ oppidum.* Plinius IV cap. XII *Ab ea* [Paro] *ſeptem millibus quingentis Naxus; a Delo* XVIII, *cum oppido: quam Strongylen, dein Dian, mox Dionyſiada a vinearum fertilitate, alii Siciliam minorem, aut Callipolin adpellauerunt.* Agathemerus lib. I cap. V τῶν Κυκλάδων κρατίστη ἐςὶν ἡ Νάξος, διὸ μικρὰ λέγεται Σικελία, *Inter Cyclades inſulas optima eſt Naxus: ideo etiam Sicilia parua vocatur.* Apollonius quoque lib. IV verſ. 435 dixit Δίαν ſeu Δίην: vbi ſcholiaſtes, Δίῃ ἐν τῇ Νάξῳ. τὸ γὰρ ἔσκε παλαιότερον ὄνομα Νάξου,

Dix,

* Erat hic promontorium χοιράνιος χῶρος dictum, de quo vide Aelian. VIII cap. 3 de Animal. Πάρον νήσων αἰπυτάτην ἱερῶν adpellat Epigramm. Græc. libr. III cap. εἰς γυναῖκ p. 319.

Digitized by Google

Diæ, id eſt in Naxo. * *nam antiquum Naxi nomen fuit Dia.* Nomen Dionyſiadis videtur Maro Aen. III verſ. 125 reſpexiſſe,

Bacchatamque iugis Naxum, viridemque Donyſam.

Vbi enim vini prouentus largior, Bacchus vehementius colebatur. Nummi etiam exſtant inſcripti ΝΑΞΙΩΝ, quos ad hanc Naxum pertinere, inſignia adpreſſa, Fortuna cum gubernaculo ſuo, quod roſtro nauis impoſitum eſt, & Copiæ cornu probant.

CLIX.

Hactenus de iis, quæ ab Artemidoro, Strabone, Pomponio, & Scylace in Cycladibus numerantur: quarum quædam a Plinio inter Sporadas referuntur. ſed ſuperiores maluimus ſequi, ipſo etiam ſitu inuitante, vt ad illorum ſententiam accedamus. Nec vero, quod omnes medium *κύκλω*, *orbis* ponunt, in inſulam Delon ſic incidet, niſi alias ex ſeptemtrione in periodum illam adſumamus: aut Cycladas non a perfecto circulo, ſed ſemicirculo fortaſſe nomen habere exiſtimemus. Sed quoquo illæ referendæ ſint, exponemus quæ ab Andro & Delo in ſeptemtrionem ſitæ ſunt inſulæ.

CLX.

SCYROS, Σκῦρος, prima eſt, quæ ſeruat nomen *Sciro* hodieque, Eubœæ mediæ obiecta. Memorarunt Plinius & Strabo; & Ptolemæus lib. III cap. XIII extremo: Σκῦρος νῆσος καὶ πόλις, *Scyrus inſula & oppidum.* Clara exſilio & morte Theſei, Athenienſis regis. Valerius Maximus lib. V cap. III *Huius* [Theſei] *ſubmoti ab Athenienſibus, Scyros, exſule minor inſula, oſſa mortui cepit.* Dolopes olim incoluerunt, prædones intolerandi, quos Cimon Athenienſis expulit, vti Plutarchus Vita pag. 483, & Thucydides lib. I pag. 65 referunt. Adiacet inſula minor nunc *Scanda* dicta, quæ videtur Plinii & Melæ *Scandila* eſſe.

CLXI.

Strabo lib. IX pag. 300 coniungit Scyron cum iis pluribus, quæ ante Magnetas ſitæ ſint: e quibus ἐν ὀνόματι, *in fama* ſint Σκίαθος, *Sciathus*, Πεπάρηθος, *Peparethus:* Ἰκὸς, *Icos*; & Ἁλόνησος, *Haloneſus.* Prima SCIATHVS Magneſiæ oppoſita. Liuius lib. XXXI cap. XLV *retro, vnde venerant, Sciathum, & ab Sciatho Eubœam repetunt.* Similis curſus claſſis Perſicæ notatus ab Herodoto lib. VII cap. CLXXIX. Apollonius lib. I Argonaut. verſ. 583 φαίνετο δ' εἰναλίη Σκίαθος. φαίνοντο δ' ἄπωθεν

Πειρεσιαὶ, Μαγνησά θ' ὑπεύδιος ἠπείροιο Ἀκτή.

Adparuit maritima Sciathos, adparebant procul Pireſiæ, Magneſaque planum terræ litus. Scholiaſtes ad hæc: νῆσος ἡ Σκίαθος τῆς Θεσσαλίας, ἐγγὺς Εὐβοίας, *Sciathos inſula eſt Theſſaliæ, prope Eubœam.*

CLXII.

PEPARETHVS, Πεπάρηθος, ** ſecundum Ptolemæum a Scyro in ortum

* Diodorus IV pag. 264 Κλέψας τὴν Ἀριάδνην ἔλαθεν ἐκπλεύσας νυκτὸς, καὶ κατῆρεν εἰς νῆσον, τὴν ποτὲ μὲν Δίαν, νῦν δὲ Νάξον προσαγορευομένην. Theſeus *Ariadnen furatus noctu clam abnauigauit, & in inſulam olim Diam, nunc Naxum adpellatam, adpulit.*

** Incolæ dicuntur *Peparethii*. Videatur in operibus Demoſthenis epiſtola Philippi pag. 63 A, B.

tum æſtiuum declinat. Πεπάρηθος, inquit, νῆσος καὶ πόλις, *Peparethus, inſula & oppidum.* Martianus Heracleota (ſiue Scymnus Chius eſt) pag. 24. ed. Hæſchel.

> Κεῖνται δὲ καὶ νησίδες αὐτῆς πλησίον,
> Σκύρος, Πεπάρηθος. - - -

Iacent vero etiam inſulæ prope ipſam [Iſtiæam] *Scyros, Peparethos.* Hæc & vini & olei præſtantiſſimi ferax. * Plinius lib. XIV cap. VII *Apollodorus medicus in volumine, quo ſuaſit Ptolemæo regi, quæ vina biberet, - - - laudauit Oreticum, Oeneaten, Leucadium, Ambracioten, & quod cunctis prætulit, Peparethium: ſed minoris famæ eſſe dixit, quoniam ante ſex annos non placeret.* Hinc eſt quod lib. IV cap. XII ſect. 23 idem dixit: *Athos ante ſe quatuor* [inſulas habet:] *Peparethum cum oppido, quondam Euænum dictam,* IX *mill. paſſuum,* reliqua. Εὔοινος enim eſt boni vini ferax. De olea Ouidius Metam. VII verſ. 470

> *Et Gyaros, nitidæque ferax Peparethos oliuæ.*

CLXIII.

ICVS, Ικὸς tertia eſt Straboni ante Magneſiam poſita. Stephanus: Ικὸς, νῆσος τῶν Κυκλάδων, προσεχὴς τῇ Εὐβοίᾳ, *Icus, inſula Cycladum, Eubææ finitima.* Sed non proxima fuit Eübϕæ, verusque ſitus ex Liuio probatur, qui ſic lib. XXXI cap. XLV *Inde* [a Geræſto & Caryſto Eubϕæ] *omnes, velis in altum datis, maris medio præter Scyrum, inſulam Icum peruenere: ibi paucos dies, ſæuiente borea, retenti, vbi prima tranquillitas data eſt, Sciathum traiecere.* Inter Sciathum ergo & Scyrum oportet eſſe.

CLXIV.

HALONESVS, Ἀλόνησος, vltima ex illis quatuor Strabonis eſt, haud longe a Sciatho. Pomponius lib. II cap. VII *In Aegæo mari prope Thraciam Thaſos, Imbros, Samothrace, Scandile, Polyægos, Sciathos, Haloneſos.* Stephanus: Ἀλόνησος, περὶ ἧς Φίλιππος καὶ Ἀθηναῖοι διεφέροντο, *Haloneſus, de qua Philippus & Athenienſes inter ſe bellum geſſerunt.* Plinius lib. IV cap. XII ſect. 23 in eodem Aegæo mari etiam *Haloneſum,* ſed alio loco poſuit, quam aliam a noſtra eſſe neceſſe eſt. *Inter Cherroneſum,* inquit, *& Samothracen, vtrimque fere quindecim* M. *Haloneſos.* Addi in hoc tractu poteſt Σκόπελος, *Scopulus,* Ptolemæi..

CLXV.

In LEMNVM inde, quæ Λῆμνος Græce eſt, traiicimus, inſulam nobiliſſimam. Duas vrbes habet, *Myrinam* in ora; & *Hephæſtiam* intus, vt Plinius & chorographus Byzantius nominarunt: ille ante dicto loco: *Ab ea* (Imbro) *Lemnos* XXII M. *quæ ab Atho* LXXXVII M. P. *Circuitu patet* CXII M. P. *Oppida habet, Hephæſtiam, Myrinam, in cuius forum ſolſtitio Athos eiaculatur vmbram:* hic [Stephanus:] Λῆμνος νῆσος πρὸς τῇ Θράκῃ, δύο πόλεις ἔχουσα. Ηφαιστίαν καὶ Μύριναν, *Lemnus inſula ad Thraciam, duas vrbes habens, Hephæſtiam & Myrinam.* Inde δίπολις, dicta. Scholiaſtes ad Apollonii lib. I verſ. 604 δίπολις ἐστιν ἡ Λῆμνος. ἔχει γὰρ Ηφαιστίαν καὶ Μυρίνην; *dua-*

* Adde Demoſthen. aduerſ. Lacrit. pag. 596 B.

duarum vrbium inſula Lemnos eſt. nam Hephæſtiam habet & Myrinam. Ptolemæus totidem numerat; ſed alteram, quæ intus ſita, vocat *Hephæſtiadem.* Λῆμνος νῆσος, inquit, ἐν ᾗ πόλεις δύο, Μύρινα, καὶ Ἡφαιστιὰς μεσόγειος. *Lemnus inſula, in qua duo oppida, Myrina & Hephæſtias mediterranea.* Nomen huius ab Vulcano eſt, cui inſula ſacrata erat. Valerius Flaccus lib. II verſ. 78

> - - - *iam ſummis Vulcania ſurgit*
> *Lemnos aquis.* *

Et ibidem verſu 95

> *Lemnos cara deo: nec famæ notior Aetnæ*
> *Aut Lipares domus.*

CLXVI.

A Lemno in auſtrum iacet parua inſula hodie S. Strati dicta, quam putant *Chryſen*, χρυσῆν eſſe veterum: quam certo vel dubie, in medio relinquimus. Pauſanias in Arcad. cap. XXXIII Λήμνου πλοῦν ἀπεῖχεν οὐ πολὺν Χρυσῆ νῆσος. - - - ταύτην κατέλαβεν ὁ κλύδων, καὶ κατέδυ τε ἡ Χρυσῆ καὶ ἠφάνισται κατὰ τοῦ βυθοῦ. *E Lemno in Chryſen inſulam modicus erat nauigationis curſus. Hanc inſulam æſtus adluuies ad ima maris depreſſam aboleuit.* Meminit quidem *Chryſe* alicuius Stephanus ex Sophocle, quæ ἐγγὺς Λήμνου, *vicina Lemno* ſit; ſed πόλιν, *oppidum*, eamdem dicit, non inſulam, vt omnino Chryſen Troadis, ex alio latere Lemno oppoſitam, ſignare videatur, quod inde fit probabilius, quia πόλιν τοῦ Ἀπόλλωνος, *vrbem Apollinis* vocat: de Troiana autem Chryſe Strabo lib. XIII refert, quod templum Apollinis Sminthei habuerit.

CLXVII.

Atque hæ notiores ſunt Aegæi maris inſulæ, quas modo deſcripſimus, quæ quidem ad Græciam proprie pertinent. Quæ ſupra Lemnum ſunt, quia Thraciæ ſunt propiores, in Thracia exponemus. Plinius lib. IV cap. XII addit plures ad Thermæum & Pagaſicum ſinum, ſed obſcuriores omnes. *Pegaſicus*, inquit, *ſinus ante ſe habet Eutychiam, Cicynethum, & Scyrum ſupradictam, ſed Cycladum & Sporadum extimam: Gerontiam, Scandilam: Thermæus Irrheſiam, Solimniam, Eudemiam, Neam, quæ Mineruæ ſacra eſt.* Ex his Scyrum & Scandilam ſupra vidimus: *Eutychia* ignota eſt; nec nomen certum, quia *Eutbia* in MSS. quod Græce εὐθεῖα eſt. Notior *Cicynethus.* Scylax pag. 60 ἐν τῷ παγασητικῷ κόλπῳ ἐστὶ νῆσος Κικύνηθος, *in Pagaſetico ſinu eſt inſula Cicynethus.* Et Mela lib. II cap. VII *Pagaſæus ſinus Scyron proſpicit: Cicynethon amplectitur.* Huic addimus *Myonneſon*, Μυόννησον, ex Strabonis libro IX pag. 299, νησίδιον, *paruam inſulam*, contra Lariſſam Cremaſten, poſitam. *Gerontiam*, & *Irrheſiam*, & *Solimniam* ſilent ceteri: *Neæ*, Νέαι, plurali numero, ſunt νῆσος πλησίον Λήμνου,

 inſula

* Nicander Theriac. v. 458

> Εἴγε μὲν Ἡφαίστοιο χαλαίποδος ἐν πλυχὶ νήσου
> Βήσσαις, ἠδὲ σάμον δυσχείμερον, αἵτ' ἐνὶ κόλπῳ
> Θρηικίῳ βέβληνται, ἑκὰς ῥησκυνθ. δος ἥρης κ. τ. λ.

Vbi Scholiaſtes: Ἡφαίστου νῆσον τὴν Λῆμνον ἐκάλεσεν· ὡς λέγει καὶ Ὅμηρος· κάππεσον ἐν Λήμνῳ. *Vulcani inſulam Lemnum vocauit. Vti etiam Homerus ait: Decidit in Lemnum.*

inſula Lemno vicina, vt Suidas & Stephanus tradiderunt: a νέω *nato*, dicta, quod Hercules ad eam adnatauerit. Vicina Chryſæ eſt, vnde ſerpentis morſus Philoctetæ inflictus, a Pauſania dicto loco Chryſæ tribuitur, a Suidæ his Νέαις, id eſt *Neæ* inſulæ.

CLXVIII.

Quæ huius maris inſulæ in ortum vergunt & ad Aſiam ſitæ ſunt, in Aſia explicabimus, vt ſunt Tenedos, Lesbos, Chios, Samus, Icaria, Patmus, Cos, & quæ aliæ in Icario Carpathioque mari ſunt Sporades. *Sporades* enim, quaſi diſperſæ inſulæ, nec in Europa ſunt omnes neque in Aſiæ ora; ſed vt Mela & Plinius deſcripſerunt, pars in Cretico mari, quas ſupra enarrauimus: pars in Carpathio; aliæ in Icario, quod præcipuas tenet ac nobiliſſimas: quædam etiam nimis ab his diſiectæ in Euboico mari, aut Attico, quemadmodum Plinius Helenen Sporadibus; Scyron dubie Cycladum Sporadumue extremam, quam paullo ante in aceruo Sporadum connumerauerat. Ordo ergo Sporadum, vt ibidem dicit, ſeruari non poteſt: neque numerus illarum eſt certior.

CLXIX.

In Europæ Sporadibus reſtant quædam memorandæ; AMORGVS, hodie Morgo, haud longe a Naxo diſtans, orientem verſus. Strabo lib. x extremo: ἐςι καὶ Ἀμοργὸς τῶν Σποράδων, *eſt & Amorgus vna de Sporadibus*. Plinius plura eius nomina recenſet, ſed nullius ea momenti. Patria hæc Simonidis fuit, iamborum ſcriptoris, quod Strabo adnotauit. In hanc inſulam quoque damnati relegabantur. Tacitus annali IV cap. XXX de Vibii Sereni pœna: *ita Serenus Amorgum reportatur*.

CLXX.

In auſtrum hinc IOS ſita, ferme in mari Cretico; quæ hodie *Nio* vocatur, gemina voce, ἐν Ἴῳ, contracta in vnam. Strabo lib. x pag. 334 æquali interuallo ab Anaphe & Theraſia ἀπέχει νησίδιον Ἴος, ἐν ᾧ κεκηδεῦσθαι φασί τινες τὸν ποιητὴν Ὅμηρον, * *abeſt parua inſula Ios, in qua quidam Homerum poetam funeratum dicunt*. Plinius ſæpe dicto cap. XII *Diſtat Ios a Thera viginti quinque millibus paſſuum*. Stephanus: Ἴος νῆσος τῶν Κυκλάδων, ἀπὸ Ἰώνων οἰκησάντων ὅθεν ἦν Ὁμήρου μήτηρ, ὡς ὁ Χρησμός. *Ios, inſula Cycladum ſic dicta ab Ionibus qui inhabitabant. Ex hac erat Homeri mater, vt in oraculo legimus.* Pars oraculi eſt:

ἔστιν Ἴος νῆσος μητρὸς πατρὶς, ἥ σε θανόντα δέξεται.
Eſt Ios inſula matris patria, quæ te mortuum tenebit.

CLXXI.

Supra Naxum, prope Patmum & Icariam, *Donuſa*, vt Plinius ſcripſit, ſiue *Donyſa*, vt Mela: & Virgilius Aen. III verſ. 125

Bacchatamque iugis Naxon, viridemque Donyſam.

Tacitus, vt Plinius, *Donuſa*. Annali IV cap. XXX *cum Gallus Aſinius Gyaro aut Donuſa claudendum cenſeret*. De Vibii Sereni ſupplicio conſultabatur. In illarum ergo numero fuit, quo damnati deportabantur; Quod vero

* Add. de eadem re Epigrammat. Græc. lib. III c. εἰς ποιητ. p. 363.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI
Digitized by Google

Digitized by Google

vero *viridem* Virgilius dixit, & inſequente verſu *niueam Paron*; plures putant, ibi viride marmor exciſum fuiſſe, vt candidum in Paro: Seruius vero dubitanter: *Viridem Donyſam. vel a colore marmoris Lacedæmonii; vel ſilueſtrem.* Ceteras huius ſitus, ad Aſiæ expoſitionem reſeruamus, cui propiores videntur eſſe, licet certo non poſſit definiri, inter quas Europæ & Aſiæ limes in hoc mari, quod Aegæum dicunt, pertranſeat.

CLXXII.

Incertæ poſitionis ſunt Plinii Sporades aliæ *Phacuſſa*, *Nicaſia*, *Schinuſſa*, *Cinara*; niſi quod Stephanus de Nicaſia, νησίδιον μικρὸν πλησίον Νάξυ, *perparua inſula prope Naxum.* Athenæus quoque lib. II extremo Κίναρον λεγομένην νῆσον, *inſulam quæ Cinarus vocetur*, memorauit: nihil vero quidquam de illius ſitu addidit. Minus cognitæ ſunt Plinii *Odia*, *Letandros*, *Cynæthus*, *Oenoe*, Οἰνόη: eiusdem autem *Coraſiæ*, a Strabone lib. X exeunte ſignantur. *Prope Leriam*, inquit, ἐςὶ ἡ Πάτμος, καὶ Κορασσίαι πρὸς δύσιν κείμεναι τῇ Ικαρίᾳ, *Patmus eſt & Coraſſiæ, ad occaſum poſitæ aduerſus Icariam.* Sed ſcopuli videntur *Coraſſiæ* magis eſſe quam inſulæ.

CAPVT XV

DE THRACIA.

I.

Thracia, Græce Θρᾴκη, qua forma etiam poetæ Latini vtuntur, vt Horatius lib. II oda XVI *bello furioſa Thrace*; Hæc, inquam, *Thracia* inter Hæmum montem & Aegæum mare, Propontidem & Pontum Euxinum intercepta, plerisque locis aſpera & montoſa eſt, &, niſi qua mari propinqua, infecunda & frigida, etiam ingenia ferens horridiora, id eſt ſolo ſuo & cælo non diſſimilia. Pomponius Mela lib. II cap. II de Thracia: * *Regio nec cælo læta nec ſolo: & niſi qua mari propior eſt, infecunda, frigida, eorumque quæ feruntur, maligne admodum patiens. - - - Viros benignius alit, non ad ſpeciem tamen; nam & illis aſper atque indecens corporum habitus eſt: ceterum ad ferociam & numerum vt multi immitesque ſint, maxime ferax. Paucos amnes qui in pelagum euadunt, verum celeberrimos, Hebrum & Neſton & Strymona emittit. Montes interior attollit, Hæmon, & Rhodopen, & Orbêlon, ſacris Liberi patris & cœtu Mænadum, Orpheo primum initiante, celebratos. Ex quibus Hæmus in tantum altitudinis abit, vt Euxinum & Hadriam ex ſummo vertice oſtendat.* De Rhodope monte infra: *Orbêlus* autem, Græce ὄρβηλος, a Ptolemæo ponitur lib. III cap. IX in Mœſiæ ſuperioris, Macedoniæ & Thraciæ confinio, ferme circa fontes Strymonis. Memorauit etiam Herodotus illum lib. V cap. XVI.

II.

Addi & montibus debent & fluminibus. Montibus, *Pangæus*, ſeptem-

* Vide etiam Amm. Marcell. l. XXVII p. 221.

ptemtrionalis terminus Adiectæ Macedoniæ, hoc eſt eius partis, quæ inter Strymonem & Neſtum eſt ſita. Plinius prope Neſtum ponit: Dio Caſſius prope Philippos. Ille lib. IV cap. XI *Beſſorum multa nomina ad Neſtum amnem, Pangæi montis ima ambientem.* Hic, lib. XLVII pag. 347 *Norbanus & Saxa,* [Octauiani & Antonii duces] *antequam Caſſius & Brutus in Macedoniam venirent,* πᾶσαν τὴν μέχρι τῦ Παγγαίυ γῆν προκαταϲχόντες καὶ πρὸς τοῖς Φιλίπποις ϛρατοπεδευσάμενοι. τὸ δὲ δὴ ἄϛυ τῦτο παρά τε τῷ Παγγαίῳ καὶ παρὰ τῷ Συμϐόλῳ κῆται, *omni regione vsque ad Pangæum occupata, apud Philippos caſtra poſuerant. Vrbs autem illa & Pangæo & Symbolo adiacet.* Virgilius Georg. IV verſ. 462

Altaque Pangæa, & Rheſi Mauortia tellus.

nam Thracia Marti ſacrata. Et Lucanus lib I verſ. 679

- - - - video Pangæa niuoſis
Cana iugis, latosque Hæmi ſub rupe Philippos.

Σύμϐολον, *Symbolum* autem Dioni ibidem eſt χωρίον, *tractus,* & ὄρος, *mons,* ita dictum, quod ἑτέρῳ τινὶ ἐς μεσόγειαν ἀνατείνοντι συμϐάλλει. καὶ ἐϛι μεταξὺ Νέας πόλεως καὶ τῶν Φιλίππων, *alii monti, in mediterranea ſe extendenti, committatur: eſtque inter Neapolim & Philippos.*

III.

De *Hæmo* monte notamus, a multis ſcribi Αἷμος, *Aemus:* ſed verius cum adſpiratione, * quia ante ſe tenuem præpoſitionis litteram adſpirat. Theocritus idyll. VII verſ. 76 μακρὸν ὑφ' Αἷμον. Qui id iugi incolunt, *Hæmimontani* vocantur a Sexto Rufo cap. IX. vbi poſteriori æuo conſtituta prouincia *Hæmimons* ſiue *Hæmimontus*, eodem Rufi loco, & in libello prouinciarum Schonhouii. Plinius IV cap. XI *Mons Hæmus vaſto iugo procumbens in Pontum, oppidum habuit in vertice Ariſtæum.* HABVIT, inquit, tamquam olim deletum illud oppidum fuerit, de quo ſilent alii, præterquam quod Diodorus Siculus lib. IV cap. LXXXIV de Ariſtæo Apollinis filio tradit, περὶ τὸ ὄρος τὸ καλύμενον Αἷμον ἐνδιατρίψαντα τινὰ χρόνον, *ad Hæmum, quem vocant, montem aliquamdiu habitaſſe:* a quo, ſi quod huius nominis oppidum fuit, tamquam ab auctore adpellationem habuit. De altitudine Hæmi ſupra cum Pomponio diſpeximus, eſſe tantam videlicet, vt ex vertice vtrumque mare, Euxinum & Hadria, adpareat. Plinius IV cap. XI *Hæmi excelſitas ſex millibus paſſuum ſubitur. Auerſa eius & in Iſtrum deuexa Mæſi, Getæ, Aorſi, - - - & circa Ponti litora Moriſeni, Sithoniique, Orphei, vatis genitores, obtinent.* Ipſum iugum ab Illyrico ad Pontum vsque procurrit.

IV.

Ei fere parallela eſt *Rhodope,* Ῥοδόπη, in media Thracia, tandem & ipſa prouinciæ nomen ſortita.

V.

Fluminibus Melæ addi poſſunt plura, in quibus ſunt, *Melas,* qui *ſinum*

* Idem liquet ex fabula αἵματος, ſanguinis effuſi Typhonis, vnde Hæmus dictus videtur Apollodoro Bibl. I cap. 6 §. 3 extrem.

Digitized by Google

num Melanem * denominat: & *Aegos flumen* in Cherſoneſo: *Panyſus, Bathynias, Athyras, Arzus* Ptolemæi: e quibus etiam *Panyſus* eſt Plinii, qui etiam *Paniſſa*, gemina forma, eumdem adpellauit.

VI.

Terminus Thraciæ ſeptemtrionalis iuxta Pontum ambiguus eſt. Veteres geographi Scylax, Mela, Plinius ad Iſtri oſtia vsque proferunt, vt Iſtropolis, Tomi, Calatis intra Thraciam cenſeantur. Plinius ſequutus Melam eſt: Mela forte Scylacem. Quod vero hiſtorici hæc & vicina oppida non Thraciæ adſcribunt, ſed vel in Scythia cisdanubiana, vel ſimpliciter in ora Ponti cenſet; & ipſe Strabo lib. VII pag. 220 diuiſit hunc tractum ſiue Ποντικὴν παραλίαν, *Ponticam oram*, in eam, quæ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ςόματος τοῦ Ἴςρου μέχρι τῆς περὶ τὸν Αἷμον ὀρεινῆς, *a ſacro Iſtri oſtio pertingit vsque ad montana quæ circa Hæmum ſunt*, & in eam, quæ inde eſt μέχρι τοῦ ςόματος τοῦ κατὰ Βυζάντιον, *vsque ad os* [Boſpori] *iuxta Byzantium*; Ptolemæum potius, quam Scylacem, ſequimur, qui ſuperiora, quæ vltra Hæmum ſunt, in Mœſia inferiore cenſet, Thraciam cis Hæmum ad Meſembriam terminat. Et quæ ratio eſt, quum Hæmus limes in mediterraneis ab ipſo Plinio conſtituatur, in ora vaſtum illud iugum tranſilire, & limitem proferre ad Danubivm? Aut ergo in *Hæmo* limes ponatur, quem ipſa natura notabili iugo videtur conſtituiſſe: aut in proxima Hæmo *Meſembria*, vti Ptolemæus poſuit, cui hæc vltimum oppidum illius Mœſiæ ad Thracum fines eſt. Hanc etiam Strabo lib. VII pag. 221 cis Hæmum primam poſuit. Termino itaque inuento, oram maritimam Thraciæ a Neſto flumine in Aegæo mari, dein in Cherſoneſo, poſtea in Propontide & Boſporo, & tandem in Euxino Ponto vſque Meſembriam perluſtrabimus.

VII.

In Macedonia adiecta quæ inter Strymonem ac Neſtum ſunt, expoſuimus ſupra cap. XIII, *Amphipolim*, *Oeſymam*, *Neapolim*; & quæ intus ſunt, *Gazorum*, *Philippos*, *Topirim*.

VIII.

De poſtrema addimus, ſcribi non vno modo: *Topiris* a Plinio, Τοπιρὶς a Ptolemæo: *Topirus* in nummis Getæ cum *Vlpiæ* cognomento. Holſtenius illos ad Steph. pag. 325 propoſuit inſcriptos ΟΥΛΠΙΑΣ ΤΟΠΙΡΟΥ, *Vlpiæ Topiri*: vel diphthongo ΟΥΛΠΙΑΣ ΤΟΠΕΙΡΟΥ. Concil. Epheſ. Actis pag. 110 Λουκιανὸς ἐπίσκοπος Τοπήρου, *Lucianus epiſcopus Toperi*: vbi Holſtenius ex alio libro citat Τοπηρίου Θρᾴκης, *Toperii Thraciæ*. Procopius lib. III Goth. cap. XXXVIII Τόπερος, E breui ſcripſit: eamque ἐπιθαλασσίαν πόλιν, *maritimam vrbem* dixit, Φρουρὰν ἔχουσαν, ἡ πρώτη μὲν Θρᾳκῶν καὶ παραλίων ἐςὶ, *præſidium habentem, quæ prima eſt vrbium maritimarum Thraciæ*. Ptolemæus autem poſuit in mediterraneis.

IX.

Scylax inter Neapolim & Neſtum ponit *Datum* oppidum, Thaſiorum coloniam, ſi Euſtathio in Dionyſ. verſ. 517 credemus: qui ἔνδοξον πόλιν,

* Apud Herodotum VI cap. 41 pag. 180.

Digitized by Google

λιν, nobilem vrbem vocat, in ſitu autem a Scylace non nihil diſcrepat, vtpote *περὶ τὴν τȣ̃ Στρυμόνος παραλίαν, in ora circa Strymonem* conſtituens.

X.

Poſt *Neſtum*, (de quo fluuio in Macedonia adiecta diximus, *Neſum, Neſſum, Neſtum* & *Meſtum* vocari: addo Thucydidi etiam Νέϛον, *Neſtum* eſſe lib. II pag. 167. poſt, inquam, Neſtum vrbs prima eaque inſignis *Abdêra*, Ἄϐδηρα, vrbs antiquiſſima, quam Mela ab ſorore Diomedis, ab Hercule victi; alii ab Hercule in Abderi, amati ab illo, * memoriam conditam referunt, quos Stephanus ſequutus eſt. Collapſam Clazomenios colonia reſtituiſſe, Solinus auctor eſt cap. X, quod iterarunt Tëii, vt Strabo lib. XIV pag. 443 narrat, adiecto prouerbio, Ἄϐδηρα καλὴ Τηΐων ἀποικία, *Abdera pulchra Teiorum colonia.* Græcis plurale nomen eſt: ** Latinis etiam ſingulare. Strabo ibidem: εἰς Ἄϐδηρα, Θρᾳκίαν πόλιν. Thucydides lib. II pag. 167 ἀπὸ Ἀϐδήρων πόλεως, *ab vrbe Abderis.* Plutarchus Apophtheg. Lacon. in Agide, ἐκ τῶν Ἀϐδήρων, *ex Abderis.* Plinius lib. XXV cap. VIII *circa Abderam, & limitem qui Diomedis vocatur.* Idem lib. IV cap. XI *Abdera libera ciuitas.* Eius liberationem deſcripſit Liuius lib. XLIII cap. IV. Solinus cap. X *Hanc Abderam Clazomenii nomini ſuo vindicarunt.* Patria fuit Democriti, Protagoræ, aliorumque clarorum hominum, qui inde *Abderitæ* cognominantur. Stephanus: ὁ πολίτης Ἀϐδηρίτης. In nummis Veſpaſiani ac Titi: ΑΒΔΗΡΙΤΕΩΝ, & ΑΒΔΗΡΕΙΤΕΩΝ, *Abderitarum.* *⁎*

XI.

Circa Abderam locus cum auri vel argenti fodina, dictus *Scapteſyle:* de quo Stephanus, Σκαπτησύλη πόλις Θρᾴκης μικρὰ, ἀντικρὺ Θάσȣ, *Scapteſyle oppidulum Thraciæ, e regione Thaſi.* Originem vocis Plutarchus Cimone pag. 481 diuiſione oſtendit, de Thucydide hiſtorico, cognato Cimonis, referens, τὰ χρυσεῖα περὶ τὴν Θρᾴκην ἐκέκτητο, καὶ τελευτῆσαι μὲν ἐν τῇ Σκαπτῇ ὕλῃ (τȣ̃το δ᾽ ἐϛι τῆς Θρᾴκης χωρίον) λέγεται, φονευθεὶς ἐκεῖ, *metalla auri in Thracia poſſediſſe, quem perhibeant in Scapta Hyla (caſtellum id eſt Traciæ) interfectum eſſe.* Ibi etiam hiſtoriam de Peloponneſiaco bello compoſuit, vt idem Plutarchus tradit de Exſilio pag. 605. Sic loci nomen etiam Marcellinus, Vitæ Thucydidis auctor ſcripſit, de vxore Thucydidis narrans: ἠγάγετο γυναῖκα ἀπὸ Σκαπτῆς ὕλης τῆς Θρᾴκης, πλȣσίαν σφόδρα καὶ μέταλλα κεκτημένην ἐν τῇ Θρᾴκῃ. *Vxorem duxit ex Scapta Hyla Thraciæ, valde diuitem & metallorum fodinas poſſidentem.* Et Euſtathius in Dionyſii verſ. 517 μέταλλα χρυσᾶ Σκάπτης ὕλης, *aurifodinæ Scaptes Hylæ.* Feſtus etiam meminit, ſed ad Macedoniam perperam transfert. Idem adlegat Lucretium lib. VI verſ. 810 ſcribentem de venis fodinarum:

Qualeis exſpirat Scapteſula ſubter odores.

XII.

Quæ ſequuntur, Herodotus lib. VII cap. CIX delineauit in Xerxis itinere:

* Ἄϐδηρον πόλιν hinc adpellatam ait Apollodorus II cap. 5 §. 8 pag. 110.

** v. g. Hippocrati popular. III c. 3 pag. 734 princ. & fin.

⁎ Caſſandri temporibus ceſſerant patrio ſolo propter multitudinem ranarum & murium. Oroſius hiſt. III cap. 23 p. 177.

itinere: πόλιας Ἑλληνίδας τάς δε παραμείβετο, Μαρώνειαν, Δικαίαν, Ἄβδηρα. Ταύτας τε δὴ παρεξῄιε, καὶ κατὰ ταύτας, λίμνας ὀνομαςὰς τάυτας· Μαρωνείης μὲν μεταξὺ καὶ Στρύμης κειμένην Ἰσμαρίδα· κατὰ δὲ Δικαίαν, Βιςωνίδα, ἐς τὴν ποταμοὶ δύο ἐσιεῖσι τὸ ὕδωρ, Τραῦός τε καὶ Κόμψατος. *Græcas has vrbes prætergreſſus eſt, Maroneam, Dicæam, Abdera: eas, inquam, præteriit, & hos, qui iuxta eas ſunt, famoſiſſimos lacus, Ismaridem, qui Maroneam Strymamque interiacet: & Biſtonidem Dicææ contiguum, in quem duo flumina ingrediuntur, Trauus & Compſatus.* Eumdem ordinem ſeruauit Scylax: ποταμὸς Νεςὸς. Ἄβδηρα πόλις, Κύδητος ποταμός. αἱ δε πόλεις Δικαία καὶ Μαρώνεια. *fluuius Neſtus, Abdera vrbs, Cudetus fluuius: vrbes vero Dicæa & Maronea.* Ignotus aliis *Cudetus*, fluuius niſi forſan Aeliani eſt Κοσσινίτης, *Coſſinites*, qui per Abderitarum regionem in Biſtonidem lacum influit, lib. XV Hiſtor. Animal. cap. XXV.

XIII.

Ex his *Dicæa* prima eſt poſt Abderam, ab Herodoto & Scylace ac Stephano ita adpellata. Plinio autem pluraliter *Dicææ* ſunt. *Abdera*, inquit, *libera ciuitas, ſtagnum Biſtonum & gens. Oppidum fuit Tirida, Diomedis equorum ſtabulis dirum. Nunc ſunt Dicææ, Ismaron; locus Parthenion, Phaleſina, Maronea,* prius Ortagurea dicta.* Harpocration & Suidas *Dicæopolin* vocant. Vterque enim, Δικαιόπολις, πόλις ἐν τῇ Θράκῃ πλησίον Ἀβδήρων, *Dicæopolis, oppidum in Thracia, prope Abdera.*

XIV.

Cetera Plinii, *Tirida* olim deleta, quod verbo *fuit* ſignificatur. *Parthenion* etiam a Stephano vrbs Thraciæ dicitur. *Ismaron*, Stephano Ἴσμαρος πόλις Θράκης τῶν Κικόνων, *Ciconum oppidum in Thracia.* Homerus Odyſſ. ἰῶτα verſ. 39

Ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος Κικόνεσσι πέλασσεν
Ἰσμάρῳ· - - - -

Ab Ilio ventus me ferens Ciconibus adpulit ad Ismarum. Et Marcianus Heracleota pag. 28 τοὺς Κίκονας τοὺς ἐν Ἰσμάρῳ. *Cicones in Ismaro.* Hinc lacui nomen Ἰσμαρίδι, *Ismaridi*, de quo paullo ante ex Herodoto. Et Virgilii Georg. II verſ. 37

- - - - *Iſmara Baccho Conſerere,*

Seruius interpretatur *montem Thraciæ.* Ignota penitus, quam Plinius addit, *Phaleſina.*

XV.

At Herodoti *Stryma*, ** Stephano etiam oppidum eſt Thraciæ: Suidæ, Thaſiorum colonia & emporium; ſed hic νῆσον, *inſulam* dicit, quæ ſi

 eſt,

* Tzetzes ad Lycophron. Alexandr. v. 818 Ὀδυσσεὺς ἐξωθεὶς ἀνέμοις καταίρει πρὸς Κίκονας, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν Ἴσμαρον πορθεῖ, τὴν νῦν λεγομένην Μαρώνειαν. *Vlyſſes ventis compulſus ad Ciconas diuertit, & vrbem eorum Ismarum deuaſtat, quæ nunc* Maronea *dicitur.*

** Memorat Strymam quoque Philippus in epiſtola ad Athenienſes, Demoſthenis operibus inſerta pag. 63 C, Καὶ λογίζεσθ᾽, ὡς ἄλογόν ἐστιν Ἀθηναίους Θασίους μὲν καὶ Μαρωνείτας ἀναγκάσαι περὶ Στρύμης διακριθῆναι λόγοις, αὐτοὺς δὲ πρὸς ἐμὲ μὴ διαλύσασθαι περὶ ὧν ἀμφισβητοῦσι κ. τ. λ. *Reputate etiam, quam abſurdum ſit, Thaſios & Maronitas litem de* Stryme *diſceptatione finire cogi ab Athenienſibus: Ipſos autem ea, de quibus ambigunt, mecum ad eundem modum non tranſigere.*

eſt, coniunctiſſimam oportet continenti eſſe. Ἐν ἠπείρῳ, *in continente* vero emporia, Dicææ & Maroneæ vicina, ſunt Scylaci Δρῦς, Ζώνη, *Drys* & *Zone:* Stephano vtraque oppidum Thraciæ; hoc ſpeciatim Ciconum.

XVI.

Sed citerior, quam Stryma, eſt *Maronea*, Μαρώνεια, quam Mela *ripis Neſti adiacere* ſcribit: Stephanus κατὰ τὴν ἐν Θρᾴκῃ Χεῤῥόνησον, *iuxta Thraciæ Cherſoneſum.* Vterque a vero loco aberrat, quem Herodotus itinere Xerxis oſtendit, & Ptolemæus, medium videlicet inter Neſtum & Cherſoneſum. Eſt enim, vt ipſe Stephanus adiecit, πόλις Κικονίας, *Ciconiæ vrbs*, & prope Iſmaridem lacum. Polybius lib. v cap. XXXIV τῶν κατ' Αἶνον καὶ Μαρώνειαν, *iuxta Aenum & Maroneam.* Coniungit & Liuius lib. XXXI cap. XXXI *Aeneos, Maronitas, Thaſios.* In nummis ΜΑΡΩΝΕΙΤΩΝ. Item in alio: ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ, Bacchum autem ſeruatorem ſuum dixerunt propter generoſioris vini in agro eius prouentum. Plinius enim lib. XIV cap. IV *Vino antiquiſſima claritas Maroneo, in Thraciæ maritima parte genito, vt auctor eſt Homerus.* Reſpicit ad Odyſſ. ἰῶτα verſ. 197.

XVII.

Herodotus lib. VII cap. CVIII reliqua attexit vſque ad Hebrum. Verſo itinere, digreſſus, inquit, Xerxes ἐκ Δορίσκου *a Dorisco*, præteriit Samothraciorum τείχεα, *munimenta*, quorum vltimum πεπόλισται πρὸς ἑσπέρην πόλις, τῇ οὔνομά ἐστι Μεσαμβρίη· ἔχεται δὲ ταύτης Θασίων πόλις Στρύμη· διὰ δὲ σφέων τοῦ μέσου Λίσσος ποταμὸς διαῤῥέει, ὃς τότε οὐκ ἀντέσχετο τὸ ὕδωρ παρέχων τῷ Ξέρξεω στρατῷ, ἀλλ' ἐπέλιπε, *quorum vltimum*, inquit, *oppidum ad occaſum ſitum eſt, nomine Meſembria, cui vicinum eſt oppidum Thaſiorum Stryma, quæ oppida amnis Liſſus interfluit, cuius tunc aqua copiis Xerxis non ſuffecit, ſed defecit.* Sic poſt Maroneam habemus in ortum verſus *Strymam*, dein *Liſſum* amnem, poſt hunc Samothracum *Meſembriam*, tandem *Doriſcon*, & poſtea *Hebrum*.

XVIII.

Doriſcus campus deſcriptus eſt ab Herodoto lib. VII cap. LIX, quod ſit πεδίον μέγα, patentiſſimus campus, per quem Hebrus defluat, in quo etiam τεῖχος βασιλήϊον, *arx regia* ſit eiuſdem nominis: & ad litus *Sala* & *Zona* oppida, ac vltimum *Serrium*, ἄκρα ὀνομαστή, *celebre promontorium*, cui caſtellum eiuſdem nominis impoſitum fuit, a Liuio memoratum lib. XXXI cap. XVI. Stephanus: Δορίσκος, πόλις Θρᾴκης καὶ πεδίον, *Doriſcus, oppidum & campus Thraciæ:* oppidum vocat, quod Herodotus τεῖχος, *munitum locum.* Pomponius lib. II cap. II *Circa Hebrum Cicones: trans eumdem Doriſcos, vbi Xerxen copias ſuas, quia numero non poterat, ſpatio menſum ferunt. Deinde promontorium Serrium, & quo canentem Orphea ſequuta narrantur etiam nemora, Zone. Tum Neſtos fluuius.* Heic *Zone* promontorium vocatur, quod aliis inſula, aliis oppidum, vt ſupra vidimus. Plinius dicto loco de Doriſco: *Mons Serrium, & Zone; tum locus Doriſcus decem millium hominum capax. Ita Xerxes ibi dinumerauit exercitum. Os Hebri.*

XIX.

Digitized by Google

XIX.

Sequuntur *Hebri* * oſtia, maximi in Thracia amnis, in duos alueos diuiſa, & ad alueum vlteriorem oppidum *Aenos.* ** Stephanus: ἐν τῇ ἐκβολῇ τοῦ Ἕβρου, διστόμου ὄντος, πόλις Αἶνος, καὶ κτίσμα Κυμαίων, *in exitu Ebri, qui in duo oſtia finditur, ſita eſt vrbs Aenus, quam Cymæi condiderunt.* Mela lib. II cap. II ab ortu in occaſum progrediens: *Eximia eſt Aenos, ab Aenea profugo condita. Circa Hebrum Cicones; trans eumdem Doriſcos.* Et Plinius lib. IV cap. XI verſo itinere procedens: *Os Hebri. Portus Stentoris. Oppidum Aenos liberum cum Polydori tumulo, Ciconum quondam regio.* Origo itaque incerta, vt ſunt quæ ex Troianis temporibus petuntur: niſi parua initia Troianorum amplificata ab Cumæis ſunt. Liuius lib. XXXI cap. XVI de Philippo rege: *Maroneam quidem primo impetu expugnauit: Aenum inde cum magno labore, poſtremo proditione Ganymedis, præfecti Ptolemæi cepit.* Ex quo munimenta eius intelliguntur. Gentile Stephanus formari dicit Αἴνιος, *Aenius:* atque ita Plutarchus in Catone Vticenſi pag. 764 fratrem eius, qui Aſiam petens ἐνόσησε περὶ Θράκην ἐν Αἴνῳ, *in morbum inciderat in Thraciæ vrbe Aeno;* marmoreo monimento honoratum eſſe ἐν τῇ Αἰνίων ἀγορᾷ, *in foro Aeniorum,* tradit. Liuius autem lib. XXXI cap. XXXI videtur aliam formam Αἴνειος expreſſiſſe. Eadem, inquit, *Aeneos, Maronitas, Thaſios exiſtimate queri.* Stephanus auctor eſt, alio nomine *Abſynthum* dictam fuiſſe.

XX.

Quem interponit *Portum Stentoris,* Στέντορος, Plinius, vtique circa Aenum fuit; ab aliis autem præteritus. Lacus vero *Stentoris,* Στεντορὶς λίμνη, proxime Aenum eſt. Herodotus lib. VII cap. LVII de Xerxe: ἤιε πρὸς ἑσπέρην, Αἶνόν τε πόλιν Αἰολίδα, καὶ Στεντορίδα λίμνην παρεξιών. *in occaſum ſolis contendit, Aenum, Aeolicam vrbem, & paludem Stentoridem præteriens.*

XXI.

Abhinc in tractu non exiguo vſque ad Cherſoneſum, neque Herodotus neque Ptolemæus quidquam memorarunt, quod argumento eſt vicis tantum ac pagis illud litus, non oppidis memorabilibus, cultum & habitatum fuiſſe. Plinius quidem dicto loco: *A Doriſco incuruatur ora ad Ma-*

* *Hebrum* e Scombro oriri ait Ariſtoteles Meteorolog. I c. 13.

** Herodot. l V cap. 9? p. 131 Ἐκδιδοῖ ὁ Ἕβρος ἐς θάλασσαν τὴν παρ' Αἶνον πόλιν. *Influit Hebrus in mare ad Aenum vrbem.* Sunt hoc loco fortaſſe flumina memoranda, ex quibus Hebrus identidem cooritur. Audiendus Herodotus loc. cit. Ὁ δὲ Τέαρος λέγεται ὑπὸ τῶν περιοίκων εἶναι ποταμῶν ἄριστος, τά τε ἄλλα ἐς ἄκεσιν φέροντα καὶ δὴ καὶ ἀνδράσι καὶ ἵπποισι ψώρην ἀκέσασθαι. εἰσὶ γὰρ τούτου αἱ πηγαὶ δυῶν δέουσαι τεσσεράκοντα ἐκ πέτρης τῆς αὐτῆς ῥέουσαι. Καὶ αἱ μὲν αὐτέων εἰσὶ ψυχραί, αἱ δὲ θερμαί. Ὁδὸς δ' ἐπ' αὐτάς ἐστι ἴση ἐξ Ἡραίου τε πόλιος τῆς παρὰ Περίνθῳ, καὶ ἐξ Ἀπολλωνίης τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, δυῶν ἡμερέων ἑκατέρη. Ἐκδιδοῖ δὲ ὁ Τέαρος οὗτος ἐς τὸν Κονταδεσδὸν ποταμόν, ὁ δὲ Κονταδεσδὸς ἐς τὸν Ἀγριάνην, ὁ δὲ Ἀγριάνης ἐς τὸν Ἕβρον. Tearus *autem a vicinis amnium optimus dicitur, propterea quod cum alia habeat remedia, tum hominum & equorum ſcabiem tollat. Sunt enim eius fontes triginta octo ex eadem petra coorti. Atque eorum alii ſunt frigidi, alii calidi. Iter autem ad eos æquale eſt ex Heræo oppido Perintho propinquo, & ex Apollonia, quæ ad pontum Euxinum receſſit, vtrimque duorum dierum. Infunditur autem* Tearus *hic in amnem* Contadesdum, *Contadesdus in* Agrianem, *Agrianes in* Hebrum. Idem Herodotus libr. IV cap. 92 Δαρεῖος δὲ ἐνθεῦτεν ὁρμηθεὶς ἀπίκετο ἐς ἄλλον ποταμόν, τῷ ὄνομα Ἀρτισκός ἐστι, ὃς δὴ διὰ Ὀδρυσῶν ῥέει. *Darius e fontibus Teari profectus ad aliud flumen peruenit, cui* Artiſci *eſt nomen, quod per Odryſas fluit.*

cron Tichos CXXII MP. *Circa quem locum fluuius Melas, a quo ſinus adpellatur. Oppida, Cypſella, Biſanthe, Macron Tichos dictum, qua a Propontide ad Melanem ſinum inter duo maria porrectus murus procurrentem excludit Cherſoneſum.* Sed nihil ex his ad locum noſtrum pertinet, niſi *Melas* fluuius, etiam a Ptolemæo & Liuio ac Herodoto laudatus; *Cypſela* autem, ſiue *Cypſella*, ſecundum Ptolemæum & Antoninum in mediterraneis eſt: *Biſanthe* ad Propontidem. De flumine & ſinu Herodotus prædicto loco & κόλπον Μέλανα, καὶ Μέλανα ποταμὸν, ἀπ᾽ ὗ ὁ κόλπος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει, *ſinum Melanem & fluuium Melanem* (nec hunc ſufficientem exercitui Xerxis) *a quo ſinus denominationem habet*, deſcripſit.

XXII.

In hac ora prope Aenum fuit *Zerynthum antrum*, cui Stephanus & oppidum addit eius nominis. Antrum Hecatæ ſacrum erat, cui canes ibi, vt Suidas refert, immolabantur. Lycophron verſ. 77

Ζήρυνθον ἄντρον τῆς κυνοσφαγοῦς θεᾶς.
Zerynthum antrum caniuoræ deæ.

Scholiaſtes ibi, & Stephanus, etiam Phauorinus, in Thracia ponunt. * Locum propius ſignat Liuius, ſub *Zerynthii* Apollinis nomine, lib. XXXVIII cap. XLI. *Eo die*, inquit, *ad Hebrum flumen peruentum eſt.* Inde Aeniorum fines, præter *Apollinis (Zerynthum quem vocant incolæ) templum ſuperant.* Ouidius lib. I Triſt. eleg. IX

Venimus ad portus, Imbria terra, tuos.
Inde leui vento Zerynthia litora nactis
Threiciam tetigit feſſa carina Samon.

CHER-

* Putem Nicandrum quoque in Theriacis verſ. 458 & ſeqq. audiendum eſſe.

Εἴγε μὲν Ἡφαίστοιο χαλαίποδος ἐν πτυχὶ νήσου
Βήσεαι, ἠδ᾽ σάμον δυσχείμερον, αἵ τ᾽ ἐνὶ κόλπῳ
Θρηικίῳ βέβληνται, ἑκὰς ῥησκυνθίδος Ἥρης
Ἕβρος ἵνα ζωναῖά τ᾽ ὄρη χιόνεσσι φάληρα,
Καὶ δρύες Οἰαγρίδαο, τὸ δὲ Ζηρύνθιον ἄντρον.

Hic Scholiaſtes: Ῥησκυνθίδα τὴν Ἥραν λέγει ἀπὸ ῥησκυνθίου ὄρους Θρᾴκης, ὅπερ ἱερὸν ἐστιν αὐτῆς (fortaſſe ὅπου ἱερόν ἐστιν αὐτῆς) ἐξ οὗ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἔσχεν. Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ τόπῳ καὶ Κυτίνου Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἢ ναός. Τῆς Αἴνου δὲ πλησίον ἐστὶν ὁ ποταμὸς Ἕβρος. Οὐ μακρὰν δὲ τοῦ ποταμοῦ καὶ Ζώνη πόλις, μεθ᾽ ἣν αἱ Ὀρφέως δρύες εἰσὶν, ὑφ᾽ ἃς τὸ Ζηρύνθιον ἄντρον. Οἰαγρίδην δὲ τὸν Ὀρφέα λέγει. Οἴαγρος δὲ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Ἄλλοι δὲ τὸ Ζηρύνθιον ἄντρον ἐν Σαμοθρᾴκῃ φασὶν εἶναι. Λυκόφρων δέ φησι, Ζηρύνθιον ἄντρον τῆς κυνοσφαγοῦς θεοῦ, ὅ ἐστι σπήλαιον τῆς Ἑκάτης. Τῆς δὲ Ζώνης μέμνηται καὶ Ἀπολλώνιος ἐν τῷ Θρηικίῃ -- Ζώνῃ ἐπιτηλεθόωσαι. Μέμνηται καὶ αὐτὸς Νίκανδρος ἀλλαχοῦ·

Καὶ μὲν ὑποζωναῖον ὄρος δρύες ἀμφί τε φηγοὶ
Ῥίζοθι δινήθησαν ἀνέστησάν τε χορείαν
Οἵην παρθενικαί.

Rheſcynthida *Iunonem dicit a* Rheſcynthio *monte Thraciæ, vbi eius eſt templum, ex quo etiam cognomen eſt nacta. Eodem autem loco etiam Cytini Apollinis ſacrarium aut templum.* Aeno *autem propinquum eſt flumen* Hebrus. *Non longe autem a flumine etiam vrbs* Zona *eſt, poſt quam Orphei ſunt quercus, ſub quibus antrum* Zerynthium. Oeagridem *autem Orpheum dicit*, Oeagrus *enim eius fuit pater. Alii autem* Zerynthium antrum *in Samothrace dicunt eſſe. Lycophron autem dicit* Zerynthium antrum deæ canis victima honoratæ, *quod eſt ſpelunca Dianæ.* Zonæ *autem meminit etiam Apollonius.* Ad Thracicam Zonam germinantes. *Meminit autem etiam ipſe Nicander alibi:* Et quidem circa montem Zonæ ſubiectum quercus & fagi radicibus circumactæ ſunt & choream excitarunt qualem virgines.

Digitized by Google

CHERSONESVS.

XXIII.

Cherſoneſus Thraciæ poſt Melanem ſinum eſt, interque eum & Helleſpontum longe in auſtrum & Lemnum verſus decurrit. Sæpe ſimpliciter vocatur *Cherſoneſus,* vt Nepotis Miltiade, *accidit, vt Athenienſes Cherſoneſum colonos vellent mittere:* item, *Cherſoneſo tali modo conſtituta.* * Liuius lib. XXXI cap. XVI *inde progreſſus ad Cherſoneſum, Elæunta & Alopeconneſum, tradentibus ipſis, recipit.* Adde Herodotum lib. VI cap. XXXIII, & lib. VII cap. LVIII.

XXIV.

Ab iſthmo eius incipiendum, in quo tres vrbes numerantur. Excerpta Strabonis libri VII extremi: ἐν τῷ ἰσθμῷ τῆς Χερσονήσου τρεῖς πόλεις κεῖνται· πρὸς μὲν τῷ Μέλανι κόλπῳ, Καρδία· πρὸς δὲ τῇ Προποντίδι, Πακτύη· πρὸς δὲ τῇ μεσογείᾳ Λυσιμαχία. μῆκος τοῦ ἰσθμοῦ στάδια μ΄. *In iſthmo Cherſoneſi tres vrbes ſitæ ſunt: ad Melanem ſinum Cardia; ad Propontidem Pactye: in mediterraneo Lyſimachia.* Plinius lib. IV cap. XI *Alius ibi iſthmos anguſtia ſimili eſt, eodem nomine & pari latitudine. Illuſtrant duæ vrbes vtrimque litora, quæ haud diſſimili modo tenuere, Pactye a Propontide: Cardia a Melane ſinu.*

XXV.

Prima harum *Cardia,* ** Καρδία, vrbs antiqua, Herodoto dictis locis, Scylaci, & in Eumenis hiſtoria Plutarcho ac Nepoti memorata. Nomen Plinius a ſitus figura ducit, *ex facie loci nomine accepto:* quod Solinus cap. X expreſſit clarius: *quod in cordis faciem ſita ſit, dicta Cardia eſt.* Stephanus aliter; quum conderetur, quod coruus victimæ cor rapuiſſet. Lyſimachus deleuit, & in proximo loco *Lyſimachiam* ſuam condidit, reductam vtrimque a mari, quum Cardia ad ſinum Melanem fuiſſet adpoſita. Pauſanias Attic. cap. IX de Lyſimacho: τὴν Καρδιανῶν πόλιν ἀνελὼν, Λυσιμαχίαν ἀντ' αὐτῆς ᾤκισεν ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ τῆς Θρᾳκίας Χεῤῥονήσου. *quum Cardianorum vrbem euertiſſet, pro ea Lyſimachiam in iſthmo Thraciæ Cherſoneſi condidit.* Gentile enim *Cardianus,* & Nepos principio Eumenis vitæ: *Eumenes Cardianus.*

XXVI.

Deſiit autem poſt Lyſimachum Cardiæ mentio, & *Lyſimachia* in locum prope & memoriam ſucceſſit. Polybius lib. V cap. XXXIV in rebus Thraciæ cum Aeni & Maroneæ mentione, τῶν κατὰ Λυσιμάχειαν τόπων, *locorum quæ prope Lyſimachiam ſunt ſita.* Liuius lib. XXXIII cap. XXXVIII *Metus tum incolentes alias Cherſoneſi vrbes in deditionem dedit. Lyſimachiam inde omnibus ſimul naualibus terreſtribusque copiis* [rex Antiochus] *venit. quam quum deſertam ac ſtratam prope ruinis inueniſſet, (ceperant autem direptamque incenderant Thraces paucis ante annis) cupido eum reſtituendi nobilem*

* Et Cherſoneſum Athenienſium eſſe dicit Demoſthenes & Aeſchines de falſa legat. pag. 256 A.

** Demoſthenes Philipp. III pag. 48 B Χεῤῥονήσου τὴν μεγίστην πόλιν Καρδίαν dicit, *Cardiam maximam Cherroneſi vrbem.* Idem Demoſthenes aduerſ. Ariſtocrat. pag. 454 C comparat *Cardiam,* propugnaculum Cherſoneſi, cum Chalcide Eubœæ, vnde in Bœotiam incurſus pateat. Quare Philippum regem Macedoniæ ad illam oculum adieciſſe dicit.

Digitized by Google

lem vrbem, & loco ſitam opportuno cepit. Itaque omni cura ſimul eſt adgreſſus & tecta murosque reſtituere, & partim redimere ſeruientes Lyſimachienſes, partim fuga ſparſos per Helleſpontum Cherſoneſumque conquirere contrahereque, partim nouos colonos, ſpe commodorum propoſita, adſcribere, & omni modo frequentare. Vides hinc fata huius vrbis, conditæ, deletæ, reſtitutæ. Iterum Liuius lib. XXXVIII cap. XL de Manlio: *inde per Cherſoneſum modicis itineribus, graue præda omnis generis agmen trahens, Lyſimachiæ ſtatiua habuit. - - - Quo profectus eſt ab Lyſimachia die, ad amnem Melana, quem vocant; inde poſtero die Cypſela peruenit.* Rurſus hæc vrbs poſtea decreuit. Plinius dicto loco: *deſeritur & Lyſimachia iam in Cherſoneſo.* Ptolemæus lib. III cap. XI Λυσιμαχία τὸ νῦν Ἑξαμίλιον, *Lyſimachia, quæ nunc Hexamilium.* Quamquam vero interierat *Cardia*, geographi tamen memoriam ſeruant vna cum Lyſimachia, vt olim claram, quod in Melæ II cap. II & Ptolemæi III cap. XII obſeruamus.

XXVII.

Tertia vrbs, iſthmo tributa a Strabone ac Plinio, *Pactye*, Πακτύη, vocatur, Propontidis oræ adpoſita, Ptolemæi æque ac Strabonis ſupra producto teſtimonio: quibus Plinius accedit itidem verbis antea adlatis, cui *Pactye a Propontide* ſita eſt, ſicut *Cardia a Melane ſinu.* Scylax in Thracia: ἐκ Πακτύης εἰς Καρδίαν διὰ τοῦ αὐχένος πεζῇ ςάδια μ', ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν, *A Pactya Cardiam per iſthmi anguſtias ſunt ſtadia* XL, *a mari ad mare.*

XXVIII.

Ab iſthmo ad latera Cherſoneſi progredimur, quæ ob auctorum diſſenſionem non facillima ad deſcribendum ſunt. Ptolemæus occidentale ducit a *Cardia* ad *Maſtuſiam* promontorium, ſed nihil his terminis interiectum memorat: in auſtrali ſolum *Elæuntem* habet: in orientali *Cyllam*, *Seſton*, *Callipolim.* Pomponius Mela lib. II cap. II, quæ ad laterum diſcretionem faciant, hæc habet: *Eſt Eleus, quæ finit Helleſpontum. - - - Eius* [Aegæi] *tractum legentibus, præteruectisque Maſtuſiam, tum ſinus intrandus eſt, qui alterum Cherſoneſi latus abluens, iugo facie vallis includitur, & ex fluvio quem accipit, Melas dictus, duas vrbes amplectitur, Alopeconneſum, & in altero iſthmi litore ſitam Cardiam.* Quæ ſi ita ſunt, *Maſtuſia* in occaſum ſpectat, vt quoque poſuit Ptolemæus. Sed Plinius ab his videtur diſſentire, quum lib. IV cap. XI ait, *promontorium Cherſoneſi Maſtuſiam aduerſum Sigeo* eſſe, quibus verbis ad orientem potius quam occidentem videtur referri. Quod enim *aduerſum* eſt alicui, e regione eius ac ex propinquo opponitur. Sed duo valent aduerſus vnum, & Mela per ſe aduerſus Plinium, qui Melam plerumque in aliis ſequutus eſt. Plinium tamen non nihil Iſacivs Tzetzes, Lycophronis vetus interpres, iuuat, qui in verſ. 534 ad vocem Μαζουσία (quæ eadem & Μαςουσία eſt, quia μαζὸς & μαςὸς idem) pag. 93 commentatur: οἱ μὲν ἄλλοι ἡ Μαζουσία λέγουσι μετὰ τοῦ ἄρθρου, καὶ φασὶν αὐτὴν ἀκρωτήριον εἶναι Ἐλεοῦντος, *Alii quidem Mazuſia cum articulo* [tamquam proprium nomen] *legunt, & promontorium Eleuntis eſſe perhibent.* Quod ſi eſt, ad orientem referendum eſt auſtralis lateris, vbi Eleûs ad Helleſpontum eſt:

quam

quam ſententiam quoque Iſaacus Voſſius ad Melam pag. 130 ſequutus eſt. Sed paullo ante Mela Maſtuſiam *frontem* Cherſoneſi, quaſi totum latus auſtrale, nominauit. *Terra*, inquit, *quæ ſequitur nuſquam lata, atque hic arctiſſima inter Helleſpontum Aegæumque procurrit. Anguſtias Iſthmon; frontem eius Maſtuſiam; totam, Cherſoneſum adpellant, ob multa memorabilem.* An ergo inde aliquid conciliationis eſt?

XXIX.

Haud procul ab hoc promontorio Ἀλωπεκόννησος, *Alopeconneſus* abfuit, quia Mela dixit, Melanem ſinum duabus oris duas vrbes amplecti Cardiam & Alopeconneſum. Nomen præ ſe inſulam fert: ideoque Plinius etiam lib. IV cap. XII in inſulis connumerauit, ſed deceptus haud dubie vocabulo. nam ceteri omnes in Cherſoneſo poſuerunt. Liuius lib. XXXI cap. XVI poſt Aeni, Cypſelorum & Doriſci expugnationem de Philippo rege: *Inde progreſſus ad Cherſonneſum, Elæunta & Alopeconneſum, tradentibus ipſis, recepit. Callipolis quoque & Madytos dedita.* En inter medias Cherſoneſi vrbes Alopeconneſum! * Suidas: Ἀλωπεκόννησος πόλις ἐςὶ μία τῶν ἐν Χεῤῥονήσῳ, *Alopeconneſus eſt vrbs quædam illarum quæ ſunt in Cherſoneſo.* Et Stephanus ſimplici ν, Ἀλωπεκόνησος, πόλις τῆς Ἑλλησποντίας Χεῤῥονήσου, *Alopeconeſus, oppidum Helleſpontiæ Cherſoneſi.* Et Scymnus, ſiue Heracleota pag. 29 poſt Lyſimachiæ deſcriptionem:

Εἶτ' Αἰολέων Ἀλωπεκόννησος πόλις.
Ἑξῆς Ἐλαιοῦς Ἀττικὴν ἀποικίαν ἔχουσα.
Deinde vrbs Alopeconneſos ab Aeolis condita,
Poſt quam Elæûs Atticam habens coloniam.

XXX.

Plinius circa hoc & auſtrale latus plura addit lib. IV cap. XI. *Promontorium*, inquit, *Cherſoneſi Maſtuſia aduerſum Sigeo: cuius in fronte obliqua Cynoſſema. Ita adpellatur Hecubæ tumulus, ſtatio Achæorum. Turris & delubrum Proteſilai. Et in extrema Cherſoneſi fronte, quæ vocatur Aeolium, oppidum Elæûs. Dein petenti Melanem ſinum, portus Cœlos, & Panhormus, & ſupra dicta Cardia.* At dictum antea, Plinium, ſecus ac ceteros, in ortum nimis *Maſtuſiam* promontorium protuliſſe ad *Hecubæ tumulum* & *ſtationem Achæorum*, quam ad Helleſpontum fuiſſe æque vt *Proteſilai turrim*, propter Troiæ poſitionem credibile eſt. De his Pomponius prædicto loco: *Sunt Proteſilai oſſa conſecrata delubro. Eſt & portus Cœlos, Athenienſibus &*

 Lace-

* Patet idem ex Demoſthene de Coron. pag. 326 A. Χερσονησιτῶν οἱ κατοικοῦντες Σηστόν, Ἐλεοῦντα, Μάδυτον, Ἀλωπεκόννησον στεφανοῦσιν Ἀθηναίων τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον χρυσῷ στεφάνῳ· *E Cherſoneſitis, qui Seſtum, Eleunta, Madytum, Alopeconneſum habent, ſenatum populumque Athenienſem corona aurea donant.* Situm *Alopeconneſi* præclare deſcribit Demoſthenes aduerſ. Ariſtocrat. pag. 452 B. Οὐ γὰρ ἤλθομεν οὐδαμῆ τῆς Θρᾴκης· ἀλλ' ἐπ' Ἀλωπεκόννησον, ἣ Χεῤῥονήσου μέν ἐστι καὶ ἦν ἡμετέρα, ἀκρωτήριον δ' ἀνέχον πρὸς τὴν Ἴμβρον ἀπωτάτω τῆς Θρᾴκης. λῃστῶν δ' ἦν μεστὴ καὶ καταποντιστῶν. Ἐνταῦθα ἐλθόντων ἡμῶν καὶ πολιορκούντων τούτους, πορευθεὶς διὰ Χεῤῥονήσου πάσης τῆς ὑμετέρας, ἡμῖν μὲν προσέβαλλεν, ἐβοήθει δὲ τοῖς λῃσταῖς καὶ καταποντισταῖς. *Nec enim vsquam in Thracium venimus, ſed in Alopeconneſum cogitabumus, quæ & ad Cherſoneſum pertinet, & noſtra fuit, & promontorium Imbrum verſus eminens longiſſime a Thracia remotam, quæ prædonibus & piratis referta erat. Huc igitur quum veniſſemus, & latrones obſideremus, profectus per omnem veſtram Cherſoneſum & impetum in nos faciebat & prædonibus ac piratis opitulabatur.*

Lacedæmoniis nauali acie decernentibus, Laconicæ claſſis ſignatus excidio. Eſt Cynoſſema, tumulus Hecubæ, ſiue ex figura canis, in quam conuerſa creditur; ſiue ex fortuna, in quam deciderat, humili nomine accepto.

XXXI.

Ex hiſce intelligitur, *Proteſilai turrim*, ſeu ſepulcrum, cum *delubro* ad Helleſpontum fuiſſe, quo loco Græci ſub Agamemnone in Aſiam aduerſus Troiam traiecerunt: & quidem, quod Arrianus lib. I Expedit Alex. tradit, ad extremam oram Helleſponti fuit, vbi auſtrali lateri Thraciæ Cherſoneſi ille coniungitur. Alexander enim, Arriano referente pag. 31, ἐλθὼν ἐς Ἐλεοῦντα θύει Πρωτεσιλάῳ ἐπὶ τῷ τάφῳ τοῦ Πρωτεσιλάου, *quum Eleuntem veniſſet, Proteſilao ad ſepulcrum Proteſilai ſacrificauit.* De Proteſilai ſorte, primi ex Græca claſſe in Aſiam exſcendentis, primique a Troianis interfecti, præter Arrianum dicto loco, Hyginus fab. CIII conſulatur. Ouidius lib. XII Metam. verſ. 67

- - - Hectorea primus fataliter haſta,
Proteſilae, cadis.

XXXII.

Inter hoc Proteſilai monimentum & oppidum Seſtum, fuit etiam *Cynoſſema* ſiue *Hecubæ tumulus*; ſub promontorio forte huius nominis, aut in illo. Thucydides, qui diuiſit vocabulum, lib. VIII pag. 618 ἄκρα ἡ Κυνὸς σῆμα καλεῖται, *promontorium quod canis ſepulcrum vocatur.*

XXXIII.

Prope illud fuit *portus Cœlos*. Nam Mela tradit ad hunc portum victos Spartanos eſſe ab Athenienſibus, quod in hoc tractu nuſquam contigit niſi gemino prælio inter Seſtum & Abydum commiſſo, quod vtrumque Diodorus Siculus deſcripſit lib. XIII. nam de priore ait cap. XXXIX μεταξὺ Ἀβύδου καὶ Σηστοῦ τῆς ναυμαχίας γινομένης, *quum inter Abydum & Seſtum pugna naualis inſtitueretur.* Et cap. XL victores Athenienſes ἔστησαν τρόπαιον ἐπὶ τῆς ἄκρας, οὗ τὸ τῆς Ἑκάβης ἐστὶ μνημεῖον, *tropæum in promontorio erexerunt, vbi Hecubæ ſepulcrum eſt.* Ergo & Cynoſſema ſeu Hecubæ monimentum, & *portus Cœlos* prope Seſtum ſunt, quod Ptolemæus confirmat, qui *Cyllam* (Κύλλα eſt Græce) ab Seſto meridiem verſus adpoſuit Helleſponto. Accedit quod Iſaacus Voſſius ad Melam notauit, in MSS. Ptolemæi eſſe Κοῖλα, *Cœla*, pluraliter. Plinius quidem videtur *portum Cœlum*, ad latus occidentale reducere, quum dixit ab Eleunte ſinum Melanem petenti occurrere *portum Cœlum*, deinde *Panormum*, tandem *Cardiam:* ſed contra trium conſenſionem nequaquam audiendus eſt. *Panormum* vero, de quo nihil aliunde conſtat, in illo latere, quo Plinius poſuit, relinquemus.

XXXIV.

Eleûs ſiue *Elæûs* * oppidum, portus, promontorium, in extremo latere meridiali, vbi orientale & Helleſpontum contingit, & ſic quaſi ambiguo ſitu. Ptolemæus in auſtrali locat: Stephanus Ἐλαιοῦς πόλις ἐν Ἑλλησπόντῳ

* Τὰ ὑπόλοιπα τῶν ὑμετέρων χωρίων Κριθωτὴν καὶ Ἐλεοῦντα ἐπολιόρκει. *Reliquas in Cherſoneſo vrbes veſtras* Crithoten & Eleunta *oppugnabat.* Demoſthen. aduerſ. Ariſtocrat. p. 451 A.

τῳ, *Elæus vrbs in Helleſponto*, quod latus Cherſoneſi orientale eſt. Quem ſitum etiam Arrianus Exped. Alex. lib. I pag. 32 monſtrauit; ἐξ Ἐλεῦντος, *ex Eleunte* Alexandrum in portum Achæum per Helleſpontum traieciſſe, ex eoque in Aſia primum poſuiſſe pedem, indeque veniſſe Ilium. Et Pomponius Mela lib. II cap. II *Eſt Eleûs quæ finit Helleſpontum. Aegæum ſtatim pelagus vaſte longum litus impellit.*

XXXV.

Quod ideo monſtrandum erat curatius, quia Ptolemæus ab Helleſponto occaſum verſus quodam ſpatio, ſed perperam, reduxit. Scribitur ambigue. Herodotus, Arrianus, Strabo excerptis extremis, & ex Latinis Mela, vt in optimis libris eſt, Ε ſimplici hoc nominis ſcripſerunt Ἐλεοῦς, *Eleûs:* contra Thucydides vltimo Peloponneſiaci belli prœlio, Ptolemæus, Stephanus, & Plinius diphthongo, Ἐλαιοῦς *Elæûs.* * De genere Strabo lib. VII extr. ἡ πόλις ὁ Ἐλεοῦς ἀρσενικῶ λέγεται, *vrbs, hic Eleûs, virili genere dicitur.* Nihilominus Mela dicto loco: *Eſt Madytos, eſt Eleus, quæ finit Helleſpontum.* De portu iam dictum ex Arriano, cui Herodotus lib. VII cap. XXI adiungi poteſt: promontorium quod adiacet, Ptolemæus ſupra Elæuntem ſtatuit hoc ordine

Ἐλαιοῦς	*Elæûs,*
καὶ τὸ ἐχόμενον ἄκρον,	*& adhærens promontorium,*
Κύλλα [Κοῖλα]	*Cylla,* [*Cœla*]
Σηστὸς	*Seſtus.*

Voſſius in Melam id *Maſtuſiam* promontorium eſſe contendit, quod Ptolemæus in extremo occidentis latere poſuerat.

XXXVI.

Seſtus, Σηστὸς, vrbs medio Helleſponto adpoſita, cui in Aſia Abydus obiacet, freto ſeptem vel octo ſpatiorum interfluente, amoribus Herûs & Leandri famoſa, quæ inde Σηστιὰς Ἡρὼ, *Seſtias Hero* a Muſæo verſ. 24 dicta, cuius etiam ante paullo verſ. 16 hæc eſt deſcriptio:

Σηστὸς ἔην καὶ Ἄβυδος ἐναντίον ἐγγύθι πόντου,
Γείτονές εἰσι πόληες,
Seſtus erat & Abydus e regione poſitæ prope mare:
Vicina ſunt oppida.

Et Lucanus lib. II verſ. 674 de Xerxis ponte:

Europamque Aſiæ, Seſtonque admouit Abydo.

Et Thucydides lib. VIII pag. 588 de Strombichide, Athenienſi duce: ἐπ' Ἄβυδον ἦλθε· καὶ ὡς οὔτε προσεχώρουν, οὔτε προσβαλὼν ἐδύνατο ἑλεῖν, ἐς τὸ ἀντιπέρας τῆς Ἀβύδου ἀποπλεύσας, Σηστὸν πόλιν τῆς Χερσονήσου καθίστατο φρούριον καὶ φυλακὴν τοῦ παντὸς Ἑλλησπόντου, *ad Abydum venit: & quum oppidani neque ſe dederent, nec expugnari poſſent, in oppoſitum Abydo litus nauigans, Seſto præſidium impoſuit, quod totum Helleſpontum cuſtodiret.* Pomponius lib. II cap. II *Eſt & Abydo obiacens Seſtos, Leandri amore nobilis.* Gentile *Seſtius.* Stephanus: ὁ πολίτης

* Zoſimus quoque libr. II cap. 23 extrem.

Σήςιος. Nummus Gordiani, ΣΗΣΤΙΩΝ. Hodie famoſi *Dardanelli* ſunt, vbi Seſtus & Abydos erant.

XXXVII.

Supra Seſton memorabile eſt *Aegos flumen*, quod ita vocat Corn. Nepos Lyſandro cap. IV, Alcibiade cap. VIII, & Conone cap. I. vbi a Lacedæmoniis Athenienſes tanta clade adfecti ſunt, vt libertatem & omnia amitterent. Stephanus vrbem vocat: Αἰγὸς ποταμοί, πόλις ἐν Ἑλλησπόντῳ, *Capræ flumina, oppidum in Helleſponto.* Sic etiam Tzetzes Chiliad. II verſ. 894

Ἐν ποταμοῖς τοῖς τῆς Αἰγός· Θρᾴκης δὲ τοῦτο πόλις,
In fluminibus Aegos: Thraciæ hoc oppidum eſt.

Vulgo, vt nomen fert, putatur amnis eſſe: aut nauium ſtatio, quia Diodorus Siculus lib. XIII cap. CV, & Plutarchus Alcib. p. 211 claſſem ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς * ſtetiſſe tradunt. Forſan ita conciliari poteſt, vt amnis & oppido, quod præfluebat, & nauali, in quod effunditur, nomen largitus fuerit.

XXXVIII.

Suprema ad Helleſpontum, vbi Propontidi iungitur, *Callipolis* eſt, quæ ita Lampſaco, vt Seſtus Abydo in Aſia opponitur. Plinius lib. IV cap. XI *Helleſpontus ſeptem ſtadiis Europam ab Aſia diuidens, quatuor inter ſe contrarias vrbes habet, in Europa Callipolin & Seſton; & in Aſia Lampſacum & Abydon.* Eadem Strabo lib. XIII pag. 405 ἐν δὲ τῇ περαίᾳ τῆς Χεῤῥονήσου πολίχνιόν ἐστι Καλλίπολις. κεῖται δ' ἐπ' ἀκτῆς ἐκκειμένης πολὺ πρὸς τὴν Ἀσίαν κατὰ τὴν Λαμψακηνῶν πόλιν, ὥς τε τὸ δίαρμα μὴ πλέον εἶναι τετταράκοντα σταδίων. *E regione* [Lampſaci] *in Cherſoneſo oppidulum eſt Callipolis. ſitum in litore quod longe extenditur ad Aſiam verſus, ſecundum Lampſacenorum vrbem: vt traiectus ſit minor quam* XL *ſtadiorum.* Strabonem exſcripſit Stephanus, ſed prauatus in hac periodo & mutilus. Ptolemæus quoque eodem ſitu Καλλίπολιν, *Callipolim* ſuam poſuit. Liuius lib. XXXI cap. XVI *Inde progreſſus* [Philippus] *ad Cherſoneſum, Elæunta & Alopeconneſum, tradentibus ipſis recepit. Callipolis quoque & Madytos dedita & caſtella quædam ignobilia.* Nomen hodieque ſeruat, validum propugnaculum Turcorum.

XXXIX.

Hæc in ora *Cherſoneſi*, quam ab Aſia *Helleſpontus* ſeiungit, fretum ab Helle in eo ſubmerſa nominatum, vt in fabulis eſt apud Hyginum Poet. Aſtr. lib. II cap XX in Ariete. Aries enim fingitur, qui Phrixum & Hellen, ſororem eius, Athamantis regis filios geſtauerit, ex quo Helle decidente, nomen mari natum ſit. Adde Ouidii epiſtolam Leandri v. 137 ſeqq. & qua Hero illi reſpondet verſ. 123. 128. De anguſtia ſupra diximus: non autem breue id fretum eſt, quod iungit Propontidem Aegæo. Ouidius Metamorph. XIII verſ. 407

Longus in anguſtum qua clauditur Helleſpontus.

XL.

* Dinarchus contra Demoſthenem pag 96 C, Οἷα ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἐγένετο, *qualia in Capræ fluminibus facta ſunt.* Adde Demoſthen. aduerſ Ariſtocrat. pag. 458 C. Ὅτ' ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἠτυχήσαμεν ἡμεῖς, *quum ad Capræ flumina infelices fuimus.*

XL.

Mediterranea Cherſoneſi non ſatis nota ſunt. Superiori loco fuit Ἀγορὰ, *Agora*, quaſi forum. Scylax: πόλις ἐν τῷ μέσῳ, ᾗ ὄνομα Ἀγορὰ, *oppidum in medio* [Cherſoneſi] *eſt, cui nomen Agora.* Herodotus lib. VII cap. LVIII de tranſitu Xerxis per Cherſoneſum: ἐν δεξιῇ μὲν ἔχων τὸν Ἕλλης τάφον τῆς Ἀθάμαντος, ἐν ἀριστερῇ δὲ Καρδίην πόλιν. διὰ μέσης δὲ πορευόμενος πόλιος, τῇ ὄνομα τυγχάνει ἐὸν Ἀγορή. ἐντεῦθεν δὲ κάμπτων τὸν κόλπον τὸν Μέλανα καλεόμενον *dextrorſum tumulum Helles habens Athamantis filiæ; ſiniſtrorſum Cardiam vrbem tranſiit, per medium oppidum, cui nomen eſt Agora. Vnde ad ſinum Melana deflectebat.*

XLI.

Deinde eſt *Ciſſa* oppidum, ad *Aegos flumen*, quod adluit. Plinius lib. IV cap. XI *Cherſoneſus a Propontide habuit Tiriſtaſin: Crithotem: Ciſſam flumini Aegos adpoſitam* Non certiſſimum hoc nomen eſt. Scylacis enim Periplo legitur: ἐντὸς δὲ Αἰγὸς ποταμοῦ Κρῆσσα, Κρηθωτή. Πακτύη, *intra Aegos flumen Creſſa, Crethote, Pactye.* Dubium ergo, ſitne *Ciſſa*, an *Criſſa*, an *Creſſa* hoc loco legendum, quia eamdem vrbem & Scylax & Plinius, cuius flumen idem, ſignificare videntur.

XLII.

Tiriſtaſis Plinii etiam a Scylace Τειρίστασις * vocatur, ſed huic extra Cherſoneſum poſita. Ait enim, μετὰ τὴν Χεῤῥόνησόν ἐστι Θρᾴκια τείχη τάδε· πρῶτον, Λευκὴ ἀκτὴ, Τειρίστασις, Ἡράκλεια. Γάνος, Γανιαι, Νέον τεῖχος, Πέρινθος πόλις καὶ λιμήν. *Poſt Cherſoneſum Thracica oppida hæc ſunt: primum, Litus album, Tiriſtaſis, Heraclea, Ganus, Ganiæ, Nouus murus, Perinthus vrbs cum portu.* Satis confuſe, vt adparet: & quo iure Ganus ac Ganiæ: Heraclea & Perinthus ſeparentur, nondum intelligo: vt ſic quoque in incerto relinquendum ſit, vter horum, Plinius an Scylax in Tiriſtaſi a vero loco aberrauerit.

XLIII.

Crithote ** Plinii, etiam Heracleotæ ſeu Scymno pag. 29 Κριθωτὴ ſcripta eſt

Εἶτ' ἐστὶ Κριθωτὴ, πόλις τε Πακτύη.
Deinde Crithote eſt, & vrbs Pactye:

quæ ſcriptura vtique præferenda eſt alteri Κρηθωτὴ, *Crethote*, quæ erat Scylacis: & Ptolemæi *Crithea*, quamquam hæc in Græco textu non adparet, quo verſus aliqui deſiderantur; ſed tantummodo in Latina interpretatione eſt poſita, & tabula Agathodæmonis, quam etiam in ſitu conſtituendo ſequuti ſumus. De reliquis ex Periplo Scylacis adductis, extra Cherſoneſum, vbi ipſe conſtituit, diſpiciemus.

XLIV.

Madytos in eodem tractu fuit, aliquoties a Liuio memorata. Lib. XXXI

* Τειρίστασις a Philippo rege Macedonum adpellatur in litteris, Demoſthenis operibus inſertis, pag. 62 A, vbi etiam ſitus eius ſatis lucide oſtenditur. Ei finitima Thracia eſſe dicitur.

** Vide Demoſthen. aduerſ. Ariſtocrat. pag. 451 A, verba ſupra ad §. 35 produximus.

cap. XVI *Progreſſus ad Cherſoneſum* [Philippus] *Elæunta & Alopeconneſum, tradentibus ipſis, recepit: Callipolis quoque & Madytos dedita, & caſtella quædam ignobilia.* Et lib. XXXIII cap. XXXVIII *Ipſe* [rex Antiochus] *initio veris, nauibus ab Epheſo profectus, Helleſpontum petit: terreſtres copias Madytum traiicit, Cherſoneſi vrbem: terreſtri naualem exercitum iunxit. & quia clauſerant portas, circumdedit mœnia armatis, & iam opera admouenti deditio eſt facta.* Ptolemæi interpres Latinus, & auctor tabulæ ad eumdem, *Madi* habent, quod, licet curtatum, locum tamen poſitionis quodammodo nos docuit, quum aliunde certior haberi non poſſit; ex Liuio ſolum probatur, haud longe ab Helleſponto hanc vrbem abfuiſſe.

XLV.

Supereſt locus, cui nomen erat *Chidria*, τὰ Χείδρια, quo refugerunt Athenienſes, circumuenti & victi ad Aegospotamos. Xenophon poſt initium lib. II de rebus Græcor. pag. 268 τοὺς πλείστους ἄνδρας ἐν τῇ γῇ ξυνέλεξαν· οἱ δὲ καὶ ἔφυγον ἐς τὰ Χείδρια, *maior hominum pars in terra capta: reliqui aufugerunt in Chidria.* Plura de loco hoc non conſtant: nec litoralis fuerit, an mediterraneus, diſcerni poteſt facile: in litore vero & nauibus plus ſpei ad fugam habuiſſe credibile eſt.

XLVI.

Procopius de ædific. lib. IV cap. X de Iuſtiniani operibus in Thraciæ Cherſoneſo præter Seſti, Callipolis & Elæuntis reparationem refert, πόλιν Ἀφροδισιάδα ἐρύματι ἐχυρωτάτῳ περιεβάλλετο, ἀτείχιστον ἐκ τοῦ ἐπιπλεῖστον τὰ πρότερα οὖσαν. Καὶ Κίβεριν πόλιν ἐπ᾽ ἐδάφους κειμένην, τειχήρη πεποιημένος, ξυνῴκισεν, *Vrbem Aphrodiſiadem, vndique fere nudam, mœnibus firmiſſimis cinxit: vrbi Ciberi, quæ euerſa iacebat, muros atque incolas dedit,* & alia ornamenta. Sed neque *Ciberis* poſitionem demonſtrare poſſumus; neque *Aphrodiſias* ab Antonino itinere a Traianopoli Callipolim, inter Apros & Callipolim poſita intra Cherſoneſum cadit, ſed extra illam ſupra Cardiam in mediterranea.

ORA PROPONTIDIS ET PONTI.

XLVII.

Supra iſthmum Cherſoneſi in ora Propontidis eſt primum *Macronti-chos*, Μακρὸν τεῖχος, id eſt *Longus murus*, quem Plinius ita lib. IV cap. XI deſcripſit: *Oppida: Cypſella, Biſanthe, Macron Tichos dictum, qua a Propontide ad Melanem ſinum inter duo maria porrectus murus procurrentem excluſit Cherſoneſum.* Hauſit ex Melæ lib. II cap. II qui eadem præiuit: *Poſt* [Biſanthen & Cypſelam] *locus quem Graii* Μακρὸν τεῖχος *adpellant, & in radice magnæ peninſulæ ſedens Lyſimachia.* Ptolemæus Μακρὸν τεῖχος, *Longum murum* velut oppidum ad Propontidem inter Pactyen & Biſanthen habet poſitum, vt de ſitu dubitare, ſi oppidum quoque eius nominis fuit, ſaltem de termino muri, non liceat. Non autem hic cum alio Longo muro, poſteriori

ætate

Digitized by Google

ætate a Propontide ad Pontum ducto, vt tutior in medio ad Boſporum ſita Conſtantinopolis eſſet, confundatur, de quo in Thracia medii æui ſumus dicturi.

XLVIII.

Biſanthe * ergo ad Propontidem fuit: quod etiam Mela adfirmauit. *In Propontide*, inquit, *Selymbria, Perinthos, - - - tum Rheſo regnata quondam pars Thraciæ; & Biſanthe Samiorum.* Samiorum coloniam etiam Stephanus dixit, quamquam perperam ad Macedoniam reduxit: Βισάνθη πόλις Μακεδονίας κατὰ Θράκην Ἑλληνὶς, ἄποικος Σαμίων, *Biſanthe vrbs Græca Macedoniæ iuxta Thraciam, Samiorum colonia.* Dicta etiam fuit *Rhædeſtus*, vel *Rhædeſtum*, præſertim æuo poſteriori. Ptolemæus lib. III cap. XI Βισάνθη ἤτοι Ῥαιδεστὸν, *Biſanthe ſiue Rhædeſtum.* Procopius de Aedific. lib. IV cap. IX Ἡρακλείας δὲ ἄποθεν ἡμέρας ὁδὸν Χωρίον ἐπιθαλάσσιον ἦν, Ῥαιδεστὸς ὄνομα, παρὰ πλῦ μὲν ἐφ' Ἑλλησπόντου καλῶς κείμενον· εὐλίμενον δὲ καὶ τῇ κατὰ θάλασσαν ἐργασίᾳ ἐπιτηδείως ἔχον. *Rhædeſtus erat locus maritimus, vnius diei itinere ab Heraclea diſtans, commodo ad Helleſpontum enauigandum ſitu; portu facili, & ad maritimum commercium peropportuno.* Suidas: Ῥαιδεστὸς, πόλις. *Rhædeſtus, oppidum quoddam.* Abr. Berckelius ad Stephani Βισάνθην cenſet, eumdem locum eſſe, quem *Reſiſton* duobus itineribus Antoninus dixit, quaſi prauato nomine ex Ptolemæi, Procopii, & Suidæ *Rhædeſto.* Sed eruditiſſimi viri pace diſſentimus. Quiſquis enim iſtius itinerarii auctor eſt, *Reſiſton* in via poſuit, quæ ab vrbe Apris fert Heracleam, vt inter vtramque ſit media. *Biſanthe* autem extra illam viam erat publicam.

XLIX.

Biſanthæ *Ganum* adiungimus, incerti quamuis, quo loco accedat aut latere. Plinius IV cap. XI *In ora amnis Erginus: oppidum fuit Ganus.* Quod *fuit*, olim euerſum erat. Scylax, Τειρίστασις, Ἡράκλεια, Γάνος. Xenophon lib. VII Expedit. Cyri pag. 241 ἐπειδὰν ἐπὶ θάλατταν ἀπέλθοι, παραδώσειν αὐτῷ Βισάνθην, καὶ Γάνον, καὶ Νέον τεῖχος, *quum ad mare venerit, tradet ei Biſanthen, & Ganum, & Nouum munimentum.* Eſt & Hierocli Γάνος, *Ganus,* inter epiſcopales vrbes in prouincia Thraciæ Europa. Ex dictis adparet, Xenophontis maxime, in ora fuiſſe Propontidis.

L.

Sequitur apud Ptolemæum amnis *Arzus*, inter Biſanthen & Perinthum in Propontidem ſe effundens: & tum ipſa vrbs *Perinthus*, ** quæ poſteriori æuo *Heraclea* eſt adpellata. Ptolemæus, Πέρινθος ἤτοι Ἡράκλεια, *Perinthus ſiue Heraclea.* Zoſimus lib. I cap. LXI de Aureliano: διατρίβοντι αὐτῷ κατὰ τὴν Πέρινθον, ἣ νῦν Ἡράκλεια μετωνόμασται, συνίσταταί τις ἐπιβουλή. *Commoranti apud Perinthum, quæ mutato nomine iam Heraclea dicitur, inſidiæ factæ ſunt.* Sozomenus H. E. lib. VI cap. VII Hypatianum dicit τὸν Ἡρακλείας

τῆς

* Xenophon libr. VII expedit. Cyri pag. 402 C, Καὶ Βισάνθην οἴκησιν δώσω, ὅπερ ἐμοὶ κάλλιστον χωρίον ἐστὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ. ait Seuthes ad Xenophontem. *Ac Biſanthem ſedem dabo, quod mihi pulcerrimum eſt oppidum eorum, quæ ad mare adiacent.*

** Apud Perinthum *Heræum* fuit, ſi Herodoto credas libr. IV cap. 90. Conf. etiam Demoſthen. orat. ad Philippi epiſt. pag. 65 B.

Digitized by Google

τῆς Περίνθου ἐπίσκοπον, *Heracleæ Perinthi epiſcopum.* Antiquum autem nomen *Perinthus* erat. Situm ita deſcripſit Diodorus Siculus libr. XVI cap. LXXVII ἡ Πέρινθος κεῖται παρὰ θάλατταν ἐπί τινος αὐχένος ὑψηλοῦ, χερρονήσου ςαδιαίου ἐχούσης τὸν αὐχένα. τὰς δὲ οἰκίας ἔχει πεπυκνωμένας, καὶ τοῖς ὕψεσι διαφερούσας. αὗται δὲ ταῖς οἰκοδομίαις ἀεὶ κατὰ τὴν εἰς τὸν λόφον ἀνάβασιν ἀλλήλων ὑπερέχουσι, καὶ τὸ σχῆμα τῆς ὅλης πόλεως θεατροειδὲς ἀποτελοῦσι. *Perinthus ad mare ſita eſt in edito peninſulæ iugo, ad ſtadii longitudinem porrecto. ædes inter ſe confertas & altitudine conſpicuas habet. nam aliæ identidem alias pro accliuitate collis ſupereminent, formaque vrbis quamdam theatri ſimilitudinem refert.* De peninſula ita Plinius lib. IV cap. XI *Perinthus latitudine* CC *paſſuum continenti adnexa.* Marcianus Heracleota ſub finem Perieg. p. 29

- - - - - Σαμίων ἀποικία
Πέρινθός ἐστιν, ἐχομένη ἡ Σηλυμβρία,
- - - - - *Samiorum colonia*
Perinthus eſt; proxima Selymbria.

Quando mutatum nomen fuerit, non eſt liquidum. Ptolemæus ſi ſe recte habet, nec recentiore manu de Heraclea illud (ἤτοι Ἡράκλεια) adſcriptum, eſt, ſatis antiquum & alterum hoc nomen eſt. Dubitare vero liceat, quia poſteriores nummi Seueri & filiorum prioris tantum nominis rationem habent. Nummus Mediceus, prodente illuſtri Spanhemio pag. 826 ΕΠΙΔΗΜΙΑ Β. ΣΕΥΗΡΟΥ ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ, *Aduentus II. Seueri, Perinthiorum Neocorôn.* Et Getæ nummus apud Harduinum p. 398 ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Poſteriores *Heracleam* adpellant, Vopiſcus & Eutropius, vbi necem Aureliani deſcribunt: & Philoſtorgius lib. VIII cap. XVII τῆς ἐν Θρᾴκῃ ἐφορεύων Ἡρακλείας, & lib. IX cap. XIV ὁ Δωρόθεος ἐξ Ἡρακλείας τῆς Θρᾴκης, id eſt epiſcopus Heracleenſis. Dignitatem Procopius lib. IV de Aedific. cap. IX declarauit, τὰ πρωτεῖα, *primum locum* prouinciæ ante Conſtantinopolim tenuiſſe: poſt dedicatam illam, δευτερεῖα, *ſecundum.*

LI.

Succedit *Selymbria*, vt modo ex Scymni verſu adparuit, & Ptolemæi ordo confirmat, cui, etiam Herodoto lib. VI cap. XXXIII, nec non Straboni lib. VII pag. 221, eſt Σηλυβρία: at Scylax & Stephanus ſcripſerunt Σηλυμβρία, quam formam Latini tuentur. Mela lib. II cap. II *In Propontide Selymbria, Perinthos Bithynis.* Plinius lib. IV cap. XI *Oppida, Selymbria, Perinthus.* Antoninus itineribus ſuis nullam eius rationem habuit, quod forſan interciderat: alia vero inter Perinthum & Byzantium poſuit, de quibus dicemus poſtea. Nomen *Selymbriæ* Strabo interpretatur Σήλυος πόλιν, quia vox βρία, *bria*, θρᾳκιςὶ, *lingua Thracica* ſonet oppidum.

LII.

Inter Perinthum & Byzantium duo Antoninus interpoſuit, *Cænophrurion* & *Melantiadem:* illud ſonat Nouum caſtellum, vt Pæanius etiam Καινὸν Φρούριον vertit Eutropii *Cænophrurium.* Hic enim lib. IX cap. IX narrat, *interfectus eſt* [Aurelianus] *in itineris medio, quod inter Conſtantinopolin & Heracleam eſt ſtratæ veteris. Locus Cænophrurium adpellatur.* Metaphraſtes;

ὄνομα

ὄνομά ἐςι τῷ τόπῳ Καινὸν Φρούριον. Id quod Aurelius Victor iunior, vt ſolet, iisdem verbis repetiit. Ex quibus illud diſpicitur, vltra Selymbriam ſitum fuiſſe, quia *in medio itineris* fuiſſe dicitur ab Heraclea Conſtantinopolim. Confirmat Antonini iter per Macedoniam Conſtantinopolim:

Apris	- - - -	
Reſiſton	M. P.	XXVI
Heracleam	M. P.	XXVI
Cænophrurion	M. P.	XXIV
Melantiada	M. P.	XXVIII
Byzantium	M. P.	XXIX.

Et alio itinere ab Vrbe in orientem idem ordo ſeruatur per *Heracleam*, *Cænophrurion*, *Melantiada*, *Bizantium*, quamquam numerus milliariorum non nihil diſcrepet. In eamdem Vopiſcus quoque ſententiam concedit in Aureliano cap. XXXV *Quum iter faceret, apud Cænophrurium, manſionem, quæ eſt inter Heracliam & Byzantium, malitia notarii ſui & manu Mucaporis interemtus eſt.* Erratum ergo in tabula Auguſtana eſt, qua *Cenopurium*, (ſic praue ſcriptum eſt) citra Perinthum & Heracleam (nam & hæ ibidem diſtinguuntur) eſt conſtitutum.

LIII.

In tabula eadem eſt XII millibus ab vrbe *Regium*, Ῥήγιον Procopii lib. IV de Aedific. cap. VIII: vbi data eſt lex V Cod. Theod. de contrah. emtione.

LIV.

Sed citra Regium in illa Peutingeriana Tabula eſt *Melontiana*, quod legas *Melantiana*, quæ vltima ante Byzantium in Antonini itineribus eſt *Melantias*, Μελαντιὰς, locus bene deſcriptus a Suida. Μελαντιὰς, inquit, ἡ νῦν περὶ πολλοῖς λεγομένη Μελιτίας, κώμη τῆς Θρᾴκης, δύο καὶ ἑκατὸν ςαδίοις διεςῶσα τοῦ Βυζαντίου. παραῤῥεῖ δὲ αὐτὴν Ἀθύρας ποταμὸς, ὃς ὀλίγον τι προελθὼν, καὶ ἐπὶ ἄνεμον Καικίαν ὀλίγον τι ἠρέμα ἐκκλίνας, ἐς Προποντίδα τὸν ῥοῦν ἀπερεύγεται. ἔνθεν καὶ τὸ πρὸς αὐτῇ ἐπίνειον τὴν ἀπ᾽ αὐτοῦ φέρεται προσηγορίαν. *Melantias, quæ nunc vulgo Melitias vocatur, Thraciæ vicus,* CII *ſtadiis Byzantio diſtans. Eum Athyras amnis præterfluit, qui paullum progreſſus & Cæciam ventum verſus declinans ſenſim, in Propontidem exit. Hinc & nauale illud, quod in eo litore eſt, nomen ab ipſo fert.* Non ergo in litore fuit *Melantias*, ſed paullo ſupra illud: nauale vero ad oſtium *Athyræ* fluuii, a Melantiade decurrentis, de ſuo nomen dedit *Melantiaci naualis*, vel ſimili circumſcriptione. Ammianus Marcellinus lib. XXXI cap. XXXI [Valeſ. cap. XI] villam dixit Cæſarianam. *Valens*, inquit, *excitus Antiochia, venit Conſtantinopolim: - - - ipſe ad Melantiada, villam Cæſarianam profectus, militem ſtipendio fouebat & alimentis.* Chronicon Alexandrinum p. 896 ἐπὶ τὰ μέρη Μελαντιάδος, *circa Melantiadem.*

LV.

Vltra Athyram fluuium, Byzantium verſus, Ptolemæus poſuit alium, Βαθυνίαν, *Bathyniam*, qui etiam a Plinio memoratus eſt. Videtur Appiani

Βιθύας, *Bithyas* eſſe, bello Mithridatico pag. 296. Mela in hac ora, vt ſupra vidimus, oppidum habet *Bathynidem* ſiue *Bithynidem:* quod ſi fuit aliquod (ceteris enim ignotum eſt) ad hoc flumen fuiſſe non eſt quod dubitemus.

LVI.

Mela huic oræ addit *Erginum* fluuium. Poſt Selymbriæ, Perinthi & Bithynidis enarrationem, adiungit: *amnes, qui interfluunt, Erginos & Athyras.* Plinius: *in ora amnis Erginus:* ſed inter quæ oppida labatur, neuter definiuit. Nec plus indicii pro certiore loco ex Apollonii verſu 217 lib. 1 Argonaut. habemus,

- - - ποταμοῖο παρὰ ῥόον Εργίνοιο,
iuxta fluenta amnis Ergini.

Alter fluuius Αθύρας, *Athyras* a Ptolemæo & Suida per θ ſcribitur: in Melæ autem libris vulgatis *Atyras* ſine adſpiratione.

LVII.

Hæc in *Propontide,* quod mare eſt inter Euxinum & Aegæum, vtrimque freto interfluente connexum, ibi, Boſporo Thracio; heic, Helleſponto. Plinius lib. IV cap. XII *Inde* [ab Helleſponto] *exſpatiatur æquor, rurſusque in arctum coit: laxitas Propontis adpellatur: anguſtiæ Thracius Boſporus latitudine* 10 *paſſuum, qua Darius, pater Xerxis, copias ponte tranſuexit.* Ouidius lib. III Triſt. eleg. XII

Fas quoque ab ore freti longæque Propontidos vndis
Huc aliquem certo vela dediſſe Noto.

Ipſe *Boſporus* cognominatur *Thracius*, vt ab altero, cui *Cimmerio* cognomen eſt, diſcernatur. Ptolemæus lib. III cap. XI ϛόμα τοῦ Πόντου, ὃ καλεῖται Θράκιος Βόσπορος. *os Ponti, quod Thracius Boſporus vocatur.* Arrianus Periplo extremo: τὰ ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου, τοῦ Κιμμερίου ἐπὶ Βόσπορον τὸν Θρᾴκιον καὶ πόλιν Βυζάντιον, *Hæc ſunt a Boſporo Cimmerio ad Boſporum Thracium ipſamque vrbem Byzantium.* Originem nominis ad Io, mutatam in vaccam, fabulæ referunt, * quæ hoc fretum traiecerit. Dionyſius Perieget. verſ. 140

Τῇ δ' ἐπὶ Θρηϊκίου ϛόμα Βοσπόρου, ὃ πάρος Ἰὼ
Ἥρης ἐννεσίῃσιν ἐνήξατο πόρτις ἐοῦσα.

hoc eſt: *Hanc item poſt Thracii oſtium Boſpori, quem olim Io Iunonis impulſu tranauit, iuuenca quum eſſet.* Alias adpellationis rationes tradit ſcholiaſtes Apollonii ad lib. II verſ. 168. Dicitur etiam *Myſius Boſporus,* quia Myſiam, ad Propontidem ſitam regionem, ora altera attingit. Euſtathius ad Dionyſii verſum prædictum ὁ Θρᾳκικὸς Βόσπορος, ὃ καὶ Μύσιος, *Thracicus Boſporus, qui & Myſius vocatur.* Et poſt paullo ex Arriano: πόρθμος ὁ κατὰ Χαλκηδόνα καὶ Βυζάντιον, ὃ ποτε Μύσιος, διότι Μυσοὶ ἀντιπέρας ᾤκουν τῆς Θρᾴκης, *fretum, quod iuxta Chalcedonem eſt & Byzantium, quondam vocabatur Myſium, quia Myſi ex oppoſito Thraciæ habitant.* Herodotus lib. IV cap. LXXXV vocat τῆς Χαλκηδονίης τὸν Βόσπορον, *Chalcedoniæ terræ Boſporum,* eiusque latitudinem minimam habere dicit τέσσερας ϛαδίους, *quatuor ſtadia:* aliis autem eſt latior.

LVIII.

* Sic Apollodorus biblioth. II c. 1 § 3.

Digitized by Google

LVIII.

Vbi Boſporus Propontidi adhæret, adpoſita eſt nobilis vrbs *Byzantium*, quæ poſtea auctior facta ornatiorque, *Conſtantinopolis* nomen accepit. Sed hoc ad alius temporis geographiam referuamus. Vetus Byzantium iam nobis curæ eſt. Origo eius narratur varie. Strabo lib. VII pag. 221 dicit poſt Chalcedonem, quæ Megarenſium colonia eſt, Apollinis ferri auſpiciis & oraculo conditam. an etiam a Megarenſibus, aperte non dicit; vtique autem Stephanus: clarius Marcianus in Periegeſi ſub finem:

ἑξῆς Μεγαρέων εὐτυχῶν Βυζάντιον,
Deinde eſt Megarenſium fortunatorum Byzantium.

Euſtathius in Dionyſii verſ. 804 Βύζας ἡγεῖτο τοῦ τῶν Μεγαρέων στόλου, οἳ καὶ ἔκτισαν τὸ Βυζάντιον, *Byzas dux fuit Megarenſium claſſis, qui etiam Byzantium condiderunt.* Stephano Byzas eſt Neptuni filius. Sed quisquis ille fuit, ipſo auctore Byzantii gloriati ſunt. Quum enim pæne multi horum nummi ſuperſint, inſcripti ΒΥΖΑΝΤΙΩΝ; quidam etiam nomen ΒΥΖΑϹ cum ſenili capite galeato, quo haud dubie conditor vrbis ſignificatur, præferunt. Velleius lib. II cap. XV tribuit Mileſiis originem vrbis: Iuſtinus lib. IX cap. I Spartanis: Ammianus lib. XXII cap. XII Athenienſibus. Quæ ita conciliari fortaſſis poſſunt, vt plures ſucceſſu temporis, prioribus pulſis, colonias in tam opportunum locum a diuerſis deductas ſtatuamus: quod non obſcure ipſe Iuſtinus ſignificauit. *Hæc*, inquit, *vrbs condita primo a Pauſania*, * *rege Spartanorum, & per* VII *annos poſſeſſa fuit: deinde variante victoria nunc Lacedæmoniorum, nunc Athenienſium iuris habita eſt. Quæ incerta poſſeſſio effecit, vt, nemine quaſi ſuam auxiliis iuuante, libertatem conſtantius tueretur.* Hanc libertatem etiam ſub Romanis conſeruauit. Plinius lib. IV cap. XI *Promontorium Chryſoceras, in quo oppidum Byzantium liberæ conditionis, antea Lygos dictum.* Nomen vetus etiam Auſonius tradit de Clar. vrb. in Conſtantinopoli & Carthagine:

Anguſtas mutaſtis opes & nomina: tu quum
Byzantina Lygos; tu Punica Byrſa fuiſti.

Situm vrbis εὐχαιρότατον καὶ πρὸς ἀσφάλειαν καὶ πρὸς εὐδαιμονίαν πάντων τῶν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένῃ, *opportuniſſimum & ad ſecuritatem & ad felicem rerum adfluentiam, ſi quis alius in noſtro orbe ſit,* ** Polybius lib. IV cap. XXXVIII laudauit: quod pluribus verbis Xiphilinus ex Dione in cauſſa Peſcennii Nigri perſequutus eſt. Ouidius Triſt. lib. I eleg. XI

Quaque tenent Ponti Byzantia litora fauces.
Hic locus eſt gemini ianua vaſta maris.

LIX.

Supra Byzantium LXXX ſtadiis eſt ad Boſporum *Daphnes portus*, λιμὴν Δάφνης, ab Arriano notatus Periplo Ponti extremo: & inde per ſtadia XL, vbi στόμα τοῦ Πόντου, *os Ponti*, id eſt finis Boſpori, & initium Ponti Euxi-

 ni,

* Sic etiam Oroſius III hiſt. c. 13 pag. 151 narrat.

** Vrbis *Byzantii* amplitudinem, quæ Seuero imperatori Romano quoque curæ fuit, deſcribit Zoſimus II c. 31.

ni, erat τὸ ἱερὸν τῷ Διὸς Οὐρίῳ, *fanum Iouis Vrii*: a quo tantumdem ſpatium, id eſt XL ſtadiorum ad inſulas *Cyaneas* eſt, de quibus poſt dicturi ſumus in inſulis ad Thraciam.

LX.

Ora Ponti ſequitur a Boſporo vſque Meſembriam vel Hæmi extrema: quam itidem Arrianus illuſtrauit; nec minus lib. III cap. XI Ptolemæus. Ab auſtro adſcendenti prima vrbs eſt *Phinopolis*, Φινόπολις, cuius ſitum Ptolemæi rationes conſtituunt. Non habet Arrianus illius mentionem: vtique autem Plinius lib. IV cap. XI. *Phinopolis*, inquit, *iuxta quam Boſporus*, id eſt prima vrbs Ponti poſt Boſporum, ex Melæ & Ptolemæi diſpoſitione. Sed quia diſtantiam locorum in hac ora Arrianus curatius, quam ceteri, notauit, pretium eſt, inuerſo eius itinere, hæc ex Periplo excerpere.

Fano Iouis Vrii, vbi os Ponti		
Cyaneas inſulas	XL	ſtadia
Phrygiam	CCCXX	ſtad.
Salmydeſſum	CCCXXX	ſtad.
Thyniadem acten	CC	ſtad.
Aulæi mœnia	CXX	ſtad.
Cherſoneſum	CL	ſtad.
Apolloniam	LX	
Anchialum	CLXXX	ſtad.
Meſembriam	LXX	ſtad.
Hæmi extrema	XC	ſtad.

LXI.

Quæ prima Arriani *Phrygia*, videntur *Phileæ* eſſe Pomponii, qui lib. II cap. II ita a ſeptemtrione progreditur in auſtrum verſus: *Recta dehinc* [ab Apollonia] *ora, niſi quod media ferme in promontorium, quod Thyniam vocant, exit, & incuruis contra ſe litoribus obtenditur, vrbesque ſuſtinet Halmydeſſon & Phileas & Phinopolin.* Ptolemæo hoc loco eſt, φιλία ἄκρα, *Philia promontorium*, ſub quo haud dubie *Phileæ*, Melæ oppidum, fuerunt. Zoſimus lib. I cap. XXXIV meminit *Phileatinæ paludis*, quæ itidem ſitu cum loco Melæ & Ptolemæi prope conuenit. Φιλεατίνη, inquit, λίμνη κατὰ δυτικὰς τροπὰς Βυζαντίου πρὸς τῷ Πόντῳ παράκειται, *Phileatina palus ad occaſum ſolſtitialem Byzantii Ponto adiacet.* Et quid coniecturis opus eſt ex locorum vicinitate? clare periplus anonymi, quem Voſſius edidit, quod quæritur, reuelat pag. 164: ἀπὸ Ἁλμυδισσοῦ εἰς Φρυγίαν τὴν καὶ λεγομένην Φιλίαν, *ab Halmydeſſo ad Phrygiam, quæ etiam Philia adpellatur.*

LXII.

Quæ ſequitur vrbs, modo gemino nominatur *Halmydeſſus* & *Salmydeſſus*, quia & alibi adſpiratio in ſibilantem videmus conuerſam. Herodotus lib. IV cap. XCIII, Diodorus Siculus lib. XIV cap. XXXVIII, Strabo lib. I pag. 34, & Arrianus Periplo, ac Stephanus Σαλμυδησσὸν cum ſibilo,

Salmy-

Salmydeſſum, * adpellant, quibus Lycophronem adiungimus verſu 1286, & Xenophontem lib. VII Exped. Cyr. p. 241, quorum eſt Σαλμυδησσὸς *Salmydiſſus*, contra Pomponius Mela & Plinius *Halmydeſſus*; & ex Græcis Peripli Pontici auctor anonymus Ἁλμυδησσός, Ptolemæus Ἁλμυδησσός. Non ignobilem ergo *Halmydeſſum* ſeu *Salmydeſſum* fuiſſe, ex tot auctorum commemoratione manifeſtum eſt: nec vero omnes vrbem adpellant, ſed Ptolemæus, Ἁλμυδησσὸς αἰγιαλὸς *Halmydiſſum litus*; Stephanus, Ἁλμυδησσὸς κόλπος τοῦ Πόντου, *Halmydeſſus ſinus Ponti.* Quo Siculus quoque Diodorus intendit quum τὸν Σαλμυδησσὸν οἰκοῦντας, *Salmydeſſum colentes*, virili genere, quo non πόλιν, ſed vel κόλπον vel αἰγιαλὸν ſubaudit. Nihil vere diſſentiunt. Et vrbis & litoris & ſinus commune nomen fuit: vrbe exciſa, litori & ſinui nomen apud ſcriptores poſterioris æui manſit.

LXIII.

Thynias litus, Θυνιὰς ἀκτὴ, Arriani eſt:. Ptolemæi Θυνιὰς ἄκρα, *Thinias promontorium:* at Plinius: *Oppida, Thynias, Halmydeſſus, Deueltum:* Mela quoque, vt ſupra vidimus, Thyniam dixit promontorium, in eo conſentiens cum Ptolemæo.

LXIV.

Aulæi mœnia ſiue *caſtellum*, Græce Αὐλαίου τεῖχος, ſolius Arriani eſt & anonymi, qui ſuum ex illius periplo transſcripſit. Θηρῶν χωρίον, *venationis domum* ille anonymus interpretatur. Guil. Stuckius Latine *mœnia* vertit: Voſſius, *caſtellum.* τεῖχος enim munimentum eſt, ſiue caſtellum. Quæ ſequitur *Cherſoneſus* Arriani, inter hoc caſtellum eſt & Apolloniam, in qua ὅρμος ναυσὶ, *portus* ſeu *ſtatio nauium* eſt, vtroque Periplorum conſentiente auctore. Interponit Ptolemæus Περωντικὸν, *Peronticum*, & Τονζὸς, *Tonzu* vel *Tonzi*, de quibus nihil prætera nobis cognitum eſt.

LXV.

Apollonia Mileſiorum colonia fuit, vnde coloſſum M. Lucullus abſtulit, & in Capitolio locauit. Strabo lib. VII pag. 220 Ἀπολλωνία ἄποικος Μιλησίων, τὸ πλέον τοῦ κτίσματος ἱδρυμένου ἔχουσα ἐν νησίῳ τινὶ, ὅπου ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος· ἐξ οὗ Μάρκος Λεύκολλος τὸν κολοσσὸν ἦρε καὶ ἀνέθηκεν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, τὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. *Apollonia eſt Mileſiorum, vrbs maiore ſui parte condita in parua inſula, in qua Apollinis fanum eſt: vnde M. Lucullus coloſſum Apollinis ſublatum in Capitolio dedicauit.* Plinius lib. XXXIV cap. VII de mole coloſſorum: *Talis eſt in Capitolio Apollo, translatus a M. Lucullo ex Apollonia, Ponti vrbe,*

Vvv vvv 3 xxx

* Tzetzes ad Alexandr. Lycophron. v. 186 Σαλμυδησσὸς δὲ ποταμὸς Θρᾴκης, διεκβάλλων εἰς τὸν Εὔξεινον πόντον. *Salmydeſſus autem flumen eſt Thraciæ in Euxinum pontum incurrens.* Ergo fortaſſe etiam flumen ita fuit adpellatum. Sed ſitum *Salmydeſſi* plane alium, ac vulgo fit, Herodotus ſignat, quum libro IV cap 93 de Dario Scythis bellum illaturo loquutus ita pergit: Πρὶν δὲ ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸν Ἴστρον πρώτους αἱρέει Γέτας τοὺς ἀθανατίζοντας. Οἱ μὲν γὰρ δὴ τὸν Σαλμυδησσὸν ἔχοντες Θρήϊκες καὶ ὑπὲρ Ἀπολλωνίης τε καὶ Μεσαμβρίης πόλιος οἰκημένοι, καλεύμενοι δὲ Κυρμιάναι καὶ Νιψαῖοι, ἀμαχητὶ σφέας αὐτοὺς παρέδοσαν Δαρείῳ. *Priusquam autem perueniret ad Iſtrum, primos cepit Getas immortalitatem donantes. Etenim qui Salmydeſſum habent Thraces & ſupra Apolloniam & Meſambriam vrbem habitant, ac Cyrmianæ & Mypſæi vocantur, citra pugnam ſe Dario ipſi tradiderant.* Sed ſi ex Itinerario Perſæ cuiusdam, qui iam in Getis verſabatur, quum hæc ſcriberet, hæc narratio ſumta eſt; cum communi poſitione congruet.

Digitized by Google

xxx *cubitorum, quingentis talentis factus.* Stephanus ſecundam ſuam Apolloniam ponit ἐν νήσῳ πρὸς τῇ Σαλμυδησσῷ, *in inſula iuxta Salmydeſſum.* * De inſula dubitat Salmaſius ad Solinum pag. 151, cui Strabo Apolloniam Aſiæ in Ponti inſula cum hac noſtra confudiſſe, quas Plinius lib. VI cap. XIII diſtinxit; Stephanus Strabonem ſequutus videtur. De Luculli expeditione Eutropius lib. VI cap. VIII *Alter Lucullus* [Marcus] *qui Macedoniam adminiſtrabat, - - - multas ſupra Pontum poſitas ciuitates adgreſſus eſt. Illic Apolloniam euertit.*

LXVI.

Supra Apolloniam *Anchialus* eſt, oppidum Apolloniatium. Strabo lib. VII pag. 221 εἶτ' Ἀγχιάλη πολίχνιον Ἀπολλωνιατῶν, *Deinde Anchiale eſt,* (nam plures formæ vocabuli) *oppidum Apolloniatium.* Mela dicto loco: *Odeſſos, Meſembria, Anchialos.* Plinius neutro genere: *Nunc in ora Meſembria, Anchialum, vbi Meſſa fuerat.* Zoſimus quoque memorauit ſub Valeriano lib. I. cap. XXXIV; & Trebellius Pollio Vita Claudii cap. XII *Barbari, Anchialo vaſtata, conati ſunt Nicopolin etiam obtinere.* Et Ammianus lib. XXII cap. XIX *Tomi, & Apollonia, & Anchialos.* Omnes igitur *Anchialos* ſiue *Anchialus:* etiam Ptolemæus Ἀγχίαλος: ſolus fere Strabo *Anchiale;* & Plinius *Anchialum.* Strabonem ſequutus eſt Euſtathius ad Dionyſ. verſ. 875 ἔϛι καὶ Θρακικὴ Ἀγχιάλη, κατὰ τὸν γεώγραφον, *Eſt etiam Thracica Anchiale, ſecundum geographum,* id eſt Strabonem, quem honoris cauſſa ita nominat.

LXVII.

Et heic finit Ptolemæus oram Thraciæ, vlteriora quæ ſunt, & ipſam *Meſembriam,* Mœſiæ inferiori adiudicauit, vt ſupra de terminis Thraciæ, & antea cap. VIII in Mœſia commonſtrauimus, vbi etiam de *Meſembria,* quæ *Meſambria* Herodoto & in numinis eſt, diximus. Sita eſt cis Hæmum montem XC ſtadiis ſecundum Arriani periplum ſupra excerptum: condita a Megarenſibus. Strabo lib. VII pag. 221 εἶτα τὸ Αἷμον ὄρος μέχρι τῆς δεῦρο θαλάττης διῆκον. εἶτα Μεσημβρία Μεγαρέων ἄποικος. *Deinde* [poſt Odeſſum] *eſt Hæmus mons, ad iſtud uſque mare pertingens. Sequitur Meſembria, colonia Megarenſium.* Plinius lib. IV cap. IX Oppidum *Tetranaulochus. Mons Hæmus, vaſto iugo procumbens in Pontum, oppidum habuit in vertice Ariſtæum. Nunc in ora Meſembria, Anchialum.* Illa *Tetranaulochus* vltra Hæmum ſita erat, etiam ſimpliciter *Naulochos* dicta; at ditionis Meſembrianorum. Strabo dicto loco: Ὀδησσὸς Μιλησίων ἄποικος, καὶ Ναύλοχος Μεσημβριανῶν πολίχνιον. εἶτα τὸ Αἷμον ὄρος. *Odeſſus Mileſiorum colonia: & Naulochos Meſembrianorum oppidum. Inde mons Hæmus.* Si quis in Hæmo limitem poſuerit, tamquam a natura conſtituto termino, Meſembria Thracibus adſcripta; non errabit, meo iudicio, vt ſupra quoque præfati ſumus.

MEDI-

* Herodot. IV pag. 131.

MEDITERRANEA THRACIAE.

LXVIII.

Quæ inter Strymonem & Neſtum ſunt, vſque ad Pangæum montem ferme, excepta Mædica regione; in Macedonia ſupra, cui adiecta fuerunt, expoſuimus. MAEDICA regio ſub Pangæo monte ſita, proxima Macedoniæ. Gens, *Mædi*, caput illorum *Iamphorina*. Polybius Excerpt. lib. x cap. XXXVIII τοὺς προσοϱοῦντας τῇ Μακεδονίᾳ Θρᾷκας καὶ μάλιστα τοὺς Μαίδους ἐπιβολὰς ἔχειν ὡς ἐμβαλοῦντας ἐπὶ Μακεδονίαν, *finitimos Macedoniæ Thraces, & in his maxime Mædos, conſilium iniſſe incurrendi in Macedoniam.* Et Liuius lib. XXVI cap. XXV de Philippo: *in Thraciam exercitum & Mædos eduxit. Incurrere ea gens in Macedoniam ſolita erat. - - - vrbem Iamphorinam, caput arcemque Mædicæ, oppugnare cœpit.* Ptolemæus in Thracia, Macedoniam verſus ſita, Μαιδικὴ στρατηγία, *Mædica præfectura.* Meminit Liuius etiam oppidi *Petræ* in Mædis, ſed quem locum in hac gente tenuerit, non addit. Verba ſunt lib. XL cap. XXII *Inde* [a Dantheletis] *in Mædicam regreſſus, vrbem, quam Petram adpellant, oppugnare eſt adortus.*

LXIX.

Superiori loco [lib. XXVI cap. XXV] *Phragandas*, obſcuram gentem, cum Mædis coniungit, vnde de ſitu, Macedoniæ propinquo, quodammodo iudicare licet. Addit Ptolemæus: καὶ ὑπὲρ μὲν τὴν Μαιδικὴν Βεσσική, *& ſuper Mædicam, Beſſica præfectura.* Mons *Pangæus* intercurrit, ad Philippos vſque ſe reflectens. Plinius lib. IV cap. XI *Populorum eius* [Thraciæ] *amnem Strymonem accolunt dextro latere Denſeletæ & Mædi, ad Biſaltas vſque ſupra dictos: læuo Digêri, Beſſorumque multa nomina ad Neſtum amnem, Pangæi montis ima ambientem.*

LXX.

DENSELETAE etiam a Cicerone memorantur in Piſonem cap. XXXIV, vt *obediens nato Rom. imperio, quæ ſola in barbarorum defectione Macedonica C. Sentium prætorem tutata ſit.* Videtur eſſe Δανθηλῆται. *Dantheletæ* Ptolemæi, πρὸς ταῖς Μυσίαις καὶ τὸν Αἷμον τὸ ὄρος ἀρχόμενοι ἀπὸ δυσμῶν, *iuxta Mæſiam vtramque & Hæmum montem incipientes ab occaſu* Ibi fuit Δανθηλητικὴ στρατηγία, *præfectura Danthelelica.* Strabo lib. VII pag. 220 Μαιδῶν τινὲς καὶ Δανθηλιτῶν, *quidam Medorum & Danthelitarum.* Et Liuius lib. XXXIX cap. LI I *Dantheletarum* cum Beſſis mentionem fecit. Ptolemæus in Dantheletis ponit vrbem *Pautaliam*, Παυταλίαν, quam ita Stephanum quoque, non Πανταλία ſcripſiſſe ordo eius probat alphabeticus. Recte. nam & Ezechiel Spanhemius, quem honoris gratia nominamus, produxit nummum, quo ſcriptum exſtat ΠΑΥΤΑΛΙΑ. quod vna argumentum eſt, non ignobilem vrbem fuiſſe *Pautaliam*. A Traiano ornamenta habuit, quod alii nummi, ab eodem ſummo viro pag. 185 producti, diſerte docent, epigraphen hanc præferentes ΟΥΛΠΙΑΣ ΠΑΥΤΑΛΙΑΣ, id eſt *Vlpiæ Pautaliæ*, Plinius quos *Digêros* vocat, Stephano ſunt Δίγηροι, ἔθνος Θρᾳκικόν, *Digeri, gens Thraciæ.*

LXXI.

Digitized by Google

LXXI.

BESSI omnium Thracum ferociſſimi & barbari adeo, vt Hieronymus epitaphio Nepotiani, ſiue epiſt. III, præ ceteris Thracibus ac barbaris *Beſſorum feritatem* notauerit. Paullinus Nolanus Carm. XVII ad Nicetam verſ. 206

Et ſua Beſſi niue duriores.

Strabo dicto loco: Βέσσοι ὑπὲρ τὸ πλέον τοῦ ὄρους νέμονται τοῦ Αἵμου, καὶ ὑπὸ τῶν λῃστῶν λῃσταὶ προσαγορεύονται, *Beſſi maiorem Hæmi partem tenent, & a prædonum multitudine Prædones cognominantur.* Eutropius lib. VI cap. VIII de M. Lucullo: *Beſſis primus Romanorum intulit bellum, atque eos ingenti prælio in Hæmo monte ſuperauit.*

LXXII.

Oppidum illorum *Vſcudama* fuit. Pergit ibidem Eutropius: *Oppidum Vſcudamam, quod Beſſi habitabant, eodem die, quo adgreſſus eſt, vicit.* Ammianus quidem lib. XIV cap. XXXVII *Hadrianopolim, vrbem Hæmimontanam, Vſcudamam antehac adpellatam* tradit: quod etiam Sextus Rufus cap. IX adfirmauit. Sed incertior res eſt de priore nomine, quod Lampridius in Elagabalo cap. VII ait *Oreſtæ* fuiſſe; Zonaras in Conſtantino Monomacho p. 199 Ὀρεστιάδος, *Oreſtiadis*. Ad hæc Hadrianopolis in Odryſis potius, quam Beſſis, ſita eſt: nec propterea duæ in Thracia Hadrianopoles fuere, vt Caſaubonus ad Lampridium ex hoc ipſo diſſenſu iudicauit.

LXXIII.

Propior Beſſis *Philippopolis*, itidem ad Hebrum ſita, ſed multo ſuperiorem: cuius æque incertum nomen antiquum eſt. Rufo *Eumolpias* fuit: etiam Ammiano lib. XXII cap. II: Plinius autem lib. IV cap. XI vetus nomen *Poneropolim* fuiſſe dicit: deinde *Philippolim* ab amplificatore dictam; tandem *Trimontium* ab ſitu. Et Ptolemæus nomen *Trimontii* habet coniunctum cum Φιλιπποπόλεως: ſed, niſi mendum ſubeſt aut adſutum manu aliena, Philippi & Hadriani vrbes in vnam confundit. Philippus, conditor, Amyntæ filius fuit, quia alterius Philippi temporibus iam clara vrbs erat. Livius lib. XXXIX cap. LIII *mediam in Thraciam exercitum in Odryſas, & Dantheletas, & Beſſos duxit. Philippopolim vrbem fuga deſertam oppidanorum cepit.* Et mox: *relicta ad Philippopolin præſidio.* Adde Polybii excerpt. Legat. cap. XLVIII. In occaſum ſolis inde *Beſſapara* recedit, ex Antonini cognita itinerario.

LXXIV.

Sed ad Neſſum ſiue Neſtum reuertamur, quem Beſſos attingere ſupra Plinius, & ex eo Solinus notauerunt. Adluit hoc flumen *Nicopolin*, Traiani opus, cum cognomine *ad Neſtum.* Ptolemæus in mediterraneis Thraciæ: Νικόπολις ἡ περὶ Νέσσον, *Nicopolis, quæ circa Neſum eſt*, ſiue Neſſum: a quo ſitum etiam cognoſcimus. Spanhemiano opere pag. 889 nummus proponitur, præſcriptus ΟΥΛΠ. ΝΙΚΟΠΟΛΕΟϹ ΠΡΟϹ ΝΕϹΤΟ, *Vlpiæ Nicopoleos ad Neſtum.* nam o aliquando in nummis pro ω eſt. Et aliis Commodi ac Caracallæ apud Harduinum: ΟΥΛΠ. ΝΙΚΟΠΟΛΕΩϹ ΠΡΟϹ

ΠΡΟϹ ΜΕϹΤΩ, *Vlpiæ Nicopoleos iuxta Meſtum.* ſic enim cum Μ etiam hoc flumen fuiſſe nominatum, ſupra adnotatum eſt.

LXXV.

Sub Rhodope inter Neſtum & Hebrum, Antonini itinere a Dyrrachio Byzantium, duo oppida nominantur, *Milolitum* & *Timporum:* vnde Traiano polim fit tranſitus. De priore ſilent ceteri: alterum niſi fallor, *Tempyrum* ſcribendum eſt & iuxta Aeniorum fines ad ſeptemtriones conſtituendum. Liuius lib. XXXVIII cap. XLI *Inde Aeniorum fines, præter Apollinis (Zerynthum quem vocant incolæ) templum ſuperant. Aliæ anguſtiæ circa Tempyra excipiunt, (hoc loco nomen eſt) nec minus confragoſæ.* Conſentit Ovidius lib. I Triſt. eleg. IX

Inde leui vento Zerynthia litora nactis
Threiciam tetigit feſſa carina Samon.
Saltus ab hac terra breuis eſt Tempyra petenti.

LXXVI.

Ipſe mons *Rhodope* circa Neſtum incipit & vltra Hebrum longe procurrit, vbique Hæmo ferme parallelus. Strabo lib. VII pag. 217 inde vsque ab Illyriis montibus deducit, cum quibus iuga Thraciæ connectit. Sed de hoc in ſuperioribus plura: etiam de *Hebro* fluuio, maximo omnium Thracicorum, poetis & hiſtoricis non minus laudato quam geographis, ſupra actum eſt.

LXXVII.

Inter Hebrum, Rhodopen & mare quæ ſunt, itineribus Antonini explicantur optime. Ad Hebrum, vbi curſum in auſtrum flectit, *Hadrianopolis,* * CXXXIV millibus a Philippoli, quæ ad eumdem amnem eſt ſuperius: de quibus eſt antea dictum. Quæ interiecta ſunt, obſcura loca ſunt omnia, itinere ab vrbe in orientem nominata pag. 30 ed. Schotti.

LXXVIII.

Infra Hadrianopolin ad idem flumen eſt *Plotinopolis*, a Traiani vxore adpellata: & deinde *Traianopolis.* Inclutam conditoribus ſuis vtramque Ptolemæus memorauit: & Notitia Epiſcopatuum Græc. etiam vtramque habet, *Plotinopolin,* in Hæmimontana prouincia; *Traianopolin* in prouincia Rhodope. Antoninus quo loco vtramque habuerit, iter a Plotinopoli Heracleam oſtendit, hoc ordine diſtributum:

Xxx xxx *Plotino-*

* Adde huc Zoſimum II cap. 20 pag. 164 Ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης ἅμα τῷ πεζῷ προελθὼν κατὰ τὴν ἠϊόνα τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ τῆς Ἀδριανου πόλεως ἐν ἀριστερᾷ ἰόντος ἐστρατοπέδευσε. *Terreſtri cum exercitu Theſſalonica progreſſu propter ripam fluminis Hebri, qui ad lauam Adrianopolin adluit, caſtra faciebat.*

Digitized by Google

Plotinopoli		
Traianopolim	M. P.	XXII
Apros	M. P.	XXIII
Reſiſton	M. P.	XXII
Heracleam	M. P.	XXV.

LXXIX.

Interiacet *Dyme* inter Plotinopolin & Traianopolin, ex Ptolemæi diſpoſitione, cui Δύμη eſt: & ex itinere a Dyrrachio Byzantium.

LXXX.

Inter Plotinopolin & Hadrianopolin videtur *Nice*, Νίκη, fuiſſe, vbi confeſſionem Ariani conſcripſerunt, vt nomine imperitis imponerent, quaſi Nicena eſſet Bithyniæ. Ammianus lib. XXXI cap. XXXI *Nicen ſtationem* memorat inter Byzantium & Hadrianopolin. Itinerarium Hieroſolymitanum, vt vocant, ſiue iter a Burdigala Hieroſolymam, ſedem propius definit, a *Philippopoli* per CVI millia ducens *Nicen*, inde per XL circiter *Druſiparam*, & per totidem fere *Heracleam*. Quo poſito, circa Hadrianopolin aut Plotinopolin cadet, aut in medium inter vtramque. Scribitur itinerario *Nicæ:* at in Ariana illa hiſtoria eſt Νίκη, *Nice* apud Socratem lib. II cap. XXXVII, & Sozomenum lib. IV cap. XIX: & vterque πόλιν, *oppidum* vocat, quam Ammianus *ſtationem*.

LXXXI.

Syracella inter Trianopolin & Apros, itinere ab Hydrunte Aulonem per Macedoniam.

LXXXII.

Apri autem, Ptolemæo Ἄπροι κολώνια, *Apri colonia* Romana, circa Melam flumen fuerunt. Antoninus etiam plurali *Apros* dixit itinere iam dicto a Plotinopoli: Plinius autem ſingulari numero *Apros colonia*, lib. IV cap. XI: & Stephanus, Ἄπρος, θηλυκῶν, πόλις Θρᾴκης, *Apros, feminini generis, vrbs Thraciæ*. Etiam Hierocles Ἄπρος. Vaillantius de nummis coloniar. p. 153 Aprum coloniam a Claudio deductam cenſet, quamuis nullus illius nummus aut aliud monimentum ſuperſit: quod veroſimilius eſt, quum cum Cedreno p. 266, prætorii præfecto Apro, Carini ſocero, vindicare. Non enim attendit Cedrenus, iam tum a Plinio & Ptolemæo *coloniam* Aprum dictam eſſe.

LXXXIII.

Cypſella ſiue *Cypſela* oppidum ſupereſt, itidem circa Hebrum vel Melanem poſitum. Plinius *Cypſella:* Ptolemæus, qui etiam Κύψελλα gemi-

no

Digitized by Google

no elemento ſcripſit, ad amnem fere Melanem ſuis profert numeris: Stephanus autem, cuius ſunt Κύψελα, ſimplici littera, dicit πλησίον τῦ Ἕβρυ ποταμῦ, *prope fluuium Hebrum* eſſe. Antonini ordo turbatus eſt, itinere ab Hydrunte per Macedoniam Conſtantinopolim, vt certi nihil inde haberi poſſit. Ceterum *Cypſela* Liuio plurale eſt, qui lib. XXXI cap. XVI in caſtellis numerat: ſed Stephano eſt πόλις Θρᾴκης, *vrbs Thraciæ*, quod probabilius. Iterum Liuius lib. XXXVIII cap. XL *Poſtero die Cypſela peruenit: a Cypſelis via* X *millium fere ſiluestris.* Auſtralem autem ſitum Cypſellorum Ptolemæo debemus. De *Reſiſto* ſupra diximus, hoc itinere inter Apros & Heracleam fere medio loco conſtitui, ideoque fruſtra ab nonnullis cum Rhædeſto confuſam eſſe.

LXXXIV.

Ab Hadrianopoli Heracleam peregrinator Antonius itinere gemino per *Bergulas*, & *Druſiparam* ducit: & ſic vtrumque per rectam lineam circa Rhodopen montem cadit. Ordo eſt huiusmodi:

Hadrianopoli		
Oſtudizum	M. P.	XVIII
Burtudizum	M. P.	XVIII
Bergulas	M. P.	XVIII
Druſiparam	M. P.	XIIII
Izirallon	M. P.	XVI
Heracleam	M. P.	XVIII

Priora ſunt obſcura. *Bergulæ* a Cedreno dicto loco Βεργύλιον, *Bergulion*; a Ptolemæo Βεργύλη, *Bergule* ſeu *Bergula* dicuntur, quod ſingulare femineum videtur genuinum eſſe. *Druſipara* priori itinere *Drizipara*, corrupte forſan; poſteriore *Druſiparum* neutro genere: corruptius apud Suidam Δριζιπάρος, *Drixiparos*. Vera videtur Ptolemæi Δρυσιπάρα, *Druſipara*, quamquam nec Antonini *Druſiparum* contemnendum eſt.

LXXXV.

Quæ inter Hæmum & Rhodopen ſunt cognita, maiorem partem Ptolemæo indice cognita habemus: vt ſunt *Nicopolis* ad Hæmum, Νικόπολις περὶ Αἷμον, diuerſa ab illa altera Thraciæ ad Neſſum eodem auctore: & Πρασίδιον, (forte *Præſidium*) item *Vala*, & *Opiſana*, omnia ſub Hæmo, ſed obſcuriora: ad Rhodopen *Oſtaphos* & *Arzos:* ad *Panyſum* fluuium, qui ſupra Meſembriam in Pontum ruit, Carpudæmum, Orcelis, & ſuperius, Δεύελτος κολώνια, *Deueltus colonia: Deultum* alias. Plinius IV cap. XI *Halmydeſſos, Deuelton cum ſtagno, quod nunc Deultum vocatur, veteranorum.* Veteranorum ergo colonia fuit, ab Veſpaſiano deducta, quia *Flauia* in nummis cognominatur. Caracallæ nummus apud Patinum p. 301 COL. FL. PAC. DEVLT:

Digitized by Google

id eſt, *Colonia Flauia Pacenſis Deultum.* quod & ſub aliis principibus repetitum fuit p. 343, 358.

LXXXVI.

Trans flumen *Tonzos*, *Bizya*, *Cabyle*. De *Tonzo* nihil præterea notum: *Bizya* & aliis memorata, gentis ſuæ regia. Plinius dicto loco: *Intus Bizya, arx regum Thraciæ, a Terei nefaſto crimine inuiſa hirundinibus.* Solinus cap. x addit nonnulla: *In Cænienſi regione, non longe a Flauiopoli colonia, Bizye oppidum, quondam arx Terei regis, inuiſum hirundinibus, & deinceps alitibus illis inacceſſum.* nota fabula ex lib. VI Metamorphoſeos Ouidianæ. Quod vero in *Cænienſi* regione dicit, diſplicet Salmaſio, quia Stephanus ait: Βιζύη, πόλις Θρᾴκης, τὸ τῶν Ἀστῶν βασίλειον, *Bizye, vrbs Thraciæ, Aſtorum regia.* In Aſtica ergo regione fuit, ſi chorographus vere cenſuit.

LXXXVII.

Tertia *Cabyle* ſic quoque ſcripta eſt Euſebio in Chron. & Eutropio, Ammiano, & Harpocrationi, præter Ptolemæum: contra Straboni & Stephano Καλύβη, *Calybe:* quod etiam Sexti Rufi melioribus libris expreſſum eſt. Stephanus quidem vtrumque nomen exponit tamquam vrbium diverſarum; ſed vnam & eamdem eſſe conſenſu doctiſſimorum adprobatum eſt, Scaligeri in Euſ. p. 152, Spanhemii de vſu num. p. 903, Berkelii ad Stephani Καλύβη. Philippus Amyntæ coloniam perditorum hominum in eam deduxit, (πονηροτάτους ἐνταῦθα ἱδρύσας) vt Strabo refert lib. VII pag. 222. Vnde Stephano dicta ἄποικος Μακεδόνων, *colonia Macedonum.*

LXXXVIII.

Hæc a Ptolemæo nominata: quibus *Flauiopolin* Plinii, antea *Zelam* dictam, adiicimus, de qua is ita in Thracia poſt Bizyam: *Regio Cænica, colonia Flauiopolis, vbi antea Zela oppidum vocabatur.* Solinus ait non longe a Bizya abeſſe, quam Aſticæ ſupra regioni vindicauimus. Sed res illa regionum aut præfecturarum in pleriſque eſt incerta, quia Ptolemæus nomina dedit; vrbes cuique regioni ſuas non ſubdidit. Mœſiæ & Hæmo monti obuertit *Dantheleticam*, *Vſdiceſicam*, *Selleticam:* Macedoniæ & Aegæo, *Mædicam*, *Droſicam*, *Cæleticam*, *Sapaicam*, *Cænicam:* Mædicæ ſuperponit *Beſſicam*, huic *Bennicam* & *Samaicam*; in maritimis a Perintho ad Apolloniam vſque *Aſticam*, in cuius termino prope conſentit Heracleota ſub finem Perieg. cui *Thynia* eſt τῆς Ἀστικῆς ἐσχάτη, *Aſticæ extrema.* Sed a Perintho an incipiat, ſubdubitatur. Strabo VII pag. 222 ὑπέρκειται τοῦ Βυζαντίου τὸ τῶν Ἀστῶν ἔθνος, *ſupra Byzantium eſt Aſtarum gens.* Stephanus tantummodo: Ἀσταί, ἔθνος Θρᾴκης· τὸ κτητικὸν Ἀστικός, *Aſtæ Thracum gens: poſſeſſiuum Aſticus.* Plinius IV cap. XI *Cæletas* diuidit, *maiores Hæmo, minores Rhodopæ* ſubdit: *inter quos Hebrus amnis* ſit. Qui tabulas Ptolemæo adiecit, ſiue Agadæmon eſt ſiue alius, non vbique cum prædictis conſentit: quem interdum

terdum potius in noſtra tabula, quam dubia aliorum præcepta, ſequuti ſumus.

LXXXIX.

Gentes autem Thraciæ nobiliores poſt Edones ſunt *Mædi*, *Biſtones*, *Cicones*, *Cæni*, *Beſſi*, *Cæletæ*, *Odryſæ* [Tacitus ann. III cap. XXXVIII *Cælaletæ Odruſæque*; ſed Liuius lib. XXXVIII cap. XL & Plin. IV cap. XI *Cæletæ*] & παράλιον *maritimam oram* tenentes *Aſtæ*; quos *Aſtios* Liuius vocat lib. XXXVIII cap. XL, *Cænos* ſimul, *Cæletas* & *Maduatenos* nominans ad Hæmum *Denſeletæ* ſeu *Denthaletæ*, & *Selletæ*. In his *Beſſi* quondam & *Odryſæ* potentiſſimi. * Hinc *Odryſius* poetis eſt Thracius, vt exemplis probatum dedimus ad illud Silii lib. IV verſ. 432

- - - - Mauors in prælia currus
Odryſia tellure vocat.

INSVLAE CIRCA THRACIAM.

XC.

Aegæi maris inſulas expoſuimus ſupra in Græcia: quæ proximæ ſunt Thracibus, ad hunc locum reſeruauimus. In iis

XCI.

THASVS prima eſt, Neſti oſtiis oppoſita, marmore cum primis, quod *Thaſium lapidem* vocant, frumento & vino diues. Quidam geminant ſibilantem huius vocabuli, & Stephano, ac nonnullis locis Polybii, eſt Θάσσος: Plinii itidem lib. IV cap. XII *Thaſſus*. Sed plurimi ſimplici Σ ſcripſerunt Θάσος, *Thaſus*, Herodotus, Thucydides, Scylax extremo periplo, Strabo, & Philippi pacificatione Excerpt. Polyb. Legat. IX: ac in nummis Harduini ac Theſauri Brandenburgici ΘΑΣΙΩΝ. Strabo lib. X pag. 335 ὑπὸ παρίων ἐκτίσθη Θάσος, *a Pariis condita & culta Thaſus:* quod de noua colonia intelligamus. primi enim conditores Phœnices fuerunt. Herodotus lib. II cap. XLIV inueniſſe ſe in Thaſo templum ait, ὑπὸ Φοινίκων ἱδρυμένον, οἱ κατ' Εὐρώπης ζήτησιν ἐκπλώσαντες, Θάσον ἔκτισαν, *a Phœnicibus exſtructum, qui ad inveſtigandam Europam nauigantes Thaſum condiderunt.* A Phœnice Thaſo, qui cum Cadmo profectus ſit, nomen habere Heracleota Martianus pag. 27 auctor eſt, **

- - - - Φοίνικες μετὰ Κάδμου καὶ Θάσου
Ἐκ τῆς Ἀσίας διαβάντες ἔλαβον δὴ Θάσον,
Ἀπὸ τοῦ Θάσου καὶ τοὔνομ', ὡς καὶ νῦν ἔχει.

Xxx xxx 3 Priſcum

* His etiam regio, in qua Bacchum deum colebant & quam Beſſi tenebant, largitus eſt Craſſus, teſte Dione libr. LII pag. 529, 530. Ibidem *Merdi* quoque & *Serdi* nationes Thracicæ memorantur. Atque hi quidem Odryſis ab occidente obiecti fuiſſe videntur.

** Et Apollodorus III c. I §. I extrem. p. 149.

Priſcum nomen Euſtathius ad Dionyſium Χρυσῆ, *Chryſe* tradit fuiſſe: addit Plinius nomina *Aëriæ* & *Aethriæ*. Mela lib. II cap. VII *In Aegæo mari prope Thraciam Thaſos, Imbros, Samothrace.* In diuitiis inſulæ laudat Euſtathius & μέταλλα χρυσᾶ, *aurifodinas:* ſed largior prouentus ex marmore. Seneca epiſt. LXXXVI de Romanorum luxu: *Pauper ſibi videtur ac ſordidus, niſi Alexandrina marmora Numidicis cruſtis diſtincta ſunt, - - - niſi Thaſius lapis, quondam rarum in aliquo ſpectaculum templo, piſcinas noſtras circumdedit.* De frugum prouentu Dionyſius verſ. 523

- - - ὠγυγίη τε Θάσος, Δημήτερος ἀκτὴ,

id eſt *Thaſus Cereris litus*, quæ ita vocatur, Euſtathio interprete, διὰ τὸ εὐδαίμον τῆς νήσου, καὶ εὔκαρπον, *propter fertilitatis felicitatem.* De vino Apuleius * Apolog. p. 289 *Olitori & cauponi merito eſt conceſſum, olus & vinum ex nobilitate ſoli commendare, vinum Thaſium, olus Phliaſium.* Nepos Cimone cap. II *Thaſios opulentia fretos ſuo aduentu fregit.* Sub Romanis liberi fuere. Plinius: *Thaſſos libera.* Ptolemæo lib. III cap. XI vocata Θαλασσία, *Thalaſſia*, quod corruptum ex Θάσσος vel Θασσία videtur. Vid. Voſſ. in Scylacem.

XCII.

SAMOTHRACE obiecta Hebri oſtiis, religionis fama nobilitata & aſylo. De nomine mire variant an Samo, Ionum inſulæ, acceptum ferat. Straboni lib. X pag. 315 videtur probabilius, ἀπὸ τοῦ σάμους, quo nomine τὰ ὕψη, *altitudines* ſignificentur, deductam adpellationem eſſe, quia Ida & Troia ex vertice illius, ſecundum Iliados N verſ. 12, potuiſſent conſpici. Certe *Samos* fuit antiquum nomen, vt Strabo cenſet lib. VII extremo: additamentum *Thraciæ* diſcretionis cauſſa factum. ** Dionyſius verſ. 524

Ἴμβρος, Θρηϊκίη τε Σάμος, *** Κορυβάντιον ἄστυ,
Imbrus, & Threïcia Samus, oppidum Corybantium.

Cory-

* Et Demoſthenes aduerſ. Lacrit. p. 596 B.

** Vide etiam ſupra pag. 1062 Nicandrum Theriac. v. 458 & ibi Scholiaſten.

*** Nonnus Dionyſ. III v. 186

Ἠμαθίων Θρηΐκιαν ἔχων Σάμον Ἄρεος ἕδρην,

Hemathiarum Thracicam habens Samon Martis ſedem. Olim hæc inſula aliis vſa eſt nominibus, apud Poetas maxime. Nicander Theriac. v. 470

- - - Κεγχρήνης
Οὔρεα μαιμάσσων ἐπιθύσσεται ὀκρυόεντα
Αἵματος ἰσχανόων καὶ ἐπὶ κτίλα μῆλα δοκεύων
Ἢ Σάου, ἢ Μοσύχλου, ὅτ' ἀμφ' ἐλάτῃσι μακεδναῖς
Ἄγραυλοι ψύχωσι, λελοιπότες ἔργα νομήων.

Vbi Scholiaſtes: Καὶ ὁ Σάος δὲ καὶ ὁ Μόσυχλος ὄρη εἰσὶ τῆς Σάμου (καὶ τῆς Λήμνου. nam ſubſequentia verba oſtendunt, hæc omiſſa eſſe.) Μέμνηται δὲ τούτων τῶν τόπων, τὴν Λῆμνον καὶ Σαμοθράκην ἑκατέρας τὰς νήσους διὰ τούτων σημαίνων. Ἐκαλεῖτο δὲ Σάος καὶ ἡ ὅλη Θρᾳκικὴ σάμος. Καὶ Μόσυχλος δὲ τὰ ὄρη τῆς Λήμνου, ὡς Ἀντίμαχος.

- - Ἡφαίστου πυρὶ εἴκελον, ἥν ῥα τιτύσκει
Δαίμων ἀκροτάταις ὄρεος κορυφαῖσι Μοσύχλου.

Corybantes ad religionem loci pertinent, quia venerabile ibi templum fuit, cuius etiam Plutarchus meminit in Pompeio p. 631. Ibi τὰ ἐν Σαμοθράκῃ μυστήρια, *initiationis myſteria*, vt Strabo dicto loco vocat, tradebantur, non minoris æſtimata quam Eleuſinia. Etiam aſylum erat ſanctiſſimum. Plutarchus Aemil. Paullo p. 268 *Octauius*, conſulis legatus, τὴν ἀσυλίαν παρῆχεν τῷ Πέρσει διὰ τὰς θεὰς, *Perſen inuiolatum deorum cauſſa reliquit*. Eadem hiſtoria a Liuio eſt perſcripta lib. XLV cap. V *Claſſis Cn. Octauii Samothracam eſt adpulſa*, reliqua. Vrbem habuit cognominem. Ptolemæus III cap. XI extremo: Σαμοθράκη νῆσος καὶ πόλις, *Samothrace inſula & oppidum*. Quum Macedones inualuiſſent, in illorum ditione fuit. Liuius lib. XLIV cap. XXV *pecuniam* [Perſen] *interea Samothracæ in templo depoſiturum. Ea inſula quum ipſius ditionis eſſet, videre Eumenes, nihil intereſſe, an Pellæ pecunia eſſet.* Plura de nominis origine, primis cultoribus, auctore myſteriorum in hac inſula, diſputat Diodorus Siculus lib. V cap. XLVII ſeq. Et hæc libera ſub Romanis manſit. Plinius IV cap. XII *inſula Samothrace, quæ libera, ante Hebrum: ab Imbro triginta duo millia: a Lemno viginti duo* M. D. *a Thraciæ ora triginta octo millia: circuitu triginta duo millia: attollitur monte Saoce decem* M. *paſſuum altitudinis; vel importuniſſima omnium.* Sunt qui *Zerinthon antrum* Lycophronis verſ. 77 huic inſulæ tribuunt, ſequuti Ariſtophanis ſcholiaſten in Pacem pag. 641: quod alii plerique in Thraciæ ora quæſiuerunt, vt ſupra p. 1062 demonſtrauimus.

XCIII.

IMBRVS oppoſita Maſtuſiæ Cherſoneſi. Diſtantiam ex Plinio iam cognouimus. Stephanus: Ἴμβρος νῆσος ἐστὶ Θρᾴκης, ἱερὰ Καβείρων καὶ Ἑρμοῦ, *Imbrus eſt inſula Thraciæ, Cabiris ſacra & Mercurio.* Liuius lib. XXXV cap. XLIII *Imbrum primum inſulam tenuit: inde Scyathum traiecit.* Ouidius lib. I Triſt. eleg. IX

Venimus in portus, Imbria terra, tuos.

XCIV.

CYANEAE, Κυάνεαι, duæ paruæ inſulæ, quaſi ſcopuli, ſunt proxime ad Boſporum, in Ponto, de quibus & diſtantia illarum ſupra ex Arriano aliquid prædiximus. Vna Aſiam, altera Europam ſpectat. Strabo lib. VII pag. 221 αἱ δὲ Κυάνεαι πρὸς τῷ στόματι τοῦ Πόντου εἰσὶ δύο νησίδια, τὸ μὲν τῇ Εὐρώπῃ προσεχές, τὸ δὲ τῇ Ἀσίᾳ, πορθμῷ διειργόμενα ὅσον εἴκοσι σταδίων. *Cyaneæ ſunt duæ exiguæ inſulæ ad fauces Ponti, altera Europæ, altera Aſiæ adiuncta, circiter* XX *ſtadiorum*

Καὶ Ἐρατοσθένης

Εὖ τοι ὅσοις φαίνεσκε μοσυχλαίῃ φλογὶ ἶσον.

Ac Saus & Moſychlus *montes ſunt Sami ac Lemni. Memorat autem hæc loca,* Lemnum *ac* Samothracem, *vtramque inſulam, per ea ſignificaturus. Vocabatur autem* Saos *etiam tota* Samothrace. *Ac* Moſychlos *montes Lemni. Vt Antimachus: Vulcani igni, ſimilem quem dirigit deus ſummis montis cacuminibus Moſychli. Atque Eratoſthenes: Bene quibuscumque lucebat tantum quantum flamma Moſychlæa.*

diorum freto diſtantes. De his fabula fuit, * eſſe mobiles, coire & collidi, rurſusque diſcedere. Pomponius Mela lib. II cap. VII *Contra Thracium Boſporum duæ paruæ, paruoque diſtantes ſpatio, & aliquando creditæ dictæque concurrere, & Cyaneæ vocantur & Symplegades.* Plinius eadem tranſcripſit lib. IV cap. XIII adiecta origine ac cauſſa fabulæ: *In Ponto duæ* MD *paſſ. ab Europa:* XIV M. *ab oſtio, Cyaneæ, ab aliis Symplegades adpellatæ: traditæque fabulis ſe inter concurriſſe, quoniam paruo diſcretæ interuallo ex aduerſo intrantibus geminæ cernebantur, paullumque deflexa acie, coeuntium ſpeciem præbebant.* Ex his Darius Hyſtaſpis dicitur Pontum contemplatus, apud Herodotum lib. IV cap. LXXXV. Ammianus lib. XXII cap. XIII *geminos ſcopulos* vocat: Lycophron verſ. 1285 πέτρας, *ſaxa,*

Ἂς πόντος Ἕλλης καὶ πέτραι Συμπληγάδες.

Ouidius, ad fabulam adludens, lib. I Triſt. eleg. IX

Tranſeat inſtabiles ſtrenua Cyaneas.

Idem epiſtola Medeæ ad Iaſonem verſ. 121

Compreſſos vtinam Symplegades eliſiſſent.

* Vide Herodot. IV c. 85. Apollodor. I cap. 9 §. 22 copioſe. Ouid. Metamorph. XV. 337, 338.

F I N I S.

INDEX

613962
SBN
Biblioteca Nazionale
Digitized by Google

INDEX GEOGRAPHICVS.

A.

ABacænum *Siciliæ* 814
Abæ *Phocid.* 914
Aballaba 344
Abantes pop *Eubææ* 1020
Abantias inſ. *Eub.* 1024
Abantis, eadem ibid.
Abdêra *Hiſp.* 74
Abdêra *Thrac.* 1058
Abea *Meſſeniæ* 965
Abella *Campan.* 687
Abellinum *Hirpinor.* 697
Abensberg 418
Abia *Meſſeniæ* 965
Abnoba mons *Germ.* 370
Abobrica 84
Abobriga *Hiſpan.* 84
Abodiacum 416
Aborigines 503
Abrinca fluuius *Belg.* 371
Abrincatæ, pop. 161
oppidum ibid.
Abrincatui pop. *Gall.* 161
Abryſtum *Lucaniæ* 727
Abſyrtides, inſulæ *Illyr.* 498
Abſyrtis, Abſyrtium, inſ. 498
Abudiacum 416
Abula *Baſtitanorum* 108
Abus fluv. *Britann.* 324
Abuſina *Vindelic.* 418
Academia *Atticæ* 931
Academia *Ciceronis* 674
Acalandrum flumen 728
Acanthus *Epiri* 883
Acanthus *Macedon.* 846
Acarnanes pop. 888
Acarnania regio 887 ſeq.
Acci, *colon. Hiſpan.* 107
Accitani Gemellenſes 107
Acelum *Venet.* 560
Acerenza 715
Acerræ *Campan.* 685
Acerræ *Transpadanæ* 547
Aceſinus fluv. *Sarmatiæ* 401
Aceſta *Siciliæ* 798
Achæorum ſtatio *Thrac.* 1065
Achaia Rom. prouincia 821, 949
Propria 949
Acharna *Atticæ* 937
Achates fluv. *Siciliæ* 791
Achelous fluv. *Aetol.* 894
Acherini pop *Sicil.* 81
Acheron, Acheros fl *Bruttior.* 731
Acherontia fl *Ital.* 731
Acherontia opp *Ital.* 714
Acheron fluv. *Epiri* 877, 878
Acheruſia palus *Campaniæ* 668
Acherum *Sicil.* 810
Achilleos Dromos 400
Achillis inſula ibid.
Achillis regnum 865
Achradina 788
Acidaua *Daciæ* 478
Acidon fl. *Triphyl.* 963
Acilium 560
Acimincum *Pannon.* 448
Acincum *Pannon.* 447
Aciris fluv. 506, 728
Acis fl. *Siciliæ* 782. ſeq.
Acmonia *Daciæ* 480
Acontiſma *Maced. adiect.* 849
Acqs 144
Acradina, *pars Syracuſarum* 788
Acræ *Sicil.* 809
Acræphia, Acræphium 918
Acragas, *Agrigentum* 793
Acriæ *Lacon.* 970
Acrilla, Acrillæ *Sicil.* 809
Acriphia *Bœot.* 922
Acritas, promont. 965
Acroathum *Maced.* 847
Acroceraunii montes 873
Acrocorinthus 949, 950
Acroliſſus *Illyr.* 493, 494
Acrothous *Maced.* 847
Acronius lacus 329, 416
Actæa, *Attica* 930
Actania inſ. 393
Acte, *Attica* 930
Actium promont. 898
oppidum ibid.
Acumincum, *Acimincum* 448
Acuſio *Gall.* 194
Ad Aquas *Daciæ* 480
Ad Aquas *Mœſ.* 460
Adariſtus *Macedon.* 829
Ad Calem 596
Ad Centuriones 179
Addua fluv. *Ital.* 422
Adeba *Hiſpan.* 110

INDEX GEOGRAPHICVS.

Adelocum *Britann.* 341
Ad Enſem *Vmbr.* 596
Ad Fines *Belg.* 227
Ad Herculem *Pannon.* 454
Ad interciſa *ſaxa* 596
Ad Labores *Pannon.* 450
Ad Lullia *Belg.* 309
Ad Muros *Pannon.* 454
Ad Nouas *Mœſ.* 460
Ad Pontem *Britan.* 340
Ad Pontem *Muri* 434
Ad Statuas *Pannoniæ* 446
Coloſſas 447
Ad Stoma 469
Ad Tropæa Brutt. 733
Adrana fluu. *Germ.* 365
Adranum *oppid. Sic.* 805
Adria opp. & ſinus 509 ſq.
Adriani Forum 831, 234
Adrianum mare 510
Adriaticum mare 510
Adrius mons *Illyr.* 483
Ad ſeptem aras 60
Aduaca *Tungrorum* 130
Aduatiei pop Belg. 290 ſq.
Aduatuca *Ebur.* (non Aduaticorum) ibid.
Ad VictoriolasCiſpadan. 536
Adula mons *Germ.* 428
Aduris 144
Adûrni portus *Britan.* 332
Aeæas fl. *Græc.* 824
Aeæa, Aeæe inſ. *Ital.* 766
Aebiſoci 83
Aebura *Hiſpan.* 97
Aeceæ *Hirpinorum* 699
Aeculanum *Hirpin.* 698
Aedepſum *Eubææ* 1022
Aedeſſa *Macedon.* 833
Aedipſum *Eubææ* 1022
Aedui pop. *Gall.* 171
Aegæ, Aegæa *Maced.* 833
Aegæ *Achaiæ* 955
Aegæum mare 1043
vnde dicatur 1044
Aegaleus mons 964
Aegates inſulæ *Sicil.* 818
Aege, Aegea *Macedon.* 834
Aegeſta *Siciliæ* 797
Aegeta *Mœſiæ* 460
Aegetenſium claſſis 453
Aegiæ *Lacon.* 977
Aegialeus mons *Atticæ* 942, 944
Aegida *Hiſtriæ* 567
Aegilia inſ. *Peloponn.* 1014
Aegilienſes 941
Aegilium, *Igilium, alia ab Aegilo* 760
Aegina inſ. 1014
Aeginium Theſſal. 853
Aegira *Achaiæ* 954, 955
Aegiſthena *Megarenſ.* 947
Aegiſſus, Aegiſus *Mœſ.* 468
Aegithalium prom. 797
Aegitharſum prom. 796
Aegitium *Aetol.* 898
Aegium *Achaiæ* 954, 955
Aegones pop. 532
Aegos flumen *Thrac.* 1057, 1068
Aegoſthena *Megarenſ.* 947
Aeguſa inſ. *vna Aegatum* 819
Aeguſæ inſulæ, *Aegates* 819
Aegyla inſ. *Peloponneſ.* 1014
Aegypſus Mœſ. inſ. 468
Aegyſus ibid.
Aeliana Pincenſia 465
Aelii pons *Britann.* 344
Aelinum *promont.* 284
Aemilia Foſſa *Ciſpad.* 533
Aemiliana *caſtra Hiſp.* 100
Aemilii Tropæum *Gall.* 186
Aeminium *Luſit.* 57
Aemodæ inſulæ 356
Aemona, *Emona, Pannon.* 444
Aenaria inſ. *Ital.* 762
Aenêa, Ania *Macedon.* 842
Aenei, *incolæ Aeni* 1061
Aeneſius Iupiter 1009
Aeni Pons 432
Aeni pons inferior 419
Aenianes pop. 854, 886
Aenona *Liburniæ* 489
Paſini ciuitas ibidem
Aenus fluuius *Rhæt.* 415
Aenus mons *Cephaleniæ* 1009
Aenus opp. *Thrac.* 1061
Aeoliæ inſulæ 815
Aeolis 896
Aepéa Aepeia *Meſſen.* 965
Aequi pop. *Ital.* 627
Aequicoli pop *Aequi* ibid.
Aequiculi *iidem* ibid.
Aequinoctium 441
Aequum colon Dalmat. 495
Aëria opp. *Gall.* 195
Aëria inſ. *Thaſus* 1085
Aeſarus fl. *Crotonis* 740
Aeſernia *Samnit.* 692
Aeſis fl. *Vmbriæ ſin* 594
Aeſis opp. *Vmbriæ* 597

Aeſola

Digitized by Google

INDEX GEOGRAPHICVS.

Aeſola, Aeſula *Latii* 643
Aeſona *Hiſpan.* 118
Aeſtii pop. *Germ.* 391
Aeſtræum 825
Aeſula, Aeſulum 643
Aethalia inſ. *Ital.* 759
Aethea, Αἴθεα 967
Aethices pop. *Græc.* 883
Aethria inſ. *Thaſus* 1086
Aetna mons 803
oppid. 804
Aetoli pop Αἰτωλοὶ 894
Aetolia regio 894
Aexonenſes 941
Affile opp. *Latii* 647
Afflianus mons 644
Africa, an tertia orbis terræ pars 39
Africæ limes 40
Africus ventus 29
Aganippe fons 927
Agaſus portus 709
Agatha inſ. *Gall.* 203
Agatha, Agathe, opp. 483
Agathemerus 3
Agathodæmon geographus 5
Agathyrna, Agathyrnum 802
Agathyrſi pop. *Scyth.* 405
Agde 183
Agde 203
Agedincum, *Agendicum* 167
Agelocum 341, 345
Agen 152
Agendicum *Gall.* 167
Agennum vide *Aginnum* 152
Ager Picenus 602 ſq.
Ageſina 151
Aginnum *Gall.* 152
Agreda 91
Agredicum 167
Agrigenti portus 793
emporium ibid.
Agrigentum *Siciliæ* 792
Agrinium *Aetol.* 899
Agrippinæ Prætorium 281
Agrippina colonia 263 ſq.
Agrippinæ *vrbs* ibid.
Agrippinenſes ibid.
Aguntum *Rhæt.* 426, 435
Agurium, Agyrium *Sicil.* 806
Agyllæ, *Cære* 589
Agyrium, Agurium 806
Αἴγυλος inſ. *Ital.* 759
Αἰγὸς ποταμὸς 1068
Airau 139
Aiſacus fl. *Rhæt.* 422
Ala Noua *Pannon.* 441
Alaba *Hiſp.* 104
Alabanenſes 101
Alabis, Alabon, Alabus fl. 786
Alabon opp. ibidem
Alæa Mineruа 996
Alæſa, Aleſa *Siciliæ* 801
Alæſus fl. 801
Alagonia 980
Alalcomenæ 832
Alalcomenium, Alalcomenæ 923
Alani pop. *Sarm.* 403
Alania regio ibid.
Alata *Dalmatiæ* 495
Alata Caſtra *Britan.* 347
Alatrium 646
Alauna *Britan.* 346
Alauna, Alaunium *Galliæ* 161
Alaunus fl. 324
Alauona 89
Alba Fucentis 615
Alba Heluiorum 186
Alba *Hiſpan.* fl. 115
Alba Iulia 480, 481
Alba Longa *Latii* 639
Alba *Piceni* 610
Alba Pompeia *Ital.* 528
Alba Vrgaon *Hiſp.* 77
Albani pop. *Maced.* 825
Albaniana *Belg.* 282
Albanopolis 825
Albanum *prædium* 640
Albanus lacus ibid.
mons *Latii* ibid.
Albanus mons *Illyridis* 484 ſq.
Albauguſta *Gall.* 186
Albenſes Heluii 186
Albenſes, *ab Alba ad Fucinum* 614, 615
Albenſium ciuitas 186
Albienſes, Albigenſes 153
Albiga *Gall.* ibidem
Albigaunum 524
Albinia fluv. 576
Albiniana 281, 282
Albintemilium 524
Albiœce *Gall.* 192
Albion, *Britannia* 321
Albis fl. *Germ.* 366
Albium Intemelium 524
Albium Ingaunum ibid.
Albius mons 439, 484

Albix 153
Albucenſii pop. 477
Albona *Hiſtriæ* 488
Albula, *Tiberis* 6,6
Alburnus mons 724
portus ibid.
Alcala real 76
Alcanni 104
Alcaçar 61
Alcimoënnis *Vindel.* 417
Alea *Arcad.* 996
Alebece *Gall.* 192
Alemanni pop. 360, 387
Alemanniæ parua initia ibid.
Aleria *Corſicæ* 768
Alcſa *Sicil.* vide *Alaſa* 801
Aleſia *Gall.* 169
Aleta *Dalmat.* 495
Aletium *Ital* 717
Aletrium, *Alatrium* 646
Aletum *Gall.* 160
Alexia, *Aleſia rectius* 170
Algæ 587
Algidum, *mons & opp.* 630
Aliacmon fl. *Maced.* 833
Alicanta non eſt Alone 109
eſt Lucentum 109
Alicanum *Pannon.* 444
Alione *Britann.* 344
Aliphera *Arcad.* 999
Aliſe 170
Aliſo fl. *Germ.* 364
Aliſontia fl. 218
Aliſta *Corſicæ* 769
Allaba fl. *Sicil.* 794
Allaua fl. *Sicil.* ibid.
Allia fl. *Ital.* 619 ſq.
Allieni Forum 559
Alliſæ *Samnii* 693
Allobroges pop. 201
Alma mons 449
Alma fl. *Etruriæ* 575
Almeria *Hiſp.* 74
Almo, riuus Roman. 634
Almopii pop. 829
Almum *Mæſ.* 461
Almus mons *Mæſ.* 449
Alociæ inſulæ 394
Alon *Theſſal.* 863
Alone *Hiſp.* 109
Alone *Britann.* 344
Alope *Locr. Ozol.* 902
Alopece, Alopecia, inſ. 407
Alopeconneſus 1065
Alorus *Pieriæ* 837
Pæoniæ 830
Alpenus 905
Alpes Baſtarnicæ 477
Alpes Graiæ 520, 521
Alpes Penninæ ibid.
Alphêus fl. 959
Alpinæ gentes 517
Alſa fl. *Venet.* 562, 563
Alſium *Etrur.* 590
Alſuca *Rhæt.* 425
Alta Ripa *ad Rhen.* 250
Alta Ripa *Pannon.* 447
Altanum *Bruttior.* 744
Altanus ventus 34
Althæa *Hiſpan.* 101
Altinum *Ital.* 560
Altinum *Pannoniæ* 447
Altiſiodorum *Gall.* 168
Altona fl. *Britann.* 323
Aluntium *Siciliæ* 802
Aluona Hiſtriæ, *Albona,* 548
Aluta fl. *Dac.* 476
Alyzia opp. 891
Amaci, Ἀμακοί, pop. *Aſtures* 85
Amadoca opp. 407
Amadoci pop. *Sarmat.* 406
Amagetobria 233
Amakur, *Aſturica* 85
Amanteni pop. 440
Amantes pop. ibid.
Amantia *Græc.* 825
alia 827
Amarynthus Eubœæ 1020
Amaryſia Diana ibidem
Amaſenus fl. *Latii* 650
Amaſia, Amaſius, fluv. 362
Amaſtra *Sicil.* 813
Amathus fl. *Pamiſus* 967
Amathûs *Laconiæ* 969
Ambarri 174
Amber fluv. *Vindel.* 415
Ambiani pop. *Belg.* 308
Ambiani opp. 216
Ambiatinus vicus Treuer. 259
Ambitarinus vicus 255, 258 ſq.
Ambitiuus pagus 259
Ambracia 879, 880
Ambracus *caſtellum Ambraciæ* 881
Ambrones pop. *Heluet.* 222
Ambronicus pagus 225
Ambruſſum 185

Am-

Ambryſus, Ambryſſus 911. f 912
Amenanus fl. *Sicil.* 783
Ameria opp. *Ital.* 601
America an priſcis nota 42
Amerinum caſtellum 582
Ameriola *Sabinor.* 619
Ameſtra *Sicil.* 813
Amiſia, Amiſius fl. 362
Amiternum 611, 626
Amniſus fl. *Cretæ* 1038, 1039
oppidum ibidem
Amorgus inſ. 1054
Ampelon promont. 845
Ampelos prom. *Cretæ* 1030
Amphaxitis regio 839
Amphicæa 913
Amphiclea 913
Amphilochi pop. 890
Amphilochia regio 889
Amphimales ſinus 1031
Amphimalla, Amphimallium ibid.
Amphipagum prom. *Corcyr.* 1004
Amphipolis *Macedon.* 847, 848
Amphiſcii 20, 25
Amphiſſa *Ozolarum* 902
Amphryſus, Amphryſſus fl. 865
Ampſancti lacus 700
Amyclæ *Ital.* 661
Amyclæ *Laconicæ* 976
Anactorium *Acarnan.* 839
Anagnia *Latii* 646
Ananes pop. *Ciſpadanæ* 532
Anaon portus 523
Anaphe inſ. *Cretici* M. 1041
Anaphlyſtus *Atticæ* 938
Anapus fl. *Illyr.* 493 ſ.
Anapus fl. *Siciliæ* 789
Anartes pop. *Daciæ* 477
Anarti pop. ibid.
Anas fl. *Hiſpan.* 55
Anaſus fl. *Norici, Aniſus* 430
Anaſſus fl. *Venet.* 562, 563
Anatilii pop. 187
Anatiliorum urbs 187
Anaximander Mileſius tabulas Geographicas
primas confecit 3
Ancalites pop. *Britan.* 328
Ancheſmus mons *Atticæ* 944
Anchiſæ portus *Epiri* 874
Anchiſia *mons* 1000
Anchoa *Bœot.* 930
Aneiana *Pannon.* 451
Ancon, Ancona 603
Ancone 195, 115
Ancrina *Sicil.* 811
Ancyra *Sicil.* ibid.
Andecrium vide Andetrium 494
Andegaui pop. 162
oppidum ibid.
Andegauus urbs ibid.
Anderedon *Gall.* 153
Anderidum ibid.
Anderitum ibid.
Andes, pagus *Mantuanus* 552
Andes, Andi, pop. *Gall.* 162
Andetrium *Dalmat.* 494
Andicaui pop *Gall.* 152
Andicauorum ciuitas ibid.
Andium 203
Andizetes 550
Andomadunum *Lingonum* 234
Andretium *Illyr.* 494
Androphagi pop. 405
Andrus inſ. *Cyclad.* 1045
Anemo fl. *Ciſpadan.* 541
Anemoria *Phocid.* 911
Angers 162
Angitiæ lucus 615
Angli pop. *Germ.* 383 ſ.
Angouleme 151
Angriuarii pop. *Germ.* 377
Anguillade 203
Angulum *Veſtin. Ital.* 611
Anien fl. 617
Animo fl. *Ciſpadan.* 541
Animarum varietas e locorum ſitu 37
Anio, *Anien*, fl 617
Aniſus fl. *Norici* 430
Anitium 155
Anitorgis opp *Hiſp.* 77 ſ.
Annamatia *Pannon.* 447
Anonium *Euganeor.* 554
Anſibarii pop. 375
Anſuarii pop *Germ.* ibid.
Antematunnum 234, 235
Antemna, Antemnæ 616
Anthedon, portus *Argolicus* 985
Anthedon *Bœot.* 918
Antheia *Meſſenior.* 957
Anthemûs, regio *Macedon.* 841
urbs *Macedon.* ibidem
Anthropophagi pop. 405
Antiana *Pannon.* 451
Antiatium roſtra 647 ſq.
Antibe 189
Antichthones 22

Antichthones Melæ 40
Anticirrha *Malienſ.* 908
Anticirrha *Ozolarum* 901
Anticyra *Malienſium* 908
Anticyra *Ozolarum* 901
Anticyra *Phocid.* 908
Antigonea *Epiri* 875
Antigonia *Arcadiæ* 1001
Antigonia *Maced.* 841
Chalcidica 842
Epiri 875
Antipodes 22, 23
negati 23
adſerti a veterib. 24
Antiopolis *Maſſilienſium* 189
Antiquaria *Hiſp.* 75
Antirrhium *Peloponneſ.* 897
Antiſcii 20, 21
Antiſiodorum *Gall.* 168
Antium *Latii* 638, 647, 648
Antoeci 21, 22
Antona fl. *Britann.* 323
Antonacum, Antonnacum 260
Antro, Antron 864
Antros inſ. *Gall.* 202
Antunnacum *Belg.* 260
Amphiſcii 20
Anxantium *Marſorum* 615
Anxur opp. *Latii* 650 ſq.
Aobriga *Hiſp.* 84
Aoros 1034
Aornus *Epiri* 874
Aous fl. *Illyridis Græcæ* 824
Aparctias ventus 27
Apeliotes ventus ibid.
Apeneſtæ opp. *Apuliæ* 709
Aperantia *ſub Pindo* 899
Aphas fl. *Epiri* 881
Aphetæ opp. & port. 868
Ἀφηλιώτης ventus 28, 29
Aphidna *Atticæ* 941
Aphrodiſias *Thrac.* 1070
Aphrodiſium *Pyrenæi* 122
Aphrodiſium *Latii* 638
Aphytis *Macedon.* 843
Apia, *Peloponneſus* 948
Apidanus fl. *Theſſal.* 754
Apollinares Aquæ 588 ſ.
Apollonia *Aetoliæ* 899
Chalcidica 847
Cretæ 1031
Macrobiorum 847
Apollonia *ad mare Hadr.* 823, 824
Apollonia *Mygdoniæ* 840
Apollonia *Siciliæ* 814
Apollonia *Thrac.* 1077.
ſupra Pontum ibidem
Aponiana inſ. 819
Appianum *Rhæt.* 425
Appiaria *Mœſ.* 467
Appi Forum 656
Apri Pl. opp. *Thrac.* 1082
Apros, Sing. idem ibidem
Apruſtum 727
Apſoros inſ *Illyr.* 498
Apſus fluv. *Maced.* 823
Abſyrtis, Abſyrtides 498
Apta *Gall.* 196
Apta Iulia ibidem
Aptenſium ciuitas 197
Aptera *Cretæ* 1034
Aponus fons 558
Apulia regio 704
Daunia 705
Peucetia 705, 712
Apulum *Daciæ* 481
Apulum Auguſtum ibidem
Aqua Claudia *Romæ* 634
Crabra *Rom.* ibidem
Martia ibidem
Virgo *Rom.* 634
Aquæ Apollinares 588
Aqua Viua *Etrur.* 585
Aquæ Auguſtæ *Tarbellorum* 144
Aquæ Bilbilitanæ *Hiſp.* 102
Aquæ *Britannicæ* 333 ſq.
Aquæ calidæ *Hiſp. opp.* 114, 117
Aquæ Celeniæ *Hiſp.* 84
Aquæ Cilinæ *Hiſp.* ibid.
Aquæ Conuenarum 145
Aquæ Cumanæ 667, 668
Aquæ Cutiliæ *Sabin.* 625
Aquæ Dacicæ 480
ad Aquas *Daciæ* ibid.
Aquæductus *Romani* 634
Aquæ Flauiæ, opp. 83
Aquæ Heluetiæ 228
Aquæ Mœſicæ 460
ad Aquas *Mœſ.* ibid.
Aquæ Pannoniæ 444
Aquæ Querquernæ 82
Aquæ Quintianæ 84
Aquæ Regiæ *Epiri* 876
Aquæ Sextiæ *Gall.* 191.
Aquæ Statiellorum 529
Aquæ Tarbellicæ *Gall.* 144

Aquæ

Aquæ Tauri *Etrur.* 588
Aquæ Voconiæ *Hiſp.* 116
Aquenſes Taurini 588
Aquenſis ciuitas 144
Aquilonia *Hirpinorum* 700
Aquenſis ciuitas, *Aix*, 191
Aquenſis ciuit. *Tabell.* 144
Aquicaldenſes *Hiſp.* 114
Aquileia 563
Aquilo ventus 29
Aquincum *Pannon.* 447
Aquinum *Ital.* 659
Aquitania f. 14. gentium 155
Aquitania prouincia 130, 143
  vetus anguſtior 142
  ab Auguſto amplificata 142, 148
Arabela 814
Arabona *Pannon.* 442
Arabo fluv. Pannon. 438
Arabriga *Luſitan.* 57
Arachthus fl. *Epiri* 880, 881
Aracillum *Hiſpan.* 86
Aracœlis *Hiſp.* 86, 89
Aracynthus mons *Aetoliæ* 895
Aradus inſula 1040
Ara ducta, traducta opp. *Luſit.* 57
Aræ Flauiæ opp. 417
Aræ Seſtianæ *Hiſp.* 85
Aragenus *Gall.* 162
Aranus inſ. 1040
Ara Tutelæ *Corſicæ* 768
Ara Vbiorum 263, 264
  an Bonna 264 ſq.
Arar fluv. *Gall.* 135 ſq.
Araris, idem ibid.
Araui pop. *Luſit.* 58
Auraura vrbs 183
Arauris, Araurius fl. 139, 183
Arauſio opp. 194
Arauſio Secundanorum ibidem
Arauzona *Illyric.* 490
Araxus prom. *Elidis* 957
Arbela *Siciliæ* 814
Arbor Felix opp. 227
Arcades, Arcadia, opp. *Cretæ* 1038
Arcadia regio 990
Archippe *Marſorum Ital.* 615
Arcidaua *Daciæ* 478
Arcilaci opp Hiſp. 108
Arcobriga *Hiſp.* 61
Arcobriga 103
  Ceſada 103
Ardea Latii 638
Ardennæ, *Arduenna* 220
Ardiæi pop. *Illyr.* 485
Ardius mons *Illyr.* ibidem
Ardoneæ *Apuliæ* 707
Ardotium *Illyric.* 489
Arduenna ſilua 220
Arecomii Volcæ 184
Arelate duplex 190
  col. Iulia Paterna ibid.
Arelate, Arelatum & Arelas 190
  Sextanorum ibid.
Aremorici, Armorici 157 ſq.
Arenacum 279
Arenatium ibid.
Arene *Elidis* 963
Arethon fl. *Epiri* 880
Arethuſa fons *Sicil.* 788
Arethuſa fons *Eubœæ* 1024
Arethuſa *Mygdoniæ* 840
Arethuſa *Thebana* 927
Aretrebæ, *Artabri* pop. 84
Areua 94
Areuaci 97
Areuacæ pop. *Hiſpan.* 94
Argælæ Vxama 94
Argeia regio 932
Argenis fl. 161
Argens 138
Argennum prom. 782
Argentanum Bruttior. 744
Argentaria 230, 244
Argenteum flum. Gall. 138, 188
Argentia Transpadana 547
Argenteum fl. 138, 188
Argentinum fl. 138, 183
Argentora 243
Argentoratum 243 ſq.
Argentoratus 243
Argentuaria 230, 244
Argenûs vrbs *Gall.* 161 ſq.
Argeſtes ventus 27, 29
Argi, vrbs *Arginorum* 985
Argilus *Maced.* 846
Argita fl. 354
Argithea *Epiri* 883
Argoda *Sarmat.* 411
Argolicus ſinus 972, 982
Argolis regio 982
Argos Amphilochicum 889
Argos, *Peloponneſus* 948
Argos, τὸ Ἄργος, *Argi*, *Argiv.* 985, 986
  Hippium ibid.
Argos Hippium *Ital* 707

Argous

Argous portus 760
Argyripa idem, 707
Ἀργυρίππα ibid.
Argyrium *Siciliæ* 806
Argyruntum 489
Arialbinum *Rauracor.* 231
Arica inſ. *Gall.* 203
Aricia *Latii* 640 ſq.
Aricinum nemus ibid.
Ariconium 342
Arimaſpi *Scythæ* 406
Ariminum opp. 592
flum. ibid
Ariorum mons *Bæticæ* 78 ſ.
Ariſtagoras Mileſius 4
Ariſtæum opp. *in Hæmo* 1036
Aritium Prætorium *Luſit.* 57
Ariuates pop. 840
Arlape *Norici* 432
Arles 190, 414
Armamentarium *Batav.* 282 ſq
Armenita fluv. *Etrur.* 577
Arminno mons *Hiſp.* 60 ſq.
Ar Mœur quid ſignet lingua Celtica? 157
Armorica, regio, ora 158
Armoricæ civitates 157
Armorici pop *Gall.* 157
Arna *Vmbr. cis Apennin.* 598
Arnina fl. *Etrur.* 577
Arniſſa 832
Arnus fluuius Etrur. 505
Arocelitani pop *Hiſp.* 89
Arocha fluv. 738
Arola fluv. *Heluet.* 219
Arolus, opp. *Biſalt.* 842
Aroanius fl 922
Arpi opp. *Apuliæ* 707
Arpinum 658
Arretini Veteres 579
Fidentes ibid.
Iulienſes ibid.
Arretium ibid.
colonia Fidens Iulia ibid.
Arribantium *Mæſ.* 465
Arrubium *Mæſ.* 468
Arſa opp *Hiſp.* 68
Arſia fluuius *Hiſtr.* 483, 188
finis Italiæ 567
Artabri pop. *Hiſp.* 82, 84
Artabrum *Promont.* 84
Artacina 1034
Artalbinum *Gall.* 231
Artana, *Ortona* 645
Artemiſia inſ *Ital.* 760
Artemiſium *Eubœæ* 1018
Artemita Ἀρτέμιτα inſ. *Ital.* 760
Artena *Etrur.* 587
Artigi *Hiſp.* 68
Arubium *Mæſ* 468
Arucci opp *Hiſp.* 67
Arucia *Illyr.* 489
Aruerni pop *Gall.* 154
fratres Romanorum ibid.
vrbs *Gall.* ibid.
Arunda opp. *Hiſp.* 67
Arupinum *Liburn.* 487
Aruſini campi *Hirpinor.* 698
Arx Britannica *in Batav.* 283
Arx Romana, eadem, 282
Arypium *Liburn.* 488
Arzus opp *Thrac.* 1083
Arzus fl. *Thrac.* 1057, 1071
Aſæus ager *Arcad.* 995
Aſanum *Dalmat.* 492
Aſciburgius mons 369
Aſciburgium *Belg.* 271
Aſcii, Ἄσκιοι 20
Aſconis foſſa *ex Pado* 558
Aſcra *Heſiodi patria* 928
Aſeriuium *Dalmat.* 492
Aſculum *Apulum* 710
Aſculum *Picenum* 609
Aſcuris lacus 865
Aſea *Arcad* 995
Aſelenon 935
Aſeſiates pop *Liburn.* 490
Aſia quid complectatur 39
Aſiæ limes ab Africa 42
Aſinæus ſinus, *Meſſen.* 1012
Aſinarus fl *Siciliæ* 781, 790
Aſine *Argolidis* 983
Hermonica ibid.
Aſine *Lacon.* 969
Aſines fl *Siciliæ* 782
Aſiſia *Liburn.* 490
Aſiſium *Ital.* 599
Aſopus fl. *Bœot.* 917, 921
Aſopus fl. *Peloponneſ* 953
Aſos, Aſum *Cret.* 1037
Aſſa *Macedon.* 845
Aſſorus, Aſſorium *Sicil.* 806
Aſparagium *Græcæ Illyrid.* 823
Aſſorus *Macedon.* 840
Aſpia fl. *Piceni* 604
Aſpledon *Bœot.* 930
Aſta *Ligur.* 527

Digitized by Google

Aſta Regia *Hiſp.* 75
Aſtacus *Acarnaniæ* 891
Aſtæ pop. *Thrac.* 1084
Aſteris, Aſteria inſ. 1008
Aſterium 825
Aſtii, *Aſtæ* pop. *Thrac.* 1085
Aſtica regio Thrac. 1084
Aſtigi colonia *Hiſpan.* 67, 76
Auguſta 76
Aſtura, fluv. *Latii* 648, 761
inſula ſub illius oſtium 648, 761
Ciceronis villa 648
Aſtures pop. *Hiſp.* 85
Aſtures Auguſtani ibid.
Transmontani ibidem
Aſturica Auguſta ibid.
Aſturia regio ibid.
Aſtypalea inſ. 1014, 1040, 1041
Aſum *Cretæ* 1037
Atabulus ventus 29
Atagis fluuius 422
Atalanta inſ. Euripi 1021, 1025
Atalantæ Neſion, [illegible] 1022
Atax fluv. *Gall.* 139
Ategua *Hiſpan.* 76
Atella *Campan.* 686
Aternum *Lucaniæ* 726
Aternum *Piceni* 607, 612
Aternus fluuius 607
Ateſte *Venetiæ* 559
Athamanes pop. Græc. 885
Athamania regio ibid.
Athamantius campus *Bœot.* 922
Athanagia *Hiſpan. Ilerda* 121
Athenæ *Atticæ* 931
Athenæ Diades *in Eubœa* 1023
Athenæ *Mediolanenſes* 546
Athenæ *Rhemorum* 313
Athenopolis *Maſſilienſium* 188
Atheſis 422, 507, 551
Atho, Athos, mons 846
Athyras fl. *Thrac.* 1057, 1074
Atina *Latii* 659
Atinium *Theſſal.* 853
Atinum *Lucaniæ* 726
Atintanes pop. 831, 884
Atintania regio 831, 884
Atlantica Platonis 40
Atrauates pop. 307
Atrax opp. *Theſſal.* 856
Atrebatæ, *vrbs* 307
Atrebates pop. *Belg.* ibid.
Atrebates, Atrebatii, *Britann.* 324
Atria *Transpad.* 509. 557
Atrianus fluv. 507, 557
Attacotti, pop. *Britann.* 351 ſq.
Attacum *Hiſp.* 104
Attagus fl. *Atax* 139
Attegua Hiſpan. 76
Atthis, idis, regio *Attica* 930
Attica regio 930
Attidium *Vmbriæ* 597
Attium *Corſicæ* 769
Attuarii pop. *Germ.* 377
Attubi Claritas Iulia 75
Atuaca, *Atuatuca* 273
Atuatici pop. *Belg.* 290
Atuaricorum oppid. ibid.
Atuatuca *Eburonum* 273
Aturæ 144
Aturenſium ciuitas 144
Aturis fluv. 143
Aturrus fluv. *Gall.* 143
Aturus fluv. *Gall.* 132, 144
Auanticum, Auenticum 224
Auara fluv. *Gall.* 155, 173
Auaricum *Gall.* 155
Auatici pop. 187
Auchethæ *Sarmatæ* 403
Auchi pop. *Batau.* 287
Aude 139
Audena fluv. 570
Audura fluv. *Gall.* 135
Auella *Campan.* 687
Auendo *Liburni* 487, 488
Auenio *Gall.* 194
Auennicus 194
Auens fl. *Sabin.* 621 ſq.
Auenticum *Heluet.* 223
Auera 155
Auernus lacus 670, 671
Aufidena *Samnitium* 691
Aufidus fluv. *Apul.* 506, 710
Aufinates ciſmontani 611
Aufina, Aufinum *Veſtinor.* 611
Auſona fluv. *Britann.* 323
Augæa Chalcidicæ 847
Auguſta Auſciorum 146
Auguſta colonia Apulum 481
Auguſta Dacica 480
Auguſta Emerita 60
Auguſta Iulia Gaditana 70
Auguſta Gemella *Hiſpan.* 77
Auguſta Noua *Hiſpan.* 95
Auguſta Prætoria 199
Auguſta Prætoria Daciæ 482

Augu-

Auguſta Præt. Salaſſorum 521
Auguſta Rauracorum 229
Auguſta Sueſſonum 316
Auguſta Taurinorum 518
Auguſta Treba *Ital.* 628
Auguſta Treuirorum 255
Auguſta Tricaſtinorum 195
Auguſta Veromanduorum 311 ſq.
Auguſta Viudelicorum 416
Auguſta Vlpia Traiana 480
Auguſtana *caſtra* 418
Auguſtobona *Gall.* 169
Auguſtobriga Hiſp. 59, 97
Auguſtodunum *Gall.* 171 ſq.
Auguſtomagus *Belg.* 311
Auguſtomana *Gall.* 169
Auguſtoritum *Gall.* 150
Auguſtonemetum *Gall.* 154
Auignon 794
Auila non eſt Abula 108
Auiæ *Veſtinorum* 611
Auiſio portus 523
Aulæi mœnia *Thrac.* 1077
castellum ibid.
Aulerci pop. *Gall.* 164
Eburouices 164
Diablintes ibid.
Cenomani ibid.
Auleſa 114
Aulis, *idis, Bœot.* 917
Aulon opp. nauale 824
ad mare Hadr. ibidem
Aulon *ſupra Chalcidicam* 847
Aulona *Peloponneſi* 963
Auo fl. *Hiſp.* 83
Auranges 161
Aureliana colonia 431
Aurelianæ *Apulæ* 713
Aureliani vrbs 164
Aureoli pons 547
Aureus Mons *Corſicæ* 769
Aureus Mons *Mœſ.* 458
oppid. ibidem
Aurinia *Etrur.* 575
Aurunci pop. Ital. 660
Auſa opp. *Hiſp.* 117
Auſcenſes pop. 146
Auſci, Auſcii, pop. 145
Auſci vrbs *Aquitan.* 146
Auſer fl. *Ital* 505, 570 ſq.
Auſetani pop. *Hiſpan.* 116
Auſetani ad Iberum 116
Auſimum, *Auximum* 607
Auſoba fluv. *Hibern.* 354
Auſona *Hiſp.* 117
Auſones pop. *Ital.* 502 ſq. 660
Auſona opp. 660
Auſonia regio 502
Auſter ventus 26
Auſtrania inſ. *German.* 393
Auſugum *Rhæt.* 425
Auſur fl. *Ital.* 571
Auteſiodorum *Gall.* 168
Authetani pop. *Hiſp.* 117
Automate inſ. 1042
Autoſiodorum *Gall.* 168
Autricum *Gall.* 163
Autrigones pop. *Hiſp.* 86
Autun 172
Autura fl. Galliæ 135
Auuona fl. *Britann.* 323
Aux 146
Auxerre 168
Auxima, *Vxama* 94
Auximum *Ital.* 607
Axati *Hiſp.* 76
Axelodunum *Britann.* 344
Axiacæ pop. *Sarm.* 403
Axiaces fl. *Sarmat.* 398
Axima opp. *Gall.* 199
Axiopolis *Mœſ.* 468
Axius fl. *Maced.* 832, 836, 839
Axona fl. *Gall.* 135, 219
Axuna opp. *Gall.* 199
Azagarium *Sarmat.* 407
Azali pop. 440
Azanes pop. *Arcad.* 1002
Azenenſes pop. *Atticæ* 941
Azorum *Theſſal.* 855
Azorus *Pelagoniæ* 855

B.

BAcacum *Neruiorum Belg.* 292
Bacaſis *Hiſp.* 117
Baccanæ *Etrur.* 587
Bacenis ſilua *Germ.* 371
Bacculonenſes 117
Bacuntium fl. *Pannon.* 448
Badacum *Norici* 432
Badalox 67
Badalona 114
Badeſa 117
Badia opp. *Hiſpan.* 67
Baduhennæ lucus Belg. 374
Bæculæ *Hiſpan.* 114
Bæcula Auſetanorum 117

Bælo

Digitized by Google

Bælo opp. *Hiſp.* 71
Bæſippo opp. & port. 70
Bæterra *Gall.* 182
Bætes fl. *Hiſp.* 78
Bætis fluuius *Hiſp.* 78
Bætica prouincia 65
eius limites 65
Bæticæ conuentus iuridici ibid.
coloniæ ibid.
limites ibid.
oppida ibid.
Bætulo, Bætullo *Hiſp.* 114
Bæturia, *Bæticæ pars* 65, 66
Bagaeum *Nerviorum Belg.* 274, 292
Bagienni pop. *Vagienni* 518
Bagneres 145
Bagnolas opp. *Hiſp.* 117
Baiæ *Campanæ* 669
Baianus ſinus ibid.
portus Iulius ibid.
Baiocaſſes *Gall.* 162
Baiocaſſium ciuit. ibid.
Balari pop. Sardiniæ 775
Baleares inſulæ 127
maior & minor 128
Baleſium *Calabriæ* 717
Balſa 63
Balſio *Hiſp.* 91, 102 ſq.
Baltia, *Scandinouia* 391
Banienſes 58
Bantia *Apul.* 714
Baranio fl. *Gall.* 173
Barbariana *Hiſp.* 74
Barbarium promontorium 55
Barbeſul *Hiſpan.* 71. 74
Barbeſula eadem 71, 72, 74
Barcelos 82
Barcino *Hiſpan.* 113
Fauentia ibid.
Barêa, Bariæ, Βάρεια 66. 74
Barguſii 120
Baris *Calabr.* 719
Barium *Apul.* 713
Barpana inſ *Ital.* 760
Barſa inſ. *ad Gall.* 203
Baſi opp *Hiſp.* 117
Baſiana *Pannon.* 452
Baſilea 231
Baſilidæ *Scythæ* 403
Baſſiana *Pannonia* 452
Baſta *Calabriæ* 718
Baſtarnæ pop. 390
Baſtarnicæ Alpes 390, 477
Baſternæ pop *Baſternæ* 390
Baſti opp *Hiſp.* 108
Baſtetani pop. *Hiſp.* 65, 101
Baſtitani, iidem, 107
Baſtuli pop. *Hiſp.* 65
Batauа *caſtra, in Vindel.* 419
Batavi pop. 275
Batauodurum 279
Batauorum inſula 276, 277
oppidum 278
Bathia *Hiſpan.* 67
Bathynias fl. *Thrac.* 1057, 1074
Bathys fl. *Siciliæ* 798
Baton 440
Batua *Illyr.* 497
Batulum *Campan.* 684
Baueoniea *Vangionum* 251
Baudobriga *Treuevor.* 257
Bauli. *villa Campan.* 672
Bauota 720
Bautobrica 258
Bauxare *Rhæt.* 425
Bayeux 162
Bauzanum 425
Bebiana villa 590
Bebryces pop. *Gall.* 177
Bebrycia aula 177
Beda vicus 262
Bedaium *Noricl* 432
Bedeſa *Hiſpan.* 117
Bedeſis fl. *Ciſpadan.* 541
Bedriacum *Transpad.* 551
Βῆμα, paſſus, *menſura* 47 ſq.
Βηματίζειν ibid.
Begerri pop. *Aquitan.* 145
Belbina *Laconiæ* 977 ſq.
Belemina, eadem ibid.
Belerium prom. 335
Belgica *Vbiorum* 269
Belgium Cæſaris 319
Belginum *Belg.* 256 ſ.
Belia 105
Bello fluv. *Hiſp.* 82
Belitani *Hiſpan.* 89, 105
Belgæ pop. *Gall.* 204 ſq.
Belgæ pop. *Britann.* 333
Belgica Gallia 204 ſq.
Belgites 440
Belo opp. *Hiſpan.* 71
Belli 92
Bellocaſſes pop. 318
Bellouaci pop. 310
Bellus Mons *opp.* ibidem

Yyy yyy 2

Belli-

Belſinum *Hiſp.* 103
Belunum *Rhæt.* 425
Bena *Cretæ* 1038
Benacus lacus, *Garder See* 550
Benauani 120
Beneharrum 145
Beneuentum 694
Col. Iulia Concordia Felix 694
Bennauenta *Britann.* 340
Bennica regio *Thrac.* 1084
Berga *ad Strymonem* 848
Βεργαΐζειν 848
Bergi, Bergos inſ. 391
Bergidum *Hiſp.* 86, 120
Bergiſtani *Hiſpan.* 120 ſq.
Bergitani pop. ibid.
Bergium *Hiſpan.* 120
Bergomum 545
Bergula *Orestæ.* 100, 108
Bergulæ 1083
Berguſia *Hiſpan.* 120
Berguſii 120
Berœa *Macedon.* 834
Berones, Βήρωνες, pop. 87
Berta *opp.* 842
Berunenſes *Rhæt.* 424
Berunum *Rhæt.* 425
Beſeldunum f. Benſendunum 117
Beſidiæ *Bruttior.* 741
Beſippo *Hiſpan.* 71
Beſſa *Locr. Opunt.* 906
Beſſapara *Thrac.* 1080
Beſſi pop. *Thrac.* ibid.
Beſſica regio 1084
Betaſi, Betaſii, Bethaſii, pop. 291
Beterræ *Gall. Narb.* 182
Betis, *Bætis* fluv. 78
Betriacum, *Bedriacum* 551
Betula *Hiſpan.* 114
Betulo *Hiſpan.* 114, 115
Beureſt 172
Beziers 183
Biate, *Viate, Hiſp.* 100
Biatia eadem ibid.
Bibali pop. *Hiſpan.* 82
Bibracte *Aeduor.* 171, 172
Bibracte Iulia 172
Bibrax opp. *Remor.* 313
Bibroci pop. *Britann.* 328
Bice lacus *Tauricæ* 401, 410
Bidacum *Norici* 432
Bidaium idem 433
Bidis *oppid.* 808
Biducaſſes pop. 161
Biduceſii pop. *Biducaſſes* ibid.
Bigerra *Hiſpan.* 108
Bigerri, Bigerrones, pop. *Gall.* 145
Bigorra 145
Bilbao 86
Bilbilis ferri ferax 102
Bilbilis *Hiſpan.* 102
Bilbilitanæ Aquæ 102
Bilitio *Rhæt.* 426
Biludium *Illyric.* 492
Biminacium, *Viminiacum* 459
Bingium *ad Rhen.* 219, 252
Birgus fluuius *Britann.* 354
Biriciana *Vindelic.* 421
Biſaltæ pop. 841 ſeq.
Biſaltia regio 841 ſeq.
Biſanthe *Thrac.* 1071
Biſcargis *Hiſp.* 110
Biſtones pop *Thrac.* 1085
Biſula fluv. *an Viſtula?* 395
Biturex opp. *Gall.* 155
Bituricæ opp. *Gall.* 155
Bythias fl. *Thrac.* 1074
Bituriges, vrbs 155
Bituriges Cubi, pop. 155
Bituriges Vibiſci pop. 147
Bityla *Lacon.* 977
Bizone *Thrac.* 471
Bizya *Thrac.* 1084
Blanda Hiſp. 113, 114
Blanda *Lucaniæ* 726
Blanduſiæ fons 623
Blanes 114
Blanona *Illyric.* 490
Blaſcon inſ. *Gall.* 203
Blatobulgium *Britann.* 344
Blauia *Santonum* 149
Blauia militaris 149
Blauium 150
Blauutum 150
Blaye 150
Blemmina *Lacon.* 977 ſq.
Blenna *Cretæ* 1038
Blera *Etrur.* 584
Bleriſa opp. *Luſit.* 59
Bliterra, *ſpurium nomen* 183
Boa, Boæ, inſ. *Illyr.* 499
Boagrius fl. *Locr. Epicnem.* 903, 904
Boaulia, *Bauli*, Campan. 672
Bodincomagus *Ligur.* 529
Bodiocaſſes pop. *Gall.* 314
Bodionti. i 19

Bodo

Bodobriga *Belg.* 258
Bodotria *æſtuarium* 324
Bœa, Bœæ opp. *Lacon.* 971
Bœa, *Argolici ſinus* 972
Bœbe *Theſſal.* 869
Bœbias lacus 869
Bœon *Tauric.* 411
Bœotia regio 916
Boiæmum, Boiemum, regio 389
Boii pop. *Germ.* ibid.
Boii pop *Galliæ trantalp.* 174
Boii *Ciſalpini* pop. 532
Boii pop. *Vindelic.* 420
Boiorum Deſerta *Pannoniæ* 442
Boiodurum 430
Boiohemum 389
Dorid. 899
Boium opp. *Lacon.* 899
Bola *Aequorum Ital.* 629
Bolbe *Macedon.* 847
Bolerium promont. *Britann.* 352
Bonconica *Vangionum* 251
Bondicomum *Ligur. ad Pad.* 529
Boni portus *Cretæ* 1030
Bonna 265
Bononia *Belgicæ* 302, 304
Bononia *Pannoniæ* 448
Bononia *Ital.* 538
Bontobrice 257
Bora mons *Macedon.* 829
Borbetomagus 251
Borbitomagus 250
Borchorum 128
Boreas ventus 27
Bormitomagus 250
Bortina 120
Boryſthenes fluv. 398
Boryſthenis, opp. 399
Boryſthenidæ pop. ibid.
Boryſthenitæ pop. 403
Boſa *Sardiniæ* 773
Bosporana regio 411
Boſporani pop. ibid.
Bosporani reges ibid.
Bosporus vrbs 410
Bosporus Cimmerius 409
Bosporus Myſius 1074
Bosporus Thracius ibid.
Bottiæa regio *Macedon.* 835 ſq.
Bouenna inſ. *ad Sardiniam* 776
Bouiaſmum 389
Bouianum *Samnit.* 692
Bouillæ *Latii* 640
Bouium *Britann.* 342 ſ.
Bouo inſ. *Illyr.* 499
Bourges 155
Bracara *Hiſp.* 82
Bracara Auguſta ibid.
Bracarauguſta ibid.
Bracari pop. 82
Brachyſcii 20
Bradanus fluuius 715
Bræcarii, *Bracari,* 82
Brannodunum *Britann.* 339
Branonium *Britann.* 341
Branogenium ibid.
Braſia *Attica* 940
Braſiæ *Laconiæ* 973
Bratuspantium *Gall.* 310
Brattia inſ. 499
Brauron, Brauronia 939
Bregetio, Bregitio *Pannon.* 446
Bregætium *Pannon.* ibid.
Bremenium *Britann.* 346
Bremetonacum *Britann.* 344
Bremeturacum ibid.
Brentonicum *Euganeorum* 553 ſ.
Breones pop. *Breuni* 424
Βρεττανία 321
Breuci pop. *Pannon.* 440
Breucomagus 241
Breuni pop. *Rhæt.* 423
Brica Celtica vrbs ſonat 57
Bricinniæ, *caſtellum* 785
Brigæcum *Hiſpan.* 85
Brigantes pop. *Britann.* 344
Brigantes pop *Hiberniæ* 354
Brigantii pop. *Vindelic.* 415
Brigantinus lacus 228, 415
Brigantia, Brigantium opp. *Vindelic.* 228, 415
Brigantium *in Alpibus* 519
Brigantium *Hiſpan.* 84
Brileſſus mons *Atticæ* 942, 944
Brigecum 85
Brigobanna *Britann.* 417
Britannia 321
Barbara 325, 350
Romana 325, 328
Inferior 327
Superior 326
Britanniæ diuiſio 325
oppida 325
muri, valla 325, 347
Britannica arx *Belg.* 283
Brito, Britto, Britannus 322
Britomartis nympha 1027

Digitized by Google

Brittenburg, *Belg.* 284
Briualſeræ 135
Briuates portus, *Breſt.* 160
Brixellum *Cispadan.* 535
Brixentes, Brixantæ pop. 424
Brixia *Italiæ* 548
Brocomagus *Triboccor.* 241
Bromiſcus *Macedon.* 847
Brouoniacum *Britan.* 344
Bructeri pop. 375 ſq.
  Majores 376
  Minores ibid.
Brundiſium 716
Brundulus portus *Venet.* 557
Bruttii pop. 730
Bruttiorum mediterranea 741
Bryanium *Macedon.* 832
Bubalia *Pannon.* 449
Bubinda 354
Bucephala prom. *Argiu.* 983 f. ſq.
Bucephalus portus 985
Buchætium *Epiri* 875
Bucolium *Arcad.* 1002
Budalia *Pannon.* 449
Budinus mons 406
Budoræ, *Budroæ*, inſ. 1039
Budorus fl. *Eubææ* 1023
Budroæ inſ. *Cretici M.* 1039
Budua *Luſitaniæ* 57, 60
Buges lacus, *Byce* 410
Bulis *Phocid.* 915
Bullæum *Brittann.* 342
Bullis *Græc. Illyr.* 825
Bura *Achaiæ* 954, 955
Buragara *Mæſ.* 475
Burburaga *Mæſ.* ibid.
Burchania inſ. 393
Burdegala 148
Burdigala *Gall.* 148
Burginacium *Belg.* 280
Burgundiones pop. 384
Burii pop. *Germ.* 385
Burnum *Illyric.* 490, 495
Burridenſii pop. 477
Burrium *Britann.* 342
Burſada Hiſp. 104
Burtina Hiſp. 120
Buruncum Belg. 267
Buthoë *Illyr.* 493
Buthrotum *Epiri* 876
B[illegible]cea inſ. *Cretici M.* 1040
[illegible] *Venet.* 558
[illegible] an flumen Brutt. 736
Buxentum *Ital.* 726
Byce lacus *Sarm.* 401, 410 ſq.
Byllis, *Bullis*, opp. 825
Byrrus fl. *Rhæt.* 422
Byzantium 1075

C.

Caballinum *Gall.* 171, 173
Caballodunum, *idem* 173
Caballio, *Gall.* 194
Cabellio, idem, 173, 194
Cabezza del Griego 101
Cabillones opp. *Gall.* 173
Cabillio ibid.
Cabillo 173
Cabillonum, idem 173
Cabiris ſacrata Imbrus 1087
Cabo de Eſpichel 55
Cabrera 129
Cabyllinum 173
Cabyle *Thrac.* 1084
Cacra *promontor.* 791
Cacyparis fl. *Sicil.* 790
Cadiſtus mons *Cretæ* 1026
Cadmea 920
Cacyrum *Sicil.* 808
Cadurci pop. *Gall.* 152
  Eleutheri 153
Cadurcum ſ. Cadurcus opp. *Gall.* 152
Cæcias ventus 28 ſq.
Cæcilia caſtra *Hiſpan.* 61
Cæciliana 61
Cæcina fluuius *Etrur.* 573
Cæcinum an opp. Bruttiorum? 738
Cæcinus an fl. Bruttiorum? ibidem
Cæcubum regio 664, 665
Cæcubum *vinum* 665
Cæcubus ager 664
Cælerini 82
Cæletæ pop. *Thrac.* 1084 ſq.
  Maiores ibidem
  Minores ibidem
Cælina opp. & fl. *Venet.* 561
Cælius Mons opp. *Vindel.* 417
Cælium *Apuliæ* 715
Cænepolis, *Neapolis, Tænarum* 968 ſq.
Cænica regio *Thrac.* 1084
Cænina *Sabinor.* 619
Cænys, prom. *Brutt.* 734
Cænomani pop. *Transpad.* 548
Cænophrurium *Thrac.* 1072
Cæpiana 61

Cæra-

Digitized by Google

INDEX GEOGRAPHICVS.

Cæracates pop. *Belg.* 245
Cæratus fl. *Cretæ* 1035
vrbs, *Cnoſſus* ibid.
Cæræſi pop. *Belg.* 273, 274
Cære opp. *Etrur.* 589
Cæretanus amnis ibid.
Cæriana *Hiſp.* 67
Cærites, incolæ τῆ Cære 589
Cæritis amnis 589
Cæſada 503
Cæſarea auguſta 105
Cæſar auguſta 104
Cæſarea inſ. *Gall.* 203
Cæſarodunum *Gall.* 163
Cæſaromagus *Belg.* 310
Cæſaromagus *Britann.* 336
Cæſena *Cispadana* 539
Cæſia ſilua *Germ.* 371
Cæſtria *Epiri* 879
Cætobrix opp. *Hiſpan.* 61
Cabors 152
Caicinus fl. *Bruttior.* 737
Caieta *Latii* 661
Calabria regio 716
Calacta, Calacte *Sicil.* 801
Calagorina 89
Calaguris Iulia Naſeia 89
Calaguris Fibularenſis 89
Calahorra 89
Calarnia Turris 847
Calatia *Campan.* 684 ſq.
Calatini, *qui colunt Calatiam* ibid.
Calatis *Mæſiæ* 471
Calatum *Britann.* 344
Calauria inſ. *Arginor.* 1013
Calcaria *Britann.* 345
Caleua *Britann.* 334
Caldes de Malauella *opp. Hiſp.* 116
ad Cale, *ad* Callem 596
Caledonia regio 350
Caledonii pop. *Britann.* ibid.
Caledones, Caledonii 355
Caledonius Oceanus 351
Calenus, *a Calibus* 682 ſq.
Cales opp. *Campan.* ibid.
Caletes, Caleti, pop. 317
contributi Lugdunenſi ibid.
Caletra *Etrur.* 575
Caliſia *Germ.* 385
Callæci pop. *Hiſpan.* 81
Callæcia *Hiſpan.* 85
Callaici Bracarii 82
Lucenſes ibid.
Callaci pop. *Hiſp.* 81
Callatis, Callatia *Mœſ.* 471
Calle opp. *Hiſpan.* 81
Calleua *Atrebatum* 334
Calliarus *Locridis* 904, 906
Calliæ, *Callia, Pelopon.* 998
Callicula mons *Campan.* 682
Calliſæ *Hirpinor.* 700
Callipidæ pop. *Sarmat.* 403
Callipolis *Aetoliæ* 899
Callipolis *Calabr.* 719
Callipolis *Siciliæ* 814
Callipolis *Thraciæ* 1068
Callipûs fl. *Luſitan.* 55
Callirhoe Enneacrunos *fons* 934
Calliteræ *Macedon.* 842
Callium *Aetoliæ* 899
Calloniana *Sicil.* 810
Calon *Belg.* 271
Calor fl *Lucaniæ* 723
Calor fl *Beneuent.* 694
Calpe mons *Hiſp.* 72, 79
Calpurniana 69
Calybe *Thrac.* 1084
Calydnæ inſ. 1041
Calydon *Aetoliæ* 896
Calymna inſ. 1041
Calypſûs inſula 758
Camalodunum *Britann.* 337
Camara *Cretæ* 1031
palus 791
Camaracum *Belg.* 292
Camarina vrbs *Sicil.* 791
Camarica *Hiſp.* 86
Camarque 203
Camars 578
Cambes *Rauracor.* 231
Cambete ibidem
Cambodunum *Britann.* 345
Cambolectri pop. 151
Camboritum *Britann.* 339
Cambretonium ibid.
Cambûnii montes 865
Cambus fl. *Vindelic.* 415
Cameliomagus *Ligur.* 530
Cameria, Camerium, *Sabin.* 619
Camerinum, *Vmbriæ* 597
Camers, Camertes, Camerini incolæ 597 ſ.
Camicus fl *Sicil.* 793
opp. regia Cocali ibid.
Camirus *Cret.* 1030
Campania regio 665
Campania mediterr. 679

Cam-

Campi Canini Rhæt. 541
Campi Lapidei *Gall.* 187
Campi Raudii *Ital.* 542
Campus Iuncarius *Hiſpan.* 116
Camprodon 117
Campus Lapideus 138
Campſa *Maced.* 842
Camuni pop. *trans Padum* 423, 553
Canaſtræum prom. *Macedon.* 844 ſeq.
Candabora *Hiſp.* 104
Candanum 478
Candanouia inſ. 394
Candauia regio, iugum 830
Canelata *Corſicæ* 769
Cangi pop. *Britann.* 328
Caninefates pop *Belg.* 285
Canini campi *Rhæt. finibus* 541
Cannæ *Apul.* 711
Cannenſis clades ibid.
Cannenufates pop. *Belg.* 285
Cantæ pop. *Britann.* 352
Cantabria regio 86
Cantabri pop. *Hiſp.* ibid.
Cantabricus Oceanus ibid.
Cantii pop. *Britann.* 328, 329
Cantium prom. *Britann.* 329
Cantium, regio 329
Canuſium *Apul.* 711
Capara opp. *Luſit.* 59
Capena opp. *trans Tiber.* 586
Capena porta Romæ 633
Caphareus prom. *Eubææ* 1017 ſq.
opp. *Eubææ* ibid.
Caphya opp. *Arcad.* 999
Caphyatæ opp. *Arcad.* 999
Capitolium Toloſanum 181
Capidaua *Mæſ.* 468
Capillati pop *Ligures* 518
Capitolinus cliuus 633
Cappara *Luſit.* 59
Capraria inſ. *Hiſp.* 129
Capraria inſ. *Ital.* 759
Capraſia opp. *Bruttior.* 741
Capraſia inſ. *Ital.* 759
Capraſiæ, *oſtium Padi* 556
Capreæ inſ. *Ital.* 764
Capri portus *Maced.* 847
Capua *Campan.* 681
Caput bouis *Mæſ.* 461
Caput Finiſterræ 84
Caracates pop 245
Caraceni Samnites 690
Caracini ibid.
Caralis *Sardiniæ* 772
Carales Pl. *Caralis* ibid.
Carantonus fl *Gall.* 133
Caranuſca *Treueror.* 262
Carbania inſ. *Ital.* 758
Carbas ventus 34
Carbia *Sardiniæ* 774
Carbonaria *foſſa Padi* 557
Careaſo, Carcaſum *Gall.* 180
Carcasſo, Carcasſio ibid.
Careine opp *Sarmat.* 402
Carcinites ſinus 402
Carcinitis opp. ibid.
Carcinum *Bruttior.* 738
Cardamyla *Peloponn.* 967
Cardia *Thrac.* 1063
Cardines mundi 26
Cares opp. *Hiſp.* 105
Carenſes, *incolæ eius* 105
Carillæ opp. *Brutt.* 730
Caris, *ſiue* Carus fl. *Gall.* 133, 173
Cariſtum *Liguriæ* 529
Carmentalis porta Romæ 633
Carminianenſis ſaltus 720
Carminianum *Calabr.* ibid.
Carni pop. 562
Carnio *Arcad.* 1002
Carnotena ciuitas 163
Carnotum opp. *Gall.* 163
Carnûs, *untis*, *Pannon.* 441
Carnuntum *Pannon.* ibid.
Carnutes, Carnuti, pop. *Gall.* 163
Carnuteni 163
Carnutum opp. *Gall.* ibid.
Carnutum *Pannon.* 441
Carocotinum *in Caletib.* 318
Carpathus inſ. 1041
Carpates mons 477
Carpeſii pop. *Hiſp.* 97
Carpentoracte *Gall.* 196
Carpentras 196
Carpetani pop. *Hiſp.* 91, 97
Carpetania regio 97
Carpi pop. 390, 477
Carpiani pop. 477
Carpis, opp. *Pannon.* 447
Carraca *Transpadanæ* 554
Carrea Pollentia 527
Carrodunum *Germ.* 390
Carſeoli *Ital.* 628
Carſulæ, *Vmbr. citerioris* 601
Carſum *Mæſ.* 468
Carteia Hiſp. 69, 70, 71

Car-

INDEX GEOGRAPHICVS.

Cartela Olcadum, *Althea* 101
Carthago Noua 108
Spartaria ibid.
Carthago Vetus *Hiſp.* 111
Caruentana arx *Latii* 655
Carya *Laconia* 280
Carya *Laconica* 978
Caruo *Belg.* 1000
Caryonei pop. *Sarmat.* 406
Caryſtus *Eubœa* 1019
Caryſtiæ columnæ 1019
Caryſtium marmor 1019, 1024
Caryſtum *Ligur.* vide *Cariſtum.*
Caſcantum *Hiſp.* 89, 91
Caſperia *Sabinor.* 623
Caſilinum *Campan.* 682
Caſinum *Latii adiecti* 660
Caſmena 810
Caſmenæ ibid.
Caſperula *Sabinor.* 623
Caſpingium *Belg.* 281, 284 ſq.
Caſſandrea *Macedon.* 843
Iulia Auguſta ibid.
Caſſiopæum prom. *Corcyræ* 1004
Caſſiopæi pop. *Epiri* 875
Caſſiope portus *Epiri* 874
oppidum 874, 875, 879
Caſſiope Epiri mediterr. 879
Caſſiopeia opp. *Caſſiope* 875
Caſſiterides inſulæ 325, 356
Caſſius Iuppiter 874
Caſtalius fons 910
Caſtanæa *Theſſal.* 870
Caſtellani 116
Caſtellum ad Aenum fl. 419
Caſtellum ad Fuldam 380
in Tauno ibid.
Caſtellum Menapiorum 289, 305
Caſtellum Morinorum 305
Caſthanæa *Theſſal.* 870
Caſtorum nemus *trans Padum* 552
Caſtra Cæcilia *Hiſp.* 61
Caſtra Hannibalis, *portus* 738
Caſtra Herculis *in Batauis* 280
Caſtra Martis *Mæſ.* 464
Caſtra menſuræ genus 49
Caſtra Noua *Daciæ* 478
Caſtrum, colonia, *Pretut.* 606
Caſtrum Ebredunenſe 199
Caſtrum *Inui* 638
Caſtrum Nouum *Etruriæ* 588, 589
Caſtrum Vercenſe 184
Caſtrum Nouum *Pretut.* 606
Caſtulo *Hiſp.* 98, 99
Caſtulonenſis ſaltus 80, 99
Caſus inſ. 1041
Catabathmus limes Africæ 42
Catægis ventus *Pamphyl.* 30
Catalauni pop. & opp. 313
Catana *Siciliæ* 783
Cataracto *Britann.* 344
Catarractum fl. *Cret.* 1029
Catari pop. *Pannon.* 440
Catina *Siciliæ* 783
Catti pop. *Germ.* 379
Caturiges pop. & opp. 199
Caturractonium *Britann.* 344
Catyeuchlani pop. *Britann.* 338
Cauaillon 194
Cauares, Cauari, pop. *Gall.* 194
Caua Eubœæ 1022
Cauca *Hiſp.* 53
Cauchi pop. *Germ.* 376
Maiores ibid.
Minores 376
Cauci 376
Cauçoliberum 178
Caudium *Samnit.* 695
Caudinæ Furculæ ibid.
Caulonia, Caulon *Brutt.* 737
Caurium opp. *Luſit.* 61
Caurus ventus 28, 34
Cazorla 108
Cea, Ceos inſ. *Aegæi* 1046
Ceba *Ligur.* 528
Cebenna mons *Gall.* 140
Cebrum *Mæſ.* 466
Cebrus fl. *Ciabrus,* ibid.
Cecropia *Attic.* 931
Cecropia alia *Atticæ* 937
Cecyrina *Achaiæ* 957
Celadus fl *Hiſp.* 83
Celaduſſæ inſulæ 498
Celelates pop. *Ligur.* 531
Celeia *Norici* 436
Celemantia *Germ.* 390
Celeniæ Aquæ *Hiſp.* 84
Celennæ *Campan.* 684
Celetrum *Illyr. Græc.* 827
Celeuſus opp. 418
Celia *Ital.* 715
Celſa *Hiſp.* 119
Celſenſes 89
Celtæ latiſſime coluerunt 131
Celtæ Cæſaris 131
Celtiberia regio 101

Celtibéri pop. 91, 101
Celtica pars Galliæ 156
Celtica pars Luſitaniæ 53
Celtici *Hiſp.* 66
Celticum prom *Hiſp.* 84
Celydnus fl. *Illyr. Græc.* 827
Cemelium *ſub Alp. Gall.* 193
Cemenelium idem 193, 517
Cemmenum 186
Cenabum *Gall.* 163
Cenæum prom. 1018
Cenchreæ *Corinthior.* 951, 952
Ceneta *Venet.* 560
Cenio fl. *Britann.* 324
Cenomagni pop. *Brit.* 328
Cenomani pop *Gall.* 165
Cenomani *Ital. Transpad.* 548
Centobrica *Hiſp.* 122
Centrones pop. *Alpin.* 199, 293
Centumcellæ 588
Centumputea *Daciæ* 478
ad Centuriones, locus ad Pyrenæum 179
Centuripa, Centuripæ *Pl.* 804
Ceos inſ *Aegei* 1046
Cephalenia inſ. 1008
Cephalenes incolæ 1009
Cephalœdis, Cephalœdium 801
Cephiſſia fons *Athen.* 934
Cephiſſis *palus* 924
Cephiſſus fl *Bœot.* 930
Cephiſſus fl. *Atticæ* 935
Cephiſſus, Cephiſus fl. *Phocid.* 913
Cepiana opp *Luſit.* 61
Ceracates pop. Belg. 245
Ceramicus vrbis 931
extra vrbem, ibid.
Ceratonia *Achaiæ* 958
Ceraunia oppid. Achaiæ 954, 957
Ceraunii *Illyrici* 485
Ceraunii montes *Epiri* 954, 873
Cercinitis palus *Macedon.* 847
Cerdiciates pop. 531
Cerdonia *Ital.* 707
Cereatæ, Ceretæ, pop. *Cretæ* 1038
Cereſius lacus *Transpadan.* 543
Ceretani pop. *Hiſp.* 122
Certima *Hiſp.* 104
Cerſennia *Marſorum* 615
Cerilli opp *Brutt.* 730
Cerinthus *Eubœæ* 1023
Cerretani pop. 122
Cerretani Auguſtani 123
Iuliani ibid.
Ceruaria *Galliæ finis* 122, 178
Ceruaria *Oretan.* 100
Cerucra 178
Ceſada 103
Ceſata ibid.
Ceſſero opp. *Hiſp.* 183
Ceſtrina, regiuncula *Epiri* 879
Cetaria *Siciliæ* 797
Cetium opp. *Norici* 432, 440
Cetius mons *Noric.* 432, 439
Cetobriga 61
Chabrius fluv. *Maced.* 847
Chædini pop. 392
Chæronea Bœot. 925
Chalæon portus 901, 907
Chalaſtra *Macedon.* 840
Chaleos, χαλεὸς, 901
Chalcia inſ *Cretici M.* 1041
Chalcidice regio 845
Chalcis *Macedon.* 845
Chalcis *Aetoliæ* 897
Chalcis *Eubœæ* 1021 ſq.
Chaleſtra *Macedon.* 840
Challon 173
Chaluſus fl. *Germ.* 366
Chamaui pop. *Germ.* 376
Chaonia regio 872
Charadra *Epiri* 879
Phocidis 914
Charax opp. Tauricæ 409
Charente 133
Chares fl. Gall. 134
Chartus 163
Chateau *Landon* 165
Charidemi Promontorium 74
Charybdis 779 ſ 780
Chaſuarii pop. *Germ.* 377
Charti pop. *Catti* 379
Chartuarii pop. *Germ.* 377
Chaucis regio 376
Chauci pop. *Germ.* ibid.
le Cher fluv. 134
Chelidonias ventus 31
Chelonatas prom. 959
Cherſon, χερσὼν, 408
Cherſoneſus Cimbrica 394
Cherſoneſus Taurica 408
Cherſoneſus opp. *Taurica* 408
Cherſoneſus emporium ibid.
Cherſoneſus prom. *Atticæ* 936
Cretæ 1031, 1038
Cherſoneſus Thraciæ 1063
Cherſoneſus Zenonis 410

Cheruſci

INDEX GEOGRAPHICVS.

Cheruſci pop. 381
Chelinus fl. *Sarmat.* 396
Chidria *Thrac. Cherſoneſ.* 1070
Chimæra caſtellum *Epiri* 874
Chimerium prom. 877
Chinna, *Ginna* 497
Chonia, *regiuncula Bruttior.* 741
Chronus fluv. *Sarm.* 395
Chryſa inſ. *ad Cretam* 1040
Chryſas fl. *Sicil.* 806
Chryſe inſ. *Thaſus* 1086
Chryſe inſ. *Aegæi* 1053
Chuni, *Scythæ* 406
Chydas fl. *Siciliæ* 802
Chyretiæ *Theſſal.* 852
Ciabrus fl. *Mæſ.* 456
Cibalæ *ſeu* Cibalis 449
Ciberis *Thrac.* 1070
Cichyrus *Epiri* 877
Cicones pop. *Thrac.* 1059
Cicyoethus inſ. 1053
Cilina *Venet.* 561
Cilinæ Aquæ *Hiſp.* 84
Cilniana 74
Cilurnum *Britann.* 344
Cimarus prom. *Cretæ* 1025, 1027
Cimbri pop. 382
Cimbrianæ, Cimbrianum 451
Ciminius ſaltus, mons, lacus 581
Cimmerium Campaniæ fabuloſum 672
Cimmerium npp. *Tauricæ* 411
Cimolus inſ. *Aegæi* 1047 f.
Cinarus, Cinara, inſ. 1055
Cinga fl. *Hiſp.* 118
Cingenteratum 73
Cingilia *Veſtinor.* 611
Cingulum *Piceni* 608
Cinium 128
Cinna, Chinna 497
Cinniana *Hiſp.* 116
Circæus mons *Latii* 649
Circeii opp Latii ibid.
Circius ventus 29, 30, 34
Circumpadani 531
Cirpi *Pannon.* 447
Cirrha Phocidis 907
Cirtitania 123
Ciſamos *Cretæ* 1034
Ciſamus opp. 1027
Ciſpadana Gallia 531
Ciſſa Thrac. 1069
Ciſſa, Ciſſum, *Hiſp.* 117
Ciſſus *Maced.* 840
Cithæron moos 916, 927
Ciharista portus 188
Citinium 899
Ciuitas Albenſium 186
Ciuitas Albigenſium 153
Ciuitas Mogalonenſium 185
Ciuitas Namnerum 858
Ciuitas Nemauſenſis 184
Ciuilis Claudius 212
Ciuitas Sollinienſium 192
Clamperia 731
Clanis fl *Etrur.* 578
Clanius fl. *Campan.* 666, 685
Clanouenta *Britann.* 345
Clarenna *Vindelic.* 418
Claritas Iulia 74
Clarus Mons Gall. 154
Claſsica colonia, *For. Iulii* 188
Claſtidium 530, 531
Claterna Ciſpadan. 538
Claude, Claudos inſ. 1040
Claudia Copia Lugdunum 175 ſq.
Claudia *Norici* 433
Claudiuium ibid.
Claudii Forum Gall. 199
Claudius mons 439
Claudomerium Hiſp. 84
Clauenna 427
Clauſentum Antonini 333
Clauſtra Pyrenæi 124
Cleonæ *Argolicæ* 989
Cleonæ *Chalcidicæ* 847
Clepidaua 392
Cletius fl 553
Clenum *Britann.* 339
Clibanus mons *Brutt.* 742
Clima quid proprie 16, 17
Climata olim ſeptem 18
inæqualia 18, 19
Climata veterum 17
Climberrum *Auſciorum* 146
Cliſſæ *Bœot.* 929
Cliternia 703
Cliternum 628
Clitor, Clitorium opp. 998 ſq.
Clitorius fons 999
Clitumnus fons fl. 600
Clodia ſoſſa 557
Clodianæ *Maced.* 850
Clodianum flum. 117, 121
Clodii Forum 570
Cloſtra Romana 648 f.
Cluana *Piceni* 604

Cluilia foſſa 640
Clunia *Hiſp.* 95, 428
Clunium *Corſicæ* 769
Cluſina palus 578
Cluſini Noui 579
  Veteres ibid.
Cluſium *Etrur.* 578
Cluſius fl. 553
Cluuerii controuerſia de Rheni oſtiis 209
Cluuia *Samnit.* 696
Cnemis mons *Locrid.* 903
Cnemides, plur. opp. ibid.
Cnoſſus, Cnoſus *Cret.* 1035
Coca 93
Cocintum prom. *Brutt.* 737 ſq.
Cocoſſates pop. *Gall.* 144
Codanonia inſ. 394
Codanus ſinus 361
Colonia *Britann.* 346
Cœlerini pop. 82 ſqq.
Cœlimontana porta Romæ 633
Cœliobriga *Hiſp.* 82
Cœlos portus 1066
Colapiani pop. 440
Colapis fluv. *Pannon.* 439
Colarni pop. *Luſit.* 58
Colarnum opp. *Hiſp.* 60
Colatio *Norici* 436
Colentum inſ. *Illyr.* 499, 500
Colias *prom.* & *littus Atticæ* 934
Colicaria *Ciſpadan.* 537
Collatia *Sabinorum* 616, 617
Collatia *Apulorum* 708
Collina porta Romæ 633
Collippo opp. *Luſit.* 56
Colone, Colonides *Meſſeniæ* 965
Colonia *Britann.* 337
Coloni Equeſtris 224
Colonia Iulia Calpe 72
Colonia Luſitanorum 64
  Metallina 64
Colonia Morinorum 306
  Norbenſis 58
Colonia Traiana 270, 272
Colonia Valentia 106
Colops fl. *Pannon.* 439
Colubraria inſ. 127
Columbaria inſ. *ad Siciliam* 818
Columbarium prom. Sardin. 771
Columna Rhegia 734
Columna ventorum. Caietana 29
Comacenus Lacus, *Larius,* 427
Comacina inſ. *in Lario* ibid.
Comagenæ *Norici* 432
Comarus portus 878
Combrêa *Macedon.* 842
Comidaua *Dac.* 482
Comillomagus *Ligur.* 530
Cominium 697, 700
Comitatus Redenſis 180
Complutum 97
Compſa *Hirpinor.* 701
Compulteria 697
Comum 544
Concana *Hiſp.* 86
Concani pop. Hiſp. ibid.
Concordia Iulia 68
Concordia *in Venetis* 562
Concordia *Luſitaniæ* 57
Concordia *Nemetum* 247
Condanum 478
Condate quid ſignet Celtica lingua 161
Condate opp. *Aulercorum* 164
  Britann. 342, 344
  Carnutum 160
  Rhedonum ibid.
Condiuicnum opp. *Gall.* 158
Condruſi pop. 272, 274
Confluentes, *vrbs* 259
Conimbrica *Luſitan.* 57
Coniſtorſis *Hiſpan.* 77
Cononium *Britann.* 336
Conope *Aetoliæ* 895
Conſabrum *Hiſp.* 98
Conſaburenſes 98, 101
Conſentia 737, 742
Conſilinum *Brutt.* 937
Conſtantia 227
Conſuarini pop. 178
Conteſtani pop. 91, 108
Contenebra 591
Continentes maiores quot 39
Continuſſa ſ Cotinuſſa 124
Contra-Acincum 447
Contrebia *Hiſpan.* 98
Contributa *Hiſp.* 67
Conuenarum vrbs 88
Conuenarum Aquæ 145
Conuenæ pop. Gall. ibid.
Copais *lacus* 921, 924
Copia Claudia colonia 175, 176
Copiæ, *Thurii* 729
Copria, *littus Sicil.* 782
Cora *Latii* 652
Corani, *incolæ eius* ibid.
Coracodes portus *Sardin.* 774

Co-

Coraſſiæ inſulæ, (*Scopuli*) 1055
Corax mons *Aetol.* 898
Corbio *Hiſp.* 113
Latii 629
Corbulonis foſſa 212
Corbulonis munimentum 374
Corcora fl. *Pannon.* 451
Corcyra inſ. 1003 ſq.
oppid. inſulæ 1004
Corcyra Nigra inſ. 501
Cordona 117
Corduba 68
colonia patricia 69
Corfinium *Pelign.* 613
Coria *Britann.* 346
Coricæ inſ. 1039
Corinium *Britann.* 338
Liburniæ 489
Corinthus 949
Laus Iulia 950
Corioli opp. 654
Corionallum, Coriouallium 274
Coritani pop. *Britann.* 340
Cornabii pop. *Britann.* 352
Cornacum *Pannon.* 448
Cornauii pop. 341
Corniculani 558
Corniculum *Sabinor.* 619
Cornus *Sardiniæ* 773
Corone *Meſſeniæ* 965
Coronea *Bœotiæ* 923
Coronea *Theſſal.* 859, 860
Corporis temperies ex patriæ ſitu 36
Corſeult 159
Corſi pop. *Corſicæ* 767
Corſica inſ. ibid.
Corſula 625
Corſtorpitum 346
Corticata *Hiſp.* 67
Cortona 579
Cortuoſa 591
Corunna 84
Corus vent. 27, 29, 34
Corybantes in *Samothrace* 1087
Corybantium opp. 1086
Corycium antrum } *Phocid.* 911
nemus }
Corycus mons Cretæ 1026
Corycum prom Cretæ 1026, 1027
oppid Cretæ 1027
Corydallus *Atticæ* 942
Coryne 963
Coryphaſium prom. 964
Coſa, Coſſa, *Etrur.* 576
Coſa fl. 656
Coſedia, Coſediæ opp. 161
Coſetani, pop. Hiſp. 112
Coſitani ibid.
Coſſa 576
Coſſentia 737
Coſſetani pop. Hiſp. 112
Coſſinites fl. Thrac. 1059
Coſſio opp. Vaſatum 147
Coſſyra inſ. 820
Coſta Balænæ 524
Coſyra, *Coſſyra*, inſ. 819
Cotenſii pop. 477
Cothon inſ. *Lacon. ſinus* 1012
Cotinuſſa 124, 126
Cottiæ Alpes 518
Cottii Regnum ibid.
Cottii regia Seguſio 520
Coutance 161
Coueliacæ 420
Counus inſ. 355
Crabra Aqua Romæ 634
Cranaë inſ. 1012
Cranéum, *lucus* 951
Cranon *Theſſal.* 858
Cranium opp *Cephalen.* 1009
Cratais, Cratæis fl. 734
Cratas *mons Sicil.* 812
Crateæ, *Κρατεαί* inſulæ 498
Crathis fl. *Ital.* 729
Crathis fl. *Achaiæ* 955
Credilium *Bellouac.* 310
Cremera fl. 587
Cremeræ caſtellum ibid.
Cremmyon 945
Cremona 549
Creones 352
Creſtonia, *Greſtonia* 841
Creſtonæi pop. 841
Creta inſ. 1025
Creta Hecatompolis 1026
Cretæ mediterranea 1033
Creuſis, *Creuſa* 918
Crexa 498
Crimiſa, Crimiſſa *Bruttior.* 740
Crimiſus, Cremiſſus, fl. Sicil. 506, 794
Criniſus fl. Sicil. 795
Criſſa *Phocidis* 907
Criſſæus ſinus 908
Crithote *Thrac.* 1069

 Criu-

Criumetopon prom. 409, 1025, 1027 ſq
Croceæ *Lacon.* 977
Croceates Iuppiter ibid.
Crociatonum portus 161
Crocoe..unum Britann. 341
Crocylion 899
Crommyon, Cromyon 941
Cronium mare 358, 392
Croralus fl. *Bruttior.* 738
Croton, Croto 739
Crucianum promont. 122
Crumerum, Crumeri 454
Cruni *Mœſ. ad Pont.* 471
Cruptoricis villa 374
Cruſtumerium 618 ſq.
Cruſtumini incolæ eius ibid.
Cruſtumium fl. 592
Crypta Neopolitana 676
Ctemenæ *Theſſal.* 853
Cr..nus, Κρωνὸς portus 409
Crypania 961
Cucci, Cuccium 448
Cucullæ. Cuculli 433
Cuculum *Marſorum Ital.* 615
Cudetus fl *Thrac.* 1059
Cuença 103
Cugerni pop. 269
Cularo *Gall.* 195, 201
Cumæ *Campania* 667
Cumanæ Aquæ 668
Cumanum Ciceronis ibid.
Cuneus, regio *Luſitan.* 63
Cuneum promont. 55
Cunici 128
Cuniculariæ inſulæ 276
Cuniſtorgis *Hiſp.* 77
Cuppæ *Mœſ.* 460
Cupra Maritima 603
Montana 605, 609
Curcum 479
Cures opp *Sabin.* 621
Curenſis amnis 621
Curgia *Hiſp.* 67
Curia 428
Curicta inſ. *Illyr.* 498
Curioſolites pop *Gall.* }
Curioſopites pop. *Gall.* } 159
Curioſulites }
Curta 452
Curtiana ibid.
Cuſus fluv. 389
Cutiæ 542
Cutilia *Sabin.* 625
Cutiliæ Aquæ 625
Cutina 611
Cyamon prom. Cretæ 1025, 1027, 1032
Cyane fons Syracuſarum 789
Cyaneæ inſulæ 1076, 1087
fabuloſe mobiles 1088
Cyclades inſulæ 1045
Cydonia *Cretæ* 1032
Cylipenus ſinus 393
Cyliſſos 1037
Cylla portus 1066
Cyllene, nauale Elææ 958
Cyllene mons Arcad. 993
Cyme, *Cumæ* Campan. 667
Cynætha *Arcad.* 999
Cynethus inſ. 1055
Cyneræ pop. *Luſitan.* 63
Cynos Cephalæ *Theſſal.* 857
Cynos Cephalæ *prom. Corcyræ* 1005
Cynosſema *Thrac.* 1065
Cynoſura, Cynoſuræ, *Peloponneſi* 974 ſq.
Cynoſura, prom. *Marathonis* 936
Cynuria regio 979
Cynus *Locrid.* 906
Cypæra *Theſſal.* 854
Cypariſſa, Cypariſſæ 964
Cypariſſia, eadem, ibid.
Cypariſſius ſinus ibid.
Cypariſſium prom. ibid.
Cypariſſus *Phocid.* 910
Cyphanta portus 973
Cypſela, Cypſella 1082 ſq.
Cy actica inſ. 498
Cyretiæ *Theſſal.* 852
Cyrnus inſ. *Corſica* 767
Cyrrheſtæ 833
Cyrrheſtis regio 833
Cyrrhus ibid.
Cyrta fl Gall. 183
Cytæa, Cytæum 411
Cytæum opp. *Cretæ* 1031, 1033
Cythera inſ. 1032
opp inſulæ ibid.
Cytherus, Cytherius fl. Elææ 962
Cythnus inſ. 1046
Cytinium 899

D.

DAbrona fl *Hibern.* 354
Dacia Traiani 475 ſq.
Aureliani 475
Dædalium *Siciliæ* 792
Dæſiatæ pop. *Pannon.* 440

Dæ-

Dæſitiates pop. *Dalm.* 496
Dalmatæ pop. 485
Dalmatia regio 490
Dalmium, Dalminium 495
Da natia *Vindelicûm* 416
Damiana Hiſpan. 107
Damnii pop. *Britann.* 346
Damnonii pop. *Britann.* 335
Danapris fluv. *Sarm.* 398
Danaſter fluv. *Sarmat.* 396
Dandaca *Sarmat.* 408
Dantheletæ pop. *Thrac.* 1079
Danubius fl. 361, 367
Danubii oſtia 368, 469
Danum *Britann.* 346
Daphnes portus 1075
Daphnûs *Locror.* 904
Daphnûs *Phocens* 915
Darantaſia 199
Dardania 465
Darorigum 159
Darii Pons *in Iſtro* 469
Daſcon, *ſinus Siculus* 789, 790
Daſſaretæ pop. 825
Datum opp. *Thrac.* 1057 f.
Danciones pop. 392
Daulia, *regiuncula Daulidis* 912
Daulis, Daulium *Phocid.* 913
Dea Vocontiorum 197
Deborus, Δίβορος 830
Decelea, Decelia, *Attic.* 938
Decem Pagi, *opp.* 238
Deciana 116
Deciates pop *Gall. Alp.* 189
Deciatum oppidum ibid.
Decimium ciuitas 198
Delgouitia *Britann.* 346
Delium *Bœotiæ* 917
Delium *in ſinu Argol.* 972
Delmatæ, *Dalmatæ* 490
Delmatia ibid.
Delminium, *Dalminium* 495
Delphi vrbs 909
an vmbilicus terræ 909 ſq.
Delphicum oraculum 909 ſeq.
Delphini Portus 526
Delphinium 916
Delum in ſinu Argol. 972
Delus inſ. *Cycladum* 1041
Demetæ pop. *Britann.* 342
Demetrias, *adis* 867
Δῆμοι Attici 942
Διήγησις de figura Terræ 7
Denia 110
Denſeletæ pop. *Thrac.* 1079
Deobriga *Hiſpan.* 87
Deobrigula *Hiſp.* 86
Deorum inſulæ 126
Derris prom. *Macedon.* 845
Dertona *Ligur.* 529 ſeq.
Dertona Iulia Auguſta 530
Dertoſa *Hiſp.* 111
Dertoſa Iulia Illergauonia ibid.
Iulia Auguſta ibid.
Deruentio *Britann.* 345 f.
Deua *Britann.* 341 ſq.
Deucaledonius Oceanus 351
Deueltus colonia 1083
Deultum *Thrac.* ibid.
Flauia Pacenſ. col. 1084
Deuona 152
Deuna *Britann.* 342
Deuriopi pop. 832
Deuriopus regio 832
dextera, orientalia 34, 35
dextrum, ſiniſtrum mundi ibid.
Dia inſ. *ad Cretam* 1033, 1039
Diablindi, Diablintes pop. 165
Diablintes pop. 165
Dibona *Gall.* 152
Diades Athenæ *in Eubœa* 1023
Dianæ portus *Corſicæ* 769
Dianeuſes 101
Dianium *Hiſp.* 109
Dianium inſ. *Ital.* 760
Diaulitæ pop. 165
Dibio *Gall.* 235
Dicæa *Thrac.* 1059
Dicæopolis ibid.
Dicæarchia *Campan.* 673
Dicalidones pop. 350
Dictamnum prom. *Cretæ* 1027
Dicte, Dictæus mons *Cretæ* 1026
Dictynnæus mons *Cretæ* 1026
Didattium *Sequanorum* 233
Didyme 817
Die 198
Digentia riuus 623
Digeri pop. *Thrac.* 1079
Digne 192
Diluro, *Eluro, Iluro, Hiſp.* 114
Dimallum *Illyrid.* 494
Dinia *Gall.* 192
Dinumma 428, 542
Dioclea Dalmat. 496
Diomedeæ inſulæ 757

Digitized by Google

Diomedis Campus 711
Dionyſiades inſulæ 1040
Dionyſopolis *ad Pontum* 471
Dioryctos *Leucad.* 892
Dipæa *Arcadiæ* 996
Dipœnæ *Arcad.* 998
Dirce fons Thebarum 927
Diuio, Diuionum *Gall.* 170
Diuinionenſe caſtrum 234
Dium *Chalcidicæ* 846
Dium prom. *Cretæ* 1031
Dium *Eubœæ* 1023
Dium *Macedon.* 837
Diuodurum *Mediomatric.* 237
Diuona *Gall.* 152
Doberus *Macedon.* 830
Dobuni pop. 338 ſq.
Doclea Dalmat. 496
Docleatæ 485, 496
Dodona *Epiri* 882
Dodonæi Iouis oraculum 882
Dolicha *Theſſal.* 855
Dolopes pop. *Græc.* 885
Dolopia regio 885
Domitii Forum *Gall.* 185
Donuſa, Donyſa inſ. 1054
Dordogne 132
Dores pop. *Græc.* 899, 900
Dorica tetrapolis 899, 900
Dorium *Meſſeniæ* 967
Dorius fl. 56
Doroſtorum *Mæſ.* 468
Dorouernum *Britann.* 330
Dorticon *Mæſ.* 461
Doux 136
Drabeſcus *Maced. adiect.* 849
Edonica 849
Dracus fl. *Gall.* 137
Drauus fl. 430, 438
Drepane inſ. *Corcyræ* 1004
Drepanum opp. *Sicil.* 797
Drepanum prom. *Achai.* 956
Drepanum prom. *Siciliæ* 782
Drepanum prom. *Cretæ* 1031
Drilo fluv. *Illyr.* 483
Drinus fl. *Illyr.* ibid.
Drizipara *Thrac.* 1083
Dromos Achilleos 400
Droſica regio *Thrac.* 1084
Druentia fl. *Gall.* 135, 137
Druna fl. *Gall.* 137
Druſiana Rheni foſſa 308, 310
Druſi ſtatiua, *Druſenheim* 247
Druſipara *Thrac.* 1082
Drymæa, Drymos, Drymia 911
Dryopes pop. *Græc.* 886
Drys, opp. *Thrac.* 1060
Dubis fl. *Gall.* 136
Dubris portus *Britann.* 331 ſq.
Dulcis portus *Epiri* 875, 878
Dulgibini pop. *Germ.* 277
Dulichium inſ. *Græc.* 1006 ſeq.
Dumniſſus *Treueror.* 257
Dumnonii pop. *Britann.* 335
Dumnus *Treueror.* 257
dunum vox Celtica, id eſt *collis,* 174
Dunum opp. *Hibern.* 354
Duplauius *vicus* 560
Duranius fl. *Gall.* 132
Düren quid ſignet 268
Duria flumen *Alpin.* 521
geminum 522
Durius fl. *Hiſp.* 54, 80
aurifer 54
Durnium *Britann.* 335
Durnouaria *Britann* ib.
Duro lingua vetere Britannica *aqua* 336
Durobriuæ *Britann.* 339
Durobriuis, alia, *Britann.* 330
Durocaſſes, Durocaſſium, opp. 164
Durocatellauni *Gall.* 314
Durocobriuis 338
Durocornouium 339
Durocortorum *Gall.* 312
Durolenum *Britann.* 330
Durolitum *Britann.* 336
Duronia *Samnitum* 697
Durotriges pop. 334 ſ.
Durnomagus *Vbiorum* 267
Duronum *Veromanduor.* 318
Durouernum *Britann.* 330
Durrachium, *Dyrrachium* 823
Dyme, Dymæ, *Achaiæ* 954, 957
Dyme *Thrac.* 1082
Dyrrachium 822, 823
Dyſcelados falſum nomen inſulæ 498

E.

EBlana *Hibern.* 354
Eblanii pop. *Hibern.* ibid.
Ebora *Hiſp.* 61
Liberalitas Iulia 61
Ebora *Edetanorum* 107
Eboracum *Britann.* 345
Eborodunum *Gall.* 199

INDEX GEOGRAPHICVS.

Eboſca 127
Ebredunenſe caſtrum, *Heluet.* 225
Ebreux 164
Ebrodunum 137
Ebroicæ 164
Ebrouicum ciuitas *Gall.* 164
Ebudes inſulæ 356, 357
Eburobritium *Hiſp.* 56
Eburodunum *Gall.* 199
Eburodunum *Heluetior.* 225
Eburodunum *Quadorum* 389
Eburones pop. 273
Eburones, opp. *Tungri* ibid.
Eburunum *Gall.* 199
Eburum *Germ.* 389
Ebuſia 127
Ebuſium 127
Ebuſus vrbs 126
Ebuſus inſula *Hiſp.* 126
Ecetra *Volſcorum* 656
Echedorus fluv. *Maced.* 839
Echetra, *Ecetra,* 656
Echetla *Siciliæ* 808
Echinus 864
Echinades inſulæ 1006
Ecnomos mons *Siciliæ,* 792
Ecnephiæ venti 31
Edêta *Hiſpan.* 106
Edeſſa *Macedoniæ* 833
Edetani pop. *Hiſp.* 91, 104
Ederania regio 104
Ediſſæ *portus* 791
Edones, Edoni, pop. 848
Edro portus *Venet.* 558
Egara *Hiſp.* 114
Egeleſta *Hiſp.* 97
Egeſta *Siciliæ* 797 ſq.
Egeſtani 101
Egeta *Mæſ.* 460
Egnatia *Ital.* 713
Egnatia via *Maced.* 850
Egoſæ *Hiſp.* 117
Ehetium *Apul.* 715
Eion 848
Elææ portus *Epiri* 877
Elæûs, Eleûs, *untis, Thrac.* 1066 ſq.
Elæûs *Epiri* 876
Elaphuſa inſ. 1005
Elaris fluv. *Gall.* 133
Elatea, Elatia *Theſſal.* 858
Elatea *Phocid.* 915
Elatria *Epiri* 875
Elatos *Cretæ* 1037
Elauer fluuius *Gall.* 133
Elauris fluv. *Gall.* 133
Elcebus *Tribocc.* 242
Electhium *Sicil.* 812
Elche 109
Elea, Ἐλέα, *Lucaniæ* 725
Elea regio, Ηλεία 958
Eleates, *Eleam colens,* ib.
Electra fl. *Cretæ* 1029
Electrides an in Hadria 757
Electrides inſulæ 391, 393
Electrides Italicæ falſæ 393
Elegium *Norici* 431
Eleuſa inſ. *Peloponneſ.* 1014
Eleuſin, Eleuſis 935, 936
Eleuſinia ſacra 936
Eleutheræ *Bæot.* 929
Eleutheræ, *Cretæ* 1034
Eleutheri Cadurci 153
Eleutherna 1034
Eleutherolacones 979, 981
Eleutherus fl. *Sicil.* 799
Eleûs, Elæûs *Thrac.* 1066 ſq.
Eliberri, *Melæ,* 122, 178
Eliberi opp. *Bæticæ* 77
Elimea, regio Græc. 826
Elimiotis regio 831
Elinum, *prætorium* 284
Elis, *idis,* regio 958
Elis vrbs *Peloponneſi* 960
Elone *Theſſal.* 869
Ellopia *Eubœæ* 1024
Ellopiæ Aquæ ibid.
Elorum flumen *Siciliæ* 790
Elui pop. *Gall* Helui 156, 186
Eluro 114
Eluſa opp. Aquitan. 146
Eluſani pop. ibid.
Eluſates pop. 146
Elymiotis regio *Maced.* 831
Elymæi pop. 827
Elymiotæ pop. 826
Elyrum *Cretæ* 1037
Emathia regio 833
Embrun 137, 199
Emerita Auguſta 60
Eminacium *Illyric.* 497
Emona Pannon. 445
Emporiæ *Hiſp.* 115
Emporion, ἐμπορεῖον *Hiſpan.* 115
Emporium *Bruttiorum* 733
Emporium prope Placentiam 533
Enderum, Ἔνδερον *Dalm.* 496

Aaaa aaa

Ende-

Enderoduni pop. ibid.
Endidæ *Rhæt.* 426
Endigetæ pop. *Hiſp.* 115
Engoſa *Hiſp.* 117
Enguliſma 151
Engyon, Engyum, Engyium 813
Enhigia inſ. 393
Enipeus fl. *Maced.* 838
alius *Theſſal.* 862
Eniſpe *Arcad.* 1002
Enna *Siciliæ* 806 ſeq.
Enneacrunos, *fons Athen.* 934
Enoſis inſ. *ad Sardin.* 773
Entella fl. *Ligur.* 526
Entella *Siciliæ* opp. 811
Eordaa regio *Maced.* 826
Eordæi pop. 826
Eordenſes pop. 830
Eordetæ pop. 826, 827
Eordi pop. 830
Epetium *Illyric.* 492
Ephyra, *Corinthus,* 950
opp. *Epiri* 877
Ephyra *Elidis* 959
Ephyre *Epiri* 877
Epiacum *Britann.* 344
Epicaria *Illyric.* 497
Epicnemidii Locri 903
Epicrane fons 927
Epidamnus, *Dyrrachium* 822
Epidaurum, Epidaurus *Dalmat.* 493
Epidaurus *Argiuor.* 984
Epidaurus *Limera cogn.* 972
Epidii pop. *Britann.* 352
Epipolæ, *pars Syracuſarum* 788
Epirotæ pop. 872
Epiroticæ gentes 883
Epirus regio Græciæ 871
Epirus Nigra inſ. *Illyr.* 1008
Epoiſſus *Treuer.* 262
Epora *Hiſp.* 76
Eporedia *Alpin.* 522
Epuſus *Belgicæ* 262
Equæſi 83
Equeſtris colonia 224
Equus Tuticus, *opp.* 698
Erana *Peloponneſi* 967
Eranuſa inſ. *Ital.* 758
Eraſinus fl. *Argiuor.* 983
Eratoſthenes geographus 4
Erauiſci 440
Erbeſſus *Sicil.* 810
Ercabus *Sarmat.* 407
Erchia *Attic.* 941
Erecta mons & caſtell. 799
Erdini 354
Erebantium prom. 771
Eretum *Sabinor.* 620 ſq.
Eretria *Eubææ* 1020, 1021
Eretria *Phthiotidis* 860
Ergauica *Celtiber.* 103
Erginus fl. 1074
Erinau 139
Ericuſa inſ. *Aeolia* 817
Ericuſa inſ. *maris Ionii* 1005
Eridanus fl. *Atticæ* 933
Eridanus fl. *Ital.* 504, 556
Erigon fl. *Maced.* 842
Erinæum *Theſſal.* 860
Erineus *Doricæ tetrapol.* 899
Erineus portus *Achaiæ* 955
Ermantica Hiſpan. 59
Ernaginum Gall. 191
Eruli, *Heruli*, pop. 384
Eryce oppid. 803
Erycinæ Veneris templum 797
Erymanthus mons *Arcad.* 991
Erythia inſ. *Hiſp.* 70, 125
Erythræ *Aetol.* 897
Bæotiæ 930
Erythræum prom. *Cret.* 1030
Eryx mons *Siciliæ* 797
vrbs *Siciliæ* ibid.
Eſco *Vindelic.* 416
Eſcus *Mæſ.* 467
Eſquilina porta Romæ 633
Eſtiæotis regio *Theſſal.* 851
Eſtiæotæ, Eſtiotæ, pop. 852
Eſtiones pop. 417
Eſuris opp. *Hiſp.* 79
Etêa *Cretæ* 1032
Eteleſta *Hiſpan.* 97
Eteſiæ 31
ex qua plaga 32
ſomniculoſi 34
Eteta *Mæſ.* 460
Etobema *Hiſp.* 105
Etobeſa *Hiſpan.* 105
Etoſca *Velleii* 119
Etouiſſa *Hiſpan.* 105
Etruria regio 568
Eua *Arcad.* 1002
Euanthe, Euanthia 901
Eubœa *Sicil.* 814
Eubœa inſ. *Græciæ* 1016
Eubœæ antiqua nomina 1024

Eudoſe

Eudoſes pop. *Germ.* 382
Eudracinum *ſub Alp.* 522
Euenus fluv. *Aetol.* 894
Euganei pop. *Ital.* 553
Euonymos inſ. *Aeol.* 817
Eupalium *Locr. Ozol.* 898, 901
Eupatoria *Taurica* 408
Eupilis lacus *Transpadan.* 554
Euplæa inſ. *Ital.* 765
Euporia *Maced.* 840 ſeq.
Eure fl. 135, 155, 173
Euripi reciprocatio 918
Euripus *fretum Eubææ* 918
Euronotus ventus 28, 29, 34
Europæ limes ab Aſia diſcernens 40 ſq.
Europa quid complectatur 39
Europus *Almopiæ* 829
ad Axium fl. 842
Eurotas fl. *ſub Olympo* 869
Eurótas fluv. *Lacon.* 970
Eurótas fl. *Ital.* 506
Eurus ventus 28, 29
Eutreſii pop. *Arcad.* 997
Eutychia inſ. *Pegaſæi ſinus,* 1053
Ex, opp. *Hiſp. cogn.* Firmum Iulium 74
Exitani, *ab Ex oppido,* 74

F.

Fabaris fl *Sabinor.* 621
Fabaria inſ. *Codani ſinus* 393
Fabrateria *Latii* 657
Fabraterni, *incolæ eius,* ibid.
Facelinæ Dianæ fanum 802 ſeq.
Facelinus fl. *Sicil.* 803
Fæſulæ opp. 572
Falaria *Piceni* 609
Faleria, eadem, ibid.
Falerii opp. *Etrur.* 582
Falernum vinum 680
Falernus Ager 679, 680
Faliſci pop *Etrur.* 582
Fama Iulia *Hiſp.* 66
Faneſtris colonia 593
Fanum Fortunæ ibid.
Fanum Martis *Belg.* 391
Fanum S. Andreæ 86
Fanum S. Maclouii 160
Fanum Voltumnæ 581
Fauentia *Ciſpadanæ* 539
Faueria *Hiſtriæ* 568
Fauonii portus *Corſicæ* 769
Fauonius ventus 39
Fauſtini villa 338, 339
Farfarus fl. *Sabin.* 621
Faſeelinæ Dianæ fanum 803
Felſina, *Bononia* 528
Feltria *Rhæt.* 425
Feltrini, *incolæ eius,* ibid.
Fenni pop. *Finni,* 393
Ferentum an Apuliæ? 714
Ferentinum *Etrur.* 580
Ferentinum *Latii* 647
Feretrus Mons *caſtellum* 594
Feroniæ fanum *ad Veſidiam* fl. 570
Feroniæ fanum *Capenatis agri* 586
Lucus ibid.
Feroniæ lucus ad *Tarracin.* 650
fanum ad Tarracinam ibid.
Feroniæ lucus, fanum an etiam ad Lunæ porrum? 570
Ferrara quæ olim fuerit 559 ſ.
Ferraria *Sardiniæ* 774
Ferraria inſ. *Hiſp.* 826
Feſeennia *Etrur.* 582
Feurs 176
Fibrenus fl. *Latii* 658
Fieana *Latii* 639
Fiearia inſ. *ad Sardin.* 776
Ficaria opp. *Hiſp.* 116
Ficolenſes, *Ficuleæ* 617
Fieulea, Ficulnea ibid.
Fidena, Fidenæ 618
Fidentia *Ciſpadanæ* 534
Fidentia Iulia ibid.
Fidentiola ibid.
Figueras 116
Figura terræ a vulgo credita, etiam ab eruditis interdum tradita 7
Finningia 393
Firmanorum caſtell. 605
nauale ibid.
Firmum opp. *Piceni* ibid.
Fiſcellus mons 627
Flaminii Forum 600
Flanates pop. 485, 488
Flanaticus ſinus 488
Flanon inſ. ibid.
Flanona opp. ibid.
Flanonicus ſinus ibid.
Flauia *Aeduor.* 172
Flauia Barcino 114
Flauia Gallica *in Hiſpan.* 118
Flauia Iria *Hiſp.* 84
Flauia Lambris *Hiſp.* 84
Flauiæ Aræ *Vindelic.* 417
Flauienſes Auguſtodunenſes 172
Flauina *Etrur.* 585

Flauiobriga *Hiſp.* 86
Flauionauia ibid.
Flauiopolis *Thrac.* 1084
Flauium Brigantium *Hiſp.* 84
Flauium Soluenſe *Noric.* 435
Flenium 281, 284
Fletio opp. 281
Fleuo lacus 106
Fleum Φλῆυμ, *Fleuum,* 373
Fleuum caſtellum ibid.
Fleuum oſtium Rheni 106
ad Flexum *Pannon.* 442
Florentia *Etruriæ* 572
Florentia *Galliæ Ciſpad.* 534
Florentia *Iſtriæ* 454
Floriana *Pannon.* 452
Flumentana porta Romæ 633
Fluminum ripa, dextra, ſiniſtra 36
Fluſor fl. *Piceni* 604
Fluuia 122
Fluuius Fœderatorum 74
Fontes Atticæ regionis 934
Fontes Muſarum 927
For Calquier 196
Forendum *Apuliæ* 74
Formiæ 662
Formianum Ciceronis ibid.
Formio fl. *ad Hiſtriam* 509, 566
Forodruentinum municip. 540
Foroiulienſes Vmbriæ *Plin.* 3. 14. incerto ſitu.
Foroneronienſes 184
Fortunatæ inſulæ 126
Fortunæ Fanum 593
Foruli *vicus*, 626
Forum Allieni 559
Appii 656
Aurelii 577
Bibalorum 82
Caſſii 581
Claudii *Gall.* 199
Claudii *Etrur.* 584
Clodii *Etrur. aliud* 570
Cornelii 539
Decii 627
Domitii 185
Druentinorum 540
Flaminii 600
Fuluii 529
Gallorum 536
Hadriani 281, 284
Iulium Carnorum 566
Iulii *Gall.* 188
Iulii *Vmbriæ.* Vide *Foroiulienſes.*
Forum Iuntorum 547
Licinii 545
Limicorum 82
Neronis, *Luteua,* 184 f.
aliud cis Rhodan. 196
Nouum *ciſalp.* 534
Nouum *Piceni* 610
Popilii 539, 684
Sempronii 596
Seguſianorum 176
Tiberii 226 f.
Traiani *Sardiniæ* 774
Voconii 191
Foſi pop. *Germ.* 382
Foſſa Druſiana Rheni 208, 210
Foſſa *fretum Corſicæ & Sardin.* 771
Foſſa Mariana 138, 187
Fragua 118
Fratruertium *Calabr.* 718
Fraxinus, *Luſitan.* 57
Fregellæ *Latii* 657
Fregenæ *Etrur.* 590
Frentani pop. 702
Frento fluv. ibid.
Frigidus fluv. 507
Friſii Maiores & Minores 287, 372, 373 ſq.
Friſiabones 287, 373
Frontignan 185
Fruſino *Latii* 656
Fucentes, *lacus accolæ* 614
Fucinus lacus ibid.
Fulfulæ *Samnit.* 697
Fulginia, Fulginium 599
Fundi oppid. 664
Fundanus lacus ib.
Furculæ Caudinæ 695

G.

Gabales & Gabali pop. 353
Gabalitana ciuitas 353
Gabellus fl. *Ital.* 536
Gabii opp. *Latii* 642
Gabini, *incolæ eius,* 643
Gabreta ſilua *Germ.* 371, 389
Gabrita ſilua eadem 389
Gabromagus *Noric.* 434
Gades inſ. & opp. 70, 124
Gades Auguſta Iulia 70
Gadini pop. *Britann.* 352
Gadir, *Gades,* 70, 124
Γάδειρα, *Gades* 70, 124
Galacum *Britann.* 344
Galaria, Galeria 805

INDEX GEOGRAPHICVS.

Galatæ 130
Γαλατία, *Gallia* 130 ſq
Galatia Tranſalpina ibid.
Galepſus *Siciliæ* 844
Galeſus fl. Calabr. 506, 721
Gallæci, *Callaici* 81
Gallia tripartita 141
Gallia quadripartita 142
Gallia Ciſalpina 513 ſq.
  citerior 514
  Togata 129, 514
Galliæ Ciſalpinæ fines 515 ſq.
Galliæ Tranſalpinæ fines 131
Gallia Tranſalpina 129
  vlterior 129
  Braecata 130
Gallia Belgica 130, 204
  Celtica 156
  Ciſpadana 531
  Comata 130
Gallia Italica 511
  Lugdunenſis 130, 156
  Narbonenſis 176
  Togata propria 532
  Tranſpadana 541
Gallianus Saltus *an opp.* 536
Gallica Flauia *Hiſp.* 118
Gallicus Ager *pars Vmbr.* 592
Gallicanus Ager ibid.
Gallicus ventus 34
Gallinaria inſula *Liguſtici M.* 758
Gallinaria ſilua *Campan.* 667
Gallorum Forum *Ciſpadan.* 536
Gallorum oppidum 566
Ganodurum *Heluet.* 227
Ganus *Thrac.* 1071
Gap 199
Garganus mons *Apul.* 708
Gargaphie fons *Bœot.* 928
Gargettus *Attic.* 941
Garianonum *Britann.* 339
Garienis fl. ibid.
Garites pop. *Aquitan.* 144
Garnæ portus *Apul.* 708
Garryenus fl *Britann.* 324
Garumna fl. *Gall.* 132
Gaſcogne 156
Gaſorum *Maced.* 848, 849
Gaualdanum 153
Gaubreta ſilua *Germ.* 371
Gaudos inſ. *ad Cretam* 1040
Gaulos inſ. *ſupra Sicil.* 820
Gaurani montes *Campania* 671
Gaurus mons *Campaniæ* ibid.
Gebenna mons *Gall.* 140
Gela vrbs *Siciliæ* 792
  fl. *Siciliæ* ibid.
Gelbis fl. *Belg.* 219
Gelduba *Belg.* 267
Geloi, Γελῷοι pop. *Sicil.* 792
Geloni pop. *Sarmat.* 404
Gemella *Tucci Hiſp.* 66, 107
  Auguſta ibid.
  Tuccitana ibid.
Gemellenſes 107
Geminiacum *Belg.* 274, 290
Genabum *Gall.* 163
Genauni pop. *Rhæt.* 423
Geneua *Allobrog.* 202
Genoſia, incerta 265
Genua *Ligur.* 526
Genua Vrbanorum 75
Genuates ibid.
Genuſium *ital.* 715
Genuſinus ager ibid.
Genuſus fl. *Græc. Illyr.* 823
Geographi veteres 3 ſq.
Geographiæ difficultas 1
Geographiæ utilitas 2
Geographicæ menſuræ 43
Geographi ab occaſu in ortum procedunt, cur? 50
Georgi Sarmatæ 401, 403
Geræſtum prom Eubœæ 1017
Geræſtus opp. vel vicus 1017
Geranea mons *Megar.* 948
Gerania opp. *Lacon.* 979
Geranthræ *Lacon.* 980
Gerenia *Lacon.* 979
Gergobia *Aruernor.* 154, 174
Gergobia *Boiorum* 174
Gergouia eadem vtroque loco ibid.
Gerion *Apul.* 706
Germania Ciſrhenana 296
  Inferior ibid.
  Superior ibid.
Germania Tranſrhenana 358
Germania Barbara ibid.
Germania Magna 359
Germania Tranſuiſtulana 390
Germaniæ fines 360
  flumina 362
  gentes 372
Germaniæ montes 368, 369
  ſiluæ ibid.
Germanicum opp. *Vindelic.* 418

Aaaa aaa 3

Geron-

Geronthræ *Lacon.* 980
Gerontia inſ. 1053
Gerrhus fl. *Sarmat.* 401
Gerulata *Pannon.* 442
Gerunda Hiſp. 117
Gerunium 706
Geſonia, incerta, 266
Geſſoriacum *Morinor.* 302, 304
Geſſorienſes *Hiſp.* 117
Getæ *in Mœſia* 474
Geuaudan 153
Gigónus, *Γίγωνος,* 842
Girona 117
Gitanæ 879
Glamnateua *Gall.* 193
Glanateua 193
Glandebe 193
Glandetum, Glandatum ibid.
Glanis fl *Campaniæ* 666
Glanum *Gall.* 191
Glannobanta *Britan.* 345
Glannateum, Glannatiua, Glannatera, Glannatium 193
Glemona *Venet.* 566
Gleſſaria inſ. 393
Gliſſa *Bœot.* 930
Globi terreſtres veterum 4
Glota fl. & æſtuarium 324
Glympes plur. *Lacon.* 978
Gnatia, *Egnatia,* 713
Gobæum promontorium 359
Gobannium *Britan.* 343
Gomphi opp. *Theſſal.* 852
Gonnus, & Gonni *Plur.* 856
Gordenia 833
Gorduni pop. *Belg.* 293
Gordynia *Maced.* 833
Gorgoie 154
Gortyna *Arcad.* 997
Gortyna *Cretæ* 1035
Gortynia *Macedon.* 833
Gortys 997
Gothi pop. 385
Gothia 386
Gothini pop. Germ. 384
Gothones pop. Germ. 385
Graccuris *ſeu* Gracchuris 89, 90
Gradus inſ. & opp. 561, 757
Græcia Magna, Maior 512, 728, 744
cur Magna dicta 512
Propria 886 ſeqq.
Vniuerſa 820
Græciæ temperies 38
Granua fl. 389
Gratianopolis 195, 201
Grauiaci opp. 434
Grauii pop. qui Grouii 84
Grauiſcæ *opp. cum portu* 583
Grauiſcani pop. ib.
Greſtonia regio Maced. 841
Grinario *Vindelic.* 417
Grines *Batav.* 280
Grouii pop *Hiſp.* 82, 84
Grudii pop. 293
Grumentum *Lucan.* 727
Grutungi pop. *Sarm.* 406
Guberni pop *Sicambri* 269
Gugerni iidem ibid.
olim Sicambri ibid.
Guiſſona 117
Guntia flumen *Germ.* 415, 416
Guntia opp. 416
Gurgonii 87
Gurtiana *Pannon.* 452
Gutæ 392
Guthalus fluv. *German.* 367
Gutbones pop. *German.* 385
Guttalus fl. *Guthalus,* 367
Guttones pop. *German.* 385
Gyarus inſ. *Aegæi* 1049
Gymnaſiæ 128
Gymneſiæ inſulæ 128
Gyrton Theſſal. 859
Gythêum, *Lacon.* 970
Gythium, idem 970
Gytheates *incolæ* Gythei 970

H.

Habitabilis orbis quantus 9
Hadria opp. *Venet.* 510
ſinus, mare ibid.
Hadria opp. *Piceni* 510, 607
Hadria rectius quam *Adria* ſcribitur 510
Hadriani Forum 281, 284
Hadrianopolis 1081
Hadrianum mare 510
Hadrianus Hiſp. Italicenſis 66 ſq.
Hadriaticum mare 510
Hæmonia 870
Hæmus mons 1056
Hæmus rectius ſcribitur quam *Aemus* ibid.
Hæmimontani pop. ibid.
Halæſa, Haleſa, *Siciliæ* 801
Halæſus fluv. *Sicil.* 801
Hales, *ētis* fl. *Lucan.* 724
Haleſa, vide *Halæſa* 801

Halex,

INDEX GEOGRAPHICVS.

Halex, *ecis* fl. *Brutt.* 736
Haliacmon fl. *Macedon.* 838
Halicanum *Pannon.* 444
Halicyrna *Aetol.* 898
Halicyæ *Sicil.* 812
Haliartus *Bœotiæ* 922, 923
Haliartus *Meſſeniæ* 967
Halimuſii 941
Halmydeſſus *Thrac.* 1076
Haloneſus inſ. 1052
Halos *Phthiotidis* 864
Halycus fl. *Siciliæ* 793
Hamaxobii pop. 405
Hannibalis caſtra, portus 738
Hannibalis inſula parua 129
Harenacium *Batav.* 279
Harudes pop. *Germ.* 386
Hebrus fl. *Thrac.* 1061
Hebudes inſulæ 356
Hecate caniuora 1062
Hecatompedum *Epiri* 875
Heclitanum *Pannon.* 444
Hecubæ Tumulus 1065
Hederani 104
Hedui pop. *Ædui* 171
Helcébus *Triboccor.* 242
Helea, Elea, *Ital.* 725
Helena opp & caſtrum 579
Helena inſ. *ad Attic.* 1045
Heles fl. *Hales,* 724
Helice *Achaiæ* 954, 955
Helicon mons 925, 926
Helisſon fl. *Arcad.* 996
oppid. 997
Helium oſt. um Rheni 206, 214
Hellas, *adis*, regio 887
Helleſpontias 31
Helleſpontus 1068
Hellopes pop. *Epiri* 886
Hellopia regio 886
Helellum *Tribocc.* 242
Helmantica *Hiſp.* 59
Helorus fl. *Siciliæ* 790
Heloria Tempe *Sicil.* 790
Helos *Mesſeniæ* 967
Helos *Laconicum* 973
Helotæ ſerui Laconum ibid.
Heluelus *Triboccor.* 242
Heluetii pop. 221
Heluetus *Triboccor.* 242
Heluia Ricina *Ital.* 609
Heluiani *Ricinenſes* ibid.
Heluii pop. *Gall.* 156, 186
Heluillum *Vmbriæ* 596
Hemeroſcopium *Hiſp.* 110
Henarez 94
Henna *Siciliæ, Enna* 806
Hephæſtia, Hephæſtias, *adis, Lemni* 1052
Hephæſtiades inſulæ 815
Hequæſi 82
Heraclea *Eliaca*, 962
Heraclea *Italiæ* 728
Heraclea Minoa *Sicil.* 793
Heraclea *Phthiotidis* 860, 861
Trachiniæ ibid.
Heraclea *Sentica* 841
Sintica ibid.
Heraclea *Thraciæ* 1071 ſq.
Heraclea Cherroneſus 408
Heraclea inſ. *ad Aeolias* 816
Heracleum *Cretæ* 1031
Heracleum *Tauricum* 410
Heræa *Arcadiæ* 990 ſq.
Heræi montes *Sicil.* 806
Herbanum *Etrur.* 578
Herbeſſus *Sicil.* 810
Herbita *Sicil.* 805 ſ.
Herculanea via 670
Herculaneum *Samnii* 696
Herculanium opp. *Campan.* 676
ad Herculem 454
Herculis Caſtra *in Batav.* 280
Herculis columnæ 78, 79
Herculis fanum *Etrur.* 570
Herculis inſ. *Hiſp.* 126
Herculis inſulæ *ad Sardin.* 776
Herculis Lucus *Germ.* 381
Herculis portus *ſub Alpib.* 523
Herculis portus *Bruttior.* 733
Herculis Labronis portus 572
Liburni portus ibid.
Herculis prom. *Britann.* 335
Herculis prom. *Brutt.* 736
Hercuniates 440
Hercynia ſilua 370
Herdonia 699, 707
Hergentum *Sicil.* 806
Hergetium *Sicil.* ibid.
Hermantica *Hiſp.* 59
Herminium 60
Hermione opp. *Argol.* 983
Hermiones pop. *Germ.* 388
Hermionicus ſinus 982
Hermionis, *idis*, regio 983
Hermiſium *Sarmat.* 410
Hermunduri pop. 387

Her-

Hernica ſaxa, regio, 646
Hernici pop. *Lat.* ibid.
Herona *Dalmat.* 495
Herthus, *Terra, dea* 394 ſ.
Heruli pop. 384
Heſperia, *Italia* 501
vltima, *Hiſpania,* 51, 502
Heſtiæotis 851, 852
Heteroſcii 20
Hetriculum *Brutt.* 744
Hexapylos *pars Syracuſ.* 788
Hibernia inſ. 353
Hiberus 80
Hiceſia inſ. *ad Sicil.* 816
Hiera inſ. *vna Aegatum* 819
Hiera inſ. *Aeoliarum* 817
Hiera inſ. *Cret. mar.* 1042
Hiera petra *Cretæ* 1029
Hierabriga *Hiſp.* 57
Hieracum inſula *ad Sardiniam* 776
Hierapolis *Cretæ* 1033
Hierapytna *Cret.* 1030
Hieraſus fl. *Dac.* 476
Hieroſolyma an in medio orbis 13, 14
Hilicanum *Pannon.* 444
Hilleuiones pop. *Germ.* 392
Hillyricum, *Illyricum* 486
Himella fl *Sabinor.* 622
Himera fl. *Sicil.* 793, 800
in diuerſa decurrens 792
Auſtralis 811
Himera vrbs *Siciliæ* 800
ſeptemtrionalis 800
Colonia Auguſta 800
Himerenſes Thermæ 800
Hippana *Sicil.* 813
Hipparchus geographus 4
Hippo *Hiſp.* 97
Italiæ, Vibo 732 ſq.
Hippocrene fons 927
Hipponiates *in Bruttiis* 733
Hipponium, *Hippo,* 732
Hipporum *Brutt.* 744
Hipputis inſ. 1042
Hirminius fl *Sicil.* 791
Hirpini pop. *Ital.* 697
Hiſpalis *Hiſpan.* 75
Iulia Romulea ibid.
Hiſpania 51
citerior 52, 53
vlterior, ibid.
diuiſa 53
bipartita olim 51
Hiſpania tripartita 52
Bætica ibid.
Luſitania 52, 53
Tarraconenſis 52
Hiſpanienſe OſtiumRhodani 138
Hiſpellum *Vmbr. cis Apenn.* 599
Hiſtonium *Frentan.* 702 ſq.
Hiſtria regio 566
Hiulca palus *Pannon.* 449
Holopyxos *Cretæ* 1037
Homerus primus geographus 3
Homilæ *Theſſal.* 854
Horeſti pop. *Britann.* 346
Horma *Macedon.* 829
Horrea Margi *Mæſ.* 463
Horreum *Moloſſidis* 883
Horta *Etrur.* 583
Hortana *Latii* 645
Hortanum *Etrur.* 583
Hoſtilia Transpadana 552
Hueſca 119
Humago inſ & opp. *Hiſtria* 567
Hunni pop. 406
Hyampolis *Phocidis* 914
Hybla Parua *Sicil.* 785
Maior 805
Minor 809
Hyblæum mel 941
Hyccara plur. & Hyccaron 798
Hydruntum *Calabr.* 718
Hydrûs, *untis*, idem, ibid.
Hyle opp. *Bœot.* 929
Hylia fl. *Bruttior.* 741
Hyllis, peninſula *Illyr.* 491
Hymettus mons *Atticæ.* 942 ſq.
Hypacaris fl. *Sarmat.* 401
Hypæa 203
Hypana Elææ 959, 963
Hypanis fl *Sarmatiæ* 397
Hypata *Theſſal.* 854
Hyperborei pop. 406
Hyphormus, *portus Atticæ.* 935
Hypochalcis *Aetol.* 897
Hypothebæ *Bœot.* 919
Hypſa fl. *Siciliæ* 794
Hyrie inſ. *Zacynthus* 1010
Hyrium *Apuliæ* 708

I.

Iacca *Hiſp.* 89
Iaccetania 89
Iaccetani 117
Iadera, Ἰάδηρα 489

Iætæ, Ietæ opp. *Sicil.* 812
Iamno opp. *inſ. Balear.* 128 f.
Iamphorina *Thrac.* 1079
Ianus Auguſtus, *opp. vel fanum* 76
Iapodes pop. *Illyr.* 487
Iapydes pop. *Illyr.* 485, 487
Iapydia regio 487
Iapygia regio 716
Iapygium promontorium 719
Iapygum tria promontoria 739
Iapyx ventus *Calaber* 30
Iaſſii pop. *Daciæ* 477
Iaſſiorum municipium 482
Iatinum *Gall.* 167
Iatrum flumen *Mæſ.* 466
Iauouls 153
Iazyges pop. *Sarmat.* 396
Iazyges Metanaſtæ 476
Iber 51
Ibera *vrbs* 311
Iberia, *Hiſpania* 51
Iberus fluuius 80
Ibligo *caſtell.* 566
Ibliodurum *Mediomatris.* 237 f.
Icædita opp. *Hiſp.* 58, 59
Icarius mons *Attic.* 942
Icauna 135
Iccius portus, *Icius* 301
Ἰχνῦσα inſ. *Sardinia* 769
Iceni pop *Britann.* 339
Ichana *Sicil.* 810
Ichthys prom. 959
Iciani opp. *Britann.* 339
Icium promontorium 302
Icius, *Iccius*, portus 301
Ictoſa, *Octogeſa* 118
Iculiſma *Gall.* 151
Iculiſna 151
Icumna fl. *Gall.* 135
Icus inſ. *Aegæi* 1052
Ida mons *Cretæ* 1026
Idæus mons *Cretæ* 1025, 1026
Ideonni Regnum 520
Idex, fl. *Ital.* 540
Idimum *Mæſ.* 462
Idomene *Macedon.* 833
Idomenæ Plur idem, ib.
Idubeda mons *Hiſp.* 80
Idumania fl *Britann.* 324
Ierna, *Hibernia* 353
Ieſona, *Hiſp.* 118
Ieſſona, *eadem* ibid.
Igædita opp. *Hiſp.* 59
Igilium inſ. *Ital.* 760
Iguuium, *Eugubium* 598
Ilarcuris *Hiſp. opp.* 98
Ilargus fl. *Vindel.* 415
Ildum *Hiſpan.* 110
Ilea 352
Ileoſca *Hiſpan.* 119
Ilercaones pop *Hiſp.* 91, 110
Ilergaones iidem 110
Ilerda *Hiſp.* 89, 118
Ilerdenſes Gurdaonům 119
Ilergetes, Ilergetæ *Hiſp.* 117, 118
Iliberi, *Liberinum* 77
Ilienſes pop *Sardiniæ* 775
Ilipa, *Ilia* cognomine, 68
Ilipa opp. *Bætica* 66
Ilipula, *Laus* cognominata 77
Ilipula Magna *Hiſp.* 77
Ilipula mons 77
Iliſſiades Muſæ *Attic.* 933
Iliſſus fl. *Atticæ* 933
Illa fl 132
Illergauonia 111
Illiberi, *Bæt.* 77
Illiberi, Illiberis 178
Illiberis fl. *Hiſp.* 179
Illice 109
Illici opp. *Hiſp.* 109
Illicias, *adis* 109
Illicitanus portus 109
Illipula, *Ilipa, Liuii,* 66
Illipula *Bætic.* 77
Illipula *mons Bæt.* 78
Illiturgi *Hiſp.* 69, 110
Illuno *Hiſpan.* 108
Illurco *Hiſp.* 76
Illurgauonenſes 110
Illyricum, *regio* 482
Illyris, Illyria, *eadem,* ibid.
Illyrica prouincia ibid.
Superior 486
Inferior ibid.
Illyrii pop. 482
Ἰλλυρεῖς pop. ibid.
Illyricanus, Illyricianus ibid.
Illyricum Græcum 821
Ilorci opp. *Hiſp.* 99
Ilorcitani 101
Ilua inſula *Ital.* 759
Iluates *Ligures* 5[illegible]
Ilui 56
Ilurbida *Hiſp.* 97
Ilurgis opp *Hiſp.* 68

Iluro opp. *Eluro, Hiſp.* 141
Imachara *Sicil.* 805
Imbrus inſ. 1087
Imola *Ital.* 539
Inachorium *Cretæ* 1028
Inachus fluv. 988
Inarime inſ. *Ital.* 762, 763
Inatus opp. *Cretæ* 1029
Incibili opp. *Hiſp* 110
Indibile opp. *Hiſp.* ibid.
Indica 115
Indice opp. 115
Indicetæ pop. *Hiſp.* 115
Indigetes pop. ibid.
Indigetis Iouis lucus 637
Induſtria opp *Ital.* 529
Ineſſa *Siciliæ* 804
Infernates *Itali* 509 ſq.
Inferum mare ibid.
Infra Thebas 919
Ingæuones pop. 391
Ingena opp Gall. 161
Ingenia ad loci ſitum variant 36
Inſani montes *Sardiniæ* 771
Inſubres pop. 545
Inſula Hannibalis parua 129
Inſula Herculis 126
Inſula Sacra Tiberina 634
Inſula Triumuirorum 537
Inſulæ Deorum 126
Inſulæ Fortunatæ 126
Inſulæ Gallicæ 202
Intemelium, Intemilium 524
Interamici pop. *Hiſp.* 83
Interamna *Vmbriæ* 602
Interamnates *Nartes* ibid.
Interamna *Prætutian.* 607
Interamnienſes *Hiſp.* 58
Interamnium Flauium *Hiſp.* 85 f.
Intercatia *Hiſp.* 92
Interciſa *ſaxa Vmbriæ* 596
Interbromium *Ital.* 613
Intibili opp. *Hiſp.* 110
Inui Caſtrum *Etrur.* 581
Inui Caſtrum *Latii* 638
Inycum, Inyx *Sicil.* 794
Io, *Inachi filia* 409
Iolcos *Theſſal.* 867
Ios inſ. *Sporad.* 1054
Iouauus fluv. *Noric.* 430
Iouia *Pannon.* 452
Iouiacum *Noric.* 433, 434
Iouauum, Iouauia 433
Iouis Vrii fanum 1076
Iouis Seruatoris portus, Σωτῆρος 972
Iouis villa *Capreis inſ.* 764
Ira flauia 84
Iria opp & fl. *Ciſpadan.* 530, 531
Iria Flauia *Hiſp.* 84
Irrheſia inſ. 1053
Iſaca fl. *Britann.* 335
Iſar 137
Iſara fl. Gall. Belgic. 135
Iſara, *Alpinus* fl. 136, 137
Iſarci pop. *Vindel.* 423
Iſargus fl. *Vindel.* 414
Iſarus fl. *Vindelic.* ibid.
Iſburus fl. *Siciliæ* 794
Iſca *Dumnoniorum* 335
Iſca *Silurum Britann.* 342
Iſchalis *Britann.* 333 f.
Iſcia inſ. *Ital.* 765
Iſcus *Mæſ.* 467
Iſiniſca, Iſuniſca, *Vindel.* 419
Iſis Pons *Noric.* 431
Isle du Leuant 203
Iſmaros *Thrac.* 1059
Iſſa inſ. *Illyr.* 499
Iſſa diuerſa a Liſſa 500
Iſſaicus [illegible] ab *Iſſa* 499
Iſter fluuius 368
eius oſtia 469
Iſthmus Arabici ſinus an Africæ limes 42 ſq.
Iſthmus inter Pontum & Caſpium 40
Iſthmus *Achaiæ* 949
Iſthmi perfoſſio irrita ibid.
Iſtonium *Frentanorum* 703
Iſtrici pop Sarmat. 403
Iſtropolis *Mæſ. Ponticæ* 470
Iſtros, Iſtrus opp. ibid.
Iſurium *Britann.* 344
Italia an temperatiſſima 38
Italia 501
Italia vnde dicta 502
Italia Propria 568
Italiæ diuiſio 509
Italiæ Regiones 745
Italica *Hiſpaniæ* 66
Itani pop *Hiſpan.* 117
Itanus oppid *Cretæ* 1030
Ithaca inſ. 1007
opp. inſulæ 1007
Ithaceſia inſ. *Ital.* 766
Ithome *Meſſeniæ* 966
Ithomen 853
Itinera menſuræ genus 47

Ithoria 495
Itius portus, *Icius*, 301
Itumna fl. *Gall.* 135
Ituna fl. & æſtuar. 324
Ituriſſa *Hiſp.* 87
Itys fl. *Britann.* 352
Iuenna *Norici* 436
Iuernii pop. *Hibern.* 354
Iuernia, *Hibernia*, 353
Iuernis opp. 354
Iuhones an fuerint 378
Iuia Hiſp. fl. 85
Iulia Auguſta Barcino 113
Iulia Auguſta Caſſandrea 843
Iulia Auguſta Pella 834
Iulia Auguſta Philippi 849
Iulia Claritas 75
Iulia Concordia *Hiſp.* 68
Iulia Concordia Beneuentum 695
Iulia Contributa *Hiſp.* 67
Iulia Faneſtris colonia 593
Iulia Felix Sueſſa 683
Iulia Fidens Arretium 579
Iulia Illergauonia Dertoſa 111
Iulia Ioza *Bætica* 73
Iulia Liberalitas Ebora Fama Seria *Hiſp.* 61
66
Iulia Libyca *Hiſp.* 123
Iulia Liuia, eadem, ibid.
Iulia Myrtilis 63
Iulia Noua Carthago 108
Iulia Paterna Subur. 113
Iulia Paterna Arelate 199
Iulia Paterna Narbo 182
Iulia Pietas Pola 567
Iulia colonia Piſæ 571
Iulia Reſtituta *Hiſp.* 68
Iulia Romulea *Hiſpalis* 75
Iulia Segiſama *Hiſp.* 92
Iulia Sena *Etrur.* 573
Iulia colonia Sutrium 584
Iulia Traducta 72
Iuliacum 268
Iulii Forum *Gall.* 188
Iulii Forum Vmbriæ, incerto ſitu.
Iulii Genius *Hiſp.* 68
Iuliobona *Belg.* 317
Iuliobona *Pannon.* 440
Iuliobrica, Iuliobriga *Hiſp.* 86
Iuliomagus *Gall.* 162
Iuliomagus Vindelicum 417
Iulium Carnicum 564
Iulium Præſidium Scalabis 64
Iulius portus ad Baias 669
Iulius vicus 249
Iuncaria *Hiſp.* 116
Iunarius Campus 116
Iunii *Hadr.* opinio de oſtiis Rheni 209
Iunonius promontorium 71
Iura mons 140
Iuraſſus mons, *Iura* ibid.
Iuſtinopolis quæ olim 567
Iutuntorum Forum 547
Iuturna 637
Iuuauia *Norici* 433
Iuuenſe *caſtellum* 433
Iuucrna, *Hibernia*, 353

K.

Kαλὴ ἀκτὴ 801
Kαλοὶ λιμένες *Cretæ* 1030
Kelemantia *Germ.* 390
Kέρκυρα inſ. *Corcyra* 1003
Kλίμα 16 ſq.
Kορυφὼ arx *Corcyræ* 1004
Kύμη Campaniæ 390
Kynos Kephalæ, *colles* 857
Kυνὸς Σῆμα 1066
Kύρνος inſ. *Corſica* 767

L.

Labeatæ, Labeates. pop. *Illyr.* 496
Laberus *Hibern.* 354
Labicum, & Labici *Pl. Latii* 642
Labodes Aquæ *Sicil.* 794
ad Labores *Pannon.* 450
Labronis portus, vel Labro, 572
Laecobriga *Hiſpan.* 92
Lacedæmon 975
Lacetania regio *Hiſp.* 121
Lacetani pop *Hiſp.* 117
Laciacum *Norici* 434
Laciburgum *Germ.* 382
Lacinum prom. *Brutt.* 739
Laciniæ Iunonis fanum ibid.
Lacippo opp *Hiſp.* 77
Lacobriga *Hiſp.* 92
Lacobriga *Luſitan.* 63, 64
Laconica regio 963
Laconicus ſinus ibid.
Lactis mons *Campaniæ* 678
Lactodorum *Britann.* 338
Lactora 146
Lactorates pop *Gall.* 146
Lactoratium ciuitas ibid.

Laſtura, Laſtora, *Gall.* 146
Lacuris *Hiſp.* 100
Lacus Benacus 550
Lacus Felicis 431
Lacus Larius 544
Lacus Verbanus 543
Lacydon portus *Maſſiliæ* 188
Lædus fl. *Gall.* 134
Lætani pop. *Hiſp.* 113
Lælamnonius ſinus 351
Lælia *Hiſp.* 68
Læpa Magna *Hiſp.* 68
Læſtrygones pop. *Sicil.* 503, 779
Læui pop. *Transpad.* 547
Lagaria *Lucaniæ* 727
Lagecium *Britann.* 146
Lagyra *Taur. Cherſon.* 409
Laletani pop *Hiſp.* 113
Lambris Flauia 84
Lametia Bruttior. 732
Lametus fluv. ibid.
Lamia *Theſſaliæ* 860
Lamiacum bellum 860
Lamiacus ſinus, *Maliacus* 864
Laminæ *Ital.* 628
Laminium *Hiſp.* 98
Laminitani pop. *Hiſp.* 98, 101
Lampa, Lappa *Cretæ* 1034
Lampêa mons *Arcad.* 991 ſq.
Lampetia *Bruttior.* 732
Lampetes mons 732
Lampirenſes 941
Lancia valida vrbs 58
Lancia Oppidana 59, 85
Lancia Transcudana 59
Lanciatum *Hiſp.* 58, 85
Lancienſes Ocelenſes 58
Oppidani 58
Transcudani 58
Langobordi pop. 383
Langobriga *Luſit.* 56
Lantriguet 160
Lanuuium *Latii* 641
Lapidaria *Rhætiæ* 428
Lapidei Campi *Gall.* 187
Lapis *menſura geographica* 46, 47, 48
Lapithæ 871
Lappa *Cretæ* 1034
Lapurdum, *Baiona* 143 f.
Larcuris, *Ilarcuris* 98
Larinates pop. *Ital.* 703
Larine fons *Atticæ* 934
Larinum opp. *Frentan.* 703
Lariſſa Cremaſte 864
Pelasgia 864
Lariſſa *Hiſp.* 107
Lariſſa *Theſſaliæ* 957
Lariſſus fluv. 957
Larius lacus 544
Larraga 91
Larus mons 154
Larynna 906
Las, opp. *Laconiæ* 969
Laſæa *Cretæ* 1030
Laſio, Laſion, *Peloponneſi* 994
Laſos *Cretæ* 1037
Latera mundi 34
Latini pop. 632
Latitudo Terræ 6
Latium regio 630
Antiquum 631
Adiectum 632
Nouum ibid.
Lato opp. *Cretæ* 1031
Latobrigi pop. *dubiæ ſedis* 228
Latonium 86
Latouici pop. *Pannon.* 440
Latris inſ. *Germ.* 395
Latrum, Latra *Mæſ.* 467
Latymnus mons *Brutt.* 740
Laugona fluv. *German.* 365
Lauicum, & Lauici *plur.* 642
Lauicana Via ibid.
Lauinium Latii 637
Lauinius fl. Ciſpadan. 537
Lauinus fl. idem ibid.
Laumellum *Ital.* 542
Laureacum *Norici* 431
Laureacenſis colonia 431
Laurens caſtrum 636
Laurentes pop. 637
agri ibid.
Laurentum opp *Latii* 636
Lauri *Batauor.* 281
Lauriacum, *Laureacum* 431
Laurium, *Lorium, Etrur.* 590 ſq.
Laüs fl *Ital.* 526, 726
Laus Ilipula 77.
Laus Iulia Corinthus 950
Laus Pompeia 546
Lauſanna 225
Lauſonius lacus ibid.
Lautulæ *Latii* 611
Laxta *Hiſp.* 104
Lebadea, Lebadia, *Bœot.* 925
Lebecii pop. *Transpad.* 542

Leben,

Leben. Lebéna, *Crete* 1029
Lebinthus inſ. *Cretici M.* 1041
Lecca Rheni alveus 211
Lechæum, *portus Corinth.* 951
Lederata Turris *Mœſ.* 419 ſ.
Ledus fl. *Gall.* 134, 139
Legeolium *Britann.* 346
Legio I Iouia 468
Italica 467
Legio II Auguſta 342
Legio VI Victrix 345
Legio VII Gemina *Hiſp.* 85
Legio XI Claudia 468
Legio Victrix XX 342
Legum, Λεγῶν 812
Lelantus, *campus Eubœæ* 1024
Lelantus fl. ibid.
Lemanus *lacus* 140, 141, 225
Lemanis portus *Britan.* 332
Lemincum *Alpin.* 199, 202
Lemnus inſula 1052 ſq.
Λημνος ibid.
Lemouices 150
Lemouii pop. *Germ.* 384
Lentia *Norici* 431
Leodicum quam antiquum? 275
Leon *Hiſp.* 85
Leon prom. *Cretæ* 1029
Leonica *Hiſp.* 105
Leonicenſes 91.105
Leontini pop. *Siciliæ* 784 ſq.
Leontini vrbs *Siciliæ* ibid.
Leontini campi *Sicil.* 785
Leontinus ſinus, ibid.
Leontium *Achaiæ* 954.957
Siciliæ 784
Lepreum, Lepreus 959, 963
Lepontii pop. *Alpin.* 423, 541
Viberi cognomine 423
Leria, *Edeta*, *Hiſp.* 106
Leria inſ. *Sporad.* 1055
Lerida 118
Lerina inſ. *Gall.* 204
Lerna palus & fl. 987
an oppidum 987 ſq.
Lero inſ *Gall.* 204
Leroua inſ. *Gall.* ibid.
Lerus inſ. *Gall.* ibid.
Leſa *Sardiniæ* 774
Leſiranæ Aquæ 774 ſ.
Leſura fl. *Belg.* 219
Letandros inſ. *Sporad.* 1055
Lete *Macedon.* 840
Lethes fluv. *Hiſp.* 82
Lethæus fl. *Cretæ* 1039
Letoa inſ. *Cretici maris* 1040
Letoia inſ. *Ionii maris* 1011
Leuaci pop. *Belg.* 293
Leuæ fanum *Batav.* 280
Leuca *Calabriæ* 719
Leuca *menſura geographica* 48
Leucæ *Lacon.* 973 ſq.
Leucadia peninſ. *Acarnan.* 892
Leucadius Apollo 894
Leucas, *adis*, opp. 893
Leucaſia inſ. *Ital.* 765
Leucata, litus Gall. 179
promontorium Leucadiæ 893
Leuce inſ. *Sarmatiæ* 400
Leuce inſ. *ad Cretam* 1039
alia *ad Cretam* ib.
Leuci pop. *Belg.* 235
Leuci montes, *albi*, *Cretæ* 1025
Leucimma, Leucimna prom. *Corcyræ* 1004
Leucogæus collis *Campan.* 675
Leucopetra prom. *Brutt.* 735
Leucoſia inſ *Leucaſia* 765
Leucothea inſ. *Ital.* ibid.
Leuctra, Leuctrum, *Lacon.* 974
Leuctra Plut. *Bœot.* 921
Leuga, eadem quæ *Leuca* 48
Leui pop. *Transpad.* 547
Leuoni pop. *Germ.* 392
Leuua quid? 50
Lexobii pop *Gall.* 162
Lexouii iidem 162
Libarna *Ligur.* 527, 530
Liberalitas Iulia Ebora 61
Libethra fons 867
Oppidum 867
Libethrides Muſæ. nymphæ 867, 924
Libethrius mons *Bœot.* 924, 926
Libici, Libicii, pop. *Ital.* 542
Libiſoca *Hiſp.* 100
Libiſoſona 100
Libiſoſani pop. ib.
Libiſoſa ibid.
Libnius fl. *Hibern.* 354
Libona *Hiſp.* 104
Libonotus ventus 28, 34
Libora *Hiſp.* 97
Libui pop. *Ital.* 542
Libunca *Hiſp.* 85
Liburni pop. *Illyr.* 435
Liburnia, regio 486 ſq.
Licates, Licatii pop. *Vindel.* 416

Lichus fluv. 414
Licirani pop. *Hiſp.* 109
Licus, fluuius *Vindelic.* 414
Lidericus fl. *Gall.* 134
Ligea inſ. *Ital.* 732, 766
Liger fl. *Gall.* 133
Ligurès pop. 522
Ligures Albingauni 526
Ligures Montani 518
Liguria regio 522
Propria ibid.
Liguſtica ora 523
Lilæa *Phocidis* 913
Lilybæum promontor. 796
Oppidum ibid.
Limæas fluv *Hiſp.* 82
Limeas fl. idem ibid.
Limera quaſi Limenéra 972
Limia opp. *Hiſp.* 82
Limici pop. Hiſp. ibid.
Limius fluuius *Hiſp.* ibid.
Limnæa *Acarnaniæ* 889
Limnæa *Theſſaliæ* 853
Limoges 150
Limon inſ. an portus 764
Limonum *Pictonum* 150
Lincaſii pop. *Lingones* 233
Lindum *Britann.* 341, 345
Lingones pop. *Transalp.* 233
Lingones *Ciſalpini* 532
Lingonum ciuitas 234
Linificio excellebat Sætabis 109
Linternum *Campan.* 666 ſq.
Lipara inſ. & opp. 816
Liparæorum inſulæ, *Vulcaniæ* 815 ſeq.
Lipaxus *Macedon.* 842
Λίψ ventus 29
Liquentia fl. 507, 561
Liquentiæ Pons 561
Liquetia fl. ibid.
Lirinates pop. 659
Lirinus inſ. *Gall.* 204
Liris fluuius 505, 662
Liſæ 842
Liſia inſ. *ad Gall.* 203
Liſieux 162
Liſſa *Hiſp.* 117
Cretæ 1029
Liſſa inſ. *Illyr.* 499
Liſſus opp. *Illyriæ* 493, 821 ſq.
Liſſus *Cretæ* 1029
Liſſus fl. *Thrac.* 1060
Litana ſilua *Ciſpadan.* 538
Literata Turris *Mœſ.* 460
Liternum 666, 667
Liternus fluv. 666
Liternum an Linternum? 667
Linternus fl. Liternus 505
Littamum *Rhætiæ* 426
Litubium *Ital.* 531
Lobetani pop. *Hiſp.* 91, 107
Lobétum opp. *Hiſp.* 107
Lobregat fl. 112
Locorum vis in animos hominum 37
Locri opp. *Ital.* 736
Epizephyrii ibid.
Locri pop. *Ital.* ibid.
Narycii ibid.
Locri pop. *Græc.* 900
Locri *Ozolæ* 900
Epicnemidii 903
Opuntii 905
Zephyrii 900
Locris, *regiuncula Ital.* 736
Locris, regio *Græc.* 900
Lodebe 185
Logana fluv. *Germ.* 365
Logi, pop. *Britann.* 352
Logia, fl. *Britann.* 354
le Loir 134
Loncium *Norici* 435
Londinium *Britann.* 336
Longanus fl. *Sicil.* 802
Longaticum *Pannon.* 446
Longi muri *ad Piræeum* 932
Longitudo Terræ 6
Longobardi pop. 383
Longula *Latii* 654
Longus Murus *Thrac.* 1070
Lontium, *Loncium, Norici* 434 ſq.
Lopſi pop. *Illyr.* 488
Lopſica opp. *Liburn.* ibid.
Lorca 99
Lorium *ſeu* Lorii *Etrur.* 590
Lotoa inſ. *Letoia* 1011
Louentinum Britann. 343
Louia, *Iouia, Pannon.* 451
Loxa fluv. *Britann.* 352
Luca vrbs *Ital.* 568, 570
Lucania *regio* 722
Lucanus Cordubenſis 69
Lucaria *Stephani*, vide *Luceria.*
Luceni pop. *Hibern.* 354
Lucenſes Callaici pop. *Hiſp.* 84
Lucenti opp. *Hiſp.* 109
Lucentia eadem ibid.

Lu-

Lucentum, idem, 109
Luceria *Apul.* 706
Lucodocia 166
Lucrinus Lacus *Campan.* 669
in montem verſus 670
Lucrina oſtrea ibid.
Luculli villa 668
Lucus Angitiæ, *in Marſis* 615
Lucus Aſturum 85
Lucus Auguſti *vrbs* 84
Lucus Auguſti *Vocontior.* 197
Lucus Auguſti *Triboccor.* 244
Lucus Feroniæ 570, 586
Ludias fl. *Macedon.* 835
Luentinum *Britann.* 343
Lugdunenſis Gallia 130, 142
Lugdunum *Galliæ* 171, 174
eius origo 175
Lugdunum Conuenarum 145
Batauorum 282
Lugdunus 176
Lugii pop. *German.* 385
Lugionum *Pannon.* 447
Lugodinum *Batauor.* 282
Lugodunum *ad Rhenum.* 281
Lugudunum veteres 4 ſyllab. 176
Luguuallum *Britan.* 344
ad Lullia *Belg.* 309
Luna ſilua *German.* 371
Luna vrbs *Ligur.* 527
Lunæ portus ibid.
promontorium *Ital.* ibid.
Lunæ promont. *Luſitaniæ* 56
Lunarium prom. 114
Lundinium *Britann.* 336
Lundonia eadem ibid
Lupia, Luppia fluv. *Germ.* 364
Lupia, & Lupiæ, *Calabr.* 717
Luppia *Calabriæ* ibid.
Lupodunum *German.* 381
Luſio *Pannon.* 447
Luſitania 53
Luſitaniæ fines 53 ſq.
flumina 54
Luſitanorum coloniæ, oppidia 64
Luſones, Λέσωνες, pop. 91, 107
Luſparia *Hiſp.* 100
Luſſonium *Pannon.* 447
Luſſunium idem ibid.
Lutecia *Pariſior.* 166
Luteua *Gall.* 184
Luteuani 184
Lutitia 166
Lycabettus mons *Atticæ* 942, 944
Lycæus mons *Arcad.* 997
Lycæus Iuppiter 997
Lycoſura opp. ibid.
Lycaſtus *Cretæ* 1036
Lyceum *Atticum* 932
Lychnidus *Illyr. Græc.* 825
Lycorea, Lycoria, *Phoc.* 910
Lyctus, *Lyttus, Creta* 1036
Lygii pop. *Germ.* 385
Lydias fl *Maced.* 835
Lygos, *Byzantium,* 1075
Lynceſtæ pop. *Macedon.* 830
Lynceſtis regio 829 ſ.
Lyſicus opp. *Maced.* ibid.
Lyſimachia *Aetol.* 895
Lyſimachia *Thraciæ* 1063
Lyttus, Lyctus, *Cretæ* 1036

M.

MAcalla *Bruttior.* 740
Macedonia 828
Macedonia Adiecta 850
Macella *Sicil.* 811
Machara, Imachara *Sicil.* 805
Maciſtum *Arcad.* 1002
Macra fluuius *Ital.* 505
Macri Campi 536
an oppidum ibid.
Macris, inſ. *Eubœa,* 1024
Macrontichos *Thrac.* 1070
Macroſcii 20, 21
Mactorium *Siciliæ* 810
Macuſa opp. *Batauor.* 287
Macuſanus Hercules ibid.
Macynia *Aetoliæ* 898
Madrit 97
Maduateni pop. *Thrac.* 1085
Madytos *Thrac. Cherſ.* 1069 ſ.
Mæandria *Epiri* 879
Mæatæ pop. *Britann.* 347
Mædi pop. *Thraciæ* 1079
Mædica regio *Thrac.* ibid.
Mænalus mons *Arcad.* 996
Mænalum oppid. ibid.
Mænariæ inſulæ *Hiſp.* 129
Mænoba *Hiſpan.* 74
Mænus fl. *German.* 365
Mæſia ſilua *Transtiberin.* 591
Mæotis palus, lacus 402
Mæotæ, Mæotidæ, Mæotici, pop. ibid.
Megalona inſ. *Gall.* 185, 203

Magel-

Magella *Sicil.* 807
Magen quid ſignet 268
Magia *Rhætorum* 428
Magiouinium *Britann.* 338
Magneſa opp. *Magneſia* 869
Magneſia regio 866
Magneſium prom. 870
Magni opp. *Britann.* 343
Magnus Portus *Britann.* 333
Hiſpaniæ 74
Mago *in inſula Balear.* 128
Magontiacum 251
Maguntia 252
Maguſa an Batauorum? 287
Maguſanus Hercules ibid.
Maira fl. *Rhæt.* 427
Malaca *Hiſp.* 74
Malea mons 864
Malea prom. *Lacon.* 971
Maletum *Tranſpad.* 553
Maleuentum, *Beneuentum* 694
Maleus ſinus *Lacon.* 972
Maliacus ſinus *Theſſal.* 864
Malienſes pop. *Theſſal.* 864
Μαλιεῖς, Μαλεεῖς pop. 864
Malthace inſ. *Ionii M.* 1005
Mamertum, Mamertium *Brutt.* 744
Manapii pop. *Hibern.* 354
Manarmanis portus 263, 374
Maneunium *Britann.* 345
Madela pagus *Sabin.* 623
Mandonium *Calabriæ* 722
Mandubii pop. *Gall.* 169
Manduria *Calabriæ* 722
Manliana *Etrur.* 575
Mannaricium *Batav.* 281
Manreſa 117
Mans 165
Manſio, *diſtantiæ ſignum* 48
Mantinea *Arcad.* 1000
Antigonea 1001
Mantinorum vrbs *Corſic.* 769
Mantua *Ital.* 550
Mantua *Hiſp.* 97
Mantueſſedum *Britann.* 342
Marathon *Attic.* 939
Marathuſa *Cretæ* 1037
Marciana ſilua *Germ.* 371
Marcianopolis *Mœſ.* 472
Marcina *Picentin.* 690
Marcodaua *Daciæ* 482
Marcodurum *Belg.* 268
Marcomani pop. *Germ.* 388
Mare ſuperum 509
Inferum 510
Ionium 1099
Margidunum *Britann.* 341
Margum opp. *Mœſ.* 459
Margus, Margis, fl. 456, 458
Mariana foſſa *Gall.* 138, 187
Mariana *Corſicæ* 768
Mariani montes *Hiſp.* 78
Marianus mons *Bæticæ* 78
Marianum prom. *Corſic.* 769
Maridunum *Britann.* 343
Marionis, gemina *Germ.* 381
Marios *Lacon.* 980
Mariſos fl. *Daciæ* 476
Maritima *vrbs* 187
Μαρεικώπολις 473
Marmarium *Eubœæ* 1019
Marobudum opp. *Germ.* 389
Maroboduus rex ibid.
Maronea *Thrac.* 1060
Marpurgum 380
Marrubium *Marſ. Ital.* 614
Marrucini pop. 611
Marruuium, *Marrubium,* 614
Marſacii pop. 286, 287
Marſi pop. *Germaniæ* 375
Marſi pop. *Ital.* 614
Marſigni pop. *Germ.* 384
Marta fl. 577, 583
Martegue 187
Martialis patria Bilbilis 103
Martiana ſilua, vide *Marciana.*
Martiniacum 199
Martis fanum *Belg.* 293
Martorellum 117
Marus fl. *Germ.* 389
Maſſa Veternenſis *Etrur.* 575
Maſſalia fl. *Cretæ* 1029
Mascon 173
Maſſalioticum oſtium Rhodani 138
Maſſicus mons 679
Maſſicum vinum 679
Maſſilia 187
Maſtramela *Gall.* 138, 187
Maſtramelus lacus 187
Maſtrucati latrunculi *Sardiniæ* 775
Maſtuſia prom. *Thrac.* 1064
Matalia *Cretæ* 1029, 1033
Matæum *Cretæ* 1029
Matilica *Vmbriæ* 597
Matinus mons *Apul.* 715
Matinæ apes 716

Matini

Matini buccea 716
Matiſco *Gall.* 171, 173
Marteium *Rhætiæ* 426
Matrinus fl. *Ital.* 606
Matrona fl. *Gall.* 135
Matium *Cretæ* 1019, 1033
Mattiacæ aquæ *Germ.* 380
Mattiaci pop. *German.* 379
Mattiaci fontes 380
Mattiacum *Germ.* ibid.
Mattium, idem, 379
Mazæi *Pannoniæ* 440
Mazara fl. *Sicil.* 795
caſtellum ibid.
Mazuſia prom. *Thrac.* 1064
Meaux 167
Mecyberna *Macedon.* 844
Medama *Bruttior.* 733
Medelino 64
Medeon *Bæoticus* 922
Medeon *Phocicus* 908
Mederiacum *Belg.* 271
Mediolanum *Ital.* 546
Mediolanum *Aulercorum* 164, 166
Mediolanum *in Gugernis* 271
Mediolanum *Mæſiæ* 464
Mediolanum *Ordouicum Britann.* 343
Mediolanum *Santonum Gall.* 149
Mediolarium *Germ.* 374
Mediolum *Hiſpan.* 104
Mediomatrici pop. 236
opp. medio æuo 237
Medium orbis vbi? 12
Iupiter explorat 13
Medma *Bruttior.* 733
Medoacus geminus fl. 507, 559
Medobriga *Meidubriga, Hiſp.* 60
Medobrigenſes Plumbarii 61
Medoslanium *Germ.* 390
Meduacus fl. *Venet.* 422, 559
Meduana fl. 134
Medullia *Sabinor.* 619
Megalia inſ. *Ital.* 763
Megalopolis *Arcad.* 995, 996
Megara, Megaris, *Siciliæ* 785
Megara *Græc.* 946 ſq.
Megaria inſ. *Ital.* 763
Megaris inſ. *Ital.* 764
Megaris regio *Græc.* 945
Meginenſis Campus *Treuer or.* 259
Meidubriga *Hiſp.* 58
Mela fl. *Transpadan.* 549
Meldi, Meldæ, pop. *Gall.* 167
Meldi, *urbs Gall.* 167
Meldorum ciuitas ib.
Melæ, Meles, *Samnii* 697
Melæ *Pomponii* patria 71, 73
Melæne *Arcad.* 1002
Melanchlænæ pop. *Sarmat.* 405
Melantiana *Thrac.* 1073
Melantias *Thrac.* ibid.
Melas fl. *Achaiæ* 956
Melas fl. *Bæot.* 914, 930
Melas fl. *Thrac.* 1056
Melaſita inſ. *Sarm.* 400
Melibocus mons *Germ.* 369, 381
Melibœa *Theſſal.* 869
Melita, Κῶμη *Atticæ* 941
Melitæa *Theſſal.* 860
Melitaria *Theſſal.* ibid.
Melite inſ. *ſupra Siciliam* 819
Melite inſ. *Illyrici* 501
Melitia *Theſſal.* 860
Mella fl. *Transpadana* 549
Mellaria *Hiſp* 68, 71, 72
Melodunum *Gall.* 167, 168
Meloëſſa inſ. *Ital.* 758
Melos *Cycladum* 1047
Melos inſ. *Argol. ſinus* 1014
Melpes fl. *Lucan.* 726
Melpis fl. *Latii* 659
Melun 168
Memini pop. *Gall.* 196
Menæ, Menænæ, *Sicil.* 808
Menapii pop. *Belg.* 288
Menapiorum caſtellum 289
Mende *Macedon.* 843
Menelaius mons *Lacon.* 982
Menenii, Menarum incolæ, 808
Meneſthei portus *Hiſp.* 70
Meniana ædificia 171
Menlaria *Hiſpan.* 108
Menoba *Hiſp.* 74
Menoſca *Hiſp.* 86
Menralia *Ptol.* 72
Menſuræ geographicæ 41
Menteſa *Hiſp.* 99
Menteſani Orientani *Hiſp.* 99, 101
Baſtuli ibid.
Mentiſſa *Hiſp.* 99
Menus fl. *Mænus,* 365
Mephitis fanum 701
Mequinenca 118
Meribriga *Hiſp.* 61
Merinates ex Gargano 708
Merobrica *Luſitan.* 61, 63

Micro-

Merobriga *Oretan.* 100
Mertæ 352
Mertola ad Anam 63
Meſambria, *Meſembria* 472, 1078
Meſe, *media*, inſ. *Gall.* 203
Meſembria 472, 1057, 1078
Meſes ventus 28
Meſiatenſis locus 427
Meſiates pop. *Rhætiæ* ibid.
Meſſa *Meſſen.* 968
Meſſana *Siciliæ* 781
Meſſapia *regio Ital.* 716
Meſſena *Peloponneſi* 966
cornu Peloponneſi ibid.
Meſſenia regio *Peloponneſi* 963
Meſſeniacus ſinus 965
Meſtus fl. *Neſtus* 850, 1058
Metalla opp. *Sardiniæ* 773
Metallina, *Luſit. colonia* 64
Metallinenſis colonia 64
Metallinum 65
Metallum *Cretæ* 1029
Metannaſtæ Iazyges 476
Metapinum oſtium Rhodani 138
Metapontum *Lucan.* 728
Metaris æſtuarium *Britann.* 324
Metaurum opp. *Bruttior.* 733
Metaurus fl. *Bruttior.* ibid.
Metaurus fl. *Vmbriæ* 506. f. 595
Metellinum Luſitaniæ 65
Methona *Argiv.* 984
Methone *Macedon.* 837
Methone *Magneſiæ* 868
Methone *Meſſeniæ* 964, 965
Methydrium *Arcad.* 997
Metina inſ. *Gall.* 203
Metioſedum Gall. 166
Metropolis pop. *Theſſaliæ* 852
Metropolis *Acarnaniæ* 890
Metropolis *Sarmatiæ* pop. 407
Metti, Mettis. pop. *Mediomatr.* 237
Metubarris inſ. *Pannon.* 439
Metulum *Liburn.* 487
Meuania *Vmbriæ citer.* 599
Milatæ opp. *Pannon.* 448
Miletopolis *Sarmatiæ* 399
Miletus *Cretæ* 1033
Μίλιον menſura 46
Milionia, Milonia *Marſor.* 615
Mille paſſus, *menſura* 46
Milliarium menſura viæ ibid.
aureum Romæ 47
Milolitum *Thrac.* 1081
Mimeni pop. *Gall.* 196
Mineius fl. *Ital.* 550
Mineruæ Caſtrum *Calabr.* 718
Mineruæ prom. *Campan.* 679
Minio fl. *Etrur.* 583
Minius fl. *Hiſp.* 80, 82 f.
Minnidunum *Heluet.* 225
Minoa portus *Cret.* 1031
vrbs *Cretæ* ibid.
Minoa, Μινώα, *Sicil.* 793
Minoa portus *Argolici ſinus* 972
Minoa prom. *Megaridis* 946
Minturnæ 662
Minturnenſes paludes 663
Minyeius fl. *Elidis* 959
Mirobriga *Hiſp.* 58, 60, 61
Mirobriga *Bæticæ* 68
Mirobriga *Oretan.* 100
Mirtylis Iulia *Luſitan.* 63
Miſenum opp. *Campan.* 668
prom. ibid.
portus ibid.
Miſenenſis claſſis ibid.
Miſeo fl. *Piceni* 604
Miſius fl. *Piceni* ibid.
Miſus fl. *Vmbriæ* 593
Modonus fl. *Hiberniæ* 354
Mœniana ædificia 171
Mœnus, Mœnis, fl. *Germ.* 365
Mœſi pop. 455
Mœſia regio 454
Superior 457
Inferior 457, 466
Mœſicus, Mœſiacus, κτητικόν 455
Mogentianæ, Pl. *Pannon.* 451
Mogetiana, eadem ibid.
Mogontiacum 251
Moles in Rheno 213
Moloſſi pop. *Epiri* 881
Moloſſis regio ibid.
Molycria *Aetol.* 897
Mona inſ. *Britann.* 355
Monæda inſ. ibid.
Monabia 355
Monalus fl. *Sicil.* 801
Monda fl. *Luſitaniæ* 55
Monetium *Liburn.* 437
ad Monilia *Ligur.* 526
Monæci portus 523
Mons Marianus 28
Mons Chriſti, inſ. 760
Mons Feretrus *caſtell.* 594
Mons Sacer *Sabin.* 617

Mons

Mons Seleucus *Vocontiorum* 198
Mons Silicis opp. *Venetiæ* 559
Μοψοπία 930
Mor Celtica lingua quid notet 375
Morella quæ vrbs 110
Mores ex ſitu locorum diuerſi 37
Morgentia *Samnitum* 697
Morgentium *Siciliæ* 784
Morgyna *Siciliæ* 812
Morini pop. *Belg.* 300
Morinorum ciuitas 305
Morinorum caſtellum ibid.
Morinorum colonia 306
Morſtorpidum *Britann.* 346
Moryllus *Chalcidicæ* 847
Moſa fluuius 214
Moſæ pons 375
Moſchius fl. *Mæſ.* 458
Moſella fluuius 215
Môtier en Tarantaiſe 199
Motyca *Sicil.* 810
Moticanus fl. *Sicil.* 791
Motye *Siciliæ* 796
Motyum caſtell. *Sicil.* 811
Munda fl. *Luſitaniæ* 55
Munda opp. *Bæticæ* 75
Mundobriga Hiſp. 57, 60
Municipium opp. *Mæſ.* 462
quid differat a colonia 66
Munimentum Corbulonis 374
Traiani *Germ.* 380
Munychia *Atticæ* 933
Munychius portus *Athen.* 932
Muranum *Lucan.* 727, 733
Murbogii pop. *Hiſp.* 86
Murcia 108
Murgantia *Samnii* 697
Murgentium *Sicil.* 784
Murgantium, idem ibid.
Murgillum *Pannon.* 450
Murgis *finis Bæticæ* 74, 80
Muri Britanniæ limitanei (valla) 325, 347
Muri per Britanniam ducti ibid.
Murocincta *villa Pannon.* 454
Muroëla *Pannon.* 444
ad Muros *Pannon.* 454
Murſa *Pannon.* 450
Murſa Major ibid.
Minor ibid.
Murſella ibid.
Murſella *ſuperior* 451 ſeq.
Murſia, Murſium, *Murſa,* 450
Murus, caſtellum, 427
Murus fl. *Norici* 430
Muſagores inſulæ 1039
Muratio quid? 49
Mutenum *Pannon.* 442
Mutila *Hiſtriæ* 568
Mutilum caſtrum *Ciſpad.* 516
Mutina *Ciſpadan.* ibid.
Mutiſtratum *Sicil.* 813
Mutuſca *Sabinor.* 625
Mutyce *Sicil.* 810
Mycaleſſus 919
Mycenæ *Cretæ* 1038
Mycenæ *Argolidis* 986 ſ. 987
Mychus portus *Phoc.* 909
Myconus inſ. *Cyclad.* 1049
Mygdonia regio 840
Myla fl. *Siciliæ* 786
Mylæ opp. *Siciliæ* 802
Mylæ inſ. *ad Cretam* 1039
Myon, Myonia *Locr.* 902
Myonneſos inſ. *Ægæi* 1053
Myrina *Cretæ* 1037
Myrina *Lemni* 1052
Myrmecion *Sarm.* 410
Myrmidones 865
Myrrhinûs *Attic.* 940
Myrtilis Iulia *Hiſp.* 63
Myrtos inſ. *ad Eubœam* 1043
Myrtoum mare 1042, 1043
Myſaris prom. *Sarm.* 401
Myſia, *Mæſia* 455
Myſi, *Mæſi,* pop. 456
Myſtia *Bruttior.* 738

N.

Nabæus fl. *Britann.* 352
Nabalia Taciti 213, 214
Nablis fl. *Germ.* 388
Nabriſſa, *Nebriſſa, Hiſp.* 75
colonia Auguſta ibid.
Nabus fl. *German.* 388
Nagnatæ 354
Naiſſus, Naiſus, *Mæſ.* 463
Namare *Norici* 432
Namnetes, Namnetæ pop. *Gall.* 158
Nannneticæ inſulæ 202
Nannetes, iidem qui Namnetes 158
Nantes 158
Nantuates pop. *Alpin.* 200
Napoca *Daciæ* 472
Napuca, eadem ib.
Nar fl. *Italiæ* 601

Digitized by Google

Narbo Iulia Paterna 182
Narbo Martius ibid.
Narbona *Dalm.* 496
Narbonenſis Gallia 176
Nariſci pop. *Germ.* 388
Nariſtæ pop. idem ibid.
Narnia *Vmbriæ citer.* 601
Naro fl. *Dalmat.* 483
Narona *Dalm.* 496
Narthacium *Theſſal.* 859
Narycii Locri *Ital.* 736
Narycia, *vrbs Locri, Ital.* 737
Narycium, Narycum *Græc.* 904
Naſos, *pars Syracuſar.* 788
opp. Acarnaniæ 892
Naryx, *Locror. Græc.* 904
Naſcica Calaguris 89
Naſum *Belg.* 235
Naſus opp. *Acarnan.* 892
Natiſo fl. *Venet.* 562, 563
Naua fl. *Belgic.* 219
Naualla *Ptolem* 214
Nauari pop. *Scyth.* 406
Naubarum *Sarmat.* 407
Naulochus *Siciliæ* 803
Naulochus *ſub Hæmo* 1078
Naupactus *Aetoliæ* 898
Nauplia *Argiuorum* 983
Nauportum opp. *Pannon.* 445
Nauportus fl. ibid.
Nauſtathmus portus *Siciliæ* 790
Naxus inſ. *Cyclad.* 1050
Naxus opp. *Siciliæ* 782
Neæ, inſ. *iuxta Lemnum* 1053
Neæthus fl. *Ital.* 506, 740
Neapolis *Campaniæ* 675
Neapolis *Maced. adiectæ* 849
Neapolis *Sardiniæ* 773
Neapolitana crypta 676
Nebiodunum *Mæſ.* 468
Nebis fl. *Hiſp.* 83
Nebriſſa, *cogn.* Veneria 75
Nebrodes *mons Sicil.* 812
Nedinum *Illyr.* 490
Nedon fl. *Peloponneſi* 965
Nectum, Netum, *Siciliæ* 890
Neius mons *Ithacæ* 1007
Nemauſus *Gall.* 184
Nemea fluv. *Peloponneſ.* 952
Nemea opp. *Argiuor.* 989
Nemeæus leo ibid.
Nemeſa fluv. *Belg.* 218
Nemetacum *Belg.* 307
Nemetes, Nemetæ pop. 246
Nemetes, Nemetæ *vrbs* ibid.
Nemetobriga *Hiſp.* 84
Nemetocenna *Belg.* 307
Nemoſſus vrbs *Auernor.* 154
Neon, vrbs *Phocid.* 914
Nepeſinus, a *Nepete* 585
Nepet opp. *Ital.* ibid.
Nequinum, *Narnia* 601
Neretum *Calabriæ* 720
Nergobriga *Hiſp.* 103
Nerigos inſ. *ſeu* regio 391
Neritos mons Ithacæ 1007
an inſula? ibid.
Neritum *Calabr.* 720
Nerium promontorium Hiſp. 84
Neronia *Venetiæ* 558
Neronis Forum Gall. 196
Nertobriga *Celtiber.* 103
Nertobriga *Bæticæ* 68, 103
Concordia Iulia 68
Neruii pop *Belg.* 291
Nerulum, Neruli *Pl.* 727
Neruſi, Neruſii pop. 193
Neſactium, Neſactum *Hiſtriæ* 567
Neſis, *Neſis*, inſ. 763
Neſos opp. *Eubææ* 1022
Neſſus, fl. *Thrac.* 1058
Neſus fl. *Thraciæ* 850, 1058
Neſtus fluv. idem, 850, 1058
Neſus opp. *Acarnan.* 892
Netindaua *Daciæ* 482
Nerium *Apul.* 715
Netum *Siciliæ* 809
Neuers 170
Neuirnum Gall. 170, 173
Neuue ſur Baranion 173
le Nez 139
Nicæa *Corſicæ* 768
*Nicæa *Italiæ* 523
Nicæa Italiæ terminus 189
Nicæa, *Locridis* 903
Nicaſia inſ. *Sporad.* 1055
Nice opp. *Thrac.* 1082
Nicer fl. *Germ.* 365
Nicia fl. *Ital.* 535
Niconia, Niconium, *Sarmat.* 397
Nicopolis *Epiri* 879
Nicopolis *ad Hæmum* 1083
Nicopolis *ad Iſtrum* 466
Nicopolis *ad Neſtum* 1080
Vlpia 1081
Nicotera *Bruttior.* 733

Nigella

Nigella fl. *Nicia* 535
Niger Pullus *Batav.* 281
Nilus limes Africæ 42
Nimes 184
Ningum *Hiſtriæ* 567
Ninia *Dalmat.* 497
Nioſſum *Sarmat.* 407
Nions 196
Niſæa, Megaræ nauale 946
Niſi collis ibid.
Niſyros inſ. *ſupra Cretam* 1041
Nitiobriges pop. *Gall.* 152
Niuernum *Gall.* 170, 173
Niuodunus 173
Niuomagus *Treueror.* 256
Noæ opp. *Siciliæ* 804
Næga *Hiſp.* 85
  Vceſia ibid.
Nogent le Rotrus 165
Nogent ſur Andelle 162
Nœomagus *Vadicaſſium* 171
Nœomagus *Lexouiorum* 162
Nœomagus *Tricaſtinorum* 195
Nola *Campan.* 686
Nomadæ pop. *Sarmat.* 401
Nomæ *Siciliæ* 813
Nomaſus *Carnor.* 566
Nomentum *Sabinor.* 620
Nomentana via ibid.
Nonacris *Arcad.* 998
Nonyma 810
Nora *Sardiniæ* 774
Norba *Latii* 652
Norba Cæſarea *Hiſp.* 58, 60
Noreia *Carnorum* 565
Noreia *Norici* 434
Norici pop. 429
Noricum regio ibid.
Noricum regnum ibid.
  prouincia ibid.
  Mediterraneum 430
  Ripenſe ibid.
Noricus enſis ibid.
Notus ventus, Νότος, 26, 29
Notium, prom. *Hibern.* 354
Noua Auguſta 95
ad Nouas *Mæſ.* 460
Nouæ aliæ, *Mæſ.* 467
Nouana *Piceni* 610
Nouantæ pop. Britann. 346
Nouanus fl. *Piceni* 610
Nouaria fl. *Transpadan.* 543
  oppidum *Transpad.* 547
Nouem Pagi *Etrur.* 584
Nouem viæ *Maced.* 848
Nouenſes, *qui Nouis ſunt* 460
Noueſium *Belg.* 266
Nouigentum 162
  Rotrudum 165
Nouiodunum *Aeduorum* 171, 173
Nouiodunum *Aulercor.* 165
Nouiodunum *Biturigum* 173
Nouiodunum *Mæſ. Inf.* 468
Nouiodunum *Pannoniæ* 453
Nouiodunum *Sueſſionum* 316
Nouiomagus *Britann.* 332
Nouiomagus *Nemetum* 246
Nouiomagus *Treuirorum* 256
Nouiomagus *Tricaſtinorum* 195
Nouiomagus *Vadicaſſ.* 171, 314
Nouiomagus *Viuiſcorum* 147
Nouiomum *Sueſſion.* 317
Nouium *Hiſpan.* 84
Nouocomum, *Comum* 544
Nouum Comum, idem, ibid.
Nouus portus Britann. 332
Nucaria fl. geminus 118
Nuceria *Apulorum* 706
Nuceria *Camellariæ* 600
  Campaniæ 687
  Alfaternæ ibid.
Nuceria *Cispadana Galliæ* 535
Nuithones pop. *Germ.* 382
Numana *Piceni* 604
Numantia *Hiſp.* 96
Numeſtrani *Bruttii* 743
Numicus fl. *Latii* 637
Numicius amnis, idem ib.
Numiſtro, Numeſtro, *Brutt.* 743
Nurſia *Sabinor.* 626
Nymphæa inſ. *ad Sardiniam* 776
Nymphæa, Nymphæum, *Tauric.* 409
Nymphæum *Apolloniatium* 826
Nymphæum prom. *Maced.* 845
Nymphæum *Sardiniæ* 774
Nymphæum prom. *Illyr.* 493
Nymphæus fl. *Latii* 649

O.

OAnus 791
Oaxus fl. *Cretæ* 1037
  oppid. ibid.
Obliuionis flumen *Hiſp.* 82
Oboca fluv. *Hibern.* 354
Obringa fl. *Belg.* 215, 260
Obris fl. *Gall.* 129, 183

Obtricenſe *falſum* oppidum 272
Obucula *Hiſpan.* 75, 114
Obulco *Hiſp.* 76
Obulcum *cogn.* Pontificienſe 76
Ocalea, Ocaleæ *Bœot.* 923
Occanna *Hiſpan.* 101
Ocellum *Luſitan.* 58
Ocelum *in Alpibus* 519
Ocha *Eub.* 1020
Ocilis *Hiſpan.* 108
Ociranus fluuius *Ital.* 732
Ocra mons *Pannon.* 439
Ocriculum *Ital.* 602
Octapitarum *prom.* 343
Octauanor colonia *For. Iul.* 188
Octauiolca *Hiſp.* 86
Octodurus *in Alpibus* 399
Octogeſa *Hiſpan.* 118
Odeſſus *Mœſiæ infer.* 472
Odeſſus *Sarmatiæ* 400
Odia Inſ. *Sporad.* 1055
Odomanti pop. *Macedon.* 850
Odomantice regio 850
Odruſæ pop. *Thrac.* 1085
Odryſæ *iidem* ibid.
Odryſia tellus ibid.
Odyſſeum prom. *Siciliæ* 790
Odyſſus, *Odeſſus* 472
Oea 1015
Oeanthia, Oeanthe, *Ozol.* 900 ſq.
Oeaſum *Hiſpan.* 86, 122
Oebaliæ turres, *Tarentinæ* 720
Oechalia *Meſſeniæ* 966
Oechalia *Eubœæ* 1021
Oedipodii fons 927
Oeneon *Locridis* 901
Oeneis tribus Attica 937
Oeniadæ opp. *Acarnan.* 891
pop. *Acarn.* 892
Oenoa *Attica* 936 ſq.
Oenopia 1015
Oenone, *Aegina* inſ. 1015
Oenoë *Lacon.* 979
Oenoë *Sporadum* inſ. 1055
Oenotrides inſulæ 765
Oenus fl. vide *Aenus.*
Oenûs *Lacon. opp.* 979
fluuius Lacon. ibid.
Oenuſſæ inſ. *in Meſſenio ſinu* 1011
Oeſima *Macedon. adiectæ* 849
Oeſeus *Mœſ. inf.* 467
Oetylus *Lacon.* 974
Oglaſa inſ. *Ital.* 769
Ogygia inſ. 758, 766
Ojarſum 122, 124
Οἰκουμένη 9
Olana, *oſtium Padi* 508
Olarion inſ *Gall.* 202
Olarſo opp. *Vaſconum* 86
Olbia *Galliæ Narbon.* 188
Olbia *Sardiniæ* 771
Olbia *Sarmatiæ* 399
Olbienſis portus 771
Olbiopolis *Sarm.* 399
Olcades pop. *Hiſp.* 100
Olchinium *Dalmat.* 493
Olcinium *idem* ibid.
Oldus fl. *Gall.* 132
Olearus inſ. *Cyclad.* 1047 ſq.
Olenus, Ὠλενος, *Aetoliæ* 895
Olenus *Achaiæ* 954, 956
Oliaros inſ. *Argolidis* 1014
Oliarus inſ *Cyclad.* 1047, 1048
Oliſipo *Luſitan.* 56
an ab Vlyſſe condita ibid.
Felicitas Iulia ibid.
Oliuæ portus 878
Oliuula portus 523
Olizon 868
Ollius fluv. Transpad. 422, 554
Olooſſon *Magneſiæ* 953, 954, 869
Olophyxus 846 ſeq.
Olulis, Olûs, *Cretæ* 1031
Olurus 953
Olympia *Piſatis* 961
Olympias ventus 30
Olympici ludi 962
Olympium, *ſub Syracuſis* 789
Olympus mons *Theſſal.* 837, 870
Olynthus *Macedon.* 844
Omphalium *Epiri* 875
Onæum *Dalmat.* 492
Oncheſmites ventus 874
Oncheſmus portus *Epiri* 874
Oncheſtus *Bœot.* 922
Oneſiæ thermæ *Gall.* 145
Onignathos prom. 971
Oningis, *Oringis*, Hiſp. 75
Oniſia inſ. 1039
Onoba Aeſtuaria *Hiſp.* 66
Onobala fl *Siciliæ* 782
Onobaliſturia *Hiſpan.* 66
Ophitea *Phocidis* 913
Ophiuſa inſula 126, 127
Ophiuſa opp *Tyra Sarm.* 396
Ophiuſſa inſ. *ad Cretam* 1040

Opi-

Opinum *Corſicæ* 769
Opiſana *Thrac.* 1083
Opitergium 425, 561
Opoës, *Opûs*, *Locr.* 905, 906
Oppenheim 251
Opuntii Locri 905 ſq.
Opûs, *untis*, *Locridis* ibid.
Orange 194
Orbes ſynecdochice plures 10
Orbis geminus 11
  Europæus ibid.
  Africanus ibid.
  Heſperius ibid.
  Hyperboreus ibid.
  Pœnus ibid.
  Perſicus ibid.
  Romanus ibid.
  Chriſtianus ibid.
Orbis habitabilis 9
  eius fines ibid.
Orbis terræ quid ſignet 10
Orbis fl. *Gall.* 139
Orbitanium 697
Orcades inſulæ 356
Orcelis *Hiſpan.* 108
Orchomenus *Bœot.* 924
Orchomenus *Arcadiæ* 997
Ordeſus, Ordeſſus, *Sarmat.* 400
Ordouices pop. *Britann.* 328, 343
Oreos, Oreus opp. *Eubææ* 1022 ſq.
Oreſpeda mons *Hiſp.* 80
Oreſta *Thrac.* 1080
Oreſtias *eadem* ibid.
Oreſtæ pop. *Epiri* 883, 884
Oreſtis portus *Bruttior.* 733
Oreſtis regio *Græc.* 827
Oretani pop. *Hiſp.* 91, 98
Oretania regio 98
Orethus fl. *Siciliæ* 799
Oretum opp. *Hiſp.* 98
Oreus 1022
Oria vrbs *Hiſpan.* 98
Oricum, Oricus, *Epiri* 872, 873
Origiacum *Belg.* 307, 308
Origuella 108
Oringis *Hiſpan.* 75
Orii *Cretæ* 1038
Orippo *Bæt.* 75
Oriſia Hiſp. 98
Oritani pop. Hiſp. ibid.
Oritæ pop. *Eubææ* 1022 ſ.
Orleans 164
Ornithiæ venti 31, 34
Orobii pop. *trans Padum* 544
Orobis fl. *Gall.* 139
Oromanſaci pop. *Belg.* 306
Oromarſaci pop. *iidem* ibid.
Orópus Bœot. 916
Orſo opp. *Hiſp.* 75
Ortona *Latii* 645
Ortona *Frentanorum* 702
Ortopula *Liburn.* 489
Ortygia inſ. *Syracuſ.* 788
Oſca *Hiſp.* 119
  Vrbs Victrix ibid.
Oſcenſes 89
Oſcela *in Alpibus* 541
Oſci 660
Oſeriates 440
Oſi pop. *Germ.* 384 ſ.
Oſicerda *Hiſp.* 110
Oſiſmii pop. *Gall.* 159
Oſopum *in Carnis* 566
Oſſa mons *Theſſal.* 870
Oſſa opp. *Biſaltiæ* 842
Oſigerda *Hiſp.* 110
Oſſigerda *eadem* ibid.
Oſſigerdenſes 91
Oſſigi *Latonium cognomine* 69
Oſſigitania ciuitas ibid.
Oſſonoba *Hiſp.* 63
Oſtaphos *Thrac.* 1083
Oſteodes inſ. *ad Sicil.* 816
Oſtia *colonia Latii* 636
Oſtienſes ſalinæ ibid.
Oſtippo *Hiſp.* 75
Oſtra *Vmbriæ* 597
Oſtudizum *Thrac.* 1083
Otadeni pop. *Britann.* 346
Oteſia *Ciſpadanæ* 537
Othona *Britann.* 332
Othrys mons *Græc.* 871
Ottadini pop. *Britann.* 346
Ouiedo 85
Ouilabis *Noric.* 431
Ouilia *Norici* ibid.
Ouporum *Illyric.* 490
Oxonia 339
Oxubii pop. *Gall.* 189
Ozolæ Locri, pop. 900

P.

PAcenſis colonia *Hiſp.* 62
Pacenſis colonia Forum Iulii 188

Pachy-

Pachynum promont. 790
Paconia 818
Pactium *Calabr.* 717
Pactye *Thrac.* 1064
Pacyris fl. Sarmat. 402
Padi oſtia 556
inum *Ital.* 537
Padus fluuius 505, 556 ſq.
Paduſa oſtium Padi 556, 557
Pæanium 895
Pæmani 274
Pæones pop. *Maced.* 829
Pæonia regio 829 ſeq.
Pæſici 86
Pæſtanus ſinus 723
Paſtanæ roſæ 724
Pæſures 58
Pæſtum *Lucan.* 723 ſq.
Pagæ *Megarenſium* 947
Pagaſæ *Pl Magneſiæ* 868
Pagaſeus, Pagaſicus ſinus 868
Pagus, *Ciuitas, populus* 221
Palæa opp. *Cephaleniæ* 1009
Palæopharſalus *Theſſal.* 862
Palæpharſalus eadem 862
Palæpolis *Campan.* 676
Palærus *Acarnan.* 891
Palæſte portus 873
Palantia, Pallantia 93
Palatium Reatini agri 634
Palatium, *Pallantium, Arcad.* 996
Palica *Siciliæ* 807 ſeq.
Palicorum fanum ibid.
lacus ibid.
Palinuri promontorium 725
Palirus *Acarnan.* 891
Palladia Toloſa 180
Palla *Corſicæ* 769
Pallanteum opp. *Ital.* 631
Pallantium *Arcad.* 996
Pallene *Achaiæ* 953, 954
Pallene *Arcadiæ* 1001
Pallia fl. *Etrur.* 578
Pallene regio, peninſ. 843
oppidum 843
Palma *Balearis inſula* 128
Palmaria inſ. *Ital.* 761
Palmatæ *Pl. Mæſiæ* 474
Palumbinum Samnii 696
Pamiſus fluuius *Peloponneſi* 965
Pammonia 1066
Paniſſa fl. *Thrac.* 1057
Paniſſum Mœſiæ inſ. 474
Paniſus, *Pamiſus*, *Peloponneſi* fl. 965
Pandataria inſ. *Ital.* 762
Pandateria eadem ibid.
Pandoſia *Ital.* 742
Pandoſia *Epiri* 875, 879
Pangæus mons *Thrac.* 1055 ſq.
Pannona *Cretæ* 1035
Pannonia 437
Superior 438, 440
Inferior 438, 446
Panopeus, Panope, *Phoc.* 913
Panormus *Cretæ* 1031
Siciliæ 799
Cherſoneſi Thrac. 1066
Panormus portus *Atticæ* 936
Panormus portus *Epiri* 874
Pantanus lacus *Apul.* 708
Pantagias fl *Siciliæ* 785
Panticapes fl. *Sarmat.* 401
Panticapæum *ad Boſpor.* 410
Pantomatrium *Cretæ* 1031
Panyaſus fl. *Illyr. Græc.* 823
Panyſus fluuius *Thrac.* 1057, 1083
Papirianæ foſſæ 570
Paraliſum *Daciæ* 479
Paralleli climatum 19
Parapotamii opp. *Phocidis* 914
Paraſanga Perſica viarum menſura 44
Paraſcopii, *Aſopi fl. accolæ*, 917
Parauæi pop. *Epiri* 875
Paraxia regio *Macedon.* 845
Parentium *Hiſtriæ* 567
Parietinæ *Hiſpan.* 103
Pariſii pop. *Gall.* 166
Pariſiorum caſtellum 166
ciuitas ibid.
Parma vrbs *Ital.* 534
Iulia Auguſta ibid.
Parma fl. *Ital.* ibid.
Parnaſſus mons *Phocid.* 911
Parnes, *ésbis.* mons *Attic.* 944
Parœcopolis *Macedon.* 841
Paroliſſum *Daciæ* 479
Parópus *Siciliæ* 813
Paroræi pop. *inter Maced. & Epir.* 837, 883, 884
Paroræa regio 832
Paros inſ. *Ægæi* 1050
Paroſta *Sarmat.* 411
Parradunum *Vindelic.* 421
Parrhaſius mons *Arcad.* 993
Parrhalis Arctos ibid.
Parrhaſii pop. *Arcad.* 993, 997
Parrhaſiæ opp. 993
Par-

Partes orbis terrarum duæ 39
tres ibid.
Parthanum *Vindelic.* 420
Partheni pop. *Parthini* 825, 827
Parthenias fl *Elææ* 962
Parthenicum *Siciliæ* 798
Parthenium prom. *Tauric.* 408
opp. *Tauric.* 410
Parthenius mons *Arcad.* 992
Parthenope, *Neapolis* 675
Parthenopolis *ad Pontum* 471
Parthini pop. *Illyr.* 825
Partiſcum *Daciæ* 478
Parus 1050
Paſiris *Sarmat.* 407
Paſſaron *Epiri* 882
Paſſus menſura Roman. 46
Paſtium *Calabr.* 717
Patauicenſium vicus *in Dacia* 481
Patauium 558
Pathyſſus fluv. *Daciæ* 476
Patræ *Achaiæ* 954
olim Aroë ibid.
col. Aug. Aroe Patr. ibid.
Patricia 69
Patricienſes 69
Patruiſſa *Daciæ* 478
Pauca opp. *Corſicæ* 769
Pauſulæ *Piceni* 609
Pax Auguſta *Hiſp.* 62
an Badaiox ibid.
Pax Iulia *Hiſpan.* ibid.
Paxi, Paxœ, inſulæ 1005
Pedani, *Pedi incolæ* 643
Pediculi pop. *Apuliæ* 713
Pedum *Latii* 643
Pegæ, Pagæ, Πηγαὶ 947
Peguntium *Illyr.* 492
Peiſo lacus *Pannon.* 442
Pelagones pop. *Macedon.* 829
Pelagonia regio ibid.
vrbs ibid.
Pelaſgi pop. *Græc.* 854, 855
Pelaſgia, *Peloponneſus* 948
Pelaſgiotæ 854, 855
Pelaſgiotis, *pars Theſſaliæ* ibid.
Pelendones pop *Hiſp.* 91, 97
Pelendoua *Daciæ* 478
Pelethronium *Theſſal.* 871
Pelias inſ. ad Siciliam 818
Peligni pop. *Ital.* 612
Pelinna, Pelinnæum *Theſſal.* 853
Pelios mons *Theſſal.* 870 ſq.
Pella *Macedon.* 34
col. Iulia Auguſta 835
Pellene vid. Pallene.
Pellendones 97
Pellinæum *Theſſal.* 853
Pelliti Sardi, pop. 775
Pelôdes portus *Epiri* 876
Peloponneſus 948
Pelorus, Pelorum, prom. 760
Peloris & Pelorias *idem prom.* ibid.
Peiſo lacus *Pannon.* 442
Peltuinum, *in Veſtinis Ital.* 611
Peneſtæ pop. *Illyr. Græc.* 825
Peneſtia regio 826
Peneſtica *Heluet.* 225
Penéus fluuius *Theſſal.* 851
Penèus fl. *Peloponneſi* 958
Penninæ Alpes 520, 521
Penninum, numen Alpinorum 521
Pennocrucium *Britann.* 341
Pentelicum marmor *Attic.* 943
Pentelicus mons ibid.
Pentri Samnites 690
Peparethus 1051, 1052
Pergamum *Cretæ* 1032
Peræa Gaditan. 70
Perigeux 152
Perinthus *Thrac.* 1071 ſeq.
Periœci 21
Peripatus *Athen.* 932
Periſcii 20
Perniciacum *Belg.* 274
Perontium *Thrac.* 1077
Perrhæbi pop. 855 ſeq. 883
Perticianenſes Aquæ *Sicil.* 797
Peruiciacum *Belg.* 274, 290
Peruſia *Ital.* 580
Peſſium *Daciæ* 478
Petalia opp *Eubœæ* 1017
Petaliæ inſulæ 1017, 1025
Petelia *Bruttior.* 742
Peteniſca *Heluet.* 225
Petilia, *Petelia, Bruttior.* 742
Petiliana *Siciliæ* 810
Petobio *Pannon.* 436, 444
Petouio, Petauio, *Petobio* 444
Petouium *Daciæ* 481
Petra, locus *Illyr. Græc.* 823
Petra, Petræa *Sicil.* 813
Petra opp. *Mædorum Thrac.* 1079
Petra Pertuſa *Vmbriæ* 595
Petrenſia, *caſtra, Vindelic.* 419
Petrinæ *Sicil.* 813

Digitized by Google

Petrocorii pop. *Gall.* 151
Petrodaua Daciæ 482
Petrogorius 152
Peucæ pop. *ad Iſtrum* 390
Peuce mons *Sarmat.* 406
Peuce inſ. *in iſtro* 390, 470
Peuch d' Viſſelou 152
Peucini pop. *Peuce* 390, 456, 470
Peutingeriana tabula 5
Πηζαυγύνα 62
Phæacia, *Corcyra* 1004
Phæacum vrbs ibid.
Phacium *Theſſal.* 854
Phacuſſa inſ. *Sporad.* 1055
Phæſtus *Theſſal.* 852
Phæſtus, Phæſtum *Cretæ* 1036
Phalachthia *Theſſal.* 854
Phalacrum prom. *Corcyræ* 1004
Phalacrine vicus *Sabin.* 625
Phalanna *Theſſal.* 859
Phalara *Theſſal.* 863
Phalarium caſtellum *Sicil.* 792
Phalaſarna *Cretæ* 1027
Phalaſia prom. *Eubææ* 1023
Phalereus portus *Athen.* 933, 934
Phaleria *Theſſaliæ* 852
Phaleſina *Thrac.* 1059
Phanoteus *Phocid.* 913
Pharæ Achaicæ 956
Pharæ *Cretæ* 1037
Pharæ, *Pheræ* Meſſeniæ 965
Pharia inſ. *Illyr.* 500
Pharis, *Pharæ, Meſſen.* 974
Pharos, inſ. *Brundiſina* 757
Pharſalus *Theſſal.* 862
Pharſalia, *Pharſalus* 862
Pharus caligulæ 283
Pharus inſ. *Illyrica* 500
Pharycadon *Theſſal.* 853 ſ.
Phaſis fl. an Europæ limes 41
Phauonæ pop. 392
Phaura inſ. *Attic.* 1014
Phegia *Arcad.* 994
Pheneos *Arcad.* 998
Pheræ *Achaiæ* 956
Bœot. 929
Meſſeniacæ 965
Theſſal. 857, 858
Phia prom. 959
Phialia *Arcad.* 1001
Phigalia *eadem* ibid.
Phila inſul. 208
Phila opp. *Macedon.* 338
Philcæ *Thrac.* 1076
Phileatina palus ibid.
Philekia *Germ.* 390
Phileros *Macedon.* 840
Philia prom. *Thrac.* 1076
Philippi *Macedon.* vrbs 848 ſ.
col. Iulia Auguſta 849
Philippopolis *Thrac.* 1080
Philiſtinæ foſſiones 557
Philoſophiana *Sicil.* 810
Phintia 792
Phinopolis 1076
Phintonis inſula *ad Sardiniam* 776
Phiræſi 392
Phlegra *Macedon.* 843 ſeq.
Phlegræi campi *Campaniæ* 674
ſinus ibid.
Phliûs, *Argolidis* 983
Phliûs, untis, *Sicyoniæ* 953
Phoce inſ. *ad Cretam* 1040
Phocicum, *ſynedrii locus* 915
Phocis regio Græc. 907
Phœnice inſ. 208
Phœnice opp. *Epiri* 875
Phœnicis 922
Phœnicûs portus *Cretenſis* 1029
opp. *Cret.* ibid.
portus *Siciliæ* 790
Phœnicuſa inſ. *ex Aeoliis* 817
Phœnix *Cretæ* 1039
Phœnix ventus 28
Phœteum, Phœtea *Acarnan.* 895
Pholegandros inſ. 1047
Pholoë mons *Arcad.* 993 ſq.
Phorbantia inſ. *Sicil.* 819
Phragandæ pop. *Thrac.* 1079
Phrateria *Daciæ* 480
Phrudis fl. *Belg.* 215, 217
Phrygia opp. *Thrac.* 1076
Phthiotis regio 859
Phylace *Theſſal.* 864
Peloponneſi 994
Moloſſidis 883
Phyle caſtellum *Atticæ* 938, 942
Phyſca, Phyſcæ 830, 840
Phyſcella *Macedon.* 844
Phyſcûs mons Brutt. 740
Picenſii pop. *Mæſ.* 455, 456
Picentes pop. *Ital.* 603
Picentia *Ital.* 689
Picentini pop. 688
Picenum *regio* 603
Picenus ager 602

ad

ad Pictas Latii 642
Pictaui 150
Pictones pop. *Gall.* 148, 158
Picti pop *Britann.* 351
Pidorus *Macedon.* 845
Pieria regio *Macedon.* 836
Pigrum mare *ſeptemtrion.* 392
Pimpla mons *Bœot.* 926
Pimpleius fons 926
Pincenſii pop *Mæſ.* 456
Pincum opp *Mæſ.* ibid.
Pindus mons 885
  fluuius 900
Pindus opp. *Græc.* ibid.
Pingus, *Pincus* fl. 456
Piona *Veſtinorum* 610
Pintia *Hiſp.* 93
  Siciliæ 794
Pirene fons 950
Piræeus portus 932
Pirina 812
Pirus fl. *Achaiæ* 956
Piruſtæ *Illyr.* 440, 485
Pirum Tortum 432
Piſæ *Ital.* 570
  colonia Iulia 571
Piſanus portus, emporium ibid.
Piſa, *Eleæ* 961
Piſa & Olympia vicinæ 962
Piſatis regio 961
Piſaurum opp. 592
Piſaurus fluuius 593
Piſtorium, Piſtoria *Etrur.* 571
Pitane *Lacon.* 980
Pithecuſæ inſ. & Pithecuſa 762
Pitinum Vmbriæ 595, 610
Pitulum Vmbriæ 597
Pityuſa inſ. Argolici ſinus 1013
Pityuſæ inſulæ 126
Placentia 533
Plagæ mundi 25
Plagiaria opp. *Hiſp.* 57, 60
Planaria inſ. Ital. 760
Planaſia inſ. *Gall.* 204
  inſ. Italiæ 759 ſq.
Planeſia inſ. *Hiſp.* 126
Platææ, Platææ, *Bœot.* 920
Platea, Platæa, Platia inſ. 1040
Plauis fl. *Ital.* 560
Plemmyrium promont. 789
  caſtellum ibid.
Pleræi pop. 485
Pleſtina 616
Pleumoſii pop. 293
Pleuron 895
Pliſtia ſq.
Plotinopolis *Thrac.* 1081
Plumbaria inſula *Hiſp.* 126
Plumbaria inſ. *ad Sardiniam* 276 ſq.
Plumbarii Meidobrigenſes 61
Podium Ceretanum 123
Podium *Vlaun.* 155
Pœdiculi pop. *Apul.* 712
Pœnorum natura 37, 38
Pœtouio, *Petouio* 444
Pogoous portus *Trœzen.* 985
Pola *Hiſtriæ* 567
  Pietas Iulia ibid.
Polaticum promontorium ibid.
Poli Terræ 6
Polimartium *Etrur.* 583
Politorium Latii 639
Pollentia *Balearis inſulæ* 128
  Piceni 608
  Liguriæ 527
Pollupice *Liguriæ* 525
Poluſca Latii 654
Polyægos inſ. *Agæi* 1046
Polyrrhenium *Cretæ* 1053, 1034
Pometia, Pomtia, Pontia 653
  Sueſſa ibid.
Pompeii opp. Campan. 676
  Tropæa *in Pyren.* 116
Pompelon Hiſp. 87, 88
  an Pompeiopolis dicta ibid.
Pomponiana inſ. *Gall.* 203
Pomptinæ paludes 649
Pomtinæ paludes eædem ibid.
Pomptinus campus 653
Pomtinus quaſi Pometinus ibid.
Pons Aelii *Britann.* 344
  Aeni 432
  Aluti *Daciæ* 478
  Argenteus 138
  Auguſti *Daciæ* 478
  Aureoli 547
  Campanus 680
  Darii *in Iſtro* 469
  Liquentiæ, opp. 561 ſq.
  Moſæ 275
  Saraui 217
  Scaldis 292
  Tagi 57
  Traiani *Danub.* 461
Pontani controuerſia de Rheni oſtiis 209
ad Pontem, *Britann.* 341

ad Pontem, Iſis *Norici*	431
Muri *Noric.*	434
Pontes *locus Belg.*	309
Britann.	338
Pontia opp. *colon.*	761
Pontia ſeu Pontiæ inſ. *Ital.*	ibid.
Pontia inſ. Velienſis ſinus	765
Pontificienſe municipium *Hiſp.*	76
Pontus pars Mœſiæ	474
Poneropolis *Thrac.*	1080
Popilii Forum *Campan.*	684
Porcifera flumen *Genuæ*	526
Porcuna *Hiſp.*	77
Porgo d'Oſma	94
Porqueyroles	203
Porta Auguſta	92
Portæ Romanæ	633
Portegroz *inſul.*	203
Portus Albus	71
Portus Calles	81
Portus Artabrorum	84
Delphini	526
Dulcis	878
Dubris	331
Geſſoriacus	304
Hannibalis	63 ſq.
Iccius	301 ſqq.
Illicitanus	109
Itius	301
Lemanis	332
Magnus *Bætic.*	74
Magnus *Britann.*	333
Magnus *Hiſp.*	66
Nouus	331
Oſtienſis	635
Romanus	634
Secor	150
Phari *Rom.*	635
Auguſti	ibid.
Veneris *Hiſp.*	122, 124
Veneris *Gall.*	178
Veneris *Liguriæ*	526
Poſidium promont. *Epiri*	876
Poſidonia, *Pæſtum Ital.*	723
Poſidonium *ad fretum Siculum*	734
Potami *Attic.*	940
Potentia *Piceni*	604
Liguriæ	527
Potidæa *Macedon.*	843
Potidania *Aetol.*	899
Præneſte *Latii*	644
Præſos *Cretæ*	1037
Præſidium *Cornauiorum*	341
Præſidium *Corſicæ*	769
Iulium Scalabis, *Hiſp.*	64
Thrac.	1083
Præſteres venti	31
Prætoria Auguſta *Daciæ*	481
Salaſſorum	520
Prætorium *Agrippinæ*	281, 282
Britann.	336
Latouicorum	440, 453
Prætutii pop. *Ital.*	606
Prætutianus ager	ibid.
Praſiæ *Argolici ſinus*	973
Praſii *Cretæ*	1038
Preciani pop. *Gall.*	144
Prepeſinthus inſ.	1047
Prelius lacus *Etrur.* Prilis	575
Prille fluv.	575
Priſtis *Mœſ. infer.*	467
Priuernum Latii	653
Proarna *Theſſal.*	862
Procobera fl. *Ligur.*	526
Probalynthus *Atticæ*	939
Prochyta, Prochyte inſ. *Ital.*	763
Prodromi venti	31
Proërna, *Proarna*	862
Promontorium Artabrum ſ. Celticum	84
Barbarium	55
Charidemi	66
Cuneum	55
Lunæ	56
Lunarium	114
Magnum	55
Nerium	84
Olyſipponenſe	55
Sacrum	64
S. Mariæ	55
S Vincentii	ibid.
Tenebrium	110
Pronæa fl. *Belg.*	218
Propontidis ora	1070
Proni opp. *Cephaleniæ*	1009
Proſchium	898
Prote inſ. *Stæch.*	203
Prote inſ. *maris Ionii*	1008
Proteſilai fatum	1066
delubrum	ibid.
Turris	ibid.
Prouincia *Galliæ Romana*	177
Pſacum promont. *Cretæ*	1037
Pſamathe fons	927
Pſamathûs Pſammathûs *Lacon.*	969
Pſichium *Cretæ*	1039
Pſophis *Arcad.*	994

Pſyttalia inſ. *Saronici ſin.* 1016
Preleon *Peloponneſi* 967
Preleum *Theſſal.* 864
Prychia inſ. 1005
Puente de Arcopiſco 60
Puente de la Reina 105
Puigcerda 123
Punicum *Mœſiæ* 460
Etrur. 589
Puteoli opp. 673
Puteolanus ſinus 674
Pycnus fl. *Cretæ* 1031
Pydna *Pieriæ* 837
Pylene *Aetol.* 898
Pylorus *Cretæ* 1037
Pylus *ambigui generis, vocabulum* ὁ καὶ ἡ 961, 963
Pylus Arcadicus 963
Eliacus 961
Meſſeniæ 964
Triphyliæ 961, 963
Pyrama 812
Pyræi pop. *Illyr.* 485
Pyrene mons 123
Pyrenæus mons idem ibid.
Pyrenæa Venus 122
Pyrgi opp *Etrur.* 589
Pyrrhi Vallum, χάραξ *Lacon.* 980 ſq.
Pyrrhichus *Lacon.* ibid.
Pythionia inſ *Ionii M.* 1005
Pythium *Theſſal.* 855
Pytho vrbs, *Delphi,* 909
Pytna collis Idæ Cretici 1030
Pyxûs, Πυξοῦς, *Lucan.* 726

Q.

Quadi pop. 389
Quadratum *Pannoniæ Superioris* 442
Pannon Inferioris 453
in finibus Liburn. 490
Quadriburgium 280
Quadrurbs *Atticæ* 942
Quætus fl. *Hiſtriæ* 567
Quardamar eſt Alone 109
Quarquerni pop. *Hiſp.* 83
Querquerni 82
Quimper 159
Quinquerni pop. *Hiſp.* 82
Quintana, Quintiana 419
ad Quintanas *Latii* 642

R.

Aclitanum *Pannon.* 444
Ræba *Hibern.* 354
Ræti, Rhæti, pop. 421
Rætia, Rhætia, regio ibid.
Rage *Britann.* 340
Ragondo *Pannon.* 444
Raſta quid? 50
Ratæ *Britann.* 340
Ratiaria *Mœſ.* 461
Ratiaſtum *Gall.* 150
Ratoſtathybius fl. *Britann.* 324
Raueus *Cretæ* 1037
Rauda *Hiſp.* 94
Raudii campi *Ital.* 542
Rauenna 540
Rauius fl *Hibern.* 354
Rauraci pop. 229
Rauraci vrbis nomen ex gentili 229
Rauriaca colonia ibid.
Raurica colonia ibid.
Raurici pop *Rauraci* ibid.
Rauricum opp. ibid.
Reate *Ital.* 624
Reatina præfectura ibid.
Redæ *Gall.* 180
RedenſisComitatus ibid.
Redenſis pagus ibid.
Redones pop. *Gall.* 160
Redonæ vrbs ibid.
Redonica regio 161
Redonum ciuitas ibid.
Regia *Hibern.* 354
Regiana *Hiſpan.* 68
Regillum *Sabinor.* 622
Regilli plur. ibid.
Regillus lacus *Latii* 642
Regina opp. *Hiſp.* 68
Reginum *Vindelic.* 418
Regina caſtra ibid.
Regiones XI Italiæ 745
Regionum vis in animos hominum 37
Regium Lepidi 535
Regium Lepidum, idem ibid.
Regium Regenſis ciuitas 192
Regium *ſimpliciter* ibid.
Regium *Thraciæ* 1073
Regium, *Reii Gall.* 192
Regni pop. *Britann.* 332
Regnum *opp. Britann.* ibid.
Regulbium *Britann.* ibid.
Reii Apollinares opp. *Gall.* 192
Reienſium ciuitas ibid.
Remedodia *Mœſiæ* 461
Remi pop *Rhemi, Belg.* 312

Remiſiana *Mæſ.* 464
Reſiſtos *Thrac.* 1071
Reſtituta Iulia *Hiſp.* 68
Retina *ſub Miſeno* 668
Reudigni pop. *Germ.* 382
Rhabon fl. *Pannon.* 476
Rhædeſtus *Thrac.* 1071
Rhætia 421
Propria 422
prouincia ibid.
Prima ibid.
Secunda ibid.
Rhamnûs *Atticæ* 940 ſq.
Rhedones pop. *Gall.* 160
Rhegium vrbs *Bruttior.* 735
promont. Ital. ibid.
Rhemi pop. Belg. 212 ſq.
oppidum ibid.
Rhemorum ciuitas *Belg.* 313
Rhene, Rhenêa inſ. *Aegæi* 1049
Rhenus 132
Rhenus diuiſus in alueos 205, 206
Rheni curſus ibid.
duo oſtia 207
tria oſtia 206
Rheni alueus Lecca 211
Vahalis 207
medius 208
Rheni abactio 212
Rhenus fl. *Bononienſis* 537
Rhetico mons *Germ.* 369
Rhipæi montes 406
Rhithymna opp. *Creta* 1031
Rhium fretum *Græc.* 897
Rhium prom. *ad fretum* 956
an oppidum ibid.
Rhium prom. *Corſicæ* 769
Rhizana *Illyr.* 496
Rhizinium *Dalmat.* 493
Rhizon idem ib.
Rhoda *Gall.* 185
Rhoda *Hiſp.* 115, 186
Rhodenſes *Hiſp.* 115
Rhodanus fluuius 135, 136
Rhodani oſtia 138
Rhodanuſia *Gall.* 186
Rhode fluv. *Sarmat.* 398
Rhodope mons 1056, 1081
Rhoxalani pop. 403
Rhypæ, Rypæ, *Achaia* 955
Rhytium *Creta* 1037
Ricciacum *Treueror.* 262
Ricina *Liguriæ* 526
Ricina *Piceni* 609
Ricla 103
Ricti, *Ritti Pannon.* 448
Riduna inſ. *ad Gall.* 203
Rigodulum *Treueror.* 261
Rigodunum *Britann.* 344
Rigomagus *Treueror.* 261, 266
Ripa curtia 120
Ripa dextra, ſiniſtra 36
Ripæi montes 406
Rhipæi montes iidem ibid.
Riſinum *Dalmat.* 492, 493
Rithymna, Rithymnia *Cret.* 1031
Ritti, Rittium *Pannon.* 448
Roane 176
Robodunum *German.* 390
Robogdii pop. *Hibern.* 354
Rodericopolis 59
Rodumna *Gall.* 176
Rohane ibid.
Roma 632
ſepticollis ibid.
Roma terrarum dea 634
Romana arx Batauor. 282
Romanæ portæ 633
Romatiana *Mæſ.* 464
Romatinus fl *Venet.* 562
Romeſiana *Mæſ.* 464
Romula *Liburniæ* 490
Romula *Daciæ* 478
Romula *Hiſpan.* 75
Romulea opp. *Hirpinor.* 701
Romulea *colonia Hiſp.* 75
Roſchinus fluuius *Britann.* 179
Roſcianum *Bruttiorum* 741
Roſes *Hiſp.* 115
Roſtra Antiatium nauium 647
Roſtrum Nemauiæ *Vindelic.* 417
Rotanus fl *Corſicæ* 768
Rotomagus *Gall.* 165, 318
Rotomagi Plur. vrbs eadem 318
Rotunditas Terræ 5, 7, 8
Rotunditatis terræ negatores 5
Rotunditati quæ obſtare videntur 8
Rouen 166
Roxolani 396
Rubicatus fl. 312
Rubico fluv. 506
Rubo fl. *Sarmat.* 396
Rubra Saxa 587
Rubræ, *ſubaudi Petræ* ibid.
Rubrenſis lacus 181
Rubreſus lacus *ad Narbonem* ib.

Rubricatum opp. *Hiſp.* 114
Rubricatus fl. *Hiſp.* 80, 112
Rudiæ *Calabr.* 721
Rudius, *Rudienſis* ibid.
Rudinus, idem ibid.
Rueſium *Gall.* 155
Ruſiana *Triboccorum* 244
Rufræ *Campan.* 684
Rufrium *Hirpinorum* 701
Rugia inſ. *Germ.* 394
Rugii pop. *Germ.* 384
Rura fluv. *Belg.* 217
Ruſcia, Ruſcianum *Brutt.* 741
Ruſcino Colonia 112, 124
Ruſcino opp. *Gall.* 179
fluuius ibid.
Ruſellæ *Etrur.* 575
Ruſidana *Daciæ* 478
Ruſticana *Hiſpan.* 60
Rutani *Ptol.* pop. *Gall.* 153
Rutena opp. ibid.
Ruteni, pop. *iidem* ibid.
Rutuba fluv. *Ligur.* 524
Rutuli pop. *Latii* 638
Rutunium *Britann.* 342
Rutupiæ portus *Britann.* 331
Rypæ *Achaiæ* 955

S.

SAbaria *Pannon.* 442
Sabata Liguriæ 525
Sabate opp. *Etrur.* 584
lacus *Etrur.* ibid.
Sabatinus lacus, idem, ibid.
Sabatina tribus ibid.
Sabatinca *Noric.* 434
Sabatiorum vada 525
Sabatus fluv. *Samnii* 694
Sabini pop. 616
Sabini trans Padum 554
Sabio *Rhæt.* 426
Sabis, fluv. *Belg.* 217
Sabium *Transpadanæ* 554
Sablones *Belg.* 271
Sabrina fluv. *Britann.* 323
Sacer mons *apud Rom.* 617
Sacili, Sacilis Hiſp. 77
Sacis ad Padum 557
Sacra inſula, *Tiberina* 634
Sacrata *Piceni* 604
Sacriportus *Latii* 652
Sacrum promont. *Hiſp.* 55
Hiberniæ 354
Sacrum promont. *Sarmatiæ* 401
Sæpinum *Samnii* 693
Sætabis *Hiſp.* 107, 109
Sagaris fluuius *Sarmat.* 398
Sagaricus ſinus ibid.
Sagis *oſtium Padi* 556
Sagras fl. *Bruttiorum* 737
Saguntia *Arenacarum Hiſp.* 73, 94
Saguntus & Saguntum 106
Sala fluv. *Thuring.* 366
Sala fl. *Iſala* 362
Sala Strabonis 362, 366
Salacia *Hiſpan.* 61
Imperatoria ibid.
Salamanca 59
Salamin, Salamis inſ. 1015
Salapia *Apul.* 709
Salapina palus ibid.
Salaria *Hiſp.* 99, 108
Salaria via *Rom.* 636
Salaſſi pop. Inalpin. 200, 520
Salduba *Hiſp.* 74, 75, 104
Salenæ *Britann.* 338
Salentina regio 716
Salentini pop. 718
Salentinum promont. 719
Saletio *Nemetum* 248
Salernum *Ital.* 689
Salganeus *Bœotiæ* 918
Salia fluv. *Belg.* 218
Salica *Hiſp.* 100
Salii pop. *Gall.* 189
Salinæ *Gall.* 192, 193
Salinæ *ad Salam* 366
Salinæ *Daciæ* 478
Saliſo *Ammiani* 248
Saliſſo *Itinerarii* 258
Sallentini pop. 718
Sallentia *Calabr.* ibid.
Sallia fluv. *Belg.* 218
Salluuii pop. *Gall.* 189
Salmantica *Hiſp.* 59
Salmona fluuius *Belg.* 219
Salmone *Piſatidis* 962
Salmone prom. *Cretæ* 1031
Salmonis prom. *Cret.* ibid.
Salmydeſſus 1077
Salo fluv. *Hiſp.* 102
Saloca *Noric.* 436
Salodurum 225
Salona colonia Iulia 491
Auguſta, pia 491
Salonæ, ἡ Σάλων, Salona 492

Salo-

Digitized by Google

Saloniana *Dalmat.* 496
Salſulæ fons *Gall.* 179
Salſum flumen *Hiſp.* 76
Saltes Galliani Aquinates 536
Saltiga *Hiſp.* 108
Saltus Caſtulonenſis 80
Saltus Gallianus an oppidum? 536
Saltus Tugienſis 80
Salua *Pannon.* 447
Saluia *Liburniæ* 490
Saluii pop. *Gall.* 189
Salurnum *Rhæt.* 426
Salyes pop. *Gall.* 189
Samaica regio *Thrac.* 1084
Samara fluv. *Belg.* 216, 308
Samarobriua ibid.
Sambroca fluv. Hiſp. 115, 117
Same opp. *Cephaleniæ* 1008
Samnicum *Eleæ* 960
Sammonium prom. *Cret.* 1030
Samnites pop. 690
Samnium regio ibid.
Samonium prom. *Cret.* 1030
Samulocenæ 417
Samothrace inſ. 1086
Samus, *Cephaleniæ* 1008
Sancta Irene 57
Sanctio *Vindeliæ.* 417
Sana fl. Norici 436
Σανδαλιώτις inſ. *Sardiniæ* 769
Sandaua *Daciæ* 482
Sane *Maced.* 847
Sanecium 193
S. Malo 160
Saint Remy 191
San Mattheo quæ vrbs 110
S Pol de Leon 160
S. Pol de trois Chateaux 196
Saone 135
Sanifera *Balear.* inſ. 129
Sanitium *Gall.* 193
Santones, Santoni, pop. *Gall.* 148
Santones opp. *Gall.* 149
Santonum portus ibid.
Santonica vrbs ibid.
Sapaica regio *Thrac.* 1084
Sapinia tribus Rom. 541, 592
Sapis fluuius *Ital.* ibid.
Sara fluuius *Belg.* 217
Saranuſca *Treuer.* 262
Saraui pons 217
Sarauus fluuius ibid.
Sarbacum *Sarmat.* 407
la Sarde 134
Sardi pop. *Sardiniæ* 770
Sardi Pelliti pop. 775
Sardica *Moeſ.* 474
Sardinia inſ. 769
Σαρδὼ, *Sardinia* ibid.
Sardones pop. 178
Sardous, Sardinienſis 770
Sarga *Chalcidica* 845
Sargetia flumen *Dac.* 476
Sarmadium 717
Sarmatia Europæa 395
Sarmia inſ. *ad Gall.* 203
Sarmizægethuſa *Dac.* 479
Sarnia 203
Sarnus fluuius *Campan.* 677
Saronicus ſinus 936
vnde dictus ibid.
Saronicus portus 985
Sarraſtes pop. *Campan.* 677
Sarſina *Vmbriæ* 594
Sarta fluv *Gall.* 134
Sarunetes pop. *Rhæt.* 423
Saſon, Saſſon, inſ. 1003
Saſſina, *Sarſina,* 594
Satarcha opp. *Sarmat.* 411
Satarchæ pop. 408, 411
Saticula Samnii 696
Saticulus, Saticulanus ibid.
Satricula, *Saticula* ibid.
Satricum *Latii* 654
Saturæ palus Latii 649
Saturnia colonia *Etrur.* 575
Saturnia tellus, *Italia* 501
Saturnia vrbs *Latii* 632
Sauconna 135
Sauia *Hiſp.* 97
Sauio opp. *Rhæt.* 426
Saunites pop. *Samnites* 690
Sauo fluv. *Campania* 665
Sauo *Liguriæ* 525
Sauromatæ pop. 406
Saus fluuius, *Sauus* 438
Sauus fluv. 430, 438
Saxa Rubra opp. *Etrur.* 587
Saxones pop. *Germ.* 382
Saxonum inſulæ 394
Scabri portus 575
Scalabis *Luſit.* 57, 64
Præſidium Iulium 57, 64
Scalabiſcus *Luſit.* 57
Scalæ Hannibalis *in Pyrenæo* 115
Scaldis fluv. 216

Scaldis pons 292
Scamander fl. *Siciliæ* 798
Scampes 825
Scandea opp. Cytheræ inſ. 1012 ſq.
Scandia inſ. 391, 392
Scandila inſ. *Aegæi* 1051
Scandinauia inſ ſeu peninſ. 391
Scandinouia *recte* 394
Scapti, portus *Etrur.* 575
Scapita opp. *Latii* 643
Scaptia tribus ibid.
Scapta Hyla *Thrac.* 1058
Scapteſula eadem ibid.
Scapteſyle eadem ibid.
Scarabantia, Iulia cognomine, *Pannon.* 443
Scardona, Scardon, Liburn. 489
Scardona inſ. an ſit. 499
Scardus mons *Illyr.* 485
Scarphia, Scharphêa, *Locr.* 903
Scarpona *Belg.* 238
Scena fluv. *Hibern.* 354
Schera *Sicil.* 811
Scheria inſ. *Corcyra* 1004
Schinuſſa inſ. *Sporad.* 1055
Schœneus 921
Schœnitas Portus *Argol.* 985
Schœnos *Bæot.* 929
Schœnos Aegyptia viarum menſura 44, 45
Schœnûs portus *Iſthmicus* 952
Schiathos inſ. *Aegæi* 1051
Scingomagus *Alpin.* 519
Scirtones pop. *Illyr.* 485
Scione *Macedon.* 843
Sciron ventus Atticus 30
Scironia ſaxa 945
Scironides petræ 945
Sciſſum, *Ciſſum*, *Hiſp.* 117
Scodra *Illyr* 496. ſ. 497
Scombraria inſula *Hiſp.* 126
Scopi opp. *Mæſ.* 465
Scopulus 1052
Scordiſci pop. 440, 455 ſ. 485
Scordus mons 485
Scoti, *Hiberni* 354
Scoti pop. *Britann.* 351
Scotuſa *ſupra Strymonem* 848
Theſſaliæ 856 ſeq.
Scotuſſa *Theſſal* ibid.
Strymonis 848
Scritobini pop. 392
Scritofinni pop. ibid.
Scultenna fluuius 532, 537
Scupi opp. *Mæſ.* 464
Scylaceum Schylacium 738
Scylaceus ſinus ibid.
Scylla *ad fret. Sicul.* 779, 780
Scyllæum prom *Argiuor.* 983
Scyllæum *opp. & prom.* 733
Scyros inſ. *Aegæi* 1055
Scythæ, *Sarmatæ* 402
Scythia pars Mœſiæ 474
Scythia Parua 402
Sebatum *Rhæt.* 426
Sebethus fluv. *Campan.* 676
Sebinus lacus *trans Padum* 548, 554
Sebum *Transpadanæ* 554
Secor 150
Securiſca *Mæſ.* 467
Secuſio, *Seguſio* 518
Sedetani pop. *Hiſp.* 104
Sedetania regio ibid.
Seduſii pop *Germ.* 386
Sedunì pop. *Alpin.* 200, 228
Setia *Latii* 653
Segalauni pop. *Gall.* 200
Segeda *Hiſp.* 104
Segedunum *Gall.* 153
Segedunum *Britann.* 346
Segeſta *Pannon.* 444
Segeſta *Siciliæ* 797
Segeſta *Tigulliorum* 526
Segeſtanorum Emporium *Sicil.* 797
Segeſterorum ciuitas *Gall.* 196
Segeſtica *Hiſpan.* 104
vrbs *Pannoniæ* 444
inſula *Pannon.* 439
Σεγγεδὼν, Σεγγεδὼ 458, 444
Segida *Hiſp.* 67
Segiſa *Hiſp.* 108
Segiſama Iulia *Hiſp.* 92
Segiſamo ibid.
Segni pop. *Belg.* 272, 274
Segobriga 101
Segobia *Hiſp.* 94, 95
Segodunum *Germ.* 379
Segontia *Bæt.* 75, 94
Segontia *Edetanor.* 105
Segontia *Areuacar.* 94
Segontiaci pop. *Britann.* 328
Segoroc 101
Segouellauni pop. *Gall.* 200
Segouia *Hiſp.* 94, 95
Segre fl. 117
Seguntia *Hiſp.* vide *Segontia.* 108, 109
Segura fluuius *Hiſp.*

Segus fluv. *Germ.* 378
Seguſiani pop. *Gall.* 174
Seguſianorum Forum 176
Seguſinum municipium 918
Seguſio, Seguſium *ſub Alp.* 518
Seguſio Cottii regia 519
Seguſtero *Gall.* 196
Selambina 74
Selaſia, Sellaſia, *Lacon.* 980
Seleucus mon. *Gall.* 198
Selgouæ pop. *Britann.* 346
Selinûs opp. *Siciliæ* 795
fluuius ibid.
Sellaſia opp. *Lacon.* 980
Selleis fluv *Elidis* 959
Selletæ pop. *Thrac.* 1085
Selletica regio *Thrac.* 1084
Selli, Sellæ, pop. *Epiri* 886
Sellium oppid. *Luſitan.* 57
Selymbria *Thrac.* 1072
Semana ſilua *Germ.* 371
Σημᾶια *lapides* 47
Semnones pop. 383
Sempronii Forum *Vmbr.* 596
Sena Iulia *Etrur.* 573
Sena, *Senogallia,* 593
Seneca Cordubenſis 69
Senez 193
Senogallia *Vmbriæ* 593
Senones, pop *Gall.* 167, 168
Italiæ 516, 541
Senones, Senoni, vrbis nomen 168
Sens opp. *Gall.* ibid.
Sentica, *Sintica* regio 841
Sentii 192
Sentinum *Vmbriæ* 596
Senus fluuius *Hibern.* 354
Sepias prom. *Theſſal.* 870
Septem Aquæ *Sabin.* 624
Septem aræ opp. *Hiſp.* 57, 60
Septem Maria *Venetiæ* 557
Septempeda *Piceni* 608
Septemtrio ventus. 27, 29
Sequana fluuius 135
Sequani pop. Gall. 231
Serbinum *Pannon.* 453
Serdica Vlpia *Mæſ.* 474
Seria Fama Iulia *Hiſp.* 66
Seriphus inſ. *Cyclad.* 1047
Sermona, *Sulmo* 656
Sermoneta ibid.
Sermyla *Macedon.* 844
Serpa *Hiſp.* 67
Serrapilli pop *Pannon.* 439
Serretes pop. Pannon. ibid.
Seruatoris Iouis portus, Σωτῆρος 972
Seruiodurum *Vindel.* 419
Seruitium *Pannon.* 453
Seſſites fluuius *Alpin.* 542
Seſtianæ tres aræ *Hiſp.* 85
Seſtinum *Vmbriæ* 594
Seſtus *Helleſponti* 1067
Setabis *Hiſp.* 109
Setantiorum portus 344
Setia *Hiſp.* 68, 72
Setelſis *Hiſp.* 117
Setubal an Cetobriga 61
Seuerus mons *Sabin.* 627
Seuille *Hiſp.* 75
Seuinus lacus *trans Padum* 554
Seuo mons *ſub Arcto* 391 ſ.
Seuum opp. *Transpad.* 554
Sex Firmum Iulium 74
Sexantapriſtis *Mœſ.* 467
Sexitani, *ab opp. Sex* 74
Sextatio 185
Sextantio *Gall.* 184, 185
Sexti Firmum cognomine Iulium 74
Sextiæ Aquæ *Gall.* 191
Siantieum *Norici* 436
Siata inſ. *Gall.* 203
Siberena, Seberina 743
Sibuzates pop. *Gall.* 144
Sicambri *in Germ.* 378
Sicambri transducti 269, 270
Sicambria *Pannoniæ* 447
Sicania, *Sicilia* 778
Sicanus fluuius *Hiſp.* 118, 121
Sicdelis 203
Sicilia inſ. 776
an ab Italia abrupta 776, 777 ſq.
Sicilia horreum Rom. reip. 779
Suburbana prouincia 777
Sicilia mediterranea 803
Siciliæ fretum 777, 779
Sicinus inſ. *Ægæi* 1047
Sicoris fluuius *Hiſp.* 117
Siculi trilingues 779
Sicum *Dalmat.* 491
Sicyon *Peloponneſ.* 952
Sidetani pop. *Hiſp.* 104
Sidicini, *Teanum colentes* 683
Sidrona *Pannon.* 453
Sigambri *in Germ.* 8

Si-

Digitized by Google

Sigambri *tranſducti* 269, 270
Sigarra *Hiſp.* 110
Signia *Latii* 652
Siguenza 94
Sila Bruttia, *ſilua* 744
Silarus fl *Lucan.* 723
Silarus fl. *Togatæ Gall.* 540
Siler fluv. *Lucan.* 723
Silicis mons *Ital.* 559
Sillinæ inſulæ *Britann.* 356
Siluanectæ opp. *Gall.* 311
Siluanectenſium ciuitas ibid.
Siluanectes pop *Gall.* 310
Siluium, Siluum *opp. Hiſtriæ* 567
Siluium *Apuliæ* 714
Silures pop *Britann.* 342
Silures inſulæ 356
Simbruini colles *Ital.* 628
Simbruina ſtagna ibid.
Simoeis fl. *Siciliæ* 798
Sindus *Macedon.* 840
Singidaua *Daciæ* 479
Singidunum *Mæſ.* 457
Singili opp. *Hiſp.* 75
Singulis fluuius ibid.
Singus *Macedon.* 845
Singiticus ſinus ibid.
Siniſtra occidentalia 35
Sinna *Illyric.* 497
Sinnus fl. *Ciſpadan.* 541
Sinotium *Illyr.* 497
Sinonia inſ. *Ital.* 761
Sinope 663
Sinthus *Macedon.* 840
Sintice regio *Macedon.* 841
Sinus Arabicus terminus Africæ 43
Sinus Virgitanus 108
Siuueſſa *Ital.* 663
Sion 200
Siparuntum *Dalmat.* 497
Siphæ *Bœot.* 929
Siphnûs inſ. *Cyclad.* 1047
Sipontum *Apul.* 709
Sipûs, Σιπȣ̃ς, *Sipontum* ibid.
Siræ 994
Sirenes inſ. Σειρῆνες, 765
Sirenuſæ inſ. *Ital* 764
Siris opp. & nauale *Lucan.* 728
Siris fl *Lucan.* 506
Sirmio peninſula 551
Sirmium *Pannon.* 448
Sirpi opp. *Pannon.* 447
Siſapo *opp. Hiſp.* 68
Siſapona idem opp. ibid.
Siſcia *Pannon.* 444
Siſteron 196
Sithonia regio *Macedon.* 845
Sitia *Hiſp.* 77
Sitones pop. *Germ.* 392
Sitten 200
Smila *Maced.* 842
Sol aliis alio tempore oritur 25
Solanus ventus 27, 34
Solentini 800
Soletum *Calabr.* 718
Solimnia inſ *Aegæi* 1053
Solium *Acarn.* 891
Solis boues 803
Sollinienſium ciuitas 392 f.
Solois fl. *Sicil.* Σολόεις, 799
Solonius campus *Latii* 641
Solona *Ciſpadanæ* 539
Solſona opp. *Hiſp.* 113, 117
Soloa *Norici* 435
Soluenſe Flauium ibid.
Soluntum *Siciliæ* 799
Solûs, Σολȣ̃ς *Siciliæ* 800
Somena fl *Belg. Samara* 218
Sontius fl. Carnorum 507, 563 f.
eius Pons 564
Sora *Latii* 657
Soracte mons *Etrur.* 585
la Sorgue 138
Sottiates 144
Soſſius fluv. *Sicil.* 794
Softhenis *Theſſal.* 854
Spalathra 870
Sparata *Mæſ.* 475
Sparta, *Lacedæmon,* 975
Spartarius campus *Hiſp.* 108
Sperchia opp. *Theſſal.* 863
Sperchius fluv. *Theſſal.* ibid.
Sphacteria inſ. *Peloponn.* 1011
Sphagia inſ. eadem ibid.
Sphettius 941
Spelunca villa 660. f. 661
Speluncæ *Apuliæ* 713
Spina *Ital.* 556
Spinæ *Britann.* 334
Spira 247
Spineticum Padi oſtium 556
Spoletinum *Hiſp.* 68
Spoletium *Ital.* 600
Sporades inſulæ 1054

Stabiæ *Campan.* 678
Stadium, *menſura* 45
Stagirus *Macedon.* 846
Stagna Volcarum 139
Stailucus *Pannon.* 442
Statielli pop. *Ligur.* 528
Statiellates, iidem, ibid.
Statiellæ Aquæ 529
Statio Miltopæ *Calabr.* 717 f.
Statonia *Etruriæ* 577
Statonienſis lacus ibid.
ad Statuas *Pannon.* 446
coloſſas 447
Statuentum *Hirpinor.* 698
Stellatis Campus *Campan.* 680
Stenaeum *Norici* 431
Stentoris portus *Thrac.* 1061
Steria *Atticæ* 940
Stiris *Phocidis* 915
Stlupi *Liburn.* 489
Stlupini pop. 485
Stopi opp. *Macedon.* 829
Stœchades inſulæ *Gall.* 203
Stœni pop. *Rhæt.* 423, 553
Stoni iidem ibid.
Stonos *caput Euganeorum* 553
Stratos *Acarnan.* 890
Stratonice 845
Stridon *Pannon.* 453
Strongyle inſ. 817
Strophades inſulæ 1010 ſq.
Stryma *Thrac.* 1059
Strymon fl. *Macedon.* 847
Stubera *Macedon.* 832
Sturium 203
Stymbarum 832
Styberra, *Stubera* 832
Stygis aqua 998
Strympha mons ad Epirum & Macedoniam 831, 883
Stymphæi pop. ibid.
Stymphæa, Stymphæis regio 831
Stymphâlia, Stymphalis falſa ibid.
Stymphalides aues 992
Stymphâlus ibid.
Stymphalis lacus ibid.
Styra opp. Eubœæ 1019
Styx 998
Suana *Etrur.* 577
Suardones pop *Germ.* 382
Suaſa *Vmbriæ* 597
Subalpina Italia 514
Subdinnum *Gall.* 165
Sublacenſis villa 628
Sublaqueum *Ital.* ibid.
Sublauio *Rhæt.* 426
Submontorium *Vindel.* 420
Submuranum *Lucan.* 727
Subrita *Cretæ* 1034
Subromula *Hirpinor.* 701
Subſolanus ventus 29
Subveſperus ventus 34
Subur opp. *Hiſp.* 112
colonia Iulia Paterna 113
Succoſa *Etrur.* 577
Sucidaua *Mœſiæ* 468
Sucro opp. *Hiſp.* 107
Sucro fluuius 103, 107
Sudertum *Etrur.* 577
Sudernum, *Sudertum*, ibid.
Sudeti montes *Germ.* 369
Sueconi pop *Belg.* 293
Suditi montes *Germ.* 369
Suel, opp. *Hiſp.* 74
Sueſſa Aurunca 653
col. Iulia Felix ibid.
Sueſſa Pometia 653, 654
Sueſſiones pop. *Gall.* 315
Sueſſitani pop. *Hiſp.* 113
Sueſſones & Sueſſonæ opp. 316
Sueſſones pop *Gall.* 315
Sueſſonum Auguſta 316
Sueſſula *Campan.* 685
Suetri pop *Gall. Alpin.* 192
Sueui Cæſaris Catti 379
Sueui pop. *Germ.* 384
Sueuicum mare 391
Sueuus fluuius *Germ.* 366
Sugambri pop *Sicambri* 378
Suillum *Vmbriæ* 596
Suindinum Gall. 164
Suiones pop. *ſeptemtrion.* 392
Sulchi vrbs *Sardiniæ* 772, 773
Sulci, vrbs eadem, ibid.
Sulga, Sulgas, fl *Gall.* 138, 195
Sulloniacis *Britann.* 338
Sulmo *Pelignorum* 613
Volſcorum 656
Summontorium *Vindelic.* 420
ad Summum Lacum *Larium* 427
Summuranum *Lucan.* 727
Summum Peoninum 522
Sunici pop. *Belg.* 274 ſq.
Sunium oppidum *Attic.* 935, 940

Su.

Sinium promontor. ibid.
Supernas ventus 34
Super Equum, colonia *Pelign.* 613
Superequani, coloni ibid.
Supernates *Ital.* 509
Superum mare ibid.
Sura fluuius Germ. 218
Surrentum *Campan* 679
Sutrini *incolæ Sutrii* 584
Sutrium *Etrur.* ibid.
colonia Iulia ibid
Sybaris fl. *Lucan.* 506, 729
oppidum 729
Sybota inſula *Epiri* 878, 1005
Sybota portus *Epiri* 878
Sycurium *Theſſal.* 870
Syia *Cretæ* 1037
Sylina inſula *Britann.* 356
Symæthus fl. *Sicil.* 806
oppid. 806
Symbolorum portus *Sarmat.* 409
Symbolum *Thrac.* 1056
Symplegades inſulæ *Ponti* 1088
Synœci 21
Syra, Syros, Syria inſ. 1050
Syracella *Thrac.* 1082
Syracuſæ *Sicil.* 787
Syracuſani fontes 788 ſq.
Syros inſ. *Aegæi* 1050
Syrorum natura 38
Syſcia, *Siſcia Pannon.* 444

T.

TAbana *Tauricæ* 411
Tabernæ ad Rhenum 248
Tribocorum ibid.
Tres 249
Tabernæ riguæ 257
Tablæ *Batavor.* 281, 284
Tabuda fl. *Belg.* 215
Tabula Adrichomii 36
Tabulæ Agathodæmonis 5
Tabula geographica Auguſtodunenſis 4
Auguſtana 5
Theodoſiana ibid.
Peutingeriana ibid.
Tabularum Geograph. primus auctor 3
Taburnus mons 695
Tacina 738
Taderfluuius 99, 109
Tænarium, *Tænarum* 968 ſq.
Tænarum promont. *Lacon.* ibid.
oppidum ibid.
Tænari porta inferorum 969
Tæzali 352
Tagus fluuius Hiſp. 53 ſqq.
aurifer 55
Tagi pons 57 ſq.
Talabrica *Luſitan.* 56
Talaria *Sicil.* 808
Taliata *Mœſ.* 460
Talori 58
Tamara *Britann.* 335 ſ.
Tamara, Tamarus fl. 324, 335
Tameſis, Tameſſa, fluv. 323
Tamyraca *Sarmat.* 401
Tanager fluv. *Lucan.* 723
Tanagra *Bœot.* 919
Tanais fluv. terminus Europæ 40
Tanaitæ pop. *Scyth.* 405
Tanarus amnis *Ligur.* 527
Tanatis inſ. *Britann.* 355
Tanetos inſ. eadem ibid.
Tanetum Cispadanæ 535
Tannetum idem ibid.
Taphiaſſus *Aetol.* 898
Taphii pop. *Teleboæ* 1005 ſ. ſq.
Taphiorum inſulæ ibid.
Taphræ iſthmus Tauric. 408
oppid. ibid.
Taphrus, idem oppidum ibid.
Taphus inſ. 1006
Tapſus peninſ. *Siciliæ* 786
oppid. *Sicil.* 787
Tarachia inſ. Ionici M. 1005
Τάρας, Tarentum 720
Taraſco Gall. 185, 191
Tarba *Cretæ* 1029
Tarbe 145
Tarbellæ Aquæ *Gall.* 133
Tarbelli pop. *Gall.* 144
quatuorſignani ibid.
Tarentinus portus 718
Tarentum colonia Lacedæmoniorum 720
Tarentum vrbs ibid.
Targines fl. *Bruttior.* 738
Tarnanto *Norici* 433
Tarnis fl. *Gall.* 132
Tarona *Sarmat.* 411
Tarpeius mons Rom. 633
Tarpha opp. 904
Tarquinii opp. *Etrur.* 583
Tarracina Latii 650, 651

Tarraco *Hiſp.* 112
col. Iulia Victrix ibid.
Tarraconenſis prouincia 80
prouinciæ conuentus iuridici ib.
Tarræ *Sardiniæ* 773
Tarraga *Hiſp.* 91, 121
Tarrazona 102
Tarſatica *Illyr.* 488
Tartarus fluv. *Ital.* 507, 557
Tarteſſis regio *Hiſp.* 69, 124
Tarteſſus opp. *Hiſp.* 69, 70
Taruanna, Taruenna 305
Taruesede, Taruesſedum *Rhæt.* 427
Taruiſium *Venet.* 560
Tarus fluv. *Cispadan.* 532, 534
Taruſates pop. *Gall.* 144
Tauilla 63
Taulantii opp. *Illyr.* 825, 827
Taum æſtuarium 347
Taurania *Hirpinor.* 698
Taunus mons *Germ.* 368
Tauraſia *Hirpinor.* 698
Tauralini campi ibid.
Tauralium opp. ibid.
Taurentus portus 188
Tauri pop *Scyth.* 408
Taurici pop. *Scyth.* ibid.
Taurianum *Bruttior.* 733
Taurica cherſoneſus 408
abſolute ibid.
Taurinates campi 518
Taurini pop. ibid.
Taurinorum Auguſta ibid.
Tauris inſ. *Illyr.* 500
Tauroëntum Bruttior. 733
Taurois portus *Gall.* 188
Tauromenium *Sicil.* 782
Taurominium, idem, ibid.
Tauroſcythæ pop. 408
Taurunum Pannon. 448
Tauus *caſtel.* 806
Tauus fluuius *Britann.* 324, 347
Taus fluuius idem 347
Tax 144
Taxandri pop. *Belg.* 294
Taxgætium *Rhæt.* 428
Taygetus mons *Arcad.* 981
Tazus *Sarmat.* 411
Teanum Sidicinum 683
Teanum Apulum 706
Teari Iulienſes *Hiſp.* 112
Teate *Marrucinorum* 612
Tec 139
Tecelia *Germ.* 377
Teecrus fl. 115
Tecmon *Epiri* 883
Tectoſages pop. *Gall.* 178
Tectoſages *Gallogræciæ* 184
Tecum 139
Tedanius fluv. *Liburn.* 488
Tediaſtum *Liburn.* 489
Teganuſa inſ. *Lacon.* 1012
Tegea *Arcad.* 995
Tegea *Cretæ* 1038
Tegianenſes 688
Teglianum ſuſpectum ibid.
Teglicium *Mœſiæ* 468
Tegra & Tegræ *Pl. Mœſ.* 467
Telamon *Etrur.* 576
Teleboæ, Teleboides inſulæ 1005, 1006
Telebois regio ibid.
Telebois Teleboæ pop. 764
Teleſia Samnium 693
Telium *Alpin.* 555
Tellena *Latii* 639
Tellina vallis 555
Telo Martius *Gall.* 188
Telobis 117
Telos inſ. *Aegæi* 1041
Temenium *Argolid.* 982
Temeſa *Bruttior.* 732
Tempe *Theſſalica* 865, 866
Sicula, Heloria 790
Temperies corporis ex ſitu loci 37
Tempſa, *Temeſa,* 732
Temſa, eadem ibid.
Tempyra *Thrac.* 1081
Tenchteri pop. *Germ.* 377
Tencteri pop. 378
Tenea *pagus Corinth.* 1001, 1002
Teneatæ, *incolæ Teneæ* 1002
Tenebrium promont. 110
Ter fl. 115
Tenos inſ. Aegæi 1045
Tergeſte *Carnicor.* 564
Tergeſtum, idem ibid.
Tergeſtinus ſinus ibid.
Terina *Bruttior.* 731, 766
Terinæus ſinus 731
Terioli, arx, opp. 426
Termantia *Hiſp.* 95
Termantini ibid.
Termes *Hiſpan.* ibid.
Termeſtini, *inde dicti,* ibid.

Ter-

INDEX GEOGRAPHICVS.

Termiſus, *Termes* 55
Termus fl. *Sardiniæ* 775
Ternobus *Mæſ.* 475
Terpillus *Macedon.* 840
Terracia ſ. Terraſſa 114
Terra *σφαιροειδὴς* 7
Terra rotunda 7 ſeqq.
Terra an usquequaque habitabilis 9
Terrarum orbis partes 39
Terræ figura qualis 5 ſqq.
Terræ figura opinione vulgi 6 & 7
Terracina *Latii* 650
Terricolarum habitus inter ſe 19
Teruanna *Belg.* 305
Teruel *Hiſpan.* 107
Teruium flumen 606
Teſana caſtellum *Rhæt.* 425
Tet 139
Tethronium *Phocid.* 913
Tetis fl. *Pyrenæi* 139
Tetranaulochus *Thrac.* 1078
Tetrapolis *Attica* 942
Dorica 899
Tetricus mons *Sabin.* 627
Teucera *Belgic.* 309
Teuriſci pop. *Daciæ* 477
Teurnia *Norici* 435
Teuthrona *Lacon.* 969, 980
Teutoburgienſis ſaltus 378
Teutoburgium 378, 447
Teutones pop. 360
Thalamæ *Lacon.* 979
Thapſus peninſ. *Sicil.* 786, 787
opp. *Siciliæ* ibid.
Thaſium marmor 1086
vinum ibid.
Thaſſus eadem quæ *Thaſus.*
Thaſus Cereris litus 1086
Thaſus inſ. *Thrac.* 1085
Thaumacida opp. 861
Thaumaci opp. 861
Theana *Hiſpan.* 110
Thebæ *Bœotiæ* 919, 920
Phthiotidis 863
Theganuſa inſ. 1012
Thelphuſa, Thelphuſſa 991
Thenæ *Cretæ* 1038
Theodonis villa 238
Theodoſia *Taurica* 409
Thera inſ. *Cretici maris* 1042
Theramnæ *Lacon.* 977
Therapnæ, eædem, 977
Therapne *Cretæ* 1037
Theraſia inſ. *Cretici M.* 1042
Therma opp Theſſalonicæ 839
Thermæ Himerææ 794
Thermæ Oneſimæ 145
Thermæ *Siculæ* 794
Thermaicus ſinus *Maced.* 842
Thermæus ſinus, idem
Thermidaua *Illyr.* 497
Thermiſſa inſ. *Hiera* 816
Thermopylæ 905
Thermum *Aetoliæ* 896
Theſpiæ, Theſpia, *Bœot.* 928
Theſprotia regio 876
Theſproti pop. *Epiri* ibid.
Theſſalia regio 851
Propria Θετταλιῶτις 854
Theſſaliotis regio 851, 854
Theſſalonica 839
Theſtia *Aetoliæ* 899
Theudoſia *Tauric.* 409
Theudurum Belg. 271
Thia inſula 1042
Thinias prom. *Thrac.* 1077
Thisbe *Bœot.* 929
Thiſoa, Thiſſoa, *Arcad.* 997
Thoricus δῆμος *Atticæ* 940
Thracia, regio, 1055
Thraciæ feritas 38
Thraciæ mediterranea 1079
Thrambus *Macedon.* 843
Thraſeias ventus 28, 34
Thriaſius campus *Atticæ* 935
Thronium *Locr. Epicnem.* 903, 904
Thryon *Meſſeniæ* 967
Thule inſula 357
Thuria *Meſſeniæ* 967
Thuriatæ *incolæ* ibid.
Thurii opp. *Lucan. Ital.* 729
Thurium *Acarnan.* 890
Italiæ, *Thurii* 729
Thurium *Lacon.* 977
Thyamis prom. *Epiri* 877
fluuius 877
Thyle inſula, *Thule,* 357
Thynias litus Ponti, 1077
Thyreum *Acarnan.* 890
Thyrides inſulæ *ſiunt Meſſen.* 1012
Thyrſus fl. Sardiniæ 775
Thyſſus, Thyſus *Maced.* 846 ſq.
Tiaciulia *Hiſpan.* 112
Tiaſum *Daciæ* 482

Ti-

Tiberia colonia Auguſta 418
Tiberiacum *Belg.* 269
Tiberii Forum *Heluet.* 226
Tiberis fluv. 504
quos amnes recipiat ibid.
Tibiſcus fluuius 476
Tibiſſus, fluuius ibid.
Tibur opp. 644
Tiburs, *tis, gentile a Tibur* ibid.
Tiburnia *non ſunt regiæ caſtra* 418
Ticer fluuius *Hiſp.* 115
Tichis fl. *Hiſp.* 115, 122, 139
Tichium *Aetol.* 899
Ticinum opp. *trans Pad.* 548
Ticinum flumen 548
Tidon fl. Ciſpadan. 531
Tifata mons *Campan.* 682
Tifatini Iouis fanum ibid.
Tifernum *Tiberinum* 598
Samnii 691
Tifernus mons ibid.
Tigulia *Ligur.* 526
Tiguliorum Segeſta ibid.
Tigurinus pagus 221, 226
Tilauentus fl. *Venet.* 562
Tillium *Sardiniæ* 774
Tilox *Corſicæ* 769
Tilphoſſa fons *Bæot.* 923
Tilphuſa fons idem ibid.
Tilphuſium *Bæot.* ibid.
Tiluri Pons *Illyr.* 492
Timachi pop. 455, 456
Timachus fl. *Mœſ.* 456
Timacus fl. idem ibid.
Timacum maius 464
minus ibid.
Timauus fl. & fons 508
Timethus fl. *Sicil.* 802
Timporum *Thrac.* 1081
Tina fluuius *Britann.* 324
Tingentera *Hiſp.* 72, 73
Tingitera, *eadem,* 72
Tingi Cetraria 72, 73
Tingis 73
Tinia fl. *Vmbriæ* 600
Tinnetio vicus *Rhæt.* 427
Tinnocellum *Britann.* 344
Tiquadra inſ. *Hiſp.* 129
Tirida *Thrac.* 1059
Tiriſtaſis *Thrac.* 1069
Tiryns, *this, Argol.* 988 ſq.
Tiſobis fl. *Britann.* 324
Tiſſa *Siciliæ* 804
T tan inſ. 203
Titarcſus fl. *Theſſal.* 869
Titthi 92
Tithorca *Phoc.* 911, 914
Tithronium, Tithrone 913
Titienſis vicus 594
Titius fl *Illyr.* 483, 489
Titulcia *Hiſp.* 97
Tityrus mons *Cretæ* 1027
Tobius fluuius *Britann.* 324
Togata Gallia 129, 514
Togata Gallia Propria 532
Togiſonus fl. *Venet.* 557
Toiſobis fluuius *Britann.* 324
Tolbiacum *Belg.* 267
Tolenus fl. *Sabin.* 623
Tolerium *Latii* 645
Toletani 97
Toletum *Hiſp.* ibid.
Toliapis inſ. *Britann.* 355
Tollentinum *Piceni* 669
Toloſades pop. *Gall.* 180
Toloſa ibid.
Toloſa *Palladia* 180
Toloſanum aurum, *prov.* 181
Tolpiacum *Belg.* 267
Tomarus mons centum fontium, 882
Tomi opp. *Mœſ. ad Pontum* 470, 471
Tomis, *idis, urbs eadem* ibid.
Tomitæ *incolæ* ibid.
Tonzos *Thrac.* 1084
Tonzu *Thrac.* 1077
Toperus *Thrac.* 1057
Topiris *Thrac.* 849, 1057
Topirus, eadem, 1057
Torocca *Sarmat.* 407
Toronæus ſinus 844
Toronaicus ſinus 844 ſq.
Torone *Macedon.* 845
Toulon 188
Tours 163
Touola fl. *Corſicæ* 769
Toronis villa 238
Toxandri pop. *Belg.* 288, 294
Toxandria regio 295
Tracana *Sarmat.* 407
Trachin opp. 861
Trachinia regio ibid.
Trachinii pop. ibid.
Traducta *Iulia, Hiſp.* 73
Traeis *entis,* Τράεις fl. 745

Tra-

Tragurium *Dalmat.* 491
Traja capita *Hiſp.* 112
Traiana colonia *Belg.* 270
Traiani Forum *Sardiniæ* 774
Traiani pons *in Danub.* 1081
Traianus Hiſp. Italicenſis 67
Traianus portus *Ital.* 588
Traiectus *Moſæ* 275
Traiectus *Rheni* 281
Traiectus *in Græciam ex Italia* 716, 718
Tranſacincum 447
Tranſcudani pop. *Luſit.* 58
Transducta 72
Transpadana regio 541
Italia ibid.
Tranſuiſtulana regio 390
Trapezûs *Arcadiæ* 997
Traſimenus lacus 580
Treba *Aequorum Ital* 619
Augusta 618
Trebia fluuius *Ciſpad.* 532
Placentinus ibid.
Trebia, Trebbia *Campan.* 686
Trebia *Vmbriæ* 600
Trebula *Sabinor.* 625, 685
Mutuſca 625
Suffenas ibid.
Trecæ, Treci 168
Trecaſes, Trecaſſes 169
Treia *municip.* 608
Trerus fl. *Latii* 657
Tres Aræ *Hiſpan.* 85
Tres Tabernæ 656
Treua *Germ.* 383
Treuentum, Triuentum 691 f.
Treueri pop. Belg. 253
Treuiri, iidem, ibid.
Treuiri, vrbs 256
Treuiri an etiam ad Rhenum 254
Triadizza *Mœſ.* 475
Triballi pop. *Mœſ.* 456
Tribianus collis *Sabin.* 686
Tribocci, Triboci, Tribochi pop. 238, 239, 241
Triboccorum nomen vnde 241
Tribula *Sabinor.* 685
Tribulium *Dalmat.* 495
Tribunci, *caſtell. Belg.* 247
Tricala *Sicil.* 811
Tricaſſes, Tricaſii pop. 168 ſeq.
Tricaſſes vrbis nomen 169
Tricaſtini pop. *Gall.* 195
Tricca *Theſſal.* 852, 853
Tricesimæ Colonia Traiana 272
ad Triceſimum *in Carnis* 565
Trichonium *Aetol.* 895 ſeq.
Tricorii pop. *Gall.* 198
Tricornium *Mœſ.* 458
Tricorythus *Attic.* 940
Tridentini pop. 424
Tridentum ibid.
Trifanum *Latii extr.* 664
Trigemina porta Romæ 633
Trigiſanum *Norici* 432
Trimanium *Mœſiæ* 467
Trimontium *Thrac.* 1080
Selgouarum Britann. 346
Trinabus *Mœſ.* 475
Trinacia *Sicilia* 778
Trinacria Sicilia 777
Trinaſus caſtell. *Lacon.* 970
Trinium flumen 692, 703
Trinobantes pop. *Britann.* 328
Triocala *Sicil.* 811
Triocla *Sicil.* ibid.
Triphylia regio 959, 960
Tripolis *Arcadiæ* 998
Tripolis *Laconicæ* 978
Tripolis *Perrœbiæ* 856
Tripolis *Theſſaliæ* 855
Tripolis regio ibid.
Tripontium *Britann.* 340
Triquetra *Sicilia* 778
Triſanto fl. *Britann.* 324
Triſmis *Mœſiæ* 468
Triſtolus, Τρίστολος *Mœſ.* 841
Triſſum *Daciæ* 478
Tritea *Phocidi* 957
Tritium *Hiſpan.* 87
Metallum ibid.
Triuentium, *Treuentium* 692
Triuentum, idem, *Samnii* ibid.
Triuicum *Hirpinor.* 699
Triumphalis porta Romæ 633
Triumpilini pop. *Transpadan.* 553
Triumuirorum inſula 537
Trœzen *Argolidis* 984
Trœzenis, *idis*, regio ibid.
Troglodytæ *Mœſiæ* 456
Tronum *Dalmat.* 492
Tropæa Auguſti *ſub Alpibus* 523
Tropæa Pompeii 116
ad Tropæa *Bruttior.* 733
Tropæum Aemilianum 186
Troſmis *Mœſ.* 468

Troſſulum *Etrur.* 580
Troyes 169
Troſſuli equites vnde 580
Truentinum Caſtrum 605
Truentus fl *Piceni* ibid.
Truentum opp. *Piceni* ibid.
Tryphalia regio Peloponneſi 959
Tubantes pop. *Germ.* 377
Tubucci opp. *Luſitan.* 57
Tucci opp. *Hiſp.* 66
Tucci aliud, cogn. Auguſta Gemella 77
Tude, *Tyde*, Hiſp. 84
Tuder *Vmbr. citer.* 601
Tudertes, *Tuderis incolæ* ibid.
Tuerobis fl *Britann.* 343
Tufieum *Vmbr. citer.* 598
Tugenus pagus 222, 227
Tugia *Hiſp.* 99
Tugienſis ſaltus 80, 99
Tulingi pop. 228
Tullum *Leucorum* 235
Tungri, *Eburones* pop. 273
Tungri opp *Belg.* 274, 294
Tungrorum fons 274
Tunnum *Britann.* 344
Turaſonenſes 89
Turba opp *Aquitan.* 145
Turba *Hiſpan.* 108
Turbula *Hiſp.* ibid.
Turcilingi pop. 384
Turdetania 65
Turdetani pop Hiſp. 54, 107
Turdetanorum vrbs in Edetanis 107
Turduli pop. *Hiſp.* 66
Turia fl. Hiſp. 106
Turiaſo *Hiſp.* 89, 91, 102
Turiſſa 87
Turones, Turoni, pop. *Gall.* 163
Turoni, vrbs, *Turonorum* ibid.
ad Turres *Sardin.* 774
Turres Iulianæ *Apul.* 713
Aurelianæ ibid.
Turris Cæſaris *Apul. Peuc.* 713
Turris Libyſonis *Sardin.* 774
Turris octogona ventorum 27
Turrus fl. *Venet.* ſ. *Carn.* 563
Turuntus fl. *Sarmat.* 396
Tuſcia *regio, Etruria,* 568
Tuſci pop. *Etruſci* ibid.
Tuſci villa Plinii 579
Tuſculanum Ciceronis 641
Tuſculanum *ad Benacum* 554
Tutelæ Ara *Corſicæ* 769
Tutela *Hiſp.* 91
Tutia *Hiſp.* 104
Tutatio, Tutaſtio, *Norici* 434
Tybris, *Tiberis*, fl. 636
Tyde opp. Hiſp. 84
Tymphæi pop. *Græc.* 831, 883
Tympha mons 883
Tymphaicæ boues 831
Tyndaris, Tyndarium *Siciliæ* 802
Typhones venti 31
Tyra, Tyras, fl. & oppid. *Sarmat.* 396
Tyrictaca *Sarmat.* 410
Tyritæ Tyrigetæ pop. *Sarmat.* 397
Tyriſſa *Macedon.* 833
Tyrrheni pop. 568

V.

Vaeca fluuius *Luſitan.* 55
Vaccæi pop. *Hiſp.* 92
Vacontium *Pannon.* 451
Vacua fluuius *Luſitan.* 55
Vacus fl. *Luſitan.* ibid.
Vada Sabatia 525
Vada Volaterrana 573
Vadicaſſes pop. Vadicaſſii 170, 314
Vadimonis lacus 582
Vagedruſa fl. *Siciliæ* 791
Vagienni pop. *Etrur.* 518
Vahalis fluuius 207
Vaiſon 197
Vala Thrac. 1083
Valeum *Pannon.* 451
Valdaſus fl. *Pannon.* 439
Valentia *Bruttior.* 731 ſq.
Valentia *Calabriæ* 717
Valentia *Gall.* 200
Valentia *Hiſpan.* 106
Valentia *Sardiniæ* 774
Valentianæ *Belg.* 293
Valeria *Celtiberorum* 103
an & Sardiniæ 775
Valeria via Italiæ 753
prouincia 440, 451
Siciliæ .. 815
Valetium Calabriæ 717
Vallenſes 199
Vallata *Hiſpan.* 85
Vallatum *Vindelic.* 420
Vallifoletum 93
Vangiones pop. *Belg.* 250

Van-

Vangiones vrbs 250
Vannia Transpadanæ 554
Vapineum *Gall.* 198
Varar æſtuarium *Britann.* 351
Vareiani 440
Vardæi, Vardei, pop. *Dalmat.* 485
Varduli pop. *Hiſp.* 86
Varia *Aquiculor.* 628
Varia Apula 722
Variana *Mœſ. infer.* 466
Variana *Pannon.* 452
Varini pop. Germ. 383
Varis *Britann.* 343
Variſti, *Nariſci* 388
Varramus fl. *Venet.* 562
Varuaria *Liburn.* 489
Varuarini ibid.
Varus fl. Galliæ finis 138, 189, 505
Vaſates, Vaſatæ pop. *Gall.* 146
oppidum 147
Vaſatium ciuitas ibid.
Vaſcones pop. *Hiſp.* 86, 87, 91, 156
Vaſconia Gallica 156
Vaſio opp. *Gall.* 194, 197
Vaticanus campus 633
collis ibid.
Vatrenus fl. *Cispadanæ* 540 f.
Vbii pop. *ad Rhenum* 262
transducti ibid.
Vbiorum ara 263, 264
Vbiorum oppidum 263
Vbiſci 147
Vcecia, Vcetia Gall. 184
Vcubis opp. *Hiſp.* 76
Vdina 565
Vdura opp. *Hiſp.* 117
Vecta, Vectis inſ. *Britann.* 355
Vechtus fl. *Germ.* 363
Vectiones 54
Vecturiones pop. 351, 352
Vediantii *Gall.* 193
Vediantii pop. *Alpin.* 517
Vedinum, *Vdina* 565
Vedra fl. *Britann.* 324
Vegium *Liburn.* 489
Veii vrbs *Etrur.* 586
Veientes, Veientani ibid.
Velaui *ſeu* Vellaui pop. Gall. 155
Velauni, *ipſi Velaui* ibid.
Veldidena Rhæt. 426
Veleia *Cispadanæ* 532
Veleiates, *eius incolæ* ibid.
Velia *Lucaniæ* 725
Velinus portus 725
Velinus lacus *Sabinor.* 623
fluuius ibid.
Veliocaſſes pop. Gall. 318
Velitræ opp. *Latii* 692
Vellabori pop. 354
Vellanis *Mœſ.* 465
Vellaua vrbs *Gall.* 195
Vellaui pop. *Velauni* ibid.
Vellauorum ciuitas ibid.
Vellaunodunum Gall. 168
Vellica Hiſpan. 86
Vellocaſſes pop. *Veliocaſſes* 318
Veluca *Hiſp.* 96
Vemania *Vindelic.* 415
Venaſrum 684
Venafranum oleum ibid.
Venaria inſ. Italiæ 760
Vendelia 87
Vence 192
Vendemis 465
Venedi pop. 390 ſ.
Venedicus ſinus 391
Vendo *Liburn.* 487
Vendobona 440
Veneli, *Venelli*, pop. *Gall.* 161
Veneria *cognomen* Nebriſſæ 75
Veneris portus ad Pirenæum 122
Veneris portus *Gall.* 178
Veneris portus *Liguriæ* 526 ſeq.
Veneti pop. *Galliæ* 158
Veneti pop. *Ital.* 555
eorum fines ibid.
Venetia regio Gallorum 159
Venetia regio *Ital.* 556
Veneticæ inſulæ *Gall.* 201
Venetus lacus 219
Venne 159
Vennicnii pop. *Hibern.* 354
Vennones pop. *Rhæt.* 423
Vennonetes pop. ibid.
Venta *Belgarum Britann.* 333
Venta *Icenorum* 339
Venti quatuor principales 26
Cardinales ibid.
Octo a plerisque adſerti ibid.
Duodecim 28
Ventorum nomina 26
diuerſæ interpretationes 27, 28
Venti certarum regionum 29
Venus Pirenæa 122
Venuſia 712
Vepitenum *Rhæt.* 426

Veragri pop *Alpin.* 199, 228
Verbanus lacus 543
Verbinum Gall. 312
Vercellæ 542
Verêtum Calabr. 219
Vergæ *Bruttior.* 744
Vergellus fl *Apul.* 711
Vergentum Iulii Genius 68
Vergilia *Hiſp.* 107 f.
Vergium *Hiſp.* 113, 120
Vermico 86
Vernemetum *Britan.* 340
Verolamium *Britann.* 338
Veromandui pop. *Gall.* 311
Veromanduorum Auguſta ibid.
Verometum Britann. 340
Verona 550
  an Rhætorum 424
Veronius fl *Gall.* 132
Verrugo *Volſcorum* 655
Verteris *Britann.* 344
Vertices Terræ 6
Verulæ *Latii* 646
Verulani *incolæ Verularum* ibid.
Verulamium *Britann.* 338
Vesbius mons, *Veſuuius* 677
Veſcia Latii 663
Veſcitania regio *Hiſp.* 119
Veſdiantii pop. *Gall. Alp.* 193
Veſentium *Etrur.* 578
Veſeris fluuius *Campan.* 686
  oppidum ibid.
Veſeuus mons, *Veſuuius* 678
Veſidia fl. *Etrur.* 570
Veſontio *Gall.* 232
Veſonna 152
Veſtini pop. *Ital.* 610
Veſuius mons, *Veſuuius,* 677 ſq.
Veſunna *Gall.* 151
Veſuuius mons 677 ſq.
Vetera *Belg.* 270
Vetona *Vmbr. Ciſapenn.* 599
Vetoniana *Vindelic.* 418
  Noric. 434
Vettona *Vmbr. Ciſapennin.* 599
Vettones pop. *Hiſp.* 54
Vettonia regio, 54
Vetulonia *Etrur.* 574
Vetulonii Plur. vrbs eadem
Vetus ſtrata 47
Vetuſanum *Pannon.* 447
Vetuſſalina *Pannon.* ibid.
Vexala æſtuarium *Britann.* 334
Vexalla æſtuarium idem 335
Vfens fluuius *Latii* 650
Vffudum *Brutt.* 744
Vgernum 185
Vgia opp *Hiſp.* 75
Via Egnatia *per Macedon.* 850
Viæ publicæ milliariis ſignis diſtinctæ 47
Viæ per Italiam 747
Via Aemilia duplex 533, 749
Via Aſinaria 754
  Appia 747
  Ardeatina 756
  Aurelia 750
  Campana 755
  Caſſia 751
  Claudia 751
  Clodia ibid.
  Flaminia 749
  Labicana 755
  Latina 754
  Laurentina 756
  Nomentana 755
  Oſtienſis 756
  Poſtumia 751
  Præneſtina 755
  Salaria 754
  Tiburtina 755
  Valeria 753
Via Valeria Siciliæ 815
Viaca *Vindelic.* 415
Viadrus fluuius 366
Viatia *Hiſpan.* 100
Viatienſes 100
Vibantauarium 390
Vibiſci, Viuiſci *Gall.* 147
Vibo Valentia *Brutt.* 732
Vibo, Vibona 732
Vibonenſis ſinus 733
Vicentia 558
ad Viceſimum 585
Viceria 425, 558
Vich 117
Victoria *Britann.* 346
ad Victoriolas 536
Victaſſo 122
Victumuiæ 531
Vicus Iulii *Aquitan.* 165
Vicus Iulius *Belg Nemet.* 249
Vidrus fluuius *Germ.* 363
Vidua fluv. *Hibern.* 354
Viducaſſes pop. *Gall.* 161, 170

Vienna

INDEX GEOGRAPHICVS.

Vienna *Gall.* 201
Vigenna fluv. Pictonum 133
Villa Fauſtini 337, 338 ſq.
Villa Iouis *in inſ. Capreis* 764
Villamanda 97
Villena 108
Vimania *Vindelic.* 416
Viminacium *Hiſp.* 92
Viminacium *Mæſ.* 459
Vinda, Vindo fl. *Vindel.* 412
Vindana portus *Gall.* 159
Vindalicus fl. *Gall.* 138, 195
Vindalum *Gall.* 195
Vindeleia *Hiſp.* 87
Vindelici pop. 412
Vindelicia regio ibid.
eius fines 413
Vindili pop. *Vandali* 584
Vindilis inſ. *ad Gall.* 203
Vindinum *Aulercorum* 164
Vindobala *Britann.* 344
Vindobona 440
Vindomagus 184
Vindomana *Pannon.* 441
Vindomora 344
Vindoni campi 226
Vindoniſſa *Heluet.* ibid.
Vingenna 134
Vingium, *Bingium* 253
Vindi pop. *Winidi* 391
Vinouia *Britann.* 344
Vinnouium ibid.
Vintium *Gall.* 193
Vipitenum *Rhæt.* 426
Virdo fl. *Vindelic.* 414
Virgilia *Hiſp.* 108
Virgitanus ſingus ibid.
Viriballum *prom. Corſic.* 769
Virmandenſe oppidum 312
Viroconium *Britan.* 341
Virodunum *Belg.* 238
Viromandui pop. 311
Virouefca, Viruefca *Hiſp.* 87
Virunum *Noric.* 435
Viſcelli, Viſcellæ *Noric.* 434
Viſentium *Etrur.* 578
Viſontio 232
Viſontium *Gall.* ibid.
Viſontium Hiſpaniæ 97
Viſtula fluuius 367
Viſula fluuius 395
Viſurgis fluuius 364
Vitellia 629
Vitricium *ſub Alp.* 522
Viuarium 186
Viuiers ibid.
Vitodurum *Heluet.* 227
Viuianum *Rhæt.* 425
Viuiſci 147
Vlciane præfecturæ 727
Vlia *Hiſp.* 76
Vliarus inſ. *Gall.* 202
Vlla *Hiſp.* 76
Vlma 417
Vlmi opp. *Pannon.* 450
Vlpia Nicopolis 1081
Vlpia Pautalia 1079
Vlpia Serdica 475
Vlpia Topirus 1057
Vlpia Traiana 480
Vlpianum *Mæſ.* 465
Vlpianum *Daciæ* 473
Vltraiectum vnde dictum 281
Vlubræ *Latii* 655
Vlyſippo, *Oliſipo* 56
Vmbilicus Terræ 11, 12
Vmbilicus Græciæ 894
Vmbra terricolas diſtinguit 19, 20
Vmbria regio 591
Vmbria cis Apenninum 593
Vmbri pop. 591
Vmbro flumen 575
Vndalum *Gall.* 195
Vndalus fl. *Gall.* 138, 195
Vnelli pop. Gall. 161
Vnſingis fluuius *German.* 363
Voberna 554
Vocarium 433
Vocorium 433
Vocates pop. 144, 146
Vocetius mons 226
Voconiæ Aquæ *Hiſp.* 117
Voconii Forum *Gall.* 191
Vocontii pop. *Gall.* 197
Vocuntii 197
Vodiæ 354
Vogeſus mons 140
Volæ, *Bola* 629
Volane, *oſtium Padi* 556
Volana 696
Volani *incolæ Volarum* 629
Volaterræ vrbs 573
Volaterrana Vada ibid.
Volcæ Aricomii 184
Tectoſages 178, 180
Volcentes *Lucaniæ* 726

Volcentini, Volcenites pop. 577
Volci opp. *Etrur.* ibid.
Volci opp. *Lucan.* 727
Voliba *Britann.* 335
Vomanus fl. *Piceni* 607
Voſagus mons, *Vogeſus* 140
Volckmarck 436
Volſcentes, Volcentes *Lucan.* 726
Volſci pop. *Latii* 647
Voſinii oppid. *Etrur.* 577
Volliniennis Lacus ibid.
Voltumnæ Fanum 581
Voluntii pop. *Hibern.* 354
Volganium *Gall.* 160
Vorgium, *Vorganium* ibid.
Voſalia *Belg.* 258
Voſauia 258
Vpellæ *Norici* 436
Vrba *Heluet.* 221, 222
Vrbana colonia *Campan.* 680
Vrbanæ eadem col. ibid.
Vrbis fl. *Liguriæ* 528
Vrbigenus pagus 222, 223
Vrbinum Hortenſe 595
Metaurenſe ibid.
Vrbs imperatoria Salacia 61
Vrbs Saluia 608
Vrbs vetus *Etruriæ* 578
Vrceſa *Hiſpan.* 104
Vrce *Hiſp.* 107
Vrci, Vrgi, Baet. 80
Vrgao Hiſp. 77
Vrgo inſ. Italica 758
Vria *Apulorum* 708, 709
Vria *Calabriæ* 722
Vria ſinus 709
Vrii Iouis fanum 1076
Vrolanium *Britan.* 338
Vrpanus fl. *Pannoniæ* 439
Vrſaon 75
Vrſentum *Bruttior.* 742
Vrſæ ibid.
Vrſo opp. *Hiſp.* 75
Vrus fl. *Britann.* 324
Vſa fl. *Britan.* 338
Vſcudama *Thrac.* 1080
Vſdiceſica regio *Thrac.* 1084
Vſellis *Sardiniæ* 775
Vſipii pop. *German.* 377
Vſtica inſ. *ad Sicil.* 817
Vſtica mons *Sabin.* 623
Vterni 354
Vtis fl. Gen. *Vtentis* 545
Vtum, Vtus, *Mœſ.* 467
Vulcaniæ inſulæ 815
Vulceia *Lucan.* 726
Vulci opp. *Volci, Etrur.* 577
Vulci opp. *Lucan.* 726
Vulcientes pop. *Etrur.* 577
Vulgientes pop. *Gall. Alp.* 196
Vulſinienſis lacus 577
Vulſinii opp. *Etrur.* 578
Vultur mons *Apuliæ* 713
Vulturnum caſtellum 666
oppidum ibid.
Vulturnus fluuius 665
Vulturnus ventus 27, 29, 34
Vxama *Hiſp.* 94
Vxantiſma inſ. *Gall.* 203
Vxella *Britann.* 336
Vxellodunum *Gall.* 152
Vxellum, *Britann. Selgouar.* 346
Vxentum *Calabriæ* 720
Vzes 184

W.

Warmatia, Wormalia, Worms 251

X.

Xelſa 1119
Xetia 111.
Xiphonia promont. *Sicil.* 786
Xuthia, *ager Leontinus* 785
Xylopolis *Macedon.* 840

Y.

Ytumna 135
Yeure 155
Yungus vicus 262

Z.

Zacynthus inſ. 101
oppid. inſulæ ibid.
& Hyrie eadem, ibid.
Zanele, *Meſſana* 781
Zanes *Mœſ.* 461
Zarmigethuſa 479
Zarmiſogethuſa ibid.
Zarax, Zarex 972
Zela *Thraciæ* 1084
Zenonis Cherſoneſus 410
Zephyre inſ. *ad Cretam* 1040
Zephyrium prom. *Cretæ* 1038
Zephyrium prom. *Brutt.* 736
Zephyrus ventus 26
Zernæ *Daciæ* 481
Zernenſium colonia ibid.
Zerynthus Apollo 1081
Zerynthum antrum 1062, 1087
Zeogma *Dacium* 479
Zœtium 997
Zonæ orbis terrarum 15
quot ſint 15, 16
Zona *Thrac.* 1060
Zoſter Inſ. *Græc.* 1014
Zurobara *Daciæ* 478

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

2. 6

Digitized by Google

by Google